EXPOSITIO IN TERTIAM D. THOMAE PARTEM

VSQVE AD QVÆSTIONEM ſexageſimam, complectens tertium librum Sententiarum.

AVTHORE F. BARTHOLOMEO A MEDINA, Ordinis Prædicatorum, primariæ Theologorum Cathedrę apud Salmaticenſes præfecto.

Cum Indice copioſiſſimo, ac locupletiſſimo.

In hac ſecunda editione ſumma cura, peruigilió; diligentia à mendis omnibus expurgata, atque quam ſolerter excuſa.

Cum Priuilegijs SVMMI PONTIFICIS, REGIS FRANCIAE, ac Illuſtriſsimi SENATVS VENETIARVM, & omnium Potentatuum Italiæ.

VENETIIS, MDXC.

Apud Bernardum Baſam.

ILLVSTRISS. AC REVER. S. R. E. CARDINALI ALEXANDRINO,

Totius Ordinis Prædicatorum Vniuersali Protectori.

F. Petrus Gonzales S. P. D.

PLANE diuino ore, Cardinalis amplissime, id is certè mihi protulisse videtur, qui viris bonis felicitatem, atque adeo Beatitudinē omnem literis impertiri sacris, improbis vero pestē, laqueū, atq; perniciē importari prædicauit. Et quidē certe si dictitauit, nihil est religione vtilius, vt quæ beatam, æternamque vitam vna largiatur, quantam ijs gratiam, haberi debemus, qui omnem suam industriam, studium, operam in id solum conferunt, vt hæresibus, ac nouis opinionibus confutatis, atque explosis, veritatem ipsam suo doctrinæ lumine ita patefaciant, atque collustrent, vt à nemine iam nisi verè impio vocari in controuersiam possit? Hinc est quod per totum orbem D. Thomæ Aquinatis ex Ord. Præd. Fratrum doctrina peruagata omnes hæreses deiecit, catholicam veritatem fortissimis, doctissimisque editis monumentis muniuit, ac roborauit. Ipsius enim vi, & doctrinæ veritate ex eo tempore, quo inter Cœlestes Ciues est assumptus, quæ deinceps exortæ sunt hæreses deuictæ, & dissipatæ sunt. Id quod antea sæpe, & liquido nuper in sacris Tridentini Concilij Decretis apparuit. Cuius quidē memoriam, ob eius merita, quibus vniuersus orbis à pestiferis quotidie erroribus liberatur PIVS V. sanctiss. Pont. Opt. ac Max. auunculus tuus colendam voluit. Sanxit enim, quòd, vt Sanctorum quatuor Doctorum Ecclesiæ festi dies celebrantur, sic S. Thomæ Aquinatis in perpetuū festum diē Christiani omnes & celebrent, & venerentur. Quamobrem laudandi quidē sunt ij, qui eius scripta nouis commentarijs illustrant, atque ad communem omnium vtilitatem, in medium afferunt; neque ea latere in tenebris, aut paucissimis impertiri patiuntur; sed in omne æuum peruulgari omni cura, atque opera enituntur. Is præter cæteros vnus fuit magister Bartholomeus de Medina Theologus Hispanus Ord. F. Præd. vir doctissimus, & iudicij propè singularis, cuius nunc opus edendum, ac tibi dicandum, & id quidem optimis rationibus mihi faciendum constitui. Neque enim his calamitosis temporibus quicquam aut melius, aut vtilius fieri potest, quàm si ea in lucem proferantur quibus corruptæ hominum mentes ab inanibus, prauisq; auctoribus amoueantur, & ad sacrarum rerum lectionem virorum doctorum, piorumq; scriptis alliciantur. Tanta enim est hac nostra tempestate hæreticorū prauitas, atq; perfidia, vt non cuniculis solùm, & aperto marte pro viribus enitantur optimum Christianæ Reipub. statum, & sanctissimas Christi leges

labefactare, sed omnem etiam securitatẽ perturbare, sanctos mores corrumpere, traditiones Patrum peruertere, decreta Pontificum negligere, vniuscuiusque salutem, caput, fortunas oppugnare, aris, focisq; vastitatem inferre, templa, sacraq; omnia funditus euertere. Cui sanè teterrimo morbo, cum latius is indies serpere videatur, virusq; suum diffundere, nisi his sanctis, doctisq; scriptis occurratur, prædicando, monendo, illustrando, & in apertum proferendo ea, quæ nõ ita facilia captu videantur, non video (nisi Deus omnipotens cœlesti beneficio fieri aliter statuerit) quænam hæresis extirpandæ alia sit ratio. Reliquum est, vt cur hos libros nulli alij dicandos decreuerim, quam tibi aperiam. Ipse enim vnus es (Cardinalis amplissime) sacri Ord. nostri Protector augustissimus, ipsiusq; Ordinis prius filius, quàm pater, prius sectator, quam informator, & Præses. Ipse vnus es, qui curas, vt imminutus nonnullis in locis huius Ordinis obseruantiæ cultus iuxta maiorum instituta in veterem integritatem, & splendorem restituatur: Pio V. cuius gloria, ac Christianæ Reip. decus nunquam intermorietur, arctissima necessitudine coniunctus, es rebus præclarè gestis valde insignis, clarus virtutum splẽdore, quibus ab ineunte ætate animum excoluisti, hinc admirabilis morum integritas, ac illa diuino consilio clarissima totius Christiani orbis administratio, quam vigilantissimus Pontifex tibi soli credidit, hinc illa æquitas, liberalitas, fortitudo, atque in rebus gerendis prudentia, quo factum est, vt de maximi momenti rebus, ac de fœdere inter Christianos Principes feriendo, ac confirmando cõtra immanes Turcas, quorum tam magna classis fœderatorum virtute deleta est, te Pontifex delegerit, principemq; tu locum inter cæteros purpuratos patres obtinueris, ad tuendamq; & augendã Rom. Ecclesiæ, necnon totius Christianæ Reipub. dignitatem ad tres potentissimos Reges, Hispanum, Lusitanum, & Gallum sis profectus maxima populorum lætitia, qui tanquam hominem cœlo delapsum suscipiebant, prędicabant, & colebant. Quo factum est, vt penè occidentem Rempublicam sustinueris, hostes profligaueris. Non omittam quibus modis studia literarum, præsertim theologicarum foueris, religiosis omni tempore patrocinio fueris, indigentes tuis opibus sustentaueris, superioriq; anno cum cœli inclementia multos mortales repentino quodam morbo oppressisset, tu vnus fuisti, qui pauperes domum tuam aduentantes, atque eos etiam, qui domo exire nequibant, medicatis aquis ad huius generis pestem expellendam ingenti pecunia, esculentis, & poculentis subleuaueris, ac id genus planè sexcenta præstiteris, ac quotidie præstes. Sic vt de te, ac de tuis laudibus nullæ vnquam historiæ, nulla vnquam monumenta, nulla vnquam posteritas conticescet. Restat, vt summis te precibus suppliciter rogem, atque obsecrem, & si licet, ac fieri potest, astringam: vt tam auctoris opus, cui maximam habere gratiã mortuo debemus, quàm meam in edendo diligentiam, in expurgãdo à multis mendis, studium, & operam, cum nullum mihi laborem in his detrectandum putarim, tua præstanti fide, atque auctoritate ab omni externa iniuria defendere, tuoq; firmissimo præsidio munire non graueris. Vale. Venetijs. VII. Kal. Febr. MDLXXXII.

NOS

NOS Frater Seraphinus Caualli Brixienſis Sacrę Theolgiæ Profeſſor, ac totius ordinis Prædicatorum humilis Generalis Magiſter, & ſeruus, eis potiſſimum quos in vinea Domini, vt ſtrenuos operarios continuo laborare cognoſcimus, ac talenta ſibi à Domino donata in Chriſti obſequium, religionisque noſtræ decus glorioſè, & feliciter negotiari, & ſuis tum priuatis, tum publicis ſtudijs Rempublicam Chriſtianam mirum in modum iuuari poſſe compertum habemus, ne dum quæ penes noſtram ſint poteſtatem lubenter impertiri debemus; prout libentiſſimè impartimur; ſed etiam laborum ſuorum vberrimos fructus, vt in lucem producant in proximorum vtilitatem (cum non nobis nati ſimus) plurimum ſatagere debemus: ea de cauſa, tenore præſentium, noſtri autoritate officij tibi admodum R. P. Magiſtro F. Bartolomæo Metinenſi eiuſdem ordinis in celeberrimo ſtudio Salmanticenſi Primariæ Cathedræ Regenti, in virtute Spiritus ſancti, & ſanctæ obedientię, ſub formali præcepto mandamus, vt quàm primum potueris impreſſioni ac prælo mandes, & in lucem emittas aureas expoſitiones in Primam Secundæ D. Thomæ ac alias lucubrationes tuas, quas in omnes D. Thomæ partes paratas habes, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Amen. In contrarium quibuſcunque non obſtantibus. Datum Toleti die vij. Octobris. M D LXXVII.

Frater Seraphinus,
qui ſuprà manu propria.

Frater Ludouicus Vgocinus Ariminenſis
Prouincialis terræ Sanctæ.

SERENISSIMO PRINCIPI, ET ROMANAE ECCLESIAE Cardinali Augustissimo.

D. D. ALBERTO AVSTRIÆ,

Frater Bartholomæus à Medina S. P. D.

ETSI Theologica studia, quæ à diuina sapientia in homines emanarunt, clarissime Princeps, tanta cæteris præstent celsitate, & magnitudine, vt ad eorum ornamentum nulla fieri possit accessio; tamen minimè negandum est, quin permagnum momentum habeat, vt apud populum in pretio sint & honore, ac summoperè commendata, quod principes splendidissima mundi lumina in sacras literas incumbant, & ad Theologiam omni studio sibi enitendum putent. Ac si res à nostra memoria propter vetustatem remotas ex literarum monumentis repetere instituamus, intelligemus profectò Christianam religionem iam inde ab initio magna stabilitatis suæ præsidia comparasse, cum Reges, ac Imperatores ad fidem Christi confluerent. Idipsum sanè de Theologia, quæ à fide sumpsit exordium, licet conijcere, nimirùm eam innumeros sectatores habituram, si viri Regia maiestate excellentes tantam in eius studijs curam, operamq́; ponant, vt omnibus rebus posthabitis, totos se in exquirenda diuina sapientia collocasse videantur. Habent enim Reges mirabilem quandam virtutem ad mortalium animos impellendos, & huc atque illuc flectendos. Nam ita natura comparatum est, vt vniuersi id valde decorum sibi censeant & honorificum, si Regum imitatores existant, & quasi eorum vestigia persequantur. At qui verissima est illa sententia peruulgata, Honos alit artes, omnesque incenduntur ad studia gloria, iacentq́; ea semper quæ apud quosque improbantur. Quocircà Catholico Regi nostro Philippo maximæ sunt habendæ gratiæ, cùm te nobilitatis eximiæ Principem Romanæ Ecclesiæ Cardinalem constitutum à disciplinis humanis, vtilissimis quidem illis, sed quæ nonnihil personæ tuæ dignitatem dedecorarent, à teneris annis auocauerit,

& ad

& ad cœlestem sapientiam traduxerit. Præsagit animus futurum deinceps, vt generosi viri, magnatumq; filij admirabili ac propè diuino Regis nostri consilio commoti & persuasi, canonum & ciuilium legum literaturam deserant, & se ad studia Theologiæ conferant, quæ ad agnitionem animi pulcherrima sunt, & ad moderandam religionem necessaria. Etenim isthæc cœlestis disciplina, vt est emanatio claritatis æternæ, ita ad se vocat & allicit animos ingenuos, nobilitate insignes, splendore maiorum commendatos: qui cùm sint impellente natura ab artificijs & quæstibus sordidissimis alienissimi, ità decet, vt se se fingant & accomodent, quò diuinam Philosophiam virtutis ac iustitiæ Christianæ indagatricem, vitiorumque expultricem facilius hauriant, & in mentibus impressam atque insculptam habeant. E domo Austrica toto terrarum orbe florentissima tanquam ex equo Troiano Principes & duces eximij Romani Imperij moderatores prodierunt. Inter quos quantoperè excelluerint Carolus Quintus, & Ferdinandus fratres ambo & Imperatores, à quibus tu Princeps clarissime originem ducis, quamq; admirabiles extiterint, minime in præsentia dicam, ne oratione parum elaborata & inculta pulcherrima facta extenuem. Illorum sanè res pace belloq; gestæ ita celebrantur, non solùm nostris, sed penè omnium gentium literis atque linguis, vt trophæis monumentisque eorum nulla sit vnquam ætas finem allatura. Tantorum facinorum gloria efflorescet, quotidie magis vigebit memoria sæculorum, eam posteritas alet, ac æternitas semper intuebitur. Ad hæc tam eximia & innumerabilia Augustissimæ familiæ ornamenta maximus tuis studijs cumulus accessit: nam ineunte adolescentia, quæ lubrica est, & cui solet inesse imbecillitas consilij, diuino numine afflatus, totam vim bene viuendi in contemptione ac despicientia rerum humanarum ponens, ad Theologiam aspirasti, in qua tantos progressus habes, vt speremus te breui apicem diuinæ sapientiæ consecuturum. Gratulandum est ætate nostra Austricæ domui, cùm non solùm duces potentissimos Romanæ Ecclesiæ propugnatores, verumetiam Cardinales diuinarum literarum cognitione decoratos pepererit, ac procreauerit. Perspicere iam mihi videor tuis monumentis ex literatura Theologica redundantibus hæreses, Catholicæ veritati inimicas atque contrarias, mirabiliter conuelli, infringi, labefactari, euerti. Quæ quidem victoria expugnationi vrbium, depulsioni tyrannorum, amplificationi dominatus multis nominibus anteponetur. Interim tamen dum ad pugnam contra hæreticos com-

mittendam Ecclesiæ vtilissimam, tibi verò maximè decoram, litteratis exercitationibus atque assiduis studijs te paras & instruis, commentaria nostra in Tertiam Sancti Thomæ partem tibi offerenda existimaui, tum vt in ea tanti Principis amplitudine ac celsitate decus & ornamentum redundaret, tum etiam vt obseruantiam erga te Prædicatorum ordinis, vel hoc obsequio testificarer. Etenim si Sanctus Thomas, cuius doctrinam illustrandam suscepimus, spectetur, innumeros Scholasticos sine controuersia superat & rerum copia, & iudicij sanitate perspicua, & mirabili disserendi dexteritate. Quæ verò à nobis proferuntur, quanuis non ità sint enucleata & expolita, quin sapientium iudicium reformident, è fontibus diuinarum litterarum hausta fuisse, ortodoxis concilijs, Sanctorum documentis consentanea existere sine arrogantia affirmauerim. Ex meis autem vigilijs & lucubrationibus abundè magnum fructum me comparasse existimabo, si commentationes nostræ tibi (clarissime Princeps) placebunt, atque tuis studijs nonnihil emolumenti conferre videbuntur. Dominus noster Iesus Christus amplitudinem tuam diu seruet incolumem, donisque cœlestibus magis, ac magis amplificet. Vale ex nostro Conuentu Sancti Stephani Salmaticensi.

ADMO-

ADMONITIO
Ad Lectorem.

IN his nostris commentarijs, Christiane Lector, nonnulla sunt, quorum admonitione aduersus varias calumnias præmunitum te esse volui. Primum quod ad stylum attinet, si simplicior, & impolitior tibi videatur, sanctos Patres certè, & Doctores Scholasticos, qui veritatem rerum, non verborum ornatum magnopere curant, secuti sumus. Sane, vt mulieres ob hoc ipsum beneolent, quia nihil olent, & in quibusdam cultus neglectus delectat, ita Theologica oratio hoc ipso videtur ornatior, quia ornamenta negligit. Si vero offendaris, quòd non Græcas, aut Hebræas voces in nostris annotationibus inuenias, sunt enim huius ætatis adeò curiosa ingenia, vt nisi ad græca, vel Hebræa redeat oratio, vt putidam, & absurdam contemnant, contra, ego sciens & prudens ab his supersedendum censui. Quanuis enim linguæ Hebraicæ, ac Græcæ sim studiosissimus, easque in veneratione habeam, & suspiciam; ferre non possum nostrates quosdam Theologos, qui nec Græcè sciant neque Hebraicè, nec Latinè, esse tamen gloriosissimos: quibus si quasdam voculas adimas, nihil omnino Hebræum, aut Græcum habeant. Istos videas & Græcę, & Hebraicæ orationis inculcatores esse, & in ore semper habere illud, vt habetur Græcè, vt habetur Hebraicè, pro vocula si quam inuenerint ineptam: quasi Babylonias ceperint, ita gestiunt, exultant, triumphant, quasi diuina Theologia in voculis aucupandis, & non potius in rerum peritia consistat. Voculas aucupari Grammaticorum est, rerum cognitionem exactè tradere, hoc opus verè sapientis est. Quid enim retulerit scire, hanc vocem, amor, vt exemplum adducam, quomodo efferatur, Græcè, Hebraicè, Latinè, Gallicè, Hispanicè, Arabicè, Germanicè, adde etiam Sarmaticè, vt vim amoris & eius efficaciam demonstrem? certè parum, aut nihil prorsus. Desinant ergo isti græcissantes, atque Italogræci, & Latinohebræi nobis obstrepere. Sed & illud te admonere necesse est, ne fortassis impudenter

grauinsq;

grauiusq; offendaris, nos editionem veterem Latinam sacrorum librorum pro authentica, irrefragabili, planeque diuina iuxta decreta sacri Concilij Tridentini, habere, atque suscipere. Neque vnquam ab ea latum vnguem discedimus. Verùm enimuero cùm aliquando sanctos Patres Græcos necessum fuerit in medium producere, oportuit etiam, sanctas scripturas eodem modo citare atque ipsi citant, qui plerumq; septuaginta editionem in suis elucidationibus sequuntur. Vltimò illud te scire volui, nos in commentarijs Primæ Secundæ summam textus D. Thomæ posuisse tantùm, idque bonis rationibus adducti. Nunc verò viri in primis graues clamitant, non satisfactum esse nisi textus D. Thomæ integer adhibeatur, quòd si summa tantum habeatur, necessum sit lectori ad alium codicem D. Thomę recurrere, quod esse molestum nemo est, qui non intelligat. Victus ergo illorum autoritate, textum integrum D. Thomæ cum nostris comentarijs adhibendum curauimus, eademque figura, & forma reliqua volumina, quæ in Diui Thomæ partes typis cudere in animo est, si id expeti videbimus, deinceps dabimus. Vale Lector optime.

ARGV-

ARGVMENTVM OPERIS.

SACRA Theologorum ſcientia hæc docet in vniuerſum. In primis Deum, quo nihil maius, aut melius, ſapientiusve, excogitari valet, in eſſentia quidem, ſeu natura diuina vnum, & ſimplicem, in perſonis verò tribus eſſe diſtinctum, vt alius ſit Pater, alius ſit Filius, alius Spiritus ſanctus. Pater eſt qui ſuum ab æterno generat filium, Filius ex patris genitus ſubſtantia, Spiritus ſanctus vtriuſque amor: iam hi tres vnum ſunt, hoc eſt vnus, verus, ęternus, immenſus, & incomprehenſibilis Deus. Hac tractant diuini Theologi in primo Sententiarum libro.

Cæterùm in ſecundo libro hæc inueſtigant. Præcipuè Deum eſſe, qui propter bonitatem ſuam cuncta creauit, viſibilia & inuiſibilia, à quo omnia procedunt, ſine quo nihil quicquam eſt, iuſtum, & miſericordem. Quique omnia operatur in omnibus ſecundum voluntatem ſuam, cui non licet dicere, quare ſic, vel ſic faciat: omnia enim operatur ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ, quod ſemper rectum, & ſanctum eſt. Hunc creaſſe Adam ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, Dominumque conſtituiſſe omnium creaturarum in terra, inuidiaque diaboli, & Adæ inobedientia peccatum in hunc mundum intraſſe, & per peccatum mortem, omneſque in Adam, & per Adam peccatores eſſe. Promiſſum verò Chriſtum Ieſum Saluatorem ipſi Adæ, Abrahæ, & reliquis patribus, qui credentes fide viua in ipſum liberaret à peccatis, & tyrannide diaboli, cui ſubijciebantur omnes per Adam. Interim autem dum expectabatur promiſſa ſalus, datam legem à Deo, qua cognoſcerent homines peccatum, & ſe eſſe peccatores, quo fieret, vt ardentius ſitirent Chriſti aduentum, qui ipſos à peccatis redimeret. Hæc in ſecundo libro tractant Theologi.

Verùm in tertio libro docent Chriſtum illum promiſſum tandem miſſum à Patre, eo tempore, quo conſtituerat apud ſe, eo inquam tempore, quo abundabat omnis iniquitas: miſſum autem non propter bona cuiuſquam opera: nam omnes erant peccatores, ſed vt veras abundantes gratiæ ſuæ diuitias, quas promiſerat, exhiberet. Ieſus igitur Chriſtus verus Deus, & verus homo, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens, verus agnus & vera hoſtia venit, vt nos patri reconciliaret, pœnas peccatis noſtris de-

bitas

bitas in cruce persoluendo, & liberaret à seruitute diaboli, in filiosq́ue Dei adoptaret credentes in ipsum per fidem viuam. Venit præterea, vt nos per ipsum purificati à peccatis, & Deo Patri sanctificati, siue consecrati, abnegatis operibus carnis liberè seruiremus ei in iustitia, & sanctitate omnibus diebus nostris per bona opera, quæ præparauit Deus, vt ambularemus in illis, expectantes beatam spem, & aduentum magnum Saluatoris nostri Dei, qui post interfectum spiritu oris sui hominem peccati, sedebit in maiestate sua omnes iudicaturus, & redditurus vnicuique propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum. Et tunc finis erit, regnumq́ue Deo, & patri tradet. Hæc dogmata, vt cognoscamus, traditus est nobis tertius liber Sententiarum. Hæc eadem docet tertia pars D. Thomæ, quam nunc exponere aggredimur: vt cognoscamus, inquam, & credamus Dominum nostrum Iesum Christum, vtq́ue credentes vitam habeamus in nomine eius. Præter hoc fundamentum, nemo aliud potest ponere, vt inquit Paulus, quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Postremò in quarto libro agunt diuini Theologi de sacrosanctis sacramentis, quæ Christus Dominus in salutem, & consolationem animarum instituit, deq́ue vltima retributione bonorum & malorum. Hæc docent scripta Theologica vniuersa: nostri verò instituti est tertiam partem huius operis accuratè, & diligenter exponere.

ARGVMENTVM ALIVD

breuiore sermone explicatum.

EXPONIT hic liber quid sit Christus, & beneficia per ipsum humano generi præstita: & quomodo nobis applicentur, vt prosint ad salutem æternam, vitam Domini, conuersationem eius in terra cum hominibus, doctrinam, & prædicationem, miracula stupenda, passionem eius, & mortem, sepulturam, descensum ad inferos, resurrectionem ex mortuis, ascensum in cœlum, descensum eius ad iudicandum, regnumq́ue eius, & triumphum perfectissimum, in quo regno Deus erit omnia in omnibus. Hæc, vt cognoscamus, hic liber scriptus est.

DE DIVO THOMA
autore huius libri elogium.

AVTOR huius libri eſt D. Thomas, qui inter doctiſſimos ſanctiſſimosq; viros meruit Sanctus Doctor per antonomaſiam appellari. Quoſdam enim excellit doctrina, ſanctitate quoſdam, vtroq; innumeros. Virginali lilio inſignitus, & mortalis peccati expers, quod de pauciſſimis Sanctorum Doctorum verè dici poteſt. Huius ſolis ortu errorum nebulæ effugatę ſunt, quidquid ſcrupuli pullulat in Eccleſia, Thoma iudice ſtatim euaneſcit. Omnia Eccleſię dogmata Thomæ doctrina firmatur. Quis æuo noſtro Theologus euaſit, qui non doctrinæ huius viri auxilium implorauerit? quis concionator ſuggeſtum aſcendit, qui non à Thoma mutuetur quæ populum doceat? Quis cathedram de ſapientiæ rebus aſcendit verba facturus, qui non prius Thomam conſuluerit? Quis ſcholaſticum certamen adoritur qui nõ ſe prius Thomę armis accinxerit? Thomæ doctrinã Chriſtus approbat, virgo laudat, Petrus & Paulus commendant, vniuerſitas Pariſienſis miris effert præconijs. Vrbanus Papa omnibus amplectendam proponit.

Oranti Thomę & de ſua doctrina ſolicito, ore crucifixi Chriſtus reſpondet, Bene ſcripſiſti de me Thoma. Cum vellet illum Pontifex ſanctorum cathalogo aſcribere dubitantibus de numero miraculorum an eſſet ſufficiens, quid, inquit Pontifex, de numero miraculorum eſtis ſoliciti? quot articulos compoſuit, tot miracula edidit. Præclara certè vox & tali viro digna ſententia nullus enim eſt articulus in D. Thoma, qui non aureis literis ſcribi dignus ſit.

Innocentius Papa in ſermone de eius laudibus, illum cum Salomone in ſapientia confert, imò pręfert, & proprietate verborum, ac veritate ſentẽtiarum poſt ſcripturas Canonicas collocãdum putat. Et vt Syxtus Senenſis præclare ſcribit, D. Thomas quatuor inter ſe implacabiliter pugnantia, ſempiterno fœdere coniunxit, videlicet copiam, breuitatem, facilitatem, & ſecuritatem; quas nulli vnquã literarum profeſſori vel ante, vel poſt eum contigit ſimul potuiſſe cõnectere. Ac primum tanta ineſt ei rerum omnium copioſa vbertas, vt nihil ferè ex vniuerſo Theologię ac Philoſophię ambitu deſiderari queat, quod non ipſe ditiſſimis ſcriptis ſuis fuerit copioſiſſima varietate complexus. Breuitas deinde, cuius exiguis anguſtijs copiæ amplitudo contineri non poteſt, ea eſt, vt quæ tot veteres ac

recentes autores vix innumeris ac immensis voluminibus comprehendere potuerunt, hic intra vnius strictæ epitomes, hoc est, summæ Theologię compendium, locupletissima breuitate plenissimè strictissimeque concluserit. Breuitati verò, quæ obscuritatis mater est & comes indiuidua, ita facilitatem, omni seclusa difficultate, copulauit, vt ordinis dispositione, sententiarum perspicuitate, & verborum splendida claritate, omnes scriptores longo post se reliquerit interuallo. Et quod multo admirabilius est, cum in scriptis Ecclesiasticis multorum magni nominis patrum caute ac suspenso pede legentibus progrediendum sit, ne in sententias quasdam parum tutas imprudenter impingant, huic vni verè diuino viro tanta assertionum sententiarumque securitas diuinitus obtigit, vt in lectione eius lector, omni suspicione erroris liber, citra vllam offensam tutus & securus expedito gradu expatiari possit, veluti per viã regiam, communi Ecclesiasticorum patrum incessu tritam, longè à deuijs illis particularium sectarum semitis, ac diuerticulis, quæ sępè incautos abducunt in ambages inextricabiles, & errores irremeabiles. Hæc Sixtus senensis.

Plinius lib. 7. naturalis historiæ c. 29. & 30. disputat quisnam ingenii laudem inter scriptores primam promeritus sit. Et quãquam asserat esse difficillimum ingeniorum gloriæ agere delectum, per tot disciplinarum genera & tantam rerum operumq; varietatem: nihilominus dicit quosdam hanc felicitatem tribuisse Homero, alios vero Aristoteli summo Philosopho, sunt qui hanc concedant Platoni, Virgilio alii, Ciceroni non pauci.

Sed quo piaculo te taceam ô Thoma diuinissime? cuius operibus si opera prædictorum autorum conferantur, nugæ sunt non res seriæ. Certè D. Thoma docente omnis Philosophorum schola lucem habuit, & ab innumeris erroribus fuit expurgata. D. Thomas primus ausus est totum Aristotelis textum explicare & lumine fidei dirigente melius intellexit Aristotelem, quam ipse se se intellexit. Ipse est qui Theologiæ scholam aperuit & cœlestia dogmata exactissime patefecit in quibus enucleãdis instar omnium est. Nullum tam abditum & reconditum Theologię mysterium est, quod ipse non tetigerit, manu contrectauerit, & expositum dederit. Nullus scripturę locus est qui difficultatem habeat à principio Genesis vsque ad Apocalypsis vltimum caput, qui in D. Thomæ commentarijs non inueniatur expositus. Diui Thomę ingenium omnes he-

reti ci

retici fugiunt,in cuius doctrina mille clypei pendent,omnis armatura fortium ad destruendam omnem scientiam extollentem se aduersus scientiam Dei.

Salue ò Thoma Theologiæ magister, omnium triumphorum lauream adepte maiorem, quanto plus est ingenio remp. Christianam quàm armorum viribus locupletasse.

AVTORES PER QVOS PROfecimus, quosque secuti sumus in hoc opere.

OMnes libros sacros euoluimus Christiane Lector, omnes traditiones Apostolicas, omnia sacra concilia, omnes definitiones Ecclesiæ, omniumque patrum decreta, quæ de mysterio incarnationis Dominicę loquuntur (absit arrogantia verbo) vt dogmata in hoc libro asserta confirmaremus. Quod si cui hæc per hyperbolen & excessum dicta esse videbuntur, legat librum & inueniet verum esse nostrum testimonium, & ideo non est necesse elenchum aut indicem autorum componere.

Scias tamen, lector candide, me potissime secutum fuisse D. Augustinum, & Diuum Thomam, quos pro magistris in omni ætate mea habeo: hos lego, hos memoria teneo, in manibus gesto, in pectore & in corde, cum illis mihi semper colloquium dulce: hi mei magistri in corde semper, in ore frequenter, in lectionibus sæpissimè, nihil scio, quod ex Diuo Augustino, aut ex D. Thoma non hauserim. Hi enim indagatores veritatis acutissimi, assertores fortissimi, pollentes ingenio, doctrinam sapientię & disciplinæ scribentes, qui renouauerunt sapientiam de corde suo. Beatus qui in horum scriptis versatur, sapiens erit semper, & ad omnia valebit; quia lux Dei est in illis.

Sed & peccatũ esset inexpiabile, inter eos autores per quos profecerim, non numerare, In primis doctissimum Patrem Fratrem Franciscum à Victoria ordinis Prędicatorum, in Hispania lumen præclarum. Hic nanque ad supremum eruditionis gradum & dignitatis, quæ ex studiorum laboribus sperari potest, fastigium euectus, diuinam Theologiam cum maximo auditorum, & totius catholicę Ecclesię fructu, omniumque doctissimorum virorum summa admiratione, in celebri Academia Salmaticensi in Primaria Cathedra professus est, atque adeo profundissimas Theologiæ latebras

tebras penetrauit, vt huic vni docendi palma omnium iudicio facilè tribueretur.

Ex huius autoris albeolis manu ſcriptis noſtros commentarios locupletauimus. Sed neque ſolius huius viri ope ſumus adiuti. Siquidem adiuti ſumus & quidem non parum, ex annotationibus, quas imperfectas, & quaſi immaturos fructus reliquerunt viri doctiſſimi, Pater F. Dominicus de Soto, P.F. Melchior Cano, P.F. Mantius, de corpore Chriſti, P. F. Petrus de Sotomaior, P.F. Ioannes de la Penna, P.F. Ioannes Gallo ordinis Prædicatorum omnes eximij magiſtri: quæ quidem non erant propria manu ſcriptæ, ſed à diſcipulis in ſcholis excerptę: ex quibus tamen horum virorum eruditionem ſingularem, & ingeniorum magnitudinem intelligere facile poterimus.

Sed & ſubſidiaria opera vſi ſumus aliquorum, qui hoc æuo Theologiam profitentur, quorum nomina libenter referrem, niſi intelligerem, illis fore ingratum, adhuc viuentes laudibus efferri. Si igitur nec immeritò maxima his gratia olim habita fuit, & immortalis gloria ſemper data, qui philoſophorum, aliorumque Ethnicorum libros, nihil aut parum admodum ad veram fęlicitatem pertinentes, ſumma diligentia cuſtodiri, conſeruarique curarunt; non abſque ratione ſperabo, hoc meum ſtudium viris beneuolis probatum iri, qui non Ethnicorum libros, ſed Chriſtianorum ſacras lucubrationes, maximè quæ in noſtro ordine Prędicatorio, vel tinearum corroſione, vel iniuria temporum interirent, vel quas fures effoderent, & furarentur, vndiq; conquiro, & poſteritati tradere ſummopere ſtudeo.

REVERENDI P. F. BARTHOLOMÆI MEDINAE,

In Tertiam Partem D. Thomæ Aquinatis Angelici Doctoris expositio.

INTRODVCTIO IN MATERIAM INCARNATIONIS,

In qua tres quæstiones disputantur. Prima, Vtrùm de hoc mysterio scientia haberi possit? Secunda, Vtrùm sit possibile? Tertia, Vtrùm iam sit factum?

EO CERTE vir Theologus intentionem, & propositum dirigit, vt veram Dei, diuinarumque rerũ notitiam succinctè comprehensam habeat. Theologia nãque est Dei, rerũq; diuinarum scientia, Deus verò consideratur secundũ quod in se est, & vt est principium & finis rerum omnium, iuxta illud Apocal. 1. Ego sum Alpha & O, principiũ, & finis, ab ipso enim tanquam à principio progredimur, & ad eum regredimur, vt in finem. De Deo secundum se, & vt est principiũ rerum omnium, tractauit D. Thomas prima parte suæ summæ: in reliquis agit de Deo, vt est finis noster, & quia ad talem finẽ peruenitur per actus humanos & per Christi beneficia In secunda parte agit de fine vltimo, & de actibus humanis. In tertia verò vberrimè differit de Saluatore nostro Iesu Christo, deque eius ingentibus beneficijs, & innumerabilibus meritis, quæ per se generi humano præstiuit: inuestigat etiam de Sacramentis, quæ ipse idem instituit, & dedit Ecclesiæ suæ, vt eius vulnerata membra curentur, vt sanitatem adipiscantur. Vltimò de vltima retributione bonorum & malorum, quam partem beatissimus Thomas propter immaturam mortem imperfectam reliquit. De Christo verò incarnato quinquaginta nouem disputat quæstiones, quas sic disposuit, eoq; ordine digessit, vt seipsum excessisse videatur. Nã D. Thomas cùm cæteros alios excedat, in ordine & dispositione seipsum superauit (mirabile dictu): ita minutatim & sigillatim incarnationis mysterium persequitur, vt videatur testis omnium fuisse oculatus. Hoc mysteriũ pro captu nostro exponere aggredimur, si non ingenio & magna eruditione, certe magno conatu, diligentia, & studio: Agitur ergo in hac Tertia parte de incarnationis mysterio, & de Deo incarnato prout ducit nos in Deum, qui est finis & beatitudo nostra. His constitutis sequitur ꝑ introductione prima quæstio.

Apoc. 1.

Summa eorum quę in Theologia tractantur.

Christus dominus subiectum huius libri.

Quæstio introductionis prima.

VTrùm de hoc mysterio scientia haberi possit? & videtur profectò quod non possit esse vera scientia, vel si est, quòd sit vana, vt Cornelius Agrippa libro de vanitate sciẽtiarum Theologis obijcit. In primis de singularibus non est scientia, præcipuè si sint

Prim. arg.

contingentia, vt docet Aristot. in multis locis: sed omnia, quæ de illo mysterio traduntur, singularia sunt & contingentia, vt quod Deus sit incar-
Secū. argu. natus, mortuus, &c. Deinde de ijs quæ superant captum humanum & omnem rationis cōprehensionem, non potest haberi scientia, quæ humanitus acquiratur, iuxta illud:
Eccle. 3. Pro. 25. Rom. 12. Altiora te ne quæsieris. & illud. Scrutator maiestatis opprimetur à gloria. cui consonat illud: Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatē. sed omnia, quæ traduntur de mysterio diuinæ incarnationis, superant omnem captum rationis humanæ, ergo de
Tert. arg. his scientia haberi non potest. Sed & tertiū argumentum obijciunt nobis Lutherani cōtra Theologiam scholasticam, inquientes, quòd hæc terrena sit, animalis, diabolica, quàm cōdemnat D. Ia-
Iaco. cap. 3. Quar. arg. cobus in sua epistola cap. 3. eo quòd cōtentiosa sit & certaminibus comparetur. Pro euidentissimo etiam argumento ducunt, quòd Theologia nostra
Ad Coll. 2. inanis sit Phylosophia quam condemnat D. Paulus, cùm inquit ad Colossen. 2. Videte ne quis vos decipiat per Philosophiam, & inanem fallaciam.
Quin. arg. Quintum argumentum, opponunt nobis, aientes sanctum Paulum mulierem in Ecclesia non permittere loqui, eo quòd rixosa sit, quæ proinde Theologiam scholasticam designat, rixis & contentio-
Sext. argu. nibus refertam. Sed non quiescunt Grammatici, & obijciunt nobis, quòd in huius mysterij explanatione, vocabulo prorsus barbaro, & in lingua Latina inusitato vtamur; cuiusmodi est hoc nomen, Incarnatio, cui adsimile est, incarnari vo-
Solu. argu. Ad pri. arg. cabula prorsus incognita. Ad hæc argumenta dicendum est. Ad primum dicitur copiose. 3. par. q. 5. ar. 2. Sed breuiter & distinctè nunc respondeo, quòd de Deo incarnato possunt formari & cōstitui propositiones necessariæ, vt quod Christus qui Deus & homo est, sit immortalis, & sit mortalis, quod habeat voluntatem diuinam, & humanam, de quibus proinde rebus potest haberi vera scientia: vel dicito, quòd hæc singularia & contingentia, prout subsunt diuinæ scientiæ & reuelationi necessaria sunt & infallibilia. Certè scientiæ vniuersæ humanitus acquisitæ sunt de necessarijs & incorruptibilibus propter veram certitudinē, sed tanta est & maior certitudo in rebus reuelatis, sicut in ijs quæ reuelantur per lumen rationis naturalis, de his ergo poterit haberi vera scientia. Sed & alia solutione proposita, obiectio confutatur à D. Tho. loco citato dicente, quòd in diuina Theologia præcipuè de Deo, deque proprietatibus diuinis inuestigatur, de his verò singularibus & cōtingentibus secundario, & minùs principaliter, quatenus ducunt nos in cognitionem deitatis.
Ad secū. ar. Ad secundum argumentum dicat Theologus, quòd de hisce rebus non audemus inuestigare nostris viribus freti, sed adiuti lumine diuinitus infuso, de quo dictū est, multa supra sensum hominis osten-
1. Cor. 2. sa sunt tibi. Et Paulus inquit, Deus nobis reuelauit per spiritum suum, vt sciamus quæ à Deo no-
Vtilitas huius sciētiæ. bis donata sunt. Illud tamen sciat Theologus, quòd mysterij dominicæ incarnationis cognitio per necessaria est, tum vt cognoscamus Christum Iesum, in cuius cognitione nostra beatitudo consistit. Vñ
1. Cor. 2. Paulus 1. Corinth. 2. Non iudicaui me scire inter vos, nisi Iesum Christum & hunc crucifixum: tum verò vt intelligamus rectè diuinas scripturas, quæ de hoc mysterio passim loquuntur: tum
1. Pet. 3. deinde vt iuxta D. Petrum. 1. canonica capit. 3. Simus parati semper ad satisfactionem omni poscē-ti nos rationem de ea quæ in nobis est fide & spe. Tum quartò, vt ab improbis hæreticis veritatem huius mysterij defendamus. Tum vltimò, vt habeamus diuitias plenitudinis intellectus in agnitione Christi Iesu, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, vt scribit Paulus
Col. 2. ad Colossen. capit. 2. Sed obijciunt nobis Gram-
Grammaticorū obiectio. matici & Lutherani, quòd in huius mysterij explicatione languent Theologi circa quæstiones & pugnas verborum, quos propterea damnat Apo-
1. Tim. 6. stolus. 1. ad Timo. 6. Quo in loco reprehēdit Apostolus studia inutilia & quæstiones futiles. Atqui Lutherani existimāt hanc Pauli reprehensionem pertinere ad commentarios ab scholasticis in sententias Magistri sententiarum conscriptos, in quibus spinosa & barbara verborum perplexitate disputant: Vtrum potuerit Deus assumere creaturam irrationabilem, num lapidem, num cucurbitam? num tres personæ possent assumere eandem naturam humanam: in his & similibus quæstionibus omnem ætatem consumunt, de Christo & eius Euangelio uerbum nullum facientes.
Solutio. Certè non sunt Theologi, neque tanto nomine digni, qui quæstiones frigidas & inanes in Theologiam inuexerunt, & in his disputandis consenescunt. Qui enim hos condemnant me ipsum suf-
Theologorum quorūdam curiosa vanitas. fragatorem habent. An non est ab hominibus cōdemnandus Theologus, & diris omnibus deuouendus, qui pro sana doctrina & sermone fideli ad consolandos eos qui abiecto sunt animo, & redarguendos eos qui contradicunt, paradoxa quædā, & noua profert, quo sit admirationi populo inanium rerum semper admiratori? an non exsibilandus est Theologiæ magister qui quæstiones frigidas & valdè inplexas disputat, ostendens, quantum in palæstra literaria profecerit, has tantum vt subtiles, & quæ doctoris explicatione indigent pertractans, quæ verò ad charitatem & pietatem conducunt, tanquam peruia & exposita negligēs?
Nota. si quid explicandum est ex D. Paulo, aut verò ex sacro eloquio videtur in alium mundum translatus, si de instantibus si de hæcceitatibus, de relationibus, originibus, circumsessionibus (nomina prorsus incognita) velis aliquid, plura dabit, quàm quæ tribus onerarijs nauibus vehi possint. Hi sunt sanè de quibus dicit Apostolus Paulus, quòd languent circa quæstiones & pugnas verborum, quod conuersi sunt in vaniloquium, & volentes esse legisdoctores non intelligunt nec quæ dicunt, neque de quibus affirmant. Sanctus Hie-
D. Hieron. ronymus inter quæstiones frigidas illas numerat, quot ne annos vixerit Mathusalem: quoto ætatis suæ anno Salomon sortitus est coniugium. D. August. recenset subsequentes: Vbi & quomodo sit in cælo corpus dominicum: quid faciebat Deus antequam faceret cælum & terram? an corpus cœleste sit sphera, an stet cœlum, an moueatur, ego
D. August. verò, inquit Augustin. si ab amico essem de rebus huiusmodi interrogatus, aut dissimulanter præterirem, aut apertè etiam responsa negarem. Neque enim eas dignas quæstiones censerem, quibus vel tantillum temporis impartirer. Cum his quæstionibus, si eas, quas toto agmine, & omni contentione disputant Theologi nonnulli, conferre velis, illas esse grauissimas & ponderosissimas, nostras verò vanissimas, stramineas, & nullius pōderis asserere, quas commemorare nō volo, ne pudore suffundam eos, qui eisdem explanandis omnes ingenij neruos intendunt. Dicendum

est

Theolog' verus. est igitur, quòd is erit Theologus, tam admirabile nomine dignus, qui de rebus diuinis, & de ea quę in nobis est fide, & gloria spet paratus est responsa dare, & quæ audiuit à patribus suis committere fidelibus hominibus, q idonei sunt alios docere, qui rectè tractat verbum veritatis operarius inconfusibilis, qui nunquam sit in sermone adulationis aut vanitatis, neque prætextu auaritiæ, qui non quærat gloriam ab hominibus, qui sit doctor ad perfectionem sanctorum, ad opus ministerii, ad ædificationem corporis Christi, vt exhibeat omnem hominem perfectum in Christo, & hunc pleno ore apello Theologum. Qui verò de rebus inanibus aut inutilibus quæstiones serit, eũ Theologastrum liberè pronuncio. Sed hoc ad abusum hominum pertinet, non ad condemnandam artem. Ad tertium respondeo, Theologia scholastica certaminibus & disputationibus utitur, exercitatione comparatur, conflictu addiscẽtium obtinetur, sed in veritatibus per argumentationes & certamina persuasis, summa est concordia. In his disputationibus Theologi humillimi sunt, captiuantes intellectum in obsequium Christi. Quapropter hæc scientia desursum est à patre luminum, mansueta est, pudica est. Sed vt illustretur quomodo Theologia scholastica desursum est descendens à patre luminum, honesta, pudica, mansueta, bonis consentiens; libet hic explicare quam scientiam condemnet Diuus Iacobus in illa sententia, quam reprehensores Theologiæ à se proferunt. An quam habent Theologi? An verò quam iactant Grammatici? Imprimis ostendit Iacobus, quod qui zelum amarum, & contentiones in cordibus suis habent, non est cur glorientur nomine Theologiæ, aut sapientiæ diuinę, qua in sententia vitium hominum condemnat, non facultatem scientiæ, quin potius condemnat omnes Grammaticos, omnes Lutheranos, qui nostræ Theologiæ insultant. Hi enim sunt, qui contant ex felle & amaritudine, qui plaustra contumeliarũ afferunt, qui rabiosè doctis omnibus maledicunt, antiquos patres spernunt, Hieronymũ, Augustinum, Gregorium, & cæteros Ecclesiæ heroas præ se despiciunt, & libros Propheticos, & Apostolicos contumelia afficiunt. Hi sunt qui semper inter se sunt discordes, furiosè inter se dimicant, resistunt contumaciter, suaque pestifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, qui Catholico sensui repugnãt, qui terminos quos maiores nostri nobis posuere audacter transiliunt, qui antiquitatem contumelia afficiunt, Catholicum sensum non venerantur, contendunt omnia certa incerta reddere, conantur omnia in ambiguo relinquere, vel saltim laborant virgula censoria arrepta de omnibus iudicium vsurpare, de sacris ceremonijs, Pontifice, sacerdotibus, consuetudinibus, traditionibus iudicium ferre. Hi sunt qui ex contentionibus nati sunt, & mendaces aduersus veritatem, nam ex proprijs loquuntur, & ideo mendacium dicunt. Is enim ex proprijs loquitur, qui non hoc sequitur quod omnium est, quòd Catholicũ est, quòd orbis totius Christiani consensu receptum est & approbatum, sed in eo libentius acquiescit, quòd vni alicui lunatico nonnunquam visum est, vel quòd sibi per spiritum suum malè sanum, verum apparet. In hoc albo ponas Lutheranos, numeres Grammaticos, Erasmum, Vallam tanquam onagros liberos, & nulli legi subiectos, nullis sententiæ addictos, horum sapientia non est desursum descendens à patre luminum, sed terrena, id est, ex affectu terrenorum deriuata. Hoc affectu laborant qui illotis (vt aiunt manibus ad tractandum verbum veritatis accedunt, qui eodem spiritu sacros libros & canonicos legunt, quo Homerum, Virgilium, Terentium interpretantur. At impudentior est audacia, nam hos siue magistro, sine commentarijs non legunt, illos verò sine magistro, sine patrum annotationibus interpretari præsumunt. Hi sunt qui voluptatibus mancipati cùm nolunt credere, omni veneratione dignam irrident veritatem, tanquam barbariem habentes ludibrio. Hi sunt de quibus dicit Paulus, quod quærunt sapientiam aduersus crucem Christi. Horum sapientia animalis est quæ non percipit quæ Dei sunt, quæ diuina mysteria non spiritualia spiritualibus comparando, sed ad Homerum, aut Virgilium referendo examinat, & expendit. Hæc dictiunculas venatur, in nominum delectu, & certa dictionum compositione & connexione versatur, suos discipulos cicadis facit loquaciores, verbis elegantibus demulcentes, ad linguam aspicientes, & dulcia verba loquentes. Hæc erudiuit Erasmum, hæc linguam Vallæ armauit. Ex hac, tanquam ex equo Troiano exierunt Lutheranorum mortiferæ pestes. Sed & illorum sapientia dæmoniaca est, id est, superba, nulli subiecta, nulli addicta. Pluris æstimant voculas Homeri, quàm Pauli viuum sermonem: ob hanc ergo artem dæmonum, homines Grammatici se offerẽtes in omni loco sublimi, & sub omni ligno frondoso, prosternuntur meretrices, fabricantur lupanar in capite omnis viæ, & diuaricant crura omni transeunti, & multiplicant fornicationes suas, id est, simul vt vident collem aliquem sublimem, aut lignum frondosum, hoc est, simul vt quempiam conspexerint, qui scientiæ habet opinionem, qui infleria verbis ornatis praua dogmata ædificat, statim illi adhærent. Initio sublimis illis visus est collis Erasmus, & lignum valde frondosum, illico sub eo prosternabantur, Ecclesiam, antiquitatem, maiorum statuta deridentes. Non tamen multò ante extitit Valla, visus est collis magis sublimis, & lignum magis frondosum, ac mox sub eo quoque prosternabantur, sanctas scripturas & eorum translatores, & patrum traditiones, & explicationes contemnentes. Quot sunt autem attinet omnes numerando recensere? coram quolibet Grammatista, qui sciat dicere, secus habetur in Græco, secus in Hæbræo legitur, se prostrauerunt, & verbum illius tanquam verbum Dei adorauerunt, illum solum scire, cæteros barbaros, & nihil scientes, & languentes circa quæstiones Thomisticas, Scoticas arbitrantur. Cum his rogo conferas nostros Theologos, quos isti infamant. Theologi qui per Dei gratiam sunt Catholici, si minus erudite saltem timidè, cumque reuerentia sacras literas tractant. Et quò magis constet esse sapientes, à sapientia moniti, non innituntur prudentiæ propriæ, non loquuntur visiones cordis sui, non solitariam, aut domi suæ natã, aut vnius opinionẽ sequuntur, memores illius, qd ab eodẽ Sapiente scriptum est: Vidisti hominem qui sapiens sibi videbatur, spea est de stulto, quã de eo lõgè maior, sed orthodoxorũ qui pcesserunt vestigijs inhærent, in eorũ interpretationibus acquiescunt. Ab eius, quæ columna & firmamentũ est veritatis, Ecclesiæ decretis discedere nõ audent, atq;

Ad ter. arg.

De Theologia scholastica.

Quam sciẽtiam condemnat. D. Iacobus in sua epistola cap. 3.

Hæreticorum & Grãmaticorũ scientia.

Exponitur optimè locus Iere. c. 2. & Ezec. c. 16.

Theologorũ scientia

ita quod vniuersis visum est vnanimiter hoc dicere scripturam, hoc esse verbum Dei credunt, neque ab eo vlla ratione dimoueri patiuntur, etiam si millies per membra sua Sathanas occinat, quod ipsum aliquando cecinisse legimus. Scriptum est enim. Rhetores verò & Grãmatici nostræ Theologiæ reprehensores violenter irrumpunt, & submotis omnibus quod volunt, & suis sententijs cõmodum est, hoc sentire scripturam contendunt, & sic rem gerunt quasi non interpretes, sed Domini sanctarum scripturarum existerent, & critici iudices sederent. Hanc tyrannidem ferre non possumus, & quod dixit aliquando Paulus, obstrepentibus nos dicere possumus, an à vobis verbum Dei processit, aut in vos solos peruenit, & uobis solum sensus sanctarum scripturarum aperuit. Taceant igitur Grammatici, Sacrã Bibliã relinquant Theologis, in suas latebras redeant, & ad Grammaticorum sodalitatem ineundam reuertantur, Theologis sacra mysteria enarrare permittant, sacros libros nec attingant quidem, sed humana humilitate adorent, maiorum statuta nec conuellãt, neque eorum terminos transgrediantur, putridas chartas Terentij, Suetonij & voculas in eis repertas addiscant, explicent, in eo laborent, cruciẽtur, spiritum emittant, sacras literas, sacris doctoribus tractandas dimittant. Sin minus, intelligant se habere sapiẽtiam terrenam, animalem, dæmoniacã, quæ de sursum nunquam descenderit. Ad quartũ respondetur, eo in loco certè non est sermo de Theologia scholastica. Nec verò in ea sententia condemnat Paulus omnẽ Philosophiam, sed Epicuræam quæ tollit prouidentiam, in deorum numerum referens voluptatem, condemnat Philosophiam, quæ aduersus scientiam Dei se extollit, quę sequitur hominum traditionem non ueram, & à Deo datam lucem, quæ adorat elementa huius mundi, secundum quam Diogenes quidem aerem, Thales verò aquam, Hippasus verò ignem adorant & colunt. Et, vt vno verbo dicam, dãnat Philosophiam quæ diuinæ sapientiæ non sit subiecta, uerum naturalis Philosophia consentanea sacræ doctrinæ & Deum esse asserit, & educit prouidentiam vsque ad singularia, & sempiternam Dei virtutem ostendit, & homines in naturæ diuinæ admirationem trahit, & Dei donum diuinitus datum existit. Cum autem dicit, Videte ne quis vos decipiat per inanem fallaciam Philosophiæ, vt iam sum præfatus, non condemnat omnem Philosophiam, neque verò præcipit quòd sophismata & captiones syllogismorum non intelligamus, quin potius præcipit, quòd in hac re diligenter laboremus, ne præstigijs harum artium decipiamur. Quamobrẽ alibi dicit, Propterea oro, vt dilectio vestra adhuc magis ac magis abundet in agnitione, & omni sensu, vt probetis potiora. Rursum cum ait sacrum eloquium, Non sis multum apud alienam, non condemnat Philosophiã, sed immorari & permanere in doctrina seculari, verbo enim Domini præparat. Et quemadmodũ rationi dissentaneum est, vt quidam ancillarum inescati amatorijs, contemnant Philosophiam verè dominam, & ex ipsis alij consenuerunt in Musica, alij verò in Geometria, alij autem in Grammatica, plurimi autem in Rhetorica, ita ab omni sensu penitus abhorret, quod in Philosophia naturali, & in Aristotele, & Platone Theologi consenescant, & per totam vitam commorentur, & dominam, scilicet, sapientiam rerum diuinarum contemnant, quod & condemnat maximè sancta scriptura, nã Sarra erat olim sterilis quæ cũ Abrahamo non pareret, permisit illi ancillam suam nomine Agar Ægyptiam ad liberorum susceptionẽ. Sapientia ergo quæ cum fideli cohabitat, erat in principio sterilis, & sine liberis in illa generatione. Quapropter permittit viro fideli, vt priùs cũ Agar, id est, cum sapientia seculari congrediatur. Sed postea cum Sarra, id est, sapientia diuinia, æmularetur Agar, quæ erat in maiori quam ipsa existimatione, respondit Abraham, hoc est, vir fidelis: Ecce (inquit) ancilla in manibus tuis est, vtere ea vt lubet. Quasi diceret, secularem amplector doctrinam, & vt ancillam, & vt conseruam, scientiam autem cœlestem vt dominam, vt principem honoro & colo. Et afflixit eam Sarra, quod perinde est, & correxit, & admonuit. Sed videamus iterum, quam inanem Philosophiam in commemoratis verbis damnet Apostolus. Nolo. n. hinc discedere quoadusque conuincam graui constantique oratione Grãmaticos, & Rhetores hic damnari, inanem Philosophiam & captiones vanissimas, appellare Paulum Philosophiam garrulam, & improbam, & phãtasticam, quæ funiculos trahit, & nihil texit, inanem laborem sustinens, quam imposturam, & astutiam appellauit Paulus. Hæc est quæ dictiunculas tanquam quædam ornamenta proponit. Quam condemnat scriptura cum dicit: Nõ multum verseris in verbis. Et admodum rectè nos admonet Paulus, ne verbis contendamus, & horum sapientiũ cognouit Dominus cogitationes, quoniam vanæ sunt. Et alio in loco dicit, quòd sapientes euanuerunt in cogitationibus suis, id est, in argutijs suis. Aduersus hos dicit Paulus. ubi sapiẽs? vbi scriba? vbi inquisitor huius seculi? Aduersus illos inuehitur sapientes qui se erigunt, & dictiunculas venantur pusillarum quarundam artium æmulatores, litigatores, & iurgiorum consarcinatores, omni veneratione dignam veritatem tãquam barbariem habentes ludibrio. Contra illos insurgit, qui in linguis discendis tota vita laborant cicadis loquaciores.

Ad quartũ argumen.

Quã Philosophiã dãnet Paul. ad Colo. 2.

Paulus.

¶ Ad quintũ aio, quòd ille est hæreticus, & mulier adultera, & meretrix impudens, apud quam nullus sit legitimus torus, sed vagi sunt concubitus, & crura diuaricat omni transeunti, apud quã nulla constans confessio, nulli sunt ritus perpetui, sed in annos propè singulos mutat virum, & oĩa; Contra, doctrina nostra matrona est honestissima, quæ posteàquam semel fidem Christo despõdit, nunquam in huius sponsi cubile quenquã alienum admisit, sed illi fidem inuiolatam seruat, ad extremum vsque spiritum conseruatura: Hæc est rixosa, non aduersus sponsum & maritum suum, sed aduersus procos, adulterosque, qui fidẽ sponsi sui labefactare & adulterari conãtur. Hoc habeat à me Lutherus argumenti responsum.

Ad quintũ argumen.

¶ Ad sextum respondetur, & dico certè hoc vocabulum non esse repertum apud veteres, Latinos, Gentiles. Neque mirum cum res non fuerit quod vocabulum non fuisset. Nec verò in sacris scripturis tale reperitur vocabulum. Sed quoniam Ioannes dixit, Verbum caro factum est, sancti patres aptissimè ad explicandam vnionem admirabilem naturæ diuinæ cum humana, vsi sunt hoc vocabulo incarnationis. Nominatim Lactantius Firmianus libro quarto, diuinarum institutionum, capitulo 15. Cyprianus libro secundo, contra Iudæos capitulo 2. Hieronymus

Ad sextum

Lactantius.
Cyprianus.
Hierony.

mus supra primum caput Marci in illud. Cuius non sum dignus corrigiam soluere. Ambrosius libro tertio de Spiritu sancto, capitu. 12. & in opusculo de incarnationis dominicæ Sacramento. Augustinns libro decimo, de ciuitate cap. 24. Itē Ecclesia in symbolo: Et incarnatus est. Quin & Cicero libro 1. Academicarum quæstionum libro 2. de finibus, scribit semper licuisse, semperq; licere nouis adinuentis rebus, noua adinuenire vocabula. Sed & sacra Concilia ad res nouas explicandas noua excogitauere vocabula. In Concilio Niceno inuenta est illa vox ὁμοούσιον: ad explicandum quomodo pater, & filius, & spiritus sanctus sint vnus Deus eiusdem essentiæ. Et in Concilio Ephesino primum omnium audita est illa vox, θεοτόκον, id est, Deipara. Atque in Concilio Lateranensi, sub Innocentio III. inuenta est illa vox, transubstantiatio, ad explicandum quemadmodum in Sacramento Eucharistiæ conuertatur substantia panis in substantiam corporis Christi. Hæc dicta sunt, quoniam in huius misterij explicatione cogimur vti vocabulis, quæ Ciceroniana non sunt. Augustinus super Ioannem tractatu 2. in illud: Qui non ex sanguinibus, inquit, non timeamus Grammaticorum ferulas, dum tamen ad veritatem solidam cognoscendam perueniamus. Et libro tertio de doctrina Christiana cap. 3. Sic, inquit, mallem cum barbarismo dicere, non est occultatum ossum meum, &c. quàm os meum, vt sit minus apertum, quia magis Latinum est. Et lib. 4. capit. 11. Quid prodest clauis aurea, si aperire quod volumus, non potest, aut quid obest lignea, si potest? Sed vt ad propositum reuertamur, incarnatio significat assumptionem carnis humanæ. Et vt rectè admonet Caietanus in primo articulo huius quæstionis, icarnari plùs significat, quàm exprimat. explicat siquidem nihil aliud esse, quàm carnem assumere, vel carnem fieri, significat autem hominem fieri secundum carnem. Profectò si Deus vsqueadeo semetipsum exinaniuit, vt conuenienter caro fieret humana, multo magis conueniens est, quod sit factus homo secundum animam & humanitatem integrá. Vnde meritò Theologi hanc diuinam exinanitionem, vocabulo incarnationis significant. Quam Diuus Ioannes Euangelista, propter dictam rationem eodem docuit vocabulo dicens: Et Verbum caro factum est. quanquam Diuus Augustinus in pluribus locis admonet, hic carnem positam esse pro homine, partim vt excluderetur error Apollinaris, qui negabat in Christo animam fuisse humaná, partim, vt euidentius mysterium patefiat vnito verbo Dei carni, quæ est hominis pars vilissima & crassissima. Idque factum est idiomate sermonis Hebraici, qui hominem ipsum carnis appellatione sæpissimè denotat, vt i illo Genesis. 6. Nō permanebit spiritus meus in homine quia caro est. Et iterum ibidem, Omnis quippè caro corruperat viam suam. Et Romano 3. Non iustificatur ex operibus legis omnis caro coram illo. Et hoc sit satis de prædicta obiectione. Hæc longiùs fortassis, quàm par fuit. Sed semel respondendum fuit Grammaticis iuxta stultitiam suam, ne sibi sapientes esse videantur. Sed antequam ab introductione huius materiæ discedamus, operepretium erit explicare, quid nam sit Christus Dominus, & Deus incarnatus, sine cuius rei prænotione non poterit Theologus quidpiam de articulis Diui Thomæ comprehendere. Est enim Deus incarnatus, siue Christus Dominus huius libri subiectum, quod in limine huius scientiæ oportet exponere, & ob oculos constituere, vt sciat Theologus, de qua re sit ei disserendum. Hęc autem fides recta est, vt credamus & confiteamur, quòd Dominus noster Iesus Christus Deus & homo est. Hanc autem Christi definitionem authoritate diuina tradente fatemur. Dicitur enim Ioan. 1. Verbum caro factum est, &c. Et Apostolus Phili. 2. dicit, de filio Dei loquens, Cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiēs in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Hoc etiam ipsius Domini Iesu verba manifestè ostendunt, cùm de se quandoque loquatur humilia & humana, vt est illud: Pater maior me est. Et, Tristis est anima mea vsque ad mortem: quæ ei secundum humanitatem conueniunt assumptam: quandoque verò sublimia & diuina, vt est illud, Ego & pater vnum sumus, & oīa quæ pater habet mea sunt. Quæ certum est ei secundum naturam diuinam competere. Ostēdunt etiam hoc ipsius Domini facta, quæ de ipso leguntur. Quòd enim timuit, tristatus est, esuriuit, mortuus est, pertinent ad humanam naturam: quòd propria potestate infirmos sanauit, q mortuos suscitauit, & elementis mundi efficaciter imperauit, quòd dæmones expulit, quòd peccata dimisit, quòd à mortuis cum voluit resurrexit, q denique ad cælos ascendit, diuinam in eo virtutem demonstrant.

[Margin: Ambros. — August. — Cicero. — Homousiō — Theotocō. — D. August. — Caieta. — D. August. — Gen. 6. — Rom. 3. — Christus dominus quid sit. — Ioan. 1. — Philip. 2.]

Secunda quæstio.

Secunda quæstio, perdifficilis est de possibilitate incarnationis. Nā quòd non sit possibilis, hisce argumentis suadetur. Principio ex hoc mysterio sequitur euidens contradictio, ergo possibile non est. Consecutio argumenti inde probatur. Nam illud quod inuoluit & continet cōtradictionē impossibile est ex suffragio oīum Theologorum & Philosophorū. Fieri. n. nequit, vt idē sit & non sit simul: quia id continet euidentē contradictionē. Antecedens verò sic ostenditur. Nam ex hoc mysterio sequitur, quod Christus Deus & homo sit mortalis, siquidē homo est, & sit simul immortalis, siquidē Deus est, hæc autē est euidēs contradictio: Nam mortale & immortale contradictionem habent.

[Margin: Quæstio de possibilitate incarnationis. Argumēta pro parte negatiua quæstionis. Primum.]

¶ Præterea ex hoc mysterio sequitur Deū mutari, at Deū mutari est omnino impossibile: siquidē Deus est omnino immutabilis, ergo hoc mysteriū est impossibile. Quòd ex hoc mysterio sequatur Deū mutari, sic ostēdo. Tum qm̄ acquirere de nouo aliquam naturā substātialē, aut accidentariam mutari est, at Deus ī hoc mysterio acquirit de nouo naturam substātialem, nempe humanam, ergo mutatur. Tum deinde, quoniam fieri hominem de nouo, aut equū, mutari est, sed Deus in hoc mysterio de nouo fit homo, ergo mutatur. Tum tertio. Nam id quod generatur ex tempore mutatur, generatio enim quæ fit in tēpore mutatio est, sed Deus in hoc mysterio generatur ex tēpore ex beata Virgine, ergo mutatur. Tum vltimò qm̄ denominatio realis præcipuè si sit absoluta, non pōt alicui aduenire de nouo sine sui mutatione, at Deus

[Margin: Secū. argu.]

in mysterio incarnationis verè & realiter denominatur homo,& id quidem de nouo quando suscepit carnem ex Maria Virgine, ergo mysterium incarnationis fieri non potest sine Dei mutatione.
Tert. argu. ¶Hæc omnia cōfirmātur tertio argumento principali. Omne vnibile est mutabile,ergo si Deus est vnibilis naturæ humanæ Deus existit mutabilis. Antecedēs probatur. Nam vnibile ante vnionem est in potentia ad illam, ergo potest reduci de potentia ad actum, & hoc est mutari. Profectò vnire est agere, ergo vniri est pati, sed Deus pati non potest, ergo vniri non potest.
Quar. arg. ¶ Quartò, ea quæ maximè distant vniri non possunt (albedo enim & nigredo propter distantiam vniri non possunt, nec copulari) sed Deus & caro in infinitum distāt
Quin. arg. (vt planè constat) ergo vniri non possunt.

¶ Præterea ex pluribus entibus in actu nunquam fit vnū per se, sed vnum per aggregationē (vt habet omnium Philosoforum prouerbium) ergo ex deitate & humanitate non constituitur vna persona per se.
Sext. arg. ¶Postremò, sicut repugnat summæ bonitati malitia, sic repugnat summo spiritui caro & summæ maiestati miseria, sed Deus (quia summè bonus est) non potest assumere malitiam, ergò Deus (cū summus spiritus sit) non potest assumere carnem, & cum maiestate immensus sit non potest miseriā sibi copulare.
Ioan. 1. ¶In contrarium est illud Ioā. 1. Verbum caro factum est. In quo apertè ostenditur mysteriū verbi incarnati iam esse factum, & opere cōpletum, ergò possibile est vt fiat.

¶ Ad huius quæstionis expositionē statuitur prima conclusio. Mysterium Dominicæ incarnationis possibile est. Hæc conclusio demonstratur efficaci argumento ex diuinis oraculis desumpto. Nā hoc mysterium iam est factum, & opere completum, ergò possibile est vt fiat. Antecedens huius argumēti esse verum authoritate diuina cogimur
1. Concluſ.
Ioan. 1. fateri. Dicit Ioānes Euangelista: In principio erat verbum,& verbum erat apud Deum,& Deus erat verbum,& statim subiecit dicēs: Et verbum caro factum est. Confiteamur ergo verbum Dei incarnatum fuisse, quòd apertè & sine circuitione asserit D.Ioan. magnus Theologus. Sed & D. Paul. ad
Rom. 1. Rom.c.1. Idem mysterium esse factum explicatissimè ostēdit dicens: Paulus seruus Iesu Christi vocatus Apostolus, segregatus in Euangelium Dei, quod ante promiserat per Prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem, qui prædestinatus est filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Dñi nostri Iesu Christi, quibus verbis ostendit euidenter Christum Dñm esse verum Deum & verum hominē. Nam in eo q dicit,quod est filius Dei vtiq; naturalis& proprius, designat esse verū Deum. In eo verò quod subdit,qui factus est ei secundum carnem ex semine Dauid, significat quòd iuxta humanam naturam ortum cœperit ex stirpe Dauid,& fuerit factus homo ex Maria Virgine. Sed & illud quod sequitur, qui prædestinatus est filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis, sic explicant omnes Græci authores (id est) ipse, qui factus est ex semine Dauid secundum carnem,quem proinde constat fuisse hominem declaratus est, ostensus, & probatus fuisse filius Dei naturalis & verus, ex virtute quæ apparuit in operibus ipsius & miraculis, in spiritu sanctificante, & ex resurrectione ex mortuis. Et c.9.
Rom.9. eiusdem epistolæ scribit, quod Christus Iesus secundum carnem ex patribus Iudæis natus est,qui est super omnia Deus benedictus in sęcula. In eo quod dicit,quòd est ex patribus secundum carnē demonstrat esse illi aliam generationem æternam ex Deo. Vnde ait, qui scilicet Christus est super omnia benedictus Deus(id est) laudandus prædicandus in sæcula Amen.& ad Phil.c.2. Euidētius Phil. 2.
idem demonstrat sic inquiens. Qui cùm informa Dei esset non rapinam arbitratus est esse se ęqualem Deo,sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiēs, in similitudinem hominum factus & habitu inuentus vt homo. (id est) Cum in forma Dei esset, poterat quidem in ea manere cum naturaliter filius Dei esset & Deus, neq; arbitratur esse rapinam id quod habebat, verum cum quæreret nostra magis quam sua, voluit ipse se dimittere ad humilitatem nostram accepta, forma serui & similis nostri factus(nempè) verus homo,& figura formaq; nostra inuentus humiliauit semetipsum, &c. non timuit (ait Chryso.) descendere à sua dignitate. Non enim arbitratur diuinitatem,quam habebat esse rapinam. Neque metuebat ne quis illam Chrysoſt.
sibi eriperet,quam natura habebat: metuūt enim tyranni,qui vi imperiūm aliquod inuaserunt. Hęc ille,& multò his plura. Idem mysterium quod ex Virgine verbum humanitatem assumpserit, expresse declarat ad Gal.4. his verbis: Quando venit plenitudo temporis misit Deus filium suum factum ex muliere,factū sub lege, vt eos, qui sub lege erāt redimeret,vt nos reciperemus adoptionem filiorum. Quibus verbis si rectè expendantur, ostenditur apertè quid sit Christus (nimirum) est filius Dei verus & proprius ante omnia sæcula genitus, factus homo ex tēpore, & ex muliere propter nos homines,& nostram salutem, vt nos à pœnis, quæ lege erant statutæ redimeret, & à seruitute peccati liberaret. Sed longum esset in infinitum diuinas scripturas coaceruare, in quibus asseritur verbum incarnatum non in apparentia, sed in veritate. Nunc verò expectet Theologus tempus doctrinæ,& habebit euidentiores demonstrationes. Nā in sequentibus & contra Paganos, & contra Iudæos,atque etiam contra hæreticos huius mysterij veritatem fortiter defendemus. Ex veteri testamento afferunt multa testimonia contra Iudæos Ad Gala.4.
D.Aug. 18. de ciuit Dei ca. 28.& deinceps: D. Cypria. lib 2. contra Iudæos. In vniuersis ferè Conciliis à Niceno & deinceps, hæc veritas definita est,& in symbolis fidei cōstituta,vt credamus & cōfiteamur,quia Dñs noster Iesus Christus Deus & homo est. Vide pulchram expositionem de duabus naturis vnitis in Christo t.p. Cōcilior. in fine in edicto fidei Iustiniani Et Concilium Hispalense 2. Item Concilium Toletanum 6. Sed nos demōstratum habemus, quod Deum incarnari erat possibile. Sed nunquid potest ratione euidenti & demonstratiua hoc mysterium ostendi esse possibile? Videtur certè quod possit. Nam euidenter ostenditur hoc mysterium esse credibile, ergò euidenter ostenditur esse possibile. Id enim quod est impossibile est incredibile est. Antecedens augumenti ostenditur à D. Tho. 2.2.q.1.artic. 4 ad 2.& 5. D. Auguſt. Cyprianus. Nū possit ratione cui dēn demōstrari incarnationis possibilitas Prim. argu.

¶ Deindè demōstratio euidens demonstrat hoc mysterium non esse impossibile, ergò esse possibile. Possibile enim & non impossibile idem valet. Sed antecedēs probatur à D. Tho. authoritate in 2.2. loco dudum citato & t.p.q.32.ar.1.& 1. contra Gentes c. 7. in his locis scribit D. Tho. quod Theologus euidenter demōstrat mysteria nostræ Secūdum.

fidei

fidei non esse impossibilia.

Tertium. ¶ Præterea euidenter constat Deum esse omnipotentem, & posse facere quicquid creatura facit, sed rationalis anima cum sit creatura tribuit suũ esse alienæ naturę, scilicet, corpori, ergo Deus (quę sua omnipotentia est) potest tribuere suum esse naturæ humanæ, ex qua admirabili vnione resultare poterit dominicæ incarnationis sacramentum. Amplius miracula à Christo domino

Quartum. potenter effecta demonstrant euidenter illum esse Deum (vt constantissime docet D. Tho. 2.2.q. 5.ar.2.& 3.p.q.47.ar.5.& de veritate. q.14. ar. 9. ad 4.) ergo euidenter ostendebant illum non posse mentiri, sed aiebat sæpissime se esse verũ Deũ & verum hominem, constat ergo euidenti demõstratione hoc mysterium esse verum, ac subinde possibile.

Quintum. ¶ Vltimo, Angelus euidenter cognouit hoc mysterium esse iam factum, ergo euidenter cognouit esse possibile. Antecedens sic ostenditur. Nam angelus euidenter cognouit humanitatem Christi non existere propria existentia (siquidem in humanitate Christi non erat propria & naturalis existentia) quod si in ea persisteret, Angelus id cognosceret euidenter, ergo cognouit humanitatem Christi existere aliena existentia, & non creata, ergo increata. Ex quo cõsequens est, quod cognouerit euidenter dominicæ incarnationis sacramentum. Cuius veritas in hoc consistit, quod humanitas & diuinitas in Christo sic copulentur vt habeant idem esse, & eandem personalitatem.

2. Cõclusio. ¶ Ad huius rei expositionem statuitur secunda conclusio. Mysterij huius possibilitas non potest demonstratiue & euidenter probari. Sed ex solis diuinis oraculis & reuelationibus efficaciter probatur. Hanc conclusionem constituunt omnes Theologi in 3. sententiarum in principio. Et probatur ex illo Esa. 64. Vtinam dirumperes cælos &

Esaiæ 64. descenderes a facie tua montes defluerent, &c. Et post pauca, descendisti, a facie tua montes defluxerunt, a sæculo non audierunt, nec auribus perceperunt Deus absque te, &c. In his verbis loquitur Propheta de mysterio incarnationis, de quo dicit, quod a solo Deo potest comprehendi. Et ad

Ephes. 3. Ephes. ca. 3. Hac de causa appellat Paulus hoc mysterium inuestigabiles diuitias Christi, & mysterium absconditum a sæculis in Deo. Aug. in epi-

D. August. stola ad Volusianum sic scribit. Hic si ratio quæritur non est mirabile, si exemplum exposcitur non est singulare, demus ergo aliquid Deum posse, quod nos fateamur inuestigari non posse, in his enim rebus tota ratio facti est potentia facientis.

D. Chryso. Et D. Chryso. ho. 2. in Matthæum sic loquitur: Humana Christi generatio, quæ testibus in terra facta est, adeo mirabilis est, vt nequeat satis explicari, non ergo te exigua putes audire, sed horresce audiens Deum super terram visum, cum hominibus conuersari, Deum filium Abraham, imo & peccatorum hominum & fœminarum, quæ de aliquo vitio celebratæ sunt, vt te faceret filiũ Dei, filius hominis factus est. Seruum accepit in patrẽ, vt tuum dominum, tuum faceret patrem. Et paucis interpositis. O admirabile commercium, vidisti dona, quæ in ipso mysterio dominicæ incarnationis statim refulgent. Sed & vniuersi ferè patres exponunt illud Esaiæ 53. Generationem eius

Esaiæ 53. quis enarrabit? referuntque ad diuinã & humanã

Cyrillus. generationem. Cyrillus in Euangelium Ioannis lib. 5 c. 2. August. hom. 36. explicans illum locum

August. Esaiæ (& ascendit sicut virgultũ.) Athanasius de

Athanas. incarnatione verbi libr. 1. Iustinus martyr aduer-

Iustynus martyr. sus Triphonem. Tertullianus in libro aduersus

Tertullia. Iudæos de claritate gentium in Christo Iesu. His accedunt optimæ rationes, quarum prima est.

Probatur conclusio rationibus. Prima. Nam demonstratio naturalis procedit ex principijs, & ex causis naturæ, sed in tota natura non est causa, aut principium vllum huius mysterij ineffabilis, ergo demonstrari non potest. Probatur minor. In natura est tantum potentia obedientialis & supernaturalis ad hoc mysterium: siquidem esse quod suscipit natura per incarnationẽ est supernaturale, ergo potentia ad suscipiendum tale esse, supernaturalis est, & nullo modo naturalis. Quoniam potentia specificatur penes actum ad quem ordinatur. Confirmatur etiam. Naturæ lumen non se extendit vltra naturæ facultatem, sed hoc mysterium est maximum omnium miraculorum quæ supra naturæ facultatem fieri possunt, ergo demonstrari non potest.

Secunda. ¶ Secunda ratio est. Quæ per naturam de Deo cognosci possunt, ab effectis ipsius Dei cognoscũtur (vt inquit Paulus ad Roma. 1.) at nullus om-

Rom. 1. nino effectus naturalis potest nos ducere in huius mysterij cognitionem, ergo demonstrari non potest.

Tertia. ¶ Tertio argumentor ducens ad impossibile. Sequitur primo ex opposita sententia quod resurrectio mortuorum possit demonstrari possibilis per naturam, cum tamen omnium Philosophorum sententia sit, a priuatione ad habitũ impossibilem esse regressum. Item sequitur quod possit demonstrari per naturam esse possibile, quod Deus sit trinus & unus, imo de facto trinitas ipsa. Quoniam in perpetuis idest est esse, & posse secũpum naturæ lumen. Probatur vero sequela. Quoniã incarnatio Dei magis est supernaturam, quã mortui resurrectio, & iustificatio, & quàm beatificatio, ac rursus trinitas non implicat contradictionem, & est euidenter credibilis sicut incarnatio. Imo sequitur Angelum posse incarnari esse demonstrabile, per naturam, quod consequens osten demus falsum infra quæst. 3. articul. 1. Ostendam namque etiam per diuinam potentiam fieri non posse, vt Angelus incarnetur, etiam supposita fide. Sequela probatur. Quoniam militant ad hoc probandum rationes, suprà factæ pro parte affirmatiua huius dubij.

Quarta. ¶ Demum non est infirmum argumentum ad comprobandam hanc conclusionem quod Ethnici quantumuis sapientes reputarunt, & reputant hoc mysterium impossibile.

3. Cõclusio ¶ Tertia conclusio non potest euidenter, & demonstratiuè probari incarnationem esse impossibilem. Probatur. Nam falsum non potest demonstrari, & sciri (vt habet Arist. 1. Post.) Sed est falsum hoc mysterium esse impossibile, ergo non potest euidenter, & demonstratiuè probari incarnationem esse impossibilem. Secundò, verum vero consonat, sed hoc mysterium verum est, ergo ex veris non potest inferri hoc mysterium esse impossibile. Præterea, lumen rationis naturalis de se nunquam inclinat ad falsum, alioquin Deus, qui est autor immediatus huius luminis, & inclinationis inclinaret ad falsum, quod est alienum a uera Theologia, ergo non potest inclinare ad illam falsitatem, Deus non potest incarnari. Probatur antecedens, Deus loquitur nobis, tum per lumen

fidei,

fidei tum per lumen naturale, ergo lumen naturale non potest dicere falsum. Quòd Deus loquatur nobis per lumen fidei, testatur diuina scriptura. Quod autem loquatur nobis per lumen naturale testatur Paulus Roma. 1. cum inquit: Deus illis reuelauit. Et statim subiungit: Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. Ratio huius rei potissima hęc est. Quoniam ratio naturalis debilis est & deficiēs, & ideo ad hoc mysterium inuestigādum non conscendit, propter quod non iudicat de eius possibilitate magis quam cæcus de coloribus, & quam visus de spiritualibus rebus. Ex hoc eliciuntur duo documenta.

Rom. 1.

¶ Primum documentum, quod ratio naturalis de se non iudicat hoc mysterium esse possibile. Non enim continetur intra suum regnum, neque intra suam cognitionem. Sed contra: nam possibile, & impossibile sunt contradictoria, ergo inter ea medium non datur, ergo iudicat ratio esse possibile, aut impossibile. Respondetur, possibile & impossibile est contradictoria. Cæterum istæ propositiones, iudicat esse possibile, iudicat esse impossibile, non sunt contradictoriæ. Nam vtraque est affirmatiua. Istæ verò contradicunt, iudicat esse possibile, non iudicat esse possibile, & negatiua est vera, quia ratio naturalis neutram partem iudicat.

Duo documenta. Primum.

¶ Secundum documentum verum est, quod asserunt Theologi mysteria Christianæ fidei non esse contra naturam, nec contra rationem, sed esse supra naturam, & supra rationem. Hoc explicat D.Tho. 1. contra Gentes. cap. 7. & explicatur hoc exemplo. Nam ratio naturalis docet Virginē non posse parere naturaliter, fides vero docet supernaturaliter posse parere. Hæc vero non est contradictio. Nam contradictio est de eodem respectu eiusdem.

Secundum documētū.

¶ Quarta conclusio. Rationibus probabilibus & congruentibus potest hoc mysterium comprobari, præsertim supposita fide. In his rationibus excogitandis laborarunt egregie doctores scholastici, Scotus, Durandus, Palude, Gabriel, & fusissime omnium Marsilius in 3. q. 1. art. 1. Prima ratio hæc est. Nam hoc mysterium non repugnat ex parte Dei, neq; ex parte creaturæ, ergo possibile est vt fiat: quod non repugnet ex parte Dei patet. Nam habet infinitam virtutem, & omnia potest. Quod non repugnet ex parte creaturæ, sic ostenditur, nam natura humana sustentatur a Petro, ergo multo melius sustentabitur a Deo, qui est fortius & perfectius suppositum. Secunda ratio, sustentare alienam naturam per inhærentiam sicut subiectum sustentat accidentia, imperfectio est. Nam subiectum perficitur per formam accidentariam. Cæterum sustentare alienam naturam, non per inhæsionem magna perfectio est. Explicatur hoc diligentius. Nam Deus est infinitus, ergo habet omnem perfectionem possibilem & imaginabilem: sed sustentare alienam naturam modo supradicto, dicit perfectionem, ergo Deo competere potest. Tertio probatur, natura prius est saltim ordine naturæ, quam suppositum, ergo per Dei omnipotentiam potest a proprio subiecto separari. Omne enim prius potest a posteriori separari. Quarta ratio. Tam naturale est accidenti esse in subiecto, & non esse per se, quam naturale est substantiæ esse per se, & non esse in alio subiecto, sed Deus efficit in sacramento Eucharistiæ, quòd accidens fit sine subiecto, ergo potest efficere quòd humanitas sit in alieno supposito. Certe difficilius est quod accidens conseruetur sine subiecto, quam quod separetur a proprio subiecto, & in alieno constituatur, ergo Deus potest efficere quod humanitas separetur a proprio supposito, & quod in alieno constituatur. Vltima ratio. Si hoc mysterium est impossibile Deo, maxime quia dicit imperfectionem, sed supra ostensum est dicere maximam perfectionem, vel ex eo quia est nobis prorsus in intelligibile, sed hoc pertinet ad maximam arrogantiam & stultitiam existimare Deum non posse plura facere, quam nos possumus inuestigare, ergo non est cur existimetur esse impossibile. His constitutis respondetur ad argumenta proposita. Et in primis ad illa argumenta, quæ probabant hoc mysterium esse impossibile.

4. cōclusio.

Durandus. Palude. Gabriel. Marsilius.

¶ Ad primum argumentum, negatur quod ex hoc mysterio sequatur eiusdem contradictio. Et ad probationem dicendum est, quod istæ propositiones non contradicunt: Christus est immortalis, Christus est mortalis. Nam contradictio est affirmatio eiusdem de eodem respectu eiusdem sed Christus est immortalis ratione diuinitatis, est q; mortalis ratione humanitatis, non est ergo contradictio.

Ad argum. Ad primū

¶ Ad secundum nego maiorem. Nam hoc mysterium non fit per hoc quod Deus mutatur, sed per hoc quod natura humana mutatur. Fit enim per hoc quod Deus tribuit suum esse & suā personalitatem naturæ humanæ. Hoc vero non infert in Deo mutationem, sed in natura humana. Cum enim dicitur in argumento fieri hominem de nouo est mutari. Respondetur ex domino Caie. infra. q. 16. art. 6. circa 1. argumentum. Quod licet fieri hominem de nouo absoluté importet mutationem in subiecto acquirente naturam humanam (puta in materia) cæterum personam diuinam fieri hominem, non importat mutationem in persona assumente naturam humanam. Ratio diuersitatis est, nam subiectum quod fit homo, per sui mutationem acquisiuit esse substantiale, verum persona diuina fit homo, per hoc duntaxat quod tribuit suam personalitatem naturæ humanæ. Quod si cui videtur hoc mirabile meminerit Deum fieri hominem esse miraculum supra omne miraculum. Ad probationes excepta vltima respondendum est, quod Deus habet aliquam perfectionem, sibi vnitam, sed non perficitur per illam. Nam esse Deum hominem non est perfectio Dei, sed hominis, qui acquisiuit esse diuinum & diuinam personalitatem. Nec est eadem ratio de Angelo, qui si assumeret naturam humanam mutaretur & perficeretur. Nam angelus de se non habet illud esse substantiale, nisi per humanitatem, Deus vero habet omnem perfectionem in se sine humanitate deductis omnibus imperfectionibus. Ex quo sequitur quod Deus non est factus melior post incarnationis mysterium, quamquam fortasse potest concedi, quod sit perfectior extensiue. Ex eodem documento sequitur, quod verbum incarnatum non est magis diligibile quam verbum simpliciter. Ex eodem sequitur, quod quamuis vnio incarnationis sit facta in vna persona, & non in alia non est consequens, quod vna persona sit magis diligenda quam alia. Hæc est doctrina D.Tho. quæstione de vnione verbi incarnati articulo primo

Ad secūdū

Caietanus. Explicatur quomodo Deus non mutetur in mysterio Incarnationis, & est accurata explicatio.

Sequitur. 1

Sequitur. 2

Sequitur. 3

mo ad nonum. Sed instat Theologus dicens. Aut Deum esse hominem, est perfectio infinita, aut finita & secundum quid, si infinita ergo competit Deo ab æterno, omnis enim perfectio infinita fuit ab æterno, si finita est & secundum quid, ergo Deus non est formaliter homo, sed tantum eminenter. Respondetur quod Deum esse hominem, nõ est perfectio Dei, sed hominis, vt antea dictum est. Rursus dico quòd humanitati tributum est esse diuinum, quod est perfectio infinita, & fuit ab æterno. Ad illud verò quòd additur in confirmationem huius argumenti, quòd denominatio realis non potest aduenire alicui sine sui mutatione. Respondet Diuus Thomas infra quæst. 16. loco citato. Et Marsilius in 3. quæst. 1. ad 1. & est communis solutio, quam approbat Magister in 1. dist. 30 ꝙ denominatio realis absoluta, non potest aduenire alicui sine sui mutatione. Non enim albedo, aut magnitudo potest aduenire alicui sine sui mutatione, hoc est, sine hoc quod mutetur ad albedinem, aut ad magnitudinem, sed denominatio relatiua potest aduenire alicui sine eius mutatione per mutationem alterius extremi. Sicut aliquis efficitur dexter, aut similis, per motum alterius, qui fit sinister aut similis. Esse autem hominem conuenit Deo ratione vnionis, quæ est veluti proprietas relatiua, & ideo prædicatur denouo, de Deo, sine Dei mutatione, per hoc quod natura humana mutatur, & assumitur ad personalitatem diuinam. Quòd si arguat Theologus esse hominem, non est proprietas relatiua, sed absoluta, ergo non potest aduenire Deo, sine Dei mutatione. Respondetur, quod hæc proprietas conuenit Deo, vt dictum est, ratione vnionis, vnio verò est proprietas veluti relatiua. Propter quod Deus in mysterio incarnationis nõ acquirit nisi nouam relationem vnionis, sed natura humana est quæ mutatur, & quæ perficitur acquirendo diuinam personalitatem. Et hoc satis est, vt Deus dicatur factus homo. Sed adhuc videtur, quòd in hoc mysterio Deus sit mutatus. Nam Deus de nouo voluit incarnari, alioquin ab æterno fuisset incarnatus, si ab æterno voluit incarnari, ergo habuit aliquam perfectionem de nouo. Velle namq; in Deo perfectio est. Respondetur, ꝙ ab æterno voluit incarnari pro tempore quo incarnatus est. Ab æterno enim definitum est tempus in quo erat carnem assumpturus. Sed contra hanc solutionem fiunt argumenta non inualida. ¶ Nam ex hac solutione sequitur, quod Deus ab æterno habuit aliquam perfectionem quam potuit non habere, scilicet, volitionem incarnandi, quam potuit nõ habere, fuit enim libera volitio non necessaria. Sequitur secundò, ꝙ aliquid est Deus, ꝙ potuit non esse Deus. Probatur sequela. Nam hæc volitio incarnandi est Deus, & potuit non esse Deus. Nam potuit non esse, ergo aliquid est Deus, quod potuit non esse Deus. Tertiò sequitur, quod nõ quicquid est Deus necessario est Deus. Respondetur, quod hæc argumenta procedunt etiam de volitione creandi, quæ proinde confutãtur in prima parte, quæst. 19. artic. 2. quo in loco scribit Caietanus non esse inconueniens, ꝙ aliqua perfectio libera possit deesse Deo. Sed hæc sententia reprobatur ab omnibus, cuius reprobationis causas in loco citato recensuimus. Magister sententiarum in primo, distinct. 35. versat eandem difficultatem de præscientia Dei. Dicendum est ergo, ꝙ in volitione incarnandi includuntur duo, uel dicit duo,

D. Thom. Marsil. Magister sentent.

Argumẽta scitu digna

Responsio.

ipsum velle diuinum, quod est Deitatis substantia, & respectum ad creaturas. Quantum ad primum necessariò competit Deo, & non potest nõ esse in Deo. Quantùm ad secundum, potest non esse in Deo, sicuti creãs necessariò est Deus, id est, res quæ est creans necessariò est Deus, sed non necessariò creat. Sic volitio incarnãdi necessariò est Deus, id est, res quæ est volitio incarnandi, necessariò est Deus, sed nõ necessario voluit incarnari. Itaque dicat Theologus ad argumenti confutationem, quòd illa perfectio, quæ est volitio incarnandi, necessario fuit in Deo, & non potuit non esse in Deo. Ad aliud vero argumentum, quo probatur quòd aliquid est Deus, quòd potuit non esse Deus, negatur sequela argumenti. Et dico probationem non esse legitimam. Nam mutatur ad aliquid in quid. Nam in antecedenti fit sensus, quòd volitio cum respectu ad creaturas potuit non esse in Deo. In consequẽti vero fit sensus, quòd aliquid entitatis quod est Deus, potuit non esse Deus. Ex illo argumento solum sequitur, quòd fuit in Deo volitio cum aliquo respectu, & potuit esse sine illo ad creaturas. Simile vitium committitur in hac argumentatione. Creans est Deus, & potuit non esse creans, ergo aliquid est Deus, quod potuit non esse Deus. ¶ Ad tertium argumentum principale respondetur, quòd vnibile per potentiam passiuam mutabile est, sicut materia potest vniri formæ, & subiectum accidenti copulari, & omne perfectibile cum sua perfectione, sed vnibile per potẽtiam actiuam mutabile non est. Nam hoc nihil aliud est, quàm posse suam existentiam, & personalitatem alteri conferre. Vniri verò licet secundũ regulas Grammaticorum sit vox passiua, passionẽ tamen non significat. Nam Deum vniri humanitati nihil aliud est, quàm dare illi suam personalitatem & existentiam, & vnire eam sibi ad vnitatem personæ. Ad ter. arg.

¶ Ad quartum argumentum, negatur maior, imò ea quæ maximè distant facillimè vniuntur. Albedo enim & dulcedo magis distant, quàm albedo & nigredo, at illa vniuntur, hæc verò minime. Substantia & accidens magis distant quã duę substantiæ, sed illa possunt vniri, hæc verò nequaquam. Certè materia, & forma magis distant inter se, quàm duæ formæ, equi & leonis, sed illa vniuntur facilè, hæc vero nusquam. Item respondetur, ꝙ ea quæ maximè distant, non possunt sic vniri, & copulari, vt vnum transeat in alterum, cæterùm certissime copulantur, sic quod habeant idẽ esse, & eandem personalitatem. Ad eundem modum in mysterio incarnationis diuinitas non trãsit in humanitatem, nec è contra copulantur tamen sic, vt ambo habeant idem esse, & eandem existentiam & personalitatem. Ad quartum.

¶ Ad quintum argumentum respondetur, ꝙ ex duobus entibus in actu non fit vna natura per se, & ita in mysterio incarnationis ex diuinitate, & humanitate non resultat vna natura, alioquin esset naturarum confusio, quòd est alienum à fide Catholica, sed resultat vna persona habens duas naturas. Vel dicendum est, quòd natura humana in Christo non habet propriam existentiam. Et ideo natura diuina & humana in Christo, non cõficiunt duo entia existentia in actu. Ad quintum.

¶ Ad vltimum argumentum respondetur, decere quidem diuinam maiestatem sic assumere carnis infirmitatem, vt ab ea deprimeretur & minueretur. Sed hoc non contingit in mysterio incarnationis Ad sextum

carnationis

carnationis. Nam verissimū est, quod asserit Leo Papa in primo sermone de Natiuitate Christi. Tā to fœdere vtramque naturam conseruit, vt neque inferiorem consumeret glorificatio, neque superiorē minueret assumptio. Item dico, versari maximum discrimen inter infirmitatem naturæ humanæ,& malitiam. Nam infirmitas carnis humanæ bonum quoddam est diuinæ bonitati consonum, & ideo fieri potest, vt Deo copuletur, & cōiungatur. Sed malitia repugnat summæ bonitati, & est auersio à Deo, & ideo fieri non potest, ꝙ Deus malitiam assumat: Nam tunc auerteretur à seipso. Ex hoc confutatur argumentum difficile, quòd tale est: Sicut repugnat Deo mori, sic repugnat Deo peccare, sed non potest peccare in aliena natura, ergo non potest mori in aliena natura. Respondetur rationem differentiæ in hoc cōsistere, quòd posse mori est bonum diuinæ bonitati consentaneum, & ideo non repugnat quod Deo copuletur, sed posse peccare, malum est repugnans diuinę bonitati. Quapropter fieri non potest, ꝙ Deo coniungatur & copuletur. Sed legitima huius argumenti cōfutatio hęc est, ꝙ Christus Deus & homo ex eo moritur, quòd in aliena natura demoritur, non ratione deitatis, sed ratione humanitatis. Sed ex eo quòd Christus peccet, etiam si addat Theologus, in natura assumpta, efficaciter concludetur, quòd Deus ipse peccet. Nam Deus approbat, vult, & operatur malum Sed iam tempus est, vt dissoluamus alia argumenta quæ probant esse euidens, qđ hoc mysterium sit possibile.

Ad alia argumenta. ¶ Ad primum neganda est consequentia. Nam multa sunt falsa probabiliora veris. Quòd n. res sit possibilis, vel impossibilis, ex rebus ipsis iudicandum est, ꝙ uero sit credibilis ex testimonio asserentium expendendum est. Certè in hac cōtrouersia, vtrùm Deus possit facere infinitum, vtraque pars est probabilis, sed altera à parte rei est impossibilis. Rursus in illa quæstione, vtrùm quantitas distinguatur à re quanta, vtraque pars probabilis est, sed altera à parte rei est impossibilis.

Ad secūdū ¶ Ad secundum argumentum respondetur, ꝙ Theologus supposita fide demonstrat euidenter hoc mysterium esse possibile, sed absolutè non demonstrat, sicut Astrologus, suppositis epiciclis & eccentricis demonstrat appartiones siderum rectè conuenire, sed non absolutè demonstrat, imò supposito, quòd terra moueatur, demonstrat apparitiones siderum rectè quadrare, sed non absolutè demonstrat, nam illud principium falsissimū est. Hæc est solutio Diui Thomæ, 1. parte, quæstione 32. articulo primo ad secundum, vel dicatur,

D.Thom. quòd Theologicæ demonstrationes ostendunt euidéter, quòd in natura nulla est ratio, quæ demōstrat euidenter hoc mysterium esse impossibile.

Ad tertium ¶ Ad tertium argumentum respondetur, illam argumentationem esse euidentem. Rursus conceditur maiorem esse notam lumine naturali, sed dico minorem esse veram, sed nō est euidēs, & ideo conclusio euidens non est.

Ad quartū. ¶ Ad quartum argumentum respōdetur, quod natura, quæ est pars, verum est, quòd potest tribuere suum esse alienæ naturæ, cæterùm quod natura perfecta, qualis est humanitas nō habeat propriam existentiam, aut personalitatem, sed alienā, hoc ignorat ratio naturalis. Item, fugit nostrum intellectum, quod Deus, qui non est corporis forma, tribuat esse corporeæ naturæ

Ad quintū Ad quintum respondetur, non esse inconueniēs cōcedere, quod ex miraculis Christi Domini euidentes ostendatur hoc mysterium esse verum, sed hæc probatio ex miraculis educta non est naturalis, sed supernaturalis & diuina. Vel dicendum est, quod euidentia in attestante non repugnat fidei, sicut dictum est in 2. 2 propositum autem argumentum tantū demonstrat euidentiam in attestante. Nos verò tantùm docuimus quod ex principijs naturę non potest colligi euidens ratio ad hoc mysterium inuestigandum.

Ad sextum Angelus non cognouit euidenter mysterium incarnationis p sua naturalia. ¶ Ad sextum argumentum respondetur, quòd Angelus cognouit euidenter humanitatem Christi habere existentiam alienam, & quòd non erat creata, sed increata, sed non cognouit euidenter hoc mysterium, quia non cognouit vtrùm humanitas sic existeret vt vniretur Deo hypostaticè, an verò à Deo sustentaretur, & manu teneretur. Deindè dato quod cognosceret vniri Deo hypostaticè, non est consequens, quod cognouit hoc mysterium, scilicet, Deum esse hominem. Nam sanguis Christi Domini vnitur Deo hypostaticè, at Deus non est. item, rationalis anima in triduo vniebatur Deo hypostaticè, at anima Deus non erat. Prębebatur ergo Angelus rei magnitudine, ne eam penitus intelligeret. Ad id vero, quod de anima Christi Domini adducitur, illam, scilicet, cognouisse euidenter hoc mysterium, dicendum est, qđ Christus Dominus per sciētiam infusam, non per scientiam naturalem cognouit hoc mysteriū euidenter, potuitque huius mysterij euidentiam trahere ex miraculis, & ex doctrina diuina, sed nō ex principijs naturæ. Ex dictis patet quemadmodū hoc mysterium sit possibile. Sed hæc definitio parit nam de se mouet dubitationem, quid est, quod Diuus Thomas quæstionem hanc difficilem de incarnationis possibilitate non inuestigauerit? Videtur certè, quod ordinem doctrinæ nō seruauerit.

Dubiū circa ordinē doctrinæ. Nam doctrinæ ordo exposcebat quidem, vt primùm omnium exquireretur, num incarnatio sit possibilis? Deinde, vtrùm facta sit? Ac demùm, vtrùm conuenienter facta? Præsertim cùm maxima huius rei difficultas in possibilitate demonstranda consistat. Gentiles enim & mundi huius sapientes hoc mysterium esse impossibile, semper iudicant, contra quos viro Theologo semper est dimicādum. His accedit quod Methodus doctrinę exposcit, vt ab vniuersalioribus & communioribus exordiendum sit, ut docet Aristo. 1. Physicorum, at possibile communius & vniuersalius est, q̃ conueniens, vnde a possibilitate exordium erat sumendum, nō a conuenientia, si ordo doctrinę seruandus erat. Hæc dubitatio varias habet explicationes.

Quid est quod D. Thom. de possibilitate Domini cę incarnationis non disputauerit.

Solutio. Prima est, quod in diuina Theologia articuli fidei non probantur, sed presupponuntur, & pręcognoscuntur, & Deum esse hominem, articulus fidei est, & ideo non demonstratur sed inter pręcognita numeratur. Sed hęc explicatio probari non potest. Nam eadem ratione non esset inquirendum de conceptione Christi, natiuitate, resurrectione, & cæteris id genus, siquidem articuli fidei sunt. Secunda explicatio est, quod nulla scientia demonstrat suum subiectum esse, vt docet Arist. 1. Post. in principio, sed presupponit illud: cùm igitur Deus incarnatus sit huius libri subiectum, non pertinet ad doctrinæ Methodum, vt possibilitas Dei incarnati demonstretur. Hæc explicatio non mihi placet. Nam Diuus Thomas. 1. parte. quæstio. 2. demōstrauit Deum esse, tametsi Deus sit diuinæ Theologiæ subiectum. Quid est ergo

quod

quod Diuus Thomas in hoc libro, non adhibet demonstrationes ad ostendendum Deum esse incarnatum, & tale mysterium esse factum, nedum possibile? Præsertim cum sit officium sapientiæ (quod nomen sola Theologia promeretur) nõ solùm conclusiones, sed etiam principia declarare, & exponere. Tertia explicatio est, quòd quanquã diuina Theologia sua principia quandoq; explicet, id tamen præstitit vberrimè D. Tho. in 2. 2. vbi egit de veritate & possibilitate articulorum fidei, & authoritate scripturæ, & Ecclesiæ irrefragabili, & ideo non fuit necesse eundem sermonem hic repetere.

Vera ratio.

Vera & legitima huius dubitationis explicatio hæc est, vt dicamus, quod dum D. Thomas huius mysterij conuenientiam ostendit, admirabili artificio ostendit simul eius possibilitatẽ. Huius rei tres assignantur causæ. Prima est, quòd huius mysterij possibilitas ex principijs naturalibus demonstrari nõ poterat, ex scripturis diuinis facillime. Et ideo diuinus doctor statuit ex scripturis diuinis mysterium iam esse factum, vt ostẽdat esse possibile. Secunda causa est. Nam quanquam si possibile & conueniens ad causas creatas referantur, non sunt penitùs idem, neq; conuertuntur. (Latiùs enim patet possibile quàm cõueniẽs) Esse enim cœcum hominem possibile est, at conueniens non est. At verò si hæc ad diuinam potentiam referantur penitùs sunt idem & conuertuntur. Itaque quidquid possibile est Deo, conueniẽs est. Ratio huius est. Nam causæ particulares ex eo quòd deficientes sunt, possunt quandoq; producere monstra naturis rerum minime conuenientia, at Deus maximus & omnipotens cùm deficere in actione non possit, quidquid per seipsum immediate producit, sicut est possibile, ita naturæ diuinæ conueniens est, imò monstra quę producit medijs causis secundis, quamuis si cõferantur ad causas secundas incommoda sint & inconuenientia, in ordine tamẽ ad ipsum Deum primam causam indeficientem conuenientia sunt, & ex intentione ipsius Dei producta. Propter quod dicitur Genesis primo: Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.

Gen. 1.

Sed adhibeamus iam tertiã huius rei causam. Certe hæc doctrina de Dei incarnatione, visa est hominibus superbis, & sapiẽtibus huius mundi stulta & insana. Stultum autem aliquid dicitur non modò quia impossibile sit, sed quia indecorum, & indignum. Oportuit ergo directe ex animis superborum hanc opinionem euellere, & illis ostendere, decere diuinam & summã bonitatem, quòd verbum caro fiat, & consequenter huius etiam mysterij possibilitatem demonstrare. Vnde Diuus Thomas in solutionibus ad argumenta in hoc articulo, diluendo argumenta obiecta ostendit, hoc mysterium non esse impossibile. Idem agit in sequentibus dum quærit, vtrùm persona diuina potuerit assumere naturam humanam. atque hactenus de secunda quæstione.

Tertia quæstio Vtrum hoc mysterium sit iã factum?

Deinceps explicemus, Vtrù n hoc mysterium iam sit factum & opere completum. Cuius quæstionis definitio in superioribus leuiter & stricte ostensa est. Nam ostensum est ex scripturis diuinis, ex verbis ipsius Christi Domini, & ex factis quæ in medio terræ operatus est, iam esse factum & opere completum. Sed vt copiosiùs & diligentiùs idem ostendatur, sciendum est, quod Gentiles contradicunt, & aiunt non esse possibile Deũ hominem fieri. Iudæi verò nolunt Christum recipere, atque inquiunt nondum venisse Messiam.

Gentiles.

Iudæi.

Hæretici.

Hæretici vero de incarnatione Christi varias habuerunt opiniones, & errores: quidam enim scripturarum sensum deprauantes circa Domini nostri Iesu Christi diuinitatem & humanitatem errauerunt. Ebion, & Cherintus, & postea Paulus Samosetanus, & Fotinus in Christo solùm humanã naturam confitentur, diuinam vero non per naturam, sed per quandam excellentiam diuinæ gloriæ participationem, quam per opera meruerat. Ausi enim sunt dicere, non Deum, vt ita dicam, humanatum, sed hominem quendam deificatũ.

Ebion. Cherintus. Fotinus.

Manichæi.

Manichæi vero dixere, Dei filium nõ verum corpus, sed phantasticum assumpsisse, vnde nec verus homo esse potuit, sed apparens.

Valẽtinus.

Valentinus ausus est dicere, quòd Christus non terrenum corpus habuit, sed de cęlo attulit. Quocirca nihil accepit de matre, sed per eam quasi per aquæ ductũ transiuit.

Apollinaris

Apollinaris dixit, quòd corpus Christi non fuit de Virgine assumptum, sed quod est magis impium, aliquid verbi dicit in carnem Christi fuisse conuersum. Occasionem autem huius sumpsit ex eo quod dicitur, Verbum caro factum est, quod interpretabatur, id est, verbum in carnẽ est conuersum, sicut cùm dicitur Ioannis secundo: Vt gustauit Architriclinus aquam vinum factam, intelligitur, id est, aquam conuersam in vinum.

Arrius.

Arrius aiebat, cui etiam consentit Apollinaris, in Christo non fuisse animam, sed solùm carnem fuisse assumptam, cui diuinitas loco animæ fuit. Assumpsit autem pro suo errore hoc quòd dicitur, Verbum caro factum est, vbi de carne sola, non autem de anima fit mentio.

Apollinaris

Sed Appollinaris, cùm priùs secutus fuisset Arrium, conuictus diuinę scripturæ testimonijs, postea confessus est, in Christo animam sensitiuam fuisse sine intellectu & mente, dixitq; illi animæ verbum Dei fuisse loco intellectus & mentis. Prædicti vniuersi vocetenus confitebantur Dominicę incarnationis mysterium, at re ipsa negabant. Cùm autem multæ sint huiusmodi contradictiones, & diuersimodæ pugnæ agẽ, per Dei gratiã singula dissoluamus, & in primis contra Paganos & Gentiles ostendamus Christum Dominum esse verum Deum. Nã esse verum hominem pro nobis crucifixum, ipsi non negant.

Christũ esse verum Deum sancti patres multis probauerunt.

De hac re quòd Christus sit verus Deus, & eius religio vera sit, varias demonstrationes excogitauerunt Sancti Patres, tùm Græci, tũ Latini, sed præcipuè Græci in hac re egregiam posuerunt operam. Chrysostomus homilia, quod Christus sit Deus. Eusebius libris de præparatione, Euangelica, pręcipuè libro primo, capitulo tertio, & libris de demonstratione Euangelica, præcipuè libro tertio, capitulo tertio, & quarto. Theodoretus in libris de Euangelicæ veritatis cognitione, siue de Gręcarum affectionum curatione, signanter lib 9. circa finem. Inter Latinos D. Augustinus libro de vtilitate credendi ad finem libri, libro contra epistolam fundamenti cap. 4. li. 18. de ciuitate Dei cap. 21. vsque ad 23. & libro 22. a cap. 5. vsq; ad 10. libro de videndo Deum ad Paulinã cap. 3. & 4. & libro 12. & 13. contra Faustum, libro de fide rerum inuisibilium cap. 5. 6. 7. & D. Thomas lib. 1. contra Gentes cap. 6. Inter Neothericos elegantissime, & locupletissime Hieronymus Sauanarola libro de triũpho crucis, & in alio libro cui titulus, Solatiũ itineris mei. Scripsit ẽt de hac re Ludouicus Viues, quinq; libros de veritate fidei Chrianę. Nouissime scripsit elegãter de ista materia Spiritus Roterus frater ordinis Predicatorũ.

Chrysost. Euseb. Theodore. D. August. D. Thom. Hieron. Sauanarola. Ludouicus Viues. Spiritus Roterus.

Demon-

Demonſtrationes quòd Chriſtus Deus ſit.

QVanquam nõnulli antiqui & noſtræ ætatis viri doctiſſimi, validiſſimas rationes ſcriptis mandauerint, vt oſtenderẽt Paganis & Gentilibus Chriſtum ſeruatorem noſtrum verum eſſe Deum, minimè tamẽ alienum putaui, ſi probationes aliquas afferrem ad idem demonſtrandum. Principium autem ac commodatiſſimum noſtræ inſtitutioni iſtud erit. Dicet vtique Gentilis, vndè manifeſtũ eſt, ꝙ Chriſtus ſit Deus? Idem rogabit Chriſtianus, qui tenebris peccatorum excæcatus, veritatem religionis non cognoſcit, ſed antiquatam, & ſeneſcentem, & lapſantem in lubrico fidem habet. Ante omnia igitur hoc præſtituere oportet, & facilè ſequentur alia omnia, at non ex cælo petenda eſt demonſtratio, nec ex ſanctarum ſcripturarum penetrabilibꝰ neque ab alijs id genus. Nam ſi ad Gentilem dixero, creauit cęlum, & terram, mareque & omnia, quæ terræ & cęli ambitu continentur, non me feret. Incredulus enim eſt. Sin dixero, mortuos excitauit, cæcos curauit, dæmones expulit, neq; hoc accipiet. Denique ſi dixero, quòd regnum & ineffabilia promiſerit, hoc non ſolùm non credet, ſed etiam ridebit. Aduerſus idiotam Chriſtianum, hæc quæ commemorauimus non multùm proderunt. Nam cùm ſit addictus rebus terrenis, vim vigorémque menti extinctum habeat, ab intellectu rerũ diuinarum longè abeſt, mortuaq; fide & lumine verbi diuini in corde ferè extincto myſteria ſupernaturalia percipere non poteſt. Animalis n. homo non percipit ea, quæ Dei ſunt, quoniam ſpiritualiter examinatur. Vnde igitur homines inſtituemus, & demonſtrationes veras ac Catholicæ fidei exordiemur? non aliunde quàm ab ijs, quæ ab omnibus confeſſa ſunt, & quæ in dubium reuocari nequeunt. Quæ igitur ſunt illa, quæ ab omnibus explorata ſunt, & quibus nulla ratione contradici poteſt? Quòd Chriſtus Ieſus à Iudæis ſit crucifixus, quòd pro Deo à cunctis gentibus habitus atque ſuſceptus. Hęc enim omnia tam fidelibus, quam infidelibus nota ſunt ac manifeſta, & omnibus theatris velnti ꝓpoſita. Quod hæretici, Iudæi, ac infideles omnes, & omnium hominum linguæ cõfitentur, & ab initio perpetua ſucceſsione eum ad hæc vſq; tempora Chriſtiani pro Deo colunt, venerantur auguſtè ſanctéque. Libri quoque de ipſo Chriſto, ac de ea, quam plantauit Eccleſia omnium hominum linguis deſcripti, certiſsimum nobis perhibent teſtimonium. Nulla tam remota regio, nullus orbis angulus inueniri poteſt, in quo Chriſtianæ Eccleſiæ monumenta non extent, nec aliquis inuenitur in orbe locus, in quo vel Ieſus Chriſtus crucifixus pro Deo non adoretur, colaturque, aut antiquis temporibus non fuerit adoratus. Res notæ, teſtatæ, manifeſtæq; ſunt, quod plantauit Chriſtus Chriſtianorum genus, ꝙ omnes vndique Eccleſias orbis Chriſtus fundauerit, quòd non ſolùm Romanos, ſed & Perſas, Indos, & omne barbarum genus ad ſe conuerterit. Inſuper quod hęc confecit, nullis vſus armis, nullos faciens ſumptus, nullos mouens exercitus, nulla prælia committens, ſed per vndecim viros principio ignobiles, viles, rudes, idiotas, pauperes, nudos, perſuaſit tot hominum tribubus, idq; nõ prę ſentibus ſolùm, ſed & futuris. Quid? quòd leges ſubuerterit patrias, aboleuit conſuetudines inueteratas, euellit ſtirpes tantoperè radicatas, & pro illis ſuas alias plantauit. Abduxit ab eis in quæ proņenſi eramus, & in ardua, & difficilia induxit. Cũque hæc faceret, infeſtabatur ab omnibus hominibus, & crucem ipſe ignominioſiſſimum ſupplicij genus ſuſtinuit. Nihil hic contradicent, atque ẽt notum eſt Apoſtolos fuiſſe crucis Chriſti præcones, & ante eos, Hebræi populi Prophetas & Patriarchas, hinc martyres, & ſacros Eccleſiæ Doctores, infinitam quoque monachorum, clericorum, religioſorum, & ſecularium multitudinem Chriſtum inuiolabiliter confitentium in hunc vſque diem. Præceſsiſſe tyrannos quoque & Philoſophos, atque oratores conſtat contra Eccleſiam, ac religionem Chriſtianam acerrime pugnaſſe, ex prædicatione etiam crucis Ieſu poſtrata deorum ſimulachra, mundi ſublatos errores. Hæc & his ſimilia apud omnes confeſſa ſunt, & in dubium reuocari nequeunt. Neminem enim ſanæ mentis putamus talia negaturum, quæ non coniectura, ſed oculis, ac manibus tenentur. Apertum namq; eſt non ſolùm populo Chriſtiano, qui non paruã orbis partem poſſidet, verùm etiam a plerique latiſſimarum regionum populis, licet varijs inuoluantur erroribus, in India & alijs mundi partibus pene omnia hæc indubitata fide, humanaque veneratione coli, & quotidie renouari. Quinimò Mahumetani, gens innumerabilis, apud quos certa extant fidei noſtræ argumenta, certe Chriſtum proculdubio apud ſe regnaſſe, mirabiliaq; multa feciſſe apertiſsime teſtantur, & eum modo colunt ac venerantur: nec enim eũ impune blaſphemãt. Si ergo dementis eſt ea negare, quæ cunctis perſpicua ſunt, & oculis ac manibus tenentur, profectò quæ diximus negare nemo poterit, niſi omnẽ prorſus neget, abijciatq; veritatem, eique impudẽter, ac inſipienter obſiſtat. Hoc conſtituto principio ſequuntur demonſtrationes.

Cõmunis omniũ cõſenſus.

Progreſſus victorię Chriſti.

Mahumetani.

Prima demonſtratio.

NOtiſsimum eſt, atque exploratiſsimum, miracula magna in huius veritatis corroborationem fuiſſe facta, quæ ſcilicet a ſolo Deo fieri poſſunt: Deus autem non poteſt eſſe teſtis, & approbator falſitatis, ergo hæc fides ſinceriſsima veritas eſt. Certe cum Deus ſit increata, & prima veritas, fieri nequit, ut teſtis ſit & approbator falſitatis, illius maxime, quę diuinitati iniuriam, totiq; mundo poſſet inferre perniciem. Vnde liquido patere poteſt, ſi Chriſtus ſe dicens filium Dei mẽtitus fuiſſet, aut verò magus, aut vſurpator diuinitatis extitiſſet, nunquam diuina veritas tantum mendacium, tot ſignis mirandiſque operibus naturæ, totam potentiam ſupergredientibus approbaſſet, & confirmaſſet. Atqui Chriſtus verax non erat, neque miſſus a Deo, quomodo illius diſcipuli ſolo eius nomine inuocato inſanabiles morbos, curaſſent, mortuos ſuſcitaſſent, dæmonia eieciſſent, ſerpentes abſtuliſſent, totque ſignis ac prodigijs mundum repleuiſſent? ſi falſam ingerebant doctrinam, quomodo Deus verax, & non volens iniquitatem ſuæ potentiæ miraculis fauebat ipſorum de Chriſto aſſertionibus? Hac demonſtratione vſus eſt Dominus, Ioan 5. Ioan. 5.

Prima demonſtratio ex miraculorum efficacia.

aduerſus

aduersus peruicaces Iudæos inquiens: Ego habeo testimoniū maius Ioanne. Opera enim, quæ dedit mihi pater, vt perficiam ea, ipsa testimoniū perhibent de me, quia misit me pater. Et alio in loco, Opera quæ ego facio in nomine patris mei, ipsa sunt quæ testimoniū perhibent de me, sed vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis, si nō vultis mihi credere, operibus credite, vt cognoscatis & credatis, quia pater in me est, & ego in patre. Et iterū, Si nō venissem, & opera non fecissem quæ nemo alius fecit, peccatū non haberent, nunc autē excusationē non habent de peccato suo. Negare autem fuisse facta miracula in confirmatione huius doctrinæ, impudentissimum est, sed negādo facta fuisse miracula, hdem nostram magis cōfirmant. Maius enim miraculum est, quòd sine miraculis totus mundus ad vitæ asperitatem à delitijs, & ad verum Deum ab idolis, & ad tam difficilia creditu a facilibus subitò sit conuersus, quàm si factis miraculis per illa esset reductus. Hoc enim esset miraculorum omnium maximū, & victoria summa verbi Dei. Porrò si voluero enumerare omnia miracula, quæ Christus Dominus fecit, immensum esset opus. De his sic dicit Ioannes capite vltimo: Si omnia opera Domini enarrāda essent per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scriberentur libros. Exsuscitauit à mortuis filiū viduæ, filiam Archisinagogæ, Lazarum fratrē Marthæ, & Magdalenæ & seipsum (quod omnia miracula superat) à morte ad vitam reduxit. Examen miraculorum, tribus (quòd aiunt) verbis explicauit Dominus Ioannis discipulis dicens, Cœci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, mortui resurgunt, &c. & Euangelistæ, ne longi essent in enarrandis tot miraculis, dicunt, quod ex omni parte afferebantur infirmi, & curabat eos, quia virtus de eo exibat, & sanabat omnes. Fuit autem tanta miraculorum multitudo, vt etiam dæmones eorum efficacia potuissent conuerti, nisi obstinati essent. Certè inimici Domini miraculorum multitudine & efficacia stupefacti, dixerunt, Quid facimus? quia hic homo multa signa facit, mundus omnis post ipsum abijt, si dimittimus eum omnes credent in eum.

Ioan. 5. — Ioan. 10. — Ioan. 15 — Ioan. vlti.

Secunda demonstratio.

Secūda demōstratio ex cōcordia veteris & noui testamenti. Lucæ. 24.

Validissimum fidei nostræ argumentum est vetus testamentum, in quo inuenimus omnia, quæ ad nostram fidem pertinent multis modis a Prophetis fuisse prædicta. Hinc est illud a sacro Euangelista relatum Lucæ. 24. & incipiens a Moyse, & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus scripturis, quæ de ipso erāt. Certè nihil Christus gessit, nihilq; cum illo gestum est, nō priùs præuisum, oreq; Prophetarum prænunciatum. Clara vtrique sunt vaticinia de Christi cōceptione, de Virgine, de eius Natiuitate, prædicatione, cōuersatione, passione, resurrectione, Gentiū vocatione, Ecclesiæ fundatione, ex quo liquidò cōcluditur ista neq; a casu, neque subitò cōtigisse, sed ex ordinatione Dei, qui solus futura cōtingētia cognoscit. Nec putes paucos annos præteriisse post denunciationem antequā fuerint facta. Nam alij prædixerūt ea ante quingentos, alij aūt ante mille annos, quidam autē ante duo millia, vel tria, & quatuor annorum millia hæc prænūciauerūt. Vnde patet quòd solo instinctu Dei, hæc prædicere potuerunt. Vera igitur sunt quę dicimus, cùm fuerint tāto tempore ante prænūciata. Ista demōstratione, vt euidenti, vsus est Dominus in Euangelio, cùm inquit Ioan. 5. Scrutamini scripturas, ipsę enim testimonium perhibēt de me. simile argumētū persequuntur sacri Euangelistæ cùm dicūt, Hoc factum est, vt adimpleretur quod dictum est per Prophetas: idem fecit D. Paulus cùm inquit Romanorū. 1. Paulus seruus Iesu Christi vocatus Apostolus segregatus in Euangelium Dei, quod antea promiserat per Prophetas in scripturis sanctis.

Ioan. 5.

Tertia demonstratio.

Tertia demōstratio ex efficacia prædicationis.

Duodecim homines piscatores, illiterati, rudes, ignobiles, vniuersum mundum ad adorandum hominem crucifixū, & vt eum prō Deo haberent, conuerterunt, cùm contra essent arma et dæmones, sapientes huius mundi, Philosophi, Rhetores, Dialectici, potentes huius seculi, cùm contra essent parati gladij acuti, bestiarū dentes, caminii ignis, sartagines, equulei contra eos, qui hoc nomen profiterentur. Ex his demonstrationem facio; nam Apostoli in hac stupenda mundi renouatione, aut edidere miracula, aut nulla fecere miracula. At nulla edidere miracula dixerit aliquis: sed tunc magis increduli seipsos pudefaciūt: nam hoc ipsum miraculū est, absque miraculis orbē terrarū accurrere, a duodecim pauperibus & illiteratis attractum. Neq; opulētia diuitiarum, neque sapientia dicendi, neque alia re simili vicerunt piscatores, ut iam vel inuiti fateantur homines in illis diuinā fuisse virtutem. Nam impossibile erat, vt vnquā res tanta horum viribus conficeretur. Hoc argumentum amplificabat D. Paulus. 1. Corinth. c. 1. dicens, Videte fratres vocationem vestram, quod non multi potentes secundum carnē, nō multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt cōfundat sapiētes, & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia, & ignobilia mūdi, & cōtēptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quę sunt destrueret: vnde insultat Paulus sapientibus huius mūdi dicēs; Vbi sapiens? vbi scriba? vbi inquisitor huius seculi? omnes victi sunt & superati per sapientiā crucis. Sed forte quis objiciat nobis, quod etiam post Christū Mahometus hoc fecit, & vsq; in hodiernum diem secta eius perseuerat. Hoc autē nihil obstat: etenim Mahometus armis & violētia, nō in paupertate illos populos oppressit, vt ex historijs notissimum est, deditq; illis præcepta facilia, legemq; præscripsit, quæ doctrinæ omniū Philosophorū rectè sentientiū aduersatur & contradicit, quæ insuper inducit hoīes ad voracitatē & libidinē, ad quæ duo, vulgus facilè inclinat, neq; arduos articulos prædicauit, & accessit ad hoīes rudes, & bestiales, quos Deus tradidit in reprobum sensum propter infinita eorum peccata.

1. Cor. 1.

Obiectio.

Quarta demonstratio.

Quarta demōstratio ex victoria Ecclesiæ.

Vide obsecro quid dicamus, dilucidiorē sermonem & demōstrationem facere tentabo. Aedificauit Christus Ecclesiā, fundauit Christianorum genus, & rempublicam, aduersus quam portæ inferi nunquā præualebunt: nā nō solùm hoc est miraculū, & opus diuinæ virtutis, quòd ædificauit eā per totū mundū, sed quia inuictam

c fecit

fecit & insuperabilem, licèt bella tot ac tanta insurgant. Impugnauit eam vniuersus orbis armatus, potens, diues, ac ferocissimus, pauperem, inermem, infirmam corpore, mansuetam sicut agnus, & tamen ipsa plùs potuit moriẽdo, quàm mundus eam occidendo. Quotidiè Christiani crudeliter occidebantur, & indies magis, ac magis crescebat eorum numerus, qui libenter pro Christo moriebantur. Denique Roma, quæ vniuersum orbem subiugauerat, non potuit sponsam Christi paupercula subiugare, quinimò & ipsa cum omni imperio subiecit colla dulci iugo, & piscatori Petro iam subiectus est Imperator Romanus. Nonne hic manifestè apparet virtus Dei? crede igitur firmissimè, illa omnia vera esse, quæ fides prædicat.

Quinta demonstratio.

Quinta demõstratio ex Sinagogæ subuersione.

VIdimus iam magnam & ineffabilem Christi Domini virtutem, & potentiam in eo, quod Ecclesiam fundauit, defendit, auxit. Videamus iam nõ minorem virtutẽ in eo quod sinagogã humiliauit, destruxit, & radicitùs subuertit. Nonquã enim in vniuerso terrarum orbe templum simile visebatur, atq; templum Iudaicum florens tunc, & vndequaq; fulgidum auro, cõspicuumq; tam pulchritudine, quàm ædificiorum magnitudine, atq; alia omnigena magnificentia, non solùm artificio, sed & materia, cultu, & ceremonijs sacris venerabile ac maximè insigne. De quo sic vaticinatus est Dominus Matt.22. Amen dico vobis, nõ manebit lapis super lapidem. Quibus verbis prædixit subuersionem, desolationem, interitũ, ac ruinam, quæ postmodũ in Hierosolymis subsequuta est. Omnia enim ædificia, quamuis fulgida & præclara corruerũt, vnum verbum Christi omnia illa obscurauit, & quasi puluerẽ è medio eiecit. Certè hoc templum, quamuis magni, & potẽtes viri reædificare conati sunt, nusquã præualuerunt. Dicit enim D. Chrysostomus, quòd Rex, qui sua ætate omnes alios impietate præcellebat, & facultatẽ dedit, & cooperatus est, vt templum illud iterato consurgeret. Sed neq; in minimo profecerunt Iudęi: nam ignis a fundamentis exiliens, omnes ipsos fugauit. nã obsistebat Christi verbum dudum cõmemoratum. Profectò virtus Christi Dei omnipotentis, quę ædificauit Ecclesiam destruxit templum: ędificauit Ecclesiam, & nullus eam destruere potuit. Destruxit templũ & nullus illud ædificare poterit: Ab eo tempore, quo morti per Iudæos traditus est Christus: cecidit Iudaica gentis corona, totaq; gloria, factaq; est desolata generatio Iudaica, profuga, deiecta infrà omnes nationes, nullũ templũ, sacerdotẽ, regem, iudicem, terram, ciuitatem propriam habens. Qui neq; oppidulum vnum, in quo dominentur in Europa, Asia, aut Africa possident, sicq; odit eos & abhorret vniuersus orbis terrarũ, vt vagi, profugi transeant de gente in gentem, & de regno ad populum alterum: hinc nimirũm persecuerat, persequiturq; eos Dei indignatio, quia occiderunt Christũ, & dixerunt, Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Huius calamitatis Iudæorũ causam Oseas prædixerat cap.9. Abijciet Dominus eos, qui non audierunt eum, & erunt vagi in nationibus. Itẽ Danielis capite.9. Et post septuaginta hebdomadas, inquit, occidetur Christus, nõ erit eius populus, qui eum negaturus est, & ciuitatẽ, & sanctuariũ dissipabit populus cum duce venturo, & finis eius vastitas, & post finem statuta desolatio. Sed & sacerdotiũ, templum, sacrificia Iudæorum esse finienda, Malachias Propheta prædixerat, repudiumq; Sinagogæ, vocationẽ gentium, Eucharistiæ sacrificiũ, sic inquiẽs, Non est mihi voluntas in vobis dicit Dominus, nec vltra suscipiam munus de manu vestra. Ab ortu enim Solis vsque ad Occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.

Matt.24.

Chrysost.

Ose.9.

Daniel.9.

Malac.1.

Sexta demonstratio.

Sexta demõstratio ex idolorũ destructione.

HÆc sola demonstratio sufficit euincere doctrinam, religionemq; Christianam nõ potuisse humano spiritu excogitari, sed a solo Dei spiritu prodijsse. Nam cultũ idolorũ falsorumq; Deorum in toto orbe terrarum sic radicatum, & perscriptũ, vt impossibilis videretur huius tã antiqui erroris exterminatio, sola Christiana fides per Apostolos decantata deiecit, totũq; mundũ ab hoc errore purgauit. Hoc grande opus tantaq; orbis immutatio Christo reseruatur, fuitq; vna pręcipuarum causarum, cur Deus descẽderit de cœlo ad terras, hominemq; induerit, vt scilicet principem huius mundi foras eijceret, quẽ nulla poterat creata potẽtia, aut sapiẽtia à tamdiù decepta gentilitate depellere. Vnde Ioannes Euangelista sic ait: In hoc apparuit filius Dei, vt dissoluat opera diaboli. Atqui dæmonũ, & idolorũ cultus per Christũ Dominum esse exterminandos, per prophetas sępiùs esse prædictũ, manifestissimè apparet. Isaię capite secundo habetur præclarissimum vaticiniũ. Et idola penitus conterentur, inquit Vates diuinus, & cap.21. idem persequitur. Et alius Propheta, Præualebit, inquit, Dominus aduersus eos, & exterminabit omnes Deos gentium terræ, & adorabunt eũ, vnusquisq; de loco suo omnes insulæ Gentium. Cùm igitur Christiana doctrina prorsus Satanæ aduersetur, ipsiusq; Satanæ regnũ, idololatriæq; cultũ e toto eliminauerit orbe, fieri nequit, vt fauentẽ diabolo inuenta, aut prædicata fuerit, sed ex spiritu Dei processisse coufiteamur.

Ioannes.

Esa.2. & 21.

Sopho.2.

Septima demonstratio.

Septima demõstratio ex Romani Imperij conuersione. D. Augu.

SAtis, superq; demonstratum existimo Christi Dei virtutem, & excellentiã: sed ad retundendam hominum peruicaciam, aliã demonstrationẽ ex Romani Imperij cõuersione in mediũ producam. Hoc tanquã fortissimo argumẽto D. Augustinus Iudæorum, omniũq; incredulorũ frontes percutit in oratione contra infideles in hunc modum: Cùm constet, inquit, Romanum Imperium, vniuersumq; orbem tot potentibus viris, Philosophis, oratoribus refertum, Christi doctrinæ ante repugnantem, & aduersum, ad eam postmodùm fuisse conuersum: quæro an virtute signorum, & prodigiorum, necne ab antiquis ritibus, diuq; obseruata religione, in hanc nouã, & inauditã sit hæc facta mutatio? Si fateberis mundum ad hanc persuasionem tractum fuisse vi miraculorum; quibus contradicere nequaquàm poterat, fateri oportebit a Deo autore miraculorũ, & qui facit mirabilia magna solus, religionem hanc processisse, & comprobatam fuisse, siu autẽ negas vllis miraculis mundum ad hæc recipiendam

dam

dam fidem fuisse prouocatum, negando miracula, ingens miraculū ingeris. Quid enim dici potest mirabilius, quàm Romanum Imperium, totamq; Gentilitatem, religionem quā tam acriter impugnabant, subuertereq; moliebantur, desertis paternis ritibus, nullis visis signis, mirandisq; operibus, sponte suscepisse, & in ea retinēda tam constantes fuisse? Dauid egregius Domini Vates prædixerat fremituras gentes, & populos inania meditaturos, & reges terræ conuenturos, aduersus Dominum, & aduersus Christum eius. Subiungit tamen Christum omnes aduersarios, tanquā vas figuli contriturum, postulaturumq; gentes in hæreditatē suam, & possessionem suā terminos terræ. Quod vaticinium, Romanum Imperium, gentesq; ad Christi disciplinā accurrentes testantur, euidenter completum. Hoc ipsum prænunciauit Isaias capit. 26. sic inquiens: Ciuitatem sublimem, videlicet, Romam conculcabit, humiliabit eam pes pauperis, Christi scilicet, & gressus egenorum, Petri videlicet, & Pauli, quos Roma occidit, sed nunc vt præcipuos suos tutelares, ac patronos veneratur, ac colit.

Esai. 26.

Octaua demonstratio.

Octaua demōstratio de martyrum & Sanctorū Patrū confessione. D. Hiero.

PRæterea nos in fide confirmat excellentissimorum virorum cōstantissima eiusdem fidei confessio, cum quibus, vt ita loquar, malo errare, quàm cum cæteris dirigi. Tot enim Martyres, tum ex Iudæis, tum ex Gentibus omnis ordinis, ætatisq; nobiles, docti, Philosophi, & in dignitatibus constituti, sanguine suo fidei Christianæ subscripsere, vt D. Hieronymus refert in Epistola ad Heliodorū, se euolutis Romanorū Pontificū annalibus inuenisse martyrū, qui pro fide Christi asserenda, mortē passi fuerant, in tantū excreuisse numerum, vt singulo quoq; anni die posset Ecclesia trium millium Martyrum memorias, & festa celebrare. Hæc est certè gloria insignis fidei Christianæ, quòd pro illius sustinenda veritate, nō modo temporales facultates, verùm etiā sanguinem proprium, & vitam exposuere innumerabiles testes, nec recusauere in testimonium veritatis pro ea omnium tormentorum sponte tolerare genera. Vnde D. Augustinus rectè concludit, Massa, inquit, Martyrum ex omni gente tribu, & lingua, ex vtroque sexu collecta est. Veneremur igitur fidem nostrā, cui tot illustres athletæ sanguine subscripserunt, morte iurauerunt. Dionysius Areopagita, vir omnium Græcorum doctissimus, & multi alij in sapientia con similes, vsque ad tormenta crudelissima fidem hanc defensarūt. Quid de Hilario, Basilio, Athanasio, Hieronymo, Ambrosio, Augustino, Thoma nostro Aquinate, & cæteris penè innumerabilibus, qui hac fide illuminati omnia reliquerunt, vt pauperem Christum sequerentur. Certè isti nō sustinuissent tot passiones, cùm essent doctissimi, & perspicacissimo ingenio præditi, nisi veritatem fidei certissimè cognouissent. Quis autem potest asserere istos in hac re fuisse deceptos? Quæ enim æquitas, quę prouidētia esset in Deo, si viros istos, qui seipsos, & omnia sua pro eius honore exposuerūt, permitteret in fide decipi, & a vero abduci cum perpetuæ damnationis periculo. Nunquid credibile est, q; Deus non diligat eos, a quibus ipse super omnia diligitur?

D. August.

Nona demonstratio.

Nona demōstratio ex virtute Christi ad miranda.

CErtè Christum Iesum esse Deū alia demonstratione concludo: nemo enim vnquā mortalium ad credendū, & peragendum difficiliora vnquā, quàm Christus ipse proposuit. Præcepit enim, & voluit, vt Deum esse trinum & vnum indubitata fide teneremus, videlicet mandauit Patrem, & Filium & Spiritum sanctū vnum Deū in tribus personis distinctū a Christiano populo coli, adorariq;. Vult etiam credi, se esse Deum, Dei filium, vnum cum Patre, & Spiritu sancto, ipsumq; esse hominē, Virginis Mariæ filiū, quam pariter vult adorari, vt veram Dei matrem, ac genitricem. Crucem quoq; olim reorum, & sceleratorum infame supplicium in summo honore, & veneratione haberi, tanquā signum nostrę salutis potissimū. In suprema insuper cœna perpetuo testamento mandauit, vt exigui panis buccella, & modicū vini post verba cōsecrationis, quæ instituit, in ipsius corpus, & sanguinē transmutentur, non variatis accidentibus, vtque hæc sacramenta sanctissimè adorētur, & in cibū potumq; sumamus, velut cęleste viaticum, per quod vitam æternā est nobis pollicitus. Neminem quoq; nisi renatū ex aqua, & Spiritu sancto regnū Dei ingredi posse. Præcepit etiā, vt scripturæ suæ, omni hæsitatione exclusa, infallibili fide crederetur, non obstantibus multis, quæ humano intellectui difficillima, & minimè consentanea videbantur. Et hæc omnia nisi quis fideliter, firmiterq; crediderit saluari nō posse. Nec satis est horū mysteriorū firma, ac cōstans assertio, ac veneratio, sed præterea, vt inuisibilia diligentes visibilibus contemptis, quasuis persequutiones æquo animo sustineamus: In patientia enim vestra, inquit, possidebitis animas vestras. Idem suis sectatoribus, & discipulis promisit in hac vita mortali nō diuitias, non honores, non dignitates, quinimo contraria omnia, paupertatē, ignominiam, abiectionem, insultus, verbera, exilia, carceres, agones, atq; horrenda supplicia, quibus ipsius gratia tolerātis, & exantlatis ineffabilē, & indicibilē promisit beatitudinē, gloriam in cœlo cum Angelis, corporisq; resurrectionē, & immortalitatem, & quod oculus non videt, &c. Quis audiuit vnquā talia his ita se habētibus cōsequutus est, quicquid voluit, pugnante cōtra eum toto terrarum orbe. Nam ex hominum omniū genere, & conditione innumeri hæc ita susceperunt, vt vitam potius quàm Christi doctrinam, & persuasionē deserere maluerint. Reges quoq; & Principes eiusdem religionis iugo colla submisere, & infimis eius ministris paruerunt. Hæc itaq; dogmata in toto orbe terrarum persuadere nō puri hominis esse virtutem, clarius est, q̄ vt demonstrari sit opus.

Decima demonstratio.

Decima demōstratio ex cadem virtu te Christi Domini.

POnamus ante oculos Christum pauperem, abiectū, mēdicū, quē plæriq; fabri filiū existimabant, & omnino despectū habebant, & quid animo reuoluat, eū interrogemus, & ad hūc modum respondentē faciamus. Ego, inquit, pauper, mendicus, ac mūdi veluti inquilinus, vniuersum orbē meis legibus inuertere, ac mutare statui, ea intentione, vt homines me veluti verū Deū, vnā cū patre, & Spiritu sancto sanctissimè colāt, atq; venerentur, vtq; crucē, in qua inter latrones me-

dius miserãdo supplicio cõfixus moriar, in summa veneratione habeatur, eiq; diuin⁹ cultus deferatur. Atq; post mortem hãc turpissimam omnia tormentorum meorum instrumẽta, vestigiaque summa cum reuerentia obseruẽt deosculenturque, & cunctis prælata thesauris charissimè, ac honorificentissimè recondant, faciamq; vt infinita multitudo hominum ad me adorandum conuertatur, & propter meam dilectionem tormẽta, & martyria crudelissima pro me patiãtur, & mortuis, & occisis innumeris, alij pro eis insurgãt parati pro me mille mortes subire, vt appareat, ꝙ sanguis martyrũ in terra effusus sit veluti semen, ex quo nascãtur fideles, & mei dilectores: tantaq; erit virtus, & potentia, vt ego Petrũ hominem piscatorem caput Ecclesiæ Romanæ cõstituam, primariumq; in orbe terrarum, cui oẽs Imperatores subdãtur, & summa reuerentia inclinati eius pedes exosculentur. Et vltra hæc subiungeret: omnia hæc, quæ intendo facere omni dubio procul exequutioni mandabuntur, eroq; in omnibus voti compos, & victor euadã, & nemo hominũ, nec Dęmonum quidẽ contra me p̃ualebit: Nec verò cõtra Rempublicã, quam sum fundaturus. quippè quæ in æternum est duratura. Certè quando hæc homines considerassent, iudicassent quidẽ nõ posse effici ab homine paupere, & abiecto, crucique affixo. Verum neque ab vniuersis hominibus simul in vnũ collectis, neq; ab vniuersa potentia naturæ neq; cęlorum influxibus, sed solum Dei omnipotentiæ esse reseruata. Cum ergo exploratum sit hæc omnia; quæ p̃diximus fuisse per Christum adimpleta, quis inficiari poterit isthæc esse opera diuinitatis, doctrinamq; Christi verã esse, nisi sit mentis, sensusq; cõmunis expers? Sed & illud diuinã Christi virtutẽ demonstrat, ꝙ crux Christi, quæ ante eius passionẽ fuit omnibus ad terrorem, & maledictionem, nunc habeat cœlestem amorem, & omnia benedicat, sitque adorata in oĩbus mundi partibus, & p̃dicata, & glorificata. Reges positis diadematib. crucem suscipiũt, mortis infame symbolũ, in purpuris crux, in diadematib. crux, in precibus crux, in armis crux, in mensa crux, in toto orbe crux, & super solem fulget crux.

Vndecima demonstratio.

Vndecima demõstratio ex eisdẽ principijs deducitur.

IN his quæ apparent, rerum naturis & substantijs, quędam causæ sunt necessariæ, vt orbes cœlestes: quædam, vt in plurimum, quędã verò indifferentes, non dissimiliter, in argumentationibus quæ ad intellectum pertinent, quædam sunt necessariæ, quæ intellectum conuincunt ferũ euidentia, quæ demonstrationes proindè vocãtur, quædam autem dialecticæ argumentationes vocantur, quę licèt intellectum non conuincant, & cogant, plerunque tamẽ intellectum inclinant ad assentiendum. Alię verò sunt ità infirmæ, & debiles ratiocinationes, vt vix tenuem assensum inducãt. Quamuis ergo in rebus infimis, vt in mathematicis, innumerę sint demonstrationes, in naturalibus verò rarissimę inueniuntur, at in rebus eminentissimis, atq; in moralibus ferè nullę demõstrationes fiunt ꝑpter ingenij nostri tenuitatẽ. Sicut enim oculus noctuę ad lumẽ solis, ità intellectus noster ad ea, quę sunt in natura eminẽtissima. Arduũ igitur opus est intellectum hominis in moribus, & officijs virtutum stabilire, multoq; magis in rebus metaphysicis, hoc est, à materia, & corpore separatis, sed difficillimũ est, intellectum simul cõuertere, & affectũ ad se trahere, & a vitijs, & eorum tyrannide ad virtutes mutare. Cũ enim spiritui, & rationi aduersetur, operosum est valde, vt intellectum sequatur affectus, omnium verò difficillimum, vtrunq; simul in cõcordia tenere, vt bonorum operum fructus inde proueniat, & ad extremum, & finem vitę sine crimine perseueret. In omni enim Philosophorum dogmate quot capita, totidem vidimus opiniones, eorumq; paucissimos id amare, quod docent, sed eorum ferè neminem bonis operib⁹ incorruptũ vsq; ad mortẽ vacasse. Quod si quis apud eos talis inueniatur, pro miraculo habetur. Si ergo Philosophorum pręcipui non valuerunt hominis intellectum firmare, ac stabilem reddere ad ea credenda, quę ratio dictat, nobisq; sunt naturaliter indita, vt Deum esse, rerumq; humanarum habere prouidentiam, & bonum virtutis esse sectandum, malum fugiendum, quantò minus id præstare poterunt in ijs, quæ omnem rationem excedunt? At ipsius Christi discipuli sola prædicatione intellectum simul & affectum infinitæ ferè multitudinis euicerunt, & clauis quodammodò ferreis figentes ad ea credenda, & diligenda traxerunt, ad quæ nõ modo euidens demonstratio, sed neq; vlla humana ratio peruenire potest, vt terrena omnia tanquam stercora vilissima propter regni cœlorum promissionẽ reputauerint, nullis defatigati agẽdo laboribus, non blandicijs, ac minis, non tormentis a proposito reuocati. Qua ergo virtute piscatores, ac literarum rudes, & expertes hoc effecerunt non humana, sed certè diuina.

Duodecima demonstratio.

Duodecima demõstratio ex operibus Chri. sumpendis.

ILlud fidẽtissimè dico, christianis temporibus, quænam religio sit tenẽda, & quæ ad veritatẽ, ac beatitudinẽ via est, minimè esse dubitandum. Si enim Philosophi omnes viuerent, & interrogarentur, vtrùm si quispiã existeret vir magnus, atque diuinus, qui talia populis persuaderet credẽda, vt inuisibilia diligentes, contemnerent visibilia, & animam virtute purgatam vni Deo subiugarent, atq; subijcerent, & alia virtutum officia, quæ in superioribus diligenter cõmemorata sũt, num eum diuinis honoribus dignum iudicarẽt? responderent, credo, illi, nõ posse ab homine fieri, nisi quem fortè ipsa Dei virtus, atq; sapientia intima illuminatione illustratum tanta honestaret gratia, tanta firmitate roboraret, tanta deniq; maiestate subueheret, vt omnia cõtemnẽdo, quæ praui homines cupiunt, & omnia perpetiendo, quæ horrescunt, & omnia faciendo, quæ mirantur, genus humanum ad tam salubrem fidẽ summo amore, atque autoritate conuerteret. De honoribus vero eius frustra se consuli, cũ facile possit existimari, quantum honoris debeatur sapientiæ Dei, qua gestante, & gubernante ille pro vera salute generis humani, magnũ aliquid propriũ, & quod supra homines esset, mereretur. Quæ si facta sunt, sicut re vera facta sunt per Christum Dominum, & eius discipulos, liquidum est, Christum diuinos promeruisse honores.

Decimatertia demonstratio.

Decimatertia demóstratio ex doctrina planè diuina.

DOctrina Christiana nulla potest inueniri sapientior, neq; ad consequendum summum bonū, veramq; felicitatē aptior. Nam quod Philosophi oēs veritatis indagatores, tanto studio, tantisq; disputationibus, & cōtētionibus inquirebant, neq; inuenire poterāt, in qua re scilicet, cōstituendum esset summū bonū, collocādusq; finis vltimus humanæ vitæ, essetq; tāta de hac re incertitudo controuersiaq; vt prouerbium esset Athenis, Facilius omnia horologia, quā Philosophorum capita in cōstituendo summo bono cōuenire: hanc rem tam necessariā, tam occultam Christi doctrina, vel pueris notā fecit, demōstrās simul, & mediá quib⁹ vera beatitudo & felicitas ab hominibus posset acquiri. Nam nequaquā in hac mortali vita summum bonum, sed in æterna Dei visione consistere docuit Christus. Felicitatē verò humani generis esse apertam Dei visionem argumentis præclaris demōstratur, tum quoniā certa ratione cōstat felicitatem ac beatitudinem nostrā in cōtemplatione summæ veritatis suam esse, at non consistit in cōtemplatione primæ, ac summæ veritatis, quæ p effecta, & creata obtinēri potest, ergo in cōtemplatione, & aperta Dei visione collocanda est: nam ꝙ nō consistit in contemplatione Dei, quæ p effectus indagatur, manifestum est. Si enim mens nostra effectus primę causæ, & rectoris omniū cognoscit, aut perfecta cognitione, aut verò imperfecta. Si imperfecta, ergo desideriū nostrū non satiabitur, neq; enim habebimus quod desideramus, ac subinde beati non erimus. Omnia enim imperfecta suam perfectionem desiderant, sicut materia formam, indecorum pulchrum. Itaq; cupiditas sciendi non explebitur, quod ex hominum patet studio, quorum intellectus in cognitione rerum imperfecta minimè quiescēs obnixè ad perfectā cognitionē peruenire contendit. Sin verò perfectam, & omnium effectuum cognitionem habeamus, continuo eorum causas cognoscere desiderabimus: Omnes enim homines natura ducimur ad sciendum, scire verò est rerum causas cognoscere, & cum omnis motus naturalis in fine vehementior sit, q̄ in principio, tāto vehementius mens nostra cognitionē causæ desiderabit, quanto perfectius effecta cognoscit, naturale igitur mētis desideriū nisi viso Deo nō explebitur. Quod etiā patet manifesta experiētia. Cernimus namq; nulla re finita nostri intellectus capacitatē expleri posse. Cū enim intellectus noster quodcunque finitum vi mentis comprehēderit, aliquid vltra intelligere desiderat, vnde præintellecta qualiber linea perfecta, numeroq; finito præconcepto, nunquam superaddendi facultas in animo terminatur. Cùm igitur omnis substantia infra Dei fastigium sit finita, intellectus noster donec diuinā, & primā veritatem viderit satiari non poterit. Rationi ergo consentaneum est, summum bonum, ac felicitatem in Dei faciali visione esse constitutam, &c. Ipsum verò Deum esse vltimū, in quo anima cōquiescit luce clarius est, omnis enim inclinatio naturalis, atq; propensio, in aliquē pergit vltimū finem, atq; scopū, ad quem cum peruenerit, quiescit. Cum ergo infra Deū nulla substantia humani cordis desiderium exsaturare possit, cōficitur manifestè ꝙ solum quando Deum de facie ad faciem intuebitur, tūc demū verè quiescet. Quando quidē, cum Deo nihil sit maius, nihil prorsus ad satietatis cumulū accedere potest, neq; inferiorum desiderio afficietur, tū quia penitus ea pro nihilo ducet, eo ꝙ finiti ad infinitū nulla sit proportio, tū verò quia nihil est in effectis, & rebus creatis, quin excellētius in prima causa inueniantur. Quare quod ampli⁹ desideret nihil omnino habebit. Tum præcipuè quoniam intellectus noster exactissimè, & nobilissimè perficietur, eleuabiturq;, nam cum ad summū intelligibile euehitur, proculdubio cætera intelligibilia facillimè apprehēdit. Quāuis.n. excellēs sensibile sensum corrumpat, intelligibile verò excellēs intellectū perficit. Nunc totam rationem summi boni, ac humanæ felicitatis circunscriptione breui signemus, ex Christi Domini admirabili sapientia, & doctrina. Ideo mundus factus est, vt nascamur, ideo nascimur vt agnoscamus factorē mūdi, ac nostri Deū, ideo cognoscimus, vt colamus, ideo colimus, vt immortalitatē pro laborum mercede capiamus, quoniā maximis laborib⁹ cultus Dei præstat; ideo præmio immortalitatis afficimur similes Angelis effecti, vt summo patri, ac Domino in perpetuū pręsentes, seruiamus in cōspectu eius in charitate, & simus æternum Deo regnū. Hæc summa rerū est, hoc mysteriū Dei, hoc arcanum mundi, hęc sapientia Christi, à quā alieni sunt, qui sequentes præsentium voluptatē, terrestribus se, & fragibilibus bonis addixerūt, & animas ad cœlestia genitas, suauitatibus mortiferis, tanquā luto, cœnoue demerserunt. Fines igitur humanæ vitæ, quātū ex doctrina Christi colligitur, est Deū cognoscere, vt illū colamus, colere, vt illū videamus, media verò opportuna ad hūc finem cōsequendum, cordis puritas est, & animi purgatio.i.a sensibiliū cupiditate, & implicatione ad inuisibiliū abductio, & amor extasis, & eleuatio. Cōcludo igitur demonstrationē: sapiētissimus est, qui vltimum finē humanæ vitæ cognoscit, & media illuc definit, & errata, quibus a vero fine auertimur demonstrat, at Christus Dominus hæc vniuersa sapientissime præstitit, ergo sapientissimus est.

Decimaquarta demonstratio.

Decimaquarta demóstratio ex sapientia Christi deducta.

EVidens, atq; exploratū argumentúm sapientis est docere posse, cū.n. quis ad perfectionē sciētiæ peruenerit, in promptū est alios erudire, veluti cum quis ad perfectā ætatē peruenerit pōt filios generare, sed nullus alius Deus, vel homo a sæculo inuētus est, qui tā proficuā sapiētiā, qualis Christiana est, mortalibus attulerit, quiq; simul eā tā facile docuerit. Philosophorū nāq; doctrina obscura & magnis difficultatib⁹ inuoluta, & infinitis errorib⁹ perplexa, & lōgo tpe perceptibilis, & nō oibus hominibus cōis, quib⁹ difficultatib⁹ vel ipsi præceptores incerti, & anxij valde torquentur, sicut de diuina prouidentia, de animæ immortalitate, de fine humanæ vitę vltimo. At postquā sapientissimus magister ac Saluator mundo apparuit, nō multo temporis interuallo vniuersus mundus, de prouidentia, de bonitate Dei, de animæ immortalitate, de fine ac felicitate hominis, de medijs illuc ducentibus, & de alijs quamplurimis, quę ad verā rerum diuinarum cognitionē pertinebāt, adeò fuit illustratus, vt etiā in puerili ac imbecilla ætate vtriusq; sexus Christiani clarius hæc intelligāt, quàm præclari Phi-

losophi indefesso labore cognouerint, in hacq; doctrina ita immobiles fiunt, atq; constantes, vt mille ad mortem vsq; tormenta perpeti mallent, quàm minimum Christianæ doctrinę documentum negare. Certè si hominũ quempiam eorũ, qui agricultura apud Christianos viuunt, & ligone & aratro confectum interroges, de dogmate, de quo infinita quærentes externi Philosophi, & sermones multos impendentes nihil sanũ dicere potuerunt, sedulò ad cuncta cum multa respondebit sapientia. Etenim quòd animam habemus immortalem, quod omnium quæ hic geruntur rationem reddere debemus, & tremendo assistere tribunali, & in mente sibi persuaserunt, & vitã omnem ad hanc spem constituerunt, & omni humana opinione superiores redditi sunt, & à diuina eruditi scriptura, ꝙ vanitas vanitatum, & omnia vanitas, ad nihil eorum, quę videntur esse pręclara, anhelant. Hi de Deo hæc philosophari norunt, quæ Deus mãdauit, quos si in comparatione Philosophorum discutias, videbis quanta sit horum quidẽ sapientia, quanta verò illorum dementia. Cum enim ipsorum quidã, nullam esse in rebus prouidentiam dicãt, neq; a Deo creatũ esse mundum, neq; virtutẽ sibi sufficientẽ esse, sed opus esse pecunijs, & generositate, & multa alia his magis ridicula: Agricolæ verò nostri & de prouidentia & de iudicis sequentibus, & de Dei creatione, q̃ ex his, quę nõ erant omnia produxit, & de alijs omnibus philosophentur, nihil omninò de peregrina scientes disciplina, quis nõ illicò Dei potentiã & sapientiam discat, quæ illiteratos & idiotas multũ in sapiẽtia gloriantibus tãto sapientiores demõstrauit, quãto paruis puerulis viros præstantes cernere datur? Erubescant igitur Gentiles, abscõdãtur, & in suis demergantur philosophijs, & in sua sapientia. Apud ipsos enim, Philosophi per tempus, quo viuebant, vix paucos & facilè numerabiles dogmata sua docere potuerunt, & vel exiguo deprehendẽte periculo hos perdiderunt. At Christus Magister de cœlo paucis annis totum mundũ ad veritatem conuertit, & innumeris nascentibus periculis, non tantum non est extincta doctrina, sed tunc maximę floruit, & incrementa suscepit.

Decimaquinta demonstratio.

Decimaquinta demõstratio de Christi Domini admirãda sapientia.

NOn est opus arduum, neq; magnæ, & excellentis sapiẽtiæ sapiẽtes efficere homines dociles, acutoq; ingenio præditos, & a natura rectè dispositos. At docere philosophari homines rudes, & agricolas, & inter armenta versantes, stultos, paruulos, hebetes, quin & mulierculas, & peccatores grauissimis peccatis inquinatos, meretricesq; subito ad sapientiã & vitæ rectitudinẽ trahere, humani ingenij vires exuperat. Verùm Iesus noster non minus ex prædictis omnib⁹ innumeros, quã ex prudentissimis, & acutissimis, repẽte, & ferè solo nutu mira quandã cordis compunctione mutauit, & quotidiè ab huiusmodi nõ cessat effectu. Quod non alius deorum hominumq; vnquam effecit, Christi ergo sapientia, & doctrina omnibus est præferenda.

Decimasexta demonstratio.

Decimasexta demõstratio ex sapientiæ Christi infinita virtute.

ILlud etiam demõstrat sapientię Christi infinitam virtutẽ, nam signum infinitę, immensęq; virtutis est absque vllo naturali instrumento posse omnia naturę opera efficere, & quolibet instrumento, posse quæcunq; libuerit, vel etiam illi cõtraria educere. Non enim magnæ virtutis est in rebus naturalibus per media quæ a natura præstituta sunt, aliquid efficere, vt si admoto igne cõburas domum, non arduum fecisti opus, atsi per contrarias causas, putà ex glacie aut niue ignem elicias, ex eaq; incendium nutrias, sane admirabile opus censeretur. Docere itaq; sapientiã per media, ingenio & naturæ humanæ cõsentanea, quod Philosophi fecerunt, non eximię admirandęq; virtutis opus est. Sed per stultitiam mundi, idest, per ea, quæ apud homines stultissima existimantur, tradere summam, & ineffabilem sapientiam, & stultissima mundi conuertere in diuinæ sapientiæ instrumẽta, maximamq; in eis sapientiam collocare, difficillimũ sanè opus, & diuinũ tantummodò iudicandum. Quod si crucis horror, & opprobrium vnà cum subsannationibus, sputis, alapis, verberibus, tormentisq;, quæ passus est Christus, considerantur, nihil hac cruce magis tetrum, aut stultũ antequã Christus crucifigeretur, poterat inueniri: per ipsam verò Christus orbi terrarum maximam contulit, & indidit sapiẽtiam, vt omnis Christiana professio docet, & experientia quotidianà testatur. Diuina est igitur Chisti præceptoris nostri sapientia, & omnibus modis admiranda.

Decimaseptima demõstratio.

Decimaseptima demõstratio ex comparatione sapientiæ Chri, ad alias omnium philosophorum scientias.

SApientia est rerum diuinarũ sciẽtia, ac cognitio, ea igitur diuinior atque præstantior est, quæ de diuinis rebus exactius atq; perfectius instruit, sed nulla id magis peregit, quàm Christi sapientia, ea igitur est omnibus alijs præferẽda. Quod in cõparatione Christi cæteri nihil sapiãt, euidens est ex scripturis, ante Christi aduentum & extra eius doctrinã editis, quæ si Christianorum libris, monumentisq; comparentur, ridiculæ, insanæq; videntur. Non enim Philosophorũ scientia quamlibet exacta, Deum esse statuebat, sed Æsculapio, Herculi, Ioui, scelerans hominibus diuinos honores tribuebãt, de Dei prouidẽtia, de immortalitate animæ, de bonorum ac malorum finibus, de creatore rerum misere hallucinabantur. De quibus omnibus agricolæ, & mulieres nostræ diuine philosophantur. Quinimò ad augendã philosophiam naturalem, plurimũ contulit doctrina Christiana, quæ rerũ diuinarũ cognitionẽ, & peritiam adeò per vniuersum orbem diffudit, vt ferè nunc omnes Christũ confitentes, ea sciant, ac doceant, quæ a summis philosophis vix percipi poterãt. Deinceps post Apostolorũ prædicationẽ, detectis, & propalatis erroribus non secus erubuerunt magni philosophi, ac se purgare cõtenderunt, quasi nocte in stercora, cœnumq; immersi essent, superinfusa desuper luce immunditia suæ doctrinę conspecta, pudore ac cõfusione correpti, eam abstergere curarunt. Nam & Philosophi, & Poetæ idolorũ cultum, & aniles fabulas ac turpia deliramenta erubescentes, inducta luce Christi, ad quam præ nimio fulgore caligauerũt, conati sunt mendaciũ fulcire mendacio, allegoricos sensus cõmiscentes cum viderent, se aliter Deorũ suorum turpitudinẽ, ac pleraq; flagitiosissima ipsis quoq; hominibus nefaria, cælare, & honestare non posse.

Deci-

Decimaoctaua demonstratio.

Decimaoctaua demonstratio ex modo procedēdi diuinæ sapientiæ.

MVnus ac officium sapientis est, non modo facilia, sed difficilia quoque cognoscere, eaq; docere posse, ab aduersarijsq; defendere. De rebus verò diuinis difficiliora nemo proposuit, neq; faciliùs docuit, quàm Christus, neque paucos tantum discipulos, sed vniuersum penè orbem instruxit, ab infinitis quoque impugnatoribus dogmata sui magistri defendunt, vt quisquis, eorum libros, rationesq; legerit, hanc vnam perennem, & incomparabilē sapientiam esse, nullo modo dubitare possit. Neque verò contra eam syllogisticis modo contentionibus, sed improperijs, minis, gladioq; ad necem vsq; acerrimè pugnatum est, ea quæ inuicta, & insuperabilis de his omnibus triumphauit. Profectò si aduersus philosophos, principes, ac Tyranni, quemadmodum contra Christianos, tormentis certassent, illos existimo, vel prima principia, ipsis sensibus euidentia negaturos. Christus, verò magister noster, ea proponens, quæ ratione naturali indagari non valent, illa tamen & ab ipso gladio, & ab omni Philosophorum sapientia, iniuriaque defendens, solido in perpetuum robore confirmauit.

Decimanona demonstratio.

Decimanona demōstratio quæ ostendit Christum omnium hominū esse sapientissimum.

DOctrina seruatoris nostri aut vera est, aut cōmentitia, si vera est, ea est vera sapientia, si cōmentitiam dixeris esse, vel inde demonstratur Christum Dominum fuisse omnium sagacissimum, ac sapientissimum, qui tam difficilia, & ardua exquisiuit, eaque mortalibus ita persuasit, vt nulla vel diuina, vel humana ratione, aut potestate infringi, destruique potuerint. Christiani namque Doctores ipsi etiam Philosophi scientiam profitentur & ea quæ docuit Christus quāquam rationem exuperent, Philosophia tamen non repugnare, quin potius scientias omnes eis seruire ostendunt, nec quemadmodum quidam rudes ac superstitiosi philosophiam, & veras scientias reijciunt, & contemnunt, sed omnia quæ benè dicta sunt, in ius suum tanquam ab iniustis possessoribus sibi vendicant. At quis adeò vel sapiens, vel astutus inueniri poterat, qui figmenta, mendacia, ac deliria aduersus omnes sapiētes tueretur, & cuilibet philosophiæ consona esse demonstraret? Profectò verum vero consonat, & falso omnia dissonant. Si ergo Philosophi difficulter ab aduersarijs verum illæsum seruare ac protegere potuerunt, quanto minus falsum viribus proprijs infirmum à violenta, & callida impugnatione defenderent? Itaque constituto doctrinam hanc esse cōmentitiam, necesse est concludere Christum fuisse omnium sapientissimum, sagacissimumque, qui per obscurissima atque ardua documenta homines ad se alliciens traxerit, & sacro quodam spiramine impulerit ad bene, beateq; viuendum. Sed cum pugnantia inuicem stare nequeant, vt falsa & vera concordent, ac per ea homines ad vitam studiosam & beatam dirigantur, oportet vtique Christi fidem, ac doctrinā veram asserere, ipsumq; Christum cunctorum esse Deorum, hominumq; sapientissimum confiteri.

Vigesima demonstratio.

Vigesima demōstratio, de sapiētię christi diuina perfectiona.

MAximè sapientis virtus apparet, quando ad finem, & ad vltimam perfectionem omnium scientiarum, suos discipulos per quàm breui via perducit, sed solus hoc effecit Christus, ipse ergo solus maximè sapiens est iudicandus. Vniuersa enim scientia aut rationalis est, aut realis, rationalis est Dialectica, Rhetorica, & Poesis, quarum scientiarum finis est ratiocinari, disserere, persuadere, exhortari. Ad istum finem breuissimo tempore Christus perduxit suos piscatores, qui virtute verbi Dei & prædicationis operati sunt in mundo id quod sapientia humana nunquam fuit consequuta. Scientia realis aut est practica, aut speculatiua, si de practica sermo sit, Christus eam docuit adeò perfectè, vt sui discipuli in nullo opus habeant, vt à philosophis doceantur. Si de speculatiua agimus, de ea nimirum, quæ de rebus diuinis inuestigat, eam sic excellenter, & supereminenter docuit, vt Christianæ doctrinæ omnia dogmata philosophorum comparata, nugæ sint, & nihilum. Ex his ergo consequens est Christum Dominum fuisse sapientissimum, quippè qui tam facile, & breuissimo tempore discipulos suos conduxit ad omnium scientiarum perfectionem.

Vigesimaprima demonstratio.

Vigesima prima demōstratio ex sanctitate mandatorū legis Christi.

DEmonstrationem quoq; præbet euidenter, quòd nostra doctrina à Christo fundata vera sit, sanctitas mandatorum legis Christi, lege enim Euangelica nulla potest dari sanctior, neq; ad consequendum summum bonum, veramq; felicitatem aptior. Hæc doctrina tenebras errorum fugat, lucem diuinæ veritatis affert, à cordibus hominum voluptates, cupiditatesq; eradicat, impressoq; amore cęlestium suos auditores diuinos efficit. De sanctitate Christianæ doctrinæ D.Chrysost. in serm de cruce sic inquit, Superba Roma, & fortes Gentilium animi magis legis nostræ sanctitate, Patrumq; nostrorum exemplis, quam miraculorum magnitudine ad Christi iugum adducti sunt. (Chrysost.) Denique lex Domini immaculata, conuertens animas, fidelis, sapientiam præstans paruulis, recta, lætificans corda, lucida, illuminans oculos, vera, iustificata in semetipsa, dulcior super mel & fauum, & in custodienda illa retributio multa, ergo est omni fide, & omni acceptione dignissima. (Lex Domini immaculata.) Præter hæc sunt alia testimonia interna, quæ nemo nouit, nisi qui accipit, iuxta illud Ioan.6. Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eū. (Ioan.6.) Et iterum, omnis qui audit à patre, & discit venit ad me. Est etiā illud Psal.4. Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. (Psal.4.) Quod cómodius de lumine supernaturali, quàm de naturali intelligitur. Et Malac.3. Conuertimini, & videbitis, quid sit inter iustū, & impium, notate verbū, videbitis, id est, per experientiam cognoscetis, & per gustum. (Malac.3.) Huc etiam pertinet illud. Qui fecerit voluntatem patris mei, cognoscet de doctrina mea an ex Deo sit, cognoscet inquam, & gustabit, & dicet, quam dulcia faucibus meis eloquia tua, &c. Ad idem pertinet illud: Testimonia tua credibilia facta sunt nimis, a mādatis tuis intellexi.

lexi. Et illud: lucerna pedibus meis verbum tuum,&c. Et iterum: præceptum Domini lucidum illuminans oculos. Et huiusmodi sunt innumera in sanctis scripturis, quibus significatur, quòd testimonia Domini credibilia facta sunt nimis.

Vigesimasecunda demonstratio.

Vigesima secūda demonstratio ex efficacia & occulta energia diuinarū scripturarum.

ILlud etiam est magnum fidei nostræ argumentum, quòd scripturæ sanctæ, quibus potissimè fides nostra innititur, non potuerunt nisi à Dei spiritu inspirari, si quidem legentem eas & earum dilectorem, & studiosum vehementissimè inflammant amore diuino, & ad cęlestia rapiūt, ita vt per eas homines efficiantur quasi Dij, terrena tanquā stercora relinquentes, & ad Dei speciem anhelantes, nihilq; in hoc mundo appetentes, & nihil pertimescentes, vnanimiter in quodā rerum vertice sæculo superiores stantes. Hoc igitur non potest esse nisi à Deo. Deus autem non est testis falsitatis. Ex dictis igitur efficaciter cōcluditur Christum esse verum Deum, & verum hominem, sicut fides catholica docet. Et hæc sufficiant de demonstrationibus, quę cōtra Gentiles afferri solent. Nunc cōtra Hæbreos disputationem instituamus.

Breuis demonstratio ex sanctis Scripturis contra Iudæos, quod Messias iam venerit, & quod is sit Iesus Nazarenus Deus benedictus.

Quod Messias iam venerit contra Iudæos.

VT verò argumenta huius demonstrationis rectè procedant, duo principia sunt statuenda, ex quibus demonstratio euidens apparebit. Primum igitur statuendū est pro certo Deum designasse Messiam in illo Deut. 18. Prophetā suscitabo eis de medio fratrum suorū similem tui, & ponam verba mea in ore eius, loqueturq; ad eos omnia, quæ præcepero illi. Qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo audire noluerit, ego vltor existam, &c. Deinde statuendum est, quod Deus diligenter, & exactè prædixit conditiones, quas habiturus erat Messias, quem vult, & præcipit ab omnibus audiendum, ne cum venerit ignoretur, & in re tanti momenti deceptio contingat. Indicat planè tempus natiuitatis, locum, modum nascendi, dignitatem nascentis, vitam, doctrinam, & prædicationē, virtutem, modum moriendi, mortem, sepulturam, & ea, quæ post eius mortem sunt euentura. Si igitur omnia hæc inueniremus in vno homine concurrere secundum illū ordinē, quem Deus prædixit, euidens vtique erit, quod ille est Messias, quem Deus in populi liberatorem, & redemptorem promisit. Alioquin enim Deus hominum deceptor esset, sed illa omnia cōcurrūt in Iesu Nazareno: ergo ipse est Messias promissus. De tempore natiuitatis euidens est, quia Iesus tempore Hærodis alienigenæ regis natus est, quo tēpore Messias fuit à Deo promissus. Gen. 49. Vbi ait Dominus, nō auferetur sceptrū de Iuda, & dux de fœmore eius, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium. Et multò euidentiùs pro nostra fide veritas Hebraica sic habet: non recedet sceptrum de Iuda, & scriba, siue legumlator de medio pedū eius, donec veniat Silo, id est, Messias, & ille erit cōgregatio populorū, id est, gentium. Hoc vaticinium varijs modis conantur subuertere Iudæi. Quidam enim de Saule, quidam de Dauide, alij de Nabuchodonosor Babylonis rege interpretantur. Sed quamquā contra Iudæos multa possint afferri ad probandū solū de Messia locum illum esse intelligendū, illud tamen satis erit cōtra eos adducere, nam translatio Chaldaica, quam appellant Targum, quę apud eos tantæ est authoritatis, vt nullus vnquā contradicere ausus sit, sic legit. Non auferetur habens potestatē de domo Iuda, nec scriba de filijs filiorum eius vsq; in sæcula donec veniat Messias, cuius est regnū, & ipsi congregabuntur gentes, siue populi. Expresse hæc authoritas loquitur de Messia, & probat quod desideramus, & nō solū probat, sed etiā respondet Iudæis dicētibus cōtra nos, quod sequeretur Messiam ante tempora Herodis venisse, quia ante hoc tēpus fuit ablatū sceptrū de Iuda, maximè tempore captiuitatis Babylonicę, nam etsi tunc nō habuerunt reges, tamen habuerunt duces, & habentes potestatē super populū, sicut patet in Esdra, & in libris Machabæorū, & in alijs historijs. Sed obijciet forsitan aliquis, quia tempore Machabæorū fuit ablatū sceptrū, vel habens potestatē de Iuda, nam tempore Machabæorum tribus Leui, id est, sacerdotes regebant. Cui obiectioni satisfaciendū est, vel dicendo, quòd tribus Leui, & tribus regia, siue Iuda erant permixtæ, & ideo istæ duę simul mixtim regebāt populum Dei. Vel dicat Theologus, Machabæis existētibus ducib' fuisse iudices quosdā ex tribu Iuda, penes quos summa iudicandi, ac decernendi potestas resideret, Qui Hebraice, Zanedrin, Latinè verò Senatus, vt apud Romanos appellabatur. Vnde illud est, populus qui est Hierosolymis, senatusq;, & Iudas, &c. Sed dicet Theologus, quamobrē Propheta nō dixit, donec veniat Messias, sed donec veniat Silo. Nō ab re profectò sic loquutus est Propheta, in hoc enim apertè innuere voluit, Messiam à matre absque patre nasciturum, siue de matris materia absque virili semine cōcipiendum fuisse. Porrò donec veniat Silo, id est, filius eius exponit, & est prophetia de Messia, deriuaturq; Silo à vocabulo Silya, quod est sacculus quidā, in quo manet infans in vtero matris, qui aliquādo in scriptura pro embrione in matrice ponitur, vnde Silo in prædicta prophetia, idē est, quòd filius mulieris. Ex quo palā est ideo Prophetā dixisse, donec veniat Silo, vt ostenderet Messiam ipsum de matre absque patre nasciturum esse. Liquet quoq;, quòd in aduentu Messiæ regni Iudaici sceptrū omnino deficere debebat, quo tempore Christus natus est. De hoc tēpore etiam habemus aliud vaticiniū ex Daniele. ca. 9. Septuaginta, inquit, hebdomades abbreuiatæ sunt super populū tuū, & sup vrbē sanctā tuā, vt consummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatū, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio, & prophetia, & vnga-

Deut. 18.

Conditiones, quas habiturus est verus Messias.

Gen. 49.

Quomodo conditiones prędictę adeò de Messia Chro conueniunt.

Gen. 49.

Translatio Chaldaica.

De tempore Natiuitatis Christi.

Sceptrum de Iuda quomodo nō fuerit ablatū tempore Machabæorū exponitur.

Silo quid significet in scripturis.

Daniel 9.

& vngatur Sanctus sanctorum. Quod vaticiniū nō potexponi, nisi de Christo. & ita ab antiquissimis Hebræorū exponitur. Certè hebdomadæ

Hebdomada quo modo accipiatur ī sacris literis.

in sacris eloquijs nō nisi dupliciter accipi solent, vno quidem modo pro septem dierum spatio, vt patet Leui.23. Quòd septem hebdomadæ sunt à festo Paschæ accipiendæ, quę quadraginta nouē dies efficiūt, & quinquagesima die festū est Pentecostes.

Leuit. 23.

Altero modo accipiūt diuiņæ scripturę pro septem annorum spatio, vt est illud Leuiti.25.

Leuit. 25.

Numerabis septem hebdomadas annorū, qui faciunt annos quadraginta nouem, & quinquagesimus annus immediatè sequens Iubileus esse pręcipitur, qui apud Iudæos remissionis etat annus.

Vt infra fol. 434 b

Cum igitur alius ab his duobus non inueniatur modus, quo hebdomada accipiatur in sacris literis, nec possit in prædictis Danielis verbis hebdomada pro septem dierū spatio accipi, quia sic tota Danielis prophetia infra annum, & dimidium completa fuisset, pro septem igitur annorum curriculo accipiatur necesse est: cum igitur hoc tempus annorum, & hebdomadarum iam transierit, vt manifestū est, quia est tempus solum quadringentorum nonaginta annorū, patet quòd Iudæi non debent amplius expectare Messiam suū. Patet rursum, quomodo hoc tempus indicat planè tempus natiuitatis Iesu Nazareni. Nam, vt ex historijs constat, hoc tempus habuit finē circa tempora Herodis, qū Christus natus est, passus est, & resurrexit. Verū est tamen, quòd Iudæi faciūt longiores hebdomadas, videlicet, septē centenariorum, seu decadum. Sed hoc sine ratione, & sine scripturarum authoritate faciunt, sequiturq; ex eorum assertis, & inuentionibus, quod prædictę hebdomadæ essent incertæ, & sic ꝓphetia nihil nobis certi diceret, quod est inconueniens. Si enim pro libito quis referat hebdomadas ad centenariorū hebdomadas, vel longiores faciat pro suo cerebro, perit omnino prophetiæ certitudo. Et idcirco Iudæi extorquēt, & destruunt scripturas in propriam damnationē. Quam enim scripturam non possunt homines proterui malè torquere, & exponere, quando ex malitia, & proteruia peccant? Hæc de tēpore sufficiāt, cætera prosequamur.

De loco vbi Christus natus est.

Certè Iesus Nazarenus in Bethlehem natus est, at in hoc loco oriundum esse Messiam palam testatur Michæas, cap.5. inquiens: Et tu Bethlehem Effrata paruulus es in millibus Iuda, ex te mihi egredietur, q̄ sit dominator in Israel, & egressus eius ab initio à diebus æternitatis.

De modo nascendi.
Esaiæ. 53.

De modo nascēdi scriptura diuina apertè docet, ꝙ debet esse mirabilis, nā Isaias.ca.53. ait: Generationē eius q̄s enarrabit? Et ideo aliqn̄ dicitur, quòd est filius Dei, iuxta illud Psal.2. Dixit Dn̄s ad me, filius me⁹ es tu, ego hodie genui te. Id est, æternaliter, & in Psal.109. ex vtero ante luciferū genui te. Aliquando de eo scriptū est, quòd erit filius virginis, vt patet in illo Isa.7. Ecce virgo cōcipiet, & pariet filiū, & vocabitur nomen eius Emanuel, quod nomen interpretatum sonat, nobiscum Deus. Hoc aūt de Iesu Nazareno vbique prædicatū fuit, & signis, & prodigijs cōfirmatū.

Psal. 2
Psal. 109.
Esaiæ 7.

De dignitate Christi.

De dignitate eius habemus planè ex sacris eloquijs, ꝙ Messias esset verus Deus & homo, sicut de Iesu fuit prædicatū, & miraculis, & prodigijs contestatū. Nam Michæas in prædicta authoritate sic loquitur: Egressus eius à diebus æternitatis, dum enim dicit, egressus eius à diebus æternitatis, planè significat substantiā, quę ante sęcula fuit. Cum autē dicit, egredietur dux qui regat populum meum Israel, natiuitatē secundum carnem docet. Dicit Propheta, egressus eius in numero multitudinis, quia sunt duo Messiæ egressus, vnus est diuinitatis, quæ est ęterna, & ideo dicitur à diebus æternitatis, alter humanitatis secundū quam natus est tēporaliter. Alius Propheta nempè Isaias. ca.9. sic ait, Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerū eius, & vocabitur nomen eius, admirabilis consiliarius, Deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis. Hæc de puro homine nemo dicat: nam nullus hominū vnquā etiā ab ipso sęculo dictus est Deus fortis, sicut nec pater futuri sęculi, nec princeps pacis. Huic concinit Hiere.cap.23. In diebus illis saluabitur Iuda, & Israel habitabit cōfidenter, & hoc est nomen, quod vocabūt eum, Dominus iustus noster, vbi Hebraica veritas habet nomē Dei tetragrammaton. Explicat idē mysteriū Baruc.cap.3. suæ prophetiæ his verbis, Hic Deus noster, nō cōferetur alius ad illū, inuenit oēm viam scientiæ, & dedit ipsam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo, post hæc in terra visus est, & cum hominibus conuersatus est.

Esa. 9.
Hiere. 23.
Baruc. 3.

De vita Christi.

De vita eius, & modo quo inter homines conuersatus est, planè habetur in diuinis eloquijs: nam vita eius secundū scripturas loquēdo de primo aduentu debet esse in paupertate iuxta illud Zachar.9. Ecce Rex tuus veniet tibi iustus, & saluator: ipse pauper ascendēs super asinam, & super pullum filiū asinæ. Vita etiam Iesu fuit in paupertate, & etiam ingressus est in Hierusalē super asinam, & pullum.

Zach. 9.

De doctrina Christi Domini.
Esa. 61.

De doctrina autē eius fuit prophetatū ꝙ prædicabit remissionē peccatorū, & apertionem regni cœlorum, Isa.61. Spiritus Domini super me, eo ꝙ vnxerit me, ad annunciandum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem, &c. Hoc etiā expresse fecit Iesus, & quotidie facit eius Ecclesia. Doctrina autem eius in nulla re discordat cum Prophetis.

De virtute & miraculi Christi.
Esa. 35.

De virtute autem eius, ꝙ multa miracula faciet, iuxta illud Isa.35. Tunc, inquit, aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum. Miracula etiam quæ fecit Iesus quot, & quanta fuerint, totus mundus nouit, ita, vt dubitari non possit, quòd ipse fuerit verus Messias.

De passione Dn̄i.

De passione Domini expressius, & euidentius loquuntur scripturæ diuinæ, & vt à principio exordiamur, libet illud repetere, quod erat prædictū à Zacharia, asino illum in ciuitatem ingressurū Zacharia sic dicēte, Gaude valde filia Sion, prædica filia Hierusalē: Ecce rex tuus venit mansuetus ascendēs super subiugalem, & pullum nouū. Eiecit vendentes columbas, & nummularios, faciens hoc zelo domus Dei, & ostendens ꝙ non sit contrarius Deo, idem sentiendo quod pater, vnde & iuste vindicabat, quia facta erat domus Patris, domus negotiationis. Cuius rei conscius Propheta, mentem, qua faciebat, prædixit in hūc modum: Zelus domus tuæ comedit me. Quid hoc euidētius dici potuit? Tradēdus erat a participe mensæ suæ proditorē agente. Vide quomodo & illum reuelauerit Propheta: Qui comedit, ait, panem meum, magnificauit super me calcaneum. Considera item, quàm consonet Euangelium: Qui intinxit, ait, mecum manum suam in catinum, ille me tradet. Erat autē illum traditurus

rus nō ſimpliciter, ſed vendens ſanguinem pre-
tioſum, & pro illo pecuniam accipiens. Et neqoe
hoc ſubticuit Propheta, demōſtrans conſona, &
impudentia illorū cōſilia, ac ſermones, quos in-
ter ſe conferebant. Nam ille dicebat: Quid vultis
mihi dare, & ego vobis illum tradam? Illi verò re
ſpondebant; Triginta argenteos. In ęnigmate di
cit: O ſpeccatoris, & doloſi ſuper me apertū eſt.
Proditor ille damnans ſeipſum ob peccata, quæ
fecerat, argenteos abiecit, & ad laqueum currens
vitam finiuit, fecitq; vxorem ſuam viduam, & fi-
lios orphanos, & domū deſertam. Vide ergo quo
modo & hác tragicam calamitatem Propheta an
nunciat, dicens; Fiant filij eius orphani, & vxor
eius vidua. Cōmoueantur vſquequo eijciantur
à ſcrutātibus domus eorum. Et poſt illum factus
eſt Apoſtolus quidam Mathias; & iſtud ipſum ēt
præcinuit, dicens; Epiſcopatū eius accipiat alter.
Tradito Ieſu, & cōprehenſo voluntariè, coactū
eſt concilium iniquitate plenum cōuenientibus
Iudæis, & Gentibus, Vides quomodo etiam hoc
prædixerit Propheta, dicens. Quare fremuerunt
gentes, & populi: vſq;, abijciamus à nobis iugū
ipſorum. Quæ vox eſt eadem cum illa, quam cla
mauerūt cum Pilato dicentes, Regem veſtrū cru
cifigam? reſpōderunt, Nos regem nō habemus
niſi Cæſarem. Ad hæc quoq; prędixerunt & mul
tos alios ſermones, & accuſationes, quas interim
miſcebant. Silebat Ieſus, & ſilentiū quoq; Iſaias
dixit; Sicut ouis ad occiſionē ductus eſt, & ſicut
agnus coram tondente mutus, ſic non aperuit os
ſuum. Poſtea corruptam ſententiā monſtrans, in
humilitate ſua iudicium illius ſublatum eſt, ait:
hoc eſt, nullus illi iuſta iudicauit. Poſteà & cau-
ſam cædis dicit: nam ſuorū peccatorū gratia nō
eſt paſſus, quæ paſſus eſt. Immaculatus enim, &
innoxius erat, ſed pro mundi malis traditus eſt.
Vide, quomodo duo hæc aperuerit, cum dixit;
Peccatū non fecit, neq; inuentus eſt dolus in ore
eius. Cuius ergo gratia occiſus eſt? Pro iniqui-
tatibus populi ad mortē venit. Quid lucri à cru-
ce, & morte illa? Bona, quibus nunc gaudemus,
peccati interitus, vulnerū animæ emēdatio, cura
& medicina mirabilis, ac rara. Quod & ipſum
quomodo prædicat, vide, dicit enim, Oēs ſicut
oues errauimus, vnuſquiſq; in viā ſuā aberrauit,
& diſciplina pacis noſtræ ſup eū, liuore eius nos
curati ſumus. Adhæc, & Iudæi pœnas daturi erāt
pro flagitijs ſuis. Vide quomodo hoc manifeſta-
uit, dicens, Dabo malos pro ſepultura eius, diui-
tes pro morte eius: quod Dauid cum dixiſſet,
Abijciamus à nobis iugum ipſorū, adijcit: Qui
habitat in cęlis irridebit eos: tūc loquetur ad eos
in ira ſua, & in furorę ſuo cōturbabit eos. Quib⁹
ſignificat diſperſionē eorū in oēs gentes in toto
orbe. Quod & in Euangelijs declarans, dicebat.
Eos autē qui me ſuper ſe regnare nolebant, addu
cite huc, & occidite eos ante me. Præterea, qui
prænunciauerunt mortem, neque mortis genus
ſiluerunt, ſic dicentes. Foderunt manus meas, &
pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea.
Inſuper & aliam poſt crucifixionē iniquitatē nō
tacuerunt, dicentes, Partiti ſunt ſibi veſtimenta
mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.
Conſequenter ſepeliendus erat, quod ſic manife
ſtatū: Poſuerūt me in lacu inferiori, in tenebris,
& in vmbra mortis. Funeris quoq; pompam nō
tranſiuerunt ſilentio: nempè, ꝙ mulieres attule-
runt myrrhā, guttā, & caſſiam. Audi quid dicat
Propheta; Myrrha, & gutta, & caſſia à veſtimētis
tuis: ex quibus lætificauerūt te filiæ regum in ho
nore ſuo. De ſepulchro autem eius Iſaias cap. 9.
Vbi loquitur de Meſſia, ſic ait, In die illa radix
Ieſſe, qui ſtat in ſignum populorū, ipſum gentes
deprecabuntur, & erit ſepulchrū eius glorioſum.
Quàm fuerit autē glorioſum ſepulchrum Ieſu,
Ioſeph nobilis, & Nicodemus declarāt, & adora
tio omniū populorum, qui ab extremis finibus
mūdi profecti ſunt ad adorandū ſepulchrū Ieſu
Nazareni. De his aūt quæ ventura erāt poſt eius
mortem multa ſanè ſunt, ſed non expedit omnia
enarrare, ne longitudo faſtidiū generet. Sufficiat
autē pauca de multis patefacere. Primo, exalta-
tio crucis iuxta authoritatē præallegatam Iſaiæ:
Stat, inquit, ſignum populorū. Et hoc figuratum
fuit in ſerpēte, quē exaltauit Moyſes in deſerto:
& in litera, Thau, de qua loquitur Ezech. ca. 17. Ezech 9.
Ita, vt poſſit dici illud, quod dicitur. ca. 17. einſdē
Ezechielis. Ego Dominus humiliaui lignum ſu-
blime, & exaltaui lignum humile. Secundo, re-
probatio Iudæorum in multis locis præſertim
Oſeæ. ca. 3. Dies multos, inquit, expectabis me. Oſeæ. 3.
Nō fornicaberis, & nō eris viro, ſed & ego expe-
ctabo te. Quia dies multos ſedebunt filij Iſrael
ſine Rege, & ſine Principe, & ſine ſacrificio, & ſi-
ne altari, & ſine Ephod, & ſine Teraphin. Patet
autē etiam nūc hoc eſſe impletū. Quia iam præ-
terierunt pluſquā mille, & quingenti anni, ꝙ ſic
iacēt deſpecti. De vocatione verò Gentiū Iſaias
vbique plen⁹ eſt, & liber Pſalmorū, & alij quoq;
Prophetæ multa de hac vocatione gentiū prædi-
xerunt. Vnde Malach. ca. 1. dicitur, Non eſt mihi Malac. 1.
voluntas in vobis dicit Dominus exercituū, &
mun⁹ nō ſuſcipiā de manu veſtra. Ab ortu enim
Solis vſq; ad occaſum, magnum eſt nomen meū
in gentibus, & in omni loco ſacrificatur & offer-
tur nomini meo oblatio mūda, quia magnum eſt
nomen meum in Gētibus. dicit Dominus exerci
tuum. Quis autem non videt, quòd temporibus
noſtris prophetia hæc impleta eſt? In ipſo quoq;
noui nominis Chriſtianitatis appellatio pdicta
fuit. Iſa. c. 62. vbi ait: Et vocabitur tibi nomen no Eſa. 62.
uum, quod os Domini nominauit. Cum omnia
iſta, quæ diximus in Ieſu cōcordent, patet, quòd
Ieſus eſt ver Meſſias, & ſic fides noſtra uera eſt,
& Iudæi ſunt in errore. Sed operæpretiū erit cō- Iudæorū
futare argumenta, quæ Iudæi obijciunt aduerſus argumēta
nos, volentes probare, quòd Ieſus Nazarenus nō cōtra pro
fuerit Meſſias, cum Meſſias ipſe nōdum venerit. poſitā ve-
Primùm ſic argumētantur, cum Iſaias dicat c. 2. ritatem.
Erit in nouiſſimis diebus, manifeſtè loquens de Eſa. 2.
aduentu Meſſiæ, conſequens eſt, Meſſiam in fine
dierum venturum, ſed Ieſus nō venit in fine die-
rum, cùm multi dies poſt eius aduentum tranſa-
cti fuerint: ergo non fuit ipſe Meſſias. Deinde ve
rò ipſe idē Propheta ait. Et erit præparatus mōs
domus Domini in vertice montium. Hoc certè,
inquiunt Iudęi, nondum accidit, adhuc enim nō
videmus mōtē templi Domini ſupra capita mon
tium eleuari. Tertiò ſic, cū Propheta ait: Et fluēt
ad eum omnes gentes, apertè indicat omnes gen
tes ad Meſſiam fluxuras, cū igitur ad Ieſum Na-
zarenum non omnes gentes confluxerint: nō. n.
Sarraceni, nō Tartari, non alij multi ad eius fidē
concurrunt, ergo Chriſtus Ieſus non eſt Meſſias.
Præterea, cum inquit Propheta. Et conflabūt gla
dios ſuos in vomeres, & lanceas ſuas in falces, nō
leuabit gens cōtra gentem gladium, nec exerce-
buntur

buntur vltra ad prælium. Ex his, inquiunt Iudæi,
patet, quòd tanta pax in diebus messiæ futura erat,
vt homines arma bellica in agriculturæ instru-
menta cõuerterent, & quòd gens in gentẽ non leua-
ret vltra gladium, & per consequens pax illa sine
fine duratura erat. Cum igitur nihil tale hacte-
nus fieri contigerit, immo postquã Christus Do-
minus venit, ita gesta sunt bella sicut antea, & for
tassis multo plura, multoq; maiora prælia exar-
serũt: igitur ipse nõ fuit Messias. Adducũt subin-
Esaiæ. 11. dè cõtra nos & illa eiusdẽ Isaiç verba, cum 11.ca.
sic ʜerum ait, Et egredietur virga de radice Iesse,
& flos de radice eius ascendet, & requiescet su-
per eum spiritus Domini, spiritus sapiẽtiæ, & in-
tellectus, spiritus cõsilij, & fortitudinis, spiritus
scientię, & pietatis, & replebit eum spiritus timo
ris Domini, Non secundum visionẽ oculorum
iudicabit, neq; secundũ auditum auriũ arguet:
sed iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in
æquitate pro mansuetis terræ. Et percutiet terrã
virga oris sui, & spiritu labiorũ suorũ interficiet
impium. Et erit iustitia cingulum lumborũ eius,
& fides cinctorium renum eius. Habitabit lupus
cum agno, & pardus cum hædo accubabit. Vitu-
lus, & leo, & ouis simul morabuntur: & puer
paruulus minabit eos. Vitulus, & vrsus pascetur,
simulq; requiescent catuli eorum. Leo quasi bos
comedet paleas, & delectabitur infans ab vbere
super foramina aspidis, & in cauerna reguli, qui
ablactatus fuerit, manũ suã mittet: at hoc nõ est
impletũ. Aiunt præterea Iudæi, quòd tẽpore Messiæ
Esaiæ. 60. solus Israel est saluandus, quia dicitur Isa. ca. 60.
Ecce tenebræ operient terrã, & caligo populos,
super te autẽ orietur Dominus, & gloria eius in
te videbitur. Hoc autẽ non est impletũ, ergo nõ
venit Messias. Dicunt etiam, quòd tempore illo to-
tus Israel est saluandus, quod non est factũ: nam
Mich. 2. Michææ. ca. 2. dicitur: Cõgregatione cõgregabo
Iacob totũ, & in vnũ conducam reliquias Israel.
Deut. 30. Et Deut. ca. 30. Si ad cardines cœli fueris dissipa-
tus, inde te retrahet Dominus Deus tuus, &c.
Item dicunt, quòd tempore Messiæ, gentes non assu
mentur ad eandem dignitatẽ, ad quam ipsi sunt
assumendi, sed erunt serui Iudæorũ, & ancillæ:
Esa. 14. quia Isaias, ca. 14. dicit: Adiungetur aduena ad
eos, & adhærebit domui Iacob. Et subdit, & pos-
sidebit eos domus Israel super terrã Domini in
seruos, & ancillas, &c. Adducunt etiã contra nos
Hiere. 3. illud Hieremiæ. 3. ca. In tempore illo, inquit, vo-
cabunt Hierusalem solium Domini, & cõgrega-
buntur ad eam omnes gentes in nomine Domi-
ni in Hierusalem. Quod adhuc non videtur esse
completum. Aiunt etiam, quòd Christus debet tem
pore suo auferre oẽm potestatem, ita vt ipsi soli
Daniel. 7. detur omnis honor, & gloria, vt patet Danielis
ca. 7. Præterea dicunt, quod lex mutari nõ debet
tempore Messiæ, quia frequenter dicitur in lẽge.
Legitimũ sempiternũ erit vobis. Et alia huiusmo
di verba, quæ indicãt legem semper duraturam.
Item dicunt, quòd antequam veniat Messias præce-
det Elias, iuxta illud Malachiæ vltimo, Ecce ego
mittam vobis Eliam Prophetam, antequã veniat
dies Domini magnus, & horribilis. Dicũt quoq;
quòd Iesus non potuit esse Messias, quia prædi-
cauit Trinitatem, faciens tres Deos, quos igno-
rauerunt patres nostri, contra illud quod dicitur
Deut. 13. Si surrexerit in medio tui propheta,
aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit
signũ, atq; portentũ, & euenerit quod loquutus
est, & dixerit tibi: Eamus, & sequamur Deos
alienos, quos ignoras, & seruiamus eis; non au-
dies verba Prophetæ illius. Obiiciunt præterea
Iudæi contra nos, & contra Dominum nostrum
verum Messiam aliud argumentum ob ea, quæ
de Gog, & Magog in sacris literis leguntur, &
præsertim apud Ezec. ca. 38. Cùm enim Gog non Ezec. 38.
sit interemptus, & Magog nondum expugnatus,
videtur quòd Messias adhuc nõ venerit. Vltimò
obijciunt nobis quòd Iesus Nazarenus non fuerit
verus Messias, quia non reliquit post se semen,
nec habuit filios. Nam de vero Messia dicitur
apud Isa. 53. ca. Videbit semen longæuum, &c. Esa. 53.
Et Psal. 88. Et ponam in æternum semen eius, & Psal. 88.
thronum eius sicut dies cœli. Ad hæc obiecta
Iudæorum, breui sermone satisfaciendum est.

¶ Ad primum dicimus, quòd nulla ratio aut scri- Ad 1. arg.
ptura cogit per finem, vel nouissimũ dierum in
supradictis verbis finem mundi, vel hominum
designari. Nam & Gen. 49. nouissimos dies legi- Gen. 49.
mus, conuocante Iacob filios suos, atq; dicente:
Venite, vt annunciem vobis, quid futurum sit in
nouissimis diebus: postea ad Iudam, de cuius se-
mine ortus est Christus dixit: Non deficiet prin-
ceps ex Iuda, nec dux de fœmore eius, donec ve-
niat cui repositũ, & ipse erit expectatio Gentiũ.
In his nouissimis diebus erit hora nouissima de
qua Ioannes Apostolus loquitur: Filioli mei no-
uissima hora est. Tempus itaq; Christi nouissi-
mũ, & vltimũ tempus est, ad Christũ enim spe-
ctat omnis prophetia, immo secundũ Hebræos,
vbi in Prophetis inuenitur, in nouissimis die-
bus, id de tempore Messiæ intelligendũ esse exi-
stimãt. De nouissima hora scripsit August. Episto Augu. epi
lam vnã ad Hesychium, qua quid per nouissimã sto. 78.
horam in scripturis intelligatur, multis verbis
docet. Dicunt etiam Hebræi, quòd finis dierum, de
quo Prophetæ loquuntur, est secundi templi tem-
pus, & status, in quo & omne eorum bonũ cessa-
uit, & omne irreuocabile malũ super eos venit.
Tunc enim finita die venit vesperum, quod finis
est diei, solq; eorum occidit, ceciderunt super
eos tenebrę, quia Messiam Domini negauerunt.
De qua expositione videndus est Galatinus li. 5. Galatin°.
de arcanis catholicæ veritatis. ca. 2.

¶ Ad secundum obiectum dicendum est, quòd Ad 2. arg.
per montem secundũ interpretationẽ Sanctorũ
Patrũ Hieronymi, Augustini, Cypriani, Basilij,
Gregorij, Tertulliani intelligitur Christus Domi
nus, sine manibus præcisus, implens omnem ter
ram, apud Danielem ostensus, excelsus inuentus
super omnes sanctos. Vel per montem Domini
intelligitur Ecclesia, quæ collocabitur in cacumi-
ne montium, id est, erit altissima, & exaltabitur
supra colles alios; plura siquidem signa in ea
ædentur, quàm in Synai; quam Ecclesiam Sion
infra Hierusalem Propheta appellitat. Prædicit
ergo his verbis Isaias Ecclesiam Christi ex gen-
tibus in magnam congregandam esse multitu-
dinem, idq; prædicatione nouæ legis.

¶ Ad tertium obiectum August. de ciuit. Dei Ad 3. arg.
lib. 10. ca. 32. ex hoc loco probat, Euangelium nõ August.
vnius gentis esse, sed vniuersarũ gentium, & ver
bum Domini nõ mansisse in Sion, nec in Hieru-
salem, sed se per omnes gentes diffudisse, & hoc
esse quod Dominus dixit, oportuisse cõpleri quę
scripta sunt in lege, & Prophetis, Christũ pati, &
resurgere, & prædicari in nomine eius pœniten-
tiam in oẽs gentes, incipientibus Apostolis præ-
dica-

Origenes. dicationem ab Hierusalem. Origenes cōtra Celsum lib.5. In hanc domum Dei, hoc est, in Ecclesiam gentes omnes conuenicmus, & gentes tam multæ ambulabimus, & ad diuinum cultum, qui per Iesum nobis illuxerit, nos hortabimur. Et hom.5. in diuersos, hoc esse putat ꝙ Dominus dixit: Dico vobis, ꝙ multi ab Oriēte, & Occidente veniēt, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob. Et cum illo: Alias oues habeo, quę nō sunt ex hoc ouili. Sed vt euidentius hoc obiectum refellamus, sciendū est, ꝙ hæc dictio, omnis, in sanctis scripturis sæpenumero nō pro omnibus, ac singulis, sed pro multis, & quā plurimis accipitur. Qua de re multa in sancta scriptura reperientur exempla: quæ quidē loquēdi forma à cæteris omnibus seruari solet. Cùm enim pars hominū magna alicuius ciuitatis ad spectaculū aliquod vadit, totam ciuitatē, aut omnes homines ipsius, vel etiam totum mundū eo cōcurrisse dicimus, ꝙ autem hoc in loco similis sit loquutionis formula, ita vt sensus sit, fluent ad eum oēs gentes, id est, quamplurimæ, ex ipsius Isaiæ verbis patenter ostenditur, nam cū dixisset, Et fluent ad eum omnes gentes, statim seipsum, quasi exponens,
Michę 4 subiecit: Et ibunt populi multi. Hinc Michæas, qui eodem tempore cum Isaia prophetauit, hæc eadē verba referens, Isaiam ipsum ita hoc sensu fuisse loquutū ostendit, in quarto capite dicens; Et fluent ad eum populi, & ibunt gentes multæ. Ex his igitur, quæ dicta sunt, apertè liquet hoc Isaiæ vaticinium, quod Iudæi nobis opponunt, Et fluent ad eum oēs gentes, in Saluatore nostro fuisse completū, cùm nullus quantumcunq; peruersus inficiari possit populos multos, gentesq; innumeras ad eum gressibus fidei confluxisse.

Ad 4. arg. ¶Ad quartum obiectum dicendum, ꝙ in his verbis prædicit Isaias pacē, quam allaturus erat Christus orbi terrarū, quam quia nō intelligunt Iudæi, obiiciunt perpetuò hunc locum Christianis, quando, scilicet, tempore Christi nostri impletus fuerit, præsertim cùm post eius aduentū plura, & maiora bella in mundo fuerint, quàm antea. Sed horū obiectio facile cōfutatur per id, quod Propheta dicit, docebit nos vias suas, ideo qui docti fuerint à Christo, illi nō belligerabunt, nec discent vltra prælium, præsertim in re sua & priuata, cum & pallium auferenti, tunicā etiam paratī sunt tradere, & obuertere maxillam dextram percutienti sinistrā. Gestat tamen nihilominus magistratus gladium, sed ad defensionem eorum, qui ab iniquis opprimuntur. Itaq; de spirituali pace loquitur Propheta præcipuè, sed etiā de temporali intelligit quæ fuit tempore Christi vsq; ad destructionem Hierusalem.

Ad 5 arg. Eusebius. ¶Ad quintum obiectū respondetur, ꝙ Euseb. Cæs. lib.2. de demonstra. Euāg. ca.41. de Gētibus, quæ vocatæ sunt ad fidem, hæc explanat, quæ in scriptura bestiæ, & belluæ nominantur, & serpentes venenatę, & ibi satis fuse hunc locū explanat. Et lib.3. ca.2. docet hoc loco prædicta à Propheta feros gentium mores, recepta fide, mutandos in mores mansuetissimos. Et lib.7. demonstrat.8. Hæc allegoria, inquit, significat Gentium mores efferos, & agrestes, Christi prædicatione mutandos. Et per allegoriam hæc dicta sunt, vt radix Iesse, virga, flos, cingulū iustitiæ, & veritatis, qd aliter intelligi nisi per allegoriā nullo modo possint. Quæ omnia dicit Eusebius, & quæ in hoc loco prædicuntur, signa sunt aduentus Christi. Vnū enim signū erat, oriturū Dominū de radice Iessi, secundū, Spiritum sanctū descensurum, & mansurum super Christū, quod secundū signum datum est D.Ioanni, vt Christum agnosceret, tertium signum, nō iudicaturum homines pro gloria, & pro fastu. Quod completū est, cum diceret; Væ vobis scribæ, &c. vt obiurgaret Iudæos in defensione discipulorum suorum, & reliqua quę diximus. Ideo, vt Orig. ait lib.4. Periarc. c.2 Iudęi Origenes. postulabant hæc signa compleri, vt lupus habitaret cum agno, vitulus & taurus simul pascerētur, & cum nihil horum gestum esse secundum historiam viderēt, in quibus præcipua signa aduentus Christi obseruanda credebant, nō recepere Christum, quin illum affecere cruce: sic autem hoc dictum esse docet Orig. in Gen. ca.6. hom.2. vt illud quod dictum est Petro in illa visione, in qua omnia quadrupedia, & bestiæ terrę intra vnūm fidei linteum cōtinebātur, quatuor Euāgeliorū initijs alligatū, quibus significabatur homines agrestes, & feris moribus, qui nihilo distabant à serpentibus venenatis, à belluis immanibus, mutandos in sanctos viros. Idem ait D.Hierony. & refellit Hierony. Iudæos eisdē rationibus quibus Eusebius Procopius, in Ecclesia, inquit, vitulus, leo, & pardus Procopi. mutatis ferinis moribus simul pascentur, eiusdē spiritualis escæ participes, id est, Reges & Principes viri, dimisso illo fastu, & feritate simul cum pauperibus versabuntur. Ambr. in Psal.118. in illud, Et respondebo, &c. Lupi, inquit, sunt persequutores, sancti agni: lupus erat Paulus, Apostolus Ambros. factus est. Quis cū hoc lupo nō gaudeat versari?

¶Ad sextum obiectum dicendum est illud vaticinium impletum esse, quando Iesus natus est Ad 6. arg. vsq; ad publicationem Euangelij, quia tunc gentes in tenebris fuerunt. Verùm ex hoc non sequitur, ꝙ solus Israel sit saluandus. Postmodum enim prædicato Euangelio discussa est erroris nebula, & dissolutæ sunt tenebræ, quæ omnes nationes occupauerant. Vnde statim subditurē Et ambulabunt gentes in lumine tuo, &c.

¶Ad septimum obiectum dicendum est, quòd Ad 7. arg. in vaticinio Micheæ per totum Iacob intelligēdi sunt electi, sicut solemus dicere: Tota ciuitas hoc fecit, quando principaliores de ciuitate fecērunt, alioqui scriptura sancta fallax esset, quę in multis locis prædicit impugnationem Iudæorū aduersus Christum & eorum reprobationem. Vnde in Psal.68. dicitur: Extraneus factus sum fratribus Psal. 68. meis, & peregrinus filijs matris meæ, deleantur de libro viuentiū, &c. Illud autē quod adducitur ex Deut. facilē habet explicationem, intelligitur enim si præcepta diuina seruauerint, vt patebit textum intuenti. Vel dicatur, & hæc est verior solutio, quòd textus sacer loquitur de Iudęorū cōgregatione, & reditu ex Babylonica captiuitate. Tempore enim Neemiæ, & Esdræ, nutu Dei Iudæi à Cyro Rege Persarū redeundi facultate accepta congregati fuerunt, reuersiq; sunt ad terrā suam, quicunque reuerti voluerit, vt habetur in fine Paralip. & in principio Esdræ, de qua etiā cōgregatione, & reditu fit euidēs sermo Ezech. 39. Ezec. 39. Sed instant Iudæi dicentes, quòd Ezechielis capite iam citato dicit Dominus: Et congregabo eos super terrā suam, & nō relinquam ex eis quempiam ibi: cum igitur, inquiunt, non omnis Israel tempore Esdræ ad terram suam congregatus fuerit, palam liquet Prophetiam hanc nondū impletam esse, sed Iudæos in hoc & falsiloquos esse, &

Deo ingratos, Esdras ipse apertè ostēdit in fine secūdi capitis libri sui, & in principio tertij capitis.

Ad 8. arg. ¶ Ad octauum obiectū breuiter respondeo, ꝙ autoritas cōmemorata ad literam nō exponitur de Messia, sed de liberatione à captiuitate Babylonica, & de destructione Regni Chaldæorum.

Ad 9. arg. ¶ Ad nonum dicendum est, quòd si prædictū vaticiniū exponimus de Messia, necesse est secundum scripturas per Hierusalē intelligi Ecclesiam Christi, siquidē post aduentū Messiæ prædicitur destructio materialis Hierusalē, vt patet ex illo Danielis 9. & post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus, & non erit eius populus, qui eum negaturus est, & ciuitatem, & Sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo. Et subdit. Et vsq; ad cōsummationem, & finem perseuerabit desolatio. Ad eundem modum potest dici, ꝙ templū quod promittitur tempore Messię ædificandum Ezechie. 41. intelligitur spiritualiter, & idem dicendum est ad id quod opponunt nobis Iudæi ex Zach. ca. 6. sic dicente: Sic dixit Deus exercituum, germen est nomen eius, &c. & ædificabit templum Dei. — Daniel 9. Ezech. 46. Zacha. 6.

Ad 10. argum. ¶ Ad decimum respondetur, illud vaticinium Danielis adimplendū esse in secundo aduentu, alioquin scriptura sibi ipsi aduersaretur, cum alibi dicat Christum venturum pauperem, & ignominiose moriturum.

Ad 11. argum. ¶ Ad vndecimū respondetur, quòd impudenter Iudæi obijciunt nobis, legem mutari non debere tempore Messiæ, cùm apertè dicatur Hieremiæ 31. Ecce dies venient, dicit Dominus, & feriā domui Israel, & domui Iuda fœdus nouū, nō secundū pactū, qd pepigi cum patribus vestris, &c. igitur dicendum est, ꝙ sempiternum accipitur pro longo tempore: sicut dicuntur montes ęterni: vel quia in sempiternum non debet mutari, nisi Deus aliter ordinet: vel dicendum est, quod non est mutata, sed exposita, & meliùs intellecta, & obseruata, quam priùs, quantò sensus spiritualis est melior literali. — Hiere. 31.

Ad 12. argum. ¶ Ad duodecimum dicendum euidens esse, ꝙ in illa prophetia commemorata sermo sit de secundo aduentu, non de primo.

Ad 13. argum. ¶ Ad decimumtertiū dicimus breuiter, & confitemur, ꝙ Trinitas est vnus Deus, & nō tres Dij, & non alius Deus ab eo, quem Patres eorum prædicauerunt, de quo vberiùs tractant Theologi in materia sanctissimæ Trinitatis.

Ad 14. argum. ¶ Ad decimumquartum, in quo dicunt Iudæi, ꝙ Messias adhuc non venerit, quia nōdum Gog interemptus est, neq; Magog expugnatus, dicendū est breuiter, ꝙ quidā ex Hebræis, dicūt Gog esse Regis nomē, qui Magog imperat, id est, Scythis. Veritas tamē est, ꝙ Gog, & Magog designant in sacris literis Antichristum, & eius membra. De spirituali igitur Gog hæc intelligenda sunt, hoc est, de hominibus a pietate alienis, & hypocritis, qui Christianos affligere, & perdere solēt, & tandem ipsi perdūtur. Hierony. in quęst. Heb. super Gen. c. 10. Scio, inquit, quendam Gog, & Magog tam de præsenti loco, quàm de Ezechiel, ad Gothorum nuper in terra nostra vagantium historiam retulisse: quod vtrùm verū sit, prælij ipsius fine monstrabitur. Et certè Gothos, omnes retrò eruditi, magis Getas, quam Gog, & Magog appellare consueuerant. Ioannes verò Lucidus lib. 2. c. 4. dicit, Magog filium Iaphet cōdidisse in Celestria vrbem sui nominis. de qua Plin. lib. 5. cap. 23. & ad hanc loqui Prophetas. Ioan. Carrion in suo libello Chronicorū fol. 84. intelligit ad literā hic, & Apoc. 20. per Gog, & Magog (quæ secundū opinionē multorū, gentes sunt Scythiæ trans Caucasum, & Mœotidem, & propè Caspium mare ad Indiam vsque) potentiam Turcarum notari, qui inde habuerunt originem. — Hierony. Ioan. Lucidus. Ioan. Carrion.

Ad vlt. arg. ¶ Ad vltimū obiectū, in quo Iudæi obijciunt quod Iesus Nazarenus non fuerit verus Messias, quia nō reliquit post se semen, nec habuit filios, de quo apud Isaiā 53. de Messia dicit' ita: Videbit semen longæuum, & voluntas Dei in manu eius prosperabitur. Et illud quoq; quod Psal. 88. sic de eodem scribitur: Et ponam in æternum semen eius, & thronum eius tanquam dies cœli. Cum igitur (inquiunt) Iesus vester filios non habuerit, nec semen filiorū post se reliquerit, Messias minimè esse potuit. Ad quod respondetur, ꝙ etsi Dominus noster Iesus filios carnales non habuerit, habuit tamē infinitos spirituales. Non. n. soli Apostoli, cæteriq; eius discipuli ab ipso immediatè edocti, filij eius sunt nuncupati, verum etiā & reliqui omnes Christiani, qui eius doctrinam sequuntur, atq; obseruāt. Quare semen longæuum, quod post se reliquit, non corporale, sed spirituale est. Quod absque mysterio factum nō est. Quemadmodū enim ipse de semine non corporali, sed spirituali descendit, ita & semen non corporale, sed spirituale habere debet. — Isa. 53. Psal. 88.

Disputatio contra Hæreticos, ꝙ Christus sit verus Deus, & verus homo.

Vt rectè intelligatur mysterium Dominicæ Incarnationis, exponendum est diligēter, quomodò Christus sit verus Deus, & verus homo: nam si huius rei indagatio tractatum de Incarnatione Dñica non præcedat, incerta erit ratio disputandi, & inutilis erit noster labor, qui huic veritati tanquā fundamento firmissimo innitatur, & incumbat. Quęritur ergo, Vtrùm Christus sit verus Deus, & verus homo? & in primis Arrius Hæresiarcha ausus est asserere, Christū esse creaturā & facturā, & nō verum Deū, cuius pestilentissimi hominis hæresis in eam angustiā tedegit Ecclesiā catholicam, vt in tribus tantum Episcopis assertio veræ fidei cōsistere videretur, teste D. Hieronymo, scilicet, in Athanasio Alexandrino, Hilario Pictauiensi, & Liberio Romano Pontifice. In huius hæresis confirmationē hæreticus ille varia adducebat diuinarum literarū testimonia. Primùm, quod ferè semper in ore habent Arriani, est illud Prouer. 8. Dominus creauit me in initio viarum suarum: cui consonat illud Eccle. 24. Dixit mihi creator omnium, & qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Et infrà: ab initio, & ante sęcula creata sum, & paulò inferiùs: Ego ex ore altissimi prodij primogenita ante omnes creaturas. Et D. Paulus ad Colos. 1. Appellat filium Dei primogenitum omnis creaturæ. ¶ Hæc est prima obiectio, quam Arriani amplificant, suam impietatē autoritate cōfirmatā credentes, dum apertè sanctæ scripturæ prædicant filium Dei esse creaturam. ¶ At secunda ex his est, quæ isti pro maximis, & inuictis habent. Nam apud Apostolū ad — Arrius. Prima obiectio. Arrij. Prouer. 8. Eccl. 24. Colos. 1. Prima obiectio. Secunda obiectio.

Heb.1. & 5. Hebræos primo scribitur: tantò melior Angelis effectus, quantò differentiùs præ illis nomen hæreditauit. Et iterum capit.3.considerate Apostolum, & pontificē confessionis nostræ Iesum Christum, qui fidelis est ei, qui fecit ipsum. Et in Actibus Apostolorum sic habetur: Sciat igitur omnis domus Israel, quia Dominū ipsum, & Christū fecit Deus hūc Iesum, quē vos crucifixistis. Ex quibus testimonijs efficaciter videt colligi, φ Christus inter creaturas, & facturas sit numerandus.

Act.2.

Tertia obiectio. ¶ Sed & tertium cōmemorant argumentum ex illo Ioan.14. Pater maior me est. Ex quo liquidò constat, φ filius sit minor patre. Recitant etiam aliud testimoniū ex epistola prima ad Cor.ca.15. Cum subiecta fuerint illi omnia; tunc & ipse filius subiectus erit patri, nemo autem negare poterit minus esse, quod subijcitur, eo qđ subijcit, & imperat, ergò filius non est æqualis patri.

Ioan.14. 1.Cor.15.

Ioan.17. Item aliud telum contorquent, ex illo Ioan.17. Hęc est vita æterna, vt cognoscant te solum verū Deum, & quem misisti Iesum Christum. Cui cōsonat illud ex 1.epi.ad Timo.c.vlt. Præcipio tibi coram Deo, qui viuificat omnia, & Christo Iesu, qui confessus est sub Pontio Pilato bonam cōfessionē, vt serues mandatū sine macula irreprehensibile vsq; in aduentū Domini nostri Iesu Christi, quem suis temporibus ostendet beatus, & solus potens Rex Regum, & Dominus Dominantium, qui solus habet immortalitatem. Testatur ergò diuina scriptura, φ solus Pater est Deus, ergò, filius non est Deus.

1.Tim.6.

Quarta obiectio. ¶ Sed iam ponatur alia obiectio ex illo Matt.24. & Mar.13. De die illa, & hora nemo scit, neq; Angeli in cœlo, neq; filius, nisi pater, ergò, filius Dei aliquid ignorat, ergò nō est verus Deus. Alijs trib' testimonijs triumphant Arriani: Primū est ex epist.ad Ro.c.1. Vbi Christus asseritur, qđ sit pdestinatus in filiū Dei, ergò non est filius per naturā, sed per gratiā, prędestinatio siquidem captum est eorum, quæ fiūt per gratiam. Secundum testimonium scribitur Ioan.17. vbi Christus orat pro suis discipulis dicens. Pater serua eos in nomine tuo, vt sint vnū sicuti nos. In quo vnum non significat vnitatem naturæ, aut essentię, sed vnitatē consensus, & concordiam animorum, ergo in illo loco significat Christus, non quòd sit vnum cum patre in essentia, sed vnū in cōcordia animorum. Tertiū testimoniū est Ioan.10. Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, quem pater sanctificauit, & misit in mundum, vos dicitis, blasphemas, &c. Quo loco videtur Dominus significare quòd sit Deus per participationē, & ex dono gratiæ, aliàs probatio Christi nō esset authentica. Quæ enim probatio est hæc, illi ad quos sermo Dei factus est vocantur dij per participationem, ergo, non est blasphemia, φ me appellem filium Dei naturalē?

Matt.24. Mar.13.

Rom.1.

Ioan.17.

Ioan.10.

Quinta obiectio. ¶ Sed proximū est, vt iam summam obiectionū referamus, in qua infinita ferè argumenta Arrianorum sunt comprehensa. Iesus, inquiunt, habet omnia a patre, audit a patre, pater demōstrat omnia filio, & audiebat illū, rogat patrē, habet mādatum a patre, est obediens patri, clarificatur, & exaltatur a patre, proficiebat sapiētia, & ætate, & gratia apud Deū, & apud homines, quæ omnia pugnāt cum veritate diuinitatis. Nam si filius est verus Deus, est ęqualis patri, & eiusdem potentię cum patre. ¶ Demum argumentantur Arriani ex eo, φ Dei filius Deum seipsum nunquam nominauerit, vt patet ex vniuersa serie sanctarū scripturarum. Hæc sunt argumenta Arrij, sed deinceps videamus argumenta aliorum hæreticorū, qui veritatem humanæ naturæ in Christo negarunt, Manichæi enim dixerunt Dei filium non verum corpus, sed phantasticū assumpsisse, vnde nec verus homo esse potuit, sed apparens, neque enim, quæ secundum hominem gessit, sicut φ natus est, φ comedit, bibit, ambulauit, passus est, & sepultus, in veritate fuisse, sed in quadam assimulatione, & sic patet, φ totum incarnationis mysterium ad quandam fictionem reducant. Vtuntur autem in huius erroris confirmationē his argumentis. In primis adducunt illud Romanorū 8. Misit Deus filium suum in similitudinem carnis peccati. Deinde adducunt illud ad Philippen.2. In similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo, ergò, verè non habuit naturam humanam, sed tantum in quadam similitudine, & specie. His etiam hæreticis Valentinus proximè accessit dicens, quòd Christus nō terrenum corpus habuit, sed de cœlo corpus cęleste secum traxit, & quòd nihil de virgine matre accepit, sed per eam, quasi per aquæductum transiuit. Occasionem autem sui erroris ex quibusdam scripturis perperàm intellectis accepisse videtur. Dicitur enim Ioan.3. Nemo ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descendit filius hominis qui est in cœlo, qui de cœlo venit super oēs est, & Ioā.6. dicit Dominus. Descendi de cœlo, vt faciā voluntatē eius, qui misit me. & 1.ad Corin.15. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cœlo cęlestis. Quæ omnia sic intelligebat Valentinus, vt Christum de cœlo etiam secundum corpus descendisse existimauerit. Apollinaris etiā dixit, Christum non assumpsisse carnem ex Virgine, & quod est magis impium aiebat aliquid verbi in carnē Christi fuisse conuersum. Probabatq; suū errorem ex illo Ioan.1. Verbum caro factum est, quod sic intelligendum putauit, quasi ipsum verbum sit conuersum in carnē, sicut & intelligitur illud Ioā.2. Vt gustauit Architriclinus aquam vinum factā, quod ea ratione dictum est, quia conuersa est aqua in vinum. Fuerunt etiā alij hæretici asserentes, φ in Christo nō fuit anima, sed solum carnem fuisse assumptam, cui diuinitas loco animæ fuit. In hūc errorem lapsus est Arrius, assumpsit autē pro suo errore hoc, quod dicitur, Verbum caro factum est, vbi de carne sola, non autem de anima fit mentio. Apollinaris quoq; quem supra cōmemorauimus, circa animā Christi turpiter errauit, dixit enim animā sensitiuam fuisse in Christo, sed sine intellectu, & mente, dixitq; illi animæ verbum Dei fuisse loco intellectus, & mētis: fuit insuper alius error Origenis, animam Christi ante mundum fuisse creatam. Hi ergo omnes, quos enumerauimus, hæretici cōuenerunt in vnū aduersus Dominū, & aduersus Christū eius, quoniā illi omnes etsi diuersis vijs incedant ad hūc tamen scopum omnes tendunt, vt Christum verum Deum, & verū hominem negent. Contra hos ergo omnes simul pugnare operæpretiū erit, & pro veritatis Catholicæ defensione est prima cōclusio. ¶ Ex sanctis scripturis efficaci ercomprobatur Christum filium Dei esse verum Deum. Primum testimonium ad hoc probandū est illud Ioan.1. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deū, & Deus erat verbū. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Subdit, & verbum caro factum est,

Sexta obiectio.

Manichæorum error de vero corpore Domini Iesu Christi.

Rom.8.

Phil.2.

Valentini error eiusdem.

Ioan.3.

Ioan.6.

1.Cor.15.

Apollinaris error.

Ioan.1.

Ioan.2.

Errores de anima Chri Domini.

Arrius.

Apollinaris.

Origenes.

1 Conclu. Christum esse verū Deum ex scripturis demonstratur.

Ioan.1.

eſt, & habitauit in nobis, & vidimus gloriã eius gloriam quaſi vnigeniti à patre plenũ gratię, & veritatis. Et Ioãnes teſtimoniũ perhibet de ipſo, & clamat dicẽs, H c erat, quẽ dixi. qui poſt me vẽ turus eſt, ante me factus eſt, qa prior me erat, nõ quidẽ natiuitate ex Virgine, qm̃ per illam iunior erat Ioanne ſex menſibus, Lucę primo. Sed natiui tate, qua natus erat ex patre ante ſæcula, & de ple nitudine eius nos oẽs accepimus. Hucuſq; Ioã- nes: indubiè per verbũ nõ aliud intelligens, quã æternũ Dei patris filium poſtea natum ex Virgi- ne Maria. Neq; iſtud minus expreſſe dicitur pri-
1. Ioã. vlt. mę Ioãnis vltimo, & ſcimus, quoniam filius Dei venit, & dedit nobis ſenſum, vt cognoſcamus ve rum Deũ, & ſimus in vero filio eius. Hic eſt ve- rus Deus, & vita æterna, hic, ſ. filius. Idẽ quoque conſtat clariſſimè ex cõfeſſione beati Thomę ex- clamãtis ad Chriſtũ, Dñs meus, & Deus meus,
Ioan. 20. Ioãnis 20. In diuo Paulo ſũt apertiſſima teſtimo nia de diuinitate Chriſti, & illud irrefragabile ad
Rom. 9. Rom. 9. Ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnẽ, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſęcula.
Gal. 1. Amen. & ad Galatas. 1. Paulus Apoſtolus non ab hominibus, nec per homines, ſed per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ, in quo Paulus teſtifica- tur Chriſtum non eſſe purum hominem, ſed etiã
Phil. 2. verum Deum. Et ad Phil. c. 2. eſt inſigne teſtimo- niũ de Chriſti diuinitate. Dicitur enim de Chri- ſto. Qui cum in forma Dei eſſet, nõ rapinam ar-
Titum. 2. bitratus eſt ſe eſſe æqualẽ Deo. Et ad Titum c. 2. Apparuit gratia Saluatoris noſtri Dei. Et in Act.
Act. 20. Apoſt. c. 20. ſic ſcribitur. Attendite vobis, & vni- uerſo gregi, in quo vos poſuit Spiritus ſanctus Epos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſan guine ſuo. Ecce Chr ſtus Deus eſt, qui ſanguine
1. Ioan. 3. ſuo nos Deo acquiſiuit. & 1. Io. c. 3. In hoc cogno uimus charitatem Dei, quoniam ille animã ſuã pro nobis poſuit. Ecce ille, qui poſuit animã ſuã pro nobis, Chriſtus ſ. ilicet, Deus eſt. Sed non eſt prætereunda illa ſentẽtia D. Pauli in epiſt. ad Cori. Si cog oniſſent, nunquã Dñm gloriæ crucifixiſ-
Leo Papa ſent. Quem locũ verſans Leo Papa huius nomi- nis primus in epiſt. 10 c. 5. de diuinitate Chriſti intellectũ voluit, vnde colligit hanc propoſitionẽ eſſe concedendã. Deus eſt crucifixus. Ex epiſt. ad Heb. varia citãtur teſtimonia ad iſtam veritatem cõprobandam, mihi vnus locus eſt inſtar oium.
Heb. 1. Nam in ca. 1. ſic ſcribitur de filio Dei. Qui cũ ſit ſplẽdor glorię, & figura ſubſtantiæ Dei, portãsq; omnia verbo virtutis ſuę, per ſemetipſum pur- gationem peccatorum faciens, &c. Quo loco quatuor aduerte de Chriſto encomia, quæ diui- nitatis eiuſdem ſunt aperta teſtimonia.

2. Conclu ſio Chri- ſtus in di- uinis lite- ris ſe no- minauit verum Deum. Ioan 8. Eraſmus.

¶ Secunda cõcluſio. Chriſtus in diuinis literis & Euãgelicis ſe nominauit verum Deum. In hu- ius rei cõfirmationem adducitur illud Ioan. 8. Nã interrogãtibus Iudæis Chriſtũ. tu quis es? reſpõ- dit, principiũ qui & loquor vobis. At eſſe princi- pium ſolius diuinitatis eſt. Porrò teſtimoniũ hoc non valde probat diuinitatem Chriſti apud ple roſq;. Eraſmus, nãq; in annotationibus ad eudẽ locum cõſtanter affirmat non eſſe hoc loco prin- cipium nomẽ, ſed aduerbium. Et interpretatur, vt ſit ſenſus, in primis. id eſt, omnino hoc ipſum ſum, quod iã a principio dixi, lux, ſcilicet, & ſalus
Laurẽtius Vallenſis. Vatablus. Auguſt. mundi. Eãdem interpretationem amplectuntur Laurẽtius Vallẽſis, Vatablus, & cæteri iuniores. At verò Aug. 10. de ciuit. Dei. c. 23. & 24. Nomen eſſe cenſuit hoc loco principium, vt diuinitatem

Chriſti ex iſto probet loco. Idem docet Ambroſ. Ambroſ.
in exameron. li. 1. c. 2. Et certè hoc in tpe editioni vulgatę adherendum eſſe certum eſt, cũ in Con- cilio Trident. pro authẽtica, & irrefragabili ſit ap probata. Et ex his, quæ Euãgeliſta ſubdit in mani feſto eſt, ꝙ Chriſtus ijs verbis ſuã diuinitatẽ in- dicauit. Dicit. n. Euãgeliſta, & nõ cognouerunt, quia patrem eius dicebat Deum, & profectò ſuã diuinitatẽ nullis alijs expreſſerat verbis, niſi pręfa- tis, principium qui & loquor vobis. Secundus locus pro huius rei confirmatione legitur apud
Ioan. c. 10. Ego, & pater vnum ſumus. Nõ dixit, Ioan. 10.
vnus, id quod vnitatis erat perſonalis, ſed vnum id quod naturæ vnitatẽ haud dubium denotat.
Quanquam nõ me latet Eraſmum Roterodamũ Eraſmus.
in annotationibus ad Catholicas Ioa. 1. c. 5. Locũ hunc ad vnitatem volũtatis referendũ cenſuiſſe, vt ſenſus hic ſit. Ego & pater vnum ſumus, id eſt, ſumus cõcordes, & in cunctis vnanimes. Itidẽ & locũ Ioãnis, tres ſunt qui teſtimoniũ dãt in cęlo, pater, verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnũ ſunt, quem putat additum eſſe epiſtolæ prædictæ Ioan. & non eſſe de textu ſacro, quia hũc locũ nõ inuenit in multis exemplaribus venerãdæ vetu- ſtatis, nihilominus eundẽ quoq; retulit ad vnani mitatẽ patris, & filij, aut ad conteſtationis vnio- nem iſtaq; ſunt pater, & filius vnum in teſtifican- do, & ſibi vr non incõcinnã eſſe interpretationẽ hãc, quandoquidẽ in codicibus pleriſque Græcis nõ ſcribitur, & hi tres vnũ ſunt, at hoc modo, & hi tres in vnũ ſunt. vt Laurẽtius Valla ẽt anno tauit in annotationibus ſuis ad eũ, quẽ vetſamus locũ. Rurſus ad firmãdam ſuã opinionẽ & alium
indicat locũ Ioan. 17. Sicut tu pater in me, & ego Ioan. 17.
in te vt & ipſi in nobis unũ ſint. Et paulo poſt: de- di eis, ut ſint unũ, ſicut & nos unũ ſumus, q loc⁹ vr planè vnitatem amoris, & charitatis denotare. Naq; Apoſtolis, & diſcipulis Dñs nõ pcabat uni tatẽ naturę ſed pacis, & charitatis: & demũ illam exiſtimat eſſe unitatẽ, quã in ſcripturis nõ raro
legimus iuxta illud Acto. 4. Erat cot credentium Acto. 4.
unũ, & aia una. Et ut paucis Eraſmicã aperiã mẽ tẽ, hæc uniuerſa inuexit, ut doceat hmói teſtimo- nia inducta, etiam ſi orthodoxorum corroborẽt fidem, at Arrianã non poſternunt perfidiã, quia Arrianis refugiũ eſt, aut ſubterfugiũ de unitate amoris illa interpretari. Porrò autẽ ego Eraſmo parem eloquẽtiæ optarim Theologiam, & ut eſt humanarum ſcientiarum ſcientiſſimus, uellẽ ita diuinarũ, aut vt eſt eloquẽtiſſimus, ita eſſet Theo logiæ addictiſſimus, arbitror autẽ teſtimonia pro ducta unitatẽ diuinæ naturæ planè indicare pa- tris, & filij eius Ieſu Chriſti Domini noſtri, ſi q- dem tu fateris unitatẽ conſenſus patris aiq; filij uerba Domini ſignificare, tunc quærendũ reſtat hęc cõſenſus vnitas vnde eſt patri & filio, aut hęc ſit ex natura diuinitatis, quę una eſt patri, & filio? aut hæc unitas cõſenſus, ſeu unanimitas nõ hinc proficiſcitur ex naturę vnitate, ſed tantũ quia pa tris & filij uoluntates ſunt cõcordes, ut de credẽ tib⁹ primitiuis Lucas ĩ Apoſtolicis geſtis memo- riæ prodidit, ut dudum indicabam? Quod ſi pri- mum fateris, manifeſtè confutatur Arriana vęcor dia, ſin uerò ſecundum dixeris, id quod Eraſmus autumat, obſerua textus ſacri ſeriem, & videbis neutiquã de hac unitate unanimitatis, ſed poti⁹ naturali, uerba Domini eſſe audienda. Subdit. n. Suſtulerunt ergo lapides Iudæi, vt lapidarent eum, & Domino increpante illorũ temerariam

audaciā, respondēt, de bono opere, nō te lapidamus, sed de blaſphemia, & quia tu homo cum ſis facis teipſum Deū. Clarè ergo Iudæi verba Domini prædicta ad vnitatē naturæ diuinæ Chriſti cum patre retulerunt, & Dominus ſe eſſe verum Deum continuò indicans, verba Pſal. 81. pateſecit, vt facile admoneret Iudæos ſe non probro affeciſſe patris gloriam, atq; maieſtatē dicendo, Ego & pater vnū ſumus. Quòd ſi vnitatē aliam metaphoricā, quę eſt voluntatis, & amoris Iudæi intellexiſſent, non de blaſphemia, aut diuinitatis conuicio (id quod eſt læſæ maieſtatis crimen) Dominū arguerent. Mirio verba Domini antecedentia Pater, ait, quod dedit mihi maius omnibus eſt. Quippè in huiuſmodi verborū lectione

Chryſoſt. Theoph.

varietas eſt, nam Græcis vt Chryſoſtomo, & Theophilacto alia lectio eſt, pater qui dedit mihi, maior omnibus eſt, vel maximus omniū eſt. Fatemur demum patrem, & filiū ſibi in cunctis cōſentire mutuò, nempè quia vnicam, & indiuiſam prorſus deitatē habent, quæ vera eſt vnitas, & non metaphorica, quæ eſt animorum. Et demum mittens Dominus Apoſtolos orbi prædicaturos illis dixit: Ite, & docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. En tibi haſce perſonas tres eſſe æqualis gloriæ, & maieſtatis, namq; ſi diſpar eſſet illarum maieſtas, nō diceret Dominus, in nomine earum celebrandū, aut miniſtrandum baptiſma, & ſi vnum eſt nomen trium, vnum eſt numen trium, namq; confeſſum eſt, hæc tria diſtincta eſſe nomina Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Si tria ſunt nomina cur præcepit, baptizantes gentes in nomine? vtique quia tres perſonæ iſtæ vnius, eiuſdemq;, atq; ſempiternæ ſunt maieſtatis, neq; Filius, aut Spiritus ſanct⁹ creaturæ ſunt.

1. Cor. 1. Etenim 1. ad Cor. 1 Paulus Corinthijs indignatur, ꝙ in nomine creaturarum baptiſma donabant, id eſt, in nomine Pauli, & Cephæ, & Apollo. Baptiſmus ergo ſi iubetur à Chriſto ſub nomine trium perſonarum exhiberi, tres perſonæ vnus ſunt creator, & nulla illarum creatura eſt.

3. Concluſio. ¶Tertia concluſio. Ex operibus Chriſti, & epithetis, quę in diuinis literis Chriſto Domino attribuuntur, efficaciter cōprobatur Chriſtū eſſe Deum.

Ex operibus Chriſti Domini efficaciter demōſtratur eſſe veraciter Deū.

Primò, ſi Chriſtus verus filius Dei eſt, neceſſe eſt ꝙ ſit verus Deus, quia non poteſt verè filius dici quod ab alio gignitur, etiam ſi de ſubſtantia generantis naſcatur niſi in ſimilē ſpeciem generantis procedat, ſed Chriſtus eſt verus filius Dei, ergo eſt Deus. Certè quod natū eſt ex homine homo eſt quod natum eſt ex animali animal, quod natū eſt ex carne caro, ꝙ natū eſt ex ſpiritu ſpiritus eſt. Sequitur ergo optima conſequentia, quòd natū eſt ex Deo Deus eſt. Igitur qui credit Chriſtum genitum ex patre Deo, is nō poteſt nō credere Chriſtū non eſſe Deum. Secundò, Chriſtus habet in ſe totā plenitudinē diuinæ bonitatis, vt patet ad Coloſ. 2. vbi dicit Apoſt. in ipſo habitat omnis plenitudo diuinitatis. Ergo eſt verus Deus.

Col. 2.

Probatur cōſequētia, quia nulla creatura recipit totam plenitudinē diuinæ bonitatis. Tertiò, intellectus Chriſti non deficit in cognitione ab intellectu diuino, cū dicamr ad Colo. 2. Quod in Chriſto ſunt omnes theſauri ſapiētiæ, & ſcientiæ abſconditi. Ergo eſt Deus. Quartò omnia quæ habet pater ſunt filij, vt habetur Ioā. 16. Omnia, quę habet pater mea ſunt, & Ioan. 17. Chriſtus loquens ad patrem, ait: Mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt. Ergo eſt eadē eſſentia, & natura patris, & filij. Ergo Chriſtus eſt Deus. Probatur prima cōſequētia, quia quicquid habet Deus in ſeipſo, eſt eius eſſentia.

Ioan. 16. Ioan. 17.

Quinto, filius eſt patri æqualis, qm̄, vt patet ex narratione Ioānis Euāgeliſtę c. 5. Iudæi Chriſtum perſequebantur, quia dicebat ſe eſſe æqualē Deo; dicitur enim ibi: Quærebant eum Iudæi interficere: quia non ſolum ſoluebat Sabbathum, ſed & patrē ſuū dicebat Deū, æqualem ſe Deo faciēs. Non eſt aūt dubiū Chriſtiano verū eſſe, qd Chriſt⁹ de ſe dixit, cū & Apoſtolus dicat Philip. 2. Non fuiſſe rapinam, ꝙ æqualē ſe eſſe patri arbitratus eſt. Ergo eſt Deus. Probatur cōſequentia, quia nihil creatū poteſt eſſe æquale Deo. Ioan. 5. Phil. 2.

Sextò, Chriſtus perfectā ſui ſimilitudinem ad patrem oſtendit etiam viuendo, dicitur enim Ioan. 5. Sicut pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit & filio vitā habere in ſemetipſo. Ergo Chriſtus eſt Deus. Probatur cōſequētia, quia perfecta ſimilitudine nō legitur eſſe ſimilis aliquis Deo, vt patet in Pſal. 88. cum dicitur: Quis ſimilis erit Deo in filijs Dei? Et alibi: Deus quis ſimilis erit tibi? Ioan. 5. Pſal. 88.

Septimò, filius repræſentat patrem, quantū ad eius eſſentiā. Nam Col. 1. dicitur, ꝙ eſt imago inuiſibilis Dei. Et quòd ſit pfectā imago eſſentiā Dei repræſentans, per quam poſſit cognoſci de Deo quid eſt, oſtēditur Heb. 1. cum dicitur: Cum ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantię Dei. Ergo Chriſtus eſt Deus. Probatur cōſequētia, quia nulla ſubſtātia creata pfectè repræſentat Deū, quātū ad eius ſubſtātiā. Col. 1. Heb. 1.

Octauò, filius Dei eſt vniuerſalis cauſa creaturarū, vt patet Ioā. 1. Omnia per ipſum facta ſunt. & Prou. 8. dicit ſapientia genita: Cum eo eram cōponēs omnia, & Apoſt. dicit ad Col. 1. In ipſo condita ſunt vniuerſa in cęlo, & in terra, ergo eſt Deus, & nō ex genere creaturarū. Probatur cōſequētia: quia nihil qd eſt in aliquo genere, eſt cauſa vniuerſalis eorū, quæ ſunt in genere illo, ſicut vniuerſalis cauſa hominū non eſt aliquis homo, alioquin idē eſſet cauſa ſui ipſius. Ioan. 1. Pro. 8. Col. 1.

Nonò, Dei filius Ieſus Chriſtus eſt cauſa Angelorū eos in eſſe producēs, vt patet ex Apoſtolo dicente. Siue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates, omnia p ipſum, & in ipſo creata ſunt, ergo eſt Deus. Probatur cōſequētia, quia Angeli nō poſſunt aliter fieri, quā per creationē, & nulla ſubſtātia creata pōt creare, vt oſtendit D. Tho. in 2. contra Gent. Sed ſolus Deus ergo, &c.

Decimò, proprię actiones Dei cōueniunt filio, ſicut creare, cōtinere, & cōſeruare omnia in eſſe, & peccata purgare, quod eſt propriū Dei, vt patet ad Col. Quòd omnia in ipſo cōſtant. Et ad Heb. 1. dicit, ꝙ portat omnia verbo virtutis ſuæ purgationē peccatorum faciens, ergo eſt Deus. Col. 1. Heb. 1.

Probatur cōſequētia. Nulli cōuenit propria operatio alicuius rei, cui nō cōpetit illius rei natura. Si dicatur, quòd hęc filius facit, nō per propriam virtutē, ſed per virtutē principalis agentis, cuius eſt inſtrumentum. Contra arguitur. Quia Ioā. 5. dicitur, ꝙ quæcunq; ille fecerit, hæc & filius ſimiliter facit. Ioan. 5.

Vndecimò, beatitudo noſtra in Dei filio eſt, ſcilicet, obiectiuè, vt patet Ioan. 17. Hęc eſt vita æterna, vt cognoſcant te, ſcilicet, patrem, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. & 1. Ioan. vlt. dicitur de filio, quòd eſt verus Deus, & vita æterna. Eſt etiā in eo ſpes noſtra, iuxta illud Iſaię ab Apoſtolo introductū: Erit radix Ieſſe, & qui exurget regere gentes; in eum gētes ſperabunt. Eſt & illi honor latriæ exhibendus, dicitur enim Pſal. 71. Ioan. 17. 1. Ioā. vlt. Pſal 17

Et

Ioan.5. Et adorabunt eum omnes reges, oẽs gentes seruient ei. & Ioan.5.dicitur. Omnes honorificent filium, sicut honorificant patrem. Et iterum in Psal.96. Psalm.96. dicitur: Adorate eum omnes Angeli eius, quod de filio Apostol.introducit Hebr.1. ergo Christus est Deus. Probatur consequentia, quia illa soli Deo conueniunt, vt planè constat.

Quarta cõclusio. §Quarta conclusio. Ex scripturis veteris testamenti efficaciter cõprobatur Christum esse Deũ. Hæc conclusio demonstratur esse vera à D.Paulo in Epist.ad Heb.c.1.multis testimonijs, quorum Psal.2. primũ est ex Psal.2. Dñs dixit ad me, fili⁹ me⁹ es tu, ego hodie genui te. Hũc versum citat Apost. ad comprobandum quomodo Christus sit filius Dei, nõ quomodo Prophetæ, aut iusti filij dicuntur, sed filius naturalis. Vt autẽ intelligatur, quid roboris habeat probatio, statuatur pro certo hũc Psalmum cõscriptum esse de Messia, siquidẽ aliò aptè & verè referri non potest, licèt rumpantur Rabbini, qui post Christũ scripsere. Continet.n. hic Psalmus Prophetiã coniurationis Iudæorũ, Act.4. & gentiũ aduersus Christũ, vt ex Act.Apost.c.4. manifestè liquet. Sic enim credẽtium collegium dicit. Dñe tu es, qui Spiritu sancto per os Dauid patris nostri dixisti. Quare fremuerũt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus Dñm, & aduersus Christum eius. Mox subiecit: Conuenerũt enim verè in ciuitate ista aduersus sanctum puerum Iesum quem vnxisti, Herodes, & Pontius Pilatus cũ gentibus & populis Israel, facere q̃ manus tua, &c. Locus est valde insignis, & præter hoc, quòd docet quò pertineat Psalmus etiam rationem nominis Christi eleganter exprimit, dum ait: quẽ vnxisti. Christus enim Græcis, hoc est, quod Latinis vnctus. Aduersus hunc, verum scilicet Messiam, gentes, populi, reges terræ cum tumultu, & fremitu cõglobati sunt. Hoc.n. significat vox Hebræa Rache'ou. Hi dicũt, disrũpamus vincula eorum, id est, Domini, & Christi eius. Pater per filiũ vult innectere nos vinculis, & inijcere nobis iugũ, rumpamus vincula, abijciamus iugum, non imperet nobis. Sic illi. Hoc ita cõstituto videamus, quomodo probatio Pauli sit legitima. Nã profectò videtur inefficax, tum quonia Rabbini plærīq; qui post Christum scripsere ad Dauid referunt, non ad Christum hunc Psalmum; tum verò quoniam nomen filij in scriptura alijs tribuitur, nempè iustis, & his ad quos sermo Dei factus est; tum deindè, nam de populo Israel dixit Dominus. Primogenitus meus Israel.

Testimonia, quib⁹ Paul⁹ probat diuinitatẽ Christi.

Exod.4. Exod.4. Tum tertiò, nam illam particulam: Ego hodie genui te, ad resurrectionem Christi refert Act.13. Paulus Actorum.13. dicens in hũc modum: Annunciamus vobis eam, quæ ad patres nostros re-Psal.2. promissio facta est, quoniam hanc Deus adimpleuit filijs vestris, resuscitans Iesum, sicut & Psal.2. scriptũ est: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Et certè iste versus ad hũc modum expositus parum facit ad probãdum Christum esse naturalẽ Dei filium. Nihilominus tamen probatio Diui Pauli legitima est. Pro cui⁹ explicatione obseruãdum est, ex Diuo Thoma explicante illum locũ Pauli, tria hic esse cõsideranda. Primum, modus originis. Secundum, singularitas filiationis. Tertium, eius excellentia. Modus originis non est carnalis, sed spiritualis, & intellectualis. Deus.n. Ioan.4. spiritus est, vt dicitur Ioan.4. Ob idq; non generat carnaliter, sed spiritualiter. Intellectus autẽ dicendo generat verbum, quod est mentis conceptus, & dicere est proferre verbũ, & ideo signanter dicit scriptura: Dominus dixit ad me, id est, pater ad filium, & dicere intellectus patris nihil aliud est, quàm in corde verbum concipere. De quo dicitur in Psalmo: Eructauit cor meum verbum bonum. Et Iob.33. semel loquitur Deus, & secundo idipsum non repetit. Et Ecclesiast.24. Iob 33. Eccl. 24. Ego ex ore altissimi prodij. Sed iã videamus, quo modo hæc generatio, siue filiatio sit singularis. Quod colligitur ex illo: Filius me⁹ es tu, quasi diceret. Et si multi alij filij dicuntur, tamẽ esse filiũ naturalẽ est tibi proprium. Alij dicũtur filij Dei, quia sunt participes verbi Dei, iuxta illud Ioannis decimo. Illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est. Sed Christus est ipsum verbum. Vnde Ioan.10. Mat.17. dicitur: Hic est filius me⁹ dilectus. Explicatur etiã in illo verbo: Ego hodie genui te, æterna generatio, quia in æternitate nec præteritum Matt 17. quidquam est, quasi iam præterierit, nec futurũ, quasi nondũ sit, sed præsens tantũ. Quia quicquid æternum est, semper est. Dicendo enim, ego hodie genui te, significat, quòd non heri, hoc est, in preterito, sed hodie, hoc est, in æternitate nesciente præteritum, aut futurũ. Oportuit autẽ adiungere genui cũ hodie, quia quæ apud nos sunt generationes, si sunt in præsenti nõ sunt adhuc perfectæ, & suis numeris absolutæ. Et si sunt perfectæ non sunt præsentes, sed præteritæ. Christi aũt filij Dei natiuitas semper est perfecta, & semper est præsens, & propterea significatur per illud verbum: Ego hodie genui te. Vt sit sensus. Perfectus es filius, cum tamen generatio tua æterna sit, & semper à me genereris. Sicut lumen in aere perfectum est, & tamen semper procedit à sole. Vnde Michææ.5. Egressus eius à principio à dieb⁹ æter- Mich.5. nitatis. Hæc est explicatio legitima illius primæ sententiæ, quam adducit Diuus Paulus ad comprobandum Christum esse verum Deum. Neq; obiecta contra istam veritatem aliquid probant. Quod enim obijcitur Rabbinos referre istum Psalmũ ad Dauidẽ, friuolum est omnino, & ineptum. Quãdo enim dictũ est ad Dauidem: Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ? Quando Dauid cõstitutus est iudex regũ omniũ? Quãdo reges, & principes monuit Domin⁹, vt ex amore subeant iugum Dauidis, tum ex metu æterni interitus, tum ex spe beatitudinis æternæ? Certè hæc omnia nõ Dauidi, sed Messiæ quadrare possunt. Ad secũdum obiectum in quo dicitur, quòd alij multi vocantur filij Dei, & ab eo geniti iam satis cõfutatũ existimo. Ad tertium obiectum de intelligẽtia illius loci, Ego hodie genui te, sciendũ est q hunc locũ variè exponunt interpretes. Augu- D.Augu. stinus, vt ante dictum est, refert ad æternã generationẽ, & rationẽ huius rei iam supra demonstrauimus ex arcanis diuinæ Theologiæ. Sed hæc expositio nõ oĩbus probatur. Nam D.Augustinus, nulla adducit loca ex veteri testamẽto, ex quibus doceri possit illud aduerbium, hodie, significare æternitatem. Diuus Athanasius explanãs versum D.Atha. hunc Psalmi, Appropriat, inquit, sibi pater natiuitatẽ filij secundũ carnẽ. Nam de ea sermonẽ esse, illud, hodie, indicat. Est tertia expositio, de qua paulo ante diximus, q̃ refert hunc locũ ad Christi ex mortuis resurrectionem, vt sensus sit: Ego hodie resurrectionis vitam, quam deposuetas, reddidi tibi, & ad immortalitatem corporis ge-

nui te. Hęc est expositio Hilatij, immo sic intellexit istum locum Diuus Paulus Actorum decimo tertio, vt ex dictis constare potest. Sed iam restat difficultas, quomodo versus iste ad hûc modum expositus faciat ad institutum Pauli, qui probandum sumpsit, Christum esse naturalem filiū Dei. Hanc difficultatem quidam exponunt dicentes, quòd hic locus Psalmi habet tres expositiones literales, quas iam commemorauimus, & ex qualibet potest sumi argumentum efficax ad probandum, ex sensu enim literali efficax probatio desumi potest. Sed exactius erit responsum, si demonstrauerimus ex hoc loco, licèt exponatur de die resurrectionis, validum sumi argumentū ad probandam diuinitatem filij. Pro quo sciendum est, quòd persona Messiæ, quę introducitur alloquens mundum dum dicit: Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, est duarum naturarum, diuinæ scilicet, & humanæ, & secundum diuinam naturam terminauit dicere patris ab æterno, secundum humanam naturam terminauit alterū dicere. Nam ab initio conceptionis Christi in vtero matris loquutus est Deus animæ Christi per visionē beatam. Ex eo enim, q̃ verbum caro factū est, audiuit Deū dicentē sibi: Filius meus es tu. Et hoc non vacat mysterio, quia eiusmodi dicere diuinum, non solum est dicere, sed facere, & ideo per hoc ad literam significatur, quòd Deus non solum verè appellauit me filium, sed effecit, quatenus effecit vt ego essem filius Dei. Simul siquidem fecit Deum filium suum esse hominem, & hominem esse filium suum, quando verbum caro factum est. Et idem effecit, quādo ex suscitauit filium suum ad vitam immortalē, effecit namq; vt homo esse filius Dei naturalis, in triduo namq; mortis homo non erat. Secundum testimonium, quod adducit Paulus ad pro-
2. Reg. 7. bandam diuinitatem filij, est illud. 2. Regum. 7. Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium. Quem locum quidam totum ad Salomonem referunt, sed certum est quædam maiora esse in eo quàm vt Salomoni conuenire possint. Quare si in eo capite velimus agnoscere Salomonem, cogimur dicere vetus testamentū mirabiliter miscere mentionē typi, & rei per typum significatæ: nihil tamē est, quod cogat nos agnoscere Salomonē, immo si bene inspiciam⁹ caput, videbim⁹ vix locū esse Salomoni, sed omnia de Christo dici. Quia in Dauid ita addictus es cultui meo, faciam, vt ex posteritate tua nascatur Christus. Hic enim post mortē Dauid de vtero eius natus est, non Salomon. Et firmabo regnū eius. Hoc quid sit, expoolt membrū sequentis periodi, vbi dicitur, Stabiliam thronum regni eius vsque in sempiternum, quod certum est grandius esse, quàm vt Salomoni possit aptari. Sequitur. Ego ero in patrem. Quod Erasmus vertit. Ego ero illi loco patris, & ipse erit mihi loco filij, id est, habebo illū pro filio. Ad quem modum etiā interpretantur, qui ad Salomonē referunt. Sed si hoc modo intelligamus, frigidissima erit ꝓbatio Pauli. Verus sensus hic est. Eū, qui nascetur ex tua posteritate, assumam ad vnionē naturalis filij mei, id est, faciā, vt homo ille subsistat in hypostasi increata, æterna & diuina. Est hoc, qd dicitur apud Luc. 1. Quod nascetur ex te sanctū, vocabit̃ filius Dei. Quod si inique aliqd gesserit. Et hoc ad Christū pertinet. Sed meminisse oportet regulæ Tyconij de Christo, & corpore eius, secundum quam, ea quæ capitis sunt, corpori tribuuntur, & quæ corporis ipsi capiti. Sensus est, si Christiani malè vixerint, corrigā eos, sed in virga virorū, id est, humaniter, quomodo homines solent corrigere filios suos. Hunc esse sensum discimus ex Psal. 88. Psal. 88.
Vbi quod hic singulariter dicitur, plurali numero effertur, hoc modo: Si dereliquerint filij eius legem meam, &c. Visitabo in virga iniquitates eorum, &c. Sequitur 2. Reg. c. 7. Et fidelis erit domus tua, & regnum tuum vsq; in æternum ante faciem tuam. Hoc mirabiliter dictum est, sensus est. Tu videbis etiā defunctus, quod domus tua firma erit, & regnum tuum stabile vsque in æternum. Quod certum est ad Christum pertinere, & nō ad Salomonem, & de Christi regno etiam à vulgo prophetia hæc tēpore Pauli intelligebatur. Discimus hoc nō solùm ex isto loco Apostoli, vbi simpliciter citat de Christo, nulla alia adhibita declaratione, sed etiā ex c. 11. Euāgelij secūdum Marcum, ea parte qua scribitur. Multi vestimenta sua strauerunt in via, alij frondes cædebāt de arboribus, & qui præibant, & qui sequebatur clamabant, Osanna, benedictus, q̃ venit in nomine Dn̄i, benedictum quod venit regnū patris nostri Dauid. Est planè vulgus, & turba quæ clamat. 2. Reg. 7. Marc. 11.

¶Tertium testimonium adducit Paulus ex illo Psalm. Et adorent eum omnes Angeli Dei. Sanè in præcedētibus ostēderat Paulus Christum esse filium Dei, excellētiorem Angelis ex ipso nomine, nunc ex hoc testimonium declarat ipsum esse præstantiorem ex adoratione. Et ad propositum adducit testimonium allegatū ex Psal. 96. cuius initium est. Dominus regnauit. Cuius hic est sensus: hactenus in mundo regnauit diabolus, post hac regnabit Messias, cuius regnum quaquauersus dilatabitur. Proinde lætetur terra, & lętentur remotissimi populi, de quib⁹ Iudæi vix per famā aliquid audierūt, quos insulares voco. Nubes, & caligo in circuitu eius. Quia enim Deus in monte Syna apparuit in nube & caligine, propterea Prophetæ hac forma loquutionis vtuntur, dum exprimere volunt diuinitatem. Itaq; sensus est, Messias erit verus Deus. Quod cōfirmat ex illo, quod subditur. Et adorent eum omnes Angeli eius, vt per hoc testetur, ipsum non esse purum hominem, sed etiam verum Deum. Psal. 96.

¶Quartum testimonium insigne adducit, ex Psal. 44. in hæc verba. Thronus tuus Deus in seculū sæculi, virga æquitatis, virga regni tui. Dilexisti iustitiā, & odisti iniquitatē, propterea vnxit te Deus, De⁹ tu⁹, oleo exultationis præ participibus tuis. In hoc testimonio cōsideranda sunt singula verba. In primis dicit Vates regius. Thron⁹ tuus Deus hoc est, ò Deus, in quo fatetur Messiā esse verū Deum, per thronum regnum intelligitur, & sensus est: Regnum tuū ò Christe, quē nūc Deum voco, æternum est. Virga æquitatis, virga regni tui, id est, iustissimè semper iudicas, & potestas regni tui est ad rectitudinem faciendam, & administrandam. Per quod significatur id, quod impossibile est humano cuiq; ingenio, & regno, videlicet, reducere oia ad æquitatē, & rectitudinem. Hoc facit sceptrū Christi, dū merita omnia rectificat per premia, & culpas oēs recto subijcit ordini. Sequitur in Psalm. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatē, propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ, &c. Hæc de Christo dicuntur secundum assumptum hominem, secundum. n. diuinitatem vnctus non est. Vocabulum, Deus, Psal. 44.

priori

priori loco vocandi casus est, vt sit sensus: propterea vnxit te ò Deus Deus tuus. Oleum exul-

Act. 10.

tationis interpretatur Petrus Act. 10. cum ait. Quem vnxit Deus Spiritu sancto.

Psal. 101.

¶ Quintum testimonium est illud ex Psal. 101. Et tu Domine in principio terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli, ipsi peribunt, tu autem permanebis, & omnes vt vestimentum veterascent, & veluti amictũ mutabis eos, & mutabuntur. Tu autem idem ipse es, & anni tui nõ deficient, id est. Tu Domine qui Dauidi promissus est, iecisti fundamenta terrę, & opera manuũ tuarum, id est, potentiæ tuæ sunt cœli. Ex hoc docet diuinitatẽ Christi, docet enim q̃ Messias est ille Deus, qui creauit mundum. Sed in sequenti versu. Ipsi peribunt, &c. Declarat diuinitatem Messiæ ab immutabilitate, describendo eius immutabilitatem. Vnde dicit. Tu autem permanes, scilicet, immutabilis, & anni tui non deficient. Annos posuit pro duratione. Ex quibus ostendit Vates regius Christi potentiam, immutabilitatem, & æternitatẽ. Aliud testimonium producit

Psal. 109.

D. Paulus ex Psal. 109. Quo efficaciter probatur Christi diuinitas, sic habet testimonium. Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, quoadusq; ponã inimicos tuos scabellũ pedum tuorũ. Illud quod dicit. Sede à dextris meis, metaphora est, qua exprimitur æqualitas honoris, sensus est, sis æqualis mihi in honore, honor diui-

Act. 2.
Ephes. 1.

nus in te cõpetit verè. Petrus Apostolus Actor. 2. & D. Paulus Eph. 1. Testantur hoc impletum esse post Christi resurrectionẽ a mortuis, & ipsius in cœlos ascensionẽ. Quod si quæratur, an Christus ante resurrectionẽ fuerit æqualis patri, dicendũ quod erat omnino, sed non agnoscebatur talis. Sensus igitur huius est. Sede a dextris meis, iam volo vt per prædicationẽ Apostolorũ innotescat mundo, quod verè sis Deus, æqualis mihi in honore. Rabbini, qui post Christũ scripsere, Psalmũ hunc alio referunt: quidam interpretantur. Dixit Dominus Domino meo, id est, Abrahamo. Alij, dixit Dominus Domino meo, id est, ipsi Zorobabel. Alij rursus, dixit Dominus Domino meo, id est, Dauid: sede a dextris meis, id est, fit tibi maxima potestas. Verùm hæc expositio perfida est, & violẽta. Certè Iudæi cùm viueret Christus, Psalmũ hunc de Messia intelligebãt, licet ignorarent qua ratione diceretur Messias filius Dauid, & eiusdem Dominus. Ignorabant enim duas na-

Matt. 22.

turas in Christo. Vide ca. 22. Matthæi circa finẽ. His testimonijs accedunt alia, quæ passim inueniuntur in sancta scriptura, quibus non obscurè significatur Christum veraciter esse Deum, nam

Psal. 24.

Psal. 24. dicit Psalmista sub persona Ecclesiæ ad Messiam: Dirige me in veritate tua, & doce me,

Psal. 61.
Esa. 35.

quia tu es Deus Saluator meus. Et rursum Ps. 61. Ipse Deus meus, & Saluator meus. Item Isa. 35. ca. Cõfortamini, inquit, & nolite timere, ecce Deus

Sopho. 3.

vester, ipse veniet, & saluabit vos. Et Soph. 3. ca. suę prophetię dicit, Dominus Deus in medio tui fortis, ipse te saluabit. Accedit & illud vaticiniũ Isaiæ, quod in suo Euangelio repetit Euangelista Matthæus, videlicet, Ecce virgo concipiet, & pariet filiũ, & vocabitur nomẽ eius Emanuel, quod interpretatũ est, nobiscũ Deus. Ad idem proban-

Hier. 23.

dum valet illud Hier. 23. Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & suscitabo Dauid germen iustum, & regnabit rex, & sapiens erit, & faciet iudicium, & iustitiam in terra, in diebus eius saluabitur Iuda, & Israel habitabit confidenter, & hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus iustus noster. Hanc Prophetiam de Messia intelligi Iudæi negare non possunt, tum quia prisci Talmudistæ ipsam de Messia exponunt, tum etiã propter Chaldaicam translationem, quę patenter de Messia loquitur, in qua prophetia non solũ duplex Messiæ natura exprimitur, diuina scilicet, & humana, verum ipsum quoq; Messiam nomine Dei tetragrammaton vocandum fuisse apertè ostenditur, cum dicitur: Et hoc est nomen, quod vocabunt eum, Deus tetagrammaton iustus noster. Est &

Esa 9.

aliud testimonium Isa. 9. ca. his verbis. Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, cuius imperium super humerum eius, & vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis. Quæ nomina nulli à Deo cõpetere possunt. Alia permulta de Christi Domini diuinitate in hũc locum afferri poterant, quæ ne præsens opus prolixiùs, quàm decet, redderetur, omittere placuit.

Quinta cõclusio.

¶ Vltima conclusio. Christus Dominus verus, & perfectus est homo. Hęc cõclusio ex quàm plurimis veteris, & noui testamẽti poterat cõfirmari

Ostẽditur efficaciter Christum esse verũ hominẽ.

sententijs, sed satis fuerit pro veritatis Catholicæ assertione paucas hic commemorasse. Prima est illa, in qua asseritur Christum esse ex semine Abrahæ, sic enim habetur Gen. 22. Per memetipsum iuraui, dicit Dominus, quia fecisti hãc rem,

Gen. 22.

& nõ pepercisti filio tuo vnigenito, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cęli, & velut arenam quæ est in littore maris. Possidebit semen tuum portas inimicorum tuorum. Et benedicentur in semine tuo omnes gẽtes terræ, quia obedisti voci meæ. Vt autẽ de intellectu horum verborum non contendamus, audiamus Apostolũ, qui in Epist. ad Galat. illa verba ad hũc modũ declarat. Abrahę dictę sunt promissiones, & semini eius. Non dicit seminibus eius, quasi in multis, sed quasi in vno, & semini tuo, q. est Chri-

Rom. 1.

stus. Secunda scriptura est Rom. 1. Sic enim ait Apost. Paulus seruus Iesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Euangelium Dei, quod ante promiserat per Prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo, qui factus est ex semine Dauid. Vides hic expressè Christũ iuxta Apostoli sententiam, factũ esse ex semine Dauid. In eo aũt quod addidit, secundũ carnẽ, innuere voluit aliam esse Christi naturã, nempè diuinã, secundum quam sit factus ex semine Dauid. Nam si sola fuisset in Christo humana natura, sufficiebat dicere, qui factus ex semine Dauid. Verum ne quid simile opinandi præbuisset occasionẽ, dixit: Qui factus est ex semine Dauid secundum carnem, vt per hoc daret intelligere aliam esse in Christo naturam, secundum quam nõ est factus ex semine Dauid. Si ergo Christus est semen Abrahæ, & factus est ex semine Dauid secundũ carnẽ. Ergò Christus

Cerdo, Manichæus, Valẽtinus Apelles impugnãtur.

veram carnẽ habuit contra Cerdonem, & Manichæum, & non de cœlo, vt Valentinus dixit, aut ex elementis, vt Apelles, quoniã si de cęlo traxit, aut ex solis elementis conflauit, nõ ergo de semine Abrahæ, aut Dauid. Præterea B. Matt. Euangelista, humanã Christi generationẽ edissetens sic ait. Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abraham. Abraham genuit Isaac, &c. Sequitur infra. Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus. Si Christus carnem veram non habuit, vt dixit

Cerdon, aut carnẽ phantasticã habuit, vt mentitus est Manichæus, aut de cęlo traxit, vt somniauit Valentinus, aut de solis elementis constauit, vt fabulatus est Apelles, quomodo Christus erit filius Dauid, & filius Abrahæ, si carnẽ nõ habuit deriuatã ab illis? Præterea, si Christus nihil accepit ex Virgine Maria, sed per eam, vt ait Valentinus, quasi per fistolam transijt, quãdo verũ erit, quod ait Matthęus, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus? Et quod ait Angelus Mariæ Virgini, iuxta Lucam: Ecce cõcipies, & paries filiũ, & vocabis nomen eius. Iesum? Filius si quidem substantiã carnis accepit à matre. Alioquin nec de ea nasci dicetur, nec filius eiꝰ iure vocabitur. Quòd si solus per illã trãsitus sufficeret, vt filius illius dicatur, vocabimus eadẽ lege & menstruũ mulieris filium eius, & vrinam, aliaq; superflua, quæ mulier ex se emittit, hæc aũt fateri apertissima esset ineptia. Christus ergò, ꝙ & natus est de Virgine gloriosa, & filius eius vocatur, substantiã carnis habuit ex ea. Sed clariùs Apostolꝰ Paulus

Galat.4. in ea, quę est ad Galatas Epist.c.4. Hos hæreticos reijcit dicẽs: Cum venit plenitudo tẽporis, misit Deus filium suum factũ ex muliere. Si factus est ex muliere, ergò nõ ex cęlesti materia, aut ex elementorũ adunatione corpus accepit, sed ex ipsa muliere, ex qua factus est. Accedit ad hoc, ꝙ sępissimè sanguinẽ Christi audimus nominatum in Nouo testamento, quòd verè dici non posset, nisi Christus veram carnis substantiã habuisset.

Ephes.2. Paulus enim ait in Epist. ad Ephes ca.2. Vos qui eratis longè, facti estis propè in sanguini Christi.

Heb.9. Et ad Heb.ca.9. Si enim sanguis hircorũ, & taurorũ, & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationẽ carnis, quantò magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostrã ab operibus mortuis ad seruiendum Deo viuẽti? Beatus etiã Petrus ait 1.Pet.1.

1.Pet.1. Non corruptibilibus auro, & argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternę traditionis, sed precioso sanguine, quasi agni incontaminati, & immaculati Christ. Et B.Ioannes 1.

1.Ioan.1. Ioã.1. dicit: Sanguis Iesu Christi filij Dei emundat ab omni peccato. Necesse est ergò, vt verã carnis substantiã habeat, qui verũ dicatur sanguinẽ habere. Deindè, ipsius Christi opera apertissimè veram carnis substantiam testantur, esurire, sitire lassari, dormire, tristari, dolere, pati, crucifigi, mori, resurgere, euidenter humanum est. His autem omnibus Christum fuisse obnoxium, clariùs est, quàm vt testimonio aliquo egeat, quod nunc in mediũ afferri oporteat. Præterea, cum passio sua instaret, ex tædio, & horrore illius dixit. Spiritus promptus est, caro autem infirma. Quibus verbis apertissimè testatus est se carnẽ habere, cuius infirmitas in passionis tolerantia declarata est. Post resurrectionẽ etiam ob nullã aliam causam, quadraginta dierum spatio in terris demoratus est, & cum discipulis conuersatus est colloquens, coambulans, cõuescens, quàm vt ostẽderet verã carnis substantiam, & eundẽ quem crucifixum, & mortuum viderãt, resurrexisse cognoscerent.

Act.1. Vnde Luc. Act.1. ait, Quibus & præbuit seipsum viuum post passionem suam in multis argumentis per dies quadraginta apparens eis, & loquens

Ioan.20. de regno Dei. Hac de causa dicit Ioã.20. Thomæ de resurrectione incredulo, Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Vulnus lateris, fixuras clauorũ, & omnia recentissimæ passionis signa monstrabat, & palpãda præbebat, vt per hoc veritatẽ carnis post resurrectionẽ agnoscerẽt, quam moriendo cognouerant. Manifestissimis ergo scripturæ sacræ testimonijs ostenditur Christum veram carnẽ habuisse. Eos autem, qui illam in Christo negant B.Ioannes Euãgelista vocat Antichristos. Omnis spiritus (inquit 1.Ioan.4.) qui non confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo nõ est, & hic est Antichristus. Sed iam tempus est, vt argumenta hæreticorum confutemus. Et in primis ad argumenta Arrianorum satisfaciendum est. 1.Ioan.4.

¶Ad primam obiectionẽ, quæ ex locis importantibus creationem desumitur, Respõdetur, ꝙ filius Dei procedit à patre processione quadam ineffabili, propter quod sacra scriptura vtitur vocibus ad significandã huiusmodi processionem, quæ secundũ proprietatẽ filio Dei perfectè conuenire non possunt, eò ꝙ importent aliquã imperfectionẽ quæ vocibus illis significatur, sed ponuntur ad excludendas alias imperfectiones, & quæ magis deficiũt ab ista similitudine processionis ineffabilis. v.g. Heb.1. Appellatur filius Dei, splẽdor patris, ad significandũ ꝙ quemadmodũ splendor procedit ex sole, sine corruptione solis, sic filius Dei procedit ex patre sine aliqua patris corruptione, quod in generationibus rerum corporaliũ non solet euenire, cum semper generans generando mutetur, deficit tamen similitudo, propter rei sublimitatem, nam splendor differt à sole secundũ substantiã. Similiter cum Prouer.8. & Eccl.24. dicitur de Dei sapientia quòd sit creata, sensus est, ꝙ quemadmodũ in creatore nulla est mutatio aut passio, quãdo res ex nihilo producit, sic in Deo genitore nulla est mutatio aut passio quando generat. Item ad ostendendum, ꝙ quemadmodum Deus loquendo, & dicendo, producit creaturas iuxta illud, Ipse dixit & facta sunt, &c. Sic etiam producit verbum æternũ dicendo. Possunt etiã ista loca scripturæ explicare de filio Dei, ratione humanę naturę assumptę, sic explicat D.August. lib.1. de Trinitate.c.11.& 12. & D.Hierony. in Epistola ad Cyprianum, dicit: Neminem moueat ꝙ Dei sapientia appellatur creata, nam in Hebræo non habetur, bara, quæ est creatio sed possessio, & sensus est, ab initio & ante sæcula possessa sum, vel præuisa sum, creata re vniri, vt explicat Diuus Thom.4. contra gentes.ca.8. Quod verò filius dicitur primogenitus creaturæ, non est ex hoc quòd filius Dei sit in ordine creaturarum reponendus, sed quia filius est a patre, & a patre accipit esse, a quo sunt, & accipiunt creaturæ, sed filius accipit a patre eandem naturam non autem creaturæ. Vnde & filius nõ solùm primogenitus dicitur, sed etiam vnigenitus propter singularem modum accipiendi. Heb.1. Prouer.8. Eccl.24. D.Augu. D.Hiero. D.Thom.

¶Ad auttoritates in secunda obiectione adductas vbi Christus dicitur factus. Respondetur, Christũ Dominũ dici factũ, tum ratione humanæ naturæ quæ re vera facta est, iuxta illud ad Romanos 1. Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem. Tum ratione vnionis ineffabilis naturæ humanæ ad diuinam in tempore factæ, secundum quam ille homo Christus Iesus dicitur filius Dei, & melior omnibus Angelis. Ad secundam obiectionem. Rom.1.

¶Ad prima duo testimonia tertiæ obiectionis, in quibus videtur significari, quòd filius sit minor Ad quartam obiectionem.

Ad primã obiectionem.

minor patre,& subiectus patri,respõdetur,quòd Christus est verus Deus, & est verus homo, qua parte est homo,est minor patre,subiectus & obediens patri,nec est mirùm si secundũ hanc rationem dicatur minor patre,cum etiam ab Angelis eum minoratum Apostolus dicat,Hebręo.secundo. Eum,qui modico ab Angelis minoratus est, vidimus Iesum propter passionẽ mortis, gloria, & honore coronatũ,at verò ex eo quòd Christus est verus Deus, habet eandem essentiã perfectionem & potestatem cum patre,iuxta illud ad Philippenses secundo. Cum in forma Dei esset,non rapinam arbitratus est,esse se æqualem Deo. Ad alia loca eiusdem obiectionis vbi insinuari videtur, quòd solus pater sit Deus.Respondetur primo,quòd illa dictio.solus,excludit deos fictitios & ab hominibus fabricatos,non verò filium vel Spiritum sanctum:ita Euaristus Papa in epistola prima,& Diuus Basilius libro secundo cõtra Eunomium, & Conciliũ Syrmiense.Itaque,sensus est,pater est Deus,& nulla res alterius naturæ,q̃ pater est Deus. Secundò respõdetur,quòd illa dictio,solũ,nõ excludit prædicata essentialia,quandoquidem vna persona est eiusdem essentiæ cum alia,quare tota Trinitas est vn⁹,& solus Deus, & quod hic sit sensus scripturæ Catholicus & ver⁹, patet ex contextu eiusdẽ scripturæ,nam & quod filius sit Rex Regum,& Dominus Dominantiũ, sicut pater,ostenditur Apocalyp.19.Vbi dicitur, vestitus erat veste aspersa sanguine,& vocabatur nomen eius verbum Dei,& postmodum subditur,& habet in vestimento & in fœmore suo scriptum,Rex Regum & Dominus Dominantium. Nec ab hoc quod subditur, qui solus habet immortalitatem, excluditur filius, cum & sibi credentibus immortalitatem cõferat. Vnde dicitur Ioã.11.Qui credit in me,nõ morietur in ęternũ. Vtrùm vero hæc propositio sit concedenda,solus pater est Deus, vel solus filius est Deus, discutitur à Diuo Thoma.1 parte,quęstione 31.artic.4. Et tandem concludit locutionem hanc ex vi sermonis esse falsam, nã re vera facit istum sensum, pater est Deus & nullus alius a patre est Deus. Subiungit tamen qđ si hæc locutio in aliqua scriptura canonica repetiatur,non est extendẽda sed piè interpretãda.Ad testimonia quartę obiectionis,quibus cõtenditur ignorantiam esse in Christo,respondetur primò,quòd illud verbum Matthæi 24.& Marci 13.Neque filius hominis,additũ est ab Arrianis, ita Diuus Ambrosius lib.5.de fide,cap 8.& Hieronymus,Matthæi 24.Secundò respondetur, quòd filius quatenus Deus est,eandem habet sciẽtiã,& eiusdẽ perfectiones cum patre,ignorat verò aliqua quatenus homo, ita Gregorius Nazianzenus libro secundo suæ Theologiæ ad finẽ,& Cyrillus libro 9.thesau.capitulo 4. & Concilium 6 Constantinopoli. actione 4.Sed hæc expositio videtur aduersari doctrinæ Theologorum. Qui vno consensu determinant Christum Dominum ab instanti suę conceptionis vidisse omnia in verbo, quæ Deus videt scientia visionis, sed Deus scientia visionis cognoscit diem iudicij,ergò etiam cognoscitur a Christo.Tertia explicatio est, ꝙ filius Dei dicitur nescire, quia habuit se ad modũ nescientis,nam pluries interrogatus de ille die,non respondit, quinimo voluit nos illum diem latere,ita Diuus Augustinus Psal.6.& libro 1.de Trinitate,capitulo 13.& Basilius libro secundo contra Eunomium. Communis explicatio est,quòd nesciuit secundũ facultatem humanæ naturæ. Ad aliud testimonium respondetur, Christum Dominum esse prædestinatum filiũ Dei:aliter explicari a doctoribus Græcis,aliter à Latinis.Græci sic interpretantur.Christus Dominus est prædestinatus filius Dei,id est, declaratus,ostensus, & manifestatus, ex virtute sanctificandi,& resurrectiõe mortuorũ. Latini verò sic explicant, Christus Dominus secundum carnem est prædestinatus & prædefinitus fore filium Dei,ita Diuus Thomas infra, quęstione 24. articulo 1.& 2. Secundum quam explicationem, argumentum Arrianorum procedere videtur. Pro cuius cõfutatione notandũ, ꝙ aliud est disputare de hypostasi Christi,qua re sit Deus, & aliud de homine Christo, quare sit Deus, nam prima quæstio quærit de natura diuina respectu hypostasis,& respondendũ est, quòd hypostasis Christi est Deus,non ex dono gratiæ,sed ex natura & generatione æterna. Secunda quæstio quærit de indiuiduo humanę naturæ respectu naturę subsistentis in hypostasi diuina, & respondendum est, quod ex dono gratiæ vnionis personalis, & non ex natura habet homo quòd sit Deus, nam quamuis sit naturale personæ filij Dei quod sit Deus, sed non secundum naturam humanam,secundũ quam est Deus per gratiam vnionis. Ad aliud testimonium ex Diuo Ioanne capit.17.respondetur, quòd ex eo efficaciter conuincitur patrem & filium esse vnũ eo modo,quo oportebat discipulos esse vnum , nimirum per vnitatẽ amoris, sed hæc vnio non excludit vnitatem in eadem essentia,quinimo eam maximè confirmat.Ad vltimũ testimonium ex Diuo Ioanne cap.10. respondetur ex illo testimonio euidenter conuictos esse Iudæos,qui dixerant Christũ Iesum blasphemasse,eò quòd dixerit hominẽ esse Deum, nam blasphemia consistebat in hoc qđ homo esset Deus. Quod autem hæc non essent verba blasphemiæ conuincitur nõ solum ex sacris literis, vbi homo sæpenumero nominatur Deus,sed etiã argumento a minori. Etenim si homo ex minori dono sine aliqua blasphemia nominatur Deus, nulla erit blasphemia eũ nominari Deũ, quẽ pater singularissimo dono sanctificauit, & misit in mundum.Ad omnia alia argumenta Arrij respondetur,in Christo Domino esse duplicẽ naturam, alterã diuinã, quam accepit a patre cum omnibus suis perfectionibus,cum omni sapientia & virtute, alterã humanã diuinitate inferiorẽ, secundũ quam Christus est subiectus patri, audit à patre, clarificatur & exaltatur à patre, proficit sapientia & ætate.¶Ad argumenta Manichæi, quibus conatur in Christo labefactare veritatem humanæ naturæ, asserendo Christũ Dominũ nõ habuisse verum corpus sed phantasticum. Respondetur, quòd quando Diuus Paulus Romanorũ 8.dicit filiũ Dei missum in similitudinẽ carnis peccati, & ad Philippenses 2. In similitudinẽ hominum factum,ꝙ ibi similitudo nõ accipitur pro similitudine apparentiæ,sed pro vera similitudine peccati, sicut omnes homines dicuntur similes speciæ. De huius erroris confutatione legendus est Diuus Thomas 4. libro contra Gentes, cap.29. Vbi ostendit huius erroris falsitatem procedere ex ignorantia sacrarum literarum, & rationum, quę ex sacris literis,& ex fidei doctrina deducuntur.¶Ad testimonia scripturarum, quibus vtitur Valentinus hæreticus ad ostendendũ Christum

Dominum

Marginalia (left column): Heb.2. — Phil.2. — Euaristus. Basilius. Cõcilium Syrmiẽse. — Apoc.19. — Ioan.11. — D.Tho. — Ad quartam obiectionem. Matt.24. Mar.13. Ambros. D.Hiero. — Gregor. — Cyrillus. — August. Basilius.

Marginalia (right column): D.Thom. — Ioan.17. — Rom.8. — Phil.2. — D.Tho.

Dominum non habuisse corpus terrenum, sed cęleste, respondetur, quòd Christus descendit de cęlo, non secundum corpus aut animam, sed secundum diuinitatem, quod ex ipsis verbis Domini accipi potest: nam cum diceret Ioannis 3. Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cęlo, subiunxit, Filius hominis qui est in cęlo, in quo ostendit se ita descendisse de cęlo, quòd tamen in cęlo esse nō desierit, cum sit proprium deitatis, vt ita in terris sit, quòd & cęlū impleat, secundum illud Hierem. 23. Cęlum & terrā ego impleo. Nec verò competit filio Dei, in quantum Deus est, descendere de cęlo secundum motum localem, nam quod localiter mouetur, sic ad vnum locum accedit, quòd ab altero recedit. Dicitur igitur filius Dei descendisse secundum hoc quòd terrenam substantiam sibi copulauit, sicut & Apostolus eum exinanitum dicit, in quantum formam serui accepit, ita tamen quòd diuinitatis naturam non amisit. Ad testimonium quod adducit Appollinaris hęreticus ad probandum Christum non assumpsisse carnem ex Virgine, sed quòd aliquid verbi diuini in carnem fuerit conuersum, respondetur, quòd ille locus Ioannis 1. Verbum caro factum est, non est sic intelligendus, quasi verbum diuinum sit conuersum in carnem, sed quia carnem assumpsit, vt cum hominibus cōuersaretur; & eis visibilis appareret. Vnde & ibidem subditur, Et habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius quasi vnigeniti à patre. Et Baruch 3. dicitur. In terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. In alijs erroribus supra recensitis, non est cur immoremur. Videatur Diuus Thomas 4. libro contra Gentes, capitulo 32. & 33. Vbi multis ostendit qualiter in Christo fuerit anima rationalis à verbo diuino distincta, & quòd verbum non fuerit loco animæ, sed quòd habuerit naturam humanam perfectam ex omnibus suis partibus, sicut & cæteri homines.

Ioan. 3. Hiere. 23. Ioan. 1. Baruch. 3. D. Thom.

FINIS INTRODVCTIONIS.

EXHORTATIO, ET NORMA

D. Thomæ ad tirunculum circa diuina ſtudia literarum. Opuſ. lxviij.

QVIA quęſiuiſti à me in Chriſto, mi chariſſime Io. qualiter te ſtudere oporteat in theſauro ſcientiæ acquirendo: tale à me tibi ſuper hoc traditur conſilium, vt per riuulos non ſtatim in mare eligas introire: quia per faciliora ad difficiliora oportet deuenire. Hæc eſt ergo monitio mea, & inſtructio tua. Tardiloquum te eſſe iubeo: & tarde ad loquutorium accedentem: conſcientiæ puritatem amplectere: orationi vacare non deſinas: cellam frequenter diligas, ſi vis in cellam vinariam introduci: omnibus te amabilem exhibe: nihil quære penitus de factis aliorum: nemini te multum familiarem oſtendas: quia nimia familiaritas parit contemptum, & ſubtractionis à ſtudio materiam ſubminiſtrat: & de verbis, & factis ſæcularium nullatenus te intromittas: diſcurſus ſuper omnia fugias: ſanctorum, & bonorum imitari veſtigia non omittas: non reſpicias à quo audias, ſed quicquid boni dicatur memoriæ recommenda. Ea quæ legis & audis, fac vt intelligas. De dubijs te certifices: & quicquid poteris in armariolo mentis reponere ſatage, ſicut cupiens vas implere. Altiora te ne quæſieris. Illa ſequens veſtigia frondes, & fructus in vinea domini Sabaoth vtiles quandiu vitam habueris, proferes ac produces. Hæc ſi ſectatus fueris, ad id attingere poteris, quod affectas.

Vale.

SVMMAE THEOLOGICAE SANCTI THOMAE Aquinatis, DOCTORIS ANGELICI, PARS TERTIA.

Prooemium.

QVIA Saluator noster Dominus Iesus Christus, teste Angelo, populum suum saluum faciens à peccatis eorum, viam veritatis nobis in seipso demonstrauit, per quam ad beatitudinem immortalis vitæ resurgendo peruenire possimus, necesse est, vt ad consummationem totius Theologici negotij, post considerationem vltimi finis humanæ vitæ, & virtutum ac vitiorum, de ipso omnium Saluatore, ac beneficijs eius humano generi præstitis, nostra consideratio subsequatur.

Circa quam primò considerandum occurrit de ipso Saluatore. Secundò, de sacramentis eius, quibus salutem consequimur. Tertiò, de fine immortalis vitæ, ad quam per ipsum resurgendo peruenimus.

Circa primum duplex consideratio occurrit. Prima est de ipso Incarnationis mysterio, secundum quod Deus pro nostra salute factus est homo. Secunda de his, quæ per ipsum Saluatorem nostrum, id est, Deum incarnatum sunt acta & passa.

QVAESTIO PRIMA.

De conuenientia Incarnationis, in sex articulos diuisa.

CIRCA primũ tria cõsiderãda occurrunt. Primò quidem de conuenientia incarnationis Christi. Secundò, de modo vnionis Verbi incarnati. Tertiò, de his, quæ consequuntur ad hanc vnionem.

Circa primum quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm cõueniens fuerit Deũ incarnari.

¶ Secundò, vtrùm fuerit necessarium ad reparationem generis humani.

¶ Tertiò, vtrùm si non fuisset peccatum, Deus incarnatus fuisset.

¶ Quartò, vtrùm principalius sit incarnatus ad tollendum originale peccatum, quàm actuale.

¶ Quintò, vtrùm conueniens fuerit Deum incarnari à principio mundi.

¶ Sextò, vtrùm eius incarnatio differri debuerit vsque in finem mundi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm conueniens fuerit Deum incarnari.

3.di.1.q.1. art.1.& 4. cõtra gen. ca. 40. 49. 53. 34. & 55. Et op. 2.c.5.& 6. & op.3.ca. 207.& 208.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens, Deum incarnari. Cùm enim Deus ab æterno sit ipsa essentia bonitatis,sic optimum est ipsum esse sicut ab æterno fuit:sed Deus ab æterno fuit absque omni carne. Ergo conuenientissimum est,ipsum non esse carni vnitum.Non ergo fuit conueniens, Deum incarnari.

§ 2. Præterea, Quæ sunt in infinitum distantia,inconuenienter iunguntur.sicut inconueniẽs iunctura esset, si quis pingeret imaginem,in qua humano capiti ceruix iũgeret equina: sed Deus & caro in infinitũ distant, cùm Deus sit simplicissimus,caro autem maximè composita,& præcipuè humana. Ergo incouueniens fuit, quòd Deus carni vniretur humanæ.

§ 3. Præterea,sic distat corpus à summo Spiritu,sicut malitia à summa bonitate.Sed omnino inconueniens esset, quòd Deus, qui est summa bonitas,malitiam assumeret. Ergo non fuit conueniens,quòd summus Spiritus increatus corpus assumeret.

§ 4. Præterea,Incõueniens est, vt qui excedit magna,cõtineatur in minimo:& cui imminet cura magnorum,ad parua se transferat: Sed Deũ, qui totius mũdi curam gerit, tota rerũ vniuersitas capere non sufficit. Ergo videtur incõueniẽs, quòd intra corpusculum vagientis infantiæ lateat, cui parùm putatur vniuersitas: & tandiù à sedibus suis absit ille Regnator, atque ad vnum corpusculum totius cura mundi transferatur, vt Volusianus scribit ad August. †

epi. 2.post mediũ illi⁹ tom. 2. inter opera Aug.

SED CONTRA, illud videtur esse conuenientissimũ,vt per visibilia monstrẽtur inuisibilia Dei:ad hoc enim totus mũdus est factus, vt patet per illud Apost.Rom.1.Inuisibilia Dei per ea,quæ facta sunt intellecta, conspiciuntur: sed sicut Damasc.dicit in principio tertij lib.* per Incarnationis mysterium mõstratur simul bonitas, & sapientia,& iustitia, & potentia Dei vel virtus. Bonitas quidem, quoniam nõ despexit proprij plasmatis infirmitatem. Iustitia verò, quoniam homine victo,nõ alio quàm homine fecit vinci tyrannum, neque vi eripuit ex morte hominem.Sapientiam verò, quoniam inuenit difficillimi pretij decentissimam solutionem.Potẽtia verò siue virtus infinita, quia nihil est maius, quàm Deum fieri hominem. Ergo conueniens fuit Deum incarnari.

Lib. 3. ortho.fid.ca. 1. in medio illius.

3.di.1.q.1. art.3.ad 3. & q 2.art. 2.1.Et dist. 4.q.1.ar.1. quæstio. 1. co. & 2. ca.1.a medio illius.

RESPONDEO dicendum,quòd vnicuique rei cõueniens est illud, quod cõpetit sibi secundum rationem propriæ naturę:sicut homini cõueniens est ratiocinari, quia hoc cõuenit sibi, in quantum est rationalis secundum naturã suã. Ipsa autẽ natura Dei est essentia bonitatis,vt patet per Dionysium 1.c.de diui.no.† Vnde quicquid pertinet ad rationem boni, conueniens est Deo.Pertinet autem ad rationem boni,vt se alijs communicet:vt patet per Dionysium,quarto ca. de diui. no.* Vnde ad rationem summi boni pertinet, quòd summo modo se creaturæ cõmunicet:quod quidem maximè fit p hoc quòd naturam creatã sic sibi coniungit, vt vna persona fiat ex tribus,scilicet,verbo,anima,& carne: sicut dicit August.13.de Trini.† Vnde manifestum est quod conueniens fuit Deum incarnari.

ca. 4.circa principiũ.

Lib.13.ca. 17. nõ procul a Prin. to. 3. infra q. 2.arti.1. Et 3. dis.1. q.1.ar.1.3.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd Incarnationis mysteriũ non est impletum per hoc, quòd Deus sit aliquo modo à suo statu immutatus,in quo ab æterno fuit, sed per hoc, ꝙ nouo modo se creaturæ vniuit,vel potius eã sibi.Est autem cõueniens, vt creatura, quæ secũdum rationem sui mutabilis est,nõ semper eodẽ modo se habeat. Et ideo sicut creatura incepit esse, cum prius nõ esset,ità cõuenienter,cùm prius nõ esset vnita Deo in persona,postmodum ei fuit vnita.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ vniri Deo in vnitate personæ,non fuit conueniens carni humanæ secundum cõditionem suæ naturæ, quia hoc erat supra dignitatem ipsius;conueniẽs tamen fuit Deo secundum infinitam excellentiam bonitatis eius, vt sibi eam vniret pro salute humana.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ qualibet alia conditio,secundũ quam creatura quæcunq; differt à creatore, à Dei sapientia est instituta, & ad Dei bonitatem ordinata:Deus enim propter suam bonitatem,cùm sit increatus,immobilis & Incorporeus,produxit creaturas mobiles & corporeas.Et similiter malum pœnæ à Dei iustitia est introductum propter gloriam Dei: malum verò culpæ cõmittitur per recessum ab arte diuinę sapientiæ, & ab ordine diuinæ bonitatis: & ideo Deo conueniens esse potuit assumere naturam creatam, mutabilem, corpoream, & pœnalitati subiectam: non autem fuit ei conueniens assumere malum culpæ.

AD QVARTVM dicendum,ꝙ sicut Augus.respõdet in epistola ad Volusianum, * non habet hoc Christiana doctrina,ꝙ ita sit Deus infusus carni humanæ, vt curã gubernãdæ vniuersitatis vel deseruerit,vel amiserit,vel ad illud corpusculum quasi contractam trãstulerit; hominũ enim est iste sensus, nihil nisi corporea valẽtium cogitare.* Deus autem non mole,sed virtute magnus est:vnde magnitudo virtutis eius, nullas in angusto sentit angustias. Non est incredibile, si verbum hominis transiens,simul auditur à multis & à singulis totum, ꝙ verbum Dei pmanens, simul vbique sit totum. Vnde nullum inconueniens sequitur Deo incarnato.

Est epist.3. aliquantulũ a princ. tom.2.

In ead. epi sto.añ medium.

SVMMA TEXTVS.

CONclusio est affirmatiua, cuius duæ sunt probationes. Prior est. Nam illud videtur esse conueniẽtissimum,vt per visibilia mõstrentur inuisibilia Dei: ad hoc

enim

enim totus mundus est factus, vt patet per illud Apostoli Roma. 1. Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur; sed sicut Damascenus dicit in principio 3 lib. per incarnationis mysterii monstratur simul bonitas, & sapientia, & iustitia, & potētia Dei vel virtus. Bonitas quidem quoniam non despexit proprij plasmatis infirmitatem: iustitia vero quoniam homine victo, non alio quam homine facit vinci tyrannum, neque vi eripuit ex morte hominem: sapientia verò quoniam inuenit difficillimi pretij decentissimam solutionem: potentia vero siue virtus infinita, quia nihil est maius quam Deum fieri hominem, ergò conueniens fuit Deum incarnari. Altera probatio est. Nam vnicuique rei conueniens est quicquid conuenit illi ratione suæ naturæ, ergo Deo conueniens est quicquid conuenit secundum rationem boni, ergò conueniens est summo modo se communicare creaturæ, ergò conueniens fuit Deum incarnari. Antecedens manifestatur ex hoc quod ratiocinari conuenit homini, quia secundum rationem suæ rationalis naturæ competit. Prima verò consequentia probatur. Quia ipsa natura Dei est essentia bonitatis, vt Dionysius dicit. Secunda autem cōsequentia probatur. Quia ad rationem summi boni spectat summo modo se communicare creaturæ: quod probatur: quia ad rationem boni spectat se communicare alijs. Tertia denique consequentia probatur. Quia hoc, quod est summum bonum, seu Deum summo modo se communicare creaturæ maximè fit per hoc, quod naturam creatam sic sibi coniungit, vt ex verbo, anima & carne, vna fiat persona, vt Augustinus dicit.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Dubiū circa q. articuli.
Prim. arg.

QVæstio de cōuenientia incarnationis, quam differit Diuus Thomas in articulo, apparet vana, & superflua. Nam quicquid Deus facit conuenienter & optimè facit, ergò satis fuerit pro demonstratione huius conuenientiæ, quòd hoc mysterium iam sit a Deo factum. Deus namque solus iure optimo dicere potest, sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas. Hoc modo dissoluunt grauissimas nostræ fidei difficultates Grammatici & Hæretici.

Arguit' cōtra rōnem D. Thom.

Item videtur quod ratio Diui Thomæ in articulo non sit efficax. Etenim Diuus Thomas statuit pro certo esse conueniens Deo quicquid pertinet ad rationem boni, sed hoc principium est falsum. Nam rectè ratiocinari, vel videre pertinet ad rationem boni, & hæc perfectio non potest Deo competere, ergò non quicquid pertinet ad rationem boni, conuenit Deo.

Secundū.

¶Item Diuus Thomas statuit pro certo, quod communicare se creaturæ, pertinet ad rationem boni, quod falsum esse ostenditur. Nam communicare se creaturæ nullam dicit perfectionem, alioquin aliqua perfectio deesset Deo ab æterno, siquidem ab æterno non se cōmunicauit creaturæ, ergò communicare se creaturæ non pertinet ad rationem boni.

Tertium.

¶Item, id quod pertinet ad rationem boni competit Deo naturaliter & necessario, sed communicare se creaturæ non conuenit naturaliter, sed liberè, ergò non pertinet ad rationem boni. Imò illud etiam difficultatem ingerit in probatione Diui Thomæ. Nam procedit ad liberam & voluntariam proprietatem summi boni a naturali illius proprietate. Ex eo enim quòd ad rationem summi boni, naturaliter pertineat se summo modo communicare, tantùm sequitur quòd se summo modo communicet naturaliter in cōmunicatione, qua suam essentiam communicat filio, de qua dicitur Esaiæ cap. vlt. (Esa. vlt.) Si ego qui generationem cæteris tribuo sterilis ero? cæterum ex naturali proprietate boni, non sequitur libera boni communicatio, ergo transit Diuus Thomas de genere in genus.

Quartum.

¶Deinde sic argumentor. Si argumentum Diui Thomæ esset efficax, sequitur quòd Deus assumeret carnem humanam, etiam homine non peccante, cuius contrarium docet Diuus Thomas infra articulo tertio. Probatur sequela. Nam totus iste discursus Diui Thomæ innititur in summa Dei bonitate, quæ etiam homine non peccante immobilis permaneret.

Vltimum.

¶Vltimò ratio Diui Thomæ non plus probat de homine quam de Angelo. Nam tantum probat esse conueniens Deo, quòd se summo modo communicet.

Aristot.

Pro solutione argumentorum reuocandum est in memoriam id, quod dicit Aristoteles 2. metapho. textu 15. & 1. Ethic. capitulo tertio. Non esse disciplinati ingenij eandem certitudinem in omnibus materijs exquirere. Quapropter cum rationes Diui Thomæ in hoc mysterio non possint esse demonstrationes, sed solùm sint probabiles congruentiæ, non sunt ad viuum resecandæ, sed sufficit, quod vim aliquam habeant ad probabilitatem efficiendam & confirmandam veritatem. Quo fundamento constituto, respondetur, quod si hæc ratio adducatur contra Paganos non admittentes fidei veritatem, satis apparenter probat non dedecere summam bonitatem; vt Deus fiat homo. Si verò eadem afferatur viro Christiano, qui lumine fidei illustratus credit Deum hominem factum, præbebit vim intellectui illius, vt non solum credat istam veritatem, sed etiam aliquo modo eius causas cognoscat, quæ sumuntur ex conuenientijs, quæ in hoc mysterio comparent. Nam secundum documentum Diui Augustini, Theologiæ diuinæ tribuitur quòd per eam fides saluberrimè gignitur, nutritur, roboratur & defenditur. (D. August.)

Ad primū.

¶Vnde ad primum argumentum respondetur, proposito argumento efficaciter probari incarnationis conuenientiam. Nam rectè sequitur. Fides docet hoc mysterium a Deo esse factum, ergò fides docet conuenienter esse factum. Omnia enim quæ a Deo sunt, ordinata sunt (vt dicit Paulus Romanorum decimotertio.) (Rom. 13.) Et quidem in huius mysterij explicatione semper oportet recurrere ad illud. Ita pater, quoniam ita placitum est ante te. Et ad illud. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei. Et ad illud. Quis cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit. Sed Theologi munus non tantum est probare hoc mysterium esse cōueniens, quia Deus voluit & fecit illud, sed quia suapte natura est maximè conueniens & decens. (Theologi munus.) Sapientia enim Diuina attingit a fine vsque ad finē fortiter, & disponit omnia suauiter, Sapiētię octauo. (Sap. 8.) Et alibi. Omnia in sapientia fecisti. Dicendum est ergo, quòd Deus alios modos multos cognouit reparandi genus humanum, sed non ita congruos & conuenientes, sicut Deum fieri hominem. Deum namque incarnari, quomodolibet esset factum, de se conuenientissimū est, sicut patrem communicare suum esse filio, de se conuenientissimum est, licèt non fiat per voluntatem.

Dubium.

Sed ex hoc nascitur quæstio, an sit aliqua operatio, in qua nulla sit alia ratio bonitatis, quam quòd Deus voluerit eam efficere. Et videtur quòd sic. Nam nulla apparet repugnantia in hoc. Cur enim non licebit Deo dicere, sic volo, sic iubeo? Et illud. An non licet de meo facere quod volo.

Solutio.

Respondetur, Deus nil vult, aut facit, quod in se bonum non sit, aut congruum. Nam obiectum voluntatis est bonum, ergo semper vult Deus, quia iudicat esse bonum, & prius origine definit esse bonū, quam vt illud velit. Nam quanquam diuina voluntas sit prima causa, & radix bonitatis & pulchritudinis, quæ in rebus creatis inuenitur, semper tamen id, quod Deus vult, in se bonū & pulchrum est. Itaque est bonum & pulchrum, quia in se habet bonitatem, & pulchritudinem, quod apertè significatur in his verbis scripturæ, Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.

Prędestinationis causa ex parte Dei.

Quòd si in contrarium obiicias diuinam prædestinationem, cuius nulla datur causa, sed tantum diuina voluntas, quæ cuius vult miseretur. Respondetur facilè ex parte nostra nullam profectò assignari causam, ex parte vero Dei legitima ratio est ad ostendendas diuitias gloriæ suæ (vt docet Paulus ad Roma. 9.) (Rom. 9.) Superest soluere argumenta, quæ militant contra rationem D. Tho. Pro quorum solutione est animaduertendum rationem D. Thom. in hoc articulo esse acutissimam.

Ratio Diui Thomę est a priori.

Nam procedit a priori & ex propria causa, es diuina, scilicet, bonitate. Aliæ vero rationes quæ ad eandem conclusionem ostendendam afferuntur, procedunt a posteriori ex effectibus ipsius incarnationis, & ex beneficijs, quæ ex hoc sacramēto hominibus prouenerunt.

Deinde hæc ratio considerat verbum ipsum incarnatum secundum quod in se est bonum quoddam, substantiale & infinitum, & persona quædam in duabus naturis subsistens. Aliæ verò rõnes hoc ipsum verbum incarnatũ cõsiderant, non in se ipso, sed potius in beneficijs ab eo exhibitis: ergo ratio D. Tho. profundissima est, quippè quę demonstrat primam rationem & causam ob quam Deus de mysterio incarnationis in salutem nostram cogitauerit. Ea est summa Dei bonitas & gratia appetentissima (vt ita dicerim) communicandi se creaturis summo mõ. Vnde est illud D. Pauli de hoc mysterio loquentis toties repetitum, Apparuit gratia Dei, apparuit benignitas & humanitas Saluatoris nostri Dei. Et illud: Secundum ꝓpositum voluntatis suæ, vt ostenderet diuitias gloriæ & gratiæ suæ, id est, clemẽtiæ & bonitatis suę. Sed libet hãc rationem latiùs explicare. Volens omnipotens Deus suã ostendere bonitatem, & diuitias gratiæ suæ, quæ cũ infinita sit, non potest in vna creatura manifestari, creauit orbem vniuersum varijs creaturis distinctum, & ornatũ, tum corporalibus, tum spiritualibus. Quòd si quis interroget, quid est, quòd Deus vniuersitatem creaturarum condiderit, non põt alia causa demonstrari, quàm si dicamus, quòd id fecerit propter bonitatem suã. Ipse enim summè bonus existens, & per se sufficiens, nullius creaturę indigens, voluit creare mundum, vt suam bonitatẽ diffunderet, & manifestaret creaturis vniuersis, vt essent perfectę, & participes perfectionis, & fęlicitatis diuinę. Ob idq́ue fecit diuersos creaturarũ gradus, vt vna esset pulchrior, & perfectior altera, vt intellectus noster ex cognitiona rerum inferiorum ad cognitionem superiorum conscendens, & in eis gloriam Dei considerans, ad cognitionem diuinę bonitatis perueniat. Sed quoniam vniuersæ creaturæ non admodum perfectè diuinam bonitatem nobis manifestabant, voluit Deus, quia summè bonus est, creare humanitatem Christi, & illi suum esse personale communicare, sic adeo, vt Deus esset homo, & homo Deus, in quo mysterio omnes thesauros gratiæ suę, & bonitatis diffudit, & nobis manifestauit. Ex hoc discursu si rectè expendatur, facile cõstabit efficacia ꝓbationis D. Thomæ, referentis hoc mysterium tanquam in primam causam in summam Dei bonitatem. Sed hoc ipsum potest rursus confirmari. Nil tam decet diuinam liberalitatem, quam impendere beneficia, imò summa beneficia. Deus autem est summa liberalitas, ergo nil ita illum decet, quam hoc incarnationis mysterium. Probatur minor. Ad summam liberalitatem spectat, vt nõ propter commodũ quod ex donatione expectatur, sed propter ipsam liberalitatis bonitatem aliquid in alterius cõmodum conferatur (vt Aristo docet. 4. Ethi ca. 2.) at solus Deus in donationa sua habet hoc, vt nihil omnino acquirat sibi ea donatione sua, ergo, &c. Hęc ꝓbatio minoris desumpta est ex D. Tho. 1. contra gentes cap. 93. quòd autem in hoc mysterio contulerit summum beneficium, infrà est demonstrandum. ¶ Ad primum contra probationem D. Tho. respondetur quòd D. Tho. tantum docet Deo conuenire quod pertinet ad rationem boni absolutè & simpliciter, non quod pertinet ad rationem talis boni: & quoniam cõmunicare se est bonũ absolute & simpliciter, efficaciter cõcluditur ꝙ Deo sit maximè conueniens, siquidem Deus est ipsamet ratio bonitatis. Pro huius tamen maiori explicatione notandum quòd bonum sumitur dupliciter. Vno modo sumitur bonum in tali genere, sicut dicitur, bonum hominis, bonum leonis. Alio modo dicitur bonum simpliciter & sine aliqua limitatione, sicut viuere & intelligere. Eadem distinctio adhiberi communiter solet de perfectione. Est enim vna perfectio limitata & in tali genere, sicut est perfectio hominis, & leonis. Alia verò pfectio est absoluta & simpliciter, quæ de se nullam importat imperfectionem, & huiusmodi perfectio est maximè conueniens Deo. ¶ Ad secundum varias proferunt solutiones discipuli D. Thom. in primis dominus Caieta. in hoc articulo respondet, quòd communicare se creaturæ vt dicit actionem, quæ est perfectio agentis, perfectionem denotat, & hoc quidẽ in Deo est ab æterno & substantia Dei. Cæterum vt dicit illationem effectus ad extra, nõ dicit perfectionem communicantis, sed eius cui fit communicatio. Sed hæc solutio quĩa procedit ex sententia illa, quæ asserit actionem esse in agente, non admittitur ab omnibus. Aliam solutionem assignat Caiet. meliorem, & dicit, quòd cõmunicare se creaturæ non est perfectio Dei cõicantis, sed eius cui fit communicatio. Nam Deus qui summè bonus est, non sic se cõmunicat creaturæ, vt inde aliquã perfectionẽ acquirat, sed vt eam benefaciat & perficiat. In quo euidenter ostenditur Deũ esse maximè liberalẽ, qui beneficia sua ita cõicat creaturæ, vt nullã inde vtilitatẽ adipiscatur. Alij respondent ꝙ communicare se creaturę dicit perfectionem. Sed non sequitur ex hoc quòd aliqua perfectio adueniat Deo ex tẽpore. Nam hac perfectionẽ habuit in se eminẽter ab æterno. Sicut dicsit Theologi aggregatũ ex Deo & vniuerso non esse aliquid perfectius quàm Deum solum, qĩa perfectio vniuersi est in Deo eminenter. ¶ Vltimò respondetur & meliùs, ꝙ esse cõmunicatiuũ est perfectio in Deo infinita, & hæc fuit in Deo ab æterno, sed actu se communicare perfectio est sed nõ noua, sicuti in igne calefactiuum est perfectio, de nouo tamen calefacere non est noua perfectio. Et idcircò dicit D. Tho. Hanc communicationem esse conuenientem bono, ac summo bono, sed non dicit superuenire bono. ¶ Ad tertiũ, & quartum respondetur quod ad agẽs pertinet se cõmunicare eo modo, quo agens est. Si agit naturaliter, communicat se naturaliter. Si agit liberè, liberè se communicat: & quoniã Deus in generatione ad intra & spiratione agit naturaliter, cõmunicat se naturaliter Filio & Spiritui sancto. At verò qĩa in creatione rerum libere agit, libere se cõicat creaturis. Dicendum est itaque quòd ad rationem boni pertinet seipsum cõicare secundum rationẽ perfectionis quam habet. Si est bonũ cõmunicat se. Si melius bonum, melius se cõicat. Si summum bonum, summo mõ se communicat. ¶ Ad quintũ respondetur, quòd licèt Deus destinauerit innumera beneficia generi humano per Incarnationem Christi conferre, hęc tamẽ sic decreuit, vt ordinauerit ad generis humani redemptionem. Quapropter si redẽptio nõ fuisset necessaria, Deus non incarnaretur. Dico itaq; ꝙ summũ bonum summo modo se communicat creaturę quando oportet, & quomodo oportet, & secundum alias circumstantias. Et ideirco scribit Paulus, Quando venit plenitudo tpis, misit Deus filiũ suũ. ¶ Ad vltimum respondetur, quòd in hoc mysterio nõ solum Deus se cõicat homini, sed vniuersis creaturis. Nam in vniuersitate creaturarũ quatuor gradus entiũ reperiuntur. Primus est non habẽtiũ vitã, vt lapides. Secundus est habentiũ vitam sine sensu tamen, vt plantę & virgulta. Tertius est viuentiũ vitã sensitiuã, vt bruta. Quartus est viuentiũ vita intellectuali, vt angeli & homines. Hi omnes gradus inueniuntur in homine, & ideo a Philosophis Michrocosmus, id est, minor mũdus, vel abbreuiatus mundus appellatur: & à D. Gregorio super illud Marci vltimo: Prædicate Euãgelium oĩ creaturæ, Homo ipse, nomine omnis creaturæ intelligitur. Volo dicere, quòd per hoc mysterium Incarnationis Dominicę omnium creaturarũ gradus in diuina persona eleuantur. Nã si Deus assumpsisset naturam angelicam, non eleuaret naturã corpoream. Et si cęlestẽ naturam sibi copulasset, non eleuaret naturã vegetabilẽ. Si arborem assumpsisset, non eleuaretur natura sensitiua. Si leonem, non eleuasset naturam intellectualẽ. Assumẽdo vero naturã humanam, quod significat incarnatio, omnes creaturas eleuat & sublimauit. Propter quod Ioan. 3. dicitur, Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Etenim hoc modo totus mundus in diuinam celsitudinem eleuatur. Sed notandum quòd in hoc mysterio Deus summo modo se communicat creaturę intẽsiuè nõ extensiuè. Nam certè si Deus assumeret oẽs creaturas, maior esset cõmunicatio extensiuè. Dicitur verò maxima cõmunicatio extensiuè, quoniã in hoc mysterio cõicat Deus creaturę suã personalitatẽ, & suũ esse substantiale, qua nihil melius, aut excellẽtius, excogitari potest. Et hinc est, quòd quãdo fit mentio in sacris literis de hoc mysterio, semper asseritur, ꝙ in eo osten-

dit

Margin notes:

Aristot.

D. Thom.

Ad primũ contra rationem D. Thomæ.

Bonũ dupliciter.

Alia solutio.

Esse cõicatiuum est perfectio I Deo.

Ad 3. & 4.

Ad qntũ.

Ad vltimum.

Deꝰ I hoc mysterio vniuersis creaturarũ gradibus se cõicat.

Homo dicif minor mundus.

D. Greg.

Ioan. 3.

Hæc est summa cõmunicatio intensiue.

Ad Titū 3.

dit Deus diuitias gratiæ suæ, vt in illo ad Titum 3. Apparuit benignitas, & humanitas Saluatoris nostri Dei. Quibus verbis insinuatur ꝙ cætera beneficia, si cū isto conferantur, minima sunt. Etenim in hoc mirabili incarnationis facin Deus non secus se gessit, atq; artifex, qui oēm suæ artis perfectionē in quadā pulcherrima imagine depingēda vult ostēdere.

Ad Col. 2.

Quapropter D. Paulus. ad Colo. 2. dicit de Christo, quod in eo sunt absconditi oēs thesauri sapientiæ & sciētiæ Dei. Et certè in hoc mysterio effudit Deus oēm sapientiā suam. Idipsum probatur ex testimonio

D. August.

Augustini non solùm. 14. de Trini. c. 10. qui est locus allegatus a D. Thoma, verùm ēt 10. de ciuitate Dei c. 29. dicit. n. Gratia Dei non potuit gratiùs commendari, q̄ qd filius Dei manens immutabiliter indueretur holem. Et lib. de prædest. Sanct. c. 15. Prædestinata est naturæ humanæ, tāta, tam summa subuectio, vt quò attolleretur altiùs non haberet, sicut ipsa diuinitas quousq; se deponeret humiliùs non habuit, q̄ suscepit a natura hoīs cū infirmitate carnis, vsq; ad mortem Crucis. Pro cuius maiori explicatione notādum, quòd Deus quatuor modis se

Quatuor modis se cōicat creaturis.

cōicat creaturæ: per creationē dando esse naturale: per iustificationem tribuendo gratiam, per quam homo fit consors diuinæ naturæ: per beatitudinem tribuendo visionē Dei claram: per vnionem hypostaticam, ex qua resultat, vt Deus fit homo, & homo Deus, qua dignitate nihil sublimius cōcipi potest. Qm̄ in alijs cōicat se Deus donando perfectiones creatas & finitas, siue naturales, siue supernaturales. Cæterum in hoc incarnationis mysterio cōicat se donando suam subsistentiam personalem, quæ infinitum bonum est. Ex his facilè colligitur solutio il-

Verū fieri possit aliquid excellentius humanitate Christi.

lius quæstionis, Vtrùm Deus possit facere aliquid excellentius humanitate Christi? hæc inquam quæstio tribus conclusionibus absoluitur. Prima, Deus non pōt facere aliquid melius, & excellentius Christo Dño, nam Christus est verus Deus. ¶ Secunda conclusio, Deus non pōt eleuare naturā humanā ad melius & sublimius esse, q̄ in

1. Conclu.

hoc mysterio fuerit euecta, nā fuit eleuata ad esse diuinū

2. Conclu.

substantiale, quo nihil dignius intelligitur. ¶ Tertia con-

3. Conclu.

clusio. Deus potuit facere aliquid excellentius humanitate Chri, vt Angelos, & alias creaturas perfectiores. Patet: nā humanitas Chri est creatura, & quacūq; creatura demonstrata pōt Deus aliā meliorē efficere. Hæc de hoc articulo. Nā annotationes dñi Caietani in solutionibus argumentorum D. Thomæ legenti facilè patebūt: & aliud dubiū, quod solet moueri in hoc articulo, q̄ oām sit legitima explicatio illius sententiæ, bonū est diffusiuum sui ipsius, expositum est a nobis diligenter. 12. q. 1. art. 4.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum necessarium fuerit ad reparationem generis humani, verbum Dei incarnari?

2
3. di. 4. q. 3. art. 1. ad 3. Et 4. di. 10. art. 1. ad 3. Et dist. 43. ar. 2. quæst. 2. ad 2. Et 4. conclus. ca 55 2. Et Psalm. 45. co. 6. P. p q 4. ar. 1. & 2.

AD secundum sic proceditur. Videtur, ꝙ non fuerit necessarium ad reparationem humani generis verbum Dei incarnari. Verbo. n. Dei, cùm sit Deus perfectus (vt in primo habitum est*) nihil virtutis per carnē assumptam accreuit. Si ergo verbum Dei incarnatum humanam naturam reparauit, etiam absque carnis assumptione eam potuit reparare.

¶ 2. Præterea, Ad reparationem humanæ naturæ, quæ per peccatum collapsa erat, nihil aliud requiri videbat, quàm quòd homo satisfaceret pro peccato. Sed homo, vt videtur, satisfacere potuit pro peccato: non. n. Deus ab hoīe plus requirere debet, quàm possit: & cum pronior sit ad miserendum, quàm ad puniendum, sicut homini imputat ad pœnam actum peccati, ita imputare debet ad meritum actum contrarium. Non ergo fuit necessarium ad reparationem humanæ naturæ, verbum Dei incarnari.

¶ 3. Præterea, Ad salutem hominis præcipuè pertinet, vt Deum reuereatur: vnde dicitur Malachiæ 1. Si ego pater, vbi honor meus? si Dñs, vbi timor meus? Sed ex hoc ipso hoīes Deum magis reuerentur, ꝙ eū considerant super oīa eleuatū, & ab hoīum sensibus remotum: vnde in Psalm. 112. dicitur. Excelsus super oēs gētes Dominus, & super cœlos gloria eius: & postea subdit. Quis sicut dñs Deus noster? Quod ad reuerentiā pertinet. Ergo vr̄ non conuenire humanę saluti, quod Deus nobis similis fieret per carnis assumptionē.

Sed contra, Illud, per quod humanum genus liberatur a perditione, est necessarium ad humanam salutem: Sed mysterium diuinæ Incarnationis est huiusmodi: secundum illud Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternā: ergo necessarium fuit ad humanam salutem, Deum incarnari.

Respondeo dicendum, ꝙ ad finem aliquē dicitur aliquid esse necessarium † dupliciter. Vno modo, sine quo aliquid esse nō potest: sicut cibus est necessarius ad cōseruationem humanæ vitæ. Alio modo, per quod melius & conuenientius peruenitur ad finem: sicut equus necessarius est ad iter. Primo modo, Deum incarnari non fuit necessarium ad reparationem humanæ naturæ. Deus enim per suam omnipotentem virtutem poterat humanam naturam multis alijs modis reparare. Secundo autem modo necessarium fuit Deum incarnari ad humanæ naturæ reparationem. Vnde August. * dicit 13. de Trin. c. 10. Verum etiam ostendamus non alium modum possibilem Deo defuisse (cuius potestati omnia æqualiter subiacent) sed sanandæ miseriæ nostræ conuenientiorem alium modum non fuisse.

Arist. 5. metaphy. tex. 6. tom. 3.

Lib. 13. ca. 10, nō longe a princ. to 3.

Et hoc quidem considerari pōt quantum ad promotionem hoīs in bonum. Primò quidem, quantum ad fidē, quæ magis certificatur ex hoc, ꝙ ipsi Deo loquēti credit. Vnde Aug. dicit 11. de Ciui. Dei, * Vt homo fidentius ambularet ad veritatem, ipsa veritas Dei filius hoīe assumpto constituit atque fundauit fidem. Secundo, quantum ad spem: q̄ per hoc maximè erigitur. Vnde Aug. dicit 13. de Tri. † Nihil tam necessarium fuit ad erigendam spem nostram, q̄ vt demonstraretur nobis quātum diligeret nos Deus: quid verò huius rei isto indicio manifestius, q̄ quòd Dei filius naturæ nostræ dignatus est inire consortium? Tertiò, quantū ad charitatem: quæ maximè per hoc excitatur. Vnde Aug. dicit in lib. de Catechizādis rudibus. * Quæ maior est causa aduētus Dñi, nisi vt ostenderet Deus dilectionem suam in nobis? Et postea subdit: † Si amare pigebat, saltem redamare non pigeat. Quartò, quantū ad rectam operationē: in qua nobis exemplū se præbuit. Vnde

Li. 11. c. 2. a med. to. 5

Lib. 13. ca. 10 nō procul a princ. tom. 3.

c. 4. I prin. to 4.

eod. lib. & c. 4. nō procul a princ. tom. 4.

Aug.dicit in quodam fermone de Nat.Domini: Homo fequẽdus nõ erat,qui videri poterat.Deus fequẽdus erat,qui videri nõ poterat. Vt ergo exhiberetur homini, & q̃ videretur ab homine,& quem homo fequeretur: Deus factus eft homo.

Quintò, quantum ad plenam participationẽ diuinitatis: quæ vera eft hominis beatitudo,& finis humanæ vitæ: & hoc collatum eft nobis per Christi humanitatem. Dicit enim Augu. in quodam fermone de Nat.Domini. * Factus eft Deus homo,vt homo fieret Deus. Similiter & hoc vtile fuit ad remotionem mali.

In fer. 9. circa prin. illius & eft ferm. 13. in ordin. to. 10.

Primò enim per hoc homo inftruitur, ne fibi diabolum præferat, & eum veneretur,qui eft auctor peccati. Vnde Aug. * dicit 13.de Tri.Quandoquidem fic potuit Deo coniungi humana natura,vt fieret vna perfona,fuperbi illi maligni fpiritus non ideo fe audeant homini p̃ponere, quia non habent carnẽ. Secundò, per hoc inftruimur quanta fit dignitas humanæ naturæ,ne eã inquinemus peccando. Vnde Aug.dicit in lib.de Vera religio. † Demonftrauit nobis Deus q̃ excelfum locũ inter creaturas habeat humana natura,ĩ hoc ꝙ hoĩbus in vero homine apparuit. Et Leo Papa dicit in fermone de Nati.*Agnofce ò Chriftiane dignitatem tuam: & diuinæ confors factus naturæ, noli in veterem vilitatem degeneri conuerfatione redire. Tertiò, quia ad præfumptionem hominis tollendã, gratia Dei in nobis nullis meritis præcedentibus in homine Chrifto cõmendatur, vt dicitur in 13.de Trin.†Quartò, quia fuperbia hominis,quæ maximè impedimento eft,ne inhæreatur Deo, per tantam Dei humilitatem redargui poteft atque fanari, vt dicit Aug. ibid. *

Li. 5 c. 17. circa prin. tom. 5.

ca. 16 non proc.a pri. tom. 1.

In ferm. 1. poft mediũ illius, incipit hic fer. Saluator nofter.

Lib. 13. ca. 13. an medium. to. 3. eod. lib. & c. habetur poft mediũ illius. lib. 13 de trin. c. 13. to. 3.

Quintò, ad liberandum hoĩem a feruitute peccati: quod quidem, vt Aug. dicit 13.de Tri.† fieri debuit fic, vt diabolus iuftitia hoĩs Iefu Chrifti fuperaretur: quod factum eft Chrifto fatisfaciente pro nobis. Homo aũt purus fatisfacere non poterat pro toto humano genere: Deus aũt fatisfacere non debebat: vnde oportebat Deum & hominem effe Iefum Chriftum. Vnde & Leo Papa dicit in fermone de Nati. * Sufcipitur a virtote infirmitas,a maieftate humilitas: vt quod noftris remedijs congruebat, vnus atq; idem Dei & hominum mediator,& mori ex vno,& refurgere poffit ex altero. Nifi enim effet verus Deus, non adferret remedium, nifi effet vèrus homo, non præberet exemplum. Sunt autem & aliæ plurimæ vtilitates, quæ confequuntur, fupra apprehenfionem fenfus humani.

In ferm 1. poft mediũ illius.

Ad primum ergo dicendum, quòd ratio illa procedit fecundum primum modum neceffarij, fine quo ad finem perueniri non poteft.

Ad fecundum dicendum, ꝙ aliqua fatisfactio põt dici dupliciter fufficiens. Vno modo perfectè: quia eft condigna per quandã adæquationẽ ad recompenfationẽ culpę commiffæ: & fic hoĩs puri fatisfactio fufficiens effe nõ potuit pro peccato. Tum quia tota humana natura erat per peccatum corrupta; nec bonũ alicuius perfonæ, vel ẽt plurium poterat per æquipárantiam, totius naturæ detrimentum recompenfare. Tum ẽt, quia peccatum contra Deum commiffum, quandam infinitatẽ habet ex infinitate diuinæ maieftatis: tanto.n.offenfa eft grauior, quanto maior eft ille, in quẽ delinquitur. Vnde oportuit ad condignã fatisfactionem, vt actus fatisfacientis haberet efficaciam infinitam, vtpote Dei & hoĩs exiftens. Alio modo poteft dici fatisfactio hominis effe fufficiens imperfectè, fcilicet fecundum acceptationem eius, qui eft ea contentus, quamuis non fit condigna. Et hoc modo fatisfactio puri hominis eft fufficiens. Et quia omne imperfectũ præfupponit aliquid perfectum, a quo fuftentetur; inde eft ꝙ omnis puri hominis fatisfactio efficaciam habet a fatisfactione Chrifti.

Ad tertium dicendum, ꝙ Deus affumendo carnem, fuam maieftatem nõ minuit: & per confequens non minuitur ratio reuerẽtiæ ad ipfum, quæ augetur per augmẽtum cognitionis ipfius. Ex hoc autem, quòd nobis appropinquare voluit per carnis affumptionem, magis nos ad fe cognofcendum attraxit.

SVMMA TEXTVS.

Prima con clufio.

PRima conclufio. Non fuit neceffarium fimpliciter ad reparationem generis humani incarnari Deum. Hanc conclufionem oftendit D. Tho. ex omnipotentia diuinæ virtutis, fecundum quam poterat humanam naturam multis alijs modis reparare.

2. Conclu. Auguft.

¶ Secunda conclufio. Deum incarnari fuit neceffariũ tanquam melius, & conuenientius ad humani generis reparationem. Hæc oftenditur in primis auctoritate Auguft. decimotertio. de Trinit. cap. decimo, vbi fic loquitur. Verùm etiam oftendamus non alium modum Deo defuiffe, cuius poteftati omnia æqualiter fubiacent, fed fanandæ miferiæ noftræ conuenientiorem, alium modum non fuiffe. Deinde probatur ex triplici capite. Tum quoniam per Chrifti incarnationem multò melius eriguntur, & confirmantur in nobis virtutes diuinitus infufæ, fides, fpes, charitas: & Chriftus proponitur nobis exemplar, & fpecimen bonorum operum, & per eum eleuamur in plenam participationem diuinitatis, quæ eft vera hominis beatitudo, & finis. Tùm vero quoniam per Chrifti incarnationem liberamur a feruitute diabolicæ poteftatis, a propria deiectione, a nimia præfumptione, qua fidimus noftris viribus, a fuperbia, qua erigimur contra Deum, & ab ipfamet feruitute peccati. Tùm vltimò ex multis alijs vtilitatibus, quas effet infinitum recenfere. Ex his conclufionibus fuboritur maior & difficilior quæftio, an purus homo potuerit fatisfacere pro delicto generis humani? quam expofuit D. Thom. in folutione fecundi, ponens primò diftinctionem, quòd aliqua fatisfactio poteft dici fufficiens dupliciter. Primo modo perfectè, quia eft condigna fecundum quandam adæquationem, & recompenfationem culpæ commiffæ. Secundo modo dicitur fufficiens imperfectè, fcilicet, fecundum acceptationem eius, qui ea contentus eft, quanquam non fit condigna. Hac diftinctione pofita ftatuit D. Tho. quatuor conclufiones. ¶ Prima eft, purus homo non potuit fatisfacere Deo primo modo. Ratio huius eft duplex. Vna eft, quia tota natura humana erat infecta, & corrupta per peccatum. Altera eft, ꝙ peccatum commiffum contra Deum habet quandam infinitatem ex infinitate maieftatis, quæ offenditur. ¶ Secunda eft, quòd Chriftus Deus, & homo fatisfecit perfectè primo modo. ¶ Tertia eft, omnis fatisfactio

Satisfactio fufficiẽs duplex eft.

Prima con clu. ad fecundum.

2. Conclu.

3. Conclu.

tisfactio hominis habet efficaciam satisfaciendi ex Christi Domini satisfactione.

4. Conclu.

¶ Quarta est, purus homo potuit satisfacere imperfectè secundo modo. Istę conclusiones sunt a nobis diligenter examinandæ.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Dubiũ circa primam conclusionem.

CIrca primam conclusionem quæritur, an fuerit simpliciter necessarium ad reparationem generis humani Deum incarnari? & videtur pars affirmantia. Nam iniustus est omnis, qui non reddit Deo quod debet, sed

1. Argum.

purus homo non potest reddere Deo quod debet, ergo non potest coram Deo iustificari, nisi per hominem Deum, qui de rigore iustitiæ satisfaciat.

2. Argum.

¶ Secundò. Deus dixit, & promisit se suscepturum carnem humanam, & mentiri non potest, ergo non potuit nõ sumere carnem humanam, necessaria ergo fuit Dominica incarnatio.

3. Argum.

¶ Tertiò. Deus est summè iustus, & suæ iustitiæ derogare non potest, oportuit ergo condignam satisfactionem ab homine postulare, sed hanc non potuit exhibere nisi Deus homo, ergo fuit necessarium. Propter hoc argumentum quidam Theologi videntur docere, quòd fuerit necessarium simpliciter ad reparationem generis humani Deum incarnari. Ita videtur sentire D. Anselmus libro 1. cur Deus homo. ca. 24. & 25. lib. 2. c. 3. & 15. & 16. (D. Ansel.) Cuius verba refert latissimè Scotus in 3. d. 20. q. vnica. (Scotus.) Sed cuiuscunque hæc sententia sit, ego dico esse temerariam & similem illi errori, in quem quidam Philosophi lapsi sunt dicentes, quòd Deus non potest facere res aliter quam facit, nec meliores quam fecit. De quo videndus est D. Tho. 1. p. q. 25. art. 5. & 6. (D. Thom.) Et Magister Sentent. in 1. dist. 44. (Magister.) cuius rei istæ sunt demonstrationes. Prima, Deo ex assumpta humanitate nihil virtutis, aut potentię accrescit, vt planè constat, ergo si verbum Dei incarnatum humanam naturam reparauit, etiam absque carnis assumptione eam potuit reparare. Secunda. Vbi nullus est iniustum patiens, nullus est iniustum faciens, sed si absq; aliqua satisfactione natura humana repararetur, nullus esset iniustum patiens, non creatura, quia ab ea nihil auferetur quod sit ei debitum, nec Deus, quia nullus patitur iniustum volens, vt habetur. 5. Ethicorum, & est veluti prouerbium ore omnium decantatum. Tertia. Eadem est ratio dona gratis dandi, & debita remittendi, sed quilibet potest absque præiudicio iustitiæ id quod suum est alteri gratis conferre, ergo pari ratione potest culpam aduersus se commissam gratis condonare, neque hoc est contra debitum iustitiæ, sed est opus misericordiæ. Quarta. Fides docet, quod etiam nunc post redemptionem Christi gratis iustificatur homo, quod est ex parte sua. Vnde Romano. 3. dicitur, (Rom. 3.) Iustificati gratis per gratiam ipsius. & hoc quidem, quia Deus gratis applicat homini Christi Domini redemptionem, potuit ergo Deus gratis iustificare hominem sine Christo: quod enim potest Deus per instrumentum, se solo potest. Certè ex voluntate reparandi genus humanum non sequitur necessario, quod Deus eligat hoc medium, vel illud. Nam cum sint plura media, & Deus sit liberi arbitrij, non necessitatur diuina voluntas ad hoc medium vnicum incarnationis Dominicæ. Hoc ipsum docet August. 13. de Trinita. cap. decimo, (August.) & Magister in 3. distinct. 20. (Magister.) Et omnes Doctores illic idem constanter sentiunt. Ad D. Anselmum dicendum est, (Ad D. Anselmum.) quod loquitur supposita diuina ordinatione, vel quod loquitur de satisfactione perfecta ad æqualitatem iustitiæ, quam solus Deus, & homo Christus Iesus potuit exhibere, prout in sequentibus demonstrabitur.

Explicat August.

¶ Ad eundem modum exponendus est Augustinus, qui explicans illud Pauli, ex epistola ad Hebræos, Decebat eum, propter quem omnia, &c. inquit, Nisi Christus moreretur, homo non redimeretur, & non redemptus periret. Et Diuus Ambrosius elucidans illud ad Hebr. nono. (D. Ambro.) Et ideo noui testamenti mediator est, scribit, tantum fuit peccatum nostrum, vt saluari non possemus, nisi vnigenitus filius Dei moreretur. Intelligit Diuus Ambrosius supposita diuina ordinatione, qua statuit Deus filium suum mittere, vt nos a peccato redimeret.

Ad argumenta. Ad primũ.

¶ Ad argumenta in contrarium facilè respondetur, nam ad primum dicendum, quod is, qui debet & non soluit, iniustus est, nisi ei debitum gratis dimittatur, aut nisi verus Dominus imperfecta satisfactione sit contentus.

Ad scdm.

¶ Ad secundum dicendum, quod Deus potest nunquam promisisse. Nam licèt, quod Deus promiserit sit propositio de præterito, dependet tamen ex vna de futuro, quæ mere contingens est, & ideò postquam promisit se suscepturum carnem humanam, potuit non suscipere. Sed & illud solet afferri in huius argumenti confutationem, quòd inter Deum & hominem non oritur tanta obligatio, quanta inter hominem & hominem, Deus enim propriè nulli debet, vt docuimus in prima secundę ad finem. Sed istæ solutiones, & aliæ similes mihi non probantur, quanquàm sint Altisiodorensis in 3. tract. 1. cap. 8. Vera solutio est, quod hic tantummodo quæritur, an sit simpliciter necessarium Deum fieri hominem ad reparandum genus humanum, non quia Deus dixit, aut promisit, cuius promissio fallax esse non potest. Oportet ergo disputare quæstionem, atque si tunc quæreretur quando Deus decreuit, & dixit. Certè quando Deus id decreuit, cognouit optimè se posse humanam naturam multis alijs modis reparare.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium argumentum iam satis patet, quid dicendum sit. Nam sine præiudicio diuinæ iustitiæ potuit Deus vel culpam gratis dimittere, vel satisfactione imperfecta esse contentus. Hæc dicta sint in explicationem primæ conclusionis.

Dubia circa secundã conclusionem artic.

¶ Nunc secundam conclusionem consideremus. Et videtur certè quòd vera non sit.

1. Argum.

¶ Primò, quoniam Deo conuenientior est operatio maioris & excellentioris virtutis, sed misericordia est maxima virtus in Deo, quod patet ex illo Psalmi 144. (Psal. 144.) Miserationes eius super omnia opera eius. Patet etiam ex doctrina D. Thomæ in 2. 2. q. 30. articul. 4. (D. Thom.) Vbi docet, quòd maxima virtutum in Deo est misericordia: quia ad eam spectat omnem subleuare miseriam, ergo cõuenientior, & melior modus esset gratis condonare offensam generi humano.

2. Argum.

¶ Deinde apud homines liberalius, & nobilius iudicatur, cum quis offensus remittit iniuriam nulla petita satisfactione, ergo & in Deo nobilius esset, & liberalius remittere offensam sine satisfactione. Certè Deus pręcepit, vt dimittamus debita debitoribꝰ nostris gratis, vt passim habetur in Euangelio, ergo conuenientissimum est, vt Deus remittat debita nostra non exigendo satisfactionẽ.

3. Argum.

¶ Præterea. Ex sola Dei misericordia sumus prędestinati ad gloriam, vt habet sana doctrina, ergo per solam Dei misericordiam reparandum erat genus humanum: consequentia inde probatur, quia conueniens videtur satis, quòd effectus correspondeat suæ causæ, reparatio siquidem generis humani effectus est diuinæ pdestinationis.

4. Argum.

¶ Deinde. Ex mysterio incarnationis sequitur limitatus effectus, nempè glorificatio paucissimorum hoĩum, ergo non decuit, quòd tanta causa, quãta est Christus, sit præparata ad effectum tam exilem, & tenuem.

5. Argum.

¶ Ad hæc. cum ait D. Thomas ex August. sanandæ nostræ miseriæ nullum modum esse meliorem, aut conuenientiorem, quàm Deum fieri hominem, videtur certè, quòd limitet & finiat infinitam Dei virtutem, cuius infinita potentia in hoc consistit, q possit facere res & modos rerum meliores quàm facit. Potuit ergo Deus alio meliori & conuenientiori modo genus humanum reparare.

Vltimũ argumen.

¶ Vltimò. Contra æquitatem & iustitiam esse videtur, vt innocens occidatur, ergo non congruit Deo dare filium suũ innocentẽ, vt occidatur pro reos, & nocente. Præsertim cũ sit prodigalitatis opus vitã filij Dei naturalis preciosissimã pro vili hoĩum vita profundere.

1. Conclu. Christꝰ venit, vt magister, & Redẽptor.

¶ Ad huius rei expositionem est prima conclusio. Filius Dei venit in mondũ non solùm, vt esset magister doctrina, & exemplo, & legislatione, verum etiam, vt esset redemptor, & generis humani

ni reparator. Prima pars huius assertionis habetur in scri
pturis sacris, plurimis in locis. Esaiæ 55. Ecce testem po-
Esaiæ. 55. pulis dedi eum, ducem, ac præceptorem gẽtibus. & Io. 3.
Ioan. 3. Scimus quia à Deo venisti magister. Hoc insinuãt verba
Matth. 17. patris cœlestis Matth. 17. Hic est filius meus dilectus, ip-
sum audite: qui verbo, & opere præcipuè docuit, vt testa-
Actor. 1. tur Lucas in Actis Apostolicis cap. 1. inquiens: cœpit Ie-
sus facere & docere. Huc pertinet quod dicit Dominus
Ioan. 13. Io. 13. Exemplum dedi vobis, &c. quod verbum, vt rectè
admonet D. Thomas, non est limitandum ad illud pecu
liare factum lotionis pedum, sed ad omnia opera Christi
extendendum. Itaque Christus Dominus est exemplar
absolutum & perfectum sanctitatis ac doctrinæ. Secũda
Matth. 20. pars assertionis patet ex illo Matt. 20 Filius hominis ve-
Rom. 3. nit dare animam suam in redemptionem pro multis. &
ad Ro. 3. quem proposuit Deus propitiatorem, idest, con
ciliatorem, & pacatorem inter se, & humanum genus.
1. Corin. 1. & 1. ad Corinth. 1. Qui factus est nobis iustitia, sanctifi-
catio, & redemptio. & cap. 6. Empti estis pretio magno.
1. ad Tim. 1. & 1. ad Timo. 1. Iesus venit in hunc mundum, vt pecca-
tores saluos faceret. Et huiusmodi sunt diuinæ scripturæ
testimonia innumera. Vtramq; partem huius assertionis
Con. Trid. definit planè Concilium Tridentinum Sess. 6. can. 21. sub
his verbis: Si quis dixerit Christum Iesum a Deo datum
hominibus in redemptorem, cui fidant & non in legisla-
torem, cui obediant, anathema sit. Pelagiani enim nega-
bant Christum fuisse redemptorem, aiebant verò fuisse
legislatorem. Lutherani vero è contra negant fuisse
legislatorem, cui obedire teneamur, veruntamen aiunt
Esai. 33. fuisse tantum redemptorem. Vtrosq; condemnat Esaias
c. 33. dum inquit: Dominus iudex noster, Dominus legi-
fer noster, Dominus Deus noster ipse veniet & saluabit
Secunda conclusio responsiua q̃onis. nos. ¶ Secunda conclusio. Ad reparationem generis hu-
mani nullus modus conuenientior, & melior excogita-
ri potest, quã filij Dei incarnatio. Sic docet D. Thomas,
sic Augustinus, vt patet in litera. Sed omninò legendus
August. est Aug. 13. de Tri. c. 10. vsq; ad 19. Vbi admirabilem in-
stituit disputationem de conuenientia Dominicæ incar-
nationis. Et probatur ista conclusio. Ille modus est maxi-
mè conueniens ad reparãdum genus humanum, in quo
Deus maximè perfectionẽ suã ostẽdit, & natura humana
maximè subleuatur, eiusmodi est incarnatio filij Dei, illa
est ergo modus conuenientior humano gñi reparando.
Probatur maior. Nã in mysterio incarnationis, Deus in
summo gradu ostendit, & misericordiã, & iustitiam: Mi-
sericordiam quidem, q̃m impendit nobis summum be-
neficium ad subleuandam summam miseriam: iustitiam
verò, q̃m in Christo recompẽsatum est peccatum cum ri
gore iustitiæ. Præterea in hoc mysterio natura humana
euehitur, tùm quoniam verbum caro factum est, tùm &
quoniam ex efficacia vnius hominis reparatur tota na-
D. Thom. tura. Infinitum denique esset persequi vtilitates, quę con
sequuntur incarnationẽ. Vnde Sanctus Thomas inquit
in fine huius articuli. Sunt & aliæ plurimæ vtilitates supra
apprehensionem sensus humani, quæ consequutæ sunt
ex incarnatione filij Dei. Et in 4. contra gentes cap. 54.
asserit Sanctus Doctor, quòd piè considerantis mysteriũ
incarnationis, semper magis ac magis mirabiles cõgruen
tiæ, & rationes sese offerunt. Ex hoc habuit ortum illa
exclamatio ecclesiastica in benedictione cerei paschalis,
fœlix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere redem
ptorem, ò certè necessarium Adæ peccatum, qđ Christi
morte deletum est. Hæc conclusio secunda vsque adeò
vera est, vt contrarium docere sit error, vel certè magna
Ioan. 3. temeritas. Dicitur enim Io. 3. Sic Deus dilexit mundum,
Ioan. 10. vt filium suum vnigenitum daret, &c. & Io. 10. Ego veni,
Ioan. 15. vt vitam habeant, & vt abundantiùs habeant. & Io. 15.
Roma. 5. Maiorem hac dilectionẽ nemo habet, vt animam suam
ponat quis pro amicis suis. & ad Roma. 5. Commendat
autem charitatem suam Deus in nobis, quòd cum ad-
Ephes. 2. huc inimici essemus, secundum tempus Christus pro no
bis mortuus est. & ad Ephes. cap. 2. Deus, qui diues est in
misericordia, propter nimiam charitatem, qua dilexit
nos, conuiuificauit nos in Christo Iesu. & Lucæ 1. Per
viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos
oriens ex alto. Certè ex his testimonijs liquidò constat,
Deum ostendisse in hoc mysterio summam misericor-
diam, & charitatem erga genus humanum. Quocirca
sine erroris nota dici non potest, fuisse alium modum
ad reparandum genus humanum conuenientiorem. Sed
& hæc conclusio asseritur summa consensione ab vniuer
sis patribus. Legatur Diuus Ambrosius libro de incarna D. Ambro.
tionis Dominicæ sacramento capitulo 6. & super Episto
lam primam ad Timoth. capitulo primo. Diuus Augusti- D. August.
nus libro de incarnatione. & libro 13. de Trinitate loco
citato. libro 11. de ciuitate, capitulo 2. Et libro de Cate-
chizandis rudibus capitulo quarto: libro de vera reli-
gione capitulo 16. epistola. 33 & 42. Diuus Anselmus, D. Ansel.
libro de incarnatione verbi, & in duobus libris, cur Deus
homo. Hugo de Sancto Victore de verbi diuini efficacia. Hugo.
Damascenus libro tertio suæ Theologiæ capitulo pri- Damasce.
mo: Diuus Thomas 4. contra gentes capit 54 & 55. Sed D. Thom.
libet hic breuiter & in summa vtilitates aliquot comme- Vtilitates
morare, quæ ex hoc sacramento consequuntur. Certè ex ex incarna
hoc mysterio fides magis certificatur, atque roboratur, tione ver-
spes erigitur, charitas excitatur, dux & antesignanus ad bi diuini.
rectè operandum nobis proponitur, euehitur natura hu-
mana ad summum celsitudinis gradum, & ad diuinitatis
plenam participationem, deprimitur hominum super-
bia, & arrogantia. Valet etiam hoc mysterium, vt ho-
mo Deus plenè & perfectè satisfaciat Deo pro delictis
generis humani. Certè cum Deus maximè cuperet ama-
ri ab homine, propter bonum hominis omnia tentauit,
nullum non mouit lapidem, vt ab homine amaretur.
Primò quidem tentauit minis, & terroribus fugitiuum
hominem ad se reducere, faciendo terribilia iudicia con-
tra peccatores. Nam mundum propter peccatum obruit
aquis diluuij, illas quinque ciuitates subuertit, & igne
& sulphure, & fulminibus concremauit: Aegyptios cur
rus in mare inuoluit: & alia terribilia fecit, si fortè timo
re auerteret homines a peccatis, & ad se ipsum reduce-
ret. Non tamen est conuersus homo, sed ampliùs est in-
duratus. Rursus tentauit alio modo, promissionibus, &
beneficijs. Contulit populo illi Iudaico se colenti pluri-
ma beneficia, eduxit potenter de Aegypto, pluit manna,
duxit per desertum, pugnauit pro eo, destruxit gentes, &
populos, & reges, dedit illi terram promissionis lacte &
melle manantem, & alia innumera: si fortè reliqua om-
nis gentilitas aduerteret, & inuideret populo seruienti
Deo, & sic ad Deum suum rediret, qui sic præmiat, fouet,
& defendit seruos suos: sed nec sic homo cõuersus est ad
Deum, sed omnes obturantes oculos magis auersi sunt
ab eo, etiã illi, quibus tot, ac tanta contulerat beneficia.
Quid igitur restabat? homo nec timore coercetur, nec be
neficiis allicitur. Inuenit sapientia diuina modum,
quo hominis duritiam penitus superaret. Scio, inquit,
scio, nihil est quod magis excitet amorem, quam amare.
Ait Seneca: noli quærere veneficos, ego tibi amatorium Seneca.
ostendam, vis amari, ama, amor enim cordis, vt calor,
aliud cor statim inflãmat, & corda sibi intus in vtero re-
spondent. Vt ergo Deus patefaceret mundo qua dilectio
ne ipsum diligebat, filium suum misit in similitudinem
carnis peccati, vt pro mũdo immortalis moreretur, æter-
nus nasceretur, & impassibilis pateretur. O admirandum
opus ardentissimæ charitatis. hinc meritò ait Ioan. Dili- 1. Ioan. 4.
gamus Deum, quoniam ipse prior dilexit nos, nec vtcũ- Ioan. 13.
que dilexit, sed cum dilexisset suos, qui erãt in mundo,
in finem dilexit eos, id est, vsque ad vltimum de poten-
tia, & cùm potentia illius sit infinita, infinitè dilexit, om
nia ardua rumpens, omnia difficilia præteriens, quia for
tis est vt mors dilectio, vt dicitur Canticorum. 8 Hęc fe- Cant. 8.
cit tam admirabilem vnionem inter Deum & hominẽ,
vt non solùm perfecerit, vt Deus homini offensam con-
donarit, eumque in suam gratiam reconciliauerit, atque
etiam concordem & vnanimem in amorem fecerit, ve-
rum etiam quod excedit omnem excessum, & omnem
hyperbolen, tam admirabilem, & diuinam fecit vnio-
nem inter hominem & Deum, vt in creaturarũ vniuersi-
tate nihil tam vnum, quam Deus & homo: siquidem
Deus & homo vnus sunt, non tantum amicitia consen-
sione,

sione, sed vnitate personæ; sic vt Deus sit homo, & homo sit Deus, tantamq; celsitudinem humana natura ex hoc est consequuta, vt vniuersa, quæ fecit Deus verè & propriè dicantur facta ab homine, & vniuersa quæ passus est homo, verè & propriè dicatur, quòd passus est Deus, & hoc ideo quia Deus est homo, & homo Deus.

Ad argumenta.

¶ Ad argumenta in principio posita.

Ad primū. Misericordia & iustitia conueniūt in incarnatione verbi.

Ad primum dicendū est, quod confirmat præcipuè nostrā sententiā. Nam licèt opus in quo Deus ostendit suam misericordiam sit perfectum, & eximium. At excellentius opus est in quo Deus ostendit simul summam misericordiam, & summam iustitiam: eiusmodi est incarnationis mysteriū. Nam in hoc ostenditur summa misericordia, & in summo gradu, atque etiam summa iustitia, vt paulò antè ostensum est. Deus namq; & est pater misericordiarum, & est rectissimus iudex, propter quod excogitauit supremum artificium diuinæ misericordiæ, & iustitiæ, vt summam misericordiam cum summa iustitia conciliaret, & inuenit difficillimi pretij solutionem, vt ait Damascenus 3. lib. ortho. fidei cap. 1.

Damasce.

Vnde D. Paulus considerans exuberantiam misericordiæ & iustitiæ, exaggerat hoc mysterium ad Rom. 5. dicens: Non solum hoc, sed & gloriamur in Deo per Iesum Christum, id est, gloriamur quod habemus Christum, qui pro delicto generis humani de omni rigore iustitiæ satisfecit.

Roma. 5.

Vt verò hæc solutio meliùs intelligatur, sciendum est cum D. Thoma 1. par. quæst. 21. artic. 4. quòd in omnibus operibus Dei est misericordia, & iustitia, quod probat ex illo Psal. 24. Omnes viæ Domini misericordia & veritas. Ex quo efficaciter concluditur illud opus esse perfectissimum, & omnibus numeris absolutum, in quo splendent simul summa misericordia, & summa iustitia.

D. Thom.

Psalm. 24.

Ad secundum.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, inter homines rem ita se habere: quoniam homo, qui efflagitat satisfactionem, aliquam vtilitatem inde aucupatur, & aufert aliquid ab eo, qui satisfacit: sed Deus in Christo donat nobis vnde satisfaciamus diuinæ iustitiæ, & tamen nihil vtilitatis ex nostra satisfactione sibi accrescit, iuxta illud Esaiæ 53. Propter scelus populi mei percussi eum, & in persona Christi dictum est: quæ non rapui tunc exoluebam.

Esaiæ 53.

D. Grego.

Et D. Gregorius in benedictione cerei Paschalis ait, ò mira dignatio charitatis, vt seruum redimeres, filium tradidisti. Vel dicendum est, versari discrimen inter priuatam personam & iudicem, qui habet in officio promouere bonum cōmune: Nam priuatam personam decet remittere offensam sine satisfactione, sed iudex sic debet misericordiam ostendere, vt iustitiæ non obliuiscatur, ne detur occasio impunè peccandi. Deus autem noster & est pater misericordiarum, & est iudex rectissimus, quapropter sic remisit offensam hominibus gratis, atq; si esset priuata persona, sic exegit satisfactionem à Christo, atq; si esset seuerissimus iudex.

Ad tertiū.

¶ Ad tertium duæ solutiones adhiberi solent. Vna est, quòd sicut Christus est causa meritoria nostræ prædestinationis, sic est causa meritoria nostræ reparationis. Quando etiam dicunt Theologi, quòd prædestinamur ex sola Dei misericordia, & non ex meritis, non excluduntur merita Christi, sed merita nostra. Sed de hac solutione dicemus infrà quæst. 24 artic. 4. Altera solutio est, quòd ex hoc quod prædestinamur gratis, non concluditur, quòd reparemur gratis sine meritis Christi:

D. Thom.

Nam vt optimè docet Sanctus Thomas 1. par. quæst. 23. artic. 5. in prædestinatione vnus effectus est causa alterius. Prædestinamur namq; ad gloriam per merita, effectus vero prædestinationis eatenus habent proportionem cum prædestinatione, quòd vniuersi ordinantur ad vitam æternam, ad quam prædestinamur, non tamen in hoc, quòd si prædestinatio est mera gratia, effectus prædestinationis sit mera gratia.

Ad quartum.

¶ Ad quartum respondetur, quòd incarnatio Domini de se est sufficiens remedium pro infinitis hominibus saluandis, quòd verò pauci saluantur ex malitia hominum proficiscitur. Imò dico quòd licèt comparatione ad reprobos pauci salui fiant, tamen re vera multi saluantur. Dicit hoc expressè Ioannes Apoc. 7. Vidi turbam magnam, &c.

Apoc. 7.

His accedit, quòd illud bonum, quod consequuntur, qui saluantur, est amplissimum & infinitum bonum, excedens omnem conditionem naturę humanę, ac proinde requirens infinitam virtutem, & infinitam misericordiam, pœnalitates verò peccati originalis tandem in futuro sæculo per Christi incarnationem tollentur: non decuit autem, vt in præsenti tollerentur propter rationes, quas affert D. Thomas infra quæst. 69. artic. 3.

D. Thom.

Obiectio.

Sed dices, negari non potest, quòd ostenderetur magis diuina misericordia, si omnes homines saluarentur, vel plures, quàm salui sūt, ergo conuenientiori modo potuit reparari genus humanum. Respondetur quòd quando dicunt Theologi nullum modum conuenientiorem excogitari posse, intelligunt nullum modum distinctū, at si Deus saluaret omnes homines per Christum, ostenderet suam misericordiam, nō alio modo, sed eodem ad plures se extendente.

Notāda solutio.

Secundò respondetur, non tantùm luceret diuina misericordia in electis, si omnes saluarentur, vel quam plurimi saluarentur. Nam diuina misericordia magis relucet in electis ex eo, quod multis damnatis & reprobatis, paucissimi sunt qui à damnatione sunt erepti. Nam ita cōparatū est, q donum pluribus cōcessum ab vnoquoq; recipientium, nō tanti æstimatur, atq; si sibi soli ex peculiari prærogatiua sit concessum. Hanc solutionē videor mihi colligere ex D. Paulo ad Rom. 9. vbi docet Deum reprobasse vasa apta in interitum ad ostensionē gloriæ gratiæ suæ in vasa misericordiæ, vel, ex cōparatione seuerissimi iudicij sui contra reprobos, cōmendatiorē efficeret suam misericordiam erga electos:

D. Paulus.

Ad quintum.

Ad quintum respondetur, q sicuti humanitas Christi ex vnione hypostatica ad Deū est nobilissima, & non potest acquirere nobilius esse: sic reparatio per Christū, quia est reparatio Dei & hominis, nobilissima est, sic adeò q nulla melior excogitari valeat. Quando verò dicunt Theologi, q quocunq; modo dato potest Deus facere meliorē, intelligendi sunt, quando ille modus nō habet infinitatem ex coniunctione ad diuinitatem.

Ad vltimū.

Ad vltimum respondetur, q occidere innocentem, si tradatur ab eo, qui non habet imperium vitæ & mortis, malū de se est: sed si tradatur à Deo, qui habet dominiū vitæ & mortis, malum non est, præsertim quòd agnus innocentissimus non est traditus morti, vt ab ea absorberetur, sed vt deuicta morte resurgeret immortalis.

Dubium de satisfactione puri hoīs.

¶ Sequitur graue dubium circa primum & secundum dictum D. Thomæ in solutione ad secundum, vtrùm purus homo possit satisfacere perfectè ad æqualitatem pro delictis coram Deo? à parte affirmatiua sic arguitur,

Primū argumentū.

Perfecta satisfactio est redditio æqualentis pro æquiualenti, sed hanc potest exhibere purus homo, ergo poterit perfectè satisfacere: minor probatur, nam quantū malum est auersio à Deo per peccatum, tantum bonum est conuersio ad Deum per charitatem, ergo potest reddere æquiualens.

Secundū.

Secundò. Quantū bonum natum est inesse actui meo, tantum bonum est ablatum per peccatum, & non ampliùs, sed tantū bonum potest inesse actui meo, præcipuè quando habeo actum charitate informatū, ergo reddo æquiualens.

Tertium.

Tertiò, Deus de potentia absoluta potuisset dare peccatori post attritionem, tanquàm dispositionē & meritū de cōgruo, gratiā, per quam motus eius fieret contritio, & sic per satisfactionē æquiualentē deleuisset peccatum: quia per illum actum redderetur Deo æquiualens illi bono, quod abstulit peccatum, ergo.

Quartum.

Quartò, constituamus, q homo peccator habet attritionem, quādo alioquin nō tenetur ex præcepto eā habere, quæ, vt est probabilis opinio, est meritoria de congruo primæ gratiæ: & constituamus, q Deus confert illi gratiam, tunc conficitur tale argumentum. Hæc attritio est perfectè satisfactoria, ergo homo potest Deo perfectè satisfacere. Probatur antecedens. Nam hæc attritio per gratiam efficitur æquiualens, & ex aliàs indebitis est, vt constat ex hypotesi: ad perfectam verò satisfactionem satis est q sit redditio æquiualentis ex indebitis, ergo.

Scotus.

Propter hæc argumenta Scotus in 4. dist. 15. q. 1. tenet, quod purus homo potest perfectè ad æqualitatē satisfacere Deo pro delicto, præcipuè in casu tertij argumenti. Qua in re non queo satis mirari huius hominis ingeniū negātis Christū Dominū satisfecisse Deo pfecta satisfactione,

ctione, asserentes verò hominem purum posse perfectè satisfacere. Sed pergit Scotus, & probat, quòd ratio Diui Thomæ, qua vtitur ad probandum purum hominem nō posse perfectè satisfacere; quia offensa fuit infinita, sit prorsus inualida. Nam ex hac probatione sequitur satisfactionem Christi non fuisse perfectam: siquidem fuit bonum finitum & creatum, & solùm finitè acceptum à Deo. Quod si dicas fuisse infinitam satisfactionem, & infinitè Deo gratam, ergo infinitè amat illam. Rursus ergo Deus est beatus amandò illam, imò sequitur quod non plus suam essentiam amet. Hoc ipsum confirmatur. Nam satisfactio Christi vel fuit infinitè placens Deo, & quod aiunt Theologi infinitè grata, vel finitè: si primum dederis, ergo bonum increatum est. Nihil enim est infinitè gratum, nisi bonum increatum: si finitè grata fuit, ergo non fuit æquiualens ad offensam, quæ auctore D. Thoma infinita est. Præterea. Infinitas offensæ non est infinitas simpliciter, sed solùm secundum quid, ergo sat est satisfactio infinita secundum quid, sed hanc purus homo habere potest, siquidem amor Dei ex gratia & charitate procedens infinitus est secundum quid, ergo purus homo per actum charitatis potest reddere æquiualens. Hactenus Scotus. Dominus Caietanus hoc in loco videtur concedere, quòd homo purus habens gratiam, & charitatem Dei, potest reddere æquiualens Deo pro peccato contra Deum commisso. Et ostendit, quòd cum D. Thomas dicit, quòd purus homo non potest satisfacere ad æqualitatem, per purum hominem intelligit hominem sine gratia, vt excludat hominem Christum, & misericordiam Dei acceptantem: alioquin, inquit ille, si accipiatur pro homine in gratia, qui non est Deus, bene potest reddere æquiualens. Neq; in hac re dissentit D. Thomas ab Scoto. Nam D. Thomas in 4. d. 15. q. 1. art. 2. ad. 1. dicit apertè, quòd sicut offensa habet quandam infinitatem ex infinitate diuinæ maiestatis, ita & satisfactio habet quandam infinitatem ex infinitate diuinæ misericordiæ acceptantis. Et probatur non inualidis argumentis, quòd hæc sententia vera sit. ¶ In primis. Si Petrus donet Paulo ex liberalitate centum, ex quibus postmodum Paulus soluat eidē Petro quinquaginta, aut centum, quę mutuo acceperat ab eodem, citra dubium satisfacit illi perfectè ad æqualitatē, & ex toto rigore iustitię, quamuis soluat ex gratuitò datis, ergo similiter iustus quamuis soluat, & satisfaciat ex his, quæ à Deo accepit per gratiam, & liberalitatem, satisfaciet tamen perfectè. ¶ Secundò sic argumentor. Operationes hominis, si iustus sit, sunt eiusdē speciei cū Christi operationibus, sed Christi operationes satisfaciebant perfectè, & erant actus iustitiæ commutatiuæ, ergo operationes hominis iusti satisfaciunt perfectè, & sunt actus iustitiæ commutatiuæ. ¶ Tertiò sic argumentor. Deus per Christi merita iustis hominibus cōmunicata efficit, vt iusti ipsi satisfaciāt ex rigore iustitiæ, ergo Deus ipse sine Christo potest illam efficaciā & virtutem tribuere puro homini, iusto tamen, quādoquidē quidquid potest per causam efficientē secundam, potest se solo. ¶ Vltimo. Homo in gratia constitutus potest in satisfactionem sui peccati reddere Deo contritionem, & pœnitentiam, sed pœnitentia est æquiualēs peccato, ergo potest reddere Deo æquiualens. Minor sic ostenditur. Nam pœnitentia est quædam vindicatiua iustitia ex charitate procedens, cuius actus tam bonus est, quantum malum peccatum fuit. Sicut enim peccatum est auersio à Deo infinito bono, sic pœnitentia per charitatem est conuersio ad Deum summum, & infinitum bonum. Certè sicut peccatum mortale constituit hominem inimicum Dei, sic pœnitentia constituit eum Dei amicum. ¶ Ad huius rei expositionem sciendum est, quòd satisfactio hominis coram Deo potest comparari ad Christum Dominum, & ad purum hominem sine gratia, & ad purum hominem cum gratia, & ad purum hominem vt participat Christi Domini merita. De his omnibus inuestigandum est quid valeat homo ad satisfactionem coram Deo. ¶ Illud etiam obseruandum est, quòd satisfactio contingit quando datur ęquale ei quod debetur, vel quando datur minus, dùm tamē creditor ea satisfactione sit contentus. Rursus cū datur ęquale, vel datur ex proprijs vel datur ex alienis, & ex alias debitis. Si datur & exoluitur æquale ex proprijs, tunc est vera satisfactio condigna ad æqualitatem iustitiæ, cùm verò exoluitur minus vel ex alienis, aut verò ex eis, quæ aliō titulo sunt debita, est satisfactio imperfecta, quippè quæ non fundatur in rei æqualitate & iustitia, sed in creditoris beneuolentia, & gratuita acceptatione, quam proinde ex iustitia acceptare non tenebatur. ¶ Denique considerandum est, quòd in hac disputatione nomine puri hominis intelligimus hominem, qui Deus non sit, siue sit constitutus in puris naturalibus, siue in peccato mortali, siue gratia iustificatus. Et quidem D. Caietanus in hoc loco primo dubio docet, quòd per purum hominem non solùm intelligitur homo qui Deus non sit, verùm etiam qui non habeat gratiam & charitatem: & admodum se torquet, vt ostendat, quod hæc fuerit D. Thomę mens, & sententia. Sed re vera fallitur Caietanus. Nā D. Thomas hic asserit apertè, quòd purus homo potest satisfacere Deo imperfectè, & quòd omnis puri hominis satisfactio habet efficaciam ex satisfactione Christi, sed certum est, quòd homo purus sine gratia non potest satisfacere Deo nec perfectè, nec imperfectè, & æquè certum est, quod huius hominis satisfactio nō habet efficaciā ex passione Christi. Intelligitur ergo purus homo in sensu iam exposito; in quo sensu vniuersi Theologi disputant propositam quæstionē de satisfactione puri hominis. Nominatim Scotus, Durandus, Capreolus, in 4. dist. 15. His cōstitutis est prima cōclusio. Nulla pura creatura sine gratia, & auxilio Dei potest ex viribus suæ naturæ proprijs satisfacere Deo perfectè, vel imperfectè pro peccato suo vel alieno. Hæc conclusio demonstratur fusissime in 1. 2. in materia de gratia. Sed nunc paucissimas demonstrationes afferamus. Prima sumitur ex sanctis scripturis. Oseæ 13. Perditio tua ex te tantummodo in me auxiliū tuū. Iob. 14. capite, Quis potest facere mundū de immundo conceptum semine? nonne tu, qui solus es? Rom. 3. Omnes peccauerunt & egent gloria Dei. 1. Corinth. 13. per totū: vbi habetur illa memorabilis sententia, Si charitatē nō habuero nihil sum, nihil mihi prodest. 2. Cor. 3. Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, &c. infinitum demque est persequi auctoritates D. Pauli, in quibus asseritur, quòd ex operibus suis non iustificatur omnis caro coram Deo, sed per gratiam Iesu Christi. Vbi obiter adnotandum est, quòd quando dicit Paulus quòd ex operibus legis non iustificatur omnis caro corā Deo, duplex sensus est: primus est, ex operibus legis non iustificatur omnis caro, quia nemo est, qui ea præstet: secundus est D. Augustini. Opera legis non iustificare etiam si maximè præstentur, quia sine Dei gratia, nulla opera sunt accepta coram ipso ad redeundum in gratiam cum illo, vt explicatur in sequenti demonstratione. ¶ Secunda demonstratio. Etiam si homo sine gratia existens, exhibeat Deo omnia, quę viribus naturę præstare potest, non tenetur Deus acceptare satisfactionem, sed secundum legem statutam, In quacunq; die comederis ex eo morte morieris, poterit homines in æternum damnare, non ergo poterit homo ex viribus naturę Deo satisfacere, ita vt satisfactionem acceptare teneatur. ¶ Tertia demonstratio. Doctrina diuinitus reuelata tantummodo docet Deum esse hominum iustificatorem, & reconciliari cum peccatoribus per veram pœnitentiam: quæ doctrina ratione naturali comprehendi nō valet, at si homo ex viribus naturę, potest Deo pro peccato satisfacere, & cum eo redire in gratiam, certè hoc poterit ratione naturali comprehendi, at non potest comprehendi, vt iam probatum est, ergo fieri nō potest, vt fiat talis satisfactio. Alias duas probationes adducit hic D. Thomas in huius rei confirmationem. Vna est, quia tota natura humana est corrupta & indigna, & minimè placens Deo, & ex consequēti opus eius nō erit Deo acceptū. Vndè etiam si homo sine gratia efficeret aliquod bonū opus tam bonum, atq; fuit malū offensa Dei, nō proinde Deo satisfaceret. Nam Deo nō reddit, nec exoluit debitum, & Deus non acceptat. Altera probatio est. Quoniā offensa Dei est infinita,

Marginal notes (left column): Arguit Scotus contra rationē D. Thom. — Caietan⁹. — D. Thom. — Primū argum. — Secundū argum. — Tertiū argum. — Vltimū argum. — Explicatio qūstionis. — Satisfactionis natura & essentia.

Marginal notes (right column): Purus homo quis dicatur. — Caietan⁹. — Prima conclusio. — Oseæ 13. — Iob. 14. — Rom. 3. — 1. Cor. 13. — 2. Corin. 3. — Quomodo ex operib⁹ legis non fit iustificatio.

nita, opus autem, quod perficitur ab homine sine gratia, licèt aliquam bonitatem habeat, finitum est: siquidem non excedit vires naturales. Sed quomodo offensa Dei sit infinita inferius explicandum est.

Coroll.

Hinc sequitur, quòd si Deus non eleuasset hominem ad finem supernaturalem per gratiam & virtutes infusas, non exigeret ab illo satisfactioné pro peccato sicut modo, quoniam impossibile erat illam præstare, nunc verò exposcit satisfactionem, quoniam per gratiam & charitatem possibile est vt fiat.

2. Concl.

¶ Secunda conclusio. Purus homo, hoc est, qui non est Deus, habens tamen gratiam Dei, non potest perfectè satisfacere Deo pro peccato, siue proprio, siue alieno. Hæc conclusio militat contra Scotum, & quantum videtur contra D. Caietanum. Sed probatur ex illo Iob ca. 9.

Iob 9.

Verè scio ita esse, quòd non iustificabitur homo compositus Deo, si voluerit contendere cum eo, non respondebit vnum pro mille: & iterum, Si habuero quidpiam iustũ non respondebo ei, sed meum iudicem deprecabor. &

Roma. 11. 1. Corin. 4.

Roma. 11. Quis prior dedit illi, & retribuetur, quoniam ex ipso, & per ipsum sunt omnia. & 1. Corint. 4. Quid habes, quod non accepisti? & si accepisti quid gloriaris quasi non acceperis?

Augu. Leo Papa.

De hac re legendus est Augustinus lib. de fide & Symbolo. Et Leo III. Sanctissimus in sermone primo de Natiuitate Domini sic scribit. Si non esset verus homo, non præberet exemplum, si non esset verus Deus, non afferret remedium. Loquitur de remedio sufficienti & perfecto ad æqualitatem iustitiæ. Secundò. Omnis valor, & omne pretium talis satisfactionis est ex gratia, & misericordia Dei accipientis, qui ex satisfactione contentus est, & potuit maiorem exigere, ergo non est satisfactio perfecta de rigore iustitiæ. Tertio sic. Talis satisfactio nõ est ex proprijs, sed ex iis, quæ accepimus ex dono Dei, ergo non est perfecta ad æqualitatem iustitiæ: consequentia argumenti ex annotationibus præstitutis manifesta est, antecedens verò sic probatur. Nam voluntas, pœnitentia ipsa, vniuersa denique studiosa operatio est donum Dei: nam quamuis studiosa operatio ex libero arbitrio procedat, simul etiam est donum Dei ab ipso dependens in fieri, & in esse, & conseruari, qui iuxta D. Paulum operatur in nobis, & velle, & perficere pro sua volũtate. His accedit alia euidentior demonstratio. Nã nunc temporis etiam post Christi Iesu rigorosam satisfactionem homo peccator gratis iustificatur, vt patet ex illo

Rom. 3.

Roma. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius. ergo homo peccator non satisfacit perfectè, & de iustitia pro culpa commissa. Consequentia inde probatur. Nam est euidẽs contradictio, quòd peccator adiutus diuinitus satisfaciat de rigore iustitiæ pro suo peccato, & quòd Deus gratia remittat peccatum, & iustificet impium. Item est alia euidens contradictio, quòd satisfaciat ex gratia, & quòd satisfaciat perfectè. Profectò hęc ratio conuincit sententiã nostram esse conclusionem fidei, & oppositum esse errorem. Cõfirmatur etiam. Nam si homo purus per gratiam Dei potuit satisfacere perfectè pro suis delictis, ergo non fuit necessarium Deum fieri hominem ad generis humani reparationem, & sic Christus gratis mortuus est. Certè in satisfactione hominum pro suis delictis verum habet

D. Augu.

illa sententia D. Augustini celebrata, Quid merebaris, ò peccator, quid merebaris? vide si tibi occurrat nisi pœna, vide si tibi occurrat nisi supplicium? Istam sententiam

Durãdus. Albertus Magnus. Bonauen. Palude. Alexander Alensis. Driedo.

docent vniuersi Doctores, Durandus in. 3. d. 20. q. 2. in 4. d. 15. q. 1. Albertus Magnus in 3. dist. 20. art. 3. Bonauentura q. 3. Palude ibidem. Altisiodorensis in 3. tractatu primo capitu 8. Alexander Alensis. 3. parte q. 1. membro 6. art. 2. Driedo tractatu. 2. ca. 2 p. 4. de captiuitate, & redẽptione generis humani, neque aliquis Doctorum tenuit oppositum. Nam Scotus per satisfactionem ad æqualitatem non intelleait satisfactionem de rigore iustitiæ, & Caietanus, qui in principio huius commentarij videtur concedere, quòd homo habens gratiam satisfaciat Deo perfectè ad æqualitatem iustitię, postmodum respondens Scoti argumentationibus dicit expressè esse euidentem contradictionem, quòd satisfactio præsupponat gratiam Dei acceptãtis, & quòd sit satisfactio perfecta de iustitia. Verum verò homo peccator, quãdo ex gratia Dei habet veram pœnitentiam satisfaciat de iustitia imperfectè pro culpa commissa, inferius examinandum est.

Soluuntur argumẽta Scoti.

¶ Nunc ad argumenta Scoti tria, quæ primo locu posita sunt vnica solutione respondendum est, quòd semper præsupponitur gratia Dei acceptantis illam satisfactionem, & ideo neque est ex proprijs, nec potest esse perfecta ad æqualitatem iustitiæ. Sed præstat respondere ad argumenta Scoti in particulari.

Ad primũ.

¶ Ad primum dicitur, quod totum verum est supposita gratia, sed cum præsupponitur gratia, iam nõ est satisfactio perfecta, vt paulò ante dictum est.

Ad secundum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd actus meus, vt meus est, maius bonum natus est tollere, quam ponere, siquidem peccatum priuat gratia, quam nullus actus meus, vt meus est, potest restituere.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd talis satisfaceret, sed talis satisfactio resoluitur vltimatè in misericordiã Dei cõferentis illam gratiam, & sic non est satisfactio perfecta. Dicendum est namque quòd illa satisfactio ex parte Dei acceptantis satisfactionem est, nõ ex parte hominis. Satisfactio perfecta pro culpa debet habere gratiam, amorem, placationem Dei pro termino, non pro principio. Vndè per satisfactionem debent acquiri charitas, & gratia, & quòd virtute illius redeãt homines in gratiam, & reconcilientur Deo, & non est præsupponẽda gratia. Vndè dicere, quòd homo potest satisfacere perfectè ad æqualitatẽ, & quòd hoc potest per gratiam, est euidens contradictio.

Ad quartum.

¶ Ad quartum argumentum respondetur, quòd talis amor non est acceptus Deo, neq; placet, siquidem est actus inimici: vndè opera extra gratiam non sunt satisfactoria coram Deo, neque aliquo modo meritoria, neque etiam de congruo, vt dictum est in 1. 2. ad finem, Dicit enim Paulus? Si ex operibus iam non est gratia: & in alio loco: Non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, saluos nos fecit. & iterum: Non sunt cõdignę passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis, nempè ex se se, & ex natura, & valore operum nisi per gratiam Dei eleuentur. & Lucæ. 17.

Lucæ 17. Esaiæ 64.

Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, serui inutiles sumus, & Esaiæ. 64. Omnes iustitiæ nostrę sicut pannus menstruatæ, id est, nullius valoris, nullo modo meritoriæ nec satisfactoriæ. ¶ Ad argumentum ergo respondetur, sophisma esse. Solùm enim probat de perfectione, & bonitate essentiali, quam actus sortitur ab obiecto, & hæc nullo modo est infinita; quia actio finita non est capax bonitatis infinitę sui obiecti, secus est de amore infinito summi boni, quo amatur quantum amabile est. Verum est, quod cęteris paribus actus de obiecto meliori, est melior essentialiter, & in hoc sensu vera est illa sententia, quòd quanto actus est de meliori obiecto, tantò melior est, aliàs falsa est. Vel dicatur ad argumenti cõfutationem, quòd dato, quòd actus esset bonus infinitè secundum quid, non est cõsequens, quòd sit satisfactorius ad æqualitatem, quoniam requiritur, vt actus ille natura sua tantum placeat Deo, quantum peccatum displicuit, & quòd tantum boni afferat Deo de se, quantum malũ de se affert peccatum. Peccatum enim mortale, vt infra videbimus, de se destruit Deum, & constituit alterum Deum. Prætereà requiritur, quòd reddat tantundem non debitum, aliàs & de suo. Omnis autem actus est debitus Deo, & vniuersa sunt Dei, potẽtia, vis operandi, ipsa operatio, consensus ad operandum.

Ad argumẽta contra probationem D. Thom.

¶ Iam respondeamus ad alia argumenta Scoti, quibus conabatur subuertere probationem D. Thomæ de infinitate offensæ contra Deum commissę.

Ad primũ. Actiones Christi duplicem habent cõditionem. Caietan.

¶ Ad primum argumentum negatur sequela. Et ad probationem dicendũ est, quòd actiones Christi humanę, scilicet, amare Deum & volũtariè pati, & huiusmodi, habent duas conditiones, altera est, quòd sunt res quædam creatæ, & sic sunt finita entia simpliciter, nõ enim sunt Deitas. Altera est, quod sunt operationes personæ diuinæ, vt proprij suppositi, cuius sunt, & sic sunt infinitę efficacię in tali genere, putà meriti seu satisfactionis. Caietanus vocat infinita entia personaliter ex hoc ipso, quòd sunt opera ipsius Dei, vt propriæ personæ exercentis opera illa. Dicẽdum est ergo, quòd ex eo, quòd Christus satisfecit pro delicto generis humani, satisfactio eius fuit infinita modo iã exposito, ac per hoc adęquans

ostensam

offensam infinitam & offensas omnium hominum, & omnia beneficia collata à Deo tum suæ humanitati, tum omnibus creaturis, & offensas & peccata infinitorum hominum: quoniam quantò maior est satisfactor, aut gratiarum actor, tantò efficacior est. Si ergo infinitum excedit omnes peccatores, & omnes creaturas, cõsequens est, quòd sufficiat pro omnibus, & excedat omnia. Ex hac doctrina, quæ planè diuina est, facilè confutatur argumẽtũ Scoti primum, & declaratur apertè quomodo satisfactio Christi licèt infinita sit in genere satisfactionis, nõ tamẽ infinitè est grata Deo, nec tam amabilis sicut diuinitas.

Ad secundum.

¶ Ad secundum argumentum dicendum est, quòd offensa contra Deum commissa non est infinita simpliciter in genere entis, non enim est ens infinitum, cæterùm est infinita in genere mali. Est enim malum infinitum, vt linea infinita est quantitas infinita. Si hoc appellet Scotus infinitum secũdum quid, nihil moror. Et cùm dicitur, quòd actus charitatis adęquaret illam infinitatem, cõcedatur. Quo circa si homo ex proprijs viribus posset talem actũ habere, posset vtique perfectè satisfacere, sed quia nulla creatura potest gratiã, aut charitatem ex viribus naturæ adipisci, ideò non potest adęquare infinitatem illã, quam habet offensa cõtra Deum commissa. Sed obseruet Theologus, quod offensa, & auersio à Deo nõ est propterea infinitum malum, quia est ab obiecto infinito. Nam etiam est veniale peccatum habens Deum pro obiecto, vt iuramentum vanum, vel motus subitus infidelitatis, sed quia est auersio à Deo, id est, contra amicitiam, & charitatẽ Dei. Vndè etiam fornicatio est auersio à Deo, licèt non habeat Deum pro obiecto. Et similiter non omnis dilectio Dei est conuersio in Deum, sed illa solùm, quæ procedit ex amicitia, vel est conformis amicitiæ, quæ nunquam potest esse cum peccato mortali. Et certũ est, quòd nullus actus propriè potest dici conuersio in Deum, nisi etiam Deus sit conuersus ad nos, iuxta illud, Cõuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Sed libet hic commemorare causas, propter quas offensa aduersus Deũ sit infinita.

Quare offensa Dei dicitur infinita.

In primis quod sit infinita ab effectu colligimus. Nam punit eam Deus pœna infinita extensiuè, nempè, cruciatu ignis æterni. At asserunt Theologi, quòd punit citra condignum. Deinde punit priuatione summi boni, quæ videtur esse infinita quodammodo: quia tantò maior est priuatio boni, quantò est maius bonum, quo priuat. Cum igitur peccatum mortale priuet quantum de se est bono infinito, quodammodo infinitum malum est. Idem colligitur ex comparatione: quia grauius & peius est offendere Deum quã omnes simul creaturas. Item quia est maius malum quocunque malo naturali & simul omnibus. Ad hæc, quantum in se est tollit Deum, constituit enim alterum finem vltimum, & quodammodo alterum Deum. notissima enim est illa Theologorum sententia, quòd qui peccat mortaliter, cõstituit vltimum finem in creatura. Amplius. Tantò maior est offensa, quãtò persona, quæ offenditur, & contẽnitur dignior est, ergo, si persona, quæ offenditur, & contemnitur habet infinitam dignitatem, & excellentiam, offensa infinita erit. Demùm. Peccatum Adæ infinitum dicitur, quia infecit totam naturam, & nocuit infinitis hominibus si mundus æternum duraret, & si nascerentur semper noui homines, omnes inficeret.

Ad argumenta pro sententia Caietani.

¶ Sed iam tempus est, vt argumentis, que fecimus pro sententia domini Caietani satisfaciamus. Ad auctoritatem D. Thomæ ex 4 sententiarũ respondetur, quòd licèt ipsa Dei misericordia, & acceptatio ex gratia habeat quandam infinitatẽ, & reddat ęquale, ęqualitas tamen illa nõ prouenit ex parte ipsius satisfacientis, sed ex misericordia Dei, & per consequens nõ ita perfectè satisfacit etiam homo cum gratia, imò nec propriè satisfacit pro culpa. Explicatur hoc euidentius. Nam, vt satisfactionis infinitas faciat satisfactionẽ perfectam & ęqualem ad infinitam offensam, necessarium est, quòd talis ĩfinitas sumatur ex infinitate satisfaciẽtis, non autem ex parte eius, cui fit satisfactio, alioquin non erit ex proprijs ipsius satisfacientis. Volo dicere, quòd peccatum & offensa infinita erat, huius autem infinitatis causa efficiens erat sola hominis voluntas ex proprijs ipsius peccãtis: sic sanè infinita satisfactio ex parte satisfacientis sumenda erat. Ex his facilè intelligitur, quàm immeritò Dominus Caietanus ex citatis verbis D. Thom. in 4. sibi persuadeat hominem iustum satisfacere pfectè pro peccatis, cum ex illis verbis potius oppositũ colligatur.

Ad 1. arg.

¶ Ad primum argumentum dicendum est, quòd quãquam homo sit Dominus gratiæ, & bonorũ supernaturaliũ, quæ de manu Domini liberaliter accepit. (Vndè cum peccat, & hæc bona disperdit, non peccat contra iustitiam, vt dictum est in superiori libro, cum de dominio disputaremus) nihilominus tamen dependet homo totus in vsu gratiæ, & bonorũ supernaturalium ab ipso Deo. Licèt enim talis vsus & operatio studiosa procedat à libero arbitrio nostro, nihilominus tñ multò magis est ipsius Dei, quam nostra. Et ideo ex ijs, quæ sunt ipsius Dei satisfacimus, iuxta illud. 1 Paralip. vltimo: q̃ de manu tua accepimus, reddimus tibi: accepimus autem non solum bona supernaturalia, gratiã, charitatem, & cætera id genus, sed etiam vsum gratiæ, & bonorũ supernaturalium; quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.

1. Par. vlti.

Ad 2. arg. Satisfactio Christi & puri hoĩs differunt specie.

¶ Ad secundum argumentum, vt quidam Doctores respondeant, mouent magnam quæstionẽ vtrum satisfactio Christi, & satisfactio hominis puri differãt specie? sed non admodum refert ad argumenti confutationem, vero similius est, quod differant specie. Nam satisfactio Christi est actus iustitiæ cõmutatiuæ reddens Deo æquale: satisfactio verò nostra, nõ est actus iustitiæ commutatiuæ reddens æquale Deo, ergo differunt specie. Propter quod cõcedendum videtur in anima Christi fuisse habitum iustitiæ commutatiuæ erga Deum, qui in creatura esse non potest. Confirmatur etiam: nam satisfactio puri hominis pertinet ad religionem, si debitum reddat Deo pro acceptis beneficijs, vel ad pœnitentiam, si reddat debitum Deo pro offensa commissa, satisfactio verò Christi pertinet ad iustitiam commutatiuam, vndè differũt specie. Ieiunium itaque Christi & alterius hominis vt pertinent ad temperantiam sunt einsdem speciei. cęterùm in genere satisfactionis, & iustitiæ differũt specie. Sed licèt specie non discriminarentur, argumentum propositum inane est, & inualidum. Nam dato quòd actus procedens ex gratia in puro homine esset ita meritorius, sicut in Christo, tamen aliter Christus habebat gratiam, & aliter purus homo: quia Christus habet gratiã à se ipso, & non ab alio, & ex pprijs viribus suæ propriæ personæ, cęteri verò homines solum ex liberalitate Dei gratiam donantis. Certè charitas Christi, & hominis puri eiusdem speciei sunt, at charitas hominis puri nõ valet exęquare valorem, & efficaciã charitatis, quę est in Christo Iesu. Dicamus igitur, quòd licèt operationes Christi & nostrę factæ in gratia sint eiusdẽ speciei, tamẽ operationes Christi habent infinitatem, quam non habent nostræ. Et ratio est, quoniã ab alio principio sumitur natura operis, & ab alio valor ipsius: nã natura operis sumitur ex obiecto, valor autem quandoque ex circunstantia personæ. Nam si persona humilis, & Rex eãdem operationem humilitatis secundum naturam exerceant, maioris valoris est humilitas regis, quàm humilitas personę infimæ propter circunstantiam personæ. Similiter dico, quòd cum psona Christi sit infinitę dignitatis, & infinite grata, eleuat suas operationes, & communicat illis valorẽ infinitum.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium argumentum dicẽdum est, quod forsassis antecedẽs argumẽti falsum dicit, de quo in sequẽtibus videbitur. Sed dato, quòd antecedens verum sit, cõsequentia argumenti neganda est. Nam licèt omnes cõcursus in genere causę efficiẽtis puræ possunt à solo Deo per se ipsum suppleri: Cæterùm quando actio dicit ordinem ad principium producẽs in genere causę formalis, nõ potest suppleri à Deo solo, vt aduertere licèt in actione videndi, quæ per nullam potẽtiam exerceri potest sine oculis: est enim actio vitalis, de cuius essentia est, vt à principio intrinseco vitali prodeat. Cum ergo satisfactio infinita, & de rigore iustitiæ dicat ordinem ad hominẽ Deum, qui solus eam præstare potest, impossibile fuerit, quòd per vllam potentiam satisfactio rigorosa exerceri possit sine supposito diuino. Sed distinctius, & euidentius

Quicquid Deus põt cum causa secũda, potest se solo, quomodo intelligatur.

confutabitur

confutabitur argumentum si dicamus, tantum probare, quod possit homo iustus sine Christo per Dei omnipotentiam facere vniuersam operationem, quam fecit per merita Christi. Quod enim Deus potest facere per Christum potest facere sine Christo, sed non eodem modo: sicut Deus potest facere se solo actionem merendi, sed non potest mereri. Mereri enim includit modum, quod sit inferior & obediens qui meretur. ¶Ad vltimum argumentum quoniam difficile est per nonnullas propositiones respondent Theologi neoterici. Prima est. Secundum fidem catholicam asserẽdum est, quod gratis iustificamur, & simul per redemptionem, quæ est in Christo Iesu. Patet hęc conclusio ex illo ad Roman. tertio. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu.

Quæstio grauis de satisfactione puri hominis imperfecta tamen.

Prima cõclusio.

Secũda cõclusio.

D. Tho.

¶Secunda conclusio. Homo cũ iustificatur per veram pœnitentiam satisfacit imperfectè pro ipsa culpa aduersus Deum commissa, & non tantum pro pœna. Probatur hæc conclusio ex D. Thoma. 3. p. q. 85. art. 3. Vbi dicit, quòd pœnitentia est iustitia vindicatiua, per quam vindicamus offensas aduersus Deum cõmissas. Ex quo consequens est, quod actus pœnitentiæ est compensatio pro culpa, imperfectè tamen: quia fundatur in gratia, & non est ex proprijs. Quem locum elucidans Caietanus scribit, quod pœnitentia est recompensatiua tam pro culpa, quam pro pœna. Eandem sententiam habet in 4. distinctione. 15. quæstione prima articulo. 2. & in prima parte quæstione. 21. artic. 4. ad prima asserit, quod in iustificatione impij est misericordia, & iustitia. Misericordia quidem, quoniam gratis & sine meritis impius iustificatur: iustitia vero, quoniam per pœnitentiam emanantẽ a charitate fit compensatio delicti. Iuxta illud Lucæ. 7. Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Et certè hoc in loco in solutione secundi apertò docet, quòd homo purus potest imperfectè satisfacere pro culpa. His autoritatibus accedunt optimæ rationes. Prima ratio. Virtus pœnitentiæ per contritionem compensat offensam Deo factam, ergo satisfacit. Antecedens probatur. Nam virtus pœnitentiæ per contritionem facit, quòd homo qui debitor erat ante per culpam iam non sit debitor, excludendo omnem offensam, & oẽ peccatum. Secunda probatio. Tantum bonum restituitur per veram pœnitentiam quantum ablatum erat per peccatum, ergo æqualitas constituitur per pœnitentiam inter Deum & hominem. Probatur antecedens: nam per peccatum abstulimus Deo honorem quem per pœnitentiã restituimus, vindicantes in nobis Dei offensam. Ex hac conclusione inferunt prædicti Theologi, quòd homini satisfacienti pro culpa per veram pœnitentiam debetur de iustitia imperfecta remissio peccatorum, & reconciliatio cum Deo.

Caietanus.

Lucæ. 7.

Primum arg.

Secũdum argum.

¶Tertia conclusio. Peccator cùm iustificatur, nullo modo meretur remissionem peccatorum, nec reconciliationem cum Deo. Probatur. Nam meritum est id, cui correspondet merces, sed actui pœnitentiæ non respondet remissio culpæ tanquam merces, & præmium, sed tanquam effectus, qui consequitur ex vi actus præsupposita gratia Dei, ergo actus pœnitentiæ non est remissionis culpæ meritorius. Maior argumenti est Diui Thomæ expressa doctrina. 12. quæstione. 154. articulo. 1. & explicatur hoc modo. Nam semper id, quòd redditur tanquam præmium non est effectus operis meritorij in genere causæ efficientis, sed efficitur à Deo, Verbi gratia, per opus meritorium meremur augmentum gratię, & gloriæ, hæc autem à Deo nobis donantur, iuxta illud, Gratiam & gloriam dabit Dominus. Minor autem argumenti probatur à D. Thoma infrà quæst. 85. art. 2. ad. 3. vbi dicit, quòd pœnitentia effectiuè expellit peccatum. Confirmatur etiam. Nam D. Thomas. 1. p. q. 62. arti. 4. cõstituit hanc differentiam inter actum meritorium, & illum per quẽ effectiuè aliquid producitur: quia id, quod sequitur ad actum meritorium excedit virtutẽ illius: id autem, quod effectiuè ab illo producitur non excedit virtutem ipsius actus. Cùm ergo autore D. Thoma in loco citato. 3. parte actus pœnitentiæ excludat peccatum efficienter, consequens est, quòd actus pœnitentiæ non pro mereatur expulsionem & remissionem peccati. Sed & alio modo explicatur, quemadmodum licet remissio peccati debeatur pœnitenti de iustitia imperfecta, non tamẽ remissio peccati cadit sub merito. Versatur nãque discrimen apertum inter satisfactionem, & meritum. Satisfactio enim in eo tota posita est, vt prospiciatur honori, & commodis eius, cui fit satisfactio. Itaque satisfactionis terminus, & scopus est ille qui passus est iniuriam, & creditor appellatur, principium autem satisfactionis est qui offendit, & in crimine tenetur. Contrà verò meritum totum positum est in prospiciendo commodis ipsius merẽtis, quamuis retributionem & commodum expectet ab altero. Hoc discrimen significatur hisce verbis: Qui satisfacit, satisfacit alteri, qui meretur, meretur sibi ab altero. Ex hoc discrimine intelligitur quomodo non rectè consequitur, homo per veram pœnitentiam satisfacit pro delicto, ergo meretur culpæ remissionem. Certè si filius vnicè dilectus à patre, vt iniuriam patri inferat in conspectu patris sibi mortem inferat, nullum in eo qui mortuus est manet principium ad satisfaciendum patri, nec ad viuificandum seipsum: Sic in peccatore non manet principiũ ad satisfaciendum Deo, nec ad viuificandam animam, sed Dei omnipotentia & virtute hæc fiunt, dum iustificatur impius, & impius satisfacit Deo, dum iustificatur per veram pœnitentiam, quam ex dono Dei habet, & eiusdẽ Dei gratia suscitatur. Cæterum offensa Dei, quæ compensatur in iustificatione, est propria materia satisfactionis, quoniam offensæ compensatio tota est ordinata ad Dei honorem, & non ad cõmodum per se ipsius satisfaciẽtis, ac proinde non est materia meriti, quoniam meritum ordinatur ad merentis commodum. At viuificatio animæ, quæ fit per gratiæ infusionẽ, & per remissionem peccati non est neque satisfactionis materia, quoniam est in commodum satisfacientis ordinata: sed neque est materia meriti, quoniam omne meritum est effectus ipsius gratiæ, & remissionis peccatorum. Explicatur hoc euidentius. Nam si quispiam comiserit crimen læsæ maiestatis contra regem, rex autem clementissimus velit condonare tale crimen ea lege, vt supplex reus veniam petat, certò iste reus nunqam promeruit talem remissionem à rege at sine dubio satisfacit regi pro offensa. Ad eundem modum Deus pro sua clementia acceptat tanquam sufficientem satisfactionem pro peccato cor contritum, & humiliatum, cæterum cor contritum nunquam promeruit remissionem peccati. Ex his conclusionibus facilè respondent ad argumentum propositum dicentes, quòd homo peccator per veram pœnitentiam satisfacit Deo de iustitia pro offensa, sed hæc satisfactio perfecta non est: quia non est ex propriis, & fundatur in Dei gratia, cuius donum est vera pœnitẽtia. Mihi vero hæc sententia, quanquam est doctissimorum hominum, nunquam probatur: tùm quoniam continet euidentem cõtradictionem, tùm verò quoniam non rectè explicat, quomodo homo gratis iustificatur, & reconciliatur cum Deo. Ego sic statuo secundum fidem Catholicam, quòd remissio peccatorum, & iustificatio impii fiant omnino gratis. Hoc asserit Diuus Paulus frequentissimè in epistola ad Romanos, & in epistola ad Galatas. Pro cuius confirmatione est illud insigne testimonium Romanorum tertio. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu. & ad Romanos capitulo quarto, Ei qui operatur, hoc est, ei qui meretur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum: ei vero, qui non operatur, hoc est, ei, qui non meretur, credenti autem in eum, qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratiæ Dei, sicut & Dauid dicit, beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert iustitiam sine operibus, hoc est sine meritis. Et si quæratur à Diuo Paulo, vbi Dauid istam sentẽtiam expressit, subdit locum Paulus. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Ecce quemadmodum idẽ est apud Paulum hominẽ iustificari, & remitti ei peccata. Hęc veritas definita est in Cõcilio Mileuitano, Arausi, Tridẽti, cõtra Pelagiũ. Certè in

Tertia cõclusio.

D. Tho.

D. Tho.

Huius sententiæ impugnatio,

Remissio peccatorũ & iustificatio impii fiunt oĩno gratis.

Rom. 3.

Rom. 4.

Concilio Tridentino planè asseritur, quòd in iustificatione impij includuntur ista quatuor, infusio gratiæ, motus liberi arbitrij in Deum per fidem & charitatem, motus etiam pœnitentiæ in peccatum, & tandem remissio culpæ, quæ omnia dantur gratis sine merito. Ex hoc principio Catholico sequitur statim, quòd remissio peccatorum datur gratis. Deinde sequitur, quòd non datur ex meritis. Tertiò sequitur, quòd non debetur pœnitenti de iustitia. Sed probatur hoc euidentius. Nam

Argumēti difficile.

si reconciliatio, & remissio peccati debetur homini pœnitenti ex iustitia, ergò debetur homini ex iustitia, quòd redeat cum Deo in gratiam, ex quo consequens est, quòd prima gratia non datur homini gratis. Ad hæc. Si reconciliatio cum Deo debetur homini pœnitenti, & satisfacit pro culpa de iustitia, consequens est, quòd mereatur de iustitia, vt Deus reconcilietur illi, & condonet iniuriam, hoc autem asserere planè hæreticum est: quòd rectè sequatur patet euidenti ratione. Nam illud opus est meritorium coram Deo de iustitia, cui debetur aliquid de iustitia ex ordinatione diuina, sed pœnitenti, vt prædicti autores affirmant, debetur de iustitia, & ordinatione diuina reconciliatio cum Deo, ergò ex meritis reconciliatur peccator cum Deo. Certè gloria hac de causa cadit sub merito bonorum operum, quia debetur homini operanti ex iustitia, & ordinatione diuina, si ergò reconciliatio cum Deo debetur pœnitenti ex iustitia, consequens est, vt cadat sub merito. Hoc ipsum confirmatur. Quia meritum bonorum operum ex sanctis scripturis præcipuè colligitur ex illis sententijs, Tu reddes vnicuique iuxta opera sua. Et ex illo, Quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex, sed vt isti existimant reconciliatio peccatoris debetur homini pœnitenti iuxta opera sua de iustitia, quam reddet Dominus ex iustitia tanquam iudex, ergò cadit sub merito pœnitentiæ. Preterea. Quòd homo habeat gratiam Dei, & efficiatur illi gratus non debetur homini peccatori ex iustitia, ergò neque remissio peccatorum, & cum Deo reconciliatio: consequentia inde probatur euidenter. Nam si habet gratiam Dei, & est illi gratus, iam intelliguntur peccata remissa, & condonata. Explicatur hoc argumentum euidentius. Nam si homini pœnitenti debetur de iustitia reconciliatio cum Deo, (siquidem satisfacit de iustitia pro culpa) vel præsupponitur, quòd iam sit homo gratus, vel sit gratus per opus pœnitentię, si intelligitur gratus Deo, & id quidem merè gratis, ergò iam intelliguntur peccata esse remissa, & iniuria condonata, alioquin nō esset Deo gratus: si verò dicas, quòd sit Deo gratus per opus pœnitentiæ, consequens est, quòd gratia debeatur ex iustitia pœnitenti, quod est dogma planè pestiferum. Demum. Si opus pœnitentię est tantæ virtutis, quòd ei debeatur ex iustitia reconciliatio cum Deo, & condonatio iniuriæ, certum est, quòd procedit ex gratia. Nam opus quòd non procedit ex gratia, nihil valet coram Deo de iustitia si ergò procedit ex gratia, iam ergo præsupponuntur peccata dimissa, & iniuriam esse condonatam, ergo impossibile est, quòd ex iustitia debeatur homini pœnitenti condonatio iniurię.

Propria sententia.

¶ Dicendum est ergò, quòd Deus remittit, & cōdonat culpam gratis per satisfactionem Christi applicatam nobis pro sua misericordia, hæc autem applicatio in homine adulto non fit, nisi per veram pœnitentiam, quæ non meretur remissionem peccatorum, sed est præparatio ad illam habendam. Cum ergò dicit Diuus Thomas quòd homo per pœnitantiam satisfacit pro culpa, sensus est, quòd concurrit suis operibus ad suam iustificationē non quòd mereatur illam, neque quòd de iustitia ei debeatur. In eundem sensum Diuus Paulus dixit, quòd per fidem iustificamur. Rursum, cùm dicit Sanctus Thomas, quòd in iustificatione impij inuenitur quidam modus iustitiæ, verissime dicit. Tum quoniam Deus statuit, vt qui ex adultis non operatur, non iustificetur, tùm verò quoniam iustificatur homo ex iustitia non nostra, sed Christi, vt supra expositum est. Cæterùm quoniam iustificatio est opus gratiæ operantis, & non cooperantis omninò tribui debet Deo, & non nostris operibus Ex dictis

Explicant testimonia. D.Thom.

ergò si benè expendantur facilè colligitur, quòd homo iustus per veram pœnitentiam, nullo modo satisfacit de iustitia pro culpa, satisfacit tamen pro pœna temporali, ad quam post peccati remissionem sæpenumero manet obligatus. Potest etiam dici, quòd pœnitentia est actus iustitiæ vindicatiuæ, ad istum sensum, quòd homo pœnitendo, & vindicando scelera, quæ commisit facit actum iustitiæ debitum, per quem conatur quantum potest recompensare iniuriam Deo factam. Verum tamen non sic est actus iustitiæ, quòd Deus ex iustitia reconcilietur peccatori pœnitenti: quin potius gratis acceptat talem satisfactionem ab homine, quem Deus in barathrum inferni poterat deijcere. Atq; hæc dicta sunt de satisfactione hominis puri. Multò plura disputantur à doctoribus in materia de pœnitentia cum de satisfactione pertractant.

Vtrū Christi satisfactio sit de rigore iustitiæ.

¶ Est alia quæstio longè difficilior circa tertium dictum Diui Thomæ, Vtrum Christus Dominus satisfecerit pro delictis generis humani perfecta satisfactione de omni rigore iustitiæ? Pro parte negatiua sunt varia in infinitum argumenta, quæ proinde in prædicamenta quatuor sunt distribuenda. In primo constituentur argumenta ex parte satisfactionis, in secundo, ex parte offensæ, quę infinita est, in tertio, ex parte Christi satisfacientis, in quarto, ex parte Dei acceptantis satisfactionem.

Argum. ex parte satisfactionis. Primum.

¶ Argumenta primi ordinis sunt ista. In primis. Satisfactio Christi non habet rationem iustitiæ, neque potest habere, ergo non est perfecta de rigore iustitię: antecedens probatur. Nam iustitia est ad alterum, vt habet omnium Philosophorum doctrina, sed Christus Dominus satisfecit sibi ipsi, siquidem satisfecit Deo, ergo non est vera ratio iustitiæ.

Secundū.

¶ Quod si dicas satisfecisse patri æterno, vt sacra scriptura sæpè indicat. Contra, inter patrem & filium non est vera iustitia, vt docet Aristoteles quinto Ethicorum capitulo sexto, ea de causa, quoniam filius est aliquid patris, sed filius æternus habet idem esse cum patre, & habet à patre esse, essentiam, & omnia, ergo minus inuenitur ibi ratio iustitiæ.

Vltimum.

¶ Vltimò. Christus Dominus propriè non satisfecit, neque meruit apud semetipsum, ergo neque apud patrem: consequentia inde probatur. Nam est euidens contradictio, quòd soluatur aliquid vni personæ in diuinis, & non soluatur alteri: nam opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa. Antecedens probatur. Nam eiusdem ad seipsum non est propriè satisfactio, neque meritum.

Argum. ex parte offensæ. Primum.

¶ Argumenta secundi ordinis sic procedunt. Debitum erat infinitum, satisfactio vero Christi Domini finita, ergo non est æquiualens: minor probatur, nam omnia, quæ obtulit Christus patri erant finita, & ipsa oblatio finita erat, siquidem erant res creatæ.

Cōfirmat.

¶ Confirmatur. Nam satisfactio Christi vel erat finita, vel infinita, si primum, habeo quod desidero, si secundum, ergò erat Deus. Nihil enim est infinitum nisi solus Deus.

Secūdum.

¶ Deinde, prouerbium est, & verissimum quidem, quòd peccatum mortale quantum de se est destruit Deū & constituit alterum Deum, & alterum finem vltimum, sed satisfactio Christi non potest constituere Deum, nam est creatura, ergò non est æqualis ad resarciendum damnum, quòd peccatum intulit.

Tertium.

¶ Præterea. Homo peccator propter offensam aduersus Deum commissam, debet pœnam infinitam extensiuè, & intensiuè, sed satisfactio Christi, neque extensiuè, neque intensiuè fuit infinita, ergò non fuit æqualis. Quòd homo peccator mereatur pœnam infinitam extensiuè patet ex illo: Ite maledicti in ignem æternum: quòd intensiuè, asserunt doctores Parisienses in primis graues, inter eos Gerson nobilis autor.

Vltimum.

¶ Vltimò. Esse hominem Deum est infinitum beneficium omnibus modis, collatum generi humano, sed satisfactio Christi non est infinita omnibus modis, nā est creatura, ergò non est æquiualens. Explicatur hoc. Esse

diuinum

diuinum, quòd Deus contulit humanitati est infinitum omnibus modis, nam est Deus, sed satisfactio Christi nō est infinita omnibus modis, ergo. ¶ Argumenta tertij ordinis hæc sunt. Opera Christi Domini sunt satisfactoria ex eo quòd sunt opera Dei & hominis, sed quòd Christus sit Deus & homo est gratia, ergò satisfacit ex gratia, & non de rigore iustitiæ. Minor probatur ex illo Romanorum primo. Prædestinatus filius Dei in virtute, in quo significatur, quòd ex gratia prædestinationis definitum est quòd, Deus esset homo & homo Deus. Et Diuus Augustinus de prædestinatione sanctorum capitulo decimoquinto scribit, quod splendidissimum exemplar prædestinationis, & gratiæ est Christus Dominus: nam qui bus obsecro meritis ad hoc peruenit, vt Deus esset homo? Explicatur hoc. Nam opera Christi Domini erant satisfactoria; quia procedebant ex gratia & charitate, sed gratiam dedit Dominus animæ Christi merè gratis, ergò eius satisfactio fundatur in gratia.

Argumenta ex parte Christi satisfacientis. Primum. Rom. 1. August.

Secundū.

¶ Secundò. Christus Dominus non satisfecit ex proprijs, ergo non satisfecit de rigore iustitiæ. Probatur antecedens, nam omnia, quæ habuit anima Christi Domini erant dona diuinitus collata, ipsa gratia vnionis, & gratia capitis, ipsa vita & operatio.

Tertium. Arist.

¶ Tertiò. Non satisfecit ex aliàs indebitis, sed ex debitis alijs titulis in gratiarum actionem, præcipuè pro beneficio vnionis hypostaticæ, cui consonat illud Aristotelis octauo Ethicorum: Dijs & parentibus non possumus reddere æquale.

Quartum. Col. 1.

¶ Quartò Christus Dominus satisfecit per humanitatem, non per Deitatem, id est, humanitas fuit principiū elicitiuum satisfactionis, ergò non fuit infiniti valoris. Probatur consequentia. Nam omnis operatio proportionatur principio elicitiuo, sed humanitas Christi est finita, ergò eius satisfactio non fuit infinita. Explicatur hoc. Nam Christus Dominus satisfecit in quantùm homo, sed in quantùm homo erat minor patre, creatura subiecta Deo, ergò non satisfecit de rigore iustitiæ. Certè si Christi satisfactio fuit sufficientissima, quomodo quadrant ea, quæ dicit Diuus Paulus ad Colossenses primo: Adimpleo ea, quæ desunt passionū Christi in carne mea pro corpore eius, quòd est Ecclesia? & illud, quòd Christus orabat pro redemptione generis humani? Satisfactio siquidem de rigore iustitiæ non innititur precibus.

Argumē. Lutheri.

¶ Item arguit Lutherus. Si satisfactio Christi fuit sufficientissima, quorsum a peccatoribus alia satisfactio expostulatur.

Argumenta ex parte Dei acceptante satisfactionem. Primum.

¶ Argumenta ex parte Dei ista sunt. Deus gratuita beneuolentia acceptauit satisfactionem Christi, & non ex iustitia, ergò non fuit perfecta ex toto rigore iustitię. Probo antecedens: nam nullus in republica tenetur acceptare satisfactionem, nisi secundum leges statutas in republica, sed erat lex à Deo statuta contra hominem, In quacunque die comederis ex eo morte morieris, ergò non tenebatur Deus acceptare aliam satisfactionem. Certè si rex Galliæ haberet ius ad puniendum hominem, tametsi rex Hispaniæ offerret satisfactionem illi, non teneretur acceptare illam, ergò cum Deus habeat ius ad puniendum hominem, quamuis Christus offerat satisfactionem non tenetur acceptare.

Secūdum.

¶ Secundò. Deus nihil debet Christo, aut eius satisfactioni, ergò eius satisfactio non fuit de rigore iustitiæ: antecedens probatur; tùm ex illo D. Augustini, reddis debita nulli debens; tùm verò quoniam si Deus annihilaret humanitatem Christi, non faceret illi iniuriam, ergò si Deus non acceptaret satisfactionem Christi, non irrogaret illi: neque inferret iniuriam: tùm tertiò quoniam ille, qui debet de iustitia, si non soluit, iniustitiam committit, sed si Deus non acceptaret Christi satisfactionem non committeret iniustitiam, quod sic ostendo: nam Deus post satisfactionem Christi mansit Dominus vniuersalis omnium, humanitatis Christi, satisfactionis, beatitudinis, ergò etiam si vniuersa hæc annihilaret non committeret iniustitiam: sic enim definitur dominium: Est facultas vtendi re in omnem vsum sine iniuria alterius: tùm vltimo, quoniam ille, qui debet creditori, inferior est, ergò si Deus debet alicui eo inferior est, ergò Deus non est. Propter hæc argumenta Scotus in tertio distinct. decimanona, quæstione vnica, & distinctione vigesima, quæstione vnica, ad penultimum & vltimum argumentum tenet, quòd Christus non satisfecit perfectè de toto rigore iustitiæ, & parùm reuerenter, & dignè loquitur de Christo. Consentit Durandus in eadem distinctione, quæstione secunda, & in quarto, distinctione decimaquinta, quæstione prima, & doctor Medina codice de pœnitētia, quæstio. prima de satisfactione.

Scotus. Durand. Medina.

Explicatio qōnis. 1. Conclu. Rom. 3.

¶ Ad huius rei expositionem est prima conclusio. Christus satisfecit de iustitia propria non metaphorica. Patet ex illo Romanorum tertio. Quem proposuit propitiatorem per fidem ad ostensionem iustitiæ suæ: obseruandum est illud verbum, ad ostensionem iustitiæ suæ, quod emphasim habet. Et primæ Corinthiorum primo. Christus factus est nobis iustitia, sanctificatio, & redemptio, non solùm satisfecit de iustitia, sed est ipsa plenitudo iustitiæ, à qua omnis iustitia nostra deriuatur. Item. Quilibet homo iustus meretur, & satisfacit coram Deo, ex vera & propria iustitia: vt patet ex illo secundæ ad Timotheum quarto. De reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus iudex iustus, ergò.

1. Cor. 1. 2. Tim. 4.

2. Conclu.

¶ Secunda conclusio. Christus Dominus quantum ad sufficientiam satisfecit pro omnibus, quantum ad efficaciam verò pro ijs, qui salui fiunt tantùm. Vtraque pars huius conclusionis habetur expresse in sacris scripturis: Ioannis decimoseptimo. Non pro mundo rogo, sed pro ijs, quos dedisti mihi, quia tui sunt. Sermo est de oratione efficaci: nam quantum ad sufficientiam orauit pro omnibus: & primæ Ioannis secundo, dicitur: Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantùm, sed pro totius mundi. Prima pars in qua fit sermo de prædestinatis intelligitur quantum ad efficaciam, secunda verò quantum ad sufficientiam: nam Christi remedium de se sufficientissimum est pro infinitis hominibus, & mundis si essent. Et primæ ad Timotheum quarto. Christus est Saluator omnium, maximè fidelium: prima pars intelligitur quantum ad sufficientiam, secunda verò quantùm ad efficaciam: sermo enim est de fidelibus, qui habentes fidem, per charitatem operantur. Ex his facilè est intelligere sacras scripturas, quædam enim asserunt Christum Iesum esse Saluatorem omnium, & mortuum esse pro omnibus, vt primæ ad Timotheum secundo, & secundæ Corinthiorum quinto loquuntur quantum ad sufficientiam. Interdum verò asserunt, quòd Christus est mortuus pro multis Matthæi vigesimo & vigesimosexto. Sensus est, quantùm ad efficaciam. Potest etiam esse alius commentarius, quòd ibi multi accipiatur pro omnibus vniuersaliter ex phrasi scripturæ, vt Romanorum quinto, per vnius inobedientiam peccatores constituti sunt multi, id est, omnes. Legendus est pro ista conclusione Diuus Augustinus in libro in quo refellit articulos sibi falso impositos, articulo primo.

Ioan. 17. 1. Ioan. 2. 1. Tim. 4. 1. Tim. 2. 2. Cor. 5. Math. 20. & 26. Rom. 5. D. Aug.

3. Conclu. respōsiua quæstio.

¶ Tertia conclusio. Satisfactio Christi Domini fuit sufficiens perfectè, imò excedens peccata multa, & omnia debita omnium hominum, & id quidem ex toto rigore iustitiæ. Probatur ex sacris scripturis Psalmus 129. Et copiosa apud Deum redemptio: cùm dicitur copiosa redemptio significatur abundantia redemptionis & iustitiæ: si autem imperfecta est, & ex acceptatione diuina tantùm valorem habuit, quomodò copiosa est? & Esaiæ decimo. Consummatio abbreuiata inundauit iustitiam. Satisfactio Christi dicitur consummatio abbreuiata, quoniam vna oblatione sanctificauit electos, vt dicitur Hebræorum decimo: dicitur autem inundasse iustitiam, vt significetur abundantia iustitiæ, & satisfactionis, quæ est in Christo Iesu. Sed Diuus Paulus est totius in hac veritate demonstranda, præcipuè Romanorum quinto, vbi ait, non sicut delictum, ità & donum: & iterum, vbi abundauit delictum superabundauit & gratia: rursus, si vnius delicto mors regnauit per vnum multò magis

Psal. 129. Esa. 10. Heb. 10. Rom. 5.

abundantiam gratiæ, & donationis, & iustitiæ accipientes in vita regnabunt per vnum Iesum Christum, Quibus verbis significat Paulus, iustitiam, & satisfactionem Christi multò potentiorem, & efficaciorem esse, quam fuerit delictum Adæ: & certè si delictum Adami de rigore iustitiæ intulit tot damna, & satisfactio Christi bona opposita non sic intulit, non ideò quadrat similitudo Pauli inter Christum & Adam, nec tantus est Christus in bono, quantus Adam in malo, & potentius fuit delictum Adæ, quam donum Christi, cuius oppositum testatur Diuus Paulus. Est aliud insigne

Heb. 5.

testimonium ad Hebræos quinto. Exauditus est pro sua reuerentia: quę sententia habet duplicem commentarium, vnus est, exauditus est pro sua reuerentia, quam semper exercuit erga patrem cœlestem. Secundus est. Exauditus est pro reuerentia, quę filio Dei naturali debetur, quę infinitę dignitatis est: & ad Hebręos capitulo decimo. Impossibile est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata, propter quod ingrediens in mundū dicit: Holocaustomata, & oblationes noluisti, corpus autem adaptasti mihi. Certè ex acceptatione diuina, sanguine taurorum poterant auferri peccata, loquitur ergò de plena & rigurosa iustitia, & ait, quòd per satisfactionem Christi plenè & de iustitia auferuntur peccata: cui consonat illud ex capite nono, si sanguis taurorum & hircorum, & cinis vitulæ aspersus sanctificat coinquinatos ad mundiciam carnis, quantò magis sanguis Christi mundabit conscientias nostras ab operibus mortuis & cæt. Quibus in verbis significatur elegantissimè valor sacrificij Christi Domini: in primis ex parte offerentis, qui erat verus Deus infinitè Deo gratus, & ideò dicit quantò magis sanguis Christi, de quo scriptum est, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Deindè ex parte rei oblatæ, & ideò subiunxit, semetipsum obtulit immaculatum. Tertiò, ex parte modi offerendi, & ideò subdit Paulus per Spiritum sanctum, non igne sicut cætera sacrificia antiquæ legis, sed per spiritū

Heb. 10.

1. Pet. 1.

dilectionis & amoris. Tandem Diuus Petrus in prima epistola capite primo, non corruptibilibus auro & argēto redempti estis, sed pretioso sanguine agni immaculati. Sed si istud pretium imperfectum est, quomodò apud Diuum Petrum pretiosissimum est; Idem confirmatur

Clemens sextus.

ex sententijs patrum. Clemens sextus in extrauaganti, vnigenitus de pœnitentijs, & remissionibus, dicit, quod vna gutta sanguinis Christi Domini propter vnionem hypostaticam sufficiebat pro redemptione generis hu-

D. August.

mani. Et Diuus Augustinus decimotertio de Trinitate, capitulo decimotertio & decimoquarto, dicit necessarium fuisse Deum fieri hominem, vt æquissimo iure & de rigore iustitiæ genus humanum redimeretur. Quæ quidem sententia falsa esset, nisi intelligeretur de perfecta,

Leo.

& rigorosa iustitia. Leo Papa in sermone primo de natiuitate Christi sic ait. Si non esset verus homo non præberet exemplum, si non esset verus Deus non afferret remedium: loquitur de remedio sufficiente ad æqualitatē

D. Ansel.

iustitiæ, alioquin illa sententia esset falsa. Diuus Anselmus in duobus libris cur Deus homo id præcipuè conatur ostendere, scilicet, incarnationem Dei fuisse necessariam, vt satisfaceret homo de iustitia pro delicto ge-

Autores sacri.

Rom. 5.

neris humani. Idem docent vniuersi sancti patres exponentes illud Romanorum quinto. Non sicut delictū ita & donum, Ambrosius, Chrysostomus, Theophylactus, Euthimius. Idem constanter sentiunt doctores

Scholastici.

scholastici in tertio distinctione vigesima. His autoritatibus accedunt rationes optimæ Prima. Satisfactio Chri-

Probatur ratione cōclusio.

Prima rō.

sti fuit infinita ex parte eius, cui fit satisfactio, sicuti delictum fuit infinitum ex parte eius, contra quem fuit commissum, & fuit ex proprijs, & non ex alias debitis ergò fuit perfecta ex toto rigore iustitiæ: prima pars antecedentis patet, nam actus charitatis versatur circa Deum, qui est bonum infinitum, & satisfactio proficiscebatur ex charitate. Quod esset ex proprijs sic probo. nam gratia, & charitas, & cætera charismata Spiritus sancti, erant propria & connaturalia verbo diuino, & ipsum verbum diuinum hæc contulit humanitati. Itaque si qua gratia facta est in his beneficijs communicandis, facta est humanitati non supposito diuino. Ex eodem principio sequitur, quo modo nō satisfecit ex alias debitis, hæc enim vniuersa illi erant propria, & connaturalia.

Secunda.

¶ Secunda ratio. Si Christi Domini satisfactio fuit imperfecta, & fundatur in acceptatione diuina, ergò Christus gratis mortuus est: probatur consequentia, nam purus homo potuit satisfacere ex acceptatione diuina.

Gal. 2.

Ad istum modum arguit Paulus ad Galatas capitulo secundo cum ait, Si per legem iustitia, ergò gratis Christus mortuus est, id est, si lex naturalis, aut scripta potuit hominem iustificare, gratis Christus mortuus est: aut igitur probatio Pauli inualida est, aut nostra: euidenter demonstrat.

Tertia.

¶ Tertio. Satisfactio Christi fuit infiniti valoris, ergò fuit superabundans. antecedens probatur, tùm ex parte offerentis, qui erat Deus infinitus, tùm ex parte rei oblatæ, non enim tantum obtulit vitam suam, sed semet ipsum, tùm ex parte gratiæ, habuit enim infinitam gratiam, tùm habitualem, tùm etiam gratiam unionis. Pro

Actiones sunt suppositorū.

quo notandum est, quòd actiones non sunt formarum, sed suppositorum, forma est principium, quo operamur suppositum est, quod operatur. Itaque verbum diuinum satisfaciebat & reconciliabat nos patri, sed quoniā non poterat satisfacere in natura diuina, quippe quæ nō erat inferior, assumpsit naturam humanam, vt in ea Deo satisfaceret. Hoc significat Paulus secundæ Corinthio-

2. Cor. 5.

rum quinto dicens. Deus erat in Christo, mundum recōcilians sibi. Itaque Deus reconciliabat & satisfaciebat, nō homo infirmus, & purus: & quemadmodum natura humana ex vnione hypostatica ad Deum habebat infinitatem, qua melior excogitari non potest, sic operatio Christi humana ex coniunctione ad Deum, quia erat operatio Dei & hominis, habet quandam infinitatem, qua melior excogitari non potest.

Quarta.

Gen. 4.

¶ Item. Tantò operatio est gratior quantò subiectum operans est gratius. Iuxta illud Genesis quarto. Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius, id est, prius respicit operantem, & deinde munera, sed Christus Dominus erat infinitè gratus Deo, ergò.

Vltima.

¶ Vltimò. Nostra sententia extollit dignitatem Christi, & consonat sacris scripturis, & opposita conculcat Christum, & sacras scripturas, ergò nostra est amplectenda. Ad argumenta in contrarium respondetur.

Ad argu. primi generis.

Ad primū

¶ Ad primum, primi prædicamenti respondetur, quod satisfactio Christi habet veram rationem iustitiæ. Tùm quoniam satisfecit alteri personæ, videlicet patri, tùm verò quoniam satisfecit sibi per aliam naturam. Itaque Christus quatenus habet Deitatem acceptat satisfactionem, quam ipse offerebat per humanitatem, sed & Christus ratione humanitatis est sibi subiectus quatenus habet Deitatem, in qua superior est. Certè si ego haberē duas animas rationales, altera respectu alterius mereri posset; quamuis meritum non esset ad alterum, sed ad idem respectu alterius naturæ. Vel dicendum quod hic non quæritur, Vtrùm Christus meruerit apud patrem æternum, vel apud Deum respectu præmij, quòd promeruit: Sed est sensus, quòd si meritum Christi constituatur in vna statera, & peccata omnium hominum in altera, meritum illud maximè præponderaret. Vtrùm verò obligauerit Deum, alia quæstio est inferiùs examinanda.

Ad secundum.

D. Thom.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quòd inter patrem & filium est vera ratio iustitiæ in quibusdam negotiis gerendis, vt dicitur secunda secundæ, quæstione quinquagesima septima, articulo quarto. Est etiam magnum discrimen: nam filius in humanis habet esse à patre tanquam à causa, & habet esse per voluntatem paternam. & ob id est inferior, & non potest reddere æquale: sed Christus Dominus quanquam est genitus a patre, non est effectus à patre, nec habet esse per voluntatem patris, generatur enim per naturam, & ideò tam bonus est filius, quàm pater suus, & sic potest reddere æquiualens. ¶ Ad tertium ex di-

ctis

Ad argum secundi prędicaméti. Ad primú. Satisfactio Christi est infinita in genere satisfactiõis.

ctis patet, quid dicendum sit. Ad argumenta secuodi prędicamenti. ¶ Ad primum coocessa maiore, negatur minor: Dicendum namque est, quod licèt satisfactio in genere entis fuerit finita, fuit namque producta ab anima Christi Domini: Cæterùm ratione suppositi, quia erat operatio Dei, & hominis erat infinita personaliter. Itaque erat infinita in genere satisfactionis, ex quo non sequitur, quòd sit Deus: nam non erat infinita simpliciter, sed in tali genere, sicut linea infinita Deus non esset. Sed oportet explicare quæ nam sit ista infinitas in operatione Christi, num est aliquid absolutum, an relatum? Substantia an accidens? Respondetur. Non oportet commeotari, quòd à verbo diuino effluat aliquid positiuum in operatione bumana Christi Domini, sed sat fuerit ad eius infinitum valorem, quòd sit operatio à verbo diuino elicita, & exercita, sicut in motu brachij artificioso, cùm pictor depingit imaginem, non est necessarium commentari, quod effluat aliquid ab intellectu in brachio, sed sat fuerit, quòd dirigatur operatio ab intellectu artificis. Ex boc facilè explicatur alia quæstio, quid est, quòd Deus producit satisfactionem Infinitam, & meritum infinitum intensiuè, & tamen non potest producere albedinem, aut calorem infinitum? Sed de hac re iterum redibit sermo.

Quæ sit io finitas in operatione Christi.

Ad secundum.

¶ Ad secundum respondetur, quod cum dicimus, peccatum mortale destruere quantum in se est Deum, & alterum Deum ponere, est loquutio metapborica, & sensus est, quòd peccator præfert creaturam Deo, & pro nihilo babet illum. Secundo respondetur, quòd licèt esset verum in proprietate loquutionis, non solus Christus, sed quicuuque habens Dei charitatem, quantum in se est desiderat ponere, & adiuuare bonum diuinum: nam non solum gaudet, quòd Deus fruatur bonis suis, sed etiam desiderat, si possibile esset adiuuare, & promouere bonum diuinum. Ad hoc propositum solet citari sententia Augustini loquentis cum Deo, quam ego in illo non inuenio. Si ego essem Deus, & tu Augustinus, inquit Augustinus, ego vellem quod tu esses Deus.

August.

Ad tertiũ Pœna personæ diuinæ fuit maxima.

¶ Ad tertium respondetur, primò falsum esse, quòd peccator mereatur pœnam infinitam intensiuè, in quaro fallnntur Parisienses, sed dato ità esse, maior fuit pœna passionis Christi, quia patiebatur persona diuina, quàm infinita pœna intensiuè omnium bominum & Angelorum: nã non debebatur pro infinita offensa vel minima pœna personæ diuinæ pro vno instanti. Volo dicere, quòd plus est minima pœna in persona diuina, quam infinita pœna bominum, Angelorum, & creaturarum imaginabilium.

Ad vltimũ

¶ Ad vltimum respondetur, quòd satisfactio Christi fuit sufficiens in gratiarum actionem pro voiuersis beneficijs collatis à Deo, tùm suæ humanitati, tùm vniuersis creaturis: & ad argumenium dicendum est, quòd licèt esse diuinum fuerit collatum humanitati, non tamen fuit communicatum humanitati, vt esset Deus, sed quod esset vnita diuinitati, ex quo habet dignitatem infinitam, quam etiam operatio Christi Domini habet: nam erat operatio Dei & hominis coniuncta diuinitati: vel dicendum, non esse incommodum coocedere, quòd sicut Deum esse hominem non cadit sub merito, ità huius beneficij non datur ęquiualens satisfactio, est enim beneficium irreddibile. Quandò ergò diximus, quòd satisfactio Christi est sufficiens pro omnibus beneficijs, intelligitur pro omnibus alijs, non pro isto, quod est aliorum fundamentum.

Ad argum. tertii prædicaméti. Ad primũ.

¶ Ad argumenta tertij prædicamenti respondetur: & ad primum, quod satisfactio Christi Domini præsupponebat quidem gratiam vnionis, quòd esset Deus homo, sed bæc gratia erat propria verbi diuini. Nam omnes tres personæ sanctissimæ Trinitatis boc beneficium contulere humanitati, & ideo Christus non satisfaciebat ex aliena gratia, neque ex fauore aliundè emendicato. Secundo respoodetur, licèt ad satisfactionem Christi præsupponatur gratia, quòd Deus vellet acceptare satisfactionem, & quòd dederit nobis filium suum in propitiatorem, ex hoc non sequitur eius satisfactionem oon esse condignam, nam supposito hoc beneficio erat Deus & homo, qui debebat exandiri pro sua reuerentia. Itaque hæc vnio non dedit personæ diuinæ aliquem valorem, vel efficaciam, quam anteà nõ habebat.

Ad secundum.

¶ Ad secundum negatur antecedens: nam gratia, & charitas, quæ collata sunt humanitati Christi erant propria, & counaturalia verbo diuino, & ipsum verbũ diuinum communicauit ea humanitati. Itaque gratia non est facta verbo diuino sed bumanitati.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium ex prædictis in pręcedenti solutione patet quid dicendum sit. Nam certè si saósfecit ex proprijs, non satisfecit ex aliàs debitis.

Ad quartum.

¶ Ad quartum respondetur negando consequentiam: nam humanitas Cbristi concurrit quantum ad substantiam operis meritorij, & satisfactionis, sed valorem, & pretium tribuit persona diuina, quæ cnm infinita sit, tribuit, vt satisfactio sit infinita personaliter, ex dignitate personæ satisfacientis, sicut penicillus tantùm concurrit ad substantiam operis depingendi, sed ars, quæ est in intellectu artificis concurrit quo ad modum, & ideo ei tribuitur operationis nobilitas, & excellentia: falsum est ergo quod operatio solum proportionetur principio effectiuo instrumentario, præcipuè namque in dignitatem operantis referri debet.

Ad aliud argumen.

¶ Ad aliud, quia satisfecit in quantum homo, respoodetur, adæquatè falsum esse; sed satisfecit in quantum Deus, & bomo: nisi fortasse fiat sensus, quòd satisfecit per operationes, quas exercebat per humanitatem, quas etiam Deus exercebat. Certè argumentum hoc videtur pręsupponere errorem intolerabilem, quòd in Christo erant duo supposita, & duo operantes, & quod esset aliqua operatio humanitatis, quam Deus oon exerceret.

Exponitur D. Paulus.

Ad alind ex Diuo Paulo, Adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi. Respondetur, quod hæc sententia habet varias expositiones, duæ mibi maximè probãtur: prima est, quòd patior pro vobis, oolo mibi acceptum referatis. Sed Christo, qui in nobis, hoc est membris suis adhuc patitur: boc enim vnum ei deesse poterat, nam in seipso pati amplius non potest. Altera explicatio est Christus in corpore suo nõ omnia perfecit, oon.n. sufficit passio ipsius ad conuersionem gentiũ, si non prædicetur, Euangelium, quod ergò hic deest passionũ Christi, ego adimpleo docendo, & prædicando, & iniurias patiendo.

Ad aliud argum.

Ad aliud, quia orauit Cbristus patrem pro redemptione, dicendum est, quod debitum per iniuriam & offensam contractum per preces remitti solet, quæ ad satisfactionem & humiliationem potissimè valent, & sic fecit Christus.

Ad argu. Lutheri.

Ad alind argumentum Lutheranorum respondetur, nos verè fateri quantum ad sufficientiam pro omnibus peccatis satisfecisse Christum, sed tamen dicimus eandem nobis satisfactionem, vel per sua sacramenta, vel per oostra opera ex suo auxilio promanantia applicari, & sic virtute suæ passionis satisfacimus, vnde totum Christo redemptori nostro attribuimus.

Ad argu. quarti prædicaméti. Ad primũ & secũdũ.

Ad argumenta quarti prædicamenti ex parte Dei. ¶ Ad primum, & ad secnodum sunt duæ solutiones, vna est, vt concedamus, quod Deus non tenebatur satisfactiooem acceptare, sed supposito quod satisfactione genus humanum erat reparandum, si Christus Dominus offerebat satisfactionem tenebatur acceptare: si quidem Deus erat & bomo.

Differẽtia satisfactionis Christi & aliorũ.

Altera solutio est, quòd boc habet propriuũ satisfactio Christi super omnes alias satisfactiones, quòd nullus alius bomo potest satisfacere de coodigno pro peccato alterius, neque hoc exigit æquitas, aut iustitia, vt vni remittatur peccatum per satisfactionem alterius, Christus verò hoc potuit propter suam dignitatem, si quidem erat Deus & homo.

Ad vltimũ

¶ Ad vltimum argumentum respondetur, quòd coniiciebat oos in magnam difficultatem, Vtrum Deus propriè debeat aliquid alicui? de qua re disputatur. 1. p. quæst. 21. & 1. 2. quæst. vltima. Nunc pro certò statuatur ex doctrina Diui Thomæ, quòd Deus propriè nulli debet: & ad argumentum propositum dicendum est, quòd satisfactio, & meritum Christi est de rigore iustitiæ coram Deo: quia si Deus posset constringi,

Deus propriè nulli debet.

gi,& obligari,certè obligaretur. Cæterùm quia oon est
capax obligationis nõ obligatur, neque dicitur propriè
aliquid debere. Itaque meritum Christi, & eius satisfa-
ctio si considerentur in ordine ad præmium æquale est,
& supercxcedens, si tamen considerentur in ordine ad
Deum, apud quem promeruit, non constituit illum de-
bitorem, neque obligat illum; quia non est capax obli-
Caieta. gationis. Hæc est doctrina domini Caietani. 12. quæst.
Dubium. vltima, articulo 1. Sed ex his, quæ diximus duæ paruę du
bitationes restant. Prior est, vtrùm de potentia Dei abso-
luta potuerit purus homo satisfacere pro toto genere
humano? respondetur, ex acceptatione diuina certè po-
tuit. Hoc asserit Diuus Thomas in hac solutione ad se-
D.Thom. cundum, quam examinamus: nam in ea loquitur de sa-
tisfactione; quæ requiritur ad reparandum genus huma
nũ per peccatum prolapsum, & inquit, ꝙ purus homo
potuit imperfectè satisfacere ex acceptatione diuina. &
infrà quæst. 64. artic. 4. dicit, quòd Christus potuit com-
municare ministris potestatem excellentiæ, dando eis
plenitudinem gratiæ, vt suo nomine instituerentur sa-
cramenta, & homines sanctificarentur. Idem docent vni
uersi doctores in 3. d. 20. & in 4. d. 15. & ratio est euidẽs.
Nã Deus potuit absoluta potẽtia acceptare pœnitentiã
Adæ, vel alterius hoĩs pro salute generis humani, sed de
potentia ordinaria id nunquam facit. Sed contra istã do-
Prima obiectio. ctrinam sic argumẽtor. Nam Adamus meruit oĩbus ex-
Secunda. pulsionem à regno, vt habet sana doctrina, cur ergò nõ
meruit reparationẽ pro omnibus? Deinde si Adam per-
seuerasset in gratia, meruisset omnibus cõfirmationem
in illa, ergo purus homo potuit mereri omnium homi-
num salutem. ¶ Ad primum argumentum quidam do
Solutio primæ. ctores negant antecedens, & dicunt, quod peccatum ori
ginale non contrahitur ex merito, sed ex naturali pro-
pagatione. Ego verò ad consutationem argumenti, ne-
go consequentiam. Tùm quoniam homo plus potest
in malo, quàm in bono, iuxta illud: Perditio tua ex te, tã
tummodò in me auxilium tuum: tum verò quoniam
peccatum illud fuit peccatum totius naturæ, pœnitentia
verò Adæ fuit donum tantum personale, prout explica-
Ad secũdũ tur in materia de peccato originali. ¶ Ad secundum re-
spondetur negando antecedens. Nã de lege ordinaria
non fuit ita à Deo ordinatũ, vt optimè demonstrat Di-
D.Thom. nus Thomas. 1. p. quæst. 100. art. 1. de potentia verò abso-
Dubium, qd possit homo cũ gratia vt ĩduit merita Chr̃i luta cõcedo id fuisse possibile. ¶ Alia dubitatio est, quid
possit homo cum gratia, vt induit merita Christi? Pro
quo scito, quòd dupliciter Christus est causa nostræ san-
ctificationis. Primò est causans charitatem, & gratiam in
nobis, qua nostra sanctificatio est accepta Deo, secundò
vt est perfectè satisfaciens pro delictis totius mundi. Se-
Satisfactio nostra ex duobus habet efficaciam. cundò scito, quòd nostra satisfactio ex duobus habet ef-
ficaciam. Tùm ex gratia, quæ infunditur nobis desuper,
qua nostra sanctificatio Deo accepta est, tùm verò quia
innititur satisfactioni Christi, sed neutro modo est suffi-
cient simpliciter, sed secundum acceptionem, quia gra-
tia tenet se ex parte Dei cui fit satisfactio, & communica
tio satisfactionis Christi misericorditer nobis fit, pro-
pter quod cum dicit Diuus Thomas hic in hac solutio-
ne ad secundum, quòd satisfactio nostra habet effica-
ciam ex satisfactione Christi, non est intelligendum,
quòd satisfactio Christi efficiat nostrã satisfactionẽ effi-
cacẽ, & sufficientẽ ad æqualitatẽ simpliciter, sed solum si
gnificatur, quòd satisfactio nostra super satisfactionem
Christi innitatur, & sit illius quædam participatio. Sic er
gò dicendũ est, quòd homo satisfaciẽs virtute passionis
Christi potest dupliciter considerari. Vno modo capien-
do satisfactionem hominis per se id est, distinguendo eã
à satisfactione Christi, licèt per gratiã Christi eam habea
mus, & hoc modo nõ est satisfactio perfecta, quia gratia
illa, & cõmunicatio nõ se tenet ex parte satisfaciẽtis. Alio
modo potest considerari, vt coniuncta sit satisfactio ho-
minis satisfactioni Christi, & hoc modo satisfactio ho-
minis est perfecta, & efficax, & de rigore iustitiæ. Quod
Caietan. explicat Caietanus ad finem articuli his verbis, Ex Chri-
sto, inquit, & nobis constituitur vna persona mystica, &
ideo satisfactio mea cõiũcta satisfactioni Chr̃i fit æqua-
lis simpliciter, vt est satisfactio mysticæ personæ, imò, &
quandoque super excedit, iuxta illud ad Colossen. 1. Ad-
impleo ea, quæ desunt passionum Christi in carne mea, Col. 1.
&c. Hæc sententia Caietani multis videtur & falsa, & du
ra, sed doctoribus videtur verissima. Omnes enim iusti
cum suo capite Christo comparantur ad patrem, vt vnũ
corpus perfectum, & sic Christus, & omnes cõsiderantur,
vt debitores. Christus enim debitum nostrum fecit,
suum, volens pro illo satisfacere. Vnde Psalm. 21. Longè Psal. 21.
à salute mea verba delictorum meorum: vocat sua pro
quibus satisfacere decreuerat, & hoc modo satisfactio
mea est de rigore iustitiæ, qm̃ ipse Christus est, qui offert
patri satisfactionem meam tanquam suã propriam: vnde
infrà quæst. 49. at. 1. dicit Diuus Thomas, quod sicut na- D. Thom.
turale corpus est vnum ex membrorum diuersitate cõsi-
stens, ità tota ecclesia computatur vt vna persona cum
suo capite, quod est Christus. Verũ est, quod iste modus
loquendi Caietani non est vsitatus, quare loquendum
est, vt plures. Sed infert Caietanus, quòd si satisfaceret
quis ex gratia habita aliundè, quàm ex passione Christi
imperfectior multò esset, quam nostra, quia solum inni-
teretur gratiæ, nostra vero iustitiæ. Hæc doctrina consen
tanea est primũ omnium sacris literis. Esaias, postquàm Esa. 49.
cap. 49. & initio quinquagesimi, captiuitatem Ecclesiæ,
& totius generis humani, & hostium potentiam descri-
pserat, ac Deinde Christi obedientiam, & passionem, per
quam Deus redemit Ecclesiam suam, & genus huma-
num à captiuitate, cõtinuò subijcit, Iuxta est qui me iu-
stificat, quis contradicet mihi? stemus simul, qui est ad-
uersarius meus accedat ad me ecce Dominus Deus auxi
liator meus, quis est qui cõdemnet? similia verba inquit
Ioh ca. 17. Libera me, & pone me iuxta te, & cuiusuis ma- Iob. 17.
nus pugnet contra me. D. Paulus Ro. 8. Si Deus, inquit, Rom. 8.
pro nobis, quis contra nos? explicat autem continuò
modũ, quo Deus ꝓ nobis est, ꝙ proprio filio suo nõ pe-
percit, sed pro nobis tradidit illũ, certè vt vice oium no-
strum puniretur, & mactaretur, qũo non etiam cum illo
oĩa nobis donabit? & continuò, quis accusabit aduersus
electos Dei? Deus qui iustificat? quis est qui cõdemnet?
Christus Iesus, qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui
est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis? vo-
lunt his locis Prophetæ, & Apostolus, Deum etiam ip-
sum teneri ex iustitia ad acceptãdam satisfactionẽ, neq;
posse arguere, & condemnare hominem, si consideretur
homo ipse secundum, quod à parte sua est Christus Do-
minus, & hoc volũt vocabula illa, iuxta est, simul, & pro
nobis. Idẽ Apostolus 2. ad Chorinth. 5. Eum, qui non no- 2. Cor. 5.
uit peccatum, pro nobis peccatũ fecit, vt nos efficeremur
iustitia Dei in illo. Quem locum explicãs August. in En- August.
chirid. cap. 41. inquit. Ipse ergo peccatum vt nos iusti-
tia, nec nostra sed Dei, neq; in nobis, sed in Christo fiat,
ipse peccatum non suum, sed nostrum neque in se, sed
in nobis. Quæ verba D. Augustini; quoniam Catholica
non essent si intelligerentur ità, vt nobis nõ inesset for-
maliter iustitia qualiscunq; imperfecta, intelligẽda sunt
citra dubium ad æqualitatem, & de toto rigore iustitiæ.
Hæc enim iustitia non in nobis, vt in nobis est, sed vt in
Christo capite nostro, & sic nos efficimur (vt ait Paulus)
iustitia Dei, tùm quoniam talis iustitia est Dei pſonali-
ter, imò & nostra personaliter, secundum istã considera-
tionem mysticæ personæ, tùm etiam qm̃ talis iustitia est
sufficiens perfectè coram tribunali Dei. Dicitur autem
à D. Paulo, Christus Dominus factus peccatum, quoniã Quomò Christus factus sit peccatũ.
fideiussor factus est pro peccatis, debitor pro eisdem, sa-
tisfactor pro peccatis, sacrificium, & victima pro pecca-
tis: quo loco poterit quisque contemplari quid caput mẽ
bris, quid contrà, membra capiti communicemus. Ille
nobis iustitiam dedit, membra capiti peccata humana.
Deindè regula quædam est celebris Tychonij, quam in- Regula Tychonii obseruanda.
ter alias refert & approbat D. Augustin. 3. de doctri-
na. capitu. 30. & 31. cum sequentibus ad explicandas
sacras literas maximè vtilis, quæ regula habet quæ-
dam, quæ dicuntur de capite in diuinis literis veri- D.Augu.
ficari de membris, quædam contrà, quæ dicun-
tur de membris verificari in capite: legantur ali-
qua

D.Augu. Psa.21. Ephes.2.

qua loca,quæ affert D Au. pro re hac io allegato.c.31.solet afferri & illud Psal.21. quod Christus dicit:Longè à salote mea verba delictotum meorum. Vbi Christus vocat delicta sua, delicta membrorum. & ad Ephes. 2. dicitur, Coosedere nos fecit io cœlestibus in Christo,sedente ipsò ad dexteram Dei patris. Ad euodem ergo modum satisfactio perfecta, quæ de Christo dicitur tanquam de capite dicetur etiam de nobis tanquam de membris. Est etiam hæc cooclusio oimis consentaoea doctrioæ D.Tho. io multis locis:in hac solutione inquit.Quia omne imperfectum supponit aliquid perfectum, à quo sustentetur,inde est, quod omois puri hominis satisfactio efficaciam habet à satisfactiooe Christi. Sed expressius hanc senētiam capitis,& membrorum, quantum ad meritum, & satisfactiooem docuit iofrà q.48.art.1.inquiens: Opera Christi eo modo se habent tàm ad se,quàm ad sua membra,sicut se habent opera alterius hominis in gratia constitoti ad ipsum.Et io arti.2.in solotione ad primum,Caput & mēbra sunt vna persona mystica, & ideò satisfactio Christi ad omoes fideles pertinet, sicut ad sua membra.& q.49.artic.1.idem docet,& adhibet simile, & exemplum.Sicut,ioqoit,si homo per aliquod opus meritorium, quod mano exerceret,redimeret se à peccato, quod pedib⁹ commisisset, sic satisfactio Christi atque si esset propria existimaoda est.Quibus locis formalius, & profuodius loquitur D. Tho.quam in 4.d.15.q. 1.artic. 2.ad 1.imò quam in 1.2. quæst.114.artic.3.vbi meritum, & satisfactionem oostrā refert in motionem, & aoxilium diuinum, nihil curans de Christi satisfactione;& iuxta hanc doctrinam explicādus est M.Soto io 4.dist. 19.quæst.1.articu. 2. circa tertiā cooclusionem ioquiens: quia Christus de iustitia condigna pro nobis satisfecit eo ipso, quod eius efficimur mēbra, ratio illa iustitiæ ex oostro io nos capite derioatur. Probatur deiode ratione hæc cooclusio.Totum Ecclesiæ corpus simul cum capite Christo satisfecit de rigore iustitiæ, ergo quodlibet etiam membrum cum capite satisfacit de rigore iustitiæ. Sit simile: si aliqua societas debeat aliquod debitum, si vous socius illius societatis nomine totius societatis persoluat debitum,licèt alii socii non essent soluendo,certè tota societas, imò quilibet socius dicitur satisfecisset de rigore iustitiæ. Item,si exercitus habeat ducem strenoum, cuius opera & iodustria vicerit exercitus io bello, citrà dubium totus exercitus dicetur vicisse,imò quilibet miles dicetur victor, quamuis docis diligentia,& fortitudo fuerit causa victoriç.

D.Thom. M.Soto.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrum si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

3.di.1.q.1. art.3.& 4. di.43.ar.2 q. 1. 2. Et veri.q.29. ar.4.ad 3. & 1. Ti.1. co.1.fin. † li.13.ca. 17.in princip.to.3. † arti.pce.

AD tertium sic proceditur. Videtur quòd si homo non peccasset,nihilo minus Deus incarnatus fuisset. Manente enim causa, manet effectus: Sed, sicut Aug. dicit 13. de Trinit. † alia multa sunt cogitanda in Christi Incarnatione præter absolutionem à peccato, de quibus dictum est †.Ergo etiā si homo non peccasset,Deus incarnatus fuisset.

¶ 2. Prætereà, Ad omnipotentiam diuinæ virtutis pertinet, vt opera sua perficiat, & se manifestet per aliquem infinitum effectum: Sed nulla pura creatura potest dici infinitus effectus; cùm sit finita per suam essentiam. In solo autem opere Incarnationis videtur præcipuè manifestari infinitus effectus diuinæ potentiæ (per quam in infinitum distantia, coniunguntur, in quantum factum est, quòd homo esset Deus) in quo etiam opere maximè videtur perfici vniuersum, per hoc quòd vltima creatura, scilicet homo, primo principio coniungitur scilicet Deo. Ergo etiam si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

¶ 3. Prætereà, Humana natura per peccatum non est facta capacior gratiæ: Sed post peccatum capax est gratiæ vnionis, quæ est maxima gratia. Ergo si homo non peccasset, humana natura huius gratiæ capax fuisset, nec Deus subtraxisset humanæ naturæ bonum, cuius capax erat.Ergo si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

¶ 4. Prætereà, prædestinatio Dei est æterna: Sed dicitur Roman.1. de Christo, Qui prædestinatus est filius Dei in virtute.Ergo etiam ante peccatum necessarium erat filium Dei incarnari, ad hoc quòd Dei prædestinatio impleretur.

¶ 5. Prætereà, Incarnationis mysterium est primi homini reuelatum: vt patet per hoc, quod dixit,Hoc nunc os ex ossibus meis,&c.quod Apostolus dicit esse magnum sacramentum in Christo & in Ecclesia:vt patet Ephes.5.Sed homo non potuit esse præscius sui casus, eadem ratione qua nec Angelus:vt August.probat super Genes. ad literam †.Ergo etiam si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

Li.11.c.18 tom.3.

Sed contra est quod Augustinus dicit in lib. de verbis Domini *, exponens illud quod habetur Luc. 19. Venit filius hominis quærere & saluum facere quod perierat. Ergo si homo non peccasset, Filius hominis non venisset. Et 1.ad Timoth.primo,super illud verbum, Christus venit in hūc mūdum, vt peccatores saluos faceret, dicit glossa *, Nulla causa veniendi fuit Christo domino, nisi peccatores saluos facere. Tolle morbos,tolle vulnera, & nulla est medicinæ causa.

In ser. 36. & d verb. Apost. ser. 8.tom.10. Aug.ser.9. dever.apo. in pri. to. 10.

Respondeo, dicendum, quòd aliqui circa hoc diuersimodè opinantur.Quidam enim dicūt,quòd etiam si homo non peccasset, Dei filius incarnatus fuisset.

Alii verò contrarium asserunt. Quorum assertioni magis assentiendum videtur.Ea enim quæ ex sola Dei voluntate proueniunt supra omne debitum creaturæ,nobis innotescere non possunt, nisi quatenus in sacra scriptura traduntur, per quam diuina voluntas nobis innotescit. Vnde cùm in sacra scriptura vbique Incarnationis ratio ex peccato primi hominis assignetur, conuenientius dicitur Incarnationis opus ordinatum esse à Deo in remedium contra peccatum, ita quod peccato non existente Incarnatio nō fuisset: quamuis potentia Dei ad hoc non limitetur: potuisset enim etiam peccato non existente Deus incarnari.

Ad primum ergo dicendum, quòd omnes aliæ causæ,quæ sunt assignatæ *, pertinent ad remediū peccati. Si enim homo non peccasset, perfusus fuisset lumine diuinæ sapientiæ, & iustitiæ rectitudine perfectus à Deo ad omnia necessaria cognoscenda,& agenda: Sed quia homo deserto Deo, collapsus erat ad corporalia, conueniens fuit, vt Deus carne assumpta etiam per corporalia ei salutis remedium

argu. 1.& ar. præced.

Tract.1.in Ioa. circa fi.tom.9. medium exhiberet. Vnde dicit August. super illud Ioan.1.*.cap. Verbum caro factum. Caro te obcæcauerat, caro te sanat: quoniam sic venit Christus, vt de carne, carnis vitia extingueret.

Ad secundum dicendum, quòd in ipso modo productionis rerum ex nihilo, diuina virtus infinita ostenditur. Ad perfectionem etiam vniuersi sufficit, quòd naturali modo creatura ordinetur in Deum sicut in finem: hoc autem excedit limites perfectionis naturæ, vt creatura vniatur Deo in persona.

Ad tertium dicendum, quòd duplex capacitas attendi potest in humana natura. Vna quidem secundum ordinem potentiæ naturalis, quæ à Deo semper impletur, qui dat vnicuique rei secundum suam capacitatem naturalem. Alia verò secundum ordinem diuinæ potentiæ, cui omnis creatura obedit ad nutum: & ad hoc pertinet ista capacitas. Non autem Deus omnem talem capacitatem naturæ implet: alioquin Deus non posset facere in creatura, nisi quod facit: quod falsum est, vt in primo * habitum est. p.p.q.105. art.6. Nihil autẽ prohibet ad aliquid maius humanam naturam productam esse post peccatum: Deus enim permittit mala fieri, vt inde aliquid melius eliciat. Vnde dicitur Rom. 4. Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Vnde & in benedictione cerei Paschalis dicitur, O fœlix culpa, quę talem ac tantum meruit habere redemptorem.

Ad quartum dicendum, quod prædestinatio præsupponit præscientiam futurorum: Et ideo sicut Deus prædestinat salutem alicuius hominis per orationes aliorum implendam, ita etiam prædestinauit opus Incarnationis in remedium humani peccati.

Ad quintum dicendum, quòd nihil prohibet alicui reuelari effectum, cui non reuelatur causa: potuit igitur primo homini reuelari Incarnationis mysterium, sine hoc quòd esset præscius sui casus. Non enim quicunque cognoscit effectum, cognoscit & causam.

SVMMA TEXTVS.

1.Conclu. PRima cõclusio. Possibile fuit, quòd Deus carnem assumeret, etiam si homo noo peccasset. Patet hæc conclusio. Quia poteotia Dei ad hoc oon est limitata, quocirca potuit incarnari. etiam si peccatum non esset. ¶ Se-
2.Conclu. cunda conclusio. Si homo noo peccasset probabilius est, & magis cõsoonum sacris literis, & sanctis patribus, quòd
August. Deus non fieret homo. Ità affirmat Diuus Augustinus de verbis Domioi, exponens illud Lucæ. 19. Venit filius hominis quærere, & saluum facere, quod perierat. Ex quibus verbis infert Augustious, ergò si homo oon peccasset, filius homiois nõ venisset. Et sermone 9. de verbis Apostoli exponens illud. 1. ad Timoth. 1. Christus venit in mundum vt peccatores saluos faceret, dicit. Nulla causa veniendi fuit Christo Domino, nisi peccatores saluos facere, tolle morbos, tolle vulnera, & nulla est medicinæ causa. Sed & aliam probationem adhibet Diuus Thomas. Nam ea, quæ sola Dei voluntate proueniuot supra omne debitum creaturæ, nobis innotescere noo possunt, nisi quatenus in sacra scriptura traduntur, per quam diuina voluntas nobis inootescit. Vnde cum in sacra scriptura vbique incarnationis ratio ex peccato primi hominis assignetur, conuenientius dicitur, incarnationis mysteriũ ordinatum esse a Deo in remedium contra peccatum, ità quod peccato non existente incarnatio non fuisset.

EXPOSITIO ARTICVLI.

QVæstio huius articuli celebris est inter scholasticos doctores. Nam apud veteres patres noo admodũ — Dubium de veritate secũdę cõclusioois. — controuersa est. Alexander Alensis. in 3. p. quæst. 2. membro. 13. tenet partem affirmatiuam quæstionis, & probat — Alexan. — in primis ex Diuo Bernardo in sermone primo de aduentu, vbi dicit, quòd dæmon præuidens Deum futurum hominem, vt hoc impediret, tentauit Euam ad peccandum. In quo apertè significatur, quòd si Adam oon peccasset, multò melius filius hominis venisset. Idem probat ex Augustino libro de spiritu, & anima, vbi scribit Deum factum fuisse hominem, vt totum hominem beatificaret intus & extra. Scotus in 3. dist. 7. quæstio. 3. & distin. 19. — Scotus. — quæst. 1. & in reportatis super tertium. di. 7. q. 2. idem docet. ¶ Probat primò: nam prædestinatio cuiuscunque — Prim. arg. — sit, noo præsupponit præscientiam peccati, vel damnationis hominis illius, ergo prædestinatio Christi oon præsupponit præscientiam peccati, ergo non fuit prædestinatus in remedium peccati, ex quo consequens est, quòd etiam si peccatum oon esset, filius hominis veniret. Explicatur hoc. Nam Deus prædestinauit Christum antequam præuideret peccatum, ergo sine dependentia ab illo, prius enim non dependet à posteriori. ¶ Secundò. Ordinatè — Secũdum. — volens prius vult finem, & id quod est magis propinquũ fini, sed gloria aoimæ Christi, & esse personale verbi incarnati est bonum maximè propinquum fini vltimo, videlicet Deo, ergo prius voluit dare gloriam animæ Christi, & vnionem hypostaticam humanitati conferre, quam præuiderit peccatum, & cuiuscunque damnationem.

¶ Tertiò. Maius bonum est gloria Christi, quàm redem- — Tertium. — ptio humana, imò dicitur incarnationem esse summum bonum in entibus, non ergo debuit esse propter reparationem humanam. ¶ Quartò. Ex opposita sententia se- — Quartum. — quuntur grauissima incommoda contra diuinam Theologiam. In primis sequitur, quod mysterium dominicæ — Primũ incõmodũ. — incarnationis sit bonum occasionatum, & ex occasione peccati excogitatum, quod asserere absurdum est. Certè Origenistæ hac de causa coodènantur ab vniuersis Theologis, quòd dixerint mundum istum visibilem fuisse conditum in carcerẽ, & ergastulum creaturæ rationalis, quos conuincunt diuini Theologi hac argumentatione. Quia sequeretur, quòd mundus iste visibilis esset bonum occasiooatum: de qua re videodus est D. Thomas 1. p. q. 47. ar- — Secũdum. — ti. 2. Deinde sequitur aliud incommodum, quòd Deus prius prædestinasset Adam, quam Christum, siquidem au tore D. Tom. Christus est prædestinatus in remediũ Adæ, & aliorum hominum. Prius ergo voluit dare remedium, & salutem Adæ, & aliis homioibus. ¶ Sed & tertium in- — Tertium. — commodum sequitur ex prædicta sententia, quòd prædestinatio Adæ fuit independens, Christi vero prædestinatio ex peccato pendens. ¶ Sequitur vltimò, quòd prius — Vltimum. — Deus præuidit Adam casurum, quã prædestinauerit Christum, quòd est absurdum: quod rectè sequatur, patet, nam prędestinatio Christi tantum fuit propter redemptionem Adæ, & aliorum hominum, ergo nisi pręuidisset redemptionem noo prædestinasset, at redemptio sine peccato, & lapsu in peccatum intelligi non potest: quod autem hoc cõcedere sit absurdum, patet, nam alioquin daretur magna occasio animæ Christi gaudendi de peccato Adę. Hactenus Scotus. Marsilius in 3. quæst. 1. artic. 3. quan- — Marsil. — quam teoet sententiam D. Thomę adducit nonnullas ra- — Prima ratio Marsilij pro opinione Scoti. — tiones probabiles in patrocinium Scoti. ¶ In primis. Per incarnationem Deus maximè manifestat potentiam suam, & sapientiam, & charitatem erga genus humanum, ergo etiam si homo non peccasset, filius hominis venisset.

¶ Deinde. Ecclesia, tametsi non esset peccatum, esset — Secunda. — perfectum corpus noo acephalum, ergò debuit habere caput homogeneum, quod influeret motum & vitam, hoc est, Deum & hominem. ¶ Preterea. Incarnatio do- — Tertia. — minica existente peccato fuit necessaria, vt homo satisfa-

ceret

cetet de rigore iustitiæ pro peccato generis humani, ergo etiam si Adam non peccasset fuisset necessaria, vt homo beatitudinem mereretur de rigore iustitiæ, & non ex gratia. Solus enim Deus homo potest mereri beatitudinem de rigore iustitiæ.

Quarta.

¶ Ad hæc. Omne per accidens debet reduci ad id quod est per se, vt habet Philosophorum prouerbium, sed homines sunt grati Deo per accidens, & non propter se, ergo oportet constituere vnum hominem, qui sit gratus Deo per se, hic est Christus Dominus, de quo scriptum est, hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Et Diuus Paulus ad Ephes. 1. Gratificauit nos in dilecto filio suo.

Ephes. 1.

Quinta.

¶ Præterea. Perfectiora secundum prudentiam non ordinantur ad imperfectiora, forma enim non ordinatur ad materiam, nec sanitas ad medicinam, sed gloria animæ Christi est maius bonum, quàm salus omnium hominũ.

Sexta.

¶ Sed & aliud argumentum solet adduci ex ratione D. Thomę in primo articulo: Decet, inquit, D. Thomas summum bonum, summo modo se cõmunicare creaturę, sed Deus est summum bonum, etiam si Adam non peccasset, ergo decet summo modo se cõicare creaturæ, quòd fit incarnationis mysterio.

Vltima.

¶ Vltimò. Sacramentum matrimonii significat coniunctionem Christi ad Ecclesiam, vt testatur Paulus ad Ephes. 5 sed matrimonium fuisset quamuis non fuisset peccatum, ergo quamuis non fuisset peccatum, fuisset cõiunctio Christi ad Ecclesiam.

Ephes. 5.

Expositio quęstionis

¶ Ad huius rei expositionem statuendum est pro certo secũdum fidẽ Catholicam, quòd Christus venit in redemptorem saluũ facere populum suum à peccatis eorum. Patet ex illo Lucæ. 19. Filius hominis venit saluum facere quod perierat: & idem Matth. 18. & Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Alia est auctoritas euidens ad Galatas. 4. Misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret. Et primæ ad Timoth. primo. Iesus venit in mundum peccatores saluos facere, Et huiusmodi sunt innumera testimonia in scripturis diuinis, ex quibus euidenter confutatur hæresis cuiusdam Petri Abaylardi asserentis Christum Dominum non venisse ad redimendum genus humanum, cuius hæresis meminit D. Bernardus epistola 190. & Castro libro de hæresibus, verbo Christus hæresi. 8.

Mat. 18. Ioan. 3. Galat. 4. 1. Tim. 1. Abaylard. Castro

Secũ. notã.

¶ Secundò statuendum est de fide Catholica, quòd Christus venit in hunc mundum, vt doctor veritatis, & vt exemplum omnium virtutum. Ioannis 18. Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni, vt testimonium perhibeam veritatis. Et ad Titum 2. Apparuit gratia Dei Saluatoris nostri erudiens nos: & illud, Discite à me quia mitis sum. &c. & Ioannis 13. exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Et in Concilio Triden. Sessio. 6. sic definitur in canone. 21. Si quis dixerit Christum à Deo datum esse hominibus in redemptorem, cui fidamus, & non in legislatorem cui obediamus anathema sit.

Ioan. 18. Tit. 2. Ioan. 13. Cõc. Trid.

Tert. notã. Status controuersiæ.

¶ Tertiò notandum quod status controuersiæ in hoc consistit, vtrùm Christus venerit præcipuè in redemptionem generis humani, sic adeò quod si nõ essemus in peccato Deus incarnatus non fuisset. neque in alterutra parte huius quæstionis asserenda, est aliquid erroris, aut apertæ temeritatis. Partem affirmatiuam quæstionis, quod veniret, tenet Alexander Alensis. 3. p. quæst. 2. memb 13. Albertus Magnus in 3. distinct. 20. art. 4. Scotus vbi suprà. D. Bonauentura in 3. dist. 20. dicit quod pars affirmatiua est subtilior, & rationi humanæ conformior, sed negatiua est conformior fidei, quam ipse amplectitur cum Diuo Thoma. Et Marsilius vbi suprà. Gabriel in tertia distinctio. secunda, quæstio vnica existimat, vtramque opinionem esse probabilem. Sed & Diuus Thomas hic in 3. d. 1. & super Paulum exponens illud, Iesus venit in mundum peccatores saluos facere, idem tenet. Quapropter fallitur Vldericus quidam, vt dicit Dionysius in 3. d. 1. q. 2. qui asserint opinionem Diui Thomę esse certam, & oppositam temerariam.

Alexander Alensis. Alb. Mag. Scotus. D. Bonau. Gabriel. D. Thom.

1 Conclu.

¶ His constitutis est prima conclusio. Opinio Diui Thomæ, quam hic amplectitur, quòd si homo non peccasset, Deus incarnatus non fuisset, longè probabilior est, & verior. Huius rei sunt quatuor probationes. Prima est, quoniam ità asserunt vniuersi sancti patres D. Augustin. sermone 29. de verbis Domini, & sermone 8. & 9. de verbis Apostoli, & super Psalmum. 26. in illud, Apud Dominum gressus hominum dirigentur, & in Psal. 68. Infixus sum in limo profundi, & libro 1. de peccatorum meritis, & remissione capit. 26. & 27. & 10. de Trinitate à capite 10. vsque ad 17. Idem Diuus Ambrosius, libro de dominicæ incarnationis sacramento capi. 6. & Leo in sermone de natali Domini. Diuus Anselmus libro 1. cur Deus homo cap. 1. & libro 2. capitulo 4. & 5. & Richardus de sancto Victore libro de verbo incarnato capitulo 8. & Ecclesia canit ad beatam Virginem Mariam. Peccatores non abhorres, sine quibus nunquam fores tanto digna filio. Et iterum: Fœlix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere redemptorem. Et rursus: O certè necessarium peccatum Adæ, quòd Christi morte erat delendum. In symbolo: Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis. Sed videamus quomodo tenentes oppositum respondeant ad auctoritates patrum.

D. August. Ambros. Leo. Anselmus, Ricardus de sancto Victore,

Expositio quorundã reiicitur.

Respondent vtique quòd non venisset in carne mortali crucifigendus, sed in carnę immortali & impassibili ad exaltationem naturæ humanæ. Sed hæc glossa est intolerabilis, & improbabilis: nam eadem glossa posset explicari Diuus Thomas quòd intellexerit de aduentu Christi in carne mortali. Secundò sequeretur, quòd etiam si scriptura diuina diceret apertè quòd non veniret in carne, nisi propter peccatum primi hominis, posset defendi, quòd veniret, & explicaretur scriptura, quòd non veniret in carne mortali. Tertiò. Si omnes sancti dicerent, quòd nemo hominum saluatur sine pœnitentia, dicere oppositum est ingens temeritas, sed dicunt vniuersi patres, quòd si Adam non peccaret, Deus incarnatus non fuisset, ergo hæc glossa temeraria est & improbabilis.

1. Cor. 2.

Secunda probatio. Ea quæ pendent ex sola Dei voluntate ex diuinis scripturis & ex oraculis, nobis tantummodo innotescunt, vt dicit Paulus primæ Corinthiorum secundo: Quæ sunt Dei nemo nouit nisi spiritus Dei, qui in ipso est, nobis autem reuelauit per spiritum suum. Sed in sacris scripturis vbique ratio incarnationis dominicæ ex peccato primi parentis designatur, ergo si peccatum non fuisset, Deus incarnatus non fuisset Explicatur hoc euidentius. Hoc mysterium est absconditum à sæculis in Deo, quòd neque oculus vidit, neque auris audiuit, neque in cor hominis ascendit, itaque ratione humana est inuestigabile, sed reuelatio diuina nihil dicit, quod esset faciendum, si homo non peccasset. Ergo qui sic diceret non sequeretur veram scientiam, sed propriam imaginationem & sensum. Explicatur etiam: nam qui vellet ratione humana hoc mysterium inuestigare insaniret profectò, sed quòd filius hominis venisset, tamen homo, non pecasset, tantum colligitur ratione humana, & non ex diuinis oraculis, ergo.

Obiectiones. Prima.

¶ Sed aduersus hanc probationem Diui Thomæ sunt duæ obiectiones: vna est, nam videtur docere Diuus Thomas, quòd ea, quæ pendent ex sola Dei voluntate solùm ex diuinis scripturis nobis innotescunt, quòd apertè falsum est. Nam multa dogmata fidei nostræ tenentur ex traditione Apostolica, vt paruulorum baptisma, imaginum cultus. Imò in hac re videtur Diuus Thomas fauere Lutheranis, qui aiunt nihil credi debere, nisi quòd in sacris literis est expressum.

Secunda obiectio.

¶ Secunda obiectio: Nam licet in diuinis literis reddatur pro causa incarnationis humana redemptio, at non dicitur non fuisse aliam causam, nec excluditur alia causa, videlicet exaltatio humanæ naturæ & perfectio vniuersi. Certè argumẽtum negatiuum ex diuinis literis est inane, & inualidum: non enim sequitur, non dicit scriptura, ergo non est verum. Sed probatio Diui Thomæ valida est, vt iam est declaratũ.

Ad primã obiectionem.

¶ Vnde ad primam obiectionem dicendum, non latuisse Diuum Thomam multas veritates fidei constare nobis ex Apostolica traditione, sed voluit significare, quod cum sanctæ scripturæ

explicant

explicant aliquod mysterium à diuina voluntate dependere, debemus de illo philosophari secundum ea documenta, quæ in sanctis scripturis nobis traduntur.

Ad secundam.

Argu. ab autoritate negatiuè nõnũquã est efficax.

¶ Ad secundam obiectionem dicendum est, quòd cum sanctæ scripturæ designent causam incarnationis fuisse redemptionem generis humani, indicant planè illam fuisse causam potissimã, alioqnin diuina scriptura fuisset diminuta, quæ occultauit nobis potissimam causam incarnationis. Hoc genus argumenti efficacissimum est: nam hoc genere argumentationis colligitur tantùm vnum mundum fuisse factum, & solum filium assumpsisse carnem humanam. Licet non dicatur in sacra scriptura, alios mũdos non fuisse factos à Deo, neque verò quod alia persona non assumpserit carnem humanam. Tertia probatio. Nomina in sacris literis à Deo imposita semper demonstrant præcipuum officium, vt patet in Abraham, & in Petro, sed Christo impositum est nomẽ Iesus ex eo quod ipse saluum esset facturus populum suum à peccatis eorum, vt habetur Matth. 1. ergo istud est Christi Domini præcipuum officium. Quarta probatio. Sententia Diui Thomæ magis pia est, amplificat magis misericordiam erga genus humanum, & secundum eam redditur potissima ratio cur potius venerit in hoc tempore, quam in alio, cur potius assumpserit hominem, quam Angelum, & cur potius filius Dei assumpsit naturam humanam, quam Spiritus sanctus.

Mat. 1.

2. Cõclus. Christus fuit prim⁹ prędestinatus.

Ephes. 1.

Rom. 8.

¶ Secunda conclusio. Christus Dominus fuit primus prædestinatus, in quo omnes prædestinati sunt electi. Patet hoc ex euidentibus scripturis, ad Ephes. 1. Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, & alio loco prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Christum in ipsum, & ad Roman. 8. Quos præsciuit, & prædestinauit cõformes fieri imagini filii sui. In quo significatur, quòd Christus Dominus non solum sit causa efficiens nostræ prædestinationis, sed exemplar omnium prædestinatorum, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Hæc cõclusio probabitur latius infra quæstione 24. articulo tertio & quarto.

3. Cõclus. Christus fuit prędestinatus in remediũ peccati.

Rom. 3.

¶ Tertia conclusio. Christus Dominus fuit prædestinatus in remedium peccati, & in propitiatorem, & redemptorem, itaque si non esset futura redemptio non fuisset prædestinatus. Hæc conclusio sequitur ex prima: & quod ita fuerit de facto, asserit Paulus Romanorum 3. cum inquit. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine, &c.

4. Conclu.

¶ Quarta conclusio. Prædestinatio Christi præsupponit præscientiam peccati. Ità asserit Diuus Thomas in solutione ad 4. & patet euidenter. Nam Christus fuit prædestinatus in remedium peccati, ergo prius Deus præuidit peccatum, in cuius remedium Christum prædestinauit.

Nota. 1.

Pro cuius declaratione statuendum est pro certo ea prima parte, quæstione 14. & 19. Quod in diuina cognitione nihil est prius, aut posterius, sed omnia vnico actu comprehendit, & amat, sed in ipsis rebus est ordo quidam, & dispositio, ità vt vnum sit propter aliud, propter quod Deus propriè dicitur velle vnum propter aliud, & cognoscere vnum propter aliud. Vult herbas propter bestias, & bestias propter homines, & gratiam propter gloriam, & media propter finem, & cognoscit omnia in sua essentia.

Cajeta.

In reb⁹ ordinatis est triplex ordo.

Secundò notandum ex domino Caietano, quòd in rebus dispositis, & ordinatis à Deo est triplex ordo. Primus est ordo naturæ, in quo continentur omnes res naturales cum suis proprietatibus, & mala prout aduersantur naturæ, etiam peccata mortalia. Secundus est, ordo gratiæ, in quo continentur gratia, & gloria, & peccata prout aduersantur gratiæ. Tertius ordo est gratiæ vnionis, in quo continentur vnio hypostatica naturæ humanæ cum verbo diuino, & gratia redemptoris, per quam efficaciter sumus destinati ad vitam æternam, & primus ordo præsupponitur in cognitione ad secundum: gratia enim præsupponit naturam. Et secundus præsupponitur ad tertium, nam tertius perficit primum & secundum.

Ordo cõsideratus in diuina cognitione.

Tertiò considerandus est ordo, quem secundum doctrinam Diui Thomæ, & secundum veritatem contemplamur secundum nostrum modum intelligendi fuisse in Deo, cum prædestinauit Christum In primis Deus cognoscens seipsum, qui est vniuersorum finis voluit suam gloriam manifestare, deinde cognouit creaturas, & voluit illis dare esse naturale, in quo etiam cognouit peccatum, vt aduersatur naturæ: tertio loco cognouit gratiam, & gloriam in communi, in quãtum voluit dare gloriam, & gratiam in communi, & in hoc etiam cognouit peccatum vt aduersatur gratiæ tandem cognouit, & prædestinauit Christum in remedium peccati.

Scotus.

Sed Scotus aliter sentit, docet namque ꝙ Deus in primis prædestinauit Christum ad gloriam animæ. Deinde prædestinauit omnes electos, & sanctos in eo, deinde cognouit peccata, & tandem ordinauit vt Christus, qui iam erat prædestinatus, esset humani generis redemptor. Sed quòd nostra sententia sit probabilior ex dictis patere potest. Sed contra istam sententiam fiunt argumenta fortissima.

Argu. contra istã sententiam.

Primum.

¶ Primum. Illud est simpliciter prius, quod habet rationem finis, sed gloria animæ Christi est finis propter quem Deus permittit mala fieri, ergo Deus prius vult gloriam animæ Christi, quam permiserit mala fieri.

Secũdum.

¶ Secundò, & hoc est argumentum, quod facessit negotium viris doctissimis: si peccatum fuit præuisum ante prædestinationem Christi, ergo fuit præuisum ante prædestinationem omnium & reprobationem, ex quo sequitur, quòd detur causa reprobationis, peccatum enim præuisum, est sufficiens causa reprobationis, cuius contrarium docetur 1. p. q. 23. ar. 3. & 5.

Tertium.

¶ Tertiò. Illud peccatum fuit priuatio gratię, & iustitię originalis, ergo prius pręuisus fuit Adam in gratia & iustitia constitutus, quàm quod sit peccatum pręuisum: nã habitus est prior priuatione, & priuatio cognoscitur per habitum, ex quo sic argumento. Prius est pręuisus Adam gratus Deo, quàm quòd sit peccatum pręuisum, sed omnis gratia hominibus collata est ex Christo, & ex eius incarnatione, ergo ante istam gratiam prænoscitur Christi prędestinatio, & incarnatio.

Vltimum.

¶ Vltimò Gratia in qua fuit Adam constitutus antè peccatum fuit ex meritis Christi, quod sic ostẽdo: tum quoniam omnis gratia hominibus data est ex meritis Christi, tum verò quoniam illa gratia fuit effectus prędestinationis primi parentis, & primus parens fuit prędestinatus per Christum, vt antea dictum est, ergo Christi prędestinatio pręuisa fuit ante illam gratiã, & illa gratia ante peccatum, ergo, &c.

Responde tur ad hęc argumẽta.

Ad primũ.

¶ Ad hęc argumẽta respondetur, & ad primum, non esse inconueniens cõcedere, quòd in diuersis generibus causarum idẽ sit prius & posterius altero, & sic gloria animę Christi in genere causę finalis prior est, quam vniuersa entia creata siue sint naturalia, siue supernaturalia: iuxta illud Psalmi, Omnia subiecisti sub pedibus eius, id est, sub humanitate, & 1. Corint. 3. Omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei. & ad Hebręos capitulo. 1. Quem constituit hęredem vniuersorũ, & in hoc genere ordo gratię est prior, quam ordo naturę. Natura enim est propter gratiam, sed in genere causę materialis, & veluti occasionaliter prę supponitur peccatum, in cuius remedium Christus est prędestinatus.

Psal. 8.

1. Cor. 3.

Heb. 1.

Ad secundum.

Prima solutio.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quòd habet varias solutiones, sed nulla videtur sufficiens. ¶ Prima est non esse magnum incommodum cõcedere, quod datur causa reprobationis, licet non detur causa prędestinationis. Sic sentiunt viri doctissimi explicantes D. Thomam. 1. p q. 23. ar. 5. sed hanc solutionem non oportet multis conuincere falsitatis, cum ostensum sit ex D. Thoma vbi supra, nullam dari reprobationis causam ex parte nostra, sed in diuinam voluntatem referendam esse sicut prędestinationẽ ipsam.

Secũ. solu.

¶ Alii vero dicunt, quòd peccatum pręuisum ante reprobationem, est pręuisum, vt pertinet ad ordinem naturę, non vt est priuatio gratię, & sic impertinenter se habet ad prędestinationem & reprobationem.

Arguitur cõtra istã solutionẽ.

¶ Sed contra istam solutionem sic arguitur. Primò, quoniam vt probatum est in superioribus ordo prędestinationis Christi supponit ordinem naturæ, & ordinem gratię, & quantum ad gratiam ipsam, & quantum ad peccatum, quod gratię aduersatur, ergo falsum est asserere, quòd peccatum pręuisum ante prędestinationẽ Christi, pertineat solũ ad ordinem naturę. Deinde. Peccatum quod aduersatur ordini naturę meretur sup-

plicium

plicium æternum, & auertit à fine non solũ naturali, sed etiam supernaturali, ergo tale peccatum erit sufficientissima causa reprobationis, etiam si non pertineat immediatè ad ordinem gratiæ.

Tert. solu.

¶ Tertia solutio est, quòd Christus Dominus in genere causæ efficientis prius est prædestinatus, quam vt intelligatur peccatum: nam prædestinatus est, vt causa expellens, & reparans peccatum, & causa prius intelligitur, quam effectus; cæterum in genere causæ materialis præsupponitur peccatũ, in cuius remediũ parata est medicina.

Impugnatur hæc solutio.

Hæc tamẽ solutio falsa est, tum quoniam effectus prædestinationis Christi nõ est, peccatum sed potius peccati expulsio, ergo peccatum non solum in genere causæ materialis, sed absolutè, & simpliciter præcedit prædestinationem Christi. Confirmatur & explicatur hoc argumentum. Peccatum respectu prædestinationis Christi comparatur, vt materia præexistẽs circa quam destruendã operetur, sed omnis materia, circa quã, præexistit omnibus actionibus transeuntibus, ergo peccatũ prius intelligitur simpliciter, quã Christi prædestinatio. Deinde. Prius intelligitur natura formaliter infecta per peccatum, quã Christi prædestinatio, vt asserit D. Thomas in articulo, ergo ante prædestinationẽ Christi assignari potest sufficientissima reprobationis causa.

Quar. sol.

¶ Quarta solutio est. Peccatum præuisum ante Christi, & nostram prædestinationẽ, & quorundam hominum reprobationem nullũ prorsus dicere ordinem ad reprobationem, neque causæ, neque effectus, sicut gratia præuisa ante Christi prædestinationem nullum prorsus ordinem dicit, neque causæ, neque effectus ad nostram prædestinationem: itaq; præuisa gratia, tùm etiam peccato præuiso ante Christi prædestinationẽ, processit nostro modo intelligendi Deus per solam, ac simplicem eius voluntatem ad prædestinandũ Christum, & in eo omnes sanctos, quos voluit, reliquos vero homines pro eadẽ simplici voluntate reprobauit. Acuta sanè solutio, & quæ viris grauissimis placuit.

Hæc solutio nõ satis explicat rei difficultatem.

Sed certè nõ satis explicat argumenti difficultatem: nam sufficiens causa reprobationis est peccatum præuisum in homine. At hæc sententia admittit hominem peccato mortali infectum antequam præscitum, & reprobatum a Deo, ergo iuxta sententiam istam sufficiens causa reprobationis constitui potest. Confirmatur. Si Deus ita decerneret, vt homines peccato mortali infecti supplicio æterno punirentur, iustissimum cerneretur supplicium ex iustissima causa proueniens, sed iuxta istam sententiam homines prius conspiciuntur in peccato quàm sint præsciti, ergo in suam ipsorum culpam referri potest ipsorum reprobatio: neque est simile de gratia præuisa respectu prædestinationis, quoniam hæc gratia tota est dependens ex diuina voluntate, ex qua nostra prædestinatio originem trahit, at vero peccatum non in diuinam, sed in nostram voluntatem referendum est: & idcirco etiam si detur reprobationis causa ex parte nostra, non est consequens, quòd detur similiter causa prædestinationis.

Quinta solutio propria.

Quinta solutio, quæ mihi probatur est, quòd quando dicimus prædestinationem Christi præsupponere præscientiam peccati non est sensus, quòd præsupponat peccatum iam commissum sed futurum.

D.Tho.

Ita docet D. Thomas hic ad quartum. Itaque Deus præuidẽs Adam casurum prædestinauit Christum in eius remediũ, sicut cum præuidentur morbi futuri paratur medicina, peccatum vero futurum non est causa reprobationis, sed peccatum iam commissum.

Obiectio.

Sed contra hanc solutionem est vna obiectio. Christi prædestinatio non fuit, vt homines à peccatis præseruarentur, sed ad tollendum peccatũ, quod gratiam re vera destruxit, ergo non solum peccatum futurum, sed peccatum præsens cognitum fuit ante Christi prædestinationem, & per consequens assignari similiter potest reprobationis causa.

Solutio.

Respondetur tamen Christi prædestinationem non fuisse præordinatã à Deo, vt homines à peccatis præseruarentur: nam sic nullum esset peccatum in mundo, sed omnes vel essent in gratia cõfirmati, vel diuina protectione tenerentur, ne laberentur in peccatum: sed destinata est à Deo talis prædestinatio in remedium futuri peccati, quo re vera homines Dei gratia priuandi essent. Vidit itaque Deus hominem casurum in peccatum, & diuina reparatione indigentem per quam à peccatorum tenebris in lucem diuinæ gratiæ reuocaretur, & ad hoc prædestinatus est Christus, cuius gratia saluaretur per fidem in sanguine ipsius. Quod si talis lapsus re ipsa futurus non esset, Christus proculdubio non venisset.

Ad 3. arg.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quòd illud peccatum fuit præuisum, vt pertinet ad ordinem naturæ, non vt fuit priuatio gratiæ. Vel dicatur, quòd intelligitur vt priuatio gratiæ non considerando, vtrum talis gratia sit ex meritis Christi, vel non. Ad cognoscendum enim perfectè peccatum, non est necesse considerare vndè venerit effectiuè. Sed & argumentum hoc confutatum est in præcedenti solutione.

Ad quartũ. Gratia collata Adæ añ peccatũ nõ fuit ex meritis Christi.

¶ Ad quartum argumentum respondetur, quòd gratia Adæ collata ante peccatum, non fuit ex meritis Christi gratia namque Christi Domini est gratia redemptoris, & reconciliatoris, propter quod omnis gratia collata hominibus in remediũ peccati est ex gratia Christi, & eius meritis: de quo dicetur abundantius infra quæst. 24.

Soluuntur argumẽta Scoti.

¶ Sed ad argumenta Scoti in principio posita in primis respondeo, quòd non habent tantum ingenium, nec sunt iam acuta quantùm apparent: nam imaginatio Scotica fundatur in duobus. Primum est, quòd prædestinatio hominum est ante præscientiam peccati. Secundum est, quòd id, quod prius est præuisum, & definitum à Deo, futurum est etiam si nihil eorum, quæ postea visa sunt, sit futurum. Primum fundamentum falsum est, vt ex dictis constat. Secundum est falsissimum: nam Deus prius præuidit gloriam Ioannis Baptistæ, quàm eius merita, vel gratiam ipsius, cum eiusmodi sint merita ordinata ad gloriam, & tamen si non habuisset gratiam nunquam habuisset gloriam, & hoc verum est in quocunque homine, qui per meritum consequitur gloriam.

Arguitur cõtra Scotum.

Item arguitur ex verbis Scoti. Prius vidit Deus gloriam Petri, quam pœnitentiam ipsius, peccatum enim prius videtur quàm pœnitentia, & gloria quàm peccatum, & tamen si non egisset pœnitentiam, nõ habuisset gloriam. Deinde. Si verum est quod ait Scotus, quòd Christus prædestinatus est absolutè sine respectu ad aliud, sequitur quòd etiam si nulla creatura foret, neque vniuersum, Christus adhuc veniret. Sequitur etiam ex probatione Scoti non solòm quòd seclusa reparatione adhuc venisset, sed quòd de facto non venit, vt repararet genus humanum, quod omnino falsum est & impossibile. Sic ergo consequentia Scoti adhuc nulla esset, Deus prius vidit gloriam Christi, quàm casum Adæ, ergo dato quod Adam non peccasset adhuc Christus venisset. Sed iam sigillatim ad argumenta dicendum est.

Ad primũ Scoti.

¶ Ad primum argumentum, nego antecedens, & nego consequentiam vltimam, & quàm rectè hæc omnia negentur ex dictis liquidum est.

Ad secundum.

¶ Ad secundum argumentum confutandum multa affert Dominus Caietanus, quæ existimo nõ esse necessaria. Vndè breuiter dico, quòd ea quæ sunt propinquiora fini Deus nõ prius cognoscit, alioqnin Deus nosset supernaturalia ante naturalia. Item dicatur, quod ea, quæ sunt propinquiora fini magis sunt appetibilia, & amabilia, cæterum de facto non semper amantur, salus enim omnium hominum maius bonum est, quàm salus paucorum, sed non est volita Deo. Dico igitur potuisse quidem Deum velle gloriam animæ Christi sine vllo ordine ad redemptionem humanam, tamen de facto non voluit gloriam animæ Christi, nec secundum quòd erat coniuncta humanæ redemptioni, & hæc duo bona coniuncta perfectius bonum efficiunt, quàm gloria animæ Christi seorsum, quoniam hoc bonum ita coniunctum magis manifestat Dei bonitatem, quam sola gloria animæ Christi.

Ad Rom. 1

Coniunxit autem Diuus Paulus ista bona ad Roman. 1. inquiens de Christo, qui prædestinatus est filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis, id est, ad sanctificandos homines impios.

Ad tertiũ.

¶ Ex his patet solutio ad tertium, quanquam exploratum est etiam, quòd maius potest ordinari, ad id, quod minus est, vt illud foueat, & conseruet tanquã causa ad effectum, secundum quem modum cœli ordinantur tanquã causæ ad effectus harum rerum inferiorum fouendos, & viuificandos: imò non est formidandum concedere, quod incar-

Quomõ maius ad minus ordinetur.

incarnatio Dominî sit ordinata ad hominum salutē tanquam ad finem proximum, qui tamē finis proximus tandem ordinatur ad gloriam Dei & Christi, tāquam ad vltimum finem.

Ad quartum

¶ Ad quartum argumentum negandū est, quòd ex sententia D. Thomæ aliquod inconueniens subsequatur.

Occasionatum dupliciter dicitur.

Et ad primum respondetur, occasionatum dici dupliciter: primò, id est, præter intentionem agentis, & hoc pacto incarnatio non est occasionata: secundo, id est, ordinatum ad tollendum malum, quod non est per se intentum ab agente, & hoc secundo modo incarnatio Christi est occasionata, & cum ea omnia bona inde subsequuta, vt verum sit illud, Vbi abundauit delictum superabūdauit & gratia, vt dicit Paulus ad Romanos. 5.

Roma. 5.

Nec simile est, quod dicebant Origenistæ de productione mundi visibilis: nam isti aiebant fuisse productum in carcerem, & malum rationalis creaturę ex occasione peccati: nos dicimus Christum Dominum fuisse prædestinatum in magnum bonum nostrum, Deus enimque scit ex malo elicere bonum.

Ad secūdū incommodum.

¶ Ad secundum incommodum respondetur, quòd Deus prius præuidit peccatum generis humani, & statuit mittere Christum in remedium generis humani in communi, non prædestinando aliquem in particulari: velle namq; remedium præstare generi humano in communi non satis est ad prædestinationem. Deinde prædestinauit Christum, in quo, & per quem voluit remittere peccatum Adæ & cuilibet homini in particulari, & sic fuit primus prædestinatus. Et licet concedatur, Christum Dominum fuisse prædestinatum in remedium peccati Adæ in particulari, non sequitur, quod Adam fuit primus prædestinatus. Nam Christus Dominus fuit prædestinatus vt causa gratiæ, & gloriæ Adæ, & ordinate volens prius vult causam, quam effectum.

Ad tertiū.

¶ Ad tertium incommodum ex dictis patet, non sequitur. Nam omnis prædestinatio hominum ex Christi prædestinatione dependet, non è contra.

Ad quartū

¶ Ad quartum incommodum respondetur non esse inconueniens quod obiicitur pro incommodo. Neque propterea sequitur, quod debeat gaudere anima Christi de peccato, sed de Dei bonitate, & misericordia.

Ad argumēta Marsil.

¶ Ad argumenta Marsil. Ad primum respondetur, quod satis ostenderetur Dei sapientia, & potentia in creatione, & gubernatione, maximè vbi lumen rationis non esset corruptum per peccatum.

Ad primū.

Ad secūdū

¶ Ad secundum respondetur, quod non oportet recurrere ad hominem per se gratum, sed satis est ad primum autorem gratiæ, qui Deus est.

Ad tertiū.

¶ Ad tertium respondetur, quod duplex est proprietas capitis, quod sit membrum, & quod influat in alia membra, si ergo non fuisset peccatum, Christus in quantum Deus fuisset caput Ecclesiæ secundo modo non primo.

Ad quartū

¶ Ad quartum dico non esse opus, vt de rigore iustitiæ habeat homo beatitudinem Nec est simile de satisfactione pro peccato. Nam gratia, & gloria se tenent ex parte Dei, peccatum vero ex parte hominis, Quare vt fieret satis iustitiæ necessarium fuit, vt Deus homo satisfaceret: vel dico, quod hoc argumentum probat dogma improbabile, quod veniret Christus in carne mortali etiam si peccatum non esset, vt mereremur beatitudinem de rigore iustitiæ.

Ad quintū

¶ Ad quintum iam satis dictum est à nobis, cum responderemus argumento tertio ab Scoto proposito, & nunc addendum est nō esse incommodum maius bonū ordinari in minus, quando illud maius non perit, sed manet cum illo minori, sicut quis ordinat centum ad lucrandum decem.

Ad vltimū

¶ Ad aliud argumentum ex probatione D. Thomæ in primo articulo, ibidem satis vt arbitror respōsum est. ¶ Ad vltimū respondetur, quod matrimonium significat vnionem Christi cum Ecclesia per charitatem, & per assumptionem humanæ naturę, & si non fuisset peccatum, solum primo modo significasset coniunctionem, & hoc sufficit.

Obiectio.

Sed dicet Theologus, Adam, vt hic docet D. Thomas ad vltimum habuit fidem ex diuina reuelatione Christi venturi, ergo etiamsi perseuerasset in fide & gratia vniret. Fides enim non poterat esse falsa, respondetur

Solutio.

quod Deus infudit illi fidē Christi venturi, quia pręscierat Adam casurum, alioquin fidem talem non infudisset.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm principalius Christi incarnatio facta fuerit ad tollendum peccatum originale, quàm actuale?

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd Deus principalius incarnatus fuerit in remedium actualium peccatorum, quàm in remedium originalis peccati. Quantò enim peccatum est grauius, tantò magis humanæ saluti aduersatur, propter quam Deus est incarnatus: Sed peccatum actuale est grauius, quàm originale peccatum: minima enim pœna debetur originali peccato: vt August. dicit contra Iulianum †. Ergo principalius Incarnatio Christi ordinatur ad deletionem actualium peccatorū, quàm ad deletionem originalis peccati.

4 3. di. 1. q. 1. arti. 2. 6. Et opus. 10. ar. 28. & opus. 11. arti. 23. Et opus. 35. arti. 21.

li. 5. cap. 8. circa fi. to. 7.

¶ 2. Præterea, Peccato originali non debetur pœna sensus, sed solùm pœna damni: vt in secundo habitum est *. Sed Christus venit pro satisfactione peccatorum, pœnam sensus pati in cruce, non autem pœnam damni: quia nullum defectum habuit diuinæ visionis, aut fruitionis. Ergo principalius venit ad deletionē peccati actualis quàm originalis.

lib. 2. sent. di. 33. q. 2. arti. 2.

¶ 3. Præterea, Sicut Chrys. dicit in 2. de compunctione cordis †. Hic est affectus serui fidelis, vt beneficia Domini sui, quæ communiter omnibus data sunt, quasi sibi soli præstita reputet: quasi enim de se solo loquens Paulus ita scribit ad Gal. 2. Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me: Sed propria peccata nostra sunt actualia: originale enim est commune peccatū. Ergo hunc affectum debemus habere, vt existimemus eum principaliter propter actualia peccata venisse.

lib. 2. inter fin. & medium to. 5

Sed contra est quòd Ioan. 1. dicitur, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi: quod exponens Beda dicit †, Peccatum mundi dicitur originale peccatum, quod est commune totius mundi.

Ioan. 1.

Habetur I gl. ordinaria in hoc loco.

Respondeo dicendum, quòd certum est, Christum venisse in hunc mundum non solùm ad delendum illud peccatum, quod traductum est originaliter in posteros: sed etiam ad deletionem omnium peccatorum, quæ postmodum superaddita sunt. Non quod omnia deleantur (quod est propter defectum hominum, qui Christo non inhærent, secundum illud Ioan. 3. Venit lux in mundum: & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem sed quia ipse exhibuit quod sufficiens fuit ad omnium peccatorum deletionem. Vnde dicitur Roma. 5. Non sicut delictum, & ita & donum: nam iudicium ex vno in condemnationem gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Tantò autem principalius ad alicuius peccati deletionem Christus venit, quanto illud peccatum maius est. Dicitur autem aliquid maius dupliciter. Vno modo intensiuè: sicut est maior albedo, quæ est intensior. Et per hunc

Ioan. 3.

Rom. 5.

modum

modum maius est peccatũ actuale, quàm originale: quia plus habet de ratione voluntarij, vt in secundo habitum est. * Alio modo dicitur aliquid maius extensiuè: sicut dicitur maior albedo, quæ est in maiori superficie. Et hoc modo peccatum originale (per quod totum genus humanum inficitur) est maius quolibet peccato actuali, quod est proprium singularis personæ. Et quantum ad hoc Christus principaliùs venit ad tollendum originale peccatum: inquantum bonum gentis diuiniùs & eminentiùs est, quàm bonum vnius, vt dicitur primo Ethic. †

P. p. q. 81. arti. 1.

li. 1. ethic. ca. 2. circa finẽ to. 5.

Ad primum ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de intensiua magnitudine peccati.

Ad secundum dicendum, quòd peccato originali in futura retributione non debetur pœna sensus: pœnalitates tamen, quas sensibiliter in hac vita patimur, sicut famẽ, sitim, mortẽ, & alia huiusmodi, ex peccato originali procedũt. Et ideo Christus, ut plenè pro peccato originali satisfaceret, sensibilem dolorem pati voluit, ut mortem & alia huiusmodi in seipso consumeret.

Ad tertium dicendum, quòd sicut Chrys. ibidem * dicit. Verba illa dicebat Apostolus, non quasi diminuere uolens amplissima & per orbẽ terrarum diffusa Christi munera: sed ut pro omnibus se solum indicaret obnoxiũ. Quid.n. interest si & alijs præstitit, cùm quæ tibi sunt præstita, ita integra sunt, & ita perfecta, quasi nulli alij ex his aliquid fuerit præstitum? Ex hoc ergo quòd aliquis debet reputare sibi beneficia Christi præstita esse, non debet existimare, quòd non sint alijs præstita. Et ideo non excluditur quin principalius venerit abolere peccatũ totius naturæ, quàm peccatum unius personæ. Sed illud peccatum naturæ ita perfectè curatum est in unoquoque, ac si in uno solo esset curatum. Et ideo propter unionem charitatis, totum quod omnibus est impensum, unusquisque debet sibi adscribere.

Loco sar-gu. citato.

SVMMA TEXTVS.

Prima cõclusio.

PRima conclusio. Christus venit non solum ad delendum peccatum originale, sed etiam omnia actualia inde subsequuta, non quòd omnia deleãtur, quod est propter defectum hominum, qui Christo non inhærent secundum illud Ioannis 3. Venit lux in mũdum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem, sed quia ipse exhibuit, quòd sufficiens fuit ad omnium peccatorum deletionem. Vnde dicitur Romanorum 5. Nõ sicut delictum ita & donum, nam iudicium ex vno in condemnationem, gratia autẽ ex multis delictis in iustificationem.

Ioan. 3.

Roma. 5.

2. Conclu.

¶ Secunda Conclusio. Christus principalius venit ad delendum peccatum originale. Est namque maius & grauius malum: siquidem inficit omne genus humanum, & bonum gentis diuinius & eminẽtius est, quam bonũ vnius, vt dicitur 1. Ethicorũ. Sed obseruat D. Tho. quòd aliquid dicitur maius dupliciter. Vno modo intensiuè sicut est maior albedo quæ est intensior, secundum quem modum maius est peccatum actuale quàm originale, quia plus habet de ratione voluntarij vt habitum est in superiori libro. Alio modo dicitur aliquid maius extensiuè, sicut dicitur maior albedo, quæ est in maiori superficie, & hoc modo peccatum originale per quod totum genus humanũ inficitur, est maius peccato actuali,

Maius dupliciter.

quod est propriũ vnius personæ. Deinde probat D. Tho. suam conclusionem ex illo Ioan. 1. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi, quod exponens Beda dicit, peccatum mundi dicitur originale peccatum, quod est commune totius mundi.

Ioan. 1. Beda.

EXPOSITIO ARTICVLI.

PRima conclusio huius articuli est certa secundum fidem, & patet ex illo 1. Ioann. 1. Sanguis Iesu Christi emundat nos ab omni peccato, & ca. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris & totius mundi. & Apoc. 1. Dilexit nos & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, & Isaiæ. 54 Posuit in eo iniquitates omnium nostrum, & huiusmodi sunt innumera scripturæ testimonia, quæ adducta sunt diligenter in primo articulo ad ostendendum quòd Christus exhibuit sufficiens remedium ad omniũ peccatorum deletionem. Sed est sciendum, quòd Origenes in varijs locis suæ doctrinæ affirmat Christum venisse non solum pro peccatis hominum, sed etiam angelorum. Sed istam sententiam esse hæreticam affirmat D. Augustinus libro de hæresibus ca. 43. Propter quod D. Tho. sapientissimè docuit in articulo, quòd venit Christus ad delendum non solum peccatum originale, sed etiam actualia, quæ postmodum sequuta sunt. Quibus verbis indicat quod non est sermo de omnibus peccatis simpliciter, sed de omnibus peccatis hominum. Alij vero dixere Christum non venisse propter peccata hominum, quæ fuerunt ante passionem. Hunc errorem quidam tribuunt Armenijs. Sunt qui dicant, quòd Christus Dominus non venit ad delendum omnia peccata illorum etiam qui fuerunt post passionem, & probant de peccato in Spiritũ sanctum, quod est irremissibile, ex illo. 1. Ioan. 5. Est peccatũ ad mortẽ, est non pro illo dico vt roget quis. Sed & quidam reuocant in dubiũ an Christus Dominus sufficiens remedium præbuerit pro delictis hominum qui sunt in inferno damnati, & afferunt rationem dubitandi, quia non plus prodesse poterat illis Christi aduentus, quàm dæmonibus. Sed contra istorum omnium sententiam est iam veritas maximè stabilita, quòd Christus Dominus dederit sufficiens remedium ad delendum omnium hominum peccata, & sufficientem satisfactionem pro vniuersis delictis quæ ab initio mundi commissa sunt & quæ committentur vsque ad finem mundi, secus est de dæmonibus, qui nunquam potuerunt habere gratiam & virtutes in virtute Passionis Christi, neque enim pro illis vnquam venit Christus. ¶ Secunda conclusio videtur mihi omnino certa. Et probatur Ioan. 1. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatũ mundi. Quod exponens Beda inquit, peccatum mundi dicitur peccatũ originale quia est commune totius mũdi. Et August. 12. cõtra Faustum ca. 30. legit in singulari, peccatũ mundi. Verum est tamẽ quòd editio vulgata legit peccata mundi: quæ lectio secundũ præceptũ Concil. Tridentini est defendenda. Nihilominus illa prima non est cõtemnenda, nec improbanda, sed licèt legatur in singulari numero, potest illud testimoniũ intelligi de quocumq; peccato siue actuali, siue originali: sed profundior intelligentia est, vt intelligatur de peccato originali. Nã hoc peccatũ est solũ peccatũ mũdi, quod per omne genus humanũ per modũ naturæ grassatur. Sed probatur rationibus. Primo, peccatũ originale est maius, & grauius malum: nã inficit omne genus humanũ. Secũdò hoc peccatũ cõtrahitur sine consensu nostræ volũtatis, vnde magis videtur quòd sit tollendũ, quã actuale, quod propria volũtate est cõmissum. Tertiò, nã hoc peccatũ est magis commune, vt optimè dicit Caiet. Quartò, naturæ peccatum clausit vniuersaliter ianuas regni cælorum: estq; radix omniũ malorũ, imo est infinita radix omniũ peccatorũ. Propter quod peccatũ originale, in scripturis dicitur peccata in plurali, vt Psalm. 50. Ecce enim in iniquitatibus cõceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Itaq; peccatũ originale in scripturis dicitur peccata in plurali, continet n. in virtute oĩa peccata. Cõtra hãc cõclusionẽ fiunt argumẽta non maximi momenti, tum quia peccatũ mortale actuale est grauius

Conclusio huius articuli est de fide.
1. Ioan. 1.
Apoc. 1.
Isaiæ. 53.

Origenes. Chris non venit ad reparãdos angelos.
D. August.

Quorundã errores.

1. Ioan. 5.

Secũda cõclusio D. Thomæ est certa.
Ioan. 1.
Beda.
August.

Psal. 50.

Arguitur cõtra hæc. Primum.

Tecum. originali, vt dicit vera doctrina. Tum etiam nam peccatum
actuale regulariter est tam commune, quam peccatũ ori-
ginale, vt patet ex illo: si dixerimus, quòd peccatum non
Tertium. habemus ipsi nos seducimus. Item nam peccatum origi
nale non potuit præuideri ante Christi prædestinationẽ,
ergo nõ fuit prædestinatus ad peccatũ originale tollendũ.
Probatur antecedẽs. Nam peccatũ originale est priuatio
gratiæ & iustitiæ, ergo prius debuit cognosci grã, & gra
tia est affectus incarnationis, ergo prius est cognita incar-
Solutio. natio. Ad hæc argumẽta rñdetur. ¶ Ad primum rñdetur
Ad primũ. peccatum actuale respectu personæ particularis esse gra-
uius peccato originali, nõ tñ respectu totius naturæ. Nã
per peccatũ originale vniuersa natura est infecta, & in-
uisa Deo, at vero Christus Dñs potius venit ad reparãda
Ad scdm. mala naturæ, quàm mala singularis personæ. ¶ Ad secun
dum respondetur, quòd peccatum originale per se, & ex
natura sua est vniuersale totam naturam inficiens, at ve
ro peccato actuali non hoc conuenit per se, sed per acci-
dens, eo quod dependeat ea singulari cuiuslibet hoĩs vo-
Ad tertiũ. luntate. ¶ Ad tertium patet ex præcedenti articulo. Sed su-
Parua dubia. per istũ articulum solent moueri variæ q̃ones. Prima est,
vtrum veniret Christus si tñ esset peccatum originale, vt
Primum. si solus Adã peccasset. Secũda, quid si tantum essent pec
Secũdum. cata actualia, vt si soli filij Adæ peccassent? Tertia, quid
Tertiũ, & quartum. si pauci filij Adæ peccassent? imo quid si vnus tantũ pec-
casset? Vltima, quid si tantum essent peccata venialia, ve-
Vltimum. nisset ne Christus propter illarũ harum quæstionum ex-
Esai. 40. plicatione soleo vsurpare illud Isaiæ. 40 Quis adiuuit
spiritum Domini, vel quis consiliarius eius fuit, & osten
det nobis? etenim cũ de ijs mysterijs non possimus phi-
losophari, nisi ex diuina reuelatione, & diuina reuelatio
nõ extat, melius est tacere, quàm aliquid incertum defi-
Ad primũ dubium. nire. Dicemus tñ, quæ probabilia sunt. ¶ Ad primam quæ
stionem rñdetur affirmatiuè Nã vt cõstat, potissima cau-
Chrs veniret pp solum originale peccatum sa aduẽtus Domini est originale peccatum, sed tũc esset
originale peccatum, ergo veniret. ¶ Ad secundam q̃onem
respondetur. Existimo, quòd veniret. Nã vt ea prædictis
constat causa aduentus Domini licèt non potissima, fuit
peccata actualia tollere, veniret ergo, vt remediũ ns pec-
Ad scdm. catis afferret. ¶ Ad tertiam quæstionem dicendum est, qđ
Ad tertiũ. si pauci peccassent aut vnus duntaxat, nõ veniret, sed a-
Chrs pp vnum peccatũ actuale solũ, vel propter pauca non venisset. lio modo liberaret. Quapropter non sunt audiendi præ-
dicatores, qui exponentes Euãgelium de oue perdita, &
dragmate, inflatis buccis prædicant, quòd veniret Chri-
stus etsi vnus duntaxat peccasset. Quod prudẽter dici po-
test, est, quòd Deus habet infinitã misericordiã ad igno-
scendum, & qđ ita pro vnoquoque venerit, atque si pro se
solo veniret. Nihil ergo minus particip o de passione,
Antidotus prædicatorum. quàm si pro me solo venisset. Quod optimè explicat D.
Tho in solutione tertij ex Chrysostomo. Verum est ta-
men, quòd erat lex statuta, quòd qui peccaret nõ perue-
niret ad gloriam, nisi per passionem Christi. Sed si Deus
seruisset solum vnum hominem peccaturum, fortassis a-
Ad vltimũ liam legem statuisset. ¶ Ad quartam quæstionem dicen-
dum, quod certè non veniret. Nam ex sacris literis con-
stat, Christum venisse, vt reconciliaret hominem cum
Deo, & destrueret inimicitias inter Deum, & hominem,
& eum ad Dominum suum conuerteret, at qui sunt in
peccatis venialibus, neque sunt inimici Dei, neque ab
eo auersi.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm conueniens fuerit Deum incarnari, ab initio mundi.

3 2. 1. q. 98. ar. 6. co. Et 3 d. 1. q. 2. art. 2. Et 4. cont. c. 55. 9. Et Isa. 2. col. 1 & gala. 4. col. 3. fin.

AD quintum sic proceditur. Videtur
q̃ conueniens fuisset Deum incarna
ri à principio humani generis. Incar
nationis. n. opus ex immẽsitate diui
næ charitatis processit, secũdum il-
lud Ephe. 2. Deus, qui diues est in misericordia,
propter nimiã charitatem suam, qua dilexit nos,
& cũ essemus mortui peccatis, cõuiuificauit nos
in Christo: Sed charitas nõ tardat subuenire ami
co necessitatem patiẽti: secundũ illud Prouer. 3.
Ne dicas amico tuo, Vade & reuerter, cras dabo
tibi, cùm statim possis dare. Ergo Deus Incar-
nationis opus differre non debuit, sed statim a
principio per suam incarnationem humano ge-
neri subuenire.

¶ 2. Præterea. 1. Timoth. 1. dicitur: Christus
venit in hunc mũdum peccatores saluos facere:
Sed plures saluati fuissent, si a principio humani
generis Deus incarnatus fuisset: plurimi. n. ignorã
tes Deum, in suo peccato perierunt in diuersis se
culis. Ergo conuenientius fuisset, quòd a princi-
pio humani generis Deus incarnatus fuisset.

¶ 3. Præterea, Opus gratiæ nõ est minus ordi-
natum, quàm opus naturæ: Sed natura initiũ su-
mit a perfectis: vt dicit Boet. in libr. de consol. * *lib. 3. pro sa. 10. parũ a princip.
ergo opus gratiæ a principio debuit esse perfe-
ctum: Sed in opere Incarnationis consideratur
perfectiõ gratiæ secundum illud, Verbum caro
factum est: & postea subditur, Plenum gratiæ &
veritatis. Ergo Christus a principio humani ge-
neris debuit incarnari.

Sed contra est, qđ dicitur Gala. 4. At vbi venit
plenitudo temporis, misit Deus filiũ suum factũ
ex muliere, factum sub lege. Vbi dicit glo. † q̃ ple
nitudo temporis est, quod præfinitũ fuit à Deo Est gl. Ambros. i hũc locũ co. 5.
patre, q̃n mitteret filium suum: Sed Deus sua sa-
piẽtia oĩa definiuit. Ergo conuenientissimo tpe
Deus est incarnatus. Et sic conueniens nõ fuit, q̃
a principio humani generis Deus incarnaretur.

Respõdeo dicendum, q̃ cùm opus Incarnatio Inf. q. 4. arti. 1. c. Et q.
nis principaliter ordinetur ad reparationẽ huma 43. ar. 5. 2.
næ naturæ per peccati abolitionem, manifestum Et q 44. ar
est quòd non fuit conueniẽs a principio humani ti. 3. co. Et
generis ante peccatum Deum incarnatum fuisset: veri. q. 29.
non enim datur medicina nisi iam infirmis. Vn- art. 4 ad 4.
de ipse Dominus Matt. 9. dicit, Non est opus va-
lentibus medico, sed malè habentibus: non enim
veni vocare iustos, sed peccatores.

Sed nec etiã statim post peccatum conueniẽs
fuit Deum incarnari, Primò quidem, propter
conditionem humani peccati, quod ex superbia
prouenerat. Vnde eo modo erat homo liberãdus,
vt humiliatus recognosceret se liberatore indige
re. Vnde super illud Galat. tertio. Ordinata per
angelos i manu Mediatoris, dicit gloss. * Magno Glos. ordi. ibidem.
Dei consilio factum est, vt post hominis casum
non illico Dei filius mitteretur. Reliquit. n. Deus
prius hominem in libertate arbitrij in lege natu-
rali, vt sic vires naturæ suæ cognosceret: vbi cùm
deficeret, legem accepit, qua data inualuit mor-
bus non legis, sed naturæ vitio: vt ita cognita sua
infirmitate, clamaret ad medicum, & gratiæ quæ-
reret auxilium. Secundò propter ordinem pro-
motionis in bonum: secundum quem ab imper-
fecto ad perfectum proceditur. Vnde Apost. di-
cit 1. Corinth. 15. Non prius quod spirituale est,

sed quod animale, deinde quod spirituale. Primus homo de terra terrenus: secundus homo de cœlo cœlestis. Tertiò propter dignitatem verbi incarnati: quia super illud Galat. 4. At vbi venit plenitudo temporis, dicit gloss.* Quantò maior iudex veniebat, tantò præconum series longior præcedere debebat. Quartò, ne feruor fidei temporis prolixitate tepesceret: quia circa finem mundi frigescet charitas multorum. Vnde Luc. 18. dicitur, Cum filius hominis veniet, putas inueniet fidem in terra?

Augu tra. 31. in Ioã. ante med. tom 9.

Ad primum ergo dicendum, quòd charitas non differt amico subuenire, salua tamẽ negotiorum opportunitate & personarum cõditione. Si enim medicus statim à principio ægritudinis medicinam daret infirmo, minus proficeret, vel magis læderet, quàm iuuaret. Et ideo etiam dominus non statim a principio incarnationis remedium humano generi exhibuit, ne illud contemneret ex superbia, si prius suam infirmitatem nõ cognosceret.

Ad secundum dicendum, quòd Augustin. ad hoc respondet in li. de sex quæstionibus Paganorum,* dicens quæst. 2. quòd tunc voluit Christus hominibus apparere, & apud eos prædicari suã doctrinam, quando & vbi sciebat esse, qui in eũ fuerant credituri: his enim temporibus & his in locis, tales omnes in eius prædicatione futuros esse præsciebat, quales non quidem omnes, sed tamen multi in eius corporali præsentia fuerunt, qui nec in eũ suscitatis ab eo mortuis credere uoluerunt. Sed hanc responsionem reprobans idẽ August.* in lib. de perseuerantia dicit: Nunquid possumus dicere Tyrios & Sidonios talibus apud se virtutibus factis credere noluisse, aut credituros non fuisse si fierent: cùm ipse Deus attestetur eis, quòd acturi essent magnæ humilitatis pœnitentiam, si in eis facta essent diuinarum illa signa virtutum? proinde, vt ipse soluens subdit, sicut Apostolus ait: Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei, qui his, quos præuidit, si apud eos facta essẽt, suis miraculis credituros, quibus voluit subuenit: aliis autem non subuenit, de quibus in sua prædestinatione occultè quidem, sed aliud iustè iudicauit: ita misericordiam eius in his, qui liberantur, & veritatem in his, qui puniuntur, sine dubitatione credamus.

In epi. 49. quæ. 2. 8 medio, tom. 2.

Cap. 9. nõ procul a fi ne tom. 7.

Ad tertium dicendum, quòd perfectum quidem est prius imperfecto, in diuersis quidem tẽpore & natura: (oportet enim quòd perfectũ sit quod alia ad perfectionem adducit) sed in vno & eodem imperfectum est priùs tempore, etsi sit posterius natura. Sic ergo imperfectionem naturæ humanæ, duratione præcedit æterna Dei perfectio: sed sequitur ipsam consummata perfectio eius in vnione ad Deum.

SVMMA TEXTVS.

Prima conclusio. Non fuit conueniens ab initio humani generis ante peccatum Deum incarnatũ fuisse: quia valentibus non est opus medico sed malè habentibus. ¶ Secunda conclusio. Non fuisset conueniens statim post peccatum Deum incarnari. Primo quidem propter conditionem humani peccati, quod ex superbia prouenerat, vnde eo modo erat homo liberandus, vt humiliatus recognosceret se liberatore indigere, & in libertate arbitrij relictus in lege naturali vires naturæ suæ cognosceret, vbi cum deficeret accepta lege, & morbo non legis sed naturæ vitio inualescẽte, cognita sua infirmitate clamaret ad medicum, & gratiæ quæreret auxiliũ. Secundò propter ordinem promotionis in bonum, secundum quem ab imperfecto ad perfectum proceditur. Nã prius est quod animale deinde quod spirituale. Tertio propter dignitatem verbi incarnati, vt quanto maior rex venturus erat, tanto præconum series longior præcedere debebat. Quarto ne feruor fidei temporis prolixitate tepesceret: quia circa finem mũdi refrigescet charitas, vnde dicitur Lucæ 18. Cum filius hominis veniet putas inueniet fidem in terra?

Prima cõclusio.

2. Cõclus.

Lucæ 18.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo aduertendum est, quòd præter rationes, quas hic affert D. Th. possumus nos addere quintam ex Domino Caietano, nimirum ex soliditate, & firmitate fidei. Nam si statim fuisset incarnatus fictio putaretur antiquorum, nunc verò post tam longam expectationem, Prophetarum oracula, & vaticinia intelligunt plane homines eiusmodi mysterium non esse figmentũ, sed a diuina prouidentia præparatum & excogitatũ, & scripturis prænunciatum. Et idcirco Paulus Romanorũ 1. vt explicaret veritatem Euangelij, inquit, Euangelium promissum esse a Deo per Prophetas suos in scripturis sanctis. Et primæ Corinth. decimoquinto, inquit, Christus mortuus est secundum scripturas, & resurrexit secundum scripturas. Quod quidem referendum est non solum in mysterium Resurrectionis, sed etiam in alia mysteria præcedentia. Illud etiam obseruandum est, quod D. August. in Episto. 49. de sex quæstionibus paganorum. q. 2. aliam adhibet rationem dicens, quod voluit Christus apparere quando, & vbi, sciebat homines esse in illũ credituros. Eãdem rationem designat D. Chrysostomus Homil. 65. super Matthæum. Sed hanc sententiam retractauit merito D. Augu. in libro de prædestinatione Sanctorum capitulo nono, & lib. de bono perseuerantiæ cap. nono, & 2. libro retractationum cap. 31. Et quod prædicta sententia mereretur retractationem ostendit efficaciter D. Thomas in solutione secundi, cuius responsio consistit in hoc, quod ratio ex pluralitate saluandorum non est efficax quia saluandi ex diuina prædestinatione sunt misericorditer saluandi, prout ipse magis hos, quam illos elegit, cuius nulla ratio est, nisi diuina voluntas. Sed dubium est, vtrum potuerit venire antea? videtur quòd non, saltem postquam Prophetæ prædixerunt. Nam diuina reuelatio nõ potest esse fallax, neque vero promissio, ergo post promissionem, & prædictionem non potuit antea venire. Respondetur, quòd potuit antea venire. Exploratum namq́ue est ex diuina Theologia, quòd non obstante reuelatione potuit Petrus non peccare, & quòd diuina reuelatio non imponit rebus necessitatem. Hinc est, quod non obstante diuina reuelatione orabant patres, rorate cæli desuper, & nubes pluant iustum. Esaiæ 45. & Psal. 30. Accede, vt eruas me. Esaiæ 7. Accelera, spolia detrahe. Quomodo autem stante diuina reuelatione, & voluntate quòd aliquid sit futurum, sit potentia, vt non fiat, explicant interpretes D. Thomæ prima par. quæstione decimanona.

Ratio Caietani.

Roma. 1.

1. Cori. 15.

D. August.

Chrysost.

Dubium.

Esaiæ. 45. Psalm. 30. Esaiæ. 8.

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm incarnatio differri debuerit vsque ad finem mundi.

6 Locis supra ar. 5. citatis.

AD sextum sic proceditur. Videtur ꝙ incarnationis opus differri debuerit vsq; in finē mūdi. Dicitur enī in Psal. Senectus mea in misericordia vberi, id est, i nouissimo: vt glo.* dicit. Sed tempus incarnationis est maximè tempus misericordiæ secundum illud Psalm. Qvoniam venit tempus miserendi eius. Ergo incarnatio differri debuit vsque in finem mundi.

Glos. ordi. sup illud, ab inītegētibus ī me.

Art. præce. ad 3. argu.

§ 2. Prætereà, Sicut dictū *est, perfectum in eodē tpe, est posterius imperfecto: ergo illud qd est maximè perfectū, debet esse omnino vltimū io tempore: Sed summa perfectio humanæ naturæ est in vnione ad verbum: quia in Christo complacuit, omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare, vt Apost. dicit Col. 1. Ergo incarnatio differri debuit vsque in finem mundi.

§ 3. Prætereà, Nō est conueniens fieri p duo quod per vnum fieri potest: Sed vnus Christi aduētus sufficere poterat ad salutem humanæ naturæ; qui erit in fine mundi. Ergo non oportuit, ꝙ antea veniret per incarnationem. Et ita incarnatio differri debuit vsque in finem mundi.

Sed contra est quod dicitur Abac. 3. In medio annorum notum facies. Non ergo debuit incarnationis mysterium, per quod mundo innotuit, vsque in finem mundi differri.

Respondeo dicendum, ꝙ sicut nō fuit conueniens Deum incarnari à principio mundi, ita nō fuit cōueniēs, ꝙ incarnatio differretur vsq; in finem mūdi. Quod quidē apparet, primo ex vnione diuinæ & humanæ naturę, Sicut. n. dictū est,* perfectum vno modo tpe præcedit imperfectū; alio modo ecōuerso, imperfectum tempore precedit perfectū. In eo. n. q̄ de imperfecto fit perfectū, imperfectum tempore præcedit perfectū: in eo verò quod est causa perfectionis efficiens, perfectum tempore præcedit imperfectum. In opere autem incarnationis vtrumque concurrit, quia natura humana in ipsa incarnatione est pducta ad summam perfectionem. Et ideo nō decuit quòd à principio humani generis incarnatio facta fuisset. Sed ipsum Verbum incarnatum est perfectionis humanæ naturę causa efficiens, secūdum illud Ioa. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Et ideo nō debuit incarnationis opus vsque in finem mundi differri: sed perfectio gloriæ, ad quam perducenda est vltimo natura humana per Verbum incarnatum, erit in fine mundi. Secundò ex effectu humanæ salutis. Vt enim dicitur in lib. de q. ve. & no. Testam. * in potestate dantis est, quando vel quantum velit misereri. Venit ergo quando & subueniri debere sciuit, & gratum futurum beneficium: Cum enim languore quodam humani generis, abolescere cepisset cognitio Dei inter homines, & mores immutarentur: eligere dignatus est Abrāham, in quo forma esset renouatæ notitiæ Dei & morum: & cū adhuc reuerētia segnior esset, postea per Moysen legem literis dedit. Et quia eam gentes spreuerunt, non se subiicientes ei, neque hi, qui acceperunt, eam seruauerunt, motus misericordia Dominus, misit filium suum, qui data omnibus remissione peccatorum, Deo patri illos iustificatos offerret. Si autem hoc remedium differretur vsque in finem mundi, totaliter Dei notitia & reuerētia, & morum honestas abolita fuisset in terris. Tertiò apparet hoc fuisse conueniens ad manifestationem diuinæ virtutis: quæ pluribus modis homines saluauit, non solùm per fidem futuri, sed etiam per fidem præsentis & præteriti.

Art. præce. ad 3.

Augu. li. 2. q. ex nouo test. qō 83. circa prin. tom. 4.

Ad primum ergo dicendum, quòd gloss. illa exponit de misericordia perducente ad gloriā: Si tamen referatur ad misericordiam exhibitam humano generi per incarnationem Christi; sciendum est, quòd sicut August. dicit in libro retractat.* tempus incarnationis potest comparari iuuentuti humani generis, propter vigorem feruoremque fidei, quæ per dilectionem operatur: senectuti autem, quę est sexta ætas, propter numerum temporum, quia Christus venit in sexta ętate. Et quamuis in corpore non possit simul esse iuuentus & senectus, potest tamen simul esse in anima, illa propter alacritatem, ista propter grauitatem. Et ideo in libro 83. quæst. alicubi dicit August.* quòd non oportuit diuinitus venire Magistrum, cuius imitatione humanum genus in mores optimos formaretur, nisi tempore iuuentutis. Alibi autem dicit,† Christum in sexta ętate humani generis tanquam in senectute venisse.

Li. 1. c. 26. non multū ante med. tom. 1.

li. 83. quæst. q. 44. I medio. tom. 4. li. 1. de gen. cont. Manich c. 23. tom. 1.

Ad secundum dicendum, quòd opus incarnationis non solùm est considerādum vt terminus motus de imperfecto ad perfectum, sed etiam vt principium perfectionis in humana natura, vt dictum est.*

In corp. ar

Ad tertium dicēdum, quòd sicut Chrys. dicit super illud Ioan.† Non misit Deus filium suum in mundum vt iudicet mundum: duo sunt Christi aduentus. Primus quidem vt remittat peccata: secundus, vt iudicet mundum: si enim hoc nō fecisset, vniuersi simul perditi essent; omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Vnde patet, ꝙ non debuit aduentum misericordię differre vsque in finem mundi.

Ho. 27. in Ioan. inter mediū, & fin. tom. 3.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio

COnclusio est negans. Quod quidem apparet. Primo ex vnione diuinæ & humanæ naturæ, sicut enim dictum est, perfectum vno modo tempore præcedit imperfectum, alio modo econuerso, imperfectum tempore præcedit perfectum. In eo vero quod est causa perfectionis efficiens, perfectum tempore præcedit imperfectum. In opere autem incarnationis vtrumque cōcurrit, quia natura humana in ipsa incarnatione est perducta ad summam perfectionē. Et ideo non decuit quod à prin-

a principio humani generis incarnatio facta fuisset, sed ipsum verbum incarnatum est perfectionis humanæ naturæ causa efficiens, cũ de plenitudine eius omnes accepimus, & ideo nõ debuit incarnationis opus vsque in finem mundi differri, sed perfectio gloriæ ad quam perducenda est vltimo natura humana per verbum incarnatum, erit in fine mũdi. Secundo ex effectu humanæ salutis; quia in potestate dantis est quando, vel quantum velit misereri. Venit ergo, & quando subuenire debuit, & gratum sciuit futurum beneficium. Cum enim languore quodam humani generis abolescere cœpisset cognitio Dei inter homines, & mores immutarentur, elegit Abraham, in quo forma esset renouatæ notitiæ Dei & morũ. Cumque adhuc reuerentia Dei segnior esset, per Moysem legem literis dedit, & quia eam gentes spreuerunt, & Iudæi nõ seruauerunt, motus misericordia Deus, misit filium suum, qui data omnibus remissione peccatorum, Deo patri illos iustificatos offerret. Quòd si hoc remedium dilatum fuisset vsque in finem mundi, perijsset notitia Dei, & morũ honestas abolita fuisset in terris. Tertio apparet hoc fuisse cõueniens ad manifestationem diuinæ virtutis, quæ homines saluauit, non solum per fidem futuri, sed etiam per fidem præsentis, & præteriti.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Dubium. VIdetur certè, quòd incarnatio Domini fuerit dilatãda in finem mũdi. Nam nos sumus in quos fines seculorum deuenerunt, vt asserit Paulus. 7. Corin. 10. & 1.
1. Cor. 10. Ioan. c. 2. Filioli nouissima hora est, & Isaiæ ca. 2. Erit in
1. Ioan. 2. nouissimis diebus præparatus mõs domus Domini. Sed
Isaiæ. 2. respõdetur, quòd hæc loca non intelliguntur de fine tẽ
Solutio. poris naturalis, sed quòd iam nõ superest alia lex, vel alia immutatio sacramentorum, sed omnia hæc vsque in finem seculi durabũt. Vnde rectissimè Paulus Hebræorũ.
Hebræ. 10. 10. Voluntariè peccantibus nobis, &c. iam non superest hostia pro peccato. Cuius scripturæ intelligentia non est, quòd iam non est remedium in Ecclesia pro peccato, sed quod ei, qui cum tot sacramentis infirmatur in Ecclesia, non relinquitur aliud remediũ nisi ignis inferni. Super quem locum loquitur diuinè D. Tho. qui proinde legen
D. Thom. dus est. Sed illud nõ est prætereundum, quod quidam dicũt, quòd venit in medio durationis mundi, & probant
Abacuc. 3. ex illo Abac. 4. Opus tuum in medio annorum, viuifica illud, in medio annorum notũ facies. Sed hæc sententia falsissima est, & ædificat errorem intolerabilem. Nam tum sequitur, quòd possit sciri a nobis infallibiliter dies iudicii, quod est dogma hæreticum. Vera ergo illius loci intelligentia est, id est, populum tuum in medio horum annorum malorum, hoc est captiuitatis, viuifica.

QVÆSTIO II.

De modo vnionis Verbi incarnati, in duodecim articulos diuisa.

DEinde considerandum est de modo vnionis Verbi incarnati. Et primò, quantum ad ipsam vnionem. Secundò, quantum ad personam assumentem. Tertiò, quantùm ad naturam assumptam.

Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primò, vtrùm vnio Verbi incarnati sit facta in natura.

¶ Secundò, vtrùm sit facta in persona.

¶ Tertiò, vtrùm sit facta in supposito vel hypostasi.

¶ Quartò, vtrùm persona vel hypostasis Christi post incarnationem sit composita.

¶ Quintò, vtrùm sit facta aliqua vnio animæ & corporis in Christo.

¶ Sextò, vtrùm natura humana fuerit vnita verbo accidentaliter.

¶ Septimò, vtrùm ipsa vnio sit aliquid creatum.

¶ Octauò, vtrùm sit idem quod assumptio.

¶ Nonò, vtrùm vnio duarum naturarum sit maxima vnionum.

¶ Decimò, vtrùm vnio duarum naturarum in Christo fuerit facta per gratiam.

¶ Vndecimò, vtrùm eam aliqua merita præcesserint.

¶ Duodecimò, vtrùm gratia vnionis fuerit homini Christo naturalis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm vnio Verbi incarnati sit facta in natura.

AD primũ sic proceditur. Vr q vnio Verbi incarnati sit facta in natura. Dicit enim Cyrillus, & inducitur in gestis concilij Chalcedo.* Non oportet intelligere duas naturas, sed vnam naturam Dei verbi incarnatam. Quod quidem non esset, nisi vnio fieret in natura. Ergo vnio Verbi incarnati facta est in natura.

¶ 2. Præterea, Atha.† dicit: Sicut aĩa rõnalis, & caro vnus est hõ: ita Deus & homo vnus est Christus: sed anima rationalis & caro cõueniũt in cõstitutione vnius naturæ humanæ. Sic ergo Deus & homo conueniunt in constitutione alicuius naturæ: ergo vnio facta est in natura.

¶ 3. Præterea, duarum naturarum vna non denominatur ex altera, nisi aliquo modo inuicem transmutentur: Sed diuina natura & humana in Christo ab inuicem denominantur: dicit enim Cyrillus diuinam naturam esse incarnatam: & Greg. Nazanzenus * dicit humanã naturam esse deificatam, vt patet per Dam. * ergo ex duabus naturis videtur esse facta vna natura.

7 Infr. art. 2. & co. co. & 12. ad 1. & qõ. 50. art. 2. Et 3. dis. 1. q. 2. ar. 1. & d. 5. q. 1. art. 2. & 3. Et 4. con. ca. 35. 37. & 41. Et veri. q. 20. ar ti. 1. co. Et vnio ar. 1. Et op. 3. c. 211. & 212. & 225.

* Actio. 1. post epist. Cyrilli ad Io. ep. Antioc. non multũ procul.

Nazianzenus in epis to. 1. ad Clidoniũ ante med.

* Lib. 7. orthо. fidei. c. 6. 9. a medio.

Sed contra est, quod dicit in determinatione Concilij Calcedonen. * Cõfitemur in nouissimis diebus filium Dei vnigenitum in duabus naturis inconfusè, immutabiliter, indiuisè, inseparabiliter agnoscendum, nunquam sublata differẽtia naturarum propter vnionem. Ergo vnio non est facta in natura.

In symbolo fidei ibi posito reperies id ro. 1. conc. 4. generalium Coloniæ impressorum anno do. 1530.

Respondeo dicẽdum, quòd ad huius quæstionis euidentiam oportet considerare quid sit natura. Sciendum est ergo, quòd nomen naturæ à nascendo est dictum: Vnde primò est impositum hoc nomen ad significandum generationem viuentium: quæ natiuitas vel pullulatio dicitur, ut dicatur natura quasi nascitura. Deinde translatũ est nomen naturæ ad significandum principium huius generationis. Et quia principiũ generationis in rebus viuentibus est intrinsecũ, vlterius deriuatum est nomen naturæ, ad significãdũ quodlibet principium intrinsecũ motus: secũdũ quod

Lib. 2. Phys. tex. 3. tomo 2. Philosophos dicit in 2. Physic.* quòd natura est principiū motus in eo, in quo est per se & nō secūdum accidens. Hoc autem principium, vel forma est, vel materia: vnde quandoque natura dicitur forma, quandoque verò materia. Et quia finis generationis naturalis est in eo, quod generatur species essentia, quam significat diffinitio: inde est, quòd huiusmodi essentia speciei vocatur etiam natura. Et hoc modo Boetius naturam diffinit in lib.* de Duabus natu. dicens, Natura est vnamquanque rem informans specifica differentia: quæ scilicet complet diffinitionem speciei. Sic ergo nunc loquimur de natura, secundum quod natura significat essentiam, vel quod quid est, siue quidditatem speciei. Hoc autem modo accipiendo naturam, impossibile est vnionem Verbi incarnati esse factam in natura. In 2. pagi. a prin. lib.

¶ Tripliciter enim aliquid vnum ex duobus vel pluribus constituitur. Vno modo ex duobus integris, perfectis remanentibus. Quod quidem fieri non potest nisi in his, quorum forma est cōpositio, vel ordo, vel figura; sicut ex multis lapidibus absque aliquo ordine adunatis, per solam compositionem fit aceruus: ex lapidibus autem, & lignis secundum aliquem ordinem dispositis, & etiam ad aliquam figuram redactis, fit domus. Et secundum hoc posuerūt aliqui vnionem esse per modum confusionis, quę scilicet est sine ordine: vel per modum commensurationis, quæ scilicet est cum ordine. Sed hoc non potest esse. Primò quidem: quia compositio, vel ordo, vel figura non est forma substantialis, sed accidentalis. Et sic sequeretur quòd vnio incarnationis nō esset per se, sed per accidens: quod infra improbabitur.* Secundò, quia ex huiusmodi non fit vnum simpliciter, sed secundum quid: remanent enim plura actu. Tertiò, quia forma talium non est natura, sed magis ars: sicut forma domus. Et sic non constitueretur vna natura in Christo, vt ipsi volunt. Art. 6. huius quæst.

Alio modo fit aliquid vnum ex perfectis, sed transmutatis: sicut ex elemētis fit mixtum. Et sic aliqui dixerunt vnionē incarnationis esse factam per modum complexionis. Sed hoc nō potest esse. Primò quidem, quia natura diuina est omnino immutabilis, vt in prima Parte dictum est.† vnde nec ipsa potest conuerti in aliud, cùm sit incorruptibilis: nec aliud in ipsam, cùm ipsa sit ingenerabilis. Secundò, quia id quod est commixtum, nulli miscibilium est idem specie: differt enim caro a quolibet elementorum specie. Et sic Christus non esset eiusdem naturę cū patre, nec cum matre. Tertiò, quia ex his, quę plurimum distant, non potest fieri commixtio: soluitur enim species vnius eorum, puta si quis guttam aquæ, amphoræ vini apponat. Et secūdum hoc cum natura diuina in infinitum excedat humanam naturam, non potest esse mistio: sed remanebit sola natura diuina. P. p. q. 9. articul. 1.

Tertio modo fit aliquid ex aliquibus nō permixtis vel permutatis, sed imperfectis: sicut ex anima & corpore fit homo, & similiter ex diuersis membris vnum corpus constituitur. Sed hoc dici non potest de incarnationis mysterio. Primò quidem, quia vtraque natura est secundū rationem suā perfecta, diuina scilicet, & humana. Secundò, quia diuina natura & humana nō possunt cōstituere aliquid per modum partium quātitatiuarum, sicut membra constituunt corpus: quia natura diuina est incorporea. Neque per modū formę & materiæ, quia diuina natura non potest esse forma alicuius, præsertim corporei. Sequeretur enim quòd species resoltans esset communicabilis pluribus: & ita essent plures Christi. Tertiò, quia Christus non esset humanæ naturæ, neque diuinæ naturæ. Differentia enim addita variat speciem: sicut vnitas numerum, sicut dicitur in 8. Metaph.† Lib. 8. tex. 10.

Ad primum ergo dicendum, quòd auctoritas illa Cyrilli exponitur in quinta Synodo* sic: Si quis vnam naturam Verbi Dei incarnatam dicens, non sic accipiat, sicut Patres docuerunt, quia ex diuina natura & humana, vnione secundum subsistentiam facta: sed ex talibus vocibus naturam vnam siue substātiam diuinitatis & carnis Christi introducere conetur: talis anathema sit. Non ergo sensus est, quòd in incarnatione ex duabus naturis sit vna natura constituta: sed quòd natura verbi Dei, carnem vniuit sibi in persona. In Concil. Constāti. can. 8 fuit istud conci. 5. generale.

Ad secūdum dicēdum, quòd ex anima & corpore cōstituitur in vnoquoque nostrum duplex vnitas, naturæ & personæ. Naturæ quidē secundum quod anima vnitur corpori, formaliter perficiens ipsum, vt ex duobus fiat vna natura, sicut ex actu & potentia, vel materia & forma. Et quātum ad hoc non attenditur similitudo: quia natura diuina nō potest esse corporis forma, vt in primo probatum est.† Vnitas verò personę constituitur ex eis, in quantum est vnus aliquis subsistens in carne & anima. Et quantum ad hoc attenditur similitudo: vnus enim Christus subsistit in diuina natura & humana. P. p. q. 3. articul. 8.

Ad tertium dicendum, quòd sicut Damasc.* dicit. Natura diuina dicitur incarnata: quia est vnita carni personaliter: non quòd sit in naturam carnis conuersa. Similiter & caro dicitur deificata (vt ipse dicit) non per conuersionē, sed per vnionem ad Verbū, saluis suis proprietatibus naturalibus, vt intelligatur caro deificata: quia facta est Dei verbi caro, non quia facta sit Deus. Libr. 3. ortho. fid. capitu. 6.

SVMMA TEXTVS.

Apte, & congruenter disponit D. Thomas ordinem doctrinæ. Nā postquam disseruit de incarnationis conuenientia, & necessitate, demonstrauitque eius scopum, & finem præcipuum, pergit tradere nobis exactam huius mysterij notitiam ex omnibus suis causis, & nominis. Et quoniam in quauis re, quæ ex pluribus per cōunctionem, & vnionem resultat, quatuor pręcipuè possumus considerare. Primum quid sit illud, quod ex vnione resultat.

resultat. Secundum ipsa vnio qualis sit, & quæ sit eius causa. Tertio considerantur res ipsæ, quę vniuntur, ac tandem cōsiderantur proprietates, quæ ex vnione sequūtur. Primum, & secundum explicat D. Tho. in hac quæstione Tertium q. 3. & 4. & 5. Quartum a q. 6. & deinceps. In quarum rerum expositione notitia huius mysterij plenissimè continetur. ¶ Conclusio primi articuli est, impossibile est vnionem verbi incarnati esse factam in natura sumendo naturam, prout significat essentiam, vel quidditatem speciei. Nam tripliciter aliquid vnum, ex duobus vel pluribus constituitur. Vno modo ex duobus integris remanentibus perfectis, quod quidem fieri non potest nisi in ijs, quorum forma est compositio, vel ordo, vel figura, vt ex multis lapidibus sine ordine adunatis p solam compositionem fit aceruus. Ex lapidibus autem, & lignis secundum aliquem ordinem dispositis fit domus. Et hoc modo nō potest esse vnio incarnationis verbi. Primo, quia talis compositio, vel ordo, vel figura est forma accidentalis. Et sic sequeretur, quòd vnio incarnationis esset per accidens, quòd improbabitur. Secūdo, ex talibus non fit aliquid simpliciter, sed secundum quid: quia remanent plura actu. Tertiò, quia forma talium nō est natura, sed magis ars, sicut forma domus. Vnde non constitueretur in Christo vna natura, vt ipsi hęretici volunt. Alio modo fit aliquid vnū ex perfectis sed trāsmutatis. Sicut ex elementis fit mixtum. Et sic aliqui dixerunt vnionem incarnationis esse factam per modū complexionis. Quod stare non potest. Primo, quia diuina natura est immutabilis, neque in aliud cōuerti potest, cum sit ingenerabilis. Secundo, quia quod miscetur nulli miscibilium est idem specie. Differt namque caro à quolibet elementorum specie, & sic Christus non esset eiusdē naturæ cum patre nec cum matre. Tertio, quia ex his, quæ maximè distant non potest fieri commixtio. Soluitur enim species vnius eorum, vt si quis guttam aquæ amphoræ vini apponat. Tertio modo fit aliquid ex aliquibus non permixtis, vel permutatis, sed imperfectis, sicut ex anima & corpore fit homo, & ex diuersis membris fit corpus, sed hoc dici non potest de incarnationis mysterio. Primo, quia vtraque natura diuina & humana secundum suam rationem est perfecta. Secundo, quia istę duæ naturæ non possunt constituere aliquid per modū partium quantitatiuarum, sicut membra cōstituunt corpus, cum diuina natura sit incorporea. Nec per modum formæ, & materiæ: quia diuina natura non potest esse alicuius corporis forma. Tertio hoc stare non potest, quia Christus non esset humanæ naturæ neque diuinæ, cùm differentia addita variet speciem sicut vnitas numerum. Hæc varietas confirmatur ex definitione Cōcilij Calcedon. prout habetur in articulo.

Cōclusio. Tripliciter vnū ex duob^s vel pluribus constituitur.

Conc. Cal.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Triplex sēsus q̄stionis.

QVæstio proposita in hoc articulo controuertitur à Theologis in triplici sensu. Primus sensus est, an natura diuina assumpserit humanitatem? in quo sensu disputatur a quibusdam Theologis in 3. d. 5. & a D. Tho. infra q. 3. Secundus sensus est, vtrum natura humana sit conuersa in diuinam, vel diuina in humanam? in quo sensu disputant hanc quæstionem veteres patres cōtra Apollinarem hæreticum: sed D. Thomas tractat illā in sensu in quo sancti, & concilia. Qui talis est, an ex duabus naturis in Christo sit facta vna natura, essentia, & quidditas. In hoc sensu exponit eam. Durandus quæst. 1. articulo 1. ¶ Secundo est aduertendum quòd circa hoc mysterium incarnationis maximè exagitata est Ecclesia ab hæreticis, qui varijs erroribus conati sunt euellere istam veritatem. De quibus disputat D. Thom. in 4. contra gentes capitulo 28. vsque ad capitu. 38. Nos autem singulis in locis errores istos labefactabimus, vt se obtulerit occasio disputādi. Et eiusmodi errores (vt docet August. 18. de ciuitate Dei capitulo 51. & in libro de Vera religione cap. 6.) exercent sapientiam Ecclesię. Sicuti tyranni exercent patientiā Ecclesiæ. Tertio est aduertendum, quòd circa vnionem filij Dei cum natura humana quidam hæreticus nomine. Entiches monachus Constātinopolitanus introduxit dogma stultissimum. Aiebat enim quòd Christus cōstabat ex duabus naturis, sed non in duabus naturis. Itaque secūdum ipsum ante vnionem præcesserunt duæ naturæ, veruntamē post vnionem cōstata est vna natura ex duabus. Quod ista fuerit mens Eutichetis colligitur ex Epistola Flauiani Episcopi ad Leonē primum cap. 3. quæ habetur in primo tomo Conciliorum inter Epistolas præambulas ante Concilium Calcedonense. Idem explicatur ab ipso Leone Papa in Epistola 10. ad Flauianum ca 6. & in Epistola. 11. ad Iulianum Episcopum Coensem. Itaque Eutiches quanuis Christū esse Deum & hominem verbis assereret, re ipsa negabat. Quoniam si Christus nō habebat nisi vnicam naturam, minimè poterat esse Deus simul & homo. Et ita etiam Eutiches hallucinabatur in asserēdo vero corpore Christi, aiebat enim aliquid diuinitatis conuersum esse in naturam corpoream, quæ quidem natura non erat consubstantialis corporibus nostris. Contra istam hæresim statuit D. Thom. primam conclusionem, quòd vnio non est facta in natura, sed in Christo post vnionem manent duæ naturæ perfectæ, humana & diuina. Probatur ista cōclusio, nam in sacris literis post vnionē dicitur Christus filius Dei, & filius hominis, ergo sicuti est consubstantialis patri per Deitatem, ita est consubstantialis matri per humanitatem. Veruntamen aliter est Christus cōsubstantialis patri, & aliter matri. Nam patri est consubstantialis, quoniam habet eandem naturam numero, quam habet pater, Iuxta illud Ioa. 10. Ego & pater vnū sumus. Attamen dicitur consubstātialis matri: quoniam habet eandem naturam specificam cum ipsa. Iuxta illud Pauli ad Philip. 2. Semetipsum exinaniuit in similitudinem hominum factus. Loquitur ibi Apostolus de similitudine specifica. Et confirmatur, forma & natura, & essentia idem pollēt, sed in Christo post vnionē sunt duæ formæ, ergo sūt duæ naturæ. Probatur minor ex illo Pauli ad Philip. 2. Cum in forma Dei esset formam serui accepit, accepit formam serui, ergo habet illam. Rursus qui accepit formam serui erat in forma Dei, ergo manet in illa. Et confirmatur secundò, in literis Euāgelicis dicuntur de Christo contraria, nempè ea, quæ sunt potētiæ diuinæ, & ea quę sunt infirmitatis humanę, sed impossibile est, q contraria dicantur de eodem supposito secundū eandem naturam, igitur in Christo est alia, & alia natura. Hæc ratio est D. Thomæ 4 contra gentes cap. 39. vbi dicit, quòd in Christo, in supposito, de quo dicuntur contraria nullam ponimus distinctionē, at ponimus distinctionem in naturis, propter quas illa cōtraria dicuntur. Iuxta illam sententiam celebrem Leonis in Epistola illa decima citata capi. 4. Vnum in Christo coruscat miraculis, aliud succumbit iniurijs. Præterea cōprobatur eadem veritas ex definitione Ecclesiæ. Nam in Concilio Ephesino I. in explicatione fidei Canone. 1. 6. & 13. definitum est, quòd Christus est vna persona subsistens in duabus naturis. Idem definitum est in Concilio Calcedonensi Sess. 5. in decreto fidei, vbi habetur definitio, quā hic citat D. Thom. Et hæc duo concilia sunt ex illis quatuor, quæ D. Gregor. veneratur, vt quatuor Christi Euangelia, vt patet ex. sicut 15. d. in decretis. Id ipsum definitum est in Concilio Cōstantinopolitano, quod est quintum inter generalia Canone. 2. 3. & 4. Idem decernitur in Cōcilio Constantinop. III. quod est sextum inter generalia actione. 12. & 13. & in Concilio Lateranēsi sub Innocētio III. & refertur in ca. firmiter de summa Trini. Et in Concilio Florentino in decreto fidei tradito Armenis. Et in Cōcilijs Toletanis. 1. 6. 11. & in Symbolo Athanasij, perfectus Deus, perfectus homo, &c. Et infra, non cōuersione diuinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum, unus omnino non confusione substantiæ sed vnitate personę. Præterea inter alia, de quibus interrogatur Episcopus cōsecrandus, vnum est, Credis filium Dei Christū ex duabus naturis, & in duabus naturis, & respondet cōsecrandus: credo tanquam fidei articulum. Tandem illa sententia confirmatur ex Epistola illa 10. Leonis, quæ quidem acceptata est, & approbata

Sensus q̄onis verus.

Scd̄o notādum.

D. Thom.

August.

Eutiches.

Flauianus.

Leo Papa.

Conclusio D. Thomę contra Eutichem.

Io an. 10.

Ad Phil. 2.

Ad Phil. 2.

D. Thom.

Leo Papa.

Cōci. Eph.

Cocil. Cal.

Conc. Cōstantinop.

Conc. Lat.

Conc. Flo.

Toletanū.

Symbolū Athanasij.

Interrogatio Episcopi consecrandi.

Leo Papa.

tanquam catholica, vt patet ex Concilio Calcedonensi act. 5. & ex capit. Sancta Romana. 15. distinct. in decreto. Vbi habetur, quòd nec minimũ iota huius epistolæ est reijciendum. In cuius Epistolæ cap. 3. ita definit. Tenet vtraque natura in Christo sine defectu suam proprietatem, & sicut formam serui, Dei forma non adimit, ita formam Dei, serui forma non minuit. Quod quidem Leo dixerat in sermone. 1. de Natiuitate Christi, tanto fœdere vtramque naturam conseruit, vt neque inferiorẽ consumeret glorificatio, neque superiorem minueret assumptio. Vide pulchram expositionem de duabus naturis in Christo in 1. parte conciliorum in fine. Et in edicto fidei

Iustinian.

Iustiniani. Et in secunda parte conciliorum folio primo.

Cõc. Late.

Vide etiam Synodum Lateranensem sub Martino Primo, à Canone. 4. usque ad 15. legendum est etiam Conci-

Cõ. Hisp.

lium Hispalense II. Canone. 13. legatur itidem Dama-

Damasce.

sce. lib. 3. fidei orthodoxæ capit. 3. & D. Thomas. 4. cõtra

D.Tho.

gentes capitu. 35. Quibos in locis prædicti autores asserunt hãc hæresim ortũ habuisse ex ignorantia, qua Eutiches, & eius sequaces nescierunt distinguere inter naturam, & personam. Vt enim vnam personam contra Nestorium seruarent in Christo, dixerunt vnam etiam in Christo naturam esse, quamuis ante vnionem essent duę naturę distinctę, nõ valentes intelligere quomodo si essent duæ naturæ, duæ personæ non essent. Sed vt rem iam finiamus, demonstratio euidentissima contra hanc hęresim est hęc. Nam post vnionem Christus Dominus est verus Deus, & simul verus homo, ergo habet simul naturam diuinam & humanam, sed natura diuina & humana simul non possunt esse vna natura, vt est euidens, & demonstrat D. Tho. in articulo, & est adeo perspicuum, vt dicatur in Concilio Calcedo. quòd qui illud dogma sequuntur, loquuntur insensate, & fabulantur. Sed iam tempus est, vt ꝓbationes D. Thomę examinentur, verũ rectè procedant. Nam veritas fidei satis confirmata est.

Argumẽta cõtra processum D. Thomæ.

¶ In primis contra processum Diui Thomę sic disputo. Nam D. Thomas dicit assertionem suam esse de fide,

Primum.

cum tñ scriptura de hoc nihil loquat. ¶ Deinde probatio

Secũdum.

nes D. Thomę sunt merè naturales, ergo solum probant, quòd naturaliter sit impossibile, ergo non est hęreticum dicere, quòd supernaturaliter sit possibile. ¶ Pręterea di-

Tertium.

cit D. Thomas in articulo, quòd natura humana non potest in Deitatem transformari, quoniam diuinitas est ingenerabilis. Hęc ratio videtur inualida. Nã panis modo in Eucharistiæ sacramẽto cõuertitur in verum Chri-

Quartum.

sti corpus, quod est ingenerabile, & incorruptibile. ¶ Præterea scribit, quòd ex pluribus integris perfectis remanẽtibus non fit vnum per se, & simpliciter. Quæ sententia videtur falsa. Nam domus, cuius exemplum adhibet D. Thomas in suæ sententiæ confirmationem, est vnum simpliciter, vt asserit Arist. 12. Metaphy. Vnde ponitur in quarta specie qualitatis. Certè de domo potest esse scientia sicuti de homine, ergo est vnum per se. Nam de ente

Confir.

per accidens non est scientia. ¶ Confirmatur etiam. Nam numerus est vnum per se, & simpliciter; at constat ex plu-

Quintum.

ribus integris perfectis remanentibus. ¶ Sed & illud, quod dicit D. Thomas quòd diuina natura nõ potest esse forma alicuius præsertim corporei, dubitationem habet. Nam diuina natura vnitur intellectui beati, vt forma intelligibilis, vt docet idem D. Thom. 1. p. q. 12. arti.

Vltimum.

2. & in 3. contra gent. ca. 51. ¶ Vltimum dubium est de eo quod dicit D. Tho. quòd si natura diuina esset forma alicuius rei corporeæ, resultaret species communicabilis pluribus indiuiduis, & sic essent plures Christi. Hæc ratiocinatio videtur esse inanis: siquidem forma Solis vnitur corpori, at non est communicabilis pluribus, neque

Ad 1. & 2.

resultant plures soles. ¶ Ad hæc statim respondendũ est. Nam ad primam, & secundam obiectionem dicendum est, quòd conclusio D. Thomæ comprobatur ex omnibus diuinæ scripturæ testimonijs, quæ de mysterio incarnationis Dominicæ loquuntur, & ex ipsa fidei confessione, qua fidelium vniuersitas profitetur credere se in Deũ patrem omnipotentem, & in Iesum Christum filiũ eius vnicum Dominum nostrum, qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine. His tribus sententijs vniuersa hæresis Eutichiana destruitur. Nã in his asserit planè Christum esse verum Deum & verum hominẽ. Ad

Leo Papa.

eundem modum disputat contra hanc hæresim Leo Papa in cap. 2. illius Epistolæ. 10. superiùs commemoratæ. Et postmodum producit in huius hæresis destructionem, Christus est Deus & homo, ergo habet Deitatem & humanitatem, sicut euidens est, quòd habet animam ratio-

Ad tertiũ. Solutio Caieta.

nalem. ¶ Ad tertiam obiectionem respondet Caietanus, quòd duplex est conuersio. Vna per transsubstantiationem, quando altera substantia integra in alteram trãsit. Altera per transmutationem, sicut cum nutrimentũ conuertitur in substantiam aliti. Ait ergo Caietanus D. Thomam loqui de conuersione per transmutationem. Sed hæc solutio non plenè satisfacit. Nam secundum eam non sufficienter fabuertitur hæresis Eutichetis. Nam diceret ipse, quòd quamuis natura humana non transit in diuinam ex vi transmutationis, trãsit tamen ex vi trans-

Vera solutio.

substantiationis. ¶ Dicendum est ergo, quod D. Thomas statuit pro certo, quãdam vnionem factam fuisse humanitatis ad verbum, quod concedunt etiam hæretici, quo concesso non superest alius modus vnionis præter illos, quos D. Thomas refert. Quia conuersio panis in corpus Christi per transsubstantiationem non dicit vnionem corporis Christi ad panem, neque ex corpore Christi & pane fit aliquid. Sed totus panis secundum substantiam desinit esse, non tamen est annihilatio, quia desinit esse virtute verborum, vt sit sub illis speciebus corpus Christi, de quo infra q. 75. ar. 3. Ad illud vero, quod obijciebatur, quòd diceret hęreticos per trãssubstantiationem humanæ naturæ in diuinam Deum factum fuisse hominẽ, responderetur, quod id nunquam quisquam hæreticorum dixit, & ideo contra hunc sensum nõ disputauit D. Thomas. Et certè hic modus faciliùs impugnaretur. Nã tunc Deus non esset verus homo, sed apparens, sicut corpus Christi panis nõ est. Vel dicatur, quòd quamuis quæcũque natura per diuinam potentiam possit in aliam trãssubstantiari, tamẽ natura creata non potest transubstantiari in diuinam. Et ratio colligitur ex D. Thoma infra q. 75. ar. 4. quod transsubstantiatio semper est inter duas res, quæ communicant entitatem transmutabilem. Deus autem est actus purus & natura ingenerabilis, & immutabilis. Vnde ex vi sacramenti non transsubstantiatur panis in Deũ quatenus Deus, sed in corpus Domini. Quapropter quãdo D. Tho. reddit pro ratione Deum esse intransmutabilem in quamlibet aliam naturam, eo quòd est ingenerabilis, intelligendus est, id est, infactibilis per quamlibet mutationem, etiam per transsubstantiationẽ. Et quando inquit, quòd est incorruptibilis, intelligendus est, id est, non potest desinere esse per quamlibet mutationem, ita vt incorruptibile, & ingenerabile comprehendat totum hoc, quod continetur in hoc quòd est immutabile; quòd paulò anteà in eadem ratione dixerat

Ad quartum.

D. Thomas. ¶ Ad quartam obiectionem dicendum est, quòd nõ vacat in præsentia disputare, quomodo numerus, atque etiam domus sint vnum per se. Nunc pro confutatione argumenti satis est scire, quòd in genere substantiæ sunt multa simpliciter, & quòd eorum vnitas sit

Ad quintũ. Caietan.

accidentaria non substantialis. ¶ Ad quintam obiectionem respondet Caietanus, D. Thomam in præsentia nõ instituere sermonem de forma secundum esse intelligibile secundum quem modum procedit argumentum. Et ideo D. Thomas addidit illud verbum præsertim corporei. Quoniam nihil vetat quòd essentia diuina sit forma

Deus quare nõ possit esse alicuius rei forma.

intelligibilis in intellectu beati. Veruntamen mihi non placet ista explicatio. Nã quamuis essentia diuina actuet intellectum beati, vt videat Deum, tamen non actuat informando. Actuare autem non informando corpus, etiã competit essentiæ diuinæ (vt patet.) Nam essentia filij Dei est actus purus prębens actualem existentiam corpori Christi, tamen non informat ipsum. Itaque repugnat essentiæ Dei propriè, & verè informare siue corpus siue spiritum, non tamen repugnat quòd vtrumque actuet non informando. Ratio vero ex diuina Theologia quare Deus non possit informare spiritum neque corpus, hæc est, quoniam talis res, cuius forma esset Deus præ-

stantior

stantior esset ipso Deo: quandoquidem totum præstantius est suis partibus. Sed & ratione euidenti id etiã probatur, quoniã Deo conuenit causalitas, quæ non habet aliquam imperfectionem annexam, at causalitas formæ habet imperfectionem annexam, scilicet, potentialitatẽ, ergo talis causalitas Deo conuenire non potest: probatur minor huius argumenti. Omnis causa formalis est alteri recipiens & faciens compositionem cum eo, ergo respectu totius, quod ex tali compositione resultat habet rationem potentialitatis. Deinde omnis forma recepta in aliquo subiecto siue corporali siue spirituali est limitata & finita, sed Deus nullo modo limitari potest cum sit infinitus secundum suã essentiam, & habeat esse irreceptum, ergo nullo modo potest esse forma alicuius subiecti.

D. Thom. Vim huius demonstrationis ostendit D. Tho. 1. p. q. 7. art. 1. & ibidem Dominus Caietanus. ¶ Ad vltimam

Ad vltimum. obiectionem dicendum est, quòd assertum D. Tho fundatur in sententia Aristot. 1. de cœlo textu 92. & 93. Vbi

Aristo. habet quod omnis natura composita ex materia & forma est communicabilis pluribus indiuiduis. Eãdem sen-

Damasce. tentiam approbat D. Damascenus lib. 3. orthodo. fidei cap. 3 & intelligenda est quantum est ex se nisi aliunde talis communicatio impediatur, impeditur autem quando natura illa composita ex materia & forma constat ex tota materia, quam informare naturaliter potest. Propter quod mundus, cœlum, Sol non possunt pluribus communicari, quia constant ex tota materia sua, at Christus nõ cõstat ex tota materia humana, & materia eius est eiusdem rationis cum nostra, & sic probatio D. Tho. legitima est. Aliter & subtilius potest dici, quòd in rebus materialibus & corruptibilibus vnaquæque species ad sui cõseruationem requirit plura indiuidua, quia in vno non põt semper seruari, cum enim materia sit subiecta priuationi, appetit aliam formam, vnde prouenit quòd excludit eam quam habet. Ex qua doctrina rectè colligit D. Tho. quòd si diuinitas se haberet, vt forma humanitatis, esset forma rei corruptibilis. Non enim constaret ex materia cœli sempiterna. Vnde necessariò sequitur, quòd ad conseruationem talis speciei requirerentur plura indiuidua, & sic essent multi Christi, quod non sequitur de Sole, aut de Luna, quia eorum formæ non actuant materiã existentem in potentia ad alias formas. ¶ In solutione primi obseruandum est, quòd verba proposita in argumento habentur in Concilio Calcedon. act. 1. & proposuit illa tanquam Cyrilli Dioscorus hæreticus. Quibus auditis reclamauere Catholici Episcopi dicentes, hæc verba non esse Cyrilli sed Eutichetis. Quare ad argumẽtum facilius respondebitur, quòd illa verba quantum ad priorem partem nõ sunt Cyrilli, imò ipse Cyrillus in Epistola illa fatetur in Christo esse duas naturas, sed quantũ ad alteram partem, vnam scilicet, naturam verbi esse in-

Conc. Cõstantin op. carnatam. Quæ verba explicantur hic à D. Tho. & in Cõcil. Constantinop. 2. action. 4. cap 8 Verba autem concilij integra quoniam in hac solutione apud D. Tho. habẽtur lacerata, hæc sunt. Si quis ex duabus naturis deitate & humanitate vnionem factam confitens & naturã Dei incarnatam dicens, non sic has voces intelligit, sicut patres acceperunt, quòd ex deitate & humanitate vnione secundum subsistentiam facta, id est, secundum hypostasim, vnus factus est Christus, sed ex huiusmodi vocibus introducere conetur vnam naturam deitatis & carnis, anathema sit. ¶ In solutiona ad secundum nota cum do-

Explicatur similitudo Athanasij. mino Caietano, quòd, cum dicitur similitudo Athanasij esse apta in hoc sensu, quòd sicut ex corpore & anima fit vna persona humana, ità ex diuinitate & humanitate fit vnum suppositum, vnus Christus, hoc est sanè intelligendum. Nam in hoc etiam est disparitas. Etenim ex corpore & anima fit taliter vnum suppositum, humanũ, quòd ea in talis vnionis resultat personalitas simpliciter, cæterum ex vnione verbi cum humanitate non resultat personalitas simpliciter. Volo dicere, quòd ex vi illius vnionis nõ fit persona simpliciter & absolutè, quoniam persona diuina est æterna in sua personalitate, sed ex vi vnionis resultat, quòd humanitas assumatur ad eandem personalitatem verbi & sic consequitur, quòd sit vnum suppositum sustentans humanam naturam, & hac in parte habet verum comparatio & similitudo Athanasij. ¶ In solutione ad tertium aduerte, quòd natura humana in Christo primò & per se dicitur vnita personæ, quoniam persona diuina est quæ assumit naturam, & illam terminat & cõplet. Cęterùm dicitur humanitas vnita diuinitati, non quia natura diuina assumat humanitatem, & illam terminet primo, sed quia est natura personæ diuinę, & idcirco diuinitas & humanitas vniũtur in eadem persona. Ex hoc sequitur primo, quòd cum dicitur natura diuina incarnata & humanata, est sensus, quòd natura diuina & natura carnis vniuntur in eadem persona, & non est sensus, quòd natura diuina sit conuersa in carnẽ. Simili intelligentia est accipiendum id, quod dicũt sancti, quòd humanitas est deificata, quanquam hæc propositio potest intelligi, quòd humanitas dicitur deificata, quoniam est eleuata, vt sit instrumentum Dei ad operandum. Circa hoc vide Damascenum lib. 3. de fide ortho- Damasce.

doxa cap. 6. & 17. & Magistrum in 3. sententiarum, d. 5. Magister.

capit. 2. vbi explicat huiusmodi locutiones sanctorum. Sed de hac re disseremus latiùs. q. 3. ar. 2.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm vnio Verbi incarnati sit facta in persona?

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd vnio Verbi incarnati nõ sit facta in persona. Persona enim Dei non est aliud à natura ipsius: vt habitũ est in primo †. Si ergo vnio non est facta in natura, sequitur quòd non sit facta in persona.

8 Locis supra arti. 2. inductis.

P. p. q. 3. artic. 8.

¶ 2. Prętereà, Natura humana non est minoris dignitatis in Christo, quàm in nobis: Personalitas autẽ ad dignitatem pertinet, vt in primo habitum est †. Cùm ergo natura humana in nobis propriam personalitatem habeat, multo magis habuit propriam personalitatem in Christo.

P. p. q. 29. artic. 3.

¶ 3. Prętereà, Sicut Boet. dicit in lib. de dua. nat. * Persona est rationalis naturę indiuidua substantia: Sed verbum Dei assumpsit naturã humanam indiuiduã, natura enim vniuersalis nõ subsistit secundum se, sed in nuda contemplatione cõsideratur: vt Damasc. dicit †. Ergo humana natura habet suam personalitatem in Christo. Non ergo videtur quòd sit facta vnio in persona.

Aliquãtulũ a prin. lib. videlicet in 3. pag.

Li. 3. c. 11. & lib. 1. c. 11. ad finẽm saltẽ.

Sed contra est, quòd in Calced. * synodo legitur. Non in duas personas partitum aut diuisum, sed vnum & eundem filium vnigenitũ Deũ Verbum dominum nostrum Iesum Christum confitemur. Ergo facta est vnio Verbi in persona.

Habetur ĩ concil. 1. ephesin in epist. synodi ad Nestorium: & ẽt in loco citato art. præced. in arg. Sed cõtra.

Respõdeo dicendum, quòd persona aliud significat, quàm natura. Natura enim, vt dictũ est, * significat essentiam speciei, quã significat diffinitio. Et si quidem his, quæ ad rationem speciei pertinent, nihil aliud adiunctum inueniri posset, nulla necessitas esset distinguendi naturam à supposito naturę, quod est indiuiduum subsistens in natura illa: quia vnumquodque indiuiduum subsistens in natura aliqua, esset omnino idem cum sua natura. Contingit autem in quibusdam rebus subsistẽtibus inueniri aliquid, quod nõ per-

Ar. præce.

tinet

tinet ad rationem ſpeciei, ſcilicet, accidentia & principia indiuiduantia(ſicut maximè apparet in his,quæ ſunt ex materia & forma compoſita) & ideo in talibus etiam ſecundum rem differt natura & ſuppoſitum:non quaſi omnino aliqua ſeparata:ſed quia in ſuppoſito includitur ipſa natura ſpeciei, & ſuperaddũtur quædam alia,quæ ſunt prçter rationem ſpeciei: vnde ſuppoſitum ſignificatur vt totum habens naturam ſicut partem formalem & perfectiuam ſui: & propter hoc in cõpoſitis ex materia & forma, natura non prædicatur de ſuppoſito:non enim dicimus,quòd hic homo ſit ſua humanitas.Si qua verò res eſt, in qua omnino nihil aliud eſt prçter rationem ſpeciei vel naturç ſuç(ſicut eſt in Deo) ibi non eſt aliud ſecundum rem ſuppoſitum & natura,ſed ſolùm ſecundùm rationem intelligendi:quia natura dicitur ſecundùm ꝗ eſt eſſentia quçdam: eadem verò dicitur ſuppoſitum ſecundùm quòd eſt ſub
In iſtomet art. ſiſtens.Et quod eſt dictum * de ſuppoſito, intelligendum eſt de perſona in creatura rationali vel intellectuali: quia nihil aliud eſt pſona,quàm ra-
In lib. de dua. naturis, aliquã-tulum à principio. tionalis naturç indiuidua ſubſtantia, ſecundum Boetium. † Omne igitur, quod ineſt alicui perſonç, ſiue pertineat ad naturam eius ſiue non, vnitur ei in perſona,ſi ergo humana natura verbo Dei nõ vnitur in perſona, nullo modo ei vnitur: & ſic totaliter tollitur incarnationis fides: quod eſt ſubruere totam fidem Chriſtianam.Quia ergo Verbũ habet naturam humanam ſibi vnitam, non autem ad ſuam naturam diuinam pertinentem:conſequens eſt,quòd vnio ſit facta in Verbi perſona,non autem in natura.

Ad primum ergo dicẽdum,quòd licèt in Deo non ſit aliud ſecundum rem natura & perſona:
In corp. ar. differt tamen ſecundũ modũ ſignificandi (ſicut dictum eſt*) quia perſona ſignificat per modũ ſubſiſtentis. Et quia natura humana ſic vnitur Verbo,vt Verbum in ea ſubſiſtat, non autem vt aliquid addatur ei ad rationem ſuæ naturæ, vel vt eius natura in aliud tranſmutetur: ideo vnio humanç naturç ad Verbum Dei,facta eſt in perſona,non in natura.

Ad ſecundum dicẽdum,quòd perſonalitas intantum pertinet ad dignitatẽ alicuius rei & perfectionem,in quãtum ad dignitatem alicuius rei & perfectionẽ eius pertinet, quòd per ſe exiſtat: quod in nomine perſonç intelligitur.Dignius autem eſt alicui,quòd exiſtat in aliquo ſe digniori, quàm quòd exiſtat per ſe.Et ideo ex hoc ipſo humana natura dignior eſt in Chriſto quàm in nobis, quòd in nobis quaſi per ſe exiſtens propriã perſonalitatem habet, in Chriſto autem exiſtit in perſona Verbi. Sicut etiam eſſe completiuum ſpeciei pertinet ad dignitatem formæ:tamen ſenſitiuum nobilius eſt in homine propter coniunctionem ad nobiliorem formam completiuam, quàm ſit in bruto animali, in quo eſt forma completiua.

Ad tertium dicendum, quòd Verbum Dei non aſſumpſit humanam naturam in vniuerſali, ſed in atomo,id eſt,in indiuiduo(ſicut Dam.dicit †) alioquin oporteret quòd cuilibet homini conueniret eſſe Dei Verbum: ſicut cõuenit Chriſto. Sciendum eſt tamẽ,quòd non quodlibet indiuiduum in genere ſubſtãtiæ etiam in rationali natura habet rationem perſonæ: ſed ſolùm illud quod per ſe exiſtit, non autem illud,quod exiſtit in alio perfectiori. Vnde manus Sortis quamuis ſit quoddam indiuiduũ, non tamen eſt perſona: quia nõ per ſe exiſtit:ſed in quodam perfectiori, ſcilicet,in ſuo toto. Et hoc etiã poteſt ſignificari in hoc quòd perſona dicitur ſubſtantia indiuidua:non enim manus eſt ſubſtãtia completa, ſed pars ſubſtantiæ.Licèt ergo hçc humana natura ſit quoddam indiuiduum in genere ſubſtãtiæ:quia tamen non per ſeparatim exiſtit, ſed in quodam perfectiori, ſcilicet in perſona Dei verbi, conſequens eſt quòd non habeat perſonalitatem propriam. Et ideo facta eſt vnio in perſona. Li.3.orth. fid.cap.11.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio eſt affirmatiua.Quam probat Diuus Thomas.In primis ex Concilio Calcedonenſi. Deinde quoniam ſi natura humana nõ vnitur verbo Dei in perſona,nullo modo ei vnitur,at fides eſt, quòd verbo Dei vnitur,ergò fides eſt,quòd vnitur in perſona. Explicatur hoc, nam verbum habet naturam humanam ſibi vnitã, non autem ad ſuam naturam diuinam pertinentem,vnde conſequens eſt, quòd vnio ſit facta in verbi perſona, non in natura.Fũdamentum probationis Diui Thomæ, iſtud eſt,quòd omne,quòd ineſt alicui perſonæ,ſiue pertineat ad naturam eius,ſiue non, vnitur ei in perſona, ſi ergò humana natura non vnitur verbo Dei in perſona, nullo modo ei vnitur,& ſic ſubuertitur totaliter incarnationis fides.

EXPOSITIO ARTICVLI.

In hoc articulo diſputatio inſtituitur contra Neſtoriũ hæreticũ,qui dicebat quòd Chriſtus, & filius Dei erãt Error Neſtorij. duæ perſonæ,altera humana,altera diuina, qui proinde negabat vnionem verbi incarnati eſſe factam in perſona. Et quantum poteſt colligi ex introductione Concilij Epheſini primi,in quo damnatus eſt Neſtorius, Et ex D.Tho 4 contra Gentes c.34 error Neſtorij continebat D.Thom. quinque propoſitiones. Prima erat, quòd anima humana, & humanum corpus naturali vnione conueniunt in Chriſto ad conſtitutionem vnius hominis eiuſdem ſpeciei & naturæ cum aliis hominibus, & quòd in hoc homine Deus habitauit ſicut in templo ſuo,ſcilic t, per Ioan.2. gratiam ſicut in alijs ſanctis. Vnde ipſe dixit Ioan.2 ſoluite templum hoc,&c. Et Euangeliſta quaſi exponens ſubiungit Ille autem dicebat de tẽplo corporis ſui,& Apoſtolus ad Col.1 dicit, quòd in ipſo complacuit omnem Col.1. plenitudinem diuinitatis inhabitare. Secunda propoſitio Neſtorij.Hæc inhabitatio diuinitatis in Chriſto Domino non importat niſi vnionem affectus Secundum illud Ioan 8.Ego non ſolus ſum,ſed pater meecum eſt,quoniam quæ placita ſunt ei facio ſemper. Vnde talis vnio Ioan.8. intelligitur qualis eſt vnio,de qua Apoſt.dicit.1.Cor.6. 1.Cor.6. qui adhæret Deo vnus ſpiritus eſt cum eo.Tertia propoſitio Neſtorij, propter inhabitationẽ Dei, & vnionẽ affectus illi homini conueniunt diuina nomina, vt ſcilicet, dicatur Deus,& Dei filius,& Dominus, & ſanctus & Chriſtus,ſed quando dicitur Deus,Intelligendum eſt per participationem,& per excellentem gratiam, non per eſſentiam Quarta propoſitio Neſtorij Chriſtus & filius Dei re vera ſunt duæ perſonæ,ꝗ ſi dicatur eſſe vna perſona

vtrumque,

vtriusque, hoc erit propter vnionem affectus prædictam: Sicut de muliere & viro dicitur, quòd iam non sunt duo, sed vna caro. Quinta propositio. Actiones Christi nō possunt adscribi personæ filij Dei, neque econuerso actiones filij Dei possunt adscribi Christo. Quòd si quandoque dicitur Deus mortuus, vel crucifixus, intelligitur, quòd ille qui est Deus per excellentem gratiam est mortuus, & crucifixus. Ex quo infert Nestorius, quòd Virgo Maria non est dicēda theotocos, id est, Dei para, sed Christotocos, id est, pariēs Christum. Ex eisdem principijs colligebat Nestorius, Christum esse tantum hominem, in quo Deus speciali quadam prærogatiua habitaret, propter quod Christum dicit vocari Emanuel, quòd interpretatur nobiscum Deus, non quia simul sit Deus & homo, sed quia in humanitate diuinitas habitaret. Hæc est hæresis Nestoriana, quam introduxit in Ecclesiam Nestorius Constantinopolitanus Episcopus.

Errorē Nastorij suscitauit Petr⁹ Episcopus Antiochiæ.

Post Nestorium iam defunctum, & in Concilio Ephesino cōdemnatum suscitauit eundem errorem Petrus Antiochiæ Episcopus, qui duas personas in Christo ponēs, ausus est in Angelico hymno, qui trisagium à Græcis vocatur, quartam superaddere vocem dicens, Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus & immortalis, Sanctus qui crucifixus est, vt sanctum fortem, quo nomine filius Dei designatur, alium faceret ab eo, qui crucifixus est. Hic autem Petrus condēnatus est in quinta synodo Cōstantinopolitana. Hęc hæresis Nestoriana, satis confutata est ex ijs, quæ adduximus in introductione contra Arriū ad ostendēdū, Christum esse verum Deum, & non solum purum hominem. Verùm hoc in loco probandum est diligenter, eundem esse Christum, qui sit Deus, & qui sit homo, ità vt vnus & idem sit Deus, & homo. Ad huius rei confirmationem

D. Thom. Demōstrationes cōtra Nestorium.

adducit D. Thom. 4. cōtra Gentes loco citato. 17. demōstrationes, sed nos paucis ex multis adhibebimus, vt ostēdamus, quòd vnio verbi incarnati sit facta in persona filij Dei, ita quòd vna persona numero est Deus, & homo verus. Prima demonstratio. Quādo aliqua duo distinguūtur personaliter, vnum non prędicatur de altero, vt planè constat, sed Deus prędicatur de homine, & ecōuerso homo de Deo, ergò Deus & homo non distinguuntur personaliter in Christo. Probatur minor ex illo Ioan. 1. Verbum caro factum est, si ergò factum est caro, re vera caro est. Nam quòd fit album, album est, caro autē in hoc loco idem pollet, quòd homo, secūdum phrasim scripturæ.

Ioan. 1.

Secunda demonstratio. Hanc vnionem Dei & hominis Apostolus exinanitionem nominat dicens, Philip. 2. de filio Dei, Qui cum in forma Dei esset, exinaniuit semetipsum. Sed hoc non potest intelligi de homine illo, qui secūdum Nestorium erat filius adoptionis, quia si sit purus homo, nō prius fuit in forma Dei, vt postmodum in similitudinem hominum fieret, ergò intelligitur de filio naturali, qui est verbum Dei, non est autem exinanitio Dei, quòd creaturam rationalem habitet per gratiā, alioquin pater, & Spiritus Sanctus exinanirētur, quia & ipsi creaturam rationalem inhabitāt per gratiam, vt passim testantur diuina eloquia, ergò vnio verbi Dei ad humanam naturam non est intelligenda secundum solam inhabitationem per gratiam, sed secundum quòd verbū Dei vere factum est homo, & nostrę naturæ copulatū.

Philip. 2.

Tertia demōstratio. Si homo Christus personaliter Deus non esset, non cōuenirent illi voces diuinitatis propriè, præsumptuosissimè ergò dixisset, Ego & pater vnum sumus, &: Antequam Abrahā fieret, ego sum. Ego enim personam loquentis demonstrat, homo autem erat qui loquebatur, est igitur persona eadem Dei, & hominis. Quarta demonstratio. Nam de eodem, de quo dicitur, quòd sit mortuus, & passus prædicantur ea, quę sunt propria Dei, ergò est eadem persona Deus, & homo. Probatur antecedens Heb. 2. decebat eum, per quem omnia, & propter quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, autorem salutis eorum per passionem consummari. Ecce quemadmodum de eodem de quo dicitur, quòd est mortuus, ait quòd per ipsum sunt omnia, quod est proprium Dei. Inata illud Ioan. 1. Omnia per ipsum facta sunt. Similiter proprium Dei est, vt propter ipsum sint omnia, inata illud Pro. 16. Omnia propter semetipsum operatus est Deus.

Heb. 2.

Ioan. 1.

Prou. 16.

Vltima demonstratio colligitur ex definitione Ecclesiæ. Nā in Cōcilio Ephesino. 1. congregato à Celestino Papa, damnatus est Nestorius tanquam hæreticus. Et in canone. 1. 2. 3. & 4 & 13 pronunciatur anathema aduersus eum, qui duas personas introducit in Christo. Idem prorsus definitur in Concilio Calcedonensi actione 5. vbi habetur definitio, quā hîc citat D. Thom. Et in Concilio 2. Constantinopolitano actione 4. can. 3. sic definitur. Si quis dixerit, alium filium hominis esse & alium filium Dei, anathema sit. Et idem can. 5. & in cap. firmiter, & in symbolo Athanasij. Vnus omnino non cōfusione substantiæ, sed vnitate personæ.

Cōci. Eph.

Cōc. Calc.

Constāō.

Ex his omnibus sequitur, quòd Virgo Maria dicitur cum omni proprietate mater Dei. Quod probatur apertè, Quoniam iuxta doctrinā Pauli ad Rom. 9. patres antiqui sūt patres Christi, qui est Deus benedictus in sæcula, ergò a fortiori Maria debet dici mater Dei. Item ad Galat. 4. habetur, quòd filius Dei est factus ex muliere, ergò est genitus ex muliere, ergò illa mulier est mater filij Dei. Item in Concilio Ephesino, in canone 1. fidei decretum habetur. Si quis non cōfitetur Deum veraciter Emanuel, at proinde Virginem Mariam Dei genitricem (peperit enim secundū carnem verbum Dei carnem factum) talis anathema sit. Hæc de confutatione hæresis Nestorianæ dicta sufficiāt.

Virgo Maria dr̄ proprie mater Dei.

Roma. 9.

Gala. 4.

¶ Sed iam superest examinare diligenter probationes Diui Thomæ, an rectè procedant. In primis Diuus Thomas ad probationem fidei statuit pro certo, quòd suppositum, & natura in rebus creatis distinguantur realiter.

Examinātur probationes D. Thom.

¶ Contra hoc sic argumentor. Nam multi Catholici, inter quos est Durandus in primo, distinctio. 34 quæstione 1. Et omnes ferè nominalēs tenent, quòd suppositum & natura non distinguuntur realiter, sed tantum secundum rationem, at prædicti autores saluant veritatem fidei, scilicet, vnionem factam fuisse in persona, & non in natura, ergò ad comprobandam fidem non est opus multiplicare tot realitates.

Prima obiectio.

¶ Secundò. Diuus Thomas statuit pro certo hanc probationem esse euidentem, vnio facta est, non in natura, ergò in persona, sed hæc probatio inualida est, quod ostendo euidenter. Nam vnio potuit fieri in hoc Deo, qui est communis tribus personis, & tunc non esset vnio in persona. Persona enim significat subsistens incommunicabile.

Secūda obiectio.

¶ Tertio, probatio Diui Thomæ habet aliud vitium. Nā illam maximam dimittit sine probatione, omne quod inest alicui, vnitur ei in persona, cum tamen non sit per se nota, & sit fundamentum totius discursus Diui Thomæ, & videtur falsa. Nam multa vniuntur Petro, & non in persona, vt quantitas per materiam, intellectio per animam, & intellectū.

Tertia obiectio.

¶ Vltimò arguitur ad probandum, quòd vnio non sit facta in persona, & sunt argumenta Durandi in 3. distin. 5. quæst. 2. Nam terminus huius vnionis nō est persona, ergò non est facta vnio in persona, sic quòd ex vnione resultauerit in vna persona. Probatur antecedens. Nam persona Christi erat ante vnionem, vt patet ex illo, Antequam Abraham fieret ego sum. Cōfirmatur etiam, nam terminus factionis non est ante factionem, si Petrus generatur, non est ante generationem, sed persona Christi erat ante vnionem, ergò non est terminus vnionis. Præterea, si ex hac vnione resultat pſona, aut diuina, aut humana, sed persona diuina non resultat, quia iam erat, nec verò humana, alioquin essent duæ personæ, vna diuina, & altera humana. Ad hæc argumenta suo ordine respōdendum est.

Quarta obiectio. Durand.

¶ Ad primum dicendum est tripliciter. Primum dictū est, quòd de distinctione naturæ & suppositi infrà dicendum est, q. 4. art. 2. vbi hæc difficultas habet propriam sedem. Secundò dicendum est, quòd natura & suppositum in rebus creatis aliquo modo distinguuntur, & hoc asserendum est secundum fidem. Nam secundum fidem, verbum assumpsit naturā humanā, & non personam humanam, verùm vero distinguātur formaliter, an realiter, an verò per aliquid extrinsecum, hoc non pertinet ad fidē. Tertiò dicendum est, quòd admissa tm̄ distinctione rōnis inter naturam, & suppositum euidenter, & sufficienter saluatur

Ad primū obiectionem.

Natura & suppositū in rebus creatis necessario distinguuntur.

Prima est, nam persona non addit super hypostasim nisi determinatam naturam rationalem, vnde idem est attribuere propriam hypostasim humanæ naturæ in Christo, & propriam personam. Secũda ratio, si detur quod super hypostasim aliquid addat psona, in quo possit fieri vnio, hoc nihil aliud est quàm proprietas pertinens ad dignitatem, quare si facta esset sic vnio in persona, & non in hypostasi, consequens esset, quòd vnio non fuerit facta nisi secundum dignitatem quandam, quod à synodo Ephesina damnatum est. Tertia ratio. Nam quãdo aliqua distinguuntur supposito, vnum non prædicatur de altero, vt planè constat, ergo si filius Dei, & Christus distinguũtur supposito, ea quæ sunt Dei non prædicantur de Christo, nec è diuerso, ea quæ sunt Christi prædicantur de Deo, cuius contrarium habetur planè in sanctis scripturis, vt constat ex præcedenti articulo.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Quæstio huius articuli mouetur propter quosdam hæreticos, qui affirmabãt in Christo Iesu vnam personam, sed illum diuidebãt in duo supposita, & duas hypostases, ignorantes propriã vocem, nam in rationali natura, siue intellectuali, idem valent prorsus, & sunt synonyma persona, & suppositũ, & hypostasis. Vnũquodque enim istorum nihil aliud importat, q̃ primam substantiam in rationali natura. Et certè est euidens, quòd si Christus, & filius Dei sunt duo supposita rationalis naturæ, sunt vtique duæ personæ. Errabant etiam nõ solum errante, sed hæretico spiritu. Aiebant enim, quòd filius Dei esset vnum suppositum, & Christus esset aliud. Cæterum quoniam filius Dei inhabitabat in Christo per affectionem, & per peculiarem gubernationem, vocabant Christum Deiferum, quasi ferẽtem Deum in se inhabitãtem, & non vocabant ipsum Deum per essentiã. Vlterius commentabantur, quòd ex ista inhabitatione erat vnio secundum quandam dignitatem inter illa duo supposita, & quoniam persona pertinet ad dignitatem, affirmabant vnionem factam fuisse in persona. Itaque filius Dei, & Christus erãt duæ hypostases, sed vna persona, quia Christus induebat personam, & dignitatem filij Dei, sicuti prætor induit personam, & dignitatem regis, cum tamẽ rex, & prætor sint duæ hypostases. Sed tamẽ isti hæretici quãuis dicant, Christum esse vnam personam cum filio Dei, tandem labebantur in errorem Nestorij, & idcirco Ecclesia vtrumque definit, & quòd Christus est vna persona, & quòd est vnum suppositum. Definitiones Ecclesiæ, & conciliorum commemoratæ sunt in litera D. Thom. Valent etiam ad confutandam hanc hæresim omnes demonstrationes, quas adduximus in superiori articulo ad hæresim Nestorianam destruendam. Vt vero hæc hæresis euidentius pateat, obseruandum est, quòd hoc nomen hypostasis de se non dicit nisi substantiam, vel naturam subsistentem, & ideo æquiuocum est ad personam, & naturam. Et hinc est quòd hæretici decipiebant in antiquo tempore Christianos huius nominis æquiuocatione. Vnde Diuus Thomas prima parte, quæstione 29. articulo tertio ad tertium scribit, quòd sub hoc nomine latebat venenum. Nam hæretici in sanctissima Trinitate fatebantur libẽter tres esse hypostases, id est, tres essentias, & decipiebant Catholicos existimantes, quòd assererent, esse tres personas, sicut Catholica Ecclesia concedit. Consimiliter in mysterio incarnationis dominicæ concedebant in Christo duas hypostases volentes diuidere Christum, Catholici vero in alio sensu hoc concedebant vsurpantes vocem hypostasis pro essentia. Sed ad euitãdas hæreticorum versutias vsu Theologorum, & definitione Ecclesiæ factum est, vt pro eodem capiatur hypostasis sicut persona. Hoc patet ex 6. lib. historiæ tripartitæ ca. 20. vbi habetur, quòd in synodo prouinciali Alexandrina hoc decretum est. Idem habet Hilarius in libro de synodis canone duodecimo, & circa Hebr. primo, Vbi nos legimus, qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, Græcè habetur character hypostaseos ipsius. Vbi hypostasis quantum ego iudico pro persona patris accipitur. Vt sit sensus, quòd filius est imago personæ patris. De cuius loci explicatione videndus est Caietanus in commentarijs super istum locum. Sed & illud verum est, quòd hoc vocabulum hypostasis in Concilijs celebratis contra Nestorium, & Eutichem est multum celebre ad significandum suppositum, & personam. Et sic teneamus fidei confessionem, quòd vnio verbi incarnati sit facta in supposito & hypostasi.

Persona, suppositum, & hypostasis sunt idẽ in rationali natura.

Æquiuocũ est nomen hypostasis.

Historia tripartita.

Hilarius.

¶ In solutione primi primò notandum est, quòd hoc nomen, aliud, substantiuè acceptum distinguitur ab eo adiectiuè tento. Nam, aliud, adiectiue tentum significat alietatem quamcũque siue suppositi, siue naturæ, sed substantiuè significat præcise diuersitatem naturæ, & essentiæ. Et ita dicimus, quòd in Deo est alius pater, & alius filius, non tamen aliud, & aliud. Contra autem in Christo est aliud, & aliud essentialiter, nõ tamẽ Christus est alius & alius personaliter. Legatur de hac re D. Grego. Nazianzenus epistola. 1. ad Chdonium, vbi habentur verba, quę allegat hic Diuus Thomas. Secundò notandum, quòd illa epistola 10. Leonis Papæ, quę approbata est à toto Concilio Calcedonensi in fine actionis 2. folio 834. ingessit magnam difficultatem in illa sententia, vnum coruscat miraculis, aliud succumbit iniurijs. Quoniam videntur illa verba præseferre distincta supposita operantia. Cæterum postea facta consultatione, & consultis testimonijs Diui Cyrilli, qui aliquando est vsus illo modo loquendi, intellexit synodus, quòd in verbis Leonis non explicatur diuersitas personarum operantium, sed diuersitas naturarum, quę sunt principia formalia operandi. Et ita reiecto hoc scrupulo oẽs acclamauerunt, Petrus per Leonem est locutus, anathema qui ità non credit.

Aliud aliter adiectiuè, aliter substãtiuè sumitur.

Epis. Leõ.

¶ In solutione ad secundum aduertendum ex Diuo Thoma in 3. sent. dist. 6. quæstio. 1. articulo 1. quæstiuncula prima, & in quolibeto 9. articulo 2. quòd hæc nomina singulare, particulare, indiuiduum accipiuntur, vt significent quodcunque singulare cuiusuis prædicamenti. Attamen ista nomina, persona, suppositum, & res naturæ accipiuntur præcise pro singulari perfecto prædicamenti substantiæ. Voco singulare perfectum, qđ habet vltimum complementum, ratione cuius per se separatim existit, & non sustentatur in alio perfectiori. Ex hoc sequitur, quòd licèt Diuus Thomas asserat hic, quòd humanitas Christi est substantia particularis, non tamen fatetur, quòd est suppositum, vel persona. In eadem solutione notandum est illud quod dicit Diuus Thomas scilicet, quòd humanitas Christi venit in vnionem cuiusdam completi, scilicet, totius Christi, prout est Deus & homo, quæ sententia ingerit difficultatem de compositione Christi, de qua in sequenti articulo inuestigabitur. Copiosior autem disputatio de horum vocabulorum ratione habetur prima parte, quæstione 29 articulo secundo & tertio.

D. Thom.

Persona addit supra naturã singularem.

¶ In solutione tertij docet Diuus Thomas id, quod verissimum est, quòd Christus Dominus coornetur in genere substantiæ, & sub specie humana sicut cæteri homines. Et si dicat Theologus, si Christus ponitur in prædicamento substantiæ, & Christus est Deus, ergo Deus ponitur in prædicamento substantiæ. Dicendum est, quòd argumentatio non est necessaria: siquidem variatur sensus. Nam in consequenti fit sensus, quòd Deus ratione deitatis constituatur sub aliquo genere.

ARTICVLVS QVAR[...]S.

Vtrum persona vel hypostasis Chri[...] incarnationem sit composi[...]

AD quartum sic pro[...] Videtur, quòd persona Ch[...] sit composita. Persona e[...] li non est aliud quàm per[...] hypostasis Verbi: vt ex dictis p[...] d in Verbo, nõ est aliud psona & natura, v[...] x dictis i[...]

10

3. d. 6. q. 2. ar. 3.

Ar. 2.

D Prima

p.p.q.3.ar.3. p.p.q.3.ar.7. & per totam quæst. Prima parte.†Cùm ergo natura Verbi sit simplex (vt in primo * ostensum est) impossibile est quòd persona Christi sit composita.

¶ 2.Præterea, Omnis compositio videtur esse ex partibus: Sed diuina natura non potest habere rationem partis: quia omnis pars habet rationem imperfecti. Ergo impossibile est, quòd persona Christi sit composita ex duabus naturis.

¶ 3.Præterea, Quod componitur ex aliquibus, videtur esse homogeneum eis: sicut ex corporibus non componitur nisi corpus. Si ergo ex duabus naturis aliquid sit in Christo compositū, consequens erit, quòd illud non erit persona, sed natura: & sic in Christo erit facta vnio in natura: qđ est contra prædicta*.

Ar.2. Li.3. orth. fid. ca.3.4. & 5. Sed contra est, quod Damas. dicit in tertio li. †In domino Iesu Christo duas naturas cognoscimus, vnam autē hypostasim ex vtraque cōpositā.

Respondeo dicendum, quòd persona siue hypostasis Christi dupliciter potest cōsiderari. Vno modo secundum illud, quod est in se: & sic est omnino simplex, sicut & natura Verbi. Alio modo secundum rationem personæ vel hypostasis: ad quam pertinet subsistere in al qua natura, & secundum hoc persona Christi subsistit in duabus naturis. Vnde licèt sit ibi vnum subsistens, est tamen ibi alia & alia ratio subsistendi, & sic dicitur persona composita, in quātum vnum in duobus subsistit.

Et per hoc patet responsio ad primum.

Ad secundum dicendum, quòd illa compositio personæ ex naturis, non dicitur esse ratione partium, sed potius ratione numeri: sicut omne illud, in quo duo conueniunt, potest dici ex eis compositum.

Ad tertium dicendum, quòd nō in omni compositione hoc verificatur, quòd illud quod componitur, sit homogeneum componentibus, sed solum in partibus continui. Nam cōtinuum non componitur nisi ex continuis: animal verò componitur ex anima & corpore; quorum neutrum est animal.

SVMMA TEXTVS.

1. Conclu. PRima conclusio. Persona Christi secundum illud, qđ est in se, est omnino simplex, sicut ipsa natura verbi.

2. Conclu. ¶ Secunda cōclusio. Persona Christi secundum rationem personæ, vel hypostasis, ad quam pertinet subsistere in aliqua natura, composita est. Nam licèt sit ibi vnum subsistens, est tamen ibi alia, & alia ratio subsistendi, & sic dicitur persona composita in quantum vnum subsistit in duobus. Eandem sententiam probat D. Tho. ea autoritate Damasceni, scribit enim in 3. libro ca. 2. in Domino Damasce. Iesu Christo duas naturas cognoscimus, vnā autem hypostasim ex vtraque compositam.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Verū verè & propriè persona Christi sit composita. IN hoc artic. est primum dubium satis difficile, verum verè, & propriè persona Christi sit composita, an potius ista cōpositio intelligatur impropriè? videtur certè q verè, & propriè non sit composita. Nam compositum in omni compositione perfectius est singulis partibus componentibus, partes vero singulæ imperfectiores existunt, sed Christi persona non est perfectior diuina natura, ergo persona Christi non est composita ex diuinitate & humanitate. Nā alioquin sequitur, quòd Christus sit maius bonum, quàm natura diuina, quia totum semper est perfectius suis partibus.

¶ Confirmatur etiam. Nam si persona Christi est composita ex humanitate & diuinitate sequitur, quòd humanitas sit minus composita, & simplicior, quam Christus: componentia enim semper sunt simpliciora, ex quo consequens est, quòd quilibet nostrum esset simplicior Christo, ego siquidem non sum magis compositus, quàm humanitas mea. Cōfirmat.

¶ Præterea, D. Thom. 1.p.q.3.ar.8. euidenter demonstrat, quòd Deus non potest venire in aliorum compositionem, ergo ex deitate, & humanitate persona Christi non componitur. Secūdum D.Thom.

¶ Ad hæc, si Christus est persona composita ex deitate, & humanitate, hæc propositio vera esset, Christus est humanitas, & diuinitas, quæ est damnata tanquam erronea in Concilio Constantiensi, sessione 15. vbi in errore. 4. sic habemr: dicere quòd Christ⁹ est diuinitas & humanitas, error. Quòd rectè sequatur, patet. Nam iuxta veriorem doctrinam totum non distinguitur à suis partibus simul sumptis. Tertium.

¶ Deinde hæc argumentatio est necessaria, Christus est persona composita, & Christus est persona diuina, ergo persona diuina est composita, sed consequens est falsum, & hæreticum, ergo aliqua præmissarum falsa est, non minor, ergo maior. Nec satis res explicatur, si dicamus, q in argumentatione variatur appellatio, quoniam variatio appellationis tum perspicua est, quando ex parte subiecti ponitur abstractum, sicut cum dicimus, pater generat, pater est essentia, ergo essentia generat, at verò in argumentatione proposita semper subiectum est terminus connotatiuus, scilicet, persona. Quartum.

¶ Vltimò arguitur ex regula generali obseruāda in his, quæ Christo tribuuntur, ea est. Quando attributa sunt ꝓpria naturæ humanæ, & non conueniunt personæ nisi ratione humanæ naturæ, quin potius oppositum illorum conuenit personæ, vt inferius patebit de hoc, quod est esse creaturam, & incipere esse, hæc & alia huiuscemodi nō prædicantur de Christo simpliciter, & formaliter, sed tantum secundum quid, & cum specificatione humanæ naturæ, ad hunc modum: Christus in quantum homo incipit esse. Ex hoc tale conficio argumētum. Compositio repugnat personę verbi, sicut inceptio, aut creatio, ergo nō potest prædicari de Christo simpliciter ac formaliter, sed secundum quid, id est, in quantum homo. Vltimum.

¶ In contrarium est, nam nobis nō licet de mysterijs reuelatis aliter loqui, quam Pontifices summi, & cōcilia, & sancti patres loquantur, sed in sacris concilijs, & in doctoribus sanctis Christus vocatur persona composita, ergo idipsum sine periculo possumus asserere. Probatur minor syllogismi. Nam in Cōcilio Constantinopolitano secundo, quod est generale quintum, actione quarta, canone quarto sic habetur. Sancta Ecclesia vnionem verbi Dei ad carnem secundum compositionem confitetur. Et canone 7. Christus habet duas naturas, ex quibus est compositus. Et in Concilio 6. generali, quòd est Constantinopolitanum 3. in actione. 4. in epistola Agathonis Papæ habetur, quòd Christus est compositus ex duabus naturis. Et in eodem Cōcilio actione 11. in epistola Sophronij Hierosolymitani dicitur, quòd Nestorius timore refugæ mentis, vbi nullus erat timor formidauit concedere Christum esse subsistentiam compositam, nos verò sensu viuido stantes super petram pietatis, fatemur Christum esse cōpositum. Et in hac epistola vbi elegantissimè explicatur dominicę incarnationis mysterium, sæpissime repetitur, Christum esse personam compositam. Idem habetur in eodem Concilio actione 13. canone 6. hinc ipsum asserunt sancti patres ferè vniuersi. Leo primus in epistola ad Iulianum inquit, Saluator noster constat ex tribus substantijs, verbo, anima, carne. Diuus Dionysius capitulo 2. de diuinis nominibus, dicit hanc compositionem esse ineffabilem. In opposi. Cōci. quin generale. Concil. 6. generale. D. Diony.

Prima est, nam persona nõ addit super hypostasim nisi determinatam naturam rationalem, vnde idem est attribuere propriam hypostasim humanæ naturæ in Christo, & propriam personam. Secunda ratio, si detur quod super hypostasim aliquid addat pſona, in quo possit fieri vnio, hoc nihil aliud est quam proprietas pertinens ad dignitatem, quare si facta esset sic vnio in persona, & non in hypostasi consequens esset, quòd vnio non fuerit facta nisi secundum dignitatem quandam, quod à synodo Ephesina damnatum est. Tertia ratio. Nam quando aliqua distinguuntur supposito, vnum non prædicatur de altero, vt planè constat, ergo si filius Dei, & Christus distinguuntur supposito ea quæ sunt Dei non prædicantur de Christo, nec è diuerso, ea quæ sunt Christi prædicantur de Deo, cuius contrarium habetur planè in sanctis scripturis vt constat ex præcedenti articulo.

EXPOSITIO ARTICVLI.

QVæstio huius articuli mouetur propter quosdam hæreticos, qui affirmabant in Christo Iesu vnam personam, sed illum diuidebant in duo supposita, & duas hypostases, ignorantes propriam vocem, nam in rationali natura, siue intellectuali, idem valent prorsus, & sunt synonyma persona, & suppositū, & hypostasis. Vnumquodque enim istorum nihil aliud importat, quam primam substantiam in rationali natura. Et certè est euidens, quòd si Christus, & filius Dei sunt duo supposita rationalis naturæ, sunt vtique duæ personæ. Errabant etiam non solū errante, sed hæretico spiritu. Aiebant enim, quòd filius Dei esset vnum suppositum, & Christus esset aliud. Cæterum quoniam filius Dei inhabitabat in Christo per affectionem, & per peculiarem gubernationem, vocabant Christum Deiferum, quasi ferentem Deum in se inhabitantem, & non vocabant ipsum Deum per essentiā. Vlterius commentabantur; quòd ex ista inhabitatione erat vnio secundum quandam dignitatem inter illa duo supposita, & quoniam persona pertinet ad dignitatem, affirmabant vnionem factam fuisse in persona. Itaque filius Dei, & Christus erant duæ hypostases, sed vna persona, quia Christus induebat personam, & dignitatem filii Dei, sicuti prætor induit personam, & dignitatem regis, cum tamen rex, & prætor sint duæ hypostases. Sed tamen isti hæretici quāuis dicant, Christum esse vnam personam cum filio Dei, tandem labebantur in errorem Nestorii, & idcirco Ecclesia vtrunque definit, & quòd Christus est vna persona; & quòd est vnum suppositum. Definitiones Ecclesiæ, & conciliorum commemoratæ sunt in litera D. Thom. Valent etiam ad confutandam hanc hæresim omnes demonstrationes, quas adduximus in superiori articulo ad hæresim Nestorianam destruendam. Vt vero hæc hæresis euidentius pateat, observandum est, quòd hoc nomen hypostasis de se non dicit nisi substantiam, vel naturam subsistentem, & ideo æquiuocum est ad personam, & naturam. Et hinc est quòd hæretici decipiebant in antiquo tempore Christianos huius nominis æquiuocatione. Vnde Diuus Thomas prima parte, quæstione 29. articulo tertio ad tertium scribit, quòd sub hoc nomine latebat venenum. Nam hæretici in sanctissima Trinitate fatebantur libenter tres esse hypostases, id est, tres essentias, & decipiebant Catholicos existimantes, quòd assererent, esse tres personas, sicut Catholica Ecclesia concedit. Consimiliter in mysterio incarnationis dominicæ concedebant in Christo duas hypostases volentes diuidere Christum, Catholici vero in alio sensu hoc concedebant vsurpantes vocem hypostasis pro essentia. Sed ad euitandas hæreticorum versutias visū Theologorum, & definitione Ecclesiæ factum est, vt pro eodem capiatur hypostasis sicut persona. Hoc patet ex 6. lib. historiæ tripartitæ cap. 20. vbi habetur, quòd in synodo prouinciali Alexandrina hoc decretum est. Idem habet Hilarius in libro de synodis canone duodecimo. & certè Hebræ. primo. Vbi nos legimus, qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, Græcè habetur character hypostaseos ipsius. Vbi hypostasis quantum ego iudico pro persona patris accipitur. Vt sit sensus, quòd filius est imago personæ patris. De cuius loci explicatione videndus est Caietanus in commentariis super istum locum. Sed & illud verum est, quòd hoc vocabulum hypostasis in Conciliis celebratis contra Nestorium, & Eutichem est multum celebre ad significandum suppositum, & personam. Et sic teneamus fidei confessionem, quòd vnio verbi incarnati sit facta in supposito & hypostasi.

Persona, suppositū, & hypostasis sūt idē in rationali natura.

Æquiuocū est nomen hypostasis.

Historia tripartita.

Hilarius.

¶ In solutione primi primo notandum est, quòd hoc nomen, aliud, substantiuè acceptum distinguitur ab eo adiectiuè tento. Nam aliud adiectiue tentum significat alietatem quamcunque siue suppositi, siue naturæ, sed substantiuè significat præcisè diuersitatem naturæ, & essentiæ. Et ita dicimus, quòd in Deo est alius pater, & alius filius, non tamen aliud, & aliud. Contra autem in Christo est aliud, & aliud essentialiter non tamē Christus est alius & alius personaliter. Legatur de hac re D. Gregor. Nazianzenus epistola 1. ad Cledonium, vbi habentur verba, quę allegat hic Diuus Thomas. Secundò notandum, quòd illa epistola 10. Leonis Papæ, quæ approbata est à toto Concilio Calcedonensi in fine actionis 2, folio 834. ingessit magnam difficultatem In illa sententia vnum coruscat miraculis; aliud succumbit iniuriis. Quoniam videntur illa verba præseferre distincta supposita operantia. Cæterum postea facta consultatione, & consultis testimoniis Diui Cyrilli, qui aliquando est vsus illo modo loquendi, intellexit synodus, quòd in verbis Leonis non explicatur diuersitas personarum operantium, sed diuersitas naturarum, quę sunt principia formalia operandi. Et ita reiecto hoc scrupulo oēs acclamauerunt, Petrus per Leonem est locutus, anathema qui ità non credit.

Aliud aliter adiectiuè, aliter substātiuè sumitur.

Epist. Leõ.

¶ In solutione ad secundum aduertendum ex Diuo Thoma in 3. sent. dist. 6. quæstio. 1. articulo 1. quæstiuncula prima, & in quolibeto 9. articulo 2. quòd hæc nomina singulare, particulare, indiuiduum accipiuntur, vt significent quodcunque singulare cuiusuis prædicamenti. Attamen ista nomina persona, suppositum, & res naturæ accipiuntur præcisè pro singulari perfectō prędicamenti substantiæ. Voco singulare perfectum, quòd habet vltimū complementum ratione cuius per se separatim existit, & non sustentatur in alio perfectiori. Ex hoc sequitur, quòd licèt Diuus Thomas asserat hic, quòd humanitas Christi est substantia particularis, non tamen fatetur, quòd est suppositum, vel persona. In eadem solutione notandum est illud quod dicit Diuus Thomas scilicet, quòd humanitas Christi venit in vnionem cuiusdam completi, scilicet, totius Christi, prout est Deus, & homo, quæ sententia ingerit difficultatem de compositione Christi, de qua in sequenti articulo inuestigabitur. Copiosior autem disputatio de horum vocabulorum ratione habetur prima parte, quæstione 29. articulo secundo & tertio.

D. Thom.

Persona addit supra naturā singularem.

¶ In solutione tertii docet Diuus Thomas id, quod verissimum est, quòd Christus Dominus continetur in genere substantiæ, & sub specie humana sicut cæteri homines. Et si dicat Theologus, si Christus ponitur in prædicamento substantiæ, & Christus est Deus, ergo Deus ponitur in prædicamento substantiæ. Dicendum est, quòd argumentatio non est necessaria: siquidem variatur sensus. Nam in consequenti sit sensus; quòd Deus ratione deitatis constituatur sub aliquo genere.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrum persona vel hypostasis Christi post incarnationem sit composita.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd persona Christi non sit composita. Persona enim Christi non est aliud quam persona vel hypostasis Verbi: vt ex dictis patet *: Sed in Verbo, non est aliud persona & natura, vt patet ex dictis in

10 3. d. 6. q. 2. ar. 3.

Ar. 2.

p.p.q. 3.ar. 3. p.p.q. 3.ar. 7. & per totam quæst.

Prima parte †. Cùm ergo natura Verbi sit simplex (vt in primo ⁎ ostensum est) impossibile est quòd persona Christi sit composita.

¶ 2. Præterea, Omnis compositio videtur esse ex partibus: Sed diuina natura non potest habere rationem partis: quia omnis pars habet rationem imperfecti. Ergo impossibile est, quod persona Christi sit composita ex duabus naturis.

¶ 3, Præterea, Quod componitur ex aliquibus, videtur esse homogeneum eis: sicut ex corporibus non componitur nisi corpus. Si ergo ex duabus naturis aliquid sit in Christo compositum consequẽs erit, quod illud non erit persona, sed natura: & sic in Christo erit facta vnio in natura: quod est contra prædicta ⁎.

Ar. 2.

Li 3. orth. fid. ca. 3. 4. & 5.

Sed contra est, quod Damas. dicit in tertio li. † In domino Iesu Christo duas naturas cognoscimus, vnam autem hypostasim ex vtraque cõpositã.

Respondeo dicendum, quòd persona siue hypostasis Christi dupliciter potest considerari. Vno modo secundum illud, quod est in se: & sic est omnino simplex, sicut & natura Verbi. Alio modo secundum rationem personæ vel hypostasis: ad quam pertinet subsistere in aliqua natura, & secundum hoc persona Christi subsistit in duabus naturis. Vnde licet sit ibi vnum subsistens, est tamen ibi alia & alia ratio subsistendi, & sic dicitur persona composita, in quantum vnum in duobus subsistit.

Et per hoc patet responsio ad primum.

Ad secundum dicendum, quòd illa compositio personæ ex naturis, non dicitur esse ratione partium, sed potius ratione numeri: sicut omne illud, in quo duo conueniunt, potest dici ex eis compositum.

Ad tertium dicendum, quòd non in omni compositione hoc verificatur, quòd illud quod componitur, sit homogeneum componentibus, sed solum in partibus continui. Nam continuum non componitur nisi ex continuis: animal verò componitur ex anima & corpore; quorum neutrum est animal.

SVMMA TEXTVS.

1. Cõclus.

Prima conclusio. Persona Christi secundum illud, quòd est in se, est omnino simplex, sicut ipsa natura verbi.

2. Cõclus.

¶ Secunda conclusio. Persona Christi secundũ rationem personæ, vel hypostasis, ad quam pertinet subsistere in aliqua natura composita est. Nam licèt sit ibi vnum subsistens, est tamen ibi alia, & alia ratio subsistendi, & sic dicitur persona cõposita in quantum vnum subsistit in duobus. Eandem sententiam probat D. Tho. ex autoritate Damasceni, scribit enim in 3. libro ca. 2. in Domino Iesu Christo duas naturas cognoscimus, vna autem hypostasim ex vtraque compositam.

Damasce.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Vtrũ verè & propriè persona Christi sit composita

In hoc artic. est primum dubium satis difficile, vtrum verè, & propriè persona Christi sit composita, an potius ista compositio intelligatur impropriè? videtur certè quòd verè, & propriè non sit composita. Nam compositum in omni compositione perfectius est singulis partibus, componentibus, partes vero singulæ imperfectiores existunt, sed Christi persona non est perfectior diuina natura, ergo persona Christi non est composita ex diuinitate, & humanitate. Nã alioquin sequitur, quòd Christus sit maius bonum, quam natura diuina, quia totum semper est perfectius suis partibus.

Cõfirmat.

¶ Confirmatur etiam. Nam si persona Christi est composita ex humanitate & diuinitate sequitur, quòd humanitas sit minus composita, & simplicior, quam Christus: componentia enim semper sunt simpliciora, ex quo consequens est, quòd quilibet nostrum esset simplicior Christo, ego siquidem non sum magis compositus, quam humanitas mea.

Secũdum. D. Thom.

¶ Præterea, D. Thom. 1. p. q. 3. ar. 8. euidenter demonstrat, quòd Deus non potest venire in aliorum compositionem, ergo ex deitate, & humanitate persona Christi non componitur.

Tertium.

¶ Ad hæc, si Christus est persona composita ex deitate, & humanitate, hæc propositio vera esset, Christus est humanitas, & diuinitas, quæ est damnata tanquam erronea in Concilio Constantiensi, sessione 15. vbi in errore. 4. sic habetur, dicere quòd Christus est diuinitas, & humanitas error. Quòd rectè sequatur, patet. Nam iuxta veriorem doctrinam totum non distinguitur à suis partibus simul sumptis.

Quartum.

¶ Deinde hæc argumentatio est necessaria, Christus est persona composita, & Christus est persona diuina, ergo persona diuina est composita, sed consequens est falsum, & hæreticum, ergo aliqua præmissarum falsa est, non minor, ergo maior. Nec satis res explicatur, si dicamus, quòd in argumẽtatione variatur appellatio, quoniam variatio appellationis tum perspicua est, quando ex parte subiecti ponitur abstractum, sicut cum dicimus, pater generat, pater est essentia, ergo essentia generat, at verò in argumentatione proposita semper subiectum est terminus connotatiuus, scilicet, persona.

Vltimum.

¶ Vltimò arguitur ex regula generali obseruãda in his, quę Christo tribuuntur, ea est. Quando attributa sunt propria naturæ humanæ, & non conueniunt personæ nisi ratione humanæ naturæ, quin potius oppositum illorum conuenit personæ, vt inferius patebit de hoc, quod est esse creaturam, & incipere esse, hæc & alia huiuscemodi nõ prædicantur de Christo simpliciter, & formaliter, sed tantum secundum quid, & cum specificatione humanæ naturæ, ad hunc modum Christus in quantum homo incipit esse. Ex hoc tale conficio argumentum. Compositio repugnat persona verbi, sicut inceptio, aut creatio, ergo nõ potest prædicari de Christo simpliciter ac formaliter, sed secundum quid, id est, in quantum homo.

In opposi.

¶ In contrarium est, nam nobis non licet de mysteriis reuelatis aliter loqui, quam Pontifices summi, & cõcilia, & sancti patres loquantur, sed in sacris conciliis, & in doctoribus sanctis Christus vocatur persona composita, ergo id ipsum sine periculo possumus asserere. Probatur minor syllogismi.

Cõci. quin generale.

Nam in Concilio Constantinopolitano secundo quod est generale quintum, actione quarta, canone quarto sic habetur. Sancta Ecclesia vnionem verbi Dei ad carnem secundum compositionem confitetur. Et canone 7. Christus habet duas naturas, ex quibus est compositus. Et in Concilio 6. generali, quòd est Constantinopolitanum 3. in actione. 4. in epistola Agathonis Papæ habetur, quòd Christus est compositus ex duabus naturis. Et in eodem Concilio actione 11. in epistola Sophronii Hierosolymitani dicitur, quòd Nestorius timore refugæ mentis, vbi nullus erat timor formidauit concedere Christum esse subsistentiam compositam, nos verò sensu viuido stantes super petram pietatis, fatemur Christum esse compositũ. Et in hac epistola vbi elegantissimè explicatur dominicæ incarnationis mysterium sæpissime repetitur, Christum esse personam compositam. Idem habetur in eodem Concilio actione 13. canone 6. hoc ipsum asserunt sancti patres ferè vniuersi. Leo primus in epistola ad Iulianum inquit, Saluator noster constat ex tribus substantiis, verbo, anima, carne. Diuus Dionysius capitulo 2. de diuinis nominibus, dicit hanc compositionem esse ineffabilem.

Concil. 6. generale.

D. Diony.

D. August. Damasce. D. Gregor.

bilem. Augustinus 13. de Trinitate capitu. 17. fatetur, quòd Christus resultat ex Deo, corpore, & anima. Idem docet constanter tract. 78. super Ioannem. Damascenus lib. 3. cap. 3. 4. & 7. expresse fatetur personam Christi esse compositam. Consentit Gregorius homil. 38. in Euangelia. Certè huiusmodi sententiæ sanctorum non possunt intelligi, nisi ponatur aliqua compositio in Christo. Secundo arguitur in huius sententiæ confirmationem. Nam in Christo Domino verè, & propriè est vnio duarum naturarum, ergo & compositio: Probatur consequentia. Quoniam vbi est multorum vnio, necessum est, vt sit compositio. Tertiò, id quod conuenit alicui secundum suam rationem, & secundum quòd tale est, competit ei verè, & simpliciter, sed personæ Christi secundum rationem personæ & hypostasis competit, quòd sit composita, vt D. Thomas docet in secunda conclusione, ergo sic est asserendum.

¶De hac quæstione versantur tres opiniones celebres.

Pri. opinio Scotus, Gabri. Marsil.

Prima dicit hanc prædicationem esse falsam, persona Christi est composita. In hac sententia est Scotus in 3. distinct. 6. quæst. 3. Gabr. quæst. 1. Marsilius in 3. quæst. 6. articu. 3. & ad doctores, & sanctos, qui contrarium dicunt, respondent, quòd capiunt compositionem largo modo, idest, pro subsistenti in duabus naturis. Et Sanctus Thomas in 3. d. st. 6. q. 1. videtur consentire. Dicit enim quòd non est propriè compositio, sed secundum quid.

Secun. opi. M. Victor.

¶Secūda opinio dicit, quòd verè & propriè persona Christi est composita. Hæc placuit doctissimo patri Victoriæ, & vniuersis interpretibus Diui Thomæ, qui post illum sunt secuti.

Tert. opin. Caietanus.

¶Tertia opinio est domini Caietani in his commentarijs, dubio tertio dicentis, quòd Christi persona formaliter non est composita, sed cum aliquo addito, & moderamine potest dici, quòd sit composita, ita vt dicatur, quòd ista cōpositio est ineffabilis, quo designetur abesse omnem imperfectionem, & nō esse similem naturali compositioni. Possumus autem nos iuuare Caiet. sententiam, quoniam apud D. Tho. non inuenitur expressus locus vbi absolutè, & simpliciter concedat, quòd Christus est persona composita. Nam in 3. dist. 6. q. 3. ait, quòd ista non est simpliciter compositio sed secūdum quid: & q. 2. art. 3. ait, quòd nō est in vsu Theologorum appellare personam Christi cōpositam. Et quæst. vnica de vnione verbi incarnati art. 1. ad 6. ait, vnio non dicitur fieri in persona diuina, quasi ipsa constituatur ex duabus sibi inuicem vnitis. Denique hic semper loquitur cum addito, cū enim dixisset, quòd erat omnino simplex secundum illud, quod in se est, subiunxit secundum rationem personæ subsistit in duabus naturis, non dixit autem, est composita. Deinde ait, est alia, & alia ratio subsistēdi, & sic dicitur persona composita, in quantum vnum in duobus subsistit, idest, cum hoc addito. Itē etiam in solutione ad secundum ait, quòd non est cōpositio ratione partium, sed potius ratione numeri. Quòd quidem nō ita intelligatur, quòd sicut numerus est compositus, ita & persona Christi. Sic enim esset vera compositio ex partibus, sicut numerus ex suis vnitatibus cōponitur, vt ex partibus suis, sed est sensus, quòd his numeratur ipsa ratio subsistendi respectu duarum naturarum, & ideo comparatur numero, & ibidē addit, quòd sicut omne illud, in quo duo conueniunt, dici potest ex eis cōpositum, ita persona Christi dicitur composita. Quare secūdum hunc modum possumus dicere, quòd subiectum est compositum ex multis accidentibus. Pomum, verbi gratia, ex odore, colore, & sapore, quia est subiectum respectu illorum, ita Christus est compositus ex duabus naturis, quia est suppositum respectu vtriusque. In huius quæstionis expositionem infinita congerunt, & coaceruant Theologi, nos breuiter, & distinctè rem absoluemus.

Expositio quæstionis. 1. Conclu. Christus est cōpositus ex corpore & anima.

¶Prima conclusio, indubie tenendum est, quòd Christus est compositus ex corpore, & anima rationali. Patet ex illo symboli: perfectus homo ex anima rationali, & humana carne subsistens. Et in capitulo firmiter de summa Trinitate, habetur, quòd Christus est compositus ex anima rationali, & humana carne. Item probatur ex definitione Physica hominis, scilicet, homo est compositus ex corpore & anima rationali, sed Christus est homo vnivocè nobiscum, ergo est compositus ex corpore & anima rationali. Sed est obseruandum versari maximum discrimē inter istas duas propositiones, Christus est compositus ex corpore & anima, & Deus est compositus ex corpore & anima. In priori enim fit appellatio ratione humanitatis, & ideo vera est. In posteriori vero fit appellatio compositionis ad suppositum diuinum, & ideo neganda est.

Obiectio.

Et si dicas in his non est appellatio ad suppositum diuinum ratione diuinitatis Deus est mortuus, passus, crucifixus, quomodo ergo est appellatio in hac, Deus est compositus?

Solutio. Nomen cōpositus appellationē importat.

Respondendum est, hoc vocabulum compositus includere in se euidētem appellationem. Nā applicat suum significatum formale ad significatum formale termini, cui adiungitur. Et hinc prouenit, quòd hæc propositio sit vera, homo est cōpositus ex materia & forma, hæc vero falsa, materia & forma sunt cōpositæ, imo sunt cōponentia, licet homo sit materia & forma: Rursus hæc est vera, homo est compositus ex materia & forma rationali, hæc verò falsa, animal est cōpositum ex materia & forma rationali, licèt homo & animal sint idē. Ex hac expositione sequitur, quòd in quæstionē huius articuli, quæ maxima est, non inuestigatur de compositione, quæ competit Christo ratione naturæ humanæ, sed de cōpositione quæ competit Christo secundum quòd subsistit in duabus naturis: quæ proinde quæstio haberet locum, etiā si verbum diuinum assumpsisset naturam Angelicam, in qua nō est compositio materiæ & formæ. Sensus ergo quæstionis est, verùm persona Christi sit composita ex diuinitate & humanitate. ¶Pro quo sit secunda conclusio.

2. cōclusio.

Persona Christi verè & propriè est composita ex diuinitate & humanitate. Hæc conclusio probatur argumētis factis pro parte affirmatiua quæstionis. Et certè illud argumentum adductum ex definitione conciliorum & patrum, apud me habet magnum momentum, & pondus. Nam definitiones conciliorum & patrum, potissimè quæ celeberrimæ sunt, in proprietate locutionis veræ sunt, alioquin periret fidei certitudo, quod enim non est propriè, verè non est, & quòd non est propriè homo, non est homo, vnde si persona Christi propriè non est composita, ergo verè nō est composita. Sed argumentis propositis alia tria adiungere libet. Primum est. Nam hæc prædicatio formalis est, & simpliciter vera, Christus in quantum subsistit in duabus naturis, est compositus, sed hoc ipsum formaliter significatur per illam propositionem, Christus est compositus, propter appellationem compositi nunc ad Christum, prout est Deus & homo, vt dictum est superius, ergo hæc propositio concedenda est. Item Christus secundum quòd Deus & homo dicit plura, quàm in quātum Deus, ergo et sic est compositus, alioquin in quantum Deus & homo esset ita simplex sicut in quantum Deus, quòd vī absurdum. Præterea, solus Deus in quantum Deus Deus est simplicissimus, ergo prout Deus & homo est compositus. Sanè cum ex duabus naturis in Christo resultet vna persona, & duæ naturæ constituant illam, non video quare non dicatur vera compositio.

Ad pri. argum.

¶Ad argumenta in principio posita. Ad primum respōdetur, quòd ea, quæ in hac mirabili compositione adunātur non habent rationem partium, neque imperfectorū, propter quòd verissimè dicit D. Thomas. ad secundum: Quòd hæc compositio non est ratione partium, sed ratione numeri ad sensum iam expositum. Et ideo compositum in hac compositione non est perfectius, quàm diuinitas ex qua componitur. Aliqui Theologi concedūt, quòd Christus est extensiuè perfectior diuinitate, non autem intensiuè. Extensiuè quidem, quoniam habet aliquam perfectionem formaliter, quam antea nō habebat formaliter, sed nō intensiuè, quia omne bonum humanitatis erat eminenter in diuinitate. Nobis autem visum est in cōmentarijs super primam partem, quòd Deus, & homo nullo modo est aliquid perfectius, quam Deus solus.

Dignitas huius compositionis.

Vt autem solutio assignata euidentius pateat sciendum est, quòd hæc compositio est ineffabilis, & nouus, & inauditus modus compositionis supra omnē ordinē naturæ, & est cōpositio, in qua omnis abest imperfectio, in qua ea,

quæ componunt non sunt partes, nec dicit aliquam imperfectionem, cũ tamen sit compositio substantialis, estque compositio in qua compositum non est perfectius altero componente, in qua falsissimum est, & inopinabile, ꝙ compositum prædicetur de componentibus, vt postea videbimus. Certè huic compositioni quadrat illud D. Augustini, si exemplum poscitur non est singulare: sicut ergo vnionis duarum naturarum substantialiũ in vna persona non datur exemplum, sic non potest demonstrari exemplum huius ineffabilis compositionis: & sicut concedimus, quòd Christus Dominus existit in Eucharistiæ sacramento, & tamen non possumus in naturalibus similem modum inuenire, sic nullus modus compositionis naturalis inuenitur similis huic compositioni admirabili, quæ consistit in hoc, ꝙ duæ naturæ diuina & humana conueniunt ad constituendam, & componendam geminam rationem subsistendi, scilicet, in natura diuina & humana, sic adeo ꝙ Christus sit persona diuina & humana, sublatis omnibus imperfectionibus, quæ in aliis compositionibus reperiri solent. Hæc sufficiant pro primi argumenti confutatione.

Ad primã confirm.

¶ Ad primam confirmationem dicendum est, ꝙ Deus non venit in compositionem aliorũ, vt pars, bene autem potest componere personam Christi modo iam exposito.

Ad secũdã confirm.

¶ Ad secundam confirmationem respondet D. Tho. 4. contra Gentes c. 49. ad 6. & ad 10. & in quæstione de vnione verbi incarnati, quòd natura humana est simplicior quàm Christus Dominus, & quàm verbum inquantum homo.

Ad secũdũ principale.

¶ Ad secundum argumentum principale, vt respondeatur, sciendum est, quòd Gregor. Ariminensis in 1. dist. 28. q. 2. ad 18. concedit, ꝙ Christus est humanitas, & diuinitas. Hoc modo loquendi vtitur D. Augu. tract. 78. in Io. inquiens, ꝙ Christus est Deus, & corpus, & anima. Eandem locutionem admittit 13. de Trinitate cap. 17. & in enchiridio cap. 38. & Leo Papa in epist. 11. ad Iulianum. Damascenus lib. 3. c. 19. Bernardus lib. 5. de consideratione post mediũ.

Christus non est humanitas & diuinitas. August. Leo. Damasce. Bernar.

Nihilominus tamen illa propositio est erronea, & probatur in primis, quoniã est damnata in Concilio Cõstantiensi, Sessione 15. & numeratur inter errores Ioãnis Hus. Deinde natura humana, & diuinitas non sunt vnũ cum patre, sed Christus est vnum cum patre, iuxta illud, ego & pater vnũ sumus, ergo Christus non est humanitas, & diuinitas. Deinde nulla diuinitas est diuinitas & humanitas, Christus est diuinitas, ergo non est humanitas & diuinitas. Præterea sequitur, quòd Christus non est diuinitas, ac subinde non est Deus. Probatur quod rectè sequatur. Nã diuinitas, & humanitas non est diuinitas. Rursus sequitur, ꝙ Christus non fuit ab æterno, quia diuinitas & humanitas nõ sunt ab æterno. Tandem sequitur necessaria argumẽtatione, ꝙ diuinitas sit humanitas & diuinitas, creator & creatura. Argumentatio necessaria hæc est. Christus secundum Gregoriũ est humanitas, & diuinitas; sed Christus est diuinitas, ergo diuinitas est humanitas & diuinitas, creator & creatura. Ad sanctos patres, qui prædictã propositionem concedere videntur, dicendum est, ꝙ loquuntur in sensu causali, in quo sensu vera est illa propositio, quoniam vnitas personæ Christi cõstat ex diuinitate, anima rationali, & carne: at iste modus loquẽdi in sensu causali familiaris est, tum Philosophis, tum Theologis, secundũ quem sensum dicunt Philosophi, ira est accensio sanguinis circa cor, idest, consurgit ex tali accensione. Illud est etiam obseruandum, quòd tempore sanctorum patrum, quos commemorauimus, erant hæretici, qui in Christo Domino confundebant naturas, & aduersus istos hæreticos, sancti docebant, Christum esse illa tria, Deum, corpus, & animam, nihil aliud volentes statuere, quam ꝙ in Christo essent illa tria distincta, & minimè confusa.

D. Augu.

Certè idem August. lib. 3. contra Maximinum ca. 16. expressè ait, quòd Deus non est pars personæ Christi, quoniam aliàs Deus non esset perfectus & integer, sed creuisset ex additione humanitatis. Sed dicet Theologus. Incidit ergo Gregorius in errorem damnabilem concedens talem propositionem. Respondetur, quòd suo tempore non erat celebratum Concilium Constantiense, vel dicatur, quòd non apertè constat in quo sensu Concilium damnauerit talem locutionem, fortassis damnat sumendo diuinitatem, & Gregorius intelligit, ꝙ Christus est diuinitas & humanitas complexiue, & ꝙ non distinguitur ab illis simul sumptis.

Vera solutio.

¶ Igitur ad secundum argumentum negatur sequela. Nam non omne compositum prædicatur de componẽtibus simul sumptis, neque omne compositum est componentia. Nam album est habens albedinem, sicut Christus est habens diuinitatem & humanitatem, at homo albus non est homo & albedo, & corpus & albedo non prædicãtur de albo, licèt album componatur ex corpore & albedine, igitur illud axioma Philosophorum, ꝙ compositum est componẽtia verum est in compositis ex partibus essentialibus, vel integralibus, & quantitatiuis, in aliis vero verum nõ dicit.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium argumentum dicendum est, ꝙ argumentatio non est necessaria, quia variatur, vt supra dictũ est, appellatio. Sed vt hoc euidentius ostendatur obseruet Theologus, ꝙ hæc propositio, persona filij Dei est composita, falsa est. Nam fit in tali propositione applicatio compositionis ad personam filij Dei, quæ simplicissima est. At vero si dicatur persona filij Dei, in quantum subsistit duabus naturis, aut si dicatur post incarnationem est cõposita, vera est propositio. Nam cum illo addito non denotatur compositio conuenire filio Dei rõne diuinitatis, sed ratione subsistentiæ in duabus naturis, & ideo talis propositio vera est.

Ad quartũ

¶ Ad quartũ argumentum duę adhibentur solutiones. Prior est, ꝙ illa regula non semper vera est. Nã Deus simpliciter, & propriè dicitur mortuus, passus, & crucifixus, quamuis hæc prædicata conueniant Deo & Christo, ratione humanæ naturæ, & non possint conuenire personæ, nisi rõne humanæ naturæ. Posterior solutio est, quòd cum interueniat appellatio, bene põt aliquid prædicari de Christo, quãuis oppositum illius prorsus conueniat filio Dei, vt patet in hoc, quod est collocari prædicamento. Etenim Christus formaliter, & simpliciter dicẽdus est poni in pręedicamento, cum tñ filij Dei oppositum conueniat omnino, & hæc sit falsissima, filius Dei ponitur in prædicamento. Imo illa prædicata, quæ collocantur in argumento, vt incipit esse, & est creatura, si ponatur in propositione aliquis terminus appellans supra humanitatem, concedenda sunt de Christo, vt dicatur, Christus in quantũ homo incipit esse, & est creatura.

Aliud dubium.

¶ Aliud dubiũ mouet Caietanus de distinctione illa, s. persona Christi dupliciter potest considerari, vno modo secundum illud, quod est in se, alio modo secundum rationem personæ & hypostasis. Contra hoc arguitur, nam persona Christi secundum ꝙ est in se, est persona, & contrarium non potest intelligi, & secundum rationẽ personę & hypostasis est id, quod in se est, ergo membra huius distinctionis coincidunt in suis rationibus formalibus. In huius dubij expositionem multa congerit, & coaceruat Caietanus, quę mihi non videntur necessaria.

Solutio.

Nam id ꝙ dicit D. Thomas, apertam habet intelligentiam. Et sensus distinctionis hic est, quòd persona Christi potest considerari secundum id quod est in se, idest, essentialiter, & intrinsecè ex generatione æterna. Alio modo consideratur secundum rationẽ personæ, idest, secundum quòd potest subsistere in aliqua natura, sicut re vera subsistit in duplici natura, diuina & humana. Vnde secundum illud, ꝙ in se est, habet rõnem personę diuinę, vt argumentũ efficaciter probat, sed secũdum quòd in se est, non habet omnem rationem personæ, scilicet, non habet rationem personæ humanæ. Hanc enim appellationem habet ex eo, quod subsistit in natura humana. Prima consideratio est certè consideratio personę, sed determinatè, & definitè ad diuinam, secundum quod in natura diuina subsistit. Secunda vero consideratio, est consideratio personæ, sed amplissima, & vniuersalis comprehendens omnem rationem personæ, siue diuinę, siue humanę, siue angelicę, quarum omnium rationem potest habere verbi persona, ac de facto habet rationem geminam personæ diuinæ & humanę, & hac consideratione posteriori secundum quod de facto habet hanc rationem geminam dicitur a Diuo Thoma persona composita in conclusione secunda.

Tertium dubium.

¶ Tertium dubium mouet Caietanus circa illud, quod dicit Diuus Thomas, quòd

Vtrum in Christo sit duplex ratio subsistendi.

quòd in Christo est alia, & alia ratio subsistendi, licèt Christus sit vnum subsistens in duabus naturis, hoc videtur esse falsum, nam in Christo est tantum vna subsistentia, & Christus est tantum vna persona, ergo in Christo non est alia, & alia ratio subsistendi.

Prim. arg. Cōfirmat.

Hoc ipsum confirmatur. Nam D. Thomas 4. contra Gentes c. 49 ad 3. & ad 5. expressè docet, ꝙ humanitas in Christo nō habet propriam subsistentiam, sed trahitur ad subsistentiam verbi.

Secūdum.

Deinde ratio subsistendi est personalitas, vt omnes Philosophi, & Theologi fatentur, ergo si in Christo Domino est alia, & alia ratio subsistendi, est alia, & alia personalitas, quod asserere a vera Theologia alienum est.

Tertium.

Tādem sic arguitur. Multiplicata ratione subsistendi multiplicari videtur subsistentia, sicuti multiplicata ratione albedinis multiplicatur & albedo, ergo si est in Christo alia, & alia ratio subsistendi, est alia, & alia subsistentia.

Solutio.

Ad hoc dubium dicendum est, ꝙ D. Thomas non ponit duas subsistentias, sed ponit duas rationes subsistendi, ex eo ꝙ ratio subsistendi consideratur in ordine ad naturam in qua subsistit persona, & quia est gemina natura in Christo, diuina & humana, ideo in Christo est alia, & alia ratio subsistendi. Alia enim ratione dicitur Christus persona diuina, & alia persona humana. Dicitur enim persona diuina, quoniam subsistit in natura diuina, dicitur persona humana, quia subsistit in natura humana. Rursus dicitur persona diuina, quatenus ex substantia patris ante sæcula est genitus, dicitur verò homo quatenus ex vtero virginis in sæculo est natus. Tandem dicitur persona diuina propter generationem æternam, dicitur homo propter generationem humanam, & temporalem.

Nota.

Sed aduertendum est, ꝙ istæ duæ rationes subsistendi in Christo Domino non sunt duæ res realiter distinctæ, sed ratio subsistendi in natura diuina est relatio realis, scilicet filiatio, per quam constituitur in esse filij. Ratio verò subsistēdi in natura humana, est relatio rationis sicut & filiatio, per quam Christus dicitur filius beatissimæ Virginis Mariæ per natiuitatem temporalem, prout infrà docet D. Thomas. q. 35. art. 5. Sed quicquid sit de hoc, Deus ex hoc, ꝙ subsistit in natura humana nullam entitatem realem habet quam antea non habebat, sed tantū esse suum communicat humanitati. Illud etiam est obseruandum, quòd qui diceret in Christo nō esse geminam rationem subsistendi, non erraret in fide, dummodo fateretur, ꝙ est Deus per naturam diuinam, & homo per humanam.

Dionysius Cartusian.

Sic affirmat Dionysius Cartusianus. in 3. dist. 6. quæst. 8. Sed sententia D. Thomæ doctior est, & multo melior.

Ad primū.

¶ Ad argumenta in contrarium, & ad primum nego consequentiam. Iam enim demonstratum est quemadmodū in Christo est vna subsistentia, & est gemina ratio subsistendi in duplici natura.

Ad secundum.

¶ Ad secundum negatur antecedens. Nam in Christo Domino est duplex definitio personæ. Alia enim est definitio personæ diuinæ, & alia est definitio personæ humanæ, at non numeratur persona in Christo Domino. Consimiliter in vnoquoque nostrum est duplex definitio hominis, vna physica, altera metaphysica, at non numeratur homo.

Ad tertiū.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quòd subsistentia est personalitas, & quoniā non numeratur subsistentia non numeratur personalitas. Hæc de isto articulo dicta sint.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm sit facta aliqua vnio animæ, & corporis in Christo.

11
Inf. q. 16. art. 1. c. Et 3. d. 6. q. 3. ar. 1. Et 4. contra 37. & 41. co. 2. Et op. 2. c. 225.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo non fuerit vnio animæ & corporis. Ex vnione enim aīæ & corporis in nobis causatur persona, vel hypostasis hōis. *Si ergo anima & corpus fuerunt in Christo vnita, sequitur ꝙ fuerit ex vnione eorum aliqua hypostasis constituta; non autem hypostasis verbi Dei, quę est ęterna. Ergo in Christo erit aliqua persona vel hypostasis præter hypostasim Verbi: quod est contra prædicta.*

Art. 2. & 3. præced.

¶ 2. Præthereà, Ex vnione animæ & corporis constituitur natura humanæ speciei. Dam. autem dicit in 3. lib. † ꝙ in Domino Iesu Christo non est communem speciem accipere. Ergo in eo non est facta animæ & corporis vnio.

lib. 3. orth. fid. c. 3. circa mediū.

¶ 3. Præthereà, Anima non coniungitur corpori, nisi vt viuificet ipsum: Sed corpus Christi poterat viuificari ab ipso verbo Dei, quod est fons & principium vitæ. Ergo in Christo non fuit vnio animæ & corporis.

Sed contra est, ꝙ corpus non dicitur animatum nisi ex vnione animæ: Sed corpus Christi dicitur animatum, secundum illud, quod Ecclesia * cantat, Animatum corpus sumens, de Virgine nasci dignatus est. Ergo in Christo fuit vnio animæ & corporis.

In festo circūcis. Dñi in laudib⁹.

Respondeo dicendum, ꝙ Christus dicitur homo vniuocè cum alijs hominibus, vtpote eiusdē speciei existens: secundum illud Apostoli Philip. 2. In similitudinem hominum factus. Pertinet autem ad rationem speciei humanę, ꝙ anima corpori vniatur: non enim forma constituit speciem, nisi per hoc, quod fit actus materiæ, & hoc est, ad quod generatio terminatur, per quam natura speciem intendit. Vnde necesse est dicere, quòd in Christo fuerit anima corpori vnita, & contrarium est hæreticum: vtpote derogans veritati humanitatis Christi.

3. di 2. q. 1. ar. 3. q. 3. & d. 7. q. 1. ar. 1. c. prin.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ ex hac ratione moti videntur illi, qui negauerunt vnionem animæ & corporis in Christo: ne per hoc scilicet cogerentur personā nouam vel hypostasim in Christo inducere: quia videbant, ꝙ in puris hominibus ex vnione aīæ ad corpus constituitur persona. Sed hoc ideo in puris hominibus accidit, quia aīa & corpus sic in eis coniunguntur, vt per se existant. Sed in Christo vniuntur adinuicem, vt adiuncta alteri principaliori, quod subsistit in natura ex eis composita: & propter hoc ex vnione animæ & corporis in Christo non constituitur noua hypostasis, seu persona, sed aduenit ipsum coniunctum personæ, seu hypostasi præexistenti. Nec propter hoc sequitur, quòd sit minoris efficaciæ vnio animæ, & corporis in Christo, quàm in nobis: quia ipsa coniunctio ad nobilius non adimit virtutem, aut dignitatem, sed auget: sicut anima sensitiua in animalibus cōstituit speciem, quia consideratur vt vltima forma, non autem in hominibus: quāuis in nobis sit virtuosior, & nobilior: & hoc propter adiunctionem vlterioris, & nobilioris perfectionis, scilicet animæ rationalis, vt etiam supra dictum est. *

Ar. 2 hui⁹ q. ad 2.

Ad secundum dicendum, ꝙ verbum Damasc. † potest intelligi dupliciter. Vno modo, vt referatur ad humanam naturā: quæ quidem non habet rationem communis speciei, secundum quod est

Citatū in arg.

in

in vno solo indiuiduo: sed secundū quod est abstracta ab omni indiuiduo, prout in nuda cōiem platione consideratur: vel secundum q̃ est in omnibus indiuiduis: Filius autem Dei nō assumpsit humanam naturam, prout est in sola consideratione intellectus, quia sic non assumpsisset ipsam rem humanæ naturæ: nisi fortè diceretur, q̃ humana natura est quædam idea separata, sicut Platonici* posuerunt hoīem sine materia: sed tunc filius Dei non assumpsisset carnem: contra illud quod dicitur Luc. vlt. Spiritus carnem & ossa nō habet, sicut me videtis habere. Similiter etiam non potest dici, quòd filius Dei assumpserit humanam naturam, prout est in omnibus indiuiduis eiusdem speciei: quia sic omnes homines assumpsisset. Relinquitur ergo, vt Damasc.* postea dicit in eodem lib. q̃ assumpserit naturam humanam in atomo, idest, in indiuiduo, nō quidem in alio indiuiduo, quod sit suppositum, vel hypostasis illius naturæ, quàm in persona filij Dei. Alio modo potest intelligi dictum Damasc.* vt non referatur ad naturam humanam, quasi ex vnione animæ, & corporis non resultet vna communis natura, quæ est humana: sed est referendum ad vnionem duarum naturarum, diuinæ scilicet & humanæ, ex quibus non componitur aliquid tertium, quod sit quædam natura cōis: quia sic illud esset natū prædicari de pluribus:* & hoc ibi intendit, Vnde subdit: Neq; enim generatus est, neq; e vnquam generabitur alius Christus, ex deitate & humanitate, in deitate, & humanitate Deus perfectus, idem & homo perfectus.

Vt patet 7 Arist. 1 metaphy. tex. 6. & 25 per multos textus.

Li. 3. c. 11.

Li. 3. c. 11.

Lib. 3. c. 3. io medio.

Ad tertium dicendum, quòd duplex est principium vitæ corporalis. Vnum quidem effectiuum: & hoc modo verbum Dei est principium omnis vitæ. Alio modo est aliquid principium vitæ formaliter: cum enim viuere, viuentibus sit esse (vt dicit Philosophus 2. de anima*) sicut vnumquodque formaliter est per formam suam: ita corpus viuit per animam. & hoc modo non ponitur corpus viuere per verbum, quod non potest esse corporis forma.

Lib. 2. tex. 37. tom. 2.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio.

Conclusio est affirmatiua, & probatur primo. Quoniam corpus non dicitur animatum nisi ex vnione animæ, sed corpus Christi dicitur animatū: ergo in Christo fuit vnio animæ & corporis. Deinde Christus dicitur, & est homo vniuoce cum aliis hominibus, vtpote eiusdem speciei existens, pertinet autem ad rationem speciei humanæ, quòd anima corpori vniatur, ergo in Christo anima corpori fuit vnita.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Conclusio articuli est de fide.
Con. Eph.
Calcedon.
Cōstātino politano.
Lateranē.

Hæc conclusio est certa secundum fidem. Nam in Concilio I. Ephesino c. 13 definitur, q̃ Christus carnem animatam anima rationali sibi copulauerit. Idem definitur in Concil. Calcedon. actione 5. Et in Concilio Constantinop. II. actione 4 c. 4. Et in sexto Concilio generali, quod est tertium Cōstantinop. actione 11. in Epistola Sophronij Hierosolymitani. Eadē fides renouatur in Concilio Lateran. sub Innocentio III. Et habetur definitio in extra. firmiter, &c. sub his verbis, Christus est compositus ex aīa rationali & humana carne. Et Athanasius in Symbolo, Perfectus homo ex aīa rōnali & humana carne subsistens. Idem definiuit Alexan. III. in c. cum Christus, de hæreticis. Et ratio D. Th. est euidens demonstratio in Theologia. Adducit aliàs rōnes D. Tho. 4. contra gent. c. 37. Sed nos addamus vnam duntaxat, ea est. Nam secundum fidem Christus est verè mortuus, & verè resurrexit, sed non pōt demonstrari vera ratio, quare Christus sit mortuus, nisi quia aīa quæ erat coniuncta corpori ab eo est separata. Rursus nō pōt dari vera ratio quare resurrexit, nisi quia aīa, quæ a corpore fuit separata, iterum corpori fuit vnita, ergo s̄m fidem in Christo fuit vnio animæ & corporis. Probatur minor. Nam s̄m diuinam Theologiam diuinitas nūquam est separata ab aīa, aut a corpore. Quapropter verissimè dicit D. Tho q̃ opposita snīa est hæresis execranda, damnata in antiquis temporibus a Concilio Ephesino I. Ex hoc sequitur lapsum esse in hac parte Magistrum in 3. dist. 6. qui numerat hanc snīam inter opiniones. Nec valet cautio Scoti. q. 3 ibidem inquientis, q̃ post Magistri tempora damnata est hæc hæresis ab Alexan. in c. cum Christus. superius citato. Nā si vera sunt quæ diximus, ante Alexandri tempora damnata fuit in concilijs superius adductis. Ex definitione huius articuli, & probationib. D. Th. emergunt dubia quædam a nobis breuiter explicanda. ¶ Primum est, Vtrum Christus ratione huius compositionis, quæ est a natura humana ex corpore & anima rationali, dicatur verè, & propriè compositus? Sed de hoc dubio satis dictū est in præcedenti articulo. ¶ Secundum dubium est, circa id quod dicit D. Tho. q̃ Christus dicitur homo vniuoce, & eadem ratione cum cæteris hominibus. Hoc videtur falsum. Nam subsistentia, qua Chrs est homo, & subsistentia, qua Petrus est homo, sunt diuersarum rōnum, siquidē subsistentia Christi est increata, subsistentia verò Petri est creata, ergo Christus non dicitur homo vniuoce, & s̄m eandem rationem. ¶ Deinde Christi persona est relatiua, siquidem est persona filij Dei, quæ est relatiua, & non resultās ex vnione animæ & corporis, persona verò humana est absoluta, & resultans ex vnione animæ & corporis, ergo non conueniunt in vna rōne. ¶ Item de essentia istius hoīs est natura diuina & humana, & q̃ sit Deus & homo, hoc autem non est de essentia aliorum hoīum, ergo Christus non est eiusdem speciei, & rationis cum aliis hoībus. ¶ Vltimò, de Christo hoc nomen homo dī connotatiuè, & denominatiuè de cæteris verò hominibus absolutè, ergo non vniuoce. Maior argumenti probatur. Nam potest supponere, & nō supponere pro eadem re ipsa manente, quæ est proprietas termini connotatiui. Patet hoc, tiam in triduo verbum non erat homo, & antea erat homo. Idē patet si verbū nunc dimitteret humanitatē. Ad huius rei expositionem responsio est, q̃ dī vniuoce, alioquin non esset verus homo, & eiusdē speciei nobiscum. Probatur primo. Christus est verus homo eiusdē speciei cum cæteris hoībus, ergo habet vniuocam rōnem hoīs, aliàs enim non esset verus homo. Secundo probatur, s̄m fidem Christus est animal rōnale, & hæc est definitio, & ratio hoīs conueniens omnibus hoībus, ergo dī Christus homo s̄m eandem rationem. Tertiò, Christus secundum fidem est compositus ex anima rationali & corpore, at hæc est definitio hoīs conueniens omnibus hominibus, ergo. Quartò, s̄m fidem Christus est subsistens in humana natura, & hoc conuenit omnibus hoībus, ergo dī homo secundum eādem rationem nobiscum. Ex quo arguit: nomen est cōe, & ratio nomini accommodata eadem, ergo vniuocum. Vltimo quod generatur ex viuēte non pōt dici eius filius nisi procedat in eandem speciem. Non enim vermis dicitur filius animalis ex quo generatur, at Christus est filius Virginis Mariæ, vt est verum secundum fidem, ergo sunt in eadem specie. Huic veritati consonant scripturæ: ad Phil. 2. In similitudinem hoīum factus. Sermo est de similitudine specifica. Et Hebræor. 2. debuit per omnia fratribus assimilari. Ex dialectica solent peti alia argumenta circa hoc, sed quæ ex Theologia adducta sūt, fortissima sūt. ¶ Ad argumēta, & ad primum

Athanas°.
Alex. III.
D. Thom.
Magistri suiarum lapsus.
Primū dubium.
Secundum dubium.
Prim. arg.
2. Argum.
3. Argum.
Vltimum.
Christ° est homo vniuoce cum aliis hominibus.
Ad Phil. 2.
Ad Heb. 2.
Ad primū.

mũ respondetur, ꝙ subsistẽtia & personalitas pertinẽt ad
rationem indiuidui & sunt extra essentiã speciei, & sic di
uersa personalitas non tollit vnitatẽ specificã nec vniuo-
catione, quæ sumitur ea forma, & natura. Non ea princi-
Ad scdm. pio indiuiduationis. Doctrina est D. Thom. supra arti. 3.
Ad tertiũ. ad tertiũ, & per hoc patet solutio ad secundũ facilè. ¶ Ad
tertiũ respondetur, quòd de ratione Christi in quantũ ho
mo, est quòd sit animal rationale, sed in quãtum hic ho-
mo est Deus & homo, & hoc pertinet ad rationẽ indiui-
Ad vltimũ dui nõ ad rationẽ naturæ humanæ specificæ. ¶ Ad vltimũ
negatur maior, & ad regulam dialecticorũ dicitur, quod
omnino fallax, & deficiens est, vt etiam ipsi dialectici con
Tertiũ dubium. cedunt. ¶ Tertium dubiũ difficilius est, Vtrùm diuinitas
Vtrum diuinitas potuerit esse loco aīæ? in Christo potuerit esse loco animæ, intellectus, & men-
tis, sic vt non indigeret alia anima? A parte affirmatiua sic
arguitur. Nam tam admirabile sacramentum est, quod
humanitas subsistat per esse diuinum in Christo, sicut ꝙ
viuat per vitam diuinam, sed humanitas Christi subsistit
Primum argum. per esse diuinum, vt est certum secundum fidem, ergo
potest viuere per vitam diuinam. & sic non indigebit alia
Secũdum. anima, quæ præstet vitam. Secundò, si diuinitas esset albe
do & vniretur humanitati efficeret illã formaliter albã,
at Deus est ipsa vita & infinita, ergo si vnitur carni facit
Tertium. illam formaliter viuam, & animatam. Tertio, in hoc my-
sterio incarnationis Deus vnitur humanitati, & vt habet
sana doctrina, psonalitas diuina dat formaliter esse diui-
num, & personalitas diuina dat formaliter humanitati
personalitatem humanam. Hac de causa quia esse diui-
num est infinitum, sed vita diuina est infinita, ergo copu
lata carni dabit formaliter viuere. Ex quo sequitur, quòd
Quartum. diuinitas in Christo habeatur loco animæ. Quartò argui
tur, essentia diuina vnitur intellectui beato in ratione
speciei intelligibilis, vt est communis opinio Theologo
rũ, quam explicat D Tho. 1. p. q. 12. arti. 2. ad. 3. cuius hæc
est ratio, quoniam Deus est forma intelligibilis, Sed Deus
est ipsa vita, ergo potest vniri in ratione vitæ, & animæ.
Quintum. Item si Deus separaret ab anima Christi intellectum, &
voluntatem creatã, quod esse possibile vniuersi sere Theo
logi affirmant, tunc intelligeret Christus per intellectum
increatum, & amaret per voluntatem increatam, ergo po
Vltimum. test diuinitas supplere vicẽ animæ & intellectus. Vltimò
anima rationalis secundũ Platonem vnitur corpori non
vt forma, sed vt motor, vt auriga, sed Deus potest supple-
re vicem cuiuscumq; motoris, ergo potest supplere vicẽ
Expositio. animæ. Ad huius quæstionis expositionẽ sciẽdũ est, quod
Arrius. Arrius hæreticus dicebat in Christo non fuisse animam,
sed carnẽ duntaxat assumptam, cui diuinitas erat loco
Appollin. animæ. Rursus Apollinaris hæretic⁹ aiebat fuisse in Chri-
sto animam sensitiuã sine intellectu, & mẽte, cui diuini-
tas erat loco intellectus & mẽtis. Vtrũq; errorem destruit
D. Thom. D. Tho. 4. contra gẽt. c. 32. & 33. & nos confutauimus
euidenter in superioribus: ostẽdimus nãq;, quòd Christus
est perfectus Deus, perfectus homo ex anima rationali, &
humana carne subsistens. Itaque de facto vtriusq; hæreti
ca sententia est damnabilis, & execrabilis. Sed vtrum de
potentia Dei absoluta hoc sit possibile, disputat copiose
Capreol⁹. Capreolus in. 3. d. 5. q. 2. & d. 14. q. 1. Et demonstrat esse
prorsus impossibile, cuius istæ sunt demonstrationes.
Prima, Deus non potest supplere causalitatem formalem
nõ enim potest efficere album sine albedine, sed anima
rationalis est causa formalis hominis, ergo non potest fa-
cere hominem sine anima rationali. Secunda, Deus non
potest mutare essentias rerum non enim potest facere ho
minem, qui non sit rationalis, sed de essentia hoīs est ani
ma rationalis, ergo, &c. Tertia, Deus non pōt esse forma
D. Thom. corporis, vt demonstrat euidenter D. Tho. 1. p. q. 3. ar. 8. &
2. contra gent. ca. 28. Sed verbum Dei est, Deus ergo non
potest esse forma corporis, ac subinde non poterit vniri
carni vt anima. Quarta, substractio vel additio principij
essentialis variat speciem vt planè constat, sed de ratione
hoīs præcipuè est rationalis anima, ergo si subtrahas rō-
nalem animam homo non erit. Vltimò, vniuersi sancti
Patres a primordio Ecclesiæ vsq; ad nostra tempora pro
euidenti habent, ꝙ si Christus est homo habet aīam ra-
tionalem, & veram carnem, non valentes intelligere quõ
posset esse verus homo sine rationali anima, & vera car-
ne. Et certè euidens est, quòd nemo potest intelligere per
intellectum alienum, & quòd nemo potest viuere per vi-
tam alienam. ¶ Ad argumenta in contrarium. Et ad pri- Ad primũ in oppositum.
mum negatur consequentia. Nam vt Deus vniatur huma
nitati in ratione personæ non est necesse, quòd inhæreat
humanitati, aut ꝙ sit forma intrinseca humanitatis, sed
tm̃ est necesse, quod trahat humanitatem ad suum esse, &
sustentet humanitatem. Cæterum vt vniatur humanitati
in ratione animæ & vitæ, necessum est, quod inhæreat
humanitati & sit forma intrinseca humanitatis, quorum
vtrumq; repugnat diuinitati. ¶ Ad secundum rñdetur, Ad scdm.
quod si Deus esset formaliter albedo, & vniretur humani
tati, non faceret illam formaliter album nam non inhæ-
reret humanitati neque esset forma intrinseca humani-
tatis, sed essent in vna psona, sicut Deus modo est forma-
liter scientia, & vnitur intellectui cuiuscunq; hoīs, at nõ
facit hominem formaliter intelligentem, quoniam non
est forma inhærens intellectui. ¶ Ad tertium ex dictis in Ad tertiũ.
solutione primi patet quid sit dicendum, & patet euiden
tius: Nam in triduo vita diuina erat vnita corpori Chri-
sti in sepulchro, nec tamen illud corpus viuebat per vitã
diuinam, qm̃ non vniebatur illi per modũ formæ intrin
secæ, sed tm̃ per modum sustentantis. ¶ Ad quartum nega Ad quartũ.
tur consequentia. Et dico non consistere similitudinem. Notãdum discrimẽ.
Nam species concurrit ad intellectionem vt principiũ
effectiuum, & ideo Deus pōt supplere vicem speciei, sed
anima & vita concurrunt formaliter, & ideo nõ tenet si-
militudo. ¶ Ad quintum rñdetur, ꝙ tunc fortassis anima Ad quintum.
nihil intelligeret per intellectum diuinũ. Nam certo cer-
tius est, quod nemo potest intelligere per intellectũ alie-
num, nec per intellectionem, quæ est in alio intellectu.
Et certè si anima intelligeret per intellectũ diuinum, &
per intellectionẽ diuinã esset æquè intelligẽs sicut Deus.
Secundò rñdetur melius, ꝙ tunc anima ipsa produceret
intellectionem sine intellectu, & sic anima haberet vicẽ
intellectus, non autem diuinitas. ¶ Ad vltimum respon- Ad vlti.
detur, ꝙ illa sententia Platonis est hæretica, & dãnata ab
Ecclesia in Clem. vnica de summa Trini. & fide catholi.
¶ In solutione ad primum aduertendũ est, quod in hoc Nota circa solutionẽ ad primum.
mysterio incarnationis ita debemus loqui, vt dicamus,
quòd ex vnione corporis & animæ non resultauit noua
hypostasis simpliciter, sed quòd istæ partes sic vnitæ adiũ-
ctæ sunt supposito existenti ab æterno, ex quo resultauit
natura humana, & persona humana, non propter nouam
personalitatem sed quia natura humana de nouo adiun
cta est supposito p̃existenti. Vñ D. Tho. 4. cõtra gent. c. 49. D. Thom.
ad 7. asserit, quod persona verbi Dei quatenus est hic ho
mo, id est, quatenus est persona humana constituitur per
humanitatatem. ¶ In solutione ad secundum circa illã Quõ filius Dei assumpsit naturã in indiuiduo.
sententiam Damasceni, filius Dei assumpsit naturam hu
mana in indiuiduo, quæ habetur in 3. lib. de fide orth.
capi. 11. aduerte, quod possumus eãdẽ dupliciter intel-
ligere. Vno modo vt illa particula in indiuiduo, determi
net naturam, & sit sensus. Filius Dei assumpsit naturã in
indiuiduo, hoc est singularem, & ista intelligentia est pla
nissima, & nullam habet difficultatẽ. Et ita assumptioni
præintelligitur natura singularis assumpta. Verumtamẽ
alia est mens Damasceni, sumit. n. ibi indiuiduum, vt idẽ
polleat ꝙ hypostasis: sicuti Boetius personã appellat indi
uiduã substantiam, i. substantiam per se separatim existẽ
tem, quæ non sustentatur ab alia perfectiori, & tũc est du
bium quõ verificetur, quòd filius Dei assumpsit naturam
in hypostasi. Nam videntur hæc verba præ se ferre, quòd
assumpsit personam in hypostasi, & sic præintelligitur as-
sumptioni hypostasis. Sed dico, ꝙ illa particula, in indiui
duo, non determinat naturam, sed illud verbũ assumpsit.
Itaq; est sensus filius Dei naturã ita assumpsit, vt ex assum
ptione resultaret persona humana, ꝗ quidẽ non est noua
persona distincta a filio Dei, sed eadẽ quæ erat filius Dei
nouiter se habens per adiunctionem naturæ. Et hoc est,
qđ Sanctus Thomas dicit in litera, assumpsit naturam in
indiuiduo non quidẽ in alio qđ sit distinctũ à filio Dei.
Et ita explicat sniam Damasceni S. Tho. in q. 4. ar. 1. ad 3. D. Thom.
In eadem solutione, ad secundum aduerte, ꝙ illa senten-

tia

tia Damasceni, in Christo non est communem speciem accipere, habetur in. 3 libro de fide orthodoxa. c. 3. & 16. Et mens Damasceni legitima est, quam explicat. S. Tho. in secunda intelligentia, quod ex natura diuina & humana non resultauit in Christo vna species. Et ratio huius est, quoniam si ex tali vnione resultaret vna species illa esset multiplicabilis in indiuidua, & ex consequenti essent multi Christi. Tunc arguit Damascenus à destructione cõsequentis ad destructionem antecedẽtis, sed sic est, quòd neq; est, nec generabitur alius Christus, ergo sequitur quòd in Christo ex vnione naturæ diuinæ & humanę non resultauit communis species. Cæterũ si Christus, qui est persona composita vellet generare, produceret hominem purum similem in natura humana. Et ratio huius est, quoniam omne generans generat sibi simile in natura, per quam generat, Christus autem non generaret per naturam diuinam, sed per humanã, ergo filius genitus à Christo esset purus homo.

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm natura humana fuerit vnita verbo Dei accidentaliter.

12 AD sextum sic proceditur. Videtur quod humana natura fuerit vnita verbo Dei accidentaliter. Dicit enim Apost. Philip. 2. de filio Dei, quòd habitu inuentus est vt homo: Sed habitus accidentaliter aduenit ei, cuius est: siue accipiatur habitus, prout est vnum de decem prædicamentis, siue prout est species qualitatis. Ergo humana natura accidentaliter vnita est filio Dei.

(1. q. 17. ar. 1. c. Et 3. d. 6. q. 3. ar. 2. Et 4. cõ. ca. 37. 41. & 49. Et vnio art. 1. co. & 13. Et op⁹. 2. ca. 215. Et Phil. 2. col. 5.)

¶ 2. Prætereà, Omne quod aduenit alicui post esse completum, aduenit ei accidentaliter: hoc enim dicimus accidens, quod potest & adesse & abesse alicui præter subiecti corruptionem. Sed natura humana aduenit ex tempore filio Dei, habenti esse perfectum ab æterno. Ergo aduenit ei accidentaliter.

¶ 3. Prætereà, Quicquid non pertinet ad naturam seu essentiam alicuius rei, est accidens eius: quia omne quod est, aut est substantia, aut accidens: Sed humana natura non pertinet ad essentiam vel naturam diuinam filij Dei: quia non est facta vnio in natura, vt suprà dictum est *. Ergo oportet quòd natura humana accidentaliter filio Dei aduenerit.

(Arti. 1. huius quæst.)

¶ 4. Prætereà, Instrumentum accidentaliter aduenit: Sed humana natura in Christo fuit diuinitatis instrumentum. Dicit enim Damascen. * in tertio libro: quòd caro Christi instrumentum diuinitatis existit. Ergo videtur quòd humana natura fuerit filio Dei vnita accidentaliter.

(Li. 3. art. fidei ca. 15. post med.)

Sed contra est, quòd illud, quod accidentaliter prædicatur, non prædicat quid, sed quantum vel quale, vel aliquo alio modo se habens. Si ergo humana natura accidentaliter adueniret, cùm dicitur, Christus est homo, non prædicaretur quid: sed quale, aut quantum aut aliquo alio modo se habens. Quod est contra decretalem Alex. Papæ dicentis, Cum Christus sit perfectus Deus & perfectus homo, qua temeritate audent quidã dicere, ꝙ Christus secundum ꝙ est homo, non est quid?

Respondeo dicendum, quòd ad huius quæstionis euidentiam sciendum est, ꝙ circa mysterium vnionis duarũ naturarum in Christo, duplex hæresis insurrexit. Vna quidem confundentium naturas: sicut Euthicetis & Dioscori, qui posuerunt ꝙ ex duabus naturis est cõstituta vna naturã, ita qđ confitentur Christum esse ex duabus naturis, quasi ante vnionẽ distinctis: non aũt in duabus naturis, quasi post vnionẽ naturarũ distinctione cessante.

Alia verò fuit hæresis Nestorij & Theodori Mosuesteni, separantiũ personas: posuerunt enim aliam esse personam filij Dei, & filij hominis, quas dicebant sibi inuicem esse vnitas. Primò quidem secundum inhabitationẽ: inquãtum scilicet verbũ Dei habitauit in illo homine sicut in templo. Secũdò per vnitatem affectus, inquantum scilicet volũtas illius hominis est semper conformis voluntati verbi Dei. Tertiò secundum operationem: prout scilicet dicebant hominẽ illum esse verbi Dei instrumentũ. Quartò secundũ dignitatem honoris, prout omnis honor, qui exhibetur filio Dei, coexhibetur filio hominis propter coniunctionẽ ad filiũ Dei. Quintò secũdum æquiuocationẽ, id est cõmunicationem nominũ: prout scilicet dicimus illum hominẽ esse Deũ & filiũ Dei. Manifestum est autem istos omnes modos accidentalem vnionem importare. Quidam autem posteriores magistri, putãtes se has hæreses declinare, in eas ꝑ ignorantiam inciderũt. Quidam enim eorum concesserunt vnam Christi personam, sed posuerunt duas hypostases siue duo supposita, dicentes hominem quendam compositum ex corpore & anima à principio suæ conceptionis, esse assumptum à Dei verbo. Et hæc est prima opinio quam Magister ponit in 6. distinct. tertij lib. sententiarum. * Alij verò volentes seruare vnitatem personæ, posuerũt Christi animam non esse corpori vnitam: sed hæc duo separata ab inuicem, esse vnita verbo accidentaliter; vt sic non cresceret numerus personarum. Et hæc est tertia opinio, quam magister ibidem * ponit. Vtraque autem harum opi. incidit in hæresim: Nestorij. Prima quidem: quia idẽ est ponere duas hypostases, vel duo supposita in Christo, quod ponere duas personas, vt suprà dictum est. * Et si fiat vis in nomine personæ, considerandum est, quod etiam Nestorius vtebatur vnitate personæ propter vnitatem dignitatis & honoris. Vnde etiam sexta Synodus definit anathema eum, * qui dicit vnam personam secundum dignitatem & honorem & adorationem, sicut Theodorus & Nestorius insanientes conscripserunt. Alia verò opinio incidit in errorem Nestorij, quantum ad hoc, quòd posuit vnionem accidentalem: non enim differt dicere, quòd verbum Dei vnitum est homini Christo secundum inhabitationem, sicut in templo suo (sicut dicebat Nestorius) & dicere quòd vnitum fuit verbum Dei homini secundum indutionem, sicut vestimento: sicut dicit tertia opinio, quæ etiã

(Dis. 6. §. 2. li. 3. sent.)

(In lit. di. 1. &c.)

(Arti. 3. huius quæst.)

(Habet in Synodo 2. Constant. can. 4.)

peius

mam respondetur, ꝙ subsistentia & personalitas pertinēt ad rōnem indiuidui, & sunt extra essentiā speciei, & sic diuersa personalitas non tollit vnitatē specificā, nec vniuocationem, quæ sumitur ex forma, & natura. Non ex principio indiuiduationis. Doctrina est D. Th. supra ar. 3. ad tertiū, & per hoc patet solutio ad secundū facilè.

Ad scđm.

¶ Ad tertium respondetur, ꝙ de rōne Christi in quantum homo, est ꝙ sit animal rationale, sed in quātum hic homo est Deus & homo, & hoc pertinet ad rōnem indiuidui non ad rōnem naturæ humanæ specificæ.

Ad tertiū.

¶ Ad vltimum negatur maior, & ad regulā dialecticorum dicitur, quòd omnino fallax, & deficiēs est, vt etiam ipsi dialectici concedunt.

Ad vltim.

¶ Tertiū dubium difficilius est, Vtrùm diuinitas in Christo potuerit esse loco animæ, intellectus, & mentis, sic vt nō indigeret alia anima? A parte affirmatiua sic arguitur. Nam tam admirabile sacramētum est, quòd humanitas subsistat per esse diuinum in Christo, sicut ꝙ viuat per vitam diuinā, sed humanitas Christi subsistit per esse diuinum, vt est certum secundum fidem, ergo potest viuere per vitam diuinam, & sic non indigebit alia anima, quæ præstet vitam. Secundò, si diuinitas esset albedo, & vniretur humanitati, efficeret illā formaliter albam, at Deus est ipsa vita & infinita, ergo si vnitur carni facit illam formaliter viuam, & animatam. Tertiò, in hoc mysterio incarnationis Deus vnitur humanitati, & vt habet sana doctrina, personalitas diuina dat formaliter esse diuinum, & personalitas diuina dat formaliter humanitati personalitatem humanam. Hac de causa, quia esse diuinum est infinitum, sed vita diuina est infinita, ergo copulata carni dabit formaliter viuere. Ex quo sequitur, ꝙ diuinitas in Christo habeatur loco animæ. Quartò, arguitur, essentia diuina vnitur intellectui beato in ratione speciei intelligibilis, vt est communis opinio Theologorum, quam explicat D. Th. 1. p. q. 12. ar. 2. ad 3. cuius hæc est ratio, quoniam Deus est forma intelligibilis, sed Deus est ipsa vita, ergo potest vniri in ratione vitæ, & animæ. Item si Deus separaret ab anima Christi intellectum, & voluntatem creatam, ꝙ esse possibile vniuersi ferè Theologi affirmant, tūc intelligeret Christus per intellectum increatum, & amaret per volūtatem increatam, ergo pōt diuinitas supplere vicem animæ & intellectus. Vltimò aīa rationalis secundum Platonem vnitur corpori non vt forma, sed vt motor, vt auriga, sed Deus potest supplere vicem cuiuscunq; motoris, ergo potest supplere vicē animæ.

Tertiū dubium.
Vtrum diuinitas potuerit esse loco aīæ?
Primū argumentū.
Secūdum.
Tertium.
Quartum.
Quintum.
Vltimum.

Ad huius qōnis expositionem sciendū est, quòd Arrius hæreticus dicebat in Christo non fuisse animam, sed carnem duntaxat assumptam, cui diuinitas erat loco aīæ. Rursus Apollinaris hæreticus aiebat fuisse in Christo aīam sensitiuam sine intellectu, & mente, cui diuinitas erat loco intellectus & mentis. Vtrunque errorem destruit D. Th. 4. contra gent. c. 32. & 33. & nos confutauimus euidenter in superioribus: ostendimus namq;, quòd Christus est perfectus Deus, perfectus homo, ex aīa rōnali, & humana carne subsistens. Itaq; de facto vtriusq; hæretici sententia est damnabilis, & execrabilis. Sed vtrū de potentia Dei absoluta hoc sit possibile, disputat copiose Capreolus in 3. d. 5. q. 2. & d. 14. q. 1. Et demonstrat esse prorsus impossibile, cuius istæ sunt demonstrationes. Prima, Deus non potest supplere causalitatem formalem, non. n. potest efficere album sine albedine, sed anima rationalis est causa formalis hominis, ergo non potest facere hominem sine anima rationali. Secunda, Deus non potest mutare essentias rerum, non. n. potest facere hominem, qui non sit rōnalis, sed de essentia hominis est anima rationalis, ergo &c. Tertia, Deus non potest esse forma corporis, vt demōstrat euidenter D. Th. 1. p. q. 3. at. 8. & 1. contra gent. c. 28. Sed verbum Dei est, Deus ergo nō potest esse forma corporis, ac subinde non poterit vniri carni vt anima. Quarta, substractio vel additio principij essentialis variat speciem, vt planè constat, sed de ratione hoīs præcipuè est rōnalis anima, ergo si subtrahas rationalem animam homo non erit. Vltimò, vniuersi sancti Patres a primordio Ecclesiæ vsq; ad nostra tempora pro euidenti habent, ꝙ si Christus est homo habet aīam rationalem, & veram carnem, nō valentes intelligere quō posset esse verus homo sine rationali anima, & vera carne. Et certè euidens est, ꝙ nemo potest intelligere per intellectum alienum, & quòd nemo potest viuere per vitā alienam.

Expositio.
Arrius.
Appollin.
D. Thom.
Capreol'.
D. Thom.

¶ Ad argumenta in contrarium. Et ad primum negatur consequentia. Nam vt Deus vniatur humanitati in ratione personæ non est necesse, ꝙ inhæreat humanitati, aut ꝙ sit forma intrinseca humanitatis, sed tantum est necesse, quòd trahat humanitatem ad suum esse, & sustentet humanitatem. Cæterùm vt vniatur humanitati in ratione animæ & vitæ, necessum est, quod inhæreat humanitati, & sit forma intrinseca humanitatis, quorum vtrumq; repugnat diuinitati.

Ad primū in oppositum.

¶ Ad secundum rn̄detur, ꝙ si Deus esset formaliter albedo, & vniretur humanitati, non faceret illam formaliter albam, nam non inhæreret humanitati, neque esset forma intrinseca humanitatis, sed essent in vna persona, sicut Deus modo est formaliter sciētia, & vnitur intellectui cuiuscunq; hoīs, at non facit hominem formaliter intelligentem, quoniam non est forma inhærens intellectui.

Ad scđm.

¶ Ad tertium ex dictis in solutione primi patet quid sit dicēdum, & patet euidentius: Nam in triduo vita diuina erat vnita corpori Christi in sepulchro, nec tn̄ illud corpus viuebat per vitam diuinam, quīn non vniebatur illi per modū formæ intrinsecæ, sed tm̄ per modum sustentantis.

Ad tertiū.

¶ Ad quartū negatur consequentia. Et dico non consistere similitudinem. Nam species cōcurrit ad intellectionē, vt principium effectiuum, & ideo Deus pōt supplere vicem speciei, sed aīa & vita concurrunt formaliter, & ideo non tenet similitudo.

Ad quartum.
Notādum discrimē.

¶ Ad quintum rn̄detur, ꝙ tunc fortassis anima nihil intelligeret per intellectum diuinum. Nam certo certius est, quòd nemo potest intelligere per intellectum alienū, nec per intellectionem, quæ est in alio intellectu. Et certè si anima intelligeret per intellectum diuinum, & per intellectionem diuinam, esset æquè intelligens sicut Deus. Secundò rn̄detur melius, ꝙ tunc anima ipsa produceret intellectionem siue intellectu, & sic anima haberet vicē intellectus, non autem diuinitas.

Ad quintum.

¶ Ad vltimum respondetur, ꝙ illa sententia Platonis est hæretica, & damnata ab Ecclesia in Clemen. vnica de summa Trin. & fide catho.

Ad vltim.

¶ In solutione ad primū aduertendum est, ꝙ in hoc mysterio incarnationis, ita debemus loqui, vt dicamus, ꝙ ex vnione corporis & animæ non resultauit noua hypostasis simpliciter, sed ꝙ istæ partes sic vnitæ adiunctę sunt supposito existenti ab æterno, ex quo resultauit natura humana, & persona humana, non propter nouam personalitatem, sed quia natura humana de nouo adiūcta est supposito præexistenti. Vnde D. Th. contra gent. c. 49. ad 7. asserit, quòd persona verbi Dei quatenus est hic homo, idest, quatenus est persona humana, constituitur per humanitatem.

Nota circa solutionē ad primū.
D. Thom.

¶ In solutione ad secundum circa illam sententiam Damasceni, filius Dei assumpsit naturam humanam in indiuiduo, quæ habetur in 3. lib. de fide orth. ca. 11. aduerte, quòd possumus eandem dupliciter intelligere. Vno modo, vt illa particula in indiuiduo, determinet naturam, & sit sensus. Filius Dei assumpsit naturam in indiuiduo, hoc est singularem, & ista intelligentia est planissima, & nullam habet difficultatē. Et ita assumptioni præintelligitur natura singularis assumpta. Veruntamē alia est mens Damasceni, sumit. n. ibi indiuiduū, vt idem polleat, qđ hypostasis: sicuti Boetius personā appellat indiuiduā substantiā, i. substantiā per se separatim existentem, quæ non sustentat ab alia perfectioni, & tunc est dubium quō verificetur, ꝙ filius Dei assumpsit naturam in hypostasi. Nam vr hæc verba præ se ferre, ꝙ assumpsit personam in hypostasi, & sic præintelligitur assumptionī hypostasis. Sed dico, ꝙ illa particula, in indiuiduo, nō determinat naturā, sed illud verbum assumpsit. Itaq; est sensus, filius Dei naturā ita assumpsit, vt ex assumptione resultaret persona humana, quæ quidē non est noua persona distincta a filio Dei, sed eadem quæ erat filius Dei, non diuerse habens per adiunctionem naturæ. Et hoc est, qđ S. Thomas dicit in litera, assumpsit naturā in indiuiduo non quidem in alio quod sit distinctum a filio Dei. Et ita explicat sulam Damasceni S. Tho. in q. 4. art. 2. ad 3. In eadem solutione, ad secundum aduerte, ꝙ illa senten

Qōo filius Dei assumpsit naturā in indiuiduo.
D. Thom.

tia

bet varias expositiones. D. Chrys. interpretatur habitum, pro specie & figura, ut sit sensus, quòd Christus est uobis similis in specie & figura. D. Ambrosius interpretatur habitum ꝑ exteriori conuersatione, vt sit sensus, quod filius Dei ex exteriori conuersatione euidētibus argumentis cōpertum est, quod sit hō. Hāc interpretationē amplectitur

D. Thom. Baruc 3. — D. Tho in commentariis super Paulum, cui consonat illud Baruc. 3. In terris uisus est, & cum hoībus conuersatus est. & Io. 1. Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.

D. August. — D. Aug. lib. 83. q̄ōnum. q. 73. interpretatur habitum pro uestimentum, uolens quod humanitas uerbo patris unita assimiletur uestimento. Cuius duplicē rōnem assignat D.

D. Thom. — Tho. in argumento primo. Prima ratio est, quod quemadmodum hō per vestimentum vī, ita uerbum diuinum innotescit per humanitatem. Secunda qa quemadmodum uestimentum formatur s̄m figurā eius, qui induit ipsum, & in se mutatur etiā si qui uestimento induitur nō mutet, ita humana natura assumpta a uerbo per ipsam assumptionem est meliorata, & maximā suscipit dignitatem, ipsum vero Dei uerbum nulla rōne est mutatum.

Explicat exēplum vnionis animæ & corporis. — ¶ In solutione ad s̄m exponit D. Tho. aliud exemplum, quo aptissimè explicatur hæc unio admirabilis, quod ducitur ex vnione animæ, & corporis, de quo scribit D. Tho. 4. contra gent. c. 41. quod in rebus creatis nihil inuenitur magis simile huic unioni, quam unio animæ & corporis. Hac si-

D. Athan. — militudine utitur Athanasius cum inquit, Sicut anima rationalis & caro unus est homo, ita Deus, & homo unus

Leo Papa. — est Christus. Eadem utitur Leo I. in Epist. ad Iulianū 11. Cyrillus in Epistola ad monachos Aegypti, in qua expli-

Iustinus. D. August. Caietan — cat Concilium Ephesinum Iustinus Martyr in expositione de recta fidei cōfessione. D. Aug. lib. cōtra Felicianum. c. 11. Caietanus falsissimè ut hr̄ in suis Opusculis in oratione ad Alex. VI. Nā certe unio accidentis cum substan-

Impugnatur similitudo de insertis. — tia, quod minimè quadret iam supra ostensum est. Similitudo uero de insitione, quam libenter amplectitur Marsilius 3 p q. 1. art. 1. quam accepit ex Leone I. in serm. de natali Dni, non omnino quadrat. Nam ramus insitus, est ante unionem, humanitas Christi non est ante unionem. Rursus ramus insitus sicut differt specie a trunco, cui inseritur, sic & differt numero, & supposito. Nam iuxta doctri-

Aristot. — nam Arist. 5. Metaph. tex. 12. ea quæ differunt specie, differunt etiam numero, & supposito, quamuis non econtra. Tertio ramus insitus non vnitur toti arbori, humanitas

Sola Durand. de insertis falsa est. — unitur toti uerbo. Ex hac doctrina sequitur, quod falso existimat Durandus, quod ramus insertus continuatur cum arbore præexistenti. Nam ea, q̄ differunt specie continuari nō possunt. Quod siquis arguat in fauorem Durā-

Arguitur pro Durando. — di, nā caro & ossa continuantˀ, alioquin hō nō esset unum simpliciter, & tñ differunt specie. Rursus uirga pro medietate uiridis, & pro medietate sicca continuatur, & tñ illæ

Prim. arg. — partes differunt specie. Quod si neges continuari: contra

Secūdum. — sequitur, quod sit diuisa in omnem suā partem si cōtinue

Ad primū. — aresit, nā in arefactione cōtinua omnes partes sunt diuisæ. ¶ Rñdetur ad primum quod illæ partes non differunt nisi accidentaliter, vnde informantˀ eadem forma substantiali. Nam iuniores qui dicunt ꝙ in hoīe sunt diuersę for-

Ad s̄dm. — mæ substantiales delirant. ¶ Ad s̄m respōdetur, quod semper exsiccatur s̄m partes notabiles, uel dicatur, quod illa pars, q̄ aresit est continua cum alia parte arefacta. Maneat

Optima similitudo. — ergo certum, quod optima similitudo ex naturalibus est unio animæ, & corporis, quæ in hoc sita est. Nam sicut anima rationalis unitur corpori tanquam instrō coniuncto, & trahit corpus ad suā subsistentiā, & ad suum esse, cui cōmunicat suum esse, sic filius Dei ab æterno existens, unitˀ carni tanquam instrō coniuncto, & trahit humanitatem ad sui existentiam. Quod ut euidentius intelligamus fingamus animam existere ante corpus, sicut de facto animę mortuorum existunt ante unionem corporum in resurrectione faciendam, tunc anima aduenienti corpori dat suam existentiam, & resultat homo. Fingamus rursus q̄d anima dat esse corpori non informando, sic certè uerbum diuinum dat esse humanitati non informando, sed sustentando, sed hoc exemplum quālibet aptum sit, in nonnullis deficit. Nam aīa unitur corpori tanquā forma. Item ex unione animę & corporis non solum resultat unus homo, sed una natura. Tertio, alterum de altero non prædicatur, in nostro uero proposito Deus est homo, & hō est

D. August. — Deus, propter quod uerissimè dicit August. in Episto. 3. ad Volusianum, si exemplum quæritur non est singulare. Idē

D. Damasc. — dicit D. Damascenus fere eisdem verbis lib. 3. suæ Theo-

Explicatur exemplum de instrumento coniuncto. — logiæ. c. 26. ¶ In solutione ad quartum D. Thom exponit aliud simile, quod sumitur ex unione instr̄i coniuncti ad causam principalem. Dicit n. Damasc. lib. 3. suæ Theologię. c. 15. Caro Christi instr̄m existit diuinitatis. Hoc exē-

Damasc. — plū explicat D. Tho. eleganter in hac solutione, pro cuius declaratione sciendum est quod instrumenti unio deficit ab unione, qua humana natura uerbo Dei est unita. Tum q̄ro instrumenti vnio cuiuscunque, vt sic, vnio est formaliter loquendo in causando nō in essendo, at unio hæc mirabilis, de qua modo agimus formaliter, & ut sic, unio est in essendo. Tum etiā deficit, quoniam Christi humanitas non solum uniebatur uerbo ut instr̄m solius uerbi, sed reuera per comparationem ad totam Trinitatem, ad Patrē

Humanitas Christi aliter comparatur ad verbū aliter ad Patrē & Spiritum sanctum. — uidelicet, & Spiritum sanctum etiam habebat uerā instr̄i rationem. ¶ Secūdo notādum quod humanitas per cōparationem ad uerbum longè aliam instrumenti rationem habebat, quam per comparationem ad Patrem & Spiritum sanctum. Etenim uerbum non tantū cōicauit humanitati influxum ad operandum, quem etiā cōicauit Pater & Spiritus sanctus, uerum etiam communicauit illi suā ipsius subsistentiam personalem, quam Pater, aut Spiritus sanctus non cōicauit. Et hinc est quod actiones immanētes ipsius humanitatis, ut orare, progredi, comedere, soli filio tribuantur formaliter loquendo, tanquam supposito immediato naturæ, per quam exercebantur illæ actiones, Patri uero, aut Spiritui sancto non tribuebantur illę actiones tanquam supposito, licet concurrerent effectiuè ad eas producendas, & efficiendas, tñ non sustentabant eas tanquam supposita. Sustentare aūt tanquam suppositum naturā aliquā est prima radix & origo ad operandū actione talis naturæ, ita ut talis actio tribuatur formaliter operanti ¶ Tertio notādum, quod quāuis s̄m rem quicquid unitˀ

D. Thom. — ut instr̄m coniunctum uniatur s̄m subsistentiam, & hypostasim, quæ res fuit in causa, ut D. Thom. 4. contra gent. c. 41. declararet hanc unionem mirabilem naturæ humanę cum uerbo per unionem instrumenti coniuncti. Cæterū reuera ista declaratio a posteriori est, & à signo, a priori uero contra res se habet. Itaque ideo humanitas unita est uerbo Dei tanquam instr̄m coniunctum, quia unita est illi s̄m subsistentiam, & hypostasim, & in hac causali redditur ratio a priori, & ꝑꝑ quid à causis essendi. Quoniam ut paulo ante dicebamus subsistentia est principium, & origo actionis, quæ conuenit instro ut sic, uniri ergo in subsistentia est causa unionis in operando, & in ratione instrumenti, uniri uero ut instrumentum etiā coniunctum est

Conciliantˀ Cyrillus & Damasce. — effectus unionis in subsistentia. Hinc facilè conciliantur Cyrillus in allegata Epist. ad monachos Aegypti, & Damasc. lib. 3. orth. fidei c. 15. qui est locus allegatus à D. Thoma ad quartū, quorum ille negat humanitatem esse assumptā, ut instr̄m, hic uero concedit, & ita conciliat D. Tho. eos in præsentia. Ipse uero D. Th. multo profundius & altius loquitur in præsenti, quam olim in quarto: ibi siquidem loquitur a posteriori, hic uero a priori.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

Vtrùm vnio naturæ diuinæ & humanæ sit aliquid creatum.

AD septimum sic proceditur. Videtur, quòd vnio naturæ diuinæ & humanæ, non sit aliquid creatum. Nihil enim creatum in Deo potest esse: quia quicquid est in Deo, Deus est: Sed vnio est in Deo: quia ipse Deus est humanæ naturæ vnitus. Ergo videtur, quod vnio non sit aliquid creatum.

Inf. ar. 8. c. & 3. di. 2. q. 3. ar. 2. q. 3. 2. & d. 5. q. 1. arti. 1. q. 1. & d. 7. q. 2. ar. 1. c. & 4. con. c. 39. & 41.

¶ 2. Præterea, Finis est potissimũ in vnoquoq; Sed finis vnionis est diuina hypostasis, siue persona, ad quam terminata est vnio. Ergo videt, quòd huiusmodi vnio maximè debeat iudicari secundũ conditionem diuinæ hypostasis, quæ non est aliquid creatum. Ergo nec ipsa vnio est aliquid creatum.

Poster. tex. 5. non longè a fine tom. 1.

¶ 3. Præterea, Propter quòd vnumquodque tale, & illud magis, vt dicit Philosoph. Sed homo dicitur esse creator propter vnionem. Ergo multò magis ipsa vnio non est aliquid creatum, sed creator.

Sed contra, Omne quòd incipit ex tempore, est creatum: Sed vnio illa ab æterno non fuit, sed incepit esse ex tẽpore. Ergo vnio est aliquid creatum.

Respondeo dicendum, quòd vnio, de qua loquimur, est relatio quædam, quę consideratur inter diuinam naturam & humanam, secundum quòd cõueniunt in vna persona filij Dei. Sicut autem in prima parte dictũ est, * omnis relatio quæ consideratur inter Deum & creaturã, realiter quidem est in creatura (per cuius mutationem talis relatio innascitur) non autẽ est realiter in Deo, sed secundum rationem tantum: quia non innascitur secundum mutationem Dei. Sic ergo dicendum est, ꝙ hæc vnio, de qua loquimur, non est in Deo realiter, sed secundum rationem tantũ: in humana autem natura, quæ creatura quædam est, realiter est: & ideo oportet dicere quòd sit quiddam creatum.

P. q. quæst. 13. ar. 7.

Ad primum ergo dicendum, quòd hæc vnio non est in Deo realiter, sed secundum rationem tantum, dicitur enim: Deus vnitus creaturæ, ex hoc quòd creatura est realiter vnita Deo absque eius mutatione.

Ad secundum dicendum, quòd ratio relationis sicut & motus dependet ex fine vel termino, sed esse eius dependet à subiecto. Et quia vnio talis nõ habet esse reale nisi in natura creata (vt dictũ est *) consequens est quòd habeat esse creatum.

In corp. ar.

Ad tertium dicẽdum, ꝙ homo dicitur creator, & est Deus propter vnionem, inquantum terminatur ad hypostasim diuinam: Non tamen sequitur quòd ipsa vnio sit creator vel Deus: ita quòd aliquid dicatur creatum, hoc magis respicit esse ipsius, quàm rationem.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio.

CONclusio est. Vnio ista est aliquid creatum realiter in creatura existens, in Deo autem secũdum rõnem tantum. Primò quia omne quod incipit in tempore est creatum, sed vnio illa ab æterno non fuit, sed incepit esse in tempore, ergo est aliquid creatum. Deinde vnio ista relatio quædam est, quæ inter diuinam, & humanam naturam consideratur, prout conueniunt in vna persona filij Dei, sed omnis relatio considerata inter Deum, & creaturam realiter est in creatura per cuius mutationem innascitur talis relatio, in Deo autem secundũ rationem tantum, cum non nascatur secundum Dei mutationem. Vnde vnio ista est aliquid creatum realiter in creatura existens, in Deo autem secundum rationem tantum.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Vnio varia significat.

IN expositione huius articuli notandum est, quod hoc nomen vnio est variæ significationis. In primis vnio significat actionem per quam res aliquæ vniuntur, quæ solet appellari vnitio. Deinde significat vnitatem, quæ ex rebus vnitis resultat, & hæc vnitas est aliquid absolutum habens aliquando esse accidentariũ, aliquando vero substantiale. Tertiò sumitur vt importat relationem, quæ consequitur ex actione, qua aliquæ res vniuntur, & ex vnitate, quæ est terminus illius actionis. Certè in vnione animæ, & corporis est relatio vnionis inter corpus & animã, & est fundamentum huius vnionis, scilicet, vnitas substantiæ, & actio per quam anima corpori coniungitur, quæ nihil aliud est, quam actio generantis. Generans enim effectiuè vnit animam corpori. Non aliter in coniunctione humanæ naturę ad verbum est relatio vnionis inter naturam diuinam, & humanam, & est fundamentũ huius vnionis, scilicet, vnitas substantiæ, & personalitatis, & est actio, per quam humanitas coniungitur verbo Dei, quæ est communis Patri, Filio, & Spiritui sancto. Vnde D. Tho. in articulo sequenti ad secundum manifeste docet, quod pater vniuit naturam humanam filio non sibi.

D. Thom.

De his omnibus diligenter differendum est. Et quidem facile patet, quod actio, qua humana natura vnita est filio Dei potest dupliciter cõsiderari. Vno modo vt est in Deo. Alio modo vt est actio extrinseca extra Deum. Tunc dico primo, actio illa, vt est in Deo, non distinguitur ab essentia diuina. Nam hæc actio est voluntas efficax vniendi naturam humanam cum filio Dei. Deus enim operatur per intellectum, & voluntatem, hęc autem volitio euidens est, quòd sit ipse Deus, siquidè est in Deo, sicut dicimus, quod creatio actiua non distinguitur ab ipso Deo.

Actio vnionis dupliciter consideratur.

Prima cõclusio.

2. Conclu.

Secundo dico hæc actio coniunctionis prout est extra Deum nihil est aliud, quam Deum fieri hominem. Quemadmodum enim generatio hominis extrinseca tunc intelligitur quando anima coniungitur corpori, ita sane intelligitur vnio in actu exercito quando humanitas coniungitur verbo Dei. ¶ Tertiò dico. Hæc actio coniunctionis prout recipitur in passo nihil aliud videtur esse, quam subsistere increatum communicatum in tempore naturæ humanæ, per quam communicationem natura ipsa humana mutatur suscipiendo tale esse. ¶ Quartò dico. Actio coniunctionis prout ponit esse increatum communicari naturæ humanæ, & prout importat passionem in natura humana, est fundamentum vnionis, quæ est relatio inter naturam humanam, & diuinam. Hæc facillima videntur.

3. Conclu.

4. Conclu.

¶ Sed maior difficultas versatur de vnitate personali naturæ humanæ cum verbo diuino, quæ est terminus huius admirabilis coniunctionis siue vt ita dixerim vninonis, de qua duæ q̃nes inuestigandæ sunt. ¶ Prima est, vtrũ vnitas personalis naturæ humanæ cum verbo sit aliquid creatum? ¶ Secunda est, vtrum hæc vnitas personalis sit fundm̃ relationis creatæ inter naturam humanam, & diuinam? Et vt à prima q̃ne exordiamur, videtur certè ꝙ hæc vnitas p̃sonalis sit aliquid creatum. Nam vnitas personalis naturæ humanæ cum verbo incepit esse in tempore, vt planè fatetur fides, ergo est aliquid creatum. Probatur consequentia. Nam omne quod incipit esse, creatum est. Hac argumentatione vtitur D. Thom. in argumento sed contra ad probandum, ꝙ vnio humanitatis ad verbum sit aliquid creatum.

Vtrum vnitas p̃sonalis naturæ humanæ cum verbo sit aliquid creatum.

Primũ argumẽtum.

¶ Secundò, terminus huius admirabilis coniunctionis, qui ex cõiunctione resultat est Deum esse hoĩem, vel est qđ humanitas vniatur verbo diuino ſcᷓ personam, sed vterq; terminus est aliquid creatum, qđ sic probatur. Nam in symbolo dr̃ de filio Dei, Qui incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria virgine, & homo factus est. & Ioã. 1. Verbum caro factũ est. Si factum est, ergo creatum.

Secũdum.

¶ Tertiò, vnitas p̃sonalis naturæ humanæ cum verbo est fundm̃ relationis creatæ, quæ versatur inter naturam humanam, & diuinã sibi inuicẽ vnitas, vt docet D. Thom. in articulo, sed Deus non potest esse fundm̃ relationis creatæ, ergo illa vnitas nõ est Deus, sed aliquid creatum.

Tertium.

¶ Vltimò, vel relatio est idem cum fundamento, vel distinguitur ab illo tanq̃ res

Vltimum.

à re,

a se, vt existimat Caieta. si est idem cum fundamento, & fundamentum est increatum, sequitur, quod res creata sit increata, quod est impossibile. Si verò dicas, quod distinguitur tanquam res a re, sequitur, quod Deus sit subiectũ accidentium. Nam relatio immediatè inhæret suo fundamẽto, & relatio vnionis accidens est, & aliquid creatũ.

Prima conclusio. Hęc vnitas est aliquid Icreatum.

¶ In huius rei expositionem est prima conclusio. Vnitas personalis naturæ humanæ cũ verbo est aliquid increatũ. Probatur, nã vnaquæque res per idipsum per quod est eius est vna, quod patet inductiue in omni entitate, & vnitate, & patet euidenti ratione. Nã vnũ non addit aliquã naturã supra ens, sed personalitas verbi diuini est entitas increata, ergo & vnitas personalis est increata. Secundò, vnitas personalis verbi nõ est mutata de increata ad creatã ex eo, quòd est cõicata naturæ humanæ, sed vnitas personæ secundum se est increata, ergo & post coniunctionem mansit increata. Explicatur hoc exemplo. Nam sicut esse aĩæ rationalis, quod est substantiale id ipsum inuariatum cõicatur corpori qñ homo generatur, sic qñ Christus generatus est homo, humanitas eius est vnita ad esse filij Dei inuariatum, & increatum, quod habebat ab æterno, & verè sic erat. Nam subsistere substantiale verbi, in quo subsistit natura diuina, & humana substantia, Deus est, quia verbum est. Subsistit enim verbum in natura diuina & humana eadem subsistentia omnino, in qua ambæ naturæ sunt indiuisæ, quia est cõis vtrique.

2. Conclu.

¶ Secunda conclusio. Hæc vnitas personæ verbi cœpit cõicari naturæ humanæ in tempore non per mutationem Dei, sed naturæ humanæ, quæ suscepit illud esse.

Caietanus.

Explicat hoc Caie. eleganti exemplo. Si fingamus, quod anima rationalis fuit ab æterno, & vniretur corpori de nouo nõ acquireret nouum esse, nec nouam vnitatẽ, sed suum esse antiquum cõicaret corpori. Sic sane verbum Dei patris ab æterno existens cõicat de nouo suum esse humanitati, per quam cõicationem non producitur aliquod esse personale, sed antiquum & æternum naturæ humanæ communicatur.

ad argumẽta ad primum, & secundum.

¶ Ad argumenta, & ad primum & secundum respondetur, quòd subsistere verbi diuini non incepit esse, sed humanitas incepit subsistere per illud esse diuinum, sicut si aĩa rõnalis esset ab æterno, & nunc vniret corpori tribuens illi suũ esse, esse animæ rõnalis non inciperet esse, sed cõicatio inciperet esse. Dico igitur distinctè, quod subsistere verbi, quod est vnum in natura diuina & humana in Christo, non incepit esse, sed cõicatio incepit esse in tempore.

Secunda quæstio. Vtrum hęc vnitas sit fundamentũ relationis creatæ.

¶ In tertio & quarto argumento insinuatur secunda quæstio difficilis, Vtrum hæc vnitas personalis sit fundamentũ relationis creatæ, & pro parte negatiua præter argumenta posita sic argumentor.

Primum argu.

Nam vnio materiæ, & formæ, quæ relatio est, non fundatur in altera parte tantum sed in vtraque vt est alteri cõiuncta, ergo vnio humanitatis ad verbum non fundatur in vnitate personali verbi tãtum, sed etiam in natura humana, vt est coniuncta verbo.

Secũdum.

Secũdò fundamentũ vnionis, quę est relatio, est effectus actionis diuinæ, per quã humanitas copulatur & coniungitur verbo, ergo impossibile est, quod sit aliquid increatum, alioqn Deus esset effectus.

Tertium.

Tertiò fundamẽtũ cuiuscũq; relationis, siue remotũ, siue ꝓximũ est intrinsecũ rei, quæ refertur. Est n. secundum Arist. vel quãtitas, vel actio, vel passio, vel ratio mẽsuræ, & mẽsurati, sed diuina personalitas non est intrinseca humanitati, quę realiter refertur, neq; est aliquid illorũ trium fundamentorum, quæ ab Aristo. sunt cõmemorata, ergo nõ est fundamẽtũ relationis creatæ.

Quartum.

Quartò, D. Tho. in articulo, & in solutionib. argumẽtorum efficaciter colligit istã vnionẽ in humanitate esse aliquid creatũ, qm̃ existit in humanitate, ergo si fundat in personalitate diuina, est aliquid increatũ.

Confir. 1.

¶ Confirmatur Nam relatio quæ est creaturæ ad Deum, fundatur in creatura, & non in Deo, at relatio vnionis in humanitate est relatio creaturæ ad Deum, ergo fundatur in creatura. Certè D. Tho. in solutione primi manifeste docet, quod Deus dicitur vnitus creaturę, quia creatura est vnita Deo. Et in solutione secundi & tertij dicit, quòd habet suum esse à fundamento.

Cõfirm. 2.

Secundò confirmatur, nã vnitas personalis est terminus huius mirabilis vnionis. Nã vnio terminatur ad personalẽ vnitatẽ, ergo nõ est fundamẽtum. Nã fundamẽtum hẽt rõnẽ principij non termini.

1. Opinio.

De ista quæstione versant tres opiniones. Prima est, quòd vnitas personalis verbi diuini est fundamẽtũ relationis creatæ quæ est vnio, & hæc opinio est Caietani.

Caietan.^9 Primũ argumẽtum ꝓ ista opinione.

Et habet pro se tria argumẽta. Primũ est D. Tho. in initio articuli docet expresse, quod vnio hæc est relatio, quæ cõsideratur inter naturã diuinã & humanam prout conueniũt in vna persona filij Dei, ecce vnitas personalis est fundamentũ, & rõ huius vnionis.

Secũdum.

Secũdò, istæ duæ naturæ in Christo, licèt distent, conueniunt tamen in vna subsistentia, & persona filij Dei, ergo vnitas subsistentiæ est ratio, & fundamentũ huius vnionis.

Tertium.

Tertiò, illud est fundamẽtum huius vnionis in quo conueniunt duæ naturæ, & sunt indiuisę, sed sola subsistentia personalis verbi diuini est in qua conueniunt ambæ naturæ, & sunt indiuisæ, ergo est fundamentum huius vnionis.

2. Opinio.

¶ Secunda opinio est quæ placet doctissimis viris interpretibus D. Thomæ, quod fundamentum huius relationis est humanitas, nõ absolutè, sed vt ẽ assumpta & coniuncta verbo diuino, & suscipit esse diuinum. Itaque sicut natura humana in Christo nõ potest sustentare aliquod accidens, nisi prout subsistit subsistentia diuina, ita non potest sustentare hanc relationẽ creatam quæ est accidens nisi prout est coniuncta substantiæ diuinæ. Hæc opinio cõprobat argumẽtis factis in principio dubij, & vr̃ esse expressa sentẽtia D. Tho. in solutionibus argumẽtorũ.

3. Opinio. M. Victo.

¶ Tertia opinio est Victoriæ, qui aiebat quod natura diuina & humana sunt vnitæ in Christo, quia sunt indiuisæ, & habent vnum esse, iõ hæc vnitas non est relatiua, sed absoluta. Secundò, humanitas dicebatur vnita verbo Dei, quia fuit assumpta ad esse verbi Dei, & hęc assumptio passiua est fundamẽtũ relationis creatæ, quæ vocatur vnio, & ista distinctione cõfutabat omnia argumenta Caietani, & veritatem explicabat. Hæc opinio mihi maximè probatur, sed quoniam opinio Caietani probabilior habetur inter Doctores, necessum est vt argumẽta in oppositũ soluamus.

Ad tertiũ argumẽtũ pręcedẽtis quęstionis.

¶ Ad tertiũ argumẽtum præcedentis qõnis dicendum est, nõ esse incõmodum asserere quòd vnitas personalis verbi diuini sit fundamẽtũ principale relationis creatæ, quæ est in natura humana. Nam hac rõne dr̃ vnita verbo, qm̃ habet idem esse substantiale.

Ad quartũ Duplex est fundamentũ relationis.

¶ Ad quartum respondetur, quòd duplex est fundamẽtum relationis. Vnum est ratio fundandi, alterum est fundamentum principale V.g. in paternitate ratio fundandi est generatio actiua, in filiatione vero ratio fundandi est generatio passiua Et istæ rationes fundandi existunt qñ primum resultant istæ relationes. Cæterum relationes ipsæ persistunt, & perseuerant quandiu perseuerat homo, qui genuit, & qui genitus est, etiam si rationes fundandi desinant esse. Fundamentum vero principale est potentia generatiua, vel potius ipsa subsistentia. Sic similiter in nostro proposito ratio fundandi hanc vnionem est assumptio passiua humanitatis ad verbũ diuinum, sed fundamẽtũ principale est vnitas psonalis verbi diuini. Quibus positis dicẽdũ est, quod hæc relatio vnionis nõ distinguitur à fundamento, & fundatur in passione, si sermo sit de fundamẽto, vt est ratio fundandi. Nũc oportet respõdere ad alia argumẽta, quæ fecimus contra placitũ Caiet.

Ad primũ.

Et ad primũ respondetur, quòd non erraret, qui diceret, quòd subsistẽtia substãtialis est fundamẽtum vnionis materiæ & formæ. Nã materia & forma hac rõne dicuntur vnitæ, qm̃ habent idem esse. Secũdò dico nõ cõsistere similitudinẽ. Nam ex materia, & forma in rebus creatis resultat noua subsistentia, sed in Christo ex diuinitate & humanitate vnitis nõ resultat noua existentia, & iõ non est ibi in quo fundetur vnionis relatio, nisi in existentia verbi diuini, quæ de nouo naturæ humanæ cõmunicat.

Ad secũdũ.

¶ Ad secũdum respondetur, quòd fundamẽtũ vt est ratio fundãdi est aliqd creatũ vt iã dictũ est, & tale fundamentũ est effectus actionis diuinæ, fundamẽtũ vero pr̃cipale est aliquid increatũ, vt iã dictũ est, s. psonalitas verbi diuini.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertiũ rñdet, quòd existentia verbi diuini satis intrinseca est ipsi naturæ humanæ. Nã per illam existit natura humana, nec est necesse quòd sit intrinseca, sicut quãtitas, aut qualitas, imò est intrinseca maiori cõiũctione, s. hypostatica.

Ad quartũ

¶ Ad quartũ respondetur D. Tho. effi-

caciter colligere istam relationem humanæ naturæ esse aliquid creatum, ex eo quod est existens in natura humana tanquã in subiecto. Existentia verò verbi diuini non existit in natura humana tanquã in subiecto, sed existit in persona verbi incarnati rõne vnionis hypostaticæ, & ideo non est creata. ¶Ad primam confirmationem respõdetur iam esse a nobis expositum quemadmodum fundũ, vel ratio fundãdi sit assumptio passiua humanitatis, quæ non distinguitur realiter ab ipsa humanitate, nec verò ab ipsa relatione, sed fundamentum principale est personalitas verbi diuini, prout communicatur naturæ humanæ.

Ad primã confir.

¶Ad secundam confirmationem respondetur, ꝙ vnitas personalis verbi diuini habet rationem principij & termini diuersa ratione. Principij quidem in quantum per illam subsistit natura humana, termini verò in quantum ad hypostasim diuinam refertur vnio humanitatis. Quemadmodum si duo corpora haberent eandem quantitatem, certè essent æqualia, sed huius æqualitatis fundamentum non distingueretur realiter a termino, sed sola ratione, sic existentia diuina prout est in natura humana est fundamentum, prout est in ipso verbo est terminus. Hæc respondent viri doctissimi obscure quidem pro defensione Caiet.

Ad secundam cõfir.

Nunc superest disputare de ipsa vnione, de qua Doctores primo quærunt, an hæc vnio sit relatio? Secundò verum natura humana & diuina vniantur per relationem, an per aliquid absolutum? quæ disputat Capreolus in 3. d. 5. q. 1. contra Aureolum. Et nota quòd licèt hæc vnio sit relatio, non sequitur, ꝙ Deus & homo sint vnum per relationem, vt putat Aureolus, sicuti similitudo præcisè est relatio, sed non dicimur similes per relationem, sed per albedinẽ. Sed & Capreolus docet, quòd in Christo Iesu est quædam vnitas absoluta, ex qua consequitur vnio, quæ est relatio, sed non quiescunt Theologi, & interrogant quomodo Deus realiter sit vnitus humanitati, & tñ hæc vnio sit relatio rõnis, sed hanc quæstionem eleganter disputat D. Thom. 1. p. q. 13. art. 7. Vbi demonstrat, quòd omnis relatio Dei ad creaturam est relatio rationis.

Qõnes de hac vnione.

Capreol⁹.

D. Thom.

Circa solutionem ad secundum est notandum discrimen inter entia omnino absoluta, & inter ea, q̃ aliquo modo dñt relationem, siue sint de prædicamento relationis, siue sint transcendẽtaliter relatiua, ꝙ entia prioris generis ab intrinseco habent oẽm suam entitatẽ tam genericam quam specificã, vt substantia, & albedo: at illa, quæ dicunt relationem, licèt rationem genericam sumant ab intrinseco, tñ rõ specifica, & vltima differentia ab extrinseco sumitur, vt patet in habitibus, & virtutibus, quarũ specificatio ex obiecto extrinseco pẽsanda est.

¶In solutione ad tertium ait D. Th. quòd homo est Deus pp vnionem in quãtum vnio terminatur ad hypostasim diuinam. Qua forma locutionis vtitur etiam infra q. 16. art. 1. ad 4. & artic. 6. Sed vr̃ falsa. Primò, quia falsum est, quòd vnum extremum sit aliud, quia vnio terminatur ad illud, alioquin corpus esset anima, qm̃ vnio corporis terminatur ad aĩam. Secundò, quia si hoc uerum sit sequit, quòd homo est Deus nõ substantialiter, sed relatiuè, quia est Deus propter unionem, quæ est relatio, atque adeo sequitur, quòd est Deus propter creaturam, imò propter accidens creatum. Respondetur ꝙ hæc solutio D. Th. est verissima si accipiatur unio pro actione uniẽdi, quia hæc actio est veluti uia per quam humanitas trahitur, & assumitur ad unionem hypostaticam, ac proinde sicut Petrus est homo propter generationem, quæ terminatur ad suppositum Petri, sic homo est Deus propter unionem, quæ terminatur ad esse substantiale uerbi diuini. Et hic sensus licèt verus sit, non tamen uidetur intentus a D. Th. quia in hac solutione manifestè loquitur de unione, quæ est relatio.

Explicatur qũo Christus dicat Deus propter unionem.

Hæc obiectio malè torquet Caieta. & uertit se in omne latus, ut explicet hanc sententiam de unione, quæ est relatio. Verum mihi uidetur, quòd sine causa turbatur Caieta. quia sensus est, quòd homo dicitur Deus, & econtra, propter unionem quæ est relatio, non quòd esse hominem competat Deo relatiuè, sed quoniam hęc unio aduenit Deo sine sui mutatione, quæ est proprietas relatiuorum. Itaque & importat consequenter relationem, & habet proprietatem relatiuam.

Caietan⁹.

ARTICVLVS OCTAVVS.

Vtrùm vnio Verbi incarnati sit idem quod assumptio.

AD octauum sic proceditur. Videtur, ꝙ idem sit vnio quod assumptio. Relationes enim sicut & motus specificantur secundum terminũ: Sed idem est terminus assumptionis & vnionis, s. diuina hypostasis. Ergo videtur quòd non differant vnio & assumptio.

¶ 2. Præterea, In mysterio Incarnationis idem videntur esse vniens & assumẽs, vnitum & assumptum: Sed vnio & assumptio videntur sequi actionem & passionem vnientis & vniti, vel, assumentis & assumpti. Ergo videtur idem esse vnio quod assumptio.

¶ 3. Præterea, Damasce. † dicit in 3. lib. Aliud est vnio, aliud incarnatio: nam vnio solam demonstrat copulationem; ad quem autem facta est copulatio, non adhuc: humanatio autem & Incarnatio determinant, ad quem sit facta copulatio. Sed similiter assumptio non determinat, ad quẽ facta sit copulatio. Ergo videtur vnio idem esse quod assumptio.

Lib. 3. ort. fidei c. 11.

Sed contra est, ꝙ diuina natura dicitur vnita, non autem assumpta.

Respondeo dicendum, ꝙ sicut dictum est, * vnio importat relationem quandam diuinę naturæ, & humanæ secundum quod conueniunt in vna persona. Omnis autẽ relatio, quę incipit esse ex tempore, ex aliqua mutatione causatur: Mutatio autem consistit in actione & passione.

Art. præce.

Sic ergo dicendum est, ꝙ prima & principalis differentia inter assumptionem & vnionem est, ꝙ vnio importat ipsam relationem: assumptio autem actionem, secundum quam dicitur aliquis assumens, vel passionem, secundum quam dicitur aliquid assumptum.

Ex hac autem differentia accipitur secundò alia differentia: nam assumptio dicitur sicut in fieri, vnio autẽ sicut in facto esse: & ideo vniens dicitur esse vnitum, assumens autem non dicitur esse assumptum. Natura enim humana significatur, vt in termino assumptionis ad hypostasim diuinam, per hoc quòd dicitur homo. vnde verè dicimus, quòd filius Dei qui est uniens sibi humanam naturam est homo. Sed humana natura in se considerata, idest in abstracto, significatur vt assumpta: non autem dicimus, quòd filius Dei sit humana natura.

Ex eadem etiam sequitur tertia differentia, ꝙ relatio præcipuè æquiparantiæ non magis se habet ad vnum extremum, quàm ad aliud; actio autem & passio diuersimodè se habent ad agens & patiens, & ad diuersos terminos. Et ideo assumptio determinat terminum a quo, & ad quẽ: dicitur enim assumptio quasi ab alio ad se sumptio. Vnio autem nihil horum determinat: vnde

tudisse-

indifferenter dicitur, quòd humana natura est vnita diuinæ, & econnerſo. Non autem dicitur diuina natura aſſumpta ab humana, ſed econuerſo: quia humana natura adiuncta eſt ad perſonalitatem diuinam, vt ſcilicet perſona diuina in humana natura ſubſiſtat.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ vnio & aſſumptio non eodem modo ſe habent ad terminum, ſed diuerſimodè; ſicut dictum eſt. *

In corp. ar.

Ad ſecundum dicendum, quòd vniens & aſſumens non omnino ſunt idem: nam omnis perſona aſſumens eſt vniens, non autem econuerſo. Nam perſona Patris vniuit naturam humanam Filio, non autem ſibi: & ideo dicitur vniens, non aſſumens, quaſi ad ſe ſumens: Perſona autem filij, quæ ſibi humanam naturam vniuit, eſt vniens & aſſumens. Et ſimiliter non eſt idem vnitum & aſſumptum: nam diuina natura dicitur vnita, & non aſſumpta.

Ad tertium dicendum, ꝙ aſſumptio determinat, cui facta eſt copulatio ex parte aſſumentis, inquantum aſſumptio dicitur quaſi ad ſe ſumptio, ſed Incarnatio & humanatio ex parte aſſumpti, quod eſt caro vel natura humana. Et ideo aſſumptio differt ratione & ab unione, & ab Incarnatione, ſeu humanatione.

SVMMA TEXTVS.

CONcluſio eſt. Vnio & aſſumptio tripliciter differũt. Primò, vnio importat relationẽ ipſam inter res vnitas, aſſumptio verò importat actionem ſecundum quam dicitur aliquis aſſumens, vel paſſionem ſecũdum quam dicitur aliquid aſſumptum. Hanc differentiam oſtendit D. Th. in hoc myſterio incarnationis, vbi per aſſumptionem actiuam ipſius Dei, & paſſiuã humanæ naturæ conſurgit vnio, quæ eſt relatio duarum naturarum. Secunda differentia eſt, ꝙ aſſumptio dicitur ſicut in fieri, vnio verò ſicut in facto eſſe. Hæc differentia explicatur ex eo, ꝙ vniens dicitur eſſe vnitum, hoc eſt, vnitum prædicatur de vniente dicendo, hoc eſt illud. Aſſumptum autem nõ prædicatur de aſſumente. Dicimus enim filius Dei, qui eſt vniens ſibi naturam humanam, eſt homo, ſed quia natura humana in abſtracto ſignificatur, vt aſſumpta, non dicimus filius Dei eſt natura humana. Tertia differentia eſt, ꝙ aſſumptio determinat terminum a quo, & ad quẽ ipſius actionis, vnio verò nihil horum determinat. Hoc patet, quoniam aſſumptio habet rationem actionis, & paſſionis, actio verò, & paſſio determinant vtrumq; terminum, & a quo, & ad quem, vnio autem importat relationem æquiparantię, quæ non magis determinat vnum extremum quam alterum. Quapropter indifferenter dicitur natura humana eſt vnita diuinæ, & natura diuina eſt vnita humanæ, non autem dicitur natura diuina aſſumpta ab humana, ſed econuerſo.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Verum terminus aſſumptionis ſit aliquid abſolutum, vel relatiuum.
Prim. arg.

IN hoc articulo inſtituit D. Tho. Theologum, quemadmodũ debeat loqui de myſterio incarnationis Dominicæ per hæc nomina vnio, aſſumptio, incarnatio, humanatio. In cuius rei expoſitionem dominus Caietanus multa profert. Nos breuiter rem expediemus, explicabimusq; quid ſit aſſumptio, & quomodo differat ab vnione & incarnatione. Eſt igitur dubium difficilè ad explicandum quid ſit aſſumptio, quis eſt terminus huius admirabilis aſſumptionis, eſt ne aliquid abſolutum, an aliquid reſpectiuum? & videtur certè, ꝙ terminus ſit relatio. Nam ſi eſſet aliquis terminus abſolutus huius aſſumptionis maximè eſſe perſonale verbi diuini, ſed iſtud eſſe non eſt terminus aſſumptionis, ergo nullus manet terminus abſolutus aſſumptionis. Probatur minor. Nam terminus actionis nõ præexiſtit actioni, ſed ſequitur ad ipſam, ſed eſſe perſonale verbi diuini præexiſtit ante aſſumptionẽ, ergo non eſt terminus aſſumptionis.

Secũdum.

¶ Secundò, per aſſumptionem iſtam nihil acquiritur niſi relatio vnionis, ergo ipſa eſt terminus aſſumptionis. Conſequẽtia inde probatur. Nam id eſt terminus actionis, quod acquiritur per actionem. Probatur antecedens. Nam per aſſumptionem iſtam non acquiritur humanitas, ſiquidem humanitas præintelligitur antè aſſumptionem, vt optimè demonſtrat D. Tho. infra q. 4. arti. 2. & 3. non acquiritur eſſe perſonale Dei, nam iſtud eſſe non acquiritur per actionem temporalem.

D. Thom.

Cõfirmat.

¶ Hoc idem confirmatur, & explicatur. Nã per aſſumptionem iſtã non producitur perſona verbi, vt planè conſtat, neq; verò humanitas, neq; rurſus partes humanitatis ipſius, neq; aliquid ſubſtantiale, quod ſit in humanitate. Nam humanitas Chriſti nihil habet ſubſtantiale amplius, quàm quæcunq; alia humanitas, ergo non reſtat quid producatur in Chriſto niſi ſola vnionis relatio.

Vltimum.

¶ Vltimò terminus huius aſſumptionis non eſt verbũ, neq; humanitas. Nam neutrum per illam aſſumptionẽ producitur. Neq; verbum, & humanitas ſimul, alioquin verbum, & humanitas ſimul, eſſent aliquid productum, & aſſumptum, quod aſſerere eſt alienum a vera Theologia. In hoc dubio Scotus in 3. d. 1. q. 1. tenet, quòd hæc aſſumptio terminatur ad relationem vnionis. Itaq; ex hac aſſumptione admirabili nihil aliud reſultat, quàm vnio, ideſt, quòd humana natura ſit vnita verbo. Quemadmodum, inquit, in reſurrectione mortuorum actio diuina, quæ ſuſcitat mortuos, non habet pro termino niſi relationem vnionis, ſ. quòd corpus animæ vniatur, & copuletur. Idem ſentit Gabriel in eadem diſtin. q. 1. eandem ſententiam amplectitur Durandus in 3. diſt. 5. q. 2. ꝙ ſi conficias argumentum ex doctrina Ariſt. 5. Phyſico text. 10. quòd actiones non terminantur ad relationes: Reſpondent iſti Doctores id verum eſſe de relationibus intrinſecis, quæ collocantur in prædicamento relationis, ſed non eſſe verum de relationibus extrinſecis. Nam ad vbi & ad habitum eſt per ſe motus, & operatio, & huiuſmodi eſt relationis vnio. Relatio intrinſeca ab his autoribus appellatur quæ conſequitur poſitis fundamento, & termino, huiuſmodi ſunt paternitas, ſimilitudo &c. Illa verò eſt relatio extrinſeca, quæ non neceſſario ſequitur poſitis fundamento & termino. Nam poſito Petro, & poſito loco, non neceſſario conſequitur reſpectus de prædicamento vbi. Non diſſimiliter poſita diuinitate, & humanitate nõ neceſſario ſequitur vnio, & ideo numeranda venit inter relationes extrinſecas.

Scotus.
Gabri.
Durandus.
Duplex relatio. Intrinſeca ex extrinſeca.

1. Conclu.

¶ Pro expoſitione veritatis eſt prima concluſio. Secundum fidem Catholicam aſſerendum eſt terminum huius admirabilis aſſumptionis eſſe aliquid abſolutum, & non reſpectiuum. Huius concluſionis iſtæ ſunt demonſtrationes. Primò, ſecundum fidem Catholicam, hæc aſſumptio terminatur ad ſubſtantiam, & eſt mutatio ſubſtantialis, vt demonſtratum eſt a nobis, ſupra art. 6. ergo ſecundum fidem Catholicam terminus huius aſſumptionis eſt aliquid abſolutum, & non reſpectiuum. Probatur cõſequentia. Nam eſt euidens contradictio, ꝙ terminus ſit ſubſtantia & homo ſubſtantialiter, & ꝙ ſit aliquid relatiuum. Secunda demõſtratio. Si terminus huius admirabilis aſſumptionis eſt aliquid reſpectiuum, ſequitur quòd Chriſtus in quantum homo non ſit aliquid, neque ſubſtantia, ſed ad aliquid, uel quale, uel quantum, uel alio modo ſe habens, conſequens eſt anathematizatum ab Alexãdro Tertio in cap. cum Chriſtus, de hæreticis. Quòd rectè ſequatur patet. Nã ſi terminus huius actionis, uel aliquid reſpectiuum, Chriſtus, qui reſultat in quantum homo ex hac aſſumptione erit aliquid relatiuum, & non ſubſtantialiter homo. Tertiò ſequitur ex oppoſita ſententia, quòd in Chriſto Domino ſint duæ perſonæ, quod eſt hæreſis Neſtoriana. Probatur ſequela, nam vt habet

Alexan. 3.

opposita sententia, terminus huius assumptionis non est personalitas verbi diuini, sed relatio vnionis, ergo ex vi huius assumptionis humanitas non habet personalitaté diuinam, ergo habet propriam, sunt ergo duæ personæ in Christo Domino. Quarta demonstratio, Qui dicunt assumptionem istam non terminari ad substantiam, sed ad relationem, verbis asserunt assumptionem esse substátialem, sed re ipsa asserunt esse accidentalé, imò asserunt esse duas personas in Christo, vt iá dictum est. Quintò, terminus huius assumptionis, & huius admirabilis actionis est Deum esse, & fieri hominem substantialiter non relatiuè. Nam si non esset homo substantialiter, non esset verus homo, esse namque hominem, non est esse relatiuum, sed esse animal rationale, & esse substantiam corpoream viuentem rationalem.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio, terminus huius admirabilis assumptionis est hic hõ Christus, hoc est, personam verbi in quantum est homo, & in quantum est persona humana. Hanc conclusionem docet *D. Thom.* Diuus Thomas hic ad finem articuli dicens, quòd natura humana assumpta est ad personalitatem diuinam, vt scilicet persona diuina subsisteret in natura humana, *Damasce.* idest, fieret homo. Idem docet Damascenus libro tertio, cap. 11. inquiens, quòd filius Dei assumpsit naturam humanam in hypostasi. Quæ verba intelligi non possunt, quasi natura humana in hypostasi præintelligeretur assumptioni, sed sensus verus est, q̃ natura humana cõiuncta est ad hypostasim diuinam, vt hypostasis diuina subsisteret in natura humana, & fieret homo. Idem comprobatur euidenti argumento. Nam ex vi istius assumptionis, *Ioan. 1.* verbum caro factum est, vt dicitur Ioannis 1. Et filius Dei factus est homo, vt dicitur in symbolo, ergo ex vi huius assumptionis filius Dei factus est persona humana, & subinde terminus huius assumptionis est persona humana. Confirmatur hoc ipsum. Nam nunc est Christus, & antea non erat Christus, ergo incepit esse Christus, & non per aliam actionem, ergo Christus est terminus huius actionis. Ex hac conclusione euidenter sequitur, quòd terminus huius actionis non est relatiuum, sed absolutum. Nam dicere, quòd per incarnationem nihil absolutum est productum, & quòd verè verbum caro factum est, & factus est verè homo, est ignorare propriam vocem, & fidem conculcare incarnationis, & sentire cũ Nestorio, q̃ verbum Dei accidentaliter est homo, & secũdum esse relatiuum, & q̃ Christus in quantum homo nõ est aliquid, sed ad aliquid. Sed p̃ huius rei euidentiori declaratione sciendum est, quòd licèt filius Dei de nouo sit factus persona humana, non est hoc intelligendum per additionem nouæ personalitatis, sed per assumptionem naturæ ad antiquam personalitatem. Et hoc est, q̃d *D. Thom.* dicit D. Thom. ad finem articuli, q̃ humanitas est assumpta ad personalitatem diuinam, vt scilicet persona diuina subsistat in natura humana. Explicatur hoc exemplo adhibito. Nam cum Petrus fit albus, fit de nouo indiuiduum accidentis, sed non per nouam indiuiduationem suppositi, sed per assumptionem nouæ formæ ad antiquũ indiuiduum. Illud etiam est sciendum, q̃ licèt verissimè concedamus filium Dei fieri personam in natura creata, nulla ratione concedendum venit fieri personam creatá, alioquin sequitur, quòd esset creatura. Item alioquin fieret personalitas creata, & sic in Christo essent duæ personalitates, quod est hæreticum. Dicendum est ergo, quòd eadem personalitas complectitur vtramque naturam, deitatem, & humanitatem, deitatem per naturam, humanitatem per gratiam vnionis. His constitutis respondendum est ad argumenta facta.

Ad primũ argum. ¶ Ad primum respondetur, quòd terminus huius assumptionis, qui est Deum esse hominem, non præexistit assumptioni, sed sequitur ad illam ex eo, q̃ suppositum diuinum ab æterno subsistens, in tempore incipit subsistere in natura humana, non per mutationem deitatis, sed humanitatis. Secundò respondetur, quòd terminus huius assumptionis est hic homo, & hæc humanitas. Hic homo est terminus præcipuus, qui ex assumptione resultat, humanitas verò est terminus quo. Nam ad hoc assumitur, vt existat. Et cum dicitur, quòd humanitas præintelligitur assumptioni, verum est si sumatur, vt quidditas quædam, cæterũ si consideretur, vt subsistens falsissimum est. *Ad secũ.* ¶ Ad secundum respondetur, quòd per istam assumptionem acquiritur de nouo Deum esse hominem, & acquiritur humanitas. Nam ad hoc assumitur humanitas, vt subsistat? Sed licèt non acquireretur humanitas, nec fieret persona simpliciter, si tantum fieret persona humana, hoc satis fuerit, vt terminus huius actionis absolutum sit, non relatiuum, quemadmodum si esset albedo separata, & corpus sine colore, qui copularet albedinẽ corpori, licèt non faceret corpus, neque efficeret albedinem, causaret efficienter album, & eius actio terminaretur ad absolutum non ad relatiuum. Dico similiter, quòd si humanitas esset separata, & Deus copularet eam sibi, licèt non efficeret humanitatem, nec verò personam, esset causa efficiens, quòd Deus esset homo, & eius actio terminaretur ad absolutum, non ad relatiuum. *Ad tertiũ.* ¶ Ad tertium respondetur, quòd Deum esse hominem, neque est Deus absolutè, neque humanitas, neque tertia entitas distincta ab illis tanquã res a re, bene tamen formaliter. Quemadmodum Petrus, neque est anima, neq; corpus, neq; tertia entitas distincta ab illis tanquam res a re, bene tamen formaliter. Et quemadmodum non rectè sequitur, fit Petrus, ergo fit corpus, vel anima, ita nõ sequitur, factum est verbum esse hominem, ergo factum est verbum, vel humanitas. *Argumẽta contra superius dicta.* ¶ Sed contra hanc veritatem in duabus assertionibus constitutam, fiunt adhuc argumenta importuna. *Primum.* ¶ Primò, verbum esse hominem, est aliquid factum, vt dictum est, & esse factum est creatura, ergo verbum esse hominem est creatura, sed verbum esse hominem est verbum, ergo verbum est creatura, quod est hæreticum. *Secundũ.* ¶ Deinde terminus assumptionis est id, quod est assumptum & vnitum, vt planè constat, ergo si verbum esse hoĩem est terminus huius assumptionis, consequẽs est, verbum esse hoĩem, esse assumptum, & sic non sola humanitas est assumpta a verbo diuino, quod est dogma hæreticum. *Tertium.* Tertiò sequitur ex nostris assertionibus, q̃ aliqua res absoluta verè facta, & verè producta sit Deus, & ex consequenti creatura erit Deus. rectè sequatur patet. Nam Deus est hic homo, demonstrato Christo, & hic homo est factus, & productus per assumptionem, ergo Deus est aliqua res absoluta, quæ verè facta est, & producta. *Quartum.* ¶ Quartò, D. Thomas infra *D. Thom.* quæstione decimasexta, articulo primo, ad quartum manifestè docet, quòd hoc nomen homo dicitur de Deo ratione vnionis, quæ importat relationem, & ideò non sequitur regulam aliorum nominum, quæ dicuntur de Deo absolutè. Ecce Diuus Thom. expressè docet, quòd relatio vnionis est ratio, quare Deus homo dicatur, igitur terminus assumptionis, & incarnationis secundum *D. Thom.* D. Thom. relatiuum est, & non aliquid absolutum: & in articulo 6. ad [illegible] ad soluendum, quòd Deus sit homo sine sui mutatione expressè docet, quòd esse hominem conuenit Deo ratione vnionis, quæ relatio est, & ideo prædicatur de Deo ex tempore sine sui mutatione per mutationem humanæ naturæ. *Quin. arg.* ¶ Item si esse hominem est esse absolutum, & aduenit Deo ex tempore, ergo non est incommodum asserere, quòd esse relatiuũ reale adueniat Deo ex tempore, & ex cõsequenti Deus erit capax nouæ relationis realis. *Vltimum.* ¶ Vltimò, verbum esse hominem est effectus in rerum natura productus de nouo, ergo est opus totius Trinitatis. Probatur consequentia. Nam opera diuinitatis ad extra, sunt indiuisa & inseparabilia. *Cõfirmat.* ¶ Confirmatur hoc, nam assumptio significat actionem ad extrà, ergo cõuenit toti Trinitati & singulis personis.

Ad primũ. ¶ Ad hæc argumenta statim respondendum est. Ad primum, videtur negãda illa propositio, verbum esse hominem est verbum, quia verbum esse hominem est aliquid absolutum in compositione consistens, quod re vera factum est. Vel dicatur, & hæc est verior solutio, quã suprà iam indicauimus, q̃ licèt fieri hominem absolutè importet mutationem in subiecto acquirente naturam humanam videlicet in materia, verum personam aliquam fieri hoĩem non importat mutationem in persona assumente naturam humanam. Et ratio diuersitatis est. Nam subiectum,

iectum, quod fit homo per sui transmutationem acquirit esse humanum, sed persona quæ fit homo ea eo duntaxat fit homo quoniam suam subsistentiam tribuit naturæ humanæ, tribuere vero suam personalitatem naturæ humanæ non est creari, aut mutari, sed subsistere nunc primo in illa. Et per hoc persona diuina acquisiuit esse substantiale naturæ humanæ, non esse relatiuum, & factus est substantialiter homo, & Deus ipse est subiectum huius admirabilis factionis, id est, personationis. Hoc enim fieri nihil aliud est, quàm personare modo naturā humanam. Ex hac doctrina facilè patet, quomodo hoc fieri non est mutari, neque creari. Rursus patet quemadmodum mutatio, quæ in hac factione inuenitur, tenet se ex parte humanitatis non ex parte deitatis, atque adeò patet solutio argumēti, nam dicendum est, quòd factum isto pacto, non est creatum, prout amplius explicabitur in solutione ad tertium.

Ad secdm.

¶ Ad secundum concedendum est verbum esse hominem, esse terminum huius assumptionis. Et cum infertur, ergo est assumptum, negatur cōsequentia, sed factum sequitur, quòd est factum per actionem quam significat assumptio. Vnde concedo, quòd ex assumptione humanitatis resultauit verbum esse hominem, sed non est assumptum, sed humanitas tantum.

Ad tertiū.

¶ Ad tertium argumentum dicendum est, indubiè esse tenendum, quòd Deus factus est hic homo, & Christus. Et enim dicitur in argumento, quòd omne factum est creatura, intelligendum est de eo, quod fit simpliciter, & quamuis fieri hominem sit simpliciter fieri, in his omnibus in quibus humanitas incipit esse cum supposito de nouo creato, Deus tamen dicitur fieri homo, eo quòd natura humana incipit esse in supposito diuino, quòd erat ab æterno. Et ideo Deum fieri hominem, non est Deum fieri simpliciter. Et sicut non rectè sequitur, Petrus nunc est factus albus, ergo nunc est factus, sic non rectè sequitur, verbum factum est caro, ergo verbum est factum. Sed neque concedendum est, quòd iste homo, vel Christus factus est simpliciter. Nā hoc quod est, iste homo, vel Christus ab æterno fuit Deus, ergo nō fuit simpliciter factus. Concedendum tamen est, quòd factus est iste homo, vel Christus, vt amplius explicatur q. 16.

Ad quartū

¶ Ad quartum respondetur, quòd Deus est homo ratione vnionis fundamentalis, quia nimirum natura diuina & humana habēt idem esse, & hæc vnio fundamentalis habet quandā proprietatem relatiuorum, nam aduenit Deo sine sui mutatione.

Ad quintū

¶ Ad quintum respondetur, non consistere similitudinem. Nam si hæc vnio realis, vel relatio realis adueniret Deo ex tempore, & ens reale, & accidentale adueniret Deo in tempore. Quomodo autem Deus acquirat esse substantiale humanæ naturæ sine sui mutatione iam supra explicatum est.

Ad vltimū

¶ Ad vltimum respondetur, quòd Deum fieri hominem non est fieri simpliciter, neque causari. Nam si in hac re esset causalitas, esset communis toti Trinitati, causalitas enim ad extra est communis toti Trinitati, sed est personare, & terminare naturam humanam, & dare illi propriam subsistentiam, quod tantum conuenit filio. Et quod terminare non sit agere patet. Nā vnum relatiuum terminat alterum, & tamen non causat illud, & centrum terminat motum lapidis cum nihil agat, & punctus terminat lineam, & illam nō causat. Vel dicendum, quòd quicquid actionis inuenitur in mysterio incarnationis, cōpetit toti Trinitati, & singulis personis. Cæterum subsistere in natura humana tantum conuenit filio.

Dubiū de termino a quo huius assumptionis.

¶ Est aliud dubium, quis sit terminus à quo huius admirabilis assumptionis? Caietanus in hoc articulo pro euidenti habet, quòd humanitas est terminus a quo.

Caieta.

Et suadetur hæc opinio tribus argumentis.

Primum argum.

¶ Primo. Nam Diuus Thomas pro certo habet in articulo, quòd humanitas est terminus, & nō est terminus ad quem, nam indubiè terminus ad quem est verbum esse hominem, ergo est terminus à quo.

Secūdum.

¶ Secundo. Terminus à quo in omni mutatione debet præcedere, sed in hac assumptione nihil præcedit nisi persona diuina, & humanitas, sed persona diuina non est terminus à quo, ergo humanitas.

Tertium.

¶ Tertiò. Tria possumus contemplari in hac assumptione, quæ possunt habere rationem termini à quo; primū personalitas propria, quæ secūdum ordinem naturæ erat debita humanitati; Secundum negatio personalitatis diuinæ, quę erat in naturā humana, & propterea tracta fuit ad personalitatem diuinam: Tertium est ipsa humanitas. Sed primum non potest esse terminus à quo. Nam terminus à quo præcedit, hæc personalitas non præcedit, ergo, Deinde in omni mutatione subiectum prius est in termino à quo, quam sub termino ad quem, sed humanitas nunquam fuit sub propria personalitate. Rursus, secundum non potest esse terminus a quo; nam terminus à quo assumptionis est aliquid positiuum, quod patet ex eius definitione. Assumptio enim est ab alio ad se sumptio, restat ergo ꝙ humanitas sit terminus à quo in hac admirabili assumptione.

Ad arg. cōtra solam Caiet.

Hanc tamen sententiam Caiet. improbant viri docti his argumentis. Primo, subiectum mutationis non est terminus à quo, sed humanitas est subiectum assumptionis, ipsa enim est quæ assumitur, ergo non est terminus a quo. Secundo, humanitas habet rationem termini ad quem, ergo nō est terminus à quo. Probant antecedens: Nam humanitas assumitur, & eleuatur, vt subsistat subsistentia diuina. Tertiò, terminus à quo in omni mutatione deseritur, & acquiritur terminus ad quem, sed humanitas in assumptione non deseritur, quin potius acquiritur, ergo. Vltimò, terminus à quo est forma contraria, & opposita illi formæ, quæ acquiritur in termino ad quem, sed humanitas non est opposita forma illi termino, qui ex assumptione resultat. Nam resultat Deum hominem esse. ¶ Sic ergo cōfutata opinione Caietani dicūt viri docti, ꝙ personalitas propria, quæ est debita naturæ humanæ, secundum conditionem naturæ, & quæ re vera inesset, si non præueniretur à personalitate diuina, est terminus à quo in hac assumptione diuina. Et probant duplici argumento. In primis assumptio est ab alio ad se sumptio, in qua definitione illa dictio, ab, designat terminum à quo, sicut illa dictio, ad, designat terminum ad quem, sed ita est, quòd natura humana à sua personalitate, quæ debebat illi inesse tracta est ad personalitatem diuinam, & ab illa est præuenta, ergo illa personalitas est terminus à quo huius admirabilis tractionis. Secundo terminus à quo, & terminus ad quē in omni mutatione sunt oppositi, & in assumptione sunt oppositi contrariè, & positiuè, vt iam expositum est, sed illa personalitas propria, quæ debebat inesse, est opposita ad personalitatem diuinam, ergo illa est terminus à quo huius admirabilis assumptionis. Quòd si obijciatur, quod hæc propria personalitas nunquam fuit, ergo non potuit esse terminus à quo. Respondetur, ꝙ licèt nunquā fuerit, quia tamen debebatur naturæ humanæ secundum conditionem naturę, hoc satis fuerit, vt dicatur terminus à quo. Nam si Deus produceret pisces super aridam, possent aliquo modo dici assumptos esse ex aquis ad superficiem terræ, non quòd aliquando fuerint sub aquis, sed quoniam iste est locus suæ naturæ debitus, & consentaneus. Eadem forma locutionis dicūt Theologi satis piè, ꝙ beatissima Maria fuit redempta, & liberata à peccato originali, non quidem ꝙ habuerit peccatum originale, sed ꝙ fuit præuenta ne haberet illud. Sed hæc sentētia parum mihi videtur differre à sententia Caietani. Nam Caietanus habet istum sensum, quòd humanitas ex sua natura tendens ad propriam personalitatem, tracta est ad personalitatem diuinam, & in hoc sensu dicit ꝙ est terminus à quo. ¶ Vltimum dubium est, de differētia inter vnionem, & assumptionem, vtrùm sit realis vel rationis? in cuius expositione sit prima conclusio. ¶ Vnio, actio, & passio, seu motus est eadem res cum assumptione, distinguuntur tamen formali ratione. 1. Conclu. Prima pars huius cōclusionis manifesta est. Secūda vero probatur. Vnio quomodocunque sumatur importat ordinem transcendentalem ad totam Trinitatem, quæ re vera est huius vnionis principium, assumptio vero solum importat ordinē ad filij personam, quæ sola assumit naturam, ergo saltim formaliter distinguuntur. Hinc sequitur decepeum fuisse dominum Caietanum, imò cautè legendum esse in hoc articulo dubio quarto, dum asserit, ꝙ assumptio passiua significat relationem causalitatis passiuæ, qua huma- Caieta.

na

na natura elevata est à tota Trinitate: intelligēdus est siquidem Caietanus de relatione transcendentali: sed falsum dicit dum inquit, ꝙ ista relatio est ad totam Trinitatē. Etenim humana natura in qua est assumptio passiua, à sola filij persona assumpta est. Ex quo tale colligitur argumentum, ꝙ assumptio actio est à sola filij persona, assumptio passio ad solam filij personam importat habitudinē. Deinde probatur eadem pars. Vnio etiam si accipiatur pro mutatione, habet pro termino à quo aliquid negatiuum. Est enim mutatio à non vnito in vnitum, cæterùm assumptio qua ratione mutatio est, habet pro termino a quo aliquid positiuū. Itaque terminus a quo mutationis, quæ est vnio, est negatio personalitatis diuinæ a natura humana, at terminus à quo assumptionis est personalitas propria ipsius naturæ assumptæ ¶ Secunda conclusio, vnio pro relatione licèt sit eadem res cum assumptione distinguuntur tamen genere eo, ꝙ ad varia pertinēt prædicamenta. ¶ Tertia conclusio. Vnio si sumatur pro actione, vel passione, vel motu, & similiter assumptio sola ratione distinguuntur ab incarnatione, & humanatione, humanatio vero & incarnatio nulla ratione distinguuntur, quia caro, vt ostendimus in superioribus, idem pollet in præsentia, ꝙ homo. Hæc conclusio ostenditur à Diuo Thoma in hoc articulo ad tertium, & ex ijs, quæ dicta sunt manifestè probatur.

2. Conclu.

3. Conclu.

ARTICVLVS NONVS.

Vtrùm vnio duarum naturarum in Christo sit maxima vnionum?

15 3.di.5.q.1. art.1.q.1. & 4. cōtra gent. cap.41.

AD nonum sic proceditur. Videtur quòd vnio duarum naturarum in Christo non sit maxima vnionum. Vnitum enim deficit in ratione vnitatis ab eo, quod est vnum: eo quod vnitum dicitur per participationem, vnum autē per essentiam: Sed in rebus creatis aliquid dicitur simpliciter esse vnum: sicut præcipuè patet de vnitate ipsa, quæ est principium numeri. Ergo huiusmodi vnio, de qua loquimur, non importat maximam vnitatem.

¶ 2. Præterea, Quantò ea, quæ vniuntur, magis distant; tantò minor est vnio: Sed ea quæ secundum hanc vnionem vniuntur, maximè distant, scilicet natura diuina & humana: distant enim in infinitum. Ergo huiusmodi est minima vnio.

¶ 3. Præterea, Per vnionē fit aliquid vnum: Sed ex vnione animæ & corporis in nobis fit aliquid vnum in persona & natura; ex vnione autem diuinæ & humanæ naturæ fit aliquid vnum solū in persona. Ergo maior est unio animæ ad corpus, ꝙ diuinæ naturæ ad humanam: Et sic unio de qua loquimur, non importat maximam unitatem.

Sed contra est, quòd Augustinus dicit primo de Tri.* ꝙ homo potius est in Filio Dei, quàm Filius in Patre: Filius autem est in Patre per unitatē essentiæ, homo uero est in Filio per unionem incarnationis. Ergo maior est unio incarnationis, quàm unitas diuinæ essentiæ, quæ tamen est maxima unionum. Et sic per consequens unio Incarnationis importat maximam unitatem.

*lib.1.cap. 10 ante medium to.3.

Respōdeo dicēdum, ꝙ vnio importat coniunctionem aliquorum in aliquo vno. Potest ergo vnio incarnationis dupliciter accipi. Vno modo, ex parte eorum, quæ coniunguntur: Alio modo ex parte eius, in quo coniunguntur. Et ex hac parte, huiusmodi vnio habet præeminentiam inter alias vniones: nam vnitas personæ diuinæ, in qua vniuntur duæ naturæ, est maxima. Non autem habet præeminentiam ex parte eorum, quæ coniunguntur.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ vnitas diuinæ personæ est maior, quàm vnitas numeralis, quæ scilicet est principiū numeri. Nam vnitas diuinæ personæ, est vnitas increata, per se subsistens, non recepta in aliquo per participationem. Est etiā in se cōpleta, habens in se quicquid pertinet ad rationem vnitatis: & ideo non competit sibi ratio partis, sicut vnitati numerali, quę est pars numeri, & quæ participatur in rebus numeratis. Et ideo quantum ad hoc, unio incarnationis præeminet unitati numerali, ratione scilicet unitatis diuinæ personæ, non autem ratione naturę humanę, quę non est ipsa unitas diuinæ psonæ, sed est ei unita.

Ad secundum dicendum, ꝙ ratio illa procedit ex parte coniunctorum: non autem ex parte personæ, in qua est facta unio.

Ad tertium dicendum, ꝙ unitas diuinæ personæ est maior unitas, quàm sit unitas & personę & naturæ in nobis. Et ideo unio Incarnationis est maior, quàm unio animæ & corporis in nobis.

Quia uerò illud quod in cōtrarium obijcitur, falsum supponit, scilicet ꝙ maior sit unio Incarnationis quàm unitas personarum diuinarum in essentia: dicendum est ad autoritatem Aug.* ꝙ humana natura non est magis in filio Dei, quàm filius Dei in Patre, sed multò minus: Sed ipse homo quantum ad aliquid, est in Filio magis, quàm Filius in Patre: inquantum scilicet idem supponitur in hoc quod dico homo, prout sumitur pro Christo, & in hoc quod dico, filius Dei: non autem est idem suppositum Patris & Filij.

* posita in aug. sed cōtra.

SVMMA TEXTVS.

PRima conclusio. Vnio ex parte personæ in qua duæ naturæ copulantur est maxima vnionū. Hanc ostendit D. Thomas in primis autoritate Augustini 1. de Trinitate ubi dicit, ꝙ homo potius est in filio Dei, quam filius in patre, filius autem est in patre per unitatem essentiæ, unio vero est in filio per vnionem incarnationis, ergo maior est inter omnes vniones unio incarnationis: siquidem excedit vnitatem essentiæ. Secundò, vnitas maxima est vnitas personæ, sed vnio duarum naturarum est in persona maximè vna, ergo est maxima unionum. 1. Conclu.

¶ Secunda conclusio. Hæc vnio ex parte rerum quæ vniuntur non est maxima vnionum. Hæc conclusio non indiget probatione. ¶ Tertia conclusio in fine articuli. Vnio diuinarum personarum in essentia, est maxima vnionum simpliciter, licèt secundum quid vnio incarnationis sit maior.

2. Conclu.

3. Conclu.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo sciendum est, ꝙ hic non loquitur D. Thom. de vnione, quæ est relatio, sed de vnione, quæ est coniunctio aliquorum in aliquo vno. Patet hoc, nam

Diuus

Diuus Thomas in initio articuli sic scribit, vnio importat coniunctionem aliquorum in aliquo vno. Idem patet euidēti ratione. Nam si sermo esset de relatione vnionis, vana esset, & ridicula quæstio: nam relatio nō est maxima, nisi ratione fundamenti. Ideo enim vnio materiæ & formæ est maior, quam substantiæ & accidentis, quia fundamentum est magis indiuisum. Secundo notandum est, ꝙ hæc cōiunctio de qua loquimur est aliquid factum in natura rerum. Nam hæc coniunctio non est æterna, nec naturalis, sed temporalis facta per gratiam, sumendo gratiā pro gratuita Dei volūtate. Quæritur ergo vtrùm hæc coniunctio in tempore facta sit maxima vnionum? & pro parte negatiua sunt optima argumenta.

Prim. arg.

¶ In primis est argumentum contra definitionem D. Tho. nam coniunctio non solum expendenda est ex parte personæ in qua fit coniunctio, aut vero ex parte vnitorum, sed præcipuè ex parte ipsius coniunctionis, ergo distinctio D. Tho. est insufficiens. & sic ruit eius doctrina. Explicatur antecedens. Nam in coniunctione corporis & animæ in Petro tria sunt consideranda, scilicet, persona Petri, partes quæ vniuntur, & ipsa coniunctio.

Secūdum.

¶ Ex hoc secundum argumentum elicitur cōtra doctrinam D. Tho. Nam multa accidentia vniuntur in persona Christi quæ est maxime vna, & vnio ista non est maxima vnio, ergo hæc ratio D. Tho. nulla est. Explicatur hoc euidentius, nam vnitas creaturarum inter se non est maxima vnitas quamuis conueniant in vno Deo, rectore, & gubernatore, qui est maximè vnus. ¶ Tertiò, vnitas personæ filij Dei tam una est, & indiuisibilis, quam vnitas essentiæ diuinæ, ergo si ratio D. Thom. aliquid probat, probat subinde ꝙ hæc vnio sit tanta, quanta est diuinarum personarum vnio in essentia diuina, quod negat D. Tho. ad finem articuli.

Vltimum.

¶ Vltimum argumentum, illa est maior vnio in qua extrema magis, & intimius efficiuntur, vel efficiunt vnū, sed in vnione materiæ & formæ extrema magis, & intimius efficiunt, vel efficiūtur vnum: siquidem sunt vnum in essentia & persona, ergo ista vnio màior est.

Cōfirmat.

¶ Confirmatur, nam materia & forma sic intime vniuntur, vt vna ab alia separari non valeat, at deitas potest ab humanitate separari, ergo illa vnio maior est. Probatur consequentia. Nam inseparabilitas maximè pertinet ad vnitatem, & indiuisionem.

Durādus.

¶ Propter hæc argumenta Durand. in 3 dist. 5. q. 3. tenet ꝙ ex intrinseca ratione vnionis multæ aliæ vniones sunt maiores quàm vnio duarum naturarum in persona uerbi, hæc autem vnio dicitur à sanctis maxima propter dignitatem, & excellētiam, quoniam ex vnione humanitatis ad verbum eleuata est humanitas ad tantam dignitatem, ut homo sit Deus, & ècōtra.

Scotus.

Scotus in 3. d. 6. q. 1. tenet cum Durando, & in d. 2. q. 1. latius de hac re disputans scripsit, ꝙ quantum ad actum primum, scilicet, quantum ad esse, perfectior est unio hypostatica, quàm unio beatifica, quia melius est hominem esse Deum, quàm frui diuina uisione, sed quantum ad actum secundum, id est, quantum ad operationem perfectior est unio beatifica.

1. Conclu. — Explicat uira sit maior unio hypostatica an unio per uisionem beatificam.

Et tandem docet, ꝙ istæ uniones non possunt inter se computari, quoniam sunt diuersarum rationum: suadetur hæc sentētia. Nam animæ Christi eligibilius est uniri Deo per uisionem & amorem beatificum quàm per unionem hypostaticam, ergo illa unio perfectior est. Explicatur hoc, nā si daretur optio, utrum uellet magis carere diuina uisione, & diuino amore, quā unione hypostatica, eligeret certè unione hypostatica carere. Rursus explicatur, quia si daretur optio inter hæc duo, utrùm uellet potius carere unione hypostatica, an deserere Dei amicitiam, certè eligeret primū, ergo unio beatifica perfectior est.

2. Conclu. — D. Thom.

3. Conclu.

D. Thom. in hoc articulo ex sententijs patrum colligit unionem duarum naturarum in Christo esse maximam. Idque probat in primis autoritate Augustini 1. de Trinit. cap. 10. hoc ipsum docet D. Bernardus lib. 5. de consideratione parum post medium sub his uerbis. Arcem tenet unitas Trinitatis in qua tres personæ sunt una substantia, secundo loco illa præcellit in qua è diuerso tres substantiæ sunt una in Christo persona. Et merito hoc dicitur: nā ex hac unione resultat una persona plus una quàm esse resultans quacunque unione.

August. — Bernard.

Certè in mysterio dominicæ incarnationis tanta est unio inter Deum & hominem, quòd nō solum est unio amoris, & coniunctio amicitiæ, sed vnitas personalis, vt Deus sit homo, & homo Deus. Nihil, inquit D. Bernardus, est sublimius Deo, nihil vilius limo, ex quo homo formatus est, sed tanta humilitate descendit Deus ad limum, & tāta dignitate eleuauit limum ad Deum, vt omnia, quæ operatur Deus dicatur facere homo, & omnia quæ patitur homo Deus dicatur pati. Notissima est illa sententia Auerrois, ꝙ ex intellectu & intelligibili fit magis vnum, quàm ex materia & forma, quoniam intellectus in actu est intelligibile in actu, sed in hac vnione admirabili Deus est homo, & homo Deus, ergo tenet primas inter omnes vniones.

Auerrois.

Sed ex alio capite demonstratur eadem veritas. Nam etiam intercedente morte hæc vnio intercidi non potuit. Separatis enim carne & anima, quorum coniunctio erat naturalis, in morte Christi semper diuinitas mansit vnita carni, & animæ, nam verum est illud Theologorum prouerbium. Quod Deus semel assumpsit nunquam dimisit. Tandem sic argumentor in huius rei confirmationem. Natura diuina & humana in Christo vniuntur in una persona filij Dei substantialiter, & non accidentaliter sicut accidentia uniuntur in persona Christi. Rursus uniuntur substantialiter non sicut partes, ut pes, & manus, sed sicut naturæ perfectæ, & integræ seclusa omni imperfectione partium. Tandem uniuntur in unitate personæ simplicissima, & indiuisibili, ergo est unio maxima inter omnes uniones.

Ad primū argum. — Caieta.

¶ Ad argumenta in principio respondetur, ad primum, his dominus Caietanus respondet sed obscurè, meo tamen iudicio res est perfacilis. Vnde dico primo, ꝙ quādo D. Tho. hic distinguit coniunctionem in duo membra, non facit distinctionem generis in species, sed explicat distinctionem per causas coniunctionis, vt si diceremus albedo alia prouenit ex accidenti, alia prouenit ex naturali proprietate: dico similiter in nostro proposito, ꝙ coniunctio ipsa secundum se in præsentia consideratur, & ideo non potuit esse membrum distinctionis, sed explicatur ex suis causis. Sensus itaq; est, ꝙ ipsa coniunctio consideratur causari dupliciter, vel ex parte rerum, quæ coniunguntur, quæ se habent veluti res materiales in ipsa cōiunctione, vel ex parte rei, in qua copulantur, quæ se habet veluti formale coniunctionis. Secundo, dico ꝙ ipsæ res, quæ copulantur, non considerantur absolutè quasi non habeant ordinem inter se, sed vt habent ordinem inter se. Similiter illud in quo copulantur non est considerandum secundum se, sed prout in illo res diuersæ copulantur in vnitate personæ, subsistentiæ. Ex hac doctrina, si rectè consideratur, patet solutio omnium argumentorum. Nam ad primum iam satis constat, quomodo D. Tho. demonstrauit ipsam coniunctionem ex suis causis.

Ad secūdum.

¶ Ad secundum, cum sua confirmatione ex eadem doctrina patet solutio. Nam dicendum est, ꝙ vnio accidentium in persona Christi non est maxima, tum quoniam nō vniuntur immediatè, sed mediatè, tum, quoniam eorum vnio est accidentalis, vnio verò humanitatis est substantialis. Vltimò quoniam accidentia in Christo habent suas proprias inexistentias. Humanitas verò, & deitas subsistunt eadem diuina subsistentia.

Ad confir.

¶ Ad confirmationem respondetur, ꝙ licèt Deus qui regit vniuersa sit maximè vnus, non sequitur quòd creaturæ maxima vnione in illo cōiungantur, Quoniam Deus non confert creaturis illā suam summam vnitatem, quam soli humanitati communicat.

Ad tertiū.

¶ Ad tertium negatur consequentia. Nam essentia diuina est qualibet persona cui vnitur, sed humana natura non est persona cui unitur. Deinde essentia diuina est simplicior uerbo incarnato. Nam uerbū incarnatum post unionem est persona composita, ut dictum est articulo 4. Deinde personæ diuinæ secundum quòd vnitur in essentia diuina sunt ens quoddam maximum, & perfectissimum, ergo sunt vnum maximum, & perfectissimū. Patet quia unitas est passio entis nihil reale addens supra ens.

Ad quartū.

¶ Ad quartum neganda est maior. Nam unitas Trinitatis est maxima unitas, at diuinæ pſonæ neque efficiūt, nec efficiuntur unum, sed satis est, quòd sint unū in se uel

in

in aliquo tertio. Secundò respondetur, argumentum Durandi tantum probare, quòd vnio materiæ & formæ sit maior extensiuè, nam ex ea resultat vnitas essentiæ & personæ, cæterum non probat, quòd sit maior intensiuè. Aliqui dicunt quòd hæc est maxima vnio naturarũ perfectarum, & completarum. Nam ea propriè dicuntur vniri, quæ possunt esse separata. ¶ Ad argumenta, quæ fecimus in fauorem Scoti. In primis dicendum est, quòd est eligibilius animæ Christi vniri verbo hypostaticè, quàm vniri per amorem, aut per visionem beatificam, nam melius est Deum esse hominem, quàm frui visione beatifica. Maximè quòd ex vnione hypostatica naturali consequentia sequitur vnio beatifica. Secundò responde tur, non esse dubium quin anima Christi eligeret potius carere vnione hypostatica, quàm deserere Dei amicitiã, & Deum offendere. Sed hoc non prouenit ex eo, ꝙ vnio per amicitiam sit melior, quàm unio hypostatica, sed ex eo quòd diuina amicitia non potest perdi, aut offendi sine peccato, quod nulla ratione committendum est. Sicut anima Christi eligeret potius carere vnione hypostatica, & annihilari, quàm peccare venialiter, & dicere mendacium, ex hoc tamen non infertur, quòd dicere veritatem sit melius, quam Deum esse hominem.

Ad argumẽta in fauorẽ Scoti.

ARTICVLVS DECIMVS.

Vtrùm vnio duarum naturarum in Christo sit facta per gratiam.

16 AD decimum sic proceditur. Videtur ꝙ vnio incarnationis non sit facta ꝑ gratiam. Gratia enim est accidens quoddam: ut in secunda parte habitum est.* Sed humanæ naturæ unio ad diuinam, non est facta per accidens: ut suprà ostensum est.† Ergo videtur quòd vnio incarnationis non sit facta per gratiam.

Inf. q. 6. ar. 6. Et veri: q. 29. ar. 2. Et 3. d. 13. q. 3. art. 1. P 2. q. 110. ar. 2. & 3. Ar. 6. huius quæst.

¶ 2. Præterea, Gratiæ subiectum est anima: Sed sicut dicitur Colo. 2. in Christo inhabitauit omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, ergo videtur ꝙ illa vnio non sit facta per gratiam.

¶ 3. Præterea, Quilibet Sanctus Deo vnitur per gratiam. Si igitur vnio Incarnationis fuit per gratiam, uidetur quòd non aliter dicatur Christus esse Deus, quàm alij Sancti homines.

Sed contra est, ꝙ Augustin. dicit in lib. 2. de Prædest.* Sanctorum, Ea gratia fit ab initio fidei suę homo quicunque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus: Sed homo ille factus est Christus per unionem ad diuinam naturam. Ergo unio illa fuit per gratiam.

c. 15. aute med. to. 7.

Respondeo dicẽdum, ꝙ sicut in secunda parte dictum est,* gratia dupliciter dicitur. Vno modo ipsa voluntas Dei gratis aliquid dantis: Alio modo ipsum gratuitum donum Dei. Indiget autẽ humana natura gratuita Dei volũtate ad hoc, ꝙ eleuetur in Deum, cùm hoc sit supra facultatẽ suæ naturæ: eleuatͬ aũt humana natura in Deũ dupliciter. Vno modo per operationem, qua scilicet Sancti cognoscunt & amant Deum. Alio modo per esse personale. Qui quidem modus est singularis Christo: in quo humana natura assumpta est ad hoc, quod sit in persona filij Dei. Manifestum est autem quòd ad perfectionem operationis requiritur ꝙ potentia sit perfecta per habitũ: sed ꝙ natura habeat esse in supposito suo, non fit mediante aliquo habitu.

3. di. 13. q. 3. art. 1. P. 1. q. 110. ar. 1.

Sic ergo dicẽdum est, ꝙ si gratia accipiatur ipsa Dei uoluntas gratis aliquid faciens, uel gratum seu acceptum aliquem habens, unio Incarnationis facta est per gratiam: sicut & vnio Sanctorũ ad Deum per cognitionem & amorem: Si uerò gratia dicatur ipsum gratuitum Dei donum, sic ipsum, quod est, humanam naturam esse unitam personæ diuinę, potest dici quędam gratia, inquãtum nullis præcedentibus meritis hoc est factũ, non antem ita quod sit aliqua gratia habitualis, qua mediante talis vnio fiat.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ gratia, quę est accidens, est quædam similitudo diuinitatis participata in homine. Per Incarnationem autem, humana natura non dicitur participasse similitudinẽm aliquam diuinæ naturæ, sed dicitur esse cõiuncta ipsi diuinæ naturæ in persona filij: Maius autem est ipsa res, quàm similitudo eius participata.

Ad secundum dicendum, ꝙ gratia habitualis est solum in anima: Sed gratia, id est, gratuitum Dei donum, quod est vniri diuinæ personæ, pertinet ad totam naturam humanam, quæ cõponitͬ ex anima & corpore. Et per hunc modum dicitͬ plenitudo diuinitatis in Christo corporaliter habitasse; quia est vnita diuina natura non solũ animæ, sed etiam corpori: Quamuis etiam possit dici, ꝙ dicitur habitasse in Christo corporaliter, id est non umbraliter, sicut habitauit in sacramentis veteris legis, de quibus ibidem subditur, ꝙ sunt vmbra futurorum, corpus autem est Christus, ꝓut scilicet corpus contra vmbram diuiditur. Dicunt etiam quidam, q̃d diuinitas dicitur in Christo habitasse corporaliter, id est, tribus modis, sicut corpus habet tres dimensiones. Vno modo, ꝑ essentiam, præsentiam, & potentiam: sicut in cæteris creaturis: Alio modo, per gratiam, gratum facientem: sicut in Sanctis; Tertio modo, per unionem personalem: quod est proprium sibi.

3. d. 4. q. 3. art. 2. & q. 2. Et col. 2. lc. 2, co. 3.

Vnde patet responsio ad tertium: quia scilicet vnio Incarnationis non est facta solùm per gratiam habitualem, sicut alij sancti uniuntur Deo, sed secundum subsistentiam siue personam.

SVMMA TEXTVS.

PRima conclusio. Si gratia accipiatur pro gratuita Dei voluntate, hæc vnio est facta per gratiam. Hanc conclusionem probat in primis Diuus Thomas ex Diuo Augustino, libro de prædestinatione sanctorum. Deinde unio sanctorum ad Deum per coniunctionem & amorem est ex gratuita Dei voluntate, ergò multò magis unio humanitatis ad uerbũ, quæ maior & excellentior est, erit ex gratuita Dei uoluntate. ¶ Secunda conclusio, si gratia sumatur pro gratuito Dei beneficio, hæc unio est maxima gratia. Probatur, Hæc unio non est facta aliquibus meritis præcedentibus, sed ex sola Dei uoluntate, ergo est gratuitum Dei beneficium. ¶ Tertia conclusio, hæc unio non fit mediante gratia habituali. Probatur, omnis gratia habitualis Christi, imò quælibet accidentalis

1. Conclu. August. 2. Conclu. 3. Conclu.

cidentalis perfectio supponit esse personale ipsius Christi ergo nulla gratia habitualis est media ad hoc, vt esse diuinum communicetur humanitati, in quo consistit ratio vnionis.

EXPOSITIO ARTICVLI.

CONclusiones huius articuli ità perspicuè explicantur à D. Thom, vt nihil fere superaddendum sit: Verumtamen circa primam conclusionem notare oportet, ꝙ gratuita voluntas accipitur in præsentia, non tantum pro voluntate libera, & indifferenti ad vtrumlibet, verum etiam pro voluntate omnino liberali, quæ non respicit debitum iustitiæ siue in merito, siue in natura. Etenim contra has causas distinguitur gratia, & gratuita voluntas in hoc articulo, vt patebit in sequentibus. Nam voluntas Dei, qua coronat nostra merita non dicitur gratuita, vt hic accipitur, neque voluntas, qua res naturales in suo esse conseruantur, quia talis voluntas debita est secundum naturæ ordinem, & censeretur miraculum non concurrere ad rerum conseruationem. Et in hoc sensu prima conclusio huius articuli est certa secundum fidem, vt patet ex iis, quæ quæstione præcedenti dicta sunt. Videndus est etiam D. August. lib. 2. de prædest. sanctorum cap. 13. & 15. de Trinitate cap. 19. Circa secundam conclusionem nota, donum Dei gratuitum dici illud, ꝙ ex Dei voluntate impéditur, & donatur, siue illud sit creatum, siue increatum, siue actus, siue auxilium Dei. Et de rebus creatis nulli est dubium, quin ex dono Dei gratuito deriuentur. De dono vero increato probatur. Quoniam ipsa Spiritus sancti persona donata est Apostolis, imò cuilibet iusto, in sua iustificatione donatur, iuxta illud Ioan. 14. Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, & Roma. 5. charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Legendus est D. Leo Papa in sermone in festo Penthecost. vbi ostendit, ꝙ Spiritus sanctus datur non solum secundum virtutem, & operationem, sed etiam secundum præsentiam maiestatis. Legatur etiam D. Augu 15. de Trini. ca. 26. & tract. 74 in Ioann. & D. Thom. 1. p. q. 38. vbi explicat personale ac proprium nomen Spiritus sancti, esse donum. Item persona ipsa filii dicitur nobis data. Esaiæ 9. & Ioann. 3. sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Secunda igitur conclusio D Thom. sic explicata est secundum fidem asserenda, siquidem eximium, & excellens donum fuit, ꝙ humana natura in diuinam hypostasim eleuaretur. Verùm uero hoc donum fuerit creatum uel increatum non satis constat apud Theologos, nobis uidetur creatum, & increatum dici posse. Sic enim loquitur D. Tho. sæpius. Nam in hoc articulo in solutione ad primum censet increatum fuisse. Nam inquit per incarnationem, humana natura non dicitur participasse similitudinem aliquam diuinæ naturæ, sed natura dicitur coniuncta ipsi diuinæ naturæ in persona filii. Maius autem est ipsa res (hoc est, diuina natura in persona filii) quam similitudo eius participata, & infrà q. 6. artic. 6. inquit gratia unionis est esse personale, quod gratis diuinitus datur humanæ naturæ in persona verbi. Quandoque vero D. Thom dicit, hoc donum esse creatum, & factum, vt in prima conclusione huius articuli, & infra artic. 12. ad 3. argumentum. Cuius rei ratio hæc est, quoniam vnio, vt ostendimus supra importat multa, quorum aliqua sunt creata, aliqua vero non. Relatio realis, quæ consurgit ex hac vnione, & ratio fundandi talem relationem creata sunt. Terminus vero huius actionis vniendi, & ipsius vnionis principium increatum est, vt latè ostensum est supra articu. 7. & videbimus amplius cum Caietano infra q. 7. ar. vltimo. Circa tertiã conclusionem obseruandum est, esse certum secundum fidẽ Catholicam, ꝙ vnio ista non est facta per solam gratiam habitualem secũdum quem modum omnes sancti vniuntur Deo. Iuxta illud 1. Corint. 6. Qui adhæret Deo unus spiritus est cum eo. Ratio huius est, quia talis unio non est substantialis sed accidentalis, imò huiusmodi unionem introduxit Nestorius. Verùm uero gratia habitualis sit dispositio, per quam natura humana sit disposita ad unionem hypostaticam disputabitur infra. q. 6. ar. 6.

D. August.
Ioann. 14.
Rom. 5.
Leo Papa.
D. August.
D. Thom.
Esa. 9.
Ioan. 3.
Deum esse hominẽ. Vtrum sit beneficiũ creatũ an increatũ.

ARTICVLVS VNDECIMVS.

Vtrùm vnionem Verbi incarnati aliqua merita præcesserint.

AD vndecimum sic proceditur. Videtur ꝙ vnio Incarnationis fuerit aliqua merita subsecuta: Quia sup illud Psal. 32. Fiat misericordia tua super nos, quemadmodum, &c. dicit glos.* Hic insinuatur desiderium Prophetæ de Incarnatione, & meritum impletionis. Ergo incarnatio cadit sub merito.

¶ 2. Preterea. Quicunque meretur aliquid, meretur, illud, sine quo illud haberi non potest: Sed antiqui Patres merebantur vitam æternam, ad quã peruenire non poterant, nisi per Incarnationem. dicit enim Greg.* i li. 13. mor. Hi qui ante Christi aduẽtum in hunc mundum venerunt, quãtamlibet iustitiæ virtutẽ haberent, ex corporibus educti, in sinum cęlestis patrię statim recipi nullo modo poterant: quia nondum ille venerat, qui iustorum animas in perpetua sede collocaret. Ergo videtur ꝙ meruerint Incarnationem.

¶ 3. Præterea, De * beata Virgine cantatur, ꝙ Dominum omnium meruit portare. Quod quidem factum est per Incarnationem. Ergo Incarnatio cadit sub merito.

Sed cõtra est, quod Augustinus dicit in libro.* de Prædestin. Sanctorum. Quisquis in capite nostro præcedẽtia merita singularis illius generationis inuenerit, ipse in nobis præcedentia merita multiplicatę regenerationis inquirat: Sed nulla merita præcesserunt regenerationem nostram: secundum illud ad Titum 3. Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos; sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. Ergo nec illam Christi generationem aliqua merita præcesserunt.

Respondeo dicendum, ꝙ quantum ad ipsum Christũ, manifestũ est * ex præmissis, ꝙ nulla eius merita potuerunt præcedere vnionem. Non enim ponimus, ꝙ ante fuerit purus homo, & postea per meritum bonæ vitæ, obtinuerit esse filius Dei, sicut posuit Photinus, sed ponimus ꝙ à principio suæ conceptionis ille homo verè fuerit filius Dei, vtpote non hñs aliam hypostasim, quàm filii Dei, secundum illud Luc. 1. Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei. Et ideo omnis operatio illius hominis subsecuta est vnionem. Ergo nulla eius operatio potuit esse meritum vnionis.

Sed neque etiã opera alterius cuiuscũque hominis potuerunt esse meritoria huius vnionis ex condigno. Primò quidem: quia opera meritoria hominis propriè ordinantur ad beatitudinem, quę est virtutis præmium, & consistit in plena Dei fruitione. Vnio autem Incarnationis cum sit in-

esse

17 1. 2. q. 98. ar. 4. c & 3. dist. 4. q. 3. ar. 1. & Ro. 1. li. 3. col. 2. fi. & Hebr. 1. le. 4. co. 3.
* innuitur in glos. interlineari, ibid.
* li. 13. ca. 20. circa finem.
* in offic. illius ad matuti.
* c. 15. nõ procul a fi. to. 7.
† Ar. præc.

esse personali, transcendit vnionem beatæ mentis ad Deum, quæ est per actum fruentis. Et ideo nō potest cadere sub merito.

2 Secundò, quia gratia non potest cadere sub merito: quia est merendi principium. Vnde multo minus incarnatio cadit sub merito, quæ est principium gratiæ: secūdum illud Ioan. 1. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est.

3 Tertiò, quia incarnatio Christi est reformatiua totius humanæ naturæ. Et ideo non cadit sub merito alicuius hominis singularis: quia bonum alicuius puri hominis non potest esse causa boni totius naturæ.

Ex congruo tamen meruerunt sancti Patres Incarnationem, desiderando & petendo: congruum enim erat vt Deus exaudiret eos, q̄ ei obediebāt.

Et per hoc patet responsio ad primum,

Ad secundum dicendum, ꝙ hoc est falsum, ꝙ sub merito cadit omne illud, sine quo præmium esse non potest: quædam enim sunt, quæ non solum requiruntur ad præmium, sed etiam præexiguntur ad meritum, sicut diuina bonitas, & eius gratia, & ipsa hominis naturà. Et similiter Incarnationis mysterium est principium merendi: quia de plenitudine Christi omnes accepimus, vt dicitur. Ioan. 1.

Ad tertium dicendum, ꝙ beata Virgo dicitur meruisse portare Dominum omnium: non quia meruit ipsum incarnari; sed quia meruit ex gratia sibi data illum puritatis & sanctitatis gradum, vt congruè posset esse mater Dei.

SVMMA TEXTVS.

1. Conclu. Prima conclusio. Certissimum est nulla Christi merita potuisse præcedere istam vnionem. Probatur, ille homo qui est Christus a principio suæ conceptioois fuit filius Dei, ergo nulla eius operatio potuit esse meritum vnionis. Probatur coosequentia. Quia omnis operatio illius hominis supponit vnionem factam in persona. Antecedens vero ostenditur ex differentia, quæ est inter fidē, & hæresim Nestorii. Etenim Nestorius asserebat, quod Christus ante fuit purus homo, postmodum vero per meritum bonæ vitæ obtinuit esse filium Dei. Fides vero asserit; quod ab exordio suæ conceptionis Ille homo habuerit esse personale filii Dei. Iuxta illud Luc. 1. Quod ex

Luc. 1.

2. Conclu. te nascetur sanctum vocabitur filius Dei. ¶ Secunda conclusio. Nulla merita alterius hominis meruerunt de condigno istam vnionem. Hæc conclusio probatur primo, vnio hæc superat omnem ratiooē meriti. Quod sic demōstrari potest. Omne meritum ordinatur ad beatitudinem, quæ consistit in fruitione Dei tanquam ad eius finem, & terminum, sed vnio hæc excedit quamlibet unionem beatificā, & Dei fruitionem, ergo non cadit sub merito. Secundo, hæc unio est principium, & fons gratiæ, sed grā non potest cadere sub merito, ergo neque unio. Maior

Ioan. 1. patet Ioā. 1. gratia & ueritas per Iesum Christū facta est. Minor probatur, principiū meriti non potest cadere sub merito, sed gratia est principium meriti, ergo non cadit sub merito. Tertiò, incarnatio Christi est reformatio totius humani generis, sed hæc reformatio non potest cadere sub merito alicuius hominis, ergo neq; incarnatio. Maior est certissima. Minor ꝓbatur. Vniuersale bonum quale est reformatio totius naturæ non cadit sub merito

3. Conclu. alicuius hominis singularis, ergo. ¶ Tertia conclusio. Patres ueteris legis meruerūt de cōgruo incarnationem desiderando, petendo. Probatur, congruum est, ut uota & orationes supplicantium exaudiantur, sed patres antiquæ legis orationibus continuis instabāt, ut filius Dei mitteretur in carne, ergo meruerunt de congruo incarnationem.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Dubium. EST dubiū, vtrū sit certū secundum fidem Catholicā, ꝙ Christus non meruerit unionem hypostaticam. A parte negatiua arguitur 10 primis ex diuinis scripturis.

Prim. arg. Prima scriptura habet in Psal. 44 Dilexisti iustitiā, & odi

Psal. 44. sti iniquitatem, ꝓpterea unxit te Deus, &c. In qua sententia manifestè significatur, ꝙ dilectio iustitiæ in Christo fuit causa meritoria propter quam Christus fuit unctus à patre cœlesti, sed hæc unctio nihil aliud est q̄ unio hy-

Heb. 5. postatica, ut uidet interpretari Paul. ad Heb. c. 5. ergo me-

Phil. 2. ruit unionem hypostaticā. Secunda scriptura est ad Philip ca. 2. Propter quod Deus exaltauit illū, & donauit illi nomen, ꝙ est super omne nomen, id est, nomen filii Dei ergo merito humilitatis, in cruce meruit, ut esset filius

Secūdum. Dei. ¶ Secundò, unio hypostatica potest cadere sub merito, ergo Christus meruit illam. Antecedens probatur. Nam Christus meruit, quòd humanitas vniretur diuinitati post triduum, nam in triduo non erat humanitas.

Tertium. ¶ Tertiò, meritum Christi fuit infinitū, ergo meruit infinitam uisionem. Rursus. Ergo meruit comprehensionem, meruit ergo quòd esset Deus, nam comprehensio

Quartum. soli Deo debetur. ¶ Quartò. Beatissima Virgo Maria, ut sentiunt uiri docti, meruit de condigno esse Dei matrem, ergo meruit de condigno incarnationem filii Dei. Rursus ergo Christus id promeruit. Nam omne meritum Mariæ ex Christi merito habuit uim, & efficaciā.

Quintum. ¶ Item præmium sæpenumero præcedit meritum. Quod ostendo efficaciter ex diuinis scripturis. Nam gratia quæ collata fuit patribus antiquis, secundum fidem Catholicam data est ex meritis Christi futuris præuisis, ut patet

Rom. 3. ex illo Romanorum tertio. Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei; iustificati gratis per gratiam ipsius, & redemptionē, quæ est in Christo Iesu, quē proposuit propitiatorem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem iustitiæ suæ propter remissionem præcedentium delictorum &c. ergo postquam Christus est incarnatus, potuit mereri incarnationem per merita subsequentia. Certè

Magister. Magister sententiarum in secundo docet expresse, quòd Angeli sunt creati in beatitudine, quam postmodum promeruerunt per opera subsequentia. In cuius rei confirmationem adducit exemplum; Nam si dux daret militi equum, ut eo bene uteretur, & fortiter pugnando illum promereretur, tunc præmium præcederet tempore ipsum meritū. Ex quo liquido sequitur, quòd potest quis mereri per actum subsequentem id quod iam est præteritum. Et diuini Theologi constanter affirmant in materia de prædestinatione, quòd si bonus usus grāe futurus esset ex nobis & ex meritis nostris, vnusquisque nostrum mereretur suam prædestinationem, sed usus bonus gratiæ in Christo erat ex Christo, & ex meritis Christi, ergo meruit suam prædestinationem, & unionem hypostati-

Sextum. cam. ¶ Item ad meritum satis est quòd p̄cedat ordine naturæ ipsum præmium, sicut in hominibus iustis apparet, qui cum merentur augmentum gratiæ, & charitatis simul tempore est meritum & præmium, imò multi

Caietanus. Theologi tenent satis probabiliter cum domino Caietano, quòd Angeli in secūdo iostāti meruerunt beatitudinem, & eam sunt consecuti, sed anima Christi Domini in instanti unionis hypostaticæ habuit actum dilectio-

D. Thom. nis supernaturalem, ut docet Diuus Thomas, infra quæstione 34. qui fuit actus infinitè meritorius, ergo meruit unionem hypostaticam. Explicatur hoc, nā Diuus Thomas in articulo tantum demonstrat, quòd Chrs nullis meritis præcedentibus meruit unionem hypostaticam, sed non demonstrat, quòd non meruerit eā per opera subse-

Vltimum. quentia, & per opera quæ simul tempore sunt. ¶ Vltimò, Christus Dominus satisfecit de omni rigore iustitiæ, pro omnibus beneficiis suæ humanitati collatis vt ostensum est in secundo articulo primæ quæstionis, ergo satisfecit

tisfecit

tisfecit pro hoc singulari beneficio, quo humanitas est coniuncta diuinitati in vnitate personæ, potuit ergo mereri hanc dignitatem.

1. Conclu. ¶ Ad huius rei expositionem est prima conclusio. Christus non meruit diuinitatem, nec meruit vnionem hypostaticam. Hæc conclusio videtur mihi certa secundum fidem. Et probatur primò. Nam hoc mysterium in diuinis literis tribuitur diuinæ dilectioni, & summæ Dei liberalitati, vt patet ex illo Ioannis 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Et Lucæ primo, Per viscera misericordiæ Dei nostri. Et ad Ephesios capitulo secundo, Propter nimiam charitatem, qua nos dilexit. Ad Titum 2. & 3. Apparuit benignitas, & humanitas apparuit gratia Dei, non ex operibus iustitiæ, &c. & huiusmodi sunt innumera testimonia in sacris scripturis. Secundò probatur, quoniam Diuus Augustinus libro de prædestinatione sanctorum capitulo 15. & libro de bono perseuerantiæ, cap. vltimo, & tract. 105. in Ioan. & in enchiridio capitulo 40. pro manifesto, & euidenti statuit, quòd Christus nullis meritis promeruit hanc ineffabilẽ excellentiam, vt esset filius Dei, Præclarissimum (inquit) lumen prædestinationis, & gratiæ, ipse Saluator est. Nam ille homo vt à verbo Dei patri coæterno in vnitatem personæ assumptus esset vnigenitus filius, vnde hoc meruit? & iterum, Humana merita hic conticescant, quæ perierunt per Adam, vt regnet gratia, quæ regnat per Dominum Iesum Christum. Tertiò probatur, quoniam ita sentiunt vniuersi Theologi in 3. d. 4. vbi istam disputãt quæstionem. Quartò probatur, nam qui dicunt Christum Dominum meruisse diuinitatem, & vt sit filius Dei incidunt in hæresim Fotinianam ab Ecclesia reprobatam, quæ asserebat Christum Dominum per bona opera diuinitatem promeruisse, quam destruit Diuus Thomas 4. contra Gẽtes, capitulo 28. His testimonijs accedant optimæ rationes. Prima est, nam nemo potest mereri, vt sit, & habeat esse, nam anteq̃ habeat esse nulla merita possunt intelligi, sed Christus est per vnionem hypostaticam, ergo non potuit mereri vnionem hypostaticam. Secunda, primum principium meriti non cadit sub merito, sed incarnatio & vnio hypostatica est principium omnis meriti, ergo non potest cadere sub merito. Maior argumenti demonstratur. Nam hac de causa gratia prima & ipsa natura nõ cadit sub merito, quoniam est principium omnis meriti. Minor vero probatur. Nam ex vnione hypostatica omne meritum dimanat. Explicatur hoc euidentius. Nam meritum est causa præmij, ergo si incarnatio Domini est præmium, meritum est causa illius, & incarnatio est causa omnis meriti, ergo meritum est causa suæ causæ, quod est absurdum. Vltimo loco accedit probatio Diui Thomæ, quam desumpsit ex Diuo Augustino. Omnis operatio Christi subsecuta est vnionem hypostaticam, ergo nulla eius operatio fuit meritum vnionis. Explicatur hoc. Nam Christus vel meruit vnionem hypostaticam in quantum Deus, vel in quantum homo, non in quantum Deus, vt planè constat, neque in quantum homo, nam ante vnionem non erat homo. Confirmatur hoc, nam esse, prius est quàm operari, sed Christus est per vnionem hypostaticam, ergo ante vnionem hypostaticam non potuit operari, neque vero mereri.

Ioan. 3. Luc. 1. Ephes. 2. Tit. 2. & 3. D. Augu. D. Tho.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio. Christus Dominus potuit mereri, vt pater incarnaretur, aut Spiritus sanctus. Probatur sic, nam eius operatio erat infinitè meritoria ex parte vnionis, vt supra ostensum est, ergo potuit mereri infinitum præmium ex parte vnionis. Deinde si Christus Dominus suam orationem direxisset, vt pater æternus incarnaretur, certè exaudiretur pro sua reuerentia.

Ad primũ argumentum. ¶ Ad argumenta in principio. Ad primum, ex sanctis scripturis respondetur, quòd Christus meruit suam vnctionem, id est, meruit manifestationẽ suæ vnctionis, sic explicat Diuus Thomas, vel dicatur quòd illa dictio, propter, non semper dicit causam efficientem, & meritoriam, sed interdum dicit causam finalem, & in hoc loco commentarius est, propterea vnxit te Deus, id est, vnxit te Deus, vt odio haberes iniquitatẽ, & doceres iustitiam, & æquitatem. Ad secundam scripturam respondetur per regulam scripturis familiarem, explicandam esse, quòd dicitur aliquid fieri quando innotescit. Et sensus est, dedit illi nomen, id est, patefecit, & declarauit diuinitatem Christi, & nomen Dei, quod habuerat ab initio.

Ad sc̃dm. ¶ Ad secundum sic dicetur, q̃ Christus Dominus indubiè meruit, q̃ humanitas post triduum iterum vniretur diuinitati, quia humanitas non erat, quamuis partes humanitatis perseuerarent, quemadmodum nos meremur corporum resurrectionẽ, & q̃ animæ iterũ corporibus vniantur. Cæterùm non valet hæc argumentatio. Meremur resurrectionem corporum, ergo meremur creationem, quoniam creatio est principium omnis meriti. Non aliter in Christo, meruit certè Christus, q̃ humanitas post triduũ iterum vniretur diuinitati, quoniam hæc vnio est terminus operationis, & meriti Christi, sed non meruit, vt in principio vniretur diuinitati. Nam hæc vnio est principium omnis meriti Christi.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium argumentum respondetur, q̃ meritum Christi est infinitum ex modo merendi. Nam meruit coram patre æterno de omni rigore iustitiæ, vt supra expositum est, mereri autem de omni rigore iustitiæ corã Deo requirit infinitatem merentis & æqualitatem cum Deo, sicut producere aliquid ex nihilo requirit infinitam potentiam ex modo producendi. Deinde est infinitum hoc meritum, quia valet pro infinitis hominibus, & pro infinitis mundis si essent. Tertiò, est infinitum quia quacunque beatitudine signata adhuc perfectionem nobis meruit, sicut virtus Dei est infinita, non quòd producat creaturas infinitas, sed quoniam quacunq; data potest aliam & aliam multo meliorem producere. Vltimò est infinitum tali ratione. Nam si Christus applicasset suum meritum, vt pater æternus, vel Spiritus sanctus incarnaretur, meruisset illud, nõ tamen præmium Christi fuit infinitum simpliciter, sed modis iam expositis, nam est creatura, sicut & meritum, & ideò non potest esse simpliciter infinitum.

Ad quartum. D. Thom. ¶ Ad quartum argumentum dicendum est, quòd beatissima Virgo Maria non meruit esse matrem Dei de cõdigno, sed de congruo, vt bene annotat D. Thomas hic in solutione ad vltimum, quòd vberius explicabitur in sequenti dubitatione.

Ad quintum. ¶ Ad quintum argumentum respondetur, quicquid sit de assumpto, verùm aliquis possit mereri per actum subsequentem præmium ante concessum, hoc tñ verissimũ est, q̃ nullus pòt mereri id, quod est primum principium merendi, aliàs daretur modus quõ quis possit mereri primam gratiam, & suam creationem. Deinde dicendũ est, Christum Dñm causam fuisse gratiæ, quæ data est patribus antiquæ legis in genere causæ finalis antequam esset Christus, sed postquã hæc vnio facta est, fuit causa illius in genere causæ efficientis influendo, & cõseruando illã gratiam, & tandem reducendo ad vltimum actum, introducendo sanctos ad beatitudinem, & ideo postquam semel facta est vnio, fuit causa meritoria illius gratiæ, quæ data erat patribus sub fideiussione Messiæ venturi, propter merita Christi futura. Ex quibus patet, q̃ gratia data patribus antiquæ legis non fuit primum principium meriti Christi, at vnio hypostatica fuit primum principium meriti Christi, & ideo non potuit cadere sub merito.

Ad sextũ. ¶ Ad sextum respondetur, non esse impossibile meritum & præmium esse simul tempore, vt argumenta efficaciter probant. Verum est prorsus impossibile, vt primum principium merendi cuiusmodi est vnio hypostatica, cadat sub merito, vt iam sæpius dictum est.

Ad vltimũ. Meritũ & satisfactio differunt. ¶ Ad vltimum argumentum neganda est consequentia. Nã est manifesta ratio discriminis. Satisfactio enim præsupponit beneficium iam impẽsum, pro quo fit satisfactio, meritum verò necesse est, vt antecedat præmiũ: siquidem est illius causa. Cùm igitur vnio hypostatica sit causa omnis meriti Christi, impossibile est, vt sub merito cadat. Cuius rei hæc est euidens demonstratio ex diuina Theologia. Nam si Christus inquantum homo meruit vnionem hypostaticam, & quòd esset Deus, conse-

quens est, quòd meritum Christi Domini, quod est operatio creata, esset tantum bonum sicut Deus, meritum enim est æquale præmio. Sequitur rursus, quòd Christus in quantum homo posset dicere Deo, ego meis meritis me feci Deum. Sicut dicebat Pelagius Deo, tu me fecisti hominem, sed ego me feci iustum: siquidem meis meritis

Dubium. Vtrũ vnio hypostatica cadat sub merito de condigno.

iustitiam comparaui. ¶ Est aliud dubium de secunda conclusione, vtrum homines iusti ante incarnationem meruerint de condigno vnionem hypostaticam, & Christi Domini incarnationem. Pro parte affirmatiua sic arguitur. Nam rationes D. Tho. quibus probare nititur partem negatiuam facilè labefactantur, illud enim quod asserit

Primũ argumentũ.

in prima probatione, quòd merita ordinantur ad beatitudinem, & non ad vnionem hypostaticam, quæ transcẽdit beatificam visionem, nihil probat. Nam non videtur cur non possit ordinari meritum nostrum ad vnionem hypostaticam ea ordinatione diuina, sicut ad beatitudinem. Id vero quod assumit in secunda probatione, quòd gratia non cadit sub merito cum sit merendi principiũ, & ideò multo minus incarnatio cadit sub merito, quia est gratiæ principium, parum probat, quoniam ideo non potest homo primam gratiam mereri, quia ante primam gratiam non est amicus Dei, sed ante incarnationem homines iusti erant amici Dei, ergo similitudo non consistit. Sed & tertia ratio D. Thom. leuis videtur. Nam non videtur impossibile, quòd Deus potuerit conferre tantam gratiam primo parenti, aut Abrahamo, vt reformaret totam naturam humanam.

Secũdum.

¶ Deinde arguitur, beata Virgo Maria meruit de condigno esse matrem Dei, ergo meruit, quòd Christus incarnaretur. Antecedens probatur à quibusdam Theologis ex eo quòd meruit gloriam, quæ maius aliquid est. Potest etiam probari, quoniam merito beatæ Virginis aliquid altius tribuendum est, quàm merito aliorum hominum. Et confirmatur, nam D. Th. in solutione ad vltimum apertè docet, quòd beata Virgo ex gratia sibi collata illum puritatis & sanctitatis gradum meruit, vt congruè esset mater Dei. Et certè videtur loqui de merito de condigno, quo genere meriti iusti homines merentur augmentum puritatis, & sanctitatis.

In opposi.

¶ In contrarium est, quòd meritum cuiuscunque puri hominis est finitum in genere meriti, sed vnio hypostatica est aliquid infinitum & increatum, ergo impossibile

1.Conclu.

est, quòd cadat sub merito puri hominis. ¶ Pro explicatione veræ doctrinæ est prima conclusio. De potentia Dei absoluta purus homo in gratia Dei existens potuit mereri de condigno incarnationem filii Dei, vt si Deus statuisset pactum cum Abrahã, aut cum alio iusto, si feceris hãc rem ego polliceor tibi in præmium obedientiæ incarnationẽ, ac multò magis (vt antea indicatũ est) Christus Dominus mereri potuit, quòd pater æternus, aut Spiritus sanctus incarnaretur. Hanc conclusionem probat efficaciter argumentum primum, quod fecimus contra proba-

D. Thom.

tiones D. Tho. Sed obseruãdum est, quòd prædictũ meritum non esset tam propriè meritum de condigno sicut meritum sanctorum ad beatitudinem. Nam meritum sanctorum habet quandam æqualitatem cum beatitudine, vt ostendit Diuus Thomas 1. 2. quæstione vltima, articulo tertio, sed prædictum meritum non haberet æqualitatem cũ vnione hypostatica, haberet tamẽ vim ex institutione diuina. Veluti si rex ordinaret dare Petro regnum, si saltaret, non ideo mereretur regnum de condigno ad æqua-

2.Conclu.

litatem. ¶ Secunda conclusio. De lege ac potentia ordinaria non potuerunt puri homines quantumlibet iusti promereri de condigno incarnationem. Hanc conclusio-

Paulus.

nem conatur probare Apostolus in episto. ad Romanos copiosè, & effusè satis ostendendo, quòd Iudæi non me-

Psal. 88.

ruerunt incarnationem. Dauid etiam in Psal. 88. Si dereliquerint filij eius legem meam, &c. vsque ad illud, misericordiam autem meam non dispergam ab eo, &c. Probatur deinde conclusio. Quoniam de lege ac potentia ordinaria meritum tantum ordinatur, vt inquit D. Tho. in prima ratione, ad beatitudinem tanquam ad præmium. Ac rursus de lege ac potentia ordinaria incarnatio Christi est principium meriti, multo magis quã prima gratia, vt inquit D. Tho. in secunda ratione, quoniã prima gratia collata est hominibus per Christum, & sic patet ad primum.

3. Cõclus. Beata Virgo Maria nõ meruit de condigno esse matrem Dei. Gabriel. Almay.

¶ Tertia conclusio. Beata Virgo non meruit de condigno esse matrem Dei, hæc conclusio statuitur contra Gabrielem, & Almaynum in 3. di. 4. q. 1. asserentes, quòd supposita incarnatione aliquando facienda, beata Virgo etiã merito condigni, meruit esse matrẽ Dei. Itaque non meruit simpliciter incarnationem Christi, quia potuit Deus de alia matre incarnari, sed supposito quòd filius erat incarnandus, meruit quòd ex ipsa carnẽ assumeret. Hæc sententia videtur mihi falsa & improbabilis. Nam meritum condigni præsupponit legem de mercede reddenda pro meritis, at nulla extat lex diuina de tali mercede reddẽda pro meritis cuiusque, ergo non est meritum condigni ad

Argumentum necessarium.

vnionem hypostaticam. ¶ Secundò, & hoc argumentum est necessarium. Beata Virgo meruit de condigno esse matrem Dei, ergo meruit de condigno, quòd esset Deus filius eius. Quod argumentum sit necessarium patet. Nam consequens includitur intrinsece in antecedenti. Asserere verò beatam Virginem promeruisse de condigno esse Deum filium eius, alienum est à vera Theologia. Explicatur hoc euidenter. Nam si meruit de condigno, vt esset mater Dei, ergo meruit de condigno vt Christus ex ea nasceretur, ac subinde meruit de condigno, quòd Christus esset in rerum natura. Tertiò. Si beata Virgo meruit de condigno, quòd esset Deus filius eius, sequitur quòd meritum Virginis sit melius, & excellentius, quam meritum Christi. Nam Christus meruit sibi gloriam corporis, & exaltationem sui nominis, & meruit nobis remissionem peccatorũ, & vitam gloriæ, sed maius & excellẽtius est promeruisse, quòd Deus sit filius Virginis, ergò meritum beatæ Virginis excellentius est. Quartò. Beata Virgo in cãtico suo commemorans hoc beneficium, non refert

Rom. 4.

illud in sua merita, sed in Dei gratiam, & summam liberalitatem. Sed & Paulus Roma. 4. de hoc beneficio verba faciens sic loquitur. Non enim per legem promissio Abrahæ & semini eius, vt hæres esset mundi, id est, promissio Christi ex semine Abrahæ venturi non facta est per circumcisionem, neque per legem, neque per merita operum, sed per gratuitam Dei beneuolentiam concessam credentibus in eum. Et in tertio capite habetur insi-

Rom. 3.

gne testimonium ad id probandum. Nunquid (inquit) incredulitas illorum fidem Dei euacuauit? absit. Est enim Deus verax. Cuius loci communis expositio est, duplex esse genus diuinarum promissionum. Alterum est certæ determinationis, quod propter merita hominum non variatur, aliæ sunt promissiones diuinæ, quæ respiciunt qualitatem, & conditionem hominum. Et istæ propter merita hominum variantur. Et de his nõ loquitur Diuus Paulus in præsenti loco. Prioris generis promissio fuit promissio Christi venturi ex semine Dauid, & ex beata Virgine. Et docet Diuus Paulus, quòd etiam si omnes Iudæi non credidissent, & nulla hominum essent merita, Deus impleret promissionem suam, ergo non venit pro-

Rom. 4.

pter merita. Huic consonat quod iterum docet Paulus Romanorum. 4. ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio. Loquitur de promissione Christi venturi ex semine Dauid. Et sensus est, promissio hæc facta est non secundum merita hominum, sed secundum gratiam, & liberalitatem Dei, vt firma & rata sit promissio, & non ex peccatis hominum impediatur. Sed dices hæc argumenta non labefactare opinionem Gabriel. & Almay. Nam illi planè asserunt, quòd beata Virgo non meruit absolutè incarnationem, sed supposita prædestinatione diuina, & conditionaliter meruit illam. Sed ego dico, quòd hæc defensio friuola est, & periculosa. Nam ex ea sequitur, quòd possemus dicere sine periculo Abraham meruisse de condigno, quòd Christus ex suo semine nasceretur. Et possemus explicare scripturam quæ sonat contrarium, quòd non meruit illud absolutè, sed conditionaliter supposito quòd esset incarnandus. Rursus sequitur ex eadem doctrina, quòd quilibet prædestinatorum mereatur gratiam prædestinatione sibi concessam, & possumus explicare sacras literas, quæ sonant contrarium, quòd nõ meremur prædestinationem absolutè, sed supposito quòd sumus prædestinati ad talem, & tan-

tam

tam gratiam. Vltimò, hæc numero incarnatio, & quòd Deus fiat hic homo filius Virginis fuit absque meritis, ergo beata Virgo non meruit de condigno, vt esset Dei mater. Antecedens patet; nam prædicti autores concedunt quòd prædestinatio incarnationis fuit gratis absque meritis, sed nulla fuit prædestinata incarnatio, nisi hæc numero ex Maria virgine, ergo hæc fuit sine meritis.

Vltima cõclusio.

¶ Vltima conclusio. Patres antiqui & præcipuè beatissima Virgo meruerunt de congruo incarnationem petendo, & desiderando. Nam congruum est, vt Deus obedientes sibi exaudiat. Ita tenent omnes Theologi in 3. dist. 4. quanquam Gabriel negat sanctos, & antiquos Patres meruisse de cõgruo incarnationem, sed tantum accelerationem. Et arguitur in fauorem huius. Nam ex contrario sequitur, quòd Patres antiquæ legis meruerint de congruo primam gratiam: siquidem meruerunt incarnationem Christi, quæ est fons, & principium gratiæ. Certè qui meretur fontem lucis meret subinde ipsam lucem. Sequitur etiam, quod meruerint suam prędestinationem: siquidem meruerunt Christum, qui est causa suæ prædestinationis. Sequitur præterea, quòd meruerint de congruo gratiam, & gloriam Christi; siquidem meruerunt incarnationem Christi, ex quã sequitur gratia, atque gloria Christi. Vltimo ideo prima gratia non cadit sub merito de congruo; quia est radix omnis meriti, sed incarnatio Christi est radix omnis meriti, ergo. ¶ Ad hæc argumenta dicendum est, ad primum, & ad secundum, neganda est consequentia duplici ex causa. Tum quoniam Christus non fuit causa efficiens gratiæ, quæ collata est patribus antiquæ legis, vt superius dictum est, & patet euidenti ratione. Nam causa efficiens non potest causare antequam sit, certum autem est quod gratia antiquorum fuit prior tempore, quàm Christi incarnatio, ex quo euidens est quod non meruerunt Christum, vt causam efficientem suæ gratiæ, & sic non meruerunt suam gratiam: tum deinde quoniã Patribus antiquis data est gratia ex meritis Christi præuisis, & id quidem gratis, sed postquam habuerunt gratiã meruerunt, vt veniret desideratus gentibus, qui multo ante erat promissus. ¶ Ad tertium negandum est, quòd Patres meruerint Christo gratiam, & gloriam. Quoniam hæc ex incarnatione non sequuntur necessario. Deinde quia deprecati sunt Deum pro incarnatione, & non pro gratia, & gloria. ¶ Ad vltimum dico duo: vnum est, non consistere similitudinem. Nam ante primam gratiam homo nõ est amicus Dei, ante incarnationem vero antiqui Patres erant amici Dei. Alterum est non omne meritum fundari in incarnatione, ca[illegible], & ideo meruerunt, vt exhiberetur. ¶ Ad argumenta in principio dubitationis proposita. ¶ Ad primum dicendum, quòd rationes D. Thomæ procedunt secundum legem ordinariam, & sic sunt euidentes. ¶ Ad secundum respondetur, quòd beata Maria meruit de cõgruo incarnationem Christi multo melius, quàm Patres antiqui, meruitque illam ineffabilem dignitatem, quòd esset mater Dei, meruit etiã de cõdigno cũ puritatis, & sanctitatis gradũ, vt de cõgruo esset mater Dei.

Doctores Scholastici.
Prima obiectio.
Secunda obiectio.
Tertia obiectio.
Vltima.
Ad argumenta ad primũ & secundũ.
Ad tertiũ argu.
Ad vltimũ.
Ad argumenta in principio.
Ad primũ respondetur.
Ad secũdm.

ARTICVLVS DVODECIMVS.

Vtrùm gratia vnionis fuerit homini Christo naturalis.

AD duodecimum sic proceditur. Videtur quòd gratia vnionis non fuerit homini Christo naturalis. Vnio enim incarnationis non est facta in natura, sed in psona: vt dictũ est*: sed vnũquodque denominatur à termino. Ergo gratia illa magis debet dici personalis, quàm naturalis.

18 Inf q. 7 ar. 13. 2. & q. 34. ar. 3. 2. & 3. dis. 4. q. 3. ar. 2. q. 1. arti. 1. & 2. huius q.

§ 2. Præterea, Gratia diuiditur contra naturam: sicut gratuita quæ sunt à Deo, distinguũtur contra naturalia, quę sunt à principio intrinseco. Sed eorum, quæ ex opposito diuiduntur, vnum nõ denominatur ab alio. Ergo gratia Christi non est ei naturalis.

§ 3. Præterea, Naturale dicitur quod est secundum naturam: Sed gratia vnionis non est naturalis Christo secundum naturam diuinam (quia sic conueniret etiam alijs personis) nec etiam naturalis est ei secundum naturam humanam: quia sic cõueniret omnibus hominibus, qui sunt eiusdem naturæ cum ipso. Igitur videtur, quòd nullo modo gratia Vnionis sit Christo naturalis.

Sed contra est, quod Aug. dicit in Enchir.* in humanæ naturæ susceptione fit quodammodo ipsa gratia illi homini naturalis, qua nullum possit admittere peccatum.

c. 40. post med. to. 3.

Respondeo dicendum, quòd secundum Philosophum in quinto Metaphy.* natura vno modo dicitur ipsa natiuitas, alio modo essentia rei. Vnde naturale potest aliquid dici dupliciter: Vno modo, quod est tãtum ex principiis essentialibus rei: sicut igni naturale est sursum ferri. Alio modo dicitur esse homini naturale, quod ab ipsa natiuitate habet: secundum illud Eph. 2. Eramus natura filii iræ. Et sap. 12. Nequam est natio eorum, & naturalis malitia ipsorum.

Li. 5. meta. tex. 5. to. 3.

Gratia igitur Christi siue Vnionis, siue habitualis non potest dici naturalis, quasi causata ex principiis humanæ naturæ in Christo, quamuis possit dici naturalis, quasi proueniẽs in naturam humanam Christi, causante diuina natura ipsius.

Dicitur autem naturalis vtraque gratia in Christo, in quantum eam à natiuitate habuit: quia ab initio cõceptionis fuit natura humana diuinę psonę vnita, & anima eius fuit munere gratię repleta.

Ad primum ergo dicendum, quòd licet Vnio non sit facta in natura, est tamen causata ex virtute diuinæ naturæ, quæ est verè natura Christi: Et etiam conuenit Christo à principio suæ natiuitatis.

Ad secundum dicendum, quòd non secũdum idem dicitur gratia & naturalis: sed gratia quidẽ dicitur, inquantum non est ex merito: naturalis autem dicitur, inquantum est ex virtute diuinæ naturæ in humanitate Christi ab eius natiuitate.

Ad tertium dicendum, quòd gratia Vnionis non est naturalis Christo secundum humanam naturam, quasi ex principiis humanæ naturæ causata: & ideo non oportet, quòd conueniat omnibus hominibus. Est tamen naturalis ei secundum humanam naturam propter proprietatem natiuitatis ipsius: prout sic conceptus est ex Spiritu sancto, vt esset idem naturalis filius Dei & hominis. Secundum vero diuinam naturam est ei naturalis, inquantum diuina natura est principium actiuum huius gratiæ. Et hoc conuenit toti Trinitati, scilicet huius gratiæ esse actiuum principium.

SVMMA TEXTVS.

PRima conclusio, gratia Christi, siue vnionis, siue habitualis non fuit Christo naturalis quasi ex principijs

Prima cõclusio.

cipijs naturæ humanæ causam. Hanc conclusionem tanquam manifestam sine probatione aliqua statuit Diuus

Secũda cõclusio. Thomas ¶ Secunda conclusio, vtraque gratia fuit Christo naturalis, tum quoniam vtraque gratia conuenit ei à natiuitate. Etenim natura interdum ipsam rei natiuitatẽ significat. Tum vero quoniam vtramque gratiã habuit Christus ex uirtute diuina, quæ est idem cum natura diuina, quam Christus habet.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Naturale dupliciter. IN hoc articulo obseruandum est, quòd esse naturale à natiuitate, dupliciter potest intelligi. Tum concomitanter, tum vero ex vi natiuitatis. Dico ergo quòd Christo est naturalis gratia non tantum concomitanter, sed ex vi natiuitatis, & virtute principij actiui, quod est Spi-

Lucæ. 1. ritus sanctus, iuxtà illud Lucæ. 1. Spiritus sanctus superueniet in te, ideoque quod nascetur ex te sanctum, &c. At vero gratia Angelis & Adæ collata fuit naturalis concomitanter solum, quia principium creationis de se non necessario debuit facere Adam, vel Angelum Deo gratum; Christus autem non poterat non esse gratissimus Deo ex vi suæ natiuitatis presupposita Dei lege. Præterea sciendum est, quòd si beata Virgo fuit concepta sine peccato originali, gratia fuit illi naturalis a natiuitate concomitanter sed non causaliter Nam ex vi natiuitatis suæ nata est filia iræ, & priuilegium fuit quòd nasceretur in gratia. Denique notandum est, quòd non solum gratia vnionis, sed etiam gratia habitualis fuit Christo Domino naturalis. Nam iste homo ex definitione sua propria in quantum hic homo habet, quòd sit filius Dei, & Sanctus Sanctorum. Neque huic aduersatur quod vtraque gratia a diuina natura libere procedat. Nam sufficit ad hoc quòd dicatur naturalis, quod dimanet ab aliqua natura intrinseca ipsius Christi ipsum Christũ, sicut motus animalis sursum est naturalis licèt sit a principio libero, scilicet a voluntate. Ex his sequitur quòd simpliciter loquendo, id est, sine addito, potest dici quòd simpliciter loquendo, id est, sine addito, potest dici quòd omnis gratia eit naturalis Christo, sicut homini est naturale discurrere, quanquam libere discurrit.

QVAESTIO III.

De modo vnionis ex parte personæ assumentis, in octo articulos diuisa.

DEinde considerandum est de vnione ex parte personæ assumentis.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, vtrum assumere conueniat personæ diuinæ.

¶ Secundò, vtrùm conueniat naturæ diuinæ.

¶ Tertiò, vtrùm natura possit assumere abstracta personalitate.

¶ Quartò, vtrùm vna persona possit assumere sine alia.

¶ Quintò, vtrùm quælibet persona possit assumere.

¶ Sextò, vtrùm plures personæ possint assumere vnam numero naturam.

¶ Septimò, vtrùm vna persona possit assumere duas numero naturas.

¶ Octauò, vtrùm magis fuerit conueniens de persona filii Dei, quòd assumpserit humanam naturam, quàm de alia persona diuina.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm personæ diuinæ conueniat aßumere naturam creatam.

AD primum sic proceditur. Videtur 19
quòd personæ diuinæ non conue 3.di.5.q.2.
niat assumere naturam creatã. Per- art.1.
sona enim diuina significat aliqd maximè perfectum: Perfectum autem est, cui non potest fieri additio. Cùm igitur assumere sit quasi ad se sumere, ita quòd assumptum addatur assumenti: videtur quod personæ diuinæ nõ conueniat assumere naturam creatam.

¶ 2. Preterea, Illud, ad quod aliquid assumitur, communicatur quodammodo ei, quod in ipsum assumitur: sicut dignitas communicatur ei, qui in dignitatem assumitur: Sed de ratione personę est, quòd sit incommunicabilis: vt in prima parte dictum est *. Ergo personæ diuinæ non conuenit assumere, quod est ad se sumere.

¶ 3. Præterea, Persona constituitur per naturã; p.p.q.29.
Sed inconueniens est, ꝙ constitutũ assumat con- art.1.
stituens: quia effectus non agit in suam causam: Ergo personæ non conuenit assumere naturam.

Sed contra est quòd Augustinus dicit de fide Io li. de fi.
ad Petrum *. Formã, id est, naturam serui, in suam ad Pet.c.2.
accepit Deus, ille scilicet Vnigenitus, personam: à med. to.3
Sed Deus vnigenitus est persona. Ergo personæ competit accipere naturam, quod est assumere.

Respondeo dicendum, quòd in verbo assumptionis duo importantur, videlicet principium actus, & terminus: dicitur enim assumere quasi ad se sumere. Huius aũt sumptionis, persona est, & principiũ & terminus. Principium quidẽ, quia personę propriè competit agere: huiusmodi autẽ sumptio carnis per actionem diuinam facta est. Similiter etiam persona est huius sumptionis terminus: quia sicut supra dictum est *, Vnio facta q.pręc.art.
est in persona non in natura. Et sic patet ꝙ pro- 1.& 2.
priissimè competit personę assumere naturam.

Ad primum ergo dicendum, quòd cùm persona diuina sit infinita, non potest ei fieri additio. Vnde Cyrillus dicit in epist. synodali Ephe. *con In epist. 2.
ci. Non secundum appositionem coniunctionis syn.Ephes.
intelligimus modum. Sicut etiam in vnione ho- ad Nestor.
minis ad Deum, quę est per gratiam adoptionis, circa med.
non additur aliquid Deo: sed illud, quod diui- illius.
num est, apponitur homini. Vnde non Deus, sed homo perficitur.

Ad secũdum dicendum, quòd persona dicitur incommunicabilis, inquantum nõ potest de pluribus suppositis prędicari: nihil tamen prohibet plura de persona prędicari. Vnde non est contra rationem personę sic communicari, vt subsistat in pluribus naturis: quia etiam in personam creatam possunt plures naturę concurrere accidẽtaliter: sicut in persona vnius hominis inuenitur quantitas & qualitas. Hoc autẽ est propriũ

diuinæ

diuinæ personæ, propter eius infinitatem, vt fiat in ea concursus naturarum: nõ quidem accidentaliter, sed secundum subsistentiam.

Ad tertium dicendum, ꝙ sicut supra dictum est,* natura humana non constituit personam diuinam simpliciter, sed constituit eam secundum quòd denominatur a tali natura. Non enim ex natura humana habet filius Dei, quòd sit simpliciter, cùm fuerit ab æterno: sed solum quòd sit homo: Sed secundum naturam diuinam constituitur persona diuina simpliciter. Vnde persona diuina non dicitur assumere diuinam naturam, sed humanam.

q. 2. arti. 1.

SVMMA TEXTVS.

Prima cõclusio. D. August. PRima conclusio, propriissimè conuenit personæ diuinæ assumere naturam creatam. Hanc conclusionem ostendit D. Tho. primùm auctoritate D. Aug. lib. de fide ad Petrum c. 2. Deindè persona diuina est principium & terminus huius admirabilis assumptionis, ergo propriissimè conuenit personæ diuinæ assumere naturam creatam. Antecedens probatur. Tum quia assumere est agere, & actiones sunt suppositorum & personarum, tum verò quoniam vnio non est facta in natura, sed in persona, vt superius ostensum est. Consequentia verò probatur, quia in hoc quod est assumere, tria importantur, principium & terminus, & ipsemet actus assumendi.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio in solutione ad secundũ propriũ est diuinæ personæ propter eius infinitatem, vt fiat in ea concursus naturarum secundum subsistentiam.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Vtrũ persona creata possit subsistere in duabus naturis? Prim. arg. IN hoc articulo est grauis & difficilis quæstio, Verum ita sit propriũ diuinæ personæ assumere naturam creatam, vt sit prorsus impossibile, quòd persona creata subsistat in aliena natura, quam assumat in vnitatem personæ, & suppositi. Videtur certè ꝙ hoc non sit impossibile. Nam non implicat contradictionem, quod Angelus subsistat in natura angelica & humana. Ex hoc enim non inferuntur duæ contradictoriæ, ergo hoc numerandum est inter possibilia.

Secũdum. ¶ Secundò, Deus potest eleuare corpus, vt agat in spiritum, ergo põt eleuare suppositum creatum, vt subsistat in pluribus naturis substantialibus. Consequentia inde probatur, quia sicut ẜm cursum naturæ suppositum creatum determinatur ad naturã propriã, ita naturaliter loquendo corpora determinãtur, vt agant in corpora, & non in spiritus: sed antecedens probatur. Nam vt habet sana doctrina, sacra cum sint res corporeæ, agunt in animas iustificando eas, & ignis inferni corporeus cum sit, agit in angelicos spiritus cruciando, & affligendo illos.

Tertium. ¶ Tertiò, subsistere in humana natura non est effectus formalis animæ rationalis, nec verò humanæ naturæ. Alioqui Deus in mysterio incarnationis non posset dare subsistentiam humanæ naturæ. Non.n. potest supplere effectum causæ formalis, ergo potest Deus efficere quòd humanitas subsistat in aliena subsistentia, absq; eo quòd vniatur sibi hypostaticè. Probatur consequentia. Nam omnem effectum, qui nõ sit causæ formalis potest Deus supplere absque vnione hypostatica ad humanitatem.

Quartum. ¶ Quartò, sequitur ex opposita sententia, quòd Angeli, & dæmones naturali facultate sui intellectus possint euidenter cognoscere mysterium Dominicæ incarnationis, quod asserere alienũ est a vera Theologia. Quod sequatur patet, nã Angeli cognoscunt euidenter, ꝙ humanitas Christi non subsistit per propriam subsistentiam. Nam nullam vident ibi propriam subsistentiam, ergo si est euidens, quòd non põt subsistere in alieno supposito creato, euidens est quòd subsistit in supposito increato, quod est cognoscere mysteriũ incarnationis. Explicatur hoc. Nam Angeli cognoscunt euidenter humanitatem Christi non subsistere subsistentia propria, ergo subsistere aliena, non creata, ergo increata.

Quintum. ¶ Præterea si suppositũ creatum non põt assumere alienam naturã in vnitatẽ suppositi, maximè qm̃ assumere, & terminare alienam naturam exposcit infinitam perfectionem, quam rõnem insinuat D. Th. ad ẜm: sed hæc ratio nihil valet. Nam verbum Dei terminat humanitatem rõne proprietatis personalis, at hæc non dicit perfectionem, aliàs aliqua perfectio esset in filio, quæ non esset in patre, nam proprietas personalis filij non est in patre.

Confir. ¶ Confirmatur, nam si assumere actu alienã naturam est perfectio, ergo aliqua perfectio competit filio, quæ non competit patri, nam filius assumpsit naturam humanam non pater, imò sequitur, quòd verbum Dei ex tempore acquisiuit aliquam perfectionem.

Vltimum. ¶ Vltimò, secundum naturam rei tantum dependet accidens a subiecto, quantũ natura a proprio supposito, sed Deus potest conseruare accidens sine proprio subiecto, vt patet in sacro Eucharistiæ, ergo põt conseruare naturam in alieno supposito. In hac quæstione explicanda variãt Doctores. *Tertul.* Tertullianus libro de carne Christi Dñi existimat, quòd Angeli cum assumunt corpora vniunt ea sibi hypostaticè in vnitatem personæ. *Origenes.* Origenes docet Malachiam fuisse Angelum incarnatum, vt indicat D. Hiero. *D. Hiero.* in præfatione super Malachiam, & in cõmentarijs Aggæi c. 1. Idem auctor in 2. tomo in Ioan. exponens illud, Hic venit in testimonium, &c. dicit plerosque Angelos olim fuisse incarnatos, & vnum ex ijs fortè fuisse Ioan. Baptistam. *Scotus.* Scotus in 3. d. 1. q. 4. vbi exponit istam difficultatem manet dubius, & tandem docet esse opinionẽ probabilem, ꝙ virtute supernaturali potest suppositum creatum naturã alienam assumere in vnitatem personæ. Hãc sñiam amplectitur sine formidine Ocham ibidem q. 1. *Ocham.* Sed Caie. hic, & Durandus in 3. d. 1. q. 5. tenent vehementer non esse factibile, ꝙ suppositum creatum subsistat in duabus naturis substantialibus. *Durãdus. Caietan⁹.* Sed pro expositione sit prima conclusio. *Prima cõclusio.* Suppositum creatum potentia, & virtute naturali non potest assumere naturam creatam alienã in vnitatem suppositi. Hæc conclusio asseritur ab omnibus Theologis in 3. sententiarum in principio, & probatur primò. Nam aliàs non esset magnum & stupendum miraculum, ꝙ verbum Dei copulauerit sibi naturam humanam in vnitatem personæ, at est miraculum supra omne miraculum. Secundò, nos supra q. 1. arti. 1. euidenter ostendimus non posse ratione naturali comprehendi, ꝙ Deus possit esse homo, ergo multo minus potest comprehẽdi ratione naturali, ꝙ Angelus possit esse homo, ergo in Angelo non est potentia naturalis, vt fiat homo. Tertia probatio est, quam hic habet D. Tho. ad secundum. *D. Thom.* Ait enim proprium esse diuinæ personæ subsistere in duabus naturis substantialibus perfectis propter suam infinitatem, sed nullum suppositum creatum habet infinitam virtutem, vt apertè constat, ergo non potest subsistere in pluribus naturis substantialibus. Quarta probatio, subsistentia, & personalitas cuiuscunq; suppositi creati est determinata, & limitata in proprio genere, ergo non potest tribuere subsistentiam alienæ naturæ. Certè subsistentia humana limitata est ad certum genus, & ad certam speciem, ergo non potest dare subsistentiam equo, aut leoni, sicut esse albedinis, quia est determinatum, non potest dare esse nigredinis. Vltima probatio, Angeli, vt docet D. Tho. 1. p. q. 110. ar. 2. 3. & 4. non possunt immutare naturas rerum, neque materia obedit eis ad nutum, nec possunt facere miracula, at si Angelus posset incarnari, mutaret naturas rerum, & faceret stupẽdum miraculum. *D. Thom.* An non esset miraculum, quòd idem suppositum esset mortale, & immortale? spiritus & corpus?

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio, non est factibile etiam de potentia Dei absoluta, quòd suppositum creatum assumat alienam naturam in vnitatem suppositi. Hanc sententiam videtur docere D. Th. hic ad secundum, inquit enim esse proprium diuinæ personæ propter suam infinitatem, vt in ea fiat concursus duarum naturarum secũdum subsi- *D. Thom.*

ſtĕtiam, ſed nulla creatura etiam ſupernaturaliter poteſt eſſe infinita, ergo nulla creatura poteſt ſubſiſtere in duabus naturis. *Explicatur ratio D. Tho.* Hęc ratio D. Tho. eſt efficax ſi rectè expendatur, & arguitur in eius explicationem, & confirmationē. Si ſuppoſitum creatum poteſt ſubſiſtere in duabus naturis, poterit etiam ſubſiſtere in infinitis ſi eſſent, ſed hoc expoſtulat infinitam virtutem, ergo ſubſiſtere in duabus naturis expoſcit infinitam virtutem, quæ creaturæ communicari non poteſt. Maior patet nam ſi ſemel admittatur, quòd ſuppoſitum creatum non determinatur ad propriam naturam, non poteſt demonſtrari ratio, quare potius determinetur ad iſtam naturam alienam, quàm ad aliam, ad tres vel quatuor, quàm ad mille, Minor patet. Nam ſuſtentare duas naturas maioris virtutis eſt, quàm vnam ſuſtentare, & tres maioris virtutis eſt, quàm duas, & ſic in infinitum. Item nulla creatura etiam de potentia Dei abſoluta poteſt eleuari, vt ſit cauſa creationis iuxta *D.Tho.* doctrinam D. Tho. 1.p.q.45.art.5. ex eo quòd ad creandū requiritur virtus infinita in cauſando, ſed ad aſſumēdum alienam naturam in vnitatem ſuppoſiti neceſſaria eſt infinita virtus in ſubſiſtendo, vt iam probatum eſt, ergo nō *Ad argumenta in contrariū.* poteſt creaturæ communicari. Alia argumenta, quę ſolēt fieri in huius ſententiæ confirmationem parum probare videntur, & ideo illis prætermiſſis ad argumenta in con- *Ad primū.* trarium reſpondendum eſt. ¶ Ad primum argumentum nego antecedens, & ad probationem reſpondetur, quòd licèt non euidenter inferantur duæ contradictoriæ, inferuntur ſatis probabiliter, nempè, quòd iſtud ſuppoſitū ſit finitum, & infinitum. Primum eſt euidens: ſiquidem eſt creatura. Secundum vero colligitur optima argumentatione. Nam ad ſubſiſtendum in duabus naturis requiritur virtus infinita, vt dudum probatum eſt. Itaque hæc eſt contradictio, quòd ſubſiſtentia illius ſuppoſiti creati *Ad ſecūdū.* eſſet finita, & infinita. ¶ Ad ſecundum argumentum negatur conſequentia, & eſt duplex ratio diſſimilitudinis. *Notādum diſcrimen.* Nam exempla adducta procedunt de eleuatione ad agendum, ſubſiſtere vero in aliena natura, non eſt agere ſed dare ſuum eſſe alienæ naturæ, hoc vero præſtare non poteſt niſi ſit eſſe infinitum, & illimitatum. Secunda differentia eſt, nam cum res creatæ aſſumūtur vt inſtrumēta, vt agāt in ſpiritum, vel vt faciant miraculum, concurrunt tanquā cauſæ inſtrumentariæ, & minus principales, Deus vero vt cauſa principalis, ſed ſi ſuppoſitum creatum ſubſiſteret in natura aliena, præcipuum ſubſiſtens in natura aliena eſſet ſuppoſitum creatum, & non Deus. Tertiò dico, quòd hoc argumentum eſt ſimile ac ſi conficeretur tale argumentum. Deus poteſt eleuare creaturam vt faciat miraculum, ergo poteſt illam eleuare, vt creet. Argumentum nullum eſt: Nam ad creandum requiritur virtus infinita.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium argumentum reſpondetur conuincere euidenter, quòd eſſe humanitatis in Chriſto non eſt effectus rationalis animæ, neque humanitatis. Rurſus dico euidenter conuincere, quòd Deus poteſt conſeruare humanitatem ſine proprio eſſe, ſicut fecit in incarnationis myſterio, ſed ex hoc non ſequitur, quòd poſſit ſuſtentare humanam naturam per alienam ſubſiſtentiam creatam. Hoc enim implicat contradictionem. Pro cuius explicatione ſciendum eſt, quòd Deus poteſt conſeruare naturā humanam ſine proprio eſſe, ſed non poteſt efficere, vt exiſtat ſine exiſtentia. Hęc enim eſt euidens contradictio: ex quo ſequitur quòd ſi exiſtit, & non habet propriam exiſtentiam ex neceſſitate, debet habere exiſtentiam increatam. Nam per exiſtentiam alienam creatam exiſtere non *Ad quartū* valet. ¶ Ad quartum reſpondetur, quòd de myſterio incarnationis hæc poſſunt dęmones cognoſcere naturaliter, & euidenter. *Dæmones quid cognoſcunt circa myſterium incarnatiōis.* In primis cognoſcunt euidenter, ꝙ humanitas Chriſti non exiſtit per propriam exiſtentiā. Rurſus cognoſcunt euidenter, quòd non ſubſiſtit aliena exiſtentia creata, ex quo conſequens eſt, quòd intelligāt euidenter exiſtere per exiſtentiam increatam, ſed ex hoc nō ſequitur, quòd intelligant euidenter myſterium incarnationis. Nam non intelligunt modum, quo humanitas exiſtat per exiſtentiam increatam, an ſuppoſitando, an cōſeruando, vel alio modo. Et certè hoc argumentum non eſt euidens, hoc vnitur Deo hypoſtaticè, ergo eſt Deus. Nam ſanguis ſecundum veram doctrinam vnitur Deo hypoſtaticè, at non eſt Deus. ¶ Ad quintum argumentum re- *Ad quintū* ſpondetur negando quòd aſſumere naturam creatam nō ſit perfectio. Et ad argumentum reſpondetur, quòd licèt proprietas perſonalis filij ſit infinita perfectio, non ſequitur, quòd aliqua perfectio ſit in filio quæ non ſit in patre. Nam tanta perfectio eſt in patre paternitas, quanta in filio filiatio. Vel dicendum eſt, quòd eadem numero perfectio quę eſt in filio filiatio, eſt in patre paternitas, ſicut eadem eſſentia, quæ eſt in patre paternitas, eſt in filio filiatio, & hoc argumentum nihil valet, filiatio eſt perfectio, filiatio non eſt in patre, ergo aliqua perfectio non eſt in patre, ſicut non rectè ſequitur, filiatio eſt eſſentia, filiatio non eſt in patre, ergo eſſentia non eſt in patre. In his argumentis variatur appellatio, & argumentamur à formali ad identicam negatiuè, vel (vt dicunt antiqui Theologi) mutamur ad aliquid in quid.

Ad confir. Caietanus. ¶ Ad confirmationem reſpondet hic Dominus Caietanus in ſolutione primi, oſtendens euidenter, ꝙ ex hoc ꝙ Deus aſſumpſit naturam humanam nullam adeptus eſt perfectionem, cum hoc tamen verum eſt, quòd poſſe ſuſtentare alienam naturam infinita perfectio eſt, quòd vberius explicatum eſt in ſecūda quæſtione introductionis. *Ad vltimū* ¶ Ad vltimum argumentum reſpondetur, ꝙ accidens dependet à ſubiecto in genere cauſæ efficientis, & conſeruātis, & hæc efficientia, & cōſeruatio poteſt ſuppleri à Deo, ſed ſuppoſitare alienam naturam eſt dare illi ſuum eſſe, quod non poteſt præſtare niſi ſit eſſe infinitum, & illimitatum. Secundò reſpondetur argumentum probare, quòd poteſt ſubſiſtere in alieno ſuppoſito, quod factum eſt in incarnationis myſterio.

Alia argumenta. Primum argu. ¶ Sed adhuc non quieſcit animus, & videtur profectò, quòd ſuppoſitum creatum ſæpenumero aſſumat alienam naturam in vnitatem ſuppoſiti. Nam Angeli aſſumūt corpora, vt conſtat ex ſanctis ſcripturis, ſed aſſumere, vt ſępe dictum eſt, eſt ad ſuam hypoſtaſim aſſumere, ergo vniunt *Confir.* corpora ſibi aſſumpta hypoſtaticè. Confirmatur ēt, nam Angeli in corporibus aſſumptis loquūtur, comedūt, quæ ſunt operationes vitales. Ergo corpora aſſumpta vniūtur Angelis hypoſtaticè. Nam viuunt per vitam Angelorū, nec enim habent aliam formam viuendi. ¶ Deinde ſuppo- *Secūdum.* ſitum creatum poteſt ſibi vnire accidentia hypoſtaticè, & partes, vt manum, pedem, poterit ergo aſſumere alienam naturam, veluti cum ramus inſeritur ramo.

Tertium. ¶ Tertio, ſanguis vnitur homini hypoſtaticè, quod ſic oſtēdo ex vera doctrina Nam ſanguis vnitur Chriſto hypoſtaticè, & ob id eſt infiniti valoris, ſed ſanguis non vnitur homini tanquam pars: ſiquidem eſt inanimatus, & diſcontinuus, nec vero, vt ſuppoſitum, alioqui in homine eſſent plura ſuppoſita, ſcilicet, ſanguis, bilis, atra bilis, reliquum eſt, ut vniatur homini ueluti natura quædam, ergo homo ſubſiſtit in pluribus naturis, & in eo ſit concurſus *Ad primū. D.Tho.* duarum naturarum. ¶ Ad hæc argumenta dicendum eſt breuiter. Ad primum reſpondetur ex doctrina D. Tho. 1. p.q 51.artic.2 ad ſecundum, quòd Angelus cum aſſumit corpus, nō aſſumit ad vnitatem ſuppoſiti, ſed unitur ei ut motor, ut per ipſum repræſentetur. Itaq; manent duo ſuppoſita diſtincta: nec enim Angelus eſt corpus, aut homo. Neq; uero exercet operationes uitales in corpore aſſumpto, ſed tantum ſimilitudinarie. Vnde Tobiæ 12. habetur *Tobiæ. 12.* quòd dixit Angelus, cum eſſem uobiſcum uidebar comedere, ſed ego cibo inuiſibili utor. Itaque uidebatur Angelus comedere, ſed uerè non comedebat.

Ad ſecūdū ¶ Ad ſecundum reſpōdetur, quòd cum ex diuina Theologia aſſeritur, ſuppoſitum creatum non poſſe ſubſiſtere in duabus naturis, de perfectis integris diſcontinuis intelligendum eſt, contra quem ſenſum non militat argumentum, ſecundum illud vero, quod de inſertis aſſeritur, in ſuperioribus à nobis confutatum eſt. ¶ Ad tertium reſpon- *Ad tertiū.* detur, quòd de eius difficultate eſt magna diſſenſio inter Theologos, vt videbimus infra quæſt. 5. articu. 2. nūc breuiter dicendum eſt, quòd ſanguis non eſt natura perfecta, ſed eſt via quædam, quæ deſtinatur, & ordinatur ad naturam perfectam, & ad nutriendum corpus viuū. Ob idque non dicitur filius Dei aſſumpſiſſe plures naturas, quam-

uis

uis assumpsit sanguinē, & reliquos humores, & propter eandem causam non dr̄ homo subsistere in duabus naturis, sed in vna duntaxat. Vel dicendum est, & hęc est vera solutio, quòd sanguis est vera pars humanæ naturæ, & illi continuata, de qua solutione tractabitur diligentius in loco citato. Hactenus expositum est, quemadmodum sit propriam diuinæ personæ ꝑp eius infinitatē, quòd subsistat in duabus naturis perfectis. Proximum est, vt exponamus quemadmodum diuinæ personę proprissimè cōueniat assumere naturam creatam, quod asserit D. Tho. in prima conclusione.

Explicatio prima conclusio articuli. Persona.

Pro cuius rei intelligentia obseruandum est, ꝙ persona in hac conclusione accipitur formaliter, vt distinguitur cōtra naturam, siue significatam in abstracto, vt Deitas, siue significatam in concreto, vt Deus. Nec verò fit sermo de persona considerando an in diuinis sit vna persona, vel plures, neque considerando an sit persona relatiua, vel absoluta. Secundò obseruandum est, ꝙ personæ diuinæ proprissimè conuenit assumere naturam creatam. Quod demonstrat D. Th. euidēti argumento. Nam persona diuina est principium, & terminus huius admirabilis assumptionis, ergo diuinæ personæ proprissimè conuenit assumere naturam creatam. Ex hac demonstratione liquidò constat, quòd persona diuina terminat istam admirabilem assumptionem.

Arguitur contra cōclusionem D. Thom. Prim. arg.

¶ Sed contra hanc sententiam fiunt argumenta non inualida. Nam terminare naturam humanam dicit causalitatem ad extra, ergo prius conuenit naturæ diuinæ, quam personis.

Secūdum.

¶ Deinde terminare naturā dicit causalitatem ad extra, ergo conuenit vniuersis tribus personis. Consequentia probatur. Nam opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa, & in actione ad extra nulla est distinctio diuinarum personarum in agendo.

Tertium.

¶ Tertiò, terminare naturā humanā est illam sustentare per subsistentiam verbi diuini, sed sustentare est operare, & causare ad extra, ergo competit tribus personis.

Quartum.

¶ Quartò, ꝙ natura humana sustentetur a verbo diuino, est ꝙ depēdeat a verbo diuino, dependentia aūt, vt sic est inter effectū, & causam, ergo sustētare, aut terminare naturam est causare.

Expositio.

Difficultatē in his argumentis propositā exponunt Doctores in principio distinctionis primæ tertij sētentiarum, & summa cōsensione definiunt, quòd terminare naturam non est agere, neq; causare.

Terminare naturā nō est agere.

Hoc ipsum docet Dn̄s Caiet. hic in suis commentarijs. Et patet euidenti ratione. Nam alioquin vna persona non posset assumere naturam creatam sine alia, quod est hæreticū.

Caietan⁹. Relatio nō est agendi principiū.

Vnde filiatio in filio potest esse ratio terminandi, sed nō causandi, & hinc est, quòd in diuinis relatio non est principium agendi, nec ad intra, neq; ad extra. Pater.n. non generat paternitate, nec verò creat, sed tātum dat esse personale, & incōicabile, & terminat, & complet rōnem personæ, & determinat naturam diuinam ad personalitatē, sicut personalitas Petri naturam humanam. Itaq; quemadmodum personalitas diuina ad intra constituit personam diuinam absq; aliqua causalitate, & efficientia, sic personalitas verbi diuini ad extra, constituit vnam personam in duabus naturis subsistentem absq; aliqua causalitate, & efficientia. Sed adhuc demonstratur exemplis adductis ex rebus naturalibus, ꝙ terminare non sit agere, quod certè eleganter demonstrat

Scotus.

Scotus in 3. dist. 1. in principio. Nam suppositum in rebus creatis terminat naturam, at secundum istam considerationem non agit in naturam, quin potius natura ordine naturæ præcedit suppositum, constituit namq; suppositum. Deinde punctus terminat lineam, at non causat re vera lineam. Vnum relatiuum terminat aliud relatiuum, at non causat illud. Filius enim patrem non causat, sed & centrum terminat motum, sed non causat motum.

Primū corollarium. D. August.

¶ Ex his dictis sequitur quomodo sit intelligendum illud, quod dicit D. August. libro de fide ad Petrum ca. 2. quòd licèt solus filius assumpserit carnem humanam, incarnationem tamen ipsam cum Patre, & Spiritu sancto operatus est.

Secūdū corollarium.

¶ Secundò sequitur, quòd aliud est facere incarnationem, & aliud incarnari, hoc est naturæ humanæ vniri. Nam primum conuenit vniuersis personis sanctissimæ Trinitatis, secundum verò soli filio competit.

Tertiū corollarium.

¶ Tertiò sequitur, ꝙ ad assumptionem, vel incarnationem prout importat conditionem efficientis, producentis, vel conseruantis tota Trinitas concurrit, sed prout importat terminare naturam, & dare illi proprium esse solus filius assumpsit humanam naturam.

Quartū corollarium.

¶ Quartò sequitur, ꝙ nullus modus verbi specialis agendi reperitur in incarnatione Dominica, propter quē dicatur verbum sustentare naturā humanam, quo Pater, & Spiritus sanctus non dicantur sustentare illam, sed solum verbum Dei dr̄ sustentare humanitatem in hoc sensu, qm̄ solum verbum terminat humanam naturam dando illi suum esse. Et in eodem sensu pōt cōcedi, ꝙ solum verbum Dei terminat dependētiam humanæ naturæ, sed hæc dependentia non est causati a causa, sed est tantummodo dependētia in ratione terminandi.

Verbū dupliciter cōparatur ad naturā humanam.

Item sequitur, ꝙ cum verbum Dei copulauit sibi naturam humanam potest comparari ad naturam humanam in ratione principij causantis, & in ratione suppositi terminantis, & tribuentis ei suum esse. Et in prima comparatione necessario communicant omnes tres personæ Trinitatis: Nam in Deo vna est natura, vnica est virtus per quam est causa omnium creaturarum. Sed secunda comparatio respicit aliquam personam distinctam. Nam licèt vna persona conueniat cum alia in natura, & in virtute operandi, sed distinguitur ab alia in ratione suppositi, & in proprietate personali, & hinc est, quòd potest assumere vna persona naturam creatam sine alia.

Notādum.

¶ Vltimò sciendum, ꝙ personalitas verbi diuini est infinita in terminando. Itaque sicut Deitas continet eminenter, vel formaliter omnes perfectiones essendi, & causandi, & ob id potest supplere oēm causalitatem, & omnes vices cuiuscunque efficientis, sic personalitas verbi continet eminēter omnes personalitates creatas, & creabiles, & ob id potest supplere omnem rationem personalitatis, & terminare quamcunque naturam. Et hoc est quod dicit

D. Thom.

D. Tho. in solutione ad secundum, quòd verbum Dei propter suam infinitatem subsistit in duabus naturis. Ex his documentis facilè confutantur argumenta proposita, & articulus iste manet explicatus. Nam reliquæ annotationes, quas ponit Caietanus perfaciles sunt, & non egent nostra expositione.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum diuinæ naturæ conueniat assumere.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd naturæ diuinæ non conueniat assumere: Quia, sicut dictū est *, assumere dicitur quasi ad se aliquid sumere: Sed natura diuina non sumpsit ad se humanam naturam, quia non est facta vnio in natura, sed in ꝑsona: sicut supra dictum est*. Ergo naturæ diuinæ non competit assumere naturam humanam.

20
3. di. 5. q. 2. artic. 2.
ar. præced.
q. 2. arti. 1. & 2.

¶ 2. Præterea, Natura diuina communis est tribus personis. Si ergo naturæ conuenit assumere, sequitur quòd conueniat tribus personis. Et ita Pater assumpsit naturam humanā, sicut & Filius: quod est erroneum.

¶ 3. Præterea, Assumere est agere, Agere autem conuenit personæ, non naturæ, quæ magis significatur vt principium, quo agens agit. Ergo assumere non conuenit naturæ.

Sed contra est, quod Augu. dicit in lib. de Fide

ad

Cap. 2. inter prin. & me.c.10.3.

ad Pet*.Illa natura,quæ ſemper genita manet ex Patre,id eſt, quæ eſt per generationem æternam accepta à Patre,naturam noſtrã à matre ſine peccato ſuſcepit.

ar.præced.

Reſpondeo dicendum,quòd ſicut dictũ eſt *, in verbo aſſumptionis duo ſignificatur, ſcilicet principium actionis & terminus eius. Eſſe autem aſſumptionis principium, conuenit naturæ diuinæ ſecũdam ſeipſam,quia eius virtute aſſumptio facta eſt.Sed eſſe terminum aſſumptionis non cõuenit diuinę naturę ſecundum ſeipſam: ſed ratione perſonę,in qua conſideratur. Et ideo primò quidem & ꝓpriiſſimè perſona dicitur aſſumere, ſecundariò autem poteſt dici,quòd etiam natura aſſumpſit naturam ad ſui perſonam. Et ſecũdum etiam hunc modum dicitur natura incarnata: nõ quaſi ſit in carnem conuerſa,ſed quia naturã carnis aſſumpſit. Vnde Damaſcenus dicit,* Dicimus naturam Dei incarnatam eſſe, ſecundum beatos Athanaſium† & Cyrillum*.

Lib 3. orth. fid.ca.6.ad finem.
† Athana. in ſymbo. ſuo ft.
* Cyril.in cõci. Chal. act. 1. poſt epiſto. Cyril.ad Ioã. epiſco. Antioch.

Ad primum ergo dicendum, quòd ly ſe,eſt reciprocum,& refert idẽ ſuppoſitũ. Natura autem diuina non differt ſuppoſito à perſona Verbi, & ideo inquãtum natura diuina ſumit naturam humanam ad perſonã Verbi,dicitur eam ad ſe ſumere. Sed quamuis Pater ſumat naturam humanam ad perſonam Verbi,non tamen propter hoc ſumit eam ad ſe:quia non eſt idem ſuppoſitum Patris & Verbi,& ideo non poteſt dici propriè, qđ Pater aſſumat naturam humanam.

Ad ſecundum dicendum,quòd illud quod cõuenit naturę diuinę ſecundum ſe, conuenit tribus perſonis:ſicut bonitas,ſapiẽtia,& huiuſmodi.Sed aſſumere conuenit ei ratione perſonę Verbi,ſicut dictum eſt*.Et ideo ſoli illi perſonę conuenit.

In cor.art.

Ad tertium dicendum, quòd ſicut in Deo idẽ eſt quod eſt,& quo eſt: ita etiam in eo idẽ eſt qđ agit,& quo agit:quia vnumquodque agit inquantũ eſt ens:Vnde natura diuina eſt illud,quo Deus agit,& eſt ipſe Deus agens.

SVMMA TEXTVS.

Prima cõcluſio.

PRima concluſio.Eſſe principium aſſumptionis cõuenit diuinæ naturæ ſecundum ſeipſam. Probatur hæc, aſſumptio fit virtute diuina, ergo natura diuina ſecundum ſeipſam eſt huius aſſumptionis principium.

2. Conclu.

¶Secunda concluſio,eſſe terminum aſſumptionis non conuenit naturæ diuinæ ſm ſeipſam, ſed ratione perſonæ. Hæc concluſio demonſtrata eſt articulo præcedenti.

3. Conclu.

¶ Tertia concluſio, primò,& propriiſſimè diuina perſona dicitur aſſumere, ſecundariò tamen dici poteſt, ꝙ natura diuina aſſumpſit naturam ad ſui perſonam,ſecundum quem modũ natura diuina dicitur incarnata. Hæc concluſio colligitur ex duabus præcedentibus, & probatur auctoritate Damaſceni.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Magiſter.

QVæſtionem huius articuli ſcribit Magiſter in 3.d.5. eſſe ſatis perplexam propter varia ſanctorum Patrum teſtimonia. Quatuor ſunt de ea celebres opiniones.

Durãdus.

Prima opinio eſt Durandi in 3.d.1.q.2. & conſiſtit in tribus propoſitionibus. Prima propoſitio,perſonæ diuinæ conuenit terminare humanam naturam ratione eſſentiæ, & non econtrario. Secunda propoſitio,prius facta fuit hæc vnio ad naturã,quàm ad perſonam. Tertia propoſitio,immediatius natura diuina aſſumpſit naturam humanam, ꝙ̃ perſona,ſed non principalius. Sed vt fugeret Durandus periculum errandi,& non videretur cõcedere,ꝙ non magis filius eſt homo, quàm Pater, & Spiritus ſanctus,dicit ꝙ hæc vnio vlterius facta eſt ad ea, quæ ſunt propria filij. ¶Ad probandum hanc opinionem præmittit Durandus vnum fundm̃, ꝙ in diuinis eſt tm̃ vnũ ſubſiſtere abſolutum & eſſentiale, conueniens vniuerſis perſonis ratione eſſentiæ, & hoc fundm̃ eſſe verum probat multis argumentis.

Fundamẽtũ Durãdi.

¶Primum,ex differentia,quæ eſt inter ſuppoſitum in creaturis, & ſuppoſitum in Deo:nam ſuppoſitum in creaturis ab eodem habet, ꝙ ſubſiſtat,& ꝙ ſit ſingulare, & incõicabile,ſed perſona diuina per aliud formaliter ſubſiſtit, & per aliud eſt ſuppoſitum incommunicabile, nam ſubſiſtit per eſſentiam,eſt incommunicabile per relationem,ergo ſubſiſtere in diuinis eſſentiale eſt & vnicum.

Primũ argumẽtum ad probandum fundamentũ Durandi.

¶Secundò,ſubſiſtere dicit perfectiſſimum modũ eſſendi, ſed perfectior modus eſſendi eſt eſſe in ſe, quàm ad aliud, ergo ſubſiſtere diuinis perſonis conuenit ratione eſſentiæ, & non ratione relationis, quæ dicit ad aliud.

Secũdum.

¶Tertiò,relatio de ſe eſt nullius perfectionis, ſed ſubſiſtere eſt maximæ perfectionis, ergo non conuenit ratione relationis.

Tertium.

¶ Quartò,ſubſiſtentia eſſentialis per quã Deus ſubſiſtit eſt infinita, ergo ſufficit pro omnibus tribus perſonis,imò pro vniuerſis,& infinitis perſonis ſi eſſent.Explicatur hoc.Nam hæc infinita ſubſiſtentia continet in ſe omnem rationem ſubſiſtendi,ergo non eſt neceſſaria alia ſubſiſtentia relatiua, vt ſubſiſtat diuina perſona.

Quartum.

¶Quintò,probatur idem fundamentum auctoritate D.Aug.7. de Trinit.c.4.inquientis,quòd vniuerſa res ad ſeipſam ſubſiſtit, quanto magis Deus.Idem comprobatur ex documentis D.Thomæ:nam infra q.17.manifeſtè docet,quòd in diuinis perſonis eſt tantum vnum eſſe, & 1.p.q.40.art.2.ad ſecundum ſcribit, quòd diuinæ perſonæ non diſtinguuntur in eſſe in quo ſubſiſtunt, ſed ſolum ex eo quòd dicuntur ad aliquid. Et de potentia q.2. art.6.ſcribit,quòd in diuinis non eſt duplex eſſe eſſentiale,& perſonale. Perſona namque non exiſtit niſi per eſſe eſſentiæ. Et in q.9.art.5. ad 13. expreſſe docet,quòd proprietates perſonales habent, quòd ſubſiſtant ab eſſentia.

Quintum.
D.Auguſt.
D. Thom.

Ex hoc fundamento verè & rectè conſtituto conficiuntur alia argumenta in fauorem Durandi. In primis per idem conuenit diuinæ perſonæ eſſe terminum aſſumptionis,per quod conuenit ſubſiſtere, ſed ſubſiſtere conuenit ratione eſſentiæ,vt dudum probatum eſt, ergo eſſe terminum conuenit perſonæ ratione eſſentiæ.

Argumẽta pro ſententia Durandi.
Primum.

¶Deinde quòd filius terminet,& aſſumat naturam humanam ex eo habet, quòd ſuam ſubſiſtẽtiam communicat naturæ humanæ, ſed hæc ſubſiſtentia conuenit filio ratione eſſentiæ,ergo terminat ratione eſſentiæ.

Secũdum.

¶Tertiò, eſſentia diuina prout eſt in patre eſt principium, & ratio generandi,non paternitas, aut proprietas perſonalis,ergo ad eundem modum ſubſiſtentia eſſentialis prout eſt in filio eſt ratio terminandi naturam humanam non filiatio, vt proprietas perſonalis.

Tertium.

¶ Quartò, filius eũ aſſumit ad ſe naturam humanã vel tribuit illi eſſe relatiuum, vel abſolutum & eſſentiale,nõ eſſe relatiuum,ergo eſſe eſſentiale. Probatur minor. Nam eſſe relatiuũ non põt tribuere perſonalitatem abſolutã, ſed hoc eſſe tribuit perſonalitatem abſolutam, nam conſtituit perſonam humanam,quæ eſt perſona abſoluta.

Quartum.

¶Item aliàs ſequitur, quòd filius diceretur perſona diuina,& humana æquiuocè Nam vt perſona diuina ſubſiſtit per eſſe relatiuum,vt verò eſt perſona humana eſt per eſſe abſolutum,imò ſequitur,quòd in Chriſto eſt duplex perſonalitas,vna relatiua,alia abſoluta.

Quintum.
Vltimum.

Hæc opinio Durandi eſt improbabilis, & periculoſa (ne dicam) erronea. Ita pronunciat Capreolus in 3. diſt.1.q.1.& probat ita eſſe. Nam Durandus conſtituit duas vniones in myſterio incarnationis,alteram immediatã,qua humanitas vnitur naturæ diuinæ, alterã mediatam,qua vnitur filio, conſtituere verò duas vniones inauditũ eſt apud patres, & ſacra concilia. Quòd ſi dicat Theologus et D.Thom.

Durãdi ſententia eſt periculoſa.
Capreol*.

conſtituere duas vniones, vnã primariã qua vnitur perſonæ, alteram ſecundariam qua vnitur naturæ.

Solutio.

Rñdetur id falſum eſſe. Nam licèt D. Th. dicat, ꝙ hæc vnio immediatè terminatur ad perſonã, & ex conſequenti ad naturam tanquã ad terminum ſecundarium ꝓp vnitatem ſuppoſiti cũ natura & eſſentia, nõ tñ conſtituit niſi vnã vnionem. Quemadmodum vnica eſt gñatio, qua Petrus generatur, licèt ex conſequenti gñetur homo, animal viuens. Sed Durandus conſtituit euidenter duas vniones, alterã, quæ ꝑcaigitur ad alterã. Quæ præcaigitur eſt vnio naturæ humanæ cũ diuina eſſentia, vlterior verò eſt vnio cũ ꝓprietate perſonali filij. Et docet Durandus, ꝙ prior illa vnio nõ ſufficit, vt potius dicat filius homo, quã Pater, aut Spiritus ſanctus. Itaq; cõſtituit duas vniones diſtinctas, quarum altera non neceſſario ſequitur ex altera. Secũdò vix Durandus pòt defendere, ꝙ Pater non ſit hõ & Spiritus ſanctus, qd eſt hæreticũ. Probatur ſic, nam id qd conuenit eſſentiæ diuinæ ſm ſeipſam, eſt cõe oĩbus tribus perſonis. Nec valet ſolutio Durandi, ꝙ poſtmodum natura diuina vniuit humanitatẽ filio. Nam ex hoc ſolũ ſequitur, quòd humanitas eſt vnita filio duob' modis cõiter, & ſingulariter, ſed nõ ſequitur, quòd non ſit vnita patri. Tertio ſecundum Durandum, & ſm veram Theologiam Deus immediatè poteſt aſſumere naturam humanam, ita quòd natura humana non potius terminaretur ad vnam perſonã, quàm ad aliam, & tũc pater eſſet homo, & conſtituamus, ꝙ poſtmodum hæc humanitas ſingulariter verbo vniat non mutando priorem vnionem, certè tunc pater maneret homo, ergo & modo manet homo ſm opinionem Durandi. Nam apud Durandum res eodem modo ſe habet. Vltimò, ſicut Deus eſt principiũ actiuũ huius aſſumptionis per eſſentiam, ita eſt terminus per eſſentiam, vt exiſtimat Durandus, ſed eſſe principium huius admirabilis aſſumptionis competit omnibus tribus perſonis, ergo eſſe terminum conuenit oĩbus perſonis, ergo pater terminat, ergo pater eſt homo. Et confirmatur. Nam his argumentis conuictus Durandus in eadem diſt. q. 4. auſus eſt concedere, quòd pater in quantum Deus eſt homo, quæ ſententia vel eſt hæretica, vel ſapit hæreſim.

S. da opinio Marſi.

¶ Secunda opinio eſt Marſilij q. 2. arti. 1. quæ conſiſtit in tribus propoſitionibus. Prima propoſitio, perſona diuina immediatè terminat hanc vnionem, ſecundario verò natura diuina. Secunda propoſitio, ratio terminandi eſt ſubſiſtentia eſſentialis, non proprietas perſonalis. Tertia propoſitio, ſubſiſtentia eſſentialis eſt rõ terminandi prout eſt in filio, non prout eſt communis tribus perſonis. Quemadmodũ eſſentia diuina prout eſt in patre eſt principium generandi, non prout eſt communis tribus perſonis.

Argumẽta Marſilij.

Hæc ſententia probatur in primis. Nam perſona terminat ratione ſubſiſtentiæ, ſed hæc ſubſiſtentia vnica eſt & eſſentialis, vt iam dictum eſt.

Primum. Secũdum.

¶ Deinde filius eodem modo nunc ſubſiſtit, atque ſi ſolum in Deo eſſet vna perſona, ſed ſi eſſet tantum vna perſona ſubſiſteret per eſſentiam, ergo eodem modo nunc ſubſiſtit per eſſentiam.

Tertium.

¶ Tertiò, Petrus ſubſiſtit per ſuam eſſentiam, ergo & verbum diuinum ſubſiſtit per ſuam eſſentiam.

Vltimum.

¶ Vltimò, ſecundum documenta huius doctrinæ facilè explicatur myſterium incarnationis, quemadmodũ filius ſit homo, & non Pater, nec Spiritus ſanctus. Elucidatur præterea, quòd hæc argumentatio eſt oĩno infirma. Verbum terminat naturam humanam rõne eſſentię, ergo eſſentia terminat, ſicut non valet, pater generat rõne eſſentiæ, ergo eſſentia generat. Et nõ ſequitur paries eſt albus rõne albedinis, ergo albedo eſt alba.

Hæc opin. placuit Magiſt. Victoriæ, & Soto. Impugnãt hæc ſnia.

Hæc opinio eſt probabilis, & probatur auctoritate præclariſſimorum virorum Victoriæ, & Soto qui illam ſunt ſequuti. Probatur deinde argumentis dudum factis, quæ probabilia vñr. Sed hæc ſnia habet duo incommoda. Nam ex ea ſequit, quòd poſſemus dicere, quòd diuinæ perſonæ diſtinguuntur per abſolutum, & per eſſentiam, quod aſſerere alienũ eſt a vera doctrina. Quòd rectè ſequatur patet. Nam pòt dicere Theologus, ꝙ pater diſtinguitur a filio per eſſentiam, non abſolutè, ſed prout eſt in patre. Nã prout eſt in patre eſt principiũ generandi, vt eſt in filio non eſt principium generandi. Deinde eſt aliud incommodum. Nam ſi filius terminat deitate, ſicut pater generat deitate, ſequitur, ꝙ ſicut pater generando filium non communicat filio ſuam paternitatem, ſed ſuam eſſentiam, ita filius terminando naturam non communicat illi ſuam perſonalitatem, ſed illam ſubſiſtentiam abſolutam. Ex quo conſequens eſt, quòd humanitas non eſt vnita ad hypoſtaſim filij.

Tertia opinio Capreoli.

¶ Tertia opinio eſt Capreoli in 3. d. 1. q. 1. concluſione 3. & 4. docet iſte auctor, quòd in diuinis perſonis eſt tantum vnum ſubſiſtere eſſentiale, quod proinde competit perſonis ratione eſſentię. Docet deinde, ꝙ humanitas habet duplicem dependentiam ad perſonam diuinã. Prima eſt tanquam id a quo, & in quo accipit exiſtentiam. Secunda eſt tanquam id a quo, & in quo accipit ſuppoſitionem, & perſonalitatem. Prima, inquit, eſt ab eſſentia, & ad eſſentiam immediatè. Secunda verò eſt ratione perſonæ immediatè, & ſic facilè explicat quemadmodum filius Dei ſit homo, & pater non ſit homo. Nam humanitas eſt vnita ſuppoſito filij Dei, & non ſuppoſito patris. Hæc ſententia Capreoli valde probabilis eſt, & non videtur multum differre a ſententia Marſilij.

Quarta opinio Caietani, & ꝓpria auctoris.

¶ Quarta opinio eſt Caietani in his cõmentarijs, quæ complectitur mirabiles ſententias. In primis ſtatuit D. Caietanus, ꝙ cum hic inquiritur, an naturæ diuinæ conueniat aſſumere, per naturam non ſolum intelligitur deitas, ſed etiam hic Deus, & quicquid non eſt perſonale in diuinis, vt inſinuat D. Tho. ad ſecundum, & tertium. Secundo ſtatuit Caietanus, quòd hæc quæſtio eſt de facto, & de incarnatione iam facta, nam de poſſibili diſputatur in art. ſequenti. Tertiò dicit Caietanus, quòd cum quæritur verum naturæ diuinæ conueniat aſſumere, nõ quæritur de principio quo, ſed de principio quod, id eſt, verũ natura diuina aſſumpſerit.

Prima concluſio Caietani.

¶ His conſtitutis principijs eſt prima concluſio Caietani. Differentia eſt inter creaturas & Deum, ꝙ in creaturis idem eſt habens naturã, & ſuppoſitum, ſiue perſona, ſed in Deo eſt duplex habens naturam, ſ. hic Deus, qui eſt communis omnibus tribus perſonis, & perſona.

2. Conclu.

¶ Secunda concluſio, hic Deus formaliter ſubſiſtit deitate, perſona verò proprietate perſonali. Et quòd perſona ſubſiſtat proprietate perſonali ſic oſtenditur. Nam de ratione perſonæ eſt ſubſiſtere, ſed relationes diuinæ conſtituunt perſonas, ergo dant ſubſiſtere. Deinde in diuinis ſecundum fidem Catholicam ſunt tria ſubſiſtentia, ſed ſi eſſet tantum vnicum ſubſiſtere, eſſet tantum vnum ſubſiſtens, ergo ſunt tres ſubſiſtentiæ perſonales. Item D. Thom. 1 p. q. 40. artic. 3. apertè docet, quòd proprietates perſonales afferunt ſecum ſuas hypoſtaſes, & ſubſiſtentias.

D. Thom.

3. Conclu.

¶ Tertia concluſio, hic Deus ſubſiſtit communiter, pater, vel filius ſubſiſtit ſingulariter. Hęc concluſio ſequitur ex prædictis.

4. Conclu.

¶ Quarta concluſio ſubſiſtere magis eſt eſſe perſonale, q̃ eſſentiale formaliter loquẽdo. Nam perſona diſtinctè & abſolutè importat ſubſiſtẽtiam, natura verò minimè. Cuius indicium manifeſtum eſt, ꝙ etiam natura diuina quando ſignificatur per modum ſubſiſtentis ſignificatur nomine perſonali, ſ. hic Deus. Sed dixit Caiet. formaliter, nam radicaliter omnis perſona diuina habet ſubſiſtentiam a diuinitate, & ab eſſentia.

5. Conclu. In diuinis ſunt tres ſubſiſtẽtiæ perſonales & vna eſſentialis.

¶ Quinta concluſio, filius Dei terminat aſſumptionẽ immediatè rõne proprietatis perſonalis, & per ſubſiſtentiam perſonalem. Exiſtimat. n. D. Caietanus, ꝙ in Deo eſt vna ſubſiſtentia eſſentialis abſoluta cõis tribus perſonis, ſed pręterea ſunt tres ſubſiſtentiæ perſonales relatiuæ inter ſe realiter diſtinctæ. Itaque in diuinis non ſolum ſunt tres ſubſiſtentes, ſed etiam tres ſubſiſtentiæ perſonales, & vnicuique perſonæ ſua propria conuenit ſubſiſtentia. Et ꝙ hæc ſententia Caietani de tribus ſubſiſtentijs vera ſit probatur auctoritate patrum, & conciliorum. Nam in Conc. 5. Conſtantinop. actione 4. Canone 1. ſic definitur: Confitemur vnam naturam in tribus ſubſiſtentiis. Et in Conci. 6. Conſtantinopolitano actione 11. dicitur, quòd eſt Sabellij hęreſis confundere tres ſubſiſtentias in vnam.

Conc. Conſtanti.

Idem

Ephesinũ. Toletanũ. Damasce.

Idem definitum est in Concil. Ephesino Canone 4. Idem habet apertè Cõcilium 6. Toletanum in assertione fidei. De qua re videndus est Damascenus libro 3. capitulo 10. Sed est aduertendum circa testimonia adducta; quòd si rectè expendãtur parum fauent Dño Caietano. Nã subsistentia est nomen æquiuocum, & in prædictis definitionibus non significat existentiam, sed personam, & sensus fidei est, quòd in sanctissima Trinitate sunt tres personæ, & tres hypostases. Sed vnicum est testimonium irrefragabile pro sententia Domini Caietani in Concilio quinto

Cõcil. Constantinop.

Constantinopolitano actione vndecima. vbi definitur, sanctissimam Trinitatem esse numerabilem tribus personalibus subsistentijs, in quo testimonio subsistentia non potest accipi pro persona; sed pro existentia. Alioquin fieret sensus, quòd numeratur sanctissima Trinitas tribus personis personalibus, qui sensus est incongruentissimus. His testimonijs accedunt optimæ rationes. Prima est, in diuinis sunt tres personæ, ergo tres personalitates, ergo tres existentiæ. Probatur consequentia ista vltima: Nam existentia est ratio, quæ complet definitionem personæ, & eius rationem, & ob id humanitas in Christo Domino non habet propriam subsistentiam, neque propriam personalitatem, quia non habet propriam existentiam. Secunda ratio, relationes diuinæ, vt habet sana doctrina, constituunt personas in quantum sunt subsistentes; ergo dant; & præbent rationes subsistendi diuersas atque distinctas. Tertia ratio, humanitas, atque diuinitas in Christo ob id constituunt vnum suppositum, quia habent idem esse, ergo si tres personæ diuinæ haberent idem esse, consequens est, quòd essent vnum & idem suppositum, quod est dogma hæreticum. Quarta ratio, si hoc modo res definiatur, facillimè explicatur Dominicæ incarnationis mysterium, videlicet, quid est quod filius sit homo, & pater, aut Spiritus sanctus non sit homo, cùm tamen sint vnus idemque Deus. Dicendum namque est, quòd humanitas in Christo habet esse filij, & non habet esse patris, & ideo filius est homo, & non pater. Si verò sentiamus, quòd pater, & filius, & Spiritus sanctus habent idem esse numero, cum magna difficultate hoc mysterium elucidatur. Vltima ratio, terminus assumptionis huius non dicit aliquam causalitatem, vt superiori articulo ostensum est; ergo per id terminat, quod non habet rationem causalitatis, ergo non terminat ratione essentiæ, sed ratione esse relatiui, quod non est principiũ actionis, neque ad extra, neque ad intra. Hæc opinio Caietani videtur mihi vera, & omnino tenenda, propter quod ad argumenta in contrarium satisfaciendum est, & in primis ad argumenta, quibus Durandus probat fundamentum illud, quòd in diuinis est tantum vnum subsistere.

Ad primũ fundamentũ Durandi.

Suppositi creati & increati discrimen.

¶ Ad primum respõdetur, versari duplex discrimen inter suppositum creatum & increatum. Nam suppositum increatum subsistit per subsistentiam essentialem, & communem, & subsistit per subsistentiam personalem. Suppositum verò creatum tantum subsistit subsistentia personali. Item est aliud discrimen. Nam in rebus creatis habens naturã, & persona siue suppositum idem est prorsus, sed in diuinis, vt iam dictum est, est duplex habens naturam, scilicet hic Deus, & persona. Cum verò dicit Durandus, quòd persona diuina per aliud formaliter subsistit, & per aliud est persona, verum est si sit sermo de subsistentia essentiali, cæterum falsum est si fiat sermo de subsistentia personali. Nam per idem est suppositum per quod subsistit personaliter.

Ad secdm.

¶ Ad secundum respondetur, quòd perfectissimus modus essendi est ad se, idest, non ad aliud in essentia, benè tamẽ ad aliud in persona, vel dicatur, & est vera solutio, quòd relatio diuina constituit personam, vt subsistens

D. Thom.

est, non vt referetur ad aliud. Propter quod dicit D. Tho. 1. par. q. 29. articu. 4. quòd persona diuina significat relationem vt subsistentiam; non vt relatam ad alterum; itaque relatio diuina dat subsistere incommunicabile, sed hæc doctrina explicata est a nobis diligenter in materia de Trinitate.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium respondetur, quòd quicquid sit de relationibus creatis, hoc est certissimum, & exploratum in diuina Theologia, quòd diuinæ relationes sunt infinitæ perfectionis, nam constituunt infinitas personas, quod est summæ & infinitæ dignitatis, & perfectionis. Deinde

Relatio diuina importat pfectionem.

posse generare filiũ æternum infinitæ perfectionis est, sed posse generare, relationem importat, quapropter soli patri competit. Præterea generare filium æternum infinita perfectio est, sed generare, relationem denotat.

Ad quartũ

¶ Ad quartum neganda est consequentia. Nam licèt subsistentia essentialis sit infinita, requiritur tñ subsistentia personalis, per quã vnaquæq; persona subsistat formaliter, & singulariter. Quemadmodum, licèt essentia diuina infinita sit, requiritur tamen proprietas personalis per quam persona existat singulariter. Pro cuius explicatione sciendum est, quòd si in diuinis esset tantum vnum suppositum, subsisteret certè per suam essentiam: cæterum cum sint tria supposita distincta, necessum est, quòd habeant inter se oppositionem, & distinctionem. Ex quo consequens est esse necessarium, quòd habeant inter se distinctas personalitates, & subsistentias. ¶ Ad auctoritatem Aug. iam

Explicatio.

D. Aug. & D. Thom.

dictum est quemadmodum persona diuina per relationẽ subsistat ad se. Ad D. Tho. respondetur, quòd loquitur de esse essentiali. Vel dicendum, quòd aliud est esse, & aliud subsistere. Esse primò, & per se conuenit essentiæ, subsistere verò, vt ante dictum est, magis est personale, quàm essentiale. Et ideo sequendo documenta D. Th. nunquam concedendum est, quòd in diuinis est multiplex esse. Potest tamen verè concedi, quòd in diuinis sunt tres subsistentiæ.

Ad argumenta Durandi, scdo loco pposita.

¶ Sed iam respondeamus argumentis Durandi, quæ colligebat ex prædicto fundamento.

¶ Ad primum rñdetur, quòd verbum diuinum terminat humanitatem per idem ipsum, per quod subsistit personaliter, nõ aũt per illud esse, per quod subsistit essentialiter.

Ad primũ.

Et sic facilè etiam confutatur secundum argumentum.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium respondetur, quòd exemplum non consistit. Nam pater generando filium non communicat filio suam proprietatem personalem, s. paternitatem, sed communicat illi suam essentiam; sed filius assumendo naturam humanam communicat illi suam proprietatem personalem. Secunda differentia est, quoniam generare est agere, essentia verò est principium actionis, sed terminare naturam non est agere; sed dare illi suam subsistentiã & personalitatem, vt sæpè dictum est.

Ad quartum.

¶ Ad quartum respõdetur, quòd filius dat humanitati suũ subsistere relatiuum, sed subsistere relatiuũ in diuinis est subsistens per se, & relatiuum. Relatio n. diuina est subsistens per se, & hoc subsistere personale filij est infinitum in terminando, & ideo potest terminare omnes naturas creatas, & creabiles, absolutas, & relatiuas.

Ad quintum.

¶ Ad quintum neganda est sequela: siquidem persona filij siue in diuina, siue in humana subsistat natura, semper importat subsistentiam relatiuam, vt expositum est.

Ad sextũ.

¶ Ad sextum negatur, quòd in Christo sit duplex personalitas, sed vna duntaxat, licèt sit ibi duplex ratio personæ prout in duabus naturis subsistit. ¶ Ad argumenta Marsilij, ad primum patet ex dictis solutio. ¶ Ad scdm respondetur, quòd si in diuinis non esset nisi vna persona duntaxat, alio modo subsisteret verbum diuinum, atq; modo subsistit. Nam modo subsistit per esse relatiuum hñs oppositionem cum cæteris personis. ¶ Ad tertium negatur consequentia. Nam Petrus non est persona relatiua. ¶ Ad quartum respõdetur, quòd secundum documenta Marsilij verè explicatur mysteriũ incarnationis, sed multo verius, & elegantius si sequamur Caietani documenta. Hæc de ista dubitatione.

Ad argumẽta Marsilij.

Ad scdm.

Ad tertiũ.

Ad quartum.

Dubium.

Natura diuina est incarnata, est vera ppositio:

D. Thom. Magister. Damasce. Cyrillus. August. Athanas.

¶ Est aliud dubium de tertia conclusione, vtrum sint concedendæ istæ propositiones. Natura diuina est incarnata, natura diuina est facta caro, siue homo, natura diuina est homo, natura diuina est nata de virgine, crucifixa, & passa. Primam propositionem concedit hic D Tho. & Magister in 3. d. 5. & D. Damascenus lib. 3. cap. 6 D. Cyrillus, & habetur eius sententia in Concilio Chalcedonensi act. 1. D. August. de fide ad Petrum capitu. 2. & allegant prædicti auctores Diuum Athanas. idem sentientem. Et ratio suffragatur: nam natura diuina assumpsit verè humanitatem, ergo verè incarnata est.

Secundam

Secundam propositionem negat Magister in loco citato, & huius rei adducit duas rōnes. Vna est quoniam videtur significari in ea locutione, quòd natura diuina sit conuersa in carnem. Altera est quoniā hæc locutio non est consueta apud sanctos Patres. Tertiam propositionem, s. natura diuina est homo, videtur negare Magister, sed concedit eam D. Th. in expositione textus Magistri in sensu identico non formali. Et certè in sensu identico hæc loquutio verum dicit. Nam hæc argumentatio est necessaria. Hic homo est Deus, Deus est Deitas, ergo hic homo est Deitas. Sed non inferat Theologus subinde, q̄ si natura diuina est homo, & non est ab æterno homo, q̄ sit facta homo. Nam in consequenti fit variatio appellationis, & fit sensus, quòd natura diuina immediatè coepit habere sibi naturam humanā, qui sensus falsus est. Quarta & quinta propositio omnino sunt negandæ propter eandem rationem, qua negatur, quòd essentia generet h-cèt Deus generet. De qua re legendus est D. Tho. infra q. 16. art. 5. ad primum. Et D. Damas. lib. 3. c. 6. sic scribit, naturam verbi passam carne non audiuimus, Christum carne passum edocti sumus. Ratio huius est, nam hæc adiectiua nata, mortua, &c. ad genus appellant suum significatum formale, supra significatum formale huius nominis essentia. Et sic sensus, quòd natura diuina secundum se traxit originem a beatissima Virgine. Istæ verò propositiones, Deus natus est de Virgine, mortuus, & crucifixus concedendæ sunt. Nam hoc nomen Deus supponit pro persona, & applicant illa nomina adiectiua suum significatum formale ad personam, quæ secundum aliquam naturam mortua est.

D. Thom.
D. Damas.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrum abstracta personalitate per intellectum, natura possit assumere.

a 3. di. 5. q. 2. art. 3.
ar. præced.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd abstracta personalitate per intellectum, natura non possit assumere. Dictum est * enim, quòd naturæ conuenit assumere ratione personæ: Sed quod conuenit alicui ratione alicuius, remoto eo, non potest ei conuenire: sicut corpus, quòd est visibile ratione coloris, sine colore videri non potest. Ergo abstracta personalitate per intellectum, natura assumere non potest.

Ar. 1. huius quæst.

¶ 2. Præterea, assumptio importat terminum Vnionis, vt dictum est: * Sed Vnio non potest fieri in natura, sed solùm in persona. Ergo abstracta personalitate, natura diuina non potest assumere.

p. p. q. 40. art. 3.

¶ 3. Præterea, In prima parte dictum est, * quòd in diuinis abstracta personalitate, nihil manet: Sed assumens est aliquid. Ergo abstracta personalitate, non potest diuina natura assumere.

Sed contra est, q̄ in diuinis, personalitas dicitur proprietas personalis: quæ triplex est, scilicet paternitas, filiatio & processio: vt in Prima parte dictum est: * Sed remotis his per intellectum, adhuc remanet Dei omnipotentia, per quam est facta incarnatio: sicut Angelus dicit Lucæ primo, Non erit impossibile apud Deum omne verbum. Ergo videtur, q̄ remota personalitate, natura diuina possit assumere.

p. p. q. 25. art. 3.

Respondeo dicendum, q̄ intellectus dupliciter se habet ad diuina. Vno modo vt cognoscat Deum sicuti est: & sic impossibile est, q̄ circunscribatur per intellectum aliquid a Deo, & quòd aliud remaneat: quia totum, quod est in Deo, est vnum, salua distinctione personarum: Quarum tamen vna tollitur sublata alia, quia distinguuntur solis relationibus, quas oportet esse simul. Alio modo se habet intellectus ad diuina, non quidē quasi cognoscens Deum, vt est, sed per modum suum, s. multipliciter & diuisim, id quod in Deo est vnum. Et per hunc modum potest intellectus noster intelligere bonitatem & sapientiam diuinam, & alia huiusmodi, quæ dicuntur essentialia attributa, non intellecta paternitate vel filiatione, quæ dicuntur personalitates. Et secundū hoc abstracta personalitate per intellectum, possumus adhuc intelligere naturam assumentem.

Ad primum ergo dicendum, q̄ quia in diuinis idem est quo est, & quod est, quicquid eorū, quæ attribuuntur Deo in abstracto, secundum se consideretur aliis circunscriptis, erit aliquid subsistens, & per consequens persona: cùm sit in natura intellectuali. Sicut igitur nunc positis proprietatibus personalibus in Deo dicimus tres personas: ita exclusis per intellectum proprietatibus personalibus, remanebit in consideratione nostra, natura diuina, vt subsistens, & vt persona. Et per hunc modum potest intelligi, quòd assumat naturam humanam ratione suæ subsistentiæ vel personalitatis.

Ad secundum dicendum, q̄ etiam circunscriptis per intellectum personalitatibus trium personarum, remanebit in intellectu vna personalitas Dei, vt Iudæi intelligunt, ad quam poterit terminari assumptio, sicut nunc dicimus eam terminari ad personam Verbi.

Ad tertium dicendum, q̄ abstracta personalitate per intellectum, dr̄ nihil remanere per modū resolutionis: quasi aliud sit quod subiicitur relationi, & aliud ipsa relatio: quia quicquid consideratur in Deo, consideratur vt suppositum subsistens. Potest tamen aliquid eorum, quæ dicuntur de Deo, intelligi sine alio, non per modum resolutionis, sed per modum iam dictum. * In corp. ar.

SVMMA TEXTVS.

COnclusio est affirmans. Primò, quoniam abstractis per intellectum proprietatibus personalibus permanet Dei omnipotentia per quam est facta incarnatio. Secundò, abstractis personalitatibus remanet in consideratione nostra natura diuina, vt subsistens, & vt persona, ergo optimè potest intelligi incarnatio, & assumptio etiā si personalitates abstrahantur. Cōclusio.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN expositione huius articuli sciendum est, quòd duplex est abstractio. Altera negatiua, in qua vnū negatur de altero, vt homo non est equus. Altera simplicis intelligentiæ, in qua vnum intelligitur non considerando aliud, & vocatur simplicis intelligentiæ, quoniam fit per primam operationem intellectus, quæ vocatur simpli- Abstractio duplex.

cium

cium apprehensin. De hac abstractione intelligitur illud

Aristot.

Arist. 2. Phys. tex. 28. abstrahentium non est mendaciũ. Secundò nota, q abstractione simplicis intelligentiæ aliquando abstrahitur ab aliquo id quod differt ab illo secundum rem, sicut albedo a subiecto, forma a materia, aliquando abstrahitur id, quod differt tantum secundum rationem, licèt hæc distinctio habeat fundamentum in re, quemadmodum abstrahitur genus ab specie, animal ab homine. Denique hoc genere abstractionis, aliquando abstrahitur id, quod differt sola ratione, & nullum in re habet fundamentum distinctionis, & hoc pacto abstrahimus vnum attributum diuinum ab altero, bonitatem a sapientia, &c. & etiam attributa diuina a proprietatibus personalibus. Etenim hæc a parte rei nullatenus distinguuntur, sed noster intellectus distinguit. Nam propter celsitudinem diuinæ naturæ noster intellectus non potest vno conceptu comprehendere infinitam illã perfectionem, & ideo multiplicat varios, & infinitos conceptus.

Primus sẽsus articuli.

Tertiò sciendum, q titulus huius articuli potest bifariam intelligi. Vno modo q fiat abstractio a personalitate per negationem. Et sit sensus vtrum si per impossibile Deus non esset tres personæ, sed vna tantum persona, sicut arbitrantur ethnici, & Iudæi, posset assumere naturam humanam? in hoc sensu disputatur hæc quæstio ab vniuersis ferè Theologis in 3. dist. 1. & definitur affirmatiuè. Nam posita illa fictione adhuc intelligeretur Deus omnipotens & infinitæ virtutis, ergo posset assumere naturam humanam. Quidam viri doctissimi existimant D. Tho. in hoc sensu inuestigasse, & definisse propositam quæstionem, idq; colligunt ex solutione secundi; in qua

D. Thom.

scribit D. Th. q si maneret in Deitate vna persona, sicut

Secundus sensus.

existimant Iudæi, posset sibi vnire naturã humanã. Alius sensus est reconditus in diuina Theologia, vtrum abstractis personalitatibus non a Deo, sed ab actu incarnationis, id est, vtrum si persona non assumeret immediatè, natura diuina posset assumere immediatè? itaq; quæstio sic proponitur ad disputandum, vtrum hic Deus posset assumere naturam humanam non terminando illam per aliquam proprietatem personalem, sed per illam subsistentiam communem tribus personis, sicut dicimus, q creat non ratione personarum sed ratione suæ essentiæ. Et pro

Arguitur pro parte negatiua. Primo.

parte negatiua, quòd hoc fieri non possit sic arguit. Nam assumere naturam creatam est proprium personæ subsistentis incõicabiliter, sed hic Deus non est persona subsistens incõicabiliter, ergo, Maior probatur, nam assumere naturam nihil aliud est quã illam sustentare per propriã personalitatem dando illi suum suppositũ. Secundò non

Secundo.

põt intelligi, q hic Deus assumat naturã humanam immediatè quin oẽs tres personę ęquè immediatè assumãt, ergo non põt intelligi, q hic Deus terminet naturam, quin oẽs tres personæ æquè immediatè terminent. Antecedens probatur. Nam hic Deus est idem cum tribus personis, imò hic Deus immediatè, & per se est tres personę. Quod si dicat Theologus, quòd differunt ratione. Contra, nam sola distinctio rationis non sufficit falsificare propositionem, ergo hic Deus consideratus, vt distinguitur ratione a personis, non potest vnire sibi naturam, quin vniat personis æquè immediatè: Tertiò, visio beata non potest terminari ad naturam quin terminetur ad personas, sic adeo, q asserũt Theologi in primis graues, esse prorsus impossibile, quòd beatus videat essentiam, & non videat personas, ergo assumptio non potest terminari ad hunc Deum, quin simul terminetur ad personas. De hac quæstione versantur tres opiniones. Prima est

Capreolus. Victoria.

Capreoli in 3. dist. 1. q. 1. in solutionibus argumentorum contra quartam conclusionem asserentis hoc fieri non posse. Hanc sententiam sequutus est doctissimus Pater Victoria, & in eius confirmationem produxit optima argumenta.

Argumẽta p̃ sentẽtia Capreoli. Primum.

¶ Primum, omnis vnio secundum D. Th. aut est in natura, aut in persona, sed talis vnio non est in natura, neque in persona, ergo fictio est.

Secundũ.

¶ Deinde in nobis impossibile est, quòd aliquid vniatur humanitati, quin immediatè vniatur personæ, sed in Deo maior est identitas inter naturam & personas, ergo impossibile est, quòd aliquid vniatur naturę diuinę quin immediatè vniatur diuinis personis.

¶ Tertiò, si Petrus & Paulus essent omnino idem, fieri non posset, vt aliquid vniretur vni, quin vniretur alteri immediatè, sed maior identitas est in Deo naturę & personæ, ergo. — Tertium.

¶ Præterea, si in Deo esset tantum vna persona, impossibile esset, quòd aliquid vniretur naturæ quin vniretur personæ immediatè, ergo nec nunc fieri potest. Probatur consequentia. Nam tanta est identitas nunc inter naturam, & personas quanta tunc esset. — Quartũ.

¶ Vltimò Deus non põt supplere personalitatẽ propriã humanitatis assumptæ, ergo non põt illã assumere. Antecedens probatur. Nã hic Deus non habet personalitatẽ, ergo non põt supplere illã. Hæc argumenta p̃cedunt ex parte naturæ assumẽtis, alia fiũt ex parte naturæ assũptæ. — Vltimum.

Argumenta ex parte naturæ assumptæ. Primũ, & secũdum.

¶ Primum sic habet, tunc hic Deus esset homo, ergo vel iste, vel ille. Rursus ergo est persona. Nam hic homo est nomen suppositi, vel personæ. Præterea omnis homo est suppositum, & omne suppositum in natura rationali est persona, ergo omnis homo est persona, ergo iste homo est persona, ergo fit vnio ad personam. Tertiò, tunc illa humanitas nõ esset in supposito proprio, neque alieno. ¶ Item ex illa vnione non resultaret natura, neque persona. ¶ Vltimò ille homo Deus vel generaret, vel nõ. Si primum, ergo est pater: si secundum ergo nõ est Deus. Nam bene sequitur. Est hic Deus, ergo generat. Cum Capreolo sentiunt antiqui Theologi. Alexand. Alensis. 3. p. q. 2. memb. 3. D. Bonauentura in 3. dist. 1. q. 1.

Tertium. Quartum. Vltimum. Alex. Alẽ. Bonauen.

¶ Secunda opinio est Do. Caietani in his commentarijs asserentis hoc fieri posse, docetque quòd in eo casu quælibet persona esset homo. ¶ Tertia opinio est media sed vitiosa, quam sustinet Durandus in 3. di. 1. q. 4 docet hic auctor, q de facto vnio humanitatis facta fuit cum hoc Deo, negat tamen, quòd pater aut Spiritus sanctus sit homo, nisi cum addito in quantum Deus. Inter has opiniones sententia Domini Caietani mihi magis probatur, quæ hoc tempore magis communis est, & plausibilior, quam tenent multi Theologi. Scotus in 3. d. 1. q. 1. & 2. & d. 5. q. 1. Durandus in di. 2. & 5. Richardus q. 4. Ocham q. 1, Gabriel q. 8. & quantum ego possum colligere ex discursu huius quæstionis, D. Thom. est in hac opinione. Nam in argumento, sed contra huius articuli, & in sequentibus articulis ex Dei omnipotentia multa concludit D. Thom. & inducit illud D. Augu. ex Epistola 3. ad Volusianum, quòd in mysterio incarnationis tota ratio facti est omnipotentia facientis, sed abstractis per intellectum proprietatibus personalibus adhuc verè intelligitur hic Deus subsistens omnipotens, ergo potest assumere naturam creatam. Deinde hæc res est digna tractatione, & inuestigatione Theologica, videlicet scire verũ hic Deus immediatè possit assumere naturam humanã; sed hanc quæstionem in nullo alio articulo inuestigat D. Thom. ergo in hoc definiuit, alioquin eius doctrina esset manca, & deficiens. Vltimò D. Thomas in hac quęstione quæsiuit diligenter, vtrum vna persona posset assumere sine alia, & vtrum quęlibet persona posset assumere, atque adeo vtrum omnes simul possent assumere, reliqua erat vna quæstio, vtrum hic Deus immediatè possit assumere, quam non prætermisit D. Tho. ergo definiuit in hoc articulo affirmanter. Quæ sententia sic probatur. Nam hic Deus, vt habet sana doctrina immediatè creat, & causat, diuinæ personæ mediatè, & secundariò, ergo hic Deus immediatè potest assumere naturam humanam; diuinæ vero personæ secundario, & mediatè. Consequentia argumẽti tenet ex euidenti similitudine. Secũdò, hic Deus secundum fidem Catholicam est communis tribus personis, & vt sic est omnipotens, ergo vt sic potest assumere naturam creatam. Tertiò, hic Deus, sic consideratus habet omnia requisita ad assumendum, ergò potest assumere. Probatur antecedens. Nam est per se subsistens, & infinitæ perfectionis, & habet esse illimitatum, & infinitum. Quartò, hic Deus sic consideratus habet, quicquid habet verbum, sed verbum põt assumere ergò hic Deus potest assumere. Probatur maior. Nã verbum

Scda opinio Caiet. Tertia opinio. Sententia Caieta. est p̃babilior. Scotus. Durãdus. Richard⁹. Ocham. Gabriel. D. Thom. D. August.

bum ratione relationis non potest assumere. Relatio enim diuina non est principium alicuius operationis ad extra. Sed probandum est, quòd negat Durandus, quòd quælibet persona esset homo. ¶In primis ea quæ conueniunt naturæ diuinæ secundum se & immediatè, conueniunt vniuersis personis, sed in eo casu Deus immediatè assumit naturam humanam, ergo hoc ipsum conuenit vniuersis personis. Deinde arguitur argumento Scoti. Nam si albedo esset in superficie, & superficies esset in Petro, & in Ioãne, quilibet illorũ esset albus, ergo si humanitas est immediatè in natura diuina, & natura diuina in qualibet persona, euidens est quòd quælibet persona homo est. Tertiò, sicut modo de facto vna natura deitatis est communis tribus personis, ita positione illa facta vna natura humana esset communis tribus personis. Existeret namque per subsistentiam essentialem communem, ergo sicuti modo de facto quęlibet persona est Deus, ita positione illa facta quęlibet persona esset homo. Essentialia enim sunt communia omnibus personis. Vltimò, modo de facto quęlibet persona creat, & causat, tametsi quòd sit principium creationis, non conuenit personis propter proprietates personales, sed inquãtũ sunt hic Deus, sed in casu commemorato hic Deus terminat naturam humanam inquantum hic Deus, ergo idipsum conuenit uniuersis personis diuinis secundariò. Quòd vero dicit Durandus, quòd incarnatione iam facta, pater inquantum Deus est homo, hæreticum est, vel sapit hæresim, vt dictum est in præcedenti articulo. Probaturque peculiari ratione. Illud additum inquantum Deus, non importat conditionem diminuentem, & secundũ quid iuxta Durandi sententiam, sed potius importat causam, & accipitur reduplicatiuè, etenim exponi debet illa propositio ad hunc modum. Pater est homo, & Deus est homo, & quia pater est Deus, pater est homo. Illud etiam sciendum est, quòd in casu commemorato, omnes tres personæ essent vnus homo. Nam omnes tres personæ sunt vnus Deus, quoniam habent vnam deitatem, ergo eadem ratione omnes tres personæ essent vnus homo, quoniam haberent eandem humanitatem. Sed aduertat Theologus, quòd in eo casu hic homo non esset persona completa, nam esset communis tribus personis. Vltimò sciendum, quòd hæc vnio esset alterius rationis ab illa vnione, quæ facta est. Nam hæc terminatur ad subsistens communicabile, illa ad incommunicabile, hæc ad naturã diuinam immediatè, illa ad personam diuinam immediatè. Præterea hæc ad tres personas secundariò & mediatè, illa verò ad vnam personam tantum. ¶His constitutis ad argumenta in contrarium respondetur, & ad primum nego maiorẽ. Dicendum namque est, quòd hic Deus potest immediatè vnire sibi naturam humanam per subsistentiam essentialem, & communem. Nam talis subsistentia est infinita & continet in se omnem perfectionem subsistentiæ creatæ, & creabilis. ¶Ad secundum nego antecedens, & dicẽdum est, quòd illo casu admisso ex necessitate oportet cõcedere, quòd vnio terminatur mediatè & secũdario ad personas diuinas, non autem primario, & cum dicitur in argumento, quòd distinctio rationis non sufficit ad faciẽdam istam diuersitatem, negandum est omnino vbi admiscetur appellatio aliqua, vt expositum est in superioribus, & ita fit in præsentia: Quoniã illa dictio terminus, & illa dictio, immediatus, important appellationem. Etenim licèt totum & partes non distinguantur realiter, sed sola ratione, totum est terminus generationis nõ partes, rursus licèt Petrus & homo nõ distinguantur nisi sola ratione, Petrus est immediatus terminus generationis non homo. ¶Ad tertium negatur consequentia. Nam natura diuina, & diuinæ personæ sub eadẽ ratione formali beatificant homines, scilicet, sub ratione summi, & primi boni. Sed alia & alia ratione Deus terminat naturã humanam, & persona. Nam Deus per subsistentiam essentialẽ, persona per subsistentiam personalem. Vel dicẽdum est, quòd aliud est iudicium de visione, & intellectione beatifica, & aliud de assumptione reali. Nam res non põt videri quidditatiuè absque eo, quod est de eius essentia, cæterũ actio realis bene potest terminari ad aliquid, absque eo quod terminetur immediatè ad omne illud, quod est de eius essentia. Certè Petrus nõ potest intelligi sine homine, at generatio Petri immediatè terminatur ad Petrũ, & non ad hominem. ¶Ad argumẽta doctissimi Victorię, quibus confirmabat sententiam Capreoli. ¶Ad primum respondetur, quòd talis vnio est in natura, non quòd ex vnione resultet vna natura, sed ex eo quòd natura diuina dat suam subsistentiam humanæ naturæ. Vel dicendum, quòd vnio est in hoc Deo, qui habet rationem personæ quantum ad hoc quòd subsistit per se in natura intellectuali. ¶Ad secundum negatur consequentia. Et ratio discriminis est. Nam in nobis natura non habet subsistentiam nisi a persona, in Deo vero è contrario. Vnde cum natura diuina sit subsistens per se, potest suã subsistentiam communicare alienæ naturæ, in nobis vero cùm natura non subsistat nisi ratione suppositi, non potest assumere nisi ratione suppositi. Vel dicendum, quòd in Deo est duplex subsistens, hic Deus, & hæc persona, & vtrumque infinitum, potest assumere alienam naturam, in nobis vero hic homo, & persona sunt penitus idem subsistens.

Arguitur contra Durandum.

Notandũ.

Ad primũ.

Ad scdm.

Ad tertiũ.

Ad argum. ex parte naturæ assumentis.

Ad primũ.

Ad scdm.

¶Ad tertium negatur consequentia. Nam distinctio rationis sufficit, vt Deus dicatur immediatè terminare naturam humanam, & non persona immediatè, sicuti pater generat, & essentia nõ generat, cum tamen sola ratione distinguantur. Et certè si hoc argumentum aliquid probaret, etiam probaret, quòd nũc in incarnatione iam facta, vnio terminaretur immediatè ad personam, & immediatè ad naturam diuinã, quod est absurdissimum. ¶Ad quartum nego consequentiam, Nam si tantum esset vna persona in deitate, hic Deus esset persona. Nam esset subsistens incommunicabile, modo vero hic Deus non est persona, vt euidenter demõstratum est. ¶Ad vltimum respondetur, quòd Deus supplet personalitatẽ humanæ naturæ per illam subsistentiam essentialem, quæ est infinitæ perfectionis. Sed est notandum, quòd nõ dat personalitatem completam. Nam hic homo in casu commemorato non esset persona completa: siquidem esset cõmunis tribus personis. ¶Ad alia argumenta ex parte naturę assumptę.

Ad tertiũ.

Ad quartũ.

Ad vltim.

Ad argum. ex parte naturæ assumptæ.

¶Ad primum respõdetur, quòd hic Deus esset homo. Rursus concedo, quòd esset iste homo demonstrato hoc Deo. Et cum infertur, ergo est persona, nego consequentiam. Nam hic homo est communis tribus personis, vt antea dictum est. ¶Ad secundum negatur, quòd in eo casu omnis homo sit suppositum: ¶Ad tertium respondetur, quòd humanitas in eo casu non est in supposito proprio, nec in alieno, sed est in hoc Deo subsistenti, qui habet rationem personæ, vt antea diximus. ¶Ad quartum respondetur, quòd ex illa vnione resultat hic Deus homo subsistens in natura diuina, & in natura humana.

Ad primũ.

Ad scdm.

Ad tertiũ.

Ad quartũ

¶Ad vltimum respondetur, quòd hic homo in quantum hic Deus generat, imò concedo, quòd hic homo est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, & in quantum pater generat, in quantum filius gignitur, & inquantum procedens est Spiritus sanctus. Hæc de isto articulo.

Ad vltim.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrum vna persona possit sine alia naturam creatam assumere.

AD quartum sic proceditur. Videtur quòd vna persona non possit assumere naturam creatã, alia nõ assumente. Indiuisa enim sunt opera Trinitatis, vt dicit Aug. * in Ench. sicut autem trium personarum est vna essentia, ita & vna operatio: Sed assumere est operatio quædam. Ergo non potest conuenire vni personæ diuinæ, quin conueniat alii.

22 3. di. 1. q. 2. art. 1.

Enchi. cap. 38. a medio to. 3.

G ¶ 2. Præ

¶ 2. Præterea, Sicut dicimus personam Filij incarnatam, ita & naturam: tota enim diuina natura in vna suarum hypostasim incarnata est: vt dicit Dama. in 3. lib.* Sed natura communis est tribus personis: ergo & assumptio.

lib. 3. orth. fidei. c. 6.

¶ 3. Præterea, Sicut humana natura in Christo assumpta est à Deo, ita etiam & homines per gratiam assumuntur ab ipso, secundum illud Romano. 14. Deus illum assumpsit: Sed hæc assumptio communiter pertinet ad omnes personas: ergo & prima.

ca. 2. p. 1. a medio & ante med.

Sed contra est, quòd Dionysius. 2. capi, de Diui. no.* Incarnationis mysterium dicit pertinere ad discretam Theologiam: secundum quam scilicet aliquid distinctim dicitur de diuinis personis.

ar. 1. huius quæst.

ar. 1. huius quæst.

Respondeo dicendum, quòd (sicut dictum est*) assumptio duo importat, scilicet actum assumentis, & terminum assumptionis. Actus autem assumentis procedit ex diuina virtute, quæ communis est tribus personis, sed terminus assumptionis est persona, sicut dictum est:* Et ideo id quod est actionis in assumptione, commune est tribus personis: sed id quod pertinet ad rationem termini, conuenit ita vni personæ, quòd non alij. Tres enim personæ fecerunt, vt humana natura vniretur vni personæ Filij.

Ad primum ergo dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte operationis. Et sequeretur conclusio, si solam illam operationem importaret absque termino, qui est persona.

ar. 2. huius quæst.

Ad secundum dicendum, quòd natura dicitur incarnata, sicut & assumens ratione personæ, ad quam terminata est vnio (sicut dictum* est) non autem prout est communis tribus personis. Dicitur autem tota natura diuina incarnata, non quia sit incarnata in omnibus personis, sed quia nihil deest de perfectione diuinæ naturæ personæ incarnatæ.

Ad tertium dicendum, quòd assumptio quæ fit per gratiam adoptionis, terminatur ad quandam participationem diuinæ naturæ secundum quandam assimilationem ad bonitatem illius: secundum illud 2. Pet. 1. Vt diuinæ consortes naturæ, &c. Et ideo huiusmodi assumptio communis est tribus personis, & ex parte principij, & ex parte termini: Sed assumptio, quæ est per gratiam Vnionis, est communis ex parte principij, non autem ex parte termini. vt dictum est.*

ar. 2. huius quæst.

SVMMA TEXTVS.

1. Conclu.

Prima cõclusio. Id quod est actionis in assumptione commune est tribus personis. Probatur, quia id quod est actionis prouenit ex diuina virtute, quæ est communis tribus personis. ¶ Secunda conclusio, id quod pertinet ad rationem termini in assumptione, ita conuenit vni personæ quòd non aliæ. Hæc conclusio probatur primo auctoritate Diui Dionysij c. 2. de diuinis nominibus. Deinde id quod pertinet ad rationem termini est personalitas, sed non est eadem personalitas in omnibus personis, ergo.

2. Conclu.

D. Diony.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Prima conclusio est certa secundum fidem Catholicam, & est definita in Concilio Lateranensi, & habetur definitio in cap. firmiter, de summa Trinitate, quæ sic habet. Vnigenitus Dei filius à tota Trinitate communiter est incarnatus. Idem definitur in Concilio sexto Toletano, & adducitur pro ratione euidẽti, quia opera Trinitatis ad extra sunt inseparabilia. Idem habetur in Concilio Toletano 11. de qua re allegat testimonia Patrum Magister in 3. distinctio. 1. & distinctione quinta. ¶ Secunda conclusio similiter est de fide, & est definita in concilijs superius citatis. & in vniuersis fere concilijs, & in omnibus symbolis fidei nostræ: Et colligitur efficaci argumento ex sacris literis. Nam Ioãnis primo, & in alijs locis diuinarum scripturarum asseritur, quòd filius sit homo, & nunquam asseritur, quòd Pater, aut Spiritus sanctus sit homo. Et argumentum ab autoritate negatiuum in re tanti momenti est irrefragabile, & infallibile. Sed est sciendum, quòd quidam hæreticus, cuius meminit Anselmus libro de incarnatione capitulo primo, & est condemnatus in Concilio Rhemensi, argumentabatur ad hunc modum contra secundam conclusionem. Hic Deus est homo, & hic Deus est pater, ergo pater est homo, ergo non tantum filius est homo. Sed respondetur quòd hic paralogismus facilè confutatur, Medium namque non singularizatur complete, & ideo non est syllogismus expositorius. Simile vitium committitur in hoc argumento. Hic Deus est pater, hic Deus est filius, ergo filius est pater. Nam hic Deus semper manet communis tribus personis. Secundò sciendum est, quòd Gabriel in tertia distinctione prima, magnam difficultatem facit in hoc, quare operari sit commune tribus personis, & non terminare, & tandem docet, hoc ratione humana non posse comprehendi, sed tantum teneri autoritate scripturæ. Sed fallitur Gabriel, nam in primo articulo huius quæstionis euidẽter ostensum est, quomodo terminare non sit agere. Rursus in secundo articulo demonstratum est quemadmodum persona diuina ratione proprietatis personalis terminet naturam humanam, cum ergo quęlibet persona habeat suam proprietatem personalem non est valde difficile ad intelligendũ, quòd vna persona possit assumere sine alia. Hanc rem explicant Theologi, non inepto exemplo de tribus hominibus, qui induunt vnum illorum, vbi omnes tres effectiuè vestiunt, at vnus tantum manet vestitus. Videndus est de hoc Diuus Augustinus primo de Trinitate capitulo decimotertio. ¶ Sed argumentabitur quis contra nostram conclusionem. Nam maior est vnio per assumptionem, quam per visionem beatificam, sed visionem beatificam non potest terminare vna persona sine alia, ergo neque assumptionem: respondetur negando consequentiam. Nam homo vnitur Deo per beatitudinem tanquam vltimo fini, & summo bono, quod competit Deo ratione suæ perfectionis, & ratione essentiæ, non autem ratione relationis, sed vniri Deo hypostaticè autore Diuo Dionysio capitulo secundo de diuinis nominibus pertinet ad discretam Theologiam, secundũ quã aliquid dicitur distinctum de diuinis personis. Hæc de isto articulo.

Vtraq; cõclusio est de fide.

Cõc. Late.

Cõc. Tole.

Ioan. 1.

Anselm.

Cõc. Rhemense.

Gabri.

D. August.

Obiectio.

Solutio.

D. Diony.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm quælibet persona diuina potuerit humanam naturam assumere.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quòd nulla alia persona diuina potuerit humanam naturam assumere, præter personam Filij. Per huiusmodi enim assumptionem factum est, quòd Deus sit filius homi-nis.

24 di. 1. q. 2. art. 3.

ms. Sed inconueniens esset, quòd esse Filium hominis cōueniret Patri vel Spiritui sancto: hoc enim vergeret in confusionem diuinarum personarum. Ergo Pater vel Spiritus sanctus carnem assumere non potuit.

¶ 2. Præterea, Per Incarnationem diuinā, homines assecuti sunt adoptionem filiorum, secūdū illud Ro. 8. Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed Spiritum adoptionis filiorū: Sed filiatio adoptiua est participata similitudo filiationis naturalis, quę nō cōuenit nec Patri, nec Spiritui sancto: vnde dicitur Rom. 8. Quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis Filij sui. Ergo videtur, quòd nulla alia persona potuerit incarnari præter personam Filij.

¶ 3. Præterea, Filius dicitur missus & genitus natiuitate temporali, secūdum quod incarnatus est: Sed Patri nō cōuenit mitti, qui etiam est innascibilis: vt in Prima parte habitum est. * ergo saltem persona Patris non potuit incarnari.

P.p.q. 43. art. 4. & q. 32. arti. 3.

Sed cōtra est, φ quicquid potest Filius, potest Pater & Spiritus sanctus: alioquin nō esset eadē potentia trium personarum: Sed Filius potuit incarnari. Ergo similiter Pater & Spiritus sanctus.

Respondeo dicendum, quòd, sicut dictum est, * assumptio duo importat, scilicet ipsum actum assumentis & terminum assumptionis: principium autem actus est virtus diuina: terminus autem est persona. Virtus autem diuina communiter & indifferenter se habet ad omnes personas: eadem etiam est communis ratio personalitatis in tribus personis, licèt proprietates personales sint differentes. Quandocunque autem virtus aliqua indifferenter se habet ad plura, potest ad quodlibet eorum suam actionem terminare: sicut patet in potentiis rationalibus, quæ se habēt ad opposita, quorum vtrumque agere possunt. Sic ergo diuina virtus potuit naturam humanā vnire personæ Patris vel Spiritus sancti, sicut vniuit eam personæ Filij. Et ideo dicendum, quòd Pater vel Spiritus sanctus potuit carnem assumere, sicut & Filius.

Ar. 1 hui' quæst.

Ad primum ergo dicendum, quòd filiatio temporalis, qua Christus dicitur filius hominis, nō constituit personam ipsius, sicut filiatio æterna: sed est quiddam consequens natiuitatem tēporalem. Vnde si per hunc modum nomen Filiationis ad Patrem vel Spiritum sanctum transferretur, nulla sequeretur confusio diuinarum personarum.

Ad secūdum dicendum, quòd filiatio adoptiua est quædam participata similitudo filiationis naturalis: Sed fit in nobis appropriate a Patre, quę est principium naturalis filiationis: & per donū Spiritus sancti, qui est amor Patris & Filii: secundum illud Galat. 4. Misit Deus Spiritum Filii sui in corda nostra clamantem, Abba pater. Et ideo sicut filio incarnato, adoptiuam filiationem accepimus ad similitudinē filiationis naturalis eius: ita Patre incarnato adoptiuam filiationē reciperemus ab eo, tanquàm a principio naturalis filiationis, & à Spiritu sancto tanquam a nexu communi Patris & Filij.

Ad tertium dicendum, φ Patri conuenit esse innascibilem secundum natiuitatem æternam: φ nō excluderet natiuitas temporalis. Mitti autem dicitur filius Dei secundum Incarnationem, eo quòd est ab alio, sine quo Incarnatio non sufficeret ad rationem missionis.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio est affirmatiua, & probatur primo. In omnibus personis est ęqualis potentia, & infinita, ergo si vna potest assumere, & altera poterit assumere. Secūdò, quandocunq; virtus aliqua indifferenter se habet ad plura, potest ad quodlibet illorum suam virtutem determinare, sed virtus diuina indifferenter se habet ad omnes personas, ergo sicut virtus diuina vniuit naturam humanam personæ filij, ita potest vnire eam personæ patris, vel Spiritus sancti. Cōclusio.

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm plures personæ diuinæ possint assumere vnam numero naturam.

24 AD sextum sic proceditur. Videtur φ duæ personæ diuinę nō possint assumere vnam & eandē numero naturā. Hoc enim supposito, aut essent vnus homo, vel plures: Sed nō plures: sicut enim vna natura diuina in personis pluribus nō patitur esse plures Deos, ita vna natura humana in pluribus personis nō patitur esse plures homines. Similiter etiam non possent esse vnus homo: quia vnus homo est iste homo, qui demonstrat vnam personam: & sic tolleretur distinctio trium personarum diuinarum: quod est inconueniens. Non ergo duæ aut tres personæ possunt accipere vnam naturam humanam.

3. di. 1. q. 2. art. 4.

¶ 2. Præterea, Assumptio terminatur ad vnitatem personæ: vt dictum est. * Sed non est una persona Patris & Filij & Spiritus sancti. Ergo non possunt tres personæ assumere vnam naturam humanam.

Art. 2. huius quæst.

¶ 3. Preterea, Damascen. * dicit in 3. libro, & August. in 1. de Trinit. * quòd ex incarnatione Filii Dei consequitur, quòd quicquid dicitur de filio Dei, dicitur de filio hominis, & è conuerso. Si ergo tres personæ assumerent vnam naturam humanam, sequeretur quòd quicquid dicitur de qualibet trium personarum, diceretur de illo homine: & è conuerso, quæ dicerentur de illo homine, possent dici de qualibet trium personarum. Sic ergo id quod est proprium Patris, scilicet generare filium ab æterno, diceretur de illo homine: & per consequens diceretur de filio Dei, quod est inconueniens. Non ergo est possibile, quòd tres personæ diuinæ assumant unam naturam humanam.

Dama. lib. 3. c. 3. & 4. * lib. 1. c. 11. 12. & 13. collig. tom. 3.

Sed contra, Persona incarnata subsistit in duabus naturis, diuina scilicet & humana: Sed tres personæ possunt subsistere in vna natura diuina: Ergo etiam possunt subsistere in vna natura humana, ita scilicet, quòd sit vna natura humana à tribus personis assumpta.

q. 2. arti. 5. ad 1.

Respondeo dicẽdum, quòd sicut supra dictũ est, * ex vnione animæ & corporis in Christo, nõ fit neque noua persona, neque noua hypostasis: sed fit una natura assumpta in personam uel hypostasim diuinã. Quod quidẽ nõ fit per potẽtiã naturæ humanę, sed per potẽtiã diuinæ personę. Est autem talis diuinarum personarum conditio, quòd vna earũ non excludit aliã à communione eiusdem naturæ, sed solum à cõmunione eiusdẽ personæ. Quia igitur in mysterio Incarnationis tota ratio facti, est potẽtia facientis (vt Aug. dicit in Epistola * ad Volusianum) magis circa hoc est iudicandum secundum conditionem diuinæ personę assumentis, quàm secundum conditionẽ naturæ humanæ assumptæ. Sic ergo non est impossibile diuinis personis, vt duæ vel tres assumant vnam naturam humanam. Esset tamen impossibile ut assumerent vnã hypostasim, vel vnã personam humanam ? sicut & Anselm.* dicit in lib. cur Deus homo, quòd plures personæ non possunt assumere vnum eundemque hominem: scilicet in vnitatem personæ.

Est epist. 3. non multũ ante med. tom. 2.

lib. 2. cur Deus homo. c. 9. circa principium.

Ad primum ergo dicẽdum, quòd hac positione facta, scilicet quòd tres personę assumerẽt vnã humanam naturam, verum esset dicere, quòd tres personæ essent vnus homo, propter vnam naturam humanam. Sicut enim nunc verum est dicere, quòd tres personæ sunt vnus Deus propter vnam diuinam naturam, sic verum esset dicere quòd essent vnus homo propter vnam naturam humanam. Nec ly vnus, importaret vnitatẽ personæ, sed vnitatem in natura humana. Non enim posset argui ex hoc, quòd tres personæ sunt unus homo, quòd essent unus simpliciter: nihil enim prohibet dicere, quòd homines, qui sunt plures simpliciter, sint vnus quantum ad aliquid: puta vnus populus. Et sicut August. * dicit 6. de Trini. diuersum est natura Spiritus Dei & spiritus hominis, sed inhærendo fit vnus Spiritus: secundum illud 1. Cor. 6. Qui adhæret Deo, vnus spiritus est.

lib. 6. ca. 3. ante med. tom. 3.

Ad secundum dicendum, quòd illa positione facta, humana natura esset assumpta in vnitate, non vnius personæ, sed in vnitatem singularum psonarũ: ita scilicet quòd sicut diuina natura habet naturalem vnitatem cum singulis personis: ita natura humana haberet vnitatem cum singulis per assumptionem.

Ad tertium dicendum, quòd circa mysteriũ incarnationis fit cõicatio proprietatum pertinẽtium ad naturam: quia quæcunque conueniunt naturæ, possunt prædicari de persona subsistente in natura illa, cuiuscunque naturæ nomine significetur. Prædicta igitur positione facta, de persona Patris potuerunt prædicari, & ea quę sunt humanæ naturę, & ea quę sunt diuinę: & similiter de persona Filij & Spiritus sancti. Non autem id quod conueniret personę Patris ratione propriæ personę, posset attribui personę Filij aut Spiritus sancti, propter distinctionem personarum, quę remaneret. Posset ergo dici, quòd sicut Pater est ingenitus, ita homo esset ingenitus, secundum quod ly homo supponeret pro persona Patris. Si quis autem vlterius procederet, Homo est ingenitus, Filius est homo, ergo Filius est ingenitus: esset fallacia figurę dictionis uel accidentis: Sicut & nunc dicimus Deum esse ingenitum, quia Pater est ingenitus: nec tamẽ possumus concludere, quòd Filius sit ingenitus, quamuis sit Deus.

SVMMA TEXTVS.

1. Conclu.

PRima conclusio est affirmatiua, & probatur, primo. Tres personæ subsistunt in vna natura diuina, ergo poterunt subsistere in vna natura humana. Secundò, ex vnione alę & corporis in Christo nõ fit noua hypostasis, neque persona, sed fit vna natura assumpta in diuinam personam, sed talis est conditio diuinarum personarum, ꝙ vna earum non excludit aliam à communione eiusdẽ naturæ, ergo ex diuina potentia fieri potest, vt plures personæ in eadem assumpta natura communicent. ¶ Secunda conclusio, impossibile est, ꝙ plures personæ assumant vnam personam humanã. Hæc probatur ex Diuo Anselmo libro secundo, cur Deus homo, capitulo 9.

2. Conclu.

¶ Tertia conclusio ad primum, illa positione admissa omnes tres personæ essent vnus homo, propter vnam naturam humanã, non tamen essent vnus simpliciter. Probatur, plures personæ diuinæ sunt vnus Deus propter vnitatẽ naturæ diuinæ, ergo plures personæ essent vnus homo propter vnitatem naturæ humanæ.

3. Conclu.

EXPOSITIO ARTICVLI.

QVestionem propositam in hoc articulo explicant doctores in 3. d. 1. & ferè omnes conueniunt in prima cõclusione D. Tho. Durandus q. 3 Marsilius q. 2 Capreolus q. vnica Gabriel q. 1. dominus Caietanus in his commentarijs. Scotus vero quæst. 1. opinatur esse impossibile, ꝙ plures personæ immediatè assumant eandem naturam numero, sicut modo Verbum Dei assumpsit immediatè. Nam quòd tres personæ mediatè assumant non inficiatur Scotus. Quoniam si hic Deus assumẽret immediatè naturam humanam, tres personæ eandem naturam assumerent, non quidem immediatè, sed mediatè, vt in articulo 3. est positum est. Et arguitur pro Scoti sententia. ¶ Nam diuina natura est in tribus personis, quia est infinita, & illimitata Sed natura humana nõ est infinita, ergo non potest esse in pluribus personis. Certè qua ratione natura humana potest esse in tribus personis, potest esse in infinitis si esset. ¶ Secũdum argumentum, vnum accidens non potest esse in pluribus subiectis, ergo vna natura non potest esse in pluribus personis. Antecedens statuitur pro certo, consequentia probatur, Nam sicut vnum accidens ex sua natura determinatur ad vnum subiectum, quia ab eo accipit esse, ita vna natura determinatur ad vnum suppositum, a quo habet esse. ¶ Tertiò, impossibile est, quòd vnum & idem dependeat simul à pluribus causis totalibus & essentialibus, sed natura assumpta dependet totaliter, & essentialiter à persona assumẽte, ergo impossibile est, quòd vna numero natura a pluribus assumatur. Maior probatur. Nam impossibile est, & euidens contradictio, quòd hic numero calor producatur totaliter ab isto igne, & producatur

Durãdus. Marsil. Capreol. Gabr. Caietan⁹. Scotus.

Arguitur pro sententia Scoti. Primum. Secũdum.

Tertium.

totaliter

Quartum.

totaliter ſimul ab alio igne. ¶ Quarto, ſi humana natura haberet propriam perſonalitatem & ſibi natiuam, verbũ Dei non poſſet aſſumere illam, ergò ſi humana natura habet perſonalitatem verbi diuini non poteſt pater æternus illam ſibi aſſumere. Conſequentia probatur. Nam multò perfectiùs eſt terminata, & vt ita dixerim perſonata per perſonalitatem verbi quàm per propriam perſonalitatem. ¶ Ad hæc argumenta continuò reſpondendũ eſt. Nam ſententia Diui Thomæ ſatis confirmata eſt autoritate Theologorum, & argumentis, quæ adduxit D.

Ad primũ.

Thom. in articulo. ¶ Ad primum reſpondetur, quòd cũ natura ex virtute ſua, & ex natura rei communicatur pluribus ſuppoſitis ſine multiplicatione naturæ oſtenditur infinita virtus ipſius naturæ communicatæ. Cæterùm ꝙ vna natura per omnipotentiam Dei ſit in pluribus ſuppoſitis, non arguit infinitam virtutem ipſius naturæ, ſed infinitam virtutem Dei omnipotentis. Priori autem modo communicatur natura diuina, poſteriori vero communicatur natura humana. Hanc ſolutionem inſinuat D. Thom. hic in corpore articuli.

Ad ſecundum.

¶ Ad ſecundum, in primis negatur antecedens: nam ſicuti nunc in ſacramento Euchariſtiæ accidentia quæ manent ſine ſubiecto eadem ante fuere in ſubiecto, ſic per Dei omnipotentiam poſſunt collocari in alio ſubiecto, quis prohibet? Secundò negatur conſequentia. Nam accidens indiuiduatur ex proprio ſubiecto. Et ſi ſint duo ſubiecta, non erit vnum accidens, ſed duo, at humanitas non indiuiduatur ex ſuppoſito, ſed ex ſuis principijs eſſentialibus, ſcilicet ex materia & forma, & certè humanitas, quæ eſt in Chriſto eadem eſſet, etiam ſi à verbo Dei nõ eſſet aſſumpta.

Ad tertiũ. Gabr.

¶ Ad tertium, variæ ſunt reſponſiones doctorum. Gabriel in loco citato negat maiorem argumenti. Neque enim videtur impoſſibile eſſe, quòd vnus & idem effectus dependeat totaliter à pluribus cauſis. Quare enim duo Angeli non poſſunt mouere cælum, ſicut modo mouetur? Idem calor numero producitur à ſole, & ab igne, & quidem totaliter. Nam ſolus Sol poteſt cauſare calorem, & ſolus ignis, ergo quilibet eſt cauſa totalis: ſiquidem quilibet ſufficit ſe ſolo. Similiter idem effectus eſt a cauſa prima, & à cauſa ſecunda, & quælibet eſt totalis. Sed dicet Theologus, quòd hęc exempla nõ quadrant. Nam procedunt de cauſis ſubordinatis. Sed dicendum, quòd ſi cauſæ ſubordinatæ poſſunt producere eundem effectum totaliter, multo magis diuinæ perſonæ, quæ habent virtutem infinitam, quæ non eſt minor in vna, quã in omnibus ſimul ſumptis. Adducũt etiã Theologi aliud exemplum. Si duo homines trahant nauim, quorum quilibet poterat per ſe ſolus trahere, quilibet illorum eſt cauſa illius tractionis, & tractio dependet totaliter, & cauſatur à quolibet illorũ. Quòd ſi dicat Theologus, vnus non tanta velocitate trahit quanta ambo ſimul, & ſic adiuuant ſe, & non ſunt cauſæ totales. Reſpõdetur, illud prius verum eſſe, & id prouenire quia nullus habet virtutẽ infinitã. Sed cõſtituamus ꝑ impoſſibile, ꝙ quilibet illorum habet virtutem infinitam, tunc quilibet illorũ eſſet cauſa totalis illius tractionis, ſic in noſtro ꝓpoſito quælibet perſona diuina habet virtutem infinitam terminandi, & ideo quælibet perſona diuina terminat totaliter, Deindè dicit Gabriel, ꝙ illa maxima Scoti fortaſſis dicit veram naturaliter, ſed ſupernaturaliter vera non eſt. Nam Deus poteſt conſtituere vnum accidens in duobus ſubiectis, & ita à duabus cauſis totaliter dependeret. Tandem ſcribit Gabriel, ꝙ cauſa totalis poteſt intelligi dupliciter. Primò quòd cauſet per ſe, & ꝙ abſque illa effectus cauſari non poſſit, & in hoc ſenſu vera eſt maior, ſed nihil ad propoſitum. Secundò poteſt intelligi, quòd cauſa ſit totalis, id eſt, quòd poſsit producere effectum ſecluſa quacunque alia, quæ aliàs vocatur ſufficiens, & in hoc ſenſu maior Scoti eſt falſa, & irrationabilis. Hactenus Gabriel.

Caietã.

Caietanus aliter ſoluit hoc argumentum, & dicit, quòd terminare non eſt agere, neque cauſare, vt antea à nobis dictum eſt. Vnde impropria eſt hæc locutio, quòd verbum Dei terminet dependentiam naturæ humanæ. Dependentia namque tantum eſt effectus ad cauſam. Nihilominus dependentia aliquando accipitur magis communiter, & ſic dicimus, ꝙ vnum relatiuum dependet ab alio relatiuo. Et in hoc ſenſu non eſt impoſſibile, quòd vnum & idem dependeat à pluribus. Nam eandem relatio patris terminatur ad plures filios, & dependet totaliter a pluribus. Item eadem relatio dupli terminatur ad dimidium A. & ad dimidium B. & C. Et eadem eſt rõ in relationibus alijs, vt in æqualitate, & ſimilitudine. Ibi namque non eſt dependentia cauſalis, ſed dependentia in genere terminandi. Itaque iuxta documẽta Caietani, maior Scoti fortaſſis eſt vera de dependentia cauſali, ſed non de alijs dependentijs. Et ratio diſcriminis eſt, nam dependentia cauſalis ponit in cauſato indigentiam, & ideo ſi iam eſt ablata indigentia per vnam cauſam nõ indiget alia cauſa.

Marſil.

Marſilius in tertio quæſtione ſecunda, dubio tertio dicit, concedendo totum antecedens, quòd in eo caſu eſſent plures aſſumptiones, & plures vniones, & ſic plures effectus, & ideo non eſt mirum, quòd dependeat à pluribus.

Ad quartum.

¶ Ad quartum reſpondetur, quòd natura humana per ſe conſtituit perſonalitatem propriam, quę terminat illam naturam, & ſuſcipitur in illa tanquam perfectio intrinſeca. Quamobrem impoſſibile eſt aſſumere naturam humanam in propria perſona, & non ſimul aſſumere propriam perſonalitatem, quæ eſt inaſſumptibilis. At perſonalitas diuina eſt quodammodo extrinſeca naturę humanæ. & ideo poteſt aſſumi ab vna perſona diuina nõ obſtante, quòd ab alia ſit aſſumpta.

Obiectio.

Sed dicet Theologus natura & perſona diſtinguuntur realiter, ergo poteſt aſſumi natura ſine perſona, non enim habent intrinſecam dependentiam, ſicuti materia ad formam.

Solutio.

Reſpondetur, quòd ex eo quòd diſtinguuntur realiter ſatis probabiliter colligitur, quòd vnum poſsit ab altero ſeparari, & ſic contingit in Chriſto Domino. Nam humanitas in Chriſto non habet propriam perſonalitatem. Cæterum ex hoc non colligitur, quòd poſsit aſſumi natura ſuppoſito non aſſumpto, ſit ſuppoſitum permaneat Nam ex hoc ſequitur euidens contradictio, quòd eſſet vna perſona, & non eſſet vna perſona.

Dubiũ circa tertiam concluſionem.

¶ Eſt aliud dubium graue de tertia concluſione, an in caſu cõmemorato tres perſonę eſſent plures homines an vnus? Et videtur quòd eſſent plures, nam ſunt tria ſuppoſita humana, & tres humanitatẽ habentes, ergo tres homines

Primũ argumentũ.

¶ Deinde ſunt homines, ergo ſunt plures homines. Præterea ſunt homo, & homo, ergo plures homines.

Secũdum.

Inſuper ſi ſunt vnus homo, ergò ſunt vnum ſuppoſitum humanum, nam in eo caſu omnis homo eſt ſuppoſitum humanum.

Cõfirmat.

¶ Confirmatur, nã ſi ſunt vnus homo vel iſte, vel iſte demonſtrato patre vel filio, conſequens eſt manifeſtæ falſitatis. Nam tunc iſte homo ſupponeret pro filio, & tunc verè filius eſſet pater, imò eſſet omnes tres perſonæ.

Confir.

¶ Confirmatur, rurſus ſequitur, quòd nunc de facto pater vel Spiritus ſanctus poteſt eſſe hic homo demõſtrato Chriſto. Quòd rectè ſequatur patet. Nam pater poteſt aſſumere eandẽ humanitatem, quam habet Chriſtus, & tunc eſſet idem homo, iuxta iſtam ſententiam quam impugnamus, cum Chriſto.

Vltimum.

¶ Vltimò, ſi tres homines haberent eandẽ albedinem non eſſet vnum album ſed tria alba, vt eſt in confeſſo apud omnes, ergo ſi tres perſonæ habent eãdem humanitatem non ſunt vnus homo, ſed tres homines. Conſequẽtia probatur. Nã ſi in eo caſu eſſet vnus homo maximè quia ſecundum doctrinam D. Tho. nomen numerale additum ſubſtantiuo numerat naturas, ſed hoc fundamentum non eſt firmum quanquam doceat illud D. Thom. 1. p. q. 39 arti. 3. quòd ſic oſtendo. Primùm ex exẽplo adducto de albedine, nam tunc eſſent tria alba, licèt non eſſet niſi vna albedo. Deinde D. Thom. in artic. ſequenti ad ſecundum docet apertè, quòd ſi vna perſona diuina aſſumeret duas naturas, eſſet vnus homo ꝑꝑ vnitatem ſuppoſiti, ecce nomen numerale, vnus, non numerat naturam neque formam.

Prim. opinio.

De hac quæſtione ſunt tres opiniones. ¶ Prima dicit, quòd in caſu commemorato eſſent plures homines ſimpliciter.

Marſil.

Hæc placuit Marſilio in 3. q. 2. ar. 3.

Secũ. opi.

¶ Secũda dicit, quòd tũc eſſent vnus homo ſimpliciter.

D. Thom.

Hæc placuit D. Tho. in 3. d. 1. q. 2. art. 4 ad 6. & in hac opinione sũt aliqui interpretes D. Tho. & ꝓbac

ſic, nam omnes tres perſonæ ſunt vnus Deus ſimpliciter propter vnitatem deitatis, quę eſt in tribus perſonis, licèt ſint tria ſuppoſita diſtincta, ergo tunc tres perſonæ eſſent vnus homo ſimpliciter propter vnam humanitatem, quæ eſt in tribus perſonis.

Prim. arg. ꝓ hac ſententia. Secūdum.

§ Secundò, ſi hic Deus immediatè aſſumeret naturam humanam, tres perſonæ eſſent vnus homo, vt antea a nobis eſt explicatum, ergo & tunc eſſent vnus homo. Probatur conſequentia: nam vt dicatur vnus homo parum refert, quòd eadem humanitas aſſumatur ab hoc Deo immediatè, a tribus vero perſonis mediatè vel è contrario. Nam in vtroque caſu hic Deus eſt homo, & omnes tres perſonæ, & quælibet perſona eſt homo.

Tertium.

§ Tertiò in diuinis omnia ſunt vnum, vbi non obuiat relationis oppoſitio, vt docet fides Catholica, ſed hic non eſt oppoſitio relatiua, vt planè conſtat, ergo ſunt vnus homo.

Vltimum.

§ Vltimò, in hoc caſu non ſunt plures homines ſimpliciter: ſiquidem habent vnam naturam humanam, ergo ſunt vnus homo ſimpliciter. Probatur conſequentia, nam vnum & multa ſufficienter diuidunt ens in tota ſua latitudine.

Durandus.

Sic tenet Durandus in 3. diſtinctione 1. quæſtione 3. ad 3. & conſtituit hanc regulam. Pluralitas vel vnitas ſubſtantiæ ex parte naturæ ſumenda eſt. Propter quòd perſonæ diuinæ non ſunt tres Dij, ſed vnus Deus propter vnam deitatem.

Tertia opinio Caietani & autoris.

Tertia opinio eſt Caietani in his commentarijs, quòd tunc eſſent plures homines ſimpliciter, & vnus ſecundum quid in quantum habent vnam naturam humanam. Hæc ſententia videtur mihi vera, & ſufficienter probata argumentis in principio dubitationis poſitis, & probatur diligentius. Nam ſi plures Angeli aſſumerent vnam naturam numero eſſent plures homines, ergo ſi plures perſonæ diuinæ aſſumunt eandem naturam, ſunt plures homines. Conſequentia argumēti euidens eſt Antecedēs probatur. Nam conſtituamus (diſputationis gratia) quòd vnus Angelus aſſumit naturam humanam Salmanticæ, & alius eandem Romæ, tunc certè iſte homo qui eſt Salmanticæ, non eſt iſte homo, qui eſt Romæ. Secundò, ſi filius Dei & Michael aſſumerēt eandem naturam humanam, non eſſent vnus homo, ergo ſi plures perſonæ aſſumunt eandem naturam non ſunt vnus homo. Antecedens probatur, & cōſtituo, quòd Michael prius aſſumpſit naturam humanam, & poſtea filius Dei aſſumpſit eandem, tunc certè ille homo, qui eſt Michael, non eſt ille homo, qui eſt filius Dei. Nam ille homo, qui eſt Michael eſt pura creatura, homo verò ille, qui eſt filius Dei, non eſt creatura, ſed Deus. Tertiò conſtituamus, quòd omnes tres perſonæ, & quælibet aſſumant hanc humanitatem, quam habet filius, tunc erunt homo, videlicet A, homo, ſecundum illam opinionem, quam impugnamus. Ruſus conſtituamus, quòd craſtina die omnes tres perſonæ aſſumant aliam humanitatem, & tunc erunt vnus homo, videlicet B, homo. Tunc ſequitur euidenter euidens contradictio, quòd eſſent vnus homo, & non eſſent vnus homo. Quòd eſſent vnus homo patet. Nam ſecundum illam opinionem, omnes tres perſonæ ſunt A, homo. Quòd vero non ſint vnus homo oſtenditur, nam ſunt plura ſuppoſita humana, & ſunt plures humanitates, ergò plures homines, & vnus homo. Sed hoc continet euidentem contradictionem. Nam plures ſimpliciter, & vnum ſimpliciter contradicunt. Vltimò conſtituamus, quòd pater aſſumpſit vnam naturam humanam, & quòd filius aſſumpſit aliam, item ꝙ Spiritus ſanctus accepit vtrāque, tunc interrogo, an eſſent vnus homo, vel non eſſent vnus homo. Certè videtur, quòd eſſent vnus homo. Nam Spiritus ſanctus eſt idemet homo, qui eſt pater. Nam habet eandem naturam humanam, quam habet pater. Et eadem ratione eſt idem homo, qui eſt filius. Quòd vero non ſint vnus homo liquidò conſtat. Nam ſunt duo ſuppoſita, & duæ humanitates, ſequitur ergò euidens contradictio. Sed iam reſpondeamus argumētis factis pro ſecunda opinione.

Ad argu. Ad pri. argum.

§ Ad primum negatur conſequentia, nam eſſentia diuina eſt per ſe ſubſiſtens, & idem ſecundum rem cum ſingulis perſonis, & cum omnibus perſonis, ſed humanitas non eſt per ſe ſubſiſtēs, neque eſt idem ſecundum rem cum omnibus perſonis. Sicut modo humanitas non eſt idem cum Chriſto. Secundo reſpondetur, quòd in ſanctiſſima Trinitate eſt vnus Deus numero communis tribus perſonis, ſed in caſu commemorato non eſt vnus homo numero cōis tribus perſonis. Denique eſt manifeſta differentia. Nam humanitas aduenit filio Dei, ſicut forma accidentaria, & in formis accidentarijs ita comparatum eſt, quòd cum numerātur ſuppoſita non numeratur forma accidētaria, vt patet in exēplo adducto de albedine.

Ad ſecundum.

§ Ad 2m nego conſequentiam. Nam ſi hic Deus aſſumit immediatè, conuenit illi eſſe hominē ſecundum ſe, & ideo cōuenit omnibus perſonis, ſed ſi quælibet perſona aſſumat immediatè, non conuenit illi eſſe hominem, niſi ratione perſonæ, & ideo cum ſint tres perſonæ, ſunt tres homines.

Ad tertiū.

§ Ad tertium reſpondetur, ꝙ illud prouerbium intelligitur de ijs, quæ competunt Deo ad intra. Vel dicatur, ꝙ hic eſt oppoſitio relatiua. Nam pater aſſumit ratione proprietatis perſonalis, & filius etiam ratione proprietatis perſonalis, & iſtæ proprietates relatiuè opponuntur.

Ad quartum.

§ Ad quartum nego, ꝙ non ſint plures homines ſimpliciter, vt iam expoſitum eſt. Hæc de iſto articulo.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

Vtrùm vna perſona diuina poſsit aſſumere duas naturas humanas.

AD ſeptimū ſic proceditur. Videtur, ꝙ vna perſona diuina non poſsit aſſumere duas naturas humanas. Natura. n. aſſumpta in myſterio Incarnationis nō habet aliud ſuppoſitū præter ſuppoſitū perſonæ diuinæ: vt ex ſupradictis patet.* Si ergo ponatur eſſe vna perſona diuina aſſumens duas humanas naturas, eſſet vnum ſuppoſitum duarum naturarum eiuſdem ſpeciei, quod videtur implicare contradictionē: non enim natura vnius ſpeciei multiplicatur, niſi ſecundum diſtinctionem ſuppoſitorum.

25 3. di. 1. q. 2. artic. 5.

Art. præce. & art. 2. huius q. & q. 2. ar. 1. & 3.

§ 2. Prætereà, Hac ſuppoſitione facta, nō poſſet dici, ꝙ perſona diuina incarnata, eſſet vnus homo: quia non haberet vnam naturam humanā. Similiter etiam nō poſſet dici, ꝙ eſſet plures: quia plures homines ſunt ſuppoſito diſtincti, & ibi eſſet tantum vnum ſuppoſitum. Ergo prædicta poſitio eſt omnino impoſſibilis.

§ 3. Prætereà, In incarnationis myſterio tota natura diuina eſt vnita toti naturę aſſumptę, id eſt cuilibet parti eius: eſt enim Chriſtus perfectus Deus & pfectus homo, totus Deus & totus homo: vt Dam.* dicit in 3. li. Sed duæ humanæ naturæ non poſſent totaliter ſibi inuicem vniri; quia oporteret quòd anima vnius eſſet vnita corpori alterius: & quòd etiam duo corpora eſſent ſimul quod confuſionem induceret naturarum. Non ergo eſt poſſibile, quòd una perſona diuina duas humanas naturas aſſumat.

lib. 3. orth. fid. cap. 7.

Sed cōtra eſt, quòd quicquid poteſt Pater, poteſt Filius: Sed Pater poſt Incarnationē Filij poteſt aſſumere naturam humanam aliam numero ab ea, quam Filius aſſumpſit: in nullo enim per incarnationem Filij eſt diminuta potētia Patris vel filij. Ergo videtur quòd Filius poſt Incarnationem poſſit aliam humanam naturā aſſumere

præter

præter eam, quam aſſumpſit.

Reſpondeo dicẽdum, ꝙ illud quod poteſt in vnum, & nõ in amplius, habet potentiam limitatam ad vnum. Potẽtia autem diuinæ perſonæ eſt infinita, nec poteſt limitari ad aliquid creatũ. Vnde nõ eſt dicendum, ꝙ perſona diuina ita aſſumpſerit vnam naturam humanam, ꝙ non potuerit aſſumere aliã. Videretur enim ex hoc ſequi quòd perſonalitas diuinæ naturæ eſſet ita comprehẽſa per vnam naturã humanam, ꝙ ad eius perſonalitatem alia aſſumi nõ poſſit, quod eſt impoſſibile: non enim increatum à creato comprehendi poteſt. Patet ergo ꝙ ſiue cõſideremus perſonam diuinam ſecundum virtutem, quæ eſt principium vnionis, ſiue ſecũdum ſuam perſonalitatem, quæ eſt terminus vnionis, oportet dicere ꝙ perſona diuina præter naturã humanã, quam aſſumpſit, poſſit aliã numero naturam humanã aſſumere.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ natura creata perficitur in ſua ratione per formam, quæ multiplicatur ſecundum diuiſionem materiæ. Et ideo ſi compoſitio materiæ & formæ conſtituat nouũ ſuppoſitum, conſequens eſt ꝙ natura multiplicetur ſecundum multiplicationem ſuppoſitorum: Sed in myſterio Incarnationis vnio formę & materiæ, id eſt, animæ & corporis, non conſtituit no Art. præce. uum ſuppoſitum, vt ſuprà dictum eſt. * & ideo poſſet eſſe multitudo ſecũdum numerum ex parte naturæ, propter diuiſionem materiæ abſque diſtinctione ſuppoſitorum.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ poſſet videri dicẽdũ, quòd prædicta poſitione facta ſequeretur, ꝙ eſſent duo homines propter duas naturas abſq; hoc, ꝙ eſſent ibi duo ſuppoſita: ſicut è conuerſo Art. præce. ad 1. tres pſonæ dicerentur vnus homo, ꝓpter vnã naturam humanã aſſumptam, vt ſuprà dictum eſt.* Sed hoc nõ videtur eſſe verum: quia nominibus eſt vtẽdum ſecundum ꝙ ſunt ad ſignificandum impoſita: quod quidem eſt ex conſideratione eorũ, quæ apud nos ſunt. Et ideo oportet circa modum ſignificandi & conſignificandi cõſiderare ea, quæ apud nos ſunt: in quibus nũquam nomẽ ab aliqua forma impoſitũ pluraliter dicitur, niſi propter pluralitatem ſuppoſitorũ. Homo enim, qui eſt duobus veſtimentis indutus, non dicitur duo veſtiti, ſed vnus veſtitus duobus veſtimẽtis: & qui habet duas qualitates, dicitur ſingulariter aliqualis ſecũdum duas qualitates. Natura autem aſſumpta quãtum ad aliquid ſe habet per modũ indumenti licèt non ſit ſimilitudo, quantum ad q. 4. arti. 6. ad 1. omnia: vt ſuprà dictum eſt: * Et ideo ſi perſona diuina aſſumeret duas naturas humanas, propter vnitatem ſuppoſiti, diceretur vnus homo, habẽs duas naturas humanas. Cõtingit autem ꝙ plures homines dicuntur vnus populus, propter hoc ꝙ cõueniunt in aliquo vno: non autem propter vnitatem ſuppoſiti. Et ſimiliter ſi duæ perſonæ diuinæ aſſumerent vnam numero humanam naturam, dicerentur vnus homo (vt ſuprà dictum q. 2. arti. 6. ad 1. eſt *) non vnitate ſuppoſiti, ſed in quantum conueniunt in aliquo vno.

Ad tertium dicendũ, ꝙ diuina & humana natura nõ eodem ordine ſe habent ad vnam perſonam diuinam, ſed per prius cõparatur ad ipſam diuina natura, vtpote quæ eſt vnum cũ ea ab ęterno: Sed natura humana comparatur ad perſonã diuinã per poſterius, vtpote aſſumpta ex tempore à diuina perſona: nõ quidem ad hoc quod natura ſit ipſa perſona, ſed quòd perſona Dei in humana natura ſubſiſtat: filius enim Dei eſt ſua deitas, ſed nõ eſt ſua humanitas. Et ideo ad hoc, ꝙ natura humana aſſumatur à diuina perſona, requiritur ꝙ diuina natura vnione perſonali vniatur toti naturæ aſſumptæ, id eſt ſecundum omnes partes eius: Sed duarum naturarum aſſumptarum eſſet vniformis habitudo ad perſonam diuinam, nec vna aſſumeret aliam. Vnde non oporteret quòd vna earum totaliter alteri vniretur, id eſt omnes partes vnius omnibus partibus alterius.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio eſt affirmatiua. Quam probat D. Tho. in primis quoniam eadem eſt potentia patris & filij, ſed pater poſt incarnationem filij poteſt aſſumere naturam humanam aliam numero, quàm alius aſſumpſit, ergo filius poſt incarnationem poteſt aliam naturam aſſumere, deinde terminus huius aſſumptionis eſt perſonalitas diuina infinita, ergo non limitatur per aſſumptionẽ vnius humanæ naturæ, ſed poterit plures naturas adhuc terminare. 1. Conclu. ¶Secunda concluſio, in ſolutione ſecundi illa poſitione facta illa perſona diuina eſſet vnus homo habens duas naturas. 2. Conclu. Nam nomẽ impoſitum ab aliqua forma nunquam pluraliter dicitur niſi propter pluralitatẽ ſuppoſitorum, ſed in hoc caſu non ſunt plura ſuppoſita, ergo non ſunt plures homines.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Scotus in 3. di. 2. q. 3. argumentatur cõtra probationẽ huius argumenti in hũc modum. Scotus. Prim. arg. Scoti. Sequitur (inquit) ꝙ diuinæ perſonæ poſſunt dici tres dii, quia ſunt tria ſuppoſita deitatis, quæ eſt forma ſignificata hoc nomine Deus. ¶Deinde arguitur contra ſecundam concluſionẽ. Secũdum. Nam vt aliquid dicatur vnus homo requiritur vnitas ſuppoſiti, & vnitas naturæ, ſiue formæ, ſed in eo caſu cõmemorato non eſt vnitas naturæ, neque formæ, ergo nõ eſt vnus homo. ¶Tertiò arguitur deducendo ad incõueniens. Tertium. Si illa perſona eſſet vnus homo, ſequitur ꝙ idem homo eſſet ſimul mortuus & viuus, vt ſi ſeparetur anima ab vno corpore, & non ab alio. Sequitur ſecundo, ꝙ vnus homo eſſet in duobus locis, & in vno loco prædicaret, & ĩ alio audiret, vel dormiret. Tertiò ſequitur, ꝙ idẽ homo naſceretur ex diuerſis matribus ſecundum diuerſas naturas. vt ſi aſſumeret naturã Sortis qui eſt pater, & Platonis, qui eſt filius. ¶Ad hæc argumenta breuiter dicendum eſt. Ad arg. reſpond. ¶Ad primum reſpondetur, ꝙ Scotus non rectè animaduertit dum obiicit hoc argumentum. Ad primũ. Nam D. Thom. ſolum aſſerit, ꝙ requiritur pluralitas ſuppoſitorum, ſed non dicit, ꝙ ſufficit, imò quando eſt nomen ſubſtantiale, vltra numerum ſuppoſitorum exigitur numerus formarum, & naturarum, vt rectè docet Diuus Thomas 1. p. q 30. ar. 4. ¶Ad ſecundum quidam diſcipuli D. Thom. dicunt, ꝙ in tali caſu illa perſona non eſſet vnus homo ſimpliciter, neque plures homines, quia deeſt pluralitas ſuppoſitorum, ſed eſſet vnus homo cũ addito habẽs duas naturas humanas, Ad ſcdm. vt aſſerit Diuus Thomas in ſecunda concluſione, D. Thom. in qua retractat quod dixerat in 3. d. 2. quæſt. 2. artic. 5 ad 2. & 5. ꝙ eſſent plures homines. Ego verò ſentio, ꝙ eſſent vnus homo ſimpliciter.

Nam

Nam si Petrus haberet duas albedines, vel duos Episcopatus, esset tantum vnum album, vel vnus Episcopus nõ duo. Et regula D. Thom. quòd ad numerandum nomen cõcretum saltim requiritur pluralitas suppositorum, est
Ad tertiũ. euidens, & infallibilis. ¶ Ad tertium respondetur, quòd primum inconueniens ex necessitate est concedendum, videlicet, quòd ille homo in vna natura moreretur, & viueret in alia Neque hoc est magnum inconueniens. Nã filius Dei in triduo erat viuus, & mortuus: Viuus secundum diuinitatem, mortuus secundum humanitatem. Et in eo casu docet dominus Caietanus, quòd si ille homo secundum primam naturam vocaretur Christus, & secundum aliam vocaretur Ioannes, mortuo Christo, non diceretur mortuus Ioannes, diceretur tamen mortuus filius Dei, vel Deus. Similiter viuo Ioanne tantum; non diceretur viuere Christus, diceretur tamen Deus,
Obiectio. vel filius Dei viuere. ¶ Sed contra hanc doctrinam est argumentum. Nam rectè sequitur, vt videtur, filius Dei est mortuus, filius Dei est Ioannes, ergo Ioãnes est mor-
Solutio. tuus. ¶ Respondetur, quòd argumentatio non est necessaria. Nam in consequenti sit sensus, quòd Ioannes sit mortuus in propria natura. Ad secundum inconueniens dico, esse concedendum, neque habendum pro inconueniente de potentia Dei absoluta. Ad tertium incommodum idem respondendum est. Ad quartum dico non esse concedendum. Nam humana natura non est filia, neque pater.

ARTICVLVS OCTAVVS.

Vtrùm fuerit magis conueniens, quòd persone Filij assumeret humanum naturam, quàm alia persona diuina.

26
Infr. q. 39. art. 8. ad 3. & 3. dist. 1. q. 2. ar. 2 & 4. cõtra ca. 39. fi. & 42.

AD octauum sic proceditur. Videtur quòd non fuerit magis conueniẽs filiũ Dei incarnari, quàm Patrem, vel Spiritũ sanctum. Per mysteriũ enim Incarnationis, homines ad verã Dei cognitionem sunt perducti: secundum illud Ioa. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeã veritati. Sed ex hoc, quòd persona filij Dei est incarnata, multi impediti fuerunt a vera Dei cognitione, ea quę dicuntur de Filio secundum humanam naturam referentes ad ipsam Filij personam, sicut Arrius, qui posuit inæqualitatem personarum propter hoc, quod dicitur Ioannis 14. Pater maior me est. Qui quidem error non prouenisset, si persona patris incarnata fuisset: nullus enim æstimasset Patrem Filio minorem. Magis ergo videtur fuisse conueniens, quòd persona Patris incarnaretur quàm persona filij.

¶ 2. Præthereà, Incarnationis effectus videtur esse recreatio quædam humanę naturæ, secũdum illud Galat. vltim. In Christo Iesu neque circuncisio aliquid valet, nec præputium, sed noua creatura: Sed potentia creandi appropriatur Patri. Ergo magis decuisset Patrem incarnari, quàm Filium.

¶ 3. Prætereà, Incarnatio ordinatur ad remissionem peccatorum: secundum illud Matth. 1. Vocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum. Remissio autem peccarorum attribuitur Spiritui sancto, secundum illud Ioan. 20. Accipite Spiritum sanctum, quorum remis. pec. re. eis. Ergo magis congruebat personam Spiritus sancti incarnari, quã personam Filij.

Sed contra est, quod Damasc. dicit in 3. lib.* In mysterio Incarnationis manifestata est sapientia & virtus Dei: sapientia quidem, quia inuenit difficillimi solutionem pretij quam decẽtissimã: virtus autem, quia victum fecit rursus victorem: Sed virtus & sapientia appropriantur Filio: secũdum illud 1. Corinth. 1. Christum Dei virtutem & Dei sapientiam. Ergo conueniens fuit personam Filij incarnari. lib. 3. ca. 2.

Respondeo dicẽdum, quòd cõuenientissimũ fuit, personam Filii incarnari: Primò quidem ex parte vnionis. Conuenienter enim ea, quæ sunt similia, uniuntur. Ipsius autem personæ Filij, qui est uerbũ Dei, attenditur uno quidem modo cõmunis cõuenientia ad totam creaturam: quia verbum artificis, id est conceptus eius, & similitudo exemplaris eorũ, quæ ab artifice fiunt. Vnde uerbum Dei, quod est æternus cõceptus eius, & similitudo exemplaris totius creaturæ. Et ideo sicut per participationẽ huius similitudinis creaturæ sunt in propriis speciebus institutę, sed mobiliter: ita per vnionẽ Verbi ad creaturã, non participatam, sed personalem, conueniens fuit reparari creaturam in ordine ad æternam & immobilem perfectionem. Nam & artifex per formã artis cõceptam, qua artificiatũ condidit, ipsum si collapsum fuerit, restaurat. Alio modo habet conueniẽtiam specialiter cum humana natura, ex eo quòd Verbum est conceptus æternæ Sapientiæ, a quã omnis sapientia hominum deriuatur. Et ideo per hoc homo in sapientia perficitur, quę est propria eius perfectio, prout est rationalis, quòd participat uerbum Dei: sicut discipulus instruitur per hoc quod recipit uerbum magistri: unde Eccl. 1. dicitur, Fons sapientiæ uerbum Dei in excelsis. Et ideo ad consũmmatam hominis perfectionem conueniens fuit, ut ipsum uerbum Dei humanæ naturæ personaliter uniretur.

Secundò potest accipi ratio huius congruẽtiæ ex fine unionis, q̃ est impletio prędestinationis, eorum scilicet, qui pręordinati sunt ad hereditatem cęlestem, quę non debetur nisi filiis: secundum illud Rom. 8. Si filij, & hęredes. & ideo cõgruum fuit, ut per eum, qui est filius naturalis, homines participarent similitudinẽ huius filiationis secundum adoptionem: sicut Apostolus ibidem dicit: Quos pręsciuit, & pręde st. confor. fieri ima. fi. sui. Tertiò potest accipi ratio huius congruentię ex peccato primi parentis, cui per incarnationem remedium adhibetur. Peccauerat enĩ primus homo, appetendo scientiam: ut patet ex verbis Serpentis promittentis homini scientiam boni & mali. Vñ cõueniẽs fuit, ut per Verbũ verę sapientię homo reduceretur in Deum, qui per inordinatũ appetitum scientię recesserat à Deo.

Ad primnm ergo dicendũ, quòd nihil eſt, quo humana malitia non poſſit abuti: quando etiam ipſa Dei bonitate abutitur, ſecundum illud Ro. 2. An diuitias bonitatis eius cõtemnis? Vnde etiã ſi perſona Patris fuiſſet incarnata, potuiſſet ex hoc homo alicuius erroris occaſionem ſumere: quaſi Filius ſufficere non potuiſſet ad humanam naturam reparandam.

Ad ſecundum dicendum, quòd prima rerum creatio facta eſt à potentia à Dei patris per Verbum. Vnde & recreatio per Verbum fieri debuit à potentia Dei patris; vt recreatio creationi reſponderet: ſecundum illud 2. Cor. 5. Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi.

Ad tertium dicendũ, quòd Spiritui ſancto ꝓpriũ eſt quòd ſit donũ Patris & Filij. Remiſsio autem peccatorum fit per Spiritum ſanctum tãquam per donum Dei: Et ideo cõuenientius fuit ad iuſtificationem hominum, quòd incarnaretur Filius, cuius Spiritus ſanctus eſt donum.

SVMMA TEXTVS.

Concluſio eſt affirmatiua. Et probatur primo autoritate Damaſc. 3. libr. orthodoxæ fidei. Deinde qm̃ perſona filij & humana natura quandam ſimilitudinem habent. Verbum enim Dei eſt exemplaris ſimilitudo omnis creaturæ, & ideo ſicut participationem huius ſimilitudinis creaturæ ſunt inſtitutæ in proprijs ſpeciebus, ſed mobiliter, ita per vnionem verbi ad creaturam non participatam, ſed perſonalem cõueniens fuit reparari creaturam in ordine ad æternam & immobilem perfectionem. Cum etiam artifex per formã artis conceptam, qua artificiatum condidit, ipſum reſtauret ſi collapſum fuerit. Ad hoc additur, quòd verbum eſt conceptus æternæ ſapientiæ à qua omnis ſapientia hominum deriuatur. Vnde ad conſummatam hominis perfectionem conueniens fuit ipſum Dei verbum humanæ naturæ perſonaliter vniri. Congruumque fuit, vt per eum qui eſt filius naturalis participarent homines ſimilitudinem huius filiationis ſecundum adoptionem, vt dicit Apoſtolus ad Rom. 8. Vlterius ſicut peccauerat primus homo appetendo ſcientiam inordinatè, ſic conueniens fuit, ꝙ per verbum veræ ſapientiæ reduceretur in Deum, quem reliquerat.

EXPOSITIO ARTICVLI.

D.Thom. D.Auguſt. D.Bernar. D.Damaſ. D.Anſel. Mag.ſent.

Hvius articuli concluſio eſt obſeruanda pro concionatoribus, quam colligit Diuus Thomas optimis argumentis, vel potius congruentiis, quas accepit ex Diuo Auguſtino libro de fide ad Petrum cap. 2. & ex D. Bernardo ſermone primo in aduentu Domini, ex Diuo Damaſceno lib. 3. cap. 4. Anſelm. libro de incarnatione c. 4. lib. 2. cur Deus homo ca. 9. & ex Magiſtro ſententiarum in 3. in principio. Et præter congruentias commemoratas a Diuo Thoma, ſunt aliæ duæ breues. Prior eſt ne ſequeretur confuſio diuinarum perſonarum. Nam ſi alia perſona aſſumeret, iam eſſent duo filij inæquales in filiatione. Alter filius naturalis, alter filius hominis ex tempore. Poſterior eſt, nam congruum eſt, vt illa perſona, quæ ſic homo mittatur à Deo, & mittat aliam in noſtram ſanctificationem, Pater autem, vt conſtat ex diuina Theologia mitti non poteſt, Spiritus autem ſanctus non poterat mittere aliam perſonam, & ſic ſolus filius miſſus eſt a patre, & miſit nobis Spiritum ſanctum.

QVAESTIO IIII.

De modo vnionis ex parte naturę humanę aſſumptæ, in ſex articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de vnione ex parte aſſumpti. Circa quod primò conſiderandum occurrit de his, quę ſunt a uerbo Dei aſſumpta. Secundò, de coaſſumptis, quæ ſunt perfectiones & defectus. Aſſumpſit autem Dei filius humanam naturam & partes eius.

¶ Vnde circa primum triplex conſideratio occurrit, Prima eſt quantum ad ipſam naturam humanam. Secunda eſt quantum ad partes ipſius. Tertia, quantum ad ordinem aſſumptionis.

¶ Circa primum quæruntur ſex.

¶ Primò, utrùm humana natura fuerit magis aſſumptibilis a filio Dei, quã aliqua alia natura.

¶ Secundò, utrùm aſſumpſerit perſonam.

¶ Tertiò, utrùm aſſumpſerit hominem.

¶ Quartò, utrùm fuiſſet cõueniens, quòd aſſumpſiſſet naturam humanam a ſingularibus ſeparatam.

¶ Quintò, utrùm fuiſſet cõueniens, quòd aſſumpſiſſet humanam naturam in omnibus eius ſingularibus.

¶ Sextò, utrùm fuerit conueniens, quòd aſſumeret humanam naturam in aliquo homine ex ſtirpe Adę progenito.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm natura humana fuerit magis aſſumptibilis a filio Dei, quàm aliqua alia natura.

27 Ad primum ſic proceditur. Videtur quòd humana natura non fuerit magis aſſumptibilis a filio Dei, quàm quęlibet alia natura. Dicit enim Auguſt. in Epiſt. * ad Voluſianum, In rebus mirabiliter factis, tota ratio facti eſt potentia facientis: Sed potentia Dei facientis Incarnationem, quæ eſt opus maximè mirabile, non limitatur ad unam naturam: cùm potentia Dei ſit infinita. Ergo natura humana non eſt magis aſſumptibilis à Deo, quàm aliqua alia creatura.

3. di. 2. q. 1. arti. 1. & 4. contra ca. 53. tertiũ & 4. In epiſt. 3. nõ multũ ante med. tom. 2.

¶ 2. Præterea, Similitudo eſt ratio faciens ad congruitatem Incarnationis diuinę perſonę: ut ſupra dictum eſt: * Sed ſicut in creatura rationali inuenitur ſimilitudo imaginis, ita in creatura irrationali inuenitur ſimilitudo ueſtigii. Ergo creatura irrationalis aſſumptibilis fuit, ſicut humana natura.

q. præced. artic. 8.

¶ 3. Pręterea, In natura angelica inuenitur ex-

pressior Dei similitudo, quàm ĩ natura humana: sicut Grego. dicit in hom.* de centum ouibus, introducens illud Ezech. 28. Tu signaculũ similitudinis: Inuenitur etiam in Angelo peccatum, sicut in homine: secundum illud Iob. 4. In angelis suis reperit prauitatem: ergo natura angelica ẽnit ita assumptibilis, sicut natura hominis.

Est hom. 34. in euã. ante med. illius.

¶ 4. Præterea, Cùm Deo competat summa perfectio, tãtò magis est Deo aliquid simile, quãtò est magis perfectũ: Sed totum vniuersum est magis perfectum, quàm partes eius, inter quas est humana natura, ergo totum vniuersum est magis assumptibile, quàm humana natura.

Sed contra est, quod dicitur Prou. 8. ex ore Sapientiæ genitæ, Deliciæ meæ sunt esse cum filiis hominum. Et ita videtur esse quædam congruentia vnionis filij Dei ad humanam naturam.

Respõdeo dicendum, ꝙ aliquid assumptibile dicitur quasi aptũ assumi à diuina persona. Quæ quidem aptitudo non potest intelligi secundum potentiam passiuam naturalem, quæ nõ se extendit ad id quod trãscendit ordinem naturalẽ, quẽ trãscendit vnio personalis creaturæ ad Deũ. Vnde relinquitur ꝙ assumptibile aliquid dicatur, secũdũ congruentiã ad vnionem prędictam. Quæ quidem congruentia attenditur secundum duo in humana natura, scilicet secũdum eius dignitatem & necessitatẽ. Secũdum dignitatem quidẽ, quia humana natura, in quãtum est rationalis & intellectualis, nata est attingere aliqualiter ipsum Verbum per suam operationem, cognoscẽdo scilicet, & amando ipsum. Secundum necessitatem autẽ, quia indigebat reparatione, cùm subiaceret originali peccato. Hæc autẽ duo soli humanæ naturæ cõueniunt: nã creaturę irrationali deest congruitas dignitatis: naturæ autem angelicæ deest congruitas prædictæ necessitatis. Vnde relinquitur, quòd sola natura humana sit assumptibilis.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ creaturę denominãtur aliquales ex eo quod competit eis secũdum proprias causas: non autem ex eo quod cõuenit eis secundum causas primas & vniuersales: sicuti dicimus aliquem morbum esse incurabilem, non quia non potest curari à Deo, sed quia per propria principia subiecti curari non potest. Sic ergo dicitur aliqua creatura non esse assumptibilis, non ad subtrahendum aliquid potentię diuinę, sed ad ostendendum conditionem creaturę, quę ad hoc aptitudinem non habet.

Ad secundum dicendum, ꝙ similitudo imaginis attenditur in natura humana secũdum, ꝙ est capax Dei, scilicet ipsum attingendo propria operatione cognitionis & amoris. Similitudo autem vestigij attenditur solùm secundũ repręsentationem aliquam, ex impressione diuina in creatura existentem: nõ autem ex eo quòd creatura irrationalis, in qua est sola talis similitudo, possit Deum attingere per solam suã operationem. Quod autem deficit à minori, nõ habet congruitatem ad id quod est maius: sicut corpus, quod nõ est aptũ perfici anima sensitiua, multò minus est aptũ perfici anima intellectiua. Multò autẽ maior & perfectior est vnio ad Deum secũdum esse personale, quã quæ est secũdum operationem. Et ideo creatura irrationalis, quæ deficit ab vnione ad Deum per operationem, non habet congruitatem, vt vniatur ei secundum esse personale.

Ad tertium dicendum, quòd quidam dicunt, angelum non esse assumptibilem: quia à principio suæ creationis est in sua personalitate perfectus, cùm non subiaceat generationi & corruptioni. Vnde non posset in vnitatem diuinæ personæ assumi, nisi eius personalitas destrueretur: quod neque conuenit incorruptibilitati naturæ eius, neque bonitati assumẽtis: ad quam nõ pertinet, quod aliquid pfectionis in creatura assumpta corrumpat: Sed hoc non videtur excludere totaliter congruitatem assumptionis angelicæ naturæ: potest enim Deus producendo nouam angelicam naturam, copulare eam sibi in vnitate personæ: & sic nihil præexistens ibi corrumperetur: Sed, sicut dictum est,* deest congruitas ex parte necessitatis: quia etsi natura angelica in aliquibus peccato subiacet; est tamen eius peccatũ irremediabile, vt in Prima parte habitum est.*

In cor. ar.

P. p. q. 64. art. 2.

Ad quartum dicendum, quòd perfectio vniuersi, non est perfectio vnionis personæ, vel suppositi, sed eius quod est vnum positione vel ordine, cuius plurimæ partes non sunt assumptibiles, ut dictum est.* Vnde relinquitur, quòd sola natura humana sit assumptibilis.

In cor. ar.

SUMMA TEXTUS.

Conclusio est affirmatiua, & probatur ex illo, quòd dicitur Sapien. 8. ex ore sapientiæ genitæ, Deliciæ meæ esse cum filijs hominum. Pro cuius maiori intelligentia notat D. Tho. ꝙ hæc conclusio non asseritur ad subtrahendum aliquid diuinæ potentiæ, cum absoluté omnia potuisset, sed ad ostendendam conditionem creaturæ, quæ ad hoc aliqualem habet aptitudinem, nã creatura irrationalis quæ deficit ab vnione ad Deum per operationem, quia non cognoscit, non habet congruitatem vt vniatur ei secundum esse personale: creatura vero angelica, etsi peccato subiaceat, eius tamen peccatum est irremediabile. Vnde relinquit quòd sola natura humana sit assumptibilis, nata est enim aliqualiter coniungere ipsum verbum per suam operationem, videlicet cognoscẽdo & amando ipsum, per quòd aliqualem habebat dignitatem, habebat etiam necessitatem, quia indigebat reparatione, cum subiaceret peccato originali. Quare creaturis irrationabilibus deficit dignitas, Angelis autem malis necessitas, qua non reparantur.

Sap. 8.

EXPOSITIO ARTICVLI.

In hoc articulo est prima dubitatio, vtrùm Deus potuerit assumere quamcunque naturam. Et videtur pars negatiua vera inductione facta in creaturis vniuersis.

Dubium. Vtrũ Deus potuerit assumere quamcunque naturam.

¶ In primis videtur, ꝙ non potuerit assumere naturã Angelicã. Nam in Angelis natura & suppositũ re ipsa non distinguuntur, ergo non potest natura Angelica assumi sine supposito, sed suppositum assumi non potest, ergo nec natura. ¶ Deinde Angelus ex sententia omniũ Theologorum rectè sententium cum sit forma simplex & impartibilis non potest desinere esse nisi per annihilationem, at si Deus potest assumere naturam Angelicẽ Michaelis

Prim. arg. Secũdum.

chaelis iam desineret esse Michael, sed non assumeret per annihilationem: siquidem eius natura manet, ergo.

Tertium.

¶ Tertiò, si Deus potest quamlibet naturam hypostaticè assumere, posset assumere naturam dæmonis, & tunc diabolus diceretur Deus, & è conuerso, & Deus diceretur dãnatus, quòd tamen absurdissimum est, ergo.

Probat' qđ non possit assumi natura irrationalis.

Præterea probatur, ꝙ Deus non possit assumere creaturam irrationalem. Nam vnumquodque est propter suam operationẽ, sed creatura irrationalis non potest habere operationem supernaturalem intellectus, vel volũtatis, ergo neque esse supernaturale. Certè esse supernaturale nunquam est sine operatione supernaturali.

Prim. arg.

Secũdum.

¶ Item cui non potest cõmunicari minus, non potest communicari id quod maius est, sed maius est vnio hypostatica, quam visio beatifica, at creatura rationis expers non potest eleuari ad visionẽ beatificam, ergo. Amplius, asserere ꝙ Deus possit assumere naturam bruti, aut lapidis, aut cucurbitæ, valde absurdum est, & indecorum, & piarum aurium offensiuum.

Probat' qđ nõ possint assumi partes naturę.

¶ Sed vlterius probatur, ꝙ non poterit assumere partes naturæ, vt materiam, formam, caput. Et quidem de materia exploratum est iuxta D. Tho. opinionem, secundum quam materia per potentiam Dei absolutã non potest esse sine forma, ergo neque assumi potest sine forma. Verum conficiamus argumentum, quòd omnes partes substantiæ comprehendat. Nam Deus non potest esse anima, non digitus, non caput, neque verò capitatus, ergo non potest assumere partes ad vnitatem suppositi. Sed de accidentibus suadetur ꝙ nõ possint assumi a Deo. Tũ quoniam Deus neque potest esse albedo, neque albus per talem vnionem. Tum vero quoniam accidẽtia nõ possunt vniri Deo per inhæsionem cum Deus sit actus purus expers omnis potentiæ passiuæ. Neque Deus potest dare suam subsistentiam accidentibus, nam tota inexistentia accidentis sumitur per ordinem ad subiectum, ergo non possunt accidentia existere per subsistentiam diuinam, quæ est substantialis sine ordine ad subiectum.

Albertus Magnus.

¶ De hac quæstione quam disputant Doctores in 3. d. 2. versantur varię opiniones. Albertus Magnus d. 2. q. 2. artic. 2. tenet, ꝙ natura Angelica non potest à Deo assumi in vnitatem personæ.

Henricus. Ale. Alen. Picus Mirandula.

Alij ꝙ natura irrationalis assumi non possit constanter affirmãt. Hæc opinio placuit Henric. Gandauen quolibeto. 13. q. 5. & Alexand. Alens. 3. p. q. 12. & 12 memb. 1. art. 1. & Pico Mirandulano q. 4. suæ Apologiæ Sunt qui dicant, ꝙ Deus non possit assumere materiam primam sine forma, alij vero contrarium affirmant. De accidentibus vero eadem est dissensio inter Doctores.

Sententia autoris.

Deus põt quamlibet naturã hypostaticè assumere.

Nobis vero placet hæc sententia, ꝙ Deus (quæ sua est omnipotentia) possit quamlibet naturam assumere excepta materia sine forma. Probatur in primis, quoniã hoc non implicat aliquid impossibile, aut inconueniẽs, ergo diuinæ potentiæ non est subtrahendum. Deinde diuina subsistentia est infinita, ergo potest personare quãlibet naturam, alioquin subsistentia diuinæ naturæ esset comprehensa per naturam humanam, si solam naturam rationalem potest assumere. Tertia ratio est, quia Deus in triduo suppositauit corpus, quod erat in sepulchro, quod tamen non erat rationale, & sicuti habuit illud vnitum per triduum, poterat & pro quantocunque voluisset tempore. Propter hoc argumẽtum male audiuit Romæ ille Picus Mirandulanus. Neque valet solutio, quam adhibet Henricus, ꝙ cadauer, & corpus illud ordinabatur, vt iterum vniretur animæ rationali in resurrectione. Hæc (inquam) solutio friuola videtur. Tum quia ille ordo erat supernaturalis. Nam à morte ad vitam nõ est regressus per naturam. Tum etiam quia licèt corpus illud ordinaretur ad animã rationalẽ, in actu tamen habebat formã rationis & sensus expertẽ, & planè irrationalem. Item sana & vera doctrina docet, vt postea videbimus, quòd Deus assumpsit sanguinem & alios humores, qui profectò non sunt animati. Demum negare, quòd Deus possit assumere naturam irrationalem prouenit ex falsa imaginatione, scilicet, quòd in aliqua natura sit aliquid ignominiosum, vel pudendum, vel non bonum etiã si absit peccatum, quod est falsum, vidit enim Deus cuncta quæ fecerat, & erãt valde bona. Certè Deus est in qualibet re quantumcunq; humili per essentiam, & potentiam, & tamen ex illa coniunctione nihil detrimenti capit diuina maiestas, ergo neque ex assumptione.

Tertul.

Tertul. libro de carne Christi columna. 4. elidit elegãter Marcionis vesaniam, qui negabat Christum verã carnẽ sumpsisse. Cuius potissimum argumentum erat, quia putabat indignissimum esse, vt diuina maiestas contaminaret se humanis sordibus. Tertulianus autem non hoc solũ, sed si lupus fieret nihil indignũ Deum passurum existimat.

De' potest partes subsistẽtię assumere.

Ex his argumentis liquidò constat, quòd Deus possit assumere naturã irrationabilem. Sed probatur quòd possit assumere partes substantiæ. Quoniam fides docet animã rationalem vnitam fuisse Deo in triduo, ergo omnes alię formę substantiales poterant Deo vniri. Aliud etiam argumentum de sanguine, & reliquis humoribus, quos Deus sibi vniuit hypostaticè probat efficaciter potuisse etiam assumere reliquas partes integrales caput, digitũ.

Accidẽtia possunt assumi.

Sed iam progrediamor ad ostendendum, quòd possit assumere naturam accidentariam, cuius rei istæ sunt probationes. Prima, accidens est forma quædam, quę per potẽtiam Dei absolutam potest sine subiecto existere, quod nunc statuo pro certo, ergo poterit illi Deus communicare suum esse destructa ipsius accidentis propria inexistentia. Secunda ratio, suppositare, & sustentare accidens est perfectio, ergo potest Deo conuenire. Tertia, substãtia creata hoc facit, ergo id ipsum potest facere Deus. Itaque si hoc modo vniretur albedo haberet esse à persona diuina, vt modo habet à subiecto, excepto quòd non inhæreret.

Materia nõ potest assumi sine forma.

Postremò probatur quòd non possit assumere materiam sine forma. Nã est opinio probabilis D. Tho. quòd non possit esse materia sine forma etiam de potentia Dei absoluta. Sed iam tẽpus est, vt respõdeamus argumentis factis in principio, & in primis ad illa argumenta, quę procedunt de natura Angelica.

Ad argumenta.

Ad primũ.

¶ Ad primum dicendum est, esse certum, & exploratum, quòd in Angelis distinguũtur realiter esse ab essentia, & natura à supposito, & ideo potest Deus assumere essentiam Angeli sine ipso esse Angelico tribuendo esse personale diuinum. Sed etiã si cõsideremus, quòd natura Angelica, & suppositum nõ distinguerentur realiter, non est consequens, quòd non possit assumi natura sine supposito. Nam satis est vt possit assumi sine supposito, quòd de essentia naturæ Angeli non est per se existere, vnde quando per se existit constituit suppositum, quãdo vero existit in alio nõ cõstituit suppositum.

Ad scđm.

¶ Ad secundum argumentum dicẽdum est, quòd Angelus si desineret per se, desineret esse per annihilationem, vt argumentum factum efficaciter probat. Cęterum quãdo desinit esse per hoc ꝙ Deus assumit eius naturã, vel per hoc ꝙ cõuertitur in corpus Christi, quod quidam Theologi arbitrantur esse possibile, non desinit esse per annihilationem.

Ad tertiũ.

Gabriel. Marsilius. Almayn.

¶ Ad tertium argumentum, Gabriel, Marsilius, & Almainus cõcedunt, quod si Deus assumeret naturam diaboli, diabolus esset Deus, & esset dãnatus ad infernum. Sed decipiuntur omnino. Nam si assumeret naturam dæmonis angelus esset, non diabolus, nec diceretur damnatus. Assumeret namque naturam diaboli, quæ bona est, non culpam, quæ mala est. Propter eandem rationem si assumeret humanitatẽ hominis peccatoris non esset peccator, nam statim natura illa esset grata Deo.

Ad argumenta quę procedunt de natura irrationali.

Ad primũ.

¶ Ad alia argumenta, quę procedunt de natura irrationali dicendum est. Ad primũ respondetur, quòd esse supernaturale non semper sequitur operatio supernaturalis, aliàs omnes potẽtiæ humanitatis Christi fuissent eleuatæ, ad operationes supernaturales, quod apertè falsum est. Certè sanguis I Christo habebat esse supernaturale, sed non habebat operationem supernaturalẽ. Deinde sciendum est, quòd operari sequitur formam, & nõ esse, immediatè, & ideo quando solum eleuatur ad esse non oportet eleuari ad operationes. Denique dico, quòd natura irrationalis potest eleuari tanquam instrumentũ ad operationes miraculosas.

Ad secundum.

¶ Ad secundum dico, quòd non valet, non potest communicari minus, igitur neque maius, quando non sunt eiusdem ordinis, & rationis, vnde homini cõmunicatur intelligere & non volare, & aĩa potest recipere gratiã, & non albedinem, & homo potest

producere

Ad tertiũ.
Ad argumẽta quæ procedunt in partibus substantię.

producere hominem & non asinum. ¶ Ad tertium argumentum iam dictum est quemadmodum Deus nihil indignum patiatur etiam si fieret lupus, aut leo. ¶ Ad argumenta alia, quæ procedunt de partibus substantiæ, quantum ad illud de materia prima iam satis responsum est, sed quãtum ad id quod obijcitur de reliquis partibus respondetur, quòd Deus data illa vnione neque esset anima, neque digitus, neque caput, quoniam significantur per modum partis non per modum totius. Propter quam causam humanitas modo non prædicatur de Deo. Sed & illud sciendum est, quòd neque diceretur Deus in illo casu capitatus, aut animatus. Quoniam hæc significant compositum ex capite, & alijs partibus ex anima & materia, sed tantum diceretur persona diuina vnita capiti, vnita animę, sicut modo fides docet, quòd in triduo mortis verbum diuinum vnitum fuit animæ, non tamẽ erat

Ad argumẽta quæ militãt in accidentibus.

animatum neque anima. Ad alia argumenta, quæ procedunt de accidentibus dicẽdum est breuiter, quòd si Deus assumeret naturam albedinis, tunc persona diuina non esset albedo neque alba, sed albedini vnita, & sic albedo subsisteret per subsistentiã diuinã, quæ suppleret vicẽ suæ inexistentię, non tamen inhæreret, propter quod non faceret album, veluti si albedo esset separata. Suntquidam Doctores non ignobiles, qui dicunt ꝙ in tali casu Deus esset albedo, sed profectò decipiuntur, vt ex dictis patere potest. Nescio enim quare nõ cõceditur ista, Deus est aĩa, si cõceditur, Deus est albedo. ¶ Est aliud dubium, vtrum

Dubium. vtrum dignior sit vnio hypostatica q̃ visio beata.

si dignius vel maius assumi ad vnionem hypostaticam, quàm eleuari ad fruitionem, & visionem beatificam? hæc dubitatio in superioribus ex parte exposita est, sed nunc diligentius examinanda est. D. Tho. in solutione ad secũdum propositã difficultatẽ breuiter dissoluit dicẽs: quòd perfectior est vnio ad Deum secundũ esse personale, quã quæcũq; alia vnio secundũ operationem. ¶ Hæc senten-

D. Thom.

tia videtur falsa, quoniam D. August. lib. de sancta virginit. cap 3. dicit expressè quòd melius est cõcipere Deum

Primũ argumen.
D. August.

mente, quam carne. ¶ Deinde visio beatifica solummodo potest communicari creaturæ rationali, at vnio hypo

Secũdum.

statica potest communicari creaturæ irrationali, vt dudum dictũ est, ergo illa est perfectior. ¶ Tertiò, visio bea

Tertium.

tifica est beatitudo, & status omniũ bonorũ aggregatione perfectus, ergo est eligibilior, & iucũdior quàm vnio hypostatica. ¶ Quartò, visio beata est appetibilior, quàm

Quartum.

vnio hypostatica, ergo est magis bonũ. Cõsequẽtia inde patet: nam appetibile, & bonum idem valent. Antecedẽs probatur. Nam magis satiat nostrum appetitum, quàm vnio hypostatica: siquidem est finis vltimus vltra quem nihil desiderant, at anima quę esset vnita Deo, si nõ videret Deum, desideraret vtiq; videre Deum. In hac q̃stione

Scotus.

Scotus in 3. d 2 q. 1. Durand. ibidem, sentiunt, quòd eleuatio naturæ ad visionem est melior quam ad vnionem.

Durãdus.

Imo Durandus docet, quòd si ista duo diuidantur vnio in persona, & vnio per gratiam, quòd maior bonum est creaturę vniri per gratiam, quàm in persona sine gratia, licet vtrumque coniunctum maius sit, sicut fuit in Christo. Mihi vero sententia D. Tho. ita probatur, vt habeam

Sententia autoris.
Heb. 12.

illã pro certa, & euidenti. In primis D. Paul. ad Hebr. ca. 1 & 2. multis argumentis concludit hominem constitutum esse super omnes angelos, & super omnia. Quoniam homo eleuatus est ad vnionem hypostaticam, vt sit filius Dei naturalis, tametsi Angeli sint eleuati ad gratiam & gloriam. Ad hoc pertinet illud argumentum ex cap. 1 cui enim dixit aliquando Angelorum, filius meus es tu? Et rursum ego ero illi in patrẽ, & ipse erit mihi in filiũ. Certè hoc argumẽtũ procederet etiã si anima Christi non videret Deũ, ad idem pertinet illud, & adorent eũ omnes Angeli Dei. Quibus verbis probat Christum præstantiorem esse Angelis ex adoratione, quam Angeli exhibere tenentur, quippe, qui sit filius Dei naturalis & ve-

D. August.

rus. D. August. 13 de Trinita. c. 9 apertè docet, ꝙ summa gratia, quæ potest excogitari, fuit hominem esse Deum. Idem habet libro de prædestinat Sancto. c. 15. & in commentarijs in Ioan. elucidans illud, verbũ caro factum est, sic scribit. Hoc maius & difficilius est, quã id quod p̃mi-

D. Thom.

serat, dedit eis potestatem filios Dei fieri. D. Tho. in innumeris locis idipsum docet, signanter supra q. 2. art. 9. & art. 10. ad primum, & articul. 11 in corpore. & q. 50. arti. 2. & q. 25. ostendit D. Tho. humanitati Christi deberi propter vnionem hypostaticã adorationem latriæ, quæ est cultus soli Deo debitus. Sed prætermissis autoritatibus progrediamur ad argumenta. Primum, vnio hypostatica confert naturæ assumptæ ipsum esse substantiale, & personale Dei, ità quòd homo est Deus, at vnio etiam per visionem beatificam non confert ipsum esse substantiale, & personale Dei, sed quoddam participium & similitudinẽ Dei, cum ergo ipsum esse substantiale Dei in infinitum sit præstantius, q̃ quæcũq; diuinitatis participatio: siquidem illud est increatum, hoc vero creatum, sequitur apertè quòd vnio hypostatica melior sit, & p̃fectior. Secundò, magnitudo & perfectio gratiæ attẽditur ex magnitudine & perfectione doni, quod donatur, sed per vnionem hypostaticã datur persona diuina, at per quãcumq; aliam vnionem id quod cõfertur est aliquid creatum, ergo illa est p̃fectior. Vltimo res est indubia, & quæ probatione nõ eget, esse dignius & melius esse filiũ Dei naturalẽ, quã adoptiuũ, at per vnionẽ hypostaticã homo est filius Dei naturalis, ergò dignius est eleuari ad vnionẽ hypostaticã, quàm ad quãcumq; gratiã per quã homo

Ad argumenta in contrariũ.
Ad primũ.
Ad secundum.

fit filius Dei adoptiuus. ¶ Ad argumenta in contrariũ, ad primũ respondetur, ꝙ maternitas corporalis etiam Dei quãquam est maxima dignitas non tamen constituit ipsam Christi matrẽ Deam. Cęterùm vnio hypostatica cõstituit Deum. ¶ Ad secundũ argumẽtũ negatur consequẽtia, & quòd rectè negetur patet euidẽti exemplo. Nã causare gratiã est simpliciter perfectio, quæ proinde inuenitur in Deo formaliter, mereri vero minimè, at causare gratiam potest cõmunicari, imo de facto cõmunicatur rebus insensibilibus, aquæ, oleo: mereri vero non potest communicari nisi creaturæ rationali. Idẽ patet alio exẽplo: nam videre perfectius est quàm peccare, cũ tñ peccare solũ possit cõpetere creaturę rationali, videre vero etiã

Ad tertiũ.

irrationali. ¶ Ad tertiũ argumẽtũ respõdetur, ꝙ ex ipsa vnione homo ille est beatus beatitudine increata sicut ex vnione est Deus, sed visio beata facit hominem beatũ beatitudine creata; quod docet apertè D. Tho. infrà q. 9. ar. 2. ad 2. exploratũ autem est, ꝙ beatitudo increata sit perfectior creata. Sed & illud addendum est pro confutatione argumenti, quòd beatitudo est summum bonum, idest, est cõsecutio sũmi boni, sed melius est sũmũ bonũ esse, q̃ consequi summũ bonum, atqui hoiem esse Deum est esse summũ bonũ. ¶ Ad quartũ argumẽtũ nego ante-

Ad quartum.

cedens, & ad probationẽ r̃ndetur, ꝙ stat habere aliquid melius, & nõ frui illo, qm̃ ad fruitionẽ requirit̃ operatio. Vnde natura leonis vnita Deo haberet maius bonũ, quã beatus, sed nõ frueretur illo, cõtingit enim habere optimũ panẽ, & non frui illo. ¶ Dubium aliud breue, an inter

Dubium, vtrũ natura humana sit magis assumptibilis.

oẽs naturas, quæ possunt assumi à Deo natura humana sit magis assumptibilis, D. Tho. r̃ndet affirmatiuè in hoc articulo. Sed videtur eius sñia falsa, & ꝙ eius ꝓbatio nõ rectè procedat. Nam assumptibile in præsentia vel accipitur vt dicit potẽtiam naturalem vt assumatur, vel vt dicit potentiam obedientialem supernaturalem. Si in priori sensu accipitur, falsum dicit D. Tho. nam in creatura non est potentia naturalis ad res supernaturales cuiusmodi est vnio hypostatica. Maximè ꝙ in natura humana non est potentia naturalis ad gratiã neque ad gloriam, ergo multo minus ad vnionẽ hypostaticã, q̃ perfectior est. Si vero sit sermo de potẽtia obediẽtiali omnes creaturæ æqualiter sunt in potẽtia obediẽtiali, ergo ¶ Se

Secũdum.

cunda probatio. D. Tho. habet euidens vitiũ; nam sic ꝓcedit. Assumptibile aliquid dicitur quasi aptũ natum, vt possit assumi à diuina persona, hæc autem aptitudo non potest intelligi secundum potentiam naturalem passiuam, ergo debet intelligi secundum cõgruentiã, quæ attenditur secundum duo, secundum dignitatẽ, & s̃m necessitatem, quæ conueniunt naturæ humanæ ex proprijs. Hoc argumẽtum videtur vitiosum. Nã potest dici aliquid assumptibile non secundum potentiã naturalem neq; secundum cõgruentiã, sed secundũ potentiã obediẽ-

Vltimum.

tialem. ¶ Vltimò, hęc cõgruẽtia quę est in natura huma-

na

na, vt assumatur vel est naturalis, vel supernaturalis, vel obedientialis, sed non est obedientialis tantum, nã hæc communis est omnibus naturis, nec supernaturalis, qm̃ hæc cõuenit naturæ humanæ ex propriis & naturali conditione, nec est naturalis, vt ipsemet D. Thom. fatetur in articulo, ergo non est talis congruentia.

Solutio.

¶Ad hoc dubium rñdetur, ꝙ hæc doctrina D. Tho. est valde profunda. Pro cuius elucidatione nota, ꝙ assumptibile hic denotat aliquod medium inter potentiam naturalem, & obedientialem. Hoc medium est congruentia, & quædam decentia naturalis, cui correspondet actus altioris ordinis, s. supernaturalis. Itaq; potentia naturalis semper ordinatur ad actũ naturalem, potentia obedientialis semper ordinatur ad actum supernaturalem, congruẽtia verò naturæ aliquando ordinatur ad actum supernaturalem. Explicatur duobus exẽplis adductis ex Theologia.

Apposita exempla.

Asserũt Theologi cum magistro, ꝙ Angelis data est gratia s̃m capacitatem naturalem. Et in materia de gratia definiunt, quòd opera moraliter bona per vires naturæ exercita ponunt quandam congruitatem & decentiam in homine ad infusionem gratiæ, nõ ꝙ dignitas naturę, aut opera moraliter bona sint eiusdem ordinis cum gratia, aut propriè disponãt ad gratiam, sed quòd opera moraliter bona faciant subiectum minus ineptum, & minus sub contraria forma. Ad eundem modum dicendum est de congruentia naturæ humanæ quantum ad assumptionem. Ex hac doctrina facilè intelligitur, quàm aliena est a mente D. Tho. illa sententia, ꝙ in homine est potentia naturalis, & appetitus videndi Deum per essentiam. Certè si Deus constitueret nostram beatitudinem in visione hypostatica, eodem modo appeteremus illam supposita cognitione, sicut modo appetimus videre Deum, sed nullus sanæ mentis diceret, quòd in nobis est appetitus naturalis ad visionem hypostaticam, ergo. Ex his patet ad argumenta in principio dubij.

Dubium an sit maior gratia Deum fieri hoĩem, quam date se in Eucharistiæ sacramento.

¶Est alia dubitatio, vtrùm sit summa gratia, qua maior excogitari non possit Deum esse hoĩem, an verò sit maior gratia, ꝙ Deus se nobis in potum, & cibum dederit in sacrosancto Eucharistiæ sacr̃o? quæ quæstio solet moueri sub aliis verbis, nempè vtrum Dei charitas magis fuerit declarata in incarnatione, & passione, quàm in sacramento Eucharistiæ? A parte negatiua sic arguitur. Nã Io. 13. cum fieret sermo de institutione huius sacramenti D. Ioannes præmittit dicens: Cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos, id est, vsque ad summum, & vltimum potentiæ suam declarauit charitatẽ, & dilectionem erga homines. Videtur ergo significari, ꝙ beneficiũ incarnationis nõ tantum Dei charitatem declarat, quantum huius sacramenti institutio.

Prim. arg. Ioan. 13.

Secũdum.

¶Deinde beneficiũ illud maius apparet in quo magis Dei virtus & potentia manifestatur, sed hoc fit in sacr̃o Eucharistiæ, iuxta illud Psal. 110. Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dñs escam dedit timentibus eum. Quod exponit D. Hier. & glossa, & alij de altissimo corporis & sanguinis Domini sacramento.

Psal. 110.

Tertium.

¶Tertiò, magnitudo beneficij ex magnitudine liberalitatis expenditur, sed maior liberalitas fuit conferre hominibus corpus suum in cibum & potũ, quàm Deũ fieri hoĩem, quod sic ostendo ex auctoritate D. Tho. opusculo 58. cap. 5. scribit enim, quòd cum Deus sit summè bonus summa eũ decet liberalitas, & quòd nulla maior fuerit, quàm hoc sacr̃m instituere, in quo summa Dei liberalitas ex tribus animaduerti potest, ex magnificentia doni, ex nobilitate donantis, & ex suscipientiũ vtilitate. Quod attinet ad magnificẽtiam doni, largitor omnium bonorum in hoc sacramento dat seipsum, & hoc largissimè, quia dat proprium corpus in cibũ. Certè magna liberalitas fuit largiri homini cœlum, & terram, & oẽs irrationabiles creaturas, maior, in ministerium hominis sanctos Angelos ad ministrandum mittere, maxima tñ fuit seipsum homini tradere in Doctorem, seruum, hostiam: hæc tamen maior est, quòd seipsum in cibũ & potum tradiderit. Alia siquidẽ beneficia in aliqua separatione ab eo, cui dantur consistunt, sed cum datur in cibum datur non ad aliquam separationẽ, sed ad oĩmodam vnionẽ. Vniuntur enim in vnitate corporis cibus, & sumẽs. Io. 6. Qui manducat meam carnem in me manet, & ego in illo. Huic consonat D. Grego. dicens: bonus pastor animam suam pro ouibus suis posuit, vt in sacramento nostro corpus suũ & sanguinẽ verteret, & oues quas redemerat carnis suæ alimento satiaret, & in hoc est expressio summæ largitatis, & pręcipui amoris. Sed & commendatur huius liberalitatis excellentia ea nobilitate dantis: quia non solum dat corpus suum dignis, & amicis, sed non subtrahit indignis, & inimicis. Commendatur etiam, & exaggeratur huius beneficij liberalitas ex suscipientium vtilitate. In hoc. n. sacramento homines Deiformes efficiuntur. Amplificatur quoq; ex hoc, ꝙ in hoc sacramento nobiscum permanet vsq; ad consummationem sęculi, in figura verò & in consuetudine humanæ vitæ breui tempore nobiscũ est conuersatus. Sed & illud commendatiorem reddit huius doni magnificentiam. Nam semel tantum semetipsum tradidit, semel mortuus est, & crucifixus, at in sacramento Eucharistiæ seipsum sæpissimè tradi patitur, & peccatorum manibus se attrectari, & eorum dentibus in sacramento atteri permittit. In oppositũ est illud Io. 3. sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. & Io. 15. Maiorem hac charitatem nemo habet quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis, ergo maior charitas ostensa fuit, & declarata in Domini incarnatione, & passione.

Io. 6.

In oppositum. Ioannis 3. & 15.

Solutio.

¶Decisio & solutio huius q̃onis maxima ex parte pendet ex iis, quæ in superioribus dicta sunt q. 1. ar. 1. vbi variis testimoniis sacrarum literarum, & argumentis ostensum est, quòd cõicatio, qua Deus se cõicauit creaturę per incarnationis mysterium est summa cõicatio, & summũ beneficium, quod esse potest, & omnia beneficia mundo exhibita si cũ hoc incarnationis beneficio comparentur minima esse. Modò solum ostendendũ est discrimen inter communicationem, qua Deus se humanitati Christi cõmunicauit dum ei contulit suum esse personalẽ, & cõicationem, qua Deus in Eucharistię sacramento hominibus communicatur. Etenim & si in participatione huius sacramenti corpus Christi verum sumatur, non tamen esse personale ipsius Dei nobis confert, sed sola gratia supernaturalis, & diuina, per quã eleuamur in consortiũ diuinæ naturæ, & efficimur filij Dei per adoptionem, at verò in incarnationis sacramento per hypostaticam vnionẽ creaturæ confertur esse, & personalitas ipsius Dei, quę est summa & perfectissima communicatio, summum & perfectissimum, beneficium, & idcirco tãto excellentior est hæc cõicatio, & vnio, quàm communicatio & vnio in sacramento Eucharistiæ, quãto excellentius est ipsum esse personale filij Dei, quàm esse gratuitum, quod puræ creaturæ cõicatur. Modo probandum est qualiter maius dilectionis signum, & maius beneficium ostenderit Christus patiendo pro nobis, q̃ tradendo corpus suum in cibum, & sanguinem in potum. Pro cuius intelligentia notat D. Th. quolib. 5. q. 3. art. 6. quòd illud, quod est potissimũ in vno quoq; genere, est mensura eorum, quę sunt illius generis, vt patet per Philosophum in 10. metaph. potissimum autem in genere amoris hominum est amor, quo quis amat seipsum, & ideo ex hoc amore necesse est mensurã accipere omnis amoris, quo quis alium amat. Vnde & in 9. Ethicorum dicitur, ꝙ amicabilia, quæ sunt ad alterum, venerũt ex amicabilibus, quæ sunt ad seipsum. Pertinet autem ad amorem, quo quis amat seipsum, vt velit sibi bonum. Vnde tanto aliquis alium magis amare probatur, quanto magis bonum, quod sibi vult pp amicum prętermittit. Secundũ illud Prou. 12. qui negligit damnũ pp amicum iustus est. Vult aũt homo sibi triplex bonum particulare, quæ sunt aĩa, corpus, res exteriores, est ergo aliquod signũ amoris, ꝙ aliquis in rebus exterioribus pp alium detrimẽtum patiatur: maius autem amoris signũ, si etiam corporis proprij detrimentum patiatur, vel labores, vel verbera pro amico sumendo. Maximum autem dilectionis signum, si etiam animam suam deponere velit pro amico moriendo. Quòd ergo Christus pro nobis patiendo aĩam suam posuit, maximum fuit dilectionis signum. Quòd aũt corpus suum dedit in cibum sub sacra

Nota discrimen.

D. Thom.

Arist.

Prou. 12.

mento ad nullum detrimentum ipsius pertinet. Vnde patet, ꝙ primum est maius dilectionis signum. Vnde & hoc sacramentum est memoriale quoddam, & figura passionis Christi, veritas autem præeminet figuræ, & res memoriali. Et ex his facilè soluuntur argumenta in oppositum.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm filius Dei assumpserit personam.

28 AD secũdum sic proceditur. Videtur, ꝙ filius Dei assumpserit personam. Dicit.n.Dam.* in 3.lib. ꝙ filius Dei assumpsit humanã naturam in atomo, id est in indiuiduo: Sed indiuiduum rationalis naturę est persona: vt patet per Boet. in lib.† de Dua.natu. Ergo filius Dei personam assumpsit.

Locis ar. sequenti notatis. Lib. 3. ort. fid. c. 11. In 3. pag. a prin. lib.

¶ 2. Præthereà, Damas.* dicit, quòd filius Dei assumpsit ea, quæ in natura nostra plantauit: Plantauit autem ibi personalitatem. Ergo filius Dei assumpsit personam.

Lib. 3. c. 6. circa med.

¶ 3. Prętereà, Nihil consumitur nisi quod est: Sed Innoc. Tertius dicit in quadam Decre. quòd persona Dei consumpsit personam hominis. Ergo videtur quòd persona hominis fuerit prius assumpta.

ca. 2. to. 3. Sed contra est, quod Aug. dicit in lib.* de fide ad Pet. ꝙ Deus naturam hominis assumpsit, non personam.

Respondeo dicendum, ꝙ aliquid dicitur assumi ex eo, quod ad aliquid sumitur. Vnde illud quod assumitur, oportet pręintelligi assumptioni, sicut illud quod mouetur localiter, pręintelligitur ipsi motui. Persona autem non præintelligitur in humana natura assumptioni, sed magis se habet, vt terminus assumptionis, vt supra dictum est.* Si enim præintelligeretur, vel oporteret, ꝙ corrumperetur; & sic frustra esset assumpta; vel quòd remaneret post vnionem; & sic essent duæ personæ, vna assumens, & alia assumpta, quod est erroneum, vt supra ostensum est.* Vnde relinquitur, quòd nullo modo filius Dei assumpsit humanam personam.

q. præc. ar. 1. & 2.

q. 2. arti. 6.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ naturam humanam assumpsit filius in atomo, id est in indiuiduo: quod non est aliud a supposito increato, quod est persona filij Dei. Vnde non sequitur, ꝙ persona sit assumpta.

Ad secundum dicendum, quòd naturę assumptę non deest propria personalitas propter defectum alicuius, quod ad perfectionem humanæ naturæ pertineat: sed propter additionem alicuius, quod est supra humanam naturam, quod est vnio ad diuinam personam.

Ad tertium dicendum, quòd consumptio ibi nõ importat destructionem alicuius, quod prius fuerat, sed impeditionem eius, quod aliter esse posset. Si.n. humana natura non esset assumpta a diuina persona, natura humana propriam personalitatem haberet: & pro tanto dicitur persona cõsumpsisse personam, licèt impropriè: quia persona diuina sua vnione impediuit, ne humana natura propriam personalitatem haberet.

SVMMA TEXTVS.

Conclu. COnclusio est negatiua, quam probat primò D. Tho. ex D. Augu. lib. de fide ad Petrum. c. 2. vbi dicitur, ꝙ Deus naturam hominis assumpsit, non personam. Secundò, illud quod assumitur oportet præintelligi assumptioni, sed persona non præintelligitur assumptioni, ergo nõ assumitur persona. Maior patet ex quid nominis ipsius assumptionis: est enim assumptio ab alio ad se sumptio. Minor verò probatur, quia si persona præintelligitur, oportet ipsam vel corrumpi, & sic frustra esset assumpta, vel remanere, & sic essent duæ personæ.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo est quæstio grauis, & perdifficilis, & omnino necessaria ad intelligendum Dominicæ incarnationis mysterium, ea est, quid addat persona supra naturam? Et certè quantum colligere possumus ex documentis D. Tho. videtur, quòd addat aliquid positiuum. Nam in hoc articulo expresè docet, quòd si persona pręintelligeretur assumptioni oporteret aliquid corrumpi. Et in præcedenti articulo aperte docet, quòd si persona Angeli assumeretur, aliquid perfectionis corrũperetur. Et in hoc articulo ad tertium distinctè affirmat, ꝙ persona diuina sua vnione impediuit ne natura humana haberet propriam personalitatem, at si persona non adderet aliquid positiuum supra naturam, impedire nihilominus esset positiuum. In oppositum est, quod D. Th docet in solutione ad secundum, scribit.n. ꝙ naturæ assumptæ deest propria personalitas, non propter defectum aliquorum, quæ ad ipsam naturam spectant, sed propter additionem de nouo, at si persona addit aliquid positiuum supra naturam, oportet omnino illud deesse naturæ assumptæ, non ergo addit aliquid reale. ¶ In hac quæstione explicanda quod facilis negotium, est diuersitas opinionum, & obscuritas rei. Dominus Caiet in his commentarijs refert octo opiniones, & ijs plures. ¶ Prima opinio docet, ꝙ suppositum, & hæc natura differunt ex modo significandi quo est, & quid est, sunt tamen idem re. Natura enim humana Sortis est homo, Sortes verò est natura humana, vt habens esse a generante. Hæc opinio placuit Henrico Gandauensi quolibeto 4. q. 3. ¶ Secunda opinio est, quòd sunt idem quãtum ad intrinseca, sed quantum ad extrinseca connotata differunt realiter. Nam suppositum connotat omnia illa, sine quibus humanitas in rerum natura haberi nõ potest, humanitas verò hæc non connotat. Hæc sententia placuit Heruæo quodlib. 3. q. 6. ¶ Tertia opinio docet, quòd distinguuntur realiter medio modo inter intrinsecè & extrinsecè. Nam suppositum dicit supra naturam affectionem quãdam, qua natura subest accidentibus. Vnde Petrus non est humanitas. Nam Petrus significat humanitatem affectam accidentibus, humanitas verò non significat istam affectionem. Hanc opinionem commemorant, & improbant Herueus, & Ioannes de Neapoli. ¶ Quarta opinio est, ꝙ differunt vt totum, & pars: nam suppositum dicit compositum ex natura, & esse existentiæ. Hanc opinionem commemorant etiam prædicti auctores. ¶ Quinta opinio est, ꝙ differunt per connotatum extrinsecum. Nam suppositum dicit actum essendi. Esse namque est actus suppositi: & suppositum est id quod est. Sed dicit hæc opinio, quòd esse non est de essentia suppositi, connotatur tamen per illud. Hæc est opinio Capreoli in 3. d. 5 q. 3. ¶ Sexta opinio est Scoti in 3. d. 1. q 1. dicentis, ꝙ suppositum addit aliquid intrinsecum constitutiuũ personæ, sed illud est negatiuum. Addit (inquit) duas negationes suppositum supra naturam, scilicet, dependentiæ actualis, & aptitudinalis. Itaq; suppositum est illud quod non dependet actu, neque aptitudine

Quid addat persona supra naturam.

D. Caieta. Prima opinio Henrici.

2. Opinio.

Herueus. 3. Opinio.

4. Opinio.

5. Opinio.

Capreol. 6. Opinio. Scotus.

ab

ab alia persona. Vnde Petrus est suppositum quia non ter minatur actu, vel aptitudine ad aliam personam. ¶ Septima opinio docet, quod suppositū, & natura sunt idē realiter, sed suppositum addit, quod non sustētetur ab alieno supposito. Hæc sententia est Ioannis de Neapoli, & est sciēdum, quòd vniuersi autores, qui sustinent, quòd suppositū non addit aliquid positiuum supra naturam fundantur in duobus argumētis. ¶ Primum est, hoc suppositū non est accidens, vt liquido constat, neq; est substantia: siquidem non est materia neque forma neque cōpositum, ergo tantum addit prædictam negationem. ¶ Secundum argumentum est autoritas Arist. 7. metaph. vbi docet quod in his, quæ sunt per se, id est, in substantiis idē est quod quid est, & cuius est. Cæterum illi autores, qui asserunt, quod addit aliquid negatiuum siue positiuum mouentur duplici argumento. Tum ex diuerso modo significandi, tū vero ex mysterio Dominicæ incarnationis in quo Deus assumpsit naturam humanam sine supposito. Sed probatur diligentius, quod suppositum, & natura nō differunt realiter. Primò, nihil reale includit Petrus, quod non includit sua humanitas, ergo non distinguuntur realiter. Consequentia est euidens, & probatur antecedens. Nam si includit præterea accidens, ergo Petrus est ens per accidens, sicut Petrus albus. Confirmatur etiam: nam si Deus separaret à Petro vniuersa accidentia, substantia Petri esset suppositū quod dā, ergo suppositum non addit accidentia supra naturā. ¶ Secundò, hæc humanitas, & hic homo in nullo differre videntur, ergo non differunt realiter. Probatur antecedēs. Nam vniuersa quæ includit hic homo, includit hæc humanitas: siquidē hæc humanitas includit istam materiā, istas carnes, ista ossa. Vnde dicunt Theologi, quod filius Dei assumpsit naturam humanam cum conditionibus individuantibus, & vt ait D. Damasc. lib. 3. orthodoxæ fidei capit. 11. in atomo. ¶ Tertiò, si differunt realiter maximè quia aliquid reale includit suppositum quod nō includit natura: sed hæc ratio nihil valet, nam homo, & animal non differunt realiter, vt constat, at homo includit aliquid reale, quod nō includit animal, videlicet rationale. ¶ Vltimò, si verbum Dei dimitteret modo humanitatem statim illa humanitas esset quidam homo per se subsistēs absque productione personalitatis nouæ, aut alicuius entitatis realis, ergo personalitas non distinguitur realiter à natura humana. Confirmatur, nam humanitas etiam per Dei omnipotentiam non potest existere sine personalitate, at si distinguerentur realiter Deus posset vnum ab altero separare, ergo non distinguuntur realiter. ¶ Probatur tamen vehementius, quod in rebus immaterialibus suppositum & natura non distinguuntur. Hoc affirmat D. Thom. 1. p. q. 3. artic. 3. & de anima lib. 3. lect. 8. commento. 9 & 3. cap. de ente & essentia. Et probatur sic, nam: forma immaterialis se ipsa individuatur, vt repetit D. Tho. sæpissimè in sua doctrina, ergo se ipsa, & per se ipsam subsistit per se, ergo est suppositum. ¶ Deinde, Angelus est forma quędam immaterialis per se subsistens, sed natura, & essentia Angeli est ipsa forma, ergo non distinguūtur realiter suppositum & natura. Sed oportet videre argumēta Scoti, quibus conatur probare in 3. d. 1. q. 1. quod persona litas non sit aliqua positiua entitas distincta à natura. Si esset aliqua entitas distincta à natura (inquit Scotus) illaque positiua sequitur, quod aliqua entitas positiua est inassumptibilis à verbo diuino quod est inconueniens, tum quoniam secundum D. Damasc. lib. 3 c. 6. quod est inassumptibile est incurabile, tum vero quoniā vniuersa entitas creaturæ est æquè in potētia obedientiali respectu personæ diuinæ. ¶ Secundò sequitur (inquit Scotus) quod naturæ assumptæ à verbo deest illa entitas positiua, quæ secundum D. Tho. est vltima, & actualissima perfectio, ergo caret entitate magnæ perfectionis, & sic non diceretur homo vniuocè cohiliantu. ¶ Tertiò sequitur, quod si Deus dimitteret humanitatē, oporteret illi dare nouam entitatē, vt esset persona. ¶ Sequitur quartò, quod Deus non posset dimittere humanitatem: Probatur sequela, nam illa humanitas non esset personata, nō enim personalitate diuina vt patet, nec verò personalitate propria. Nam hæc personalitas non est materia, non forma, nō compositum, nec

potest demonstrare Theologus vnde veniat. ¶ Vltimò sequitur, quòd sit aliqua natura intellectualis in nulla persona. Quòd rectè sequatur patet: nam natura, quæ assumi tur prior est se ipsa vt habeat personalitatem, in illo priori non assumatur à Deo, sic est natura intellectualis in nulla persona. Hactenus Scotus. Aureolus apud Capreolum in 3. d. 5. q. 3. ad idem ostendendum multiplicat infinita argumenta, tantum duo commemorabo. ¶ Primum est, omnis entitas positiua est assumptibilis à Deo, excepta materia sine forma, vt in superiori articulo ostensum est, sed personalitas non est assumptibilis à Deo, ergo non est entitas positiua. ¶ Secundum argumentum, personalitas est entitas ergo est ens, ergo quidditas, & quid, iuxta Arist. doctrinā. 7. metaphy. ergo est natura, ergo est assumptibilis. ¶ Hæc quæstio de distinctione supposit à natura disputatur à Theologis in duobus locis, tū. 1. p. q. 3. art. 3. tum in hoc loco, & in vtroque loco disputat eam elegāter Dominus Caietanus, sed hic doctius & copiosius. Pro expositione veritatis est prima conclusio. Suppositum & natura in rebus creatis distinguuntur realiter. Hæc est cōcors sententia ferè omnium sanctorum asserentium, esse proprium Dei quod natura, & suppositum in eo non distinguantur. Loquitur de hac re optimè D. Augu. 11. de ciuit. c. 10. & 11. & 15. de Trin. c. 17. D. Bernardus sermone. 80. in Cantica. & Magister Sententiarum in 1. dist. 8. & 34. colligit in vnum varias sententias sanctorum hoc ipsum asserentium. Hæc est sententia omnium Doctorum, qui amplectuntur doctrinam D. Tho. & probatur sic. Nā multa affirmantur de supposito, quæ negantur de natura. Petrus currit, Petrus generat, humanitas non currit, non generat. Item vniuersas actiones, & passiones, & accidentia tribuimus supposito non naturæ, atque adeo hæc propositio est falsa, homo est humanitas, ergo distinguūtur realiter. Nam distinctio rationis sola non sufficit falsificare propositionem, nisi quando variatur appellatio, & in hac propositione non variatur appellatio, sicut nec in ista, Deus est Deitas. Præterea arguitur ex diuina Theologia. Fides docet, quod Deus assumpsit naturam humanam, non suppositum nec personam, ergo distinguuntur realiter. Certè nisi Theologus dicat ad istum modum nō poterit facilè intelligere quæ Doctores asserunt de mysterio incarnationis. In primis dicunt, quod humanitas caret propria personalitate, quæ inclinatur ad propriam personalitatem, & quod si Deus assumeret naturam alicuius personæ præexistentis corrumperetur illa persona, & desineret esse, ipsa natura permanente, quæ omnia indicant naturā & personam distingui realiter. Et quod in Angelis distinguātur probat argumētum fidei, quod modo insinuauimus. Nam est sententia ferè omnium Theologorum, quod Deus potest assumere naturam Angelicam sine supposito Angelico, ergo distinguuntur realiter. Hoc ipsum docet D. Tho. 1. p. q. 50. ar. 2. ad. 3. & q. 75. arti. 5. ad. 4 & in hac parte. q. 17. art. 1 & 2. & quodlib. 2. art. 4. Sed pro maiori declaratione sciendum est, quod maiores nostri ne multiplicent tot entitates tenent, quod suppositū & natura nō distinguuntur tanquā res à re. Itaque dicunt quod homo est res, quæ est humanitas, cæterū formaliter homo non est humanitas, sicut actio est res, quæ est passio, tamē formaliter actio nō est passio. Sed quāquā hoc esset verū in suppositis creatis, in Christo Domino hoc nō est verū. Falsum enim est dicere, quod Christus est res, quæ est sua humanitas, sicut falsum est, quod Deus est res, quæ est humanitas, aut Deitas est res, quæ est humanitas, quæ propositiones ex necessitate sunt concedendæ, si prior illa conceditur. Propter quod in Concilio Basiliensi Sess. 22. cōdemnatur quidam Episcopus Nazarenus, quòd diceret naturam humanam in Christo esse Christum, & esse personam verbi, quæ propositiones necessario sunt concedendæ si prior illa concedi tur, humanitas est res, quæ est Christus. Ratio vero ex diuina Theologia adducta, quare Christus non est sua humanitas triplex est. Prima, quoniam suppositum Christi includit aliquid distinctum realiter tanquam res à re ab ipsa humanitate, scilicet esse diuinum. Secunda ratio est, quoniā humanitas aduenit Christo veluti accidētariè, & ideo humanitas non est Christus. Tertia ratio euidentior,

Marginalia (left column): Septima opinio. Ioānes de Neapoli. — Primum argu. — Secūdum. — Probatur quòd suppositum & natura nō differant realiter. Primū argu. Confir. Secūdum. — Damasce. Tertium. — Vltimum. — Probatur quod in reb⁹ immaterialibus nō distinguantur realiter. D. Thom. Primū argu. Secūdum. Argumenta Scoti. Primum. — D. Damasc. — Secūdum. — Tertium. — Quartum.

Marginalia (right column): Vltimum — Aureolus. — Primū argu. Aureoli. — Secūdum. — Caietan⁹. Prima cōclusio. Suppositū, & natura in rebus creatis realiter distinguuntur. D. August. D. Bernar. Magister. — D. Thom. — Christus nō est res quæ est humanitas. — Concil. Basiliense.

nam humanitas esset idem cum supposito proprio, & naturali, sed suppositum diuinum non est suppositum proprium huius humanitatis neque illi naturale, sed per gratiam vnit illā sibi Christi suppositū in vnitatē suppositi.

5. Cōclus. Suppositū & natura singularis distinguūtur realiter.

¶ Sed vt hoc melius intelligatur est secūda cōclusio. Valde consentaneum est diuinæ Theologiæ, quod suppositū & natura singularis distinguantur tanquā duæ res distinctæ. Probatur nam fides docet, q̄ in Christo natura, & suppositum sunt duæ res distinctæ, vt paulo ante demonstratū est, ergo sententia, quæ docet hoc ipsum reperiri in reliquis suppositis creatis valde consonat fidei catholicæ. Secūdò, distinctius & explicatius intelligitur quomodo Deus assumat naturam singularem, & non suppositum si sentiamus, q̄ sunt duæ res distinctæ, quam si sentiamus esse eandem rem. Nam certè si sunt eadem res via intelligitur quomodo assumpserit naturam, & non suppositum, ergo hæc sententia accommodatior est ad fidem explicandam. Tertio prædicti autores, qui dicunt suppositū, & naturam esse eandem rem referunt istam distinctionem ad modum diuersum significandi, quia videlicet suppositū significatur, vt totum & vt quod, humanitas vero aut natura significatur per modum partis, & vt quo. Hęc vero diuersitas tantum denotat distinctionem rationis non realem. Vltimò, persona addit aliquid positiuum supra naturam distinctum realiter tanquam vna res ab alia re, ergo distinguuntur tanquam duæ res. Antecedens demōstrabitur in sequenti cōclusione.

3. Cōclus. Suppositū addit supra naturā positiuum aliquid intrinsecū.

¶ Tertia conclusio, suppositum siue persona addit supra naturam aliquid positiuum intrinsecum constitutiuum ipsius personæ. Probatur, nā substantia autore Aristote. 5. metaph tex. 15. distribuitur in essentiam & primam substantiam. Et simili diuisione distribuitur in prædicamento substantiæ in primam & secundā, sed essentia & secunda substantia constituitur per aliquid reale positiuum, ergo prima substantia quæ maximè est substantia constituitur per aliquid positiuū, & non per negatiuum, aut vero per accidens, vel aliquid extrinsecum. Certè Petrus quod est nomen primæ substātiæ, non significat negationem, aut aliquod accidens, sed substantiam. Deinde omnes fatemur hæc nomina hypostasis, persona, hic homo, hic leo, & hæc pronomina ego, tu, ille, significare formaliter substantiam nō negationē. Tertiò, personalitas diuina est aliquid positiuum constituens intrinsecè personam diuinam, à quo omnis persona in cœlo & in terra nominatur, ergo personalitas in rebus creatis non est negatiuum, sed positiuum. Quartò, fides docet ea doctrina sanctorum, quòd personalitas verbi in Christo supplet personalitatem humanam, ergo personalitas humana non est negatio, alioqui suppleret nihil: negatio enim nihil est. Præthereà est argumentum. Si Deus dimitteret humanitatem statim in illa humanitate esset alia persona distincta à persona verbi Dei, ergo alia substantia, ergo persona significat substantiam. Hoc idē esse verum demonstrant satis efficaciter rationes in principio dubitationis adductæ. Ex dictis sequitur, quòd personalitas est aliqua realitas positiua, quæ constituit personam, & facit illam per se subsistere.

4. Cōclus. Personalitas est subsistentia. Capreol⁹.

¶ Quarta cōclusio. Hæc personalitas, quę distinguit suppositum à natura est subsistentia. Itaque differentia consistit in hoc, q̄ suppositum subsistit pe se, natura vero est, qua suppositum subsistit. De hac conclusione loquitur optimè Capreolus in 3. d. 5. q. 3. Ad argumenta contra secundam conclusionem

Caietanus

Dominus Caietanus in hoc loco loquutur obscurè. Dicit enim quòd personalitas constituit subiectum capax existentiæ, quasi personalitas non sit existentia, & inquit, quòd personalitas est terminus naturæ, sicut punctus est terminus lineæ, sed non exponit quid sit iste terminus. Nos hoc exponentes dicimus, quòd est subsistentia. Et

D. Thom.

probatur nam D. Thom. supra q. 2. arti. 3. ad. 2. expresśe docet, quod persona, siue hypostasis significat substātiam particularem per se subsistentem. Vnde colligit efficaci argumento quòd humanitas in Christo non est persona: nam non subsistit per se.

Caietanus

Item ipsemet Caietanus supra q. 3. art. 2 expresśè affirmat, quòd subsistere est magis personale, quam essentiale. Quoniam est intrinsecum & proprium personæ. Ex quo deducit, quod in diuinis sunt tres subsistentiæ, quoniam sunt tres personalitates. Præterea humanitas in Christo Domino secundum veram doctrinam trahitur ad personalitatem verbi diuini, & per eam terminatur, quoniam verbum diuinum dat suum subsistere humanitati, ergo secundum veram doctrinam personalitas est subsistentia.

Vtrū subsistentia sit intrinseca supposito? Capreol⁹.

¶ Sed nunquid hæc subsistentia est intrinseca supposito, an potius extrinseca, & extra eius essentiam? Capreolus tenet, quòd est extrinseca & mouetur non inualidis argumentis. Primum existentia fluit tanquam propria passio ex natura, siue ex supposito, ergo est extrinseca supposito. Antecedēs probatur: nam

Primū argu. D. Thom.

D. Thom. infra quæstione. 17. articu. 2. ad. 1. dicit apertè, quòd esse consequitur ad naturam, non sicut ad habentē esse, sed sicut qua aliquid est, personam vero & hypostasim consequitur sicut ad habentem esse.

Secūdum.

¶ Secundò, existentia non est de essentia creaturæ, vt planè constat ex diuina Theologia, ergo nec de essentia suppositi creati.

Tertium.

¶ Tertiò, sequitur ex opposita sententia (inquit Capreolus) quòd Christus non sit vniuocè nobiscum suppositū humanū. Nam in Christo non est subsistentia humana, sed diuina, & increata.

Propria sententia.

His argumentis non obstantibus ego teneo cum Domino Caietano, q̄ subsistentia est intrinseca supposito Et probatur efficaci argumento. Nam illud est intrinsecum alicui rei, sine quo illa res intelligi non potest etiam per primam operationem intellectus, sed suppositum, vel hypostasis non potest intelligi sine subsistentia, ergo est intrinseca supposito.

Ad argumenta Capre. Ad primū.

¶ Ad argumēta autem Capreoli, & ad primum respondetur, q̄ esse consequitur naturam, siue suppositum non tanquam propria passio, sed tanquam terminus, & complementum ipsius naturæ. Deinde respondetur, quòd licet esse esset propria passio naturæ, aut suppositi, non est tamen propria passio suppositi quod habeat esse, sed eius ratio & essentia.

Ad scdm.

¶ Ad secundum respondetur, quòd licet non sit de essentia suppositi, quòd actu existat, est tamen de eius essentia, quòd sit aptum natum subsistere per se. Vnde Petrus licet non existat in rerum natura, est tamen suppositum, quoniam est aptum natum subsistere per se.

Ad tertiū.

¶ Ad tertium negatur sequela. Nam ad hoc, vt dicatur homo vniuocè nobiscum satis est, quòd subsistat in natura humana, siue per istam subsistētiam, siue per illam. Vnde rectissimè docuit D. Thom. superius, quod Christus est in specie humana ratione naturæ, non ratione hypostasis.

Ad argumenta in principio.

¶ His constitutis ad argumenta in principio posita satisfaciendum est, & in primis ad obiectionem ex litera D. Thom. in solutione secundi respondetur, quòd si subtiliter inspiciatur litera supponit defectum propriæ personalitatis in natura assumpta, & addit pro causa non defectum aliquorum, quæ pertineant ad integritatem naturæ vt distinguitur contra personam, sed additionem alicuius supernaturalis, videlicet personalitatem diuinam. Itaque natura in Christo est perfecta & integra in ratione naturæ non tamen personata propria personalitate.

Act⁹ essendi reductiuè ponsē in prędicamēto substantiæ.

Secundo loco oportet labefactare illud fundamentum, cui innituntur septem illæ opiniones commemoratæ. Inquirunt namque quid est illa personalitas, an materia? an forma? an compositum? an accidens? Respondetur, quòd est actus essendi, qui reductiuè constituitur in prædicamento substantiæ. Pro cuius elucidatione notandum, quòd persona siue hypostasis directè collocatur in prædicamento substantiæ: ex quo consequens est, quòd constitutiuum personæ reductiuè constituatur in eodem prædicamento. Quemadmodum homo directè constituitur in prædicamento substantiæ, at rationale quod constituit hominē collocatur ad latus & reductiuè.

Ad argumēta quæ probāt nō distingui realiter. Ad primū.

¶ Proximum est vt respondeamus ad illa argumenta, quæ probant, quòd non distinguuntur realiter. Ad primum nego antecedens, & ad probationem dicendum, quòd Petrus physicè loquendo includit hæc accidentia, & collectiones proprietatum, quæ in alio non inueniuntur, sed metaphysicè rem considerando includit subsistentiam, & personalitatem, quam nō includit humanitas: itē dicendū pro cōfutatione argumēti, q̄ si Deus separaret vniuersa accidentia à Petro adhuc maneret Petrus aptus natus ad hæc accidentia, & ad istas cōditiones particulares.

Ad scdm.

¶ Ad secūdū argumētum

nego

nego antecedens, & ad probationem respondetur, quòd ad rationem suppositi non satis est habere conditiones singulares, sed præcipuè, & essentialiter requiritur, quòd subsistat per se, quod non competit huic humanitati.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertiũ argumentũ nego minorem, & ad probationẽ respondetur, ꝙ animal implicite & in confuso includit, quicquid homo includit. Sed humanitas nõ includit suppositum, imo potius excludit.

ad quartũ.

¶ Ad quartum respondetur, ꝙ si Deus dimitteret humanitatẽ quam semel assumpsit, continuo ex naturali quadã consecutione resultaret alia personalitas creata in natura humana, sicut ex lumine resultat splendor, & ex homine risibilitas. De qua re dicetur copiosius infra q. 17.

Ad confir.

¶ Ad confirmationẽ respondetur, quòd quantum ego intelligo Deus per suã omnipotentiam potest conservare, & sustentare naturam sine aliqua ratione personæ aut suppositi. Qui vero velit sustinere oppositũ, quod est valde probabile dicat, quòd licèt de essentia naturæ nõ sit personalitas, est tamen de essentia naturæ existentis. Quemadmodum licèt non sit de essentia materiæ forma, est tamen de essentia materiæ existentis.

Ad argumẽta quæ procedunt de Angelis Caietanus.

¶ Ad argumenta, quæ procedunt de Angelis respondet Dominus Caietanus 1. par. quæst. 3. art. 3. ideo dixisse D. Tho. suppositum, & naturam non distingui in Angelis, quoniam distinguuntur non per aliquid intrinsecum sed per aliquid extrinsecum, scilicet, per subsistentiam. Sed in hoc commentario apertè docet, quòd omne suppositum in rebus creatis distinguitur à natura per aliquid intrinsecum supposito.

In natura singulari duo sunt cõsideranda.

Quapropter vera explicatio D. Thom. hæc est, quòd in natura singulari duo sunt consideranda. Vnum est ipsa singularitas per quam natura est hæc, alterum est ipsa personalitas, quæ est complementum naturæ per quam subsistit persona. Inter hæc duo, singularitas competit naturæ Angelicæ ex proprijs principijs speciei. Nec enim in natura Angelica inveniũtur aliqua principia, & accidẽtia individuãtia præter passiones proprias ipsius speciei. Ex hoc est quòd in Angelis non possunt esse plures eiusdem speciei. Ex quo sequitur, quòd si suppositum accipiatur pro individuo, & singulari, suppositum & natura in rebus immaterialibus non distinguuntur, quanquam distinguuntur in rebus materialibus propter principia individuãtia. Cæterùm si accipiatur suppositum pro hypostasi per se subsistenti, suppositũ & natura in vniversis rebus creatis distinguuntur realiter, & hæc est vera doctrina D. Tho.

Ad argumẽta Scoti.

¶ Ad argumenta Scoti, ad primum concedo sequelam: nam personalitati repugnat, ꝙ assumatur à verbo divino, quia esset vna, & essent duæ personæ.

Ad primũ.

Quare nõ est in potentia obedientiali vt assumatur. Illud vero quod dicit D. Damas. quod est inassumptibile est incurabile, sic intelligitur. Quod est inassumptibile inter naturalia est incurabile, nõ tamen est sermo de personalibus. Nam secundũ doctrinam sanctorum Patrum naturalia multiplicantur in Christo, personalia vero minimè.

Ad scdm.

¶ Ad secundum respondetur, ꝙ naturæ assumptæ deest personalitas creata; sed hoc non provenit propter defectum alicuius quod ad perfectionem naturæ pertineat, nam personalitas non est perfectio intrinseca naturæ, sicut si Deus separaret à me risibilitatem perfectus homo remanerẽ in essentia, quia risibilitas non est perfectio hominis intrinseca, sed personalitas est terminus naturæ. Maximè ꝙ personalitas divina in Christo per quam subsistit humanitas cõtinet in se perfectionẽ personalitatis creatæ, & aliquid amplius, altius, & excellentius. Illa vero sequela adducta quia non diceretur homo vniuocè de Christo, nihil valet: Nam vniuocatio non sumitur ex personalitate, sed ex ratione naturæ. Vniuoca enim dicuntur, quorum nomen est cõmune, ratio autem substantiæ eadem.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium respondetur, quòd si Deus dimitteret suam humanitatem, sola separatione subsisteret in propria personalitate. Quemadmodũ per solam separationẽ aqua fit hypostasis, quæ antea erat pars.

D. Thom.

Doctrina est D. Thom. in 3. d. 5. quæst. 3. art. 3. ad tertium.

Ad quartũ.

¶ Ad quartum respondetur, iam à nobis est expositum quemadmodum si Deus deponeret humanitatem continuo naturali consecutione consequeretur propria personalitas ablato impedimento. Sicut statim atq; lapis qui erat impeditus dimittitur, descendit.

Ad vltimũ.

¶ Ad vltimum respondetur, ꝙ naturaliter loquendo neganda est sequela argumenti. Non enim omne prius potest esse absque eo, quod posterius est: non potest homo esse sine risibilitate, neque sine intellectu, aut voluntate. Si vero fiat sermo de potentia Dei absoluta non existimo esse impossibile, quòd Deus possit sustentare naturam intellectualem sine aliqua persona.

Ad argumenta Aureoli.

Ad primũ.

¶ Ad argumenta Aureoli, ad primum respondetur esse valde probabile, ꝙ omnis entitas, quæ ad naturam pertinet possit assumi à divina persona, etiam materia sine forma, & etiam accidens. Cæterum entitas personalis, & quæ intrinsecè pertinet ad personam assumi non potest. Nam ex hoc sequitur evidens contradictio, vt supra expositum est.

Ad secundum.

¶ Ad secundum respondetur, quòd ista entitas non est quod est, sed quo aliquid est, sicut existentia non est quod est, sed quo aliquid est. Et ideo propriè non habet quidditatem neq; naturam.

Dubium, vtrum humanitas Christi appetat propriã personalitatem?

¶ Est aliud dubium, vtrum humanitas in Christo appetitu naturali appetat propriam personalitatẽ, & ad eam inclinetur? A parte affirmativa sic argumentor.

Primũ argum.

Nam autore D. Thom. in solutione ad tertium, natura humana impeditur à persona divina ne habeat propriam personalitatem, nihil autem impeditur nisi ab eo ad quod tendit, & inclinatur, ergo inclinatur ad propriam personalitatẽ. In oppositum est. Nam tunc humanitas in Christo violenter quiesceret, & nullum violentum est perpetuum.

Quorũdã sententia.

Primũ argum.

Respondent aliqui ad hoc, ꝙ humanitas in Christo Domino inclinatur ad propriam personalitatem. Et probatur primò quia carens aliquo sibi debito & connaturali per miraculum, naturaliter inclinatur ad illud. Ignis naturaliter inclinabatur ad comburendos pueros Daniel. 3. Sed humanitas in Christo caret personalitate sibi debita, & connaturali, & id per miraculũ, ergo inclinatur ad illam.

Secundũ.

¶ Deinde humanitas in Christo Domino est eiusdem conditionis cum alijs, sed aliæ inclinantur, ergo humanitas in Christo Domino.

Tertium.

¶ Tertiò, accidens à subiecto separatum habet naturalem inclinationem ad inhærendum subiecto, vt planè constat, ergo etiam substantia ad subsistendum per se: siquidem hoc est de ratione illius.

Vltimum.

¶ Vltimò, magis naturaliter & per se cõsequitur ad naturam propria personalitas quàm ad intellectũ propria operatio, sed intellectus naturaliter inclinatur ad intelligendũ etiã si actu non intelligat, ergo, &c. Confirmatur, nam magis naturaliter & per se cõsequitur ad naturam propria personalitas, quàm intellectus, aut voluntas: prima siquidem passio, & quæ immediatè cõsequitur naturam est ipsa personalitas, & secundario sequuntur potentiæ, & earum operationes, sed si humanitas non haberet intellectũ, aut voluntatẽ, naturaliter inclinaretur ad istas potentias, ergo cum non habeat propriam personalitatẽ, naturaliter inclinabitur ad illam. Nec satis expeditur horum argumentorũ difficultas si dicamus, quòd humanitas in Christo Domino habet perfectiorẽ personalitatẽ, & ideo non desiderat propriam.

Impugnatur quædã solutio.

Primũ argum.

Nam ꝙ hæc solutio sit invalida sic ostendo. In primis rationalis anima est perfectissima inter omnes formas quæ sunt in materia, at nõ tollit appetitũ materiæ ad alias formas.

Secundũ.

¶ Rursus beatitudo est status omnium bonorũ aggregatione perfectus, sed non tollit appetitum naturalẽ, quo anima desiderat vniri corpori.

Tertium.

¶ Item visio beata non tollit appetitum naturalem quo anima desiderat scire res naturales, quãuis videat omnia in verbo.

Quartum.

¶ Insuper ipsum existere divinũ, & persona divina quę mansit vnita animæ in triduo mortis nõ abstulit ab anima desiderium naturale quo desiderabat vniri corpori, etiam si haberet esse divinum omnia superexcedens, & tunc subsisteret per illud.

Vltimum.

¶ Vltimò intellectus, & voluntas divina licèt sint infinitæ potentiæ nõ tollunt ab humanitate inclinationẽ naturalẽ ad suas potentias naturales intellectum, & voluntatẽ, & si humanitas careret intellectu & voluntate creata absque dubio naturali appetitione desideraret prædictas potẽtias, ergo, licèt personalitas divina sit infinita, nõ tollit quin humanitas desideret propriã personalitatẽ.

Expositio.

Ad huius dubij expositionem sciendũ est, ꝙ de humanitate Christi dupliciter

ter loqui possamus. Primo abstrahendo à personalitate verbi, & sic dico, quòd inclinatur ad propriam personalitatem, sicut aliæ cum sint eiusdem rationis. Vnde separata, continuo naturali sequela haberet propriam personalitatem. Secundo modo considerari potest prout nunc est de facto vnita verbo, & sic dico, quòd non inclinatur ad propriam personalitatem, nec desiderat illam. Probatur, potentia quę inclinatur ad actum aliquem si alio actu pficiatur continente id quod primus actus & aliquid amplius, quiescit & satiatur, sed personalitas verbi diuini continet quicquid perfectionis est in personalitate creata, & aliquid amplius infinitum, ergo perfectè satiat appetitum naturę humanę. Deinde appetitus si propriè loquamur est tantum perfectionis qua priuatur res, quæ appetit. Causa namque appetitus est priuatio, quod dicitur in communi prouerbio, quod commemorat Arist. 1. Physi. tex. 81. sed humanitas in Christo Domino non caret aliqua perfectione pertinente ad suam propriam personalitatem, ergo non inclinatur ad propriam personalitatem. Minor probatur, nam personalitas verbi continet quicquid perfectionis est in personalitate creata, & continet & confert omnem perfectionem & quantum ad esse & quantum ad operari, quam poterat præstare personalitas humana, & id quidem multo altius, & excellentius. Tertiò probatur exemplis, materia prima post resurrectionem in homine beato non desiderat alias formas, quoniã anima rationalis est perfectissima inter omnes quas potest habere, & possidet illam inamissibiliter. Secundum exemplum, beatus homo, qui habet beatitudinem supernaturalem, scilicet, visionem diuinitatis non desiderat beatitudinem aliam naturalẽ, sed in ea naturaliter quiescit, & satiatur, quoniam beatitudo supernaturalis continet in se quicquid pfectionis est in beatitudine naturali. Denique est exemplũ, si esset aliqua forma rei generabilis, q̃ contineret in se quicquid perfectionis est in formis generabilium, certè sub illa materia quiesceret, & satiaretur plenè. Sed hic obseruandum est, quòd id quod assumitur præintelligitur assumptioni, & ideo D. Tho. acutè dixit, quòd persona diuina impediuit naturam humanam à propria personalitate. Nam in illo priori consideratur secundum se natura nondum facta vnione, sed non dicit D. Tho. quòd nunc impedit humanitatẽ. Nam nunc perfectè satiata est, & quieta, per præteritam ergo impeditionem significatur inclinatio naturæ ad propriam personalitatem, per negationem verò præsentis impeditionis, ostenditur satiatus appetitus eiusdem naturæ. ¶Ad argumenta in contrarium dicendũ est, quòd procedunt secundum primum modum respondendi considerata natura abstracta ab omni personalitate, vt si Deus crearet illam absque omni personalitate. ¶Sed oportet confutare illa argumenta, quæ probãt non esse consequens, quòd si natura humana habet perfectiorem in Christo personalitatem, non desiderat propriam. Et dico, q̄ exempla adducta in argumentis non rectè quadrant. Non primũ, nam anima rationalis pro isto statu vnitur materiæ amissibiliter, at in vita beata perfectè satiat appetitũ materiæ, quia vnitur ei inamissibiliter, non secundum, nam esse essentiæ totius compositi ad quod inclinatur anima tanquam pars ad totum, non potest suppleri per beatitudinem, imò non potest suppleri per esse diuinum personale: nam semper est pars, & semper habet hanc imperfectionem, & sic patet ad tertium exemplum. Similiter patet ad quartum. Nam potentia vitalis habet rationem causæ formalis respectu actionis vitalis. Est enim de ratione formali actionis vitalis, quòd procedat a potentia vitali intrinseca, & ita anima Christi intelligere non potest per intellectum diuinum, aut amare per voluntatem diuinam. Deus enim nõ potest supplere effectum causæ formalis. Vel dicatur, q̄ est differentia manifestaria. Nam si humanitas caret intellectu, aut voluntate sibi connaturali non habet perfectionem intrinsecam sibi debitam, & ideo non est perfecta in ratione naturæ. Propter quod desiderat suam perfectionem. Cæterum humanitati assumptæ nihil deest eorum, quæ pertinent ad perfectionẽ naturæ, deest quidem propria personalitas, quæ suppletur per diuinã personalitatem.

Notandũ.

Solutio argumẽtorũ in principio.

¶Est aliud dubium, vtrùm in natura substantiali sit aliqua causalitas respectu rationis suppositalis vel personalitatis? Respondetur, quòd natura habet causalitatẽ supra personalitatem propriam creatam, & personalitas creata habet similiter causalitatem aliquam supra naturam. Prima pars huius conclusionis est D. Tho. supra q. 2. art. 1. ad secundum, & art. 5. ad 1. & colligitur ex artic. 9. argumento 3. si solutio cum argumento conferatur. Et infra q. 16. arti. 12. in corpore & ad primum. Ratione verò probatur: Generãs per naturam, & essentiam rei genitæ tãquam per principium & causam producit personalitatem, quæ est terminus ipsius naturæ, & essentiæ, ergo natura causalitatem habet respectu rationis suppositalis. Confirmatur & explicatur. Generans per naturã & essentiam rei genitæ tanq̃ per principium, quod producit propriam passionem per simplicem quandam emanationẽ. Itẽ generans. v. g. lapidẽ producit motũ, per quem lapis in centrum, & in terminum suum fertur, ergo ad eũdem modum generans per simplicem quãdam emanationem mediãte ipsa natura rei genitæ producit personalitatem, quæ est terminus ipsius naturæ. Verum est tamen esse inter hęc aliquam differentiam. Nam ipsa propria passio sequitur essentiam in actu existentem. Cæterum personalitas est ipsamet subsistentia per quam subsistit essentia, & redditur potens in potentia proxima, vt recipiat natura actum existendi, qui est substantię vltima actualitas. Item est aliud discrimen, quòd centrum qui est terminus lapidis est extrinsecus ipsi lapidi, at personalitas est intrinseca ipsi naturæ. Sed contra hoc est vnũ argumentũ, sequitur q̄ natura sit prior, quàm personalitas. Consequens est contra superius dicta, vbi ostendimus, q̄ esse prius comparatur ad suppositum seu personam, quàm ad naturam. Probatur sequela. Causa prior est quàm eius effectus, sed natura habet rationem causæ respectu personalitatis, ergo prior est quam personalitas. Respõdetur primo distinguendo consequens. Etenim esse prius conuenit personæ tanquam quod, quàm naturæ, naturæ verò prius conuenit tanquam quo, quia natura est via per quam esse ad personam comparatur. Secundò respondetur negãdo sequelam, siquidem causa in vniuersum non est necesse, quod sit prius quã effectus, vt patet in causis formalibus & materialibus, quæ sunt posteriores cõposito, sed satis est, quòd tales causæ dent prius esse, quam effectus sit, natura verò respectu personalitatis habet se velut causa materialis, vel potentia. Hinc patet secunda pars conclusionis, personalitas recipitur in natura tãquam actus in potentia, vel tanquam forma in materia, personalitas inquam creata, quoniam personalitas increata non habet hanc imperfectionem, & idcirco personalitas in communi, & secundum rationẽ propriam est purus terminus, vt supra diximus, & non causa, & sic competit personæ verbi personare humanitatẽ terminando & perficiendo humanitatem absque eo, quòd sit in illa tanquam in potentia. Est simile, species intelligibilis creata secundum propriam rationem creatæ speciei est in intellectu tanquam in subiecto, attamen non habet hoc inquantum species intelligibilis, sed in quantum creata est, species autẽ intelligibilis, vt sic tantũ habet vnire obiectum intellectui, & sic competit essentię diuinę respectu intellectus eorum qui beati. ¶Tertiò dubitatur, vtrùm si Christus relinqueret naturam humanam, illa humanitas explicaret se in propriam personalitatem absque actione aliqua de nouo? Solutio est affirmans. Nam agens per actionem antiquam, quæ produxit naturam humanã, produxit humanitatem etiam in suam personalitatem inclinatam, & propensam, ergo sine noua actione produceretur personalitas in tali natura. Antecedẽs ostensum est ex ijs, quæ diximus dubio præcedenti. Quoniam si non esset humanitas præuenta & anticipata per verbi personalitatem, citra dubium ipsa humanitas explicaret se per generationem in suam propriam personalitatẽ, ergo in casu q̄ dimittatur humanitas exerceret se in propriã personalitatẽ. Nã talis dimissio est veluti remotio ꝓhibens propriã personalitatem, generatio verò antiqua est actio per quã se explicat in illã. Et simile in descensu lapidis, qui causatur

Dubium, vtrũ in natura sit causalitas respectu personalitatis?

Solutio.

Discrimẽ inter personalitatẽ, & proprias passiones.

Obiectio.

Solutio.

Dubium.

Solutio.

tur per accidens a remouente prohibens, per se autem causatur a generante per actionem illam per quam genuit lapidem. Confirmatur: humanitas dimissa a Christo modo perinde se haberet ac si non esset assumpta. At si assumpta non fuisset, per generationem se explicaret in propriam personalitatem, ergo. Neque tamen inde sequeretur, ꝙ humanitas illa corrupta esset, quia amittit esse diuinum, aut generata quia comparat aliud esse substantiale humanum, qm̄ ad rationem corruptionis requiritur, ꝙ res corrupta mutetur ad non esse, ad rationem vero generationis requiritur, quòd res mutetur ad esse simpliciter, ita ꝙ non sufficit, quòd ab vno esse mutetur in aliud esse, sed quòd omnino desinat esse si corrumpitur, acquirat autem esse si generatur, maximè quoniam in corruptione necesse est, ꝙ corrumpatur ipsum esse essentiæ, & in generatione generetur ipsum esse essentiæ. Concedendum est tamen, quòd in tali casu generaretur suppositum humanum per generationem antiquam. Sed de hac re plura dicentur infra. q. 17. art. 2. ¶ Vltimo dubitatur, verùm Christus Dominus sit persona humana eiusdem rationis cum alijs personis humanis. Responsio est affirmatiua. Probatur primo: ad rationem humanæ personæ ad solum sufficit, quòd sit naturæ humanæ indiuidua substantia, impertinens est autem omnino, quòd talis indiuidua substantia sit creata vel increata, finita vel infinita, causata ex ipsis principijs naturæ humanæ, vel non causata ex illis, sed Christus Dominus est naturæ humanæ indiuidua substantia, ergo. Est simile, ad rationem cathedræ satis est, ꝙ sit corpus taliter figuratum, ꝙ autē lapidea sit, ænea, vel lignea, impertinens est. Secundò probatur: natura humana est quę dat supposito cuique & personæ rationem humanæ personæ, sed natura humana in Christo eiusdē rationis est cum alijs hominibus, ergo ratio personæ humanæ eadē est in Christo, & in alijs. Nihilominus tñ concedendū est, ꝙ ratio personæ absolutè & in cōmuni nō est eadem in Christo, & in alijs quibuscunque. Quoniam persona in Christo est diuina, increata, infinita, in alijs vero personis non item. Nihil autem omnino eiusdem rationis cōmune est Deo, & creaturis, sed vt minimū analogicè dicuntur, quæ communia sunt.

Dubium, verū Christus sit persona humana. Solutio.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm persona diuina assumpserit hominem.

AD tertium sic proceditur. Videtur quòd persona diuina assumpserit hominem. Dicitur enim in Psalm. 64. Beatus, quem elegisti & assumpsisti. quod glos.* exponit de Christo. Et Aug. dicit in lib.† de Agone Chri. quòd filius Dei hominem assumpsit, & in illo humana perpessus est.

29
3. di. 6. q. 1. ar. 2. & opu. 1. c. 21. & opusc. 3. c. 215. & Ro. 1 lect. 3. co. fin. & Phil. 2. co. 4. fin.
* glo. ordi. & interli.
† c. 11. ante medium to. 3.

¶ 2. Prȩterea, Hoc nomen homo, significat naturam humanam: Sed filius Dei assumpsit humanam naturam. Ergo assumpsit hominem.

¶ 3. Prætereà, Filius Dei est homo: Sed non est homo, quem non assumpsit: quia sic esset pari ratione Petrus, vel quilibet alius homo. Ergo est homo, quem assumpsit.

Sed contra est autoritas Felicis Papæ & Martyris, quæ introducitur in Ephesina synodo*. Credimus in Dominum nostrum Iesum Christum de Virgine Maria natum: quia ipse est Dei sempiternus filius & verbum: & non homo à Deo assumptus, vt alter sit præter illum; neque enim hominē assumpsit Dei filius, vt alter sit præter ipsū.

Ex Ephesina synodo refertur in Calchedonēsi act. 1. dum Nicenæ synodi fides legitur.

Respondeo dicendum, quòd sicut suprà dictum est*, illud quod assumitur, non est terminus assumptionis, sed assumptioni pintelligitur. Dictum est autem, † quod indiuiduum, in quo assumitur humana natura, non est aliud quàm diuina persona, quę est terminus assumptionis. Hoc autem nomen homo, significat humanam naturam, prout nata est in supposito esse: quia, vt dicit Dama.* sicut hoc nomen Deus significat eum, qui habet diuinam naturam: ita hoc nomen homo significat eum, qui habet naturam humanam: Et ideo non est propriè dictum, quòd filius Dei assumpsit hominem, supponendo, (sicut rei veritas se habet) quòd in Christo sit tantùm vnum suppositum, & vna hypostasis: Sed secundum illos, qui ponunt in Christo duas hypostases, vel duo supposita, conuenienter & propriè dici posset, quòd filius Dei hominem assumpsisset. Vnde & prima opinio quæ ponitur in sexta distinct. tertii libr.* Sentent. concedit hominem esse assumptum: sed illa opinio erronea est, vt suprà dictum est.†

Art. præce.
q. 3. arti. 1.
Lib. 3. c. 4. in prin. & clarius ca. 11. circa finem.
Dist. 6 § 2.
q. 2. art. 6.

Ad primum ergo dicendum, quòd huiusmodi locutiones non sunt extendendæ tanquam propriæ: sed piè sunt exponendæ vbicunque à sacris Doctoribus ponuntur: vt dicamus hominem assumptū, qa eius natura est assumpta, & qa assūptio terminata est ad hoc, vt filius Dei sit homo.

Ad secundum dicendum, quòd hoc nomen, homo, significat naturam humanam in concreto, prout scilicet est in aliquo supposito: & ideo, sicut non possumus dicere, quòd suppositum sit assumptum: ita non possumus dicere, quòd homo sit assumptus.

Ad tertium dicendum, quòd filius Dei non est homo, quem assumpsit, sed cuius naturam assumpsit.

SVMMA TEXTVS.

COnclusio est, non est propriè dictum, quod persona diuina assumpserit hominem. Hæc conclusio probatur primò autoritate Felicis Papæ & Martyris, quæ introducitur in Ephesina synodo. Ratione probatur, homo significat humanam naturā in supposito, ergo non est propriè dictum, quòd filius Dei assumpsit hominem. Antecedens probatur, quia sicut Deus significat eum, qui habet Deitatem, ita homo eum, qui habet humanitatem. Consequentia probatur. Illud quod assumitur non est terminus assumptionis, sed præintelligitur illi, indiuiduum autem in quo natura humana assumitur est terminus assumptionis, scilicet, diuina persona, ergo si homo significat naturam humanam in supposito non assumitur.

Conclusio.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo sciendum est, quòd sancti Patres, & sacra concilia aliquādo vtuntur hac locutione, quod filius Dei assumpserit hominem, propter quod D. Thom. modestissimè dicit in articulo, hoc nō esse propriè dictū, & in solutione primi scribit has locutiones piè esse interpretandas. Inuenitur hæc locutio in Concilio. 1. Toletano, & in Concil. Toletano. 6. sic habetur. Tota Trinitas operata est suscepti hominis formationem. Et in Toletano. 11. sic dicitur, solam filij personam verum hominem

Cōc. Tole.

ſine peccato ex ſancta, & immaculata Virgine aſſumpſiſſe credimus. Idem habetur in Cõcilio Epheſino. 3. in Epiſtola ad Neſtorium capit. 8. eadem phraſi vtuntur ſancti Patres. (D. Auguſt.) Nominatim Auguſt. ſuper Pſal. 4. & 29. & lib. de prædeſt. Sanctor. c. 15. & libro de agone Chriſtiano c. 11. & 9. de ciuit. ca. 17. & 21. & lib. 10. ca. 22. & 29. & epiſtola. 66. & D. Anſelmus lib. de Incarnatione capit. 5. & in cantico, quod tribuitur Ambroſio, & Auguſtino cantat Eccleſia: Tu ad liberandum ſuſcepturus hominem non horruiſti virginis vterũ. Hæc locutio Sanctorũ Patrũ habet varias expoſitiones. Prima eſt, quod homo ſumatur pro natura humana. Hæc eſt expoſitio D. Anſelmi loco citato. Secunda eſt, quod ſit ſenſus, Deũ aſſumpſiſſe hominem, quia aſſumptione factum eſt, vt Deus eſſet homo. Tertia explicatio eſt, vt ſit ſenſus, quod Deus in carne humana geſſit ſe vt homo mortalis, paſſibilis. Quo in ſenſu ſolent dicere, quempiam aſſumere perſonam Regis, aut Epiſcopi, quia gerit ſe vt Rex. Vltima explicatio eſt, vt ſit ſenſus, quod Deus aſſumpſit, ſeu ſuſcepit in ſe curam totius generis humani. Hoc ſenſu vtitur D. Pau. Roma. 14. dicens, Deus illum aſſumpſit. & Lucæ. 1. Suſcepit Iſrael puerũ ſuũ. Sed libet hic commemorare nimiam libertatem grammaticã Ioannis Ludouici Viues, qui ſuper Auguſt. 9. de ciuitate capi. 17. reprehendit omnes Doctores Scholaſticos ex eo quod nolunt hanc locutionem in proprietate ſermonis admittere. (Ludouicus Viues reprehendiſ.) Sed huic autori poteſt obijci illud celebre dictum, Ne ſutor vltra crepidam. Certè ſi rem Theologicè conſideraſſet, vidiſſet apertè tã falſam eſſe iſtam locutionem in proprietate ſermonis, atque eſt falſa iſta, Deus aſſumpſit perſonam hominis, vt optimè deducit D. Thom. in articulo. (Dubium.) ¶ Eſt tamen dubium an Deus potuerit aſſumere naturam in ſuppoſito præexiſtẽtem. Hanc quæſtionem diſputat D. Tho. 4. contra gentes ca. 43. (D. Thom.) & exponitur tribus propoſitionibus. (Prima concluſio.) Prima propoſitio. In incarnatione facta humanitas aſſumpta non præexiſtit aſſumptioni, ſed in ipſa conceptione Domini aſſumpta eſt ad eſſe hypoſtaticum. Hæc concluſio eſt certa fides, quam demonſtrat D. Tho. euidenter in loco citato. (2. Conclu.) ¶ Secunda concluſio, ſi fiat ſermo de eo quod fieri poteſt, mihi non eſt dubium, quin poſſit Deus aſſumere naturam cuiuslibet noſtrum. Nam aliàs ſequeretur quòd ſi Deus dimitteret humanitatem non poſſet iterum eam aſſumere. Continuo enim atque humanitas dimittitur conſtituit ſuppoſitum, & exerit ſe in propriã perſonalitatẽ, & eſt perſona ſicut Ioãnes. Ex hoc ſequitur, quòd Deus nunc poteſt aſſumere naturam Michaelis. (3. Conclu.) ¶ Tertia concluſio, in tali euentu perſona præexiſtens deſtrueretur, & deſineret eſſe. Ita pronunciat D. Tho. loco citato, & in hac quæſtione art. 1. ad 3. & ratio eſt. Nam ſi maneret perſona præexiſtens, & aſſumeretur à diuina perſona ipſa natura, iam eſſent duæ perſonæ, & ſic non eſſet vnio hypoſtatica.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm filius Dei debuerit aſſumere humanam naturam abſtractam ab omnibus indiuiduis.

30 Sup. q. 2. artic. 2. ad 3. & 5. ad 2. & q. 4. arti. 2. ad 1. & 3. c. & 3. di. 5. q. 3. ar. 3. ad 1. & di. 6. q. 1. ar. 1. q. 3. ad 1.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd filius Dei debuerit aſſumere humanam naturam abſtractam ab omnibus indiuiduis. Aſſumptio enim humanæ naturæ facta eſt ad communem omnium hominum ſalutem: vnde dicitur primæ ad Tim. 4. de Chriſto, quòd eſt Saluator omnium hominum, maximè fidelium: Sed natura prout eſt in indiuiduis, recedit a ſua communitate. Ergo filius Dei debuit humanam naturam aſſumere, prout eſt ab omnibus indiuiduis abſtracta.

¶ 2. Præterea, In omnibus id, quod eſt nobiliſſimum, eſt Deo attribuendum: Sed in vnoquoque genere illud, quod eſt per ſe, potiſſimum eſt. Ergo filius Dei debuit aſſumere hominem per ſe. Qui quidem ſecundum Platonicos * eſt ipſa humana natura ab indiuiduis ſeparata. Hanc igitur debuit filius Dei aſſumere. (Vt patet ex Art. 1. met. tex. 6. & 25.)

¶ 3. Præterea, Humana natura non eſt aſſumpta à filio Dei, prout ſignificatur in concreto per hoc nomen homo, vt dictum eſt. (Art. præc.) * Sic autem ſignificatur, prout eſt in ſingularibus, vt ex dictis patet. (Art. præc.) † Ergo filius Dei aſſumpſit naturam humanam, prout eſt ab indiuiduis ſeparata.

Sed contra eſt quod dicit Dam. * in 3. lib. (Li. 3. ort. fi. c. 11. circa princip.) Deus verbum incarnatum non eam, quæ nuda contemplatione conſideratur naturam, aſſumpſit: non enim incarnatio hoc, ſed deceptio & fictio Incarnationis eſſet. Sed humana natura, prout eſt ab indiuiduis ſeparata vel abſtracta, in nuda cõtemplatione cogitatur: quia ſecundum ſeipſam non ſubſiſtit, vt ibidem Dama. * dicit. (Loco nũc citato.) Ergo filius Dei non aſſumpſit humanam naturam, ſecundum quòd eſt à ſingularibus ſeparata.

Reſpondeo dicendum, quòd natura hominis vel cuiuſcunque alterius rei ſenſibilis, præter eſſe, quod in ſingularibus habet, dupliciter poteſt intelligi. Vno modo quaſi per ſeipſam eſſe habeat præter materiam, ſicut Platonici poſuerunt. Alio modo ſicut in intellectu exiſtens, vel humano vel diuino. Per ſe quidem ſubſiſtere non poteſt, vt Phi. probat in 7. Meta. † (Li. 7. meta. tex. 26. & 27. tom. 3.) quia ad naturam ſpeciei rerũ ſenſibilium, pertinet materia ſenſibilis, quæ ponitur in eius definitione: ſicut carnes & oſſa in definitione hominis. Vnde non poteſt eſſe, quòd natura humana ſit præter materiam ſenſibilem.

Si tamen eſſet hoc modo ſubſiſtens natura humana, non fuiſſet conueniens, vt à verbo Dei aſſumeretur. Primò quidem, quia aſſumptio iſta terminatur ad perſonam: hoc autem eſt contra rationem formæ communis, vt ſit in perſona: quia in perſona indiuiduatur. Secundò: quia naturæ communi non poſſunt attribui niſi operationes communes & vniuerſales: ſecundum quas homo non meretur, nec demeretur. Cùm tamen illa aſſumptio ad hoc facta ſit, vt filius Dei natura aſſumpta nobis mereretur. Tertiò: quia natura ſic exiſtens non eſt ſenſibilis, ſed intelligibilis. Filius autem Dei aſſumpſit humanam naturam, vt hominibus in ea viſibilis appareret, ſecundum illud Baruc. 3. Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. Similiter etiam non potuit aſſumi humana natura à filio Dei, ſecundum quòd eſt in intellectu diuino: quia ſic nihil aliud eſt, quàm natura diuina, & per hunc modum ab æterno eſſet in filio Dei humana natura. Similiter non conuenit dicere, quòd filius Dei aſſumpſit humanam naturam, prout eſt in intellectu humano: quia hoc nihil aliud eſſet, quàm quòd intelligeretur aſſumere naturam humanã. Et ſic ſi non aſſumeret eam in rerum natura, eſſet

intellectus

intellectus falsus, Nec esset aliud ista naturæ humanæ assumptio, quàm fictio quædam Incarnationis: vt Damas. * dicit.

li.3.ca.11. circa prin.

Ad primum ergo dicendum, quòd filius Dei incarnatus, est communis omnium Saluator, non communitate generis vel speciei, quæ attribuitur naturæ ab indiuiduis separatæ: sed communitate causæ, prout filius Dei incarnatus, est vniuersalis causa salutis humanæ.

Ad secundum dicendum, quòd per se homo, non inuenitur in rerum natura: ita quòd sit præter singularia, vt Platonici posuerunt. * quamuis quidam dicant, quòd Plato non intellexit hominem separatum esse, nisi in intellectu diuino, Et sic non oportuit quod assumeretur à Verbo, cùm ab æterno sibi affuerit.

Apud Ari. l. 3. met. text. 6. & 25.

Ad tertium dicendum, quòd quamuis natura humana non sit assumpta in concreto, vt suppositum præintelligatur assumptioni: sic tamen assumpta est in indiuiduo, quia assumpta est, vt sit in indiuiduo.

SVMMA TEXTVS.

COnclusio est negatina. Quã probat primo D. Thom, ex Damas. 3. lib. orthodo. fidei cap. 11. Deinde quoniam quælibet natura rei sensibilis præter esse, quòd habet in singularibus, dupliciter potest intelligi. Vno modo quasi per se ipsam esse habeat, vt Platonici posuerunt Et sic non potest esse in rerum natura, vt ostenditur in 7. metaph. neque fuit conueniens, vt à verbo diuino assumeretur. Tùm quoniam assumptio ista terminatur ad personam incommunicabilem. Natura vero sic abstracta est communicabilis pluribus suppositis. Tùm quia assumptio ad hoc facta est, vt filius Dei aliquas exerceret peculiares operationes per quas mereretur, quæ tamen non poterant naturæ communi conuenire. Tùm vltimò quoniam Christi natura humana est sensibilis, non intelligibilis tantum, ergò non debuit Christus talem naturã assumere. Alio modo potest natura considerari prout in intellectu existens, & sic non potuit assumi, nam vel consideratur vt est in intellectu diuino, & sic eũ nihil aliud sit quàm natura diuina, ab æterno esset in filio Dei natura humana, vel vt est in intellectu humano, & sic non esset realis assumptio, sed tantum intelligeretur assumi natura humana.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Dubium. Prim. arg.

RAtiones, quibus D. Thom. ostendit conclusionem huius articuli, sunt adeò euidentes, vt nostra non indigeant expositione. Veruntamen est dubium circa illam propositionem D. Thomæ qua asserit esse contra rationem formæ communis esse in persona, videtur siquidem falsa primo, quoniam si humanitas esset subsistens, & ab omni materia sensibili separata vt Platonici posuerunt, nõ esset excellentior alijs substantijs separatis, quales sunt Angeli, sed non est contra rationem Angelicæ naturæ esse in persona, imò de facto natura Angelica per suppositalem rationem terminatur, ergò non esset contra rationem humanitatis separatæ per personalitatem terminari. ¶ Deinde natura sic separata licet in ratione exemplaris esset vniuersalis & communis, esset tamen in essendo singularis, ergo poterat per personalitatem terminari. ¶ Confirmatur illa humanitas sic separata esset subsistẽs, ergò singularis in essendo, & per consequens suppositali, & personali ratione terminata. Dominus Caietanus in huius dubij explicatione dicit duo. Primum, quòd ratio D. Tho. non affertur ad ostendendum impossibilitatem assumptionis, sed ad manifestandam incongruentiam. Alterum est, quòd persona non esset eiusdem rationis in natura subsistenti, & abstracta à conditionibus singularibus, & in natura singulari concreta materiæ sensibili. Vnde quando dicit D. Thom. quòd natura communis non potest esse in persona loquitur de persona non absolutè: sed vt conditionibus materialibus, & sensibilibus determinatur. Hæc sententia domini Caetani quantum conijcere licet non est consona rationi D. Tho. in articulo. Nam D. Tho. loquitur de natura communi, quam ponebant Platonici ab omni conditione materiæ segregatam, quæ iuxta sententiam Aristot. 7. lib. metaph. text. 28. 31. 45. non solum erat vniuersalis, & communis in ratione exemplaris verum etiam in essendo. Et de hac optimè procedit ratio D. Thom. nam implicat, quòd sit natura communis, & indifferens pluribus suppositis, & quod vt sic determinetur per aliquam personalitatem, Et iuxta hunc sensum intelligenda est similiter secunda ratio D. Thom. videlicet, quòd naturæ communi ascribendæ sunt operationes communes, in quibus non reperitur ratio meriti, & ideo natura sic communis, non potest à filio Dei assumi. ¶ Ad primum argumẽtum respondetur, quòd etiam si natura angelica sit magis abstracta, & immaterialior, quàm humanitas, nihilominus potuit assumi natura angelica singularis, eo quod determinabilis est per personalitatem, non autem humanitas abstracta ab omnibus conditionibus singularibus ¶ Ad secundum & tertium patet quid dicendum sit ex supradictis. Dicitur enim quòd natura sic abstracta, non solum in ratione exemplaris verum etiam in essendo esset vniuersalis, & ideo non potest assumi. De alijs huius articuli dubijs videndus est Caietanus, qui optimè loquitur.

dum Secũ

Confir.

Caietanus

Arist.

Ad primũ.

Ad sedm & tertiu.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm filius Dei naturam humanam assumere debuerit in omnibus indiuiduis.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quòd filius Dei humanam naturam assumere debuerit in omnibus indiuiduis. Illud enim, quod primo & per se assumptum est, est natura humana: Sed quod conuenit per se alicui naturæ, conuenit omnibus in eadem natura existentibus: ergo conueniens fuit vt natura humana assumeretur à Dei verbo in omnibus suis suppositis. 31

Sup. q. 2. ar. 5. ad 1. & 3. dil. 2. q. 1. art. 2. q. 1.

¶ 2. Præterea, Incarnatio diuina processit ex diuina charitate, vnde dicitur Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret: Sed charitas facit vt aliquis se cõmunicet amicis quantum est possibile. Possibile autem fuit filio Dei, vt plures naturas hominum assumeret (vt supra dictum est *) & eadem ratione omnes. Ergo conueniens fuit, quòd filius Dei assumeret naturã humanam in omnibus suis suppositis.

q. 3. ar. 7.

¶ 3. Prætereà, Sapiens operator perficit opus suum breuiori via, qua potest. Sed breuior via fuisset, si omnes homines assumpti fuissent ad naturalem filiationem, quàm quòd per vnum filium naturalem multi in adoptionem filiorum adducãtur: vt dicitur Gala. 4. Ergo humana natura debuit à filio Dei assumi in omnibus suppositis.

Sed contra est quod Damasc. * dicit in 3. lib. quòd filius Dei non assumpsit humanam naturã, quæ

l. 3. ca. 11. cir. princ.

quæ in specie cōsideratur: neque enim omnes hypostases eius assumpsit.

Respondeo dicendum, quòd non fuit conueniens quòd humana natura in omnibus suis suppositis à Verbo assumeretur. Primò, quia tolleretur multitudo suppositorum humanæ naturæ, quæ est ei connaturalis. Cùm enim in natura assumpta nō sit considerare aliud suppositum præter personam assumentem (vt supra dictum est *). si non esset humana natura, nisi assumpta, sequeretur quòd non esset nisi vnum suppositum humanæ naturæ, quod est persona assumens. Secundò, quia hoc derogaret dignitati filij Dei incarnati, prout est primogenitus in multis fratribus secundum humanā naturam, sicut est primogenitus omnis creaturæ secundum diuinam: essent enim tunc omnes homines æqualis dignitatis. Tertiò, quia conueniens est, quòd sicut vnum suppositum diuinum est incarnatum: ita vnam solam naturam humanam assumeret, vt ex vtraque parte vnitas inueniatur.

ar. 3. huius quæst.

Ad primum ergo dicendum, quòd assumi conuenit secundum se humanæ naturæ, quia scilicet non conuenit ei ratione personæ, sicut naturę diuinæ conuenit assumere ratione personæ. Non autē conuenit ei secundum se, sicut pertinens ad principia essentialia eius, vel sicut naturalis eius proprietas: per quem modum conueniret omnibus eius suppositis.

Ad secundum dicendum, quòd dilectio Dei ad homines manifestatur non solum in ipsa assumptione humanæ naturæ, sed præcipuè per ea, quæ passus est in humana natura pro alijs hominibus: secundum illud Roma. 5. Commendat autē Deus suam charitatem in nobis: quia cum inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est: quod locū non haberet, si in omnibus hominibus naturam humanam assumpsisset.

Ad tertium dicendum, quòd ad breuitatem viæ, quam sapiēs operator obseruat, pertinet, quòd non faciat per multa, quod sufficienter potest fieri per vnum. Et ideo conuenientissimum fuit, quòd per vnum hominem omnes alij saluarentur.

SVMMA TEXTVS.

Cōclusio. Damasce.

CONclusio est negans. Et probatur primo ex Damasceno libro tertio orthodox. fidei capitulo 11. Secundò, quia non debuit tolli multitudo suppositorum humanæ naturæ, quæ est ei connaturalis, tolleretur autē eo quòd in natura assumpta solum est vnicum suppositum diuinum assumens, ergò. Tertiò, nō decuit, vt Christus non esset primogenitus, & primatum tenens inter omnes homines, at si filius Dei assumpsisset naturam in omnibus suppositis nulla esset in æqualitas, ergò. Quartò, conueniens est, vt sicut vnicum suppositum diuinum est incarnatum, ita vnam solam, & singularem naturam assumpserit, vt ex vtraque parte vnitas inueniatur, ergò filius Dei non debuit assumere naturam in omnibus indiuiduis.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo sciendum est esse certum quòd filius Dei assumpsit tantum vnam humanitatem ex sancta & immaculata Virgine. ¶ Sed dubium est, vtrùm sit euidens, quòd non assumpserit omnes naturas humanas. Dubium.

Pro parte negatiua sic arguitur. Tùm quoniam potest nobis nescientibus assumere. Primū argumentū.

Tùm verò quoniam hæc vnio est supernaturalis, ergò non potest nobis constare, nisi per diuinam reuelationem. Secūdum.

Tùm tertiò, quoniā de Christo nullus hoc cognouisset nisi per diuinam reuelationē. Tertium.

Tùm quartò, quoniam mihi non est euidens, quòd non sim assumptus. Nam non est mihi euidens, an habeam propriam personalitatem, an vero alienam, imò propria personalitas est mihi occulta & incognita. Quartum.

¶ Respondetur, quòd illi qui tenēt, quòd natura assumpta necessario est beata, dicerent subinde homines assumptos necessario esse beatos, qui proinde euidenter cognoscerent ex visione beatifica se esse assumptos. Secundò dico, quòd homo qui peccat, euidenter cognoscit se non esse assumptum, nam euidenter cognoscit hominem assumptum à Deo non posse peccare. Solutio.

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm conueniens fuerit quod filius Dei humanam naturam assumeret ex stirpe Adæ.

AD sextum sic proceditur. Videtur, quòd non fuerit conueniens, vt filius Dei naturam humanam assumeret ex stirpe Adæ. Dicit enim Apostol. ad Heb. 7. Talis decebat, vt esset nobis Pontifex segregatus à peccatoribus: Sed magis esset à peccatoribus segregatus, si non assumpsisset naturam humanam ex stirpe Adæ peccatoris. Ergo videtur quòd non debuerit de stirpe Adæ naturam humanam assumere.

32 Infra q. 31. arti. 1. & 3. dist. 2. q. 1. arti. 2. q. 2. & opusc. 3. & ca. 224.

¶ 2. Prætereà, In quolibet genere principium nobilius est eo, quod est à principio. Si igitur assumere voluit humanam naturam, magis debuit eam assumere in ipso Adam.

¶ 3. Prætereà, Gentiles fuerunt magis peccatores quàm Iudæi: vt dicit gl. * ad Gal. 2. super illud, Nos natura Iudæi, & non ex Gentibus peccatores. Si ergo ex peccatoribus naturam humanam assumere voluit, debuit eam magis assumere ex Gētibus, quam ex stirpe Abrahæ, qui fuit iustus.

glos. interli.

Sed contra est, quod Lu. 3. Generatio domini reducitur vsque ad Adam.

Respondeo dicendum, quòd sicut Aug. dicit in 13. de Trin. * Poterat Deus hominem aliunde suscipere, non de genere istius Adæ, qui suo peccato obligauit genus humanum: sed melius iudicauit, vt de ipso, quod victum fuerat genere, assumeret hominem Deus, per quem generis humani vinceret inimicum.

l. 13. c. 18. in principio to. 3.

Et hoc propter tria. Primò quidem, quia hoc videtur ad iustitiam pertinere, vt ille satisfaciat qui peccauit: & ideo de natura per peccatum corrupta debuit assumi id, per quod satisfactio erat implenda pro tota natura. Secundò, quia hoc etiā pertinet ad maiorem hominis dignitatem, dum ex illo genere victor diaboli nascitur, quod per diabolum fuerat victum. Tertiò, quia per hoc etiam Dei potentia magis ostenditur, dum de natura corrupta & infirma assumpsit id, quod in tantam virtutem & dignitatem est promotum.

Ad

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus debuit esse à peccatoribus segregatus quātum ad culpam, quam venerat destruere: non quantum ad naturam, quam venerat saluare: secundum quam debuit per omnia fratribus assimilari, vt idem Apost. dicit ad Heb. 2. Et in hoc etiam mirabilior est eius innocentia, quòd de massa peccato subiecta, natura assumpta tantam habuit puritatē.

In solu. præce. Ad secundum dicendum, quòd (sicut dictum est*) oportuit eum, qui peccata venerat tollere, esse à peccatoribus segregatum, quantum ad culpam, cui Adam subiacuit, & quem Christus à suo delicto eduxit: vt dicitur Sapien. 10. Oportebat autem eum, qui mundare omnes venerat, non esse mundandum, sicut & in quolibet genere motus, primum mouens est immobile secundum illum motum, sicut primum alterans est inalterabile. Et ideo non fuit conueniens, vt assumeret humanam naturam in ipso Adam.

Ad tertium dicēdum, quòd quia Christus maximè debebat esse a peccatoribus segregatus, quātum ad culpam quasi summam innocentiæ obtinens, conueniens fuit, vt a primo peccatore vsque ad Christum perueniretur, mediantibus quibusdam iustis, in quibus præfulgerent quædam insignia futuræ sanctitatis. Et propter hoc etiam in populo, ex quo Christus erat nasciturus, instituit Deus quædam sanctitatis signa, quæ inceperunt in Abraham, qui primus promissionem accepit de Christo, & circuncisionem in signum fœderis consummandi: vt dicitur Gene. 17.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio Luc 3. D. Augu. Conclusio est affirmatiua, quæ ostenditur ex serie, & genealogia Christi Domini, quæ refertur à D. Luc. c. 3. Vbi generatio Christi reducitur vsque ad Adam. Et ex D. Aug. 13. de Trinita. Rationes huius congruentiæ sunt istæ. Prima, quia hoc videtur ad iustitiam pertinere, vt ille satisfaciat, qui peccauit, & ideo de natura per peccatum corrupta debuit assumi id, per quod satisfactio erat implenda pro tota natura. Secunda, quia hoc pertinet ad maiorem hominis dignitatem, dum ex illo genere victor diaboli nascitur, quod per diabolum fuerat victum. Tertia, quia per hoc Dei potentia magis ostenditur dum de natura corrupta & infirma assumpsit id, quod in tantam virtutem, & dignitatem est promotum.

QVAESTIO V.

De modo vnionis ex parte partium humanæ naturæ, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de assumptione partium humanæ naturæ.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm filius Dei debuerit assumere verum corpus.

¶ Secundò, vtrùm assumere debuerit corpus terrenum, scilicet carnem & sanguinem.

¶ Tertiò, vtrùm assumpserit animam.

¶ Quartò, vtrùm assumere debuerit intellectum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm Dei filius debuerit assumere verum corpus.

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd filius Dei non assumpserit verum corpus. Dicitur enim Phil. 2. quòd in similitudinem hominum factus est: Sed quod est secundum veritatem, non dicitur esse secundum similitudinem. Ergo filius Dei non assumpsit verum corpus.

33 Inf. ar. 2. c. & q. 14 ar. 1. c. & 3 di. 2. q. 1. arti. 3 q. 1 3. & q. 2 c. & 4. cont. c. 29. 30. & 34. prin. & 35. fi. & Po. q. 6. ar 7. cor. to. 1. & opusc. 3. ca. 213. & 217.

¶ 2. Præthereà, Assumptio corporis in nullo derogauit dignitati diuinitatis: dicit enim Leo Papa in sermone de Natiuit.* quòd nec inferiorem naturam consumpsit glorificatio, nec superiorem minuit assumptio: Sed hoc ad dignitatem Dei pertinet, quòd sit omnino à corpore separatus. Ergo videtur quòd per assumptionem non fuerit Deus corpori vnitus.

In sermo 2. post medium illius incipit hic ser. saluator nost.

¶ 3. Præthereà, Signa debent respondere signatis: Sed apparitiones vet. Testament. quæ fuerunt signa apparitionis Christi, nō fuerunt secundum corporis veritatem, sed secundum imaginariam visionem: sicut patet Isa. sexto. Vidi Dominum sedentem, &c. Ergo videtur quòd etiam apparitio filij Dei in mundo, non fuerit secundum corporis veritatem, sed solùm secundum imaginationem.

Sed contra est quod dicit Augustinus* in lib. 83. quæstio. Si phantasma fuit corpus Christi fefellit Christus: Et si fefellit, veritas non est. Est autem veritas Christus. Ergo non fuit phantasma corpus eius. Et sic patet, quòd verum corpus assumpsit.

li. 83. q. q. 14. 1 prin. tom. 4.

Respondeo dicendum, quòd sicut dicitur in li. de Ecclesiasticis* dogmatibus, natus est Dei filius, non putatiuè, quasi imaginatum corpus habens, sed corpus verum.

c. 2. a med. habet inter opera. Aug. to. 3.

Et huius ratio potest triplex assignari. Quarum prima est ex ratione humanæ naturæ, ad quam pertinet verum corpus habere. Supposito igitur ex præmissis,* quòd conueniens fuerit filium Dei assumere humanam naturam, consequens est quòd verum corpus assumpserit. Secunda ratio sumi potest ex his, quæ in mysterio Incarnationis sunt acta. Si enim non fuit verum corpus eius, sed phantasticum, ergo nec veram mortem sustinuit, nec aliquid eorum, quæ Euangelistæ de eo narrant secundum veritatem gessit, sed solum secundum apparentiam quandam. Et sic etiam sequeretur, quòd non fuerit vera salus hominis subsecuta: oportet enim effectum causæ proportionari. Tertia ratio potest sumi ex ipsa dignitate personæ assumentis: quæ cum sit veritas, non decuit, vt in eius opere aliqua fictio esset. Vnde & dominus hunc errorem per seipsum excludere dignatus est, Lucæ vltimo, cùm Discipuli conturbati & conterriti, putabant se spiritum videre, & non verum corpus:

q. 1. arti. 1.

& ideo se eis palpandum prębuit, dicens, Palpate & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.

Ad primum ergo dicendum, quòd similitudo illa exprimit veritatem humanę naturæ in Christo, per modum, quo omnes qui verè in natura humana existunt, similes specie esse dicuntur: nō autem intelligitur similitudo phantastica. Ad cuius euidentiam Apostolus subiungit, quòd factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: quod fieri non potuisset, si esset sola similitudo phantastica.

Ad secundum dicendum, quòd per hoc, quòd filius Dei verum corpus assumpsit, in nullo est e- ius dignitas diminuta. Vnde Aug.* dicit in lib. de fi. ad Pe. Exinaniuit seipsum, formam serui accipiens, vt fieret seruus: sed formæ Dei plenitudinem non amisit. Non enim filius Dei sic assumpsit verum corpus, vt forma corporis fieret, quod repugnat diuinæ simplicitati & puritati. Hoc enim esset assumere corpus in vnitatem naturæ, quod est impossibile, vt ex supra dictis patet.* Sed salua distinctione naturæ, assumpsit corpus in vnitatem personæ.

c.1. decl in. ad fi. to. 3.

q.2. arti.1.

Ad tertium dicendum, quòd figura debet respondere rei quātum ad similitudinē, non quantum ad rei veritatem. Si enim secundum omnia esset similitudo, iam non esset signum, sed ipsa res: vt Damasc.* dicit in 3. lib. Conueniens ergo fuit, vt apparitiones vet. Testament. essent secundum apparentiam, quasi figurę: apparitio autem filij Dei in mundo esset secundum corporis veritatem, quasi res figurata per illas figuras. Vnde dicit Apostolus 2. Col. 2. Quæ sunt vmbra futurorum, corpus autem Christi.

li.3. ca.26. circa fi.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio D.August. COnclusio est affirmans, & probatur primò ex D. Augus. lib. 83. quæstionum q. 14. Deinde filius Dei re vera assumpsit naturam humanam, de cuius ratione & essentia est verum corpus, ergo. Tertiò, si non assumpsit verum corpus, ergo nec veram mortem sustinuit, neque aliquid eorum, quę Euangelistę de eo narrant secundum veritatem gessit, sed solum secundum apparentiam quandam. Quartò, filius Dei est ipsamet veritas, ergo non decuit, q in eius opera aliqua fictio esset, sed id quod re vera gestum est. Vnde Lucæ vltimò, vt hunc errorem Christus è cordibus discipulorum euelleret, inquit, palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habent sicut me videtis habere.

Luc. vlti.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Manichæi Marcionistæ. IN hoc articulo sciendum est, q Manichæi hæretici, & Marcionistæ aiebant Christum Dominum non assumpsisse verum corpus, sed phantasticum, & imaginarium. Et Manichæi quidem mouebantur ad hoc asserendum, quoniam existimabant omnia corpora visibilia à malo Deo esse condita. Marcionistę verò ex eo quoniam arbitrabantur esse indignissimum, quòd diuina maiestas nostris sordibus se commacularet. Contra istos hæreticos statuitur conclusio D.Th quæ est certa secundum fidem Catholicam, & definita in omnibus ferè conciliis. In Concil Niceno, Ephesino, Chalcedonensi, in 5. & 6. Constantinop. in Concil. Lateranen. & habetur definitio in cap. firmiter, de summa Trinit. In Concil. Florentino, Sess 1. In Concil. Toletano I. in assertione fidei. In Concilio I. Brachaten. cap. 4. Et denique in vniuersis conciliis, in quibus definitur, quòd Christus sit verus homo. Habetur eadem veritas expressè in diuinis literis. Ioā. 1. Verbum caro factum est. Romanorum 1. Qui factus est ei ex semine Dauid, secundum carnem. Ad Gala. 4. Misit Deus filium suum factum ex muliere. Iugulatur hæc hæresis Manichæorum in illis verbis Matthæi 1. De qua natus est Iesus. Et iterum, Peperit filium suum primogenitum. Vnde beatissima Virgo sola dicitur interemisse cunctas hæreses pariendo Christum verum Deum & verum hominem. In hoc enim iugulantur infinitæ hæreses, negantes veram humanitatem Christi. Confutatur etiam iste error manifestè in illo Lucæ vlt. Palpate & videte, quoniam spiritus carnem & ossa non habent sicut me videtis habere. De confutatione huius hæresis, legatur D. August. lib. de hæresibus cap. 46. Tertullianus lib. de carne Christi contra Marcionem. D. Thom. quarto contra Gentes cap. 29. Alphonsus de Castro. lib. de hæres. verbo Christus, hæresi secunda.

Ephesinū. Chalcedo. Constant. Florent. Lateranē. Toletanū. Bracharē. Ioan. 1. Rom. 1. Gala. 4. Matth. 1. Augnst. Tertul. D.Thom. Alphon. de Castro.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm Dei filius debuerit assumere corpus terrenum, scilicet carnem & sanguinem.

AD secundum sic proceditur. Videtur, q Christus non habuerit corpus carnale, siue terrestre, sed cœleste: dicit enim Apostolus primæ ad Corinth. 15. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cœlo cœlestis: Sed primus homo, scilicet Adam fuit de terra, quantum ad corpus, vt patet Genes. 2. Ergo etiam secundus homo scilicet Christus fuit de cœlo, quantum ad corpus.

34 Infr. q. 35. arti. 3. c & q. 37. art. 1. c. & q. 54. arti. 3. c. & 3. di. 2. q. 1. ar. 3. q. 1. c. & q. 2. c & 4. cōtra ca. 30. & 34. & opus. 3. c. 214.

§ 2. Prætereà, Primæ ad Corinth. 15. dicitur, Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt: Sed regnum Dei principaliter est in Christo. Nō ergo in ipso est caro & sanguis, sed magis corpus cœleste.

§ 3. Prætereà, Omne quod est optimum, est Deo attribuendum: Sed inter omnia corpora nobilissimum est corpus cœleste. Ergo tale corpus debuit Christus assumere.

Sed contra est, quòd Dominus dicit Lucæ vltimo. Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Caro autem & ossa non sunt ex materia cœlestis corporis, sed ex inferioribus elementis. Ergo corpus Christi non fuit corpus cœleste, sed carneum & terrenum.

Respondeo dicendum, quòd eisdem rationibus apparet, quare corpus Christi non debuit esse cœleste, quibus ostensum est, * quod non debuit esse phantasticum. Arti. præc.

Primò enim, quia sicut veritas humanæ naturæ non saluaretur in Christo, si corpus eius esset phantasticum (vt posuit Manichæus) ita etiam non saluaretur si poneretur cœleste: sicut posuit Valentinus. Cùm enim forma hominis sit quædam res naturalis, requirit determinatam materiam, scilicet, carnes & ossa, quę in hominis

diffinitione

l.7.tex.39. tom.3.

diffinitione poni oportet: vt patet per Philosophum,*7.Metaph.

l.1.tex.20. tom.2.

Secundò, quia hoc etiã derogaret veritati eorum, quæ Christus in corpore gessit. Cùm enim corpus cæleste sit impassibile & incorruptibile (vt probatur in*primo de Cęlo) si filius Dei corpus cęleste assumpsisset, nõ verè esuriisset, nec sitisset, nec etiam passionem, & mortem sustinuisset. Tertiò etiã hoc derogaret veritati diuinæ: Cùm enim filius Dei se hominibus ostẽderit, quasi corpus carneum, & terrenum habentem, fuisset falsa demõstratio, si corpus celeste habuisset. Et ideo in libro de Ecclesiasticis * dogmatibus dicitur, Natus est Dei filius carnem ex Virginis corpore trahens, & non de cęlo secum afferens.

c.2.a med. to.3.inter opa Aug.

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus dicitur de cęlo descendisse dupliciter. Vno modo ratione diuinæ naturæ, non ita, quòd natura diuina in cœlo esse desierit, sed quia in infimis nouo modo esse cępit, scilicet secundum naturã assumptam: secundum illud Ioannis tertio. Nemò ascendit in cęlum, nisi qui descendit de cęlo Filius hominis, qui est in cęlo. Alio modo, ratione corporis: non quia ipsum corpus Christi secũdum suam substantiam de cœlo descenderit, sed quia virtute cœlesti, id est, Spiritu sancto, est eius corpus formatum. Vnde August. * dicit ad Orosium, exponẽs auctoritatem inductam, Cęlestem dico Christum: quia non ex humano conceptus est semine. Et hoc etiam modo Hilarius exponit in libro de Trinit.*

In dialogo. 63. q. q.4.a med. illius to. 4.

libr.10. de Trin. ante mediũ ad sensum.

Ad secundum dicendum, quòd caro & sanguis non accipiuntur ibi pro substentia carnis & sanguinis, sed pro corruptione carnis & sanguinis. Quæ quidem in Christo non fuit quantum ad culpam: fuit tamen ad tempus quantum ad pœnam, vt opus nostræ redemptionis expleret.

Ad tertium dicendum, quòd hoc ipsum ad maximam Dei gloriam pertinet, quòd corpus infirmum & terrenum ad tantam sublimitatẽ prouexit. Vnde in Ephesina synodo legitur verbum sancti Theophili dicentis, Qualiter artificum optimi non in pretiosis tantum materiebus artẽ ostendentes, in admiratione sunt, sed vilissimum lutum, & terram dissolutam plerumque assumentes, suæ disciplinæ demonstrantes virtutem, multò magis laudantur: ita omnium optimus artifex Dei verbum, non aliquam pretiosam materiam corporis cœlestis apprehendens, ad nos aduenit, sed in luto magnitudinem suæ artis ostendit.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio.

Conclusio est affirmans. Et est vera fides contra Valẽtinum hæreticum Manichæi discipulum asserentẽ, Christum habuisse corpus cęleste, non terrenum: hæc veritas comprobatur eisdem testimoniis, quibus conclusio præcedentis articuli. Et rationes D. Thom. comprobant eam esse certam secundũ fidem. Legatur tamen D.Tho. 4. contra Gentes ca.30. vbi fusius hanc hæresim destruit, & impugnat.

D. Thom.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Quæstio. Vtrùm sanguis, & alij humores sint vniti hypostaticè.

IN hoc articulo est grauis quæstio, verũ Dei filius vnierit sibi hypostaticè sanguinẽ, & cæteros humores, qui ad consistentiam humani corporis sunt necessarij? A parte negatiua sic arguitur. ¶In primis est sentẽtia valde probabilis, ꝙ sanguis & reliqui humores non informantur anima rationali, nec recẽsentur inter partes humanæ naturæ, sed Dei filius tm̃ assumpsit partes humanæ naturæ, & ea quæ sunt de veritate humanæ naturæ ergo. Maior asserit a plerisq; doctissimis Theologis, & Philosophis.

Prim.arg.

¶Secundò, filius Dei quod semel assumpsit, nunquam dimisit, vt est celebre Theologorum prouerbium ex D. Damas. sed Christus Dñs in passione sua vniuersum sanguinem suum effudit, ergo dimisit, ergo nunquam assumpsit.

Secũdum.

¶Confirmatur, sanguis effusus in passione non est totus reassumptus in resurrectione, ergo non fuit prius assumptus in incarnatione. Antecedens patet, qm̃, vt refert Syluester in Rosa aurea tract.3. q.31. Pius secundus definiuit, ꝙ multæ particulæ sanguinis Christi reseruantur apud nos.

Confir.

Syluester.

¶Tertiò, omnes quatuor humores, scilicet, sanguis, flegma, bilis, atra bilis, ex quo pertinent ad corporis humani consistentiam. Sed videtur esse inconueniens asserere, quòd alij tres humores sint vniti diuinitati hypostaticè, vel saltim non est certum, ꝙ sint vniti diuinitati, ergo idem est asserendum de sanguine.

Tertium.

¶Quartò, asserere quòd filius Dei assumpsit sanguinem, & reliquos humores, infert grauissima incommoda contra diuinam Theologiam, ergo non est asserendum. Antecedens probatur. Nam si sanguis est vnitus Deo hypostaticè, sequitur in primis sanguinem esse Deum, nam habet sanguis existentiam diuinam sicut humanitas. Sequitur rursus, sanguinem esse hominem. Nam bene sequitur, hic Deus est sanguis, & hic Deus est homo, ergo homo est sanguis Præterea, si sanguis fuit vnitus Dei verbo, sequitur, ꝙ et separatus & vnitus mansit, quemadmodũ corpus & anima in triduo manserũt vnita, ex quo statim sequitur, ꝙ omnes particulæ sanguinis effusi Domini nostri manserunt vnitæ diuinitati, atq; adeò ꝙ quælibet particula esset Deus, siquidem habebat vnitam diuinitatem, & cum essent in infinitum sparsæ sequitur, ꝙ in triduo ferè infinita entia essent Deus, & cum aliqua particula sanguinis sit conuersa in puluerem, & in lutum, cui subinde esset vnita diuinitas, sequitur lutum esse Deũ. Sed & illud incommodum videtur euidenter sequi ex prædicta assertione, nempè esse concedendum, ꝙ Christus in passione fuerit effusus. Quòd sequatur patet nam sanguis fuit vnitus Christo personaliter, & sanguis fuit effusus in cruce, ergo Christus debet dici effusus in ꝓprietate sermonis, sicut Christus dicitur sepultus, qm̃ corpus, quod erat vnitum Christo personaliter fuit sepultum, & dicitur descẽdisse ad inferos, quoniã anima, quæ erat vnita diuinitati descendit ad inferos.

Quartum.

¶Pro explicatione huius quæstionis sciendum, quòd in quæstione proposita duæ dubitationes insinuantur. Vna est Physica, vtrùm sanguis & reliqui humores informẽtur anima rationali, saltim quantum ad esse vegetabile. Altera est Theologica, vtrùm sanguis & reliqui humores fuerint vniti in Christo verbo diuino hypostaticè. Secundò, scire oportet, quòd de hac quæstione sunt variæ sententiæ inter doctores Duran. in 4.d. 10.q.1. pro certo habet, sanguinem non esse partem humanæ naturæ, nec fuisse vnitum diuinæ naturæ hypostaticè. Consentit Abulensis in paradoxa. 2. capitulo 40. Secũda opinio docet sanguinem non esse partem humanæ naturæ, verùm fuisse assumptum a verbo diuino hypostaticè. Hæc sententia placuit Capreolo in 4. distin. 10. quæst.2. ad 4. contra primam conclusionem, & magistro Soto in eadem distinct. quæstio. 1. articulo secundo. Et probata fuit magistro Victoria. Alij distinguunt geminum sanguinem, vnum qui est in alimentum corporis niuẽtis, & uocatur nutrimentalis, & iste nec informatur rationali anima, neque fuit vnitus verbo hypostaticè.

Esplicatio qõnis.

Durand. opinio.

Capreolo.

Soto.

M. Victor.

Alter sanguis est perfectus, qui est necessarius ad cōsistētiam corporis humani, etiam si alimento non indigeat, & is formatur anima rationali, & fuit vnitus verbo hypostaticè, est enim pars humanæ naturæ, sicut caput, manus, &c.

Syluest.

Hæc sententia placuit Syluestro in Rosa aurea, quęstione 30. 31. & 32. quibus in locis sosissimè, & diligentissimè explicat propositam quæstionem. In hac sententia est dominus Caietanus hic, & infra quæstione 54. articulo tertio. Sunt qui dicant, quòd vniuersus sanguis, qui versatur in venis informatur anima rationali, & fuit vnitus verbo diuino hypostaticè.

1. Cōclus. Sanguis fuit vnitus verbo hypostaticè.

¶In huius rei expositionem est prima conclusio. Sanguis in Christo Domino fuit vnitus verbo diuino hypostaticè, & contrarium asserere est magnus & intolerabilis error. Probatur. Nam sanguis Christi Domini fuit infinitum pretium nostræ redemptionis, sed nisi fuisset vnitus verbo diuino hypostaticè, non fuisset infinitum pretium nostræ redemptionis, ergo fuit vnitus verbo hypostaticè. Maior probatur, nam sanguini Christi Domini tribuuntur in diuinis literis istæ excellentiæ, & prærogatiuæ, q̄ sit effusus in remissionem peccatorum, quòd per illū Christus dicatur propitiatio, pacificator, & redemptor, & quòd ipse sanguis emundet cōscientias nostras, & lauet a peccatis, & quòd ipso ī sanguine nos vincimus, & lauamus stolas nostras, vt patet Matth. 26. Marc. 14. Roman. 3. Ephes. 1. & 2. Colos. 1. Hebræo. 9. 10. 12. & 13. 1. Petri 1. 1. Ioan primo, Apocalyp. sæpissimè, at si sanguis non esset infinitū pretium nostræ redemptionis, non magis istæ prærogatiuæ tribuerentur sanguini Christi, quàm eius lachrymis, aut sudoribus, imò quàm cuicunque dono, quod Deo obtulisset, non certè magis quàm eleemosynæ, quam largitus fuisset pauperi. Cùm igitur in sacris scripturis tam crebra, & assidua fiat mentio de valore sanguinis Christi effusi, asserendum est omnino, quòd sanguis Christi in se propter vnionem ad verbum habet infinitum valorem, sicut corpus Christi. Confirmatur etiam. Nam D. Petrus 1 canonica capit. primo, sic loquitur: Non corruptibilibus auro & argento, sed pretioso sanguine Agni immaculati redempti estis. Quibus in verbis apertè significat sanguinem Christi in se habere infinitum valorem, neq; aliquo pretio posse æstimari.

Matth. 26. Mar. 14. Rom. 3. Eph 1. & 2. Col. 1. Heb. 9 10. 12. & 13. 1. Pet. 1. 1. Ioan. 1.

Clemēs. 6.

Secundò probatur ex definitionibus Pontificum. Clemens VI. in extrauag. Vnigenitus, de potentia, & remissione definit planè, quòd vna gutta sanguinis Christi erat sufficiens pretium nostræ redemptionis, propter vnionem ad verbum. Itaque non habebat infinitatem sicut ieiunium & fletus Christi, quæ erant opera infiniti suppositi, sed habebat infinitatē in se propter vnionem hypostaticam ad diuinitatem sicut corpus Christi habet infinitatem. Hanc definitionem quidam Theologi explicāt, vt accipiatur gutta sanguinis pro effusione guttę sanguinis, quæ effusio erat infiniti valoris, quoniam erat operatio infiniti suppositi. In quo sensu etiam lachrymatio, & ieiunium Christi erant opera infiniti valoris. Sed contra hanc expositionem est argumentum dudum factum. Nam est incredibile secundum seriem sanctarum scripturarum, quòd non sit maior virtus in sanguine ad redimendum genus humanum, quàm in agno si Christus obtulisset illum. Deinde, in hac expositione infertur violentia definitioni Pontificis, dum gutta sanguinis accipitur pro effusione sanguinis. Tandem ipse Summus Pontifex definiuit nostram conclusionem expressis verbis, vt refertur in Directorio inquis. quęst. 10. & apud Syluestrū loco citato. Et cōdemnauit concionatorem quendam, qui apud Barchinonam prædicauit sanguinem non fuisse vnitū Christo personaliter, & præcepit, quòd oppositum nostræ conclusionis vbique prædicaretur & denunciaretur tanquam hæreticum. Idem ipsum definiunt duo alii Summi Pontifices post longam deliberationem, vt autor est Syluest. loco citato. Ex quo sequitur, quòd cum Summi Pontifices non definiant istam veritatem nisi ex sanctis scripturis superiùs commemoratis, sequitur inquam sacras scripturas superius citatas in hoc sensu esse accipiēdas, vt significent in sensu literali sanguinem Christi diuinitati fuisse vnitū. Tertia probatio, si in triduo mortis Eucharistia fuisset consecrata, sicut fuisset filius Dei sub speciebus panis per concomitantiam, sic fuisset sub speciebus vini, ergò sanguis fuit vnitus verbo diuino hypostaticè, alioquin non est ratio, quare sit verbum diuinum sub speciebus vini per concomitantiam. Confirmatur, nam de fide est, q̄ in sanguine consecrato est diuinitas p̄ concomitantiā, ergo certum est quòd sanguis est vnitus diuinitati.

2. Cōclus.

¶Secunda conclus. licèt sanguis non esset pars humanæ naturæ, & haberet formam distinctam, non cogimur dicere filium Dei assumpsisse duas naturas. Nam sanguis non est perfecta natura, sed est via quædam, quæ destinatur ad naturam aliam perfectam in alimentū corporis viui. Explicatur hoc exemplo adhibito. Quamuis in generatione hominis ex necessitate prærequiratur generatio embrionis, & animalis priusquam generatur hō, nunquam tn̄ dicitur homo generare plures naturas, aut plura supposita. Nam natura & suppositum embrionis suapte natura destinatur ad suppositum humanum. Est aliud simile in supernaturalibus, quāuis Christus assumpserit in triduo naturam cadaueris nusquam dicitur assumpsisse duas naturas, humanitatem, & naturam cadaueris: siquidem naturam cadaueris non assumpsit per se, sed consequenter, ex eo quod ex morte, & interitu hominis naturali consequtió sequitur forma cadaueris.

3. Cōclus. Sanguis vnitus diuinitati nō est Deus.

¶Tertia conclusio. Licèt sanguis vnitus diuinitati esset natura distincta, & suppositum distinctum, vt aqua in vase, non compellimur dicere illum sanguinem esse Deum. Nam corpus emortuum in triduo mansit vnitum diuinitati. Rursus ipsa anima mansit etiam vnita verbo diuino, sed neque anima, neq; corpus fuit Deus. Quod apertè docet Diuus Thomas infr. quæs. 50. articu. 3. ad 3. & ratio est, Quoniam corpus & anima sunt partes essentiales humanæ naturæ, & ideo propter vnionem ad vtramque nō est cōsequens aut corpus, aut animam esse Deum. Non dissimili argumento concludo, quòd si sanguis est vnitus diuinitati, non rectè sequitur esse Deum.

D. Thom.

4. Cōclus.

¶Quarta conclusio, licèt concedatur quod sanguis fuit vnitus verbo diuino, non compellimur idem dicere de cæteris humoribus. Nam de cæteris humoribus non est definitio Ecclesiæ. Rursus ex alia parte non constat ratione naturali esse partes humanæ naturæ. Atque adeò potest Theologus rationem differentiæ inter sanguinem, & cæteros humores adinuenire, videlicet quòd quoniam Deus statuit per sanguinem veluti per instrumentum coniunctum infiniti valoris redemptionem efficere, ideo vniuit sibi sanguinem non cæteros humores. Ex quo sequitur non esse absurdum concedere, quòd Deus non sibi vniuit p̄sonaliter cæteros humores.

5. Cōclus.

¶Quinta conclusio, non est consequens si sanguis est vnitus diuinitati, quòd totus fuerit reassumptus in resurrectione, sicuti neque capilli, neque vngues. Et Pius secundus, vt refert Syluester in rosa aurea quæstione 31. definiuit planè, quòd aliquot particulæ sanguinis effusi Domini nostri adhuc reseruantur apud nos. Et illa sententia celebris Damasceni, quod semel assumpsit nunquam dimisit, intelligenda est de partibus præcipuis, quæ secundum se totas pertinent ad veritatem humanæ naturæ. Certè quando Christus attondebat capillos, dimittebat illos nunquam reassumendos. Reassumpsit tamen de capillis, & de vnguibus id, quod erat necessarium ad ornatum & pulchritudinem corporis humani.

6. Cōclus. Sanguis est pars humanæ naturæ.

¶Sexta conclusio, illa sententia, quæ asserit, quòd sanguis est pars continua humani corporis, & informatur anima rationali quantum ad esse vegetabile, mihi maximè probatur, & est valde consentanea doctrinæ fidei. Hanc doctrinam habet Diuus Thomas in 4. distinctione 44 q. 1. artic 2. q. 2. ad 3. & quodlibet 5. q. 5. in his locis pro manifesto habet Diuus Thomas sanguinem esse partem humanæ naturæ, ex quo efficaciter colligit fuisse vnitum verbo personaliter, & in resurrectione reassumptū. Et in hoc articulo si bene expendatur pro eodem accipit D. Tho. corpus terrenum, & carnem, & sanguinem, sed est de fide quòd assumpsit corpus terrenum, ergo est certum, quòd assumpsit carnem & sanguinem. Idem docet dominus Caietanus 1. p. q. vltima. ar. 2. & in hoc articulo, & infra q. 45. arti. 3. Et certè

D. Thom.

Caietan.

ego

ego non video quomodo cohæreant ista duo, quòd sanguis non sit pars humanæ naturæ, & quòd sit vnitus verbo diuino personaliter. Nam sanguis nõ est magis vnitus Christo, quàm mihi meus sanguis, ergò si meus sanguis nõ vnitur mihi personaliter & hypostaticè, neq; sanguis Christi vnitur Christo personaliter. Deinde, fides, & vera doctriua tantum docet, quòd filius Dei assumpsit partes humanæ naturę, ergò si sanguis non est pars humanę naturæ, certè nõ assumpsit illum. Item sequitur, quòd Dei filius assumpsit duas naturas, humanitatem & sanguinẽ, sicuti si assumpsisset corpus, & aquam. Nam secundum istam opinionem quã impugnamus sanguis est in corpore humano sicut aqua in vase. Ex hac conclusione sequuntur duo Vnum est, quòd sanguis est continuus cũ cæteris corporis partibus. Nam anima rationalis non potest informare distincta supposita, & distinctas materias. Sed aduertat Theologus, quòd nõ necesse est, quòd continuetur cum omnibus partibus corporis, sed satis est cum partibus præcipuis, cum corde, cum epate. Nam quòd non sit continuus cum omnibus partibus liquidò demõstrat motus eius intra venas. Quòd verò sit cõtinuus cum partibus pręcipuis argumento dudum facto euidenter demonstratur, quia videlicet non informaretur anima rationali. Et nõ est maior labor ĩ huius rei expositione, quàm exponere quomodo ossa & carnes continuantur inter sese. Sequitur secundo, quòd sanguis, & reliqui humores non sunt tam perfectæ partes corporis humani, sicut partes solidæ, & permanentes, in quarũ cõparatione docet D. Th. sæpissimè, quòd sanguis nõ est actu pars humanæ naturæ, sed est in via ad suscipiendam naturam speciei. Itaque quemadmodũ in vniuerso, nõ solũ sunt partes corpora mixta, sed etiã simplicia & elementa quæ in mixta conuertũtur, & transformantur, ita in homine, qui est paruus mundus non solũ sunt partes quæ sunt solidæ & permanẽtes, sed etiã fluidæ, quæ sunt quatuor humores.

Quomodo sanguis sit pars humanę naturę.

Ad argum. in contrarium. Ad primũ.

¶ Ad argumẽta in contrariũ & ad primũ respondetur illam sententiam commemoratã in argumento non esse valde probabilem, nec admodũ cõsentaneam sanæ doctrinæ, vt antea a nobis expositum est. Cæterũ illi, qui sunt in illa opinione consequenter dicunt filiũ Dei nõ solũ assumpsisse partes humanæ naturę, quę informantur anima rationali, sed etiã quæ ad integritatẽ & perfectionem corporis humani spectãt, omnes autem quatuor humores pertinere ad integritatem corporis humani exploratum est.

Ad secũdum.

¶ Ad secundum, iam satis diximus quemadmodum sit intelligenda illa sententia D. Damasceni, filius Dei quod semel assumpsit nunquam dimisit. Et nunc dico clarius quòd illa sentẽtia tùm de partibus essentialibus corpore & anima est intelligenda, tum de integralibus capite, manu, &c. tùm de ijs quæ sunt necessariæ ad corporis integritatem & pulchritudinem, verũ est intelligenda de partibus quantum ad earũ speciẽ non tamen materialiter. Nam quãuis Christus Dominus secaret vngues, & tonderet capillos, quos certè capillos dimissos, & vngues sectos nõ informabat anima rationalis nec habebat diuinitas vnitos, semper tamen retinuit speciẽ vnguium, & capillorum, imò partes materiæ in Christo per continuam nutritionẽ fluebãt & corrumpebantur, sed illud quod corrumpebatur reparabatur per continuã nutritionẽ. Ad eundem modũ dicimus, quòd sanguis qui effusus est in circuncisione potest dici dimissus a Deo, quãtum ad partem materialem, semper tñ retinuit sanguinis speciem. Imò illa particula, sanguinis, quantũ ego intelligo reparata est per continuam nutritionem, sicut particulæ capillorum & vnguium. Ad confirm. patet ex his, quæ dicta sunt in quinta conclusione.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium iam dictum est, quemadmodum non sit idem iudicium de sanguine & de cæteris humoribus. Nam de sanguine est veritas fidei irrefragabilis, de reliquis vero humoribus nõ est tanta certitudò. Nihilominus tamen asserere, quòd omnes quatuor humores sunt vniti Christo personaliter est doctrinæ diuinę Theologiæ maximè cõsona.

Ad quartum.

¶ Ad quartum, in quo commemorantur incommoda contra diuinam Theologiam, iam dictum est quemadmodum illa incommoda non sequantur, sed vltimum incommodum requirit specialem solutionem, & dicendum est, non esse absurdum cõcedere, quòd Christus Dominus fuit effusus in cruce, imo ipse Dominus apud regium Prophetam Psal. 21. ita conqueritur: sicut aqua effusus sum. Fateor tamen quòd propriè effundi, & effluere est tantum corporum liquidorum, ut aquę, & sanguinis, & ideo in proprietate sermonis Christus non dicitur effusus in cruce. Et de ista dubitatione tantum dictum sit.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm filius Dei assumpserit animam.

AD tertium sic proceditur. Videtur quòd filius Dei animã non assumpserit. Ioannes enim Incarnationis mysterium tradens, dixit, Verbum caro factum est, nulla facta de anima mentione. Non autem dicitur caro factũ, eo quòd sit in carnem conuersum, sed quia carnem assumpsit. Nõ ergo videtur assumpsisse animam.

35 3. di. 2. q. 1. ar. 3. q. 2. & 4 contra cap. 52. 34. princ. 35. co. 1. & 6. 37. fi. & 41. co. 1. & vers. q. 20. art. 1. co. & vnin. ar. 1. co. & opusc. 3. c. 211.

¶ 2. Præthereà, Anima necessaria est corpori ad hoc, quod per eam viuificetur: Sed ad hoc non fuit necessaria corpori Christi, vt videtur: quia ipsum Verbum Dei est, de quo dicitur in Psalmo 35. Domine apud te est fons uitæ, Superfluũ ergo fuisset animam adesse, Verbo præsente. Deus autem & natura nihil frustra faciũt: vt etiã Philosophus dicit in primo de Cæ. * Ergo uidetur quòd filius Dei animam non assumpserit.

ll. 1. de cæ. tex. 32. & li. 2. tex. 59. tom. 2.

¶ 3. Præthereà, Ex vnione animæ ad corpus constituitur natura cõmunis, quæ est species humana. In Domino autem Iesu Christo non est communem speciem accipere, vt Damasc. * dicit in 3. libro. Non igitur assumpsit animam.

Sed contra est, quod Augustinus dicit in lib. † de Agone Christiano, Non eos audiamus; qui solum humanum corpus dicunt esse susceptum a Verbo Dei: & sic audiunt quod dictum est, Verbum caro factum est, vt negent illum hominem, vel animam, vel aliquid hominis habuisse, nisi carnem solam.

li. 3. cap. 3. & 11. cap. 21. in prin. to. 3.

Respondeo dicẽdum, quòd sicut dicit Aug. * in lib. de hæresibus, opinio fuit primò quidem Arrij, & postea Apollinaris, quòd filius Dei solam carnem assumpsit absque anima, ponentes, quòd Verbum fuerit carni loco animæ. Ex quo sequebatur, quòd in Christo non fuerint duę naturæ, sed una tantum: ex anima enim & carne, vna natura humana constituitur.

li. de hęres. c. 49. & 55. tom. 6.

Sed hæc positio stare non potest propter tria. Primò quidem: quia repugnat autoritati Scripturę, in qua Dominus de sua anima facit mentionẽ Matth. 26. Tristis est anima mea vsque ad mortem, & Ioannis 10. Potestatem habeo ponendi animam meam. Sed ad hoc respondebat Apollinaris, quòd in his verbis anima metaphoricè sumitur: per quem modum in vet. Testam. Dei anima commemoratur, Isai. 1. Calendas vestras & solennitates uestras odiuit anima mea. Sed sicut dicit August. † in lib. 83. q. Euangelistę in euangelica narratione narrant, quòd miratus

li. 83. q. q. 80. a me. d. o. tom. 4

est Iesus,& iratus & cōtristatus,& q esuriit. Quæ quidem ita demōstrant eum verum animam habuisse,sicut ex hoc, quòd comedit, & dormiuit, & fatigatus est,demōstratur eum habuisse verum corpus humanum: Alioquin si & hæc ad metaphoram referantur, cùm similia legantur in vet. Testa.de Deo, peribit fides Euāgelicæ narrationis: Aliud enim est quod Prophetice nūtiatur in figuris, aliud quod secūdum rerum proprietatē ab euangelistis hystoricè scribitur. Secūdò derogat prædictus error vtilitati Incarnationis, quæ est liberatio hominis. Vt enim argumētatur Aug. in libro † contra Felicianum: Cur accepta carne animam dispensatio mediatoris omisit? Nisi forte aut innoxiam sciens, medicinæ indigentem esse non credidit,aut a se alienam putans redemptionis beneficio non donauit, aut ex toto insanabilem indicans,curare nequiuit, aut vt vilem, & quæ nullis vsibus apta videretur,abiecit.Horū duo blasphemiam important in Deum,quomodo enim diceretur Omnipotens,si curare nō potuit desperatam? aut quomodo omnium Deus,si nō ipse fecit animā nostram? Duobus autē alijs, in vno animæ causa nescitur, in altero meritum non tenetur. An intelligere causam putandus est animæ, qui eam ad accipiendam legem, habitu insitæ rationis instructam, a peccato voluntariæ transgressionis nititur separare? Aut quomodo eius generositatem nouit, qui ignobilitatis vitio dicit esse despectam? Si originem attendas,prætiosior est animę substantia: si transgressionis culpam, propter intelligentiam, peior est causa, Ego autem Christum,& perfectam sapientiā dico & scio,& pijssimum esse nō dubito, quorum primò meliorem & prudentiæ capacem non despexit: secundò,eam,quę magis fuerat vulnerata, suscepit. Tertio verò hæc positio est contra ipsam incarnationis veritatem: caro enim & cęterę partes hominis per animam speciem sortiuntur: Vnde recedente anima non est os, aut caro, nisi ęquiuocè,ut patet per Philosophum in 2. de Anima,& 7.Metaphy.*

ca. 11.post medium tom.6.

li.1. de anima text.9. li.7. meta. tex.35.circa mediū. to.2.& 3.

Ad primum ergo dicendum, quòd cùm dicitur,Verbum caro factum est,caro ponitur pro toto homine: ac si diceretur, Verbum homo factū est: sicut & Isa. 40. Videbit omnis caro pariter, quod os Domini loquutū est. Ideo autem totus homo per carnem significatur: quia, vt dicitur in autoritate inducta,† per carnem filius Dei visibilis apparuit. Vnde subditur, Et vidimus gloriam eius. Vel ideo: quia vt August.* dicit in libro 83. quęst. in tota illa unitate susceptionis principale Verbum est, extrema autem atque ultima, caro. Volens itaque Euangelista commendare pro nobis dilectionem humilitatis Dei,Verbum & carnem nominauit,omittens animam, quę est Verbo inferior,carne pręstantior. Rationabile etiam fuit, vt nominaret carnem: quę propter hoc, quòd magis distat à Verbo, minus assumptibilis videbatur.

In huius solut. prin. *li.73.q.q. 80. paulo post princ. tom.4.

Ad secundum dicendum, quòd uerbum est fons vitę,sicut prima causa uitę effectiua: Sed anima est principium uitę corporis tanquam forma ipsius: forma autem est effectus agentis. Vnde ex præsentia Verbi magis concludi posset, quòd corpus esset animatum: sicut ex pręsentia ignis potest concludi, quòd corpus cui ignis adhęret, sit calidum.

Ad tertium dicendum, quòd non est inconueniens,imò necessarium dicere, quod in Christo fuerit natura, quę constituitur per animam corpori aduenientem.Damascen.* autem negat, in Domino Iesu Christo esse communem speciem quasi aliquid tertium resultans ex unione diuinitatis & humanitatis.

Loco in art.citato.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio est affirmatiua, & asserenda secūdum fidem cōtra Arrium,& Apollinarem, qui aiebant, in Christo Domino verbū fuisse loco animæ.Contra istam hæresim disputat August. li. de hæres.ca.49.& 55.& li.83. q.q.80.& libro de agone Christiano cap. 21.& libro contra Felicianum ca.13.& alibi sæpenumero.Valent etiam ad confutandam istam hæresim testimonia omnia, quæ adduximus articulo primo huius quæstionis ad ostendendum, quòd Christus sit perfectus homo,& perfectus Deus.Valet etiam illud ex symbolo Athanasij, perfectus homo ex anima rationali,& humana carne subsistēs. Legatur etiam D.Tho. 4.contra gentes cap.32. vbi fusissimè hanc hæresim subuertit. Veritas huius conclusionis probatur a Diuo Thoma, primò quia aliàs derogaretur veritati diuinæ scripturæ, in qua fit mentio de Christi anima Matth 26. Tristis est anima mea vsq; ad mortē, & Ioan. 10. Potestatem habeo ponendi animam meam. Secūdò,quia error Arij, & Appollinaris derogat vtilitati incarnationis, quæ est liberatio hominis, vt deducit D.Aug. li.contra Felicianum c.13. Tertiò, quoniam hæc veritas astruit incarnationis veritatem. Caro enim & cæterę hominis partes per animam speciem sortiuntur. Vt patet 2.de anima tex. 9.& 7.metaph.tex. 35.

Cōclusio.

Matt. 26.

Ioan. 10.

D.August.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo est dubium, vtrùm anima Christi Domini sit perfectior aliis in naturalibus? Hæc quæstio pendet ex alia,vtrū omnes animæ sint æquales in naturalibus: quę disputatur ex professo subtilissimè 1.p.q.85.ar. 7.propter quod breui sermone explico meam sententiā. In primis dico,q anima Christi Domini quātum ad esse est perfectior aliis. Nam anima Christi Domini existit per esse diuinum, aliæ vero animæ existunt per esse creatum.Secūdò dico, anima Christi Domini est perfectior aliis,quantum ad potentias immateriales,scilicet,intellectum,& voluntatem.Sentio namque Christum Dominum habere meliorem intellectū & voluntatem in naturalibus,quā cæteri homines. Tertiò dico,aīa Christi Dñi est perfectior in naturalibus quātum ad habitus cōcreatos,& inditos a natura, videlicet quantum ad lumē naturale,& synderesim,& solertiā, & perspicacitatē ingenij. Quartò dico,anima Christi Dñi est perfectior in naturalibus,id est,in potentijs & proprietatibus cōibus toti cōposito,quæ consequuntur ipsam animam,vt sunt sensus interiores,& exteriores,atq; & appetitus sensitiuus. Vltimò dico,q anima Christi Dñi est perfectior alijs in seipsa quantum ad naturalia. Pro cuius explicatione aduertat Theologus ex doctrina dñi Caie.1.p. loco citato,q sicut aīa in cōi est actus corporis organici, ita hæc anima est actus huius corporis,& sic proportionantur inter sese,& quemadmodū aīa hominis habet pro vltima differētia, rōnale,per quam pręstat cęteris animabus,sic hæc aīa ra

tionalis

Vtrum aīa Christi sit perfectior aliis in naturalibus.

Caietan.

tionalis addit supra alias animas hãc differentiam indiuidualem, per quam est hæc, & ista differẽtia indiuidualis est, quòd sit forma huius corporis melioris, vel deterioris. Hæc est vera ratio explicandi quemadmodum animæ rationales in suis essentijs sint inæquales, nec ex ea inferat Theologus quòd anima est nobilior, quia habet nobilius corpus, imò è contra res se habet. Nam corpus est propter animam, & non anima propter corpus, vt rectè admonet D. Th. 1. p. loco citato, & in hac quæst. arti. seq. ad 3. Capr. in 2. d. 32. q. 1. alia via incedit. Dicit enim, quòd anima illa est perfectior & nobilior, quæ dat melius esse, & magis actuat corpus. Sed nõ explicat quõ vna anima det perfectius esse, & quodnam sit istud esse. Quapropter in explicatione domini Caietani omnino persistendum est, ex qua facilè intelligitur, quomodo anima Christi Domini sit perfectior alijs in naturalibus, quod adeò certum est, vt doctores Parienses censeant esse errorem dicere, quòd anima Christi Domini nõ sit nobilior, & perfectior anima Iudæ traditoris.

D. Thom. Capreolus

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm filius Dei assumere debuerit intellectum.

36
3 di. 1. q. 1. ar. 3. q. 2. c. & 4. cõ. ca. 33. & veri. q. 20. ar. 1. ca. & vnio. ar. 1. cap. & op. 3. capit. 213.
li. 14. ca. 3. & 6. to. 3.

AD quartum sic proceditur. Videtur quòd filius Dei non assumpserit mentem humanam siue intellectũ. Vbi enim est præsentia rei, non requiritur eius imago: Sed homo secundum mentem est ad imaginem Dei, vt Aug.* dicit in lib. de Trinit. Cùm ergo in Christo fuerit præsentia ipsius diuini Verbi, non oportuit ibi esse mentem humanam.

¶ 2. Præterea, Maior lux offuscat minorem: Sed verbum Dei, quod est lux illuminans omnẽ hominem venientem in hunc mundum (vt dicitur Ioan. 1.) comparatur ad mentem, sicut lux maior ad minorem: quia & ipsa mens lux quædã est, quasi lucerna illuminata a prima luce. Prouer. 20. Lucerna Domini spiraculum hominis. Ergo in Christo, qui est Verbum Dei, non fuit necessarium esse mentem humanam.

¶ 3. Præterea, Assumptio humanæ naturæ a Dei verbo, dicitur incarnatio eius: Sed intellectus siue mens humana neque est caro, neque est actus carnis, quia nullius corporis actus est, vt probatur in 3. de * Anima. Ergo videtur, quòd filius Dei humanam mentem non assumpserit.

l. 3. ex text. 6. & 12. capi. 14. in princ. to. 3.

Sed contra est, quod August. * dicit in lib. de fid. ad Pe. Firmissimè tene, & nullatenus dubites, Christum filium Dei habere verã nostri generis carnem & animã rationalem, qui de carne sua dicit; Palpate & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Luc. vltimo. Animam quoque se habere ostendit dicens. Ego pono animam meam, & iterũ sumo eam. Io. 10. Intellectũ quoque animæ ostendit se habere dicẽs: Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde. Matth. 11. Et de ipso per Prophetam Deus dicit, Ecce intelliget puer meus. Isa. 52.

capi. 55. in prin. to. 6.

Respondeo dicendum, quòd sicut Augustinus * dicit in lib. de hæresibus, Appollinaristę de anima Christi à Catholica Ecclesia dissenserunt, dicentes, sicut Arriani, Deum Christum carnem solam sine anima suscepisse: In qua quęstione testimonijs Euangelicis victi, mentem defuisse animæ Christi, sed pro hac ipsum verbũ in ea fuisse dixerũt. Sed hæc positio eisdem rationibus cõuincitur, sicut & prædicta. Primò enim, hoc aduersatur narrationi Euangelicæ, quę cõmemorat eũ fuisse miratum, vt patet Matthæi octauo. Admiratio autẽ absque ratione esse nõ potest: quia importat collationem effectus ad causam: dũ scilicet aliquis videt effectũ, cuius causam ignorat, & quærit: vt dicitur in principio Metaphysicæ. * Secũdò repugnat vtilitati incarnationis, quæ est iustificatio hominis a peccato. Aĩa eñ humana nõ est capax peccati, nec gratiæ iustificantis, nisi p mẽtẽ. Vnde pcipue oportuit mẽtẽ humanã assumi. Vnde dicit Damas. * in tertio lib. q. Dei verbũ assumpsit corpus & animã intellectualẽ & rõnalẽ. Et postea subdit, † Totus toti vnitus est, vt toti mihi salutem largiretur: quod enim inassumptum est, incurabile est. Tertiò hoc repugnat veritati incarnationis: cũ enim corpus proportionetur animæ sicut materia propriæ formæ, non est verè caro humana, quæ non est perfecta anima humana, scilicet rationali. Et ideo si Christus animam sine mente habuisset, non habuisset veram carnem humanam, sed bestialem: quia per solam mentem anima nostra differt ab anima bestiali. Vnde dicit August. * in lib. 83. q. quòd secũdum hunc errorem sequeretur, quòd filius Dei belluã quandam cum figura humani corporis suscepisset: Quòd iterum repugnat veritati diuinæ, quæ nullam patitur fictionis falsitatem.

li. 7. met. & 2. in med. tom. 3.

li. 3. ort. fid. c. 6. cir. medium. eod. li. & c. nsic dictis.

lib. 83. q. q. 80. nõ procul a prin. tom. 4.

Ad primum ergo dicendum, quòd vbi est ipsa res per sui præsentiam, nõ requiritur eius imago ad hoc, quod suppleat locum rei: sicut vbi est imperator, milites non venerantur eius imaginẽ. Sed tamen requiritur cum præsentia rei imago ipsius, vt perficiatur ex ipsa rei præsentia, sicut imago in cera perficitur per impressionem sigilli, & imago hominis resultat in speculo p eius pñsentiam. Vnde ad perficiendam mentem humanam, necessarium fuit, quòd eam sibi verbum Dei vniuerit.

Ad secũdum dicendum, quòd lux maior euacuat lucem minorem alterius corporis illuminantis; non tamen euacuat sed perficit lucem corporis illuminati: ad præsentiam enim solis, stellarum lux obscuratur, sed aeris lumen perficitur. Intellectus autem seu mens hominis est quasi lux illuminata a luce diuini Verbi: & ideo per præsentiam Verbi non euacuatur mens hominis, sed magis perficitur.

Inf. q. 9. ar. 1. ad 2. & 3. di. 13. q. 1. art. 1. ad 3. & di. 17. articu. 1. q. 1. ad 2.

Ad tertium dicẽdum, quòd licèt potentia intellectiua non sit alicuius corporis actus: ipsa tñ essentia animæ humanæ, quę est forma corporis, requiritur q. sit nobilior ad hoc quòd habeat potentiam intelligendi: & ideo necesse est vt corpus melius dispositum ei respondeat.

SVMMA TEXTVS.

Cõclusio. COnclusio est affirmatiua, & est certa secundum fidẽ contra Appollinarem hæreticum, qui cõuictus testimonijs Euãgelicis cõfessus est in Christo Domino fuisse animã sensitiuam, sed sine mente, & intellectu, itaque verbum Dei fuerit illi animæ loco intellectus, & mẽtis. Contra istam hæresim agit D. Aug. li. de hæres. c. 55. & li. de fide ad Petrum c. 14. & D. Tho. li. 4. contra gẽtes c. 33. sed & probationes D. Thom. in hoc articulo positæ efficaciter destruunt istum errorem, quę sunt eædem cum rationibus articuli præcedentis.

EXPOSITIO ARTICVLI.

EST dubium in hoc articulo. Vtrùm verbum diuinum potuerit esse in Christo loco animæ, & intellectus, id est, vtrùm potuerit supplere vicẽ animæ & intellectus. Capreol. Capreolus in 3. d. 5. q. 2. & d. 14. q. 1. tenet quòd nõ, & adhibet efficacem rationem. Nam Deus non potest supplere causalitatem causæ formalis, non enim potest facere album sine albedine, ergò nõ potest facere hominem sine anima rationali. Anima siquidem rationalis est causa formalis hominis. Sed de hac re superiùs q. 2. art. 5. adhibitæ sunt efficaciores demonstrationes. Sed illud non caret scrupulo quod docet. D. Th. in artic. Christum Dominum verè fuisse miratum. Nam admiratio fit ex ignorãtia causæ, quæ in Christo non potuit esse. Dicitur tamẽ, quòd Christus est admiratus quo ad scientiam experimẽtalem, sicut etiam qui nouit eclypsim futuram per scientiam, quodammodo admiratur cum experimento cognoscit. Sic exponit ipsemet D. Thom ex D. Aug. infra. q. 15. arti. 8. hæc de ista quæst. dicta sufficiant.

QVAESTIO VI.

De modo Assumptionis quantum ad ordinem, in sex articulos diuisa.

37 3. di. 5. q. 2. ar. 1 & dis. 3. q. 3. ar. 2. c. & 4. cõr. c. 44. & spiritu. ar. 3. 5.

DEinde considerandum est de ordine assumptionis prædictæ

¶ Circa quod quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm filius Dei assumpserit carnem mediante anima.

¶ Secundò, vtrùm assumpserit animam mediante spiritu, siue mente.

¶ Tertiò, vtrum anima Christi fuerit priùs assumpta à verbo quàm caro.

¶ Quartò, vtrùm caro Christi fuerit prius à Verbo assumpta, quàm animæ vnita.

¶ Quintò, vtrùm tota humana natura sit assumpta mediantibus partibus.

¶ Sextò, utrùm sit assumpta mediante gratia.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm filius Dei assumpserit carnem mediante anima.

AD primum sic proceditur. Videtur ꝙ filius Dei non assumpserit carnẽ mediante anima. Perfectior enim est modus, quo filius Dei vnitur humanæ naturæ & partibus eius, quàm quo est in omnibus creaturis: Sed in creaturis est immediatè per essentiã, potentiam & præsentiam. Ergo multo magis filius Dei immediatè vnitur carni, & non mediante anima.

¶ 2. Præterea, Anima & caro vnita sunt Dei verbo in vnitate hypostasis seu personæ. Sed corpus immediatè pertinet ad personã siue hypostasim hominis, sicut & anima: quinimò magis videtur se de propinquo habere ad hypostasim hominis corpus, quod est materia, quàm anima, quæ est forma: quia principium indiuiduationis, quæ importatur in nomine Hypostasis, videtur esse materia. Ergo filius Dei non assumpsit carnem mediante anima.

¶ 3. Præterea, Remoto medio separantur ea, quæ per medium coniunguntur: sicut remota superficie, cessaret color a corpore, qui inest corpori per superficiem: Sed separata per mortem anima, adhuc remanet vnio Verbi ad carnem: quod infra patebit. * Ergo Verbum non coniungitur carni mediante anima.

Sed contra est, quod August. dicit † in Epist. ad Volusianum: Ipsa magnitudo diuinæ virtutis, animam sibi rationalem, & per eandem corpus humanum, totumque omnino hominem in melius mutandum coaptauit. q. 50. ar. 2. Iofr. art. 3. & q. 33. ar. 4. Et 3. d. 2. q. 2. art. 3. † in epi. 3. ãn mediũ illius to. 2.

Respondeo dicendum, quòd medium dicitur respectu principij & finis. Vnde sicut principiũ & finis important ordinem quendam, ita & medium. Est autem duplex ordo: Vnus quidem tẽporis, alius autem naturæ. Secũdùm autem ordinem temporis non dicitur in mysterio incarnationis aliquid medium: quia totam humanã naturam simul sibi Verbum Dei vniuit: vt infra* patebit. q. 33. art. 3. Ordo autem naturæ inter aliqua potest attendi dupliciter. Vno modo secundum gradũ dignitatis, sicut dicimus Angelos esse medios inter homines & Deum: Alio modo secundum rationem causalitatis: sicut dicitur media causa existere inter primam causam & vltimum effectum. Et hic secundus ordo aliquo modo consequitur primum: sicut enim dicit Dionys. 13. c. de Diuin. nom. * Deus per substãtias magis sibi ꝓpinquas agit in ea, quæ sunt magis remota. Sic ergo, si attẽdamus gradum dignitatis, anima media inuenitur inter Deum & carnem, & secundum hoc potest dici, quòd filius Dei uniuit sibi carnem mediante anima. Sed & secundum ordinem causalitatis ipsa anima est aliqualiter causa carnis vniendæ filio Dei: non enim esset assumptibilis, nisi per ordinem, quem habet ad animam rationalem, secundum quam habet quòd sit caro humana. Dictum est enim suprà, * quòd natura humana præ cæteris est assumptibilis. e. 15. & ca. 4. non remote a prĩcipio.

Ad primum ergo dicẽdum, ꝙ duplex ordo cõsiderari potest inter creaturam & Deum: Vnus quidem secundum quod creaturæ causantur a Deo, & depẽdent ab ipso, sicut a principio sui esse: & sic propter infinitatem suę virtutis Deus immediatè attingit quamlibet rem, causando & cõseruãdo. Et ad hoc pertinet, ꝙ Deus immediatè est in q. 4. arti. 1.

est in omnibus per essentiam, præsentiam, & potētiā. Alius aūt ordo est, secundū quem res reducuntur in Deum, sicut in finem. Et quātū ad hoc inuenitur medium inter creaturam & Deū: quia inferiores creaturę reducuntur in Deum per superiores: vt dicit Dion. in lib. Cęle, hierar. Et ad hunc ordinem pertinet assumptio humanæ naturæ à Verbo Dei, quod est terminus assumptionis: & ideo per animam vnitur carni.

Ad secundum dicendum, quòd si hypostasis Verbi Dei constitueretur simpliciter per humanam naturam, sequeretur quòd corpus esset ei vicinius: cùm sit materia, quæ est indiuiduationis principiū: sicut & anima, quę est forma specifica, ꝓpinquiùs se habet ad naturā humanā: Sed quia hypostasis Verbi est prior & altior, quàm humana natura, tantò id, qd est in humana natura, propinquiùs ad eam se habet, quātò est altius: & ideo propinquior est verbo Dei anima, quàm corpus.

Ad tertium dicendum, quòd nihil prohibet aliquid esse causam alicuius quantum ad aptitudinem & congruitatē, quo tamen remoto, illud nō tollitur: quia etsi fieri alicuius depēdet ex aliquo, postquàm tamē est in facto esse, ab eo non depēdet. Sicut si inter aliquos amicitia causat aliquo mediante, eo recedente adhuc amicitia remanet: & si aliqua in matrimoniū ducit propter pulchritudinem (quæ facit congruitatem in muliere ad copulam coniugalē) tamen pulchritudine cessante, adhuc durat copula coniugalis. Et similiter separata anima, remanet vnio Verbi Dei ad carnē.

SVMMA TEXTVS.

1. Conclu. Prima conclusio. Secundum ordinem temporis in mysterio incarnationis nō existit aliquod medium. Quia totam humanam naturam simul sibi verbum Dei vniuit. ¶ Secunda conclusio, filius Dei assumpsit carnem mediante anima secundum ordinem dignitatis, eò quòd anima dignior sit & excellentior quàm caro, & medium locum teneat inter Deum & carnem. ¶ Tertia conclusio, filius Dei assumpsit carnem mediante anima secundum ordinem causalitatis. Hęc conclusio probatur ex D. August. Epistola ad Volusianum, vbi inquit: ipsa magnitudo diuinæ virtutis animam sibi rationalem, & per eandem corpus humanum totumque omnino hominem in melius mutandum coaptauit. Deinde caro habet quòd sit assumptibilis per ordinem ad animam rationalem, quia secundum hoc habet quòd sit caro humana, ergo in anima importatur aliquis ordo causalitatis respectu carnis assumptæ.

(Margin: 2. Conclu. — 3. Conlcu.)

EXPOSITIO ARTICVLI.

Durādus. Durandus in 3. d. 2. q. 2. negat vllum ordinem naturæ in mysterio incarnationis inueniri inter partes assumptas. Idque probat, quia si esset ordo naturæ, vel esset ex parte assumptionis, vel ex parte assumptorum: nō primum, quia est vnica assumptio tantum, nec vero secundum, quoniam ea, quæ assumuntur, scilicet caro & anima non vniuntur verbo assumenti tanquam duæ res distinctæ, sed inquantum faciunt vnum: vel sunt vnum, videlicet, natura humana: ergo vnum non est medium respectu alterius. Medium enim dicit distinctionem ad id, cuius est medium. ¶ Secundò arguitur in patrocinium Durandi: nam sequitur ex opposita sententia, quòd verbum diuinum non sit vnitum carni immediatè, sed tantum mediāte anima, quod est apertè falsum. Nam in triduo mansit verbum copulatum carni, tametsi illa caro non esset animata anima rationali. Pro intelligentia veritatis sciendum est, quòd conclusio D. Thom. est certissima, & asseritur à D. August. 10 Epistola 3. ad Volusianum, & lib. 3. de Agone Christiano capit. 18 & à Damasceno lib. 3. orthod fidei cap. 6. & à Magistro Sētentiarum in 3. d. 2. vbi Doctores Scholastici versant istam quæstionem. Secundò sciendum est, quòd dupliciter potest esse vnum medium ad alterum. Vno modo medium, quod, scilicet, quando vnum assumitur, quia aliud priùs, & principaliter assumitur. Et hoc modo accidentia in Christo sunt assumpta mediante humanitate, & sic caro non est assūpta mediante anima. Nam ad vtramque partem assumptio per se & immediatè terminatur: aliud est medium quo, id est, ratio quare aliquid est. Sicut superficies est ratio quare corpus dicatur coloratum, licèt ipsa non sit subiectum, quod recipiat colorem. Similiter diuina essentia est ratio, quare pater generat, quanquam diuina essentia non generat: ad eundem modum anima est ratio, quare caro assumatur à verbo. Caro enim non est congrua vt assumatur per se nisi ratione animæ per quam sit humana caro & pars humanitatis. Certè anima rationalis ea sua productione, & creatione est congrua, vt assumatur, verum caro ea sua productione non intelligitur digna & congrua assumptioni nisi intelligatur animata anima rationali, nihil ergo mediat inter creationem animæ, & eius assumptionem, sed inter productionē carnis, & eius assumptionem mediat animatio, quæ fit ab anima rationali. Dicendum est ergo quòd Dei filius assumpsit carnem mediante anima non tanquam aliquo medio inter extrema. Nam ita est immediata diuinitati caro sicut anima, sed ad sensum iam expositum. Vltimò obseruandum est, quòd Deus vniuit sibi carnem mediante anima quoad fieri vnionis, non tamē quantum ad esse. Nam vt patet, in triduo mortis caro per se mansit vnita diuinitati, vt rectè admonet D. Thom. ad tertium. Quanquam potest dici quòd etiam tunc caro non est cōgrua assumptioni nisi quia fuit vnita animæ rationali. ¶ Ex his patet ad argumenta Durandi. Nam ad primum dicendum est, quòd ordo naturæ reperitur in assumptione ex parte assumptorum. Nam licèt componant vnam naturam, componunt tamen vt duæ partes physicæ distinctæ inter se se, & anima est ratio carnis vniendæ propter rationes superius positas. ¶ Ad secundum ex dictis patet euidenter solutio.

(Margin: Primum. argumentum. — Secūdum. — D. Augu. — D. Damas. — Mag. Sent. — 3 — Ad argumenta Durand. — Ad primū. — Ad secūm.)

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm Dei filius assumpserit animam mediante spiritu siue mente.

38 AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd filius Dei non assumpserit animam mediante spiritu. Idem enim non cadit medium inter seipsum & aliquid aliud: Sed spiritus siue mens non est aliud in essentia ab ipsa anima: vt in prima parte habitum est. * Ergo filius Dei non assumpsit animam mediante spiritu siue mente.

(Margin: Locus sup. art. 1. notatus. — P. p. q. 77. art. 1. ad 1.)

¶ 2. Prætereà, Illud, quo mediante facta est assumptio videtur esse magis assumptibile: Sed spiritus siue mens non est magis assumptibilis, quā anima: quod patet ex hoc, quod spiritus angelici nō sunt assumptibiles: vt suprà dictum est.* Ergo videtur, quòd filius Dei non assumpserit animam mediante spiritu.

(Margin: q. 4. arti. 1.)

¶ 3. Prętereà, Posterius assumitur à primo

mediantè

mediante priori: Sed anima nominat ipsam essentiam, quæ est prior naturaliter, quàm ipsa potentia eius, quæ est mens. Ergo videtur quòd filius Dei non assumpserit animam mediante spiritu siue mente.

Ex ca. 18. 19. 20 & 21. colligitur tom. 3. Art. piæce.

Sed cōtra est, quod Augu. dicit in lib. de Agone Christiano. † Inuisibilis & incommutabilis veritas per spiritum animam, & per animam corpus accepit.

Respondeo dicendum, quòd sicut dictū est, * filius Dei dicitur assumpsisse carnem anima mediante, tum propter ordinem dignitatis, tum etiā propter congruitatem assumptionis. Vtrunq; autem horum inuenitur, si comparemus intellectū: qui spiritus dicitur, ad cæteras animæ partes: non enim anima est assumptibilis secundum cōgruitatem, nisi per hoc, quòd est capax Dei ad imaginem eius existens: quod est secundum mētem, quæ spiritus dicitur: secundum illud Ephes. 4. Renouamini spiritu mentis vestræ. Similiter etiam intellectus inter cæteras partes animæ, est superior, & dignior, & Deo similior. Et ideo, vt Damasc. dicit in 3. lib.* vnitum est carni per medium intellectus verbum Dei: intellectus enim est quid animę purissimum, sed & Deus est intellectus.

Li. 3. ort. fi. cap 6 ante medium.

Ad primum ergo dicendum, quòd etsi intellectus non sit aliud ab anima secundum essentiam distinguitur tamen ab alijs partibus animę secundum rationem potentiæ. Et secundum hoc competit sibi ratio medij.

Ad secūdum dicendum, quòd spiritui angelico non deest congruitas ad assumptionem, propter defectū dignitatis, sed propter irreparabilitatem casus, quòd non potest dici de spiritu humano: vt patet ex his, quę in prima parte * dicta sūt.

1. p. q. 64. art. 2.

Ad tertium dicendum, quòd anima (inter quā & Dei verbum ponitur medium intellectus) non accipitur pro essentia animę, quę est omnibus potentijs communis: sed pro potētijs inferioribus, quæ sunt omni animæ communes.

SVMMA TEXTVS.

Cōclusio.

Conclusio est affirmatiua, & probatur ex D. Aug. libro de Agone Christiano. Deinde filius Dei assumpsit cæteras partes mediante intellectu tam secundū ordinem dignitatis, quam secundum congruētiam assumptionis, ergo assumpsit animam mediante spiritu. Antecedens probatur. Tum quoniam intellectus est dignior, tum quoniam anima non est assumptibilis nisi per illud, quod est ad imaginem Dei. Hæc etiam conclusio probatur autoritate Damasc. lib. 3. orthod. fidei.

Damasce.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Anima rōnalis diuersis nominibus appellatur.

Animaduertendum est Primò, quòd anima rationalis vna & eadem secundum substantiam suscipit varias denominationes iuxta varias functiones & officia, quæ habet. Dicitur & denominatur anima ex eo, quòd animat carnem, & propter operationes animæ vegetatiuæ & sensitiuæ. Dicitur autem spiritus siue mens secundum quod operatur operationes animæ intellectiuę, quę non indigent organo corporeo, & secundum quòd eleuatur ad supernorum contemplationem. Secundò notandum est, quòd anima quæcunque dicitur quoddam potentiale respectu suarum potentiarum, vt anima rationalis respectu intellectus voluntatis, &c. rursus anima superior, & dignior dicitur esse quoddam totum potentiale respectu animę inferioris, & indignioris. Verbi causa, anima rationalis dicitur esse totum potentiale, & continere in potentia animam sensitiuam & vegetatiuam, sensitiua vero vegetatiuam, vt docet Arist. 2 de Anima tex. 31. capit. 3. Tertiò notandum est, conclusionem D. Tho. intelligi posse in duplici sensu iuxta duplicem rationem totius potentialis, & partis potētialis, quæ in anima inueniri potest. Primus sensus est, quòd anima vna & eadē secundum substātiam, qua ratione est rationalis anima, spiritus, & mens sit medium respectu sui ipsius secūdum essentiam, vt assumatur à verbo secundum inferiores rationes animæ vegetatiuæ & sensitiuæ. Secundus sensus est, quòd potentiæ spirituales animæ, intellectus, scilicet, & voluntas, quæ sunt accidētia propria ipsius animę, sint medium vt reliquæ potentiæ inferiores sensitiuæ, & vegetatiuæ eisdem animæ vniantur verbo. Quartò notandum est, quòd vterque sensus est verus, & id ostendit ratio D. Tho. & ea est eius mens. Eadem rursus D. Augu. in loco allegato in argumento, sed contra, in libro videlicet, de Agone Christiano cap. 18. cum sequentibus. Sed vt primus sensus est profundior & a priori infert posteriorem, ita certè magis intentus est, a D. August. & a D. Thom. Probatur hoc documētum, quoniam ex eo, quòd anima rationalis est secundum suam essentiam spiritus, & non indiget organo corporeo, habet dignitatem & cōgruitatem, vt ipsa assumatur, & tribuit congruitatem sibimet, ut quatenus vegetatiua est & sensitiua assumatur. Item potentiæ spirituales, quæ vniuntur in persona verbi digniores sunt & congruentiores, vt vniantur, quam potentiæ vegetatiuæ, & sensitiuæ, imo hæ potentiæ suscipiunt ab illis dignitatem & congruentiam. Confirmatur hoc argumentum, quoniam vnus sensus istorum infert alterum, prior a priori infert posteriorem, posterior a posteriori priorem. Quoniam anima secundum quod rationalis est, principium est potentiarum spiritualium. Eadem rursus anima secundum quod continet in potentia formali inferiores animas sensitiuam videlicet, & vegetatiuam, est principium omnium potētiarum sensitiuarū & vegebetabilium. Et hinc patet, quòd prior sensus est profundior, maximè quoniam potentiæ, siue intellectiuæ, siue sensitiuæ non assumuntur sicut assumitur caro, aut anima, sed quia sunt in anima vel in humanitate assumpta. Et idcirco si verbum dimitteret animā nō maneret verbum vnitum intellectui nisi faceret nouum miraculum, at si dimitteret animam maneret vnitū carni sine vllo prorsus miraculo. Contra vtrumque sensum argumentor primò testimonio D. Tho. in responsione ad primum dicentis, & si intellectus non sit aliud ab anima secundum essentiam, distinguitur tamen ab alijs partibus animæ secundum rationem potentiæ, & secundum hoc competit sibi ratio medij. Prioribus verbis impugnatur posterior sensus, qui erat de potentijs animæ, quę distinguuntur realiter ab anima. Posterioribus autem verbis impugnatur prior sensus, vt patet apertè. Secundò argumentor speciatim contra priorem sensum ex verbis D. Tho. ad tertium inquientis, anima inter quam & Dei verbum ponitur mediate intellectus non accipitur pro essentia animæ. Tertiò contra eundem sensum. Anima secundum quod intellectiua est spiritus nō est causa sui ipsius secundum quod vegetatiua, aut sensitiua, ergo nō est medium sui ipsius in assumptione. Ad primum respōdetur sententiam D. Thom. manifestum esse, animæ potentias realiter distingui ab anima ipsa, vt habetur 1. p. q. 77. art. 1. in præsentia vero solum vult, quòd etiā si non distinguerentur potentiæ realiter ab animæ essentia, nihilominus tamen quoniam intellectus habet aliam rationem potentiæ, competeret ei ratio medij, quoniam sufficeret distinctio formalis & ab anima & ab alijs potētijs vt esset medium, & sic patet responsio ad priora verba, quę impugnabant primum sensum. Ad posteriora vero

ro respondetur, φ nomen partis potẽtialis & nomen totius potentialis non solum competit potentijs aĩæ, & ipsi animę respectu potentiarũ, verum anima in cõi dr habere partes veluti potestatiuas, vegetatiuũ, sensitiuũ, & intellectiuum, & quamuis respectu animæ in communi istæ partes dicantur etiam subiectiuæ, & species, tamen intellectiuum est quoddam totum potestatiuum respectu vegetatiui, & sensitiui, sensitiuum autem & vegetatiuum partes potentiales respectu intellectiui. Quo circa verba D.Thom. allegata possunt optimè intelligi iuxta vtrumque sensum. Sed plura de re hac dicuntur & apud Arist. 2. de anima loco allegato, vbi legat Caietanus inter omnes interpretes Arist. & 1.p.q.76.art.3. ¶ Ad secundum respondetur quòd verba, quæ continuo subijcit D. Tho. explicant illius mentem. Nam postquam dixerat quòd anima, inter quam & verbum dicitur mediare intellectus, non accipitur pro animæ essentia, subdit, quæ est omnibus potentijs communis, sed pro potentijs inferioribus, quæ sunt omni animæ communes. Itaque sensus est, non accipitur anima pro essentia secundum quod est principium omnium potentiatum, quæ sunt animæ rationali propriæ, sed accipitur pro animæ essentia secũdum quod est principium omnium potentiarum, quæ sunt communes animæ & sensitiuæ, & vegetatiuæ. ¶ Ad tertium respondetur, non esse exigendam eandem rationem causæ inter partes potestatiuas, de quibus modo loquimur, & inter partes physicas essentiales de quibus in articulo præcedenti. Sufficit ergo ad rationem causæ quod attinet ad pręsens institutum, quòd sensitiuum, vegetatiuum, & intellectiuũ reperiantur quandoque separata secũdum rem vt reperiuntur in plantis vegetatiuũ, in brutis sensitiuum, in hominibus intellectiuum In hominibus vero in quibus ista omnia secundum rem coniunguntur inferiores partes, videlicet, vegetatiuum, & sensitiuum continentur in superiori parte, hoc est intellectiuo in potentia formali eminentiore & excellentiori primi argumenti videtur docere D. Tho. quòd intellectus & mens non distinguantur ab essentia animæ realiter. Cuius contrarium docuit 1.p.q.77.artic.1. Sed hæc obiectio duas habet solutiones. Prior est, quòd hic tantũ voluit D.Thom. docere, quod etiam si intellectus & anima, non distinguerentur realiter, intellectus tamen esset ratio, quare assumeretur anima. Anima enim vt habet vires ad intelligẽdum perfectior est se ipsa, vt habet vim sentiendi & vegetandi. Alia expositio est, quòd hic per intellectum, & mentem non intelligimus potẽtiam animæ, sed ipsam animã prout est intellectiua, & sensus est, ideo assumpsit animam, quia est intellectiua. In eodem sensu accipit D. Thom in præcedenti q art.4 dum interrogat, vtrùm filius Dei assumpserit intellectum, id est, animam intellectiuam.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm anima à Dei filio prius fuerit assumpta, quàm caro.

39
Inf. ar. 48. q. 33. art. 1. ad 2. & 3. & q. 35 ar. 4. Et 3. d. 2. q. 2. & 3. & dist. 3 q 5. art. 2. Et 4. cõt. ca 33. 44. & 45.
* ar 1. huius quæst. p p q. 46. art. 3.

AD tertium sic proceditur. Videtur φ anima Christi fuerit prius assumpta à verbo, quàm caro. Filius enim Dei assumpsit carnem mediante anima: vt dictum est: * Sed prius peruenitur ad medium, quàm ad extremum. Ergo filius Dei assumpsit prius animã, quàm corpus.

¶ 2. Pręterea, Anima Christi est dignior angelis: secundum illud Psal. 96. Adorate eum omnes Angeli eius: Sed Angeli creati sũt à principio: vt in primo habitum est. † Ergo & anima Christi, quæ non fuit antè creata, quàm assumpta: dicit enim Damasc. in 3. lib. * quòd nunquam neque anima neque corpus Christi propriam habuerũt hypostasim, pręter Verbi hypostasim. Ergo videtur quòd anima fuerit antè assumpta, quàm caro, quæ est concepta in vtero Virginis. Lib. 3. c. 2.

¶ 3. Præterea, Ioan. 1. dicitur, Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis: & postea subditur, φ de plenitudine eius nos omnes accepimus, id est omnes fideles quocunque tempore: vt Chris. exponit. * Hoc autem non esset nisi anima Christi habuisset plenitudinẽ gratię & veritatis ante omnes sanctos, qui fuerunt ab origine mundi: quia causa non est posterior causato. Cùm igitur plenitudo gratię & veritatis fuerit in anima Christi ex vnione ad Verbum, secundum illud quod ibidẽ dicitur. Vidimus gloriã eius quasi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis: consequens videtur, quòd à principio mundi anima Christi fuerit à Verbo Dei assumpta.

Hom. 13. In Ioã aliquãtulũ à prin. to. 3.

Sed contra est quod Damasce. dicit in 4. lib † Non, vt quidam, mentiũtur, ante eam, quæ est ex Virgine Incarnationẽ, intellectus est vnitus Deo verbo, & ex tunc vocatus est Christus. Li. 4 ca. 6. in princi.

Respódeo dicẽdum, quòd Origenes posuit in suo Periachon, * omnes animas à principio fuisse creatas, inter quas etiam posuit animam Christi creatam. Sed hoc quidem est inconueniens, si ponatur quòd fuerit tunc creata, sed non statim verbo vnita: quia sequeretur quòd anima illa aliquando habuisset propriam subsistentiã sine Verbo: & sic cùm fuisset a Verbo assumpta, vel nõ esset facta vnio secundum subsistentiam, vel corrupta fuisset subsistentia animę pręexistens. Similiter etiam est inconueniens, si ponatur, quòd anima illa fuerit à principio Verbo vnita, & postmodum in vtero Virginis incarnata: quia sic eius anima videretur esse non eiusdem naturæ cum nostris: quę simul creantur, dum corporibus infunduntur. Vnde Leo Papa dicit in Epistola ad † Iulianum, φ non alterius naturę erat caro Christi, quàm nostra: nec alia illi quàm cæteris hominibus anima est à principio inspirata.

Lib. 1. c. 7. & 8. to. 4.
Est epi. 11. ad Iulian. epis. Coen sem non multũ ante finem.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut suprà dictum est, * anima Christi dicitur esse medium in vnione carnis ad Verbum secũdum ordinem naturæ: non autẽ oportet ex hoc, quòd fuerit medium ex ordine temporis. Art. 1. huius quæst.

Ad secundum dicẽdum, quòd sicut Leo Papa in eadem Epistola dicit, † anima Christi excellit nostras animas non diuersitate generis, sed sublimitate virtutis: est enim eiusdem generis cũ nostris animabus, sed excellit etiam angelos secundum plenitudinem gratiæ & veritatis. Modus autem creationis respondet animæ secundum proprietatem sui generis: ex quo habet, cùm sit corporis forma, vt creetur simul, dum corpori infunditur & vnitur. Quod non competit angelis, q sunt substantię omnino à corporibus absolutę.

Ad Iuli. ep. nõ multũ ante fi. illius & est epist. 11.
Infr. q. 68. art. 1. ad 1. Et 3. d. 14. ar. 1. q. 21. & 2. Et veri. q. 29. artic. 4. 9.

Ad tertium dicendum, quòd de plenitudine Christi omnes homines accipiunt secũdũ fidẽ,

quam

quam habent in ipsum: dicitur enim Rom.3. ꝗ iustitia Dei est per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in ipsum. Sicut autē nos in ipsum credimus ut in iam natum: ita antiqui crediderunt in ipsum ut in nasciturum: habētes enim eundem spiritum fide credimus: ut dicitur secūdę ad Cor. 4. Habet autem fides quę est in Christum, uirtutem iustificandi ex proposito gratię Dei: secundum illud Rom.4. Ei, qui non operatur, credenti autem in eū, qui iustificat impium, fides reputatur ad iustitiam secūdum propositum gratiæ Dei. Vnde quia hoc propositum est ęternum, nihil prohibet per fidem Iesu Christi aliquos iustificari, etiam antequam eius anima esset plena gratia & ueritate.

SVMMA TEXTVS.

Cōclusio. CONclusio est negatiua. Et patet ex Damasc.lib. 3.orthod.fid c.6 Deinde probatur, anima Christi fuit simul cum carne, ergo non fuit prius assumpta, quam caro. Antecedens patet Nam dupliciter potest poni animā Christi ab initio mundi creatam fuisse, vel creatam & nō simul assumptam à filio Dei, vel tunc creatā & simul assumptam a filio Dei, sed posteà in vtero virginis carni vnitam, sed neutrum horum dici potest, ergo fuit simul cum carne. Probatur minor. Nam si ab initio mundi est creata & non assumpta, ergo in eius assumptione corrūpitur subsistentia, per quam erat. Si vero simul esset creata & assumpta non videretur anima Christi eiusdem rationis cum animabus aliorum hominum.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Origenis error. HAec est vera fides contra Origenem, qui introduxit hunc errorem, quòd vniuersæ animæ a principio creaturæ sunt conditę, ut videre est 1.lib. Periarchō. c 7 & 8.& lib.2.cap.2.3.6.& speciatim de anima Christi Domini in 6.cap.eiusdem libri sic scribit. Illa anima de qua dixit Christus, nemo auferet animam meam, ab initio creaturæ fuit. inseparabiliter, & indissolubiliter verbo Dei vnita Hic error in generali confutatur in 6.Synodo generali Constantinopolitan.act.11.in oratione Sophronij ad finem, quæ oratio approbatur in actione. 13. Confutatur etiam iste error in Concilio Bracharēsi. 1.Canone.6.& in Epistola.93 Leonis ca.10. Refellit etiā istum errorem D.Tho 1.p.q.11.art.3.& 2.contra gent. ca.83 & 84 De anima Christi Domini confutatur iste error peculiariter in oratione Sophronij citata. Et in Epistola 11.Leonis ad Iulianum Errorem hunc falsitatis cōuincunt rationes D. Thom.adductæ in articulo. Verum circa illud quod in prima ratione dicit D. Tho.scilicet, subsistentia animæ præexistens corrumperetur, D.Caietanus vt suam tueatur sententiam de personalitate & subsistentia realiter ab actu essendi distincta, dicit mirabilia, fingens in anima separata subsistentiam, per quā suscipiat actum essendi. Nam anima separata, vt ipse existimat, est semipersona. Sed quis potest hæc intelligere profectò metaphisica Caietani in hac parte obscurissimā est, & tenebris innoluta. Nihilominus tamen ea doctrina D.Tho & Caietani hęc documenta sunt obseruanda. Primum est; D Tho. pro eadem accipit subsistentiā, & personalitatem, nam re vera sunt idem, vt superius est demōstratum. Secūdum est, quòd D.Tho apertè docet in hoc articulo naturam, quæ habet propriam subsistētiam posse assumi a Deo, dum tamen illa propria subsistentia corrumpatur, quod supra nos definiuimus. Tertium est pro materia de resurrectione, ꝙ anima separata habet propriam subsistentiam & potest dici semipersona, quā subsistentiam communicat corpori dum ei copulatur in resurrectione. Ex hoc sequitur quartum documentū, quòd subsistentia animæ & existentia sunt penitus idem. Nam anima dum iterum copulatur corpori in resurrectione non dat corpori nisi suum esse, & suam propriam subsistentiam Ita docet rectissimè Caietanus supr.q 2.artic.6. & in oratione de vnione verbi incarnati coram Alex. 6. Quintò obseruandum est ex Domino Caietano, quòd rationalis anima in primo instanti sui esse indiuiduatur per materiam, quam indiuiduationem semel acquisitam in sempiternum retinet. Sed in resurrectione, ipsa anima indiuiduat materiam, Quare si in resurrectione alia materia addatur animæ, sicut fit in his, qui semper sunt nutriti carnibus humanis, vel addatur magna pars materiæ sicut accidit in his qui moriuntur in tenera ętate, omnino erit idem homo in resurrectione. Idem docet Durandus, & inquit, quòd vt resurgat idem homo in resurrectione non est necesse, quòd eadem materia reuniatur. Hæc sententia Caietani & Durandi est improbabilis, & ædificat periculosum dogma de fide resurrectionis, vt videbimus in materia de resurrectione. Et nunc impugnatur breui sermone. Nam vna anima rationalis potest per Dei omnipotentiam informare successiue duo corpora, & tunc euidens est, quòd non essent idem corpus; ergo anima rationalis non indiuiduat corpus. Deinde si admittatur per Dei omnipotentiam vnam animam rationalem simul informare diuersa corpora in diuersis locis, tunc exploratum est quòd non essent idem corpus, nec idem homo. Tandem si dicitur vnum corpus propter vnā animam, quodcumque assumat est idem propter vnitatem animæ. Sed de hoc latius disputabitur in materia de resurrectione.

Sebata Synodus. Conc.Bracharense. D. Thom. Sophronius. Leo Papa. Caietan. Caietan. Durādus.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm caro Christi fuerit prius à verbo assumpta, quàm animæ vnita.

AD quartum sic proceditur, Videtur quòd caro Christi fuerit prius à Verbo assumpta, quàm animæ unita. Dicit enim August.in lib.de Fide * ad Petr. Firmissimè tene, & nullatenus dubites, non carnem Christi sine diuinitate conceptam in utero uirginis, priusquam susciperetur à Verbo: Sed caro Christi uidetur prius fuisse concepta, quàm animæ rationali unita: quia materia uel dispositio prior est in uia generationis, quàm forma completiua. Ergo prius fuit carò Christi assumpta, quàm animæ unita. 40

Locis sup. art.3.citatis. Cap.18. in prin.to.3.

§ 2. Prætereà, Sicut anima est pars naturę humanæ, ita & corpus: Sed anima humana non habuit aliud principium sui esse in Christo, quā in alijs hominibus, ut patet ex autoritate Leonis Papæ suprà inducta. * Ergo uidetur quòd nec corpus Christi aliter habuerit principium essendi, quàm in nobis. Sed in nobis antè concipitur caro, quàm adueniat anima rationalis, ergo etiam ita fuit in Christo. Et sic caro prius fuit à Verbo assumpta quàm animæ vnita.

In ar præced.in fin. corp.

§ 3. Præterea. Sicut dicitur in lib.de Causis [a] causa prima plus influit in causatum: & prius unitur ei, quàm causa secunda: Sed anima Christi cōparatur ad Verbum, sicut causa secunda ad primam. Prius ergo Verbum est unitum carni quàm anima.

In propo. 1. habetur hic liber inter ope. Arist.to.3.

Sed

Li. 3. orth. fid. cap. 2. Sed contra est, quod Damasc. dicit in 3. lib.* Simul Dei verbi caro, simul animata caro rationalis & intellectiua. Non ergo vnio Verbi ad carnem, præcessit vnionem ad animam.

Respondeo dicendum, quòd caro humana est assumptibilis à Verbo, secundum ordinem, quē habet ad animam rationalem, sicut ad propriam formam. Hunc autem ordinem non habet antequam anima rationalis ei adueniat: quia simul dum aliqua materia fit propria alicuius formæ, recipit illam formā: vnde in eodem instanti terminatur alteratio, in quo introducit forma substantialis. Et inde est, ꝙ caro non debuit antè assumi, quàm esset caro humana, quod factum est anima rationali adueniente. Sicut igitur aīa nō est prius assumpta, quàm caro, quia contra naturam animæ est, vt prius sit quàm corpori vniatur: ita caro non debuit prius assumi, quàm anima: quia non prius est caro humana, quàm habeat animam rationalem.

Ad primum ergo dicendum, quòd caro humana sortitur esse per aīam. Et ideo ante aduentum animæ, non est caro humana, sed potest esse dispositio ad carnem humanam. In conceptione tamen Christi, Spiritus sanctus qui est agens infinitæ virtutis, simul & materiam disposuit & ad perfectum perduxit.

Ad secundum dicendum, quòd forma actu dat speciem: materia autem quantum est de se, est in potentia ad speciem. Et ideo contra rationem formæ esset, quòd præexisteret naturæ speciei, quæ perficitur per vnionem eius ad materiam: non autem est contra naturam materiæ, ꝙ præexistat naturæ speciei. Et ideo dissimilitudo, quæ est inter originem nostram, & originē Christi secundum hoc, quòd caro nostra prius concipitur, quàm animetur, non autem caro Christi, est secundum illud, quod præcedit naturæ complementum, sicut & quòd nos concipimur ex semine viri, non autem Christus. Sed differentia, quæ esset quantum ad originem animæ, redundaret in diuersitatem naturæ.

Ad tertium dicendum, quòd verbum Dei per prius intelligitur vnitum carni, quàm anima per modum communem, quo est in cæteris creaturis, per essentiam, potentiam & præsentiam. Prius tamen dico, non tempore, sed natura: prius enim intelligitur caro vt quoddam ens, quod à Verbo habet, quàm vt animata, quod habet ab anima. Sed vnione personali prius secundum intellectum oportet, quòd caro vniatur animæ; quàm verbo: quia ex vnione ad animam, habet, quòd sit vnibilis Verbo in persona: præsertim, quia persona non inuenitur nisi in rationali natura.

SVMMA TEXTVS.

Cōclu sio. Conclusio est negatiua. Et est vera fides definita in 6 Synodo generali act. 11. in oratione Sophronij sub his verbis. Simul quippe caro, simul Dei verbi caro, simul caro animata rationalis. Loquitur de hac re optimè D. Ambrosius libr. de incarnatione capit. 7. & D. Damascenus libr. 3. capitulo 2. & probatus. Caro Christi est assumptibilis quatenus informatur anima rationali, ergo non debuit prius assumi, quàm informaretur anima rationali.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Conclusio huius articuli non potest rectè intelligi nisi prius intelligatur an corpus Domini nostri fuerit formatum subito an successiuè. Quam quæstionem disputat D. Thom. infra q. 33. & in 3. sententiarum dist. 3. ad finem. & In 4. contra gentes cap. 43. & 44. pro breui tamen explicatione sciendum est, quòd in formatione corporis humani tria concurrūt. Primum est motus sanguis seminei in locum conceptionis. Secundum est formatio, & organizatio corporis humani. Tertiū est augmentum corporis iam formati. Tunc dico, quòd primū non fuit factum in instanti, quia erat motus localis qui non potest fieri in non tempore. Tertium etiam dico, ꝙ non fuit factum in instanti. Quod demonstro his argumentis. Nam fœtus dum est in vtero post corporis formationem non manet in vtero nisi ad augmentum recipiēdum, ergo si augmentatio fuit facta subito, reliquum est, quòd non permansit Christus intra vterum per nouem menses. Deinde augmentum non potest fieri sine motu locali, & motus localis non potest fieri in instanti, ergò. Præterea tale augmentum processit ex virtute animæ operantis in corpore iam formato, quę non potest operari tale augmentum in istanti & subito. Dicendum est ergo ex vera fide, quòd corpusculum Domini in vtero virginis suscepit incrementum per interualla temporis sicut & nostrum. De secundo vero omnes Doctores affirmant, quòd formatio corporis Christi fuit instantanea: nec hoc est voluntariè dictum, sed omnes Doctores affirmant illud pro certo secundum fidem, videlicet, ꝙ in annuntiatione Dominica, quàm primum beata Virgo præbuit consensum, in eodem instanti corpus Domini fuit formatum, & organizatum, & per consequens anima rationali animatum, & in eodem instanti à verbo Dei assumptum. Hoc refert inter dogmata fidei D. August. lib. de fide ad Petrum capit. 18. & D. Thom. ait esse asserendum secundum fidem. Et probatur primo ex definitione fidei superius commemorata. Secundo probatur, filius Dei vt habet vera fides in primo instanti vnionis, & assumptionis fuit conceptus de Spiritu sancto ex Maria virgine, ergo in eodem instanti fuit & habuit corpus formatum, & animatum anima rationali. Consequentia probatur. Nam non decuit filium Dei assumere corpus non formatum, & non perfectum. Antecedens vero probatur, alioquin non tota conceptio esset filij Dei: siquidem aliquo temporis spatio nondum erat filius Dei conceptus. Tertiò, si formatio corporis Christi fuit successiua more aliorum hominum, ergo prius fuit embrio ante corporis perfectam formationem, & integram ac subinde embrio fuisset conceptus de Spiritu sancto. Vltimò, successio in his actionibus prouenit ex resistentia patientis, & imbecillitate agentis, sed hic autor est Spiritus sanctus agens infinitæ virtutis, cui nulla potuit fieri resistentia, ergo formatio corporis Christi non fuit successiua. Dicendum est ergo ex vera fide & irrefragabili, quòd beata Virgo materiam suorum purissimorum sanguinum administrauit, sed Spiritus sanctus agens infinitæ virtutis ex hac materia carnem diuini verbi fabricauit, non per moras temporis sicut nostra fabricatur, sed in instanti sanguis coagulatus formatus est in corpus, & animatus anima rationali, & a verbo Dei assumptus. Itaq; simul caro, simul Dei verbi caro, simul caro animata, & rationalis. Et hæc est veritas fidei, quam definit D. Tho. in hoc articulo.

D. Thom. Corpus Chri Dñi subito an successiuè fuerit formatum.

D. August. D. Thom.

ARTI-

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm tota humana natura sit assumpta mediantibus partibus.

4t 3.d.2.q.2. ar.1.q.3.& ar.3.q.1.c. & d.3.q.5. arti.2 c. & dist.5.q.2. artic.3. * colligit ex cap.18 19.20.21. om.3.

AD quintum sic proceditur. Videtur quòd filius Dei assumpserit totam naturam humanam mediantibus partibus eius. Dicit enim August. in libro de Agone Christiano, * quòd inuisibilis & incommutabilis veritas per spiritum animam, & per animam corpus; & sic totum hominem assumpsit: Sed spiritus, anima & corpus sunt partes totius hominis. Ergo totum assumpsit mediantibus partibus.

¶ 2. Prætereà, Ideo filius Dei carnem assumpsit mediãte anima, quia anima est Deo similior, quàm corpus; Sed partes humanę naturę, cũ sint simpliciores, quàm corpus, videtur esse similiores Deo, qui est simplicissimus, quàm totũ. Ergo assumpsit totum mediantibus partibus.

¶ 3. Prætereà, Totum resultat ex vnione partiũ: Sed vnio intelligitur vt terminus assumptionis, partes autem præintelliguntur assumptioni. Ergo assumpsit totum per partes.

* Lib.3.c.16.circa finem.

Sed cõtra est quod Damas. dicit in 3. lib. * in Domino nostro Iesu Christo non partes partium intuemur, sed quę proximè componuntur, idest deitatem & humanitatem. Humanitas autem est quoddam totum, quod componitur ex anima & corpore sicut ex partibus. Ergo filius Dei assumpsit partes mediante toto.

Ar.1.hui⁹. q.& arti.2.

Respondeo dicendum, quòd cùm dicitur aliquid medium in assumptione Incarnationis, nõ designatur ordo temporis: quia simul facta est assumptio totius & omnium partium: * ostensum est enim quòd simul anima & corpus sunt adinuicem vnita ad constituendã naturam humanã in Verbo: Designatur autem ibi ordo naturæ, vnde per id, quod est prius natura, assumitur id quod est posterius. Est autem aliquid prius in natura dupliciter: Vno modo, ex parte agentis; alio modo ex parte materiæ: hæ enim duę causæ præexistunt rei. Ex parte quidem agentis est simpliciter primum illud, quod primo cadit in eius intẽtione: sed secundum quid prius est illud, à quo incipit eius operatio. Et hoc ideo, quia intentio est prior operatione. Ex parte verò materiæ est primum illud, quod prius existit in transmutatione materiæ. In incarnatione autem oportet maximè attendere ordinem, qui est ex parte agẽtis, quia vt Augu. dicit in Epist. ad Volusianum, † in talibus rebus tota ratio facti est potentia facientis. Manifestum autem est, quòd secundum intentionem facientis prius est completum, quàm incompletũ, & per consequens totũ, quã partes. Et ideo dicendum est, quod verbum Dei assumpsit parets humanæ naturæ mediante toto: sicut enim assumpsit corpus propter ordinem, quẽ habet ad animam rationalem, ita assumpsit corpus & animam propter ordinem, quem habet ad humanam naturam.

Non multum remote ante medium: est epi.3.to.2.

Ad primum ergo dicẽdum, quòd ex verbis illis nihil aliud datur intelligi, nisi quòd Verbũ, assumendo partes humanę naturę assumpsit totam humanam naturam: & sic assumptio partium est prior in via operationis, intellectu, non tempore: Assumptio autem naturę est prior in via intẽtionis: quod est esse prius simpliciter, vt dictum est. * In cor. art.

Ad secundum dicendum, quòd Deus ita est simplex, quòd etiam est perfectissimus: & ideo totum est magis simile Deo, quàm partes, inquãtum est perfectius.

Ad tertium dicendum, quòd vnio personalis est ad quam terminatur assumptio: nõ autẽ vnio naturæ, quæ resultat ex coniunctione partium.

SVMMA TEXTVS.

PRima conclusio. Secundum ordinem intentionis agentis filius Dei assumpsit partes mediante humana natura. Hæc conclusio probatur autoritate Damasceni libro 3 orthodoxæ fidei. Deinde totum & perfectum prius est secundum intẽtionem agentis, quàm partes, ex quibus totum consurgit, sed humana natura habet rationem totius respectu partium, ergo secundum ordinẽ intentionis agentis filius Dei assumpsit partes mediante humana natura. ¶ Secunda conclusio. Secundum ordinẽ executionis & operationis filius assumpsit naturam humanam mediantibus partibus, quia agens incipit a materia & partibus suam operationem, quæ in complemẽto, & perfectione totius perficitur. ¶ Tertia conclusio. Simpliciter & absolutè prius fuit totum assumptum quã partes, sed secundum quid prius sunt assumptæ partes, quàm totum ipsum. Hæc conclusio deducitur ex duabus prioribus. Etenim id dicitur simpliciter prius, quod primo intenditur ab agente. 1. Conclu. 2. Conclu. 3. Conclu.

EXPOSITIO ARTICVLI.

CIrca hunc articulum ingentes bellorum procellas mouent Scotus, & Durandus in 3. dist. 2. q. 2. tollẽtes omnem ordinem naturæ inter totum & partes in ista assumptione, & conantur multis argumentis conuellere doctrinam D. Thom. sed omnia argumẽta sunt eius modi, vt nullum prorsus habeant valorem, vt postea videbimus. Profecto isti arguunt magis ex zelo reprehendendi quàm ex zelo indagandæ veritatis. Quod vt planũ fiat sciendum est, quod conclusio D. Thom. est D. August. lib. de Agone Christiano capitulo 18 & tribus sequentibus, & D. Damasc. libro 3. capitu. 16. & probatur efficaciter à D. Thom. in articulo. Secundò scire oportet, quòd hæc sententia habet tres expositiones veras, & legitimas. Prima est, quòd priùs secundum ordinem naturæ & intellectus in executione operis verbum diuinum communicauit suam personalitatem, & existentiam partibus humanæ naturæ, quàm ipsi humanitati. Hanc explicationem sequitur hic Dominus Caietanus. Cuius rei maximum argumentum est, quòd postmodum in resolutione istius assumptionis, quæ quodãmodo facta est in triduo mortis, personalitas verbi diuini desiuit communicari toti humanę naturæ, videlicet, humanitati. Cęterùm non desiuit communicari singulis partibus humanę naturæ, videlicet, carni & animæ: cum ergo ordo resolutionis sit contrarius ordini compositionis dicẽdũ est, quòd in ipsa compositione prius verbum diuinum communicauit suam personalitatem & existentiam singulis partibus, & deinde progressum est, vt humanitati communicaret. Explicatur hoc adhibito exemplo. Nam quando

Scotus. Durandus. D. August. D. Damasc. D. Thom.

fabricatur

fabricatur domus, in compositione prius est fundamentum, deinde eriguntur parietes, & tandem consurgit tectum. Et si domus fieret subitò per miraculum, prius intelligerentur parietes quàm domus, ergo ad eundem modum iudicandum est de ista admirabili assumptione. Certè D. August. ita censet inquiens, quòd Deus incommutabilis per spiritum animam, & per animam corpus, & sic totum hominem assumpsit. Secunda expositio est, quòd D. Tho. non docet assumptionem prius fuisse terminatam ad totum, quàm ad partes, vel vice versa, imo quòd ad vtrumque assumptio terminata est immediatè, nihilominus docet, quòd filius Dei assumpsit partes mediante humana natura, quia ratio, quare assumpsit partes est humana natura, propter quam assumpsit partes. Tertia expositio est, quæ ab omnibus approbatur vt legitima & vera, videlicet, quòd partes humanæ naturæ dicuntur prius assumi quàm totum, non quòd prius existant, aut personentur a verbo diuino, quàm ipsa humanitas, sed quoniam prius componunt & causant ipsam humanitatem, quàm ipsa humanitas assumatur a verbo diuino. Et quòd hæc sit mens D. Thom. & vera probatur primo. In vniuersa compositione corporis physici prius intelliguntur partes esse, & causari, quam sit compositum, non quòd prius existant quam compositum, imo secundum veram philosophiam compositum prius existit quàm partes, sed quoniam causant & componunt totum, ergo similiter in ista assumptione partes prius dicuntur assumi, quia prius componunt, non quia prius subsistant, aut personentur a verbo diuino. Secundò, in nobis humanitas prius personatur, quàm singulæ partes, vt planè constat, ergo etiam in Christo. Probatur consequentia. Nam quando fides non repugnat naturæ, de supernaturalibus iudicandum est sicut per naturam est comparatum. Certè D. Thom. in tertia conclusione manifestè docet, quòd simpliciter & absolutè prius est assumptum totum, quàm partes, sed secundum quid partes sunt prius assumptæ quam totum; sed si partes prius subsistūt, & personantur quàm totum, euidenter sequitur, quòd partes prius simpliciter sunt assumptæ quàm totum.

Argumēta cōtra verā expositionē D. Tho. Prim. arg.

¶ Sed contra istam expositionem fiunt argumenta fortissima. Sequitur in primis, quòd anima Christi non fuit creata & producta per se, sed comproducta & concreata ad productionem humanitatis. Patet sequela. Nam illa forma comproducitur quæ acquirit esse per esse totius, sed in Christo Domino totum prius existit, & per eius existentiam existit anima, sequitur ergo apertè, quòd anima Christi Domini non creetur, sed comproducatur. Explicatur hoc euidentius. Nam anima equi ideo comproducitur secundum veram philosophiā, quia equus prius habet esse, quàm anima equi.

Secūdum.

¶ Præterea, anima rationalis in productione hominis, ideo venit de foris, quia prius inspiratur à Deo quam corpori infundatur, ergo si totum in Christo prius existit quàm anima rationalis, consequēs est quòd anima rationalis in Christo non veniat de foris.

Vltimum.

¶ Vltimo est violentum argumentum. Rationalis anima Christi Domini prius fuit creata quàm assumpta, ergo prius habuit esse quàm assumeretur humanitas. Consequentia inde probatur. Nam creatio habet pro termino esse. Antecedens probatur. Nam anima præintelligitur assumptioni, ergo præintelligitur creata. Propter hæc argumenta quidā Theologus valde acutus ausus est asseuerare animam Christi non fuisse creatam, sed concreatam.

Aīa Christi Domini fuit creata sicut animę cęterorum hominum.

Cuius sententiæ errorem sic demonstro. In primis D. Leo in Epistola. 11. ad Iulianum sic scribit, Non erat alterius naturæ caro Christi, quàm nostra, neque ab alio illi, quàm cæteris hominibus anima inspirata principio. In qua sententia si rectè expendatur non agit sanctissimus Pater de vnitate principij nostrarum animarum & Christi Domini. Nam agit contra Origen. qui non negabat animas nostras, & Christi Domini ab eodem principio fluxisse, & asseuerabat quòd anima Christi a principio creaturæ fuit condita, & postmodum corpori infusa. Contra hunc errorem definit Leo, quòd anima Christi Domini sic est inspirata sicut nostra, sed anima nostra est creata, ergo anima Christi Domini creata est non autem concreata.

D. August.

Secundò idem probatur ex D. Augu. Epistola. 99. quo in loco ex professo suscipit hanc disputationem, vnde esset anima Christi. Et respondet, non absurde dicitur, quòd ille qui homini primo creauit animam, creauit etiam sibi. Et paulo inferius, ita filius Dei creauit sibi animam sicut cæteris hominibus. Tertiò, probatur ex autoritate D. Hieronymi in secunda Apologia contra Ruffinum, qui locus est omnino videndus, qui mirum in modum refutat istum errorem.

D. Hiero.

Quartò, si anima rationalis Christi comproducitur ad productionem humanitatis, sequitur, quòd anima Christi est ex substantia beatissimæ Virginis Mariæ, consequens est planè hæreticum. Nam sacra concilia & sancti Patres definiunt, animam Christi a Deo fuisse inspiratam, & venisse de foris. Sequela probatur. Nam virgo beatissima fuit mater huius hominis Christi, & humanitas Christi est ex virgine Maria, ergo si anima Christi fuit producta ad productionem humanitatis, euidens est quòd fit ex virgine Maria. Nam euidens est, quòd ab eodem principio est res aliqua, & id quod comproducitur ad productionem illius. Præterea idem probatur ex documentis D. Thom. in hac q. art. 3. vbi pro euidenti relinquit, quòd modus diuersus productionis ostendit diuersitatem naturæ in rebus, quæ producuntur; videlicet, produci in corpore, & extra corpus. Sed magis differunt isti modi productionis, produci per se, & comproduci ad productionem alterius, ergo anima Christi non erit eiusdem naturæ cum nostris. Vltimò, formam substantialem produci ad productionem alterius est magna imperfectio. Et ideo hic modus productionis tribuitur animis brutorum propter earum imperfectionem, produci vero per se est magna perfectio formæ, in quo est assimilatio ad naturas angelicas, quæ producuntur per se, ergo ille modus productionis imperfectus nō debuit tribui animæ Christi Domini.

Ad argumenta.

¶ Ad argumenta in contrarium respondetur, quòd anima Christi Domini non fuit concreata, nec comproducta, imò prius fuit creata, quàm assumpta, sed in illo priori secundum intellectum impeditur a proprio esse, quod iam erat habitura, & assumitur tanquam via ad habendum esse diuinum, & in illo priori non intelligitur esse, sed intelligitur vniri ad habendum esse diuinum. Deinde dicendum nulla ratione posse concedi animam Christi fuisse comproductam, & concreatam ad productionem humanitatis. Nam illa forma dicitur comproduci, quæ habet esse dependenter a toto; sed licèt anima Christi habeat esse diuinum mediante humanitate, non tamen dependenter ab humanitate in esse. Nam in triduo mortis humanitas Christi amisit personalitatem diuinam & anima rationalis minimè. Vltimò dicendum est, pro confutatione argumentorum, quòd aliud iudicium est ferendum de personalitate & aliud de actu existendi. Nam de personalitate dicendum est, quòd prius conuenit humanitati, quàm singulis partibus, de actu vero existendi videtur dicendum, quòd anima rationalis prius existit ordine naturæ per esse diuinum, quam humanitas Christi, & sic facilè confutantur argumenta proposita.

Argumēta Scoti, & Durandi.

¶ Sed iam proximum est vt proponantur argumenta Durandi, & Scoti, quæ militant contra conclusionem D. Thom. Primum argumentum Durandi sic habet. Totum & partes non distinguuntur realiter, ergo filius Dei non assumpsit totum mediantibus partibus, nec è diuerso. Medium enim importat distinctionem ad id, cuius medium est. Secundò, vnio, & assumptio fuit tantum vna, ergo fuit tantum assumptio vnius, scilicet, naturæ compositæ. Scotus verò sic argumentatur. Primò, assumptum non est natura humana; sed pars vel partes naturæ humanæ, ergo assumens non est primò homo. Et confirmatur, nam sicut in instanti assumptionis se habuit verbum diuinum ad totum & partes, sic se habet modo, ergo modo non est primo homo, sicuti Petrus est primo homo; quod videtur inconueniens ad asserendum: imo videtur quòd non sit homo, nam denominatio a partibus non præbet denominationem a toto. Præterea, propter duas vniones verbi ad partes humanæ naturæ non est homo, ergo requiritur tertia, quæ sit to-

tius, sed hęc tertia sufficit vt sit homo, ergo aliç duç superfluunt. Vltimò, id quod est primò personabile est primò assumptibile, sed natura humana est primò personabilis, vt planè constat, ergo est primò assumptibilis.

Ad argumenta Durandi. ¶ Ad hęc argumenta statim respondendum. Ad primũ Durandi respondet hic Dominus Caietanus, quòd humanitas non est suç partes simul sumptç. Existimat enim, quòd totum distinguitur à suis partibus simul sumptis. Et in eadem sententia est Scotus in 3. distinctione.2.q.2. consentit Capreolus in eadem distinctione vnica quæstione. Sed Palude ibidem tenet contrarium, cuius sententia iam approbatur ab vniuersa schola, secundum quam ad argumentum negatur consequentia. Nam licèt totum & partes non distinguantur realiter, distinguuntur tamē ratione formali, propter quod verificatur, quòd totum generatur, partes non generantur. Et in mysterio incarnationis Dominicę verè affirmatur quòd filius Dei assumpsit humanitatem mediantibus partibus. (Ad primũ Caietan. Scotus. Capreolus Palude.)

Ad scđm. ¶ Ad secundum concedo, quòd fuit tantum vna vnio, & vna assumptio, & fuit tantum vna natura humana assumpta ex principali destinatiõ & intentione, sed hęc natura quoniam est composita, filius Dei assumendo partes assumpsit humanam naturam. ¶ Ad argumenta Scoti, ad primum respondetur, quòd primum assumptum totale fuit humana natura, & primò assumptum partiale, fuerunt partes humanę naturę, & ideo ad confutandum argumentum dico, quòd assumens ex eis primo homo quoniam primo assumpsit humanitatem tanquam assumptũ principale. ¶ Ad confirmationem concedo, quòd sicut verbum diuinum se habuit in instanti assumptionis ad totum, & ad partes, sic se habet modo, sed tunc & modo assumens est primò homo, quoniam primò assumptum totale est humanitas. (Ad argumēta Scoti. Ad primũ. Ad confir.)

Ad secũdũ ¶ Ad aliud argumentum respondetur, nos nunquam docere, quòd denominatio fiat a partibus, imo docemus apertè, quòd Christus denominatur homo à perfecta humanitate, quam principaliter assumpsit. ¶ Ad tertium respondetur, quòd D. Thom. non constituit tres vniones sicut imaginatur Scotus, sed vnam vnionem, quæ in ordine executionis progreditur prius ad partes, quàm ad totum. Sicut vna scriptura est quæ per actionem totam producitur, cum tamen prius terminetur actio ad dictionem quàm ad orationem, & prius ad literas, & syllabas quàm ad dictionem. ¶ Ad vltimum respondetur, quòd id quod est primo personabile, est primo assumptibile tanquam totum: & hoc modo se habet humanitas in mysterio Dominicæ incarnationis. Tandem dico, quod iam dixeram a principio, quòd hæc argumenta sunt indigna, quæ in scholis referantur. (Ad tertiũ. Ad vltimũ.)

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm humana natura sit assumpta mediante gratia.

42 (3.di.2.q.2. ar. 2.& di. 13.q.3.ar. 1.c. Et ver. q.29 ar. 2. Et opu. 3.c.222.)

AD sextum sic proceditur. Videtur quòd filius Dei assumpserit humanam naturam mediante gratia. Per gratiam enim vnimur Deo: Sed humana natura in Christo maximè fuit Deo vnita. Ergo illa vnio facta fuit per gratiam.

§ 2. Præterea. Sicut corpus viuit per animam, quæ est eius perfectio, ita anima per gratiam: Sed humana natura redditur congrua ad assumptionem per animam, vt dictum est: ergo & anima cõgrua redditur ad assumptionem per gratiam. Ergo filius Dei assumpsit animam mediante gratia.

§ 3. Præterea. August. in 15. de Trinit.* dicit, quòd Verbum incarnatum est sicut verbum nostrum in voce. Sed verbum nostrum vnitur voci (Li. 15. c. 11. tom. 3.) mediante spiritu. Ergo verbũ Dei vnitur carni mediante Spiritu sancto, & ita mediãte gratia, quę Spiritui sancto attribuitur: scđm illud primæ ad Cor. 12. Diuisiones gratiarũ sunt, idem aũt Spiritus.

Sed contra est, quòd gratia est quoddã accidens animæ, vt in secunda parte habitũ est.* Vnio autem Verbi ad humanam naturam est facta secundum subsistentiam, & non secundum accidens, vt ex supradictis patet.† Ergo natura humana non est assumpta mediante gratia. (1.2. q.110. ar.2.) (Q.2. art.6.)

Respondeo dicendum, quòd in Christo ponitur gratia vnionis, & gratia habitualis. Gratia ergo non potest intelligi, vt medium in assumptione humanæ naturæ, siue loquamur de gratia vnionis, siue de gratia habituali. Gratia enim vnionis est ipsum esse personale, quod gratis diuinitus datur humanæ naturæ in persona Verbi: quod quidem est terminus assumptionis. Gratia autem habitualis pertinens ad spiritualem sanctitatem illius hominis, est effectus quidam consequens vnionem: secundum illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius quasi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis. Per quod datur intelligi, quòd ex hoc ipso, quòd ille homo est Vnigenitus à Patre, quod habet per vnionem, habet plenitudinem gratiæ, & veritatis. Si vero intelligatur gratia, voluntas Dei aliquid gratis faciens vel donans, sic vnio facta est per gratiam, non sicut per medium, sed sicut per causam efficientem.

Ad primum ergo dicendum, quòd vnio nostra ad Deum est per operationem, in quantum scilicet eum cognoscimus, & amamus, & ideo talis vnio est per gratiam habitualem, in quantum operatio perfecta procedit ab habitu. Sed vnio naturæ humanæ ad Verbum Dei, est secundum esse personale: quod non dependet ab aliquo habitu, sed immediatè ab ipsa natura.

Ad secundum dicendum, quòd anima est perfectio substantialis corporis, gratia vero est perfectio animæ accidentalis. Et ideo gratia non potest ordinare animam ad vnionem personalem (quæ non est accidentalis) sicut anima & corpus.

Ad tertium dicẽdum, quòd verbum nostrum vnitur voci mediante spiritu: non quidem sicut medio formali, sed sicut per medium mouens. Nam ex verbo concepto interiùs procedit spiritus, ex quo formatur vox. Et similiter ex verbo æterno procedit Spiritus sanctus, qui formauit Corpus Christi, vt infrà patebit.* Non autem ex hoc sequitur, quòd gratia Spiritus sancti sit formale medium in vnione prædicta. (Q.32 ar.1.)

SVMMA TEXTVS.

PRima conclusio. Gratia siue vnionis, siue habitualis non potest intelligi vt medium in assumptione humanæ naturæ. Probatur, nam gratia est quoddam accidens animæ, vnio autem verbi ad humanam naturã est facta secundum subsistentiam, & non secundũ accidens, ergo natura humana non est assumpta mediante gratia. Deinde probatur. Gratia vnionis est ipsum esse personale, quod gratis diuinitus datur humanę naturę in persona (Prima cõclusio.)

sona verbi, quod quidem est terminus assumptionis. Gratia vero habitualis est effectus quidam consequens vnionem, ergo nulla istarum gratiarum potest intelligi, vt me-
2. Conclu. dium in assumptione humanæ naturę. ¶ Secunda conclusio, si accipiatur gratia pro gratuita Dei voluntate, vnio hæc facta est per gratiam non sicut per medium, sed sicut per causam efficientem.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo est dubium, vtrùm sit aliquod mediũ inter humanitatem & verbum in hac admirabili assumptione? & cum sit certum & exploratum, quòd non mediat aliqua substantia, reliquum est vt sit accidens si interstat aliquod medium, & cum non possit esse aliquod accidens nisi gratia, meritò inquit D. Thom. specialiter de gratia, Vtrùm Christus assumpserit humanam naturam mediante gratia. Hanc quæstionem propositam sic explicat D. Thom. vt dicat, quòd gratia in proposito accipi potest tripliciter. Vno modo pro gratuita Dei voluntate. Secundò, pro gratia vnionis. Tertiò, pro gratia habituali. Et hoc supposito principio docet in primis D. Thom. quòd gratia vnionis non potest esse medium in assumptione humanæ naturæ. Nam gratia vnionis nihil aliud est, quam esse verbi personale, quod gratis & diuinitus conceditur humanæ naturæ, & quod est terminus vnionis, & sic non potest esse medium, gratia vero habitualis consequitur ipsam vnionem se-
Ioan. 1. cundum illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a patre plenum gratiæ & veritatis. Illa enim gratia data est ratione vnionis, vel assumptionis, & non econtra. Voluntas autem Dei gratuita, est causa efficiens & non medium huius admirabilis vnionis, & sic nullo modo gratia potest esse medium vnionis, vel assumptionis. Sed dato, quòd gratia non sit medium, ad hunc modum expositum, potest esse medium, id est, dispositio. Forma enim immediatè vnitur materiæ, tamen hoc fit medijs dispositionibus, quæ consequuntur ipsam formam in genere causæ efficientis, & formalis, antecedunt vero in genere causæ materialis, & dispositiuæ. Dubitatur ergo vtrùm hoc modo humana natura sit assumpta mediante gratia. De qua dubitatione sunt variæ Theologorum sententiæ, de quibus censebimus quæstione sequenti articulo vltimo, vbi hæc quæstio habet propriam sedem. Veruntamen dubium difficile satis in præsentiarum examinandum est, vtrum in Christo vnio illa admirabilis duarum naturarum, per quam humana natura in id dignitatis euecta est, vt filius Dei sit verus homo, ponat in ipsa humanitate Christi vllum aliud creatum donum præter gratiam creatam, seu habitualem charitatem, cæterasque creatas dotes in
Primum. pura creatura reperibiles? Et videtur pars affirmatiua vera. Nam non videtur humana natura in Christo posse a persona verbi esse sustentata, si non aliter se habet as-
Cõfirmat. sumpta, quam non assumpta. Hoc idem confirmatur. Nam non videtur esse sublimioris & altioris gradus, & dignitatis quàm foret ipsa, si cum omnibus eiusdem donis, seu creatis dotibus sibi esset derelicta, seu a verbo
Secũdum. Dei deposita. ¶ Præterea, si natura humana ex eo, quòd assumpta est, non obtinuit aliquod creatum donum prę-ter ea, quę sunt commemorata, consequens est, quòd si separaretur, & deponeretur à verbo, nihil pręter solam relationem vnionis amitteret. Rursus sequitur, quòd natura illa humana a verbo separata cum gratia & cęteris charismatibus, quę modo habet, posset satisfacere de toto rigore iustitię pro vniuersis peccatis generis humani: siquidē Christo vnita nihil aliud habere ponitur, quàm si esset à verbo separata dempta vnionis relatione. ¶ Ad
Tertium. hęc si vnio illa duarum naturarum in Christo in vnitate personę diuinę nihil aliud exigit pręter solam relationē in natura assumpta, quod non posset in eadem inueniri etiam si assumpta non esset, consequens esse videtur, ꝙ per vnionem createę charitatis, aut per fruitionem diuinæ visionis melior sit humanitati Christi, quàm per vnionem realem verbi incarnati: siquidem hæc vnio nihil ponit in humanitate nisi solam vnionis relationem.
Vltimum. ¶ Postremò, sic argumentor, aut hæc admiranda vnio ponit aliquid creatum in humanitate assumpta; aut nihil ponit præter hoc quòd sit vnita verbo diuino. Si primum conceditur, habeo intentum, si secundum sequitur quòd humanitas Christi ex sacramento Dominicæ incarnationis nihil habeat præter relationem vnionis. Ad hoc dubium exponendum, dico primò, non oportere in præsen-
Solutio dubij. tiarum de sacratissimo Incarnationis mysterio curiosius perscrutari; sed satis esse ad sobrietatem sapere. Tam grãde enim, tam altum & sublime, tamque super omnem naturam existit, vt sit ab humano genere impenetrabile. Secundò dico, sufficere in hac parte credere Spiritum sanctum mirabili quodam & ineffabili modo inhabitasse & possedisse humanam naturam in Christo ab initio conceptionis, & id quidem inhabitatione & possessione longè altiori, longeque diuersa à possessione ac inhabitatione illa, qua inhabitat, & possidet cęterorum hominum Sanctorum corda. Sic enim tota diuinitatis plenitudo naturam humanam non in propria personalitate creauit, sed tanquam instrumentum verbo vnigenito in vnitatem personæ vniuit mirabili quadam & ab humano ingenio incomprehensibili vnione, qua factum est, vt Deus inciperet esse homo, quoniam non alia persona, quàm Deus esset, qui nos sua morte redimeret. Quamuis enim aliud a filio Dei, vtpote forma serui in cruce pateretur, non tamen patiebatur in Cruce alia persona, quàm filius Dei verus Deus & homo. Tertiò dico, natura humana si admittatur per Dei omnipotentiam, quòd sit deposita a verbo Dei, suæque naturæ relicta, subsistens in personalitate propria cum eisdem creatis dotibus non potuisset satisfacere de rigore iustitiæ pro delictis generis humani, non esset reconciliator, neque satisfactor, neque caput Ecclesiæ sicuti modo est. Potuisset quidem purus homo sub illa natura humana sic deposita pro humano genere orare Deum, impetrare, sacrificium offerre, se se morti exponere, sed huiusmodi officia in persona illa non fuisset emptio, satisfactio, seu pro humano genere condigni pretij exolutio. Iam enim demonstrauimus in superioribus neminem posse pro peccato humani generis satisfacere de toto rigore iustitiæ, nisi persona quæ se offert Deo sit aliquid magis pretiosum, quàm sit tota vniuersitas rerum sub Deo existentium, nihil autem potest esse sic magis pretiosum, quàm verbum Dei factum caro, quod est Iesus Christus forma serui indutus, qui propterea vocatus est Emmanuel, id est, nobiscum Deus. Quartò dico, naturæ humanæ sic existere in persona verbi est sibi melius ac dignius esse, quàm existere per se in personalitate propria, potestque sic coniuncta in opera Deo propria, in quæ non posset separata. Quemadmodum linguæ hominis melius est non in se, sed in corpore existere tanquam instrumentum coniunctum personæ, quæ potest per illam benedicere, orare, Deum laudare, gratias agere, in quæ opera non posset per se subsistens separata. Quemadmodum instrumentum si quam dignitatem, vim, & efficaciam habet, illam habet a persona, quæ per instrumentum ipsum operans est operationis causa, ita natura humana in Christo suam habet dignitatem & efficaciam à persona verbi, quæ per eandem humanam naturam sibi hypostaticè vnitam potest facere opera quædam soli Deo propria, videlicet, satisfaciendo, redimendo, pretiumque condignum exsolnendo pro delictis generis humani. Adest etiam aliud simile. Quemadmodum mens intellectiua in homine per linguam loquitur, per linguam Deum laudat, illique gratias agit, quæ sic sunt ipsius linguæ opera, vt tamen non sint alterius personæ opera quàm hominis, qui per mentem suam operans corporali lingua vtitur tanquam instrumento, ita diuina natura in Christo per humanam naturam genus humanum redimit, & saluat, quæ sic sunt ipsius humanæ naturæ opera ut tamen non sint alterius personæ opera, quàm filij Dei. Vtitur quidem filius Dei cuiuslibet alterius hominis voluntate, vt instrumento, sed non tanquam instrumento sibi in vnitate personæ vnito, proinde opus al-

terius voluntatis est quidem opus filij Dei, sed non est opus solius personæ, quæ Deus est. Quintò dico, per nullum creatum gratiæ donum fieri potuit vt homo esset verus Deus, & Deus homo: siquidem humanam naturam superexaltari & sublimari vt sit vnita verbo diuino in vnitatem personæ longè superexcellit omnem creaturæ modum, & omnis creatæ gratiæ donum. Totus mundus est plenus diuinitate, quę in omni creatura per essentiam, pręsentiam, & virtutem existit, & super hæc habitat in sanctis per gratiam & charitatem eleuantem illos supra omnem naturam, vt sint tanquam filij Dei consortes diuinæ naturę, verum quamlibet fuerint per amorem rapti & eleuati, fruitioneque gloriæ inebriati, non sic eleuantur vnquam, vt in persona diuina personaliter vniantur, habeatque homo idem esse personale verbi diuini. Proinde etiam si eadem humana natura habeat omnium virtutum & charismatum dona creata, vniuersa hęc non sufficiunt eleuare illam supra personalitatem propriam in personam filij Dei. Et huius vnionis causa effectiua est gratia non vlla creata sed increata, atque immensa, hoc est, gratuita Dei bonitas faciens personam filij sui esse personam seu hypostasim humanę naturę, non aliquid operando in filio, qui Deus intransmutabilis est, sed eleuando & magnificando, & exaltando humanam naturam, vt non subsistat in propria personalitate creata, sed in persona increata, ęterna, quę Deus est. Ex quo non accepit aliquod donum creatum, nec solam relationem, sed esse diuinum.

Q V AE S T I O VII.

De gratia Christi, prout quidam singularis est homo, in tredecim articulos diuisa.

Deinde considerandum est de coassumptis à filio Dei in humana natura. Et primò de his, quæ pertinent ad perfectionem. Secundò de his, quæ pertinent ad defectum.

¶ Circa primũ consideranda sunt tria: Primò, de gratia Christi: secundò, de scientia eius: tertiò, de potentia ipsius.

De gratia autem Christi cõsiderandum est dupliciter. Primo quidem de gratia eius, secundum quòd est quidam singularis homo. Secundò, de gratia eius, secundum quod est caput Ecclesiæ, nam de gratia vnionis iam dictum est *. (In quęst. 2.)

Circa primum quæruntur tredecim.

¶ Primò, vtrum in anima Christi fuerit aliqua gratia habitualis.

¶ Secundò, vtrum in Christo fuerint virtutes.

¶ Tertiò, vtrum in eo fuerit fides,

¶ Quartò, vtrum fuerit in eo spes.

¶ Quintò, vtrum in Christo fuerint dona.

¶ Sextò, vtrum in Christo fuerit timoris donum.

¶ Septimò, vtrum in Christo fuerint gratię gratis datæ.

¶ Octauò, vtrum in Christo fuerit prophetia.

¶ Nonò, vtrum in eo fuerit plenitudo gratiæ.

¶ Decimò, vtrum talis plenitudo sit propria Christi.

¶ Vndecimò, vtrum Christi gratia sit infinita.

¶ Duodecimò, vtrum potuerit augeri.

¶ Decimotertiò, qualiter hæc gratia se habeat ad vnionem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm in anima Christi fuerit aliqua gratia habitualis.

4

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd in anima assumpta à Verbo non fuerit gratia habitualis. Gratia enim est quædam participatio diuinitatis in creatura rationali: secundum illud 2. Pet. primo, per quem maxima & pretiosa promissa nobis donauit, vt diuinę simus consortes naturę. Christus autem est Deus, non participatiuè, sed secundum veritatem. Ergo in eo non fuit gratia habitualis. (3. di. 13. q. 1. arti. 1. Et veri. q. 27. ar. 1. Et op. 3. ca. 221. Et Ioan. 3. li. 6. co. 2.)

¶ 2. Prætereà, Gratia ad hoc est necessaria homini, vt per eam bene operetur (secundum illud 1. Cori. 15. Abundantius omnibus laboraui, non ego autem, sed gratia Dei mecum) & etiam ad hoc quòd homo consequatur vitam ęternam: secũdum illud Rom. 6. Gratia Dei vita ęterna: Sed Christo ex hoc solo quòd erat naturalis filius Dei, debebatur hęreditas vitę ęternę, ex hoc etiã quòd erat Verbum, per quod facta sunt omnia, aderat ei facultas omnia bene operandi. Non ergo secundum humanam naturam indigebat alia gratia nisi vnione ad Verbum.

¶ 3. Prętereà, illud, quod operatur per modum instrumenti, nõ indiget habitu ad proprias operationes, quia habitus fundatur in principali agente. Humana autem natura in Christo fuit sicut instrumentum diuinitatis: vt dicit Damasc.* in 3. lib. Ergo non debuit in Christo esse aliqua gratia habitualis. (Li. 3. orth. fid. c. 15. à medio.)

Sed contra est, quod dicitur Isa. 11. Requiescet super eum spiritus Domini. Qui quidem in homine esse dicitur per gratiam habitualem, vt in Prima parte dictum est †. Ergo in Christo fuit gratia habitualis. (P. p. q. 43. art. 6.)

Respondeo dicendum, quòd necesse est ponere in Christo gratiã habitualem, propter tria. Primò quidem propter vnionem animæ illius ad Verbum Dei: Quanto enim aliquod receptiuum est propinquius causæ influenti, tanto magis participat de influentia ipsius. Influxus autem gratiæ est à Deo: secundum illud Psal. 83. Gratiam & gloriam dabit Dominus. Et ideò maximè fuit cõueniens, vt anima illa reciperet influxum diuinæ gratiæ. Secundò, propter nobilitatem illius animę, cuius operationes oportebat propinquissimè attingere ad Deum per cognitionem & amorem: ad quod necesse est eleuari humanam naturam per gratiam. Tertiò, propter habitudinem ipsius Christi ad genus humanum. Christus enim, inquantum homo, est mediator Dei & hominum, vt dicitur 1. ad Tim. 2. & ideo oportebat, quòd haberet gratiam ẽt in alios redundãtẽ,

secundum illud Ioan. primo, De plenitudine eius omnes accepimus, & gratiam pro gratia.

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus est verus Deus secundum personam & naturam diuinam: sed quia cum vnitate personæ remanet distinctio naturarum (vt ex supradictis patet †) anima Christi non est per suam essentiam diuina: vnde oportet quòd fiat diuina per participationem, quæ est secundum gratiam.

Q. 2. art. 1. & 2.

Ad secundum dicendum, quòd Christo, inquantum est naturalis filius Dei, debetur hæreditas æterna, quæ est ipsa beatitudo increata, per increatum actum cognitionis & amoris Dei, eũdem scilicet, quo Pater cognoscit & amat seipsum, cuius actus anima capax non erat propter differentiã naturę. Vnde oportebat, quòd attingeret ad Deum per actum fruitionis creatum: qui quidem esse non potest nisi per gratiam. Similiter etiam, inquantum est verbum Dei, habuit facultatem omnia bene operandi operatione diuina: sed quia præter operationem diuinam oportet poni in eo operationem humanam (vt infra patebit *) oportuit in eo esse habitualem gratiam, per quam huiusmodi operatio in eo esset perfecta.

q. 19. ar. 1.

Ad tertium dicendum, quòd humanitas Christi est instrumentum diuinitatis, non quidem sicut instrumentum inanimatum, quod nullo modo agit, sed solum agitur, sed tanquam instrumentum animatum anima rationali, quod ita agitur, quod etiam agit. Et ideo ad conueniẽtiam actionis oportuit eum habere gratiam habitualem.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio

Conclusio est, necesse est ponere in Christo gratiam habitualem. Primò, quia anima eius maximè propinqua est principio gratiæ, sed quanto aliquod receptiuum est propinquius causæ influenti, tantò magis participat de influentia ipsius. Secundò, anima illa nobilissimas habet operationes videndi, & amãdi Deum, ad quod necesse est eleuari naturam rationalem per gratiam. Tertiò, mediator Dei, & hominum est Christus in quantum homo, & ideo oportebat, quòd haberet gratiam, quæ etiã in alios redundaret, de cuius plenitudine accepimus omnes, oportebatque animam eius per actũ fruitionis creatum qui est per gratiam, attingere ad Deum, quanuis ve filius naturalis est, debeatur ei hæreditas æterna per actũ increatum cognitionis, & amoris Dei. Hæc etiam conclusio probatur ex illo Esaiæ 11. Requiescet super eũm Spiritus Domini, &c.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Quid sit gratia.

Vtrum gratia habitualis in Chro fuerit ociosa? Primũ argumentũ.

Quid sit gratia habitualis, & quomodo diuidatur, disputãt copiosè doctores in 2. d. 26. Sed copiosius D. Th. 1. 2. q. 110. Certè gratia habitualis est qualitas animæ inhærens, per quam homo gratificatur interius, & efficitur consors diuinæ naturæ, qua definitione ad hunc modum statuta arguitur ad probandum quòd gratia habitualis in Christo sit ociosa. Nam sine gratia habituali ille homo esset Deo gratus, & verè affirmaretur de illo. Hic est filius meus dilectus, & eius opera studiosa essent infinitè meritoria, quia procederent a supposito infinitè grato Deo, ergo non indiguit gratia habituali. Præterea, hic homo Christus non est plus gratus cum gratia, quam sine illa, ergo ociosè ponitur in illo. Probatur antecedens, nam semper est gratus infinitè Deo.

Secũdum.

¶ Tertiò, iste homo est infinitè gratus Deo, ergo non est opus gratia creata. Probatur consequẽtia. Nam gratia creata non potest efficere hominem infinite gratũ Deo. — Tertium.

¶ Ad hæc, si Petrus est gratus, vndecunque sit gratus, anima eius est grata, ergo si verbum incarnatum est gratum Deo, etiam eius humanitas. — Quartum.

¶ Confirm. Nam si verbi humanitas esset grata, verbum vtique esset gratum, ergo econtra si verbum est gratum, etiam eius humanitas erit grata, ergo non est opus gratia creata. — Cõfirmat.

¶ Item, gratia quæ est qualitas animæ inhærens non habet ea se facere hominem gratum, & Deo acceptum, ergo potest Deus facere hominem gratum per albedinem, ergo multò magis per diuinitatem vnitam hypostaticè. Probatur antecedens. Nam si esset effectus formalis gratiæ habitualis facere hominem gratũ Deo, sequitur quod Deus de potentia sua absoluta non possit facere hominem gratum sine gratia habituali, sicut non potest facere album sine albedine, quod ab omnibus Theologis improbatur. — Quintum.

¶ Vltimò, fideles tantum tenemur credere, & confiteri, quòd Christus est patri æterno gratus, sed potest esse Deo gratus sine habitu gratiæ superaddito animæ, per vnionem hypostaticam, & per acceptationem diuinam. Certè ciuis est gratus regi nõ per aliquem habitum superadditum animæ, sed per fauorem regis. Et multi Theologi tenent, quòd gratia & virtutes nõ sunt habitus infusi. — Vltimum.

¶ De hac quæstione, de qua tractant Theologi. 3. d. 13. sunt variæ sententiæ. Aliqui dicunt q in anima Christi non fuit necessaria gratia habitualis, & creata, quam sententiam commemorat Palud. in d. citata q. 2. Alii dicunt gratiam habitualem sic fuisse necessariam in Christo, vt etiam de potentia Dei absoluta non potuerit mereri, nec habere operationes supernaturales sine tali gratia. Alii vero media via dicunt, quòd in Christo fuit necessaria gratia habitualis de lege ordinaria, & suaui Dei dispositione, at de potentia Dei absoluta optimè potuit mereri, & habere operationes supernaturales sine gratia Dei habituali. — Palud.

Vt veritas elucidetur notandum, q de gratia possumus tripliciter loqui, vno modo, vt est quędã entitas, & re vera habitus quidã in anima inhærens. Alio modo possumus loqui de gratia secundũ suũ effectum formalem, qui est facere hominẽ Deo gratum, & acceptum. Tertio prout est quædam rectitudo, & sanitas animæ, & potẽtiarum eius. — De gratia tripliciter possumus loqui.

¶ Hoc posito sit prima conclusio. Certum est secundum fidem, q in anima Christi fuit gratia. Patet Esa. 11. Requiescet super eum spiritus Domini, qui quidẽ dicitur esse in homine per gratiã habitualem. Idem patet Luc. 2. Et gratia Dei erat in illo. Et Matth. 3. dicit Pater: Hic est filius meus. &c. Ioã. 1. Vidimus gloriã eius, gloriã quasi vnigeniti à Patre plenũ gratiæ, & veritatis. Et Ioan. 10. Quem Pater sanctificauit. Quę omnia testimonia intelliguntur de Christi humanitate. — 1. Cõclus. — Esa. 11. — Luc. 2. — Mat. 3. — Ioã. 1. & 10.

Secundo. Idem probatur ex testimoniis scripturæ, & cõciliorum in quibus planè dicitur, q homini iusto infundũtur gratia, charitas, & virtutes. Sed insigniter hoc diffinitur in concil. Triden. sess. 6. c. 7. & can. 11. vbi dicitur. Si quis dixerit hominem iustificari vel sola imputatione iustitiæ Christi, vel sola remissione peccatorum exclusa gratia, & charitate, quæ in cordibus hominum diffundatur, & inhæreat; vel dixerit gratiam esse tantum fauorẽ Dei, anathema sit. Vbi planè diffinitur, quòd gratia in Christo, & etiam in omnibus iustis est aliquid creatum animæ inhærens. Idem etiam probatur ex rationibus D. Tho. hic. — Cõc. Trid.

¶ Secunda conclusio. Certum est secũdum fidẽ in anima Christi fuisse gratiam formaliter secundum suum effectum formalem. Probatur, nam anima Christi fuit grata Deo. Item, anima Christi ab instanti suæ conceptionis fuit beata, vt est veritas, ergo ab instanti suæ cõceptionis fuit Deo grata. Tertiò probatur, nam anima Christi habuit operationes supernaturales charitatis, obediẽtiæ, religionis quæ maximè erant gratę Deo, ergo anima ipsa erat grata, & accepta Deo. Vltimò probatur ex testimoniis scripturę superiori conclusione adductis. — 2. Cõclus.

¶ Tertia conclusio. Secũdũ fidẽ gratia est aliquid creatum inhęrẽs animæ hominis grati, vel in ipso homine. Hæc cõclusio patet ex diffinitione conci. Triden. iam citata. Nam con- — 3. Cõclus.

cilium diffinit hominem non iustificari, nec gratificari coram Deo per iustitiam quæ est in Christo, nec per illã quæ est in Deo, sed iustitia, & gratia quæ diffunditur in-hæret cordibus iustorum.

4. Cõclus. ¶ Quarta conclusio. Non est de fide, quòd Christus Dominus habuit gratiam habitualem, nam non est de fide, quòd sint habitus infusi, sed est ingens temeritas, & ferè hæresis negare habitus infusos. Hæc conclusio probatur euidentius. 1.2.q.51.art.4.& q. 63. vbi agitur ex professo de habitibus infusis. Nunc statuatur pro certo.

Obiectio. Sed dices, si gratia est aliquid creatum hærens animę, quid potest esse nisi habitus? quia certũ est non esse actus, vt patet in paruulis qui iustificantur per baptisma sine aliquo actu.

Solutio. Respondetur, quod difficillimè explicatur, quomodo gratia non sit habitus, sed explicatur vtcunque hoc exemplo. Fides docet, quod peccatũ originale est trãsfusum à primo homine in omne genus humanũ, & inesse omnibus hominibus, & vnicuique esse propriũ, vt diffinit cõcil. Trid. sess. 5. can. 3. & 4. at hoc peccatum originale non est aliqua qualitas ab anima distincta, nec ponit aliquẽ habitũ, vel actũ in anima, cui inhæreat, sed tantũ inordinationẽ potẽtiarũ, & animã iniustam Deo. Eodẽ modo fides docet, quod gratia est aliquid creatũ animæ inhęrens, sed non docet fides, quòd sit aliqua qualitas habitualis distincta ab anima. Sed poterit quis dicere sine errore hæretico, quod est quędã rectificatio & sanitas, & pulchritudo animæ non distincta realiter ab ipsa anima, sed negare quòd sit habitus infusus est magna temeritas, vt diximus.

5. Cõclus. ¶ Conclusio quinta. De potẽtia Dei absoluta potuit nõ habere gratiã habitualẽ, & potuit nõ esse gratus Deo secundum humanitatẽ. Patet, nã stat quãtum est de se, quod humanitas Christi nõ sit accepta ad gloriã. Itẽ posset fieri vt verbũ assumeret naturã in puris naturalibus, id est, sine gratia, & sine peccato, & tũc nec esset grata, nec ingrata Deo. Certè mihi est euidens, quod potuit assumere naturã humanã, quæ nec esset habitura gloriã, nec vitã beatã, sed secundò legem ordinariam fuit maximè conueniens, vt Christus esset gratus Deo secundũ humanitatem, sicut est beatus secundum humanitatẽ.

6. Cõclus. ¶ Cõclusio sexta. De potẽtia Dei absoluta Christus nõ potuit esse ingratus, & inuisus Deo. Patet, de potẽtia Dei absoluta non potuit esse peccator, vt infra dicemus, ergo. Itẽ de potẽtia Dei absoluta non potest esse, quod non sit filius Dei, ergo nõ potest esse ingratus Deo.

Obiectio. ¶ Sed cõtra arguitur. Nã filius Dei potest assumere naturã humanã in peccato existentẽ, & in illo permanentẽ, ergo potest esse peccator, & sic Deo ingratus.

Solutio. ¶ Respondetur, quod continuò atque assumeret naturam in peccato existentẽ deleret illius peccatũ. Sed iã respondeamus ad argumenta in principio facta.

Ad argu. in principio. ¶ Ad 1.2. & 3. respondetur, quod Christus est verus Deus, & ratione diuinitatis est infinitè gratus patri æterno, sed quia cum vnitate personæ remanet distinctio naturarum vt est vera fides, & anima rationalis non est diuina per suã essentiã, ideo oportet, quod sit diuina per participationem, quę est secundum habitum gratiæ. Hãc solutionẽ dat hic D. Tho. ad 1. & 2.

Ad quartũ. ¶ Ad quartum respondetur, esse impossibile, quod Petrus sit acceptus ad vitã æternam, & eius humanitas non sit grata Deo, tũ quia humanitas est intima, & cõnaturalis Petro, tum quoniã est impossibile, quod Petrus videat Deũ, & non eius anima; at suppositũ diuinũ in Christo potest esse Deo gratũ, & non eius humanitas, & sic non quadrat exemplum.

Ad quintum. ¶ Ad quintum negatur antecedens, sentio enim quòd gratia, quæ est qualitas suapte natura facit hominem gratum Deo, alias non magis redderemur grati Deo per gratiam, quam per albedinem. Et ad argumentum in contrarium respondetur, quod

Effect° formalis duplex. est duplex effectus formę, vnus primarius, qui non potest à forma separari. Alter secundarius, qui potest separari. Exemplum est in quantitate, cuius effectus primarius est facere rem diuisibilem, & hic effectus non potest esse sine quantitate. Alter secundarius, quòd scilicet faciat partem extra partem, & hic potest separari à quantitate, vt dicunt Philosophi. Aliud exemplum est in materia prima. Deus namque, vt sentiunt viri docti, potest facere vt maneat sine forma, cum tamen existere sit effectus formæ formalis secundarius. Dicendum ergo est quòd gratia, quæ est qualitas, habet pro effectu primario facere hominem gratum, pulchrum intrinsecè sic qualificatum, & hic effectus non potest esse absque eo quòd gratia diffundatur in cordibus nostris, at effectus secundarius est facere hominem gratum, & acceptum Deo, & hic potest suppleri à Deo sine gratia, quæ sit qualitas animis nostris inhærens.

Ad vltimũ. ¶ Ad vltimum negatur minor loquendo de lege ordinaria, & secundum suauem Dei dispositionem. Et simile quod adducitur nihil valet, nam amor humanus non causat bonitatem in homine qui amatur, amor vero diuinus causat bonitatem, & pulchritudinem in amato.

Dubium Vtrũ filius Dei sine gratia habituali possit mereri. Est aliud dubium, vtrùm si filius Dei assumeret naturã in puris naturalibus, id est, sine peccato, & gratia possit mereri. Probatur quòd non.

Primũ argumentũ. Nam ad meritum requiritur ordo in finem supernaturalem, at in puris naturalibus non est talis ordo, ergo.

Secũdum. ¶ Secundò. Ad meritum requiritur participatio naturæ diuinæ, & hæc non potest haberi nisi per gratiam, vt dicit hic D. Thõ. sol. 1. & 2. ergo.

Tertium. ¶ Deinde, vt sit meritum de condigno necessarium est, quòd opus proportionetur fini supernaturali, qui est vita æterna, vt dicit sæpè D. Tho. 1.2.q.114.artic.2.& 3. at in puris naturalibus non est aliquod opus proportionatum fini supernaturali, qui excedit omnem naturam, ergo in tali statu non potest esse meritũ.

Quartum. ¶ Præterea, ad meritum vitæ æternæ est necessaria operatio supernaturalis, nã operatio ex facultate naturæ cõparata non potest attingere finem supernaturalem excedentem omnes vires naturæ, ergo in puris naturalibus non potest esse meritum.

Vltimum. ¶ Vltimò. Vnio hypostatica de se, & in sui ratione tãtum habet communicare esse diuinũ personale, & de se nõ includit ordinem ad beatitudinẽ creatam, & ad eius participationem, ergo vnio hypostatica de se non præbet vires ad merendum vitã æternã. Explicatur hoc. Nam si vnio hypostatica de se includit ordinem ad beatitudinem, sequitur quod Deus de potentia absoluta non possit assumere naturam humanam sine eo, quòd illam beatificaret, cuius contrarium supra diximus. Nam quæ sunt de natura rei Deus non potest immutare. Hęc omnia confirmantur autoritate D. Thom. hic in sol. 1. & 2. vbi dicit apertè esse necessarium, quod humanitas Christi vel eius anima eleuetur per gratiam habitualem, vt possit habere operationes supernaturales. Et de verit. q. 29. ar. 1. in corp. & ad 4. & ad 5. ad 4. dicit, quod præter gratiam vnionis est necessaria gratia habitualis in Christo ad meritum, à qua gratia habituali operationes Christi habent rationem meriti. Nec satis explicatur hæc doctrina dicendo, quòd loquitur D. Tho. de potentia Dei ordinaria, nam quantum colligitur in textu, D. Tho. loquitur de his, quæ simpliciter, & absolutè sunt necessaria ad rationem meriti, quæ verò sunt necessaria ad rationem, & essentiam rei Deus non potest mutare. Cõtrarium suadetur optimis argumentis.

Primum argumẽtũ. In opposi. ¶ Primò, vt opus sit meritorium coram Deo, sufficit, quòd sit opus studiosum, & suppositum à quo progreditur sit gratum Deo, at Christus sine gratia habituali esset Deo infinitè gratus, & efficeret opera moraliter bona, & studiosa, imò perficeret omne opus humanæ consentaneum rationi, ergo.

Secũdum. ¶ Secundò, gratia vnionis præstat in infinitum gratiæ habituali creatæ, vt supra demonstrauimus, at gratia habitualis est principium meriti, ergo multò magis poterit esse principium meriti gratia vnionis, saltem de potẽtia Dei absoluta.

Tertium. ¶ Tertiò, sequitur ex opposita sententia, si requiritur gratia habitualis ad meritum Christi, quod eius meritum & satisfactio non sit infinita de rigore iustitię, cuius contrarium supra diximus. Probatur sequela, nam iuxta oppositam sententiã meritũ Christi, & satisfactio fundatur in gratia creata, habituali, & finita, & non de rigore iustitiæ, siquidem dependet ex acceptatione diuina.

Quartum. ¶ Præterea, meritum fundatur in ordinatione diuina, vt sæpè dicit D. Tho. 1.2.q. vltim. at Deus de potentia sua absoluta, potuit ordinare, operationes Christi naturales ad beatitudinem supernaturalem, ergo in puris naturalibus potest esse meritum.

Vltimum. ¶ Vltimò arguitur. Deus de potentia sua absoluta potest facere, quòd homo habeat actum fidei, & charitatis sine habitu fidei, & charitatis, ex solo diuino auxilio, imò potest facere quòd homo videat

Deum ſine habitu luminis gloriæ ſupernaturalis per ſolum diuinum auxilium, ergò de potentia Dei abſoluta poteſt eſſe meritum ſine gratia habituali ex ſolo diuino auxilio eleuante naturam ad operationem ſupernaturalem.
1. Cóncluſ. ¶ Pro huius expoſitione ſit prima concluſio. Certú eſt, quòd de potentia Dei abſoluta non eſt neceſſaria gratia habitualis ad meritum in nobis, vel in Chriſto. Probatur hæc concluſio ex ſententia omnium Theologorú dicentium, quòd poſſumus iuſtificari, & mereri vitam æternam ſine habitibus infuſis de potentia Dei abſoluta. Idem probatur argumento vltimò iam facto pro parte affirmatiua quæſtionis.
2. Cóncluſ. ¶ Secunda concluſio. Probabile eſt, quòd purus homo etiam de potentia Dei abſoluta non poteſt mereri ſine auxilio ſupernaturali eleuante naturam ad operationes ſupernaturales. Hanc concluſioné eſſe veram probant argumenta, quæ pro parte negatiuá quæſtionis ſunt adducta. Vnde dicendum eſt, quòd poteſt quidem Deus operationes naturales ordinare ad vitam æternam conſequendam, ſed in eis non eſſet propriè meritum, nam in eis propriè non eſt dignitas ad vitam æternam, ſed haberent vim meriti ex acceptatione diuina extrinſeca, & ſimile, ſi Deus conferret beatitudinem propter conſanguinitatem vel pulchritudinem.
3. Cóncluſ. ¶ Tertia cóncluſio. Chriſtus Dominus licet nullam gratiam creatam ſuſcepiſſet mereretur coram Patre æterno, & eius opera eſſent infinitè meritoria, ſicut modo. Hanc ſententiam
M. Victor. Soto. docuit Pater Victoria, & Soto 3. de nat. & grat. ca. 6. & in 4. d. 19. q. 1. ar. 2. Et probatur primò. Opera Chriſti ſunt infiniti valoris perſonaliter, nam ſunt opera verbi incarnati, vt ſupra probatum eſt, ſed tunc eſſent opera huiuſmodi, ergò eſſent infinitè meritoria. Item, nam euidens cótradictio eſt, quòd Chriſtus filius Dei offerat aliquod opus Patri, & opus illud non ſit infinitè illi acceptum. Præterea, ſi Chriſtus offerret ieiunium Patri in ſatisfactionem omnium ſcelerum, ſine dubio ſatisfaceret de rigore iuſtitiæ, & opus eius eſſet infinitè meritoriú. Quod probatur, nam plus eſt quòd perſona diuina per vnum temporis momentum patiatur vel minimam pœnæ, quàm vniuerſa pœna omnibus ſceleribus debita. Ad hęc ieiunium amici Dei in gloriam Domini relatum, eſt meritorium vitæ æternæ de condigno, vt eſt veritas. At ieiunium filij Dei naturalis præſtat multis titulis in valore, & dignitate, ergò eſt plus meritorium. Vltimò. Opus hominis iuſti ideo eſt meritorium coram Deo, quia pro
D. Thom. cedit ex motione Spiritus ſancti, vt dicit D. Tho. 1. 2. q. vlt. ar. 2. & 3. at opus Chriſti procederet ex vnione verbi, ergò eſſet maximè meritorium. Quod confirmatur. nam ad meritum bonorum operum ideo eſt neceſſariú diuinum auxilium ſupernaturale, vt eleuet potentias, & operationes ad finem ſupernaturalem, ſed opera Chriſti ex vnione hypoſtatica, quia erant opera verbi incarnati erant infinitæ dignitatis, ergò erant maximè meritoriæ, Et ex hoc confutantur argumenta pro parte negatiua quæſtionis.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm in Chriſto fuerint virtutes.

44 Infra ar. 3. ad 1. & 2. Et quæſ. 15. ar. 2. c. Et 3. diſ. 13. q. 1. ar. 1. c.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd in Chriſto non fuerint virtutes. Chriſtus enim habuit abundantiam gratiæ; Sed gratia ſufficit ad omnia rectè agendum, ſecundum illud ſecundæ ad Corin. 12. Sufficit tibi gratia mea. Ergo in Chriſto non fuerunt virtutes.

li. 7. eth. in prin. to. 5. ¶ 2. Præterea, Secundú Philoſophum 7. Ethi. virtus diuiditur contra quendam heroicum ſiue diuinum habitum, qui attribuitur hominibus diuinis. Hic autem maximè conuenit Chriſto. Ergo Chriſtus non habuit virtutes, ſed aliquid altius virtute.

¶ 3. Præterea, Sicut in ſecunda parte dictum eſt, * virtutes omnes ſimul habentur: Sed Chri- 1. 2. q. 65 art. 1. & 3.
ſto non fuit conueniens habere omnes virtutes, ſicut patet de liberalitate & magnificentia: quæ habent actum ſuum circa diuitias, quas Chriſtus cótempſit, ſecundum illud Matth. 8. Filius hominis non habet vbi caput ſuum reclinet. Temperantia etiam & continentia ſunt circa concupiſcentias prauas, quæ in Chriſto non fuerunt. Ergo Chriſtus non habuit virtutes.

Sed contra eſt, quòd ſuper illud Pſalm. 1. Sed glo. ordi.
in lege Domini voluntas eius, dicit gloſ. Hic oſtẽ ibi ex Caſ-
ditur Chriſtus plenus omni bono: Sed bona qua- ſiodoro.
litas mentis eſt virtus. Ergo Chriſtus fuit plenus omni virtute.

Reſpondeo dicendum, quòd ſicut in Secunda parte dictum eſt, * ſicut gratia reſpicit eſſentiam p. 2. q. 110. ar. 2. & 3.
animæ, ita virtus reſpicit potentiam eius. Vnde oportet quòd ſicut potentiæ animæ deriuantur ab eius eſſentia; ita virtutes ſint quædam deriuationes gratiæ. Quantò autem aliquod principium eſt perfectius, tantò magis imprimit ſuos effectus. Vnde cùm gratia Chriſti fuerit perfectiſſima, conſequens eſt quòd ex ipſa proceſſerint virtutes ad perficiendum ſingulas potentias animæ, quantum ad omnes animæ actus. Et ita Chriſtus habuit omnes virtutes.

Ad primum ergo dicendum, quòd gratia ſufficit homini, quantum ad omnia, quibus ordinatur ad beatitudinem: Horum tamen quædam perficit gratia immediatè per ſeipſam, ſicut gratum facere Deo, & alia huiuſmodi: quædam autẽ mediantibus virtutibus, quę ex gratia procedunt.

Ad ſecundum dicendum, quòd habitus ille heroicus vel diuinus: non differt à virtute communiter dicta, niſi ſecundum perfectiorem modum: in quantum ſcilicet aliquis eſt diſpoſitus ad bonú quodam altiori modo, quam communiter omnibus competat. Vnde per hoc non oſtenditur, quòd Chriſtus nó habuerit virtutes, ſed quòd habuerit eas perfectiſſimè vltra communem modum. Sicut etiam Plotinus poſuit quędam ſublimem modum virtutum, quas eſſe dixit animi purgati.

Ad tertium dicendum, quòd liberalitas & magnificentia commendantur circa diuitias, in quantum aliquis non tantùm appretiatur diuitias, quòd velit eas retinere, prætermittendo id quod fieri oportet. Illę autem minimè diuitias appretiatur, qui penitus eas contemnit, & abijcit propter perfectionis amorem. Et ideo in hoc ipſo, quòd Chriſtus omnes diuitias contempſit, oſtendit in ſe ſummum gradum liberalitatis & magnificentiæ. Licet etiam liberalitatis actum exercuerit, ſecundum quod ſibi conueniens erat, faciendo pauperibus erogari quæ ſibi dabantur. Vnde cùm Dominus Iudæ dixit, Ioánis 13. Quod facis, fac citiùs, diſcipuli intellexerunt Dominum mandaſſe, quòd ege-

uis

nis aliquid daret. Concupiscentias autem prauas Christus omnino non habuit, sicut infra patebit. nec propter hoc tamen excluditur quin habuerit temperantiam, quæ tantò perfectior est in homine, quantò magis prauis concupiscentijs caret. Vnde secundum Philosophum, 7. Ethi, temperatus in hoc differt à continente, quòd temperatus non habet prauas concupiscentias, quas continens patitur. Vnde sic accipiendo continentiam, sicut Philosophus accipit; ex hoc ipso, quòd Christus habuit omnem virtutem, non habuit continentiã, quæ non est virtus, sed aliquid minus virtute.

q.15. ar. 1. & 2.

li. 7. ethic. cap. 9 non remotè à fin. 5.

SVMMA TEXTVS.

Cõclusio.

CONclusio est affirmatiua probaturque ex gloss. super illud Psal. 1. Sed in lege Domini fuit voluntas eius. Idem patet, quia gratia Christi fuit perfectissima ex qua procedebant virtutes ad perficiendum singulas potẽtias animæ quantum ad omnes actus eius. Nam quantò aliquod principium est perfectius, tãtò magis imprimit suos effectus. Et certè sicut gratia est in essentia animæ, ita virtutes in potentijs.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Vtrum in Christo fuerint virtutes.

Primũ argumentũ.

Secũdum.

Tertium.

Vltimum.

Palud.

An fuerit in Christo virtutes acquisitæ.

Prim. arg.

Secũdum.

Vltimum.

Expositio.

VIdetur certè in primis quòd in Christo non fuerint vllæ virtutes. Nam quicquid potest Deus facere cũ causa secunda, potest facere se solo, sed Christus Dominus habuit vnitam sibi diuinitatem, per quã poterat omnia perfectissimè operari, ergò non est opus superaddere virtutes, quibus rectè, & studiose operaretur. ¶ Deindè, Deus est sapientia, bonitas, & ipsa virtus, & certè si diuinitas esset albedo, per solam vnionem cum corpore faceret album, ergò cum Christus habeat diuinitatem sibi vnitam hypostaticè, quæ bonitas, & virtus est, non fuit opus alias virtutes superinfundere. ¶ Prætereà, Aliqui homines ex sola complexione naturali melius inclinantur ad opera virtutum, quàm alij per virtutes, sed Christus Dominus fuit optimæ complexionis, ergò non indiguit virtutibus. ¶ Vltimò. Hoc pertinet ad dignitatem Christi, & in eo non est euidens impossibilitas, ergò ita asserendum est. Certè Palude in 3. distinctione 13. quæstione. 2. refert opinionem quorundam asserentium, quòd in Christo non fuere virtutes creatæ. Et certè, quòd in eo non fuerint virtutes acquisitæ his argumentis suadetur. ¶ Tum, quia Christus non habuit passiones immoderatas, & immodicas, quas virtutes moderarentur, & compescerent. ¶ Tùm deindè, quia etsi Christus has virtutes non haberet, non poterat peccare, neque agere perperam moraliter, ot e deflecti à rationis regula, quorsum ergò in eo ponuntur virtutes? Deus enim, & natura nihil faciunt frustra. ¶ Tùm vltimò, quia ex actibus virtutum infusarum non generantur virtutes acquisitæ, vt exploratum est ab omnibus Theologis, sed omnes actus Christi fuerunt virtutum infusarum, vt potè exerciti propter nostram salutem, & propter finem supernaturalem, ergò non habuit virtutes acquisitas. Vt istæ dubitationes exponantur, in primis dicendum est, Deum de potẽtia Dei absoluta efficere posse vt quis ita bene, & melius quidem operetur studiose, & rectè sine habitibus virtutum, atque cum illis. Patet ex illo axiomate communi. Quicquid Deus potest facere cum causa secunda efficiente, potest facere se solo, habitus autem virtutum sunt causæ efficientes, & veluti quædam instrumenta ad opera virtutum efficienda, ergò absque illis potest Deus efficere vt homo opera virtutum præstãtissimè præstet. Hoc ipsum confirmatur. Nam virtus effectiuè se habet producendo moderando, intendendo actum virtutis, ergò hanc efficientiam Deus potest supplere, sicuti potest supplere efficientiam caloris. Ad hæc, virtus non ponitur ad substãtiam operationis producẽdam, sed ad modum, vt promptè, facilè, & cũ delectatione operemur, hoc Deus omni dubio procul supplere potest. Pro cuius euidentiore declaratione sciendum est, quòd sicut Deus non potest supplere denominationem caloris, non enim potest facere calidum sine calore, potest tamen efficientiam caloris supplere, vnde sine calore calefacere poterit: sic sanè potest efficientiam habituum supplere, denominare autem animam studiosam non potest. Sed dicet Theologus, ergò talis homo studiosus non esset, si quidem talis a sola virtute denominatur, quam denominationem, si vera sunt, quæ diximus, Deus supplere non potest. Magnum certè argumentum, sed quod solutionem habet. Nam quòd homo sit studiosus, non est denominatio formalis adæquata, quam faciat virtutis habitus. Nam si quis promptè, & delectabiliter operetur opera virtutis, studiosus vocabitur per solos virtutum actus. Denominatio autem formalis, quam facit habitus in anima, quamque Deus supplere non potest, est facere hominem studiosum habitualiter per qualitatem inhærentem. Secundo dico, quòd Deus secundum legem ordinariam, & communem cursum nunquam facit hominem studiosum sine virtutibus superadditis. Deus enim suauiter disponit omnia, & sicut dedit agentibus naturalibus instrumenta ad operandum, sic & agentibus liberis, & in Christo non sunt ponenda miracula sine necessitate. Et ideo dico tertio, quòd in Christo fuit plenitudo virtutum, & quidem in gradu heroico, & perfectissimo. Hanc sententiam esse veram probat sufficienter Diuus Thomas in articulo. Sed sciendum est, quòd licet probationes Diui Thomæ potissimè procedant de virtutibus infusis, quæ simul infunduntur cum gratia, & sunt veluti potentiæ gratiæ ad operationes supernaturales, nihilominus tamẽ conclusio Diui Thomæ est intelligenda de omnibus virtutibus, tam infusis, quam acquisitis. Oportet enim Theologus constituat omnes potentias animæ Christi fuisse perfectas non solum in ordine ad finem supernaturalem, & ad regulam diuinam, sed etiam in ordine ad finẽ naturalem, & ad regulam rationis humanæ, imò certissimè asserendum est, quòd ab instanti suæ conceptionis habuit istas virtutes acquisitas, infusas per accidens, vt esset perfectus in vtroque statu gratiæ, & naturæ. Sicut dicimus, quòd primo parenti à principio conditionis suæ fuerunt infusæ istæ virtutes per accidens, quas alioqui poterat suis operibus comparare. Sed dicet Theologus, si hæc vera sunt, consequens est, quod actus virtutum, quos exercebat Christus non generabant, nec producebant virtutes, siquidem iam à principio eas habebat. Respondetur quòd per actus virtutum in Christo augebantur virtutes præexistentes, non producebantur de nouo. Quod si dicas, quid est in causa, quòd Christus Dominus virtutes morales non acquisierit suo marte, & propriis actibus, sicut acquisiuit scientias humanitus acquisitas virtute intellectus agentis? Ad satisfaciendum huic percunctationi quidam Theologi dicunt, quòd Christus Dominus ab instanti suæ conceptionis acquisiuit virtutes morales per proprium actum. Etenim in primo instanti vsus rationis habuit actum perfectissimum virtutis, & meritorium quo sibi comparauit omnium virtutum plenitudinem. Verum hæc sententia sustineri non potest, tum quoniam virtutes humanæ acquisitæ regulantur per rationem, & scientiam humanam qua in re potissimum distinguuntur ab infusis, quæ regulantur scientia supernaturali, sed Christus Dominus in primo instanti suæ conceptionis non habuit scientiam humanam, sed eam acquisiuit ex rerum experientiis, ergo in primo instanti vsus rationis non acquisiuit per proprios actus virtutes morales acquisitas. Deindè, quædam virtutes morales acquisitæ sunt in appetitu sensitiuo, & in corpore constituuntur, vt fortitudo, & temperantia, quæ proinde sequuntur cognitionem sensitiuam, & perfectam quidem sicut requiritur ad virtutis perfectæ dispositionem, sed hanc non habuit Christus in infantili ætate, ergo non comparauit prędictas virtutes per actus proprios, maximè quia virtutes acquisitæ vt sunt in gradu heroico, oportet vt acquirantur magno temporis spá-

Argumen.

Solutio.

Virtutes fuerũt in Christo in gradu heroico.

Obiectio.

Solutio.

tiu,

Virtutes quæ sunt i Chřo non repugnant cum statu beatifico.

tio, & exercitio. Præstat ergo dicere, & ita dicendum est Christum Dñm a principio prædictas virtutes per infusionem a Deo habuisse. Quartò dico conclusionẽ D. Th. esse intelligendam de virtutibus, quæ non repugnant statui beatifico, vnde Christus Dominus non habuit fidem, nec spem, vt docet D. Tho. sequenti articulo, qm̃ fides, & spes repugnant cum clara Dei visione, & possessione vitæ æternæ. Rursus, exponenda est cõclusio de virtutibus, quæ non pugnant cum dignitate verbi diuini. Vnde in Christo non fuit virtus pœnitentiæ, nam hæc virtus suapte natura destinatur ad satisfaciendũ pro peccatis propriis, Christus verò non potuit habere peccata propria, & ob eandem causam Christus non habuit virtutem continentiæ, vt docet D. Tho. in solutione tertij. Nam hæc virtus patitur secum rebelles, & exorbitãtes passiones, cum quibus semper bellum gerit. Dico quintò esse certum sm fidem in Christo fuisse actus aliquarum virtutũ, vt mansuetudinis, obedientiæ, charitatis, vt passim testantur diuinæ scripturæ. De habitu verò charitatis sentiendum est, sicut in præcedenti articulo de habitu gratiæ dictum est, esse certum, ꝙ charitas in Christo est aliquid creatum animæ eius inhærens, per quod diligit Deum. Verùm verò sit habitus infusus nondum planè diffiniuit Ecclesia, verum nec est fides, nec pertinet ad fidem dicere in Christo Domino fuisse virtutes morales infusas, nam multi Theologi sine errore existimant, quòd sufficit charitas cum virtutibus adquisitis sine infusis ad vitam rectè instituendam. De qua sententia disputatur. 1. 2. q. 63. artic. 3. & 4.

Ad argu. in principio. Ad primũ.

¶ Ad primum argumentum respondetur euidenter ex eo probari, posse fieri per diuinam potentiam, vt homo sit pfectè studiosus sine virtutibus superadditis, sed Deus qui suauiter disponit omnia semper dat virtutes superadditas, quæ sunt veluti instrumenta intrinseca ad rectè, & studiosè operandum.

Ad scdm,

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quòd licèt Deus sit ipsa bonitas, & virtus, & vniatur Christo hypostaticè non tñ inhæret animæ Christi, & ideo hæc vnio per se sola non faceret aĩam intrinsecè studiosam. Sicut si Deus esset albedo, si non inhæreret corpori, nõ faceret corpus album. Certè hoc argumẽtum probaret, ꝙ etiam anima Christi amaret per amorem diuinum, si quidem Deus amor est, & vnitur Christo hypostaticè.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, non mihi fieri probabile, ꝙ homo ex complexione naturali, ita bene se habeat ad opera virtutis, vt alius omnibus virtutibus præditus. Salua. n. natura hominis licèt ex complexione ad vnam actionem virtutis, vel ad alteram sit magis inclinatus, non tamen ad omnes. Nam naturale est, vt caro concupiscat aduersus spiritum: & licèt ad omnes esset promptus, non tamen ita benè sicut cum virtutibus in gradu heroico. Vnde licèt Christus ex complexione naturali melius quàm alij esset dispositus ad opera virtutũ, multò melius per virtutes.

Ad vltim.

¶ Ad vltimum, iam dictum est, quemadmodum hoc pertineat ad suauem Dei dispositionem, & ad dignitatem Christi, quòd omnibus virtutibus, tam infusis, quàm acquisitis sit præditus, & ornatus. Ad alia argumenta de virtutibus acquisitis.

Ad argu. secũdo loco posita. Ad primũ.

¶ Ad primum respondetur, ꝙ Christus nõ habuit passiones immodicas, & immoderatas, sed maximè morigeras, & ad ordinem redactas, sed hoc quidem per virtutes, quemadmodum primus parens in statu innocentiæ non habuit immoderatas passiones, moderatas tamẽ habuit eas, & ad mediocritatem redactas beneficio iustitiæ originalis, & cæterarum virtutum.

Ad scdm.

¶ Ad secundum respondetur, ꝙ licèt Christus peccare non potuerit, neq; vllo modo a regula rationis deflecti, habuit tamẽ oĩum virtutum comitatum, vt promptè, & delectabiliter, suauiter, ac ex sese opera studiosa perficeret, potissimè ea, quæ ex præcepto non tenebatur facere.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, non esse necesse concedere, quòd omnes actus studiosi Christi, fuerint actus infusarum virtutum, nihil enim absurdi est concedere, quòd aliquando ad opera virtutum motus sit, & concitatus ex pietate naturali, & regulis humanæ prudentiæ. Quamuis necessum sit concedere, quòd omnia opera direxerit in finem charitatis. Sed de virtutibus infusis quas ponimus in Christo, aliud dubium superest explicandum, num istæ virtutes infusæ in Christo sint in illo gradu, in quo gratia cõsistit? Et videtur ita esse, oriuntur enim ex gratia tanquam propriæ passiones, ergo sunt in eo gradu, in quo gratia consistit. Contrarium esse verum probatur efficacius, nam gratia Christi erat summa, & infinita, vt paulò post dicemus, at nulla virtus in Christo erat infinita.

Dubium.

Pars negatiua probatur primo.

¶ Deindè, non potest esse habitus virtutis infinitus intensiuè, alioquin eliceret operationem intensiuè infinitam, & ita anima Christi amaret infinitè per habitũ charitatis, & infinitè delectaretur in opere virtutis, quia virtus facit delectationem, & infinitè tristaretur de peccato, & de offensa Dei, & ex consequenti non poterat naturaliter viuere, quia cum infinita tristitia non potest quis naturaliter in vita persistere. Quod si dicas, quòd per eiusmodi virtutes operabatur anima Christi finitè, videas te incidere in incommodum, & absurdum, frustra enim dedisset Deus infinitas virtutes, nisi ad operandum infinitè, quemadmodum si Deus Soli daret infinitam lucem, certè esset ad illuminandum infinitè.

Secũdum.

¶ Ad hoc dubium, qui tenent, quòd gratia Christi fuit summa, & infinita, coguntur respondere. Nos verò qui censemus gratiam animæ Christi finitã fuisse, & potuisse crescere, nullo modo difficultate huius argumenti premimur. Sed etiam qui tenent gratiam illam fuisse infinitã, huius rei difficultatem effugere valent dicentes, gratiam non dari ad operandum, sed ad conferendum esse quoddam supernaturale, & participium diuinæ naturæ. Virtutes verò dantur ad operandum, & ideo non est simile. Et cum dicitur, quòd virtutes infusæ sequuntur ex gratia tanquam propriæ passiones, non est sensus ita proprius, sed sensus est, quòd sicut propriæ passiones præsupponũt essentiam, a qua dimanant, sic virtutes infusæ præsupponunt hominem esse gratum per gratiam, a qua virtutes dimanant, sed non semper in eodem gradu.

Solutio dubij.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm in Christo fuerit fides.

AD tertium sic proceditur. Videtur, ꝙ in Christo fuerit fides. Fides enim est nobilior virtus, quàm virtutes morales: puta temperantia, & liberalitas. Huiusmodi autem virtutes fuerunt in Christo, vt dictum est. * Multo ergo magis fuit in eo fides.

45
Inf. at. 4. c. Et ar. 8. ad 2. & arti. 9. ad 1. & 2. 2. q. 65. ar. 5. ad 3. Et 3. di. 13. q. 1. ar. 2. q. 1. ad 1. Et d. 36. ar. 2. ad 3. Et veri. q. 29. ar. 4. ad 15. Et veri. q. 4. art. 2. ad 11.

¶ 2. Prætereà, Christus non docuit virtutes, quas ipse non habuit, secundum illud Actorum primo. Cœpit facere, & docere: Sed de Christo dicitur Hebr. 12. quòd est autor & consummator fidei. Ergo in eo maximè fuit fides.

¶ 3. Prætereà, Quicquid est imperfectionis, excluditur a beatis: Sed in beatis est fides: nam super illud Roma. 1. Iustitia Dei reuelatur in eo ex fide in fidem, dicit glos. * de fide verborum & spei, in fidem rerum & speciei, Ergo videtur ꝙ etiam in Christo fuerit fides, cùm nihil imperfectionis importet.

* Ar. præc. Glos. ordinar. ibid.

Sed contra est, quod dicitur Heb. 11. quòd fides est argumentum nõ apparentium: Sed Christo nihil fuit nõ apparens: secundum illud quod dixit ei Petrus Ioan. vlt. Tu omnia nosti. Ergo in Christo non fuit fides.

Respon-

2.2.q.1.artic.1. q.34.ar.4.

Respondeo dicendum, quòd sicut in Secunda parte dictum est, * obiectum fidei est res diuina non visa. Habitus autem virtutis sicut & quilibet alius recipit speciem ab obiecto. Et ideo excluso, ꝙ res diuina sit nõ visa, excluditur ratio fidei. Christus autem a primo instanti suæ conceptionis plenè vidit Deum per essentiam, vt infra dicetur. Vnde in eo fides esse non potuit.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ fides est nobilior virtus virtutibus moralibus: quia est circa nobiliorem materiam, sed tamen importat quendã defectum in comparatione ad illam materiam, qui defectus in Christo non fuit. Et ideo non potuit in eo esse fides, licèt fuerint in eo virtutes morales, quę in sui ratione huiusmodi defectũ non important per comparationem ad suas materias.

Ad secundum dicendum, ꝙ meritum fidei cõsistit in hoc, ꝙ homo ex obedientia Dei assentit illis, quæ non videt: secundum illud Romano. 1. Ad obediendum fidei in omnibus Gentibus pro nomine eius. Obedientiam autem ad Deum plenissimè habuit Christus: secundum illud Phil. 2. Factus est obediens vsque ad mortem. Et sic nihil ad meritum pertinens docuit, quod ipse excellentius non impleret.

Aug. in li. 8.q. Euãg. q. 39. in prin. to.4.

Ad tertium dicendum, quòd sicut glossa ibidem dicit, * fides propriè est, qua creduntur quę non videntur: Sed fides, quę est rerum visarum, impropriè dicitur, & secundum quandam similitudinem, quantum ad certitudinem, aut firmitatem adhęsionis.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio Hebr. 11. Ioan. vlti.

CONclusio est negatiua. Patet ex illo ad Heb. 11. Fides est argumentum non apparentium, sed Christo nihil fuit non apparens, secundum illud, quod dixit ei Petrus Ioan. vltimo. Tu omnia nosti, ergo in Christo non fuit fides. Deindè probatur, quia in primo instanti suæ conceptionis vidit Deum per essentiam, obiectum verò fidei est res non visa, & ideo excluso, quòd res diuina sit non visa, excluditur ratio fidei: quamobrem in eo nõ potuit esse fides, licèt fuerint in ipso virtutes, quia importat quẽdam defectum in comparatione ad illam materiam, quam non videt, qui defectus in Christo non fuit.

EXPOSITIO ARTICVLI.

COnclusionem D. Thom. persuasum habent omnes Theologi in 3.d.23 24.26. & 31. in quibus locis diffinitur, quòd neq; in Christo, neq; in beatis manet fides. De qua re disputatur copiosiùs in 1.2.q.67.& 2.2.q.1.arti.4 Sed Durand. in 3.d.24.q.1.& d.31.q 3.& 4. affirmat,

Durãdus:

ꝙ ratio formalis fidei non est non visum, sed assentire propter auctoritatẽ dicentis, tametsi assensus sit euidens, quo constituto principio disputat duo. Vtrùm sit hæresis dicere, ꝙ actus fidei maneat in vita beata? & Vtrùm de facto sit verum, ꝙ maneat? In expositione primi dicit nõ esse hæreticum. De secundo dicit, quòd de facto fides nõ manet quantum ad actum, benè tamen quantum ad habitum. Neque obstat illud. 1. Corin. 13. cum venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Neq; illud; videmus nunc in ænigmate per speculum, tunc autẽ facie ad faciem. Nam sermo est de actu fidei, qui non manet in vita beata. Vel intelligitur, ꝙ fides non manet sicut in vita præsenti, perficitur enim maximè, in quo sensu dicit Apostolus ibidem, esse etiam euacuãdum omne linguarum genus. Idem tenet Palude in 3 dist.24 q.2.& di.31. q.2. Gerson alphabeto 13 litera B. dicit, quòd opinio Durandi non est improbabilis, sed alphabeto 27 litera T. affirmat, quòd fides in beatis maneat. Et videtur profectò, quòd hæc sententia non sit admodum improbabilis. Nam scientia, visio, fides, opinio, non habent oppositas rationes, ergo possunt esse simul. Probatur antecedens. Nam de ratione visionis est præsentia rei, de ratione autem scientiæ cognoscere rem per causas, fidei verò propria ratio est assentiri propter auctoritatem dicentis, opinionis verò propter rationem probabilem, sed fieri potest, vt per hæc omnia media assentiamur veritatibus fidei.

Palud. Gerson. Verũ scientia & fides possint esse simul. Prim. arg.

¶ Prætereà, fides humana perseuerat adueniente scientia humana, vt patet in addiscente perspectiuam ex principiis creditis, talis re vera credit veritatibus perspectiuæ, quæ si postea demonstrabantur illi, non perdit fidem, quam prius doctori adhibuerat, ergo etiam fides diuina perseuerat adueniente scientia diuina. Secũdum.

¶ Item, scientia adiuuatur, & intenditur propter auctoritates doctorum, & rationes probabiles, ergo fides, & opinio non aduersantur scientiæ. Tertium.

¶ Insuper, quanquam demonstretur mihi ista veritas, Deus est, manet nihilominus fides diuina inclinans ad illam, siquidem assentior quia Deus dixit, & quia in diuinis literis continetur. Quartum.

¶ Item, Moses, & Paulus in hac vita existentes viderunt diuinam essentiam, vt existimant D. August. & D. Thomas, at non perdiderunt fidem, erant enim viatores. Quid? quòd lumen minus non corrumpitur a maiori lumine gloriæ. Quintum.

¶ Sed arguitur ex propriis, & validissimè quidem ad probandum, ꝙ in Christo fuerit fides. Nam Christus per scientiam infusam cognouit mysteriũ Trinitatis, & oĩa illa quæ per diuinam reuelationem hoĩbus innotescunt, & omnia mysteria scripturæ, at per istam scientiam non cognouit euidenter mysterium Trinitatis, ergo obscurè, ergo habuit fidem. Probatur minor. Tũm qm̃ est impossibile, ꝙ per species creatas cognoscatur euidenter mysterium Trinitatis, omnes namque res creatæ ducunt nos in cognitionem Dei, vt effectus in cognitionem causæ. At Deus vt vnus, non vt trinus, est causa omnium rerũ, propter quod verissimè dicitur, omnia opera ad extra esse indiuisa totius Trinitatis. Ex quo est euidens, quòd ex effectibus creatis nõ possumus cognoscere euidenter mysterium Trinitatis, tùm quoniam diuinitas, & trinitas personarum non potest euidenter repræsentari, nisi per essentiam diuinam intellectui vnitam in ratione speciei intelligibilis, vt ostendit D. Tho. 1.p.q.12.art. 2. ergo est impossibile, ꝙ cognoscatur euidenter mysterium Trinitatis per speciem infusam, & creatã. Vltimò, cognitio euidens Trinitatis, & diuinitatis non est ænigmatica, ergo facialis, ergo beata. At cognitio scientiæ infusæ in Christo non est beata, ergo obscura. Sed vt veritas diffiniatur dico primò, esse errorem contra scripturam dicere, quòd actus fidei maneat in patria. Patet ex illo Hebr. 11. Fides est substantia sperandarũ rerum, argm̃ nõ apparentium. In qua diffinitione duo significantur. Alterum est, quòd fides est fundamentum spei, spes autem non manet in patria, ergo nec fides. Alterum est, quòd est persuasio de rebus non visis, at beati vident, ergo. Secundum testimonium est 2. Corin. 5. Quamdiu sumus in corpore peregrinamur a Domino, per fidem enim ambulamus, & non per speciem. In qua sententia significatur, quòd actus fidei tantum competit viatoribus, actus visionis beatis. Cui consonat illud supra citatum. Videmus nunc per speculum &c. Quantum ad habitum verò dicendum est, quòd sententia D. Th. est certa, quia non solùm pugnat cũ clara visione Dei actus fidei, sed ẽt habitus luminis obscuri, qualis est habitus fidei, vt dicit D. Tho. & plerique eius interpretes 1.2.q.67 qui locus oĩno videndus est ad huius rei euidentiorẽ demonstrationẽ, in quo argumenta in contrarium proposita euidenter sunt confutata. Et

Sextum. Probatur quod in Christo sit fides. Prim. arg. D. Thom. 1. Conclu. Actus fidei nõ manet in beatis. Hebr. 11. 2. Corin. 5. Habitus fidei nõ manet in patria. Solu͂ arg.

nunc

nunc dico pro breui eorum cõfutatione, ꝙ ratio propria fidei non est assentiri pp auctoritatem dicentis, sed assentire obscurè, & ænigmaticè, fides n. est credere quod non vides, quo principio aladuerso cõfutantur facilè omnia

Ad vltim. argumenta proposita. Excipio vltimum de Christo, quod habet difficilem solutionem, pro quo dico breuiter, nam longa huius disputatio pertinet ad q. 11. huius partis. Vnde dico, ꝙ Christus per scientiam infusam cognouit euidenter mysterium Trinitatis sine ænigmate. Secundò dico, quòd hęc euidentia fuit in attestante, & in testificãte, non in re ipsa, nam si videre Deũ sicuti est per hanc scientiam, certè esset scientia beata. Tertiò dico, quòd hæc euidentia non erat euidentia qua cognoscebatur diuinitas, & Trinitas, vt sunt a parte rei. Nam vt diximus hæc euidentia visionis beatificæ tantum. His positis pro solutione argumenti dico, ꝙ Christus per scientiam infusam, & diuinam reuelationem cognouit euidenter mysterium Trinitatis, sed diuina reuelatio non est formalis ratio fidei nisi addatur diuina reuelatio obscura, & ænigmatica, qualis in Christo non fuit. Secundò dicendum est, ꝙ euidentia in attestante excludit fidem, vt docent vniuersi interpretes D. Tho. contra Caiet. 2. 2. q. 5. art. 2. cum igitur Christus habuerit euidentiam in attestante de mysterio Trinitatis, consequens est, ꝙ non habuerit fidem; quę sententia mihi non placet, sentio enim ꝙ euidentia in attestante non excludit fidem. Ideo dicendum est, & hæc est tertia confutatio huius argumenti, ꝙ euidentia in attestante sola non excludit fidem, ita quòd si ego assentior vni propter auctoritatem dicentis, licèt assensus sit euidens, fides est. Cæterum si euidentia in attestante est coniuncta visioni, certè excludit fidem. Vt si ego video eclypsin Lunæ, quamuis habeam hoc ex auctoritate Astrologi dicentis, certè non credo, nec habeo fidem, sed video. Ad eundem modum cum euidentia in attestante in Christo Domino fuerit coniuncta cum visione beatifica, euidens est, quòd non habuerit fidem.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm in Christo fuerit spes.

46 AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo fuerit spes. Dicitur enim Psalm. 30. ex persona Christi: In te Domine speraui: Sed virtus spei est, qua homo sperat in Deum; Ergo virtus spei fuit in Christo.

Infra ar. 6. ad 1. & ar. 1. ad 2. & art. 9. ad 1. Et 1. 2. q. 65. ar. 5. ad 3. Et 2. 2. q 18. ar. 2. ad 1. Et 3. di. 26. q. 2. ar. 4. q. 2. & d. 36 art. 2. ad 3.

§ 2. Prętereà, Spes est expectatio futurę beatitudinis, vt in secunda parte habitum est.* Sed Christus aliquid expectabat ad beatitudinem pertinens, videlicet gloriam corporis. Ergo videtur, ꝙ in eo fuerit spes.

* 2. 2. q. 17. ar. 5. ad 3.

§ 3. Prætereà; Vnusquisque potest sperare illud quod ad eius perfectionem pertinet, si sit futurum. Sed aliquid erat futurum, quod ad perfectionem Christi pertinet: secundum illud Ephes. 4. Ad consummationem Sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Ergo videtur, quòd Christo competebat habere spem.

Sed contra est, ꝙ dicitur Rom. 8. Quod videt quis quid sperat? Et sic patet, ꝙ sicut fides est de non visis, ita & spes: Sed fides non fuit in Christo, sicut dictum est,* ergo nec spes.

Arti. præc.

Respondeo dicendũ, ꝙ sicut de rõne fidei est, ꝙ aliquis assentiat his, quæ non videt: ita de rõne spei est, ꝙ aliquis expectet id quod nondũ habet. Et sicut fides, inquantũ est virtus theologica, non est de quocunq; non viso, sed solum de Deo: ita ẽt spes, inquantum est virtus theologica, habet pro obiecto ipsum Deum: cuius fruitioné homo principaliter expectat per spei virtutem. Sed ex consequenti ille, qui habet virtutem spei, potest ẽt in aliis diuinum auxilium expectare: sicut & ille qui habet virtutem fidei, non solũ credit Deo de rebus diuinis, sed ẽt de quibuscunq; aliis diuinitus sibi reuelatis. Christus autem a principio suæ conceptionis plenè habuit fruitionem diuinam (vt infra dicetur*) & ideo virtutem spei non habuit: Habuit tamen spem respectu aliquorum, quę nondum erat adeptus: licèt non habuerit fidem respectu quorumcunque: quia licèt plenè cognosceret omnia, per quod totaliter fides excludebatur ab eo: non tamen adhuc plenè habebat omnia, quę ad eius perfectionem pertinebant, puta immortalitatem & gloriam corporis, quàm poterat sperare.

q. 34. ar. 4.

Ad primum ergo dicendum, quòd hoc non dicitur de Christo secundum spem, quę est virtus theologica, sed eo quòd quędam aliqua sperauit nondum habita sicut dictum est.*

In corp. ar.

Ad secundum dicendum, ꝙ gloria corporis non pertinet ad beatitudinem, sicut in quo principaliter beatitudo consistat, sed per quandã redundantiam a gloria animæ: vt in Secunda parte dictum est.† Vnde spes secundum ꝙ est virtus theologica, non respicit beatitudinem corporis, sed beatitudinem animæ, quę in diuina fruitione consistit.

p. 2. q. 4. ar. 6. & q. 67. ar. 4.

Ad tertium dicendum, ꝙ ædificatio Ecclesiæ per conuersionem fideliũ, non pertinet ad perfectionem Christi, qua in se perfectus est: sed secundum quòd alios ad participationẽ suę perfectionis inducit. Et quia spes dicitur propriè respectu alicuius, quòd expectatur ab ipso sperãte habendum, non propriè potest dici, quòd virtus spei Christo ratione inducta † conueniat.

In cor. ar.

SVMMA TEXTVS.

PRima conclusio. Christus non habuit spem, quæ est virtus Theologica. ¶ Secunda conclusio. Christus habuit spẽ aliquorum, quæ nondum erat adeptus. Probatio vtriusque conclusionis patet ex illo Rom. 8. Quod videt, quis, quid sperat? Et sic patet, ꝙ sicut fides est de non visis, ita & spes, sed fides non fuit in Christo, vt dictum est, ergo nec spes. Deinde probatur. Spes est de Deo non habito vt obiecto, ergo in Christo non fuit spes. Probatur consequentia. Quia Christus ab initio conceptionis suæ plenè habuit fruitionem diuinam, sed quantum ad secundario sperata, videlicet, aliquorũ quæ adhuc non erat adeptus, vt immortalitatem, & gloriam corporis potuit habere spem. Certè, qui principaliter per virtutem spei fruitionẽ Dei expectat, ex consequenti habens talem virtutem, põt in aliis ẽt diuinum auxilium expectare. ¶ Tertia conclu. Non est eadem ratio fidei, & spei. Quia fides nec quãtum ad principale creditum, nec quantum ad secundario credita locum habet in Christo. Quia hoc ponit imperfectionem cognitionis in anima eius. Spes verò quantum ad secundariò sperata potuit habere locum in eo, quia non omnia sperata actu habebat a principio, vt de immortalitate, & gloria corporis dictum est.

1. Conclu. 2. Conclu. Rom. 8. 3. Conclu.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Rom. 8.

QVòd Christus Dominus per virtutē spei non sperauerit gloriam animæ sic certū est, vt asserere oppositum error sit contra D.Pau.ad Ro.8.dicentem; Quod videt quis, quid sperat? At certum est Christū Dominum ab instanti suæ conceptionis habuisse gloriam animæ, vidisseque diuinam essentiam. Verum quòd Christus Dominus in vita mortali degens per virtutem spei non sperauerit gloriam sui corporis etiam certissimum dogma est, atque idem est censendum de beatis animabus; cuius triplex ratio a diuinis Theologis demonstrari solet. Prima, quando non adest obiectum formale alicuius virtutis, virtus ipsa adesse non potest, at obiectum formale spei, vt est virtus Theologica, est Deus nondū possessus, sed in vita beata possidetur Deus, ergo in beata vita spes locum non habet. Secunda ratio, deficiente primario obiecto alicuius virtutis, deficit virtus, sicuti deficiente periculo mortis, deficit virtus fortitudinis, quæ primario circa periculo mortis versatur, licèt etiam secundario ad alia pericula sese extendat, at in vita beata non inuenitur primarium spei obiectum, quod est Deus nondum habitus, ergo in vita beata virtus spei non inuenitur. Tertia ratio, obiectum spei est bonum futurum arduum, at postquam quis habet gloriam animæ, gloria corporis desinit habere rationem ardui, etenim gloria corporis ex naturali consequio ex gloria animæ deriuatur suo tempore conferenda, Christus ergo sperabat gloriam sui corporis non per virtutem spei, sed per charitatem, & fruitionem beatificam, quæ multò melius perficiebat eius voluntatem ad hoc desiderium habendū, quàm virtus spei, quæ est in viatoribus, de qua re plura dicuntur 1.2.q.67.& 2.2.q.18.

Quare in beatis non sit virtus spei respectu gloriæ corporis futuræ.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm in Christo fuerint dona.

47
Isa. 11.l.2. col.2.

AD quintum sic proceditur, Videtur, quòd in Christo non fuerint dona. Sicut enim communiter dicitur, dona dantur in adiutoriū virtutū: Sed id quod est in se perfectū, non indiget exteriori auxilio. Cū igitur in Christo fuerint virtutes perfectæ, vī q in eo non fuerint dona.

§ 2. Prætereà, Non videtur esse eiusdem dare dona, & recipere: quia dare est habentis, accipere autem non habentis. Sed Christo conuenit dare dona secundum illud Psal.57. Dedit dona hominibus. Ergo Christo non conuenit accipere dona Spiritus sancti.

§ 3. Prætereà, Quatuor dona videntur pertinere ad contemplationem viæ, s. sapientia, scientia, intellectus, & consilium, quod pertinet ad prudentiam: vnde & Philosophus in 6. Ethic.* numerat ista inter virtutes intellectuales: Sed Christus habuit contemplationem patrię. Ergo non habuit huiusmodi dona.

li.6.ethi.c. p.& sequē. tom. 5.

Sed contra est, quod dicitur Isaiæ 4. Apprehendent septem mulieres virum vnum. Gloss.* id est, septem dona Spiritus sancti Christum.

gloss.ordinaria ibid.

Respondeo dicēdum, quòd sicut in Secunda parte dictum est,* dona propriè sunt perfectiones quædam potentiarum animæ, secundū quòd sunt natę moueri à Spiritu sancto. Manifestū est autem, quòd anima Christi perfectissimè à Spiritu sancto mouebatur: secūdum illud Lucę quarto. Iesus autem plenus Spiritu sancto regressus est à Iordane, & agebatur a Spiritu in desertum. Vnde manifestum est, quòd in Christo fuerunt excellentissimè dona.

P. 2. q.68. art.1.

Ad primum ergò dicendum, quòd illud quod est perfectum secundum ordinem suę naturę, sicut homo, quantumcunque perfectus indiget adiuuari à Deo. Et hoc modo virtutes, quę perficiunt potentias animę, secundum quod ducuntur ratione, quantuncumque sint perfectę, indigent adiuuari per dona, quę perficiunt potentias animę, secundum quod sunt motę a Spiritu sancto.

Ad secundum dicendum, quòd Christus non secundum idem est recipiens & dans dona Spiritus sancti: sed dat, secundum quod Deus: & accipit, secundum quod homo. Vnde Grego. dicit in secundo Moral.* quòd Spiritus sanctus humanitatem Christi nunquam deseruit, ex cuius diuinitate procedit.

li. 1.c.41.a medio illius.

Ad tertium dicendum, quòd in Christo non solum fuit cognitio patrię, sed etiā cognitio vię: vt infrà dicetur. † Et tamen etiam in patria sunt per aliquem modum dona Spiritus sancti, vt in secunda parte dictum est.*

q. 34.art.4
P. 2. q.68. art.6.

SVMMA TEXTVS.

COnclusio. In Christo excellentissimè fuerunt dona Spiritus sancti, Probatur primò ex glossa in illud Isa. 9. Apprehendent septem mulieres virum vnum. Deindè, quoniā anima Christi perfectissimè Spiritu sancto mouebatur, ergo in Christo fuerunt excellentissimè dona, patet consequentia, nam dona sunt perfectiones potentiarum animæ, secundum quòd sunt natæ moueri à Spiritu sancto.

Esa. 4.

EXPOSITIO ARTICVLI.

DE donis Spiritus sancti, & quomodo fuerint ī Christo disputāt doctores in 3.d.34 & D.Tho.1.2.q.68. quo in loco nos fusissimè hanc materiam explicauimus. Nunc verò breui sermone persequemur quæ huic articulo explicando videbuntur necessaria. Pro cuius breui intelligentia scire oportet, quòd vt homo viuat, & dirigatur in suis operationibus secundum præscriptum, & regulam rationis humanæ, constituuntur virtutes acquisitæ, vt verò viuat, & operetur secundum præscriptum, & regulam supernaturalem constituuntur virtutes infusæ, & Christianæ: iuxta quòd dicit D.Paulus. Iustus meus ex fide viuit. Cæterum quatenus homo mouetur impulsu, & afflatu Spiritus sancti constituuntur dona Spiritus sancti, quæ aptissimo vocabulo appellātur Spiritus: Spiritus namque inter cætera significat ventum quendam, & concitatum aerem, atqui per huiusmodi dona rapitur homo quodam afflatu, & impulsu diuino preter communes leges fidei, charitatis, & prudentiæ, & discursus humani, qua ratione vel maxime dona à virtutibus distinguuntur, prout docet D. Thomas in 1. 2. loco citato. Illud etiā est sciendum, quòd conclusio D. Thom. est certa secundum fidem Catholicam. Patet ex illo Isaiæ 11. Et requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ, & intellectus, Spiritus consilij, & fortitudinis, Spiritus sciētiæ, & pietatis, & replebit eum Spiritus timoris Domini. De sensu huius loci lege Originem in capitulo 11. Numerorum homil. 6 Et Irenæum libr. 3. capitulo. 10. quorum eadem est sententia cum Tertullian. libro. 3. aduersus

Qua rōne ponuntur dona a virtutibus distincta.

Esa. 11.

Origenes.
Irænes.
Tertul.

sus

ſus Marcionem, qui interpretans hunc locum ait, ſignifi cari his verbis plenitudinẽ gratiæ, & donorum Spiritus ſancti fuiſſe in Chriſto. Et infra, Nec enim vlli hominum diuerſitas ſpiritalium donorum cõpetebat niſi Chriſto. Et libro 5. de epiſtol. ad Corinth. 1 Alijs videtur, inquit, his verbis ſignificatum eſſe ipſam ſubſtantiam Spiritus ſancti ſemper cum Chriſto futuram, quod in principio capitis dictum eſt, & in teſtimonijs ſanctorum Patrum, quòdque notum eſt, nam ipſe filius ſpirat vna cum Patre Spiritum ſanctũ, & ideo dicitur Spiritus Chriſti. Vltimò notandum eſt, quòd alij homines quando mouentur ex afflatu Spiritus ſancti non planè capiunt quomodò, & quando moueantur, Chriſtus vero propter plenitudinẽ ſcientiæ quã habebat, perfectiſſimè intelligebat omnes

Notandũ.

ſuorum operum motus, & inſtinctus. Hoc tamen certum eſt, quod tam Chriſtus, quàm cæteri homines quãdo mouentur ex afflatu Spiritus ſancti potius aguntur, quàm ſe agant. Et de Chriſto Domino Mar. 1. dicitur, expulit eũ Spiritus in deſertum & Luc. 4. agebatur ab Spiritu. Sed illud poteſt reuocari in dubiũ. Vtrùm omnes actus Chriſti fuerint ex ſpeciali motione Spiritus ſancti? Reſpondet negatiue, quoniam alioquin ocioſum fuiſſet in Chriſto omne officium virtutum acquiſitarum, & infuſarũ, quas dicimus fuiſſe in Chriſto. Deinde ego exiſtimo, & exiſtimãt viri doctiſſimi, quòd Chriſtus interdum operabatur per regulam rationis humanæ ſicut nos, præcipuè quando exercebat opera communia & vulgaria, cuiuſmodi ſunt commedere, dormire, extergere ſudorem.

Mar. 1. Luc. 4. Nõ oẽs actus Chriſti fuerint ex ſpeciali motione Spiritus ſancti.

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm in Chriſto fuerit donum timoris.

48

Infr. q. 15. art. 7. Et 3. diſt. 15. q. 2. ar. 2. q. 3.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto non fuerit donum timoris. Spes enim videtur potior, quàm timor: nam ſpei obiectum eſt bonum, timoris verò malum: vt in Secunda parte habitum eſt. * Sed in Chriſto non fuit virtus ſpei, vt ſupra habitũ eſt. * Ergo etiam non fuit in eo donum timoris.

2. 2. q. 19. & 17. ar. 1. ar. 4. huius quæſt.

¶ 2. Prçterea, Dono timoris timet aliquis vel ſeparationem à Deo, quod pertinet ad timorem caſtum: vel puniri ab ipſo, quod pertinet ad timorem ſeruilẽ: vt Aug. dicit * ſuper Cano. Ioan. Sed Chriſtus non timuit ſeparari à Deo per peccatũ, neque etiam puniri ab eo propter culpã, quia impoſſibili erat ei peccare: vt infrà dicetur.† Timor autem non eſt de impoſſibili. Ergo in Chriſto nõ fuit donum timoris.

Auguſt. in Can. Ioan. trac. 9. circa med. tom 9. q. 15. ar. 1. & 2.

¶ 3. Præterea, Primæ Ioan. 4. dicitur quòd perfecta charitas foras mittit timorem. Sed in Chriſto fuit perfectiſſima charitas, ſecundum illud Epheſi. 3. Supereminentem ſcientię charitatem Chriſti. Ergo in Chriſto non fuit donum timoris.

Sed contra eſt, quod dicitur Iſa. 11. Replebit eum Spiritus timoris Domini.

Reſpondeo dicendum, ꝙ ſicut in Secũda parte dictum eſt, * timor reſpicit duo obiecta, quorũ vnum eſt malũ terribile, aliud eſt illud, cuius poteſtate malũ poteſt inferri: ſicut aliquis timet Regem, in quantum habet occidendi poteſtatẽ. Nõ autem timeretur ille, qui poteſt nocere, niſi haberet quandam eminentiam poteſtatis, cui de facili reſiſti non poſſit: ea enim quæ in promptu habemus repellere, nõ timemus. Et ſic patet, ꝙ aliquis non timetur niſi propter ſuam eminentiam, Sic igitur dicendum eſt, ꝙ in Chriſto fuit timor Dei non quidem ſecundum quod reſpicit malũ ſeparationis à Deo per culpam, neque etiam ſecundũ quòd reſpicit malum punitionis pro culpa, ſed ſecundũ quòd reſpicit ipſam diuinam eminentiã: prout ſcilicet anima Chriſti quodã affectu reuerentię mouebatur in Deum, à Spiritu ſancto acta. Vnde Heb. 5. dicitur, quòd in omnibus exauditus eſt pro ſua reuerentia. Hunc enim affectum reuerentię ad Deũ, Chriſtus ſecundum quòd homo, prę cęteris habuit pleniorem. Et ideo ei attribuit Scriptura plenitudinem timoris Domini.

P. 2. q. 19. art. 1.

Ad primum ergo dicẽdum, quòd habitus virtutum & donorũ, propriè & per ſe reſpiciũt bonum, malum autẽ ex conſequenti. Pertinet enim ad rationẽ virtutis vt opus bonum reddat, vt in ſecundo Ethi.* dicitur. Et ideo de ratione doni timoris non eſt illud malum, quod reſpicit timor, ſed eminentia illius boni, ſcilicet diuini, cuius poteſtate aliquod malum infligi poteſt: Sed ſpes, ſecundum quod virtus eſt, reſpicit nõ ſolùm autorem boni, ſed etiam ipſum bonum, in quãtum eſt non habitum. Et ideo Chriſto, qui iã habebat perfectum beatitudinis bonum, non attribuitur virtus ſpei, ſed donum timoris.

Li. 2. eth. c. 6. in prin. tom. 5.

Ad ſecundum dicendum, quòd ratio illa procedit de timore, ſecundum ꝙ reſpicit obiectum, quod eſt malum.

Ad tertium dicendum, quòd perfecta charitas foras mittit timorem ſeruilem, qui reſpicit principaliter pœnam. Sic autẽ timor non fuit in Chriſto.

SVMMA TEXTVS.

COnclusio eſt. In Chriſto fuit timor Dei non reſpectu mali, ſed reſpectu ſummæ maieſtatis, quam ſumme reuerebatur. Patet ex illo Iſa. 11. Replebit eum ſpiritus timoris Domini. Patet rurſus, nam in Chriſto non fuit timor, ſecundũ quod reſpicit malum ſeparationis à Deo per culpam, aut malum punitionis pro culpa, quia in eo non erat peccatum, neque dolus, ſed reſpectu eminentiæ Dei, qui timor eſt affectus quidam reuerentiæ ad diuinam magnitudinem.

Quomodo donum timoris fuerit in Chriſto.

EXPOSITIO ARTICVLI.

QVæſtio huius articuli affert ſpecialem dubitationẽ propter quod D. Thomas prætermiſſis alijs ſex donis quærit ſpeciatim de dono timoris, nam de paſſione timoris diſputat infra quæſtione decimaquinta, articulo ſeptimo, & de timore ſeruili certiſſimum eſt, quod non fuerit in Chriſto. Nam, vt inquit Diuus Ioannes in 1. canon. capitulo quarto. Perfecta charitas foras mittit timorem, ſeruilem ſcilicet. Sed ſcire oportet, quòd non eſt facilè ad explicandum quomodo in Chriſto fuerit donum timoris. Nam D. Thom. 1. 2. quæſt. quadrageſimaſecunda. arti. primo dicit expreſsè, quòd Deus eſt obiectum timoris vt cauſa mali, & ibidem affirmat, quòd eminentia poteſtatis non timetur, niſi quatenus

D. Thom.

est causatiua mali, & in 2.artic.eiusdem q.affirmat planè, quòd obiectum timoris est malum futurum arduũ, quod vitari non potest, nec illi resisti, & 2.2.q.19.artic 9 & 11. vbi disputat de dono timoris, dicit quòd habet pro obiecto primario & principali malum quod refugit Et hic. q.15 ar.7. dicit q in Christo fuit verus timor de malo, & Caieta.hic dicit quòd Deus non potest timeri, nisi vt causa mali, & hoc modo timetur quatenus est potens infligere malum abstrahendo a malo futuro, siue non futuro. In hoc vero articulo in corpore, & in solut.1. docet expresse, quòd donum timoris primò & per se non respicit, malum, sed bonum, hoc est, eminentiam diuini boni potentis infligere malum. Hæc sententia videtur falsissima & improbabilis, nam ex ea sequitur, quòd in Christo verè non fuerit timoris donum, cuius primarium obiectũ malum est, vt fuit antea declaratum.

Obiectum timoris quid sit.

Prim. arg. Secũdum. Tertium.

¶ Secundò. Eminentia diuinæ maiestatis vt sic, adoranda est, & venerãda, nõ timenda, si quidem vt sic nullam habet rationem mali. ¶ Tertiò. Qui malum nullum timet, non timet potestatẽ potentem infligere malum, nam potentia ob id timetur, quoniam potest infligere malum, sed Christus nullum malum timuit, nec culpę, nec pœnę, ergo nõ timuit eminentiam potestatis potentis infligere malum. ¶ Certè si

Quartum. Christus timuit eminentiam potestatis potentis infligere malum pęnæ, sequitur quòd timor Christi fuit potius timor pęnę, quã timor filialis. ¶ Vltimò, Opinio est Theo-

Vltimum. logica, & non fides infallibilis, quòd in beatis manet donum timoris, prout disputatur 2.2.q.19.ar.11. Sed Christus ab instanti suæ conceptionis erat beatus, ergo opinio est, & non certa fides, quòd in Christo fuit donũ timoris.

Abaylard. D Bernar. Castro. Veritas fidei est, qđ in Christo fuerit donum. Esa.11. Heb.5. Caietan.

Pro intelligentia veritatis sciendum est, quòd quidam Petrus Abaylardus, vt refert D.Bernard.epi.190.ad Innocentium, negauit in Christo fuisse donum timoris. De qua hæresi legatur Castro li.de hæres.verbo, Christus hær.9. vbi confutat istam hæresim. Et contra istum errorem est cõclusio de fide Catholica. In Christo fuit donũ timoris excellentissimè Probatur ex illo Isaiæ 11. Repleuit eum spiritus timoris Domini. Et ad Hebr 5. Exauditus est pro sua reuerentia, id est, pro affectu reuerentiali, quo erga patrem suum in hac vita fuit pientissimus. Sed, vt verum fatear, magna difficultas versatur, quem actum habuit istud donum timoris in Christo. Dominus Caietanus sic explicat istam difficultatem, vt dicat quòd Deus non est obiectum timoris, nisi in ordine ad malum, quod est per se primo obiectũ timoris. Vnde diuina eminentia non potest esse obiectum timoris nisi vt est causatiua mali. Ex quo sequitur, quòd si consideretur diuina eminentia, vt est potens inferre malum, est obiectum timoris, sed si consideretur vt est determinata ad non inferendum malum, non est obiectum timoris. Tunc enim animus redditur securus, & certus quod non eueniet malum. Vnde contemplando diuinam eminentiam vt potẽtem infligere malum consurgit in Christo timor reuerẽtialis, quo maximè reueretur diuinam maiestatem, sed sciendo quòd est determinata ad non inferendum malũ

D.Thom. illi, securus manet. Id vero quod Diuus Thomas dicit in solutione primi, quòd donũ timoris primò, & per se non respicit malum, sed bonum, sic explicat Caietanus. Timor, inquit, vt sic, directè respicit malum, sed vt est actus doni respicit bonum, & in bonũ tendit, sed licèt respiciat Deum vt potentem infligere malum, non tamen vt exequutiuum mali, sed vt causatiuum. Itaque reueretur diuinam maiestatem vt potentem inferre malum, si modò vellet, sed scitur quod nunquam inferet malum, & ideò donum timoris propter suam celsitudinem minimum habet de aspectu ad malum. Hęc sunt documenta Caietani, quæ, si rectè animaduertantur, conciliant diuersa loca Diui Thomæ, quæ prima facie sibi videntur contraria.

Victoria. Doctissimus Pater Victoria aiebat, quòd Diuus Thom. nõ negat, in Christo timorem de malo, sed timorem culpæ, vel pęnę pro culpa: alioquin namq; rectissimè cognoscebat anima Christi Deum posse illam annihilare. Et ex hoc consurgebat quidã timor reuerẽtialis in aĩa Christi.

Vera explicatio. Alij viri doctissimi explicant propositam difficultatem, dicentes, quòd timor in Christo est actus summæ reuerentiæ quo summè reueretur Deum: considerans namque anima Christi summam Dei eminentiam, & suam naturam ab eo infinitè distantem tremit, & non audet coram eo loqui facie ad faciem. Cuius timoris exempla passim sunt obuia in diuinis scripturis. Ioannes Baptista non audet tangere sanctum Dei verticem, sed clamat cum tremore: Saluifica me. Et Diuus Petrus aiebat: Exi à me Domine, quia homo peccator sum. Et S. Elisabeth dixit ad Mariam beatissimam: & vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Et frequenter cum Christus Dominus faciebat miraculum aliquod stupendum, dicit Euangelista. Accepit autem omnes timor, & glorificabant Deum, qui talem potestatem dedit hominibus. Conspicitur etiam in humanis huius rei exemplũ. Si enim rex, vel princeps admittat ad suam familiaritatem hominem rusticum, licet ille rusticus nullum malum à rege timeat, quin potius experiatur regis clementiam, semper tamen operatur cum tremore, & timore cõsiderans regiam dignitatem, & suam vtilitatem. Ex quo sequitur quòd hic timor in Christo est eiusdem rationis cũ timore casto, qui manet in patria, & in beatis, & permanet in sæculum sæculi, vt optimè docet D. Dionysius cap 3. de cęlesti hierarchia, & D. Gregor. 17. moral. cap. 14. & 15. Sequitur secundò, quòd hic timor nõ est actus religionis, sed pertinet ad donum timoris, nam donum timoris consequenter respicit malum, religio verò minimè Ex his documentis facilè confutantur argumenta. Sed ad finem huius articuli obseruandum est, quòd Vatablus, & Pagninus illã sentẽtiam Isaię, in qua fundatur discursus doctrinæ præhabitæ, Repleuit eum spiritus timores Domini, in alium sensum, omnino diuersum retorquent. Sic enim vertũt. Odorari faciet eum omnes in timore Domini, vt sit sensus huius loci, facturum Spiritum sanctum, vt Christus cito odoretur illũ, qui timet Dominum, discernetq; facilè inter bonos, & malos. Sed hęc explicatio, & contra Patres est, & contra scripturam editionis vulgatę, contra quã disputauimus in 1.2. in materia de donis, & ideo ab eius impugnatione hic supersedendum est.

de actu quẽ habet in Christo donum timoris.

Matth. 9.

D. Diony. D. Grego.

Vatablus. Pagninus.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

Vtrùm in Christo fuerint gratiæ gratis datæ.

49 3.cõt.154. fin. Et veri. & 5. cor. Et opusc. 3. c. 221. Et Ro. 1. l. 5. co. 2. Et Ephes. 1. l. 2.

AD septimum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo non fuerint gratię gratis datæ. Etenim qui habet aliquid secundum plenitudinẽ, non competit illud habere secundum participationẽ. Sed Christus habuit gratiã secundum plenitudinem: secundum illud Ioã. 1. Plenum gratię & veritatis. Gratiæ autẽ gratis datæ videntur esse quædam participationes diuinæ diuisim & particulariter diuersis attributæ: secũdum illud 1. ad Corin. 12. Diuisiones gratiarum sunt. Ergo videtur quòd in Christo non fuerunt gratiæ gratis datæ.

¶ 2. Pręterea, Quod debetur alicui, non videtur esse gratis ei datum: Sed debitũ erat homini Christo, quòd sermone sapientię & scientię abũdaret, & potens esset in virtutibus faciendis, & in alijs huiusmodi, quę pertinẽt ad gratias gratis datas: cùm ipse sit Dei virtus & Dei sapientia, vt dicitur 1. ad Corin. 1. Ergo Christo non fuit conueniens habere gratias gratis datas.

¶ 3. Præterea, Gratiæ gratis datæ ordinantur

ad

ad vtilitatem fidelium: secũdum illud 1. ad Cor. 12. Vnicuiq; datur manifestatio Spiritus ad vtilitatẽ. Non autem videtur ad vtilitatem aliorũ pertinere habitus aut quęcunque dispositio, si homo non vtatur: secundum illud Eccl. 20. Sapiẽtia abscõdita & thesaurus inuisus, quę vtilitas in vtrisque? Christus autem non legitur vsus omnibus gratijs gratis datis, præsertim quantum ad genera linguarũ. Non ergo in Christo fuerunt omnes gratię gratis datæ.

epi. 57. declinãdo ad fi. tom. 2. p. 2. q. 111. Sed contra est, quod Augustinus dicit in epistola ad Dardanum, * quòd sicut in capite sunt omnes sensus, ita in Christo fuerũt omnes gratię.

Respondeo dicendum, quòd sicut in Secunda parte habitum est, * gratiæ gratis datæ ordinãtur ad fidei & spiritualis doctrinæ manifestationem: oportet enim eum, qui docet, habere ea, per quæ sua doctrina manifestetur: aliàs sua doctrina esset inutilis. Spiritualis autem doctrinæ & fidei primus & principalis doctor est Christus: secundum illud Hebr. 2. Cùm initiũ accepisset enarrari per Dominum, ab eis qui audierũt, in nos confirmata est, contestante Deo signis & portentis, &c. Vnde manifestum est, quòd in Christo excellentissimè fuerunt omnes gratiæ gratis datæ, sicut in primo & principali fidei doctore.

Ad primum ergo dicẽdum, quòd sicut gratia gratum faciẽs, ordinatur ad actus meritorios tam interiores q̃ exteriores, ita gratia gratis data ordinaẽ ad quosdã actus exteriores, fidei manifestatiuos: sicut est operatio miraculorum & alia huiusmodi. In vtraq; autem gratia Christus plenitudinem habuit: in quantũ enim diuinitati vnita erat eius anima, plenam efficaciã habebat ad omnes prædictos actus perficiendos: Sed alij Sancti, qui mouentur à Deo sicut instrumenta nõ vnita, sed separata, particulariter efficaciam recipiũt ad hos vel ad illos actus perficiẽdos. Et iõ in alijs Sãctis huiusmodi gratiæ diuiduntur, nõ aũt in Christo.

Ad secundum dicendum, quòd Christus dicitur Dei virtus & Dei sapientia, inquantum est æternus Dei filius: Sic autem non competit sibi habere gratiam, sed esse potius datorem gratiæ. Competit autem sibi habere gratiam secundum humanam naturam.

Ad tertium dicẽdum, quòd donum linguarũ datum est Apostolis, quia mittebantur ad docendas omnes gentes. Christus autem in vna sola gẽte Iudæorum voluit personaliter prædicare, secũdum quod ipse dicit Matth. 18. Non sum missus nisi ad oues, quæ perierũt domus Israel. Et Apostolus dicit Rom. 15. dico Christum Iesum ministrum fuisse circũcisionis. Et ideo non oportuit quòd loqueretur pluribus linguis: Nec tamẽ defuit ei omnium linguarum notitia: cùm etiam occulta cordium ei non essent abscondita (vt infrà
q. 10. ar. 2. dicetur *) quorum voces quæcunque sunt signa. Nec tamen inutiliter hanc notitiam habuit: sicut non inutiliter habet habitum, qui eo non vtitur quando non est oportunum.

SVMMA TEXTVS.

COnclusio est affirmatiua. Et probatur quia D. August. in Epistola ad Dardanum dicit, quòd sicut in capite sunt omnes sensus, ita in Christo fuerunt omnes gratiæ. Probatur rursus, nam sicut gratia gratum faciens ad actus interiores, & exteriores meritorios ordinatur, ita gratia gratis data ad quosdã actus exteriores fidei manifestatiuos, sicut est operatio miraculorum, & similium, in quibus gratijs Christus habuit plenitudinem in quantum anima eius erat vnita diuinitati personaliter, vnde habebat plenam efficaciam perficiendi omnes istos actus. Hoc ipsum confirmatur. Nam gratiæ gratis datæ dantur ad manifestationem fidei & spiritualis doctrinæ, at Christus est primus, & principalis Doctor fidei, & doctrinæ reuelatæ iuxta D. Paulum ad Hebr. 2. — Cõclusio. D. August. Hebræ. 2.

EXPOSITIO ARTICVLI.

PRo explicatione huius articuli legẽdus est D. Tho. 1. 2. q. 111. art. 4. vbi demonstrat D. Paulum rectissimè omnes gratias gratis datas connumerasse. 1. Corinth. 12. legatur insuper in 2. 2. q. 171. & deinceps per octo quæstiones, vbi specialiter agit de gratijs gratis datis. Quod verò Chr̃s habuerit oẽs gratias gratis datas docet expressè D. Aug. in Epist. 57. ad Dardanum, & est expressa sentẽtia Magistri in 3. dist. 13. Quod si fiat sermo de gratijs gratis datis quantum ad actum est vera, & infallibilis fides, quòd in Christo Domino fuit vsus gratię, & sanitatum, & prophetię, & interpretationis diuinorum sermonum. Verùm verò fuerit vsus doni linguarum in Christo Iesu controuertitur inter Doctores Scholasticos, & verisimiliter asseritur quòd fuerit, vt cum loquebatur cũ Gentibus, cum Chananęa, cum Regulo illo. Et est huius sententiæ Euseb. lib. 1. histor. Eccl. c. 13. Vbi dicit quòd Christus Dominus scripsit Agbaro Edissenorum Regi Epistolam in lingua, quę posset ab eo intelligi. Sed D. Tho. in solutione. 3. expressè docet quòd nunquam est vsus dono linguarum. Illud tamen certissimum est, quòd fides, quæ connumeratur ab Apostolo inter gratias gratis datas verissimè fuit in Christo, fides enim vt pertinet ad gratias gratis datas importat eminentem certitudinem, & penetrationem rerum supernaturalium in eo qui docet veritates supernaturales, & huiusmodi verissimè fuit in Christo euidens tamẽ non obscura. Circa illud quod D. Tho. dicit in solutione. 1. quòd in Christo omnes gratiæ gratis datæ sunt vnitæ, in alijs vero sanctis sunt diuisæ, obseruandum est quod non est ita intelligendum, quòd in Christo omnes gratię gratis datæ sunt vna gratia, sicut omnes perfectiones in Deo sunt vna perfectio. Gratia enim prophetiæ in Christo non est gratia sanitarum, sed vera intelligẽtia est, quòd Christus habuit simul omnes gratias gratis datas, cæterum sanctis facta est diuisio gratiarum. Vni data est vna gratia, alteri altera, & talis gratia data est sanctis ad mensuram, Christo vero secundum plenitudinem. Quod vt euidentius intelligatur, legatur D. Tho. 4 contra gentes capit. 41. — D. Thom. D. August. Magister. Verum fuerit vsus doni linguarũ in Christo Domino. Eusebius. D. Thom.

ARTICVLVS OCTAVVS.

Vtrùm in Christo fuerit prophetia.

AD octauum sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit Prophetia. Prophetia enim importat quandam obscuram & imperfectam notitiam: secundum illud Numer. 12. Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, per somnium aut in visione loquar ad eum: Sed Christus habuit plenam & apertam notitiam multò magis quàm — 50 Infra q. 31. art. 2. & 2. 2. q. 174. ar. 5. & Ps. 44. col. 2. Et Matt. 5. col. 2. Et Ioan. 4. l. 6. co. fi. Et 1. cor. 13. l. 1. col. 1.

Moyses, de quo ibi subditur, quod palam & nõ
per ęnigmata videt Deum. Non ergo in Christo
debet poni prophetia.

§ 2. Pręterea, Sicut fides est eorum, quę non
videntur, & spes eorum, quę nõ habentur: ita pro
phetia est eorum, quæ non sunt pręsentia, sed di-
stant: nam Propheta dicitur quasi procul fans.
Sed in Christo non ponitur fides, nec spes, vt su-
Ar. 3. & 4. huius q. pra dictum est. † Ergo prophetia etiam non de-
bet poni in Christo.

§ 3. Pręterea, Propheta est inferioris ordinis,
quàm Angelus: vnde & de Moyse, qui fuit supre
mus Prophetarum (vt in secunda parte dictum
2.2.q.174. art.4. est ✻) dicitur Act. septimo, quòd locutus est cũ
Angelo in solitudine: Sed Christus non est mino
ratus ab Angelis secundum notitiam animę, sed
solum secundum corporis passionem, vt habetur
Hebr. secundo. Ergo videtur quòd Christus non
fuit Propheta.

Sed contra est, q̃ de eo prędicitur Deuter. 18.
Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus ve
stris. Et ipse de se dicit Matt. 13. & Ioã. 4. Non est
Propheta sine honore nisi in patria sua.

Respondeo dicẽdum, quòd Propheta dicitur
quasi procul fans, vel procul videns: inquantum
scilicet cognoscit & loquitur ea, quę sunt procul
ab hominum sensibus: sicut etiam August. dicit
Li. 16. cap. 18. tom. 6. decimosexto, contra Faustum. ✻ Est autem con-
siderandũ, quòd non potest dici aliquis Prophe-
ta ex hoc quòd cognoscit & enuntiat ea quę sunt
alijs procul, cum quibus ipse non est. Et hoc
manifestum est secundum locum & secundum
tempus: si enim aliquis in Gallia existens, co-
gnosceret & annũtiaret alijs in Gallia existẽtibus
ea, quę tunc in Syria agerentur, propheticum es-
set: sicut Heliseus ad Giezi dixit. 4. Reg. quinto,
quomodo vir descẽderat de curru, & occurrerat
ei. Si vero aliquis in Syria existens, ea, quę sunt
ibi annuntiaret, non esset propheticum. Et idem
apparet secundum tempus. Propheticum enim
fuit quod Isaias pręnunciauit, quòd Cyrus rex
Persarum templũ Dei esset reędificaturus, vt pa-
tet Isa. 44. Non autem fuit propheticum, quòd
Esdras hoc scripsit, cuius tempore factum est. Si
igitur Deus aut Angeli uel etiam Beati cogno-
scunt & anuntiant ea, quę sunt procul a nostra
notitia, hoc non pertinet ad prophetiam: quia in
nullo nostrum statum attingunt, Christus autem
ante passionem nostrum statum attingebat, in
quantum non solùm erat comprehensor, sed e-
tiã uiator. Et ideo propheticum erat, quod ea,
quę erant procul ab aliorum uiatorum notitia, &
cognoscebat & annuntiabat. Et hac ratione dici
tur in eo fuisse prophetia.

Ad primum ergo dicẽdum, quòd per illa uer-
ba non ostenditur de ratione prophetię ęnig-
matica cognitio, quę scilicet est per somnium &
in uisione: sed ostenditur comparatio aliorum
Prophetarũ, qui per somnium & in uisione per-
ceperunt diuina; ad Moysen, qui palàm & non
per ænigmata Deum vidit. Qui propheta est di-
ctus: secundum illud Deut. vltim. Nõ surrexit vl
trà Propheta in Israel, sicut Moyses. Potest ta-
mẽ dici, quòd etsi Christus habuit plenã & aper-
tam notitiam, quantum ad partem intellectiuã:
habuit tamen in parte imaginatiua quasdã simi-
litudines, in quibus etiam poterat speculari diui
na: in quantum non solum erat comprehensor,
sed etiam viator.

Ad secundum dicendum, q̃ fides est eorum,
quę nõ videntur ab ipso credẽte, & similiter spes
est eorum, quę non habentur ab ipso sperãte: sed
prophetia est eorum quę sunt procul a communi
hoĩnũ sensu, cum quibus propheta cõuersatur, &
cõicat in statu vię. Et ideo fides & spes repugnãt
pfectioni beatitudinis Christi: nõ aũt Prophetia.

Ad tertium dicendum, q̃ Angelus cùm sit cõ-
prehensor, est supra Prophetam, qui est purus via
tor: non autem supra Christũ, qui fuit simul via-
tor & comprehensor.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio est affirmatiua, & patet ex illo Deuteron. Cõclusio.
decimooctauo, in quo prædicitur de Christo. Pro- Deute. 18.
phetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris. Et ip-
se Dominus de se dicit Matth. 13. & Ioan. 4. Non est Pro- Matth. 13.
pheta sine honore, nisi in patria sua. Deinde probatur, Ioan. 4.
quia Christus non solùm comprehensor erat, sed viator,
& sic quę procul erant ab aliorum notitia & cognosce-
bat, & dicebat; Nam Prophetæ sunt qui fatur, & vident
quæ procul sunt ab hominum sensibus & secundum lo-
cum, & tempus.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Abulensis super Numeros capit. 11. q. 64. tenet quòd Abulensis.
Christus Dominus non fuit Propheta. In cuius rei
expositionem sic procedit. Nam in primis sibi persuadet
non fuisse Prophetam, quia erat Deus, Deus autem, &
Propheta distinguũtur, cum Propheta accipiat a Deo re-
uelationem sicut Dñs dixit Moysi Exo. 7. Ecce constitui Exod. 7.
te Deum Pharaonis, & Aaron frater tuus erit Propheta
tuus. Verũ est tamen quòd mulier Samaritana vocauerit
eũ Prophetam Io. 4 inquiens. Propheta magnus surrexit Ioan. 4.
in nobis; & discipuli eius aliqñ sic eũ vocauerũt Luc. 24. Luc. 24.
De Iesu Nazareno, qui fuit vir Propheta potẽs in opere,
& sermone. Illi tamen dicebant hoc, quia non cognosce-
bant, quis esset in veritate, cum tamẽ Christus Propheta
non fuerit, sed Deus. Nam si de Ioãne Baptista dixit ipse,
q̃ non erat Propheta, sed plusquam Propheta Matt. 11. Matth. 11.
a fortiori Christus non erat Propheta. Aliquando tamẽ
ipse condescendens infirmitati, & ignorantiæ Iudęorum
vocabat se Prophetam, vt patet Luc. 13. Ite, dicite vulpi Luc. 13.
illi, Ecce dæmonia eiicio, & sanitates perficio hodie, &
cras, & tertia die consummor, veruntamen oportet me
hodie & cras, & sequenti die ambulare, quia non capit
Prophetam perire extra Hierusalem. Dicendum est igi-
tur q̃ Christus non erat Propheta. Vnde Isa. 11. dicitur, Esa. 11.
q̃ repleuit eum Dñs spiritu sapientię, & intellectus, & nõ
spiritu prophetiæ. Hęc Abulẽsis, & q̃ hęc sententia Abu-
lensis probabilis sit, probatur. § Nam de Ioanne Baptista Prim. arg.
dicit Dominus Matth. 11. Quòd non erat Propheta, sed Matth. 11.
plusquã Propheta, ergo a fortiori Christus non erat Pro
pheta, sed plusquã Propheta. Deinde, Deus & beati non Secũdum.
sunt Prophetæ, vt patet, ergo Christus nec in quantum
Deus, neq; in quantum homo erat Propheta, si quidẽ in
quantum hõ beatus erat. § Præterea, siquis videret om- Tertium.
nia in speculo, & ea annuntiaret nobis, non diceretur
propheta, at Christus videbat omnia in verbo, ergo non
fuit

Vltimum. fuit verus Propheta. ¶Postremò, si fuit verus Propheta,
ergo habuit lumen propheticum, sed lumen propheticũ
est obscurum, & ænigmaticum, ergo Christus habuit lu-
men obscurum, & ænigmaticum: quod est planè contra
Chrs Dñs veram Theologiam. ¶In huius dubij expositionem dico
verè fuit primò certissimè esse tenendum, Christum Dñm fuisse
Propheta Prophetam si quidem diuinæ scripturæ passim appellant
Luc. 7. 13. illum Prophetam, significat Luc. 7. 13. & 24. & in locis su
& 24. pra citatis. Secundò dico, quod in Christo Domino fuit pro
phetia per modum habitus, prophetabat enim quando vole-
bat, in cæteris vero Vatibus erat per modum actus, &
coruscationis, vnde non prophetabant quando volebãt,
Aristot. habitibus enim vtimur cum volumus, vt dicit Aristot. 7.
Quid signi Ethicorũ. Tertiò dico vt hęc veritas melius intelligatur,
ficet hoc quòd hoc nomen Propheta in sanctis scripturis habet
nomen multiplicem significatum, & certè Græca vox, prophitis, a
Propheta qua Propheta deriuatur, propriè, & peculiariter illum si-
in diuinis gnificat, qui diuina mente rem præsentiens antequã eue-
literis. niat edicit, atque præfatur, composita enim est ex, pro,
quod præ, vel ante significat, & phimi, quod est dico, siue
loquor. Hinc factum est, vt sit iam cõmunis, & vulgaris
acceptio opinio Prophetam duntaxat esse, qui prædicit
futura. Cæterum Hebraica dictio, nabi, cui apud Græ-
cos, & nos semper correspondet nomen, Prophetæ, non
dicitur a prædicendo, neque eum tantum significat, qui
res futuras prædicit, sed omnem, qui non vulgariter con-
scius est mentis diuinæ, interpres videlicet, & nuntius cę-
lestis numinis, cuique arcana, & abstrusa voluntatis, in-
geniique diuini perspecta habet: quod vt exemplis illu-
Gene. 20. stre fiat, Gene. 20. legimus Dominum dixisse ad Abime-
lech de Abraham; Nunc ergo redde viro suo vxorem,
quia Propheta est, & orabit pro te, & viues. Ex quibus
verbis satis apparet hominem Deo charum, cum quo
Deus colloqueretur Prophetam in scripturis vocari, talis
enim erat Abraham, & omnes Patriarchæ, de quibus
Psal 104. Psalm. 104. Nolite tangere Christos meos, & in Prophe-
Exod. 7. tis meis nolite malignari. Deinde Exod. 7 ita Dominus
loquitur Moysi; Ecce constitui te Deum Pharaonis, &
Aaron frater tuus erit Propheta tuus. Hic quid Prophe-
ta significat nisi interpretem, & internuncium voluntatis
Nume. 12. diuinæ? Præterea Nume. duodecimo, sic loquitur Domi-
nus: Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visio-
ne apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum, at non
talis seruus meus Moyses, qui in omni domo mea fide-
lissimus est, ore enim ad os loquor ei, palam, & non per
ænigmata, & figuras Dominum videt. Et mulercula Sa-
Ioan. 4. maritana in Euãgelio Ioan. 4 Christum proclamat Pro-
phetam, quòd secreta cordis ipsius reuelasset ei. Certè in
nouo testamento, sicut in veteri non defuerũt diuini Pro
phetæ, qui omnigena vaticinia populis enunciarent. Nã
fuerunt qui futura, & occulta diuino spiritu prędicerẽt,
qualis erat Agabus, qui prædixerat famem magnam fu-
turam, & Pauli vincula. Petrus item hanc prophetię par-
tem exhibuit, cum dolum proderet Ananiæ, & Saphiræ.
Fuerunt item qui diuino spiritus afflatu, & reuelatione
ad pietatem instituerunt homines mysteria Christianæ
religionis, ac loca obscura scripturarum explicantes, qua
1. Cor. 12. les erant illi Prophetæ, de quibus Paulus 1. Corinth. 12.
& 14. & 14 & ad Ephe. quarto, de quibus sic dicit, primo Co-
Ephe. 4. rinth. 14 Qui prophetat, hominibus loquitur ad ædifica-
tionem, & exhortationem, & consolationem Est autem
& alius vsus nominis Prophetæ, in scripturis, sed superio
1. Reg. 10. ri significationi non absimilis. Nam 1. Regum 10 & 19.
legimus de choris Prophetarũ, ad quos cum Saul venis-
set, insiluit in eum spiritus Domini, & prophetauit pari-
1. Reg. 19. ter factus vir alius. Et 19. cap. scribitur vestes deposuisse,
& nudus cecinisse per diem, & noctem. Istud autem pro-
phetare, nihil aliud videtur fuisse, quam hymnis Deum
celebrare, populumque ad pietatẽ prouocare, sed ita vt
appareret tamen certa vis spiritus, quo arripiebantur, &
excitabantur ad hymnorum decantationem. Sic enim
1. Reg. 10. legitur 1. Regum cap. decimo, dictum Saul a Samuele:
Obuium habebis gregem Prophetarum descendentium
de excelso, & ante eos psalterium, & cytharam, & tympa
num, & tibiam; ipsosque prophetantes. Et insiliet in te
spiritus Domini, & prophetabis cum eis, & mutaberis
in virum alium. Non est autem verisimile illis Prophetis
omnibus facultatem ad fuisse vel prædicendi futura, vel
recondita alia, & diuiniora enarrandi, & si semper ali-
quos tales inter illos fuisse probabile sit, vt gens illa pecu
liariter dono prophetiæ insignis exstiterit, vt haberet sem-
per qui de diuina voluntate responderent. Iam quoniam
quicunque afflati spiritu diuino insolentius quædam lo
quebantur, & ob id a carnalibus tales pro insanis habe-
bantur, & arreptitijs (eo quòd caro insanum iudicet,
quicquid suum captum excesserit) prophetare diceban-
tur, hinc prophetare aliquando in scripturis ponitur pro
delirare, insanire, & afflatu maligni spiritus quædam in-
solentius loqui. Sic de Saul legimus. 1. Regum decimo- 1. Reg. 18.
octauo. Insilit spiritus Dei malus Saul, & prophetabat
in medio domus. Hic enim prophetare nihil aliud est,
quàm delirare, & insolentia loqui, vt enthusiasmo acti
solent. Vnde & apud prophanos scriptores quanquam
Vates Latinis, & prophitæ Græcis, propriè dicantur an-
tistites Deorum, diuinorumque oraculorum interpre-
tes, vocantur tamen etiam omnes Poetæ, Vates, & Pro-
phetæ, eo quòd & ipsi credantur musarum quodam furo
re agi in decantandis carminibus. Hinc Paulus Epimeni-
dem Poetam vocat Titum primo, Prophetã Cretensium, Ad Tit. 1.
vt minus mirandum sit in scripturis Prophetas quosdam
dici non ratione futurorum ab eis prædictorum. Sicut
autem Saul malo spiritu afflatus prophetare dictus est, sic
& Pseudoprophetæ aliquando Prophetæ vocãtur in scri-
pturis, & prophetare dicuntur, vt Zachariæ decimoter- Zacha. 13.
tio. In die illa confundentur Prophetæ, vnusquisque ex
visione sua cum prophetauerint, nec operientur pallio
saccino, vt mentiantur. Postremum videtur verbum,
prophetare in scripturis etiam his quandoque tribui, qui
hymnos, & laudes Dei decantabant siue afflatu spiritus
singularis, vt cum primo Paralip. 25. tribuitur omnibus 1. Para. 25.
cantoribus à Dauide ordinatis, vt compositos Psalmos
certis horis decantarent, quamuis inter hos fuerint etiam
veri nominis Prophetæ. Nam Principes cantorum
Asaph, Idithun, & Heman satis illo capite significantur
fuisse veri prophetæ, qui ex Psalmorum quorundam in-
scriptione omninò videntur ex afflatu spiritus psalmos
quosdam composuisse, in quibus futura quædam, & ad
Christum etiam pertinentia canuntur, in principio ta-
men capitis verbum, prophetare, omnibus cantoribus tri
buitur, cum sic dicitur; Igitur Dauid, & magistratus
exercitus segregauerunt in ministerium filios Asaph,
Heman, & Idithum qui prophetarent in citharis, & psal
terijs, & cymbalis secundum numerum suum dedicato
seruitio sibi seruientes. Vbi prophetare nihil aliud vide-
tur esse, quàm sacros hymnos decantare. Postea enim se-
quitur; Vniuersi sub manu patris sui ad cantandum in
templo Domini distributi erant in cymbalis, in psalte-
rijs, & citharis. Sic & primo Paralipo. 15. Prophetia acci 1. Para. 15.
pitur pro hymnorum decantatione, cum dicitur. Cho-
nenias autem princeps Leuitarum prophetiæ præerat, &
ad præcinendam melodiam, erat quippè valde sapiens.
Vbi illud; ad præcinendam melodiam, cum non sit in
Hebræo, additum videtur ad explicandum quid per pro
phetiam significetur. Sic videtur accipiendum verbum,
prophetare apud Paulum 1. Corinth. vndecimò, cum di- 1. Cor. 11.
citur; Omnis vir orans, aut prophetans velato capite, de
turpat caput suum. Omnis autem mulier orans, aut
prophetans non velato capite, deturpat caput suum. Lo-
quitur enim de his, quæ facienda sunt in publico con-
uentu fidelium, in quo mulieri Paulus non permittit lo
qui, & docere, vnde non potest ibi, prophetare, accipi pro
eo, quod est ex afflatu spiritus loqui ad ædificationem
fidelium, quomodo accipitur capitulo sequenti. 12. Fre-
quenter autem Paulus orationi coniungit gratiarum
actionem, & Dei laudem. Vnde sensus videtur esse. Mu-
lier orans, aut hymnis, & Psalmis Deum laudans. Quod
autem hodie quidam prophetare hic putant accipi pro
audiendis Prophetis, & Doctoribus inuentum esse, vt
prophetare dicantur quicunque sacris doctrinis sunt de-
diti, nulla scripturæ authoritate nituntur. Ex his cõstat pro-

phetare varijs,& præcipuè quinque modis debere exponi pro loci exigẽtia. Quandoque enim est futura,vel occulta enunciare afflatu spiritus vel boni,vel mali,quãdoque est ex afflatu spiritus docere, & exhortari ad pietatem, quandoque ex afflatu spiritus mali delira, & insana proloqui, quandoque simpliciter Dei laudes etiam compositis Psalmis personare. Est & alia noua huius verbi acceptio in Ecclesiast.cap.4 & 49. Illic enim dicitur mortuum corpus Helisei prophetasse, hic vero dicuntur ossa Ioseph post mortem prophetasse. Quibus locis si Lyrano creditur, prophetare accipitur pro ostendere aliquem fuisse verum Prophetam. Quoniam enim ad tactum ossium Helisei surrexit mortuus, declaratum est Heliseum fuisse verum Prophetam. Ex dictis patet, quemadmodum nomen Prophetæ multis de causis Christo Domino conueniat, quantumque errauerit Abulensis dicens eum non fuisse verum Prophetam.

Eccle c.48. & 49.

Ad argumenta. ¶ Nunc ad argumenta in contrarium facta respondetur, & *Ad primũ.* ad primum,quòd Ioannes Baptista in annontiando Christo erat plusquam Propheta. Nam quem cæteri Vates prædixerũt esse venturum,ipse indice ostendebat,dicens; Ecce agnus Dei,ecce qui tollit peccata mundi. *Ad scdm.* ¶ Ad secundum respondetur, quòd Christus non erat propheta in quãtũ Deus,neque in quantum beatus, sed in quantum viator nobiscum commorans,& viuens. In Christo namque & fuit cognitio beata, & cognitio infusæ scientiæ per proprias species, atque adeò in Christo Domino fuit cognitio sensitiua in sensu communi, & in imaginatione. Vnde fuit verè Propheta secũdum partem intellectiuam & imaginariam, sicut cæteri Prophetæ. Imò existimo,ꝙ fuit verè Propheta secundum scientiã beatam,erat enim verè viator, ergo licèt annuntiaret futura, quę videbat in verbo.verè erat Propheta,sicuti Moyses dicens ea quę vidit in diuina essentia verè erat Propheta. *Ad tertiũ.* ¶ Ad tertium nego maiorem. *Ad quartum.* ¶ Ad quartum negatur in primis, quòd de ratione Prophetiæ sit obscuritas, vt optimè negat D. Thom.in solutione prima,& Dominus Caietanus 2.2.q.171.art.5. *De rõne prophetiæ non est obscuritas.* Secundò respondetur,quòd etiam si de ratione prophetiæ sit obscuritas, eam habuit Christus Dominus non in intellectu,sed in parte imaginatiua. Tertiò respõdetur,quòd licèt prophetia in cęteris vatibus sit obscura, in Christo tamen est euidens,& perspicua,quoniam erat coniuncta visioni beatificæ.

ARTICVLVS NONVS.

Vtrùm in Christo fuerit plenitudo gratiæ.

51
Inf.ar.10. & 12.c. & 3. dist.13. q.1.arti.2. q.1 & dis. 15 q.1.ar. 2.5.& opusc.60.d.3. col.9

AD nonum sic proceditur. Videtur, quòd non fuerit in Christo gratiæ plenitudo. A gratia enim deriuãtur virtutes,vt in Secunda parte dictum est: * Sed in Christo non fuerunt omnes virtutes:non enim fuit in eo fides, neque spes:vt ostensum est. † ergo in Christo non fuit gratiæ plenitudo.

** P.2.quęs. 110. art.4. ad 1.*
† Art. 3.& 4.
** P.2.quęs. 111.art. 2.*

¶ 2.Præthereà,Sicut patet ex his, quę in secunda parte dicta sunt,* gratia diuiditur in operantem & cooperantem: Operans autem gratia dicitur,per quam iustificatur impius. Quod quidem non habuit locum in Christo, qui nũquam subiacuit alicui peccato,ergo in Christo non fuit plenitudo gratiæ.

¶ 3. Præterea, Iac.1.dicitur, Omne datum optimum,& omne donum perfectum,desursum est descendens a Patre luminum: Sed quod descendit, habetur particulariter,& non plenè. Ergo nulla creatura,nec etiam anima Christi potest habere plenitudinem donorum gratię.

Sed contra est quod dicitur Ioan.1. Vidimus eum plenum gratię & veritatis.

Respondeo dicendum,quòd plenè dicitur haberi quod perfectè & totaliter habetur. Totalitas autem & perfectio potest attẽdi dupliciter. Vno modo quantum ad quantitatem eius intensiuã: puta si dicam aliquem plenè habere albedinẽ, si habet eam,quantumcunque nata est haberi, Alio modo secũdum virtutem: puta si aliquis dicatur plenè habere vitam: quia habet eam secundum omnes effectus vel opera vitę, & sic habet plenè vitam homo,non autem brutum animal,vel plãta. Vtroque autem modo Christus habuit gratię plenitudinem. Primò quidem, quia habuit eam in summo secundũ perfectissimum modum,quo haberi potest. Et hoc quidem apparet, primò ex propinquitate animę Christi ad causam gratię,dictum est * enim quòd quantò aliquod receptiuũ propinquius est causę influenti, tanto abundantius recipit. Et ideo anima Christi, quę propinquius cõiungitur Deo inter omnes creaturas rationales, maximam recipit influentiam gratię eius. ** ar.1.huius quæst.* Secũdò ex comparatione eius ad effectum. Sic enim recipiebat anima Christi gratiam,vt ex ea quodammodo trãsfunderetur in alios. Et ideo oportuit quòd haberet maximam gratiam, sicut ignis,qui est causa caloris in omnibus calidis,est maximè calidus. Similiter etiam quãtum ad virtutem gratię plenè habuit gratiam: quia habuit eã ad omnes operationes vel effectus gratię. Et hoc ideo, quia conferebatur ei gratia tanquam cuidã vniuersali principio in genere habentium gratiã. Virtus autẽ primi principij alicuius generis vniuersaliter se extendit ad omnes effectus illius generis:sicut sol,qui est vniuersalis causa generationis (vt Diony.dicit quarto ca.de Diui.no.) eius virtus se extendit ad omnia, quę sub generatione cadunt. Et sic secunda plenitudo gratię attenditur in Christo,in quantum se extendit eius gratia ad omnes gratię effectus, qui sunt virtutes & dona,& alia huiusmodi.

Ad primum ergo dicendum, quòd fides & spes nominant effectus gratię in quodam defectu,qui est ex parte recipientis gratiam, in quantum scilicet, fides est de non visis, & spes de non habitis. Vnde non oportet, quòd in Christo, qui est autor gratię, fuerint defectus, quos important fides, & spes: sed quicquid est perfectionis in fide & spe, in Christo est multo perfectius: Sicut in igne non sunt omnes modi caloris defectiui ex defectu subiecti, sed quicquid pertinet ad perfectionem caloris.

Ad secundum dicẽdum, quòd ad gratiam operantem per se, pertinet facere iustum:sed ꝙ iustũ faciat ex impio, hoc accidit ei ex parte subiecti i

quo

quo peccatum inuenitur. Anima Christi igitur iustificata est per gratiam operantem, in quantum per eam facta est iusta & sancta a principio suæ conceptionis, non quòd ante fuerit peccatrix, aut etiam non iusta.

Ad tertium dicendum, ꝙ plenitudo gratię attribuitur animę Christi secundum capacitatem creaturę: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinę.

ARTICVLVS DECIMVS.

Vtrùm plenitudo gratiæ sit propria Christi.

52 3.di.34.q.1.ar.2.q.2. AD decimum sic proceditur. Videtur quòd plenitudo gratię non sit propria Christi. Quod enim est ꝓprium alicuius, sibi soli conuenit: Sed esse plenum gratię quibusdam aliis attribuitur: dicitur enim Luc. 1. beatæ Virgini, Aue gratia plena, dicitur act. 6. Stephanus plenus gratia & fortitudine. Ergo plenitudo gratię non est propria Christo.

¶ 2. Prętereà, Illud quod potest communicari alijs per Christum, non videtur esse proprium Christo: Sed plenitudo gratię potest cōmunicari per Christū alijs: dicit enim Apost. Eph. 3. Vt impleamini in omnem plenitudinem Dei. Ergo plenitudo gratię non est propria Christo.

¶ 3. Prętereà, Status vię proportionari uidetur statui patriæ: Sed in statu patrię erit quędam plenitudo: quia in illa cęlesti patria, ubi plenitudo est omnis boni, licèt quędam data sint excellenter, nihil tamen possidetur singulariter, ut patet per Greg. in homi.* de centum ouibus. Ergo in statu uię habetur gratię plenitudo a singulis hominibus: Et ita plenitudo gratię non est propria Christi. * Ho. 34. in Euang.

Sed cōtra est quod plenitudo gratię attribuitur Christo inquātum est vnigenitus a Patre: secundum illud Ioa. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum a Patre plenum gratię & ueritatis. Sed esse unigenitum a Patre, est proprium Christo. Ergo & sibi proprium est, esse plenū gratię & veritatis.

Respondeo dicendum, ꝙ plenitudo gratię potest attendi dupliciter. Vno modo ex parte ipsius gratię, alio modo ex parte habentis gratiam. Ex parte quidem ipsius gratię dicitur esse plenitudo gratię ex eo quod aliquis pertingit ad summū gratię, & quantum ad essentiam, & quantum ad virtutem, quia scilicet habet gratiam & in maxima excellentia, qua potest haberi, & in maxima extensione ad omnes gratię effectus, & talis gratię plenitudo est propria Christo. Ex parte verò subiecti gratiā habentis esse dicitur gratię plenitudo, quādo quis habet plenè gratiam secundum suam cōditionem, siue secundum intensionem, prout in eo est intensa gratia vsque ad terminū præfixū ei a Deo: secūdum illud Ephe. 4. Vnicuique nostrum data est gratia secūdum mensuram donationis Christi: Siue etiā secundum virtutē: in quantum scilicet habet facultatem gratiæ ad omnia, quę pertinent ad suum officium siue statū, sicut Apostolus dicebat Eph. 3. Mihi omnium Sanctorum minimo data est gratia hæc illuminare omnes, &c. Et talis gratię plenitudo nō est ꝓpria Christo, sed cōmunicatur alijs per Christū.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ beata Virgo dicta est plena gratia, non ex parte ipsius gratiæ: quia non habuit gratiā in summa excellētia, qua potest haberi, nec ad omnes effectus gratiæ, sed dī fuisse plena gratia per comparationem ad ipsam: quia scilicet habebat gratiā sufficientem ad statū illum, ad quem erat electa a Deo, vt esset s. mater Vnigeniti eius. Et similiter Stephanus dī plenus gratia: quia habebat gratiam sufficientem ad hoc, ꝙ esset idoneus minister & testis Dei, ad quod erat electus. Et idem dicēdum est de alijs: Harum tamen plenitudinum vna est plenior altera, secundum quòd aliquis est diuinitus prçordinatus ad altiorem, vel inferiorem statum.

Ad secundum dicendum, ꝙ Apostolus ibi loquitur de illa plenitudine gratiæ, quæ accipitur ex parte subiecti, in cōparatione ad id, ad quod homo est diuinitus pręordinatus. Quod quidem est vel aliquid commune, ad quod præordinātur omnes Sācti: vel aliquid speciale, quod pertinet ad excellentiam aliquorum. Et secundum hoc quædam plenitudo gratiæ est omnibus sanctis communis, vt scilicet habeant gratiam sufficientem ad merendum vitam æternam, quę in plena Dei fruitione consistit: & hanc plenitudinem optat Apost. fidelibus, quibus scribit.

Ad tertium dicendum, ꝙ illa dona, quæ sunt communia in patria, scilicet visio, comprehēsio, & fruitio, & alia huiusmodi, habent quædam dona sibi correspondentia in statu viæ, quæ etiam sunt communia omnibus Sanctis: Sunt tamen quædam prærogatiuæ Sanctorum in patria, & in via, quæ non habentur ab omnibus.

ARTICVLVS VNDECIMVS.

Vtrùm Christi gratia sit infinita.

AD vndecimum sic proceditur. Videtur quòd gratia Christi sit infinita. Omne enim immensum, est infinitum: Sed gratia Christi est immēsa: dicitur enim Ioan. 3. Non enim ad mensuram dat Deus Spiritum Filio scilicet Christo. Ergo gratia Christi est infinita. 53 3.di.13.q.1 ar.2.q.2 & dist.14. art.1.q.1. co. Et veri. q.29.ar.3. Et op.3.c.221. Et opusc.60.ca.3.col 9. & Io.3.lec.6. col.2.& 3.

¶ 2. Prætereà, Effectus infinitus demonstrat virtutem infinitam, quę nō potest fundari, nisi in essentia infinita: Sed effectus gratię Christi est infinitus: extendit enim se ad salutem totius humani generis. ipse enim est propitiatio pro peccatis nostris & totius mundi: vt dicitur primæ Ioan. 2.

ergo

ergo Chriſti eſt infinita.

§ 3. Præterea, Omne infinitum, per additionē finiti poteſt peruenire ad quantitatem cuiuſcunque finiti. Si igitur gratia Chriſti eſſet infinita, poſſet alterius hominis gratia tantum creſcere, ꝙ perueniret ad æqualitatem gratiæ Chriſti, contra quod dicitur Iob. 28. Non adæquabitur ei aurū vel vitrum: ſecundum quod Gregorius ibi exponit. Ergo gratia Chriſti eſt infinita.

Sed contra eſt, quòd gratia eſt quiddam creatum in anima: Sed omne creatum eſt finitum: ſecundum illud Sap. 11. Omnia in numero & pondere & menſura diſpoſuiſti. Ergo gratia Chriſti non eſt infinita.

Reſpōdeo dicendum, quòd ſicut ex ſupra dictis patet, * in Chriſto poteſt duplex gratia conſiderari. Vna quidē eſt gratia vnionis: quæ ſicut ſuprà dictū eſt, † eſt ipſum vniri perſonaliter filio Dei: quod eſt gratis conceſſum humanæ naturæ: & hāc gratiam conſtat eſſe infinitam, ſecundum quod ipſa perſona Verbi eſt infinita. Alia verò eſt gratia habitualis, quæ quidē poteſt dupliciter cōſiderari. Vno modo, ſecundum quod eſt quoddam ens. Et ſic neceſſe eſt quòd ſit ens finitum: eſt enim in aīa Chriſti ſicut in ſubiecto: Anima autem Chriſti eſt creatura quædā habens capacitatem finitam. vnde eſſe gratiæ cùm nō excedat ſuum ſubiectum, non poteſt eſſe infinitum. Alio modo poteſt conſiderari ſecūdum propriā rationem gratiæ. Et ſic gratia Chriſti poteſt dici infinita, eo quòd nō limitatur: quia ſcilicet habet quicquid poteſt pertinere ad rationem gratiæ: & non datur ei ſecundum aliquam certam mēſurā id, quod ad rationem gratiæ pertinet: eo quòd ſecundum propoſitum Dei, cuius eſt gratiam menſurare, gratia confertur animæ Chriſti, ſicut cuidam vniuerſali principio gratificationis in humana natura: ſecundum illud Ephe. 1. Gratificauit nos in dilecto filio ſuo: Sicut ſi dicamus lucē ſolis eſſe infinitam: nō quidem ſecundum ſuum eſſe, ſed ſecūdum rationem lucis, quia habet quicquid ad rationem lucis pertinere poteſt.

*q.2.ar.10.
† q.7.ar.6.

Ad primum ergo dicēdum, quòd id quod dicitur, Pater nō ad menſuram dat Spiritum filio, vno modo exponitur de dono quod Deus pater ab æterno dedit Filio, ſcilicet diuinam naturam, quæ eſt donum infinitū. Vnde quædam gloſ. dicit ibidem, Vt tantus ſit filius, quantus & Pater. Alio modo poteſt referri ad donum, quod datū eſt humanæ naturæ, vt vniatur diuinæ perſonæ: quod etiam eſt donum infinitum. Vnde gloſ. dicit ibidem, Sicut Pater plenum & perfectum genuit Verbum, ſic & plenum & perfectū eſt vnitū humanæ naturæ. Tertio modo poteſt referri ad gratiam habitualem, in quātum gratia Chriſti ſe extendit ad omnia quę ſunt gratię. Vnde Aug. hoc exponēs dicit, Menſura diuina, diuiſio quædam donorum eſt: alij enim datur per Spiritum ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ: ſed Chriſtus, qui dat, non ad menſuram accepit.

Ad ſecundum dicendum, quòd gratia Chriſti habet infinitum effectum: tum propter infinitatē prædictam gratiæ, tum propter vnitatem diuinæ perſonæ, cui anima Chriſti vnita eſt.

Ad tertium dicendum, ꝙ minus per augmentum poteſt peruenire ad quātitatem maioris, in his, quę habent quātitatem vnius rationis: ſed gratia alterius hominis cōparatur ad gratiam Chriſti, ſicut quædam virtus particularis ad vniuerſalem. Vnde ſicut virtus ignis, quātumcumque creſcat, nō poteſt adæquare virtutem ſolis: ita gratia alterius hominis, quantumcumque creſcat non poteſt adæquare gratiam Chriſti.

ARTICVLVS DVODECIMVS.

Vtrùm gratia Chriſti potuerit augeri.

AD duodecimum ſic proceditur. Videtur quòd gratia Chriſti potuerit augeri. Omni enim finito poteſt fieri additio: Sed gratia Chriſti fuit finita: vt dictum eſt. * Ergo potuit augeri. 54

1.d.15.q.5.arti.1.q.4 & d.17.q.2.arti.4.ad 5. Et 3.d.13 q.1.ar.2.q.3.& d.18.ar.5.col. Et Iſa.11.libr.2.principio.
* ar.præce.

§ 2. Præterea, Augmentum gratię fit per virtutem diuinam: ſecūdum illud 2. ad Cor. 9. Potens eſt autem Deus omnem gratiam abūdare facere in vobis: Sed virtus diuina, cùm ſit infinita, nullo termino coarctatur. Ergo videtur, quòd gratia Chriſti potuerit eſſe maior.

§ 3. Præterea, Luc. 2. dicitur, ꝙ puer Ieſus proficiebat ſapientia & ætate, & gratia apud Deum & homines. Ergo gratia Chriſti potuit augeri.

Sed contra eſt quod dicitur Ioan. 1. Vidimus eum quaſi vnigenitum a Patre, plenum gratiæ & veritatis. Sed nihil poteſt eſſe aut intelligi maius, quàm quod aliquis ſit vnigenitus a Patre. Ergo etiam non poteſt eſſe vel intelligi maior gratia, quàm illa, qua Chriſtus fuit plenus.

Reſpōdeo dicendum, ꝙ aliquam formam nō poſſe augeri, contingit dupliciter. Vno modo ex parte ipſius ſubiecti: alio modo ex parte ipſius formæ. Ex parte quidem ſubiecti, quando ſubiectum attingit ad vltimum gradū in participatione illius formæ ſecundum ſuum modum: ſicut ſi dicatur, ꝙ aer non poteſt creſcere in caliditate quādo pertingit ad vltimum gradum caloris, qui poteſt ſaluari in natura aeris; licèt poſſit eſſe maior calor in rerum natura, qui eſt calor ignis. Ex parte autē formæ excluditur poſſibilitas augmēti, qn̄ aliquod ſubiectū attingit ad vltimā perfectionem, quam poteſt talis forma habere in natura: ſicut ſi dicamus, ꝙ calor ignis poteſt augeri, quia non poteſt eſſe perfectior gradus caloris quàm ille, ad quem pertingit ignis. Sicut autem aliarum formarum eſt ex diuina ſapientia determinata propria menſura, ita & gratiæ, ſecundum illud Sapiē. 11. Omnia in numero & pondere & menſura diſpoſuiſti. Menſura autem vniuicuique formæ pręfigitur per cōparationem ad ſuum finem:

nem sicut non est maior grauitas, quàm grauitas terræ, quia non potest esse inferior locus loco terræ. Finis autem gratiæ est vnio creaturæ rationalis ad Deum: non potest autem esse, nec intelligi maior vnio creaturæ rationalis ad Deum, quàm quæ est in persona: & ideo gratia Christi pertingit ad summam mensuram gratiæ. Sic igitur manifestum est, quòd gratia Christi non potest augeri ex parte ipsius gratiæ: Sed nec etiã ex parte subiecti: quia Christus, secundum quod homo à primo instanti suæ conceptionis fuit verus & plenus comprehensor. Vnde in eo non potuit esse gratiæ augmentum, sicut nec in alijs Beatis: quorum gratia augeri nõ potest, eo quòd sunt in termino. Hominum verò, qui sunt purè viatores, gratia potest augeri, & ex parte formæ, quia non attingunt summum gratiæ gradum: & ex parte subiecti, quia nondum peruenerunt ad terminum.

Ad primum ergo dicendum, quòd si loquamur de quantitatibus mathematicis, cuilibet finitæ quantitati potest fieri additio: quia ex parte quantitatis finitę, non est aliquid quod repugnet additioni. Si vero loquamur de quantitate naturali, sic potest esse repugnantia ex parte formæ, cui debetur determinata quantitas, sicut & alia accidentia determinata. Vnde Philosophus* dicit in secundo de anima, quòd omnium natura constantium est terminus & ratio magnitudinis, & augmenti. Et inde est, quòd quantitati totius cęli non potest fieri additio. Multò igitur magis in ipsis formis consideratur aliquis terminus, vltra quem non progrediuntur. Et propter hoc non oportet, quòd gratiæ Christi possit fieri additio, quamuis sit finita secundum sui essentiam.

*Li. 2. de anima, tex. 41. tom. 2.

Ad secundum dicendum, quòd virtus diuina licet possit facere aliquid maius & melius, quàm sit habitualis gratia Christi: non tamen posset facere, quòd ordinaretur ad aliquid maius, quam sit unio personalis ad Filium vnigenitum à Patre. Cui vnioni sufficienter correspondet talis mensura gratiæ, secundum diffinitionem diuinæ sapientiæ.

Ad tertium dicendũ, quòd in sapientia & gratia aliquis potest proficere dupliciter. Vno modo secundum ipsos habitus sapientiæ & gratiæ augmentatos: & sic Christus in eis non proficiebat. Alio modo secundum effectus: in quantum scilicet aliquis sapientiora & virtuosiora opera facit. Et sic Christus proficiebat sapientia & gratia, sicut & ætate: quia secundum processum ætatis perfectiora opera faciebat: vt se verum hominem demonstraret, & in his quę sunt ad Deum, & in his, quæ sunt ad homines.

SVMMA TEXTVS.

Art. 9. 10. 11. & 12.

Cõclusio. Ioan. 1.

CONclusio Artic. 9. est affirmatiua. Patet ex illo Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis. Et certè plenitudo gratiæ dupliciter dicitur, vno modo intensiuè, & alio secundum virtutem. Primò modo Christus habuit plenitudinem gratiæ, quia eam habuit in summo secundum perfectissimum modum, quo haberi potest. Quod patet primò ex propinquitate animæ Christi ad causam gratiæ: erat enim coniuncta personaliter verbo, sed quod propinquius est causæ influenti, abundantius recipit influxum. Secundò, patet ex effectu, quia anima Christi accepit gratiam, vt ex ea transfunderetur quodammodo in omnes alios, vnde oportuit, quòd maximam haberet: sicut ignis, qui est causa caloris in omnibus calidis, ipse est maximè calidus. Secundo modo etiam Christus habuit plenitudinem gratiæ quantum ad virtutem: quia virtus primi principij alicuius generis vniuersaliter se extendit ad omnes effectus illius generis. Sicut sol qui est causa vniuersalis generationis extendit se ad omnia, quæ cadunt sub generatione. Sed Christo conferebatur gratia tanquam cuidam vniuersali principio omnium habentium gratiam, ergo habebat plenitudinem eius.

¶ Conclusio Artic. 10. est affirmans. Nam plenitudo gratiæ attribuitur Christo, in quantum est vnigenitus à Patre secundum illud Ioan. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum à Patre plenum gratiæ, & veritatis, sed esse vnigenitum à Patre est proprium Christo, ergo & sibi propriũ est esse plenum gratiæ, & veritatis. Pro cuius intellectu sciendum est quòd hæc plenitudo dupliciter attenditur, vel ex parte gratiæ, vel ex parte subiecti. Primo modo, est propria Christo, quia ipse solus pertingit ad summum gratiæ, & quantum ad essentiam, & quantum ad virtutẽ cum illa maxima excellentia, quæ haberi potest. Sed ex parte subiecti est communis multis per Christum secundum mensuram eis à Deo præfixam, vt dicit Apostolus ad Ephe. 3. & 4. & hoc modo Maria virgo, & Stephanus pleni gratia dicuntur. Conclusio. Ioan. 1. Ephe. 3. & 4.

¶ Prima conclusio Artic. 11. Gratia vnionis in Christo est infinita. Probatur, nam vniri personaliter filio Dei, est infinitum secundum quòd ipsa persona verbi est infinita, ergo gratia vnionis est infinita. Prima cõclusio.

¶ Secũda conclusio. Gratia habitualis Christi in quantum ens est finita. Patet, nam gratia hæc est quid creatũ in anima, at omne creatum finitum est, secundum illud Sapien. 11. Omnia in numero, & pondere, & mensura disposuisti, ergo gratia hæc finita est. Deinde probatur, nã est in anima Christi sicut in subiecto, ergo est ens finitũ. Consequentia inde probatur, quia non excedit suum subiectum, quod est finitæ capacitatis. 2. Conclu. Sapiẽ. 11.

¶ Tertia conclusio. Gratia hæc est infinita secundum rationem gratiæ, eo quòd non limitatur secundum aliquam creatam mensuram, cum habeat quicquid potest pertinere ad rationẽ gratiæ: collata est enim animę Christi gratia, sicut cuidam vniuersali principio gratificationis in natura humana, secũdum illud Apostoli ad Ephes. 1. Gratificauit nos in dilecto filio suo, sicut si dicamus lucem solis esse infinitam, non quidem secundum suum esse, sed secundum rationem lucis, quia habet quicquid ad rationem lucis pertinere potest. 3. Conclu. Ephe. 1.

¶ Conclusio Articul. 12. est negans. Et probatur ex illo Ioan. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum à Patre plenum gratiæ, & veritatis, sed nihil potest esse aut intelligi maius, quàm quòd aliquis sit vnigenitus à Patre: ergo etiam non potest esse, vel intelligi maior gratia, quàm illa, qua Christus fuit plenus. Et quidem gratia Christi nõ poterat augeri ex parte formæ, neque ex parte subiecti. Quod patet ex parte formæ, quia quando aliquod subiectum attingit ad vltimam perfectionem, quam potest habere talis forma in natura, tunc non potest fieri augmentum. Sed omnium formarum est determinata mensura à diuina sapientia, quæ vnicuique præfigitur per cõparationem ad suum finem, vnde non potest esse maior gratia, quàm illa Christi, cum finis gratiæ sit vnio creaturæ rationalis ad Deum. Sed vnio in Christo est personalis, qua maior non potest intelligi, ergo non poterit augeri. Nec ex parte subiecti poterat augeri gratia in Christo, quia ab instanti suæ conceptionis fuit plenè comprehensor, illi enim qui sunt in termino non possunt recipere augmentum. Cõclusio. Ioan. 1.

EXPO.

EXPOSITIO ISTORVM ARTICVLORVM.

HActenus egit D. Tho. de gratia Christi secundū se, & nō tantū de gratia gratum faciēte, sed & de gratiis gratis datis; deinceps verò ab articulo nono vsque ad articulum duodecimum aggreditur disputare de plenitudine gratiæ Christi, & disputat de quantitate eius intensiua, & extensiua non solùm in principio infusionis, sed etiam in progressu totius vitæ Christi, disserit subinde de augmēto eius, & termino. Vt verò hæc doctrina D. Tho. diligentius examinetur, oportet disputationem ad certa capita reducere. ¶Primum disputandum est, an sit certū, quòd in Christo fuerit gratiæ plenitudo. Deinde, verùm gratia Christi sit eiusdem rationis, & speciei cum gratia aliorum hominum. Vltimò, verùm gratia Christi ita sit summa, & infinita, quòd etiam per potentiam Dei absolutam non possit augeri. ¶Est igitur primum dubium, Verùm sit certum, quòd in Christo fuerit plenitudo gratiæ? A parte negatiua arguitur sic. Nam si colligeretur in Christo Domino fuisse plenitudinem gratię, maximè ex illo Ioan. 1. Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a Patre, plenum gratiæ, & veritatis: sed ex hoc loco non efficaciter colligitur. Quod sic ostendo: nam Erasmus in annotationibus, quem sequitur Dominus Caietanus, dicit sic esse legendum: Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a Patre, vt ibi sit punctum clausulę, & continuò subsequatur: plenus gratiæ & veritatis Ioannes perhibet testimonium. Et mouetur Erasmus ista coniectura, quoniam in Græco exemplari habetur, plenus, in masculino genere, non in neutro, & in nominatiuo, non in accusatiuo, sicut habet editio Vulgata. ¶Secundò sic, si in Christo fuit plenitudo gratiæ, ita quòd habuerit quicquid pertinet ad rationem gratiæ, sequitur quòd angelis data est gratia de plenitudine Christi, quod a pluribus Theologorum negatur: sequitur rursus, quòd primo homini in statu innocentiæ data sit gratia propter merita Christi, quod esse falsum conuincitur isto argumento. Nam si gratia primo homini concessa in illo statu fuit ex meritis Christi, sequitur quòd si perseuerasset in gratia fuissent merita Christi; sequitur itidem quòd fuisset Christus, & venisset in carne mortali, etiam si homo non peccasset, quod ab vniuersis Theologis negatur. ¶Deinde, rationes quibus D. Tho. probat suam conclusionem infirmissimæ videntur, præcipuè illa, qua sæpius, & libētius vtitur, quòd Christo Domino data est gratia tanquā vniuersali principio gratificatiuo gratificationis omniū hominum. Certè hæc ratio infirma videtur, nam ex ea sequitur, ꝙ gratia Christi Domini non sit eiusdem rationis cum gratia aliorum hominum. Sol enim qui est causa vniuersalis omnium generationum non est causa vniuoca generationis, siquidem est ingenerabilis, & incorruptibilis. ¶Ad hæc, D. Tho. in explicanda plenitudine gratiæ Christi est sibi contrarius, ergo eius sententia non est approbanda. Probatur antecedens, nam in articulo nono in solutione 3. tribuit animæ Christi plenitudinem gratiæ secundum capacitatem creaturæ ex parte subiecti, & in articulo decimo, dicit, quòd in Christo est plenitudo gratiæ ex parte ipsius gratiæ, & ꝙ plenitudo ex parte subiecti est communis multis aliis sanctis, ergo non sibi cōstat D. Thom. Nihilominus dico esse certum secundum fidem Christo Domino competere plenitudinem gratię, & ꝙ talis plenitudo est propria Christi, in qua alij sancti non communicant. Probatur primo ex illo Ioan. 1. Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a Patre, plenū gratiæ, & veritatis. Quod autem hoc testimonium sit intelligēdum ad literam de Christo est adeo certum, vt cōtrarium existimem esse erroneum, & temerarium. Quod suadetur his argumentis. Primò, ex ipso contextu, nam paulò post sequitur: De plenitudine eius omnes accepimus, eius scilicet Christi, non Ioannis Baptistæ: & continuo subiungitur: lex per Moysen data est, gratia, & veritas per Iesum Christum facta est. In quo significatur, ꝙ non solùm plenitudo gratiæ fuerit in Christo, verū etiā quòd fuerit vniuersale principium, ex quo omnis gratia deriuatur. Idem probatur ex communi intelligentia omnium sanctorum Patrum, tam Græcorum, quam Latinorum ab exordio Ecclesiæ vsque in præsens. & deserere cōmunem explicationem Sāctorum magna temeritas est, vt diffinitur in Cōcil. Triden. Sess. 4 & certè post diffinitionem Concilij Tridentini construere illa verba, sicut cōstruxit Erasmus contra tenorem editionis Vulgatæ temeritas est. Diffinitio sic habet: Aeditio vulgata Latina in publicis lectionibus, disputationibus, prędicationibus pro authentica habeatur, & nemo eam reiicere quocūq; prætextu audeat, vel præsumat. Probatur deinceps nostra sententia, quoniam de Christo ad literam dicitur Ioa. 3. Quòd non dedit Deus illi spiritum ad mensuram: de aliis vero sanctis dicitur Ephe. 4 Quòd vnicuique data est gratia secundum mensuram donationis Christi. Idem patet ex illo Ephe 1. Gratificauit nos in dilecto filio suo, in quo apertè significatur, quòd Christus sit vniuersale principium gratificationis in humana natura, cui consonat illud Euangelij. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui.

De plenitudine gratiæ Christi tria disputantur.

Verum in Chr̄o fuerit plenitudo gratiæ disputatur.

Prim. arg.

Secūdum.

Tertium.

Quartum.

Chr̄o Domino cōpetit plenitudo gratiæ.

Ioan. 1.

Conc. Tri.

Ioan. 3.

Ephe. 4.

Ephe. 1.

¶Ad argumenta in contrarium respondetur, & ad primum dico, non esse mirandum, quòd interpres Latinus dixerit, plenum, in neutro genere, & non dixerit plenus in masculino genere, licèt in exemplari Græco legatur in masculino genere: Nam apud Græcos habetur, Logos qui est masculini generis: at hæc dictio vertitur a nostro interprete, verbum. Vt ergo congrue aptarentur istæ voces necessarium fuit dicere plenum in neutro genere, & sic excluditur Grammaticorum cauillus.

Ad argumenta.

Ad primū.

¶Ad secundum respondetur, quòd ex sanctis scripturis tantum habetur, ꝙ Christus sit vniuersale principium gratificationis in natura humana, quod apertè docet D. Thom. in articulo vndecimo huius quæstionis, & constat ex illo Ephe. 1. Gratificauit nos in dilecto filio suo, & ex illo Ioan. 1. De plenitudine eius omnes accepimus. Itaq; ex sanctis scripturis, & ex doctrina fidei efficaciter non concluditur, quòd Christus fuerit vniuersale principium gratificationis in natura angelica. Rursus dico, ꝙ ex sanctis scripturis tantum concluditur, quòd gratia Christi sit gratia propitiatoris, & redēptoris, iuxta illud ad Rom. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. Ex quo non concluditur nec apparenter quidem, quòd gratia concessa primo parenti in statu innocentiæ fuerit ex meritis Christi, nam illi gratia non fuit in propitiationem, & remedium peccati.

Ad secūdū.

Ephe. 1.

Ioan. 1.

Ad Ro. 3.

¶Ad tertium dico, rationes D. Thom. esse efficacissimas, & ad impugnationem contra eas dicendum est, ꝙ licèt Christus sit vniuersale principium gratiæ, non inde sequitur quòd eius gratia, & nostra differāt specie. Nam lux solis est vniuersale principium ex quo oīa lux deriuatur, ex quo tamen nō sequitur quòd lux solis, & lux istorum inferiorum differant specie. Rursus ignis est primo, & per se calidus, ex quo omnia calida deriuātur, ex hoc tamen non deducitur, quòd calor in igne, & in aqua differant specie. Sed in huius rei explicationem notat Dominus Caietanus artic. 9. quòd Christum Dominum esse principium vniuersale gratificationis generis humani potest intelligi dupliciter. Primò, ut sit principium vniuersale contentum sub eodem genere. Secundò, quòd sit principium vniuersale non contentum sub eodem genere. Et hoc secundo modo docet Dominus Caieta. esse intelligendum: neque ex hoc sequitur, quòd Christus nō habuit gratiam, sed solum quòd habet gratiam alio modo. Est enim clarum discrimen inter Christum, & cæteros homines. Nā cæteri homines sunt grati per adoptionem, Christus verò est gratus, & sanctus per naturā, iuxta illud. Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a Patre, plenum gratiæ, & veritatis. Sed quanquam hæc doctrina Caietani vera sit, nō tamen mihi videtur necessaria ad rationem D. Thom. elucidandam. Nā vniuersale principium alicuius generis siue sit cōtentum sub eodem genere, siue non, necessarium est quòd habeat omnes perfectiones illius generis, cuius est principium. v.g. Sol non solum continet eminenter omnes perfectiones omnium generabilium, quorum est principium vniuersale,

Ad tertiū.

Caietanus.

Ioan. 1.

sale, verum etiam ignis, qui continetur in genere calido-
rum quoniam est principium vniuersale omnium cali-
dorum continet in se omnes perfectiones, & omnes
gradus caloris. Quinimò illud exemplum de sole quod
Dionysius adducit Diuus Thom. ex D. Diony. c. 4. de Diui. nom. po-
test calumniam pati, nam sol nō habet omnes perfectio-
nes generabilium, & corruptibilium. Viuētia enim sunt
generabilia, & corruptibilia, at sol non habet vitam. Sed
respondeat Theologus in defensionē huius exempli, q
sol vt instrumentū, nō vt causa principalis efficit vitam,
causa autem principalis est intelligentia, quæ mouet cœ-
lum. Itaque sol ex coniunctione ad intelligentiam, quā
habet, causat vitā, & hos admirabiles effectus. Doctrina
D. Thom. est D. Thom. 1. p. q. 70. arti. 3. ad 3. & sic mirum in modū
quadrat exēplū de Sole ad nostrū propositū cōfirmādū.
Quemadmodū enim Sol ex coniunctione ad intelligen-
tiā causat vitā, sic humanitas Christi ex vnione ad Ver-
bū diuinū causat gratiā vitæ, propter quod rectissimè ap-
Ad quartū pellatur sol iustitiæ. ¶Ad quartum respondetur, quòd D.
Tho. negat plenitudinem gratiæ in Christo per compa-
rationē ad causam efficiētē, id est, ad infinitatem diuinæ
bonitatis, cōcedit tñ plenitudinem gratiæ in Christo se-
cundum capacitatē creaturæ, id est, tantis, quanta potuit
inesse creaturæ. Cæteris sanctis datur gratiæ plenitudo ex
parte subiecti ad istum statum, vel illum, ad istud officiū,
Ioan. 3. vel illud. De Christo vero Ioannes Baptista Ioa. 3. fert te-
stimonium dicens: illū oportet crescere, me autem mi-
nui, & paucis interpositis adiecit; Non ad mensuram dat
illi Deus spiritū, apertè insinuans crescentiā hāc intelli-
gendam esse secundum famā, exaltationē, & fidē in cor-
dibus hominum, vt credant ipse esse magister ego autē
minister. Crescere, inquam, illum oportet non secūdum
incrementa graduum gratiæ, aut charismatum, cui
Deus ab initio dedit absque mensura Spiritum sanctum
omnium charismatum autorem. Quemadmodū in cor-
poralibus rebus quisque dicitur absque mensura dare vi-
num, aut liquorem vasi infundere, dum largiter & copio-
sè ad satietatem plenam dat, totam replens capacitatem
illius. Sic & Deus dicitur dedisse Christo ab initio suæ cō-
ceptionis charismata sancti spiritus absque mēsura. Vni-
cuique autem nostrum, inquit Paulus, data est gratia se-
Ad Eph. 4. cundum mensuram donationis Christi, ad Ephe. 4. Qui-
bus verbis quid aliud docuit Paulus, quàm vnicuique
nostrū datam esse gratiā, sicuti Christo placuit eam dona-
re, atq; secūdum quasdā mēsuras diuidere, & nō singulis
dispensare gratias vniuersas? At in Christo triplex gratiæ
plenitudo considerari potest, prima est plenitudo gratiæ
vnionis hypostaticæ; secunda est plenitudo gratiæ singu-
laris personæ, qua vniuersos sanctos, & iustos Christus
euincit, & superat; tertia est plenitudo gratiæ capitis. Pri-
ma plenitudo est infinita, & est prima omniū. Deinde est
plenitudo secunda, quæ est absoluta, & nō relatiua ordi-
nata ad sanctificationē aīæ Christi, & ad operationes me-
Triplex gratiæ plenitudo in Christo ritorias, quas erat effecturus. At tertia plenitudo est in bo-
num totius Ecclesiæ, est nāq; Christus caput mysticum,
& influit in fideles suos velut in mēbra gratiā, & gloriā.
Sed de hoc in sequenti quæstione cōmodius disputabi-
Verū gratia Christi & nostra sint eiusdē speciei disceptatur. tur. ¶Quæstio secunda, Verùm gratia Christi, & nostra
sint eiusdem speciei? Pro parte affirmatiua arguitur. Nā
gloria Christi, & nostra sunt eiusdem speciei, nam vtra-
que est visio diuinitatis, ergo gratia Christi, & nostra nō
differunt specie. Probatur consequentia. Nam gratia est
Prim. arg. radix gloriæ. Rom. 6. Gratia Dei vita æterna, & certè pri-
Rom. 6. marius effectus gratiæ est acceptatio ad gloriā. ¶Deindè,
Secūdum. charitas Christi, & nostra non differunt specie, nam ha-
bent idē obiectū formale, ergo gratia Christi, & nr̄a sūt
eiusdem speciei. Probatur consequentia. Nam charitas
est propria passio, quæ consequitur gratiam. ¶Præterea,
Tertium. gratia habitualis ideo constituitur in Christo, vt eleuet
eius animā ad operationes supernaturales, quibus ad bea-
D. Thom. titudinem peruenitur. Sic dicit D. Tho. 3. ar. huius quæ-
stionis ad 2. at operationes Christi, & nostræ sunt eius-
dem speciei, ergo gratia eius etiam est eiusdē speciei cū
Vltimum. nostra. ¶Vltimò, effectus gratiæ formalis est facere ho-
minem Deo gratum, & consortē diuinæ naturæ, sed istū
effectum habet in anima Christi, ergo gratia Christi, &
nostra non differunt specie. ¶In oppositū est, q in Chro
gratia illa est principiū vniuersale gratificationis, sicut Argumēta
sol generationis, sed sol habet virtutem alterius rationis in contrarium.
eminentem, & eximiā, ergo etiam gratia Christi, propter
quod Christus Dominus merito appellatur sol iustitiæ. Prim. arg.
¶Item secundo arguitur ex doctrina D. Tho. in arti. 11.
in solutione. 3. vbi sic sic habet: Id qđ minus est per aug- Secūdum.
mentum potest peruenire ad quantitatē maioris in his, D. Thom.
quæ habēt quātitatē eiusdem rationis, sed gratia alterius
hominis comparatur ad gratiam Christi sicut causa par-
ticularis ad causam vniuersalem, vnde sicut virtus ignis
non potest adæquare virtutem solis quantumcunq; cre-
scat: sic gratia alterius hominis nō potest adæquare gra-
tiam Christi quantumcumq; crescat. Quibus in verbis
manifestè significatur, quòd gratia Christi, & nostra dif-
ferūt specie. ¶Ad hæc, gratia Christi habet effectus diffe- Tertium.
rentes specie ab his quos efficit in nobis, ergo differunt
specie. Probo antecedens, nam gratia habitualis in Chri-
sto disponit ad vnionē hypostaticam, vt videbimus arti. D. Thom.
13. Rursus, Christi gratia causat gratiā, & gratificat oēs
homines, atq; adeò per istam gratiam meruit Christus,
& satisfecit de omni rigore iustitiæ, quod supra q. 1. art.
2. demonstrauimus, isti vero effectus admirabiles nō pos-
sunt competere gratiæ aliorum hominum, quantumcū- Quartum.
que sint iusti, ergo gratia Christi & nostra differūt specie.
¶Vltimò, gratia habitualis in Christo consequitur velut Ioan. 1.
propria passio ad vnionem hypostaticam vt patet ex illo
Ioan. 1. Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti
à patre plenum gratiæ & veritatis, sed gratia competit
nobis per modum dispositionis, & habitus accidentalis.
Vnde hæc prædicatio; Christus est gratus Deo: est in
secundo modo per se, ista vero: Petrus est Deo gratus,
est prædicatio accidentalis, ergo differunt specie, nam
propria passio differt specie a quinto prædicabili, quod
est accidens. ¶Pro explicatione huius difficultatis sta- Explicatio
tuitur hoc principiū. Gratia habitualis potest dupliciter quæstionis
considerari, primo modo secundū suam essentiā præcisè, propositæ.
altero modo secundū modum essendi. ¶Hoc constituto 1. Conclu.
principio perfacili, est prima cōclusio. Gratia Chri, & no-
stra si cōsiderētur secūdū suā essentiā absolutè sunt eius-
dem speciei. Hanc cōclusionē probant euidēter argumē-
ta facta pro parte affirmatiua quæstionis. ¶Secunda con- 2. Conclu.
clusio. Gratia Christi secundum modum essendi ex par-
te subiecti est alterius rationis, & essentiæ. Hāc cōclusio-
nē pbāt efficaciter argumēta, quæ adduximus pro parte
negatiua quæstionis. Habet hanc sententiam Dominus
Caiet. ar. 9. & 11. huius quæstionis, & explicat eam appo- Caietan.
sito exemplo. Calor ignis eiusdem speciei est secundum
suam essentiā in igne, in aere, & in mixtis, verūtamē ex
modo essendi differt specie. Nā calor in igne residet tan-
quam in proprio subiecto, & fonte, in quo est plenitudo
caloris secūdum omnes gradus quantum ad intēsionē &
secundum omnes effectus, & omnem virtutem quantū
ad extensionem, videlicet, secundū virtutē calefaciendi,
exiccādi, inflammandi, at vero in aere, & in cæteris mix-
tis nō residet secundum istam plenitudinē. Ad eundem
modum anima Christi suscepit gratiā secūdum omnem
plenitudinē intensiuā, & extēsiuā, cæteris verò homini-
bus data est gratia sm̄ mēsuram donationis Christi, pro-
pter quod verissimè docet D. Tho. in ar. 10. quòd plenitu- D. Thom.
do gratiæ ex parte ipsius gratiæ est propria Christo. Ex-
plicatur hoc euidentiori exemplo. Calor in stomacho se-
cūdum suam speciem eiusdem speciei est cum calore al-
terius corporis, ex modo essendi differt specie nam ca-
lor in stomacho animato anima rationali habet virtutē
conuertendi cibū in carnē humanā, quā virtutē non ha-
bet in cæteris corporibus vitæ expertibus, imo in stoma-
cho fœminæ producit lac, & in viro non producit. Item
pbat cōclusio ex illo principio metaphysico, sicut res se
habet ad esse, ita ad operationē, cū ergo in Christo Dn̄o
sit tantum vnum esse verbi diuini, vt ostēdit D. Tho. in- D. Thom.
frà q. 17. arti. 2. necessarium est q Christi Domini opera-
tiones, quæ procedunt ex gratia sint perfectiores excellē-
tia quadā alterius rationis. Vltimò probatur ex actibus,

&

& effectibus, nam vt anteà dictum est, gratia in Christo habet effectus differentes specie ab his, quos gratia efficit in nobis.

Obiectio.

Quòd si quærat Theologus, quæ est illa excellentia, & dignitas quam habet gratia Christi ad effectus gratiæ producẽdos ex eo, quod est in anima vnita verbo diuino personaliter? nam videtur voluntariè dictum, quòd aliqua forma varietur in specie sua à subiecto, in quo est: alioquin enim sequitur, quòd albedo Christi, & nostra differunt specie.

Solutio.

¶Respondeat tamen non esse eandem rationem de albedine. Nam ad rationem, & dignitatem albedinis nihil refert dignitas subiecti; cæterum ad dignitatem, & valorem operum humanorum maximè refert dignitas personæ operãtis, iuxta illud Gen. 4. Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius, & ad Hebr. 5. Exauditus est pro sua reuerentia.

Gene. 4.
Hebr. 5.

Itaq; dignitas personæ operantis auget gratiam, & valorem. Ex his quæ diximus, sequitur in primis quòd similiter iudicandum est de habitu charitatis, & aliarum virtutum in Christo Domino. Dicendum namque est, quòd sunt perfectiores in Christo excellẽtia quadam alterius rationis. Nam actus charitatis, & aliarum virtutum in Christo habẽt meritũ infinitum, & sunt satisfactorij de toto rigore iustitię. Secũdò sequitur, quòd si gratia Christi poneretur in anima Petri, aut verò gratia animæ Petri poneretur in Christo, gratia illa haberet excellentiam alterius rationis ratione subiecti, in quo residet, quanquam in Petro esset intẽsior in ratione qualitatis.

Christo Dño aliter tribuitur plenitudo gratiæ, aliter plenitudo sciẽtiæ.

Tertiò sequitur, quòd quãuis Christo Domino in diuinis scripturis tribuatur & plenitudo gratiæ, & plenitudo scientiæ, nihilosecius differens est ratio, nam in Christo est infinita genere gratiæ, scientia vero creata in anima Christi non est infinita. Ratio huius differentiæ est, nam dignitas personæ infinitæ caussat gratiam infinitam, sed dignitas personæ parũ, aut nihil conducit ad rationem scientiæ, mensuratur namque scientia cum lumine illustrante veritates scientiæ, & quoniam lumẽ scientiæ in anima Christi est creatum, & habet mensuram, hinc etiam prouenit, quòd eius scientia non sit infinita.

Verũ gratia Christi Domini sit summa & infinita? Tres opiniones de proposita quęstione.

¶Quęstio tertia, Vtrùm Christi gratia sit summa, & infinita sic quòd etiam de potentia Dei absoluta non possit esse maior, & perfectior. ¶In hac re inuenio tres opiniones. Prima dicit, quòd gratia Christi est summa, & infinita sic quòd etiam per potentiã Dei absolutam non possit esse maior, Itaq; gratia illa est maxima, sic quòd melior, & excellentior excogitari non possit. Hanc sententiam tenet Scotus in 3. di. 13. q. 1. & 4. & probat eã sic; quia humanitas in Christo assumitur ad summum esse, quo melius & excellentius excogitari non potest, ergo assumitur ad summam operationem vltra quã non possit procedere.

Scotus.
Argumẽta primæ opinionis quibus probatur gratiã Christi nõ potuisse esse maiorẽ.

Rursus ergo assumitur ad summũ habitum gratiæ, & charitatis id quòd excrescere nõ possit. Antecedens huius argumẽti est certum secundum fidem, consequentia prima probatur, nam operatio sequitur ad esse: secunda vero consequentia inde patet, nam si actus est summus, necesse est quòd habitus à quo procedit sit summus.

Prim. arg.
Secũdum.

¶Deinde, Deus potest facere summam gratiam creabilem simul, ergo credendum est, quòd eam dederit filio suo, consequentia videtur nota, & probo antecedens Nam Deus cognoscit summam gratiam creabilem, ergo potest eam dare, ergo & dedit filio suo.

Tertium.

¶Ad hæc, Deus cognoscit infinitos gradus gratiæ, quos potest producere in infinitis hominibus successiuè, ergo potest producere infinitam gratiam intensiuè, siquidem illam cognoscit.

Quartum.

¶Præterea, gratia Christi est dispositio ad gratiam vnionis, vt dictum est, & etiam vniuersale principium ad gratificandum infinitos homines, imo infinitos mundos si essent, estque infiniti meriti sufficiens principium, & infinitæ satisfactionis de toto rigore iustitiæ pro infinitis peccatis, nequit ergo esse maior, aut perfectior gratia, nam non potest ordinari etiam de potentia Dei absoluta ad aliquid melius, quã sit vnio hypostatica. Et certè quòd sit vniuersale principium ad gratificandos infinitos homines, & ad meritum infinitum ostendit efficaciter, quòd hæc gratia summa sit, & infinita.

Quintum.

¶Item, id quod est infinitum simpliciter augeri non potest, infinito enim non potest fieri additio, sed gratia Christi est infinita simpliciter, ergo nequit esse maior. Quòd sit infinita simpliciter, sic demonstro, nam id quod est infinitum in aliquo genere, simpliciter est infinitũ, sed gratia Christi est infinita in genere gratiæ, vt docet D. Th. in his articulis, ergo est infinita simpliciter. Maior patet, linea enim infinita esset simpliciter infinita & similiter albedo infinita. At gratia Christi est infinita ĩ genere gratiæ, vt dicit D. Tho. in his articulis, ergo est infinita simpliciter.

Sextum.

¶Vltimò, gratia Christi est infinita in genere qualitatis, & in genere gratiæ, ergo omnibus modis est infinita, ergo excrescere non potest. Quòd sit infinita in genere gratiæ conceditur à D. Tho. in his articulis. Quòd verò sit infinita in genere qualitatis, sic ostendo. Nam gratia intrinsecè, & essentialiter, est qualitas, ergo si est infinita in genere gratiæ, erit infinita in genere qualitatis. Explicatur hoc, nam differentia intrinseca huius qualitatis quæ est gratia, est qualitas, ergo si est infinita in genere gratiæ, erit etiam infinita in genere qualitatis: dicere verò quòd vltima differentia huius qualitatis est ens rationis absurdum est, nam sequitur quòd gratia esset ens rationis. Hanc sententiam tenet cum Scoto Durand. in 3. d. 13. q. 1. & Caietan in his articulis, & 2. 2. q. 24. artic. 7. existimat, quòd hæc sentẽtia sit D. Thomæ in hoc loco.

Durand.
Caietan.

Nã in arti. 9. docet expresse quòd Christus habuit gratiã in summo gradu secũdum perfectissimum modum, quo haberi potest, & loquitur de ea secundum intensionem, & in ar. 10. scribit quòd attingit summum gratiæ & secundum essentiam, & secũdum virtutem, ob idque in arti. 12. concludit, quòd non potuit augeri, nec esse maior. Hæc sententia videtur esse Magistri in 3. d. 13. vbi sic habet: Anima Christi habuit tantam gratiæ plenitudinem, vt ampliorem Deus cõferre non potuerit. Et confirmatur ex illo Ioa. 3. Non ad mensuram Deus dedit illi spiritum, at certè si crescere posset, certã mensuram haberet.

Magister.
Ioan. 3.

Secunda opinio est Capreoli in 3. d. 13. q. vnica, & dicit duo. Vnum est, quòd gratia Christi fuit summa intra naturam talis speciei, Itaque habuit omnem perfectionem debitam suæ speciei, sicut luna Solis credendum est quòd habuit summam lucem, quæ haberi potest in tali specie, & si albedo esset separata ab omni subiecto haberet omnem perfectionem debitam suæ speciei. Hæc videtur esse doctrina D. Tho. in arti. 12. in solutione primi, & fundamentum huius doctrinæ est, quoniam omnis forma terminatur ad maximum quod sic, gratia est quædam forma, ergo est terminata ad maximum quod sic.

Scdæ opinionis argumenta Capreol.

Hoc fundamẽtum commemorat D. Tho. in loco dudum citato, cui concinit illud Sap. 11. Omnia in mensura, pondere, & numero constituisti.

D. Thom.

Secundò dicit hæc opinio, quòd hoc non obstante de potentia Dei absoluta potuit esse maior licèt de potẽtia ordinaria fuit summa. Hoc secũdũ assertum probat Capreolus ex varijs locis doctrinæ D. Th. nam de verit. q. 29. art. 3. ad 3. & 6. dicit quòd gratia Christi licèt impleat capacitatem naturalem animæ, nihilominus secundum potentiam obedientialem manet subiecta, vt maior esse queat, & in arti. 9. huius quęstionis ad 3. tribuit D. Tho. plenitudinem gratiæ animæ Christi secundum capacitatem creaturæ. Et in arti. 12. ad primum dicit, quòd gratia Christi fuit summa sicut quãtitas cęli, at nulla est repugnantia quòd quantitas cœli sit maior secundum potentiam Dei absolutam, & in solutione ad secũdum dicit quòd Deus, quæ sua est omnipotens virtus, potest facere aliquid maius, & melius gratia Christi habituali. Et est insignis locus infra q. 10. art. 4. ad 3. Vbi sic habet loquens de gratia, & visione beata animæ Christi: licèt gratia Christi, & visio beata in ordine ad vnionem hypostaticam non possit esse maior, absolutè potest esse altior gradus gratiæ, & visionis beatæ. Sed præter testimonia citata hæc sententia habet pro se duas rationes.

D. Thom.

¶Prima, visio beata animæ Christi potuit crescere vt constat ex doctrina omnium Theologorum, ergo & lumen gloriæ, ergo & gratia habitualis. Explicatur hoc, nam gloria secundum legem ordinariam correspondet quantitati gratiæ, ergo si gloria potest crescere, etiam gratia potest augmentum suscipere.

Prim. arg. Secũdæ opinionis.

¶Secunda ratio, nam si gratia potest esse summa taliter quòd non po-

Secũdum.

test

test crescere, sequitur quòd potest dari homo purus viator, qui non possit amplius mereri, nec in gratia Dei amplius proficere. Probatur sequela, quia si daretur talis gratia puro homini iam esset viator, & amplius mereri non posset, nec in gratia proficere. Et idem argumentum fieret, si Christus a primo instanti non fuisset beatus. Hanc

Gab. Almay. Soto.

sententiam tenet Gab. & Almay. & Soto lib. 1. Phys. de maximo, & minimo. Et fundam huius sententiæ est, quòd nulla forma, nec substantialis, nec accidentalis est terminata ad maximum, vel ad minimum comparata ad diuinam potentiam, sed vniuersa potest crescere in infinitũ syncathegorematicè.

Tertia opinionis argumenta.

¶ Tertia sententia est, quòd gratia Christi est summa de lege ordinaria, quod nemo negare potest; cæterum secundum naturam, & speciem suã non vendicat sibi certum gradum perfectionis, sed potest crescere in infinitum, sicut quidã philosophi dicunt de igne quòd non habet terminum, vnde potest crescere in infinitum, si ei infinita combustibilia applicentur.

Prim. arg.

Et probatur hæc sententia: nam hæc diuina qualitas differt a cæteris qualitatibus naturalibus, quòd cæteræ qualitates ordinãtur ad conseruationem, & ad bonum speciei, & ideo sicut forma est finita, ita qualitas disponens ad illam habet terminum prout expedit tali formæ, at gratia non disponit ad aliquam formam naturalem, sed ad visionem beatificam, quæ non habet terminum, Deus enim in infinitum est visibilis, & ideo gratia non habet terminum. Vnde D.

D. Thom.

Tho. 2. 2. q. 24. artic. 7. vnde demonstrat, quòd charitas ex sua ratione potest crescere in infinitum, quia ordinatur ad amandum Deum, & amor Dei potest crescere in infinitum.

Secũdum.

¶ Et in eodem loco adhibet aliam demonstrationem ad idem probandum. Nam tale argumentum in infinitum, non repugnet charitati ex parte causæ efficientis, siquidem causa efficiens est Spiritus sanctus, qui est infinitæ virtutis, nec verò ex parte subiecti, quod est anima. Nã anima semper est in potentia obedientiali ad suscipiendam maiorem, atque maiorem charitatem sine vllo termino; nec verò repugnat ex parte formæ. Nam charitas est participatio quędam diuini amoris, qui est immensus & infinitus. Eadem demonstratio, & multo euidentior procedit de gratia. Nam gratia habet in officio reddere aĩam gratam, & dilectam Deo, Deus autem potest in infinitum efficere eam gratiorẽ, & magis dilectam.

Tertium. D. Thom.

¶ Præterea idem D. Th. 1. p. q. 62. art. 6. docet Angelis datã fuisse gratiam ſm quantitatem suarum naturarum. Itaq; perfectiori Angelo in natura data fuit perfectior gratia, sed quocunque gradu naturæ dato adhuc potest Deus perfectiorem producere, ergo quocunq; gradu gratiæ demonstrato potest Deus perfectiorem producere ſm communem cursum.

Quartum.

Denique proprietas rei determinatur ſm naturam ad quam consequitur, sed gratia est quędã participatio diuinæ essentiæ, & naturæ, quæ est immensa, & infinita, & terminum nescit, ergo gratia Dei terminum non habet.

Victoria. Soto.

Hæc sententia fuit doctissimi P. Victoria, & existimo quòd fuit etiam sapientissimi M. Soto.

Expositio propositæ quõnis.

Pro huius quæstionis explicatione, quæ difficillima est, & perfectè a nemine explicata, sciendum est, quòd finitum, & infinitum primo conueniunt quantitati corporeæ, & inde translata sunt ad designandam virtutis quantitatem, & perfectionem, & sicut dicitur quantitas infinita, vel finita secundum triplicem dimensionẽ, longitudinem, latitudinem, & profunditatem, vel ſm aliquam tantum, sic gratia Christi potest dici infinita, vel in genere entis, vel in genere qualitatis, vel in genere gratię, & secundũ intensionem, & secundum extensionem.

Prima conclusio.

¶ Hoc constituto principio sit prima conclusio. Gratia Christi in genere entis finita est, & non est summa entitas. Patet, nam est creatura, & solum Deus est infinitum, & summum ens.

2. Conclu.

¶ Secunda conclo. Gratia Christi in genere qualitatis nõ est infinita, nec summa. Probatur sic, nam gratia Christi, & nostra sunt eiusdem speciei, vt paulo ante demonstratũ est, sed gratia nostra non est infinita, nec summa qualitas, ergo nec Christi gratia in genere qualitatis est infinita. Deinde, gratia Christi, vt sic est finita sicuti nostra, quia est finita in genere entis, & determinata ad certum genus, & ad certam speciem, ideo enim Deus dicitur infinitus in genere entis, qm̃ non est determinatus, nec ad certum genus, nec ad certam sp̃iam, vt dicitur prima parte in principio. Adhæc idẽ probatur, nam Deus non põt infinitã qualitatẽ, nec intensiuè, nec extensiuè, vt demonstrat D. Th. 1. p. q. 7. Deniq; probatur, nã illa gratia non erat summa, nec Deus põt facere summã gratiã, quæcunque. n. data põt Deus facere meliorem, imo fortassis visio beata, & lumen gloriæ de facto sunt perfectiores qualitates, fateor tñ q̃ hæc diuina qualitas est admirandæ perfectionis, habet siquidem admirandos effectus, quos hic cõmemorat D. Th. exceditq; omnia accidentia corporalia, & spiritualia, quæ in hac vita hñr, imo certissimè asserendum est, q̃ de lege ordinaria gratia Christi in genere habitus, & in genere qualitatis, & in genere gratiæ est maxima omnium gratiarum, quas Deus hucusq; produxit, & postmodum est producturus, & si vera esset illa opinio, q̃ Deus posset facere infinitum in actu intensiuè, non deciperetur Theologus, qui diceret illam esse infinitam intensiuè.

3. Conclu.

¶ Tertia conclusio. Deus de potentia absoluta potest producere gratiã intensiorẽ in genere qualitatis, quam sit gratia Christi habitualis. Itaq; gratia Christi non fuit infinita intensiuè, nec summa, loquendo de potentia Dei absoluta. Hæc cõclusio sufficienter probatur argumentis pro secunda, & tertia opinione factis, quæ meo iudicio sunt euidentia; sed adhuc probatur plenius, tũ qm̃ Deus non põt facere infinitã qualitatẽ intensiuè, nec extẽsiuè, vt paulo ante dictũ est, tum verò qm̃ nulla virtus in Christo fuit infinita, nec charitas quidẽ, ergo nec gratia habitualis. Probatur consequentia, nã gratia, vel est charitas, vel simul infunditur cũ charitate in eodem gradu intensionis; deinde, nullus actus virtutis in anima Christi fuit infinitus, alioquin infinitè amaret Deum, & infinitè contristaretur de peccato. Item, aliàs voluntas Christi prædita virtutibus infinitè intensis esset agens infinitæ virtutis. Item, aliàs gloria animæ Christi esset infinita, & sic infinitè videret Deum.

Obiectiones aduersus tertiã conclusionem.

¶ Sed ex hac conclusione vr̃ sequi euidenter, q̃ homo viator magis ac magis merendo possit æquare gratiam Christi, siquidem est finita. Præterea, si daretur alteri maior gratia, quòd posse fieri præsens concedit conclusio, sequitur q̃ esset gratior Deo, q̃ Christus, quod asserere ab omni Theologia alienum est.

Solutiones.

Nihilominus tamen rñdeat Theologus ad primum de lege ordinaria non esse periculũ formidandum, nam Deus cognouit maximam gratiam, ad quam homo viator peruenturus est, & dedit Christo longè maiorem, pp̃ q̃ in Clementina ad nr̃m definitur, neminem posse peruenire ad perfectionem gratiæ, quæ est in Christo Iesu.

D. Thom.

Secunda solutio huius argumenti est, quam habet D. Tho. art. 1. ad 3. q̃ gratia Christi, & nostra sunt diuersarum rõnum, & ideo quantumcunque crescat gratia hominis particularis nõ potest adæquare gratiam Christi Dñi, quemadmodum quantumcunque crescat virtus ignis, nunquam poterit æquare virtutem solis. Tertia solutio est, quòd quãoquã gratia Christi, & nostra essent eiusdem rationis, & speciei, non est cõsequens, quòd gratia nostra possit adæquare gratiam Christi: Sicuti lux aeris non potest adæquare lucem solis, sunt tñ eiusdem speciei. Rursus calor mixtorum non põt adæquare calorẽ ignis, at non differunt specie. Et hoc prouenit ex subiectis, nam lux est in sole tanq̃ in proprio subiecto ab intrinseco, & non ab alio. Item, calor est in igne tanq̃ in proprio subiecto: ad eundẽ modum gratia est in Christo tanq̃ in proprio fonte, & ideo gratia hoïs particularis quantumcunq; crescat non põt eam adæquare.

Ad sc̃dm.

Ad ſm respondetur, q̃ in illo casu ille homo non esset gratior Deo, q̃ Christus, nam Christus est infinitè gratus Deo pp̃ vnionem hypostaticam, concedo tñ, q̃ anima Christi potuit esse gratior Deo, quã modo sit. Rursus concedo, q̃ alteri homini de potentia Dei absoluta potuit dari gratia intẽsior in genere qualitatis, sed ex hoc non sequitur, q̃ ille homo esset melior, & gratior Deo pp̃ rõnem nunc commemoratam. Et est alia rõ, nam non facit meliorem intensior gr̃a in esse qualitatis, sed maior gratia in genere gratiæ, gratia aũt Christi in genere gratiæ est infinita.

Quid sit sentiendũ.

Hactenus de gratia Christi in genere qualitatis, deinceps dicendũ est in genere gratiæ.

M ¶ Prima

De gratia Christi in genere gratiæ explicatur. 1. Conclu.

¶Prima conclu. Gratia Christi in ordine ad subiectum finita est in genere gratiæ. Volo dicere, ꝙ si gratia Christi consideretur, quatenus facit aīam Christi gratā, finita est in genere gratiæ: patet eadem rōne, nam facit aīam Christi finitè gratam, solus.n. Deus est infinitè gratus. Deinde probatur, nam dona, & virtutes, quæ ea gratia dimanant, sunt finita. Ex hoc sequitur, ꝙ aīa Christi Dñi de potentia Dei absoluta potuit esse gratior Deo, & acceptari ad maiorem beatitudinem. Hic tñ est obseruādum, ꝙ etiam hoc modo est quodāmodo infinita, vt docet D. Tho. in his articulis, nam est summa de lege ordinaria, & dona, & virtutes, quæ ex illa dimanāt sunt in summo gradu, & non est limitata sicut nostra. Certè quemadmodum lucem solis possumus appellare quodammodo infinitam, sic gratiam Christi possumus appellare infinitam, etiam in ordine ad suum subiectum.

2. Conclu.

¶Secunda conclu. Gratia Christi in ordine ad beatitudinem finita est in genere gratiæ, & potest esse maior. Patet; nam beatitudo ad quam ordinatur finita est, & omnium doctorum sententia visio beata animæ Christi potuit esse maior. Item patet, nam acceptatio ad gloriam potuit esse maior: ergo gratia sub ista consideratione potuit esse maior.

Obiectio.

Sed contra istam conclusionem est argumentum. Nam meritum Christi fuit infinitū, ergo gloria fuit infinita. Cōfirmatur etiam, quia nullum meritum manet irremuneratum apud Deum, ergo nec Christi meritū, quare ergo non fuit augmentata gloria proportionabiliter ad meritum, quòd fuit infinitum?

Solutio.

¶ Ad hoc argumentum respondetur breuiter, ꝙ Christus prout videbimus infra q. 19. non meruit sibi gloriā animæ, sed tñ gloriā corporis, nobis autem vtranq; promeruit, & ideo gloria data est illi sine merito, sed de hoc dicetur copiosius in loco citato. Ad confir. verò respondetur, ꝙ anima Christi non fuit capax infinitæ gloriæ, & ideo data est illi gloria pro sua capacitate, vnde elegāter docet D. Tho. in his articulis, ꝙ Deus tribuit animæ Christi gratiæ plenitudinem, & gloriæ secundum capacitatem creaturæ, ex hoc verò non sequitur, ꝙ non possit crescere, nam secundum potentiam obedientialem semper manet subiecta anima, vt in gloria possit crescere. sed de hoc diligentius loco citato.

3. Conclu.

¶Tertia conclu. Gratia Christi in ordine ad vnionem hypostaticā est infinita, & non pōt esse maior, nam est ornamentū, & dispositio ad bonum infinitū, & est eadem

Obiectio.

contradictio, ꝙ possit eleuari ad aliquid altius, & melius, q̄ ad vnionem hypostaticam. Sed contra est argum, nam hæc gratia habitualis potuit ordinari ad vnionem hypostaticam cum aliis personis Patre, & Spiritu sancto, ad quam modo non ordinatur; ergo potest augeri.

Solutio.

¶Respondetur tamē, quòd vnio cum omnibus tribus personis non esset maior, neq; perfectior, quàm vnio cum solo filio, sicut vnitas trium personarum non est perfectior, quàm vnitas filij.

4. Conclu.

¶Quarta conclu. Gratia Christi, vt est principium gratificandi hoīes est infinita in genere gratiæ, & non pōt esse maior. Probatur sic, nam gratia Christi est sufficiens principiū gratificandi vniuersum genus humanū, & infinitos hoīes, & mūdos si essent. Deinde, gratia Christi est principium infiniti meriti, & infinitæ satisfactionis, vt dictum est in exordio huius partis, ergo est infinita sm virtutē.

Obiectio. Solutio.

Quòd si dicat Theologus, ꝙ ad hoc sufficit gratia vnionis. Respondetur, ꝙ Christi opera habent quidē infinitam efficaciam ex vnione hypostatica, sed non eliciuntur immediatè ab ipsa, sed ab habitu gratiæ, & charitatis, & ideo sicut opus Christi ex vnione hypostatica habet infinitam efficaciam merendi, & satisfaciendi, sic habitus gratiæ licèt esset minimus, pp dictam rationem haberet infinitam efficaciam. Tertiò probatur, nā Christus per gratiam suam promeruit nobis gratiam infinitā syncathegorematicè id est, quacunque demonstrata adhuc nobis maiorem promeruit, ergo est infinita secundū virtutem, nam certè si esset finitæ virtutis non posset producere nisi finitum, & limitatum effectum.

Aliæ obiectiones.

¶ Sed contra hanc conclusionem sunt quædam argumenta. Primò, videtur impossibile, quòd aliqua res habeat infinitam virtutem præter solum Deum. Deinde apparet impossibile, quòd gratia Christi cum sit finita habeat virtutem producendi infinitam gratiam syncathegorematicè, nam si gratia Christi est vt viginti, quomodo potest producere infinitum sine termino? Item, quomodo potest esse possibile, quòd Deus fecerit gratiam Christi infinitam in genere gratiæ, cum tamen sit constans doctrina, Deum non posse facere infinitum. Vltimò, gratia Christi potuit se extendere ad Angelos gratificandos, vt planè constat, sed de facto ad hoc non se extendit, vt habet sana doctrina, ergo potuit crescere in virtute gratificandi.

Solutiones.

¶ Ad hæc argumenta respondetur, & ad primum dicendum est, quòd gratia Christi est infinita in genere gratiæ, & non simpliciter, & ideo non potest producere infinitos effectus, cæterum potest gratificare infinitos homines, & infinitos gratiæ effectus producere. Itaq; solus Deus habet virtutem simpliciter infinitam, & ideo potest producere infinitos effectus simpliciter. Ad secundum respondetur, quòd minimus gradus gratiæ Christi propter vnionem hypostaticam potest producere infinitos gradus gratiæ in hominibus, maximè, quòd gratia Christi est alterius ordinis, & diuini, & vna perfectio altioris ordinis est tantæ perfectionis, quòd excedit infinitas perfectiones inferioris ordinis, & eminenter illis æquiualet, vt doctissimè docet *Caiet.* 1.p.q.57.art.2.

Caietani.

Ad tertium dico, quòd infinitas in gratia, aut in operatione Christi nō est aliqua entitas positiua, absoluta, aut relatiua, nec.n. oportet commentari, quòd ex verbo diuino fluat aliquid positiuum in operatione Christi, nam ad explicandum infinitum valorē meriti Christi satis fuerit, quòd sit operatio elicita, & producta a verbo incarnato, sicut in motione brachij artificiosa, quando pictor pingit imaginē, non oportet commentari, quòd aliquid effluat positiuū ab intellectu artificis, sed satis est, quòd operatio ipsa dirigatur ab intellectu artificis. Itaque gratia in Christo est quidam habitus finitus, sinnè intensiuè, qui ex vnione hypostatica habet infinitatem. Ad quartum respōdetur, ꝙ gratia Christi de se est sufficiens ad gratificandos vniuersos Angelos, licèt de facto ad id non sit ordinata.

5. Conclu.

¶ Quinta conclu. Gratia Christi in ordine ad subiectum proprium summa est de lege ordinaria, cæterum ex natura suæ speciei non habet terminum, sed potest crescere in infinitum. Hanc conclusionem probant efficaciter argumēta, quæ fecimus pro tertia opinione, quæ mihi ualde est euidentia. Vnde ad argumenta primæ, & secundæ opinionis est respondendum.

Ad arg. primæ opinionis.

¶ Ad primum respondetur, ꝙ humanitas in Christo eleuata est ad summam operationem, & ad summam gratiam de lege ordinaria, & nō ad summā gratiam in genere gratiæ, prout iam expositū est. Quemadmodum Christi meritum, & operatio est finita secundum intensionem actus, verum habet quandam infinitatem ex dignitate personæ, sic per omnia de habitu gratiæ dicendum est.

Ad secūdum.

¶ Ad secundum respondetur, quòd Deus non cognoscit summam gratiam creabilem, nec potest producere summam gratiam, nam quacunque demonstrata potest producere maiorem, sicut non cognoscit vltimam partem continui, nec vltimum numerū, nec summam quantitatem sola de potentia sua absoluta, quacunque enim demonstrata potest facere maiorem.

Ad tertiū.

¶ Ad tertium respondetur, quòd Deus cognoscit infinitos gradus qualitatis simul, non tamen cognoscit posse simul esse, & ideo non sequitur, quòd si Deus cognoscit infinitum, ꝙ illud possit esse simul, nam Deus potest cognoscere omnia quæ sunt in entibus successiuis, non tñ potest facere, ꝙ oēs illæ entitates sint simul, etiam cognoscit simul infinitos Angelos possibiles, at non potest facere, ꝙ infiniti Angeli sint simul.

Ad quartum.

¶ Ad quartum rñdetur, ꝙ euidenter probat tertiam, & quartam conclusionē nostram.

Ad quintum.

¶ Ad quintum rñdetur, ꝙ gratia ea parte, qua est finita, potest esse maior, vt est expositū in prima & secunda conclusione, sed ea parte, qua est infinita non pōt crescere, vt dictū est in tertia conclu.

Ad sextū.

¶ Ad sextum rñdetur, negando consequentiam, nam quanquam gratia sit qualitas, stat quòd sit infinita in genere gratiæ, inquantum per eam est acceptus Christus ad conferendam quamcunque

gratiam

gratiam hominibus sine terminn, & est finita in genere qualitatis, in quantum finita actuat subiectum, & facit finitè animam gratam, sicut meritum Christi fuit npetatin finita secundum intensinnem actus, finitè enim anima Christi diligebat Deum, sed fuit infinita in ratinne valuris explicatur hnc aliis exemplis. Nam licet albedo sit similitudo, stat quòd in ratinne albedinis sit intensa, & in ratinne similitudinis nun sit intensa. Item, licet scientia sit qualitas, nptimè stat, quòd sit intensa in ratiune qualitatis, & nun in ratinne scientiæ. Itaque variatur appellatin in argumento, nam est diuersa consideratin de gratia in esse gratiæ, & in genere qualitatis. Ad Magistrũ sententiarum, & ad lncum Euangelij respondetur, quòd loquitur de lege ordinaria, vel de gratia in genere gratię.

Ad argum. secũdę npinionis.

¶ Ad argumenta secundæ npininnis respondetur, quòd quatenus probant gratiam posse crescere in infinitum, rectè probant, sed quatenus probant gratiam habere terminum in sua specie, nun rectè procedunt. Hactenus de hac quæstinne.

ARTICVLVS DECIMVSTERTIVS.

Qualiter gratia Christi habitualis se habeat ad vnionem.

55. 3. dist. 13. q. 3. arti. 2. quęst. 3. Et opu. 3. ca. 221. Et opu. 60. c. 3. co. 2.

AD tertiumdecimum sic proceditur. Videtur, quòd gratia habitualis in Christo non subsequatur vnionem. Idem enim nõ sequitur ad seipsum. Sed hęc gratia habitualis videtur eadem esse cum gratia vnionis: dicit enim Augustinus in libro de Prædestinat. * Sanctorum, Ea gratia fit ab initio fidei suę homo quicunque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus. Quorum duorum primum pertinet ad gratiam habitualem: secundum ad gratiam vnionis. Ergo videtur, quòd gratia habitualis non subsequatur vnionem.

cap. 15. an temedium to. 7.

¶ 2. Præterea, Dispositio præcedit perfectionem tempore, vel saltem intellectu: Sed gratia habitualis videtur esse sicut quædam dispositio humanæ naturę ad vnionem personalem. Ergo videtur, quòd gratia habitualis non subsequatur vnionem, sed magis præcedat.

¶ 3. Prẹterea, Commune est prius proprio: Sed gratia habitualis est communis Christo, & alijs hominibus: gratia autem vnionis est propria Christo. Ergo prior est secundum intellectum gratia habitualis, quàm ipsa vnio. Non ergo sequitur eam.

Sed contra est, quod dicitur Isa. 42. Ecce seruus meus, suscipiam eum: & postea sequitur, Dedi Spiritum meum super eum, quod quidem pertinet ad donum gratiæ habitualis. Vnde relinquitur, quòd susceptio naturæ humanæ in vnitatem personæ, præcedat gratiam habitualem in Christo.

q. 2. art. 10. & q. 6. ar. 6.

Respondeo dicendum, quòd vnio humanæ naturæ ad diuinam personam (quam suprà * diximus esse ipsam gratiam vnionis) præcedit gratiam habitualem in Christo: non ordine temporis, sed naturæ & intellectus.

Et hoc triplici ratione: primò quidem secundũ ordinem principiorum vtriusq;. Principium enim vnionis est persona Filij, assumens humanam naturam, quę secundũ hoc dicitur missa esse in mundum, quòd humanam naturam assumpsit. Principium autem gratiæ habitualis, quæ cum charitate datur, est Spiritus sanctus, qui secundum hoc dicitur mitti, quòd per charitatem mentem inhabitat. Missio autem Filij secundũ ordinem naturæ prior est missione Spiritus sancti, sicut ordine naturæ Spiritus sanctus procedit à Filio, & à sapientia dilectio. Vnde & vnio personalis, secundum quam intelligitur missio Filij, est prior ordine naturæ, habituali gratia, secundum quam intelligitur missio Spiritus sancti. Secundò accipitur ratio huius ordinis ex habitudine gratię ad suam causam. Gratia enim causatur in homine ex præsentia diuinitatis, sicut lumen in aere ex præsentia solis, vnde dicitur Ezech. 43. Gloria Dei Israel ingrediebatur per viam Orientalem, & terra splendebat à maiestate eius. Præsentia autem Dei in Christo intelligitur secundum vnionem humanæ naturæ ad diuinam personam: vnde gratia habitualis Christi intelligitur, vt consequens hanc vnionem, sicut splendor solem.

Tertiò, ratio huius ordinis sumi potest ex fine gratiæ: ordinatur enim ad bene agendum. Actiones autem sunt suppositorum, & indiuiduorum. Vnde actio, & per consequens gratia ad ipsam ordinans præsupponit hypostasim operantem. Hypostasis autem non præsupponitur in humana natura ante vnionem: vt ex suprà dictis patet. * Et ideo gratia vnionis secundum intellectum præcedit gratiam habitualem. q. 4. arti. 2.

Ad primum ergo dicendum, quòd Augu. * ibi gratiarum nominat gratuitam Dei volũtatem, gratis beneficia largiẽtem. Et propter hoc eadem gratia dicit hominem quemcunq; fieri Christianum, qua gratia factus est homo Christus: quia vtrumq; gratia Dei voluntate absque meritis factum est. Loco citato in argu.

Ad secundum dicendum, quòd sicut dispositio in via generationis præcedit perfectionẽ, ad quam disponit in his, quę successiuè perficiuntur: ita naturaliter perfectionem sequitur, quam aliquis iam consecutus est; sicut calor, qui fuit dispositio ad formam ignis, est effectus profluens à forma ignis iam prẹexistentis. Humana autem natura in Christo vnita est personę Verbi à principio, absque successione. Vnde gratia habitualis non intelligitur, vt præcedens vnionem, sed vt consequens eam, sicut quędam proprietas naturalis. Vnde & August. dicit in Enchi. * quòd gratia est quodammodo Christo homini naturalis. Enchir. ca. 40. tom. 3.

Ad tertium dicẽdum, quòd commune est prius proprio, si vtrumq; sit vnius generis. Sed in his, quę sunt diuersorum generũ, nihil prohibet proprium esse prius communi. Cratia autem vnionis non est in genere gratiæ habitualis: sed est supra omne genus, sicut & ipsa diuina persona.

Vnde hoc proprium nihil prohibet esse prius communi: quia non se habet per additionẽ ad commune, sed potius est principium, & origo eius, quod est commune.

SVMMA TEXTVS.

Concluſio

CONcluſio. Gratia vnionis in Chriſto, præcedit gratiam habitualem non ordine temporis, ſed naturæ, & intellectus. Hæc concluſio probatur triplici ratione. Prima, quia miſſio filij eſt prior ordine naturæ, quā miſſio Spiritus ſancti, ſiquidem Spiritus ſanctus à Patre, & Filio procedit. Vnde vnio perſonalis ſecundū quam intelligitur miſſio filij eſt prior ordine naturę gratia habituali, ſecundum quam intelligitur miſſio Spiritus ſancti. Secūda, nam ratio huius ordinis ſumitur ex habitudine gratiæ ad ſuā cauſam, cum gratia cauſetur in homine ea præſentia diuinitatis ſicut lumen in aere ex præſentia ſolis, ſed præſentia Dei in Chriſto eſt ſecundum vnionem, gratia vero habitualis intelligitur, vt conſequens hanc vnionem, ſicut ſplendor ſolem, ergò. Tertia ratio, gratia habitualis præſupponit hypoſtaſim operātem, nam gratia ordinatur ad actum, agere vero eſt ſuppoſitorū, ergo in Chriſto prior erat vnio perſonalis ſecundum intellectum, quam gratia habitualis. Quæ omnia teſtimonio. Eſa. c. 42. confirmantur prout habet Diuus Thomas. *Eſa. 42.*

EXPOSITIO ARTICVLI.

Vtrum gratia habitualis ſit diſpoſitio ad vnionē hypoſtaticā. Prim. arg.

IN hoc articulo eſt quęſtio non omnino facilis. Vtrùm gratia habitualis ſit diſpoſitio, aut medium ad vnionē hypoſtaticam? Et apparet certè pars affirmatiua vera his argumentis. ¶ In primis natura humana ea ſeſe non eſt aptè, & ſufficienter diſpoſita, vt vniatur, verbo diuino, ergò indiget aliqua diſpoſitione, per quam eleuetur ad huiuſmodi vnionem, hæc autem diſpoſitio non poteſt alia intelligi, quam gratia habitualis creata.

Cōfirmat. ¶Confirmatur hoc idem. Nam natura humana ea natura ſua non eſt aſſumptibilis, niſi eleuata per Dei gratiam, ergo gratia habitualis eſt veluti diſpoſitio ad vnionem hypoſtaticam. *Secunda confir.* ¶ Confirmatur hoc ipſum. Nam alioqui non poteſt legitima demonſtrari ratio ob quam potius iſtam humanitatem, quàm aliam ſibi copulauit.

Secūdum. ¶ Deindè, beatitudo naturæ humanæ in vita beata, eget gratia Dei tanquam medio. Vt enim eſſentia diuina vniatur intellectui beati neceſſaria eſt diſpoſitio luminis gloriæ, ergò vt vniatur humanitas Deo per vnionem hypoſtaticam, quæ multo excellentior eſt, requiritur diſpoſitio.

Tertium. D. Thom. ¶Tertiò, quòd gratia habitualis ſit medium ad vnionem hypoſtaticam aſſerit expreſsè Diuus Thomas in articulo 10. huius quæſtionis in corpore, & in ſolutio. 2. inquiens, quòd gratia ordinatur ad vnionem hypoſtaticam, tanquam ad finem, & quæſt. ſequenti articul. 5. ad 3. ſcribit, quòd gratia perſonalis, hoc eſt, gratia habitualis poteſt quodammodo dici gratia vnionis prout facit congruitatem quandam ad vnionem, & in 3. diſtin. 2. quæſt. 2. artic. 2. q. 1. inquit, quòd gratia habitualis eſt medium congruitatis ad vnionem, ergo vnio hypoſtatica ſit mediante gratia habituali.

Quartum. ¶ Prætereà, vnio hypoſtatica ad naturā humanam fuit facta mediante anima, & mediante corpore cum ſuis organis, quoniam alioquin nō eſſet apta materia ad vnionem, ergo pari ratione concedi poteſt, quòd vnio hypoſtatica fuit facta mediante gratia, humanitas enim niſi affecta gratia non eſt apta ad vnionem.

Vltimum. ¶ Vltimò, probationes, quibus probat Diuus Thomas contrarium, non ſunt legitimæ, probat enim Diuus Thom. gratiam habitualem non eſſe diſpoſitionem ad gratiam vnionis, quoniam eſt veluti propria paſſio, ac proprietas, & effectus conſequens iſtam gratiam vnionis; at hæc probatio inualida eſt, nam calor indubiè eſt proprietas naturalis conſequens formam ignis, & omni dubio procul eſt diſpoſitio ad formam illam introducendam.

Expoſitio, quæſtionis Gratia alia increata alia creata. In hac quæſtione exponenda variè procedunt doctores. Quidam diſtinguunt gratiam creatam, & increatam, & gratiam increatam appellant ipſam vnionem hypoſtaticam, eſt enim gratia vnionis gratia hæc, quod homo ſit Deus, & Deus homo, & hoc certe factum eſt non ea aliquo habitu infuſo gratiæ mediante, ſed ea ſola diuina voluntate. Et gratia creata conſequuta fuit ex vnione hypoſtatica, iuxta verbum Ioannis; vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre plenum gratiæ, & veritatis. *Gabr.* Gab. in 3. d. 1. q. 1. aſſerit, quòd vnio hypoſtatica facta eſt mediante gratia habituali, quæ eſt in Chriſti anima tanquam in ſubiecto, & ille habitus gratiæ dr̄ gratia vnionis per quem humanitas copulatur verbo diuino, ſicut duæ tabulæ copulātur glutino. *Alexand. Alenſ.* Cęterum Alex. Alenſ. in 3. p. q. 7. membr. 2. art. 1. & q. 12. memb. 1. art. 1. & 2. exiſtimat gratiam vnionis eſſe gratiam habitualem, ex qua eleuata natura humana copulata eſt verbo diuino perſonaliter, diciturq́ue gratia vnionis, quia diſponit ad vnionem, à qua ſententia non multum abhorret D. Bonauen. in 3. diſt. 2. q. 2. imò neque Diuus Thomas in diſt. 2. q. 2. articul. 2. *D. Bonauē. D. Thom.* Verùm Diuus Thomas in hoc articulo apertè contradicit vtrique ſententiæ. Pro explicatione veritatis aduertat Theologus finem, & medium dupliciter inter ſe comparari poſſe, in primis ſic comparantur, vt finis dependeat in fieri, & in conſequutione ab ipſo medio, ſicut ſanitas dependet ex medicina, Quandoque verò comparantur inter ſe ſic, quòd finis præintelligatur exiſtere ante medium, cæterum aſſumit medium ipſum ad operandum Itaque illud tale eſt medium, non vt finis ſit in rerum vniuerſitate, ſed vt finis operetur, atqui hoc modo Deus eſt finis creaturarum, creaturæ medium. Hoc etiā modo potentię naturales dicuntur media ad rerum eſſentias, ex quibus conſequuntur. Hoc conſtituto principio quod veriſſimum eſt, ſequitur explicatio propoſitæ quæſtionis, quæ talis eſt Nulla ratione cōcedendum eſt, quòd vnio hypoſtatica ſit facta mediante gratia habituali. *Nulla ratione concedēdum eſt, quòd vnio hypoſtatica ſit facta mediante gratia habituali.* Probatur ſic. Nam eſſe præcedit omnem habitum infuſum, ergo prius ordine naturæ, & intellectus natura humana fuit eleuata ad eſſe diuinum, quàm quòd habitus infuſos habuerit. Deinde, natura humana in Chriſto ante omnem gratiam habitualem eſt Deo grata ex vnione hypoſtatica, ſiquidem hic homo demonſtrato Chriſto eſt Deo gratus, etiam ſi creatam gratiam non habuiſſet. Etenim gratus Deo eſt, quia vnigenitus eius eſt. Pręterea, vnio hypoſtatica ſecundum fidem Catholicam eſt ſubſtantialis, prout ſupra demonſtratum eſt, at vero ſi vnio facta eſſet mediāte gratia habituali, eſſet accidentaria, quod ſic oſtēdo. Nam illo dato, natura humana vniretur mediante accidenti verbo diuino, ſi quidē gratia habitualis accidens eſt. Inſuper, gratia habitualis non poteſt vniri immediatè verbo diuino, ſicut accidens vnitur ſubiecto, alioquin verbum diuinū mutaretur. Rurſus, non vnitur immediatè verbo diuino, ſicut accidens ſubiecto, neq; vnitur immediatè tāquam ad hypoſtaſim, ergo humanitas eſt, quæ vnitur immediatè, alioqui prius Deus infunderet habitū gratiæ animæ, quàm vniret ſibi animam ad eſſe ſubſtantiale Hoc ipſum poteſt demonſtrari inductione in omni vnione ſubſtantiali, in qua nullum interuenit mediū, forma immediatè vnitur materię, eſſentia immediatè vnitur ſuppoſito ¶ Ad argumenta in principio facta, ad primum reſpondetur, naturam humanam ex natura ſua nō eſſe aſſumptibilem, quia hoc non eſt eius eſſentia, nec proprietas naturalis, verū eſt in potentia obedientiali, vt aſſumptibilis ſit, & ideo non indiget habituali gratia, vt vniatur ad eſſe diuinum perſonale, & per hoc confutatur prima & ſecunda confirmatio. *Adargum. Adpri. arg.* ¶Ad ſecundum argumētū in primis negatur conſequentia, nā ad operationē natura humana indiget habitu, at vero ad eſſe perſonale, immediatè ordinatur ſine habitu, de qua re loquitur optimè D. Tho. ſuprà q. 6. art. 1. & 2. *Ad ſecūdū argumētū.* Sunt qui dicant non eſſe neceſſum concedere gratiam habitualem præceſſiſſe beatitudinis gloriam in Chriſto, vt in cæteris ſanctis. *D. Thom.* Nam anima Chriſti fuit beata ſimul atque condita eſt, fuitque beata non ex meritis, quę procedūt ex gratia, ſed ex vnione hypoſtatica, nā propter hāc habet beatitudinis gloriā gratiæ infuſionem, & ſcientiam, neque eſt omnino modus dicendi improbabilis. ¶Ad tertium argumentum reſpondetur, poſſe concedi optimè, quòd gratia habitualis ſit medium ad vnionem hypoſtaticam, nō vt vnio hypoſtatica ſit, nec vt Deus homo ſit, ſed vt Deus homo factus benè, & rectè in ſuis operationibus ſe habeat, quod quomodo ſit intelligendum patet ex principio præſtituto ad huius dubitationis expoſitionem. *Ad tertiū argumētū.*

Ad quartũ argum.

¶ Ad quartum argumentum respondetur, non consiste se similitudinem, nam vnio animæ ad corpus, & corporis organizatio est quid prærequisitũ, vt humana natura vniatur verbo diuino personaliter, cæterum hominem esse gratum non est medium, vt Deus fiat homo per vnionem hypostaticam, imò ex hoc sequitur, quòd anima Christi Deo grata sit.

Ad vltim.

¶ Ad vltimum argumẽtum respondetur probationem D. Thomæ legitimè procedere, & ad probationem in cõtrarium dicitur, ꝙ quãdo id quod consequitur formam, est qualitas possibilis, tunc non inconuenit, ꝙ sit etiam dispositio ad formam, & in diuersis generibus causarum sit causa, & effectus, antecedat, itaque formam in genere causæ materialis, sequatur verò illam in genere causæ formalis, & proinde tunc etiam potest esse medium exequens, & producens finem in suo esse, hoc est formam ad quam ordinatur in suo esse. Exemplum est in calore; cæterum, quando id, quod consequitur formam, non est qualitas passibilis, tunc impossibile est, quòd disponat ad formam, vt patet manifestè in risibilitate, & in potentiis omnibus, & idcirco gratia habitualis cum non sit qualitas passibilis non potuit esse dispositio cum esset proprietas consequens.

Vtrũ possit cõcedi, quòd Christus meruerit sibi gratiam habitualem.

¶ Aliud dubium est, vtrum possit concedi, quòd Christus meruerit sibi primam gratiam habitualem? Ratio dubitandi est, nam postquam prius natura fuit vnio hypostatica, quàm gratia, quid vetat, quòd in illo priori meruerit gratiam per actum, quem habuit simul cum vnione hypostatica? Similis dubitatio solet inuestigari de gratia primi hominis, & Angelorum, an scilicet sint creati in gratia, & illam promeruerint? In huius rei expositionem Doctissimus Pater Soto duas constituebat propositiones. Prima est, nulla est implicatio contradictionis, aut verò euidens impossibilitas dicere, quòd Christus in illo priori ordine naturę meruerit suam gratiam. Etenim non est euidens impossibilitas, quòd Christus in eodem instãti sit genitus, & habuerit actum meritorium, habueritque ratione illius actus gratiam habitualem, & idem est dicendum de Angelis, & de primo homine. Secunda propositio, Christus non meruit sibi gratiam in illo priori, sed nec se disposuit ad illam. Patet, nam sicut actus Christi præsupponit Christum, actiones enim sunt suppositorum, ita secundum legem ordinariam præsupponit gratiam, vt sit meritorius, ergo Christus non habuit, nec meruit gratiam ratione actus, quem habuit in illo priori ordine naturæ. Hoc ipsum probatur. Nam Christo ratione vnionis debebatur gratia habitualis, ergo frustra ponimus in Christo actum, ratione cuius daretur illi gratia. Cèrtè melius est, quòd habeat gratiam ratione vnionis, quia est vnigenitus a patre, quàm per merita operũ. Hæc sententia patris Soto non mihi in omnibus probatur, in primis displicet id quod dicit, quòd Christus non se disposuit ad gratiam habendam, nam huius rei contrarium demonstrauimus esse verum in materia de gratia in 1.2. Vniuersus enim, qui habet vsum rationis, non habet gratiam, nisi per proprium consensum, & per propriam dispositionem. Item, non mihi placet, quòd asserit gratiam habitualem posse cadere sub merito; nam principium merendi non potest cadere sub merito, sed gratia habitualis est principium merendi, ergo non potest cadere sub merito. Sed de hoc aliàs in alio loco commodiori disputabitur.

¶ Aliud dubium breue superest, postquàm Christus habuit gratiam ratione vnionis, & non ratione alicuius operis meritorij, an etiam nunc homines habeant gratiam a Christo ratione vnionis, & incarnationis, & non ratione meritorum eius? Respondetur minimè, sed habemus gratiam, quæ nobis confertur ex opere operato propter bona Christi merita, propter passionem, crucem, &c. Ratio huius est, quoniam illa vnio non fuit meritoria gratiæ respectu Christi, sed sequebatur gratia habitualis ex vnione hypostatica, sicut ex sole suapte natura lux emanat. Vt tamen hæc gratia refunderetur in homines necessum fuit, vt haberet alia opera meritoria, ratione quorum nobis communicarentur.

QVAESTIO VIII.

De gratia Christi, secundum quod est caput Ecclesiæ, in octo articulos diuisa.

Deinde considerandum est de gratia Christi, secundum quod est caput Ecclesiæ.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, vtrùm Christus sit caput Ecclesiæ.

¶ Secundò, vtrùm sit caput hominum, quantum ad corpora: vel solùm quantum ad animas.

¶ Tertiò, vtrùm sit caput omnium hominum.

¶ Quartò, vtrùm sit caput Angelorum.

¶ Quintò, vtrùm gratia Christi, secundum quam est caput Ecclesiæ, sit eadem cũ gratia habituali eius, secundũ quod est quidã homo singularis.

¶ Sextò, vtrùm esse caput Ecclesiæ, sit proprium Christo.

¶ Septimò, vtrùm diabolus sit caput omnium malorum.

¶ Octauò, vtrùm Antichristus etiam possit dici caput omnium malorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm Christus sit caput Ecclesiæ.

AD primum sic proceditur. Videtur, ꝙ Christo secũdum quod est homo, non competat esse caput Ecclesiæ. Caput enim influit sensum & motum in membra. Sensus autem & motus spiritualis, qui est per gratiã, non influitur nobis a Christo homine: quia sicut Aug. dicit in lib. de Trini,* nec etiam Christus, secundum quod est homo, dat Spiritum sanctũ, sed solùm inquantum est Deus, Ergo ei, secundum quòd est homo, non competit esse caput Ecclesiæ.

56 Infr. q. 48. ar. 1. c. & q. 49. artic. 2. cor. Et 3. d. 13. q. 2. ar. 1. Et verit. q. 29. ar. 3. c. fi & arti. 4. & art. 5. cor. Et op. 3. c. 223. Et op. 60 c. 3. col 9. Et 1. cor. 11. l. 1. col 2. & Ephe. 1. f

¶ 2. Præthereà, Capitis non videtur esse aliud caput: Sed Christi, secundum ꝙ est homo, est caput Deus, secundum illud primæ ad Cor. 11. Caput Christi Deus. Ergo ipse Christus non est caput.

** l. 3. de Trini. c. 12. ante mediũ, to. 3.*

¶ 3. Præthereà, Caput in homine est quoddam particulare membrum, influentiã recipiens a corde. Sed Christus est vniuersale principium totius Ecclesiæ. Ergo non est Ecclesiæ caput.

Sed contra est, ꝙ dicitur Ephes. 1. Ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam.

Respondeo dicendum, quòd sicut tota Ecclesia dicitur vnum corpus mysticum per similitudinem ad naturale corpus hominis, quod secundum diuersa membra habet diuersos actus (vt Apost. docet Roma. 12. & primę ad Cor. 12.) ita Christus dicitur caput Ecclesię secundum similitudinem humani capitis. In quo tria possumus considerare, s. ordinem, perfectionem, & vir-

tutem.

tutem. Ordinem quidem: quia caput est prima pars hominis, incipiendo a superiori, Et inde est, quòd omne principium consueuit vocari caput: secundum illud Ezech. 16. Ad omne caput viæ ædificasti signum prostitutionis tuæ: Perfectionem autem: quia in capite vigent omnes sensus & interiores & exteriores, cùm in cæteris membris sit solus tactus: & inde est quòd dicitur Isa. 9. Senex & longæuus ipse est caput. Virtutem verò: quia virtus & motus cęterorum membrorum, & gubernatio eorum in suis actibus, est a capite, propter vim sensitiuam & motiuam ibi dominantem: vnde & rector dicitur caput populi, secundum illud 1. Reg. 15. Non ne cùm paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es? Hæc autem tria competunt Christo spiritualiter. Primò enim secundum propinquitatē ad Deum gratia eius altior est prior, etsi non tempore: quia omnes alij receperunt gratiam per respectum ad gratiam ipsius: secundum illud Roman. 8. Quos præsciuit, hos & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Secundò verò perfectionem habet quantum ad plenitudinem omnium gratiarum: secundum illud Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratię & veritatis: vt etiam supra ostensum est. * Tertiò virtutem habet influendi gratiam in omnia membra Ecclesię: secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Et sic patet, quòd Christus conuenienter dicitur Ecclesię caput.

1. præc. art. 9.

Ad primum ergo dicendum, quòd dare gratiam aut Spiritum sanctum conuenit Christo secundum q Deus, auctoritatiuè: sed instrumentaliter conuenit etiam ei, secundum quod homo, inquantum scilicet eius humanitas instrumentū fuit diuinitatis eius. Et ita actiones ipsius ex virtute diuinitatis fuerunt nobis salutiferę: vtpote gratiam in nobis causantes, & per meritum & per efficientiam quandam: Augu. * autem negat Christum secundum q homo est, dare Spiritum sanctum per auctoritatem: instrumentaliter autem, siue ministerialiter etiam alij Sancti dicuntur dare Spiritum sanctum: secundum illud Galat. 3. Qui tribuit vobis Spiritum, &c.

Loco citato in arg.

Ad secundum dicendum, q in metaphoricis locutionibus non oportet attendi similitudinem quantum ad omnia: sic enim non esset similitudo, sed rei veritas. Capitis igitur naturalis non est caput aliud, quia corpus humanum non est pars alterius corporis: Sed corpus similitudinarie dictum, id est aliqua multitudo ordinata, est pars alterius multitudinis: sicut multitudo domestica est pars multitudinis ciuilis: & ideo paterfamilias, qui est caput multitudinis domesticę, habet supra se caput, rectorem ciuitatis. Et per hūc modum nihil prohibet, caput Christi esse Deū, cum tamen ipse Christus sit caput Ecclesię.

Ad tertium dicendum, q caput habet manifestam eminentiam respectu cęterorum exteriorū membrorum: sed cor habet quandam influentiā occultam. Et ideo cordi comparatur Spiritus sanctus, qui inuisibiliter Ecclesiam viuificat & vnit: capiti autem comparatur ipse Christus secundum visibilem naturam, secundum quam homo hominibus præfertur.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio sic habet. Conuenienter dicitur Christus Ecclesiæ caput. Patet ex illo Ephes. 1. ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam. Et certè Christus caput Ecclesiæ dicitur secundum similitudinem capitis humani; in quo tria considerare possumus, ordinem, perfectionē, virtutem: ordinem, quidem, quia caput est prima pars hominis, incipiendo a superiori, vnde omne principiū consueuit vocari caput. Perfectionem, quia in capite vigent omnes sensus interiores, & exteriores præter sensum tactus. Virtutem, quia virtus, & motus cæterorū membrorum, & gubernatio eorum in suis actibus est a capite propter vim sensitiuam, & motiuam ibi dominantem, vnde rector caput populi dicitur. Quæ tria competunt Christo spiritualiter. Primò, quia secundum propinquitatem ad Deum, gratia eius est altior, & prior, & si non tempore, cum omnes alij acceperint gratiā per respectum ad gratiam ipsius. Secundò, habet plenitudinem omnium gratiarum, & sic perfectionem, secundum illud Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratiæ, & veritatis. Tertiò, habet virtutem influendi gratiam in omnia membra Ecclesiæ, quia de eius plenitudine omnes accepimus.

Ephes. 1.

Ioan. 1.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Contra conclusionem huius articuli, quæ certissima est, solent fieri nonnulla argumenta, vt melius intelligatur.

Argu. contra conclusionem.

¶ In primis, vna tantum est ab orbe condito fidelium Ecclesia a primo parente ad finem vsq; mundi deriuata, sed Christus Dñs non fuit caput Ecclesiæ in statu innocentiæ, ergo non verè dicitur caput totius Ecclesiæ.

Prim. arg.

¶ Deinde exploratum est ex diuina Theologia vnam esse Dei Ecclesiam, Deique ciuitatem cœlestem Hierusalem ex Angelis, & hominibus electis constitutam, & illā etiam futuram, si nemo peccasset & Christus incarnatus non fuisset, ergo Christus Caput totius Ecclesiæ non existit. Hæc duo argumenta proposita innituntur illi principio a nobis iam demonstrato, quòd filius Dei carnē non sumpsisset, si homo non peccasset.

Secūdum.

¶ Sed arguitur tertiò, nam cor in aīali est principium virtutis vitalis, radix vitæ, a quo in cætera mēbra deriuatur vita, spiritusq; vitalis, vnde solet prouerbio dici, in aīali cor esse primū viuens, & vltimū moriens, ergo potius Chrs debet dici cor Ecclesiæ, q̄ caput. Consequentia inde probatur. Nā caput nō est principiū totius vitæ, sed tñ sensitiuæ, vt autor est Arist. lib. de somno & vigil. c. 2. & lib. de cōi animalium motu c. 4. & 5. & lib. 2. de gener. aīalium, & id docent plerq; Philosophorum, & Theologorum contra medicos. Nihilominus in defensionē veritatis, & D. Th. statuitur prima conclu. Christus est Ecclesię suę caput. Hæc propositio est Apostoli multis in locis. 1 ad Cor. 6. Nescitis, inquit, quia corpora vestra membra sunt Christi? & ad Ephes. 1. ipsum dedit caput super oēm Ecclesiam, & c. 5. eiusdem epistolæ. Vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesię, & paucis interpositis, nemo vnquam carnem suam odio habuit, sed nutrit, & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam, quia membra sumus corporis eius de carne eius, & de ossibus eius, pp hoc relinquet homo patrem, & matrem, &c. sacrm hoc magnum est in Christo & Ecclesia, Et ad Col. c. 1. ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium primogenitus ex mortuis, vt sit in oībus ipse primatum tenens. Huiusmodi scripturæ sunt innumeræ. Demonstrat hāc conclusionem esse verā D. Augu. habens considerationē ad proprietates

Tertium.

Arist.

1. Conclu.

1. Cor. 6.

Ephes. 1. & 5.

Col. 1.

D. August.

prietates capitis, quæ in articulo sunt commemoratæ multis in locis, & præsertim in lib. de agone Christiano. Nam ipse Christus est conformis naturæ cum omnibus Ecclesiæ membris, habens veram carnem, veramque rationalem animam. Rursus est dignissimus, in quo & natura humana est exaltata vsque ad vnionem in diuina persona, habetque nobilissimos actus, qui sunt redimere & reconciliare Ecclesiam in sanguine suo. Ad hæc ipse Christus est, in quo est plenitudo, & perfectio omnis gratiæ, est veluti origo, propago, seu vitis fructificans, à qua in cæteros homines ceu in membra ac palmites fluit spiritalis vita, sensus, & motus. Vidimus eum, inquit Euangelista, plenum gratiæ, & veritatis, & de plenitudine eius omnes accepimus, gratiam pro gratia. Ex his igitur manifestum est Christum esse Caput, à quo fluit, decurrit, & crescit, atque diffunditur quicquid salutaris gratiæ habere

Psal. 131.

potest vllum Ecclesiæ membrum, quemadmodum & apud Prophetam in Psalm. 131. vox patris de Christo est. Super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea. & talis quidem est sanctificatio, vt ab ipso tanquam à capite fluat vnguentum cœlestis gratiæ in barbam Aaron, & in oram vestimenti eius, hoc est, à Christo in Apostolicos sacerdotes, & inde in totum corpus, quod est Ecclesia fidelium habens cor vnum, & vnam animam in Domino.

2. cóclusio

¶ Secunda conclusio. Inter corporale caput respectu mébrorum suorum, & Christum spirituale caput Ecclesiæ, latum, longumque discrimen interstat; nam Christus etiã secundum formam humanam nullis indiget membrorum suorum ministerijs, nullis alimentis, ipse a membris Ecclesiæ nihil accipit commodi, aut vtilitatis; caput autem corporale recipit vitam, & nutrimẽtum, aliaque obsequia à corde, ab epate & stomacho. Rursus, caput corporale non potest facere membrum de non mẽbro, Christus autem meruit, vt de non membro membrum fieret. Atqui cum efficimur membra sub capite Christo mirabili quadam Sancti spiritus operatione vnimur, & transimus in Christum, induimusque illum, & deiformi quadam insitione, atque vnione illi inserimur, vt illi iam implantati efficiamur socij pinguedinis, ac diuinæ consortes naturæ, sicut & ipse Christus dignatus est pro nobis

3. conclu.

particeps fieri fragilis naturæ nostræ. ¶ Tertia conclusio, Christus secundũ naturam humanam est caput Ecclesiæ.

D. Thom.

Hæc conclusio asseritur hic a D. Tho. in sol 1. ostendens quòd omnes proprietates capitis corporalis conueniunt Christo etiam quatenus homo est. Idem patet, quia ipse Christus secundum formam humanam, & Ecclesia sunt tanquam vnum corpus propter vnam carnem, & eũdem spiritum viuificantem, mouentem, & dirigentem, spiritus autem iste viuificans secundũ gratiam in cætera mẽbra fluit a Christo efficienter, & meritorie, cæterum iste influxus per modum meriti, & efficientiæ non potest esse à Christo secundum naturam diuinam, quæ mereri non potuit, vnde constat eum esse a Christo secundum naturam humanam. Hæc est Prophetica, simul & Apostolica doctrina, nam & ipse Adam prophetico spiritu de coniugio loquens dixit. Erunt duo in carne vna. Igitur, iam non duo, sed vna sunt caro. Paulus autem Apostolus

Ephes. 5.

ad Ephes. 5. dicit hoc sacramentum esse magnũ in Christo, & Ecclesia. Ex hoc igitur sponso ceu capite, & ea Ecclesia sponsa ceu corpore fit tanquam vna caro, & vna quædam persona, nullum maius donum, inquit Augusti

D. Augu.

nus, potuit Deus præstare hominibus, quàm vt verbum suum, per quod omnia condidit, faceret illis caput, & illos tanquam membra sibi ipsi coaptaret, vt vnus Deus, & homo Iesus Christus esset, qui & oraret pro nobis, & oraret in nobis, & oraretur a nobis. Oraret quidem pro nobis vt Sacerdos, Pontifex, & Episcopus animarum nostrarum, oraret in nobis vt caput nostrum, & oraretur, atque

Obiectio.

adoraretur a nobis vt Deus noster. ¶ Sed contra istã conclusionem sic obijcitur, nam caput influit sensum, & motum in membra, sensus autem, & motus spiritualis, qui est per gratiam, non influitur nobis a Christo homine,

D. August.

quia sicut Augustinus dicit 1. libro de Trinitate capi. 12. neque etiam Christus secundum quod est homo dat Spiritum sanctum, sed solum in quantum Deus, ergo ei secundum quòd est homo non competit esse caput Ecclesiæ. ¶ Ad hoc argumentum dicendum est, quòd dare gratiam aut Spiritum sanctum conuenit Christo, secundum quòd Deus autoritatiuè, sed instrumentaliter conuenit etiam ei secundum quòd homo in quantum, scilicet, eius humanitas instrumentum fuit diuinitatis eius, & ita actiones ipsius ex virtute diuinitatis fuerunt nobis salutiferæ, vt potè gratiam in nobis causantes, & per meritũ, & per efficientiam quandam. Augustinus autem negat Christum secundum quòd homo est dare Spiritum sanctum per autoritatem, instrumentaliter autem nunquam negat. Et profectò quadam tenus ratione accommodatius, & significantius transfertur per metaphoram vocabulum caput ad significandum Christum, qua ratione homo est, quàm secundum quòd Deus est, tùm quoniam secundum, quòd homo est habet & naturam, & gratiam eiusdem rationis cum cæteris Ecclesiæ membris, caput autem homogeneum, & eiusdem rationis oportet vt sit, tùm quoniam vt præclarè docet Diuus Thomas in solutione tertia, caput dicitur de Christo secundum naturam sensibilem, qua hominibus præfertur, at hæc sensibilis, & apparens ratio, qua homo hominibus præfertur, & præponitur competit Christo secundum quòd homo est.

Solutio.

D. Thom.

¶ Quarta conclusio, Christus est caput Ecclesię triumphantis, militantis, in purgatorio existentis. Pro cuius declaratione obseruandum est Ecclesiam aliquando vsurpari vt significet totam communitatem, integramque Angelorum, & hominum, & eorum qui beati sunt, & qui viatores sunt, sic accipitur ad Ephesios primo & quinto. Quandoque vero Ecclesia distribuitur in partes tres, vna est triumphantium in cœlis, altera est militantium adhuc cum hoste in hac vita mortali; tertia est eorum, qui igne purgatorij purgant reliquias suorum peccatorum, & hęc dicitur purgans. In hoc verò articulo D. Tho. sumit Ecclesiam in ampla, & vniuersali significatione, vt comprehendat sub se vniuersas Ecclesię partes; deinceps verò in progressu quęstionis descendit speciatim ad singulas partes huius corporis, vt videbimus articulo tertio & quarto.

4. conclus.

Eph. 1. & 5.

¶ Quinta conclusio. Quamuis Christus secundum quòd homo sit caput Ecclesiæ, ipse tamen non esset caput Ecclesiæ sicut modo existit, nisi simul & Deus, & homo esset, sicut Augustinus in libro de Trinitate, inquit Christus non esset Dei hominumque mediator, nisi esset idem Deus & homo, quod patet, nam vt supra demõstrauimus, opera Christi Domini non fuisse pro toto genere humano meritoria, & satisfactoria plenè nisi fuissent exhibita à persona, quæ simul Deus & homo esset.

5. conclus.

August.

Ad argumenta in principio facta. ¶ Ad primum & secundum argumentum respondetur, non esse necessarium ad rationem capitis in genere gratiæ, quòd caput influat ipsis membris gratiam secundum essentiam ipsius gratiæ, sed sat fuerit, si aliqua accidentia ad gratiam spectantia conferat, prout demonstrabimus articulo quarto. Gratia autem collata primo parenti magnum ornamentum accepit a Christo, viuificata enim fuit a Christo, quando per veram pœnitentiam ad Christum respiciens reuersus est. Secundo respondetur, Christum fuisse caput Ecclesiæ, postquam intelligitur ipse Christus esse, veruntamen ante peccatum non intelligitur Christus, quo circa in statu innocentiæ non fuit caput Ecclesiæ.

Ad argu.

Ad primũ & secũdũ.

¶ Ad tertium argumentum respõdetur, quòd caput habet manifestam eminentiam respectu exteriorum membrorum, sed cor habet quandam influentiam occultam, & arcanam, & ideo cordi cõparatur Spiritus sanctus, quia inuisibiliter Ecclesiam viuificat, & vnit, capiti comparatur ipse Christus secundum visibilem naturam, secundum quam homo hominibus præfertur.

Ad tertiũ.

Sed ex hoc enascitur aliud dubiũ, quomodo a Christo secundum formam humanam fit in nos influxus gratiæ, & charismatum. In cuius rei expositionem dicit Diuus Thomas in solutione primi, quòd actiones Christi, & operationes fuerũt nobis salutiferæ, & per modum meriti, & per modum efficientię, sic quod humanitas Christi, & eius actiones fuerunt causę meritorię, & efficientes nostrę iustificationis, & per has actiones influit vitam spiritualem in omnia membra. Hoc

Obiectio.

Solutio.

D. Thom.

quòd

quod dicit D. Thô. quòd gratia fluat a Christo tanquam a causa præparante, impetrante, & promerente, ab omnibus Theologis approbatur, verum ꝙ fluat tanquã a principio efficiente, & impartiente, ferè ab omnibus doctoribus negatur. Et quòd sit negandum potest sic suaderi, nã vel loquitur D. Thom. de actionibus quas gessit in corpore mortali, vel de his, quas modo habet in corpore glorificato. Non primum, nam illæ actiones iam sunt præteritæ, & non existunt, & quod non existit, non efficit, neque operatur. Nec verò secundum asserendum est, nam actiones Christi, quas habet in corpore glorificato, iam non sunt meritoriæ, quippè quæ sunt hominis existentis extra statum merendi; & certè, neque actiones prioris, nec posterioris generis vidẽtur in nobis causare gratiam per modum efficientiæ: nam priores iam non sunt, posteriores verò nulla ratione possunt in nobis gratiam efficere, siquidem humanitas Christi existentis in cœlo, cum ego iustificor, nihil circa me operatur, vel saltim tantum habet actum interiorem, quo vult me iustificari. Deindè, nulla creatura potest cõcurrere efficienter ad crean-
D. Thom. dum, vt pro certo statuit D. Thom. 1. p. q. 45. art. 5. Sed in nostra iustificatione gratia supernaturalis creatur, ergo non potest concurrere humanitas Christi effectiuè ad illius productionem. Iam verò quicunq; meretur aliquid, expectat præmium recipere ab alio, ergo fieri non potest, quòd idem Christus sit causa efficiens, & meritoria nostræ iustificationis. Hanc dubitationem breuiter absoluam, nam eius fusior explicatio pertinet ad q. 13. & 48. art. 6. & q. 62. de sacramentorum causalitate. Dico igitur, quòd quidam auctores claritatis amatores, cuiusmodi
Driedo. sunt Driedo libro de cap. & redemp. gen. huma. tractatu secundo, c. 2. parte 2. membro 1. sed potissime membro 2.
Cano. propositione quinta & sexta, & Pater Cano in relectione de sacramentis in communi ad explicandum quo nã pacto a Christo secũdum formam serui est in nos influxus gratiæ, dicunt gratiam, vitamq́ue spiritualem sensus, & motus fluere ab aliquo, bifariam posse intelligi. Vno modo, quòd fluat ab illo tanquam a principio efficiente, & impartiente, alio modo, quòd fluat ab illo tãquam a principio præparante, impetrante, & promerente, & Christus Dominus secundum formam serui est caput Ecclesiæ verè, & propriè, quia ex illo fluit gratia tanquam a principio præparante, impetrante, promerente, alioquin verò sola diuinitas est causa efficiens gratiæ, & nostræ iustificationis. Verùm D. Thom in hoc articulo, & in locis suę doctrinæ minimè paucis semper docet, quòd humanitas Christi, vt instrumentum diuinitatis non solùm operata sit per modum meriti, & impetrationis, sed per modum efficientiæ. Hæc est recondita, & arcana Theologia, quæ maximè cedit in honorem, & excellentiam humanitatis Christi, quæ proinde omni dubio procul amplectenda est, cuius rei varias demonstrationes habes
Solutiones. in locis citatis. Ad argumenta verò in oppositum sic satisfaciendum est.

Ad primũ argum. ¶ Nam ad primum dicendum ꝙ actiones, quas gessit in vita mortali, nunc operantur nostram salutem, & iustificationem, vt instrumenta diuinæ virtutis, quæ ad oĩa loca, & tẽpora se extendit, & talis contractus virtualis sufficit ad rationem huius efficientiæ. Rursus dico, ꝙ actiones, quas modo habet humanitas Christi in cęlo, operantur nostram salutem, & iustificationem efficienter, siquidem quoties homines iustificantur, Christus per humanitatem ordinat, disponit, præcipit, quòd iustificentur, & sermo eius operatorius est, & facit, quod dicit.

Ad secundum argu. ¶ Ad secundum argumentum respõdetur, quòd gratia propriè non creatur, creatio. n. est rei subsistentis sicut & generatio, gratia verò accidens est, quapropter non creatur, sed producitur in subiecto. Vnde quadam tenus ratione concedi potest, ꝙ educitur de potentia animę, nam fit, & est dependens ab anima, sicut vniuersum accidens a suo subiecto dependet. Sed hoc euidentius explicatur in locis superius citatis.

Ad tertiũ argum. ¶ Ad tertium respondeo, actiones Christi dupliciter posse considerari, ex virtute naturæ diuinæ cui humanitas Christi erat coniuncta personaliter, & sub hac consideratione actiones Christi erant causæ instrumẽtales efficientes nostræ iustificationis, alio modo considerantur illæ actiones in ordine ad voluntatem Christi illas acceptantis, voluntariè enim obediuit, & passus est mortem, & hoc modo actiones Christi meritoriæ fuere.

¶ Sed ad coronidem huius dubitationis animaduertendum est ex Diuo Thoma, q. 29. de veritate arti. 4 ad no- D. Thom.
num, quòd Christus secundum humanitatem est caput Ecclesiæ non solum post incarnationem, sed etiam antè incarnationem, sed diuersa ratione, nam post incarnationem per suas actiones, & operationes per modum causæ efficientis, & meritoriè causat in nobis gratiam & iustificationem, verùm ante incarnationem Christus causauit gratiam & iustificationem patrum antiquorum per modum causæ finalis, nam per fidem, spem, & charitatem erga Christum iustificati sunt quicunque iustificati sunt, vnde antè incarnationem Christus fuit verum caput Ecclesiæ, siquidem omnis iustificatio antiquorum patrum proueniebat propter merita Christi præuisa, imò credo esse satis probabile, quòd Christus præuisus fuit causa efficiens, & non tantùm finalis gratiæ antiquorum patrũ. Quod si quis obiiciat mihi, quòd est impossibile, quòd res antequam sit, operetur, videat huius obiectionis solutionem infra q. 48. art. 6.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm Christus sit caput hominum, quantum ad corpora, vel solum quantum ad animas.

AD secundum sic proceditur. Videtur, 57
quòd Christus non sit caput hominũ, 3. di. 13. q.
quo ad corpora. Christus enim dicitur 2. ar. 2. q. 5.
caput Ecclesiæ, inquantum influit spiritualem Et verit. q.
sensum & motum gratię in Ecclesiam: Sed hu- 29. ar. 4. ad
ius spiritualis sensus & motus capax non est cor- 1. Et oppo.
pus, ergo Christus non est caput hominum secun 60. cap. 3.
dum corpora. col. 7.

¶ 2. Prętereà, Secundum corpora communicamus cum brutis. Si ergo Christus esset caput hominum quantum ad corpora, sequeretur quòd etiam esset caput brutorum animalium: quod est inconueniens.

¶ 3. Prętereà, Christus corpus suum ab aliis hominibus traxit: vt patet Matt. 1. & Lucę 3. Sed caput est primum inter cętera membra, vt dictum est: * ergo Christus non est caput Ecclesię quan- ar. præe. ad
tum ad corpora. 3. etiam.

Sed contra est, quòd dicitur Phili. 3. Reformabit corpus humilitatis nostrę, configuratum corpori claritatis suę.

Respondeo dicendum, ꝙ corpus humanum habet naturalem ordinem ad animam rõnalem, quę est propria forma eius & motor. Et inquantum quidem est forma eius, recipit ab aĩa vitam & cęteras proprietates conueniẽtes humano corpori secundum suam speciem, inquantum verò anima est motor corporis, corpus instrumentaliter seruit animę. Sic ergo dicendum est, ꝙ habet vim influendi humanitas Christi, inquantum est coniuncta Dei verbo, cui corpus vnitur per animam, vt supra dictum est. * Vnde tota Chri- q. 6. arti. 1.
sti humanitas, secundum scilicet animam & cor-

pus,

pus, influit in homines, & quantum ad animam, & quantum ad corpus; sed principaliter quantum ad animam, secundariò quantum ad corpus. Vno modo in quantum membra corporis exhibentur arma iustitiæ in anima existenti per Christum, vt Apostolus dicit Rom. 6. Alio modo in quantum vita gloriæ ab anima deriuatur ad corpus, secundum illud Rom. 8. Qui suscitauit Christum Iesum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter in habitãtem Spiritum eius in vobis.

Ad primum ergo dicendum, quòd sensus spiritualis gratiæ non peruenit quidem ad corpus primò & principaliter: sed secundariò & instrumen-
In cor. ar. taliter: vt dictum est.

Ad secundum dicendum, quòd corpus animalis bruti nullam habitudinem habet ad animam rationalem: sicut habet corpus humanũ. Et ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, quòd licet Christus traxerit materiam corporis ab alijs hominibus: vitam tamen immortalem corporis omnes homines trahunt ab ipso, secundum illud 1. ad Corint. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio est. Tota humanitas Christi, scilicet, secũdum animam, & corpus influit in homines & quãtum ad animam principaliter, & quantum ad corpus se-
Phil. 3. cundario. Patet ex illo ad Phil. 3. Reformauit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ, ex quo planè habetur, quod sit caput hominum quantum ad corpora. Quod verò tota humanitas Christi secundũ animam, & corpus influat in homines, patet, nam hanc vim habet in quantum est coniuncta verbo, cui corpus vnitur per animam, vnde principaliter per animam influit, & secundariò per corpus, vno modo in quantum membra corporis exhibentur arma iustitiæ in anima existentis per Christum, alio modo in quantum vita gloriæ
Roma. 8. ab anima deriuatur ad corpus secundum illud Romanorum octauo. Qui suscitauit Christum Iesum à mortuis viuificabit & mortalia corpora vestra, &c.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Noua opi. IN expositionem huius veritatis audiui versari apud quosdam Doctores Hispaniæ nouam, & neotericam doctrinam, videlicet, quòd Christus Dominus sit caput Ecclesiæ, non solum quantum ad animas, & corpora influendo virtutes, & dotes supernaturales, verum etiam causando perfectiones, & pulchritudines rerum omniũ naturalium: Existimant enim Deum Patrem inter omnia creata primum ordinasse, & prædestinasse Christum verum hominem, & Deum, & statuisse propter illum hominem, quem diffiniuit sanctificandum, & mittendum in mundum omnibus rebus creatis præcipuè hominibus, & angelis dare perfectiones, tùm naturales, tùm supernaturales, & quòd omnes perfectiones creaturarum de plenitudine Christi sint acceptæ. Et quòd ipse Christus etiam consideratus in quantum homo sit per quem omnia, in quo omnia, ex quo omnia; sed differenti ratione, nam vt verbum est, est causa principalis, vt homo est, est causa instrumentaria, & meritoria: Mirabilis sententia, & digna acceptione, si haberet fundamentum in diuinis literis, & in sanctis patribus; nobis ea nouitate suspecta est, & quia humano ingenio excogitata est, & quia ex ea videtur esse consequens, quòd filius Dei veniret in carne, etiamsi homo non peccasset, & quòd Angeli habuerint gratiam per merita Christi, quæ omnia à veritate Theologiæ videntur esse aliena. Veritas ergò est, quòd Pater æternus prædestinauit, & proposuit Christum in propitiatorem humani generis, in redemptorem, mediatorem, reconciliatorem, & ideo gratia, quam influit in sua membra, est gratia redemptionis, & reconciliationis, cõfert etiam non nunquam perfectiones naturales suis mẽbris, quæ illis conducant ad finem redemptionis. Alias perfectiones siue hominum, siue aliarum creaturarum Deus causat non mediante humanitate Christi.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm Christus sit caput omnium hominum.

58

AD tertium sic proceditur. Videtur quòd Christus non sit caput omnium hominum, caput enim non habet relationem nisi ad membra sui corporis. Infideles autem nullo modo sunt mẽbra Ecclesiæ, quæ est corpus Christi: vt dicitur Ephe. 1. Ergo Christus non est caput omnium hominum.

Infr. q. 13. arti. 3. c. & q. 19. ar. 4. co. & 1. Et 3. di. 13. q. 2. arti. 1. q. 2. & 3.

¶ 2. Prætereà, Apostolus dicit ad Ephes. 5. quòd Christus tradidit semetipsum pro Ecclesia, vt ipse exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi: Sed multi sunt etiã fideles in quibus inuenitur macula aut ruga peccati. Ergo nec etiam omnium fidelium Christus est caput.

¶ 3. Prætereà, Sacramenta veteris legis comparantur ad Christum, sicut vmbra ad corpus: vt dicitur Colos. 2. Sed patres veteris Testamenti sacramentis illis suo tempore seruiebant: secundum illud Heb. 8. Qui exemplari & vmbræ deseruiunt cælestium. Non ergo pertinebant ad corpus Christi, & ita Christus non est caput omniũ hominũ.

Sed contra est, quod dicitur 1. Timoth. 4. Est Saluator omnium hominum, & maximè fidelium Et 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi. Saluare autem homines, & propitiationem esse pro peccatis eorum, competit Christo, secundum quòd est caput. Ergo Christus est caput omnium hominum.

Respondeo dicendum, quòd hæc est differentia inter corpus hominis naturale, & corpus Ecclesiæ mysticum, quòd membra corporis naturalis sunt omnia simul, membra autem corporis mystici non sunt omnia simul, neque quantum ad esse naturæ, quia corpus Ecclesiæ constituitur ex hominibus, qui fuerunt à principio mundi vsque ad finem ipsius. Neque etiam quantum ad esse gratiæ: quia eorum etiam, qui sunt in vno tempore, quidam gratia carent, postmodum habituri, alijs eam iam habentibus. Sic igitur membra corporis mystici accipiuntur, non solùm secundum quòd sunt in actu, sed etiam secundum quòd sunt in potentia. Quædam tamen sunt in potentia, quæ nunquam reducuntur ad actum. Quædam vero sunt,

quæ

quæ quandoque reducuntur ad actum. Et hoc secundum triplicem gradum, quorum primus est per fidem, secundus per charitatem viæ, tertius per fruitionem patriæ. Sic ergo dicendum est, quòd accipiendo generaliter secundum totum tẽpus mundi, Christus est caput omnium hominũ: sed secundum diuersos gradus. Primò enim & principaliter est caput eorum, qui actu vniuntur sibi per gloriam: secundò, eorum, qui actu vniũtur sibi per charitatem: tertiò eorum, qui actu vniuntur sibi per fidem: quartò verò eorum, qui sibi vniuntur solum in potentia nondum reducta ad actum, quæ tamen est ad actum reducenda secundum diuinam prædestinationem: quintò verò eorum, qui in potentia sunt sibi vniti, quæ nunquam reducetur ad actum: sicut homines in hoc mundo viuentes, qui non sunt prædestinati, qui tamen ex hoc sæculo recedentes, totaliter desinũt esse membra Christi: quia iam nec sunt in potentia, vt Chtisto vniantur.

Ad primum ergo dicendum, quòd illi qui sunt infideles, etsi actu non sint de Ecclesia, sunt tamẽ de Ecclesia in potentia. Quæ quidem potentia in duobus fundatur. Primò quidem & principaliter in virtute Christi, quæ est sufficiens ad salutem totius humani generis: secũdariò ĩ arbitrij libertate.

Ad secundum dicendum, quòd esse Ecclesiam gloriosam non habentem maculam neque rugam est vltimus finis, ad quem perducimur per passionem Christi. Vnde hoc erit in statu patriæ, non autem in statu viæ: in quo si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus, vt dicitur primæ Ioannis primo. Sunt tamen quędam scilicet mortalia, quibus carent illi, qui sunt membra Christi per actualem vnionem charitatis. Qbi verò his subduntur peccatis, non sunt mẽbra Christi actualiter, sed potentialiter, nisi fortè imperfectè, per fidem informem: quæ vnit Christo secundum quid, & non simpliciter, vt scilicet per Christum homo consequatur vitam gratiæ. Fides enim sine operibus mortua est, vt dicitur Iacob. 2. Percipiunt tamen tales à Christo quendam actum vitæ, qui est credere: sicut si membrũ mortificatũ moueatur aliqualiter ab homine.

Ad tertium dicendum, quòd sancti Patres non insistebant sacramentis legalibus tanquam quibusdam rebus, sed sicut imaginibus & vmbris futurorum. Idem autem est motus in imaginem, in quantum est imago, & in rem, vt patet per Philosophum in libro de Memo. & remi. ⁎ Et ideo antiqui Patres seruando legalia sacramenta, ferebantur in Christum per fidem & dilectionem eãdem, qua & nos in ipsum ferimur. Et ita Patres antiqui pertinebant ad idem corpus Ecclesiæ, ad quod nos pertinemus.

(c. 2. in medio, to. 2.)

SVMMA TEXTVS.

(1. Conclu.) Prima conclusio. Christus generali quadam ratione est caput omniam hominum. Probatar ex eo quod dicitur 1. ad Timoth. 4. Est Saluator omnium hominum (1. Tim. 4.) maximè fidelium. Et 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro (1. Ioan. 2.) peccatis nostris, non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi, saluare autem homines, & propitiationẽ esse pro peccatis eorum competit Christo secundum q̃ est caput, ergò Christus est caput omnium hominum.

¶ Secunda conclusio. Hæc differentia versatur inter corpus hominis naturale, & corpus Ecclesiæ mysticum, quòd membra corporis naturalis sunt omnia simul, mẽbra autem corporis mystici non sunt omnia simul, neq; quantum ad esse naturæ, quia corpus Ecclesiæ constituitur ea hominibus, qui fuerunt à principio mundi vsque ad finem ipsius, neque etiam quantũ ad esse gratiæ, quia eorum etiam qui sunt in vno corpore quidam gratia carent, postmodum habituri, alijs eam iam habentibus. (2. Conclu.)

¶ Tertia conclusio. Christus est caput omnium hominum, sed secundum diuersos gradus. Primus est eorum qui illi vniuntur per gloriam; secundus eorum, qui actu vniuntur sibi per charitatem; tertius eorum, qui actu vniuntur sibi per fidem; quartus eorum, qui sibi vniuntur solum in potentia nondum reducta ad actum, reducenda tamen secundum diuinam prædestinationẽ; quintus eorum, qui in potentia sunt sibi vniti, quæ nunquã reducetur ad actũ, sicut homines in hoc mundo viuẽtes, qui non sunt prædestinati; sextus est eorum, qui ex hoc sæculo recedentes totaliter desinunt esse membra Christi, quia iam nec sunt in potentia, vt Christo vniantur At qui in hoc gradu damnati existunt. (3. Conclu.)

EXPOSITIO ARTICVLI.

IDem est prorsus disputare, quæ nam sint mẽbra Christi, & quæ nam sint membra, & partes Ecclesiæ, nam ex Ecclesia, & Christo constituitur vnum corpus mysticũ, & veluti vna persona. Disputatio autem copiosior de Ecclesia, & eius membris, & partibus instituitur in 2. 2. q. 1. artic. 10. vbi agitur de autoritate Ecclesiæ infallibili in diffiniendis rebus fidei. Tractat etiam idem argumẽtum doctissimus Pater Cano lib. 4. de locis in principio, (Cano.) & Turrecremata in sua summa lib. 1. ca. 44. & deinceps (Turrecremata.) per multa capita, & Hosius, & Franciscus Sonnius explicantes illud verbum symboli, Credo sanctam Ecclesiam. (Hosius.) Doctissimus etiam pater Victoria in relect. de potest. Ecclesiæ. (Franciscus Sonnius.) In his locis tres errores confutantur apertè: primus eorum, qui non putauerunt esse membra, & partes Ecclesiæ illos, in quibus non est solida vitæ puritas, & integritas sine peccato. (Pater Victoria.) Hunc errorem sequuti sunt Cathari, & Donatistæ. Alter error fuit eorum, qui asserunt solos prædestinatos esse membra Christi, & Ecclesiæ, cuius erroris autores pręcipui fuere Ioannes VVicles, & Ioannes Hus damnati in concilio Cõstantiensi. (Errores de Ecclesiæ partib⁹, & membris.) Tertius error est eorum, qui asserunt peccatores etiam fideles nõ membra Christi, neque Ecclesiæ. Hunc errorem sequũtur nostra tempestate Lutherani quidam. Verum non est in animo eos errores in præsentia confutare, quos cõfutant diligentissimè autores supra nominati; solum volo disputare ad explicandum D. Thom. in tertia conclusione, & in solutio. 2. Vtrùm peccatores, qui fidem retinent, & vnitatem Ecclesiasticam, dicendi sunt Christi, & Ecclesiæ membra? (Vtrùm peccatores sint membra Chr̄i & Ecclesiæ.) A parte negatiua sic arguitur. ¶ In primis ex scripturis sanctis ex illo Ioan. 10. Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, oues meæ vocem meam audiunt, & cognosco oues meas, & sequuntur me (Prim. arg. Ioan. 10.) qui ergo vocem Christi non audit, is ad Christi ouile nõ pertinet, ac subinde membrum Christi aut Ecclesiæ nõ est & ex illo Ephe. 5. in quo D. Paul. describit Ecclesiam sine macula, & ruga & iterum Roman. 8. Si quis spiritum Christi non habet, hic non est eius, ergo membrũ Christi non est peccator qui spiritum Christi non habet. (Ephe. 5. Rom. 8.)

¶ Præterea arguitur ex Symbolo Apostolico, in quo cõfitemur Ecclesiam esse sanctam, imo confitemur Ecclesiam sanctorum, ergo homines iniusti, & impij à gremio Ecclesiæ, & corpore Christi alieni sunt, nam certè in sancta congregatione homines iniusti nunquam reputantur. (Secũdum.) ¶ Tertiò arguitur, nam in Concilio Tridentino Sess. 6. cap 7. dicitur, Homo in iustificatione sua accipit per Iesum Christum, cui inseritur, fidem, spem, & charitatem: nam fides nisi spes accedat, & charitas neque (Tertium.)

perfectè

perfectè vnit cum Christo, neque corporis eius viuum membrum efficit: quo loco significatur neminem nisi iustificatum Iesu Christo inseri, ac rursus per solam fidem neminem esse Christi membrum, nisi spes accedat, & charitas.

Quartum. August.

¶ Quarto loco arguitur ex sententia sanctorum Patrum. D. August. in multis locis suorum operum palam affirmat malos non esse Ecclesiæ, neque Christi membra, signanter lib. 3 de doctrina christiana. c. 32. & lib. 2. cont. Petilian. c. vlt. lib. 2. cont. Crescen. c. 21. lib. de vnit. Eccl. ca. 12. lib. 4. de baptismo contra Donatistas. c. 3. & lib. 6. c. 3. & lib. 7. c. 51. & in eodem lib. c. 49. & 50. refert Cypri.

Cyprianus Hierony.

in Epist. ad Magnum huius sententiæ esse autorem. Et Hierony. in Epist. ad Eph. ca. 5. ait Ecclesia Christi non habet maculam, neque rugam, qui ergo peccator est, & aliqua sorde maculatus de Ecclesia Christi non potest appellari.

D. Thom.

Et D. Tho. in corpore huius artic. & ad 2. expresse docet, quòd peccatores in peccatis mortalibus existentes non sunt membra Christi actualiter, sed potentialiter, nisi fortè imperfectè, & secundum quid propter fidem informem, quæ vnit nos Christo secundum quid. Quam rem explicat exemplo membri corporalis mortificati. Et

Aristot.

Arist. summus Philosophus, cui D. Tho. etiam consentit, ait membra mortua non aliter esse membra, quàm ea, quæ picta, & figurata sunt. At homines mali, & iniusti charitate vacati, membra mortua sunt.

Quintum argumētū, quod continetur varias rationes. 1. Ratio. 2. Cor. 6.

¶ Quinto loco arguitur rationibus Theologicis, quarum prima est: nam mali homines, & iniusti sunt membra diaboli, sic enim palàm docet Ioannes dicens; Qui facit peccatum ex diabolo est, quomodo ergo possunt esse membra corporis Christi? nam quæ conuentio Christi ad Belial, lucis ad tenebras, vitæ ad mortem? vt ait D. Paulus 2. Corint. 6.

2. Ratio.

¶ Secunda ratio. Si corpus Christi boni simul ac mali constituunt, qua ratione propter iustos sancta dicitur Ecclesia, eadem ac multo etiam maiore propter iniquos quam plurimos iniqua dicetur Ecclesia, & sic esset Ecclesia Christi, & Synagoga Satanæ.

3. Ratio.

¶ Secunda ratio. De ratione membri est quòd habeat vitam, imo quòd viuat vitam non tantum vegetabilem, sed etiam sensitiuam, & perfectam quidem, at peccator fidelis non habet vitam vllam coram Deo, quæ in charitate consistit, ergo non est membrum Ecclesiæ. Maior huius argumenti probatur

Aristot.

ex doctrina Arist. 2. de Anima tex. 9. & lib. 1. de part. animalium. capit. 1. & 5. Minor est certa ex doctrina fidei.

4. Ratio.

¶ Quarta ratio. Nam tametsi sit certum secundum fidem peccatores esse partes Ecclesiæ, non tamen consequens esse videtur, quòd sint membra Ecclesiæ, & corporis Christi mystici, nam ratio partis latius patet, quàm ratio membri, vngues enim, & capilli sunt partes, at non sunt membra, ergo licèt mali, & peccatores essent partes Ecclesiæ, non inde licèt colligere, quòd sint membra Ecclesiæ.

5. Ratio.

¶ Postrema ratio, Schismatici fideles, qui adhuc retinent fidem Christi non sunt Ecclesiæ membra, ergo peccatores propter fidem informem, per quam vniuntur Christo, non sunt connumerandi inter membra Christi. Antecedens huius argumenti est communis doctrina omnium

Pelagi⁹ Papa. Canon. Pudēda, & Canonic. Schisma. Canon. Locutus, Canon. Didicimus.

Doctorum & diffinit eam Pelagius Papa, in Can. Pudenda, & in Can. Schisma 24. q. 1. & D. Cypria. in Canone, Didicimus. eiusdem causæ, & quæstionis. & patet hoc ipsum euidenti ratione. Nam Schismaticus dicitur, vt nomen ipsum præfert, qui se scindit, & diuidit ab Ecclesiæ gremio, & communione.

Variæ sententiæ de proposita quæstione. Turrecremata. Cano.

¶ In hac quæstione explicanda video variare Doctores. Quidam in hac opinione existunt, peccatores charitate vacuos licet fidelium formam retineant, non esse Ecclesiæ, aut Christi membra, benè autem possunt dici partes Ecclesiæ. In hac sententia fuit Turrecremata lib. 1. suæ summæ cap. 8. ad 7. & c. 11. ad 9. Doctissimus Cano. lib. 4. de locis c. vltimo ad 9. quā sententiam, vt audio, sequuntur viri docti nostræ tempestatis. Alij vero dicunt peccatores charitate vacuos esse membra Christi in potentia, & secundum quid, quorum sententiæ videtur hoc in loco D. Thom. fauere. Sunt qui dicat, quod peccatores, & mali sunt membra corporis Christi heterogenea, id est, alterius rationis, & spiritus, quàm boni. vt ergo veritas exponatur est

Prima conclusio.

prima conclusio. ¶ Peccatores fideles, qui fidem, & Ecclesiæ vnitatem retinent, simpliciter, & absolutè sunt Christi, & Ecclesiæ membra. Et certè in Ecclesia Dei esse peccatores, alios occultos, alios manifestos, alios pœnitentes, alios impœnitentes ex diuinis scripturis luce clarius demonstratur. Primò ex parabolis tam saluatoris, quam Apostoli. Deinde exemplis, tertio rationibus de scriptura sumptis. Simile, inquit, Saluator, est regnum cęlorum, hoc est, præsentis temporis Ecclesia, sagenæ missę in mare, & ex omni genere piscium congreganti bonos, & ma-

Matth. 13.

los. Hæc parabola habetur Matth. 13. Alia habetur Mat-

Matth. 25.

th. 25. his verbis: Simile est regnum cœlorum decem virginibus, quarum quinque erant prudentes, & quinque fatuę. Tertiò idem demonstrat Dominus sumpta similitudine ab area, & vinea. Docet enim vno in loco Ecclesiam veluti aream esse, aut horreum, in quod colligitur frumentum simul cum paleis, in die iudicij segregandis, & abijciendis in ignem æternum. Alio loco Ecclesiam esse vineam, in qua palmites non solum vuas faciunt, sed etiam labruscas; manifestum autem est in dictis parabolis neque collegium decem virginum, neque sagenam, neque aream, neque vineam significare totius mundi populum, sed communitatem quandam a cæteris congregatam, & populum Dei peculiarem. Hęc omnia confirmantur.

2. ad Tim. 2.

Nam Diuus Paulus 2. ad Timoth. 2. sic scribit: In magna domo vasa sunt non solum aurea, & argentea, sed & lignea, atque fictilia: & quędam quidem in honorem, quędam verò in contumeliam, quod explicans Au-

Augusti.

gustinus lib. 4. de baptismo contra Donatistas interpretatur ex doctrina Cypriani, Paulum per magnam domū nihil aliud intellexisse, quàm Ecclesiam Dei, in qua sunt boni, & mali. Alij quidem in honorem, alij vero in contumeliam. Hoc ipsum ostenditur exemplis ex sanctis scripturis petitis. Nam Iudas Ischariotes erat intra Ecclesia vsque ad diem mortis suę, quia tunc primum va-

Actor. 1.

cauit Episcopatus ministerij eius, vt patet Act. 1. licèt totus malus esset. Habuit prętereà nascens Ecclesia sub Christo Ioannem, & Iacobum zelo vindictę vltra quàm oportuit inflammatos. Habuit Petrum tertio negātem Christum Dominum suum. Habuit de primatu contendentes. Habuit denique quosdam eo vsque suo sensui addictos, vt tandem Christum, & Sanctum eius collegiū

Ioan. 6.

desererent, Ioan. 6. Et post Christum sub gubernatione Apostolica habuit inter Corinthios de virtute baptismi altercantes, cœnam quoque Dominicam irreligiosę tractantes. Habuit & incestuosum illum Corinthium, insuper Himæneum; & Alexandrum blasphemantes, donec excommunicati per Paulum procul fierent ab Ecclesia. Habuit prætereà falsos fratres sine numero, Antichristos multos, infirmos, contumaces, pœnitentes deinque, & impœnitentes. Porro si hic status Ecclesię erat & sub Christo & sub Apostolis statim, post Christum, quibus nemo alius potuit aut inculpatus pręesse aut laborare studiosius in verbo, & doctrina: quam pugnant igitur impiè aduersus veritatem Euangelicam, qui contendunt peccatores non posse pertinere ad vnionem Ecclesię, asserentes Ecclesiam Christi esse duntaxat communitatem Christi fidelium piè, ac sanctè viuentium secundum spiritum Christi. Sed hæc adduxisse ex diuinis literis satis fuerit. Nunc probatur eadem conclusio rationibus Theologicis. Prima sic habet, id quod est actu tale est simpliciter & absolutè tale, vt patet ex omni philosophia, sed peccatores qui retinent fidem, & vnitatem Ecclesię sunt actu membra, ergo simpliciter, & sine addito sunt membra Christi. Probatur minor huius argumenti. Nam D. Thom. apertè, docet hanc doctrinam in articulo, dum enumerat tres gradus actus, quibus vniuntur membra Christo Domino, quorum vnus est per fidem condistinctus contra alterum gradum, qui est per charitatem, ergo mens D. Thom. planissima est, quòd fides informis sufficiat, vt quis actu sit membrum Christi. Hoc ipsum repetit in solutione ad secundum. Altera ratio est in huius rei confirmationem, nam membrum mortificatum, & aridum tametsi sensu careat, & mortuum dicatur, nihilominus tamen vitam habet interdum vegetabilem, & membrum simpliciter dicitur, ergo peccatores licèt

vacui

vacui charitate, & spiritu Christi, si tamen fidem retinēt membra sunt Christi arida, & mortificata. Antecedens probatur exemplo manus aridæ, quæ continua est toti composito, & informatur eadem forma, qua totum ipsum, cuius rei indicium est, quòd non putrescit, nec dissoluitur, & colorem aliquem retinet. Hoc exemplo vsus est D. Thom. In solut. 1. inquiens, quòd peccatores recipiunt a Christo quendam actum vitæ, qui est credere: sicut membrum mortificatum aliquo modo ab ipso homine mouetur, & sustentatur. Demum arguitur contra illos autores, qui dicunt illos esse partes, non membra, nam quamuis nomen partis in sua ratione communi non includat vitam, verum pars corporis viuentis certè includit illam, cum ergo Ecclesia corpus viuens sit, peccatores vtique erunt partes viuæ corporis viuentis, & habebunt aliquem influxum vitæ, ergo qua ratione mali homines sunt partes Ecclesiæ, erunt vtique membra Ecclesiæ. Quidni? sunt Episcopi, sunt summi Pontifices, sunt duces, sunt capita populorum, ergo sunt membra Christi, & Ecclesiæ.

2. conclus. ¶ Secunda conclusio. Fides infallibilis docet peccatores quoscunque licèt habeant magnā fidem nō esse membra viua Christi. Hæc veritas diffinita est in Concil. Triden. Sess. 6. capit. 7. sub his verbis: Homo in iustificatione sua accipit per Iesum Christum, cui inseritur, fidē, spem, & charitatem; nam fides, nisi spes accedat, & charitas, neque perfectè vnit cum Christo, neque corporis eius membrum viuum efficit. Hoc ipsum esse verum probant efficaciter argumenta, quæ pro parte negatiua quæstionis sunt proposita. Vnde ad illa, quia probant nullo modo esse membra, satisfaciendum est.

[Margin: Conc. Tri.]

Ad argumenta. Ad primū ex diuinis scripturis. ¶ Ad diuinas scripturas respondetur, quòd mali homines spiritu charitatis vacui nō sunt participes redemptionis, quæ est in sanguine Christi, nec genus ducunt ex Deo, neque consortes Christi sunt in iustitia, quæ secundum Deum est, vt sint fratres, & cohæredes eius; pertinent nihilominus ad vocationem Christi, iuxta illud. Multi sunt vocati, pauci verò electi. Sacramento enim fidei iam sunt transplantati de mundo in vineam Domini ad eum finem, vt fierent vuæ, sed factæ sunt labruscæ, prout legitur Isa. 5. in qua homo peccator pascitur, & admonetur verbo Dei, ac sacramentis; vt tandem incipiat esse Christi perfectè eiusdem spiritus participatione, quod nundum est.

[Margin: Isai. 5.]

Quomodo peccatores sint mēbra Ecclesię explicatur. Quod vt vberius intelligatur sciendum est, quòd vniuersi Christiani tam boni, quàm mali insunt Ecclesię, eo existendi mō, quo pars integralis est in toto, domesticus est in familia domus suę, ciuis est in ciuitate, miles in exercitu, membrum in corpore suo, palea denique in eodem culmo cū granis tritici. Porrò vt corpus humanū habet membra, alia quidem eiusdem generis, ac vitę cum toto, alia verò alterius generis, ac naturę quàm totum: ita & corpus Christi, quòd est Ecclesia. Boni quidem sunt membra Ecclesię veluti homogenea eodem spiritu, eodemq́ue sensu viuificata, quo totum, nempe spiritu Christi, & viuifico illo influxu, qui est per fidem viuam, & charitatem. Mali verò ac scelerati sunt membra Ecclesię sed longè alterius naturę, ac qualitatis, quàm totum; attamen reuera insunt, vt membra siue partes totius, quomodo insunt corpori sanguis, succus, capilli, vngues, mēbra arefacta. Quę omnia etsi vitam non recipiant in se, tamen energia, & operatione eiusdem animę viuificantis continentur in toto, vnumquodque in suo officio, & loco, non quidem frustra, sed velut necessario in magnam vtilitatē totius. Cęterùm dum nimis exundat sanguis noxius, phlebotomia minuitur; aut nimis luxuriat cęsaries capitis, siue barba, tondetur, vngues quoque dum indecorè extant, resecantur. Eodem modo dum nimis exundat in Ecclesia effrenis petulantia malorum, aut castigatione comprimitur, aut excommunicatione prorsus resecatur. Voluit ęterna Dei sapientia perpetuo bonos esse inter malos, velut viua quędam specula melioris vitę. Voluit & malos adhęrere bonis in exercitium; velut limam repugnandę vitturis, & id ad messem vsque, hoc est, vsque ad consummationem sęculi. Nam tunc demum mittet Dominus Angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, atque prorsus separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. Matth. 13. Vniuersa vasa domus tam fictilia, ac lignea, quam aurea, & argētea, eodem in existendi modo sunt in domo, vt supellex quædam, tamen ista in honorem, illa autē in contumeliam, vt Paulus inquit 2. Timoth. 2. & filij familias, & seruus domus, sunt in familia domus eodem inexistendi modo, quia vterque tanquam reuera domestici, sed filius manet in domo in æternum, seruus autem non manet in æternum. Ex his patet apertè quo in sensu illi, qui nō sequuntur Christum, neque spiritum eius habent, non dicantur esse eius, nec pertinere ad eius ouile. Illud verò quòd adducitur ex Epistola ad Ephesios nihil mouere potest, nā verba Apostoli non asserunt Ecclesiam nunc non habere maculam, aut rugam, sed finem exprimunt Christi passi, & sacramentum instituti, ideo enim tradidit semetipsum pro Ecclesia, ideoq́ue sacramenta instituit, vt tandem in vita beata exhiberet eam non habentem maculam, aut rugam.

[Margin: Matth. 13.] [Margin: 2. Timo. 2.]

Quo ī sensu Ecclesia dicatur sancta. ¶ Ad illam vocem Symboli, Credo sanctam Ecclesiam, dico Ecclesiam dici sanctam non obstante quòd in ea sint multi peccatores, & scelerati. Dicitur in primis sancta ex phrasi notissima, qua totum nominatur a parte magis principali. Rursus dicitur sancta ea ratione, qua continet in se omnia instrumenta, omniaque media sanctificationi hominum deputata a Christo, videlicet, verbum Dei, sacramēta, ordinem iustitiæ seruandæ, imò quòd plus est continet in se totum thesaurum meritorum Christi. Item alia ratione dicitur sancta, quia sanctificat ministerialiter per hæc, quæ a Christo accepit, quo modo medicina dicitur sana, quia sanat. Sed & alia ratione dicitur sancta, quia extra illam non est vera sanctitas; sicut olim tempore diluuij nemo saluari potuit extra arcam, quę typum gessit Ecclesiæ sanctæ. Adhæc dicitur Ecclesia sancta, quia Deo consecrata sanguine Christi est, eo modo quo templa dicuntur sancta, quia Deo consecrata. Denique dicitur sancta, quia stabilis, firma, immobilis semper perseuerat.

Explicatio Concilij Tridētini. August. ¶ Ad Concilium Tridentinum iam responsum est, quemadmodum loquatur de membris Christi viuis, quæ non sunt illa, quæ charitate vacua sunt. Ad sanctos Patres respondetur, quòd Diuus Augustinus, 7. libro contra Donatistas ostendit, quòd esse in domo Dei, siue in Ecclesia bifariam dicitur. Vno modo esse in ea tanquam membrum in compagine iustitiæ, particeps spiritualis vitæ, hoc est, cohærens cæteris membris in spiritu charitatis; quòd nos dicimus inesse per modum membri homogenei. Alio modo esse in domo Dei, siue in Ecclesia est adhærere membris Ecclesiæ, sicut palea tritico, capilli; et membraque arida corpori; quod diximus nos inesse per modum membri, quod non participat spiritum viuificantem totius, quo modo insunt mali Christiani. Verumtamen siue isto, siue illo modo sint in Ecclesia, semper reuera insunt donec iudicio Ecclesiæ separantur per excommunicationem; vel ipsi sua sponte prosiliunt foras extra Ecclesiam persequentes, aut contemnentes eandem, vel denique a Deo exterminentur per mortem in æternam damnationem.

Obiectio. Sed dicet Theologus, quid est quòd dicit D. Thom. quòd homo peccator, & iniustus non est membrum Christi nisi secundum quid?

Solutio. Respondetur quòd hæc dictio secundum quid aliquando significat imperfectam rei rationem comparatam ad aliud, & in hoc sensu dicit D. Thomas, quòd peccatores sunt membra Christi secundum quid, nam vnio ad Christum per fidem, ordinatur vt homo per Christum consequatur vitā gratiæ, fides autem sine operibus mortua est, vt dicitur Iacobi. 2. Voluit ergo dicere Diuus Thomas, quòd vnio per fidem ordinatur, & destinatur ad vnionem per gratiam, & charitatem, vnde vt sic, vnio per fidem imperfecta est. Vel dicatur, quòd homo peccator sine amore voluntatis, & amicitię non vnitur Christo, sed potius est hostilis conuentio contra illum, id autem quod voluntariè, & amore fit, dicitur simpliciter fieri, voluntas enim in hac vita in nostris operationibus primatum tenet, & ideo vnio per intellectum, quæ est per fidē, vocatur vnio secundum quid.

[Margin: Iacob. 2.]

Ad rōnes Theologicas. ¶ Ad rationes Theologicas, ad primam rationem respondetur

Ad primũ rationem. spondetur ex D. Thom. in 2 2 q. 1. articu. 9. ad. 3. vbi dicit quosdam pertinere ad Ecclesiam solo numero; quosdam verò & numero, & merito: peccatores ergo quatenus retinent fidem, & Ecclesiæ vnitatem, etiam si spiritu Christi, & charitate vacui sint, solo numero pertinent ad Ecclesiam, merito verò pertinent ad ciuitatem Babilonis & sunt membra diaboli, & filij illius; cæterum iusti & numero, & merito sunt membra Christi. Sed hic aduertat Theologus, quòd hoc argumentum etiam militat contra eos autores, qui dicunt peccatores esse partes Ecclesiæ, non membra. Etenim simile argumentum fit contra illos, si quidem peccatores sunt partes ciuitatis Babylonicæ, & diaboli, ergo non sunt partes Ecclesiæ. Alia solutione, confutatur hoc argumentum, si dicamus, quòd in nobis corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus verò viuit propter iustificationem, spiritus seruit legi Dei, caro autem legi peccati, spiritus cõcupiscit aduersus carnem, caro aduersus spiritum, non obstante quòd duæ hæ partes collegatæ sunt in vno eodẽque supposito hominis. Quid igitur mirũ, quòd in mystico corpore Christi, quandiu peregrinamur hic a Domino, sint simul colligata membra quædam diaboli cum electis membris Christi, carnales cum spiritualibus, mortui cũ viuentibus? Et ideo diximus supra, malos inesse tanquam mẽbra heterogenea, id est, alterius naturæ, qa mali Christiani plus habent de natura diaboli, quã de natura Christi, fide quidem sunt Christi, corde verò, & opere sunt diaboli.

Ad secundam rationem. ¶ Ad secundam rationem dicendum est, non esse alienum à phrasi sacrarum literarum si eundem populum nunc propter iustos beatum, & sanctum, nunc propter improbos improbum, & infelicem nuncupemus. Vnde Moyses Israelem modò vocat populum electum, beatum, gentem sanctam, populum Dei peculiarem: modo durissimæ ceruicis populum, stultum, & insipientem. Et Isaias interdum populum Gomorræ, interdum populum Dei appellat. Neque Augustinus dubitauit Ecclesiã

August. nigram in malis, formosam in bonis interpretari. 3. libro

Origenes. de doctrina Christiana, capit. 32 & Origines Ecclesiam propter eos, qui columbas in ea vendunt, speluncam la-

Matth. 21. tronum appellauit tracta. 15 in Matth. capitu 21. Possumus etiam respondere ad argumentum propositũ, quòd est maior quædã vis boni, quam mali, plusq; valere paucos bonos, vt plebs bona sit, quàm multos malos, vt nominetur mala. Dimum dico Ecclesiã dici sanctã multis titulis, quos suprà cõnumerauimus. Vnde quanuis mali in ea sint quam plurimi, Sinagoga Satanæ appellari non potest. Hinc enim in Concilio Constantiensi damnatus est quidam hereticus eo quòd appellauerit Romanã Ecclesiam Synagogam Satanæ.

Ad tertiã rationem. ¶ Ad tertiam rationem dicendum, membrum in sua naturali dispositione, & tẽperamento constitutum exposcere vitam, & vitam quidẽ sensitiuam, veruntàmen si extra tale temperamentum existat poterit rationem membri obtinere sine vita sensitiua, dũmodò habeat vegetabilem, vt patet in exemplo manus aridæ & mortificatæ. Fideles ergo quando sunt in charitate, membra sunt perfecta, quippè qui fidem viuã habeant, at peccatores charitate vacui membra sunt imperfecta, & extra naturalẽ dispositionem cõstituta in genere gratiæ, cum solùm habeant fidem informem, & mortuam, ob idque dicuntur membra mortua, nihilominus tamen quia continua sunt, & vniuntur toti corpori, veram rationem retinent membrorum.

Ad quartã rationem. ¶ Ad quartam rationem iam patet ex dictis, & nunc dico, quòd partes viuentis reuera expostulant vitam, quam nos dicimus suffic[i]re membris mortificatis, & aridis, quæ tamen vera membra sunt si toti composito cohæreant, & vniantur, quod etiam est necessarium vt sint partes corporis viuentis.

Ad vltimã rationem. ¶ Ad vltimam dicendum, bifariam caput influere in membra sua, vno modo influxu quodam interno conferendo motum sensitiuum, & vim ad operationes; alio modo externo quodam influxu gubernando, & dirigẽdo totum corpus; non dissimiliter Christus Dominus influit in membra influxu quodam interno gratiam, & dona supernaturalia. influit quoq; influxu exteriori gubernando corpus suum mysticũ, quod est Ecclesia, quem influxum communicat prælatis Ecclesiæ, potissimè summo Pontifici, quem constituit caput ipsius Ecclesiæ, quã voluit esse monarchiã, id est, vnius principatum. Schismaticus autem quia scindit se ab vnico corpore, quod Christus gubernat, non potest recipere aliquem influxũ secundum exteriorem gubernationem, ac subinde ista ratione manet extra Christi Ecclesiam, veruntamen fides in schismatico sufficit vt recipiat influxum internũ a Christo, hoc est, actum fidei. Cuius rei consideratione potest dici membrum Christi. Schismatici qua tõne possunt dici membra Christi & Ecclesiæ.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm Christus sit caput Angelorum.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd Christus, secundum quod homo, non sit caput Angelorum. Caput enim & mẽbra sunt vnius naturæ, sed Christus, secundum quòd est homo, non est conformis in natura cũ Angelis, sed solùm cum hominibus: quia vt dicitur Hebræo 2. Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. Ergo Christus, secundum quod homo, non est caput Angelorum. 59 3. di. 13 q. 2. ar. 2. q. 1. & dist. 14. ar. 3. q. 2. & 6. c. Et ver. q. 2, 9. ar. 4. & 6 Et op. 3. ca. 223. Et 1. Cor. 11. col 2. Et Ephe. 1. in fi.

¶ 2. Prætereà, Illorum Christus est caput, qui pertinent ad Ecclesiam, quæ est corpus eius, vt dicitur Ephes. primo. Sed Angeli nõ pertinent ad Ecclesiam: nam Ecclesia est congregatio fidelium: fides autem non est in Angelis, non enim ambulant per fidem, sed per speciem: alioquin peregrinarentur a Domino: secundum quòd Aposto. argumentatur 2. ad Corint. quinto. Ergo Christus, secundum quòd homo, non est caput Angelorum.

¶ 3. Prætereà, Augustin. dicit super Ioan.* ꝙ sicut Verbum, quod erat in principio apud Patrem, viuificat animas: ita Verbum caro factum viuificat corpora, quibus Angeli carent. Sed verbum caro factum est Christus, secũdum quòd homo. Ergo Christus secundum quòd homo, nõ influit vitam Angelis. Et ita secundum ꝙ homo, non est caput Angelorum. Tract. 23. añ medũ, & 19. trac. a med. tomo 9.

Sed contra est, quod Aposto. dicit Colossens. secundo. Qui est caput omnis principatus, & potestatis. Et eadem ratio est de Angelis aliorum ordinum. Est ergo Christus caput Angelorum.

Respondeo dicendum, ꝙ sicut dictum est, † vbi est vnum corpus, necesse est ponere vnum caput. Vnum autem corpus similitudinariè dicitur vna multitudo ordinata in vnum secundũ distinctos actus siue officia. Manifestum est autem, ꝙ ad vnum finem, qui est gloria diuinæ fruitionis, ordinantur & homines & Angeli. Vnde corpus Ecclesiæ mysticum, non solùm consistit ex hominibus, sed etiam ex Angelis. Totius autẽ huius multitudinis Christus est caput: Ar. 1. ad 2.

qui propinquius se habet ad Deũ, & perfectius participat dona ipsius, nõ solùm quàm homines, sed etiam quàm Angeli: & de eius influentia nõ solùm homines recipiunt, sed etiã Angeli. Dicitur enim Ephes. 1. quòd constituit eum, scilicet Christum Deus pater ad dexteram suam in cœlestibus supra omnem potestatem, & principatum, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solùm in hoc seculo, sed etiam in futuro, & omnia subiecit sub pedibus eius. Et ideo Christus non solùm est caput hominum, sed etiam Angelorum: Vnde & Matth. quarto legitur, quòd accesserunt Angeli, & ministrabant ei.

Ad primum ergo dicendum, quòd influentia Christi super homines, principaliter quidem est quantum ad animas, secundum quas homines conueniunt cum Angelis in natura generis, licèt non in natura speciei. Et ratione huius conformitatis Christus potest dici caput Angelorum, licèt deficiat conformitas quantum ad corpus.

Ad secundum dicendum, quòd Ecclesia secundum statum viæ est congregatio fidelium: sed secundum statum patriæ est congregatio comprehendentium. Christus autem non solùm fuit viator, sed etiam comprehensor. Et ideo non solùm fidelium, sed etiam comprehendentium est caput: vtpote plenissimè habens gratiam & gloriam.

Loco citato in argu. Ad tertium dicendum, quòd August.[a] ibi loquitur secundum quandam similationem causæ ad effectum: prout scilicet res corporalis agit in corpus, & res spiritualis in res spirituales. Tamen humanitas Christi ex virtute spiritualis naturæ, scilicet diuinæ, potest aliquid causare non solùm in spiritibus hominum, sed etiam in spiritibus Angelorum, propter maximam coniunctionem eius ad Deum, scilicet secundum vnionem personalem.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio. Coloss. 2. Conclusio est affirmatiua, patet ex Aposto. ad Colos. 2. loco citato a D. Thom. Deinde probatur, nam ordinantur homines, & Angeli ad vnum finem, videlicet, ad gloriã diuinæ fruitionis. Vnde corpus mysticum Ecclesiæ consistit non solum ex hominibus, sed etiam Angelis, cuius caput est Christus, qui in omnes influit, vt dicit Apostol. ad Ephe. 1. (Ephe. 1.) quòd constituit eum Deus super omnem principatum, & potestatem, &c. Vnde & Angeli ministrant ei. Matth 4. (Matth. 4.)

EXPOSITIO ARTICVLI.

Vtrũ Christus ſm qd hõ sit solũ caput hominum? Prim arg. Dionysius. In hoc articulo duæ quæstiones sunt diligenter examinandæ, prima est; Vtrùm Christus secundum quòd homo, sit solùm caput hominum, an etiam Angelorum? & videtur primum esse verum, nam Deus semper moderatur, ac disponit inferiora per superiora, vt docet frequenter Diuus Dionysius, præcipuè in libro de diuinis nominibus, capitulo decimotertio At Christus secũdum quòd homo est, inferior est Angelis, iuxta illud: Minuisti eum paulò minus ab Angelis, ergo non est caput Angelorũ.

¶ Deinde, Christus secundum quòd homo non potest quicquam influere in Angelos, si quidem secundum quòd homo corporeus est, & res corporea in spiritum operari non potest, ergo non est Angelorum caput. Secũdum.

¶ Tertiò, conditiones capitis respectu Angelorum Christo non competunt, caput enim oportet vt sit eiusdem naturæ cum membris, at Christus non est eiusdem naturæ cum Angelis, quia nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit Deus. Tertium.

¶ Quartò, Christus secundum, quòd homo non est causa gratiæ, & gloriæ Angelorum, at de ratione capitis in genere gratiæ est quod influat, & causet gratiã, ergo Christus secundum quòd homo non est Angelorum caput. Maior huius argumenti probatur, nam etiã si verbum Dei non fieret caro, beatificarentur, & gratiam non acceperunt ex Christi meritis, si quidem Angeli sancti nunquam indiguerunt redemptore, nunquam enim sub captiuitate peccati extiterunt. Cõfirmatur hoc ipsum, nam dicere quòd Christus secundum quod homo est caput Angelorum propriè est incidere in sententias Origenis damnatas. (Confir.) Dicit enim Origenes tomo in Ioannem 1. elucidans illud; & verbum erat apud Deum, Christum passum esse non solum pro hominibus, sed etiam pro Angelis, atque syderibus in hæc verba: Quoniam igitur is, qui tam magna habet, & est aduocatus, compassus nostris infirmitatibus, quod tentatus est per omnia humana pro similitudine, atque peccato, magnus est Pontifex, cum non pro hominibus solis, sed etiam pro omni, quod rationis est particeps, hostia, quæ semel oblata est, semetipsum obtulisset. (Origenes.) Nam excepto Deo, pro omnibus mortem gustauit, vt in quibusdam Epistolæ ad Hebræos exemplaribus positum est, Dei souere, & gratia. Siue autem Deo excepto pro omnibus mortem gustauit, nõ solum pro hominibus mortem perpessus est, sed etiam pro reliquis, quæ ratione vtuntur: siue Dei gratia pro omnibus mortem gustauit, pro omnibus præter Deum mortẽ pertulit. Gratia enim Dei mortem gustauit pro omnibus. Etenim absurdum est, cum pro humanis quidem peccatis mortuum esse dicere, non autem etiam pro aliquo alio, quod præter hominem in peccato fuit, veluti pro stellis, cum nec stellæ omninò mondæ sint coram Deo. vt in Iob legimus capitulo vigesimoquinto Stellæ autem non sunt mondæ coram ipso, nisi fortè hyperbolicè hoc dictum sit. (Iob. 25.) Idem habet Origenes Homilia prima, in Leuiticum in qua indicat Christum passum esse non solum pro peccatis hominum, sed etiam Angelorum. Ad eandem sententiam alludit Homilia secundã, in Leuiticum, & in libro primo commenta. in Epistola ad Ephesios, explicans illud eiusdem Epistolæ. Omnia subiecit sub pedibus eius. Sed & Hieronymus explicans illud verbum ad Ephesios secundo. Veniens euangelizauit pacem, a Ruffino reprehensus est, quòd Origenẽ imitatus affirmauerit omnes creaturas tam homines, quàm Angelos sanguine Christi purgatas, inquiens: Crux Domini non solùm terræ, sed & cælo profuit, non solum hominibus, sed Angelis; & omnis creatura Domini sui cruore purgata est. (Hierony.)

Expositio qõnis. 1. Conclu. ¶ Pro expositione veritatis est prima conclusio. Indubie asserendum est Christum Dominum esse Angelorũ caput. Hoc probant euidenter autoritates scripturæ diuinæ, quæ in articulo sunt adductæ, & efficaciter probant saltem Christum Dominum, vt Deus est, esse Angelorum caput.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio, certè statuendum est Christum Dominum prout homo esset caput Angelorum, & Gabriel & alij, qui cõtrarium audeant affirmare temerariè loquuntur. Probatur conclusio, tum quoniam omnes Doctores Scholastici amplectuntur nostram sententiam, tum vero quoniam videtur affirmari in Epistola ad Ephesios capitulo primo. Sic enim inquit Paulus, quod Deus pater suscitauit Christum a mortuis, & constituit eum super omnem principatum, & quòd omnia subiecit pedibus eius. (Ephe. 1.) Certe loquitur Paulus de Christo, vt homo est, etenim vt sic suscitatus est a mortuis, vt sic constitutus est super omnem principatum,

Et

Et illud verbum constitutus est, planè designat Christum habere hanc dignitatem ex dono & gratia Dei patris, & non ex natura tantum diuinitatis. Ad idem confirmandum valet aliud argumentum. Nam si Christus esset caput Angelorum duntaxat, vt Deus est, non esset magis caput, quam pater aut Spiritus sanctus, cum tamen tota series scripturarum tribuat hanc prærogatiuam Christo Domino. Ad hæc omnes conditiones capitis conueniũt Christo prout homo est, comparatione ad Angelos, si quidem Christus, vt homo est conformis est Angelis secundum animam rõnalem. Rursus est magis propinquus Deo, atque etiam est perfectior in bonis spiritualibus, vt planè asseritur Ioannis 1. ad Ephesios. 1. ad Hebræos primo, & ad Philippenses secundo, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum. Præterea influit in Angelos dona gratiarum. Quod patet ex tribus actibus, quos exercet Christus vt homo circa Angelos. Primus est illuminare Angelos docendo illos ea, quæ ipsi ignorabant. Et enim qui beatiores sunt & plura vident in verbo, illuminant alios, qui in vita beata inferiore gradu sunt constituti, & anima Christi inter omnes creaturas beatissima est, & plura videt in verbo, quam Angeli, ergo illuminat Angelos. Sic docet Diuus Dionysius capitulo. 7. de cœlesti hierarchia inquiens illam quæstionem, quæ habetur Isaiæ. 63. Quis est iste, qui venit de Edom? propositam esse ab Angelis, quibus ipse Christus respondit, ego qui loquor iustitiam & propugnator sum ad saluandum. De qua re etiam est videndus D. Thomas infrà quæst. 59. articulo vltimo. Secundus actus est mittere Angelos in ministerium nostrum, de quo loquitur apertè Diuus Paulus ad Hebræos. 1. Tertius actus est iudicare Angelos, de quo munere agit Diuus Thomas in. 3. parte loco nunc indicato. Illud tamen animaduertat Theologus, quod non solum Christi anima exercet istos actus in Angelos, verum etiam Christi corpus sanctissimum, prout docet Diuus Thomas in hoc articulo in solutione tertij. Ad cuius rei explicationem affert optimum exemplum Caietanus Sicut phantasma corporeum illustratum lumine intellectus agentis eleuatur, vt possit in anima ipsa causare species intelligibiles, sic & potiori quadam ratione corpus Christi est coniunctũ verbo Dei personaliter & eleuatur vt possit in Angelos agere, vt instrumentum verbi, itaque Christus etiam secundum corpus est caput Angelorum. ¶ Tertia conclusio. Manifestum est, non tam influere Christum in Angelos, quam in homines, quos redemit sanguine suo, & illos docuit olim per se ipsum, & iustificat a peccatis, in quorum gratiam venit in orbem. Ob idque homines vocat fratres ad Hebræos 2. Vnde principalius & perfectius dicitur caput hominum, quam Angelorum. ¶ Ad argumenta. Ad primum dicendum, Christum esse caput Angelorum secundum esse supernaturale, quo longè superat omnes creaturas factas & factibiles. ¶ Ad secundum argumentum dicẽdum, quòd vt est instrumentum diuinitatis benè potest influere in Angelos, prout iam expositum est. ¶ Ad tertiũ iam à nobis est demonstratum, quomodo omnes conditiones capitis conueniant Christo comparatione ad Angelos. Et certè quantum ad animam rationalẽ spiritus est, sicut & Angeli spiritus sunt.

Ioan. 1. Ephe. 1. Hebræ. 1. & 2. Ad Phil. 2. Dionysius Esai. 63. D. Thom. Ad Heb. 1 D. Thom. Caietanus 3. Conclu. Ad Heb. 2 Ad argumenta. Ad primũ argum. Ad secdm. Ad tertiũ.

¶ Ad quartum vt rñdeatur sciẽdum est, quod in eo insinuatur grauis & difficilis quæstio, Vtrum Christus Dominus sit caput Angelorum per modum redemptionis & meriti sic quod per modum redemptionis & meriti causauerit gratiam & gloriam Angelorum sicuti hominũ, sicut reuera collata fuit patribus antiquis propter merita Christi? A parte affirmante sunt hæc argumenta. ¶ Primum colligitur ex sanctis scripturis. Nam ad Ephesios. 1. dicitur, quòd Deus pater proposuit instaurare omnia in Christo, quæ in cœlis & quę in terra sunt in ipso. & ad Colossenses. 1. Pacificans per sanguinem eius siue quæ in cœlis siue quæ in terra sunt. Et Apoc. 12. describitur bellum inter Angelos bonos & malos, & dicitur, quod boni vicerunt propter sanguinem agni. Atque in eiusdem rei confirmationem solet adduci illud Ioan. 8. Ille homicida erat ab initio & in veritate non stetit, quæ scriptura non potest apertè intelligi in hũc sensum, quod diabolus fuerit ab initio homicida, quia occidit hominem in anima & corpore. Abstulit enim vitam animæ, & corporis, non ab vno homine sed ab humano genere. Hic sensus, quanquam à sanctis Patribus huic sententiæ accommodetur videtur esse violentus. Nam prius quã à veritate cecidit, dicitur homicida, ergo non loquitus de morte, quã primo parenti intulit, postquam à cœlo exclusus est. Vnde sensus germanus & verus huius sententiæ videtur esse, quod Angelus, qui diabolus est, cognouit mysterium incarnationis Dominicæ, & Christum futurum Angelorũ & hominum caput, consideransque suam naturam longè excedere humanam despexit illum per odium mentale, quod est homicidium iuxta illud, qui odit fratrem suũ homicida est, cui sensui rectè quadrat quod antecedit, vos desideria patris vestri vultis facere, videlicet, volentes me interficere.

Ad quartũ. Grauis q̃stio, vtrùm angelis collata sit grã ex meritis Christi. Prim. arg. Ephe. 1. Ad Col. 1. Apoca. 12. Ioan. 8.

¶ Secundum argumẽtum sumitur ex autoritate D. Bernar. serm. 22. in Cantica exponens illud 1. Cor. 1. Qui factus est nobis a Deo sapientia, iustificatio, sanctificatio, & redemptio, scribit hæc omnia quatuor, fuisse Christum Iesum Angelis, & exponit quo pacto fuerit illis redemptor, inquiens, quod fuerit redemptor detinendo illos & præseruando, ne laberentur in peccatum D. Thomas in articulo 9. præcedentis quæstionis expressè affirmat, Christo collatam esse gratiam tanquam principio vniuersali omnium habentium gratiam. & art. 11. scribit, Christum esse vniuersale principium gratificationis. Quem locum explicans Caietanus inquit, fuisse vniuersale principium gratificationis etiam Angelorum. Rupertus Abbas exponens illud Ioan. 8. Ille homicida erat ab initio, lubẽs amplectitur istam sententiam, & multi autores nostræ ætatis pedibus manibusque eam tenent, existimantes esse veram, & arbitrantes in hoc, amplificari & illustrari Christi gloriam.

Secũdum. Bernard'. 1. Corin. 1. D. Thom. Caietanus Rupertus.

¶ Tertium argumentum est. Nam primum in vnoquoque genere est causa omnium aliorum, quæ sub illo genere continentur, sed Christus est primum in genere glorię & gratiæ, ergo est causa omnis gratiæ & gloriæ, quæ ad alios deriuatur. Hoc ipsum confirmatur. Nam si Christus in genere gratiæ non est primus, sequitur, quod sit alius in hoc genere primus, qui sit regula & mensura, ad cuius comparationem & mensuram, cæteri qui gratificantur debeant mensurari & expendi.

Tertium. Confir.

¶ Quartum argumentum Angeli habuerunt veram fidem in Christum, credendo in ipsum, ergo per fidem in Christum communicatum est illis meritum Christi. Antecedens probatur. Nam Angeli antequam essent beati cognouerunt mysterium incarnationis, & non per euidentem cognitionem, ergo per fidem. Sed iam probatur consequentia. Nam hominibus communicatur meritũ Christi per fidem in ipsum, ergo si Angeli habuerunt veram fidem in Iesum Christum, communicatum vtique fuit illis meritum Christi per quod sunt iustificati & gratificati. Et sanè si Angeli habuerunt fidem in Christum, ergo habuerunt spem in illum, habuerunt quoque amorem erga illum.

Quartum.

¶ Vltimo, Christus est caput Angelorum & hominum, ex quo consequens est, quod tam Angeli quam homines sint membra huius capitis, at si non causaret gratiam & gloriam in Angelis, non esset vna rõne caput vtrorumq;, nec Angeli & homines constituerent vnum corpus, nec vnam Ecclesiam in genere gratiæ & gloriæ. Certè si non influeret in Angelis gratiam & gloriã, quæ dona influit in hominibus, æquiuocè diceretur influere, ac rursus homines & Angeli inter se non haberent cohærentiam, & vnionem in gratia & charitate. Hoc confirmatur. Alioquin enim non esset Christus magis caput Angelorum, quam hominum in statu innocentiæ. Etenim sicut non causauit gratiam primorum parentum in statu illo fœlicissimo sic nec causauit gratiam Angelorum.

Vltimum. Confir.

¶ In hac quæstione explicanda quidã Doctores existimant & eorum opinio probabilis est, & pia, quod Angelis fuit collata gratia, & gloria ex meritis Christi, verum

Expositio dubitationis propositæ. Angelis nõ est data gratia ex meritis Christi.

mihi contraria ſententia ſemper viſa eſt probabilior, & magis conſentanea diuinæ Theologiæ, & quod ita ſit hæc argumanta comprobant. In primis Chriſtus Dominus non eſt incarnatus, nec mortuus pro Angelis, ſed ſolum pro hominibus mortuus eſt & paſſus, vt tota ſeries ſacrarum literarum plane teſtatur, & patet ex illo, quod
Luc. 2. proclamant Angeli Lucæ ſecundo. Natus eſt vobis hodie ſaluator, non dixere nobis, ſed vobis, & in eo teſti-
1. Cor. 1. monio, quod citat Bernardus. primo Corinthiorum 1. Qui factus eſt nobis à Deo ſapientia, ſanctificatio, &c. & in Symbolo confitemur, Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis: at ſi pro Angelis incarnatus fuiſſet & mortuus, ſcriptura diuina id non ſubticuiſſet, maximè cum Angeli excedant in numero & dignitate creaturas omnes corporales. Certè
Hebr. 2. id videtur ſignificaſſe Paulus, cum inquit ad Hæbreos ſecundo. Nunquam enim Angelos apprehendit, illud, enim, habet vim cauſalis, ſenſus eſt, Meſſiam de quotam magnifica dixi, facio hominem mortalem, quia facio eum hominem mortalium liberatorem, imo non ego, ſed ſcriptura, nuſquam enim Angelos apprehendit, id eſt, nuſquam ſcriptura eum inducit apprehendentem Angelos, eſtque præſentis temporis illud verbum,
Chryſoſt. apprehendit, cuius vim explicat Chryſoſtomus. Verbum, inquit, apprehendit, metaphoram habet ſumptam ab eo, qui magno ſtudio inſequitur aliquem, omniaque facit, vt fugientem occupet, & apprehendat, non ergo propoſitum Chriſti fuit apprehendere Angelos & illos inſequi, vt ſalutarem gratiam illis conferret. His accedit alterum argumentum non contemnendum. Nam ſi Chriſtus pro Angelis incarnatus eſt & paſſus, conſequens eſt, quod Angeli aliquo modo a Chriſto ſunt redempti, ſiquidem Chriſti meritis fuerunt præſeruati ne laberentur in peccatum, quemadmodum beatiſſima Virgo propriè fuit redempta a Chriſto, etiam ſecundum illos, qui tenent eam a peccato originali fuiſſe immunem, quoniam ex meritis Chriſti fuit ab illo peccato præſeruata. Sed & tertium argumentum ſubnectitur. Nam certè apud antiquos patres Origenes male audiebat, eo quod diceret Chriſtum pro Angelis fuiſſe paſſum condemnabantque iſtam ſententiam erroris. Quod ſi aliquo in ſenſu vera eſſet, non vtique eam abſolute damnaſſent. Præterea hoc ipſum confirmo. Nam ſi Chriſtus eſſet cauſa iuſtificationis & gratiæ & gloriæ Angelorum, ſequeretur quod filius Dei veniret in carne etiam ſi homo non peccaſſet, conſequens eſt contra doctrinam veram, quam ſtatuimus ſupra quæſtione prima, articulo tertio, quod id ſequatur patet. Nam Angelis data eſt gratia ante quam primus homo peccaſſet, ac ſine dependentia & ordine ad primi parentis peccatum, ergo ſi illis data fuit gratia ex meritis Chriſti, futurum vtique erat meritum Chriſti, etiam ſi perſeueraſſet ſtatus innocentiæ & primus homo non peccaſſet. Poſtremo ſic argumentor. Si Angeli iuſtificati eſſent per Chriſtum non eſſent glorificati ante Chriſtum, at omni dubio procul Angeli fuerunt beati ante Chriſti aduentum, ergo non acceperunt gratiam per Chriſtum. Maior huius argumenti ſic oſtenditur. Nam ad eum modum argumentatur Diuus Pau-
Hebr. 11. lus ad Hebræos vndecimo, de patribus antiquis, qui ex eo quod per Chriſtum erant adducendi in gloriam, non acceperunt gloriam, nec conſummatam gratiam, vſque dum Chriſtus eam fuit conſequutus. Hæc ſententia, quam tot argumentis confirmauimus, eſt aſſertio omnium Theologorum Scholaſticorum. In primis eſt ſen-
D. Thom. tentia Diui Thomæ in ſecunda diſtinctione nona, quæſtione prima, articulo octauo, ad ſecundum. Vbi docet operationem hominis fuiſſe efficaciorem ad merendam æternam vitam, quam ſit operatio Angeli. Et inter alias rationes pro hac veritate, hanc vnam affert, ſcilicet, quia operatio hominis fundatur in meritis Chriſti, & non operatio Angeli, & cum gratia Chriſti, & meritum eius ſit infinitum, communicat maiorem efficaciam. Et idem Diuus Thomas quæſtione præcedenti. 7. articulo vndecimo, dicit quod gratia fuit data animæ Chriſti tanquam principio vniuerſali gratificationis in natura humana, & tamen ſi Chriſtus eſſet cauſa meritoria in ordine ad Angelos, non limitaſſet Diuus Thomas virtutem eius in naturam humanam. & quæſtione vigeſimanona, de veritate articulo ſeptimo, ad quintum dicit, quòd Chriſtus non meruit Angelis præmium eſſentiale. Et ſuper primum caput in Epiſtola ad Epheſios dicit Diuus Thomas. Chriſtus erat inſtaurans omnia, ſiue quæ in cœlis, ſiue quæ in terris ſunt, &c. explicat inſtauraſſe non redimendo vel moriendo pro Angelis ſed reparando Angelorum ruinas.

¶Ad argumenta in contrarium dicendum eſt. Ad pri- Ad argumenta. Ad primũ argum. Ad Eph. 1. Auguſti. mum ex ſanctis ſcripturis dicendum eſt, quod ſcriptura ad Epheſios primo. debet explicari ad iſtum modum, homines & Angelos, qui per peccatum diuiſi erant, Deum voluiſſe coniungere, ac vnire per Chriſtum, & in Chriſto vt in capite. Sed præſtat explicare cum Diuo Auguſtino in Enchiridio capitulo ſexageſimoſecundo, & capitulo ſexageſimotertio, vbi ſic habet. Et vtique nouerunt ſancti Angeli docti de Deo, cuius veritatis æterna cõtemplatione beati ſunt, quanti numeri ſupplementum de genere humano integritas illius ciuitatis expectet. Propter quod ait Apoſtolus, inſtaurari omnia in Chriſto, quæ in cœlis ſunt, & quæ in terris. In ipſo quippè inſtaurantur quæ in cœlis ſunt, cum id, quod inde in Angelis lapſum eſt, ex hominibus redditur. Inſtaurantur autem quæ in terris ſunt, cum ipſi homines, qui prædeſtinati ſunt ad æternam vitam a corruptionis vetuſtate renouantur. Ac ſic per illud ſingulare ſacrificium, in quo mediator eſt immolatus, quod vnum multæ in lege victimæ figurabant pacificantur cœleſtia cum terreſtribus, & terreſtria cum cœleſtibus. Quoniam ſicut idem Apoſtolus dicit, in ipſo complacuit, omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare, & per eum reconciliari omnia in ipſum, pacificans per ſanguinem Crucis eius, ſiue quæ in cœlis ſunt, ſiue quæ in terris. Pax iſta præcellit, ſicut ſcriptum eſt, omnem intellectum, neque ſciri a nobis, niſi cum ad eam venerimus poteſt. Quomodo enim pacificantur cœleſtia niſi in nobis, id eſt, concordando nobiſcum? nam ibi ſemper eſt pax, & inter ſe vniuerſis intellectualibus creaturis, & cum ſuo creatore. Quæ pax præcellit, vt dictum eſt, omnem intellectum, ſed vtique noſtrum, non eorum, qui ſemper vident faciem patris. Nos autem quantuſcunq; ſit nobis intellectus humanus, ex parte ſcimus, & videmus nunc per ſpeculum in ænigmate. Cum vero æquales Angelis Dei fuerimus, tunc quemadmodum & ipſi videbimus facie ad faciem, tantamque pacem videbimus erga eos, quantam & ipſi erga nos, quia tantum eos dilecturi ſumus, quantum ab eis diligimur. Itaque pax eorum nota nobis erit, quia & noſtra talis ac tanta erit, nec præcellet tunc intellectum noſtrum. Dei vero pax, quæ illic eſt erga eos, & noſtrum & illorum intellectum ſine dubitatione præcellet. De ipſo quippè beata eſt rationalis creatura quæcunque beata ſit, non ipſe de illa. Vnde ſecundum hoc melius accipitur quod ſcriptũ eſt; Pax Dei, quæ præcellit omnem intellectum, vt in eo quod dicit, omnem, nec ipſe intellectus ſanctorum Angelorum eſſe poſſit exemptus, ſed Dei ſolius. Neque enim & ipſius intellectum pax eius excellit. Hactenus Auguſtinus. Ad eundem modum debet exponi ſcriptura citata ex Epiſtola citata ad Coloſſenſes. Ad tertiam ſcripturam ex Apocalypſi dicendum eſt, quod nihil contra nos concludit. Nam poſt deſcriptum prælium inter Angelos bonos & malos, interpoſuit Diuus Ioannes hæc verba, Victus eſt accuſator fratrum noſtrorum. Vocant autem in eo loco Angeli homines fratres; & poſt hæc verba ait Ioannes, Et ipſi vicerunt eum propter ſanguinem agni. Quæ ſententia ad homines eſt referenda. Nam continuo ſequitur, Et non dilexerunt animas ſuas vſque ad mortem. Ad quartam ſcripturam dicendum eſt ex D. D. Auguſt. Auguſt. vndecimo, ſuper Geneſim ad literam capit. 16. Verumque ab initio intelligamus non ſolum quod homicida fuit, verum etiam quod in veritate non ſteterit. Et homicida quidem ab illo initio, ex quo homo potuit occidi, non autem potuit occidere antequam eſſet qui occideretur, ab initio ergo homicida diabolus, quia

ipse occidit hominem ante quam ullus hominum. In veritate nō stetit,& hoc ab initio, ex quo ipse creatus est, qui staret, si stare voluisset.

Ad scdm. Bernard⁹. ¶ Ad secundum argumentum ex autoritate Sanctorũ ad Diuum Bernardum respondetur, quòd fortassis Diuus Bernardus fuit in ista sententia, sed nos discedimus ab eo sequentes placitum aliorum Doctorum. Vel fortassis Diuus Bernardus loquitur eo in loco de Christo, vt Dei verbum est, & causa effectiua totius sanctitatis, non autem de Christo vt homo est. Sic enim inquit: Qui a principio erat Angelis sapientia, iustificatio, sanctificatio, & redemptio, factus est nobis illa quatuor in tempore. Ad

D.Thom. Diuum Thomam respondetur in articulo 11. addidisse, expresè esse principium vniuersale gratificationis in natura humana. Per quæ verba explicandus est idem autor in articulo 9. & licet Caietanus id extenderit ad Ange-

Caietanus los, tamen reuera intelligendus est Caietanus iuxta mentem Diui Thomæ in hoc articulo, hoc est, de influentia secundum quædam charismata gratiæ, quæ supra a nobis sunt commemorata.

Ad tertiũ. ¶Ad tertium argumentum dicendum est, satis esse vt aliquid dicatur primum in aliquo genere, quod sit exemplar reliquorum, quæ sunt in illo genere, sic homo dicitur primum in genere animalium, tametsi non influat in animalia cætera, Christus autem exemplar est & idea totius gratiæ & sanctitatis, ad quam ideam qui propius accedit, siue Angelus, siue homo sit, gratior est. Adde his, Christum Dominum influere etiam in Angelos charismata quædam spiritualia ad gratiam & gloriam pertinentia, prout supra expositum est. Et per hoc patet ad cōfirmationem huius argumenti.

Ad quartũ ¶Ad quartum in primis negatur antecedens, cuius ratio est. Nam licet verum sit Angelos fuisse viatores, & habuisse fidem circa aliqua mysteria reuelata, quibus præstabant assensum per fidem, veruntamen ignorabant mysterium Incarnationis, & sic non credebant in Christum; quippe qui illum ignorabant. Verum est tamen, quod a principio suę beatitudinis reuelatum est illis mysterium Incarnationis non quo ad omnia, sed secundum aliqua;

Esai. 63. iuxta illud Isaiæ. 63. Quis est iste, qui venit de Edom? Et

Psal. 23. illud Psalmi 23. Quis est iste rex gloriæ? interrogatio est Angelorum inferiorum cupientium de mysteriis Christi illum[illegible]ri. Illud etiam responderi potest, quod licet habuerint fidem in Iesum Christum cum essent viatores, non est inde consequens, quod per eam fidem communicatum sit illis meritum Christi, per quod iustitiam & gratiam consequerentur. Nam & primus parens in statu innocentiæ habuit fidem Christi venturi, at in eo statu non habuit gratiam ex meritis Christi.

Ad quintum. ¶Ad quintum argumentum dicendum est, caput non ex æquo influere in omnia membra & in omnes corporis partes. In quasdam siquidem partes perfectiorem motum & sensum influit, in quasdam vero imperfectiorem motum, & quandoque sine sensu, nihilominus tamen respectu omnium retinet vnam capitis rationem. Ad eundem modum Christus vniuocè dicitur caput hominum & Angelorum, quamuis non eodem modo in vtrosque influat, sed peculiari quodammodo dicetur hominum caput: similiter vt tota multitudo hominum & Angelorum dicatur vnum corpus, & vna Ecclesia, sat fuerit vt docet Diuus Thomas in articulo, quod ordinetur ad vnum finem beatitudinis, quamuis caput diuersimodè influat in partes istius corporis & Ecclesiæ, redemptio ergo hominum a peccato fuit finis intentus in incarnatione, ac illuminatio Angelorum, collatio accidentium gratiæ & gloriæ, quæ per Christum Dominum facta est, fuit effectus consequens incarnationem.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm gratia Christi, secundum quam est caput Ecclesiæ, sit eadem cum gratia habituali eius, secundùm quòd est quidam homo singularis.

AD quintum sic proceditur. Videtur, 60
quòd non sit eadẽ gratia, qua Chri- 3. di. 13. q.
stus est caput Ecclesiæ, cũ gratia sin- 3. ar. 2. q. 1.
gulari illius hominis. Dicit enim & 2. Et 4.
Apost. Roman. 5. Si vnius delicto dist. 5. q. 1.
multi mortui sunt, multò magis gratia Dei, & do- arti. 3. q. 2.
num, in gratia vnius hominis Iesu Christi in plu- ad 3. Et ve
res abundauit. Sed aliud est peccatum actuale ipsi- ri. q. 29. ar.
us Adæ, & aliud peccatum originale, quod tradu- 2. c. fi. & 6.
xit in posteros, Ergo alia est gratia personalis, quæ Erop. 3. c.
est propria ipsius Christi, & alia est gratia eius, in 222. &
quantum est caput Ecclesiæ, quæ ab ipso ad alios 223. Et Ioan. 3. li. 6. col. 2.
deriuatur.

¶ 2. Prætereà, Habitus distinguuntur secundum actus. Sed ad alium actũ ordinatur in Christo gratia eius personalis, scilicet ad sanctificationem illius animæ: & ad alium actum ordinatur gratia capitis, scilicet ad sanctificandum alios. Ergo alia est gratia personalis ipsius Christi, & alia est gratia eius, in quantum est caput Ecclesiæ.

¶ 3. Prętereà, Sicut suprà dictum est †, in Christo distinguitur triplex gratia, scilicet gratia vnionis, gratia capitis, & gratia singularis illius hominis: sed gratia singularis Christi est alia à gratia vnionis: ergo etiam est alia à gratia capitis. q. 6. arti. 6.

Sed cōtra est, quod dicitur Ioan. primo. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Secundum hoc autem est caput nostrum quod ab eo accipimus. Ergo secundum hoc, quòd habuit plenitudinem gratiæ, est caput nostrum. Plenitudinem autem gratiæ habuit, secũdum quod perfectè fuit in illo gratia personalis: vt suprà dictum est. * Ergo secũdum gratiam personalem est caput nr̃m, & ita non est alia gratia capitis, & alia gratia personalis. q. 7. ar. 9.

Respondeo dicendum, ꝙ quia vnumquodque agit, in quantum est ens actu, oportet quòd idem sit actus, quo aliquid est actu, & quo agit, sicut idẽ est calor, quo ignis est calidus, & quo calefacit. Non tamen omnis actus, quo aliquid est actu, sufficit ad hoc, quòd sit principium agendi in alia: cùm enim agens sit præstantius patiente (vt Augu. dicit 12. super Gen. ad literam: * & Philosophus in 3. de anima †) oportet quod agẽs in alia, habeat actũ secundum eminentiam quandam. Dictum est autem suprà, * quòd in anima Christi recepta est gratia secundum maximam eminentiam: & ideo ex illa eminentia gratiæ, quam accepit, competit sibi quòd gratia illa ad alios deriuetur: quod pertinet ad rationem capitis. Et ideo eadem est secundum essentiam gratia personalis, qua anima Christi est

Aug. li. 12. c. 16. circa med. to. 3. † Arist. de anima. l. 3. tex. 19. * art. 1. huius q. & q. 7. art. 9.

iuſtificata, & gratia eius, ſecundum quam eſt caput Eccleſiæ, iuſtificans alios: differt tamen ſecundum rationem.

Ad primum ergo dicendum, quòd peccatum originale in Adam, quod eſt peccatum naturæ, deriuatum eſt à peccato actuali ipſius, quod eſt peccatum perſonale: quia in eo perſona corrupit naturam: qua corruptione mediante, peccatum primi hominis deriuatur ad poſteros, ſecũdũ quòd natura corrupta corrumpit perſonam. Sed gratia non deriuatur à Chriſto in nos, mediante natura humana, ſed per ſolam perſonalem actionẽ ipſius Chriſti. Vnde non oportet in Chriſto diſtinguere duplicem gratiam: quarum vna reſpondeat naturæ, alia perſonæ, ſicut in Adam diſtinguitur peccatũ naturæ & perſonæ.

Ad ſecundum dicendum, quòd diuerſi actus, quorum vnus eſt ratio, & cauſa alterius, non diuerſificant habitum: actus autem perſonalis gratiæ, qui eſt ſanctum facere formaliter habentem, eſt ratio iuſtificationis aliorum, quæ pertinet ad gratiã capitis. Et inde eſt quòd per huiuſmodi differentiã non diuerſificatur eſſentia habitus.

Ad tertium dicendum, quòd gratia perſonalis & gratia capitis ordinantur ad aliquem actum: gratia autem vnionis non ordinatur ad actum, ſed ad eſſe perſonale. Et ideo gratia perſonalis & gratia capitis conueniunt in eſſentia habitus, non autem gratia vnionis. Quãuis perſonalis gratia poſsit quodammodo dici gratia vnionis: prout facit congruitatem quandam ad vnionem. Et ſecundũ hoc vna per eſſentiam eſt gratia vnionis, & gratia capitis, & gratia ſingularis perſonæ, ſed differens ſola ratione.

SVMMA TEXTVS.

Concluſio. Ioan. 1.

COoclusio eſt. Eadem eſt ſecundum eſſetiam vtraq; gratia, differunt tameo ſecundum ratiooem. Probatur ex eo quod dicitur Ioan. 1. de plenitudine eius omnes accepimus, ſecundum hoc autem eſt caput noſtrum, quod ab eo accipimus, ergo ſecundum hoc quod habuit plenitudinem gratiæ, eſt caput noſtrum. Plenitudioem autem gratiæ habuit ſecuodum quod perfectè fuit io illo gratia perſonalis: vt ſupra dictum eſt, ergo ſecundum gratiam perſonalem, eſt caput noſtrum, & ita oon eſt alia gratia capitis & alia perſonalis. Hoc ipſum probatur. Nam in aoima Chriſti recepta eſt gratia ſecundum maximam emiocoriam, & ideo ex ea, quam accepit competit ſibi, quod gratia illa ad alios deriuetur, quod ad rationẽ capitis pertinet.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Triplex gratia in Chro Domino. Gratia vnioois, gratia habitualis, gratia capitis.

EXploratum eſt ex prædictis, in Chriſto Ieſu eſſe triplicem gratiam, gratiam vnionis ex qua deriuatur gratia habitualis, & perſonalis io Chriſto per quam habet, quod ſit iuſtiſſimus & ſanctiſſimus & gratificatus ſuper omnes, & gratia capitis, qua influit in fideles ſuos, veluti in membra ſua, gratiam & gloriam. Differtque inter gratiam voionis & gratiam habitualem Chriſti, quod gratia voionis eſt eſſe perſooale diuinum voitum ex gratia naturæ humanæ, vode gratia vnionis non eſt ad operationem ſed ad eſſe perſonale diuinum, & ideo prima eſt ioter omnes. Præterea gratia vnioois hypoſtaticæ Chriſto eſt ſingularis, quia nullus alius hãc gratiam obtinuit, gratia vero ſiogularis perſonæ coouenit etiam alijs electis, qui ſuot ſancti & grati coram Deo. His adde gratiã vnionis oon eſſe habitum, aut qualitatem ſicut gratia habitualis & gratia capitis. Vnde gratia vnionis eſt fons omnium habitum & chariſmatum, quæ ſuot io anima Ieſu Chriſti. At gratia habitualis eſt quædam qualitas diuinitus infuſa, qua anima Chriſti Domioi eſt grata coram Deo. Quamuis enim anima Chriſti ex eo ſolum, quod eſt aſſumpta ad eſſe perſonale diuinum eſſet Deo gratiſſima, & per ſolã illã promeretur Chriſtus, quidquid ſibi & nobis promeruit, eſſetque caput Eccleſiæ, voluit tñ Deus etiam qualitates & habitus infuodere animę Chriſti propter rationes, quas commemorauimus ſupra quæſtione 7. Illud tamen aduertat Theologus, quod hæc gratia habitualis relata ad gratias membrorum dicitur gratia capitis, vt vero gratificat animam Chriſti dicitur gratia perſonalis, itaque tantum differuot ratiooe. Vode Diuus Thom. in tertia diſtioctiooe 13. quæſtione 1. articulo 2. quæſtiuncula 1. docet gratiam voionis habere rationem cauſæ finalis, gratiam vero ſingularis perſooæ, affirmat habere ratiooem cauſæ formalis, qua Chriſti aoima perficitur & gratificatur, verum gratiam capitis eſſe tanquã cauſam efficientem, quia ab ea omnium gratiarum chariſmata, quæ cooferuntur Eccleſiæ dimanant. Sed vt hæc melius intelligantur ſcire oportet, quod emiocotia, quã tribuit Diuus Thomas gratiæ Chriſti duplici io ſenſu interpretari poteſt. Vnus ſeoſus eſt, quod habeat eminentiam ſecundum intenſionem, eſt enim ſumma omnium gratiarum: cæterum ex hac emioetitia inferri non poteſt, quod influat in alios cauſetque gratiam, niſi tantum ex quadam congruitate, & ex acceptatione diuina libera, quo pacto vnus homo iuſtus poteſt alteri promereri gratiam, vt Stephanus Diuo Paulo. Alia eminentia gratiæ Chriſti intelligi poteſt ex eo, quod cooſtituitur in anima, quæ eſt voita Deo per vnionem perſonalem & de hac eminentia loquitur D. Tho. hoc io loco, ab ea ſiquidem excellentiæ dignitate habet Chriſti gratia, vt influat gratiam & gloriam in eos io quos ipſe Chriſtus velit, neque eius influentia poteſt à Deo patre non acceptari. Illud etiam obſeruet Theologus, quod quemadmodũ forma ſecondum quod dat eſſe diſtinguitur à ſe ipſa ſecundum quod eſt operandi principium differt inquam ſola ratione, ſic gratia perſooalis ſecundum quod efficit ipſum Chriſtum gratum diſtinguitur ſola ratiooe a ſeipſa ſecundum quod ioſluit io alios, neque enim dicitur gratia capitis, niſi reſpectu aliorum. Vltimò obſeruandum eſt, noo legitime aſſignari diſcrimen ioter gratiam perſonalem & gratiam capitis ex vna parte & gratiam vnionis ex alia, quod gratia vnionis immediatè ordinetur ad eſſe perſonale & oon ad actum & operationem, gratia autem capitis & perſonalis ordinentur immediatè ad actum, dico, non eſſe tale diſcrimen. Nulla ſiquidem gratia ſecuodum placitum D. Thomæ ordinatur immediatè ad actum & operationem, ſiquidem omnis gratia reſidet in eſſentia animæ, & ordinatur ad operatiooem per virtutes, quæ inſunt potentiis, mediatè verò omnis gratia etiam voionis, ordinatur ad operationem; quoniam vnumquodque agit ſecuodum quod eſt in actu: humanitas vero Chriſti eſt in actu per gratiam vnionis, ac ſubinde operatur per illam mediatè. Diſcrimen ergo poſitum eſt io hoc quod gratia perſonalis & capitis ordinantur io actum tanquam io ſuum finem & perfectionem. Actus ſiquidem gratiæ & gloriæ perfectiores ſunt, quam gratia capitis, & perſonalis. Cæterum, gratia vnionis ooo ordinatur ad actum tanquam ad quid perfectius, in infinitum ſiquidem præſtantior eſt gratia voionis, quam gloria & beatitudo. Imo ipſa voionis gratia eſt finis gloriæ, & de huiuſmodi ordinatiooe ad aliquid perfectius loquutus eſt Diuus Thomas in hac reſponſione ad tertium.

D. Thom.

D. Thom.

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm esse caput Ecclesiæ sit proprium Christo.

61 Inf. ar. 7. c. Et verit. q. 29. art. 4. c. Et 1 cor. 11. col. 3.

AD sextum sic proceditur. Videtur, quòd esse caput Ecclesię nō sit proprium Christo. Dicitur enim. 1. Reg. 15. Cùm esses paruulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es. Sed vna est Ecclesia in nouo & veteri Testamento. Ergo videtur quòd eadem ratione aliquis alius homo pręter Christum poterit esse caput Ecclesiæ.

¶ 2. Prætereà, Ex hoc Christus dicitur esse caput Ecclesiæ quòd gratiam influit Ecclesiæ membris. Sed etiam ad alios pertinet gratiam alijs præbere: secundum illud Eph. 4. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus est ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus. Ergo videtur quòd etiam alij quàm Christo competat esse Ecclesiæ caput.

¶ 3. Prætereà, Christus ex eo quòd præest Ecclesiæ, non solùm dicitur caput, sed etiam Pastor & fundamentum Ecclesiæ. Sed non sibi solùm Christus retinuit nomen Pastoris, secundum illud 1. Petri 5. Cùm apparuerit princeps pastorū, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam. Nec etiā nomen Fundamenti: secundum illud Apoc. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim. ergo videtur quòd nec etiam nomen capitis sibi soli retinuerit.

Sed cōtra est, quòd dicitur Coloss. 2. Caput Ecclesiæ est, ex quo corpus per nexus & coniunctiones subministratum & cōstructum, crescit in augmentum Dei. Sed hoc soli Christo conuenit. Ergo solus Christus est caput Ecclesiæ.

Respondeo dicendum, quòd caput in alia membra influit dupliciter. Vno modo, quodam intrinseco influxu: prout scilicet virtus motiua & sensitiua, à capite deriuatur ad cætera mēbra. Alio modo secundum quandam exteriorem gubernationem: prout scilicet secundum visum & alios sensus, qui in capite radicantur, dirigitur homo in exterioribus actibus. Interior autem influxus gratiæ, non est ab aliquo, nisi à solo Christo: cuius humanitas ex hoc, quòd est diuinitati coniuncta, habet virtutem iustificandi. Sed influxus in membra Ecclesiæ, quantum ad exteriorem gubernationem potest alijs conuenire. Et secundum hoc aliqui alij possunt dici capita Ecclesiæ: secundū illud Amos. 6. Optimates capita populorum. Differenter tamē à Christo: primo quidem quantum ad hoc, quòd Christus est caput omnium eorum, qui ad Ecclesiam pertinent, secundum omnem locum & tempus & statum: alij autem homines dicuntur capita secundum quædam specialia loca, sicut Episcopi suarum Ecclesiarum: vel etiam secundum determinatum tempus, sicut Papa est caput totius Ecclesiæ, scilicet tempore sui pontificatus: & secundum determinatum statum, prout scilicet sunt in statu viatoris. Alio modo, quia Christus est caput Ecclesiæ propria virtute & auctoritate. Alij vero dicuntur capita, in quantum vicem gerunt Christi: secūdum illud 2. Corinth. 2. Nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in pſona Christi, & secundum illud secundæ ad Corint. 5. Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos.

Ad primum ergo dicendum, quòd verbum illud intelligitur, secundum quòd ratio capitis consideratur ex exteriori gubernatione: prout dicitur Rex caput regni sui.

Ad secundum dicendum, quòd homo non dat gratiam interius influendo, sed exterius persuadendo ad ea, quæ sunt gratiæ.

Ad tertium dicendum, quòd sicut Aug. * dicit super Ioan. Si præpositi Ecclesiæ Pastores, sunt quomodo vnus pastor est, nisi quia sunt illi omnes vnius membra pastoris? Et similiter alij possunt dici fundamenta & capita, in quantum sunt vnius capitis & fundamenti membra. Et tamen sicut August. ibidem dicit, † pastorem esse dedit membris suis, ostium verò nemo nostrum se dicit: hoc sibi ipse proprium tenuit. Et hoc ideo, quia in ostio importatur principalis auctoritas, in quantū ostiū est, per quod omnes ingrediuntur in domum: & ipse solus Christus est, per quem accessum habemus in gratiam istam, in qua stamus. Per alia verò nomina prædicta potest importari auctoritas, non solùm principalis, sed etiam secundaria.

* Trac. 46. in med. illi*, tom. 9.

† Trac. 47. in Ioan. inter prin. & med. to. 9.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio Ad Col. 2.

COnclusio est affirmatiua. Et probatur ex illo ad Colosſ. 2. caput Ecclesiæ est, ex quo corpus per nexus & coniunctiones subministratum & constructum crescit in augmentum Dei, sed hoc soli Christo conuenit, ergo solus Christus est caput Ecclesię. Et ita Christo proprium est esse caput Ecclesiæ, vno modo secundum influxum interiorem: quia sola humanitas eius habet vim iustificandi, cum sola sit coniuncta personaliter diuinitati, sed secundum exteriorem gubernationem, commune est Christo, & alijs esse caput, differenter tamen, nam Christus est caput omnium eorum, qui pertinent ad Ecclesiā, secundum omnem locum, tempus & statum. Alij verò dicuntur capita in quibusdam specialibus locis, sicut Episcopi, vel secundum determinatum tempus, vt Papa totius Ecclesiæ tempore sui Pontificatus, & secundum determinatum statum, prout sunt in statu viatoris. Alio modo Christus est caput Ecclesiæ propria virtute, & autoritate: sed alij capita dicuntur in quantum gerunt vicē Christi secundum Apostolum. 2. ad Corint. 2. Si quid donaui vobis in persona Christi, &c. 2. Corin. 2.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Vtrū summus Pontifex debeat dici Ecclesiæ caput? Prim. arg.

COntra conclusionem huius articuli duæ rationes dubitandi se offerunt. Altera est vtrùm summus Pōtifex sit dicendus Ecclesiæ caput. ¶ Ratio dubitandi est. Nam catholica Ecclesia agnoscit vnum solum caput æternæ suæ salutis tam in cœlo, quam in terra, Dominū nostrum Iesum Christum, ergo summus Pontifex non est dicendus Ecclesiæ caput, ne dicamus, Ecclesiam esse bicipitem, ac subinde monstruosam. ¶ Altera ratio dubitandi est in aliud extremum. Nam etiam videtur, quod ministri sacramentorum per sacramenta causent interius

Secundum

gratiam,

gratiam, ergo possunt dici capita Ecclesiarum, non solum quantum ad gubernationem exteriorem, sed etiam quantum ad influxum internum, cuius contrarium asseru D.Thom. in articulo. Propter primam rationem dubi-

Lutherani

tandi hæretici Lutherani iniquo ferunt animo Papam dici caput Ecclesiæ. Sed re vera hæretico falluntur spiritu, nam licet Ecclesia catholica solum Christum Dei filium agnoscat Dominum, ex hoc non est consequens, quod nullus in terris Dominus agnoscendus sit. Similiter ex eo, quod Christus est caput Ecclesiæ non est consequens, quod Pontifex non sit caput Ecclesiæ. Ipse certè Christus manens Ecclesiæ caput, regnat, regit Ecclesiam suam, verum opus hoc suum agit per ministrum suum Pontificem. Vnde facilè intelligitur, nihil detrahi Christo capiti, si subiectum illi Romanum Pontificem caput in terris agnoscamus. Nam cum proprium sit capitis munus, subiecta sibi membra gubernare, facit hoc ipse quidem Christus virtute sua, sed interea tamen sicut in sacramentorum administratione & in verbi sui prędicatione, sic in Ecclesiæ suæ regnorumque & prouinciarum gubernatione hominum vtitur ministerio. Neque vero inusitatum est hoc in scriptura, quod capitis nomen hominibus tribuatur, sic Sauli, dixit Samuel. 1. Regum. 15. caput in tribubus Israel factus es. Sic de se Dauid inquit Psal. 17. constituit me in caput Gentium. Sic apud Oseã cap. 1. legimus, ponent sibimet caput vnum. Sic apud Paulum. 1. Corinth. 11. & ad Ephes. 5. vir caput est mulieris. Certè cum Paulus semel atque iterum dicat, vir caput est mulieris, nõ ideo Christum esse caput mulieris negauit. Verùm hoc dicere voluit, Christum caput mulieri constituisse virum, vt eam gubernaret, quam etiam gubernat Christus, sed per virum. Sic etiam cum dicitur Pontifex est caput Ecclesiæ, non Christum excludimus, qui verè caput existens, verè gubernat Ecclesiam, sed sicut mulieri virum, sic huic sponsæ suæ caput constituit Petrum, & eius successorem, cuius ministerio illam gubernaret, quãdo dixit pasce oues meas, ipse caput, ipse gubernator est Ecclesiæ suæ, ipse pastor & Episcopus animarum nostrarum. Sed interea Petrum elegit, Petrique successorem, cuius in ea pascenda, gubernandaque ministerio vteretur, quem qui pro capite non cognoscunt in varias sectas erroris diuisi sunt; sed non est opus in hac re nimis prolixè agere.

1. Reg. 15.
Psalm. 17.
Oseæ. 1.
1. Cor. 11.
Ad Aephe. 5.

D. Thom.

Nam D. Thomas in articulo in primis eleganter exposuit, qua ratione sit proprium Christo esse caput Ecclesiæ, & quomodo hoc nomẽ alijs tribuatur. Vnde in Ecclesia non sunt duo capita, neque Ecclesia biceps est. Nam etsi sint duæ personæ Christus & Papa, at Papa est Ecclesiæ caput ex Christo instituente, & habet vices capitis ex supremo capite, ac denique Papæ potestas est deriuata a Christo, qui propria virtute gubernat Ecclesiam.

Ad primũ argum.
Ad secũdũ argum.

¶ Et hæc sufficiant ad depellendam primam rationẽ dubitandi. Nam de potestate Pontificis hoc in loco non est edisserendum. ¶ Ad secundam rationem dubitandi dicẽdum est in primis, quod solus Christus dicitur caput Ecclesiæ secũdum interiorem influxum. Quoniam quamuis ministri sacramentorum per sacramenta causent gratiam quatenus sunt instrumenta, quæ mouentur à Christo Domino, & ab eius humanitate, sunt quidem omnes instrumenta separata, humanitas vero Christi est instrumentum coniũctum, quod mouet separata instrumenta, & ideo Christus solus dicitur caput Ecclesiæ secũdum influxum internum. Vel dicat Theologus, & hęc est obseruanda Theologia, quod Christus Dominus est causa principalis & agens principale respectu huius interni influxus, reliqui verò ministri Ecclesiastici tantum sunt instrumenta, & ideirco solus Christus dicitur caput secũdum internum influxum, reliqui verò instrumenta capitis. Quod autem Christus sit causa & agens principale respectu gratiæ, probatur. Quoniam ille, ac solus illa virtute sua assimilat sibi effectum, quæ est ratio agentis principalis. Etenim, quamuis Christus Dominus per humanitatem sanctissimam influat gratiam in membra ac sit caput, tamen efficacia & virtus huius actionis referenda est ad suppositum verbi, à quo sumit valorẽ illa actio. Sicuti in actione meritoria Christi efficacia & valor desumebatur à supposito non ab humanitate, quãuis per humanitatem mereretur.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

Vtrùm diabolus sit caput omnium malorum.

AD septimum sic proceditur. Videtur quod diabolus non sit caput malorũ. Ad rationem enim capitis pertinet, quod influat sensum & motum in membra: vt dicit quædam glo. super illud ad Ephe. 1. Ipsum dedit caput, &c. Sed diabolus non habet virtutem influendi malitiam peccati, quod ex voluntate peccantis procedit. Ergo diabolus non potest dici caput malorum.

62. Infar. 8. 6.

¶ 2. Præstereà, Per quodlibet peccatum fit homo malus. Sed non omnia peccata sunt à diabolo. Quod quidem manifestum est de peccatis dæmonum, qui non ex persuasione alterius peccauerunt. Similiter etiam nec omne peccatum hominis ex diabolo procedit: dicitur enim in libro de Ecclesiasticis dogmatibus: Non omnes cogitationes nostræ malæ, semper diaboli instinctu excitantur: sed aliquoties ex motu arbitrij nostri emergunt. ergo diabolus non est caput omnium malorum.

Cap. 82. habetur inter opa Augu. tom. 3.

¶ 3. Præstereà, Vnum caput vni corpori præficitur. Sed tota multitudo malorum non videtur habere aliquid, in quo vniatur: quia malum malo contingit esse contrarium: contingit etiam ex diuersis defectibus, vt Diony. dicit 4. cap. de Diuinis nominibus. Non ergo diabolus potest dici caput omnium malorum.

Cap. 4. par. 4. inter medium & fi.

Sed contra est, quod super illud Iob 18. Memoria illius pereat de terra, dicit glos. De vnoquoque iniquo dicitur, vt ad caput, id est diabolum reuertatur.

Est Grego. lib. 14. mora. cap. 11. circ. princ.

Respondeo dicendum, quòd sicut suprà dictũ est, caput non solùm interius influit mẽbris, sed etiam exterius gubernat, eorum actus dirigendo ad aliquem finem. Sic ergo potest dici aliquis caput alicuius multitudinis, vel secũdum vtrumque, scilicet secundum interiorem influxum & exteriorem gubernationem: & sic est Christus caput Ecclesiæ, vt dictum est. Vel secundum solam exteriorem gubernationẽ: & sic quilibet princeps vel prælatus est caput multitudinis sibi subiectæ. Et per hunc modum dicitur diabolus caput omnium malorum: nam vt dicitur Iob 41. ipse est Rex super vniuersos filios superbię. Pertinet autem ad gubernatorem, vt eos quos gubernat, ad suum finem adducat: finis autem diaboli est auersio rationalis creaturæ à Deo: vnde & à principio hominem ab obedientia diuini pręcepti remouere tentauit. Ipsa autem auersio à Deo, habet rationem finis, in quantum appetitur sub specie libertatis: secũdum illud Hiere. 2. A seculo confregisti iugum, rupisti vincula, & dixisti, non seruiam. In quantum igitur ad hunc finem aliqui adducuntur peccando, sub

Ar. preced.
Ar. preced.

diaboli

diaboli regimine & gubernatione cadunt: & ex hoc dicitur eorum caput.

Ad primum ergo dicendum, quòd licet diabolus interius non influat rationali menti: tamẽ suggerendo inducit ad malum.

Ad secundum dicendum, quòd gubernator nõ semper suggerit singulis subiectis, vt suæ voluntati obediant, sed proponit omnibus signum suæ voluntatis: ad cuius sequelam aliqui excitantur inducti, alij propria sponte. Sicut patet in duce exercitus, cuius vexillum sequuntur milites, etiam nullo persuadente. Sic igitur primum peccatum diaboli (qui ab initio peccat, vt dicitur 1. Ioãnis 3.) propositum est omnibus ad sequendum: quod quidã imitantur per suggestionem ipsius, quidam propria sponte absque vlla suggestione: Et secundum hoc omnium malorum caput est diabolus, in quã tum ipsum imitantur: secundum illud Sapien. 2. Inuidia diaboli mors introiuit in orbẽ terrarum: imitantur autem illum qui sunt ex parte illius.

Ad tertium dicendum, quòd omnia peccata cõ ueniunt in auersione à Deo, licet ab inuicem differant, secundum conuersionem ad diuersa commutabilia bona.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio

Hier. 2.

Conclusio est. Diabolus est caput omnium malorũ secundum exteriorem gubernationem, non secundum influentiam. Finis enim diaboli est auertere creaturam rationalem à Deo, ipsa autem auersio a Deo habet rationem finis in quantum appetitur sub specie libertatis secundum illud Ieremiæ 2. A sæculo confregisti iugum, rupisti vincula & dixisti, non seruiam; & ex hoc dicitur diabolus malorum caput, & sub eius gubernatione cadunt, prout adhunc finem peccando adducantur.

EXPOSITIO ARTICVLI.

D. Thom.
Iob. 41.
Luc. 11.

Nomen diaboli in præsentia non vsurpatur pro tota collectione diabolici exercitus sed pro principe dęmoniorũ. Vnde D. Tho. in articulo in probatione suę conclusionis adducit illud ex Iob ca. 41. Ipse est rex super omnes filios superbiæ. Illud pronomen ipse, principem dęmoniorũ designat: & Lucę. 11. dicitur. Si sathanas sathanam eijcit. Illud etiam aduertendum est, quòd D. Thom. 1. 2. q. 10. & q. 80 ostendit multis diabolum non esse caput malorum influendo vel causando aliquid in libero arbitrio, sed solum proponendo obiectum & exortando illud, vt orator & rhetor optimus.

ARTICVLVS OCTAVVS.

Vtrùm Antichristus possit etiam dici caput omnium malorum.

63.
1. 2. q. 84. art. 3. & 4. Et 3. d. 13. q. 2. ar. 1. c. Et verit. q. 29. art. 4. c. Et mal. q. 8 art. 1. co. Et opusc. 3. ca. 223. Et 1. cor. 11. col. 3. & 4.

Ad octauum sic proceditur. Videtur quòd Antichristus non sit caput malorum. Vnius enim corporis nõ sunt diuersa capita. Sed diabolus est caput multitudinis malorum: Non ergo Antichristus est eorum caput.

¶ 2. Præterea, Antichristus est membrum diaboli. Sed caput distinguitur à membris. Ergo Antichristus non est caput malorum.

¶ 3. Præterea, Caput habet influentiam in mẽbra. Sed Antichristus nullam habet influentiam in malos, qui eum præcesserunt. Ergo Antichristus non est caput malorum.

Sed contra est, quod Iob. 21. super illud, Interrogate quemlibet de viatoribus, dicit glos. * Dum de omnium malorum corpore loqueretur, subitò ad omnium iniquorum caput Antichristum verba conuertit.

Est gloss. Greg. libr. 15. Mora. capi. 28. in princ.

Respondeo dicendum, quòd sicut suprà dictũ est, * in capite naturali tria inueniuntur, scilicet ordo, perfectio & virtus influendi. Quantùm igitur ad ordinem temporis, non dicitur Antichristus esse malorum caput, quasi eius peccatum pręcesserit, sicut præcessit peccatum diaboli. Similiter etiam non dicitur esse caput malorum propter virtutem influendi: etsi enim aliquos sui temporis ad malum sit conuersurus, exterius inducendo: nõ tamen illi, qui ante eum fuerunt, ab ipso sunt in malitiam inducti, nec etiam eius malitiam sunt imitati, vnde secundum hoc non posset dici caput omnium malorum, sed aliquorum. Relinquitur ergo, quòd dicatur caput omnium malorũ propter malitiæ perfectionem. Vnde super illud secundæ ad Thessa. 2. Ostendens se tanquam sit Deus, dicit glos. * Sicut in Christo omnis plenitudo diuinitatis inhabitauit, ita in Antichristo omnis malitiæ plenitudo: non quidem ita quòd humanitas eius sit assumpta à diabolo in vnitatem personæ, sicut humanitas Christi à filio Dei: sed quia diabolus suam malitiam eminentius ei influet suggerendo, quàm omnibus alijs. Et secundum hoc omnes alij mali qui præcesserunt, sunt quasi quædam figura Antichristi; secundum illud 2. ad Thess. 2. Misterium iam operatur iniquitatis.

Arti. 1. huius quæst.

Gloss. ord. ibid.

Ad primum ergo dicendum, quòd diabolus & Antichristus non sunt duo capita, sed vnum, quia Antichristus dicitur esse caput, in quantum plenissimè inuenitur in eo impressa malitia diaboli. Vnde super illud secundæ ad Thessalo. secundo. Ostendens se tanquam sit Deus: dicit glos. * In ipso erit caput omnium malorum, scilicet diabolus, qui est Rex super omnes filios superbiæ. Non autem dicitur in eo esse per vnionem personalẽ: nec per intrinsecam inhabitationem (quia sola Trinitas menti illabitur, vt dicitur in libro de Eccles. dogm. *) sed per malitiæ effectum.

Gloss. ord. ibid.

* Capi. 83. inter opera Aug. to. 3.

Ad secundum dicẽdum, quòd sicut caput Christi est Deus, & tamen ipse est caput Ecclesiæ (vt suprà dictum est *) ita Antichristus est membrum diaboli, & tamen est caput malorum.

ar. 1. huius quæst.

Ad tertium dicendum, quòd Antichristus non dicitur caput omnium malorum propter similitudinem influentiæ, sed propter similitudinem perfectionis: In eo enim diabolus quasi malitiam suã ducet ad caput, per modum, quo dicitur aliquis ad caput suum propositum ducere cùm illud perfecerit.

SVM-

SVMMA TEXTVS.

Conclusio

COnclusio est affirmatiua. Non quidem ratione temporis, quasi eius peccatum alia præcesserit, neque propter virtutem influendi, licet aliquos sui temporis ad malum sit inducturus, cum præcessores ab eo nō sint inducti, sed dicitur caput esse omnium malorum propter malitiæ perfectionem. Nam mali qui præcesserunt, sunt quasi figura quædam Antichristi, & sicut caput Christi est Deus, & tamen ipse est caput Ecclesiæ, ita Antichristus est membrum diaboli, & tamen est caput malorum, secundum similitudinem perfectionis, quod & autoritate glossæ confirmatur super illud Iob 21. Interrogate quēlibet de viatoribus.

EXPOSITIO ARTICVLI.

De Antichrīo dogmata quædam certissima.

QVibusdam videtur fabulosum, quòd de Antichristo dicitur. Cæterum fabulosum esse nequit, quod diuina scriptura exactissimè tradit nobis exponens, & nomen Antichristi, & conditiones personæ ipsius, & quando veniet, & quomodo dominabitur, & qualiter destruetur per Christum regnum eius. Ioannes dicit prima sua cano. cap. 2. Filioli nouissima hora est, & sicut audistis, quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt, vnde scimus, quia nouissima hora est, & statim subijciens definitionem Antichristi ait. Hic est Antichristus, qui negat patrem & filium. Item omnis spiritus, qui soluit Iesum ex Deo nō est, & hic est Antichristus. Et in secunda sua canonica, omnis, qui non confitetur Iesum Christum venisse in carnem, hic est seductor & Antichristus. Vnde secundum traditionē Ioannis, & vocis etymologiam Antichristus nihil aliud est, quam aduersarius Christi, & tales quidem sunt multi in mundo, imò tales fuere temporibus Apostolorum, dicente Ioanne in loco præallegato, quia Antichristus venit, & iā sunt Antichristi multi. Sed obseruet Theologus, ꝙ hoc in loco vox, venit, non ex præteriti temporis sed præsentis, vt euidenter constat ex Græco. Dicimus enim venire, quidquid certò futurum nunciamus, & iam in proximo est. Sed addit Ioannes, & nunc Antichristi multi sunt. Quin & capit. 4. dicit, Antichristus iam venit & nūc iam est in mundo, quid igitur modo prædicatur venturus, si tunc temporis erat iam in mūdo? Ad hanc interrogationem duplex responsio adhiberi solet. Prior est, hoc nomen Antichristus in sacris literis dupliciter sumi: vno modo pro collectione hominum sceleratorum, qui dicuntur Antichristi ex eo quod aduersantur Christo, & ex eo quod sunt figura illius hominis pessimi, qui futurus est temporibus extremis, & ita vsurpat, hanc vocem D. Ioannes in locis præallegatis. Accipitur rursus, hæc vox pro quadam persona singulari, quam suis coloribus describit D. Paulus 2. ad Thes. ca. 2. Posterior solutio est, quòd tempore D. Ioan. erat Antichristus in mundo non secundum personam, sed secūdum similitudinem spiritus & rebellionis. Sicut Helias dicebatur venturus ante Christum prædicātem, quia Ioannes venit præcedens Christum in spiritu & virtute Heliæ. Et si vultis scire, inquit Saluator, ipse Ioannes est Helias, scilicet spiritu & virtute. Prorsus eadē phrasi dixit Ioannes Euangelista: & nunc Antichristi multi sunt: quia nunc multi rebelles, & subdoli homines sunt in mundo, præcurrentes illum in spiritu seductionis & malitiæ. Attamen sub specie ac velamine quodam pietatis, quod Apostolus dicit. Nam mysterium iam operatur iniquitatis scilicet in præcursoribus suis. Addo, vt vox, Christus, communis est multis, ita vox Antichristus. Et sicut aduentum Christi præcesserunt multi Christi, typum gerentes illius venturi, qui antonomaticè præ omnibus alijs dignus est possidere nomen Christi: ita multi seminantur per mundum Antichristi malitia & rebellione typum gerentes illius venturi, qui antonomaticè dicitur Antichristus præ omnibus alijs, eo quod scelere & rebellione longè, & vltra modum antecellet vniuersos. Itaque secundum fidem asserendum est, quòd Antichristus erit singularis quædam persona quē sic describit D. Paul. In primis dicit Antichristum esse hominem peccati, quia manifestè, ac totus scelestus erit, adeò, vt mereatur potius dici scelus seu homo peccati, quam peccator. Secundo nominat illū filium perditionis, cuius tota industria erit aduersari Christo, perdere, & ex omni parte tendere ad destructionem, tam sui, quam aliorum. Tertiò extollentem se super omne, quòd dicitur Deus, aut colitur, ita vt in templo Dei sedeat ostendens se tāquam sit Deus. Quartò dicit, illum forè admirandum secundum operationem sathanæ, quam operabitur per eum sathanas in omni virtute, & signis, & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis ijs qui pereunt. Hæc de Antichristo Apostolus Paulus. Nec minus expressè eū depingit Ioannes sub nomine bestiæ ascendētis de mari Apocal. 13. dicens. Et vidi de mari, id est, de collectione malorum, velut de pelago quodam, bestiam ascendentem habentem capita septem, quia erit bellua multorum capitum, id est, princeps ac dux multorum hæresiarcharum, & cornua decem, quia vndique pugnans, erecta ac potēs ad lædendum, & super cornua eius decem diademata, eo quòd multitudo regnorum ac dominorum subijcietur tyrannidi & violentiæ eius, & super capita eius nomina blasphemiæ, id est, malorum dogmatum, quibus blasphematur Deus. Et bestia quam vidi, erat similis pardo, propter varietatem vitiorum, in quibus obstinata erit. Et pedes eius sicut pedes vrsi, vt ascēdat & eleuet se supra quācunque altitudinem Ecclesiæ: sicut vrsus non obstante mole corporis sui eleuat se supra quamcunque arborē. Et os eius sicut os leonis, propter crudelitatē. Et dedit illi draco, ille serpens magnus & antiquus, qui vocatur diabolus & sathanas, qui seducit vniuersum orbem, virtutē suam & potestatem magnam, scilicet seducendi & perdendi multos. Et vidi vnum de capitibus suis quasi occisum in mortem, quia simulabit se Antichristus quasi mortuum, & per triduum latens apparebit dicens se suscitatum, & plaga mortis eius curata est, quia arte magica ascendet in aera, ferentibus eum dæmonibus, & curabitur plaga mortis eius: sicque qui prius mortuus videbatur, postea viuens reputabitur. Et admirata est vniuersa terra post bestiam. Et adorauerunt draconem, qui dedit potestatem bestiæ, & adorauerunt bestiam (sicut adoramus nos & Deum, qui dedit Christo potestatē, & ipsum Christum Dominum) dicentes: quis similis bestiæ? & quis poterit pugnare cum ea? & datum est ei os loquens magna (quia extollet se super omne illud, quòd dicitur Deus) & blasphemias (contra Christum, & omne id, quòd sanctum est, Deoq; gratum) & data est ei potestas facere menses quadraginta duos (quia regnabit triennium & dimidium anni) & aperuit os suum in blasphemias ad Deum (ne Deo quidem parcens, blasphemare nomē eius (quod nos oramus, vt sanctificetur sicut in cœlo & in terra) & tabernaculum eius, id est, Ecclesiam Christi, quam inhabitat, omnemque constitutionem eius per quā laudabilis apparet (& eos qui in cælo habitant venerabiles illos Angelorum sanctorumque ordines.) Et datum est illi bellum facere cum sanctis, contra sanctos, & vincere eos, scilicet corporaliter, quia rapiet in mortem. Quosdā etiam partim muneribus, partim tormentis seducit in errorem. Et data est illi potestas in omnem tribum & populum, & linguam, & gentem, quia latissima erit dominatio eius. Et adorauerunt eum omnes, qui inhabitant terram, quorum nō sunt scripta nomina in libro vitę agni, qui occisus est ab origine mundi, videlicet in membris suis Abel & Prophetis, alijsque iustis. Si quis habet aurem audiat. Et vidi aliam bestiam etiam bestiam, id est, bestialiter viuentem in omni spurcitia vitiorum circa pudorem ascendentem de terra, hoc est, de Ecclesia Christi fidelium, quæ per virtutes & cultum Dei comparatione maris floridum & amœnum habet aspectum proferens fructus, salutis & habebat cornua duo similia agni tanquam infulatus mitra episcopali, siue iactans innocentiam simul & puram doctrinam, qua bestia vtetur Antichristus velut Pontifice sacrorum suorum & pseudo propheta, eritque de numero Christianorum, nam Antichristus

Margin notes:

1. Ioan. 2.

Definitio Antichristi.

1. Ioan. 4.

Varia significatio huius nominis Antichristus.

2. Thess. 2.

Antichrīs erit singularis qdā persona.

Conditiones Antichristi.

Apoc. 13.

ctus ipse erit de populo Iudaico, vt tradit venerabilis Haymo diligentissimus mysteriorum obseruator dicens: Antichristus erit de populo Iudaico. nascetur Antichristus in Babylone de tribu Dan, iuxta q̃ Iacob ait: Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita. Et cum venerit Hierosolymam circumcidet se dicens: ego sum Christus vobis promissus. Tunc confluent ad eum omnes Iudæi & reædificabunt templum à Romanis destructum, sedebitque ibi dicens se esse Deum. Hæc ille. Et loquebatur sicut draco, omnibus modis decipiendi vtetur, quibus vtitur ipsemet draco antiquus diabolus. Et potestatem prioris bestiæ omnem faciebat in conspectu eius: & facit terram & omnes habitãtes in ea adorare bestiam primam, cuius curata est plaga mortis, id est, Antichristi cuius mystagogus erit. Et fecit signa magna, vt etiam ignem faceret de cęlo descendere in terram in cõspectu hominum. Et seduxit habitantes in terra propter signa, quæ data sunt ei facere in conspectu bestiæ, dicens habitantibus in terra: vt faciant imaginem bestiæ, quæ habet plagam gladij & vixit. Et datum est illi a dracone, scilicet permissione diuina, vt daret spiritum magia quadã, imagini bestiæ, & vt loquatur imago bestiæ, dando responsa, vt solent idola dæmonum & faciet vt quicunque non adorauerint imaginẽm bestiæ occidantur. Et faciet omnes pusillos & magnos, & diuites pauperes, & liberos, & seruos habere characterem in dextera manu suá, aut in frontibus suis, pro sacramento seu symbolo bestię prioris, siue Antichristi. Et faciet ne quis possit emere, aut vẽdere, nisi qui habeat characterẽ, aut nomen bestiæ, aut numerum nomen eius. In diebus illis erit solutus sathanas, siue draco antiquus de carcere, & exibit & seducet gentes, quæ sunt super quatuor angulos terrę, Gog. & Magog, quibus nominibus figuratur Antichristus, & Põtifex eius in Prophetia Ezechielis, & congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris. Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circuierunt castra sanctorum, & ciuitatem dilectam, hoc est Ecclesiam Christi. Hucvsque Ioannes. Nec dissimilia habet Ezechiel capitulo trigesimooctauo, & trigesimonono. Erit tunc, inquit Christus, tribulatio magna: qualis non fuit ab initio mundi vsque modo, neque fiet. Et nisi breuiati fuissent dies illi, idest, dies illius temporis, quo erit illa tribulatio regnante Antichristo, non fieret salua omnis caro, sed propter electos breuiabuntur dies illi. Hæc Saluator tractans materiam aduentus sui. Sed de fine Antichristi, ita commemorat scriptura, dicente Paulo 2. ad Thess. ca. 2. quem hominem peccati siue Antichristum Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui. Addit Ioannes. Et apprehensa est bestia, & cum illa pseudo propheta, qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos qui acceperunt characterem bestiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis & sulphuris, & cæteri occisi sunt in gladio sedẽtis super equũ, qui procedit de ore ipsius, & omnes aues saturatæ sunt carnibus eorum. Similia prædicta sunt de interitu Antichristi, & complicum eius apud Ezechielẽ dicentem in persona Christi: & iudicabo eum peste, & sanguine, & imbre vehementi, & lapidibus immẽsis, ignẽ & sulphur pluam super eum, & super exercitum eius, & super populos multos, qui sunt cum eo, & magnificabor & sanctificabor, & notus ero in oculis multarum gentium, & scient quia ego Dominus, ca. 38. Et descendit ignis à Deo de cęlo, & deuorauit eos. Et diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris. Vbi & bestia & pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in sæcula sęculorum, App. 20. Ex his habentur nomen, tempus, vita, finis Antichristi. Sed & D. Tho. opusculo 60. ad finem dicit, quòd Antichristus nascetur in Babylone de tribu Dan, iuxta quod Iacob ait Genes. quadragesimono, fiat Dan coluber in via, &c. Et cum venerit Hierosolymam circumcidet se dicens Iudæis, ego sum Christus vobis promissus. Tunc confluent ad eum omnes Iudæi & reædificabunt templum à Romanis destructum & ibi sedebit ostendens se tanquam sit Deus. Quo in loco multa dicit de Antichristo, ex quibus & ex dictis facilè colligitur, quòd Antichristus sit singularis quædam persona & omnium hominum pessimus, de quo asserimus in præsentia, quòd sit omnium malorum caput.

Ezech. 38. & 39.
Matth. 24
Finis Antichristi.
2. Thes. 2.
Apoc. [illegible]
D. Thom.

QVAESTIO IX.

De scientia Christi in communi, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de scientia Christi. Circa quam duo consideranda sunt. Primò, quàm sciẽtiã Christus habuerit. Secundò de vnaquaque scientiarum ipsius.

- ¶ Circa primum quæruntur quatuor.
- ¶ Primò, vtrùm Christus habuerit aliquam sciẽtiam præter diuinam.
- ¶ Secundò, vtrùm habuerit scientiam, quam habent Beati, vel comprehensores.
- ¶ Tertiò, vtrùm habuerit scientiam inditam vel infusam.
- ¶ Quartò vtrùm habuerit aliquam scientiam acquisitam.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm Christus habuerit aliquam scientiam præter diuinam.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit aliqua sciẽtia præter diuinam. Ad hoc enim necessaria est scientia, vt per eam aliqua cognoscantur. Sed Christus per scientiam diuinam cognoscebat omnia, superfluum igitur fuisset quod in eo esset alia scientia. 64 3. d. 14. ar. 1. q. 1. Et verit. q. 20. artic. 2. & opusc. 3. c. 223.

§ 2. Preterea, Lux minor per maiorem offuscatur: Sed omnis scientia creata comparatur ad scientiam Dei increatam, sicut lux minor ad maiorem. Ergo in Christo non refulsit alia scientia, quàm diuina.

§ 3. Preterea, Vnio humanæ naturæ ad diuinam, facta est in persona, vt ex supradictis patet. * Ponitur autẽ in Christo secundum quosdá quędam scientia vnionis: per quam scilicet Christus ea, quę ad mysterium Incarnationis pertinẽt, plenius sciuit quàm aliquis alius. Cum ergo vnio personalis contineat duas naturas, videtur quòd in Christo non sint duæ scientię, sed vna tantũ sciẽtia pertinens ad vtramque naturam. q. 2. art. 2.

Sed cõtra est, quod Ambrosius dicit in lib. de incar.* Deus in carne perfectionẽ naturę assumpsit humanæ, suscepit sensum hominis, sed non sensum carnis inflatum. Sed ad sensum hominis pertinet scientia creata. Ergo in Christo fuit sciẽtia creata. In li. de incarn. dom. sac. ca. 7. a med. to. 2.

Respondeo dicendum, quòd sicut ex supradictis patet,* filius Dei humanam naturam integrá assumpsit, id est, non solùm corpus, sed etiam animam: non solùm sensitiuam, sed etiam rationalé: Et ideo oportuit; quòd haberet scientiam creatá quæst. 5.

propter

propter tria. Primò quidem propter animæ perfectionem. Anima enim secundum se considerata est in potentia ad intelligibilia cognoscẽda: est enim sicut tabula, in qua nihil est scriptum, & tamen possibile est in ea scribi per intellectũ possibilem, in quo est omnia fieri, vt dicitur in tertio

li.3.de aïa tex.18.tomo 2.

de Anima.* Quod autem est in potentia, est imperfectum, nisi reducatur ad actum. Non autem fuit conueniens, quòd filius Dei humanam naturam imperfectam assumeret, sed perfectã, vtpote qua mediante, totum humanũ genus ad perfectum erat reducendum. Et ideo oportuit, quòd anima Christi esset perfecta per aliquam scientiã, quæ esset propria perfectio eius. Et ideo oportuit in Christo esse aliquam scientiam preter scientiam diuinã, alioquin anima Christi esset imperfectior animabus aliorum hominum. Secundò, quia cùm qualibet res sit propter suam operationẽ, vt dicitur in secundo de Cæ.* frustra

li.2.de Cælo.text.17. tom.2.

haberet Christus animam intellectiuam si nõ intelligeret secundum illam, quod pertinet ad scientiam creatam. Tertiò, quia aliqua scientia creata pertinet ad animę humanæ naturam, scilicet illa, per quam naturaliter cognoscimus prima principia: scientiam enim hic largè accipimus pro qualibet cognitione intellectus humani. Nihil autem naturalium Christo defuit: quia totam humanam naturam suscepit, vt suprà dictum est.* Et

q.5.& 6.

ideo in sexta Synodo damnata est positio negantium in Christo esse duas scientias, vel duas sapientias.

Ad primum ergo dicendũ, quòd Christus cognouit omnia per scientiam diuinam operatione increata, quę est ipsa Dei essentia: Dei enim intel

li.12. Meta.tex.39. tom.3.

ligere est sua substantia, vt probat * Philosophus 12. Met. Vnde hic actus nõ potuit esse animę humanę Christi cùm sit alterius naturę. Si igitur nõ fuisset in anima Christi aliqua alia scientia preter diuinã, nihil cognouisset: & ita fuisset frustra assumpta, cũ omnis res sit propter suã operationẽ.

Ad secundum dicendum, quòd si duo lumina accipiantur eiusdẽ ordinis, minus offuscatur per maius, sicut lumen solis offuscat lumen candelæ, quorum vtrumque accipitur in ordine illuminãtis. Si verò accipiantur duo lumina, ita quòd maius sit in ordine illuminantis, & minus in ordine illuminati, minus lumen non offuscatur per maius: sed magis augetur: sicut lumẽ aeris per lumẽ solis: Et hoc modo lumen scientiæ non offuscatur, sed magis clarescit in anima Christi per lumẽ scientiæ diuinæ, quæ est lux vera illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum, vt dicitur Ioannis primo.

Ad tertium dicendum quòd ex parte vnitorũ ponitur scientia in Christo, & quantum ad naturam diuinam, & quantum ad humanã: ita quòd propter vnionem, secundum quam est eadem hy

q.2.ar.1.ĩ argu.& re spon.

postasis Dei & hominis, id quod est Dei, attribuitur homini: & id quod est hominis attribuitur Deo, vt suprà dictum est.* Sed ex parte ipsius vnionis non potest poni in Christo aliqua scientia: nam vnio illa est ad esse personale, sciẽtia autem non conuenit personæ nisi ratione alicuius naturæ.

SVMMA TEXTVS.

Cõclusio. D.Ambr.

COnclusio est affirmans. Quæ probatur in primis authoritate D.Ambrosij in lib. de incarnatione. Item, propter animæ perfectionem, nam anima est in potẽtia ad omnia cognoscibilia, sed quod est in potentia imperfectũ est, nisi reducatur ad actum. Inconueniẽs aũt fuisset filium Dei, qui totum genus humanum ad perfectum adducturus erat, assumpsisse naturam humanam imperfectã, vnde oportuit animam Christi perfectam esse per aliqualem scientiam, quæ esset propria eius perfectio, vt est scientia creata, alioquin anima Christi imperfectior fuisset animabus aliorum hominum. Tertiò, qualibet res est propter suam operationem, frustra itaq; Christus animam intellectiuam haberet, si non intelligeret secundum illam, quod pertinet ad scientiam creatam. Quartò, quia aliqua scientia creata, videlicet illa per quam naturaliter cognoscimus prima principia, ad naturam animæ creatæ pertinet, sed nihil naturalium Christo defuit, quia totam naturam humanam suscepit. Quare in sexta Synodo damnati sunt, negantes in Christo esse duas scientias, vel duas sapientias, creatam videlicet & increatam.

Synodus sexta.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Argumẽta cõtra conclusionẽ. Prim. arg. Cõc. sextũ Constantinopolitanum. Secũdum.

IN hoc articulo dubium est de certitudine conclusionis D.Thomæ, & videtur, quòd certa non sit, tùm quoniam in Cõcilio sexto Constantinopolitano, quod adducit hic D.Thom. quanquam sit definitum, quòd in Christo Iesu sint duæ voluntates, & duę operationes, nunquã tamen diffinitur, quòd sint duæ sapientiæ, aut duæ scientiæ, creata & increata. Vt patet ex actione 48.11.17. ergo nõ est certa cõclusio Diui Thomæ. ¶ Tum deinde. Nã hucusque non pertinet ad hæresim damnatam negare habitus infusos in Christo, sed sciẽtia creata est habitus, ergo negare scientiam creatam animæ Christi nõ est hæresis damnata. ¶ Tùm tertiò, nam Deus potest vniri intellectui animæ Christi in ratione scientiæ, sic adeo vt ipse Deus sit scientia, per quam Christi anima intelligat & cognoscat rerum rationes, ergo non est opus alia scientia creata, antecedens probatur. Nam mirabilius est, quòd personalitas diuina communicetur humanitati Christi, ita vt per eam subsistat, quod factum est in mysterio dominicæ incarnationis, poterit ergo intellectio diuina cõmunicari animæ Christi, ita vt per eam intelligat. Cõsequentia inde probatur, quia sicut diuina subsistentia & personalitas est infinita, sic diuina intellectio & scientia increata infinita est ¶ Præterea, si Deus esset formaliter albedo, & vniretur humanitati, efficeret illam formaliter albam, vt planè constat, enim ergo Deus sit formaliter intellectio & scientia, & vniatur Christo, faciet illum formaliter intelligentem, ergo non est opus alia scientia creata. ¶ Ad hęc, Deus vnitur intellectui beato in ratione speciei intelligibilis, vt planè docet Diuus Thomas a parte, quæstione 12. articu. 2. ad tertium, quoniam est forma intelligibilis, ergo multo magis poterit communicari in ratione intellectionis & notitiæ, siquidem Deus ipse est intellectio & notitia. ¶ Insuper Christi meritum infinitum est, ergo & præmium & beatitudo, quæ correspondet merito, infinita est, at nulla beatitudo infinita est, nisi beatitudo increata, ergo beatitudo increata communicatur animæ Christi. ¶ Iã vero, anima Christi, vt in sequentibus videbitur, cognoscit infinita, ergo eius cognitio est infinitæ perfectionis, ergo est cognitio increata. In contrarium est sententia Diui Thomæ in hoc articulo ¶ Quæstio proposita potest disputari in duplici sensu. Tum de eo, quod factum est in mysterio dominicæ incarnationis. Tùm de eo, quod de potentia Dei

Tertium. Quartum. Quintum. D.Thom. Sextum. Vltimum. Explicatio qõnis.

absoluta

absoluta fieri potuit, vtrumque sensum quæstionis inuestigauimus accuratè in 1 2. q. 3. art. 1. Nunc tamen breuiter vt examinemus primum sensum, est prima conclusio.

1. Conclu. ¶ Non est hæresis manifesta, negare habitum scientiæ creatum in anima Christi. Hanc conclusionem concedimus secundo argumento superius posito, quæ etiam confirmatur euidenti ratione. Nam testimonia sacrarum literarum, & conciliorum, & patrum, quæ solent afferri in huius conclusionis corroborationem, explicari possunt de actuali cognitione & scientia.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio, hæresis est manifestaria, negare scientiam creatam fuisse in anima Christi, siue sit habitus, siue actus. Probatur ex illo Isaiæ 11. (Isa. 11.) Requiescet super eum spiritus sapientiæ & intellectus, & scientiæ, &c. Qui locus expressè loquitur de Christo Domino secundum quod homo est. Idem patet ex illo Ioan. 8. (Ioan. 8.) Ego cognosco eum, idest, Patrem, & mandata eius obseruo. Obseruabat autem mandata eius per actiones creatas, cognoscebat ergo eum saltem per intellectionem creatã. Hoc ipsum confirmatur ex illo Ioan. 1. (Ioan. 1.) Vbi habetur, verbum esse plenum gratiæ & veritatis, veritatis vtique creatæ sicut & gratiæ creatæ. Eadem veritas definita est in concilio præallegato. Definitur namque in eo cõcilio, in Christo esse duas voluntates & duas operationes, contra Machariũ & sequaces, qui aiebant in Christo esse duas naturas, diuinam & humanam, inficiabantur verò esse duas voluntates, & duas operationes, humanam & diuinam. Et hæc positio Macharij damnata est tãquam hæresis, vt euidentius patebit infra q. 18 hinc autem manifestè colligitur, quòd sit hæresis expressa negare in Christo duos intellectus diuinum & humanum, & duas scientias, increatam scilicet, & creatam, & ob hanc causam D. Tho. (D. Thom.) non fuit solicitus de verbis concilij sed de sensu, & profectò rationes, quas adducit D. Thom. in hoc articulo, efficaciter veritatem persuadent.

3. Conclu. ¶ Tertia conclusio, temerarium est & proximum errori negare in Christo fuisse habitum scientiæ creatæ, quũ dona Spiritus sancti ac virtutes infusæ secundum fidem fuere in Christo, sed inter dona, & inter virtutes infusas sunt sapientia, scientia, intellectus, quæ dona negare esse habitus infusos temerarium est, & proximum errori, prout indicauimus supra q. 7. arti. 1. & demonstrauimus copiosè in 1. 2. in materia de virtutibus. Hoc ipsum confirmatur, nam diuinæ scripturæ & sacra cõcilia, quæ asserunt in Christo esse duas operationes, & duas scientias, non possunt commodè explicari de solo actu, quando quidem vt actus fiat facilè, promptè, & delectabiliter requiritur habitus & facultas ad rectè operandum. Denique nostra cõclusio est assertio omnium doctorum scholasticorum in 3. di. 14. atque hactenus de priori sensu dictum sit.

Secundus sensus propositæ q̃st. examinatur. Ioãnes, & Ripa. Vt verò quæstio in secundo sensu exponatur, sciendum est, quòd quidam autor dictus Ioannes de Ripa, vt refert Capreolus (Capre.) in 3. dist. 14. q. 5. & Caietanus (Caietan.) hic asseruit partem affirmatiuam huius dubij. Imo de facto, inquit, anima Christi & reliqui beati vident Deum per visionem increatam, qua Deus seipsum videt. Gregorius (D. Grego.) in 2. distin. 7. q. 2. art. Parisijs publicitus hanc sententiam esse defensatam.

1. Conclu. In contrarium est prima conclusio. Impossibile est intellectionem increatam communicari creaturæ, etiam per potentiam absolutam, ita vt creatura per eam intelligat. Probatur, intellectio est actio vitalis & immanens, sed de ratione actionis vitalis est, vt sit a principio efficienti intrinseco ipsi agenti, de rõne verò actionis immanentis est, vt maneat in ipso agente, a quo producitur, tanquam in subiecto, ergo impossibile est, q̃ intellectio increata communicetur creaturæ. Probatur consequentia. Quoniam impossibile est per potentiam etiã absolutam, vt creatura sit principium actuum intellectionis increatæ, aut subiectum illius. Plura argumenta pro ista conclusione afferri solent. 1 2. q. 3. art. 1. vbi etiam diluuntur multa argumenta contra illam, quæ affert Ripa.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio, periculosa & prorsus temeraria est sententia Ripæ, quantum ad id quod asserit, de facto visionem increatam communicatam esse Christi animæ & beatis omnibus. Probatur primò, quoniã, vt vidimus, definitum est in Concilio Constantinopolitano VI. (Conc. sextum Constantinop.) in Christo Domino esse geminum intellectum diuinum & humanum, ac geminam operationem diuinam & creatam. Definitum est etiam in Concilio Viennensi, (Cõc. Vien.) quod refertur in Clementina ad nostrum. de hæret. Beatis inesse lumen gloriæ creatum. Et in Conc. Tridentino, (Cõci. Tri.) Sess. 6. Can. 4. liberum arbitrium in hominis iustificatione agere aliquid, & non pati tantum: & in Canone 10. & 11. definitur, homines esse iustos formaliter per iustitiã propriam, quæ illis inhæret, ergo similiter dicendum est visionem beatificam esse creatam & propriam ipsis beatis. Secundò arguitur, actus charitatis in Chr̃o, & in beatis ſm fidem non est dilectio ipsa diuina increata, qua Deus se & oĩa diligit, ergo neque visio in beatis. Consequẽtia est aperta. Antecedens probatur. Quoniam ſm fidẽ charitas viæ manet in patria, vt habetur 1. Cor. 13. (1. Cor. 13.) actus autẽ charitatis viæ creatus est. Tertiò arguitur. Sequuntur ex opposita sententia duo incommoda ambo hæretica. Primum est, q̃ quilibet beatus comprehenderet Deũ, quantum intelligibilis est. Alterum est, q̃ omnes beati essent æqualiter beati. Primum corollarium probatur. Visio increata infinita est, & comprehendit Deum, quãtũ ipse Deus intelligibilis est, ergo beati oẽs, qui hñt illam, comprehendunt Deum. Secundum incommodum probatur. Omnes beati iuxta oppositam sẽtam vident Deum per vnam & eãdem visionẽ, increatam videlicet, ergo vna & eadẽ beatitudo, &c. Sed quid motaris, dicet quispiã, inurere hæresis notam huic ſñiæ? Respondetur causam esse, qm̃ quamuis ægrè, tamen vtcunque r̃nderi potest ad argumenta facta pro præcedenti conclusione, absque hæresis nota. Ad primum r̃nderi potest, q̃ non negat hæc sententia aliam intellectionem creatam, qua intelligat Christus & eius aĩa. Et id ipsum r̃nderi potest ad ſm. Ad incõmoda illata in tertio argumento r̃nderi potest, negando sequelas. Etenim sicuti nos dicimus, quòd essentia diuina, quæ vnitur in rõne speciei intelligibilis, vnitur finito modo intellectui creato, & vnitur inæqualiter iuxta inæqualitatem luminis gloriæ, ita r̃ndere poterat hic autor, q̃ intellectio increata vniebatur finito modo, & inæqualiter licèt ipsa infinita esset, & vna in omnibus.

Ad argu. ¶ Ad argumenta in principio facta. Ad primum & ſm (Ad primũ & secũdũ.) ex dictis patet euidens solutio.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertiũ argm̃, nego antecedens, & ad probationem dico esse euidens discrimen. Qm̃ personalitas & subsistentia non producit ab humanitate, neq; recipitur personalitas in natura tanq̃ forma in subiecto, sed est terminus illius, at cognitio scientiæ per se producitur ab intellectu intelligente, & recipitur in eodem.

Ad quartum. ¶ Ad quartum argm̃ r̃ndetur, etiam si admitteretur Deũ esse formaliter albedinem, eumq; vniri humanitati, nego tñ, quod illam formaliter albam efficeret, non n. inhæreret humanitati, eadem rõne licèt Deus sit formaliter scientia, vniaturq; intellectui creato, non efficit formaliter illum intelligentem, non. n. ei inhæret, neq; est vitalis operatio.

Ad quintum. ¶ Ad quintum argumentum respondetur, negando consequentiam. Quoniam species intelligibilis non producitur ab intellectu, quod est ex natura speciei, sed concurrit ad intellectionem tanquam efficiens principiũ, at intellectio per se producitur ab intellectu intelligente, & recipitur in ipso. Est. n. vitalis operatio, de cuius ratione est, quòd producatur a principio vitali intrinseco.

Ad sextũ. ¶ Ad sextum respondetur, Christum Dominum non meruisse sibi animæ beatitudinem, nobis verò meruisse, vt aũt meritum illius dicatur infinitum, satis est, vt fuerit ex propriis & de rigore iustitiæ, ac rursus, quòd meruerit facere nos ex impiis pios, sicut potentia Dei infinita est, licèt infinitum facere non possit, quia facit aliquid ex nihilo, qui modus faciendi infinitatem virtutis requirit. Præterea, meruit syncathegorematicè infinitum. Nam quacunque signata beatitudine, adhuc maiorem promeruit. Sed de infinitate meriti Christi ex parte dictum est supra q. 1. art. 2. diceturque vberius infra q. 19.

Ad vltim. ¶ Ad vltimum respondetur, quòd anima Christi videns Deum cognouit infinita in certo genere, non autem infinita simpliciter, prout declarabitur in sequẽti quæstione, & ideo eius cognitio non fuit infinitæ perfectionis.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm Christus habuerit scientiam, quam habent Beati, vel comprehensores.

15 Infra ar.3. co. Et opu. 3.ca.223.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo non fuerit scientia Beatorum, vel comprehensorum. Scientia enim beatorum est per participationem diuini luminis: secundum illud Psalm.35. In lumine tuo videbimus lumen. Sed Christus non habuit lumen diuinum tanquàm participatum, sed ipsam diuinitatem in se habuit substantialiter manentem: secundum illud Colo.2. In Christo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Ergo in Christo non fuit scientia Beatorum.

¶ 2. Præterea, Scientia Beatorum eos beatos facit, secundum illud Ioan.17. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum: & quem misisti Iesum Christum. Sed homo ille fuit beatus ex hoc ipso, quòd fuit Deo vnitus in persona: secundum illud Psal. 64. Beatus quem elegisti, & assumpsisti. Non ergo oportet ponere in ipso scientiam Beatorum.

¶ 3. Præterea, Scientia duplex homini competit, vna secundum suam naturam, alia supra naturam. Scientia autem Beatorum, quæ in diuina visione consistit, non est secundum naturam hominis, sed supra eius naturam. In Christo autem fuit alia supernaturalis scientia multò altior, scilicet scientia diuina. Non ergo oportuit in Christo esse scientiam Beatorum.

Sed cōtra, Scientia beatorum in Dei cognitione cōsistit. Sed ipse plenè cognouit Deum, etiam secundum quòd homo: secundum illud Ioan. 8. Scio eum, & sermonem eius seruo. Ergo in Christo fuit scientia beatorum.

Respōdeo dicendum, quòd illud, quod est in potentia, reducitur in actum per id, per quod est actu: oportet enim esse calidum id, per qd alia calefiunt. Homo autē est in potentia ad scientiam beatorum (quæ in Dei visione consistit) & ad eam ordinatur sicut ad finem: est enim creatura rationalis capax illius beatæ cognitionis, inquantum est ad imaginem Dei. Ad hunc autem finem beatitudinis homines reducuntur per Christi humanitatem, secundum illud Hebr.2. Decebat eū, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, autorē salutis eorum per passionem cōsummari. Et ideo oportuit quòd cognitio beata in Dei visione consistēs excellentissimè Christi homini conueniret: quia semper causam oportet esse potiorem causato.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ diuinitas vnita est humanitati Christi secundum personam, non secundum essentiam, vel naturā: sed cum vnitate personę remanet distinctio naturarū. Et ideo anima Christi, quæ est pars humanæ naturæ, per aliquod lumen participatum à natura diuina, perfecta est ad scientiam beatam, qua Deus per essentiam videtur.

Ad secundum dicēdum, quòd ex ipsa vnione homo ille est beatus beatitudine increata, sicut ex vnione est Deus. Sed præter beatitudinem increatam oportuit in natura humana Christi esse quandam beatitudinē creatam, per quam anima eius in vltimo fine humanæ naturæ constitueretur.

Ad tertium dicendum, quòd visio seu sciētia beata est quodammodo supra naturam animæ rationalis, inquantum scilicet propria virtute ad eam peruenire non potest. Alio vero modo est secundum naturam ipsius, in quantum scilicet secundum naturam suam est capax eius, prout scilicet est ad imaginem Dei facta: vt supra dictum est.* Sed scientia increata, est omnibus modis supra naturam animæ humanæ. In corp.ar.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio Ioan.8.

COnclusio est affirmans. Et probatur ex illo Ioan. 8. Scio eum, & sermonem eius seruo. et eo qm scientia beatorum in Dei cognitione consistit, sed ipse Christus plene cognouit Deum, etiam secundum quod homo, vt patet ex scriptura allegata, ergo in Christo fuit beatorum scientia. Deinde probatur. Nam homines sunt in potentia ad illum finem, & ad ipsum reduci debent per Christi humanitatem, vt dicit Aposto. ad Hebr. 2. Et ideo oportuit, quòd cognitio beata in Dei visione consistens, excellentissimè Christi homini conueniret, quia semper causam oportet esse potiorem causato, & id, quod est in potētia, semper debet reduci ad actū, per id quod est in actu. Heb.2.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Quod Christus Dominus ab instanti suæ conceptionis habuerit sciētiam beatā demonstratur. D.Th.

QVòd Christus Iesus ab instanti suæ conceptionis Dei essentiam viderit, habueritque beatam scientiā, omnes Theologi definiunt in 3.d 14 quæ veritas efficaciter demonstratur à D.Tho. infra q.34.ar.4. Sed nunc breuiter demonstrabitur, vt conclusio D. Th. in hoc ar. proposita illustrior fiat. Primū probatur ex illo, vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre, quo loco D. Tho. aduertit gloriā animæ Christi ex personali vnione verbi & animæ esse deriuatam. Idē confirmatur ex illo 1. Cori.13. cum venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est, cum essem paruulus loquebar vt paruulus, sapiebam vt paruulus, quando autem factus sum vir, euacuaui, quæ erat paruuli. Videmus nunc per speculum in ænigmate tūc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, &c. quia igitur ab vtero Christus nō sapiebat, vt paruulus, sed vir omnino perfectus erat, ab vtero quoque Deum facie ad faciem videbat. Id quod Hieremias prędixit cap 31. inquiens. Nouum creabit Dominus super terram, fœmina circundabit virum. Tertium testimonium pro hac conclusione comprobanda est illud, verbum habitauit in nobis plenum gratiæ & veritatis. Ex quo loco Diuus Thomas colligit duplici ex causa conclusionem propositam. Siue enim plenitudinem gratiæ in Christi anima constituas, siue plenitudinem veritatis, vtrinque conficitur Dei essentiam vidisse: nam gratia viæ in ordine ad gratiā patriæ imperfecta est, tantumq; deficit à plenitudine, quantum a perfectione deficit. Quare si imperfecta gratia in Christo fuit, non vtique fuit plenus gratię. Rursus, si non habuit beatorum scientiam, plenitudo ei scientiæ defuisset. Quartum testimonium pro hac conclusione in eodem Euangelio statim subiungitur Et de plenitudine eius omnes accepimus, quia gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Ex qua sententia liquido concluditur

1. Cor.13. Hier.31. Ioan.1. Ioan.1.

concluditur Chriſtum habuiſſe maximam, & perfectiſſimam gratiam, & veritatem, ex qua veluti ex fonte gratia & veritas in alios deriuanda erat. At effectus præ-
Ioan. 1. cipuus gratiæ & veritatis eſt videre Deum. Quintum teſtimonium ſtatim ſubditur: Deum nemo vidit vnquã, vnigenitus qui eſt in ſinu patris ipſe enarrauit. Ex quo ſic colligit argumentum. Nullum fidei negotium rectè tranſigitur ſi omnes teſtes auriti ſint, oculatus nullus,
D. Auguſt. quin, vt Auguſtinus ait, auritis credimus quia audierunt a fide dignis, qui oculis ſuis rem ſe vidiſſe teſtantur. Quia igitur perfecta, & abſoluta ratio teſtificationis ex viſu eſt, ideo dicitur in præallegato loco, quòd Chriſtus ex clara Dei viſione teſtabatur, nõ ſolum quatenus Deus erat, ſed quatenus homo. Etenim Chriſtus teſtis veritatis a patre fuit deteſtatus non ſolum vt Deus, ſed vt homo erat. Sed & illud teſtimonium adducit D. Thom.
Ioan. 8. in huius rei confirmationem ex Ioan cap. 8. Et ſi ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, verum eſt teſtimonium meum, quia ſcio vnde veni, & quo vado, & poſtmodum ſi dixero, quia neſcio eum, ero ſimilis vobis mendax, ſed ſcio eum, & ſermonem eius ſeruo. Quòd enim ſecundum humanitatem loqueretur, illud probat, ſcio eum, & ſermonem eius ſeruo. Nam certè non ſeruabat ſermonem a patre præceptum, vt Deus, ſed vt homo erat. Alius locus ſolet adduci ex Pſalmo: Beatus quem elegi-
Ioan. 3. ſti, & aſſumpſiſti. Item illud Ioan. 3. qui de cœlo venit ſuper omnes eſt, & quod vidit teſtatur. Ex quo conſequens eſt, quòd quidquid teſtabatur Chriſtus, ex clara Dei viſione teſtabatur, at non venit vt Deus, ſed vt homo, & vt homo teſtis erat, ergo vt homo beatam ſcientiam habebat. Hæc teſtimonia ſcripturarum ſufficienter probant conclusionem propoſitam, quam euidentius & accuratius demonſtrabimus infra quæſtione 34. articulo quarto. Sed & probationes D. Thom. in hoc articulo adductæ legitimæ ſunt, & rectè procedunt. Verum
Caietan. Caietan. in hoc commentario obiicit contra illud axioma, quòd hic commemorat Diuus Thom. Illud, inquit, quod eſt in potentia reducitur ad actum per id, quod eſt
Obiectio. in actu. Sic obiicit Caietan. nam hoc axioma verum habet in cauſis præcipuis, non tamen habet verum in cauſis inſtrumentariis, vt patet euidenter in omnibus inſtrumentis, tùm naturæ, tùm artis. Etenim ſemen, quod eſt inſtrumentum naturæ, non eſt actu animal, aut planta, & penicillus, qui eſt artis inſtrumentum non eſt actu imago, cum ergo Chriſti humanitas cauſa ſit inſtrumentaria noſtræ beatitudinis, non videtur eſſe neceſſarium, quòd ipſa beata ſit, vt cauſet inſtrumentaliter noſtram
Solutio. beatitudinem. Ad hanc obiectionem depellendam dupli ci via poſſumus pergere. Altera eſt, ſi dicamus ex doctri-
D. Thom. na D. Thom. ſupra quæſt. 7. arti. 1. inſtrumentum eſſe duplex. Alterum inanimatum, quod nullo modo agit, ſed agitur, vt penicillus. Aliud verò animatum, quod agitur & agit. In inſtrumentis primi generis non eſt neceſſum, quòd ſit actus, & forma, quam cauſant. Cæterum in inſtrumentis ſecundi generis oportet omnino, quòd ſit actus, & forma quam efficiunt. Exemplum eſt in ſeruo, qui eſt inſtrumentum Domini iubentis, veruntamen quia eſt inſtrumentum liberum, & viuens, neceſſum eſt, quòd ſe moueat, & aliquid agat, & vt habeat actum, quem cauſat. Humanitas verò Chriſti eſt inſtrumentum ſecundi generis, vt planè conſtat. Sed & alia via obiectio Caietani poteſt confutari, ſi dicamus id quod verum eſt, Chriſtum Dominum ſecundum quod homo eſt, cauſam eſſe principalem meritoriam, & efficientem noſtræ beatitudinis. De qua re in ſequentibus vberius ediſſeremus. Hæc de iſto articulo.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm Chriſtus habuerit ſcientiam inditam vel infuſam.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, 66
quòd in Chriſto non ſit alia ſcien- Ioſt. q. 12.
tia indita, vel infuſa præter ſcien- arti. 1. cor.
tiam beatã. Omnis enim alia ſcien- Et 3. d. 14.
tia comparatur ad ſcientiam bea- arti. 1. q. 5.
tam, ſicut imperfectum ad perfectum. Sed præ- Et verit. q.
ſente cognitione perfecta excluditur cognitio 20. artic. 2.
imperfecta: ſicut manifeſta viſio faciei excludit c. fi. & art.
ænigmaticam viſionem fidei, vt patet primæ ad 3. Et opuſ.
Corint. 13. Cùm igitur in Chriſto fuerit ſcientia 9. ca. 223.
beata, (vt dictum eſt *) videtur, quòd non potue Et opuſ. 2. quæſt. 81. ar. præced.
rit in eo eſſe alia ſcientia indita.

§ 2. Præterea, Imperfectior modus cognitionis diſponit ad perfectiorẽ: ſicut opinio, quę eſt per ſyllogiſmum dialecticum, diſponit ad ſcientiam, quę eſt per ſyllogiſmum demonſtratiuum. Habita autem perfectione non eſt vlterius neceſſaria diſpoſitio: ſicut habito termino, non eſt neceſſarius motus. Cùm ergo cognitio quæcunque alia creata comparetur ad cognitionem beatam, ſicut imperfectum ad perfectum, & ſicut diſpoſitio ad terminum: videtur quòd cum Chriſtus habuerit cognitionem beatam, quòd non fuerit ei neceſſarium habere aliam cognitionem.

§ 3. Præterea, Sicut materia corporalis eſt in potentia ad formam ſenſibilem, ita intellectus poſſibilis eſt in potentia ad formam intelligibilem. Sed materia corporalis non poteſt ſimul recipere duas formas ſenſibiles, vnam perfectiorem, & aliam minus perfectam: ergo neque anima poteſt ſimul recipere duplicem ſcientiam, vnam perfectiorem, & aliam minus perfectam: & ſic idem quod prius.

Sed contra eſt quod dicitur Coloſ. 2. quòd in Chriſto ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſconditi.

Reſpondeo dicendum, q ſicut dictum eſt, * ar. 1 huius
decebat vt natura humana aſſumpta a verbo Dei, quæſt.
imperfecta non eſſet. Omne autem, quod eſt in potentia, eſt imperfectũ, niſi reducatur ad actũ. Intellectus aũt poſſibilis humanus eſt in potẽtia ad oĩa intelligibilia. Reducitur aũt in actum per ſpecies intelligibiles, quæ ſunt quędã formę completiuæ ipſius, vt patet ex his, quæ dñr in tertio
de Anima. * Et ideo oportet in Chriſto ponere lib. 3. text.
ſcientiã inditam, inquantũ per verbũ Dei, animæ 32. & 38.
Chriſti ſibi perſonaliter vnitę, impreſſę ſunt ſpe- tom. 2.
cies intelligibiles ad oĩa, ad quæ intellectus poſſibilis eſt in potentia. Sicut etiam per verbum Dei
impreſſæ ſunt ſpecies intelligibiles menti angeli- lib 2. ca. 8.
cæ in principio creationis rerum: vt patet per Au tom 3.
guſtin. * 2. ſuper Geneſ. ad literam. Et ideo ſicut libr. 11. de
in Angelis ſecundum eundem Auguſt. * ponitur ci. Dei c. 7.
duplex cognitio (vna ſcilicet matutina, per quam a med. to.
cognoſcunt res in verbo: & alia veſpertina, 5. & li. 4. ſu per Gen. c. 24. to. 3.

per quam cognoſcunt res in propria natura per ſpecies ſibi inditas) ita præter ſcientiam diuinā, & increatam, eſt in Chriſto ſecundum eius animam ſcientia beata, qua cognoſcit verbum, & res in verbo:& ſciētia infuſa ſiue indita, per quā cognoſcit res in propria natura per ſpecies intelligibiles humanæ menti proportionatas.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ viſio imperfecta fidei, in ſui ratione includit oppoſitum manifeſtæ viſionis, eo quòd de ratione fidei eſt, vt ſit de non viſis, vt in Secunda parte dictum eſt. *Sed cognitio, quę eſt per ſpecies inditas non includit aliquid oppoſitum cognitioni beatæ. Et ideo non eſt eadem ratio vtrobique.

1 2 q. 1. artic. 4.

Ad ſecundum dicendum, quòd diſpoſitio ſe habet ad perfectionem dupliciter. Vno modo ſicut via ducens ad perfectionem, alio modo ſicut effectus à perfectione procedens. Per calorem enim diſponitur materia ad ſuſcipiendam formam ignis, qua tamen adueniente, calor non ceſſat, ſed remanet quaſi quidam effectus talis formæ. Et ſimiliter, opinio ex ſyllogiſmo dialectico cauſata, eſt via ad ſcientiam, quæ per demonſtrationem acquiritur: qua tamen acquiſita, poteſt remanere cognitio, quæ eſt per ſyllogiſmum dialecticum, quaſi conſequens ſcientiam demonſtratiuam, quæ eſt per cauſam. Quia ille, qui cognoſcit cauſam, ex hoc etiam magis poteſt cognoſcere ſigna probabilia, ex quibus procedit dialecticus ſyllogiſmus. Et ſimiliter in Chriſto, ſimul cum ſcientia beatitudinis manet ſcientia indita, non quaſi via ad beatitudinem, ſed quaſi per beatitudinem confirmata.

Ad tertium dicendum, ꝙ cognitio beata non ſit per ſpeciem, quæ ſit ſimilitudo diuinæ eſſentiæ, vel eorum, quæ in diuina eſſentia cognoſcuntur: vt patet ex his, quę in Prima parte dicta ſunt: * ſed talis cognitio eſt ipſius diuinæ eſſentię immediatè per hoc, quòd ipſa eſſentia diuina vnitur menti beatę, ſicut intelligibile intelligenti, quę quidem eſſentia diuina eſt forma excedens proportionem cuiuſlibet creaturę. Vnde nihil prohibet, quin cum hac forma ſuperexcedente, ſimul inſint rationali menti ſpecies intelligibiles proportionatę ſuę naturæ.

P p. q. 12. artic. 2.

SVMMA TEXTVS.

Cōcluſio. Col. 2.

Concluſio eſt affirmatiua. Et patet ex illo ad Colo. 2. in Chriſto ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſciētiæ Dei. Probatur deinde ex vitanda imperfectione naturæ aſſumptæ. Quia conueniebat naturam aſſumptam à verbo non eſſe imperfectam. Imperfectus autem eſſet intellectus poſſibilis, niſi reduceretur in actum per ſpecies intelligibiles, quæ ſunt formæ quędam completiuæ ipſius. Vnde oportet in Chriſto ponere ſcientiam inditam: in quantum per verbum Dei animę Chriſti ſibi perſonaliter vnitę impreſſę ſunt ſpecies intelligibiles ad omnia, ad quę intellectus poſſibilis eſt in potentia. Sicut etiam per verbum Dei ſunt impreſſę ſpecies intelligibiles menti Angelicę in principio creationis rerum. Quare ſicut in Angelis ponunt duplex cognitio. Vna matutina, per quam cognoſcunt res in verbo, & alia veſpertina, per quam cognoſcunt res in propria natura per ſpecies ſibi inditas: ſic in Chriſto pręter ſcientiam diuinam increatam, eſt ſecū dum eius animam ſciētia beata, qua cognoſcit res in verbo, & ſcientia indita ſeu infuſa, per quam cognoſcit res in propria natura per ſpecies intelligibiles humanę menti proportionatas.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Argumēta contra cōclu. Prim. arg.

Videbitur fortaſſis alicui, quòd in Chriſto nō ſit ſcientia infuſa. Idque ſuaderi poteſt his argumentis. ¶ In primis, animæ Chriſti aderat ſcientia beata, & illa pleniſſima, & perfectiſſima, ergo otioſa erat in illo ſcientia infuſa. ¶ Deinde ex ſcientia beata ſcit Chriſtus naturalia, & ſupernaturalia, conceptus, & mētis cogitata, ſuperuacanea igitur erit ſcientia infuſa, per quam idem ſciat, quod ſciebat. ¶ Præterea, probationes vniuerſæ, quas excogitauerunt Theologi ad perſuadendum Chriſtum Dominum habuiſſe ſcientiam infuſam, non ſunt legitimæ, neque id efficaciter probant, quod ſic oſtendo. Nam hæc probatio, quę perſuaſit Durando, voluntas Chriſti habet gratiam infuſam, ergo mens Chriſti habet infuſam ſcientiā, mihi leuis eſſe videtur. Poterit enim quis dicere, ſcientiam beatam ſat eſſe intellectui Chriſti, quæ longe excellētior eſt quā infuſa. Rurſus, altera probatio, quæ etiam placuit Durando mihi non omnino placet. Probatio ſic procedit, D. Dionyſius capit. 7. cæleſtis Hierarchię dicit, Chriſtum vt hominem docuiſſe Angelus, ergo Chriſtus habuit infuſam ſcientiam, quia ſecundum hanc erudijs Angelos, non ſecundum beatam. Siquidem ſecundum beatam oēs beati immediatè erudiuntur a Deo. Sed probemus deinceps, quòd probationes D. Tho. in hoc articulo, non rectè procedant. Certè probatio D. Tho. de imperfectione animę Chriſti, ſi non haberet ſciētiam infuſam, non videtur eſſe legitima: Nam quamuis in Chriſto non poneretur ſciētia infuſa, nihilominus talis negatio ſcientiæ nullo pacto eſſet imperfectio intellectus humani, nec priuatio, aut carentia alicuius perfectionis humanæ. Siquidem talis perfectio nō eſt debita naturæ humanę, ſed multum illam excedens, & exſuperans. Ad hęc D. Thom. ex eo, quòd intellectus humanus eſt in potentia ad omnia intelligibilia, reducitur autem in actum per ſpecies intelligibiles, vt docet Ariſtot. in 3 de Anima tex. 12 & 38 colligit, quòd intellectus Chriſti poſſibilis eſſet imperfectus, niſi infunderentur ei ſpecies inditę, profecto hęc probatio inefficax eſſe videtur. Nam potentia de qua loquitur Ariſto. quę reducitur ad actum per ſpecies intelligibiles omni dubio procul eſt naturalis reſpectu ſpecierum, & ſcientiarum, quę per naturam cōparari poſſunt, at ſcientia indita, & ſpecies inditę ſunt omnino ſupra naturam humanam, & alterius ordinis quam ſint humanitus acquiſitę. ¶ In contrarium eſt ſententia D. Th. in hoc articulo. In cuius rei gratiam ſcire oportet ſcientiam rectiſſimè diuidi in acquiſitam, & infuſam. Scientia acquiſita illa eſt, quę per lumen intellectus agentis noſtro labore, & marte comparatur; ea vero dicitur infuſa, quę diuinitus ſine ipſius intellectus operatione nobis infunditur. Prętерea acquiſita gemina eſt, altera quę eſt ſingularium cognitio, quę propriè ſcientia non eſt, ſed notitia quędam euidens experimentalis tantum. Altera eſt vniuerſalium cognitio per demonſtrationem acquiſita, quę propriè ſcientia eſt, dicitur quoque experimentalis ſcientia, quia per ſpecies ſenſibiles ex ſingularibus, quę experimur collectas, comparatur. Rurſus, hęc ſcientia acquiſita adhuc bipartita eſt. Alia acquiſita ſecūdum naturā ſuam, & modum. Cuiuſmodi fuerunt omnes ſcientię in Philoſophis & in nobis, altera vero eſt ſecundum naturam ſuā acquiſita, verum ſecundum modum eſt infuſa, & hęc dicitur a Theologis acquiſita per ſe, per accidens vero infuſa, vt Philoſophia, quę fuit infuſa primo parenti in primordio generis humani. Ex hoc facilè intelligitur, quòd ſcientia infuſa eſt duplex. Altera per ſe infuſa, quę ſecundum naturam ſuam habet quod diuinitus infundatur, & quod non poſſit noſtra induſtria comparari. Altera vero eſt per accidens infuſa, quę ſuapte natura noſtra induſtria comparari valet, ſed ex dono Dei nobis diuinitus infunditur.

Secūdum. Tertium. Durādus. D. Diony. Examinantur probationes. D. Thom. Ariſtot. Expoſitio dubitationis propoſitę. Diſtinctio ſcientiarū.

funditur. Exemplum primi est in scientia Angelorum: exemplum secundi in scientijs naturalibus infusis Adæ. Sed hic obseruandum est, quòd scientia infusa quandoque sequitur naturam, vt quando oritur ex principijs ipsius naturæ & dimanat ex istis. Huiusmodi est scientia angelorum, & species infusę, & talis scientia dicitur propriè indita siue insita ab autore naturæ tanquam congenita cum ipsa natura, quandoque verò scientia per se infusa non sequitur ex principijs naturę, sed per aliam mediam actionem producitur, & infunditur, & talis scientia retinet nomen commune, vt dicatur infusa, sed non dicitur indita in proprietate sermonis. Vnde scientia infusa animæ Christi, si consideremus animæ naturam certè indita non debet appellari, cum non sequatur ex principijs naturalibus ipsius animæ. Veruntamen quoniam ea vi natiuitatis debebatur illi, vt de gratia diximus supra quæst. 2. arti. vltimo. ideo indita propriè dici potest. Quamobrem Diuus Thomas in articulo vocat illam infusam, & inditam. Illud etiam animaduersione dignum est, species intelligibiles propriè non esse scientiam, sed scientiam esse habitum quēdam iudicatiuum, qui certè est semper cum speciebus intelligibilibus ordinate compositis, ob quam
D. Thom. causam Diuus Thomas in hoc articulo, & sequenti, ad persuadendas conclusiones de scientijs quas habuit Christus, assumit tanquam medium infusionem, vel acquisi-
1. conclusio. tionem specierum intelligibilium. ¶ His constitutis est prima conclusio. Non est certum secundum fidem quòd Christus Dominus præter scientiam beatā habuerit sciētiam infusam. Probatur hæc conclusio, tùm, quoniam nullum est testimonium, neque in sacris literis, neque in sacris concilijs quòd conuincat Christum dominū scientiam infusam habuisse, tùm verò quoniam ad saluandam veritatem fidei de cognitione perfecta animæ Christi satis est constituere in Christo scientiam beatam, per quam cognoscit vniuersa, tùm naturalia, tùm supernatura-
2. conclusio. lia. ¶ Secunda conclusio. Temerarium videtur negare in Christo Iesu fuisse scientiam infusam. Hæc conclusio probatur in primis ex suffragio omnium Theologorum in 3. distinct. 14. qui omnes vno consensu definiunt ad perfectionem animę Christi esse ponendam infusam scientiam, vt ea omni parte perfecta sit. Et singulariter
Col. 2. probat istam conclusionem ille locus scripturę ad Colo.
Isa. 11. 2. in quo sunt omnes thesauri sapientię, & scientię Dei. Et Isa. 11. idem patet in illis verbis, requiescet super eum spiritus sapientię, scientię, &c. quod non solum est intelligendum de donis Spiritussancti, sed de omni prorsus
Ioan. 1. sapientia, & scientia. Vnde dicitur Ioan. 1. Christum fuisse plenū gratię, & veritatis, non modo quia omnia sciat, sed quia omnibus modis sciat. Ad idem probandum ad-
Isa. 11. ducitur illud Isaię 11. non secundum, inquit, visionem oculorum iudicabit, nec secundum auditum aurium audiet, hoc est, non egebit Christus noticia sensitiua ad iudicia ferenda, igitur scientia Christi, vt homo erat, non dependebat a sensu, vt nostra, oportet igitur concedare
Luc. 2. sciētiam infusam in anima Christi fuisse: & Lucę 2. duodecimum agens annum mirabilia, & stupenda pro ratione ętatis responsa dabat. Id quod confirmat scientiam in eo fuisse infusam, quia ea ętas non capiebat tantę scientię magnitudinem viribus humanis comparatam, vnde
Ioan. 7. non temere Iudęi dicebant Ioannis septimo capite, quomodo hic scit literas cum non didicerit? & veraciter di-
Ioan. 16. cebant Apostoli, nunc scimus quia omnia scis, Ioan. 16. Et quidem probationes D. Thomę in hoc articulo, quanuis non sint euidentes, mysteria enim fidei euidenti ratione demonstrari non valent, intellectui tamen bene disposito sufficienter veritatem istam persuadent. Nam Christi anima non solum non debuit esse imperfecta, verum oportuit, vt fuerit perfecta omni perfectione possibili scientię, non solum in ordine ad naturalia, verum etiam & pręcipuè in ordine ad supernaturalia, quorum Doctor, & magister erat. Vnde ad perfectionem animę Christi spectat habere scientiā infusam, vt ea omni parte
Ad argu. sit perfectissima. Ad argumenta in contrarium. ¶ Ad pri-
Ad primū, & secūdū. mum, & ad secundum dicendum, scientiam esse duplicem secundum Aristotelem, & propter quid, & quia, & quod dicūt Dialectici a causa, & ab effectu, & ambæ sunt de eadem conclusione, nec tamen altera otiosa existit. Nempè quia altera est per causam, altera ab effectu. Ad eundem modum dicat Theologus scientiam beatam animę Christi esse tanquam scientiam propter quid, qua omnia scit in verbo clarè viso. Veruntamen scientia infusa non videt res in verbo, sed in proprio genere res cōsiderat, & ideo est tanquam scientia, quia si ad beatā conferatur, certè beati Angeli & homines quamuis videntes Deum omnia videant in Deo, habēt nihilominus rerum scientias in proprio genere per demonstrationes euidentes comparatas. ¶ Ad omnia alia argumenta dicendum Ad alia argument.
est, quòd argumenta Durandi non sunt magni momenti, quanquam probabilia sunt, veruntamen rationes D. Tho. legitimè procedunt, & apte, & congruè mysterium hoc manifestant, & explicant. Non enim adductę sunt eo fine, vt rem euidenter demonstrent.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm Christus habuerit aliquam scientiam acquisitam.

AD quartum sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit aliqua scientia experimentalis acquisita. Quicquid enim Christo conueniens fuit, excellentissimè habuit. Sed Christus non habuit excellentissimè scientiam acquisitam, non enim institit studio literarum, quo perfectissimè scientia acquiritur: dicitur enim Ioan. 7. Mirabantur Iudæi dicentes, Quomodo hic literas scit, cum non didicerit? Ergo videtur quòd in Christo non fuerit aliqua scientia acquisita. 67 Infr. q. 12. ar. 12. & q. 15. art. 8. & opusc. 3. ca. 215. & 3. di. 14. ar. 3. q. 5. 3 & d. 8 ar. 3. 5. & verit. q. 20. artic. 3. 1.

¶ 2. Prætereà, Ei quod est plenum, non potest aliquid superaddi. Sed potentia animæ Christi fuit impleta per species intelligibiles diuinitus inditas, vt dictum est.* Ergo non potuerunt superuenire eius animæ aliquæ species acquisitæ. Ar. pręced.

¶ 3. Prætetea, In eo qui iam habet habitū scientiæ, per ea, quę à sensu accipit, non acquiritur nouus habitus (quia sic duę formæ eiusdem speciei simul essent ī eodē) sed habitus qui prius inerat, cōfirmatur & augetur. Ergo cùm Christus habuerit habitum scientiæ inditæ non vr̄ quod per ea, q̄ sensu percepit, aliquā aliam sciētiā acquisierit.

Sed contra est, quòd Hebræor. 5. dicitur: Cùm esset filius Dei, didicit ex his, quę passus est obedientiam. Gloss.* id est, expertus est. Fuit ergo in Christo aliqua experimentalis scientia, quæ est scientia acquisita. gl. inter li. ibidem.

Respōdeo dicendum, quòd vt ex supra dictis * patet, nihil eorum; quæ Deus in nostra natura plantauit, defuit humanę naturę assumptę à Dei verbo. Manifestum est antè, quòd in humana natura Deus plantauit non solum intellectum possibilem: sed etiam intellectum agentem. Vnde necesse est dicere, quòd in anima Christi fuit non solum intellectus possibilis, sed etiam intellectus agens. Si autem in alijs Deus, & natura nihil frustra faciunt (vt Philosophus dicit in 1. de Cœl. *) multo minus in anima Christi aliquid fuit fru- Ar. 1. huius q. & q. 5. li. 1. de cęl. text 32 & lib. 2 text. 59. tom 2.

ſtra. Fruſtra autem eſt quod non habet propriam operationem, cùm omnis res ſit propter ſuã operationem: vt dicitur in ſecundo de Cęl.* Propria autem operatio intellectus agentis, eſt facere ſpecies intelligibiles actu, abſtrahẽdo eas à phantaſmatibus: vnde dicitur in 3.* de Anima, quòd intellectus agẽs eſt, quo eſt omnia facere. Sic igitur neceſſe eſt dicere quòd in Chriſto fuerint aliquæ ſpecies intelligibiles, per actionem intellectus agentis in intellectu poſſibili eius receptæ: quod eſt eſſe in ipſo ſcientiam acquiſitam, quam quidam experimentalem nominant.

Li. 2 de cœl. tex. 17. to. 2.

li. 3 de anima tex. 18. to. 2.

3. ſentẽ. di. 14. q. 3. ar. 5.

Et ideo quamuis aliter alibi ſcripſerim* dicendum eſt, in Chriſto fuiſſe ſcientiam acquiſitam quæ propriè eſt ſcientia ſecundum modum humanum, non ſolum ex parte ſubiecti recipientis, ſed etiam ex parte cauſæ agentis. Nam talis ſcientia ponitur in Chriſto ſecundum lumen intellectus agentis quod eſt animæ humanæ connaturale. Scientia autem infuſa attribuitur animæ humanę ſecundum lumen deſuper infuſum: qui modus cognoſcendi eſt proportionatus naturæ angelicæ. Scientia verò beata, per quam ipſa Dei eſſentia videtur, eſt propria & connaturalis ſoli Deo; vt in prima parte dictum eſt.*

P. p. q. 12. art. 4.

Ad primum ergo dicendum, quòd cùm duplex ſit modus acquirendi ſcientiam, ſcilicet inueniendo & addiſcendo, modus qui eſt per inuentionem, eſt præcipuus: modus autem, qui eſt per diſciplinam, eſt ſecundarius. Vnde dicitur in primo Ethicor.* Ille quidem eſt optimus, qui omnia per ſeipſum intelligit: bonus autem rurſus eſt ille, qui bene dicenti obedit. Et ideo Chriſto magis competebat habere ſcientiam acquiſitam per inuentionem, quàm per diſciplinã, præſertim cùm ipſe daretur à Deo omnibus in doctorem: ſecundum illud Ioel. 2. Lætamini in domino Deo veſtro, quia dedit vobis Doctorem iuſtitiæ.

lib. 1. ca. 4. I fine to. 5.

Ad ſecundum dicendum, quòd humana mens duplicem habet reſpectum. Vnum quidem ad ſuperiora: & ſecundũ hunc reſpectum, anima Chriſti fuit plena per ſcientiam inditam. Alius autem reſpectus eius eſt ad inferiora, id eſt, ad phantaſmata, quæ ſunt nata mouere mentem humanam per virtutem intellectus agentis. Oportuit autem, quòd etiam ſecundum hunc reſpectum anima Chriſti, ſcientia impleretur: non quin prima plenitudo menti humanæ ſufficeret ſecundum ſeipſam: ſed oportebat eam perfici etiam ſecundum comparationem ad phantaſmata.

Ad tertium dicendum, quòd alia ratio eſt de habitu acquiſito, & de habitu infuſo. Nam habitus ſcientię acquiritur per comparationem humanæ mentis ad phantaſmata: vnde ſecundum eandem rationem non poteſt alius habitus iteratò acquiri. Sed habitus ſcientię infuſæ eſt alterius rationis: vt pote à ſuperiori deſcendens in animam non ſecundum proportionem phantaſmatum. Et ideo non eſt eadem ratio de vtroque habitu.

SVMMA TEXTVS.

Concluſio eſt affirmatiua, & probatur ex gloſſa, in illud ad Hebr. 5. cum eſſet filius Dei didicit ex his, quę paſſus eſt obedientiam. Pro cuius rei maiori explicatione eſt animaduertendum, quòd nihil eorum quæ Deus in humana natura plantauit defuit humanitati aſſumptæ à verbo Dei, in Chriſto autem erat non ſolum intellectus poſſibilis, ſed etiam agens, qui non fuit fruſtra in eo, vnde ſuam habebat operationem quæ eſt facere ſpecies intelligibiles actu abſtrahendo eas a phantaſmatibus. Habebat itaque ſpecies intelligibiles in intellectu poſſibili receptas, per actionem intellectus agentis, quod eſt eſſe in ipſo ſcientiam acquiſitam, quam quidam experimẽtalem vocant, atque ſcientia iſta ponitur in Chriſto ſecundum lumen intellectus agentis, quæ eſt animæ humanæ connaturalis, ſcientia vero infuſa tribuitur animæ ſecundum lumen deſuper infuſum, quod eſt proportionatum naturæ angelicæ, ſcientia verò beata per quam ipſa Dei eſſentia videtur eſt propria & connaturalis ſoli Deo.

Heb. 5.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Examinatur cõcluſ. articuli Bonauen.

De quæſtione in hoc articulo propoſita variæ verſantur ſententiæ inter doctores. Etenim Bonauentura in 3 d. 14. q 2. artic 3. præter beatam ſolum conceſſit in Chriſto infuſam ſcientiam, & experimentalem. Verumtamen experimentalem ſolum vocat iudicium acre tum ex ſenſibus ſiue internis ſiue externis, vt guſtato melle iudicatur dulce eſſe, & ita de reliquis. Vnde habitum ſcientificum acquiſitum ex memorijs & experientijs iſte autor in Chriſto non admittit. Et pro hac opinione ſic arguitur. Nam Chriſtus Dominus per ſcientiam beatam cognoſcebat perfectiſſimè omnia naturalia & ſupernaturalia, & ea quæ in verbo intuebatur, & per ſcientiam infuſam res cognoſcit perfectiſſimè in proprijs generibus, at ſi additur ſcientia humanitus acquiſita ſciet res per illam paulatim & ſenſim & imperfectè, ergo non habuit ſcientiam humanitus acquiſitam. Cõſequentia inde probatur. Nam otioſa videtur notitia rei imperfecta quãdo eiuſdem rei notitiæ ſunt perfectiſſimæ in eodem intellectu. ¶ Deinde Chriſtus Dominus non fuit diſcipulus alicuius hominis, quia ipſe venit in orbem doctorus homines, igitur nec accepit doctrinam nec ſcientiam ex ſenſibilibus, quia tunc a rebus ipſis edoceretur: quod derogat magiſterio Chriſti. ¶ Prętereà hæc ſcientia acquiſita ſi concedatur in Chriſto a principio, imo in progreſſu vitę eſſet admodum exilis & tenuis, quippè quæ ex experimentis ſenſuum comparata eſt, Chriſtus autem pauca expertus eſt, & libros Philoſophorum aut Rhetorũ, aut Mathematicorum non legit, in Chriſto autem non eſt admittẽdum quidquam niſi perfectum & ſuis numeris abſolutum. ¶ Secunda opinio eſt Scoti in 3. d. 14. q. 3. & Durandi q. 4. afferentium quòd in Chriſto fuit ſcientia infuſa, qua cognoſcebat omnia cognoſcibilia, erat tamen eiuſdem rationis cũ acquiſita circa res naturales, ac ſubinde non potuit Chriſtus comparare ſcientiam humana induſtria. ¶ Et probatur hæc ſententia in primis ex illo prouerbio communi, duo accidentia ſolo numero differentis non poſſunt eſſe ſimul in eodẽ ſubiecto, at ſciẽtia acquiſita & infuſa in Chriſto ſunt eiuſdẽ ſpeciei, ſiquidẽ habent idem obiectum circa res naturales, & verſantur circa res in proprijs generibus, ergo Chriſtus non habuit ſciẽtiam humanitus acquiſitam. ¶ Deinde ſcientia infuſa in Chriſto & acquiſita noſtra ſolum differunt ex parte cauſæ efficientis, ſicut homo genitus, & homo creatus, & ſicut oculi per naturam producti & per miraculum reſtituti, ergo infuſa ſcientia Chriſti & acquiſita non differunt ſpecie. ¶ Tertium argumentum militat contra probationem D. Thomæ, quę innititur huic fundamento, quõ alioquin intellect⁹ agẽs eſſet otioſus & imperfectus, ſi vi ſua non abſtraheret ſpecies intelligibiles & compararet ſciẽtias, quę humana induſtria cõparari ſolẽt. Certè

Argumẽta p opinione Bonauenturæ.

Prim. arg.

Secũdum.

Tertium.

Opinio Scoti, & Durandi.

Argumẽta ſecũdę opinionis.

Prim. arg.

Secũdum.

Tertium.

hęc

hæc ratio inefficax videtur, tum quia Adam non acquisivit propria industria scientias naturales, quas ex dono Dei habuit infusas, at intellectus agẽs in eo nõ fuit otiosus, tum verò quoniam intellectus agẽs habet duas operationes, & abstrahere species intelligibiles, & illuminare prima principia, vnde licèt primam operationem non habuisset, nõ conficitur, quòd fuerit frustraneus, reduceret. n. intellectum possibilem ad actum primorum principiorum, tum tertio, nam si hæc probatio valida esset, beati acquirerent in vita beata scientias naturales, quod nullus Theologorum concedit.

Tertia opinio. Palude.

¶ Tertia sentẽtia est Palude, qui in præallegata di. q. 2. asserit in Christo Dño præter scientiam beatam fuisse geminam sciẽtiam infusam, alteram quidem per se, & suapte natura infusam, quæ est alterius, & altioris ordinis, quàm scientia acquisita, alteram verò per accidens infusam, quæ suapte natura humana industria poterat comparari, sed ex dono Dei fuit infusa animæ Christi ab instanti suæ conceptionis. Vnde negat Christum Dominum industria humana scientias sibi comparasse.

Argumẽta tertiæ opinionis.

¶ Et quod hæc sententia vera sit probatur hisce argumentis. Primum Christi anima a principio suæ cõceptionis perfecta fuit, tum quãtum ad partem intellectiuam, tum quantum ad partem appetitiuam, sed intellectus humanus perficitur per scientias naturales, vt planè constat, ergo a principio habuit scientias naturales ex dono Dei sibi infusas. Hoc ipsum confirmatur. Nam in bonis, actus melior est quàm potentia, ergo a principio habuit actu scientias, & non tantum potentiam, & vim ad eas acquirendas.

Prim. arg.

Confirm.

Secũdum.

¶ Secundò, primo parenti fuerunt a principio omnes sciẽtiæ naturales infusæ ex dono Dei, ergo similiter Christo: consequentia inde probatur, quoniam sicut primus parens datus est in Doctorem generis humani, sic & multo melius Christus Dominus.

Tertium.

¶ Tertiò, Christo Domino a principio ex dono Dei fuere virtutes morales infusæ, quæ exercitio bonorum operum comparari solent, & ideo vocantur acquisitæ de sua natura, vt prudentia, iustitia, temperantia, &c. ergo pari ratione infusæ sunt Christo virtutes intellectuales, quas tamen ipse viribus sui ingenij paulatim comparare poterat. Consequentia probatur, tum quoniam in vtriusq; virtutis acquisitione mouet se qui acquirit illas, tum deinde quoniam virtutes intellectuales absolutè digniores sunt & præstantiores, quàm morales, prout docet D. Tho. 1. 2. q. 66 art. 3.

D. Th. ora. Vltimum.

¶ Vltimò, ratio D. Th accepta ex otio intellectus agentis nihil militat contra istam sententiam. Etenim iuxta placitum hoc necessaria erat operatio intellectus agentis ad vsum illius scientiæ per accidens infusæ, qui necessario est per conuersionem ad phantasma.

Quarta opinio. D. Thom. q̃ vera est. 1. Conclu.

¶ Quarta opinio est, quam hic docet D. Th. Pro explicatione veritatis est prima cõclusio. In anima Christi est concedenda scientia acquisita præter beatam infusam & experimentalem, experimentalem. n. aio non esse propriã scientiam, sed experientiã, siquidem singularium est sensus & experimẽtum. Scientiam aũt acquisitam voco habitum acquisitum per demonstrationem. Et hmõi fuisse in aĩa Christi comparatum sua industria sic ostendo. Nã Christus habuit excellentiorem mentem & maius vires, quàm vniuersi hoĩes, siquidem Christi humanitas erat Deo copulata substantialiter & ideo conuenientissimum erat, vt viribus ingenij præstantior esset cunctis mortalibus, igitur cum vnio hypostatica naturam Christi non abstulerit imo perfecerit, consequens est, quòd aliã scientiam habuit Christi anima, quam habuisset si non fuisset copulata Dei verbo. Deinde, nam in Christo id asserendũ est, qđ est perfectissimum, tunc aũt perfectissimè acquiritur scientia acquisita, quãdo proprio marte, & industria conquiritur, ergo hoc modo Christus scientiam humanam comparauit. Præterea, id quod mouet seipsum ab intrinseco nobilius est, & perfectius, quàm id, quod mouetur ab alio, vt planè constat, & asseritur ab Aristo. 8. Physi. ergo sciens qui mouet seipsum ad comparandam scientiam, dignior est, quàm is, qui mouetur ab alio per

Aristot.

infusionem scientiæ. Vltimò, ex parte modi perfectior modus est habere scientiam acquisitam suapte ingenio, & suapte industria, quàm habere illam alieno modo, ergo cum in Christo asseramus non modo omnes sciẽtias verum omnes scientiarum modos, asserere oportet, q̃ habuerit scientiam beatam ad beatorum modum, scientiam inditam ad modum inditæ scientiæ, scientiam acquisitam ad modũ scientiæ acquisitæ, itaque Christus, quod per se acquisibile erat acquisiuit, sicut omnium sententia acquisiuit de nouo phantasmata.

a Conclu. Scotus, & Durandus impugnãtur.

¶ Secunda conclu. Opinio Scoti, & Durandi improbabilis omnino est, & nõ meretur opinionis nomen. Probatur, nam nulla est probabilitas in hoc quod asserit hæc opinio, quòd scientia infusa animæ Christi, & acquisita sint eiusdem speciei. Nam Christi anima per scientiam infusam cognoscebat, etiam iuxta sententiam Scoti, & Durãdi, perfectè Angelorum species, imo vt videbimus infra q. 11. cognoscebat omnia, quæ per reuelationem Deus reuelauit hominibus naturalia & supernaturalia, ad quæ sciẽtiæ humanitus acquisitæ non se valent extendere. Deinde Christi anima in matris vtero, & extra antequam per ætatem phantasmata acquirere posset, perfectè cognoscebat res omnes naturales, ac scientiæ suapte natura acquisitæ quamuis ex dono Dei sint infusæ, dependent quantum ad vsum ex ordine ad phantasma, ergo necessum est dicere, quod scientia, quam habuit Christus pro illo tempore erat altioris ordinis quã acquisita. Demum probatur nostra conclusio ex omnibus rationibus, quas adduximus in præcedenti articulo ad probandum esse temerarium negare sciẽtiam infusam in Christi anima: etenim vniuersæ illæ rationes efficaciter probant esse in Christo scientiam infusam saltem æqualem cum scientia Angelorum. Atqui de vi huius scientiæ infusæ plura dicentur in q. 11. ex quibus facilè patebit in quanto errore versentur Scotus, & Durandus.

3. Conclu.

¶ Tertia conclusio. Opinio Palude est satis probabilis. Nam certè argumenta, quæ fecimus in fauorem huius opinionis efficiunt illam satis probabilem. Nunc ad argumenta posita in principio satisfaciendum est.

Ad argumenta primæ opinionis.

¶ Ad argumenta pro opinione Bonauenturæ. Ad primum respondetur, q̃ scientia acquisita, quam ponimus in anima Christi, si conferatur ad scientias, quas humana industria acquirunt homines, perfectissima fuit longè superãs omnium Philosophorum scientias. At si conferatur cum scientia beata animæ Christi, & cum scientia eiusdem infusa, certè multis titulis inferior est. Et hanc scientiam non habet anima Christi tanquam ea egens vt sciat, quia etiam sine ipsa anima Christi sapientissima esset, sed quoniam pertinet ad perfectionem naturalem animæ Christi.

Ad primũ argum.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, Christum Dominum ab homine discere non potuisse. Nam qui docet homines scientiam, reducit mentem discipuli de potentia ad actũ, mens autem Domini semper erat in actu sciendi, & ideo non poterat ab homine erudiri, qui erat omnium hominum Doctor & magister a Deo institutus. Vnde neq; ex sensibilibus rebus docebatur, quamuis ex ipsis colligebat species sensibiles, & illas ordinabat, & vtebatur phantasmatibus.

Ad secũm.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, q̃ quanquam Dominus libros Oratorum, Philosophorum & aliorum sapientium non legerit, neq; multa fuerit expertus, tanta tamen erat ingenij celsitudo & perfectio, vt ex paucis sensibilibus multa colligeret intelligibilia, adiuuabatur quoque ex virtute scientiæ infusæ, vt facilè omnium rerum scientiam, & cognitionem sibi compararet.

Ad tertiũ.

¶ Ad argumenta Scoti, & Durandi nõ est necesse multa respondere. Nam omnia incumbunt falso fundamento, videlicet, quòd scientia infusa animæ Christi sit eiusdem rationis, & speciei cum acquisita. Quod certè falsissimum est, prout supra palam fecimus.

Ad argumenta secundæ opinionis. Prim. arg.

¶ Solum oportet respondere ad vltimum argumentũ, quo labefactari videtur præcipua probatio D. Tho. de vi & efficacia intellectus agentis Vnde dicendum est, quòd sicut intellectus agens frustraneus esset si in tota natura

Ad vltim.

humana

humana non haberet principalem suam operationem, quanquam haberet aliàs operationes minus principales; sic sanè in Christo frustraneus esset si non haberet principalem operationem, cum tota natura per Christum reparanda esset & ad perfectum reducenda. Vel dicatur, quòd D. Thom. solum contendit in hac probatione de vi intellectus agentis ostendere quòd sit ponenda in Christo scientia aliqua præter infusam quę ex genere suo sit acquisita. Etenim nisi ponatur eiusmodi scientia ex genere suo acquisita, quamuis per accidens ex dono Dei infusa, intellectus agens nullam haberet operationem, neque præcipuam, neque secundariam, & sic esset omnino otiosus, siquidem exploratum est quòd intellectus agens non facit euidentiam nec primorum principiorum, quæ per scientiam inditam cognoscuntur. Ad illud de Adam respondetur, non cōsistere similitudinem. Nam Adam institutus fuit a Deo doctor generis humani in naturalibus, & ideo oportuit quod a principio conditionis suæ infunderentur illi species & scientiæ rerum omnium, sicut a principio habuit virilem ætatem & quantitatem. Verum Christus fuit destinatus Doctor mysteriorum gratiæ, & ideo oportuit, quòd a principio habuerit scientiam mysteriorum gratiæ, & quod scientias rerum naturalium propria industria compararet. Ad aliud de bestia facilè concedo, quòd possunt ex vi intellectus agentis multa scire sine magisterio aliorum hominum.

Ad argumenta tertiæ opinionis. ¶ Ad argumenta, quæ facta sunt pro opinione Palude.

Ad primū. Ad primum argumentum cum sua confirmatione respondetur, quòd perfectius multo est habere scientiam acquisitam propria industria, quàm habere eam per infusionem & perfectius multo est reducere seipsum a potentia in actum comparando scientias acquisitas, quam semper fuisse in actu.

Ad sc̄dm. ¶ Ad secundum argumentum iam patet dissimilitudo ex his, quæ diximus ad tertium Scoti & Durandi.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium argumentum neganda est consequentia. Tum quoniam licèt in ratione specifica ex parte obiecti virtutes intellectuales pręstent moralibus, verum in exercitio operum morales habent plus de ratione virtutis, siquidem faciunt bonum habentem simpliciter, intellectuales verò secundum quid, vt Theologia facit bonum Theologum, Grammatica Grammaticum. Oportet autem cum Christus iam esset vir a principio suæ conceptionis, vt virtutes, quæ bonum simpliciter faciunt habentem, haberet, tum vel maxime quod virtutes morales per se infusæ, vt constat ea materia de virtutibus, quantum est ex illarum natura patiuntur secum effrænes & rebelles passiones, quas virtutes per se acquisitæ moderantur & ad medium redigunt. Oportuit ergo ad suauem Dei dispositionem, vt in Christi appetitu essent virtutes morales ex dono Dei, vt moderarentur ipsum appetitum, quæ ratio de virtutibus intellectualibus non procedit. Siquidem Christus per scientiam infusam nouerat omnia, quæ per acquisitas sciri possunt. Alia solutione vidi virum doctum confutantem hoc argumentum, & dicentem, quòd Christus Dominus in instanti suæ conceptionis sibi comparauit omnes virtutes morales. Sed falsa est hæc confutatio & intolerabilis, vt postea videbimus. Et nunc se offert euidens argumentum. Nam virtutes morales, quæ suapte natura sunt acquisitæ non acquiruntur nisi per regulas rationis & scientiæ humanæ & mediante prudentia humana, at Christus in primo instanti vsus rationis non habuit scientiam acquisitam. Vnde nec prudentiam humanæ rationis, ergo non potuit comparare virtutes morales acquisitas. Ad vltimum argumentum iam satis & copiosè dictum est in solutione tertij argumenti Scoti. Atque hactenus de ista quæstione dictum sit, ex cuius doctrina facilè est intelligere in Christo Iesu fuisse quadruplicem scientiam, increatam, creatam beatorum, infusam, acquisitam, de quarum vi & efficacia tractat sigillatim D. Thom. in sequentibus quæstionibus.

QVAESTIO X.

De scientia beata animæ Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est de qualibet prædictarum scientiarum. Sed quia de scientia diuina dictum est* q.14.
in Prima parte, restat nunc dicendum de alijs tribus: primò de scientia beata: secundò de scientia indita: tertiò de scientia acquisita.

¶ Sed quia etiam de scientia beata, quæ in Dei visione cōsistit, plura dicta sunt in prima parte,* q.12.
hic illa sola videntur dicenda, quæ propriè pertinent ad animam Christi.

¶ Circa hoc ergo quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm anima Christi comprehenderit Verbum siue diuinam essentiam.

¶ Secundò, vtrùm in Verbo cognouerit oīa.

¶ Tertiò, vtrùm anima Christi in Verbo cognouerit infinita.

¶ Quartò, vtrùm videat Verbum siue diuinam essentiam clarius qualibet alia creatura.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm anima Christi comprehenderit Verbum, siue diuinam essentiam.

AD primū sic proceditur. Videtur, 68
ꝙ anima Christi comprehenderit 3.d.14.art.
& comprehendat Verbum, siue 2.q.1.& 2.
diuinam essentiam. Dicit enim & ve.q 20.
Isido.* ꝙ Trinitas sibi soli nota arti.4.& 5.
est, & homini assumpto. Igitur homo assumptus c. & quol.
communicat cum sancta Trinitate in illa notitia 5 q.2.ar 1.
sui, quæ est sanctæ Trinitati propria. Huiusmodi c. & op 5.
autem est notitia comprehensionis. Ergo anima c.225.& 1.
Christi comprehendit diuinam essentiam. Timo 6.lectio.5.col.2.

¶ 2. Prętereà, Magis est vniri Deo secundum *lib.5. de
esse personale, quàm secundum visionem. Sed sūmo bono, cap. 3.
sicut Dama.† dicit in 3.lib. tota diuinitas in vna lib 3 orth.
personarum est vnita humanę naturę in Christo. fid. cap. 6.
Multo ergo magis tota natura diuina videtur ab anima Christi: & ita videtur, quòd anima Christi comprehenderit diuinam essentiam.

¶ 3. Prætereà, Illud quod conuenit filio Dei per naturam, cōuenit filio hominis per gratiam; vt Augu.* dicit in primo de Trin. Sed compre- lib.1.c.13.
hendere diuinam essentiam, competit filio Dei tom. 3.
per naturam. Ergo filio hominis competit per gratiam. Et ita videtur, quòd anima Christi per gratiam Verbum comprehenderit.

Sed contra est quod Augu. dicit in lib. 83. q.* *lib.83.q.
Quod se comprehēdit, finitum est sibi. Sed essen quæst. 14.
tia diuina non est finita in comparatione ad ani- in princip.
mam Christi, cum in infinitum eam excedat. Er- to.4.
go anima Christi non comprehendit Verbum.

q.2.ar.1.& q.6.arti.6.

Respondeo dicendum, quòd sicut ex supra * dictis patet, sic facta est vnio naturarum in persona Christi, quòd tamen proprietas vtriusq; naturæ inconfusa permanserit, ita scilicet quòd increatum manserit increatum, & creatum mãserit infra limites creaturæ: sicut Dama. † dicit in 3. libr. Est autem impossibile, quòd aliqua creatura cõprehendat diuinam essentiam (sicut in Prima parte ostensum est †) eo quod infinitum non comprehenditur a finito. Et ideo dicendum, quòd anima Christi nullo modo comprehendit diuinam essentiam.

lib.3.ca.3.& 4.

P.p.q.12. art.7.

Ad primum ergo dicendum, quòd homo assumptus connumeratur diuinæ Trinitati in sui cognitione, non ratione comprehensionis, sed ratione cuiusdam excellentissimæ cognitionis præ cæteris creaturis.

Ad secundum dicendum, quòd nec etiam in vnione, quę est secundum esse personale, natura humana comprehendit Dei verbum, siue naturã diuinã. Quę quamuis tota vnita fuerit humanæ naturę in vna persona Filij, non tamen fuit tota virtus diuinitatis ab humana natura quasi circunscripta. Vnde Aug. * dicit in Epistola ad Volusianum, Scire te volo, non hoc Christianam habere doctrinam, quòd ita Deus infusus sit carni, vt curam gubernandæ vniuersitatis vel deseruerit, vel amiserit, vel ad illud corpusculum quasi contractam, collectamque transtulerit. Et similiter anima Christi totam Dei essentiam videt, non tamẽ eam comprehendit: quia non totaliter eã videt, id est, non ita perfectè sicut visibilis est: vt in Prima parte † expositum est.

Est epist. 3. non multum remotè a princ. to. 2.

P.p.q.12. art.7.

Ad tertium dicendum, ꝙ verbum illud Aug. est intelligendum de gratia vnionis, secundum quam omnia, quę dicuntur de filio Dei secundũ diuinam naturam, etiam dicuntur de filio hominis, propter identitatem suppositi. Et secundum hoc verè potest dici, ꝙ filius hominis est comprehensor diuinæ essentiæ: non quidem secundum animam, sed secundum diuinam naturam. Per quem etiam modum potest dici, quòd filius hominis est creator.

SVMMA TEXTVS.

Cõclusio. D.Aug.

COnclusio est negatiua, & patet ex illo, quod dicit D. August. lib. 83. q. quæst. 14. quod se comprehendit finitum est sibi, sed essentia diuina non est finita comparatione ad animam Christi cum in infinitum eam excedat, ergo anima Christi non comprehendit verbum. Huius etiam rei est aliud argumentum, nam infinitum nõ comprehenditur a finito, sed sic facta est vnio naturarum in persona Christi, quòd proprietas vtriusq; naturæ inconfusa permansit, videlicet increatum mansit increatum, & creatum infra limites creaturæ.

EXPOSITIO ARTICVLI.

INuestigato iam in superiori quæstione in Christo Iesu esse scientiam diuinam, quia Deus est, & scientiam beatam, quia anima Iesu Christi simul atq; condita est, vidit diuinam essentiam & beata fuit, scientiam quoque infusam, ac demum scientiam experimentalem, in hac quæstione aggreditur D. Tho. ad explicandum ea, quæ anima Christi per scientiam beatam cognouerit, atqui in hoc articulo definit animam Christi per istam scientiam non comprehẽdisse verbum, siue diuinam essentiã. Quod si intelligatur de comprehensione, vt significat cognitionem rei sic perfectam & adæquatam, vt cognoscitur res quantum cognoscibilis est, est certum dogma fidei, vt patet ex illo Hiere. 32. Deus fortis incomprehensibilis cogitatu, & in capi. firmiter de summa Trinit. inter reliqua attributa hoc epithetum tribuitur Deo, quod sit incomprehensibilis. Cæterum si comprehensio accipiatur pro eo quod est, possidere firmiter ipsum Deum, illumque habere præsentem per facialem visionem, iuxta illud D. Pauli. Sic currite vt comprehendatis, fides est quòd omnes beati sunt comprehensores, quemadmodũ ostendit D. Thom. 1.p.q.12.art.7.& 1.2.q.4.art.3. & hæc sufficiant pro isto articulo.

Hiere. 32.

D. Thom.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm anima Christi in Verbo cognouerit omnia.

AD secundum sic proceditur. Videtur, ꝙ anima Christi in Verbo non cognoscat omnia. Dicitur.n. Marci 13. De die autem illa nemo scit, neque Angeli in cœlo, neq; Filius, nisi Pater. Non ergo omnia scit in Verbo. 69

3.d.14 ar.2.q.2 & 4. ad 3. & 4. Et ver q.8. arti.4.c.& q.20. ar.4. & 5. & quol 3.q.2.ar.1.c.& opus.3.ca.223 & op.9.q.81.

§ 2. Prętereà, Quanto aliquis perfectius cognoscit aliquod principium, tantò plura illo principio cognoscit. Sed Deus perfectius videt essentiam suam, quàm anima Christi. Ergo plura cognoscit in Verbo, quam anima Christi. Non ergo anima Christi in Verbo cognoscit omnia.

§ 3. Prætereà, Quantitas scientiæ attenditur secundum quantitatem scibilium. Si ergo anima Christi sciret in Verbo omnia, quę scit Verbum, sequeretur quòd scientia animæ Christi æquaretur scientiæ diuinæ, creatum videlicet increato: quod est impossibile.

Sed contra est, quòd super illud Apocal. 5. Dignus est agnus, qui occisus est, accipere diuinitatem & sapientiam. Glos. * dicit, id est, omnium cognitionem.

Glos. ordi. ibi.

Respondeo dicendum, quòd cùm quæritur, an Christus cognoscat omnia in Verbo, ly oĩa, potest dupliciter accipi: Vno modo propriè, vt distribuat pro omnibus, q̃ quocunq; modo sunt, vel erunt, vel fuerunt, vel facta, vel dicta, vel cogitata a quocunque, secundũ quodcunq; tempus. Et sic dicendum est, ꝙ anima Christi in verbo cognoscit omnia. Vnusquisque.n. intellectus creatus, in Verbo cognoscit, non quidem omnia simpliciter, sed tanto plura, quanto perfectius videt Verbum. Nulli tñ intellectui beato deest, quin cognoscat in Verbo omnia, quæ ad ipsum spectãt. Ad Christum aũt & ad eius dignitatem spectant quodammodo oĩa, inquantum ei subiecta sunt omnia. Ipse etiam est omnium iudex cõstitutus a Deo, quia filius hominis est: vt dicitur Ioan. 5. Et ideo anima Christi in Verbo cognoscit omnia existentia, secundum quodcunque tempus, &

etiam hominum cogitatus, quorum est iudex: ita vt quod de eo dicitur Ioan. 2. Ipse enim sciebat quid esset in homine, potest intelligi non solùm quantum ad scientiam diuinam, sed etiam quantum ad scientiam animæ eius, quam habet in Verbo. Alio modo ly omnia, potest accipi magis largè, vt extendatur non solùm ad omnia, quæ sunt actu secundum quodcunque tempus, sed etiam ad omnia quæcunq; sunt in potentia nunquam reducenda vel reducta ad actum. Horum autem quædam sunt in sola potentia diuina: & huiusmodi non omnia cognoscit in Verbo anima Christi. Hoc enim esset comprehendere omnia, quæ Deus potest facere: quod esset comprehendere diuinam virtutem, & per consequens diuinam essentiam. Virtus enim quælibet cognoscitur per cognitionem omnium, in quæ potest. Quædam verò sunt non solùm in potentia diuina, sed etiam in potentia creaturæ: & huiusmodi omnia scit anima Christi in Verbo. Comprehendit enim in Verbo omnis creaturæ essentiam, & per consequens potentiam & virtutem, & omnia quæ sunt in potentia creaturæ.

Ad primum ergo dicendum, quòd illud verbum intellexerūt Arrius & Eunomius, nō quantum ad scientiam animæ, quam in Christo non ponebant (vt supra dictum est *) sed quantum ad diuinam cognitionem filij, quem ponebāt esse minorē Patre, quantū ad scientiam. Sed illud stare non potest: quia per verbum Dei facta sunt omnia, vt dicitur Io. 1. Et inter alia facta sunt etiā per ipsum omnia tempora. Nihil autē per ipsum factum est, quod ab eo ignoretur: Dicitur ergo nescire diem & horam iudicij, quia non facit scire: Interrogatus enim super hoc ab Apostolis Acto. 1. hoc eis noluit reuelare, Sicut econtrario legitur Genes. 22. Nunc cognoui, quòd timeas Deum, id est nūc cognoscere te feci. Dicitur autē Pater scire: quia huiusmodi cognitionem tradidit Filio. Vnde in hoc ipso, quòd dicitur, Nisi Pater, datur intelligi, ꝙ Filius cognoscit, & non solùm quantum ad diuinam naturam, sed ēt quantum ad humanam: quia vt Chrysostomus * argumentatur, si Christo homini datum est, vt sciat, qualiter oporteat iudicare, quod est maius, multo magis datū est ei scire quod minus est, scilicet tempus iudicij. Origenes tamen † hoc exponit de Christo secundum corpus eius, quod est Ecclesia, quæ hoc tempus ignorat. Quidam autem dicunt hoc esse intelligendum de filio Dei adoptiuo, non de filio naturali.

q.9. arti.1.

Ho. 72. in Matt to.2. & ho. 14. in Mar.idē sinuit to.2. Ho. 30. in Matth. in vlt. fol. illius hom. to. 2.

Ad secundum dicendum, quòd Deus in tantùm perfectiùs cognoscit suam essentiam, quam anima Christi, quod eā comprehendit. Et ideo cognoscit omnia non solum quæ sunt in actu, secundum quodcunque tempus, quæ dr̃ cognoscere scientia visionis: sed etiam omnia quæcunque ipse facere potest, quæ dicitur cognoscere per simplicem intelligentiam, vt in primo habitum est. * Scit ergo anima Christi omnia, quæ Deus in seipso cognoscit per scientiam visionis: non tamen omnia, quæ Deus in seipso cognoscit per scientiam simplicis intelligentię. Et ita plura scit Deus in seipso, quàm anima Christi.

P. p. q.14. art.9.

Ad tertium dicendum, ꝙ quantitas scientiæ non solum attenditur secundum numerum scibilium, sed ēt secundum claritatem cognitionis. Quamuis igitur scientia aīæ Christi, quam habet in Verbo, parificetur scientię visionis, quā Deus habet in seipso, quantum ad numerum scibiliū: scientia tamen Dei excedit in infinitum, quātum ad claritatem cognitionis, scientiam animę Christi: quia lumen increatum diuini intellectus, in infinitum excedit lumen creatum quodcunque receptū in anima Christi. Licèt absolutè loquendo, scientia diuina excedat sciētiam animæ Christi, non solùm quantum ad modum cognoscendi, sed etiam quantum ad numerum scibilium, vt dictum est. *

In cor. ar.

SVMMA TEXTVS.

Prima conclusio.

PRima conclu. Anima Christi cognoscit in verbo omnia quæ sunt, fuerunt, vel erunt facta seu dicta vel cogitata. Quia vnusquisque intellectus creatus cognoscit in verbo cum beatus est, omnia quæ ad ipsum spectāt, & vnus tāto perfectius alio quāto perfectius videt verbum: Multo ergo magis Christus hoc potest, cum ei subiecta sint omnia & omnium constitutus sit iudex a Deo, vnde Ioan. 2. dicitur, ipse enim sciebat quid esset in homine. ¶Secunda conclu. non cognoscit in verbo omnia q̄ sunt in potentia Dei, alioquin comprehēderet diuinam essentiam & virtutem. ¶Tertia conclu. cognoscit in Deo omniā quę sunt, in potentia creaturę. Intelligē de creaturis, quæ sunt fuerunt, vel erunt. Comprehendit namque in verbo essentiam omnis creaturæ & virtutem, ac per consequens omnia, quæ sunt in potentia creaturæ.

Ioan. 2.
2. Conclu.
3. Conclu.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Quid cognouerit aīa Christi in verbo.

DE cognitione rerum quam habet anima Christi in verbo variæ versantur sentētiæ. Prima est, quòd aīa Christi cognoscit omnia, quæ Deus, licèt non eodē modo. Hanc sītīam habent ex antiquis Alber. Magnus in 3. d. 14. & Alexan. Alens. 3. p. q. 13. & vterque existimat hāc sniam esse Magistri in 3. d. prædicta, imò existimant esse sniam sanctorum Patrum. Aiunt tamen quod licèt anima Christi omnia cognoscat, quæ Deus cognoscit, non tamen inde est consequens, quod Deum comprehendat: quia non cognoscit Deū & ea quæ in Deo representant perfectissima notitia: vnde est quod Deū nō comprehendit, quia non cognoscit Deum quantū cognoscibilis est. ¶Secunda snia est Scoti in allegata d. q. 2. inquiētis Christi aīam cognoscere omnia in verbo nō quidem actu, sed habitu, id est, quod potest modo hæc, modo alia facile videre pro sua voluntate, sed non videt oīa simul. Hanc sententiam prius docuerat Bonau. in eadē d. q. 3. ar. 2. ¶Tertia sententia est Durandi in ead. d. q. 2. asserentis non modo Christi animā verumetiam quamlibet beatam videre in verbo omnium rerū quidditates & essentias. ¶Quarta sententia est, cuiusdam hæretici aientis, quòd anima Christi cognoscit omnia quæ cognoscit Deus, & ita perfectè sicut ipse Deus. Cuius erroris sententia commemoratur & damnatur in directorio inquisitorum quæst. 11. ¶Quinta sententia est, quam exponit D. Thom. hic tribus conclusionibus propositis. ¶Inter has sentētias, Prima Alberti, & tertia quæ est Durandi sunt omnino improbabiles & nemium falsæ, nam ex eis efficaciter cōcluditur animam Christi comprehendere Dei virtutem siquidem comprehēderet omnia, quæ Deus potest facere.

Prima sententia.
Albertus.
Alexan.
Secda sentētia Scot.
Bonauent.
Tertia sententia Durandi.
Quarta sententia.
Quinta sententia.
D. Thom.
Explicatio dubij.

Quomodo

Quomodo autem hæc argumentatio sit necessaria, cognoscit anima Christi omnes effectus quos Deus potest producere, ergo comprehendit Dei virtutem, ac subinde Dei essentiam, ex positum est sufficienter. 1. p. q. 12. art. 8. & hic aliqua ex parte exponit Caie. declarans solutionẽ tertij D. Th. & nunc leuiter & suspensa (quòd aiunt) manu exponitur in hunc modum, nam si anima Christi cognoscit omnia quæ Deus potest producere, ergo comprehendit & finit diuinam virtutem, siquidem suo intellectu comprehendit ad quæ se extendit diuina virtus, & quod vltra non valet operari. Et cõfirmatur, nam in hoc consistit infinita Dei virtus, & Dei potẽtia, vt quibuscunque rebus datis & cognitione comprehensis possit adhuc plura facere, ergo fieri nõ põt, quòd creatura omnia quę Deus põt facere comprehendat. Secũnda sententia Scoti derogat dignitati Christi, & dignitati visionis beatæ, Christi quidem dignitati quoniam tribuit illi magnam imperfectionem in cognoscendo, scilicet, quòd cognoscat per successionem temporis modo hæc modo illa, & quòd habeat volubiles cogitationes, cum tamen Christo debeamus tribuere omnem perfectionem possibilem: dignitati verò visionis beatæ quoniam visio beata est inuariabilis & tota simul & ideo mẽsuratur æternitate, vt docet D. Tho. 1. p. q. 12. art. 10. Item, si cognosceret successiuè omnia ergo numeraret infinita vnũ post aliud, quod est impossibile. Demum si cognosceret omnia quæ Deus põt facere successiuè & habitualiter vt dicit Scotus certè comprehenderet Dei virtutem & potentiam, nam ad comprehendendam alicuius rei virtutem sat fuerit comprehendere omnes effectus quos potest producere, siue id fiat simul siue successiue. Quarta sentẽtia, est manifestus error damnatus in directorio inquisitorum q. 11. errore. 2. & confutatur facilè, quia hoc esset facere creaturam æqualem Deo vel confusionẽ naturarũ in Christo, quorum vtrumque est dogma execrandum. Quinta sentẽtia quæ est D. Tho. extollit Christi aĩam pro eius dignitate, & maiestatem reueretur diuinam dum demõstrat cognitionem animę Christi infra cognitionem Dei subsistere, itaque non cognoscit omnia quæ Deus scit, cognoscit tamen omnia quæ sunt, fuerunt, vel erunt, facta, dicta, cogitata a quocunque secundum quodcunque tempus. Idque probatur, nam quilibet beatus in verbo nouit omnia quæ ad ipsum spectant, ad Christum autem & eius dignitatem spectant quodammodo omnia, siquidem oĩa sunt illi subiecta, ipse enim est omnium iudex constitutus a Deo, quia filius hominis est, vt dicitur Io. 5. Ex quo concluditur quòd anima Christi cognoscit omnia quæ Deus scit scientia visionis, quod apertè docet D. Tho. in solutione 2. & ratio est euidens, nam scientia visionis tantum se extendit ad ea quæ sunt, fuerunt, vel erunt, quæ in aliqua differentia temporis continentur, cum ergo anima Christi videat in verbo omnia quæ sunt, fuerunt, vel erunt, consequens est, quòd videat omnia quæ Deus scit sciẽtia visionis.

D. Thom.

Ioan. 5.

Arguitur contra doctrinam. D. Thom.

¶ Sed circa istam sententiam D. Thom obseruandum est in primis, quòd in eius probatione aliquid falsum contineri videtur, ait enim quòd intellectus beatus tanto plura videt in verbo, quãto perfectius videt ipsum verbum. Item dicit, quòd nulli intellectui beato deest cognitio omnium quæ ad ipsum spectant. Sequitur ex istis duobus quòd aliquis minus beatus possit videre plura in verbo simpliciter quàm alius magis beatus, & sic minus beatus esset magis beatus. Sequela probatur, fieri potest quòd ad minus beatum spectent plura quàm ad magis beatum, v.g. quod ad B. Dominicum spectent plura, quã ad B. Stephanum, scilicet quia plures orationes mittuntur ad B. Dominicum & quia curam gerit negociorum sui ordinis, ergo plura possunt esse ista quæ spectent ad B. Dominicum; & sic sequitur quòd minus beatus videat plura in verbo.

Solutio Caieta.

¶ Ad hoc sic respondet Caiet. Dupliciter, inquit, ea quæ pertinent ad proprium suum statum cognoscũtur in verbo. Primò, formaliter, vt sit sensus quòd visio beata sit cognitio eorũm quæ pertinent ad suum statum. Quod si ita intelligatur, debet intelligi de spectantibus ad beatum quando primo fit beatus & non de spectantibus postea ad ipsum: nam hæc habentur per diuinas reuelationes, vt patet de duobus Angelis qui de dispositione populorum sibi commissorum nesciebant, vt testatur eorum pugna viginti vno diebus Danielis c. 10. Alio modo potest intelligi causaliter, id est, quòd simul atque aliquis est beatus debetur ei quòd hæc innotescãt per diuinas reuelationes pro tempore suo, alioquin deesset beatis aliquod bonum. Et quòd vtroque modo intelligatur hæc sententia infert ex textu D. Tho. tum, quoniam Christo omnia sunt subiecta ab instanti suæ conceptionis, in quo fuit beatus videndo Deũ, & sic intellecta formaliter probatio D. Tho. inuenitur efficax, tum verò quoniam in Christo noua notitia per reuelationẽ locum nõ habet, nam in scientia beata omnia præterita, præsentia, futura, sunt illi præsentia, reuelantur aũt illi causaliter per scientiam infusam.

Daniel. 10.

Impugnatur Caiet.

Hæc solutio non probatur a Doctoribus in duobus. Primo in eo quod dicit esse impossibile quòd minus beatus cum primò fit beatus, intelligat plura indiuidua quàm magis beatus. Existimant enim viri doctissimi (& vera est eorum sententia) quòd B. Dominicus in primo instanti suæ beatitudinis vidit oĩa quæ ad suam familiam pertinent. Deinde non probatur in eo quod dicit, quòd beatus non videt in Deo formaliter ea quæ spectant ad statum suum, nam D. Tho. in hoc articulo, & in pluribus locis suæ doctrinæ pro manifesto relinquit, quòd beatus per sciẽtiam beatam cognoscit omnia, quæ spectant ad statum suum.

Sententia autoris.

¶ Dicendum est ergo ad dubium propositum, quòd verissimè beatus videt in verbo omnia quæ spectant ad statum propriũ, & cum dr̃ quod beatior plura videt in verbo, rñdetur, esse verissimum si intelligatur de his quæ repræsentantur in Deo naturaliter, non de his quæ repræsentantur in Deo libera volũtate, vel intelligatur de his, quæ pertinent ad perfectionem intellectus, sic interpretatur D. Th. 1. p q. 12. at. 8. ad 4. cognoscere aũt futura contingentia, & singularia quæ geruntur non est de perfectione intellectus. Vel dicendum, ꝙ B. Stephanus ex alia parte plures videbit creaturas euidentius & clarius.

D. Thom.

Secũdum dubium. Prim. arg.

¶ Secundum dubium est, circa id quod dicit D. Thom. quòd anima Christi scit omnia quæ Deus scit scientia visionis; nam videtur sequi ex hac sententia, quòd scientia animæ Christi sit æqualis scientiæ visionis Dei. Sed hoc facilè explicat D. Tho. in solutione 3. concedit namque quòd est æqualis quantum ad numerum scibilium, sed non quantum ad claritatem & euidentiam.

Solutio.

Secũdum.

¶ Sed illud difficilius est, nã videtur sequi quòd anima Christi comprehendat scientiam visionis Dei. Probatur sequela, nam si anima Christi cognosceret oĩa quæ Deus scit, scientia simplicis intelligentiæ, certè comprehenderet diuinã scientiã, ergo si scit omnia quæ Deus scit scientia visionis comprehendit certè scientiã visionis. Explicatur hoc, si aĩa Christi sciret omnia ad quæ diuina scientia se extendit, & sciret omnia ad q̃ diuina virtus se põt extendere, certè comprehenderet diuinam scientiam & diuinam virtutem, sed anima Christi scit omnia q̃ Deus scit scientia visionis, ergo comprehendit scientiam visionis Dei. Propter ista argumenta vidi ego viros doctissimos concedentes, ꝙ anima Christi comprehendit scientiam visionis Dei. Verum existimo quod hoc nulla rõne sit concedendum, nam scientia visionis Dei cum sit ipse Deus, est infinitè cognoscibilis, anima vero Christi Dñi finitè intelligit, ergo non cognoscit quantum cognoscibilis est, ergo non comprehendit: fateor tamen ꝙ si cognosceret omnia, ad quæ se potest extendere virtus diuina, comprehenderet diuinam virtutem, nam qui hæc cognosceret, cognosceret diuinæ virtutis terminũ, sed qui cognoscit omnia quæ Deus scit scientia visionis non ponit terminum diuinæ virtuti, sed tantum cognoscit ea quæ Deus decreuit facere pro sua voluntate.

Anima cõprehendit sciẽtiã visiõis Dei.

Solutio. 2.

Tertiũ dubiũ circa tertiã conclusionẽ.

¶ Tertium dubium est circa tertiam conclusionem D. Thom. an intelligat in verbo omnia singularia quæ sunt in potentia creaturæ, videlicet cunctas cognitiones quæ sunt in potentia creaturæ. Ratio dubitandi est, nam probatio D. Thom. in articulo id non videtur concludere, ex eo enim probat, quòd comprehendat omnia quæ sunt in potentia creaturæ, quia comprehendit

Ratio dubitandi.

eius

cius eſſ. nt.ã & virtutem:ſed ea boc non efficaciter probatur, quòd cognoſcat omnes effectus ſingulares, nã ad cõprehenſionem cauſæ non eſt neceſſe cognoſcere omnes effectus ſingulares, ſed ſatis eſt cognoſcere omnes effectus ſecundum ſpeciem: vt enim Angelus comprehendat naturam ſolis non oportet quòd comprehendat & cognoſcat quoties motum circularem peraget, aut quot ranas ſit producturus. Item vt ego comprehendam formicam, non oportet vt cognoſcam quot grana ſit collectura.

Solutio.

¶ Reſpondeo ad hoc, quòd ego apud D. Tho. inuenio planè diffinitum quòd anima Chriſti videt in verbo omnia ſingularia, quæ ſunt, fuerunt, vel erunt, quoniam hæc ſuo iudicio & dominio ſunt ſubiecta: cæterum non inuenio quòd cognoſcat omnia ſingularia. Quidam exiſtimant quòd hæc aſſerit D. Tho. in ſequenti articulo, ſed falluntur vt ibi videbimus, ſed ſi alicubi dicat, dicendum eſt quòd alia eſt ratio comprehenſionis quando comprehenditur res per propriam ſpeciem in proprio genere, & alia quando comprehenditur in verbo. Ratio differentiæ eſt, nam in verbo non ſolùm repræſentantur effectus ſecundum ſpeciem, ſed etiam ſecundum indiuiduales conditiones. ¶ Circa ſolutionem ad primum nota quòd præter tres expoſitiones catholicas quas adhibet D. Thom. ad illam ſententiam D. Marci de die illa nemo ſcit neque filius, eſt alia expoſitio quòd illa particula (neque filius) ſit addita ab Arrianis, ſic ſentit D. Ambroſius lib. 6. de fide. c. 8. & D. Hieronymus ſuper Matth. ca. 24. ſed hæc expoſitio non videtur authentica, nam hæc particula habetur in editione Vulgata, quę ex decreto Concilij Tridentini Seſſione 4. eſt authentica & irrefragibilis. Propter quod Soto in 4. d. 43. q. art. 2. prope finē dicit eſſe hęreſim affirmare quòd illa particula non ſit de textu, verum hęc cenſura acerba eſt, nam editio Vulgata approbatur in Concilio Tridentino in locis, qui ex ſententia patrum vitiati non ſunt, hic vero locus ex ſententia patrum eſt vitiatus, hoc tamen eſt certum ſecundum fidem catholicā quòd Chriſtus & vt Deus & vt homo per ſcientiam increatam & per creatam cognouit diem iudicij: ſic diffinitum eſt in 6 Synodo actione. 11. in oratione Sophronij, quæ oratio approbatur actione. 14 in eod. Concilio. Idē docent vniuerſi ſancti Patres, D. Aug lib. 1. de Trinitate capit 12. & lib. 83. quæſt quæſtione 60. D. Ambroſius & Hieronymus locis citatis. D. Baſilius lib. 4. contra Eunomium. Cyrillus lib. 9. theſauri c 4. lib 2. de recta fide ad reginas, D Chryſoſtomus hom. 72. in Matthęum. D. Gregorius lib. 8. epiſt. epiſtola 42.

Explicat locus Marci, de die illa nemo ſcit neque filius hominis.
D. Ambro.
D. Hiero.
Conc. Tri.

Concil. 6. generale.
Auguſt.
Ambro.
Hierony.
Baſilius.
Cyril.
Chryſo.
Gregor.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm anima Chriſti in Verbo cognouerit infinita.

70 AD tertium ſic proceditur. Videtur quòd anima Chriſti non poſſit cognoſcere infinita in Verbo. Quòd enim infinitum cognoſcatur, repugnat definitioni infiniti, prout dicitur in 3. Phiſi. † quòd infinitum eſt, cuius quantitatem accipientibus ſemper eſt aliquid extrà accipere. Impoſſibile autem eſt definitionem à definito ſeparari: qa hoc eſſet cõtradictoria eſſe ſimul. Ergo impoſſibile eſt, ꝙ aïa Chriſti ſciat infinita:

1. q. 1 p. art. 12. & 3 di. 14 art 2 q. 2. ad 2 & q. 4 ad 2. & veri. q. 20. arti. 4. c. & ad 1. 2 & 5. & quoli. 3. q. 2. ar. 1. & op. 9. q 81. † l. 3. Phyſi. text. 63. tomo 2.

§ 2. Præterea, Infinitorum ſcientia eſt infinita. Sed ſcientia animæ Chriſti non poteſt eſſe infinita: eſt enim capacitas eius finita; cum ſit creata. Non ergo anima Chriſti põt cognoſcere infinita.

§ 3. Præterea, Infinito non poteſt eſſe aliquid maius. Sed plura continentur in ſcientia diuina, abſolutè loquendo, quàm in ſcientia animæ Chriſti, vt dictum eſt. * Ergo anima Chriſti non cognoſcit infinita.

q. præc. ar. 2. & ſeq.

Sed contra, Anima Chriſti cognoſcit totam ſuam potentiam, & omnia in quæ poteſt. Poteſt aũt in emundationem infinitorum peccatorum: ſecundum illud primæ Ioan. 2. Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non autem pro noſtris tãtùm, ſed etiam pro totius mũdi. Ergo anima Chriſti cognoſcit infinita.

Reſpondeo dicendum, quòd ſcientia non eſt niſi entis, eò quòd ens & verum cõuertuntur. Dupliciter autē dicitur aliquid ens. Vno modo ſimpliciter, quod ſcilicet eſt ens actu: alio modo ſecundum quid, quod ſcilicet eſt ens in potētia. Et quia, vt dicitur in 9. Metap. * vnumquodque cognoſcitur, ſecundùm quòd eſt actu, non autem, ſecundum qđ eſt in potentia: ſcientia primò & principaliter reſpicit ens actu, ſecundariò autem reſpicit ens in potentia, quod quidem non ſecundum ſeipſum cognoſcibile eſt, ſed ſecundũ quòd cognoſcitur illud, in cuius potentia exiſtit. Quantùm igitur ad primum modum ſcientiæ, anima Chriſti non ſcit infinita quia non ſunt infinita in actu, etiam ſi accipiantur omnia quæcunq; ſunt in actu, ſecundum quodcũque tempus, eo quòd ſtatus generationis & corruptionis non durat in infinitum. Vnde eſt certus numerus non ſolùm eorum, quæ ſunt abſque generatione & corruptione: ſed etiã generabilium & corruptibilium. Quantùm verò ad alium modum ſciendi, anima Chriſti in Verbo ſcit infinita: ſcit enim, vt dictum eſt, * omnia quæ ſunt in potentia creaturæ. Vnde cùm in potentia creaturæ ſint infinita, per hunc modum ſcit infinita, quaſi quadam ſcientia ſimplicis intelligentiæ, non autem ſcientia viſionis.

li. 9. Meta. text. 20. tom. 3.

Art. præce.

Ad primum ergo dicendum, quòd infinitum (ſicut in Prima parte dictum eſt *) dupliciter dicitur. Vno modo ſecundum rationem formæ. Et ſic dicitur infinitum negatiuè, ſcilicet id quod eſt forma vel actus non limitatus per materiam vel ſubiectum in quo recipiatur. Et huiuſmodi infinitum, quantum eſt de ſe, eſt maximè cognoſcibile, propter perfectionem actus, licèt non ſit comprehenſibile à potentia finita creaturæ: ſic enim dicitur Deus infinitus. Et tale infinitum anima Chriſti cognoſcit, licèt non comprehendat. Alio modo dicitur infinitum ſecundum rationem materiæ: quod quidem dicitur priuatiuè, ex hoc ſcilicet, quòd non habet formam quam natum eſt habere: & per hũc modum dicitur infinitũ in quantitate. Tale aũt infinitũ ex ſui ratione eſt ignotũ: quia. ſ. eſt quaſi materia cum priuatione formæ (vt dicitur 3. Phyſi. *) omnis autem cognitio eſt per formã vel actum. Sic ergo ſi huiuſmodi infinitum cognoſci debeat ſecũdum modum ipſius cogniti, impoſſibile eſt quòd cognoſcatur: eſt enim modus ipſius vt accipiatur pars eius poſt partem, vt dicitur in 3. Phyſic. † Et hoc modo verum eſt, quod eius quantitatem accipientibus, ſcilicet parte accepta poſt partem, ſemper eſt aliquid extra

P. p. q. 7. artic. 1.

lib. 3. text. 65. tom. 2.

lib. 3 Phyſ. text 63. & 92. tom. 2.

tra accipere. Sed sicut materialia possunt accipi ab intellectu immaterialiter & multa vnitè: ita infinita possunt accipi ab intellectu non per mo dum infiniti, sed quasi finitè: vt sic ea, quæ sunt in seipsis infinita, sint in intellectu cognoscentis finita. Et hoc homo anima Christi scit infinita: in quantum scilicet scit ea non discurrendo per singula, sed in aliquo vno, puta in aliqua creatura, in cuius potentia existunt infinita, & principaliter in ipso Verbo.

Ad secundum dicendum, quod nihil prohibet aliquid esse infinitũ vno modo, quod est alio mo do finitum: sicut si imaginemur in quãtitatibus superficiem, quæ sit secundum lõgitudinem infinita, secũdum latitudinem autem finita. Sic igitur si essent infiniti homines numero, haberẽt quidem infinitatem secundum aliquid, scilicet secũdum multitudinem; secundum tamen essentię rationem haberent finitatem, eo quod omnium essentia esset limitata sub ratione vnius speciei. Sed id quod est simpliciter infinitum secundum essentiæ rationem, est Deus: vt in Prima parte dictum est.* Proprium autem obiectum intellectus est, quod quid est (vt dicitur tertio * de Anima) ad quod pertinet ratio speciei. Sic igitur anima Christi propter hoc, quòd habet capacitatẽ finitam, id quod est simpliciter infinitum secũdum essentiam, scilicet Deum, attingit quidem, sed non comprehendit, vt dictum est.* Id autem, infinitum, quod in creaturis est in potentia, potest comprehendi ab anima Christi, quia comparatur ad ipsam secundum essentiæ rationem: ex qua parte infinitatem non habet. Nam etiam intellectus noster intelligit vniuersale, puta naturã generis vel speciei, quod quodãmodo habet infinitatem, in quantũ potest de infinitis prædicari.

P.p.q.7.artic.2.

lib. 3. de ani.tex.26 tom.2.

ar. 1 huius quæst.

Ad tertium dicendum, quod id quod est infinitum omnibus modis, non potest esse nisi vnum. Vnde & Philosophus dicit in primo de Cæl.* quod quia corpus est ad omnem partem dimensionatum, impossibile est esse plura corpora infinita. Si tamen aliquid esset infinitum vno modo tãtum, nihil prohiberet esse plura talia infinita: sicut si intelligeremus plures lineas infinitas secũdum longitudinem, protractas in aliqua superficie finita secundum latitudinem.

li. 1. tex. 2. tom. 2.

Quia igitur infinitum nõ est substantia quædã, sed accidit rebus, quæ dicuntur infinitæ (vt dicitur 3. Physic.) sicut infinitum multiplicatur secundũ diuersa subiecta, ita necesse est, quod proprietas infiniti multiplicetur: ita quòd conueniat vnicuique illorum, secundum illud subiectum. Est autem quædã proprietas infiniti, quod infinito non sit aliquid maius. Sic igitur si accipiamus vnã lineam infinitam, in illa nõ est aliquid maius infinito. Et similiter si accipiamus quamcunque aliarum linearum infinitarũ, manifestum est quod vnusquisque earum partes sunt infinitæ, oportet ergo quòd omnibus illis partibus infinitis nõ sit aliquid maius in illa linea: tamen in alia linea, & in tertia erũt plures partes etiam infinitæ pręter istas. Et hoc etiã videmus in numeris accidere: nam species numerorum pariũ sunt infinitæ, & similiter species numerorum imparium, & tamẽ numeri pares & impares sunt plures, quã pares. Sic igitur dicẽdũ est, quòd infinito simpliciter quo ad omnia, simpliciter nihil est maius, infinito autẽ secũdũ aliquid determinatum, nõ est aliquid maius in illo ordine, potest tamen accipi aliquid aliud maius extra illũ ordinem. Per hunc igitur modum infinita sunt in potentia creaturę, & tamen plura sunt in potentia Dei, quàm in potentia creaturæ: & similiter anima Christi scit infinita scientia simplicis intelligentiæ: plura tamẽ scit Deus secundum hunc scientiæ modum.

1 5. tex. 37. & 38. to. 2.

SVMMA TEXTVS.

Prima conclusio. Anima Christi scit in verbo infinita in potentia. Probatur hæc conclusio. Primò, quia anima Christi cognoscit totam suam potentiam, & omnia quæ potest, potest autem in emundationem infinitorum peccatorum secundum illud 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non autem pro nostris tantum, sed etiã pro totius mũdi, ergo anima Christi cognoscit infinita. Secũdò probatur, nã anima Christi scit omnia, quæ sunt in potẽtia creaturæ, quæ cum sit infinita, per hunc modum scit infinita quasi quadam sciẽtia simplicis intelligentiæ, non autem scientia visionis. ¶ Secũda cõclusio. Anima Christi non scit infinita in actu. Probatur hæc cõclusio. Nam scientia non est nisi entis, prout ens & verum conuertuntur, & dupliciter aliquid dicitur ens, vno modo simpliciter, quod est ens actu, alio modo secundum quid, vnumquodque autem cognoscitur secundum quod est actu, & non secundum quod in potẽtia, ideo scientia primo & principaliter respicit ens actu, secundariò respicit ens in potentia, quod quidem secundum seipsum cognoscibile non est: sed secundum quod cognoscit illud, in cuius potentia est. Quantum ergo ad primum modum scientię anima Christi non scit infinita, quia non sunt infinita in actu, etiam si accipiãtur omnia, quæcumque sunt in actu secundum quodcunque tempus, eò quod status generationis, & corruptionis nõ durat in infinitum. Vnde est certus numerus non solum eorum quæ sunt absque generatione, & corruptione, sed etiam generabilium, corruptibilium, ergo anima Christi hoc modo non scit infinita.

1. Conclu.

1. Ioan. 2.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Prima conclusio de se magnam mouet quæstionem, Vtrùm anima Christi in verbo cognoscat infinita in actu? A parte affirmatiua sic arguitur, nam anima Christi cognoscit in verbo omnia, quæ Deus scit scientia visionis, vt expressè docet D. Th in pręcedẽti articulo, sed Deus sciẽtia visionis cognoscit infinita vt docet D. Tho. 1. p. q. 14. art. 11. ergo anima Christi cognoscit infinita in actu. Quod si dicas, quod hic numerat D. Tho. substantias quę sine dubio erunt finitę, numerus. n. generabiliũ & corruptibiliũ aliqñ finietur; cęterũ in 1. p. facit sermonẽ de substãtijs, accidẽtibus, & actionib⁹, atq; cogitationibus futuris, quæ durabunt & multiplicabuntur in sempiternum, secundum quem modum dissoluunt argumẽtum viri doctissimi Caieta. hic Ferr. 1. cont gent. c. 99. Capre. in 3. di. 14. q. 2. conclus. 2. autor tabulę aureæ dubio. 477. Sed cõtra hanc solutionem sic arguitur secundò, nã D. Tho. in his articulis curiosè satis & exactè inuestigat quot & quæ sint cognita ab anima Christi, ergo diminuta & deficiens esset eius doctrina, si tantũ de substantijs sermonem texeret. Confirmatur, nam D. Tho. in præcedenti articulo docuit expresse quòd anima Christi cognouit

Vtrùm aĩa Chřĩ cognoscat infinita in actu.

Prim. arg.

Solu Caie. Ferra. & Capreo.

Secũdum.

gnouit in verbo omnia quæ sunt in potentia creaturæ: sed in potent.a creaturæ maximè sunt cogitationes, ergo

Tertium.

de his præcipuè instituit disputationẽ. ¶Tertiò, si anima Christi non cognoscit infinita in actu, maximè quia nunquam erũt infinita in actu, itaque nunquam hæc propositio erit vera, infinitæ cogitationes pertransierunt, infinitum nãque est impertrãsibile; sed ratio hæc nõ rectè procedit, nã probaret quòd Deus sciẽtia visiónis non cognoscit infinita in actu: quod esse falsum sic ostẽdo, nã ea quæ successiuè fiunt, Deus simul omnia cognoscit, sed successiuè futuræ sunt infinitæ cogitationes hominum dãnatorum, ergo Deus simul cognoscit infinitũ in actu. Secundò, omnes futuræ cogitationes quamuis sint futuræ infinitæ, sunt præsentes Deo in æternitate, ergo cognoscit illas vt præsentes. Vltimo interrogo, quot nam sunt cogitationes damnatorũ viśæ a Deo? certè impossibile est determinare numerum & reddera rationẽ, quare tot & nõ

Quartum.

plures sciat. ¶Quartò si argueretur, hęc propositio nũquã erit vera, erunt infinitæ cogitationes hominum damnatorum, ergo anima Christi nõ cognoscit infinitas cogitationes hominum damnatorum, consequentia videtur nota, & probo antecedẽs ex dialectica, nã ad veritatẽ propositionis de futuro requiritur quòd aliquando habeat vnã de inesse veram, sed hæc nunquam habebit vnam de inesse veram, ista enim nunquam erit vera, sunt infinitæ cogitationes hominum: contra sic arguitur, si hoc argumentum aliquid valeret, probaret quòd Deus scien-

In oppositum.

tia visionis non videret infinitas cogitationes. ¶In oppositum est, nam si anima Christi scit infinita in actu, ergo

Prim. arg.

scientia eius est infinita & infinitè perfecta, quod apertè falsum est, sequela patet, nam illa scientia æquiualet infinitis notitijs secundum speciem quæ possent ad illa infinita terminari. Explicatur, nam cognoscere vnum ens est aliqua perfectio, & cognoscere duo, maior, ergo cognoscere infinita in actu est infinita perfectio. Confirmatur, nam notitia tanto perfectior est quanto plura distincta repræsentat, ergo si repræsentat infinita distinctè, in-

Secũdum.

finitè perfecta est. ¶Secundò, creatura non potest plura simul videre quàm Deus possit simul facere, sed non potest Deus facere infinita simul vt patet, ergo nec creatura videre, alioquin creatura posset plura nosse quàm

Tertium.

Deus facere. ¶Tertiò sequitur, quòd esset odium infiniti demeriti, vt si quispiam ex odio Dei vellet occidere infinitos homines, quos videt simul, vel quòd esset charitas infiniti meriti, v. si quis ex charitate illos infinitos homines diligeret. ¶Pro expositione sit prima conclusio,

1. Conclu.

anima Christi in verbo cognoscit finitas substantias secundum numerum. Hæc conclusio non potest reuocari in dubium, nam nunquam erunt infinitæ. ¶Secunda cõ-

2. Conclu.

clusio, anima Christi in verbo cognoscit omnes cogitationes hominum, & Angelorum quæ erunt infinitæ, id est, non tot quin plures, in his duabus conclusionibus as-

3. Conclu. Aĩa Christi in verbo cognoscit infinita in actu.

serendis summa est cõsensio inter Doctores. ¶Tertia (in qua est difficultas) anima Christi in verbo cognoscit infinita in actu, si sermo sit de cogitationibus. Probatur, nã visio beata animæ Christi mensuratur æternitate participata, vt habet sana doctrina, at æternitas tota simul & indiuisibilis existens, ambit omne tempus præteritum, præsens & futurum, & omnem durationem, ergo cum sit exploratum quòd anima Christi cognoscit omnes cogitationes futuras, certum est, quòd videt eas simul in actu. Secundò, anima Christi videt in verbo omnes cogitationes futuras, sed futuræ cogitationes nunc existunt in verbo, & videntur vt præsentes, ergo videntur in actu simul. Tertiò, Deus ipse absque dubio cognoscit sciẽtia visionis infinita in actu, non quòd infinita sint simul in seipsis, sed quoniam sunt simul præsentia Deo in æternitate, licèt a parte rerum successiuè sint futura. Sic docet

D. Thom.

D. Thom. 1. p. q. 14. ar. 13. quo in loco scribit quòd futu-

4. Conclu. Sciẽtia beata aĩę Christi est finita i gñe qualitatis.

ra contingentia sunt præsentia Deo in æternitate, qui vocat ea, quæ non sunt, sicut ea quæ sunt, ergo similiter anima Christi per scientiam beatam cognoscit infinitas cogitationes simul & in actu. ¶Quarta conclusio, scientia beata animæ Christi est finita i genere qualitatis, ita qđ potuit esse maior de potẽtia Dei absoluta & ex parte luminis gloriæ, sententia est D. Tho. art. sequenti ad 3 licèt Caie. in omne latus se versat, vt trahat D. Tho. in sententiam contrariam. Probaturque sufficienter argumentis quæ fecimus. q. 7. ad finem ad probandum gratiam Christi fuisse finitam in genere qualitatis.

¶Quinta conclusio, scientia beata animæ Christi potest dici infinita extensiue, nam vt dictum est, extendit se ad cognoscendum infinita in actu. 5. Conclu.

¶Sexta conclusio, scientia beata animæ Christi est finita non solum in genere qualitatis sed etiam in genere scientiæ. Probatur nam scientia Dei est infinita simpliciter propter infinitatem sui obiecti & propter infinitatem luminis & propter infinitam perfectionem ipsius cognitionis, at animæ Christi lumen infusum est finitum, obiectum est finitum saltim in genere entis & non habet infinitam perfectionem, ergo finita est. Secundò, scientia illa in genere scientiæ potuit esse maior & crescere, & potuit se extendere ad plures veritates cognoscendas, ergo est finita in genere scientiæ. 6. Conclu.

¶Ad argumenta in principio facta. Ad primum respondetur, solutionem ibi commemoratam esse omniũ optimam. Ad secundum respondetur, quòd licèt D. Th. hoc in loco distinctè & formaliter non loquatur nisi de substantijs, virtualiter tamen loquitur de accidentibus, & operationibus. Nam anima Christi videt in substantijs illa, quæ sunt in potentia illarum, vt docet. D. Tho. sed cum discrimina quodam, nam ea quæ sunt futura videt intuitiuè notitia visionis, quæ vero nunquam reducentur ad actũ cognoscit notitia simplicis intelligentiæ. Ad primũ in principio. Ad scdm.

¶Ad tertium iam dictum est, illam rationem esse nullius momenti. Et rursus dicendum est, quòd illa propositio est vera, infinitæ cogitationes sunt in æternitate, nã illa dictio, sunt, non valet pro instanti temporis nostri sed pro instanti æternitatis. Ad tertiũ.

¶Ad quartum respondetur, quòd illa propositio habet vnam de inesse veram, in æternitate, vt iam dictum est. Secundò respondetur, quòd quando verbum est pluralis numeri, debet reduci ad plures de inesse veras. Quoniam verbum fuerunt, idem pollet quod fuit, & fuit, & certum est quòd hæc propositio, mille homines fuerunt, non debet reduci ad vnam de inesse, in qua significatur quod omnes aliquando fuerint simul. Ad quartũ.

¶Sed superest respondere argumentis in contrarium, quibus probatur, quòd anima Christi non cognouit in verbo infinita in actu. Ad primum respondetur, negando consequentiam, nam sola illa cognitio est infinita simpliciter quæ cognoscit infinitam essentiam, comprehendendo, nec rectè sequitur, visio beata animæ Christi æquiualet infinitis notitijs secundum speciem, ergo est infinitè perfecta, nam Petrus excedit infinita indiuidua speciei leoninæ, & sol est perfectior omnibus generabilibus quanquam mundus æternò duraret, ex hoc tamen non sequitur quòd habet infinitam perfectionem, sed quòd sit indiuiduum altioris ordinis excedens infinitas perfectiones inferioris ordinis. Et si darentur infinitæ cognitiones vt cognitiones sunt, in eis non esset infinita perfectio simpliciter; nam vniuersitas illarum cognitionum creatura esset & non actus purus. Ad argumenta in oppositũ. Ad primũ.

¶Ad secundum nego antecedens, nam modus cognitionis diuersus est quam modus quo res in esse ponũtur, nam res in intellectu adunantur vt vnum, & præcipuè quando intelliguntur in sua causa, intelliguntur simul & vt vnum, sed quando producuntur in esse, diuiduntur & separantur, & hinc prouenit quòd videri simul nõ repugnat infinitis: fieri autem simul repugnat eis. Ad scdm.

¶Ad tertium de merito respondetur, neutrum sequi esse infinitum simpliciter sed tantum secundum quid, nam infinitas meriti non est expendenda ex multitudine obiectorum, sed ex infinita charitate & obiecto. In solutione ad 3. sunt obseruanda documenta quæ ponit D. Thom. ex quibus elucescit variarum quæstionum resolutio, & in primis quemadmodum vnum infinitum sit maius altero, quod paradoxum quibusdam videtur incredibile, sed est certè verissimum. Ad tertiũ.

ARTI-

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm anima Christi videat Verbum siue diuinam essentiam, clarius qualibet alia creatura.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd anima Christi non perfectius videat Verbum quàm quælibet alia creatura. Perfectio enim cognitionis est secundum medium cognoscendi: sicut perfectior est cognitio, quæ habetur per medium syllogismi demonstratiui, quàm quæ habetur per medium syllogismi dialectici. Sed omnes Beati vident Verbum immediatè per ipsam diuinam essentiam, vt in Prima parte dictum est.* Ergo anima Christi non perfectius videt Verbum, quàm quælibet alia creatura.

71 Sup.q.9.articu.1.cap.& infr.q.11. art.5.ad 1.

P.p.q.12. arti.2.

§ 2. Præterea, Perfectio visionis non excedit potentiam visiuam. Sed potentia rationalis animæ, qualis est anima Christi, est infra potentiam intellectiuam Angeli: vt patet per Diony.* 4.ca. Cæle.hier. Ergo anima Christi non perfectius videt Verbum, quàm Angeli.

ca.4.a medio illius.

§ 3. Præterea, Deus in infinitum perfectius videt Verbum suum quàm anima Christi. Sunt ergo infiniti gradus medij possibiles, inter modum, quo Deus videt Verbum suum, & inter modum, quo anima Christi videt ipsum. Ergo non est asserendum, quòd anima Christi perfectius videat Verbum vel essentiam diuinam, quàm quælibet alia creatura.

Sed contra est, quòd Apost. dicit ad Ephes. 1. quòd Deus constituit Christum ad dexteram suam in cœlestibus supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur, non solùm in hoc seculo, sed etiam in futuro. Sed in illa cœlesti gloria tantò aliquis est superior, quantò perfectius cognoscit Deum. Ergo anima Christi perfectius videt Deum, quàm quæuis alia creatura.

Respondeo dicendum, quòd visio diuinæ essentiæ conuenit omnibus Beatis, secundũ participationẽ luminis deriuati in eos a fonte Verbi Dei: secundũ illud Eccles. 1. Fons sapientiæ, verbum Dei in excelsis. Huic autem verbo Dei propinquius coniungitur anima Christi, quæ est vnita Verbo in persona, quàm quæuis alia creatura. Et ideo plenius recipit influentiam luminis, in quo Deus videtur ab ipso Verbo, quàm quæcunque alia creatura. Et ideo præ cæteris creaturis perfectius videt ipsam primam veritatem, quæ est Dei essentia. Vnde dicitur Ioan. 1. Vidimus gloriam eius, quasi Vnigeniti a Patre, plenum non solùm gratiæ, sed etiam veritatis.

Ad primum ergo dicendum, quòd perfectio cognitionis, quãtum est ex parte cogniti, attenditur secundum medium: sed quantum est ex parte cognoscentis, attenditur secũdum potentiam vel habitum. Et inde est, quòd etiam inter homines per vnum medium, vnus perfectius cognoscit aliquam conclusionem, quàm alios. Et per hunc modum, anima Christi, quæ abundantiori repletur lumine, perfectius cognoscit diuinam essentiam, quàm alij Beati: licèt omnes ipsam Dei essentiam videant per seipsam.

Ad secundum dicendum, quòd visio diuinę essentiæ excedit naturalem potentiã cuiuslibet creaturę: vt in prima parte dictum est.* Et ideo gradus in ipso attendũtur magis secundũ ordinem gratię, in quo Christus est excellentissimus, quàm secundum ordinem naturę, secundum quem natura Angelica pręfertur humanę. P.p.q.12. art.4.

Ad tertium dicendum, quòd sicut supra dictũ est * de gratia: quòd non potest esse maior gratia, quàm gratia Christi per respectum ad vnionem Verbi: idem etiam dicendum est, & de perfectione diuinę visionis, licèt absolutè considerando, possit esse aliquis gradus altior sublimiorq; secũdum infinitatem diuinę potentiæ. q.7.art.12.

SVMMA TEXTVS.

COnclusio est affirmatiua. Probatur primò testimonio Pauli Ephe. 1. Deinde visio diuinę essentiæ conuenit omnibus beatis secundum participationem diuini luminis deriuati in eos a fonte diuini verbi. Anima autem Christi propinquius coniungitur verbo Dei, quia vnita est ei in verbo personaliter, vnde plenius recipit influxum luminis quàm quælibet alia creatura, secundum illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a patre plenum gratiæ & veritatis. Ephe. 1. Ioan. 1.

EXPOSITIO ARTICVLI.

PRo explicatione notandum est, quòd visio beata animæ Christi de lege ordinaria est summa, cæterùm de potentia Dei absoluta potest esse maior, quod docet D. Thom. solutione ad 3. dum inquit quòd absolutè cõsiderando potest esse aliquis gradus sublimior secundum infinitatẽ diuinæ potẽtiæ, quo circa errat Caiet. hic dicens contrarium: & exponit D. Th. peruersis & falsis interpretationibus in solutione ad secundum. Errat etiam Caiet. dum dicit quòd cæteris paribus intellectus perfectior in naturalibus, perfectius videbit Deum, quàm intellectus minus perfectus. Itaque Angelus cum æquali gloriæ lumine perfectius videbit Deum quàm homo, imo quàm anima Christi, si haberet æquale lumen infusum. Et nititur probare hanc sententiam ex decis. D. Thom. nam dicit D. Thom. quòd gradus gloriæ magis attenduntur secundum ordinem gratiæ, quàm secundum ordinem naturæ, ergo ex parte attenduntur & ex ordine naturæ: nã comparatiuum semper includit positiuum. Eandem sententiam habet Durandus in 3. d. 14. q. 1. Sed istorũ sententia videtur mihi falsa & improbabilis, nam pro certo statuendum est, quòd homo & Angelus cum ęquali lumine gloriæ, æqualiter videbunt Deum. Quod sic ostendo, nã alioquin visio beata, quæ datur in præmium, aliqua ex parte daretur sine merito, nã si homo & Angelus in meritis sunt æquales, illud amplius quod datur Angelo, datur certè sine merito. Explicatur, nam si homo & Angelus in meritis sunt æquales, vel datur tantum lumen gloriæ Angelo in præmio, quantum homini, vel minus datur, si minus ergo non est proportio meritorum ad præmium, si tantum, ergo Angelus perfectius videbit Deum & erit beatior secundum Caiet. Sed de hoc disputatur latius 1. p. q. 12. artic. 6. Ad argumentum Caietan. respondetur, quòd illa dictio, magis, accipitur abusiuè ut idem valeat quòd potius, vel aduerte quòd certè in cõi sermone, non sp seruatur anxie regula summulistarum, quod

Visio beata animæ Chri q̃uo sit pfectissima.

D. Thom. Caietanus.

Durandus Perfectior intellectus in naturalibus cum æquali lumine gloriæ nõ perfectius videbit Deũ.

comparatiuum semper includat positiuum: dicimus enim quòd Deus est melior Dominus, quàm diabolus.

QVAESTIO XL

De scientia indita, vel infusa animæ Christi, in sex articulos diuisa.

Deinde considerandum est de scientia indita vel infusa aiæ Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm secundū hanc scientiam Christus sciat omnia.

¶ Secundò, vtrùm hac scientia vti potuerit non conuertendo se ad phantasmata.

¶ Tertiò, vtrùm hæc scientia fuerit collatiua.

¶ Quartò, de comparatione huius scientiæ ad scientiam Angelicam.

¶ Quintò, vtrùm fuerit scientia habitualis.

¶ Sextò, vtrùm fuerit distincta per diuersos habitus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm secundum scientiam inditam vel infusam Christus omnia sciat.

72

Infr q. 12. ar. 1. c &ad 3 & 3. dist. 14. ar. q. 1. & q. 2 c. & q. 5 ad 2. & veri q. 20. ar. 6. & op. 4. ca. 223.

Ad primum sic proceditur. Videtur quòd secundum hanc scientiam Christus non cognouerit omnia. Hæc enim scientia indita est Christo ad perfectionem possibilis intellectus eius. Sed intellectus possibilis animæ humanæ non videtur esse in potētia ad omnia simpliciter, sed ad illa sola, in quæ potest reduci in actum per intellectum agentem, qui est propriū actiuum ipsius, quæ quidem sunt cognoscibilia secundum rationem naturalem. Ergo secundum hanc scientiam non cognouit Christus ea, quæ naturalem rationem excedunt.

¶ 2. Præterea, Phātasmata se habent ad intellectum humanum, sicut colores ad visum: vt dicitur tertio de Anima. * Sed non pertinet ad perfectionem visiuę potentię cognoscere ea, quę sunt omnino absque colore, Ergo neque ad perfectionem intellectus humani pertinet cognoscere ea, quorum nō possunt esse phantasmata, sicut sunt substātiæ separatę. Sic ergo cùm huiusmodi sciētia fuerit in Christo ad perfectionem animæ intellectiuæ ipsius, videtur quòd per huiusmodi scientiam non cognouerit substantias separatas. (Ex l. 3. tex. 3. & 18 & 39. to. m. 2.)

¶ 3. Præterea, Ad perfectionem intellectus nō pertinet cognoscere singularia. Videtur ergo, quòd per huiusmodi scientiam anima Christi singularia non cognouerit.

Sed cōtra est, quod dicitur Isa. 11. φ repleuit eum Spiritus sapientiæ & intellectus, scientiæ & cōsilij. Sub quibus comprehenduntur omnia cognoscibilia: nam ad sapientiam pertinet cognitio omnium diuinorum: ad intellectum autem pertinet cognitio omnium immaterialium: ad scientiam autem pertinet cognitio omnium cōclusionum: ad consilium autem cognitio omnium agibilium. Ergo videtur quòd Christus secundum scientiam inditam sibi per Spiritum sanctum, habuerit omnium cognitionem.

Respōdeo dicendum, φ sicut prius dictū est, * cōueniens fuit vt anima Christi omnino esset perfecta per hoc, φ omnis eius potentialitas fit reducta ad actū. Est autem considerandum, φ in anima humana, sicut in qualibet creatura, consideratur duplex potentia passiua. Vna quidē per cōparationem ad agens naturale. Alia vero p comparationem ad agens primum: quod pōt quālibet creaturā reducere in actum aliquem altiorē actu in quē reducitur per agens naturale: & hæc consueuit vocari potētia obedientię in creatura. Vtraque autē potentia animæ Christi fuit reducta in actum, secundum hanc scientiā diuinitus inditā. Et ideo secundum eā anima Christi primò quidē cognouit quæcunq; ab homine cognosci possunt per virtutē luminis intellectus agentis: sicut sunt quæcunq; pertinēt ad scientias humanas. Secūdò verò per hanc scientiā cognouit Christus oia illa, φ per reuelationem diuinā hoibus innotescunt: siue pertineant ad donum sapientię, siue ad donū prophetiæ, siue ad quodcūq; donū Spiritus sancti. Omnia enim ista abundātius & plenius cęteris, cognouit aia Christi. Ipsam tñ Dei essentiam per hanc scientiam non cognouit, sed solùm per primam, de qua supra dictum est. * (q. 9. arti. 1.) (q. præ. ar. 2.)

Ad primum ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de potentia naturali animæ intellectiuæ, quæ scilicet est per comparationem ad agens naturale, quod est intellectus agens.

Ad secundum dicendū, φ humana anima in statu huius vitæ, quia quodāmodo est ad corpus obligata, vt sine phātasmate intelligere non possit, non potest intelligere substantias separatas. Sed post statū huius vitæ, anima separata poterit aliqualiter substantias separatas per seipsam cognoscere: vt in Prima parte dictum est. * Et hoc præcipuè manifestum est, circa animas Beatorū. Christus autem ante passionem non solùm fuit viator, sed etiā comprehensor: vnde anima eius poterat cognoscere substantias separatas per modum, quo cognoscit anima separata. (P. p. q. 89. artic.)

Ad tertium dicendum, quòd cognitio singularium non pertinet ad perfectionem animæ intellectiuæ secundum cognitionem speculatiuā. Pertinet tamen ad perfectionem eius secundum cognitionem practicā, quæ non perficitur absq; cognitione singularium, in quibus est operatio: vt dicitur in 6. Ethic. * Vnde ad prudentiam requiritur memoria præteritorum, cognitio præsentium, & prouidentia futurorum: vt Tullius dicit in sua Rhetorica. * Quia igitur Christus habuit plenitudinem prudētiæ secundum donum consilij, consequens est, quòd cognouerit omnia singularia præsentia, præterita & futura. (l. 6. c. 7. cir. fin. tom. 5.) (li. 2. de inuētione in fol. 4. ante fin. libri.)

SVM-

SVMMA TEXTVS.

Cõclusio. Conclusio est, Anima Christi per scientiam inditam nouit omnia, excepta diuina essentia, probaturque
Esa. 11. ex illo, quod dicitur Isa. 11. Quod repleuit eum spiritu sapientiæ & intellectus, scientiæ & consilij, sub quibus comprehenduntur omnia cognoscibilia, nam ad sapientiam pertinet cognitio omnium diuinorum, ad intellectum autem pertinet cognitio omnium immaterialium, ad scientiam autem pertinet cognitio omnium conclusionum, ad consilium autem cognitio omnium agibilium, ergo Christus secundum scientiam inditã sibi per Spiritum sanctum habuit omnium cognitionem. Deinde, conueniens etiam fuit vt anima illa esset omnino perfecta, ita vt omnis potentia eius fuerit reducta ad actum, sed in illa erat potentia naturalis ad cognoscendum per humanas scientias, erat & alia, quæ dicitur potentia obedientiæ ad tenendum ea, quæ reuelãtur hominibus à Deo altiora quàm illa ad quæ reducitur per agens naturale, vnde secundum eam, anima Christi primò quidem cognouit quæcunque ab homine cognosci possunt, per virtutem luminis intellectus agentis, vt sunt ea, quę pertinẽt ad scientias humanas; secundò autem per hãc scientiam cognouit Christus omnia illa, quæ per reuelationẽ diuinam hominibus innotescunt, siue pertineant ad donum sapientiæ, siue ad donum Prophetiæ, siue ad quodcunque donum Spiritus sancti.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Pro explicatione articuli nota, quòd de his quę Christus cognoscit per scientiam infusam, magna est dissensio inter doctores scholasticos in 3. dist. 14. ubi de hac
Sententia. re disputant & pertractant. Sententia D. Thom. consistit
D. Thom. in hoc, quòd anima Christi per scientiam infusam cognoscit omnia, quæ cognosci possunt; per scientiam naturalem scit rursus vniuersa, quæ innotescunt hominibus per reuelationem: atque adeò scit omnia singularia, quæ sunt, fuerunt, vel erunt, cogitationes cordium, & futura
Prim. arg. contingentia. ¶Contra hanc sententiam sic arguitur, anima Christi non potuit reduci ad actum perfectum secundum potentiam obedientiæ quã habet in ordine ad primum agens, alioquin diuina potentia esset exhausta,
Confir. ergo ruit fundamentum doctrinæ D. Tho. Confirmatur, nam potentia obedientiæ in creatura est incapabilis, non enim potest facere Deus in actu quicquid potest facere de creatura, quocunque enim numero demonstrato adhuc diuina potentia potest plura perficere.
Secũdum. ¶Secundò obiecta scientiarum speculatiuarum, vt Physicæ, Mathematicæ, Methaphysicæ, non habent eandem rationem formalem inter se, & multo minus cum rebus reuelatis à Deo, ergò anima Christi non potest om-
Tertium. nia hæc comprehendere vna eademque scientia. ¶Tertiò, singularia non possunt perfectè cognosci, nisi per species singulares, & proprias, sed anima Christi nõ habuit omnium singularium species proprias, alioquin habuis-
Confir. primo. set infinitas spec. es & phantasmata, ergò non cognouit perfectè omnia singularia. ¶Confirmatur, nam D. Tho. in 3. d. 14. q. 1. ar. 3. quæstiuncula 2. docet expresse, quòd Christus per istam scientiam non cognoscit singularia quæ hic geruntur, nam cognoscere singularia non pertinet ad perfectionem intellectus, nec secundum naturam nec secundũ gratiam. Et de veritate q. 20. dicit, quòd nec futura contingentia, quoniam ad hæc cognoscenda ratio naturalis scientificatio non potest extendere. ¶Con-
Confir. secundo. firmatur secundo, nam hæc argumentatio non videtur necessaria, Christus est prudentissimus, ergo cognouit omnia singularia, sed tantum colligitur, quòd cognouerit omnia agenda, factibilia verò non pertinent ad prudentiam, sed ad artem, & sunt quædam singularia arenæ, se-
Probatur quod Chrs nõ nouerit futura. minum, & animalium, quorũ cognitio nec pertinet ad prudentiam, nec ad artem. Quarto loco contendo probare, quòd Christus per istam scientiam nõ cognouerit futura cõtingentia, saltẽ notitia intuitiua, & in probationẽ huius vtor argumentis Scoti 3. d. 14. q. 3. ¶Primum species infusa repræsentat obiectum, sue existat, siue nõ existat indifferenter, ergò per scientiam inditam non cognouit Christus res existentes, nec vero futuras. ¶Secundò, veritates quæ videntur notitia intuitiua sunt contingentes, sed istæ nõ possunt cognosci per scientiam inditam, nam ea notitia terminorum earum veritas haberi non potest, secus esset si cõnexio esset necessaria. Probatur idem fortioribus argumentis. ¶Primũ, cognitio fit per assimilationẽ, vt habet prouerbiũ Philosophorũ, sed ad res futuras nõ põt esse assimilatio, assimilatio. o. requirit vtriusque extremi existentiam, ergò per hanc scientiam non possunt cognosci futura contingentia; certè hæc de causa demonstras D. Tho. 1. p. q. 57. ar. 2. quòd Angeli nõ cognoscunt futura contingentia. ¶Secundò, futura contingentia non possunt cognosci per istam scientiam vt in se sunt, nec verò vt sunt in suis causis, ergo nullo mõ cognoscuntur, probatur antecedens quo ad primã partem, nam tpe quo commẽsuratur cognitio scientiæ aiæ Christi, non sunt futura contingentia præsentia, ergo non cognoscuntur prout in se sunt. Quod vero nõ cognoscerentur in suis causis patet euidenter, nam causæ contingentes sunt indifferentes ad vtrumlibet, & nõ potius sunt determinatæ ad istum effectum, quàm ad illũ, ergo ex conditione istarum causarum non possunt certo futura contingẽtia cognosci. Certè ista demõstratione vtitur D. Th. 1. p. q. 14. art. 14. ad ostendendũ, quòd futura contingẽtia sint præsentia Deo ab æternitate, alioquin in suis causis certo non poterant cognosci. ¶Quinto loco contendo probare, Christum per scientiam infusam nõ cognouisse omnia, quæ innotescunt hoibus per reuelationem, nam non cognouit mysterium Trinitatis, s. Deum esse trinũ & vnum, quod sic probo. ¶Primò, D. Tho. 1. p. q. 32. art. 1. dicit esse prorsus impossibile, quòd per species creatas cognoscatur euidenter mysteriũ Trinitatis, & ratio est, qm creaturæ ducunt nos in cognitionem deitatis, sicut effectus ducunt nos in cognitionem suæ causæ, at Dea est causa omnium effectuum ad extra, vt 3 sons, non vt trinus, & vnde est illud prouerbium, omnia opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa. ¶Secundò, essentia diuina & Sanctissima Trinitas, non potest repræsentari euidenter nisi per essentiam diuinam, vnitam intellectui beato in ratione speciei intelligibilis, vt demonstrat D. Th. 1. p. q. 12. art. 2. ergo non potest euidenter repræsentari per speciem infusam & inditam. ¶Tertiò, cognitio euidens diuinæ essentiæ & Sanctissimæ Trinitatis non est obscura & ænigmatica, ergo est facilis & beata, probatur cõsequentia ex Pau lo 1. Cor. 13. videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, sed cognitio mysterij Trinitatis per scientiã infusam non est scientia beata, ergo nõ est euidens. ¶Confirmatur, nam D. Th. de veritate q. 20. ar. 2. docet expresse, quòd per istam scientiam nõ cognouit verbum, sed solum creaturas. ¶Ad hæc argumenta sta tim respondetur, nam in eorum confutatione, quam sit vera doctrina D. Th. euidenter patebit. ¶Ad primum argumentum respondetur, quòd animæ Christi concessum est esse personale diuinum, per vnionem hypostaticam, quo & de potentia Dei absoluta, nihil maius & ea excellentius excogitari potest. Rursus concessa est illi scientia beata, quæ de lege ordinaria est summa: verum de potentia Dei absoluta potuit esse maior, vt supra dictum est, acta dem concessa est illi scientia infusa, quæ de potentia ordinaria est summa, verum de potentia Dei absoluta potuit crescere. Quod probatur, nam Deus plura scit quàm anima Christi per scientiam infusam, ergò potuit illi plura ostendere. Etiã fateor, quòd potentia obedientialis animæ Christi non fuit perfectè completa respectu primi agentis, fuit tamen cõpleta de lege ordinaria ad actũ proportionatum & conseniatneum animæ Christi secundũ eius statum. ¶Ad secundum respondetur, quòd hæc scientia infusa est diuina & altioris ordinis, & ideo sub vna ratione magis vniuersali comprehendit sub se omnium scientiarũ obiecta, sicut sensus communis sub vna ratione magis communi versatur circa obiecta sensuum exteriorũ. Secundò respondetur, quòd nos nõ cõstituimus

Prim. arg Scoti.
Secũdum.
Alia argu. Primum.
Secũdum.
D. Thom.
Probatur quod Chrs nõ cognouerit p istã sciẽtiã mysteria reuelata.
Prim. arg.
Secũdum.
D. Thom.
Tertium.
1. Cor. 13.
Confir.
Ad argu. primo loco posita. Ad primũ.
Sciẽtia infusa animę Christi potuit esse maior.
Ad scdm.

vnum habitum præcisè scientiæ infusæ, vt videbimus arte 6. huius quæstionis.

Ad tertiũ.

¶Ad tertium argumentum de cognitione singularium respondetur, quod anima Christi per species infusas sine phantasmatibus ad modum Angelorum, per istam scientiam infusam cognoscit infinitã multitudinem singularium, sicut Deus per vnã essentiã suam comprehendit vniuersa singularia. Existimo enim, quòd vna species infusa diuini ordinis repræsentat Christo naturam in quacunque dispositione etiam accidẽtaria. Itaque per vnam speciem cognoscit Christus quidditatiuè leonem, & omnia eius indiuidua, & omnes conditiones indiuiduales, & omnia accidẽtia quæ possunt illi competere. Mirabile quidem hoc videtur, sed non est incredibile, nam hæc species infusa est exemplata a diuina essentia, quæ vna cũ sit omnia repræsentat, & oĩa præhabet.

Ad confir. D. Thom. Mutauit sniam circa cognitionẽ singularium.

¶Ad confirmationem quod D. Tho. aliis in locis docuit, ꝙ per istam scientiam non cognouit singularia, eo quod eorum cognitio non pertineat ad perfectionem intellectus, respondetur, ꝙ hic perspicacius rẽ intuitus mutauit sententiam, & docet quòd cognoscere singularia pertinet ad perfectionem intellectus practici, & ad prouidentiam futurorum, quæ conuenit Christo secundum quòd homo est, & hæc doctrina est maximè consona diuinis literis, in quibus habetur, quòd prouidentiæ Christi, vt homo est, subiecta sunt omnia singularia. Heb. 2. & Matth. vlti. & Ioan. 20. habetur illa sententia, data est mihi omnis potestas in cęlo & in terra, & 1. Cor. 15. Sic legitur, subiecta sunt Christo omnia præter eum qui illi omnia subiecit, itaque Christus habuit prudentiam monasticam, polyticam, regalem, habuitque monarchiam & prudentiam circa totius mundi gubernationẽ.

Heb. 2. Mat. vlt. Ioan. 20. 1. Cor. 15.

Ad quartũ

¶Ad quartum argumentum, in quo occurrunt duæ difficultates, prior est, an anima Christi cognoscat omnia singularia præsentia & futura, notitia intuitiua an potius abstractiua? posterior est, an possit cognoscere futura contingentia. Et quidem de prima difficultate est magna dissensio inter Scotum & Caietanum, Scotus existimat quòd notitia abstractiua, Caietanus, contra notitia intuitiua. Et videtur eius fundamentum bonum, nam in hoc nulla est implicatio aut impossibilitas, & est perfectio, ergo tribuẽda Christo, in qua re excedit Angelos, qui tãtum cognoscũt notitia intuitiua res præsentes.

Caiet. Scotus.

Notitia futurorũ & singularũ fuit clara & distincta in Christo

Nos vero media via incedimus & dicimus primò, ꝙ notitia quæ habetur per scientiam infusam futurorũ, est distincta & repręsentat animæ Christi omnes res futuras secundum omnes conditiones, facitque certitudinem de omnibus rebus accidentibus. Hæc conclusio est contra Scotum, sed probatur efficaciter, nam ad exactam prouidentiã gubernationemq; futurorum, requiritur exacta eorũ cognitio, sed anima Christi per scientiam infusam prouidet, & gubernat oĩa futura, ergo. Secũdò species infusæ (vt rectè hic admonet Caietanus) sunt exemplatæ a diuina essentia, ac subinde habent ab illa istam perfectionem, quòd sicut diuina essentia vna cum sit, repręsentat præteritum futurũ, & pręsens, non tñ secundum substantiam, sed etiam secũdum cõditiones accidentales; ad eundem modum species infusæ repræsentãt id quod est, fuit, atque erit. Tertiò, sequitur ex sententia Scoti, quòd anima Christi non habet certam & euidentem notitiam futurorum, sed tãtummodo coniecturalem, aut vero probabilem & errori expositam.

Ad primũ. Scoti.

¶Ad argumenta Scoti facilè respondemus, & ad primum dicitur falsum esse, quòd species infusa repræsentet obiectum, vt abstrahit ab existentia, imò repræsentat rerum existentias, & omnes conditiones indiuiduas, & cum dicatur quòd eodem modo repræsentat eã, siue existat, siue nõ existat, cõcedimus, ex parte rei repræsentantis verum esse, sed ex parte rei repræsentatæ falsum esse, nã qñ res est, repręsentatur vt existens, & quando res nõ est, repræsentatur vt non existens, itaq; mutatio est in rebus, non in specie intelligibili.

Ad secũdũ. Notitia futurorũ per sciẽtiã infusam non ẽ intuitiua,

¶Ad secundum respondetur, quòd cũ species infusa & indita sit diuini & altioris ordinis, repræsentat id quod est, fuit, & erit, & non solũ cõnexiones necessarias, sed etiam accidentales. Secundò dico, hæc notitia distincta futurorum non est intuitiua, & in hoc verũ dicit Scotus, probatur, nã notitia intuitiua est notitia rei pręsentis prout est præsens actu ipsi cognoscenti. Sed futura contingentia prout cognoscuntur per scientiam inditam, non sunt præsentia animæ Christi cognoscenti, ergo illorum notitia non est intuitiua, probatur minor, nam cognitio scientiæ infusæ in Christo mẽsurabatur tempore, nõ æternitate, & illo in tẽpore, quo erat hæc cognitio, non erant præsentia futura cõtingentia. Fateor tñ, quod per scientiã beatam, cognoscit intuitiuè omnia futura, quoniam in scientia beata quæ mensuratur æternitate omnia præterita & futura sunt pręsentia & coexistunt.

Futura cõtingentia non certo cognoscũtur p sciẽtiam infusam.

¶Ad secundam difficultatem dicẽdum est nõ esse impossibile, quòd Deus infundat animę Christi scientiam infusam per quam cognoscat certò & infallibiliter futura cõtingentia, & existimo quòd ita factum est. Quod suadeo duobus argumentis. Primum est, quoniam Deus Prophetis dedit certã & infallibilem cognitionem de futuris contingẽtibus per diuinam reuelationem: cum igitur hæc sciẽtia infusa animę Christi se extendat ad cognoscenda omnia quæ innotescunt hominibus per diuinam reuelationem, certum est, quòd se extẽdit ad futura contingentia cognoscenda. Et cum dicitur quòd futura contingentia aut cognoscuntur in se aut in suis causis. Respõdetur, quòd datur aliud medium, quòd cognoscuntur per reuelationem Dei, qui hæc certo & infallibiliter cognoscit. Secundò, quoniam hæc scientia vt sæpe dictum est, est exemplata a diuina essentia & scientia, & est planè diuini ordinis, & ideo nihil mirũ est, quòd se extendat ad futura contingentia repræsentanda sicut & diuina scientia. Et cum dicitur quòd nulla species potest repræsentare futurum contingens; respondetur id esse verum, de specie ordinis naturalis, verum nulla implicatio est, quòd detur species diuini ordinis, quæ repræsentet futura contingentia. Cum rursus dicitur, futura contingentia aut cognoscuntur in seipsis, aut in suis causis, respondetur, cognoscũtur in suis causis, nam Deus potuit reuelare istas causas animæ Christi, quanquam enim in se sunt indeterminatæ, Deus ipse nouit fore determinandas & istam determinationem reuelauit animæ Christi, qua præsupposita potuit inuestigare futura contingentia.

Ad quintũ

¶Ad quintum argumentum vt respondeamus, sciendum est omnes Theologos in hoc rectissimè conuenire, diuinam essentiam non posse videri notitia intuitiua nisi per sciẽtiam beatam, sed illud reuocant in dubium. Vtrum homo viator possit habere euidentem notitiam, abstractiuam tamen, diuinæ essentiæ & Trinitatis. Durãd. in q. 2. prologi, & in 2. d. 23. q. 2. existimat hoc esse impossibile, Capre. vero in eadem d. q. vnica, arbitratur hoc esse possibile, & citat in eandem sententiam Scotum. Caiet. in hoc ar. expressè docet, quòd anima Christi per scientiam infusam cognouit euidẽter mysterium Trinitatis, quapropter videtur consentire Capre. Alij viri docti dicunt, ꝙ Deus vt vnus potest producere speciem repræsentantem Deum vt Trinum quantum ad notitiam, quia est, non quantum ad notitiam, quid est. Sunt qui dicant, quòd anima Christi cognouit euidenter mysterium Trinitatis hac de causa, quoniam per sciẽtiam infusam comprehendit perfectissima cognitione virtutem luminis fidei, at lumen fidei docet Deum esse Trinum & vnum, hac ergo ratione cognoscit euidenter Deum esse Trinum & vnum.

Vtrum viator possit habere notitiam euidentem abstractiuam Trinitatis. Durand. Capre. Caiet.

Sciẽtia autoris.

Ego vero pro res expositione dico primo, Christus Dominus per sciẽtiam infusam cognouit euidenter mysterium Trinitatis, sine ænigmate & obscuritate. Patet, nam per sciẽtiam infusam habuit apertam & euidentem intelligentiam scripturarum, in quibus hoc mysterium reseratur. Secundò dico, hæc euidentia est euidentia in attestante & testificante, & non in re ipsa, itaq; cognouit euidẽter. Deum sibi reuelasse hoc mysterium, ac subinde cognouit euidenter illud esse verum, non tñ in reipsa, nam si cognouisset euidenter diuinam essentiam & sanctam Trinitatem, prout sunt a parte rei, certè illa cognitio esset beata. Ex his duobus assertis facilè confutãtur argumenta proposita, & explicatur modus, quo aĩa Christi per scientiam infusam cognouit euidenter mysterium Trinitatis; non enim cognouit p speciem creatã, nec per aliquam creaturam repręsentantem

Quõ anima Christi p hãc sciẽtiã cognouit mysterium Trinitatis.

tem Deum vt trinum, neq; vero per scientiam beatam, sed per diuinam reuelationem. Obiectio. Sed contra hanc doctrinam arguitur, nam euidentia in attestante non excludit fidem, vt docet Caie. 22. q. 5. ar. 1. ergo, si Christus habuit euidentiam in attestante de mysterio Trinitatis, consequés est quòd habuerit fidem, quod asserere alienum est a vera Theologia. Euidentia in attestante quando excludit fidem. Respondetur, quòd euidentia in attestante, sola non destruit fidem, vt si ego assentiat tantum propter autoritatem dicentis, licèt assensus sit euidens, fides est, caterum si euidentia in attestante est coniuncta visioni rei, certè excludit fidem, vt si ego video eclypsim oculis meis licèt hoc habeam autoritate astrologi iam non habeo fidem, sed video. Ad eundem modum, quoniam euidentia in attestante in Christo Domino est coniuncta cum visione beatifica, euidens est, quòd non habet fidem.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm Christus hac scientia vti potuerit, non conuertendo se ad phantasmata.

73 Inf. ar. 4. fi. & q. 34. ar. 2. 3. & 3. d. 1. q. 1. arti. 22. 2. & di. 14 ar. 3. q. 2. & 3. c. & verit. q. 20. art. 3. ad 1.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd anima Christi non potuerit intelligere secundum hanc scientiam, nisi conuertendo se ad phantasmata. Quia vt dicitur in tertio de Anima, phantasmata comparantur ad animam intellectiuam humanam, sicut colores ad visum. Sed potentia visiua Christi non potuit exire in actum, nisi conuertendo se ad colores. Ergo etiam neque anima intellectiua eius potuit aliquid intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata.

§ 2. Pręterea, Anima Christi est eiusdem naturę cum animabus nostris: alioquin ipse non esset eiusdem speciei nobiscum: contra id quod Apostol. dicit Phil. 2. quòd est in similitudinem hominum factus. Sed anima nostra nó potest intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata. Ergo etiam neque anima Christi.

§ 3. Pręterea, Sensus dati sunt homini, vt deseruiant intellectui. Si igitur anima Christi intelligere potuit absque conuersione ad phátasmata quę per sensus accipiuntur, sequeretur quòd sensus frustra fuissent in anima Christi: quod est incóueniens. Videtur igitur quòd anima Christi non potuerit intelligere, nisi conuertendo se ad phátasmata.

Sed contra est, quod anima Christi cognouit quædam, quę per phantasmata cognosci nó possunt; scilicet substátias separatas. Potuit igitur intelligere non conuertendo se ad phantasmata.

Respondeo dicendum, quòd Christus in statu ante passionem, fuit simul viator & cóprehésor: vt infrà magis patebit.

q. 15. ar. 10.

Et præcipuè quidem códitiones viatoris habuit ex parte corporis in quátum fuit passibile: conditiones verò comprehensoris maximè habuit ex parte animę intellectiuę. Est autem hæc conditio animę compréhensoris, vt nullo modo subdat' suo corpori, aut ab eo dependeat, sed totaliter ei dominetur. Vnde & post resurrectioné, ex anima gloria redúdabit ad corpus. Ex hoc autem anima hominis viatoris indiget ad phantasmata cóuerti: quòd est corpori obligata, & quodammodo ei subiecta, & ab eo depédens. Et ideo animę beatę, & ante resurrectioné & post, intelligere possunt absque cóuersione ad phantasmata. Et hoc etiam oportet dicere de anima Christi, quæ plenè habuit facultatem comprehensoris.

Ad primum ergo dicendum, quòd similitudo illa, quam Philosophus ponit, nó attenditur quátum ad omnia. Manifestum est enim, quòd finis potentię visiuę est cognoscere colores: finis autẽ potentiæ intellectiuæ non est cognoscere phantasmata, sed cognoscere species intelligibiles, quas apprehendit à phantasmatibus & in phantasmatibus secundum statum præsentis vitæ. Est igitur similitudo, quantum ad hoc, ad quod aspicit vtraque potentia: non autem quantú ad hoc, in quod vtriusque potentię conditio terminatur. Nihil autem prohibet, secundum diuersos status ex diuersis rem aliquam ad suum finem tendere: finis tamẽ proprius alicuius rei semper est vnus. Et ideo licèt visus nihil cognoscat absq; colore, intellectus tamen secundum aliquem statum potest cognoscere absque phantasmate, seu non absque specie intelligibili.

Ad secundum dicendum, q licèt anima Christi fuerit eiusdem naturæ cum animabus nostris: habuit tamen aliquem statum, quá animę nostræ non habent núc in re, sed solùm in spe, scilicet statum comprehensoris.

Ad tertium dicẽdum, quòd licèt anima Christi potuerit intelligere, non conuertendo se ad phantasmata: poterat tamen intelligere, se ad phátasmata conuertendo. Et ideo sensus non fuerũt frustra in ipsa, præsertim cùm sensus non dentur homini solùm ad scientiam intellectiuam, sed etiam ad necessitatem vitę animalis.

SVMMA TEXTVS.

Cóclusio. COnclusio est, Anima Christi secundum scientiam infusam poterat intelligere absque conuersione ad phantasmata. Probatur hæc conclusio, nam anima Christi cognouit quædam quę per phantasmata cognosci nó possunt, scilicet, substantias separatas, ergo potuit intelligere non conuertendo se ad phantasmata. Amplius probatur, ná conditio aiæ cóprehensoris est, vt nullo modo suo corpori sit subiecta aut ab eo dependeat, vt patet in animabus beatis ante & post resurrectionem, nam post redundabit ab anima gloria ad corpus, & ante non eget phantasmatibus. Secundò, quia necessitas ista est in viatoribus ex hoc, quod anima viatoris est corpori obligata, & quodammodo ei subiecta, & ab eo dependens, Christus autem ante passionem fuit simul viator & comprehensor maximè quia habuit ex parte animæ intellectiuæ comprehensionem, sicut ex parte corporis passibilitatem.

EXPOSITIO ARTICVLI.

COnclusio huius articuli communiter recipitur ab omnibus Theologis, excepto Durando qui in 3. d. 14. q. 3. & d. 18. q. 2. tenet, quòd tam scientia indita, quam acquisita in Christo dependet a phátasmatibus, & probat sic. Durand. Prim. arg. ¶ Nam naturale est homini intelligere per conuersionem

uerſionem ad phantaſmata,iuxta illud,oportet intelligẽtem phãtaſmata ſpeculari,ſed Chriſtus Dominus aſſumpſit naturam cum defectibus naturalibus,ergo.

Secũdum. ¶ Secundò, quando Deus infundit alicui habitus ſupernaturales in intellectu,tales habitus dependent a phantaſmatibus, vt patet de fide, de prudentia infuſa primo parenti; & ratio eſt, nam omne quod recipitur, ad modum recipientis recipitur.

Tertium. Sententia Durandi eſt periculoſa. ¶ Tertiò,alias ſequitur,quòd Chriſtus puer per ſcientiam infuſam, plura ſciuiſſet quàm Angelus,imò ſequitur,quòd fingebat omnia q̃ agebat vt puer, quando vagiebat,quando balbutiebat. Nihilominus dico iſtam ſententiam Durandi eſſe periculoſam, probatur ſic,nam ex ea ſequitur,quòd anima Chriſti per ſciẽtiam infuſam non cognouerit ſubſtantias ſeparatas,iſtę siquidem ſubſtantię per phãtaſmata nequeũt præſentari. Sequitur ſecundò,quod anima Chriſti non habuerit vſum rationis, niſi vſque ad duodecimum annũ, vt alij pueri; probatur ſequela, nã alij pueri hac de cauſa non habent vſum rationis, quoniam eorum cognitio depẽdet a phãtaſmatibus,quæ vſque ad illam ætatem non habent. Tertiò,ſequitur, quòd Chriſtus Dominus non habuit vſum ſcientiæ infuſæ, niſi longo tempore poſt illius cõceptionem,quando iam phantaſmata comparaſſet,quod cõſequentis concedit Durandus nimium audacter, imò ſequitur quòd ante illud tẽpus nihil nobis promeruerit,quando quidem meritum per ſcientiam beatam regulari non poteſt, & pro illo tempore nullam aliam habuit cognitionem, vt placet Durando. Ad argumenta vero ipſius Durandi ſic reſpondendum eſt.

Ad primũ. ¶ Ad primum dicendum, quòd ratione ſtatus beatitudinis illa ſcientia non dependet a phantaſmatibus. Et cum dicitur, quòd Chriſtus aſſumpſit defectus naturales, reſpondetur, quòd aſſumpſit eos qui non repugnant ſtatui comprehenſoris, vnde non habuit fidem,nec ſpem,nec dependentiam a phantaſmatibus.

Ad ſecũm. ¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, quòd alia ratio in nobis militat,qui ſumus viatores, & nõ beati.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium reſpondetur,quòd nulla fuit fictio in infantia Chriſti,quando balbutiebat & vagiebat,nam permittebat partem ſenſitiuam ſuæ naturæ. Sed vt melius intelligatur ſententia D.Tho.ſciendum eſt, quòd ſcientia

Sciẽtia infuſa animæ Chriſti non dependet a phãtaſmatibus. infuſa animæ Chriſti non dependebat a phãtaſmatibus, tùm ratione ſtatus, tùm ea ſeſe ex ratione quidem ſtatus, quoniam in vita beata non eſt neceſſaria conuerſio ad phantaſmata;ex ſe vero quoniam ſpecies infuſę quę deſeruiunt huic ſcientiæ non ſunt acceptæ a phantaſmatibus,nec illis proportionatæ. Sed ex hoc enaſcitur dubiũ, vtrum Chriſtus potuerit vti iſta ſcientia conuertendo ſe ad phantaſmata,cuius reſpõſio eſt affirmatiua,quã adhibet D.Tho.in ſolut. 3.Ratio eſt optima,quoniam anima Chriſti Domini eſt actus corporis phyſici &c.intelligens per conuerſionem ad phantaſmata, ergo anima Chriſti poteſt vti hac ſcientia pro ſua voluntate conuertendo ſe

D.Thom. ad phantaſmata, ob idque aſſerit D. Tho.in 4.art quòd hęc ſciẽtia hac ratione ex parte ſubiecti eſt imperfectior ſcientia Angelorum,quæ nullo modo poteſt eſſe per cõuerſionem ad phantaſmata,ſed ſimpliciter ſecundum rationem ſcientiæ perfectior eſt quàm ſcientia Angelica.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm hæc ſcientia fuerit collatiua.

74

3.d 14. ar. 3.q.3 & verit.q.20. ar.3.ad 1. lib.3. c.14. nõ procul a fi. & li.2. cap.22.

AD tertium ſic proceditur. Videtur quòd anima Chriſti hanc ſcientiam non habuerit per modum collationis. Dicit enim Damaſ.in 3.lib. * In Chriſto non dicimus conſilium neque electionem. Non autem remouentur hęc à Chriſto, niſi in quantum important collationẽ & diſcurſum.Ergo videtur,quòd in Chriſto non fuerit ſcientia collatiua vel diſcurſiua.

¶ 2. Pręterea, Homo indiget collatione & diſcurſu rationis, ad inquirẽda ea,quę ignorat.Sed anima Chriſti cognouit omnia, vt ſuprà dictum eſt. * Non ergo in ea fuit ſcientia diſcurſiua vel collatiua. q.præced. art.2.

¶ 3. Præterea, Scientia animæ Chriſti ſe habuit per modum comprehenſorum, qui Angelis conformantur: vt dicitur Matth.22.Sed in Angelis nõ eſt ſcientia diſcurſiua,ſeu collatiua:vt patet per Dyon.* 7.c.de Di.no.Ergo nec etiam in anima Chriſti fuit ſcientia diſcurſiua ſeu collatiua. ca.7. inter princip. & medium.

Sed contra eſt, quòd Chriſtus habuit animam rationalem, vt ſuprà dictum eſt. * Propria autem operatio animę rationalis eſt conferre & diſcurrere de vno in aliud.Ergo in Chriſto fuit ſciẽtia diſcurſiua vel collatiua. q.5.arti.3.

Reſpondeo dicendũ,quòd aliqua ſcientia poteſt eſſe diſcurſiua vel collatiua dupliciter. Vno modo: quantum ad ſcientię acquiſitionem:ſicut accidit in nobis, qui procedimus ad cognoſcẽdũ vnum per aliud,ſicut effectus per cauſas,vel ecõuerſo. Et hoc modo ſcientia animę Chriſti non fuit diſcurſiua vel collatiua: quia hæc ſcientia, de qua nũc loquimur,fuit ſibi diuinitus indita, non per inueſtigationẽ rationis acquiſita. Alio modo poteſt dici aliquà ſciẽtia diſcurſiua vel collatiua, quantùm ad vſum:ſicut interdum ſciẽtes,ex cauſis concludunt effectus:non vt de nouo addiſcãt, ſed volẽtes vti ſcientia, quam iam habent. Et hoc modo ſcientia animę Chriſti poterat eſſe collatiua & diſcurſiua:poterat enim ex vno aliud cõcludere,ſicut ſibi placebat. Sicut Mat.17.cum Dominus quęſiſſet a Petro,à quibus Reges terrę tributum acciperent, à filijs ſuis,an ab alienis,Petro reſpondente,quòd ab alienis,concluſit, Ergo liberi ſunt filij.

Ad primum ergo dicendum, quòd a Chriſto excluditur conſilium,quod eſt cum dubitatione: & per conſequens electio, quæ in ſui ratione tale conſilium includit. Non autem a Chriſto excluditur vſus conſiliandi.

Ad ſecundum dicendum,quòd ratio illa procedit de diſcurſu & collatione, prout ordinàtur ad ſcientiam acquirendam.

Ad tertium dicendum,quòd Beati cõformantur Angelis,quantum ad dona gratiarum: manet tamen differentia,quę eſt ſecundum naturam.Et ideo vti collatione & diſcurſu,eſt cõnaturale animabus Beatorum, non autem Angelis.

SVMMA TEXTVS.

1. Conclu. PRima concluſio,ſcientia Chriſti, quantum ad vſum poterat eſſe collatiua, ſiue diſcurſiua. Probatur hæc concluſio,quia Chriſtus habuit animam rationalẽ, propria autem operatio animę rationalis eſt, conferre & diſcurrere de vno in aliud, ergo in Chriſto fuit ſcientia diſcurſiua ſiue collatiua. Deinde probatur,quia poterat anima eius ex vno aliud concludere ſicut ſibi placebat, ſicut Mat.17 cum Dominus quæſiſſet a Petro, a quibus reges terræ tributum acciperent a filijs ſuis, an ab alienis. Pe- Matth.17.

tro

tro respondente, quòd ab alienis, concludit, ergo liberi
2. Conclu. sunt filij. ¶ Secunda conclusio. Scientia Christi infusa, quantum ad acquisitionem, non fuit discursiua siue collatiua, probatur, quia ista scientia non fuit acquisita per inuestigationem, sed diuinitus infusa, ergò non fuit collatiua.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo nonnullæ sententiæ sunt considerandæ. Prima est, hæc scientia infusa ex ratione suę speciei non est discursiua, sed simplici intelligentia omnia repręsentat, nam lumen huius scientiæ perfectius repræsentat conclusiones in principijs, quàm lumen Angelicum, sed Angeli propter perfectissimum lumen non habent scientiam discursiuam, ergo neque anima Christi. Secunda sententia; Hæc scientia ex parte subiecti est discursiua, volo dicere, quòd Christus potuit vti ista scientia, per discursum & sine discursu, sicut dictum est in pręcedenti articulo, quòd potuit vti ista scientia per cõuersionem ad phantasmata, & nõ se conuertendo. Hinc intelligitur facilè, quod asserit D. Tho. in solut. ad 3. videlicet, quòd vti collatione & discursu est naturale animab[us] beatis, non Angelis, intelligitur de potentia ad vsum, id est, posse vti, non de actu necessario. Hinc etiam intel-
D. Thom. ligitur illud D. Tho. in 3. d. 31. q. 2. ar. 4. quod animę beatę non discurrunt nec ratiocinantur, intelligitur de necessitate, secus est ex libera volũtate. Tertia sentẽtia, quã quam sit de fide, quòd Christus Dominus habuerit animam rationalem & discursiuam; non tamen est de fide, quòd discurreret, sicut cæteri homines viatores, sed est opinio valde probabilis, quod habeat discursus & ratiocinationes per sciẽtiam infusam. Probatur sic, nam hoc modo commodius explicantur testimonia scripturarũ,
Matth. 17. vt illud Mat. 17. ergo liberi sunt filij. Deinde cognoscere per discursum est propria & perfectissima animæ rationalis operatio. Tertiò, Christus Dominus vt videbimus q. 15. habuit alias affectiones humanas, non vsque adeò perfectas, vt timorem, tristitiam, admirationem. Sed si dicat quis, discurrisse Christum Dominum de facto, sed per scientiam humanitus acquisitam, probabiliter loqueretur, nam suauis rerum dispositio hoc expostere videtur, quòd anima Christi vteretur quacunque scientia secundum rationem propriam scientiæ, & sic nos dicemus cũ D. Tho. & ar. 8. q. 15. de admiratione.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm hæc scientia in Christo fuerit maior scientia Angelorum.

[5.75] AD quartum sic proceditur. Videtur
Sup. q. 10. quòd huiusmodi scientia in Christo
ar. 4. & inf. fuerit minor, quã in Angelis. Perfe-
arti. 6. 1. & ctio enim proportionatur perfecti-
q. 34. ar. 4. bili. Sed anima humana secũdũ or-
c. & q. 59. arti. 6. c. & dinem naturę est infra naturam angelicam. Cum
3 di. 14. ar. igitur scientia, de qua nunc loquimur, sit indita
2. q. 2. 1. & animę Christi ad perfectionem ipsius, videtur q
ar. 2. q 2. c. huiusmodi sciẽtia fuerit infra scientiam, qua per-
& arti. 3. q. 2. c. & veri. ficitur natura angelica.
q. 20. ar. 3. ¶ 2. Præterea, Scientia animę Christi fuit ali-
c. & ar. 4. c. quo modo collatiua & discursiua: quod non po-
& 6. c. & teſt dici de scientia angelica. Ergo scientia animæ
opusc. 3. c. Christi fuit inferior scientia Angelorum.
223. ¶ 3. Præterea, Quantò aliqua scientia est magis immaterialis, tanto est potior. Sed sciẽtia Angelorum est immaterialior, quàm scientia animę Christi: quia anima Christi est actus corporis, & habet conuersionẽ ad phantasmata: quod de Angelis dici non potest. Ergo scientia Angelorũ est potior, quàm scientia animę Christi.

Sed contra est, quod Apost. dicit Hebr. 2. Eum autem, qui modico quam Angeli minoratus est, videmus Iesum ꝓpter passionẽ mortis, gloria, & honore coronatum. Ex quo apparet, quòd propter solam passionem mortis dicatur Christus ab Angelis minoratus: non ergo propter scientiam.

Respondeo dicendum, q scientia indita animę Christi, potest dupliciter cõsiderari. Vno modo secũdum illud, quod habuit à causa influẽte: alio modo secũdum id, quod habuit ex subiecto recipiente. Quantum igitur ad primum, scientia indita animę Christi, fuit multo excellentior quã Angelorum scientia, & quantum ad multitudinẽ cognitorum, & quãtum ad scientię certitudinẽ: quia lumen spiritualis gratię, quod est inditũ animę Christi, est multò excellentius, quàm lumen, quod pertinet ad naturam angelicam. Quantum autem ad secundum, scientia indita animę Christi, est infra scientiam angelicam, scilicet quantũ ad modum cognoscendi, qui est naturalis animæ humanæ: qui scilicet est per conuersionẽ ad phãtasmata, & per collationem, & discursum: Et per hoc patet responsio ad obiecta.

SVMMA TEXTVS.

PRima conclusio. Hæc scientia est multo excellentior scientia Angelorum quantum ad id, quod se tenet ex 1. Conclu.
parte Dei influentis tam secundum multitudinem cognitorum, quã ex parte certitudinis & charitatis, hęc cõclusio probatur ex Apost. Hebr. 2. Secũdo probatur, quia Hebr. 2.
lumen gratiæ spiritualis inditum animę Christi est multo excellẽtius lumine pertinente ad naturam Angelicã.
¶ Secunda conclusio, quantũ ad modum ex parte subie- 2. Conclu.
cti imperfectior est scientia Angelorum. Probatur hæc conclusio, quia modus cognoscendi naturalis animę humanæ, est inferior Angelico, vt patet ex collatione & discursu, & phantasmate.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo sunt duo parua dubia. Primum, vtrùm Vtrũ hæc
hæc diuina scientia tribuat tam perfectam rerum co- scientia sit
gnitionem, sicut scientia Angelorum, ad hoc dubium certior
Scotus in 3. di. 14. q. 4. docet notitiam abstractiuam rerũ sciẽtia An
esse longè perfectiorem in Christo, quàm in Angelo, cęte gelorum.
rùm, notitiam intuitiuam perfectiorem in Angelo, Scotus.
quam in Christo Domino, & probat, quoniam obiectũ est idem, & intellectus Angeli perfectior, ergo perfectior
erit notitia intuitiua. Sed hic discursus Scoticus in mul- Solutio.
tis deficit, primum, in eo quod existimat notitiam intuitiuam produci solum ab obiecto & potentia, nam secundum rectam Philosophiam etiam concurrit ad illam species intelligibilis, qua informatus intellectus producit intellectionem, concurrit etiam lumen intellectuale, & quoniam lumen gratuitum diuinitus infusum animæ Christi excellentius & perfectius est, quam lumen Angelicum, exploratũ est, quòd anima Christi perfectius cognoscit, tùm intuitiuè, tùm abstractiuè. Deficit deinde, Quare ex
dum existimat in Christo perfectiorem esse notitiam ab- parte subie
stractiuam, quàm intuitiuam. Labitur etiam Scotus dum cti sit hæc
dicit, quòd cum anima Christi habet notitiam rei intui- sciẽtia in-
tiuam procedit de perfecto ad imperfectum. ¶ Est aliud ferior sciẽ-
dubium, quibus de causis scientia infusa ex parte subie- tia Ange-
cti dicatur esse inferior scientia Angelorum. Dominus lorum.
Caie.

Caietan. Caie. in hoc commentatio tres numerat causas. Prima, quoniam anima Christi recipit species magis diuisas & minus vniuersales, quam sint species Angelorum, vt docet D Tho. artic. 6 Secunda est, quoniam compatitur discursum. Tertia, quoniam compatitur conuersionem ad phantasmata, istæ duæ causæ postremæ non probantur omnibus, nam hæc scientia non opus habet discursu, nec conuersione ad phantasmata, sed Christus vtitur discursu si vult, hoc autem non dicit imperfectionem, quin potius perfectionem denotat: qua hæc scientia exuperat scientiam Angelorum, præsertim quòd multi Theologi tenent Angelos discurrere circa supernaturalia. Nihilominus dico istas rationes esse valde probabiles, nam sciētia quę nulla ratione patitur discursum perfectissima est, vt patet de scientia Dei, de scientia beata, de scientia Angelica, illud vero, quod dicitur Angelos discurrere circa supernaturalia fallum est, vt videbitur in materia de Angelis.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm hæc scientia fuerit habitualis.

76 3.d.14.ar. 1.q.2 & 3. & verit. q. 20.artic.2. * q.9.ar.1.

AD tertium sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit habitualis scientia. Dictum est * enim, quòd animam Christi decuit maxima perfectio scientię. Sed maior est perfectio scientię existentis in actu, quàm existentis in potentia vel habitu. Ergo conueniens fuisse videtur, quòd omnia sciret in actu. Non ergo habuit habitualem scientiam.

¶ 2. Prętereà, Cùm habitus ordinetur ad actū, frustra videtur esse habitualis scientia, quæ nunquam in actum reducitur. Cùm autem Christus sciuerit omnia (sicut iá dictum est *) non potuisset actu omnia illa considerare, vnum post aliud cogitando: quia infinita nō est enumerando pertransire. Frustra igitur fuisset in eo quorundā sciētia habitualis: quod est inconueniens. Habuit ergo actualē scientiam omnium, quę sciuit, & non habitualem.

q.10. ar.2.

¶ 3. Præterea, Scientia habitualis est quędam perfectio scientis. Perfectio autem est nobilior perfectibili. Si igitur in anima Christi fuisset aliquis habitus scientię creatus, sequeretur quòd aliquid creatum esset nobilius, quā anima Christi. Non igitur in anima Christi fuit scientia habitualis.

Sed contra, Scientia Christi de qua nunc loquimur, vniuoca fuit scientię nostrę: sicut & anima eius fuit vnius speciei cum anima nostra. Sed scientia nostra est in genere habitus. Ergo & sciētia Christi fuit habitualis.

Ar. præce. Respondeo dicendū, quòd sicut suprà dictum est, * modus huius scientię inditę animę Christi fuit conueniens ipsi subiecto recipiēti: nam receptum est in recipiente per modum recipiētis. Est autem hic modus cōnaturalis animę humanę, vt quandoque sit intelligens actu, quādoque in potentia: medium autem inter puram potentiam & actum completum, est habitus: eiusdem autem generis est medium & extrema: & sic patet quòd modus connaturalis animæ humanę est, vt recipiat scientiam per modum habitus. Et ideo dicēdum est, quòd scientia indita animę Christi fuit habitualis, & poterat ea vti quando volebat.

Ad primum ergo dicendum, quòd in anima Christi fuit duplex cognitio, & vtraque suo modo perfectissima. Vna quidem excedens modum naturę humanę: qua scilicet vidit Dei essentiam, & alia in ipsa: & hęc fuit perfectissima simpliciter: & talis cognitio non fuit habitualis, sed actualis respectu omnium, quę hoc modo cognouit. Alia autem cognitio fuit in Christo secundū modum proportionatum humanę naturę: prout scilicet cognouit res per species sibi diuinitus inditas, de qua cognitione nunc loquimur. Et hęc cognitio non fuit simpliciter perfectissima, sed perfectissima in genere humanę cognitionis: vnde non oportuit, quòd esset semper in actu.

Ad secundum dicendum, quòd habitus reducitur in actū ad imperium voluntatis: nam habitus est, quo quis agit, cùm voluerit. Voluntas autē indeterminatè se habet ad infinita. Nec tamē hoc est frustra, licèt non in omnia actualiter tēdat, dūmodo tendat actualiter in id, quod cōuenit loco & tempori. Et ideo etiam habitus non est frustra, licèt non omnia reducātur in actum, quę habitui subiacent, dummodo reducantur in actum id, quod cognouit ad debitum finem voluntatis, secundum exigentiam negotiorum & temporis.

Ad tertium dicendum, quòd bonum, sicut & ens, dupliciter dicitur. Vno modo simpliciter: & sic bonum & ens dicitur substātia, quę in suo esse & in sua bonitate subsistit. Alio modo dicitur ens & bonum secūdum quid: & hoc modo dicitur ens & bonum accidens: non quia ipsum habeat esse & bonitatem, sed quia eius subiectū est ens & bonum. Sic igitur scientia habitualis non est simpliciter melior, aut dignior, quàm anima Christi, sed secūndum quid: cùm tota bonitas habitualis scientiæ cedat in bonitatem subiecti.

SVMMA TEXTVS.

COnclusio est affirmatiua. Probaturq́ue, quia sciētia Christi vniuoca fuit scientiæ nostrę, sicut & anima eius fuit vnius speciei cum anima nostra, sed sciētia nostra est in genere habitus, ergo & scientia Christi fuit habitualis, & certè hæc scientia indita fuit habitualis, quia receptum in recipiente est per modum recipientis. Hic autem modus est connaturalis animæ humanæ, vt quandoque intelligens in actu sit, & quandoque in potentia. Medium autem inter puram potentiam, & actum completum est habitus atque eiusdem generis est medium & extrema. Vnde patet per modum connaturalem, animæ humanę esse, quod recipiat scientiam per modum habitus. Quare dicendum est, scientiam animæ Christi inditam fuisse habitualem, qua vti poterat quando volebat. Cōclusio.

EXPOSITIO ARTICVLI.

DE habitu scientiæ quidam doctores tenent, quòd est collectio specierum, quibus fauere vidētur quędam verba D. Tho. in hac q. De hac re non vacat modo disputare, lege Caie. 1.2.q.54.artic.4. & nunc statue pro certo, quòd scientia est qualitas iudicatiua distincta ab Caietan.

ipsis

ipsis speciebus. Sed nota, quòd quidam viri docti existimant, quòd in Angelis præter species congenitas non est opus ponere aliam qualitatem, quæ sit habitus ad iudicandum, nam species infusæ propter suam perfectionem & repræsentant obiecta, & præstant facultatem iudicandi; & sic probabiliter existimant, quòd in Christo, non est necesse constituere habitum distinctum ab speciebus infusis. Sed opposita sententia est probabilior, nã existimo, quòd scientia infusa in Christo est lumen diuinitus infusum, ad iudicandum & sciendum, quod asserit D. Thom in articulo præcedenti. Idem colligo ex hoc articulo. Nam D. Tho. ex eo colligit istam scientiam esse in anima Christi per modum habitus, quoniam connaturale est animæ nostræ suscipere per modum habitus, at mẽs D. Tho. est, quòd scientiæ humanitus acquisitæ sunt habitus distincti ab speciebus. Tertiò, idem colligitur ex argumento, sed contra. Dicit enim D. Tho. quòd scientia hæc est vniuoca cum scientijs animæ, quod non est intelligendum quasi sit eiusdem speciei, ergo superest, quòd sit vniuoca in genere habitus. Vltimò idem probatur ex sententia D. Tho. in artic. seq. ad 3. vbi docet, quòd lumẽ scientiæ infusæ, desuper infusum est excellentius, quàm lumen naturale, & quàm lumen Angelicum, & hoc lumẽ (in ea sententia) est scientia infusa, quoniam ordinatur ad iudicandum, sicut lumen fidei non distinguitur ab habitu fidei, distinguitur tamen ab ipsis speciebus. § Sed cõtra conclusionem D. Tho. occurrit vnum argumentum. Nam si anima Christi per istam scientiam cognouit infinita habitualiter, cum nõ possit omnia illa actu considerare vnum post aliud cogitando (nam impossibile est numerando infinita pertransire) cõsequens est, quod sit frustra in Christo illorum scientia, ergo habuit actualẽ sciẽtiam & non habitualem. Ad hoc argumentum respõdet D. Thom. in solutione 2. vnico verbo, quòd ex illa infinita multitudine cognoscit in actu quæ congruunt tempori & loco, & negotijs gerendis. Pro maiori explicatione nota quòd voluntas reducit habitum de otio ad operationem, habitibus enim vtimur quando volumus; cum ergo volũtas indeterminatè se habeat ad infinita, nouisse infinita habitualiter ad hoc deseruit, quod ex illis infinitis consideret actu quæ maluerit; quam vim non haberet si esset cognitio finitorum.

Hæc scientia habet vere rationem habitus. — *Obiectio.* — *Solutio.*

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm hæc scientia fuerit distincta per diuersos habitus.

77 AD sextum sic proceditur. Videtur quòd in anima Christi nõ fuerit nisi vnus habitus scientiæ. Quantò enim scientia est perfectior, tantò est magis vnita: vnde & Angeli superiores p formas magis vniuersales cognoscũt, vt in Prima parte dictum est. *Sed scientia Christi fuit perfectissima: ergo fuit maximè vna. Non ergo fuit distincta per plures habitus.

3. di. 14. ar. 3. q. 3. — *P. p. q. 55. artic. 3.*

§ 2. Præterea, Fides nostra deriuatur à scientia Christi: vnde dicitur Hebr. 12. Aspicientes in autorẽ fidei & cõsummatorem Iesum. Sed vnus est habitus fidei de omnibus credibilibus, vt i Secunda parte dictum est. * Ergo multo magis in Christo non fuit nisi vnus habitus scientiæ.

2. 2. q. 4. artic. 4.

§ 3. Præterea, Scientiæ distinguuntur secundũ diuersas rationes scibiliũ. Sed anima Christi omnia sciuit secundum vnam rationem, scilicet secundum lumen diuinitus infusum. Ergo in Christo fuit tantùm vnus habitus scientiæ.

Sed contra est, quod Zachariç 3. dicitur, quòd super lapidem vnum, id est Christum, sunt septẽ oculi: Per oculum autem scientia intelligitur: Ergo videtur, quòd in Christo fuerint plures habitus scientiæ.

Respondeo dicendum, quòd sicut dictũ est, * sciẽtia indita animæ Christi habuit modum con naturalem animæ humanæ. Est autem connaturale animæ humanæ, vt recipiat species in minori vniuersalitate, quàm Angeli: ita scilicet, quòd diuersas naturas specificas, per diuersas species intelligibiles cognoscat. Ex hoc autem contingit, q in nobis sint diuersi habitus scientiarum, quia sunt diuersa scibiliũ genera: in quantum scilicet, ea quç reducuntur in vnum genus, eodem habitu sciențiç cognoscuntur. Sicut dicitur in primo Poste. * quòd vna scientia est, quç est vnius generis subiecti. Et ideo scientia indita animç Christi, fuit distincta secundum diuersos habitus.

ar. 4. huius quæst. — *li. 1. poste. tex. 43. co. 2.*

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut suprà dictum est, * scientia animç Christi est perfectissima, & excedens Angelorum scientiam, quantum ad id quod cõsideratur in ea ex parte Dei influẽtis: est tamen infra scientiam angelicam, quãtum ad modum recipiẽtis. Et ad huiusmodi modum pertinet, qđ sciẽtia illa per multos habitus distinguať, quasi p species magis particulares existens.

ar 4. huius quæst.

Ad secundum dicẽdum, quòd fides nostra innititur primç veritati: & ideo Christus est autor fidei nostrç secundum diuinam scientiã, quæ est simpliciter vna.

Ad tertium dicendum, quòd lumen diuinitus infusum, est communis ratio intelligendi ea, quæ diuinitus reuelantur: sicut & lumen intellectus agentis eorum, quç naturaliter cognoscuntur. Et ideo oportuit esse in anima Christi proprias species singularum rerum, ad cognoscendum cognitione propria vnumquodque. Et secundum hoc oportuit esse diuersos habitus scientiæ in anima Christi: vt dictum est. *

In cor. art.

SVMMA TEXTVS.

CONclusio est affirmatiua, probaturque ex illo, quod dicitur Zacha. 3. quòd super lapidem vnum, id est, Christum, sunt septem oculi, per oculum autem scientia intelligitur, ergo in Christo fuerũt plures habitus scientiæ. Deinde probatur, quia diuersificantur in nobis habitus ex diuersitate generum scibilium, nam illa quæ reducuntur ad vnum genus eodem habitu scientiæ cognoscuntur, connaturale est enim animæ, vt recipiat species in minori vniuersalitate, quàm Angeli, at anima Christi secũdum modum recipientis est infra naturam Angelicam, vt dictum est, etsi maior sit, quantum est ex parte Dei influentis.

Cõclusio. — *Zacha. 3.*

EXPOSITIO ARTICVLI.

COntra cõclusionẽ propositã est argumentũ, nam D. Tho. in 3. d. 14. ar. 3. q. 4. expressè docet, quòd hæc sciẽtia nõ est distincta per diuersos habitus. Et cõfirmatur, nam id quod perfectissimum est, tribuẽdum est Christo, scientia vero vnita perfectior est quam diuisa, & in multos habitus distributa. Confirmatur etiam, nam rectè sequitur, est vna scientia, ergo est vnus habitus; sicut re-

Argum. — *Confirm.*

ctè

ctè sequitur, est vnus homo, ergo est vnum animal. In contrarium est, quod hic docet Diuus Thom. & potest cunfirmari ista ratione, nam Christo Domino infusæ sunt multæ virtutes morales, ergo etiam multi habitus intellectuales.

Solutio. ¶ Respondetur facilè, quòd hic D. Thom. loquitur de multitudine ex parte specierum, quas vocat habitus infusos. In tertio vero sententiarum loquitur de vnitate ex parte luminis & facultatis, & certè in hoc articulo euidenter explicat suam sententiam in istum sensum, nam in corpore articuli manifestè loquitur de multitudine specierum, sed in solutione tertij manifestè affirmat, quòd sit vnicum lumen scientiæ infusæ, & sic est vnus habitus indicatiuus. Nec est eadem ratio de virtutibus moralibus, nam virtutes morales sunt in diuersis potentiis, & habent distinctam rationem formalem; at hæc scientia est in intellectu habens eandem rationem formalem, & ideo non potest esse nisi vnus habitus.

Dubium de perfectione specierum huius scientiæ. ¶ Est aliud dubium ex Scoto in 3. distinctio. 14. quæstione vltima. volente quòd animę Christi Domini fuerint infusæ perfectissimæ species, quia sicut ponitur animæ Christi collatam fuisse summam gratiam possibilē, ita videtur infusas sibi fuisse perfectissimas species, quibus perfectissimè cognosceret, cuius contrarium docet

Solutio. hic D. Thom. Respondetur, gratiam & gloriam esse omnino super naturam, tum Angeli, tùm hominis, sed species infusæ infunduntur in subiectis iuxta naturam Angeli, vel hominis, vel animæ separatæ, nam istæ species sunt connaturales Angelis & animabus separatis. Et si dicas, quid est, quòd scientia infusa modificatur, secundum modum naturalem Angeli vel animæ, & non gratia & beatitudo? Respondetur, quoniam ista sunt de ordine connaturalium soli Deo, species vero infusæ sunt de ordine connaturalium Angelo, & animæ separatæ, & ideo infunditur secundum ordinem naturalem. Ex quo rectè infert Diuus Thom. quòd species infusæ animæ Christi sunt imperfectiores Angelicis, cum quo verissimè stat, quòd quantum ad existentiam, certitudinem, & multitudinem cognitorum. hæc scientia superat scien-

Dubium. tiam Angelorum, propter excellentiam luminis. Sed dubitabit Theologus, vtrùm semper requiratur lumen di-

Non semper requiritur ad vsū huius sciētiæ lumen distinctū. uinum infusum ad vsum huius scientiæ. Et videtur quòd non, nam hoc lumen non requiritur ad vsum sciētię inditæ in Angelis, nec vero in animabus separatis, imò videtur esse superfluum, nam postquam intellectus est constitutus in actu per speciem intelligibilem, non est necessarium aliud lumen ad intelligendum. Præterea, habitus fidei ad assentiendum diuinis eloquijs non requirit aliud lumen distinctum. In contrarium est, quòd hic docet Diuus Thomas in solutione ad tertiū. Respondetur, mihi probabile videtur, quòd argumenta proposita suadere videntur, & confirmo illud autoritate D. Thomæ. is namque in 2.2.q.5.ar.4.ad 2.& ad 3. docet, quòd per lumen fidei, fidelis qui credit, videt articulos fidei esse credibiles, non certè per aliud lumen distinctum.

QVAESTIO XII.

De scientia animæ Christi acquisita, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est de scientia animæ Christi acquisita vel experimentali.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm secundum hanc scientiam Christus cognouerit omnia.

¶ Secundò, vtrùm in hac scientia profecerit.

¶ Tertiò, vtrùm aliquid ab homine didicerit.

¶ Quartò, vtrùm acceperit aliquid ab Angelis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm secundum hanc scientiam Christus cognouerit omnia.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd secundum hanc scientiam Christus nō omnia cognouerit. Huiusmodi enim scientia per experiētiam acquiritur. Sed Christus non omnia expertus est. Non igitur omnia secūdum hanc scientiam sciuit. 78

¶ 2. Prętereà, Homo scientiam per sensum acquirit. Sed non omnia sensibilia sensibus corporalibus Christi fuerūt subiecta. Non igitur secundum hanc scientiam omnia cognouit Christus.

¶ 3. Prętereà, Quantitas scientiæ attenditur secundum scibilia. Si igitur secundū hanc scientiam Christus omnia sciuisset, esset in eo scientia acquisita æqualis scientiæ infusæ & scientiæ beatæ: quòd est inconueniens. Non ergo secundum hanc scientiam Christus omnia sciuit.

Sed cōtra est, ꝙ nihil imperfectū fuit in Christo quantū ad animā. Fuisset autē imperfecta hæc eius sciētia, si secūdū eā non sciuisset omnia: quia imperfectum est, cui potest fieri additio. Ergo secundum hanc scientiam Christus omnia sciuit.

Respondeo dicendum, quòd sciētia acquisita ponitur in anima Christi (vt suprà dictum est*) propter conuenientiam intellectus agentis, ne eius actio sit otiosa, quę facit intelligibilia in actu: sicut & scientia indita vel infusa ponitur in anima Christi ad perfectionem intellectus possibilis. Sicut autem intellectus possibilis est, quo est omnia fieri, ita intellectus agens est, quo est omnia facere: vt dicitur in tertio de anima.* Et ideo sicut per scientiā inditam sciuit anima Christi omnia illa, ad q̄ intellectus possibilis est quocunque modo in potentia: ita per scientiam acquisitam sciuit omnia illa, quę possunt sciri per actionem intellectus agentis.

q. 9. arti. 4.

li. 3. de anima tex. 18. tom. 2.

Ad primum ergo dicendum, quòd scientia rerum acquiri potest non solum per experientiam ipsarum, sed etiam per experientiam quorundā aliarum rerū: cum ex virtute luminis intellectus agētis possit homo procedere ad intelligendum effectus per causas, & causas per effectus, & similia per similia, & cōtraria per cōtraria. Sic igitur licèt Christus non fuerit omnia expertus: ex his tamen, quę expertus est, in omniū deuenit notitiā.

Ad secundum dicendum, quòd licèt sensibus corporalibus Christi non fuerint subiecta omnia sensibilia, fuerunt tamē sensibus eius subiecta aliqua sensibilia, ex quibus propter excellentissimā vim rationis eius potuit in aliorum notitiā deuenire, per modum prędictum:* sicut videndo corpora cælestia, potuit comprehendere eorum virtutes & effectus, quos habent in istis inferioribus qui eius sensibus non subiacebant. Et eadem ratione ex quibuscūque alijs, in aliorum notitiā

In cor. art.

deuenire

deuenire potuit.

Ad tertium dicendum, quòd secundum istam scientiam anima Christi non simpliciter cognouit omnia: sed illa omnia, quę per lumen intellectus agentis homini sunt cognoscibilia. Vnde per hanc scientiam non cognouit essentias substantiarum separatarum, nec etiam singularia pręterita, pręsentia, & futura, quę tamen cognouit per scientiam inditam: vt supra dictum est.

In cor. ar. & q. pręce. & q. 9. art. 3. & 4.

1. Conclu.

SVMMA TEXTVS.

PRima conclusio, Anima Christi sciuit omnia per scientiam acquisitam quę possunt sciri per actionem intellectus agentis Hæc conclusio probatur. Primò, quoniam nihil imperfectum fuit in Christo quantum ad animam, fuisset autem imperfecta hæc scientia, si secundum eam nō sciuisset omnia; quia imperfectum est, cui potest fieri additio, ergo secundum hanc scientiam Christus omnia sciuit. Deinde probatur ex proportionali similitudine inter scientiam infusam respectu intellectus possibilis, & acquisitam respectu intellectus agentis; nā sicut illa ponitur propter perfectionem intellectus possibilis, ita ista propter conuenientia in potentiæ actiuæ intellectus agentis, & ideo sicut illa se extendit ad omnia, ad quæ se extendit intellectus possibilis, ita ista ad omnia quæ potest intellectus agēs facere. ¶ Secūda conclusio in solutione tertii. Per hanc scientiam acquisitam nō sciuit anima Christi omnia simpliciter, non enim cognouit essentias substantiarum separatarum, neque singularia præterita, præsentia, & futura.

2. Conclu.

EXPOSITIO ARTICVLI.

DIfficultas huius articuli in hoc consistit, quomodo Christus acquisierit istā scientiam circa multas res diuersi generis, quas nunquam est expertus, sicut si quęreremus, quomodo cœcus potest habere scientiam de coloribus quos nunquam est expertus, præsertim cum omnis nostra cognitio ortum habeat à sensu & deficiēte sensu alicuius sensibilis nō est sciētia illius vt docet Aristoteles. Respondetur quod hoc potuit fieri, vt docet D. Tho. in solut. 2. & 3. propter admirādam vim & virtutē ingenii Domini nostri Iesu Christi, tāta enim erat eius vis, vt ea paucis singularibus quæ est expertus, abstraxerit species aliarum rerum, quas nunquā vidit. Respondet secundo Caie. quod Angeli attulerunt & proposuerunt Christo omnia singularia conuenientia ad omnes scientias. Tertiò respōdetur, quod per scientiam infusam, virtus luminis naturalis animæ Christi perficiebatur etiam circa propria obiecta proportionata; sicut fides perficit nostram naturam, & metaphysica perficit physicam, & alios habitus scientiarum acquisitarum. Sed nota, quod homines ex naturalibus multa intelligere non potuerūt, nō propter excellentiā obiecti, sed propter infirmitatem naturæ, quæ pluribus intenta ad singula minor est, at vero anima Christi omnia naturalia, tā perfecto modo cognouit atq; si esset in statu naturæ integræ, de quo videndus est D. Tho. 1. contra Gent. c. 4. Sed illud affert dubitationē, Vtrū secūdum hanc scientiā sciuerit omnia quæ ingeniosus homo per actionem intellectus agentis scire potest; an vero omnia quæ omnes simul homines. Hoc secundum non videtur vero simile, quòd vnus homo experiatur omnia quæ oēs homines præteriti & præsentes sunt experti. Præcipuè in tā breui tēpore, per triginta annos in domo fabri, & aliis negotiis grauioribus occupatus. Sed & illud habet difficilē explicationē, quomodo potuit experiri & cognoscere, motus cęlorū, cursus syderū, proprietates arborū & herbarū, & augetur difficultas, nā infinita sunt scibilia per experientiam, & Christus successiuè discebat, sic antē non contingit pertrāsire infinita, ergo per istā scientiā nō cognouit omnia, nec vero oportuit, nā quædam leuia & minutissima experiri, & cognoscere perfectio nō est, imò videtur curiosum & vanū. Sed & philosophiam videtur Christum ignorasse, nam Mat. 24. Loquens de aduentu suo ad iudicium, dicit quod fulgur exiit ab oriente & apparet vsque ad occidentē, fulgur autē nō pertingit ab oriente vsque in occidentem, sed solis fulgor est qui pertingit. Propter hæc argumēta quidā doctores affirmant, nō fuisse in Christo scientiā humanitus acquisitā. Alii dicunt, quod pro maiori parte fuit diuinitus infusa. Sunt qui asserānt, quod sunt ei infusa phantasmata præstantiora ex quibus facilè cōparare potuit omnium rerum cognitionē. Sed certè sentētia D. Tho. vera est, vt cōstat ex dictis supra q. 9. art. 4. & ex his quas dudum adduximus rōnibus, & adiuuat potissimè ista sententiā, quod potētiæ animæ Christi, erant in naturalibus præstantiores nostris, & anima ipsa perfectior lōgè in naturalibus, quā nostra, de quo stat articulus Parisiensium, dicere quod anima Christi in se non sit perfectior quā aīa Iudæ est error. Dicendū est ergo, quod anima Christi sciuit omnia per scientiam acquisita, quæ per actionē intellectus possunt sciri ab vniuersitate omnium hominum, hoc enim probāt rationes D. Tho. in articulo propositæ, & argumēta in cōtrarium adducta iā superius sunt cōfutata, dum ostendimus quomodo ea paucis singularibus quæ expertus est in cognitionē omnium aliorum potuit deuenire. Sed vltimum argumentū oportet distinctè cōfutare, dicendū est enim cū sapientissimo magistro Cano. 2. li. de locis c. 14. quod quidam suspicātur interpretem falso pro fulgore fulgur reddidisse, ideo quod non fulgur exiit ab oriēte, & protenditur vsque in occidentē, sed fulgor. Ridiculum sane argumentum. Primum enim, si quis hoc in loco error inest, hunc nō interpretis, sed librariorum fuisse verisimilius est, voces quippè illæ fulgur & fulgor vsque adeò similes sunt, vt facile sit vnā pro altera substituere. Deinde, interpretis peccatū hic nullū omnino esse potuit vbi Græca omnia exemplaria & vetera, & noua, consentiunt, neque aliud legūt, quam vocē quæ fulgur significat quæ vtique vox nō fulgorē, sed fulgur sonat, sed ne de fulgore quidē accipi potest etiā si Græca vox vtrunq; sonaret, sol nāque paulatim oritur, eiusque aduētus tēpore pręsentitur ante quā appareat, illius itaque fulgor nō inexpectatus aduenit. Dominus aūt sine dubio significat aduentum suū subitum & inopinatū fore, id quod fulguris similitudine aptissimè exprimitur, quod priusquā expectes iā emicuit & abiit, & quāquam fulgur nō pertingit ab oriente vsquè in occidentē, si de ratione Philosophiæ expendas, sed ad exprimendū subitum & inexpectatum conspicuum tamen omnium oculis aduentum Christi, satis est accōmodare, id quod oculis nostris apparet, alioqui arguatur D. Tho. quasi perspectiuæ facultatis indoctus, qui explicaturus quemadmodum res diuinæ humanis eluceant, exemplum ponit speculi, in quo (vt ait) rei imago conspicitur, quod licet reuera ita non sit, nobis tamē ita videtur, quin etiam arguatur Moyses, tāquam astronomiæ imperitus, qui duo luminaria magna posuit, cū sint alia multa maiora. Sed sensui nostro illa duo maxima apparent, nec à sacris scripturæ autoribus alienū est, sese populo rudi attemperare, loquique vt vulgus solet. Alia plura dicerentur, nisi de hoc argumēto satis superque esset dictum. Hel liud certè iuxta hanc rationem illud dixit, ab interioribus egredietur tempestas, & ab arcturo frigus Iob. 37. ad eundem modum Propheta ait, qui fundauit terrā super aquas, quasi aquæ inferiores sint, cū tamen emineant, vt alibi ostēdimus. Simili quoq; lege tres Angeli qui Patriarchæ apparuerunt, comedisse dicuntur, non quod reuera comederint, sed quod comedere visi sunt, quanquam Iustinus figurate accipit, perinde vt ignis deuorare cædere dicitur, quia consumit; hæc vero non videntur ita necessaria ad explicationem textus, nam illis verbis tantum significatur, quod erit manifestus toti mundo, aduentus domini, non parti alieni tantum, & hoc significat similitudo fulguris, qui subitò & manifestò apparet, quod exeat ab oriente, & pertingat ad occidentem, quamuis aliquando & ex aliis partibus mundi oriatur.

Quomodo Christus habuit scientiā acquisitam rerum quas nunquā expertus est.

Solutio.

Caietan.

Notādum

Quomodo Christus per istā scientiā sciuerit omnia.

Mat. 24.

Solutio.

Explicat locus.

Mat. 24.

Cano.

Iob. 37.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm Christus in hac scientia profecerit.

79 Sup.q.7.arti.12.3.& infr.ar.3.3.& q.15.ar.8.& 3.dis.13.lit.I fi.& dist.14.arti.3.q.5.& veri.q.20.ar.6.3.& op.3.ca.223.& Io.1.l.10.co.1.fi.& Hebre.5.co.6

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd secundum hāc scientiā Christus non profecerit. Sicut enim secū dū scientiam beatitudinis & secundum scientiā infusam Christus cognouit omnia: ita & secundum hanc scientiam acquisitam, vt ex dictis patet. * Sed secundum illas scientias non profecit: ergo nec secundum istam.

¶ 2. Prætereà, Proficere est imperfecti: quia perfectum additionem non recipit. Sed in Christo non est, ponere scientiam imperfectam. Ergo secundum hanc scientiam Christus non profecit.

* ar. præc. li.3.ca.21. ortho. fid. paulò a princip.

¶ 3. Prætereà, Damas.* dicit, Qui proficere dicunt Christum sapientia & gratia, vt additamentum sensus suscipientem, non venerantur vnionē, quæ est secundum hypostasim. Sed impium est, illam vnionem non venerari. Ergo impium est dicere, quòd scientia eius, additamentum acceperit.

Sed contra est, quod dicitur Luc. 2. quod Iesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deū & homines. Et Ambro.* dicit quòd proficiebat secundum sapientiam humanam. Humana autem sapientia est, quæ humano modo acquiritur, scilicet per lumen intellectus agentis. Ergo Christus secundum hanc scientiam profecit.

lib. de incar. dominica. ca.7. a medio tomo 2.

Respondeo dicendum, quòd duplex est profectus scientiæ. Vnus quidem secundum essentiam: prout scilicet ipse habitus scientiæ augetur. Alius autem secundum effectum: puta si aliquis secundum eundem & æqualem scientiæ habitum, primò minora aliis demonstret, & postea maiora & subtiliora. Hoc autem secundo modo manifestum est, quòd Christus in scientia & gratia profecit, sicut & in ætate: quia scilicet secundum augmentum ætatis opera maiora faciebat, quæ scilicet maiorem sciéntiam & gratiam demonstrabant. Sed quantum ad ipsum habitum scientiæ, manifestum est quòd habitus scientiæ infusæ in eo non est augmentatus, cùm à principio plenariè fuerit sibi omnium scientia infusa: & multò minus scientia beata in eo augeri potuit. De scientia enim diuina quod non possit augeri, suprà in prima parte dictum est.* Si igitur præter habitum scientiæ infusum, non sit in aīa Christi aliquis habitus scientiæ acquisitę (vt quibusdā videtur,* & mihi aliquando visum est) nulla scientia in Christo augmentata fuit secundum essentiā, sed solùm per experientiam, id est conuersionem specierum intelligibilium inditarum, ad phantasmata. Et secundum hoc dicūt, quod scientia Christi profecit secundum experientiam: conuertendo scilicet species intelligibiles inditas ad ea, quæ de nouo per sensum accepit. Sed quia inconueniens videtur, quod aliqua naturalis actio intelligibilis, Christo deesset, cùm extrahere species intelligibiles à phantasmatibus, sit quędam naturalis actio hominis secundum intellectum agentem, conueniens videtur hanc etiam actionem in Christo ponere. Et ex hoc sequitur, quòd in anima Christi aliquis habitus scientiæ fuerit, qui per huiusmodi abstractionem specierum potuerit augmētari: ex hoc scilicet, quòd intellectus agens post primas species intelligibiles abstractas à phantasmatibus poterat etiam alias & alias abstrahere.

P.p.q.14. art.15.

3.sent.dis.14.q.3.artic.3.

Ad primum ergo dicendum, quòd tam scientia infusa animæ Christi, quam scientia beata, fuit effectus agentis infinitæ virtutis, qui potest simul totum operari: & ita in neutra scientia Christus profecit, sed à principio eam perfectam habuit. Sed scientia acquisita causatur ab intellectu agente, qui non simul totum operatur, sed successiuè. Et ideo secundum hanc scientiam Christus non à principio sciuit omnia, sed paulatim, & post aliquod tempus, scilicet in perfecta ętate. Quod patet ex hoc, quòd Euangelista simul dicit eum profecisse scientia & ętate.

Ad secundum dicendum, ꝙ hęc etiam scientia in Christo semper fuit perfecta secundū tempus: licet nō semper fuerit perfecta simpliciter & secūdum naturam. Et ideo potuit habere augmentum.

Ad tertium dicendum, quod verbum Damascen* intelligitur quantum ad illos, qui dicunt simpliciter fuisse factam additionem scientię Christi, scilicet secundum quamcunque eius scientiam: & pręcipuè secundum infusam, quę causatur in anima Christi ex vnione ad Verbum. Non autem intelligitur de augmento scientię, quę ex naturali agente causatur. lib.3.c.21.

SVMMA TEXTVS.

VNica conclusio, Christus in hac scientia non tantū profecit secundum effectū, non tantū secundum experientiam, verum etiam secundum essentiam ipsius sciētiæ. Probaturque ex illo, Luc. 2. Iesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines. Quem locum explicans Ambrosius inquit, quod Christus proficiebat secundum scientiam humanam, humana autem sciētia est quæ humano modo acquiritur scilicet per lumen intellectus agentis, ergo Christus secundum hanc scientiam profecit. Deinde, scientia acquisita augetur per hoc, quod intellectus agens, semper abstrahit species intelligibiles a phantasmatibus, sed in Christi anima non fuit ociosa actio intellectus agentis, ergo secundum scientiam acquisitam Christus profecit.

Conclusio. Luc. 2. Ambrosi.

EXPOSITIO ARTICVLI.

TOta huius articuli difficultas posita est in explicando illo loco Luc. cap. 2. Iesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum & homines. Tres autem insinuat D. Thom. hic legitimas explicationes, prima est, in Christo dicitur fuisse profectus sapientiæ quantum ad effectum, hoc est, sapientiam suam vnā & eandem secundū rem ac inuariatam, in seipsa magis ac magis in dies cum augmento per actus excellentiores demonstrabat & explicabat, idque tū apud hoīes, quorum Saluator erat, qui & ipsi magis proficiebant, tùm etiam apud Deum, cuius gloriā magis ac magis illustrabat; hęc intelligētia est maximè

Explicatur locus. Luc. 2. D. Thom.

Theophil. Gregor. Nazianze. Caietan. Beda. Magister.

ximè communis, ita intelligunt Theophila. Gregorius Nazianzenus, & Caiet. super Lucam. Beda etiam ho. 11. super Lucam, & Magister sententiarum in 3. d. 13. vbi nomine D. Gregorij affert verba Bedæ vbi supra. glossa item ordinaria super Lucam eadem verba affert nomine Gregorij. Idem Magister prope finem illius distinctionis exponens Ambrosium, est in hac explicatione & sententia. D. Tho. ita etiam exponit supra q. 7. arti. 12. ad vltimum.

2. Exposit.

§ Secunda expositio est, quòd dicatur Christus profecisse propter experimentalem cognitionem, in qua proficiebat, ita tamen quod per hanc cognitionem nullam scientiam prorsus acquireret, aut augmento proficeret secundum habitũ. Hæc expositio est Alberti Magni super Lucam. Est etiam D. Thom. de veri. q. 20. art. 6. ad 3. & in 3. d 14. q. 1. art. 3. quæstiun. 5. Has duas expositiones ex necessitate sequi tenentur, aut simul, aut alteram illarũ, qui dicunt, Christum Dominum non habuisse scientiam acquisitam quocum ad modum, siue asserant cum Durando & Scoto, fuisse tantum in Christo vnam scientiam in proprio genere infusam eiusdem rationis cum nostra; siue asserant cum Paludano fuisse in Christo geminã scientiam in proprio genere infusam, alteram per se infusam, alteram per accidens infusam: iuxta istas duas expositiones potest intelligi profecisse Christum, secundum oẽm sapientiam increatam, beatam, & infusam, ac multo magis per se acquisitam.

Albert. D. Thom.

3. Exposit.

§ Tertia explicatio est, ꝙ ipsemet habitus sapientiæ acquisitæ in Christo suscipiebat incrementa, simul cum corporis ætate, & statura, itaque sicuti fiebat accessio Christi corpori in quantitate, per quam corpus maius ac maius erat; ita etiã fiebat accessio in sapientia acquisita, per quam ipsemet sapientiæ habitus ad plura extendebatur. Hæc videtur esse explicatio D. Ambrosij lib. de incarnationis dominicæ sacramento cap. 7. qui est locus allegatus a D. Tho. in argumento, sed contra. Hæc est etiam explicatio D. Tho. in articulo. Et Dionysij Carthusiensis qui sequitur. D. Thom. super Lucam. Et videatur amplius de re hac D. Thom. infra q. 13 ar. 3. & 8. iuxta has duas expositiones postremas explicãt istũ locum (si rectè intelligantur) Epiphanius in anchorato. Euthimius super Lucam & Beda lib. 1. commentariorũ in Lucam, in fine capitis 2. & certè Epiphanius videtur esse postremæ huius explicationis, reddit namque rationem, quoniam aliàs imaginatio sanè & non reuera, sed in apparentia tantum existimata esset eius conceptio & pueritia, figmentum siquidem videtur esse dissimulare sapientiam & scientiam, quàm reuera habebat, & certè verba Euangelistæ significare videntur hanc vltimam expositionem, significant siquidem sapientiæ profectũ fuisse, sicut & profectum ætatis: verum est tamen quòd quantũ ad postremam particulam illius testimonij nõ potest hoc testimonium intelligi nisi iuxta primam expositionem, & idcirco D. Thom. in materia de gratia Christi loco allegato. q. 7. supra. adhibuit tantum illam primam intelligentiam, & ea de causa diuinus Euangelista fortasse non numerauit ætatem, sapientiam & gratiam ordine perfectionis debitæ ipsis rebus, sed primum mentionem fecit sapientiæ, deinde ætatis, cum tamen sapientia crescat ætate, vt significaret progressus in sapientia accipiendos esse sicut in ætate non autem in gratia.

D. Ambro. D. Thom. Dionys. Carthus. Epiphan. Euthim. Beda. D. Thom.

Erasmus perperam interpretatur.

§ Quartam explicationem seu peruersionem illius loci adinuenit Erasmus in annotationibus super illum Lucæ locum, inquiens quòd Deus per gradus quosdam, paulatim & per incrementa temporum impertierit humanæ naturæ assumptæ has dotes sapientiam & gratiam: probat primo, quoniã Euangelista in eodem capite præmiserat, Puer autem crescebat & confortabatur, plenus sapientia & gratia, quòd autem corroboratus auctu quodam virium fulciri videtur. Probat secundò, ex hoc loco, cum enim tria ista coniungantur, sicut verè ꝓfecit ætatis accessu, ita verè profecisse videtur donorum incrementis: neque obstat (inquit ille) ꝙ dicatur plenus gratia Christus, cum idem etiam dicatur de Ioanne, & de alijs sanctis, quibus nihilo secius gradus & accessionẽ virtutis tribuimus. Neque (ait) perinde nos mouent si id pugnet cũ aliquo placito Scholasticorũ, sed an quod apertè scripsit Lucas fidei synceræ aduersetur. hæc Erasmi expositio est, vt minimum temerariũ. Probo primò, quia pugnat cum placito totius scholæ, imo omnium sanctorum, & cum consensu totius Ecclesiæ catholicæ, imo cũ ipsomet Euangelio, Ioannes siquidẽ inquit, Verbum caro factum &c. vsq; ad illud, vidimus gloriam eius plenum gratiæ & veritatis, vbi manifestè D. Ioannes significat gratiã ac veritatem, id est, sapientiã prouenisse in Christi humanitatẽ ex vnione hypostatica, qua Verbum caro factum est. & ita docuit D. Th. supra q. 2. ar. 12. gratiam fuisse naturalem Christo Dño ex vi Natiuitatis, & in q. 7. idem ostendimus de plenitudine gratiæ, ac demum infra q. 19. ar. 3. ostendemus Christum non meruisse sibi neq; gratiam, neque sapientiam, sed habuisse eas citra meritum ex vi vnionis. § Ad argumenta Erasmi ex vtroque Lucæ loco iam responsum est iuxta tres assignatas intelligentias: quas eisdem locis sancti Doctores accommodant.

D. Thom.

Ad tertiũ. Eras.

§ Ad tertium respondetur, plenitudinẽ gratiæ ex parte ipsius gratiæ fuisse propriam Christo, iuxta doctrinam D. Th. supra q. 7. ar. 10. quoniam solus Christus habuit gratiam in summo gradu intẽsionis, & quantum ad omnes effectus gratiæ, alij verò sancti plenitudinem habuere ex parte subiecti tantum.

Ad vltim.

§ Ad vltimum respondetur, hunc modum fuisse hæreticis familiarem vt suo, id est, hæretico sensu velint sacras literas interpretari, reiicientes placita & interpretationes Doctorum, tum sanctorũ, tum maximè scholasticorũ: qui tñ dati sunt a Deo interpretes sui sensus.

Dubium.

§ Sed circa istum articulum, illud potest habere dubium, an ex actibus scientiæ infusæ generaretur aliquis habitus acquisitus? Verum hæc dubitatio pendet ex illa, an actus scientiæ infusæ & acquisitæ sint eiusdẽ speciei? & cum ex dictis liquidò constet quòd distinguantur specie, euidẽs est, quòd ex actibus scientiæ infusæ nõ est acquisitus aliquis habitus in Christo, nam habitus non generatur nisi ex actibus eiusdẽ speciei, de qua re agitur copiosius. 1. 2. materia de habitibus.

Aliud dubium.

§ Sed aliud dubiũ oritur ex eo, quod dicit Caiet. 1. 2. q 54. ar. 4. ad finem, respondens ad auctoritatem, quam ex hoc articulo obiicit ad probandũ quòd scientię sint species intelligibiles, quia hic autor dicit, quòd in Christo sciẽtia acquisita augebatur, quia per actionem intellectus agentis nouæ species abstrahuntur; dicit quod hic, autor non loquitur de scientia acquisita, sed de habituali notitia animæ Christi. Sed exactior expositio est, quòd loquitur de scientia acquisita, vt patebit intuenti. Et probat efficaciter eam augeri, quia fiebat noua specierum abstractio, & hæc probatio est veluti ex causa, nam quando abstrahuntur nouæ species semper scientia augetur.

ARTICVLVS TERTIVS,

Vtrùm Christus aliquid ab homine didicerit.

AD tertium sic proceditur. Videtur, ꝙ Christus aliquid ab hominibus didicerit. Dicitur enim Lucæ 2. quod inuenerunt eum in templo in medio Doctorum, interrogantem illos & respondentem. interrogare verò & respondere est addiscentis. Ergo Christus aliquid didicit ab hominibus. 80

§ 2. Præterea, Acquirere scientiam ab homine docente, videtur esse nobilius, quàm acquirere a rebus sensibilibus: quia in anima hominis docentis sunt species intelligibiles in actu, in rebus autem sensibilibus sunt species intelligibiles solùm in potentia. Sed Christus accipiebat scientiã experimẽtalem ex rebus sensibilibus, vt dictũ est. * Ergo multò magis poterat accipere scientiam, addiscendo ab hominibus.

Art. præce.

§ 3. Prætereà, Christus secundum scientiam experimentalem non omnia a principio sciuit, Art.præce. sed in ea profecit, vt dictum est.* Sed quilibet audiens sermonem significatiuum alicuius, potest addiscere quod nescit. Ergo Christus potuit ab hominibus aliqua addiscere, quæ secundum hãc scientiam nesciebat.

Sed contra est, quod dicitur Isaiæ 55. Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem Gentibus. Præceptoris autem non est doceri, sed docere. Ergo Christus non accepit aliquam scientiam per doctrinam alicuius hominis.

Respondeo dicendum, quòd in quolibet genere id quod est primum mouens, non mouetur secundum illum speciem motus: sicut primum alterans non alteratur. Christus autem constitutus est a Deo caput Ecclesiæ, quinimo q.8. arti.3. omnium hominum (vt supra dictum est*) vt non solum omnes per ipsum gratiam acciperent: sed etiam vt omnes ab eo doctrinam veritatis reciperent. Vnde ipse dicit Ioan. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Et ideo non fuit conueniens eius dignitati, vt a quocunque homine doceretur.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Origen.* dicit super Luc. Dominus interrogabat, Ho. 19. in fin.to.3. non vt aliquid addisceret: sed vt interrogatus erudiret. Ex vno quippe doctrinæ fonte manat, & interrogare & respondere sapienter. Vnde & ibidem in Euangelio sequitur, quòd stupebant omnes, qui eum audiebant, super prudentia, & responsis eius.

Ad secundum dicendum, quòd ille qui addiscit ab homine, non accipit immediatè scientiam a speciebus intelligibilibus, quæ sunt in mente ipsius, sed mediantibus vocibus sensibilibus, tanquam signis intelligibilium conceptionum. Sicut autem voces ab homine formatæ sunt signa intellectualia scientiæ ipsius, ita creaturæ a Deo conditæ sunt signa sapientiæ eius. Vnde dicitur Eccles. 1. quòd Deus effudit sapientiam super omnia opera sua. Sicut igitur dignius est doceri a Deo, quàm ab homine: ita dignius est accipere scientiam per sensibiles creaturas, quàm per hominis doctrinam.

Ad tertium dicendum, ꝙ Iesus proficiebat in scientia experimentali, sicut & in ætate: vt dictũ Art.præce. est.* Sicut autem ætas opportuna requiritur, ad hoc, quod homo accipiat scientiam per inuentionem: ita etiam ad hoc quod accipiat scientiam per disciplinã. Dominus autem nihil fecit quod non congrueret eius ætati: & ideo audiendis doctrinę sermonibus, nõ accommodauit auditum, nisi illo tempore, quo poterat etiam per viam experientię talem scientię gradum attigisse. Vnde Hom.2.pa rũ a princ. Greg.* dicit super Ezech. Duodecimo anno ętatis suę interrogare dignatus est homines in terra: quia iuxta rationis vsum doctrinę sermo non suppetit nisi in ętate perfecta.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio, non fuit conueniens vt Christus ab hoíe Cõclusio. disceret aliquid, nam Isa. 55. dicitur, Ecce testem po Isa.55. pulis dedi eum, ducem ac præceptorem Gentibus, præceptoris aũt non est doceri, sed docere, ergo Christus non accepit aliquam scientiam, per doctrinam alicuius hominis. Deinde Christus Dominus constitutus est a Deo totius Ecclesiæ & omnium hominũ caput, ita vt omnes non solum ab eo gratiam reciperent, verum vt ab illo docerentur, iuxta illud Ioan. 18. in hoc natus sum & ad hoc Ioan. 18. veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati, ergo non fuit conueniens eius dignitati vt a quocunque homine doceretur.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Circa solutionem ad 2m est notandum, quòd res sen- Nota circa sibiles creatæ habent iñ in docendo rationem instrũ solutionẽ. & organi, & idcirco qui ab illis rebus docetur a Deo do- Ad 2dm. cetur tanq̃ a magistro & Doctore, non ab ipsis rebus sensibilibus tanquam a magistris, at homo qui docet habet rõnem causæ principalis & sibi vendicat nomen magistri ac doctoris, non decuit aũt vt Christus magistrum haberet in terris, & idcirco potuit a rebus sensibilibus doceri non ab hoíe. Sed sciendum est, ꝙ doctissimus Victoria M.Victor. non poterat rectè intelligere, quo si Christus per scientiã acquisitam non cognouit absentia, vt verum est, non potuerit assentiri per dictum aliorum, vt cum mater sua dixit, Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Sed & illud habet dubitationẽ, quis docuit puerum Christũ Hebraicè loqui? non ne parentes? & Dominus Caie. videtur dicere, quòd Iosephus docuit illum suam artem. Ad hoc aliqui dicunt, quòd de futuris & absentibus, poterat ab Angelis & hominibus certus fieri, tamen de necessarijs non acquisiuit scientiam ab alijs. Sed præstat dicere, Chrs non quòd non potuit ab aliquo doceri vt a magistro, secus a potuit ab rebus ipsis vt ante dictũ est, vnde qũ Christo dicebat quis- aliquo dopiam aliquid habebat se vt discipulus, qui in libro legit ceri vt a vt inde magister veritates actu cognoscat, quas antea scie magistro. bat in virtute vel in habitu, illas.n. veritates iam Christus sciebat, & multò melius per scientiam inditam, vel beatam, & sic non credebat propter aliorum dictum.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm Christus aliquid acceperit ab Angelis.

AD quartũ sic proceditur. Videtur, 81
ꝙ Christus ab Angelis scientiam Infr. q.30.
acceperit. Dicitur.n. Luc. 22. quòd ar.2.1.& 3.
apparuit Christo Angelus de cœ- di.13. q.2.
lo, confortans eum. Sed conforta- ar 2.q.1.&
tio fit per verba confortatoria docentis: secundũ di.14.ar.3.
illud Iob 4. Ecce docuisti plurimos, & manus q.6.
lassas roborasti: vacillantes confirmauerũt sermones tui. Ergo Christus ab Angelis edoctus est.

§ 2. Pręterea, Dion.* dicit 4. Cęl.hier. Video.n. c.4.nõ pro ꝙ & ipse Iesus, supercęlestiũ substantiarũ super- cul a fin.c. substantialis substantia, ad nostrã intransmutabiliter veniens, obedienter subiicitur Patris & Dei per Angelos formationibus. Videtur igitur ꝙ ipse Christus ordinationi legis diuinę subiici voluerit, per quã hoíes mediantibus Angelis erudiunt.

§ 3. Pręterea, Sicut corpus humanum naturali ordine subiicitur corporibus cœlestibus: ita

etiam

etiam humana mens Angelicis mentibus. Sed corpus Chriſti ſubiectum fuit impreſſionibus cęleſtium corporum:paſſus eſt enim calorem in ęſtate,& in hyeme frigus,ſicut & alias humanas paſſiones.Ergo etiam eius mens humana ſubiacebat illuminationibus ſuperçeleſtium ſpirituum.

cap. 7 poſt med.illius.

Sed contra eſt quod Dion.* dicit 7. cap.Cœl. hierar. quòd ſupremi Angeli ad ipſum Ieſum quæſtionem faciunt, diuiniquę illius operis, & pro nobis aſſumptę carnis ſcientiam diſcunt, & eos ipſe Ieſus ſine medio docet. Non eſt autem eiuſdem docere & doceri.Ergo Chriſtus non accepit ſcientiam ab Angelis.

Reſpondeo dicendum, quòd ſicut anima humana media eſt inter ſpirituales ſubſtantias, & res corporales: ita duobus modis nata eſt perfici. Vno quidem modo per ſcientiam acceptam ex rebus ſenſibilibus:alio modo per ſcientiam inditam, ſiue impreſſam ex illuminatione ſpiritualium ſubſtantiarum. Vtroque autem modo anima Chriſti fuit perfecta: ex ſenſibilibus quidem ſecundum ſcientiam experimentalem, ad quam quidem non requiritur lumen Angelicum, ſed ſufficit lumen intellectus agentis: ex impreſſione verò ſuperiori ſecundum ſcientiam infuſam: quam eſt immediate adeptus à Deo. Sicut enim ſupra communem modum creaturæ anima illa vnita eſt Verbo in vnitate perſonę: ita ſupra communem modum hominum, immediatè ab ipſo Dei verbo repleta eſt ſcientia & gratia. Non autem mediantibus Angelis, qui etiam ex influentia verbi, rerum ſcientiam in ſui principio acceperunt, ſicut in 2. ſuper Gen. ad literam Aug.* dicit.

Li.2. ca.8. tom.3.

Ad primum ergo dicendum,quòd illa confortatio Angeli non fuit per modum inſtructionis, ſed ad demonſtrandam proprietatem humanę naturę. Vnde Beda dicit ſuper Luc.* In documento vtriuſque naturę, & Angeli ei miniſtraſſe, & eum confortaſſe dicuntur. Creator enim creaturę ſuę non eguit preſidio: ſed homo factus, ſicut propter nos triſtis eſt, ita propter nos confortatur, vt ſcilicet in nobis fides Incarnationis ipſius confirmetur.

I 6 in Luc. c 92.ſecundũ ord. Bedæ, ante medium. to.2.

Ad ſecundum dicendum, quòd Dionyſ. dicit Chriſtum fuiſſe formationibus Angelicis ſubiectum, non ratione ſui ipſius, ſed ratione eorum, quę circa eius incarnationem agebantur, & circa miniſtrationem eius in infantili ętate conſtituti. Vnde ibidem ſubdit, quòd per medios Angelos nuntiatur Ioſeph à Patre diſpenſata Ieſu ad Aegyptum receſſio, & rurſum ad Iudęam de Aegypto traductio.

Ad tertium dicendum,quòd filius Dei aſſumpſit corpus paſſibile (vt infra dicetur*) ſed animam perfectam ſcientia & gratia. Et ideo corpus eius conuenienter fuit ſubiectum impreſſioni cœleſtium corporum: anima verò eius non fuit ſubiecta impreſſioni cœleſtium ſpirituum.

q. 15.ar 1.

SVMMA TEXTVS.

Concluſio Dionyſ.

Concluſio eſt negatiua,probaturque in primis ex D. Diony.c.7.cęleſt.hier. Deinde Chriſti anima neque quantum ad ſcientiam acquiſitam neque quantum ad ſcientiam inditam, fuit perfecta lumine Angelico,ergo. Probatur antecedens: nam reſpectu ſcientiæ acquiſitæ ſufficiens fuit lumen intellectus agentis,per quod intelligibilia in potentia fierent intelligibilia in actu. Scientia vero infuſa ſic fuit immediate à Deo vt ſicut modus quo anima Chriſti erat verbo diuino vnita, erat ſupra communem modum creaturę,ita ſupra communem modum hominum immediatè ab ipſo verbo repleta fuerit ſcientia & gratia, & non mediantibus Angelis, & ideo nullo modo dicendum eſt, Chriſtum Dominum aliquid ab Angelis accepiſſe.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Exponitur loc⁹ Lucæ. 22.de apparitione Angeli.

Circa expoſitionem illius loci Luc. 22. apparuit ei Angelus confortans eum. De quo D.Thom.in argumento & in ſolutione illius,ſit prima concluſio. Error eſt imo hæreſis negare hiſtoriam quæ circũfertur in Vulgata editione Latina,apud Luc. 22. de apparitione Angelica & cõſolatione ſeu confortatione, qua confortatus eſt Chriſtus. Negare(inquam)eſſe ſacrã ac canonicã ſcripturã, Spiritu ſancto dictãte à Luca cõſcriptã. Probatur hæc cõcluſio,primo ex Conc.Tri.Seſſ.4. vbi poſt enumeratos libros canonicos ſubijcitur,ad hũc modũ,ſi quis autẽ libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia catholica legi conſueuerũt,& in veteri Vulgata editione habentur,pro ſacris & canonicis nõ ſuſceperit, anathema ſit.Deinde ꝓbatur,quoniã ſacri Doctores antiquiſſimi receperũt hãc hiſtoriã tanquã Euangelicã. Legatur Diony.Areopa.c.4.cęleſt.hierar.Epiphanius in Anchorato.Vbi inquit Irenęũ in opere ſuo cõtra hęreſes vti hac hiſtoria,contra eos qui dicũt Chriſtũ, nõ in vera carne ſed apparẽte veniſſe.Omnes ſancti denique & ſcholaſtici ita legunt. At hæc cõcluſio aſſeritur cõtra hæreticos Anabaptiſtas noſtri tẽporis, qui hãc hiſtoriã ex ſacro Lucę Euãgelio reſecãt,imo & hiſtoriã de ſudore Chriſti ſanguineo. Argumentũ illorum eſt:D.Hilarius.10.de Trin. inquit,hãc hiſtoriã in Gręcis & Latinis codicibus cõpluribus nõ inueniri:imo incertũ relinquit ex diuerſitate librorũ ſuperflua ne ſit an deſit. Hieronymus itẽ lib.2.aduerſus Pelagianos,in quibuſdã exẽplaribus(ait)tam Græcis quã Latinis inueniri hãc hiſtoriã, propter quæ verba, Caieta.in commentarijs huius loci ſuper Lucam dicit D. Hieronymũ nõ omnino certã habuiſſe Angeli apparitionem.Reſpondetur tamẽ Hilariũ dubitaſſę quidẽ, & licẽt demus Hieronymum dubitaſſe, tamẽ hæreticũ eſt modo dubitare,quoniã Eccleſia poſt illorũ tempora recepit tanquam ſacrã hiſtoriã hanc, & quidem Hilarius illa verba prohibet reſpõdẽs Arrianis qui exinde ſumebãt argumẽtũ ad negãdã Chriſti diuinitatẽ, & inter alia dicit veluti obiter ea quæ allegãt Anabaptiſtæ.Quod vero ad Hieronymum attinet,certè ex illius verbis non colligitur per certam conſequentiam id quod colligit Caietanus,& ob eam collectionem reprehendit illũ ſuus maſtix Ambroſi. Catharinus in lib.3 contra Caiet.Eraſerunt autẽ iſtam hiſtoriam ex Euangelio Orthodoxi viri & catholici pio ſed ſimplici zelo & non ſecundum ſcientiam,ex eo quod videbatur hæc hiſtoria fauere Arrianis,ſicutt vt autor eſt Epiphanius vbi ſupra eraſerunt ex eodem Euãgelio Lucę hiſtoriam de fletu Chriſti Domini ſuper Hieruſalem.

Coõc.Tri. — Dioõy. Epiphan. — Argumentũ hæreticorum. — D.Hilar. — D.Hiero. — Caietan. — Solutio. — Catharin⁹. — Epiphan.

¶ Secunda concluſio, citra dubium Angelus non docuit Chriſtum Dominum in illa apparitione aliquid, quod ipſe neſciret,hæc concluſio eſt communis omnibus ſanctis qui aſſerunt,Chriſtum Dominum non indiguiſſe Angelo tanquã doctore & admonitore,& patet manifeſtè concluſio, quoniam nihil prorſus opportunum, ad leniendum Chriſti dolorem, dicere poterat Angelus niſi pertinẽs ad fidei myſteria & ad res futuras,at in his omnibus excellebat Chriſti ſcientia multis partibus, ergo. ¶ Tertia 3. Conclu.

2. Conclu.

tia conclusio, Christi anima citra dubium per actionem partis superioris intellectiuæ poterat seipsam consolari, quantum ad partem inferiorem, veruntamen id non effecit, sed reliquit partem inferiorem cum tristitia magna & agonia, quam describit Euangelista in eodem loco: hæc conclusio est certa & explicabitur amplius infra.

4. Conclu. ¶Quarta conclusio, Angelus consolatus est, & confortauit Christi animam leniens & imminuens illius mœrorem, itaque sicut amicus solet leuari amici tristitiam verbis & colloquio familiari, etiam si nihil prorsus doceat amicum; ita Angelus consolatus est Christum, proponens illi exterius verba consolatoria, & hoc significant illa verba confortans eum, hoc autem ideo permisit Christus, vt doceret homines veritatem naturæ humanæ quæ inferior erat quam Angelica, & vt doceret homines vtilitatem orationis. Idcirco quidam sancti dicunt conspectum fuisse Angelum in specie humana ab Apostolis, saltem ab illis tribus, Petro, Iacobo, & Ioanne. Et hæc est communis intelligentia, tum apud sanctos supra citatos, tum etiam apud interpretes Lucæ, qui omnes ferè aiunt Christum confortatum esse propter nos, & nobis, ipse siquidem non indigebat consolatore. Alia explicatio est rara huius loci de qua Theophilactus super Lucam inquit, nonnulli explicarunt curiosius, quia apparuit illi Angelus glorificans & adorans eum, & dicens; tua est Domine fortitudo, tuum est imperium, tuum est robur, quam expositionem ego tantum repeßio in Epiphanio vbi supra. Itaque tunc tantum pollet confortans eum, quantum, dans ei proprium fortitudinis robur. Sed de Angelica ad Christum consolatione & de eius historiæ defensione tractat optimè Sixtus Senensis, lib. 1. de secundo ordine scripturarum noui testamenti. Illud tamen habet dubitationem in præsenti articulo. Nam si Christus habuit Angelum custodem, videtur certè, quòd ei aliquid inspirauerit, sed de hac re agit optimè D. Tho. in prima parte, quæstio. 113. articulo 4. vbi sic loquitur. Christus secundum quod homo immediatè regulabatur a verbo Dei, vnde non indigebat custodia Angelorum, & iterum, secundum animam erat comprehensor, sed ratione passibilitatis corporis erat viator, & secundum hoc non debebatur ei Angelus custos, tanquam superior, sed magis minister tanquam inferior, vnde dicitur Matth. 4. quòd accesserunt Angeli, & ministrabant ei.

Teophilactus.

Sixtus Senensis.

D. Thom.

Math. 4.

QVAESTIO XIII.

De potentia animæ Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est de potentia animæ Christi,

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm habuerit omnipotentiam simpliciter.

¶ Secundò, vtrùm habuerit omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

¶ Tertiò, vtrùm habuerit omnipotentiam respectu proprii corporis.

¶ Quartò, vtrùm habuerit omnipotentiam respectu exequutionis suæ voluntatis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm anima Christi habuerit omnipotentiam simpliciter.

AD primũ sic proceditur. Videtur, ꝙ anima Christi habuerit omnipotentiam. Dicit enim Ambr.* super Luc. Potentiam, quam Dei filius naturaliter habet, homo erat ex tempore accepturus. Sed hoc præcipuè videtur esse secundum animam, quæ est potior pars hominis. Cùm ergo filius Dei ab æterno omnipotentiam habuerit, videtur ꝙ anima Christi ex tempore omnipotentiam acceperit.

81. Inf 3 arti. huius q. & q. 21. ar. 1. 1. & 1 dist. 43 q. 1 ar. 2 2. & 3. d. 14. art. 4. *gl. ord. id habet ea Amb. Luc. 1. super illud. Hic erit magn⁹.

¶ 2. Præterea, Sicut potentia Dei est infinita, ita etiam & eius scientia. Sed anima Christi habet omnium scientiam quæ scit Deus, quodam modo: vt supra dictum est. † Ergo etiam habet omnium potentiam, & ita est omnipotens. q. 10. ar. 2

¶ 3. Præterea, Anima Christi habet omnem scientiam. Sed scientiarum quædam est practica, quædam speculatiua. Ergo habet eorum, quę scit scientiam practicã, vt scilicet sciat facere ea, quæ scit. Et sic videtur, quòd omnia facere possit.

Sed contra, illud quod est proprium Dei, non potest alicui creaturæ conuenire. Sed proprium est Dei esse omnipotentem: secundũ illud Exod. 15. Iste Deus meus, & glorificabo eum. Et postea subditur, Omnipotens nomen eius. Ergo anima Christi cũ sit creatura, non habet omnipotentiã.

Respondeo dicendum, ꝙ sicut supra dictum est,* in mysterio incarnationis ita facta est vnio in persona, ꝙ tamen remansit distinctio naturarum, vtraq; s. natura retinẽte id quod sibi est proprium. Potentia autẽ actiua cuiuslibet rei sequitur formam ipsius, quæ est principium agẽdi. Forma autem vel est ipsa natura rei, sicut in simplicibus: vel est cõstituens ipsam rei naturam, in his. s. quæ sunt composita ex materia & forma. Vnde manifestum est, ꝙ potentia actiua cuiuslibet rei, consequitur naturam ipsius. Et per hũc modum, omnipotentia consequenter se habet ad diuinam naturam. Quia. n. natura diuina est ipsum esse Dei incircunscriptũ (vt patet per Dion.* 5. c. de Diu. no.) inde est, ꝙ habet potẽtiam actiuam respectu omnium, quę possunt habere rationem entis: ꝙ est habere omnipotentiam. Sicut & quęlibet alia res habet potentiam actiuam respectu eorum, ad quę se extendit perfectio suę naturę: sicut calidum ad calefaciendum. Cùm igitur anima Christi sit pars humanę naturę, impossibile est, quòd omnipotentiam habeat.

q. 2. arti. 2. cap. 5. ante medium.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ homo accepit ex tempore omnipotentiam, quam filius Dei habuit ab ęterno; per ipsam vnionem personę: ex qua factum est, vt sicut homo dicitur Deus, ita dicatur omnipotens. Non quasi sit alia omnipotentia hominis, quàm filii Dei, sicut nec alia deitas: sed eo quòd est vna persona Dei, & hominis.

Ad

Ad secundum dicẽdum, quòd alia ratio est de scientia & de potentia actiua: sicut quidã dicunt. Nam potentia actiua cõsequitur ipsam naturam rei, eo ꝙ actio consideratur vt egrediens ab agente. Scientia autem non semper habetur per ipsam essentiam vel formam scientis, sed potest haberi per assimilationem scientis ad res scitas, secũdum similitudines susceptas. Sed hæc ratio nõ videtur sufficere: quia sicut aliquis potest cognoscere ꝑ similitudinem susceptam ab alio, ita etiam potest agere per formam ab alio susceptam: sicut aqua vel ferrũ calefacit per calorem susceptũ ab igne. Non ergo per hoc prohibetur, quin sicut anima Christi per similitudines omnium rerum sibi à Deo inditas, potest omnia cognoscere, ita per easdem similitudines possit ea facere.

Est igitur vlterius considerandum, ꝙ id quod à superiori natura in inferiori recipitur, habetur per inferiorem modum: nõ enim calor in eadem perfectione & virtute recipitur ab aqua, qua est in igne. Quia igitur anima Christi inferioris naturæ est, quam natura diuina, similitudines rerum non recipiuntur in ipsa anima Christi secundum eandem perfectionem & virtutem, secundum quam sunt in natura diuina. Et inde est, ꝙ sciẽtia animæ Christi est inferior sciẽtia diuina, quãtum ad modum cognoscẽdi, quia Deus perfectius cognoscit res, quàm anima Christi: & quantum etiã ad numerum scitorum, quia anima Christi non cognoscit omnia, quæ Deus potest facere, quæ tamen Deus cognoscit scientia simplicis intelligentiæ, licèt cognoscat omnia præsentia, præterita & futura, quæ Deus cognoscit scientia visionis. Et similiter similitudines rerum animæ Christi inditæ, non adęquant virtutem diuinam in agendo, vt scilicet possint omnia agere, quæ Deus potest, vel etiam eo modo agere, sicut Deus agit: qui agit infinita virtute, cuius creatura non est capax. Nulla autem res est, ad cuius cognitionem aliqualiter habendam requiratur virtus infinita, licèt aliqualis modus cognoscendi sit virtutis infinitæ, quędam tamen sunt quę non possunt fieri nisi à virtute infinita, sicut creatio & alia huiusmodi: vt pa-

P.p. q.45. tet ex his, quæ in prima parte dicta sunt.* Et ideo anima Christi, q̃ cùm sit creatura, est virtutis finitę, potest quidem omnia cognoscere, sed non per omnem modum: non autem potest omnia facere: quod pertinet ad rationem omnipotentię. Et inter cętera manifestum est, quòd non potest creare seipsam.

Ad tertium dicendum, quòd anima Christi habuit & scientiam practicam, & speculatiuam: nõ tamen oportet, quòd omnium illorum hẽat scientiam practicam, quorum habuit scientiam speculatiuam. Ad scientiam enim speculatiuam habendam sufficit sola conformitas vel assimilatio sciẽtis ad rem scitam: ad scientiam autem practicam requiritur, quòd formę rerum, quę sunt in intellectu, sint factiuę. Plus autem est habere formam, & imprimere formam habitã in alterum, quàm solùm habere formam, sicut plus est lucere & illuminare, quàm solùm lucere. Et inde est, quòd anima Christi habet quidem speculatiuam sciẽtiam creandi (scit enim qualiter Deus creat) sed non habet huius rei sciẽtiam practicam: quia non habet scientiam creationis factiuam.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio. Conclusio est negatiua, & probatur. Primo, quia illud quod est proprium Dei, non potest alicui creaturæ conuenire, sed proprium Dei est esse omnipotentem secundum illud Exo. 15 Omnipotens nomen eius, ergo anima Christi cum sit creatura, non habet omnipotentiam. Deinde, in mysterio incarnationis vnio facta est in persona, remanente distinctione naturarum, ita vt quælibet natura retineat, quod sibi proprium est, proprium autem est naturæ diuinæ habere omnipotentiam; quia habet esse illimitatum & infinitum, ergo cum anima Christi habeat esse essentiale finitum, & limitatum, non poterit habere omnipotentiam simpliciter. Exod. 15.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Oĩpotẽtia quid sit. D. Thom. Qvid sit omnipotentia & in quo consistat, variè explicant Doctores in 3.d.14 in qua de potentia animæ Christi sermonem instituunt, sed multo vberius, & clarius D. Tho. 1.p.q. 25. idẽ argumentum persequitur, & docet in art. 3. quòd omnipotentia est principium producendi omne, quod potest habere rationem entis, in quo sensu euidenter colligitur esse impossibile animam Christi, vel creaturam aliam creatam vel creabilem habere omnipotentiam simpliciter. Argumenta valida ad hoc persuadendum sunt quæ sequuntur. Primum est, quia nihil potest se producere. Et si dicat Theologus, quòd in vno loco existens, potest se in alio producere, imo potest reproducere semen quo genitus est, & ponere in se, & cõgredi cũ fœmina, & generare se. Imo quidam ignoranter dicunt, quòd Christus genuit se, sic argumentantes, Christus est Deus, & Deus genuit Christũ, ergo genuit se. Respondendum est, quòd hæc argumenta, sunt hominis nõ rectò sentientis, nam creatura quæ produceret se in alio loco virtute diuina, non produceret se, siquidem non inciperet esse, & hoc ipsum produci prius in vno loco, actio est ad quam ipsa creatura non potest cõcurrere. Sed desino deliramenta hæc confutare, cum nullam mereantur confutationem. Secundum argumentum, omnipotentia est infinitæ perfectionis, ergo non potest communicari creaturæ. Antecedens probatur, quia nulla res est producibilis, quin maior possit produci, & hoc ostendit infinitam perfectionem & virtutem, etenim si esset finitæ perfectionis vt mille, posset producere perfectionem vt mille, & vlterius non procederet. Tertium argumentũ, communicet Deus quantum potest alicui creaturæ adhuc Deus potentior est, ergo creatura illa nõ est omnipotens. Confirmatur etiam, nã Deus potest facere aliquid, quod illa non valet facere. Quartum argumentum, illa creatura non potest agere sine concursu Dei, ergo non est omnipotens. Consequentia inde probatur, nam ille concursus ad potentiam spectat, & Deus esset potentior ratione illius concursus. Quintum, si Deus potest communicare omnipotentiam creaturæ, ergo etiam creaturæ non liberæ quæ ageret ex necessitate naturę & quantum potest vsque ad vltimum potentię, ergo produceret omnia possibilia, quod posse fieri continet in se euidentẽm contradictionem. Sexto, communicet Deus omnipotentiam Petro atque etiam Paulo, tunc interrogo, an vnus posset agere in alium, necne? si non potest, ergo non est omnipotens, si potest etiam alio inuito & contradicente, ergo non est omnipotens. Septimo, speciatim argumentor de anima Christi, quia non potuit concurrere ad actum malum, quia iam peccasset, Deus autem concurrit ad actum malum. Hęc sunt argumenta, quibus nostri Theologi

probant

probant efficaciter, nō ſolum de anima Chriſti verum &t de quacunq; alia creatura poſſibili, nō poſſe habere omnipotentiam; Sed hæc oīa argumenta ſi conferantur cū his quæ D. Tho. in hoc artic. poſuit, inania ſunt & leuiſſimi momenti. Porrò ex dictis & ex probationibus D. Th. poteſt oriri dubium; An anima Chriſti potuerit habere omnipotentiam ſaltem omnium aliorum a ſe; & videtur quod ſic, nam poſſe producere omnia alia a ſe non eſt infinita potentia ſimpliciter, nec eſt omnipotentia, nam omnipotentia eſt poſſe facere omnia poſſibilia. Cōfirmatur etiam, nam dato quòd anima Chriſti hoc haberet, adhuc Deus eſſet potentior illa. Reſpondetur, ꝙ non potuit habere omnipotētiam aliorum omnium a ſe, nam hanc potentiam habere nō potuit ſine infinita perfectione & virtute. Quòd ſic oſtendo, nam ad hanc omnipotentiā ſpectat in primis, quòd quacunque re producta poſſit aliam producere, deinde vt nullum ſit producibile, quin maius poſſit producere. Tertiò, quòd poſſit producere omnia producibilia, in quo eſt euidens contradictio. Quartò, quòd poſſit comprehēdere Dei virtutem, ſiquidem comprehēderet omnes effectus a Deo producibiles. Quintò, quòd contineret eminenter omnium rerum perfectiones, quod ſoli Deo poteſt competere.

Dubium, vtrum aīa Chriſti potuerit habere oīpotentiam reſpectu aliorum a ſe.
Argumen.
Confir.
Solutio.

Ad argu.

¶ Ad argumenta verò in contrarium dicendum eſt, ꝙ ſi anima Chriſti haberet omnipotentiam aliorum oīum a ſe, ſequeretur euidens contradictio, quòd eſſet Deus & non eſſet Deus, quòd eſſet omnipotens ſimpliciter & non eſſet omnipotens, nam vno impoſſibili dato nonnunquam ſequitur euidens contradictio; certè in caſu argumenti euidens eſt contradictio, nam quòd tunc anima Chriſti eſſet Deus efficaciter comprobatum eſt, quòd verò non eſſet Deus euidenter patet ex hypotheſi, nam ponitur quòd non habeat omnipotentiam ſimpliciter, ſed aliorum omnium a ſe.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm anima Chriſti habuerit omnipotentiam reſpectu immutationis creaturarum.

83 AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, ꝙ anima Chriſti habeat omnipotentiam reſpectu immutationis creaturarum. Dicit enim ipſe Matth. vlt. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra: ſed nomine cœli & terræ intelligitur omnis creatura, vt patet cùm dicitur Gen. 1. In principio creauit Deus cœlum & terram. Ergo videtur quòd anima Chriſti habeat omnipotētiam reſpectu immutationis creaturarum.

¶ 2. Præterea, Anima Chriſti eſt perfectior qualibet creatura: ſed qualibet creatura poteſt moueri ab aliqua creatura: dicit enim Augu.* in 3. de Trinit. quòd ſicut corpora craſſiora & inferiora, per ſubtiliora & potentiora quodam ordine reguntur: ita omnia corpora per ſpiritum vitæ, & ſpiritus vitæ irrationalis per ſpiritum vitæ rationalem, & ſpiritus vitæ rationalis deſertor atque peccator, per ſpiritum vitæ rationalem, pium & iuſtum. Anima autem Chriſti etiam ipſos ſupremos ſpiritus mouet, illuminādo eos: vt dicit Dionyſ.* 7. c. Cæl. hier. Ergo videtur ꝙ anima Chriſti habeat omnipotentiam reſpectu immutationis creaturarum.

li. 3. c. 4. nō procul a prin. to. 3.

cap. 7. poſt med.

¶ 3. Præterea, Anima Chriſti habuit pleniſſimè gratiam miraculorum ſeu virtutum, ſicut & cæteras gratias: ſed omnis immutatio creaturæ poteſt ad gratiā miraculorum pertinere, cùm ét miraculosè cœleſtia corpora a ſuo ordine immutata fuerint: ſicut Dionyſius probat in Epiſt.* ad Polycarpum. Ergo anima Chriſti habuit omnipotentiam reſpectu immutationis creaturarum.

Per totam epiſtolam.

Sed contra eſt, quòd eiuſdem eſt tranſmutare creaturas, cuius eſt eas conſeruare. Sed hoc eſt ſolius Dei, ſecundum illud Hebr. 1. Portans omnia verbo virtutis ſuæ. Ergo ſolius Dei eſt habere omnipotentiam reſpectu immutationis creaturarū. Non ergo hoc conuenit animæ Chriſti.

Reſpondeo dicendū, ꝙ hic duplici diſtinctione eſt opus. Quarum prima eſt ex parte tranſmutationis creaturarum: quę triplex eſt. Vna quidē eſt naturalis, quę ſcilicet fit a proprio agente ſecundum ordinem naturę. Alia verò eſt miraculoſa: quæ fit ab agente ſupernaturali, ſupra conſuetum ordinem & curſum naturę; ſicut reſuſcitatio mortuorum. Tertia autem eſt, ſecundum quod omnis creatura vertibilis eſt in nihil. Secunda autē diſtinctio eſt accipienda ex parte animæ Chriſti, quę dupliciter conſiderari poteſt. Vno modo ſecundum propriam naturam & virtutem, ſiue naturalem, ſiue gratuitam, alio modo prout eſt inſtrumentum verbi Dei, ſibi perſonaliter vniti. Si ergo loquamur de anima Chriſti ſecundū propriam naturam & virtutem, ſiue naturalem, ſiue gratuitam potentiam habuit ad illos effectus faciendos, qui ſunt animæ conuenientes: puta ad gubernandum corpus, & ad diſponendos humanos actus, & etiam ad illuminandum per gratiæ, & ſcientiæ plenitudinem, omnes creaturas rationales ab eius perfectione deficientes, per modū, quo, hoc eſt conueniens creaturæ rationali. Si autem loquamur de anima Chriſti ſecundum ꝙ eſt inſtrumentum Verbi ſibi vniti, ſic habuit inſtrumentalem virtutem ad omnes immutationes miraculoſas faciendas, ordinabiles ad incarnationis finem: qui eſt inſtaurare omnia, ſiue quæ in cęlis, ſiue quę in terris ſunt. Immutationes verò creaturarum, ſecundum quod ſunt vertibiles in nihil, correſpondēt creationi rerum: prout ſcilicet producuntur ex nihilo. Et ideo ſicut ſolus Deus poteſt creare, ita ſolus poteſt creaturas in nihilum redigere: qui etiam ſolus eas in eſſe conſeruat, ne in nihilum decidant. Sic ergo dicendum eſt, ꝙ anima Chriſti non habet omnipotentiam reſpectu immutationis creaturarum.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ ſicut Hiero.* dicit, Illi poteſtas data eſt, qui paulò ante crucifixus, qui ſepultus in tumulo, qui poſtea reſurrexit, id eſt Chriſto, ſecundum quod homo. Dicitur autem ſibi omnis poteſtas data, ratione vnionis: per quam factum eſt, vt homo eſſet omnipotens: vt ſupra dictum eſt. † Et quamuis hoc ante reſurrectionem innotuerit Angelis, poſt reſurrectionē tn̄ innotuit omnibus hominibus: vt Remigius dicit. Tunc autem dicuntur res fieri, quando innoteſcunt: & ideo poſt reſurrectionem dicit Dominus

Super illud Matth. 28. Data eſt mihi omnis poteſtas. to. 9.

Art. præce. ad 1.

minus sibi datam omnem potestatem in cœlo & in terra.

Ad secundũ dicendum, quòd licèt omnis creatura sit mutabilis ab alia creatura pręter supremũ Angelum, qui tamen potest illuminari ab anima Christi, non tamen immutario omnis, quę potest fieri circa creaturam potest fieri à creatura: sed quædam immutationes possunt fieri à solo Deo. Quæcũque tamẽ immutationes possunt fieri per creaturas, possunt etiam fieri per animam Christi, secundum quod est instrumentum Verbi: non autem secundum propriam naturarum & virtutem: quia quędam huiusmodi immutatinnũ non pertinent ad animam, neque quantum ad ordinem naturæ, neque quantum ad ordinem gratiæ.

p.2.q.111. art.1.

Ad tertium dicendum, ꝙ(sicut dictum est * in Secunda parte) gratia virtutum seu miraculorum daturanimæ alicuius Sancti, non vt propria virtute ei conueniat miracula facere, sed vt per virtutem diuinam huiusmodi miracula fiant. Et hæc quidẽ gratia excellentissimè data est animæ Christi, vt scilicet non solùm ipse miracula faceret, sed etiam vt hanc gratiam in alios transfunderet. Vnde dicitur Matth. 19. quod cõuocatis duodecim Discipulis, dedit eis potestatem spirituũ immundorum, vt eijcerent eos, & curarent omnem languorem & omnem infirmitatem.

SVMMA TEXTVS.

Prima conclusio.

PRima conclusio. Anima Christi secundũ propriã naturam habuit potentiam ad faciẽdum illos effectus, qui sunt animæ conuenicotes, vt purà ad gubernandum corpus, ad disponendos homanos actus, & ad illuminandum oẽa creaturas rationales, deficiẽtes ab eius perfectione per modũ conuenientẽ creaturæ rationali per plenitudinẽ gratiæ & scientiæ.

2. conclus.

¶ Secũda cõclusio, vt est instrumentum verbi diuini sibi personaliter vniti, habuit anima illa instrumentalem virtutem, ad oẽs immutationes miraculosas ordinabiles ad finem incarnationis, qui est omnia instaurare, siue quæ in cœlis sunt, siue quæ in terris.

3. conclus.

¶ Tertia cõclusio, Anima Christi non habuit potentiã etiã instrumentalem annihilaodi aut creandi, solus enim Deus potest creaturas io nihilum redigere, quia ipse locus potest creare & conseruare.

4. conclus.

¶ Quarta conclusio, aĩa Christi non habuit omnipotentiam respectu immutationis creaturarum, hæc euidenter sequitur ex prædictis.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Probatur, quod anima Christi habeat virtuẽ creandi.

IN hoc articulo granes quæstiones sunt explicãdæ; Et in primis contendo probare, quòd aĩa Christi habeat virtutẽ creandi. Nam anima Christi habet virtutẽ conferẽdi gratiam & homines iustificãdi, sed gratia creatus, venit enim de foris & nõ educitur de potentia materiæ, ergo habet virtutẽ creandi.

Probatur, quod possit annihilare.

Secundo loco cõtendo probase, quòd habeat virtutẽ instrumentalẽ ad annihilãdũ. Nã anima Christi Domioi in annihilatione habet subiectũ circa quod operatur, ergo cum anima Christi sit in potentia obedientiali, & eleuetur ad operandõ, circa quodcunque subiectum existens, reliqoum est quod possit eleuari ad annihilandũ.

Prim. arg.

Et ex hoc apparet quomodo probatio D. Tho. io hoc articulo non rectè procedat: Nam hæc est probatio, nulla creatura potest creare, ergo nulla annihilare; potest enim dicere Theolngus, versari magnum discrimen, nam in creatione nõ est subiectũ circa quod creatura operetur, In annihilatione vero manet subiectũ.

Secũdum.

¶ Secundo arguitur. Potest Deus vti creatura tanquã instrumẽto, ad mutãdũ totum panẽ cum omnibus accidẽtibus & speciebus, in corpus Domini, aut vero in Angelũ, & tunc panis annihilaretur, nã desineret esse secũdum se, & quodlibet sui, hoc est, secũdum partes, & secũdum accidentia. Confirmatur, nã si in sacramẽto altaris desineret esse panis, & Deus ibi non poneret corpus Domini, certè annihilaretur panis, & tñ sacerdos ad hoc cõcurreret, ergo est virtus instrumẽtaria ad annihilãdũ.

Tertium.

¶ Tertiò sic, quid obstat, aut quæ nã est impossibilitas, quòd Deus det virtutẽ verbis alicuius creaturæ, sicut ad occidẽdũ hominẽ, ita ad annihilandũ? Certè in hoc nulla est contradictio.

Quartum.

¶ Vltimo hæc verba Christi Domini, Lazare veni foras, habuerunt virtutẽ instrumẽtariã ad suscitandũ mortuũ, quia detulerunt imperiũ ad hominẽ mortuũ: sed hoc verbum operatorũ, videlicet, redigere in nihilũ, defert imperium ad hominẽ annihilandũ, ergo habet virtutem annihilandi.

Expẽditur vtrum anima Christi Domini habeat virtutẽ instrumẽtariam ad omnes mutatiões miraculosas faciendas.

¶ Tertio loco contendo probare, quòd anima Christi Domini non habet virtutem instrumentariam, ad omnes immutationes miraculosas faciendas, neq; ad reformandum mundũ & illũ renouãdũ. Nã in discursu huius articuli, vel loquitur D. Tho. de causa instrumentaria propriè, vel large pro causa sine qua nõ. Non potest dici hoc secũdũ: nam etiam hoc pacto haberet virtutem creandi & annihilãdi, siquidem oratione & intercessione potuit concurrere, ad creandũ & annihilãdũ.

D. Thom. D. Gregor. Durãdus.

Deinde obstat doctrina D. Tho. q. 6. de potentia art. 4. dicentis Angelos, & homines nõ solũ oratione, sed etiã potestate nõnunq̃ facere miracula, iuxta doctrinã D. Gregorij. Si vero sit sermo de causa instrumentaria propria, obstat etiã doctrina D. Thomæ, & obstat Duran. qui vehementer impugnat istũ sensum. Certè D. Tho. 3. p. q. 35. art. 5. docet expresse, oportere instrumentũ secũdum id, quod sibi propriũ est, ponere aliquã operationem dispositiuã ad effectũ principalis agentis, sed anima Christi non operatur aliquid faciens ad effectũ & miraculũ, vt puta, cum dixit, Lazare veni foras, neq; intellectio, neq; imaginatio, nec vox illa cum clamore, ex proprijs habuerũt aliquẽ effectũ, circa cadauer, aut animã Lazari, sed virtute diuinitatis anima illa est coniuncta corpori, intercedente uoce Christi, tanquã causa, sine qua nõ, ergo anima Christi non habet virtutẽ instrumentariã, ad opera miraculosa.

D. Thom.

Confirmatur. Nam D. Thomas in 3. distinctione. 16. quæstione. 1. articulo. 3. docet, quod neque Angelo neque animæ Christi est impressa aliqua virtus ad facienda miracula, sed tñ per modum orationis & intercessionis. Durãdus etiã in 3. distin. 14 quæstione vltima, sic arguit. Nam Christus Dominus fecit miracula ad ostendendam suam diuinitatem, sicuti assumpsit defectus ad ostendendam suam humanitatem, ergo sicut defectus in humanitatem, sic miracula in diuinam virtutem sunt referenda, non ergo oportet constituere in anima Christi virtutem instrumentariam ad facienda miracula.

Examinantur probationes D. Thomæ.

¶ Quarto loco occurrit dubium. Nam videtur certè quòd discursus Diui Thomæ non sit legitimus. In primis enim distribuit mutationes creaturarum, in naturales, miraculosas, & annihilationes, hæc distinctio videtur, ꝙ non sit vera. Nam redigere creaturam in nihilum est grande miraculum præter ordinem naturæ, & gratiæ, ergo annihilatio inter opera miraculosa est annumeranda. Deinde docet Diuus Thomas, animam Christi Domioi posse considerari dupliciter, & secũdum propriam virtutem, & vt est instrumentum coniunctum verbi diuini. Contra hanc diuisionem sic arguitur. Nam anima Christi Domini in vniuersis suis operationibus, & virtutibus, semper operatur vt instrumentum coniunctum verbi diuini, ergo illa distinctio nihil valet.

Expositio primæ difficultatis. Gratia propriè non creatur.

¶ Ad istas difficultates suo ordine satisfaciendum est, & ad primam dicendum est, quòd gratia propriè non creatur. Cuius sententiæ sunt tres demonstrationes. Prima est, quoniam fieri & corrũpi, est eius, cuius est esse, vnde propriè loquendo accidens non fit neo corrumpitur, sed dicitur fieri & corrumpi, secundum quòd subiectum incipit vel desinit esse in actu secundum illud accidens, cum igitur gratia accidens sit & quædam qualitas animæ nostræ, consequens est, quòd propriè non creatur. Doctrina est D. Thomæ. 1.2. quæstioné. 110. articulo. 2. ad tertium. Se-

cunda

cunda probatio est. Nam gratia cum desinit esse in hoīe peccatore, nō annihilatur, imo peccatum mortale, vt docet D. Tho in 2. 2. q. 24. ar. 10. corrumpit gratiam effectiuè & demeritoriè, ergo gratia non creatur. Probatur consequentia. Nam res, quæ suapte natura incipit per creationem, desinit per annihilationem. Tertia probatio est, quā gratia producitur dependenter a subiecto, vnde dependet in fieri & in conseruari a subiecto, siquidem accidens est, ergo educitur de potentia subiecti, non ergo creatur. Ex quo infert Caiet in hoc commentario, ꝙ Deum conseruare gratiam, non est conseruare continuans creationē, de quo dicitur, quòd omnia in nihilum redigerentur, nisi manus omnipotentis conseruaret illa. Infert secundò Caietanus, ꝙ infusio gratiæ si fieret præter communem cursum & cō suetum, esset vere miraculosa, sed quæ communiter fit, reducitur ad operationes miraculosas.

Caietan.

Expositio scdæ difficultatis.

¶ Ad secundam difficultatem dicendum est, quòd D. Tho in multis locis suæ doctrinæ, pro euidenti habet, ꝙ creatura non potest annihilare, nec potest habere virtutē ad annihilandum, signanter. 1. p. q. 9. artic. 2. & de potentia quæst. 5. arti. 5. ad 15. & hoc in loco expressè affirmat istam sententiam. Huius sententiæ probationes sunt istæ. Prima, solus Deus potest creare, ergo solus Deus potest annihilare. Probatur consequentia, nam annihilatio correspondet creationi. Secunda, solus Deus conseruat res in esse, ne in nihilum decidant. Tertia, si Deus redigeret aliquam creaturam in nihilum, hoc non faceret aliqua actione diuinitatis, sed cessatione ab actione, qua res cunctas in esse conseruat vt optimè docet D. Th. 1. p. q. 104. ar. 3. ad tertium. & de potentia q. 5. arti. 3. in solutionibus argumentorum. 1. 2. 3. 4. & 15. cum ergo in annihilatione nulla sit actio diuinitatis, euidens impossibilitas est, ꝙ creatura sit instrumentum annihilationis. Vltima probatio. Si creatura annihilaret rem aliquam, ergo perduceret eam de esse ad non esse, & ad nihilum, ex quo consequens est, quòd creatura attingeret nihilum: vnde sic conficio argumentum. Creatura non potest esse instrumentū creationis, quia si crearet attingeret nihilum tanquam terminum a quo, sed iam est demonstratum, quod si annihilaret, attingeret nihilum tanquam terminum ad quem, ergo nō potest annihilare. Explicatur hoc euidenti ratione. Nam si creatura annihilaret, vel hoc faceret non conseruando, & hoc dici non potest; nam conseruare est opus proprium diuinitatis: vel hoc faceret per aliquam actionem, & hoc est prorsus impossibile, nam vniuersa actio versatur circa ens, & vniuersa actio realis habet terminum realem.

Creatura nō pōt cōcurrere ad annihilandum.

D. Thom.

Ad argumēta in cōtrarium. Prim. arg.

¶ Ad argumenta in contrarium. Ad primum iam patet ex vltima & penultima probatione, quid dicendum est. Fateor tamen, quòd nō est omnino eadem ratio de creatione, & de annihilatione, vt argumētum efficaciter probat, sed propter causas commemoratas dico, non posse fieri, quòd creatura sit instrumentum annihilationis.

Ad scdm.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quòd cum cum si. consecratio in sacramento altaris, non est annihilatio panis. Nam terminus illius admirandæ consecrationis nō est nihil, sed corpus Christi, in quod panis conuertitur. Sed de hac re diligentius inuestigare pertinet ad 3. p. q. 75. art. 3.

Ad tertiū.

¶ Ad tertium respondetur, non esse impossibile, quòd Deus vtatur aliqua creatura, vt instrumentum morale ad creandum vel annihilandum, vt si Deus faceret pactum cum homine, quotiescunque oraueris ego creabo vel annihilabo. Cæterum quod creatura habeat in se virtutem instrumentariam ad annihilandum, hoc reputamus prorsus impossibile & inuoluere in se euidentem contradictionem. Et sic patet ad quartum argumentum.

Ad quartum.

Expositio tertię difficultatis.

¶ Ad tertiam difficultatem respondetur; & pro eius expositione duæ sunt obseruandæ sententię. Et prima est, anima Christi vel eius humanitas concurrit effectiue instrumentaliter ad opera miraculosa facienda, propriè & non abusiue, itaque anima Christi habet virtutem instrumentariam ad iustificandos omnes homines, & ad renouandum totum orbem, & ad facienda vniuersa miracula ad istum finem necessaria. Hęc sententia probatur in primis ex sacra scriptura Luc. 6. virtus de illo exibat in oēs. & cap 8. sensi de me virtutem exisse, cum mulier tetigit fimbriam vestimenti eius: qui modus loquendi apertè significat, quòd in Christi humanitate erat virtus ad sanandum homines omnes. & Matt. 10. legitur, quòd Christus dederit potestatē Apostolis super omnes spiritus immundos, vt eos eiicerent, & vt omnem languorem curarent, ergo Christus habuit virtutem & potestatem ad faciēda miracula. Idem patet ex illo Ioannis vlti. data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra, accipite Spiritum sanctum, &c. quibus verbis demonstratur apertè, ꝙ Christus Dominus, secundum quod homo est, habet potestatem conferendi gratiam, & faciendi omnia, quæ sunt necessaria ad finem incarnationis. Sed Diuus Paulus hanc veritatem nobis testatam reliquit in multis locis suarum epistolarum, scilicet ad Ephesios cap. 1. Omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsum dedit caput Ecclesiæ, quæ est corpus eius, & plenitudo ipsius, qui omnia in omnibus adimplet. Ecce testante diuina scriptura, Christus Dominus secundum quod homo non solum omnia inchoat, sed perficit & adimplet. Secundus locus est memorabilis maximè in eodem capite, disposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporis, instaurare omnia in Christo, siue quæ in cœlis, siue quæ in terris sunt in ipso. In qua sententia apertè significatur, quòd sicuti pater æternus per verbum omnia creauit, ita per verbum incarnatum omnia instaurauit. Et sicut dicitur de verbo æterno Ioan. 1. Omnia per ipsum facta sunt, ita verissimè dicitur de verbo incarnato, omnia per ipsum instaurata sunt. Et nota mysterium reconditæ Theologiæ. Nam dicit Paulus in eo, in Christo, in ipso, restaurantur vniuersa, id est, per Christum, non quæras alium reconciliatorem, nō alium iustificatorem, non alium instauratorem. Tertius locus est Ephesiorum secundo. Ipsius enim sumus factura creati in operibus bonis, vt in ipsis ambulemus. Sermo est, vt dicit Chrysostomus non de creatione, ex qua habemus, quod viuimus, sed de illa creatione, ex qua habemus, quod rectè viuimus, & sicuti creatio est productio totius entis ex nihilo in esse naturali, ita hæc diuina creatio est productio totius gratiæ & sanctitatis in esse supernaturali. Sed præter scripturas sanctas sunt duo argumenta ad idem probandum. Certè sicut verbum diuinum ratione diuinitatis suæ est causa principalis gratiæ & renouationis mundi, sic verbum incarnatum ratione humanitatis est causa instrumentaria gratiæ & renouationis mundi totius. Ex quo sic arguitur. Deus est causa efficiens principalis omnium miraculorum, & omniū gratiarum; sed non operatur illa nisi per Christum, vt constat ex sacra scriptura, ergo Christus secundum quod homo, est causa instrumentaria omnium miraculorum, & omnium gratiarum. Huius rei est alterum argumentum. Nam instrumentum coniunctum efficacius & principalius participat virtutem agentis, quàm instrumentum separatum, sed instrumenta separata, cuiusmodi sunt sacramēta & sacerdotes Christi ministri, operantur gratiam, & miracula instrumentaliter efficiunt, ergo multo magis humanitas Christi, quæ est instrumentum coniunctum diuinitati, vt docet Diuus Damascenus li. 3. cap. 5. Secunda sententia Explicare modum, quo humanitas Christi concurrat efficienter ad efficienda miracula, est reconditum mysterium in diuina Theologia, quod solus D. Tho. quantum intelligo, patefecit. Pro cuius declaratione hæc documenta Caietani sunt obseruanda. Primum instrumentum habet duplicem actionem, propriam & instrumentariam. Propria operatio serrę est scindere & secare, instrumētaria verò est facere arcam secando, & calefacere est propria operatio caloris, augere verò animal est instrumentaria operatio ex virtute animæ. Secundum documentū: sicut instrumentum habet duplicem actionem, sic habet duplex principiū, alterum principium est proprium, vt in serra dentes acuti & ferrei, alterum est participatum a principali agente, s. motus quo mouetur a principali agente. Vnde D. Tho. inquit q. 62. arti. 1. quòd instrumentum non operatur nisi prout mo-

Luc. 6. Luc. 8. Matth. 10. Ioan. vlti. Ephe. 1. Ioan. 1. Ephes. 2. Chrysost. D. Damasc. D. Thom. Caietan. D. Thom.

uetur

uetur à principali agente. Tertium documentum. His motus aliquando vocatur motus instrumenti, aliquando vocatur virtus instrumentaria, aliquando virtus intétionalis, aliquãdo spiritualis. Vocatur quidem motus, quia est motus rei, quæ assumitur, vt instrumentum. Vocatur virtus instrumentaria quoniam constituit instrumétum in esse factiuo. Cum enim moueo lapidem baculo, ex eo, quod vtor baculo, facio, quod baculus sit mouens effectiue lapidem. Vocatur etiam virtus intentionalis, quoniam est diminuta, inter agens & effectũ deferens ipsum ad effectum: quemadmodum species visibilis defert colorem vsq; ad oculum, appellatur virtus spiritualis, quoniam est insensibilis & versatur interdum circa effectum spiritualem. Quartum documentum, in instrumentis. v.g. artis, duplex potentia consideranda est, altera ad motum localem, altera ad cooperandum arti, vt cordæ cytharæ sunt in potentia, vt moueantur contactu digitorum, & vt sonent aliquid musicum. Et quidem de prima potentia ad actum possunt reduci à quocunq; etiam sine arte. Sed de secunda potentia ad actum sine arte reduci nequeunt. Vltimo nota, quod mouere est reducere de potentia ad actum, & moueri est reduci de potentia ad actum. Ex quo patet, quòd quando instrumentum mouetur à principali agente, reducitur de secunda potentia ad actum & fit cooperans principali agenti; quod fit per hoc, quod agens principale vtitur instrumẽto ad effectum principalis agentis. Sicut cytharœdus vtitur instrumento musico, vt sonet aliquid musicum, & iste vsus est quidam ingressus in artis instrumenta, & actuatio instrumentorum. Ex his documentis accedendo ad nostrum propositum, dicimus quod Deus omnipotens qui sine causis secundis cooperantibus potest effectiue facere miracula, aliquando dignatur facere per causas secundas, non quidem tribuendo eis aliquas virtutes naturales aut gratuitas, sed vtendo eis tanquam instrumentis ad miracula facienda. Ex eo enim quod vtitur aliqua re ad aliquid faciendum iam est instrumentum diuinitatis. Nam iste vsus passiuus & iste motus, quo mouetur à principali agente constituit eam in esse instrumenti, & facit de non instrumento instrumentum. Et certè hæc res non est impossibilis. Quod patet primo, quoniam in hac re nulla apparet impossibilitas. Patet secundo, quoniam Diuus Gregorius asserit, Sanctos potestate facere miracula. Tertio patet, quoniam hoc videtur habere verum potissime in reliquijs Sanctorum, qui non orant, nec intercedunt. Quarto patet, quoniam si animã Christi intercedendo, & orando facit miracula, certè proprie non facit miracula, sed Deus facit. Patet vltimo, nam Diuus Thomas in tertia cõclusione asserit, quod non habet virtutem ad creandum vel annihilandum, quod tamen impetrare poterat oratione, ergo alio modo facit miracula. Certè diuinam liberalitatem decet, sic exaltare sanctos suos, vt aliquando fiant cooperatores miraculorum, & non tantum benemeritos aut intercessores Et quoniam omnipotentia Dei non limitatur certis instrumentis, aut locis, aut vero propinquitatibus, ideo nihil refert quacumq; re vtatur ad opus, miraculosum. Sicut enim sine instrumneto potest miracula facere, ita & per quodcunque instrumentum, & vbicumque existat, & ad quamcunque distantiam, ad quemcumque effectum Propter quod verissimè docet Diuus Thomas in. 2. 2. quæst. 178. articulo. 1. ad primum, quod Deus aliquando vtitur instrumentaliter actu interiori hominis, vel eius locutione, vel actu exteriori, aut etiam tactu corporis mortui. Ex his rectè consideratis patet ex, positio tertiæ difficultatis, quæ tertio loco posita est. Dicendum namque est, quod Diuus Thomas in hoc discursu loquitur de instrumento propriè & non abusiue. Et ad doctrinam Diui Thomæ, ex. 1. parte dicendum est, quod ad instrumentum requiritur, quod habeat propriã operationem præuiam, & præsuppositam operationi principalis agentis, ad effectum principalem, & hoc vocat D. Thomas operari dispositiue. Non quod sit propriè dispositio, vt docet Diuus Thomas infra q. 62 dicit enim, quod aqua corpus tangit & eleuatur diuina virtute, vt cor abluat, ex quo sequitur euidenter quod creatura non potest esse instrumentum creationis, quoniã non potest ponere præuiam operationem creationi. Circa nihilum enim non potest collocare suam operationem. Quod si quæras, quam operationem faciat creatura quãdo facit miraculum. Respondetur, quod præsentat, defert, & imperat, & intimat imperium creaturæ, in qua miraculum operatur. Doctrina est D. Thomæ in q de potentia supra citata. Itaque nota, quod cum sancti orando faciunt miraculum, eorum actio antecedit actionem Dei ex parte: cæterum, quando creatura patrat miraculum, vt instrumentum diuinitatis, eius actio sequitur actionem diuinitatis, & defert imperium Dei operatorum ad creaturas. Cum igitur humanitas Christi sit instrumentum coniunctum verbi diuini, facile est intelligere, quomodo habeat virtutem instrumentariam ad opera miraculosa facienda. Ad illud vero ex tertio sententiarum dicendum est, quod vel D. Tho. mutauit sententiam, vel solum negat virtutem inhærentem in anima Christi. Hæc est expositio Domini Caietani ingeniosa satis, & valde acuta.

Solutitur quarta dubitatio.

¶ Ad primam obiectionem, quartæ dubitationi respõdetur, quòd D Tho. distinxit annihilationem contra opera miraculosa, quoniam hic agitur de miraculis, quæ ordinantur ad finem incarnationis, & finis incarnationis est collapsa restaurare, nõ creata annihilare. Vel dicatur, quòd hic subdiuisit D. Tho. immutationes creaturarum, quæ fiunt præsupposito subiecto in naturales, & miraculosas, & contra istas distinxit creationem, & annihilationem.

¶ Ad secundum respondetur, quòd in Christo Domino sunt quædam opera, quæ primò, & immediatè conueniunt verbo diuino, & consequenter humanitati, vt suscitare mortuos, &c. Alia verò sunt opera, quæ immediatè conueniunt humanitati, & consequenter verbo diuino, vt pati, mori, &c. Et de his loquitur prima conclusio D. Tho De quorum operum distinctione loquitur optimè Leo. I. in epist. 10. & 11. Vel dicatur, & hæc est vera expositio D. Thom. quòd operationes ad quas anima Christi habet virtutem inhærentem in se, dicitur operari propria virtute, vt diligere, videre Deum, &c. has enim operationes haberet anima Christi etiam si non esset vnita verbo personaliter; illas verò operationes, ad quas anima Christi non habet virtutem inhærentem dicitur operari vt instrumentum verbi diuini, cuiusmodi sunt operationes miraculosæ. Ex hac doctrina facilè explicantur variæ quæstiones, quas Theologi mouent de ista virtute instrumẽtali animæ Christi. Et in primis illa quæstio, an conueniat animæ Christi facere miracula per virtutem inhærentem gratuitam, an solum ratione vnionis? Et videtur profectò, quod habuerit aliquam virtutem inhærentem. Nam anima Christi poterat edere miracula, quando sibi collibitum esset, ergo habuit virtutem inhærentem habitualem ad facienda miracula. Probatur consequentia. Nam hæc est proprietas habituum, quod vtimur eis quando volumus. ¶ Secundò, in sanctis erat qualitas desuper infusa ad facienda miracula, ergo multo magis in Christo. Probatur antecedens, nam Actor. 3. dicit Petrus, quod autem habeo, hoc tibi do, surge & ambula.

Vtrũ conueniat animæ Chrĩ facere miracula per virtutẽ aliquam inhærentẽ.

Prim. arg.

Secũdum.

Actor. 3.

¶ Tertio, character sacerdotalis ad consecrandum corpus Christi est quædam qualitas in anima inhærens, vt constat ex diuina Theologia, ergo etiam virtus ad facienda miracula. Consequentia inde probatur. Nam consecratio est referenda inter opera miraculosa, vt supra ostẽsum est. ¶ Quartò, Christi anima secundum plenitudinem scientiæ, quam habet, potest illuminare ea propria virtute, vt asserit prima conclusio D. Thom. ergo potest facere miracula propria virtute Probatur consequentia. Nam maius est donum scientiæ, quam donum miraculorum. ¶ Præterea, anima Christi propria virtute potest prophetare, ergo & miracula facere, aliàs sequitur, quod anima Christi non haberet maiorem virtutem ad facienda miracula, quam ego ipse. Nam etiam potest Deus vti me tãquam instrumento ad facienda miracula. Sequitur deinde, quod nulla sit gratia miraculorum. Nam nulla est virtus

Tertium.

Quartum.

Quintũ.

Sextum.

Septimũ.

D. Gregor.

D. Thom.

tus

tus impressa ad facienda miracula.

Expositio propositæ dubitationis.

¶ Pro expositione nota, quòd dupliciter connenit alicui facere miracula. Vno modo per modum actus transeũtis, alio modo potestatiue & per modum habitus permanentis. Vnde dico, quòd animæ Christi Domini sicut & Apostolis competebat, facere miracula ex virtute propria, & ex gratia gratis data, per modum actus & transeũtis. Cæterùm potestatiue & per modum habitus facere miracula competit animæ Christi ex vnione ad verbum hypostatica, quia est instrumentum coniunctum verbi, & non tantum hoc, sed etiam cõuenit vt tribuat alijs istam potestatem patrandi miracula.

Ad argumenta.

¶ Ad argumenta in oppositum respondetur.

Ad primũ.

Ad primum iam est expositum, quemadmodum anima Christi propter vnionem ad verbum, habet potestatem faciendi miracula, quando voluerit, absque eo quod habeat aliquam qualitatem diuinitus infusam ad facienda miracula.

Ad secũdum.

¶ Ad secundũ respondetur, quòd potestas & gratia miraculorum, non est aliqua qualitas aut virtus diuinitus infusa, sed est electio, qua Deus eligit sanctos, vt per eos faciat miracula sicut Spiritus sanctus olim eligebat Prophetas, ad futura prædicenda, quibus non conferebat aliquem habitum animæ eorum inhærentem. Et rex noster eligit quosdã, vt sint à secretis, & a consilijs, quibus intrinsecum nihil confert. Itaque secundum hanc doctrinam, gratia miraculorum non est qualitas inhærens, nec in anima Christi, nec in sanctis hominibus. Hæc doctrina est expressa

D. Thom.
D. Gregor.

D. Tho. 2.2. q. 178. artic. 1. ad. 1. & q. 6. de potentia articu. 4. & D. Gregorij lib. 2. dialogi. c. 33. & ratione patet. Nã si gratia miraculorum esset qualitas impressa per modum habitus possent homines sancti facere miracula quoties vellent, quod est falsissimum, imo quemadmodum prophetæ non prophetabant quando volebant, sic sancti Dei homines, qui habebant gratiam miraculorũ, non faciebant miracula, quoties volebant, sed quando vtebatur Deus illis tanquam instrumentis per actualem motionem. Ita D. Gregorius in loco citato.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertiũ argumentum negatur consequentia: nam sacerdotes circa debitam materiam possunt consecrare si volunt. Et ideo ratione huius ordinariæ potestatis & officij concessa est illis virtus ad consecrandum, & non conceditur nec ponitur virtus ad facienda miracula.

Ad quartum, & ad quintum.

¶ Ad quartũ & quintum argumentum negatur consequentia. Nam anima Christi secundum plenitudinem gratiæ, scientię, & luminis potuit illuminare & prophetare, etiam si non esset vnita verbo diuino, & lumen prophetiæ, quod conuenit animæ Christi, non est secundum communem rationem prophetię, sed altiori modo per scientiam beatam & inditam. Itaque in argumentis non militat eadẽ ratio.

Ad sextũ.

¶ Ad aliud argumentum quidam dicunt, ita esse concedendum. Ita aiebat pater Victoria, sed non vitur me nec consulit mihi talem potestatem, sed ego dico non esse concedendum. Nam humanitas Christi est instrumentum coniunctum verbi, & ideo habet maiorem potestatem ad facienda miracula, quam omnes sancti.

Ad septimum.

¶ Ad vltimum iam dictum est, quid sit gratia miraculorum.

Vtrum aĩa Christi iustificet animas propria virtute?

¶ Dubium aliud est, an anima Christi iustificet animas propria virtute gratuita, an potius propter vnionem hypostaticam? Et videtur, quod non propria virtute.

Prim. arg.

Nam iustificare maius videtur, quam facere miracula, sed hoc non potest propria virtute, ergo nec illud.

Secũdum.

Secundò, anima Christi iustificat animas, de toto rigore iustitiæ, vt dictum est in exordio huius partis, sed hoc non habet nisi propter vnionem verbi, ergo. ¶ In oppositum est, quod supra diximus de plenitudine gratiæ Christi, & quod de plenitudine eius omnes accepimus. Rursus in contrarium est prima conclusio huius articuli, in qua dictum fuit, quod anima Christi secundum plenitudinem scientiæ & gratiæ potest illuminare & iustificare propria virtute. Item in oppositum est, quod sacramenta & ministri sacramentorum propria virtute, & non ex vnione conferunt gratiam & iustificant, ergo à fortiori humanitas Christi.

Expositio dubitationis.

¶ Respondetur, quod iustificare animas absolute competit animæ Christi propria virtute & non ratione vnionis. Vnde tametsi non esset vnita verbo diuino posset illuminare & iustificare vniuersos homines. Secundo dico, iustificare animas de toto rigore iustitiæ competit animæ Christi ex vnione ad verbum. Nam hic modus iustificandi requirit infinitam virtutẽ, & infinitum meritum in homine iustificante, vt in principio huius libri dictum est, & sic argumenta proposita facile confutantur.

¶ Aliud dubium, verùm humanitas Christi in cælo existens sit causa miraculorum & nostræ iustificationis?

Caietan.

Caietanus in hoc articulo constanter affirmat, quod sit. Nam locus aut distantia nihil facit ad facienda miracula. Vnde humanitas Christi apud nos agens, & absens faciebat miracula.

Victoria.

Oppositum tenet doctissimus Victoria, sed mihi videtur cum Caiet. esse tenẽdũ. De qua re alio in loco egimus fusissime.

¶ Dubium aliud, quomodo concurrat humanitas Christi ad facienda miracula? concurrat ne tanquam instrumentum physicum, attingẽdo miraculosum effectum, sicut ignis attingit productionem caloris & serra productionem arcæ, an potius sicut instrumentum morale? itaque tota efficientia reducatur ad genus causæ moralis, sicut consulẽs aut imperãs homicidiũ est causa homicidij. Quod vt euidentius exponatur quæritur, verùm Christi humanitas siue anima operata sit nostram salutem, sanctificationem, gratiam omnem & denique totius mundi reformationem, & renouationem efficienter, & (quod aiunt Theologi) per modum causæ efficientis inuenitur passim apud omnes Theologos operatam fuisse nostram salutem meritoriè per meritũ obedientiæ suæ, & quod plus est in Concilio Tridentino vbi copiose causæ omnes nostræ salutis commemorantur sic definitur.

Conc. Tri.

Huius iustificationis causæ sunt, finalis quidem gloria Dei & Christi, ac vita æterna, efficiens vero misericors Deus qui gratuitò nos abluit & sanctificat signans & vngens spiritu promissionis Sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ. Meritoria autem vnigenitus suus Dominus noster Iesus Christus qui cum essemus inimici propter nimiam charitatem qua dilexit nos sua sanctissima passione in ligno Crucis nobis sanctificationem meruit, & pro nobis Deo patri satisfecit. Ecce sacrum Concilium commemorans omnes iustificationis nostræ causas, tantum docet Christum Dominum nostræ iustificationis fuisse causam meritoriam. Quod si etiam esset causa efficiens nostræ iustitiæ id Concilium sacrum non subticuisset. Præsertim cum Concilium in hoc totos neruos intendat, vt gloriam & excellentiam Christi in omnib⁹ amplificet. Et videtur profectò quod Christi humanitas siue anima non sit causa efficiens nostræ iustificationis, sed tantum meritoria. Nam nullum agens corporale efficienter agit nisi per contactum. Vnde & Christus etiam tangendo mundauit leprosum, vt ostenderet carnem suã salutiferam virtutem habere, sicut Chrysosto. dicit homi. 26. in Matth. in opere perfecto, & 21. in imperfecto id ipsum innuit, sed humanitas Christi non potuit contingere omnes homines, ergo non potuit efficienter operari salutem omnium hominum.

D. Chryso.

Ad hæc nullum agens corporale potest agere in passum distans nisi prius agat in medium, at Christi humanitas, qui ad patris dexteram residet nullam prorsus qualitatem imprimit in aere medio inter ipsam & hominem, qui iustificatur, ergo non operatur nostram salutem per modum efficientiæ. Prætereà non videtur esse eiusdem operari per modum meriti & per modum efficientiæ, quia ille qui meretur expectat effectum ab alio, sed humanitas Christi operata est nostrã salutem per modum meriti, ergo non per modum efficientię. Item excellentissimus ac dignissimus modus causandi gratiam extollens maximè dignitatem Christi tribuendus est Christi humanitati vel Christo secundum quod homo, at causare gratiam moraliter & meritoriè per meritum infinitum de rigore iustitiæ est excellentissimus modus causandi gratiã, ergo hic solus est asserendus, maximè cum alias sit facilis & perspicuus ad intelligendum. Minor probatur, nam modus causandi gratiam per modũ efficientiæ & instrumenti potest de potentia Dei absoluta communicari omnibus rebus creatis etiam insensibilibus, aquæ, oleo, at iste modus causandi merito

tie de rigore iustitiæ, qualis nunc de facto est in humanitate Christi non pōt per Dei omnipotentiam alijs rebus cōicari, ergo hic modus est diuinissimus, siquidē soli Deo homini competere pōt. Amplius, difficile est & prorsus inintelligibile videtur, quòd Christi humanitas causet efficienter nostram salutem, cum Christi humanitas nihil operetur nullumque contactum habeat ad animam hominis, qui nūc iustificatur. Sed & illud habet difficilem explicationem, quid operabatur ad effectum humanitas Christi cū diait, Lazare veni foras. Nam intellectio, volitio, imaginatio, vox cum clamore nullum effectū ex ꝓprio habuerunt circa cadauer aut animam Lazari. Hæc

D. Thom.

omnia confirmātur, nam D. Thom. 1. q. 45. art. 5. docet expresse instrumentum oportet ſm id quòd est sibi proprium aliquid operari dispositiue ad effectum principalis agentis, cōstat aūt, ꝙ Christi mors, resurrectio, vox ad miraculum efficiendum, humanitas denique ipsa nihil operatur faciens ad nostram iustificationem, aut resurrectionem, non ergo operatur per modum efficientiæ. Profectò Christus in Euangelio istam virtutem faciendi miracula, & renouandi mundū in diuinam virtutem & po-

Ioan. 5.

tentiā refert, vt patet Io. 5. Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. & c. 10. opera q̄ ego facio in nomine patris mei, i. in virtute patris mei, &c. 14. pater in me manens ipse facit opera. Tū etiā qm̄ sicut Christus assumpsit defectus ad declarādam humanitatem suam, ita & patrabat miracula, vt suam ostēderet diuinitatem, sicut ergo defectus in humanitatē, ita miracula in diuinitatem sunt referenda. ¶In gratiam huius disputationis D. Tho.

Expositio dubij.

vt pote qui diuinarū literarū scientissimus & reconditæ Theologiæ peritissimus singularem planeq; diuinam de

D. Thom.

Christo Dn̄o in quantum homo pronūciauit sententiā, quæ mirum in modum dignitatem Christi amplificant illustrantq; ea sic habet. Christus in quantum homo nō solum est causa meritoria nostræ iustificationis & renouationis totius mundi, verum etiam causa efficiēs, instrumentaria tn̄. Contrarium huius docet Scotus. 4. di. 2. q. 1.

Scotus.

Durand.

& Durandus distin. 5. q. 3. sentiunt enim prædicti autores quòd Christus Dominus est causa nostræ salutis tantum meritoria, & idem Durandus in 3. dist. 14. q. 8. existimat, quòd humanitas Christi ad facienda miracula tantū meritoriè cōcurrebat, quæ tamē sola diuina efficiebant virtute. Doctissimus Cano in relectione de sacramentis in

Cano.

communi vehementer tenet, quòd humanitas Christi, & eius passio est tantum causa nostræ iustificationis moralis, non tamen efficiens: non. n. valet commemorata autoris mens cōprehendere quomodo Christi humanitas & eius passio sit causa efficiens nostræ iustificationis & renouationis mundi, ob idque intelligere non potest, quemadmodum sacramenta sint causa efficiens gratiæ. Vnus D. Th. id mysterij declarauit, & patefacit magnificè sentiēs de humanitate Christi, quā Deus sic dilexit & exaltauit, vt eam sibi in vnitatem suppositi vniret. Docet igitur, quòd Christi Domini humanitas sit causa efficiens nostræ iustificationis & sanctificationis, & omniū miraculorum, quæ viuente Christo fiebant, & fient vsque ad finem mundi, eamque reformaturam & renouaturam vniuersum mundum. Hanc doctrinam plane diuinam repetit creberrimè in suis scriptis, signanter. 1. 2. q. 112. ar. 1. & in hoc ar. expressius, & in alijs locis innumeris tertiæ partis, quæ postmodum designabo. Nunc istam sententiam D. Tho. esse veram sic ostendo. In pri-

Ioan. 1.

mis ex scripturis diuinis. Prima est Ioan. 1. quæ sic habet vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti a patre, plenum gratiæ & veritatis, & continuo subiungitur, de plenitudine eius omnes accepimus. Sensus est, quòd omnis nostra iustitia & sanctificatio de plenitudine gratiæ Christi deriuatur, veluti vniuersa lux ex luce solis participatur. Propter quòd Christus in diuinis literis sæpissimè sol iustitiæ cōpellatur. Secunda scriptura est in eodē

Ioan. 1.

capite. Lex per Moysen data est, gratia & veritas p Iesum Christum facta est. In qua sententia cum fit comparatio inter Moysen & Christum, apertum est, quòd sit sermo de Christo secūdum humanitatem. In eo vero quod dicitur gratia per Iesum Christum facta est, non solum causa meritoria designatur, sed etiam causa efficiens insinuatur, vt sit sensus Christum esse autorē gratiæ & donorum supernaturalium. Tertia scriptura est in eodem capite. Super quem Spiritus descendit, ipse est qui baptizat in Spiritu sancto, quòd est, internam gratiam conferre. Quod vero hoc in loco fiat sermo de Christo secundū humanitatem liquido patet. Nā Spiritus sanctus descendit in Christum non in quantum Deus, sed in quantum homo. Quarta sententia habetur Ioan. 20. Data est mihi

Ioan. 20.

omnis potestas in cælo, & in terra, accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, & c. cū dicit, data est mihi omnis potestas, certè non intelligit de æterna, quā a patre per generationem habet, sed de ea, quam accepit in quantum homo. Habet in quantum homo potestatē in cælo, & in terra ad remittenda peccata, ad conferendam iustitiam, ad reformandum vniuersum. Quinta sen-

Mat. 9.

tentia citatur ex Matth. 9. quæ sic habet. Vt sciatis, quòd filius hominis habet potestatem in terra remittendi peccata. Quem locum insciè interpretatur Durādus de Christo, in quantum Deus. Nam euidentissimum est, ꝙ ibi sit sermo de Christo secundum quod homo est. Sexta sen-

Luc. 6.

tentia Lucæ 6. virtus ex illo exibat, & sanabat oēs. Cui

Luc. 8.

consonat alia ex ca. 8. Ego sensi de me virtutem exijsse, quando mulier tetigit fimbriā vestimenti eius. Qui modus loquendi denotat, quòd in Christi humanitate erat virtus recondita ad sanandum oēs. Hinc sunt illæ snīæ D. Pauli superius ex parte commemoratæ, Omnia subiecit sub pedibus eius. Et ipsum dedit caput super oēm Ecclesiam quæ est corpus ipsius, & plenitudo eius qui oīa i omnibus adimplet. Et illud; Ipsius sumus factura, creati in operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus. Et illud; Proposuit in dispensatione plenitudinis temporis instaurare oīa in Christo, quę in cęlis, & q̄ in

Rom. 11.

Colos. 1.

terra sunt in ipso, cui consonat illud ad Ro. 11. Qm̄ per ipsum, & in ipso, & ex ipso sunt oīa. Et ad Colos. 1. Oīa in ipso constant. Et illud; Veritatem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totū corpus compactū & connexū per oēm iuncturam subministrationis ſm operationem vniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in ædificationē sui in charitate. Nota illū verbum ſm operationem, ad verbum est, ſm energiā, i. iuxta vim & efficaciā, quā membra a capite recipiunt a ratione cuius agunt & operātur. Nihil potuit significantius dici ad explicandū, quod omnis operatio, oīs motus, omnis vis, & efficacia & energia quam habent Christiani hoīes, habent a Christo, & per Christum, quemadmodū membra a capite vitam & efficaciā, & energiā recipiunt, rōne cuius & agunt & viuūt. Ex his testimonijs scripturæ diuinæ liquido cōstat Christum Dominum secundum quòd homo, esse constitutū a Deo patre caput Ecclesiæ, iustificatorem hominum, restauratorem, & renouatorem vniuersorū, siue quæ in cęlis, siue q̄ in terra sunt. Cęlesti namq; oraculo docemur omnia noua tēpore redemptionis esse facta. Dixit. n. qui

Apoc. 21.

sedet in throno (inquit Ioānes) ecce noua facio omnia.

2. Cor. 5.

Et Paulus ait, vetera transierunt, ecce noua facta sūt om-

Gala. 6.

nia, & in alio loco scribit, apud Deū, neq; præputiū aliquid valet, neq; circuncisio, sed noua creatura. Christus mirandum in modum cōceptus & natus, nouū Ecclesiæ corpus fabricauit, nouos mores, nouam vitam, nouā doctrinam docuit, nouum cibū præparauit, noua sacrificia instituit, nouum principatum & cælorū, in quo ipse regnat in sæculo. De quo regno dicitur Psalm. 2. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius prædicans præceptum eius. Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos. Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Apprehendite disciplinam, &c. ubi secundum Hebraicam veritatem habetur, Osculamini filium, vt osculo manuum, testemur omnes nos habere Christum pro rege, siquidem in eius manibus omnia sunt posita, & per eius imperiū, omnia sunt disponenda & instauranda. Sed omitto

scripturas diuinas coaceruare in huius rei demonstrationem. Nam quæ sunt adducta, sufficienter, imò euidenter rem demonstrant. His accedunt aliæ demonstrationes ex diuina Theologia, quas adduximus supra in expositione tertiæ difficultatis. Sed explicare modum per quem humanitas Christi efficienter causat nostram iustificationē, hoc opus hic labor est, & quod à nemine ferè Theologorum sufficienter est explicatum. D.Thom. in
D. Thom. quarta distinct. quadragesimanona, in fine, & alibi sæpius scribit efficientiam hanc in hoc consistere, quòd sicut tactu oculorum cæci restituit ei visum, & sicut pictor manu pingit, sic & passione sua per humanitatem, tāquam per instrumentum sibi etiam ad hoc officium vnitū fuit causa faciendi nos gratos Deo. Itaque illa passio, quatenus suppositi infiniti offerentis illam Deo erat infinitè meritoria, quo ad sufficientiam & quatenus per illā soluebatur pretium, erat satisfactoria, & quatenus instrumētum coniunctum Dei erat instrumentalis causa gratiæ. Sed vt verum fatear, hic modus dicendi non satis rē explicat. Nam licèt apertè intelligatur, quòd humanitas sit instrumentum coniunctum verbi diuini, non tamen explicat quam operationem habeat in hominibus qui modo iustificantur, nec vero exponit, id quod in præsentia desideratur, quem contactum habeat ad homines, qui modo iustificantur. Exempla enim adducta de tactu oculorum hominis cæci, & tactu hominis leprosi minimè quadrant ad explicandum, quomodo humanitas Christi modo efficienter & instrumentaliter iustificet homines, siquidem humanitas oculos cæci tangebat, similiter & hominem leprosum, in casu vero nostræ disputationis, non facilè intelligitur, quomodo humanitas Christi nunc tangat hominem iustificandum, aut quam operationem erga illum habeat. Id ergo Diuus
D. Thom. Thomas conatur planius demonstrare 3. parte, quæstio. 48 articulo sexto, ad secundum dicens, quòd licèt humanitas Christi, & eius passio corporalis sit, habet tamē virtutem spiritualem ex diuinitate vnita, & ideo per spiritualem contactum efficientiam sortitur, scilicet, per fidem & fidei sacramentum, secundum illud Apostoli, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. Quem locum exponens Caietanus, inquit,
Caietanus. quòd passio Christi tenet locum medicinæ. Et quemadmodum medicina corporalis adhibita infirmo instrumentaliter sanat, ita passio Christi spirituali contactu fidei, seu fidei sacramentis adhibita nobis, sanat nos etiam instrumentaliter. Differentia autem est, quòd medicina corporea adhibita, fit instrumentum naturæ ipsius infirmi, medicina autem passionis venit instrumentum deitatis, & sola adhibitione per fidem, vel fidei sacramenta eget, vt nos sanet. Hæc autem ratio explicandi propositam difficultatem in duobus deficere videtur. Primum quidem, quia ponit contactum ex parte hominis, per fidem vel fidei sacramentum, sed non declarat quem contactum, aut quam operationem habeat humanitas Christi eum hominem iustificat, quòd sanè requiritur vt veram rationem instrumenti habeat. Deinde deficit hęc ratio. Nam secundum eandem videtur esse concedendum, quòd Christus homo fuerit causa efficiens gratiæ antiquorum patrum ante eius aduētum, quòd à plerisq; negatur. Patet, quia patres antiqui habuerunt spiritualem contactum ad Christum per veram fidē charitate informatam. Verum est tamē, quòd præclarissimi Theologi non habent pro absurdo concedere, quòd Christus Dominus fuerit causa efficiens gratiæ, quæ data est patribus antiquis. Sic tenet sapientissimus Soto in 4.d.1.q.1.ar.3.
Soto. Et ante eum idem docuerat Capreolus in 4.di.12.q.vni-
Capreo. ca, ad argumenta Durandi contra primam conclusionē secundo modo intellectam, quo in loco loquens de passione Christi, & exponēs, quomodo applicatur per fidē; ait, ex quibus habetur, quòd virtus instrumentalis potest habere effectum antequam illa virtus sit, dum tamen copuletur passo, & cōtingat illum modo spirituali. Et vide-
D. Thom. tur hoc satis consentaneum doctrinæ D.Tho. qui q.29. de veritate ar.4. ad 9. docet, quòd Christus ante suam incarnationem non poterat dici caput Ecclesię, tanquam influens aliquid in illam secundum suam actionem; sed poterat dici caput Ecclesiæ, secūdum humanam operationem nostram in ipsum, secundum quod dicuntur fide iustificari. Quod etiam repetit ad 11. & 12. & profectò non videtur esse impossibile, imò videtur sanctis scripturis maximè consentaneum, quòd quemadmodū serpens æneus in stipite eleuatus habebat virtutem sanandi à serpentium morsibus, sic Christus per fidem apprehensus haberet virtutem sanandi homines ab eorum sceleribus. Itaque ex Christo sic concepto exiret virtus sanans homines. Physici, qui rationem & potētiam rerum naturalium considerant, non formidant concedere, quòd præconceptum verbum efficienter pariat amorem, & quòd phantasma illustratum lumine intellectus agentis concurrat efficiēter ad intellectionem, quid ergo reputat impossibile Theologus, quòd supernaturali virtute Christus præcōceptus efficienter concurrat ad sanandum hominem? haud ergo erit hoc irrationabile dogma. Ego enim non video esse impossibile, quòd Deus tribuat imagini Christi crucifixi, vt qui eam contemplatus fuerit, ab eius virtute sanetur, sed præconceptio Christi venturi & cruci affigendi est verior, & magis genuina imago, quā eius effigies depicta, poterit ergo virtutem habere ad sanādū hominem, & tunc dicetur Christus cōcurrere tanquam instrumentum, & habere operationem instrumentariam aliquam consentaneam ad rationem instrumenti; nimirum, quia applicatur per modum obiecti operatori, velut phantasma illustratum lumine intellectus agentis habet rationem instrumenti ad intellectionem, quia sic illustratum repræsentat obiectum denudatum à conditionibus indiuiduantibus. Sed quamuis hæc sententia tolerabilis sit, mihi vero nō satis probatur: cuius rei demonstrationes alio in loco competentius constituemus, nunc vero progrediamur ad explicandum verum modū, quo humanitas Christi concurrat efficienter ad nostram iustificationem. Sed pergunt quidam doctores ad propositam difficultatem explicandam, & alium modū excogitāt dicentes, peculiare esse Christi animæ, & eius humanitati inter vniuersas res creatas, siue sacramēta sint, siue instrumenta quæcunque ad operandum miracula, & causandam gratiam, quòd licèt Christi humanitas, vel anima non sit vbique, neq; contineat omnem effectum per seipsam immediatè, tamen est hypostaticè vnita verbo, quòd vbique præsens adest, & contingit per seipsum omnem effectum. Itaque subsistit humanitas & anima per subsistētiam suppositi attingentis omnem effectum. Facilius itaque intelligitur hæc veritas, de qua disputamus in Christi humanitate, quā in sacramentis, aut quibuscunque alijs instrumentis, seu ministris. Explicatur hæc ratio adhibito exemplo, nam anima per cogitatiuā, & eius imperium mouet pedem, at cogitatiua potentia non est in pede sed in anima, cuius cogitatiua est instrumentum coniunctum. Sed quanquam hæc ingeniosè dicta sint, adhuc mens in prædictis documentis non satis sedatur, & quiescit. Vt ergo veritas magis elucescat scire oportet, quòd opera, q̃ Christus Dominus operatus est, & modo operatur, prodeunt non solū à voluntate ipsius increata, sed etiam à volūtate humanitatis creata. Quapropter opera Christi Domini geminam habēt vim, seu efficaciam, quatenus sunt opera voluntatis increatę sunt causa gratiæ, & salutis nostræ per modū causæ principalis: siquidem per imperium diuinæ voluntatis omnia, quæ ad nostram salutem spectant efficienter & potenter perficiuntur, quatenus vero sunt opera volūtatis creatæ, præterquam quòd sunt causæ meritoriæ, sunt etiam causæ efficientes, instrumentales tamen, nostræ salutis & iustificationis. Scitto enim, quòd quotiescunq; Deus vult iustificare hoīem aut reformare mundum in ordine ad finem supernaturalem, facit hoc mediante volūtate humana Christi Domini. Itaq; sic definio, quòd, quotiescūque Deus habet hanc uoluntatem, volo iustificare hominem, est & actus uolūtatis Christi Domini, quo vult talē hominem iustificare. Et quotiescunque Deus decernit &
imperat, quòd talis homo iustificetur, id etiam disponit & ordinat voluntas humana Christi. Quod autem hoc Explicatio propria.

impe-

imperium, siue verbum sit causa efficiēs nostræ iustificationis euidenter comprobatur ex eo, quod est imperium operatorium. Ipse enim dixit & facta sunt, & efficientia huius imperij in hoc versatur, quòd defert anima Christi hoc imperium ad creaturas, & hic cōtactus virtualis, siue spiritualis, sufficit, vt dicatur instrumētū habere verum contactum in rebus, circa quas operatur. Sanè, quēadmodum si rex omnia disponat per ordinem & imperium Petri, Petrus dicitur omnia operari virtute sibi a rege communicata, sic Christus omnia operatur virtute diuinitatis sibi coniunctæ, iuxta illud, ego dispono vobis,
Luc. 22. sicut disposuit mihi pater meus regnum. Et iuxta illud; Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montē
Psalm. 2. sanctum eius prædicans præceptum eius, Dominus dixit ad me, &c. Secunda huius rei explicatio hæc est. Sicut in verbo diuino continentur Dei ideæ & rationes omniū rerum, sic in anima Christi & in eius intellectu cōtinentur ideæ, & regulæ, & rationes, quibus renouādus est mūdus, per quas veluti per instrumenta Christus Dominus omnia restaurat & renouat, non solum secundum diuinitatem, sed etiam secundum humanitatem. Propter quod Christus, secundum quod homo, est causa instrumētalis omnis renouationis, & instaurationis. Tertia explicatio Christus secundum quod homo, habet in se virtutem trahendi ad se omnia, & renouandi omnia, veluti magnes habet in se occultam & abditam virtutem trahendi ferrum. Vnde humanitas Christi licèt corporea sit, habet tamen virtutem spirituale ex virtute sibi vnita, & ideo per spiritualem contactum efficaciam & energiam habet, scilicet per fidem, vel fidei sacramentum; secundum illud. Quem proposuit propitiatorem per fidē in sanguine ipsius. Arbitror enim, quòd ex Christo Iesu, quē tangimus fide vel fidei sacramentis, virtus exit admirabilis ad sanādum homines & illos illuminandos: quod mysterium a
2. Cor. 4. sæculis reconditum, explicat Paulus, dum inquit, Deus qui dixit de tenebris lumen splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationē scientiæ claritatis Dei in facie Christi Iesu. In qua sententia significatur, quòd sicut Deus suo imperio lucis naturam creauit, tenebras deleuit, mundum exhilarauit, ipse idē Deus pater luminum suauissimam lucem in Christiano pectore fulgurantem desuper infundit, sed hoc in facie Christi Iesu: in quo alludit ad Moysem, de cuius vultu & facie lux emicabat & deriuabat, sic sanè ex facie Christi Iesu exijt lux fulgor, & splendor admirādæ virtutis & efficaciæ in illis qui contemplantur Christum Iesum per veram fidem, & per charitatem operantem. Sed iam tempus est vt argu-
Ad primum argum. menta in contrarium posita confutemus. ¶ Ad primum ex Concilio Tridentino respondetur, quòd patres concilij tantum commemorarunt causas nostræ iustitiæ certissimas, & quæ extra omnem controuersiam sunt positæ, & quæ ad suum propositum confirmandum satis sufficerent, cæteras vero Theologiæ reconditę considerationes prætermiserunt. Nam certè Christus Dominus non solum operatus est nostram salutem per modū meriti, sed etiam per modum satisfactionis, per modū redemptionis, per modum sacrificij, quæ tamen in concilio non commemorantur.

Ad secūdum. ¶ Ad secūdum argumentum iam dictum est copiose & diligenter, vt ego sentio quamadmodum humanitas Christi habeat contactum ad vniuersos homines, qui iustificantur, & ad vniuersa miracula, quæ in Ecclesia Dei magna virtute efficiuntur.

Ad tertium. ¶ Ad tertium argumentum respondetur, quòd cū humanitas sit instrumentum coniunctum diuinitatis, nihil mirum est, quòd operetur ad distans nihil in medio imprimendo. Certè Angelus, quoniam est spiritualis substantia, & a corpore non dependens, potest transire de extremo ad extremum sine medio, vt habet sana doctrina, & cùm humanitas Christi operetur omnia charismata per contactum spiritualem, & per verbum operatorium, vt iam a nobis expositum est, non est necesse, quòd aliquā qualitatem aut effectum in medio aere producat.

Ad quartum ¶ Ad quartum respondetur, quòd nō est eiusdem mereri & operari per modum causæ efficientis, quando sermo est de causa præcipua & principali. Cæterum quādo est causa efficiens instrumentaria non est absurdū concedere, quòd eadem sit causa meritoria quæ a causa principali effectum promereatur, & causa instrumētaria, quæ ex dispositione primæ causæ effectum operetur.

Ad quintum ¶ Ad quintum respondetur, quòd esse causam gratiæ per modum efficientiæ excellentior & sublimior modus causandi est, quàm esse causam per modum meriti. Cuius rei demonstratio hęc est. Nam causare efficienter gratiam est perfectio simpliciter, vnde in Deo inuenitur, causare vero per modum meriti non potest Deo conuenire, vnde non est perfectio simpliciter. Vnde ad argumentum propositum dico istam consequentiam esse inualidam, hæc perfectio communicari potest cunctis creaturis dignis & indignis, illa vero non nisi dignissimis, ergo ista est excellentior & perfectior. Vnio namq; hypostatica verbi diuini potest communicari cunctis creaturis, vt dictum est in materia de incarnatione, vnio vero per gratiam, & per beatitudinē non potest communicari nisi creaturis rationalibus & illis dignissimis, at vnio hypostatica excellentior multo & perfectior est, vt visum est in materia de incarnatione.

Ad sextum. ¶ Ad sextum argumentum respondetur esse verissimum, quòd hæc veritas difficile intelligatur, ut omne eximium & reconditum mysterium rarum est, & difficile habet explicatum. Sed mihi videtur, quòd res aliqua luce, etsi non magna, illustris sit, sed de hoc iterum copiosior sermo redibit.

Ad confir. ¶ Ad confirmationem iam expositum est, quomodo humanitas quæ est diuinitatis instrumētum aliquid operetur in hominibus dum eos iustificat. Nam saltem defert imperium ad creaturas quas iustificat & illuminat.

Ad vltim. ¶ Ad vltimum argumentum respondetur, virtutem quidem diuinam esse causam principalem ad opera miraculosa perficienda, & hoc probant testimonia allata e diuinis scripturis. Cæterum non est negandum, quin humanitas Christi fuerit causa instrumentaria ad miracula perpetrāda. Et sanè miracula potissimum a Christo edita sunt, vt ostenderet veram esse doctrinam Euangelicam, quam prædicabat, scilicet, se esse verum Deū, & verum hominem. Et sicut potissimum agens virtute propria erat diuinitas, ita hęc miracula potissime diuinitatem indicabant, & ostendebant. Atque hic sit finis huius grauissimæ quæstionis.

Verū Christus sit cā præcipua nostræ iustificationis. ¶ Est aliud dubium, vtrùm Christus Dominus sit causa præcipua nostræ iustificationis & sanctitatis, causa inquam præcipua licèt secūdaria, quemadmodum homo est causa principalis hominis, licèt non sit primaria, Deus enim primaria est. Pro cuius quæstionis intelligentia considerandum est, hoc differre inter causam principalem, & instrumentalem, quòd causa principalis est cui assimilatur effectus, instrumentali vero causæ nunquam assimilatur effectus. Quæritur ergo, vtrùm Christus secundum quod homo sit numerandus inter causas principales nostræ iustificationis, an vero inter instrumentales? Et videtur, quòd sit causa principalis his argumentis. In primis, Christus secundum quod ho-
Prim. arg. mo, est vniuersale principium iustitię & sanctitatis, vt pa-
Ioan. 1. tet ex illo Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis, & de plenitudine eius omnes accepimus; & gratiam pro gratia, ergo est causa pręcipua nostrę iustificationis.
Secundum. Deinde causa illa principalis est, & non instrumentaria, cui assimilatur effectus, sed omnes homines, qui iustificantur & sanctificantur assimilantur Christo Domino,
Rom. 8. iuxta illud Romanorum 8. Quos pręsciuit & pędestinauit
Philip. 3. conformes fieri imagini filij eius. Et ad Philippen. capitu. 3. Reformauit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Certè in gloria animæ ei
Tertium. configurabimur. Deinde, Christus secūdum se, & per essentiam suā est gratus Deo, cæteri vero per participationem, quam ab eo accipiunt, quod videtur significari in illis verbis Euangelij. Hic est filius meus dilectus, in
Ephes. 1. quo mihi bene complacui. Et in illo ad Ephes. 1. Gratificauit nos in dilecto filio suo, ergo est causa pręcipua nostrę iustitiæ. Probatur consequentia. Nam id, quod est tale

per essentiã est causa præcipua eorũ, quæ sunt per participationem. Est aliud argumentum. Nam Christus Dominus habet gratiã & sanctitatem ex proprijs, alioquin non satisfecisset ex proprijs, sed ex alienis, & sic satisfactio eius non esset de rigore iustitiæ. Itaque habuit gratiam & sanctitatem ex proprijs, & causat illã in alijs, ergo est præcipua, & non tantum instrumẽtaria. Probatur consequentia. Nam certè, si aliquod agens ex sese haberet calorẽ, & causaret in alijs calorem, profectò esset causa principalis caloris, & non instrumentaria tãtum. Amplius sic argumentor, causa exemplaris, præcipua est, & inter instrumentales non est numeranda, sed Christi gratia & iustitia est causa exemplaris nostræ iustitiæ, vt planè constat inter Theologos, ergo est causa præcipua nostræ iustificationis. Iam vero, sacerdotes Christi ministri, qui absoluunt pœnitentes in sacramento pœnitentiæ sunt causæ gratiæ & remissionis peccatorum instrumentalea efficientes, ergo oportet vt Christus altiori modo sit causa, quod videtur significari apertè in sacris eloquijs, potissimè in illo, Christus factus est nobis sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio, id est, fons, autor, & donator iustitiæ, amplius est ergo quàm causa instrumentaria.

Quartum. Quintum. Sextum. 1. Cor. 1.

Argumẽta in oppositum. Primum. Secũdum.

¶ Contrarium probant hæc, quæ sequuntur, argumẽta. In primis, gratia immediatè assimilat animam diuinæ naturæ, ergo homo quantumlibet gratus, non est principalis, sed instrumẽtalis causa. Probatur consequentia. Nã causa principalis particularis sibi assimilat immediatè effectum, vt ignis ignem, homo hominem. Deinde idem probatur ex metaphysico principio. Nã quia esse est de essentia solius Dei, vt prima parte habetur quæst. 3. non potest communicari creaturæ, ita vt ipsa sit rursus causa essendi, sed omnia immediatè pendẽt a Deo in esse, ergo similiter cum essentia diuina non sit essentialiter, nisi in Patre, & Filio, & Spiritu sancto, nulla creatura poterit esse causa præcipua esse supernaturalis, qđ confert gratia, quod est ad simile diuinæ naturæ, sed omnes homines immediatè gratificantur a Sãctissima Trinitate, vnde forma baptismi sic habet, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Præterea, per gratiã voluntas hominis immutatur, ipsa enim est, quæ præparat hominis voluntatem vt bonum velit, secũdum Augustinum libro de natura & gratia ca. vigesimotertio, & libro de gratia, & libero arbitrio cap. 17. voluntatem autẽ immutare solius Dei est, vt ostendit euidenter Diuus Thomas 1. 2. quæst. nona, ergo solus Deus causat gratiam tanquam causa principalis, sed hæc gratia non est qualitas actiua, sed est qualitas diuinitus infusa, per quã efficitur homo deiformis & consors diuinæ naturæ, ergo p illã Christi anima non agit assimilando sibi passum, ex quo consequens est, quòd per illam non concurrit tanquam causa principalis. Antecedens huius argumenti sic ostenditur. Nam gratia Christi & nostra sunt eiusdem speciei, at gratia nostra non est qualitas actiua, ergo nec gratia Christi. ¶ Vltimò, sic argumẽtor ex autoritate D. Th. qui sæpissimè in suis operibus solum concedit Christo Domino, in quantum homo est, quòd sit causa ministerialis gratiæ, & quòd habeat ministerium excellentiæ. Asserit hoc 3. parte, quæstione 64. articulo 3 & 4 & 1. 2. quæstione 112. articulo primo ad primum, & de veritate quæstione 27 articulo 3. & Damascenus libro 3. capitulo 5. scribit, quòd humanitas Christi est instrumentum coniunctum diuinitatis.

Tertium. D. August. D. Thom. Damasce.

¶ Ad huius rei expositionem est prima conclusio Solus Deus est causa prima efficiens nostræ iustificationis & gratiæ. Quam ſanẽ ſacræ literæ diſertè & apertè Deo illam tribuunt, ad Roma. 7. quos vocauit Deus, hos iustificauit. Et rursus, quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat? & Psalmista Psalm. 83, gratiam & gloriam dabit Dominus. Et Iob. 14. Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es? & per Isaiam cap. 43. non est absque me Saluator, & per Oseam 13 Saluator nõ est præter me. His articulis edocti dixere illi apud Marc. cap. 2. Quis potest dimittere peccata nisi solus Deus? Et præter scripturas manifestæ sunt rationes. Nã solus ipse potest offensam aduersus se commissam condonare. Solus ipse in gratiam reducere peccatorem, & sibi reconciliare. Solus ipse potest a reatu pœnæ æternæ absoluere. Solus ipse adoptare in filios & consortes facere diuinæ naturæ, & hæredes regni cœlorum constituere. Excedunt profectò ista vires omnes naturales. Neque satis intelligeret quantum & quam eximium opus sit iustificatio, qui eius aliã causam principalem, quam Deum assignat.

1. Conclu. Rom. 8. Psal. 83. Iob. 14. Isa 43. Osee. 13. Mar. 2.

¶ Secunda conclusio. Deus solus est causa finalis vltima nostræ iustificationis. Asserit hoc Paulus apertè ad Ephesios ca. 1. cum, inquit, prędestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christũ in ipso in laudem gloriæ gratię suæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo. Et paulò post, in quo etiam nos sorte vocati sumus prędestinati secundum propositum eius, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ, vt simus in laudem gloriæ eius, qui ante sperauimus in Christo. Ipse enim Deꝰ est Alpha & Omega, principiũ & finis omniũ creaturarum, & vt omnia per eum, ita & omnia sunt propter eum, & ipsius gloriæ seruiunt, eamque ob causam Ecclesiasticus dicit: gloria Domini plenum est opus eius. Et in alio loco, omnia propter semetipsum operatus est Dominus. Et Dionysius dicit, omnia in se Deum conuertere. Et Diuus Paulus sæpissimè repetit illud, quoniã ex ipso, & per ipsum, & in ipso, sunt omnia.

2. Conclu. Ephes. 1. Eccle. 42. Pro. 16. Dionys.

¶ Tertia cõclusio Christi anima fuit causa meritoria præcipua nostræ iustificationis & sanctitatis, & non tantum hoc, sed etiam fuit prima causa meritoria, imo solus ipse meruit nobis gratiam, adoptionem, regnum, & gloriam Dei patris de condigno, & de rigore iustitiæ. Pater enim æternus, aut Spiritus sanctus non potuit esse causa meritoria, siquidem mereri est inferioris vel habentis naturam inferiorem, atqui pura creatura non potuit mereri de omni rigore iustitię, solus ergo Christus est causa nostræ iustificationis per modum meriti. Dedit enim plusquam debebamus pro peccatis nostris, quia melior fuit vita ipsius, & maius multo bonum, quàm mala fuerunt peccata nostra. Nam vita ipsius vita Dei erat & hominis infinitè grati Deo. Et petiuit ille iustificationem nostram, & omnia ad eam necessaria dũ reuerẽtissimè & feruentissimè postulauit remissionem peccatorum nostrorum sanctificationemque, & consummationem, & beatitudinem nostram, & vt vnum essemus per amorem cum ipso, & cũ patre cælesti. Et dignissimus ipse erat, qui a patre exaudiretur, quia innocens impollutus, segregatus a peccatoribus, excelsior cælis, & vnice ab eo dilectus. Dignissima etiam erant his præmijs obsequia, quæ ipse patri pro eis impetrandis exhibuit. Vnde & Paulus exauditum eum dicit pro sua pietate & reuerẽtia, cum in diebus carnis suę preces & supplicationes pro nobis patri offerret, & autorem eum appellat salutis nostræ, & sanctificatore nos asserit, & per passionem consummatum, cõstanter affirmat factum esse obtemperantibus sibi causam salutis æternę. & per proprium sanguinem ęternam redemptionem inuenisse, atque vna sui corporis oblatione consummasse in sempiternum sanctificatos, per velamenque carnis suæ initiasse nobis viam nouam & viuentem in ipsum cælum, in quod præcursor pro nobis introiuit. Et Isaias hoc futurum esse præmium meritorum mortis, orationis & laborum ipsius olim prædixerat his verbis. Si posuerit pro peccato aĩam suam, videbit semen longæuum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur, pro eo qđ laborabit anima eius, videbit, & saturabitur, in scientia sua iustificabit ipse iustus seruos meos multos, & iniquitates eorũ ipse portabit, ideo dispertiã ei plurimos, & fortium diuidet spolia, pro eo quod tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est, & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogauit. Hoc est indubitatum fidei nostrę documẽtum, & ab Apostolo iterum atque iterum repetitum. Sicut per vnum hominem, Adam scilicet, peccatum intrauit in hunc mundum, & per peccatum mors; ita per vnum hominem Christum iustitia intrauit in hunc mũdum, & per iustitiam vita. Sicut per vnius delictũ in oẽs homines, in condẽnationem, sic per vnius iustitiã in omnes

3. Conclu. Heb. 5. & 10. Isa. 53.

nes homines in iustificationem. Sicut per inobedientiã vnius, peccatores cõstituti sunt multi, ita per vnius obedientiam, quia scilicet factus est obediens vsque ad mortem, mortẽ autem crucis, iusti constituentur multi. Sicut per vnum hominẽ mors; & ita & per vnum hominẽ resurrectio mortuorum. Sicut in Adam omnes moriũtur,

Rom. 5. 1. Cor. 15.

ita in Christu omne viuificabuntur, ad Rom. 5. & 1. Corin. 15. Ex his facilè colligitur, quòd quemadmodum primus parens Adã nos suo malo merito perdidit, ita merito iustitiæ & obedientiæ Christi omnes reparati & viuificati sumus.

4. Conclu. Isa. 53.

¶ Quarta conclusio. Solus Christus satisfecit iustitiæ vindicatiuç Dei pro peccatis nr̃is. Apud Isaiã est vox Ecclesiæ de Christo. Posuit (inquit) De' in eo iniquitates omnium nostrum, hoc est, supplicia quæ nos nostris merueramus peccatis. Disciplina pacis nostrç super eum, hoc est, castigationem peccatis nostris debitam, ipse sustinuit pro nobis, per quod nos pacem habemus ad Deum. Item Christus (inquit Petrus) semel pro peccatis nostris est mortuus, iustus pro iniustis, vt nos offerret Deo mortificatos quidẽ carne, viuificatos aũt spiritu, peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignũ, quia supplicium mortis peccatis nostris debitum pertulit in corpore suo, adeò vt ipse per Psalmistam dicat.

Psalm. 68.

Quæ non rapui, hoc est, quæ ipse non commerui subtrahẽdo Deo obedientiam, honorem, aut cultum optimo iure ei debita, tunc exsoluebam. Si patiendo soluit pro rapinis, siue peccatis nostris, si supplitia pro peccatis nostris debita pertulit, si supra eum disciplina, qua solet resarciri pax inter offendentem & offensum, ergo Christus reuera satisfecit id, quod iustitia vindicatiua Dei pro peccatis hominum requirebat.

5. Conclu.

¶ Quinta propositio. Christus operatus est nostram salutẽ per modum sacrificij. Ipse.n. solus se obtulit sacrificium reconciliationis gratum Deo patri. Tradidit (inquit Apostolus) semetipsum pro nobis oblationem & hostiã Deo in odorẽ suauitatis, ad Ephes. 5. Iterum. Eum qui non nouerat peccatum, hoc est Christum, Deus pro nobis peccatum fecit, id est, hostiam pro peccatis, secũdum communem interpretationem, vt nos efficeremur iustitia in illo. 2. Corin. 5. Iterum. Semel oblatus ad multorum exhaurienda peccata.

Ephe. 5. 2. Cor. 5. 6. Conclu.

¶ Sexta conclusio. Solus Christus reuera liberauit nos a captiuitate, emit, & redemit interposito iusto pretio. In cuius rei probationem sunt hæ scripturæ: Filius hominis venit saluare, quod perierat, & dare animam suam redemptionẽ ꝓ multis, Matt. 20. Item empti estis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore vestro. 1. Corin. 6. Addit beatus Petrus, exprimendo pretium, quo empti sumus. Nõ corruptibilibus (inquit) auro & argento, redẽpti estis de vana vestra cõuersatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine agni immaculati: 1. Pet. 1. Itẽ in cęna vltima, hoc est (inquit Dominus) corpus meũ, quod pro vobis tradetur, aliàs, quod pro multis datur. Item, hic est sanguis meus, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. igitur sanguis Christi effusus est per passiones, item corpus Christi traditum in tormẽtũ mortis. Tertiò, anima, hoc est, vita Christi data in redemptionem pro nobis, est pretium, & quidem pretium iustum, quod soluit pro nobis patiendo Christus in cruce, pro nobis (inquã) venũdatis per peccatum & redactis in seruitutem peccati, captiuitatem insuper mortis & dominatum diaboli, quare fuit ibi vera emptio veraque redemptio.

Matt. 20. 1. Cor. 6. 1. Pet. 1.

7. Conclu.

¶ Septima conclusio, Christus secundum quod homo est, est causa efficiens nostræ iustitiæ instrumentalis & ministerialis, habetque in iustificandis hominibus ministerium excellentiæ. Itaque etiam si Christus non haberet eximia merita sua, ei conueniret efficere nostrã iustificationem, & cum patre ad eam effectiuè concurrere. Vnde sicut miracula efficienter operabatur, & nõ tãtũ meritoriè, sic & causabat gratiam & remittebat peccata. Hæc conclusio ex dictis in superioribus liquidò constat.

¶ Sed exponere oportet quo Christus habuit ministerium excellentiæ, & in quo hæc excellentia cõsistat. Certè hæc excellentia, vt ego iudico, in sex consistit. Primũ in hoc, quòd meritũ & virtus passionis Chr̃i operatur in sacramẽtis. Itaq; sacramẽtorũ virtus ab eius passione & virtute dimanat, non autem ex aliquo reliquorum ministrorum merito. Deinde in hoc, quod in nomine Christi sacramenta celebrantur & sanctificantur, non autem ꝑ innocationẽ alterius ministri. Et ratio est, quòd virtus eiusdẽ passionis ꝑ fidem Christi, quam innocamus, copulatur nobis, secũdum illud Roma. 3. quẽ proposuit Deus propitiatorem per fidẽ in sanguine ipsius.

Rom. 3.

Tertiò, eadem excellentia in hoc consistit, quòd Christus potuit instituere sacramenta. Etenim Christo tanquã regi regni cælorum competens fuit cuncta remedia ad illum finem prouidere, & sacramenta instituere, quibus non solum per modum meriti, sed etiam per modum efficientiæ gratiam elargiatur. Quarta excellẽtia Christi potestatis est, quòd potest effectum sacramentorum sine ipsis præstare. Quando enim Magdalenæ dixit, remittuntur tibi peccata tua, per illa verba contulit ei gratiam, sicut ꝑ illud verbum, epheta, quod est aperire, cæco oculos aperuit. Et sicut per cõsecratoria verba, hoc est corpus meũ, transubstantiatur panis in corpus Christi.

Lucæ 7.

Quinta excellentia est, quòd potestatem, & quasi autoritatem habens, animas viuificabat, iuxta illud, data est mihi potestas omnis in cęlo & in terra, accipite Spiritum sanctũ, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.

Matth. 28. Ioan. 20.

Sexta excellentia est, quòd humanitas Christi operatur, vt instrumentum coniunctum diuinitatis, sacramẽta vero vt instrumenta separata, instrumentum autem coniunctum excellentius est, quàm instrumentum separatum. Et quoniam iuxta Diui Dionysij documentum supremum infimi attingit quodammodo supremum, consequens est, quòd humanitas Christi, quæ inter creaturas, quç sanctificant homines suprema est, attingat quodam modo diuinitatis virtutem, quæ est causa principalis iustitiæ & sanctitatis, & sic non solum sit causa instrumentalis, verum etiam quodammodo principalis. Et hoc est, quod dicunt diuini Theologi, quòd Christus secundum quod homo in iustificandis hominibus habet ministerium excellentiæ. Quod vt melius intelligatur constituo octauã cõclusionem.

8. Conclu.

¶ Christus secundum quod homo est principalis, secundum Deum, causa nostræ iustificationis, secundaria tamen & ministerialis. Nam Deus in hoc elegit, & hac gratia, & prærogatiua honorauit humanitatẽ Christi, vt per Christũ, & in Christo omnia instauraret, & viuificaret. Propter quod dicit Damascen. quòd humanitas Christi est organum quoddam coniunctum diuinitatis. Vnde in scripturis nunc brachium Domini, nũc dextera, nunc manus absolutè nominatur. Et non est organum emortuum & inanime, sicut penicillus aut calamus, sed est organum viuum operãs per proprium intellectum aut voluntatem, atque etiam per propriam virtutem. Istam conclusionem esse veram probant efficaciter, vt ego sentio argumenta in principio posita. Et profectò diuinæ scripturæ, quæ tribuunt Christo etiam secundum quod homo; quòd sit fons, & autor iustitiæ, & gratię, non possunt aptè explicari si dicamus, quòd est causa tantum instrumentaria gratiæ. Idem teneo autoritate Diui Thomæ, qui id expressè docet hoc in loco, scribit enim, quòd anima Christi virtute propria illuminat & gratificat hõies, at causa quæ tantum instrumentaria est, nunquam operatur virtute propria, sed quatenus mouetur a principali agente.

D. Thom.

Idem euidentius docet in 4. distinctione 5. quæstione 2. articulo 1. quæstiuncula 2. his verbis. Duplex est agens, vnum principale, & aliud instrumentale, agens autem principale cum agat sibi simile, oportet, quòd habeat formam, quàm inducat per suã actionem in agentibus vniuocis, vel aliquam nobiliorẽ in agentibus non vniuocis, sed agens instrumentale, nõ oportet, quòd habeat formam, quam inducit, vt disponentem ipsum, sed solum per modum intentionis, sicut de forma scamni in serra patet. Agens autem principale in baptizando est ipse Deus per autoritatẽ, & ipse Christus secundum quod homo, cuius meritum operatur in baptismo, & ex plenitudine diuinç bonitatis & grã Chr̃i peruenit gratia ad baptizatũ, sed baptizans est tãtũ agẽs instrumentale. Vnde nõ refert ad rem sacramẽti percipiẽdam, vtrùm ipse gratiam habeat vel non. Et in solutione

primi sic scribit, quòd actio non attribuitur instrumento secundum Philosophum propriè, sed principali agenti. Vnde propriè & per se loquendo, malus minister non

Ioan. 1.

est qui mundat, sed Christus, de quo dictum est Ioan. 1. Hic est qui baptizat. Idem confirmo efficaci argumento, vt ego iudico. Nam si Christus secundum quod homo est causa tantum instrumentaria gratiæ, sequuntur incommoda ab omni Theologia abhorrentia, primum non esse necessarium, vt gratos efficiat homines Christus, vt ipse sit gratus. Nam ad causam instrumentariam nõ est necesse, quòd effectus præexistat formaliter in causa. Vnde sacerdos, qui est causa instrumentaria gratiæ, non est necesse, vt ipse sit in gratia vt alios gratos efficiat. Argumentum

D. Thom.

est Diui Thomæ in loco dudum citato. Secundum incommodum sequitur, videlicet quòd gratia causata a Christo in homine iustificato sit melior in dignitate, quàm virtus iustificatiua quæ est in Christo. Quod hoc sequatur patet. Nam instrumentum nunquam operatur effectum ea virtute sua, sed et principalis agentis virtute, & sic effectus semper procedit perfectior, quàm sit virtus instrumentaria, licèt non quàm sit virtus principalis

Ad pri. argu.

agentis. ¶ Ad argumenta in contrarium, ad primum dicendum, quòd licèt gratia sit similitudo diuinæ naturæ, & faciat homines consortes diuinæ naturæ, non est consequens, quòd solus Deus faciat efficienter hanc diuinam similitudinem & pulchritudinem. Homo enim est conditus ad imaginem Dei, at homo generat hominem. Et insuper dicendum, quòd si est similitudo diuini ordinis & pulchritudo Dei simillima, efficitur tamen à Dei filio incarnato & infinitè Deo grato, non solùm simili Deo, sed Dei filio vero. ¶ Ad secundum, quod ex princi-

Ad scdm.

pio metaphysicæ deducitur, respondetur, quòd homo cum generat hominem, certè causat esse hominis. Et cũ equus equum producit, esse equi in rerum natura constituit. Cum vero dicitur, quòd esse sit proprius effectus Dei sensus est duplex. Alter est, quòd esse vniuersum solus Deus producit. Alter est, quod ipse solus producit quidquid est necessarium ad esse in rebus naturalibus, ipse solus producit materiam in rebus materialibus, ipse tantum producit formam in rebus supernaturalibus, nõ tamen est sensus, qđ creaturæ cum producant res in esse non producant aliquod esse, quod prius non erat. Non est ergo incommodum, quòd Christus producat efficienterque esse supernaturale gratiæ. ¶ Ad tertium quod est dif-

Ad tertiũ.

ficile, respondetur, quòd cum Christus Deus & homo ꝑ humanitatem gratiam causet & sanctitatem, non est cõsequens, quòd creatura aliqua moueat hominis volũtatem. Christus enim Deus est, & inter creaturas non est numerandus. Vel dicatur, & hæc est euidentior argumẽti solutio, quòd Christus secundum quod homo mouet hominis voluntatem mediantibus habitibus infusis gratia & charitate, quæ dona Christus per modum efficientiæ causat. Cum autem voluntas hominis ab habitu sibi inhærente mouetur, ab exteriori principio moueri non censetur. Et hoc modo nullum incommodum est concedere, quòd Christus secundum quod homo moueat hominis voluntatem mediantibus habitibus infusis. Veluti si homo aut Angelus haberet potestatem infundendi mihi habitum scientiæ, non solum me doceret, illuminaretque, sed etiam intellectum moueret mediante habitu scientiæ infuso. ¶ Ad quartum argumentum dicendum

Ad quartum.

est, quòd Christi anima nõ facit homines deiformes & diuinos per gratiam, quæ nõ est qualitas actiua, vt argumentum efficaciter probat, sed per imperium, quo decernit istum vel illum hominem esse iustificandum, de quo imperio satis multa in superioribus dicta sunt. Vel dicendum est, quòd anima Christi hæc omnia operatur per artem & ideas, quas habet in mente sua ad restaurandum omnia, siue quæ in cœlis, siue quę in terris sunt. ¶ Ad vlti-

Ad vltim.

mum dicendum est, vsitatum esse & crebrò vsurpatum in doctrina D. Thomæ, quòd omnes creaturæ, quæ mouent motæ dicantur concurrere vt instrumenta diuinitatis, & quoniam Christus ex coniunctione ad diuinitatẽ omnia charismata Spiritus sancti operatur, dicitur operari ministerialiter ad facienda miracula. Itaque causa ministerialis apud Diuum Thomam est illa quæ non operatur per autoritatem primariam, sed operatur ea virtute diuinitatis sibi communicata.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm anima Christi habuerit omnipotentiam respectu proprij corporis.

AD tertium sic proceditur. Videtur quòd anima Christi habuerit omnipotentiã respectu proprij corporis: 84
Dicit enim Damasce. * in 3. libro quòd omnia naturalia fuerunt Christo lib. 3. orth. fid. ca. 20. & 23.
voluntaria: volens enim esuriuit, volens sitiuit, volens timuit, volens mortuus est, &c. Sed ex hoc Deus dicitur omnipotens, quia omnia quæcunque voluit fecit. Ergo videtur quòd anima Christi habuerit omnipotentiam respectu naturalium operationum proprij corporis.

¶ 2. Præterea, In Christo fuit perfectius humana natura quàm in Adam, in quo secundũ originalem iustitiã, quam habuit in innocentiæ statu, corpus habebat omnino subiectũ animæ, vt nihil in corpore posset accidere cõtra animæ volũtatem. Ergo multò magis anima Christi habuit omnipotentiam respectu sui corporis.

¶ 3. Præterea, Ad imaginationem animæ, naturaliter corpus immutatur, & tantò magis, quãtò magis anima fuerit fortis imaginationis, vt in prima parte habitum est. Sed anima Christi habuit virtutem perfectissimã, & quantum ad imaginationem, & quantum ad alias vires. Ergo anima Christi fuit omnipotens in respectu ad corpus proprium.

Sed cõtra est, quod dicitur Hebr. 2. quòd debuit per omnia fratribus assimilari, & pręcipuè in his, quæ pertinent ad conditionẽ naturę humanæ. Sed ad conditionem humanæ naturæ pertinet, quòd valetudo corporis, & eius nutritio & augmentum, imperio rationis seu voluntatis nõ subdantur: quia naturalia soli Deo, qui est autor naturæ, subduntur. Ergo nec in Christo subdebantur. Non igitur anima Christi fuit omnipotens respectu proprij corporis.

Respondeo dicendum, quòd sicut dictum est, * anima Christi potest dupliciter cõsiderari. Ar. præced.
vno modo secundum propriam naturam & virtutem. Et hoc modo sicut non poterat immutare exteriora corpora a cursu & ordine naturę, ita etiam non poterat immutare propriũ corpus a naturali dispositione: quia anima Christi secundum propriam naturam, habet determinatã proportionem ad suum corpus. Alio modo potest considerari anima Christi, secundum quod est instrumentum vnitum verbo Dei in persona. Et sic subdebatur eius potestati totaliter omnis dispositio proprij corporis. Quia tñ virtus actionis nõ propriè attribuitur instrumẽto, sed principali agenti, talis omnipotẽtia magis attribuitur ipsi verbo Dei, quàm animæ Christi.

Ad

Ad primum ergo dicendum, quòd verbũ Damasc.* est intelligendum quantum ad voluntatem Christi diuinam: quia sicut ipse in præcedẽti cap.* dicit, beneplacito diuinę voluntatis permittebatur carni pati, & operari quę propria.

Li. 3. c. 15. a med. & c. 14.

Ad secundum dicendum, quòd non pertinebat hoc ad originalem iustitiam, quam Adam habuit in statu innocentię, quòd anima hominis haberet virtutem trãsmutandi proprium corpus in quamcunque formam: sed quod posset ipsum cõseruare absque omni nocumento. Et hanc etiam virtutem Christus assumere potuisset, si voluisset. Sed cùm sint tres status hominum, scilicet innocentiæ, culpæ & gloriæ, sicut de statu gloriæ assumpsit comprehensionem, & de statu innocẽtię immunitatem à peccato, ita & de statu culpę assumpsit necessitatem subiacẽdi pęnalitatibus huius vitæ: vt infra* dicetur.

q. 14. ar. 2.

Ad tertium dicendum, quòd imaginationi, si fuerit fortis, naturaliter obedit corpus quantum ad aliqua: puta quantum ad casum de trabe in alto posita: quia imaginatio nata est esse principiũ motus localis: vt dicitur 3. de Anima.* Similiter etiam quantum ad alterationem, quę est secundũ calorem & frigus, & alia consequentia: eo quod ex imaginatione consequenter natæ sunt consequi animę passiones, secũdũ quas mouetur cor, & sic per commotionem spirituum, totum corpus alteratur. Alię verò dispositiones corporales, quę non habent naturalem ordinem ad imaginationẽ, non transmutantur ab imaginatione, quantumcunque sit fortis: puta figura manus, vel pedis, vel aliquid simile.

L. 3. de anima. tex. 48. & seq. to. 2.

SVMMA TEXTVS.

1. Conclu. Prima conclusio. Anima Christi secũdum propriam virtutem non habuit omnipotentiam respectu proprij corporis. Patet ex illo, quod dicitur Heb. 2. quod debuit per omnia fratribus assimilari, & præcipuè in his, quæ pertinent ad conditionem naturæ humanæ, sed ad conditionem naturæ humanæ pertinet quòd valetudo corporis, & eius nutritio, & augmentum imperio rationis seu voluntatis nõ subdãtur, quia naturalia soli Deo, qui est auctor naturæ subduntur, ergo anima Christi nõ fuit omnipotens respectu proprij corporis. Deinde probatur. Nam sicut propria virtute non poterat immutare corpora exteriora, ita nec propriũ a naturali dispositione. ¶ Secunda conclusio. Anima Christi secundum quòd est instrumentum verbi, habuit omnipotentiam respectu proprij corporis, verum hoc potius est tribuendum verbo diuino, quam animæ Christi. Quia virtus actionis non propriè tribuitur instrumento, sed principali agẽti.

Hebr. 2.

2. Conclu.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Examinatur. 1. Conclu. D. Thom. Prim. arg. Secũdum.

De prima conclusione est dubium, an vera sit: nam videtur profectò, quod anima Christi habuerit potestatem secundum propriam virtutem ad immutandum proprium corpus. Quod suadeo his argumẽtis. ¶ Primo, anima beata, quæcunque illa sit, habet eiusmodi virtutẽ ad immutandum proprium corpus, ergo & anima Christi. Probatur consequentia; quoniam erat beata. ¶ Secundò, anima Christi secundum propriam virtutem habuit potestatem, vt corpus eius exiret de vtero Virginis clauso, & vt ambularet super aquas, & vt occultaret seipsum transiens per medium turbæ volentis eum lapidare; certè habuit istam virtutem propriam, sicut habuit propriam virtutem, vt exurgeret à mortuis sepulchro clauso, & ingrediendi ad discipulos ianuis clausis, & ascendendi in cœlos & ipsos penetrandi. Quod si dicat diuina dispensatione & miraculo esse factum, quòd licèt anima Christi Domini esset beata, nihilominus istam virtutem non haberet, vt assimilaretur fratribus per omnia, & vt de quolibet statu hominum aliquid acciperet, iuxta doctrinam D. Th. in solut. 2. & denique præcipuè, vt in corpore passibili nostram redemptionem perficeret. Contra hoc tertio sic arguitur. Nam per huiusmodi dispensationẽ quantumlibet iustam, ex causis allegatis, nihil est ablatum animæ Christi de eius virtute & potentia. Quod sic probo. Nam per hoc quòd ignis impeditur a propria operatione, vel per miraculum, vel per contrarium agens, non desinet habere virtutem ad comburendum, & ad propriam operationem, ergo licèt lumen gloriæ & visio beata animę Christi impediatur per magnum miraculum, ne procedat in suas operationes, videlicet ne gloria animę redũdet in corpus, & ne illud corpus immutet à naturali sua dispositione, non est negandum, quin habeat virtutem propriam ad immutandum proprium corpus ¶ Quartò, Anima Christi in hac vita potuit vti sciẽtia infusa vel acquisita sine cõuersione vel cum conuersione ad phantasmata ex eo, quod erat beata, vt dictum est in q. 11. arti. 2. ergò ex eo, quod erat beata habuit dominium & potestatem supra suum corpus. Consequentia probatur. Nam intelligere per conuersionem ad phantasmata, est naturale animæ, eo quod in hac vita mortali est alligata corpori & non plenè ei dominatur. ¶ In oppositum est, quòd facere miracula non competit animæ Christi secundum propriam virtutem, vt dictum est in præcedenti articulo; sed immutare corpus à sua naturali dispositione & transformare illud in quamcunque formam & figurã est grande miraculum, ergò non cõuenit animæ Christi secundũ propriã virtutẽ. ¶ Item alias sequitur, quòd corpus Christi esset impassibile ante resurrectionem, & quòd esset mortuum miraculosè. Pro expositione, Durandus in 3. distinc. 14. q. vltima, & Dyonisius Cartusiẽsis, & alij auctores tenent, quòd anima Christi habet maiorem virtutem ad immutandum corpus proprium a naturali dispositione sua, quam animæ cuiuscunque viatoris. Alij verò dicunt & existimant, se introducere opinionem probabilem, quòd anima Christi Domini habuit eiusmodi virtutem diuinam & admirandam, sed tamẽ dicunt fuisse impeditam ex diuina dispensatione & miraculo. ¶ Sed in oppositum est sententia Diui Thomæ expressa, vt patet euidenter in prima conclusione, quam esse veram sic probo. Certè animæ beatorum habent magnam potentiam super corpora sua, qua etiam vsa est aliquando anima Christi, vt ambulando super aquas occultando se, & in transfiguratione, cum resplenduit facies eius sicut Sol. Sed diuersa ratione. Nam animę aliorum beatorum habent corpus gloriosum & impassibile, Christus verò secundum dispensationem habuit corpus mortale, atq; passibile, & ideo nõ habuit tantam potestatem supra corpus suum, atque habent aliæ beatorum hominum animæ. Itaque prę supposito illo primo & maximo miraculo, per quod a principio Incarnationis factum est, ne gloria animę redundaret in corpus, erat maximum miraculum, quòd anima Christi haberet virtutem ad immutandum propriũ corpus. Vnde, quando vtebatur agibilitate ambulãs super aquas, erat miraculum, ad quod anima Christi concurrebat tantum instrumentaliter. Similiter, quando nascebatur ex virgine sine corruptione clauso matris vtero, atq; etiam fulgor corporis Christi in transfiguratione fuit miraculosus, quoniam habebat corpus corruptibile & passibile, vt docet Diuus Thomas infrà q. 45. Cæterum, quòd resurgeret ex mortuis sepulcro clauso miraculum non fuit, quoniã corpus eius iam erat gloriosum & impassibile. Profectò ex sola visione diuinæ essentiæ non habet anima virtutem ad immutandum proprium corpus à naturali sua dispositione, vt patet in Paulo & Muyse, qui in cor-

Tertium.

Quartum.

Expositio quęstionis. Duraudus. D. Dyony.

D. Thom.

Ad primũ arg. in corpore mortali viderunt diuinā essentiam. ¶ Ad argumenta, ad primum iam dictum est. ¶ Ad secūdum respondetur, Ad scdm. iam esse expositum, quomodo anima Christi concurrebat ad hæc opera, vt instrumentum verbi diuini. Ad tertiũ. ¶ Ad tertium respondetur, quòd per illam dispensationem nihil est ablatum animę Christi, quod antea habuerit. Nam nunquam habuit propriam virtutem ad immutandum corpus proprium passibile à sua naturali dispositione. Ad quartum. ¶ Ad quartum respondetur, quòd Christus Dominus habuit conditiones comprehensoris maximè ex parte animæ intellectiuæ, & ideo ad operationes animæ intellectiuæ habuit virtutem propriam, cæterum ex parte corporis habuit conditiones viatoris, & ideo non habuit propriam virtutem ad immutandum propriū corpus. Denique dico his omnibus argumentis, quod etiā si sufficienter probarent animam Christi habere tantam potestatem supra corpus suum, atque habent animę aliorum beatorum, non tamen legitime probarent, quod haberet omnipotentiam respectu proprij corporis. Nam animæ beatæ, quanquam habent magnam potentiam, non tamē habent omnipotentiam respectu suorum corporum. Non enim possunt immutare figuram vel formam pedis aut manus, &c.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm anima Christi habuerit omnipotentiam respectu exequutionis suæ voluntatis.

18 AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd anima Christi non habuerit omnipotentiam respectu exequutionis propriæ voluntatis. Dicitur enim Marc.7. quòd ingressus domum, neminem voluit scire, & non potuit latere. Non ergo potuit in omnibus exequi propositum suæ voluntatis.

P. p. q. 14. art. 12. ¶ 2. Præterea, Præceptum est signum voluntatis: vt in Prima parte dictum est.* Sed Dominus quędam facienda pręcipit, quorum contraria acciderunt: dicitur enim Mat.9. quòd cęcis illuminatis, comminatus est Iesus dicēs, Videte ne quis sciat: illi autem euntes, diffamauerunt illum per totam terram illam. Nō ergo in omnibus potuit exequi propositum suæ voluntatis.

¶ 3. Prętereà, Id quod potest aliquis facere, nō petit ab alio. Sed Dominus petiuit à Patre, orādo illud quod fieri volebat: dicitur enim Luc.6. quòd exijt in mōtem orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Ergo non potuit exequi in omnibus propositum suę voluntatis.

In li. q. ex nouo test. qui incipit Deus quidem perfectus est q. 77. in principio, tom 4. Sed contra est, quod dicit August.* in libro de Quęstionibus veteris & noui testamenti: Impossibile est, vt Saluatoris voluntas non impleatur: nec potest velle, quod scit fieri non debere.

Respōdeo dicendum, quòd anima Christi dupliciter aliquid voluit. Vno modo quasi p se implendum. Et sic dicēdum est, quòd quicquid voluit, potuit: non enim conueniret sapientię eius, vt aliquid vellet per se facere, quod suę virtuti non subiaceret. Alio modo voluit aliquid, vt implendum virtute diuina sicut resuscitationem proprij corporis, & alia huiusmodi miraculosa opera. Quæ quidem non poterat propria virtute, sed secundum quod erat instrumentum diuinitatis: vt dictum est.* ar. 1. huius quæst.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Augustin.* dicit in libro de Quęstionibus veteris & noui Testamenti. Quod factum est, hoc voluisse dicendus est Christus. Aduertendum est enim, qđ illud in finibus gestum est Gentilium, quibus adhuc tempus prædicandi non erat: vltrò tamen venientes ad fidem, non suscipere, inuidiæ erat. A suis ergo noluit prędicari, requiri autē se voluit, & ita factum est. Vel potest dici, quòd hæc volūtas Christi non fuit de eo, quod per eam fiēdum erat, sed de eo, quod erat fiēdum per alios: quod non subiacebat humanę volūtati ipsius. Vnde in Epistola* Agathonis Papę, quę est recepta in sexta Synodo, legitur, * Ergone ille omnium Conditor ac Redemptor, in terris latere volens non potuit, nisi hoc ad humanam eius voluntatem, quam temporaliter est dignatus assumere, rediġatur. li. & c. citatis in argu. sed cōtra. Quę habetur in 6. Synod. generał. Cōstāt. a med. illius in actione 4.

Ad secundum dicendum, quòd sicut Greg.* dicit 19. Mor. per hoc, quòd Dominus pręcepit taceri virtutes suas, seruis suis se sequentibus exēplum dedit, vt ipsi quidē virtutes suas occultare desiderent: & tamen ut alij eorum exemplo proficiant, prodantur inuiti. Sic ergo pręceptū illud designabat uolūtatem ipsius, qui humanam gloriam refugiebat: secundum illud Ioannis octauo, Ego gloriam meam nō quęro. Volebat tamē absolutè pręsertim secundum diuinam uoluntatē, ut publicaretur miraculum factum, propter aliorum utilitatem. * recepta ē in 8. actione 6. synod. generalis & lecta fuit in actio. 4. * li. 19. ca. 18. post medium.

Ad tertium dicendum, quòd Christus orabat & pro his, quæ uirtute diuina fienda erat, & pro his etiam, quæ humana uoluntate erat facturus, quia uirtus & operatio animæ Christi dependebant à Deo, qui operatur in nobis uelle & perficere: ut dicitur Philippen. 2.

SVMMA TEXTVS.

1. Conclu. PRima conclusio. Quidquid voluit per se adimplēdū, potuit ꝓpria virtute, vel naturali, vel gratuita. Probatur hęc cōclusio ex illo, quòd dicit Aug. in libro de quęs. veteris & noui testamenti. Impossibile est, vt Saluatoris voluntas non impleatur, nec potest velle, quod scit fieri non debere. Secundo probatur, quia indecens fuisset sapientiæ suæ, si aliquid voluisset, & non potuisset efficere. D. August.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio. Quidquid voluit faciendum diuina virtute, potuit facere instrumentaliter, vt instrumētum verbi, vt patet de operationibus miraculosis quas facere non poterat propria virtute, sed secūdum quod erat instrumentum diuinitatis.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Vtrùm aīa Christi voluerit aliquid volūtate efficaci, quod ad impletum non sit. IN hoc articulo est dubium difficile, an anima Christi voluerit voluntate absoluta & efficaci aliquid faciendum per alios, quòd tamen executioni non sit mandatū. Partem affirmatiuam sustinet hic Diuus Thomas in solutione secunda primi argumenti. Et probat primo ex testimonio Marci cap. 7. vbi sic legitur. Ingressus Christus domum voluit neminem scire, & non potuit latere. Prim. arg. Marc. 7. Secundò probat ex definitione Agathonis Pontificis, qui Secūdum, Agatho.

in

in quadam epistola approbata in sexta Synoda generali actione 4. & 8. refert hoc ad voluntatem Christi humanã, vt est distincta a diuina & increata, ergo intelligitur de voluntate Christi humana efficaci & absoluta, nam si intelligeret de voluntate antecedenti (vt loquuntur Theologi) probatio Agathonis esset inanis. Nam commune est voluntati diuinæ & humanæ, quòd contra voluntatẽ antecedentem agatur. ¶ Tertiò, anima Christi volebat vt homines non peccarent, & vt peccatores conuerterẽtur, at non fiebat. ¶ Propter hæc argumenta Caietanus hic cõstanter affirmat, non esse incommodum concedere, animam Christi aliquid voluisse per alios efficiendum absoluta & efficaci voluntate, quod reuera factum non est, scilicet, volebat, vt homines non peccarent, peccabant tamen. Quod si dicas, ergo anima Christi permittebat peccatum, quod cauere poterat. Respondetur negando consequentiam. Nam nõ erat in potestate animę Christi cohibere peccatum contra voluntatem peccantis. Loquor de potestate ex propria virtute naturali vel gratuita, secus est de potestate instrumentaria. In oppositum suos grauissima argumenta.

Tertium. — Caietan. — Ad arg. in contrariũ. Prim. arg.

¶ Primum sic habet. Voluntas animæ Christi est volũtas Dei, nam actiones sunt suppositorum, ergo semper impletur si est efficax & absoluta.

Secũdum.

¶ Secundò, Christus Dominus euidenter videbat voluntatem diuinam esse determinatam, ad hoc, vel ad illud, ergo non poterat velle, nisi quod nouerat Deum velle. Probatur consequentia. Nam hoc habent vniuersi beati. ¶ Tertiò probatur, alioqui esset contrarietas voluntatum in Christo, si aliud vellet quatenus homo, & aliud quatenus Deus, quod esse falsum demonstrabitur infrà quæst. 18. ¶ Item voluntas efficax & absoluta semper impletur in omnibus beatis, ergo & in Christo. Præterea voluntas efficax & absoluta animæ Christi semper fuit conformis diuinæ voluntati, quæ semper impletur, ergo. ¶ Vltimò, si absolutè volebat anima Christi aliquid fieri, & poterat hoc facere vt instrumentum diuinitatis, ergo fiebat, est ergo euidens contradictio, quòd Christus aliquid vellet efficaciter & non fieret.

Tertium. — Quartum. — Vltimum.

Expositio dubitationis propositæ.

¶ Pro expositione dico primò: vniuersa, quæ voluit anima Christi, voluntate efficaci, vt fierent virtute diuina, mandata sunt executioni. Probatur, nam Christus non potuit velle quòd sciebat fieri non debere. Hoc enim esset maxima imperfectio. Idem patet. Nam eius modi voluntas semper fuit conformis diuinæ voluntatis beneplacito, quæ semper adimpletur. Hanc sententiã comprobat D. Aug. in libro quæst. veteris & noui testamenti q. 77. Secundò dico, voluntas animę Christi conditionalis & inefficax, quæ vocatur velleitas, non semper est adimpleta. Patet de illa, qua voluit, vt transiret calix passionis ab ipso, & de illa, qua voluit, omnes homines saluos fieri. Nec est mirum, quòd huiusmodi voluntas Christi non semper sit adimpleta. Nam & huiusmodi voluntas & diuina, & increata, non semper adimpletur, vt demonstrat D. Th. 1. p. q. 19. ar. 6. Dico tertiò, probabile est, quòd anima Christi voluerit voluntate efficaci aliquid efficiendũ per alios, quòd reuera non est executioni mandatum. Hoc probant argumenta facta pro parte affirmatiua quęstionis. Dico quartò Probabilius est, quòd omnis voluntas efficax animæ Christi, in faciendis per ipsum vel per alios, semper fuit impleta. Hoc probant argumenta facta pro parte negatiua quæstionis, quæ certè sunt probabiliora. ¶ Ad argumenta alterius partis respondetur. Ad primum dico, quòd ille locus habet varias expositiones Catholicas. Prima est D. Augu. quam adducit D. Tho. in solutione ad primũ, quæ optima est. Secunda est, vt sit sensus de voluntate conditionata & inefficaci, & hoc modo explicat similem sententiam ex Mat. ca. 9. D. Gregor. lib. 19. moralium ca. 18. Tertia expositio, vt sit sensus nemine volo scire, id est, habuit se atq; si nollet. Caieta. super hunc locum dicit, quòd in his verbis non significatur impotentia Iesu, sed impotentia silentij, id est, non potuerũt tacere. ¶ Ad secundum facilè respõdetur, quòd illa expositio Agathonis est tantum probabilis, non necessario cogens. Nam ille locus, vt dictum est, habet varias expositiones, ex quibus colligitur verissimè, quòd tunc voluntas humana Christi fuit impleta. Secundò respondetur & nota solutionem, quòd differt inter diuinã volũtatem, & humanam Christi, quòd ea, quæ Deus vult voluntate antecedenti, potest perficere propria virtute, sed ea, quę Christus vult volũtate humana antecedenti, non semper potest perficere propria virtute. Et in hoc cõsistit differẽtia assignata ab Agathone Pontifice, quomodo voluit latere, & non potuit, nisi referatur ad volũtatẽ humanam. Ecce tribuitur voluntati humanę, quod voluerit, & non potuerit. Et hæc est mens D. Thomæ, & Caietani. Nunquam enim asserunt illi, quòd voluntas efficax animæ Christi non fuerit impleta. ¶ Ad tertium respondetur, quòd illa omnia, quæ ibi commemorantur voluit anima Christi voluntate conditionali, & inefficaci, quæ non semper adimpletur.

D. August. — D. Thom.

Omnis voluntas efficax Chri., in faciẽdis vel per se, vel per alios, semp fuit adimpleta.

Ad arg. in contrariũ. Ad primũ argum. Augustin. Gregor. Caieta. Ad secundum argu.

Ad tertiũ argum.

QVAESTIO XIIII.

De defectibus corporis assumptis à filio Dei, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est de defectibus, quos Christus in humana natura assumpsit. Et primò de defectibus corporis, secundò de defectibus animæ.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm filius Dei assumere debuerit in humana natura corporis defectus.

¶ Secundò, vtrùm assumpserit necessitatem his defectibus subiacendi.

¶ Tertiò, vtrùm hos defectus contraxerit.

¶ Quartò, vtrùm omnes huiusmodi defectus assumpserit.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm filius Dei in humana natura assumere debuerit corporis defectus.

66

AD primum sic proceditur. Videtur quòd filius Dei non debuerit assumere humanam naturam cum corporis defectibus. Sicut enim anima vnita est personaliter verbo Dei, ita & corpus. Sed anima Christi habuit omnimodam perfectionem & quantum ad gratiam, & quantum ad scientiam: vt suprà dictum est.* Ergo etiam corpus eius debuit esse omnibus modis perfectum, nullum in se habens defectum.

3. di. 15. q. 1. arti. 1. & di. 22. q. 2. ar. 1. q. 1. c. & 4. cõtra e. 55. 11. & opusc. 3. ca. 42. & 47.

q. 7. ar. 9. & q. 9. arti. 1.

¶ 2. Preterea, Anima Christi videbat verbum Dei ea visione, qua Beati vident (vt suprà dictũ est*) & sic anima Christi erat beata. Sed ex beatitudine animę glorificatur corpus: dicit enim Augustinus* in Epistola ad Dioscorum. Tam potẽti natura Deus fecit animã, vt ex eius plenissima beatitudine redundet etiam in inferiorẽ naturã, quod est corpus, nõ beatitudo, quę fruẽtis & in-

q. 9. arti. 2.

Episto. 56. nõ multũ ante med. tomo 2.

telligentis

telligentis est propria, sed plenitudo sanitatis, id est, incorruptionis vigor. Corpus igitur Christi fuit incorruptibile, & absque omni defectu.

§ 3. Preterea, Pœna consequitur culpam: sed in Christo non fuit aliqua culpa: secundum illud primę Pet. 2. Qui peccatum nõ fecit. Ergo nec defectus corporales, qui sunt pœnales, in eo esse debuerunt.

§ 4. Præterea, Nullus sapiens assumit id, quod impedit ipsum à proprio fine. Sed per huiusmodi defectus corporales, multipliciter videt impediri finis Incarnationis. Primò quidem, quia propter huiusmodi infirmitates, homines ab eius cõgnitione impediebantur: secundum illud Isa. 53. Desideranimus eũ despectũ & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatẽ, & quasi abscõditus est vultus eius & despectus: vnde nec reputauimus eum. Secũdò, quia sanctorũ Patrum desiderium non videtur impleri: ex quorum persona dicitur Isaię 51. Consurge, consurge, induere fortitudinem, brachium Domini. Tertiò, quia cõgruentius per fortitudinem, quàm per infirmitatem, videbatur & potestas diaboli posse superari, & humana infirmitas posse sanari. Non ergo videtur conueniens fuisse, quòd filius Dei humanam naturam assumpserit cũ corporalibus infirmitatibus, siue defectibus.

Sed contra est, quod dicitur Hebr. 2. In eo, in quo passus ipse est & tentatus, potẽs est & eis, qui tẽtãtur, auxiliari. Sed ad hoc venit, vt nos adiuuaret: vnde & Dauid dicebat, Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxiliũ mihi. Ergo conueniens fuit, vt filius Dei carnem assumpserit, infirmitatibus humanis subiacentem, vt in ea posset pati & tentari: & sic auxilium nobis ferre.

Respondeo dicendum, conueniens fuisse, corpus assumptũ à filio Dei humanis infirmitatibus & defectibus subiacere, & pręcipuè, propter tria. Primò quidẽ quia ad hoc filius Dei carne assumpta, venit in mundum, vt pro peccato humani generis satisfaceret. Vnus autẽ pro peccato alterius satisfacit, dum pęnam pro peccato alterius debitam, in se suscipit. Huiusmodi autem defectus corporales, scilicet mors, fames, sitis, & huiusmodi sunt pęna peccati, quod est in mũdũ per Adã introductum: secundum illud Roma. 5. Per unũ hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors. Vnde conueniens fuit quantum ad finem Incarnationis, quòd huiusmodi pęnalitates in nostra natura susciperet uice nostra secũdum illud Isaiæ 53. Verè languores nostros ipse tulit. Secundò propter fidẽ Incarnationis astruẽdam. Cùm enim natura humana non aliter esset nota hominibus, nisi prout huiusmodi corporalibus defectibus subiacet, si sine his defectibus filius Dei humanam naturam assumpsisset, uideretur non fuisse uerus homo, nec ueram carnem habuisse, sed phantasticam, ut Manichęi posuerunt. Et ideo ut dicitur Phil. 2. Exinaniuit semetipsum formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo. Vnde & beatus Thomas per aspectum uulnerum est ad fidẽ reuocatus, ut dicitur Ioan. 20. Tertiò, propter exemplum patientię, quod nobis exhibet, passiones & defectus humanos fortiter tolerãdo, unde dicitur Hebr. 12. Sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt non fatigemini, animis uestris deficientes.

Ad primum ergo dicendum, quòd satisfactio pro peccatis alterius, habet quidẽ quasi materiã pęnas, quas aliquis pro peccato alterius sustinet: sed pro principio habet habitum animæ, ex quo inclinatur ad uolendum satisfacere pro alio, & ex quo satisfactio, efficaciam habet. Non enim esset efficax satisfactio, nisi ex charitate procederet: ut infrà dicetur. * Et ideo oportuit animam Christi & perfectam esse, quantum ad habitus scientiarũ & uirtutum, ut haberet facultatem satisfaciẽdi: & quòd corpus eius esset subiectum infirmitatibus, ut ei satisfactionis materia non deesset. Vt infr. dicetur in materia de satisf.

Ad secundum dicendum, quòd secũdum naturalem habitudinem, quæ est inter animam & corpus, ex gloria animę, redundat gloria ad corpus. Sed hęc naturalis habitudo in Christo subiacebat voluntati diuinitatis ipsius: ex qua factum est, quòd beatitudo remaneret in anima, & nõ deriuaretur ad corpus, sed caro pateretur, quę conueniunt naturę passibili, secũdum illud quod Damasc. * dicit, quòd beneplacito diuinę uolũtatis, permittebatur carni pati & operari quæ propria. li 3. c. 15. à med. & ca. 14.

Ad tertium dicendum, quòd pęna semper sequitur culpam actualem uel originalem: quãdoque quidem eius qui punitur: quandoq; autem alterius, pro quo ille, qui pęnas patitur, satisfacit. Et ita accidit in Christo, secundum illud Isa. 53. Ipse uulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra.

Ad quartum dicendũ, quòd infirmitas assumpta à Christo nõ impediuit finem Incarnationis, sed maximè promouit, ut dictum est. * Et quamuis per huiusmodi infirmitates abscõderetur eius diuinitas: manifestabatur tamen humanitas, quæ est uia ad diuinitatem perueniendi: secundum illud Romano. 5. Accessum habemus per Iesum Christum ad Deum. Desiderabãt autem antiqui Patres in Christo, non quidem fortitudinem corporalem, sed spiritualem, per quam & diabolum uicit, & humanam infirmitatem sanauit. In cor. art.

S V M M A T E X T V S.

Conclusio est affirmatiua. Probaturque ex illo, quod dicitur Hebræo. 2. in eo, in quo passus est, & tẽtatus potens est & eis, qui tẽtantur, auxiliari, sed ad hoc venit, vt nos adiuuaret. Vnde & Dauid dicebat. Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi, ergo conueniens fuit vt filius Dei carnem assumpserit, infirmitatibus humanis subiacentem, vt in ea posset pati & tentari, & sic auxilium nobis ferre. Itaque conueniens fuit corpus assumptum a filio Dei, humanis infirmitatibus; & defectibus subiacere. Primò, quia filius Dei venit in mũdum, vt satisfaceret pro peccatis hominum, tunc autem quis satisfacit pro peccato alterius, cum in se pœnam il- Cõclusio. Hebr. 2.

lius

lius suscipit. Vnde conueniens fuit Christum suscipere languores nostros, vice nostra in proprio corpore. Secūdò, propter fidem incarnationis astruendam. Quia natura humana nota non fuisset, nisi corpus eius corporalibus defectibus esset subiectum. Vnde ad Phil. 2. dicitur, exinaniuit semetipsum, &c. Tertiò, propter exemplum patientiæ, quod nobis exhibuit, passiones & defectus humanos fortiter sustinendo, vt dicitur Hebr. 12. Sustinuit à peccatoribus, &c.

Philip. 2.

Hebr. 12.

EXPOSITIO ARTICVLI.

D. Thom. Hic articulus in sequentibus exactius explanabitur, nunc tantum obseruandum est, quòd D. Thom. in solutione primi habet vnam sententiam, quæ indiget expositione. Scribit enim, quòd satisfactio Christi non esset perfecta nisi procederet ex charitate. Et ideo oportuit animam Christi fuisse perfectam, quantum ad habitus scientiæ & virtutum, vt haberet virtutem satisfaciendi. Contra hoc est, quod diximus supra q. 1. art. 2. & q. 7. in principio, quòd sufficiebat gratia vnionis ad satisfaciendum. Ad hoc dico, quòd D. Thomas hic loquitur secundum legem ordinariam. Nam Deus voluit, quòd omnis operatio cuiuslibet hominis meritoria esset informata charitate, & sic fuit in Christo, alioquin de potētia absoluta, bene poterat sine gratia & charitate satisfacere, quia suppositum erat gratum. Secundò dico, quòd intelligit D. Tho. illud requiri ad opus, vt esset meritorium absolute & formaliter ex parte principij proximi, quod est ipsa voluntas humana, & non solum esset meritoria ratione diuini suppositi. Vnde operatio animæ Christi habuit esse meritorium formaliter & moraliter ex gratia habituali, infinitatem autem & ex rigore iustitiæ, habuit ratione suppositi diuini. Vide reliqua in litera D. Tho. & omnia argumenta, quæ sunt optima ad concionandum.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm Christus necessitatem his defectibus subiacendi assumpserit.

87 Infr. q. 15. arti. 5. c. & 3. di. 3. q. t. arti. 2 q. t. cap. fin. AD secundum sic proceditur. Videtur quòd Christus non necessitate his defectibus subiacuerit. Dicit enim Isa. 53. Oblatus est, quia ipse voluit, & loquitur de oblatione ad passionem. Sed voluntas opponitur necessitati. Ergo Christus non ex necessitate subiacuit corporalibus defectibus.

1. 3. ca. 20. in fine. ¶ 2. Prætereà, Damasce. * dicit in 3. lib. Nihil coactum in Christo consideratur, sed omnia voluntaria. Sed quòd est voluntarium, non est necessarium. Ergo huiusmodi defectus nō fuerunt ex necessitate in Christo.

¶ Prætereà, Necessitas infertur ab aliquo potentiori. Sed nulla creatura est potentior, quàm anima Christi, ad quam pertinebat proprium corpus conseruare. Ergo huiusmodi defectus seu infirmitates non fuerunt in Christo ex necessitate.

Sed contra est, quòd Apost. dicit Rom. 8. Misit Deus filium suū in similitudinem carnis peccati. Sed conditio carnis peccati est, quòd habeat necessitatem moriendi & sustinendi alias huiusmodi passiones. Ergo talis necessitas sustinendi hos defectus fuit in carne Christi.

Respondeo dicendum, quòd duplex est necessitas. Vna quidem coactionis, quæ fit ab agēte extrinseco. Et hæc quidem necessitas contrariatur & naturę & voluntati: quorum vtrúque est principium intrinsecum. Alia autem est necessitas naturalis, quæ consequitur principia naturalia, puta formam, sicut necessarium est ignem calefacere: vel materiam, sicut necessarium est corpus ex cōtrarijs compositum dissolui. Secundū igitur hác necessitatem, quę consequitur materiam, corpus Christi subiectum fuit necessitati mortis & aliorum huiusmodi defectuū: quia sicut dictum est,* beneplacito diuinæ voluntatis, carni Christi permittebatur agere & pati quæ propria. Hęc autem necessitas causatur ex principijs humanę naturę, vt dictum est. * Si autem loquamur de necessitate coactionis, secundum quidem quod repugnat naturę corporali; sic, iterum corpus Christi, secūdum cōditionem proprię naturæ, necessitati subiacuit & claui perforantis, & flagelli percutiētis. Secundum verò quod necessitas talis repugnat voluntati, manifestum est quòd in Christo non fuit necessitas horum defectuum, neque per respectum ad diuinam voluntatem, neque per respectum ad voluntatem humanam Christi absolutè, prout sequitur rationem deliberantem, sed solum secundum naturalem motum voluntatis, prout scilicet naturaliter refugit mortem, & etiā corporis nocumenta.

Art. præce. ad 2.

In isto art.

Ad primum ergo dicēdum, quòd Christus dicitur oblatus, quia voluit & voluntate diuina, & voluntate humana deliberata: licèt mors esset cōtra naturalem motum voluntatis humanæ, vt Damasce. * dicit.

* L. 3. c. 23. & 24.

Ad secundum patet responsio ex dictis. †

Ad tertium dicendum, quòd nihil fuit potentius, quàm anima Christi absolutè: nihil tamen prohibet aliquid fuisse potentius, quantū ad hūc effectum: sicut clauus ad perforandum. Et hoc dico, secundum quod anima Christi consideratur secundum propriam naturam & uirtutem.

In cor. art.

SVMMA TEXTVS.

1. Conclu. PRima conclusio secundum necessitatem, quæ consequitur ad principia naturalia corpus Christi fuit subiectum necessitati mortis, & aliorum defectuum similium. Hæc conclusio probatur ex illo, quod Apostolus dicit Roma. 8. Misit Deus filium suum in similitudinem carnis peccati: sed conditio carnis peccati est, quòd habeat necessitatem moriendi, & sustinendi alias huiusmodi passiones, ergo talis necessitas sustinendi huiusmodi defectus fuit in carne Christi. Deinde probatur. Quia necessitas horum defectuum causatur ex principijs carnis humanæ, vnde permittebatur ei agere, & pati, quæ erant ei propria.

Roma. 8.

2. Conclu. ¶ Secunda cōclusio. Christus subiacuit necessitati coactionis repugnantis naturæ corporeæ secundum eius cōditionem naturalem, vt patet in clauo perforante, & in flagello percutiente.

3. Conclu. ¶ Tertia conclusio. Christus non subiacuit necessitati coactionis repugnantis voluntati diuinæ, aut voluntati humanę deliberatæ, quamuis voluntas humana secundum motum naturalem refugiebat mortem, & cætera mortis nocumenta.

EXPO-

EXPOSITIO ARTICVLI.

Expositio quatuor dubiorum.

IN hoc articulo occurrunt quatuor rationes dubitandi. Prima, nam si Christus vt Deus & vt homo voluit mori, ergo occidentes ipsum non peccabant, siquidem faciebant, quod Deus volebat. Certè Abraham volendo occidere filium suum Isaac non peccabat, quia faciebat, quod Deus volebat. Secunda ratio dubitandi est, an tormenta, quę Christus patiebatur essent contra eius voluntatem. Nam de hoc magnopere dubitat Caietanus in præsenti articulo. Tertia ratio dubitandi est, contra primam conclusionem ex Scoto apud Capreolum in 3. dist. 16 conclusione 3. Sic arguit Scotus, illud quod conuenit alicui per miraculum, non conuenit ei naturaliter & necessario vt planè constat: sed passibilitas corporis Christi conuenit ei per miraculum, ergo. Probatur minor. Nam quòd corpus coniunctum animæ beatæ non sit gloriosum & impassibile miraculum est. Et certè grande miraculum est in Christo Domino, quòd gloria animę non redundaret in corpus. Quarta ratio dubitandi est, nam sancti patres videntur asserere planissimè, quòd Christus non verè doluit, non verè timuit, & quod non suscepit necessitatem subiacendi his defectibus. Videtur hoc asserere D. Augustinus super Psalm. 21. in enarratione secunda exponens illud, longe à salute mea, &c. Consimilem sententiam habet in Epistola. 120. capitu. 6. & super Psalm. 103 D. Hilarius vehementer affirmat istam sententiam super Psalm 53 & 68. & Canone. 31. in Matthæum & in libro 10. de Trinitate longam de hac re texuit disputationem D. Hieronymus videtur consentire Hilario libro 4 in Matthæum exponens initium capitis. 26. Iustinianus Imperator vir alioquin catholicus sic adhæsit huic dogmati, quòd ipsum imperiali edicto præceperit à sacerdotibus publicè doceri, & ab vniuersa plebe firmiter credi, Christum, scilicet, Dominum corpus impassibile sumpsisse, & defectus corporis non suscepisse. Testis huius rei est Euagrius libro 4. historiæ Ecclesiasticè capitulo 39. & Nicephorus libro 17. capit. 29. & duobus sequentibus.

(Caietan. Scotus. Capreol. August. Hilar. Hierony. Iustinian. Euagrius. Nicephor.)

Ad primũ dubium.

¶ Ad hæc dubia suo ordine respondetur. Ad primum respondetur, quòd Christus voluit suam passionem, sicut & Deus voluit, sed non voluit iniquam actionem Iudæorum, propter quòd à crimine non excusantur. Itaque Christus voluit pati mortem, sed non voluit, vt alij inferrẽt, & ideo inferrentes à scelere nõ excusantur.

Ad secundum dubium.

¶ Ad secundam dubitationem respondetur, quòd tormenta, quę Christus Dominus patiebatur, absque dubio erant contra motum voluntatis naturalem, quo naturaliter refugit mortem, & corporis nocumenta: sed non erant contra voluntatem deliberatam, imo secundum istam oblatus est, quia ipse voluit. Pro cuius expositione, nota ex Domino Caietano, quòd deliberare est actus rationis, & ideo voluntas deliberata dicitur denominatiue & causaliter a ratione deliberante. Ratio omnibus cõsideratis concludit aliquid esse bonum, & prosequendum, vel malum & fugiendum, & voluntas huic deliberationi conformis, appellatur voluntas deliberata. Cæterum voluntas naturalis vocatur ille motus, qui sequitur ad apprehensionem boni vel mali, non considerando omnes circunstantias, sed vel bonum obiectum, vt vita, vel honor, vel malum, vt miseria, flagellum. Hic itaque motus, qui sequitur ad huiusmodi apprehensionem, vocatur volũtas naturalis. Ex his ad nostrum propositum accedendo dicimus, quòd Christus considerans ob virtutem, & iustitiam, & generis humani redemptionem bonum esse mori, voluit deliberata ratione mortẽ, quam naturaliter refugiebat.

(Caietan.)

Actus indeliberat° in Christo non est ponendus.

¶ Sed ex hac doctrina oritur magna quæstio, Verum aliquis actus indeliberatus sit ponendus in Christo, in voluntate siue in appetitu sensitiuo? Videtur, quòd sit ponẽdus ex solutione commemorata, & quoniam ita videtur sentire D. Thomas, atq; etiam Caietanus Sed profecto talis actus in Christo non est ponendus, quoniam esset magna imperfectio. Idem patet alia ratione. Nam Christus per scientiam infusam & beatam illos actus præuidebat, ergo non erant indeliberati. Dicendum est ergo quòd secundum deliberationem per rationes humanas volebat non mori voluntate quadam inefficaci, sed omnibus consideratis voluit mori, & vitam pro nobis profundere. Sed de hoc infra quæstio. 18. abundannus.

Ad tertiũ dubium.

¶ Ad tertiam difficultatem respondetur, ex doctrina tradita in articulo tertio præcedentis quæstionis, quòd licèt fuerit miraculum prohibere ne gloria animæ redũdaret in corpus, tamẽ præsupposito illo magno miraculo, corpus Domini mansit verè & naturaliter passibile. Vel dicatur & melius ex doctrina Diui Thomæ de veritate, quæst. 29. art. 6. ad 4. esse quidem miraculum, quòd anima beata non communicet suam gloriam corpori, quando est beata omnibus modis, tum in ordine ad Deũ tum in ordine ad proprium corpus, cuius est forma. Sic autem non erat glorificata anima Christi, sed solum in ordine ad Deum, & ideo vt erat forma corporis mansit passibilis.

(D. Thom.)

Ad quartũ dubium. Manichęus. Valẽtinus.

¶ Ad quartam dubitationem explicãdam nota, quòd Manichæi aliįque multi hæretici, asserebant Christum Dominum non verum assumpsisse corpus, sed phantasticum, & cõmuniter non veros suscepisse corporis defectus, sed simulasse. Valentinus & eius sequaces aiebant, Christum cęleste assumpsisse corpus, & consequenter dicebant, non suscepisse corporis defectus. Contra istos errores disputauimus diligẽter supra q̃stione quinta. Fuit alius error, quem suscitarunt Iulianus Alicarnasseus, & quidam Gaiius, quòd Christus Dominus verum assumpsit corpus humanum sed impassibile prorsus, nec magis esuriisse aut doluisse ante resurrectionem, quam post illam. In hoc errore fuit Iustinianus Imperator, vt ante dictum est. Istum errorem condemnant sancta Concilia, Ephesinum primum ca. 12. & 13. Concilium Chalcedonense, & sequentia quæ de humanitate Christi definiunt. Reprobant illum & sancti Patres, Leo Primus in Epistolis ad Flauianum Archiepiscopum Constantinopolit. August. lib. 83 quæstionum. q. 80. & super Psalm. 93. Damascenus libro 1 orthodoxæ fidei capit. 14. & libro 3. capitu. 20 & Vigilius Papa reprobauit istum errorem, vt refert Nicephorus vbi supra. Confirmatur etiam ex facto mirabili in hac re. Cum enim Iustinianus Imperator pronunciasset sententiam exilij in Anastasium Antiochiæ Episcopum, qui admirabili oratione demonstrauerat, Christum Dominum corpus suscepisse passibile, inuisibili plaga interijt, autor est Nicephorus libro decimoseptimo capitu. 31. Denique hunc errorem reprobant omnes scripturæ Euangelicæ in quibus habetur Christum passum carne, crucifixum carne, mortem carne gustasse. Itaque est veritas fidei, imo articulus fidei Christum suscepisse corpus passibile, & humani corporis defectus.

(Iulianus. Gaiius. Iustinian. Cõc. Eph. Cõc. Chalcedonẽse. Leo I. Augustin. D. Damas. Vigilius Papa. Nicephor.)

Sancti Patres explicantur.

¶ Ad autoritates Sanctorum, quæ oppositum videtur probare dicendum est, quòd vniuersi Sancti in suis scriptis aperte definiunt, Christum suscepisse corpus passibile, & dolores corporis gustasse. Vnus Hilarius, videtur deficere in hac re, sed excusari potest. Primò, vt excusat illum Magister in 3. sententiarum. d. 15. cap. vltimo dicendo Hilarium non negasse huiusmodi defectus in Christo, sed causam & meritum. Ad eundem modum excusat illum D. Thomas, quæstione sequenti articu. 5. ad 1. Secunda excusatio est ex Diuo Hieronymo super Matth. cap. 26. quod non vere tristatus est, nec vere doluit secundum passionem, sed vere tristatus fuit & doluit secundum propassionem. Est enim differentia inter passionem & propassionem secundum phrasim Sanctorum, quòd passio significat affectum animi inordinatũ & turbatum, propassio vero designat affectum animi morigeratum & rationi subiectum. Tertia ratio, excusandi est ex Diuo Augustino super Psalmum. 93. Tristis fuit Dominus & verè doluit, sed tristitiam voluntate suscipiens, quomodo carnem voluntate suscepit.

(Magister. D. Thom. August.)

ARTI-

ARTICVLVS TERTIVS.

Utrùm Christus defectus corporales contraxerit.

11 3. di. 15. q. 1. arti. 3. & dis. 21. q. 1. arti. 2. c. & opusc. 3. ca. 223.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod Christus defectus corporales contraxerit. Illud enim contrahere dicimur, quod simul cum natura ex origine trahimus. Sed Christus simul cum natura humana defectus & infirmitates corporales per suam originem traxit à matre, cuius caro huiusmodi defectibus subiacebat. Ergo videtur, quòd hos defectus contraxerit.

¶ 2. Præterea, Id quod ex principiis naturæ causatur, simul cū natura trahitur, & ita contrahitur. Sed huiusmodi pœnalitates causantur ex principiis naturæ humanæ. Ergo eas Christus contraxit.

¶ 3. Præterea, Secundum huiusmodi defectus Christus aliis hominibus similatur: vt dicit Hebr. 2. Sed alii homines huiusmodi defectus contraxerunt: ergo videtur, quòd etiam Christus huiusmodi defectus contraxerit.

Sed contrà est, quòd huiusmodi defectus contrahuntur ex peccato secundum illud Rom. 5. Per vnum hominem peccatum intrauit in hunc mundum, & per peccatum mors. Sed in Christo non habuit locum peccatū. Ergo huiusmodi defectus Christus non contraxit.

Respondeo dicendum, quòd in verbo Contrahendi, intelligitur ordo effectus ad causam: vt scilicet illud dicatur contrahi, quod simul cum sua causa ex necessitate trahitur. Causa autem mortis & horum defectuum in humana natura est peccatum, quia per peccatum mors intrauit in hunc mundum, vt dicitur Roma. 5. Et ideo illi propriè dicuntur hos defectus contrahere, qui ex debito peccati hos defectus incurrunt. Christus autem hos defectus non habuit ex debito peccati: quia vt August.* dicit exponens illud Ioan. 3. Qui de sursum venit, super omnes est: de sursum venit Christus, id est, de altitudine naturæ humanæ, quam habuit ante peccatum primi hominis. Accepit enim naturam humanam absque peccato, in illa puritate, in qua erat in statu innocentiæ: & simili modo potuisset assumere humanam naturam absque defectibus. Sic igitur patet, quòd Christus non contraxit hos defectus, quasi ex debito peccati eos suscipiens, sed ex propria voluntate.

Refert 3. sentē. dist. 16. & habetur in glo. ordi. super hūc locū.

Ad primum ergo dicendum, quòd caro Virginis concepta fuit in originali peccato: & ideo hos defectus contraxit. Sed Christus naturam ex Virgine assumpsit absque culpa. Et similiter potuisset naturam assumere absque pœna: sed voluit suscipere pœnam propter opus nostræ redemptionis implendum: vt dictum est.* Et ideo habuit huiusmodi defectus, non contrahendo, sed voluntariè assumendo.

Ar. 1. huius quæst.

Ad secundum dicendum, quòd causa mortis & aliorum corporalium defectuum in humana natura, est duplex. Vna quidem remota, quæ accipitur ex parte principiorum materialium humani corporis, in quantum est ex contrariis compositum, sed hæc causa impediebatur per originalem iustitiam. Et ideo proxima causa mortis & aliorum defectuum, est peccatum: per quod subtracta est originalis iustitia. Et propter hoc, quia Christus fuit sine peccato, dicitur non contraxisse huiusmodi defectus; sed voluntariè assumpsisse.

Ad tertium dicendum, quòd Christus in huiusmodi defectibus, assimilatus est aliis hominibus, quantum ad qualitatem defectuum: non autem quantum ad causam. Et ideo Christus non contraxit huiusmodi defectus, sicut alii.

SVMMA TEXTVS.

COnclusio est. Christus non contraxit defectus corporales, sed voluntarie suscepit. Hæc conclusio probatur. Quia huiusmodi defectus contrahuntur ea peccato, secundum illud Rom. 5. Per vnum hominem peccatū introiuit in hunc mundum, & per peccatum mors, sed in Christo non habuit locum peccatum, ergo huiusmodi defectus Christus non contraxit. Deinde probatur. Nā contractio importat ordinem effectus ad causam, causa vero mortis & horum defectuum in humana natura est peccatum, vt dicitur Rom. 5. Christus autem hos defectus non habuit ex peccati debito. Nam de sursum veniens, vt ait Augustinus, accepit naturam humanam absque peccato in puritate illa, in qua erat in statu innocentiæ, similique modo potuisset assumere naturam humanam sine defectibus, voluit tamen suscipere pœnam propter opus nostræ redemptionis implendum.

Cōclusio. Rom. 5. Rom. 5.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo in solutione primi nota, quod etiam si daremus beatam virginem fuisse conceptam sine originali peccato, vt quidam doctores existimant, nihilominus dicendum est illam contraxisse hos defectus. Nam si fuit exempta, fuit ex priuilegio, & ex lege fuit obnoxia peccato, & præseruata, & sic redempta, & ideo indiguit redemptore, & redempta fuit: at Christo Domino gratia erat naturalis ex vi natiuitatis suæ, vt supra ostensum est. Et ideo beata Virgo contraxit istos defectus, Christus vero minime.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm Christus omnes defectus corporales hominum assumere debuerit.

19 Supe. q. 12. arti. 4. 5. & inf. q. 15. ar. 1. c. & q. 46. ar. 4. 5. & 3. di. 1. q. 1. & di. 15. q. 1. ar. 1. & di. 22. q. 2. ar. 1. q. 1. & 4. cōtra c. 55. Et & opusc. 3. ca. 223. & 238.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod Christus omnes defectus corporales hominum assumere debuerit. Dicit enim Dam.* Quod est inassumptibile, est incurabile. Sed Christus venerat omnes defectus nostros curare. Ergo omnes defectus nostros assumere debuit.

* li. 3. c. 6. & 18.

¶ 2. Præterea, dictum est,† quòd ad hoc quòd Christus pro nobis satisfaceret, debuit habere habitus perfectiuos in anima & defectus in corpore. Sed Christus ex parte animæ assumpsit plenitudinem omnis gratiæ. Ergo ex parte corporis debuit assumere omnes defectus.

† Art. 1.

¶ 3. Præterea, Inter oēs defectus corporales, pr-

cipuum locum tenet mors, Sed Christus mortem assumpsit. Ergo multò magis omnes alios defectus assumere debuit.

Sed contra est, quod contraria non possunt simul fieri in eodem. Sed quædam infirmitates sunt sibi ipsis contrariæ, vtpote ex contrariis principiis causatæ. Ergo non potuit esse, quòd Christus omnes infirmitates humanas assumeret.

Art. 1. & 2. huius q. Respondeo dicendum, quòd sicut dictũ est, Christus defectus humanos assumpsit, ad satisfaciendum pro peccato humanæ naturæ: ad quod requirebatur, quòd haberet perfectionem scientiæ & gratiæ in anima. Illos ergo defectus Christus assumere debuit, qui consequuntur ex peccato communi totius naturæ, nec tamen repugnant perfectioni scientiæ & gratiæ. Sic igitur non fuit conueniens, vt omnes defectus seu infirmitates humanas assumeret. Sunt enim quidam defectus, qui repugnant perfectioni scientiæ & gratiæ: sicut ignorantia, pronitas ad malum & difficultas ad bonum. Quidam autem defectus sunt, qui non consequuntur communiter totam humanam naturam, propter peccatum primi Parentis, sed causantur in aliquibus hominibus ex quibusdam particularibus causis: sicut lepra, & morbus caducus, & alia huiusmodi. Quiquidem defectus, quandoque causantur ex culpa hominis, puta ex inordinato victu: quandoque autem ex defectu virtutis formatiuæ. Quorum neutrum conuenit Christo: quia & caro eius de Spiritu sancto concepta est, qui est infinitæ sapientiæ & virtutis, errare & deficere non potens: & ipse nihil inordinatum in regimine suæ vitæ exercuit. Sunt autem tertii defectus, qui in omnibus hominibus communiter inueniantur, ex peccato primi Parentis: sicut mors, fames, sitis, & alia huiusmodi. Et hos defectus omnes Christus suscepit, quos vocat Dam. naturales & indetractibiles passiones: naturales quidem, quia consequuntur communiter totam naturam humanam: indetractibiles autem, quia defectum scientiæ & gratiæ non important. [3. orth. fi. c. 14 in fine: & li. 3. c. 20.]

Ad primum ergo dicendum, quòd omnes particulares defectus hominum, causantur ex corruptibilitate & passibilitate corporis, superadditis quibusdam particularibus causis. Et ideo cũ Christus curauerit passibilitatem & corruptibilitatem corporis nostri, per hoc quod eam assumpsit, ex consequenti omnes alios defectus curauit.

Ad secundum dicendum, quòd plenitudo omnis gratiæ & scientiæ, animæ Christi secundum se debebatur ex hoc ipso, quòd erat à verbo Dei assumpta: & ideo absolutè omnem plenitudinem sapientiæ & gratiæ Christus assumpsit. Sed defectus nostros dispensatiuè assumpsit, vt pro peccato nostro satisfaceret, non quia ei secundum se competerent. Et ideo non oportuit, quòd omnes assumeret, sed solùm illos, qui sufficiebant ad satisfaciendum pro peccato totius humanę naturę.

Ad tertium dicendum, quòd mors in omnes homines deuenit ex peccato primi Parentis: non autem quidam alij defectus, licet sint morte minores. Vnde non est similis ratio.

SVMMA TEXTVS.

Cõclusio. Conclusio est. Non fuit conueniens, vt Christus assumeret omnes defectus, seu infirmitates humanas. Hæc conclusio probatur. Quia contraria non possunt simul fieri in eodem, sed quædam infirmitates sunt sibi ipsis contrarię, vtpote ex contrariis principiis causatę, ergo non potuit esse, quòd Christus omnes infirmitates humanas assumeret. Amplius probatur. Nam Christus defectus, seu infirmitates assumpsit ad satisfaciendum pro peccato humanæ naturæ, ergo eos tantum assumere debebat, qui consequuntur ex peccato communi totius naturæ, nec tamẽ repugnãt perfectioni sciẽtiæ, & gratiæ, vt repugnat ignorantia, pronitas ad malum, & difficultas ad bonum. Sunt etiam quidã alii defectus particulares, vt varii morbi, qui ex culpa hominis causantur, puta ex inordinato victu, vel ex defectu virtutis formatiuæ, qui non conueniũt Christo, cum concepta sit caro eius de Spiritu sancto, qui est virtutis infinitę. Nec Christus aliquid inordinatum in regimine suæ vitæ exercuit. Suscepit itaque eos, qui communiter inueniuntur ex peccato primi parentis, sicut mors, fames sitis, quos Damascenus vocat naturales, quia sequuntur totam naturam, & indetrectabiles passiones, quia defectum scientiæ & gratiæ non important. Damasc.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Potuerit ne Chrs pati morbũ disceptat. In hoc articulo duæ occurrunt rationes dubitãdi. Vna est, vtrum Christus potuerit pati morbum, febrim, vel catarrum. Secunda est, vtrum Christus mortuus fuisset, si nõ occidissent illũ. Vt vero consideremus primã quæstionem sic arguitur pro parte affirmatiua; Christus potuit occidi ab extrinseco, vt plane constat, ergo & infirmari. Prim. arg. Probatur consequentia. Nam videtur incredibile, quod cum Christus Dominus tot ac tantas plagas in corpore suo pertulerit, non sit alterata proportio humorũ, & non contraxerit febrim aliquã. ¶Secũdo, corpus Christi Domini non habuit infinitam virtutem ad resistendum agẽtibus naturalibus, ergo potuit separari a calore, & frigore, & sic in morbum incurrere. Secũdum. ¶Tertio, potuit mori ab extrinseco, ergo potuit infirmari ab extrinseco. Tertium. ¶Quarto, causæ quas hic refert D. Tho ad probandũ, quod non suscepit morbos sunt insufficiẽtes Quod probo. Quartum. Nã causæ adductæ, sunt duæ, victus inordinatus, & defectus virtutis formatiuæ, sed in hac numeratione prætermisit D. Thomas alias causas, nimirum influentiam corporis cœlestis, & intemperiem aeris. ¶Pro expositione sit prima conclusio. Temerarium est assere ĩ Christo Dño fuisse morbos. Temeraria est illa sententia & pias aures offendens, quæ asserit in Christo Domino fuisse morbos vel leuissimos. Probatur conclusio. Nam in scripturis diuinis, in sanctis cõciliis, in scriptis patrũ, in quibus accuratissime traduntur pœnæ, quas Christus in corpore suo pertulit pro nostra redemptione ad commendandã eius charitatẽ & misericordiam, nũquam fit mẽtio de susceptione morborum, & si qua fit, semper negatiue definitur. Vnde Caietanus Chrysost. Caietã in opusculo de spasmo Beatæ Virginis scribit, Chrysostomum dicere, esse indignissimum asserere quod Christus Dominus aliquando languesceret, & in morbos incurreret. Idem asserũt omnes Theologi in 3. d. 15 & 16. & interpretes sacrarum scripturarum super Isaiam. c. 53. & Matth. 8. vbi citatur illa sententia, Verè languores nostros ipse portauit, constanter affirmãt, quod Christus nullum passus est morbũ. Rabanus, Albertus Magnus, glossa interlinearis in Matthæum, Dionysius Carthusiẽsis, Liranus, Abulensis, & alii. Cuius rei est alterũ argumẽtum. Nã excipere aliquid ab vniuersali lege fidei, & sanctarũ scripturarum sine idoneis testimoniis, aut probabili aliquã ratione, temerarium est, sed fidei ac sacræ scripturæ lex est, quod anima beata ex eo, quod beata est non possit habere morbum aliquẽ in corpore, cum ergo anima Christi secũdum fidem semper fuerit beata, & nõ sit idoneum testimo-

testimonium, aut ratio efficax ad probandum quod Christus habuerit morbos, temerarium erit id asserere. His accedunt rationes Diui Thomæ in articulo, quæ optimæ sunt. Et quando non se offerret ad condemnandam huius erroris temeritatem alia probatio, hæc satis valida est, quod asserere, Christum Dominum fuisse subiectum morbis, est dogma ab omnium Christianorum sensu alienum, & abhorrens.

Error blasphemus asserere I Christo fuisse leprã, spasmũ, animi deliquiũ.

¶ Secunda conclusio. Error est blasphemus, asserere, in Christo fuisse lepram, spasmum, siue animæ deliquium, morbum caducum, quem vulgari sermone dicimus gota coral. Hæc conclusio probatur, ex rationibus supra factis pro præcedenti conclusione. Et pobatur euidentius. Nam error est blasphemus dicere, quod Christus fuerit miserrimus, & imperfectissimus in naturæ bonis etiam corporalibus, sed hi, qui patiuntur commemoratos morbos, & similes, ab omnibus censentur miserrimi, & imperfectissimi, ergo, &c. Deinde probatur conclusio specia tim in spasmo, quem morbum nos dicimus, desmayos, nam certè error est blasphemus asserere in Christo Domino, eos defectus corporales, qui pugnant cum perfectione scientiæ & gratiæ, & impediunt vsum scientiæ & gratiæ, & prædicationis Euangelicæ, sed hi defectus citra dubium impediunt vsum rationis & scientiæ, & prædicationem Euangelicam, & derogant dignitati Christi, ergo. Omitto in præsentia, quod antes Christianæ audire non possunt Christum Dominum passum esse morbum caducum, quem passus est Mahometes Pseudopropheta. Demum probatur nostra conclusio irrefragabili argumento. Nam quidam concionator, qui in concione dixerat, Christum hos morbos esse passum, publice pro concione iussu Inquisitorum, coactus est retractare sententiam tanquam erroneam.

Ad argumenta. Ad primũ.

¶ Ad argumenta in principio posita. Ad primum argumentum respondetur, Deum de facto ordinasse, quod Christus non obiret mortem nisi violentam & cruentam, & idcirco non oportuit, vt assumeret morbum Quoniam ad talem mortem citra dubium non est necessarius morbus.

Ad scđm.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod Christus Dominus habuit sufficientem virtutem ad resistendum agẽtibus naturalibus, partim quidem per propriam prudẽtiam, per quam poterat nociua vitare, partim etiam per diuinam prouidentiam, quæ sic ipsum tuebatur, vt in nullum morbum incurreret.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, non esse necessarium morbum, vt tandem sequatur mors, sed satis esse debilitationem virtutis & caloris naturalis, quæ sequitur ex principiis naturæ communibus, & non ex causis particularibus.

Ad quartũ. Caietanus.

¶ Ad quartum respondetur cum Domino Caietano hic, quod omnes si quæ sunt aliæ morbi causæ speciales, reducuntur ad infirmitatem virtutis formatiuæ & principii producentis, quod non potuit præualere contra illas causas impedientes ipsum à naturali sua dispositione. Hæc de prima dubitatione.

Aliud dubiũ explicatur, an Chr̃s mortuus fuisset, si non occidissent illũ.

¶ Ad secundam dicendum est, ex doctrina Diui Thomæ in secundo articulo, quod in Christo fuit necessitas moriendi absoluta ratione materiæ & ita concessit necessitatem naturalem moriendi in Christo Domino, & subiacendi his defectibus. & in 3. d. 16. q. 1. art. 2. in corpore ait, necessitatem moriendi habuit Christus absolutam & moreretur etiam si non occideretur, vnde Augustinus, si non occisus fuisset, naturali morte dissolutus fuisset, & idem opus redemptionis fuisset, quod per passionem fuit Hæc D. Thomas. Ego tamen non reperi hæc verba apud Augustinum.

D. Thom. August.

De pulchritudine Christi. Aristot.

¶ Tertia dubitatio sequitur, an in Christo fuerit defectus pulchritudinis, an potius fuerit pulcherrimus & formosissimus? In huius rei expositionem scire oportet ea, quæ sunt necessaria ad veram pulchritudinem. Aristoteles libro de arte Poetica cap. 6. scribit, ad veram pulchritudinem debitam quantitatem requiri Vnde nemo statura pusillus potest esse pulcher. & 4. Ethicorum cap. 3. inquit, quod pulchritudo est in magno corpore non in paruo. Deinde ad pulchritudinem requiritur membrorum proportio. Tertio colorum suauitas, vnde Cicero in Tusculanis sic definit pulchritudinem. Pulchritudo est apta figura membrorum cum coloris quadam suauitate. His constitutis sciendum secundo loco, quod Tertullianus videtur insinuare in libro de carne Christi contra Martionem, quod Christus pulcher & speciosus non fuerit. Et Caietanus elucidans illud Psalmi, speciosus forma præ filiis hominum, non de corporali, sed de spirituali pulchritudine interpretatur. Nam de corporali potius videtur dici illud, ego sum vermis & non homo. Et probatur in hunc modum. Nam nimia pulchritudo non decet virum religiosum, prælatum, prædicatorem, Doctorem nimium. Vnde vitio dabatur olim Philosophis, esse pulchros & eximia forma. Cui consonat illud Prouer. vltimo. Fallax gratia, & vana est pulchritudo. His accedit, quod Christus non fuit magna statura sed parua. Quod patet ex mensura, quæ habetur Romæ, & ex tunica inconsutili, quæ habetur Galliæ. Sed his non obstantibus dicendum est, quod fuit pulcherrimus, & quod habuerit pulchritudinem summam, quæ decebat prædicatorem Euangelicum, cum summa grauitate coniunctam, quæ est vera pulchritudo humana & virilis. Ita omnes explicant illum versiculum Psalmi. 44. Speciosus forma præ filiis, hominum. Et illud Canticorum. 5. Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex milibus, explicant inquam hæc loca de spirituali pulchritudine potissime, sed secundario & consequenter de corporali etiam pulchritudine, & elegantia. Totus siquidem pulcher erat. Legatur specialiter D. Augu. in illum locum Psalmi. D. Hierony. in Epistola ad Principiam virginem, vbi explanat hunc Psalmum. Chrysostomus homilia. 28. super Matth. inquiens, vt in faciendis signis erat Christus mirabilis, sic visu gratiosissimus traditur fuisse. Idque ipse Propheta significãs multo ante clamauerat, speciosus pulchritudine, &c. Illum autem locum Isaiæ. 53. desiderauimus eum despectum & nouissimum virorum; & infusa, putauimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo & humiliatum, hũc inquam locum exponunt omnes sancti, non quidem de habitudine Christi naturali, sed de passione, & opprobriis, & plagis acceptis à crucifixoribus.

Cicero. Tertullia. Caietanus. Psal. 44. Canti. 5. August. Hierony. D. Chrysin. Esa. 53

QVAESTIO XV.

De defectibus animæ, à Christo assumptis, in decem articulos diuisa.

DEinde considerãdum est, de defectibus pertinentibus ad animam.

¶ Et circa hoc quæruntur decẽ.

¶ Primò, vtrum in Christo fuerit peccatum.

¶ Secundo, vtrum in eo fuerit fomes peccati.

¶ Tertiò, vtrum in eo fuerit ignorantia.

¶ Quartò, vtrum anima eius fuerit passibilis.

¶ Quintò, vtrum in eo fuerit dolor sensibilis.

¶ Sextò, vtrum in eo fuerit tristitia.

¶ Septimò, vtrum in eo fuerit timor.

¶ Octauò, vtrum in eo fuerit admiratio.

¶ Nonò, vtrum in eo fuerit ira.

¶ Decimò, vtrum simul fuerit viator & comprehensor.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm in Christo fuerit peccatum.

90 Inf q.32. art. 7.& 3. di.3.q.1.c. fi & di.12. q.1.ca.& quol. 4. q. 11. artic.1.

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo fuerit peccatũ. Dicitur enim in Psal. 21. Deus Deus meus respice in me, quare me dereliquisti, lõgè à salute mea verba delictorum meorum. Sed hæc verba dicuntur ex persona ipsius Christi: vt patet ex hoc, quòd ipse ea in cruce protulit. Ergo videtur quòd in Christo fuerint delicta.

¶ 2. Præterea, Roma. 5. dicit Apostolus, quòd in Adam omnes peccauerunt: quia scilicet in eo originaliter fuerunt. Sed Christus etiam originaliter fuit in Adam. Ergo in eo peccauit.

¶ 3. Præterea, Apostolus dicit Heb. 2. quòd in eo, in quo Christus passus est, & tentatus, potens est & his, qui tentantur auxiliari. Sed maximè indigebamus auxilio eius contra peccatum. Ergo videtur quòd in eo fuerit peccatum.

¶ 4. Præterea, Secundę ad Cor. 5. dicitur, quòd Deus eũ, qui nõ nouerat peccatũ: scilicet Christũ, pro nobis peccatũ fecit. Sed illud verè est, quod à Deo factũ est. Ergo in Christo vere fuit peccatũ.

e.11. in fi. tom.3. ¶ 5. Præterea, Sicut Aug. dicit in lib. de Agone Christiano, in homine Christo se nobis ad exẽplum vitæ præbuit filius Dei. Sed homo indiget exemplo non solùm ad rectè viuendum, sed etiam ad hoc, quod pœniteat de peccatis. Ergo videtur, quòd in Christo debuerit esse peccatũ, vt de peccatis pœnitendo, penitentiæ nobis daret exemplum.

Sed contra est, quod ipse dicit Ioan. 8. Quis ex vobis arguet me de peccato?

Art.1.& 2. huius q. Respondeo dicendũ, quòd sicut supra dictũ est, Christus suscepit defectus nostros, vt pro nobis satisfaceret, & vt veritatẽ humanæ naturæ cõprobaret: & vt nobis fieret exẽplũ virtutis. Secundũ quæ tria manifestum est, quòd defectum peccati assumere nõ debuit. primò quidẽ, quia peccatũ nihil operatur ad satisfactionem: quinimo virtutẽ satisfactionis impedit, quia vt dicitur Eccle. 34. dona iniquorũ nõ probat Altissimus. Similiter etiã ex peccato nõ demõstratur veritas humanæ naturæ: quia peccatũ nõ pertinet ad humanã naturam, cuius Deus est causa: sed magis est contra naturã, per seminationẽ diaboli introductum: vt Dam. dicit. Tertiò quia peccãdo exemplum virtutis præbere non potuit: cum peccatum contrarietur virtuti. Et ideo Christus nullo modo assumpsit defectum peccati, nec originalis, nec actualis: secundum illud quod dicitur 1. Pet. 2. Qui peccatum nõ fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.

lib.2.c.30. & lib.3.ca. 20.

lib 3.orth. fi. capi.15. Ad primũ ergo dicendum, quòd sicut Dam. dicit in 3. li. dupliciter dicitur aliquid de Christo. Vno modo secundũ proprietatẽ naturalẽ & hypostaticam: sicut dicitur quòd Deus factus est homo, & quòd passus est pro nobis. Alio modo secũdum proprietatem personalem & habitudinalem, prout scilicet aliqua dicuntur de ipso in persona nostra, quæ sibi secundũ se nullo modo cõueniũt. Vnde & inter septem regulas Ticonii, quas Aug. ponit in 3. de Doctr. Christ. prima ponitur de Domino & eius corpore: cùm scilicet Christi & Ecclesiæ vna persona æstimatur. Et secundum hoc Christus ex persona membrorum suorum loquẽs dicit, Verba delictorum meorum, non quòd in ipso capite delicta fuerint. lib.3.c.31 tom.3.

Ad secundum dicendum, quòd sicut dicit Augu. 10. super Gen. ad literã, non eodẽ omni modo Christus fuit in Adam & in aliis Patribus, quo nos ibi fuimus. Nos enim fuimus in Adam secundum seminalem rationem, & secundum corpulentam substantiam: quia scilicet (vt ipse ibidẽ dicit) cùm sit in semine & visibilis corpulẽtia, & inuisibilis ratio, vtrunq; currit ex Adam. Sed Christus visibilẽ carnis substantiã de carne Virginis sumpsit: ratio vero conceptionis eius non à semine virili, sed lõgè aliter, ac desuper venit. Vnde non fuit in Adã secundum seminalem rationẽ, sed solùm secũdum corpulentam substantiam. Et ideo Christus non accepit actiuè ab Adam humanam naturam, sed solùm materialiter: actiuè verò à Spiritu sancto. Sicut & ipse Adam materialiter sumpsit corpus ex limo terræ, actiuè autem à Deo. Et propter hoc Christus non peccauit in Adam, in quo fuit solum secundum materiam. li.10.c.19. & 20.to.3.

Ad tertium dicendum, quòd Christus ex sua tentatione & passione nobis auxiliatus est, pro nobis satisfaciendo: sed peccatum non cooperatur ad satisfactionẽ: sed magis ipsam impedit: vt dictum est. Et ideo non oportuit, quòd peccatũ in se haberet, sed quod oino esset purus à peccato: alioquin pœna, quã sustinuit, fuisset sibi debita pro proprio peccato. In cor.art. & q.4.arti. 6. ad 2.

Ad quartũ dicendum, quòd Deus fecit Christum peccatũ: non quidẽ vt in se peccatum haberet, sed quia fecit eum hostiã pro peccato. Sicut & Oseæ. 4. dicitur, Peccata populi mei comedent scilicet Sacerdotes, qui secundum legem comedebant hostias pro peccato oblatas. Et secundum hunc modum dicitur Isa. 53. quòd Dominus posuit in eo iniquitatem omniũ: quia scilicet eum tradidit, vt esset hostia pro peccatis omnium hominum, vel fecit eum peccatum, id est, habentem similitudinem carnis peccati: vt dicitur Rom. 8. & hoc propter corpus passibile & mortale, quod assumpsit.

Ad quintum dicendum, quòd pœnitens laudabile exemplum dare potest, non ex eo quòd peccauit: sed in hoc, quòd voluntariè pœnam sustinet pro peccato. Vnde Christus dedit maximum exẽplum pœnitentibus: dũ non pro peccato proprio, sed pro peccatis aliorum voluit pœnam subire.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio est negatina. Quam probat D. Thomas primo ex illo Ioann. 8. vbi dicitur, quis ex vobis arguet Cõclusio Ioan 8.

arguet me de peccato. Deinde Christus Dñs ea ratione suscepit defectus nostros, quatenus & pro nobis satisfaceret, & vt veritatem humanæ naturæ comprobaret, & vt nobis fieret exemplum virtutis, at defectus peccati ad nullum istorum valet. Nam & virtutem satisfactionis impedit, vt dicitur Ecclesiast. 34. Iniquorum dona non probat altissimus, & veritas humanæ naturæ per peccatum non demonstratur cum magis sit contra naturam per seminationem diaboli, nec per peccatum datur exemplũ virtutis, cum ei contrarietur, ergo nullo modo est dicendum Christum Dominum peccatum assumpsisse.

Eccles. 34.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Vtrũ Christus potuerit peccare grauis quęstio.

Dubium graue est, an Christus potuerit peccare? In cuius elucidatione omnes Doctores in duabus conclusionibus conueniunt Prima, Christus quatenus Deus non potest peccare. Et hæc est de fide. Secunda, Christus In quantum homo in sensu composito, quatenus beatus non potest peccare. Nam peccatum pugnat cum beatitudine. Sed hinc oritur magna & difficilis quæstio, si anima Christi non esset beata, nec confirmata in gratia, sed relicta suæ naturæ, an ex hoc solum, quod humanitas esset vnita verbo in persona, ille homo esset impeccabilis per quancumque potentiam? De hac quæstione disputant Doctores, in 3. dist. 12. & versantur de ea variæ opiniones. Prima ait, quod Christus potuit peccare, & quod hęc propositio est possibilis, Christus peccat. Huius opinionis est Durandus in illa distinctione quæst. 2. Scotus q. 1. & fusius distin. 2. quæstione 1 & Gabriel ibidem, & Adam godam. Probatur hæc sententia. Nam natura humana in nobis & in Christo sunt eiusdem rationis, vt patet, sed in nobis natura humana sua natura est peccabilis, ergo etiam in Christo: potuit ergo habere actum peccati. Confirmatur, nam liberum arbitrium nostrũ & Christi sunt eiusdem rationis vt est euidens in Theologia: sed liberum arbitrium nostrum est potentia peccandi, ergo in Christo fuit potentia peccandi. Confirmatur secundo. Nam potentia peccandi est propria passio liberi arbitrii nostri, sed propria passio non separatur à subiecto, ergo manet in Christo Domino. Tertio confirmatur. Nam filius Dei assumpsit, quidquid in natura nostra plantauit, vt docet Damascenus libro. 3. capitulo. 6. sed plantauit in natura nostra potentiam peccandi, ergo assumpsit illam. Minor sic ostenditur, nam potentia peccandi ex Deo est. Quod sic probo. Nam potentia peccandi non est peccatum, alioqui semper essemus in peccato, nec vero est malum pœnæ, nam fuit in statu innocentiæ felicissimo, in quo nullum erat malum pœnæ. Item est propria passio liberi arbitrii, ergo.

Argumẽta ad probandũ, quod Christus potuerit peccare. Scotus. Durãdus. Gabriel. Prim. arg. Confirmatio. 2. Confirmatio. 3. Confirmatio. D. Damasc.

Secũdum.

¶ Secundo principaliter sic arguitur. Christus de potentia sua absoluta potuit assumere naturam hominis peccatoris, imo hominis damnati, ergo iam ille homo Deus esset in peccato. Consequentia probatur. Nam si natura humana est in peccato, homo ratione illius est in peccato. Confirmatur, nam Deus potuit assumere naturam ignis, quæ sine delectu combureret bonos & malos, meritos, & immeritos, poterat ergo secundum naturam rationalem velle comburere, & sic velle peccare.

Confirmatio.

¶ Confirmatur secundo. Nam potuit assumere naturam, quæ nesciret se esse assumptam, & talis potuit peccare. Quod probatur, nam esset liberi arbitrii, & ex parte intellectus nõ haberet iudicium obsistens peccato, imo haberet rerum ignorantiam. ¶ Tertio, Christus potuit mereri, ergo potuit demereri. Probatur consequentia. Nam meritum & demeritum versantur circa idem. ¶ Quarto, & hoc est violentum argumentum. Sicut Deus est summa bonitas, sic est vita per essentiam inuariabilis & æterna, sed Deo non repugnat mori in natura assumpta, ergo neque peccare in natura assumpta. Explicatur hoc. Ratio quare Deo repugnat peccatum est, quia est summa bonitas, ergo eadem ratione repugnat mori, quia est summa vita, sed non repugnat mori in natura assumpta, ergo nec peccare in natura assumpta. Iterum explicatur. Non minus repugnat Deo mori, quam peccare, sed non repugnat ei mori in natura assumpta, ergo nec peccare. ¶ Quinto; Christus habuit præceptum moriendi, vt habet sana doctrina, & potuit nolle mori, vt ipse dixit, potestatem habeo ponendi animam meam, ergo potuit peccare. ¶ Vltimo, quisque habet in potestate sua quod potest facere, si vult, sed Christus potest peccare si vult, ergo absolute potest peccare. Probatur minor. Nam qui vult peccare, peccat, sed recte sequitur, Christus peccat, ergo potest peccare, ergo rectissime sequitur si vult peccare potest.

2. Confirmatio.

Tertium.

Quartum.

Quintũ.

Vltimum.

Secunda sententia est Marsilii in 3. q. 9. artic. 3. qui dicit duo. Primum est. Humanitas Christi etiam vnita potuit peccare & damnari. Hoc probat rationibus Durandi supra adductis. Secundo dicit, ex hoc non sequitur, quod Deus aut Christus potuerit peccare. Nam tunc actio peccati nõ magis tribueretur filio, quam patri, sed hæc esset falsa, pater peccat, ergo hæc similiter, filius peccat. Probatur maior. Nam opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa. Secundo, nam licet concedatur humanitatem Christi esse creatam, & incepisse, non sequitur Christum esse creatum aut incepisse. Certè licet Christus ratione humanitatis sit creatura, non inde sequitur, quod Christus sit creatura, ergo licet Christus ratione humanitatis peccet, non sequitur, quod Christus peccat.

2. Opinio Marsilii.

¶ Tertia sentẽtia est, quod Christus nullo modo potuit peccare, nec secundũ quod Deus, nec secundum quod homo. Hæc videtur esse Magistri in 3. d. 12. & est expressa sententia D. Thomæ in eadem dist. q. 2. articulo. 1. & 2. & Bonauenturæ ibidem. Et Gregor. Ariminensis in 1. dist. 42. quęstione. 1. & Capreolus in eadem distinctione. 12. sic adhæret huic sententiæ, vt dicat oppositam esse erroneam, & contra eam agendum potius flammis, quam rationibus. Idem sentit Dionysius Chartusiensis in eadem distinctione. Hæc sententia est Damasceni libro. 2. capit. 12. & lib. 3. capit. 19 & 20. in his locis dicit, quod Christus Iesus est impeccabilis. Idem sentit Anselmus lib. 2. cur Deus homo. c. 10. Vbi ait, primus homo Adã fuit peccabilis quia homo. Christus fuit impeccabilis, quia Deus homo. Et hæc est prima probatio, pro hac sententia, autoritas tantorum virorum. Secunda probatio. Actiones sunt suppositorum, vt patet ex Philosophia & Theologia, sed in Christo tantum est vnum suppositum diuinum, ergo omnis actio secundum quancunque naturam existentem in Christo, tribuenda est supposito diuino, sed suppositum diuinum non potest peccare, ergo nec humanitas Christi nec ipse Christus potest peccare. Tertia probatio, quæ est pręcedentis expositio. Actio animæ Christi & humanitatis assumptæ est actio suppositi diuini, sed est impia hæresis asserere, quod suppositum diuinum potest peccare, ergo est impium dogma asserere, quod Christus, aut eius anima potuit peccare. Quarto, omnia alia opera Christi tribuuntur supposito diuino, & hoc est de fide, alioquin opera Christi Domini non essent infinite meritoria, nec haberent infinitam virtutem satis faciendi, ergo etiam peccatum tribueretur supposito diuino. Probatur consequentia, nam humanitas eodem modo se habet in illis operibus, & in istis. Quinto, nam certè si peccatum non esset tribuendum supposito diuino in tali casu, necesse est dicere, quod sunt duo supposita in Christo. Nam necessario illa actio esset tribuenda supposito humano. Vltimo. humanitas in Christo est instrumentum coniunctum verbi, ergo omnes actiones humanitatis sunt tribuendæ verbo diuino, & sic si humanitas peccat, verbum peccabit. Probatur consequẽtia. Nam actiones instrumentorum præcipuè sunt tribuendæ principali agenti.

Tertia opinio quę vera est. Magister. D. Thom. Bonauen. Gregor. Capreol. Dionys. Damasce.

Anselm.

¶ Ad hæc argumenta respondet Durandus, quod actiones humanitatis Christi sunt suppositi diuini, vt sustentantis naturam, quæ peccat, non vt agentis & mouentis ad peccandum. Itaque peccatum tribueretur verbo diuino tantum denominatiue, sicut calefacere tribuitur aquæ calidæ denominatiue tantum, quia sustentat calorem, nihil enim confert ad calefaciendum. Et Dominus Caietanus. 1. p. quæst. 79. articulo 2. dicit, hoc prouerbium, actiones sunt suppositorum, esse intelligendum saltem denominatiue, id est, actiones sunt in suppositis. Ad eundem modum dicit Durandus, quod actio peccati tunc tribueretur sup-

Durãdus.

Caietanus.

posito diuino tantum denominatiue, non enim magis verbum diuinum confert ad peccandum, quam aqua ad calefaciendum. Et confirmat Durandus, quod actio peccati proprie non tribueretur supposito diuino. Nam vel tribueretur illi quatenus mouens est, & hoc dici non potest, nam alioqui etiam tribueretur toti Trinitati. Tota enim Trinitas mouet ad operationem ad extra. Certissimum enim est, quod omnia opera Trinitatis ad extra, sunt indiuisa. Nec vero potest tribui verbo diuino, quia non prohibet. Nam non tenetur prohibere, imo decet relinquere humanitatem operari, quæ sibi propria sunt, atque si non esset assumpta. Sicuti dimittit omnes potentias naturales operari, quæ sibi propria sunt. Certe quicquid Deus ad extra agit, libere facit, & potest non facere, ergo si non prohibet non tenetur prohibere, sed libere non prohibet. Vlterius arguit Durandus, hoc non prohibere, siue permittere non potius conuenit filio, quam patri, sed pater non peccat permittendo, ergo nec filius. Ex his documentis existimat Durandus se omnia argumenta D. Thomæ labefactasse, & ad illud da instrumento respondet, quod quando humanitas mouetur instrumentaliter à verbo diuino, tunc non peccat, sed cum relinquitur suæ naturę, tunc potest male operari.

Arguitur contra Durandum.

¶ Sed contra istas solutiones Durandi sic arguitur, ad probandum, quod ædificent errorem contra fidem. Primò, error est dicere, quod operationes exercitæ per humanitatem verbi non sint potius tribuendæ supposito diuino, quam si exercerentur per aliam humanitatem. Nam hoc est negare mysterium incarnationis, & Deum esse hominem, & verbum non potius assumpsisse humanitatem istam, quam aliam. Secundò, error est asserere, quod actiones exercitæ per humanitatem verbi non sint potius tribuendæ verbo, quam patri aut Spiritui sancto. Nam secundum fidem solus filius nascitur ex Virgine, baiulat crucem, moritur, meretur. Præterea error est dicere, quod actio peccati tribuatur Deo, saltim denominatiue. Existimat enim Durandus, quod tunc diceretur Deus peccator denominatione extrinseca a peccato naturæ assumptæ, quam sustentat. Contra hoc sic arguitur. Nam est blasphemum denominare Deum peccatorem, nam si Deus peccat, dicit vel facit, vel concupiscit aliquid contra legem Dei, sic enim definitur peccatum. Vltimò, error est dicere, quod verbum diuinum in mysterio incarnationis tantum deferat & sustentet humanitatem, imo est principale agens & principium præcipuum actionis vitalis, suppletque vices proprii suppositi, dat esse, & propriam personalitatem, tribuit vires ad operandum. Nam constituit humanitatem in actu, & vnumquodque operatur secundum, quod est in actu. Nec est simile exemplum de calore in aqua; nam calor vnitur aquæ accidentaliter. Dicendum est ergo ex vera & diuina Theologia, quod si humanitas Christi peccaret, actus peccati propriè tribueretur supposito diuino. Quod vt intelligatur, nota duo documenta. Primum est, quod actio peccati tribueretur verbo diuino, non tanquam mouenti, nec tanquam non prohibenti, sed tanquam elicienti illum actum. Solum enim verbum elicit illum actum, ex eo quod humanitas soli verbo diuino est vnita secundum esse proprium filii, & non secundum esse commune. Et cum dicit Durandus, quod actiones ad extra sunt communes toti Trinitati. Respondetur, id verum esse quando est sermo in genere causæ efficientis, sed quando admiscetur aliquid pertinens ad causam formalem, bene potest aliqua actio ad extra conuenire soli filio. Vnde sicut filius solus per proprietatem relatiuam terminat naturam humanam, & dat illi suam personalitatem, sic solus filius operatur, vt suppositum & hypostasis humanæ naturæ, sicut solus filius nascitur a patre ab æterno, ergo. Actiones humanitatis Christi soli filio tribuuntur duplici ratione. Prima est, quoniam proprietas relationis soli filio conueniens, sustentat, & dat propriam personalitatem naturæ humanæ. Et in hoc actiones humanitatis Christi assimilātur actionibus notionalibus ad intra. Secunda ratio, nam operari actiones naturæ humanæ tanquam proprium suppositum illius, pertinet ad genus causæ formalis, quod per nullam potentiam suppleri potest, sicut calefacere, vt proprium suppositum naturæ ignis solum potest fieri ab igne. Quod patet euidentius in actionibus vitalibus & moralibus, quæ requiruntur ad peccata. Nam licet Deus concurrat ad actionem videndi multò melius, quam ego ipse, at Deus non videt, sed ego solus video. Nam videre est actio vitalis, de cuius intrinseca ratione est, quod procedat a principio vitali intrinseco. Itaque vt clarius dicam, tota Trinitas concurrit ad actiones humanitatis Christi, sed solus Christus producit illas vt principium elicitiuum proximum, & vt suppositum humanę naturę.

Si humanitas Chri. peccaret, peccatum tribueret. verbo diuino, q. nō obstat, nō prohibet. Damasc.

Si humanitas Christi peccaret, actus peccati tribueretur supposito diuino.

¶ Secundum documentum. Si humanitas Christi peccaret, peccatum tribueretur verbo diuino, quia non obstat, non prohibet. Probatur aperte. Nam suppositum cuiuscunque naturæ tenetur obstare malæ operationi illius naturæ, ergo si non obstat illi, imputatur ei peccatum. Quod argumentum efficaciter probat, quod si humanitas Christi peccaret, Deus peccaret, & voluntas Dei esset peruersa. Secundo, diuinitas in Christo regebat animam, & anima corpus, vt dicit Damascenus, sed mala operatio corporis tribueretur animæ, ergo mala operatio animæ tribueretur diuinitati. Tertio, in homine est duplex appetitus, voluntas, & appetitus sensitiuus, sed quoniam est vnum suppositum imputatur eidem, non solum quod fit per voluntatem, sed etiam motus inordinatus appetitus sensitiui, quem potest reprimere, ergo licet in verbo sint duæ naturæ, quoniam est vnum suppositum & vnus rector, imputabitur illi mala operatio humanitatis, quam potest reprimere. Et his patet, quomodo non prohibere, aliter tribueretur verbo, aliter Patri, & Spiritui sancto.

Ad argumenta. Ad primū.

¶ Ad argumenta in oppositum. Ad primum respondetur, animam Christi esse eiusdem rationis cum mea, & habere liberum arbitrium eiusdem rationis. Sed aliter se habet in operando. Nam si visio beata, sic firmat liberum arbitrium in bono, quod non potest flecti in malum, multo magis id præstabit vnio hypostatica. Dices, ergo non manet libera? Negatur consequentia. Nam de ratione libertatis non est posse flecti ad malum. Alioqui Deus non esset liber, siquidem non potest ad malum flecti. De quare loquitur optime D. Thomas. 1. p. quæst. 62. art. 8. ad 3.

D. Thom. Ad primā confirmationem.

¶ Ad primam confirmationem respondetur, quod liberū arbitrium animæ Christi de se potest peccare. Vnde si relinqueretur a verbo posset peccare, sed vnitum verbo diuino fit impecabile. Cum vero dicitur potentiam peccandi esse liberum arbitrium, negatur, sed est potentia ad rectè faciendum, ex sua imperfectione prouenit, quod sit potentia per quam peccamus. Ex his patet ad secundam confirmationem.

Ad secūdā confirmationem. Ad tertiā confirmationem.

¶ Ad tertiam respondetur, quod in Christo non fuit potentia peccandi. Sic definit D. Thomas in 3. d. 12. q. 2. artic. 2. & Bonauentura ibidem. Rursus dicendum est, quod potentia peccandi non est ea Deo. Nam licet non sit malum pœnæ nec malum culpæ, ordinatur tamen ad malum culpæ. Tertio addendum est, quod potentia peccandi non est aliquid positiuum sed ens rationis. Ita docet D. Thomas in 2. d. vltima. Et Capreolus ibidem quæstione vltima.

D. Thom. Bonauen. Capreol. Ad secūdm.

¶ Ad secundum respondetur, quod si Deus assumeret naturam damnatam, aut obnoxiam peccato, statim amoueret peccatum, sicut lux subintrans statim delet tenebras. Magis enim repugnat peccatum cum vnione hypostatica, quam cum gratia, aut vita beata.

Ad primā confirmationem.

¶ Ad primam confirmationem respondetur, quod si Deus assumeret naturam ignis, & combureret domum pauperis, certè non peccaret. Nam non peccaret suppositum ignis, at si humanitas peccaret, peccaret suppositum humanū, & ideo etiam peccaret verbum diuinum, quod supplet vices suppositi humani.

Ad secūdā confirmationem.

¶ Ad secundam confirmationem, respondetur, negando consequentiam, & dico probationem nihil valere. Nam confirmatus in gratia, qui non scit se esse confirmatum in bono, iuxta illud (si venerit ad me non videbo eum, & si abierit non intelligam) non potest peccare stante dono confirmationis.

Ad tertiū.

¶ Ad tertium negatur consequentia. Nam ad meritum sufficit liberum arbitrium cum gratia in homine viatore, sed ad pecca-

tum

tum præterea requiritur, quod liberum arbitrium sit deficiens. Et certè Angelus in primo instanti potuit mereri, non tamen peccare, vt patet in materia de Angelis.

Ad quartū

¶ Ad quartum difficile respondetur, quod non ita repugnat Deo vnum, sicut aliud. Itaque dico, quod Deo non repugnat velle mori, nec esse causam mortis in alijs, & in se, repugnat autem peccare. Et ratio discriminis est duplex. Prior est, quoniam mors est malum pœnæ, & bonum simpliciter ordinabile in Deum, sed peccatum non est à Deo, nec ordinabile in Deum, quin potius est auersio à Deo, & contra Deum. Altera ratio est, quoniam ex eo quod Deus patiatur pœnas in natura assumpta, non sequitur, quod patiatur pœnam in natura diuina, at si Deus peccat etiam per humanitatem ipse vult peccare, & velle peccare est peccare. Cæterum mori in natura assumpta non est mori secundum naturam, quæ vult mori.

Ad quintū

¶ Ad quintum concessa maiori de qua disputabitur quæstione 47. distinguitur minor, in sensu composito supposito præcepto, negatur, in sensu diuiso conceditur, sed tunc negatur consequentia.

Ad vltim.

¶ Ad vltimum respondetur, quòd cum dicitur, quòd illud, quod potest quis si vult, absolute potest; verum est, si potest illud velle, alias minime, v.g. posset lapis currere, si posset velle currere. Nā si posset velle, posset habere volūtatē, & posset esse homo, & sic posset currere. Eodē mō, quia Christus nec s̄m humanitatem, nec secundum diuinitatem potest velle peccatum, ideo non potest peccare. Itaque ad argumentum respondetur, illam conditionalem, Christus potest peccare si vult, esse veram, sed antecedens esse impossibile: sicut hæc conditionalis vera est, si chimera volat habet alas, sed antecedens est impossibile.

Ad argumenta secundæ opinionis.

¶ Ad argumenta secundæ opinionis respondetur, quod nos nō dicimus, quod humanitas est Christ⁹, nec dicimus quod quidquid prędicatur de humanitate, prædicatur de Christo. Nam humanitas est creata & incepit esse, quæ non enunciantur de Christo, sed asserimus, quod si humanitas Christi operatur, suppositum diuinum operatur; vel melius, nos non asserimus, quod Deus peccat, quia humanitas peccat, sed quod peccat, quia facit contra præceptum Dei, si mentitur per humanitatem.

Opin. Durandi, Scoti, Marsilii, ab scholis explodenda.

¶ Sed dubium est, Vtrùm hæc opinio Durandi aut Marsilij possit in scholis defendi? Respondetur, quod opinio Durandi & aliorum, si non est expresse contra fidem, est contra rationem & appropinquat maxime ad errorem, & ideo ab scholis est explodenda & condemnanda. Aliud dubium est, vtrum Christus potuerit peccare amittendo vnionē hypostaticam sicut primus homo Adam in statu innocentiæ peccauit, amittendo felicem illum statum? Respōdetur minime. Nam prius debebat illud esse peccatum, quam amitteret vnionem hypostaticam, quod peccatū tribueretur supposito diuino, vt antea dictum est.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm in Christo fuerit fomes peccati.

91

Infr. q. 27. ar. 3. c. & 1. & 3. d. 17. arti. 1. q. 2. 4. & op. 3. c. 231.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd in Christo fuerit fomes peccati. Ab eodem enim principio deriuatur fomes peccati & passibilitas corporis siue mortalitas, scilicet ex subtractione originalis iustitię: per quā simul inferiores vires animę subdebantur rationi, & corpus animæ. Sed in Christo fuit passibilitas corporis, & mortalitas. Ergo etiam in eo fuit fomes peccati.

lib. 3. orth. fid. ca. 15. a med. & ca. 14.

¶ 2. Præterea, Sicut Dam. * dicit in 3. lib. Beneplacito diuinæ voluntatis permittebatur carni Christi pati, & operari quæ propria. Sed propriū est carni, vt cōcupiscat delectabilia sibi. Cum igitur nihil aliud sit fomes, quàm concupiscentia (vt dicitur in Gloss. * Rom. 7.) videtur, quòd in Christo fuerit fomes peccati.

Gloss. ord. super illud Rom. 7. vt obediatis.

¶ 3. Præterea, Ratione fomitis peccati, caro concupiscit aduersus spiritum: vt dicitur Gal. 5. Sed tantò spiritus ostenditur fortior, & magis dignus corona, quanto magis superat hostē, scilicet concupiscentiam carnis: secundū illud 2. ad Tim. 2. Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Christus autem habuit fortissimum, & victoriosissimum spiritum, & maximè dignum corona, secundum illud Apoc. 6. Data est ei corona, & exiuit vincēs, vt vinceret: Videtur ergo quòd in Christo maximè debuerit esse fomes peccati.

Sed contra est quod dicitur Matth. 1. Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est. Sed Spiritus sanctus excludit peccatum, & inclinationem peccati, quæ importatur nomine fomitis. Ergo in Christo non fuit fomes peccati.

Respondeo dicendum, quòd sicut supra dictū est, * Christus perfectissimè habuit gratiam, & omnes virtutes. Virtus autem moralis, quæ est in rationali parte animæ, eam facit esse rationi subiectam: & tanto magis, quanto perfectior fuerit virtus: sicut temperantia concupiscibilem, & fortitudo, & mansuetudo irascibilem: vt in Secunda parte dictum est, * ad rationem autem fomitis pertinet inclinatio sensualis appetitus in id, quod est contra rationem, sic igitur patet, quòd quanto virtus in aliquo fuerit magis perfecta, tanto magis in eo debilitatur vis fomitis. Cùm igitur in Christo fuerit virtus secundum perfectissimum gradum, consequens est, quòd in eo fomes peccati non fuerit, cùm etiam iste defectus non sit ordinabilis ad satisfaciendum: sed potius inclinet ad contrarium satisfactioni.

q. 7. arti. 2. & 9.

p. 2 q. 56. art. 4.

Ad primùm ergo dicendum, quòd inferiores vires pertinentes ad sensibilem appetitum, naturaliter, sunt obedibiles rationi: non autem vires corporales, vel humorum corporalium, vel etiam ipsius animæ vegetabilis: vt patet in primo Ethi. * Et ideo perfectio virtutis, quæ est secundum rationem rectam, nō excludit passibilitatem corporis: excludit autem fomitem peccati: cuius ratio consistit in resistentia sensualis appetitus ad rationē.

li. 1. Eth. c. vlt. to. 5.

Ad secundum dicendum, quòd caro naturaliter concupiscit id, quod est sibi delectabile concupisentia apetitus sensitiui: sed caro hominis (qui est animal rationale) hoc concupiscit secūdum modum & ordinem rationis. Et hoc modo caro Christi concupiscentia appetitus sensitiui, naturaliter appetebat escam & potum & somnum, & alia, quæ secundum rectam rationem appetuntur: vt patet per Dam. * in 3. lib. Ex hoc autem non sequitur, quòd in Christo fuerit fomes peccati, qui importat concupiscentiam delectabilium, præter ordinem rationis.

li. 3. orth. fid. ca. 14.

Ad tertium dicendum, quòd fortitudo spiritus

aliqualis oftenditur, ex hoc quòd refiftit concupifcentiæ carnis fibi contrariatis, fed maior fortitudo fpiritus oftenditur, fi per eius virtutem totaliter caro comprimatur, ne contra fpiritum concupifcere poffit. Et ideo hoc competebat Chrifto: cuius fpiritus fummum fortitudinis gradum attigerat. Et licet non fuftinuerit impugnationem interiorem ex parte fomitis: fuftinuit tamen exteriorem impugnationem ex parte mundi & diaboli: quos fuperando victoriæ coronam promeruit.

SVMMA TEXTVS.

Conclufio Math. 1.

CONclufio eft negatiua, & probatur. Primo ex illo Matth. 1. Quod in ea natum eft, de Spiritu fancto eft, fed Spiritus fanctus excludit peccatum & inclinationem peccati, quæ nomine fomitis importatur, ergo in Chrifto non fuit fomes peccati. Secundò, Chriftus perfectiffimè habuit gratiam & virtutes morales, fed ad perfectiffimum ftatum virtutis pertinet vt omninò excludatur inclinatio ad peccatum, ergo in Chrifto non fuit fomes peccati. Tertiò, Ifte defectus fomitis non eft ordinabilis ad fatisfaciẽdũ pro peccato, ergo nõ fuit in Chrifto.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Quid fit fomes.

HÆc conclufio eft de fide. Quod vt intelligamr, nota, quod concupifcẽtia appetitus fenfitiui, tam irafcibilis, quam concupifcibilis non habet rationem fomitis, fecundum effentiam fuam & perfectionem naturalem, fed fecundum quandam imperfectionem & per refpectum ad motus deordinatos à rationis regula. Secũdo nota, quod hæc concupifcentiæ deordinatio, fiue habitualis, fiue actualis, dicit duplicẽ refpectum ad peccatum, quare dicitur fomes, tum quoniam eft effectus peccati originalis, tum vero quoniam inclinat ad peccandum Sicut fomes ignis materialis, & ab igne proficifcitur & facile fufcipit fcintillas ignis. Ex quo fequit, quod fi homo effet conditus in puris naturalibus, id eft, fine gratia & peccato, quamuis fentiret appetitus fenfitiui motus inordinatos, propriè non diceretur fomitem habere. De qua re loquitur optime Soto libro. 1. de natura & gratia, cap. 13. His conftitutis dico primo. Ponere in Chrifto fomitem cum illo duplici refpectu peccati hærefis eft. Patet, nã hoc effet ponere in Chrifto peccatum, quod eft alienum à fide & vera religione. Secundo dico, ponere in Chrifto fomitem eo modo, quo effet in puris naturalibus cum poffibilitate peccandi, & inclinatione ad malum, hærefis eft. Nam hoc effet afferere, quod Chriftus fecundum legem ordinariam potuerit peccare. Tertio dico. Ponere, quòd Chriftus Dominus habuerit motus inordinatos appetitus fenfitiui, etiam fine confenfu voluntatis & peccato veniali, eft error blafphemus. Pelagiani tamen id aufi funt affeuerare. Cõtra quos difputat acerrime D. Augu. lib. 4. hypognufticon ad finem. & lib. 1. contra duas Epift. Pelagianas. ca. 11. lib. de correctione & gratia cap. 11. Sed fi quætas rationem & idoneum teftimonium: vnde probetur iftam fententiã effe erroneã, profero in primis illud Ioan. 1. Plenum gratiæ & veritatis quafi vnigeniti à patre. Ex quo efficaciter ꝓbatur, qđ effet blafphemia cum tanta fanctitate & plenitudine gratiæ, ponere in Chrifto motus pudendos & inordinatos. Secundo certum eft fecundũ fidem, quod in Adam pars inferior fuit fubdita omnino parti fuperiori, quando erat in iuftitia originali conftitutus, fed in Chrifto non fuit minor gratia aut fanctitas ad iftam continentiam appetitus fenfitiui, ergo In Chrifto non fuit motus inordinatus appetitus fenfitiui. Tertio, confirmatur hæc fententia communis Sanctorum fuffragio, qui vno confenfu negant in Chrifto Iefu fuiffe motus inordinatos & pudẽdos. Et certè magna imperfectio effet, quod in Chrifto effent motus libidinofi. Quarto arguitur. Lex illa, Non concupifces, ita nos obligat, quod fi poffemus appetitum fenfitiuum fic compefcere, vt nullum haberet motum rebellem, & inordinatum, fi non compefceremus, imputaretur nobis ad peccatum, vt conftat, fed Chriftus Dominus potuit compefcere appetitum fenfitiuum, vt nullum motum inordinatum haberet, ergo fi non feciffet imputaretur ei ad peccatum. Confequẽtia probatur, nam eadem lege tenetur ficuti nos, fcilicet, lege naturali & diuina. Minorem probo. Nam Chriftus eft fuppofitũ diuinum, & eius anima erat beata, ergo non patiebatur inuoluntarie pugnam ex parte appetitus fenfitiui, nec vero pati poterat. Confirmatur, motus primo primus, quem vocant Theologi, ideo nobis non imputatur ad culpam, quoniam non eft in poteftate liberi arbitrij noftri, fed motus vniuerfus appetitus fenfitiui in Chrifto erat in eius poteftate, vt probatum eft, ergo fi effet inordinatus imputaretur ei ad culpam. Tãdem fic arguitur. Piæ aures fidelium etiam doctiffimorum audire non fuftinent, quod Chriftus habuerit motus libidinofos & inordinatos Ex his probationibus fequitur, quod cum Diuus Hieronymus elucidans illud Romanorum. 8. in fimilitudinem carnis peccati, dicit, ideo dictum effe, quia caro Chrifti fuit procliuis ad peccatum, intelligendum eft, quia caro Chrifti fuit affumpta de maffa carnis, quæ erat procliuis ad peccatum, non quod ipfa effet in fe procliuis ad peccatum. ¶ Dominus Caietanus monet hic breue dubium, nam ex probatione D. Thomæ videtur, quod alijs hominibus fanctis fuerit ablatus fomes, vt D. Ioanni Baptiftæ, cui a principio funt infufæ virtutes heroicæ & perfectiffimæ. Refpondetur Caieta. quod in alijs hominibus per peccatum non folum funt ablata gratuita dona, fed etiam naturalia vulnerata, & ideo in alijs hominibus nõ eft ablatus fomes, in Chrifto vero naturalia manent integra, & ideo nihil appetiuit, quod non effet confonum rectæ rationi. Erat enim in hoc atq; fi effet in ftatu naturæ integræ. Quibus in verbis fignificat Caietanus, quod illud vulnus reddidit naturalia infirmiora, quam effent in puris naturalibus Quæ fententia falfa eft: nam. vt dicitur in materia de gratia, eadem natura eft in nobis cum omnibus viribus fuis, atque fi effet in puris naturalibus, excepto quod in nobis eft, deftituta iuftitia originali. Dicendum eft ergo, quod id, quod fiebat per iuftitiam originalem, potuit fuppleri per excellentiam virtutum, & plenitudinem gratiæ, quæ erat in Chrifto, & non in Alijs. Secundo dico, quod fi hoc non fufficiebat, per fpecialem diuinam prouidentiam impediebatur appetitus fenfitiuus, ne præueniret rationis imperium.

Soto.

Pelagius. Auguft.

Ponere qđ Chrs Dñs habuerit mot⁹ inordinatos appetitus fenfitiui ét fine confenfu voluntatis error.

Ioan. 1.

Hierony. Rom. 8.

Caietanus Vtrum per virtutes perfectifsimas auferat fomes viris fanctifsimis.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm in Chrifto fuerit ignorantia.

AD tertium fic proceditur. Videtur, quòd in Chrifto fuerit ignorantia. Illud enim verè fuit in Chrifto, quod fibi competit fecundum humanam naturam, licet ei non competat fecundum diuinam, ficut pafsio & mors. Sed ignorantia conuenit Chrifto, fecundum humanam naturam: dicit enim Damafce. in 3. lib. quòd ignorantem & feruilem affumpfit naturam, ergo ignorantia verè fuit in Chrifto.

92 3. di. 17. ar. 1. q. 2. 5.

lib. 3. orth. fid. c. 21. in prin.

¶ 2. Preterea, Aliquis dicitur ignorans per notitiæ defectum. Sed aliqua notitia defuit Chrifto: dicit enim Apoft. 2. ad Cor. 5. Eum qui non nouit peccatum, pro nobis peccatum fecit, ergo in Chrifto fuit ignorantia.

¶ 3. Preterea, Ifa. 8. dicitur; Antequam fciat puer vocare patrem fuum & matrem fuam, aufertur fortitudo Damafci. Puer aũt ille eft Chriftus,

Aug. fer. 4. de Epiph. tom. 10.

ergo in Christo fuit aliquarum rerum ignorantia.

Sed contra, Ignorantia per ignorantiam nõ tollitur. Christus autem ad hoc venit, vt ignorantias nostras auferret: venit enim vt illuminaret his, qui in tenebris & in umbra mortis sedẽt, ergo in Christo ignorantia non fuit.

Respondeo dicendum, quòd sicut in Christo fuit plenitudo gratiæ & virtutis, ita in ipso fuit plenitudo omnis scientiæ, vt ex præmissis * patet. Sicut autem in Christo plenitudo gratiæ & virtutis excludit fomitem peccati, ita plenitudo scientiæ excludit ignorantiam, quæ scientiæ opponitur. Vnde sicut in Christo non fuit fomes peccati, ita non fuit in eo ignorantia.

q. 7. ar. 9. & q. 9. artic. 1.

Ad primum ergo dicendum, quòd natura à Christo assumpta potest dupliciter considerari. Vno modo, secundum rationem suæ speciei: & secundum hoc dicit Damas. * eam esse ignorantem & seruilem. Vnde subdit, Nam serua quidem est hominis natura eius, qui fecit ipsam, Dei scilicet, & non habet futurorum cognitionem. Alio modo potest considerari secundem id, quod habet ex vnione ad hypostasim diuinam, ex qua habet plenitudinem scientiæ & gratiæ: secundum illud Ioan. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum à Patre, plenum gratiæ & veritatis. Et hoc modo natura humana in Christo ignorantiam non habuit.

Loco citato in argu. pri.

Ad secundum dicendum, quod Christus dicitur non nouisse peccatum, quia nesciuit per experientiam, sciuit autem per simplicem notitiam.

Ad tertium dicendum, quòd loquitur ibi Propheta de scientia humana Christi. Dicit enim: Antequam sciat puer, scilicet secundum humanitatẽ, vocare patrem suum, (scilicet Ioseph (qui pater eius fuit putatiuus) & matrem suam, scilicet Mariam, auferetur fortitudo Damasci. Quod non est sic intelligendum, quasi aliquãdo fuerit homo, & hoc nesciuerit: sed antequam sciat, id est, antequã fiat homo scientiam habens humanam, auferetur: vel ad literam, fortitudo Damasci, & spolia Samariæ, per regem Assyriorum: vel spiritualiter, quia nondum natus, populum suum sola inuocatione saluabit, vt glos. * Hier. ibi exponit. Aug. tamen in sermo. † de Epi. dicit, hoc esse completum in adoratione Magorum. Ait enim, Antequam per humanam carnem humana verba proferret, accepit virtutem Damasci, scilicet diuitias, in quibus Dãmascus præsumebat: in diuitiis autem principatus auro defertur. Spolia verò Samariæ idem ipsi erant qui eam incolebat. Samaria namque pro idololatria ponitur: illic enim populus Israel auersus à Domino, ad idola colenda conuersus est. Hæc igitur prima spolia puer idololatriæ dominationi detraxit. Et secundũ hoc intelligitur, antequam sciat, id est, antequam ostendat se scire.

* Hier. ibi to. 5.
† Augu. in ser. 4. qui est 3 2. for dine ante mediũ. tomo. 10.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio.

Conclusio est negatiua. Siquidem ignorantia per ignorantiam non tollitur, Christus autem ad hoc venit, vt ignorantias nostras auferret, venit enim vt illuminaret his, qui in tenebris & in vmbra mortis sedent, ergò in Christo ignorantia nõ fuit. Deinde sicut in Christo fuit plenitudo gratiæ & virtutis, ita in ipso fuit plenitudo omnis scientiæ, ergò sicut in Christo plenitudo gratiæ & virtutis excludit fomitem peccati, ita plenitudo scientiæ excludit ignorantiã, quę sciẽtię opponitur.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Pro expositione articuli nota, quod quidam doctor Complutensis nostra ætate ausus est ponere ignorantiam in Christo. Et probat ex illo Mar. 13. de die illa nemo scit, neque filius. Quod communiter exponitur de filio, secundum quod homo est. Secundo probatur ex Damasceno libro. 3. capit. 21. dicente, quod filius Dei assumpsit ignorantem naturam & seruam. Neque enim habet eorum, quæ ventura sunt cognitionem. D. August. explicans illud Psalm. 21. vt quid dereliquisti me? sic ait, loquitur ignorans, quare Deus illum dereliquerit. Et cõfirmatur hæc sententia his argumentis. ¶ Primò, Christus vere profecit secundum scientiam humanitus acquisitam, itaque quædam prius nesciuit, quæ postmodum intellexit, vt visum est supra quæstio. 12. artic. 2. ergo saltem habuit ignorantiam scientiæ acquisitæ. ¶ Secundò, Christus somniauit (hoc enim est hominibus naturale) ergò errauit. Probatur consequentia. Nam somniantes semper in aliquo decipiuntur. ¶ Tertiò, Christus Dominus passus est defectus pueriles, inter quos præcipuè est ignorantia. Et certè videtur, quod puer Iesus non frequenter vagisset nisi erraret. Et profecto videtur, quod puer Iesus, si vidisset personam Leonis, fugisset sicut alij pueri.

Poterit ne concedi quod Christus habuerit ignorãtiam.
Prim. arg. Mar. 13.
Secũdum. Damasce.
August.
Tertium.
Quartum.
Quintum.

¶ Confirmatur, nam videtur profecto, quod potuerit habere errorem in parte sensitiua, potuit enim iudicare per visum, quod Sol erat minor Palestina, & quod virga in aqua & aere existens fuerit fracta, sic enim sensibus apparet. ¶ Denique sic arguitur. Anima Christi non sciuit omnia, quæ Deus scit, vt suprà dictum est, ergò habuit aliquorum ignorantiam. ¶ Pro explicatione veritatis nota, quod ignorantia, quæ opponitur scientiæ in subiecto apto nato, id est, in creatura rationali, siue intellectuali, tripliciter vsurpatur. Primo modo pro ignorantia prauæ dispositionis, hoc est, pro errore contrario scientiæ. Secũdo modo accipitur pro ignorantia negatiua eorum, quæ quispiam scire tenetur, vel pertinent ad eius statum vt si Episcopus non sciret diuinas literas. Tertio modo vsurpatur pro ignorantia negatiua eorum, quæ quisque scire non tenetur, vel non pertinet ad eius statum, vt si Episcopus non sciret venari, & hæc ignorantia proprio vocabulo appellatur nescientia, quæ reperitur in natura Angelica, & fuisset in statu innocentiæ fœlicissimo.

Confirm.
Sextum.
Expositio dubii propositi.
Ignorãtia multiplex

¶ His constitutis sit prima conclusio. Certum est secundum fidem, quod Christus non habuit ignorantiam negatiuam eorum, quæ pertinent ad suum statum & conditionem, nam Christus simpliciter fuit plenus gratię & veritatis, vt constat ex sacra scriptura. ¶ Secunda conclusio. Certum est secundum fidem, quod Christus non habuit errorem positiuum alicuius scientiæ, nec vero aliquam dèceptionem. Nam alioquin fuisset falsus & deceptus, & potuisset falsa loqui, & docere. ¶ Tertia conclusio. Certum est, quod Christi anima habuit ignorantiam negatiuam multarum rerum, quæ Deus scit scientia simplicis intelligentiæ. Nam vt suprà dictum est, anima Christi non sciuit omnia, quæ Deus scit, sed quoniã istarum rerum cognitio non pertinet ad Christi statum & perfectionem propriè & simpliciter Christus non dicitur ignorans. Sicut non dicitur homo ignorans, qui nõ habet scientiam Angelicam, quanquam ex dono Dei poterat illam consequi. Vnde doctor ille Complutensis punitus est ab inquisitoribus, & coactus recantare sententiam. Quapropter blasphemum est & erroneum ponere in Christo Domino ignorantiam. ¶ Ad argumenta facilè respondetur, ad locum ex D. Marco respõdetur, quod ille locus habet varias expositiones, prout ostendit D. Thom. supra q. 10. artic. 2. ad. 1. communis expositio

1. Conclu.
2. Conclu.
3. Conclu.
Ad argum.
Ad primũ argumen.

est,

eſt,quod dicatur Chriſtus neſcire diem iudicij,quia non facit ſcire,vel quod idem eſt,neſcit ad dicendum. Sed io loco citato obſeruandum eſt, quod non eſt recta expoſitio illius loci, quod nõ ſcierit ſecundum quod homo. Nam hæc expoſitio ſuprà damnata eſt, & oſtenſum eſt efficaciter, quod Chriſtus ſecundum quod homo diem iudicij cognoſcat. Ad Damaſcenum reſpondetur, quod loquitur de natura humana ſecundum ſe, vt patet textũ

Ad ſcdm. D.Auguſt.

intuenti. ¶ Ad D. Auguſt. reſpondetur, quod verba illius duriuſculè ſonant, ſed habent veras expoſitiones, fortaſſis loquitur de ignorantia experimentali, Chriſtus enim ex his, quæ paſſus eſt didicit obedientiam; vel loquitur in perſona noſtri, qui ignoramus; vel loquitur de ignorantia negatiua. Non enim comprehendit Deum, & non cognoſcit perfectè cauſas propter quas eſt derelictus. Vel eſt ſenſus, quod habuit ſe ad modum ignorantis. Fuit enim tam admiranda cauſa illius derelictionis,

Ad tertiũ.

vt ſtupens dixerit, vt quid dereliquiſti me? ¶ Ad rationem primam reſpondetur, quod ſcientia humanitus acquiſita in Chriſto ſemper fuit perfecta ſecundum tempus & ætatem ipſius Chriſti, vt docet Diuus Thomas ſuprà quæſtion. 12. articulo. 2. ad ſecundum, ignorātia verò importat priuationem ſcientiæ debitæ in eſſe ſuo tēpore. Et ideo ſicut catulus ante nonum diem non dicitur cæcus, ſic Chriſtus in tenera ætate non dicitur ignorans, licet multa neſciret, quia in illa ætate non tenebatur illa ſcire.

Ad alia argumen. Victoria.

¶ Ad alia argumenta doctiſſimus Victoria aiebat, non eſſe inconueniens concedere, quod Chriſtus puer habuerit errorem in parte ſenſitiua, ſed probabilius eſt, & Theologiæ magis conſentaneum, quod non habuerit errorem, nec in parte intellectiua nec in ſenſitiua. Probatur ſic. Nam Adam in ſtatu innocentiæ non habuit aliquem errorem, ergò nec Chriſtus. Secundò, intellectus in homine ſciente corrigit ſenſum errantem, ſed intellectus Chriſti erat perfectus omni ſcientia, ergò corrigebat ſenſum errantem, & non permittebat illum in errorem labi. Itaque Chriſtus Dominus defendebat ſe ab omni errore per ſcientiam beatam, & per ſcientiam inditam, ſiue in vigilijs, ſiue in ſomnis, ſiue in tenera, ſiue in adulta ætate.

Chriſtus etiã de potentia Dei abſoluta nõ potuit habere errorem poſitiuum.

¶ Dubium eſt, vtrùm Chriſtus de potentia Dei abſoluta potuit habere errorem aliquem poſitiuum ſiue deceptionem? Reſpondetur, & dico primò, quod ignorantiam culpabilem non potuit habere, etiã de potentia Dei abſoluta, alioquin potuiſſet habere peccatum. Secundò dico, potuit habere ignorantiam negatiuam multarum rerum, quas ſciuit ſecundum humanitatem. Patet, nam potuit aſſumere naturam humanam in puris meriſque naturalibus, vt eſt in paruulo in ventre matris. Tertiò dico, probabile mihi eſt, quod Chriſtus Dominus etiam de potentia Dei abſoluta non potuit habere errorem aliquem poſitiuum, nec practicum, nec ſpeculatiuum, etiam ſine culpa ſua. Probatur, nam operatio naturæ principaliter eſt ſuppoſiti operantis per illam, ergò illa operatio intellectus erronea tribueretur verbo. Secundò, ſicut Deus non poteſt velle fieri malum, ita non poteſt velle affirmari falſum, alioquin poſſet mētiri, & decipere per alium, ſed ſi humanitas Chriſti haberet falſam opinionem & deceptionem, Deus vellet vt haberet illam, ergò id fieri non poteſt. Tertiò, ſi Chriſtus de potentia Dei abſoluta potuit nos decipere, & inducere in errorem, certè perit robur & certitudo ſcripturarũ, & noſtræ fidei. Nam vnde ſcimus, quod in his non fefellerit? & quod non vſus fuerit potentia, quam habuit ad decipiendum? De hac re loquitur optimè Cano libro. 2. de locis capitu. 2. 3. & 4. vbi fuſiſſimè tractat hanc quæſtionem, vtrùm Deus poſſit mentiri?

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm anima Chriſti fuerit paſſibilis.

AD quartum ſic proceditur. Videtur quòd anima Chriſti nõ fuerit paſſibilis. Nihil enim patitur niſi à fortiori: quia agens præſtantius eſt patiente, vt patet per Auguſti. 12. ſuper Gen. * ad literam, & per Philoſ. 3. de Anima. * Sed nulla creatura fuit præſtantior, quàm anima Chriſti. Ergo anima Chriſti non potuit ab aliqua creatura pati: & ita non fuit paſſibilis: fruſtrà enim in ea fuiſſet potentia patiendi, ſi à nullo pati potuiſſet.

93 3. di. 13. q. 1. ar. 2. q. 1. 2. & di. 15. q. 2. ar. 1. q. 1. & 2. & di. 33. li Et op. 3. c. 48. Et opuſ. 60. c. 3. co. 5.

* Augu. li. 12. ca. 16. in medio to. 3.

* Ari. 3. de ani. tex. 19. tom. 2. li. 4. in fol. 3. à pri. li. & ſequēt.

¶ 2. Præterea, Tullius in libro * de Tuſculanis quæſtionibus dicit, quòd paſſiones animæ ſunt quædam ægritudines. Sed in anima Chriſti non fuit aliqua ægritudo: nam ægritudo animæ ſequitur peccatum: vt patet per illud Pſal. 40. Sana animam meam, quia peccaui tibi. Ergo in Chriſto non fuerunt animæ paſſiones.

¶ 3. Præterea, Paſſiones animę videntur idem eſſe cum fomite peccati, vnde & Apoſtolus Roman. 7. vocat eas paſſiones peccatorum. Sed in Chriſto non fuit fomes peccati, vt ſuprà dictum eſt. * Ergo videtur, quòd non fuerint in eo animę paſſiones: & ita aĩa Chriſti non fuit paſſibilis. Ar. 2. huius quæſt.

Sed contra eſt, quod in Pſal. 87. dicitur ex perſona Chriſti, Repleta eſt malis anima mea: non quidem peccatis, ſed humanis malis, id eſt, doloribus: vt gloſ. * ibi exponit. Sic ergo anima Chriſti fuit paſſibilis.

Eſt gloſſa ord. ex Augu. in hoc loco. Pſal. 87. to. 8.

Reſpondeo dicendum, quòd animam in corpore conſtitutam dupliciter contingit pati. Vno modo paſſione corporali: alio modo paſſione animali. Paſſione quidem corporali patitur per corporis læſionem. Cùm enim anima ſit forma corporis, conſequens eſt, quòd vnum ſit eſſe animæ & corporis: & ideo corpore perturbato per aliquam corpoream paſſionem, neceſſe eſt quòd anima per accidens perturbetur, ſcilicet quantum ad eſſe, quod habet in corpore. Quia igitur corpus Chriſti fuit paſſibile & mortale (vt ſuprà habitũ eſt *) neceſſe fuit, vt etiam eius anima hoc modo paſſibilis eſſet. q. 14. ar. 2. Paſſione autem animali pati dicitur anima ſecundum operationem, quæ vel eſt propria animæ, vel principalius eſt animæ, quàm corporis. Et quamuis etiam ſecundum intelligere & ſentire dicatur hoc modo anima aliquid pati: tamen ſicut in ſecunda parte dictum eſt, * propriiſſimè dicuntur paſſiones animæ, affectiones appetitus ſenſitiui: quæ in Chriſto fuerunt, ſicut & cætera, quę ad naturam hominis pertinent. P. 2. q. 22. ar. 2. & 3. Vnde Auguſt. dicit in 14. de Ciuit. Dei, * Ipſe Dominus in forma ſerui vitam agere dignatus humanam, adhibuit eas, vbi adhibendas eſſe iudicauit: neque enim in quo verum erat hominis corpus, & verus hominis animus, falſus erat humanus affectus. Sciendum, tamen eſt, quod huiuſmodi paſſiones

li. 14. c. 9. parũ ante mediũ to. 5.

sfiones aliter fuerunt in Christo, quàm in nobis, quantum ad tria. primò quidem quantum ad obiectum: quia in nobis plerumque huiusmodi passiones feruntur ad illicita: quod in Christo non fuit. Secundò, quantum ad principium: quia huiusmodi passiones frequenter in nobis præueniunt iudicium rationis: sed in Christo omnes motus sensitiui appetitus oriebantur secundum dispositionem rationis. Vnde Aug. dicit 14. de ciuit. Dei, * quòd hos motus certæ dispensationis gratia, ita cùm voluit Christus suscepit animo humano, vt cùm voluit, factus est homo. Tertiò, quantum ad effectum: quia in nobis quandoque huiusmodi motus non sistunt in appetitu sensitiuo, sed trahunt rationem: quod in Christo non fuit: quia motus naturaliter humanæ carni cõuenientes, sic ex eius dispositione in appetitu sensitiuo manebãt, quòd ratio ex his nullo modo impediebatur facere quæ conueniebant. Vnde Hiero. * dicit super Matth. quòd Dominus noster, vt veritatem assumpti hominis probaret, verè quidem contristatus est: sed ne passio in animo illius dominaretur per propassionem dicitur, quòd cœpit contristari & mœstus esse, vt passio perfecta intelligatur, quando animo, id est, rationi dominatur: propassio autem, quando est inchoata in appetitu sensitiuo, sed vlteriùs non se extendit.

lib. 14. c. 9. parũ ante mediũ to. 5.

cap. 26. in Matt. sup illud, Cœpit trista. to 9.

Ad primum ergo dicẽdum, quòd anima Christi poterat quidem resistere passionibus, vt ei non superuenirent, præsertim virtute diuina: sed propria voluntate se passionibus subijciebat tam corporalibus, quàm animalibus.

Loco citato I arg. 2. Ad secundum dicendum, quòd Tullius * ibi loquitur secundum opinionem Stoicorum, qui non vocabant passiones quoscunque motus appetitus sensitiui, sed solum inordinatos: tales autem passiones manifestum est in Christo non fuisse.

Ad tertium dicendum, quòd passiones peccatorum, sunt motus appetitus sensitiui in illicita tẽdentes: quod non fuit in Christo, sicut nec fomes peccati.

SVMMA TEXTVS.

1. Cõclus. PRima conclusio. Anima Christi fuit passibilis passione corporali. Nam corpus eius passibile fuit, & mortale, perturbato enim corpore per aliquam passionem, necesse est animam perturbari per accidẽs, quia esse habet in corpore. ¶ Secunda conclusio, passibilis erat anima Christi passione animali, cum affectiones appetitus sensitiui essent in Christo sicut & cætera, quæ pertinent ad naturam hominis. ¶ Tertia conclusio, istæ affectiones aliter erant in Christo, quam in nobis, quantum ad tria. Quantum ad obiectum quidem, quia in nobis plerumque tales passiones feruntur ad illicita, quod non fuit in Christo. Quantum ad principium etiam differunt. Nam tales passiones frequenter in nobis præueniunt iudicium rationis. Tertiò differunt quantum ad effectum, quia in nobis tales motus interdum non sistunt in appetitu sensitiuo, sed trahunt rationem, quod in Christo non fuit, quia ratio ex his nullo modo impediebatur facere quæ conueniebant.

2. Conclu.

3. Conclu.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Affectiones appetitus sensitiui num fuerint in Christo.

IN hoc articulo, est præcipua quæstio, an in Christo fuerint affectiones appetitus sensitiui, quas proprio vocabulo appellamus passiones, ex eo quod semper sint cum quadam alteratione & transmutatione? A parte negatiua sic arguitur. Nã D. Hilarius lib. 10. de Trin. & super Psal. 53. & 68. & canone. 31. in Matt. cõstanter affirmat, quod Christus non verè doluit, non vere timuit, nec verè tristatus est. Idem videtur docere D. August. super Psalmum 21. in enarrationa secunda, & super Psal. 103. & in episto. ad Honoratum de gratia noui testa. ca. 16. & 17. D. Hieronym. subscribere videtur lib. 4. in Matt. in capit. 26. ¶ Secundò, sic arguitur. Passiones animales derogant plenitudini gratiæ, quæ est in Christo, sed istæ passiones sunt animales, ergo non fuerunt in Christo. Probatur maior ex autoritate scripturæ. Nam secũdum illius phrasim animale importat imperfectionem gratiæ, & rationis, secundum illud 1. Corinth. 2. animalis homo non percipit ea quæ sunt Dei. Et Iacobus ca. 3. & Iudas in sua canonica, animales spiritum non habentes. ¶ Tertio, animæ beatorum non habent passiones appetitus sensitiui

Ad primũ argumen. Hilarius. August.

D. Hiero. Secũdum.

1. Cor. 2. c. 3.

Tertium. Quartum.

¶ Quarto arguitur specitim de dolore, nam summũ gaudium non potest esse coniunctum cum summo dolore, vt constat, sed anima Christi fruebatur summo gaudio ex diuina visione, siquidem ab instanti suæ conceptionis beata erat, ergò non potuit habere animi dolorem. Itaque argumenti difficultas huc inclinat, vt intelligamus quomodo in anima Christi fuit gaudium & summus dolor simul. ¶ Vltimò arguitur specialiter de timore. Nam ad rationem timoris spectat incertitudo futuri mali cum spe euadendi, sed Christus non habuit incertitudinem futuri mali, ergò nec timorem, sed aliquid peius timore, hoc est, pauorem & tristitiam absorbentem. Maior ostenditur autoritate Arist. 2. Rhetoricorum cap. 5. & euidenti ratione. Nam quando nõ est spes euadendi, non causatur timor, sed tristitia absorbens. Minor probatur. Nam anima Christi rectè nouerat dispositionem diuini consilij de morte ipsius Christi. ¶ Pro explicatione sit prima conclusio. Certum est secundum fidem, quod in Christo fuerunt passiones appetitus sensitiui. Patet ex sacris literis Esa. 53. Vere dolores nostros ipse tulit, & Mat. 26. Cœpit contristari, & mœstus esse, & Mar. 14. Cœpit pauere & tædere. Et in vtroque loco dicit Dominus, Tristis est anima mea vsque ad mortẽ, & Ioã. 11. legitur Christum lachrymatum fuisse in morte Lazari, imò turbatum esse, & infremuisse spiritu, & Luc. 19. fleuisse super Hierusalem, fletus autem est signum tristitiæ, & Marc. 3. habetur quòd circunspiciens eos cum ira tristatus est super cæcitate cordis eorum, & Ioan. 2. explicatur illud, & zelus domus tuæ comedit me, de zelo iræ & indignationis, quem suscepit in se Christus, quãdo verberibus & flagellis eiecit de templo vendẽtes, & ementes. Secundo probatur autoritate Sanctorum Patrum. D. Amb. lib 10. super Lucam c. 22. in illud, pater si possibile est, transeat à me calix, &c & lib. 2. de fide ad Gratia. capi. 4. docet & probat eleganter nostram sententiam. Idẽ Cyrillus 10. thesauri ca. 3. D. Hier. vbi suprà D. Au. li. 83. quæst q. 80. & sup Psal. 93. & mirabiliter. 14. de ciuit. ca. 9. Damasc. li. 3. orthodoxæ fidei ca. 20. Agatho Summus Pontifex in epistola citata in 6. Synodo generali actio. 4. & postmodum approbata in act. 8. citat in hãc sententiã D. Athanasium asserentẽ, quòd in Christo fuerint veræ passiones contra Apollinarem hæreticũ. Et certè hæc est veritas fidei contra Manichæum, valentinũ & Apollinarẽ hæreticos. Tertiò ꝓbatur rõne euidẽti. Nã defectus, quẽ præseferũt istæ animi nostri passiones consequitur ex principijs naturæ, neque derogat plenitudini gratiæ, aut scientiæ Christi, potestque ordinari ad finem incarnationis ad satisfaciendam pro nostris delictis ad comprobandam veritatem humanæ naturæ, ad præbendum virtutis exemplum, ergò filius assumpsit humanos affectus. Certè sancti patres ad demõstrandam hanc veritatem hoc argumẽto vtebantur. Filius Dei verum

Vltimum. Arist.

1 Conclu.

Esa. 53. Matt. 26. Mar. 3.

Ioan. 11. Luc 19. Mar. 3. Ioan. 2.

Ambros.

Cyrillus. Hierony. D. August. Damasce. Agatho.

D. Athan.

rum hominis corpus habuit, verum hominis animũ, ergò habuit veros animi affectus. De cuius argumenti efficacia legẽdus est Diuus Augustinus. 14 de ciuit. capit. 9.

D. August. 2. Conclu. ¶ Secunda conclusio. Passiones animæ in Christo fuere absque vllo peccato, & absque vlla deordinatione, itaque non trahebant animum ad illicita, nec dominabantur rationi, sed sequebantur imperium, & præscriptum rationis.

D. Thom. D. August. Hieron. Sic definit Diuus Thomas in hoc articulo ex Augustin. 14. de ciuitate capit. 9. sic docet Diuus Hierony. super Math. capi. 26. vbi inquit, quòd affectus animæ Christi potius debẽt dici propassiones, ex eo quòd passio perfecta dominatur animo, & rationi, propassio vero est passio inchoata in appetitu sensitiuo, & vlterius non se extendit.

Passionis & propassionis vocabula. Verum est tamen, quòd hoc vocabulum non semper significat appetitus motum inordinatum & perturbatum, sed etiam significat motum quemcunque appetitus sensitiui etiã ordinatũ, & sic nulla est absurditas concedere, quòd in Christo fuerint animæ passiones.

D. Damasc. Sic enim loquitur Damascèn libro. 3. capit. 20. Sic loquuntur omnes doctores scholastici. Sed pro maiori huius conclusionis explicatione hæc documenta sunt obseruanda. Primum, Christus ante omnem affectum & passionem potuit deliberare. Secundum, sic fecit Christus Dominus plerumque, & pro maiori parte. Tertium, non videtur, quòd semper esset deliberatio particularis. v. g. quã do Christus flagellabatur, non ante quemlibet dolorem præcedebat hæc deliberatio particularis, volo nunc dolere, & quando comedebat non ante quemlibet actum præcedebat deliberatio, sed satis erat prima deliberatio, qua voluit flagellari & qua voluit comedere. Quare omnes affectus, & omnis passio in Christo fuit plenè deliberata ea illa prima deliberatione à nobis explicata. Quartũ, omnis passio Christi fuit in eius potestate non sicut in nobis motus, primò primus, quos cauere non possumus. Vltimum, omnis affectus & passio animæ Christi in pondere, & mensura, & regula fuit, atque si particulariter fuisset deliberata.

Ad argum. Ad primũ. ¶ Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dico D. Hilarium cautè esse legendũ & explicandum, sicut explicat D. Thom. hic articulo. 5. ad. 1. & articulo. 7. ad. 2. quòd loquatur de necessitate cõtrahendi istos affectus ex peccato origionali, quæ est in alijs hominibus, in Christo vero minimè.

Ad scdm. ¶ Ad secundum respondetur, quòd hoc nomen animale aliquando sonat in malum, vt argumentum probat, sed interdũ non sonat in malum, significatque id, quod est sensitiuũ & ex sensu proficiscatur, vt in illo 1. Corint. 15. prius qđ animale est, deinde quod spirituale. (1. Cor. 15.) Et in hoc sensu nulla est absurditas concedere, quod in Christo fuerint passiones animales.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium respondetur, quòd anima beata supernaturaliter, & miraculosè bene potest pati. Potest quidem pati in purgatorio, imò in inferno, cum igitur Christus Dominus per magnum miraculũ fuerit viator & comprehensor, rectissimè potuit eius anima pati, licet beata esset. Secundò respondetur, id quod antea in pluribus locis à nobis est explicatum, quod supposito, quòd anima Christi erat in corpore passibili naturaliter patiebatur, & non per miraculum, ita quod corpus naturaliter patiebatur, & consequenter anima.

Ad quartũ ¶ Ad quartum difficile variè respondent Theologi, ego tamen sententias doctorum in medium producam, nã de earum censura videbimus infrà quæst. 46. articulo. 7. & 8.

D. Thom. D. Tho. quæst. citata, & in quæstione speciali de passionibus articul. 10. ad nonum. adhibet duas solutiones, prima est, contraria non posse esse in eodem per se, bene autem per accidens, sicut cum quis ambulans in naui fertur ad contrarium eius, ad quod nauis mouetur. Ita inquit, gaudium fuit in superiori parte animæ Christi per se, quia per proprium actum: dolor vero per accidens, quia per passionem corporis. Secunda solutio D. Thom. est, quòd illud gaudium & dolor nõ erant contraria, quia non erant de eodem.

Caietan. D. Caietanus in quæstione illa citata 46 insinuat aliam solutionem dicens, quòd gaudium fuit in voluntate, summus dolor in appetitu sensitiuo, & in hac re nulla est repugnantia. Nulla enim est impossibilitas, quòd contraria sint in diuersis subiectis.

Palude. Paludanus in 3. distinct. 15. quæst. 2. introducit aliam solutionẽ inquiens, quòd supernaturaliter & per miraculum bene possunt esse simul summum gaudium & summus dolor sicut miraculum fuit, quòd idem homo esset viator & comprehensor simul, & quòd ex gloria animæ nihil redundaret ad corpus. Existimat enim prædictus autor, quòd de potentia Dei absoluta bene possunt esse simul in eodem subiecto contraria in gradibus intensissimis.

Cano. Doctissimus Cano in libro 12. de locis capit. 14. ad finem noua & inaudita solutione explicat propositum argumentum dicens, quòd sicut Dominus per totam vitam quasi reprimebat gloriam animæ ne redundaret in corpus, ita saltim in cruce retinuit gaudium, quod suapte natura ex clara Dei visione prodiret, vt sine aliqua consolatione & delectatione pro nobis pateretur.

Ad vltimũ ¶ Ad vltimum respondetur, ad rationem timoris satis esse, quòd apprehensio sensitiua, quam sequitur immediatè passio timoris repræsentet futurum malum, non repræsentando certò euenturum. Itaque dico, quod imaginatio siue cogitatiua Christi, quandoque repræsentabat mortem, & non cum certitudine, & tunc insurgebat passio timoris, quandoque vero repræsentabat mortem cum certitudine ex participatione partis intellectiuæ quæ erat certa de morte futura Christi, & tunc insurgebat passio tristitiæ, propter quod Euangelistæ dicunt, Christum & timuisse, & tristem fuisse. Verumtamẽ, quoniã intellectus Christi per scientiam beatã vel infusam semper fuit certus de futura morte, ideo Diuus Thomas verissimè dixit in Christo non fuisse timorem cum incertitudine. Hæc dicta sint de passione timoris. Nam de dono timoris dictum est suprà quæst. 7. articu. 6. De reliquis vero, quæ possunt hic disputari de differentia inter tristitiam & dolorem, de his quæ requiruntur ad verum dolorem, vide D. Thom. 1. 2. q. 35. & sequentibus. Et in sequentibus nonnulla dicentur.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm in Christo fuerit dolor sensibilis.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo non fuerit verus dolor sensibilis. Dicit enim Hilarius ĩ 10. de Trinit. * Cùm pro Christo mori sit vita, quid ipse in mortis sacramento doluisse existimandus est, qui pro se morientibus vitam rependit? Et infrà dicit, * Vnigenitus Deus hominem verum, non deficiens à se Deo sumpsit: in quem quamuis aut ictus incideret, aut vulnus descenderet, aut nodi concurrerent, aut suspensio eleuaret, afferent quidem hæc impetum passionis, non tamen dolorem passionis inferrent, vt telum aliquod aquam perforans. Non igitur in Christo fuit verus dolor.

94
Infr. q. 46. ar. 6. c. Et 3. dist. 15. q. 2. ar. 3. q. 1. Et ve. q. 26. ar. 8. cor. & 8. Et op. 3. c. 239.
* Hil. li. 10. in 2. fol. à princip. li.
* li. 10. de Trin. ante me. li.

¶ 2. Præterea, Hoc proprium videtur esse carni in peccato conceptæ, quòd necessitati doloris subiaceat. Sed caro Christi non est cum peccato concepta, sed ex Spiritu sancto in vtero virginali. Non ergo subiacuit necessitati patiendi dolorem.

¶ 3. Præterea, Delectatio contemplationis diuinorum diminuit sensum doloris: vnde & Martyres in passionibus suis tolerabilius sustinuerũt, ex consideratione diuini amoris. Sed anima Christi summè delectabatur in contemplatione Dei, quẽ per essentiam videbat: vt suprà dictum est. * Non ergo poterat sentire aliquem dolorem. (q. 9. art. 2.)

Sed contra est, quod Isa. 53. dicitur, verè languores nostros ipse tulit, & dolores nr̃os ipse portauit.

3. p. q. 35. Respondeo dicendum, ꝙ (sicut patet ex his, quæ in secunda parte dicta sunt) ad veritatẽ doloris sensibilis, requiritur læsio corporis & sensus læsionis. Corpus aũt Christi lædi poterat: quia erat passibile & mortale: vt suprà habitum est. Nec defuit ei sensus lęsionis: cũ anima Christi perfectè haberet omnes potentias naturales. Vnde nulli dubiũ debet esse, quin in Christo fuerit verus dolor.

q. 14. ar. 1.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ in omnibus illis verbis & similibus, Hilarius à carne Christi nõ veritatem doloris, sed necessitatem excludere intendit. Vnde post præmissa verba subdit. Neq; enim tũm, cùm sitiuit, aut esuriuit, aut fleuit, bibisse Dominus, aut manducasse, aut doluisse mõstratus est: sed ad demonstrandam corporis veritatẽ, corporis consuetudo suscepta est: ita vt naturæ nostræ consuetudine, consuetudini sit corporis satisfactum, vel cùm potum & cibum accepit, non se necessitati corporis, sed consuetudini tribuit. Quia nõ accépit necessitatem per comparationẽ ad causam primam horum defectuum, quæ est peccatum: vt supra dictum est: vt scilicet ea ratione dicatur caro Christi non subiacuisse necessitati horũ defectuũ, quia non fuit in ea peccatũ. Vnde subdit. Habuit enim scilicet Christus, corpus, sed originis suæ proprium, neque ex vitiis humanæ conceptionis existens, sed in formã corporis nostri, virtutis suæ potestate subsistens. Quantum tamen ad causam propinquam horum defectuum, quæ est compositio contrariorum, caro Christi subiacuit necessitati horum defectuum: vt supra dictum est.

Locum ei tato io argum.

q. 14. ar. 2. & ar. 3. ad 2.

lib. 10. de Trin. aute me. illius.

q. 14. ar. 2.

Ad secundum dicendum, quòd caro in peccato concepta subiacet dolori, non solùm ex necessitate naturalium principiorum, sed etiam ex necessitate reatus peccati. Quæ quidem necessitas in Christo non fuit: sed solum necessitas naturalium principiorum.

q. 14. ar. 1.

Ad tertium dicendum, quòd sicut supra dictũ est, virtute diuinitatis Christi, dispensatiuè sic beatitudo in anima continebatur, quòd non deriuabatur ad corpus, ne eius passibilitas & mortalitas tolleretur. Et eadem ratione delectatio contemplationis, sic retinebatur in mente, quòd non deriuabatur ad vires sensibiles, ne per hoc dolor sensibilis excluderetur.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio Esa. 53.

CONclusio est affirmatiua, & probatur primo testimonio Esa. 53. Vere dolores nostros ipse tulit. Deinde ad veritatem doloris sensibilis sufficit corporis lęsio, sed corpus Christi cum esset passibile lędi poterat, ergo in Christo fuit verus dolor sensibilis.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Argumenta cõtra cõclusionẽ articuli. Prim. arg.

DE conclusione huius articuli apud Catholicos nulla est dubitatio, sed solùm apud hereticos, qui dicunt Christum Iesum non habuisse corpus verum sed phantasticum, vt tamen veritas expendatur. Arguitur cõtra conclusionem. ¶In primis, dolor & tristitia sunt de ijs quæ nobis nolentibus accidunt, sed Christus nihil passus est inuitus, aut inuoluntarius, ergo non habuit dolorem. ¶Deinde tristitia & dolor collocantur in anima, sed anima Christi erat beata, summoq; gaudio fruitionis afficiebatur, ergo non habuit dolorem. Ad hęc argumenta in promptu sunt responsiones. Nam ad primum dicẽdum est, quòd omne malum, quod nocet & aduersatur homini de se causat tristitiam, & infert dolorem, ad hoc enim satis est, quod inclinationi naturali aduersetur, sicut videre est in illo, qui vult, vt abscindatur ei manus propter corporis sanitatem, certè talis dolorẽ & tristitiã habet. ¶Ad secundũ argumentum, quãuis magna ex parte responsum sit in pręcedenti articulo, nunc breuiter dicendum est, vt intelligamus, vbi nam dolor constituatur tanquam in subiecto. Et quidem ferè omnes doctores tenent, ꝙ qualitates, & accidẽtia in vniuersum subiectantur in materia, vel in forma, & non in toto composito. Quorum sententia, si vera est argumentum propositum habet difficilem solutionem, quia ſm istorum placitum dolor & tristitia subiectantur in anima, vnde ad argumẽti constatuionem, dicunt quod gaudium & tristitia siue dolor in anima Christi Domini, nõ erant contraria, neque opposita, quia tristari de vna re, & de alia gaudere, cõtraria inter se nõ sunt, neq; oppositionẽ habẽt: aĩa autem Christi domini respectu diuersorum gaudebat, & dolore afficiebatur. Sed hęc solutio (quod etiam in pręcedenti articulo indicauimus) non videtur sufficiens, quandoquidem fieri non potest, quod quis summe gaudeat, & summo dolore, siue summa tristitia afficiatur etiam respectu diuersorum, & ideo in hac solutione non persistentes ad miraculum recurrunt. Verum secũdum doctrinam D. Tho. omnia accidentia in toto composito sobiectãtur, & sic dicendum videtur, quod summa delectatio erat in anima Christi, quę ex fruitione diuinę essentię oriebatur, dolor vero erat in appetitu sensitiuo. Delectatio enim illa ab anima in corpus non redũdabat ꝑꝑ miraculum & dispositionem dominicę incarnationis, vt Christus posset pro nobis pati. Ex hac solutione, quę ex parte vera est, oritur dubium, an dolor sit in membro, quod lęditur, an vero in appetitu sensitiuo? Atqui D. Tho. in 3. d. 15. q. 2. ar. 3. quęstiuncula 2. dicit, quod dolor est tantum in membro lęso, & non in appetitu sensitiuo. Et potest suaderi hęc sententia. ¶In primis experiẽtia quia quando mẽbrum scinditur, membrum dolet, & ibi sentitur dolor, ergo dolor est in membro lęso. ¶Deinde, appetitus sensitiuus nõ mouetur nisi pręuio iudicio sensus; sed dolor aliquando accidit sine pręuio iudicio sensus, ergo nõ est in appetitu sensitiuo. His non impedientibus veritas est, quod dolor est in appetitu sensitiuo, sic docet D. Thom. 1. 2. q. 35. articul. 1. & probatur sic. Nam dolor est passio animalis, ergo est in appetitu sensitiuo. Omnis enim passio animalis est in appetitu sensitiuo: siquidem sequitur sensus cognitionem. Deinde gaudium & delectatio in appetitu resident, ergo dolor & tristitia in eodẽ appetitu collocantur, opposita enim habent fieri circa idem. Præterea, obiectum doloris est malum, obiectum autem tactus non est malum, ergo non est in tactu, sed in appetitu sensitiuo. Postremò, sæpe moritur homo ex dolore manus, ergo dolor non est in manu, sed in corde: etenim sine manu homo viuere potest. ¶Ad argumenta in contrarium. Ad primum, ex experientia respõdetur solum probare, quòd causa doloris sit in membro læso. ¶Ad secundum argumentum negatur omnino posse esse dolorem sine sensu, imò abstracti, & alienati à sensibus non habent dolorem, requiritur ergo iudicium, & cognitio sensitiua, vt dolor, subsequatur. Possumus quoque dicere in huius rei expositionem, quod dolor principaliter est in appetitu, verum extenditur per totum corpus minus principaliter, & sic sentimus dolorem in manu, in capite, in cæteris membris. ¶Aliud dubium solet moueri, an ad dolorem requiratur læsio vera, an vero sufficiat imaginaria? Scotus in 3. distinct. 15. quæst. vnica dicit, quod satis est imaginaria. Idem docet Capreolus in eadem distinct. & quæst. & dicit hanc esse sententiam D. Tho. in 4. dist. 44. q̃st. 3. articulo. 1. quęstiuncula 3. & probatur, quod ita sit, tum quia in somnis homi-

Secũdum.

Ad primũ.

Ad secũdum. Dolor vbi nam cõstituatur tanquã in subiecto.

D. Thom. Quod dolor sit in mẽbro lęso probat nonnullis argumentis. Primum. Secũdum. Veritas ẽ, q̃d dolor ĩ appetitu sensitiuo resideat. D. Thom.

Ad argu. Ad primũ. Ad secũdum.

Nũ ad dolorẽ requiratur læsio vera. Scotus. Capr. D. Thom. Arg pars negatiuæ. Prim. arg. Secũdum.

nes patiuntur dolores, tùm etiam quia frenetici cum nullam læsionem realem patiantur dicunt se grauissimos pati dolores & cruciatus. ¶Tùm tertiò, nam ad gaudium & lætitiam sufficit imaginatio boni præsentis, & ad timorē satis est imaginatio mali imminentis, & ad tristitiam sat fuerit imaginatio mali pręsentis, ergò ad dolorem sat fuerit læsio imaginaria. Sed indubiè tenendum est, quod requiritur ad dolorem læsio realis, in quo dolor discernitur à tristitia, quæ ex imaginatione mali præsentis oriri potest. Quæ sententia vel sola experientia comprobatur. Nam quantumuis quis imaginetur, quòd abscinditur ei manus non dolet. Vnde qui sunt in extasi quantúcúque per intellectum vel imaginationem intelligant dolorē, vel læsionem, non patiuntur dolorem, aut cruciatum nisi quando infligitur vulnus. ¶ Ad argumenta in contrarium respondetur, ad primum dicendum, quod imaginatio interdum facit alterationem in membro, ex qua alteratione corporea læditur membrum, ac si ab extrinseco læderetur. Et inde est, quòd amentes & somniantes patiuntur dolores, & sic soluitur secundum argumentum. ¶ Ad tertium argumentum negatur consequentia. Nam vt constat ex doctrina D. Tho. hoc differt inter tristitiam & dolorem, quod ad dolorem requiritur læsio realis, ad tristitiam vero sufficit causa imaginaria. Illud etiam certum est, quod delectatio, vt opponitur dolori requirit cōtactum realem.

Tertium. Vera expositio dubitationis. Ad argu. Ad sc*d*m. Ad tertiú.

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm in Christo fuerit tristitia.

95 Infr. q. 46. art. 2. & 3. di. 15. q. 2. ar. 3. q. 3. c. & ad 5 Et opusc. 3. c. 239.

AD sextum sic proceditur. Videtur, quod in Christo non fuerit tristitia. Dicitur enim de Christo Isaiæ 42. Non erit tristis nec turbulentus.

¶ 2. Præterea, Prouerb. 12. dicitur, Non contristabit iustū quicquid ei acciderit. Et huius rationem Stoici assignabant, quia nullus tristatur nisi de amissione suorum bonorum: iustus autem non reputat bona sua nisi iustitiam & virtutem, quas non potest amittere: alioquin subijceretur iustus fortunę, si pro amissione bonorū fortunę tristaretur. Sed Christus fuit maximè iustus: secundum illud Hierem. 23. Hoc est nomen quod vocabunt eum, Dominus Iustus noster. Ergo in eo non fuit tristitia.

li. 7. eth. c. 13. & 14. to. 5.

¶ 3. Præterea, Philos. dicit in 7. † ethi. quòd omnis tristitia est malum & fugiendum. Sed nullum malum fugiendum fuit in Christo. Ergo in Christo non fuit tristitia.

li. 14. ca. 6. in med. tomo 5.

¶ 4. Præterea, Sicut Augustin.* dicit 14. de ciuit. Dei, tristitia est de his quæ nobis nolentibus accidunt. Sed nihil passus est Christus contra suam voluntatem: dicitur enim Isa. 53. Oblatus est, quia ipse voluit. Non ergo in Christo fuit tristitia.

li. 2. de fide ad Grat. c. 2. post medio. 2.

Sed contra est, quod dicit Dominus Matth. 26. Tristis est anima mea vsque ad mortem. Et Ambros. dicit in 3. de Trinitat.* Vt homo tristitiam habuit: suscepit enim tristitiam meam confidenter: tristitiam nomino qui crucem prædico.

ar. pręc. ad 3.

Respondeo dicendum, quòd sicut dictū est,* delectatio diuinę contemplationis, ita per dispensationē diuinæ virtutis retinebatur in mēte Christi, quòd nō deriuabatur ad vires sensitiuas, vt per hoc dolor sensibilis excluderetur. Sicut autē dolor sensibilis est in appetitu sensitiuo, ita & tristitia. Sed est differentia secundum motiuum siue obiectum: nam obiectū & motiuum doloris, est læsio sensu tactus percepta: sicut cum aliquis vulneratur Obiectum autem & motiuum tristitię, est nociuū seu malum interius apprehensum siue per rationē, siue per imaginationem (vt in Secunda parte habitum est *) sicut cùm aliquis tristatur de amissione gratiæ vel pecuniæ. Potuit autem anima Christi interius apprehendere aliquid vt nociuum, & quantum ad se, sicut passio & mors eius fuit: & quantum ad alios, sicut peccatum Discipulorum, vel etiam Iudæorum occidentium ipsum. Et ideo sicut in Christo potuit esse verus dolor, ita potuit in eo esse vera tristitia. Alio tamen modo quàm in nobis: secundum illa tria quæ suprà assignata sunt, * cùm communiter de passionibus animæ Christi loqueremur.

P. 2. q. 35. art. 2.

ar. 4. huius quæst.

Ad primum ergo dicendum, quòd tristitia remouetur à Christo secundum passionem perfectam; fuit tamen in eo initiata secundum propassionem. Vnde dicitur Matth. 26. Cępit contristari & mœstus esse. Aliud enim est contristari, aliud incipere contristari, vt Hieron.* ibidem dicit.

Hieron. in Matth. 26. tom. 9.

Ad secundum dicendum, quòd sicut Aug. dicit in 14. de ciui. Dei, * pro tribus perturbationibus, scilicet, cupiditatē, lætitia & timore, Stoici tres* eupathias, id est, bonas passiones, in animo sapiētis posuerunt, scilicet pro cupiditate, volūtatē, pro lætitia, gaudium, pro metu, cautionem: sed pro tristitia negauerunt esse posse aliquid in animo sapientis: quia tristitia dę malo est, quod iam accidit: nullum autem malum existimant posse accidere sapienti. Et hoc ideo est: quia non credebant aliquid esse bonum nisi honestum, quod homines bonos facit: nec aliquid esse malum nisi inhonestum, per quod homines mali fiunt. Quamuis autem honestum sit principale hominis bonum, & inhonestum principale hominis malum (quia hæc pertinent ad ipsam rationem, quæ est principalis in homine) sunt tamen quædam secundaria hominis bona, quæ pertinent ad ipsum corpus, vel ad exteriores res corpori deseruientes. Et secundum hoc potest in animo sapientis esse tristitia, quantum ad appetitum sensitiuum, secundum apprehensionem huiusmodi malorum: non tamen ita quòd ista tristitia perturbet rationem. Et secundum hoc etiam intelligitur, quòd non contristabit iustum quicquid ei acciderit: quia scilicet ex nullo accidente eius ratio perturbatur. Et secundum hoc tristitia fuit in Christo secundum propassionem, non autem secundum passionem.

*Aug. l. 14. c. 8. ī prin. tom. 5.

Ad tertium dicendum, quòd omnis tristitia est malum pœnæ, non autem est semper malum culpæ: sed solùm quando ex inordinato affectu procedit. Vnde Aug. dicit 14. de ciuit. Dei: * Cùm rectam rationem sequuntur istæ affectiones, & quando, & vbi oportet adhibentur, quis eas tunc morbidas seu vitiosas passiones audeat dicere?

lib. 14. c. 9. ante med. tom. 5.

Ad quartum dicendum, quòd nihil prohibet, aliquid esse contrarium voluntati secundum se, quod tamen est volitum ratione finis, ad quem ordinatur: sicut medicina amara non est secundum se volita, sed solùm secundum quod ordinatur ad sanitatem. Et hoc modo mors Christi & eius passio fuit secundum se considerata inuoluntaria, & tristitiam causans: licet fuerit voluntaria in ordine ad finem, qui est redemptio humani generis.

SVMMA TEXTVS.

Cõclusio. Mat. 26.

CONclusio est affirmatiua. Probatur que ex illo Mat 26. Tristis est anima mea vsque ad mortẽ, & ex Ambrosio in 2. de fide ad Grati. cap. 3. Deinde, nã potuit anima Christi aliquid apprehendere interius, vt nociuum & quantum ad se, vt passio & mors ei fuit, & quantum ad alios sicut peccatum discipulorum, vel etiam Iudęorum occidentium ipsum. Quare sicut in eo erat dolor ita & tristitia: differunt enim secundum motiuum, quia motiuum doloris est læsio percepta sensu tactus, vt cum quis vulneratur: motiuum vero tristitiæ est nociuum interius apprehensum, siue per rationem, seu per imaginationẽ.

Differẽtia inter dolorem & tristitiam.

EXPOSITIO ARTICVLI.

DVbium est in hoc articulo, vtrùm dolor & tristitia sint idem? Et videtur, quod in nullo, differant, tum quoniam apud Latinos frequenter vnum vsurpatur pro alio. Tum vero, quoniam apud Theologos idem videtur esse dolor, quod tristitia. Vnde sic definiunt. Pœnitentia est dolor de peccatis propter Deũ, dolor, id est, tristitia. Ad hæc dolor & tristitia eidem opponuntur nimirum, delectationi, ergò sunt penitus idem. Sed certè omnino differunt, & sunt diuersæ animi passiones, vt hic docet Diuus Thomas & euidentius 1. 2. quęst 35. & differentiæ præcipuæ istæ sunt. Nam dolor semper fit cũ aliqua trãsmutatione corporali: tristitia vero appetitus intellectiui non semper est cum corporea transmutatione. Vnde est in Angelis & in animabus separatis. Secunda differentia est, quoniam causa doloris sensitiui semper est in corpore, cum aliquid corpori nociuum patimur, tristitia vero non est in corpore, sed in anima. Præterea differunt, nam cum sensus exterioris apprehensio sit solum præsentium, intellectus vero possit percipere præteritum, præsens, & futurum, tristitia animi potest esse de præsenti, præterito, & futuro, dolor autem corporalis, qui sequitur apprehensionem sensus exterioris, non potest esse, nisi de præsenti. Fateor tamen, quod aliquando vnum accipitur pro alio, vt argumenta probant, sed differentiæ primæ sunt notissimæ.

Examinatur differẽtia inter dolorẽ & tristitiam.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

Vtrùm in Christo fuerit timor.

66 sup. q. 7. ar. 6. & 3. di. 15. q. 2. ar. 2. q. 3.

AD septimum sic proceditur. Videtur qđ in Christo non fuerit timor Dicitur enim Prouerb. 28. Iustus quasi leo confidens, absque terrore erit. Sed Christus fuit maximè iustus. Ergo in Christo non fuit aliquis timor.

li. 10. in 2. fo. à princ. lib.

¶ 2. Præterea, Hilarius dicit 10. de Trinita.* Interrogo eos, qui hoc ita existimant, an ratione subsistat, vt mori timuerit, qui omnem ab Apostolis mortis timorem expellens, ad gloriam eos sit martyrij adhortatus. Non ergo in Christo rationabile est fuisse timorem.

¶ 3. Præterea, Timor non videtur esse nisi de malo, quod non potest homo vitare. Sed Christus poterat vitare & malum pœnę, quod passus est, & malum culpę, quod alijs accidit. Ergo in Christo non fuit aliquis timor.

Sed contra est, quòd dicitur Mar. 14. Cœpit Iesus pauere & tędere.

Respondeo dicendum, quòd sicut tristitia causatur ex apprehensione mali pręsentis, ita timor causatur ex apprehensione mali futuri. Apprehensio autem mali futuri si omnimodam certitudinẽ habeat, non inducit timorem. vnde Philosophus dicit in 2. Rhetor.* quòd timor non est nisi vbi est aliqua spes euadendi. Nam quando nulla spes est euadendi, apprehenditur malum vt pręsens: & sic magis causat tristitiam: quàm timorem.

li. 2. Rhe. ca. 5. circa med.

Sic ergo timor potest considerari quantum ad duo. Vno modo, quantum ad hoc quòd appetitus sensitiuus, naturaliter refugit corporis lęsionem: & per tristitiam, si sit pręsens; & per timorem, si sit futura. Et hoc modo timor fuit in Christo, sicut & tristitia. Alio modo potest considerari secundum incertitudinem futuri euentus: sicut quando nocte timemus ex aliquo sonitu, quasi ignorantes, quid hoc sit. Et quantum ad hoc timor non fuit in Christo, vt Dama.* dicit in 4. lib.

li. 4. orth. fid. ca. 23.

Ad primum ergo dicendum, quòd iustus dicitur esse absque terrore, secundum quod terror importat perfectam passionem auertentem hominẽ ab eo, quod est rationis. Et sic timor non fuit in Christo, sed solum secundum propassionem. Et ideo dicitur quòd Iesus cœpit tędere & pauere, quasi secundum propassionem, vt Hiero.† exponit.

Hier. in c. 26. Matth. tom. 9.

Ad secundum dicendum, quòd Hilarius eo modo à Christo excludit timorem, quo excludit tristitiam, scilicet, quo ad necessitatem timendi. Sed tamen ad cõprobandam veritatem humanę naturę, voluntariè timorem assumpsit, sicut etiam & tristitiam.

Ad tertium dicendum, quòd licet Christus potuerit vitare mala futura secundum virtutem diuinitatis: erant tamen ineuitabilia vel non de facili vitabilia, secundum infirmitatem.

SVMMA TEXTVS.

PRima conclusio, in Christo fuit timor, quantum ad motum appetitus sensitiui ex apprehenso malo futuro. Probatur ex illo, quod dicitur Mar. 14. Cœpit Iesus pauere, & tædere. Deinde probatur, quia naturaliter appetitus refugit corporis læsionem. ¶ Secunda conclusio, in Christo non fuit timor, si consideretur secundum incertitudinem futuri aduentus, sicut quando nocte timemus ex aliquo sonitu quasi ignorantes, quid hoc sit. Probatur hęc conclusio autoritate Damasceni libro 3. erat ergò in eo timor non auertens a ratione, sed solum secundum propassionem.

1. Conclu. Mar. 14. 2. Conclu. Damasce.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo sunt duæ rationes dubitandi. Prior est, nam timor est de malo, quod non facile vitari potest, at Christus Dominus facile poterat vitare omnia mala;

Duæ dubitationes de timore Christi.

& occidere omoes aduersantes sibi, ergo non habuit timorem.

Solutio prioris dubitatioois. Ad hoc dicendum est, quod ooo expediat vitare omoia mala, & secundum legem ordinariam vitare non poterat, & ideo timorem habuit, indicabatque illa mala difficilia vitatu: vt nobilis qui potest fugiendo vitare malum, & inimici concursum, sed quia noo decet fugere, persistit, & timet, potest & alio modo solui proposita dubitatio, quod non potuit vitare omnia mala, vt homo propria virtute, & hoc satis est ad timorem.

Secũda dubitatio. Posterior dubitatio est, qoæ oritur ex secunda cõclusionc. Nam ex ea videtur sequi, quòd Christus noo vere timuerit. Nam timor est dc malo futuro iocerto, sed Christus Dominus certissimè sciebat mala illa cuẽtura, ergo nõ vere timuit. Certè hi qui ducuntur ad supplicium oon timent, sed pauent propter certitudinem euentus. Hoc ipsum confirmatur. Nam ad timorem semper requiritur iudicium incertum, & timidum, sed talc iudicium Christus nunquá habuit, ergo oon vere timuit.

Solutio posterioris dubitationis. Caietanus Victoria. Ad hanc dubitationem respondet Caietaous, quod Christus non semper vtebatur scientia iodita, & ideo noo semper erat præsens certitudo euenturi mali. Sapientissimus Victoria aiebat, quòd fortassis D. Tho. in secunda cõclusiooe voluit asserere, quod erat magis pauor quam timor. Pauor enim est de re certa, sicut patet in illis, qui ducuotur ad supplicium, pauẽt enim nõ timent. Aliorum solutio est, quod ad rationem timoris per accidens est incertitudo. Timor enim est de malo futuro, & futura communiter nobis incerta sunt, imò videtur, quod aliquando certitudo augeat timorem. Nam quando certiores sumus de re quam timemus, magis ingrauescit timor.

ARTICVLVS OCTAVS.

Vtrùm in Christo fuerit admiratio.

97

4.3.cõ.33. fi. & Matt. 7.co.5 fin. lib.1. Met. c.2. in me, to.3. ar.3 huius quæst.

AD octauum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo non fuerit admiratio. Dicit enim Philosophus in primo Metaphy. † ꝙ admiratio causatur ex hoc, quod aliquis videt effectum, & ignorat causam. Et sic admirari non est nisi ignorãtis. Sed in Christo non fuit ignorantia, vt dictum est. † Ergo in Christo non fuit admiratio.

li.2.ca.15. ¶ 2. Prætereà, Damasce. dicit in 2. lib. † quòd admiratio est timor ex magna imaginatione: &

li. 4. eth. c. 3. decl. ad fi. to. 5. ideo Philosophus dicit in 4. Ethic. † quòd magnanimus non est admiratiuus: Sed Christus fuit maximè magnanimus. Ergo in Christo non fuit admiratio.

¶ 3. Prætereà, Nullus admiratur de eo, quod ipse facere potest. Sed Christus facere poterat quicquid magnum erat in rebus. Ergo videtur quòd de nullo admirabatur.

Sed contra est, quod dicitur Matt. 8. Audiens Iesus, (scilicet verba Centurionis) miratus est.

Respondeo dicendum, ꝙ admiratio propriè est de aliquo nouo & insolito. In Christo autem non poterat esse aliquid nouum & insolitum, quantum ad scientiam diuinam, qua cognoscebat res in verbo, neque etiam quãtum ad scientiam humanam, qua cognoscebat res per species inditas; potuit tamen aliquid esse sibi nouum & insolitum secundũ scientiam experimentalem, secundum quam, sibi poterant quotidie aliqua noua occurrere.

Et ideo si loquamur de ipso, quantum ad scientiam diuinam, & scientiam beatam, vel etiam infusam, non fuit in Christo admiratio. Si autem loquamur de eo, quantum ad scientiam experimentalem, sic admiratio in eo esse potuit. Et assumpsit hunc defectum ad nostram instructionem, vt scilicet doceat esse mirandum, quod etiam ipse mirabatur. Vnde dicit August. in primo super Gen. * contra Manichæos. Quod mirabatur Dominus, nobis mirandum esse significat: quibus adhuc opus est sic moueri. Omnes ergo tales motus eius non perturbati animi signa sunt, sed docentis magistri. lib. 1. ca. 8. non pcul a fin. to. 1.

Ad primum ergo dicendum, quòd licet Christus nihil ignoraret, poterat tamẽ aliquid de nouo occurrere experimentali eius scientiæ, ex quo admiratio causaretur.

Ad secundum dicendum, quòd Christus non admirabatur de fide Centurionis, ea ratione, quòd esset magna quantum ad ipsum: sed quia erat magna quantum ad alios.

Ad tertium dicendum, quòd ipse poterat facere omnia secundum virtutem diuinam: secundum quam in eo admiratio non erat, sed solum secundum humanam scientiam experimentalem, vt dictum est. * In corp. ar.

SVMMA TEXTVS.

1. Conclu. PRima conclusio, in Christo quantum ad scientiã experimentalem fuit admiratio. Hęc conclusio probatur ex illo, quod dicitur Mat. 8 audiens Iesus (scilicet verba Centurioois) miratus est. Mat. 8. Deinde patet, quia admiratio propriè est de aliquo nouo, & iosolito, sed secundum scientiam experimentalem poterat Christo esse aliquid nouum, & insolitum, ergo in Christo fuit admiratio, & assumpsit hunc affectum ad oostram iostructionem, vt scilicet doceat esse mirandum, quod etiam ipse mirabatur, vt ait Augu. in 1. super Genesim contra Maoichæos. Augustin.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio, in Christo nõ fuit admiratio secundum scientiam diuinam, & scientiam beatam, vel etiam infusam, neq; etiam quantum ad scientiam humanam. Hæc conclusio probatur. Quia secundum has etiam scientias in Christo non poterat esse aliquid nouum & insolitum, ergo secundum has scientias in Christo nõ potuit esse admiratio. Consequentia inde probatur, quia admiratio est propriè de aliquo nouo & insolito.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo statim se offert obiectio contra conclusiooem propositam. Nam admiratio oritur ex rebus insolitis, oouis, & ante io cognitis, sed Christus omnia etiã futura cognoscebat perfectè, ergò in eo admiratio non fuit. Ad hanc obiectionẽ depellendam legãtur ea, quæ dicit D. Tho. 1. 2. q. 32. ar. 8. Ex cuius doctrina sciendum est quòd admiratio non est cognitio alicuius noui & insoliti, sed est id quod sequitur in animo oostro ex cognitione alicuius noui & iosoluti. D. Thom. Quid sit admiratio explicatur. Pro quo etiam sciendum est, quòd admirans io ipso admirationis actu videtur habere tria. Primò nouę, raræ, vel arduæ rei intuitum desideratum. Secundò collatione illius cum occulta causa. Tertiò oaturalem quandam concupiscentiam cognoscendi causam, sicut vniuersaliter imperfecta appetũt perfici, & proptereà admirari cõstituit habentem in eo, quod est secundum oaturam. Nosse enim & conferre, & appetere scire, connaturalia sunt, & naturaliter in his gaudet aoima. Præter hæc autem tria, quæ communia omni miranti videntur inest scrutatoribus causarum rationalis concupiscentia sciendi causam, quæ est causa delectationis sicut cætera desideria. His constitutis ad obiectio-

nem

nem dicendum est, quod etiam de his, quę nouerunt homines euidenter, admirari solent. Patet in Astrologo, qui euidenter cognoscebat futuram eclypsim, & quando primitus oculis eam videt planè admiratur, quia est in illo noua notitia intuitiua, & experimentalis, sic in Christo fuerunt nouæ notitiæ intuitiuæ & experimentales. Secúdò possumus respondere, quòd Christus non semper vtebatur scientia infusa & indita, & per scientiam acquisitã nõ semp cognoscebat omnia futura. Vltimò dico, quod Prophetæ mirabantur de ijs, quæ prophetice cognouerunt multo ante, & ita de Christo sentiendum est.

ARTICVLVS NONVS.

Vtrùm in Christo fuerit ira.

98
3. di. 15. q. 2. ar. 2. q. 2.

AD nonum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo non fuerit ira. Dicitur enim Iacob. 1. Ira viri, iustitiam Dei non operatur. Sed quicquid fuit in Christo, ad iustitiam Dei pertinuit: ipse enim factus est nobis iustitia a Deo: vt dicitur 1. Corin. 1. Ergo videtur quòd in Christo non fuerit ira.

li. 4. eth ca. 5. to. 5.

¶ 2. Præterea, Ira mansuetudini opponitur: vt patet in 4. Ethi. * Sed Christus fuit maximè mansuetus. Ergo in eo non fuit ira.

li. 5. Mora. ca. 33. non procul à principio.

¶ 3. Prętereà, Gregor. dicit in 5. Moral. * quòd ira per vitium, excæcat oculum mentis; ira verò per zelum, ipsum turbat. Sed in Christo mentis oculus non fuit excæcatus nec turbatus. Ergo in Christo non fuit nec ira per vitium, nec ira per zelum.

Sed contra est, quod Ioan. 2. de eo dicitur esse impletum, quod in Psalm. 68. legitur, Zelus domus tuæ comedit me.

1. 2. q. 46. art. 3. ad 3. Et 2. 2. q. 258. art. 1. 2. & 3. Et Mal. q 12. art. 1. & 2. P. 1. q. 46. ar. 1. & art. 3. ad 1. ar. 6. huius quæst.

Respondeo dicendum, quòd sicut in Secunda parte dictum est, * ira est effectus tristitię. Ex tristitia enim alicui illata, consequitur in eo circa sensitiuam partem, appetitus repellendi illatam iniuriam, vel sibi vel aliis. Et sic ira est passio composita ex tristitia & appetitu vindictæ. Dictum est autem, * quòd in Christo tristitia esse potuit. Appetitus etiam vindictę quandoque est cum peccato, quando scilicet aliquis vindictam quærit sibi absque ordine rationis, & sic ira in Christo esse non potuit: huiusmodi enim dicitur ira per vitium. Quandoque uerò talis appetitus est sine peccato, imò est laudabilis puta cum aliquis appetit vindictam secundum ordinem iustitiæ: & hoc uocatur ira per zelum.

Trac. 10. in Io super illud: Zelus domus tuę comedit me, to. 9.

Dicit enim August. super Io. * quòd zelus domus Dei comeditur, qui omnia, quæ ibi peruersa videt; satagit emendare: & si emendare non potest, tolerat, & gemit. Et talis ira fuit in Christo.

lib. 5. Mor. cap. 33.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Gregor. dicit 5. Mora. * ira dupliciter se habet in homine. Quandoque enim pręuenit rationem, & trahit eam secum ad operandum, & tunc propriè ira dicitur operari: nam operatio attribuitur principali agenti. Et secundum hoc intelligitur, quòd ira viri iustitiam Dei non operatur. Quandoque verò ira sequitur ipsam rationem, & est quasi instrumentum ipsius: & tunc operatio, quæ est iustitię, non attribuitur iræ, sed rationi.

Ad secundum dicendum, quòd ira quę transgreditur ordinem rationis, opponitur mansuetudini, non aũt ira, q̃ est moderata, & ad mediũ reducta per rõnem: nã mãsuetudo mediũ tenet in ira.

Ad tertium dicendum, quòd in nobis secundum naturalem ordinem, potentię animæ mutuò se impediunt, ita scilicet quòd cum vnius potentiæ operatio fuerit intensa, alterius operatio debilitetur. Et ex hoc procedit, quòd motus irę etiam si sit secundum rationem moderatus, vtcunque impedit oculum animę contemplantis. Sed in Christo per moderationem diuinę virtutis unicuique potentiæ permittebatur agere, quod erat ei proprium: ita quòd vna potentia ex alia non impediebatur. Et ideo sicut delectatio mentis contemplantis non impediebat tristitiam vel dolorem inferioris partis, ita etiam econuerso passiones inferioris partis, in nullo impediebant actum rationis.

SVMMA TEXTVS.

PRima conclusio. In Christo fuit ira secundum ordinem iustitię, quę vocatur ira per zelũ. Probatur hæc conclusio ex illo, quod dicitur de Christo esse impletum Ioan. 2. quod in Psalmo dicitur. zelus domus tuæ comedit me Et certè cum aliquis quærit vindictam secũdum ordinem rationis, talis appetitus est sine peccato, & zelus vocatus, qui zelus, vt ait August. super Ioannem, omnia peruersa, quæ videt cupit emendare, & si emendare non potest, tolerat & gemit, & ista ira fuit in Christo. ¶ Secunda conclusio. Ira vt vitium designat, non potuit esse in Christo. Patet hæc conclusio. Nam talis ira consurgit ex tristitia cum appetitu vindictæ contra debitum ordinẽ rationis, ergò talis ira non potuit esse in Christo.

1. Conclu.
Ioan. 2.
2. Conclu.

EXPOSITIO ARTICVLI.

DE ira quid sit, & quomodo aliquando cadat in virũ sapientem, disputat subtilissimè Diuus Thomas. 1. 2. q. 46. nunc tantum est obseruandum ex domino Caietano hoc in loco, quod ira non componitur ex tristitia & appetitu vindictæ, cùm illa sit in cõcupiscibili, hęc in irascibili, & rursus, vtraque est qualitas simplex, sed composita dicitur tanquam ex necessario concurrente ad constitutionem ipsius, quæ formaliter est appetitus vindictæ, causaliter autẽ est tristitia, quia ex tristitia iniuriæ causatur.

ARTICVLVS DECIMVS.

Vtrùm Christus simul fuerit viator & comprehensor.

99
3. d. 14. ar. 2. & di. 18. ar. 2. Et ve. q. 26. artic. 10. & q. 29. artic. 6. Et quodl. 11. q. 2. ar. 1. Et opusc. 3. c. 238. Et op. 18 ca. 7.

AD decimum sic proceditur. Videtur, quòd Christus non fuerit simul viator & comprehensor. Viatori enim competit moueri ad finem beatitudinis, comprehensori autem competit in fine quiescere. Sed nõ potest eidem simul conuenire, quòd moueatur ad finem, & quòd quiescat in fine. Ergo non potuit simul esse, quòd Christus esset uiator & comprehensor.

¶ 2. Præterea, Moueri ad beatitudinem, aut eam obtinere, non competit homini secundum corpus, sed secundum animam: vnde Augustinus dicit in Epistola * ad Dioscorum, quòd ad inferiorem naturam, quæ est corpus, redundat ab anima, non beatitudo, quæ propria est fruentis & intelligentis, sed plenitudo sanitatis, id est, incorruptionis vigor. Sed Christus, licèt haberet corpus passibile, tamen secundum mentem plenè Deo fruebatur. Non igitur Christus fuit viator, sed purus comprehensor.

epi. 56. ante mediū to. 2.

¶ 3. Præterea, Sancti, quorum animæ sunt in cœlo, & corpora in sepulchris, fruuntur quidem beatitudine secundum animam, quamuis eorum corpora morti subiaceant: tamen non dicuntur viatores, sed solùm comprehensores. Ergo pari ratione licet corpus Christi fuerit mortale: quia tamen mens eius Deo fruebatur, videtur quòd fuerit purus comprehensor, & nullo modo viator.

Sed contra est, quod dicitur Hiere. 14. Quare colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans ad manendum.

Respondeo dicendum, ꝙ aliquis dicitur viator, ex eo ꝙ tendit in beatitudinem: comprehensor aūt dicitur ex hoc, ꝙ iam beatitudinem obtinet, secundum illud 1. Cor. 9. Sic currite vt comprehendatis, & Phil. 3. Sequor autem, si quo modo comprehendam. Hominis autem beatitudo perfecta consistit in anima & corpore: vt in secunda parte habitum est. * In anima quidem quantum ad id, quod est ei proprium secundū quod mens videt, & fruitur Deo. In corpore verò secundum quod corpus resurget spirituale, & in virtute, & in gloria, & in incorruptione: vt dicitur 1. Corint. 15. Christus autem ante passionem secundum mentem plenè videbat Deum: & sic habebat beatitudinem, quantum ad id quod est proprium animæ, sed quantum ad alia deerat ei beatitudo: quia & anima eius erat passibilis, & corpus passibile & mortale: vt ex suprà dictis patet. * Et ideo simul erat comprehensor, in quantum habebat beatitudinem propriam animæ: & simul viator, in quantum tendebat in beatitudinem, secundum id quod ei de beatitudine deerat.

1. 2. q. 4. arti. 6.

ar. 4. huius q. & q. 14. ar. 4.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ impossibile est moueri ad finem, & quiescere in fine secundum idem. Sed secundum diuersa nihil hoc prohibet: sicut aliquis homo simul est sciens, quātum ad ea, quæ iam nouit: & addiscens, quantum ad ea, quæ nondum nouit.

Ad secundum dicendum, quòd beatitudo principaliter & propriè consistit in anima & secundū mentem: secundariò tamen & quasi instrumentaliter requiruntur ad beatitudinem corporis bona. Sicut etiam Philosophus dicit in primo Ethico. * quod exteriora bona organicè deseruiunt beatitudini.

li. 1. ethi. c. 8. circa finem to. 5.

Ad tertium dicendum, quòd non est eadem ratio de animabus Sanctorum, & de Christo, propter duo: primò quidem, quia animæ Sanctorum non sunt passibiles, sicut fuit anima Christi: secundò, quia corpora non agunt aliquid per quod in beatitudinem tendāt, sicut Christus secundum corporis passiones in beatitudinē tendebat, quantum ad gloriam corporis.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio. Conclusio est affirmatiua, quia ante passionē plenè videbat Deum secundum mentem; & cum hoc anima eius erat passibilis, & corpus passibile, & mortale, quare habebat beatitudinem, quantum ad id, quod est propriū animæ, & deerat ei beatitudo, quantum ad alia, nondum enim corpus sortitum erat dotes corporum beatorum, vnde simul erat viator, & comprehensor.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo finit & absoluit D. Tho. tractatum de defectibus assumptis à Christo, ostendendo illum fuisse viatorem. Nam viator in sua ratione includit, quòd sit passibilis, & secundum corpus, & secūdum animā, quod vero fuerit viator est veritas fidei planissima. Patet Hiere. 14. Quare colonus futurus est in terra, & quasi viator declinans ad manendum. Item proprietas viatoris est esse passibilem, & secundum corpus, & secūdum animam, ergò fuit viator. Tandem sic arguitur. Proprietas viatoris est mereri, sed Christus vt habet veritas fidei meruit sibi gloriam corporis, nobis vero gloriam corporis & animæ vt videbimus quæst. 19. ergò fuit viator. Quod vero fuerit comprehensor, patet ex his quæ diximus suprà quæst. 9. artic. 2. & quæst. 10. Vtrùm fuerit comprehensor ab instanti suę conceptionis, an vero postmodum disputat Diuus Thomas infrà quæ. 34. articulo vltimo. Hiere. 14.

QVAESTIO XVI.

De consequentibus Vnionem, quantum ad ea, quæ conueniunt Christo secundum esse & fieri, in duodecim articulos diuisa.

DEinde considerandum est de his, quæ consequuntur vnionem. Et primò quantum ad ea, quę conueniunt Christo secundum se. Secundò, de his, quę conueniūt Christo per comparationem ad Deum patrem. Tertiò, de his, quæ conueniunt Christo per comparationem ad nos.

¶ Circa primum duplex consideratio occurrit, prima quidem de his, quæ conueniunt Christo, secundum esse & fieri. Secunda de his, quæ conueniunt Christo secundum rationem vnitatis.

¶ Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primò, vtrùm hæc sit vera, Deus est homo.

¶ Secundò, vtrùm hęc sit vera, Homo est Deus.

¶ Tertiò, vtrùm Christus possit dici homo Dominicus.

¶ Quartò, vtrùm ea, quæ conueniunt Filio hominis, possint prędicare de filio Dei, & ecōtrario.

¶ Quintò, vtrùm ea, quæ conueniunt Filio hominis, possint prędicari de diuina natura: & de humana ea, quæ conueniunt filio Dei.

¶ Sextò,

¶ Sextò, vtrùm hæc sit vera, Filius Dei factus est homo.

¶ Septimò, vtrùm hæc sit vera, Homo factus est Deus.

¶ Octauò, vtrùm hæc sit vera, Christus est creatura.

¶ Nonò, vtrùm hæc sit vera, Iste homo, demonstrato Christo, incepit esse vel fuerit semper.

¶ Decimò, vtrùm hæc sit vera, Christus, secundum quod homo, est creatura.

¶ Vndecimò, vtrùm hæc sit vera, Christus secundum quod homo, est Deus.

¶ Duodecimò, vtrùm hæc sit vera, Christus, secundum quod homo, est hypostasis vel persona.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm hæc sit vera, Deus est homo.

100 3.di.7.q.1. artic.1. Et [illegible] ni.ar.4.c. an.

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd hęc sit falsa, Deus est homo. Omnis enim propositio affirmatiua in materia remota est falsa. Sed hęc propositio, Deus est homo, est in materia remota: quia formę significatę per subiectum & prędicatum, sunt maximè distantes. Cùm ergo propositio prędicta sit affirmatiua, videtur quòd sit falsa.

¶ 2. Prętereà, Magis conueniunt tres personę diuinę adinuicem, quàm humana natura & diuina. Sed in mysterio Trinitatis vna persona nō prędicatur de alia: non enim dicimus, quòd pater est filius, vel ecōtrario. Ergo videtur, quòd nec humana natura posit prędicari de Deo, vt dicatur quòd Deus est homo.

In suo fidei symbolo. ¶ 3. Prætereà, Athanasius dicit, * ꝙ sicut anima & caro vnus est homo: ita Deus & homo, vnus est Christus. Sed hæc est falsa, Anima est corpus, ergo etiam hæc est falsa, Deus est homo.

P. p. q. 39. ar. 3. ¶ 4. Prętereà, Sicut in Prima parte habitū est, * quod prædicatur de Deo non relatiuè, sed absolutè, conuenit toti Trinitati, & singulis personis. Sed hoc nomen, homo, non est relatiuum, sed absolutum. Si ergo verè prædicatur de Deo, sequeretur quòd tota Trinitas & quęlibet persona sit homo, quod patet esse falsum.

Sed contra est qnod dicitur Philip. 2. Qui cùm in forma Dei esset, exinaniuit semetipsum, formā serui accipiēs, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Et sic ille qui est in forma Dei, est homo. Sed ille qui est in forma Dei, est Deus. Ergo Deus est homo.

Respondeo dicendum, quòd ista propositio, Deus est homo, ab omnibus Christianis conceditur: non tamen ab omnibus secundum eandem rationem. Quidam enim hanc propositionem concedunt, non secundum propriam acceptionem horum terminorum. Nam Manichęi verbum Dei, dicunt esse hominem, non quidem verum, sed similitudinarium, in quantum dicunt filium Dei corpus phantasticum assumpsisse: vt sic dicatur. Deus homo, sicut cuprum figuratum dicitur homo, quia habet similitudinem hominis. Similiter etiam illi, qui posuerunt, quòd in Christo anima & corpus non fuerunt vnita, non possunt dicere quòd Deus sit verus homo: sed quòd dicatur homo figuratiuè ratione partium. Sed vtraque harum opinionū suprà improbata est. * Alij verò econuerso ponunt veritatem ex parte hominis: sed negant veritatem ex parte Dei. Dicunt enim Christum, qui est Deus & homo, esse Deum non naturaliter, sed participatiuè, scilicet per gratiam: sicut & omnes sancti viri dicuntur dij: excellentius tamen Christus prę alijs propter gratiam abundantiorem. Et secundum hoc, cùm dicitur. Deus est homo, ly Deus, non supponit verum & naturalem Deum. Et hęc est heresis Photini, quę suprà improbata est. † Alij verò concedunt hanc propositionem cum veritate vtriusque termini, ponentes Christū & verum Deum esse, & verum hominem: sed tamen veritatem prędicationis non saluant. Dicunt enim quòd homo prędicatur de Deo per quandā coniunctionem vel dignitatis, vel auctoritatis, vel etiam affectionis, aut inhabitationis. Et sic posuit Nestorius Deum hominem esse: vt per hoc nihil aliud significetur, quàm quòd Deus est homini coniunctus tali coniunctione, quòd homo inhabitetur à Deo, & vniatur ei secundum affectum & secundum participationem auctoritatis & honoris diuini. Et in similem errorem incidunt quicūque ponunt duas hypostases vel duo supposita in Christo: quia non est posibile intelligi, quòd duorum, quę sunt secundum suppositum vel hypostasim distincta, vnum proprie prędicetur de alio, sed solùm secundum quandam figuratiuam locutionem, inquantum in aliquo coniunguntur: puta si dicamus Petrum esse Ioannem, quia habent aliquam coniunctionem adinuicem. Et hę opiniones suprà improbatę sunt. * Vnde supponendo secundum veritatem catholicę fidei, quod vera natura diuina, vnita est cum vera natura humana non solùm in persona, sed etiam in supposito vel hypostasi, dicimus hanc propositionem esse veram & propriam, Deus est homo, non solùm propter veritatem terminorum (quia scilicet Christus est verus Deus, & verus homo) sed etiam propter veritatem prędicationis. Nomen enim significans naturam communem in concreto, potest supponere pro quolibet contentorum sub natura communi: sicut hoc nomen homo potest supponere pro quolibet homine singulari. Et ita hoc nomen Deus, ex ipso modo suę significationis potest supponere pro persona filij Dei, vt etiam in Prima parte habitum est. * De quolibet autem supposito alicuius naturę, potest verè & propriè prędicari nomen significans illam naturam in concreto: sicut de Sorte & Platone propriè & verè prędicatur homo. Quia ergo persona filij Dei (pro qua supponit hoc

q. 5. arti. 1. & 2.

q. 2. arti. 6.

q. 2. arti. 6.

P. p. q. 39. art. 4. ad 3.

nomen

nomen Deus) est suppositum naturæ humanę, verè & propriè hoc nomen homo, potest prædicari de hoc nomine Deus, secundum quod supponit pro persona filij Dei.

Ad primum ergo dicendum, quòd quando formæ diuersæ non possunt conuenire in vnum suppositum, tunc oportet quod propositio sit in materia remota, cuius subiectum significat vnam illarum formarum & prædicatum aliam. Sed quando duæ formæ possunt conuenire in vnum suppositum, non est materia remota, sed naturalis vel contingens: sicut cùm dico, album esse musicum: Natura autem diuina & humana, quamuis sint maximè distantes: tamen conueniunt per Incarnationis mysterium in vno supposito: cui neutra illarum inest per accidẽs, sed ꝑ se. Et ideo hæc propositio, Deus est homo, non est neque in materia remota, neque in materia contingenti: sed in materia naturali. Et prædicatur homo de Deo, non per accidens, sed per se, sicut species de sua hypostasi; non quidem ratione formæ significatæ per hoc nomẽ Deus, sed ratione suppositi, quod est hypostasis humanæ naturæ.

Ad secundum dicendum, quòd tres personę diuinæ conueniunt in natura, distinguuntur tamen in supposito, & ideo non prædicantur de inuicem. In mysterio autem incarnationis, naturæ quidem, quia distinctæ sunt, de inuicem non prædicantur, secundum quòd significantur in abstracto (non enim natura diuina est humana) sed quia conueniunt in supposito, prędicantur de se inuicem in concreto.

Ad tertium dicendum, quòd anima & caro significantur vt in abstracto, sicut diuinitas & humanitas. In concreto verò dicuntur animatum & carneum, siue corporeum, sicut & ex alia parte Deus & homo. Vnde vtrobique abstractum non prædicatur de abstracto: sed solùm concretum de concreto.

Ad quartum dicendum, quòd hoc nomen homo, prędicatur de Deo, ratione vnionis in persona, quæ quidem vnio relationem importat. Et ideo non sequitur regulam eorum nominum quę absolutè prędicantur de Deo ab ęterno.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio
Philip. 2.

CONclusio est affirmatiua, & patet ex illo ad Philip. 2. Qui cum in forma Dei esset exinaniuit semetipsum formam serui accipiens in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Vnde ille qui in forma Dei est, est homo, sed ille qui est in forma Dei, est Deus, ergo Deus est homo. Deinde probatur conclusio. Nam hæretica doctrina est asserere Deum esse hominem similitudinarium vel figuratiuum, seu hominem illum non esse Deum naturaliter, sed participatiue per gratiam sicut sunt sancti viri, vel vt posuit Nestorius, quod homo prædicetur de Deo per quandam coniunctionem, vel dignitatis, vel autoritatis, vel etiam affectionis, aut inhabitationis, ita vt Deus homini coniungatur tali coniunctione, quod inhabitetur homo à Deo. Hæc omnia sunt hæreticorum dogmata, verum secundum catholicam fidem vera natura diuina vnita est cum vera natura humana, non solum in persona sed in supposito, & sic vera est propositio Deus est homo, non solum propter veritatem terminorum, quia Christus est verus Deus, & homo verus, sed etiam propter veritatem prædicationis. Nomen enim significans naturam communem in concreto, potest supponere pro quolibet contentorum sub natura cõmuni, sicut hoc nomẽ, homo, potest supponere pro quolibet homine singulari, ita hoc nomen Deus, ex ipso modo significationis potest supponere ꝓ persona filij Dei, quare hoc nomen homo, potest prædicari de Deo secundum quod supponit pro persona filij Dei.

EXPOSITIO ARTICVLI.

D. Thom.

IN hoc articulo nota, quod D. Tho. constituta veritate huius mysterij de qua dictum est in superioribus, docet proprietatem potius sermonis & locutionis, quam veritatem mysterij. Durandus vero in 3. d. 4. q. 2. dicit tria de

Durandus

ista propositione, Deus est homo. Primum certum esse secundum fidem duas naturas diuinam & humanam esse in vno supposito, scilicet, in Christo. Secundum, quod si quis habens istam fidem erraret in verbis, aut in modo loquendi esset malus grammaticus, aut dialecticus, sed non erraret contra fidem. Tertium, quod hæc propositio Deus est homo non est ita propria, sicut hæc Petrus est homo, imo habet non nihil improprietatis. Et probatur hoc vltimum assertum. Nam illa propositio affirmatiua est magis propria & vera, in qua est maior identitas inter subiectum & prædicatum, sed in hac Petrus est homo, est maior identitas inter subiectum & prædicatum, quam in hac, Deus est homo, ergo illa est magis propria.

Verũ hæc loquutio Deꝰ est hõ in proprietate sermonis vera sit.
Prim. arg.

¶ Secundò, suppositum Petri constituitur essentialiter per humanitatem, quæ est forma significata formaliter per prædicatum, at suppositum diuinum non constituitur per humanitatem, vt constat, ergo illa est magis propria.

Secũdum.

¶ Tertiò, homo prędicatur de Petro in quid, de Deo vero non prædicatur in quid. Nam si interroges, quid est Deus, nõ rectè respondetur est homo, ergo illa est magis propria.

Tertium.

¶ Quartò, prædicatio denominatiua est proprijssima, videlicet, Deus est humanatus, ergo hęc non est omnino propria Deus est hõ.

Quartum.

¶ Quintò, quando duæ naturæ sunt in vno eodemque supposito altera proprie non prædicatur sed denominatiue, vt album est musicum, homo est albus, ergo hæç non est omnino propria, Deus est homo, & hæc proprijssima, Deus est humanatus.

Quintum.

¶ Vltimò, Petrus manens Petrus non potest esse quin sit homo, sed Deus manens Deus potest esse vt non sit homo, ergo illa est magis ꝓpria.

Vltimum.

Nihilominus ego dico, quod hęc, Deus est homo, est tam propria sicut Petrus est homo, & quod modus Durandi est periculosus in eo quod dicit, quod Deus proprie non est hõ. Insuper addo, quod secundum assertum Durandi non caret temeritate. Probatur nostra sẽtẽtia, nam homo vniuoce dicitur de nobis & de filio Dei. Nam secundum fidem est homo eiusdem speciei nobiscum, sed de nobis dicitur proprie, ergo & de filio Dei. Secundo, si hæc locutio est impropria, vel esset propter improprietatem prædicati, & hoc pertinet ad hæresim Manichæorum & aliorum asserentium, quod Christus non habuit veram naturam humanam, aut vero propter improprietatem subiecti; & hoc pertinet ad hæresim Fotinij aientis Christum non esse verum Deum, aut propter improprietatem copulę, aut vnionis, & hoc esset incidere in hæresim Nestorij asserentis, quod Christus est Deus propter vnionem admirabilem & excellentissimam. Tertiò, sequitur ex opinione Durandi, quod actiones, & passiones humanitatis, & proprietatis hominis non proprie enunciarentur de filio Dei, quod asserere à vera Theologia alienum est. Nam filius Dei verè & propriè natus est de Virgine, mortuus est, & crucifixus pro nobis. Certè in Concil. Ephe. I. definitur beatam virginem esse verè & propriè matrem Dei. Quartò, quod non est propriè tale non est verè tale, ergo si Deus non est propriè homo, nõ est verè homo. Quintò, ex mysterio incarnationis vel resultauit aliquid, quod est propriè homo, vel non, si primum, interrogo vel illud est Deus, & sic habeo intentũ, vel

Propria est hæc locutio Deꝰ est homo.

Cõci-Eph.

vel non est Deus, & sic sequitur, quod in mysterio incarnationis est vnum, quod est propriè homo, & alterum, quod non est propriè homo, quod non potest intelligi sine distinctione suppositorum. Si vero dicas non resultasse aliquid, quod sit propriè homo. Contra impossibile est, quod anima rationalis vniatur naturæ, & corpori humano, & quod non resultet verè & propriè homo. Tandem sic arguitur, Ecclesia catholica ex eo, quod Deus est homo; confutauit innumerabiles hæreses, & demonstrauit, quod Deus habuit verum hominis corpus, verum hominis animum, voluntatem creatam humanam, at si Deus non erat propriè homo vnde Ecclesia catholica hæc dogmata colligebat? Liquet ergo, quod hæc est vera & propria locutio, Deus est homo. Sed probemus esse tam propriam sicut hanc Petrus est homo. Nam tam propriè, & perfectè Deus habet humanitatem atque Petrus. Vt enim locutio sit propria & vera, impertinens est, quòd forma significata per prędicatum sit idem cum subiecto. Nam tam propria est hæc, Petrus est albus sicut hæc, Petrus est homo, licet in prima sit accidentaria, secunda vero essentialis Sed iam demonstremus, quòd secundum assertum Durandi sit temerarium. Quod probo primo ex

Hierony.

illo Hieronymi testimonio, ex verbis inordinate prolatis incurritur hæresis. Secundo, quoniam veritates fidei non solum debent esse in cordibus fidelium, verum etiã

1. Corin. 1
Roma. 15.
Errat qui non se cõformat Ecclesię ĩ modo loquendi.

in ore, iuxta illud 1. Cor. 1. Id ipsum dicamus omnes, & non sint in vobis schismata. & Rom. 15. Vnanimes vno ore honorificemus Deum, id est, vna fidei confessione, vt explicat D. Thò. Ex quo sequitur, quod licet non sit hæreticus, qui non habet errorem in intellectu, aut mente, nihilominus tamen qui non se conformat Ecclesiæ catholicæ in modo loquẽdi peccat mortaliter, & si est proteruus est suspectus de hæresi, vt si quis dicat, in sanctissima Trinitate esse tres Deos, quoniam sunt tres personæ, quarum quælibet est Deus. Imo dico, quòd potest errare contra fidem, qui non conformatur Ecclesiæ catholicæ in modo loquendi, vt si talis sentiret Ecclesiam catholicam non esse regulam infallibilem ad proponendas veritates fidei in proprietate sermonis. Nam ille erraret contra articulum fidei de infallibilitate Ecclesiæ ad proponẽdum.

Ad argum.
Ad primũ.

¶ Ad argumenta respondetur, ad primum nego maiorem, nam vt dictum est propositiones accidentariæ sunt maximè propriæ. Et in his non est identitas inter formam prædicati, & subiectum. Secundo respondetur, licet in hac propositione Petrus est homo, sint plures rationes identitatis inter subiectum & prædicatum, quam in hac Deus est homo, cæterum maior identitas & vnitas est inter prędicatum & subiectum huius, Deus est homo. Nam subiectum vtriusque, scilicet, Dei & hominis est persona diuina, quæ maximè est vna & indiuisa. Ex hoc

Ad secũdum, & tertium.

facilè confutatur secundum argumentum. ¶ Ad tertium respondetur, quòd non omnis prædicatio propria est in quid. Nam hæc est proprijssima, homo est rationalis & prædicatur in quale quid Secundo respõdetur, quòd homo prædicatur de Deo in quid, non ratione formæ significatæ per subiectum, sed ratione suppositi, quod est persona diuina & humana simul, vt infra declarabitur.

Ad quartũ & quintũ.

¶ Ad quartum, & quintum respondetur, hoc esse proprium in mysterio incarnationis, quod suppositum vnius naturæ tempore præcedit & ideo propriè denominatur ab illa natura, quæ ei ex tempore coniungitur. Cæterum aliud quodcunque suppositum alterius naturæ, quod non præcedit naturam substantialem, quin potius constituitur per ipsam non denominatur à tali natura. Et ideo cum omni proprietate dicitur, quod Deus est humanatus, nõ autem Petrus.

Ad sextũ.
Verũ hæc ppositio, De⁹ est hõ sit in materia naturali.

¶ Ad sextum respondetur nihil valere. Nã iam dictum est prædicationes accidentarias esse proprijssimas. ¶ Dubium aliud est circa secundam conclusionẽ, an hęc propositio, Deus est homo sit per se in materia naturali? Scotus in 3. dist. 7. q. 2. tenet, quod hæc propositio est in materia contingenti. Sequitur Durandus in eadem d. & q. & Gabriel q. vnica. Marsilius in q. 6. ar. 3. ad 5. quorum argumenta refert hic Caietanus. Ego breuiter dico, quòd in hac, Deus est homo subiectum potest accipi dupliciter. Primò, formaliter ratione formæ significatæ per subiectum. Secundò, materialiter pro supposito, quod est naturæ diuinæ & humanæ simul. Si accipiatur primo modo dico, quòd illa propositio Deus est homo, secundum ordinem naturalem præcise est in materia remota, verum, secundum ordinem supernaturalem est in materia contingenti. Accidit enim deitati, vt sit homo & non est de essentia Dei, quod sit homo. Si vero accipiatur secundo modo, aio hanc propositionem esse per se & in materia naturali, & esse prædicationem speciei sicut ista, Iesus est homo, in qua ex parte subiecti exprimitur persona verbi non absolute, sed vt est persona humana. Sed nota, quod est maxima differentia inter istam Iesus est homo, & Deus est homo. Nam prior est per se & in materia naturali ratione significati formalis subiecti & prædicati. Posterior vero est per se ratione suppositi, quia subiectum accipitur pro isto Iesu. Ex quo sequitur secũda differentia, quod hæc, Iesus est homo est maximè per se & in materia naturali, ista vero Deus est homo, est reductiue in materia naturali ratione suppositi, quod subsistit in natura diuina & humana, sicut possumus dicere, quod hæc propositio animal est rationale vel homo, reductiue est per se reducendo ad istam aliquod animal est homo. De hac expositione tractat longius D. Tho. in 3. d. 7. quæstio. 1. art. 1. & 4. contra gentes cap. 45. Possumus adhibere aliam expositionem quod quemadmodum in hac propositione Deus generat, & prædicatum notionale abstrahit subiectum, vt accipiatur pro Deo Patre, sic in hac Deus est homo prædicatum abstrahit subiectum vt accipiatur pro filio Dei existente in diuina & humana natura. Tertia explicatio est, quòd vt D. Thom. explicaret quemadmodum vnio naturæ humanæ ad verbum non

D. Thom.

sit accidentaria, quod antea demonstratũ est, dixit, quod illa prædicatio non est accidentaria nec contingens, sed substãtialis & in materia naturali, quia suppositum Christi est intrinsece Deus & homo, & licet hæc propositio non semper fuerit vera, puta, ante incarnationem, peracta tamen incarnatione semper est vera, sicut hæc, anima rationalis est, ante eius creationem falsa erat, at postquam est creata semper est uera. Sed hic nota, quod argumenta Durandi, & Scoti non eodem modo procedunt de Christo, nam hæc Christus est homo tam per se est, atque hæc Petrus est homo. Et argumentum Scoti in oppositum nihil ualet, arguit enim sic, Christus significat hypostasim duarum naturarum, ergo unum per accidẽs, ergo nihil unum per se prædicatur de Christo, nihil ualet. Nam Christus significat vnam per se & in se hypostasim diuinam, quæ sine sui mutatione ex tempore facta est persona humana & ideo verissime & per se prędicatur de Christo, quòd sit Deus & homo non minus quam si haberet vnam naturam duntaxat, maximè quod nulla istarum naturarum competit Christo accidentarie, vt supra est expositum. De solutione quarti argumenti, quæ difficillima est disputabitur commodius infra q. 19.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm hæc sit vera, Homo est Deus.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod hæc sit falsa, homo est Deus. Deus enim est nomen incommunicabile: secundum quod Sapient. 13. reprehenduntur idololatræ, de hoc quòd hoc nomẽ Deus, quod est incõmunicabile, lignis & lapidibus imposuerunt. Ergo pari ratione videtur esse inconueniens, quòd hoc nomen Deus, prædicetur de homine. 101

Locis sup. art. 1. inductis.

¶ 2. Præterea, Quicquid prædicatur de prædicato, prædicatur de subiecto. Sed hæc est vera,

Deus

Deus est Pater, vel Deus est Trinitas. Si ergo hæc sit vera, Homo est Deus, videtur quòd hæc etiam sit vera, homo est Pater, vel homo est Trinitas. Quas quidem patet esse falsas. ergo & primam.

¶ 3. Præterea, In Psalm. 80. dicitur: Non erit in te Deus recens. Sed homo est quiddam recens: non enim Christus semper fuit homo, Ergo hæc est falsa, Homo est Deus.

Sed contra est, quod dicitur Rom. 9. Ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Sed Christus secundum carnem est homo. Ergo hæc est vera, Homo est Deus.

Respondeo dicendum, quòd supposita veritate vtriusque naturæ, diuinæ scilicet, & humanę, & vnione in persona & hypostasi, hęc est vera & propria, Homo est Deus, sicut & ista, Deus est homo. Hoc enim nomen homo, potest supponere pro qualibet hypostasi humanæ naturæ: & ita potest supponere pro persona filij Dei, quã dicimus esse hypostasim humanæ naturæ. Manifestum est autem, quòd de persona filij Dei verè & propriè prædicatur hoc nomen Deus, vt in prima parte habitum est. (P.p. q. 39. arti. 3 & 4.) ✻ Vnde relinquitur quòd hæc sit vera, & propria, Homo est Deus.

Ad primum ergo dicendum, quòd idololatræ attribuebant nomen Deitatis lapidibus & lignis, secundum quod in sua natura considerantur: quia putabant in illis aliquid numinis esse. Nos autem non attribuimus nomen Deitatis Christo homini secundum humanam naturam: sed secundum suppositum æternum, quod est etiam per vnionem (In cor. ar.) suppositum human e naturæ: vt dictum est.✻

Ad secundum dicendum, quòd hoc nomen Pater, prædicatur de hoc nomine Deus, secundum quod hoc nomen Deus, supponit pro persona Patris: sic autem non prædicatur de persona Filij quia persona Filij non est persona Patris: Et per consequens nòn oportet, quòd hoc nomen Pater, prædicetur de hoc nomine homo, de quo prædicatur hoc nomen Deus: in quantum ly homo supponit pro persona Filij.

Ad tertium dicendum, quod licet humana natura in Christo sit quiddam recens: tamen suppositum humanæ naturę non est recens, sed ęternum. Et quia hoc nomen Deus, non prędicatur de homine, ratione humanę naturę, sed ratione suppositi, non sequitur quod ponamus Deum recentem. Sequeretur autem, si poneremus, quod homo supponit suppositum creatum, secundum quod oportet dicere eos, qui in Christo ponunt duo supposita.

SVMMA TEXTVS.

(Cõclusio. Roma 9.) Conclusio est affirmatiua. Dicitur enim Roma. 9. Ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula, sed Christus secundum carnẽ est homo, ergo hæc est vera homo est Deus. Deinde hoc nomen homo potest supponere pro qualibet hypostasi, & persona humanæ naturæ, sed persona filij Dei est hypostasis & persona humanæ naturæ, ergo sicut hæc est vera persona filij Dei est Deus, ita hæc erit vera homo est Deus.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Hvius articuli conclusio est de fide, vt constat ex loco aliato à D. Tho. ad Rom. 9. & 1. Ioan. vltimo dicitur, vt simus in vero filio eius Iesu Christo hic est verus Deus & vita ęterna. (Rom. 9. 1. Ioã. vlti.) Huiusmodi sunt innumera testimonia in sacris literis, quibus diuinitas Christi testificatur. Propter quod Erasmus in annotationibus in Ioan. cap. 1. fallitur hæretico spiritu asserens ex diuinis literis non efficaciter probari Christum esse verum Deum.

¶ Circa secundi solutionem nota, quòd illa regula prædicamẽtalis, quicquid prædicatur de prædicato prædicatur de subiecto intelligitur in prædicatione per se, alioquin falsa deprehenditur. Quapropter non recte sequit. Homo est Deus, Deus est pater, ergo homo est pater. Nã hęc prędicatio, Deus est pater non est propriè per se cum sit in directa, & io ea prædicetur inferius de superiori, imo etiam si distribuatur subiectum nullum est argumẽtum Non enim sequitur. Homo est Deus, omnis Deus est pater, ergo homo est pater. Nam vt constat ex dialectica medium non distribuitur complete.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm Christus possit dici homo Dominicus.

AD tertium sic proceditur. Videtur qđ Christus possit dici homo dominicus. Dicit enim August. † in lib. 83. q. Monendum est, vt illa bona expectentur, quę fuerunt in illo hoie dominico. (102 3. dist. 7. q. 1. art. 2. q. 36. circa medium. tom. 4.) Loquitur autem de Christo. Ergo videtur, quòd Christus sit homo dominicus.

¶ 2. Pręterea, Sicut dominium conuenit Christo ratione diuinę naturę, ita etiam humanitas pertinet ad humanam naturam. Sed Deus dicitur humanatus: vt patet per Damas. in 3. lib. † vbi dicit quòd humanatio eam, quę ad hominem, copulationem demonstrat. (li. 3. orth. fid. cap. 11.) Ergo pari ratione potest dici denominatiuè, quòd homo ille sit Dominicus.

¶ 3. Pręterea, Sicut dominicus denominatiuè dicitur à Domino, ita diuinus denominatiuè dicitur à Deo. Sed Dion. † Christum nominat diuinissimum Iesum. (c. 4. Eccle. hie. par. 3. in tit. Conté. in prin.) Ergo pari ratione potest dici quòd Christus sit homo dominicus.

Sed contra est, quod Aug. dicit in li. Retract. † Non video vtrum rectè dicatur, homo dominicus Iesus Christus, Cùm sit vtique dominus. (Lib. 1. retract. c. 19. nõ procul a fi. tom. 1.)

Respondeo dicendum, quod sicut suprà dictũ est, ✻ cùm dicitur homo Christus Iesus, designatur suppositum ęternum, quod est persona filij Dei. (Ar. præce. ad 3.) propter hoc, quòd est vnum suppositũ vtriusque naturę. De persona autem filij Dei prędicatur Deus & Dominus essentialiter, & ideo non debet prędicari denominatiuè: quia hoc derogat veritati vnionis. Vnde cum Dominicus dicatur denominatiuè à Domino, nõ potest verè & propriè dici, quòd homo ille sit dominicus, sed magis quod sit dominus. Si autem per hoc, quod dicitur, homo Christus Iesus, designaretur suppositum ali-

quod

quod creatum, secundum illos, qui ponũt in Christo duo supposita, posset dici homo ille dominicus, in quantum assumitur ad participationem honoris diuini: sicut Nestoriani posuerunt. Et hoc ẽt modo humana natura nõ dicitur essentialiter dea, sed deificata: non quidem per conuersionem ipsius in diuinam naturam, sed per coniunctionem ad diuinam naturam in vna hypostasi, vt patet per Dama. in 3. lib.* (l. 3. orth. fi. ca. 3. 4. 15. & 17.)

Ad primum ergo dicendum, quòd August. verba illa & similia retractat in lib. Retractat. Vnde post verba præmissa in lib. Retracta.* subdit, Vbi cunque hoc dixi, scilicet quòd Christus Iesus sit homo dominicus, dixisse me nollem: postea quippe vidi non esse dicendum. Quanuis nonnulla posit ratione defendi, quia scilicet posset aliquis dicere quòd dicitur homo dominicus ratione humanæ naturæ, quam significat hoc nomen homo: nõ autem ratione suppositi. (lib. 1. retra. c. 19. decli. ad fin. to. 1)

Ad secundum dicendum, quòd illud vnum suppositum, quod est humanæ & diuinæ naturæ, primò quidem fuit diuinæ naturæ, scilicet ab æterno: postea autem ex tempore per incarnationem factum est suppositum humanæ naturæ. Et hac ratione dicitur humanatum: non quia assumpserit hominem, sed quia assumpsit humanam naturam. Nõ autem sic est econuerso, quòd suppositum humanæ naturæ assumpserit diuinam naturam: vnde non potest dici homo deificatus vel dominicus.

Ad tertium dicendum, quòd hoc nomen diuinum, consueuit prædicari etiam de his, de quibus prædicatur essentialiter hoc nomen Deus. Dicimus enim, quòd diuina essentia est Deus, ratione identitatis: & quòd essentia est Dei siue diuina, propter diuersum modum significandi, & verbum diuinum, cùm tamen verbum sit Deus. Et similiter dicimus personam diuinã, sicut & personam Platonis, propter diuersum modum significandi. Sed dominicus non dicitur de his, de quibus dominus prædicatur: non enim consueuit dici, quòd aliquis homo, qui est dominus, sit dominicus. Sed illud quod qualitercunque est domini, dominicum dici tur: sicut dominica voluntas, vel dominica manus, vel dominica passio. Et ideo ipse homo Christus, qui est dominus, non potest dici dominicus: sed potest caro eius dici caro dominica, & passio eius potest dici passio dominica.

SVMMA TEXTVS.

(Conclusio August.) Conclusio est negatiua. Et est expressa sententia D. Aug. 1. lib. retractationo. ca. 19. Deinde homo ille, scilicet Christus Iesus, designat suppositum æternum, quod est persona filij Dei, ergo de illo prædicatur Dominus essentialiter, & non denominatiue. Probatur consequẽtia, quia quæ sunt essentialia diuinis personis non debent prædicari denominatiue. Deinde, quoniam ille modus loquendi est secundum hæresim Nestorij, quia asserebat duo supposita in Christo, alterum humanum, alterum diuinum, & secundum suppositum humanum dicebat Christum dominum dominicum.

EXPOSITIO ARTICVLI.

(Augustin.) Pro huius conclusionis intelligentia animaduertendum est, quod D August. lib 83. quæstionum. q. 36. & super Psalmum. 1. & 4. & in 2. libro de sermone Domini elucidans illud, Adueniat regnum tuum, appellat Christum hominem dominicum. Et Epiphanius eodem modo illum compellat. (Epiphan.) Sed D. Augu. hoc ipsum retractat. 1. libro retract. capit. 19. dicens: vbicunque hoc dixi dixisse nollem. Nam cum Dominus Iesus sit natura dominus homo dominicus dici non potest, quæ est ratio D. Tho. in articulo.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm ea, quæ conueniunt Filio hominis, possint prædicari de filio Dei, & econuerso.

AD quartũ sic proceditur. Videtur, quòd ea, quæ sunt humanę naturæ, non possunt dici de Deo. Impossibile. n. est opposita de eodẽ prędicari. Sed ea, quę sunt humanæ naturę, sunt cõtraria his, quę sunt propria Dei: Deus enim est increatus, immutabilis, & æternus: ad humanam autem naturã pertinet, vt sit creata, temporalis & mutabilis. Ergo ea quę sunt humanę naturę, non possunt dici de Deo.

¶ 2. Prętereà, Attribuere Deo ea, quę ad defectum pertinent, videtur derogare diuino honori, & ad blasphemiam pertinere. Sed ea, quę sunt humanę naturę, defectum quendam continent: sicut pati, mori & alia huiusmodi. Ergo videtur, quòd nullo modo ea, quę sunt humanę naturę, possint dici de Deo.

¶ 3. Prętereà, Assumi conuenit humanę naturę. Non autem hoc cõuenit Deo. Non ergo ea, quę sunt humanę naturę, de Deo dici possunt.

Sed contra est quod Damasc.* dicit in 3. lib. quòd Deus suscepit ea quę sunt carnis idiomata, i. proprietates: dum Deus passibilis nominatur, & Deus glorię crucifixus est. (*li. 3. orth. fid. ca. 6. in medio.)

Respondeo dicendum, quòd circa hanc quæstionẽ diuersitas fuit inter Nestorianos & Catholicos. Nestoriani enim voces, quę dicuntur de Christo, diuidere volebant hoc modo, vt ea quę pertinent ad humanam naturam, nõ dicerentur de Deo: neç ea quę pertinent ad diuinam naturam, dicerentur de homine. Vnde Nestorius dixit: Si quis Dei verbo tẽtat passiones tribuere, anathema sit. Si qua verò nomina sunt, quę pertinere possunt ad vtranque naturam de talibus prædicabant ea quę sunt vtriusque naturę: sicut hoc nomen Christus vel Dominus. Vnde concedebant Christum esse natum de Virgine & fuisse ab æterno: non tamen dicebant, vel Deum natum de Virgine, vel hominem ab ęterno fuisse. Catholici verò posuerũt huiusmodi quæ dicunt de Christo (siue secũdum diuinam naturã, siue secundũ humanã) dici posse tam de Deo, quàm de homine. Vnde Cyrillus dicit, * Si quis duabus personis seu substantiis, id est hypostasibus eas, quę in (* In conc. Ephe. 1 cui præfuit Cyril can. 4. to. 1. conc.)

Euan-

Euangelicis & Apostolicis conscriptionibus sunt, diuidit voces, vel ea quæ de Christo à Sanctis dicuntur, vel ab ipso Christo de semetipso: & aliquas quidem ex his homini applicādas crediderit, aliquas verò soli Verbo deputauerit, anathema sit. Et huius ratio est: quia cum sit eadem hypostasis vtriusque naturę, eadem hypostasis supponitur nomine vtriusque naturæ: siue ergo dicatur homo, siue Deus, supponitur hypostasis diuinæ & humanæ naturę. Et ideo de homine possunt dici ea, quę sunt diuinę naturę, tāquam de hypostasi diuinę naturæ: & de Deo possunt dici ea quę sunt humanæ naturę, tanquā de hypostasi humanę naturę. Sciendum tamen, ꝙ in propositione, in qua aliquid de aliquo prædicatur, non solùm attenditur quid sit illud, de quo prædicatur prædicatum: sed etiam secundum quid de illo prędicetur. Quamuis ergo non distinguantur ea, quæ prędicantur de Christo: distinguuntur tamen secundum id, secundum quod vtrunque prædicatur. Nam ea, quę sunt diuinę naturæ, prędicantur de Christo secundum diuinam naturam: ea autem quę sunt humanę naturę, prędicantur de eo secundum humanam naturam. Vnde Augu. dicit in primo de Trini. * Distinguamus quid in Scripturis sonet, secundum formam Dei, in qua ęqualis est patri, & quid secundum formam serui, quam accepit, in qua minor est patre. Et infra quid & propter quid, & quid secundum quid dicatur, prudens & diligens & pius lector intelliget.

* li. 1. c. 11. in prin. tomo. 3.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ opposita prædicari de eodem secūdum idem, est impossibile: sed secūdum diuersa nihil prohibet. Et hoc modo opposita prędicantur de Christo, non secundum idē: sed secundum diuersas naturas.

Ad secundum dicendum, ꝙ si ea quę ad defectum pertinent, Deo attribuerentur secundum diuinam naturam, esset blasphemia, quasi pertinens ad diminutionem honoris ipsius: non autem pertinet ad Dei iniuriam, si attribuantur ei secundum naturam assumptam. Vnde in quodam sermone Ephesini Concilij dicitur, Nihil putat Deus iniuriam, quod est occasio salutis hominibus: nihil enim obiectorum, quæ elegit propter nos, iniuriā facit illi naturę, quę non potest esse subiecta iniuriis, propria verò facit inferiora, vt saluet naturam nostram. Quando ergo abiecta & vilia sunt, diuinā naturam non iniuriantur, sed salutem hominibus operantur. Quomodo dicis ea, quę causa nostrę salutis sunt, iniurię occasionem Deo fuisse?

Ad tertium dicendum, ꝙ assumi conuenit humanę naturę, non ratione suppositi, sed ratione suiipsius: & ideo non conuenit Deo.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm ea quæ conueniunt Filio hominis, possint prædicari de diuina natura: & de humana ea, quę conueniunt filio Dei.

AD quintum sic proceditur. Videtur, ꝙ quæ sunt humanæ naturę, possunt dici de natura diuina. Ea enim quę sunt humanæ naturę, prędicantur de filio Dei & de Deo. Sed Deus est sua natura. Ergo ea quæ sunt naturę humanę, possunt prędicari de diuina natura.

¶ 2. Prętereà, Caro pertinet ad naturam humanam. Sed sicut dicit Damasce. * in 3. lib. dicimus naturam Verbi incarnatam esse, secundum beatos Athanasium & Cyrillum. Ergo videtur quòd pari ratione ea quę sunt humanæ naturę, possint dici de diuina natura.

* li. 3. orth. fid. c. 6. circa fi. & c. 7. à medio.

¶ 3. Prętereà, Ea quę sunt diuinæ naturæ, conueniunt humanę naturę in Christo: sicut cognoscere futura, & habere salutiferam virtutem. Ergo videtur quòd pari ratione ea, quę sunt humanę naturę, possunt dici de diuina natura.

Sed contra est quod Damasc. * dicit in 3. libro Deitatem quidem dicentes nō nominamus de ea, quę humanitatis idiomata sunt, id est proprietates: non enim dicimus deitatem passibilem, vel creabilem. Deitas autem est diuina natura. Ergo ea, quę sunt humanę naturę propria, non possunt dici de diuina natura.

* li. 3. ca. 4.

Respondeo dicendum, quòd ea, quæ sunt propria vnius, non possunt verè de alio prędicari, nisi de eo quod est idem illi: sicut risibile non conuenit nisi ei, quod est homo. In mysterio autem Incarnationis non est eadem natura diuina & humana, sed eadem est hypostasis vtriusque naturæ, & ideo ea, quæ sunt vnius naturæ, non possunt de alia prędicari, secundum quod in abstracto significantur. Nomina verò concreta supponūt hypostasim naturę: & ideo indifferenter prędicari possunt ea quæ ad vtranque naturam pertinent, de nominibus concretis. Siue illud nomen de quo dicuntur, det intelligere vtranque naturam: sicut hoc nomen Christus: in quo intelligitur & diuinitas vngens, & humanitas vncta. Siue solùm diuinam naturam: sicut hoc nomen Deus, vel filius Dei. Siue solum naturam humanam, sicut hoc nomen homo vel Iesus. Vnde Leo Papa dicit in Epistola ad Palæstinos: * Non interest, ex qua Christus substantia nominetur, cùm inseparabiliter manente vnitate personæ, idem sit & totus hominis filius, propter carnem, & totus Dei filius, propter vnam cum Patre deitatem.

* Est Epist. 83 inter med. & fin. illius.

Ad primum ergo dicendum, quòd in diuinis realiter est idem persona cum natura: & ratione huius identitatis diuina natura prædicatur de filio

Dei.

Dei. Non tamen est idem modus significandi: & ideo quædam dicuntur de filio Dei, quæ non dicuntur de diuina natura: sicut dicimus quòd filius Dei est genitus, non tamen dicimus quòd natura diuina sit genita: vt in Prima parte habitum est. * Et similiter in mysterio Incarnationis dicimus, quòd filius Dei passus est, nõ autem dicimus quod diuina natura sit passa.

P. p. q. 39. arti. 5.

Ad secundum dicendum, quòd Incarnatio magis importat unionem ad carnem, quàm carnis proprietatem. Vtraque autem natura in Christo, est unita alteri in persona, ratione cuius unionis & diuina natura dicitur incarnata, & humana natura deificata: ut supra dictum est. †

q. 2. arti. 1.

Ad tertium dicendum, quòd ea quæ sunt diuinæ naturæ, dicuntur de humana natura, non secundum quod essentialiter competunt diuinæ naturæ: sed secundum quod participatiuè deriuantur ad humanam naturam. Vnde ea, quæ participari non possunt à natura humana (sicut esse increatum, aut omnipotentem) nullo modo de humana natura dicuntur. Diuina autem natura nihil participatiuè recipit ab humana natura: & ideo ea quæ sunt humanæ naturæ, nullo modo possunt dici de diuina natura.

SVMMA ARTICVLORVM.
Quarti, & Quinti.

Cõclusio. Conclusio arti. 4. est affirmatiua, & est regula fidei catholicæ cõtra Nestoriũ, qui ea quæ erant propria humanæ naturæ non prædicabat de Deo, neque ea quæ erãt proprie diuinæ prædicabat de homine. Et probatur in primis ex Damasceno libro. 3. orthodoxæ fidei capit. 3. Et ex D. Cyrillo, vt habetur in Concilio Ephesino I. Canone. 4. Ratio vero hæc est. Vna & eadem est persona filij Dei & filij hominis, ergo ea, quæ sunt propria filij hominis possunt prædicari de filio Dei & econuerso. Aduertis tamen D. Tho. quod licet non sit distinguendum subiectum cum Nestorio de quo diuina & humana prædicantur, distinguenda tamen est ratio subiecti, qua diuina de ipso dicuntur, à ratione qua humana de eodem enunciantur: nam vna est hypostasis in diuersis naturis subsistens. Et propterea discernendum est, non id, de quo dicũtur, sed id secundum quod dicuntur. Quod documentũ desumptum est ex D. August. 1. de Trinitate cap. 11.

Damasce. Cyril. D. Thom. August.

Prima conclusio. ¶ Prima conclusio articu. 5. in Christo Iesu ea quæ sunt vnius naturæ non prędicantur de altera in abstracto significata. Hęc patet ex Damasceno libro. 3. orthodoxę fidei capit. 4. Deinde, ea quæ sunt propria vnius nõ possunt vere de alio prędicari, nisi de eo, quod est idem illi, sicut risibile non conuenit nisi ei, quod est homo, ergo ea quę sunt vnius naturę non possunt de altera prędicari. Probatur consequentia, quia istę naturę distinguuntur inter se.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio, nomina concreta de his quę pertinent ad vtramque naturam prędicantur de se inuicem, quia huiusmodi nomina important vnam & eandem hypostasim in qua vtraque natura subsistit.

EXPOSITIO ARTICVLORVM.

Regulæ catholicę ad formãdas locutiões in mysterio incarnationis. IN his duobus articulis cõstituit D. Th. regulas catholicæ fidei, quas magnopere dẽt obseruare Theologus, vt sciat loqui de mysterio incarnationis Dominicæ. Istas regulas colligit D. Tho. ex duobus principiis fidei, alterũ est, in mysterio incarnationis est tantum vnũ suppositũ in natura diuina & humana subsistens: alterũ est, in hoc mysterio manent naturæ diuersæ atque distinctæ. Ex his principiis colligit D. Tho. primam regulã quę sic habet. Nomina concreta significantia naturas, vt Deus, homo, vel proprietates naturarum, vt immortalis, mortalis, vel actiones, vt erat, creat, gubernat; aut etiã passiones, vt flagellatur, crucifigitur verè & propriè prædicantur de se inuicem indifferenter Nam verè dicimus, quod Deus seu filius Dei est homo mortalis, & quòd natus est ex virgine, & pro nobis mortuus in cruce, rursus verè dicimus, ꝙ hic homo est Deus immortalis, omnipotens, qui regit vniuersa. Hanc regulam constituit Damas. lib. 3. c. 4. & 6. scribens, ꝙ in mysterio incarnationis est communicatio idiomatũ, & proprietatũ, & affectionum vtriusq; naturę. Eandẽ regulã constituit Cõcil. Ephesi. 1. c. 4. Eadẽ regula colligitur ex Symbolo Apostolorũ Niceno & D. Athanasii. Nam in his habetur, quod idẽ Christus est verus Deus de Deo vero, & quod est conceptus ex Maria virgine, natus, mortuus, & sepultus Eadẽ habetur in Cõcil. Calced. actione. 5. & in 5. Synodo generali Canone. 2 & 3. & sequentibus & in 6. Synodo generali per multas actiones. Et in Cõcil. Florent. statim in principio, & colligitur euidenti argumentatione ex hoc principio, quod in mysterio incarnationis est tantũ vnũ suppositum in natura diuina & humana subsistẽs. Exinde nãque sequitur per euidentem consequẽtiam vnum & idẽ suppositũ esse Deum & hominẽ immortalem, & mortalẽ. Confirmatur etiã, nã si Christus est verus Deus & verus homo, cõsequens est, quod de Christo prædicantur omnes proprietates Dei, & hominis.

Damasce. Cõci. Eph. Athanasi. Cõc. Chalcedon. 6 Synod. Conc. Florentinum.

Sc̃da regula. ¶ Secunda regula in Christo quæ sunt vnius naturæ non prædicantur de alia natura in abstracto significata. Itaque hæc propositio est falsa, deitas est humanitas, mortalitas est immortalitas, deitas est nata, crucifixa, & mortua Hęc regula colligitur ex altero fidei principio, videlicet, ꝙ naturæ ipsæ in Christo manent diuersę atque distinctæ; inde siquidẽ per necessariã consequẽtiã colligitur, ꝙ proprietates vtriusq; naturæ sint inter se diuersæ, imo non solum non prędicantur de se inuicem in abstracto, verũ neque de vna qualibet natura in abstracto significata prædicantur proprietates alterius etiam in concreto Itaq; falsa est hæc propositio deitas est mortalis, moritur, falsa est itẽ hęc, humanitas est ęterna, immortalis, &c. hæc regula statuitur etiã à D. Tho. & in hoc articulo explicatur. Ista regula diuiditur in duas partes. Prima est neutra natura prædicatur de altera in abstracto. Sc̃da est, proprietates naturæ cuiusque, siue in abstracto, siue in cõcreto, hoc est, affectiones & actiones earũ nõ prædicãtur de altera natura in abstracto significata. Prima regula ista rum est, cõtra Nestoriũ multiplicantẽ supposita. Secũda est, contra Euthichetem non diuidentem naturas.

Tertia regula. Ex prima regula sequitur tertia. Nomen abstractũ naturæ diuinæ significãs naturam diuinam, vel proprietates ipsius sicut prædicatur de filio Dei, ita prædicatur de filio hominis in cõcreto. Itaque hæc est vera, filius hominis, homo Christus est deitas immortalis, æternitas. Probatur hæc regula, quoniã diuina natura est idem cum isto supposito Christi, & idcirco colligitur per optimã consequentiam, filius Dei est deitas, sed filius hominis est filius Dei, ergo Chr̃s est deitas, antecedens est verum, ergo & consequens.

Quarta regula. ¶ Quarta regula, nomen abstractum naturæ humanæ nõ prædicatur de filio Dei neque de filio hominis etiam in cõcreto. Itaque hęc est falsa, filius Dei aut filius hominis, siue Chr̃s est humanitas, imo idẽtiee est falsa, est res, quæ est humanitas: hæc regula est manifesta, quoniam natura humana secundum fidem distinguitur realiter à supposito tanquã res alia.

Vltima regula. ¶ Vltima regula, communicatio idiomatum & proprietatum nõ cõsistit in hoc, quod quicqd conuenit naturæ humanæ conueniat personæ diuinæ & econtra, sed in hoc, ꝙ quicquid conuenit homini conueniat personæ diuinæ & econuerso, vt optime explicat D. Tho. art. 4. ad vltimum, & arti. 8. ad 2. in qua uidentur mihi errare moderni, qui non facile, se expediunt ad explicandum, quomodo non sequatur, humanitas est creatura, ergo Deus est creatura, humanitas incepit esse, ergo Deus incepit esse, humanitas est assumpta, ergo Deus est assumptus.

Cõtra primam regulam obiicitur. Prim. arg. ¶ Sed contra primam regulam sic arguitur. Filius hominis in mysterio incarnationis nascitur, crescit, moritur, mutatur, at Deus in hoc mysterio non mutatur, ergo fallit prima regula.

Secũdum ¶ Secundo sic, filius hominis in triduo erat mortuus, sed filius Dei non erat

 mortuus,

mortuus,ergo nõ est cõmunicatio idiomatum.Probatur minor, nam filius Dei in triduo erat mortuus & erat viuus,ergo erat non viuus & viuus,quæ est euidens contradictio. Contra secundam regulam sic arguitur. Nam rectè sequitur filius Dei moritur, filius Dei est deitas, ergo deitas moritur. Secundo verissimè dicitur, quòd deitas est incarnata, ergo verissime potest dici, quòd est passa & mortua. Tandem sic, nam Ecclesia catholica,quæ falli non potest canit, quòd vita in ligno moritur, & quod mors mortua tunc fuit,quãdo vita in ligno mortua fuit.

Contra secũdã regulam obiiciũtur tria argumẽta.

Ad primũ.

Ad primũ respondetur, ꝙ cõmunicatio idiomatum est, quando non variatur appellatio, at quãdo dicimus Christum esse mutatũ intelligimus esse mutatum ratione humanitatis, at cum dicimus Deum mutari, intelligimus Deum mutari ratione diuinitatis. Et ideo nulla ratione est concedendum, Deum esse mutatum. Certè,Pater & essentia diuina sunt idem,at Pater generat, & essentia non generat, Pater est incõmunicabilis, & essentia cõicabilis. Itẽ homo & risibile idẽ sunt, sed homo est species,& risibile nõ est species. Ad secundam difficultatem respondet D.Thom. artic. 4. ad primum, quod opposita de eodem secundum idem affirmari est impossibile, sed secundum diuersa nihil prohibet,& hoc modo affirmantur de Christo opposita, mortale & immortale, viuum & mortuum secundum diuersas naturas Quod si arguas, est mortuus, ergo non viuus. Mortuum enim est non viuum, aptum viuere. Cæcus enim est non videns,aptus videre Respondetur nulla ratione esse concedendum filium Dei simul esse viuum & nõ viuum,nam non viuus, negat omnẽ vitam. Sed concedendum est, quod in triduo non erat viuus in natura humana: quemadmodum si suscepisset duas naturas, vnam videntem & alteram cæcam, esset simul cæcus & videns, sed non esset concedendum, quod esset simul videns & non videns, sed non videns in vna natura humana. ¶ Ad argumenta contra secundam regulam Ad primum negatur consequentia, propter variationes appellationis. Nam in consequenti fit sensus, quod Deitas ratione deitatis patiatur, & moriatur. Simile vitium committitur in hoc argumento, Deus generat,Deus est Deitas, ergo Deitas generat. ¶ Ad secundum respondet D. Thomas in hoc articulo ad secundum, quod incarnari potius dicit vnionem ad carnem, quam proprietatem carnis, vtraque autem natura in Christo est vnita alteri in persona, & ratione huius vnionis natura diuina dicitur incarnata & natura humana Deificata ¶ Ad vltimum respondetur,quod illæ locutiones sunt hyperbolicæ, alioquin enim euidens contradictio est, quod uita moriatur, & sensus est quòd Deus qui est uita in ligno moritur.

Solutio argumẽtorũ cõtra secũdam regulam.
Ad primũ.
Ad scdm.

Ad vltimũ

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm hæc sit vera, Deus factus est homo.

105
Infr.q.33. ar.3.ca.Et 3.dis.3.q. 5.art.3.co. & dist.7 q. 2.Et opu. 1.c.18. Et op.2.ca.6. Et Ro.1.l, 2.co.3.

AD sextum sic proceditur. Videtur quòd hæc sit falsa, Deus factus est homo. Cùm enim homo significet substantiam, fieri hominem, est fieri simpliciter. Sed hæc est f.lsa, Deus factus est simpliciter. Ergo hæc est falsa, Deus factus est homo.

¶ 2. Prętereà, Fieri hominem est mutari. Sed Deus nõ potest esse subiectum mutationis: secũdũ illud Malach. 3. Ego dominus, & non mutor. Ergo videtur, quòd hæc sit falsa, Deus factus est homo.

¶ 3. Prętereà, Homo secundum quod de Christo dicitur, supponit personam filii Dei. Sed hæc est falsa, Deus factus est persona filii Dei. Ergo hæc est falsa, Deus factus est homo.

Sed contra est, quod dicitur Ioann. 1. Verbum caro factum est. Et sicut Athanasius dicit in Epistola ad Epitectũ quod dixit, Verbũ caro factum est, simile est ac si diceretur, quòd Deus homo factus est.

Respondeo dicendũ, ꝙ vnũquodque dicitur esse factum illud, quod de nouo incipit prædicari de ipso. Esse autẽ hominem, verè prædicatur de Deo (sicut dictũ est †) ita tamen quòd non conuenit Deo esse hominem ab ęterno, sed ex tẽpore per assumptionẽ humanæ naturæ. Et ideo hęc est vera, Deus factus est homo, Diuersimodè tamen intelligitur à diuersis, sicut & hæc, Deus est homo, vt supra dictum est.

† Ar. 1. huius quæst.

Ar. 1. huius quæst.

Ad primũ ergo dicendum, quòd fieri hominẽ, est fieri simpliciter in omnibus his, in quibus humana natura incipit esse in supposito de nouo creato. Deus autem dicitur factus homo: eo quòd humana natura incepit esse in supposito diuinę naturæ, ab ęterno præexistente. Et ideo Deum fieri hominem, non est Deum fieri simpliciter.

Ad secundũ dicendum, quòd sicut dictum est, fieri importat, quòd aliquid prædicetur de nouo de altero. Vnde quandocunque aliquid de nouo prædicatur de altero cum mutatione eius, de quo dicitur, tunc fieri est mutari. Et hoc contingit in omnibus, quæ absolutè dicũtur: nõ enim potest albedo aut nigredo de nouo aduenire alicui, nisi per hoc quòd de nouo mutatur ad albedinẽ vel nigredinem. Ea verò, quæ relatiuè dicuntur, possunt de nouo prædicari de aliquo absque eius mutatione: sicut homo de nouo fit dexter absque sui mutatione, per motũ illius, qui fit ei sinister. Vnde in talibus non oportet omne quod dicitur fieri, esse mutatum, quia hoc potest accidere per mutationem alterius. Et per hunc modum ad Deũ dicimus, Domine refugium factus es nobis. Esse autem hominẽ, conuenit Deo ratione vnionis, quæ est relatio quædã, & ideo esse hominem prędicatur de nouo de Deo absque eius mutatione per mutationem humanæ naturæ, quæ assumitur in diuinam personam. Et ideo cùm dicitur, Deus factus est homo, non intelligitur aliqua mutatio ex parte Dei, sed solùm ex parte humanę naturę.

Ad tertium dicendum, quòd homo supponit personam filii Dei, non nudam, sed prout subsistit in humana natura. Et ideo quamuis hęc sit falsa, Deus factus est persona filii Dei: est tamen hęc vera, Deus factus est homo, ex eo quòd est vnitus humanę naturę.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

Vtrùm hæc sit vera, Homo factus est Deus.

106 Locis sup. ar. 6. citatis.

AD septimum sic proceditur. Videtur quòd hęc sit vera. Homo factus est Deus. Dicitur enim Rom. primo, Quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis, de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem. Sed Christus, secundum quòd homo, est ex semine Dauid secundum carnem. Ergo homo factus est filius Dei.

* li. 1. c. 13. circa prin. tom. 3.

¶ 2. Præterea, Augu. dicit in primo de Trin.* Talis erat illa susceptio, quæ Deum hominem faceret, & hominem Deum. Sed ratione illius susceptionis hæc est vera, Deus factus est homo. Ergo similiter hæc est vera, Homo factus est Deus.

† In Epis. ad Clidoniū inter princ. & medium. Roma. 1.

¶ 3. Præterea, Gregorius Nazianzenus dicit in Epistola ad Clidonium, † Deus quidē humanatus est, homo autem deificatus, vel quomodolibet aliter nominauerit. Sed Deus ea ratione dicitur humanatus, qua est homo factus. Ergo homo ea ratione dicitur, deificatus, qua est factus Deus. Et ita hæc est vera, Homo factus est Deus.

¶ 4. Præterea, Cùm dicitur, Deus factus est homo, subiectum factionis vel mutationis non est Deus: sed humana natura, quam significat hoc nomen homo. Sed illud videtur esse subiectum factionis, cui factio attribuitur. Ergo hæc magis est vera, Homo factus est Deus, quàm ista, Deus factus est homo.

* li. 3. c. 2. non longè à fine.

Sed contra est, quòd Damasce. dicit in 3. lib.* Non hominem deificatum dicimus, sed Deum humanatum. Idem autem est fieri Deum, quod deificari. Ergo hæc est falsa. Homo factus est Deus.

* Art. 8. & 9. huius q.

Respondeo dicēdum, quòd ista propositio, Homo factus est Deus, tripliciter potest intelligi. Vno modo, ita quòd hoc participium, Factus, determinet absolutè vel subiectum, vel prædicatum. Et in hoc sensu est falsa: quia neque homo ille de quo Deus prædicatur, est factus, neque Deus est factus, vt infra dicetur.* Et sub eodem sensu hæc est falsa, Deus factus est homo. Sed sub hoc sensu non quæritur hic de istis propositionibus. Alio modo potest intelligi, vt ly Factus, determinet compositionem, vt sit sensus, Homo factus est Deus, id est, factum est, vt homo sit Deus. Et sub hoc sensu vtraque est vera. Et homo factus est Deus, & Deus factus est homo. Sed hic non est proprius sensus harum loquutionum: nisi fortè intelligatur secundum quòd ly homo, non habet personalem suppositionem, sed simplicem. Licet enim hic homo non sit factus Deus, quia hoc suppositum, scilicet persona filii Dei, ab æterno fuit Deus: tamen homo, communiter loquendo, non semper fuit Deus. Tertio modo propriè intelligitur, secundum quod hoc participium factus, ponit fieri circa hominem in respectu ad Deum sicut ad terminum factionis. Et in hoc sensu supposito quòd in Christo sit eadem persona, & hypostasis, & suppositum Dei & hominis (vt supra ostensum est *) ista propositio est falsa: quia cùm dicitur, Homo factus est Deus, ly homo, habet personalem suppositionem. Non enim esse Deum, verificatur de homine ratione humanæ naturæ, sed ratione suppositi sui: suppositum autem illud humanæ naturæ, de quo verificatur esse Deum, est idem quòd hypostasis seu persona filii Dei, quæ semper fuit Deus. Vnde non potest dici, quòd iste homo incepit esse Deus, vel quòd fiat Deus, aut quòd factus sit Deus. Si verò esset alia persona vel hypostasis Dei & hominis, ita quòd esse Deum, prædicaretur de homine, & econuerso, per quandam coniunctionem suppositorū, vel dignitatis personalis, uel affectionis vel inhabitationis (vt Nestoriani dixerunt) tunc pari ratione posset dici, quòd homo factus est Deus, id est, coniunctus Deo, sicut & quòd Deus factus est homo, id est, coniunctus homini. * q. 2. ar. 3.

Ad primum ergo dicendum, quòd in verbis illis Apostoli hoc relatiuum Qui, quod refert personam filii Dei, non debet intelligi ex parte prædicati, quasi aliqui existens ex semine Dauid secūdum carnem sit factus filius Dei: in quo sensu obiectio procedebat: sed debet intelligi ex parte subiecti: vt sit sensus, quòd filius Dei factus est, scilicet homo ad honorem Patris (vt Gloss. * exponit) existens ex semine Dauid secundum carnem. Ac si diceret, filius Dei factus est habens carnem ex semine Dauid, ad honorem Dei. * Glo. interlin. sup illa verba. Roma. 1.

Ad secundum dicendum, quòd illud verbum August. est intelligendum in illo sensu, secundum quod ex illa susceptione Incarnationis factum est, vt homo esset Deus, & Deus esset homo. In quo sensu ambæ loquutiones sunt verę: vt dictum est.† † In corp. ar.

Et similiter dicendum est ad tertium: nam deificari idem est quod fieri Deum.

Ad quartū dicendū, quòd terminus in subiecto positus tenetur materialiter, id est pro, supposito positus verò in pr̨dicato, tenetur formaliter, id est pro natura significata. Et ideo cùm dicitur, Homo factus est Deus, ipsum fieri, non attribuitur humanę naturæ, sed supposito humanæ naturę, quod est ab æterno Deus, & ideo non conuenit ei fieri Deum. Cùm autem dicitur, Deus factus est homo, factio intelligitur terminari ad ipsam humanam naturā. Et ideo propriè loquendo, hæc est vera, Deus factus est homo: sed hæc est falsa, Homo factus est Deus. Sicut si Sortes cùm prius fuerit homo, postea factus est albus, demonstrato Sorte, hæc est vera, Hic homo hodie factus est albus: hæc tamen est falsa, Hoc album hodie factum est homo. Si tamen ex parte subiecti poneretur aliquod nomen significans naturam humanam in abstracto, posset hoc modo significari ut subiectum factionis, puta si dicatur, quòd natura humana facta est filii Dei.

SVMMA ARTICVLORVM.
Sexto & Septimo.

Conclusio Ioan. 1. Athanas.

Conclusio artic. 6. est affirmatiua. Et patet Ioan. 1. dicitur enim, Verbum caro factum est, quod perinde est iuxta Athanasij sententiam in Epistola ad Epictetú, ac si diceretur, quod verbum homo factus est. Deinde vnumquodque dicitur esse factum illud, quod de nouo incipit prædicari de ipso, sed esse hominem, de nouo incipit prædicari de Deo, ergo hæc est vera Deus factus est homo. ¶ Conclusio artic. 7. est negatiua. Et probatur ex Damas. lib. 3. orthod. fidei. c. 2.

Conclusio Damasc.

Sed pro maiori huius intelligentia aduertit D. Thom. quod hæc propositio homo factus est Deus tripliciter pôt intelligi. Vno modo vt participium, factus, determinet absolute subiectum, vel prædicatum & sic est falsa, quia neque ille homo, de quo Deus prædicatur est factus, neque Deus est factus, & sic est falsa sub eodem sensu, Deus factus est homo. Alio modo potest intelligi, ita vt ly factus determinet compositionem prædicati cum subiecto, vt sensus sit, factum est, vt homo sit Deus, & sub hoc sensu vtraq; est vera, & homo factus est Deus, & Deus factus est homo, sed hic non est proprius sensus harum locutionum. Tertio modo propriè intelligitur secundum, quod ly factus, ponit fieri circa hominem in respectu ad Deum sicut ad terminum factionis. Itaque sensus proprius est, quod homo effectus est Deus, & in hoc sensu patet falsitas huius propositionis supposito, quod in Christo eadem sit hypostasis & persona Dei & hominis. Nam esse Deum verificatur de homine non ratione naturæ humanæ, sed ratione suppositi diuini, ergo fieri Deum de supposito quoque verificari debet si propositio est vera, sed de supposito diuino non potest verificari fieri Deum cum ab æterno sit Deus, nec vnquã inceperit esse Deus, nec factum sit Deus, ergo.

EXPOSITIO ARTICVLORVM.

Examinatur conclusio sexti articuli. Prim. arg. Confir.

Vt ea, quæ in his articulis desinit D. Tho. melius intelligantur arguitur sic contra conclusionem sexti articuli. Nam fieri hominem est fieri simpliciter, homo enim significat substantiam, sed Deus non est factus simpliciter, ergo non est factus homo. Hoc idem confirmatur. Nam qui non est factus, nõ est factus homo à destructione superioris, vt qui non est animal, non est homo, sed Deus non est factus, ergo nõ est factus homo. ¶ Secúdo fieri hominem est mutari, sed Deus non est subiectũ mutationis, vt patet ex illo Malachiæ. 3. Ego Deus & nõ mutor, ergo Deus non est factus homo. ¶ Præterea, si verbum esse hominem est aliquid factum, cum omne factum sit creatura, ergo verbum esse hominem est creatura, sed verbum esse hominem est verbum, ergo verbũ est creatura, quod est hæreticum. ¶ Item sequitur ex illa sententia, quod aliqua res absoluta vere facta & producta sit Deus, & ex consequenti sequitur, quod creatura sit Deus. Probatur sequela. Nam Deus est hic homo demonstrato Christo, & hic homo factus est & productus per mysterium incarnationis, ergo Deus est aliqua res absoluta, quæ vere facta est & producta.

Secúdum. Malac. 3. Tertium. Quartum.

Examinatur conclusio 7. artic. Prim. arg. August. Gregorius Nazianze. Damasc. Secũdum. Tertium.

Sed deinceps probatur, quod hæc propositio sit vera, homo factus est Deus. In primis D. Augu. lib. 1. de Trinit. c. 13. & Gregor. Nazianzenus in Epist. ad Clidonium & Damas. lib. 3. c. 11. concedunt istam locutionem esse veram. ¶ Deinde per actionem diuinam factum est, vt homo esset Deus, ergo illa propositio est vera. Cõsequẽtia inde probatur. Quia nihil aliud significat illa propositio. ¶ Tertio arguitur, recte sequitur per conuersionem simplicem. Deus factus est homo, ergo homo factus est Deus. Antecedens est certum secundum fidem, ergo & consequens. His argumentis victus Scotus in 3. d. 7. q. 2. asserit illam propositionẽ esse veram.

Scotus.

1. Conclu. Ioan. 1. Roma. 1.

Sed pro explicatione veritatis est prima propositio. Hæc propositio, filius Dei factus est homo, est vera & certa secundum fidem catholicam. Patet ex illo Ioan. 1. Verbum caro factum est, id est, homo factus est. Et ad Rom. c. 1. sic legitur de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secũdũ carnem. & ad Galat. 4. Misit Deus filiũ suũ factũ ex muliere. Et in Cõcilio Niceno, & homo factus est. Et ex euidenti ratione, nam id quod est & non semper fuit factũ est, sed Deus est homo & non semper fuit homo, ergo factus est homo.

Galatas 4. Cõci. Nicenum.

¶ Sed circa cõclusionẽ duo documenta sunt obseruãda, primũ est, quod hæc propositio est vera, siue dicatur homo factus est, siue factus est homo. Itaque nihil refert, quod dictio homo antecedat, siue sequatur illud participiũ, factus, dum tñ ponatur à parte prædicati. Nã cũ ponitur à parte prædicati semper accipitur formaliter pro supposito rationis naturæ humanæ, imo Ioã. 1. Et in Cõcil. Niceno semper antecedit homo illud participiũ, & verbum caro factum est, & homo factus est. Secũdo nota, quod in sacris literis, & in sanctis concilijs vbicũque fit mentio de generatione Christi temporali & humana, vtuntur hoc participio factus, & non hoc participio genitus, & hoc duplici ex causa. Prior ad discernẽdũ inter generationẽ æternã & tẽporalẽ. Nã secũdũ generationẽ æternã filius Dei dicitur genitus nõ factus, vt ergo propriũ vocabulũ adaptaretur generationi humanæ dicitur, secundũ eã filius Dei factus est homo. Alia causa est ad ostendendũ, quod generatio hæc tẽporalis & humana trãscendit omnẽ naturæ ordinem & cursum. Itaq; nõ est facta ex virili semine, sed ex Spiritu sancto, & beneplacito Dei. Etenim vocabulũ factio significat cũ proprietate factionẽ & actionẽ, cuius principiũ est volũtas. Genero siue gigno significat actionẽ, cuius principiũ est natura. Ita dicitur artifex cũ tota proprietate facere statuã, non aũt dicitur cũ proprietate patrẽ facere filiũ, sed generare filiũ. Ita etiã Eua non dicitur genita ex Adæ costa, sed facta, neq; ipse Adã genitus, sed factus, igitur sicut Adã & Eua non dicuntur cũ proprietate geniti, ita neque Christus dicitur genitus secundũ generationẽ istã temporalẽ, imo vero licet in sacris literis dicatur, Deus natus, tñ hoc vocabulũ natus significat id quod naturale fuit in hac generatione temporali, vt quod nouem mẽsibus inclusus fuerit in vtero virgineo, quod animam & carnẽ susceperit, &c. vocabulũ autẽ factus significat ea, quæ supernaturalia sunt in hac generatione, & idcirco interpres Latinus in editione Vulgata magis ad veritatẽ & proprietatem transtulit, factus, in allegato loco Roman. 1. quã alij interpretes, qui transtulerunt quidam genitus, quidam natus. ¶ Secũda conclusio, hæc propositio, homo factus est Deus, est falsa in rigore locutionis, licet contrariũ teneat Scotus in 3. d. 7. q. 2. Probatur primum ex testimonio Cyrilli in libro de incarnatione vnigeniti cap. 11. qui liber habetur in primo tomo Conciliorũ statim post Conciliũ Ephesinum primum. Dicit Cyrillus, Deum hominẽ esse factũ, sed non econtra hominem factum Deum. Secũdo, bene sequitur demonstrato Christo, hic homo est fact⁹ Deus & hic homo est filius Dei, ergo fili⁹ Dei factus est Deus, consequens est hæreticum, ergo & antecedens. Nõ pro minori, quæ est vera fides, ergo pro maiori. Vltimo, cũ dicitur, quod homo est factus Deus, ly homo, accipitur personaliter. Nõ enim verificatur Deũ esse hominem ratione humanæ naturæ, sed ratione sui suppositi, at illud suppositũ humanæ naturæ est idẽ, qđ psona filij Dei, qui ab æterno fuit Deus, ergo de isto homine dici non potest, ꝙ inceperit esse Deus, aut quod fiat Deus, vel factus est Deus.

Scotus. Cyril.

Ad argumenta. Ad primũ.

¶ Ad argumẽtã in principio posita. Et primũ ad illa, quæ probãt aliã propositionẽ esse falsam, filius Dei factus est homo. Ad primum respondetur, ꝙ fieri hominẽ, est fieri simpliciter in iis, in quibus natura humana incipit esse in supposito de nouo creato, Deus autem dicitur formaliter factus homo ex eo, qđ natura humana incipit esse in supposito naturæ diuinæ existente ab æterno, & ideo fieri Deũ hominẽ, nõ est fieri simpliciter. Et sicut nõ sequitur. Petrus nũc est factus albus, ergo Petrus factus est, sic nõ sequit᷑ verbũ caro factũ est, ergo verbum factũ est. ¶ Ad cõfirmationem videtur non sequi, Non est factus, ergo non est factus homo. Nec est locus dialecticus à superiori ad inferius, sed est fallacia. A secundum quid ad simpliciter vel ecõuerso. ¶ Ad secũdũ respondet D. Thom. articul. 6. ad secundum. quod esse hominem conuenit Deo ratione vnionis, quæ est quædam relatio. Ex quo euidenter concludit Deum non mutari ex eo, quod fiat homo. Pro cuius explicatione

Ad confirmationẽ. Ad secdm. Quomõ Deus fiat homo absque sui mutatione.

oota,

nota, quod absolutum non potest aduenire alicui de nouo sine sui mutatione. Non enim potest aduenire alicui de nouo albedo, aut magnitudo, absque eo q̃d mutetur de nouo ad albedinẽ aut magnitudinẽ. Cæterum ea quæ sunt relatiua possunt aduenire alicui de nouo sine sui mutatione per mutationem alterius, sicut homo potest fieri dexter sine sui mutatione per mutationem alterius, qui fit à sinistris. Ex quo sequitur, quod in iis quæ relatiuè dicuntur aliquid potest dici fieri, quod reuera nõ mutatur. Hæc solutio difficilis est, & fauere videtur Scoto, qui dicit Deum esse hominem, esse aliquid relatiuũ & nõ absolutum. Explicationẽ huius difficultatis remittit Caietanus ad primum articulum huius quæstionis in solutione vltimi. Nos dicimus, quod esse hominẽ conuenit Deo ratione vnionis fundamẽtalis ex eo, quod natura diuina & humana habent idem esse, & hæc vnio fundamẽtalis habet quandam proprietatem relatiuorum, quia aduenit Deo sine eius mutatione. Ex eo enim, quòd Deus vnitur humanitati, & dat illi suũ esse, non mutatur Deus. Quòd si adhuc mens non quiescit animaduertat Theologus, quòd in mysterio incarnationis humanitas mutatur. Nam per sui mutationem acquirit esse diuinum, sed persona diuina, quæ fit homo nõ mutatur. Nam ex eo solum fit homo quia tribuit suã subsistentiam, & personalitatẽ humanitati, & quia personat humanitatẽ quã antea non personabat: ex eo vero, quod tribuat suã subsistentiã humanitati nõ sequitur, q̃d ipse Deus mutetur, sed quod humanitas mutetur. Ex hoc facile intelligitur, quomodo hoc fieri non est mutari, nec creari. Intelligitur rursus, quod si aliqua mutatio interuenit in mysterio incarnationis est ex parte humanitatis, non ex parte personæ assumentis, atque ideo facilè intelligitur quomodo factum hoc modo non est creatum.

Ad tertiũ. ¶Ad tertium videtur neganda illa propositio, Deum esse hominem, est Deus, quin potius est aliquid absolutũ in compositione consistens, quod reuera factum est. Secũdo respondetur iam esse expositum, quomodo factum isto modo non est creatum. ¶ Ad quartum respondetur

Ad quartum. indubie esse asserendum, quod Deus factus est hic homo & Christus. Secundo dico, indubie tenendum est non esse concedendum, quod hic homo, vel Christus fuerit simpliciter factus. Nam hic homo est idem, quod persona filij qui fuit ab æterno, & est hoc ens demonstrando suppositum filii, quod semper fuit, ergo hoc ens non incepit esse, nec factũ est simpliciter. Nihilominus cõcedendũ est, quod generatur & fit Christus, sed non sequitur fit & incipit Christus, ergo Christus fit & incipit esse, vt videbimus articulo. 9. huius quæstionis.

Ad argumẽta scdo loco posita. ¶ Ad argumenta secundo loco posita. Ad primum ex testimoniis sanctorum respondetur, quod illa propositio vera est, si illa dictio, factus determinet compositionem prædicati cum subiecto, vt sit sensus, factum est in tempore vt homo esset Deus, sed hic sensus est improprius vt ostendit D. Thom. in articulo.

Ad primũ.

Ad scdm. ¶ Ad secundum respondetur eadem solutione. Nam tantum probatur, quòd in illo sensu improprio illa propositio sit vera.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium respondetur illam argumentationem, non esse conuersionem simplicem propter variationem appellationis. Nam in antecedenti factio appellat supra suppositum ratione humanæ naturæ, in consequenti vero appellat supra suppositum Christi simpliciter. Item non est conuersio simplex. Nam in ista argumentatione non efficitur ex prædicato subiectum, nec ex subiecto prędicatum. Nam prędicatum huius propositionis, Deus factus est homo, est, factus est homo, & ideo conuertens illius est hæc, qui factus est homo, est Deus.

ARTICVLVS OCTAVVS.

Vtrùm hæc sit vera, Christus est creatura.

AD octauum sic proceditur. Videtur q̃ hæc sit vera, Christus est creatura. Dicit enim Leo Papa, Noua & inaudita conuentio: Deus qui est, & erat, fit creatura. Sed illud potest prædicari de Christo, q̃ filius Dei factus est per Incarnationem. Ergo hæc est vera, Christus est creatura.

107 Infr. q. 20. art. 1. ad 1. Et t. q. 41. arti. 3 c. & 4. Et 3. dist. 4 q. 2 ar. 2. ad 4. & di. 11. q. 1. ar. 2 & di. 11. q. 1. arti. 3. ad 2. Et 4. cõ. c. 48. Et veri. ca 19. art. 1. ad 1. Et op. 3. ca. 223. Et 1. Cor. 15. l. 2. col. 1. fi.

¶ 2. Prætereà, Proprietates vtriusque naturæ, possunt prædicari de hypostasi communi vtriusque naturæ quocunque nomine significetur, vt supra dictum est. * Sed proprietas humanæ naturæ est esse creaturam: sicut & proprietas diuinæ naturæ est esse creatorem. Ergo vtrunque potest dici de Christo, scilicet quòd sit creatura, & quòd sit increatus, & creator.

* Art. 5. huius quæst.

¶ 3. Prætereà, Principalior pars hominis est anima, quàm corpus. Sed Christus ratione corporis, quod de Virgine traxit, dicitur esse simpliciter natus de Virgine. Ergo ratione animæ, quæ creata est à Deo, debet simpliciter dici, quòd Christus sit creatura.

Sed contra est, quod Ambro. dicit in libr. de Trin. † Nunquid dicto factus est Christus? nunquid mandato creatus est Christus? quasi dicat, non. Vnde subdit, Quo modo autem creatura in Deo esse potest? etenim Deus naturæ simplicis est, non coniunctæ: Ergo hæc non est concedenda, Christus est creatura.

In lib. 1. de fide c. 7. circa mediũ, tom. 2.

Respondeo dicendum, quòd sicut Hiero. * dicit, ex verbis inordinatè prolatis incurritur hæresis. Vnde cum hæreticis nec nomina debemus habere communia, ne eorũ errori fauere videamur. Arriani autem hæretici Christum dixerunt esse creaturam, & minorem Patre, non solum ratione humanæ naturę, sed etiam ratione diuinę personę. Et ideo non est absolutè dicendum, quòd Christus sit creatura vel minor Patre, sed cum determinatione, scilicet secundum humanam naturam. Ea verò, de quibus suspicari non potest, quòd diuinæ personæ conueniant secundum seipsam, possunt simpliciter dici de Christo ratione humanæ naturæ, sicut simpliciter dicimus Christum esse passum, mortuum & sepultum. Sicut etiam in rebus corporalibus & humanis, ea quæ in dubitationem venire possunt, an conueniant toti vel parti, si insunt alicui parti, non attribuimus toti simpliciter, id est, sine determinatione: non enim dicimus quòd Aethiops est albus, sed quòd est albus secundum dentes. Dicimus autem absque determinatione, quòd est crispus: quia hoc non potest ei conuenire nisi secundum capillos.

* Refer. in 4. sentent. di. 13. in fine.

Ad primum ergo dicendum, quòd aliquando sancti doctores causa breuitatis determinatione omissa, nomine creaturæ vtũtur circa Chr̃m: est ta-

men in eorum dictis ſubintelligenda determinatio, in quantum homo.

Ad ſecundum dicendum, quòd omnes proprietates humanæ naturæ, ſicut & diuinæ, poſſunt aliqualiter dici de Chriſto. Vnde & Damaſce. ✻ dicit in 3. libro, quòd Chriſtus, qui Deus eſt & homo, dicitur & creatus & in creatus, paſsibilis & impaſsibilis. Sed tamen illa quę dubitationem habent circa alterutram naturam, non ſunt dicenda abſque determinatione. Vnde ipſe poſtea alibi ſubdit, ✻ Ipſa vna hypoſtaſis, ſcilicet Chriſti, & increata eſt deitate, & creata eſt humanitate. Sicut & econuerſo non eſſet dicendum ſine determinatione Chriſtus eſt incorporeus vel impaſsibilis ad euitandum errorem Manichæi, qui poſuit Chriſtum verum corpus non habuiſſe, nec verè paſſum eſſe: ſed dicendum eſt cum determinatione, quòd Chriſtus ſecundum deitatem eſt incorporeus & impaſsibilis.

Li. 3. c. 4. in fine & c. 3. à medio.

lib. 4. ca. 5. à medio.

Ad tertium dicendum, quod de natiuitate ex Virgine, nulla dubitatio poteſt eſſe, quòd conueniat perſonæ filii Dei, ſicut poteſt eſſe de creatione. Et ideo non eſt ſimilis ratio vtrobique.

SVMMA TEXTVS.

1. Conclu. Ambroſ. Prima concluſio. Abſolute non eſt dicandum, Chriſtus eſt creatura, ſed ponenda eſt determinatio ſecundum humanam naturam. Ita aſſerit D. Ambroſius 2. libro de fide cap. 7. eſt enim animaduertendum, quod Arriani dicebant ſimpliciter Chriſtum eſſe creaturam & minorem patre non ſolum ratione humanæ naturæ, ſed atiam ratione diuinæ perſonæ, & ideo ne cum hæreticis ſit communicatio in ſermonis locutione, non eſt dicendum ſimpliciter Chriſtum aſſe creaturam, ſed cum addito.

2. Conclu. ¶ Secunda concluſio, ea quæ ſunt naturæ humanæ, de quibus ſuſpicari non poteſt, quod diuinæ perſonæ conueniant ſecundum ſeipſam, poſſunt ſimpliciter dici de Chriſto ratione humanæ naturæ, ſicut ſimpliciter dicimus Chriſtum eſſe paſſum, mortuũ & ſepultum. Etenim ſicut in rebus corporalibus ea de quibus dubitari poteſt, an conueniant toti vel parti, ſi inſunt alicui parti non attribuuntur toti ſimpliciter, ſed cum determinatione, nõ enim dicimus, quod Aethiops eſt albus, ſed quòd eſt albus ſecundum dentes; ea vero quę parti ſolum cõueniunt ſimpliciter de toto prędicantur, vt homo abſolutè dicitur criſpus. Ita ſimiliter ea, quæ Chriſto poſſunt attribui ratione vtriuſque naturæ non abſolutè prædicãtur de illo. Illa vero, de quibus ſuſpicari non poteſt, quod ratione humanæ naturæ conueniant ſine addito enunciantur de illo.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Examinatur, vtrũ Chriſtus ſit creatura. IN hoc articulo eſt dubium, an hæc propoſitio, Chriſtus eſt creatura ſit vera in rigore & in proprietate ſermonis. Pro parte affirmatiua ſic arguitur.

Primum argumentum. Leo. Sophron. Hieron. Auguſt. Damaſce. D. Thom. ¶ In primis iſta locutione vtuntur, ferè omnes ſancti Leo ſermone 3. da Penthecoſte. Sophronius Patriarcha Hieroſolym. in oratione, quã habuit in 6. Synodo generali actione 11. quam poſtmodum approbat concilium act. 13. D. Hieron. ſuper epiſtolam ad Epheſ. capit. 2. D. Auguſtin. de fide & ſymbolo, cap. 4. Damaſcenus libro 3. cap. 3. & 4. Et confirmatur. Nam Diuus Thomas in ſequenti articulo dicit, hanc propoſitionem Chriſtus incipit eſſe, falſam eſſe, propter geminam rationem, & quia in rigore eſt falſa, & quia hæreticis eſt familiaris, ſed in hoc articulo dicit hanc propoſitionam, eſſe falſam, propter ſecundã cauſam tantum, ergo ſentit, ꝙ in rigore non ſit falſa. Cõfirmatur nam D. Thom. in hoc articulo in ſolutione ſecundi inquit, quod ſicut hęc propoſitio, Chriſtus eſt impaſſibilis, & incorporeus, non eſt concedenda abſolutè, ſed cum addito ratione deitatis propter cauendum errorem Manichæorũ, ſic nec iſta Chriſtus eſt creatura, ſed illa prior citra dubium eſt vera in proprietate ſermonis, ergo atiam hæc ſecunda.

Secũdum. ¶ Secundò, Chriſtus verè & propriè eſt natus ex Virgine, & mortuus in cruce, ſed nõ minus repugnat ſuppoſito Chriſti mori & naſci, quam creari, ergo poteſt concedi, quod Chriſtus eſt creatura.

Tertium. ¶ Tertiò, eſſe creaturam eſt prædicatum quidditatiuum reſpectu hominis, ſed omnia prædicata quidditatiua hominis vniuoce prædicantur de nobis & Chriſto, ergo eſt creatura.

Confir. ¶ Confirmatur: nam Chriſtus directè & propriè ponitur in prædicamento ſubſtantiæ, ergo eſt creatura. Conſequentia probatur, Nam de ratione ſubſtantiæ prædicamentalis eſt ens completum, finitum, & limitatum; qua de cauſa Deus non ponitur in prædicamento.

Vltimum. ¶ Vltimò, ſi hæc propoſitio non eſt vera Chriſtus eſt creatura, ſequitur quod etiam non erit vera, Chriſtus ſecundum quod homo eſt creatura, quæ ab vniuerſa ſchola cõceditur. Probatur ſequela. Nam quñ prędicatum repugnat ſubiecto nunquam verificatur de ſubiecto, etiam ſecundũ conditionem explicitam & determinationem, niſi determinatio diminuat de prædicato, ſed determinatio prædicati in hac propoſitione non diminuit de ꝑdicato, ergo non erit vera.

Explicatio dubitationis propoſitæ. Caietan. ¶ In hac quęſtione quidam viri docti ſentiunt hanc propoſitionem eſſe veram in rigore ſermonis, ſed cauendã propter periculũ erroris. Hæc ſñiam tenet Caietan. hic & infrà ar. 10. Ego vero dico, quod hæc propoſitio in rigore & proprietate ſermonis eſt falſa, ſic docet D Ambroſi. in lib. 3. de fide ad Gratianum. c. 7. D. Auguſt. libro 83. quæſtionum. q. 67. In hac ſentẽtia eſt Magiſter in 3. diſt. 11. vbi de hac re diſputat D. Tho. ibidem quæſtiona 1. articulo 2. & de veritate quæſtione 29. articulo 1. ad primum, & 4. contra Gentes capit. 48. Scotus, Durandus, Paludanus, Capreolus in allegata diſtinct. qſt. 1. Bonauentura quęſt. 2. art. 3. Cano libro 12. de locis capit. 11.

Hæc ꝓpoſitio Chriſtus eſt creatura in ꝓprietate ſermonis eſt falſa. D. Ambſ. D. Augu. Magiſter. D. Thom. Scotus. Durãdus. Palude. Capr. Bonauen. Cano.

Præter iſtas autoritates ſunt euidentes rationes Prima, nam omnis creatura aliquando non fuit, ſed Chriſtus ſemper fuit, ergo non eſt creatura. Secunda, de ratione creaturæ eſt, quod inceperit eſſe, ſed Chriſtus non incepit eſſe, vt probabimus euidenter articulo ſequenti, ergo, &c. Tertia ratio, nam creatura includit negationem præcedẽtis aſſe, ſcilicet, quod habeat eſſe poſt non eſſe, & quod non ſit à ſe, Chriſtus autem ſemper habuit eſſe, ergo non eſt creatura. Quarta ratio, rectè ſequitur Chriſtus eſt creatura, filius Dei eſt Chriſtus, ergo filius Dei eſt creatura, conſequens in proprietate ſermonis eſt hæreticum, ergo & antecedens, non pro minori, quæ eſt vera fides, ergo pro maiori. Durandus & Cano locis citatis adducunt in huius rei confirmationem rationem nimis inualidam. Nam creatura (inquiunt) eſt illud, quod fit nullo præſuppoſito, at in Chriſto ſemper ſupponitur perſona diuina, & ideo Chriſtus non eſt creatura. Sed certè quicquid ſit de concluſione ratio Durandi nulla eſt, quia non quærimus, an ſit creatum illo modo, ſed eo modo, quo Petrus vel equus eſt creatura vel calor, quæ tamen ſemper producuntur alio præſuppoſito. Patet, quia ipſe concedit, quod Chriſtus eſt creatura ſecundum humanitatem, at humanitas non eſt creatura illo modo, vt ſit ex nihilo producta, hæc igitur ratio Durandi nulla eſt, Verum aliæ rationes adductæ ſunt euidentes.

Ad argu. Ad primũ. ¶ Ad argumenta in contrarium. Ad primum reſpondetur, quod aliquando ſancti doctores dicunt Chriſtum eſſe creaturam breuitatis cauſa omiſſa determinatione, eſt tamen in eorum dictis ſubintelligenda, id eſt Chriſtus ſecundum quod homo eſt creatura.

Ad ſcdm. ¶ Ad ſecundum reſpondetur, eſſe magnum diſcrimen, quoniã naſci, generari, aut mori non includunt negationem, quòd antea non fuerit, & quòd ſit productus de non eſſe ad aſſe.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium argumentum ſolent adhiberi duæ ſolutiones Prior eſt ſatis eſſe ad vniuocam prædicationẽ in natura, quod creatura ſit de quidditate humanæ naturæ in Chr̃o ſicut in nobis. Non aũt eſt neceſſe, ꝙ prædicetur de ſuppoſito Chriſti, propter negationem, quã includit.

dit. Altera solutio est, non esse de ratione substantiæ prædicamentalis, quod sit res creata, sed quod in sua essentia importet naturam creatam, Christus autem licet nō sit creatura, includit tamen intrinsecè humanitatē, quæ est creatura.

Ad cōfir. ¶ Ad confirmationem respondetur, satis esse, quòd natura, ratione cuius res ponitur in genere, vel in specie, sit creata & finita, vt docuit D. Thom. supra q. 2. artic. 3. ad tertium, vnde non oportet, quod suppositum ipsum sit finitum.

Ad quartum ¶ Ad quartum, quod est Scoti, respondetur satis esse, quod propositio quæ ante erat falsa, fiat vera per determinationem, quod prædicatum cō ueniat illi determinationi, licet determinatio non diminuat prædicatum, neque abstrahat, vt patet in hac propositione, Petrus secundum quod homo est species. Pro cuius explicatione nota, quod in hac propositione Christus quatenus homo est creatura, illa dictio, in quātum, potest accipi causaliter & reduplicatiue, & sic illa propositio est falsa. Nam tres exponentes eius sunt falsæ, Christus est creatura, omnis homo est creatura, & quia homo est creatura, Christus est creatura. Si vero accipiatur illa propositio specificatiue dicit verum. Et sensus est, quod Christus ratione humanæ naturæ est creatura. Itaq; ille terminus specificatus & determinatus accipitur formaliter, non pro supposito, sed pro natura.

ARTICVLVS NONVS.

Vtrùm hæc sit vera, Iste homo, demonstrato Christo, incepit esse.

108 3. di. 12. q. 1. ar. vnico. Tract. 105. à medio, to. 9.

AD nonum sic proceditur. Videtur quòd ille homo, demōstrato Christo inceperit esse. Dicit enim Augustinus super Ioan. * Priusquam mundus esset, nec nos eramus, nec ipse mediator Dei & hominum, homo Iesus Christus. Sed illud quod non semper fuit, incepit esse. Ergo ille homo, demōstrato Christo, incepit esse.

¶ 2. Prætereà, Christus incepit esse homo. Sed esse hominem, est esse simpliciter. Ergo ille homo incepit esse simpliciter.

¶ 3. Præterea, Homo importat suppositum humanæ naturæ. Sed Christus non semper fuit suppositum humanæ naturæ. Ergo ille homo incepit esse.

Sed contra est, quod dicitur Hebr. vltimo Iesus Christus heri & hodie, ipse & in sæcula.

Respondeo dicendum, quòd non est dicendū, quòd ille homo, demonstrato Christo, inceperit esse, si nihil addatur, & hoc duplici ratione. Primò quidem: quia hæc locutio est simpliciter falsa, secundum sententiam Catholicę fidei, qua ponimus in Christo vnum suppositum & vnā hypostasim, sicut & vnam personam. Secūdum hoc enim oportet, quod in hoc quod dicitur, iste homo, demonstrato Christo, designetur suppositum æternum, cuius æternitati repugnat incipere esse. Vnde hæc est falsa, hic homo incepit esse. Nec obstat quòd incipere esse conuenit humanæ naturæ, quę significatur per hoc nomen, homo: quia terminus in subiecto positus non tenetur formaliter pro natura, sed magis materialiter pro supposito, vt suprà dictum

ar. 7. huius q. ad 3.

est. * Secundò, quia etiam si esset vera, non tamen esset ea vtendum absque determinatione, ad euitandū hæresim Arrii: quia sicut personæ filii Dei attribuit, quòd esset creatura, & quòd esset minor Patre, ita attribuit ei quod esse inceperit, dicens, quod erat, quando non erat.

Ad primum ergo dicēdum, quòd autoritas ista est intelligenda cum determinatione: vt scilicet dicamus, quod homo Iesus Christus non fuit antequam mundus esset, secundum humanitatem.

Ad secundum dicendum, quòd cum hoc verbo Incipit, non sequitur argumentum ab inferiori ad superius: non enim sequitur, hoc incipit esse albū, ergo incipit esse coloratum. Et hoc ideo, quia incipere, importat nunc esse, & non prius: non autem sequitur, hoc non erat prius album, ergo non erat prius coloratum. Esse autem simpliciter, est superius ad esse hominem: vnde non sequitur, Christus incepit esse homo, ergo incepit esse.

Ad tertium dicendum, quòd hoc nomen homo, secundum quod accipitur pro Christo, licet significet humanam naturam, quæ incepit esse, tamen supponit suppositum ęternum, quod esse non incepit. Et ideo quia secundum quod ponitur in subiecto, tenetur pro supposito, secundum autem quod ponitur in prædicato, refertur ad naturam: ideo hæc est falsa, homo Christus esse incepit: sed hæc est vera, Christus incepit esse homo.

SVMMA TEXTVS.

COnclusio est negatiua, & est D. Pauli Hebr. vltimo. Iesus Christus heri & hodie, ipse & in sæcula. Secundo, subiectum illius propositionis stat pro supposito diuino, quod est ab æterno, ergò illa est falsa, iste homo demonstrato Christo, incepit esse, quinimo etiā si illa propositio esset vera, non esset illa vtendum absque determinatione ad vitandam hæresim Arrij, quia sicut personæ filij Dei attribuit, quod esset creatura, & quod esset minor patre, ita attribuit ei, quod esse inceperit dicēs quod erat quando non erat. Cōclusio. Hebr. vlti.

EXPOSITIO ARTICVLI.

DE quæstione huius articuli disputant doctores in 3. d. 12. & de illa versantur tres opiniones. Scotus in 3. d. 12. q. 3. existimat hanc propositionem in proprietate sermonis esse veram. D. Thom. docet esse falsam. Durandus in d. 12. q. 1. affirmat esse distinguendam. Sed ego dico sententiam D. Thom. sine dubio esse veram, quæ vt diligenter examinetur, arguitur contra illam. (Scotus. Durand.)

Prim. arg. ¶ Primò hæc propositio, Christus incepit esse, denotat, quod inceperit esse ratione humanæ naturæ, ergo vera est.

Secūdum. Secundò, in hac propositione, Christus incepit esse, subiectum stat pro supposito diuino non absolutè, sed vt est suppositum humanæ naturæ, sed hoc modo incepit esse, ergo.

Tertium. Tertiò, non sequitur, Christus incepit esse, ergo non semper fuit, sed solum sequitur, quod non fuerit secundum illud esse, secundum quod incepit esse, scilicet secundum esse humanum. Confirmatur, nam in Christo est esse diuinum & humanum, sed secundum esse humanum incepit esse, quod est esse simpliciter, ergo incepit esse simpliciter.

Quartū. Quartò, rectè sequitur, Christus nunc est & immediatè ante non fuit, ergo incepit esse. Consequētia est euidens, & antecedens verificatur in instanti incarnationis dominicæ. Confirmatur, Christus nō fuit ab æterno, ergo incepit esse. Antecedens sic ostenditur, nam hæc propositio Christus est, non fuit vera ab æterno.

Quintū. Quintò, quod generatur incipit esse ex 5. Phy. Sed Christus generatur, ergo incipit esse. Confirmatur, nam rectè sequitur, Christus est generatus, ergo habuit esse post non esse, ergo incepit esse.

Vltimum. Vltimò rectè sequitur,

verbum

verbum incepit esse homo, ergo verbum hõ incepit esse: sicut sequitur, Petrus incepit esse albus, ergo Petrus albus incepit esse. ¶His argumẽtis non obstantibus, veritas est,
Ioan. 8. quã definit. D. Th. Et patet. Nam Io. 8. dicit Christus de
Hebr. vlti. seipso, anteq̃ Abrahã fieret, ego sum. Et ad Heb. vlt. Iesus Chrs heri & hodie, ipse & in sæcula. Insup hæc ꝓpositio, Christus incepit esse, damnata est Parisijs, & cum esset appellatum ad sedem Apostolicam, reprobata est ab Alexandro 6. vt dicit Caieta. hic. Et probatur sic, nam bene sequitur, Christus incepit esse, Christus est filius Dei, ergo filius Dei incepit esse. Consequens est hæreticum, ergo & antecedens, non pro minori, ergo pro maiori. Itẽ Christus, quando ponitur a parte subiecti, semper accipitur materialiter pro supposito diuino, & non prout est suppositum humanæ naturæ, ergo hęc propositio, Christus incepit esse, falsa est, nam significat, quod suppositũ diuinum inceperit esse. Probatur antecedens ea sacris li-
1. Cor. 8. teris. Nam, 1. Cor. 8. habetur, quod per Christum omnia sunt fabricata & creata, & in scripturis citatis habetur expresse, quod Christus fuerit ab æterno, at si acciperetur Christus prout est suppositũ humanæ naturæ, illæ propositiones essent falsæ per non suppositionem subiecti, nam quando creauit mundum, non erat suppositum humanæ naturæ. Vltimò arguitur contra Durandum & Scotum. Nam rectè sequitur, Christus incipit esse, ergo est creatura, sed consequens negatur à prædictis autoribus, ergo & antecedens. Explicatur hoc, nam si Christus accipitur pro supposito, vt est suppositum humanæ naturæ, certè Christus est creatura, nã Christus in quantũ ho-
Ad argum. mo est creatura. ¶ Ad argumenta, ad primum negatur
Ad primũ. maior, & quam rectè negetur, patet ex antedictis. Itaque sensus huius propositionis est, hoc suppositum, hoc habens humanam naturam, hoc verbum diuinum in-
Ad scdm. cipit esse. ¶ Ad secundum concedo, quòd suppositum stat pro supposito humanæ naturæ, at non prout est suppositum humanæ naturæ reduplicatiuè, & sensus est, hoc suppositum habens humanam naturam incepit es-
Ad tertiũ. se. ¶ Ad tertium nego antecedens, & dico rectissimè sequi, Christus incepit esse, ergo Christus ante nõ fuit. Nã hoc verbum, incipit, in secunda exponente, negat omne esse. Sic enim exponitur, nunc est, & antea non fuit.
Ad confir. ¶ Ad confirmationem negatur maior, quod in Christo sit duplex esse, si fiat sermo de esse subsistentiæ, & actualis existentiæ, si vero sit sermo de esse essentiæ cõceditur, & cum infertur, Christus incepit esse ſm esse humanũ, ergo incepit esse, argumentum nullum est: sicut nõ sequitur, Petrus nunc incipit esse albus, ergo incipit esse coloratus, argumentum est ab inferiori, ad superius negatiue
Ad quartũ nihil valet. ¶ Ad quartum respondetur illam propositionem non esse immediatè probandam per exponẽtes huius verbi, incipit, sed debet prius resolui subiectum, Christus, & per resolutionem debet probari sic. Hoc incipit esse, & hoc est Christus. Ratio huius est. Nam hoc nomen, Christus, respectu copulæ ampliantis, vel extrinseci temporis habet vicem nominis connotatiui. Quocirca, quemadmodum hæc propositio, hoc album incipit esse, non debet immediatè probari per exponentes huius verbi, incipit, sed prius debet resolui subiectum hoc pacto, hoc incipit esse, & hoc est album: sic omnino iudicandum est de ista propositione Christus incepit. Secundò respondetur, quod si in secunda exponente Christus antecedat verbum, hoc pacto, Christus antea non fuit, illa propositio falsa est. Nam est sensus, quod suppositum Christi antea nõ fuerit, si vero sequatur hoc modo, antea non fuit Christus, vera est propositio, sed tunc non est exponens huius, Christus incepit esse, sed huius, incepit esse Christus, quæ sine dubio est vera, nam
Ad confir. Christus incepit esse Christus, & homo, & animal. ¶ Ad confirmationem respondetur, quod illa non est sua de inesse, sed prius debet resolui subiectum. Vnde hæc est sua de inesse, hoc suppositum est, quæ ab æterno est vera.
Ad quintũ ¶ Ad quintum respondetur, quod maior communiter est vera, sed non dicit verum quando id, quod genera-
Ad sextũ. tur iam personaliter præfuerat, vt accidit in præsupposi-
Caiet. to. ¶ Ad sextum, multa respondet Caietanus, & se cruciat vehementer, sed non est necesse Cõsequentia enim argumenti nulla est. Non enim sequitur, Petrus incipit esse albus, ergo albus, incipit esse, aut album incipit esse.

ARTICVLVS DECIMVS.

Vtrùm hæc sit vera, Christus, secundum quod homo, est creatura.

AD decimum sic proceditur. Videtur q̃ hęc sit falsa, Christus, secundùm quòd homo, est creatura, vel incepit esse. Nihil enim in Christo est creatum nisi humana natura. Sed hæc est falsa, Christus, secundum quod homo, est humana natura. Ergo hæc etiam est falsa, Christus, secundum quod homo, est creatura.
(marg.: 3. di. 4. q. 1. ar. 2. q. 1. c. & q. 2. ad 1. Et 3. dis. 10. q. 1. art. 1. q. 2. & di. 11. art. 3.)

¶ 2. Pręttereà, Prædicatum magis prædicatur de termino in reduplicatione posito, quàm de ipso subiecto propositionis: sicut si dicam, corpus, secũdum quòd coloratum, est visibile, sequitur quòd coloratum sit visibile. Sed hęc non est absolutè (sicut dictum est *) concedenda, homo Christus est creatura. Ergo neque hæc, Christus, secundum quod homo, est creatura.
(marg.: Ar. pręced.)

¶ 3. Pręttereà, Quicquid pręedicatur de quocunque homine, secundum quòd homo, pręedicatur de eo per se, & simpliciter: idem enim est per se, & secundum quòd ipsum vt dicitur 5. Metap. * Sed hęc est falsa, Christus est per se & simpliciter creatura. Ergo etiam hęc est falsa, Christus, secundum quod homo, est creatura.
(marg.: li. 5 Meta. tex. 28. tomo 3.)

¶ Sed cõtra, Omne quod est, vel est creator, vel creatura. Sed hęc est falsa, Christus secũdum quod homo, est creator. Ergo hęc est vera, Christus secundum quod homo, est creatura.

Respondeo dicendum, quòd cum dicitur Christus secundum quòd homo, hoc nomen, homo, potest resumi in reduplicatione, uel ratione suppositi, uel ratione naturę. Siquidem resumatur ratione suppositi, cum suppositum humanę naturę in Christo sit ęternum, & increatum, hęc erit falsa, Christus, secundum quod homo, est creatura. Si verò resumatur ratione humanę naturę, sic est uera: quia ratione humanę naturę, siue secundum humanam naturam, conuenit sibi esse creaturã, ut supra dictum est. * Sciendum tamen, quòd nomẽ sic resumptum in reduplicatione, magis propriè tenetur pro natura, quàm pro supposito: resumitur enim in vi pręedicati, quod tenetur formaliter. Idẽ enim est dictu, Christus secundum quòd homo, ac si diceretur, Christus secundum quod est homo. Et ideo hęc magis est concedenda quam neganda, Christus secundum quòd homo, est creatura. Si tamen adderetur aliquid, per quod traheretur ad suppositum, esset propositio magis neganda, quàm concedenda: puta si diceretur, Christus, secundum quòd hic homo, est creatura.
(marg.: ar. 8. huius quęst.)

Ad primum ergo dicendum, q̃ licet Christus non sit humana natura: est tamen habens humanã naturam.

naturam. Nomen autem creaturæ, natum est prædicari non solùm de abstractis, sed etiam de concretis: dicimus enim quòd humanitas est creatura, & quòd homo est creatura.

Ad secundum dicendum, quòd ly homo, secundum quod ponitur in subiecto, magis respicit suppositum: secundum autem quod ponitur in reduplicatione, magis respicit naturam, vt dictum est. Et quia natura est creata, suppositum verò increatum: ideo licet non concedatur ista simpliciter, Homo Christus est creatura: conceditur tamen ista, Christus secundum quod homo, est creatura.

In cor. ar.

Ad tertium dicendum, quòd cuilibet homini, qui est suppositum solius naturæ humanæ, competit quòd non habeat esse, nisi secundum humanam naturam: & ideo de quolibet tali supposito sequitur, si secundum quod homo est creatura, quòd sit creatura simpliciter. Sed Christus non solum est suppositum humanæ naturæ, sed etiam diuinæ, secundum quam habet esse increatum: & ideo non sequitur, si secundum quod homo, est creatura, quod sit simpliciter creatura.

SVMMA TEXTVS.

1. Conclu. Prima conclu. Hæc propositio Christus, secūdum q̃d est creatura, potest distingui. Nã hoc nomen, homo, potest resumi in reduplicatione ratione suppositi, vel ratione naturæ. Si quidē resumatur ratione suppositi, cum suppositū humanæ naturæ in Christo sit æternū & increatū, hæc erit falsa, Christus, secūdum quod homo est creatura. Si vero resumatur ratiōne humanæ naturæ sic est vera, quia ratione humanæ naturæ cōuenit sibi esse creatura.

2. Conclu. ¶ Secunda cōcl. hæc propositio magis videtur cōcedēda, quā negāda, quia nomen sumptū reduplicatiue, in reduplicatiuis magis propriè tenetur pro natura, quā pro supposito. Resumitur enim in vi prædicati, quod tenetur formaliter. Idem enim est dictu. Christus secūdum quod homo, ac si diceretur Christus secundū quod est homo, & ideo magis videtur cōcedenda, quam neganda hæc, Christus secundū quod homo est creatura.

3. Conclu. ¶ Tertia cōclusio, hæc propositio Christus, secundum quod hic homo est creatura, magis est neganda, quam concedenda, quia ille terminus, homo, per illud pronomen, hic, trahitur vt stet pro supposito ratione cuius est falsa.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Dubiū de veritate hui⁹, Chrs secūdum quod homo est creatura. Dubium est de veritate huius propositionis, Christus secundum quod homo est creatura, videtur siquidem falsa & impropria: ¶ Primò, illæ dictiones secundum quod, vel inquātum, possunt sumi reduplicatiue, vel, specificatiue, sed vtroque modo sumantur, illa propositio est falsa, cum sua præiacens in quam resoluitur sit falsa, scilicet, Christus est creatura, ergo hęc erit falsa, Christus secūdum quod homo est creatura.

Primū argumentū. Secūdum. ¶ Secundò, creatura non magis supponit pro Christo quam humanitas, sed hæc est falsa, Christus secundum quod homo est humanitas, ergo & hæc, Christus secundum quod homo est creatura.

Tertium. ¶ Tertiò, quicquid prædicatur de quocunque homine, secundum quod homo, prædicatur de eo, per se, & simpliciter cum sit idem per se. & secundum quod ipsum, vt dicitur 5. metaph. text. 28. sed hæc est falsa, Christus est per se, & simpliciter creatura, ergo & hæc est falsa, Christus secūdum quod homo est creatura.

Vera expositio ppositæ dubitationis. ¶ In oppositū est sententia D. Tho. in secunda conclusione huius articuli, quæ & cōfirmari potest aliis rationibus. Primo, quia omne quod non est æternum, est creatum, sed Christus secundū quod homo non est æternus, sicut nec Deus, ergo Christus secundum quod homo est creatura. Deindè, omne quod factum est, creatum est, sed Christus secūdum quod homo factus est, ergo est creatus secundum quod homo. Præterea, omnis cōditio alicuius naturæ pōt prædicari de aliquo, secundū nomen significans naturam illā, sed homo significat naturā humanā, cuius cōditio est, quod sit creatura, ergo Christus potest dici creatura, secundum q̃ homo. Verū pro maiori huius explicatione animaduertendum est illas dictiones, in quantum, vel, secūdum quod, posse accipi reduplicatiue, & specificatiue: quando accipiuntur reduplicatiue explicandæ sunt per sensum causalem, & per veritatē suarum propositionum de inesse, vt homo in quãtū rationalis est risibilis, sic exponitur, quia homo est rationalis, est risibilis, cū vero accipiūtur specificatiue, nō sunt explicādę vel reducēdę ad suas de inesse, sed satis fuerit explicare rationē, sub qua prædicatū cōuenit subiecto, vt Christus in quantū homo est mortuus, sic explicatur, id est, ratio, quare mors prædicatur de Chr̃o, est humanitas. Similiter Christus inquantum homo est creatura, id est, ratio quare dicit creatura, est humanitas. Ex quo sequitur, quod propositio affirmatiua falsa ex repugnantia terminorum, potest esse vera per specificationem seu determinationem qua tollitur talis repugnātia, sicut contigit in hac de qua modo est sermo. Etenim talis specificatio seu determinatio nonnunquam diminuit rationem termini, cui adiungitur, ita vt non ratione suppositi, sed ratione formæ verificetur prædicatum de tali subiecto, vt in hac Christus, in quantum homo incipit esse, inceptio solum ratione humanitatis denotatur Christo conuenire. Et per hæc patet ad primum argumētum.

Ad pri. argum. Ad scd̄m. ¶ Ad secundum respondetur negando consequentiam, quia nomina partium nō possunt distrahi, vt supponant pro toto, creatura vero est nomen conueniens toti & partibus, & ideo natum est prædicari non solum de abstractis, sed etiam de concretis. Dicimus enim, quod humanitas est creatura, & quod homo est creatura.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium respondetur, distinguendo maiorem. Etenim si homini non competit aliud esse nisi secundum humanam naturam verum esset, quidquid prædicatur de quocunque homine secundum quod homo, prædicatur de eo per se & simpliciter, at vero cum Christus non solum sit suppositum humanæ, sed etiam diuinæ naturæ secundum quam habet esse increatum, non sequitur si secundum quod homo est creatura, quod sit simpliciter creatura.

ARTICVLVS VNDECIMVS.

Vtrùm hæc sit vera, Christus secundum quod homo, est Deus.

111 3. di. 10. q. 1. ar. 1. q. 1. & q. 3. c.

Ad vndecimum sic proceditur. Videtur, quòd Christus, secūdum quòd homo, sit Deus. Christus enim est Deus per gratiam vnionis. Sed Christus secundum quod homo, habet gratiam vnionis. Ergo Christus, secundum quod homo, est Deus.

¶ 2. Præterea, Dimittere peccata, est proprium Dei, secundum illud Isa. 43. Ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me. Sed Christus secundum quod homo, dimittit peccata: secundum illud Matth. 6. Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, &c. Ergo Christus secundū quod homo, est Deus.

¶ 3. Præterea, Christus non est homo communis, sed est homo iste particularis. Sed Christus, secundum quod est iste homo, est Deus: quia in isto homine designatur suppositum æternum, quòd naturaliter est Deus. Ergo Christus, secundum quod homo, est Deus.

Sed contra, Illud quòd conuenit Christo secundum quod homo, conuenit cuilibet homini. Si ergo Christus, secundum quod homo, est Deus, sequitur quòd omnis homo sit Deus: quod patet esse falsum.

Respondeo dicendum, quòd iste terminus, homo, in reduplicatione positus, potest dupliciter accipi. Vno modo quantum ad naturam: & sic non est verum, quòd Christus, secundum quòd homo, sit Deus: quia humana natura est distincta à diuina secundum differentiam naturæ. Alio modo potest accipi ratione suppositi: & sic cùm suppositum naturæ humanę in Christo, sit persona filij Dei, cui per se conuenit esse Deum, verum est quòd Christus, secundum quod homo, sit Deus Quia tamen terminus in reduplicatione positus magis propriè tenetur pro natura, quam pro supposito (vt suprà dictum est *) ideo magis est ista neganda, Christus, secundum quòd homo, est Deus quàm sit affirmanda.

*ar. præce. in cor. & ad 2.

Ad primum ergo dicendum, quòd non secundum idem conuenit alicui moueri ad aliquid, & esse illud: nam moueri conuenit alicui ratione materiæ vel subiecti, esse autem in actu ratione formæ. Et similiter non secundum idem conuenit Christo ordinari ad hoc, quòd sit Deus per gratiã vnionis, & esse Deum. Sed primum conuenit sibi secundum humanam naturam, secundum verò secundum diuinam. Et ideo hæc est vera, Christus secundum quòd homo, habet gratiam vnionis: nõ tamen ista, Christus secundum quòd homo, est Deus.

Ad secundum dicendum, quòd filius hominis habet in terra potestatem dimittendi peccata, non virtute humanæ naturæ, sed virtute naturæ diuinę. In qua quidem natura diuina consistit potestas dimittendi peccata per autoritatem: in humana autẽ natura consistit instrumentaliter & per ministerium. Vnde Chrysosto. super Matt. * hoc exponens dicit: Signanter dixit, In terra dimittendi peccata: vt ostenderet, quòd humanæ naturæ potestatem diuinitatis vniuit indiuisibili vnione, quia etsi factus est homo, tamen Dei verbum permansit.

*ho. 30. in Matt. circa mediũ tom. 2.

Ad tertium dicendum, quòd cùm dicitur, iste homo, pronomen demonstratiuum, hoc, nomen homo, trahit ad suppositum. Et ideo magis est hęc vera, Christus secundum quòd iste homo, est Deus: quam ista, Christus, secundum quòd homo, est Deus.

ARTICVLVS DVODECIMVS

Vtrùm hæc sit vera, Christus secundum quod homo, est hypostasis, vel persona.

AD duodecimum sic proceditur. Videtur, quod Christus secundum quòd homo sit hypostasis vel persona. Illud enim quod conuenit cuilibet homini, conuenit Christo, secũdum quod est homo: est enim alijs hominibus similis: secundum illud Philip. 2. In similitudinem hominum factus: Sed omnis homo est persona. Ergo Christus, secundũ quod homo, est persona.

112 3. di. 10. q. 1 art. 2. Et Ro 1. le. 3. col.

¶ 2. Præterea, Christus secundum quod homo, est substantia rationalis naturæ, nõ autem substantia vniuersalis: ergo substantia indiuidua. Sed nihil aliud est persona, quàm rationalis naturæ indiuidua substantia, vt Boetius dicit in libro de duabus natu. * Ergo Christus, secundum quod homo, est persona.

*aliquãtulũ à prin. Cin 3. pagia.

¶ 3. Præterea, Christus secundum quod homo, est res humanæ naturæ, & suppositum & hypostasis eiusdem naturæ. Sed omnis hypostasis & suppositum & res humanæ naturæ, est persona. Ergo Christus, secundum quod homo, est persona.

Sed contra, Christus secundum quod homo, non est persona æterna. Si ergo Christus secundum quod homo, sit persona, sequeretur quòd in Christo sint duæ personæ, vna temporalis, & alia æterna. Quod est erroneum, vt suprà dictum est. *

*q. 2. ar. 4. & 6.

Respondeo dicendum, quòd sicut suprà dictũ est, * iste terminus homo, in reduplicatione positus, potest accipi vel ratione suppositi, vel ratione naturæ. Cùm ergo dicitur, Christus secundum quod homo, est persona si accipiatur ratione suppositi, manifestum est, quòd Christus secundum quod homo, est persona, quia suppositum humanæ naturæ nihil est aliud, quam persona filij Dei, Si autem accipiatur ratione naturæ, sic potest intelligi dupliciter. Vno modo vt intelligatur, quòd naturæ humanæ cõpetat esse in aliqua persona. Et hoc etiam modo verum est: omne enim quod subsistit in humana natura, est persona. Alio modo potest intelligi, vt naturæ humanæ in Christo propria personalitas debeatur, causata ex principijs humanæ naturæ. Et sic Christus secundum quod homo, non est persona, quia humana natura non est per se seorsum subsistens à diuina natura, quod requirit ratio personæ.

*ar. 10. huius quæst.

Ad primum ergò dicendum, quòd omni homini conuenit esse personam, secundum quod omne subsistens in humana natura est persona. Sed hoc est propriũ homini Christo, ꝙ psona subsistẽs in humana natura eius, nõ sit causata ex principijs humanæ naturæ, sed sit æterna. Et ideo vno modo est persona, secundum quod homo, alio modo nõ sicut dictum est. *

*In corp. ar.

Ad secũdum dicẽdum, quòd substantia indiui-

dua, quæ ponitur in diffinitione personæ, importat substantiam completam per se subsistentem separatim ab alijs, alioquin manus hominis posset dici persona, cùm sit substantia quædam indiuidua: quia tamen est substantia indiuidua sicut in alio existens, non potest dici persona. Et eadem ratione, nec humana natura in Christo: quæ tamen potest dici indiuiduum, vel singulare quoddam.

Ad tertium dicendum, quod sicut persona significat quid completum, & per se subsistens in natura rationali, ita hypostasis, suppositum & res naturæ in genere substantiæ significant quiddam per se subsistens. Vnde sicut humana natura non est per se persona seorsum à persona filij Dei, ita etiã non est per se hypostasis vel suppositum vel res naturæ. Et ideo in sensu, in quo negatur ista, Christus secundum quod homo, est persona, oportet etiam negari omnes alias.

SVMMA ARTICVLORVM. vndecimo & duodecimo.

1. Conclu. Prima conclu. ar. 12. hæc propositio vera est, si terminus, homo, in reduplicatione positus accipiatur pro supposito, falsa vero, si terminus, homo, reduplicet naturam. Prima pars huius conclusionis probatur. Suppositũ naturæ humanæ in Christo, est persona filii Dei, cui per se cõuenit esse Deum, ergo si terminus homo reduplicet suppositum, verum est, quod Christus, secundum quod homo est Deus. Secunda pars conclusionis probatur. Primo, quia illud, quod conuenit Christo, secundum quod homo conuenit cuilibet homini, ergò si Christus, secundum quod homo est Deus, sequitur quòd omnis homo sit Deus, quod est falsum. Secundo probatur, humana natura est distincta à diuina, secundum differentiam essentiæ, ergò impossibile est, quod Christus sit Deus, secũdum quod homo.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio, hæc propositio magis est neganda, quam concedenda, quia terminus in reduplicatione positus magis propriè tenetur pro natura, quam pro supposito, vt in superioribus ostensum est.

3. Conclu. ¶ Tertia conclusio in solutione ad tertium. Hæc propositio Christus secundum quod hic homo est Deus, magis est concedenda quam neganda. Nam hoc pronomen demonstratiuum, hic, trahit terminum homo, vt stet pro supposito ratione cuius verificatur illa propositio.

¶ In ar. 12. D. Tho. respondet eisdem tribus conclusionibus, & eodem verborum tenore, quibus respondit ad quæstionem præcedentis articuli.

EXPOSITIO ARTICVLORVM.

DVbium est de veritate huius propositionis Christus in quantum hic homo est Deus. Atque adeò de veritate huius Christus in quantum hic homo est persona.

Durãdus. Nam Durandus in 3. d. 10. q. 1. contendit non solum has propositiones Christus in quantum homo est Deus, Christus in quantum homo est persona, esse falsas, verũ etiam istas de quibus est dubium Et probat primo, quo-

Argumẽta cõtra conclusionem articuli. Primũ argumentũ. niam reduplicatio secundum propriam significationem importat causam inhærentiæ prædicati ad subiectum, vt in hac homo secundum quod est albus disgregat visum, sed Christus non est Deus, propter hanc humanitatem, ergò hæc est falsa, Christus secundum quod hic homo est Deus.

Secũdum. ¶ Secundò, prædicatum semper habet rationẽ formæ, sicut subiectum rationem materiæ, sed ille terminus hic homo tenet se ea parte prædicati, ergo tenetur formaliter, ergo non stat pro supposito: sed pro hac humanitate, & per consequens, illa propositio erit falsa. Nec sufficit dicere, quod ratione illius pronominis, illud nomen homo, trahitur vt stet pro supposito, & non pro natura. Nam illud pronomen adiectum non tollit propriã significationẽ illius nominis homo. Vnde sensus huius propositionis Christus in quantum hic homo est, persona, est Christus est persona ea hac humanitate. Quapropter non admittit sententia D. Thom. hoc in loco, nec aliorum Theologorum cum magistro in 3. di. 10. asserentium præfatam propositionem, nisi secundum sensum improprium. Huic sententiæ Durandi videtur subscribere Bonau. in 3. d. 9. q. 2. artic. 1. Verum his non obstantibus veritas est, quam asserit D. Tho. in his articulis. Bonauent.

Etenim pro nomẽ, iste, vel hic, si rectè aures consolantur trahit hoc nomen, homo, vt stet pro supposito, & vt accipiatur magis habens rationem materię quam formæ. Nã hic homo etiam si includat hanc humanitatem, tamen reduplicatio non semper reduplicat totum inclusum in termino reduplicato v. g. in hac propositione, Petrus quatenus homo est rationalis, nõ reduplicatur ratio animalis inclusa in nomine homo reduplicato. & ideo non sequitur, Petrus quatenus homo est rationalis, ergo quatenus animal est rationalis, Similiter nõ sequitur, Christus quatenus iste homo est persona diuina, ergò quatenus habet istam humanitatem est persona diuina. Pro cuius maiori intelligentia animaduertendum est, quod quidam sentiunt sensum istarũ propositionum, hic homo fecit cælum & terram, & hic homo est genitus ab æterno esse diuersum à sensu istarum, homo fecit cælum & terram, homo est genitus ab æterno, solum quia pronomen iste trahit hoc nomen homo, ad suppositum diuinum, vt pro ipso accipiatur, at vero sine pronomine nomen homo, ipsam denotat essentiam humanam. Vnde priores propositiones existimant, quod sunt veræ, posteriores vero falsæ. Sed verius est, quòd istæ propositiones veræ sunt. Homo fecit cælum & terram; homo est genitus ab æterno; quia nomen homo, accipitur pro supposito æterno, quod post incarnationis mysterium subsistit in natura humana. Et quòd ita sit, patet isto syllogismo. Christus fecit cælum & terram, Christus est homo, ergo homo fecit cælum & terram.

¶ Ad primum argumentũ respondetur, primò illa aduerbia non sumi in illis propositionibus reduplicatiuè, sed specificatiuè, & ideo nõ importatur causa conuenientiæ illius prædicati cõ subiecto. Ad pri. argum.

Secundò respondetur, quod etiam si sumatur reduplicatiuè, adhuc est vera propositio, quia, vt dictum est, non reduplicatur nisi sola ratio suppositi, & non ratio naturæ humanæ.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod etiam si prædicatum semper teneatur formaliter, quando sine reduplicatione ponitur, tamen quã ea vi alicuius nominis seu pronominis trahitur vt non ratione formæ, sed materiæ verificetur non est inconueniens, quod stet pro supposito, & pro persona, vt in hac propositione contingit de qua modo est sermo. Ad secun. arg.

Super est in fine huius quæstionis dissoluere duo argumenta, quæ aliquibus Theologis facessunt negotiũ in hac materia. Alia duo argumẽta contra veritatem.

Videtur enim, quod Christus in quantum homo sit persona. Primò, quia vel Christus secundum quod homo est aliquid, vel nihil, non nihil, ergo aliquid, si aliquid vel est natura, vel persona, non natura quia nec diuina, nec humana, etenim Christus secundum quod homo non est diuina natura. Natura vero humana de nullo eius supposito in abstracto prædicatur. Secundò arguitur, Christus vt hic homo est persona, ergo vt homo, est persona, ab inferiori ad suum superius affirmatiue.

¶ Pro solutione primi argumenti notandum est, quod quidam ex antiquis theologis non audebant concedere Christum secundum quod homo esse aliquid, sed ad aliquid, quia est habens humanitatem, vt vestitus, est habens indutam vestẽ. Quæ sententia ab Ecclesia damnata est cap. cum Christus de hæreticis. Quapropter oportet dicere Christũ secundum quod homo esse aliquid, quia est animal rationale & compositum ex anima & corpore, non tamen est necesse, vt sit natura vel persona. Magister sententiarũ concedit Christum, quatenus homo, esse aliquid, quia est substantia indiuidua rationalis naturæ, non tamen subinde est persona quatenus homo, quia humanitas Christi non per se subsistit, sed in alieno supposito. Ad secundum argumen

tum

tum reſpondetur, quod laborat ex varia appellatione, ſeu fallacia accidentis. Nam in antecedenti reduplicatio appellat ſupra ſuppoſitum, in conſequenti vero ſuprà naturam, vt prædiximus.

QVAESTIO XVII.

De pertinentibus ad vnitatem in Chriſto quantum ad eſſe, in duos articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de his, quæ pertinent ad vnitatem in Chriſto in communi. Nam de his, quæ pertinent ad vnitatem, vel pluralitatem in ſpeciali, ſuis locis determinandum eſt: ſicut ſuprà ✱ determinatum eſt, quòd in Chriſto non eſt vna tantum ſcientia, & infrà ✱ determinabitur quòd in Chriſto non eſt vna tantum natiuitas.

quæſt. 8.
quæſt. 35.

Conſiderandũ eſt ergo primò de vnitate Chriſti quantum ad eſſe: ſecundò quantum ad velle, tertiò, quantum ad operari.

Circa primum quęruntur duo.

¶ Primò, vtrùm Chriſtus ſit vnum vel duo.

¶ Secundò, vtrùm in Chriſto ſit tantum vnũ eſſe.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm Chriſtus ſit vnum, vel duo.

112. 3. di. 6. q. 2. art. 1 & di. 21 q. 1. art. 2. q. 2. ad 6. Et 4. cont. c. 36. ſi Et vnio. ar. 1. 2. & 7. & art. 3. & 4. per totum & ar. 5. 14.
✱ l. 1. de Trinit. ca. 7. in fin. to. 3.
✱ Enchi. c. 35. à medio to. 3.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſtus nõ ſit vnum, ſed duo. Dicit enim Auguſtin. in primo de Trinitat. ✱ quia forma Dei, accepit formam ſerui, utrumque Deus propter accipientem Deum: vtrumque autem homo propter acceptum hominem. Sed vtrumque dici nõ poteſt, niſi vbi sũt duo. Ergo Chriſtus eſt duo.

¶ 2. Prætereà, Vbicunque eſt aliud & aliud, ibi ſunt duo. Sed Chriſtus eſt aliud & aliud: dicit enim Auguſtin. ✱ in Enchi. Cùm in forma Dei eſſet, formam ſerui accepit, vtrumque vnus, ſed eſt aliud propter Verbum, aliud propter hominẽ. Ergo Chriſtus eſt duo.

¶ 3. Prætereà, Chriſtus nõ eſt tantùm homo: quia ſic purus homo eſſet. Ergo eſt aliquid aliud, quàm homo: & ita in Chriſto eſt aliud & aliud. Ergo Chriſtus eſt duo.

¶ 4. Prætereà, Chriſtus eſt aliquid, quod eſt Pater, & eſt aliquid, quod nõ eſt Pater. Ergo Chriſtus eſt aliquid & aliquid. Ergo Chriſtus eſt duo.

¶ 5. Prętereà, Sicut in myſterio Trinitatis ſunt tres perſonæ in vna natura: ita in myſterio Incarnationis ſunt duæ naturæ in vna perſona. Sed propter vnitatem naturæ, non obſtante diſtinctione perſonæ, Pater & Filius ſunt vnum: ſecundum illud Ioan. 10. Ego & Pater vnum ſumus. Ergo nõ obſtante vnitate perſonæ; propter dualitatem naturarum, Chriſtus eſt duo.

¶ 6. Prętereà, Philoſophus dicit in 3. Phyſicor. ✱ quod vnum & duo denominatiuè dicuntur Sed Chriſtus habet dualitatem naturarum. Ergo Chriſtus eſt duo.

l. 3. tex. 18. to. 2.

¶ 7. Prætereà, Sicut forma accidentalis facit alterum, ita forma ſubſtantialis aliud: vt Porphyrius dicit. ✱ Sed in Chriſto ſunt duę naturę ſubſtãtiales, humana ſcilicet & diuina. Ergo Chriſtus eſt aliud & aliud. Ergo Chriſtus eſt duo.

In prædic. in c. de diff. to. 1. inter opera Ariſt.

Sed contra eſt, quod Boet. dicit in lib. de duab. natu. ✱ Omne quod eſt, in quantum eſt, vnum eſt Sed Chriſtum eſſe confitemur. Ergo Chriſtus eſt vnum.

In li. an oẽ qd eſt bonum ſit

Reſpondeo dicendum, quòd natura ſecundum ſe conſiderata prout in abſtracto ſignificatur, non verè poteſt predicari de ſuppoſito ſeu perſona niſi in Deo, in quo non differt, quod eſt, & quo eſt, vt in Prima parte habitum eſt. ✱ In Chriſto autẽ cùm ſint duę naturę, diuina ſcilicet & humana, altera earum, ſcilicet diuina, poteſt de eo prędicari, & in abſtracto & in concreto: dicimus enim quòd filius Dei, qui ſupponitur i hoc nomine Chriſtus, & eſt diuina natura, & eſt Deus. Sed humana natura non poteſt prędicari de Chriſto ſecundum ſe in abſtracto, ſed ſolum in concreto, prout ſcilicet ſignificatur in ſuppoſito: Non enim verè poteſt dici, quòd Chriſtus ſit humana natura: quia natura humana non eſt nata predicari de ſuo ſuppoſito. Dicitur autem, quòd Chriſtus eſt homo, ſicut & quòd Chriſtus eſt Deus. Deus autem ſignificat habentem deitatem: & homo ſignificat habentem humanitatem. Aliter tamen habens humanitatem ſignificatur per hoc nomen homo, & aliter per hoc nomen Ieſus, vel Petrus. Nam hoc nomen homo, importat habentem humanitatem indiſtinctè, ſicut & hoc nomen Deus, indiſtinctè importat habentem deitatem: hoc autem nomen Petrus vel Ieſus; importat diſtinctè habentem humanitatem, ſcilicet ſub determinatis in diuidualibus proprietatibus: ſicut & hoc nomen filius Dei, importat habentem deitatem ſub determinata proprietate perſonali. Numerus autem dualitatis in Chriſto ponitur circa ipſas naturas, & ideo ſi ambę naturę in abſtracto prędicarentur de Chriſto, ſequeretur quòd Chriſtus eſſet duo. Sed quia duę naturę non prędicantur de Chriſto, niſi prout ſignificantur in ſuppoſito, oportet ſecundum rationem ſuppoſiti prędicari de Chriſto vnum vel duo. Quidam autẽ poſuerunt in Chriſto duo ſuppoſita, ſed vnam perſonam, quę quidem videtur ſe habere ſecundum eorum opinionem tanquam ſuppoſitum completum vltima completione. Et ideo quia ponebant in Chriſto duo ſuppoſita, dicebant Chriſtum eſſe duo neutraliter, ſed quia ponebant vnam perſonã, dicebant Chriſtum vnum maſculinè. Nam neutrũ genus deſignat quiddam informe & imperfectũ: genus autem maſculinum deſignat quiddam formatum & perfectum. Neſtoriani autem ponentes in Chriſto duas perſonas, dicebãt Chriſtũ nõ ſolũ eſſe duo neutraliter, ſed etiã duo maſculinè. Quia

P. p. q. 3. ar. 3. & 4.

vero

verò nos ponimus in Christo vnam personam & vnum suppositum (vt ex suprà dictis patet *) sequitur quòd dicamus, quòd non solùm Christus est vnus masculinè, sed etiam, quòd est vnum neutraliter.

q. 2. ar. 2. & 6.

Ad primum ergo dicendum, quòd verbum illud August. * non est sic intelligendum, quòd ly, vtrumque, teneatur ex parte prædicati, quasi dicat, quòd Christus sit vtrumque, sed tenetur ex parte subiecti. Et tunc ly, vtrumque, ponitur non quasi pro duobus suppositis, sed pro duobus nominibus significantibus duas naturas in cócreto. Possum enim dicere, quòd vtrumq; scilicet Deus & homo, est Deus propter accipientem Deum: & vtrumque, scilicet Deus & homo, est homo, propter acceptum hominem.

citatum in argum.

Ad secundum dicendum, quòd cum dicitur. Christus est aliud & aliud, locutio est exponenda, vt sit sensus, habens aliam & aliam naturam. Et hoc modo exponit Augu. * in libro contra Felicianum, Vbi cum dixisset, In mediatore Dei & hominum, aliud Dei filius, aliud hominis filius, subdit. Aliud inquam, pro discretione substantię, non alius pro vnitate personæ. Vnde Gregor. Nazianzenus in Epistola ad Clidonium dicit. * Si oportet compendiosè dicere, aliud quidé & aliud, ea, ex quibus Saluator est: siquidem non idem est inuisibile visibili, & quod absq; tempore, ei, quod sub tempore, non autem alius & alius absit, hæc enim ambo vnum.

c. 11. 10 fin. tom. 6.

Ad Clidoniu epis. 1. inter prin. & mediú. Incipit. Honorandissimo.

Ad tertium dicédum, quòd hæc est falsa, Christus est tantum homo: quia nó excludit aliud suppositum, sed aliam naturam: eo quod termini, in prędicato positi, formaliter tenentur. Si vero adderetur aliquid per quod traheretur ad suppositum, esset vera locutio, puta, Christus est tantú id, quod est homo. Non tamen sequitur, quòd sit aliquid aliud, quàm homo: quia ly, aliud, cum sit relatiuum diuersitatis substátię, propriè refertur ad suppositum (sicut & omnia relatiua facientia personalem relationem) sequitur autem, ergo habet aliam naturam.

Ad quartú dicendum: quòd cum dicitur, Christus est aliquid, quod est Pater, ly aliquid, tenetur pro natura diuina: quæ etiam in abstracto prædicatur de Patre & filio. Sed cum dicitur, Christus est aliquid, quod non est Pater, ly aliquid, tenetur non pro ipsa natura humana, secundum quod significatur in abstracto, sed secundum quod significatur in concreto: non quidé secundum suppositum distinctum, sed secúdum suppositum indistinctum, prout scilicet substat naturæ, non autem proprietatibus indiuiduantibus. Et ideo non sequitur, quòd Christus sit aliud, & aliud, vel quòd sit duo, quia suppositum humanæ naturę in Christo, quod est persona Filij Dei, non ponit in numerum cum natura diuina, quæ prædicatur de Patre, & filio.

Ad quintum dicendum, quòd in mysterio diuinæ Trinitatis natura diuina prædicatur etiá in abstracto de tribus personis: & ideo simpliciter potest dici, quòd tres personæ sint vnum. Sed in mysterio Incarnationis nó prædicantur ambæ naturæ in abstracto de Christo: & ideo non potest simpliciter dici, quòd Christus sit duo.

Ad sextum dicédum, quòd duo dicitur, quasi habens dualitatem: non quidem in aliquo alio, sed in ipso, de quo duo prædicantur. Fit auté prædicatio de supposito, quod importatur per hoc nomé Christus. Quamuis igitur Christus habeat dualitatem naturam: quia tamen non habet dualitatem suppositorum, non potest dici Christus esse duo.

Ad septimum dicendum, quòd alterum importat diuersitatem accidentis: & ideo diuersitas accidentis sufficit ad hoc, quòd aliquid simpliciter dicatur alterum. Sed, aliud, importat diuersitaté substantiæ: substantia autem dicitur non solum natura, sed etiam suppositum, vt dicitur in 5. Metap. * & ideo diuersitas naturæ non sufficit ad hoc, quòd aliquid simpliciter dicatur aliud, nisi adsit diuersitas secundum suppositum. Sed diuersitas naturæ facit aliud, secundum quid, scilicet secundum naturam, si non adsit diuersitas suppositi.

lib 5. met. tex. 15. to.

SVMMA TEXTVS.

Coclusio

Conclusio, Christus est vnus & vnú. Probatur primo ex Boetio libro de duabus naturis, vbi inquit, omne quod est, in quantum est, vnum est, sed Christum esse confitemur, ergo Christus est vnum. Secundò, in Christo Domino cum diuersitate naturarum diuinæ & humanæ est vnitas suppositi & personæ, ergo Christus est vnú, & non duo. Pro cuius conclusionis intelligentia aduertit D. Th. quòd numerus dualitatis in Christo ponitur circa ipsas naturas. Vnde si natura humana in abstracto prædicaretur de Christo, sicut natura diuina, sequeretur, quòd Christus esset duo, sed quia duæ naturæ non prædicantur de Christo, nisi prout significantur in supposito, oportet secundú rationem suppositi prædicari de Christo vnum vel duo, cum vero nos vnam solam in Christo ponamus personá & vnum suppositum, sequitur, quòd non solum Christus sit vnus masculinè, sed etiam quod sit vnum neutraliter.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Conclusio huius articuli est definita in Concilio Niceno, Ephesino, & Chalcedonensi. Vnde & in symbolo dicimus, & in vnum Dominum Iesum Christum. Sed nota, quòd hæc quæstio potest habere duplicem sensum. Primus est, vtrùm Christus sit duo diuisiue, ita quòd in Christo sint duæ res distinctæ, quarum quælibet sit Christus, & in hoc sensu tractabatur hæc quæstio olim in concilijs, & determinatur contra hæreticos. Vnde in Concilio Ephes. 1. c. 2. sic definitur. Si quis non confitetur vnum Christum cum propria carne eundem, scilicet Deú & hominem simul, anathema sit, & lo. capitu. 3. si quis in vno Christo diuidit substantias post vnionem, anathema sit. Secundus sensus est, an Christus sit duo complexiue simul sicut Petrus est materia & forma Et in hoc sensu sunt tres modi dicendi, vt videre est in Durand. in 3. d. 6. q. 1. & in Palude q. 4. Primus modus dicendi est, quòd Christus est duo complexiue. Est enim diuinitas & humanitas simul Hæc sententia est Greg. in 3. d 28 q. 2. ad argu. 17. & 18. Sed hanc sententiam esse falsissimam & errorem in fide demonstrauimus, suprà quæstione secunda, articulo 4. Secundus modus dicendi est, quem sequitur Durand. quòd propriè Christus, nec est vnum, nec duo. Ego vero dico pro explicatione veritatis, quòd Christus est vnus,

Duplex sésus quęstionis.

Cócilium Ephesinú.

Durand.

Palude.

Gregor.

Durand.

Sententia autoris.

& vnum simpliciter; & omnibus modis vnum, & magis vnum, quàm Petrus. Probatur, nam vnitas Christi non est consideranda ex vnitate aut multiplicitate naturarum, sed ex vnitate personæ & suppositi, sed fides docet Christum esse vnum suppositum, & personam maximè vnam, ergo est vnus, & maximè vnus. Maior probatur, nam am hæ naturæ in Christo non prædicantur de illo in abstracto, sed solummodo in concreto. Vnde hæc propositio falsa est, Christus est humanitas, imò identice est falsa, Christus est res, quæ est humanitas. Rursus hæc est falsa, Christus est humanitas & diuinitas, hæc vero dicit verũ, Christus est Deus, & homo. Secũdò si Christus esset duo, vel esset duo supposita, vel duæ personæ, vel duæ creaturæ, sed manifestus error est cõtra fidem asserere, quòd in Christo Iesu sint duo supposita, vel duæ personæ. Rursus euidens error est contra fidem asserere, quòd Christus sit humanitas, ergo error est asserere, quòd Christus sit diuinitas & humanitas diuisiue, atque adeo error manifestus est contra fidem docere, quòd Christus sit diuinitas & humanitas complexiue. Sic definitur in Concilio Constantiensi Sess. 15. contra errores Ioannis Hus, & quod ita sit tenendum dictum est supra q.2. artic.4. Tertiò probatur, nam vnio duarum naturarum in Christo est maxima omnium præter vnionem diuinarum personarum in vnitate essentiæ, vt demonstratum est q.2. art. 9 ergo Christus in quo istæ duæ naturæ vniuntur est maximè vnus. Vltimò probatur ex testimonijs scripturæ 1. ad Tim. 2. vnus Dei & hominum mediator, homo Christus Iesus. Et in symbolo Niceno, & in vnum Dominum Iesum Christũ. Et in symbolo Apostolorum, vnicum Dominum nostrũ. Et in symbolo Athanasij, qui cum Deus sit, & homo, non duo tamen sed vnus est Christus. Ex quo sequitur, quòd modus dicendi Durandi est periculosus & omnino cauendus. Sequitur secundo, quod si hæc aliquando locutio in sanctis Patribus inueniatur: in Christo est aliud & aliud, exponenda est vt sit sensus, est habens aliam & aliã naturam. Sic exponit Aug. lib. contra Felicianum c.11. & Gregorius Nazianzenus in epistola ad Caledonium.

Cõcilium Constan. | 1. Timo 2. | Symboli Nicenum, | D.August.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm in Christo sit tantum vnum esse.

114 | 3.d.4.q.1.art.2.q.1.co.3 & d.6.q.2.art.2. Et vnio.art.4. Et q.9 q.2.ar.2. Et opusc.3.cap.216.& 219. | * l.3.c.13.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo non sit tantum vnũ esse, sed duo. Dicit enim Damas. * in 3. libro, quòd ea quæ consequuntur naturam, in Christo duplicantur. Sed esse consequitur naturam, esse enim est a forma. Ergo in Christo sunt duo esse.

¶ 2. Prætereà, Esse filij Dei est ipsa natura diuina, & est æternum. Esse autem hominis Christi non est diuina natura: sed est esse temporale. Ergo in Christo non est tantum vnum esse.

¶ 3. Prætereà, In Trinitate quamuis sint tres personæ; est tamen vnum esse propter vnitatem naturæ. Sed in Christo sunt duæ naturæ, quamuis sit vna persona. Ergo in Christo non est tantum vnum esse, sed duo.

¶ 4. Prætereà, In Christo anima dat aliquod esse corpori, cùm sit forma eius. Sed non dat sibi esse diuinum, cùm sit increatum. Ergo in Christo est aliud esse, præter esse diuinum: & sic in Christo non est tantum vnum esse.

Sed cõtra. Vnumquodq; secundũ hoc dicitur ens, secundum quod dicitur vnũ: quia vnum & ens conuertuntur, si ergo in Christo essent duo esse, & nõ tantum vnum, Christus esset duo, & non vnum.

Respondeo dicendum, quod quia in Christo sunt duæ naturæ & vna hypostasis, necesse est, quod ea quæ ad naturam pertinent in Christo, sint duo: quæ autem pertinent ad hypostasim in Christo, sunt vnũ tantum. Esse autem pertinet & ad naturam & ad hypostasim. Ad hypostasim quidem, sicut ad id, quod habet esse: ad naturam autem, sicut ad id, quo aliquid habet esse. Natura enim significatur per modum formæ, quæ dicitur ens ex eo, quod ex aliquid est, sicut albedine est aliquid albũ, & humanitate est aliquis homo. Est autem considerandũ quod si est aliqua forma vel natura, quæ nõ pertineat ad esse personale hypostasis subsistẽtis, illud esse non dicitur esse illius personæ simpliciter, sed secundum quid, sicut esse album, est esse Sortis, nõ in quantum est Sortes, sed inquãtum est albus. Et huiusmodi esse nihil prohibet multiplicari in vna hypostasi vel persona: aliud enim est esse, quo Sortes est albus, & quo Sortes est musicus. Sed illud esse, quod pertinet ad ipsam hypostasim vel personam, secũdum se impossibile est in vna hypostasi vel persona multiplicari: quia impossibile est, quod vnius rei non sit vnũ esse. Si igitur humana natura adueniret filio Dei nõ hypostaticè vel personaliter, sed accidentaliter (sicut quidam posuerunt) oporteret ponere in Christo duo esse: unum quidem, secundum quod est Deus, aliud autẽ, secundũ quod est homo. Sicut in Sorte ponitur aliud esse, secundum quod est albus, & aliud, secũdum quod est homo, quia esse albũ, non pertinet ad ipsum esse personale Sortis. Esse autem capitatum, & esse corporeum, & esse animatum, totum pertinet ad unam personã Sortis: & ideo ex omnibus his non fit nisi unum esse in Sorte. Et si contingeret, quod post cõstitutionem personæ Sortis, aduenirẽt Sorti manus, uel pedes, uel oculi (sicut accidit in cæco nato) ex his non accresceret Sorti aliud esse, sed solùm relatio quædam ad huiusmodi, quia scilicet diceretur esse non solum secundum ea, quæ prius habebat, sed etiam secundum ea, quæ sibi postmodum aduenerunt. Sic igitur cum humana natura coniungatur filio Dei hypostaticè uel personaliter (ut supra dictũ est*) & nõ accidentaliter, consequens est, quòd secundum humanam naturam non adueniat sibi nouum esse personale, sed solum noua habitudo esse personalis præexistentis ad naturam humanam, ut scilicet persona illa iam dicatur subsistere, non solum secundum diuinam naturam, sed etiam secundum humanam. q.2. art.6.

Ad primum ergo dicendum, quòd esse consequitur naturam: non sicut habentem esse, sed sicut qua aliquid est: personam autem siue hypostasim consequitur, sicut habentem esse. Et ideo magis retinet unitatem secundum unitatem hypostasis, quàm habeat dualitatem secundum dualitatem naturæ.

Ad secundum dicendum, quod illud esse æternũ

filij

filij, Dei, quod est diuina natura, fit esse hominis, in quantum humana natura assumitur à filio Dei in vnitatem personæ.

Ad tertium dicendũ, quòd sicut in Primá parte dictum est,* quia persona diuina est idem cum natura, in personis diuinis nõ est aliud esse personę prçter esse naturę: & ideo tres personę non habent nisi vnum esse. Haberẽt autem triplex esse, si in eis esset aliud esse personę, & aliud esse naturę.

P. p. q. 3. ar. 3. & 4.

Ad quartum dicendum, quòd anima in Christo dat esse corpori, in quantum facit ipsum actu animatum: quod est dare ei complemẽtum naturę & speciei. Sed si intelligatur corpus perfectum per animam absque hypostasi habente vtrumq;, hoc totum compositũ ex anima & corpore (prout significatur nomine humanitatis) non significatur vt quod est, sed vt quo aliquid est. Et ideo ipsum esse est personę subsistentis, secundum quòd habet habitudinem ad talem naturam: cuius habitudinis causa est anima, in quantum perficit humanam naturam, informando corpus.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio.

Conclusio est affirmatiua. Præmittit D. Tho. tria documenta. Primum est, ea quæ ad naturam pertinent in Christo sunt duo, quæ vero ad hypostasim vnum tantũ. Probatur, in Christo secundum fidẽ sunt duæ naturæ vna tantum hypostasis, ergo. Secundum documentum, esse pertinet ad naturam & hypostasim, ad hypostasim quidem tanquam ad id, quod habet ipsum esse, ad naturam vero tanquã ad id, quo aliquid habet esse. Prior pars de hypostasi non probatur a D. Tho. quoniam compertissimum est hypostases seu supposita esse ea, quæ subsistunt, sicut ea, quæ agunt & patiuntur. Posterior pars, q̃ de natura est probatur, natura significatur per modum formæ, forma autem est ens ex eo quòd ex aliquid est, vt patet inductione, albedo est ens, quia ex aliquid est albũ, humanitas quia ex aliquid est homo. Tertium documentum, esse quod procedit a forma, quæ non pertinet ad esse personale seu hypostaticum non est esse simpliciter talis hypostasis sed secundum quid, & tale esse multiplicari potest in vna hypostasi, at esse quod pertinet ad hypostasim secundum se neutiquã multiplicari potest in vna hypostasi. Prius pars probatur, quoniam esse albũ, quod procedit ab albedine, & item esse musicum, quod procedit a musica sunt esse secundum quid hominis, & multiplicantur in vna & eadem persona. Posterior pars probatur, quoniam impossibile est, quòd vnius rei non sit vnũ esse. His permissis ratio D. Tho. potest colligi ad hunc modum in summa. Vnio accidentalis & vnio personalis seu hypostatica, hoc differunt inter sese, quòd ea quæ vniuntur accidentaliter habent duplex esse, ea vero quæ hypostaticè seu personaliter habent vnum esse tantum, sed humana natura vnitur verbo Dei personaliter seu in persona, ergo humana natura & filius Dei habent vnum esse tantum. Maior probatur. Quãdo homo fit albus aliud esse est hominis, aliud est esse albi, cæterum esse capitatũ, esse corporeum, esse animatum vnum tantum esse est, non multiplex, quoniam vniuntur personaliter caput, corpus, aĩa. Quod vsque adeò verũ est, quòd si post cõstitutam Sortis personam adueniãt ei manus, pedes, oculi, (quod per miraculum fieri potest) nõ acquirit Sortes nouum aliquod esse, sed tantum nouam relationem ad partes, quas de nouo comparat. Itaque sicut antea referebatur ad partes, quas habebat p esse, quod habebat, ad eũdem modum filius Dei refertur per esse antiquum præexistens ante incarnationem ad naturam humanã, quã de nouo assumpsit in incarnatione, cum tamen ante nõ referretur, nisi ad diuinam naturam.

EXPOSITIO ARTICVLI.

De quæstione huius articuli disputãt doctores in 3. d. 6. Et quidem ex positionẽ huius quæstionis ĩ tres partes distribuo. Primò disputabo, vtrùm, ita sit in rei veritate, quòd in Christo nõ sit alia existentia substãtialis, nisi diuina. Secundò disseram, quid de hac re senserit D. Tho. Postremò, vtrũ probationes D. Tho. rectè procedãt. Vt igitur ad primam quæstionẽ deueniamus nota, quòd Sco. in 3. d. 6. q. 2. & Durand. ibidem q. 2. multis argumẽtis conantur labefactare conclusionem D. Tho. ¶ In primis arguitur sic. Terminus per se generationis habet esse acquisitũ per generationẽ, sed filius Dei homo, est terminus per se generationis ex matre, ergo habet esse acquisitũ per generationẽ. Quod si dicas, quòd terminus huius admirandæ generationis est esse diuinum, non secundum se, sed prout est relatum ad humanitatem. Contra, illud esse est acceptum per generationem, quod per corruptionem mortis est deperditum, sed per corruptionem mortis non est deperdita relatio vnionis, sed esse vitale secundum humanitatem, ergo esse vitale, est acquisitum per generationem. ¶ Secundò, in Christo fuit duplex viuere, quod patet, nam vnum perdidit in morte, ergo fuit duplex esse. Probatur consequentia. Nam secundum Arist. 2. de anima viuere viuentibus est esse. ¶ Tertiò, anima Christi fuit creata (vt planè cõstat) sed creatio terminatur ad esse, ergo habuit esse creatum. ¶ Cõfirmatur, nã anima Christi prius intelligitur creata, quam sit assumpta ad esse personale diuinum, ergo in illo priori habuit esse, non increatum, ergo creatum. ¶ Quartò, anima Christi fuit producta à tota Trinitate, & non secundum esse increatum, alioquin idẽ seipsum efficeret, ergo secundum esse creatum. ¶ Quintò, si verbum Dei dimitteret humanitatem, humanitas ipsa haberet proprium esse, & non nouum cum nulla sit ibi actio productiua, ergo antiquum. Minor probatur. Nam ex opposito sequitur, quòd illa humanitas esset corrupta, siquidem perdidit antiquum esse, & acquirit nouum. ¶ Confirmatur, nã si dicas hoc non sufficere ad corruptionem sed requiri, quòd nullum esse permaneat. Sequitur, quòd in omni corruptione sit annihilatio. ¶ Sextò, Deus põt assumere naturã Angeli (q̃ nũc statuo pro certo) & illa nõ potest manere eadẽ, nisi maneat existẽtia intrinseca illius naturæ, ſm D. Th. ergo humanitas assumpta a Chr̃o nõ põt manere eadẽ, nisi habeat propriã existentiã. Probatur cõsequentia. Nã tã intrinseca est existẽtia vni, sicut & alteri. ¶ Septimò, fundamẽtũ relationis actualis naturaliter præcedit ipsam ſm esse actuale, sed hæc vnio humanitatis cũ verbo est relatio actualis, ergo fundamẽtũ ipsius pręcedit ſm esse actuale, at fundamẽtũ huius relationis est humanitas, quæ præintelligitur vnioni, ergo præcessit ſm esse actuale. Explicatur hoc euidẽtius. Nam prius intelligitur, qđ aĩa sit forma corporis; quã quòd tota natura sit apta nata assumi, ergo prius intelligitur, quòd anima sit actus materiæ, & in illo priori præbet esse, qđ non corrumpitur postmodũ per assumptionem, ergo habet proprium esse. ¶ Vltimò arguitur ex autoritate D. Th. 1. p. q. 5. ar. 5 ex professo probantis, esse non posse separari a forma, sicut nec a circulo rotunditas, quia esse competit formæ, sicut rotũditas circulo. Ex quo arguo sic, esse non potest separari a forma, ergo nec ab anima Christi, ergo habet proprium esse. Hactenus Scotus. Durand. in allegata dist. q. 2. præter argumenta commemorata ponit hoc argumentum. Agere etiam est suppositi sicut & esse, & præsupponit esse, sed agere multiplicatur in Christo secundum fidem, ergo & esse. Quidam Ioannes de Neapoli apud Capre. 3. d. 6. sic insurgit contra D. Tho. Tum quoniam, quod est inassumptibile est incurabile secundùm Damasc. tum etiã, qm̃ Christus est perfectus homo, non minus habens in humanitate, quã in diuinitate, & qui contrarium dixerit, plenus diaboli spiritu se esse filium gehennæ euidenter ostendit, vt asserit Damasce. in epist. citata lib. 19. tit. 15. historiæ tripartitæ, ergo Christus habuit esse humanum. Tandem Scotus arguit pro contradictoria conclusionis illam tenens. In Christo fuit volũtas creata, ergo esse creatum. Proba-

Vtrùm in Christo sit sola subsistentia diuina.
Scotus.
Durand.
Prim. arg.
Secũdum.
Arist.
Tertium.
Confir.
Quartum.
Quintum.
Confir.
Sextum.
Septimũ.
Vltimum.
Argumen. Durandi.
Argumen. Ioannis de Neapoli.
Argumen. Scoti.

tur consequentia. Nam esse immediatius & intimius fluit ab essentia, quàm voluntas. Explicatur hoc, nam si humanitas Christi non haberet volũtatẽ, aut intellectũ creatũ, esset omnino imperfecta, ergo si non hẽt esse humanum creatum est imperfecta. ¶In huius rei expositionẽ, vt certa ab incertis separemus oportet supponere esse triplex esse, scilicet, esse essentiæ, qđ est per formã substãtialẽ, & esse subsistẽtiæ, ꝙ constituit personã & hypostasim de qua supra q.4. Tertiũ esse est actualis existẽtiæ ꝑ quod vniuersæ res existũt extra suas causas. Hoc cõstituto principio vniuersi theologi conueniunt in duabus conclusionibus, quæ sunt de fide. Prima, in Christo est duplex esse essentiæ. Et patet, nam in Christo sunt duæ naturæ perfectæ secundum fidem. ¶Secunda conclusio, in Christo est vnum esse personale. Quod patet, nam in Christo est vna tantum persona secundum fidem, ergo in Christo est tantum vnum esse personale, quod constituit personam. Tota difficultas est de esse existentiæ. Et de isto Scotus, Durandus, & nominales tenent, quòd multiplicatur in Christo. Quæ sententia nititur duobus fundamentis. Primum est, quòd esse non distinguitur realiter ab essentia, quod est probabile. Secundum est, quòd esse est proprietas naturæ & non personæ, & ideo quemadmodũ proprietates naturæ non separantur a Christo, ita neq: esse humanũ. ¶Sed nos statuimus tertiam conclusionem. In Christo Iesu non est nisi vna existentia increata & diuina. Probatur primo. Nam in 6. Synodo gñali actione 11. in cõfessione Patriarchę Hierosolymitani sic habetur. In verbo Dei non in se ipsa (loquitur de carne a verbo suscepta) habet vnam existentiam cum verbo. Damasc. lib. 3. orthod. fidei cap. 22. dicit humanitatem Christi existere per existentiam verbi. Præter autoritates sunt optimæ rationes. Prima, existentia est proprietas personalis primo & per se conueniens personæ deinde naturæ ratione personæ, sed ꝓprietates personales nõ multiplicãtur in Chro magis, q̃ ipsa ꝑsona, ergo. Maior probatur nã suppositũ siue persona est, quod primum & per se generatur, non natura, nõ esse, vt patet inductione in omni generatione, & ex doctrina Aris. 1. Phy. & in Prologo metaph. Sed eius est esse, cuius est generari & fieri. Nã fieri est acquirere esse, ergo existentia est proprietas personalis. Secũda ratio, primũ susceptiuũ existentiæ est suppositum siue persona, sed persona diuina non potest suscipere existentiã creatam, ergo in Christo non est existentia creata. Maior probatur ex Arist. in prædicam. c. de substantia dicente primam substantiam, id est, suppositum esse primum subiectum, quoniã ipsi primo & per se cõuenit existere, & ita ablatis primis substantijs nihil manet. Tertia, terminus generationis humanæ est persona existens in natura humana, quando ergo Christus generatur ex matre, terminus huius generationis est persona existẽs in natura humana, sed nõ est alia persona nisi ꝑsona verbi, ergo terminus huius generationis est persona verbi existẽs in natura humana, sed non per esse creatum, ergo per esse increatum. Quarta, si humanitas in Christo habet propriũ esse & propriã existentiam, non certè intelligitur, quomodo hæc vnio sit substantialis. Nam si humanitas ex se habet existere & non ex verbo, ergo ex se est in actu completo. Certè si aĩa haberet vnũ esse & corpus aliud esse, nõ posset intelligi, quõ vnirentur substantialiter. Explicatur hoc, humanitas Christi habet propriũ esse, ergo non est vnio substantialis. Probatur consequentia. Nam hac ratione intelligimus vnionem substantialem esse, quia contemplamur ipsam humanitatem, quasi in potentia ad esse, & istam potentiam terminari per esse diuinum tanquam per vltimum complementum. Vltimo, ex opposita sñia sequuntur tria incommoda euidẽtia. Primũ, quòd verbũ diuinum existat per existentiam creatam. Secundum quòd existentia creata sit perfectio personalitatis verbi. Tandem sequitur beatam Virginem propriè non esse matrem Dei. Quòd sequatur primũ incõmodũ patet. Nã verbum diuinum est homo per humanitatẽ creatam, & vult ꝑ voluntatẽ creatã, quoniã assumpsit humanitatem & voluntatem creatam, ergo si assumpsit existentiã creatã existit per illã. Quòd sequatur secundum incommodum sic ostẽdo, nam existentia sequitur ad personalitatem tanquam perfectio & actus illius vltimus, ergo existentia creata in Christo esset perfectio personalis verbi. Sed probatur iam tertium incommodum. Nam secundum istam opinionem terminus in generatione Christi est esse creatum, & non esse filij Dei, ergo propriè non est mater filij Dei, sed mater humanitatis habentis esse creatũ. ¶Ad argumenta in oppositum respondetur, ad primũ Scoti negatur maior ad sensum arguentis. Et dicendum est terminum generationis non esse naturam, nec esse, sed suppositum in natura, & hoc productũ est, ex tẽpore & de nouo in mysterio incarnationis. Nam factum est verbum diuinum subsistens in natura humana. Et simile mysterium in resurrectione futura. Nam futura resurrectio terminabitur ad homines de nouo factos non quòd aliqua existẽtia de nouo producatur, sed ex qđ existentia antiqua animæ rationalis de nouo communicatur corpori. Ita sane in mysterio incarnationis esse illud antiquum diuinitatis cõmunicatur de nouo humanitati. Vel dicatur, ꝙ id quod generatur habet esse nouiter acquisitum, vel habet esse antiquum nouo modo communicatum. Ad replicam respondet Caietanus, quòd per generationem acquiritur natura, vel aĩa in corpore, & hoc ipsum perditur per corruptionẽ. Nam in morte desinit esse vnio animæ cum corpore. Ego vero dico, quòd per generationem communicatum est esse diuinum humanitati, & ĩ morte desiuit esse hæc cõmunicatio ad humanitatẽ.

¶ Ad 2ṁ respondetur, quod cũ Ari 3. dicit viuere viuẽtibus est esse. loquitur de viuere essentiali & de esse essẽtiæ, quod corrumpitur in morte, non de esse existentiæ. Vel respõdetur melius, quòd viuere viuentibus est esse, id est, vitalis operatio est causa quare viuentia conseruãtur in esse. Nam si viuentia non vegetantur desinunt esse, vel vitalis operatio demonstrat aliquod esse viuens. Hæc expositio C. Tho. 1. p. q. 54 art. 2. ad 1. ¶Ad tertium respondetur, quòd creatio terminatur ad rem, quæ creatur, vt existat, siue existẽtia noua & simpliciter, siue noua eius rei quæ creatur, & ita anima Christi creatur vt existat existentia noua sibi, sed nõ noua simpliciter. ¶Ad cõfirmationẽ respondetur, quòd anima Christi prius intelligitur creata, quam assumpta, sed in illo priori secundum intellectum impeditur a proprio esse, quod erat habitura. Itaq; in illo priori nõ intelligitur habere esse, sed vniri, & quasi in via ad habendũ esse diuinum. Sed de hac re dictum est supra q. 6. arti. 5. ¶Ad quartum respondetur, quòd aĩa Chri est effecta a tota Trinitate ſm esse increatum communicatum illi. Itaq; esse diuinũ nõ est factũ, sed communicatũ de nouo humanitati, ex quo resultauit, quòd Deus subsisteret in natura humana & fieret homo. ¶Ad quintum respondetur, quòd si Deus dimitteret humanitatẽ statim haberet esse, & propriã personalitatẽ non per nouã actionẽ, sed per antiquam, quæ erat impedita. Itaq; illa dimissio esset causa remouens prohibens, ex qua oriretur esse & ꝑsonalitas propria, & hæc duo essent a generãte per se, a remouente prohibẽs per accidẽs. Et illa dimissio est, quodammodo noua actio, & est nõ nulla corruptio: nam amittitur esse & personalitas, quã habebat. Fateor tamen, quòd nunquã est corruptio simpliciter, nisi qñ est corruptio essentiæ. ¶Ad sextũ nego antecedens, imo dico, quòd si Deus assumeret naturã Angeli, illa natura nõ haberet propriam existẽtiã, & huius cõtrarium nusquam reperitur apud D. Tho. ¶Ad septimũ respondetur, ꝙ humanitas prius intelligitur existẽs, quã relata ad verbum, sed existit existẽtia aliena nõ propria. Ad cõfirmationẽ respõdetur, quod prius intelligitur anima dare esse animatũ & essentiale, nõ añt dare existẽtiã quam habet a verbo. ¶Ad vltimum respõdetur, esse non posse separari a forma naturaliter. Rursus dico, quòd esse non potest separari a forma per se subsistẽte, sed anima Christi nõ habet propriã subsistentiã; trahitur enim ad subsistentiã verbi diuini. Itẽ dico, illud exẽplũ de rotunditate circuli non in oĩbus quadrare, nã esse cõuenit formæ tanq̃ principio essendi, principiũ uero põt impediri a superiori cã, cæterum rotunditas circuli conuenit

circulo

Marginal notes (left column): Esse in triplici differentia. — 2. Conclu. — Sententia Scoti & Durandi. — 3. Conclu. in Christo nõ est nisi vnica existentia diuina. — Conc. 6. generale. — Aristot. — Aristot.

Marginal notes (right column): Ad argumẽta in oppositum. — Ad primũ Scoti. — Caietanus — Ad 2ḋm. — Viuere quõ viuentibus est esse. — Ad tertiũ. — Ad confir. — Ad quartũ — Ad quintũ — Ad sextũ. — Ad septimum. — Ad vltimũ

citenlo & tanquam principio, & tanquam subiecto proprio. ¶ Ad argumentum Durandi respondetur, non esse eandem rationem. Nam esse est immediatè suppositi tanquã proprij subiecti, operari non item, nã cõpetit illi mediante natura & potentia, & ideo si plurificatur natura necessum est multiplicari operationes. ¶ Ad argumenta Ioan. de Neapoli respondetur, quòd vtraque autoritas quam citat, loquitur de naturalibus vt distinguũtur contra personalia. Itaque Christus habuit omnia naturalia non personalia, & quod de naturalibus est inassumptibile, est incutabile, secus de personalibus. Et quod hoc ita sit, patet ex argumento fidei. Nam secundum fidem in Christo est tantum vna persona, vnde in Christo non est personalitas humana, quæ est in alijs hominibus. ¶ Ad argumentum Scoti, quo probat contradictoriam cõclusionis, quam ille tenet, respondetur negando consequentiam propter rationis disparitatẽ. Nam esse est proprietas personę, intellectus & volũtas sunt proprietates naturæ, & ideo multiplicata natura, necessum est, vt istæ potẽtię multiplicentur. Sed hic nota, non prouenire ex defectu naturæ humanæ in Christo, quòd non sit principiũ essendi, sed ex defectu susceptiui, non enim inuenit propriam personam, cui daret suum esse. Insuper nota, quòd vt Christus sit pfectus homo, satis est, quòd perfectè subsistat in natura humana, & existentia quã habet, est diuina, & multo melior quàm existentia creata. ¶ Est aliud dubium breue, quid de hac re senserit D. Tho. Ratio dubitandi est, nam D. Tho. in q. de vnione verbi incarnati artic. 4. expresse docet, quòd in Christo est duplex esse, vnum æternum, & alterum temporale, & in hoc articulo concludit suam sententiam his verbis; Ex quo cõsequẽs est, quòd secundum humanitatẽ Christo non aduenitaliud esse personale. Cæterum de esse existentiæ verbum nullum. Et in solutione primi sic scribit; esse magis pertinet ad vnitatem personę, quàm ad dualitatem naturarũ, & ideo magis retinendum est vnum esse, quàm multiplicandum. In quibus verbis videtur significare, quòd dualitas in esse possit defendi, quamuis vnitas essendi magis sit retinenda. ¶ Ad hoc dubium respondetur, absque dubio sensum huius literæ & doctrinã D. Tho. esse, in Christo nõ inueniri aliquod esse actualis existentiæ substãtiale, nisi esse existẽtiæ diuinum. Patet enim euidenter ex processu huius literæ, quòd spectans ad personalitatẽ alicuius nõ affert secum suum esse, non materia, non forma, non cæteræ partes, quare vel humanitas non pertinet ad personalitatem Christi, vel non attulit suũ esse, sed pertinet ad personalitatem Christi, ergo non attulit suum esse. Certè apud D. Tho. esse personale & esse substantiale idẽ est. Vnde personale sumitur vt distinguitur contra accidentale. Iam enim dixerat D. Tho. in persona solũ inueniri duo esse, scilicet personale, & accidentale, & ex humanitate non prouenit esse accidentale, ergo si proueniret aliquod esse, proueniret esse personale, & sic in Christo essent duo esse personalia. Vnde euidenter constat ex doctrina D. Tho. quòd in Christo nulla sit existentia substãtialis nisi diuina. Idẽ docet in 3. d. 6. q. 2. art. 2. Ad primũ in oppositũ respondetur, quòd mens D. Tho. & sententia eius vltima continetur in summa, & ideo illi standũ est. Præcipuè quòd a multis reuocatur in dubium an illa quæstio de vnione verbi incarnati sit D. Tho. necne. Ad secundum ex dictis patet, quid dicendum sit. Ad tertium respondetur cum Caietano, quòd illud aduerbiũ, magis, comparat causas & nõ effectus. Vult ergo docere D. Th. quòd magis vrget vnitas personæ ad asserendã vnitatẽ existentiæ, quàm dualitatẽ naturarum ad illam multiplicandam, & ideo propter istam maiorem rationẽ asserenda est omnino vnitas existentiæ, & multiplicitas negãda. ¶ Dubium tertium, quod est quod dicit D. Tho. in solutione tertij, quòd in diuinis est tantum vnum esse. Ratio dubitandi est, nam nos supra q. 3. art. 2. docuimus cum Caietano in diuinis plures esse tres subsistentias, etenim subsistentia est existentia, ergo in diuinis sunt tres subsistentiæ. ¶ Secundò, subsistentia multiplicatur in diuinis, quia est personalis, sed existentia etiã est personalis, conuenit enim primo & immediatè personæ, ergo etiam multiplicatur in diuinis. ¶ Tertiò, in diuinis sunt tres existentes incommunicabiliter, vt docet fides, ergo sunt tres existentiæ incommunicabiles. ¶ Quartò, verbũ Dei in mysterio incarnationis supplet personalitatem & existentiam humanitatis, vt iam supra dictum est, ergo habet & propriam existentiam, & propriam personalitatẽ, alioquin humanitas terminaretur ad existentiam Patris & Spiritus sancti, sicut ad existẽtiam Filij, & sic humanitas Christi existeret formaliter per existentiam Patris, & Spiritus sancti. ¶ Vltimò, ratio quam adducit D. Tho. in hac solutione non est legitima. Nam si ex eo, quod natura & persona in diuinis sunt idem, est vna existentia, ergo cum in diuinis natura & personalitas sint idem, non erit nisi vna personalitas. ¶ Ad hoc dubium dicitur primo, quòd cum dicit D. Thom. quòd in diuinis personis est tantum vnum esse, exponendus est de esse essentiæ, vel de esse actualis existentiæ absolutæ, & substantialis. Nam existentiæ relatiuæ in diuinis personis multiplicãtur, habent enim inter se oppositionem, de qua re diximus plura in loco dudum citato. Secundo dico, in Deo diuinæ personæ habent existentiam ab essentia. Prius enim intelligimus Deum vnum existentem, quàm proprietates personales. In creaturis vero contra se res habet. Nam natura habet esse in supposito, & multiplicatur ad multiplicationem suppositi, & ideo in diuinis nõ est aliud esse personæ, & aliud esse naturæ. Propter quod confitemur vnicum esse, & vnicum Deum existentem vnica existentia substantiali & absoluta. Nam relatiua existentia multiplicatur in diuinis, vt antea dictum est. Et ex his soluuntur argumenta in principio.

Ad argumentũ Durand. — Ad argumenta Io. de Neapoli. — Ad argumentum Scoti. — Dubiũ circa sententiã D. Th. in hac parte. — Mens D. Thom. — Explicat D. Thom. — Dubium, quõ in diuinis sit tãtum vnum esse. — Prim. arg. — Secũdum. — Tertium. — Quartum. — Vltimum. — Solutio.

QVÆSTIO XVIII.

De pertinentibus ad vnitatem in Christo quantum ad voluntatem in sex articulos diuisa.

DEinde considerandum est de vnitate quantum ad voluntatem.

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm in Christo sit alia voluntas diuina, & alia humana.

¶ Secundò, vtrùm in humana natura Christi, sit alia voluntas sensualitatis, & alia rationis.

¶ Tertiò, vtrùm ex parte rationis fuerint in Christo plures voluntates.

¶ Quartò, utrùm in Christo fuerit liberum arbitrium.

¶ Quintò, vtrùm voluntas humana Christi, fuerit omnino cõformis diuinę voluntati in volito.

¶ Sextò, vtrùm in Christo fuerit aliqua contrarietas voluntatum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm in Christo sint duæ voluntates.

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo non sint duę volũtates, vna diuina, & alia humana. Voluntas enim est primum mouens & imperans in unoquoque uolente. Sed in Christo primum mouens & imperans fuit uoluntas diuina: quia omnia humana in Christo mouebantur secundum uoluntatem diuinam. Ergo uidetur quòd in Christo non fuerit nisi una uolũtas, scilicet diuina.

114 3. d. 14. ar. 1. q. 1. cor. & d. 17. ar. 1. q. 1. Et 4. cõ. c. 36. Et po. q. 10. ar. 4. 13. Et opus. 3. ca. 218. Et Io. 6 li. 4. col. 3. fi.

¶ 2. Præterea, Instrumentū non mouetur propria volūtate, sed volūtate mouentis. Sed natura humana fuit in Christo sicut instrumentum diuinitatis eius. Ergo natura humana in Christo non mouebatur propria voluntate, sed diuina.

¶ 3. Præterea, Illud solum multiplicatur in Christo quod pertinet ad naturam. Voluntas autem non videtur ad naturam pertinere, quia ea quæ sunt naturalia, sunt ex necessitate. Quod autem est voluntarium, non est necessarium. Ergo voluntas est vna tantum in Christo.

li. 3. ortho. fid. ca. 14. ¶ 4. Præterea, Damasce.* dicit in li. ꝙ aliqualiter velle non est naturæ, sed nostræ intelligentiæ, scilicet personalis. Sed omnis voluntas est aliqualis voluntas: quia nihil est in genere quod nō sit in aliqua eius specie. Ergo omnis voluntas ad personam pertinet, sed in Christo fuit, & est vna tantum persona. Ergo in Christo est vna tantum voluntas.

¶ Sed contra est, quod Dominus dicit Lucæ 23. Pater, si vis, transfer calicem istum a me: veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat. Quod inducens Ambr. ad Gratianum Imperatorem dicit,* Sicut susceperat voluntatem meam, suscepit tristitiam meam. Et super Luc. dicit, † Voluntatem suam ad hominem retulit, Patris ad diuinitatem: voluntas enim hominis est temporalis, voluntas diuinitatis æterna.

li. 2. de fide ad Gratia c. 3. a med. tom. 2.

Sup illud Luc. Non mea volūtas, sed tua fiat. lib. 10. in Luc. tomo 5.

Respondeo dicendum, ꝙ quidam posuerunt in Christo esse vnam solam voluntatem: sed ad hoc ponendum diuersimodè moti esse videntur. Apollinarius enim non posuit animam intellectualem in Christo: sed ꝙ Verbum esset loco animæ, uel etiam loco intellectus. Vnde cùm uoluntas sit in ratione (vt Philosophus dicit in tertio de Anima*) sequebatur ꝙ in Christo non esset voluntas humana: & ita in eo non esset nisi una uoluntas. Et similiter Euthices, & omnes qui posuerunt unam naturam compositam in Christo, cogebantur ponere unam uoluntatem in eo. Nestorius etiā, quia posuit vnionem Dei, & hominis esse factam solum secundum affectum & uoluntatem, posuit unam uoluntatem in Christo. Postmodū uerò Macharius Antiochenus Patriarcha, & * Ciprus Alexandrinus, & Sergius Constantinopolitanus, & quidam eorū sequaces, posuerunt in Christo unam uolūtatem: quamuis ponerent duas naturas in Christo secundum hypostasim unitas: quia opinabantur, ꝙ humana natura in Christo nunquam mouebatur proprio motu, sed solùm secundum ꝙ erat mota a diuinitate: vt patet ex epistola synodica Agathonis Papę. † Et ideo in sexta Synodo apud Constantinopolim celebrata, determinatum est oportere dici, ꝙ in Christo sint duę uolūtates. Vbi sic legitur. * Iuxta quod olim Prophetę de Christo, & ipse nos erudiuit, & sanctorum Patrum nobis traditum Symbolum, duas naturales uoluntates in eo, & duas naturales operationes prędicamus. Et hoc necessariū fuit dici. Manifestum est enim ꝙ

l. 3. de anima tex. 42. tomo 2.

* Aliàs. Cipus, seu Typus.

Hæc epist. missa fuit ad Synodum lecta in actione 4 & recta in 8.

* In epist. Agathoꝗ fuit lecta i actio. 4. Synodi 6 gener.

filius Dei assumpsit humanam naturā perfectā. sicut suprà ostensum est. † Ad perfectionem autem humanæ naturæ ptinet voluntas, quæ est naturalis eius potentia, sicut & intellectus: vt patet ex his quæ in Prima parte dicta sunt.* Vnde necesse est dicere, ꝙ filius Dei humanā uoluntatem assumpserit in humana natura. Per assumptionē autem humanæ naturæ, nullam diminutionem passus est filius Dei in his, quæ pertinent ad diuinam naturam, cui competit uoluntatem habere, ut in Prima parte habitum est.* Vnde necesse est dicere, quòd in Christo sint duæ uoluntates, una scilicet diuina, & alia humana.

q. 2. arti. 5.

P. p. q. 79. & 80.

P. p. q. 80.

¶ Ad primum ergo dicendū, ꝙ quicquid fuit in humana natura Christi, mouebatur nutu uolūtatis diuinæ: non tamen sequitur ꝙ in Christo nō fuerit motus uoluntatis proprius naturę humanæ: quia etiam aliorum Sanctorum piæ uoluntates mouentur secundum uoluntatem Dei, qui operatur in eis uelle, & perficere: ut dicitur Philip. 2. Licèt enim uoluntas nō possit interius moueri ab aliqua creatura: interius tamen mouetur a Deo, ut in Prima parte dictum est. *Et sic etiā Christus secundum uoluntatem humanam, sequebatur uoluntatem diuinam, secundum illud Psalm. trigesimonono. Vt facerem uoluntatem tuam, Deus meus, uolui. Vnde August. dicit contra Maximinum, † Vbi dixit Filius Patri, Non quod ego uolo, sed quod tu uis: quid te adiuuat, quòd tua uerba subiungis & dicis, Ostendit uerè suam uoluntatem, subiectam suo genitori: quasi nos negemus hominis uoluntatem, uoluntati Dei debere esse subiectam.

P. p. q. 105 art. 4.

li. 3. c. 20. ante med. tomo 6.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ proprium est instrumenti, ꝙ moueatur a principali agente, diuersimodè tamen secundum proprietatem naturæ ipsius. Nam instrumentum inanimatum, sicut securis aut serra, mouetur ab artifice per solum motum corporalem, Instrumentū uerò animatū anima sensibili, mouetur per appetitum sensitiuum: sicut equus a sessore. Instrumentum uerò animatum anima rationali, mouetur per uoluntatem eius: sicut per imperium domini mouetur seruus ad aliquid agendum, qui quidem seruus est sicut instrumentum animatum, vt Philosophus dicit in 1. Politic.* Sic ergo humana natura in Christo fuit instrumentum diuinitatis, ut moueretur per propriam uoluntatem.

li. 1. Polit. c. 3 & 4. & li. 8. ethi. c. 11. tom. 5.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ ipsa potētia uolūtatis est naturalis, & consequitur naturā ex necessitate. Sed motus vel actus huius potentiæ (qui etiā uoluntas dicitur) quandoq; quidem est naturalis & necessarius, puta respectu fœlicitatis: quandoq; autem ex libero arbitrio rationis proueniens, & non necessarius neq; naturalis (sicut patet ex his, quę in prima parte dicta sunt †) & tā etiā ipsa ratio, quæ est principium huius motus, est naturalis. Et ideo præter uoluntatem diuinam, oportet in Christo ponere uoluntatem humanam, non solum, prout est potentia naturalis

P. p. q. 5. art. 8. & q. 6. artic. 1.

lis, aut prout est motus naturalis, sed etiam prout est motus rationalis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd per hoc quòd dicitur aliqualiter uelle, designatur determinatus modus nolendi: determinatus autem modus ponitur circa ipsam rem, cuius est modus. Vnde cùm voluntas pertineat ad naturam, ipsum etiã quod est aliqualiter velle, pertinet ad naturam: non secundum quòd est absolutè considerata, sed secundum quòd in tali hypostasi. Vnde etiam voluntas humana Christi habuit quendã determinatum modum, ex eo quòd fuit in hypostasi diuina, vt scilicet moueretur semper secundum nutum diuinæ voluntatis.

S V M M A T E X T V S.

Cõclusio. Conclusio est affirmatiua. Reiectis hæreticorum opinionibus (Apollinaris videlicet, ponẽtis in Christo, non esse animam intellectiuam, sed loco eius verbum diuinum, & Eutichis ponentis vnam voluntatem solam cõpositam, sicut vnam similem naturam, atque Nestorij ponentis vnionem factam solum secundum affectum & ita vnam voluntatem, & Macharij Antiocheni Patriarchæ, & Cyprij Alexandrini, & Sergij Cõstantinopolitani asserentium vnicam in Christo voluntatem cum multiplicitate naturæ) ex Concilio Cõstantinop 6. determinat D. Tho. veritatem, & conclusionem huius articuli, quæ & probatur ex illo Luc. 22 Pater, si vis, trãsfer calicem istũ à me, veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat. Quod inducens Ambrosius ad Gratianum Imperatorem, inquit, sicut susceperat voluntatem meam, suscepit tristitiam meam. Et super Lucam dicit, voluntatem suam ad hominem retulit, Patris ad diuinitatem. Voluntas enim hominis est temporalis, voluntas diuinitatis æterna. Deinde, filius Dei assumpsit humanam naturam perfectam ad quam pertinet humanæ naturæ voluntas, quæ est naturalis eius potentia sicut intellectus, sed per talẽ assumptionem nullam passus est filius Dei diminutionem in his, quę pertinent ad naturam diuinam, cui competit habere voluntatem, ergo in Christo ponendæ sunt duę voluntates, vna diuina & alia humana.

Conc. Cõstantinop. Lucę 22.

E X P O S I T I O A R T I C V L I.

Cõc. Late. Conclusio huius articuli est certa secundum fidem catholicam, estq́ue definita in Concilio Lateranen. I. sub Martino I. per multos Canones à Canone. 10. vsque ad 17. Rursus est definita in 6. Synodo generali act. 4. in qua Agatho summus Põtifex multifarie probat in Christo Domino esse duas voluntates. Primò ex ratione, quoniam est perfectus Deus & perfectus homo. Secundo ex testimonijs sacrarum scripturarum. Matth. 26 Non sicut ego volo, sed sicut tu. & Lucę 22. Non mea voluntas sed tua fiat. & in alio loco, non veni vt faciam voluntatẽ meam, sed voluntatem eius, qui misit me Patris. Animaduertendum est tamen quòd multa testimonia ex sacris literis, quæ ibi adducuntur in confirmationem huius veritatis, non probant directè duas voluntates in Christo, sed probant tantum in Christo fuisse voluntatem humanã, inde tamen sequitur contra hæreticos recensitos per euidentem consequentiam fuisse duas voluntates in Christo, quoniam illi libenter asserebant voluntatem diuinã. Legatur de re hac Concilium Calcedonense, & quæ dicta sunt in superioribus artic. 1. Tertio probatur testimonijs sanctorum Patrũ, Ambrosij, August. Chysost. Athan. Cyrilli, vtriusque Gregorij, & Leonis hoc ipsum vnanimi cõsensu asserentium. Est autem hæresis hęc confutata quantum apparet omnino stulta & insana, quoniam si in Christo sunt duæ naturæ, quod etiã isti hæretici admittunt, euidens est. ponendas esse in eodem duas voluntates, quoniam vtraq; natura est intellectiua, cuius vna potentia necessario est voluntas. Sed existimabãt isti hæretici (vt inquit D. Tho. in hoc articulo) quòd humana natura in Christo nunquam mouebatur proprio motu, sed solum secundum quòd erat mota à diuinitate, vt patet ex Episto. Agathonis. Ex quibus verbis Dominus Caietanus hoc in loco colligit hos hæreticos non negasse quidem potentiam voluntatis humanæ in Christo, sed tantum motum, & actum. Verum tamen quoniam frustra est potentia & superuacanea, quę nullo tempore ad actũ reducitur, inde consequebatur eos negare potentiam ipsam voluntatis. Cæterum hæc Caietani intelligentia si legantur concilia ac potissimum concilia superius allegata non satis explicat errorem istum. Multo igitur melius explicat hæresim istam D. Tho 4. contra gent. c. 36. errarunt (inquit) isti hæretici quia nescierunt distinguere id quod est simpliciter vnũ, & id quod est ordine ad finem vnum, & quia videbant Christi voluntatem humanam subditam, & ordinatam esse semper cum diuina, dicebãt eam esse vnam voluntatem cum diuina. Sed hic dicendi modus, est manifestus error in Philosophia naturali. Et enim ea quæ sunt ordine vnum, non sunt simpliciter vnum, sed secundum aliquam peculiarem rationem.

Rationes Agathonis Pontificis. Matt. 26. Lucæ 22. Testimonia sanctorũ Patrũ. Caietan. D. Thom.

A R T I C V L V S S E C V N D V S.

Vtrùm fuerit in Christo aliqua voluntas sensualitatis, præter rationis voluntatem.

115

AD secũdũ sic proceditur. Videtur, quòd in Christo nõ fuerit aliqua uoluntas sensualitatis pręter rõnis uoluntatẽ. Dicit enim Philosophus in 3. de Anima.* quòd uoluntas in ratione est, in sensitiuo autem appetitu est irascibilis & concupiscibilis. Sed sensualitas significat appetitum sensitiuum. Ergo non fuit in Christo voluntas sensualitatis.

Infra ar. 5. co. Et 3 d. 17. ar. 1. q. 2 Et opusc. 3 ca 239. * lib. 3. de aĩa, text. 42. tom. 2.

¶ 2. Prętereà, Secundum Aug. 12. de Trinit. † sensualitas significatur per serpentem. Sed nihil serpẽtinum fuit in Christo: habuit enim similitudinem animalis venenosi sine veneno: ut Aug. dicit * super illud Ioa. 3. Sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto. Ergo in Christo non fuit uoluntas sensualitatis.

li. 12. c. 13: paulò post princ. to 3. Extra 12. a medio põt collig. tomo 9.

¶ 3. Prętereà, Voluntas sequitur naturam, ut dictum est.* Sed in Christo non fuit nisi una natura pręter diuinam. Ergo in Christo non fuit, nisi una uoluntas humana.

Art. pręce.

¶ Sed contra est, quod Amb. dicit in 2. ad Gratianum Imp. † Mea est uoluntas, quam suã dicit, quia ut homo suscepit tristitiam meã. Ex quo datur intelligi, quòd tristitia pertineat ad humanã uoluntatem in Christo. Sed tristitia pertinet ad sensualitatem: ut in Secunda parte habitum est.* Ergo uidetur, quòd in Christo sit uoluntas sensualitatis, pręter uoluntatem rationis.

l 2. de fide ad Grat. c. 3 a medio tom. 2. 1. 2. q. 23. ar. 1. & 3. Art. præc.

Respondeo dicendum, quòd sicut prędictum est, * filius Dei humanam naturam assumpsit cũ omnibus, quę pertinent ad perfectionem ipsius naturę humanę. In humana aũt natura includitur etiam natura animalis, sicut in specie includitur genus. Vnde oportet quòd filius Dei assumpserit cum humana natura, etiã ea, quę pertinẽt ad perfectionem

sectioné naturæ animalis, inter quæ est appetitus sensitiuus, qui sensualitas dicitur: & ideo oportet dicere, quòd in Christo fuerit sensualis appetitus siue sensualitas. Sciendum est etiam, quòd sensualitas, siue sensualis appetitus, in quantum est natus obedire rationi, dicitur rationale per participationem, vt patet per Philos in 1. Ethi. * Et quia voluntas est in ratione (vt dictum est †) pari ratione potest dici quòd sensualitas sit voluntas per participationem.

li. 1. ethi c. vlt. tom 5 † Ar. præc.

Ad primum ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de voluntate essentialiter dicta, quæ nó est nisi in parte intellectiua. Sed voluntas participatiuè dicta, potest esse in parte sensitiua, in quantum obedit rationi.

Ad secundum dicendum, quòd sensualitas signatur per serpentem non quantum ad naturam sensualitatis, quam Christus assumpsit: sed quantum ad corruptionem fomitis, quæ in Christo non fuit.

Ad tertium dicendum, quòd vbi est vnum propter alterum, ibi vnum tantum esse videtur: sicut superficies, quæ est visibilis per colorem, est vnum visibile cum colore. Et similiter quia sensualitas non dicitur voluntas, nisi quia participat voluntatem rationis: sicut est vna natura humana in Christo, ita etiam ponitur vna voluntas humana in Christo.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio. D. Ambro. COnclusio est, in Christo est appetitus sensiuius. Probatur ex D. Ambrosio in lib. 2. ad Gratianum. Vbi inquit, mea est voluntas, quam suam dixit, quia vt homo suscepit tristitiam meam. Ex quo datur intelligi, quòd tristitia pertinet ad humanam voluntatem in Christo, sed tristitia pertinet ad sensualitatem, ergo in Christo est voluntas sensualitatis præter voluntatem rationis. Deinde, filius Dei assumpsit naturam humanam cum omnibus quæ pertinent ad perfectionem ipsius naturæ, sed ad perfectionem naturę pertinet appetitus sensitiuus, qui & sensualitas dicitur, ergo &c. Aduertit tamé D. Tho. quòd sensualitas siue appetitus sensitiuus dicitur rationalis per participationem in quantum est natus obedire rationi. Similiter quia voluntas est in ratione, potest etiam dici, quod sensualitas sit voluntas per participationem.

EXPOSITIO ARTICVLI.

COnclusio huius articuli est certa secundum fidem catholicam. Nã in sacris literis frequentissimè fit mentio de affectionibus gaudij, & mœroris, doloris, & tristitiæ, quæ pertinent ad partem inferiorem appetitus sensitiui. Deinde quoniam Christus est perfectus homo sicuti perfectus Deus, sed ad perfectionem humanæ naturæ pertinet appetitus sensitiuus, ergo. ¶ In hoc articulo obseruandum est, quòd sensualitas (autore D. Tho 1. p. q. 81.) vocatur appetitus sensitiuus, & sic non est nomé vitij sicut nos communiter sensualitatem vsurpamus, sed potius est nomen potentiæ naturalis. Et ideo absque dubio ponenda est in Christo. Ex quo colligitur quanto in errore versentur qui asserunt, quòd inclinatio appetitus sensitiui sit ad malum & contra rationem, quia secundum istorum sententiam appetitus sensitiuus non fuisset in Christo, at secundum fidem catholicam talis appetitus ponendus est in Christo, ergo eius inclinatio naturalis non est ad malum, sed potius vt obediat rationi. ¶ Sed est dubium. Vtrùm in Christo fuerit aliquis actus indeliberatus appetitus sensuiui, an vero quilibet eius motus semper sequatur iudicium, & deliberationem rationis? Videtur illud primum scilicet, quòd in Christo sit aliquis actus indeliberatus. Primo, quia D. Thom. hoc in loco dicit, quòd in Christo fuit voluntas sensualitatis, sicut in nobis, sed in nobis voluntas sensualitatis habet actus indeliberatos præuenientes iudicium rationis, ergo & in Christo fuerunt tales actus. Confirmatur, Christus Dominus fuit similis nobis in natura & in potentijs tam pertinentibus ad partem rationis superioré, quam ad inferiorem animæ portionem, ergo habuit similes motus nobiscum, quandoquidem tales motus ex conditione naturæ oriuntur.

Sẽsualitas æquiuocã hẽt significationem. Vtrùm in Christo sit aliquis motus indeliberatus. Prim. arg. Confir.

¶ Secundo, voluntas vt natura non dicit deliberationem, ergo actus eius indeliberatus potuit esse in Christo. Antecedens probatur. Voluntas vt natura in hoc distinguitur a libero arbitrio, quod libertas sequitur deliberationem rationis, voluntas vero vt natura minime, quod discrimen assignatur a D. Tho. in 3. di. 17. artic. 1. quæstiuncula. 2. & 1 p. q 83 arti. 4

Secũdum. D. Thom.

¶ Tertio cognitio sensitiua sufficiens mouere appetitum prior est quàm intellectiua, vt in nobis experimẽto compertum est, sed in Christo Domino fuit talis cognitio sensitiua, ergo fuit etiam motus appetitus sensitiui sequens talem cognitionem.

Tertium.

¶ Veruntamen, quòd in Christo Domino non fuerit aliquis actus indeliberatus appetitus sensitiui asserit D. D. Tho. supra q 15 art. 5. estque certissimum. Tum quoniam Christus Dominus multis excedebat primum hominem conditum in iustitia originali, & in statu innocentiæ, sed in Adam nullus fuit actus appetitus, qui præueniret iudiciũ rationis, ergo multo minus in Christo. Tum vero quoniam Christus per omnem actum viatoris ab appetitu sensitiuo elicitum potuit mereri, ergo omnis talis actus fuit liber, & a iudicio rationis regulatus. Deinde Christi humanitas per summam coniunctioné ad verbum diuinum affluebat maxima sapientia, qua omnes eius actus regulantur, ergo inconueniens est asserere aliquem actum appetitus sensitiui absque iudicio rationis antecedente. Rursus, sicut pars rationis superior ita diuinæ voluntati subdebatur vt omnes eius rationes ab illa regerentur, ita inferior portio appetitus sic erat superiori subiecta, vt nullus esset motus quantumuis minimus, qui non regularetur rationis iudicio, fuit ergo omnis motus appetitus sensitiui voluntarius. Voluntariè enim esuriuit, tristatus est, & vnamquanque virium propria exercere dispsuit. Vnde omnis motus appetitus sensitiui in Christo merito dicitur rationalis per participationem, & appetitus ipse sensitiuus, voluntas per participationem.

In oppositum.

¶ Ad primum argumentum cum eius confirmatione respondetur, quòd etiam si Christus nobis assimiletur in natura, & in voluntate sensualitatis, & in his nullum sit discrimen, est tamen maxima differentia in exercitio istarum potentiarum. Etenim in Christo propter summam coniunctionem ad Verbum, & propter summam sapientiam, qua eius intellectus illustrabatur, motus appetitus sensitiui semper regulabatur iudicio rationis. In nobis vero, vbi deficiens est cognitio & continua pugna inter voluntatem & appetitum inferiorem, non est mirum si sint aliqui motus indeliberati.

Ad primũ.

¶ Ad secundum dicendum est infra articulo. 5. huius quæstionis.

Ad scđm.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quòd quamuis cognitio sensitiua præueniens iudicium intellectus secundum se esset sufficiens ad mouendum appetitum, in Christo tamen nunquam fuit sola ista cognitio, vt moueret appetitum, sed simul affuit intellectiua cognitio ad eius motum propter rationes superius allatas.

Ad tertiũ.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm in Christo fuerint duæ voluntates, quantum ad rationem.

116 Sup ead. q. ar. 2. 2. Et inf. ar. 4. & 5. cor. Et 3. d. 17. ar. 1. q. 3. Et op. 3. c. 239. * l 2. c. 22. & lib. 3. ca. 14. & 18.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod in Christo fuerint duę voluntates quantum ad rationem. Dicit enim Damasce.* in secundo lib. quòd duplex est hominis voluntas, scilicet naturalis, quæ vocatur thelisis: & voluntas rationalis, quæ uocatur bulisis. Sed Christus in humana natura habuit quicquid ad perfectionem humanę naturę pertinet. Ergo vtraque prędictarum voluntatum fuit in Christo.

¶ 2. Pręterea, Vis appetitiua diuersificatur in homine secundum diuersitatem virtutis apprehẽsiuę: & ideo secundum differentiam sensus & intellectus diuersificatur in homine appetitus sensitiuus & intellectiuus. Et similiter quantum ad apprehensionem hominis ponitur differentia rationis & intellectus, quorum vtrunque fuit in Christo. Ergo fuit in eo duplex voluntas, vna intellectualis, & alia rationalis.

¶ 3. Pręterea, A quibusdam ponitur in Christo voluntas pietatis, quę non potest poni nisi ex parte rationis. Ergo in Christo ex parte rationis sunt plures voluntates.

Sed contra est, quod in quolibet ordine est vnum primum mouens, sed voluntas est primũ mouens in genere humanorum actuum. Ergo in vno homine non est nisi vna voluntas propriè dicta, quę est uoluntas rationis: Christus autem est unus homo. Ergo in Christo est una tantum uoluntas humana.

ar. 1. huius quæst. ad 3.

Respondeo dicẽdum, quòd sicut dictum est,* uoluntas quandoque accipitur pro potentia, & quandoque pro actu. Si ergo uoluntas accipiatur pro actu, sic oportet in Christo ex parte rationis ponere duas uoluntates, id est duas species actuũ uoluntatis. Voluntas enim, ut in Secũda parte dictum est,† & est finis, & est eorum, quę sunt ad finem, & alio modo fertur in utrumque. Nam in finẽ fertur simpliciter & absolutè, sicut in id, quod est secundum se bonum. In id autem, quod est ad finem, fertur cum quadã comparatione, secũdum quod habet bonitaté ex ordine ad aliud. Et ideo alterius rationis est actus uoluntatis, secundum quod fertur in aliquid, quod est secundum se uolitum: ut sanitas (quod a Damasc.* uocatur thelisis, id est, simplex uoluntas: & a Magistris uocatur uoluntas ut natura) & alterius rationis est actus uoluntatis, secundũ quod fertur in aliquid quod est uolitum solum ex ordine ad alterum: sicut est sumptio medicinæ: quem quidem uoluntatis actum Damasc.† uocat bulisim, id est, consiliatiuã uoluntatem, a Magistris autem uocatur uoluntas, ut ratio. Hęc autem diuersitas actus nõ diuersificat potentiam: quia uterque actus attenditur ad unam communem rationem obiecti, quod est bonum. Et ideo dicendum est, quòd si loquamur de potentia uoluntatis, in Christo est una sola uoluntas humana, essentialiter, & non participatiuè dicta. Si uerò loquamur de uoluntate, quæ est actus sic distinguitur in Christo uoluntas, quę est ut natura, quæ dicitur thelisis: & uoluntas, quæ est ut ratio, quæ dicitur bulisis.

P. 2. q. 8. ar. 2. & 3.

Loco citato ar. 1.

Loco citato in arg. 1.

Ad primum ergo dicendum, quod illę duę uoluntates non diuersificantur secundum potentiã, sed solum secundum differentiã actus, ut dictũ est.* In cor. art.

Ad secundum dicendum, quòd etiam intellectus, & ratio non sunt diuersę potentię: ut in Prima parte dictum est †. P. p. q. 79. artic. 8.

Ad tertium dicendum, quòd uoluntas pietatis non uidetur esse aliud quàm uoluntas, quæ consideratur ut natura, in quantum scilicet refugit alienum malum absolutè consideratum.

SVMMA TEXTVS.

PRima conclusio. Si voluntas accipiatur pro potentia, in Christo est tantum vna voluntas humana essentialiter. Probatur, in quolibet ordine est vnum primum mouens, sed voluntas est primum mouens in genere humanorum actuum, ergo in vno homine non est nisi vna voluntas essentialiter, Christus autem est vnus homo, ergo in Christo est tantum vna voluntas humana. Deinde, vnitas potentiæ sumitur ex vnitate formali actus & obiecti, sed est vnica ratio formalis obiecti, scilicet, bonum, ergo est vnica tantum potentia. 1. Conclu.

¶ Secunda cõclusio, si voluntas accipiatur pro actu, sic oportet in Christo ex parte rationis ponere duas voluntates, idest, duas species actuum voluntatis. Nam alter est actus voluntatis per quem fertur in finem, alter vero per quem fertur in media. Prima voluntas, quę est finis, vocatur voluntas vt natura. Secunda, quæ est eorum, quæ sunt ad finem vocatur voluntas vt ratio. Quòd vero istæ volũtates distinguantur; probatur, quia voluntas fertur in finem simpliciter & absolute, nam fertur in id, quod est secundum se bonum, in id vero quod est ad finem fertur cũ quadam comparatione, quia fertur in id secundum quod habet bonitatem ex ordine ad aliud, scilicet finem, ergo distinguuntur inter se. 2. Conclu.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Vtrùm in Chro esset aliquis motus indeliberatus voluntatis.

Solutio.

DVbium est breue in hoc articulo, Vtrùm in Christo fuerit aliquis motus naturalis in voluntate qui non esset in eius potestate, vt vitaretur? In cuius expositione recolenda sunt, quæ articulo præcedenti dicuntur. Sed pro maiori explicatione dicitur primò. Necessariò debẽt poni aliqui motus naturales & necessarij, qui non erant in potestate Christi vt sine miraculo vitarentur, in appetitu sensitiuo scilicet, & in alijs potentiis naturalibus cognoscitiuis. Etenim si apertos haberet oculos, & obiectũ esset debite applicatum non poterat non videre. Et si aliqua læsione corpus eius premebatur, vt quando flagellabatur a Iudæis non poterat non dolere, si attendatur cognitio appetitus sensitiui, quia huiusmodi potentiæ sunt naturales, ergo habent actus naturales sibi proportionatos. Secundo dico, in voluntate rationis non fuerunt huiusmodi motus naturales, quos tamen asserunt quidam Theologi minus rectè considerantes in 3. dist. 15. & d. 17. Primò quoniam (vt inquit D. Thom. 1. 2. quæst. 10.) voluntas non necessitatur, sed est libera in suis actibus quãtum ad exercitium. Secundò, si Christus Dominus habuit huiusmodi motus naturales præuenientes deliberationẽ rationis, ergo concedi potest, quòd habuit aliquos actus malos ex obiecto, qui tamen non imputabantur ad culpam

pam, quia antecedebant libertatem. Consequentia hæc probatur. Nam quemadmodum voluntati proponitur obiectum rationi consonum, ita etiam proponi potest obiectum malum. Deinde sequeretur, quòd Christus Dominus tempore passionis non voluerit absolute mori, cõsequens autem est falsum, ergo. Probatur sequela, quia to [?] illo tempore habebat voluntatem necessariam & naturalem non moriendi. Tertio dicitur, Christus Dominus, vt viator nullum habuit actum, qui nõ esset in eius potestate saltem antecedenter & per consequens erat liber & deliberatus. Probatur, omnis actus Christi erat pręuisus secundum scientiam beatam & inditam, quibus non solum præsentia, verum etiam præterita, & futura cognoscebat, ergo omnis eius actus erat præuolitus & poterat vitari. Ex quo sequitur, quòd etiam motus appetitus naturalis, per quem tristabatur & dolebat, dicendus est in potestate Christi fuisse, quandoquidem multo ante præuisus fuerat & voluntariè susceptus.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm in Christo fuerit liberum arbitrium.

117 3.d. 14. ar. 1. q. 1. cor. & dist. 17. ar. 1. q. 3 5. Et dist. 18. art. 2 5. *li. 3. c. 14. nõ procul a fine.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo non fuerit liberum arbitrium. Dicit enim Damasc.* in 3. lib. Gnomen autem, id est, sententiam vel mentem vel excogitationem, & prohæresim, id est, electionem, in Domino dicere impossibile est, si propriè loqui volumus. Maximè autem in his, quę sunt fidei, est propriè loquendum. Ergo in Christo non fuit electio, & per cõsequens nec liberum arbitrium cuius actus est electio.

li. 3. ethi. c. 3. circa fi. tom 5.

¶ 2. Prætereà, Philosophus dicit in 3. Ethic.† quòd electio est appetitus præconsiliati. Sed consiliũ non videtur fuisse in Christo, quia non cõsiliamur, de quibus certi sumus. Christus autem de omnibus certitudinem habuit. Ergo in Christo non fuit electio, & sic nec liberum arbitrium.

q. 15. ar. 1. & 3.

¶ 3. Pręterea, Liberum arbitrium se habet ad utrunque. Sed voluntas Christi fuit determinata ad bonum, quia non potuit peccare, sicut suprà dictum est.* Ergo in Christo non fuit liberum arbitrium.

ar. 1. huius q. ad 3.

Sed contra est, quod dicitur Isa. 7. Butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malum, & eligere bonum: quod est actus liberi arbitrij. Ergo in Christo fuit liberum arbitrium.

Respondeo dicendum, quòd sicut dictum est, † in Christo fuit duplex actus voluntaris. Vnus quidem, quo eius voluntas ferebatur in aliquid, sicut secundum se volitum: quod pertinet ad rationem finis. Alius autem, secũdum quem eius voluntas ferebatur in aliquid per ordinem ad aliud: quod pertinet ad rationem eius, quod est ad finem. Differt autem, vt Philosophus dicit in 3. Ethic.* electio à voluntate in hoc, quòd voluntas, per se loquendo, est ipsius finis: electio autem eorum quæ sunt ad finem. Et sic simpliciter voluntas, est idẽ quod voluntas vt natura. Electio autem est idem quod voluntas vt ratio: & est proprius actus liberi arbitrij: vt in Prima parte dictum est. † Et ideo

li. 3. ethi. c. 2. in fin. to mo 5.

P. p. q. 84. art. 4.

cùm in Christo ponatur voluntas vt ratio, necesse est etiam ponere electionem, & per consequẽs liberum arbitrium, cuius actus est electio: vt in Prima parte habitum est.* P. p. q. 83. ar. 3. & p. 2 q. 13. art. 1.

Ad primum ergo dicendum, quòd Damasc. excludit à Christo electionem, secundum quod intelligit in nomine electionis importari dubitationem. Hęc tamen dubitatio non est de necessitate electionis: quia etiam Deo conuenit eligere: secundum illud Eph. 1. Elegit nos in ipso, &c. cùm tamen in Deo nulla sit dubitatio. Accidit tamen dubitatio electioni, in quantũ est in natura ignorãte. Et idem dicendum est de alijs, de quibus fit mentio in autoritate prædicta.* Citata in arg. 1.

Ad secũdum dicendum, quòd electio pręsupponit consilium, non tamen sequitur ex consilio nisi iam determinato per iudicium. Illud enim, quod iudicamus agendũ post inquisitionem consilij eligimus, vt in 3. Ethicorum dicitur.* Et ideo si aliquid iudicetur, vt agendum absque dubitatione & inquisitione pcedente, hoc sufficit ad electionem. Et sic patet quòd dubitatio siue inquisitio non per se pertinet ad electionem, sed solum secundum quod est in natura ignorante. li. 3. ethi. c. 2. & 3. to. 5

Ad tertium dicendum, quòd voluntas Christi, licèt sit determinata ad bonum: non tamen est determinata ad hoc uel ad illud bonum. Et ideo pertinet ad Christum eligere per liberum arbitrium confirmatum in bono, sicut ad beatos.

SVMMA TEXTVS.

COnclusio est affirmatiua. Et patet ex Isa. 7. vbi sermonem faciens Propheta de Christo inquit, butyrũ & mel comedet, vt sciat reprobare malum & eligere bonum; in quibus verbis significatur libertas Christi in fuga mali & prosecutione boni. Deinde Christus per electionem voluntatis ferebatur in media, quæ ducunt ad finem, ergo habuit liberum arbitrium. Probatur consequentia, quia in hoc distinguitur voluntas vt natura a voluntate vt libera, quòd voluntas vt natura fertur in finẽ, vt libera vero in ea, quæ sunt ad finem. Conclusio. Esa. 7.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo circa solutionem ad tertium in qua dicit D. Thom. quòd etiam si sit impossibile Christum peccare, adhuc tamen manet in eius voluntate libertas. Est dubium. Nam secundum sententiam D. August. liberum arbitrium est facultas qua bonum & malum eligitur, sed in Christo non est facultas eligendi malum, ergo in eo non fuit liberum arbitrium. Et D. Hierony. in homilia de filio prodigo inquit, solus Deus est in quem peccatum non cadit, nec cadere potest, cætera cum sint liberi arbitrij in vtrãque partem flecti possunt. Vbi tota causa labendi in peccatũ refertur in liberum arbitrium, sed Christo Domino repugnat peccatum, ergo non habet libertatem. ¶ In huius dubij expositione notandum, quòd liberum arbitrium tantum importat facultatem rationis & voluntatis secundum quam in vtranque contradictionis partem flecti potest. Quòd vero voluntas in malum inclinari valeat, non est de essentia libertatis, sed hoc prouenit ex dispositione naturæ, in qua liberum arbitrium residet. Propter quod aliter reperitur libertas in Deo aliter in creaturis. Etenim cum Deus sit perfectissimus, radix & origo totius perfectionis, nõ potest esse in eo principium alicuius defectus. Vnde nec eius libertas potest in aliquod malum propendere: creaturæ vero quantumuis Dubium. Augustin.

perfectæ

perfectæ cum sint ex nihilo productæ, quantum est ex se possibiliter labuntur in peccatum, & hac ratione Christi humanitas ꝑ se seorsum cõsiderata labi poterat in peccatum. Verum ex coniunctione ad verbum diuinum tanta resultauit concordia & rectitudo, vt in nullo vnquam deficere potuerit. Ex his facile explicantur Sanctorum
D. August. testimonia in oppositum adducta. Nam ad D. August. respondetur, quòd posse eligere malum non est de ratione liberi arbitrij, sed consequitur liberum arbitrium secundum quòd est in natura creata possibili, vt deficiat. Ad
D. Hiero. Diuum Hieronymum respondetur, quòd in illis verbis videtur exclusisse liberum arbitrium a Deo, non simpliciter sed solum quantum ad hoc quod est deflecti in peccatum.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm voluntas humana Christi, fuerit omnino conformis diuinæ voluntati in volito.

118
Infra q.21. art.3. & 4. Et 3.d.17. art.2.q.1. Et 4. cõtra c.56. fi.
AD quintum sic proceditur. Videtur ꝙ voluntas humana in Christo non voluerit aliud, quàm Deus vult. Dicitur enim in Psal. 39. ex persona Christi, Vt facerem voluntatem tuam Deus meus, volui. Sed ille qui vult voluntatem alicuius facere, vult quod illa vult. Ergo videtur quòd voluntas humana Christi nihil aliud voluerit, quàm voluntas diuina ipsius.

§ 2. Prætereà, Anima Christi habuit perfectissimam charitatem, quæ etiam comprehensionem nostræ scientiæ excedit: secundum illud Ephe. 3. Supereminentem scientiæ charitatem Christi. Sed charitatis est facere, quòd homo idem velit
lib.9. ca.4. tom.5. quod Deus, vnde & Philosophus in 9. Ethi.* dicit, quòd vnum de amicabilibus est eadem velle & eligere. Ergo voluntas humana in Christo nihil aliud voluit, quàm diuina.

§ 3. Prætereà, Christus fuit verus cõprehensor. Sed Sancti, qui sunt comprehensores in patria, nihil aliud voluut, quam quod Deus vult: alioquin non essent Beati, quia non haberent quicquid vellent: Beatus enim est qui habet quæcunque vult,
li.13. ca.5. in fi. & c.6. tom.3. & nihil male vult, vt Aug. dicit in lib. de Trinit.* Ergo Christus nihil aliud voluit secundũ voluntatem humanam, quàm voluit voluntas diuina.

Sed contra est, ꝙ Augu. dicit contra Maximi-
lib.3. cont. Max. c.20. in medio. tom.6. num. †In hoc quod Christus ait, Non quod ego volo, sed quod tu, aliud se ostẽdit voluisse, quam Pater: quod nisi humano corde non posset, cùm infirmitatem nostram in suum, non diuinum, sed humanum transfiguraret affectum.

Arti.1. 2. & 3. huius q. Respondeo dicendum, ꝙ sicut dictum est,* in Christo secundum naturam ponitur duplex voluntas, scilicet voluntas sensualitatis, quæ participatiuè voluntas dicitur: & voluntas rationalis, siue consideretur per modum naturæ, siue per
q.14. ar.1. ad 2. modum rationis. Dictum est autem supra,* quod ex quadam dispẽsatione filius Dei ante suam passionem permittebat carni agere & pati quæ sunt ei propria. Et similiter etiam permittebat omnibus viribus animæ & agere & pati quæ propria. Manifestum est autem, quòd voluntas sensualitatis, refugit naturaliter dolores sensibiles & corporis læsionem. Similiter etiam voluntas vt natura, repudiat ea, quæ sunt naturæ contraria, & quæ sunt s̃m se mala, puta mortem, & alia hm̃ôi, sed hæc tamen voluntas, quandoque per modum rationis eligere potest ex ordine ad finem. Sicut etiam in aliquo puro homine sensualitas eius, & etiam volũtas absolutè considerata refugit ustionem, quam tamen voluntas secundum rationem eligit propter finem sanitatis. Voluntas autem Dei erat, vt Christus dolores & passiones & mortem pateretur: non ꝙ ista essent a Deo volita secũdum se, sed ex ordine ad finem humanæ salutis. Vnde patet, ꝙ Christus secundum voluntatem sensualitatis, & secundum voluntatem rationis, quæ consideratur per modum naturæ, aliud poterat velle, quàm Deus. Sed secundum voluntatem, quæ est per modum rationis, semper idem volebat quod Deus. Quod patet ex hoc ipso qđ dicit, Non sicut ego volo, sed sicut tu. Volebat enim secundum rationem, voluntatem diuinam impleri: quamuis aliud dicat se velle secundum quandam aliam eius voluntatem.

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus per voluntatem rationalem voluit vt diuina voluntas impleretur: non autem per voluntatem sensualitatis, cuius motus non se extendit vsque ad voluntatem Dei: neque per voluntatem, quæ consideratur per modum naturæ, quæ fertur in aliqua obiecta absolutè considerata, & non in ordine ad diuinam voluntatem.

Ad secundum dicendum, quòd conformitas voluntatis humanæ ad voluntatẽ diuinam, attenditur secundum voluntatem rationis, secundum quam etiam voluntates amicorum concordant; in quantum scilicet ratio considerat aliquod volitum in ordine ad voluntatem amici.

Ad tertium dicendum, ꝙ Christus fuit simul comprehensor & viator, in quantum, s. per mentem fruebatur Deo, & habebat carnem passibilem. Et ideo ex parte carnis passibilis poterat in eo aliquid accidere, quod repugnaret naturali voluntati ipsius, & etiam appetitui sensitiuo.

SVMMA TEXTVS.

PRima conclusio. Christus secundum voluntatem naturalem, & secundum voluntatem sensualitatis poterat aliud velle, quam Deus. Hæc conclusio probatur ex D Aug. li. 3. contra Maximinum c 20. vbi ait, in hoc, ꝙ Christus, ait, non quod ego volo, sed quod tu, aliud se ostẽdit voluisse quam pater, quod nisi humano corde non posset, cum infirmitatem nostram in suum non diuinum sed humanum transfiguraret affectum. ¶Secunda conclusio. Christus s̃m voluntatem per modum rationis, i. eligendi, semper voluit idem quod Deus. Itaque electio semper fuit conformis diuinæ voluntati, vellertas non item. Vtraque conclusio probatur a D. Th. nam voluntas sensualitatis naturaliter refugit læsionem corporis, & dolores sensibiles, & voluntas vt natura repudiat contraria naturę & secundum se mala, voluntas verò rationis quandoq; hæc elegit ex ordine ad finem, vt cum propter sanitatem eligit brachij abscissionem. Cum itaque voluntas Dei esset, ꝙ Christus mortem pateretur, & non per se volita

Prima conclusio. Augast. 2. conclu.

volita erat mors, ſed ex ordine ad finem ſalutis, patet Chriſtum ſecũdum voluntatem ſenſualitatis, & rõnalem voluntatem conſideratam per modum naturæ, aliud potuiſſe velle, quàm Deum: ſecundum vero voluntatem per modum rationis, ſemper voluiſſe quod Deus volebat, vnde dicebat, non ſicut ego volo, ſed ſicut tu, quia volebat ſm rationem impleri diuinam voluntatem, quamuis aliud dicat ſe velle ſecundum aliam eius voluntatem.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Primo notandum. IN hoc articulo notandum eſt primò, actus voluntatis prout natura, quos in Chriſto ponimus eſſe velleitates quaſdam, & volitiones quaſdam conditionatas & imperfectas, de quibus dicit Ariſt. 3. Ethic. quòd ſunt etiam impoſſibilium. (Ariſto.) Quoniam voluntas ſi ſecundum ſe conſideretur auerſatur & fugit omnia mala naturæ, at vero volitio in vniuerſali, niſi deſcendat ad particularia & ad circunſtantias ſingulares temporis & loci, non eſt volitio ſimpliciter efficax, ſed conditionata tantum. Huius ſimile eſt in nobis cum dolemus de morte iuſte patientium & plagis iuſte a Deo nobis inflictis, & alijs huiuſmodi. Vellemus enim hæc non eſſe, veruntamen fiat voluntas Dei dicimus, & ſimpliciter acceptamus beneplacitum diuinæ voluntatis. Secundo notãdum. ¶Secundo notandum, ꝙ voluntas Chriſti rationalis non tantum ſm quod natura, verum etiam ſm ꝙ ratio ordinans vnum ad aliud, poterat velle & voluit ſæpe aliud quàm Deus licet non ſecundum eandem rationem. Probatur. Chriſtus Dominus poterat velle non mori & recuſare mortem per voluntatem rationalem ſecundum quod ex morte ſua ſecutura erat obſtinatio & excæcatio in animis Iudæorum, & ſecundum quod exinde ſecutura erat ruina Hieruſalem, & ita re vera flebat ſuper Hieruſalem. Et ob hanc cauſam quidam ſancti aſſerunt agoniam & ſudorem ſanguineum, quem pridie paſſionis ſudauit, ortum habuiſſe ex huiuſmodi conſideratione. Et ratio ſuffragatur huic veritati, quia etiam dicitur rationis deliberatio illa, quæ eſt ſecundum rationes inferiores, & naturales regulas humanæ vitæ, quibus penſatis & animaduerſis non erat cur non deſideraret nõ mori. Obiectio. Quod ſi contra hoc documentum obijciatur autoritas D. Th ſupra in articulo 5. huius quæſtionis, vbi dicitur, ꝙ voluntas vt ratio ſemper eſt conformis diuinæ voluntati. Solutio. Reſpondetur, ꝙ per voluntatem, vt ratio, intelligit D. Tho. voluntatem complete deliberatam, ſcilicet, quæ ſequitur deliberationes ſm rationes ſuperiores & diuinas. Nam voluntas ſequens deliberationes ſm rationes inferiores vĩ magis voluntas, vt natura, quam vt ratio. Caietan. Ita explicat D. Caietanus ſupra q. 14. art. 4. ad 1. Imo. D. Thom. D. Th. ſupra q. 13. ar. 4. ad 1. explicans locum illum Matth. 7. vbi dicitur, quòd ingreſſus Ieſus domum, neminem voluit ſcire, & non potuit latere, dicit ex mente Agathonis Papæ, quod voluntate humana neminem voluit ſcire, licèt voluntate diuina, quæ ſemper impletur, vellet oppoſitum. Tertio notandum. ¶Tertio notandum, ꝙ voluntas appetitus ſenſitiui, & voluntas rationalis ſm quod natura, licèt non fuerint voluntati diuinæ conformes in volito materiali, erant tamen ſemper conformes cum voluntate diuina in ratione cauſæ efficientis, quia voluntas diuina volebat vt iſtæ partes ſuis motibus naturalibus mouerentur, & vt Chriſtus ſic contriſtaretur, nollet mortem, & recuſaret quod Deus volebat. Quarto notandum. ¶Quarto notandum, quod voluntas Chriſti rationalis, prout rõ erat, ſemper voluit ipſum qđ Deus, & fuit illi conformis ẽt in uolito materiali. Probatur primo, quia licèt talis potentia haberet velleitatem alterius rei, quàm Deus volebat ſecundum alias peculiares cauſas, tamen ſemper omnibus rite penſatis & conſideratis ſimpliciter acceptum illi erat & gratum per uolitionem abſolutam id ipſum quod Deus volebat. Simile eſt in eo qui imminente tempeſtate proijcit merces in mare, quamuis nollet proijcere attendendo familiæ ſuſtentationem, & honorificum ſtatum, & alia commoda, quę ex tali proiectione deperduntur. Probatur ſecundo, voluntates amicorum concordant ſm voluntatem tõnis, in quãtum rõ conſiderat aliquid volitum in ordine ad voluntatem amici, ſed ſic eſt, ꝙ voluntas Chriſti voluit quicquid ratio ordinabat ad voluntatem Dei, qua ratione ordinatum erat ad Dei voluntatem, licèt alijs titulis recuſaret, ergo. Tertio, licèt beati in patria habeant volũtatem conformem cum diuina in volito materiali, vt probat D. Tho. in argumento tertio, non eſt tamen inconueniens aſſerere in illis aliquas velleitates conditionales rei oppoſitæ, vt velleitatem quòd omnes fideles ſaluentur, ergo idem eſt in Chriſto.

¶Quinto notandum cum Domino Caietano in hoc articulo, ꝙ tam actus voluntatis per modum naturæ, quã actus ſenſualitatis, ex propria natura habet obiectum abſtrahens ab ordine ad diuinam voluntatem, & propterea quantum eſt ex parte obiecti non ſpectat ad hos motus conformitas ad diuinam voluntatem, dico autem quantum eſt ex parte obiecti, quia ex parte ſubiecti etiam actus iſti conformes ſunt diuinæ voluntati in beatis. Ita ꝙ inter Chriſtum ante mortem & beatos differentia horum motuum in volito ex parte ſubiecti oritur, quia, ſcilicet, Chriſtus animam & carnem paſſibilem habebat, beati autem non. Hinc enim fit vt Chriſti voluntati naturali, & ſenſuali occurrerent aliqua vt contraria, & læſiua, quæ beatis exemptis ab omni paſſibilitate mali occurrere nequeunt, & propterea beati etiam ſecundum naturalem voluntatis motum, & ſecundum appetitum ſenſitiuum conformantur diuinæ voluntati in volito, Chriſtus autem non. Quinto notãdum. Caieta.

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrum in Chriſto fuerit contrarietas voluntatum.

AD ſextum ſic proceditur. Vr, quòd in Chriſto fuerit contrarietas voluntatum. Contrarietas namque voluntatum attenditur ſecundum contrarietatem obiectorum: ſicut ẽt contrarietas motuum attenditur ſecundum contrarietatem terminorum: vt patet per Philoſ. in 5. Phyſic. Sed Chriſtus ſm diuerſas voluntates contraria volebat, nam ſm voluntatem diuinam volebat mortem, quam refugiebat ſm voluntatem humanam. Vnde Athanaſius dicit in lib. Aduerſus Apollinarium, † Qñ Chriſtus dicit, Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte, & tamen non mea, ſed tua voluntas fiat, & iterum, Spiritus promptus eſt, caro aũt infirma, duas voluntates hic oſtendit, humanam, quæ propter infirmitatem carnis refugiebat paſſionem, & diuinam eius prõptã ad paſſionem. Ergo in Chriſto fuit cõtrarietas volũtatum.

119 3. d. 17. art. 2. q. 2. & 3. Et opu. 3. c. 239. fin.

Li. 5. Phy. tex 39. vſque ad 53. tom. 2.

In libro de nat. humana ſuſcepta, non procul a fine tom. 3.

¶ 2. Prætereà, Ad Galat. 5. dicitur, ꝙ caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Eſt igitur contrarietas voluntatum, quando ſpiritus vnum concupiſcit, & caro aliud. Sed hoc fuit in Chriſto, nam per voluntatem charitatis, quam Spiritus ſanctus in eius mente faciebat, volebat paſſionem, ſecundum illud Iſa. 53. Oblatus eſt, quia voluit, ſecundum autem carnem, paſſionem refugiebat. Ergo erat in eo contrarietas uoluntatum.

¶ 3. Prætereà, Luc. 22. dicitur, ꝙ factus in agonia prolixius orabat. Sed agonia uidetur importare quandam compugnationem animi in contraria tendentis. Ergo uidetur, quòd in Chriſto fuerit contrarietas uoluntatum.

Ad

Habet in Epist. Agatho. in 6. Synod. general. & legitur ibi actione 4. & recipit actione 8.

¶ Sed contra est, quod in determinatione sextæ Synodi dicitur, * Prædicamus duas naturales voluntates, non contrarias (iuxta quòd impij asserunt hæretici) sed sequentem eius humanam voluntatem, & non resistentem vel reluctantem, sed potius subiectam diuinæ eius atque omnipotenti voluntati.

Respondeo dicēdum, quòd contrarietas non potest esse nisi oppositio attendatur in eodem, & secundum idem. Si autem secundum diuersa & in diuersis existat diuersitas, non sufficit hoc ad rationem contrarietatis, sicut nec ad rationem contradictionis, puta quòd homo sit pulcher aut sanus secundum manum, & non secundum pedem. Ad hoc ergo, quòd sit contrarietas voluntatum in aliquo, requiritur primo quidem, quòd secundum idem attendatur diuersitas voluntatum. Si enim vnius uoluntas sit de aliquo fiendo secundum quandam rationem vniuersalem, & alterius voluntas sit de eodem non fiendo secundum quandam rationem particularem, non est omnino contrarietas voluntatum. Puta, si Rex vult suspendi latronem propter bonum publicum, & aliquis eius consanguineus nolit eum suspendi propter amorem priuatum, non erit contrarietas voluntatis: nisi fortè intantum se extendat voluntas hominis priuati, vt bonum publicum velit impedire, vt conseruetur bonum priuatum: tunc enim circa idem attenditur repugnantia voluntatum. Secundò autem requiritur ad contrarietatem voluntatis, quòd sit circa eandem voluntatem. Si enim homo vult vnum secundum appetitum rationis, & vult aliud secundum appetitum sensitiuum, non est hic aliqua contrarietas: nisi fortè appetitus sensitiuus in tantum præualeat, quòd vel immutet vel retardet appetitum rationis: sic enim iam ad ipsam voluntatem rationis perueniret aliquid de motu cōtrario appetitus sensitiui. Sic igitur dicendum est, quòd licet voluntas naturalis & voluntas sensualitatis in Christo aliquid aliud voluerit, quàm voluntas diuina & voluntas rationis ipsius: nō tamen fuit aliqua contrarietas voluntatum. Primò quidem, quia neque voluntas naturalis, neque voluntas sensualitatis repudiabat illam rationem, scilicet qua diuina voluntas, & voluntas rationis humanæ in Christo passionem volebat. Volebat enim etiam voluntas absoluta in Christo salutem humani generis: sed eius non erat velle hoc in ordine ad aliud. Motus autem sensualitatis ad hoc se extendere non valebat. Secundo, quia neque voluntas diuina neque volūtas rationis in Christo impediebatur aut retardabatur per volūtatem naturalem, aut per appetitum sensualitatis. Similiter etiam nec econtrario voluntas diuina vel volūtas rationis in Christo, refugiebat aut retardabat motum voluntatis naturalis humanæ, & motum sensualitatis in Christo. Placebat enim Christo secundum voluntatem diuinam, & etiam secundū voluntatem rationis, vt voluntas naturalis in ipso & voluntas sensualitatis, secundum ordinem suæ naturæ mouerentur. Vnde patet, quòd in Christo nulla fuit repugnantia vel contrarietas voluntatum.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd hoc ipsum, quòd aliqua voluntas humana in Christo aliud volebat, quàm eius voluntas diuina, procedebat ex ipsa voluntate diuina, cuius beneplacito natura humana motibus proprijs mouebatur in Christo, vt Damas.* dicit. lib. 2. orth. fi. cap. 15. a med.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in nobis per concupiscentiam carnis impeditur aut retardatur concupiscentia spiritus, quòd in Christo non fuit. Et ideo in Christo non fuit contrarietas carnis ad spiritum, sicut in nobis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd agonia nō fuit in Christo, quantum ad partem animæ rationalem, secundum quòd importat concertationem uoluntatum ex diuersitate rationum procedentem. Puta cùm aliquis, secundum quòd ratio considerat unum, uult hoc: & secundum quòd considerat aliud, uult contrarium. Hoc enim contingit propter debilitatem rationis, quæ non potest diiudicare quid sit simpliciter melius. Quod in Christo non fuit: quia per suam rationem iudicabat simpliciter esse melius, quòd per eius passionem impleretur uoluntas diuina circa salutem generis humani. Fuit tamen in Christo agonia, quātum ad partem sensitiuam, secundum quòd importat timorem infortunij imminentis: ut dicit Damas.* in 3. libro. * li. 3. c. 18. 30. & 23.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio Epist. Agathonis.

CONclusio est negatiua. Et probatur ex Epistola Agathonis Papæ ad sextam synodum generalem, & habetur in eodem Concilio actione. 4. in loco citato à D. Tho. Deinde probatur, hæc conclusio. Ex parte primæ cōditionis requisitę ad contrarietatem voluntatum hoc est oppositionis secundum idem seu eandem rationem, in Christo nec voluntas naturalis nec voluntas sensualitatis repudiat rationem volitam a diuina & humana electione, ergo in Christo non habuit locum repugnantia volūtatum secundum idē. Antecedens probatur quo ad voluntatem naturalē, quia etiam uoluntate absoluta Christus volebat salutem humani generis, quamuis nō vellet hoc in ordine ad aliud, hoc est, quamuis nō vellet eam vt rationem volendi mortem propriam, quia ad voluntatem vt natura nō spectat velle aliquid in ordine ad aliud, sed solum velle, vel nolle aliquid absolute. Deinde probatur antecedēs, quo ad volūtatem sensualitatis: quia eius motus nec ad acceptandum nec ad repudiandum tam excessum bonum, quod est bonum commune æternæ salutis generis humani, se extendit. Secundo probatur conclusio ex parte secundæ conditionis requisitæ ad contrarietatē voluntatum in aliquo, hoc est, oppositionis in eadem voluntate. Probatur autē sic, neutra voluntatum coniugatio ex altera impediebatur, aut retardabatur, ergo in Christo non habuit locum repugnantia voluntatum in eadē voluntate. Antecedens manifestatur & quo ad voluntatē diuinam humanamque electiuam: quia nec impediebatur, nec retardabatur ex voluntate naturali, aut sensualitatis; & econuerso: quia nec volūtas naturalis nec sensualitatis impediebatur a diuina, aut humana electiua, placebat siquidem Christo secundū diuinam voluntatem & rationalem voluntatem, vt & voluntas sua humana per modum naturæ moueretur, hoc est, haberet suas naturales velleitates respectu vitæ, respectu integritatis corporis, respectu honoris, respectu formæ, respectu gloriæ, &c.

& appetitus sensitiuus timeret futurum, tristareturq; de præsenti malo corporis, &c.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Vtrum cõclusio sit de fide. Prim. arg. DVbium est, vtrùm D. Tho. conclusio sit asserenda secundum fidem? Videtur quòd non. Primum, testimonium, quod affert D. Tho. in argumento, sed contra ex sexta Synodo, quod habetur actione 17, ad verbum, & alia similia testimonia, quæ habētur actione 4. & in aliis actionibus eiusdem concilij, exponi possunt citra fidei detrimentum de solis diuina voluntate & humana per modum rationis deliberatæ, ergo non est contra fidem asserere contrarietatem inter appetitum sensitiuum, & voluntatem vt natura ex vna parte, & voluntatem diuinam ex alia, aut voluntatem humanam deliberatam ex alia.

Secũdum. ¶ Secundum argumentum, ratio D. Th. innititur principijs naturæ, quæ non sunt omnino euidentia, ergo ex inde non potest colligi conclusio fidei.

Tertium. ¶ Tertiò demum, in art. præcedenti definitum est appetitum sensitiuum, & volũtatem rationalem vt natura est, imo quandoque vt ratio est voluisse aliud quàm Deus, & quàm voluntas rationalis deliberata eiusdem Christi, at hoc sufficit ad contrarietatem, aut certè non est fides, quod non sufficiat, ergo.

1. Conclu. ¶ Prima conclusio manifesta hæresis est dicere, quòd fuerit in Christo contrarietas voluntatis diuinæ & humanæ deliberatæ per modum rationis. Hæc conclusio asseritur in allegata sexta synodo. Idem definitum fuerat Conci. Lateranensi. antea, licèt nõ adeo expressè sub Martino III. in Concilio Lateranen. I. Can. 15. Probatur etiam manifestè ex dictis in articulo præcedenti, vbi ostendimus voluntatẽ humanam per modum rationis fuisse omnino conformem etiam in volito materiali voluntati diuinę. Deniq; plenitudo gratiæ in Christo saluari non potest si asseramus voluntatem eius deliberatam contrariam fuisse diuinæ voluntati.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio, error est in fide dicere, quòd appetitus sensitiuus Christi, aut voluntas eius vt natura, aut rationalis secundum particulares aliquas rationes, contraria fuerit voluntati eiusdem Christi diuinæ aut humanæ deliberatæ simpliciter. Probatur primo, qũ testimonia conciliorum allegata pro præcedenti conclusione absolute sonant, in Christo non esse voluntates contrarias, verba vero, quæ allegat D. Tho. in argumento sed contra, sic habent in actione 17. Prædicamus duas naturales voluntates non contrarias (iuxta quod impij asserunt hæretici) sed sequẽtem eius humanam voluntatem & non resistentem vel reluctantem, sed potius subiectam diuinæ eius, atque omnipotenti virtuti. Ex quibus verbis colligitur argumentum. Non tantum voluntas deliberata Christi erat subiecta omnipotenti virtuti diuinæ, verum voluntas & appetitus sensitiuus, imo & potentiæ vegetatiuæ. Igitur error est asserere repugnantiam & contrarietatem inter appetitum sensitiuum, & voluntatem vtcũque ex vna parte, & diuinam voluntatem ex altera. Rursus fides est, quòd diuina voluntas & humana deliberata simpliciter non sint contrariæ, sed per omnia conformes, vt dicebamus in præcedenti conclusione, ergo fides etiam erit, quòd appetitus sensitiuus, & voluntas rationalis vt natura & vt ratio, sed conditionata, non contrariantur rationali deliberatæ & absolutæ. Secundo probatur. Euidens est, quòd voluntates cõtrariæ in eodem subiecto expellunt se inuicem in gradibus perfectis, & vt plurimũ compatiuntur se inuicem in gradibus imperfectis sicut quælibet alia contraria, sed actus appetitus sensitiui & voluntatis vt natura est, & vt ratio, sed conditionata ex vna parte, & actus voluntatis humanæ deliberatæ absolute quantumlibet aliás diuersi compatiuntur se inuicem in Christo in gradibus summis & perfectis: fuit siquidem in Christo summum gaudium, & summa tristitia, vt dicetur infra q. 47. artic 7 & 8 ergo. Confirmatur, tantum aberat, quòd istæ voluntates in Christo se retardarent & impedirent, quæ est proprietas contrariorum, q̃ potius diuina voluntas, & humana deliberata absoluta excitatent appetitum sensitiuum, & voluntatem ad alios actus diuersos in volito materiali. Tertio arguitur, euidens est in natura, quòd sicut verum vero consonat & non contrariatur, ita bonum bono. Itaque malo contrariantur & bonum & aliud malum, sed bono tantum malum, sed fides est, quòd omnes istæ voluntates in Christo erant bonæ & nulla mala, ergo. Vltimò arguitur, Si esset in Christo contrarietas voluntatum aliquarum, id esset vel propter culpam suppositi nolentis eas conciliare & concordare, vel propter infirmitatem & impotentiam eiusdem suppositi non potentis eas conciliare, sed error est ponere culpam in Christo vel impotentiam ad eas conciliandas, ergo non est contrarietas voluntatum in Christo. Maior probatur, quoniam ad suppositum pertinet dirigere & regulare omnes actiones pertinentes ad naturas, quæ sunt in supposito, & propter hanc causam dissonantia & discordia, quæ est inter appetitum sensitiuum nostrum & rationem semper referenda est, vel ad impotentiam nostram, vel ad culpam. Legatur de re hac Magister in 3. d. 17 allegans Augustinum lib. 19. de ciui. c. 4. li. 10. de Genesi ad literam. c. 12. legantur etiam scholastici in eadem distinct. Potissimum D. Thom. in art. 2. cum quæstiunculis. Magister.

D. Thom. Interrogatio. ¶ Sed percontabitur aliquis. Quis error est dicere, q̃ istæ voluntates sint contrariæ in eo sensu, quod idem pollcat, contrariæ, quod non conformes in volito materiali? Respondetur, q̃ sensus iste catholicus est, sed modus loquendi erroneus. Hoc patet ex prædictis. Deinde probatur, quoniam Doctores sancti & Scholastici pro eodem reputant aliquid esse contrarium diuinæ voluntati, & diuinæ legi, imo hic est consensus totius Ecclesiæ, & modus loquendi eiusdem, cuius rei ratio est, quoniam voluntas vt plurimum, tum in sacris literis, tum in communi locutione sanctorum, quando de Deo dicitur sumitur pro voluntate præcepti & signi, quæ declaratur nobis in sacris literis, & in decalogo legis. Sed dicere voluntatem aliquam in Christo esse contrariam diuinæ legi, est error, ergo dicere quod sit contraria diuinæ voluntati. Ex his patet argumentorum solutio.

Ad primũ. ¶ Nam ad primum respondetur, testimonia illa, si rectè intelligantur, probare nostras conclusiones.

Ad secũm. ¶ Ad secundum respondetur, tantam esse euidentiam in principiis naturæ, quæ sumuntur in præsentia, quanta satis est ad colligendum eundem errorem.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium respondetur, satis ostensum esse ex supra dictis, quomodo non sit contrarietas inter appetitum sensitiuum, & voluntatem Christi, siue vt natura, siue vt ratio consideretur, etiam si non sint conformes ex parte volitorum.

QVAESTIO XIX.

De pertinẽtibus ad virtutem Christi quantum ad operationem, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est, de vnitate operationis Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor,

¶ Primò, vtrùm in Christo sit vna operatio diuinitatis & humanitatis vel plures.

¶ Secundò, vtrùm in Christo sint plures operationes secundum humanam naturam.

¶ Tertiò, vtrùm Christus secundum humanam operationem aliquid sibi meruerit.

¶ Quartò, vtrùm per eam aliquid meruerit nobis.

ARTI-

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm in Christo sit vna tantum operatio diuinitatis & humanitatis.

120 Infr. q.25. ar.1.& 2.& 3.dis.10.q. 1.ar.2.q.1. 3. & di.18. arti.1.& 4. cōtra c.36. & veri. q. 20.ar.1.ad 2. & 6. & vnio. art.1. 16.& art.5. & opus. 3. c. 219. *c.2. inter finē & medium c.

AD primum sic proceditur. Videtur, ꝙ in Christo sit vna tātum operatio diuinitatis & humanitatis. Dicit enim Dion. *in 2.c.de Di.no. Discreta autem est benignissima circa nos Dei operatio per hoc, ꝙ secundum nos ex nobis integrè, vereque humanatum est Verbum, quòd est supra substantiam, & operari & pati quæcunque humanæ eius diuinæque operationi congruunt. Vbi vnam operationem nominat humanam & dininam, quę in Græco dicitur theandrica, id est, Dei virilis. Videtur igitur esse vna operatio composita in Christo.

q.13.art.2. & 3.

¶ 2. Præterea. Principalis agentis & instrumenti est vna sola operatio. Sed humana natura in Christo fuit instrumentum diuinæ, vt supra dictū est. * Ergo eadem est diuinæ & humanæ naturæ in Christo operatio.

lib. 1. Metaph.cap.1. ante medium to. 3.

¶ 3. Præterea, Cum in Christo sint duæ naturæ in una hypostasi uel persona, necessariū est unū & idē esse, quod pertinet ad hypostasim uel personam. Sed operatio pertinet ad hypostasim uel personam: nihil enim operatur nisi suppositum subsistens: unde secundum Philosophum actus sunt singularium. * Ergo in Christo est una & eadem operatio diuinitatis & humanitatis.

q.17.art.2.

¶ 4. Præterea, Sicuti esse est hypostasis subsistētis, ita etiam operari. Sed propter unitatem hypostasis est in Christo unum esse: ut suprà dictum est. *Ergo etiam propter eandem unitatem, est in Christo una operatio.

¶ 5. Præterea, Vbi est unum operatum, ibi est una operatio. Sed idem operatum erat diuinitatis & humanitatis: sicut sanatio leprosi, uel suscitatio mortui. Ergo uidetur, quòd in Christo sit una tantum operatio diuinitatis & humanitatis.

li.2.de fide cap.4.in 2. pag. a princi. to.2.

¶ Sed contra est, quòd Ambro. * dicit in 2. lib. ad Gratiannm Imperatorē. Quemadmodnm eadem operatio diuersæ est potestatis, nunquid sic potest minor quemadmodum maior operari, aut una operatio potest esse ubi diuersa substātia est?

q.pc.art. 1.

Respondeo dicendum, quòd supra *dicti hęretici, qui posuerunt in Christo unam uoluntatem, posuerunt etiam in Christo nnam operationē. Et ut eorum opinio erronea melius intelligatur, cōsiderandū est, ꝙ ubicunque sunt plura agentia ordinata, inferius mouetur à superiori: sicut in homine corpus mouetur ab anima, & inferiores uires à ratione. Sic igitur actiones & motus inferioris principij sunt magis operata quædam, quàm operationes: id autem qnod pertinet ad supremū principium, est propriè operatio. Puta, si dicamus in homine, quòd ambulare, quòd est pedū, & palpare, quòd est manuum, snnt quædam hominis operata, quorum unū operatur anima per pedes, aliud per manus. Et quia est eadem anima operans per vtrūque, ex parte ipsius operantis, quod est primum principium mouens, est vna & indifferens operatio: ex parte autem ipsorum operatorum differētia inuenitur. Sicut autem in homine puro corpus mouetur ab anima, & appetitus sensitiuus à rationali. Ita in Domino Iesu Christo humana natura mouebatur & regebatur à diuina. Et ideo dicebant, quòd eadem est operatio & indifferens ex parte ipsius diuinitatis operantis: sunt tamen diuersa operata, in quantum scilicet diuinitas Christi aliud agebat per seipsam, sicut quòd portabat omnia verbo virtutis suæ: alind autem per humanam naturam, sicut quòd corporaliter ambulabat. Vnde in sexta * Synodo inducuntur verba Seueri hęretici, sic dicentis. Ea, quæ agebantur & operabantur ab vno Christo, multum differunt. Quædam enim sunt Deo decibilia, quędam humanæ: veluti corporaliter vadere super terram, profectò humanum est: cruribus verò vexatis, & ambulare super terram penitus non valentibus, sanum gressum donare, Deo decibile est. Sed vnus, scilicet incarnatum Verbnm, hoc & illud operatus est: & nequaquam hoc quidem huius, hoc verò huius est naturæ: neque eo quòd diuersa sunt operamenta, ideo duas operatrices naturas atque formas iustè deferimus. Sed in hoc decipiebantur: quia actio eius quod mouetur ab altero, est duplex. Vna quidem, quam habet secundum propriam formam, alia autem, quam habet secundum quòd mouetur ab alio. Sicut securis operatio secundum propriam formam, est incisio: secundum autem quòd mouetur ab artifice, operatio eius est facere scamnum. Operatio igitur, quæ est alicuius rei secundum suam formam, est propria eius: nec pertinet ad mouentē, nisi secūdnm quod vtitur huiusmodi re ad suam operationem. Sicut calefacere est propria operatio ignis, non aurem fabri, nisi quatenus vtitur igne ad calefaciendum ferrum. Sed illa operatio, quæ est rei solùm secundum qnòd mouetur ab alio, non est alia præter operationem mouentis ipsum: sicut facere scamnum, non est seorsum operatio securis ab operatione artificis, sed securis participat instrumentaliter operationem artificis. Et ideo vbicunque mouēs & motum habent diuersas formas seu virtutes operatiuas, ibi oportet quòd sit alia operatio mouentis, & alia operatio propria moti: licèt motū participet operationem mouentis, & mouēs vtatur operatione moti, & sic vtrumque agat cum communione alterius. Sic igitur in Christo humana natura habet propriam formam & virtntem, per quam operatur, & similiter diuina. Vnde humana natura habet propriam operationem distinctam ab operatione diuina, & econuerso. Et tamen diuina natura vtitur operatione naturæ humanæ, sicut operatione sui instrumenti: & similiter humana natura participat operationem diuinæ naturæ, sicut instrumentū participat operationē principalis agentis. Et hoc est qđ dicit Leo Papa ī Epistola ad Fla-

Constā. 3.

Est epi. 10. c. 4. Paulò ante med. Incipit. In greditur ergo.

dianum:*Agit vtraque forma(scilicet tam natura diuina, quàm humana in Christo) cum alterius communione, quod proprium est: Verbo scilicet operante, quod verbi est, & carne exequēte, quod carnis est. Si verò esset vna tantum operatio diuinitatis & humanitatis in Christo, oporteret dicere, vel quòd humana natura non haberet propriā formam & virtutem(de diuina enim hoc dici est impossibile) ex quo sequeretur, quòd in Christo esset tantùm diuina operatio: vel oporteret dicere, quòd ex diuina virtute & humana esset conflata in Christo vna virtus, quorū vtrumque est impossibile. Nam per primum horum, ponitur natura humana in Christo esse imperfecta: per secundum verò ponitur confusio naturarum. Et ideo

In 6. Synodo generali, actio. 4. & 8. & 9.

rationabiliter in sexta Synodo*hæc opinio est cōdemnata, in cuius determinatione dicitur: Duas naturales operationes indiuisè, inconuertibiliter, inconfusè, inseparabiliter, in eodem domino Iesu Christo vero Deo nostro glorificamus, hoc est, diuinam operationem, & humanam operationem.

Loco citato in argumen.

Ad primum ergo dicendum, quòd Dion.*ponit in Christo operationem theandricam, id est, diuinam virilem, vel diuinam humanam, nō per aliquam cōfusionem operationum seu virtutum vtriusque naturæ, sed per hoc quòd diuina operatio eius vtitur humana, & humana eius operatio participat virtutē diuinæ operationis. Vnde sicut

In epist. 4. ad Caium, circa medium.

ipse dicit in quadā Epist. ad Caium.*Super homine operebatur ea, quæ sunt hominis: qd mōstrat Virgo supernaturaliter cōcipiens, & aqua instabilis terrenorū pedum sustinēs grauitatē. Manifestū est enim, φ concipi est humanæ naturæ, similiter & ambulare, sed vtrumque fuit in Christo supernaturaliter. Et similiter diuina operabatur humanitus: sicut cùm sanauit leprosum tangēdo. Vnde

In pdicta epist. in fi.

in eadē Epis. subdit: * Non secundū Deū diuina faciens, non humana secūdū hominē, sed Deo homine facto, noua quadā Dei & hominis operatione. Quòd autē intellexerit duas esse operationes in Christo, vnā diuinæ naturæ, aliā aūt humanæ,

c. 2. inter finē & med. partis 1.

patet ex his, quæ dicit in 2. ca. de Diui.*no. vbi dicit, φ his quæ pertinent ad humanam eius operationem, Pater & Spiritus sanctus nulla ratione cōmunicant, nisi quis dixerit secundū benignissimā & misericordem voluntatem, in quantum scilicet Pater & Spiritus sanctus ex sua misericordia voluerūt Christum agere & pati humana. Addit autem & omnem sublimissimā & ineffabilem Dei operationē, quā homo pro nobis factus adimplenit, immutabilis profectò Deus & Dei verbū. Sic igitur patet, φ alia est operatio humana in qua Pater & Spiritus sanctus non communicāt, nisi secundum acceptationem misericordiæ suæ: & alia est eius operatio, in quantum est Dei verbum, in qua communicant Pater, & Spiritus sanctus.

Ad secundum dicendum, quòd instrumentum dicitur aliquid agere ex eo quòd mouetur à principali agēte, quòd tamen præter hoc pōt habere propriā operationē secundū suam formā, vt de igne dictum est.* Sic igitur actio instrumenti, in quantum est instrumentū, non est alia ab actione principalis agentis: potest tamē habere aliam operationem, prout est res quædā. Sic igitur operatio, quæ est humanæ naturæ in Christo, in quantum est instrumentum diuinitatis, non est alia ab operatione diuinitatis: non enim est alia saluatio, qua saluat humanitas Christi, & diuinitas eius, habet tamen humana natura in Christo, in quātum natura quædam, quandam propriam operationē præter diuinam: vt dictum est.* In cor. ar.

In cor. ar.

¶ Ad tertium dicendum, φ operari est hypostasis subsistentis; sed secundum formam & naturā, à qua operatio speciem recipit. Et ideo à diuersitate formarū seu naturarū est diuersa species operationū: sed ab vnitate hypostasis est vnitas secundum numerum, quātum ad operationem speciei. Sicut ignis habet duas operationes specie differētes, scilicet illuminare & calefacere, secūdum differentiam lucis, & caloris: & tamen est vna numero illuminatio ignis semel illuminantis. Et similiter in Christo oportet, φ sint duę operationes specie differentes secundū eius duas naturas, quælibet tamen operationū est vna numero in Christo semel facta, sicut vna ambulatio, & vna sanatio.

¶ Ad quartum dicendum, φ esse & operari est personæ à natura, aliter tamen & aliter. Nam esse pertinet ad ipsam constitutionem personæ: & sic quantum ad hoc se habent in ratione termini. Et ideo vnitas personæ requirit vnitatem ipsius esse completi & personalis. Sed operatio est quidam effectus personę secundum aliquam formam, vel naturam: vnde pluralitas operationum non præiudicat vnitati personali.

¶ Ad quintum dicendum, φ aliud est propriū operatum operationis diuinæ & operationis humanæ in Christo: sicut operatum proprium diuinæ operationis est sanatio leprosi, operatum autem proprium humanæ naturæ, est eius contactus. Concurrunt autem ambæ operationes ad vnum operatum, secundum quòd vna natura agit cum communione alterius: vt dictum est.* In cor. ar.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio.

Conclusio est. In Christo sūt duæ operationes, altera diuinitatis, & altera humanitatis. Probatur hæc cōclusio. In primis ex D. Ambros. in loco citato a D. Tho. D.Ambro. Pro cuius rei euidentiori elucidatione scire oportet, qđ hæretici qui posuerunt vnam tantum operationem, non distinguebant inter operationem instrumēti per propriā formā, vel per participationem agentis, imò vnam naturam compositam ex deitate, & humanitate ponebant, & ex consequenti operationes confundebant. Cum ergo in Christo humana natura haberet propriam formā & virtutem, per quam operabatur, & similiter diuina, consequens est, quòd essent distinctæ operationes. Vtebatur tamen diuina natura operatione naturæ humanæ, sicut operatione sui instrumenti: & similiter humana natura participabat operationē diuinæ naturæ, sicut instrumentum participat operationem principalis agentis. Vnde

Leo Papa.

Leo Papa in epist. 2. ad Flau c. 3. Agit vtraque forma tam diuina, quàm humana, cum communione alterius in Christo, quod proprium est, verbo operante, quod verbi est, & carne exequēte, quod carnis est. Sic sexta Synodus

posuit

posuit duas naturales operationes inconfusas; hoc est, diuinam operationem & humanam. Quòd si vna fuisset, oporteret dicere, vel quòd humana natura non haberet propriam formam, vel quòd ex diuina & humana virtute, vna esset confiata virtus in Christo. Quæ patet esse falsa.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Conclusio artic. est de fide.
Conci. Lateran.
Synod.

HÆc conclusio est certa secundum fidem Catholicam, est siquidem definita in concilio Lateranensi sub Martino 1, cano. 10. & sequent. & in 6. Synodo generali actio. 2. 4. 8. & deinceps vsque ad 17. contra Theodorum & Cyrum, qui impiè asserebant esse tantum vnam volũtatem, & vnam operationem in dispẽsatione incarnationis Domini nostri Iesu Christi. Vnde pro certo statuendũ est, quòd sicut in Christo non vna natura facta est ex humana & diuina, ita nec est vna actio in ipso ex humana & diuina actione composita, sed secundum naturarum dualitatem, erat & dualitas actionum, quarum vtraque a sua prodibat voluntate, ita tamen vt quod Christus ad reparationem humani generis egit voluntate humana, id egit & voluntate diuina, quæ vt inquit Damascenus, vtebatur humana vt instrumento quodam, agente ex libero rationis iudicio. Quemadmodum autem instrumentum ab artifice motũ in se accipit impulsum, imperium, seu vim quãdam artificis, dirigiturque in finem secundum ipsius artificis intentionem, ita natura humana in Christo, volũtasque ipsius creata mota a diuinitate accepit in se vim quãdã deitatis dirigentis eandem humanam voluntatem ad perficiendum opus humanæ redemptionis, & certè si humanitas in Christo non habuit propriam operationẽ, inaniter & superfluè a filio Dei fuisset assumpta. Vt autem hæc veritas ad plenum pateat, sciendũ est non esse admodum difficilem conclusionis D. Tho. expositionẽ, si intelligatur de his actionibus, in quibus vel natura diuina solum concurrit ad operandum, sine consortio humanæ naturæ, vt in creatione & motione corporũ cœlestium, &c. Vel de his actionibus, quæ proficiscuntur ab humanitate ratione propriæ virtutis & formæ, vt in comestione, ambulatione Christi, dilectione Dei, & cæteris id genus, manifestum siquidẽ est esse maximã distinctionẽ in huiusmodi operationibus sicut ipsa principia operationum inter se maximè differunt. Tota igitur difficultas est in illis actionibus in quibus natura diuina concurrit cum consortio naturæ humanæ ad operandum, sic quòd natura diuina concurrit vt principium actiuum principale ratione propriæ virtutis & formæ, humanitas vero solum concurrit vt instrumentum, veluti in operationibus miraculosis, in suscitatione Lazari, illuminatione cæci &c. Et in his vt apparet, errabant hæretici, vt verba Seuerij, quæ hic citat D. Tho. præ se ferunt. Etenim operatio, quæ proficiscitur ab agente principali & simul ab instrumento vnica tantum operatio est ex parte vnius principij actiui operantis propria virtute. Instrumentũ siquidem non operatur propria virtute. Verum D. Tho. in articulo, omnem huius rei dubitationem aufert, idque duplici via. Prior est, nam vt D. Th. docet hic & alibi, sæpenumero instrumentum duplicem actionem habet, alteram propriam & connaturalem conuenientem sibi ratione propriæ formæ, alteram vero secundum quòd mouetur a principali agente. Exempli gratia, dolabra secundum propriam formam secat, at secundum quòd mouetur ab artifice facit lectum, agens enim ordinat priorem operationem ad posteriorem, & prima operatio est veluti dispositio ad secundam; Cum igitur Christi humanitas in his operationibus miraculosis sit veluti instrumentũ, consequens est, vt habeat propriã actionem conuenientẽ sibi ratione formæ, ut tangere cæcum, clamare & uocare Lazarum, orare, & aliquid simile, diuina natura tanquam agens principale vtebatur eiusmodi operationibus ad effectum præcipue a se intẽtum. Vnde necessum est dicere, quòd operatio humanitatis, alia sit ab operatione diuinitatis. Exemplis hæc res illustrabitur, ablutio quæ fit quando puer baptizabatur, alia operatio est a iustificatione & sanctificatione pueri, ablutio siquidẽ habet pro principio aquam ipsam abluentem ratione propriæ formæ, licèt sacerdos & Deus vtatur ablutione in ordine ad sanctificationem, quæ vna est non multiplex. Ad eundem modum, vna tantum fuit operatio miraculosa Lazari, videlicet suscitatio, sed Christi clamor & vociferatio, alia erat operatio a suscitatione, disponens tamen ad illam. Alia via sincerior ad idem explicandum est dicere, quòd humanitas Christi non est instrumentum diuinitatis mortuum & inanime, vt baculus & penicillus, sed est instrumentum animatum & viuum, quòd ex iudicio rationis libero operabatur. Sed dices. Si ita se res habet, quid est quod in cõcilijs superius commemoratis asseritur plane, quòd operationes diuinæ & humanæ in Christo erant indiuisæ inconuertibiliter, inconfusè, inseparabiliter? Quæ verba refert D. Thom. in hoc articulo, quæ videntur contraria supra dictis, & negare separationem & diuisionem harum operationum, imò videntur in se inuoluere contradictionem, nam si duæ, quomodo indiuisæ? quomodo inseparabiles? Respondetur facilè, quòd dicuntur indiuisæ, tum quoniam sunt operationes eiusdẽ suppositi indiuisi operantis per vtramque naturam, tum etiam quoniam natura diuina vtebatur humana tanquam instrumento ad suã operationem, & sic natura humana suscipiebat motum & vim a natura diuina, & sic est communio, & consortium, & indiuisibilitas vtriusque naturæ in his actionibus. Illud tamen consideret Theologus, hæreticos commemoratos libenter vsos fuisse testimonio D. Dionysij cap. 2. de diuinis nominibus, vocantis Christi operationem theandricam, id est, Dei uirilem, inde namque colligebant confusionem vtriusque operationis diuinæ & humanæ, quoniam uocabulum hoc componitur ex verbis significantibus vtramque operationem, quasi sit vna operatio composita ex diuina & humana, sed falluntur longè, vt Diuus Thomas ostendit in solutione primi, & ipsemet Dionysius in epistola ad Caium. Etenim omnes humanæ Christi actiones dicuntur Dei viriles, tum quoniam sunt actiones Dei & hominis agentis per vtramque naturam diuinam & humanam: tum etiam, quoniã eiusmodi actiones suscipiunt a natura diuina, & a supposito operante infinitatem & diuinitatem quandam, vt supra de merito, & de satisfactione ostensum est. Insuper illæ actiones, in quibus humanitas concurrit tantum ut instrumentum, dicuntur Dei viriles, alia ratione, quia per consortium supradictũ vtebatur Deus virili & humana operatione ad miraculum edendum & perficiendum.

Damasce.
Difficultas quæstionis.
Instrumentũ duplicẽ actionem habet.
Quomodo operationes diuinæ & humanæ in Christo sunt indiuisæ.
Heretici.
D. Diony.
Operatio theãdrica quid?
D. Thom.
Dionys.
Operationes Christi dicuntur Dei viriles.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm in Christo sint plures operationes humanæ.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo sint plures humanæ operationes, Christus enim, in quãtũ homo, cõicat cũ plãtis in natura nutritiua, cũ aĩalibus aũt in natura sensitiua, cũ Angelis vero in natura intellectiua, sicut & cæteri hoies. Sed alia est operatio plãtæ, in quantũ est plantæ: & alia animalis, in quãtũ est animal. Ergo Christus, in quantum est homo, habet plures operationes. 121

§ 2. Prætereà, Potẽtiæ & habitus distinguuntur scdm actus. Sed ĩ aĩa Chr̃i fuerũt diuersæ potẽtiæ & diuersi habitus. Ergo & diuersæ operationes.

§ 3. Prætereà Instrumẽta debẽt esse proportionata operationib. Corpus aũt humanũ hẽt diuersa mẽbra drĩa scdm formam. Ergo diuersis operationibus debent esse accommodata. Sunt ergo in Chr̃o diuersæ operationes scdm humanã naturã.

§ Sed cõtra est, quod sicut Damas. *dicit in 3. lib. operatio sequitur naturam. Sed in Christo est lib. 3. c. 14. ad princ. & ca. 15.

tantum vna natura humana. Ergo in Christo fuit vna tantum operatio humana.

Respódeo dicendum, quòd quia homo est id, quod est secundum rationem, illa operatio dicitur esse simpliciter humana, quę à ratione procedit per voluntatem, quę est rationis appetitus. Si qua autem operatio est in homine quæ non procedit à ratione & voluntate, non est simpliciter operatio humana: sed conuenit homini secúdum aliquam partem humanæ naturæ. Quandoque quidem secundum ipsam naturam elementi corporalis, sicut ferri deorsum. Quandoque verò secundum virtutem animę vegetabilis: sicut nutriri & augeri. Quandoque verò secundum partem sensitiuam, sicut videre & audire, imaginari & memorari, concupiscere & irasci. Inter quas operationes est differentia. Nam operationes animæ sensitiuę sunt aliqualiter obedientes rationi, & ideo sunt aliqualiter rationales, & humanę, in quantum scilicet obediunt rationi, vt patet per

In 1. Eth. c. vlt. tom. 5. Philosophum in 1. Ethicor. * Operationes vero, quę sequuntur animam vegetabilem, vel etiam naturam elementaris corporis, non subijciuntur rationi, vnde nullo modo sunt rationales, nec humanę simpliciter, sed solùm secundum partem

Art. præce. humanę naturę. Dictum est autem suprà, *quòd quando agens inferius agit per propriam formam, tunc est alia operatio inferioris agentis, & superioris: quando verò agens inferius non agit, nisi secundum quòd est motum à superiori agente, tunc est eadem operatio superioris agentis, & inferioris. Sic igitur in quocunque homine puro alia est operatio elementaris corporis, & animę vegetabilis ab operatione voluntatis, quę est propriè humana. Et similiter etiam operatio animę sensitiuę, quantum ad id, quod non mouetur à ratione: sed quantum ad id, quod mouetur à ratione, est eadem operatio partis sensitiuę & rationalis. Ipsius autem animę rationalis est una operatio, si attédamus ad ipsum principium operationis: quod est ratio, uel uoluntas. Diuersificatur autem secundum respectum ad diuersa obiecta, quam quidem diuersitatem aliqui appellauerunt diuersitatem operatorum magis quàm operationum, iudicantes de vnitate operationis solùm ex parte operatiui principij Sic enim nunc quęritur de unitate uel pluralitate operationum in Christo. Sic igitur in quolibet puro homine est tantum una operatio, quę propriè humana dicitur: pręter quam tamé sunt in homine puro quędam alię operationes, quę non sunt propriè hu-

In isto art. manę, sicut dictum est. *Sed in homine Iesu Christo nullus erat motus sensitiuę partis, qui non esset ordinatus à ratione. Ipsę etiam operationes naturales & corporales aliqualiter ad eius uoluntatem pertinebant, in quantum uolútatis eius erat, ut caro eius ageret, & pateretur, quę sunt sibi

q. præced. art. 5. propria, ut dictum est supra. * Et ideo multo magis est una operatio in Christo, quàm in quocunque alio homine.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd operatio partis sensitiuæ & etiam nutritiuę non est propriè humana: sicut dictum est. *Et tamen in Christo huiusmodi operationes fuerunt magis humanæ, quàm in alijs. In cor. ar.

¶ Ad secundum dicendum, quòd potentię & habitus diuersificantur per comparationem ad obiecta. Et ideo diuersitas operationum hoc modo respondet diuersis potentijs & habitibus, sicut etiam respondet diuersis obiectis. Talem autem diuersitatem operationum non intendimus excludere ab humanitate Christi, sicut nec eam, quę est secundum aliud & aliud instrumentum: sed solum illam quę est secundum primum principium actiuum, vt dictum est. * Vnde patet etiam responsio ad tertium. In cor. ar.

SVMMA TEXTVS.

1. conclu. PRima conclusio est, ex parte principij operatiui tantum est vna operatio humana in quolibet homine, & multo magis in Christo Iesu.

2. conclu. ¶ Secunda conclusio, operatio illa dicitur humana, quæ a ratione & voluntate procedit, omnes autem operationes Christi a rationis iudicio & voluntate procedunt, vnde ex parte principij operatiui, tantum est in Christo vna operatio humana.

3. conclu. ¶ Tertia conclusio, in alijs hominibus sunt multę operationes non humanæ, vt ferri deorsum secundum naturam corporis elementalis, & nutriri & augeri secundum virtutem animæ vegetabilis, & videre, & audire, & imaginari secundum virtutem sensitiuam.

4. conclu. ¶ Quarta conclusio, omnia hæc opera in Christo a voluntate & ratione procedebant in quantum erant eius voluntatis, vt caro eius ageret & pateretur, quæ sibi sunt propria.

EXPOSITIO ARTICVLI.

OMni dubio procul in parte hominis rationalis sunt multæ actiones humanæ differentes specie & genere ex parte obiecti, & alijs multis de causis, cæterùm ex parte principij actiui, omnes istæ quarumlibet diuersæ actiones sunt tantummodo vna operatio humana, quoniam vnica tantùm est ratio, a qua tanquam a principio effectiuo & dirigente omnea illæ actiones habent, quòd sint humanæ, solum enim rationis iudicium tribuit actionibus hominis rationalibus & sensitiuis, quòd sint humanæ, participant enim rationis motum & vim, ob quam dicuntur humanæ, cæterùm non omnes hominis actiones participát talem motum, & vim, vt patet in nutritione, augmentatione, quę ad vitam vegetabilem pertinent, patet rursus, in actionibus sensitiuis, quæ in nobis præueniunt rationis iudicium: verumtamen in Christo omnes actiones tam sensitiuæ, quàm vegetabilis vitæ, subiectæ erant ipsius rationis iudicio, non quidem secundum propriam virtutem aut habitum aliquē diuinitus infusum, sed vt erat instrumentum verbi diuini, qua quidem consideratione causabat actiones potentiæ cuiusque etiam vegetatiuæ. De qua re egit Diuus Thomas supra quæstione 13. art. 3. & hic pronunciat apertè. Omnis actio Chri gubernabatur iudicio rationis.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm actio humana Christi potuerit esse sibi meritoria.

122 3.d.18.ar. 2.3.4.& 5. & ve.q.29. arti 7.6.& opuſ.3.ca. 238.fin.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, ꝙ actio humana Christi non potuit ei eſſe meritoria. Chriſtus.n.ante mortem fuit comprehenſor, ſicut & modo eſt. Sed comprehenſoris non eſt mereri: charitas enim comprehenſoris pertinet ad pręmium beatitudinis, cum ſecundum eam attendatur fruitio: vnde non videtur eſſe principium merendi, cum non ſit idem meritum & præmium. Ergo Chriſtus ante paſſionem nõ merebatur, ſicut nec modo meretur.

¶ 2. Præterea, Nullus meretur id, quod eſt ſibi debitum. Sed ex hoc, ꝙ Chriſtus eſt filius Dei per naturam, debetur ſibi hæreditas æterna, quã alij homines per bona opera merentur. Non ergo Chriſtus aliquid ſibi mereri potuit: quia a principio fuit filius Dei.

¶ 3. Præterea, Quicunque habet id quod eſt principale, non propriè meretur id, quod ex illo habito ſequitur. Sed Chriſtus habuit gloriam animæ, ex qua ſecundum communem ordinẽ ſequitur gloria corporis: vt Augu.* dicit in Epiſto. ad Dioſcorum: in Chriſto tñ diſpenſatiuè factum eſt, ꝙ gloria animæ non deriuaretur ad corpus. Non ergo Chriſtus meruit gloriam corporis.

* Eſt epiſt. 56. nõ multũ remotè ante med. to. 2.

¶ 4. Præterea, Manifeſtatio excellentiæ Chriſti non eſt bonum ipſius Chriſti, ſed eorum, qui eũ cognoſcunt: vnde & pro præmio promittitur dilectoribus Chriſti, vt eis manifeſtetur: ſecundum illud Ioan. 14. Si quis diligit me, diligetur a Patre meo: & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum. Ergo Chriſtus non meruit manifeſtationem ſuæ altitudinis.

Sed cõtra eſt, ꝙ Apoſtolus dicit Phil. 2. Factus eſt obediens vſque ad mortem: propter quod & Deus exaltauit illum. Meruit ergo obediendo ſuam exaltationem: & ita aliquid ſibi meruit.

Reſpondeo dicendũ, ꝙ habere aliquod donũ per ſe, eſt nobilius, quam habere illud per aliud: ſp.n.cauſa, quæ eſt per ſe, potior eſt ea, quę eſt per aliud: vt dr̃ in 8. Phyſ.* Hoc aũt dr̃ aliquis habere per ſeipſum, cui eſt ſibi aliquo modo cauſa. Prima autem cauſa oĩum bonorum noſtrorum per autoritatem eſt Deus. Et per hunc modum nulla creatura habet aliquid boni per ſeipſam: ſecundũ illud primæ ad Corin. 4. Quid habes quod non accepiſti? Poteſt tñ ſecundario aliquis eſſe cauſa ſibi alicuius boni habendi: in quantum.ſ.in hoc ipſo Deo cooperatur. Et ſic ille, qui habet aliquid per meritum proprium, habet quodammodo illud per ſeipſum. vnde nobilius habetur id, quod habetur per meritum, quàm id, quod habetur ſine merito. Quia autem omnis perfectio & nobilitas Chriſto eſt attribuenda, conſequens eſt, ꝙ ipſe per meritũ habuerit illud, quod alij per meritum hñt: niſi ſit tale quid, cuius carentia màgis dignitati Chriſti & perfectioni præiudicet, quàm per meritum accreſcat: Vnde nec gratiã, nec ſcientiam, nec beatitudinem animæ, nec diuinitatem meruit. Quia cũ meritum non ſit niſi eius quod nondum habetur, oportet ꝙ Chriſtus aliquando iſtis caruiſſet: quibus carere, magis diminuit dignitatem Chriſti, quam augeat meritum. Sed gloria corporis, vel ſi quid aliud huiuſmodi eſt, minus eſt quàm dignitas merendi, quæ pertinet ad virtutem charitatis. Et ideo dicendum eſt, quòd Chriſtus gloriam corporis, & ea quæ pertinẽt ad exteriorem eius excellentiam (ſicut eſt aſcenſio, veneratio, & alia huiuſmodi) habuit per meritũ. Et ſic patet, quòd aliquid ſibi mereri potuit.

*li. 8 Phy. tex. 39. tomo 2.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ fruitio, quę eſt actus charitatis, pertinet ad gloriam animæ, quã Chriſtus non meruit: & ideo ſi per charitatẽ aliquid meruit, non ſequitur, ꝙ idem ſit meritum & pręmium. Nec tamen per charitatem meruit, in quantum erat charitas comprehenſoris, ſed in quantum erat viatoris: nam ipſe fuit ſimul viator & comprehenſor: vt ſupra habitum eſt.* Et ideo quia nunc nõ eſt viator, non eſt in ſtatu merendi.

* q. 15. art. 10.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ Chriſto, ſecundũ quod eſt Deus & Dei filius, per naturam debetur gloria diuina, & dominium omnium, ſicut primo & ſupremo domino. Nihilominus tñ debetur ei gloria ſicut homini beato, quam quantũ ad aliquid debuit habere ſine merito, & quantũ ad aliquid cum merito, vt ex ſupra dictis patet.*

* In cor. ar.

Ad tertium dicendum, quòd redondantia gloriæ ex anima ad corpus, eſt ex diuina ordinatione ſ̃m congruentiam humanorum meritorum, vt ſcilicet, ſicut homo meret̃ per actum animæ, quem exercet in corpore, ita etiam remuneretur per gloriam animæ, redundantem ad corpus. Et propter hoc non ſolum gloria animæ, ſed etiam gloria corporis cadit ſub merito: ſecundum illud Rom. 8. Viuificabit mortalia corpora noſtra, propter inhabitantem Spiritum eius in nobis. Et ita potuit cadere ſub merito Chriſti.

Ad quartum dicendum, ꝙ manifeſtatio excellentiæ Chriſti, pertinet ad bonum eius, ſecundũ eſſe, quod habet in notitia aliorum: quãuis principalius pertineat ad bonum eorum, qui eum cognoſcunt, ſecundum eſſe quod habent in ſeipſis. Sed etiam hoc ipſum refertur ad Chriſtum, in quantum ſunt membra eius.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm Christus alijs mereri potuerit.

123 Infr. q. 48. ar. 1. cor. & art. 6. & q. 49. ar. 1. co. & 2. di. 20. q. 2. arti. 3. ad 3. & 3. di. 18. ar. 6. & ver. q. 26. arti. 6. 20. & q. 29. ar. 7.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, ꝙ Chriſtus aliis mereri nõ potuerit. Dicitur.n. Ezech. 18. Anima quæ peccauerit, ipſa morietur. Ergo pari rõne anima quæ meretur, ipſa remunerabitur. Non ergo eſt poſſibile quòd Chriſtus aliis meruerit.

¶ 2. Præ-

¶ 2. Prætereà, De plenitudine gratiæ Christi omnes accipiunt: vt dicitur Io. 1. Sed alij homines habentes gratiã Christi non possunt aliis mereri: dicitur.n. Ezec. 14. quòd si fuerint in ciuitate Noe, Daniel, & Iob, filium & filiam non liberabunt: sed ipsi iustitia sua liberabunt animas suas. Ergo nec Christus potuit aliquid nobis mereri.

¶ 3. Prætereà, Merces, quam quis meretur, debetur secundum iustitiam, & non secundum gratiam: vt patet Ro. 4. Si ergo Christus meruit salutem nostram, sequitur quòd salus nostra non sit ex gratia Dei, sed ex iustitia: & quod iniustè agat cum eis, quos non saluat, cum meritum Christi ad omnes se extendat.

Sed contra est, quod dr̃ Ro. 5. Sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ. Sed demeritũ Adæ deriuatur ad condemnationem aliorum. Ergo multò magis meritum Christi ad alios deriuatur.

Quæst. 8. Respondeo dicendũ, q̃ sicut supra dictũ est, in Christo non solum fuit gratia, sicut in quodã hoĩe singulari, sed sicut in capite totius Ecclesiæ, cui oẽs vniuntur, sicut capiti membra, ex quibus constituitur mysticè vna persona. Et exinde est, q̃ meritum Christi se extendit ad alios, in quantũ sunt mẽbra eius, sicut et̃ in vno homine actio capitis aliqualiter pertinet ad oĩa mẽbra eius: quia non solùm sibi sentit, sed omnibus membris.

Ad primum ergo dicendũ, q̃ peccatum singularis personę non nocet nisi sibi ipsi: sed peccatũ Adæ, qui constitutus est a Deo principiũ totius naturę, ad alios per carnis propaginẽ deriuatur. Et similiter meritum Christi, qui est a Deo constitutus caput omnium hominum, quantum ad gratiam, se extendit ad omnia eius membra.

Ad secundum dicendũ, q̃ alii de plenitudine Christi accipiunt, non quidẽ fontem gratiæ, sed quandã particularem gratiã: & ideo non oportet, q̃ alii hoĩes possint aliis mereri, sicut Christus.

Ad tertiũ dicendũ, q̃ sicut peccatũ Adæ, non deriuatur ad alios, nisi per carnalẽ generationem: ita meritum Christi non deriuatur ad alios, nisi per generationem spiritualem quæ fit in Baptismo, per quam hoĩes Christo incorporãtur: secundum illud ad Galat. 3. omnes quotquot in Christo baptizati estis, Chr̃m induistis. Et hoc ipsum est gratiæ, quod homini conceditur regenerari in Christo: & sic salus hominis est ex gratia.

SVMMA ARTICVLORVM.

Tertij, & Quarti.

1. Conclu. Prima conclusio artic. 3. nobilius est habere aliquod bonum per se, quàm habere illud per aliũ. Hæc conclusio videtur per se nota. ¶ Secunda cõclusio, ille qui habet aliquid per proprium meritum, quodammodò habet illud per seipsum, vnde nobilius est habere aliquid p̃ meritum quàm habere sine merito. ¶ Tertia concl. Christus habuit per meritum, omne id quod cæteri habent per meritum, nisi sit tale, cuius carentia deroget dignitati & excellentiæ Christi. ¶ Quarta conclusio, Christus sibi non meruit gratiam, neque scientiam, nec beatitudinem aiæ

2. Conclu.

3. Conclu.

4. Conclu.

aut diuinitatem, quia si meruisset, oporteret quod aliquando his caruisset, quod Christi dignitati derogaret.

¶ Quinta conclusio, Christus meruit sibi gloriam corporis, & ea, quæ pertinent ad exteriorem excellentiam, vt est ascensio & veneratio, cum hæc minora sint quam dignitas merendi, quæ pertinet ad virtutem charitatis, & certum est, quòd his bonis aliquando caruerit. 5. Conclu.

¶ Conclusio arti. 4. est, meritum Christi se extendit ad alios, prout sunt eius membra, etenim in eo fuit gratia, non solum vt in homine singulari, sed vt in capite totius Ecclesiæ, cui omnes vniuntur, sicut capiti membra, ex quibus mysticè vna persona constituitur. Certè sicut peccatum Adæ deriuatur in alios per carnalem generationem, ita meritum Christi deriuatur in alios per spiritualem generationem, quæ fit in baptismo, per quem homines in Christo incorporantur. Cõclusio.

EXPOSITIO ARTICVLORVM.

De merito Christi disputant Doctores in 3. dist. 18. & 19. Altisiodorensis in 3. c. 7. & 8. Alexan. Alens. 3. p. q. 16. Mars. q. 22. Ioan. Driedo fusissimè & elegantissimè lib. de capti. & redempt. generis humani tracta. 2. c. 2. p. 3. ar. 3. & 4. Nos istum tractatum in partes octo diuidimus. Disputabimus namque diligenter. An sit meritum Christi? Quid sit meritum Christi? Quale sit meritum Christi? quando meruerit Christus, merueritne sibi; num meruerit nobis; & quæ meruerit. Item an creuerit in meritis; vltimò, quomodo merita Christi applicentur nobis, vt prosint: hæc omnia breuiter expediemus. Autores disputantes de merito Christi. Qõnes disputandæ de merito Christi.

1. Quęstio. Vtrũ Chr̃s meruerit?

¶ Est igitur prima quæstio. Vtrùm Christus aliquid meruerit? A parte negante sic arguitur, Christus non potuit peccare, vt nunc statuo pro certo ex prædictis, ergo non potuit mereri, consequentia inde probatur, nam libertas ad meritum in obseruatione mandatorum in hoc consistere videtur, quòd homo possit facere, & non facere, id quod sibi est præceptum, iuxta illud, qui potuit transgredi, & non est transgressus. Prim. arg.

¶ Secundò, beatus nequit mereri secundum legem ordinariam, quoniam iam est in termino, sed Christus est beatus, & semper fuit beatus a principio suæ conceptionis, ergo non potest mereri. Quòd si dicat Theologus, q̃ Christus ex dispensatione & priuilegio erat viator simul & comprehensor. Contra instat Scotus. Nam si Christus ex dispensatione & priuilegio erat viator, & non potuit mereri nisi in quantum viator, consequens est, quod meruerit ex priuilegio. Secundũ. Solutio. Scotus.

¶ Tertiò, meritum Christi sicut meritum sanctorũ consistit potissimè in actu charitatis, sed actus charitatis in Christo non fuit liber, ergo non fuit meritorius. Consequentia inde probatur, nam necessarius non meremur, nec demeremur, nec laudamur, nec vituperamur, vt docet Arist. 3. ethi. Maior argumenti est euidens, minor sic probatur. Nam est communis sententia, & vera Theologorum omnium, quòd in beatis nulla est libertas ad actũ dilectionis, & quòd videns Deum non potest non amare Deum, quod nunc statuo pro certo ex doctrina D. Tho. 1. p. q. 60. ar. vlti. ad vltimum. Tertium. Arist.

¶ Prætereà, qui habet plenitudinem gratiæ, non potest mereri, sed Christus habuit plenitudinem gratiæ, ergo mereri non potuit. Maior sic ostenditur, nam meritum auget gratiam, ergo vbi non potest esse augmentum gratiæ non potest esse meritum, minor patet ex illo Ioan. 1. Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a patre plenum gratiæ & veritatis. Idem confirmatur. Nam Christus per diuersa ac multiplicata merita, non potuit mereri amplius, quàm per vnum meritum tantum, ergo nec per vnũ meritum potuit mereri. Antecedens patet. Quoniam Christus non potuit crescere in gratia, neq; in acceptatione diuina, erat quippe plenus gratię & veritatis. Consequentia vero probatur, nam videtur oĩno durum, & contra omnem rationem asserere, quòd Christus non amplius meruit per multus actus meritorios, quos habuit in vita cum æquali charitate, quàm per vnum tñ. In contrarium est illud Paul. ad Philip. 2. propter quod Quartum. Ioan. 1. Confir.

Deus

Deus exaltauit illum & dedit illi nomen, quod est super omne nomen.

1. conclu. ¶ Ad huius rei expositionem est prima conclusio, certum est secundum fidem catholicam, Christum & sibi & nobis meruisse. Patet ex illo ad Phil. c. 2. Humiliauit semetipsum Dominus noster Iesus Christus factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod Deus exaltauit illum, & cætera. Illa dictio, propter quod, significat obedientiam seu humilitatem Christi fuisse tantæ existimationis & tanti meriti apud patrem cælestem, vt propter illam exaltauerit eum Deus ad summam sublimitatem. Sic interpretantur veteres omnes patres, tam Græci quàm Latini. Huic consonat alia sententia ad Ephes. 4. quòd autem ascendit quid est nisi, quia descendit primum in inferiores partes terræ? Tertia scriptura est Apo. 5. Dignus est agnus, qui occisus est, accipere gloriam & virtutem, &c. Et Psal. 109. De torrente in via bibit, propterea exaltauit caput. & Psal. 43. Diffusa est gratia in labijs tuis, propterea benedixit te Deus in æternum, & infrà, Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus, Deus tuus, &c. & Isaiæ. 53. Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen lõgæuũ & voluntas Domini in manu eius dirigetur. Et in codẽ, pro eo quòd laborauit, videbit & saturabitur. Et in Concil. Trid. Sess. 6. c. 7. definitur Christum Iesum fuisse causam meritoriam nostræ iustificationis. Et præter autoritates sunt euidentes rationes. Prima, nam homo viator meretur per actus studiosos, qui à gratia proficiscuntur, sed Christus fuit viator habens huiusmodi actus, ergo meruit. Secunda ex eo quòd Christus fuit beatus & comprehensor non amisit perfectionem viatoris, sed perfectio viatoris est mereri per opera studiosa, quæ à gratia proficiscuntur, ergò habuit istam perfectionem. Rationesque D. Tho. in ar. 3. & 4. sunt euidentes.

Ephes. 4.
Apoc. 5.
Psal. 109.
Psal. 44.
Isa. 53.
Cõc. Trid.

2. conclu. ¶ Secunda conclusio. Christus meruit secundũ legem ordinariam. Hæc conclusio statuitur contra Scotum, qui in 3. d. 18. & 19. asserit apertè Christum meruisse præter legem ex priuilegio. Sed patet nostra conclusio. Nam omnis homo viator meretur secundum legem ordinariam, Christus fuit verè viator, secundum sanam doctrinam, ergo meruit secundum legem ordinariam. Verum est tamen, quòd fuit viator ex dispensatione, sed supposita ista dispensatione miraculum esset, si non mereretur per opera alioquin studiosa, sicut miraculum erat, quòd ambularet super aquas ante passionem, & mereri nõ erat maius miraculum, quàm esurire, quod erat legis ordinariæ.

Scotus.

3. conclu. ¶ Tertia conclusio. Christus mereri potuit, non secundum diuinam naturam, quia secundum hanc æqualis est patri, sed secundum naturam humanam, quia hæc in ipso est dignissima creatura sublimiter atque mirificè exaltata, & vsque ad vnitatem diuinæ personæ deificata, per quàm est nobis gratia, remissio peccatorum, & iustitia communicata, quemadmodum per omnem locum passim docet scriptura sacra. Gratiam autem & remissionem peccatorum, iustitiam, & vitam æternam nobis dari per Iesum Christum, non est aliud, quàm hæc nobis communicari propter merita Domini nostri Iesu Christi, sicuti patebit ex sequentibus. His positis respondetur ad argumenta in principio facta.

Ad pri. arg. ¶ Ad primum negatur consequentia, nam licèt voluntas Christi esset determinata ad bonum, non erat determinata ad vnum bonum, poterat enim hoc vel illud bonum facere, & non facere, & ideo in Christo manebat libertas, quæ requiritur ad meritũ. Sed est sciendum, quòd libertas ad obseruãdum præceptum non consistit in hoc, quòd quis possit frangere præceptum stante præcepto, sed in hoc, quòd actus qui cadit sub præcepto sit liber, & sic Christus absolutè potuit non mori, quamuis haberet præceptum a Patre vt moreretur, sed in sensu composito & stante præcepto non potuit non mori, id est, hæc duo non stant simul, est præceptum Christo impositum, & non seruat illud.

Ad scdm. ¶ Ad secundum respondetur, quòd beatus, qui est omnino extrà viam positus, non potest amplius mereri, at beatus qui simul est viator, & passiones, & cruciatus patitur, bene potest mereri. Et sic ad argumentũ neganda est maior si vniuersaliter intelligatur.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium concedo maiorem, & distinguo minorem, vel respectu Dei, & sic actus charitatis in Christo necessarius fuit non liber, vel respectu proximi & creaturarum, & sic actus charitatis in Christo etiam beatificus liber fuit, & est, & erit vt statim explicabitur. Vel dicat Theologus, quòd dilectio beatifica, quæ sequitur visionem beatam, necessaria est in Christo, at dilectio Dei quæ sequitur scientiam infusam vel scientiam humanitus acquisitam quam habuit vt viator, non necessaria fuit.

Ad quartum. ¶ Ad quartũ argumentum negatur maior, nam plenus gratiæ potest sibi mereri gloriam corporis, & alijs gloriam animæ. Et ad probationẽ in contrarium respondetur, quòd non omne meritũ auget gratiam gratum facientem in eo qui meretur, nam cum gratia Christi sit in summo, non potuit amplius crescere, Christus autem sicut alijs meruit gratiã, sic & alijs augmentum gratiæ promeruit.

Ad confir. ¶ Ad confirmationem respondetur, quòd Dominus per primum actum meruit quicquid postea meruit, & per multiplicata merita non magis meruit, sed idem præmium fecit multis alijs modis, & titulis sibi debitum. Sed hæc doctrina, quoniam difficilis est, examinabitur diligentius in sequẽtibus, præcipuè quæstio. 48. Hæc de prima quæstione.

Scda quæstio, quid sit meritũ Christi. Ratio dubitandi. ¶ Secunda quæstio est, quid sit meritũ Christi? Ratio quæstionis est, nam diffinitio meriti ab omnibus Theologis acceptata sic habet. Est opus studiosum liberum, siue internũ, siue externũ, cui de iustitia merces debetur. Sed actus charitatis quo præcipuè meruit Christus, necessarius fuit, non liber, vt paulò ante demonstratũ est, ergò in operibus Christi non fuit vera ratio meriti. Quòd si argumentũ hoc effugiens dicas, quòd Christus nõ meruit per actũ charitatis, quo Deum diligebat. Vide quòd incidas in graue incommodũ, & absurdũ. An non absurdũ est & ab omni veritate alienũ, qđ Christus non meruit amãdo & honorando patrẽ? Certè si nõ meruit amãdo Deũ, nõ meruit amando creaturas propter Deum, nec faciendo voluntatem patris qui misit eum.

Expositio. ¶ Pro huius rei elucidatione sciendum est primò, merita secundum generalem nominis rationẽ esse opera mercede digna siue bona sint, siue mala. Merito quis patitur quãdo pœnas malefactis suis dignas luit, ẽm merita coronatur & præmiatur, quãdo præmium operibus laudabiliter factis dignum recipit. Secundò sciẽdum est, quòd sicuti transeunte actu prauo remanet reatus, secundũ quẽ, is qui peccauit manet dignus pœna, ita & transeunte actu meritorio manet vis & dignitas operis boni secundum quã is, qui laudabiliter est operatus, manet dignus præmio. Tertiò sciẽdũ, nõ talia esse merita bona inter creaturã & creatorẽ, qualia sunt inter creaturas, inter quas meritis rependitur merces secundum valorem vtilitatũ, quas vna creatura consequitur ex alterius operibus & laboribus, isthic enim valor operum attenditur secundum cõmmodum, quod ex operibus ipsis consequitur is apud quem meremur, veluti vel plãtat vineam, vel fodit, vel pro ciuitate militat. Nõ sic asit nos operibus nostris, siue bona sint, siue mala, possumus Deo præstare quidquã cõmodi aut vtilitatis, vel nocumẽti. Et ideo secundum talẽ modũ merẽdi nihil possumus mereri apud illũ. Quartò, quia meritũ facit eum apud quem meretur esse debitorẽ. Sed sciẽdũ est Deũ fieri debitorẽ suæ creaturæ, nõ ab illa, sed à seipso. Et id quidem bifariã. Primum quidem liberaliter præmium seu brauiũ cœlestis vitæ suæ creaturæ reuelando, proponẽdo, & promittendo. Deinde gratificãdo, eã cõsecrãdo, dignificãdo, & id quidẽ quemadmodum infra latius declarabitur, ẽm humanã naturã.

Meritum creaturarũ aliter ad Deũ, aliter ad ipsas creaturas ordinatur.

1. conclu. ¶ His præiactis est prima conclusio, Christus nõ meruit per visionem beatificã, nec p dilectionem beatificam quæ inde consequitur. Probatur, nã isti actus sunt necessarij, quãtum ad exercitiũ vt habet sana doctrina, atqui necessarijs non meremur. Hæc conclusio adeo est certa, vt etiã de potẽtia Dei absoluta fieri nõ possit, quod isti actus sint meritorij. Põt vtique beatus mereri de potẽtia Dei absoluta p alios actus liberos, quos habet in vita beata, sed q actus necessarij sint meritorij, est prorsus impossibile, nã de essentia meriti est actus studiosus liber, & Deus nõ põt

immutare

2. Conclu. Chrs meruit ꝑ quẽlibet actũ virtutis.

immutare rerum essentias. ¶ Secunda conclu. Christus meruit per actus vtriusque partis intellectiuæ, & sensitiuæ, & per actus oĩum virtutum, obedientiæ, humilitatis, charitatis & quæ sequitur visionẽ beatificam. Probatur hæc conclusio, nam in sanctis scripturis meritum Christi tribuitur charitati, qua dilexit nos, & obediẽtiæ, qua factus est obediens vsque ad mortẽ. fami & siti, & lachrymis eius, ergo ita est asserendũ. Deinde oĩs actus hominis viatoris liber, a gratia profectus, est meritorius coram dño, sed oẽs actus commemorati, in Christo fuerunt liberi a gratia profecti in hõie viatore, ergo fuerunt meritorij. Tertio probatur specialiter de affectibus animæ, timore, tristitia, lachrimis, oẽs siquidem isti affectus fuerunt in Christo voluntarij a recto iudicio rõnis ꝓcedentes & cõmensurati in pondere numero & mensura, ergo meritorij. Probatur demũ de actu charitatis, qui sequitur visionem beatificam, non vt est dilectio Dei, sed vt est dilectio proximi, & creaturarũ, nã certè talis dilectio est libera, & informatur gratia, imò & gloria, & erat in hõie viatore, ergo meritoria. Et quòd hæc sit sñia D. Th. patet. Nam in 3 p. loco dudum citato docet esse impossibile, quod idem sit præmiũ & meritũ respectu eiusdẽ, & circa idem, sed respectu diuersorũ possibile est, vnde infert, quòd dilectio beatifica, quæ est præmium & gloria aĩæ Christi põt esse meritum respectu gloriæ corporis, quod non accidit in cæteris beatis, nam iam sunt in termino. Et de veritate q. 29. art. 6 ad 6. dicit expresse, quòd eadem charitate fruebatur & merebatur. Et in art. 5. huius q. ad 1. scribit, quòd non meruit per charitatem in quantum erat comprehensoris, sed in quantum erat viatoris. In quo significat, ꝙ charitas beatifica, in quantum erat viatoris erat meritoria. Sed ex hac ratione dicendi sequitur difficile dubium.

Vtrũ Christus meruerit p solam dilectionẽ proximi.

Nam vĩ sequi quòd Christus non meruerit per dilectionem Dei, sed tñ proximi, imò videtur sequi, quòd Christus in hac vita non impleuerit præceptum de dilectione Dei, nam actibus necessariis non implemus præcepta diuina. Ad hoc dubium doctores in hunc modum rñdent.

Solutio.

Primum assertum. Christus meruit per actus aliarũ virtutum infusarum, nam erant liberi & ordinabantur in finem charitatis per dilectionem Dei. Secũdum assertum. Christus meruit per hoc quod acceptauit mortem, & passionem in salutem generis humani, siue sit actus elicitus ab obedientia, siue a charitate imperatus, siue ab vtraq; virtute elicitus, sẽm diuersas rõnes, nam certè referre se, & oĩa sua, vitam & mortem in Deum est actus dilectionis Dei. Tertium assertum. Chrs meruit per dilectionem Dei. Hoc probant duo argumẽta dudum adducta, & id quod proximè factũ est. Quartũ assertum. Christus meruit per dilectionẽ proximi & creaturarũ. Hoc patet euidenter ex

Argumen.

quinta nostra assertione, & ad illud argũ, quod solet fieri importunum, duo accidentia solum numero dña, non possunt esse simul in eodem subiecto, sed prædictæ dilectiones sunt eiusdẽ speciei solo numero differentes, sunt enim actus charitatis, quæ est vna virtus specifica, ergo

Solutio.

non possunt esse simul in voluntate Christi. Rñdetur, ꝙ si hoc argũ aliquid probaret, subinde probaret, qđ nunquam possumus habere simul dilectionem Dei & proximi per actus distinctos, nam istæ dilectiones sunt eiusdem

Qm̃ duo accidentia solo numero differentia repugnẽt in eodem subiecto.

speciei. Secundò rñdetur, quòd illa maxima habet verũ in accidentibus, quæ non habent vnde numero distinguantur nisi penes subiecta, prædictæ vero dilectiones distinguuntur ex obiectis, sicut notitia Petri & notitia Pauli in eodem intellectu existentes differunt solo numero ex obiectis. Tertiò rñdetur, ꝙ accidentia quæ in genere naturę differunt specie, licèt in genere moris differant solo numero, bene possunt esse simul in eodem subiecto, sicuti iudicare iuste, & vendere rem iusto pretio; solo numero differunt, & sunt eiusdem speciei in genere moris, qm̃ pertinent ad iustitiam, quæ est virtus specifica, & tñ simul possunt esse in eodem hõie. Ad eundem modum dicendũ est, ꝙ Christus habuit aliam dilectionem Dei, quæ sequitur notitiã Dei intuitiuã, & quidditatiuã, & aliã dilectionem Dei, q̃ sequitur scientiã infusam, vel scientiã humanitus acquisitam, & licèt istæ dilectiones in genere moris sint eiusdem speciei, tñ in genere naturæ maximè differunt, qm̃ non vĩ esse idem, obiectum formale notitiæ intuitiuæ & quidditatiuæ Dei, & non intuitiuæ. Tũ deinde qm̃ prima dilectio Dei est necessaria & nõ libera, secunda vero libera est. Ex his facilè patet, quid sit meritũ Christi.

3. quæstio, vtrum meritũ Christi sit infinitum?

¶ Tertia qõ est, quale sit meritũ Christi finitum an infinitum? Pro parte negatiua, s. quòd non sit infinitũ hæc sunt argu.

Prim. arg.

Tum qm̃ gratia Christi est finita, vt antea dictum est, & ex tali non põt elici meritum infinitũ.

Secũdum.

¶ Secundò, qm̃ Christus nõ potuit mereri, nisi per aĩam creatam, quæ non potuit mereri infinitè cũ ipsa sit finita in essentia sua & in oĩbus suis.

Tertium.

¶ Tũ tertiò, qm̃ si Chri meritum est infinitũ, ergo tm̃ meruit vt eo amplius Deus non possit ꝑmiare, nã vltra infinitũ Deus non põt facere, imo sequitur ꝙ Chrs plus meruit, quàm Deus possit facere & ꝑmiare, nã meruit ꝑmium infinitũ, & Deus non põt conferre infinitũ ꝑmium.

Quartum.

¶ Item Chrs vel meruit nobis visionẽ finitã vel infinitã, si finitã, ergo meritũ eius finitũ est, si infinitã, ergo meruit Dei cõprehensionẽ. Meruit igitur impossibile, & qđ implicat contradictionẽ, nã impossibile est prorsus, ꝙ creatura cõprehendat Deũ & cognoscat illũ quantũ cõprehensibilis est infinita visione.

Quintum.

¶ Præterea, meritũ Chri fuit infinitũ, ergo fuit Deo infinitè gratũ & acceptum, ergo fuit Deus. Probatur consequentia, nã nulla res est infinitè grata Deo nisi diuina essentia.

Vltimum.

¶ Vltimò, Deus non põt facere infinitũ, vt docet oĩs schola Philosophorũ & Theologorum, ergo non potuit facere meritum infinitũ.

Probat̃ qđ meritum Christi fuerit infinitum.

¶ Sed ex alia parte probatur, ꝙ meritum Christi fuerit infinitũ. Nã sicut se habet suppositũ, quod meretur ad aliud suppositũ, sic se habet meritũ ad meritũ cæteris paribus, sed suppositum Chri excedit infinitè oẽ aliud suppositũ, ergo meritũ Christi oẽ aliud meritũ infinitũ excedit.

Prim. arg.

Maior propositio probatur, nã cũ actiones sint suppositorũ, quanto suppositum fuerit dignius, tanto eius operatio dignior erit. Minor probatur, nã Christus veraciter est Deus & suppositũ diuinũ.

Secũdum.

¶ Secundò, si meritum Christi est finitũ, ergo tm̃ põt quis demereri peccando, vt meritũ Christi pro eius reconciliatione non sufficiat, ꝙ asserere est manifestè cõtra fidem.

Vltimum.

¶ Vltimò, si meritum Christi est finitum, ergo meritum creaturæ poterit exæquare illud, atq; ẽt excedere, nam omni finito Deus põt facere melius, atque excellentius.

Meritum Christi est infinitum.

In hac quæst. explicanda certissimè statuendũ est meritũ Christi fuisse infinitum.

Clemen. 6.

Vnde Clemens VI. in extrauaganti, q̃ incipit. Vnigenitus Dei filius, planè decernit meritũ Christi esse infinitum & thesaurũ meritorũ Christi esse infinitum, & adducit illum locum

Sap. 7.

Sap 7. infinitus est thesaurus, quo qui vsi sunt participes facti sunt amicitiæ Dei, vnde colligit, vnam guttam sanguinis Dñi sat fuisse pro redimendis hoĩbus. Vt aũt hæc veritas illustrior fiat, sciendũ est meritum Christi ex multis causis esse expendendum. Primũ extensiuè, & ꝙ aiunt Theologi ex sufficiẽtia; cum. n. sufficiat prodesse hominibus infinitis si forent, ideo habet sufficientiam infinitam: ꝙ vt intelligas rectè, præ oculis

Rom. 5.

habere oportet illud simile, quod prosequit̃ Pau. ad Ro. 5. inquiens, ꝙ Adam est forma futuri, s. Christi, nam ẽt si decies centenamillia hominum nascerentur supra eos, qui vnquam nascituri sunt, omnibus sufficeret ad damnationem vnum peccatum Adæ, tamen hoc non operatur effectiue nisi in illis, qui generantur actu ex visceribus Adæ, nec diutius operatur in ipsis, quam manent in Adam. Eodem modo etsi centies centena millia hominum nascerentur, vltra eos qui fuerunt, vel vnquam erunt, sufficeret tamen omnibus saluandis vnum vnius passionis Christi meritum, quia infinitum est, infinitum vero, neque vsu finiri potest, neque ablatione, verum effectiue non operatur salutem nisi in illis, qui amplectuntur Christum per fidem in ipsum operatoriam per charitatem.

Meritum Christi nõ operat̃ effectiue ĩ omnibus.

Meritum enim domini est immensus thesaurus, quæsitus & conseruatus in vtilitatem omnium nascentium in mundo, sed si non accipitur & applicatur non prodest. Præterea, meritum Christi alia de causa dicitur infinitum, quia potens est nos liberare a suppliciis inferni, quæ sunt infinita ex duratione, & potest nos perducere ad gloriam sanctorum, quæ etiam est infinita obiectiue & duratione, ob quam causam meritum Christi ha-

bet

bet quandam infinitatem. Alia causa huius veritatis demonstrari pôt, nam Christus Dñs meruit remissionem infinitæ culpæ, si essent infinita cathegorematicè, meruitque remissionem infinitæ pœnæ infinitorum hoïum, & infinitorum peccatorum, qm̃ obtulit se in hostiam & sacrificiũ, quod est infiniti valoris, & maioris pretij, quàm infinitorum hoïum, imò infinitorũ mundorum peccata. Ex illo ẽt capite & præcipuè quidẽ infinitatẽ habet, ex personæ. i. operantis dignitate, siquidẽ infinita merita si essent hoïum & Angelorum, cum Chri merito nõ essent conferenda, quia Christi meritum est a persona diuina, quæ est infinita, aliorum vero merita sunt a personis finitis. Et sanè maius est, quòd Deus patiatur vel minimum cruciatum, quàm quod oẽs hoïes oïum sæculorum infinitos cruciatus paterentur. Vltimò ostenditur meritum Christi fuisse infinitum, quia meruit corã patre æterno de toto rigore iustitiæ, hic aũt modus meriti infinitam vim & efficaciam requirit, quemadmodum in creatione, licèt id quod creetur finitum sit, modus tñ faciendi ea nihilo requirit infinitam virtutem, ob idque virtus creandi, soli Deo pôt competere.

Ad primũ in principio.

¶Ad argu. in principio facta satisfaciendum est. Ad primum argm̃ rñdetur, meritum non expendi præcipuè penes quantitatem actus, aut penes quantitatem habitus gratiæ, sed præcipuè penes dignitatem personæ promerentis & penes acceptationem diuinam, & qm̃ Christus erat persona infinitæ dignitatis, oẽ opus ab ea elicitum fuit Deo infinitè acceptum & gratũ.

Ad sedm.

¶Ad sẽm argumentum respondetur, ꝙ Christus meruit sẽm animam creatam quæ finita est, sed quoniam illa anima erat suppositata a persona infinita, cui præcipuè tribuuntur actiones, ideo operationes Christi erant infiniti valoris & pretij coram patre æterno.

Ad tertiũ. Marsil.

¶Ad tertium argumentum Marsil. in 3. q. 12. sic respondet, & est vera eius rñsio. In primis dicit, quòd Christus meruit tantum, quantum Deus de potentia ordinaria potest præmiare genus humanum, nam omne meritum hominum fundatur in merito Christi. Secundo dicit, ꝙ Deus non potuit amplius acceptare meritum Christi, quàm acceptauit, nam acceptauit infinitè. Tertiò dicit, ꝙ Deus nec potuit, nec potest de potentia ordinaria, siue de potentia absoluta præmiare plures homines, quã sunt hi, pro quibus Christus meruit, q̃tum ad sufficientiam. Nam Christus meruit ꝓ infinitis hoïbus, & infinitis non possunt esse plures. Fateor tñ, quòd nunquam tot præmiabit, quin possit plures præmiare.

Ad quartum. M. Mãtius existimauit, quod Chrs plus meruit, quã Deus possit præmiare.

¶Ad quartum arg. sapientissimus Magist. Mantius (quem honoris causa nomino) aiebat esse concedendum Christum plus meruisse, quàm Deus possit præmiare, sicut Deus plus cognoscit, quàm possit facere, cognoscit nanque mala, & non pôt facere mala, & materia ipsa inclinatur ad plures formas quã pôt habere, nec hoc prouenit ex impotentia diuinitatis, sed ex eo ꝙ non est factibile, oẽs gradus meriti Christi esse præmiatos. Confirmatur hoc idem, nam sẽm veram Theologiam, Deus non potest facere oẽs Angelos possibiles, qm̃ est infactibile, quod oẽs Angeli possibiles sint creati, nã quibuscunque datis Deus potest plures producere, sed quocunque præmio dato propter merita Christi adhuc Christus plus promeruit, ergo non potest præmiari totum meritum Christi. Confirmatur ẽt, nam possibili posito in esse nullũ sequitur inconueniens, vt habet prouerbium, sed non potest esse quod totum meritum Christi sit præmiatum, nã quocunque præmio dato adhuc Christus meruit cumulatius, nec ex hoc sequitur, quòd potentia meritoria sit maior quam potentia factiua Dei, vtraque. n. est infinita, sed duntaxat sequitur aliquid cadere sub merito, quod fieri non potest. Sicut ex hoc, quod Deus plus cognoscit, quã possit facere, tm̃ sequitur aliquid cadere sub scientia diuina, quod Deus facere non possit.

Sententia autoris.

Ego vero dico, quòd Christus non promeruit præmium infinitum, nec visionem infinitam, nec beatitudinẽ infinitam. Nam Christus ordinauit suum meritum ad id, quod nouerat nõ esse impossibile. At impossibile est, quòd præmium sit infinitum. Deinde sic argumentor, si meruit infinitam visionem diuinitatis, ergo meruit comprehensionem, sed impossibile est, quòd creatura comprehendat Deũ, ergo non meruit nobis comprehensionem. Tertiò sic, Christi meritum tñ fuit infinitum in genere meriti non omnibus modis infinitum, alioquin Deus esset, ergo præmium huius meriti non fuit infinitum simpliciter, & oïbus modis sed infinitum syncathegorematice, id est, quocunque præmio dato & demõstrato adhuc maius promeruit Christus. Itaq; quemadmodum virtus diuinitatis ex eo ostenditur esse infinita, quoniam potest producere infinita syncathegorematice, id est, quibuscunque datis potest plura & meliora producere, sic meritũ Christi ostenditur euidẽter fuisse infinitũ, quia quocunq; præmio dato & demõstrato adhuc melius promeruit Christus, licèt non promeruerit præmiũ infinitum cathegorematice, sicut Deus non pôt producere infinitum syncathegorematice. Itẽ alia rõne pôt demõstrari meritũ Christi fuisse infinitum ex modo merendi, nam meruit de omni rigore iustitiæ coram patre æterno, itaq; quemadmodũ creatio ostendit Dei infinitã virtutẽ non quidẽ ex parte creaturæ productæ quæ finita est, sed ex modo faciendi, nã producere aliquid ex nihilo infinitã virtutẽ exposcit: sic meritum Chri, ex modo merendi ex toto rigore iustitiæ fuit infinitũ. Denique alia ex causa demonstratur meritum Christi fuisse infinitum. Certè sicut meritum Christi fuit infinitũ rõne vnionis hypostaticæ, sic potuit habere præmium infinitum rõne vnionis hypostaticæ, non. n. dubito, quin si Christus voluisset dirigere suam operationẽ, vt tertia persona sanctissimæ Trinitatis assumeret naturam humanam, id meruisset ex condigno. Ex dictis sequitur, quòd Christus nõ plus meruit quàm Deus possit præmiare, nam Christus meruit tm̃ infinitum præmium syncathegorematice, & pater æternus pôt conferre infinitum syncathegorematice.

Ad quintum.

¶Ad 5. arg. ex dictis patet, quid sit dicendum.

Ad sextũ.

¶Ad 6. arg. rñdetur ꝙ meritum Christi non fuit oïbus modis infinitum, sed tm̃ in genere meriti, & ideo Deus non est, est enim actus creatus & productus a uoluntate Christi humana.

Ad vltim.

¶Ad vlt. arg. respon. ꝙ ad intelligendam infinitatẽ meriti Christi non est opus commentari, ꝙ a verbo diuino effluat aliquid positiuũ in operatione humana Christi: sed satis est intelligere, ꝙ sit operatio elicita & exercita a verbo incarnato, vt intelligamus, ꝙ habet infinitum valorem, & infinitum pretium coram patre æterno, sicut in motu brachij artificioso, quo pictor depingit imaginem, non est necesse commentari, ꝙ fluat aliquid positiuum ab intellectu artificis. Itaq; dicendum est, ꝙ meritũ Christi in genere entis, est actus finitus, & finitè intẽsus, sed est infinitus personaliter, eo ꝙ proficiscitur ab infinita persona infinitæ dignitatis. Hactenus de ista q̃one.

4. Quæstio de tẽpore quo Chrs meruit. Ale. Alens. Bonauent. Argum.

¶Quæstio 4. q̃ñ Christus meruerit? Hæc quæstio propriã sedẽ habet apud D. Th. infra q. 34. ar. 3. nunc breuiter est explicanda, vt tractatus de merito Christi integer ob oculos ponatur. De proposita igitur q. Alexand. Alens. 3. p. q. 16. membro 1. & 2. & D. Bonauen. in 3. dis. 18 quæst. 1. arti. 1. dicunt, Christi animam in primo instanti suę creationis fuisse exornatam omnibus Spiritus sancti donis & charismatibus, & cum gratia sit radix meriti, tunc decente, habuit oïa merita in radice, & in habitu; cæterum quia ad meritũ est necessaria deliberatio, quæ in instanti haberi non pôt, non potuit habere actum seu vsum meriti. Rursus, quia in illo instanti solũ actus beatifici erant, nempe visio & fruitio Dei, at isti actus meriti non erant, siquidem necessarij sunt. Dicunt tñ, quòd immediatè post instans creationis, Christus transiuit ab habitu merendi ad actum, & promeruit sibi accidentalem gloriam & nobis vitam æternam, & oïa quæ ad illam consequendam sunt necessaria.

Chrs meruit in primo instanti suæ conceptionis. D. Thom. Hebr. 10.

Veruntñ D. Th. affirmat Chrm Dñm in primo instanti suę conceptionis meruisse, cuius sñia breuiter nunc demonstranda est. In primis probatur, ex illo quod habetur ad Heb. 10. Ingrediens mundum dicit, hostiã & oblationẽ noluisti: corpus autem aptasti mihi. Et post pauca subdit, in qua voluntate sanctificati sumus, hoc est, qua voluit se offerre in sanctificationem, & expiationem nr̃am, ideo tunc ingrediens mundũ, hoc est, in incarnatione sua, quia tunc ingrediebatur Christus sẽm carnem, ꝓmeruit nobis sanctificationem, hoc. n. est, quod dicit, in qua voluntate, id est, per quam voluntatem

Christi,

Christi,sanctificati a Deo patre promeruimus. Huius rei
est alterum argm̃. Nam si Christus in primo instanti suæ
conceptionis non promeruit, potuisset certè proficere in
meritis,quē sermonē esse falsum, & minimè tolerandum
D. August. asserit D. Aug. super Exodum dicens, nō habuit omnino
Christus iuxta animæ meritum , quo potuisset proficere.
Adest tertium argm̃ in huius rei confirmationem , nam
Christus in primo suæ conceptionis instāti, per gratiam
sanctificatus est sanctificatione perfectissima, ergo scdm
proprium motum liberi arbitrij in Deū sanctificatus est,
ex quo consequens est,quòd in primo instanti suę conce
ptionis promeruerit. Antecedens probatur,quia sanctifi-
catus est,vt aliorum sanctificator:consequentia inde pro
batur,nam sanctificatio duplex est,vel per proprium san-
ctificati actum,vel non per proprium, sed per Ecclesiæ fi-
dem:prima est perfectior, tū quia actus est perfectior ha-
bitu,& quod est per se, perfectius est eo,qđ est per aliud.
Sed proprius actus liberi arbitrij hominis sanctificati in
Deum est meritorius,vt planè constat,ergo in primo in-
stanti suæ conceptionis Christus meritum habuit.

Ad argu. In opposi. ¶Argumenta vero quæ adduxerunt Alexan. & Bona-
uent.nullius sunt ponderis , nam actus voluntatis , quo
aīa Christi amauit Deum, & acceptauit mortē & passio-
nem pro hoībus redimendis,in instanti potuit esse, actus
enim intellectus & voluntatis instantanei sunt, & ips nō
requirunt. In instanti ergo placuit animæ Christi,q̃ pater
æternus illi subeundum iniunxit & mandauit. Hæc suffi-
ciant pro ista qōne , nam fusior huius rei expositio perti-
Quinta q̄stio. quid sibi ꝓmeruit Chr̃s. net ad locum iam indicatum . ¶ Quinta qō est,quid sibi
promeruerit Christus? In proposita qōne,plures dubita-
tiones & difficiles quidem insinuantur. Prima,vtrum me
ruit sibi vnionem hypostaticam, de qua disputatum est a
nobis diligenter.q.2.ar.11.Secunda dubitatio, vtrū me-
ruerit sibi beatitudinem animæ ?& plenitudinem gratiæ
& scientiæ? Tertia dubitatio est, vtrū meruerit sibi gloriā
Caluinus. corporis & exaltationē sui nols? Et quidem Caluinus hæ
reticus,inquit hæretico spiritu, qđ quoties scriptura me-
minit meritorum Christi , non de alijs meritis loquitur ,
quàm de his quæ ad nos redeunt , itaq; sentit Caluinus,
quòd Chr̃s nihil sibi meruit ; Sed iste error ex parte iam
est confutatus a nobis in exordio huius materiæ,& plena
Vtrū Chr̃s meruerit sibi beatitudinem animæ. riè confutabitur in sequētibus; Quare nunc disputemus
secundā illā dubitationē , cuius partē negatiuam tenent
Doctores in primis graues, Magist.sent. D. Tho. Sco. Du-
rand. Palu. Capr. Caie. Alij vero Doctores tenent contra-
rium,vt Altisiodoren.lib.3.tract.1.c.7. Albertus Magnus
Magister. in 3.d.18.ar.4 & euidentius ar.7. Guilielmus de Rubione,
D. Thom. Basolis, Maior.in prædicta dist. Et probatus ista sula. Pri-
Scotus. mò,ex sanctis scripturis,nam Isa.53. sic habetur, pro eo
Durādus. quod laborauit,videbit & saturabitur,visio aūt est beati-
Palude. tudo aīæ,ergo meruit beatitudinem animæ, cui cōsonat
Capr. illud Apo.5. Dignus est agnus qui occisus est accipere vir
Caiet. tutem,gloriam,& benedictionem . ¶ Deinde, id quod est
Pars affirmatiua defendit ab excellentius & dignius tribuendum est Christo, vt habet
sana doctrina, sed ei qui non habet beatitudinem ex na-
tura sua,dignius & excellentius est habere illam ex meri-
Altisiodo. to,quàm sine merito,ergo Christus beatitudinem habuit
Albert. ex meritis: Hoc argm̃ visus est confutare D. Thom. in 3.
Gulielm. ar. cum inquit, meritum est eius, quod nondum habetur,
de Rubiō. & ideo si constituamus Christum meruisse beatitudinem
Basolis animæ suæ, cogimur concedere , quòd aliquando ea ca-
Prim. arg. ruerit, hæc aūt carentia magis diminuit dignitatē Chri-
Secūdum. sti,quā augeat meritum. pp quod asserendum est , Chr̃m
D. Thom. non meruisse beatitudinem animæ suæ. ¶Sed contra hoc
Arguitur contra D. Thom. arguitur fortissimè , nam non est necesse quòd meritum
antecedat tempore ipsum præmium: Caie.n.in 1.p.in ma
teria de Angelis, pro euidēti habet, quòd Angelus in eo-
Primum. dem instanti meruit & præmiatus est . ¶ Idem probatur
Secūdum. argumento non vulgari de augmento charitatis & gra-
tiæ,quod est simul in eodem instanti cum merito,nam si-
mul atque quis habet actum intensiorem habitu charita
tis,meretur augmentum charitatis, & in eodem instanti
Tertium. ei confertur,ecce meritum & præmium simul in eodem
D. Thom. instanti. ¶Certè D. Tho. quodli. 9. ar. 8. fatetur meritum
non necessario præcedere tempore, sed natura præmium,
hæc enim duo habent se vt via & terminus, vt fieri & fa-
ctum esse, at fieri & factum esse in instantaneis simul tpe
sunt , vt illuminari & illuminatum esse . Idem docet D.
Tho. in 2.d.5.q.2.ar.2. ¶Imò videtur profecto, quòd præ Quartum.
mium aliquando antecedat tempore ipsum meritum, vt
patet de gratia collata antiquis patribus pp merita Chri
sti futura, & patet idem ex exemplo in moralibus . Nam
ei qui conducitur ad operandū per totum diem, solet pri-
mo mane concedi merces , quam postmodum mereatur
operibus diurnis. ¶ Vltimò, Christus Dominus est sancti- Vltimum.
ficatus per actum liberi arbitrij, in primo instanti suę cō-
ceptionis, prout docet D. Tho. infra q.34. ergo per illum
actum meruit suam sanctificationem saltem quātum ad
gloriam animæ . Probatur cōsequentia argumenti ex si-
militudine, nam cum hō conteritur per veram pœniten-
tiam, & se præparat ad gratiam, illa contritio est merito-
ria non primæ gratiæ sed gloriæ , ergo similiter in Chri-
sto asserendum est. In contrarium est snīa D. Tho. ¶Pro 1.Conclu.
explicatione veritatis est prima conclusio . Christus Do-
minus non meruit sibi animæ beatitudinem & oppositū
asserere est temerarium. Probatur primo, ex illo Ioan. 1.
vidimus gloriam eius , gloriam quasi vnigeniti a patre Ioan. 1.
plenum gratiæ & veritatis, idest, vidimus eum habentem Chr̃s non
talem gloriam ex eo, quod erat vnigenitus à patre , ergò meruit ani
non ex meritis, illa etiam verba, plenum gratiæ & verita mę beati-
tis, significant eiusmodi plenitudinem , propter eandem tudinem.
causam fuisse Christo concessam nō ex meritis. Ex præ-
sentia itaq; deitatis p vnionē hypostaticā sequebatur in
Christi anima tum visio beata, tū plenitudo omniū gra-
tiarū. Prout sup. q.7. vberius demōstrauimus. Deide, Chri
stus est hæres regni cęlorum, & quidem ex vi filiationis,
& non ex vi filiationis adoptionis , ergo ex vi filiationis
naturalis. Ad hæc. Habere beatitudinem per modum na-
turæ, multo perfectius ac diuinius est, quàm habere eā ex
meritis, sed Christo id tribuēdum est, quod est perfectius,
ergo habuit beatitudinem aīæ per modū naturæ absque
meritis. Hoc ipsum confirmatur, nā habere beatitudinē
per modum naturæ est perfectio simpliciter, at vero per-
fectio simpliciter non habet admixtam vllā imperfectio
nem , vt Theologi definiunt summa consensione, ergo
Christus habuit hanc perfectionē, & nō oppositā, quę est
habere eam ex meritis. Pręterea, si Christus meruit gloriā
aīæ suæ, ergò pcipuè venit propter suā vtilitatē, & vt cō-
modū ex suo aduentu maximum reportaret , quod sanè
videtur contradicere modo loquendi scripturę , in qua
semper assignatur pro causa aduentus Christi Domini,
amor & vtilitas humani generis , vnde nos confitemur ,
qui propter nos homines , & pp nostrā salutem descendit Esa.
de cęlis. Et hoc idē colligitur ex illis verbis Isa. Paruulus Zach.
datus est nobis. & ex illis alterius Prophetę, Ecce rex tuus Luc. 2.
venit tibi: Et ex illis Euangelij Lucę. Natus est vobis ho-
die Saluator. Item. Si Christus Dominus meruit sibi beati
tudinem animæ, inde consequitur , quòd habuerit virtu-
tem spei, nō enim potuit mereri , nisi pręmium speraret,
hoc autem asserere à veritate alienum est, nam quod ha-
bet quis qđ sperat? vt dicit Paulus. Sed Christus ab instā-
ti suæ conceptionis habuit gloriam animæ, ergo non ha
buit spē de illius consecutione. Insuper, si Christus me-
ruit aīæ beatitudinem, consequens est, qđ aliquādo ea ca
ruerit, consequens est (vt ego existimo) non solū temera-
rium, sed etiam hęreticum , vt demonstrabimus infra q. Explica-
34 art. vlt. Hæc est potissima ratio D. Thom. in hoc ar- tio tēnis.
ticulo, quæ duas habet explicationes , & secundū vtran- D. Tho.
que efficaciter persuadet. Prima explicatio est, secūdum
mentem. D. Tho. 1. part. quæst. 62. arti. 4. Euidens (inquit
D. Tho.) contradictio est, quòd qui habet animę beatitu
dinem, mereatur illam , at Christus à primo instanti suæ
incarnationis habuit animæ beatitudinem, ergo euidens
contradictio est, quòd illam promeruerit. Maior huius ar
gumenti sic probatur. Nam euidens contradictio est , qđ
creatura sit in termino vltimo suę fęlicitatis , & moueа-
tur ad eundem terminum habendum, sed beatus per ani
mæ beatitudinem est in vltimo termino suæ fęlicitatis ,
ergò fieri non potest, vt moueatur simul ad illum haben-
dum. Poterit itaque de potentia absoluta beatus mereri
beatu-

beatitudinis augmentum sibi ipsi, beatitudinẽ essentialem alijs: verum neutiquam potest eadem potentia mereri sibi ipsi beatitudinis essentiam: cum ergo D. Thom. inquit, meritum non est nisi eius, quod nõdum habetur, intelligendus est de merito beatitudinis, quantum ad essentiam ipsius beatitudinis. Secunda explicatio rõnis D. Tho. sit, implicat contradictionem, quod idem sit principiũ meriti ac terminus illius & merces, sed necessario dicendum est, quòd lumen gloriæ & visio beatifica, quę fuerunt in Chr̃o Dñ̃o ab instãti incarnationis, fuerint principium ex parte intellectus regulans, & dirigens Christi meritũ, ergo qui dicit, quòd meruit beatitudinẽ animæ, tenetur dicere, quòd nõ semper in Christo fuerit lumen gloriæ & animæ beatitudo. Maior est euidẽs, minor ostẽditur. Duplex tãtum fingi potest principiũ, ex parte intellectus regulãs Christi meritum, alterũ est, gloriæ lumẽ & visio beatifica, alterum est scientia infusa; si lumen gloriæ dicatur principium, certa est minor, si autem scientia infusa, quod verisimile est, illa tamen sequitur in genere causæ efficientis ipsum gloriæ lumẽ in omni sententia, ergò quamuis scientia infusa dicatur principium meritorũ Christi, tamẽ ipsum glorię lumẽ est prius, & pręcipuũ principiũ, ex quo originatur sciẽtia infusa, tanquam posterius principiũ. Imò amplius sequitur, quòd quamuis scientia infusa reguler merita Christi respectu glorię corporis & beatitudinis nostrę, tamẽ nõ potest regulare meritum Christi respectu beatitudinis animę Christi, & luminis gloriæ. Quoniam sequitur ista in genere causæ efficientis. Cõfirmatur. Impossibile est, quòd fides quę in nobis est primum principiũ meriti ex parte intellectus, aut prima gratia, quæ est itẽ primũ principiũ simpliciter cadant sub merito nr̃o, quia sunt principia meriti, merces autẽ est terminus meriti, ergò idẽ est de lumine gloriæ in Christo. ¶ Cæterum circa istas probationes, quæ vt arbitror efficacissimæ sunt, offert se duplex ratio dubitãdi.

Prima ratio dubitãdi.

Prior est, quia quãuis perfectius & nobilius sit habere beatitudinẽ animæ per modũ naturæ, quã per merita, at perfectius videtur, habere eã vtroq; titulo.

Solutio.

Ad hãc rationẽ dicendũ est statim, quòd habere eã ex meritis, contradicit alteri titulo habẽdi, scilicet habere eam per modum naturæ, vt suprà expositũ est, continet etiã alias impossibilitates, quas infrà indicabimus.

Secũda ratio dubitãdi.

Altera ratio dubitandi est ad explicãdũ, quomodo aĩa Christi habuerit gloriam animæ per modum naturæ, cum producatur à Deo sicut gloria cuiuslibet alterius beati.

Solutio.

Respõdetur, apertum esse discrimẽ, etenim gloria alterius beati producitur a Deo tanquam a causa efficiente extrinseca: verum gloria animæ Christi non solum est a Deo, ut a causa efficiente extrinseca, verum etiam vt a supposito illius naturæ. Vnde quanquam humanitas Christi non sit productiua illius gloriæ secundum propriam virtutem & naturam: veruntamen vt eleuata ad esse diuinum personale, iam habet virtutem producendi illam, & gloria animæ ex vnione hypostatica, tanquam propria passio deriuatur. Illustratur hoc exemplo euidenti, Nam animæ essentia secundũ se non habet virtutem producendi habitus supernaturales in suis potentijs: quam tamen habet vt est eleuata ad participium diuinæ naturæ per gratiam habitualem, ex qua virtutes infusæ naturali quadam consecutione deriuantur.

2. Conclu.

¶ Secunda cõclusio, Christus non meruit continuationem gloriæ, non scientiam infusam, non plenitudinem omnium virtutum; siquidem hæc omnia habuit Christus a primordio suæ conceptionis ex vnione hypostatica plenissime deriuata. Et certè qui dat formam, dat consequentia ad formã, vt est in prouerbio philosophorũ omnium; nec est eadẽ ratio de gloria corporia, vt dicemus latissimè in sequenti dubitatione, & de cõtinuatione gloriæ est peculiaris ratio, nã cõtinuatio gratię & gloriæ nõ cadit sub merito, vt dictum est copiose in 12. q. vltima cum ageremus de dono perseuerantiæ.

3. Conclu.

¶ Tertia cõclusio, de potentia Dei absoluta Christus Dominus mereri potuit animæ beatitudinem, imo mereri potuit quicquid non est primum principium meriti. Probatur hæc conclusio. Nã potuit Christus Dñ̃s assumere humanitatẽ cũ fide aut cum scientia infusa, sine visione beatifica, & tũc nihil vetat quòd potuerit mereri visionem beatificam per actus liberos gratia & charitate informatos.

4. Conclu.

¶ Quarta conclusio, videtur mihi euidens cõtradictio quòd Christus in primo instanti suæ conceptionis habuerit gloriã animæ ex vnione hypostatica deriuatã, & quòd eam meruerit: vnde etiã de potẽtia Dei absoluta hoc fieri non potuit. Hæc conclusio satis (vt arbitror) comprobatur ex his quæ dicta sunt in confirmationem primæ conclusionis. Et patẽt nunc euidenti argumento, nã quòd prima gratia cadat sub merito euidentem inuoluit contradictionem, nã si gratia, non est ex debito nec ex meritis, sed quòd Christus Dominus in primo instanti fuerit plenus gloria propter vnionem hypostaticam est prima gratia concessa Christo, vel habens necessariam cõnexionẽ cũ prima gratia, quæ est gratia vnionis, ergo non potuit cadere sub merito. Certè, qui non meretur esse hominẽ, nõ meretur esse risibilem, & qui non meretur gratiam, non meretur esse gratificatum, nam esse gratificatum naturali consequio sequitur ex gratia.

Ad primũ.

¶ Ad argumenta in contrarium. Ad primum argumentum respõdetur, quòd autoritas ex Isai. adducta explicatur facile ex verbis proximè antecedẽtibus. Si posuerit (inquit) pro peccato animam suam videbit semen longæuũ, &c. & statim, pro eo quod laborauit anima eius videbit & saturabitur, vnde certum est, esse intelligendum testimonium de eo, quod nobis promeruit, videbit vtique propter merita sua progressum Ecclesiæ & filiorum suorum: & propterea saturabitur, id est, summo gaudio afficietur. Ad secũdum testimonium scripturæ dicendũ est, quod Christus dicitur dignus accipere gloriã & fortitudinẽ: quoniã meruit manifestationem suæ gloriæ & virtutis, sed gloriam ipsam non meruit est enim phrasis scripturæ, tunc rem aliquã dici fieri, cum innotescit, vt in illo, data est mihi omnis potestas in cęlo & in terra.

Ad scdm.

¶ Ad secundum argumentũ respondetur verum esse quòd ei qui non habet beatitudinem ex natura sua, melius est habere illam ex meritis quàm ex beneficio donantis, sed hoc non habet locum in Christo, quoniã Christus propria virtute & operatione poterat se efficere beatum ab intrinseco, dictum est enim supra, quòd quamuis humanitas Christi secundũ se considerata non haberet virtutem efficiendi beatitudinem, habebat tamen illam prout erat eleuata ad diuinũ esse, & ideo Christus Dominus cẽsetur beatus per naturã & ab intrinseco. Alia responsio fuit adhibita huic argumento ex D. Thom. quæ vera est sine dubio. Et ad primã probationẽ in contrarium respondetur, quòd Caietanus in hoc non tenetur. Ad secundam probationem de augmento charitatis, non potest exactè responderi nisi explicẽtur rationes & causæ, ob quas meritũ & præmium non possint esse simul in eodem tempore.

Quare meritũ & vltimum præmium nõ possunt esse simul.

Et certè hæc impossibilitas non prouenit ex ratione meriti & præmij in cõmuni, sed ex ratione meriti & præmij vltimi, quæ est beatitudo.

Prima causa.

Et prima causa huius impossibilitatis est, quia ad meritum beatitudinis præsupponitur ex parte intellectus fides, fides autem non potest esse simul cum præmio beatitudinis quæ est visio Dei clara. Sed dicet discipulus satis esse scientiam infusam in Christo, verum hæc solutio non probatur, siquidem sciẽtia infusa Christi supponit lumen beatificum tanquam principiũ sui, prout docet D. Tho. supra q. 9. art. 3. Vnde non potest esse principiũ ad merendũ lumen beatificũ, & ex consequenti requiritur alia cognitio supernaturalis, & non apparet quæ sit alia præter fidem.

2. Causa.

¶ Secunda causa repugnãtiæ ex parte spei, nam si Christus in primo instãti meruit beatitudinem animæ, ergo habuit virtutẽ spei, id autẽ quod videt quis & possidet non sperat, ergo simul in eodem instanti non vidit diuinam essentiam.

3. Causa.

¶ Tertia causa est, quia meritum est a gratia imperfecta, beatitudo est a gratia perfecta, sed gratia perfecta & imperfecta non possunt esse simul in eodem, ergo nec beatitudo & meritum.

D. Thom.

Hanc rationẽ vt efficacem adducit D. Thom. in cõfirmationem huius sententiæ in 1. parte q 62. arti. 4.

4. Causa.

¶ Quarta causa est, qm̃ gratia vitæ beatæ habet certum modum perfectionis, & quandã veluti connaturalitatẽ,

ad quam non pōt pertingere gratia viæ quantumcunque crescat, sicut linea quantumcunque crescat non pōt peruenire ad extensionem in superficiei. Hanc rōnem explicat eleganter D. Tho. in materia de charitate agens de charitatis augmento.

Arguitur contra tertiā & quartā causam.

¶ Sed contra tertiam & quartā causam solent fieri argumenta non magni ponderis. Primum, in nobis simul sunt gratia habitualis & auxiliū, quo Deus mouet nos ad operandū, at auxilium est grā imperfecta, si ad gratiam habitualē conferatur, ergo simul pōt esse in eodem gratia perfecta, & imperfecta.

Solutio.

¶ Ad hoc argūm statim rūdendum est, quòd auxilium, & gratia habitualis, distinguuntur realiter, & ideo possunt esse simul in eodē subiecto, quamuis se habeāt vt perfectum & imperfectū, at gratia perfecta & imperfecta sunt vna numero, & ideo sicut fieri non pōt, qđ idem lumen sit perfectum & imperfectū, sic fieri non pōt, vt eadem gratia sit simul perfecta, & imperfecta.

Secūdum.

¶ Alterum argūm est cōtra prædictas causas, via & terminus instantanei possunt esse simul, vt patet in illuminatione & lumine, sed gratia imperfecta est via ad perfectam, & vtraqꝫ producitur in instāti, ergo pñt esse simul.

Solutio.

¶ Sed respondebit Theologus, qđ via accipitur interdum pro productione termini, & sic illuminatio est via ad lumen, interdum accipitur pro ipso termino ſm esse imperfectum, & sic calor minus perfectus est via ad magis perfectum, maxima in argumento adducta procedit in primo sensu, non tñ habet veritatem in secundo sensu vt planè patet, atque argumentatio D. Th. procedit in secundo sensu.

5. Causa.

¶ Quinta causa huius repugnantiæ est, qm̄ præmium beatitudinis extrahit hoīem a via, & ideo nō pōt esse simul cū merito, quod opus est viatoris, vnde Christus quantum ad beatitudinem animæ nunquā fuit viator.

6. Causa.

¶ Sexta causa est, qm̄ vltima felicitas habet rōnem quietis, meritū aūt est motus liberi arbitrij tendentis in felicitatem, fieri aūt non pōt, quòd idem quiescat & moueatur simul.

7. Causa.

¶ Septima causa est, qm̄ meritum saltem ordine naturæ debet præcedere pmium, & profectò magnū inconueniens est (vt ego iudico) quòd Christus Dn̄s prius natura intelligatur mereri beatitudinem, quā hēc illam ex vnione hypostatica.

Explicatur D. Thom.

Verum est tñ quòd D. Tho. hic cū dicit, qđ meritum debet pcedere præmium intelligit, qđ debeat præcedere tpe, & loquitur de præmio vltimæ beatitudinis, de quo probationes D. Tho. sunt euidentes, & probāt efficaciter, qđ meritum & pmium beatitudinis non pñt esse simul, de merito aūt & præmio, quod in hac vita confertur, in augmento charitatis nullo mō procedunt.

Ad tertiā probationem.

¶ Ad tertiā probationem ex autoritate D. Th. & ex rōne ibi insinuata satis (vt arbitror) responsum est. His accedit, quòd illam sñiam quam habet in quolibeto retractauit in 1. p. loco iā indicato.

Ad quartā.

¶ Ad quartā probationē rūdetur, esse discrimen inter pmia proposita in argumento, & beatitudinem animæ Christi, nā nullū illorū est principium merendi, at lumen beatificum in Christo fuit principiū actionis meritoriæ in illo, obidq; non potuit dari pp merita futura, sicut nos non possumus mereri primā gratiā, nec vero creationem nīam per actiones subsequentes, natura. n. & gratia sunt principia meritorum nīorum, natura remotū, gratia propinquum principiū.

Ad vltimū argum.

¶ Ad vltimū argūm principale rūdetur, non cōsistere similitudinē in argumēto cōmemoratam, nā in Christo fuit simul gloria cū sua dispositione, & ideo illa dispositio non potuit esse meritoria gloriæ pp causas dudum recensitas. His accedit alia rō, nam fuit principium merendi, & principiū merendi vt dictū est non pōt cadere sub merito.

Vtrū Chrs meruerit gloriā sui corporis.

¶ Secunda dubitatio huic qōni annexa est. Vtrùm Christus Dn̄s meruerit gloriam corporis sui? Certè, quòd non meruerit his argumentis suadetur.

Prim. arg.

Primū, id quod est perfectius & dignius Chrō est tribuendū, sed hēc gloriam corporis ex sese per modū naturæ ab intrinseco perfectius est multò quā hēc ea meritis, ergo non habuit eā ex meritis. Certè hoc argumēto, tanq̄ efficaci vsi sumus supra ad pbandū, qđ nō meruerit gloriā aīæ, qđ certè æquales vires hēt ad persuadendum, quòd non habuerit gloriā corporis ex meritis.

Confir.

¶ Hoc ipsum confirmatur, quia gloria corporis sequitur ad gloriam animæ naturali consecutione, nisi impediretur per miraculum, ergo si illam nō meruit nec istā potuit mereri, qui enim absque meritis habet essentiam absque illis etiā habet passiones ab ea dimanātes.

Secūdum. Scotus.

¶ Præterea argumentor, argumento Scoti, quod habet in 3. di. 18. q. vnica. Corporis gloria inesset Christo continuo ex vi vnionis hypostaticæ, atque etiā ex gloria animæ, nisi appositum esset impedimentum, ergo Christus non meruit gloriam corporis directè, sed amotionē impedimēti.

Tertium.

¶ Ad hæc, Christus non meruit habitus infusos ex eo, quòd sunt passiones & proprietates, quę consequuntur naturali consequio ex vnione hypostatica & ex lumine gloriæ, sed gloria corporis etiam cōsequitur naturaliter ex gloria animæ, ergo nō potuit cadere sub merito Christi.

Quartū cōtra rōnem D. Thom.

¶ Item arguitur contra probationem D. Tho. quę nō videtur esse legitima. Ideo inquit D. Thom. gloriam corporis cadere sub merito Christi, quia corporis gloria, & si quid aliud simile est, minus est quam dignitas merendi, quæ pertinet ad Christi virtutem & excellentiam. Hæc autem probatio non videtur legitima, nam æquè procedit de scientia infusa, & de alijs virtutibus moralibus infusis, quæ imperfectiora sunt, quàm charitas per quam Christus meruit, ergo si non meruit habitus infusos neu meruit gloriam corporis.

Quintum.

¶ Insuper, si Christus meruit gloriam corporis, ergo habuit virtutem spei per quam desiderauit gloriam corporis futuram, cōsequentia inde probatur, nā ille actus desiderij debet esse perfectissimus, ergo debet proficisci ab habitu virtutis, siquidem omni dubio procul actus qui proficiscitur à virtute melior est quàm actus qui à sola potentia proficiscitur. In contrarium est sententia D. Tho.

1. Conclu.

¶ Pro explicatione sit prima cōclusio. Certum est secundum fidem Christum meruisse gloriam corporis, & exaltationem sui nominis. Patet ex illo Isai. 53. Si posuerit pro peccato animam suam videbit semē longæuum, & voluntas domini in manu eius dirigetur. Et ibidem, dispertiam plurimos & fortium diuidet spolia pro eo, quod tradiderit in mortem animam suam.

Esa. 53.

Luc. vltim.

Lucæ vltimo, oportebat Christum pati & ita intrare in gloriam suam.

Ephe. 4.

Ad Ephe. 4. Quid est quod ascendit nisi quia descendit primum in inferiores partes terrę?

Philip. 2.

Ad Philip. ca. 2. Christus factus est obediens pro nobis vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod Deus exaltauit illum, & dedit illi nomē, quod est super omne nomē. Obediētia igitur, qua Christus factus est obediens vsque ad mortem crucis, fuit causa propter quam Deus exaltauerit illum, dans ei nomē manifestatum super omne nomen. Cum ergo omne opus, per quod operans dignus est accipere à Deo præmiū, sit eiusdem præmij meritorium, consequens est Christum obediendo vsque ad mortem meruisse suæ exaltationis gloriam.

Heb. 2.

Idem probatur ex illo ad Hebr. 2. Decebat enim per quem omnia & propter quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, per passionem consummari, id est, beatitudinem & vltimum finem consequi. Quæ expositio est cōsentanea

Heb. 11. Apoc. 5.

D. Paulo ad Heb. 11. in illo verbo, vt non sine nobis consummarentur. Ad idem valet illud Apoc. 5. Dignus est agnus, qui occisus est, accipere diuinitatē, gloriam, & fortitudinē, id est, patet fecit, vt diuinitas Christi & eius gloria quam ab initio habuit innotesceret orbi, & ab omnibus agnosceretur passim & prædicaretur Deus. Cōfirmāt etiam in hanc sententiam sancti Patres, quorum aliqua

Magister.

testimonia refert Magister in 3. dist. 18. citat D. Ambr. ad Philip. 2. D. August. tractatu. 104 in Ioannem, & denique apud omnes Patres, & apud omnes Doctores Scholasticos hæc res est constitutissima, quā ēt probant efficaciter rōnes D. Th. in hoc arti.

2. Conclu.

¶ Secunda conclu. Christus Dn̄s directè meruit gloriā corporis. Hæc conclusio statuitur

Scotus.

contra Scotum qui in 3. d. 18. existimat qđ Christus Dn̄s non meruit directè gloriā corporis, sed solummō indirectè per hoc, quod meruit remotionem impedimenti, quo detinebatur ex diuina dispensatione ne gloria aīę redūdaret in corpus. Probatur nostra conclusio, nā meritū primo, ac per se & directè respicit bonū, qđ redditur tanquā merces, & illud respicit tanquam finē meriti, secundario vero & indirectè respicit amotionē impedimenti, ergo primo & per se & directè meruit gloriam corporis, quæ sibi collata est tanquam merces propter merita bonorum

operum, secundario vero remotionem impedimenti. Quod certè illustratur exēplo adducto ex rebus naturalibus, quæ in actione sua primo & per se respiciunt formā introducēdā tāquā finem & scopū suæ actionis, secundario & īdirectè respiciūt formā quę capellit, quæ est impedimētū ad formā introducēdam. Probatur rursus ex similitudine ducta ex moralibus, nā si quis collata pecunia redimat captiuū, primo ac directè libertatem eius quærit, secundario vero ac indirectè vt vincula dissoluantur. (Similia.) Præterea probatur eadē cōclusio, quā in diuinis scripturis apertè asseritur, quod propter meritū obediētię habuerit exaltationē & summā sublimitatē, nō certè remotionē impedimēti. Et præter autoritates scripturæ in prima cōclusione citatas, est illa insignis ex Psal. 109. De torrente in via bibit, & propterea exaltabit caput, cuius sensus est, (Psal. 109.) Messias tantum sanguinis effundet, vt sanguis effusus efficiat torrētē, in quo quis bibat, & quia tā insigniter triūphauit de inimicis suis, ꝑpterea exaltabit caput. Euchet ad summā sublimitatē, dabitur ei nomē quod est super omne nomē, hoc erit premiū istius grassationis. D. Aug. aliter expouit, putat de torrēte significationem esse mortalitatis. (Augustin.) De torrēte mortalis vitæ bibet, id est morietur, & patietur omnia, quę sunt humanæ miserię, meritum huius tolerantiæ erit, quod exaltabitur. Est alius Psalm⁹ plenus meritorū, quorū premia ad Christū redeūt, nēpè Psal. 44. in quo Propheta epythalamiū describit Christi, & Ecclesiæ. Eructabit cor meū (inquit) verbum bonum, (Psalm. 44.) &c. est ꝓpositio quæ absoluitur duobus versibus, ac si dicat; Epythalamium scribā Christi. Sequitur deinde narratio: speciosus forma prę filijs hominum diffusa est gratia in labijs tuis, &c. quorum verborum sensus est. Sāctissime doces & cōcinnatis, ꝓpterea benedixit te Deus, id est, ꝓpter sanctissimas tuas cōciones & doctrinas benedixit te pater in æternum, hoc est, voluit vt semp pręstares noua opera, per quæ agnosceris plenus gratia & benedictione, & infra. Dilexisti iustitiā, & odisti iniquitatē ꝓpterea vnxit te Deus; apertè significat Propheta, honorē vnctionis datū Christo ob meritū virtutis, meruit ergo Christus nō solū nobis sed etiā sibi, hoc enim habet ꝓprietas dictionis ꝓpterea, ꝓpter quod ergo, id est, merito huius insignis humilitatis & obediētię. Vltimo ꝓbatur, nā in Christo nullū fuit impedimētū positiuū quo impediretur ne gloria animæ redundaret in corp⁹, sed detinebatur gloria ex eo solummodo, quod Deus non cōcurrebat ad cōmunicationem glorię in corpore, ergo Christus non meruit amotionem impedimenti sed directè gloriam corporis, quæ exclusit corporis mortalitatem & passibilitatem. ¶ Ad argumenta in principio posita. Ad primum respōdetur, quod tota perfectio, quæ est habere corporis gloriam ab intrinseco & naturali cōsecutione ex gloria animæ cōpetit modo Christo, (Ad primū argum.) nam ad hoc satis est, quod illa gloria sit debita ex vi natiuitatis, sed per miraculum & ex dispensatione factum est, vt ei nō redderetur statim accedit tamen ex ista dispensatione, excellentior quædam perfectio in hoc quod eam quę debita erat ex natura, meruit per proprias actiones meritorias. Quod vt rectius intelligatur sciendum est, quod gloria corporis est cōnaturalis Christo ratione principij intrinseci sicut supradictum est de gloria animæ, & ratione ipsius animæ cuius gloria naturaliter redundat in corpus nisi detineatur: vnde in hac parte duplicem possumus cōsiderare perfectionem Christi, prima est quod habuerit virtutem cōmunicādi gloriam suo corpori, altera est, quod actu eam communicauerit: primam habuit ab instanti suæ conceptionis, secundam postmodum ex meritis, neque hoc derogat dignitati Christi. Nam cum dicimus quod omnis perfectio tribuenda est Christo, intelligēdum est dummodo non repugnet fini redemptionis. (Quo omnia perfectio sit Christo tribuenda.) Repugnat autem ista secunda perfectio, nam per istam actualem communicationem redderetur corpus Christi immortale & impassibile, & ex consequenti non posset pati pro redemptione generis humani. Sed & alia de causa non fuit hæc perfectio in Christo à principio, nam per hoc accessit Christo alia maior perfectio, quæ consistit in hoc, quod fecerit sibi debitam gloriam corporis per propria merita à charitate profecta quæ sunt maioris perfectionis, quam gloria corporis vt inquit D. Tho. in art. 3. Et certè nos in superioribus non negauimus meruisse gloriam animæ ex eo, quod habuerit illam à principio intrinsecè, sed quoniam nunquam caruit illa, & erat incompossibilis cum merito eiusdem gloriæ propter rationes superius explicatas: verum est tamen quod si comparemus inter se hos duos modos habendi gloriam corporis precise sumptos, perfectius est habere illam ab intrinseco quam ex meritis, cęterum habere illam cōiunctim ex vtroque titulo perfectius est. ¶ Sed fortassis dicet Theologus, si Christus habuisset gloriam corporis sibi coęuam, certè non meruisset illam, ergo nec modo illam promeruit. (Obiectio.) ¶ Respondetur tamen negandam esse consequentiam, & ratio est, quia in eo casu Christus esset cōprehensor etiā respectu gloriæ corporis, & ideo non potuisset illam promereri; at Christus in hac vita erat viator, & ideo non est eadem ratio. (Solutio.) Quod si dicat iterum Theologus, Christus naturali ordine erat habiturus gloriam corporis, ergo non meruit illam. (Alia obiectio.) Dico negandam esse consequentiam, nam certè pluuiam futuram naturali ordine possumus mereri nostris precibus, & secundum placitum D. Tho. patres antiqui meruerunt incarnationem Domini, quæ ex diuina ordinatione & promissione erat futura. (Solutio.) Quod si adhuc instet Theologus, nam hæc gloria corporis erat Christo debita ratione vnionis, ergo non meruit illam; dico consequentiam argumenti non valere, quia mereri est facere simpliciter debitum, vel debitum nouo titulo, sicut id, quod meruit Christus Dominus in primo instanti suæ conceptionis, fecit debitum nouis titulis per alias actiones subsequentes. ¶ Ad confirmationem respondetur, cum D. Tho. ad tertium argumentum, quod gloria corporis non sequitur absolutè & naturaliter ad gloriā animæ, sed iuxta congruentiam humanorum actuum ex diuina ordinatione, & ideo potest cadere sub merito. (Ad confir. D. Thom.) Vel dicatur, quod gloria corporis sequitur naturali consecutione, quando anima ex omni parte beata est & impassibilis, at anima Christi Domini in hac vita degens passibilis erat ex passione corporis, vt planè constat. Tertio potest responderi, quod postquam per miraculum & ex diuina dispensatione gloria corporis fuit detenta, certè potuit Christus illam promereri, veluti si Deus à me auferat risibilitatem aut intellectum possem dubio procul cum precibus obtinere. ¶ Ad secundum argumentum quod est Scoti, ex dictis facile patet solutio, nam antecedens potest negari & consequentia inualida est. (Ad secundum.) ¶ Ad tertium argumentum dico, non consistere similitudinem inter corporis gloriam & habitus scientiæ infusæ & virtutum moralium, quoniam isti pertinent ad animæ perfectionem, qua parte rationalis est, ac subinde ad statum comprehensoris in Christo spectabat eos habere naturaliter consequentes ex comprehensione ipsa, quoniam comprehensio maximè respiciebat perfectiones ex parte ipsius animæ: cæterum corporis gloria pertinebat ad corporis ipsius perfectionem, quam proinde Christus qua ratione viator est ex dispensatione propter rationes suprapositas non habuit continuo, & idcirco cum alias corporis gloria nō sit meriti principium, decuit vt Christus eam haberet per meritum. (Ad tertiū.) ¶ Ad quartum argumentum ex dictis in præcedenti solutione respōdendum est, etenim licet virtutes morales & scientia infusa sint imperfectiores quam charitas, cæterum pertinent ad statum comprehensoris sicut ipsa charitas. (Ad quartum.) ¶ Ad vltimum argumentum rńdetur, quod quamuis in Christo fuerit actus sperandi gloriam corporis, nō est cōsequens quod habuerit virtutem spei, nā primarium obiectum spei est gloria animæ: deficiente autē primario obiecto virtutis, ipsa virtus locum nō hēt. (Ad vltimū.) De quo dicitur abundātius in materia de spe in. 2. 2. q. 17. ¶ Sexta quæstio est, quid nobis meruerit Christus, meruit ne nobis oīa bona spiritualia, quę ad salutem nostrā sunt necessaria? (Sexta quęstio, quid nobis meruit Christus.) Pars negatiua huius quæstionis sic suadetur, in primis, potissimum beneficiū hominibus concessum ad salutē hominum necessarium, est ipse Christus, sed quod nobis daretur Christus nō meruit ipse Christus ut planè constat, ergo non meruit nobis (Prim. arg. pro parte negatiua.)

Christos omne beneficiũ ad salutem hoĩom necessariũ. Secũdum. ¶Deinde, gratia prędestinationis inter oẽs gratias primatum tenet, vt simus prædestinati in adoptionem filiorum Dei, sed hanc non habemus ex meritis obedientiæ & humilitatis Christi, siquidem non cadit sub merito tantũ; est referenda in Dei voluntatẽ iuxta illud D.Pauli nõ est volentis, neq; currentis sed Dei miserentis & cuius vult miseretur, &c. nõ ergo habemus oẽm gratiam pp Chrm.

Tertium. ¶Tertio, primu gratia iustificans, qua recõciliamur cum Deo est, q potissime in diuinis literis nobis cõmendatur, sed hanc non habemus per Chrm, nec per eius merita siquidem de ea dicit Paulus, si gratia, non ex operibos, aliõ ex meritis, vnde vĩ euidens contradictio, quod sit prima Confir. 1. gratia & quod detur ex meritis Christi. Cõfirmatur, nam Roma. 4. Ro. 4. dicit Paulus, Ei qui non operatur, credenti aũt in eũ qui iustificat impiũ, fides reputatur ad iustitiam ẽm propositum gratiæ Dei, i. ẽm Dei placitum, & gratuitam Dei voluntatem. Cui cõsonat illud ex Paulo iustificari gratis Confir. 2. per gratiam ipsius. Confirmatur, et ex eo quod dr Ioan. 6. Ioan. 6. Nemo põt venire ad me, nisi Pater qui misit me traxerit eũ, traxerit inquam, sua gratuita volũtate nullis præcedentibus meritis. Quartum. ¶Quarto, adhoc vt Christus sit noster Saluator & redemptor non oportet vt per eius merita habeamus omne beneficiũ ducens nos ad vitam æternã: nũ exploratum est, non esse necessarium, vt qui meretur aliquid, mereatur omne quod requirit ad illud. Quilibet. n. iustus meretur vitam æternam, ad cuius consecutionẽ necessaria est prædestinatio, & rõnalis anima, & prima grã, & Christi incarnatio, quorum nullum cadit sub merito, non ergo oportet concedere quod Christus Dñs meruerit nobis oẽm gratiam, quæ introducit nos in vitam æter Quintum. nam. ¶Præterea, per fidem copulatur nobis Christi meritum, vt planè testatur vniuersa scriptura noui testamẽti, ergo fides præexigitur ad meritũ Christi participandum ergo non datur nobis ex merito Christi. Idem argũ põt Ioan. 6. fieri de vocatione, & tractione de qua loquitur Dñs Io. 6. Omnis qui audit a patre, & didicit venit ad me, & iterum, nemo põt venire ad me nisi pater qui misit me traxerit eum. Ex quo sic colligo argũ, nemo participat Christi meritum nisi prius trahatur vocetur q; à Patre, ergo trahi & vocari dona sunt diuinæ largitatis, nec contingunt no Sextum. bis ex Christi merito. ¶Præterea, Sancti Patres docent, q omnis Christi actio, nostra sit instructio, ergo Christus venit in carne ad docendum & monẽdum quid nos facere Septimũ. debeamus. ¶Item, Christus pro iustitia & veritate prædicanda pertulit festinuit iniurias vsq; ad mortẽ crucis, & quod in hoc solum voluerit nos erudire atq; instruere vt per suum ipsius verbum docens. Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, & vos faciatis. Item qui dicit se Christum sequi debet quemadmodum Christus ambula-Petrus. uit & ipse ambulare. Itẽ Apost. Petrus, Christus passus est pro nobis (inquit) vobis relinquens exemplum, vt sequa-Paulus. mini vestigia eius Similiter Paulus ait, estote imitatores mei, sicut ego Christi. Atq; idem alibi. Apparuit (inquit) benignitas & humanitas Saluatoris nostri Dei, erudiens nos, vt abnegantes impietatẽ & secularia desideria sobriè, piè & iustè viuamus in hoc sæculo Et aliis aliquot in locis Petrus & Paulus Apostoli docent Chri natiuitatem, mortem, sepulturam, resurrectionem, & ascensionem, cæteraq; eius opera esse mysteria & symbola seu signa, ad q debemus conferre vitam nostram. Nam de natiuitate dicit Petrus, quasi modo geniti infantes lac concupiscite. Propter passionem Paulus dicit, si sustineamus cum Christo & regnabimus cum illo. Propter crucem idem dicit. Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis. Propter sepulturam dicit, sepulti sumus cum Christo per baptismum in mortem. Propter resurrectionem dicit, vt quemadmodum ipse resurrexit a mortuis ad vitam immortalem, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Propter ascẽsionem dicit. Si resurrexistis cum Christo quæ sursum sunt sapite. Ex his atque similibus vr̃ cõsequens esse Chrm venisse in carne nõ vt nobis grãm promereretur & reconciliationẽ cũ Patre cœlesti, non vt satisfaceret ꝓ peccatis nr̃is, sed vt erudiret nos sobriè & piè & iustè viuere & iustitiã vsq; ad mortẽ seruare.

Vltimo, posita causa sufficienti ponitur effectus, & vt Vltimum. sit effectus nulla alia re opus est. Si ergo Christus merito obedientiæ suæ sufficienter & copiose meruit nobis oẽm gratiam & reconciliationem cum Deo, consequens est, omnes filios Adę habere gratiam & reconciliationẽ cũ Patre, alioquin Pater æternus iniustus esset, qui præmiũ debitum obedientiæ filij sui non persolueret. Quod si dicat Theologus, non dari vniuersis hominibus peccatorũ remissionem & gratiam, quia nõ se disponunt ad illam, & verè contradicunt & rebelles sunt lumini. In contrario sic arguitur, non etiam hoc consentire & non contradicere est, donum Dei maximum, ergo si Christus meruit omne Dei donum & omnem gratiam, meruit etiã quod actu consentiremus & non essemus rebelles lumini, & sic omnes efficaciter conuerteremur.

¶In explicationem propositæ quæstionis sciendũ est, Expositio fuisse iam olim Pelagianos hæreticos, qui iniustam sci- q̃onis Pelagiani. entes diuinæ gratiæ docuerunt Christum nullam gratiam nobis promeruisse, neque a peccato genus humanũ vnquam liberasse, & suam virtutem sibi soli profuisse, & eundem solum in hoc venisse vt demonstraret nobis viã salutis & vitæ æternæ traderet documenta. In eodem errore fuit quidam Petrus Abaylardus, qui vt docet D. Ber Abaylard⁹. nard. in Epist. 190. ad Innocentium Papam asserit Chri- D. Bernar. stum Dei filium propterea solum in carne venisse, vt viã salutis hominibus ostenderet illosque erudiret illumina retque, & exemplo suę passionis doceret virtutes humilitatis & patientiæ, & ad amorem sui hominum corda accenderet. Proinde totum, inquit iste hæreticus, qd Deus in carne nostra apparuit, de vita, de doctrina, de conuersatione illius nostra est instructio. D. Chryso. Theophilact. Eucumenius, Ambros. in comment. in Epistola ad Colossenses scribunt, scholam Simonis in hoc errore fuisse deiectam, vt crederet homines recõciliatos per angelos accessum habere ad Deum. Itaque Symon persuadebat Symõ Magus. Christum non sufficere ad reconciliationem. Atqui isti nonnes a nobis commemorati hæretici sunt; Alij autẽ catholici quamuis verè & catholice credunt Christũ nobis promeruisse gratiam reconciliationis & iustificationis, negant tamen omnem gratiam nobis promeruisse. Capreol. in 3. d. 18. q. vnica arti. 3. in solutione ad argu Capreol. menta Scoti contra 4. conclusionem, inquit. Quod dispositiones præcedentes ipsam gratiam & fidem informem, timorem seruilem, vocationẽm, & alia eiusmodi nõ pro meruit nobis Christus. Dispositiones autem concomitantes ipsam gratiam, vt fidem formatam, contritionem, pœnitentiam, & alia id genus promeruit nobis Christus. Ioan. Driedo libro de captiuitate & redemptione gene- Driedo. ris humani tractatu. 2. c. 2. p. 3. ar. 3. & 4. scribit, quod Christus non promeruit nobis fidem. Existimat enim quod si des ex pura Dei gratia & misericordia nobis concedatur, qua suppolita promeruit nobis Christus primam gratiã & iustificationem. Ruardus Tapper, Decanus Louonien. Decanus tom. 1. suorum operum artic. 6. p. 242. citat Capreol. & Loua. Driedonem in eam sententiam, & eam videtur amplecti subnixerens non esse ex Christi merito, sed ex æterna patris electione, quod hic paruulus baptizetur potius, quã alius, & fiat ei applicatio mortis Christi in eius salutem, sed postquam baptizatur & abluitur ex merito Christi iustificatur.

¶Pro explicatione veritatis est conclusio. Christus Do Conclusio minus meruit nobis omnem gratiam, & oia charismata Christus Spiritus sancti, quæ in cordibus hominum diffunduntur, meruit no ad vitam rectè instituendam, & ad beatitudinem obtinendam, fidem, spem, gratiam, charitatem, inspirationem, illuminationem, & cætera id genus. Hæc conclusio probatur efficaciter ex diuinis scripturis, Ioan. 1. sic habetur, Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre, plenum gratiæ & veritatis. Et Paulo inferius, de plenitudine eius omnes accepimus, id est, de plenitudine vberrimi illius fauoris, & gratiæ, qua præditus erat, omnes consortes redditi sumus, & participes facti sumus. Itaque omnis nostra gratia de plenitudine eius est deriuata. Et in eodem capite continuo sequitur Gratiam pro gratia, id est, propter gratiam aut fauorem Christi, homines beneuo-

bis omnẽ gratiam & oia charismata & dona Spirit⁹ sancti. Ioan. 1.

beneuolentia & fauore suo dignatus est prosequi. Et post
pauca, inquit, gratia & veritas per Iesum Christum facta
est, id est, Christus est autor gratiæ & veritatis. Cui conso-
nat illud Euangelij crebrò repetitum, Hic est filius meus
dilectus, in quo mihi benè complacui, id est, in Christo
& propter Christum omnia placent patri. Ipse est gratus
per essentiam, cæteri homines per participationem secú-
dum quod eius gratiam & dona & merita participant.
Eandem veritatem testatur Paulus in innumeris ferè lo-
Roma. 11. cis suarum Epistolarum, in primis Rom. 11. Quoniam
ex ipso & in ipso & per ipsum sunt omnia, id est, ipse bo-
norum omnium fons & causa, ipse cōseruator, ipse finis,
ipse causa meritoria, omnes homines quicquid habent
Ephes. 1. gratiæ, illi acceptum referre debēt. Et in Epist. ad Ephes.
c. 1. sic dicit; Benedictus Deus & pater Domini nostri Ie-
su Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiri
tuali in cœlestibus in Christo, benedicere hoc in loco sig
nificat beneficijs afficere. Qui ergo benedixit nos, id est,
qui maxima bona nobis contulit, & adiecit, in omni be-
nedictione spirituali, quę spiritualis benedictio vniuer-
sam donorum copiam cōplectitur: & inter cætera, remis-
sionem peccatorum, donationem iustitiæ, adoptionem
2. Petri. 1. in filios. Cuius I Epist. sua posteriori. c. 1. meminit Petrus,
consortium diuinæ naturæ, illā nominās. Illa vero clau-
sula, in Christo Iesu, adiecta est propter scholā Simonis,
quæ alios inducebat mediatores, vt videre est apud Epi-
Epiphan. phanium. 2. tomo lib. 1. contra hæreses, & illa præpositio
in, posita est loco, per, & sensus est, Deus pater cōtulit no-
bis omnē benedictionē spiritualē per Christū nō per Si-
monidem, non per Menandrum, non per Angelos. Et in
Ephes. 2. eadē Epistol. capi. 2. est aliud insigne testimoniū. Ipsius,
inquit Paulus, sumus factura, creati in operibus bonis,
quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus. Sermo est se
Chrysosto. cundum explicationem Chrysostomi, nō de prima illa
creatione, ex qua habemus quod viuimus, sed de altera
ex qua habemus quod rectè viuimus in Christo Iesu. Et
sicut creatio est productio totius entis secundum rectam
philosophiam, sic sanè Christus Dominus creauit nos, &
regenerauit in esse spirituali, quia dedit nobis omnem
Ephes. 1. gratiam qua rectè viuitur. Et ca. 1. eiusdem Episto. Gratifi
cauit nos in dilecto filio suo, id est, gratiosos & charos
reddidit per filium, siue, ob meritum filij. Et in eodem ca
pite est aliud insigne testimonium: in quo habemus, in-
quit, redemptionem per sanguinem eius, remissionem
peccatorum, secundum diuitias gratiæ eius, quæ supera-
bundauit in nobis in omni patiētia & prudentia, vt notú
faceret nobis sacramentum voluntatis suæ secundum be
neplacitum eius, quod proposuit in eo in dispensatione
plenitudinis tēporum instaurare omnia in Christo, quæ
in cœlis, & quæ in terris sunt in ipso. Quæ verba dum
dicit Paulus. In cōspectu habet hæreses quæ inducebant
alios mediatores, per hunc, inquit, solum & non per Si-
monem, nec per Menandrum instaurat omnia. Quibus
in verbis significat Paulus quod sicut Pater æternus om-
nia per verbum fabricauit, ita statuit per verbum incar-
natum omnia instaurare, siue quæ in cœlis, siue quæ in
terra sunt; & sicut dicitur de verbo Ioan. 1. Omnia per ip
Ioan. 1. sum facta sunt: ita de verbo incarnato rectissimè & veris-
simè dicere possumus, omnia per ipsum instaurata sunt.
In eodem est alia memorabilis sententia, omnia, inquit,
subiecit sub pedibus Christi, & ipsum dedit caput supra
omnem Ecclesiā, quæ est corpus ipsius & plenitudo eius
qui omnia in omnibus adimplet, non ait qui omnia in
omnibus inchoat, sed adimplet, ergo omnia charismata
veniunt à Christo & per Christum. Sed eadem veritas in
Ephes. 4. signiter cōprobatur, ea cap. 4. eiusdē Epist. in his verbis, vni
cuique autem nostrum data est gratia secūdū mensuram
donationis Christi, propter quod dicit, ascēdēs in altū ca
ptiuā duxit captiuitatē, dedit dona hominibus, quod au
tem ascendit quid est nisi quia & descendit primum in
inferiores partes terræ? Qui descendit ipse est, & qui ascen
dit supra omnes cœlos vt adimpleret omnia. In his ver-
bis planè asseritur, quod omnis gratia, quæ datur ho-
minibus, datur secundū mēsurā donationis Christi, qui
ascēdens in altum dedit dona hominibus: cū vero dicit,
qui descendit ipse est qui & ascēdit super omnes cœlos vt
adimpleret omnia, hunc sensum habet tàuētē nostro pro
posito, quia tam profundè descendit vt nō potuerit pro-
fundius. Rursus, quia tam altè ascendit vt non potuerit
altius. Hinc summa & infima cōpleuit, & per cōsequens
intermedia quoq;, atque adeò omnia in Christo restau-
rantur & complētur Sed id quod sequitur in eodē capite
mirū in modum nostram sententiam cōfirmat. Veritatē
autem facientes in charitate crescamus in illo per om-
nia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus cōpactū
& connexū per omnē iūcturā subministrationis secūdū
operationem in mēsura vniuscuiusque membri augmē-
tum corporis facit in ędificationem sui in charitate. Ni-
hil potuit significantius dici ad explicandum quod om-
nis operatio, omnis motus, omnis vis & efficacia & ener
gia, quā habēt Christiani homines habēt à Christo &
per Christū: quemadmodū mēbra à capite vitam & effica
ciam & energiā recipiunt, ratione cuius agunt & viuunt
Valet quoq; ad nostram conclusionē confirmādā, & id
quidem efficacissimè, id quod dicit D. Paulus ad Rom. 5. Rom. 5.
Nō sicut delictū ait & donū. Si enim vnius delicto multi
mortui sunt, multò magis gratia Dei & donum in gratia
vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit, & non
sicut per vnum peccatum ita & donum, &c. & post pauca:
si enim vnius delicto mors regnauit per vnū, multò ma-
gis abundantiam gratię & donationis & iustitiæ accipiē
tes in vita regnabunt per vnū Iesum Christū Igitur sicut
per vnius delictum in omnes homines in condemnatio
nem, sic & per vnius iustitiā in omnes homines in iusti-
ficationem. Sicut enim per vnius inobedientiam homi
nes, peccatores cōstituti sunt multi, ita & per vnius obedi-
tionem iusti sunt constituti multi. Hæc sententia maxi- Discrimē
mè obseruanda est, vt intelligamus tum damnū, quod in- in delicto
tulit primus homo tum charismata, quæ nobis cōtulit Adę; & gra
Christus Ab Adam siquidem peccatum, ira Dei, maledi- tia Christi.
ctio. & mors, à quo quòd in peccatis nasceremur, & filij
iræ essemus, habuimus, itēq; quòd essemus maledicto
obnoxij. Et hinc est, quod in lætis intumescimus, in tri-
stibus frāgimur, & desperamus, demūq; mors & infernus
in nos redūdarūt. Adā enim sua inobediētia portas mor
tis nobis aperuit infernique ignem suo delicto accendit.
En is est thesaurus, hoc est patrimonium, hæc hæreditas
quam nobis primus parēs reliquit, à Christo autem, Ecō-
tra omnis gratia, benedictio, & vita est, ex cuius plenitu-
dine credentes in ipsum & eidē per verā animi dilectionē
coniuncti primo accepimus iustitiam, & remissionem
peccatorum: per fidem in sanguine eius, &c. Ex eadem
etiam plenitudine gratiam & fauorem Dei accepimus:
gratificauit enim nos in dilecto filio suo. Præterea ex ple-
nitudine eius accepimus benedictionē, credētibus enim
& diligentibus Christum omnia benedicta sunt, nedum
prospera, sed ipsa crux & quęcunque aduersa. Diligenti-
bus enim Deum omnia cooperantur in bonum. Postre-
mò, & vitam ab eo accepimus. Christus enim bona sua, vi
ctoriamque qua vicit mala eisdem cōmunicat, & vt in
summa dicam, sicut per vnius inobedientiam peccato-
res constituti sunt multi, ita per vnius obeditionem iusti
constituti sunt multi. Et sicut in Adam omnes moriun-
tur, sic & in Christo omnes viuificabuntur. Demum Pau-
lus ad Coloss. sic scribit de Christo: qui est imago inuisi- Coloss.
bilis Dei, primogenitus omnium creaturarū, quoniam,
in ipso sunt condita vniuersa in cœlis & in terra, visibilia
& inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue princi-
patus, siue potestates, omnia per ipsum & in ipso crea-
ta sunt, & omnia in ipso constant, & hęc omnia à princi
pio filio Dei competunt. Sed de nouo postquam verbum
caro factum est, prosequitur, & in ipso complacuit om-
nem plenitudinem inhabitare facere, & per eum recon-
ciliari, siue recapitulari, (vt Græci habent) aut renouare
omnia. Cœlesti namque oraculo docemur omnia noua
tempore redemptionis esse facta. Dixit enim qui sedebat
in throno, inquit Ioānes; Ecce noua facio omnia. Et Pau
lus, in cuius pectore Christus resonat, Ait Vetera transie-
rūt, ecce noua facta sunt oīa; & ī alio loco scribit. Apud
Deū neque præputiū neq; circūcisionē aliquid valere sed

nouam creaturam. Christus mirandum & oouum in modum conceptus, natus, nouũ Ecclesiæ corpus fabricauit, & erexit, cui reipublicæ nouam signum militiæ constituit, nouam vitam nonosq; mores & nooam doctrinam docuit, nouũ cibum præparauit, uoua sacrificia instituit, nouum dominium, nouumq; principarum, & regnũ cœlorum in quo ipse regnat & imperat in sæcula. ¶His constitutis ad argumẽta satisfaciendũ est

Ad primũ argum. Christ⁹ oõ meruit suã incaroatio nem.

Ad primum argũ fatendum est, quod Christus non meruit suam incarnationem, nec fuit causa meritoria sui ipsius, cum ergo dis i mus, quod oẽm gratiam & omnia charismata meruit nobis Christus, intelligimus de illis donis, quæ animis nr̃is infunduntur & inhærent ad renouationem interiorẽ animorum nostrorum: Christus aũt est primum donum & causa vniuersalis oĩum gratiarum, & ideo non cadit sub merito, sicut dicimus Deum creasse omne ens, non tamẽ est consequens quod creauerit seipsum, sed sensus est, qđ creauerit omne ens aliud a se.

Ad scdm.

¶Ad s̃m duplex solet adhiberi solutio, altera est, quod prædestinatio non est gratia, quæ nobis infunditur, sed est decretum in mente diuina ab æterno existens. Nos in nostris assertionibus tm̃ loquimur de gratiis, & charismatibos, quæ in nobis suscipiuntur, & inhærent. Altera solutio est valde probabilis, qood Christus est causa meritoria nostræ prædestinationis Itaqoe Christus Dominus fuit primus prædestinatus pp cuius præuisa merita omnes prædestinati sunt electi. Quod apertè videtur docere D. Paulus ad Ephes. 1. cum inquit, prædestinauit oos in adoptionem filiorum per Christũ. Et iterum elegit nos in ipso ante mũdi constĩonem.

Ephe. 1.

Ad tertiũ. Prima gr̃a est ex meritis Chr̃i. Rom. 3.

¶Ad tertium argũ dicendum est, qood licet prima gratia nõ fit ex meritis oostris, est tamen ex meritis Christi, quod apertè pronuntiat D. Paulus ad Ro. 3. cum inquit, Iustificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem, quæ est in Christo Iesu. In quo significatur, quod gratis iustificati sumus, vel absq; vllis nostris meritis, non tamen absq; vllis omnino meritis, quia non absque meritis Christi: magno enim constitit Christo hæc nostra iustificatio, nimirum pretio sanguinis. Verum si pretio, quomodo ergo gratuita Dei bonitate iustificati sumus? videntur. n. hæc inter se repugnare. Hactenus gratuita Dei bonitate, quia quamuis iustam pro peccatis satisfactionem exegerit, gratis tamen, redemptorem & satisfactorem ipse nobis misit, atque hoc est, quod explicat in sequenti particula quẽ proposuit propiciatorem, quem sine vllis meritis nostris gratuita sua bonitate, proposuit mediatorem, reconciliatorem, precatorem inter se & bomanum genus per fidẽ.

Ad quartũ

¶Ad quartum dicendum, quod Christus ex eo, quod promeruit nobis gratiam iustificantem, & gloriam, non sequitur efficaci argumento, qnod meruerit nobis omnia media & charismata ad gloriam consequendam. Cæterũ aliis argumentis id euidenter comprobatum est, nimirũ quia est primum principium, & primus fons gratiæ vt pater ex illo, gratificauit nos in dilecto filio suo, in quo benedixit nos in omni benedictiooe spirituali in Christo.

Ad quintũ Per fidem applicãtur nobis merita Christi.

¶Ad quintum argumentum respõdetur, quod per fidem applicatur nobis meritũ Christi, vt efficiamur eius membra viua, & vt ex impiis reconciliemur Deo vtque efficiamur iusti, verum ad habẽdam vocationem Dei, & ad participandam fidem ex merito Christi nõ requiritur aliud medium per qood nobis applicetur, quemadmodum ad gratiam suscipiẽdam, requiruntur dispositiones, ad quas rursus aliæ dispositiones non requiruntur, alioquin esset processus in infinitum.

Ad sextũ.

¶Ad sextum argũ dicendum est, falsissimũ esse quod Christus Dñs solum venerit in hunc mundum, ad dandam scientiam salutis, aut tanquam lux ad illuminandum, aut tanq̃ magister ad docẽdum. Nam si ad hoc venisset tm̃, consequens esset, gratiam per Christum Iesum nobis exhibitam nõ esse aliud quam legem seu doctrinam Euangelij, ex æquo omnibus propositam, quæ est impia olim Pelagij dãnata hæresis scripturis planè cõtradicentibus, nam Christus non solũ est magister, doctor, præceptor, adoocatus, sed liberator, redemptor, reconciliator, sacrificium, medicus, & viuificator.

Explicant̃ testimonia scripturarum.

¶Ad scripturas vero in argumento recitatas dicimus earum intellectum esse manifestum ex cohærentia scripturarũ. Nam Apost. Paulus cum dixisset, apparuit benignitas & humanitas Christi Saluatoris erudiens nos, paucis interpositis subiecit, qui dedit semetipsum pro nobis vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.

Obiectio.

Hinc iam si roges, Christus si per ea, quę sustinuit in corpore voluit nos redimere, & supplicia peccatis nostris debita soluere, cur igitur scripturæ Apostolicæ docent, Christum hæc omnia fecisse ad erudiendum nos?

Solutio.

Respondetur scripturæ Apostolicæ docent quidem Christum erudisse nos, sed & per omnem locum passim docent illum etiam nos suo sanguine redemisse & reconciliasse Deo. Et quia Christus in hac nostra redemptione voluit ostendere oon solum suam potentiam, sed & sapientiam, & bonitatem, & idcirco præparans humano generi modum liberandi infirmitati nostræ congruentissimum, etiam opera redemptionis talia exhibuit, quæ forent ad mortalis vitæ nostræ instructionem Super quo si placet vide Augustinum in Enchirid. cap. 53.

Augustin.
Ad vltimũ

¶Ad vltimum argumentum dicendum est, quod si ex medicina a Christo Domino præparata, & ex poculo ex nostra infirmitate & virtute diuina confecto (vt verbis vtar Aug.) non sanantur omnes, contingit non ex insufficientia medicinę, sed vel ex absentia causę particularis huiusmodi medicinam non applicantis, vel ex culpa ægri illam repellentis vel ad illam accipiendam se non accommodantis.

Corollariũ

¶Ex dictis sequitur, quod Christus Dominus meruit & sibi & nobis. Quædã autem meruit sibi, quæ nobis non potuit mereri, vt exaltationem sui nominis, vt in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium & infernorum, &c. ad Philip. ca. 2. Item meruit iudiciariam potestatem, quædam rursus meruit oobis, quæ sibi mereri oon potuit, vt gratiam, gloriam animæ, remissionem peccati, quæ sibi mereri non potuit. Verumtamen quædam meruit promiscuè, & sibi & nobis, vt corporis claritatem, immortalitatem cæterasque beatorum dotes.

Philip. 2.

Chr̃s meruit nobis oẽm motũ bonũ intellectus & volũtatis.

Sequitur etiam ex dictis, quod meruit nobis non solum gratiam & gloriam, & omnem dispositionem cum gratia & gloria, sed etiam omne augmentũ gratiæ & gloriæ, imo aio quod meruit nobis omnem motum bonum intellectus & cordis nostri. ¶Sentio rursus, quod quotiescunque operatur homo opus aliquod bonum & meritorium, Christus operatur in illo & facit vt faciat homo. Et quod hoc ita sit euidenter patet, ex his, quæ adduximus supra ad probandam cõclusionem propositam. Existimoque probationes adeo esse legitimas vt contrarium asserere sit errare contra fidem.

Dubium.

Ex dictis tamen suboritur quædam dubitatio non contemnenda. Vtrum possit concedi, quod Christus meruerit oobis gratiam increatam, id est, eam beneuolentiam qua Deus Pater acceptauit nos ad sua bona, & ea in nobis effectiuè producit ad merita Christi respiciens? Snot quidam Theologi qui affirmant id posse concedi.

Deom voluisse nobis benefacere dupliciter intelligitur.

Pro cuius sententiæ explicatione, annotare oportet, quod dupliciter possumus intelligere Deum voluisse benefacere humano generi. Primo quia voluit humanitatem eleuare ad vnionem hypostaticam, & de hac volitione, quæ potest dici gratia increata certum est, quod non cadit sub merito, nec Christi, nec alterius creaturæ prout supra demonstratum est. Secũdo possumus intelligere Deum voluisse nobis benefacere & acceptare ad bona sua respiciens ad merita Christi, & de hac volitione & beneuolentia, quæ res increata est, siquidem in Deo est, existimant, quod cadit sub merito Christi, & quod Christus meruit nobis talem volitionem & beneuolentiam, quod dogma vt explicẽt; dicunt pręterea quod possumus tripliciter loqui. Aut ratione sui termini, aut secundum seipsam, aut secundum quod respicit creaturas. In pręsentia non est sermo secundum primam considerationem, nam iam demonstratum est à nobis, quod meruit nobis omnem gratiam & gloriam quæ ex diuina beneuolentia in nos proueniũt: nec loquimur iuxta secundam considerationem, quoniam vt sic est actus diuinus, imo est ipsa essentia diuina omnino immutabilis cuius rei nulla potest esse causa. Loquũtur igitur isti autores de diuina beneuolentia tertio mõ. Nam quamuis ille actus secundum se sit necessarius,

tamen

tamen prout refertur ad creaturas est liber, vt planè constat, non enim necessario amat creaturas ad vitã æternã.

Quorũdã snia, quod Christ[us] meruit nobis gratiã increatam.

Atque ita sensus huius sententiæ, quæ modo introducitur in scholas est, quod Christus meruit nobis gratiam increatam, id est, volitionem concedendi nobis gratiã & gloriam creatam, vnde non solum meruit nobis executionem huius volitionis diuinę, id est, bona per ipsam concessa, sed etiam meruit ipsam volitionem & beneuolentiam, qua pater ab æterno nos amat, & vult nobis cõferre bona sua gratuita. Probatur, quod hæc sententia sit

Ephes. 1.

vera ex illo Ephes. 1. Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in Christo, sicut elegit nos in ipso ante

Prim. arg.

mundi constitutionem. ¶Ex quo duplex probatio eruitur pro ista sententia, prior est, nam aliàs non verificatur quod benedixerit nos Deus in omni benedictione in Christo, siquidem concessit nobis hanc primam benedictionem, quæ fons est & origo omnium aliarum benedi

Secũdum.

ctionum sine ordine ad Christum. ¶Altera probatio est, quia ipsa electio est quædã gratia increata, si ergo Deus elegit nos in Christo, necessario concedendum est, quod meruit nobis hanc gratiam increatam. Et certè Deus Pater elegit nos propter Christum, ergo Christus est causa

Tertium.

propter quam Deus elegerit & amauerit nos. ¶Idem probatur, nam Christus Dominus reconciliauit nos Patri iuxta illud D. Pauli, Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, sed reconciliare est restituere in pristinã gratiam, ergo Christus restituit nos suo merito in omnem gratiam quam amiseramus; sed nõ tantum amiseramus gratiam creatam sed etiam increatam, nam propter peccata interposita, Deus non diligit nos, quin potius odio habet, ergo non tantum meruit nobis Christus gratiam

Prędicta sentẽtia est improbabilis.

creatam sed etiam increatam. Hæc sententia non potest esse probabilis, proceditque ex ignorantia principiorũ diuinæ Theologiæ. Et quod hoc ita sit patet ex August. tractatu 110. super Ioannem vbi sic ait, quod ergo reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, nõ sic audiatur, non sic accipiatur quasi ideo nos reconciliauerit ei filius, vt iam inciperet amare, quos oderat, sicut reconciliatur inimicus inimico, vt deinde sint amici, & inuicem diligant, qui oderant inuicem, sed iam nos diligenti reconciliati sumus ei, cum quo propter peccatum inimicitias habebamus. quod vtrum verum dicã attestetur Apo-

Rom. 5.

stolus. Commendat, inquit, dilectionem suam Deus in nobis quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. Habebat itaque ille erga nos charitatem etiam cum inimicitias aduersus eum exercentes operaremur iniquitatem, & tamen ei verissimè dictum est. Odisti Domine omnes, qui operantur iniquitatem. Proinde miro & diuino modo & quando nos oderat, diligebat: oderat enim nos, quales ipse non fecerat, & quia iniquitas nostra opus eius non omni ex parte consumpserat, nouerat simul in vnoquoque nostrũ & odisse quod feceramus, & amare quod fecerat. Itaque secundum do-

Christ[us] nõ fuit causa diuinæ beneuolẽtię, quæ est in Deo. D. Thom.

ctrinam D. August. Christus non fuit causa diuinæ beneuolentiæ quæ est in Deo, quin potius pater æternus nos amat ab æterno respiciens ad Christi merita. Eandẽ rem explicat apertius D. Thomas. 1. p. q. 19. artic. 5. vbi quærit, vtrum volũtatis diuinæ sit assignare aliquam causam. Et respondet, quod nullo modo voluntas Dei causã habet. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod cum voluntas consequatur intellectum: eodem modo cõtingit esse causam alicuius volentis vt velit, & alicuius intelligentis, vt intelligat. In intellectu autẽ sic est, quod si seorsum intelligat principium & seorsum conclusionem, intelligentia principij est causa scientiæ conclusionis. Sed si intellectus in ipso principio inspiceret conclusionem, vno intuitu apprehendens vtrumque, in eo sciẽtia conclusionis non causaretur ab intellectu principiorum: quia idem non est causa sui ipsius, sed tamen intelligeret principia esse causas conclusionis. Similiter est ex parte voluntatis, circa quam sic se habet finis ad ea, quæ sunt ad finem, sicut in intellectu principia ad conclusionem. Vnde si aliquis vno actu velit finem, & alio actu ea, quæ sunt ad finem, velle finem erit ei causa volendi ea, quæ sunt ad finem: sed si vno actu velit finem & ea, quæ sunt ad finem, hoc esse non poterit: quia idem non est causa sui ipsius, & tamen erit verum dicere, quod velit ordinare ea, quæ sunt ad finem in finem. Deus autem sicut vno actu omnia in essentia sua intelligit, ita vno actu vult omnia in bonitate. Vnde sicut in Deo intelligere causam, non est causa intelligendi effectus, sed ipse intelligit effectus in causa; ita velle finem non est ei causa volendi ea, quæ sunt ad finem, sed tamen vult ea quæ sunt ad finem, ordinari in finem. Vult ergo hoc esse propter hoc, sed non propter hoc vult hoc. Atqui istum articulũ

Caietanus Quatuor propositiones notandæ.

expones Caietanus annotat quatuor propositiones, quibus in hac materia vti possumus. Prima est, hoc est propter, hoc, & hæc propositio est catholica; quoniam in rebus conditis reperimus veras causas & veros effectus, & mundus est propter homines, & homo propter beatitu-

1. Proposi.

dinem. Quamobrem Philosophi, qui dixerunt, omnia procedere secundum simplicem voluntatem, vt de nullo oporteat rationẽ reddere, nisi quia sic dijs placitum est, lapsi sunt turpissime, & contra nostram fidem docuerũt. Dicit enim sapiens, quod Deus effudit sapientiam super omnia opera eius, atque Psalmista dicit, omnia in sapientia fecisti. Verum est tamen, quod primi effectus ex sola diuina voluntate pendent, vt si quis roget quare homo conditus sit? responderi potest. Vt sit perfectio vniuersi, vel vt perueniat ad Deum. Si tamen pergas percontari. Quare ad obtinẽdũ Deum creatus sit homo. Ad diuinã voluntatem deueniendum est. Quod præcipuè deprehenditur in mysterio prædestinationis æternæ recondito. De

2. Proposi.

quo in materia de prædestinatione quæst. 23. Secunda propositio est. Deus vult vnum propter aliud, vt quod mundus conseruetur propter prædestinatos, vult homines habere merita vt habeant gloriam, vult creaturas propter suam bonitatem. Hæc propositio similiter tuta est & catholica, quoniam duntaxat ponitur ordo in re-

D. Thom. 1. cont. gẽ. cap. 86.

bus, atque ratione huius ordinis concedit D. Thomas 1. contra gent. cap. 86. quod diuinæ voluntatis potest ratio assignari, quod hoc in loco non concedit. Tertia propositio est. Hoc est volitum à Deo propter aliud volitum à Deo. Hæc propositio videtur habere aliquam rationem quare non concedatur. Nam videtur significari in volitionibus ipsis diuinis esse causam & ordinem, sed tamen theologicè satis potest concedi. Hanc videtur admittere D. Thomas loco proximè citato. Item conceditur in intellectu ista. Cognoscit vnum ꝓpter aliud cognitum, ergo, &c. Tertio, quoniam Deus propter bonitatem suam summè dilectam alia amat Item quoniam in his locutionibus ordo designatur in rebus volitis non in volitionibus. Quarta propositio est hęc, Deus vult vnum, quia vult aliud. Hæc propositio quanquam à quibusdam pie explicetur mihi tamen videtur, quod non sit tuta neque vero secura. Quoniam manifestè causalitas refertur ad diuinam voluntatem, non ad res volitas. Vnde concedẽdum est, quod Deus amat nos propter Christum. At non est concedendum quod Deus nos amat; quia amat Christũ. Et multo minus concedendum est, quod Christus Dominus sit causa Volitionis diuinæ; quia ex eo sequitur, quod sit causa diuinitatis; quia illa volitio quomodocũque consideretur est ipsa diuinitas. Item Christus non potest esse causa eius, cuius Deus non est causa; sed Deus ipse non est causa suæ volitionis, nec potest dari in Deo aliquid, quod sit causa suæ volitionis, ergo multo minus Christus.

QVAESTIO XX.

De conuenientibus Christo, secundum quòd Patri fuit subiectus, in duos articulos diuisa.

DEinde considerandum est de his, quæ conueniunt Christo per comparationem ad Patrem. Quorum quædam dicuntur de ipso secundum habitudinem ipsius ad Patrē: puta, quòd est ei subiectus, quòd ipsum orauit, quòd ei in sacerdotio ministrauit. Quædam verò dicuntur, vel dici possent secundum habitudinem Patris ad ipsum: puta, si Pater eum adoptasset, & quòd eum prædestinauit.

¶ Primò, igitur considerandum est de subiectione Christi ad Patrem. Secundò, de eius oratione. Tertiò, de ipsius sacerdotio. Quartò, de adoptione, an ei conueniat. Quintò, de eius prædestinatione.

¶ Circa primum quæruntur duo.

¶ Primò, vtrùm Christus sit subiectus Patri.

¶ Secundò, vtrùm sit subiectus sibi ipsi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm dicendum sit, Christum esse subiectum Patri.

124

1 q. 42.ar. 4 ad 1. & q. 43.ar. 7. 1 & 3. di. 11. arti. 1. 2. & di. 17. ar. 3. q. 1 co. & 1. cor. 15. lec. 3. fi.

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd non sit dicendum, Christum esse subiectum Patri. Omne enim quod subijcitur Deo Patri, est creatura: quia vt dicitur in lib. * de Ecclesiasticis dogmatibus, in Trinitate nihil est seruiens, neque subiectum. Sed non est simpliciter dicendū quod Christus sit creatura, vt suprà dictum est. † Ergo etiam non est simpliciter dicendum, quòd Christus sit Deo patri subiectus.

ca. 4. habetur hic liber inter opera Aug to. 3.

q. 16. ar. 8.

¶ 2. Prætereà, Ex hoc dicitur aliquid Deo subiectum, quod est eius dominio seruiens. Sed humanæ naturæ in Christo non potest attribui seruitus. Dicit enim Damasce. * in 3. libro. Sciendum est quòd neque seruam ipsam, scilicet humanam naturam Christi, dicere possumus: seruitutis enim & dominationis nomina, non naturæ sunt nomina, cognitionisque signa, sed eorum, quæ ad aliquid, quemadmodum paternitatis & filiationis nomina. Ergo Christus secundum humanam naturā non est subiectus Deo patri.

lib. 3. orth. fid. c. 21. parum ante med.

¶ 3. Præterea, Prioris ad Corinth. 15. dicitur, Cùm autem subiecta illi fuerint omnia, tunc ipse filius subiectus erit illi, qui sibi subiecit omnia. Sed sicut dicitur Hæbræ. 2. Nunc necdum videmus omnia subiecta ei. Ergo nondum ipse est subiectus Patri, qui ei subiecit omnia.

Sed contra est, quod Dominus dicit Ioan. 14. Pater maior me est. Et August. dicit in primo de Trinitate. * Non immeritò Scriptura vtrumque dicit, & æqualem Patri Filium, & Patrem maiorē Filio: illud enim propter formam Dei, hoc autem propter formam serui, sine vlla confusione intelligitur. Sed minor est subiectus maiori. Ergo Christus secundum formam serui, est Patri subiectus.

li. 1. de Tri. cap. 7. ante med. to. 3.

Respondeo dicendum, quòd cuilibet habenti aliquam naturam, conueniunt ea, quæ sunt propria illi naturæ. Natura autem humana ex sui conditione habet triplicem subiectionem ad Deum. Vnā quidem secundum gradum bonitatis: prout scilicet diuina natura est ipsa essentia bonitatis: vt patet per Dionys. * primo ca. de Diu. nomi. natura autem creata habet quandam participationem diuinæ bonitatis, quasi radijs illius bonitatis subiecta. Secundò, humana natura subijcitur Deo, quātum ad Dei potestatem, prout scilicet natura humana, sicut & quælibet creatura subiacet operationi diuinæ dispositionis. Tertio modo specialiter humana natura Deo subijcitur, quantum ad proprium suum actum. in quantum scilicet propria voluntate obedit mandatis eius. Et hanc triplicem subiectionem ad Patrem Christus de seipso confitetur. Primam quidem Matth. 19. Quid me interrogas de bono? vnus est bonus Deus. Vbi Hieron *. dicit, Qui magistrum vocauerat bonum, & non Deum vel Dei filium confessus erat, discit, hominem, quamuis sanctum, in comparatione Dei non esse bonum Per quod dedit intelligere, quod ipse secundum humanam naturam non pertingebat ad gradum bonitatis diuinę. Et quia in his quę non mole magna sunt, idem est esse maius quod melius: vt August. dicit in 6. de Trini. * ex hac ratione pater dicitur maior Christo secundum humanam naturam. Secunda etiam subiectio Christo attribuitur, in quantum omnia, quæ circa humanitatem Christi acta sunt, diuina dispositione gesta creduntur. vnde Diony. † dicit 4. cap. Cæl. hierar. quod Christus subijcitur Dei patris ordinationibus. Et hęc est subiectio seruitutis, secundum quod omnis creatura Deo seruit, eius ordinationi subiecta: secundum illud Sap. 16. Creatura tibi factori deseruiens. Et secundum hoc etiam filius Dei Philipp. 2. dicitur, formā serui accepisse. Tertiam etiam subiectionem attribuit sibi ipsi Ioan. 8. dicens, Quæ placita sunt ei, facio semper. Et hęc est subiectio obedientiæ Patris vsque ad mortem. Vnde dicitur Philipp. 2. quod factus est obediens Patri vsque ad mortem.

C. 1. à med. illius.

Super illud Quid me interrogas de bono? tom. 9.

li. 6. de Tri. ca. 8 circa med. to 3.

ca. 4. circa fi illius.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut nō est simpliciter intelligendum, quòd Christus sit creatura: sed solùm secundum humanam naturam, siue apponatur ei determinatio, siue non (vt suprà dictum est *) ita etiam non est simpliciter intelligēdum, quòd Christus sit subiectus Patri: sed solùm secundum humanam naturam, etiam si hæc determinatio non apponatur, quam tamen conuenientiùs est apponere, ad euitandum errorem Arij, qui posuit filium minorem Patre.

q. 16. ar. 8.

Ad

Ad secundum dicendum, quò relatio seruitutis & dominij fundatur super actione & passione, in quantum scilicet serui est moueri à domino secundum imperium. Agere autem non attribuitur naturæ sicut agenti, sed personæ: actus enim suppositorum sunt & singularium, secúdum Philosophú.* Attribuitur tamen actio naturæ, sicut ei secundú quam persona vel hypostasis agit. Et ideo quanuis non propriè dicatur quòd natura sit domina vel serua, potest tamen propriè dici quòd quælibet hypostasis, vel persona sit domina vel serua secundú hanc vel illam naturam. Et secundum hoc nihil prohibet, Christum dicere Patri subiectum vel seruum secundum humanam naturam.

[li. 1. meta. paulò post prĩcipium tom. 3.]

Ad tertium dicendum, quòd sicut August.* dicit in 1. de Trinit. Tunc Christus tradet regnum Deo & Patri, quando iustos, in quibus núc regnat per fidem, perducturus est ad speciem: vt scilicet videant ipsam essentiam communem Patri & Filio. Et tunc totaliter erit Patri subiectus non solú in se, sed etiam in membris suis, per plenam participationem diuinæ bonitatis. Tunc etiam oĩa erunt plenè ei subiecta per finalem impletionem suę voluntatis de eis: licet etiam modo sint omnia ei subiecta quantum ad potestatem secundum illud Matth. vltimo, Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.

[li. 1. de Tri. ca. 8. ante mediam: tomo. 3.]

SVMMA TEXTVS.

[Cõclusio.]

Conclusio est, Christus est subiectus Patri tripliciter, secundum bonitatem, seruitutem, & obedientiam. Probatur ex illo quod dicit Christus Ioan. 14. Pater maior me est, sed minor est subiectus maiori, ergo Christus secundum formam serui est Patri subiectus. Et ex D. Augu. 1. libro de Trinitate. Deinde probatur. Natura humana secundum sui conditionem habet hanc triplicem subiectionem ad Deum, ergo Christus est tripliciter subiectus Patri. Consequentia est euidens, quia cuilibet habenti naturam conueniunt ea, quæ sunt propria illius naturæ. Antecedens vero sic ostenditur, quia natura humana primò subijcitur Deo secundum bonitatem prout diuina bonitas est ipsa essentia bonitatis, natura verò creata habet quandam participationem illius bonitatis. Secundò, natura humana subijcitur Deo quantum ad Dei potestatem, prout scilicet, natura humana subiacet operationi diuinæ dispositionis. Tertiò, specialiter natura humana Deo subijcitur per proprium suum actum, in quãtum scilicet, propria voluntate obedit mandatis eius. Triplicem, subiectionem ad Patrem Christus de seipso cõfitetur. Primam quidem Matthæi. 19. Quid me interrogas de bono? Vnus est bonus Deus. In quibus verbis significauit, quod ipse secundum humanam naturam non pertingebat ad gradum bonitatis diuinæ. Secunda vero subiectio Christo tribuitur prout omnia quæ gesta sunt circa eius humanitatem diuina dispensatione facta creduntur, & secundum hoc serui formam accepit vt dicitur. ad Philippenses. 2. Tertiam etiam subiectionem attribuit sibi ipsi Ioannis. 8. dicens; Quæ placita sunt ei facio semper. Vocaturque hæc subiectio obediẽtia: factus est enim obediens Patri vsque ad mortem.

[Ioan. 14.] [D. August.] [Matth. 19.] [Philip. 2.] [Ioan. 8.]

EXPOSITIO ARTICVLI.

[Prim. arg. cõtra conclusionẽ. Damasc.]

Contra conclusionem huius articuli arguitur. Primò ex testimonio D. Ioan. Damasceni. 3. libro orthodoxæ fidei capit. 21. iuncta simul illius ratione. Ille siquidẽ negat Christum esse Patris seruum, & reddit hanc rationem inter alias, quoniam aliàs filius nõ haberet omnia quæ habet Pater, siquidem seruus non habet omnia quæ Dominus.

¶ Secundo arguitur. Christus absolute & simpliciter non est creatura vt supra q. 16. ostensum est, ergo absolute & simpliciter non est subiectus Patri. Probatur consequentia, ex rationis paritate, quia sicut non conceditur hæc, Christus est creatura, propterea quod creatio repugnat supposito diuino, ita non erit hæc concedẽda, Christus est subiectus Patri quia subiectio repugnat supposito diuino.

[Secúdum.]

¶ Tertio, si Christus est subiectus Patri sequitur, quod etiam sit subiectus legi diuinæ, & quòd legibus diuinis teneretur sicut & alij homines, hoc autem consequens est falsum vt ostendetur infra quæstione 37. ergo non est subiectus Patri.

¶ Pro huius veritatis intelligentia notandum est, hãc propositionem Christus est Patri subiectus esse veram secundum sermonis proprietatem etiam si nõ addatur determinatio illa, secundum humanitatem, etsi semper talis determinatio sit subintelligenda, sicut in hac propositione, Christus est mortuus, quoniam in sacris literis frequenter reperiuntur huiusmodi propositiones, in quibus significatur subiectio Christi ad Patrem sine aliqua prorsus expressa determinatione. 1. Corinth. 15. dicitur, Christus subiectus Patri & ad Philippẽses. 2. dicitur, Obediens vsque ad mortem, obedientia vero est vnus gradus subiectionis Ad Hæbreos. 5. dicitur, Christus exauditus pro sua reuerentia, id est (vt aliqui ex sacris Doctoribus exponunt) pro reuerentia qua ipse reueritus est Patrem. Roman 5. Per obedientiam vnius hominis (hoc est, Christi) iusti constituentur multi.

[Explicatio conclusionis.] [1. Cor. 15.] [Philip. 2.] [Hebr. 5.] [Roma. 5.]

¶ Secundo notandum, Christum Dominum dici in sacris literis non modo subiectum, verum etiam seruum Patris. Esaiæ. 41. 42. 43. & 49. Pater cum filio loquens frequẽtissime eum seruum appellat. Vt in illo; seruus meus es tu Israel, in te gloriabor, Et infra in eodem loco; paruũ est vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, &c. Imo Christus ipse in eodem loco inquit, hæc dicit Dominus formans me ex vtero seruum sibi. Et Ezechielis. 34. dicitur; Et suscitabo super eas pastorem vnum seruum meũ Dauid, ipse pascet eas & ipse erit eis in pastorem. Et subditur ibidem; ego autem Dominus ero eis in Deum, & seruus meus Dauid Princeps in medio eorum, vbi nomine serui Christus intelligitur iuxta communem totius Ecclesiæ sensum & Sanctorum. Sed est locus insignis apud Zachariam. cap. 3. Adducam seruum meum orientem. Quæ loca omnes Doctores Sancti interpretãtur de Christo Domino. Imo non tantum Christus dicitur Patris, seruus, verum, quod amplius est dicitur seruus hominum. Esaiæ. 53. Septuaginta interpretes legunt in hunc modũ, iustificare iustum bene seruiẽtem multis. Vbi editio Vulgata habet, iustificabit iustus seruus meus, aut seruos meos multos. Qui locus iuxta interpretationem D. Hieronym. vt legitur a Septuaginta interpretibus intelligitur de Christo Domino. Et D. August. Psalmo. 103. concione tertia, super versum illum, producens fœnum iumentis, &c. inquit, bene Christo seruis, si seruis quibus Christus seruiuit, de quo scriptum est, bene seruientem plurimis. Legatur etiam Diuus Chrysostomus in oratione, quòd Christus sit Deus. Paulus Romanorum. 13. vocat Christũ Iesum ministrum circuncisionis, id est, Iudæorum. Matthæi. 20. inquit Christus, filius hominis non venit ministrari sed ministrare. Et Lucæ 22. Ego in medio vestrum sum sicut qui ministrat.

[Chrs in sacris literis seruus patris appellatur.] [Esa. 41. 42. 43. & 49.] [Ezec. 34.] [Zach. 3.] [Esai. 53.] [Hierony.] [August.] [D. Chryso.] [Rom. 13.] [Matth. 20.] [Luc. 22.]

¶ Ad argumenta respondetur. Ad D. Damascenum dicitur, ex probatione illius colligi eius sententiam esse, quod secundum diuinam naturam Christus neutiquam sit dicendus Patris seruus. Etenim secundum hanc, inconueniens esset, quod filius non habeat omnia, quæ Pater, cæterum non vult negare, quod secundum humanam naturam sit seruus Patris, quoniam secundum talem naturam impossibile est, quod filius habeat omnia, quæ Pater.

[Ad primũ.]

¶ Ad secundum argumentum respondet Diuus Thomas

[Ad scdm]

mas

mas in solutione ad primum huius articuli. Sed respondetur breuiter, quod esse subiectum Patri quamuis repugnet supposito diuino secundum se, non tamen repugnat, imo conuenit ei secundum naturam creatam in qua subsistit, sicut & alia, quæ de illo dicuntur ratione humanæ naturę: esse vero creaturam licet conueniat supposito ratione naturæ creatæ, non tamen absolute prædicatus de Christo. Quia denotari potest, quod illud prædicatum conueniat supposito secundum seipsum, vt suprà quæstione. 16. ostensum est.

Ad tertiũ.

¶ Tertium argumentum in magnas nos conijceret quæstiones nisi alio loco commodius disputarentur. Esset enim disputandum, vtrùm Christo Domino potuerit aliquod præceptum imponi, & vtrum non solum legi naturali & æternæ, verum & alijs legibus scriptis veteris testamenti teneretur. Sed de his quæstionibus latissime dicendum est infrà q. 37. vbi agitur de ceremonijs circa Christum obseruatis. Solum se offert hoc in loco breue dubium. Vtrùm Christus Dominus legem impleuerit. Nam quibusdam hominibus nostri temporis qui volũt plus sapere, quam oportet sapere, visum est hanc propositionem esse veram. Christus Dominus non impleuit legem. Nam constat Dominum Iesum soluisse vincula legis Mosaycæ, tam quo ad ceremonialia, quam quo ad iudicialia.

Vtrũ Christus legem impleuerit.

Prim. arg.

Secũdum.

¶ Rursus constat Christum Dominum non seruasse sabbathum præcipiendo in sabbatho paralytico vt tolleret grabatum suum & ambularet.

Tertium.

¶ Deinde, nullus dicitur implere legem, qui lege non obligetur, sed Christus Dominus non obligabatur legi Moysi, ergo non impleuit legem. His non obstantibus veritas catholica est, Christum Dominum verè impleuisse legem, vt patet ex illo Matth. 5. Nolite putare, quoniam veni soluere legem, aut Prophetas, non veni soluere, sed adimplere. Etenim adimpleuit primo moralia pręcepta condiendo ea charitatis dulcedine, quia plenitudo legis est dilectio; vt dicitur Roman. 13. & Ioan. 15. dicitur; Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem sicut dilexi vos. Secundo, adimpleuit cæremonialia præcepta detegendo figurarum velamina per manifestationẽ veritatis. Iuxta illud Apocalyp. c. 5. Dignus est agnus, qui occisus est aperire librum, & soluere signacula eius, id est, obseruationes figurarum in lege. Tertio, adimpleuit etiam prophetias in se completas, ostendendo, & confirmando promissiones antiquis Patribus factas, iudicialia per misericordiam temperando, consilia Euangelica addendo, & pollicitationes omnes populo Israelitico factas de Spiritus sancti missione, & filij incarnatione, & cętera persoluendo. De quibus omnibus videndus est D. Tho. Matth. 5. Et in hac sententia sunt vnanimiter omnes sancti asserentes Christum Dominum legem impleuisse. Videndus est D. Chrysost. & D. Remigius. super illũ locum Matth. 5. Sed potissimè videndus est D. Augu. qui multis probat huius propositionis veritatem lib. 1. de sermone Domini cap. 14. lib. 17. contra Faustum a cap. 1. vsque ad 7. & lib 18. c. 1. 4. & 7. & lib. 19. c. 2. & 24. Est itaque propositio illa, Christus non impleuit legem vt minimum temeraria, & errori proxima, non est autem censenda simpliciter hæretica propter sensum catholicum, & verum quem facere potest, & relatus est in principio huius dubij in vltimo argumento.

Veritas catholica.

Matth. 5.

Rom. 13.

Ioan. 15.

Apoc. 5.

D. Thom.

August.

Ad primũ argum.

¶ Ad primam vero obiectionem respondetur, quòd Iesus etsi esset legibus cæremonialibus & iudicialibus solutus, nullam tamen istarum legum prætermisit, quin potius omnes perfectissime adimpleuit; vt patet apud Euangelistas, vbi progressus vitæ Christi, & eius conuersatio perfectissimè describitur.

Ad scdm.

¶ Ad secundam obiectionem respondetur, quòd Iesus præcipiendo tollere grabatum nihil præcepit contra reuerentiam sabbathi, tum quia opus illud fiebat ad manifestationem miraculi ad gloriam Dei; & propterea licitum erat in sabbatho. Tum quia fiebat ad testificandum, quod Iesus erat Dominus sabbathi, quod maximè in sabbatho debebat fieri. Iuxta illud, etiam sabbathi Dominus est filius hominis.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertiam obiectionem neganda est maior, etenim multis ostensum est in superioribus, quòd legis impletio non solum habet ortum ex legis obligatione, sed ex pluribus alijs causis, vt dictum est.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm Christus sit subiectus sibi ipsi.

125

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd Christus non sit subiectus sibi ipsi. Dicit enim Cyrillus in Epistola synodica: * quã scilicet synodus Ephesina recepit: Neque ipse Christus sibi seruus est, nec dominus, fatuum enim est vel potius impium hoc sentire vel dicere. Et hoc etiam asserit Dam. † in 3. lib. dicens: Vnum enim ens Christus, non potest seruus esse sui ipsius & dominus. Sed in tãtum Christus dicitur seruus Patris, in quantum est ei subiectus. Ergo Christus non est subiectus sibi ipsi.

Io syno. 1. Ephesinæ missæ ad Nestor. in medio illius.

libr. 3. fid. orth. c. 21. parum a med.

¶ 2. Præterea, Seruus refertur ad dominũ. Sed relatio non est alicuius ad seipsum. vnde & Hilarius dicit in lib. de Trin. * quod nihil est sibi simile, aut æquale. Ergo Christus non potest dici seruus sui ipsius, & per consequens nec sibi esse subiectus.

lib. 3. non multò remotè ante finem.

¶ 3. Præterea, Sicut anima rationalis & caro vnus est homo: ita Deus & homo vnus est Christus: vt Athanas. * dicit. Sed homo non dicitur subiectus sibi ipsi, vel seruus sui ipsius, aut maior seipso, propter hoc, quod corpus eius subiectũ est animæ. Ergo neq; Christus dicitur subiectus sibi ipsi propter hoc, quòd eius humanitas subiecta est diuinitati ipsius.

in suo symbolo fidei.

Sed contra est, quod August. * dicit in 1. de Trin. Veritas ostendit secundum istum modum quo scilicet. Patet maior est Christo secundum humanã naturam, etiam seipso minorem Filium.

li. 1. c. 7. ante med. tomo. 3.

¶ 2. Præterea, Sicut ipse argumentatur ibidẽ, sic accepta est à filio Dei forma serui, vt non amitteretur forma Dei, sed secundum formam Dei, quæ est communis Patri, & Filio, Pater est filio maior secundum humanam naturam. Ergo etiam Filius est maior seipso secundum humanã naturã.

¶ 3. Præterea, Christus secundum humanam naturam est seruus Dei patris, secundum illud Io. 20. Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum. Sed quicunque est seruus Patris, est seruus Filij: alioquin non omnia quę sunt Patris, essent Filij. Ergo Christus est seruus sui ipsius, & sibi subditus.

Respondeo dicendum, quòd (sicut dictũ est *) esse dominum & seruum attribuitur personæ vel hypostasi secundum aliquam naturam. Cùm ergo dicitur Christus esse dominus vel seruus sui ipsius, vel quòd verbum Dei est dominus hominis Christi: hoc potest intelligi dupliciter. Vno modo, vt intelligatur hoc esse dictum ratione alterius hypostasis vel personæ, quasi alia sit persona verbi Dei

Art. præce. ad 2.

dominantis,

dominãtis,& alia hominis seruientis: quod perti net ad hęresim Nestorij. Vnde in cõdemnatione Nestorij dicitur in synodo Ephesina:* Si quis di cit Deum vel dominũ esse Christi, ex Deo patre verbum, & nõ magis eundem ipsum cõfitetur simul Deum & hominem, vipote verbum factum carnem, secundum Scripturas, anathema sit. Et* hoc modo negatur à Cyrillo & Damascen. * Et sub eodem sensu negandum est, Christũ esse minorem seipso, vel esse sibi subiectum. Alio modo potest intelligi secundum diuersitatem naturarũ in vna persona vel hypostasi. Et sic dicere possumus secundum vnam earum, in qua cũ Patre cõuenit simul eum cum Patre pręesse, & dominari, secundum verò alteram naturam, in qua nobiscũ conuenit, ipsum subesse & seruire. Et per hunc modum dicit Aug.* Filium esse seipso minorẽ. Sciendum tamen, quòd cùm hoc nomẽ Christus sit nomen personæ, sicut & hoc nomẽ Filius, illa per se & absolutè possunt dici de Christo, quę cõ ueniunt ei ratione suæ personę, quę est æterna: & maximè huiusmodi relationes, quæ magis propriè videntur ad personam vel hypostasim pertinere. Sed ea, quæ conueniunt sibi secundum humanam naturam, sunt ei potius attribuenda cum determinatione, vt videlicet dicamus Christum esse simpliciter maximum, & dominum & præsidentem: quod autem sit subiectus, vel seruus, vel minor, est ei attribuendum cum determinatione, scilicet secundum humanam naturam.

In conc. 1. Ephesi cui pfuit Cyrill° cau. 6.

locis in ar gum. 1. citatis.

1. de Tri. cap. 7. ante med. to. 3.

Ad primum ergo dicendũ, q Cyrillus & Damasc. negant Christum esse dominum sui ipsius, secundum quod per hoc importatur pluralitas suppositorum, quæ requiritur ad hoc, quod aliquis simpliciter sit dominus alicuius.

locis in argu. 1. citatis.

Ad secundum dicendum, quòd simpliciter quidem oportet esse alium dominum, & alium seruum: potest tamen aliqua ratio dominij & seruitutis seruari, prout idem est Dominus & seruus sui ipsius, secundum aliud & aliud.

Ad tertium dicendum, quòd propter diuersas partes hominis, quarum vna est superior, & alia inferior: dicit etiam Philosophus in 5. Ethico.* quòd est hominis ad seipsum iustitia, in quãtum irascibilis & concupiscibilis obediunt rationi. Vnde per hunc modum etiam vnus homo potest di ci sibi subiectus & seruiens, secundum diuersas sui partes.

li. 5. Ethic. c. vlt. to. 5.

Ad alia autem argumenta patet respõsio ex di ctis. Nam Aug.* asserit Filium seipso minorẽ esse, vel sibi subiectum, secundum humanam natu ram, non secundum diuersitatem suppositorũ.

l. 1. de Tri. c. 7. tom. 3.

SVMMA TEXTVS.

1. Conclu. D. Cyril. D. Damasc. Cõc. Ephes.

PRima conclusio. Si subiectio consideretur secundum diuersitatem suppositorum, hæreticũ est dicere, quòd Christus sit sibiipsi subiectus. Hæc conclusio est D. Cyrilli in epistola Synodica, quam Synodus Prima Ephesina recepit, quę missa est ad Nestorium, & est D. Damasce. in lib. 3. orthodoxæ fidei cap. 25. probatur etiam ex diffinitione concilij Ephesini 1. cap 6. vbi dicitur, si quis dicit Deum vel Dominum esse Christi ex Deo patre verbum, & non magis eundem confitetur simul Deum & hominem, vt pote verbum factum carnem secundum scripturas, anathema sit.

2. Conclu. D. August. Ioan. 20.

¶ Secunda conclusio, si subiectio consideretur secundum diuersitatem naturarum vera est hæc propositio, Christus est sibi ipsi subiectus. Hæc conclusio est D. Aug. lib. 1. de Trinit. cap. 7. Deinde Christus secundum humanam naturam est seruus Dei Patris, secundum illud Ioã. 20. ascendo ad patrem meum, & patrem vestrum, Deum meum, & Deum vestrum, sed quicũque est seruus patris, est seruus filij, alioquin non omnia, quæ sunt patris, essent filij, ergo Christus est seruus suiipsius, & sibi subditus. Vis huius rationis consistit in hoc, in Christo est natura diuina & humana, secundum naturam diuinam præest & omnibus dominatur; secundum vero naturam humanam subest & seruit.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Scopus huius artic.

TItulus & quæstio huius articuli disputatur in præsentia a D. Tho. ad conciliandum D. Aug. ex vna parte, Cyril. & Damasc. ex altera, imò, concilium ipsum Ephesinum. Etenim hi autores Græci negabant Christũ esse sibi subiectum: & ita definitur in eodem concilio Ephesino cap. 6. Cuius verba referuntur a D. Tho. in art. Negauerunt autem hi autores eam propositionem vt fugerẽt hęresim Nestorij, qui asserebat in Christo esse duo supposita, quorum vnum alteri dominabatur & seruiebat. Cæterum D. Aug. cuius tempore nundum fuerat Nestorius, lib. 1. de Trinitate cap. 7. concedit filium Dei esse seipso maiorem ac seipso minorem, ac proinde necesse est concedat esse sui ipsius Dominum ac sui ipsius seruum & subiectum. Quoniam secundum humanam naturam non minus sibi ipsi subijcitur quàm patri, & secundum diuinam nõ minus dominatur sibi ipsi, quàm pater dominatur illi. Et certè hæc sententia D. Augustini vera est in proprietate sermonis. Itaque quãuis iuxta Aristot. doctrinam 5. Ethicor. capit. vltim. eiusdem ad seipsum non possit esse iustitia propriè, neque subiectio, neque obedientia, sed tantum secundum metaphoram, neque sufficiant diuersæ partes eiusdem naturæ ad constituendam propriam rationem iustitiæ aut subiectionis, tamẽ sufficiunt re vera diuersæ naturæ vnius & eiusdem personæ ad constituendam veram rationem iustitiæ, & subiectionis. Ita nos diximus suprà q. 1. arti. 2. quòd quamuis Deus intelligeretur vnus secundum personam, vt intelligunt Ethnici Philosophi, nihilosecius tamen, si carnem assumpsisset satisfecisset sibi ipsi Et Christus re vera de facto satisfecit sibi ipsi, quoniam sufficiebat ad hoc distinctio naturarum cum gemina ratione personæ, licèt esset vna tantum persona, citra dubium tamen perfectior & maior ratio iustitiæ est inter ipsum Christum & patrem, vbi etiam est distinctio personarum.

Autores Græci. D. August. Aristot.

¶ Sed circa vtrumque articulum notandum est, quòd quamuis hæc, quæ dicta sunt, vera sint in sermonis proprietate, tamen ne communicemus cum Arrianis in vocibus, etiam vbi viguerit hæresis Arriana negãda est illa propositio, Christus est patri subiectus aut illius seruus, extra textum Propheticum, sicut & illa, pater maior est filio. Item, ne cõmunicemus cum Nestorianis, neganda est illa propositio, Christus est sibi ipsi subiectus, aut sui ipsius Dominus. Ita docet Diuus Thomas in articulo primo, in solutione ad primum. Propositiones itaque, in quibus prædicantur de Christo relationes eiusmodi excellẽtiæ & dignitatis absolutè, & sine reciprocatione ad seipsum, sunt absolutè concedendæ, vt quod Christus sit Dominus, sit maximus, sit præsidẽs in omni tempore, neque est timor communicandi cum hæreticis in eiusmodi locutionibus. Verum propositiones in quibus prædicantur relationes defectus & inferioritatis, aut certè relationes dignitatis, aut superioritatis, sed cum reciprocatione ad seipsum, vt quòd sit Dominus sui ipsius, maior se ipso, quamuis veræ sint, tamen non sunt concedendæ ad cauendam cõmunionem cũ hæreticis vbi inoleuerit

Notãdum documentum. D. Thom.

hæresis

hærefis eiusmodi. Et iuxta hoc documentum intelligendus est D.Thom. in calce articuli secundi, vbi inquit relationes dignitatis & excellẽtiæ posse prædicari de Christo absolutè, & sine determinatione: relationes vero defectus non item.

QVAESTIO XXI.

De oratione Christi, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de oratione Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm Christo conueniat orare.

¶ Secundò, vtrùm conueniat sibi secundum suam sensualitatem.

¶ Tertiò, vtrùm conueniat sibi orare pro seipso, an tantùm pro alijs.

¶ Quartò, vtrùm omnis eius oratio sit exaudita.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm Christo competat orare.

126 3.d.18.art. 3.q.1.& 4. di.15.q.4. arti.6 q 2. 1.& Io.11. lc.6. col.2. fin. * li.3.c.24. in prin.

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd Christo non competat orare. Nam sicut Damasce.* dicit, oratio est petitio decentium a Deo. Sed cùm Christus omnia facere posset, non videtur ei conuenire, quòd aliquid ab aliquo peteret. Ergo videtur, quòd Christo nõ conueniat orare.

¶ 2. Præterea, Non oportet orando petere illud quod aliquis scit pro certo esse futurũ (sicut nõ oramus quod sol oriatur cras) neque est etiã conueniens ꝙ aliquis orando petat, quod scit nullo modo esse futurum. Sed Christus sciebat circa omnia quid esset futurum. Ergo non conueniebat ei aliquid orando petere.

lib. 3. orth. fid. c. 24. in princip.

¶ 3. Præterea, Damas.* dicit in lib. 3. ꝙ oratio est ascensus intellectus in Deum. Sed intellectus Christi non indigebat ascensione in Deũ: quia semper intellectus eius erat Deo coniunctus, nõ solùm secundum vnionem hypostasis, sed etiam secundum fruitionem beatitudinis. Ergo Christo non conueniebat orare.

Sed contra est, quod dicitur Luc. 6. Factum est, in illis diebus exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.

2. 2. q. 83. ar. 1. & 2.

Respondeo dicendum, ꝙ (sicut dictum est * in Secunda parte) oratio est quædam explicatio propriæ uoluntatis apud Deum, ut eã impleat. Si igitur in Christo esset una tantùm uoluntas, scilicet diuina, nullo modo competeret sibi orare; quia uolũtas diuina per seipsam est effectiua eorum, quæ vult: secundum illud Psalm. 134. Omnia quæcunque uoluit Dominus, fecit. Sed quia in Christo est alia uolũtas diuina, & alia humana, & uoluntas humana nõ est p seipsam efficax ad implendum quæ uult, nisi per uirtutem diuinã, inde est ꝙ Christo, secũdum quod est homo, & humanam uoluntatem habens, competit orare.

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus poterat perficere omnia quæ uolebat, secundum quod Deus, non autem secundum quod homo: quia secundum quod homo, non habuit omnipotentiam, ut supra habitum est.* Nihilominus tamen ipse idem Deus existens & homo, uoluit ad Patrem orationem porrigere: non quasi ipse q. 13. ar. 1.
esset impotens, sed propter nostram instructionem. Primò quidem, ut ostenderet se esse a Patre. Vnde ipse dicit Ioan. 11. propter populum qui circunstat, dixi, scilicet uerba orationis, ut credãt quia tu me misisti. Vnde Hilarius in 10. de Trinita.* dicit. Non prece eguit, pro nobis orauit, ne Filius ignoraretur. li. 10. parũ ante fin.
Secundò, ut nobis exemplum orandi daret. Vnde Ambros. dicit super Lucã.* Noli insidiatrices aperire aures, ut putes filium Dei quasi infirmum rogare, ut impetret quod implere non possit; potestatis enim est autor, obedientiæ magister, ad præcepta uirtutis suo nos informat exemplo. Vnde & Augustin.* dicit super Ioan. Poterat Dominus in forma serui, si hoc opus esset, orare silentio: sed ita se Patri exhibere uoluit precatorem, ut meminisset nostrum se esse doctorem.

l. 5. in Luc. c. 6. titu. illius ca. est, de oratione Iesu in mõte paulo a princ. tom. 4. Trac. 104. parũ ante med. to. 9.

Ad secundum dicendum, quòd inter alia, quę Christus sciuit futura, sciuit quædam esse fienda propter suam orationem, & huiusmodi non inconuenienter a Deo petiit.

Ad tertium dicendum, quòd ascensio nihil est aliud, quàm motus in id quod est sursum: motus autem ut habetur 3. de Anima,* dupliciter dicitur. li. 3. de anima tex. 28 tom. 2.
Vno modo propriè, secũdũ qđ importat exitum de potentia in actum, prout est actus imperfecti: & sic ascendere competit ei, quod est potentia sursum, & nõ actu. Et hoc modo ut Damasc.* dicit in 3. lib. intellectus humanus Christi non eget ascensione in Deum: cùm sit semper Deo unitus & secundum esse personale, & secũdum cõtemplationem beatam. li. 3. cã. 24. circa prin.
Alio modo dicitur motus qui est actus perfecti, id est, existentis in actu: sicut intelligere & sentire dicuntur quidam motus. Et hoc modo intellectus Christi semper ascendit in Deum: quia semper contemplatur ipsum, ut supra se existentem.

SVMMA TEXTVS.

Cõclusio.

COnclusio. Christo secundum quod est homo conuenit orare. Probatur primo, testimonio. D. Luc. ca. 6. dicentis. Factum est in illis diebus, exijt in mõtem orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Deinde, oratio est explicatio quædam propriæ voluntatis apud Deum, vt eam impleat, sed in Christo fuit explicatio voluntatis, non solum diuinæ, sed etiam humanæ erga Deum, ergo. Orauit itaq; Christus, vt ostenderet, se esse a patre, & ut nobis exemplum orandi præberet.

EXPO-

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo notandum, quòd cum omnibus creaturis rationalibus in Deum tanquam in vltimum finem ordinatis, sit communis, & necessaria oratio, qua earum mentes in Deum per explicationem voluntatis eleuentur, sit vt Christo, qua parte sortitur naturam humanam Deo subiectam, etiam oratio conueniat, qua & eius animus in excelsum patrem deducatur. Quia vero mediator est Dei, & hominum (vt dicitur 1. ad Timo. 2.) accedens ad Deum, impetrat nobis dona cœlestia, corda nostra in Deum ipsum referendo.

1. Tim. 2.

Differētia orationis Christi, & nostræ. D. Thom. ¶ Secundò notandum est discrimen inter orationem Christi, & nostram. Quia (vt inquit Diuus Thomas super cap. 17. in Ioannem lectione prima.) Oratio nostra præcipuè destinatur ad nostram necessitatem & miseriam subleuandam, oratio verò Christi magis ordinatur ad instructionem & eruditionem nostrā; nulla enim necessitas inerat sibi orandi, qui simul cum patre aliorum orationes exaudit, sed quoniam omnis perfecta animorum instructio verbis, & factis constat, ideo opere & sermone Christus nos orando instruit, vt nobis perfectæ orationis præberet exemplum. Et hac de causa oculos in cœlum subleuabat, vt & nos in oratione nostra oculos in cœlum attolleremus, iuxta illud Psalm. 122. Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis. Et non tantum oculos nostros, sed etiam operationes nostras, secundum illud Threnorum 3. Leuemus corda nostra cum manibus ad Deum in cœlos. Verbo autem, quia manifestis verbis orationem protulit ad patrem dicens. Ioannis 17. Pater venit hora, clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te. Etenim omnis Christi actio est nostra instructio. Et ideo orationes nostræ tanto magis erunt perfectæ, quantò orationibus Christi magis assimilantur. Verum pro maiori huius articuli explicatione pauca quædam dubitationes exponendæ sunt.

Psal. 122. Thren. 3. Ioan. 17.

Verū Christo secundum diuinitatē conueniat orare. Prima est, vtrum Christo secundum diuinitatem conueniat orare. Et videtur pars affirmatiua.

Ad primū argum. Roman. 8. ¶ Primò, quoniam Spiritus sanctus est æqualis autoritatis & potestatis cum Christo, secundum diuinitatem: Sed Spiritus sanctus, vt dicitur Roman 8. orat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, ergo & Christus, secundum quòd Deus est, potest orare.

Secūdum. Genes. 1. Psalm. 2. ¶ Secundò, personæ diuinæ inuicem loquuntur, vt patet Genesis 1. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Et in Psalm. 2. introducitur filius Dei loquens de generatione sua æterna, dicens. Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te, ergo possunt similiter inuicem orare, explicando propriæ voluntatis desiderium.

Tertium. ¶ Tertiò, homo potest orare superiorem, æqualem, & inferiorem, etiam pro re quam ipse solus potest facere, vt experientia constat. Ergo in diuinis potest hoc ipsum contingere.

Vltimum. ¶ Vltimò, Diuus Chrysostomus homilia 63. in Ioannem explicans illa verba Ioan. 11. Pater gratias ago tibi, quoniam audisti me, inquit, quòd illa verba exponenda sunt de Christo, secundum quòd Deus, at verò in illis verbis, Christus secundum omnium sanctorum expositionem orauit patrem, ergo Christus, secundum quòd Deus conuenit orare.

In oppositum. ¶ In oppositum est Diuus Thomas in hoc articulo, & secunda secundæ, quæst. 83. artic. 10. & communis omnium doctorum opinio. Etenim Deus nec se, nec creaturas orare potest, tum quoniam eiusdem ad seipsum nō potest esse oratio, tum verò quoniam oratio prouenit ex inefficacia, & insufficientia illius, qui orat, & ex perfectione voluntatis illius, a quo aliquid impetratur. Sed diuina voluntas est in omnibus efficacissima, & omnino inimpedibilis non egens alicuius auxilio, ergo repugnat Deum vt sic orare.

Confirm. ¶ Confirmatur & explicatur hoc argumentum, oratio est expressio volūtatis, vt adiuuetur ab alio. Sed impium est asserere, quòd Deus in suis operibus adiuuatur ab alio ergo implicat Deum orare.

Ad primū. ¶ Ad primum argumentum respondetur, quòd Spiritus sanctus, apud D. Paulum, dicitur orare pro nobis, nō quia ipse orat, sed quia orare nos facit.

Ad secundum. ¶ Ad secundum argumentum respondetur primò, negando consequentiam, etenim etiam si in diuinis personis esset vera, & propria locutio, non tamen haberet locum oratio propter æqualitatem essentiæ, & perfectionis in qua conueniunt.

Gen. 1. ¶ Secundò respondetur, quòd in personis diuinis non est propria, sed metaphorica locutio. Et illa verba Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, non ponuntur ad explicandam locutionem in diuinis personis, sed ad manifestandam pluralitatem personarum in vnitate essentiæ.

Act. 13. ¶ Ad illud verò Psalmi respondetur primò, quod ibi loquitur pater Christo, inquantum homo, quia fit mentio de generatione temporali, vel de resurrectione, vt explicat D. Paulus Actuum Apostolorum, cap. 13.

¶ Secundò dicitur, quòd si locus ille intelligatur de locutione patris ad filium, inquantum Deus est, non est intelligendus de locutione propria, sed metaphorica, quia fit mentio de generatione æterna, qua per actum intellectus diuini productus est filius in eadem essentia cum patre.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium argumentum respondetur, quòd quando voluntas superioris est omnino independens a voluntate inferioris vel æqualis, qualis est voluntas Dei, nullo modo contingit superiorem inferiorem aliquem exorare, secus est in humanis, quia voluntas superioris in pluribus dependet a voluntate inferioris, vel æqualis, propter imperfectionem voluntatis creatæ.

Ad quartum, ex Chrysost. D. Tho. ¶ Ad Diuum Chrysostomum respondet Diuus Thomas super cap. 11. Ioannis, lectione 6. quod Diuus Chrysostomus non intellexit illa verba Christi, quatenus deprecatoria. Et ideo dicendum est pro explicatione illius loci, Pater gratias ago tibi, quoniam audisti me, (iuxta interpretationem Chrysostomi) quòd tunc aliquis auditur, quando voluntas eius impletur, voluntas autem patris semper impletur, cum ergo eadem sit voluntas patris & filij, quandocunque pater implet voluntatem suam, implet voluntatem filij. Dicit itaque Christus, inquantum Deus est, quoniam audisti me, id est, fecisti quæ erant in verbo meo vt fierent. Dixit enim, & perfecta sunt. At vero necessitatem orandi exclusit in illis verbis, quæ post modum sequuntur. Ego autem sciebam, quia semper me audis, quasi diceret, ad hoc vt fiat voluntas mea, non indigeo oratione, quia ab æterno voluntas mea impleta est.

Secūdum dubiū circa conclusionē arti. Primū argumentū. Secundū. ¶ Secundum dubium est, vtrùm Christo, secundum quòd homo conueniat orare. Pars negatiua probatur. Nullus orat pro his, quæ sunt in sua potestate, sed omnia erant in potestate Christi, secundum quòd homo, ergo non conueniebat ei orare. Secundò, non oportet orando petere illud, quod aliquis scit euidenter futurum esse, sicut non oramus, quòd sol oriatur. Nec etiam est conueniēs, quòd aliquis orando petat, quod scit nullo modo esse futurum, ergo non conueniebat Christo, etiam inquātum homo aliquid orando petere.

In oppositum. In oppositum est Catholicæ fidei veritas, secundum quam certissimè asserendum est Christo Domino orationem competere. Et ratio D. Tho. in hoc articulo hoc manifestè conuincit.

Ad primū. ¶ Et ideo ad primum argumentum respondetur, negando minorem, tum quoniam, vt ostensum est, q. 13. Christus Dominus, quatenus homo, non habebat omnipotentiam respectu immutationis creaturarum. Tum verò quoniam plurima, quæ Christus volebat, dependebant ex voluntate creaturarum, a qua impediri poterāt, immo verò etiam si omnia essent in potestate Christi, ita vt a nulla voluntate alterius dependerent, haberet locum oratio, sicut in nobis patet, qui etiam si in nostra voluntate situm sit non peccare, adhuc tamen oramus Deum, ne in peccata incidamus.

Ad secundum. ¶ Ad secundum argumentum dicitur primò, quòd euidentia rei futuræ non tollit vim orationis, vt patet in beata Virgine, & Apostolis, qui etiam si certi essent

de sua salute, adhuc pro salute æterna Deum deprecabantur. Secundo respondetur cum D. Thoma in hoc articulo ad secundum, quod inter alia quæ Christus sciuit futuras sciuit quędam esse facienda propter suam orationē, & huiusmodi, vt diuina impleretur ordinatio conuenientissime à Deo per orationem impetrauit. Itaque Christus Dominus nesciuit Lazarum v.g. resuscitandum absolutè, sed sciuit Lazarum resuscitandum medio suo clamore. Similiter tempore suæ passionis nesciuit absolutè sibi affuturam consolationem ab Angelo in sudore sanguinis. Sciuit autem talem consolationem affuturam media oratione; & ideo orauit patrem. Ex hinc sequitur superuacaneam esse quæstionem illorum, qui interrogant quorsum apponuntur tot media quando est infallibilis euentus, eadem namque est prouisio finis, & mediorum, per quæ talis finis sit consequendus.

Tertiū dubiū, vtrum Christus oret in cęlo.

§ Tertium dubium est, vtrum Christus Dominus oret in cęlo, & preces mittat ad patrē sicut in terra. Ratio dubitandi est, quia 1. Ioan. 2. scribitur, aduocatum habemus apud patrem Dominum nostrum Iesum Christum. Et D. Paul. Rom. 8. inquit, quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat, quis est, qui condemnet? Christus Iesus, qui mortuus est imò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Ex quibus locis videtur colligi, quòd quemadmodum Christus preces fundebat in terra, ita similiter oret, & deprecetur in cęlo. Veritas tamen est, quòd Christus per modū supplicis, preces & supplicationes ad Deum, nec pro seipso, nec pro nobis offerat, nam hoc fecit in diebus carnis suæ cum erat simul viator & comprehensor. Iam vero postquam sedit in dextera maiestatis in excelsis simul cū patre largitur nobis omnia, omnem habens potestatem. Nec vlla ratione sinit pater, vt gloria iam & honore coronatus, deinceps sese humiliet. Videndus est D. Chrysostomus super locum citatum D. Pauli ad Roman. 8. Qui eleganter nimis explicat istam sententiam. Videndus est etiam Rupertus abbas, lib. 6. de diuinis officiis cap. 3. vbi doctissimè de re hac disserit, & eo vsque deducit vt neget Catholicum illum esse; qui Christum inuocat ad hoc, vt roget patrem. Hoc ipsum more & cōsuetudine totius Ecclesiæ confirmatur. Nam Ecclesia vt ostendat Christū, esse verum Deum, contra hæreticos, & quod sit maxima gloria sublimatus iudex viuorum, & mortuorum, & omnia esse subiecta sub pedibus eius, semper deprecatur Christum his verbis, miserere mei, & propitius esto mihi, &c. Vnde caute legenda est homilia Origenis, quæ habetur super Leuit. quæ est numero septima. Vbi Christum facit adhuc orare patrem, & anxium in modum aduocati. Vbi & multa alia tribuit ei, quæ lectori parum erudito falsam opinionem generare possent. Quomodo autē intelligendus sit locus iste Apostoli, in quo dicit Christum interpellare pro nobis, explicat Chrysosto. intelligens per interpellationem, fauorem, ac vigorem dilectionis, Christi, erga nos. Rupertus abbas, cum huic definitioni opposuisset hęc verba Apostoli subiecit pro solutione, illa interpellatio non submissa est postulatio, sed eius passionis quæ semel suscepta, semel pro nobis in sacrificium oblata, est æterna cōmemoratio, semel in conspectu Sanctæ Trinitatis admissa, sanguinis eius innocentis exclamatio. Sensus ergo Apostoli secundum Rupertum est, qui interpellat pro nobis per victimam suā, quæ patri semper est præsentissima, & ostendit vulnera, in quæ pater aspiciens largitur nobis remissionem peccatorum iustitiā & alia, quæ ad salutem nobis sunt necessaria. Iuxta illud ad Hebræos 9. Introiuit in ipsum cœlum vt appareat nunc vultui Dei pro nobis. Hanc explicationem sequitur etiam D. Th. in illum locum ad Roma. 8. Iuxta quem sensum intelligendus est etiam locus primæ Ioannis secundo.

Esposītio dubij.

D. Chrysost. homi. 15.

Rupertus.

Origenes caute legēdus.

Hebr. 9.

D. Thom.

§ Sed libet hic verba Diui Chrysostomi ad verbū referre qui in hunc modū loquitur. Et vt discas, quod hoc tātum probare velit, cum primum dixisset, qui est ad dexteram Dei, statim subiungit, qui etiam interpellat pro nobis, ob id (videlicet) præmittens parem illius esse patre honorem & æquitatem, vt cum deinceps interpellationem audieris, non diminutionem, sed solam videatur exprimere dilectionem. Nam si ipse vita est, omniumque bonorum fons, si eadem cum patre potestate, & mortuos excitat & viuificat, atque alia facit omnia, quo pacto vt nos adiuuet precatione opus habet? Qui deploratos ac condemnatos, propria potestate, & ab illa condemnatione liberauit, & iustos Deique filios fecit, atque ita ad supremos honores euexit, eaque, quorum ne spes quidem, vel tantilla poterat esse, ad effectum perduxit, quomodo quæso postquam illa omnia perfecit naturamque nostram in regali iam throno constitutam, ostendit, ad facilia illa & minora, quæ adhuc restant, precationesque interpellatione opus habet? Vides quemadmodum vndique ostendunt, quòd nulla alia ratione interpellationis meminerit, quàm vt feruorem ac vigorem illius erga nos dilectionis declararet? Et multa alia dicit Chrysosto. in eandem sententiam, scribitque hac phrasi locutionis dici etiam patrem obsecrare pro nobis. 2. Cor. 5. atque etiam Spiritum sanctum interpellare pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Roma. 8. Sed Rupertus in loco indicato hoc pacto inquit: Hæc namque interpellatio doctorum omnium vera assertione, non submissa est postulatio, sed eius passionis, quæ semel suscepta, semel pro nobis in sacrificium oblata est, æterna cōmemoratio, semel in conspectu Sanctæ Trinitatis admissa sanguinis eius innocentis exclamatio, homicidas, qui fuderunt, conuincens, nos autem qui bibimus in ministerio altaris nō indiga, sed potenti interpellatione defendens. Alioquin quomodo & antequam ascendisset, ait: data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra; sic & postquam ascendit vt postir interpellat, vel rogat dari nobis paracletum? Sed dicit quis: rogat per humanitatem qui dat per diuinitatem. Hoc plane verum est; quia tunc moriens paulominus ab Angelis minoratus rogauit per humanitatē. nunc autem gloria & honore coronatus & constitutus super omnia opera patris, dat per diuinitatem omnem habens potestatem, vtpote, à dextris Dei sedens, vnde sicut resurgens ex mortuis iam non moritur, sic illum ad hoc vt roget patrem, iam nemo inuocat Catholicus. Amplius autem ea quæ dicta sunt constare poterunt, si conferantur ipsius Domini sententiæ, quæ nisi discernantur, videbuntur sibimet contrariæ, videlicet, quòd ait; rogabo patrem meum, & alium paraclitum dabit vobis. Et quod posterius in eodem sermone dicit, illo die in nomine meo petetis, & non dico vobis, quia ego rogabo patrem de vobis, causamque reddens ipse inquit, pater amat vos, statimque id ipsum confirmat dicens, quia vos me amastis & credidistis, quia à Deo exiui. Quid est enim, rogabo & non rogabo? Hoc nempè, quod in passione sua sacrificium futurus & rogaturus erat, vt paracletum, id est, spiritum remissionis peccatorum acciperemus, & sic paries inimicitiarum, qui medius erat inter Deum & homines, in carne eius solueretur, quo soluto illo inquit die, die pacis & consequentis gratiæ, non rogabo patrem de vobis. Quare? ipse enim pater amat vos, inquit, id est, semel enim moriens Deo reconciliaui vos in sanguine meo. Et sicut superius dixi, pacem reliqui vobis, pacem meam, id est, per me inter Deum, & vos reformatam dedi vobis, & per hoc fidem & dilectionem vestrā, quia vos me amastis & credidistis, quia à Deo exiui. Itaque, quod ait, rogabo patrem & alium paracletum dabit vobis nullo modo melius accipitur, quam quod in cruce rogauerit, quod in morte sua clamauerit iuxta prædictam Apostoli sententiam. Veruntamen, quia ex die Ascensionis, Apostoli certi facti de potentia eius, expectabant eundem Spiritum sanctum, quem promiserat, rectè cantamus & legimus, quomodo moriturus illum promisit, quomodo item ascendens in cœlum repromisit, ita vt mortem eius causam donationis effectiuam, ascensionis eius dandi potestatem esse sciamus effectam.

2. Cor. 5.

Roma. 8.

Rupertus.

Matt. vlt.

Hebr. 1.

Rom. 6.

Ioan. 14.

Ioan. 16.

Ioan. 14.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm Christo conueniat orare, secundum suam sensualitatem.

127 Infr. ar. 4. co. & ad 4. & 3. di. 17. ar. 3. q. 3. & opu. 3. cap. 240. & opusc. 7.

AD secundum sic proceditur. Videtur, q̄ Christo conueniat orare s̄m suam sensualitatem. Dicitur enim in Psal. 83. ex persona Christi. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Sed sensualitas dicitur appetitus carnis. Ergo sensualitas Christi potuit ascendere in Deum viuum, exultando, & pari modo orando.

¶ 2. Præterea, Eius videtur esse orare, cuius est desiderare illud quod petitur. Sed Christus petiuit aliquid quod desiderauit eius sensualitas, cū dixit. Transeat a me calix iste: sicut dicitur Matt. 26. Ergo sensualitas Christi orauit.

¶ 3. Præterea, Magis est uniri Deo in persona, q̄ ascendere in Deum per orationem. Sed sensualitas fuit assumpta a Deo in unitatē personæ, sicut & quælibet pars humanæ naturæ. Ergo multo magis potuit ascendere in Deum orando.

Sed contra est, quod dicitur Philip. 2. quòd filius Dei secundum naturam, quam assumpsit, in similitudinem hominum factus est. Sed alij homines non orant secundum sensualitatem. Ergo nec Christus orauit secundum sensualitatem.

Respondeo dicendum, q̄ orare secundū sensualitatem pōt intelligi dupliciter. Vno mō sic, q̄ ipsa rō sit actus sensualitatis: & hoc modo Christus s̄m sensualitatem non orauit: quia eius sensualitas eiusdem naturę & speciei fuit in Christo, & in nobis. In nobis aūt non potest sensualitas orare, duplici rōne. Primò quidem: quia motus sensualitatis non pōt sensibilia transcendere: & ideo non pōt in Deum ascendere: quod requirit̄ ad ōr̄onem. Secundò, quia oratio importat quandam ordinationem: prout s. aliquis desiderat aliquid quasi a Deo implendum: & hoc est solius rationis. Vnde oratio est actus rationis: ut in Secunda parte habitum est. * Alio modo pōt dici aliquis orare secundum sensualitatem, quia s. eius ratio orando Deo proponit quod est in appetitu sensualitatis ipsius, & secūdum hoc Christus orauit secundum sensualitatem: in quantum scilicet oratio eius exprimebat sensualitatis affectum tanquam sensualitatis aduocata: & hoc, ut nos de tribus instrueret. Primò quidem ut ostenderet se ueram naturam humanam suscepisse cum oibus naturalibus affectibus. Secundò, ut ostenderet, q̄ homini licet secundum naturalem affectum aliquid uelle, quod Deus non vult. Tertiò, ut ostendat quòd proprium affectum debet homo diuinæ uoluntati subiicere. Vnde Augu. * in Enchir. dicit. Sic Christus hominem gerens ostendit priuatam quandam hominis uoluntatem, cum dicit, Transeat a me calix iste. Hæc enim erat uoluntas humana, proprium aliquid & tanquam priuatum uolens. Sed quia recto corde rectum vult esse hominem, & ad eum dirigi: subdit. Veruntamen non sicut ego uolo, sed sicut tu. Ac si dicat, uide te in me: quia potes aliquid proprium velle, etsi Deus aliud uelit.

2. 2. q. 83. ar. 1.

Psal. 32. cōcione 1. super illud: Rectos decet collandatio, to. 3.

Ad primum ergo dicendum, quòd caro exultat in Deum viuum, non per actum carnis ascendentem in Deum: sed per redundantiam a corde in carnem, in quantum appetitus sensitiuus sequitur motum appetitus rationalis.

Ad secundum dicendum, quòd licèt sensualitas hoc uoluerit quod ratio petebat: hoc tamen orando petere nō erat sensualitatis, sed rationis: ut dictum est. * In cor. ar.

Ad tertium dicendum, quòd unio in persona est secundum esse personale: quod pertinet ad quamlibet partem humanæ naturæ. Sed ascensio orationis est per actum, qui non conuenit nisi rationi, ut dictum est. * Vnde non est similis ratio. In cor. ar.

SVMMA TEXTVS.

1. Conclu. PRima conclusio. Christus non orauit secundum sensualitatem, ita quod ipsa oratio sit actus sensualitatis elicitus. Probatur hæc conclusio, primo quia ad Philippenses 2. dicitur, quòd filius Dei secundum naturam quam assumpsit in similitudinem hominum factus est. Sed alij homines non orant secundum sensualitatem, ergo nec Christus orauit secundum sensualitatem. Secundò, oratio eleuatur super sensibilia, & attingit Deum ipsum, sed motus sensualitatis non potest transcendere sensibilia, ergo oratio non potest esse actus sensualitatis elicitus. Tertiò, oratio importat quandam ordinationem, prout scilicet aliquis desiderat aliquid, vt a Deo implendum, hoc autem pertinet ad rationem, non ad sensualitatem, ergo. (Philip. 2.)

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio. Christus dicitur orare secundum sensualitatem, prout ratio eius orando exprimit affectū sensualitatis, & hoc ad instructionem nostram, primo quidem, vt ostenderet se veram naturam humanam suscepisse, cum omnibus naturalibus affectibus. Secundò, vt ostenderet quòd licèt homini aliquid velle secundum naturalem affectum, quod Deus non vult. Tertio, vt ostenderet, quòd proprium affectum debet homo diuinæ voluntati subiicere. Quæ omnia autoritate Diui Augustini confirmantur.

EXPOSITIO ARTICVLI.

CIrca primam conclusionem huius articuli est paruū dubiū, videtur siquidem, quòd actus orationis possit esse a sensualitate elicitus. (Probatur quod oratio possit esse actus sensualitatis elicitus.)

¶ Primò, quia homo potest exprimere affectum partis sensitiuæ voce & actu, ergo etiam orare. (Prim. arg.)

¶ Deinde, ad orationē satis fuerit ordinatio quædam, per quam aliquis desiderat aliquid, prout a Deo implendum. Sed hæc ordinatio saltim respectu singulariū pertinet ad cogitatiuam, ergo & oratio ad partem inferiorem poterit pertinere. (Secundū.)

¶ Tertiò, eius videtur esse orare cuius est desiderare illud, quod petitur. Sed Christus Dominus non petiuit aliquid, quod desiderauit eius sensualitas, vt cum Matt. 26. dixit, Transeat a me calix iste, ergo sensualitas Christi habuit actum orationis elicitum. (Tertium.)

¶ Vltimò, infantes in quibus vsus rationis nō viget recta fundunt preces ad Deū, vt patet Iudith 4. vbi dicitur; & induerūt se sacerdotes ciliciis, & infantes prostrauerunt contra faciem templi Domini, & altare Domini operuerunt cilicio, & clamauerunt ad Dominum Deum (Vltimum. Iudith 4.)

Israel vnanimiter, ergo oratio non solum pertinet ad rationem, sed etiam ad partem sensitiuam.

Expositio. ¶ His verò non obstantibus veritas est, q oratio non ad sensualitatem sed solum ad rationem pertineat Ita do-

D. Thom. cet D.Tho.hic, & 2.2 q 83. Et probatur. Oratio est eleuatio mentis in Deum, vt obiectum supernaturale, sed hoc obiectum sola ratione attingitur, ergo, &c. Item, oratio dicit quandam ordinationem ad impetrandum illud, quod a Deo petitur, hæc autem ordinatio solius rationis est, ergo.

Ad pri. ar. ¶ Ad primum argumentum respondetur, affectum partis sensitiuæ per orationem exprimi non posse, nisi per rationem proponatur Deo, nam passiones appetitus sensitiui solum possunt habere rationem materiæ, quam oratio Deo offert.

Ad scdm. ¶ Ad secundum argumentum respondetur, q quamuis discursus circa singularia pertineat ad cogitatiuam, nihilominus, quia Deum obiectum supernaturale non attingit, quod requiritur ad rationem orationis, vt dictum est, hac de causa oratio non potest esse actus elicitus partis sensitiuæ.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium argumentum respondetur, quòd licèt sensualitas hoc voluerit quod ratio petebat, hoc tamen orando petere, non erat sensualitatis, sed rationis, vt dictum est.

Ad vltim. ¶ Ad vltimum respondetur, quòd infantibus & carentibus vsu rationis, oratio non competit propriè, sed metaphoricè.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm fuerit conueniens Christum pro se orare.

128 A D tertium sic proceditur. Videtur, q

3 di. 17. ar. 3. q. 2. & opusc. 7 Et Io. 12. lect. 4. col 2. Christo non fuerit cõueniens pro se orare. Dicit enim Hilarius * in 10. de Trini. Cùm sibi non proficeret deprecationis sermo, ad profectum tamen nostræ fidei

* li. 10. parũ ante finem. loquebatur. Sic ergo videtur, quòd Christus non sibi, sed nobis orauerit.

¶ 2. Prætereà, Nullus orat nisi pro eo quod

Art. 1. huius quæst. vult: quia sicut dictũ est, * oratio est quædam explicatio volũtatis per Deum implendę. Sed Christus volebat pati ea, quæ patiebatur: dicit. n. Au-

li. 26. ca. 8. in fi to. 6. gustin. 26. contra Faustum, Homo plerunq; irascitur, etsi nolit, contristatur, etsi nolit: dormit, etsi nolit, esurit, ac sitit. ille autem, scilicet Christus, omnia ista habuit, quia voluit. Ergo ei non competebat pro seipso orare.

¶ 3. Prætereà, Cyprianus dicit in lib. * de ora-

Aliquantũ a princ. Inci. Euangelica præcepta. tione Dominica: Pacis doctor & vnitatis Magister noluit sigillatim & priuatim preces fieri, vt quis cùm precatur, pro se tantum precetur, Sed Christus illud impleuit quod docuit, secundum illud Actuum primo, Cępit Iesus facere, & docere. Ergo Christus nunquam pro se solo orauit.

Sed contra est, q ipse Dominus orando dicit Ioan. 17. Clarifica filium tuum.

Respondeo dicendum, q Christus pro se orauit dupliciter. Vno modo exprimendo affectum

Art. præce. sensualitatis, (vt supra dictum est*) vel & voluntatis simplicis, quę consideratur vt natura, sicut cum orauit a se calicem passionis transferri. Alio modo, exprimendo affectum voluntatis deliberatæ, quę consideratur vt ratio: sicut cũ petiit gloriam resurrectionis. Et hoc rationabiliter. Sicut

Ar. 1. huius q. ad 1. enim dictum est, * Christus ad hoc vti voluit oratione ad Patrem, ut nobis daret exemplũ orandi, & vt ostẽderet Patrem suum esse autorem, a quo & æternaliter processit secundum diuinam naturam, & secundum naturam humanam ab eo habet quicquid boni habet. Sicut autem in humana natura, quædam bona habebat a Patre iam percepta, ita etiam expectabat ab eo quædam bona, nondum habita, sed percipiẽda. Et ideo sicut pro bonis iã perceptis in humana natura gratias agebat Patri, recognoscendo eum autorem (vt patet Matth. 26. & Ioan. 11.) ita etiam vt Patrem autorem recognosceret, ab eo orando petebat ea, quę sibi deerant, secundum humanam naturam, puta gloriam corporis, & alia huiusmodi. Et in hoc etiam nobis dedit exemplum, vt de perceptis a nobis muneribus gratias agamus, & etiam nondum habita orando postulemus.

Ad primum ergo dicendum, q Hilarius, * lo-

Loco in argu. 1. citato. quitur quantum ad orationem vocalem, quæ nõ erat ei necessaria propter ipsum, sed solum propter nos. Vnde signanter dicit, quòd sibi nõ proficiebat deprecationis sermo. Si enim desiderium pauperũ exaudit Dominus (vt in Psal. 9. dicitur) multò magis sola voluntas Christi habet vim orationis apud Patrem. Vnde ipse dicebat Ioan. 11. Ego sciebam, quoniam semper me audis, sed propter populum qui circumstat dixi, vt credant, quia tu me misisti.

Ad secundum dicendum, quòd Christus volebat quidem pati illa, quæ patiebatur, pro tempore illo: sed nihilominus uolebat, ut post passionem, gloriam corporis consequeretur, quã nondum habebat. Quam quidem gloriam expectabat a Patre sicut ab autore, & ideo conuenienter ab ipso eam petebat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ipsa gloria, quã Christus orando petebat, pertinebat ad salutem aliorum, secundum illud Rom. 4. Resurrexit propter iustificationem nostram. Et ideo illa etiam oratio, quam pro se faciebat, erat quodammodo pro aliis. Sicut & quicunque homo aliquod bonum a Deo postulat, ut utatur illo ad utilitatem aliorum, nõn sibi soli, sed etiam aliis orat.

SVMMA TEXTVS.

COnclusio. Christus Dominus orauit pro se, tum explicando affectum sensualitatis, & simplicis voluntatis, tum verò explicando, petendoq; affectum voluntatis deliberatæ Vtraq; pars conclusionis probatur Io. 17. Cõclusio. dum dicitur, Pater clarifica filium tuum, &c. Sed quoniã Ioan. 17. prima huius conclusionis pars, iam ostensa est a D. Tho. solum probat secundam conclusionem, & ratio est. Hæc oratio duplicem habet partem, gratiarum actionem, & petitionem. Sed Christus Dominus gratias egit patri, pro bonis iã perceptis in natura humana, vt patet Matt. 11. & 26 Rursus petit a patre ea, quæ sibi deerant secundum humanam naturam, puta gloriam corporis & alia huiusmodi, ergo Christus Dominus orando explicuit affectum voluntatis deliberatæ. Matt. 11. & 26.

EXPO-

EXPOSITIO ARTICVLI.

Conclusio huius articuli est certa secundum fidem, & tam euidenter ostensa à Diuo Thoma, vt nostra expositione nulla ex parte indigeat. Exploratū est enim in sacris literis Christum Dominum pluries patrem orasse. Illud solum difficultatem ingerit; vtrùm oret in cælo pro nobis. Ratio dubitandi solum est locus ille Ioannis. 16. vbi dixit Christus, in illo die, in nomine meo petetis, & non dico vobis, quia ego rogabo de vobis. Ex quibus verbis colligi potest Christum non orare pro nobis. Respondetur tamen secundum sententiam Diui Augustini illa verba Christi dicta esse, vt remoueretur ab Apostolorum animis conceptus ille antiquus, quem habebant de oratione Christi, scilicet, quod quemadmodum viuens in terris supplex orabat patrem pro Apostolis, ita similiter esset in cælis fundenda Christi oratio pro eisdem. Ac si diceret; in die illo, quando palam annuntiabo vobis de patre meo, petetis in nomine meo, & cognoscetis me esse vnum cum patre; & quod non sim persona interpellans, sed in quantum Deus simul cum patre vestras orationes exaudiam. Alio modo intellligi potest locus iste secundum Diuum Chrysostomum, quod verba ista dicantur a Christo ne fortè existiment discipuli, quod ita sint per filium impetraturi, quod ipsi non habeant immediatum accessum ad patrem, ita vt sit seosus, modo ad me recurritis, ut pro uobis interpellem, sed tunc tantam fiduciam habebitis apud patrem, quod etiam ipsi à patre petere poteritis in nomine meo non indigentes alio introducente. Erit tamen mea præsentia maximi commodi, vt preces uestræ exaudibiliores reddantur in cælo.

Ioan. 16. — Solutio. D. August. — D. Chryso.

Dubium. Vtrū Christi oratio prosit his qui sunt in purgatorio.

¶ Dubium tamen est. Vtrum Christi oratio prosit his, qui sunt in purgatorio. Nam quibusdam uisum est, quod orationes Christi, & sanctorum solum prosunt uiatoribus, his uero qui pœnis purgatoris sunt addicti minimè & mouentur his rationibus.

Primū argumentū.

¶ Prima, quoniam cum triumphans Ecclesia citius audiatur & efficacius quam militans, eius orationes ad euacuandum purgatorium & liberandas animas ibi existentes paruo tempore sufficerent. Et sic non uideretur rectè consultum diuinæ iustitiæ, cum defunctorum animæ minus quam par est ibi crucientur.

Secūdum.

¶ Secundò arguitur, quia suffragia existentibus in purgatorio non prosunt nisi per modum satisfactionis. Sed Christus Dominus & alii Sancti non sunt in statu satisfaciendi, sicut uiatores, ergo pro existentibus in purgatorio non funduntur preces ad Deum.

Solutio.

¶ Hæc sententia falsa est, & periculosa, & contra communem sensum Ecclesiæ. Primo, quoniam existentes in purgatorio, sunt Deo coniuncti, & Ecclesiæ triumphanti per charitatem, ergo sunt capaces fructus qui ex orationibus Christi, & Sanctorum in cęlo prouenit. Secundò, Christi oratio in cælo, vt articulo primo dictum fuit, est pensanda penes hoc, quod Christi uulnera & merita Deo patri præsentata flectant eius voluntatem, & inducant eius animum ut omnibus non ponentibus obicem misereatur. Sed animæ in purgatorio existentes non opponunt impedimentum, at influxum diuinæ misericordiæ recipiant, ergo. Tertio probatur peculiariter hoc ipsum de orationibus sanctorum ex consuetudine, & more totius Ecclesiæ militantis, quæ fundit preces ad sanctos, ut suis orationibus citius liberentur qui sunt in purgatorio ab eius flammis, quæ tamen fidelium deprecatio vana esset, si nihil eam profuturam intelligerent.

Ad pri. ar.

¶ Ad primum in oppositum respondetur, quod quemadmodum non est superuacanea oratio Christi respectu illius rei quam certo, & euidenter futuram cognoscebat, ita etiam si Christi oratio & sanctorum existentibus in purgatorio applicetur, non tamen illorum causa citius absoluetur quam Deus decreuerit, cum eadem sit dispositio finis & mediorum.

Ad scdm.

¶ Ad secundum argumentum dictum est, qua ratione Christi merita & sanctorum orationes existentibus in purgatorio suffragentur.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm oratio Christi semper fuerit exaudita.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod oratio Christi non semper fuerit exaudita. Petiit enim à se remoueri calicem passionis: vt patet Matth. 26. Qui tamē ab eo non fuit translatus. Ergo videtur, quod non omnis oratio eius fuerit exaudita.

129 3. di. 17. ar. 3. d. 3. & 4. & opusc. 3. ca. 140. & opusc. 7. & Psa. 20. co. 4 & Ioan. 12 l. 4 col. 2. & Hebr. 5. col. 5.

¶ 2. Prætereà, Ipse orauit, vt peccatum crucifixoribus suis ignosceretur: vt patet Luc. 22. Non tamen omnibus peccatum illud fuit dimissum: nam Iudæi fuerunt pro illo peccato puniti. Ergo videtur, quòd non omnis eius oratio sit exaudita.

¶ 3. Prætereà, Dominus orauit pro his qui erāt credituri per verbum Apostolorum in ipsum, vt omnes in eo vnum essent, & vt peruenirent ad hoc, quòd essent cum ipso. Sed non omnes ad hoc perueniunt. Ergo non omnis eius oratio est exaudita.

¶ 4. Præterea, In Psalm. 21. dicitur in persona Christi: Clamabo per diem, & non exaudies. Non ergo omnis oratio Christi fuit exaudita.

¶ Sed contra est, quod Apostolus dicit ad Heb. 5. Cum clamore valido & lachrymis offerēs, exauditus est pro sua reuerentia.

¶ Respondeo dicendum, quòd (sicut dictum est ✻) oratio est quodammodo interpretatiua voluntatis humanæ. Tunc ergo alicuius orantis, exauditur oratio, quando eius voluntas adimpletur. Voluntas autem simpliciter hominis est rationis voluntas: hoc enim absolutè volumus, quod secundum deliberatam rationem volumus. Illud autem quod volumus secundum motum sensualitatis, vel etiam secundum motum voluntatis simplicis, quæ consideratur vt natura, non simpliciter. volumus, sed secundum quid, scilicet si aliud non obsistat, quod per deliberationem rationis inuenitur. Vnde talis voluntas magis est dicenda velleitas, quam absoluta voluntas, quia scilicet homo hoc uellet, si aliud non obsisteret. Secundum autem voluntatem rationis, Christus nihil aliud uoluit, nisi quod sciuit Deum uelle. Et ideo omnis absoluta uoluntas Christi, etiam humana, fuit impleta, quia fuit Deo conformis: & per consequens omnis eius oratio fuit exaudita. Nam & secundum hoc aliorum orationes implentur, quòd sunt eorum uoluntates Deo conformes: secundum illud Roman. 8. Qui autem scrutatur corda, scit, id est, approbat, quid desideret spiritus, id est, quid faciat Sanctos desiderare: quoniā secundum Deum, id est, secundum conformitatem diuinæ uoluntatis, postulat pro Sanctis.

✻ Art. præce. argu. 2. & ar. 1. huius qu.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod illa petitio de trāslatione calicis, diuersimodè a Sāctis exponitur. Hilarius enim super Matthęum dicit. ✻ Qui autem

✻ can. 31. Mat. zanlò à medio.

vt à ſe tranſeat, rogat, non vt ipſe prætereatur, orat, ſed vt in alterum id, quod à ſe tranſit accedat: atque ideo pro his orat, qui paſſuri poſt ſe erant: vt ſit ſenſus. Quomodo à me bibetur calix iſte paſſionis: ita ab his bibatur ſine ſpei diffidentia, ſine ſenſu doloris, ſine metu mortis. Vel ſecundum Hieronym.* Signanter dicit, Calix iſte, hoc eſt, populi Iudæorum: qui excuſationem ignorantiæ habere non poteſt, ſi me occiderit habens leges & Prophetas, qui me vaticinantur. Vel ſecundum Dionyſ. Alexandrinum: Quòd dicit, Transfer calicem iſtum à me, non hoc eſt, non adueniat mihi: niſi enim aduenerit, transferri non poterit. Sed ſicut quod præterit, nec intactum eſt, nec permanens, ſic Saluator leuiter inuadentem tentationem flagitar pelli. Ambroſ. * autem dicit & Origen. & Chryſoſt. quòd hoc petiit quaſi homo, naturali voluntate mortem recuſans. Sic ergo ſi intelligatur quòd petierit per hoc alios Martyres ſuæ paſſionis imitatores fieri, ſecundum Hilar.* vel ſi petiit quòd timor bibendi calicis eum non perturbaret, vel quòd mors eum non detineret: omnino impletum eſt quod petiuit. Si verò intelligitur petiſſe, quòd non biberet calicem mortis & paſſionis, vel quòd non biberet ipſum à Iudæis, non quidem eſt factum quod petiit: quia ratio, quæ petitionem propoſuit, nolebat vt hoc impleretur: ſed ad inſtructionem noſtram volebat demonſtrare nobis ſuam voluntatem naturalem & motum ſenſualitatis, quem ſicut homo habebat.

ſuper illū locū Mat. 9.10.1.

Amb. li.10. in Lu. ho. 15. Orige. ho. 35. in Mat in 6. fol. à prin. illi°, to.2. Chryſ. ho. 84. i Mat. to. 2. * Hila ca non. 8. in Matth.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd Dominus non orauit pro omnibus crucifixoribus, neque etiam pro omnibus, qui erant credituri in eum: ſed pro his ſolum, qui erant prædeſtinati, vt per ipſum vitam conſequerentur æternam.

¶Vnde patet etiam reſponſio ad tertium.

¶Ad quartum dicendum, quòd cum dicit, Clamabo, & non exaudies, intelligendum eſt quantum ad effectum ſenſualitatis, quæ mortem refugiebat: exauditur tamen quantum ad affectum rationis, vt dictum eſt.*

In cor. ar.

SVMMA TEXTVS.

Cōcluſio. Heb. 5.

CONcluſio. Omnis oratio Chriſti abſoluta fuit ſemper exaudita. Probatur ex D. Paul. ad Hebr. 5. vbi loquens de Chriſto, inquit, Cum clamore valido & lacbrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia. Deinde, omnis voluntas ſimpliciter Chriſti fuit adimpleta, ergo omnis oratio eius fuit exaudita. Antecedens probatur. Voluntas ſimpliciter Chriſti eſt voluntas deliberata, & hæc ſemper fuit conformis diuinæ voluntati, ergo omnis voluntas Chriſti ſimpliciter fuit impleta. Conſequentia vero probatur dupliciter, tum quoniam eo tempore alicuius oratio exauditur, quando eius volūtas impletur, quia oratio eſt interpretatiua voluntatis, tum vero quia conformitas voluntatis ad diuinam voluntatem eſt ratio, quare aliorum orationes exaudiuntur, vt dicitur Romanorum. 8.

Rom. 8.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo animaduertendum eſt, quod Chriſti oratio quædam proficiſcebatur ex voluntate Chriſti humana, abſoluta, & deliberata, vt illa Ioan. 12. Volo pater vt vbi ego ſum, illic ſit & miniſter meus. Alia procedebat ex voluntate deliberata non abſoluta, ſed cōditionata, vt qñ orabat pro oībus fidelibus, aut pro crucifixoribus, volebat ſane oēs hoīes ſaluos fieri, & in veritatis cognitionē peruenire, niſi per eos ſtetiſſet, qui fuerunt rebelles lumini, & diuinæ gratiæ. Item alia procedebat ex voluntate abſoluta quidē, ſed vt natura, alia ex appetitu ſenſitiuo, & eius affectu, vt illa, Pater ſi vis, trāſeat à me calix iſte. Oratio prior ex deliberata voluntate proueniēs, ſemper fuit efficaciſsima, quia ex voluntate conformi ad diuinam voluntatem procedit, efficax eſt etiam, quia omnibus numeris abſoluta, & omnibus partibus conſtabat, quibus perfectiſſima oratio conſtat. Erat iuſtiſſima, & ideo exauditus eſt Chriſtus pro ſua reuerentia. Erat perſeuerās, quia vt inquit Lucas ca. 6. Orando pernoctabat. Tandem Chriſti oratio ſemper fiebat in charitate, & ex charitate prodibat. Vnde nihil erat, quod non impetraret. Oratio vero, quę ex voluntate conditionata procedebat, aut ex voluntate, vt natura, aut illa, quę affectum ſenſualitatis explicabat, non erat impetratoria, imo Chriſtus ipſe ſciebat ſe non impetraturum quando precabatur. Precabatur tamen vt oſtenderet propriè humanitatis veritatem, cuius eſt mortem imminentem timere, & ſibi noxia fugere.

Oratio Chriſti duplex. Ioan. 12.

Luc. 6.

¶Circa ſolutionem ad primum dubitari poteſt. Verum Chriſtus dicens, Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat a me calix iſte, dubitauerit de Dei potentia. Nam Magiſter ſententiarum in 3. d. 17. inducit D. Ambr. exiſtimantem Chriſtum, vt hominem dubitaſſe. Verum abſque dubio Chrūs non dubitauit, etſi verba commemorata dubitationem aliquam præſeferant; etenim Mar. 14. dicit Chriſtus, pater omnia ſunt tibi poſſibilia, vbi ſine conditione affirmatur Dei omnipotentia. Et Luc. c. 22. aliter proponitur Chriſti oratio: Pater ſi vis. Et vt docet D. Ioannes Damaſcenus li. 3 orthodoxæ fidei c. 24. Chriſt⁹ dixit apud Matthæum 26. Pater ſi poſſibile eſt. Non tanquam ignarus paternæ poteſtatis, ſed vt formam præberet nobis præponendi Dei voluntatem noſtræ, dum oramus. Et forſan proferens dominus conditionem quæ videtur hæſitationis nota, non protulit, quia ipſe dubitabat, ſed ut doceret nos temporalia bona non abſolute, ſed ſub conditione eſſe à Deo expetenda, ſi Deo ſcilicet, placent. Ideo ait pater, ſi vis, non dubius de paterna uoluntate, nam unigenitus, qui eſt in ſinu Patris non eſt ignarus diuinæ potentię & voluntatis. Quod vero D. Ambro. dixit, ita eſt intelligē dum, quod Chriſtus dicens, Pater ſi uis; aut, Pater ſi poſſibile eſt, habuerit ſe inſtar dubitantis, ſicut aliquando ſe geſſit ad modum neſcientis, vt in illo, unde ememus panes ut manducent hi.

Dubium. Magiſter. Solutio. Mar. 14. Luc. 22. Damaſce. Mat. 26.

Explicat D. Ambro.

QVAESTIO XXII.

De Sacerdotio Chriſti, in quatuor articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de ſacerdotio Chriſti.

¶Et circa hoc quæruntur ſex.

¶Primo, vtrùm conueniat Chriſto, eſſe ſacerdotem.

¶Secundò, de hoſtia huius ſacerdotis.

¶Tertiò, de effectu huius ſacerdotii.

¶Quartò, vtrùm effectus ſacerdotii eius pertineat ad ipſum, vel ſolum ad alios.

¶Quintò, de æternitate ſacerdotii eius.

¶Sextò,

¶ Sextò, vtrùm debeat dici sacerdos secundũ ordinem Melchisedech.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm Christo conueniat esse sacerdotem.

150 Infr. q. 31. ar. 2. cor. & ad 2. & q. 59. ar. 4. 1. & 4. cont. 76. col. 2. & opu 20. li. 3. col. 12 fi. & Psa. 2. col. 6. & 7. & Psal. 44. col. 10. & Heb. 1. lec. 4. fi.

AD primum si proceditur. Videtur, quòd Christo non conueniat esse sacerdotem. Sacerdos enim est minor Angelo: vnde dicitur Zach. 3. Ostendit mihi Deus sacerdotem magnum stantem coram Angelo Domini. Sed Christus est maior Angelis: secundum illud Heb. primo. Tantò melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hæreditauit. Ergo Christo non conuenit esse sacerdotem.

¶ 2. Præterea, ea quæ fuerunt in veteri Testamento, fuerunt figuræ Christi, secundum illud Col. 2. Quæ sunt vmbra futurorum, corpus autem Christi: Sed Christus non traxit carnis originem ex sacerdotibus veteris Legis, dicit enim Apostolus ad Hebr. 7. Manifestum est, quòd ex Iuda ortus sit Dominus noster, in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est. Ergo Christo non conuenit esse sacerdotem.

¶ 3. Præterea, In veteri lege, quæ est figura Christi, non fuit idem legislator & sacerdos: vnde dicit Dominus ad Moysem legislatorem Exod. 28. Applica Aaron fratrem tuum, vt sacerdotio fungatur mihi, Christus autem est lator nouæ legis: secundum illud Hier. 31. Dabo legem meam in cordibus eorum. Ergo Christo non conuenit esse sacerdotem.

¶ Sed contra est, quod dicitur Heb. 4. Habemus Pontificem, qui penetrauit cælos, Iesum filiũ Dei.

¶ Respondeo dicendum, quòd propriè officiũ sacerdotis est esse mediatorem inter Deum & populum: inquantum scilicet diuina populo tradit (vnde dicitur sacerdos, quasi sacra dans) secundũ illud Malach. 2. Legem requirent ex ore eius, scilicet sacerdotis: & iterum, In quantum preces populi Deo offert, & pro eorum peccatis Deo aliqualiter satisfacit. Vnde Apostolus dicit ad Heb. 5. Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Hoc autem maximè conuenit Christo: nam per ipsum diuina dona hominibus sunt collata: secundum illud 2. Pet. 1. Per quem, scilicet Christum maxima & pretiosa nobis promissa donauit, vt per hoc efficiamini diuinæ consortes naturæ. Ipse etiam humanum genus Deo reconciliauit secundum illud Coloss. 1. In ipso, scilicet Christo, conplacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia. Vnde Christo maximè cõuenit esse sacerdotẽ.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd potestas hierarchica conuenit quidem Angelis, in quantum & ipsi sunt medij inter Deum & hominem, vt patet per Dionys. * in lib. Cæl. hier. ita quòd ipse sacerdos, in quantum est medius inter Deum & populum, Angeli nomen habet: secundum illud Malach. 2. Angelus Domini exercituum est. Christus autem maior Angelis fuit, non solùm secundum diuinitatem: sed etiam secundum humanitatem, in quantum habuit plenitudinem gratiæ & gloriæ. Vnde etiam excellentiori modo hierarchicam seu sacerdotalem potestatem præ Angelis habuit: ita etiam quòd ipsi Angeli fuerũt ministri sacerdotij eius: secundum illud Matthæi. 4. Accesserunt Angeli, & ministrabant ei; secundum tamen passibilitatem carnis, modico ab Angelis minoratus est, vt Apostolus dicit Hebr. 2. Et secundum hoc, conformis fuit hominibus viatoribus in sacerdotio constitutis. ca. 6. Eccl. hierar. parte 3. a me.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut Damascenus * dicit in 3. lib. quod in omnibus est simile, idem vtique erit, & non exemplum. Quia igitur sacerdotium veteris legis erat figura sacerdotij Christi, noluit Christus nasci de stirpe figurarum sacerdotum, vt ostenderetur non esse omnino idem sacerdotium: sed differre sicut verum à figurali. lib. 3. orth. fid ca. 26. circa fi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut suprà * dictum est, alij homines particulatim habẽt quasdã gratias, sed Christus tanquam omnium caput habet perfectionem omnium gratiarum. Et ideo quantum ad alios pertinet, alius est Legislator, & alius Sacerdos, & alius Rex: sed hæc omnia concurrunt in Christo tanquam in fonte omnium gratiarum. Vnde dicitur Isa. 33. Dominus iudex noster, Dominus legifer noster, Dominus Rex noster; ipse veniet & saluabit nos. q. 8. ar. 4. & aliis eiusd. q.

SVMMA TEXTVS.

COnclusio est affirmatiua, & probatur ex illo ad Heb. 4. Habemus Pontificem qui penetrauit cælos Iesum filium Dei. Et certè Christo maximè conuenit esse sacerdotem, quia sacerdotis officium propriè est esse mediatorem inter Deum & populum, prout preces populi Deo offert, & pro eorum peccatis aliqualiter satisfacit. Per Christum autem diuina bona hominibus sunt collata vt habetur 2. Pet. capit. 1. & per ipsum genus humanum Deo est reconciliatum secundum Paul. ad Col. capitu. 1. Conclusio Heb. 4. 2. Pet. 1.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo explicandum est, quid sit sacerdos, & quæ eius sacerdotalia munera, vt videamus, quam aptè, & quam verè Christo Domino conueniat esse sacerdotem. Sacerdos dicitur quasi sacra dans. Ea enim sacra, quę à Deo accipit, populo administrat, munera autem sacerdotalia, quantum ex sacris literis colligere licet, in multiplici sunt differentia, quæ breuiter D. Tho. in litera insinuat Primo igitur orare debet pro populo, tanquam mediator. Vnde in Leuitico, quando agitur de eo, qui periurium committit, bis repetitur, & rogabit pro eo sacerdos & dimittetur ei. Et vbi tractatur de purificatione mulieris post partum dicitur, & orabit pro ea sacerdos & mundabitur, & in quacunque expiatione & propitiatione iubetur in lege, quod interueniat sacerdos tanquam mediator Quid sit sacerdos, & quæ eius munera. Officia sacerdotis. Primũ orare pro populo.

diator

Secũdũ offerre sacra. Heb. 5.

diator & imperator veniæ. Secundum officium est, offerre sacra. Vnde ad Hebre. 5. inquit Paulus, omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum vt offerat dona, & sacrificia pro peccatis; & paulò ante; Necesse habent sacerdotes pro suis delictis, Priùs hostias offerre, deinde pro delictis populi.

Tertiũ esse doctorem populi. Aggæ. 2. Malach. 2.

Tertium officium est, esse doctorem populi, non quidem vanæ & curiosæ doctrinæ sed legis & eorum, quæ Dei sunt. Vnde in Aggæo dicitur, interroga sacerdotem legem, & per Malachiam, labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia Angelus exercituum est, id est, dux exercitus Domini.

Quartũ esse ducẽ diuini exercitus. Deute. 20.

Quartum officium est, quod ex tertio consequitur, quod sit dux diuini exercitus, vt dirigat, corroboretque debiliorem populum & hostium impetũ primus sustineat, vt aperto sermone docemur in Deuteronomio. Si exieris, inquit Dominus, ad bellum cõtra hostes tuos, & videris equitatus, & currus, & maiorem, quam tu habeas aduersarij exercitus multitudinem, non timebis eos, quia Dominus Deus tuus tecum in medio vestri, & hoc interueniente sacerdote. Vnde sequitur, appropinquabit sacerdos ad populum, & dices ad eos, nõ pertimescat cor vestrum, nolite cedere, nolite formidare eos, quia Dominus Deus vester vadit vobiscum, & præliabitur pro vobis contra aduersarios, & saluabit vos. Id qđ facere debet sacerdos, quando imminet periculum plebis, & diuini cultus, & pugnare debet potius zelo, & oratione, & gladio spiritus, quod est verbum Dei, quam armis carnalibus.

Quintum officiũ est ducere popolũ ad destinatũ finem.

Quinto loco, sacerdos debet ducere populum ad destinatum finem, sicuti in libro Iosue legimus, figuratiue factum, quod, videlicet, dum Israelitæ transirent Iordanem ituri in terram promissionis, sacerdotes pergebant ante populum diuidentes Iordanem.

Sextũ est iudicare. Deute. 17.

Sextò, sacerdotum est iudicare, vt in Deuteronomio dicitur. Si difficile & ambiguum iudicium apud te esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram, & iudicium intra portas tuas videris varium, surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, venięsque ad sacerdotes Leuitici generis, & quæres ab eis: qui iudicabunt tibi iudicij veritatem, vnde facies quæcunque dixerint, & docebunt te iuxta legem Domini, & sequeris sententiam, & non declinabis ad dexteram, neque ad sinistram.

Vltimũ officiũ sacerdotis est, pascere gregẽ sibi cõmissum.

Vltimo loco debet sacerdos tanquam bonus pastor curam habere de ouibus suis, & inuigilare super gregem, & omnia exponere pro salute plebis sibi commissæ, etiam animam si opus esset, quia bonus pastor dat animam suam pro ouibus suis. Hæc sunt sacerdotis munera præcipua, quæ quomodo excellentissime conueniant Christo Iesu tanquam summo sacerdoti paucis explicandum est.

Heb. 5. Omnia officia sacerdotis excellentissime impleuit Christus.

Primo enim orauit pro populo, non semel tantum, sed sæpissime. Vnde Paulus, in diebus carnis suæ obtulit preces cum lachrymis, & calmore valido & exauditus est pro sua reuerentia. Et potissimum in extremo vitæ orauit patrem dicens, pater sancte conserua eos, quos dedisti mihi, nunc autem pro eis rogo; & rursus, ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis. Et iterũ, orauit pro Pontifice Ecclesiæ, vt habemus in Euangelio secundum Lucam. Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua. Sed & nunc in gloria triumphans interpellat pro nobis apud patrem, vt inquit Apostolus.

Paulus.

Sacrificia quoque obtulit Deo, sacratissimum, videlicet, omnium sacrificiorum, hoc est, seipsum agnum immaculatum, hostiam in odorem suauitatis, de qua sic habet Paulus. Hic autem vnam pro peccatis offerens hostiã in sempiternum, sedet ad dexteram Dei. Et quam virtutem habuerit hæc hostia explicat Petrus dicens.

Petrus.

Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, offerens se iustus pro iniustis, vt nos offerret Deo mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu. Doctorem insuper se exhibuit docens doctrinam absconditam à sæculis in Deo, quam susceperat à patre luminum. Mea, inquit, doctrina, nõ est mea, sed eius qui misit me patris, quam nemo principum huius mundi cognouit. Contra hostem etiam humani generis infracto animo in certamen processit. Et certè hic est dux noster, qui de omnibus inimicis humani generis triumphauit spolians principatus & potestates palàm triumphans in semetipso. Dux etiam fuit regens & ducens.

Michæ. 5.

Vnde apud Michæam sic habetur. Et tu Bethleem terra Iuda nequaquam minima es in principibus Iuda, ex te enim exiet dux, qui regat populum meũ Israel.

Esa. 55.

Et Esaias sic dixit in persona Dei. Et feriam vobiscum pactum sempiternum, misericordias Dauid fideles, ecce testem in populis dedi eum ducem ac præceptorem gentibus. Curam etiam animarum eam habuit sacerdos sacerdotum Christus, vt bonus & optimus pastor animã dat pro ouibus suis, redimens eas non in sanguine hircorum aut vitulorum, sed in propio sanguine. Ex his liquet Christo excellẽtissime conuenire esse sacerdotem, quod quidem est dogma fidei certissimum.

Psal. 109.

Nam Psal. 109. dicitur de Christo. Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech Qui locus secundum communem interpretationem sanctorum de sacerdotio Christi intelligendus est At que ad eum modum. D. Paulus istum locum intelligit. Sed & idem D. Paulus locupletissime in epist ad Hebræos per octo capita à secundo vsque ad nonum, disserit de Christi sacerdotio & Pontificatu.

Cõci. Eph. Cõc. Trid.

Definitur quoque hæc veritas in concilio Ephesino 1. cano. 10. & concilio Tridentino, Ses. 22. ca. 1. Sed & rationes adductæ efficaciter ostendunt Christum Dominum excellentissimè fuisse sacerdotem.

¶ Sed ex hoc nascitur quæstio, vtrùm Christus Dominus fuerit sacerdos legalis, & traxerit originem ex sacerdotibus veteris legis. Et videtur pars affirmatiua vera.

Luc. 24. Mat. 5. Mar. 6.

Nã Christus Dominus in synagoga sæpe docuit, ac legit sacra Biblia, vt habetur Lucæ 24. Matthæi. 5 Marci. 6. At si sacerdos legalis non esset, non concederetur ei docere populum sacras literas in synagoga. Siquidem ad sacerdotale munus partinebat doctrinam sacram tradere populò, vt patet ex illo Malachiæ secundo.

Malach. 2.

Labia sacerdotis custodiunt scientiam & legem ex ore eius requirent. Hoc ipsum confirmatur. Quia si Christus vsurpasset officium sacerdotis reprehẽderetur vehementer à Iudæis sicut in alijs rebus. Deinde, Christus originem traxit ex Leui & Aaron, quod sic ostendo.

Luc. 1.

Quoniam Lucæ. 1. dicitur, Elisabeth cognatam fuisse beatæ Virginis, Elisabeth autem, vt ibidem habetur, erat ex filiabus Aaron, ergo Christus fuit sacerdos legalis. Consequentia inde probatur, quoniam Aaronitæ erant sacerdotes.

D. Thom.

¶ In huius rei expositionem Diuus Thomas hic in solutione secundi docet expresse, quod Christus non traxit originem ex sacerdotibus veteris legis. Probatque ex illo ad Hebr. 7.

Hebr. 7.

Manifestum est, quod ex Iuda ortus sit Dominus noster, in qua tribu nihil de sacerdotibus, Moyses locutus est, quamuis contrarium videatur dicere Infrà quæst. 31. articulo 2. ad secundum.

D. Thom. Faustus. D August. Thomas Vualdẽsis.

Certè Faustus, vt refert Diuus Augustinus 23. contra Faustum capitu. 9 per quasdam scripturas apocryphas asserebat Ioachim patrẽ Mariæ de stirpe Aaron fuisse, imò Thomas Vvaldensis libro de sacramentis capitu. 116. videtur tenere, quod Christus traxit originem ex sacerdotibus legalibus.

Suidas.

Et apud Suidam in suo lexico, in dictione, Iesus, reperitur quædam fabula, in qua refertur Christum Dominum fuisse sacerdotem legalem, atqui hic libellus de sacerdotio legali Christi continet innumera mendacia, & confutatus est per quendam Entemium.

Chrs non fuit legalis sacerdos. Heb. 7.

Dicendum est ergò esse errorem manifestarium contra fidem asserere, quod Christus fuerit legalis sacerdos. Probatur sic. Nam Apostolus de Christo loquens ad Hebr. 7. sic inquit. Nam is de quo hæc dicuntur de alia tribu fuit, de qua nullus altari præsto fuit. Manifestum est enim, quod de Iuda ortus sit Dominus, in qua tribu nihil de sacerdotibus locutus est Moyses,

Heb. 9.

& capitu. 9. non in manu facta sancta introiuit Iesus exemplaria verorum, &c. & denique in capitu. 7. 8. 9. & 10. huius epistolæ totus est Diuus Paulus in demonstranda hac veritate, quod sacerdotium Christi nõ fuerit sacerdotium legale Idem demonstratur apertè.

Exo. 29. & 30. Leui. 8.

Nã legale sacerdotium erat solum ex tribu Leui & ex Aaron genere, vt patet Exod. 29. & 30 & Leuit. 8. Sed Christus Dominus secundum fidem ortus fuit ex tribu Iudà, vt

docene ſæpiſſimè ſacræ literæ, ergo non fuit ſacerdos legalis. Præterea, ſi ſacerdotiũ Chriſti fuit legale, ergò nunc permanet ſacerdotium legale, ſi quidem permanet ſacerdotium Chriſti, quod aſſerere a fide Catholico alienum eſt. Nam vt docet Paulus ad Hebr. 7. Sacerdotium Leuiticum in ſacerdotium Chriſti fuit translatum. (Hebr. 7.) Ad hæc Matth. 8. & Marc. 1. & Luc. 5. legimus Chriſtum miſiſſe ad ſacerdotes, homines ægrotos, quos ipſe ſanauerat dicens eis: Ite oſtendite vos ſacerdotibus, at ſi ipſe ſacerdos legalis erat, non vtique erat opus leproſos ad ſacerdotes remittere. (Matt. 8. Mar. 1. Luc. 5.) Certè videtur hanc ſententiam, quam impugnamus eſſe ortam ex perfidia Iudaica. Iudæi enim vt perſuadeant Chriſtum Ieſum non fuiſſe verum Meſſiam, introducunt iſtam ſententiam dicentes, quòd fuerit ſacerdos legalis ex tribu Leui originem ducens, quo perſuaſo facile parant viam ad perſuadendum non fuiſſe Meſſiam, ſiquidem Meſſias ſecundum ſcripturas ex tribu Iuda originem erat ducturus. Ad argumenta in cõtrariũ.

Ad argu. Ad primũ argument.

¶ Ad primum argumentum concedo facile, munus fuiſſe ſacerdotale docere populum doctrinam cœleſtem, & interpretari diuinas literas, cum hoc tamen verum eſt, quòd in ſynagoga docebant homines docti, & periti in lege, quamuis ſacerdotes non eſſent. Sic Paulus docuit in ſynagogis, vt legitur Actorum 13. 14. & 17. quanquam non erat ſacerdos, ſed Beniamita. (Act. 13. 14. 17.) Et profecto omnes Prophetæ fungebantur prædicatoris officio, licèt ſacerdotes non eſſent, vt videre eſt in Iſaia, Ezechiele, &c. unde qua parte Ieſus erat Propheta, & a Deo patre venerat magiſter, officio prædicandi vtebatur.

Ad ſcdm.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, quòd dato quòd Chriſtus fuerit de tribu Iuda, & ſimiliter beata Virgo, habuit tamen cõſanguineos de tribu Leui. Vnde Gregorius Nazianzenus dicit, quòd hoc nutu ſuperno contigit, vt regium genus ſacerdotali ſtirpi iungeretur, ut Chriſtus, qui rex eſt & ſacerdos, ab vtriſque naſceretur ſecũdum carnem. (Gregor. Nazianzenus.) Vnde & Aaron, qui fuit primus ſacerdos ſecundum legem, duxit ex tribu Iuda coniugem Eliſabeth filiam Aminadab. Sic ergo potuit fieri, vt pater Eliſabeth aliquam vxorem habuerit de ſtirpe Dauid, ratione cuius beata Virgo Maria, quæ fuit de ſtirpe Dauid, eſſet Eliſabeth cognata, vel potius econuerſo, quòd pater beatæ Mariæ de ſtirpe Dauid exiſtens, vxorem habuerit de ſtirpe Aaron. Vel ſicut Auguſtin. dicit 23. cõtra Fauſtum, ſi Ioachim pater Mariæ de ſtirpe Aaron fuit (vt Fauſtus hæreticus per quaſdam ſcripturas apocryphas aſſerebat) credendum eſt, quòd mater Ioachim fuerit de ſtirpe Dauid, vel etiam vxor eius, ita ut per aliquem modum Mariam dicamus fuiſſe de ſtirpe Dauid. (Auguſtin.)

Dubium.

¶ Eſt aliud dubium in hoc articulo, vtrùm Chriſtus ſimul fuerit ſacerdos, Rex, & legiſlator? Ratio dubitandi eſt, nam in veteri lege, quæ eſt figura Chriſti, non fuit idẽ legiſlator & ſacerdos. Vnde dicit Dominus ad Moyſem legiſlatorem Exod. 28. Applica Aaron fratrem tuum, vt ſacerdotio fungatur mihi, Chriſtus autem eſt lator nouæ legis ſecundum illud Hierem. 31. Dabo legem meam in cordibus eorum, ergo Chriſtus non ſimul fuit legiſlator, rex, & ſacerdos. (Exo. 28. Hiere. 31.) Reſpondetur, quòd ſicut ſupra dictum eſt, alij homines particulatim habent quaſdam gratias, ſed Chriſtus tanquam omnium caput habet perfectionẽ omnium gratiarum: & ideo quantum ad alios pertinet, alius eſt legiſlator, & alius ſacerdos, & alius rex: ſed hæc omnia concurrunt in Chriſto tanquam in fonte omniũ gratiarum. (Chriſtus ſimul fuit ſacerdos, rex, & legiſlator.) Vnde dicitur Iſaię 33. Dominus iudex noſter, Dominus legifer noſter, Dñs rex noſter: ipſe veniet & ſaluabit nos. (Iſai. 33.) Ex hac ſolutione duplex mouetur difficultas, altera eſt, vtrum Chriſtus ſcdm ꝙ homo fuerit rex Iudæorum? Sed hæc difficultas commodius elucidabitur infra. q. 59 Secunda difficultas eſt, an iſtæ duæ dignitates, regalis ſcilicet & ſacerdotalis, in alijs hominibus præter Chriſtum iure naturali & diuino debeant eſſe diuiſæ. Reſpondetur minimè, quin potius idem homo poterit eſſe Rex & ſummus ſacerdos. (Idẽ homo poteſt eſſe Rex, & ſummus ſacerdos.) Iſtæ enim dignitates nullam inter ſe repugnantiam habent, nec iure diuino videtur eſſe prohibitum, quòd idem ſit Rex & ſacerdos. Imo Melchiſedech, vt habetur Geneſ. 14. erat Rex Salem & ſacerdos (Geneſ. 14.) Dei altiſſimi. Et Samuel habuit ſacerdotalem dignitatẽ & regalem. Siquidem iudicabat populum, vt habetur in 1. Regum. (1. Regum.) Verum eſt tamen, quòd in lege gratiæ iſtæ poteſtates ſunt diuiſæ ſemper, in hoc ſenſu. Nam dignitas Sacerdotalis & Pontificalis ſemper eſt a Deo in finem ſupernaturalem, ſecularis vero poteſtas eſt a republica ordinata in finem naturale, ad pacem ſcilicet & tranquillitatem reipublicæ. Vnde principes ſeculares vſurpantes Eccleſiaſticam dignitatem hæretici ſunt tyranni, cuius erroris cauſas alio in loco commemorabimus.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm Chriſtus ſimul fuerit ſacerdos & hoſtia.

131 Infr. q 84. art. 7 4. & opu. 69. c. 18. co. 7.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd ipſe Chriſtus non fuerit ſimul ſacerdos, & hoſtia. Sacerdotis enim eſt hoſtiam occidere. Sed Chriſtus nõ ſeipſum occidit. Ergo ipſe nec fuit ſimul ſacerdos & hoſtia.

¶ 2. Præterea, Sacerdotium Chriſti magis eſt ſimile ſacerdotio Iudęorum, quod erat a Deo inſtitutum, quàm ſacerdotio Gentilium, quo dęmones celebrantur. In veteri autem lege nunquàm homo in ſacrificium offerebatur: quod maximè reprehenditur in ſacrificijs Gentilium: ſecundum illud Pſal. 105. Effuderunt ſanguinem innocentem, ſanguinem filiorum ſuorum & filiarum ſuarum, quas ſacrificauerunt ſculptilibus Chanaan, Ergo in ſacerdotio Chriſti non debuit eſſe homo Chriſtus hoſtia.

¶ 3. Præterea, Omnis hoſtia ex hoc quòd Deo offertur, Deo ſanctificatur. Sed ipſa Chriſti humanitas à principio fuit ſanctificata: & Deo coniuncta. Ergo non conuenienter poteſt dici, ꝙ Chriſtus, ſecundum quòd homo, fuerit hoſtia.

¶ Sed contra eſt, quòd Apo. dicit ad Epheſ 5. Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis.

Reſpondeo dicendum, quòd ſicut Augu.* dicit in 10. de Ciui. Dei, omne ſacrificium viſibile, inuiſibilis ſacrificij ſacramentum, id eſt ſacrum ſignum, eſt. (lib. 10. cap. 5. tom. 5.) Inuiſibile autem ſacrificium eſt, quo homo Deo ſpiritum ſuum offert: ſecundum illud Pſal. 50. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus. Et ideo omne illud, quod Deo exhibetur, ad hoc quòd ſpiritus hominis feratur in Deum, poteſt dici ſacrificium.

¶ Indiget igitur homo ſacrificio propter tria. Vno quidem modo ad remiſſionem peccati, per quod à Deo auertitur: & ideo Apo. dicit ad Heb. 5. ꝙ ad ſacerdotem pertinet, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis. Secundò, vt homo in ſtatu gratię conſeruetur, ſemper Deo inhærens, in quo eius pax & ſalus conſiſtit. Vnde & in veteri lege immolabatur hoſtia pacifica pro offerentium ſalute: vt habetur Leui. 3. Tertiò ad hoc, quòd ſpiritus hoĩs perfectè Deo vniatur: quod maximè erit in gloria. Vnde & in veteri lege offerebatur holo

caustum

caustum quasi totum incensum:vt dicitur Leu.1. Hæc autem per humanitatem Christi nobis prouenerũt: Nam primò quidem nostra peccata deleta sunt:secũdum illud Romanorum. 4.traditus est propter delicta nostra. Secundò gratiam nos saluantem per ipsum accepimus:secundum illud Hebr.5. Factus est omnibus obtemperãtibus sibi causa salutis æternæ. Tertiò per ipsum perfectionem gloriæ adepti sumus. Hebr.10.Habemus fiduciam per sanguinem eius in introitum Sanctorum, scilicet in gloriam cœlestem. Et ideo ipse Christus in quantum homo,non solùm fuit sacerdos,sed etiã hostia perfecta, simul existens hostia pro peccato, & hostia pacifica,& holocaustum.

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus non se occidit, sed seipsum voluntariè morti exposuit:secundum illud Isaiç.53.Oblatus est,quia ipse voluit: & ideo dicitur seipsum obtulisse.

¶ Ad secundum dicendum,ꝙ hominis Christi occisio potest ad duplicem voluntatẽ comparari. Vno modo ad voluntatem occidentium.Et sic nõ habet rationem hostiæ: non enim dicuntur occisores Christi, hostiam deo obtulisse,sed grauiter deliquisse. Et huius peccati similitudinem gerebant impia Gentilium sacrificia, quibus homines idolis immolabant. Alio modo potest considerari occisio Christi per comparationem ad voluntatem patientis, qui voluntariè se obtulit passioni. Et ex hac parte habet rationem hostiæ, in quo non conuenit cum sacrificijs Gentilium.

¶ Ad tertium dicitur,quòd sanctitas humanitatis Christi à principio non impedit, quin ipsamet humana natura, cum in passione oblata est Deo,sanctificata nouo modo fuerit,scilicet vt hostia actualiter tũc exhibita.Acquisiuit enim actualem hostiæ sanctificationem tunc ex antiqua charitate & gratia vnionis sanctificãte eadẽ absolutè.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio. Ephes.5.

CONclusio est affirmatiua.Et patet primo ex D.Paulo ad Ephes.5. Christus dilexit nos,& tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis. Deinde, omne id, quod Deo exhibetur ad hoc, vt spiritus hominis feratur in Deum, est hostia, seu sacrificium, sed humanitas Chsisti est Deo exhibita ad hoc,vt spiritus hominis feratur in Deum,ergo humanitas Christi habet rationem hostiæ,& sacrificij.Et sic Christus Dominus non solum erit sacerdos, verum hostia ipsa immolanda. Tertio,sacrificium est necessarium hominibus ad remissionem peccati,& vt homines in statu gratiæ conseruentur, & tandem gloriæ perfectionem adipiscantur,sed hæc omnia fiunt per Christum,ergo est simul hostia,& sacerdos.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Hostia qd sit.

QVid sit hostia, quid sit sacrificium explicat optimè D.Tho.2.2.q.85.Nunc breuiter sciẽdum est, quòd hostia ab hostibus dicta est,quę ob deuictos hostes immolatur seu offertur, quæ & victima ob victoriam super victos est appellata. Hæc est nominis ethymologia. Verum

Sacrificiũ quid sit.

secundum scripturas diuinas omne sacrificium hostia & victima appellatur. Sacrificium autem est oblatio Deo sacrata, qua offerens protestando recognoscit Deum, ut creatorem, aut conseruatorem, aut omnium bonorum largitorem, aut propitiatorẽ. Vnde sacrificium fieri Deo in recognitionem acceptorum beneficiorum potuisset etiam si nullum peccatum extitisset. Illud etiam est aduertendum, quòd sacrificium nonnũquam dicitur ipsa oblatio, nonnunquam ipsa res oblata, sicut aliud est vitulus aliud oblatio vituli. His constitutis quæ facillima sunt, scire oportet esse certum secundum fidem, quòd Christus fuit simul sacerdos & hostia, hoc asserit D. Paulus sæpissimè in suis Epistolis præcipuè in Epistola ad Hebr. ca.9. & 10. Secũdo obseruandum est id, quod dicit D.Thomas ad coronidem articuli, quòd Christus non solum fuit sacerdos sed etiam hostia perfecta, simul existẽs hostia pro peccato, & hostia pacifica,& holocaustum. Et quod hoc verum sit probatur. Nam homo indiget sacrificio propter tria, videlicet remissionem peccati, gratię conseruationẽ, & cõsummationem. sed hæc tria per humanitatem Christi habuimus, ergo Christus simul fuit hostia pro peccato, & hostia pacifica, & holocaustum. Consequentia inde probatur. Nam hostia pro peccato offerrebatur Deo propter remissionem peccati, hostia vero pacifica pro offerentium salute, vt habetur Leuit. 3. Præterea offerebatur holocaustum, quasi totum incensum, vt spiritus hominis perfectè Deo vniretur, quod maximè erit in gloria. Hęc omnia excellentissime præstat sacrificium, quod Christus in ara Crucis obtulit Deo Patri. Illud etiam est aduertendum, quòd D. Tho. in articulo constituit discrimen inter Christum Dominum, & alios sacerdotes, quòd Christus fuit constitutus sacerdos à Deo ad offerendum seipsum, quod de nullo alio sacerdote nec suspicari quidem licet. Nam sacerdotes legales immolabant pecora, sacerdotes autem nouæ legis immolant Christum. Solus Christus seipsum in ara Crucis obtulit in sacrificiũ & hostiã Deo patri acceptissimã. Sed & illud animaduersione dignum est, Christum Dominum fuisse suę immolationis ac mortis causam, non tantum acceptando ab aliis illatam, quo pacto Martyres alij sunt causa sui martyrii, verum causauit Dominus, indirectè tamen, suam mortem, quia poterat suam passionem & mortem impedire, aduersarios reprimẽdo, ne aut vellẽt aut possent eum interficere. Tũ deinde, quia anima eius secundum quod erat instrumentum verbo diuino unitum poterat corpus suum omnino incolume conseruare, prout docet apertè D. Tho. infra q.47.arti.1.de qua re legatur Caietanus in ientaculo. 3.q. 1. Ex hac parte Martyrum passiones etiam voluntarie acceptatæ excluduntur a ratione hostiæ & sacrificii propriè, quia etsi passionis acceptatio uoluntaria sit, tamen actiue non ei cooperantur, sicut anima Christi ut instrumentũ uerbi. Sed & alia ratione Martyrum passiones propriè sacrificia dici non debe t. Nam sacrificium est opus religionis, at Martyriũ est actus fortitudinis, & nõ est ad placandũ Deũ, neq; ad expianda peccata vt est sacrificiũ.

Christus simul fuit sacerdos, & hostia. Hebr.9. & 10. Christ' hostia ꝓ peccato, hostia pacifica, & holocaustum. Leuit. 3. Martyrum passiones, non habẽt rõnem sacrificii sicuti mors Christi.

¶ Ex definitione huius articuli quæstio enascitur talis, sit ne licitum sacrificare homines & illos occidere in victimam & hostiam Deo acceptam? A parte affirmatiua sic arguitur. Nã Gen.22. legitur Abrahamum voluisse sacrificare filium suum Isaac, & Iudicum.11. Iepte sacrificauit filiam suam, qui nunquam propter tale opus fuit a Deo reprehensus, imo a Diuo Paulo in Epist. ad Hebr.c. 11. inter Sanctos, qui Deo placuerunt refertur.

¶ Prætereà, Christus Dominus immolatus est pro nobis, ergo immolare homines non est de se malum. Quod enim de se malum est, nunquam licet, vt mentiri, adulterare, nunquam licet.

¶ Vltimo, nationes gentium lumine naturæ illustratæ quantum videtur, immolabant homines dijs suis, ergo hoc non videtur omnino illicitum.

Verũ sit licitũ sacrificare hoĩes. Prim. arg. Gene.22. Iudicũ. 11. Secũdum. Tertium. Immolare hoĩes iure naturali, & diuino est prohibitũ.

¶ Sed his argumentis nihil impedientibus veritas est, iure naturali & diuino esse omnino prohibitum immolare homines. Id quòd probatur ex illo præcepto decalogi non occides. Probatur rursus. Nam Deuter. 12. sic habetur, non facies Deo tuo abominationes omnes, quas gentes faciunt dijs suis, sacrificantes filios & filias suas in igne. & Psal. 105. Effuderũt sanguinẽ innocentem, sanguinem filiorum suorum & filiarũ suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaam. Deinde vel ille homo, qui

Deute. 12. Psal. 105.

immolatur

immolatur innocens est, vel nocens & sceleratus, si innocens est, contra ius diuinum est illum occidere, si nocens & sceleratus, ergo non erit acceptum Deo illum immolare. Etenim vilia, & contemptibilia, maximè hominem sceleratum Deo offerre omnino illicitum est. De hac re videndus est D. August. libro Quæstionum super librum Iudicum. quæst. 49.

Aug.

Ad argumenta in contrariũ. ¶ Ad argumenta in contrarium satisfaciendum est. Ad primũ. Ad factum Abrahæ, & ad factum Christi Domini respondetur, quod sacrificare hominem innocentem ex concessu Domini non est de se & intrinsecè malum, nam Deus est Dominus vitæ, & mortis, multo magis quàm homines sint Domini arietum, & hircorum. Et ideo possunt ex iussu Domini immolari, & sacrificari homines innocentes, neque in hoc illis aliqua irrogatur iniuria. Verum extra Deum nullus habet dominium vitæ hominis, & ideo occidere hominem innocentem, & illum immolare autoritate reipublicæ, aut propria scelus immanissimum est.

Ad secundum. ¶ Ad factum Iepte dicimus esse reprobandum. Vnde & Hieronymus dicit in vouendo fuit stultus, quia discretionem non habuit, & in reddendo impius. Præmittitur tamen ibidem, quod factus est super eum spiritus Domini, quia fides, & deuotio ipsius, ex qua motus est ad vouendum fuit a Spiritu sancto, propter quod ponitur in catalogo Sanctorum, & propter victoriam, quam obtinuit: & quia probabile est eum pœnituisse de facto iniquo, quod tamen aliquod bonum figurabat.

Ad tertiũ. ¶ Ad aliud de gentibus dicendum est, quod cum gentes haberent dæmones pro dijs, non mirum est, quod in talia peccata laberentur: ad quæ non ex lumine rationis naturalis, sed ex errore magno inducebantur. Vnde Cicero. Seneca. Cicero, & Seneca reprehendebant Deos gentilium tanquam crudeles, qui de necerniorum gaudebant, ob idque Romæ cautum est, ne talia fierent sacrificia.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrum affectus sacerdotij Christi sit expiatio peccatorum.

132 AD tertium sic proceditur. Videtur, quod effectus sacerdotij Christi non sit expiatio peccatorum. Solus enim Dei est peccata delere, secundum illud Isa. 43. Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me. Sed Christus non est sacerdos, secundum quod Deus, sed secundum quod homo. Ergo sacerdotium Christi non est expiatiuum peccatorum.

¶ 2. Præterea, Apost. dicit Heb. 10. quod hostiæ veteris Testamenti non poterant perfectos facere: alioquin cessassent offerri, eo quod nullam haberent conscientiam peccati cultores sufficienter semel mundati, sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit. Sed similiter sub sacerdotio Christi fit commemoratio peccatorum, cum dicitur, Dimitte nobis debita nostra. Mat. 6. offertur etiam continuè sacrificium in Ecclesia: unde & ibidem dicitur, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Ergo per sacerdotium Christi non expiantur peccata.

¶ 3. Præterea, In ueteri lege maximè immolabatur hircus pro peccato principis, vel capra pro peccato alicuius de populo, uel uitulus pro peccato sacerdotis, ut patet Leuit. 4. Sed Christus nulli horum comparatur, sed agno, secundum illud Hiere. 11. Ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam. Ergo videtur, quod eius sacerdotium non sit expiatiuum peccatorum.

Sed contra est, quod Apostolus dicit Hebr. 9. Sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum seipsum obtulit immaculatum Deo emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti. Opera autem mortua dicuntur peccata. Ergo sacerdotium Christi habet virtutem emundandi peccata.

Respondeo dicendum, quod ad peccatorum perfectam emundationem duo requiruntur, secundum quod duo sunt in peccato, scilicet macula culpæ, & reatus pœnæ. Macula quidem culpæ deletur per gratiam, qua cor peccatoris conuertitur in Deum: reatus autem pœnæ totaliter tollitur per hoc, quod homo Deo satisfacit. Vtrumque autem horum efficit sacerdotium Christi. Nam virtute ipsius, gratia nobis datur, qua corda nostra conuertuntur ad Deum: secundum illud Rom. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. Ipse etiam pro nobis plenariè satisfecit, inquantum ipse languores nostros tulit, & dolores nostros ipse portauit. Vnde patet, quod Christi sacerdotium habet plenam vim expiandi peccata.

Ad primum ergo dicendum, quod licet Christus non fuerit sacerdos secundum quod Deus, sed secundum quod homo; vnus tamen & idem fuit sacerdos & Deus. Vnde in synod. Ephes. legitur, Si quis Pontificem & Apostolum nostrum factum dicit, non ipsum ex Deo Verbum, quando factum est caro, & secundum nos homo, sed tanquam alterum præter eum seorsum hominem ex muliere: anathema sit. Et ideo inquantum eius humanitas operabatur in virtute diuinitatis, illud sacrificium erat efficacissimum ad delenda peccata. Propter quod Aug. dicit in 4. de Trin. Vt quoniam quatuor considerantur in omni sacrificio, cui offeratur, a quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur, idem ipse vnus verusque mediator, per sacrificium pacis reconcilians nos Deo, vnum cum illo maneret, cui offerebat: vnum in se faceret, pro quibus offerebat: vnus ipse esset, qui offerebat, & quod offerebat.

In syno. 1. Ephes. cui præfuit Cyrill. canone 10.

Lib. 4. cap. 14. circ. fin. tom. 3.

Ad secundum dicendum, quod peccata non commemorantur in noua lege, propter inefficaciam sacerdotij Christi, quasi per ipsum non sufficienter expientur peccata; sed commemorantur quantum ad illos, qui vel eius sacrificij nolunt esse participes (sicut sunt infideles) pro quorum peccatis oramus, vt conuertantur: vel etiã quantum ad illos, qui post participationem huius sacrificij, ab eo deuiant, qualitercunque peccando. Sacrificium autem, quod quotidie in Ecclesia offertur, non est aliud a sacrificio, quod ipse Christus obtulit, sed eius commemoratio: vnde Augustin. dicit in 10. de Ciuit. Dei. Sacerdos ipse Christus, offerens, ipse & oblatio: cuius rei sacramentum, quotidianum esse voluit Ecclesiæ sacrificium.

Lib. 10. de Ciui. Dei. cap. 20. in med. to. 5.

Sup. illud Io. 1. Ecce agnus Dei f. 103. qui lib. 1. in lucē prodiit, anno Dñi 1555. ex officina Caroli Guillart Parisien.

Ad tertium dicendum, quòd sicut Orig. dicit super Ioan,* Licèt diuersa animalia in veteri lege offerentur, quotidianum tamē sacrificium, quod offerebatur mane & vesperè, erat agnus: vt habetur Num. 28, Vnde significabatur, ꝙ oblatio agni veri, id est Christi, esset sacrificium consummatiuum omnium aliorum. Et ideo Ioan. 1. dicitur; Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi.

SVMMA TEXTVS.

Cōclusio. Hebr. 9.

COnclusio est affirmans. Et probatur ex illo, quod Apostolus dicit ad Heb. 9. Sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum seipsum obtulit immaculatum Deo emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad seruiendum Deo viuenti, opera autem mortua dicuntur peccata, ergo sacerdotium Christi habet virtutem emundandi peccata. Deinde probatur, nam ad perfectam emundationem peccati duo requiruntur, dare gratiam, & satisfacere, sed Christi sacrificium habet vtrumque ergo effectus sacrificij Christi est peccatorum expiatio. Maior probatur, nam in peccato sunt duo, macula culpæ, & reatus pœnæ; macula quidem culpæ deletur per gratiam, qua cor peccatoris conuertitur in Deum, reatus autem pœnæ totaliter tollitur per hoc, quod homo Deo satisfacit. Minor probatur, nam per Christum iustificamur, vt planè asseritur ad Rom. 3. Ipse etiam pro nobis plenariè satisfecit, inquantum ipse languores nostros tulit, & dolores nostros ipse portauit.

Rom. 3.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo obseruandum est, quòd non quæritur in præsentia, An sola expiatio peccati sit effectus sacrificij Christi. Nam euidens est, quòd sacrificium Christi habuerit alios effectus præcipuos, sed quoniam sacrificium ordinatur, tum ad protestandum Deum esse creatorem, conseruatorem, ac bonorum omnium largitorem, atque etiam propitiatorem, inde rectè colligit D. Thomas expiationem peccatorum esse effectum sacerdotij Christi.

Sacerdotium Christi habuit plenā vim ad expiandą peccata.

¶ Illud etiam aduertendum est, sacerdotium Christi habere plenam vim ad expianda peccata. Tum quia ex parte Christi summi Sacerdotis est infinitas quædam, quæ in eius oblatione inueniretur etiam si agnū, vt olim in lege, tantum obtulisset, tum etiam quoniam hostia ipsa, & res oblata a Christo erat infinitæ virtutis, & infinitè grata Deo ad expianda peccata etiam infinita. Tertiò obseruandum est, ꝙ non est hic quæstio de modo habendi hunc effectum, an effectiuè, an meritoriè, an alio modo, sed tantum affirmatur, & docetur id, quod est exploratum apud omnes, ꝙ sacerdotium Christi erat efficax ad expiationem peccatorum. Nam de modo infra est latissimè tractandum.

Caietanus D. Thom.

¶ Præterea notandum est ex Domino Caietano, quòd cum dicit Diuus Thomas in solutione primi, quòd inquantum Christi humanitas operabatur virtute diuinitatis, sacrificium Christi erat efficacissimum ad delenda peccata per gratiam, non intelligas humanitatem Christi concurrere instrumentaliter ad creandam gratiam in anima, sed intelligito quantum ad creationem spectat, concurrere instrumentaliter dispositiuè & meritoriè, nata est enim gratia secundum illam viam creari in patienti disposito, sicut anima rationalis. Et propterea, licet creatio absolutè refutet instrumentum, creatio tamen, vt in patienti disposito non refutat instrumentum, & sacrificium Christi inuenitur efficacissimum ad causandā gratiam iustificantem: sicut semen humanum bene dispositum inuenitur efficax ad causandam animam rationalem producendi hominis. Verius tamen dicitur, secundum autoris doctrinam humanitatem Christi operari virtute diuinitatis instrumentaliter deletionem peccatorum per gratiam, non creatione, sed infusione productam, vt superius monstratum est authoritate eius, & ratione.

Q̄ũo humanitas Chr̄i concurrat ad creandam gratiam.

Sacerdos agens sacrũ missæ officiũ nō solum memoriale Dñicę passionis, sed & offert sacrificiũ ipsum Christum.

¶ Vltimò obseruandum est id, quòd docet D. Thomas in solutione secundi, quòd sacerdos agens sacrum missæ officium, nō solummodo memoriale Dominicæ passionis, aut figuram solum, seu signũ sacrificij celebrat, sed & verum offert sacrificium, ipsum Christum semel in Cruce pro nobis immolatum. Verum enim corpus Christi, & sanguinem sub specie panis, & vini velatum de manu Dei, inuisibili spiritus sanctificatione accipiens Ecclesia, simul & ipsum & seipsam offert Deo Patri. In hanc sententiā est consensus omnium patrum, Dionysij, Ignatij, Irenei, Tertulliani, Basilij, Athanasij, Chrysostomi, Hieronymi, Ambrosij, Augustini, & cæterorum per vniuersam Ecclesiam. Venerabilis Dionysius, Pauli Apostoli discipulus, ex cuius libris eruerunt sententias, Ioā. Damascenus ante annos mille, & D. Gregorius tradens primitiuæ Ecclesiæ missæ celebrandæ ritum, atque officium, dicit Pontificem in agendis sacris memoriā agere inclinationis, seu humiliationis Domini nostri Iesu, Eucharistiam conficere, salutaris hostiæ oblationem facere, eamq; sumere, ac manducare, populoq; videndam, & manducandam diuidere, eosq; qui manducant oportere esse mundos, atque purgatos, Christo illic præsente, omnesq; cogitationes nostras inspectante. En planè vides Dionysium distinguere inter agere memoriam passionis Dominicæ, & conficere, seu consecrare Eucharistiam, & offerre illam, & sumere, seu manducare illam, & diuidere illam populo. In eandem sententiam consentiunt Ignatius, Ireneus, Tertullianus, cæteriq. Ecclesiæ primitiuæ patres, ex scripturis sacris planè docentes, omnes scripturas propheticas de sacrificijs, & oblationibus veteris legis adimpleri in Christo Domino vero sacrificio, qui semel in cruce visibiliter immolatus, inuisibiliter manēs nobiscum sub specie panis, & vini quotidie per vniuersam Ecclesiam immolatur in recordationem immolationis illius, quæ simul in cruce facta transijt, iuxta Malachiæ vaticinium cap. 1. vbi repudians veteris legis sacrificia, munus non suscipiam, inquit, de manu vestra: ab ortu enim Solis vsq; ad occasum magnum est nomen meum in Gētibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda. Hanc oblationem antiquissimi patres Ireneus, Cyprianus, Ioannes Damascenus, Hieronymus interpretati sunt Eucharistiam, asseuerantes hanc quotidie per vniuersam Ecclesiam in toto terrarum orbe offerri a nobis, datam pro sacrificijs omnibus veteris legis. Ex his ergo valde retunditur hæreticorum præsumptio dicentium missæ officium nihil aliud esse, quàm sacramentum, & ad nihil aliud esse, quàm vt sacrificium passionis Christi, quæ in cruce semel præterijt, quotidie repræsentetur, & recordatione quadā sub vmbris, & figuris mentibus hominum obijciatur, atque eo solum Eucharistiam à patribus appellari sacrificium, ꝙ sit instituta, vt figura quædam, imago, seu repræsentatio Christi, qui olim in cruce seipsum obtulit in sacrificium: sicut imago plerumq; nomine illius rei, cuius est imago, consueuit appellari. Quòd autem hoc sit inopinabile hinc considerare possumus, ꝙ ex traditione Apostolorum simul, & ex scripturis sacris Ecclesiastici Patres ab initio Ecclesiæ ad hæc vsque tempora secundum seriē successionis intellexerunt sacrificium missæ veritatem corporis, & sanguinis Christi continere, & pariter etiam exemplar esse, & memoriale sacrificij semel in cruce pro nobis oblati, & in huiusmodi officio nos quotidie pro viuis, & mortuis offerre ipsum, commemorantes oblationem eius semel in cruce factam, videlicet passionem, & mortem illius, & nos manducare carnem, & bibere sanguinem eius, vt fide sancta, & charitate maneamus in ipso, ambulantes in fortitudine cibi illius vsque ad montem Dei cœlestem Hierusalem.

Dionys. Ignatius. Ireneus. Tertull. Basilius. Athanas. Chrysost. Hieron. Ambros. August.

Malac. 1.

Sacrificiũ missæ.

ARTI-

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm effectus sacerdotij Christi non solùm ad alios pertinuerit, sed etiam ad seipsum.

133 4.d. 4.q.1. art. 3. q.5. AD quartum sic proceditur. Videtur, quod effectus sacerdotij Christi nõ solùm pertinuerit ad alios, sed etiã ad ipsũ. Ad officium.n. sacerdotis pertinet, pro populo orare: secũdũ illud 2. Macha. 2. Orationẽ faciebãt sacerdotes, dum cõsummaretur sacrificiũ, Sed Christus non solũ pro aliis orauit, sed etiam pro seipso: secundũ quod supra dictum est, * q. 21.ar.3. sicut expresse dicitur Heb. 5. quod in diebus carnis suæ, preces supplicationesq; ad Deũ, qui possit illum saluũ facere a morte, cum clamore valido & lachrymis obtulit. Ergo sacerdotium Christi effectum habuit non solùm in aliis, sed etiam in seipso.

¶ 2. Prætereà, Christus sacrificiũ obtulit seipsum in sua passione. Sed per passionem suam nõ solùm alijs meruit, sed etiam sibi: vt supra habitum est. * q.19.ar. 3. & 4. Ergo sacerdotium Christi non solùm habuit effectum in aliis, sed etiam in seipso.

¶ 3. Præterea, Sacerdotium veteris legis fuit figura sacerdotii Christi. Sed sacerdos veteris legis non solùm pro aliis, sed etiam pro seipso sacrificium offerebat. Dicitur enim Leui. 16. quod Pontifex ingreditur Sanctuarium, vt roget pro se, & pro domo sua, & pro vniuerso cœtu filiorũ Israel. Ergo etiam sacerdotium Christi non solum in aliis, sed in seipso effectum habuit.

Canon.10. cõc.1 Eph. cui præfuit Cyril.to.1. Concil. ¶ Sed cõtra est, quod in Ephesina synodo legitur: Si quis dicit Christum pro se obtulisse oblationẽ, & nõ magis pro nobis solùm (nõ.n. indiguit sacrificio, qui peccatum nescit) anathema sit. Sed in sacrificio offerendo, potissimè sacerdotis consistit officium. Ergo sacerdotium Christi non habuit effectum in ipso Christo.

Arti. 1. huius quæst. Respondeo dicendũ, quod sicut dictum est, * sacerdos cõstituitur medius inter Deum & populũ. Ille aũt indiget medio ad Deum, qui per seipsum accedere ad Deum non potest, & talis sacerdotio subiicitur, effectum sacerdotii participãs. Hoc autem Christo non competit: dicit enim Apost. ad Heb. 7. Accedens per semetipsum ad Deum semper viuens, ad interpellãdum pro nobis. Et ideo Christo non conuenit effectum sacerdotii in se suscipere, sed potius ipsum aliis communicare. Primum enim agens in quolibet genere, ita est influens, quod non est recipiens in genere illo: sicut sol illuminat, sed non illuminatur: & ignis calefacit, sed non calefit. Christus autem est fons totius sacerdotii: nam sacerdos legalis erat figura ipsius: sacerdos autem nouæ legis in persona ipsius operatur: secundum illud 2. ad Cor. 2. Nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi. Et ideo non competit Christo effectum sacerdotis recipere.

Ad primum ergo dicendum, quòd oratio etsi cõueniat sacerdotibus: non tamen est eorum officio propria. Cuilibet enim cõuenit & pro se & pro aliis orare: secũdum illud Iac. vlt. Orate pro inuicem, vt saluemini. Et sic posset dici, quod oratio qua Christus pro se orauit, nõ erat actus sacerdotii eius. Sed hæc responsio videtur excludi per hoc, quod Apostolus Heb. 5. cùm dixisset, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec, subdit, Qui in diebus carnis suæ preces, &c. vt suprà. * Et ita videtur quòd oratio, qua Christus orauit, ad eius sacerdotium pertineat. In argu. 1. Et ideo oportet dicere, quod alii sacerdotes effectũ sacerdotii sui participant non in quantum sacerdotes, sed in quantum peccatores, vt infra dicetur. Christus autem, simpliciter loquendo, peccatum non habuit. Habuit tamen similitudinem peccati in carne: vt dicitur Roma. 8. Et ideo non simpliciter dicendum est, quod ipse effectum sacerdotii participauerit, sed secundum quid, scilicet secundum passibilitatem carnis. Vnde signanter dicit: Qui possit saluum facere a morte.

¶ Ad secundum dicendum, quod in oblatione sacrificij cuiuscunque sacerdotis, duo possunt cõsiderari, scilicet ipsum sacrificium oblatum, & deuotio offerentis. Proprius autem effectus sacerdotii est id, quod sequitur ex ipso sacrificio. Christus autem consecutus per suam passionem, gloriam resurrectionis, non quasi ex vi sacrificii, quod offertur per modum satisfactionis: sed ex ipsa deuotione, qua secundum charitatem humiliter passionem sustinuit.

¶ Ad tertium dicendum, quod figura non potest adæquare veritatẽ. Vnde sacerdos figuralis veteris legis nõ poterat ad hanc perfectionem pertingere, vt sacrificio satisfactorio non indigeret; sed Christus non indiguit; vnde non est similis ratio de vtroq;. Et hoc est quod Apostolus dicit, Lex homines constituit sacerdotes, infirmitatem habentes; sermo autem iurisiurandi, qui post legẽ est, Filium in æternum perfectum.

SVMMA TEXTVS.

COnclusio est negatiua; Et probatur primo ex Cõcilio Ephes. I. in loco citato a D. Thom. Deinde, quoniam Christus Dominus non indigebat medio, vt ad Deum accederet, cũ per semetipsum accedere posset. Vnde effectus sui sacerdotii potiùs aliis est communicãdus quàm sibi ipsi. Quod & ratione suadetur. Quia primum agens in quolibet genere ita est influens, quòd nõ est recipiẽs in gñe illo. Sicut Sol illuminat, & nõ illuminat. Et ignis est calefaciens, & non calefit. Cum itaque Christus sit fons totius sacerdotii non competebat ipsi, effectum sacerdotii recipere, sed aliis communicare. Cõclusio. Cõc. Eph.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Expendit conclusio articuli. Heb. 5. VIdetur certè, quòd conclusio D. Thomæ dicat falsum, tum quoniã Christus orauit pro se, sicut alii sacerdotes, vt patet ex illo ad Heb. 5. In diebus carnis suæ preces supplicationesq; ad Deũ, qui possit illũ saluũ facere a morte cũ clamore valido & lachrymis obtulit, ergo sacerdotiũ Christi effectũ habuit in seipso. Tũ vero, quoniam Christus sacrificiũ obtulit seipsum in sua passione

sed per passionem suam non solum aliis meruit, sed etiã sibiipsi, ergo effectus sacrificij Christi ad ipsum Christũ redit. Tum tertio, nam oblatio sacrificii est de iure naturæ, vnde quilibet subiectus Deo tenetur illi offerre sacrificium, vt planè docet D.Tho.in 2.2.q.85 art. 1. Sed Christus Dominus fuit patri subiectus secundum naturã humanam, fuit illi obediens, fuitq; illius seruus prout ostẽdimus supra q.20.art.5.ergo iure naturæ tenebatur offerre sacrificium Deo pro se, in signum subiectionis, & obedientiæ. Quòd si quis dicat Christum non indiguisse sacrificio pro seipso ex eo quod non habuit peccatum; cõtra sic argumentor. Nam in statu innocentię vbi nullum prorsus esset peccatũ inueniretur vera ratio sacrificii. Sacrificium.n.est sacrum signum sacrificii interioris; sic.n. definit sacrificium Aug. 10.de Ciui.c. 5.vnde & si secludamus omne peccatum, tenebitur homo offerre Deo sacrificium in protestationem subiectionis, & obedientiæ.

D. Thom. — August.

Cõci.Eph. Heb.7.

¶ In contrarium est definitio Concilii Ephesini superius commemorata. Item ad Heb.7.dicit Paulus.decebat vt nobis esset Põtifex sanctus, innocens, segregatus a peccatoribus, excelsior cęlis factus, qui non habeat necessitatem quotidie quemadmodũ sacerdotes prius pro suis delictis offerre, deinde pro populi. Deinde sic argumentor, Christi sacerdotiũ & sacrificiũ fuit in propitiationẽ & redemptionem pro delictis, at Christus ipse non indigebat redẽptione, ergo non obtulit sacrificiũ pro seipso. Ad hoc dubium simplicissima & verissima explicatio est, quòd vt in præcedentibus dictum est plures sunt effectus sacerdotii & sacrificii, veruntamen præcipuus effectus est placare Deum, & satisfacere pro peccatis. Vnde cũ Christus non habuerit peccatũ, non obtulit sacrificiũ in propitiationẽ, & reconciliationem pro seipso, & hoc est quod definit sacrum concilium vt patebit legenti. Vnde non negat sacrum concilium, quod effectus alii, qui correspondent sacrificio non redierunt ad ipsum Christũ.

1. Conclu. ¶ Sed vt hoc melius intelligatur sit prima cõclusio. Secundum fidem asserendum est Christum non sacrificasse pro seipso quantum ad istum potissimum effectum, qui est propitiatio & reconciliatio Hoc probant argumenta facta pro parte negatiua huius dubii, probantque efficaciter rationes adductæ a D.Thoma in artic.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio. Nihilominus dicẽdum est, quòd Christus aliquos recepit sui sacrificii effectus. Hanc conclusionem probant sufficienter argumenta, quę fecimus in principio dubii, assicitq; eam expresse D.Tho.in solutionibus argumentorum si rectè expendantur. Vnde ad argumenta in principio facta satisfaciendum est. Ad primum, & ad secundũ ea dictis in secunda conclusione patet euidens solutio. Ad tertium respondetur, quòd sacrificia ad quæ tenetur quisque Deo ratione subiectionis nõ sunt adeò propriè sacrificia, neq; effectus sacerdotii, quãdoquidem omnes homines etiam non sacerdotes ad ea tenẽtur, sicut docet D.Tho.in 2.2. loco citato. Et ex hoc patet etiam quid dicendum sit ad vltimum argumẽtum.

Argumentorum solutio.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm Christi sacerdotium permaneat in æternum.

134 At.sequẽt. cor.& q.6. 3.at.5.cor. & 1.2.q. 106.art.4. & 3.di.22. q.1.arti.1. ad 4. * at. præc.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quòd sacerdotium Christi non permaneat in æternum. Quia (vt dictum est*) illi soli effectu sacerdotij indigent, qui habent infirmitatem peccati: quæ per sacerdotis sacrificium expiari potest. Sed hoc nõ erit in ęternum: quia in Sanctis nulla erit infirmitas: secundum illud Isa.60. Populus tuus omnes iusti. Peccatorum autem infirmitas inexpiabilis erit: quia in inferno nulla est redemptio. Ergo sacerdotiũ Christi frustra remaneret in æternum.

¶ 2. Pręterea, Sacerdotiũ Christi pręcipuè manifestatũ est in eius passione & morte: qñ per proprium sanguinem introiuit in Sancta: vt dicitur Heb.9. Sed passio & mors Christi non erit in ęternum: secundum illud Rom.6. Christus resurgens a mortuis, iam non moritur. Ergo sacerdotium Christi non erit in æternum.

¶ 3. Pręterea, Christus est sacerdos non secundum quod Deus, sed secundum quod homo. Sed Christus quandoque non fuit homo, scilicet in triduo mortis. Ergo sacerdotium Christi non est in æternum.

¶ Sed contra est, quod dicitur in Psal.109. Tu es sacerdos in æternum.

Respondeo dicendum, quòd in officio sacerdotis duo possunt considerari. Primò quidẽ ipsa oblatio sacrificii. Secundò, ipsa sacrificii consummatio. Quæ quidem consistit in hoc, quod illi, pro quibus sacrificium offertur, finem sacrificii consequuntur. Finis autem sacrificii, quod Christus obtulit, non fuerunt bona temporalia, sed ęterna, quæ per eius mortem adipiscimur (vnde dicitur Heb.9. quòd Christus est assistens Pontifex futurorum bonorum) ratione cuius Christi sacerdotium dicitur esse æternum.

¶ Et hęc quidem cõsummatio sacrificii Christi, pręfigurabatur in hoc ipso, quòd Pontifex legalis semel in anno cũ sanguine hirci & vituli intrabat in Sancta sanctorum, vt dicitur Leuit. 16. cùm tamen hircum & vitulum non immolaret in Sanctis sanctorum, sed extra. Et similiter Christus in Sancta sanctorum, id est in ipsum cęlum intrauit: & nobis viam parauit intrandi, per virtutem sanguinis sui, quem pro nobis in terra effudit.

Ad primum ergo dicendum, quòd Sancti qui erunt in patria, non indigebunt vlterius expiari per sacerdotium Christi: sed expiari iam indigebunt consummari per ipsum Christum, à quo gloria eorum dependet. Vnde dicitur Apocal.21. quòd claritas Dei illuminat illam, scilicet ciuitatem Sanctorum, & lucerna eius est agnus,

¶ Ad secundum dicendum, quòd licet passio & mors Christi de cætero non sint iteranda, tamẽ virtus illius hostię semel oblatę, permanet in ęternum: quia vt dicitur ad Hebręos. 10. vna oblatione consummauit in ęternum sanctificatos. Et per hoc patet etiam responsio ad tertium. Vnitas autẽ huius oblationis figurabatur in lege, per quod semel in anno legalis Põtifex cum solenni oblationa sanguinis intrabat in Sancta: vt dicitur Leuit. 16. Sed deficiebat figura a veritate in hoc, quòd illa hostia nõ habeat sempiternã virtutem: & ideo annuatim illæ hostiæ reiterabantur.

SVMMA TEXTVS.

COnclusio est affirmatiua. Quæ asseritur planè in Psalmo 109. cum dicitur, Tu es sacerdos in æternum, probatur deinde, quia cõsummatio sacerdotii Christi consistit in bonis æternis. finis enim sacrificii, quod Christus obtulit, non fuerunt bona temporalia, sed ęterna, Conclusio. Psal.109.

Heb.9. na, quæ per eius mortem adipiſcimur, vnde dicitur Hebr. 9 quòd Chriſtus eſt aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum, ratione cuius Chriſti ſacerdotium dicitur eſſe æternum. Et hæc quidem conſummatio ſacrificij Chriſti, præfigurabatur in hoc ipſo quòd Pontifex legalis ſemel in anno cum ſanguine hirci & vituli intrabat in Sancta ſanctorum, vt dicitur Leuit. 16. (Leui.16.) cum tamen hircum & vitunon immolaret in Sanctis ſanctorum ſed extra: & ſimiliter Chriſtus in Sancta ſanctorum, id eſt, in ipſum cęlum intrauit, & nobis viam parauit intrandi per virtutem ſanguinis ſui, quem pro nobis in terra effudit.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Sacerdotium Chri qua ratione dicatur ęternum. Heb.10.

SAcerdotium Chriſti dicitur æternum iuxta D. Thomæ & Sanctorum doctrinam. In primis quoniam virtus hoſtiæ ſemel oblatæ à Chriſto manet in æternũ, quo ad conſummationem gloriæ, in qua omnea Sancti conſummantur per Chriſtum. Vnde Paulus ad Heb. 10. vna oblatione conſummauit ſanctificatos in æternum. Tum vero, quoniam ſacerdotium Chriſti ex vi ſua expiat peccata infundendo gratiam & tollendo pœnam etiam in æternum, ſi mundus iſte in æternum duraſſet. Tum tertio quoniam nullum aliud ſacerdotium ſuccedet poſt Chriſti ſacerdotium. Sed nunquid poteſt concedi, quòd offerretur hoc ſacrificium poſt finem mũdi in perpetuas æternitates? Certè in fine mũdi deſinet immolari & offerri in reconciliationem peccatorum. Veruntamen in gratiarũ actionem non video cur ſummus ſacerdos Chriſtus non ſe offerrat Deo patri in æternum.

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm ſacerdotium Chriſti fuerit ſecundum ordinem Melchiſedech.

135
Infr. q. 61. art. 3 ad 3. & 4. diſt. 8. q. 1. arti. 2. q. 3.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd ſacerdotium Chriſti non fuerit ſecundum ordinem Melchiſedech. Chriſtus enim eſt fons totius ſacerdotij, tanquam principalis ſacerdos. Sed illud quod eſt principale, non ſequitur ordinem alterius, ſed alia ſequuntur ordinem ipſius. Ergo Chriſtus nõ debet dici ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech.

¶ 2. Præterea, Sacerdotium veteris legis, propinquius fuit ſacerdotio Chriſti, quã ſacerdotiũ quod fuit ante legem. Sed ſacramenta tantò expreſſius ſignificabant Chriſtum, quantò propinquiorà fuerunt Chriſto: vt patet ex his, quæ in Secunda parte dicta * ſunt. (2.2.q.2. artic.7.) Ergo ſacerdotium Chriſti magis debet denominari ſecundum ſacerdotium legale, quàm ſecundũ ſacerdotium Melchiſedech: quod fuit ante legem.

¶ 3. Præterea. Heb. 7. dicitur, quòd eſt Rex pacis, ſine patre, ſine matre, ſine genealogia, neq; numerum dierum neque finem vitę habẽs. Quę quidem conueniunt ſoli filio Dei. Ergo nõ debet dici Chriſtus ſacerdos ſecũdum ordinem Melchiſedech, tanquam cuiuſdam alterius, ſed ſecũdum ordinem ſui ipſius.

¶ Sed contra eſt, quod dicitur In Pſal. 109. Tu es ſacerdos in ęternum, ſecundum ordinem Melchiſedech.

Reſpondeo dicendum, quòd ſicut ſupra dictũ eſt, * legale ſacerdotiũ fuit figura ſacerdotii Chriſti: (Ar.4. huius q. arg. 3.) non quidem quaſi adæquans veritatẽ, ſed multum ab ea deficiens; Tum quia ſacerdotium legale non mundabat peccata: tum etiam quia nõ erat æternum, ſicut ſacerdotium Chriſti. Ipſa autem excellentia ſacerdotij Chriſti ad ſacerdotium Leuiticũ fuit figurata in ſacerdotio Melchiſedech, qui ab Abraham decimas ſumpſit, in cuius lũbis decimatus eſt quodam modo ipſe ſacerdos legalis. Et ideo ſacerdotium Chriſti dicitur eſſe ſecundum ordinem Melchiſedech, propter excellentiam veri ſacerdotij ad figurale ſacerdotium legis.

Ad primum ergo dicendum, quòd Chriſtus non dicitur eſſe ſecundum ordinem Melchiſedech, qnaſi principalioris ſacerdotis, ſed quaſi præfigurantis excellentiam ſacerdotij Chriſti ad ſacerdotium Leuiticum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in ſacerdotio Chriſti duo poſſunt conſiderari: ſcilicet ipſa oblatio Chriſti, & participatio eius. Quantum ad ipſam oblationẽ, expreſſius figurabat ſacerdotiũ legale per ſanguinis effuſionem, quàm ſacerdotiũ Melchiſedech, in quo ſanguis nõ effundebatur, ſed quantum ad participationem huius ſacrificii & eius effectũ (in quo præcipuè attenditur excellẽtia ſacerdotii Chriſti ad ſacerdotium legale (expreſſius pręfigurabatur per ſacerdotium Melchiſedec, qui offerebat panem & vinum, ſignificãtia (vt Augu. * dicit) eccleſiaſticam vnitatem, quàm (Referẽ de conſecr. di. 2. ca. Quia paſſus.) conſtituit participatio ſacrificii Chriſti. Vnde etiã in noua lege verum Chriſti ſacrificium communicatur fidelibus ſub ſpecie panis & vini.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Melchiſedech, dictus eſt ſine patre, & ſine matre, & ſine genealogia, & quòd non habet initiũ dierũ neque finẽ, non quia iſta non habuerit, ſed quia in Scriptura ſacra iſta de eo non legũtur. Et per hoc ipſum (vt Apoſtolus ibidem dicit) aſſimilatus eſt filio Dei; qui in terris eſt ſine patre, & in cęlis ſine matre, & ſine genealogia: ſecundũ illud Iſa. 53. Generationem eius quis enarabit? & ſecũdum diuinitatem neque principium neque finem habet dierum.

SVMMA TEXTVS.

Cõcluſio. Pſal. 109.

COncluſio eſt affirmatiua, & aſſeritur apertè Pſalmo, 109. Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinẽ Melchiſedech. Deinde probatur. Nam legale ſacerdotiũ fuit figura ſacerdotij Chriſti non quidem quaſi adæquãs veritatem, ſed multum ab ea deficiens: tum quia ſacerdotium legale non mundabat peccata: tum etiam, quia nõ erat æternum ſicut ſacerdotium Chriſti. Ipſa autem excellentia ſacerdotij Chriſti ad ſacerdotium Leuiticum fuit figurata in ſacerdotio Melchiſedech, qui ab Abrahã decimas ſumpſit, in cuius lumbia decimatus eſt quodã modo ipſe ſacerdos legalis: & ideo ſacerdotium Chriſti dicitur eſſe ſecundum ordinem Melchiſedech, propter excellentiam veri ſacerdotij ad figurale ſacerdotium legis.

EXPOSITIO ARTICVLI.

EXpoſitionem huius articuli in quinq; partes diſtribuo. In primis inquirẽdũ eſt quis nã fuerit Melchi-

sedech. Deinde fuerit ne sacerdos. Præterea, quod nā fuerit illius sacrificium. Insuper ob quam causam dicatur Christi sacerdotium secundum ordinem Melchisedech. Vltimò, quem sensum habeant verba Diui Pauli ad Heb. ca 7. cum comparat sacerdotium Melchisedech cū Christi sacerdotio.

Quis nam fuerit Melchisedech.
Origenes.
Hierony.

¶ Ad primam qōnem explicandam sciendū est, quòd Origenes de Melchisedech pontifice disserens, asseruit eum non hominem fuisse, sed Angelum. Hunc errorem illi tribuit Hieronymus in Epistola ad Euagrium ita scribens: statim in fronte Geneseos in prima homiliarum Origenis reperi scriptum de Melchisedech, in qua multiplici sermone disputans, illuc deuolutus est, vt eum Angelum diceret, iisdemq; pene argumentis, quibus scriptor tuus, qui Melchisedech Spiritum sanctum facit. Trāsiui ad Didymum sectatorem eius, & vidi hominem pedibus in Magistri isse sententiam. Hæc Hieronymus, forte per homiliam primam, tomum primum intelligēs. Nam in prima Origenis homilia, quæ nūc in Genesim habetur, nulla est Melchisedech mētio. Excusari potest Origenes ex diuersitate opinionū, quę de hac re inter veteres fuit, apud quos, vt Hieronymus ad Euagrium scribens testis est, famosissima quæstio fuit super Melchisedech Pontificis persona. Siquidem vt Epiphanius refert libro secundo aduersus hæreses, hæresi 55. innominati quidā hæretici dixerunt, Melchisedech fuisse vnigenitum ipsum, ac naturalem Dei filium, qui in humana specie Abrahæ apparuerit. Hierax Ægyptius qui Grecè & Ægyptiace in Hexameron docta, sed hæretica elaborauit commentaria, putauit ipsum esse Spiritum sanctum. Melchisedechiani hæretici, quorum autor fuit Theodorus Argentarius, id ipsum existimarunt esse magnam quandam virtutem Christo superiorem, à qua ipse Christus ordinem sempiterni pontificatus acceperit. Samaritæ arbitrati sunt eūdem esse Sem filium primogenitum Noe, & eo tempore, quo ortus est Abraham, habuisse ætatis annos trecentos nonaginta, ipsique Abrahæ abnepoti suo decimi gradus superuixisse annos quadraginta. Iudæi tradiderunt illum fuisse hominem quidem iustum, & sacerdotem Dei altissimi velut diuina habet scriptura; sed ex impura meretrice & fornicatore viro progenitum, & ob id parentes eius in sacris literis non referri. Irenæus & Hypolitus scripserunt fuisse Regem Hierosolymæ; quæ primum Salem, postea Iebus, ad extremum Hierusalē appellata sit. Quorum opiniones Hieronymus in prædicta ad Euagrium Epistola relinquens, affirmat Melchisedech non fuisse regem Salem, quæ postea Hierusalem dicta est, sed regnasse eum in Salim oppido iuxta Scytopolim regionis Sichem, in tribu Ephraim: vbi palatiū Melchisedech fuisse magnificum ex magnitudine ruinarum deprehenditur. Augustinus in libro quæstionum veteris & noui testamenti. q. 109. multis argumentis nititur probare, Melchisedech non fuisse hominem purum, sed quandam Dei virtutem, videlicet Spiritum sanctum; qui tunc in forma humana apparuerit, quemadmodum postea filius Dei in carne humana apparuit. Hunc errorē expandens Alphōsus Castrensis in 10. aduersus hæreses volumine negat librum illum, qui inscribitur de quęstionibus veteris & noui testamenti, esse Augustini, quamuis sub eius nomine circumferatur, & præter alia argumenta, quæ ad hoc cōuincendum affert, hoc vnum cęteris efficacissimum, quod hanc sententiam Augustinus in libro de hæresibus ad Quod vult Deū ponit in trigesimoquarto loco, tribuēs eā hæreticis, quos Melchisedechianos appellat. Non est autem verisimile Augustinum fuisse tam stupidum, vt hæreticam assertionem & à se damnatam docuerit: quam etiā sicubi docuisset, oportuerat illum eādē in libris Retractationum recātasse. Quod tamē in toto decursu eius operis nusquam ab eo factum reperitur. Sed vt veritas huius rei patefiat dicendum est primo. Certa fides est, quòd Melchisedech fuerit purus homo, vt patet Genes. 14. & ad Heb 7. in quibus locis de Melchisedech fit sermo atque de puro homine secundum cōmunem sensum scripturæ & sanctorum. Quo circa illa sententia Augustini superius recitata non est Augustini, aut certè si Augustini est, retractata est ab ipso libro de hæresibus, hæresi. 34.

Didymus.
Epiphan.
Hierax.
Melchisedechiani hæretici.
Theodo.
Samaritæ.
Iudæi.
Irenæus.
Hypoly.
Augustin.
Castren.
Melchisedech fuit purus hō.
Gene. 14
Heb. 7.

Secundo dicendum est esse certum fidei dogma, quòd fuerit rex Salem, vt patet in locis citatis Gene. 14 & Heb. 7. an vero fuerit Salem Hierosolyma, an vero oppidum aliquod, sic appellatum regionis Sichem incertum est, nam quod fuerit Hierosolyma, placet Hieronymo in quęstionibus Hebraicis super Genesim. Posterior sententia placuit eidem Hieronymo in Epistola ad Euagrium. Tertio incertum est etiam, vnde genus traxerit Melchisedech, quinimo in sacris literis ex proposito reticetur eius genealogia, vt docet D. Thomas in hoc articulo ad tertium & Doctores Sancti ad Hebr. 7. Certè probabiliter dicitur quod fuerit Sem filius Noe. Hic enim vt ex sacris literis colligitur supputatis generationibus superuixit Abrahæ trigintaquinque annis, colligitur ex Gene. c. 11. & deinceps. Hęc sententia placuit Hieronymo in locis adductis & Caietano super Genesim. Vnde deridenda est, sicut eā deridet, genealogia Melchisedech ex genere Sidoniorū. Colligat etiam Theologus argumentum ab scriptura diuina negatiue inualidum esse omnino. Non enim sequitur, genealogia Melchisedech non legitur in scripturis, nec legitur eius prosapia, nec parentes eius recensentur, ergo non habuit parentes sed est ingenitus. Hæc de prima quæstione.

Genes. 11.

Melchisedech fuit sacerdos.
Genes. 14.
Psal. 109.
Heb. 5 & 7

¶ Ad secundam quęstionem dicendum est, esse certum fidei dogma quòd fuerit sacerdos. Nam Genes. 14 & Psalmo 109. & ad Heb. 5. & 7. planè id asserunt. Hæc conclusio ponitur contra quosdam Iudæos, qui negant sacerdotium Melchisedech, & ad scripturam ex Genesi respondent, quòd secundum veritatem Hebraicam solum habetur, quòd Abraham fuerit sacerdos, nō Melchisedech, quoniam in Hebręo sic habetur. Et erat sacerdos Deo excelso, quod ad Abraham non ad Melchisedech referēdū est, sed hæc manifesta hæresis est, vt postea videbimus.

De sacrificio Melchisedech.
Genes. 14.
Caietan.
Isidorus.
Clarus.
Lutherus.
Gene. 14.

¶ Ad tertiam quæstionem dicendum est, quòd de sacrificio Melchisedech non ita facilè constat ex diuinis scripturis. Nam ille locus Gene. 14. Melchisedech rex Salem proferens panem & vinum, erat enim sacerdos Dei altissimi benedixit, &c. variè explicatur a Doctoribus. Nam quidam dicunt, quod Melchisedech panē & vinum lassis ex itinere protulit. Sic explicat Caietanus, sic Isidorus Clarus: sic alij hebraizantes sequētes Iosephum, imo Lutherus libro de abroganda missa priuata eundem sensum pugnacissime retinet. Sed profectò, quòd obtulerit panē & vinum in sacrificium Deo, certissimum videtur. Tum, quoniam textus sacer hunc sensum præsefert manifestè, dicitur enim Genes. 14. Melchisedech rex Salem proferens panem & vinum erat enim sacerdos Dei altissimi, vbi ne miraretur quispiam quod rex sacrificaret subiecit scriptura rationem, erat enim sacerdos Dei altissimi. Ex quo consequens est, quòd illa oblatio panis & vini sacrificium fuerit. Hoc ipsum confirmat communis sententia omnium patrum & potissimè communis sensus Ecclesię catholicæ. Quapropter ab hac sententia discedere non solum temeritas, sed etiam hæresis videtur apertè.

Q̄uo Chr̄s dē sacerdos s̄m ordinē Melchisedech.
Psal. 109.

¶ Ad quartam quæstionem dicendum, varias esse causas ob quas dicitur Christus sacerdos secundum ordinē Melchisedech, & quidem Iudaizantes sic explicant illum locum ex Psal. 109. Tu es sacerdos in æternum secundū ordinem Melchisedech, id est, tu es sacerdos semper secundum verbum aut cōsuetudinem regis iusti, sic enim interpretantur hoc vocabulum Melchisedech. Itaq; Melchisedech non sit nomen proprium illius sacerdotis & regis, sed duæ sint appellationes rex & iustitia. Itaque sensus erit tu es sacerdos in æternum, quia rex iustus, iuxta quam interpretationem antiquissimi Hebræorū Vates, dixerunt de eo, & erit iustitia cingulum lumborum eius, Et in Psalmo dicitur, Virga æquitatis virga regni tui, dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem. Et iterum, propter veritatem & mansuetudinē & iustitiā deducet te mirabiliter dextera tua. Sed istæ expositiones veræ esse non possunt, sunt enim Iudæorum, qui literā occidentē & interpretationes nominum vanas sequuntur. Veritas est quòd Melchisedech fuit verus sacerdos Dei altissimi secūdū cuius ordinem dicitur Christus fuisse sacerdos in ęternū, tū

secundum

secundum ordinem figuræ, quia videlicet sacerdotium Melchisedech præfigurabat Christi sacerdotium futurũ excellentius, quàm Leuiticum. Hoc antem significatum

Gene. 14. est Genes. 14. eum Abraham qui pater fuit Leui & Aaron decimas obtulit Melchisedech, ac subinde ipse Leui, qui in lumbis erat Abrahę decimas per Abraham obtulit Melchisedech, decimas autem offerre alteri vt sacerdoti, imperfectioris est. Hanc rationem explicat elegan-

Hebr. 7. ter D. Paulus ad Hebræ. capitu. 7. Alia ratio explicandi istum ordinem est, vt sit similitudo quantum ad effectum sacerdotis. Quoniam sicut Melchisedech obtulit panẽ, qui conficitur ex multis granis, & vinum, quod in vnum confluit ex multis racemis; ita Christus Dominus per suum sacrificium & sacerdotium, effecit unitatem Ecclesiæ ex multis fidelibus collectam. Tertia ratio huius similitudinis in hoc consistit. Et enim sicut Melchisedech obtulit panem & vinum, ita Christus in Eucharistiæ sacrificio offert corpus suum sub speciebus panis & uini. Ac demum D. Paulus in Epistola ad Hebr. cap. 7. multa refert in quibus Melchisedech assimilatur filio Dei. Primum inquit Paulus, aduertere vos volo, quòd Melchisedech hic rex erat, & quidem rex Salem, deinde quòd sacerdos Dei altissimi, qui Abrahæ cum magnam victoriam obtinuisset obuius factus est & benedixit ei, scilicet iure sacerdotij, cui & decimas omnium diuisit Abraham, vnde opinione Abrahæ Melchisedech sacerdos erat agnouitque eum pro suo sacerdote, & tunc dedit ei decimas. Et quidem Melchisedech nomine suo typum gerit regis, ac regis iustitiæ, atque illius iustitiæ quæ propria est scripturis voluit Deus certa ratione personam illam vocari hoc nomine vt significaret allegoricè aliquid ad Christum pertinens Componitur autem Melchisedech ex duobus, ex Melch, quod regem significat, & sedech, quod est iustitia. Deinde vocabulo ciuitatis typum gerit Christi. Nam hoc ipso, quòd rex fuit Salem expressit Christum qui allaturus erat veram pacem, de qua in Euangello; Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Describitur etiam Melchisedech sine patre & matre & sine genealogia, non enim constat ex Genesi, vbi fit mentio huius Melchisedech, neque ex tota scriptura, quis fuerit ipsius pater, quæve mater, vndeve traxerit originem, atqui in hoc rursus typum habet ipsius Christi. Addit præterea D. Paulus aliud, in quo assimilatur Christo dicens, nec initium dierum nec finem vitæ habent, id est, scriptura non meminit quando natus sit, vel quando mortuus, in quo assimilatur Christo Domino, sed multa est differentia, siquidẽ Christo simpliciter competit, quòd non habeat initium dierum nec finem, Melchisedech non nisi per tropum. Sed & aliud est, in quo sit assimilatus filio Dei. Dicitur nanque Melchisedech sacerdos manere in æternum quatenus typum gerit filij Dei cuius sacerdotium manet in æternum. Ex his patet, quid dicendum est ad vltimam quæstionem.

QVAESTIO XXIII.

De adoptione Christi, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est, An adoptio Christo conueniat.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm Deo conueniat adoptare filios.

¶ Secũdò, vtrùm hoc cõueniat soli Deo patri.

¶ Tertiò, vtrùm sit proprium hominum adoptari in filios Dei.

¶ Quartò, vtrùm Christus possit dici filius adoptiuus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm Deo conueniat filios adoptare.

Ad primum sic proceditur. Videtur, ꝙ Deo nõ cõueniat filios adoptare. Nullus enim adoptat nisi extraneam personam in filium: secundũ qđ Iuristæ dicũt. Sed nulla persona est extranea a Deo, qui est omnium creator. Ergo videtur, quòd Deo non conueniat adoptare.

336 3. d. 10 q 2. ar. 1. q. 1. & 4. cõtra c. 17. fin.

¶ 2. Præterea, Adoptio videtur esse introducta in defectum filiationis naturalis. Sed in Deo inuenitur naturalis filiatio: vt in Prima parte habitũ est.* Ergo non conuenit Deo filios adoptare.

¶ 3. Præterea, Ad hoc aliquis adoptatur, ut in hæreditate adoptantis succedat. Sed in hæreditate Dei non videtur aliquis posse succedere: quia ipse nunquam decedet. Ergo Deo non conuenit adoptare.

P. p. q. 33. arti. 3.

¶ Sed contra est, quod dicitur Ephe. primo: Prædestinauit nos in adoptionem filiorum Dei. Sed prædestinatio Dei non est irrita. Ergo Deus aliquos sibi adoptat in filios.

Respondeo dicendum, ꝙ aliquis homo adoptat alium sibi in filium, in quãtum ex sua bonitate admittit eum ad participationem suæ hæreditatis. Deus autem est infinitæ bonitatis, ex qua contingit, quòd ad participationem bonorum suorum suas creaturas admittit. Et præcipuè rationales creaturas: quæ inquantum sunt ad imaginem Dei factæ, sunt capaces beatitudinis diuinæ. Quæ quidem consistit in fruitione Dei: per quam etiam ipse Deus beatus est, & per seipsum diues, inquantum scilicet seipso fruitur. Hoc autem dicitur hæreditas alicuius, ex quo ipse est diues. Et ideo in quantum Deus ex sua bonitate admittit homines ad beatitudinis hæreditatem, dicitur eos adoptare: Hoc autem plus habet adoptatio diuina, quàm humana: quia Deus hominẽ, quem adoptat, idoneum facit per gratiæ munus ad hæreditatem cælestem percipiendam, homo antẽ non facit idoneum eũ, quem adoptat, sed potius eum iam idoneum eligit adoptando.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ homo in sua natura consideratus, non est extraneus a Deo, quãtum ad bona naturalia, quę recipit: est tamen extraneus quantum ad bona gratię & glorię, & secundum hoc adoptatur.

Ad secundum dicendum, quòd hominis est operari ad supplendam suam indigentiam: non autem Dei, cui conuenit operari ad communicandam suæ perfectionis abundantiam. Et ideo sicut per actum creationis communicatur bonitas diuina omnibus creaturis, secundum quandam similitudinem; ita per actum adoptionis communicatur similitudo naturalis filiationis hominibus, secundum illud Roma. 8. Quos præsciuit conformes fieri imaginis Filii sui.

¶ Ad tertium dicendum, quòd bona spiritualia possunt simul a pluribus possideri, non autem bona corporalia. Et ideo hæreditatem corporalem nullus potest percipere, nisi succedens decedenti: hęreditatem autem spiritualem simul omnes ex integro accipiunt sine detrimento Patris semper viuentis. Quamuis posset dici, quòd Deus decedit, secundum quod est in nobis per fidem, & incipiet in nobis esse per speciem: sicut glossa dicit Rom.8. super illud, Si filii. & hæredes. gl. ord. ibi.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio Ephes. 1.

COnclusio est affirmatiua, & patet ex illo Ephes. 1. Prædestinauit nos in adoptionem filiorum. Certè, Deus ex bonitate sua admittit homines ad hæreditatem suam, quæ est fruitio, ergo Deo conuenit adoptare, Cósequentia probatur. Nam humana adoptio ad cuius similitudinem diuina dicitur, est qua aliquis ex sua bonitate constituit alium in successione suæ hæreditatis. Hoc autem plus habet diuina adoptio, quã humana: quod Deus hominem, quem adoptat idoneum facit per gratiæ munus, ad percipiendam hæreditatem cœlestem. Sed homo non facit idoneum, quem adoptat: imò potius eum iam idoneum eligit adoptando.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo dubium est, an Deo conueniat filios adoptare propriè an potius secundum metaphoram? Videtur hoc secundum esse verum.

Expendit an Deo cõueniat ꝓpriè filios adoptare.

Prim. arg. ¶ Tum, quoniam nullus adoptat in filium nisi extraneam personam, vt Iuristæ planè affirmant, at nulla persona est extranea Dei qui est omnium creator.

Secũdum. ¶ Tum vero, nam adoptatio videtur esse introducta in defectum filiationis naturalis, at in Deo inuenitur filiatio naturalis, vt in prima parte habitum est.

Tertium. ¶ Tum tertio, nam ad hoc aliquis adoptatur vt in hæreditatem adoptantis succedat, sed in hæreditatem Dei non succedit aliquis quia ipse nunquam decedit.

Quartum. ¶ Tum præterea, quia adoptatus nunquam habet esse ex adoptante, omnis autem creatura rationalis habet esse a Deo, imo apud nos adoptatus nuuquam est in potestate adoptantis antequam adoptetur.

Quintum. L. adoptio ces. ff. de adoptionibus. ¶ Consimiliter, adoptatus semper est eiusdem naturæ cum adoptante vt patet in l. adoptio ff. de adoptionibus. Adoptio, inquit, in ijs personis locum habet in quibus natura potest haberi, at fieri non potest, quòd homo sit filius Dei per naturam, ergo adoptio in Deo non potest habere locum.

Sextum. ¶ Sane de ratione adoptionis est vt cõsentiat qui adoptatur, vt patet in l. 2. eodem titulo, at eadem ratione paruuli dicuntur filij Dei adoptiui, qua & adulti, ergo nullus dicitur propriè filius Dei adoptiuus.

Vltimum. ¶ Vltimo, adoptionis duę sunt species, alia qua adoptatur is qui sui iuris est, quæ adrogatio dicitur. Ille enim rogabatur & interrogabatur, an vellet adoptari & eiusdem filiorum loco esse. Alia est, quando is qui sui iuris non est, apud magistratum in alienam transit familiam, at respectu Dei nullus homo videtur esse sui iuris. Propter hæc argumenta Duran. in 3. di. 10. q. 2. dixit Deum non propriè sed secundum translationem aliquos adoptare in filios. Et hanc sententiam aliquando secutus est D. Thomas in 3. in prædicta distinctione quæst. 2. arti. 1. quæstiuncula. 1. Verum hoc in loco de translatione aut metaphora verbum nullum addit D. Thomas. Durãdus. D. Thom.

1. Conclu. ¶ Quamobrem pro veritate sit, prima cõclusio. Certũ est secundum fidem, quòd Deo cõueniat filios adoptare. Hæc cõclusio asseritur planè ad Romanos. 8. ad Galatas 4. ad Ephes. 1. Prædestinauit nos in adoptionem filiorum. Certè in vtroque testamento passim, tum homines, tum Angeli dicuntur filii Dei, at non sunt filii Dei naturales, ergo adoptiui. Et est insignis locus Ioan. 1. dedit eis potestatem filios Dei fieri. Rom. 8. Ad Gal. 4. Ephes. 1. Ioan. 1.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio. Indubitanter tenẽdum est, quod Deo conueniat propriè filios adoptare. Hæc conclusio probatur sic, nam ex Augustini regula quoties verba scripturæ secundum proprietatem intelligi possunt non est ad figuram & metaphoram recurrẽdum, sed ita est quòd secũdum proprietatem intelligi potest, quòd nos sumus filij Dei adoptiui & Deus pater adoptans, ergo sic intelligi debet. Deinde adoptare, vt cõstat ex eius definitione nihil aliud est, quàm ex gratia communicare alicui ius ad hæreditatem adoptantis, hoc autẽ nobiscum facit Deus cum gratiam suam nobis confert, quæ nihil aliud est, quàm ius ad vitam æternam, ergo verè adoptat. Nam cæteræ conditiones, quæ in adoptione humana inueniũtur accidentariæ sunt & ad rationem adoptionis minimè necessariæ. August. Deo propriè cõuenit filios adoptare.

3. Conclu. ¶ Tertia conclusio. Adoptio hæc diuina multum differt ab humana, quia efficit non solum vt habeamus ius filiorum Dei, verum etiam vt simus filij Dei, id est, habeamus participationem, communionem, & cõsortiũ quoddam diuinæ naturæ, & ideo cum Deus adoptat aliquẽ in filium immittit spiritum filij sui in cor ipsius clamantem, Abba pater, vt dicit Paulus ad Gal. 4. Est alia differẽtia, nam quando Pater ęternus adoptat quempiam in filium, dat illi esse supernaturale per generationem spiritualem infundendo gratiam & charitatem, per quã ius habet homo ad hæreditatem cœlestem capiendam, ac subinde filiatio adoptiua habet pro fundamẽto eiusmodi generationem, & est relatio realis quemadmodum filiatio naturalis in humanis. Veruntamẽ adoptio humana, qua vnus homo alterũ instituit in filium, nihil prorsus reale ponit in ipso adoptato, sed est tantum actus voluntatis ipsius adoptantis, per quem elegit adoptatum: ac subinde filiatio adoptionis quæ inde consequitur, relatio rationis est non realis. Adoptio diuina multũ differt ab humana. Ad Gal. 4.

Ad argumenta. Ad primũ. ¶ Ad argumenta in principio facta. Ad primũ respondetur, quòd homo in natura sua cõsideratus non est extraneus a Deo quantum ad bona naturalia, quæ de manu eius recipit, est tamen extraneus quantum ad bona gratiæ & gloriæ, & secundum hoc adoptatur.

Ad secũdm. ¶ Ad secundum dicendum, hominis quidem esse operari ad supplendam suam indigentiã, non autem Dei cui conuenit operari ad communicandam suæ perfectionis abundantiam, & ideo sicut per actum creationis communicatur bonitas diuina omnibus creaturis secundum quandam similitudinem, ita per actum adoptionis communicatur similitudo naturalis filiationis hominibus, secundum illud Romanorum. 8. quos pręsciuit conformes fieri imaginis filij sui. Roma. 8.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium dicendum, quòd bona spiritualia possunt simul a pluribus possideri, non autem bona corporalia, & ideo hæreditatem corporalem nullus potest percipere nisi succedens decedenti, hæreditatem autem spiritualem simul omnes ex integro accipiunt sine detrimento patris semper viuentis.

Ad quartũ. ¶ Ad quartum dicendum, quod quamuis apud nos is qui habet esse ab alio, adoptiuus eius filius esse non possit, quia nullus habet esse ab alio nisi per generationem; ex quo consequens est, quòd sit filius naturalis, at repugnat eundem esse respectu eiusdem naturalem & adoptiuum, at repugnat esse naturalem, & ex gratia. Cæterùm quia rationalis creatura non habet a Deo esse per generationem, sed per creationem, ideo necesse non est vt sit filius Dei naturalis, atq; adeo potest esse adoptiuus per gratiam.

Ad quintũ. ¶ Ad quintum dicendum, quòd eo ã ille qui ante adoptionem fuerat in potestate adoptantis, dicitur filius adoptiuus. Potest enim & pupillus a tutore & seruus a domino adoptari quamuis sub certis conditionibus, vt patet ex l. non aliter. ff. de adoptionibus: vterque tamen prius erat in potestate adoptantis. Vel dicatur ad hoc argumentum, quòd hæc conditio proposita in argumento, item & aliæ, quæ commemorantur in sequentibus per accidẽs se habent ad rationem adoptionis. Adoptare L. non aliter. ff. de adoptionibus.

enim

enim est ex gratia aliquem admittere ad ius filiorum, cætera per accideos se habeot.

Ad sextū. ¶ Ad sextum dicendum, quòd quamuis ita sit, quòd adoptio humaoa inter eos semper reperiatur, qui sunt eiusdem naturæ, tamen hoc accidentarium est ad rationem adoptionis. Vnde si Angelus haberet hæreditatem, ad quam ex gratia hominem admitteret, diceretur hominem in filium adoptare.

Ad septimum. ¶ Ad septimum dicendum quòd secundum leges consentire debet is, qui adoptatur quando habet vsum rationis: cæterum non est necesse vt is qui adoptatur habeat vsum rationis, nam & infantes adoptari possunt vt patet in l. etiam ff de adoptionibus.

L. etiā. ff. de adoptionibus.

Ad vltim. ¶ Ad vltimum respondetur, quòd quanuis verum sit duas esse adoptionis species, quę commemorantùr in argumento, vt patet ex l. 1. & 2. eodem titu. tamen negari non potest eas etiam in adoptione diuina reperiri. Nam cum paruuli baptizantur, adoptantur in filios simplici quadam adoptione, at cum adulti iustificantur, adoptātur adoptione quadam quæ propriè est adrogatio saltē in lege Euangelica. Nam eo ipso, quod adultis gratia donatur, fiunt omnino sui iuris, quod patet ex Paulo ad Ga-

Ad Gal. 4. la. 4. cum inquit, quamdiu hæres paruulus est nihil differt à seruo cum sit dominus omnium, sed sub tutoribus & actoribus est vsque ad præfinitum tēpus à patre, cum ergo venit plenitudo temporis misit Deus filium suum, vt adoptionem filiorum reciperemus. In his verbis ostendit Paulus, quòd in nullo alio statu homo sui iuris est, quam in statu legis Euangelicæ. In statu enim peccati non est sui iuris quia seruus peccati est, quandiu in illo statu permanet. In statu vero legis scriptæ, quanuis gratiam habeat & filius sit & ius obtineat hæreditatis paternæ, veruntamen est veluti pupillus, & sub pædagogo duplici de causa. Tum quia ex vi legis illius non tam amore ducebatur quam timore. Tum verò, quia non statim in possessionem hæreditatis admittebatur vsque dum veniret Christus. At in lege Euangelica omnino sui iuris est homo iustus. Tum quia statim admittitur ad vsum hæreditatis si per ipsum non stet, tum verò quia amore ducitur non timore, & vbi spiritus amoris est ibi libertas.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm adoptare conueniat toti Trinitati.

137 3. di. 10. q. 2. ar. 1. q. 2. & 3.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd adoptare non conueniat toti Trinitati. Adoptatio enim dicitur in diuinis ad similitudinem rerum humanarum. Sed in rebus humanis soli illi conuenit adoptare, qui potest filios generare: quod in diuinis cōuenit soli Patri. Ergo in diuinis solus Pater potest adoptare.

¶ 2. Prętereà, Homines per adoptionem efficiuntur fratres Christi: secundum illud Roma. 8. Vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Fratres autem dicuntur, qui sunt filij unius patris, vnde & Dominus dicit Ioan. 20. Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum. Ergo solus Pater Christi habet filios adoptiuos.

¶ 3. Prætereà, Galat. 4. dicitur, Misit Deus filiū suum, vt adoptionem filiorum Dei reciperemus: quoniam autem estis filii Dei, misit Deus spiritū Filii sui in corda vestra, clamantem, Abba, pater. Ergo eius est adoptare, cuius est Filium, & Spiritum sanctum habere. Sed hoc est solius personæ Patris. Ergo adoptare conuenit soli personæ Patris.

Sed contra, Eius est adoptare nos in filios, quē nos patrē possumus nominare, vnde dicitur Roma. 8. Accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, pater. Sed cùm Deo dicimus, Pater noster, hoc pertinet ad totam Trinitatem: sicut & cętera nomina, quę dicuntur de Deo relatiuè ad creaturam, vt in Prima parte habitum est.* Ergo adoptare conuenit toti Trinitati. P. p. q. 39. arti. 7.

Respondeo dicendum, quòd hęc est differentia inter filium Dei adoptiuum & naturalē, quòd filius Dei naturalis est genitus, nō factus: filius autem adoptiuus est factus, secundum illud Ioan. 1. Dedit eis potestatē filios Dei fieri. Dicitur tamen quandoque filius adoptiuus esse genitus propter spiritualem regenerationem: quę est gratuita, nō naturalis: vnde dicitur Iaco. 1. Voluntariè genuit nos verbo veritatis. Quanuis autē generare in diuinis, sit proprium personæ Patris, tamen facere quemcunque effectum in creaturis, est cōmune toti Trinitati propter unitatem naturę: quia ubi est una natura, oportet quòd sit una uirtus & una operatio, unde Dominus dicit Ioan. 5. Quęcūque Pr̄ facit, hęc & filius similiter facit. Et ideo adoptare homines ī filios Dei cōuenit toti Trinitati.

Ad primum ergo dicendum, quòd omnes personæ humanæ non sunt unius naturæ secundum numerum, ut oporteat unam eīse omnium operationem tantum & unum effectum: sicut accidit in diuinis. Et ideo quantum ad hoc, non potuit attendi similitudo utrobique.

Ad secundum dicendum, quòd nos per adoptionem efficimur fratres Christi, quasi eundem patrem habentes cum ipso: qui tamen alio modo est pater Christi, & alio modo est pater nr̄. Vnde signanter Dominus Ioan. 20. seorsum dixit, Patrē meum: & seorsum dixit, Patrem uestrū: est enim Pater Christi, naturaliter generādo: quod est proprium sibi. Est autem pater noster uoluntariè aliquid faciendo, quod est commune sibi & Filio & Spiritui sancto. Et ideo Christus non est filius totius Trinitatis, sicut nos.

Ad tertium dicendum, quòd sicut dictū est,* filiatio adoptiua est quędā similitudo filiationis ęternę: sicut omnia quę in tempore facta sunt, similitudines quędam sunt eorum, quæ ab æterno fuerunt. Assimilatur autem homo splendori ęterni filii, per gratię claritatem, qui attribuitur Spiritui sancto. Et ideo adoptatio licèt sit communis toti Trinitati: appropriatur tamen Patri ut autori, Filio ut exemplari, Spiritui sancto ut imprimenti in nobis huius similitudinem exemplaris. Art. præce.

SVMMA TEXTVS.

COnclusio est affirmatiua, & patet, nam eius est adoptare nos in filios quem nos patrem possumus nominare, vnde dicitur Romanor. 8. Accepistis spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus, Abba pater, sed cum Deo dicimus, Pater noster, hoc pertinet ad totam

Trinitatem

Trinitatem; sicut & cætera nomina, quæ dicuntur de Deo relatiue ad creaturas, vt in prima parte habitum est, ergo adoptare conuenit toti Trinitati. Deinde facere quemcunque effectum in creaturis, commune est toti Trinitati, sed filius adoptiuus est factus, non genitus naturali generatione à Deo, ergo adoptare est commune toti Trinitati. Maior propositio probatur. Tum ex opposito, quia generare ad intra in diuinis proprium est patri. Tum quia vna est substãtia Trinitatis, vbi autem est vna

Ioan. 5. substantia, est vnica virtus & operatio. Tertio probatur autoritate scripturæ Ioan. 5. quæcunque pater facit, hæc filius similiter facit. Minor probatur, & declaratur ex differentia inter filium Dei naturalem & adoptiuum, quia ille genitus est, non factus, iste factus, non genitus naturaliter.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Demõstratur cõclu. artic. Conclusio huius articuli est certa secundum fidem nostram, vt patet ex eo quod hæc adoptatio prouenit ex eo præcipuè, quòd simus grati & chari Deo, & acceptati ad hæreditatem cęlestem, at impossibile est, quòd vni personæ diuinæ simus chari & dilecti, quin omnibus

Rom. 8. simus grati atque dilecti. Deinde quia ad Rom. 8. apertè constat, ideo nos habere spiritum adoptionis filiorum, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris; impossibile autem est, aliquid esse factum in nobis ab vna persona, quin ab omnibus alijs, cum sint eiusdem numero naturæ & virtutis. Præterea, quicunque effectus in creaturis est communis toti Trinitati, propter vnitatem naturæ & virtutis, est siquidem in Sanctissima Trinitate vnica

Ioan. 5. essentia, & vnica virtus, & vnica operatio in his, quę sunt ad extra, vt patet ex illo Ioannis 5. quęcunque pater facit hęc & filius similiter facit. Vnde deriuatum est illud prouerbium, in ore omnium Theologorum decantatum, opera Trinitatis ad extra sunt communia. Sciat tamen Theologus discernere inter proprium & appropriatum, & videbit adoptionem nostram non propriam alicui personæ diuinæ, sed communem tribus, appropriatam autẽ patri vt actori, & ideo peculiariter dicitur ipse pater noster; filio vt exemplari, & ideo frater noster quasi similis communicans in patre; Spiritui sancto, quasi executori in suo appropriato, quod est charitas, qua sumus filij Dei, & ideo Spiritus sanctus dicitur spiritus adoptionis filiorum. Vidi ego Theologum dicẽtem, cum Deus adoptat aliquem in filium conferens ei gratiam Spiritus sancti, Spiritum sanctum vniri ei certo quodam modo quo pater & filius non vniuntur. Sed reuera eius sententia ab omnibus est reprehensa, & iure merito condemnata. Nã iste effectus cum sit ad extra in creaturis communis est toti Trinitati secundum fidem Catholicam. Aduertat rursus Theologus, quòd licèt Deo propriè cõueniat adoptare, vt in præcedenti articulo demonstratum est, filius tamen Dei adoptiuus non est propriè filius Dei, neque filius totius Trinitatis, sed solum secundum metaphorã & similitudinem. Nam vera ratio filij in hoc consistit, quod sit ortus a viuente coniuncto similis secundum speciem, cũ ergo adoptatus a Deo, non sit similis secundum speciem in natura diuina, nõ verè & propriè filius est, sed secundum metaphoram. Sed neque adoptio humana facit propriè filium, quia quamuis sit similis secundum speciem, hoc tamen non habet ex adoptionis beneficio. Obseruet tamen Theologus, quòd is, qui adoptatur a Deo, verè & propriè est filius adoptiuus, at non propriè est filius, sed secundum metaphoram. Vnde longè alia ratione Christus est filius Dei, quàm nos, vt explicat Diuus Thomas in solutione secundi dicens. quòd nos per adoptionem efficimur fratres Christi, quasi eundem patrem habentes cum ipso, qui tamen alio modo est pater Chri-

Ioan. 20. sti, & alio modo est pater noster. Vnde signanter Dominus, Ioannis 20. seorsum dixit, patrem meum & patrem vestrum. Est enim pater Christi naturaliter generando, quod est proprium sibi, est autem pater noster voluntariè aliquid faciendo, quod est commune sibi, filio, & Spiritui sancto. Et ideo Christus non est filius totius Trinitatis, sicut nos.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm adoptari sit proprium rationalis creaturæ.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd 138
adoptari non sit proprium rationalis 3. di. 10. q.
creaturæ. Non enim dicitur Deus, 2. ar. 2. q. 1.
pater creaturæ rationalis nisi per a- & 2. & 4.
doptionem. Dicitur autem pater creaturæ etiam cõc. 57. fi. & 21. fin.
irrationalis: secundum illud Iob. 38. Quis est pluuiæ pater, & stillas roris quis genuit? Ergo adoptari non est proprium rationalis creaturæ.

¶ 2. Præterea Per adoptionem dicuntur aliqui filij Dei. Sed esse filios Dei, in Scriptura propriè videtur attribui Angelis, secundum illud Iob 1. Quadam autem die cùm assisterent filij Dei coram Domino. Ergo non est proprium creaturę rationalis adoptari.

¶ 3. Pręterea, quod est proprium alicui naturæ conuenit omnibus habentibus naturam illam: sicut risibile conuenit omnibus hominibus. Sed adoptari non conuenit omni rationali naturæ. Ergo adoptari non est proprium rationalis creaturæ.

Sed cõtra est, quòd filii adoptati sunt hæredes Dei, vt patet Romanorum octauo. Sed talis hęreditas conuenit soli rationali creaturæ. Ergo proprium est creaturæ rationalis adoptari.

Respõdeo dicendum, quòd sicut dictum est, * Art. præce.
filiatio adoptionis est quædam similitudo filiatio ad 3. & ar.
nis naturalis. Filius autem Dei naturaliter proce- 1.
dit a Patre, vt verbum intellectuale, vnum cum ipso Patre existens. Huic ergo Verbo tripliciter potest aliquid assimilari. Vno quidem modo secundum rationem formę, nõ autem secundum intellectualitatem ipsius, sicut forma domus exterius constitutæ assimilatur verbo mentali artificis, secundum speciem formæ, non autem secundum intelligibilitatem: quia forma domus in materia non est intelligibilis, sicut erat in mente artificis. Et hoc modo Verbo ęterno assimilatur quęlibet creatura, cùm sit facta per Verbum. Secundo modo assimilatur creatura Verbo non solùm quantũ ad rationem formę, sed etiam quantum ad intellectualitatem ipsius: sicut etiã scientia, quæ fit in mẽte discipuli assimilatur verbo, quod est in mẽte magistri. Et hoc modo creatura rationalis etiã secundum suam naturam assimilatur verbo Dei. Tertio modo assimilatur creatura verbo Dei ęterno, secundum vnitatem quam habet ad Patrem, quod idem fit per gratiã & charitatem: vnde Dominus orat, Ioa. 17. Sint vnum in nobis, sicut & nos vnũ sumus. Et talis assimilatio perficit rationẽ adoptionis, quia sic assimilatis debetur hęreditas ęterna. Vnde manifestum est, quòd adoptari cõuenit soli creaturæ rationali, non tamen omni

sed

ſed ſolùm habenti charitatem, quæ eſt diffuſa in cordibus noſtris per Spiritũ ſanctum, vt dicitur Romano.5. Et ideo Romano.8. Spiritus ſanctus dicitur ſpiritus adoptionis filiorum.

Ad primum ergo dicendum, quòd Deus dicicitur pater creaturæ irrationalis, non propriè per adoptionem, ſed per creationem, ſecundum primam participationem ſimilitudinis.

Ad ſecundum dicendum, quòd Angeli dicuntur filii Dei, filiatione adoptionis: non quia ipſis primò conueniat, ſed quia ipſi primò adoptionẽ filiorum receperunt.

Ad tertium dicendum, quòd adoptio non eſt proprium conſequens naturam, ſed conſequens gratiam, cuius natura rationalis eſt capax. Et ideo non oportet, quòd omni rationali creaturæ conueniat, ſed quòd omnis rationalis creatura ſit capax adoptionis.

SVMMA TEXTVS.

Concluſio.

CONcluſio eſt. Adoptari conuenit ſoli creaturę rationali, non tamẽ omni, ſed ſolum habenti charitatẽ. Hæc concluſio probatur primo. Quoniam filij adoptati ſunt hæredes Dei, vt dicitur Romano.8. ſed talis hæreditas conuenit ſoli rationali creaturæ, ergo proprium eſt creaturæ rationalis adoptari. Deinde probatur, filius Dei naturaliter procedit a patre, vt verbũ intellectuale, vnũ cum ipſo exiſtens, & filiatio adoptiuus eſt ſimilitudo filiationis naturalis non tantum ſecundum ſimilitudinẽ formæ, prout quælibet creatura aſſimilatur verbo ęterno, cũ ſit facta per verbum aut ſecundum rationẽ intelligibilitatis, vt ſcientia diſcipuli aſſimilatur verbo ſcientię magiſtri, ſed ſecundum vnitatem, quam habet cum patre, quę ſit per gratiam, & charitatem. Et talis aſſimilatio cõplet rõnẽ adoptionis, prout talibus debetur hæreditas æterna. Vnde adoptari conuenit ſoli creaturæ rationali, quę per gratiam charitatis aſſimulatur verbo Dei æterno ſecundum vnitatem, quam habet ad patrem, vt dicitur Ioan. 17. Sint vnum, ſicut & nos vnum ſumus. Et ad Romana.8. Spiritus ſanctus dicitur ſpiritus adoptionis filiorũ.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Oĩs creatura rõnalis ẽ capax diuinæ & cœleſtis hæreditatis.

QVòd omnis creatura rationalis ſit capax adoptionis aſſerit planè Diuus Thomas in ſolutione vltimi, quia omnis & ſola creatura rationalis eſt capax diuinæ & cęleſtis hæreditatis, nulla enim alia poteſt viſione & fruitione poſſidere Deum. Quod adeò verum eſt, vt etiam de potentia Dei abſoluta ſola creatura rationalis potuit conſequi dignitatem hanc & prærogatiuam adoptionis filiorum Dei. Etenim quamuis aliæ creaturæ admittantur ad bona quædã diuina, ſola tamen quę rationis eſt particeps, poteſt admitti, ad diuitias Dei, & ad hæreditatem cœleſtem, in qua Deus diues eſt, ac beatus, ſiquidem ſola creatura rationalis poteſt eſſe capax fruitionis, amoris ac viſionis diuinæ, quæ ſunt Dei diuitiæ, quibus ipſe diues eſt, & hæreditas cœleſtis. Qua in re oſtendit Deus ſuam benignitatem ac libertatem cum voluit egenam ac pauperrimam naturã ſummis bonis ac diuitijs locupletare & miſeriam noſtram, ad fœlicitatem qua ipſe fœlix eſt, euehere, & eleuare, ſic adeò vt fęlicitas & beatitudo hominis in nulla alia re ſit collocata, niſi in ea, in qua Dei beatitudo & fęlicitas conſiſtit. Euexit autẽ naturam noſtram in hanc admirandam dignitatem tanta liberalitate & magnificentia, vt nihil aliud a nobis expoſcat quam conſenſum noſtræ voluntatis. Hoc ipſum poteſt demonſtrari alio argumento. Nam filius debet habere connaturalitatem quandam & cognationem cum patre, at ſola creatura rationalis etiam de potẽtia Dei abſoluta eſt capax huius connaturalitatis, ſiquidem ſola illa poteſt eſſe capax gratiæ & gloriæ, quæ ſunt bona connaturalia ipſi Deo, ſicut riſibilitas eſt cõnaturalis homini, & calor igni. Ex quo conſequens eſt, quòd ſola creatura rationalis potuit conſequi adoptionem filiorum Dei, quæ quidem per hæc dona efficitur conſors diuinæ naturæ, vt inquit diuinus Petrus. Has vocat Apoſtolus Paulus ſæpius in ſuis epiſtolis diuitias gratiæ & gloriæ, & hæreditatis Dei. De qua re loquuntur optimè Sancti patres elucidantes illud Ioannis. 1. Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Ex his patet, quomodo omnis & ſola creatura rationalis ſit adoptionis capax. Sed addit Diuus Thom. in concluſione articuli, quòd adoptari ſolum conuenit habẽti charitatem. Nam ſolus qui habet charitatem, eſt filius Dei per ſpiritum adoptionis. Quæ ſententia de ſe magnas mouet quæſtiones. Prima quæſtio eſt; verũ Angeli boni habentes charitatem, & gratiam Dei dicantur filij Dei adoptiui? Ratio quæſtionis eſt, nam vt dicit Chryſoſtomus homilia 22. in Geneſim, elucidans illud capitis ſexti; videntes filij Dei filias hominum, redarguens eos, qui per filios Dei in prædicta ſententia intelligunt non homines, ſed Angelos, ait. Angelos nunquam in diuina ſcriptura fuiſſe appellatos filios Dei imò nec filios, igitur ſecundum Chryſoſtomum Angeli boni habentes charitatem non ſunt filij Dei adoptiui. Ad hanc quæſtionem facilis eſt & peruia ſolutio. Nam in primis dicendũ eſt, quòd Angeli appellantur filij Dei ſemel, & iterum in libro Iob. Nam in ſecundo capite legitur de Angelis, cũ quadam die veniſſent filij Dei, & ſtarẽt coram Domino, adfuit & Sathan inter eos. Et capitulo. 39. eiuſdem libri de Angelis ſic dicitur, cum me laudarent aſtra matutina, & iubilarẽt omnes filij Dei. Certè apparet Chryſoſtomũ deceptum fuiſſe ex editione ſeptuaginta, in qua pro eo, quod nos legimus in editione vulgata, cum veniſſent filij Dei, ſcriptum eſt cũ veniſſent Angeli Dei, & vbi nos legimus, & iubilarent omnes filij Dei, ſeptuaginta tranſtulerunt, quando laudarunt me voce magna Angeli mei. Nec fauet Chryſoſtomo, quod dicit Paulus ad Hæbræos primo, cui dixit aliquãdo Angelorum, filius meus es tu, quandoquidem ibi non negat Angelos dictos eſſe filios Dei ex gratia ſed ex natura duntaxat. Hoc enim modo ſolus Chriſtus filius Dei appellatur, & eſt. Deinde dico ad propoſitam quæſtionem diſſoluendam, quòd quamuis in ſanctis ſcripturis, nunquam appellarentur filij Dei non eſt conſequens, quod non ſint filij Dei. Nam argumentũ ab ſcriptura diuina negatiue inualidum eſt, non enim rectè ſequitur, hoc non habetur in ſcriptura diuina, ergo verum non eſt. Scimus namque ex doctrina fidei, quòd Angeli boni habeant gratiam & charitatem; & quod ex beneplacito Dei ſint admiſſi ad hæreditatem cœleſtem. Vndè verè ſunt filij adoptiui. Non quòd ipſis primo adoptio conueniat, ſed quia ipſi primo adoptionem filiorum receperunt.

Ioan. 1.

Adoptari ſolũ cõuenit habẽti charitatẽ.

Vtrũ angeli boni dicatur filii Dei adoptiui.

D. Chryſ.

Angeli appellãtur filii Dei In diuinis ſcripturis.

Iob 2. & 38.

Hebr. 1.

¶ Secunda quæſtio eſt, vtrùm patres antiquæ legis qui Deo placuerunt, & fuere iuſti, & amici Dei per charitatẽ fuerint verè & propriè filij Dei adoptiui, an potius per tropum & figuram. Hanc quæſtionem tractauimus copioſiſsimè in commentariis ſuper primam ſecũdæ, quæſtione. 107. articulo. 1. nunc breui ſermone tantum capita argumentorum referentes eam elucidabimus contra quoſdam autores, qui in hac ætate auſi ſunt affirmare, quòd non fuerint verè & propriè filij Dei adoptiui, ſed per figuram & tropum, & inducebantur in hanc ſententiam his argumentis.

Dubiũ graue, an prẽs antiquæ legis iuſti fuerint verè & ppriè filij Dei adoptiui.

¶ Primum, nam Paulus ad Romanos. 8. ſic inquit, nõ accepiſtis ſpiritum ſeruitutis in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, ergo teſtante Diuo Paulo patres antiqui non habuerunt ſpiritum adoptionis filiorũ: Idem Diuus Paulus ad Galatas. 4. ſic ſcribit, quando venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere factum ſub lege, vt adoptionem filiorum reciperemus, ergo ante Chriſti aduentum non erat filiorũ adoptio. Cui conſonat illud Ioannis. 1. vbi dicitur, quòd verbum caro factum, dedit poteſtatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine eius. Quibus verbis videtur ſignificari,

Prim arg. Rom. 8.

Gala. 4.

Ioan. 1.

significari, quòd ante Christi aduentũ non erat talis potestas in mundo, cui concinit illud primæ Ioannis 3. Videte qualem charitatem dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur & simus. (1.Ioan.3.)

¶ Secundo arguitur in confirmationem huius sententiæ. (Secũdum.) Nam patres veteris testamenti etiam iusti & amici Dei, vt ex sacris literis apertè constat, serui erant. At seruus in sacris literis distinguitur contra filium & hæredẽ, vt videre est ad Galatas quarto in illis verbis, itaque iam non est seruus, sed filius, quòd si filius, & hęres per Deũ. (Gal.4.) Et post pauca referens Abrahã habuisse duos filios, alterum ex ancilla, & alterum ex libera, subiungit; hæc sunt duo testamenta, vnum quidem in mõte Syna in seruitutem generãs, &c. Et inferius, inquit, quòd ille filius, qui susceptus erat ex ancilla, natus erat secundum carnem, qui vero ex libera secundum spiritũ natus fuerat, & paucis interpositis, inquit, non erit hæres filius ancillæ cum filio liberæ. Et tandem concludit, itaque fratres non sumus ancillæ filij, sed liberæ, qua libertate Christus nos liberauit. Quæ omnia videntur probare patres illius populi, non fuisse verè filios, sed seruos.

¶ Ad idem confirmandum potest produci tertium argumentum. (Tertium.) Nam lex vetus vt habet sana & Catholica doctrina, nõ potuit facere filios Dei & hæredes, vt patet ex illo ad Romanos.4. (Roma.4.) Non enim per legem promissio Abrahæ aut semini eius, vt hæres esset mundi, sed per iustitiam fidei. Si enim qui ex lege hæredes sunt, exinanita est fides, abolita est promissio. Et ad Galatas cap. 2. Si per legem iustitia, ergo gratis Christus mortuus est. (Gal.2.)

¶ Quartò, adducunt autores huius sententiæ in noui dogmatis confirmationẽ patres antiquos Latinæ & Gręcæ Ecclesiæ, Ambrosium, Augustinum, Cyrillum, Athanasium, Chrysostomum, Theophylactum, Eucumeniũ, quos omnes diligenter recenset Leo super Isaiam capitulo.1. in illud verbum, filios enutriui, hi omnes constanter affirmant, quòd Iudæi typice, & secundum figuram filij Dei appellati sunt. (Quartum. Ambros. August. Cyrillus. Chrysost. Theophy. Eucumen.)

¶ Potest etiam adduci in confirmationem huius sententiæ, alia ratio ex diuina Theologia. (Quin.arg.) Nam vbi non est regeneratio, non est filiatio, sed in veteri testamento nõ fuit regeneratio in filios Dei: quod sic ostendo. Nam in noua lege baptisma fuit institutum, quod est sacramentum regenerationis & renouationis, iuxta illud Ioãnis. 3. nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei: (Ioan.3.) Et illud; saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis, ergo in veteri testamento non fuit filiatio, siquidem non fuit regeneratio. In contrarium est sententia Diui Thomæ aientis in hoc articulo, quòd creatura rationalis habens charitatem adoptatur in filium Dei.

¶ In explicationem huius quæstionis est prima conclusio. (1. Conclu. Oĩs creatura rõnalis habens charitatẽ verè & ꝓpriè est filius Dei adoptiuus.) Veritas est secundum fidem Catholicam asserenda, patres veteris testamenti, qui placuerunt Deo fuisse verè ac propriè filios Dei adoptiuos. Hanc conclusionẽ expresse docet Diuus Paulus ad Romanos.9. dicit enim loquẽs de patribus antiquis, quorum adoptio est filiorũ, id est, ad quos pertinet adoptio filiorum. (Roma.9.) Ipsos namque olim Deus in filios, & in populum peculiarem selegerat. Idem testatur ad Galatas. 4. illa comparatione dicens, quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt a seruo, cum sit Dominus omnium, sed sub tutoribus, & actoribus est, vsque ad præfinitum tempus a patre. (Gal.4.) Quibus verbis apertè significat Paulus & patres veteris testamenti esse verè filios & hæredes, quamuis tractarentur ut serui & vt paruuli. Facit etiam in patrocinium huius sententiæ, quod in infinitis ferè locis diuinæ scripturæ appellãtur Iudæi filij, & Deus pater eorum, signanter Exo.4. Filius meus primogenitus Israel, &c. (Exod.4.) Oseæ.11. Ex Ægypto vocaui filium meum. (Oseæ 11.) Cuius loci vna intelligentia literalis est quòd ex Aegypto Deus reduxerit Iudæorum populum in terram promissionis. Isaiæ.1. Filios enutriui. (Esa.1.) Mat.15. Christus Dominus inquit, non est bonum sumere panem filiorum & mittere canibus. (Mat.15.) Filios vocauit Iudæos, canes Gentiles. Et cap.8. Vocat Deus Iudæos filios regni. (Mat.8.) Multa etiã sunt loca, in quibus dicitur pater Deꝰ. Vt Isaiæ.63. Ierem.3. & 31. & alias sepè. (Esa.63. Ie.3.& 31.) Item in eisdem sacris literis, dicuntur Iudæi hæredes, & Dominus ipse hæreditas illorum. Ita Paulus Roma.4. ad Galatas 2. Attendit quòd Abraham fuerit hæres per iustitiam fidei, & promissionẽ. (Rom.4. Gal.3.) Innumera sunt loca, in quibus habetur de ista hæreditate Domini, in Psalm. in Prophetis, in Ecclesiastico. Dicere autem, quòd in his locis non fiat mentio de hæreditate cælesti, & vita æterna, sed tãtum de terra promissionis, hoc est vere Iudaizare cũ Saducæis negantibus vitam æternam & resurrectionem, negantibus item in sacra scriptura haberi mentionem vllã de æterna hęreditate post hanc vitam. Quam hęresim confutauit Christus in Euangelio, & Diuus Paulus ad Hebręos. 11. expresse docet, hãc hæreditatem esse cęlestem hæreditatem, inter alia inquiens. (Heb.11.) Abraham fide demoratus est in terra promissionis tanquam in aliena, in casulis habitãdo cum Isaac & Iacob cohęredibus repromissionis, expectabant enim fundamenta habentem ciuitatem, cuius artifex & conditor est Deus. Et multa dicit Diuus Paulus vsque ad finem capitis, quę nostrum propositum confirmant. Ad idem comprobandum valent hæc argumenta ex diuina Theologia eruta. Primum, multi ex patribus antiquis fuere prędestinati, vt planè constat, sed omnes prædestinati, sunt prædestinati in adoptionem filiorum Dei, vt testatur Paulus ad Ephes.1. ergo erãt vere filii Dei. (Prim.arg. Ephe.1.) Alterum argumentum est. (Secũdum.) Nam Diuus Paulus ad Roman.8. de omnibus prædestinatis sic statuit, quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. (Roma.8.) Ex qua sentẽtia liquido colligitur vniuersos prædestinatos fuisse prædestinatos in filios Dei & fratres Domini nostri Iesu Christi. Tertium argumentum, filiorum adoptio nihil aliud est, quàm ius ad paternam hæreditatem ex gratia adoptantis, sed patres antiqui iusti habuerunt ius ad cęlestem hęreditatem ex gratia patris æterni, vt docet fides Catholica, ergo fuerunt filij Dei adoptiui verè & propriè. (Tertium.) Quartum, adoptio filiorum in gratia & charitate consistit, charitas enim, vt est in prouerbio Theologorum, diuidit inter filios regni & filios perditionis, sed patres antiqui iusti habuerunt gratiam & charitatem, ergo habuerunt spiritum adoptionis filiorũ Dei. (Quartum.) Vltimò, patres antiqui iusti, qui modo regnant in cęlo, sunt verè filij Dei adoptiui, & contrarium asserere est dogma hęreticum, ergo dum viuerent, erant verè filij Dei. (Vltimum.) Nemo enĩ sanctorum est filius Dei in cęlo, qui dum vixit non habuit spiritum filiorum Dei. Docet istam nostram sententiam D.Augustinus lib.3. contra duas epistolas Pelagianorum cap.4. quem locum legendum omnino censeo. (August.)

¶ Secunda conclusio. (2. Conclu. Ius adoptionis ꝑfectius inuenit in lege Euãgelica, quam in veteri.) Iusti & sancti Euangelicæ legis perfectius adepti sunt filiorum adoptionem, quàm patres iusti veteris legis. Nolo dicere, quòd omnes iusti in lege Euangelica fuerint sanctiores & gratiores Deo, quã omnes patres veteris legis, id enim asserere error est. Sed dico atque decerno quòd ius adoptionis sit perfectius in noua lege, quàm in veteri. Nam adoptio in veteri lege dabat ius ad cęlestem hæreditatem, ista vero præterea habet consortium & participium filii Dei in natura humana, & communionem in carne & sanguine, ut dicit Paulus Hebræorum.2. propter quod non cõfunditur vocare nos fratres. (Heb.2.) Præterea, ista nõ solum dat ius ad paternam hæreditatem, sed possessionem, quam nõ præstabat illa antiqua, donec veniret plenitudo temporis. Deindè, ista liberat nos a seruitute legis, quam libertatem antiqua non præstabat. Insuper, ista introducit nos ad Deum patrem cum magna fiducia; propter quod dicit Paulus Roman.5. per Christum accessum habemus in gratiam istam, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei. (Roma.5.) Prætereà, excellit adoptio filiorum nouæ legis quantum ad explicationem & reuelationem mysteriorum, & secretorum diuinorum cœlestium. Seruis siquidem ac filiis paruulis & imperfectis, non communicat paterfamilias arcana sua & secreta; at liberis grandioribus iam & adultis reuelat. Deus autem illi populo veteri non reuelauit explicite maiora secreta & mysteria, vt Messiæ diuinitatem, Dei Trinitatẽ, & idcirco non tenebantur omnes credere

ista

ista explicitè, at nunc Deus postquam Eugelium reuelauit toti populo Christiano hæc diuina mysteria, ita vt omnes teneantur explicitè hæc credere. Hanc excellentiam significauit nobis Christus Ioan. 15. inquiens: iam non dicam vos seruos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius, vos autem dixi amicos, quia omnia nota feci vobis
Ioan. 15.
Gal. 3. Hanc etiam significat Paulus ad Galat. 3. inquiens, prius autem quam veniret fides, scilicet explicita, sub lege custodiebamur conclusi, in eam fidem, quæ reuelanda erat. Est etiam alia excellentia quantum ad perfectiorem modum inducendi fideles post Euangelium ad illius obseruationem, quàm olim patres legis veteris, olim siquidè in lege ipsa tantum inducebantur ad obseruandam legè ex promissione bonorum temporalium & comminatione suppliciorum temporalium; in Euangelica vero lege inducuntur fideles ad illius obseruationem ex promissione cœlestium bonorum, regni cœlorum, & si quando fit comminatio, ea est suppliciorum æternorum, at imperfecti filij & paruuli sunt qui ducuntur in res cœlestes & diuinas ex promissione rerum temporalium, perfecti vero qui res temporales omnes abiiciunt ex perfectione Euãgelica, vt in Deum tendant liberiùs & expeditius. Sed & alia excellentia non est prætereunda quantum ad vim & efficaciam, quæ modo est in Euangelica lege ad faciendos Dei filios, & ad eos qui semel facti sunt, perficiẽdos. & consummandos. Quæ vis sane & efficacia neutiquam erat in lege veteri. Etenim lex noua Euangelica impios iustificat, ex seruis filios facit, ex attritis contritos, ex imperfectis & paruulis filiis grandiores ac perfectiores ex vi sua & ex opere, quod dicitur, operato, ita vt ipsa legis obseruatio Euangelicæ eum, qui accedebat cum animo seruili ad obseruandam legem instituat in filium citra opus ipsius operantis. Et idem est postmodum in filiorũ perfectione. Perficit siquidem filios citra opus ipsorum, filiorum; lex autem vetus nihil horum habebat.

3. Conclu. ¶ Tertia conclusio. Quamuis patres veteris testamenti verè fuerint ac propriè filii Dei adoptiui, simul tamen fuerunt filii per tropum & figuram ad nos comparati, nam eorum vera filiatio præfigurabat nostram filiationem longè perfectiorem, sicut ea, quæ aguntur in nouo testamento, præfigurant & delineant ea, quæ geruntur in vita beata. Et certè sacerdotium veteris legis sacerdotiũ nouæ legis præfigurabat, & sacramenta antiquæ legis veram & propriam nostrorum sacramentorum figuram præferebant. Quid ergo miri est si filiatio adoptiua patrum antiquorum, nostram præstantiorem præfigurabat? His constitutis ad argumenta in contrarium satisfaciendum est.
Ad argu.

Ad primũ argum. ¶ Ad primum argumentum dicendum est, quòd diuinæ scripturæ loquuntur de adoptione perfecta, quam habemus post Christi aduentum, de qua diximus copiosè in secunda conclusione. Secundo respondetur cum Diuo Augustino loco citato, quòd prædictæ sententiæ tantum significant, quod Iudæi, qui pertinebant ad vetus testamentum non habuerunt spiritum adoptionis filiorũ, sed spiritum seruitutis. Illi vero pertinebant ad vetus testamentum (autore Augustino ibidem) qui ex metu pœnæ obseruabant legem, & præmia terrena & caduca sectabantur, & qui existimabant literam legis ad vitam sufficere. Illi vero qui in veteri testamento placuerunt Deo pertinebant ad nouum testamentum. Nam per fidè Christi iustificati sunt, & hæredes Dei, cohæredes autem Christi constituti sunt.
D. August.

Ad secũ. D. Thom. ¶ Ad secundum argumentum respondetur cum Diuo Thoma 1. 2. quæstione 107. articulo primo ad secũdum, quod sancta scriptura loquitur de comparatione vtriusque legis, & vtriusque status, nõ de singulis personis. Explicatur hæc solutio. Profecto ante Christi aduentum & postmodum fuerunt fideles quidam seruilis conditionis, fuere etiam vtroque tempore multi filialis conditionis, sed discrimen erat, quòd lex vetus tantum inducebat seruiliter ad sui obseruationem, lex vero Euangelica inducit filialiter per spiritum amoris. At qui in illa lege hoc spiritu ducebantur, ad nouum pertinebant testamentum non ad vetus, vt suprà dictum est. Illud etiam potest addi ad huius argumenti confutationem, solos carnales veteris legis obseruatores dici seruos, si seruus accipiatur, vt distinguitur contra filium, & hos appellat Paulus ad Galatas quarto, filios ancillæ, at in altera significatione latiori, omnes filii Dei, nõ solum in lege scripta, verum etiã in lege Euangelica, atque etiam in vita beata, serui Dei dicuntur, vt patet in illo Matthæi. 25. Euge serue bone & fidelis, intra in gaudiũ Domini tui. Et Apocalyp. 22. Angelus beatus dixit Ioanni, conseruus tuus sum, & fratrũ tuorum. Quin potius ipse etiam naturalis filius Dei Christus Dominus ratione humanitatis dicitur subiectus patri, & eius seruus, prout visum est suprà quæstione 20. articulo primo.
Gal. 4.
Apo. 22.
Matt. 25.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium argumentum ex dictis patet solutio.

Ad quartũ ¶ Ad quartum ex autoritate patrum respõdetur, quòd Iudæi, qui pertinebant ad vetus testamentum sicut iam expositum est ex Diuo Augustino, secundum veritatem non erant filii Dei, sed serui, habentes spiritum seruitutis, sed nomine tenus erant filii, & eorũ filiatio erat vmbra, & figura nostræ filiationis. De his igitur verissime dicitur, quod non erant filii tantum typice: cæterum patres veteris testamenti qui erant iusti apud Deũ, & prædestinati, sine dubio pertinebant ad nouum testamentũ, & erant verè & propriè filii Dei adoptiui. Vel dicendum, quòd patres qui fuere iusti in veteri testamento, erãt verè & propriè filii Dei adoptiui, & simul erant & filii secundum figuram & typice prout expositũ est in tertia cõclusione.

Ad vltimũ ¶ Ad vltimum argumentum respondetur, quòd vera adoptio filiorum Dei in gratia & charitate, & iure ad paternam hæreditatem consistit, quæ propriè fuit in patribus veteris testamenti, licèt longè perfectior sit in patribus noui testamenti, qui regenerantur & incorporãtur in Christo per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde, vt dicit Paulus. Et quod hęc sententia sit amplectenda sic probatur. Nã Angeli sunt vere filii Dei adoptiui; at non regenerantur per baptisma. Rursus, qui saluantur per baptismum sanguinis, aut flaminis sunt verè & propriè filii Dei; at non regenerantur per baptismum aquæ.

Ter. dubi. Vtrũ præscitus hns charitatẽ sit vere filius Dei adoptiuus. ¶ Tertia quæstio est, vtrùm præscitus & reprobus in gratia existẽs, sit verè & propriè filius Dei adoptiuus. Partem negantem huius quæstionis tuetur Gabriel in 3. distinctione. 10. q. vnica, ducitur autem his argumentis. Primum, quia filius adoptiuus est prædestinatus, & electus ad æternam hereditatem, reprobus autem, quamuis in gratia sit, non est electus ad æternam hæreditatem, aliòquin esset prædestinatus, ergo non est filius adoptiuus.
Prim. arg. Quod si quis dicat satis esse, quòd secundum præsentem iustitiam homo reprobus habeat ius ad æternam hæreditatem, quamuis postea per culpam subsecutam illud ius amittat, sicut in humanis dicitur verè filius adoptiuus quispiã etiam si postea perpetrauerit culpam per quam est priuandus adoptione & iure hæreditatis. Contra hãc solutionem arguitur secundo loco.

Secũdum. ¶ Nam Deus nunquam habuit animum admittendi hominem reprobum ad hæreditatem cœlestem, qua in re deficit similitudo ex humanis adducta. Nam pater adoptans in humana republica habuit primum animũ admittendi adoptatum ad hæreditatem, cum igitur Deus nunquam habuerit animum admittendi reprobum ad æternam hereditatem, sequitur & quòd exemplum non quadrat, & quòd reprobus nunquã erit filius adoptiuus.

Tertium. Rom. 8. ¶ Tertio confirmari potest hæc sententia autoritate Pauli ad Roman 8. vbi inquit, quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filii sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus, ergo soli prædestinati sunt Christi fratres, atque adeò filii Dei adoptiui. Et in eodem capite scribit Paulus, quòd si filii & hæredes, nullus autem præscitus ad hæreditatem eligitur, ergo nullus præscitus est filius adoptiuus.

Vltimum. D. August. ¶ Vltimò probatur ex Augustino libro de correptione & gratia capitulo 9. vbi inquit, quosdam esse apud Deum filios Dei, sed non apud nos, vt peccatores, qui aliquando conuertentur & saluabuntur: alios vero esse apud nos, sed non apud Deum, vt iusti qui perueniuntur
&

& damnabuntur, & quia qui apud Deum sunt tales, verè sunt tales, & ideo colligit Augustinus in eodem capite, quòd nulli sunt verè filij qui prædestinati non sunt. Et

1. Ioan. 2. probat ea illo 1. Ioannis 2. Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum. Quibus verbis significat Diuus Ioannes, quòd præscitus, qui non perseuerat in gratia accepta, non sit connumerandus inter filios Dei. His non obstantibus prima conclusio.

1. Conclu. Sententia Gabrielis temeraria. Roma. 8. ¶ Sententia Gabrielis temeraria est, & hæretica, quia est contra Diuum Paulum, & contra Ecclesiæ definitionem. Dicit enim Paulus ad Romanos. 8. Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei, sed omnes iusti vt tales sunt spiritu Dei aguntur, ergo quamuis præsciti sint, quã diu tamen sunt iusti, filii Dei sunt. Quod & Ioannes ex-

Ioan. 1. pressit dicens capitulo 1. quotquot autem receperunt eũ dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius nimirũ fide viua, sed iustus hac fide credit & recipit Christum, quamuis reprobus sit, ergò verè est filius Dei adoptiuus. Hanc veritatem demonstrat Diuus

1. Ioan. 3. Ioannes in prima epistola capit. 3 per totum caput, exorditur autem illud in hæc verba. Videte qualem charitatẽ dedit nobis pater, vt filii Dei nominemur & simus. Itaque quando Deus dat nobis charitatem, eodem temporis momento & pater noster est, & nos filij. Et quidem de hac filiatione & natiuitate per charitatem, multa subiungit Ioannes dicens; in hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli, omnis qui non est iustus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum, &c. Quę verba elucidans

D. August. Diuus Augustinus tractat. 5. inquit, dilectio ergo sola discernit inter filios Dei & diaboli. Eandem conclusionem

1. Ioan. 5. asserit Diuus Ioannes capitulo 5. eiusdem epistolæ inquiens omnis qui credit, quoniam Iesus est Christus, ex Deo natus est, loquitur de fide quæ per dilectionem operatur. Quòd Ecclesia definierit contra Gabrielis senten-

Cõc. Cõst. tiam, patet, nam in concilio Constantiensi Sessione 8. & 15 damnatur Ioannes Hus, qui dixit, reprobus quamuis in gratia sit, non est pars Ecclesiæ aut membrum Christi, sicut ergo non repugnat, quòd prædestinatus quamdiu est in peccato mortali sit mẽbrum diaboli, & eius filius, ita neque quòd reprobus quamdiu est in gratia sit filius Dei adoptiuus. Hoc enim apertè probat ratio ipsa adoptionis; quia nihil aliud est adoptare quàm communicari alicui ius ex gratia ad hęreditatem, cũ ergo habeat gratiam quæ est hoc ius, absque dubio filius est Dei adoptiuus, quantumuis reprobus sit.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio, soli prædestinati in gratia existentes sunt perfecti, & vndiquaq; filij Dei adoptiui. Hãc conclusionem concedimus argumentis factis in principio dubii.

3 Conclu. Rom. 8. ¶ Tertia conclusio, beati in patria sunt perfectissimi filii Dei. Hæc conclusio probatur autoritate Pauli ad Roma. 8. vbi sic dicit, nõ ipsi primitias spiritus habentes intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei expectantes redemptionem corporis nostri: spe enim salui facti sumus, spes autem quæ videtur non est spes. Nam quod vi-

1. Ioan. 3. det quis quid sperat? Eandẽ veritatẽ docet Ioannes in prima canonica capit. 3. nunc filii Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus, scimus autem quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, & videbimus eum sicuti est. Et sanè beati assecuti sunt iam hæreditatem, itaque non solũ habent ius ad illam, sed etiam possessionem. Deinde, filiatio adoptionis diuinæ est quædam similitudo filiationis

Rom. 8. naturalis Dei, vt dicit Paulus Ro. 8. sed hanc similitudinem perfectissimè beati sunt consecuti. habentes non solum charitatem, sed etiam lumen gloriæ participatum, & facilem Dei visionem per quam vident Deũ sicuti est. Ad argumenta in contrarium facta

Ad primũ argum. ¶ Ad primum satis bene responsum est.

Ad scdm. ¶ Ad secundum argumentum dico, satis esse ad rationem adoptionis in filium Dei, quòd Deus habuerit animum cõcedendi illi ius ad hęreditatem cęlestẽ, & re ipsa concesserit per gratiam iustificantem secundum præsentem iustitiam, neque enim est necesse, quòd habuerit Deus animum concedendi illi perseuerantiam, charitas ergo & ea præsens est, quæ requiritur & sufficit ad filiationem adoptiuam.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quòd Paulus non dicit tantum prædestinatos esse filios Dei, sed omnes prædestinatos esse Christi fratres, cum quo stat alia veritas, quòd etiam non prædestinati aliquãdo Christi fratres sint & dicantur, quando scilicet sunt in gratia qui etiam dicuntur hæredes Dei & cohæredes Christi. Non enim est de ratione hæredis, vt in possessionem mittatur hæreditatis, sed tantum, vt ius habeat & proprietatem ad illam. Ad tertiũ.

¶ Ad quartam ex Diuo Augustino respondetur, quòd Augustinus sese ipse explicat eo loco cum dicit tantum esse veros Dei filios eos, qui sunt prædestinati, per veros intelligens perfectos & perseuerantes, quia in eodem capite ipse concesserat multos esse Dei filios, qui non perseuerant. Ad quartum.

¶ Alia quæstio est, vtrùm prędestinati, qui sunt in peccato mortali sint filii Dei adoptiui? A parte affirmatiua sic arguitur. Tum quoniam sunt electi ad uitam æternã, at soli filii sunt electi ad vitam æternam, ergo tales filii Dei dicuntur, & sunt. Tum deinde, quoniam peccatores qui habent fidem, & Ecclesiæ vnitatem sunt Christi membra, prout dictum est supra quæstione 9. ergo etiam filii maximè si sunt prædestinati. His non obstantibus veritas est in contrarium. Certè non sunt filii Dei absolutè, sed cum ista additione, secundum prædestinationem. Vtrũ pdestinati exi stentes in pctõ mortali sint verè filii Dei. Prim. arg. Secũdum. Solutio.

Huius rei sunt tres demonstrationes. Prima, prædestinatus qui est in peccato mortali est filius diaboli, & seruus peccati, at filii Dei sunt liberi, & veritas liberauit eos, & serui iustitiæ. Secunda demonstratio. Prædestinatio vt patet D. Thom. 1. p. quæst. 23. art. 4. nihil ponit in prædestinato, sed prædestinationis executio est, quæ ponit aliquid in prædestinato, scilicet gratiam & gloriam, sed in homine prædestinato existente in peccato mortali, prædestinatio nondum posuit gratiam & gloriam. aut ius ad æternam hæreditatem, ergo. Tertia demonstratio, filiatio adoptiua est relatio, quæ fundatur supra generationem spiritualem, quæ fit per gratiam iustificantem, sed hanc non habet prædestinatus, dum est in peccato mortali, vnde nõ est natus ex Deo, neque filius Dei dici potest. Quarta demonstratio, vnumquodque denominatur à forma, quæ est in actu, non ab ea, quam habet in potentia, sed prædestinatus dum est in peccato mortali tantum habet in potentia filiationem, & ius ad hęreditatem nõ in actu, ergo non est filius Dei adoptiuus. Vltima demonstratio est, quoniam in concilio Constantiensi. Sess. 15. damnatur secundo loco hæc sententia Ioannis Hus Paulus nũquam fuit membrum diaboli. Volens dicere, quòd prædestinatus quamuis sit in maximis peccatis mortalibus, semper est filius Dei. Ad argumenta in contrarium. D. Thom. Cõc. Cõst.

¶ Ad primum respondetur, quòd prædestinatus qui est in peccato mortali electus est, vt sit filius Dei, & vt habeat hæreditatem paternam, cæterum donec sit in gratia, & charitate nondum est filius Dei, neque ex Deo natus est. Ad primũ argum.

¶ Ad secundum argumentum neganda est consequentia. Nam ad rationem membri sufficit quæcunque vita quamlibet imperfecta, vnde manus arida membrum dicitur licet imperfectum sit, habet enim vitam vegetabilem quamuis sensitiua careat. Cæterùm ad rationem filii necessum est, vt habeat vitã perfectam eiusdem ordinis, & naturæ cum patre adoptante oportetque vt filius viuat alioqui in filius non est. Ad scdm.

¶ Vltima quæstio est, vtrùm Deus plus diligat iustum præscitum, qui est filius Dei adoptiuus, quàm peccatorẽ prædestinatum. Vtrũ Deus plꝰ diligat iustũ pſcitum quam peccatorẽ prædestinatum.

¶ Et videtur profectò, quòd plus diligat peccatorem prædestinatum. Nam dilectio est causa electionis, sed peccatorem prædestinatum Deus elegit, ergo magis diligit eum, quàm iustum præscitum, quem non elegit. Prim. arg.

¶ Deinde, illum magis diligit cui maius bonum vult, sed peccatori prædestinato vult maius bonum, quia vult illi dare vitam æternam, ergo magis illum diligit. Secũdum.

Argumẽta In opposi. Primum. Pro. 8. ¶ In contrarium pugnant maiora argumenta, nam Prob. ca. 8. habetur, ego diligentes me diligo, sed iste pec-

eator

cator prædestinatus non amat Deum, quem amat iustus præscitus, ergo plus diligit iustum præscitum, quàm peccatorem prædestinatum.

Secũdum. ¶ Præterea, magis bonum Deus magis diligit, sed iste iustus est magis bonus, quàm ille peccator, ergo magis a Deo diligitur.

Tertium. ¶ Deinde, Deus magis diligit membra viua vnigeniti filij sui, quàm alios, sed peccator prædestinatus non est membrum Christi viuum, ergo minus a Deo diligitur quàm iustus præscitus, qui est membrum Christi viuum.

Quartum. ¶ Item iste præscitus est magis bonus, ergo magis amatus.

Quintum. ¶ Ad hæc, iste magis diligit Deum, ergo magis diligitur a Deo.

Sextum. ¶ Insuper, Deus odit omnem qui operatur iniquitatẽ, sed peccator qui est prędestinatus operatur iniquitatem, ergo odio habetur a Deo.

Confir. ¶ Hoc ipsum confirmatur. Nam neminẽ diligit Deus nisi eum, qui cum sapientia inhabitat, sed prædestinatus, qui est in peccato mortali, nõ habitat cum diuina sapientia, ergo pro tunc non diligitur a Deo.

Confir. 2. ¶ Idem confirmatur ex illo Psal. 145. Dominus erigit elisos, Dominus diligit iustos, sed peccator, qui est prædestinatus, non est iustus, ergo non diligitur a Deo.

Septimũ. ¶ Ad hæc, Deus diligit ex parte effectus donando bonitatem, sed præscitum iustum nunc diligit ex parte effectus, prædestinatum peccatorem nunc odit, ergo magis diligit præscitum iustum.

Vltimum. ¶ Vltimò, Deus non amat in hominibus, nisi quod ipse facit, naturam amat in dæmonibus & peccatoribus, gratiam in iustis, sed peccator non habet gratiam, ergo non diligitur a Deo quantum ad ordinem gratiæ.

D. Thom. ¶ De hac quæstione disputat D. Tho. duobus in locis, & vt verum fatear, non tam apertè respondet ad eã sicut solet. Primus locus est in 1. p. q. 20. art. 4. in quinto argumento, vbi sic argumentatur D. Th. melior est iustus præscitus quã peccator prædestinatus: sed Deus plus diligit peccatorem prædestinatum, quia vult ei maius bonum, scilicet vitam ęternam, ergo Deus non semper magis diligit meliora. Ad hoc argumentum respondet D. Tho. in hunc modum, quòd cum voluntas Dei sit causa bonitatis in rebus, secundum illud tempus pensanda est bonitas eius, qui amatur a Deo, secundom quod dandum est ei ex bonitate diuina aliquod bonũ. Secundum ergo illud tempus, quo prædestinato peccatori dandum est ex diuina voluntate maius bonum, melior est, licèt secundum aliquod aliud tempus sit peior. In qua solutione videtur D. Tho. statuere pro certo quod magis diligat Deus peccatorem prædestinatum, quàm præscitum iustum. Eandem quæstionem disputat vtrinque in 3. d. 32. q. 1. ar. 5. & eã dissoluit hoc modo, Deus, inquit, simpliciter loquendo maius bonum vult peccatori prædestinato, quàm iusto præscito, sed vt nunc, vult iusto præscito. Hæc autem determinatio, vt nunc, non cadit ex parte dilectionis, sed magis ex parte obiecti: quia dilectio Dei nõ variatur per tempora. Ab æterno enim isti prędestinato voluit maius bonum. Vnde simpliciter concedendum est, quòd magis diligit prædestinatum, quàm præscitum. Et per hoc patet

D. August. solutio ad obiecta in contrariũ, quia procedunt, vt nunc. Certè subobscura est solutio. D. Aug. tract. 110. in Ioannem, nonnulla dicit ad hãc quæstionem pertinentia. Dicit namque, omnia diligit Deus, quæ fecit, & inter ea magis diligit creaturas rationales, & eas amplius quæ sunt membra vnigeniti sui, & multo magis ipsum vnigenitũ suum, sed præscitus iustus est membrum viuum vnigeniti filij Dei, peccator autem prædestinatus non est membrum viuũ vnigeniti filij Dei, ergo ille magis diligitur.

Cõc. Cõst. Ad idem pertinet quod in Concil. Constantiensi. sess. 15. damnatur tanquam hæreticum dogma dicere, quòd prædestinatus nunquam est membrum diaboli. Vnde de fide est, quod prædestinatus peccator est membrum diaboli, inimicus Dei, ergo pro tunc non diligitur a Deo, neque est filius Dei.

Decisio q̃stionis. ¶ Vt ergo propositam quæstionem dissoluamus duo documenta obseruare oportet. Primum est, simpliciter concedendum est, Deum magis diligere prædestinatum quàm præscitũ, vult enim illi maius bonum. Secundum documentum, pro tunc quando prędestinatus est in peccato mortali, & præscitus in charitate, magis diligitur præscitus iustus quã prædestinatus peccator, imo nunc secundum doctrinam fidei non diligitur prædestinatus peccator sed odio habetur, ex quo consequens est nulla ratione esse concedendum, quòd tunc magis diligat prædestinatum quàm præscitum. Hæc documenta duo sunt certa, vt ego existimo secundum fidem Catholicam, quorum primum probant sufficienter argumenta in principio facta, secundum vero probant efficaciter argumenta, quæ postremo loco sunt a nobis proposita.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm Christus, secundum quod homo, sit filius Dei adoptiuus.

AD quartum sic proceditur. Videtur, q̃ Christus, secundum quod homo, sit filius Dei adoptiuus. Dicit. n. Hilar.* de Christo loquens, Potestatis dignitas non amittitur, dum carnis humanitas adoptatur. Ergo Christus, secundum quod homo, est filius adoptiuus. 139

Infr. q. 32. ar. 3. q. 43. ar. 1. cor. & 3. di. 10. q. 2 ar. 2. q. 3. & 4. cõtra ca. 4. & ver. q. 29. ar. 1. ad 1.

¶ 2. Præterea, August.* dicit in lib. de Præde. Sanct. quod ea gratia fit ab initio fidei homo quicunque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus. Sed alij homines sunt Christiani per gratiam adoptionis. Ergo & ille homo est Christus per adoptionem, & ita videtur esse filius adoptiuus.

* lib. 2. de Tri. a me. * c. 15 ante mediũ. to. 7.

¶ 3. Præterea, Christus secũdum quod homo, est seruus. Sed dignius est esse filium adoptiuum, quàm seruum. Ergo multo magis Christus, secundum quod homo, est filius adoptiuus.

Sed contra est, quod Ambr.* dicit in libr. de Incar. Adoptiuum filium, non dicimus filium esse natura, sed eum dicimus natura esse filium, qui verus est filius. Christus autem est verus & naturalis Dei filius, secundum illud 1. Io. vlt. Vt simus in vero filio eius Iesu Christo. Ergo Christus secundum quod homo, non est filius adoptiuus.

In li. de incar. domi. sacr. c. 8. in fin. to. 2.

Respondeo dicendum, quòd filiatio propriè conuenit hypostasi, vel personæ, non autem naturæ: vnde & in Prima parte dictum est,* quòd filiatio est proprietas personalis. In Christo autem non est alia persona vel hypostasis, quàm increata, cui conuenit esse filium per naturam. Dictum est autem supra* quòd filiatio adoptionis est participata similitudo filiationis naturalis. Non autem recipitur, aliquid dici participatiuè, quod per se dicitur. Et ideo Christus qui est filius Dei naturalis, nullo modo potest dici filius adoptiuus. Secundum autem illos, qui ponunt in Christo duas personas, vel duas hypostases, seu duo supposita, nihil rationabiliter prohi-

P. p. q 33. art. 2. & 3.

Ar. præce. in corp. & locis ibi citatis.

beret Christum hominem dici filium adoptiuũ,

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd sicut filiatio non propriè conuenit naturæ, ita nec adoptio. Et ideo cum dicitur quòd carnis humanitas adoptatur, impropria est locutio. Et accipitur ibi adoptatio pro vnione humanæ naturæ ad personam filij.

¶ Ad secundum dicendum, quòd similitudo illa Aug. est intelligenda, quãtum ad principium, quia scilicet sicut sine meritis quilibet homo habet, vt sit Christianus, ita iste homo sine meritis habuit, vt esset Christus. Est tamen differentia quantum ad terminum: quia scilicet Christus per gratiam vnionis est filius naturalis, alius autem per gratiam habitualem est filius adoptiuus. Gratia autem habitualis in Christo non facit de non filio filium adoptiuum, sed est quidam effectus filiationis naturalis in anima Christi, secundum illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius quasi Vnigeniti à patre, plenum gratiæ & veritatis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd esse creaturam & etiam seruitus vel subiectio ad Deum, non solum respicit personam, sed etiam naturam: quod non potest dici de filiatione. Et ideo non est similis ratio.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio.

Conclusio est negatina. Et probatur primo ex Diuo Ambrosio libro de incarnatione Domini, in loco citato à D. Tho. Deinde, Christus Dominus est verus, & naturalis filius Dei, & filiatio personæ conuenit non naturæ, filiatio autem adoptiua est quædam participatio filiationis naturalis. Quare nullo modo potest dici de Christo.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Qvòd Christus Dominus non sit filius adoptiuus, sed naturalis filius Dei, est dogma certum secundum fidem, id quod asserunt sanctæ scripturæ, definitiones conciliorum, traditiones Apostolicæ, decreta patrũ, consensus Ecclesiæ, & symbolum fidei nostræ, in quo confitemur, credo in Iesum Christum filium eius vnicum, qui conceptus est de Spiritu sancto, &c. in huius rei confirmationem adducit Magister in 3. distinctione. 10 (Magister.) varia sanctorum patrum testimonia, quæ non est necesse in præsentia referre. Est enim veritas fidei clarissima, de qua nulla est neque esse potest apud Theologos dubitatio. (Dubium. Vtrũ Christus secundũ qđ homo sit filius adoptiuus Durãdus.) Sed vtrum dici possit quòd saltem secundum quòd homo sit filius adoptiuus, difficultate non caret. Et quamuis etiã hoc modo negent scholastici omnes cum Magistro in distinctione prælegata, vnus tamen Durandus in 3. dist. 4 quæst 1. concedit, quòd Christus in quantum homo sit filius Dei adoptiuus, contra quem in præsentia statui non dimicare, nam huius rei inuestigatio, in sequenti quæstione commodiori in loco instituetur. Nam constituto, quòd Christus secundum quòd homo est filius Dei naturalis, demonstrabitur euidenter non esse filium Dei adoptiuum. Interim tamẽ ne decipiatur Theologus existimans opinionem Durandi esse probabilem, libet in medium producere probationes efficaces, quibus conclusio Diui Thomæ confirmatur efficaciter: & sententia Durandi conuellitur & destruitur. Prima ratio sumitur ex ratione adoptionis, quã insinuat Diuus Thomas (Solutio.) in solutione secundi. Adoptio enim ea omnium consensu, tam diuina, quàm humana debet ex gratia adoptantis conuenire adoptato, ita vt ius illud percipiendi hæreditatem non sit aliunde debitum, quia vndecunque debitum sit, repugnat ex iure adoptionis conuenire, adoptio siquidem ea mera gratia procedit, sed gratia Christi habitualis sicut & gloria non est data Christo mere gratis, sed illi fuit debita ex vnione hypostatica, & ex vi natiuitatis suæ, vt patet Lucæ. 1 Quod ex te nascetur sanctum vocabitur filius Dei, vbi sancti patres hanc differentiam agnoscunt inter sanctitatem Christi & aliorum, quòd scilicet Christo sanctitas conueniat ex vi natiuitatis, quia ex vi illius nascitur Deus homo. Certè nihil aliud significare videtur Apostolus Ioannes cum dixit Ioann. 1. Vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti a patre plenũ gratię & veritatis. Vnde gratia habitualis in Christo non facit de non filio filium adoptiuum, sed est quidam effectus filiationis naturalis in anima Christi, itaque gratia habitualis si sola sit in anima, facit filium adoptiuum, veruntamen quando est coniuncta vnioni hypostaticę non facit filium adoptiuum, sed oritur naturali consecutione ex vnione hypostatica. Altera ratio sumitur ex parte filiationis, quam D. Thomas expresse ponit in articulo, quia scilicet, filiatio quęcunque sit, tantum habet pro subiecto suppositum, nullo autem modo naturam. Nam cum in cæteris accidentibus ita se habeant suppositum & natura, quòd quando natura est ratio quare conueniant supposito, ipsa est immediatum subiectum inhęsionis, suppositum vero mediatum, quamuis denominationis sit immediatum, vt homo dicitur albus ratione albedinis, quæ immediate inhęret quantitati, quę est in natura humana, & homo dicitur Theologus, ratione Theologię, quę inhęret animę & intellectui; cæterum quando accidens cõuenit naturę ratione suppositi, suppositum est immediatum subiectum inhęsionis ac denominationis, sed filiatio ab his omnibus differt. Nam propriè non conuenit supposito ratione naturę, nec naturę ratione suppositi, sed tantum conuenit supposito ratione sui, id enim quod formaliter inhęret alicui, aliquam semper illi denominationem tribuit, filiatio vero nullam naturę tribuit denominationem, quia neque filius, neque filia dici potest, sed tantum supposito, solum enim suppositum dicitur filius aut filia. Hoc ergo documento constituto, quod S. Thomas latius probat infra q. 35. artic. 5. sequitur apertè; quòd filiatio adoptiua nullo modo potest esse in natura humana Christi. Quæ probatio vt melius intelligatur, sciendum est, quòd hæc propositio, Christus in quantum homo est filius adoptiuus, habet istum sensum, Christus vt subsistit in natura humana est filius adoptiuus, & hic sensus falsus est. Nam Christus subsistens in natura humana, est verus filius Dei naturalis. Quòd si dicat Theologus, volo quòd illa dictio, in quantum, reduplicet, & designet naturam non suppositum, tunc certè illa locutio verum diceret, hoc est argumentum Durandi deceptorium, quia iste perdidit omnes vires suas, nam si illa dictio, in quantum, reduplicet naturam humanam, tunc illa locutio falsum diceret, nam natura humana neque est filia naturalis, neque adoptiua, filiatio enim, vt dictum est, tantum conuenit supposito. Et vt tandem rem concludamus contra Durãdum, in concilio Francofordiensi, quod est autenticum & irrefragabile concilium, cuius meminit Palude in 3. d. 4 q. 3. condemnatus est quidam Archiepiscopus Toletanus, ex eo quòd dixerit Christum secũdum quod homo esse filium adoptiuum, & condemnatio fuit approbata authoritate Adriani primi. Non ergo licèt sententiam Durandi in hac parte sequi, neque vt probabilem sustinere. Sed de hac re diligentius & accuratius in quæst. sequenti.

Luc. 1.

Ioan. 1.

QVAESTIO XXIIII.

De prædestinatione Christi, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de prædestinatione Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm Christus sit prædestinatus.

¶ Secundò, vtrum sit prędestinatus, secundum quòd homo.

¶ Tertiò, vtrùm eius prædestinatio, sit exemplar nostræ prędestinationis.

¶ Quartò, vtrùm sit causa prædestinationis nostræ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm Christo conueniat prædestinatum esse.

Ad primum sic proceditur. Videtur, q Christo non conueniat prędestinatum esse. Terminus enim prędestinationis videtur esse adoptio filiorum, secundum illud Ephes. 1. Prædestinauit nos in adoptionem filiorum. Sed Christo non conuenit esse filium adoptiuum: vt dictum est. * Ergo Christo non conuenit prædestinatum esse.

[Margin: 1. dist. 40. q. 2. cor. fi. & ad 5. & 3. d. 7. q. 3. ar. 2. q. 2. & q. 1. arti. 2. q. 3. & 4. cõt. c. 9. ad 2. & Ro. 1. li. 3. col. 4. * q. præce. ar. 4.]

¶ 2. Præterea, In Christo duo est considerare, scilicet naturam humanam, & personam. Sed nõ potest dici, quòd Christus sit prædestinatus ratione humanæ naturę, quia hęc est falsa, humana natura est filius Dei: Similiter etiam neque ratione personę, quia illa persona non habet ex gratia quòd sit filius Dei, sed ex natura, prædestinatio autem est eorum, quę sunt ex gratia: vt in prima parte dictum est. *Ergo Christus non est prędestinatus filius Dei.

[Margin: 1. p. q. 23. ar. 5.]

¶ 3. Præterea, Sicut illud quod est factum, non semper fuit: ita & illud quod est prędestinatum, eo quòd prędestinatio antecessionem quandam importat. Sed quia Christus semper fuit Deus, & filius Dei, non propriè dicitur quòd homo ille sit factus filius Dei. Ergo pari ratione non debet dici, quòd Christus sit prędestinatus filius Dei.

¶ Sed contra est, quod Apostolus dicit Roma. primo de Christo loquens. Qui prędestinatus est filius Dei in virtute.

¶ Respondeo dicendum, quòd sicut patet ex his, quę in prima * parte dicta sunt, prędestinatio propriè accepta, est quędam diuina pręordinatio ab ęterno, de his quę per gratiam Dei sunt fienda in tempore. Est autem hoc in tempore factum per gratiam vnionis à Deo, vt homo esset Deus, & Deus esset homo. Nec potest dici, quòd Deus ab ęterno non prędordinauerit hoc se facturum in tempore: quia sequeretur, quòd diuinę menti aliquid de nouo accideret. Et ideo oportet dicere, quòd ipsa vnio naturarum in persona Christi cadat sub ęterna Dei prædestinatione: & ratione huius Christus dicitur esse prędestinatus.

[Margin: P. p. q. 23. ar. 1. & 4.]

Ad primum ergo dicendum, quòd Apost. ibi loquitur de prędestinatione, qua nos prędestinamur vt simus filij adoptiui. Sicut autem Christus singulari modo prę alijs est Dei filius naturalis: ita quodam singulari modo est prędestinatus.

Ad secundum dicēdum, quòd sicut dicitur in Gloss.* Roma. 1. quidam dixerunt prędestinationem intelligendam esse de natura, non de persona: quia scilicet humanę naturę facta est hęc gratia, vt vniretur filio Dei in vnitate personę. Sed secundum hoc, locutio Apostoli est impropria, propter duo. Primò quidem ratione communi. Non enim dicimus naturam alicuius prędestinari, sed ipsum suppositum: quia prędestinari est dirigi in salutem, quòd quidem est suppositi agentis propter beatitudinis finem. Secundò ratione speciali: quia esse filium Dei, non conuenit humanę naturę: est enim hæc falsa, Humana natura est filius Dei: nisi fortè quis velit sic exponere extorta expositione. Qui prędestinatus est filius Dei in virtute, id est, prędestinatum est, vt humana natura vniretur filio Dei in persona. Relinquitur ergo, quòd prędestinatio attribuatur personę Christi: non quidem secundum se, vel secundum quòd subsistit in diuina natura, sed secundum quòd subsistit in humana natura. Vnde cùm dixisset Apostolus, Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem, subiunxit, Qui prędestinatus est filius Dei in virtute, vt daret intelligere, quòd secundum hoc, quòd est factus ex semine Dauid secundum carnem, est prędestinatus filius Dei in uirtute. Quamuis enim sit naturale illi personę secundum se consideratę, quòd sit filius Dei in uirtute: non tamen est ei naturale secundum humanam naturam, secundum quam hoc sibi conuenit per gratiam unionis.

[Margin: Glo. ordi. super illud qui prædestinat* est filius Dei.]

¶ Ad tertium dicendum, quòd Origenes super Epist. ad Roman.* dicit hanc esse literam Apostoli. Qui prędestinatus est filius Dei in virtute, ita q non designetur aliqua antecessio: & sic nihil habet difficultatis. Alij uerò antecessionem, quę designatur in hoc participio prędestinatus, referunt, non ad id, quod est esse filium Dei, sed ad eius manifestationem: secundum illum consuetum modum loquendi in scripturis, quo res dicuntur fieri, quando innotescunt, ut sit sensus, quòd Christus prędestinatus est manifestari filius Dei. Sed sic non propriè prędestinatio accipitur: nam aliquis dicitur propriè prędestinari secũdum quod dirigitur in finem beatitudinis: beatitudo autem Christi non dependet ex nostra cognitione. Et ideo melius dicendum est, quòd illa antecessio, quam importat hoc participium prędestinatus, nõ refertur ad personam secundum seipsam,

[Margin: Ad Ro. 1. super illud verbũ Pauli co. 3.]

ſed ratione humanę naturæ: quia ſcilicet perſona illa & ſi ab æterno fuerit filius Dei, hoc tamen non fuit ſemper, quòd ſubſiſtens in natura humana, fuerit filius Dei. Vnde Auguſtinus dicit in libro de prædeſtinatione Sanctorum. (Cap. 15 a med. to. 7.) *Prædeſtinatus eſt Ieſus, vt qui futurus erat ſecundum carnem filius Dauid, eſſet tamen in virtute filius Dei. Et eſt conſiderandum, quòd licèt hoc participium prædeſtinatus, importet anteceſſionem, ſicut & hoc participium factus: aliter tamen & aliter. Nam fieri pertinet ad ipſam rem, ſecũdum quòd in ſe eſt: prædeſtinari autem pertinet ad aliquem, ſecundum quòd eſt in apprehenſione alicuius præordinantis. Id autem quod ſubeſt alicui formæ & naturę ſecundum rem, poteſt apprehendi, vel prout eſt ſub forma illa, vel etiam abſolutè. Et quia abſolutè non conuenit perſonæ Chriſti, quòd inceperit eſſe filius Dei, conuenit autem ei, ſecundum quod intelligitur vel apprehenditur vt in natura humana exiſtens (quia ſcilicet hoc aliquando incepit eſſe, quòd in natura humana exiſtens eſſet filius Dei) ideo magis eſt hæc vera, Chriſtus eſt prædeſtinatus filius Dei, quàm iſta, Chriſtus eſt factus filius Dei.

SVMMA TEXTVS.

Concluſio. Roma. 1. Concluſio eſt affirmans. Nam Apoſt. dicit Rom. 1. de Chriſto loquens, qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute. Et certè prædeſtinatio propriè eſt diuina præordinatio ab æterno eorum, quæ per gratiam ſunt facienda in tempore. Sed Deum eſſe hominem, & econuerſo eſt quoddam factum in tempore per gratiam vnionis, & præordinatum a Deo ab æterno, alioquin aliquid nouũ adueniret diuinæ menti. Vnde dicere oportet, quòd ipſa vnio naturarum in perſona Chriſti cadat ſub æterna prædeſtinatione Dei. Et ſic Chriſtus dicitur eſſe prædeſtinatus.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Pro expoſitione huius articuli, quę magnas de ſe mouet quæſtiones, in primis ſtatuendum eſt pro certo, quòd ab æterno Deus decreuit, vt Chriſtus per vnionem duarũ naturarum, diuinæ ſcilicet & humanæ eſſet filius Dei naturalis. Hoc ita eſſe demonſtratur euidenter ex diuina Theologia. Nam id quod accidit in tempore, Deus ab æterno præordinauit, at hæc admirabilis vnio, & admirabile ſacramentum in tempore factum eſt per Dei gratiam, ergo ab æterno fuit præcognitum & præordinatum à Deo. De qua re ſunt euidentes ſcripturæ. Nam primę ad Corinth. capitu. 2 ſic dicit Paulus (1. Cor. 2.). Sapientiam loquimur inter perfectos, ſapientiam vero non huius ſæculi, nec principum huius ſæculi, qui deſtruuntur, ſed loquimur Dei ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt, quam præordinauit Deus ante ſęcula in gloriam noſtram. Loquitur planè de ſapientia incarnata. Sed euidentius ad Epheſios capitulo. 3. ſcribit (Epheſ. 3.). Sacramentum hoc diſpenſatum in tempore, abſconditum tamen a ſęculis in Deo. Et primę Petri capi. 1. ſic dicit Apoſtolus (1. Pet. 1.). Chriſtum agnum immaculatum pręcognitum ante mundi cõſtitutionem, manifeſtatum autem nouiſſimis temporibus. Secundò obſeruandum eſt ex Diuo Auguſtino (D. Auguſt.), libro de prędeſtinatione Sanctorum c. 15. quod præclariſſimum lumen prędeſtinationis & gratię, ipſe Saluator eſt, ipſe mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus. Hic enim homo, vt a verbo patri coęterno in vnitatem perſonę aſſumptus filius Dei vnigenitus eſſet, vnde hoc meruit, quòd eius bonum qualecunque præceſſit ut ad hanc ineffabilem excellentiam perueniret? Et infra. Ipſa eſt ergo prædeſtinatio Sanctorum, quæ in ſancto ſanctorum maximè claruit, quam negare quis poteſt rectè intelligentium eloquia veritatis? Nam & ipſum Dominum gloriæ in quantum homo factus eſt Dei filius, prædeſtinatum eſſe didicimus. Clamat doctor gentium in capite epiſtolarum ſuarum, qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute. Hæc Diuus Auguſtinus illic, & plura libro de bono perſeuerantiæ capit. vltimo, & tractat. 105. ſuper Ioannem Illud etiam conſiderandum eſt ex Diuo Dionyſio cap. 5. de diuinis nominibus, paulò ante finem (D. Dionyſ.), quòd hoc vocabulum prædeſtinatio peculiare eſt diuinæ Theologiæ, quo nomine ipſe ſacram ſcripturam intelligit. Quare huius vocabuli ſignificatio non niſi ex Theologia petenda eſt. In qua autem ſignificatione ea voce vtatur ſcriptura, cum dicit Chriſtum eſſe prædeſtinatum filium Dei in virtute, explicare difficillimum eſt. In cuius rei gratiam quinque oportet explicare. Primum, de proprietate huius locutionis, Chriſtus eſt prædeſtinatus filius Dei. Deinde, ſit ne ſingularis modus, & ſingularis ratio prædeſtinationis Chriſti. Præterea, vtrùm Chriſtus in quantum homo fuerit prædeſtinatus in filium Dei adoptiuum, an naturalem. Proximo locò, vtrùm fuerit prædeſtinatus ex meritis præuiſis. Poſtremo, vtrùm fuerit prædeſtinatus præuiſo peccato.

Expeditur quo in ſenſu Chrĩs dicatur prędeſtinatus filius Dei. Prim. arg. ¶ Vt ergo prima quæſtio exponatur arguitur ad probandum, quòd hęc locutio; Chriſtus eſt prædeſtinatus filius Dei, ſit impropria & falſa. In primis, prędeſtinatio eſt præordinatio mere gratuita, & eſt eorum, quæ fiunt ex fauore & gratia diuina, at Chriſtus non eſt filius Dei ex fauore & gratia diuina, ſed per naturam, vt oſtendit Diuus Paulus ad Hebræos primò: Et ratio euidens demonſtrat. Nam alioquin ſi ſecundum gratiam eſſet filius non eſſet filius Dei naturalis, ergo Chriſtus non eſt prædeſtinatus filius Dei.

Secũdum. ¶ Deinde, ſi prædeſtinatus eſt filius Dei, ergo factus eſt filius Dei, ſed falſum eſt, quòd ſit factus filius Dei, ergo & quòd ſit prædeſtinatus filius Dei. Conſequentia argumenti inde probatur. Nam prædeſtinatio eſt eorum, quæ fiunt in tempore per Dei gratiam. Sed minor probatur. Nam vt conſtat ex dictis, ſupra quæſtione. 16. Hæc propoſitio eſt vera, Deus eſt factus homo, hæc vero falſa, homo eſt factus Deus.

Tertium. ¶ Tertiò, id quod conuenit alicui, & non ſequitur ipſum natura, vel tempore, non conuenit ei per prædeſtinationem, at eſſe filium Dei, non ſequitur Chriſtum natura vel tempore, vt de ſe manifeſtum eſt, ergo non conuenit Chriſto eſſe filium Dei per prædeſtinationis beneficium. Maior argumenti ſic probatur. Quoniam prædeſtinatio eſt ad gratuitum aliquod, gratia autem præſupponit naturam.

Quartum. ¶ Præterea, magis propria & veriſimilis videtur hæc locutio, filius Dei eſt prædeſtinatus homo, quàm hæc, homo eſt prædeſtinatus filius Dei, ſed illa prior eſt impropria, & in rigore locutionis dicit falſum, ergo etiam poſterior. Minor propoſitio ſic oſtenditur. Nam id, quod propria virtute conuenit alicui, non conuenit ex prædeſtinatione. Prædeſtinatio namque (vt conſtat inter omnes) eſt gratuita Dei ordinatio ad conferendum gratuitũ beneficium. Sed filius Dei ex propria virtute ſibi copulauit naturam humanam, & homo factus eſt, ergo non habet quòd ſit homo ex prædeſtinationis beneficio. Non certè magis quàm cæteri homines, qui vniuocè & ſecundum eandem rationem homines appellantur.

Quintum. ¶ Ad hæc, hæc argumẽtatio eſt neceſſaria. Chriſtus eſt filius Dei, & Chriſtus eſt prædeſtinatus filius Dei, ergo filius Dei eſt prędeſtinatus filius Dei, ſed hęc eſt hæretica. Filius Dei eſt prędeſtinatus vt ſit filius Dei, ergo hęc locutio; Chriſtus eſt prędeſtinatus, vt ſit filius Dei, non habet Catholicum ſenſum. Explicatur hoc euidentius. Nam cũ dicitur, quòd Chriſtus ſit prędeſtinatus, prędicatum illud, prędeſtinatus, dicitur de perſona, non de natura humana, at perſona eſt ipſemet filius Dei per naturam, ergo ſi hęc perſona fuit prędeſtinata, filius Dei fuit prędeſtinatus.

tus. Hoc idem confirmatur. Nam prædestinare est præordinare aliquid in suum finem, sed ordinare est munus superioris ordinantis sibi subiecta, vt Rex ordinat regni sui administrationem, igitur quod prædestinatur, & præordinatur, a superiori prædestinatur, & pręordinatur; sed Christus non habet superiorem: siquidem est verus Deus Patri omnino æqualis. Quòd si dixeris a se prædestinari impropriam esse locutionem liquido constat.

Vltimum.

¶ Postremo sic argumentor. Si Christus ex gratia prædestinationis habet, vt sit filius vnigenitus Dei, ergo Christus non satisfecit de toto rigore iustitiæ, pro delictis generis humani. Consequentia inde probatur. Nam vniuersa satisfactio, quæ innititur gratiæ, non est de toto rigore iustitiæ (vt planè constat) sed si Christus est prædestinatus in filium Dei, iam eius satisfactio innititur prædestinationi, & prædestinatio est gratia, ergo eius satisfactio non est de toto rigore iustitiæ.

Rom. 1.

¶ Pro expositione huius quęstionis sciendum est, quòd Doctores Scholastici mouent propositam quæstionem obseruantes verba Pauli ad Roman. 1. quæ certè difficilia sunt ad intelligendum. Qui prædestinatus est filius Dei in virtute, &c. Illud tamen interim obseruet Theologus, quòd secundum rem nulla est controuersia inter Catholicos de prædestinatione Christi ad filiationem Dei per gratiam vnionis naturæ humanæ ad filium Dei. Omnes enim Catholica fide profitemur ab æterno fuisse a Deo prædestinatum, quòd vnio duarum naturarum fieret in tempore in filio Dei, ratione cuius & filius Dei esset homo, & homo esset filius Dei. Hæc enim est Catholica, & irrefragabilis veritas, quam demonstrauimus ex diuinis Scripturis in principio huius articuli. Vnde quæstio proposita solum est de verificatione sermonis D. Pauli Apostoli, propriè vel impropriè.

D. Tho.

D. Thom. statuens pro certo locutionem Pauli esse propriam, conatur demonstrare illam esse veram de persona Christi, & non de natura humana. Qua in re, inquit Caietanus, difficilem suscepisse prouinciam. Nos autem fatemur duram, & difficilem esse prouinciam, sed lubenter eam suscepimus pro D. Thom. pro D. Paulo, pro amplificanda Christi dignitate. Vt autem istius prouinciæ difficultatem explicemus, & eam facilè expediamus, animaduertendum est, tria esse capita huius difficultatis.

Explicat' propositæ dubitationis difficultas.

Primum caput est locus ille D. Pauli supra commemoratus. Nam in eius lectione, & expositione variant in infinitum Doctores Ecclesiæ. Secundum est ex re, quæ prædestinatur.

Scotus. Durand. Gabriel. Alexand. Alensis.

Nam quidam vt Scotus, Durandus, Gabriel, Alexander Alensis referunt prædestinationem Christi ad naturam humanam, & dicunt illam locutionem, Christus est prædestinatus filius Dei, esse impropriam, & explicandam in hoc sensu, id est, prædestinatum est, vt humana natura vniretur filio Dei in persona. Tertium caput est ex termino ad quem refertur Christi prædestinatio. Quidam enim referunt prædestinationem Christi non ad esse personale filij Dei, sed ad eius manifestationem, ita vt sit sensus, Christum esse prædestinatum non simpliciter, sed vt ostenderetur, & declararetur filius Dei ex miraculorũ potentia, ex spiritu sanctificationis, ex mortuorum resurrectione. Propter quod, prædicti autores dicunt locutionem illam Pauli esse impropriam, & exponēdam ad modum prædictum. Vt verò prædictæ difficultates explicentur est prima conclusio.

Prima cõclusio De vera lectione D. Pauli in illo verbo. Qui prædestinat' est filius Dei.

¶ Vera, & legitima lectio huius loci Diui Pauli ad Roman. 1. Qui prædestinatus est filius Dei in virtute, &c. est quam habet editio vulgata. Pro huius conclusionis expositione sciendum est, quòd hic locus Diui Pauli habet tres lectiones. Prima est Origenis, qui sic legendum existimat, qui destinatus est filius Dei in virtute. Distinguit enim inter destinare, & prædestinare. Etenim destinatur ille, qui est, prædestinatur verò ille, qui nōdum est, sicut de his, quibus dixit Apostolus, quos præsciuit illos & prædestinauit, præsciri ergo, & prædestinari possunt illi, qui nondum sunt, ille autem qui est & semper fuit, non prædestinatur, sed destinatur.

Origen.

Quamobrem Origenes nepium existimat affirmare Christum esse prædestinatum, fouereque hanc affirmationem Arrianam perfidiam, quæ docebat Christum esse creaturam, & non coæternum esse Deo. Secũda lectio est Chrysost. & aliorum Græcorum, qui non legunt prædestinatus, sed definitus, siue declaratus, siue manifestatus est filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis. Sic legũt Chrysost. Cyrillus, Eusebius, Euthymius, Tertullianus, Caietanus, & Pagninus dicit hanc lectionem esse sequendam, & anteferendam omnibus. In ea namque nullus manet scrupulus.

D. Chrys. Cyrillus. Eusebius. Euthym. Tertul. Caietan'. Pagninus.

Hoc enim loco volebat demonstrare Paulus Christum declaratum a Deo esse filium Dei, & verum Deum ex virtute, hoc est, ex potestate faciendi miracula. Rursus ex missione Sancti spiritus. Ad hæc ex resurrectione a mortuis, quia Christus semetipsum excitauit a mortuis. Tertia lectio est, qui prædestinatus est filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Domini nostri Iesu Christi. Hæc lectio est autentica, & omnibus præferenda, quod sic ostendo. In primis, editio vulgata Latina sic habet, & legit, ergo sic legendum: siquidem editio vulgata ex decreto Concilij Tridentini, Sessione quarta, in publicis lectionibus, disputationibus, prædicationibus pro authentica habenda est, & nullo prætextu reiicienda.

Editionis vulgatæ autoritas irrefragabilis.

Deinde, hæc lectio est grauissimorum patrum. D. Ambrosius legit ibidem, vt nostra vulgata habet. D. Augustinus eandem amplectitur lectionem in multis locis, in principio huius articuli commemoratis. Ireneus ita legit libro 3. aduersus hæreses, cap. 18 & 32. Et concilium vndecimum Toletanum. Cuius rei est alterum argumentum exploratæ efficaciæ.

Cõci. Tri. D. Ambr. D. August. Ireneus.

Nam dictum est supra, quòd hoc nomen Latinum, prædestinatio, cui correspondet vox Græca, οριζω, qua hoc in loco vtitur D. Paulus, est peculiare nomen diuinæ Theologiæ. Quare eius significatio non nisi a Theologia petenda est, sed nunquam inuenitur in sacra scriptura, & sacra Theologia, quòd significet definitionem, manifestationem, aut declarationem, sed semper repetitur in alia significatione quam noster reddit interpres, quæ est præordinare, decernere, prædestinare.

Quid significet hoc nomen prædestinatio in diuinis eloquiis.

Loca in promptu sunt Actorũ 4. Facere quæ manus tua, & consilium tuum decreuerunt fieri. Et prioris ad Corinthios, cap. 2. loquimur sapientiam Dei in mysterio, quam prædestinauit ante sæcula in gloriam nostram. Ad Romanos 8. quos præsciuit, & prædestinauit. Ad Ephesios 1. prædestinauit nos in adoptionem filiorum. Ex his patet, quomodo prædestinatio in sancta scriptura non est accipienda pro manifestatione, aut declaratione, sed pro præordinatione, determinatione, & decreto diuinæ dispositionis, sicut noster interpres reddidit.

Act. 4. 1. Cor. 2. Rom. 8. Ephes. 1.

¶ Secunda conclusio. Verus sensus huius scripturæ est, quem hic tradidit Diuus Thomas. Certè hæc scriptura multas habet explicationes.

Secunda cõclusio. De vero sensu, in quo Christus dicit' prædestinatus in filiũ Dei.

Prima explicatio est Origenis clara, quòd illud participium prædestinatus teneatur ex parte subiecti, vt dicat, qui prædestinatus est filius Dei. Vir duo concedit de Christo, quòd sit prædestinatus, & quòd est filius Dei, quorum vtrumque sine dubio est certum. Quoniam ille homo prædestinatus erat ad vitam æternam. Et quod esset filius Dei etiam est clarum, & sic nulla est difficultas.

Origenis expositio.

Secunda explicatio est, quòd illud, quod videtur poni a parte prædicati coniungatur ad subiectum, vt sit sensus, qui filius Dei prædestinatus est, vt esset homo. Quæ explicatio est Diui Augustini, & Diui Hieronymi, & Titelmani in commentario super istum locum.

August. Hieron. Titelm.

Tertia explicatio est Græcorum, qui ostensus, & declaratus est filius Dei ex virtute miraculorum. Quarta est Ambrosij & Theodoreti, Christum prædestinatum esse non simpliciter, sed vt ostenderetur filius Dei ex miraculorum potentia. Quinta explicatio est Caietani, Christum prædestinatum esse filium Dei non absolutè, sed in virtute secundum spiritũ sanctificationis, id est, vt faceret quam plurima miracula, & vt esset noster sanctificator, & redēptor. Alia explicatio est, quæ refert prædestinationem ad vnionem ipsam personalem, & filiationem ipsam absolutè. Itaque terminus prædestinationis sit diuinum esse personale filij Dei, verum subiectum prædestinationis

Sexta explicatio.

sit natura humana, quæ prædestinata est, vt filio Dei vniretur in vnitate personæ, non tamen ipsa persona Christi est prædestinata, vt sit filius Dei. Hæc explicatio est Haymonis super istum locum, & Scoti, & Durandi in tertio, distinct. 7. quæst. 3. Vltima expplicatio est D. Tho. quòd reuera Christus est prædestinatus, vt esset filius Dei, & ad hoc est prædestinatus, vt sit filius Dei, non secundum se, nec ratione Diuinæ personæ, sed ratione humanæ naturæ, quatenus persona Diuina subsistit ex tempore in humana natura. Itaque ea prædestinatione habet hic homo, qui est Christus, vt sit filius Dei. Hæc est expositio D. August. in locis in principio huius articuli commemoratis. Tertulliani libro aduersus Praxeam paulò ante finem. Est etiam glossæ interlinearis, Lyrani, & Magistri in tertio, distinct. 10. Consonant autem huic expositioni verba, quæ sequuntur apud Paulum, in virtute, &c. id est, non per adoptionem sicut alij filij, sed in potestate, & maiestate, quæ decebat vnigenitum Dei filium naturalem secundum spiritum sanctificationis, iuxta illud Ioann. 1. Verbum caro factum est, & vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a patre plenum gratiæ, & veritatis.

Haymon. Scoti. Durand. Vltima expositio. D. Tho. D. August. Tertull. Glossa interlin. Lyranus. Magister. Ioann. 1.

Tertia cõclusio.

¶Tertia propositio. Hæc propositio, Christus est prædestinatus filius Dei, secundum proprietatem sermonis est vera. Nam vetus Latina editio tanquam autentica, & irrefragabilis amplectenda est. Sed hæc docet, quòd est prædestinatus filius Dei, ergo in proprietate sermonis sic asserendum est, neque violentis, & extortis expositionibus aliò referendum. Rursus D. Aug. in locis commemoratis, & doctissimi autores Latini superius citati referunt hanc prædestinationem ad filium Dei absolutè. Itaque beneficium maximum inter omnia beneficia fuit, quòd Christus, inquantum homo, sit filius Dei.

Augustin.

¶Præterea, significatio huius vocis, prædestinatio, est petenda (vt antea dictum est) ex sacra scriptura. Est enim peculiare nomen diuinæ Theologiæ, sed in sancta scriptura semper reperitur hæc vox pro præordinatione, quam Deus fecit ab æterno (vt supra demonstratum est) ergo cum Diuus Paulus dicit, quòd Christus est prædestinatus filius Dei, sensus verus & proprius est, quòd sit præordinatus ab æterno filius Dei.

¶Ad hæc, hæc veritas, Christus est filius Dei naturalis, est quidam affectus gratuitus, qui in tempore factus est per Dei gratiam. Vnde dicit Paulus, quando venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, &c. ergo Christus est prædestinatus filius Dei. Prædestinatio namque propriè est diuina ab æterno præordinatio eorum, quæ in tempore fiunt per Dei gratiam. Amplius, prædestinatio est præparatio beneficiorũ Dei, quæ in tempore sunt facienda, sed maximum beneficium est vnio hypostatica, ergo vnio hypostatica necessum est vt cadat sub æterna prædestinatione, & sic Christus est prædestinatus. Vltimò sic argumentor ex dialectica. Regula est, & quidem certissima, quòd verba significãtia actum animæ interiorem appellãt significatum formale supra formale significatum termini, cui adiunguntur etiam si collocentur a parte diuersorum extremorum, at participium prædestinatus, significat actum interiorem, per quem præordinatur aliquid faciendum in tempore, ergo in hac locutione, Christus est prædestinatus, prædestinatio denotatur conuenire personæ Christi ratione naturæ humanæ, quæ significatur formaliter per subiectum Christus.

Demonstratur, q̃ Christus sit prædestinatus in filium Dei.

Quarta cõclusio.

¶Quarta conclusio. Hæc propositio, natura humana est prædestinata, impropria est. Hæc conclusio est D. Th. in hoc artic. ad secundum, quæ sic demonstratur. Prædestinatio aut est ad visionem beatificam, aut certè ad vnionem hypostaticam. Sed vtraque istarum tantum est suppositi, aut personæ: siquidem prædestinatio ad visionem beatificam est tantum suppositi operantis propter beatitudinis finem, prædestinatio verò ad vnionem hypostaticam est prædestinatio ad filiationem diuinã, filiatio verò per se non conuenit naturæ, sed personæ, vel supposito, ergo natura propriè non prædestinatur. Deinde, omnis filiatio siue naturalis, siue adoptiua est tantum suppositi, at omnis prædestinatio est, vel ad filiationem naturalem, vel certè adoptiuam, ergo non potest per se naturæ humanæ cõuenire. Nec valet argumentũ, Christus ratione naturæ humanæ est prædestinatus, ergo natura humana est prædestinata. Sicut non rectè sequitur, corpus est albũ ratione albedinis, ergo albedo est alba. Item non rectè sequitur, filius Dei est filius Virginis ratione naturæ humanæ, ergo natura humana est filius Virginis. Sed vt hæc conclusio melius intelligatur; sciendum est, quòd Scotus in tertio, loco prænotato, licèt confiteatur naturam humanam in nobis non per se prædestinari, sed personam, at in Christo, quia natura non est personata propria personalitate affirmat fuisse prædestinatam. Et sanè videtur non esse negandum humanitatem Christi ab æterno ordinatam fuisse, vt vniretur verbo Dei in vnitate personæ, at hæc præordinatio, prædestinatio est.

Natura humana impropriè dicitur prædestinata.

Scotus.

¶Est quidam nouitius Theologus, qui affirmat prædestinationem ad beatitudinem, esse quidem personæ, sed q̃ prædestinatio ad vnionem hypostaticam non est personæ, sed naturæ, quæ assumpta est ad vnionem hypostaticam. Sed isti non intelligunt, quæ loquuntur.

Nouitia quædam opinio.

¶Expositio huius rei in his dictis consistit. Primum, rectè & verè potest dici, quòd natura humana sit prædestinata. Patet, nam rectè & verè dicitur anima esse prædestinata, ergo etiam natura humana, quod etiam planè asserit August. in locis citatis. D. Thom. in solutione ad secundum, inuehitur in dicentes, quòd humanitas est prædestinata, & non Christus, cum tamen primò, & per se Christus sit prædestinatus, & humanitas secundariò. Secundum dictum, sicut Petrus & eius anima eadem prædestinatione prædestinantur, ita Christus, & sua humanitas, sed Christus primò & per se, humanitas secundariò. Tertium dictum. Non videtur esse idem de prædestinatione in adoptionem filiorum, & de prædestinatione ad vnionem hypostaticam, Quoniam adoptio neque propriè, neque impropriè conuenit humanitati. Quartum dictum. Quanquam humanitas est præordinata a Deo, vt vniatur filio Dei in vnitate personæ, non tamen est præordinata, vt sit filius Dei. Et hoc est, quod vehementer asserit D. Tho. in solutione secundi.

An rectè, & verè dicatur, q̃d natura humana sit prædestinata.

¶Sed iam constituamus quintam conclusionem, quæ sic habet. Hæc locutio est propria, filius Dei prædestinatus est, vt sit homo, sed non tam propria quam hæc, homo prædestinatus est, vt sit Deus. Hæc conclusio habetur apud D. Thom. in sequenti articulo, in solutione tertij. Et probatur sic pro prima parte. Nam hæc locutio reperitur apud sanctos Patres, apud D Augustinum, & Hieronymum in locis præallegatis. Deinde, omnis effectus per gratiã Dei in tempore faciendus, est a Deo prædestinatus, sed factũ est per Dei gratiam in tempore, vt Deus esset homo ergo hoc ipsum comprehensum est sub æterna prædestinatione. Præterea, prædestinatio est præparatio beneficiorum Dei, sed eximium beneficium a Deo collatũ est, vt Deus fieret homo. Secunda pars probatur. Nam cum dicitur, q̃ filius Dei est prædestinatus homo, videtur in hoc sermone significari, quòd aliqua gratia sit facta filio Dei, vt esset homo, sed cum dicitur homo prædestinatus est, vt esset filius Dei, significatur, quòd gratia sit facta humanæ naturæ, quòd filio Dei vniretur. Certè ex eo, quòd Deus factus est homo, non habuit aliquam gratiam, & perfectionem de nouo, ex eo vero, quòd homo sit Deus, homo habet eximiam gratiam, & summam perfectionem. Sed antequam hinc discedamus, sciendum est, quòd Durandus in tertio, distin. 7. quæst. 3. & Marsilius, quæst. 7. articulo 2. distinguunt, prædestinationem aliam esse simpliciter, aliam esse secundum quid. Prior respicit solum bona gratiæ, posterior verò bona alia. Quamobrem censent verè prædestinatum filium Dei, vt esset homo, secundũ hanc prædestinationẽ secundum quid: Ego vero censeo simpliciter fuisse prædestinatum, vt esset homo. Nam (vt supra meminimus) excellentior est, & multò sublimior vnio duarum naturarum hypostatica in Christo (nempè) qua homo est Deus, & Deus est homo, quàm beatitudo sanctorum, sed prædestinatio ad beatitudinẽ Sanctorum est simpliciter

Quinta cõclusio. D. Tho. August. Hieron. Durand. Marsilius.

August. citer prædestinatio, ergo multo magis prædestinatio ad vnionem hypostaticam. Etenim autore August. 10. de Ciuitate cap. 29. in rebus per tempus gestis nulla maior fuit gratia, quàm quòd homo sit Deus & Deus homo.

Ad argumenta. Ad primum. ¶Sed iam tempus est vt argumentis propositis in principio satisfaciamus. Ad primum dicendum est, esse verissimum, quòd prædestinatio est gratuita Dei præordinatio ex fauore & gratia diuina proueniens. Rursus dicendum est, esse gratiam eximiam, & planè diuinam, quòd homo subsistens in humana natura sit filius Dei. Et vocatur gratia vnionis. Quàuis enim sit naturale illi personæ secundum se consideratæ, quòd sit filius Dei, non tamen est ei naturale, vt subsistit in humana natura, secundum quam hoc sibi conuenit per gratiam vnionis. Quod vt melius intelligatur sciat Theologus, quòd aliud est loqui de persona Iesu quare sit Deus, & aliud de homine Iesu quare sit Deus.

Documentum obseruandū ad intelligendum quō Christ⁹ sit prædestinatus in filium Dei. ¶Prima enim quæstio quærit de persona Iesu respectu diuinæ naturæ, & dicendum est, quòd non ex dono, sed ex natura est Deus ex æterna generatione, & nō ex prædestinatione. Secunda verò quæstio quærit de indiuiduo humanæ naturæ respectu diuinitatis, & dicendum est, quòd non ex natura, sed ex dono gratiæ vnionis personalis, & ex sanctificatione habet homo, quòd sit Deus. Hanc doctrinam tradidit Caietanus super Ioan. cap. 10. elucidans illud, quem pater sanctificauit, & misit in mundum. Pro cuius ampliori declaratione considerandum est, esse certum secundum fidem, quòd Christus secundū naturam est filius Dei, verum hæc propositio, ex natura Christus est filius Dei non videtur vera, sicut hæc vera est, Christus ab æterno fuit Deus, hæc vero falsa, ab æterno Christus fuit Deus. Nam in secūda significatur, quòd ex natura sit, quòd Christus subsistens in natura humana sit Deus, & non ex beneficio prædestinationis, qui sensus falsus est. In prima vero significatur, quòd persona Christi secundum naturam suam sit filius Dei, quod est verissimum.

Ad secundum. ¶Ad secundum neganda est prima cōsequentia. Nam in antecedente subiectum accipitur formaliter ratione naturæ humanæ, in consequenti vero accipitur materialiter. Itaq; in antecedenti sit sensus, quòd Christus subsistens in natura humana ratione naturæ humanæ est prædestinatus filius Dei, quod est omnino verum. In consequenti verò sit sensus, quòd suppositum Christi sit factum, & non sit æternum, quod est apertè falsum, sicut quod Christus incepit esse.

Christ⁹ est prædestinatus fili⁹ Dei, at nō est factus filius Dei. ¶Sed si dicas, quare potius subiectum accipitur materialiter in hac propositione, Christus est factus filius Dei, quàm in hac, Christus est prædestinatus filius Dei. Hanc rem explicat D. Tho. in solutione ad tertium, subobscuris verbis: breuis & clarissima solutio hæc est, rationem discriminis in hoc consistere, quòd prædestinare significat aliquid secundum quod est in apprehensione alicuius præordinantis, & (quod dicunt dialectici) significat actum animæ interiorem, & ideo applicat suum significatum formale ad significatum alterius termini cui adiungitur, & sic est in causa quòd subiectum accipiatur formaliter, prout explicatum est fusius in tertia conclusione.

Ad tertiū. ¶Ad tertium respondetur primo, quòd in prædestinatione ad esse accidentarium, prius saltem natura est subiectum, quàm gratia aut gloria. Quoniam in genere saltē causæ materialis est prius subiectum saltem natura. At in prædestinatione ad esse substantiale, qualis est prædestinatio Christi ad esse personale filij Dei, non est necesse, quòd subiectum ipsum habeat prius aliquo pacto esse: quoniam est prædestinatio ad esse ipsum substantiale. Sed sat fuerit, quòd prius natura apprehendatur, vt possibilis in essendo, quam iam existens. Secundo respondetur, quòd in nulla prædestinatione necesse est quòd id, quod prædestinatur sit prius secundum esse absolutum, quam id ad quod prædestinatur, sed satis est quòd secundum eam rationem, secundum quam prædestinatur, præintelligitur prius, quam id ad quòd prædestinatur. Sic autem fit in præsentia, Quoniam prius intelligitur vt existens vnio humanitatis cum filio Dei, quàm intelligatur, quòd Christus sit Dei filius. Quod autem hoc sufficiat patet, quoniam filius Dei dum prædestinatur non consideratur absolutè, sed secundum humanam naturam, vt diximus.

Ad quartum. ¶Ad quartum iam dictum est abunde satis in vltima conclusione.

Ad quintum. ¶Ad quintum argumentum neganda est consequentia propter variationem appellationis. Nam in antecedente sit sensus, quòd ratione naturæ humanæ est prædestinatus, in consequenti vero sensus est, quòd ratione diuinæ naturæ fuerit prædestinatus. Et ideo non valet argumentum, sicut non rectè sequitur, filius Dei factus est hic homo, & hic homo est Deus, ergo filius Dei factus est Deus. Etenim in conclusione sit sensus, quòd sit factus ratione naturæ diuinæ.

Obiectio obseruanda. Cōc. Eph. primum. ¶Ex hac solutione explicatur nodus, qui male habuit Durandum & Marsilium; nodus hic est. Quid est quòd rectè & verè cōcedimus has propositiones, Deus est mortuus, Deus sepultus. Has enim verè concedit Concilium Ephesinum primum, licèt fuerit mortuus & sepultus ratione naturæ humanæ, & non concedatur hæc, Deus est prædestinatus: siquidem est prædestinatus ratione humanæ naturæ. Certè videtur esse eadem omnino ratio & similitudo. *Solutio.* Vidi ego virum doctissimum hac argumentatione conuictum ad asserendum hanc esse cōcedendam, Deus est prædestinatus. Affirmabat tamen non esse concedendum Deum esse prædestinatum vt esset filius Dei, quia hoc manifestam præsefert falsitatem. Nihil enim prædestinari potest ad suum proprium esse.

Nō est cōcedēdum Deum esse prædestinatum. ¶Sed reuera neque est concedendum Deum esse prædestinatum, neque Deum esse prædestinatum vt sit filius Dei propter appellationem, quam præsefert hoc verbum prædestino. Applicat enim suum significatum formale ad significatum formale termini, cui adiungitur, vt iam sæpe dictum est. Et quòd hæc duo dicta ab isto autore asserta non sibi cohæreant sic demonstro. Nam si Deus est prædestinatus, vt hic autor concedit, & non est prædestinatus in filium Dei adoptiuum, vt aperte constat, ergo in filium naturalem, ergo si semel admittatur Deum esse prædestinatum, necessum est vt concedatur esse prædestinatum, vt sit filius Dei.

Ad confirmationē. ¶Ad confirmationē respondetur, quòd prædestinatio nō potest cōuenire Christo nisi ratione humanæ naturæ. Et ideo humanitatem ipse præordinauit sibi in vnitatem personæ adiungere, & ex hac præordinatione ipse Christus dicitur prædestinatus & præordinatus. Itaq; vt dicatur Christus prædestinatus, non est opus, quòd sit inferior, sed quòd habeat naturam inferiorem. Vnde ipse idem ratione naturæ diuinæ est præordinans, & ratione naturæ humanæ est præordinatus & prædestinatus.

Ad vltimum. ¶Ad vltimum argumentū sunt duæ solutiones. Prior est, quòd satisfactio quæ innititur gratiæ, non est de rigore iustitiæ, si ipse qui satisfacit non etiam concedat gratiam ipsam, sed Christi satisfactio supponit gratiam vnionis, quam ipsemet filius facit non minus quam Pater & Spiritus sanctus, & ideo eius satisfactio est de toto rigore iustitiæ. Vel dicendum, quòd vt Christus sit Deus & homo, necessaria est gratia prædestinationis, & gratia vnionis, sed supposito quòd erat Deus & homo iam erat filius Dei & infinitè gratus Deo, & infinitè potens, & sic eius satisfactio erat de toto rigore iustitiæ. Veluti si à Deo creatus sum, & satisfacio de rigore iustitiæ, gratia est mea esse creatum & ex nihilo productum, at postquam creatus sum secundum iustitiam satisfacio. Hæc de prima dubitatione dixisse sufficiat.

De singulari modo prædestinationis Christi disceptatio. Prim arg. Definitiones prædestinationis. ¶Subsequitur secunda dubitatio sit ne singularis ratio, & modus prædestinationis Christi? Et videtur, quòd non. Nam definitio prædestinationis, quę à sanctis Patribus & Doctoribus solet assignari: vniuocè & secundum eandem rationem conuenit prædestinationi Christi & nostræ, ergo non est singularis ratio prædestinationis Christi. Antecedens probatur enumerando omnes definitiones prædestinationis. Vna est: præscientia, & præparatio beneficiorum Dei. Altera est, præparatio gratiæ & gloriæ.

gloriæ. Tertia eſt, ordinatio ad vitã æternã per certa media, quæ omnes definitiones propriè conueniunt prædeſtinationi Chriſti & noſtræ. Deinde, gratia & gloria in Chriſto, & in nobis ſunt eiuſdem rationis, differũt tamen penes modum habẽdi. Nam Chriſtus habet ex proprijs, nos de plenitudine eius accepimus, vt oſtendimus ſupra quæſt 7. tractatu de gratia Chriſti, ergo prædeſtinatio Chriſti non eſt alterius rationis, maximè cum prædeſtinatio ſit ad gratiam & ad gloriam.

D. Tho. ¶In oppoſitum eſt, quòd dicit D.Thom. in ſolutione ad primum. Pro expoſitione ſciendum eſt, quòd prædeſtinatio poteſt accipi abſolutè, vt dicẽdo Sanctus Petrus eſt prædeſtinatus, vel cum aliqua determinatione. Prædeſtinatio primo modo eſt præordinatio alicuius in vitam æternam per certa media. Quando vero prædeſtinationi additur aliqua determinatio importat præordinationem ad illud, quod per determinationem denotatur, vt cum dicimus Petrum eſſe prædeſtinatum in principem Apoſtolorum. Hoc vno conſtituto ſunt qui dicant, quòd Chriſtus eſt prædeſtinatus ad gloriam animæ principaliter ſicut alij ſancti. Hoc tenent Scotus & Durandus (Scotus. Durand⁹.) in 3. diſtin. 7. quæſt 3. Exiſtimans nanque Deum prius intendiſſe ab æterno gratiam & gloriam conſerre ſummam humanitati Chriſti, & deinde illam vnire ſibi vnione hypoſtatica. Sed D.Thom hic in ſolutione primi (D.Tho.) docet, quòd ratio prædeſtinationis Chriſti Domini eſt ſingulariſſima, nimirum quia præcipuè eſt prædeſtinatus vt eſſet filius Dei naturalis, reliqua vero omnia, quæ Chriſtus habet bona ex hoc beneficio ſunt conſequuta. Et quòd ita ſit probatur in primis ex verbis Diui Pauli in ſuperiori dubitatione luculenter expoſitis. Tum deinde, nam prædeſtinatio eſt ordinatio ad gratuita bona, quæ ea tempore conceduntur per Dei gratiam, ſed inter omnia bona Chriſto cõceſſa præcipuum eſt & potiſſimum, quòd ſit filius Dei naturalis, ergo ad id eſt prædeſtinatus potiſſimum. Præterea, prædeſtinatio ad gloriam eſt filiorum adoptiuorum, Chriſtus non eſt filius adoptiuus, ergo non præcipuè eſt prædeſtinatus ad animæ gloriam. Demum gratia & gloria, & omnia alia bona Chriſti conſequuntur ad vnionem hypoſtaticam tanquam proprię paſſiones. Etenim quòd anima Chriſti euecta fuerit ad gratiam ſummam, ſummamq; gloriam, vtiqua cauſa fuit vnio hypoſtatica, quod apertè probatur ex illo Ioan. 1. Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, ecce prædeſtinatum eſt à Deo, vt caro eſſet filius Dei. Et continuo ſubiungitur, & vidimus gloriam eius gloriam quaſi vnigeniti à patre plenum gratiæ & veritatis. Itaque primariò prædeſtinatus eſt vt eſſet filius Dei, ſecundariò verò vt haberet gratiam & gloriam, quæ decebat filium Dei vnigenitum, ergo prædeſtinatio primo & per ſe non terminatur ad hæc bona, ſed ad vnionem hypoſtaticam. Hoc idem confirmatur. Homo ſiquidẽ non dicitur prædeſtinatus ad gloriam corporis, quia illa conſequitur ex vita beata, ergo Chriſtus præcipuè non eſt prædeſtinatus ad gratiam & gloriam, quia hæc ex vnione hypoſtatica ſequuntur.

(Ratio prędeſtinationis Chriſti eſt ſingulariſſima.)

(Ioan. 1.)

Ad argumenta. ¶Ad argumenta in principio facta ſatisfaciendum eſt.
Ad primum. Ad primum dicendum; quòd Chriſtus prædeſtinatus eſt quidem ad gratuitum beneficium ſicut & nos, ſed quoniam beneficium conceſſum Chriſto, quòd ſit filius Dei, ea ſuperat in infinitum beneficia alijs prædeſtinatis conceſſa, idcirco prædeſtinatio Chriſti & noſtra non ſunt eiuſdem rationis, conueniunt tamen in hoc, quòd vtraq; eſt ad gratuitum Dei beneficium. Sed quia vna eſt prædeſtinatio filij adoptiui, alia vero filij naturalis, differunt, & non ſunt eiuſdem rationis, ſicut filiatio adoptiua, & filiatio naturalis inter ſe omnino differunt, & diſcriminantur.

Ad ſecundum. ¶Ad ſecundum concedo, quòd gratia & gloria ſunt eiuſdem rationis in nobis, & in Chriſto, ſed quia Chriſtus non eſt primò prædeſtinatus ad gloriam, neque ad gratiam, argumentum propoſitum inualidum eſſe deprehenditur.

VtrũChriſtus ſecundũ quòd homo ſit prædeſtinatus ĩ filium Dei adoptiuũ. ¶Sed iam ſequitur tertia dubitatio, Vtrum Chriſtus ſecundum quòd homo ſit prædeſtinatus in filium Dei adoptiuum, an potius in filium Dei naturalem? Et certè videtur, quòd fuerit prędeſtinatus in filium adoptiuum. Nam Chriſtus ſecundum quòd homo, eſt creatura, & minor patre, vt habet ſana doctrina, ergo ſecundũ quòd homo, eſt filius adoptiuus. Conſequentia inde probatur. Nam creatura rationalis non poteſt eſſe filius Dei naturalis, ſed tantum poteſt euchi ad filiationem adoptiuam.

Primum argum. ¶Deinde, Chriſtus ſecundum quòd homo non eſt filius Dei naturalis, ergo eſt filius adoptiuus. Antecedens ſic probatur. Nam vt homo eſt non eſt Deus, ergo nec filius Dei naturalis.

Secundũ.

Tertium. ¶Deinde, Chriſtus ſecundum quòd homo eſt particeps beatitudinis creatæ, ergo eſt filius adoptiuus. Conſequentia ex definitione adoptionis ſic probatur. Nam adoptio eſt admiſſio ad hæreditatem, & beatitudinem participatam.

Quartũ. ¶Item gratia facit filios Dei adoptiuos, ſed Chriſtus habet gratiam, ergo eſt filius Dei adoptiuus.

Quintũ. ¶Ad hæc, ſanctificatio per gratiam eſt quædam regeneratio, per quam fiunt homines filij Dei adoptiui, ſed Chriſtus fuit ſanctificatus per gratiã iuxta illud Ioã. 10. (Ioan. 10.) quem pater ſanctificauit & miſit in mundum, &c. ergo eſt filius adoptiuus.

Vltimũ. ¶Vltimo, anima Chriſti in triduo mortis erat filia Dei adoptiua vel naturalis, non naturalis, nam nõ erat Deus, ergo adoptiua.

¶De propoſita quæſtione diſputant Doctores in 3. d. 10. & D Tho. ibidẽ & diligentius. 3. p. quæſt præcedenti artic. 4. (D. Tho. Scotus.) Scotus in prædicta diſtinctione q. vnica dicit, quòd Chriſtus non eſt filius adoptiuus. Sed ſi teneatur (inquit) quòd filiatio poteſt fundari in natura, affirmari poteſt ſubinde, adoptionem poſſe conuenire naturæ nedum ſuppoſito; ſicque Scotus decernit naturam humanam in Chriſto fuiſſe adoptatam & prædeſtinatã ad filiationem adoptiuam. Ex quo videtur hic autor concedere hanc propoſitionem, Chriſtus ſecundum quòd homo eſt filius Dei adoptiuus. Gabriel (Gabriel.) in prænotata diſtinctione ponit concluſionẽ, quòd iſta propoſitio. Chriſtus eſt filius adoptiuus, non eſt catholica, neque iſta, Chriſtus ſecundum quòd homo, neque iſta, Chriſtus ſecundum humanitatem. Concedit tamen, quòd humana natura eſt adoptata, quoniam eſt pręordinata ad vitam ęternã. Sed Diuus Thom clarius & euidentius propoſitam quæſtionem definit, cuius ſententia in tribus concluſionibus continetur.

Prima cõcluſio. ¶Prima ſic habet, affirmare quòd Chriſtus ratione ſuppoſiti eſt filius adoptiuus, eſt hæreſis Neſtoriana & deſtructe fidẽ incarnationis Dominicæ. Neſtorius enim dixit, quòd Chriſtus non eſt filius Dei naturalis, ſed adoptiuus tantum, vt patet ex ſuperius dictis; imo concedere abſolutè hanc propoſitionem, Chriſtus eſt filius Dei adoptiuus, ſine addito illo, ſecundum quod eſt homo, eſt fauere Neſtorio, & vt minimum eſt communicare cum illo in loquutione, ac ſubinde talis propoſitio ſapit hæreſim.

(Chriſt⁹ ratione ſuppoſitio nõ eſt filius Dei adoptiuus.)

Secunda cõcluſio. ¶Secunda concluſio. Chriſtus ſecundum quòd homo non poteſt dici filius adoptiuus. Hanc concluſionem docet Magiſter (Magiſter.) in 3. diſt. 10. & probat ex Hilario, Ambroſio, Auguſtino (Hilarius. Ambroſ. Auguſt.). Idem tenet D. Thom. in locis prænotatis. Et probatur ſic ex illo Romanorum 1. (Rom. 1.) qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute, id eſt, ille ipſe qui erat filius Dauid ſecundũ carnẽ, ipſemet eſt prædeſtinatus in filiũ Dei naturalem, ergo non in adoptiuum. Deinde, ſi Chriſtus eſt filius adoptiuus, vel eſt ratione ſuppoſiti, vel ratione humanæ naturæ, ſed neutrum iſtorum dici poteſt, ergo nullo modo eſt filius adoptiuus. Minor ſic ꝓbatur. Nam quòd non ratione ſuppoſiti, eſt fides catholica, & contrarium pertinet ad hęreſim Neſtorianam, quòd non ratione naturæ humanæ patet. Nam filiatio & adoptio non dicuntur de natura, ſed de perſona: non enim humanitas dicenda eſt filia aut adoptata, ſed perſona. Præterea, per vnionem hypoſtaticam Chriſtus eſt filius Dei naturalis, ergo per gratiam habitualem, quæ ſubſequitur vnionem hypoſtaticam non efficitur filius adoptiuus. Hoc ipſum confirmatur. Nam filiatio adoptiua eſt ad

(Chriſt⁹ ſecundũ quòd homo nõ poteſt dici filius adoptiuus.)

ſ. hendum

fruendum esse quodam participato Dei ex beatitudine, & admissio ad hereditatem participatam, at vero Christi humanitas non habet esse participatum Dei, sed ipsum esse personale Dei, & istud superat adoptionem filiorum Dei, & quanquam anima Christi beata sit, & grata Deo, verum hæc vniuersa deriuantur ex vnionis gratia. Certè adoptio non euehit filios adoptiuos ad vnitatem singularis personæ diuinæ, sed ad participatum esse Dei duntaxat.

Quæ requiruntur ad veram adoptionem.

¶ Sed vt hæc conclusio melius intelligatur sciendum est, quòd ad veram adoptionem tria sunt necessaria. Primum vt sit persona. Nam sola persona potest esse filius naturalis, aut adoptiuus. Deinde necessum est, vt non sit filius legitimus naturalis. Itaq; necessum est, vt sit extraneus. Præterea requiritur, vt non habeat aliàs ius ad hæreditatem. Ex his tribus conditionibus, si rectè expendantur liquidò constat, quòd Christus nullo modo est filius adoptiuus.

3. Conclu.

¶ Tertia conclusio. Non est cōtra fidem asserere, quòd Christus secundum quod homo est filius Dei adoptiuus, dum tamen concedatur, quòd ratione suppositi est filius Dei naturalis. Probatur sic. Nam est opinio Scoti non hæretica, quanquam non multum probabilis, quod filiatio & adoptio verè conueniat naturæ humanæ, & ratione naturæ humanæ conueniat supposito sicut beatitudo creata & alia huiusmodi.

Ad argumenta. Ad primũ. Ad secun.

¶ Ad argumenta in contrarium. Ad primum & ad secundum respondetur eadem solutione distinguendo antecedēs. Aut enim homo accipitur in reduplicatione pro natura, & sic verum est antecedens. Sed tunc negandum est, quòd creatura rationalis prædestinetur in adoptionē filiorum, nisi sit suppositum, vel persona vt iam expositum est. Si vero accipiatur terminus reduplicatus pro supposito, falsum est antecedens. Imo in hoc sensu Christus secundum quod homo, & secundum quod subsistit in natura humana est filius Dei naturalis, ac subinde nullo modo filius adoptiuus. Ex hoc patet ad secundum argumentum. Nam si illa dictio, secundum quod homo, reduplicat naturam, verum est, quòd vt sic non est filius naturalis, neq; adoptiuus. Nam natura humana nullo modo est filius, si vero reduplicet suppositum, dico, quòd vt sic est filius Dei naturalis.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium respondetur, quòd qui habet tantum beatitudinem creatam est filius adoptiuus, sed Christus præterea habet beatitudinem increatam, & immensam, ad quam sequitur beatitudo animæ creatæ. Vel dicatur esse discrimen. Nam hoc peculiare habet filiatio, quòd conuenit immediatè supposito, cætera vero accidentia, vt beatitudo, & gratia creata respiciunt suppositum mediante anima, & ei insunt immediatè, & eam denominant, filiatio vero non potest respicere naturam, vt iam dictum est.

Ad quartum.

¶ Ad quartum dicendum est, quòd gratia habitualis facit filios Dei adoptiuos quando est sola, cæterùm gratia Christi est coniuncta cum gratia vnionis, quæ facit filium Dei naturalem.

Ad quintum.

¶ Ad quintum idem prorsus respondendum.

Ad vltim.

¶ Ad vltimum concedo, quòd anima Christi in triduo non erat Deus, sed ex hoc nō sequitur, quòd sit filia adoptiua. Tum, quoniam filiatio non conuenit animæ sed supposito, tum vero quoniam præcipuè erat præordinata vt haberet esse substantiale filij Dei, & non vt haberet esse participatum adoptionis filiorum. Nam vt constat ex vera Theologia anima Christi mansit in triduo verbo diuino vnita, quæ vnio longe maior est, quàm vnio per gratiam habitualem. Et tantum de ista dubitatione.

Chr̄s non fuit prædestinatus filius Dei ex meritis præuisis.

¶ Deinceps consideremus quartam quæstionem, num Christus sit prædestinatus filius Dei vnigenitus ex præuisis meritis suis vel alterius creaturæ. Sed hæc quæstio tractata est à nobis diligentius supra quæst. 2. artic. 11. vbi fusissime demonstratum est, quemadmodū nec Christus, nec aliqua pura creatura potuerit mereri incarnationem filij Dei, & quòd Christus esset filius Dei vnigenitus. Ex qua determinatione liquidò constat, quòd non fuerit prædestinatus in filium Dei ex meritis præuisis, Deus enim sic præordinauit res, sicut re ipsa eueniunt, at re ipsa non dantur aliqua merita, quæ promereantur Christi incarnationem, ergo Deus non prædestinauit incarnationem filij sui ex meritis cuiuspiam, nec Christi, nec alterius creaturæ.

Chr̄s fuit prædestinatus præuiso peccato.

¶ Sed iam pergamus ad vltimam quæstionem perinuestigandam, Vtrumne Christus fuerit prædestinatus præuiso peccato, quæ certè magna est, & quæ hîc detinere nos poterat, nisi in alio loco esset à nobis inuestigata diligenter. Consulenda sunt ea, quæ diximus cōtra Scotum superius quæst. 1. artic. 3. in huius sententię confirmationem, quòd Christus est prædestinatus in propitiatorem & in remedium peccati. Ex quo consequens est, quòd fuerit prædestinatus præuiso peccato.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm hæc sit falsa, Christus secundum quod homo, est prædestinatus esse filius Dei.

AD secundum sic proceditur. Videtur, q hęc sit falsa, Christus, secundum quod homo, est prædestinatus esse filius Dei. Hoc enim est vnusquisq; secundum aliquod tempus, quod est prædestinatus esse, eo quòd prædestinatio Dei non fallitur. Si ergo Christus, secundum quod homo, est prædestinatus esse filius Dei, videtur sequi quòd sit filius Dei, secundum quod homo. Hoc autem est falsum: ergo & primum. 141 3. di. 10. q. 1. ar. 3 q. 3. & 4. cont. c. 9. ad 2.

¶ 2. Præterea, Illud quod conuenit Christo, secundum quod homo, conuenit cuilibet homini, eo quòd ipse est vnius speciei cum alijs hominibus. Si ergo Christus, secundum quod homo, est prædestinatus esse filius Dei, sequeretur, quòd cuilibet homini hoc conueniat. Hoc autem est falsum: ergo & primum.

¶ 3. Præterea, Hoc ab æterno prædestinatur, quod est aliquando fiendum in tempore. Sed magis hæc est vera, Filius Dei factus est homo, q̃ ista, Homo factus est filius Dei: vt supra habitum est.* Ergo magis hæc est vera, Christus, secundũ quod est filius Dei, prędestinatus est esse homo, quàm econuerso, Christus, secundum quod est homo, est prædestinatus esse filius Dei. q. 16. ar. 6. & 7.

Sed contra est, quòd Augu.* dicit in libro de Prædest. San. Ipsum Dominum gloriæ, in quantum homo, factus est Dei filius, prædestinatum esse dicimus. Cap. 15. in med. to. 7.

Respondeo dicendum, quòd in prædestinatione duo possunt considerari. Vnum quidē ex parte ipsius prædestinationis æternæ, & secundum hoc importat antecessionem quandam respectu eius, quod sub prędestinatione cadit. Alio modo potest considerari secundum effectum temporalem: qui quidē est aliquod gratuitũ Dei donum. Dicendum est ergo, quòd secundum vtrunque istorum attribuitur prædestinatio Christo, ratione solius humanæ naturę. Nam humana natura non semper fuit Verbo vnita: & ei etiam hoc per gratiam est collatum, vt filio Dei in persona vniretur. Et ideo solùm rōne humanæ naturę præ-

destinatio competit Christo: vnde Augu. dicit in lib. * de Præd. Sanct. prędestinata est ista humanæ naturę tāta & tam celsa & summa subuectio, vt quò attolleretur altius nō haberet. Hoc autē dicimus conuenire alicui, secundū quod homo, quod ei cōuenit ratione humanę naturę. Et ideo dicendum est, quòd Christus secūdum ꝙ homo, est prędestinatus esse filius Dei.

Ca. 15 post med. to. 7.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ cùm dicitur, Christus secundum quod homo est prædestinatus esse filius Dei, hęc determinatio, secundum quod homo, potest referri ad actum significatū per participium dupliciter: Vno modo ex parte eius, quod materialiter cadit sub prędestinatione:& hoc modo est falsa. Est.n. sensus, ꝙ prædestinatum sit, vt Christus, secundum quod homo, sit filius Dei:& in hoc sensu procedit obiectio. Alio modo potest referri ad ipsam propriam rationē actus: prout.s. prædestinatio importat in sui ratione antecessionem & effectum gratuitum. Et hoc modo conuenit Christo ratione humanę naturę: vt dictum est. * Et secundum hoc dicitur prędestinatus, secundum quod homo.

In cor. art.

Ad secundum dicendum, ꝙ aliquid pōt conuenire alicui homini ratione humanæ naturę dupliciter. Vno modo sic, ꝙ humana natura sit causa illius, sicut esse risibile conuenit Sorti ratione humanę naturę, ex cuius principiis causatur. Et hoc modo prędestinari non conuenit nec Christo, nec alteri homini ratione humanę naturę, & in hoc sensu procedit obiectio. Alio modo dicitur conuenire aliquid alicui ratione humanę naturæ, cuius humana natura est susceptiua, & sic dicimus Christum esse prędestinatum ratione humanæ naturę: quia prędestinatio refertur ad exaltationem humanę naturæ in ipso, vt dictū est. *

In cor. art. 3. di 7. q. 3. art. 1. & ar. 2. q. 2. † Cap. 15. ad med. t. 7.

Ad tertium dicendum, ꝙ sicut Aug. dicit in li. de Præde. † Sanct. Ipsa est illa ineffabiliter facta hominis a Deo verbo suscepto singularis, vt filius Dei & hominis simul, & filius hominis propter susceptum hoīem, & filius Dei propter suscipientem vnigenitum Deum veraciter & propriè diceretur. Et ideo quia illa susceptio sub prædestinatione cadit, tanquam gratuita, vtrunque potest dici, s. quòd & filius Dei prædestinatus sit esse homo, & filius hominis prædestinatus sit esse filius Dei. Quia tamen gratia non est facta filio Dei vt esset homo, sed potius humanæ naturæ, vt filio Dei vniretur: magis propriè potest dici, ꝙ Christus secundum quod homo, est prædestinatus esse filius Dei, quàm quòd Christus secundū quod filius Dei, sit prædestinatus esse homo.

SVMMA TEXTVS.

Cōclusio. D. August.

Conclusio est. Christus secundū quod homo est prædestinatus esse filius Dei. Quam quidem conclusionem asserit D. Aug. in lib. de prædest. Sanctorum c. 15. inquiens, ipsum Dominum gloriæ in quantum homo factus est Dei filius, prædestinatum esse dicimus. Confirmatque euidens ratio ex diuina Theologia. Nam hoc dicimus conuenire alicui secundum quod homo, quod ei conuenit ratione humanæ naturę, sed prædestinatio cōuenit Christo ratione solius humanę naturę. Quare prędicta propositio est vera. Dicebat enim August. Prędestinata est ista humanę naturę tanta, & tam excelsa subuectio, vt quo attolleretur altius non haberet.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Expositio huius articuli magnam affert lucem ad explicādum, quomodo & qua ratione Christus sit prædestinatus filius Dei. Asserit ergo D. Tho. quòd secundū quod homo est prędestinatus esse filius Dei, quod est difficile ad intelligendum, tum ratione dictionis reduplicatiuę, quę semper præfert obscuritatem, tum verò quia cum Christus secundum quod homo non sit filius Dei, vt asserit D. Tho. in solutione primi, non videtur q̄ſo secundum quod homo sit prędestinatus filius Dei. Nā id, quod Deus prædestinat, & præordinat, semper fit, ergo si Christus secundum quod homo est prædestinatus filius Dei, videtur sequi, quòd sit filius Dei secundum quod homo. Scotus loco superius citato propositionem prædictā reduplicatiuam propriè, & in rigore Dialecticæ negat esse veram, & postquā illam distinxit tandem in hanc propendit sententiam illam esse falsam. D. Thom. sequutus D. Aug. illam recipit, & Alexander 3. p. q. 3 membro 1. Vt autem plenè rem hanc percipiat Theologus scire oportet, coniunctiones reduplicatiuas multifariam esse exponendas, vt probe tradit Magister in 3. di. 10. Sed inter omnes acceptiones duę sunt q̄ nostro proposito deseruiunt, quas commemorat D. Tho. solutione ad secundum. Aut enim accipiuntur reduplicatiuè, aut specificatiuè. Cum reduplicatiuè accipiuntur causam denotant. Cum vero specificatiuè non important causam, sed conditionem, secundum quam subiectum recipit prędicatum, vt cum dico, Petrus secundum quod habet capillos est crispus. Docet igitur D. Tho. in solutione secundi, quòd hæc enunciatio, Christus secundum quod homo est prædestinatus filius Dei, reduplicatiuè falsa est, quia humanitas non est præcisa causa prędestinationis: sunt enim plerique homines non prædestinati. Verum est particularis ratio, & conditio, quare Christus est prædestinatus, ipsa humanitas, qua sublata non erat vnde prædestinaretur. Sensus ergo est filium Dei esse prædestinatum non ex personæ diuinæ ratione, quia hæc prędestinari non potest, at vero ex humanitate, & ratione humanitatis conuenit Christo prædestinatio. Et cum dicitur, Christus est prędestinatus secundum quod homo, non est sensus, vt optimè admonuit D. Tho. in solutione primi, esse prædestinatum a Deo, vt Christus secundum quod homo sit filius Dei, sed sensus est, esse prędestinatum a Deo, vt homo Iesus in humana natura existens sit filius Dei vnigenitus. Vult ergo dicere, quòd persona Christi nō secundum se considerata fuerit prędestinata, vt sit filius Dei, sed vt subsistens in humana natura. Dominus Caietanus explicans D. Tho. in solutione primi scribit, quòd licèt non concedatur verè & propriè Christus secūdum quod homo est filius Dei, conceditur tamen, Christus secundum quod homo per gratiam vnionis est filius Dei. Quæ sententia omnino vera est & probanda.

Difficile est ad intelligendum, quòd Christus secundum quod hō est prędestinatus in filium Dei.

Scotus.

D. Thom. Alex. Alens.

Cōiunctiones reduplicatiuæ variè exponuntur.

Caietan.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm prædestinatio Christi sit nostræ prædestinationis exemplar.

AD tertium sic proceditur. Videtur, ꝙ prędestinatio Christi non sit exēplar nostrę prædestinationis: exemplar.n. præexistit exemplato. Nihil autem præexistit æterno. Cum igitur prędestinatio nostra sit æterna, videtur ꝙ prędestinatio Christi 142

3. dis. 10. q. 3. arti 3. & Ro. 1. le. 3. col. 2. fin.

non

non sit exemplar nostrę prędestinationis.

¶ 2. Pręterea, Exemplar ducit in cognitionem exemplari. Sed non oportuit ꝙ Deus duceretur in cognitionem nostrę prędestinationis ex aliquo alio, cum dicatur Ro. 8. Quos pręsciuit, hos prędestinauit. Ergo prędestinatio Christi non est exemplar nostrę prędestinationis.

¶ 3. Pręterea, Exemplar est conforme exemplato. Sed alterius rationis videtur esse prędestinatio Christi quàm prędestinatio nostra: quia nos prędestinamur in filios adoptionis, Christus autem est prędestinatus filius Dei in virtute, vt dicitur Ro. 1. Ergo eius prędestinatio non est exemplar nostrę prędestinationis.

Sed contra est, ꝙ August. dicit in lib. de Pręd. Sanct. * Est præclarissimum lumen prędestinationis & gratiæ ipse Saluator, ipse Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus. Dicitur autem lumen prędestinationis & gratiæ, in quantum per eius prędestinationem & gratiam manifestatur nostra prędestinatio: quod videtur ad rationem exemplaris pertinere. Ergo prędestinatio Christi est exemplar nostræ prædestinationis.

Cap. 15. in princ. to. 7.

Respondeo dicendum, quòd prædestinatio dupliciter potest considerari. Vno modo secundum ipsum actum prędestinantis: & sic prędestinatio Christi non potest dici exemplar nostræ prędestinationis: vno enim modo, & eodem actu ęterno prędestinauit Deus nos & Christũ. Alio modo potest prędestinatio considerari secundum illud, ad quod aliquis prędestinatur: quod est prædestinationis terminus & effectus. Et secundum hoc prædestinatio Christi est exemplar nostræ prædestinationis: & hoc dupliciter. Primò quidem quantum ad bonum ad quod ꝑdestinamur. Ipse enim est prædestinatus ad hoc, quòd esset Dei filius naturalis: nos autem prædestinamur ad filiationem adoptionis, quæ est quædam participata similitudo filiationis naturalis. Vnde dicitur Ro. 8. Quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. Alio modo quantum ad modum consequendi istud bonum, quod est per gratiam, qd quidem in Christo est manifestissimum: quia natura humana in Christo nullis suis præcedentibus meritis est vnita filio Dei. Et de plenitudine gratiæ eius nos omnes accepimus: vt dicitur Ioan. 1.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ illa ratio procedit ex parte illius actus prædestinantis. Et similiter dicendum ad Secundum.

Ad tertium dicendum, ꝙ non est necessarium quòd exemplatum exemplari quantum ad omnia conformetur, sed sufficit quòd exemplatum aliqualiter imitetur suum exemplar.

SVMMA TEXTVS.

1. Conclu. Prima conclusio. Prædestinatio Christi si capitur ex parte actus prædestinantis non est exemplar nostræ prædestinationis. Nam vno & eodem actu æterno prædestinauit Deus nos, & Christum.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio. Si prædestinatio capitur ex parte termini & effectus, sic prædestinatio Christi est exemplar nostræ prædestinationis. Primò, quantum ad bonum ad quod prædestinamur: quia Christus prædestinatus est ad filiationem naturalem, nos vero prædestinamur ad filiationem adoptionis, quæ est participata similitudo filiationis naturalis. Secundò, quantum ad modũ consequendi istud bonum: quia Christus id consequutus est per gratiam excludentem omne meritum, cum natura humana in Christo nullis suis præcedentibus meritis fuerit vnita filio Dei, nos autem consequamur per gratiam includentem meritum Christi, cum de eius plenitudine omnes accepimus. Hæc est sententia D. Aug. lib. de Præd. Sanctorum cap. 15. vbi sic scribit. Præclarissimum lumen prædestinationis & gratiæ est ipse saluator, ipse mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. Dicitur autẽ lumen prædestinationis & gratiæ, in quantum per eius prædestinationem, & gratiam nostra prædestinatio manifestatur, quod ad rationem exemplaris sufficere videtur, ergo prædestinatio Christi est exemplar nostræ prædestinationis.

D. August.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Expẽditur vtrũ Christus Dominus sit primus pręde stinatus.

IN hoc articulo quæstio grauis & perdifficilis est exponenda, quæ ferè a nemine Theologorum est hucusque tractata, Num Christus Dominus sit primus prædestinatus. Quæ quæstio magnam difficultatem habet si sequamur doctrinam D. Thomæ dicentis, quòd Christus est prædestinatus præuiso peccato, & in peccati remedium. Tradidit nobis hanc doctrinam supra q. 1. artic. 3. qua præsupposita videtur profectò, quòd non fuerit primus prædestinatus, sed potius Adam, vel alij homines iusti. Nam Deus nostro modo intelligendi prius voluit saluare homines, quàm decreuerit mittere saluatorem & redemptorem in salutem generis humani, sed per illud propositum & decretum intelliguntur iam homines prædestinati, ergo prius prædestinati sunt sancti Dei homines, quam Christus.

Prim. arg.

¶ Deinde, Christus Dominus fuit prædestinatus in propitiatorem pro peccatis nostris, & præcipuè pro peccato primorum parentum, vt planè testatur D. Paulus, ad Romanos 3. inquiens, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem propter remissionem præcedentium delictorum, ergo Adam fuit primò prædestinatus. Consequentia inde probatur. Nam primum Deus proposuit remittere peccatum Adæ, & illius morbo mederi, per quod propositum intelligitur Adam iam prædestinatus, & deinde nostro modo intelligendi prædestinauit Christum in remedium peccati.

Secũdum. Rom. 3.

¶ Præterea, qui ordinatè & rectè vult, prius vult finem, quàm id quod ordinatur ad finem, sed Christi prędestinatio ordinatur ad humani generis salutem, vt testatur vniuersa Theologia, & patet ex illo, qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de cœlis, ergo prius voluit salutem humani generis, quàm Christi prædestinationem.

Tertium.

¶ Vltimò, prius intelligitur a nobis Adã gratus Deo, quã prædestinatus Christus, ergo prius intelligitur ipse Adam prædestinatus. Consequentia vr̃ manifesta. Siquidẽ prædestinatio est gratię præparatio, & gratia ipsa est acceptatio ad vitam ęternam. Antecedens vero probaẽ. Nam (vt constat ex diuina Theologia) Adam in statu innocẽtię ante peccatum erat gratus Deo sine vllo ordine ad Christum. Vnde si Adam nõ peccaret, permansisset in gratia, & Christus non fuisset prędestinatus. Sed quãuis hęc argumenta leuia non videantur, Certa conclusio diuinę Theologię est, ꝙ Christus sit primus prędestinatus, & princeps & monarcha inter omnes prędestinatos. Nam Christi prędestinatio est finis nostrę prędestinationis, sed finis est prius intentus, quàm media, ergo primus est Christus prędestinatus. Maior argumẽti patet ex illo Psal. Omnia subiecisti sub pedibus eius. Quod omnes sancti explicant de Christo secundũ quod homo est. Vnde ad Christum omnia ordinantur. Cui concinit illud

Vltimum.

Chr̃s Dominus est primus ꝑdestinatus.

1. Corint.

1.Corin.3. Conc.Tri. 1.Corin.3.omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei. Et sic Conci. Triden. Sess 6.c.7. definit, quòd gloria Dei, & Christi est finis nostræ prædestinationis. Deinde, Christus & eius prædestinatio est exemplar nostræ prædestinationis, ergo Christus est primus prædestinatus. Exemplar enim, ad cuius similitudinẽ cæteri prædestinantur, oportet vt prius sit cognitum. Antecedens Roma.8. vero patet ex illo ad Ro 8. quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imagini filij eius. Præterea, Christus & eius prædestinatio est causa efficiens nostræ prædestinationis, quod apertè, & euidenter testatur diuina scri-Ephe.1. ptura. Ad Ephe.1. dicit Paulus. Prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Christum. Et in eodem capite; elegit nos in ipso ante mundi constitutionẽ. Et paulo post, in ipso sorte vocati sumus, ergo Christus est primo prædestinatus. Ad hæc. Christus est prædestinatus in caput Ecclesiæ, & omnium prædestinatorum, iuxta illud ad Ephe.1. Ephe.1. Et ipsum dedit caput Ecclesiæ, qui omnia in omnibus adimplet, ergo Christus est monarcha omniũ prædestinatorum. Item, nemo est electus ad vitam æternam a Deo, nisi per Christum, vt habet sana doctrina, ergo Christus est primus inter prædestinatos. Consequentia patet ex illo prouerbio, propter quod vnumquodque tale & illud magis. Iam vero si primus parens est primus prædestinatus sequũtur duo incommoda ab omni Theologia abhorrentia. Vnum est peruersitas ordinis. Peruersus nanque ordo est, quòd id, quod melius est, ordinetur ad id, quod deterius est. Certè peruersitas est, quòd prædestinatio Christi, ordinetur ad primi hominis prædestinationem. Alterum incommodum est, quòd prædestinatio Christi, imo ipse Christus sit effectus prædestinationis primi hominis. Etenim si Adam est primus prædestinatus & prędestinatio Christi sit propter illam, consequens est quòd sit effectus illius.

Ad argumenta. ¶ Ad argumenta in contrarium posita respondendum Ad primũ. est. Et ad primum dicendum, ꝙ hoc argumentum apud autores habet tres solutiones. Prima est aliquorum Theologorum asserentiũ, Christum non fuisse prędestinatum præcipuè in remediũ peccati. Vnde etiam si Adam non peccasset, Christus prædestinaretur, & veniret in mundũ. Sed hæc sententia reprobatur a D.Th supra q.1.art.3. cuius proinde acuratior confutatio pertinet ad illũ locum. Secunda solutio est, quòd Deus prius nostro modo intelligendi præuidit peccatum, & morbum humani generis, & statuit mittere Christum in remedium generis humani in communi, non prædestinando aliquem in particulari. Velle nanque remedium præstare generi humano generatim, non satis est ad prædestinationem. Hoc itaq; statuto decreuit Deus prędestinare Christum, & per Christum cæteros homines in particulari prædestinatos. Vnde facile intelligitur, quomodo Christus sit primus prædestinatus. Tertia solutio est, quòd quamuis concedatur, Christum Dominum fuisse prædestinatum in remedium peccati primi hominis in particulari, non est consequẽs, quòd Adam fuerit primus prædestinatus. Nam Christus Dominus fuit prædestinatus, vt causa gratiæ & gloriæ Adæ, gratia vero & gloria Adæ, vt effectus: & ordinate volens prius vult causam, quàm effectum.

Ad alia argumẽta pręcipue ad vltimum. ¶ Ex his solutionibus facile confutantur alia omnia argumenta, nisi quòd ad vltimum dicendum est particulariter, verum esse, quòd Adam intelligitur prius gratus, quàm Christus prædestinatus, verum tamen nunquam intelligitur prius prædestinatus. Nam non quæcunq; gratia pertinet ad prædestinationem, sed illa tm̃ per quam efficaciter homo ordinatur ad vitam æternam. Vnde gratia gratum faciens, quæ conceditur nonnunquam hominibus reprobis, non est effectus prædestinationis, sed diuinæ prouidentiæ communis circa supernaturalia.

Obiectio. ¶ Sed fortassis dices, ex hac doctrina sequi euidenter, quod detur causa reprobationis. Nam si vera sunt quę diximus, peccatum originale præuisum est ante prędestinationem & reprobationem, sed peccatũ originale est sufficiens causa reprobationis, ergo datur causa reprobationis. Hoc idem confirmatur. Nam peccatũ originale præuisum est ante prędestinationem Christi, & hominum, & prædestinatio ante reprobationem, ergo peccatum fuit pręuisum ante reprobationẽ. Certè difficile est argumentum, quo quidam Theologi conuicti cõcedunt dari causam reprobationis ex parte nostra. Vnde D.Aug. sic scri- D.August. bit. Quærimus causam prædestinationis & non inuenimus, quærimus causam reprobationis & inuenimus. Nã si sunt debitores duo, vni condonare debitum gratia, & misericordia est, ab altero exigere iustitia est. Sed hæc sententia ab omnibus ferè Theologis reprobatur.

¶ Propter quod est secunda solutio, quòd de reproba- Solutio. tione possumus loqui dupliciter. Primò pro odio, quo Deus hmĩem odit reprobatum, & sic datur causa. Nam si odio prosequitur, est propter peccatum, & sic illud peccatum erit causa reprobationis. Secundò pro permissione, qua permisit labi in peccatum, & sic non datur causa reprobationis. Et cũ dicunt Theologi, quòd non datur causa reprobationis, intelligitur in secundo sensu. Cum ergo infers, ergo datur causa reprobationis; pro odio concedo, pro permissione non datur. Quare Angelus permissus fuerit labi in peccatum non datur causa, sed supposito, quòd caderet in peccatum, quare eum Deus reprobet datur causa, s. illud peccatum. Sed ego ingeniosius cum Caieta. respondeo, quòd peccatum, quod fuit præuisum ante prædestinationem, & reprobationem fuit pertinens ad ordinẽ naturæ, & sic non fuit causa reprobationis. Nam reprobatio pertinet ad ordinem supernaturalem, & sic non datur causa reprobationis. Vnde odium illud, quo Deus persequebatur illud peccatum pręuisum ante prædestinationem Christi, non erat odium reprobationis, sicuti odium, quo prosequitur hominem prædestinatum quando est in peccato mortali, non est odium reprobationis. Constat ergo ex dictis, quomodo Christus sit primus prædestinatus, & exemplar nostrę prędestinationis. Sicut enim ipse fuit ꝑdestinatus, vt esset filius Dei, ita nos prædestinamur vt simus filij adoptiui. Itidẽ quantum ad modum est causa exemplaris nostræ prędestinationis. Quia sicut Christi humanitas sine meritis prouecta est ad vnionem hypostaticam diuinã, ita nos iustificamur sine meritis nostris pręcedentibus. Est & alia similitudo maximè obseruanda. Pro qua sciendum est, quòd adoptio hæc diuina multum differt ab humana, quia efficit non solum, vt habeamus ius filiorum, verum etiam vt simus filij Dei. Id est, vt habeamus participationem, communionem, & consortium diuinæ naturæ, & quodammodo spiritum filij Dei. Quod significat Paulus ad Galat.4. dicens; quo- Galat. 4. niam autem estis filij Dei misit Deus spiritum filij sui in corda vestra clamantem, Abba pater.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm prædestinatio Christi sit causa nostræ prædestinationis.

AD quartum sic proceditur. Videtur, ꝙ 143 3.di. 10.q. prædestinatio Christi non sit causa 2.art. 3. nostræ prædestinationis: æternum, n. non habet causam. Sed prædestinatio nostra est æterna. Ergo prædestinatio Christi nõ est causa nostræ prædestinationis.

¶ 2. Prætereà, Illud quod dependet ex simplici Dei voluntate, non habet aliã causam nisi Dei voluntatem. Sed prędestinatio nostra ex simplici voluntate Dei dependet. dicitur enim Ephes. 1. Prædestinati secũdum propositum eius, qui omnia operatur secundum cõsilium voluntatis suæ. Ergo prædestinatio Christi non est causa nostræ prædestinationis.

¶ 3. Præ-

¶ 3. Præterea, Remota causa, remouetur effectus. Sed remota prędestinatione Christi non remouetur nostra prędestinatio: quia etiam si filius Dei non incarnaretur, erat alius modus possibilis nostrę salutis, vt August. dicit in lib. de Trini.* Prædestinatio ergo Christi non est causa nostræ prædestinationis.

In lib. 13. cá. 10. non procul à princi. tomo. 3.

¶Sed contra est, quod dicitur Ephes. primo. Prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum.

Respondeo dicendum, quòd si consideretur prædestinatio secundum ipsum prædestinationis actum, prędestinatio Christi non est causa nostrę prędestinationis, cum vnò & eodē actu Deus prędestinauerit ipsum & nos. Si autem consideretur prædestinatio secundú terminum prædestinationis, sic prædestinatio Christi est causa nostrę prædestinationis. Sic enim Deus pręordinauit nostrā salutem, ab æterno prædestinando, vt per Iesum Christum compleretur. Sub prædestinatione enim æterna non solum cadit id, quod est fiendú in tempore, sed etiam modus & ordo, secundum quem est complendum in tempore.

Ad primum ergo & Secundum dicendum, ꝙ rationes illæ procedunt de prædestinatione secundum prædestinationis actum.

Ad tertium dicendum, quòd si Christus non fuisset incarnandus, Deus pręordinasset homines saluari per aliam causam: sed quia præordinauit incarnationem Christi, simul cum hoc præordinauit, vt esset nostræ salutis causa.

SVMMA TEXTVS.

Prima cōclusio. PRima conclusio: Prædestinatio Christi si capitur ex parte actus prædestinantis non est causa nostræ prædestinationis. Nam vno & eodem actu æterno prædestinauit Deus nos & Christum.

Secunda cōclusio. Ephes. 1. ¶Secunda conclusio. Si prædestinatio capitur ex parte termini, & effectus, sic prædestinatio Christi est causa nostræ prædestinationis. Quod patet ex illo ad Ephes. 1. Prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum. Quod itidem demonstratur euidenti ratione. Sic enim Deus præordinauit nostram salutem ab æterno præordinando, & prædestinando, vt per Iesum Christum compleretur. Nam sub prædestinatione æterna non solum cadit id, quod faciendum est in tempore, sed etiam modus & ordo, secundum quem complendum est in tempore.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Examinatur quæstio in articulo proposita. IN hoc articulo de re maximi momenti instituimus disputationē. Ea est verùm prædestinatio Christi sit causa efficiens meritoria nostrę prædestinationis? Sensus est, verùm Deus præordinauerit ab æterno conferre hominibus prædestinatis omnia beneficia suæ prædestinationis propter merita Christi præuisa? Et quidem à parte affirmatiua sunt optiora argumenta.

Prim. arg. Ephes. 1. ¶Primum eruitur ex illo ad Ephesios 1. elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, & iterum, prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum. Perinde ac si diceret, per Christi merita. Sic exponit D. Thomas, & Caietanus, & Athanasius, cui concinit illud in eodem capite, in quo sorte vocati sumus.

D. Thom. Caietan⁹. Athanasi⁹

Secundū. ¶Cuius rei est alterū argumentū. Nam illud est causa prædestinationis, quod est causa omniū beneficiorum, quæ prædestinatis conceduntur, vt iam dictum est, sed Christus est causa omnium beneficiorum, quæ cōceduntur prædestinatis, nempe, vocationis, & iustificationis, glorificationis, ergo est causa nostræ prædestinationis. Maior est certa. Sed probatur minor ex illo ad Ephesios capit. 1. Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo. In quo apertè significatur, quòd omne beneficium prædestinationis nobis collatum ex meritis Christi proueniat.

Ephes. 1.

Tertium. August. ¶Tertio, prędestinatio est præparatio gratię & glorię, vt definit August. lib. de prædestinatione Sanctorū ca. 10. & est præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur quicunque liberantur. Sic D. August. lib. de bono perseu. cap. 14. Sed Deus statuit, & ordinauit ab æterno, quòd propter Christum & merita illius conferatur nobis omne beneficium, tum gratiæ, tum glorię, ergo verè est causa nostræ prædestinationis.

Quartū. ¶Quarto, illud quod Deus ordinauit ab æterno, ex rerum executione inuestigandum est. Res enim eueniunt sicut Deus prædestinauit & ordinauit ab æterno, sed ita re ipsa euenit, quòd omne beneficium prędestinatis concessum venit ex meritis Christi, & propter merita Christi, ergo ita Deus ab æterno præordinauit.

Quintū. ¶Deinde, nullus est electus à Deo nisi propter Christum, ergo nullus est prædestinatus à Deo nisi propter Christū. Consequentia argumenti inde probatur. Nam electio in diuinis literis prædestinationem significat. Vnde electi sunt prædestinati, & prædestinati sunt electi. Antecedens vero probatur ex illo ad Ephes. 1. elegit nos in ipso ante mundi constitutionem. Nam vel homines eliguntur à Deo habita ratione ad Christum, & eius merita, vel nulla habita ratione. Si primum dederis, habeo quòd volo. Si secundum, quomodo est verum quòd dicit Paulus, elegit nos in ipso ante mundi constitutionem? Et quòd dicit pater æternus. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, id est, quotquot mihi complacent in Christo complacent, & grati fiunt?

Ephes. 1.

Vltimum. ¶Certè Christus prædestinatus est vt caput, cæteri verò vt eius membra, ergo prædestinatio Christi est causa nostræ prædestinationis. His argumentis accedit autoritas omnium Theologorum, qui in 3. dist. 10 apertè definiunt Christum esse causam nostræ prædestinationis. Idem docet D. Thom. in hoc articulo.

Argumenta in contrarium. Prim. arg. ¶In aduersum pugnant argumenta magni ponderis si rectè expendantur. In primis, in diuinis literis nostra prędestinatio in solum diuinum beneplacitum, & in simplicem Dei voluntatem refertur semper. Quòd potest demonstrari ex euidentibus scripturis. Diuus enim Paulus ad Romanos 9. sic inquit. Non est volentis, neq; currentis, sed Dei miserentis. Et iterum, cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Quibus constitutis obiicit sibi Paulus ex persona improborum. Nunquid iniquitas est apud Dominum? Respondet, Absit. Voluntati eius quis resistet? Et subinnxit. O homo tu quis es, qui respondeas Deo? Cui consonat illud ad Ephes. primo. In quo etiam vos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum eius, qui operatur omnia secundū consilium voluntatis suæ. Et paulo antea cum dixisset Paulus. Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum. Vt sciremus Deum hæc fecisse nullis meritis prouocatum, sed ex mera sua bonitate, addit Paulus. Secundum propositum voluntatis suæ, id est, secundum beneplacitum voluntatis suæ in laudem gloriæ gratiæ suæ. Certè omnes Doctores, tum sacri, tum scholastici censent, prædestinationem nostram in solam Dei voluntatem referendam esse, & ꝙ in hac ratione omnia omnium hominum merita conticescere debent. Sic decernit D. Aug. lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 15. & libro de bono perseuerant. cap. vltimo. Sic D. Thom. in 1 par. quæst. 23. artic. 5. & de veritate quæst. 6. & 3. contra gentes, ca. finali. & ad Ephes. lectione 1.

Rom. 9.

Ephes. 1.

D. Augu.

D. Thom.

Secundū. ¶Secundo, prædestinatio autore D. Augustino in locis prænotatis est præparatio beneficiorum Dei; sed omniū simul beneficiorum Dei, quæ præparata sunt nobis,

Christus, non est causa meritoria, ergo Christus non est causa meritoria nostræ prædestinationis. Maior patet. Minor probatur. Nam hoc beneficium singulare, & planè diuinum, quod Deus homo sit factus pro nostra salute, non habet causam meritoriam, vt demonstratum est supra q.2.arti.11. Vnde in solum beneplacitum diuinum referendum est.

Tertium. Rom.4. ¶Præterea, Paulus ad Ro 4. Pro manifesto argumento dicit nos non iustificari ex meritis, quia promissio Christi per, quem iustificamur non fuit facta Abrahæ ex operibus, aut ex meritis, ergo euidens argumentum est, nos nó prædestinari ex meritis cuiuspiam: siquidem Christus per quem prædestinamur non datur ex meritis.

Vltimum. ¶Vltimo, etiam si daretur, quòd Christus est causa meritoria nostræ prædestinationis. Adhuc superest quæstio inexplicabilis prædestinationis. Quid est, quòd Christus applicauerit suum meritum huic homini, & non alteri? Certè in hac quæstione merita conticescunt, & tota ratio in solam diuinam voluntatem referenda venit, sicut decernit Paulus ad Romanos 9. his verbis. Moysi dicit Dominus, miserebor cuius misereor, & misericordiam præstabo cuius miserebor, id est, gratiam exhibebo cui mihi pro mea libera voluntate collibitum est exhibere gratiam. Et vt vno verbo concludam. Huius sententiæ sensum si quæras, inquit Dominus, quare huius misereor, & non alterius, causa est, quia volo, quia pro mea misericordia sic volo, sic iubeo, & sit pro ratione voluntas.

Rom.9.

Expositio quæstionis propositæ. ¶In hac quæstione explicanda variant sententiæ Doctorum. Nam quidam in primis graues tenent partē affirmatiuam quæstionis. In primis D. Thomas in hoc articulo hanc videtur tueri sententiam. Et clarius in 3.d.10. q.3. quæstiuncula 3. Durandus idem constanter affirmat in eadem distinctione quæst 3. Consentit D. Bonauen. in eadem distin. p. 2. q 2. Alexander Alensis in 3. p. q. 3 memb. 5. Et præter argumenta superius adducta in huius sententiæ confirmationem sunt alia duo minimè contemnenda. Primū sic habet (& videtur palmarium) Christus est causa omnium effectuum nostræ prædestinationis, ergo est causa nostræ prædestinationis. Consequentia argumenti euidens est. Nam cum quærimus de causa prædestinationis, non quærimus de causa actus prædestinantis. Nam hac ratione prædestinatio cum sit diuinæ mentis actus non habet causam. Sed quærimus vtrùm vniuersi effectus, qui conceduntur hominibus prædestinatis ex diuina ordinatione habeant aliquam causam meritoriam. Propter quod euidens consequentia est, quòd si Christus est causa meritoria omnium effectuum nostræ prædestinationis, quòd erit subinde causa nostræ prædestinationis. Quod si dicas aliquod beneficium esse effectum nostræ prædestinationis, quod non promeruerit Christus, omnium, ipsummet Christum, qui est lumen prædestinationis, & gratiæ praeclarissimum. Contra sic argumentor. Nam Christus non est effectus nostræ prædestinationis, quin potius causa. Est enim absurdum cogitare, quòd Christus ipse sit effectus nostræ prædestinationis, nisi velis dicere, quòd nostra prædestinatio sit finis, & causa prædestinationis Christi, quod non benè quadrat, neque consonat diuinæ Theologiæ, secundum quam Christus est primus prædestinatus, & caput omnium prædestinatorum. Atqui vt huius argumenti vis, & efficacia facilè intelligatur sic concluso. Christi prædestinatio dicit ordinem ad prædestinationem hominum, vt planè testatur diuina scriptura, sed non dicit ordinem ad nostram prædestinationem vt effectus, ergo vt causa, vt finis, vt caput, vt fons, vt exemplar nostræ prædestinationis. Sed satis sit argumentorum, si tantum hoc in medium proferam. Deus sanè, rectè, & verissimè conceditur omnia fecisse, quamquam non fecit seipsum, sed omnia alia præter seipsum, ergo & simili ratione dicendum est, Christum causam esse nostræ prædestinationis, & vniuersa beneficia prædestinatis promeruisse, licèt non promeruerit seipsum, ex eo videlicet quia promeruit omnes alios effectus præter seipsum. Certè Deus potuit prædestinare, & eligere homines propter merita Christi. Et hoc insinuatur in sacra scriptura, & redundat in maximum honorem Christi, & ex hoc non læditur diuina gratia, aut diuina iustitia, ergo ita asserendum est.

Driedo. Frācifcus Sonnius. ¶Sed partem negatiuam quæstionis tuentur viri doctissimi, & nominatissimi Driedo libro de redemptione generis humani tract. 2. artic. 4. Franciscus Sonnius libro secundo demonstrationum Christianæ religionis tract. 1 cap 19. & alij autores. Verum non vna de causa negant, sed diuersis. Driedo negat ex magno errore existimans Christum non meruisse nobis omnes dispositiones ad gratiam & gloriam. Qua in re sequuntur illum Ruardus Taper & Adamus in commentarijs super Epistolam ad Romanos capitulo nono. & ad Ephes. cap. 1. Sed hunc errorem superius reprobauimus in tractatu de merito Christi quæst. 19 artic. 4. Contra hos igitur autores in præsentia nō est necesse disputari à nobis. Sonnius vero idcirco negare videtur, quoniam licèt Christus fuerit causa omnium dispositionum ad gratiam & gloriam, nō tamen promeruit nobis suam ipsius incarnationem, & quòd esset filius vnigenitus Dei, prout ex D. August. supra est demonstratum. Quam sententiam ego olim vehementer, & acriter defendebam. Sed re iam melius, & accuratius inspecta in propositæ quæstionis elucidationem sic statuo, & decerno.

Ruardus. Adamus.

Sententia autoris. ¶In primis si prædestinatio nostra consideretur, vt includit Christi prædestinationem, manifestum est prædestinationem Christi non posse esse causam prædestinationis hominum, sed sola simplex voluntas, ac Dei beneplacitū est causa prædestinationis in capite & in membris. Et hoc probant euidenter, & efficaciter argumenta, quæ à parte negatiua sunt adducta. Verum si consideretur nostra prædestinatio secundum propriā, ac præcisam ipsius rationem, vt distinguitur à prædestinatione Christi, certum mihi videtur, & exploratum, quòd Christus & ipsius prædestinatio sit causa meritoria nostræ prædestinationis. Hæc nanque quantum ex diuinis literis colligere possum fuit diuina ab æterno præordinatio, vt primum Christum Dominum prædestinaret, & dilectum haberet inter homines, & deinde alios homines propter Christum amauerit, prædestinaueritq;. Quod expressè asserit Paulus ad Ephesios capitulo 1. inquiens: gratificauit nos in dilecto filio suo, id est, gratos, siue charos reddidit, & in numero prædestinatorum habuit ob meritum filij sui, quem ab æterno in primis dilexerat. Cui consonat illud ex Euangelio. Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui. Hæc est de hac quæstione mea sententia. Quam esse veram probant satis euidenter argumenta, quæ à parte affirmatiua sunt adducta. Argumenta vero oppositæ partis ex his, quæ dudum diximus facilè confutantur. Dicendum namque est, quòd tantum probant de totali effectu prædestinationis diuinæ.

Ephes.1.

QVAESTIO XXV.

De adoratione Christi, in sex articulos diuisa.

¶De qua disputant Doctores in 3.d.9. VValdensis lib. de Sacramentalibus titul. 13. D. Augustinus lib. 10. de Ciuitate Dei D. Tho. lib. 3. contra Gentes cap. 119. Et de adoratione, in communi tractat diligenter D. Thom. in 2.2. quæstione 84. & 103. His nostris temporibus innumeri scriptores disputationem instituerunt de adoratione, & cultu imaginum contra Lutheranos.

Deinde

DEinde considerádum est de his quę pertinent ad Christum in comparatione ad nos. Et primò de adoratione Christi: qua scilicet nos eum adoramus. Secundò, de hoc quod est Mediator noster ad Deum.

¶ Et circa primum quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm vna & eadem adoratione sit adoranda diuinitas Christi & eius humanitas.

¶ Secundò, vtrùm caro Christi sit adorãda adoratione latriæ.

¶ Tertiò, vtrùm adoratio latrię sit exhibenda imagini Christi.

¶ Quartò, vtrùm sit exhibenda cruci Christi.

¶ Quintò, vtrùm sit exhibenda matri eius.

¶ Sextò, de adoratione reliquiarũ Sanctorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm vna & eadem adoratione sit adoranda diuinitas Christi, & eius humanitas.

144 Infr.q.58. ar.3.c.ñ.& ad primũ. Et 3.d.9.q.1.ar.2.q.1 Et d 19. artic.1.4. Et veri.q.29. art 4.ad 4.

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd non eadem adoratione adoranda sit humanitas Christi, & eius diuinitas. Diuinitas enim Christi est adoranda adoratione, quę est cõmunis Patri & Filio: vnde dicitur Ioan. 5. Omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrẽ. Sed humanitas Christi non est communis ei & Patri. Ergo non eadem adoratione adoranda est humanitas Christi & eius diuinitas.

¶ 2. Pręterea, Honor est propriè præmium virtutis, vt Philosophus dicit in 4. Ethic. (ca.3.to 5.) Meretur autem virtus suum pręmium per actum. Cum igitur in Christo sit alia operatio diuinæ & humanæ naturæ (vt supra habitum est † q.19.art.1.) videtur quòd alio honore sit veneranda humanitas Christi, & alio eius diuinitas.

¶ 3. Pręterea, Anima Christi si non esset verbo vnita, esset veneranda propter excellentiam sapiẽtię & gratię, quam habet. Sed nihil diuinitatis est ei subtractum per hoc, quod est vnita Verbo. Ergo natura humana in Christo est quadam propria adoratione veneranda, præter venerationem, quæ exhibetur diuinitati ipsius.

¶ Sed contra est, quod in capitulis quintę Synodi sic legitur, † (In Cõci.2. Constant. quod est 5. generale canon.9.) Si quis in duabus naturis adorari dicit Christum (ex quo duæ adorationes introducuntur) sed non vna adoratione Deum verbum incarnatum cũ propria ipsius carne adorat sicut ab initio Dei Ecclesię traditum est: talis anathema sit.

Respondeo dicendum, quòd in eo qui honoratur duo possumus considerare, scilicet eum, cui honor exhibetur, & causam honoris. Propriè autem honor exhibetur toti rei subsistenti, non enim dicimus, quòd manus hominis honoretur, sed quòd homo honoretur. Et si quandoque contingat, quòd dicatur honorari manus vel pes alicuius, hoc non dicitur ratione, quòd huiusmodi partes secundum se honorentur: sed quia in istis partibus honoratur totum, per quem etiam modum aliquis homo potest honorari in aliquo exteriori: puta in veste, aut in imagine, aut in nuntio. Causa autem honoris est id, ex quo ille qui honoratur, habet aliquam excellentiam: Nam honor est reuerentia alicui exhibita propter sui excellentiam, vt in Secunda parte dictum est. * (2 2.q.103. artic.1.) Et ideo si in vno homine sunt plures causæ honoris (puta prælatio, scientia & virtus) erit quidem illius hominis vnus honor ex parte eius qui honoratur, plures tamen secundum causas honoris: homo enim est qui honoratur, & propter virtutem. Sic ergo cum in Christo sit tantum vna persona diuinę & humanæ naturæ, & etiam vna hypostasis & vnũ suppositũ: est quidem eius vna adoratio & vnus honor ex parte eius qui adoratur. Sed ex parte causæ qua honoratur, possunt dici esse plures adorationes, vt scilicet alio honore honoretur propter sapientiam increatam, & alio propter sapientiam creatam. Si autem ponerentur in Christo plures personę seu hypostases, sequeretur quòd simpliciter essent plures adorationes. Et hoc est quòd in Synodis reprobatur. Dicitur enim in capitulis Cyrilli, † (Habet in cõc.1.Eph. cano.8.) Si quis audet dicere assumptum hominem coadorari oportere Deo verbo, quasi alterum alteri, & non potius vna adoratione honorificat Emanuelem, secundum quod factum est caro Verbum: anathema sit.

Ad primum ergo dicendum, quòd in Trinitate sunt tres qui honorantur, sed est vna causa honoris. In mysterio autem Incarnationis est econuerso: Et ideo alio modo est vnus honor Trinitatis, & alio modo est vnus honor Christi.

¶ Ad secundum dicendum, quòd operatio nõ est quę honoratur, sed est ratio honoris. Et ideo per hoc quòd in Christo sunt duæ operationes, non ostenditur quòd sint duę adorationes, sed quòd sint duæ adorationis causę.

¶ Ad tertium dicendum, quòd anima Christi, si nõ esset vnita Dei verbo, esset id, quod est principalissimum in homine illo: & ideo sibi pręcipuè deberetur honor: quia homo est id quod est potissimum in eo. Sed quia anima Christi est vnita personæ digniori, illi personę pręcipuè debetur honor, cui anima Christi vnitur. Nec per hoc tamen diminuitur dignitas animę Christi, sed augetur, vt etiam supra dictum est. * (q.2.arti.2. ad 2.)

SVMMA TEXTVS.

PRima conclusio. Adoratio Christi vna est ex parte personę adoratæ. (1.Conclu. Synod. 5.) Sic enim definitũ est in capitulis quintę Synodi. Si quis i duabus naturis adorari dicit Christũ, ex quo duæ adorationes introducũtur, sed nõ vna adoratione Deũ verbũ incarnatũ cũ ꝓpria ipsius carne adorat, sicut ab initio Ecclesię Dei traditũ est, talis anathema sit. Hoc idem demonstrat ratio ex diuina Theologia adducta. Quia cũ in Christo sit vna hypostasis & vnũ supposi

tum vna est adoratio, & vnus honor ex parte eius, qui adoratur.

2 Conclu. ¶ Secunda conclusio. Ex parte causæ, scilicet, diuinæ vel humanæ possunt dici plures esse adorationes. Quia alia ratio honoris est sapientia diuina, alia humana.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm humanitas Christi adoranda sit adoratione latriæ.

145 3 d.9. q 1. ar 2.q 1.& q 4 ad 1.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd humanitas Christi nō sit adoranda adoratione latrię. Quia super Psalm. 98. Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est, dicit Gloss.* Caro a Verbo Dei assumpta, sine impietate adoratur a nobis: quia nemo carnem eius spiritualiter manducat, nisi prius adoret: non illa dico adoratione quę latria est, quæ soli Creatori debetur. Caro autem Christi est pars humanitatis. Ergo humanitas Christi non est adoranda adoratione latriæ.

Gloss. ord. ibi ex Augusti. ibid. tomo 8.

¶ 2. Prętere a, Cultus latrię nulli creaturę debetur: ex hoc enim reprobantur Gentiles quòd coluerunt & seruierunt creaturæ, vt dicitur Romanorum 1. Sed humanitas Christi est creatura. Ergo non est adoranda adoratione latriæ.

¶ 3. Pręterea, Adoratio latrię debetur Deo in recognitionem maximi dominii: secundum illud Deute. 6. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Sed Christus, secundum quòd est homo, est minor Patre. Ergo humanitas eius non est adoratione latriæ adoranda.

li 4. orth. fidei. c. 3. circa prin.

¶ Sed contra est, quòd Damasc. dicit in 3. lib. * Adoratur autē caro Christi incarnato verbo Deo, non propter seipsam, sed propter vnitum ei secūdum hypostasim verbum Dei. Et super illud Psal. 98. Adorate scabellum pedum eius, dicit Gloss. † Qui adorat corpus Christi, non terram intuetur, sed illū potius, cuius scabellum est, cuius in honore scabellum adorat. Sed Verbum incarnatū adoratur adoratione latriæ. Ergo & corpus eius, siue eius humanitas.

Psalm. 98. Est Augu. ibid. to. 8.

Art. pręce.

Respondeo dicendum, quòd sicut supra dictū est, * honor adorationis propriè debetur hypostasi subsistenti: tamen ratio honoris potest esse aliquid non subsistens, propter quod honoratur persona, cui illud inest. Adoratio igitur humanitatis Christi dupliciter potest intelligi. Vno modo, vt sit eius sicut rei adoratę: & sic adorare carnem Christi, nihil est aliud, quàm adorare Verbum Dei incarnatum, sicut adorare vestē Regis, nihil est aliud quàm adorare Regem vestitū. Et secundum hoc adoratio humanitatis Christi est adoratio latrię. Alio modo potest intelligi adoratio humanitatis Christi, quæ fit ratione humanitatis Christi perfectæ omni munere gratiarum, & sic adoratio humanitatis Christi non est adoratio latriæ, sed adoratio duliæ. Ita scilicet quòd vna & eadē persona Christi adoretur adoratione latriæ, propter suam diuinitatem, & adoratione duliæ propter perfectionem humanitatis.

¶ Nec hoc est inconueniens: quia ipsi Deo patri debetur honor latriæ propter deitatem, & honor dulię propter dominium, quo gubernat creaturam. Vnde super illud Psalm. 7. Dominus Deus meus in te speraui, dicit Glos.* Dominus omniū, per potentiam, cui debetur dulia: Deus omnium per creationem, cui debetur latria. Psal. 7 glo. interlinearis. ibid.

Ad primum ergo dicendum, quòd Gloss. * illa non est sic intelligenda, quasi seorsum adoretur caro Christi ab eius diuinitate: hoc enim posset contingere solum hoc modo, si esset alia hypostasis Dei & hominis. Sed quia, vt Damascen. † dicit, si diuidas subtilibus * intelligentijs, quod videtur, ab eo quod intelligitur, inadorabilis est, vt creatura, scilicet adoratione latriæ. Et tunc sic intellectæ, vt separatæ à Dei verbo, deberetur sibi adoratio duliæ, non cuiuscunque (puta, quæ communiter exhibetur aliis creaturis) sed cuiusdam excellentioris, quam hyperduliam vocant.

Citata in argu. 1.

li. 4. c. 3. circa prin.

* Epinœis, id est, cogitationibus seu mentis conceptibus.

¶ Et per hoc etiam patet responsio ad Secundum & Tertium: quia adoratio latriæ non exhibetur humanitati Christi ratione sui ipsius, sed ratione diuinitatis, cui vnitur, secundum quā Christus non est minor Patre.

SVMMA TEXTVS.

PRima conclusio. Humanitas Christi vt res adorata, est adoranda adoratione latriæ. Probatur hęc conclusio in primis ex autoritate Damasceni in lib. 4. capit. 3. sic inquiētis. Adoratur autem caro Christi incarnato verbo Deo non propter seipsam, sed propter vnitum ei secūdum hypostasim verbum Dei. Et super illud Psal. Adorate scabellum pedū eius, dicit Glossa. Qui adorat corpus Christi non terram intuetur, sed illum potius, cuius scabellum est, cuius in honorem scabellum adorat. Et ratio ad idem est euidens. Nā cum honor adorationis propriè debeatur hypostasi subsistenti; humanitatem, & carnem Christi sic adorare nil aliud est, quàm adorare verbum Dei incarnatum, sicut adorare vestem regis, nil aliud est quam adorare regem vestitum. 1. Conclu. Damasc. Glossa.

¶ Secunda conclusio. Si humanitas Christi consideretur, vt ratio adorandi, nō est adoranda adoratione latriæ, sed duliæ, hoc est, persona Christi ratione humanitatis perfectæ omni munere gratiarum adoranda est adoratione duliæ, excellentissimaque hyperduliæ, vt à doctoribus appellatur. Neque hoc debet videri inconueniens, quia ipsi Deo patri debetur honor latriæ propter deitatem, & honor duliæ propter dominium, quo gubernat creaturā. Vnde glossa super illud Psalm. Domine Deus in te speraui, dicit; Dominus omnium per potentiam, cui debetur dulia; Deus omnium per creationem, cui debetur latria, vt refert D. Thom. in articulo. 2. Conclu. Glossa.

EXPOSITIO ARTICVLI.

VT ea, quæ hic ab autore dicuntur de adoratione latriæ, duliæ, hyperduliæ, facilius intelligantur, sciendum est, quòd vocabulum hoc, adoratio, æquiuocum est, & variam habet significationem in sanctis scripturis. Iā enim denotat adorationem diuinam, quale illud est. Dominum tuum adorabis, & illi soli seruies. Matth. quarto. Et Ioan. quarto. Nam Deus tales quærit adoratores, qui

Adoratio quid significet in sanctis scripturis. Matt. 4. Ioan. 4.

qui adorent eum in spiritu & veritate. At vero non semper in hanc significationem vsurpatur, quin potius sæpissimè trahitur ad significandum cultum, & venerationem, quę exhibetur creaturis. Atqui in hac acceptione nihil aliud est adorare, quàm exhibitio honoris alicui personę facta propter eius excellentiam. Hoc pacto vsurpatur frequenter in diuinis literis. Adorauit Abrahã Angelos pronus in terram, Gẽ. 18. Similiter & Loth adorauit pronus in terram eosdẽ Angelos venientes, vt perderent Sodomam, Genes. 19. Adorauit etiam Abraham filios Heth, Genes. 23. Itẽ Iacob Patriarcha adorauit fratrem suum Esau venientem in apparatu, & satellitio regio septies pronus in terram, Genes. 33. dicens: Sic vidi faciem tuam quasi viderim vultum Dei. Fecit quoq; vaores, & proles adorare Esau fratrẽ suũ. Et c. 49. ia moriturus in spiritu Prophetico nunciauit de Iuda filio suo dicens: Te laudabunt fratres tui, manus tuæ in ceruicibus inimicorum tuorũ, adorabũt te filii patris tui. Quia non auferetur sceptrũ de Iuda, donec veniat, qui mittendus est, &c. Et Ioseph pudicitiæ lumẽ vidit per somniũ quasi Solem, & Lunam, & Stellas adorare se, & manipulos fratrum suorum adorantes manipulum suum. Quia sublimandus erat quasi ad regiam maiestatem supra fratres, vt fieret Saluator mundi adorandus a patre & fratribus. Et Exod. 18. Moyses adorauit Iethro socerũ suum. Miphiboseth filius Ionathæ, & Ornam adorauerunt Dauidem regem corruentes proni in terram. Similiter & Natham Propheta Domini adorauit Dauidem pronus in terram. Et ipse Dauid vir secundum cor Dei cum in minoribus esset, adorauit filium regis Ionatham. Itẽ. 1. Paralip. 29. sic legimus. Benedixit omnis Ecclesia Domino Deo patrum suorum, & adorauit populus Deum, deinde regem. Constat ergo ex diuinis literis, quòd adoratio non solum fiat ad Deum, sed etiam ad sanctos Dei Angelos, ad homines quoque in eminenti maiestate cõstitutos. Et hoc a sanctissimis Patriarchis, & Prophetis, & à tota denique multitudine credentium. Sed fortassis dices. Si hæc ita sẽ habent, cur in nouo testamento prohibet Angelus Deo dicens. Apocal. 22. Vide ne feceris, conseruus enim tuus sum, &c. Deum adora. Et Apostolus Petrus recusauit adorationem eleuando Cornelium Cẽturionem adorantem se dicens. Surge, Nam & ego ipse homo sum. Habetur hæc historia Actor. 10. & Act. 14. Idem prohibent Paulus & Barnabas Lystris. Hanc obiectionẽ breuiter sic depellandum existimo. Sanè secundum reuerentiam quæ creaturæ excellenti debetur, Patriarchæ & Prophetæ adorauerunt homines, ne dum Angelos. At secundum reuerentiam, quę soli Deo debetur, quæ nomine latrię significatur, Mardochęus noluit adorare Amã, ne honorem Dei transferret ad hominem. vt dicitur Esther. 13. Eadẽ de causa in Apocalypsi prohibitus est Ioãnes Angelum adorare, tum ad ostendendum dignitatem hominis, quam adeptus est per Christũ, vt Angelis æquetur, vnde ibi subditur. Cõseruus tuus sum, & fratrum tuorum, tum etiam ad excludendum idolatriæ occasionem. Vnde subditur, Deum adora. Verum quod Paulus, & Barnabas Actor. 14. reprehendant, & detestantur scissis vestibus paratum sibi cultum adorationis in Lystris, ideo factum est, quoniam illi Paulo & Barnabæ, velut diis quibusdam, idque cultu latrię, volebant sacrificare dicentes. Dii similes facti hominibus descenderunt ad nos. Quare vtique adoratio soli Deo debetur, vt omnis vbique credit, & confitetur Ecclesia Catholica. Sed obseruandum est valde, quòd vt Ecclesia Catholica istas adorationes discernat, varia adorationum genera diuersis denotat vocabulis. Vnã vocat adorationẽ latriæ, quæ soli Deo debetur propter suam diuinitatem, alteram vero hyperduliam, quam Theologi tribuunt sanctis insignioribus, vt Marię Virgini pręcipuè, & sanctis Apostolis. Tertiam appellat duliam, quam refert ad sanctos minores. Sed anteqnam hinc discedamus sciat Theologus, quòd Laurentius Valla, & Caluinus conuitiis insectantur patres Ecclesiæ, & potissimè doctores scholasticos, q; dixerint constitui inter latriam, & duliam ex ignorantia linguæ Græcæ. Nã principes linguæ Græcæ quorũ autoritati nitimur in verborum significatione, nihil distinguunt inter latriam, & duliam, neq; inter Latreuo, & Duleuo, quorum vtrũque significat idem, quod seruio. Afferunt exemplum ex Leuit. 23. vbi nos habemus, omne opus seruile non facietis in eo, Græci habent, Latreuton. Et rursus, de semine tuo non dabis seruire principi, Græcis est, Latreuin. Atqui hoc argumento ex Grammaticis deducto demonstrasse se gloriantur, quod Latria, non significet cultum soli Deo debitum. Sed errant hæretico spiritu. Nã patres Ecclesiæ non hoc agunt, vt doceant, quæ sit natiua eius vocis significatio. Sed quem vsum habeat potissimum apud scriptores Ecclesiasticos, & ferè vbique in tota scriptura, & Ecclesia. Hoc discrimine inter latriam & duliam vtitur Cõcilium secundum Nicenum his verbis. Cultus ille latriæ in spiritu & veritate beatæ Trinitati tribuitur ab orthodoxis. Damascenus libr 3. Apologetico sic scribit: Solum rerum omnium procreatorem, & opificem adoramus, & latrię cultu veneramur. Quę vox licèt significet seruitutem sicut dulia, hoc tamen discrimine, vt vsus ex consensu veterum Theologorum obtinuerit, quòd latria ad eam, quę soli Deo debetur, seruitutem referatur, dulia vero ad eam, quę creaturę. Cuius rei locupletissimus testis est Diuus Augustinus lib. 15. contra Faustum Manichæum. cap. 9. lib. 10. de ciuitate Dei capitu. 1. qui hanc differentiam hi verbis explicat. Latria, quod verbũ Græcum est, & interpretatur seruitus, non quęcunque, sed illa, qua tantummodo Deo seruitur. Et alibi, Hic est diuinitati, vel si expressius dicendum est, deitati debitus cultus, propter quem vno verbo significandum, quoniam satis idoneum non occurrit Latinum, Græco, vbi necesse est, insinuo quid velim dicere. Latriam quippe nostri, vbicunque sanctarum scripturarum positum est, interpretati sunt seruitutem. Sed ea seruitus, quæ debetur hominibus, secundum quam præcipit Apostolus seruos dominis suis subditos esse debere, alio nomine Grecè nũcupari solet. Idem persequitur fermè eisdem verbis Beda in quartum caput Lucæ, vbi sic scribit. Quæret fortè aliquis quomodo conueniat, quòd præcipitur domino soli seruiendum Apostoli verbo, qui dicit. Per charitatẽ seruite inuicẽ. Sed huic facilè Grecæ linguæ, ex qua scriptura trãslata est, origo satisfacit, in qua seruitus duobus modis, ac diuersa significatione appellari solet. Dicitur enim latria, dicitur & dulia. Sed dulia intelligitur seruitus communis, hoc est, siue Deo, siue cuilibet creaturæ exhibita, a qua etiam seruus, id est, dulos Græcè nomen accepit. Latria autem vocatur seruitus illa, quæ est soli diuinitatis cultu debita, neque vlli est participãda creaturæ. Vnde & idololatræ nuncupantur ij, qui vota, preces, & sacrificia, quæ vni Deo debuerãt idolis impendunt. Iubemur ergo per charitatẽ seruire inuicem, quod est Grecè duleuin. Iubemur vni Deo seruire, quod est Gręcè latreuin. Vnde dicitur, & illi soli seruies, quod est Gręcè latreusis. Et iterum. Nos enim sumus circuncisio spiritui Dei seruientes, quod est in Græco latreuondes. Illud etiã est notãdum, quòd honor potest alicui tribui, & interno mẽtis actu, & externo aliquo signo. Interius veneramur quempiam cum agnoscentes illius excellentiam subiicimus nos illi per affectum internum. Exterius autẽ veneramur cum significamus hanc internam animi subiectionem aliquo signo corporeo, vt cum genu flectimus, aperimus caput, &c. Præterea, iure diuino naturali tenẽtur homines ad tribuendum aliquem honorem interiũ Deo, quem honorem diuinum, nefas sit tribuere alicui creaturæ: tenemur siquidem nos interno affectu subiicere illi, vt autori, ac primo rerum omnium principio. Cæterum nullus est eodem naturæ iure præceptus cultus externus ad venerandum solum Deum; sed quilibet exterior actus accõmodari potest creaturis. Etenim signum quodcunque exterius ex hominũ placito significat, non ex naturæ proinde ex hominum placito, & institutio ne postquam semel fuerit accommodatum ad colendum Deum, poterit trãsferri, & accommodari ad cultum creaturæ. At vero formaliter diuersus est cultus, qui materialiter idem est. Etenim Deo genua flectimus, vt summo Monarchę, & supremo imperatori vniuersorum, cui

Marginal notes (left column): Gene. 18. — Gene. 19. — Gene. 23. — Gene. 33. — Gene. 49. — Exod. 18. — 1. Paral. 29 — Obiectio. — Apo. 22. — Acto. 10. & 14. — Solutio. — Esther. 13. — Quid est quod hominẽs adorare atque et angelos sit nobis prohibitum. — Varia adorationũ genera. — Latria. — Hyperdulia. — Laurẽtius Vallensis. — Caluinus.

Marginal notes (right column): Leuit. 23. — Latria & dulia quo differãt demonstrat. — Cõci. Nicenũ secũdũ. — Damasce. — D. August. — Beda. — Honor potest alicui tribui & interno mẽtis actu, & externo. — Quis honor iure diuino soli Deo sit debitus.

non solum genua flectimus, sed animā prostramus. Monarchas autem, & insignes viros, vt diuinos ministros honore prosequimur. Illud est & animaduersione dignum, ius ipsum naturæ dictare nihilosecius hominibus, vt ipsi quædam signa statuant, quibus venerentur tantum Deū, & quæ significent solos honores diuinos, ita vt nefas sit eisdem signis venerari creaturam aliquam. Etenim naturæ legibus debitus est Deo cultus quidam diuinus, peculiaris etiam externus distinctus ab vniuersis alijs. Cū ergo eisdem naturę legibus non sit pręstitutus talis cultus, oportet, vt hominum ratio illum præstituat. Huiusmodi fuere sacrificia, quæ olim in lege naturæ soli Deo offerebantur a iustis & sanctis hominibus Abel, Abrahā, Iob. In lege veteri sacrificia multa fuere instituta iure diuino positiuo. In lege gratiæ est vnicum, ac singulare Eucharistiæ sacrificium institutū ab homine Deo Christo, quod soli Deo offertur, quamuis in honorē sanctorum. Sunt etiam in republica Christiana aliquæ ceremoniæ sanctæ ab hominibus, quæ accommodātur tantum ad colendū Deum, vt tūdere pectus, prostrari in terrā, quæ proinde ceremoniæ, & signa nefas est idololatrię, externe trāsferri ad colendam creaturā aliquam, sicut verba, quę significant diuinum cultū, nefas est trāsferre ad significandū cultū aliquem creaturę, vt si appellaretur quæpiā fœmina Dea, est insignis blasphemia. His ita constitutis questio est, vtrùm Christi humanitas sit adoranda adoratione latriæ? Et a parte negatiua sic arguitur. Latria est cultus soli Deo creatori exhibendus, vt planum fecimus ex sententia sanctorum patrum, at humanitas non est creator, sed creatura, ergo non est adoranda cultu latriæ.

Vtrū Christi humanitas sit adorāda adoratione latriæ.

Prim. arg.

Secūdum.

¶ Deinde, Christus secundum quod homo, & ratione humanitatis est minor patre, & subiectus illi, seruus, an obediens, sed latriæ cultus debetur tantum supremo rerū omnium principio, ergo non est tribuendus Christi humanitati.

Tertium.

D.Damas.

¶ Præterea, Christus secundū quod homo cultu latriæ adorat patrem, nō ergo ipse secundum quod homo adorandus est adoratione latriæ. In aduersum est Damascenus in 3.lib. de fide ca. 8. qui fatetur humanitatem Christi esse adorandam eadem adoratione, qua Christus. Et exemplo manifestat suum dogma. Siquidem carbonem non tangimus quando ignitus est, non propter carbonē, sed propter ignem, ergo humanitatem Christi oportebit adorare propter verbum, cui copulata est. De quæstione hac disputat Magister in 3.d.9. & duas profert distinctas sententias. Altera negat eodem cultu esse honorandam Christi humanitatem, quo Deus colitur, quia humanitas creatura est. Altera vero affirmat esse colendam diuino cultu, quo ipse Christus colitur, ne diuidendo cultū, duas personas introducas in Christo, quas introduxit Nestorius. Diuus Thomas in his duobus articulis sub obscure profectò videtur propositam quæstionem potius inuoluere, quàm explicare. Nam Diuus Thomas duo proposuit inuestiganda. Alterum est, vtrum vna & eadem adoratione sit adorāda Christi diuinitas, & eius humanitas? Alterum est, vtrùm humanitas Christi sit adoranda adoratione latriæ. Et ad vtrumque quæsitū nihil respondet distinctè & determinatè, sed sub distinctione, vt patet ex conclusionibus superius positis. Quæ res non mediocriter obscuram reddit definitionem. Neque enim potest Theologus facile intelligere, quidnam absolutè sit respondendum. Sed ex alia parte dubitatio crescit. Nam D. Th. in vtroque articulo inquit, ꝙ adoratio & honor tantum est personæ subsistentis, si propriè loquendum est. At in secundo articulo considerat humanitatem Christi, vt rē adoratam, quæ tamen nō est persona per se subsistens. Ex quo rursus colligitur argumentum contra primam conclusionem articuli primi ad probandum, ꝙ absolutè & simpliciter sint plures adorationes Christi. Etenim vna adoratio est personę Christi, vt rei, quæ adoratur: alia vero humanitatis Christi etiā vt rei, quæ adoratur iuxta doctrinam D. Thom. sunt ergo plures adorationes ex parte rei, quæ adoratur. Scotus in prædicta dist. quæst. vnica reuocat in dubium, vtrùm ratione humanitatis debeatur etiam Christo cultus latriæ. Quia ratione redemptionis debemus ei summam seruitutem, & est supremus dominus. Et sanè maius beneficium est redemptionis, quam creationis, ergo si ex creatione Deus colitur cultu latrię, multo magis est colendus Christus Dominus secūdum, quod homo ex titulo redemptionis. Durandus in eadem dist. distinguit dupliciter de adoratione. Duobus modis (inquit) aliquid adoratur. Vno modo per se, & est illud in quo est causa honoris. Alio modo per accidens, illud videlicet in quo non est causa honoris, sed habet habitudinem ad id, in quo est causa honoris. Quod vt euidentius exponat dicit, in eo, qui honoratur per se, duo esse consideranda, ille scilicet qui honoratur, & causa honoris.

D.Thom.

Scotus.

Durand.

Ex his deducit duas conclusiones. Prima. Latria soli Deo debetur per se. Secunda, per accidens debetur humanitati, quia qn̄ suppositum honoratur, honoratur quidquid est in illo. Sed S. Th. nunquam loquitur hoc modo quòd humanitas in Christo adoratur cultu latriæ per accidens. Quia non est per accidens in illa persona, sed per se. Per se enim spectat ad illam personam, imò constituit illam, vt est persona humana. Marsil. in 3.q.8. varias constituit conclusiones in elucidationem propositæ q̄onis. Sed dum nimium est amator claritatis, punctum difficultatis non absoluit, imò ne attingit quidem. Vt hæc veritas elucidetur est prima conclusio.

Marsil.

¶ Christus non est coadorandus cum Dei verbo, sed adorandus vt Dei verbum cultu latriæ. Hęc est fides catholica, & contrarium pertinet ad hæresim Nestorianā. Nestorius enim aiebat, Christum coadorandum esse cum Dei verbo. Existimabat enim duas personas esse in Christo, siue duo supposita vnita ex affectuali vnitate, aut ex communicatione honoris, vt suprà diximus. Quamobrē Christum non adorabat ea adoratione, qua Dei verbū, sed diuidebat adorationem, vt diuidebat supposita. Nisi quòd aiebat, quòd adorantes Dei verbum coadorabant quodammodo Christum propter vnionem dignitatis, & amoris inter Christum & Dei verbum. Hanc hæresim Ephesinum concilium primum anathematizat in c. 8. & Cyrill. anathematismo octauo. Et in concil Constanti. 5. ad finem. Et Cyrill. iterum in defensionibus ad orientales Episcopos. Idem docet Damas. in loco citato. Et ratio est euidens ad condemnandum hunc errorem. Nam hic error docet, quòd Christus non est verbum Dei, & verus Dei filius, quod est conculcare scripturas, & fidem incarnationis dominicæ.

1. Conclu.

Christ⁹ est adorandus vt Dei verbū non cū Dei verbo.

Cōc. Ephe.

Cyrillus.

Cōc. Cōst.

Damasce.

¶ Secunda conclu. Christi humanitas vt vnita verbo adoranda est tāquam terminus adorationis cultu latriæ. Hanc conclusionem docent concilia, & sancti patres in præcedenti conclusione citati. Docet insuper D. Aug de verbis Domini serm. 58. & super Psal. 99. Et Damasc. lib. 3. c. 8. Et rationes sunt in promptu. Prima est. Quoniam humanitas vnita verbo sortitur esse diuinæ p̄sonæ, quod est esse diuinum, ergo cum habeat esse diuinum, cultum latriæ promeretur. Vnde corpus dominicum iacēs in sepulchro propter eandem causam erat adorandum cultu latriæ, & anima Christi quia erat copulata tunc cū Dei verbo eundem honorem exposcebat. Vnde quædam preces feruntur, quæ diriguntur ad animam Christi. Qualis est illa. Anima Christi sanctifica me. Deinde ꝓbatur. Nā adorare hoc pacto Christi humanitatem, est adorare illā vt rem, quæ adoratur propter verbi personam, tanquam propter adorandi rationem, sed ratio quæ desumitur ex verbo est ratio adorationis latriæ: siquidem verbum est Deus supremum omnium rerum principium, ergo humanitas verbo diuino copulata est adoranda cultu latriæ.

2. Conclu.

Christi humanitas ē adoranda cultu latriæ.

Augustin.

Damasce.

Tertia ratio sumitur ex vsu Ecclesię, quæ corpus & sanguinem Christi in Eucharistiæ sacramento adorat adoratione latriæ. Ecclesia autem in vniuersali consuetudine falli non potest. Et profectò quando alia ratio non se offerret ad nostram conclusionem demonstrandam, hæc sufficiens videtur esse, quam insinuat Diuus Thom. ex Diuo Damasceno. Quia adorare carnem Christi nihil aliud est, quàm adorare verbum Dei incarnatū, sicut adorare vestem regis, nihil aliud est, quàm adorare regē

vestitum

vestitum. Sed vt hoc facilius intelligatur, obseruet Theologus, Christum esse adorandum tanquam terminũ adorationis latriæ, quia ad Christum dirigenda est hæc adoratio, vt ad id, quod per se adoratur vt Deus Ideoq; Deũ hominem, & hominem Deum per se adoramus. Propter quod hic homo demonstrato Christo, est adorandus per se adoratione latriæ. Etenim hic homo Christus verè Deus est, at vero Christus non est sua humanitas, nec Deus est humanitas. Propterea, humanitas Christi non est id, quod adoratur, imò coadoratur, adorato homine Christo. Siquidem adorando Christum, adoratur quicquid est Christi, & ideo pedes, & manus Christi, cæteræque Christi partes coadorantur adorato Christo.

Obiectio. Quòd si dixeris hæc potius coadoranda quàm adoranda cultu latriæ, nihil improbabile dixeris. Sed ex hac conclusione forsitan eliciet Theologus esse hæreticam sententiam, quam Magister indicat, quæ negat Christi humanitatẽ colendam esse cultu latriæ, cum tamen non sit hæretica, nec Magister eam damnet tanquam hæreticam.

Solutio. Respondetur. Existimo, quòd non sit hæretica. Nam quod concilia prænducta reprobant, est diuidere adorationem Christi, sicut illam diuidebat Nestorius distinguens duas personas in Christo. Et hanc hæresim concilia, & sancti destruere adnituntur. Verum qui confitetur in Christo vnã personam, non duas, & tradit humanitatem non esse adorandam cultu latriæ, in hæresim Nestorianã non prolabitur.

3. Conclu. Humanitas Christi ŝm se cõsiderata nõ est adoranda cultu latriæ.

¶ Tertia conclusio. Christi humanitas quantumlibet prædita omnium virtutum, & gratiarum genere excepta vnione hypostatica, non est ratio adorandi adoratione latriæ, sed hyperduliæ tantum, vt docet Diuus Thomas in secunda conclusione secundi articuli, imò dicit, quòd humanitas Christi secundum se considerata quamlibet perfecta sit non est adoratione latriæ adoranda, seu hyperduliæ Hæc sententia est Diui Augustini in allegato sermone de verbis Domini, imo est sententia scholasticorum omnium. Et iuxta eam non perperam dixit glossa enarrans Psalm. 98. & exponens verba illa; Adorate scabellũ pedum eius; Christi humanitatem non esse adorandam latriæ cultu, sed hyperduliæ, loquitur enim de humanitate secundum se considerata. Nam quando per se consideratur, non consideratur vt aliquid Christi, sed nudam habet considerationem, iuxta quam non est adorabilis cultu latriæ, sed hyperduliæ super omnes creaturas, quia excellentior est cunctis creaturis in gratiarum abundantia. Idem confirmatur. Nam ratio ducens ad cultum latriæ conuenit tantum primo principio, & primo autori, sed humanitas Christi cum omnibus suis ornamentis, & perfectionibus creatis non est primum principium, ergo nõ est adoranda cultu latriæ. Ex quo facilè est intelligere in quanto errore versatus est Ioannes VViclef hæreticus, qui dogmatizauit, humanitatem Christi etiam per se cõsideratam esse adorandam cultu latriæ. Vnde aiebat. Si verbum Dei deponeret humanitatem, quòd humanitas deposita esset adoranda diuino cultu. Docebat enim hominem illum iam depositum, esse verum redemptorem generis humani, & ideo diuinos promereri honores.

Thomas VValdẽsis ¶ Meminit huius dogmatis Thomas VValdensis in doctrinali fidei, tomo primo, libro primo, articulo tertio, capitulo. 44. At vero hoc dogma hæreticum est. Etenim Christi humanitas per se considerata creatura est, & non creator, neque habet esse diuinum, quando est separata, ergo non potest honorari cultu diuino. Et rectissimè quidem scribit Augustinus de verbis Domini sermone 58. homilia. 14. in Ioannem. Si hominem separaueris a Deo, illi nunquam credo, neque seruio. Et est sermo de Christi humanitate, vt consideratur à verbo separata.

D. August. Et est exemplum Augustini de diademate regio, aut purpura seu chlamyde. Quæ si sunt separata à regio corpore non coluntur. At induta à rege, eodem cultu venerantur atque rex ipse. Ex quo tamen exemplo nonnulli crediderunt humanitatem Christi adorabilem esse cultu diuino per accidens, vt vestimenta regis venerantur per accidẽs. At vero exemplum hoc, vt supra tradebamus, nõ est prorsus conquadrans huic negotio. Etenim vestimenta mea non habent esse meum vel vestitorum. Neque sunt vnũ suppositum vestis & vestitum, imò sunt duo supposita. Contra vero in Christo est. Etenim humanitas habet esse personale diuinum, ideoque poscit diuinum cultum, vt copulata est verbo diuino. Verum est tamen, quod quidã hic subtiliter distinguunt, & eorum sententia non omnino displicet. Si separata, inquiunt, constituit proprium suppositum, non licet honorare illam cultu latriæ. Si vero esset separata, sed non constitueret proprium suppositũ, quin potius consideraretur vt pars, quæ fuit Christi, diuino honore esset honoranda sicut eius sanguis. Sed de hoc latius in articulo vltimo.

¶ Quarta conclusio. Non est inconueniens, quòd vna & eadem persona Christi adoretur cultu latriæ propter suam diuinitatem, & adoratione hyperduliç propter perfectionem humanitatis. 4. Conclu. Hanc conclusionem constituit Diuus Thomas in secundo articulo ad finem, & explicat eam Caietanus hisce verbis. Caietan. Aduerte (inquit) hic duo: Primum est, quòd adorari vt rem adoratam, contingit dupliciter, vel per se, vel per aliud. Et propterea persona Christi per se adoratur cultu latriç, Quia per deitatẽ, quç est ipsa personalitas. Per aliud vero dulia, Quia per humanitatem, quç est aliud ab ipsa. Et econtra, humanitas Christi per aliud latria, per se autem non, sed dulia, vt ratio tamẽ adorandi. Secundum est, quòd licet dulia, qua persona patris honoratur propter potentiam, & dulia, qua persona filii ratione humanitatis adoratur non omnino sint eadem, quia illa est dulia communiter sumpta ad species duliç, & latriç, ista vero est species duliæ distincta contra latriam, sicut dispositio est genus ad habitum & dispositionem. Licèt, inquam, ita sit, non officit tamen processui literç persuasiuo ex verbis glossarum ad tollendum admirationem, ne quis admiretur, dum dicitur Christum adorandum esse cultu duliç propter humanitatem; cum tamen alioquin liquidum sit personam Christi ratione diuersarum naturarum diuersimodè honorandam. Addit tamen Caietanus explicans solutionem primi, adorationem duliç Christo debitam ratione humanç naturæ Ecclesiam in mente retinere, & non habere in vsu propter euitandos errores. Ex hac conclusione vltima, si rectè expendatur, facilè est intelligere, quomodo humanitas & diuinitas in Christo sunt duæ rationes, & duç causç, propter quas Christi persona sit adoranda. Quod asserit Diuus Thomas in primo articulo, in secunda conclusione. Alio enim honore honoratur propter sapiẽtiam increatam, & alio propter sapientiam creatam.

¶ Ex eadem doctrina in promptu est percipere, quomodo in Christo, qui est vna persona, semper sit vnus honor, & vna adoratio ex parte eius, qui honoratur. Propriè enim honor exhibetur toti rei subsistenti. Si autem ponerentur in Christo plures personæ, ponerentur simpliciter plures adorationes. Cum hoc tamen rectè coniungitur, quòd adoretur pluribus adorationibus secundum quid, non tamen simpliciter: siquidem adorari simpliciter, & absolutè est terminare passiuè adorationis actũ. At id, quòd adoratur tantum vt ratio & causa adorationis non terminat actum ipsum adorationis passiuè, vt patet manifestè cum adoratur sapiens propter sapientiam, sapiens est, qui adoratur, & ipsa sapientia est ratio adorandi.

¶ Sed iam tempus est, vt argumenta in contrarium adducta confutemus. Ad argu. Ad primum argumentum respondetur, satis conuincere, quòd creatura per se non potest adorari latriæ cultu, verum ratione verbi diuini, cui coniuncta est hypostaticè, rectissimè adorari potest cultu latriç, sicut contrà verbum ipsum diuinum ratione humanitatis adoratur adoratione duliç cum per se sit adorandus cultu latriç. Ad primũ.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quòd Christus secundum quod homo, est inferior patre. Ad sed̃m. Verum ratione diuinitatis est illi coçqualis, & non adorat illum. Et hoc satis fuerit, vt eius humanitas ratione diuinitatis adoretur, vel potius coadoretur cultu latriç. Quanquam vt euidentius soluatur hoc argumentum ergo existimo, non esse concedendam hanc propositionem, Christus secundum quod homo est adorandus adoratione latriç:

Habet

Habet enim sensum falsum,& reduplicatiuum. Humanitas namque non est causa, quare Christus honoretur diuinis honoribus,quin potius humanitas adoratur, vt res adorata, diuino cultu propter diuinitatem.

Ad tertiũ. ¶ Tertium argumentum ex eadem solutione facilè confutatur. Illud vero, quod obijciebatur contra doctrinam Diui Thomę,quòd non distinctæ respondeat ad interrogata,iam dilutum est. Nam diligenter est a nobis expositum, quemadmodum in Christo sint duę rationes, & causæ honorandi Christum, scilicet, humanitas & diuinitas. Rursus quemadmodum humanitas & diuinitas semper adorentur eadem adoratione, vt res adoratæ. Quando enim verbi diuinitas adoratur,coadoratur etiã humanitas,& quicquid est in Christo. Cum vero humanitas adoratur etiam persona verbi adoratur, propter

Ad obiect. Scoti. quam & ipsa humanitas adoratur. Quod vero obijciebatur ex Scoto volente probare, quòd Christi humanitas sit adoranda cultu latriæ propter redemptionis beneficium,atque etiam Christus secundum quod homo, facilè refellitur. Nam solus homo non redemit,sed Deus homo. Redemptio enim competit Christo ratione diuinitatis tanquam ratione causæ primariæ,& principalis,ratione vero humanitatis tãquam ratione causæ secundariæ Et sic sola diuinitas est ratio adorationis latriæ, quæ debetur propter redemptionis beneficium.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm imago Christi sit adoranda adoratione latriæ.

146 2. 2. q. 81. ar. 3. ad 3. & q. 49. ar. 2 ad 1. Et inf. arti. 4. cor. & art. 5. ad 2. Et 3. d. 9 q. 1. arti. 2. q. 2.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd imago Christi non sit adoranda adoratione latriæ. Dicitur enim Exod. 20. Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem. Sed nulla adoratio est facienda contra Dei præceptum. Ergo imago Christi non est adoranda adoratione latriæ.

¶ 2. Pręterea, Operibus Gentilium non debemus communicare, vt Apostolus dicit Ephes. 5. Sed Gentiles de hoc præcipuè inculpabantur, quòd commutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, vt dicitur Rom. 1. Ergo imago Christi non est adoranda adoratione latriæ.

¶ 3. Pręterea, Christo debetur adoratio latriæ ratione diuinitatis, non ratione humanitatis. Sed imagini diuinitatis eius, quæ est animæ rationali impressa, nõ debetur adoratio latriæ. Ergo multò minus imagini corporali, quę repræsentat humanitatem ipsius.

¶ 4. Pręterea: Nihil videtur esse in cultu diuino faciendum, nisi quod est à Deo institutum, vnde & Apostolus. 1. ad Corinth. 11. traditurus doctrinam de sacrificio Ecclesiæ, dicit, Ego accepi à Domino, quod & tradidi vobis. Sed nulla traditio in Scriptura inuenitur de adorandis imaginibus. Ergo imago Christi non est adoranda adoratione latriæ.

Sed contra est, quod Damas. inducit Basilium

li. 4. ca 17. non longè a princ. dicentem,* Imaginis honor ad prototypum peruenit, id est exemplar. Sed ipsum exemplar, scilicet Christus, est adorandus adoratione latrię. Ergo & eius imago.

Respõdeo dicendum, quòd sicut Philosophus dicit in lib. * de Memoria & reminiscentia: duplex est motus animæ in imaginem. Vnus quidē in ipsam imaginem, secundum quod res quędam est, alio modo in imaginē, in quantũ est imago alterius. Et inter hos duos motus est hæc differentia: quia primus motus, quo quis mouetur in imaginem, vt est res quædam, est alius à motu, qui est in rem: secũdus autem motus qui est in imaginē, in quantum est imago, est vnus & idem cum illo qui est in rem. Sic ergo dicẽdum est, quòd imagini Christi in quantum est res quędam (puta lignũ sculptum vel pictum) nulla reuerentia exhibetur: quia reuerentia nõ nisi rationali naturę debetur. Relinquitur ergo quòd exhibeatur ei reuerentia solum, in quãtum est imago, & sic sequitur, quòd eadem reuerẽtia exhibeatur imagini Christi, & ipsi Christo. Cùm ergo Christus adoretur adoratione latriæ, consequens est quòd eius imago sit adoranda ratione latriæ adoranda. ca. 1. circa med. to. 2.

Ad primum ergo dicendum, quòd non prohibetur illo præcepto facere quãcunque sculpturã vel similitudinem, sed facere ad adorandũ. Vnde subdit, Nõ adorabis ea, neque coles. Et quia, sicut dictum est, idem est motus in imaginem & in rē, eo modo prohibetur adoratio imaginis, quo prohibetur adoratio rei, cuius imago est. Vnde ibi intelligitur prohiberi adoratio imaginum, quas Gētiles faciebãt in venerationem deorum suorum, id est dæmonum. Et ideo præmittitur, Non habebis Deos alienos coram me. Ipsi autem vero Deo cùm sit incorporeus, nulla imago corporalis poterat poni: quia, vt Damasc. dicit,* insipientiæ summę est & impietatis, figurare quod est diuinũ. Sed lib. 4. c. 15. ante med. quia in nouo Testamento Deus factus est homo, potest in sui imagine corporali adorari.

Ad secundum dicendum, quòd Apostolus prohibet operibus infructuosis Gentilium communicare, communicare autem vtilibus eorũ operibus Apostolus non prohibet. Adoratio autem imaginũ est inter infructuosa opera computanda quãtum ad duo. Primò quidem quantũ ad hoc, quod quidam eorum adorabant ipsas imagines vt res quasdã, credentes in eis esse aliquid numinis propter responsa, quæ dæmones in eis dabãt, & alios huiusmodi effectus mirabiles. Secundò, propter res, quarum erant imagines: statuebant enim huiusmodi imagines aliquibus creaturis, quas in eis veneratione latrię venerabantur. Nos autē adoramus adoratione latrię imaginem Christi, qui est verus Deus: nõ propter ipsam imaginem, sed propter rem, cuius imago est, sicut dictum est. * In cor. art.

Ad tertium dicendum, quòd creaturę rationali debetur reuerentia propter seipsam: & ideo si creaturę rationali, in qua est imago Dei, exhiberetur adoratio latrię, posset esse erroris occasio, vt scilicet motus adorátis sisteret in homine, in quãtum est res quędam, & non referretur in Deum, cuius est imago. Quod non potest contingere de imagine sculpta vel picta in materia sensibili.

Ad quartum dicendum, quòd Apostoli fami liari instinctu Spiritus sancti quædam Ecclesiis tradiderunt seruanda, quæ non relinquerunt in scriptis, sed in obseruatione Ecclesiæ per successionem fidelium. Vnde ipse Apost. dicit 2. ad Thess. 2. State, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, scilicet ore prolatum, siue per Epistolam, s. scripto transmissam. Et inter huiusmodi traditiones, est imaginum Christi adoratio. Vnde & beatus Lucas dicitur depinxisse Christi imaginem, quę Romæ habetur.

SVMMA TEXTVS.

Cõclusio.

Conclusio est affirmatiua. Nam exhibetur ei reuerẽtia non in quantum est res quædam, vt lignũ sculptum, vel pictum: Quia sic nulla debetur reuerentia, sed in quantum est imago, quæ eadem reuerentia honoranda est, cum vnus sit motus in imaginem, & in rem repræsentatam. Quare sicut Christus adoratur adoratione latriæ, ita & eius imago adoranda est. Quod planè Damascenus decernit inducens Basilium dicentem: Imaginis honor ad prototypum prouenit, id est, exemplar. Sed ipsum exemplar, scilicet Christus est adorandus adoratione latriæ, ergo & eius imago.

Damasce. Basilius.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Tria sunt in hoc articulo inuestiganda. Primum, vtrùm imaginum cultus sit admittendus in Ecclesia catholica. Deinde, num imagines quædam phantasticæ, quæ nonnunquam apparent, & se offerunt hominibus Christianis sint adorandæ? Sed & illud est inuestigãdum, quo cultu, & qua adoratione sint colendæ imagines, & adorandæ. Vt igitur primam quæstionem diligenter examinemus, sciendum est, quòd aduersus cultum sacrarum imaginum varij hæretici insurrexere. Et vtũtur his argumentis in huius erroris confirmationem.

De cultu imaginũ disceptatio.

Prim. arg. Exod. 20.

¶ In primis adducunt testimonia scripturarum, & inculcant verba illa Exod. 20. non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, vt adores ea. Idem habetur penè eisdem verbis Deuter. 4. & 5. consonat illud ex Leuit. 26. cap. Non facietis vobis idolum, & sculptile, nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra. Et 4. Reg. 18. Ezechias rex sanctus, ac iustus fregit serpentẽ æneũ, quem fecerat Moyses. Et Daniel. 3. magno & infracto animo dixerunt tres illi viri. Deos tuos non colimus, & statuam, quam erexisti non adoramus. Et Ioa. 4. inquit Dominus, veros adoratores adorare patrem in spiritu, & veritate, nõ ergo in imagine corporea. Item adducunt illam scripturam. 1. Ioa. 5. custodite vos a simulacris. Secundo loco adducunt decreta sacrorum conciliorum duo. Primum habetur canone 36. conc. Elibertini, cuius verba hæc sunt. Placuit picturas in Ecclesia esse non debere, ne quod colitur, aut adoratur in parietibus depingatur. Alterum decretum editum est sub Leone, & Constantino filio Augusti in concilio Ephes. 3. in hæc verba. Si quis Dei verbi incarnati figuram, & sanctorum omnium ideas in imaginibus inanimatis, & mutis, materialibus coloribus depingere studeat, anathema sit. Post cuius decreti promulgationem ijdem Imperatores omnes imagines, & statuas è templis auferri, & incẽdi mandarunt.

Den. 4 & 5. Leuit. 62. 4. Reg. 18. Dan. 3. Ioan. 4. 1. Ioan. 5. Conci. Eli. Cõc. Eph. tertium.

¶ Tertio in loco adducunt testimonia patrum. In primis adducunt D. Hieronymum super Danielem capit. 3. dicentem. Cultores Dei imagines adorare nõ debent, vnde iudices, & principes sæculi, qui Imperatorum statuas adorant, & imagines hoc se facere intelligãt, quod tres pueri facere nolẽtes placuerunt Deo. Subiungũt etiam autoritatem Ambrosij ex oratione funebri in Theodosium, vbi sic loquitur. Inuenit ergo Helena crucem Domini regem adorauit, non lignum vtiq;, quia hic Gentilis est error, & vanitas impiorum, sed adorauit illum, qui depẽdit in ligno, scriptum in titulo crucis. Sed & D. Augustinus adorationes ac picturas inter res superstitiosas, & prauũ Ethnicorum morem refert lib. 1. de moribus Eccle. c. 34. Adrianus Imperator iussit fieri in omnibus ciuitatibus templa sine simulacris, vt autor est Aelius Lamprid. i Alexãdro Seuero. Quin & Theodosius Imperator proposuit edictum, ne quis imaginem Christi vel pingat vel sculpat. Sed potissimum fauet hæreticis Epiphanius autor antiquus & Ecclesię catholicę defensor acerrim'. Is namque in epist. ad Ioan. Hierosolymitanum Episcopum, quæ versa est in Latinum sermonem a D. Hieronymo, & inter opera Hieronymi circumfertur, refert se scidisse velum quoddam pendens in foribus cuiusdam. Ecclesię habẽs imaginem quasi Christi, vel sancti cuiusdã, eo quòd contra autoritatem scripturarum esset pendere in Ecclesia hominis imaginem.

Tertium. D. Hiero. D. Ambro. August. Adrianus Imperator Theodosi' Imperatoř Epiphani'.

¶ Quarto loco adducũt rationes (vt sibi videtur) acutas. Prima est, quoniam ex cultu imaginum populus rudis accipit occasionẽ idololatrandi, quia existimat statuã Virginis Mariæ esse Mariã, & illam fidenter deprecatur. Secunda est, quoniam non potest negari, quin pertineat ad superstitionem vnam imaginem vnius sancti magis colere, & venerari, quàm imaginem aliam eiusdem. Nã cum res, quam repræsentat imago, vna & eadem sit, consequens est, quòd si vni imagini exhibetur maior cultus quòd non tribuitur ratione rei repræsentatę, sed ratione imaginis, quasi in ea lateat aliquod numen, quod pertinet ad idololatriæ superstitionem. Tertia ratio. Licèt vsus pingendi vel sculpendi imagines Christi, & aliorũ hominum sanctorum, vtcunque tolerari possit, cæterũ vsus pingendi diuinitatem, sanctissimam Triadẽ, Angelos insuper, videtur omnino illicitus, & ad idololatriam pertinere. Nam certè summæ insipientiæ est, velle figurare eum, qui figuram non habet, imò impietatis, vt autor est Damascenus libro. 4. cap. 17. & secunda Synodus Nicena actione. 5. Quarta. Omnes rationes, quæ adducuntur in diuinis literis ad persuadendum simulacra non esse adoranda, probant æquè de imaginibus. In primis illud ex Psalmo. 154. Simulacra gentium argentum, & aurũ, opera manuum hominum. Os habent & non loquentur, oculos habent, & non videbũt. Et Sapientię. 15. Quoniã omnia idola nationum Deos æstimauerunt, quibus neque oculorũ vsus est ad videndũ, neq; nares ad percipiẽdum spiritum, neque aures ad audiendum, neque digiti manuum ad tractandum, sed & pedes eorũ pigri ad ambulandum. Homo enim fecit illos, & qui spiritum mutuatus est, is finxit illos. Nemo enim sibi similem homo poterit Deum fingere. Cum enim sit mortalis, mortuum fingit manibus iniquis. Melior enim est ipse iis, quos colit. Quia ipse quidem vixit, illi autem nunquam. Ad idẽ pertinent argumenta, quæ fecit Baruch in sua Prophetia cap. 6. ad execrationem idolorum, quæ omnia arripiunt hæretici contra vsum imaginum.

Quartum. Dam asce. Secẽda synodus Nicena. Psal. 114. Sap. 15. Baruc. 9.

¶ Pro expositione sciendum est, fuisse olim quosdam hæreticos, qui appellati sunt Iconoclastæ, hoc est, imaginum effractores, qui Feliciani dicti sunt, qui existimabãt cultum imaginum esse meram idololatriam. Quem errorem sequuntur vehementer nostra ætate Lutherani. In quorum Ecclesijs imagines vniuersæ ignominiosè sunt confractæ. Et non est recens hoc dogma, sed antiquum valdè. Secunda Synodus Nicena refert hunc errorem ad Manichæos & Marcionistas. Sed parum, aut nihil refert scire huius erroris originem, multum vero illum conuellere, & destruere. In cuius rei gratiam cõclusio est catholica. Licitum est & pium imagines venerari, & colere in templis, & extra templa, & contrarium asserere est dogma hæreticum. Probatur primum, ex vsu Ecclesiæ catholicæ, quam in re tanti momenti errare nefas est credere. Deinde ex traditione Apostolica, ab exordio Ecclesiæ vsque ad nostra tẽpora deriuata. Testes huius traditionis sunt omni exceptione maiores Patres in secunda Synodo Nicena, in vltima actione. Damascenus lib. 4 c. 17. D. Thomæ. solutione ad 4. Et patet euidenti ratione. Nã illud dogma, quod patres per tẽporum successionem summa

Hæretici. q existimãt vere cultũ imaginũ esse idololatriam. Secũda synodus Nicena. Cult' imaginũ licit' & pius. Dam asce.

ma consensione tenuerunt, huiusque contrarium vt hæresim refutarunt, pertinet ad traditiones Apostolorum. Sed sacrarum imaginum vsus est huiusmodi, ergo ex traditione Apostolica veneratur. Series vero huius traditionis hæc est. D. Athanasius in libello quē edidit de passione imaginis Domini refert Nicodemū Christi discipulū composuisse imaginem quandam ipsiusmet Christi, quæ postea telo a Iudæis violata, sanguine manauit. Hic libellus Diui Athanasii legitur in allegata Synodo actione 4. Mulier prȩtereà profluuio sanguinis liberata, vt narrat Euangeliorū historia, imaginem & statuam erexit Christi, vt autor est Eusebius libro. 7. historiæ Ecclesiasticæ, cap. 18. Soxomenus libro. 5. capit. 21. Nicephorus libro 6. capit. 15. meminit etiam huius imaginis Secunda Synodus Nicena actione 6. Sed & Christum Dominū vultus sui effigiem linteo panno diuina potestate sua impressam ad Abgarum Regem Edessenorum trāsmisisse refert Damascenus lib. 4. c. 17. Nicephorus li. 2. c. 7. & li. 17. cap. 16. Euagrius 4. li. historiæ Eccl. c. 27. Ex quo Euagrio refertur hæc historia in secūda Synodo Nicena act. 5. Alteram sui imaginem dr̄ impressisse Christus lintheo cuidam, quam dedit Veronicæ, qua admota Tyberio dicitur Tyberius sanatus ab ægritudine, & ob id decreuisse diuinos honores Christo. Damasus in vita Syluestri Pōtificis refert Constantinum Magnum, qui fuit primus Imperator Christianus, pretiosissimas imagines argēteas donasse Ecclesiis. Et Lucam referunt depinxisse imaginē Christi, beatæ Virginis, Apostolorū Petri, & Pauli, vt autor est Nicephorus lib. 6. ca. 16. & alii multi historici idē constanter docent. Habemus prætereà omnium patrum Athanasii, Ambrosii, Chrysostomi, Hieronymi, duorum Gregoriorum Romæ Episcoporum, Basilii, Nili, Gregorii Nisseni, atque alia aliorum veterū patruum clara, atque egregia in hac imaginum quæstione testimonia, atque scripta, quos diligēter refert Adrianus Papa primus in epist. ad Constantinum, & Irenem eius matrem, quæ habetur in secunda Synodo Nicena act. 2. Tertio probatur nostra conclusio ex definitionibus cōciliorum. Definitur hæc veritas in tribus Lateranensibus conciliis. Sed potissimè in secundo concilio Niceno, in quo septem actionibus integris hæc quæstio de cultu imaginum sapientissimè disseritur, & tandem definitur, vsum imaginum esse pium & catholicum. Imaginis enim honor in prototypum resultat, & qui adorat imaginem, in ea adorat quoque descriptum argumentum. Sic enim sanctorū nostrorum patrum obtinet disciplina, vel traditio catholicȩ Ecclesiæ, quæ a finibus vsque ad fines Euangelium suscepit. Quicunque itaque (sic aiunt patres huius concilii) venerādas imagines non suscipit, anathema sit. Quicunque sententias sacræ scripturæ de idolis cōtra venerandas imagines adducūt, anathema eis dicimus. Si quis traditionem Ecclesiæ siue scriptam, siue consuetudine receptam non curauerit, anathema ei dicimus.

D. Athan.
Eusebius
Soxomen⁹
Nicephorus.
Damasce.
Euagrius.
Suetonius
Damasus.
Nicepho.
Cōsensus omniū patrū de cultu imaginum.
Adrianus.
Conciliorum definitiones.

¶ Hæc definierūt patres contra Iconomachos, id est, imaginum fractores, siue verberatores. Sed in octaua Synodo generali eadem definitio approbatur, in cuius actione prima anathematizantur Iconomachi. Et in actione 4 eadem veritas confirmatur in epistola Nicolai ad Michaelem Imperatorem. Et in actione. 10. canone tertio & septimo habentur anathematismi contra Iconomachos. Tandem nostris temporis Synodus Tridentina sess. 25. renouat hanc fidem de cultu imaginum, & anathematizat contrarium sentientes. Quarto probatur ex diuinis scripturis, in quibus habetur expressè vsum imaginum non esse a Deo interdictum etiam in veteri testamento. Nā Moyses ex præscripto Domini fecit statuas, ac similitudines Angelorum, duos scilicet cherubim aureos, posuitq; illos in tabernaculo, in summis propitiatorii partibus. Sic enim habet textus. Duos quoque Cherubim aureos, & productiles facies ex vtraque parte oraculi. Cherub vnus sit in latere vno, & alter in altero, respiciātque se mutuo versis vultibus in propitiatorium. Exo. 25. Insuper Salomon sapientissimus. 3. Reg. ca. 6. & 7. in templo quod extruxerat fecit boum, ac Cherubin sculptiles imagines, & laudem accepit a domino, tantum abest, vt criminatione propter hæc fieret dignus. Rursus 2. Paral. 3. sculpunt Cherubin. Et in veste Pontificis erant malorum punicorum simulacra. Exo. 39. Denique Num. 21. Fecit Moyses serpentem æneum, posuitque eum pro signo. Et quicunque percussi a serpentibus, aspiciebant illud sculptile, sanabantur. Ecce sculptile ex præcepto Domini factum, idque in vsum propitiationis. Quando enim inspiciebant hunc serpentem æneum percussi mox sanabantur, domino sic disponente in figuram magni mysterii. Huc etiam pertinet illud ex Psal 67. Adorate scabellum pedum eius. Nam scabellum in hac sententia pro propitiatorio accipi, quod alis suis Cherubin sub humana forma tegebant, inter omnes constat. Et sanè D. Hieron. testis est Iudæos sanctasanctorum, & quæ ibi erant Cherubin adorasse. Quinto probatur nostra fides ex multis, & innumerabilibus miraculis, quæ ad sanctorum imagines sunt edita, & in dies passim eduntur, quorum numerum magnum refert Secunda Synodus & Nicena sæpius commemorata.

Exod. 25.
3. Reg. 6. & 7.
Exod. 39.
Num. 21.
Psalm. 98.
Hierony.
Miracula innumerabilia ad sāctorū imagines edita.

¶ His testimoniis accedunt optimæ rationes. Prima adducitur ex tali similitudine. Si acceptas à Cæsare literas osculamur, non ceram, aut figuram sigilli, aut fortè plumbum honoramus, sed tali osculo absenti Cęsari honorem deferimus; ita Christianorum mens quando corā signo sanctȩ crucis genua flectimus, aut osculum figimus, non est, vt lignum illud adoremus, sed in eo adoramus ipsum, qui propter nos in eo crucifixus est. Idē ostēditur ex alio exemplo persimili. Quando librum Euāgeliorū, quo more, & Iudæi coram libro legis se inclinant, & prosternunt, osculamur, nō membranas, nō pelles, neque literas attramento pictas, verum salutifera & sancta illa verba, quę ibi scripta continentur, cordis osculo amplectimur. Ad eundem modum, quando ossa & imagines sanctorum veneramur, nō figuras externas, sed dona veneramur, quæ in sanctis mirabiliter operatus est Deus. Sanè vt rectissimè dicit Beatus Athanasius, quia in alicuius typum, imaginem, aut effigiem ignominiosus est, in illum, cuius est typus iniuriam factam arbitramur. Haud dissimili ratione honor, qui imagini defertur, in eum, cuius est imago redundat. Sicut & beatus Chrysostomus in se simili dicit. Quisquis iniuriam imagini Cæsaris irrogauerit eum iam Cæsarem ipsum iniuria affecisse. Vltimò, iure optimo ob tres causas Ecclesia imagines semper retinuit. Sunt enim rudibus, & imperitis instar librorum, vt dicit Diuus Gregorius. Deinde, nonnunquam magis conferunt ad excitandam in nobis pietatem, & deuotionem, quàm soleat sacrarum rerum, aut narratio, aut scriptio. Gregorius Nicenus in contemplatione imaginis Abrahæ filium immolaturi, a lacrymis sibi temperare non potuit, vt narrat secundum concilium Nicenum, quas tamē crebra eiusdem historiæ lectio nunquā prius extorserat. Quare prudenter ac piè scribit Basilius, bellorum facinora præclara & scriptores historici, & pictores sæpius expresserunt, illi quidem oratione rem exornantes, hi autem in tabulis depingentes, vtrique etiam multos ad virtutem excitarunt. Ad hæc imagines renouant non minore cum vtilitate, quàm voluptate, rerum prȩteritarum memoriam, & ad posteritatem transmittunt. Sed & res, quæ repræsentatur per imaginem honoratur, & colitur. Has causas pingendi, vel sculpendi imagines sacra commemorant concilia supra commemorata. Sed ad argumenta in contrarium posita respondeamus.

Athanasi⁹.
Chrysost.
Causę ob quas Ecclesia vsum imaginū semper retinuit.
Gregor. Nicenus.
Basilius.

¶ Ad primum ex sanctis scripturis dicendum est, quòd de imaginibus adorandis triplex est consideratio. Prima, si adorentur atque si in ipsis lateat diuinitas, vel aliquod numen propter quod sint colendæ, vel ab eis aliquid petendum, vel in eis fiducia constituenda. Et hæc est idololatriæ impietas, quæ in scripturis diuinis grauiter prohibetur. Et hoc pacto intelligendus est D. Gregorius in epistola ad Serenum, quæ refertur de consecratione, distin. 3. cano. perlatum. Vbi laudat Serenum, quòd imagines adorare vetuerit. Adorabantur namque tanquam Dii, reprehendit tamen acriter, quòd illas cōfregerit. Secundò, hæc adoratio consideratur tanquam periculo exposita, idololatriæ. Et hac ratione Deus antiquum populum ab

Ad argu.
Ad primū
De imaginibus triplex consideratio.
Gregor.

huiusmodi

huiusmodi imaginibus vehementissimè abstrahendum duxit. Nouerat namque illum populum ad id vitij propensissimum. Tertia denique imaginum consideratio est, quatenus in illis Deus ipse, & sancti repræsentãtur. Atque hac ratione nihil aliud est, quàm officium, bonaque religionis pars imagines adorare. Nã adoratio imaginis in prototypum refertur. Mentiunturq; improbe hæretici, imagines adorari a nobis, sicut gentes adorabãt idola.

Aliud idola gentiũ, aliud imagines christianorũ.

Aliud namq; longè idola gentium, aliud imagines Christianorum, ꝙ idola fuerint dæmonibus constituta, quibus Gentes, & aliquando Iudæi idololatræ diuinos honores, & cultus exhibuerunt, & opera manuum suarum adorabant, veluti numina, & ea tanquam Deos suos colebant, commutãdo gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentum, vt Paul Rom. 1. illos accusat.

Roma. 1.

Nos autem adorando imagines, & statuas sanctorũ non mutamus gloriam Dei in statuas, vel imagines. Credimus enim, & scimus Diuæ Virginis statuam esse opus hominis ex ligno, vel lapide, vel argento, neq; quicquã habere in se numinis. Credimus præterea personas, quarũ similitudines veneramur nullo pacto Deos, sed creaturas esse a Deo factas, & redemptas. Itaque nostræ imagines ideo coluntur, & honorantur, quia sunt signa, & memoralia, quibus præcipuè Domini nostri Iesu Christi vita, & aliorum diuorum facinora egregia nobis ob oculos ponuntur. Mentiuntur itaque hæretici, qui imagines nostras idola appellitant, & illud 1. Ioã. 5. custodite vos a simulacris, afferunt contra cultum imaginum.

1. Ioan. 5.

Et ita legunt. Custodite vos ab imaginibus, de industria non volentes intelligere quantum inter se distent simulacra gentium ab imaginibus sacris nostris. Ad illud, ꝙ proferunt hæretici de serpente æneo ab Ezechia confracto facilè est satis facere.

Serpẽs æneus quare ab Ezechia confractus.

Vidit namque Ezechias Rex sapientissimus populum ad idololatriam propensissimũ esse, & ne in hoc vitium prolaberetur, illud confregit, quanquam serpens non imaginis, sed mysterij habuit rationem. Nec nunc est eadem ratio confringendi imagines, quo in tempore idola gentium iam sunt deleta, neque vlla est inclinatio, neq; in Gẽtibus, neque in Iudæis, nec in Christianis ad idololatriam, idque merito Christi Domini, in cuius aduentu omnia idola esse conterenda prædixit Propheta.

Ad secundum.

Concilium Elibertinum explicatur.

¶Ad secundum argumentum, ex definitionibus conciliorum. Ad concilium Elibertinum dicendum, Synodũ prædictã fuisse habitam ante tempore Constantini Magni, antequam religio Christiana publicè fuisset recepta. Hoc itaque edicto patres non simpliciter picturas, sed ne more gentilium, qui vndique circunfusi erant, eas colere prohibuere. Atque huc quidem verba ipsius canonis, & aliorum respicere videntur, in quibus multa de gentium idolis, & de Christianis, qui illis sacrificauerunt, cauentur. Secundò respondetur, quòd iste canon non omnes imagines, sed parietum picturas tantum prohibet, ne in persecutione Ecclesiæ in illo tempore daretur occasio illudendi imaginibus Christianorum. Alias namq; imagines siue pictas, siue sculptas, quæ a Christianis facilè auferri poterant, nõ prohibuit. Vel certè prohibuit imagines, quoniam populus Hispaniensis tunc ad vitium idololatriæ erat propensus, vel dicatur concilium illud prouinciale fuisse, & ideo errare potuisse.

Cõcilium Ephesinũ autenticũ non est. D. Damascenus.

Ad conciliũ Ephesinum tertiũ nihil aliud respondere libet, nisi quod Damasc. in secundo libro aduersus Iconomachos dixit hoc concilium nõ esse autenticum, sed execrandum, eo quòd iussu Imperatorum fuit conuocatum, & non iussu, & decreto Summi Pontificis. Anathematizatur hoc cõcilium in secunda Synodo Nycena.

Ad tertiũ. Hieron.

¶Ad tertium argumentum ex testimoniis doctorum compositum. Et ad D. Hieronymum respondetur, quòd D. Hieronymus inuehitur contra eos, qui statuas, & idola gentiũ more adorant, quas illi diis suis, id est, dæmonibus erigunt, atq; etiam regibus suis viuis, & defunctis consecrant. Has imagines dicit Hieronymus non esse adorandas, non autem illas, quas vero Deo, & sanctis Dei nos Christiani sacramus, de quibus adorandis, quid Hieron. sentiat, patere potest ex epitaphio Paulæ, & ex epist. ad Marcellam.

D. Ambr.

Ad D. Ambr. respondetur, pestiferè ab hæreticis esse allegatum in suum patrocinium. Nam eo in loco quem hæretici signant, in fauorem imaginum sic loquitur. Helena non adorauit crucem, quia lignum adorare Gentilis sit error, non tamen inficiatur adorandam esse crucem, cuius adorationem paulò post maximè confirmat dicens: Sapienter Helena egit, quæ crucem in capite regũ leuauit, vt crux Christi in regibus adoretur, pietas est hæc, quæ refertur redemptioni. Et post pauca, ferro pedum Christi Reges inclinantur, Reges adorant.

D. August.

Ad D. Aug. respondetur, ꝙ in loco citato, & in epist. 49. quam etiam hæretici in suum patrocinium adducunt, loquitur de idolis, & simulacris, quæ adorãtur more Gentilico, non de nostris imaginibus, quas Christianus populus pientissimo vsu veneratur. Quid verò sentiat Aug. de imaginibus colendis colligi poterit ex ser. 181. ex Psal. 141. ex lib. 2. de peccatorum meritis, & remissionibus, cap. 26. de doctrina Christ. lib 3. cap. 9. de consensu Euangelistarum, lib. 1. cap. 10. de visitatione infirmorũ, lib. 2. c. 3. de vera Religione, cap. 36. & 37. de Ciuit. Dei, lib. 22. c. 8.

Adrianus.

De Adriano Imperatore paucis dicendum est. Nã Lampridius, non de Christianorum imaginibus, sed de Gentiliũ simulacris loquebatur, quod eius verba indicant. Dicebantur (inquit) illa templa Adriani, quia non habebant numina.

Theodos.

De Theodosio dico, quòd edictum Theodosij adulteratum, & vitiatum est a Lutheranis. Verum edictũ sic habet. Ne signum crucis sculpatur, aut figatur humi, ne aliqua iniuria irrogetur cruci. Habetur edictum hoc in Codice Iustiniani lib. 1. tit. 11.

Epiphan.

¶Ad Diuum Epiphanium respondetur ex D. Damasc. lib. 1. aduersus Iconomachos, multa fuisse imposita huic sancto ab hæreticis circa cultum imaginum, quod etiam commemorat concilium secundum Nicenum actio 6. Vel dicendum, quòd fortasse in illis partibus illud velum erat occasio idololatriæ, & ideo scidit illud. Vel dicendum. Discidit quidem Epiphanius velum, in quo non Christi, nõ sancti alicuius, sed forte Iouis, aut Herculis imago depicta erat, quæ tamen instar Christi, aut sancti alicuius imaginis in templo conspiciebatur.

Ad rationes quarto loco ppositas. Ad primã rationem.

¶Ad rationes in oppositum adductas. Ad primam respondetur, multos esse abusus in depingendis sacris imaginibus, & in eis venerandis, qui abusus præcipit sacra Synodus Tridentina, vt diligenter corrigantur. Verum hi abusus non oriuntur per se ea sacrarum imaginum veneratione, & facilè erudiri possunt simplices in vero imaginum cultu, & probi homines nullam ex eis accipiunt occasionem peccandi, sed magnos reportãt fructus, quos supra commemorauimus. Verum depraui homines nihil mirum, quòd accipiant inde occasionem errandi. Vide, quam facilis sit instructio, & eruditio populi ad cultũ sacrarum imaginum. In his siquidem versibus concilij secundi Niceni tota instructio continetur.

Facilis est instructio populi de imaginũ cultum.

Hoc Deus est, quod imago docet, sed nõ Deus ipsa.
Hanc videas, sed mẽte colas, quod cernis in ipsa.

Quos tamen duo, qui sequuntur apertius explicant.

Effigiem Christi cum transis pronus adora,
Nec tamen effigiem, sed quod designat, honora.

Ad secundam rationem. D. August. Leo.

¶Ad secundam rationem nego, pertinere ad superstitionem, quòd vna imago vnius sancti magis colatur, quã alia eiusdem sancti. Nõ enim est alienum a vera religione, quòd vnus sanctus magis honoretur in vna imagine, quàm in alia ratione maioris beneficij, & cõmodi, quod nobis impendit in vna imagine, & non in alia. Quã rem exponit D. Aug copiosè, epist. 137. & lib. 22. de Ciuit. Dei. cap 8. Sed & Leo primus de hac re loquitur in sermone de Petro, & Paulo.

Ad tertiã rationẽ. Tripliciter intelligi potest, quòd Deus figuretur, aut depingatur.

¶Ad tertiam rationem negandum est, pertinere ad superstitiones colere imagines Angelorum, atque etiam diuinitatis, & sanctissimæ Trinitatis. Pro cuius explicatione

ne scire oportet, quòd tripliciter intelligi potest, quod Deus figuratur. Primo ad effingendam seu figurandam ipsam diuinitatem in se. Et hæc est summa insipientia, & insania. Secunda potest figurari species aliqua, in qua Deus hominibus apparuit, vt si pater diuinus depingatur in forma senis, in qua apparuit Daniel 7. aut sedens super solium excelsum, in qua apparuit Isa 6. Et Spiritus sanctus depingi solet in specie columbæ & in linguis igneis, & filius in figura agni. Tertiò, depingi potest, vt per sensibilem aliquem effectū depictum perueniamus in cognitionem Dei. Nostra conclusio intelligenda est de pictura in his duobus modis postremis, & potissimum de secundo modo. Conclusio sic explicata quantum ad Angelorum Imagines habetur expressè in allegata synodo generali. 7. sess. 7. in definitione fidei. & in act. 5 præcedenti. Et in eadem actio. 5. habetur eadem conclusio, quantum ad depingendum Spiritum sanctum in columbæ specie. Inducitur siquidem ibi Xeneus hæreticus, qui inter alia dicebat hoc esse puerilis animi factum fingere in columbæ idolo, ter adorabilem Spiritum sanctum. Inducitur etiam Seuerus hæreticus, qui negabat Spiritum sanctum depingendum esse in specie columbæ, Contra quos hæreticos Synodus ibidem sentit, eos anathematisans.

Dan 7.
Esa. 6.

Colere imagines angelorū atq; etiam diuinitatis nō pertinet ad superstitionem.

Synodus sep.

Et Tarasius Patriarcha dixit. Si in nomine Spiritus sancti dedicatas columbas sancti patres receperunt, quanto magis corpus incarnati verbo, &c? Deinde probatur conclusio ex vsu Ecclesiæ, qui refertur certè ad Apostolorum tempora sine vllo principio, & initio, aut in concilijs, aut in definitione Pontificia, ante illa tempora D. Thomas in 3. dist. 9. quæst. 1. artic. 2. quæst. 5. ad 3. inquit corpora assumpta ab Angelis tribus, qui Abrahæ apparuerunt poterant adorari latria in quantum erant imagines Trinitatis. Ad cætera legatur circa istam conclusionem dominus Caietanus hic in solutione ad primum.

Ad quartam ratio nem.

¶Ad quartam rationem, quòd Prophetæ inuehuntur in adorantes idola gentium, in quibus credunt quòd numen lateat, in quibus collocant fiduciam, à quibus aliquid petunt. Et ad hoc reprobandum variæ adducuntur persuasiones. Has vero adducere contra cultum sacrarū imaginum nefarium est, & hæreticorum scelus, qui nolunt intelligere quid intersit inter simulacra gentium, & sacras imagines, & nolunt ad rectum vsum Ecclesiæ sensum populo exponere, Et quale sit hoc discrimen ex sanctis scripturis persuaderi potest Legitur namque Iosue. 22. quòd Rubenitæ, & Gadditæ altare construxerant ad Iordanem, cum lege cautum esset, ne quis altare alibi erigeret. Quæ res primū male habuit alias tribus. Verum vbi perspectum habuerunt non sacrificij, sed recordationis gratia hoc fecisse, placatus est eorum animus. Sic sanè cum intelligant omnes, homines Christianos imagines non adorare gentilitio more, sed recordationis & repræsentationis gratia, non est cur perturbentur hæretici aduersus imaginum cultum, neq; vociferentur, nos contra diuinas scripturas idola colere.

Iosue. 22.

Quomodo sint adorandæ imagines phantasticæ, quę in visione apparent.

¶Secunda quæstio. Num imagines phantasticæ, quæ nonnunquam in visione apparent, possint adorari sine periculo. Constituamus, verbi gratia, quòd Sathanas se transfiguratas in Angelū lucis, & apparet sub imagine, & specie Christi, quæro num sit adorandus, vel potius execrandus. Quòd sit adorandus hæc argumenta probant.

Primū argum.

¶Primum, Christiani eiusmodi imagines adorantes habent apud sese habitualem conditionem, quæ illos omnino à crimine excusare videtur. Adorāt enim quem existimant Christum non dæmonem, & si cognoscerent esse dæmonem, nunquam adorarent, ergo excusantur à crimine.

Secundū.

¶Secundum, hæc habitualis conditio excusat homines ab idololatria: siquidem qui adorat hostiam nō consecratam existimans esse consecratam non est idololatra, maximè si probabiliter arbitratur illam esse consecratam, ergo consimili ratione excusantur, qui adorant prædictas imagines.

Tertium.

¶Tertiò, Iacob congrediens cum Lya existimata Rachele non fuit adulter, nec fornicarius, ergo qui adorat dæmonem sub specie Christi existimans bona fide esse Christum, excusationem habet.

Quartum.

¶Quartò, sententiam est Theologorum omnium, quòd nunquam potest accidere, vt homo sit perplexus, hoc est, quòd quicquid faciat peccet, at si appareat Sathanas sub imagine Christi præcipientis homini, vt illum adoret, tunc sanè videtur, quòd homo ille sit perplexus. Nam si adorat, exponit se periculo idololatrandi, si non adorat exponit se periculo inobedientiæ, & negationis fidei contra dominum suum, si vero suspendit actum à crimine inobedientiæ excusari non potest: siquidem instat præceptum, vt fiat adoratio. Quid ergo faciendum est cum ex omni parte, hic homo perplexus teneatur, & quicquid faciat in crimine teneatur? In huius quæstionis elucidationem est prima conclusio.

Prima cōclusio.

¶Nonnunquam istæ operationes & visiones sunt veræ. Nam Christus Paulo apparuit Hierosolymis, verumtamen huiusmodi verę apparitiones sunt rarissimę, ideoque sunt admodum suspectæ, & potius putandæ sunt delusoriæ dæmonis apparentiæ, qui sæpe se transfigurat in Angelum lucis.

Secunda cōclusio.

¶Secunda conclusio. Qui existimat esse dæmonem, qui sub imagine crucifixi apparet, & adorat illum, in crimen idololatriæ prolabitur. Hæc conclusio liquida est. Nam iste sciens & prudens adorat dæmonem, & illi defert honores diuinos. Regulæ vero ad cognoscendum spiritum malignum multæ referuntur à patribus. Nunc tamen vnam commemorabo. Si eiusmodi visa docuerint aliquid contra fidem, aut sinceros mores, aut leuia docuerint, quæ nihil referunt, iudicandum est, esse diabolicas illusiones, & qui tunc persisteret in adorando esset idololatra.

Tertia cōclusio.

¶Tertia conclusio. Qui hæret in dubio & in ancipiti, num sit verus Christus, num verus dæmon qui apparet, & adorat illū, peccat mortaliter. Nam qui amat periculum peribit in illo, vt habet sacrum Prouerbium, at qui tunc in dubio adorat, exponit se periculo idololatrandi, & adorandi dæmonē, ergo suspendenda est adoratio, vel sub conditione facienda hoc modo. Si es dæmon, ego nō te adoro, & petenda est eruditio diuina precibusq; requirenda, quæ instituat hominem, quid in hac re sit faciendum. Nam 1. Ioan. 4. admonemur non esse credendum omni spiritui, sed probandum an ex Deo sit.

1. Ioan. 4.

Quarta cōclusio.

¶Quarta conclusio. Qui existimat bona fide esse Christum, qui apparet sub imagine Christi, cum reuera sit dæmon à peccato excusatur, licèt sit idololatra materialiter. Prima pars huius assertionis sic probatur. Constituamus, quòd homini rustico fiat apparitio præmemorata, qui continuo adijt suum parochum, qui incunctanter docuit rusticum, esse verum Christum, vel sic consuluisse viros alios doctores, qui in eandem sententiā descenderunt, tunc sanè rusticus ille adorando Christum sub illa imagine nihil peccat. Excusatur namque ex ignorantia inuincibili. Quòd vero sit materialiter idololatra, patet apertè. Nam materialiter, & re ipsa adorat dæmonem, vt qui veneratur Petrum, putans Petrum esse regem, materialiter Petrum veneratur, sed formaliter regem adorat. Et qui lædit regem, credans esse plebeium hominem, materialiter lædit regem, sed formaliter non, nisi plebeium hominem, ergo qui adorat dæmonem existimans bona fide esse Christum, non dæmonem formaliter adorat, sed Christum. Sed contra hanc conclusionē est obiectio non leuis. Nam in capite de homine. de celebratione Missarum, tradit Innocentius sacerdotem fictè consecrantem plus peccare, quàm qui crimine detentus verè consecrat. Et rationem subijcit, quia valde grauat populum Dei ipsum ad idololatriam inducens. Adorat enim hostiam, quæ reuera non est consecrata, at vero populus Dei bona & recta fide existimat hostiam illam esse consecratam, & retinet semper hanc habitualem conditionem in adoratione hostiæ, & calicis, si inquam illa sint legitimè consecrata. Cum hoc tamen dicit Innocentius, quòd decipitur populus grauiter, & quòd inducitur ad idololatriam, ergo multò magis ille rusticus decipitur & inducitur ad idololatriam, quamuis adorationem bona, & recta fide fecerit. Ad hoc dicendum est. Innocentium so-

Obiectio.

lum

lum dixisse, illum sacerdotum grauiter peccare, quia populum fidelem decipit. Nec dixit populum cogi ad idololatriam. Populus enim fidelis adorans hostiam non consecratam, quam bona fide esse consecratam existimat, non fit idololatra, imo non peccat, quin potius meretur ex religione adorandi hostiam. Quod si dicas. Cur ergo Innocentius decernis fideles decipi? Nam si decipiuntur, ergo peccant: siquidem grauissima est deceptio. Respondebit Theologus sacerdotem huiusmodi quantum est ex sua fictione decipere grauissimè fideles. Cæterum fideles à culpa deceptionis excusari, quia implicitam semper retinent conditionem adorandi hostiam, si tamen legitimè sit consecrata. Nec valida est obiectio, quam quidam adducunt ex Bonauentura. Idololatra, inquit etiam existimat ex sua ignorantia esse verum Deum, quem colit, nihilominus est idololatra, ergo similiter qui ignoranter credit esse Christum, quem videt, cum sit aliquis dæmon, erit idololatra. Hæc inquam obiectio in multis est dissimilis. Nam idololatra simpliciter adorat Deum falsum, & idolum nulla conditione apposita. Ideoque est formaliter idololatra. Atqui adorat apparitionem prædictam, sub conditione implicita adorat, vt iam diximus. Secunda differentia est. Nam dæmon idolatris se obiicit non sub specie diuinitatis, sed sub speciebus vilibus serpentum quadrupedum, at in casu nostro dæmon se transfigurat in formam Christi, aut alicuius sancti. Tertia differentia est. Nam ignorantia idololatræ exitiosa est, & nullam excusationem habet, at ignorantia illius hominis, qui adorat dæmonem apparentem sub specie Christi, quem bona fide existimat esse Christum, idque sibi persuadet ex doctrina maiorum inculpabilis est omnino. Vnde existimo, quod si hac persuasione inductus colloquitur familiariter cum illo nihil peccaret.

5. Conclu. Quid sentiendũ de visionibus & apparitionibus.

¶Quinta conclusio Regulariter, & communiter istæ apparitiones & visiones veræ non sunt, & ideo tales imagines non sunt adorandæ ab eo, qui non habet discretionem spirituum. Quod si adorantur conditione apposita debent adorari, hoc est Si es dæmon, ego non te adoro, non tibi seruio. Idque faciendum est multis de causis. Prima propter crebram illusionem sensuum. Secunda propter varias illusiones & deceptiones, quas passæ sunt a dæmonibus personæ, quæ his visionibus fidem adhibuerunt, de qua re plenæ sunt historiæ Ecclesiasticæ, vt infra demonstrabimus. Tertia est conscientia propriæ humilitatis, quia debet se homo indignum reputare, quod Christus, aut Angelus lucis appareat ei, & cum illo familiariter colloquatur, ex quo malum timere debet. Quarta causa est, quod conditio apposita, scilicet si es dæmon, ego non tibi credo, non seruio, non nocet, & prodesse potest. Si enim Deus est qui videtur ipse prouidebit, vt securi simus propter eius timorem. Huius exemplum habemus secundum expositionem Chrysostomi Ioannis. 1. in Natanaele, quem cum vocaret Philippus dicens. Inuenimus Iesum à Nazareth, respondit; a Nazareth potest aliquid boni esse? quasi tardus ad credendum. Et idcirco, quia non statim credidit, sed examinauit factum, non credens omni spiritui, probans spiritum, si ex Deo est laudatur, a Christo cum dicit Ecce verè Israelita, in quo dolus non est. Exemplum etiam est in Zacharia Lucæ. 1. & in beatissima Maria, qui turbati sunt ad visiones Angelorum. Propter quod ego sic definio, quòd qui adorat prædictas visiones sine conditione apposita non facit, quod in se est, neque quod debet. Nam apponere talem conditionem, vt iam dictum est, non nocet, & prodesse potest. Quæ si non apponatur periculum est, vt fit idololatriæ crimen. Neque est eadem ratio de adoratione hostiæ quæ forte fortuna non est consecrata: siquidem rationabiliter dubitare debet, qui visa insolita patitur, visa illa esse periculosa, & exitiosa. Quamobrem quia ad visa illa præcipitat adorationem grauiter peccat Sed ut huius rei euidentiorem persuasionem, & probationem, quid de hac re senserint patres in medium producam. Seuerus in vita Martini refert dæmonem sese obtulisse Martino sub figura Christi ornamentis aureis præfulgidis, cui Martinus, Christum inquit nunquam fuisse vsum anteis illis, quæ præferebat ornamentis, & sic noluit illum adorare. Simili ferè modo & D. Franciscus, & alii apparentem sub Christi specie dæmonem pepulerunt. Alius dum transfigurato in Christum dæmone illudendum se metueret, clausis oculis respondit, satis mihi est, si Christum in cælis videro. Alius eundem fugauit dicens vide ad quem mittaris. Nequaquam enim is sum, qui Christum videre merear. Gerson in discernendis spiritibus acutus, & prudentissimus admonet cum Petro dicendum esse, exi a me domine, quia peccator sum. Quomodo autem se gesserit Diuus Antonius in his visionibus contemnendis, & refutandis, historiæ quæ de eius vita in Ecclesia leguntur locupletissimè testantur. Qui sæpissimè dæmones ipsos Angelos Dei se mentientes Antonii studium laudantes, mirantes perseuerantiam, futura præmia promittentes, crucis signo, & deuota fide, quibus ille præcipuis vtebatur armis, sæpissimè effugauit. Sed in vitis patrum legitur, quod cum dæmon vellet sanctum quendam decipere dixit. Vis videre Christum? respondit. Anathematizo te & eum, de quo dicis, quia Christo meo credo dicenti. Si dixerint vobis, hic est Christus nolite credere, & continuò disparuit. Sic hoc pacto fieret, non tot nostra tempestate illusiones magno cum detrimento Ecclesiæ sentirentur. Quinto, eadem conclusio demonstratur ex eo, quod Euangelicis, & Apostolicis præceptis admonemur, ne his visionibus, & apparitionibus decipiamur. Attendite (inquit Euangelica doctrina) a falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Scribitur item Probate spiritus verùm ex Deo sint. Et iterum. Venient, ait Dominus, multi in nomine meo dicentes: Ego sum Christus. Et Apostolus cauendum nobis præcipit, ne decipiamur. Et in veteri quoque testamento admonemur, ne falsis Prophetis, etiam si vera quandoque dicerent fides haberetur. Sed & Paulus Apostolus quoque ait. Prophetias nolite spernere, omnia probate, quod bonum est, tenete. Præterea, idem probatur ex strage horribili, quam fecit dæmon in personis vtriusque sexus, quæ his visionibus fidem adhibuerunt, quæ sine lachrymis referri non potest. Sed earum infœlicissimos lapsus nemini arbitror ignotos esse. Certè pro magno miraculo inter Theologos recensetur, quod Moyses, & Paulus viderint diuinam essentiam, & quod Paulo Christus Dominus verè apparuerit. Verum in hac ætate infœlicissima innumerabiles fœminæ dicunt se videre Christum Dominum quotidiè, & quod maius est sanctissimam Trinitatem secum colloquentes, & dulces sermones miscentes, quod sine elusione perniciosa, & diabolica contingere non potest. Sed dicet Theologus. Quibus ne signis & notis poterimus discernere inter veras, & falsas apparitiones? Nam cum hoc discernere sit maximè ad salutem necessarium, præcipuè in hoc æuo, in quo diabolicæ fraudes tantum imperium, & dominium habent, id vnle est explicare. Certè in Ecclesia est donum ad discernendos spiritus. Nam, vt inquit Paul alii datur donum scientiæ, alii sapientiæ, alii Prophetia, alii discretio spirituum. Idemque alibi ait. Probate spiritus verum ex Deo sint. Donum vero discernendi spiritus id agit, vt spirituales nostræ animæ gustus inter syncerũ manna, diuinæ reuelationis, & mellitam dæmonis suggestionẽ exquisitè, & accuratè diiudicet Sed nõ est omniũ discernere spiritus, & probare si ex Deo sunt, sed eorũ, quos ad id elegit omnipotens singulis distribuens, vt inquit Apostolus, prout vult. Sciendum tamen est, quòd hæc discretio, & probatio spirituum multifariè fieri potest. In primis, fit per inspirationem intimam, & lumen illud, quod vocatur discretionis spirituum, quod non datur tantum probis, sed etiam reprobis ad Ecclesiæ ædificationem, quemadmodum & Prophetiæ, & linguarum, & sanitatum gratia diuinitus præstatur. Deinde, fit quodam generali modo eruditionis, & scientiæ diuinorum eloquiorum. Sunt enim multæ regulæ in sacris literis, & Theologorum monumentis ad visiones veras a falsis discernendas, de quibus breui, &

Ioan. 1. — *Luc. 1.* — *Seuerus. Martinus.* — *D. Frácisc.* — *Gerson.* — *D Anto.* — *Signa, quibus poterimus discernere inter veras & falsas apparitiones.*

strictè dicemus, si prius admonuerimus nullam regulam humano ingenio excogitari posse, quæ aliquando in particulari casu, aut non fallat, aut fallere possit præter eam, quæ ex Dei dono supernè emittitur. Ad discernendas igitur veras a falsis visionibus perpendenda est videntis conditio, visio insuper ipsa examinanda est, si constans, si sacris literis consona, si ad bonum conducens. Ad discernẽdas veras visiones a falsis, persona, quæ dicit se habere visiones, bis regulis examinanda est.

Persona, q̃ dicit se babere nisiones regulis subiectis examinanda. ¶Prima regula. Ante omnia perspiciendum est, vnius ne Dei cultor sit. Nam si est dæmonum cultui mancipatus nullam fidem promeretur, vtpote, qui ex instinctu dęmonum omnia loquetur.

1. Regula. 2. Regula. ¶Secunda regula. Si vnius Dei cultor est videndum protinus, an Catholicæ Ecclesiæ membrum sit ne exemplo Montani & Priscillæ decipiant. Fingebant enim se Prophetas, & magno fuere detrimento. Nam præter alia docebant solui nuptias, & Montanus se Paracletum asseuerabat, & alia cum assectatoribus agebat, quæ probatis Prophetis aduersabantur, vt Apollonius, & Apollinaris probauere Hieronymo & Eusebio referentibus.

3. Regula. ¶Tertia regula. Deinceps considerandi mores, & vita, si fidei, quam profitetur recte conueniant, si superbia soleat efferri, si voluptate detineri, si auaritiæ, & cupiditati huius mundi deditus sit. Sciscitandi amici, interrogandi familiares, obseruanda vita diligentissimè quantum datur, & licet. Nam tametsi mali homines aliquando veris reuelationibus, & illuminationibus illuminentur à Deo vt in Balaam, & aliis vidimus, nihilominus rarò id euenit, sed ferè semper vel in doctrina, vel in moribus falsitas & error immiscetur.

4. Regula. ¶Quarta regula. Ingenium & iudicium hominis diligentissimè pensandum est ea aliis muneribus, quæ fortè obierit, si recti iudicii fuerit, si prudenter se habuerit. Nã qui nimis auidus, minusque consideratus in aliqua re fuerit, verendum ne ita in rebus quæ ad intellectum, & diuina spectant pariter ruat, & ea imprudentia prolapsus offendat.

5. Regula. ¶Quinta regula. Æstimanda est quoque corporis temperaturam, sanitas, studium. Cum & ægroti multi, & ipsi phrenetici ob intentionem animi nimiam exorbitantes vidisse quandoque se putant, & audisse quę nunquam aut oculis, aut auribus perceperunt. Igitur, & quo animi eius feratur impetus, & ardenti ne vel amore, vel odio incitatus fuerit percontandum est. Siquidem in his, qui nouitio quodam feruore Deo famulantur ob fixas imagines rerum, quibus meditandis ad pietatem excitari cupiunt, vana pro veris ostendi possunt, & a dæmonę, & a seipsis etiam illudi potissime, cum præter magistrorum dogmata aliquid faciunt, sinente Deo, & permittente, vt in posterum cautiores euadant.

6. Regula. ¶Sexta regula. In somno potissimum periculum est, ne his visionibus decipiamur. Tempore namque nocturno redit amica quies, & in amatoriis præsertim rebus id euenit, vt qui amant vehementius aliquid sibi somnia fingant. Quod quidem a ratione alienum non est. Cum enim nulla in nostris animis regnet affectio impetuosior amare euenit, vt iis, qui feruentioris amoris impetu feruotur, immineat periculum maximum, ne affectu nimio hallucinentur. Dum enim voluntas plus nimio propensa est, aberrare iudicium facit.

7. Regula. ¶Septima regula. Perscrutari etiam conuenit, qua de causa quis suas visiones patefaciat, leuitate ne an vtilitate, & hac quidem spirituali, an temporali, sua, an aliorum an vtrorumque magis moueatur. Quod si finis bonus videbitur prima fronte, non ob id tamen pes figendus est, sed de finibus ipsis habenda est quæstio, cum non solum apertum & proximum sed occultum, atque longinquum inspiciendum sit diligentissime.

8. Regula. ¶Octaua regula. Inspiciendum est diligenter an qui patitur visiones, sit nigro humore affectus, id est, melancholico, vel nimia macie confectus. Nam qui cholera nigra laborant, & qui senio, aut nimia macie sunt confecti, sæpenumero decipiuntur. Et hinc est, quod senes ad extremam decrepitam delirant. De his ergo supradictis, ne delirent maximè formidandum est.

¶Nona regula. Attendamus item conuersationem eius, qui videt visiones. Si communis, si priuata, si secreta, si publica, si in actiua, si in contemplatiua vita degit, si vestimentis affectatis vtatur. Signum autem humilitatis inaffectatæ est conuersatio communis, quanquam in solitariis, & habitu quoque, & victutaris Dei virtus inhabitet, vt in Helia, Ioanne Baptista, & Aegyptiis illis monachis sanctissimis, Antonio, Paulo, Hilarione, communem tamen conuersationem Christus homo & Deus elegit, ad eiusque exemplum plurima monachorũ turba Basilius, Benedictus, Augustinus, Dominicus, Franciscus. 9. Regula.

¶Decima regula. Videndum est in primis si masculus, si fœmina si vaga & garrula, si stabilis & quieta. Nam in pace factus est locus Dei, cuius spiritus, vt docent sacræ literæ, non quiescit nisi super quietum, & humilem, & trementem verba illius. 10. Regula

¶Vndecima regula. Cognoscuntur vel hac ratione nõ difficulter, qui vanis visionibus ludificantur, si aliorum spernunt consilia, si de quibuscunque erudiri se a Deo per reuelationes præsumunt. Nam & Moyses crebris Dei colloquiis assuetus, quamuis de minutis etiam rebus ad populi gubernationem spectantibus supernis illustrationibus clarebat, Ietro alienigenæ viri consilium sumpsit. Sic Paulus qui ad tertium vsque cælum raptus, fuerat, humana ope humano etiam consilio est quandoque vsus. 11. Regula

¶Duodecima regula. Cognoscuntur vtique visiones a falsis, & discernuntur ex fructibus subsequutis. Sicut Dominus dicit. Arbor ex fructibus cognoscitur. Præcipuum autem fructum eius, qui patitur diuinas visiones, ego existimo esse veritatem non fucatam, non adulteratam, sed puram, ac nitidam, quam altissima gignat humilitas, quæ non meretur illudi, quæ non elata, non pertinax est, non inquieta, non garrula, non auri aut honoris sitibunda, neque omnino sapiens in oculis suis, ratione autoritate bonorum doctorumque virorum vtens. 12. Regula

¶Tertiadecima. Perpendendum est diligenter, si qui videt visiones cum tribulationibus vexatur, aut libenter patitur, aut certè desperatus non furit. Vult enim Augustinus, vt aduersitates amare non iubeamur, sed tolerare. Hoc pacto si aliis Prophetis conformes sint dignoscitur, quorum alii odio habiti, & vexati, alii quoque iniuriis affecti, alii etiam inani regum, vel populorum suorum rabie trucidati. Sic impius ille Ieroboam Prophetis insultauit. Sic Esaias sub Manasse rege serra diuisus in partes. Ieremias a populo lapidibus interfectus. Amos fuste transfixus. Ezechiel occisus. Daniel leonibus in pabulum expositus Helias, Heliseus, alii ab Iezabel, ab Accabo, ab aliis persecutiones passi. Et in nouo testamento Dominus Iesus caput omnium, cuius membra sumus, acerrimè uexatus est, & crucifixus. Cuius præcursor Ioannes, plus quam Propheta capite truncatus. Sic Paulo caput abscissum: Petro Crucis calix epotus. Sic & alii penè innumeri, qui pręter alia in se diuinitus collata dona, diuinas etiam reuelationes hauserunt. 13. Regula August.

¶Quarta decima regula. Prænoscendum est & quidem cautè si verax est qui istas apparitiones de se narrat. Nam qui delectatur mendaciis non Christo qui ueritas est, sed diabolo mendacii patri conformatur. Quare si mendax est, quæcunque dicit aut falsa, aut de falsitate suspecta habeantur, præsertim ut diximus si fœmina fuerit, quæ minus ratione pollet, ut Aristo. asserit in politicis. Quamobrem minus apta ad discernendum. Sed & humilioris naturæ cum sit, fluunt rerum species celerius. Auaræ præterea fœminæ, & noui cupide plerumque sunt. Sunt præterea phantasiæ imbecillioris, cuius fatigatione facilè decipi possunt. Quæ omnia in uniuersum illis tribuuntur, tametsi aliquæ viris plurimis prudentia & iudicio quandoque præstent. Illud etiam est pręuidendum, si ille qui uisiones habet aliquando deceptus fuerit, tentatus, dæmone se transfigurante in Angelum lucis. Nam talis nullam fidem meretur. Percontandum etiam est si dum uisis exceptis, ad diuinorum amorem, & terrenorum contemptum excitetur, si pacem animi, & quietem nanciscitur. 14. Regula

Fœminæ in uisionibus plærũque falluntur.

tur. Diuini spiritus excepti proprietas est, vt à terrenis, & temporalibus auocet animum, & ad cœlestia æternaque incendat, paceque & quiete perfundat, quam mundus da re non potest. Hactenus scriptum sit de regulis, quæ deseruiunt ad discernendum veras visiones à falsis ex parte personæ, quæ videt visiones.

Visiões examinaturę p sequẽtes regulas.

¶ Deinceps consideremus alias regulas, quæ sumi possunt ex ipsis visionibus, & apparitionibus. Prima regula sic habet. Si docuerint quidpiam contra fidem, aut synceros mores, aut leuia docuerint, quæ nihil referunt, scito diabolicas esse illusiones.

1. Regula. 2. Regula.

¶ Secunda regula. Illud etiam inspiciendum est si imago illa visa refert falsum aliquod. Nam à Christo, qui veritas est nihil magis alienum, quam mendacium.

3. Regula.

¶ Tertia regula. Videndum est protinus, an loquatur verba adulatoria, & assentatoria Ex hoc canone, Episcopus quidam prudentissimus nostri ordinis facilè intellexit mulierem quandam, quæ admirabiles videbat visiones, & integræ vitæ esse videbatur, a dæmone grauiter decipi. Huiusque rei hanc demonstrabat causam, quoniam quotiescunque cum illa loquebatur, & id faciebat persæpe ad probandũ spiritum, spiritus qui in illa loquebatur nunquam reprehendebat illum de defectibus, & negligentiis, quas in gubernatione sui episcopatus habebat permultas, sed loquebatur cũ illo verba dulcia, & colloquia suauia dicens, illum Episcopum bonum, & fidelẽ, cuius virtute Ecclesia esset reformanda, & cætera huiusmodi.

4. Regula.

¶ Quarta regula. Inspiciendũ est præterea si constans fuerit ipsa visio, si sacris consona libris, si ad honorẽ Dei & proximi salutem, si conformis eis visionibus, & ei scribendi, loquendique modo, qui sanctis hominibus attribuuntur.

5. Regula.

¶ Quinta regula. Scrutari oportet an visio in omnibus vera contineat vsque ad minimum. Nam in spiritu veritatis nulla est falsitas, in spiritu vero mendacii mille sunt quandoque veritates apertæ, vt vnica latenti falsitate decipiat. Hac de causa dæmoniacos Christus, & Paulus Phythonissas compescuisse, & à veritatis testimonio prohibuisse refertur.

6. Regula.

¶ Sexta regula. Considerandũ est, vtrum visio præferat titulos diuinæ sapientiæ, quos Apostolus Iacobus recenset. Ea enim pudica est, pacifica, modesta, suasibilis, cõsentiens bonis, misericordia & bonorum operum plena absque simulatione iudicans.

7. Regula.

¶ Vltima regula. Non prorsus insolitæ visioni assentiẽdum dissentiendumve, nisi quando malum, aut inutile persuadet, sed potius in neutram declinandum partem, & in tempus examen differendum. Iacob enim dum de somno Iosephi sermo haberetur, cui multum inuidebatur à fratribus non statim sententiam tulit Pater autem (inquit scriptura) rem tacitus considerabat, & stellam illam ex Iacob ortam, id est, Mariam Virginem Christi matrem, cœlorumque reginam dum à Gabriele Angelo salutaretur non statim assensisse legimus, sed cogitasse qualis esset ista salutatio. Sanctus quoque Ambrosius iudicium præceps non habuit in reuelatione sibi facta de corporibus Martyrum Geruasii, atque Prothasii. Ita & alii quorum & nomina, & merita ad præsens recensere longum, & operosum esset.

Regulę ad cognoscẽdũ veras reuelationes.

¶ Sed iam consequenter videamus regulas, quibus vtũtur sancti Patres ad cognoscendum veras reuelationes. Primum cognoscitur diuina reuelatio per discretionis donum, de quo supra commemoratum est.

1. Regula. 2. Regula.

¶ Deinde sciẽdum est veram probationem spirituum non nisi vera humilitate acquiri. Sic definit Cassianus ex Moysi sententia. Simili modo discretio probatur apud beatam Catherinam Senẽsem in prima parte dialogi. D. Antonius, cui specialis discernendorum spirituum obtigerat gratia, non difficile arbitrabatur bonos spiritus à malis posse discerni. Nam inter alia tradidit amabilem, & tranquillum esse aspectum sanctorum Angelorum, qui gaudium, & fiduciam peccatoribus infundant, dimittũtque mentẽ nostram nõ turbidam, sed lenem & placidam. Quod si fragilitate conditionis humanæ miro quis eorũ fulgore perterrefactus fuisset, qd multis diuinæ scripturæ locis indicatur, omnem ex corde continuo auferunt metum, & tranquillitatem inducunt. Contra vero, pessimorum Angelorum truces vultus, sonitus horrendi, sordidi cogitatus, quibus confestim timor animæ, sensibus torpor incutitur, mœror, tædium, metus mortis, cordis hebetatio. Monicha verò Augustini mater hos spiritus quodam interno gustu discernebat vt intelligeret, quid interesset inter animam suam somniantem, & Deum reuelantem. Beata Catherina illa, cuius paulò ante mentionem fecimus retulit se hoc documentum à Deo discernẽdarum mentis visionum accepisse. Si dæmon in forma lucis seu Angeli, aut ipsius veritatis, aut Sanctorum in mente quapiam transformaret se, id euenire docuit, vt primo gaudium, & alacritas præseotaretur animæ, mox euanesceret, & tædiũ accederet obortis etiam tenebris, & stimulis atque fuscedine. Cõtraque si à Deo visitaretur anima, sanctum (aspectu primo) timorẽ, & cũ eo gaudiũ pariter, & securitatem suscipere prudentia comite, & ea quidem dulci, vt dubitando non dubitet, manente gaudio cum fame virtutum: si quidem procedente opere manifestauit alacritatẽ ipsam, perfectũ omnino & sufficiens non haberi signũ, nisi ardenti virtutum desiderio, & humilitate, perfunderetur anima, & in fornace diuinę charitatis exureretur. Itaque virgo si alacritatis feruentiorisque virtutum amoris fieret accessio, diuinas a dæmoniacis discernebat visiones. D. Bernar. interno quodam afflatu & odore sentiebat, gustabatque quando sibi aderat diuina virtus ad patranda miracula & operandas sanitates. Apud Seuerum legimus, cum per spiritum sensisset Martinus domini adesse virtutem, cathecumenum orationibus eius a morte suscitatum. Alii per illuminationem experientiæ, alii per lumẽ propheticum, alii per sensum diuinum minus sensibilem, vt Origenes contra Celsum disputans, alii per inspirationem intimam, alii per consilium, alii aliis id expressere verbis, vt apud Gregorium, Cassianum, Augustinum, Athanasium, Hugonem, Ioan Gerson alios legere datur & noscere. Huiusmodi autem in rebus sicut & in aliis omnibus Dei egemus ope. Quapropter cũ multa Antonius de probatione spirituũ disseruisset, subiecit Hoc magnopere postulemus, vt donum spirituum discernendorum mereamur accipere, quo secundum sententiam scripturarum omni spiritui non credamus.

Documẽta quibus beat⁹ Vincẽtius utebaẽ ad discernẽdũ spiritus utrum ex Deo sint.

¶ Sed hæc omnia fusius fortassis, quam par erat tractata comprehendit breuibus documentis Sanctus Vincẽtius in tractatu de vita spirituali, quæ documẽta literis aureis erant describenda. Sunt enim planè diuina, & quæ mirũ in modum conducunt ad discernendas visiones, & vera sentimenta spiritualia (ut ille ioquit) a falsis.

Primũ documentũ.

¶ Primum documẽtum. Illi qui uolunt se subdere Deo, & illi ex corde seruire non desiderent per orationem, vel contemplationem uel per alia opera perfectionis visiones, uel reuelationes, uel sentimenta, quæ sunt supra naturã, uel supra communẽ cursum eorũ, qui diligunt Deũ, quia prædictum desiderium nequit prodire nisi ex radice superbiæ & præsumptionis, uel uanæ curiositatis. Propter quod Deus iusto iudicio permittit talẽ animã decipi, & ludificari a dæmone. Scire nanque debet uir in diuinis literis instructus, quòd istæ uisiones, & sentimenta, siue potius gustus non conceduntur a Deo propter prædictum desiderium, nec propter aliquod studium, aut conatum humanæ mentis, sed propter Dei beneplacitum erga animam, quæ est in magna humilitate & desiderio diuinorum, & reuerentia.

Scdm documentũ.

¶ Secundum documentum. Qui deditus est diuinis colloquiis & orationibus in oratione uel contemplatione non sufferat aliquam cõsolationem uel paruam, si uisum fuerit quod ortum habuerit ex præsumptione, & æstimatione sui ipsius, siquidem ducit in amorem propriæ excellentiæ, & reputationem. Quod facile intelliget quando suggeritur menti suæ esse dignum huius uitæ, gloriæ, uel laudis, aut etiam paradisi. Nouisse nanque oportet, quod anima, quæ huiusmodi delectationibus detinetur, uenit & incidit in multos errores; quia dominus per suũ iustum iudicium permittit potestatem diabolo augendi prædictam consolationem, & imprimendi in illa anima

falsissima & periculosissima sentimẽta, & alias illusiones, quas consolationes credit, & existimat esse veras. Qua de causa innumerabiles personæ a dæmone sunt deceptæ. Vnde pro certo sciat Theologus quod maior pars raptuum, imo rabierum, vt inquit iste Sanctus, nuntiorum Antichristi ex isto fonte deriuatur.

Tertiũ documentũ.

¶ Tertium documentum est Omnis visio, omne sentimentum quantumcunque sublime, & altum, quod inducit hominem ad persuasionem contra veritatem fidei vel contra bonos mores, maximè contra humilitatem, vel contra honestatem, execrandum est, & abominandum, quia omni dubio procul ex parte diaboli est.

Qoartum documentum.

¶Quartum documentum. Nec propter magnam deuotionem, nec propter insignem vitam, nec propter clarum intellectum, nec propter aliquam sufficientiam, quam vides in aliqua psona, vel aliquibus personis, noli sequi eorum consilia, neque eorum modos, ex quo cognosces clarè, & multum rationabiliter quòd eorum consilia non sunt secundum Deum, & veram discretionem, & per vitã Iesu Christi, & Sanctorum monstratam, & per sanctam scripturam in dictis Sanctorum prædicatam & patefactã.

Quintum documentum.

¶ Quintum documentum. Oportet vt vir discretus & prudens fugiat, & euitet familiaritates, & societates Illorum, & illarum, qui vel quæ prædictas visiones denarrant & patefaciunt, & per populus spargunt. Vita igitur illas personas, quæ sustinent, & laudant eas visiones, & noli audire eorum verba, nec cũ illis misceas sermones, nec modos eorum velis videre, quia dæmon subministrabit, & ostendet magnum signũ perfectionis latere in verbis eorũ, & modis, quę si velis accipere, & ea illis credere absque dubio venies, & rues in grauissima pericula a dæmone deceptus.

Alia documẽta quæ sunt obseruãda de psonis quæ videant visiones. Primũ documentũ.

¶ Sed circa personas quæ spargunt prædictas visiones & apparitiones, alia documenta ponit, & quidẽ notatu digna Diuus P. Vincentius in prælijs spiritualibus maximè versatus. Primum sic habet. Non habeas (inquit) magnam æstimationẽ visionum eorũ, & sentimẽtorum, neque eorum raptuũ. Nam secundũ veritatem diuinæ Theologiæ pluris est faciendus minimus gradus charitatis in quocunque homine, quam magnum pondus reuelationum, & apparitionum, ista enim nonnunquam fieri solent hominibus sceleratis, vt antea dictum est.

Secũdum documentum.

¶Secundũ documentũ est, q̃ si per reuelationẽ vel sentimentũ, vel aliũ modũ cor tuũ moueatur ad faciẽdũ aliquod opus, & maximè opus graue, & notabile non tibi consuetũ, de quo nõ habeas certitudinẽ An Deo placeat, imo dubites rationabiliter, contrahas moram ad faciendũ dictũ opus vsquequo inspexeris omnes circunstãtias, & maximè finales, & cognoscas quod Deo placet, non tamen, quod tu iudices per te tuam opinionem, sed si potes per testimonium sacræ scripturæ, vel exemplum imitabile Sanctorum patrum. Et dico exemplum imitabile, quia secundũ B. Gregorium aliqui sancti fecere aliqua opera, quæ non debemus imitari, quãuis bona essent in eis, sed debemus ea habere in admiratione & reuerentia. Et si per temetipsum non potes venire in notitiam, an placeat Deo: petas consilium a personis approbatis in vita & doctrina, & consilio totius veritatis.

Tertiũ documẽtum.

¶Tertiò documentum, quod te existẽte, seu corde tuo in tentatione spirituali per quã es in dubio, nõ incipias ex tua propria volontate aliquid notabile tibi ante inconsuetum, sed cor tuum refrenãdo, & voluptatẽ, expectes humiliter, & com tremore, & reuerẽtia Dei vsquequo Deus cor tuum clarificet, quia scias pro certo, quod si existẽdo in dicto dobio ex tua propria volũtate inciperes aliquid notabile incõsuetum tibi, non posses exire ad finem bonum. Et intẽdo dicere de incipiẽdo opera notabilia, & incõsueta, super quæ est dubium antedictum.

Quartũ documentũ.

¶Quartum documentum est, quod propter antedictas tẽtationes si eas habeas, nõ dimittas aliquod bonum, qđ incepisti dum non eras in tentationibus antedictis. Et maximè nõ debes dimittere orare, nec cõfiteri, nec cõicare, nec ieiunare, nec opera pietatis & humilitatis, licet consolationem non inuenias in operibus antedictis.

Quintum documentum.

¶Quintum documentum est, quod si tentationes, ante dictas habeas, leua cor tuum, & intellectum ad Deum, quærendo humiliter hoc quod erit honorabilius, & tuę animæ salubrius super tui tentatione subiiciendo tuam voluntatem voluntati diuinę. Quod si illi placet, vt tu persenteres in tentationibus illis, similiter tibi placeat, vt Deum non offendas.

Ad argumenta. Ad primũ.

¶Ad argumẽta proposita in principio. Ad argumẽtum primũ dicendũ, quod homo qui videt visiones rationabiliter dubitare debet visiones illas esse periculosas, & ideo non excusatur a crimine, si imagines illas determinate adorat, quamuis habeat illam conditionem habitualem. Nam exponit se periculo idololatrãdi, vt iam dictum est.

Ad scdm.

¶ Ad 2m argumentum dicẽdum non esse eandẽ rationẽ de eo, qui adorat hostiã nõ consecratã existimans esse cõsecratã. Nam qui sic adorat non rationabiliter dubitat an sit consecrata. Qood si rationabiliter dubitat fateor eum a crimine non excusari.

Ad tertiũ.

¶Ad tertium idem, responsum adhibendum est.

Ad quartum.

¶Ad quartũ dico in eo casu hominem non esse perplexum. Docet enim diuina Theologia, ex malis, quando ex vtraque parte imminẽt, minus esse eligẽdum. Minus autẽ malum est neq; assentire neq; dissentire, sed differre vsq; dum consulas peritiores vel adhibere illã conditionem actualem. Si es dæmon ego non tibi seruio, non tibi credo, sin minus adoro, seruio Deo meo. Dicebat quidam rusticus dum his visionibus fatigaretur, se quidẽ nõ adorare visiones illas. Nam si adoro (inquit) expono me periculo idololatrandi, & præsumptionis, dum existimo me tantum beneficium a Deo promeruisse. Si non adoro nulli me periculo expono. Nam hoc facio propter honorem Dei, ne illum Deo alieno deferam,

De modo & ratione adorandi imagines disceptatio. D. Thom.

¶ Sequitur iam quæstio tertia de modo & ratione, qua imagines sunt adorandæ, qua in re magna est dissensio inter Theologos scholasticos. D. Tho. constanter docet eadem prorsus adoratione esse adorandas imagines, & res ipsas, quæ per imagines repræsentãtur. Vnde imago Chri est adoranda adoratione latriæ, sicut Christus. Imago B. Virginis Mariæ adoratione hyperduliæ sicut beatissima Maria. Hæc sententia placuit antiquioribus scholasticis Alberto Magno in 3. d. 9. art. 4. D. Bonauenturæ in prædicta dist. in 1. p. distinctionis. q. 2. Richard. art. 2. q. 2. & 3. Dionys. Carthusiensi, Marsilio in 3. q. 8. ar. 2. dubio. 2 & alijs quam plurimis. Gabriel in eadem dist. q. vnica conclusione. 5. alium modum dicẽdi habet à placito D. Thomæ non valde alienum. Concedit nanque eundem honorem numero deberi imagini, & prototypo, verum honor hic, vt terminatur ad prototypum est propriè, ac simpliciter honor, vt autem terminatur ad imaginem est improprie honor & secundum quid, sicut ens eodem conceptu formali significat substantiam & accideas, uerum de eis analogicè dicitur, & ad substantiam refertur simpliciter, ad accidens vero secundum quid. Durandus in prænotata distinctione. quæstio. 2. postquam commemorauit placitum D. Thomæ, & improbauit illud suis argumentis, docet, quod nulla adoratio propriè loquendo debetur imaginibus, sed quia (inquit) loquendum est ut plures illud commune dictum imago sub ratione imaginis adoratur eodem cultu, quo ipsius exemplar, expouendum est sic. Quod ad pręsentiam imaginis fit memoria rei, quam adoramus eadem adoratione, atque si præsens esset in se, propriè autem loquendo falsum est illud dictum. Idem docet Holcot super sapientiam. capitu. 13 lect. 157. inquiens nullo pacto nos adorare imaginem, sed adoramus Christum coram imagine; quia imago excitat nos ad adorandum Christum. Idem docet Ayala in lib. de traditionibus Ecclesiasticis consideratione. 7. Tuetur hanc sententiam vehementer Picus Mirandulanus in Apologia. q. 3. ubi citat pro se aliquos Doctores, affirmatq; opinionem Durandi esse probabiliorem, & adducit Franciscum Mayronis dicentem, quòd opinio D. Tho. est periculosa. Post prędictos autores insurrexit Erasmus, qui videtur fauere omnino Iconomachis. Is nanque in annotationibus super Epist. ad Heb. c. 11. in illa verba. Et adorauit fastigium, &c. sic scribit. In tantũ eo tẽpore abhorrebant ab adorandis vllis rebus creatis, soli Deo hoc honoris

Albertus Magnus. Bonauẽr. Richard9. Dionysius Marsilius. Gabriel.

Holcot.

Ayala. Picus Mirãdulan.

Frãc. Mayronis.

noris

noris seruantes, cum hodie repertum sit ex supernaturali philosophia ligneam statuam eadem adoratione adorari, qua æterna Trinitas? Libet continuo in hos autores vsurpare illud Apostoli Iudæ in sua canonica. Hi quæcunque ignorant blasphemant.

Argumēta ad probandū imagines nō debere adorari eadem adoratiōe qua adorātur exemplaria. Prim. arg.

¶ Argumenta huius opinionis sunt hæc, quæ sequuntur. Primum patres Concilii Niceni II aperte definiunt, cultum latriæ soli Deo, & non imaginibus esse tribuendum. Nam in secunda actione Tarasius Episcopus catholicus sic definit. Suscipio & amplector venerandas imagines, adorationem, quæ fit secundum latriam tantummodo supersubstantiali & viuificæ trinitati conseruo. Et in actione. 7. sic diffiniunt patres adorationem quidem exhibendam esse imaginibus, non tamen secundum fidem nostram veram latriam, quæ solum diuinæ naturæ competit. Sed quemadmodum typo venerandę, & viuificantis crucis, & sanctis Euangeliis, ergo imago Christi non est adoranda adoratione latriæ, cuius contrarium dicit D. Thomas. Hoc ipsum confirmatur. Nam in versibus illis, quos concilium commemoratum composuit ad explicandum rectum vsum imaginum, quos supra citauimus planissime videtur significari, quod imagines non adorentur sed id quod per imagines designatur. Certè sexta Synodus generalis, vt refert Gratianus in capit. venerabiles. de consecratione distinctione. 3. dicit adorandas esse imagines, quia nos reducunt in memoriam primitiuorum. Et D Gregorius libro. 7. epist. epistola. 109. & libro. 9. Epist. 9. Serenum Massiliensem episcopum, qui confregerat imagines sic alloquitur. Et quidem, quia eas adorare vetuisses omnino laudamus, fregisse vero reprehendimus. Frangi non debuit, quod non ad adorandum in Ecclesiis, sed ad instruendas solummodo mentes nescientium fuit collocatum. Ex his verbis D. Gregorii acceptum est capitulum, perlatum, de consecratione dist. 3. Similia dicit Epist. 53. libro. 7.

Synodus sexta generalis.

D. Gregor.

Secūdum.

¶ Secundo arguitur. Adoratio latriæ soli Deo debetur, sed imago Christi non est Deus, nec Deo vnita, quin potius ab illo est separata secundum suppositum ergo non meretur adorationem latriæ. Certè in precedentibus ostēsum est, humanitatem Christi adorari adoratione latriæ eo quòd Christo est vnita secundum esse personale. Vnde si separata esset à Christo non esset adoranda adoratione latriæ.

Tertium.

¶ Tertio, si imago Christi latriæ cultu est adoranda poterimus etiam illi sacrificium offerre, vouere, atque in ea spem nostram collocare, quod est falsum, vt patet ex prædictis. Quod rectè sequatur patet. Nam in eo quod colimus latriæ cultu rectè possumus spem nostram collocare, & illi sacrificia constituere. Nam certè cum loquimur & deprecamur ad imaginem, non loquimur nec deprecamur imaginem, sed Deum qui per imaginem repræsentatur. Non dissimiliter cum sacrificium tribuimus imagini non illi tribuimus, sed Deo vero, qui significatur per imaginem, licebit ergo sacrificium imaginibus tribuere.

Quartum.

¶ Quarto incredibile videtur, & omnino durum concedere, quod Christus non sit adorandus cumulatiore honore, quam eius imago. Et profectò tyrannus esset rex, qui vellet sui imaginem tanto affici honore, quanto ipsum regem.

Alia argumenta cōtra probationes D. Thomæ. Prim arg. Aristot.

¶ Hęc sunt argumenta, quæ contra sententiam D. Thomæ fieri solent. Verum alia argumenta fiunt ad suadendum, quod probationes D. Thomæ non rectè procedunt. In primis fundamentum, ex quo D. Tho. suam eduxit Theologiam non potest consistere. Adducit enim illud axioma Aristotelicum ex libro de memoria & reminisc. 1. idem est motus in imaginem, & in rem, cuius est imago. Hoc autem referre ad adorationem imaginum sine legitimo fit fundamento, quod patet. Tum ex parte motus, tum ex parte imaginis, tum ex parte vnitatis.

Tertium.

¶ Ex parte siquidem motus est obiectio. Nam propositio Aristotelea est vera de motu apprehensiuo. Nam de actu memorandi sermonem habet Aristoteles, qui actus est apprehensiuæ virtutis, non autem est vera de motu appetitiuo, in quo vtitur illa hic D. Thom. Adoratio enim cum sit virtutis moralis actus pertinet ad appetitiuam facultatem. Certe eadem intellectione cognoscitur imago, & imaginatum, quia sunt relatiua, & relatiua sunt simul natura & intellectu, vt dicitur in prædicamentis. At quicunque amat patrem non propterea amat filium, ineptè ergo sententia Aristot. ad actum voluntatis transfertur.

Quartum. Confirm. Confir. 2.

¶ Est alia obiectio ex parte imaginis. Quia imago, vt imago, est relatiuum, nulla autem relatio realis creata, aut rationis adoranda est adoratione latriæ. Explicatur hoc euidentius. Nam imago non adoratur ratione rei materialis, nec ratione figuræ exterioris, nec est aliud in imagine, quod adoretur, ergo non est adoranda adoratione latriæ. Confirmatur iterum. Nam si imago quatenus est imago Christi est adoranda adoratione, qua adoratur Christus, consequens est, quòd verbum mentis quod formamus de Christo sit adorandum adoratione latriæ: siquidem est expressior imago Christi, & idem est motus in verbum mentis per quod intelligimus Christum, & in ipsum Christum. Ex parte vnitatis est alia obiectio. Quia vel intelligitur de motu vno simpliciter, vel secundum partem, & secundum quid, non de motu vno simpliciter, quia falsum diceretur. Nam motus in rem secundum se immediate, & in illam met mediante sua imagine non est omnino idem, vt patet. Si vero intelligatur secundum aliquid, tunc ex hac propositione non infertur propositum, quia ex motus vnitate secundum quid, non sequitur vnitas specifica adorationis & exemplaris, quæ in litera infertur.

Confir.

¶ Explicatur hoc. Nam licet sit idem motus, quo quis appetit medium propter finem, non ex hoc sequitur, quod appetitio medii sit appetitio finis, neque ex hoc, quod sit idem assensus, quo assentior conclusionibus propter principia deduci potest, quod assensus conclusionum sit assensus principiorum.

Imagines eadē adoratione sunt adorandę, qua res quarū sūt imagines. Victoria.

¶ His argumentis nihil obstantibus veritas est, quòd imago ipsa verè & propriè est adoranda eadem adoratione qua res, cuius est imago. Et sententia Durandi, & aliorum, qui illum sequuntur est periculosa, temeraria, & sapit hæresim. Magister noster Victoria docebat esse hæreticam. Probatur hæc sententia. In primis manifesta fidei definitio, & traditio Apostolica est, vt ostendimus præcedentibus disputationibus, imagines Christi, & Sanctorum esse adorandas, sed definitio Conciliorum & traditio Apostolica non decernit propositiones improprias, ergo propriè sunt adorandæ. Certè, quod impropriè adoratur non verè adoratur, & impropria adoratio non est vera adoratio, ergo si imagines adorantur impropriè, verè non adorantur, quod asserere à fide catholica alienum est. Deinde, si imago tantummodo colitur, quia est signum rememoratiuum, ergo non plus est colenda imago crucis quá verba, vel quam hoc nomen, Deus, & creator & similia, nec reliquias Sanctorum plus deberemus colere, quam nomina eorum. Profectò Ecclesia non colit crucem Christi tátummodo, vt signum commemoratiuum, quia alias quodlibet rememoratiuum deberet eadem reuerentia colere. Præterea, si ita se res habet, vt ait Durandus, quare fuissent damnati, qui detrahūt cultui imaginum. Si enim verè & propriè non sunt colendæ in errore non tenentur. Nam quòd imagines sint signa rememoratiua neminem arbitror negari posse. Item colimus rectè imaginem regis, & Rei maiestatis sunt iniuriantes imaginem principis, ergo rectè, & verè colimus imaginem Christi. Ad hæc huius rei veritas ex vsu Ecclesiæ facile intelligitur. Nam typum venerandę crucis his vocibus adoramus, tuam crucem adoramus Domine, salue crux sancta, salue mundi gloria O crux aue spes vnica.

¶ His rationibus, quæ sumuntur ex vsu Ecclesiæ, adduntur aliæ ex diuina Theologia. Prima, cum Deus sit per essentiam, præsentiam, potentiā in omnibus rebus, si imago Dei vel crux adoratur tantummodo quia Deus est in ea, ergo non plus adoratur, quam lapis, aut vermis cum tamen reputaretur idololatra qui lapidem vel vermem adoraret, sicut adoramus imaginem crucis vel lapideam, vel ligneam. Secunda, creatura rationalis est imago Dei, in qua modo reali est Deus, & in sancto per gratiam

potiori modo, quam sit in imagine, vbi non est nisi sicut signo. Si ergo non adoratur imago, sed Deus in ea existens, ergo omnis homo sanctus est magis adorandus, quod tamen non facit Ecclesia. Ex his rationibus patet, quod imagines sint adorandæ. Sed quòd sint adorandæ eadem adoratione, qua prototypus, sic ostenditur ex similitudinibus, & exemplis aptissimis. Sicut enim eadem visione videtur color propter lucem, & eodem assensu assentimur conclusionibus propter principia. Et sicuti cum aliquis meditatur Christum crucifixum, & habet phantasma interius Christi crucifixi, eadem ratione tendit in illud phantasma, & in Christum crucifixum, vt in vnum obiectum; Sic sane vna & eadem adoratione homo Christianus adorat imaginem Christi, & ipsum Christum, siquidem adorat imaginem propter Christum. Quemadmodum eodem actu charitatis diligimus proximũ propter Deum, vt planè constat.

Imaginis honor in prototypũ refertur.

¶ Hæc omnia confirmantur ex illo prouerbio in septima Synodo generali sæpe sæpius commemorato, sed potissime actione. 7. in diffinitione fidei. Imaginis honor in prototypum refertur, & qui adorat imaginem, in ea adorat quoque descriptum argumentum, cui simile est, quod habet Synodus Tridentina Sess. 25. per imagines Christi, & Sanctorum nos adorare Christum & Sanctos. Certè in hoc prouerbio manifestè significatur, quod cum adoratur imago, simul adoratur, & prototypus. Sed quid in re manifesta immoramur? A nemine arbitror negari posse, quod cum osculamur literas a Cæsare acceptas, simul Cæsarem honoramus.

Conc, Tri.

Ad argumenta. Ad primũ.

¶ Ad argumenta in contrarium. Ad primum, quod cũ oppugnatores imaginum obiicerent catholicis eos esse idololatras in imaginum adoratione, imagines vero idola vt patet ex tota Syn. 7. & maximè in canonibus subiectis post definitionem fidei in act. 7. summa fuit cura in explodenda ista obiectione, ac subinde continuo post definitionem, qua sanxerunt imagines esse adorandas, ad expellendam istam hæreticorum obiectionem, declararunt eas non esse adorandas tanquam Deos adoratione latriæ sistendo in illis ac propter se, ita vt ratio adorationis sumatur ex ipsis imaginibus. Hoc enim pacto solus Deus adoratur latria, & hoc volunt Synodi allegatæ. Et ad hoc affertur similitudo ex sanctis Euangeliis, quæ non coluntur propter se sed propter rem significatam. Verum magna est alias dissimilitudo in veneratione Euangeliorum & imaginum Christi propter variam significationem vtriusque, varius autem cultus satis & super desumitur ex vsu Ecclesiæ catholicæ.

Ad confir.

¶ Ad confirmationem respondetur, quod ex versibus commemoratis satis euidenter concluditur, quod imagines ipsæ sint adorandæ. Sic enim habent. Effigiem Christi cum transis pronus adora, non tamen effigiem, sed quod designat honora, & plane asseritur, quod effigiem debemus adorare. Cum vero rursus dicitur; Non tamen effigiem honora. Sensus est, nos non adorare effigiem propter seipsam, sed propter prototypum. Ad D. Gregorium eodem pacto respondendum est, aut certe dico, quod in illis locis, in quibus ille laudauit Serenum eo quod vetuisset adorari imagines, erant homines procliues ad idololatriam.

D.Gregor.

Ad scdm.

¶ Ad secundum respondetur latriam, vt patet ex dictis, deberi Deo propter seipsum & soli Deo propter se. Quod si aliquid aliud adoratur, latria est propter ipsum Deum, vt patet in Christi humanitate. Et idem dicendum est de his, quæ quoquo pacto vniuntur Christo etiam si extrinsece coniungantur, vt patet in imagine, cruce, corona. Dominus Caietanus aliam solutionem adhibet, videlicet, quod Christus quatenus repræsentatur per imaginẽ in actu exercito formaliter est idem in ratione obiecti adorationis cum imagine repręsentante, vt supra nonnullis exemplis est explicatum.

Ad tertiũ. Conc.Tri.

¶ Ad tertium respondetur, inter actus religionis sacrificium missæ exhiberi soli Deo, vt definitum est in Concilio Tridentino Sess. 22. cap. 3. ita vt etiam sanctissimis quibuscunque offerri non possit, verum vouere, qui est quidam actus religionis bene potest fieri, aliis sanctis, sicut & iurare licet per sanctos. Similiter spem licet ponere principaliter quidem tantum in Deo, secundario autem tanquam in causis secundis in sanctis, ita salutamus diuam Virginem, Spes nostra salue. Ad eundem etiam modum licet iurare per imaginem, vota vouere illis, spem nostram in illis secundario ponere, & ita salutamus crucẽ Domini. O crux aue spes nostra. Et alibi, Vera spes nostra. Idcirco in Concilio Trident. in allegato decreto, vbi dicitur, quod fiducia nõ sit figenda in imaginibus, subiicitur, veluti olim fiebat a gentibus. Et ita intelligendum erat, quod præmissum erat, nihil esse petendum ab imaginibus, sicut olim fiebat a gentibus. Ab imaginibus ergo tantum sistendo in illis, nihil est petendum, nulla denique reuerentia exhibenda, at vt repræsentãt exemplar, vt imagines sunt, bene possumus & petere, & sperare aliquid ab illis ratione exemplaris. Sed vtrum imaginibus sit sacrificandum in sequentibus diligenter examinabimus.

Ad quartũ

¶ Ad quartum dicendum est, nos tantum contendere in præsentia, quod idem honor secundum speciem, qui tribuitur exemplari in se, tribuitur exemplari in imagine, & ipsi imagini, vt sic, verum libenter concedimus, quod intra vnam & eandem speciem honor amplior, & cumulatior exhibendus est exemplari in se, quam ipsi, vel imagini vel exemplari in imagine.

Ad confirmationẽ.

¶ Ad confirmationẽ etiam patet solutio. Neque enim tyrannicum est velle, quod imago regis adoretur eadem specie adorationis, qua rex in se.

Ad argumẽta contra probationes. D. Thom. Ad primũ.

¶ Ad alia argumenta, quæ contra processum D. Tho. sunt proposita sic respondendum est. Ad primum dicendum, quod propositio Aristotelea de vtroque motus genere tam appetitiui quam apprehensiui vera esse deprehenditur. Est enim prorsus impossibile intelligere, aut colere imaginem, vt imago est, nisi terminus apprehensionis, & appetitionis sit res repræsentata, quia ipsa est ratio terminandi vtrumque motum.

Ad scdm.

¶ Ad secundum dicendum, quod in eius confutationem multa dicuntur a Caietano, & ab aliis Doctoribus, quæ mihi non probantur omnino vera. Quantum ego intelligo, solutio in hac distinctione consistit. Imago ergo dupliciter considerari potest. Altero quidem modo, vt seipsam repræsentat sub propriis coloribus, ac lineamẽtis, & quod scitè ait Caietanus, quatenus imago exercet actum rei in se, siue secundum rem, quæ est forma, siue secundum rem, quæ est materia. Et hoc modo confessum est inter omnes Theologos imagines non esse adorandas aliquo cultu. Rursus potest considerari imago vt repræsentat Deum, vel Christum, vel Sanctos, & quod inquit Caietanus, vt exercet actum imaginis. Et hac consideratione adoranda est, & adoratio imaginis in prototypum refertur, id est, vt docte explicat Caietanus, quod ratio adorandi imaginem Christi, est ipse Christus, & conditio requisita, quę requiritur vt adoretur imago, est esse Christũ in imagine. Sed non ex hac inferat Theologus Caietanũ docere imaginem adorari, vt conditio requisita, nũquam hoc somniauit Caietanus. Itaque cum adoratur imago non relatio adoratur, non figura, sed persona adoratur repræsentata in imagine, & persona Christi repræsentata in imagine non distinguitur à persona Christi nisi secundum rationem.

Caietanus.

Obiectio. Explicat quid adoreĺ in imagine.

¶ Sed dicet Theologus nondum expositum est, quid adoretur in imagine cum non adoretur materia, non figura, non relatio. Certè adoratur ex eo, quod Christum repræsentat, & habet in se Christum repræsentatum, siue hoc sit ens reale, siue denominatio rationis. Quemadmodum honoramus proregem ex eo, quod repræsentat personam regis, licet ex eo, quod repræsentat regem neque ipse rex, neque ipse prorex aliquid reale habet in se, quod ante non habebat. Explicatur hoc euidentiori exemplo. Nam si quærat Theologus, quid appetat homo boni cum appetit bonum vtile tantum ad finem, verbi gratia, potionem amaram propter sanitatem, certè in potione amara respondendum est nullum latere bonum propter quod appetatur, nisi quia est medium vtile ad consecutionem sanitatis. Sic in imagine, & pictura

ctura non est aliud quod adoretur nisi quod repræsentat nobis prototypum, & sic verũ est, quòd imaginis honor in prototypum refertur. Sed iterum vrget Theologus. Si hæc vera sunt sequitur, quod terminus adorationis non sit imago, sed potius res imaginata. Respondetur, quod obiectum primarium, & veluti formale est res imaginata, sed obiectum materiale est imago vt repræsentat prototypum, & vt sic adoratur imago. Rectissime enim dixit D. Thomas, quod per hũc modum quo totum adoratur in suis partibus, adoratur quis in imagine. Nam imago quodammodo præhabet in se rem repræsentatam.

Ad confir. ¶ Ad confirmationem respondetur, quòd cum dicimus imagines esse adorandas sermo est de imaginibus visibilibus, quæ tantum sunt institutæ ad repræsentandum. Verbum autem mentis non est visibilis imago nec tantum instituta ad repræsentandum, quin potius est intelligibilis imago ordinata ad rerum cognitionem comparandam. Vel si hæc solutio non placet dico, non esse incommodum concedere verbum mentis, & phantasma, quibus Christus repræsentatur, eadẽ adoratione interiori adorari sicut eadem intellectione intelliguntur. Hoc tamen verum est, quòd quando Ecclesia loquitur de cultu imaginum tantum loquitur de imaginibus visibilibus.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium argumentum dicendum est, iam à nobis expositum esse quemadmodum eodem motu numero adoremus imaginem & prototypum.

Ad confir. ¶ Ad confirmationem vero dicendum est, argumentũ conuincere euidenter, quod adoratio imaginis non sit adoratio rei repræsentatæ immediatè, at vero est adoratio propter rem repræsentatam, sicut volitio medij nõ est volitio finis immediatè, at est volitio medij propter finem. Conuincit præterea argumentum, quod imago nõ adoratur propter se, sed propter aliud, quod est verissimũ.

Num cultum sacrificii imaginibus possit tribui. ¶ Est iam quarta quæstio, vtrùm cultus sacrificij imaginibus possit tribui. Et à parte affirmatiua hæc sunt argumenta.
Prim. arg. In primis imagines Christi reuera adorantur latriæ cultu, quia in eis diuinũ aliquid repræsentatur, ergo possunt similiter coli sacrificiorum oblatione. Patet consequentia, quia terminus vltimus vtrobique est res, quæ
Secũdum. per imaginem significatur. Deinde, sacrificium exterius, vt colligitur ex D. Tho. 2. 2. quæstione. 85. art. 2. est signũ sacrificij interioris, quo anima semetipsam offert Deo tã quã principio suæ creationis, & fini vltimo suæ beatitudinis, sed hoc sacrificium spirituale interius potest fieri imaginibus Deum ipsum repræsentantibus, ergo sacrificium exterius. Probatur minor. Sacrificium spirituale internum est quædam cordis humiliatio, & subiectio ex Dei cognitione proueniens, hãc autem potest quis erga Christi imagines gerere, ergo.

Tertium. ¶ Tertio, & confirmatur hoc argumentum. Votum re vera offertur imaginibus, ergo & sacrificium. Patet consequentia. Quia vtraque est actio religiosa soli Deo debita.

Quartum. ¶ Deinde, fideles actum orationis tribuunt imaginibus non quod cum imaginibus loquantur, sed cum Deo aut Christo, aut Sanctis per imagines repræsentatis, ergo eadem ratione possunt tribuere imaginibus cultum sacrificij, qui referatur ad Deum per imaginem repræsentatum.

Vltimum. ¶ Vltimo, thurificatio, lucernarum accensio, videntur quædam ceremoniæ saltem ad sacrificiorum ordinem pertinentes, vt constat ex veteri testamento, hæ vero in imaginum obsequium exhibentur, ergo possunt eis similiter offerri sacrificia. In oppositum est vsus Ecclesiæ re-
Sacrificiũ noui testamenti soli Deo offertur immediatè. ceptissimus. Hactenus enim non est auditum, quòd sacrificia imaginibus offerantur neque in veteri, neque in nouo testamento. Et quidem de sacrificio eximio noui testamenti nulli dubium, quin soli Deo offeratur cruentũ, & incruentum. Et rationi consonat. Nam offertur Deus ipse in gratiarum actionem, in propitiationem pro peccatis nostris, ergo soli Deo immediatè offerendum est.

Sacrificiũ non dẽt offerri imaginibus. ¶ Sed quod ingerit difficultatem est, utrùm stando in lumine naturæ debeat sacrificium offerri imaginibus. Et videtur pars negatiua. Primò, actus sacrificij habet Deum pro termino immediato, quem profitemur totius naturæ autorem & vltimum omnium finem, ergo soli Deo, & non imaginibus est tribuendum. Consequẽtia probatur. Nam alioquin datur intelligi, quod imago habet rationem principij vel vltimi finis. Secũdò, in actibus religionis per quos Deo subdimur, potissimum locũ obtinet oblatio sacrificij, ergo Deo soli tribui debet non mediante aliquo. Quemadmodũ permittitur alijs actibus religionis. Tertiò, sacrificium quod exterius offertur est quoddam sensibile signum ex beneplacito hominũ, siue ex diuina institutione cõstitutum, vt homines diuinam profiteantur dignitatem, ergo secũdum se, soli Deo & non alij imagini est offerendum. Probatur consequentia, quia non videtur conueniens, vt vnum signum sensibile ad Deum ordinatum mediante alio signo sensibili offeratur. Quarto argumentor. Sacrificia instituta sunt ad significandam & profitendam Dei spiritualem puritatem à nullo prorsus creato dependentem, hoc autem melius exercetur si nulli etiam imagini nisi soli Deo offerantur, ergo. Confirmatur. Dei natura est spiritualis non aliqua corporali effigie expressa, ergo vt veritas hæc clarius hominibus pateat, consonum est, vt aliquo sensibili signo profiteatur immediatè, cuiusmodi est sacrificium. Demum hinc tollitur omnino error mentibus hominũ illapsus, qui vt dæmonijs, & non Deo immolarent sacrificia, signis & imaginibus vtebantur, ergo nulla ratione imaginibus sacrificare licet, ne vel sola exteriori apparẽtia gentibus errantibus videamur consentire.

¶ Ad huius quæstionis expositionem sciẽdũ est, quòd Caluinus in suis institutionibus obijcit catholicis, quod imaginibus tribuamus sacrificium. Cui sic obuiam eunt catholici, vt dicant eum nobis imponere falsum testimonium. Itaque arbitrantur esse dogma alienum à vera religione asserere, quod sacrificia tribuantur imaginibus. Itaque longe aliud iuditium est de adoratione imaginum, & de sacrificio imaginibus tribuendo. Nam rei insensibili, & inanimi nõnunquam debetur adoratio propter eũ, quem repræsentat, sacrificij vero ritus arbitror non deberi nisi Deo vero, & viuo. Sicut enim non loquimur cum imagine Christi, sed cum Christo, sic non offerimus sacrificium imagini Christi, sed Christo. Ex quo facilẽ confutantur argumenta proposita pro parte affirmatiua.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm crux Christi sit adoranda adoratione latriæ.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd crux Christi non sit adoranda adoratione latriæ. Nullus enim pius filius veneratur contumeliam patris sui: puta Flagellũ quo flagellatus esset, vel lignum in quo fuisset suspẽsus: sed magis illud abhorreret. Christus autem in ligno crucis opprobriosissimã mortem passus est secundum illud Sapient. 2. Mortem turpissima condemnemus eum. Ergo non debemus crucem venerari, sed magis abhorrere. 147 2.2.q.103. art.4.ad 3. Et 3. di. 9. q. 1. art. 2. q. 4.

¶ 2. Præterea, Humanitas Christi adoratione latriæ adoratur, in quantum est vnita filio Dei in persona. Quod de cruce dici nõ potest. Ergo crux Christi non est adoranda adoratione latriæ.

¶ 3. Præterea, Sicut crux Christi fuit instrumẽtum passionis eius & mortis, ita etiã & multa aliã (puta, claui, corona & lancea) quibus tamen non exhibemus latriæ cultũ. Ergo videtur, quòd crux Christi non sit adoratione latriæ adoranda.

¶Sed

¶ Sed contra est, quòd illi exhibemus latriæ cultum, in quo ponimus spem salutis. Sed in cruce Christi ponimus spem salutis: cantat enim Ecclesia, ✠ O crux aue spes vnica, hoc passionis tempore, auge pijs iustitiam, reisque dona veniam. Ergo crux Christi est adoranda adoratione latriæ.

In Dñica de passione Dñi in Hym.

Respondeo dicendum, quòd sicut suprà dictũ est, † honor seu reuerentia non debetur nisi rõnali naturæ: creaturæ autem insensibili nõn debetur honor vel reuerentia nisi ratione rationalis naturæ. Et hoc dupliciter. Vno modo, in quantum repræsentat rationalem naturam: alio modo, in quantum ei quocunque modo coniungitur. Primò modo consueuerunt homines venerari Regis imaginem: secundo modo eius vestimentum. Vtrunque autem venerantur homines eadem veneratione qua venerantur & Regem. Si ergo loquamur de ipsa cruce, in qua Christus crucifixus est, vtroque modo est à nobis veneranda: vno scilicet modo in quantum repræsentat nobis figuram Christi extensi in ea: alio modo ex contactu ad membra Christi, & ex hoc quòd eius sanguine est perfusa. Vnde vtroque modo adoratur eadem adoratione cum Christo, scilicet adoratione latariæ. Et propter hoc etiam crucẽ alloquimur, & deprecamur quasi ipsum crucifixum. Si verò loquamur de effigie crucis Christi in quacunque alia materia (puta lapidis vel ligni, argenti vel auri) sic veneramur crucem tantũ, vt imaginem Christi, quam veneramur adoratione latriæ: vt suprà dictum est. ✠

ar præc ad 4. arg um.

art. præce.

Ad primum ergo dicendũ, quòd in cruce Christi quantum ad intentionem, vel opinionem infidelium consideratur opprobrium Christi: sed quantum ad effectum nostræ salutis consideratur virtus diuina ipsius, qua de hostibus triumphauit: secundùm illud Coloss. 2. Ipsum tulit de medio, affigens illud cruci, & spolians principatus & potestates, traduxit confidenter palam, triumphans illos in semetipso. Et ideò dicit Apostolus 1. ad Corint. primo. Verbum crucis pereuntibus quidem stultitia est: his autem, qui salui fiunt, id est nobis, virtus Dei est.

¶ Ad secũdum dicendum, quòd crux Christi, licet non fuerit vnita verbo Dei in persona: fuit tamen ei vnita aliquo alio modo, scilicet per repræsentationem & contactum. Et hac sola ratione exhibetur ei reuerentia.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quantum ad rationem contactus membrorum Christi, adoramus non solum crucem, sed etiã omnia quæ sunt Christi. Vnde Damasc. ✠ dicit in 4. lib. pretiosum lignum vt sanctificatum tactu sancti corporis & sanguinis, decenter adorandum, clauos, indumenta, lãceam, & sacra eius tabernacula, quæ sunt præsepe, spelunca, & huiusmodi. Ista tamen non repræsentant imaginem Christi, sicut crux, quæ dicitur signum filij hominis, quod apparebit in cælo: vt dicitur Matth. 24. Ideoque mulieribus dixit Angelus Iesum quæritis Nazarenum crucifixum: non dixit lanceatum, sed crucifixum. Et inde est quòd crucem Christi veneramur in quacunque materia, non autem imaginem clauorum, vel quorumcunque huiusmodi.

li. 4. ca. 12. circa med.

SVMMA TEXTVS.

1. Conclu.

Prima conclusio. Sancta crux in qua Christus Dominus est crucifixus est adoranda adoratione latriæ duplici titulo. Vnus est in quantum repræsentat nobis figuram Christi extensi in ea. Alio modo ex cõtactu ad membra Christi, & ex hoc quod eius sanguine sit perfusa. Et per istum contactum adoramus non solum crucem, sed omnia, quæ sunt Christi vt claui, indumenta, lancea, præsepe.

2. Conclu.

¶ Secunda conclusio. Alias cruces veneramur tantum vt imagines Christi.

EXPOSITIO ARTICVLI.

De cruce duplex est disputatio. Altera de imagine crucis adoranda. De qua an superiori articulo cõtra hæreticos plenissime dictum est. Tantum in hoc articulo commemorandum est hæreticos Lutheranos præcipuè in imaginem crucis esse infestissimos. Quamuis enim aliqui illorum existiment, imagines alias vtcunque tolerari posse, arbitrantur tamen sacrilegam magiã esse vti signo crucis in cæremonijs Ecclesiasticis, in benedictionibus, in sacramentorum administratione. De qua re disserit elegantissime Lindanus libro 4. Panopliæ Euangelicæ capi. 97. Sed copiosissime & subtilissime Alanus Copus Anglus libro 4. capitulo. 6. & Thomas VValdensis de sacramentalibus titulo 20. capitulis 58. & 59. De cruce, in qua Christus pependit distinguunt Theologi in 3. distinct. 9. Bonauentura, Durandus, Maior, Marsilius, & aiunt duplicem existere reuerentiam, cultũ scilicet latriæ quatenus Christum cruci affixum repræsentat, & cultum hyperduliæ ex contactu Christi, & sanguinis Domini perfusione. Et quidem omni cruci debetur cultus latriæ in quantum Christum crucifixum repræsentat. Propter quod in die parasceues adoratur à fidelibus, canente Ecclesia, O crux aue spes vnica hoc passionis tempore, auge pijs iustitiam, reisque dona veniam. At vero cultum hyperduliæ non omnis crux meretur, sed sola illa in qua Christus pependit. Idem docet D. Thom. in distinctione prædicta quæst. 1. articulo. 2. quæstiuncula 4. verum in hoc loco rem istã pertractans non idem docuit, quod in generali loco tradiderat. Nam existimat crucem Domini, cui fuit affixus vtroque modo esse colendam cultu latriæ, siue vt signum crucifixi, siue ex coniunctione cum corpore Christi. Nam creatura irrationalis tametsi non sit capax adorationis per se, at quatenus est signum rationalis creaturæ meretur cultum, & venerationem vt imago, aut quatenus est illi coniuncta, vt regia vestis & diadema. Et propter vtramque causam crux illa Domini est colenda latriæ cultu.

Lindanus.
Alanus.
Thomas VValdensis.

D. Thom.

¶ Sed contra hanc sententiam intentant hoc argumento Durandus & Bonauentura, quod non est magni momenti, vt ego existimo. Id quod non potest esse subiectũ alicuius virtutis & sanctitatis non potest esse terminus alicuius adorationis, sed crux Christi, vt res quædam est non considerata vt imago est, non potest esse subiectum virtutis aut sanctitatis, ergo non potest adorari. Et confirmatur. Nam rei inanimi, & irrationali non est exhibendus cultus latriæ, nisi ex repræsentatione diuinitatis, aut vero Christi Domini. Propter hoc argumentum Durandus in prædicta distinctione q. 2. respondens ad quoddam argumentum improbat hanc D. Thomæ sententiã, in qua affirmat, quod crux ipsa in qua pependit Christus, vt res quædam Christi est, est adoratione digna. Et inquit, quod licet hoc dixerit D. Tho in tertio, tamen in hac parte reuocauit sententiam. Propter idem argumentum Picus Mirandulanus in Apologia quæst. 3. affirmat, quod in

Argumentum Durãdi & Bonauenturæ.

Confir.

Picus Mirandu.

in ista materia de adoratione non videtur satis tuta, & secura doctrina D. Thomę. Eo enim vsque processit, vt etiam in tertio dixerit, quod cruci Christi in qua pependit, etiam vt rei inanimatę, & irrationabili debetur aliqua adoratio. Et subijcit, quod Capreolus Thomę defensor in prenotata distinctione quęst vnica articu. 3. in solutionibus ad argumenta Durandi nesciuit aliter defendere, quam dicendo, quòd in summa reuocauit sententiam. Et autor tabulę aureę in concordantijs dicit, quod crux Christi non est adoranda latria, nisi vt signum est. Sed & neotericus quidam autor hanc sententiam D. Thomę non absolutè esse veram affirmat, sed cum distinctione esse explicandam. Quando (inquit) Dominus cruci affixus erat, tunc crux Domini colenda erat cultu latrię non solum vt signum, sed etiam ex coniunctione ad Christum, nam adorare tunc crucem erat adorare Christum crucifixum, qui in illa pendebat: at vero crux illa perfusa sanguine Christi post repertionem eius celebratam ab Helena diuisa est in multa frusta, & distributa est per orbem, & amisit crucis formam, & ideo desiuit esse signum crucis. Propter quod arbitratur iste autor, quod quamdiu illa crux retinuit crucis formam erat adoranda adoratione latrię in quantum erat signum Christi crucifixi. Cęterum vt fuerat iam olim perfusa sanguine Christi, aut fuerat contacta ex carne Domini, non erat postea colenda latrię cultu: siquidem coniunctio illa iam nō erat. Si enim Verbum Domini deponeret humanitatem, humanitas illa deposita nō esset adoranda cultu latrię, quippe quę licet fuisset copulata verbo, iam non manet copulata. Ideo que cessat veneratio, quam propter coniunctionem merebatur. & August. sermone. 58. de verbis Domini optime

Augu.

dicit. Purpuram regiam quando habet illam indutā rex, esse adorandam cultu regio, quia adorare vestem tunc est adorare regem vestitum. Verumtamen vestimenta regia exuta à rege honorem regium non promerentur, quia cessauit coniunctio. Sed ego dico, quod isti autores ex studio contradicendi Diuo Thomę grauiter lapsi sunt. Existimo enim, esse errorem manifestum in fide affirmare, quod sanctissimo crucis ligno, in quo Christus pependit non debeatur adoratio ratione contactus membrorū Christi, sed tantummodo, vt est imago. Hęc nostra sententia probatur in primis. Quoniā heresis est Lutheri, quod festa Sanctę Crucis non sunt celebranda in Ecclesia Christi ea eo, quod crux sancta nullum honorem promereatur, vt ipse existimat. Contra quam heresim legatur D. Hierony. super Psalmo. 95. explicans illud Adorate scabellum pedum eius, Explicat vtique de cruce Christi, quam dicit fuisse scabellum pedum eius. Cassiodorus super Psalmo 131. explicat illud. Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco vbi steterunt pedes eius, de eadē sancta cruce. Eandem expositionem sequitur Damascenus libro. 4. capitulo. 12. Patet etiam nostra sententia ex ratione Diui Thomę in articulo. At demum quoniam hac consideratione quatenus attigit Christum, non habita ratione imaginis, est quędam reliquia Christi, at fides catholica docet reliquias Sanctorum esse adorandas, vt videbimus articulo. 6. Propter quod ego nescio excusare Durandum in loco allegato in solutione tertij, ab errore contra istam sententiam. Vt autem videamus quantum sit a veteribus Christianis tributum alicui particulę crucis, in qua Christus pependit, & quomodo eam omnibus thesauris antiquiorem habuerint, legatur Gregorius Nissenus in vita Macrinę. Paulinus Epistola. 11. ad Seuerum. Gregorius libro 7. Episto. 126. Beda de natura rerum, & temporum ratione. Gregorius Turonensis in vita Christi Chrysostomus hom. quod Christus sit Deus.

Hierony.

Damasc.

Gregorius Nissenus.
Paulinus.
D. Gregor.
Beda.

Ad argumentum Durandi.

¶ Ad argumentum Durandi respondetur, quòd æquè probat de cruce Christi, vt imago est. Deinde dicitur, quod vtroque modo adoratur crux ratione ipsius Christi, vt imago est adoratur, vt repręsentatiua Christi, vt verò est sanguine Christi irrigata adoratur, vt sanctificata cōtactu Christi. Ex qua solutione facilè intelligitur, quòd etiam sunt adoranda cultu latrię omnia, quæ sunt Christi, vt claui, indumenta, lancea, præsepe, & cętera huiusmodi. Quod vero dicunt Durandus, Capreolus, & alij Diuum Thomam retractasse hic, quod in 3. Sentent dixerat, scilicet crucem illam, in qua pependit Christus esse adorandam non solum, vt imaginem Christi, latria, sed vt quandam rem Christi hyperdulia, quasi crux illa Christi non sit capax adorationis vt est quędam res Christi, Hoc inquam, quod dicunt isti autores friuolum est, & sine fundamento. Nam D. Thom. non retractauit, sed illustrauit, & magnificauit doctrinam ibi traditam Quoniam eo in loco dixit crucem Christi, vt res quędam est, esse adorandam hyperdulia, hic vero affirmat esse adorandam latria propter contactum ad Christum Dominum. Illud autem, quod dixit Neotericus ille Doctor crucem in qua pependit Dominus postquam ab ea est depositus esse tantummodo adorandam cultu latrię in quantum imago est, non autem in quantum habuit contactū ad Christum, quoniam ille contactus iam desijt esse, falsum est, & inopinabile. Nam crux illa, & eius frustra adhuc manent vt reliquię Christi, quas eadem veneratione adoramus atque Christum, vt patet ex ritu Ecclesię.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm mater Christi sit adoranda adoratione latriæ.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quòd mater Dei sit adoranda adoratione latriæ. Videtur enim idem honor esse exhibēdus matri Regis, & Regi. Vnde dicitur 2. Regum. 2. quòd positus est thronus matri Regis, quæ sedit ad dexteram eius. Et August. dicit in sermone de Assumptione,* Thronum Dei, & thalamum Domini cæli atque tabernaculum Christi dignum est ibi esse, vbi est ipse. Sed Christus adoratur adoratione latriæ ergo & mater eius. 148

2. 2. q. 103. ar 4. 2. Et 3 d 9. q. 1. ar. 2. q. 3.

In li. de assumptione beatæ Mariæ c. 6. circa mediū. tomo 9.

¶ 2. Præterea, Damasc.† dicit in 4. libro quòd honor Matris refertur ad filium. Sed filius adoratur adoratione latriæ. ergo & Mater.

lib. 4. c. 15. post med.

¶ 3. Præterea, Coniunctior est Christo mater eius, quàm crux, Sed crux adoratur adoratione latriæ, ergo & mater Christi est adoratione latriæ adoranda.

¶ Sed contra est, quòd mater Dei est pura creatura. Non ergo ei debetur adoratio latriæ.

Respondeo dicendum, quòd quia latria soli Deo debetur, nulli creaturæ debetur latria, prout creaturam secundum se veneramur. Licet autem creaturæ insensibiles non sint capaces venerationis secundum seipsas: creatura tamen rationalis est capax venerationis secundum seipsam: & ideo nulli puræ creaturæ rationali debetur cultus latriæ. Cùm igitur beata Virgo sit pura creatura rationalis, non debetur ei adoratio latriæ: sed solum veneratio duliæ, eminentius tamen quàm cęteris creaturis, in quantum ipsa est mater Dei. Et ideo dicitur, quòd debetur ei non qualiscunque dulia, sed hyperdulia.

Ad primum ergo dicendum, quòd matri Regis non debetur ęqualis honor, honori, qui debetur Regi: debetur tamen ei quidam honor consimilis

milis, ratione cuiusdam excellentiæ. Et hoc significant autoritates * inductæ.

In arg. 1. ¶ Ad secūdum dicendum, quòd honor matris refertur ad filium, quia ipsa mater est propter filium adoranda. Non tamen eo modo quo honor imaginis refertur ad exemplar: quia ipsa imago prout in se consideratur, vt res quædam nullo modo est veneranda.

¶ Ad tertium dicendum, quòd crux non est capax venerationis prout in se consideratur, vt di-

Art. præce. ctum est: * sed beata Virgo secundum seipsam est venerationis capax. Et ideo nō est similis ratio.

SVMMA TEXTVS.

1. Conclu. PRima conclusio. Mater Christi non est adoranda adoratione latriæ cum sit creatura, cui non competit talis adoratio.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio, debetur ei veneratio eminētior, quam cæteris alijs creaturis; quia mater Dei est, vnde hyperdulia ei conuenit.

EXPOSITIO ARTICVLI.

DE beatissima Maria matre Domini nostri Iesu Christi quomodo sit honoranda & veneranda disputatur inter Theologos. Et quidam non imperitè dicunt, quòd quando beatissima Maria Dominum in vtero gestabat, qui ex diuina reuelatione id cognouisset, adorando cultu latriæ diuinam prolem adorasset subinde eodem cultu matrem tantæ prolis. Nam tunc Christus erat quasi pars matris suæ Ideoque ex illa coniunctione adorando prolem, adorabatur mater. At vero postquam Dominum Iesum peperit, iam nulla est causa cur adoretur latria, sed solum hyperdulia: siquidem Maria non est imago Christi, neque habet coniunctionem illam naturalem, quam habebat ad Christum, igitur modo non potest adorari

D. Thom. cultu latriæ. Sed Diuus Thomas hoc in loco absolutè docet matrem Domini non esse adorandam adoratione latriæ.

Prim. arg. ¶ Cuius sententia his argumentis redditur dubia. Tū quoniam honor beatæ Virgini exhibitus refertur in filium, sicut honor imaginis Christi in Christum redūdat.

Secūdum. ¶ Tum deinde, quoniam coniunctior multo fuit beata Virgo Christo, quam crux, quam præsepe, quam sepulchrum: siquidem portauit illum nouem mensibus in vtero tāquam in tabernaculo, lactauit eum suis vberibus. Et profectò maior erat coniunctio diuinæ prolis cum Maria, quam vestis cum Christo, ergo si vestem Christi adoramus cultu latriæ, multo magis matrem Christi.

Impugnat solutio. D. Thom. ¶ Nec satisfacit solutio D. Thom ad tertium, quod crux vel vestis non est capax adorationis prout in se consideratur, vt dictum est, sed beata Virgo secundum seipsam est venerationis capax, & ideo non est similis ratio. Contra hanc solutionem sic obijcio. Quoniam non ideo minus est honoranda beata Virgo eo, quod secundum seipsam est etiam honorabilis, quam si nullo esset secundum se honore digna, at si nullo esset secundum se honore digna, omni dubio procul adoraretur cultu latriæ propter istum contactum cum Christo, ergo etiam modo sic adoranda est.

Solutio. ¶ Sed si fortasse respondeas, non esse in vsu fidelium adorare creaturas rationales, cultu latriæ ad cauendum cultum idololatriæ: quoniā si creaturæ rationali, quæ secundum se est venerabilis, tribueretur latria, videretur tribui secundum se, quæ est mera idololatria. Contra hanc responsionem sic insurgo. Nam humanitas Christi est adoranda adoratione latriæ cum tamē sit creatura rationalis, ergo solutio commemorata non est vera. Has rationes dubitandi Dominus Caietan. in hoc articulo dupliciter elucidat. Caietanus. Prima expositio est, quod sicut occasio erroris vitandi facit, vt creatura rationalis non adoretur vt imago Dei, consimili ratione vt res coniuncta Christo, scilicet, ne motus adorationis sistat in rationali creatura secundum se. Quocirca sicut personam Christi non nisi latria adoramus ad euitandum errorem recurrentium ad Christum, vt puram creaturam, ita personam beatæ Mariæ sola hyperdulia veneramur ad cauendum errorem eorū, qui latriam terminarent ad beatam Virginem secundum se. Non enim populus rudis scit hæc discernere, quæ subtilibus intelligentijs opus habent, vt intelligantur. Neque est eadem rō de humanitate Christi. Nam Christi humanitas non est persona per se subsistens. Quapropter sine periculo coadoratur cum Christo eadem adoratione. Secunda expositio habet tria documenta. Primum, beata Virgo non est adoranda adoratione latriæ, sed hyperduliæ. Hoc documentum patet ex vsu totius Ecclesiæ, & ex ratione D. Thom in articulo. Secundum documentum. Beata Virgo ratione coniunctionis maximæ cum Christo est adoranda adoratione latriæ, & cultu quidem maiori quam crux, & imago Christi, ita vt sola Christi humanitas post Deum mereatur maiorem adorationem latriæ. Hoc documentum patet ex argumentis in principio dubitationis propositæ.

Obiectio. ¶ Sed dicet Theologus. Si beata Virgo adoratur adoratione latriæ ex coniunctione ad Christum, ergo absolutè, & simpliciter est adoranda cultu latriæ, sicut crux in qua pependit Christus, & multo maiori iure.

Solutio. ¶ Pro huius expositione est tertium documentum. Honorificentior, & illustrior cultus absolutè impenditur beatæ Virgini cum adoratur hyperdulia propter excellentissimas eius virtutes, quam cum adoratur latriæ cultu ex coniunctione ad Christum. Hoc documentum colligitur ex illo Lucæ. 11. cum enim quædam mulier dixisset beatus venter, qui te portauit, considerans dignitatem matris Dei, subijcit dominus, quinimo beati, qui audiūt verbum Dei, & custodiunt illud. Et Matth. 12. dicenti cuidam; ecce mater tua, & fratres tui, respondit Dominus. Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? & extendens manus in discipulos dixit. Ecce mater mea, & ecce fratres mei. Quicunque enim fecerit voluntatem, &c. Quibus in locis omnes expositores sacri ex Christi sententia asserunt beatiorem fuisse ac fœliciorem, ex eo quod voluntatem Dei fecerit supra omnes puras creaturas, quam ex eo quòd Christum Dominum gestauerit, & illum lactauerit. Legatur etiam specialiter D. Augusti. tract. 10. in Ioan. & D. August. Epistola. 38. & 10 libro de sancta Virginitate capitu. 3. Quo loco, inquit, quòd fœlicior fuerit beata Virgo percipiendo fidem Christi, quam concipiendo carnem Christi. Ex quo patet, quod adorari ratione coniunctionis est adoratio diminuta propter illud additum ratione coniunctionis, quod est intelligendum de adorationibus personæ subsistentis, quæ sunt propriè & absolutè adorationes. Atque hactenus dictum sit de modo adorationis beatæ Virginis. Nam quòd beata Virgo sit adoranda, & colenda simul & sancti omnes non est huius loci disputare. Diffinitum est autem omnes Sanctos esse colendos & venerandos in septima Synodo generali. Et in concilio Tridentino Sessione. 25. in Decreto de veneratione & inuocatione Sanctorum. Liber tamen in præsentia referre patrum de Maria Virgine, & eius veneratione locupletissima testimonia. Encomia, & laudes B. Mariæ Virginis. Sane iure optimo iuxta ipsius Virginis vaticinium omnes generationes eam dicunt beatam, & conuenienter eam appellamus salutem, vitam, spem nostram, propter ea quod Christus, qui principaliter est salus, vita ac spes nostra se per illam nobis dederit, quodque ipsa apud filium materna fiducia nobis impetret, quæ salutaria sunt. Ægre ferunt hæretici, quòd illam talibus appellationibus salutemus. Sed si saperent, & intelligerent non ob id indignarentur. Sæpe enim ea, quæ attribuuntur Deo creatori rectè attribuuntur etiam creaturis, aliter tamen Deo, atque aliter creaturis. Vide Paulus Paulus. scribens Thessalonicensibus dicat, quæ est spes nostra,

aut gaudium, aut corona gloriæ, non ne vos ante Dominum? & hi, ad quos sermo Dei factus est vocantur dij. Apostoli quoque. dicuntur à Christo lux mundi. Item adoratio inuenitur laudabiliter exhibita creaturæ. Nam scriptum est, quòd adorauerit Abraham filios Heth. Genesis. 23. & quod Iacob adorauerit fratrem suum Esau Genesis. 33. quodque filij Prophetarum adorauerint Helisæum Prophetam. 4. Regum. 2. Chrysostomus in liturgia. Vt verè dignum & iustum est glorificare, & deiparam, & semper beatissimam, & penitus incontaminatam matrem Dei nostri, honoratiorem Cherubim, & gloriosiorem incomparabiliter Seraphim, quæ citra corruptionem Deum peperisti, verè Deiparam te magnificamus. Aue gratia plena Maria Dominus tecum benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui, quoniam Saluatorem animarum nostrarum peperisti. Athanasius in Euangel. de Sanct. nostra Deipara. Diximus beatam Virginem iterum atque iterum, & semper, & vndequaque beatissimam. Ad te clamamus recordare nostri sanctissima Virgo, quæ etiam à partu Virgo permansisti. Aue gratia plena Dominus tecum, beatam te prædicant omnium Angelorum, & terrestrium hierarchiæ. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Intercede hera, & domina, & Regina, & mater Dei pro nobis. Gregorius Nazianzenus in Trage. Christus patiens.

Gene. 23.
Gene. 33.
4. Regú. 2.
Chrysost.
Athanas.

O ter beata mater, ò lux Virginum.
Quæ templa cœli lucidissima incolis.
Mortalitatis liberata sordibus,
Ornata iam immortalitatis es stola.
Meis benignam ab alto aurem exhibe verbis.
Measque virgo suscipe obsecro preces.

August. Augustinus sermone 2. de Annunciatione Dominica. Sancta Maria succurre miseris iuua pusillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro deuoto fœmineo sexu, sentiât omnes tuum iuuamê, quicunque celebrant tuam commemorationem. Fulgentius Ser. de Laudibus Mariæ. Facta est Maria fenestra cœli, quia per ipsam Deus verum fudit sęculis lumen. Facta est Maria scala cœlestis, quia per ipsam descendit Deus ad terras, vt per ipsam homines ascendere mereantur ad cœlos. Facta est Maria restauratio fœminarum, quæ per ipsam à ruina primæ maledictionis probantur esse subtractæ. Bernardus serm. 2. de Aduentu. Virgo regia ipsa est via, per quam Saluator aduenit procedens de ipsius vtero tanquam sponsus de thalamo suo. Per te accessum habemus ad filium ò benedicta inuentrix gratiæ, genitrix vitę mater salutis, vt per te nos suscipiat, qui per te datus est nobis. Vide eundem super missus est, & in illud Apoc. signum magnum apparuit. Item in sermone de Natiuitate Virginis.

Fulgêtius.
Bernard9.

¶ Sed hic excludenda est quædam calumnia, quam mouent hæretici Lutherani sanctissimo Bernardo. Dicût enim D. Patrem non tantum impie, sed etiam impudenter appellare Virginem Mariam, vt se matrem esse meminerit, vt imperet filio, & in illum vtatur iure suo; Cum tamen hæc verba in operibus D. Bernardi nunquam inueniantur. Sanè canit Ecclesia monstra te esse matrem, sumat per te preces, qui pro nobis natus tulit esse tuus. Quod vero imperet filio nunquam dixit Bernardus, nunquam canit Ecclesia. Sed iam de Virgine matre, quædã carmina cuiusdam autoris, quæ pia sunt, atque elegantia non grauabor recensere.

Hæreticorum calũnia refellitur.

O virgo, ò mihi post dominum spes vnica Iesum,
Qua te Bernardus hac ego mente colo:
Cui nunquam attonito saturantur lumina visu
Vsque oculos tua sic pasca imago meos:
Cui nullo tenuis lassatur carmine lingua
Illa tuæ laudi tam sibi visa rudis:
Aspice nos quocunque tegit me nomine cœlum,
Et sordes nati sanguine terge meas.

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm reliquiæ Sanctorum sint adorandæ.

AD sextum sic proceditur. Videtur quòd Sanctorum reliquiæ nullo modo sint adorandæ. Non enim est aliquid faciendum, quod possit esse occasio erroris. Sed adorare mortuorum reliquias, videtur ad errorem Gentilium pertinere, qui mortuis hominibus honorificentiam impendebant. Ergo nô sunt Sanctorum reliquiæ adorandæ.

149
2. 2. q. 96.
art. 4. 3.

¶ 2. Præterea, Stultum videtur rem insensibilem venerari. Sed Sanctorum reliquiæ sunt insensibilia corpora. Ergo stultum est eas venerari.

¶ 3. Præterea, Corpus mortuum non est eiusdem speciei cum corpore viuo: & per consequês non videtur esse numero idem. Ergo videtur, quòd post mortem alicuius Sancti corpus eius non sit adorandum.

¶ Sed contra est, quod dicitur in li. de Ecclesiast. dogmatibus, * Sanctorum corpora, & præcipuè beatorum Martyrum reliquias, acsi Christi membra, syncerissimè honoranda, scilicet credimus. Et postea subditur, Si quis contra hanc sententiam velit esse, non Christianus, sed Eugnominianus & Vigilantianus creditur.

cap. 73. in prio. habetur inter opera Aug. tom. 3.

Respondeo dicendum, quòd sicut August. dicit in libro de Ciuit. Dei. † Si paterna vestis & annulus, ac si quid est huiusmodi, tanto carius est posteris, quanto erga parentes est maior affectus; nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ vtique multo familiarius atque coniunctius quam quælibet indumenta gestamus. Hęc enim ad ipsam naturam hominis pertinent. Ex quo patet, quòd qui habet affectum ad aliquem, etiam ea, quæ de ipso post mortem relinquuntur, veneratur: non solum corpus aut partes corporis eius, sed etiam aliqua exteriora, puta vestes, & similia. Manifestum est autem, quòd Sanctos Dei in veneratione habere debemus, tanquam membra Christi, Dei filios, & amicos, & nostros intercessores. Et ideo eorum reliquias qualescunque, honore congruo in eorũ memoriam venerari debemus, & præcipuè eorum corpora, quæ fuerunt templa & organa Spiritus sancti in eis habitantis & operantis, & sunt corpori Christi configuranda per gloriosam Resurrectionem. Vnde & ipse Deus huiusmodi reliquias conuenienter honorat in eorum præsentiam miracula faciendo.

li. 1. ca. 13. tom. 5.

Ad primum ergo dicendum, quòd hæc fuit ratio

In epist. ad vigilat. nõ procul a prin. to. 3.

tiq Vigilantij, cuius verba introducit Hiero.† in lib. quem contra eum scribit, dicentis, Propè ritũ Gentilium videmus sub prætextu religionis introductum, puluisculum nescio quem in modico vasculo, pretioso linteamine circumdatum osculantes adorant. Contra quem Hiero. dicit in Epistola ad Riparium: ✠ Nos non dico Martyrum reliquias, sed nec Solem, nec Lunam, nec Angelos adoramus, scilicet adoratione latriæ, honoramus autem reliquias Martyrum, vt eum, cuius sunt Martyres, adoremus; honoramus seruos, vt honor seruorum redundet ad dominum. Sic ergo honorando reliquias Sanctorum, non incidimus in errorum Gentilium, qui cultum latriæ mortuis hominibus exhibebant.

Incipit ep. Accepis primũ literis tuis te, 3. habetur nõ procul a princip.

Ad secundum dicendum, quòd corpus illud insensibile non adoramus propter seipsum, sed propter animam, quæ fuit ei vnita, quæ nunc fruitur Deo: & propter Deum, cuius fuerunt ministri.

Ad tertium dicendum, quòd corpus mortuum alicuius Sancti non est idem numero quod primò fuit dum viueret, propter diuersitatem formæ, quæ est anima: est tamen idem identitate materię, quæ est iterum suæ formæ vnienda.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio

Conclusio asserit. Reliquiæ Sanctorum qualescunq; maximè martyrum cõgruo honore esse venerãdas. Nam si afficimur ad res maiorum nostrorum multo magis veneranda sunt corpora Sanctorum tanquam membra Christi, filij, & amici Dei, & nostri intercessores. Fuerunt enim templa Spiritus sancti in eis habitantis & operantis, configurandaque sunt corpori Christi per gloriosam Resurrectionem. Vnde & ipse Deus tales reliquias conuenienter honorat in eorum præsentia miracula faciendo.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Reliquiarum sanctarum cultum magno agmine impugnant Lutherani nostri temporis & quidem impugnationem diuidunt in hæc capita.

Lutheranorũ varia argumẽta. Prim. arg.

¶ In primis afferunt argumenta ad probandum historias Martyrum esse suspectas. Quod tradunt multos martyrum nullo alio, quã gladii supplicio interfici potuisse.

Secũdum.

¶ Deinde impugnant vehementer sanctorum apparitiones, quas vt falsas ac aniles fabulas exagitant.

Tertium.

¶ Præterea, obijciunt contra Sanctorum post obitum miracula ad eorum siue sepulchra, siue reliquias.

Quartum.

¶ Insuper rident Sanctorum translationes. Demum irrident nos non tantum, quòd infinitum numerum habeamus intercessorum, idque prorsus sine autoritate verbi Dei, sed etiam quod habeamus in singulis prouincijs præcipuos quosdam patronos, & Diuos tutelares more gentilitio.

Condẽnãtur hæretici.

¶ Sed isti hæreticorum omnium inanissimi sunt, qui œconomiam, & dispositionem Ecclesię euertere sua autoritate volunt contra Patres, contra Concilia, contra traditionem Ecclesiæ à principio vsque ad nos deriuatam. Propter quod condemnantur, & anathematizantur in 7. Synodo generali actione. 7. &. in Concilio Tridentino nuperrime celebrato Sessione. 25. Et rationes, quas hic adducit Diuus Thomas etiam in lumine naturali sunt euidentes, quas etiam commemorat Damascenus libro. 4. de fide orthodoxa capitulo. 16. Disputat etiam de hac re eleganter, & copiose Thomas VValdensis libro de Sacram. tim. 23. Sed & D. Ambrosius in sermone de Nazario & Celso de honore Sanctorum reliquijs tributo sic loquitur. Quod si dicas mihi, quid honoras iam in carne resoluta, & consumpta, de qua nulla iam cura Deo est? Honoro (inquit) in carne Martyris exceptas pro Christi nomine cicatrices, honoro viuentis memoriam perennitate virtutis, honoro in cineribus semina æternitatis, honoro corpus, quod mihi dominum meum ostendit diligere, quod me propter dominum mortem docuit non timere. Cur autem non honorent corpus illud fideles, quod reuerentur & dæmones, quod & afflixerunt in supplicio, sed glorificant in sepulchro? honoro itaque corpus quod Christus honorauit in gladio, quod cum Christo regnabit in cœlo.

7. Synod. generalis Conc. Tri. Damasc. VValdẽsis. Ambrosi.

Nota circa cultum reliquiarum.

¶ Sed obseruabit Theologus, quod cum dicimus, Sanctorum reliquias esse venerandas intelligendum est si sint authenticæ, & ab Episcopis, vel Sede Apostolica, vel à viris fide dignissimis habeant testimonium. Sunt enim multi circulatores, qui commentitias afferunt reliquias, vt simplici populo imponant. Ex dictis constat, quomodo sit certa fides Sanctorum reliquias esse adorandas. De modo autem adorandi non est adeo certa, & infallibilis fidei definitio. Ex dictis tamen facile intelligitur, quod idem prorsus cultus tribuendus sit reliquijs Sanctorum, qui ipsis sanctis impenditur. Quod si interroget Theologus. Quorsum D. Thom. in hac quæstione, vbi instituit disputationem de adoratione Christi, interserit tractatũ de Sanctorum reliquiis venerandis. Respondetur huius rei duas posse demonstrari rationes. Vna est, vt ex huius articuli deffinitione intelligat Theologus, quomodo reliquias Christi venerari debeat. Altera est quoniam Sancti Dei homines sunt corporis Christi mystici membra viua, Dei filij & amici propter quod vniuersus honor illis exhibitus in Christum refertur.

Interrogatio.

QVAESTIO XXVI.

De eo, quòd Christus Mediator Dei & hominum dicitur, in duos articulos diuisa.

Deinde considerandum est de hoc, quòd dicitur Christus Dei & hominum mediator.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, vtrùm esse mediatorem Dei, & hominum, sit proprium Christo.

¶ Secundò, vtrùm hoc conueniat ei secundum humanam naturam.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm esse mediatorem Dei & hominum, sit proprium Christo.

150
3. di. 19. ar. 5. q6 3. Et opu. 3. ca. 22. Et opu. 60. cap. 18. Et Gala. 5. lect. 7. fin.

Ad primum sic proceditur. Videtur, quòd esse mediatorem Dei & hominum, non sit proprium Christo. Sicut enim Sacerdos, ita & Propheta videtur esse mediator inter Deũ & homines: secundum illud Deut. 5. Ego illo tempore sequester fui & medius inter Deum & vos. Sed esse Prophetam & Sacerdotem, non est proprium Christo. Ergo nec esse mediatorem.

¶ 2. Præterea, Illud quod conuenit Angelis bonis & malis, non potest dici esse proprium Christo.

ſto. Sed eſſe medium inter Deum & homines, conuenit Angelis bonis, vt Dionyſius dicit 4.ca. de Diu.nomin.* conuenit etiam Angelis malis, id eſt, dæmonibus: habent enim quædam communia cum Deo, ſcilicet immortalitatẽ,quædam cum hominibus, ſcilicet quòd ſunt animo paſſiui,& per conſequens miſeri: vt patet per Auguſt. in 9.de Ciui.Dei.† Ergo eſſe mediatorem Dei & hominum non eſt proprium Christo.

ca.4. non multum procul - à princi.

lib 9.ca.8. tom.5.

¶3.Præterea, Ad officium mediatoris pertinet interpellare ad vnum eorum, inter quos eſt mediator pro altero. Sed Spiritus ſanctus, ſicut dicitur Rom.8. interpellat pro nobis ad Deum gemitibus inenarrabilibus. Ergo Spiritus ſanctus eſt mediator inter Deum & homines, Non ergo eſt proprium Chriſto.

¶Sed cõtra eſt, quod dicitur primæ ad Tim.2. Vnus eſt mediator Dei & hominum, homo Ieſus Chriſtus.

Reſpondeo dicendum, quòd ad mediatoris officium propriè pertinet, coniungere & vnire eos, inter quos eſt mediator. Nam extrema vniuntur in medio. Vnire autem homines Deo perfectiuè quidem conuenit Chriſto, per quem homines ſunt reconciliati Deo, ſecundum illud 2. ad Corinth.5. Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi. Et ideo ſolus Chriſtus eſt perfectus Dei & hominum mediator, in quantũ per ſuam mortem humanum genus Deo reconciliauit. Vnde cum Apoſtolus dixiſſet, Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, ſubiungit, Qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus. Nihil tamen prohibet aliquos alios ſecundum quid dici mediatores inter Deum & homines: prout ſcilicet cooperantur ad vnionẽ hominum cum Deo diſpoſitiuè vel miniſterialiter.

Ad primum ergo dicendũ, quòd Prophetæ & Sacerdotes veteris Teſtamenti, dicti ſunt mediatores inter Deũ & homines diſpoſitiuè, & miniſterialiter, in quantum ſcilicet prænunciabant, & præfigurabant verum & perfectũ Dei & hominũ mediatorem. Sacerdotes verò noui Teſtamenti poſſunt dici mediatores Dei & hominũ, in quantum ſunt miniſtri veri mediatoris, vice ipſius ſalutaria ſacramenta hominibus exhibentes.

Ad ſecundum dicendum, quòd Angeli boni, vt Auguſtinus dicit in 9.de Ciuitate Dei,* nõ rectè poſſunt dici mediatores inter Deum & homines. Cùm enim vtrumq; habeant cõmune cum Deo & beatitudinem, & immortalitatẽ, nihil autem horum cum hominibus miſeris & mortalibus, quomodo non potius remoti ſunt ab hominibus, Deoq; coniuncti, quàm inter vtroſq; medij cõſtituti? Dionyſius * tamen dicit eos eſſe medios, quia ſecundũ gradũ naturæ ſunt infra Deũ & ſupra homines cõſtituti: & mediatoris officiũ exercent, non quòd principaliter & perfectiuè, ſed miniſterialiter & diſpoſitiuè. Vnde Matth.4. dicitur, ꝙ acceſſerunt Angeli, & miniſtrabant ei, ſcilicet Chriſto. Dæmones autem habent cõmunem cum Deo immortalitatem, cum hominibus autem miſeriam: ad hoc enim ſe interponit mediũ dæmon immortalis & miſer, vt ad immortalitatẽ beatam tranſire non ſinat, ſed perducat ad miſeriam immortalem. Vnde eſt ſicut malus medius, qui ſeparat amicos. Chriſtus autem habuit communem cum Deo beatitudinem, cum hominibus aũt mortalitatem: & ideo ad hoc ſe interpoſuit mediũ, vt mortalitate tranſacta & ex mortuis faceret immortales (quod in ſe reſurgendo monſtrauit) & ex miſeris beatos, vnde nunquam ipſe deceſſit. Et ideo ipſe eſt bonus mediator, qui reconciliat inimicos.

lib.9.& li. 14.ca 15. à medio, tom.5.

loco citato in arg.

Ad tertium dicendum, ꝙ Spiritus ſanctus cùm ſit per omnia Deo æqualis, nõ poteſt dici medius vel mediator inter Deum & homines, ſed ſolus Chriſtus, qui licèt ſecũdum diuinitatem æqualis ſit Patri, tamen ſecundum humanitatẽ minor eſt Patre, vt ſupra dictum * eſt. Vnde ſuper illud ad Gal.3. Chriſtus eſt mediator, dicit Gloſ. * Non Pater nec Spiritus ſanctus. Dicitur autem Spiritus ſanctus interpellare pro nobis, quia ipſe interpellare nos facit.

q.20.ar.1. Implicitè habetur î gloſ.ordinã ibid.

SVMMA TEXTVS.

PRrima concluſio. Eſſe mediatorem inter Deum & homines ſimpliciter, & perfectè eſt propriũ Chriſto. Ipſe enim eſt, qui per mortem ſuam humanum genus Deo reconciliauit, cum ſemetipſum dederit redemptionẽ pro omnibus, & Deus in ipſo mundum reconcilians ſibi, vt dicit Apoſtolus 2. Corinth.5. ergo ſimpliciter, & perfectiuè fuit mediator inter Deum & homines. Conſequentia vero inde probatur. Tum quia mediatoris officium eſt mediare inter eos, inter quos eſt mediator, cum in medio vniantur extrema. Tum deinde, quia cum Apoſtolus dixiſſet, mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, ſubiunxit, qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus.

Prima cõcluſio.

¶Secunda concluſio. Nihil prohibet alios dici mediatores ſecundum quid, videlicet diſpoſitiuè, & miniſterialiter, prout cooperantur ad vnionem hominũ cum Deo.

Secũda cõcluſio.

EXPOSITIO ARTICVLI.

LVtherani hæretici magnopere contendunt probare, ita eſſe propriũ Chriſto eſſe mediatorẽ inter Deũ & homines, ꝙ nullo modo ſancti mediatores vel aduocati ſint dicendi ad accedendum ad Deum Patrem. Atqui hoc dogma, ſequentibus argumentis ſibi habent perſuaſum.

Argumẽt hæretici contra ſecun. conclu.

¶In primis ex illo 1.ad Timo.2. vnus eſt mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus. Et ex illo ad Heb.7. Solus Chriſtus ſempiternum habet ſacerdotium per ſemetipſum accedens ad Deum patrem, ſemper viuens ad interpellandum pro nobis. Et 1. Ioan.2. Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, & nõ eſt in alio ſalus. Et Ioan.16. iubet Dominus in nomine ſuo, & alibi in nomine patris preces fieri. Et alio loco inquit. Orantes dicite. Pater noſter, qui es in cœlis. Non Angelum, vel Patriarcham, aut Prophetam mortuum, ſed patrem tantum inuocari iubet. Et ad Heb.4. dicit Apoſtolus. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ eius, ſcilicet Chriſti, non autem ſanctorum, excludens (vt videtur) inuocationem ſanctorum. Illud etiam Apoſtoli adducitur. Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt? quaſi impoſſibile ſit inuocare eum, in quem nõ credis tanquã in Deum. Hæc ferè ſunt, quibus ex ſcriptura peritis videtur ſufficienter probari, ſolum Chriſtũ eſſe mediatorẽ, & ſolum Deum eſſe inuocandum, quibus attexunt nonnullas rationes.

Prim.arg. 2.Tim. 2. Heb.2. 1. Ioan.2. Ioan.16. Heb.4.

1.Ratio.

¶Prima est. Mortui sunt sancti Dei homines, & sepulchra eorum monstrantur apud nos vsque in bodiernum diem, quomodo ergo poterunt mediare inter Deum & homines? mediare namque præsupponit viuere.

2.Ratio. D. Augu. Isa.63. 4.Reg.22.

¶Secunda obiectio. Quamuis demus sanctos viuere in throno Dei cum Christo, ipsi tamen non vident cultus nostri obsequia, neque audire possunt clamantem nostri cordis affectum. Vana igitur & frustratoria est omnis inuocatio sanctorum. Quomodo enim exaudiet qui ne audire quidem potest? Sanè Diuus Augustinus plane asserit nescire animas sanctorum, quid agant in terris, etiam eorum consanguinei. Et in Isaia Propheta sic legimus capitulo 63. & Abraham nesciuit nos, & Israel ignorauit nos. Et in quarto libro Regum capitulo vigesimo secundo babemus, quòd Dominus per Prophetam dixit ad Iosiam Regem sanctum. Colligam te ad patres tuos, & colligeris ad sepulchrum tuum in pace, vt non videant oculi tui omnia mala, quæ introducturus sum super istum locum. Ex quibus scripturis velut certum apparet, quod sancti post mortem ignorant, quid hic agatur inter viuos.

Tert. arg. ex autoritate sanctorum. Chrysost. Hierony. Ambros. Epiphan. Cyrillus. Origen.

¶Sed & sanctos patres in patrocinium sui erroris adducunt. In primis Chrysostomum in præfatione enarrationis Psalm 4. sic scribentem. Non potes dicere, vereor accedere, & orare Deum, sed semper & assiduè eum potes interpellare, & nulla adest difficultas. Neque enim opus est ianitoribus, qui te introducant, non dispensatoribus, procuratoribus, custodibus, aut amicis, sed quando ipse per teipsum accesseris, tunc maximè te audiet, tunc quādo neminem rogaueris. Non ita n. eum per alios placamus orantes, sicut per nosipsos, quādo viderit nos hoc per nosipsos facientes; tunc maximè annuit. Ita facit in Chananæa. Et cum Petrus quidem, & Iacobus accederent non annuit; Cùm ea autem permaneret, quod petebatur, dedit. Idem repetit ferè eisdem verbis in hom. de profectu Euangelij. Citant etiam Diuum Hieronymum in libro tertio in Epistolam ad Galatas explicantem illud. Vnusquisque onus suum portabit, & sic inquientem. Obscurè licet docemur per hanc sententiolam nouū dogma, quod lattitat dum in præsenti sæculo sumus siue orationibus, siue cōsilijs inuicem nos posse coadiuuari, cum autem ante tribunal Christi venerimus, non Iob, non Daniel nec Noe rogare posse pro quoquam, sed vnumquenq; portare onus suum. Dicunt etiam Ambrosium in libro de Spiritu sancto, Ephiphanium contra Antidicomaritas, Hieronymum libro tertio, contra Vigilantium, Eusebium libro quarto suæ historiæ, capitulo decimoquinto. Cyrillum libro sexto contra Iulianum, apertè pronunciare sanctos non esse adorandos. Origenem vero libro secundo in Epistolam ad Romanos, & Augustinum libro de cura pro mortuis babenda capitulo decimotertio, & libro 22. de ciuitate Dei, capitulo to dubitare, num nos sancti adiuuent, & apertè affirmare, eos non esse inuocandos.

1.Conclu. Christ⁹ est pocissim⁹ mediator inter Deū & homines. Hebr.9. D. Augu.

¶Ad veritatis catholicæ expositionem statuitur conclusio prima. Christus solus est mediator, qui pacem & reconciliationem facit redemptione interposita, id est, Christus est nostræ salutis mediator, qui per semetipsum Deo nos reconciliauit in suo sanguine, ipse virtute propria, & suis meritis peccata nostra depeudit, ac Dei gratiam nobis promeruit. Quod pulchrè explicat Paulus ad Hæbreos nono, inquiens. Quāto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundauit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad seruiendum Deo viuenti; & ideo noui testamenti mediator est morte intercedente. Lege exactè, & diligenter perpēde illationem Apostoli, quoniam vtilis est in hac materia, docens qua de causa Christus est, diciturq; mediator. Augustinus multis in locis declarat pulchrè, præcipuè in lib. 10. confess. cap. 42. & 43. Item libro. 2. de peccat. origin. contra Pelag. capit. 28. & lib. 9 de Ciuitate cap. 15. & 17. mediatorem propriè dici, qui sic mediat, vt non sit in extremo, sicq; intercedit, vt pro se intercessione non egeat. Christus itaq; vnus, & solus est mediator tam ratione redemptionis, & reconciliationis totius generis humani, quam solus interposuit inter Deum offensum & hominē offendentem, quam ratione illius hypostaticæ vnionis naturæ humanæ cum diuinitate. Non Sanctus Petrus hoc modo mediator, non Sanctus Paulus, non Sanctus Ioannes Baptista, non ipsa denique Virgo Maria. Habes primæ Cor. 1. Numquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati estis? Quid Paulus? Quid Apolo? Ministri eius, cui credidistis, Christus vero ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non solum autem nostris, sed & totius mundi Christus pax nostra, Christus pretium redemptionis nostræ. Sicut Paulus scribit Corinthijs 1. cap. primo. Non vos ò Corinthij ex Paulo, non vos in Paulo, verum ex ipso Deo vos estis in Christo Iesu tanquam mediatore, qui factus est nobis sapientia a Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio, quemadmodum scriptum est. Qui gloriatur, in Domino glorietur. Sancti omnes, & ipsi redempti sunt, factiq; vnum cum Deo in sanguine mediatoris nostri. Vnus est Deus, vnum est genus humanū, summè distans ab illo in omnibus suis membris: Vnus quoq; mediator inter genus humanum, & Deum vnum, homo Christus Iesus. 1.Cor.1.

Secunda cōclusio. Sancti sūt intercessores pro nobis apud Deum, aliter tamen quā Christus. Hier.15. 2.Macha.15. Isa.37. Deut.5. 1.Tim.2.

¶Secunda conclusio. Sancti Dei homines sunt aduocati, & intercessores, atq; etiam mediatores per viam supplicationis inter Deum, & homines. Itaque differt inter Christi intercessionem & mediationem, & inter mediationem, & intercessionem Sanctorum. Sanctos enim hoc modo inuocamus. O vos electi amici Dei apud Deum pro nobis intercedite. Verum a Christo Domino nō hoc petimus, vt pro nobis oret, sed compellamus eum tanquam verum Deum seruatorem, & adiutorem ita dicentes. Christe miserere nostri, Christe serua nos, Christe adiuua nos, & saluos fac nos. Certè de Christo ita credimus, quòd suapte potentia, virtute & meritis peccata nostra remittere, omnem vitæ huius temporariæ defectum, & incommoda auertere, æternamq; fœlicitatem nobis donare possit. Christus per se nobis opitulari potest sine vllo diuortiō, aut hominum adminiculo. Sancti sine illo nihil possunt, sed a Christo petant, & accipiant oportet, quicquid boni hominibus per ipsos euenturum est. Hæc cōclusio sic explicata, est vera, & irrefragabilis fides, quę variis argumētis ex diuina Theologia petitis demonstrari potest. Et in primis ex sanctis scripturis. Nam Iere. 15. sic scribitur. Si steterint Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Et de Ieremia scribitur. 2. Machab decimoquinto. Hic est qui multum orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate Ieremias Propheta. Et Isa. 37. Protegam (inquit Dn̄s) ciuitatem hanc propter me, & propter puerum meū Dauid. Quam sententiā explicans Chrysostomus homil quadragesima secunda, in Genesim, & serm. nono, de virtutibus tom. 5. sic scribit in sententia. Dauid mortuus est, & merita eius vigent. O rem admirandā, ò ineffabilem clemenciā Dei. Homo mortuus viuo patrocinatur. Et Moyses, & Aaron quoties suis precibus Deum placauerunt, & sese interposuerunt sepem pro populo contra furorē indignationis Domino, adeò vt dicat Moyses de se, Deut. 5. Ego sequester, & medius fui inter Dominum, & vos in tēpore illo? Nec videtur Iudæis talis vsus omnino defuisse cum putarent Christum in cruce Heliæ opem implorasse. Et 1. ad Timoth. 2. sic ait Paulus. Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & pro omnibus, qui in sublimitate cōstituti sunt, vt quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate. Hoc enim bonū est, & acceptū coram Saluatore Deo nostro, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Sequitur. Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei &, hominū, homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus. Hac dico ratione, vnus mediator. Non vtique vnus mediator ex eo, quòd intercedit pro nobis. Nam si Christus hoc pacto vnus est, siue solus mediator, adeò vt nemo aliorum posset se exhibere medium inter Deum, ac miserias & peccata hominum per viam supplicationis; valde

ergo

ergo impiè Paulus hortatur Timotheum Episcopum, & illius compresbyteros, vt intercedant pro omnibus hominibus per obsecrationes, per orationes, per postulationes. Et falsissime pronunciat, bonum hoc esse, & acceptũ coram Deo, &c. Rursum, valde ergo falsa est ista assertio Apostoli Hebr. 5. (*Heb. 5.*) Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his, quę sunt ad Deũ, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Quãdo Paulus petit orationes Romanorũ pro se ad Deum, & ipse flexis genibus se exhibet intercessorem pro Corinthiis, pro Ephesijs, alijsq; Ecclesiis, an sui obliuiscitur, & mediatori Christo iniuriam facit aut cõtumeliam? Siquis autem dicat homines mortales, & peregrinantes hic à Domino, posse intercedere, & mediare pro aliis mortalibus, nõ autem immortales, & Dei domesticos, somnium hoc est, & vapor deceptionis. (*Hierony.*) Longè aliter docuit S. Hieronymus contra Vigilantiũ hæreticum Epist. 2. inquiens: Si Apostoli & Martyres adhuc in corpore cõstituti possunt orare pro cæteris quando pro se adhuc debent esse soliciti, quanto magis post coronas, victorias, & triumphos?

(*Cõc. Chalcedonẽse.*) Secundo idem probatur autoritate conciliorum. Nam in Calcedonensi Synodo magna voce Patres clamauerunt dicentes: Sanctus martyr Flauianus oret pro nobis. (*Epi. Constan.*) Habetur hoc actione. 11. & Constantinus Imperator in Epistola ad sextam Synodum œcumenicam Trullo celebratam. Multis (inquit) errantibus circa orthodoxam fidem, extincta dissonantia in vnam, eandemq; confessionem consonantes omnes conuenimus, sperantes veram atque celebrem salutem à Sanctorum multorum munerum datore Deo intercessionibus Dei genitricis, & vestrę sanctitatis suscipere. (*Conc. Nicena.*) Et in Synodo Nicena act. 3. & 6. habetur. Cum timore Dei omnia agamus postulantes intercessiones incontaminatæ Deiparæ, & semper Virginis Mariæ, item sanctorũ Angelorũ, omniumq; sanctorum. (*Cõc. Flor.*) Et in Florentina Synodo Sess. 5. idem habetur. (*Cõc. Trid.*) Et in Synodo Tridentina. His (inquiunt Patres) decretis inhærentes digni reddemur misericordia, & gratia patris, & magni sacerdotis Iesu Christi intercedente inuiolata domina nostra Deipara, & omnibus sanctis. Tertio loco ad probandam hanc conclusionem extant amplissima omnium sanctorum testimonia, (*Sanctorũ testimonia.*) quos in summa commemorabo. Dionys. cap. 5. cœlest. hierar. Gregorius lib. 12. moral c. 13. & li. 4 dia. c. 13. Aug. de cura pro mortuis c. 4. & 16. lib. 20. contra Faust. c. 21. li. 8. de ciuit. c. 27. & 10. de ciui. ca 1. & q. 108 in Exo Hierony. in Vigilantium, & in Epitaphio Paulæ Ambrosius in libro de viduis, & libro de fide resurrectionis, & 10. lib. in Lucam cap. 21. Chrysostom. homil 66. ad populum, & homil. 42. in Genesim. Et sermone de virtutibus & vitiis. Bernardus in vigilia Petri & Pauli. Et sermone 2. de sancto Victore. Et sermone 66. in Cantica. Basil in 40. martyres & in Mamantem. Gregorius Nazianzenus in Cyprianum, Athanasium, & Basilium. Theodoretus lib 8. Græcarum affectionum, & in Philotheo. Prudentius in laudibus septimæ Synodi actione. 6. Leo sermo. 1 & 2. de Petro & Paulo. Et in sermone de anniuersariis Pontificũ. Paulinus ad Cyterium. Maximus de Octauio Aduentitio & Solutore. Cyrillus lib. 10 thesauri ca. 10. In his omnibus locis sancti patres cum de sanctis loquuntur, qui ex hac vita migrarunt suffragatores, intercessores, mediatores; patronosq; nostros frequenter appellant. (*Iacob⁹ in liturgia.*) Sanè in liturgia vel Missa Iacobi Apostoli fratris Domini, primiq; Hierosolymorũ Episcopi sic habetur. Commemorationem agamus sanctissimæ, immaculatæ, gloriosissimæ, benedictæ dominæ nostrę matris Dei, & semper Virginis Mariæ, ac omnium sanctorum, & iustorum, vt precibus atq; intercessionibus eorum omnes misericordiam consequamur. Cum hac liturgia cõueniunt liturgiæ Basilij, & Chrysostomi. (*Cyrillus.*) Et Cyrillus in quinta Catechesi mystagogica inter alia hæc habet. Deinde vero (inquit) postquam confectum est illud spirituale sacrificium, & ille cultus incruentus in ipsa propitiationis hostia obsecramus Deum pro cõmuni Ecclesiarum pace, pro tranquillitate mundi, pro ægrotis & afflictis, & in summa pro iis omnibus qui egent auxilio, indigemus autem omnes, cum hoc sacrificium offerimus; postea facimus mentionem etiam eorum, qui ante nos obdormierunt. Primum Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrũ, vt Deus orationibus illorum, & deprecationibus suscipiat preces nostras. Deinde pro defunctis sanctis patribus, & Episcopis, denique pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi sunt, maximũ esse credentes animarum iuuamen, pro quibus offertur obsecratio sancti illius, & tremendi, quod in altari positum est, sacrificij. Qui mos orandi ab ipsis Apostolorum temporibus ad Cyrilli, & deinde ad nostra vsque sine dubio deriuatus est. Non enim solum inter sacra Missarum solennia sanctorum merita Ecclesia cõmemorat, qui pro nobis assistunt apud Deum. Verum & in solennibus litaniis postquam sanctam Trinitatem tanquam primum gratiæ, gloriæq;, & omnium bonorum fontem precatur, vt misereatur nostri, diuorum ordinem subinde subiungit, quos tanquam nostros aduocatos obsecrat, vt orent pro nobis. Quo verborum discrimine, miserere nobis, & ora pro nobis, declarat diuersos modos, & gradus, quibus Deum debeamus ac sanctos orare. Vnde in concilio Gangrensi capit. 20. condemnantur qui basilicas martyrum, earumq; memorias contempserint. Et in concilio Aurelianensi. Et in conciliis Toletanis 3. & 6. Et in concilio Bracharensi eiusmodi litaniarum, hoc est, rogationum ritus sancitur De consecratione distinctione tertia, can. rogationes. Accedit tandem & festorum obseruatio (*Sanctorũ festiuitates.*) in honorem sanctorum, quæ tum ob eorum venerationem, tum ob eorum, quibus iuuamur patrocinia sanctè instituta sunt. Vnde sancta consideratione duo sunt quotannis dies coniuncti, quorum altero sanctorũ omnium, qui nobis suffragantur, altero vero animarum, quæ nostris suffragiis expiantur, memoria celebraretur.

¶Ad argumenta in contrarium. (*Ad argu. in princi. Ad primum.*) Ad primum dicendum est, quòd diuersa ratione, & longè dissimili Christus dicitur aduocatus noster & mediator, quàm sancti Dei homines, & Angelorum spiritus, vt satis superq; ex scripturis diuinis est expositum. Sanè ex eo quod vnus est mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus, non sequitur quòd solus Christus sit orator, aut solus ipse intercessor, aut solus ipse mediator per viam supplicationis inter Deum, & quotidiè delinquentes. Caueat autem Theologus, ne vnquam scripturis imponat falsum. Has enim propositiones scriptura sancta non habet. (*Nota circa scripturæ sacræ intelligentiam.*) Solus Deus adorandus. Solus Christus interpellat pro nobis, aut per solum Christũ habemus accessum ad patrem. In his dico sententiis, & similibus nunquã scriptura apponit dictionem exclusiuam solus, vt mentiuntur qui amant hæresim. Sed etsi apponeret scriptura eã particulam, aut similem, vt in istis. Vnus est bonus Deus, vnus est pater vester, qui in cœlis est, magister vester vnus est Christus, non conturbaremur in his locutionibus. Dicitur enim vnus est bonus Deus; quia nemo aliorum bonus nisi gratia, & miseratione illius. Simili locutione dicitur Deus vnus Dominus, quia Deus sit Dominus, quod neq; Imperator sit Dominus alicuius ditionis, nisi gratia, & donatione illius. Vnus & pater noster, quià ab eo omnis paternitas & in cœlo, & in terra nominatur, vt dicit Paulus ad Ephesi 3. Ad eundem modum solus Christus mediator, quia ipse per naturam est mediator, & omnis aliorum intercessio debet per Christũ, & in Christo ascendere ad patrem. Nemo enim venit ad Patrem nisi per Filium. Ita quoq; solus Deus est adorandus. Ita enim loquitur scriptura sancta, & tamen religiose adorantur sanctificati homines non quidem ratione sui, sed quia Deus est in ipsis. Ex his facile est intelligere, Ecclesiam (*Sanctorũ cultus qualis sit.*) Dei catholicam, venerationem, & inuocationem sanctorum hac ratione & modo obseruare, vt Dei gloria hic in nullo lædatur, vel obscuretur.

Colimus enim sanctos non diuino cultu, sed dilectionis, & societatis, vt inquit Augustinus contra Faustum (*August.*) libro vigesimo, capitulo vigesimo primo, colimus inquam eos eo cultu, quo hominem aliquem sanctum, qui etiam nunc in terris vitam agat omni virtute conspicuam, colere solemus, sed eo magis illos, quàm hominẽ

decetar veneramur, quòd iam sint ab omni humana fragilitate, & defectione liberi, q; deinceps peccare nequeant vt homines mortales. De gratia Dei certi & securi sunt, atq; in illa confirmati. Quo fit vt illorum intercessio, & preces Deo multis modis gratiores sint, quàm hominũ in carne degentium, & qui defectui multiplici, & vitiis adhuc subiaceant. Nullum autem cultum diuinum, nullum latriã sanctis impendimus, nec sic de illis sentimus, nec hac mente illos inuocamus, quasi propria virtute nobis opitulari queant, aut prosperitas, auxiliũ & salus nostra ab illis potissimũ proficiscatur. Nam hanc fiduciam erga sanctos gerimus, quòd nec ipsi petunt, imo nec tolerare volunt, vt eos tanquam saluatores, & primarios adiutores nostros habeamus, vel adoremus, vt est videre Apocalyp. 19. Act. 10. Quinimo ipsi sunt qui nos docuerunt omne auxilium nos habere a Domino principaliter, & nõ ab vlla creatura quantumuis ea sancta sit & excellens Act. 3. 14 atque hanc ob rem honorem omnem, & pro allato auxilio gratiarum actionem nõ creaturæ, sed Deo vel maximè, & præcipuè deberi. Ex eisdem documentis patet ad illud, quod proferunt hæretici. Dominũ Deum tuum adorabis. Nec vero cum inuocamus sanctos, discedimus a præcepto Christi, qui hanc nobis precationis formulam præscripsit. Orantes (inquit) dicite. Pater noster qui es in cœlis, &c. Quemadmodum enim Christus in hac orationis formula licèt nomen tantum patris inseruerit, non tamen prohibuit se, & Spiritum sanctum inuocari; ita nihil hic expressit, quod inuocationi sanctorum quoquo modo aduersetur. Hos igitur sanctos quidem inuocamus, sed tantum vt cęlestes ciues, & electos Dei inuocamus. Patrem autem cœli, & terræ longè alio & singulari modo orationem dominicam frequentantes inuocare solemus. Neminem enim alium inuocamus vt Deum, nisi Patrem & Filium eius, atq; ab vtroque procedentem Spiritum sanctum. Neq; cum hæreticis quibusdam sentimus, qui solum patrem sic inuocant, vt Christum inuocare nefas sibi putent. Sed iam ad rationes, quas subnectunt respondeamus.

Ad primã rationẽ. ¶Ad primum dicendum, hæreticos hos ad summam diuorum, qui cum Christo regnant contumeliam, mortuorum eos nomine dehonestare, quibus nos respondimus, quòd Christus Iudæis olim de Abraham, Isaac, & Iacob respondit, eos mortuos non esse, sed viuere. Certè argumentatio istorum hominum Epicurum quendam & Ethnicum, qui cum corpore animam quoq; extingui, & obrui existimat referre videtur, magis quàm Christianum, qui totus anhelare debet ad vitam illam immortalem, & cęlestem. Cõtra hos habetur Sapien. 3. Iustorum autem animæ in manu Dei sunt, visi sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace.

Sapien. 3.

Ad secundam rationem. ¶Ad secundam rationem dicendum, quòd si natura tantum animarum separatarum consideretur, nequeunt quæ apud nos geruntur cognoscere. Verum ex inscrutabili illa vnione sanctorum cum Deo, & capitis Christi cum membris suis crediderunt vniuersi sancti patres, sanctos ipsos desideria nostra ex orationibus nostris percipere. Ita enim magnus ille Basilius libro de Virginitate ait. Virgo seipsam primum, conscientiamq; suam reuerebitur etiam si valde sit sola, deinde astantem sibi custodem Angelum. Subdit. Quid per singula pergam? Ipsas Angelorum infinitas multitudines, & vnã patrũ beatissimos spiritus reuerebitur. Nullus enim ex his est, qui non singula vbique consideret. Etsi enim oculis carneis minimè cernant, incorporeis tamen obtutibus ad agnitionẽ complectuntur omnia, & comprehendunt. Et Gregorius presbyter in vita Gregorij Nazianzeni dictis istis astipulatur, aitq; sanctos lætari, si quando pro donis Dei ab hominibus laudentur. Beatus vero Hieronymus audet aduersus Vigilantium, Epist. 2. ita argumentari. Sequuntur scilicet sancti in cœlis agnum quocunque vadit, ergo si agnus vbique est, & hi qui cum agno sunt, vbique esse credendi sunt. Vtique non præsentia corporali, sed celeritate percipiendi ea, quæ eos vult scire Deus. Errant toto (quod aiunt) cœlo qui ex se suisq; viribus metiuntur cęlestia. Alia enim ratio, & alia vis est eorum, quæ diuina sunt, alia hominum mortalium. Nam quid Deo inuium? Quid Deo nõ præsens? Animæ igitur Deificatæ, quid erit difficile, aut inuium, aut non præsens ad agnitionem? Inquit beatus Gregorius. Quid non vident, qui videntem omnia vident? hoc autem vt parum est addo quid non vident, qui coram, & ante oculos suos limpidissimum intuentur speculum, in quo & sunt eminenter, & relucent omnia, multoq; eminentius, quàm possunt aut esse, aut apparere in seipsis? Sancti autem vident Deum sicuti est, facie ad faciem. Porro diuinitas forma est, & exemplar, siue idealis ratio omnium rerum, omniumq; qualitatum, omnium operationum, omnium affectuum, omnium generum, omnium indiuiduorum. Sancti igitur contemplantes diuinitatem vident omnia, & particulatim, & generatim, & distinctè, & citrà confusionẽ, quantum, & quousque vult omnipotens Deus. Vt autem velit postulat vnio, de qua diximus; postulat perfectionis status, quem adepti sunt; postulat charitatis consummatio. Et ne hoc taceamus anima sancta à qualitate spiritus angelici nihil ferè differt. De Angelis autem pronunciat Christus Matt. 18. Dico enim vobis, quoniam Angeli eorum (loquens de paruulis) semper vident faciem patris mei, qui in cœlis est. Patet igitur ex illo quòd Angeli deputati ad custodiam pusillorum licèt semper habeant notitiam, imò & curam eorundem pusillorum, nihilominus tamen semper vident in cœlis faciem Dei Patris. Ergo & sancti semper videntes faciem Dei possunt nihilominus notitiam habere rerum nostrarum, nostræq; salutis curã gerere. Sunt enim sicut Angeli Dei in cœlis.

Gregori⁹ presbyter.

D. Hiero.

Obiectio. Solutio. Neq; quicquam, quod scriptura asserit, Abraham nesciuit vos, & Israel ignorauit nos, nobis aduersatur, cum illo tempore, quo illa Isaias describeret, Dei conspectu illorum animæ non fruerentur, sed in limbo detinerentur. Atque eo etiam pertinet, quod & de Iosia dictum est. Beati vero in patria, etsi nostras miserias calamitatesq; cognoscãt, tanta eorũ animas cęlestis gaudij magnitudo totas occupat, vt nec minimi doloris sensus eas afficere, & tam solidum gaudium, vt nec leuissime contaminare possit. Quanquam & illud ex Isaia aliam intelligentiam habere mihi videtur. Dicitur enim Abraham nescire, & Israel ignorare sceleratos filios Israel, quia illorum facta non probant, neq; illorum calamitatibus subuenire curant propter illorum magna demerita. Cæterum ad illud, nesciunt spiritus defunctorum, quid agant in terris etiam eorum consanguinei, quod generaliter dictum putatur a Diuo Augustino de omnibus defunctis. Respondetur, quòd Diuus Augustinus libro suo de spiritu & anima cap. 29. sic habet. Vbi siquidem sunt spiritus defunctorum, ibi non vident, neque audiunt quæ aguntur, aut eueniunt in ista vita hominibus, ita tamen est eis cura de viuis, quanquam quid agant omnino nesciant, quemadmodum cura est nobis de mortuis, quamuis quid agant vtique nesciamus. Nesciunt quidem mortui quid hic agatur, sed dum hic agitur postea audire possunt ab iis, qui hinc ad eos moriendo pergunt. Non quidem omnino, sed quantum sinitur eis indicare, & eos oportet audire. Scire etiam possunt ab Angelis, qui hic nobis presto sunt, & animas nostras ad illos deferunt. Spiritu etiã Dei reuelante cognoscere possunt quæ hic aguntur, quæq; necessarium est eos cognoscere. Hæc ibi Augustinus, similia habens libro de cura pro mortuis habenda. In quibus loquitur generaliter de spiritibus defunctorũ, docens, quid cuique rerum conueniat per se, quodq; spiritibus humanis post mortem non competit ex suis naturæ viribus videre, vel audire, quæ hic aguntur. Sed si quæ cognoscant, illa cognoscunt vel Dei reuelatione, vel eorum qui hinc ad eos migrant narratione, vel Angelorum relatione. Cæterum, quando specialem sermo est de glorificatis sanctorũ spiritibus, an videant, an audiant, an intelligant, quæ hic gerimus in terris, iam respondendum est, q; vtique cognoscunt quæ hic agimus non solum Dei reuelatione, & Angelorum annunciatione, & eorum, qui hinc migrauerunt ad eos relatione, quanquã illa merito sufficere possunt, sed & viribus proprijs, non quidem puris, sed iam Deificatis, diuinisq; proprietatibus

Explicat D. Augu.

tibus ineffabili modo supra se eleuatis, cognoscunt, inquam, partim in seipsis, partim in limpidissimo diuinitatis speculo quantum & quousque perfectæ charitatis ordo requirit, & illorum gloriæ conuenit, atque nostræ hic viuentium saluti expedit, meritaque nostra bonæ vitæ exposcunt. Quapropter etiam non ad singulas actiones nostras hic viuentium intendunt, sed ad eas duntaxat, quæ pondus habent & momentum, sunt illa ea quibus pendent motio & promotio salutis. Quanquam & illud possumus respondere, non id eum pro definito, & certo, sed quasi fluctuantis, dubioque animo tradere, & lectoribus suum iudicium liberum relinquere, quippe qui adijciat. Vt volet accipiat quisque, quod dicam. Ad Diuum Chrysostomum respondetur, protulisse hæc, quæ commemorantur in argumento non aduersus sanctorum implorationem, quam vbique acerrimè tuetur, sed magis aduersus quosdam desides, qui ita se diuorum patrocinio committunt, vt interim ipsi otio si se totos in peccata adijciant, dormientesque nihil pro sua salute agere velint. His nihil prodesse orationes sanctorum affirmat Chrysostomus innumeris penè in locis præcipuè vero homil. 5. in Matthæum inquiens: si negligentes fuerimus ac desides, nec per aliorum quidem merita possumus saluari, &c. Hæc autem dicimus nō vt pro peccatoribus supplicandum esse sanctis negemus, sed ne nosmetipsos in otium ac desidiam resoluamus: & dormientes ipsi alijs tantummodo nostra curanda mandemus. Et homil. 5. in Matthæum ait. Etiam si Abraham Patriarcha pro his supplicet, qui in suis vitiis permanendo immedicabiliter ægrotant, abibit Deus relinquens rogātē, ne vocem pro talibus interuenientis exaudiat, &c. Non igitur quasi oscitantes, & desides ex aliorum meritis pēdeamus. Habēt enim vim pro nobis, & quidem maximā orationes, supplicationesque sanctorum, sed tunc profectò, cum nos quoque id ipsum per pœnitentiam postulamus, & ad studia meliora cōfugimus. Et homil 43. in Genesim. Quādo (inquit) quod ex nobis est simul afferimus, & accedit intercessio sanctorum, plurimum nobis confert. Quòd si ipsi negligentes fuerimus & spem in illis solis collocauerimus nostræ salutis, nihil amplius nobis prodest, non quòd infirmi sint iusti, sed quia propter nostram desidiam nosipsos perdimus. Et hom. 1. in priorē epistolam ad Thessalonicenses ait. Quid mihi opus est, inquis, aliorum precibus quando ipse sedulus fuero? nūquam hoc dixeris homo. Necesse est, & multa prece necesse est, &c. Et postquàm multis argumentis demonstrauit sanctorum interuentionem summopere nobis necessariam, tandem sermonem his verbis concludit. His itaque cognitis, nec sanctorum preces contemnamus, neque totum in illas proijciamus, hoc quidem ne temere insidiis opprimamur, illud vero ne extra multum lucrū & profectum excidamus, sed oremus etiam, vt pro nobis precentur, manumque porrigant, adhæreamusque ipsi virtutis studio, vt bona diligentibus Deum promissa cōsequi valeamus, &cet. Ad Diuum Hieronymum respondetur. Verisimile est Hieronymum verba hæc per antiphrasim, & ironicè protulisse aduersus nouū dogma Vigilantii, qui in latibulis suis docebat, sanctos, qui ex hac vita migrarūt, neminē posse orationibus suis adiuuare. Nam & verba huius loci alludere videntur ad verba Vigilantii, quæ Hieronymus in declamatione cōtra Vigilantium ex libro eiusdem refert inquiens. Dicis in libello tuo, quòd dum viuimus, mutuo pro nobis orare possumus, postquam autem mortui fuerimus, nullius sit pro alio exaudienda oratio, præsertim cum martyres vltionē sui sanguinis obsecrantes impetrare non quiuerint. Ad Ambrosium, Epiphanium, Hieronymum, Eusebium, Cyrillum, qui diserte videntur pronunciare sanctos nō esse adorandos, respondetur. Patres huc spectāt, vt doceant neminem sanctorum ne ipsam quidem Mariam instar diuini numinis adorandam, vnus enim est Deus, nō est Deus Maria, nec de cælo corpus habet, & nemo in nomē eius offertat, inquit Epiphanius libro 3. tom. 2. Hær. 78. Hoc Hieronymus, hoc Ambrosius dicūt apertè. Certè Hieronymus contra Vigilantium satis explicat dicēs. Quis ò insanum caput aliquando martyrem adorauit? Quis hominem putauit Deum? Origenes vero, & Augustinus nunquam de eo dubitaut, vtrum sancti nos adiuuent; quomodo enim dubitarent, qui persanctè, & per sæpe opē illorum implorant? Sed tota quæstio consimitur inter istos patres, qua ratione hæc beneficia ad nos deriuentur per ipsos sanctos; an Angelos potius, an vtrosque, ant alia nobis inscrutabili ratione. De qua re sic loquitur Augustinus libro de cura pro mortuis capitulo 16. Quanquam ista quæstio vires intelligentiæ meæ vincat, quemadmodum martyres opitulentur iis, quos per eos certum est adiuuari, vtrùm ipsi per seipsos adsint vno tempore, tam diuersis locis, & tanta inter se longinquitate diseretis. At paulo post, res hæc altior est, quam vt a me possit attingi & abstrusior, quàm vt a me valeat perscrutari: & ideo quid horum duorum sit, an vero fortassis vtrumque verum sit, vt aliquando ista fiant per ipsam præsentiam Martyrum, aliquando per Angelos suscipientes personas martyrum definire non audeo, mallem a scientibus ista perquirere. Audis Augustinum profitentem certum esse nos sentire præsidia Martyrum. De qua re nihil est apud eum expeditius. Simili fere modo procedit Origenes. Sic enim habet libro. 2. in epistolam ad Romanos. Si extra corpus (inquit) positi sancti, qui cum Christo sunt, agunt aliquid, & laborant pro nobis, ad similitudinem Angelorum, qui salutis nostræ ministeria procurant, vel rursus, peccatores etiam ipsi extra corpus positi aliquid agunt secundum propositum mentis suæ, Angelorum nihilominus ad similitudinem sinistrorum, cum quibus & in æternum in ignem mittendi dicuntur a Christo. Habeatur hoc quoque inter occulta Dei, neque chartulæ committenda mysteria. Nihil hic dubitat Origenes de intercessione sanctorum.

D. Chrys. — Ad alios sanctos. — Epiphani. Hieron. — D. Hierō. — Origen.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm Christus, secundum quod homo, sit mediator Dei & hominum.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd Christus nō sit mediator Dei & hominum, secundū quod homo. Dicit * enim Aug. in lib. contra Felicianum: Vna est Christi persona, ne sit non vnus, Christus, non vna substantia, nec mediatoris dispensatione submota, aut Dei tantum dicatur aut hominis filius. Sed non est Dei & hominis filius, secundum quod homo, sed simul secūdum quod Deus & homo. Ergo neque dicendum est, quòd sit mediator Dei & hominum solum secundum quod homo.

(sup. 3. di. 19. ar. 5. qō 2. Et 4. dist. 43. ar. 2. qō. 1. co. Et dist. 48. q. 1. ar. 2. Et ver. q. 26. arti. 5. ad 5. Et 1. Ti. 2. & 1. 1. Ti. 2. Et 2. Ti. a. co. 2. * c. 10. parū ante medium. 6.)

¶ 2. Præterea, Sicut Christus, in quantum est Deus, conuenit cum Patre & Spiritu sancto, ita in quantum est homo, conuenit cum hominibus. Sed propter hoc, quòd in quantum est Deus, conuenit cum Patre & Spiritu sancto, non potest dici mediator, in quantum est Deus: quia super illud 1. ad Timoth. 2. Mediator Dei & hominum, &c. dicit gloss. * in quantum est Verbum non medius est: quia æqualis est Deo, & Deus apud Deum, & simul vnus Deus. Ergo nec etiām in quantum est homo, potest dici mediator, propter conuenientiam quam cum hominibus habet.

(Ex sumpta ex Aug. li. 10. Confe. ca. 43. ante mediū. 1.)

¶ 3.Præterea, Christus dicitur mediator, in quantum reconciliauit nos Deo: quod quidem fecit auferendo peccatum, quod nos separabat a Deo. Sed auferre peccatum, conuenit Christo non in quantum est homo, sed in quantum est Deus. Ergo Christus, in quantum est homo, non est mediator, sed in quantum est Deus.

lib.9.c.15. nõ procul a fin.to.5. ¶ Sed contra est, quod August. dicit * in lib. 9. de ciuit. Dei. Non ob hoc mediator est Christus, quia est Verbum: maximè quippe immortale & maximè beatum Verbum, longe est a mortalibus miseris: sed mediator est secundum quod homo.

Respondeo dicendum, quòd in mediatore duo possumus considerare. Primò quidem rationem medij: secundò, officium coniungendi. Est autem de ratione medij, ꝙ distet ab vtroque extremorum: coniungit autem mediator per hoc quòd ea quæ vnius sunt, defert ad alterum. Neutrum autem horum potest conuenire Christo secundum ꝙ Deus, sed solùm secundum quod homo. Nam secundum quod Deus, non differt a Patre & Spiritu sancto in natura, & potestate dominii. Nec etiam Pater & Spiritus sanctus aliquid habent quod non sit filij: vt sic possit id qđ est Patris vel Spiritus sancti quasi quod est aliorum, ad alios deferre. Sed vtrumque conuenit ei, in quantum est homo: quia secundum quod est homo, distat & a Deo in natura, & ab hominibus in dignitate, & gratiæ, & gloriæ. In quantum etiam est homo, conuenit ei coniungere homines Deo, præcepta & dona Dei hominibus exhibendo, & pro hominibus Deo satisfaciendo, & interpellando. Et ideo verissimè dicitur mediator secundum quod homo.

Ad primum ergo dicendum, quòd si subtrahatur diuina natura a Christo, subtrahetur per consequens ab eo singularis plenitudo gratiarum, quæ conuenit ei, in quantum est vnigenitus a Patre: vt dicitur Ioannis primo. Ex qua quidem plenitudine habet, vt sit super omnes homines constitutus: & propinquiùs ad Deum accedens.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christus secundum quod Deus, est per omnia æqualis Patri: sed etiam in humana natura excedit alios homines. Et ideo secundum quod homo, potest esse mediator, non autem secundum quod Deus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd licèt autoritatiuè peccatum auferre conueniat Christo secundum quod est Deus, tamen satisfacere pro peccato humani generis conuenit ei, secũdum quod est homo. Et secundum hoc dicitur Dei & hominum mediator.

SVMMA TEXTVS.

Cõclusio. Conclusio. Christus verissimè dicitur mediator Dei & hominum secundum quod homo. Nam Christo, secundum quod Deus non conueniunt duo requisita ad mediatorem, videlicet, ratio medij, & officium coniungendi. Nam de ratione medij est, quòd distet ab vtroque extremorum, officiũ autem coniungendi fit per hoc, quod mediator ea, quæ vnius sunt, deferat ad alterum, neutrum autem horum potest conuenire Christo secundum quod Deus, sed solum secundum quod homo. Ipse enim vt Deus non differt a Patre, & Spiritu sancto, nec Pater, & Spiritus sanctus aliquid habent, quod non sit Filij, vt sic possit quod est Patris, vel Spiritus sancti, quasi quod est aliorum ad alios deferre. Vtrumque tamen ei conuenit vt homo. Quia sic distat a Deo in natura, & ab hominibus in dignitate gratiæ & gloriæ. Atque vt homini conuenit ei coniungere homines Deo, præcepta & dona Dei hominibus exhibendo, & pro hominibus Deo satisfaciendo, & interpellando.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Prim. arg. CՕntra conclusionem nonnulla argumenta fieri solent.

¶ Primum. Christus secundum quod Deus & homo simul, & non secundum quod homo tantum, est mediator Dei & hominum, sic enim habet omnes conditiones mediatoris requisitas, ergo falsa est conclusio Diui Thomæ.

Secũdum. ¶ Deindè Christus dicitur mediator in quantum nos reconciliauit Deo, & satisfecit de toto rigore iustitiæ ꝓ delictis generis humani, sed quòd Christi reconciliatio, & satisfactio sit de toto rigore iustitiæ, ex gratia vnionis ex dignitate diuinæ personæ deriuatum est, ex eo nimirum, quia vnigenitus Dei patris, per naturam assumptã satisfecit pro nobis, eius satisfactio fuit de toto rigore iustitiæ, ergo in quantum Deus & homo, simul Dei & hominum mediator est. Cui consonat illud ex Diuo Leone. Si non esset Deus non afferret remedium, si non esset homo. non afferret exemplum.

Confir. ¶ Hoc etiam confirmatur. Nam Christus secundum quod homo est minor patre, & creatura subdita Deo, ergo secundum quod homo mediator non est, cuius officium est perfectè, & de toto rigore iustitiæ reconciliare homines Deo, & satisfacere pro illorum delictis.

1. Solutio. ¶ Ad huius dubij expositionem duæ solutiones adhiberi solent. Altera est perfacilis, quæ asserit esse cõcedendum, quòd Christus secundum quod Deus & homo simul sit mediator Dei & hominum. Et quando Theologi affirmant, quòd Christus secundum quod homo sit mediator, non excludunt gratiam vnionis per quam Deus factus est homo. At qui hæc est prior solutio.

2. Solutio. ¶ Posterior est longè acutior, quam hic insinuat Caietanus. Oportet (inquit) considerare, & discernere rationem specificatiuam id, quo Christus mediat aut satisfacit, & rationem atque radicem, vnde satisfactio, & eius mediatio efficax sit, & perfecta coram Deo patre nostro pro omnibus hominibus. Nam si specificare, aut determinare quæris naturam, qua Christus meretur, mediat, & satisfacit, proculdubio natura humana est, creatæ quippe naturæ sunt actus isti. Sed si quæras vnde natura creata tanti est, vt mediet, mereatur, & satisfaciat pro toto mundo, ex gratia est vnionis, ex hypostasi est diuina. Quia enim Christus vnigenitus est patris, ideo per naturam assumptam perfectè mediat, meretur, & satisfacit. Hæc est doctrina, quam hic habet Diuus Thomas ad primum & ad tertium. Et quę luculenter explicat efficaciam meriti, & satisfactionis Christi.

QVAE-

QVAESTIO XXVII.

De Beatæ Virginis Mariç sanctificatione, in sex articulos diuisa.

POst prædicta, in quibus de vnione Dei & hominis, & de his quę vnionem cōsequuntur, tractatum est: * restat considerandum de his, quę filius Dei incarnatus in natura humana sibi vnita gessit vel passus est. Quæ quidem consideratio quadripartita erit. Nam primò considerabimus de his, quæ pertinent ad ingressum eius in mundum. Secundò, de his quæ pertinent ad progressum vitæ ipsius in hoc mundo. Tertiò, de exitu ipsius ab hoc mundo. Quartò, de his quę pertinent ad exaltationē ipsius post hanc vitam.

In q. pręc.

¶ Circa primum quatuor consideranda occurrunt. Primò quidem de conceptione Christi, Secundò, de eius natiuitate. Tertiò, de eius circuncisione. Quartò, de eius baptismo.

¶ Circa conceptionem autem eius oportet primò aliqua considerare quantum ad matrem concipientem: secundò quantum ad modum conceptionis: tertiò quantum ad perfectionem prolis conceptæ.

¶ Ex parte autem Matris occurrunt quinque considerandа. Primò quidem de sanctificatione eius. Secūdò de virginitate eius. Tertiò de dispēsatione eiusdem. Quartò, de annuntiatione ipsius: Quintò, de pręparatione ipsius ad concipiēdum.

¶ Circa primum quęruntur sex.

¶ Primò, vtrùm beata Virgo mater Dei, fuerit sanctificata ante natiuitatem ex vtero.

¶ Secundò, vtrùm fuerit sanctificata ante animationem.

¶ Tertiò, vtrùm per huiusmodi sanctificationē fuerit sibi totaliter sublatus fomes peccati.

¶ Quartò, vtrùm per huiusmodi sanctificationem fuerit consecuta, vt nunquam peccaret.

¶ Quintò, vtrùm per huiusmodi sanctificationem adepta fuerit plenitudinem gratiarum.

¶ Sextò, vtrùm sic sanctificari, fuerit proprium sibi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm beata Virgo mater Dei, fuerit sanctificata ante natiuitatem ex vtero.

152
3. dist. 3. q. 1. ar. 1. q. 3 Et quol. 6. q. 5. arti. 1. cor. Et op. 3. ca. 231. Et Psal. 45 col. 2.

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd beata Virgo non fuerit sanctificata ante natiuitatem ex vtero. Dicit enim Apostolus 1. ad Corinth. 15. Nō prius quod spiritale est, sed quod est animale, deinde quod est spiritale. Sed per gratiam sanctificantem nascitur homo spiritualiter in filium Dei secundum illud Ioan. 1. Ex Deo nati sunt. Natiuitas autem ex vtero, est natiuitas animalis. Non ergo beata Virgo fuit prius sanctificata, quàm ex vtero nasceretur.

¶ 2. Prætereà, Aug.* dicit in epistola ad Dardanum: Sanctificatio qua efficimur templum Dei, non nisi renatorum est. Nemo autem renascitur nisi prius nascatur. Ergo beata Virgo nō fuit prius sanctificata, quàm ex vtero nasceretur. In epi. 57. a medio, tomo 2.

¶ 3. Prætereà, Quicunque est sanctificatus per gratiam, est mūdatus à peccato originali & actuali. Si ergo beata Virgo fuit sanctificata ante natiuitatem ex vtero, consequens est, quòd tunc fuerit emundata ab originali peccato. Sed solum originale peccatum poterat eam impedire ab introitu regni cęlestis. Si ergo tunc mortua fuisset, videtur, quòd iannam regni cęlestis introisset. Quod tamē fieri non potuit ante passionem Christi: habemus enim fiduciam in introitum Sanctorum per sanguinem eius: vt dicitur Heb. 10. Videtur ergo, ꝙ beata Virgo non fuerit sanctificata antequam ex vtero nasceretur.

¶ 4. Prætereà, Peccatum originale contrahitur ex origine, sicut peccatū actuale ex actu. Sed quā diu aliquis est in actu peccādi, non potest a peccato actuali mūdari. Ergo etiam nec beata Virgo à peccato originali mūdari potuit dum esset adhuc in ipso actu originis, in materno vtero existens.

Sed contra est, quòd Ecclesia celebrat natiuitatem beatę Virginis, non autem celebratur festum in Ecclesia nisi pro aliquo sancto. Ergo beata Virgo in ipsa sua natiuitate fuit sancta. Fuit ergo in vtero sanctificata.

Respondeo dicēdum, quòd de sanctificatione beatę Mariæ, quòd scilicet fuerit sanctificata in vtero, nihil in Scriptura canonica traditur: quę etiam nec de eius natiuitate mentionem facit. Sic tamen Aug. * in sermone de assumptione ipsius Virginis, rationabiliter argumentatur, quòd cum corpore sit assumpta in cęlum (quod tamen Scriptura non tradit) ita etiam rationabiliter argumētari possumus, quòd fuerit sanctificata in vtero. Rationabiliter enim creditur, ꝙ illa quę genuit Vnigenitum à Patre, plenū gratię & veritatis, prę omnibus aliis maiora priuilegia gratię acceperit. Vnde, vt legitur Luc. 1. Angelus ei dixit, Aue Maria gratia plena. Inuenimus autem quibusdā aliis hoc priuilegialiter esse concessum, vt in vtero sanctificarentur, sicut Hieremiæ, cui dictum est, Hierem. 1. Antequam exires de vulua, sanctificaui te, & sicut Ioannes Baptista, de quo dictum est Lucę 1. Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suę. Vnde rationabiliter creditur, quòd beata Virgo sanctificata fuerit, antequā ex vtero nasceret. In li. de assumptione B. Mariæ. cap. 6. præcipuè, tomo 9.

Ad primum ergo dicendum, quòd etiam in beata Virgine prius fuit id quod est animale, & post id quod est spiritale: quia prius fuit secundū carnem concepta, & postea secundum Spiritum sanctificata.

Ad

Ad secundum dicendum, quòd August. loquitur secũdum legem communem, secundum quã per sacramenta non regenerãtur aliqui nisi prius nati. Sed Deus huic legi sacramentorum, potentiam suam nõ alligauit, quin aliquibus ex speciali priuilegio gratiam suam conferre possit, antequam nascantur ex vtero.

Ad tertium dicendum, quòd beata Virgo sanctificata fuit in vtero à peccato originali, quantũ ad maculam personalem: non tamen fuit liberata a reatu, quo tota natura tenebatur obnoxia, vt scilicet non intraret in paradisum nisi per Christi hostiam, sicut & de sanctis patribus dicitur, qui fuerunt ante Christum.

Ad quartum dicendum, quòd peccatum originale trahitur ex origine in quantum per eam cõmunicatur humana natura, quam propriè respicit peccatum originale: quod quidem fit quãdo proles concepta animatur. Vnde post animatione nihil prohibet prolem conceptam sanctificari: postea enim non manet in materno vtero ad accipiendam humanam naturam, sed ad aliqualem perfectionem eius, quod iam accepit.

SVMMA TEXTVS.

Cõclusio. COnclusio est. Beatam Virginem in vtero sanctificatam fuisse rationabiliter creditur. Nam credendum est maiora priuilegia ei esse concessa, quæ futura erat mater vnigeniti filii Dei, quàm aliis sanctis qui in vtero fuerant sanctificati. Vnde de ipsa dicitur Luc. 1. Aue gratia plena. Inuenimus autem in quibusdam aliis hoc priuilegium esse concessum, vt in vtero sanctificarentur, sicut Hieremiæ, cui dictum est Hieremiæ. 1. Antequam exires de vulua sanctificaui te. Et sicut Ioanni Baptistæ, de quo dictum est Lucæ 1. Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ. Sic creditur, quòd cum corpore sit assumpta in cęlum, quod tamen in scriptura non inuenitur, vt ait August. in sermone de assumptione Virginis.

[Margin: Luc. 1. — Hier. 1. — Luc. 1. — D. August.]

EXPOSITIO ARTICVLI.

COnclusio huius articuli est adeò consona fidei nostræ, vt eam negare sit temerarium, & errori proximum. Quod vel ex hoc efficaciter comprobatur, quoniam communis sensus sanctorum doctorum, & Christianorum omnium ita habet, & credit. Sed & rationes Diui Thomæ in articulo dispositæ sufficienter persuadẽt ingenio rectè disposito. Veruntamen non est certa fides, quam negare sit manifesta hæresis. Neque enim rationes Diui Thomæ, nec nostra de communi sensu Ecclesiæ omnino persuadent esse fidei dogma. Ecclesia namque catholica quædam tenet, & proponit tanquam necessario credenda, quibus qui aduersatur hæreticus est. Quædam vero amplectitur, vt piè, & rationabiliter credenda, quæ si quis negat non statim hæreticus iudicatur, sed temerarius. In hoc numero est numeranda sanctificatio Virginis ex vtero, & assumptio eiusdem in cœlum cum corpore. Neque celebrare festum natiuitatis beatæ Virginis demonstrat hoc esse fidei dogma. Tum quoniam non est hæresis aperte dicere, quòd Ecclesia possit errare in canonizatione sanctorum, & in celebratione festorum, quæ diuis consecrantur. Tum verò, quoniam potest dicere, quòd non fuit sanctificata in vtero matris, sed statim cum prodiit in lucem. Hæc enim explicatio non est hæretica.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm beata Virgo fuerit sanctificata ante animationem.

AD secundum sic proceditur. Videtur, 153
quòd beata Virgo sanctificata fuerit ante animationem. Quia (vt dictum est *) plus gratiæ est collatum Virgini matri Dei, quàm alicui Sanctorum. Sed quibusdam videtur esse concessum, quòd sanctificarentur ante animationem: quia vt dicitur Hier. 1. Priusquam te formarem in vtero noui te. Non autem infunditur anima ante corporis formationẽ. Similiter etiam de Ioan. Bap. dicit Ambro. * super Luc. quòd nondum inerat ei spiritus vitæ, & iam inerat ei Spiritus gratiæ. Ergo multo magis beata Virgo ante animationem sanctificari potuit.

[Margin: 3 di. 3. q. 1. artic. 1. Et quo. 6. q. 5 ar. 1. co. Et opusc. 3. ca. 231. — * ar. præc. — libr. 1. in Luc. in tit. de turbari Zachariæ cõfirmat.]

§ 2. Prętereà, Conueniens fuit (sicut Anselm. * dicit in libro de conceptu Virginali) vt illa Virgo ea puritate niteret, qua maiore sub Deo nequit intelligi. Vnde & Canticor. 4. dicitur. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Sed maior puritas fuisset beatę Virginis, si nunquam anima eius fuisset inquinata contagio originalis peccati. Ergo hoc ei præstitum fuit, vt antequam animaretur caro eius, sanctificaretur.

[Margin: parum ante mediũ to 5. — c. 18. parũ a prin.]

§ 3. Prętereà, Sicut dictum est, * non celebratur festum nisi de aliquo Sancto. Sed quidam celebrant festum conceptionis beatæ Virginis. Ergo videtur quòd in ipsa sua conceptione fuerit sancta, & ita quòd ante animationem fuerit sanctificata.

[Margin: ar. 1. huius q. arg. Sed contra.]

§ 4. Prętereà, Apostolus dicit Romanorum 11. Si radix sancta, & rami: radix autem filiorum sunt parẽtes eorum. Potuit ergo beata Virgo sanctificari etiam in suis parẽtibus ante animationẽ.

Sed contra est, quòd ea, quæ fuerunt in veteri Testamento sunt figura noui, secundum illud 1. ad Corin. 10. Omnia in figura contingebant illis. Sed per sanctificationem Tabernaculi, de qua dicitur in Psal. 45. Sãctificauit tabernaculum suum Altissimus, videtur significari sanctificatio matris Dei, quę tabernaculum Dei dicitur: secundum illud Psalm. 18. In sole posuit tabernaculum suum. De tabernaculo autem dicitur Exod. vlti. Postquã cuncta perfecta sunt, operuit nubes Tabernaculũ testimonij, & gloria Domini impleuit illud. Ergo etiam beata Virgo non fuit sanctificata nisi postquam cuncta eius perfecta sunt, scilicet & corpus & anima.

Respondeo dicendum, quòd sanctificatio beatæ Virginis, non potest intelligi ante eius animationem, duplici ratione. Primo quidem, quia sanctificatio, de qua loquimur, non est nisi emundatio à peccato originali: sanctitas enim est perfecta mũditia, vt Diony. * dicit in 12. ca. de diuin. nom. Culpa autem nõ potest emundari nisi per gratiã, cuius

[Margin: c. 12. parũ a princ.]

cuius subiectum est sola creatura rationalis. Et ideo ante infusionem animæ rationalis beata Virgo sanctificata oon fuit. Secundò, quia cum sola creatura rationalis sit susceptiua culpæ, ante infusiooem animæ rationalis proles coocepta, nó est culpæ obnoxia. Et sic quocunque modo ante animationé beata Virgo sanctificata fuisset, ounquã incurrisset maculam originalis culpæ: & ita non indiguisset redemptione & salute, quę est p Christum: de quo dicitur Matth. 1. Ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Hoc autem inconueniens est, quòd Christus nó sit saluator omnium hominum, vt dicitur primæ ad Timoth. 4. Vnde relinquitur quòd sanctificatio beatæ Virginis fuerit post eius animationem.

Ad primum ergo dicendum, quòd Dominus dicit, ante formatiooem in vtero se Hieremiam nouisse, notitia scilicet prædestinationis: sed sanctificasse dicit eum non ante formatiooé, sed an-

Loco citato in arg. tequam exiret de veutre. Quod autem Amb.* dicit, quòd Ioanni Baptistę oondum inerat spiritus vitæ, cùm iam haberet Spiritum gratiæ, nó est intelligendum, secúdum quod spiritus vitæ dicitur anima viuificãs: sed secundum quod spiritus vitę dicitur aer exterius respiratus. Vel potest dici, qd nondom ioerat ei spiritus vitæ, id est anima, quãtú ad maoifestas & cõpletas operationes ipsius.

Ad secundum dicendum, quòd si nunquam anima beatæ Virginis fuisset contagio originalis peccati inquinata, hoc derogaret dignitati Christi, secundũ quã est vniuersalis omnium saluator. Et ideo sub Christo, qni saluari ooo indiguit, tao quam vniuersalis saluator, maxima fuit beatę Virginis puritas. Nam Christus nullo modo cõtraxit origioale peccatum, sed in ipsa sui couceptione fuit sanctus, secúdum illud Luc. 1. Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei. Sed beata Virgo coutraxit quidem originale peccatum, sed ab eo fuit mũdata antequam ex vtero nasceretur. Et hoc signatur Iob. 3. vbi de nocte originalis peccati dicitur: Expectet lucem, id est, Christum, & non videat (quia nihil inquinatum iocurrit in illam: vt dicitur Sapien. 7.) nec ortum surgentis auroræ, id est, beatæ Virginis, quę iu suo ortu à peccato originali fuit immunis.

Ad tertium dicendum, quòd licèt Romana Ecclesia cõceptionem beatæ Virginis non celebret, tolerat tamen cõsuetudinem aliquarum Ecclesiarum illud festum celebrantium. Vnde talis celebritas non est totaliter reprobanda. Nec tamẽ per hoc quod festum cooceptionis celebratur, datur intelligi, quòd in sua conceptione fuerit sancta: sed quia quo tempore sanctificata fuerit ignoratur, celebratur festum sanctificationis eius potius quàm conceptionis in die conceptionis ipsius.

Ad quartũ dicendũ, quòd duplex est sanctificatio. Voa quidẽ totius naturæ, in quantũ scilicet tota natura humana ab omni corruptione culpę, & pęnæ liberatur: & hęc erit io resurrectione. Alia verò est sanctificatio personalis, quæ nó trãsit in prolem carnaliter genitã: quia talis sanctificatio nõ respicit carnem, sed mentem. Et ideo si parentes beatæ Virginis fuerunt mundati à peccato originali, nihilominus beata Virgo peccatum originale contraxit: cum fuerit concepta secundũ carnis coocupiscentiam ex commixtione maris & fœminæ, dicit enim August.* in lib. de ouptijs & concupiscentia, omnem, quæ de coocubitu nascitur, carnem esse peccati. ca. 12. circa princi. tom. 7.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio est. Beata Virgo oon fuit saoctificata ante animationem. Vode fuit sanctificata post animationem. Qnia sanctificatio, de qua loquimur, est mundatio à peccato originali per gratiam, cuius subiectum est anima rationalis. Qnare ante infusionem auimæ rationalis non potuit esse sanctificata. Quod etiam patet. Quia si Virgo ante animam rationalem fuisset sanctificata, nunqnam incurrisset maculam originalis culpæ. Nam aote animæ infusiooem noo est culpa, & sic ooo indiguisset redemptione, & salute, quæ est per Christum, qnod videtur esse incõueniens, cum Christus sit Saluatot omnium hominum, vt dicitur 1. ad Timoth. cap. 4. Cõclusio.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Quæstio est in hnc articulo celebris, & memorabilis, & io omnibus Ecclesijs ventilata. Vtrùm beata Virgo peccatum originale cõtraxerit, an potius immunis fuerit ab illo. Et videtur profectò magnis argumentis persuaderi, quòd peccatum origioale non contraxerit. Quæstio grauis, vtrum beata Virgo habuerit peccatum originale.

¶Primum argumentum sumitur ex scripturis sanctis, ex illo Gen. 3. Et ipsa conteret caput tuum. Cuius seoteotiæ germana explicatio est, vt sit sermo de beata Virgiue Maria. Secunda scriptura est illa Cant. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula nõ est in te. Tertia est Ezechiel. 44. Hæc porta clausa erit, & non aperietur, non transiet vir per eam, quooiam Dominus Deus Israel iogressus est per eam, eritq; clausa principi. Quem locum intelligunt quidam de beata Maria. Quarta scriptura est ad Roma. 11. Si radia sancta, & rami. Et iterum. Quod si delibatio sancta est, & massa. Quam etiam scripturam ad beatam Virginem quidam non ineptè applicant, hoc modo. Nam si Christus est velut delibatio Mariæ, & ramus: vtique radia & massa sancta erit. Primi arg. Gen. 3. Cant. 4. Ezec. 43. Rom. 11.

¶Secundo arguitur ea approbatione Ecclesiæ. Nam Ecclesia Romana catholica celebrat festum conceptionis, conceditq; indulgentias illud festum celebrantibus, vt patet ex extrauaganti prima de reliquijs & veneratione sanctorum, quę est Sixti quarti. Quin etiam in Missali ac Breuiario Romaois ex decreto Trideotioi concilij, & Pij quinti bonæ memoriæ indicitur tale festum celebrandum sexto idus Decembris, sed Ecclesia non celebrat festum nisi pro aliquo sancto, sancta ergo ac sine peccato fuit beatæ Virginis conceptio. Secundũ.

¶Tertio probatur ex concilio Basiliensi Sess. 36. vbi definitur immaculatã fuisse Mariæ conceptionem, definituiq; tanqnam magis consonum rationi dogma, noo vt dogma fidei. Quod si forte dicas, concilium illud non fuisse autenticum, saltem illa definitio magni erit pooderis veluti decretum hominum grauissimorum & doctissimorum, qui in illo concilio coonenerant. Tertium. Cõc. Basil.

¶Quarto arguitur ea testimonijs sanctorum & doctorum. D. August. libro de natura & gratia cap. 36 inquit. Excepta beata Virgine, de qua propter honorẽ Domini nullam prorsus cum de peccatis agitur habere volo quæstionem Diuus Anselmus libro de conceptu Virginali ca pit. 18. decuit, vt beata Virgo ea puritate niteret, qua sub Deo maior iotelligi nequit. Quod testimonium allegat Diuus Thomas in. 3 d 44 q. 1 artic 3 argum 1. & [illegible] eius respoosiooe inquit. Potest aliquid crea[illegible] Quartũ. D. Augu.

nihil purius esse potest in rebus creatis si nulla contagione peccati inquinatũ sit, & talis fuit puritas beatæ Virginis, quæ à peccato originali & actuali immunis fuit sub Deo tamen. Suffragantur huic sententiæ omnes vniuersitates studiorum, in quibus viri docti & magistri sequuntur hanc sententiam, & maximè schola Parisiensis reliquarum parens & magistra. His accedit consensus totius populi Christiani, qui non est paruæ autoritatis: siquidem vox populi, vox Dei. Certè hac in re videtur impletum esse illud. Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. Sed & illud animaduersione dignum est, quòd hæc sententia de immaculata beatæ Virginis conceptione à paruis initijs profecta creuit in immensum, quod est argumentum solidæ veritatis, vt insinuatur Act. 5. cap. (Act. 5.)

(Quintum.) ¶Quinto idem probatur ex diuinis reuelationibus, quæ de hac referuntur esse factæ sanctissimis tum viris, tum mulieribus, quas negare impudentia esse videtur. His argumentis, quæ ex testimoniorum autoritate sunt desumpta annectuntur quædam rationes valde probabiles.

(Rationes pro ista sententia. Prima.) ¶Prima est. Originale peccatum grauius est quàm actuale veniale, at beata Virgo nullum prorsus habuit veniale peccatum, ergo neq; originale. Maior huius argumenti sic ostenditur, tum quoniam per originale peccatum incurritur pœna damni, & carentia diuinæ visionis, vt habet sana doctrina, per peccatum autem veniale minimè. Tum vero quoniam per peccatum originale dicimur filij iræ, per veniale vero nequaquam. Minor argumenti probatur. Nam sic definitum est in concilio Tridentino Sess. 6. can. 23. & sic habet traditio Ecclesiastica. (Cõc. Tri.) Hoc idem confirmatur. Nam contraria sentẽtia eorum, qui dicunt beatam Virginem in originali conceptam, innititur quibusdam regulis generalibus sacræ scripturæ, conciliorum & sanctorum, in quibus definitum est, quòd peccatum originale omnes prorsus homines commaculauit. Sed etiam sunt multæ aliæ regulæ generales in sacris literis, in quibus definitum est, omnes homines peccasse actualia peccata saltem venialia, vt patet ex 1. Ioannis cap. 1. Si dixerimus quia peccatum non habemus, &c. Et Iacobi 3. in multis offendimus omnes. (1. Ioan. 1. Iacob. 3.) Idem definitur in cõcilio Mileuitano ca. 6. & in allegato can. 23. concilij Tridentini. Nihilosecius tamen excipimus ab his regulis generalibus beatam Virginem, quæ priuilegio quodam libera fuit ab omni actuali peccato, vt dudum probatum est, ergo consimiliter fuit libera, & immunis à peccato originali, regulis scripturæ vniuersalibus nihil obstantibus.

(Secunda.) ¶Secunda ratio. Decuit vt Christus perfectissimo modo exerceret officium mediatoris inter Deum & beatam Virginem, at perfectissimus modus est præseruasse eam ab originali macula, ergo ita factũ est. Maior valet nota. Sed probatur minor. Nam perfectius multo est præseruare animam ne labatur in peccatum, quàm postquam lapsa fuerit eam à peccato mundare.

(Tertia.) ¶Tertia ratio. Omne priuilegium possibile diuinæ gratiæ, quod non derogat dignitati Christi, est concedendũ beatæ Virgini, eiusmodi est præseruatio ab originali peccato, ergo asserendum est hoc priuilegium illi fuisse concessum. Maior argumenti probatur. Nam beata Virgo fuit euecta ad summam dignitatem, vt sit mater Dei. Decuit ergo omnibus priuilegijs illã decorare, quæ non derogant dignitati matris Dei, quin potius illam perficiunt, & illustrant maximè. Quod vero hoc non derogat dignitati Christi sic ostenditur. Quia non solum est laudandus ille, qui me à malo cui subiacea, redimit, & liberat, sed etiam ille qui me liberat à malo cum sum in periculo incidẽdi in illud. Certè Diuus Augustinus 2. lib. confess. pro manifesto habet, quòd tam debitor est amor cum liberatur à peccatis committendis, atque cum liberatur à peccatis iam commissis. (August.)

(Quarta.) ¶Quarta ratio. Deus potuit præseruare beatam Virginem, & decuit filium honorare matrem, ergo ita fecit. Sanè nullus toleraret in matre maculã, & turpitudinem, quam posset ab illa auferre, vel præseruare ne in illã incideret, sed Christus potuit: Quare ergo noluit? Certè hæc sententia est pia, & probabilis, & cedit in honorem beatæ Virginis absque vlla iniuria Saluatoris nostri. Quare ergo non dicimus omnes, quòd fuit immunis ab omni peccato tam sancta, & immaculata Virgo? Hæc sunt argumenta, quæ probant beatam Virginem non contraxisse peccatum originale. Sed est sciendum, quòd Scotus in 3. distinctione 3. quæstione 1. primus insinuauit hanc sententiam in Ecclesia Christi. Sed modestissimè his verbis, si non repugnaret autoritati Ecclesiæ vel scripturæ, probabile videtur & pium beatam Virginem peccati originalis fuisse expertem. Cuius viri doctissimi modestiam vtinam imitarentur hac tempestate illi, qui hanc sententiam amplectuntur, & prædicant. Postea tenacius sequuti sunt hanc sententiam Maironis, Maioris, Basolis, Gabriel, Dionysius Carthusiensis in 3. distinctione 3. Marsilius in 3. quæst. 4. articulo 1. conclusione 1. Abulẽsis in paradoxa 1. cap. 21. (Autores q̃ sequuntur Scotum.)

(Opposita sententia probatur. Prim. arg.) ¶Partem affirmatiuam huius quæstionis probant argumenta sequentia. Primum argumentum & potissimũ desumitur ex sacris literis, in quibus frequenter habetur hæc fidei regula, omnes in Adam peccasse, & mortuos fuisse in eodem: nominatim ad Romano. 3. & 5. & 1. Corint. 15. & 2. ad Corint. 5. & ad Ephes. cap. 2. Ad idem pertinet, quod in eisdem sacris literis habetur passim, quòd Christus sit redemptor, Saluator, medicus, reconciliator omnium hominum. Nec licet excipere beatam Virginem à redemptione, à salute, à curatione, à reconciliatione per Christum. At redemptio cum proprietate intelligi non potest, nisi eius, qui captiuus fuerit. Saltem medicatio, & curatio propriè non est, nisi eius, qui infirmus fuerit, & reconciliatio nisi inter eos, inter quos inimicitiæ fuerint, ergo si propriè debemus interpretari sacras literas hæc pars affirmatiua asserenda est.

(Secundũ. Cõc. Mileuitan. epi. Leon. Cõc. Flor.) ¶Secundò arguitur ex autoritate conciliorum & decretis Pontificum. Nam in concilio Mileuitano ca. 2. in epist. 10. Leonis primi ad Flauianum, quæ lecta est in concilio Calcedonensi actione 2. & approbata ab omnibus actione 4. & 5. Et in concilio Florentino in vnione Armenorum definitum est, omnes homines contraxisse peccatũ originale excepto Christo seruatore nostro duntaxat, & quod ipse non descenderit ab Adam per virile semen, consequens est, quòd ipsa B. Virgo comprehendatur sub illa regula generali, cum omni dubio procul descenderit ab Adam per virile semen, alioqui falsa esset definitio, solum Christum peccatum originale non contraxisse, falsaq; deprehenditur huius exceptionis causa designata.

(Tert. arg. ex sententiis sanctorum.) ¶Tertiò, idem demonstratur ex sententijs omnium sanctorum. Vniuersi enim sancti approbant vniuersales fidei regulas superius commemoratas, excipientes Dominum solum ab originali peccato, & quamplurimi illorũ expressè, & distinctè dicunt beatam Virginem in originali peccato fuisse conceptam. Ambrosius, Augustinus, Chrysostomus, Eusebius, Remigius Maximus, Beda, Anselmus, Bernardus, Eradus Episcopus & Martyr, sancti ex ordine minorum tres Antonius Paduanus, Sanctus Bernardinus, D. Bonauentura. Ex ordine Prædicatorio iidem tres, Diuus Thomas, Sanctus Vincentius, Diuus Antoninus. Sententias illorũ patrum fidelissimè referunt Caietanus in tractatu de conceptione beatæ Virginis ca. 4. Cano lib. 7. de locis cap. 1. Vincentius Bandelus tractatu de conceptione cap. 8. His sanctis patribus consensit vetus omnis Theologorũ schola cum Magistro in 3. distinct. 3. Sed & prædictus Vincentius diligentissimus autor in opusculo prænotato ca. 25. refert quatuordecim doctores ex ordine Cisterciensi idem sentientes. Et in ca. 24. refert ex religione ordinis Minorũ duos supra triginta. Et in cap. 25. ex ordine D. Augustini numerat quindecim idem prorsus decernentes. Ex ordine Carmelitarũ numerantur viri doctissimi Guido, & Paulus de Perusio. Et in cap. 28. eiusdem opusculi recenset Sanctos Pontifices Innocentium 2. Innocentium 5. Clementem 6. idem credentes. (Caietan. Cano. Bandelus.) Liber tamen D. Bernardi vnicè deuoti beatæ Virginis Mariæ verba referte. Is namque in epist. 174. ad Canonicos Lugdunenses reprehendit eos, eo quòd cele- (Verba D. Bernar.)

brent

brent festum Conceptionis beatæ Virginis inter alia inquiens: Miramur satis quid visum fuerit hoc tempore quibusdam vestrum voluisse mutare colorem optimum nouam inducendo celebritatem, quam ritus Ecclesiæ nescit, non probat ratio, non commendat antiqua traditio. Nunquid patribus doctiores, aut deuotiores sumus? periculosè præsumimus quicquid ipsorum in talibus prudentia præterierit, &c. honos reginæ iudicium diligit, Virgo regia falso non eget honore. Hæc sunt argumenta potissima, quæ pro hac parte afferri possunt. Etenim in rebus supernaturalibus, cuiusmodi est, quæ in præsentia instituitur disputatio, argumentum firmum ac certum duci non potest, nisi ab autoritate scripturarum, vel sanctorum, vel ex traditione.

Rationes pro ista sententia. Prima.

¶ His autoritatibus annectuntur optimæ rationes. Prima sic habet, beata Virgo contraxit effectus & pœnas debitas peccato originali, videlicet, fomitem, mortem, exclusionem à regno cœlorum, vnde si mortua fuisset, ante Christum, descendisset ad limbum ratione peccati originalis, ergo contraxit peccatum originale, alioquin Deus esset iniustus, si sine culpa inferret illam pœnam.

Secunda.

¶ Secunda ratio, beata Virgo non habuit iustitiam originalem propter peccatum primi parentis, vt planè constat, ergo habuit peccatum originale. Consequentia indo probatur. Nam peccatum originale nihil aliud est, quam priuatio iustitiæ originalis pro formali. Inde etiam patere potest. Quoniam, si Deus priuauit beatam Virginem iustitia originali sine culpa, iniustus esse videtur.

Tertia.

¶ Tertia ratio est huiusmodi. Nam secundum veram, & diuinam Theologiam, Christus prædestinatus est in remedium peccati originalis, quo tota natura humana erat infecta, ex quo consequens est, quòd Deus prius nostro modo intelligendi præuiderit peccatum, & naturam humanam infectam, quam prædestinauerit Christum, in illo ergo priori, vel vidit beatam Virginem in massa generis humani infectam, vel non vidit infectam, sed præseruatam: si dederis primum, habeo quod desidero: si secundum concesseris, necessum est, vt concedas, quòd beata Virgo fuerit exempta à massa generis humani infecta, & non per Christum, nec per ordinem ad Christum: siquidem in illo priori intelligitur exempta, & præseruata, & nondum intelligitur Christus prædestinatus.

Vltima.

¶ Vltima ratio. Christus est Redemptor vniuersalis, reconciliator, & medicus, & mortuus est pro omnibus etiã pro matre sua, quod expressè habetur 1. Corint. 15. & 2. Corint. 5. ergo beata Virgo fuit captiua, redempta, reconciliata, atq; mortua peccato non actuali, ergo originali. [1. Cor. 15. 2. Cor. 5.]

Argum. efficax.

Quod si statim occurras inquiens: quod fuit redempta, quia fuit præseruata, contra hoc sic argumentor. Et vt videtur efficaciter. Nam si homo nunc conderetur à Deo in puris naturalibus ex quo non incideret in peccatum originale, propriè & verè non diceretur redemptus, neq; propter peccatum pateretur, aut moreretur, sed ex necessitate naturæ. Certè propriè & verè non dicitur quis curasse, aut sanasse hominem ex eo, quod præseruasset illum, ne in morbum futurum incidisset, nec verè dicitur quis exsuscitasse mortuum ex eo, quòd præseruasset illum ne in mortem laberetur. Et in proprietate qui vi & armis propriis liberaret alium, ne veniret in hostium manus, non dicitur redemisse illum à captiuitate, nisi impropriè, & abusiuè. At Christus propriè & verè fuit redemptor, saluator, medicus & & reconciliator. Hactenus commemorata sunt verè, & fideliter argumenta in patrocinium vtriusque partis. Deinceps quid sit tenendum & prædicandum, & quomodo, explicandum est.

Prima cõclusio.

¶ Prima conclusio. Hæreticum dogma est, si quis dixerit beatam Virginẽ sic fuisset à peccato originali præseruatam, vt nihil illius incurreret. Pro huius declaratione scire oportet, quòd in originali peccato aliquid est, quod ad eius essentiam pertinet, vt macula, culpa. Alia sunt, quæ antecedenter & consequenter se habent ad illud, cuiusmodi sunt debitum contrahendi peccatum illud, fomes peccati, reclusio ianuæ cęlestis, indigere Redemptore, & Saluatore, necessitas peccandi, nisi per gratiam Dei adiuuemur, corporis mortalitas, & reliquæ huius vitæ pœnalitates. Dico igitur in conclusione, esse hæreticum docere, quòd beata Virgo fuerit immunis ab effectibus, & appendicibus peccati originalis. De macula vero confestim erit sermo. Etenim cõcedendũ est in primis, quòd beata Virgo contraxit debitum & periculum cõtrahendi peccatum originale, ac reliquos peccati originalis effectus. Nam beata Virgo genita fuit ex concubitu maris & fœminæ ex virili semine, nõ ex Spiritu sancto, nec per osculum, vt quidam imperitus dixit. At illi qui gignitur ex tali generatione ex Adam ex vt ipsius generationis debetur peccatũ originale, & effectus ad illud consequentes, vt mors, &c. Sed & illud concedendum est, quòd beata Virgo indiguit Redemptore, & Saluatore, & ꝙ fuit redempta, & saluata per sanguinem filij sui verè & propriè. Ex quo consequens est, quod ipsa fuit aliquo modo mortua & captiua in Adam & reconciliata Deo per Christum. Quod ita esse probat luculenter Caietanus in opusculo de conceptione capitulo tertio. Nunc vero vna sola autoritate Diui Pauli euidenter comprobatur. Dicit enim Paulus 2. Corint. 5. Si Christus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, sed Christus mortuus est pro beata Virgine, ergo beata Virgo mortua est. De aliis vero effectibus, qui consequuntur ad peccatum originale in sequentibus disputandum est. De fomite in articulo tertio, de necessitate peccandi articulo quarto & quinto. De alio effectu, quod si moreretur ante mortem Christi non adiret ad cœlum, certum est & exploratum quod incidit in illũ. Quod vero obnoxia fuerit aliis pœnalitatibus huius vitæ, certius est quam vt sit ostendendum. Sed dicet Theologus, quod reatus & fomes dicti consequuntur infectam carnem mediante macula in anima: ac per hoc si macula non est subsequuta, nec ista sunt secuta, imo videtur quod sine maculæ incursu, iniustè anima rea remaneat: quum pœnæ istæ propriæ culpæ originalis sint pœnæ. Hoc inquam non obstat: quia mediatio maculæ, licèt sit ordinaria, non tamen est sic necessaria, vt impedita macula oporteat impeditam esse consequutionem aliorum: sufficit enim, quod omnium horum cõmunis radix, scilicet infecta caro, sit in instanti illo, quo anima infunditur infectæ carni. Nec est iniustum, quod habenti culpam in proprio debito, & initio originalis culpæ incursus impediatur, & reatus pœnarum naturæ remaneant: quoniam extra propriam culpam originalem omninò non est, qui in proprio debito, & initio illam habet.

B. Virgo ꝓprie fuit redempta & reparata p Christum.

Caiet.

2. Cor. 5.

Obiectio.

Solutio.

Secũda cõclusio.

¶ Secunda conclusio, si sit sermo de macula peccati originalis vtraque positio est probabilis, & sine errore vtriuque defendi potest, videlicet quod fuerit mundata & sanctificata à peccato originali, & quod nõ fuerit mundata, sed præseruata, imo excommunicatus est maiori excommunicatione quisquis dixerit esse hæresim, aut mortale peccatũ alterutram partem huius quæstionis defendere. Hæc excommunicatio lata est à Sixto IIII. in extrauag. graue nimis de reliq. & vener. Sanctorum, quam innouauit Tridentina Synodus in decreto de orig. peccato in fine Sess. 5. ac tandem Pius V. in motu proprio super hac re edito. Est autem sanctissima hæc cõstitutio ad euitandas contentiones inter doctores & concionatores, & ad euitandum scandalum magnum, quod ex illis oriebatur in populo fidelium. Certè vtraque opinio habet à se rationes probabiles, & autores graues, & neutra est ab Ecclesia determinata.

Censuræ latæ ab Ecclesia.

Sixtus 4.

Cõc. Tri.

Pius V.

¶ Sed circa hanc conclusionem aliquot dubitationes breuiter sunt explicandæ. Prima est, vtrum expediat diffinire alteram partem, cui respondet Caietanus in opusculo iam prænotato non expedire, imò non posse Ecclesiã definire quòd B. Virgo fuerit à peccato præseruata, cum de hac re nullæ sint scripturæ authenticæ, aut reuelationes antiquæ. Ecclesia enim in definiendis rebus fidei non vtitur nouis relationibus, sed vtitur testimonijs sacræ scripturæ, & sanctorum Patrum. Facit etiam ad hoc quod cum tali consensu orbis nunquam Papa voluit determinare, nec Concilium, nec Sixtus IIII. & merito. Nam si hanc partem definisset Ecclesia sua definitione omnes Sanctos patres antiquæ Ecclesiæ condemnasset. vnde si

Nõ expedit definire aliquã istarũ partium.

aliqua

aliqua pars huius controuerſiæ definienda eſt, certè affirmatiua pars eſſet definienda. Siquidem habet pro ſe ſcripturas ſanctas quantum videtur, habetq; cõmunem ſenſum omnium ſanctorum Patrum.

Nõ eſt de fide, quod vtraque pars ſit probabilis.

¶Secunda dubitatio, vtrum ſit de fide quod vtraq; pars probabilis ſit. Ratio dubitandi eſt: nam hoc videtur diffinitum & in Concilio Tridentino, & in decretis Pontificum, vt ſupra viſum eſt, & ſic erit hæreticus qui alterutrã partem affirmauerit non eſſe probabilem. Reſpondetur, quod qui hoc auſus fuerit affirmare hæreticus nõ eſt, ſed temerarius & excõmunicatus maiori excõmunicatione vt iam dictum eſt, temerarius vtique erit, quoniam diſcedit à cõmuni ſenſu Eccleſiæ, quæ aſſerit vtramq; opinionem eſſe probabilem, propter quod anathema meretur; verum non eſt hæreticus quoniam Eccleſia nunquã definiuit tanquam de fide aliquam opinionem eſſe probabilem, neq; verò poteſt definire, vt ego exiſtimo, de qua re in materia de fide diligentius à nobis eſt pertractatum. Tertia dubitatio eſt. Nam ſi vtraque opinio eſt probabilis, conſequens eſt vt qui alterutram partem determinatè ſequatur & certo adoret conceptionem immaculatam B. Virginis, exponat ſe grãdi periculo erroris. Nam fortaſſis adorat id quod falſum eſt, vnde videtur non eſſe colendam abſolutè immaculatam virginis conceptionem, ſed ſub conditione, ſi vera eſt. Quemadmodum qui rationabiliter dubitat, num hoſtia ſit conſecrata, non debet illam adorare determinatè, ſed ſub conditione.

Tertia cõcluſio. Feſtiuitas conceptionis.

¶Ad hoc dicendum eſt, quòd vt nullus ſit error neque ſpeculatiuus, nec practicus in celebrando Conceptionis feſto, ſecuriſſimus modus eſt celebrare illud punctum in quo iuſtificata eſt, & plenitudine gratiæ decorata, abſtrahendo an ſit concepta cum peccato originali, necne. Ratio huius eſt, nam quod fuerit ſanctificata, & plena gratia certiſſimũ eſt: quod autẽ fuerit præſeruata necne, adhuc ſub iudice eſt. Certè qui adorat determinatè vnũ, aut alterum, videtur ſaltem ſpeculatiuè poſſe errare, & ſe exponere periculo errandi, quia poteſt altera pars eſſe vera. At qui celebrat modo cõmemorato poteſt in alios vſurpare illud. Nos adoramus quod ſcimus, vos quod neſcitis. Nihilominus dicendum eſt, quod nulli periculo ſe exponit abſolutè qui alteram partem determinatè veneratur; quoniam ſemper intendit colere ſanctitatem, non peccatum, & quoniã ſequitur opinionem probabilem: & qui ſequitur opinionem probabilem non ſe exponit periculo errandi practicè, licet fortaſſis ſpeculatiuè error erit. Neq; eſt eadem ratio de hoſtia, quam rationabiliter credit non eſſe conſecratam, nam in tali caſu non ſequitur opinionem probabilem adorando illam.

Quarta cõcluſio. Veriſimilius eſt B. Virginem habuiſſe peccatum originale.

¶Quarta dubitatio petit, quæ illarum opinionum verior ſit: & reſpondetur, quòd Deus ſcit, & cui voluerit Deus reuelare. Sed vt exponam ſenſum meum de hoc ſit quarta cõcluſio. Pars affirmatiua huius quæſtionis eſt magis conſentanea ſcripturis ſanctis, ſanctorũ omnium documentis & regulis fidei catholicæ. Negatiua vero pia eſt, & deuotioni populi accommoda, & humanæ rationi magis conformis. Prima pars huius concluſionis probatur. Nam in rebus ſupernaturalibus (cuiuſmodi eſt hæc diſputatio) illud eſt probabilius quod ex literis ſacris, probabilioribus argumentis colligitur, quod ſanctis omnibus, quod antiquis Doctoribus, quod doctiſſimis viſum eſt. Sed pars affirmatiua hæc habet fundamenta vt ſuprà oſtenſum eſt, & ſanè autoritas ſacrarũ literarum, & omnium ſanctorũ Patrum, & antiquæ Theologiæ rationibus humanis, & coniecturis quas ſupra in patrocinium partis negatiuæ produximus, anteferenda eſt; vt cuique Theologo vel vnius diei euidentiſſimum eſt.

Quinta cõcluſio.

¶Quinta concluſio, Pius V. Anno Domini 1570. ſtatuit, ac per Apoſtolica ſcripta mandauit, quatenus nemo cuiuſcunque ordinis, gradus, conditionis, vel dignitatis exiſtat in popularibus concionibus, vel vbicunq; promiſcua virorum & mulierum multitudo conuenire ſolet, de huius controuerſiæ alterutra parte diſputare rationibus, vel Doctorum autoritate aſſerendo propriã ſententiam, & contrarium refellendo, aut impugnando vel de hac ipſa quæſtione cuiuſuis pietatis, aut neceſſitatis prætextu vulgari ſermone ſcribere, vel dictare præſumat, qui contra fecerit ſuſpenſionis pœnam à diuinis abſque noua declaratione ipſo facto incurrat, ſi modo fuerit in ſacris conſtitutus, & quocunque prætèrea gradu, ſiue dignitate, vel adminiſtratione fungatur, illis omnibus ſit ipſo iure priuatus, & ad eadem, vel ſimilia munera obtinenda ſit inhabilis, ſuper quibus à ſolo Romano Pontifice diſpenſari poſſit; liceat tamen viris doctis in publicis Academiæ diſputationibus generalium, & prouincialium capitulorum, vbi nulla ſubeſt ſcandali occaſio de illa quæſtione diſſerere argumentis, vtramlibet partem aſſerere, vel impugnare.

Sexta concluſio.

¶Sexta concluſio. Sententia illa, quæ aſſerit beatam Virginem fuiſſe conceptam in peccato originali, & ab eo mundatam facilè explicat huius rei modum, facileq; argumenta in contrariũ diſſoluit; oppoſita verò ſententia difficulter, ſed tamen piè & probabiliter. Prima pars huius cõcluſionis probatur. Nam in primis autores prædictæ opinionis oſtendunt euidenter, quòd B. Virgo non fuit ſanctificata ante infuſionem animæ. Nam ſubiectũ gratiæ & ſanctitatis eſt rationalis anima, ergo ante infuſionem animæ non fuit ſanctificata. Deinde, docent ſatis probabiliter, & conformiter ad Sanctas Scripturas, quòd B. Virgo non fuit ſanctificata in primo inſtanti infuſionis animæ. Quoniam in vno & eodem inſtanti non poſſunt eſſe ſimul culpa originalis, & gratia: at in primò inſtanti ſecundum documenta præcedentia fuit in peccato originali B. Virgo, ſi quidem ante infuſionem animæ non potuit eſſe peccatum: reſtat ergo quod fuerit ſanctificata poſt animationem. Certè diſcurſus iſte legitimus eſt, & perfacilis ad intelligendum.

Solutiões oppoſitæ ſententiæ.

¶Sed videamus iam, quomodo procedant autores contrariæ opinionis, à quibus ſi ſciſcitari velis quando fuerit B. Virgo liberata & præſeruata, quidã perperam reſpondent, quòd anima Virginis fuit in gratia antequã corpori infunderetur. Hæc ſententia falſa eſt, & intolerabilis. Nam anima rationalis ſimul creatur & corpori infunditur, vt habet ſana doctrina. Alij dicunt, quòd corpus fuit mundatum ante infuſionem animæ. Autor namque ſatis eſſe vt B. Virgo dicatur ab originali culpa ante animationẽ ſanctificata, quod caro ſiue fœtus per virile ſemen genitus, qui inſtrumentaliter adducit peccatum originale in animam, in primo inſtanti ſuæ infuſionis ſanctificatus ſit ab eius inquinamento cauſali, & inſtrumentali. Inde namque ſubſequutum eſt, quòd B. Virgo non contraxerit peccatũ originale. Explicatur hoc ſimilitudine. Nam ſiquis antequam generaretur proles in ancilla captiua, largiretur pecuniam hero ancillæ pro redemptione prolis generandæ, certè talis diceretur redemiſſe prolem illam: ſi quidem proles futura erat captiua oñ ante ipſius generationem data eſſet pecunia pro eius redemptione. Sed hic modus dicendi falſus eſt, & temerarius, & ſine fundamento aſſertus. Nullus enim Doctorũ hucuſque ſic docuit, aut ſenſit; præterquam quòd ponere ſanctificationem, & munditiam Virginis ante infuſionem animæ ſtultum eſt, & nugatorium. Et Albertus in hac diſt. art. 4. cenſet hoc eſſe hæreticum, ſiquis dixerit carnem ſanctificatam virgineam ante animationem. Et indicat Bernardũ in Epiſt. ad Lugdunenſes canonicos in hanc ſententiam. Et Ambroſius dicit de ſacramento Dñicæ incarnationis. c. 7. carnem ante animationem ſanctificari non poſſe quia caro irrationabilis & inſenſibilis eſt, ideoque non eſt obnoxia peccato. Dicat ergo doctus Theologus, qui hanc ſententiam defendit, quòd in eodẽ inſtanti in quo infuſa eſt anima corpori prædita plenitudine gratiæ præſeruata eſt à macula peccati originalis. Quia quando Deus Mariæ infudit animam in embryonem, infudit illam præditam gratia. Itaque Maria quantum eſt ex carne genita ex Adam mortua erat, at ex gratia Dei non fuit mortua. Vnde dicendum eſt Mariam de iure peccaſſe in Adam, non tamen de facto. De iure ſanè, quia ipſa ex iure propagationis macula originali erat afficienda, at verò præſeruata fuit ex diuina gratia. Vt ſi quem rex ex genere deſcendentem tributarium leuaſſet à tributo ſoluendo, vtique hic ex iure propagationis,

tribu-

tributarius est: at munere regio liber. Maria igitur ex iure tributaria erat, at Dei munere liberata fuit ab originali peccato. Christus porrò neque de iure propagationis, neque de facto tributarius erat peccato, quia filius naturalis Dei, ideo & impeccabilis. Hæc sententia hic explicata debet prædicari populo sine tumultu & scandalo, sine mendacio, & sine reprehensione & damnatione alterius opinionis & sine confutationibus argumentorum alterius opinionis, & qui oppositum faciunt sunt excommunicati, & anathematizati à Concilio Tridentino, Sixto IIII. Pio V. sanctæ memoriæ. Adde his, quod sunt parum Theologi nescientes quid affirmant aut quid loquuntur. Sed iam consideremus, quomodo argumenta vtriusque partis sint confutanda.

Quò hæc opinio sit prædicanda.

Ad argumenta partis negatiuæ ad primum ex sacris literis.

¶Ad argumenta partis negatiuæ sic satisfaciendum. Ad primum ex Scripturis respondetur, quod scripturæ diuinæ nihil adiuuant istam partem, cum non adducantur in sensu literali, in quo solum sunt efficaces ad probandum. Certè ille locus Gen. 3. ipsa conteret caput tuum parum fauet. Etenim Maria cōtriuit caput Satanæ per Christum filium suum. Rursus alia translatio habet, ipsum cōteret caput tuum vt referatur ad semen mulieris, non ad mulierem. Ille verò locus, tota pulchra es, secundum literam intelligitur de Ecclesia, quæ tandem in cœlesti patria merito Christi non habebit maculam nec rugam: aut si ad Virginem retuleris, sanum est, si dixeris immaculatissimæ fuisse vitæ quo in sensu Concilium Tridentinum appellat Virginem immaculatam. Locus vero Ezechielis allegatus omnino inaniter & nugatoriè applicatur ad conceptione B. Virginis. Locus etiam ex Epistola ad Romanos non probat, nam D. Paulus comparat Israelitas gentibus: nihil de conceptione insinuat Paulus.

Ad scdm.

¶Ad secundum ex approbatione Ecclesiæ, respondetur iam à nobis expositum esse quemadmodum, & in quo sensu celebrat Ecclesia festum conceptionis B. Virginis. Sanè in breuiario Romano expressè præceptum est, vt aboleretur officium antiquum in quo dicebatur B. Virginem præseruatam fuisse ab omni labe peccati originalis; & iussum est, vt officium celebretur instar natiuitatis Virginis mutato nomine natiuitatis in nomen cōceptionis.

Ad tertiū ex Concilio Basiliēsi

¶Ad tertium ex Concilio Basiliensi respondetur, concilium illud fuisse acephalum tempore quo edidit illud decretum. Nam ausu temerario in Sessione. 34 & 35 citauerant, & deposuerāt legitimum Pontificem Eugenium IIII. ac subinde iam illud Concilium erat Synagoga Satanæ cuius primus partus fuit de conceptione diffinitio, in Sess. 36. Et doctos viros qui in eo conuenere cum sanctis & antiquis Patribus conferre indignum esse videtur.

Ad quartū ex authoritate Sāctorum.

¶Ad quartum ex testimoniis sanctorum respondetur, sanctos ibi citatos expressè & distinctè asseruisse B. Virginem fuisse conceptam in peccato originali. Quapropter D. Augnst. in loco citato manifestè loquitur de peccato actuali, vt patebit intuenti textum. Ad D. Anselmum dico loqui de potentia ordinaria Dei, habuit siquidem B. Virgo omnem puritatem quam habere potuit de potentia ordinaria fœmina ab Adam descendens per naturalem generationem. Ad D. Thomam respondetur, quod loquitur de B. Virgine semel iam sanctificata post animationem.

Ad quintū ex reuelationibus.

¶Ad quintum ex diuinis reuelationibus respondetur, quod non sunt authenticæ neque habent autoritatis pondus.

Ad primā rationem.

¶Ad rationes, ad primam respondetur, grauius esse absolutè originale quam peccatum veniale, verum habet minus de voluntario. Originale enim traducitur per generationem naturæ ex Adam & nos non volumus illud; at veniale admittitur per proprium actum voluntariū & ideo B. Virgo cum natura ipsa accepit peccatum originale, nullo autem modo quod est proprium personæ.

Ad confir.

¶Et ad confirmationem neganda est consequentia, & infirmitas eius in hoc consistit quia sunt expressa testimonia Sanctorum excipientium B. Virginem à regulis generalibus peccati venialis & non excipientium eam à peccato originali. Rursus est prerogatiua insignis, quod excipiatur à regulis generalibus peccati etiam venialis, at nō est prærogatiua neque honor eiusdem, quod excipiatur à regulis originalis culpæ, quia sic exciperetur à Christi redemptione & curatione saltem propriè loquendo.

Ad scdam.

¶Ad secundam rationem respondetur, quod gratia Christi perfectissimè explicata est in Beata Virgine. Nam gratia Christi est gratia redemptoris & reconciliatoris & hic est perfectissimus modus mediandi inter Deum & homines, & coniungendi hæc duo extrema tam longè distantia. Homines enim per peccatum distabant à Deo.

Ad tertiā.

¶Ad tertiam respondetur, omne priuilegium gratiæ possibile secundum ordinariam potentiam & legem B. Virgini esse concessum. At secundum legem ordinariam hoc est summum priuilegium gratiæ, quod proprissimè sit redempta & reconciliata per Christum.

Ad vltimā

¶Ad vltimam dicendum est, quod opposita sententia ea parte minuere videtur gloriam Christi. Sequitur namque ex ea quòd Christus propriè non redemerit, nec recōciliauerit Virginem beatam in mentem Dei. Item alia de causa hæc sententia non admittitur ab omnibus quoniā non habet legitima testimonia, sed rationes tantummodo probabiles quæ de rebus supernaturalibus parum aut nihil probant. Sed iam adeamus ad confutanda argumenta alterius opinionis.

Ad argumenta partis affirmatiuæ.

Ad primū

¶Ad Scripturas Sanctas respondetur, quod omnes habent generalem sermonem a quo in certa ratione excipitur B. Virgo, & exceptio est iuridica vt iam dudum probatum est. Vel dicamus Mariam de iure peccasse in Adam, non de facto vt etiam superius prædeclaratum est, quemadmodum etiam expositum dedimus quomodo Christus verè dicatur redemptor Virginis. Nam gratia, quæ impediuit ne peccatum originale sequeretur continuo atque anima est infusa corpori, donata est ex præuisis meritis Christi, & ianua regni cœlestis Mariæ patuit per sanguinem agni immaculati.

Ad scdm.

¶Ad secundum argumentum respondetur, quod solus Christus nec de iure, nec de facto obnoxius fuit peccato originali. At B. Virgo de iure & quantum est de se, & ex propagatione ex Adam subiecta erat peccato originali si Dei munere non fuisset præseruata.

Ad tertiū.

¶Ad tertium respondetur, quòd omnes Doctores Sancti & catholici plus adhærent determinationi Ecclesiæ, & approbationi eius, quam proprio sensui. cum ergo Ecclesia nunc approbet, consequens est, quod si nunc Sancti vixissent mutassent sententiam.

Ad rōnes.

¶Ad rationes ex dictis patent solutiones, nam iam expositum est quomodo B. Virgo fuerit obnoxia effectibus peccati originalis & non maculæ originali. Rursus declaratum est, quemadmodum fuerit redempta & reconciliata Deo ex meritis Domini nostri Iesu Christi.

Ad argumentū difficile.

¶Sed & illud argumentum, quod petit an quādo Christus prædestinatus est in remedium naturæ humanæ per peccatum infectæ, præuiderit Deus B. Virginem iam infectam vel non præuiderit, facilem habet solutionem. Nā in illa præuisione quam statuunt Theologi nostro modo intelligendi non est necesse vt aliquem hominem in particulari præuiderit sed quod vniuersam naturam in communi considerauerit esse infectam peccato originali in cuius remedium Christum prædestinauit, postmodum vero in particulari voluit B. Virginem ab illa infectione præseruare. Vel dicendum, quod in illa præuisione præuidit omne genus humanum ex Adam propagatum quantum est ex tali propagatione infectum esse & inuisum Deo, postea vero ex illa propagatione descendentem voluit munere suæ gratiæ ab illa infectione præseruare.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm per sanctificationem fuerit beatæ Virgini fomes totaliter sublatus.

154 3. di.3.q.1. ar.2. & ibi dē i. expositione primæ partis tex. Et op. 3.c.231.

AD tertiũ sic proceditur. Videtur, quòd beata Virgo non fuerit emundata ab infectione fomitis. Sicut enim pœna originalis peccati est fomes, qui consistit in inferiorum virium rebellione ad rationem, ita etiam pœna originalis peccati est mors & cæteræ pœnalitates corporales. Sed beata Virgo fuit subiecta huiusmodi penalitatibus. Ergo etiam fomes ab ea totaliter remotus non fuit.

¶ 2. Præterea, Secundæ ad Corint. 12. dicitur, dicitur, Virtus in infirmitate perficitur: & loquitur ibi de infirmitate fomitis, secundum quam patiebatur stimulum carnis. Sed nihil quod pertinet ad perfectionem virtutis, fuit beatæ Virgini subtrahendum. Ergo non fuit beatæ Virgini totaliter subtrahendus fomes.

li. 4. orth. 6.ca.15. ¶ 3. Præterea, Damas.* dicit, quòd in beatam Virginem superuenit Spiritus sanctus purgans eam ante conceptionem filii Dei. Quod non potest intelligi nisi de purgatione à fomite: nam peccatum c.36.to.7. non fecit, vt Aug.† dicit in lib. de Natura & gratia: Ergo per sanctificationem in vtero non fuit liberè mundata à fomite.

¶ Sed contra est, quod dicitur Cant. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Fomes autem ad maculam pertinet, saltem carnis: ergo in beata Virgine fomes non fuit.

Respondeo dicendum, quod circa hoc sunt diuersæ opiniones. Quidam enim dixerunt quod in ipsa sanctificatione beatæ Virginis, quæ fuit sanctificata in vtero, totaliter fuit ei fomes subtractus. Quidam verò dicunt, quòd remansit fomes quantum ad hoc, quòd facit difficultatem ad bonum, sublatus tamen fuit quantum ad hoc, quòd facit pronitatem ad malum. Alii verò dixerunt quod sublatus fuit fomes, in qnantum pertinet ad corruptionem personæ, prout impellit ad malum, & difficultatem facit ad bonum: remansit tamen in quantum pertinet ad corruptionem naturæ: prout scilicet est causa traducendi originale peccatum in prolem. Alii vero dicunt, quod in prima sanctificatione remansit fomes secundum essentiam, sed ligatus, in ipsa autem conceptione filii Dei fuit totaliter sublatus.

¶ Ad horum autem intellectum oportet considerare quòd fomes nihil est aliud, quàm inordinata concupiscentia sensibilis appetitus, habitualis tamen, quia actualis concupiscentia est motus peccati: Dicitur autem concupiscentia sensualitatis esse inordinata, in quantum repugnat rationi, quod fit, in quantum inclinat ad malum, vel difficultatem facit in bono. Et ideo ad ipsam rationem fomitis pertinet quòd inclinet ad malum, vel difficultatem faciat in bono. Vnde ponere quòd remanserit fomes in beata Virgine non inclinans ad malum, est ponere duo opposita simul. Similiter etiam videtur oppositionem implicare, quod remanserit fomes, in quantum pertinet ad corruptionem naturæ, non autem in quantum pertinet ad corruptionem personæ. Nam secundum August.* in libro de Nup. & concupiscentia, c.24.to.7. libido est quæ peccatum originale transmittit in prolem Libido autem importat inordinatam concupiscentiam, quæ non totaliter subditur rationi. Et ideo si totaliter fomes subtraheretur, in quantum pertinet ad corruptionem personæ, non posset remanere, in quantum pertinet ad corruptionem naturæ.

¶ Restat ergo vt dicamus, quòd vel totaliter fomes fuerit ab ea sublatus per primam sanctificationem: vel quod si remanserit, quod fuerit ligatus. Posset enim intelligi quòd totaliter fuerit sublatus fomes hoc modo, quod præstitum fuerit beatæ Virgini ex abundantia gratiæ descendentis in ipsam, vt talis esset dispositio virium animæ in ipsa, quod inferiores vires nunquam mouerentur sine arbitrio rationis: sicut dictum est* fuisse in Christo, quem constat peccati fomitem non q.15.art.2. habuisse: & sicut fuit in Adam ante peccatum, per originalem iustitiam. Ita quod quantum ad hoc gratia sanctificationis in Virgine habuit vim originalis iustitiæ. Et quamuis hæc positio ad dignitatem matris Virginis pertinere videatur, derogat tamen in aliquo dignitati Christi, absque cuius virtute nullus a prima damnatione liberatur. Et quanuis per fidem Christi, aliqui ante Christi incarnationem sint secundum spiritum ab illa damnatione liberati, tamen quod secundum carnem aliquis ab illa damnatione liberetur, non videtur fieri debuisse nisi post incarnationem eius, in qua primò debuit immunitas damnationis apparere. Et ideo sicut ante immortalitatem carnis Christi resurgentis, nullus adeptus fuit carnis immortalitatem; ita inconueniens esse videtur dicere, quòd ante Christi carnem, in qua nullum fuit peccatum, caro virginis matris eius, vel cuiuscunque alterius, fuerit absque fomite, qui dicitur lex carnis, siue membrorum. Et ideo videtur melius dicendum, quod per sanctificationem in vtero non fuerit sublatus beatæ Virgini fomes secundum essentiam, sed remanserit ligatus. Non quidem per actum rationis suæ, sicut in viris sanctis, quia non statim habuit vsum liberi arbitrii, adhuc in ventre matris existens: hoc enim est speciale priuilegium Christi: sed per abundantiam gratiæ, quam in sanctificatione recepit, & etiam perfectius per diuinam prouidentiam sensualitatem eius ab omni inordinato motu prohibentem. Postmodum verò in ipsa conceptione carnis Christi, in qua primo debuit refulgere peccati immunitas, credendum est quòd ex prole redundauerit in matrem, totaliter fomite subtracto. Et hoc figuratur Ezech. 43. vbi dicitur: Ecce, gloria Dei Israel ingredie-

ingrediebatur per viam Orientalem, id est per beatam Virginem,& terra,id est, caro ipsius, splendebat à maiestate eius, scilicet Christi.

Ad primum ergo dicendum, quòd mors & huiusmodi pœnalitates, de se non inclinant ad peccatum. Vnde etiam Christus licet assumpserit huiusmodi pœnalitates, fomitem tamen non assumpsit. Vnde etiam in beata Virgine, vt Filio conformaretur (de cuius plenitudine gratiam accipiebat) primò quidem fuit ligatus fomes, & postea sublatus, non autem liberata fuit à morte, & aliis huiusmodi pœnalitatibus.

Ad secundum dicendum, quòd infirmitas carnis ad fomitem pertinens, est quidem in sanctis viris perfectæ virtutis occasio: non tamen causa sine qua perfectio haberi non posit. Sufficit autem in beata Virgine ponere perfectam virtutem ex abundantia gratiæ: nec oportet in ea ponere omnem occasionem perfectionis.

Ad tertium dicendum, quòd Spiritus sanctus in beata Virgine duplicem purgationem fecit. Vnam quidem quasi præparatoriam ad Christi conceptionem, quæ non fuit ab aliqua impuritate culpæ uel fomitis: sed mentem eius magis in unum colligens, & à multitudine sustollens. Nam & Angeli purgari dicuntur, in quibus nulla impuritas inuenitur: ut Dionys. dicit 6. cap. Eccle. hierar. Aliā
c. 6. part. 3. à media. uerò purgationem operatus est in ea Spiritus sanctus mediante conceptione Christi, quæ est Spiritus sancti opus. Et secūdum hoc potest dici, quòd purgauit eam totaliter à fomite.

SVMMA TEXTVS.

Prima cōclusio. PRima conclusio, per sanctificationem in vtero non fuit sublatus B. Virgini fomes, sed ligatus remansit per gratiæ abundantiam, & perfectius per diuinam prouidentiam.

2. Conclu. ¶Secunda conclusio, in ipsa conceptione carnis Christi credendum est, quod totaliter fuerit B. Virgini fomes sublatus. Ad probandum istas conclusiones D. Thomas sic procedit. In primis reiicit opiniones, quod fomes sit totaliter ablatus, vel ablatus quantum ad pronitatem in malum, non autem quantum ad difficultatem ad bonū, seu ablatus quantum ad personam, & non quantum ad naturam. Nam si poneretur in gloriosa Virgine habitualis illa inordinata concupiscentia rationi repugnās, oporteret dicere, quod non inclinaret ad malum, essetque ponere duo opposita simul. Sic etiam oppositionem implicat, quod remanserit fomes, quantum pertinet ad corruptionem naturæ, & non prout pertinet ad corruptionem personæ. Et prima oppositio derogat in aliquo dignitati Christi, absque cuius virtute nullus à prima damnatione liberatur: quia sicut ante immortalitatem carnis Christi resurgentis nullus adeptus fuit carnis immortalitatem, ita inconueniens dicere videtur, quod ante Christi carnem in qua nullum fuit peccatum, caro Virginis matris vel alterius fuerit absque fomite, quæ lex carnis dicitur siue membrorum. Et ideo videtur melius dicēdum, quod per sanctificationem in vtero non fuerit sublatus B. Virgini fomes, sed ligatus remāserit quo ad exercitium seu operationem vsque ad conceptionem filii Dei, per abundantem gratiam in sanctificatione receptam: & postmodum per conceptionem carnis Christi, in qua primo debuit refulgere peccati immunitas credendum est ex prole redundasse in matrem, totaliter fomite subtracto, vt dicitur Ezechie. 43. Ecce gloria Dei Israel ingrediebatur, &c. Ezech. 43.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo tria breuiter sunt exponenda, quid sit fomes, & quomodo &, quando B. Virgini fuerit ligatus vel ablatus, proximo loco vtrum perfectius compescatur & frænetur: inclinatio interior appetitus per gratiam & virtutem inhærentem ipsi appetitui, quam per assistentiā diuinam & prouidentiam extrinsecam. Vt primum exponatur sciendum est, quod D. Thomas. 1. 2. quæst. 82. ar. 2. D. Thom.
Fomes quid. inuestigat diligenter quid sit fomes. Est autem fomes nō vt quidam volunt morbida quædam qualitas existens in carne inclinans ad malum, & retardans à bono, neque est qualitas habitualis distincta a potentiis; sed ipsemet appetitus sensitiuus destitutus gratia originali, ex quo proficiscitur quod inclinet ad malum & a bono rationis deflectat, & faciat difficultatem in boni prosequutione. Sed est sciendum, quod fomes supra appetitum sensitiuum hominis connotat duo: vnum est quod inclinat aduersus rationem; alterum est, quod sit originalis peccati pœna, quod solus Theologus considerat; vnde fomes dicitur peccatum impropriè, tum quoniam inclinat ad peccatum, tum verò quia est effectus peccati. Ex his sequitur, quod appetitus sensitiuus in homine qui crearetur a Deo in puris merisque naturalibus, non diceretur fomes peccati; quia deficit secunda conditio. Deinde sequitur, q͛d secundum illos qui tenent B. Virginem non fuisse conceptam in peccato originali, propriè in ea non fuit fomes si quidem non fuit effectus peccati originalis. Hactenus expositum est, quid sit fomes.

¶Deinde verò considerandum est, quomodo & quādo B. Virgini fuerit ablatus vel ligatus. De qua re ista documenta D. Thomæ sunt obseruanda. Primum; in B. Virgine nunquam fomes inclinauit ita vt habuerit actum contra rationem; quod ita esse demonstrabitur euidentius in articulo sequenti. Secundū documētū, neq; etiā habitualiter inclinauit ad malum, quia fortè hæc inclinatio non potest esse sine actu. Tertiū documentū, in prima sanctificatione nō habebat ab intrinseco, quod nō inclinaret ad malum, sed magis ex prouidētia diuina, & ideo dicitur ligatus: manus enim tunc ligata dicitur, quæ ex se & ab intrinseco potestatē habet aliquid apprehendendi, at nō potest propter ligamen & vinculū. Sic accidit in prima sanctificatione B. Virginis; postmodū autē in incarnatione postquā Dei filiū cōcepit ad maiores producta est honores, & totaliter fomes est ablatus quia ab intrinseco per abundantiā gratiæ & virtutū ipse appetitus māsit om̄ino rationi subiectus sicut fuit in Adam in iustitia originali ante peccatū & sicut in beatis post resurrectionem. Hæc est sentētia D. Thomæ, quæ non est domi suæ nata, sed accepit eā ex sanctis Patribus. Nam Damasc. lib. 3. de fide ca 2. inquit, Spiritus sanctus superueniēs purgauit Virginē. Et Ambrosius tractās verba illa, Spiritus sanctus superueniet in te, tradit Spiritū sanctū purgasse eā à sordibus peccatorū antequā cōciperet verbū. Cassianus idē habet in lib. cōtra Nestoriū hæreticū edisserens verba Lucæ commemorata Arnobius etiā super Psal. 14. Iesus, inquit, immaculatus solus virgineam aulam ingressus ipsum tabernaculū à maculis carnalibus liberauit, & dedit sanctificationem potius quā accepit. Maculam carnalem vocat Arnobius fomitē, qui est effectus carnalis maculæ originalis. Probatur deinde hæc sentētia rationibus D. Thomæ. Prima est, primū in vnoquoque genere est causa reliquorum, sed Christi caro prima est in genere sanctitatis, ac suapte natura ex vi natiuitatis & per se sancta, iuxta illud quod dixit Angelus Virgini Luc. 1. Ideoq; q͛d nascetur ex te sanctum, ergo illa caro fuit causa totius sanctitatis carnalis in Virgine. Secunda ratio est, principium seu finis seu cōsummatio rei cuiusq; sibi inuicem respondet, sed Christi caro fuit prima in consummatione sanctitatis carnalis, & ex ea deriuata est ad reliquā carnē talis consummatio, ergo fuit ēt prima in sublatione fomitis. Minor probatur,

Quō fomes fuerit sublatus B. Virgini.

Damasc.

Ambros.

Cassian.

Arnobius.

Lucæ. 1.

batur,& explicatur,consummata salus & sanctitas carnalis est immortalitas quæ habetur in resurrectione, sed Christus Dominus primus resurrexit à mortuis in vita immortali iuxta illud 1. Cor. 15. Christus primitiæ dormientiũ. Et ad Eph. 1 & Apoc. 1. dicitur, primogenitus ex mortuis, consequẽtia vero probatur, quoniam inchoatio salutis carnalis est fomitis sublatio.

1.Cor.15. Ad Eph. 1. Apocal. 1.

Obiectio. ¶Sed dices Theologus, non facilè intelligitur quomodo fomes totaliter auferatur, nam fomes est inclinatio quædam naturalis & habitualis in suũ obiectũ, sed inclinatio naturalis habitualis nõ potest penitus auferri, non certè magis quã natura ipsa,& appetitus sensitiuus, ergo nũquam fomes totaliter aufertur. Hoc argumento conuictus Durand. in 3. d 3. q. 3. dicit, se non videre quomodo fomes totaliter auferatur nisi in sensu quodam metaphorico quem ipse ibidem prosequitur.

Durandus

Solutio. ¶Sed melius respondetur, quod nunquam tollitur inclinatio naturalis appetitus sensitiui in suum obiectum per gratiam quamlibet maximam, nec per iustitiã originalem; verum tollitur imbecillitas & infirmitas huius inclinationis naturalis. Hæc siquidem imbecillitas est fomes,& ideo verissimè dicitur, quod fomes interdum totaliter auferatur. Hæc de secundo dixisse sufficiat.

Fomes p quid aufertur perfectius. ¶Sed iam ad explicationem tertii accedamus, & dico fomitem perfectius auferri per gratiam, quam per diuinã prouidentiam extrinsecã: imo aio tantummodo auferri per gratiam, sicut infirmitas tantùmodo aufertur per sanitatem, verum quãdiu fomes non tollitur perfectius impeditur per diuinam prouidẽtiam,& vt ita dicam, manutenentiam extrinsecam, quam per gratiam. Etenim diuina prouidentia extendit se ad interiora omnia & exteriora amouendo cuncta, quæ possunt esse in causa vt operatio deflectat a rationis regula: gratia vero pendet in suo vsu & opere a ratione,& ideo quando non est adeo copiosa & exuberans vt fomitem penitus tollat & extinguat, nõ potest ita perfectè continere appetitum sensitiuum in virtutis officio. De cæteris quæ pertinent ad hunc articulum videndus est Dominus Caietanus.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm per huiusmodi sanctificationem fuerit consecuta, vt nunquam peccaret.

153
3. d. 3. q. 2. art 3. & d. 13. q. 1. ar. 2 q. 1. cor. Et 4. dis. 6. q. 1. ar. 1. q. 2. cor. Et op. 3. cap. 228. & 231. Et op. 7. c 6. pric. col. 2. Et op. 60. c. 1.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod per sanctificationem in vtero non fuerit beata virgo præseruata ab omni peccato actuali. Quia vt dictum est,* post primam sanctificationem fomes peccati remansit in Virgine. Motus autem fomitis etiam si rationẽ præueniat, est peccatum veniale, licet leuissimum: vt August. dicit in lib. de Trinit. † Ergo in beata Virgine fuit aliquod peccatum veniale.

* art. præc.
† c. 12 t. 3.

¶ 2. Prætereà, Super illud Lucæ. 2. Tuam ipsius animam pertransibit gladius, dicit Augu. * in quæst. veteris & noui Testamenti, quòd beata Virgo in morte Domini, stupore quodam dubitauit. Sed dubitare de fide, peccatum est. Ergo beata Virgo non fuit præseruata immunis ab omni peccato.

* In q. ex nou tes. q. 73. circa med. to. 4.

¶ 3. Prætereà, Chrys. † super Matt. exponens illud, Ecce, mater tua, & fratres tui foris stant, quærentes te, dicit: Manifestum est, quòd solum ex vana gloria hoc faciebant. Et Ioan. 2. super illud, Vinum non habent, dicit idem Chry. * quòd volebat illis ponere gratiam, & seipsam clariorem facere per Filium: & fortasis quid humanum patiebatur, quemadmodum & fratres eius dicentes, Manifesta teipsum mundo. Et post pauca subdit, Nondum enim, quam oportebat, de eo opinionem habebat. Quod totum constat esse peccatum. Ergo beata virgo non fuit præseruata immunis ab omni peccato.

† Ho. 45. in Matt. to. 2.
* Hom. 20. in Ioã. cir. med. illi⁹. tom. 3.

¶Sed contra est, quòd August. * dicit in lib. de natura & gratia, De sancta Virgine Maria propter honorem Christi, nullam prorsus cùm de peccatis agitur, habere volo quæstionẽ. Inde enim scimus, quòd ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum ex omni parte peccatum quòd concipere ac parere meruit eum, quem constat nullũ habuisse peccatũ. * c. 36. ante med. to. 7.

Respondeo dicendum, quòd illos, quos Deus ad aliquid eligit, ita præparat & disponit, vt ad id, ad quod eliguntur, inueniantur idonei, secundum illud secundæ ad Corint. 3. Idoneos nos fecit ministros noui Testamenti. Beata autem Virgo fuit electa diuinitus, vt esset mater Dei: & ideo non est dubitandum quin Deus per suam gratiam eam ad hoc idoneam reddidit, secundum quod Angelus ad eam dicit, Inuenisti gratiam apud Deum: ecce concipies, &c. Non autem fuisset idonea mater Dei, si peccasset aliquando: tum quia honor parentum redundat in prolem secundum illud Prou. 17. Gloria filiorum, patres eorum: vnde & per oppositum ignominia matris ad filium redundasset. Tum etiam, quia singularem affinitatem habuit ad Christum, qui ab ea carnem accepit. dicitur autem secundæ ad Corint. 6. Quæ conuentio Christi ad Belial? Tum etiam, quia singulari modo Dei filius, qui est Dei sapientia, in ipsa habitauit: non solum in anima, sed etiam in vtero. dicitur autem Sap. 1. In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Et ideo simpliciter fatendum est, quòd beata Virgo nullum actuale peccatum commisit, nec mortale, nec veniale: vt sic in ea impleatur quod dicitur Cant. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.

Ad primum ergo dicendum, quòd in beata Virgine post sanctificationem in vtero remansit quidem fomes peccati, sed ligatus: ne scilicet prorumperet in aliquem motum inordinatum, qui rationem præueniret. Et licet ad hoc operaretur gratia sanctificationis: non tamen ad hoc sufficiebat: alioquin virtute illius gratiæ hoc ei fuisset præstitum, vt nullus motus posset esse in sensualitate eius, nisi ratione præuentus: & sic fomitem non habuisset, quod est contra supradicta. * Vnde oportet dicere, quòd complementum illius ligationis fuit ex diuina prouidentia, quæ non permittebat aliquem motum inordinatum ex fomite prouenire.

* In corp & arti. præc.
† Ho. 18. in Luc. I medio & deinceps, to. 3.
* Amb. li. 2. I Luc. in c. cuius ti. est De Simeone & Anna, t. 5.

Ad secundum dicendum, quòd illud verbum Simeonis, Origenes, † & quidam alii doctores exponunt de dolore, quem passa est in Christi passione. Ambr. * autem per gladium dicit significari

prudentiam

prudentiam Mariæ, non ignaram mysterii cælestis: viuum est enim verbum Dei & validum, & acutius omni gladio acutissimo.

¶ Quidam verò per gladium dubitationem intelligunt, quæ tamen non est intelligenda dubitatio infidelitatis, sed admirationis & discussionis. Dicit enim Basilius in Epistola ad Optimum, quod beata Virgo assistens cruci, & aspiciens singula, post testimonium Gabrielis, post ineffabilem diuinæ conceptionis notitiam, post indigentem miraculorum ostensionem, animo fluctuabat: ex vna scilicet parte videns eum pati abiecta, & ex alia parte considerans eius mirifica.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in verbis illis Chrysostomus excessit. Possunt tamen exponi, vt intelligatur in ea Dominum cohibuisse non inordinatum inanis gloriæ motum quantum ad ipsam, sed id quod ab aliis posset æstimari.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio August.

Conclusio est, per sanctificationem sortita est vt nunquam peccaret Nam D. Aug. lib. de natura & gratia sic scribit: de sancta Virgine Maria propter honorem Christi nullam prorsus cum de peccatis agitur habere volo quæstionem. Inde enim scimus, quod ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum ex omni parte peccatum, quod concipere ac parere meruit eum, quem constat nullũ habuisse peccatum. Certè quos Deus eligit ad aliquid, ita præparat, & disponit, vt ad id inueniantur idonei. Erat autem electa Virgo, vt esset mater Dei: ergo non conueniebat quod peccaret, quia honor parentum redundat in filios Pro. 17. & propter singularem affinitatem, quam habebat ad Christum, atque propter singularem inhabitationem Christi, non solum in eius anima, sed & in vtero, dicendum est; quod nec mortale, nec veniale vnquam commiserit.

Prou. 17.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Vtrum B. Virgo fuerit in hac uita impeccabilis.

IN hoc articulo est quæstio grauis & perdifficilis, Verũ B. Virgo in hac vita existens fuerit impeccabilis? A parte negatiua sic arguitur. Nam tunc erat viatrix, viatorum autem est posse peccare, & posse non peccare, ergo erat peccabilis.

Prim. arg.

¶ Deinde, si non potuit peccare, ergo necessario implebat diuina præcepta, ergo non libere. Ex quo consequens est, quod in obseruatione præceptorũ Dei nihil meruerit.

Secũdum.

¶ Præterea, hæc argumentatio necessaria videtur. Est præceptum legis diuinæ, ergo confirmatus in gratia cuiusmodi fuit B. Virgo implet illud. Antecedens non est in manu eius, ergo nec consequens, ergo non habet libertatem, sed B. Virgo habuit libertatem vt planè constat, ergo nec fuit cõfirmata in bono, neque, ideo impeccabilis.

Tertium.

¶ Ad hæc si B. Virgo fuit impeccabilis, ergo in suis operibus maximè cum diuina præcepta implebat, laudẽ non merebatur, in eo namque est vera & solida virtutis laus, vt habet diuina sententia, quod possit transgredi, & non sit transgressus legis præcepta.

Quartum.

¶ Vltimò, B. Virgo in hac vita agens peccauit, ergo non fuit impeccabilis Antecedens demonstratur: in primis ex autoritate sanctorum Patrum. Sancti namque & grauissimi quidem videntur tribuisse B. Virgini geminum peccatum, alterũ infidelitatis, alterũ inanis gloriæ affectus. De priore peccato, inquit Origen. hom. 20. in Luc. super illa verba c. 2. & ipsi non intellexerunt. Attendite quia necdũ plenam fidem Ioseph & Maria habebãt, & hom. 17. in Lucã super illa verba. & tuam ipsius animã pertransibit gladius, dicit: quid? putamus quod scandalizatis Apostolis mater Domini fuerit a scandalo immunis, si scandalum in passione Domini non passa est, nõ est mortuus Iesus pro peccatis eius, & cætera quæ sequuntur vsque ad illud: Et hoc est quod nunc Simeon prophetat tuam ipsius animã pertransibit infidelitatis gladius & ambiguitatis mucrone ferieris, & cogitationes tuę te in diuersa lacerabunt

Vltimum.

Origen.

Aug. itidem lib. quæst. vet. & noui test. q. 73. super istũ Lucę locum quod adiecit: & tuã ipsius animã pertrãsibit gladius, hoc vtique significauit, quia & Maria per quam gestum est mysterium incarnationis Saluatoris in morte Domini dubitaret. Item Chrysost. homil. 49. super Gene. introducit Gabrielem sic loquentem cum Virginẽ salutauit: qua adeo incredula es, per hoc crede ecce Elisabeth, &c. & in Psal. 13. inquit: Quomodo Christus crucifixus fuit, non fuit qui faceret bonum, discipuli omnes fugerunt Ioannes nudus recedit, Petrus negat, ipsius Mariæ matris animam gladius dubitationis pertransit. Theoph. Luc. 2. inquit: fortassis dolorem, fortassis & scandalum dicit gladium quo Maria offensa fuit. De posteriore peccato inanis gloriæ legatur Chrysosto. hom. 45. in Matth. sup. illud ca. 12. Ecce mater tua & fratres tui, & hom. 20. in Ioan. super illud. c. 2. quid mihi & tibi est mulier. quibus locis assentiuntur Chrysost. duo illius asseclæ Theophil. & Euthymius. Secundo idem probatur: rationes D. Thomæ in præsenti art. non magis probant de actuali peccato, quam de originali, sed de originali non, ergo. Tertio idem demõstratur, B. Virgo orabat in oratione Dominica; dimitte nobis debita nostra, sed Concilium Mileuitanum Cano. 6. & 8. ex hoc quod sancti sic orant colligit eos habuisse venialia saltem peccata, & non tantum humiliter verũ etiam veraciter dixisse; dimitte nobis debita nostra, ergo. Demum idem antecedens ostenditur, B. Virgo non fuit confirmata in gratia in prima sanctificatione, sed potuit peccare vsque ad sanctificationem secundam, ergo peccauit aliquando in tam longo tempore. In contrarium est, quod hic docet D. Tho.

August.

D. Chryso.

Theophil.

Chrysosto.

¶ Pro explicatione est prima conclusio, error est manifestus contra fidem asserere quòd B. Maria habuerit aliquod peccatum actuale. Nam in Conc. Trident. Sess. 6. can. 23. diffinita est hæc conclusio, & constat ex traditione Ecclesiastica; & quidam concionator, qui contrarium visus est Romæ prædicare, non rectè explicans autoritatem D. Augu. superius commemoratam coactus est publicè recantare sententiam. Rationes etiam D. Thomæ in artic. idem efficaciter probant, tum quod non esset idonea mater Dei si peccasset actualiter, etenim ignominia matris redundat in filium: tum quia diuina sapiẽtia habitauit ventrum Virginis, & in maleuolam animam non introiuit sapientia, tum denique quia habet affinitatem ad filium, at nulla conuentio Christi ad Belial. Sed dices, istæ rationes multò melius probant de peccato originali, quod tamen peccatum est. Verum si documenta in secundo articulo posita considerentur liquidum est, quomodo non est eadem ratio de peccato actuali & originali.

Prima cõclusio. B. Virgo nullum habuit peccatũ actuale. Conc. Tri.

¶ Secunda conclusio, B. Virgo nullum prorsus actuum motum inordinatum habuit etiam sine peccato. Volo dicere, quod nullũ habuit motum et primo primum, vt loquuntur Theologi, circa res illicitas. Pro cuius explicatione obseruandum est, quod D. Thomas in solutione ad primum, videtur insinuare quod B. Virgo habuerit talem actum saltem ante Christi incarnationem, inquiens, quod gratia sanctificationis in vtero non erat sufficiens, vt appetitus B. Virginis nullum haberet motum inordinatum. Et certè rationes D. Thomæ in hoc articulo solũ videntur probare non fuisse in Virgine actum fomitis cũ peccato, sed & uidetur esse proprium Christo, quod non habuerit talem motum propter plenitudinem gratiæ quam habuit secundum totam rationem & uirtutum & gratiæ, quæ plenitudo propria fuit soli Christo, ut dictũ est q. 7. Nihilominus tamen id, quod asserit nostra conclusio uerum est; quod constat primum ex sententia Richardi de Sancto Victore lib. 1. de Emanuele cap. 18. & capi. ultimo, ait enim, quod Sancti tenebantur ne expugnarentur a peccato, sed B. Virgo tenebatur etiam ne expugnaretur id est, nedum tentaretur. Idem probatur ex doctrina D. Thomæ in his articulis. Etenim ex eius documentis

2. Conclu. Motus inordinatus nõ fuit in B. Virgine. D. Thom.

Richardus de Sancto Victore.

mentis habetur, quod B. Virgo nullum vnquam habuit fomitis actum; si quidem semper habuit illum aut ligatũ aut extinctum: at motus illi inordinati sunt actus fomitis præuenientes vsum rationis. Præterea, Adam in statu innocentiæ non habuit tales motus, ergo nec B. Virgo. Siquidem copiosior fuit gratia B. Virginis, quam Adæ in statu innocentiæ ad vincẽdum omni ex parte peccatum. Certè omne priuilegium gratiæ possibile, quod non derogat dignitati Christi est concedendum B. Virgini, sed tale est hoc priuilegium de quo facimus sermonem, ergo fuit illi concessum. Nec Sanctus Thomas vnquam innuauit contrarium. Nam in solutione. 1. concedit quidẽ fomitem in Virgine ante incarnationem non postmodum, sed neutro in tempore concedit fomitis actum: neque est eadem ratio de Christo. Nam Christo ex vi conceptionis & natiuitatis suæ donata est gratia, cui repugnabat fomes & omnis inclinatio ad malum, at B. Virgini non ex vi conceptionis aut natiuitatis suæ, sed ex priuilegio donata est gratia, quæ primum ligaret fomitem, deinde prorsus tolleret: quæ gratiæ plenitudo est plenitudo quæ conuenit dignitati matris Dei, non plenitudo ea parte ipsius gratiæ, qualis futura erat in Christo Iesu, in quo est omnium gratiarum plenitudo.

Discrimen inter Christum & B. Virginem quantũ ad fomitem peccati.

3. Conclu. B. Virgo fuit scdm qd impeccabilis. Durãdus.

¶ Tertia conclusio, Maria dum erat in via simpliciter loquẽndo potentiam habuit ad peccandum, at secũdum quid impeccabilis erat. Pro huius cõclusionis elucidatione sciendum est, quòd Durand. in 3. dist. 3. q. 4. acutè satis disserit de impeccabilitate Mariæ, & omnium, qui in bono sunt confirmati, quantum ad peccata mortalia, vt fuerunt Apostoli. In primis nanque statuit pro certo, quod B. Maria dum fuit viatrix potentiam habuit ad peccandũ ex intrinseco, tum quia erat viatrix in statu merendi, & demerendi constituta, tum quia impeccabilitas conuenit beatis, quia vident Deum, & sunt comprehensores, ergo Maria dum non comprehendebat peccabilis erat ab intrinseco. Deinde statuit etiam pro certo, quod ab extrinseco erat impeccabilis, nam ex diuini spiritus gubernatione dirigebatur in cunctis agendis & vitandis, & quicquid ad malum prouocare debuisset, Spiritus sanctus summouebat, & quod ad bonum inducturum erat, illud offerebat. Tandem docet Durandus, huiusmodi impeccabilitatem ab extrinseco Virgini affuisse ex prima sanctificatione in vtero. Nam simulatque concepta est Maria, quia erat futura mater Domini, singularissima cura illi prouisum est ab Spiritu sancto, & quanquam infantia nondum adueniente vsu rationis non poterat peccare, aliunde etiã erat impeccabilis. Idem docet de sanctis Apostolis fuisse confirmatos in gratia Dei, vt essent impeccabiles mortaliter ab extrinseco, non autem ab intrinseco. Sed est sciendum, quod nonnulli Doctores graues dissentiunt a Durando in duobus. Primum in eo quod dicit, quod impeccabilitas affuit B. Virgini ex prima sanctificatione.

Marsilius

Marsilius nanque in 3. quæst. 4. artic. 1. concl. 3. existimat, quod vsque ad secundam sanctificationem Virgo potuit peccare, quia habuit liberum arbitrium nondum in bono confirmatum; deinde probat, quia primus parens potuit peccare licet non habuerit fomitem, & prædiutus fuerit iustitia originali, ergo etiam B. Virgo potuit peccare licet nũquam peccauit.

D. Thom. D. Bonau. Alexand. Alensis.

Idem videtur docere D. Thomas in 3. d. 3. q. 1. ar. 2. quæstiuncula. 2. & quæstiun. 3. & D. Bonauen. in eadem dist. artic. 2. q. 2. Alexander Alensis in 3. p. q. 9. art. 2. Itaque sententia istorum Doctorum videtur, quod ante conceptionem Christi non fuit confirmata, sed perseuerauit sine peccato eo modo, quo alii boni & sancti viri non confirmati perseuerant aliquo tempore sine peccato. Durandus verò constanter affirmat, quod a principio sit confirmata in bono, & hæc sententia mihi maxime probatur, & ita tenet hic D. Thomas quicquid in 3. dixerit.

Arguitur cõtra Marsilium.

Imo quidam existimant opinionem Marsilii esse errorem, & probant his argumentis. Nam si potuit peccare ante secundam sanctificationem, vnde habetur quod non peccauerit in tam longo temporis spatio? Deinde, Angelus ante Christi incarnationẽ salutauit gloriosam Virginem, inquiens: Aue gratia plena. Quibus verbis & his quæ postmodum subiunxit: inuenisti gratiam apud Deum, significatur iuxta omnium patrum expositionem gratiæ plenitudo Virgini matri propria, sed cum plenitudine gratiæ debita matri Dei, non potest esse peccatum etiam veniale, vt D. Thomæ rationes in articulo efficaciter probant, ergo ante secundam sanctificationem fuit impeccabilis. Item, si toto tempore vitæ ante conceptionem Christi fuit sine peccato, licet non fuerit impeccabilis, neque in bono confirmata; idem dicam de toto spatio vitæ & sic non est opus secunda sanctificatione, nec dono cõfirmationis. Vere ergo dixit Durandus, quod fuit confirmata in bono ab instanti primæ sanctificationis.

Sententia Bonauẽturæ, & Alexandri.

¶ Sed iam videamus secundum in quo differunt Doctores a Durandi placito & sententia, arbitrantur nãque D. Bonauentura & Alexander Alensis, quod confirmati in gratia fiunt impeccabiles ab intrinseco per plenitudinem gratiæ, & virtutum, & sic B. Virgo post conceptionem Christi, & secundam sanctificationem per quam habuit plenissimè sanctitatem & gratiam fuit facta impeccabilis ab intrinseco, idque probant duobus argumentis.

Prim. arg.

¶ Primum sic habet: confirmatus in bono differt a non confirmato per aliquid intrinsecum, quod habet in se, alioqui beneficium confirmationis nihil poneret in cõfirmato, sed hoc intrinsecum nihil aliud videtur esse quã plenitudo, & perfectio virtutũ, ergo confirmati habent qđ sint impeccabiles ex perfectione, & plenitudine virtutũ.

Secũdum.

¶ Deinde, gratia & virtutes confirmant hominem in bono, ergo tanta potest esse plenitudo gratiæ & virtutum, vt fiant impeccabiles.

Durandus

Durandus in 2. d. 7. q. 1. loquens de beatis scribit esse impeccabiles ab intrinseco ex eo, quod habent cognitionem plenam boni & mali in omnibus actibus suis; ex quo consequens est, quod non possint peccare quia omnis peccans est ignorans, & prius errat quam peccet. Idem potest dici de confirmatis quandoquidem confirmati non possunt errare.

D. Thom. Cõfirmati in gratia sunt ĩpeccabiles ab extrĩseco.

D. Tho. de veritate q. 24. art. 9. existimat nullum viatorum per gratiam solam habitualem posse confirmari in bono, vt impeccabilis euadat, nisi præsens etiam fuerit Dei assistentia particularis, & diuini spiritus custodia singularis. Hæc sententia est mihi certissima, quam demonstro esse veram his argumentis.

Cõc. Arausicanum. Conc. Tri.

In primis in Concilio Arausicano cap. 10. & in Concilio Tridentino diffinitum est aliud præsidium diuinum præter gratiam habitualem esse necessarium ad perseuerandum in bono, ergo multo magis vt confirmatus in bono impeccabilis existat. Præterea, habitus virtutum quamlibet sint perfecti non necessitant voluntatẽ, nec præstant vt fiat impeccabilis, habitibus enim vtimur cũ volumus, ergo perfectio & plenitudo virtutum animam in hac vitam existentem non reddit impeccabilẽ. Certè si perfectio virtutum facit hominem impeccabilẽ & confirmatum in bono, sequitur, quod homo possit se confirmare in bono, & reddere impeccabilem, potest si quidem perfectionem virtutum omnium adipisci & obtinere. Iam vero Ioannes Baptista (verbi causa) multo maiorem gratiam habitualem habebat, quam anima infantuli, quæ statim atque regenerata est per baptismum erepta à corpore Deum videt; at anima illius infantuli impeccabilis est, & non anima Baptistæ dum erat in vita, ergo non ex abundantia gratiæ & virtutum euadit anima impeccabilis, sed ex eo quod videt Deum facie ad faciẽ. Videns nanque Deum, vt in alio loco à nobis est demonstratum necessario amat Deum, & non potest eum non diligere: vnde secundum documenta diuinæ Theologiæ tres oportet statuere confirmationis gradus.

Triplex cõfirmationis gradus.

Primus tribuendus est beatis, qui ea visione diuinitatis ab intrinseco confirmantur in bono diuino, sic vt nõ possint ab eo separari aut diuerti. Secundus gradus tribuendus est B. Virgini, quæ ex Dei prouidentia, & gratia habituali, & ex proprio rationis imperio sortita est vt nunquam peccaret peccatum mortale aut veniale. Tertiũ statũ tribuimus Apostolis, qui post acceptã Spiritus sancti gratiã in die Pentecostes, sic sunt in bono cõfirmati vt postmodũ nũquã mortaliter peccauerint. Ex his documentis si rectè expendãtur liquido constat id, quod asserit tertia nostra conclusio, videlicet, quod B. Virgo interim dũ erat in via simpliciter loquendo habuit potentiã ad peccãdum, sed

secundum

secundum quid impeccabilis erat. Sed probatur euidentius ea argumentis, quæ in principio huius quæstionis proposita sunt, quæ ostendunt euidenter illam fuisse peccabilem, & potuisse transgredi diuina præcepta. Nihilominus tamen ex speciali Dei prouidentia sic illuminabat Deus eius intellectum, afficiebatque voluntatem nõ necessitando, sed libere gubernando, vt confirmata in bono & stabilita amplius non potuerit peccare, & hoc satis fuerit vt dicatur impeccabilis secundum quid. Etenim concilium generale ritè congregatum errare non potest non ex tenetatione intrinseca, sed ex directione Spiritus sancti concilio semper assistentis: sic sanè se habuit B. Virgo vitam istam mortalem agens. Sed iam tempus est, vt argumenta in principio proposita confutemus, nam ex eorũ confutatione facilius patebit quomodo B. Maria ex modo confirmationis fuerit quodamodo impeccabilis.

Ad argumenta in principio. Ad primũ, & 2m, & tertium.

¶ Ad primum, & ad secundum, & ad tertium dicendũ est, conuincere euidenter quod B. Virgo ex intrinseco habebat libertatem ad peccandum, & poterat transgredi diuina mandata, sed ea Dei gratia & protectione cõsequuta fuit vt nunquam peccaret.

Ad quartũ explicãtur autoritates Sanctorum.

¶ Ad quartum argumentum negandum est antecedẽs, & ad primam probationem ex testimonijs Sanctorum dicendum est, Originem, Augustinum, Chrysostomum dixisse B. Virginem dubitasse de filij sui diuinitate ad pedẽ crucis consistentem, nõ quidem hæsitando, sed admirando. Mirabatur enim arcanum Dei consilium qui filium suum vnigenitum tantis voluerit cruciari tormentis. In cuius solutionis confirmationem allegat hic D. Thomas D. Basilium in Epistola ad Optimum. Sed hæc Epistola, vt verum fatear, inter Epistolas D. Basilij, quæ nunc circunferuntur non inuenitur. Chrysostomus verò dicens ex verbis illis: fili vinum non habent; Mariam inanem gloriã ambijsse, intelligendus est, non quod ipsa ambierit, sed quod existimata est ambijsse. Itaque B. Maria non habuit talem affectum, sed qui aderant existimarunt habuisse. Aut dicendum est, Sanctos Doctores nonnulla protulisse de suo, in quibus decepti sunt, nec mirum, erant enim homines. Ad secundam probationem dicendum est, rationes D. Thomæ rectè procedere de peccato actuali, & non de peccato originali, quod non propria voluntate commissum est, & oportuit inesse B. Virgini vt à Christo vere, & propriè redimeretur. Ad tertiam probationem respondetur Concilium Mileuitanum rectè colligere secundum communes gratiæ leges & regulas: ex his autẽ legibus excipienda est B. Virgo ex priuilegio & prærogatiua diuinæ gratiæ: dicebat autem & ipsa veraciter, dimitte nobis debita nostra, quoniam nomine Ecclesiæ, in qua erant peccata venialia precabatur. Ad quartam probationem negandum est antecedens, iam enim supra ostendimus quẽadmodum B. Virgo in prima sanctificatione fuerit in bono confirmata.

Ad argumẽta quæ probant B. Virginem esse impeccabilẽ ab intrinseco Alexãder. Almaynus

¶ Sed iam respondeamus ad argumenta partis affirmatiuæ, quæ probare videntur B. Virginem simpliciter fuisse impeccabilem ex eo, quod erat confirmata in bono. Pro quorum confutatione sciendum est, quod Alexander Alensis. 3. parte quæstione. 9. tenet quod confirmatus non habet libertatem ad implenda præcepta, vnde videtur cõcedere, quod non meretur implendo illa, meretur tamen sequendo diuina consilia. Almaynus vero in 3. d. 12. q. 2. concedit, quod in confirmatis non manet libertas in obseruatione diuinorum mandatorum, verum inquit quod merentur in eorum obseruatione; nam quanuis de lege requiratur libertas ad meritum, non tamen præter legem vt in confirmatis. Idem tradit Olchot in 1. distinct. prima, martyrium, inquit innocentum fuit meritorium, licet non liberum. ¶ Sed istorum sententia est omnino irrationabilis, & quæ nulla ratione sustineri potest. Nam D. Paulus confirmatus erat in bono vt habet sana doctrina, at liber erat in obseruatione diuinorum mandatorum ipse enim. 1. Corint. 9. sic inquit: castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Et 2. Corint. 12. datus est mihi stimulus carnis meæ, qui me colaphizet, propter quod ter Dominum rogaui, &c. Ecce Paulus poterat esse reprobos, & oratione indigebat ne in peccatum incideret. Deinde, obstinatio non tollit libertatem ad transgrediendum diuina præcepta, ergo nec confirmatio ad illa adimplenda. Consequentia videtur nota, & probatur antecedens. Nam damnati qui sunt in malo obstinati liberè peccant, alioquin nõ peccarent, peccatum enim adeo est liberum & voluntarium, vt si liberum non est, peccatum non est. Præterea, Deus potest confirmare hominem in bono salua libertate, & hoc decet vt confirmatus in officio virtutum liberè se habeat & coram Deo promereatur, ergo. Antecedẽs probatur. Nam Deus potest seruare aliquos à peccatis salua libertate, vt quidam satis piè existimant de D. Benedicto, Nicolao, & Sancto Thoma, ergo etiam potest confirmare & stabilire hominem in bono salua libertate. Ad hæc, prædestinatio non tollit libertatem circa finale peccatum, potest enim prædestinatus in peccato mori & damnari vt habet sana doctrina, ergo nec confirmatio tollit libertatem circa præceptorum impletionem, consequentia inde probatur. Nam sicut Deus statuit, quod prædestinatus non moriatur in peccato, ita statuit, & decreuit vt confirmatus in bono non peccet saltẽ mortaliter. Hoc ipsum confirmatur, nam Deus liberè cõseruat confirmatum à peccatis, ergo confirmatus liberè abstinet à peccatis. Antecedens probatur. Nam alioquin Deus necessitaretur ad conseruandum hominem à peccatis. Demum arguitur, deducendo ad incommodum. Nam alias ex priuilegio confirmationis magnum detrimentum acciperent homines si non mererentur in diuinorum mandatorum adimpletione. Item alias sequitur, quòd Apostoli per prædicationem, & martyrium nihil fuissent promeriti siquidem tenebantur Euangelium prædicare, iuxta illud: væ mihi si non euangelizauero. Tenebantur rursus vitam pro Christo effundere, vt planè constat ex diuinis scripturis. Imo sequitur, quod Christus moriendo nihil promeruit quandoquidem habuit mandatum à patre, vt moreretur. Ex dictis sufficienter probatum est, quod confirmati habent libertatem in obseruatione mãdatorum Dei, & quod possunt absolutè peccare in eorum transgressione.

1. Corin. 9.

2. Cor. 12.

¶ Alij dicunt, quod cõfirmati sunt liberi & exempti ab omni lege, & ideo quicquid faciant in crimine non teneẽtur. Sed improbatur hoc dogma his argumentis, tum quoniam præcepta iuris naturæ sunt indispensabilia: sic adeo, vt Deus in eis dispensare non valeat, vt ostensum est. Prima secũdæ in materia de legibus. Tum etiam quia vnicuique homini viatori dicitur illud: si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Et illud Matth. vltimo de omnibus dicitur; Docentes eos seruare, quæcunque præcepi vobis. Tum tertio, quoniam si hæc sentẽtia vera esset; confirmati perderent magnam partem meriti quia præstat facere aliquid ex præcepto, & obedientia quam sponte & propria voluntate. Certè absurdum est, & contra sacras scripturas affirmare quod Apostoli non tenerentur præceptis diuinæ legis.

Cõfirmati non sunt exẽpti ab oĩ lege.

Matth. vlt.

Olchot. Cõfirmati in gr̃a habent libertatem.

¶ Sed pergunt quidam autores explicare, quomodo confirmati implebant diuina præcepta, quando occurrebat præceptum, inquiũt isti autores Ocham, Gabriel, Maioris. Quod Deus, si esset præceptum negatiuum, statuit non concurrere cum illis ad actum peccati, si vero est affirmatiuum, tunc confirmatus vel liberè implesset illud, vel si non esset paratus implere, Deus antequam peccaret, causaret totaliter actum, per quem excusatus fuisset à peccato, licet non meruisset. Verum hæc sententia fictio est sine aliquo fundamento. Nam iure diuino tenetur cõfirmatus in gratia credere, sperare, diligere, & elicere prędictos actus, ergo non est intelligibile quod adimpleat præcepta saltem affirmatiua, & non eliciat actum, Profecto absurditas est absurdissima dicere, quod Deus solus producat actum dilectionis, & homo per illum actum adimpleat præcepta. Adde his esse euidentem contradictionem, quod Deus se solo producat intellectionem, aut volitionem in anima hominis, nam prædictæ operationes sunt vitales operationes, de quarum essentia, & ratione intrinseca est, vt procedant à principio intrinseco vitali, & sic non possunt à principio solo extrinseco, in

Quorũdã Theologorũ sententiæ improbabiles.

animis

animis nostris infundi.

Magister Soto non explicat sufficiẽter libertatẽ confirmatorum.

¶ Alia opinio docet, quod in cõfirmatis manet libertas non quantum ad substantiam actus, sed quantum ad modum, scilicet hoc tempore, hoc loco, cum hac difficultate, cum hoc labore, cum tali intentione & obedientia & complacẽtia: sic videtur sentire Soto lib. 3. de nat. & grat. ca. 7. Cæterum hæc ratio explicandi nihil valet. Nam in primis alienum est à diuina Theologia asserere, quod cõfirmatus in gratia non mereatur per actum martyrij, aut dilectionis Dei per quem adimplebat præcepta Dei quantum ad substantiam actus. Deinde, iuxta istam rationem explicandi sequitur, quod confirmatus propriè non meretur implendo præcepta, sed solum consilia. Cum enim facit quod tenetur vt sic non meretur, sed solum quia facit intensiori voluntate vel maiori cum promptitudine quam sit obligatus. His accedit, quod omnia illa, quæ cõmemorant autores huius opinionis videlicet labor, obedientia, complacentia cadunt sub præcepto, ergo si vera est hæc ratio explicandi, etiam in his meritum esse non potest. Sed iam labefactatis aliorum sententijs veram & legitimam explicationem breui sermone complectar.

Propria sẽtentia.

Dicendum est ergo, quod in confirmatis manet omnimoda libertas ad implenda præcepta vel non implenda. Hoc ita esse argumenta superius adducta contra alias opiniones liquido ostendunt.

Ad primũ

¶ His ergo constitutis, ad primum argumentum respondetur, quod confirmatus in sensu composito non potest peccare, at in sensu diuiso potest peccare, id est, stante & perseuerante diuina directione in omnibus non potest peccare, at absolute peccare potest, sicut supposito, qđ Deus me mouet efficaciter ad implendum aliquod præceptum, stante prædicta motione efficaci; non possum non operari studiose, at absolutè possum non operari. Hoc facilè intelligitur si consideremus, donum confirmationis nihil aliud esse, quam singularem Dei prouidẽtiam, qua conseruat, & veluti manu tenet confirmatum, ne labatur. Quidam verò aliter soluunt prædictum argumentum dicentes, quod confirmatus non potest peccare de lege, sed præter legem potentiam habet peccandi, & hoc satis fuerit ad plenam libertatem, sicut de lege & iure nullus potest furari, at præter legem potest, non tamen ideo tollitur libertas & multo minus in confirmatis, lex enim illorum non maiorem inducit obligationem, quã antea. Sed hæc solutio nulla esse videtur, nam non explicat rectè quid conferat confirmatis beneficium confirmationis efficax & infallibile: illud tamen certum est istam consequutionem non esse necessariam, hic non potest peccare, ergo necessario adimplet diuina præcepta; Christus nanque non potuit peccare, at liberè impleuit diuina mandata, præcipuè illud de morte ineunda pro genere humano.

Ad scđm.

Dubium, vtrùm cõfirmatus possit tollere confirmationẽ.

¶ Ad secundum argumentum, quidam respondent, qđ confirmatus potest facere vt non sit confirmatus, quod probant his argumentis. In primis ego possum tollere prædestinationem, ergo & confirmationem. Consequentia probatur, nam ideo possum tollere prædestinationem, quia possum facere aliquid vnde sequatur, quod non sim prædestinatus, sed & possum facere aliquid vnde sequatur quod non sim confirmatus, ergo possum facere quod non sim confirmatus.

Prim. arg. Secũdum. Tertium,

¶ Deinde ista consequentia est bona; non est prædestinatus, ergo non est confirmatus, sed potest quis facere quod non sit prædestinatus, ergo potest facere quod non sit confirmatus.

Quartum.

¶ Præterea, hæc argumẽtatio est necessaria: pecco mortaliter, ergo non sum confirmatus, possum verificare antecedens, ergo & consequens. Certè videtur, quod argumẽta conuincunt, confirmatum posse facere vt non sit confirmatus in sensu diuiso, quanquam in sensu composito hoc non sit possibile. Rursus videntur efficaciter ostendere, quod possit confirmatus facere quod Deus non concurrat cũm illo, vt obseruet mandata diuina, verum difficile est ad intelligendum quomodo possit tollere legem quam Deus ab æterno statuit confirmandi istum hominem in bono: sol enim Deus potest tollere legẽ, quam ipse tulit.

Vera solutio.

¶ Vnde videtur dicendum, & hæc solutio vt mihi videtur eneruat omnem argumentorum difficultatem. Dico igitur quod confirmatus non potest tollere confirmationem ex diuino decreto semel positam, cum hoc tamen potest præuaricari diuina mandata, & ideo non rectè sequitur: non est in manu hominis confirmati tollere confirmationem, ergo non est in manu eius implere diuina mandata, sicut non rectè sequitur: non est in manu mea facere, quod Deus heri non sciuerit me hodie lecturum, ergo non est in manu mea hodie legere; neque est simile quod adducitur de eo, qui currit & mouetur, nam si necessario currit, necessario mouetur, ratio discriminis est euidentissima, nam cursus & motus sunt formæ inseparabiles intrinsecè inhærentes in eodem subiecto, sed esse scitum vel decretum à Deo non dicit aliquam dispositionem necessario inhærentem subiecto, sed dicit actum scientis vel ordinãtis in ordine ad scibile vel ordinabile: ex eo vero, quod actus scientis vel ordinantis sit necessarius, & immutabilis non est necesse, quòd obiectum sit necessarium sed satis est, quod sit infallibile vt subest sciẽtiæ & ordinationi Dei, sicut ex eo, quod ego vos video scribere quanquam mea visio esset necessaria & æterna non sequitur quod vos necessario scribitis, sed quod infallibiliter scribitis.

Soluuntur argumẽta.

¶ Ex his documentis confutantur euidenter argumẽtum, tertium & quartum.

¶ Ad vltimum dicendum, esse verum quod Deus statuit non concurrere cum confirmatis ad actum peccati, Rursus verum est neminem sine cõcursu Dei posse quidpiam operari, cæterum aio posse confirmatum habere cõcursum Dei ad operandum actum peccati, veluti certissimum est, quod nemo sine lumine potest videre, at qui claudit oculos ne videat lumen, potest vtiq; videre, quia potest habere lumen. Volo dicere hanc consequentiam esse inualidam: nemo potest operari sine concursu Dei, at confirmatus non habet concursum Dei ad actum peccati, ergo non potest peccare. Sed vt hæc melius explicentur sciendum est, quod ad confirmationem non sufficit quod Deus præordinauerit non concurrere cum aliquo ad peccandum. Patet, nam ita se res habet in quocunque, qui non peccat mortaliter, at non quicunque non peccat mortaliter est confirmatus in gratia, sed nec requiritur quod necessario habeat actum circa præcepta, alioquin obseruatio præceptorum non esset meritoria: cæterum sufficit & requiritur, quod Deus statuerit per modum legis & priuilegij præseruare hominem ab omni peccato mortali: ex hoc tamen vt iam dictum est non tollitur libertas, nam per diuersos actus potest confirmatus implere diuinum præceptum & ad nullum illorum necessitatur vt D. Tho. docuit supra q. 18 ar. 4. ad. 3.

D.Thom.

B Virgo ex natura sua nõ potuit eẽ impeccabilis.

¶ Hæc de ista questione dixisse sufficiat, sed ad eius extremum animaduertendum est, quod licet B Maria per gratiam quodammodo fuerit impeccabilis non tamen ex natura sua potuit esse impeccabilis, nulla enim creatura per vires suæ naturæ potest esse impeccabilis: de quo disputatur fusissime à D. Tho. 1. p. q. 63. & à Doctoribus scholasticis in 2. d. 23.

Vtrùm B. Virgo passa fuerit spasmum.

¶ Est alia dubitatio circa solutionẽ ad secundũ, Vtrùm B. Virgo assistẽs cruci passa fuerit animæ deliquiũ vel spasmũ. Et videtur quod sic, nã posita causa, ponitur effectus, sed excellens dolor quãdoq; est causa spasmi, vt medici omnes testantur, igitur cum dolor B. Virginis fuerit maximus, vt patet per Damas. lib. 3. dicẽtem, quod dolores quos mater Domini euitauit in partu, passa est in passione filij, tũc enim implẽtũ est illud Simeonis Luc. 2. & tuã ipsius animã pertrãsibit gladius, ergo potuit causare spasmũ, siue animæ deliquiũ. Idẽ argumentum potest fieri de dolore maximo, quo affecta est quando perdidit filiũ suũ duodenũ in templo. Sed hac ratione nihil impediẽte dicendũ est, qđ est temerariũ, scãdalosum & periculosum tribuere istos motus inordinatos B. Virgini vel in amissione filij duodeni vel in ipsius filij morte & passione.

Solutio. Reprehenduntur aliqui cõcionatores.

Quidã cõcionatores fingunt, quod ad modũ rabidæ canis quæsiuit filiũ suũ; quidã vero quod effecta fuerit veluti saxum insensile. Sunt qui dicant, quod tẽpore passionis

Domini,

Domini, Christus ipse sub crucis pondere lassatus ceciderit, & quod B. Virgo mater eius cõpatiens etiam ceciderit spasmata, & passa fuerit animæ deliquiũ. Hæc omnia dicuntur temerariè & scandalosè; cum enim B. Virgo fuerit

Lucæ. 1.

gratia plena vt habetur Lucæ. 1. oportet illos defectus corporales ei denegare qui plenitudinẽ, perfectionẽq; gratiæ impediunt, constat aũt quod dolor extra se personã faciẽs exercitium rationis impedit pro tunc, & tunc erat tẽpus conuenientissimũ considerãdi actualiter passionẽ Christi igitur huiusmodi dolor gratiæ perfectiunẽ, & actualẽ cõsiderationem perturbasset. Deinde multo gratiosius Deo erat, quod B. Virgo compateretur filio & doleret, siue de morte, siue de amissione filii secundũ partem rationalẽ & appetitũ intellectiuũ, quam secundũ sensitiuũ appetitũ, at si vsu rationis careret neutiquam posset secundũ rationalẽ appetitum dolere, ergo. Maior probatur. Q̃m pars rationalis est præstantior quam sensitiua vtpotè per se libera, per se grata, sensitiua verò per aliud libera, per aliud grata. Tertio, B. Virgo vt erat gratia plena, ita certè prudẽtia plena, sed isti motus incompositi & solutiores sunt imprudentes motus, ergo. Quartò, maximè miseri sunt & imperfecti hi, qui patiũtur morbos quos dicimus, desmayos, animæ deliquia aut mentis alienationẽ, sed dicere B. Virginem maximè miseram, miserrimum est. Certè ista miseria, & ignominia matris & opprobrium redũdaret in filium, ergo &c. Quinto argumentor, speciatim de illo triduo, in quo quæsiuit filium vt refertur Luc. c. 2. etenim si toto illo triduo ad eum modum se gessit, sequitur quod aut toto triduo fuerit sine vsu rationis, aut peccauerit, cõsequens quantum ad primam partem blasphemum est dicere, quantum ad secundum erroneũ: cõsequẽtia probatur, quoniã si B. Virgo libertatẽ & rationis vsum in illo triduo non habuit, aut consensit in huiusmodi inordinatos & incõpositos motus, aut certè fuit negligens in reprimendis illis motibus; vtrumque autem horum peccatum est. Maximè confirmatur, quoniam vt diximus B. Virgo non habuit motus primo primos. Item probatur, quoniam iussu inquisitorum reuocantur eiusmodi dicta a concionatoribus. Illud etiã de spasmo B. Virginis tempore passionis Domini à litera Euangelij videtur esse

Ioan. 19.

alienum, nam Ioan. 19. dicitur, quod B. Virgo stabat iuxta crucem, non sedet, non prosternitur humi, sed stat animo forti & instructo. Nec putes Euangelistam largè dicere, stantem quasi dixisset manentem, tum quia Euangelista repetit dicens: cum vidisset Iesus matrem & discipulum stantẽ, tum quia consuetudo scripturæ Euangelicæ est, quãdo rem gestam narrat proprietatem situs describere, vt Ioan. 1. de Ioanne Baptista: stabat Ioannes, &c. Et Ioan. 4. Iesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem, & Luc. 18. Duo homines ascẽderunt in tẽplũ vt orarent, vnus Pharisæus & alter Publicanus, Pharisæus stans hæc apud se orabat, &c. Et nisi nomina ꝓpriè interpretemur, omnia confusa erunt, vt docet Arist. 4. metaph. Ad argumentum in principio positũ dicendum est, quod quanquam dolor ingens spasmum causare possit, non tamen necessario causat, potest enim & nõ causare spasmũ, vt patet in Saluatore nostro cuius dolor fuit maximus absque spasmo.

Ioan. 1.
Ioan. 4.
Lucæ. 18.
Aristot.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm beata Virgo per huiusmodi sanctificationem adepta fuerit plenitudinem omnium gratiarum.

356
3. di. 3. q. 1. ar. 2. q. 3. c. & d. 13. q. 1. ar. 2. q. 1. c. Et opu. 8. Et opu. 60 ca. 3. co. 2. Et Ioã. 16. co. 3. Et Ro. 8. le. 5 co. 1. fi.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quod beata Virgo per sanctificationem in vtero, non obtinuerit gratiæ plenitudinem siue perfectionem. Hoc enim videtur pertinere ad priuilegium Christi: secundũ illud Ioan. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum à Patre, plenum gratiæ & veritatis. Sed ea quæ sunt propria Christi, non sunt alteri attribuenda. Ergo beata Virgo plenitudinem gratiarũ non accepit in sanctificatione.

¶ 2. Præterea, Ei quod est plenũ & perfectum, non restat aliquid addendum: quia perfectum est cui nihil deest: vt dicitur in tertio Phy. ✻ Sed beata Virgo postmodum additionem gratiæ suscepit, & quando Christum concepit (dictum est enim Luc. 1. Spiritus sanctus superueniet in te) & iterum quando in gloria est assumpta. Ergo videtur quòd non habuerit in sua prima sanctificatione plenitudinem gratiarum. l. 3. tex. 63 & 64. t. 2.

¶ 3. Præterea, Deus non facit aliquid frustra: vt dicitur in 1. de Cælo. † Frustra autẽ habuisset quasdam gratias, cùm earum vsum nunquam exercuit: non enim legitur aut docuisse, quod est actus sapientiæ: aut miracula fecisse, quod est actus gratiæ gratis datæ. Non igitur habuit plenitudinem gratiarum. li. 1. tex 32 & li. 2. tex. 59. tom. 2.

¶ Sed contra est, quod Angelus ad eam dixit Lucæ. 1. Aue gratia plena: Quod exponẽs Hiero. ✻ in sermone de assumptione dicit, Bene gratia plena: quia cæteris per partes præstatur, Mariæ verò se totam simul infudit gratiæ plenitudo. Io so. 2. a pri serm. tom. 2.

Respondeo dicendum, quòd quantò aliquid magis appropinquat principio in quolibet genere, tantò magis participat effectum illius principij, vnde Dionys. ✻ dicit 4. ca. Cæl. hierar. quòd Angeli qui sunt Deo propinquiores, magis participant de bonitatibus diuinis, quàm homines. Christus autem est principium gratiæ, secundum diuinitatẽ quidem autoritatiuè, secundum humanitatem verò instrumentaliter: vnde & Ioan. 1. dicitur, Gratia & veritas per Iesum Christum facta est. beata autẽ virgo Maria propinquissima Christo fuit secundũ humanitatem: quia ex ea accepit humanam naturã. Et ideo præ cæteris maiorem debuit à Christo gratiæ plenitudinem obtinere. ca. 4. ante medium.

Ad primum ergo dicendum, quòd vnicuique à Deo datur gratia secundum hoc ad quod eligitur. Et quia Christus, in quãtum est homo, ad hoc fuit prædestinatus & electus, vt esset filius Dei, in virtute sanctificandi, hoc fuit sibi proprium, vt haberet talem plenitudinem gratiæ, quòd redundaret in omnes: secundum quod dicitur Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Sed beata virgo Maria tantam gratiæ obtinuit plenitudinem, vt esset propinquissima Autori gratiæ: ita quòd eũ qui est plenus omni gratia, in se reciperet, & eum pariẽdo, quodammodo gratiam ad omnes deriuaret.

Ad secundum dicendum, quòd in rebus naturalibus, primò quidem est perfectio dispositionis, puta cum materia est perfectè ad formam disposita. Secundò autem est perfectio formæ, quæ est potior: nam & ipse calor est perfectior, qui prouenit ex forma ignis, quàm ille qui ad formam ignis disponebat. Tertiò autẽ est perfectio finis: sicut ignis perfectissimè habet proprias qualitates, cum ad locum suum peruenerit. Et similiter in beata Virgine fuit triplex perfectio gratiæ. Prima quidem quasi

dispositiua,

dispositiua, per quam reddebatur idonea ad hoc quod esset mater Christi: & hæc fuit perfectio sanctificationis. Secunda autem perfectio grati æ fuit in beata Virgine ex præsentia filij Dei in eius vtero incarnati. Tertia autem est perfectio finis, quam habet in gloria. Quòd autem secunda perfectio sit potior quàm prima, & tertia quàm secunda, patet quidem vno modo per liberationem à malo. Nam primò in sua sanctificatione fuit liberata à culpa originali: secundò in conceptione filij Dei, fuit totaliter à fomite mundata: tertiò verò in sui glorificatione, fuit liberata etiam ab omni miseria. Alio modo per ordinem ad bonum. Nam primò in sua sanctificatione adepta est gratiam inclinantem eam ab bonum: in conceptione autē filij Dei consumata est eius gratia confirmans eam in bono, in sui verò glorificatione consummata est eius gratia perficiens eam in fruitione omnis boni.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non est dubitādum quin beata Virgo acceperit excellenter donum sapientiæ & gratiam virtutum, & etiam gratiam Prophetiæ: non tamen accepit vt haberet omnes vsus harum & similium gratiarum, sicut habuit Christus, sed secundum quod conueniebat conditioni ipsius. Sapientiæ enim vsum habuit in contemplando, secundum illud Lucæ. 2. Maria autē conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Non autem habuit vsum sapientiæ quantum ad docendum: quia hoc non conueniebat sexui muliebri: secundum illud. 1. ad Timoth. 2. Docere autem mulieri non permitto. Miraculorum autem vsus sibi non competebat dum viueret: quia tunc temporis confirmanda erat doctrina Christi miraculis, & ideo soli Christo & eius discipulis, qui erant baiuli doctrinæ Christi, conueniebat miracula facere. Propter quod etiam de Ioanne Baptista dicitur Ioannis. 10. quòd signum fecit nullū: vt scilicet omnes Christo intenderent. Vsum autem prophetiæ habuit, vt patet in Cantico quod fecit. Magnificat anima mea Dominum, &c.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio

CONclusio est Virgo maiorem præ cæteris gratiæ plenitudinem obtinuit, quia quanto magis aliquid appropinquat principio in aliquo genere, tanto plus effectum illius participat, sed Maria fuit propinquissima autori gratiæ, quia ea ea accepit humanam naturam, ergo præ cæteris maiorem obtinuit gratiæ plenitudinem, habuitque omne id, quod conueniebat conditioni suæ, & statui.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Vtrum B. Virgo rectè dicatur gratia plena

Erasmi audacia.

IN hoc articulo est prima dubitatio, num beata Virgo rectè dicatur gratia plena? Erasmus enim in annotat. in per Lucam. capit. 1. taxat Doctores sanctos expressa mentione facta D Bernardi, qui homil. 3 super missus est multa de hac re philosophetur quasi extra rem nugentur Doctores sancti, tum quoniam in Græco non habetur nisi chexaritomeni, id est, gratiosa, siue gratificata, tum etiā quoniam plenitudo gratiæ sæpius in sacris literis tribuitur alijs sanctis. Nam de Ioanne Baptista legitur, Spiritu sancto replebitur, & de Elisabeth, repleta est Spiritu sancto, & Stephanus dicitur plenus gratia. Cæterū ipse Erasmus nugatur Grammatico spiritu; tum quoniam in editione vulgata quę præponenda est exemplaribus Græcis legitur, gratia plena, tum quoniam omnes Latini patres per tot sæculorum successiones, gratia plena, legunt, & Diuus Ambrosius Græcæ linguæ peritus existimat hoc epitheton rectè in Mariam congruere, quod omnibus fœcunda sit gratijs. Hieronymus quoque, siue Sophronius Hieronymo familiaris (nam vterque Græcum sermonē calluit egregiè) in sermone de assumptione hoc elogiū explicans, Bene, ait, gratia plena, quia gratia cæteris præstatur per partes: Mariæ vero simul se totam infudit gratiæ plenitudo. Verè gratia plena, per quam largo Spiritus sancti imbre superfusa est omnis creatura. Quin & Theophylactus Græcus autor, vtramque lectionem agnoscens & gratiosam, & gratia plenam legit, sic inquiens: Hoc enim est gratiosam esse, vel plenam gratia, quod gratiam inuenerit apud Deum. Multæ enim & aliæ inuenerunt gratiam coram Deo; sed quod in vtero conceperit filium Dei, hoc ei singulare, quod nulli alteri cōcessum. Idipsum clarissimè prædicat D. Athanasius in sermone de sanctissima Deipara hunc in modum loquens: Spiritus sanctus in Virginem descendit cum omnibus virtutibus suis essentialibus, imbuens eam gratia, vt in omnibus gratiosa esset: atque idcirco gratia plena cognominata est, eo quod adimpletione Spiritus sancti omnibus gratijs abundaret. Et infra: Decet enim te matrem regeneratricem, dominam ac heram cognominari, eo quod ex te prodijt rex dominus, ac Deus noster, assistentem illi, nobis quidem terribili, tibi autem dulci, omnemque gratiā largienti: qua de causa factum est, vt gratia plena appellata sis, vtpote quæ omni gratia abundares. Ex horum autorum verbis facilè diluitur, quod Erasmus ait in sacris literis etiam alios sanctos dici plenos gratia. Nam licet sanctos fateamur plenos gratia: credimus tamen, vt in eodē sermone, inquit Sophronius, matrem Christi tantam habere gratiæ plenitudinem, quantam nullus recipiat mortalium. Deus enim talem ac tantam fecit eam, vt ipse per nullam creaturam fieri voluerit, quam per eam.

D. Ambro.

Hieron.

Theophy.

Athanas.

Ad argu. Erasmi.

¶ Ad argumenta Erasmi; ad primum iam patet quam sit friuolum. Ad secundum respondetur, quod plenitudo gratię ex parte subiecti, maior est iuxta maius officium, & dignitatem ad quam confertur gratia, est autem supremum officium ac maxima dignitas esse matrem Dei, ac subinde gratiæ plenitudo quæ data est matri Dei, longè maior est, quam ea quę alijs sanctis donata est.

Vtrum B. Virgini in prima sanctificatiōe data fuerit maior gratia quā supremo angelo.

Caietan.

Prim. arg.

Secūdum.

Sententia autoris.

¶ Est alia dubitatio: vtrùm in prima sanctificatione in vtero datum sit B. Virgini plus gratię, quam supremo Angelo? Caietanus hoc in loco respondet negāter, & in suæ sententiæ confirmationem affert hæc argumenta nō magni ponderis: conatur ergo Caietanus ostendere, quod cū dicit Diuus Thomas beatam Virginem prę cæteris gratiā habuisse in prima sanctificatione, non facit sermonem, & comparationem ad Angelos, sed ad homines; & probat, tum quia est sermo de gratia data Mariæ in vtero matris, quam constat fuisse minorem gratia Angelorum; tum deinde, quia ratio literæ aliena est à ratione Angelorum, Angeli siquidem sunt Deo propinquiores secundum Deitatem, Maria verò est propinquior secundum humanitatem. Hæc Caietanus. Ego vero existimo, quod Maria in prima sanctificatione accepit abundantiorem gratiā, quam supremus Angelus; & hæc est mens D. Thomæ in hoc articulo, vt ego sentio. Certè gratia cuiuscunque Angeli beati erat gratia comprehensoris consummata iam in termino in vita beata, gratia vero beatæ Virginis erat gratia viæ nondum consummata, & in termino, & hac quidem consideratione Angelorum gratia superior erat gratia Virginis: cęterum beata Virgo viatrix adhuc, & in vtero matris diligebatur magis à Deo quam supremus Angelus, & accepta erat ad maiorem gloriam per gratiā quam tunc habebat, vnde si beata Virgo in vtero matris obiret mortem maiori gloria potiretur in cælis quam supremus Angelus. Hoc ipsum confirmatur ex ratione.

Diui

Diui Thomæ in hoc articulo: nam effectu gratiæ maximè communicatur his, qui Deo maximè sunt coniuncti, sed beata Virgo maximè coniuncta fuit Christo Deo inter puras creaturas omnes, siquidem maxima omnium est coniunctio maternitatis, per quam genuit Deum ipsum, & tribuit illi naturam humanam in vnitate suppositi coniunctam, ergo præ cæteris creaturis habuit maiorem gratiam. Præterea; omne priuilegium gratiæ, quod non derogat dignitati Christi, concedendum est B. Virgini, sed tale est hoc priuilegium de quo facimus sermonem, ergo fuit concessum B. Virgini. Et quod hæc sit mēs D. Thomæ patet ex titulo articuli, qui est de prima sanctificatione, ad quem D. Thomas respondet absolute sine distinctione, quod præ cæteris B. Virgo habuerit maiorem, & copiosiorem gratiam per huiusmodi sanctificationē.

Ad primū argum. ¶ Ad argumenta Caietani: ad primum, negatur minor, imo constat oppositum, vt ex dictis patet.

Ad sedm. ¶ Ad secundum respondetur; quod probatio D. Thomæ rectissimè procedit, & ferè demonstrat per comparationem ad cunctas creaturas. Ex hoc enim quod beata Virgo est maximè coniuncta Christo secundum humanitatem qui est Deus autor gratiæ, colligit D. Thomas optimè, quod ipsa beata Virgo fuerit eidem Deo maximè coniuncta in esse gratię diuinę. Hæc contra Caietanum dicta sunt probabiliter. Illud tamen certum est, quod in fine vitę habuerit gratiam præ cæteris omnibus creaturis maiorem, vnde Ecclesia canit de beata Virgine: exaltata es super choros Angelorum ad cælestia regna.

Qūo data sit grā B. Virgini in secūda sanctificatione. ¶ Est tertia dubitatio, quomodo data sit illi gratia in secunda sanctificatione? Ad hoc omnes Theologi summa consensione diffiniunt, quod in ipsa cōceptione Christi concurrit meritum beatæ Virginis acceptando & gratias agendo, sed & Deus ex sua misericordia infudit magnam copiam gratiarum & virtutum sicut prius fecerat in prima sanctificatione, & vero simile est, quod dederit ei magnos actus meritorios. Itaque data est gratia B. Virgini in secunda sanctificatione ex opere suo, & ex opere operato, vt enim quis recipit sacramentum.

Vtrum B. Virgo cresceret in gratia. Almay. Scotus. ¶ Quarta dubitatio est, vtrùm fuerit tanta gratiæ plenitudo vt non augeretur postmodum per merita vt in Christo? Almaynus in 3. d. 3. q. 2. videtur dicere, quod non recipiebat augmentum alioquin inquit, mentitus fuisset Angelus, cum dixit: Aue gratia plena. Idem videtur docere Scotus in 4. d. 4. q. 6. ad 1. Quod si dicat Theologus, B. Virgo erat viatrix, ergo merebatur; poterant respondere prædicti autores, quod merebatur gratiam præcedentem

Solutio. vel quod faciebat gloriam magis sibi esse debitā. Sed pro certo tenendum est, & statuendum quod beata Virgo crescebat in meritis & in gratia, quia erat viatrix in statu merendi constituta, & ambulabat per fidem, & non per speciem.

Ad argu. Almay. Et ad argumenta Almayni respondetur, quod plenitudo gratiæ secundum omnem rationē gratiæ qualis fuit in Christo, non potuit crescere, at plenitudo gratię ex parte subiecti ad tale officium, vel ad talem dignitatem potest augeri in ratione gratiæ. Hęc tamen aduertat Theologus, quod cum dicitur B. Virgo plena gratia, non solum intelligitur de gratia gratum faciente, verum etiā

B. Virgo habuit plenitudinē omniūgratiarum et quæ gratis dantur. de gratiis gratis datis, habuit siquidem B. Virgo maiorē cognitionem mysteriorum fidei, quam vniuersi Prophetę, quam Apostoli & Euangelistæ, maiorem potestatem ad patranda miracula, &c. ac subinde cuncta priuilegia gratiæ, quę aliis sanctis conceduntur, concedenda sunt, & B. Virgini. Itaque si vera est sententia, vt vera est B. Augu. D. Tho. & scholasticorum, quod Moyses & Paulus viderunt in via diuinam essentiam, id concedi potest & B. Virgini. Rursus si verū est, quod Baptista habuerit motum liberi arbitrii in vtero matris, vt probabiliter Caietanus in sequenti articulo colligit ex Euangelio Luc. 1. id ipsum concedendum est B. Virgini. Hoc documentum colligitur ex D. Tho. art. 1. hic. Colligitur etiam ex Hieronymo in loco allegato, & ex Diuo Thoma, tum in articulo, tum in solutione ad 3.

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm sic sanctificari fuerit proprium beatæ Virgini.

AD sextum sic proceditur. Videtur quod sanctificari in vtero post Christum proprium fuerit beatæ Virgini. Dictum * est enim, quod propter hoc beata Virgo fuit sanctificata in vtero, vt redderetur idonea ad hoc, vt esset mater Dei. Sed hoc est ꝓpriū sibi. ergo sola ipsa fuit sanctificata in vtero.

157 3. di. 3. q. 1. ar. 2. q. 1. 4. Et quol. 6. q. 5. arti. 1. cor. in fin. Et op. 3. c. 131. Et ps. 45. co. 5. * Ex art. 3. & 4. huius quæ.

¶ 2. Prætereà, Aliqui videntur propinquius accessisse ad Christum, quàm Hieremias & Ioannes Baptista, qui dicuntur sanctificati in vtero, nam Christus specialiter dicitur filius Dauid & Abraham propter promissionem eis specialiter factam de Christo. Isaias etiam expressissime de eo prophetauit: Apostoli etiam cum ipso Christo conuersati sunt. Nec tamen leguntur sanctificati in vtero. ergo neque etiam Hieremiæ & Ioanni Baptistæ cōuenit sanctificari in vtero.

¶ 3. Præterea, Iob de se dicit Iob. 31. Ab infantia creuit mecum miseratio, & de vtero egressa est mecum. Nec tamen propter hoc dicimus eum sanctificatum in vtero: ergo neque etiam Ioannem Baptistam & Hieremiam cogimur dicere sanctificatos in vtero.

¶ Sed cōtra est, quod dicitur de Hieremia, Hiere. 1. Antequam exires de ventre, sanctificaui te. Et de Ioanne Baptista dicitur Luc. 1. Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ.

¶ Respondeo dicendum, quòd Aug. In epistola * ad Dardanum, dubie videtur loqui de horum sanctificatione in vtero. Potuit enim exultatio Ioānis in vtero (vt ipse dicit) esse significatio rei tantæ (scilicet quòd mulier esset mater Dei) à maioribus cognoscendæ, non à paruulo cognitæ: vnde in Euangelio non dicitur, credidit infans in utero, sed exultauit. Videmus autem exultationem non solum paruulorum, sed etiam pecorum esse: sed hæc inusitata extitit, quia in vtero, & ideo sicut solent miracula fieri, facta est diuinitus in infante, non humanitùs ab infante. Quanquam etiam si vsque adeò est in illo puero acceleratus vsus rationis & voluntatis, vt intra viscera materna iam posset agnoscere, credere, consentire (ad quod in aliis paruulis ætas expectatur, ut possint) & hoc in miraculis habendum puto diuinæ potentiæ. Sed quia expresè in Euangelio dicitur, quòd Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suę, & de Hieremia expresè dicitur, Antequam exires de uulua, sanctificaui te: asserendum videtur eos sanctificatos in utero; quamuis in utero usum liberi arbitrij non habuerint. (De quo Aug. * quæstionem mouet) sicut etiam pueri, qui sanctificantur per Baptismum, non statim habent usum liberi arbitrii. Nec est credendum aliquos alios sanctificatos esse in utero, de quibus Scriptura mentionem non facit,

Est epi. 57 circ. med. & deinceps. tom. 2.

* ead. epi. dicta to. 2.

cit, quia huiusmodi priuilegia gratiæ, quæ dantur aliquibus præter legē communem, ordinantur ad vtilitatem aliorum (secundum illud 1. Corin. 12. Vnicuique datur manifestatio Spiritus ad vtilitatem) quæ nulla proueniret ex sanctificatione aliquorum in vtero, nisi Ecclesiæ innotesceret. Et quāuis iudiciorum Dei non possit ratio assignari, quare scilicet huic & non alij hoc munus gratiæ conferāt: conueniens tamen videtur fuisse vtrumque dictorum sanctificari in vtero ad præfigurandam sanctificationem per Christum faciendam. Primò quidem per eius passionem, secundum illud Heb. vlti. Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est: quam quidem passionem Hieremias & verbis & mysterijs apertissimè prænunciauit, & suis passionibus expressissimè præfigurauit. Secundo per Baptismum, primæ ad Corin. 6. Sed abluti estis, sed sanctificati estis. Ad quem quidem Baptismum Ioannes suo Baptismo homines præparauit.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd beata Virgo quæ fuit à Deo electa in matrem, ampliorem sanctificationis gratiam obtinuit quàm Ioannes Baptista & Hieremias, qui sunt electi vt speciales præfiguratores sanctificationis Christi. Cuius signum est, quòd beatæ Virgini præstitum est, vt de cætero non peccaret, nec mortaliter, nec venialiter: alijs autem sanctificatis creditur præstitum esse, vt de cætero mortaliter non peccarent, diuina eos gratia protegente.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quantum ad alia potuerunt Sancti esse Christo coniunctiores, quam Hieremias & Ioannes Baptista, qui tamen fuerunt ei coniunctissimi quantum ad expressam
In cor. ar. figuram sanctificationis ipsius. vt dictum est. ✻

¶ Ad tertium dicendum, quòd miseratio, de qua ibi Iob loquitur, non significat virtutem infusam, sed quandam inclinationem naturalem ad actum huius virtutis.

SVMMA TEXTVS.

1. Conclu. PRima conclusio est negatiua Nam in scriptura dicitur Hieremiam, & Ioannem Baptistam in vtero esse sanctificatos, & quamuis iudiciorum Dei non possit ratio assignari, cur huic & non alij hoc munus gratiæ contuleri conueniens tamen videtur fuisse vtrumque eorū sanctificatum in vtero, ad figurandam sanctificationem per Christum faciendam, nam Hieremias & verbis, & mysterijs apertissimè prenunciauit, & suis passionibus ipsum figurauit. Ioannes verò Baptista suo baptismo homines preparando ad Christum.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio, maiorem tamen gratiam quam illi obtinuit Maria, quia ipsi concessum est, vt de cætero, nec mortaliter, nec venialiter peccaret. alijs creditur concessum, quod vlterius mortaliter non peccarent diuina eos protegente gratia.

3. Conclu. ¶ Tertia conclusio. non est credendum aliquos alios sanctificatos esse in vtero, de quibus scriptura mentionē non facit, quia huiusmodi gratiæ priuilegia quæ dantur aliquibus præter legem communem, ordinantur ad vtilitatem aliorum, secundum illud 1. Corint. 12. vnicuique
1. Cor. 12. datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, quæ nulla proueniret ex sanctificatione aliquorum nisi Ecclesiæ innotesceret.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Hieremia & Ioānes Baptista fuerūt in vtero sanctificati. DE sanctificatione Hieremiæ, & D. Ioannis paucis edisserendum est. De Hieremia, quod fuerit in vtero sanctificatus affirmat Diuus Ambrosius lib. 1. commentariorum in Lucam, & hæc est Theologorum omnium cōmunis sententia; quamuis Diuus Hieronymus verba illa, priusquam te formarem in vtero nouí te, & antequam exires de vulua sanctificaui te; arbitratur eundem habere sensum, quem illa ad Galatas. 1. cum autem placuit ei, qui me segregauit ab vtero matris meæ, &c quorum verborum sententia est, Deum Paulum ab initio elegisse; vt esset gentium doctor, & magister Verum sententia Ambrosij amplectenda est, hanc enim amplectuntur cæteri omnes doctores, & quadrat mirum in modum scripturæ: nam scriptura plane dicit; antequam exires de vulua sanctificaui te. De Ioanne Baptista, quod fuerit sanctificatus in vtero, planè testatur scriptura diuina Luc. 1. replebitur ait scriptura sancta, Spiritu sancto, adhuc ex vtero matris suæ. Sed quod hic potest dubitationem habere illud est. Num in vtero matris suę habuerit vsum rationis? De qua re D. Augustinus in epistola ad Dardanum mouit quæstionem, & insolutam reliquit, nam etenim Lucas scribat Baptistam exultasse in materno vtero non conuincit prorsus, quod habuerit rationis vsum quia etiā legimus montes exultasse vt arietes. Vnde dicet aliquis sequutus scripturæ documenta, Ioannem exultasse in gaudio per metaphoram propter tripudium, & concitationem corpusculi, quam habuit ad Christi præsentiam, verum ego existimo acceleratum in Ioanne rationis vsum. Ita censet Ambr. li. 2 super Lucam c. 7 Dominus Caietan. hic, & Luc. 1. & sanè verba scripturæ sunt propriè interpretāda, quando nihil viget ad metaphoram; in præsentia vero nihil viget ad metaphoram, quapropter sub proprietate est intelligendum Ioannem exultasse in gaudio, quod non potest esse sine vsu rationis, non tamen durauit hæc rationis acceleratio in Ioanne Baptista, cessauit enim peracto colloquio illo Mariæ, & Elisabeth donec ex ætatis profectu sibi congrueret.

D. Ambro.
D. Hiero.
Luc. 1.
D. August.
D. Ioānes i vtero matris habuit rationis. vsum.
D. Ambro.
Caietan.

Dubium. ¶ Circa tertiam conclusionem illud offert de se quæstionem, nam si verum est, quod nulla sanctificatio in vtero est asserenda de qua non faciat mentionem sacra scriptura: consequens est non esse asserendum B. Virginem fuisse in vtero sanctificatam, quandoquidem de hac sanctificatione scriptura non meminit, & certè regula quam constituit D. Thom in tertia conclusione non videtur esse autentica, nam multa amplectitur Ecclesia dogmata; quæ in sanctis scripturis non habentur expressè, vt de perpetuitate Virginis Mariæ, de suffragijs mortuorū, de cultu imaginum.

Solutio. ¶ Pro huius explicatione sciendum est, quibusdam mirum videri, cur diuinæ scripturæ de sanctificatione Mariæ verbum nullum faciant, cum alioquin diligenter recenseant sanctificationem Hieremiæ, & D. Ioannis Sed mirum reuera non est, nam consilium fuit Spiritus sancti quantum ego conijcio, siquidem abundè satis fuit denarrare Mariam matrem esse domini nostri Iesu Christi, vt certissimè intelligeremus sanctificationem eiusdem vberiorem fuisse, quam omnium sanctorum. Ex quo documento soluitur prima quæstio superius proposita. Dicendum namque est, quod sanctificatio B. Virginis in vtero licet non sit tradita in sacra scriptura explicitè, est tamen tradita implicitè ex hoc ipso, quod in sacris literis inuenitur alicui sancto concessa gratia sanctificationis in vtero, hinc enim vt de superioribus patet, habetur B Virginē fuisse sanctificatam, quia habuit quicquid gratiæ cæteris collatum est. Ad secundam rationem dubitandi dicē-
Explicat D. Thom. dum est, quod D Thom. nunquam docuit id solum pertinere ad solidam & veram doctrinam fidei, quod in sacris scripturis est expressum, sed docuit tantum, quod quādo fit exceptio à regulis scripturæ in quibus habetur, omnes nasci filios iræ, debet hoc constare ex scripturis, vel ex traditione Ecclesiæ. Et quod iste sit sensus D. Tho. liquet; nam subiungit nam sanctificatio aliquorum in vtero datur ad vtilitatem Ecclesię, vt dicit Paulus 1. Cor. 12. at nul-

la vtilitas proueniret ex tali sanctificatione nisi Ecclesiæ innotesceret, ergo nisi constet autoritate Ecclesiæ, id nō est asserendum, & certè Ecclesia post Apostolos non est facta vel expectanda melior, at Apostoli non sunt sancti ficati in vtero, ergo non est credendum, quod aliquis alius est sanctificatus in vtero. Et est obseruandum ex domino Caietano, quod cum miracula fiant ad Ecclesiæ vtilitatem, non sunt recipienda passim, & sine Ecclesiæ autoritate.

QVAESTIO XXVIII.

De Virginitate Beatæ Mariæ, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de virginitate matris Dei.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm fuerit Virgo in concipiendo.

¶ Secundò, vtrùm fuerit Virgo in partu.

¶ Tertiò, vtrùm permanserit Virgo post partum.

¶ Quartò, vtrùm votum virginitatis emiserit.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm beata Maria fuerit Virgo in concipiendo.

158 4. cōt. c. 45 Et opu 3. c. 232. Et op. 60. c. 4. AD primum sic proceditur. Videtur, quòd mater Dei nōn fuerit Virgo in concipiendo Christum. Nulla enim proles, quæ habet patrem & matrem, ex virgine matre concipitur. Sed Christus non solum dicitur habere matrem, sed etiam patrem: dicitur enim Luc. 2. Erant pater eius & mater mirantes super his, quæ dicebantur de illo: & infrà eadem mater dicit, Ecce enim pater tuus, & ego dolentes quærebamus te. Ergo Christus non est conceptus ex Virgine matre.

¶ 2. Prætereà, Matth. primo probatur, quòd Christus fuerit filius Abrahæ & Dauid, per hoc quod Ioseph ex Dauid descendit. Quæ quidem probatio nulla esset, si Ioseph pater Christi non fuisset. Ergo videtur quòd mater Christi eum ex semine Ioseph conceperit, & ita non videtur fuisse Virgo in concipiendo.

¶ 3. Prætereà, Galat. 4. dicitur, Misit Deus filium suum factum ex muliere. Mulier autem consueto modo loquēdi dicitur quæ est viro cognita: ergo Christus non fuit cōceptus ex virgine matre.

¶ 4. Prætereà, Eorum quæ sunt eiusdem speciei, est idem modus generationis, quia generatio recipit speciem à termino, sicut & cæteri motus. Sed Christus fuit eiusdem speciei cum alijs hominibus, secundum illud Philip. 2. In similitudinem hominum factus, & habitu inuētus vt homo. Cùm ergo alij homines generentur ex commixtione maris & fœminæ, videtur quòd etiam Christus simili modo fuerit generatus: & ita non videtur fuisse conceptus ex Virgine matre.

¶ 5. Prætereà, Quælibet forma naturalis habet materiam sibi determinatam, extra quam esse non potest: Materia autem formæ humanæ videtur esse semen maris & fœminæ. Si ergo corpus Christi non fuerit conceptum ex semine maris & fœminę, non verè fuit corpus humanum, quod est inconueniens, videtur igitur non fuisse conceptus ex Virgine matre.

¶ Sed contra est, quod dicitur Isa. 7. Ecce, virgo concipiet.

¶ Respondeo dicendum, quòd simpliciter confitendum est matrem Christi Virginem concepisse: contrarium enim pertinet ad hæresim Hebionitarum * & Cherinti: qui Christum purum hominem arbitrabantur, & de vtroq; sexu eū natum putauerunt. Quòd enim Christus sit conceptus ex Virgine, conueniens est propter quatuor. Primo propter mittentis Patris dignitatem conseruandam: cùm enim Christus sit verus & naturalis Dei filius, non fuit conueniens, quòd alium patrem haberet, quàm Deum, ne dignitas Dei patris, transferretur ad alium. Secundò, hoc fuit cōueniēs proprietati ipsius Filij, qui mittitur, qui quidem est verbum Dei. Verbum autem absque omni corruptione cordis concipitur: quinimo cordis corruptio perfecti verbi cōceptionem nō patitur. Quia ergo caro sic fuit à verbo Dei assumpta, vt esset caro verbi Dei, conueniens fuit quòd etiam ipsa sine corruptione matris conciperetur. Tertiò hoc fuit conueniens dignitati humanitatis Christi, in qua locum peccatum habere nō debuit per quam peccatum mundi tollebatur, secundum illud Ioan. primo: Ecce agnus Dei (scilicet innocens) qui tol it peccatum mundi: non poterat autem esse, quòd in natura iam corrupta ex concubitu, caro nasceretur sine infectione originalis peccati. Vnde Augu. dicit in libro * de Nuptijs & cōcupiscentia: Solus nuptialis concubitus ibi non fuit, scilicet in matrimonio Mariæ & Ioseph: quia in carne peccati fieri non poterat sine vlla carnis concupiscentia, quę accidit ex peccato: sine qua concipi voluit, qui futurus erat sine peccato. Quartò propter ipsum finem incarnationis Christi: quæ ad hoc fuit, vt homines renascerentur in filios Dei, non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo, id est ex ipsa Dei virtute. Cuius rei exemplar apparere debuit in ipsa conceptione Christi. Vnde Augustin. * dicit in libro de sancta Virginitate: Oportebat caput nostrum insigni miraculo secundum carnem nasci de Virgine: quo significaret membra sua de Virgine Ecclesia secundum spiritum nascitura.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Beda * dicit super Lucam, pater Saluatoris appellatur Ioseph, non quòd verè iuxta Photinianos pater fuerit ei; sed quòd ad famam Mariæ conseruandam pater sit ab omnibus æstimatus. Vnde & Lucæ 3. dicitur. Vt putabatur filius Ioseph. Vel

Vt patet ex Aug. li. de hæresi. c. 8. & 10. t. 6.

cap. 11. in prin. to. 7.

ca. 6. ante mediū, t. 6.

li. 1. in Luc. c. 8. secundū eiusde diuē à medio, to. 1.

li. 1. de Nuptiis & cō cu. ca. 11. parum à prin. to. 7.

sicut August.* dicit in lib. de Bono coniugali, Eo modo pater Christi dicitur Ioseph, quo & vir Mariæ intelligitur, sine commixtione carnis, ipsa copulatione coniugij: multò videlicet coniunctius, quàm si esset aliunde adoptatus. Neque enim propterea non erat appellandus Ioseph pater Christi, quia non eum genuerat concubendo: quando quidem pater esset etiam ei, quem non ex sua coniuge procreatum aliunde adoptasset.

Mat. c. 1. su per illud Chri gene ratio sic erat, to. 9.

c. 11. nō lō gè à fi. t. 7.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut Hieron. dicit* super Mat. cùm Ioseph non sit pater Domini saluatoris, ordo generationis eius vsque ad Ioseph deducitur. Primò quidem, quia non est consuetudinis Scripturarum, vt mulierum in generationibus ordo texatur. Deinde ex vna tribu fuit Ioseph & Maria; vnde & ex lege eam accipere cogebatur ut propinquam. Et ut Augu.* dicit in li. de Nuptiis & concupiscentia, fuit generationum series usque ad Ioseph perducenda: ne in illo coniugio uirili sexui utique potiori fieret iniuria, cùm ueritati nihil periret: quia ex semine Dauid & Ioseph erat & Maria.

Est Aug. li. 23. cō Faustū ca. 7. in medio t. 6.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut Glos.* dicit ibidem, mulierem pro fœmina posuit, more locutionis Hebræorum: usus enim Hebrææ locutionis mulieres dicit non uirginitate corruptas, sed fœminas.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ratio illa habet locum in his quæ procedunt in esse per viam naturę, eo quòd natura sicut est determinata ad unum effectum, ita etiam est determinata ad unum modum producendi illum. Sed uirtus supernaturalis diuina cùm sit infinita, sicut non est determinata ad unum effectum; ita non est determinata ad modum producendi quemcunque effectū: Et ideo sicut uirtute diuina fieri potuit, ut primus homo de limo terrę formaretur: ita etiam fieri potuit, ut diuina uirtute corpus Christi formaretur de Virgine absque uirili semine.

li. 1. ca 2. & 19. to. 4.

¶ Ad quintum dicendum, quòd secundū Philosophum * in lib. de generatione animalium, semen maris non est sicut materia in conceptione animalis, sed solum sicut agens: sola autem fœmina materiā subministrat conceptui. Vnde per hoc quòd semen maris defuit in conceptione corporis Christi, non sequitur quòd defuerit ei debita materia. Si tamen semen maris esset materia fœtus cōcepti in animalibus, manifestum est quod non est materia permanens in eadem forma; sed materia transmutata. Et quanuis uirtus naturalis non possit transmutare ad certam formam nisi determinatam materiam: uirtus tamen diuina, quæ est infinita, potest transmutare omnem materiam in quācunque formam. Vnde sicut transmutauit limum terræ in corpus Adæ, ita in corpus Christi transmutare potuit materiam à matre ministratam, etiā si nō esset sufficiens materia ad naturalē cōceptū.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio

CONclusio est. Mater Christi Virgo concepit, & contrarium est hæresis Hebionitarū, cōuenięsque ita fuit. Primo propter dignitatem patris Domini nostri quia filius naturalis Dei erat: vnde nō debebat alium patrem habere. Secundo fuit conueniēs proprietati filij, qui mittitur. Est enim verbum Dei, verbum autem sine corruptione cordis concipitur. Cū ergo caro sic fuerit à verbo Dei assumpta, vt esset caro verbi Dei, conueniens fuit quod etiam ipsa sine corruptione matris conciperetur. Tertio cōueniebat dignitati humanitatis Christi, in qua locum habere non debuit peccatum: cum per eam deberet tolli peccatum mundi. Quarto propter ipsum finem incarnationis Christi, quæ ad hoc fuit, vt homines renascerentur in filios Dei, non ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, sed ex virtute Dei, cuius rei exemplar apparere debuit in ipsa conceptione Christi.

EXPOSITIO ARTICVLI.

QVod Maria fuerit Virgo in concipiendo liquidò constat ex diuinis scripturis. Nam Mat. 1. sic habetur: Christi autem generatio sic erat. Cum esset desponsata Maria mater Iesu Ioseph, antequam conuenirent inuēta est vtero habens de Spiritu sancto. Ioseph autem vir eius cum esset iustus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam, hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit ei in somnis dicens: Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam, quod enim in ea natum est de Spiritu sancto est, &c. Et Luc. 1. idem habetur euidētius. Idipsum cōfirmatur ex eo quod addit Euangelista Matthæus: hoc autem totum factum est, vt adimpleretur quod dictum est à domino per Prophetam dicentem: Ecce Virgo concipiet, &c. Et quare obsecro fuisset promissum Dñi aut signum admirandum datum hominibus, si intellexisset Propheta dictum suū hoc modo; Virgo quæ prius erat incorrupta per corruptionem concipiet, & pariet filium, cum hoc sit commune omnibus parientibus? Eadem veritas patet ex symbolo Apostolorū, ex symbolo Niceno, vbi sic habetur: Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine. Constat quoque ex traditione vniuersali totius Ecclesiæ, & contrarium huius pertinet ad hęresim Hebionitarum qui virginitati Mariæ contradicentes aiunt ex concubitu Ioseph & Mariæ Iesum fuisse conceptum. Consentiūt cum Hebionitis Iudæi perfidi, quos ex scripturis veteris testamenti sic possumus conuincere. Calumniantur Iudęi, quod legamus apud Esaiam: Ecce Virgo concipiet, volentes legendum, ecce adolescētula vel puella, eo quod Hebraicè non sit bethuloht, q proprie significat Virginē sed, almah, quod ꝓpriè significat puellam. Cōtra quos dicēdum est, dictionem, almah, propriè nō significare nisi puellam, nunquam tamē in sacris scripturis dicitur nisi de Virgine. Sic enim & Rebecca ante nuptias almah dicitur, & lingua Punica, quæ de Hebræorū fontibus dicitur, propriè Virgo almah dicit, sed & Septuaginta verterunt hoc loco parthenos, id est Virgo. Sed & D. Hiero. in q. heb. super Gen. 24. to. 4. inter alia addit hæc: Ostendāt igitur, inquit, Iudæi in scripturis alicubi positum almah vbi adolescentulam tantum, & non Virginem sonet, & concedimus eis illud, quod in Esaia apud nos dicitur, ecce Virgo concipiet, & pariet, nō absconditam Virginem, sed adolescentulam significare iā nuptam. Item li. 1. contra Iouini. to. 3. Isaias autem potius posuit almah, quam bethuloht; tū vt celaret impiis mysteri, tū quod almah plus significet quā bethula, pōt enim esse bethuloht, hoc est, Virgo q nō sit almah, sed no è cōtra, nā alma est cū deriuetur à verbo alā qd abscōdere, significat adolescētulā absconditam, quæ virorum non patuerit aspectibus, sed diligenti parentum cura seruata sit. Fatendum tamen est ex solis Esaiæ verbis, quia dixit: Ecce Virgo, nō conuinci Iudæū necessario posse Virginem virginitate permanēte concipere, sed ita intelligendū esse constare ex eo, quod pro signo nouo domui Dauid dicitur: Ecce Virgo concipiet, &c. nō enim nouum est Virginem per nuptias & per corruptionem concipere. Sed videamus alia testimonia contra Iudæorum perfidiam. Certè Leu. 12. sic planè habetur: mulier si suscepto semine pepererit masculū, &c. cū itaq; naturaliter nulla mulier sine semine cōcipere aut parere possit, textus autem dicat, mulier si suscepto semine

Mat. 1.

Luc. 1.

Hebionitæ.

Iudæi.

Almah qd propriè significat.

D. Hiero.

Leui. 12.

minc, sequitur profectò quandoque futuram mulierem sine suscepto virili semine concepturam & parituram.
Hier. 31. Sed & Hieremiam audiamus ita ca 31. dicentem. Creabit Dominus nouum super terram, fœmina circundabit virum, id est, fortem sine potentem, id est, Deum iuxta veterum interpretationem: quod autē iste vir sit Messias, & quod à muliere Virgine in vtero per conceptū circundatus esset, patet, nam alioquin nulla nouitas in mūdo futura esset.
Ezec. 44. Ezechiel quoque hanc matris Messiæ virginitatem optimè insinuauit cū hæc protulit: Dixit Dñs ad me, porta hæc clausa erit, non aperietur, & vir non ingredietur per eam, quoniam Dñs Deus Israel ingressus est per eam, & erit clausa, vbi in eo quod dicitur ter clausa porta hæc, quæ matrem Messiæ Virginem significabat designatur ipsam Virginem ante partum, in partu, & post partum futuram esse. Per figuras in super matris Dei virginitas præostensa atque declarata fuit, per illud quod c. 3.
Exod. 3. Exod legitur: Ecce rubus ardens in igne, & rubus non comburebatur, & ait Moyses: Accedam vtique, & videbo visionem hanc magnam. Per succensum rubum & non cōbustum ostensum est, quod ex illo populo salua matris suæ integritate proditurus erat, qui igne diuinitatis carnis humanæ substantiam in ipsa diuinitatis flamma seruaret. Legitur quoque in li. Iud. ca. 6. Gedeonem sic dixisse.
Iudic. 6. si ros fuerit super vellus tantum, & super totam terrā siccitas, tunc sciā, quod saluabis in manu mea Israel, &c. vbi vellus, qui agni habitus est, humanam naturam designat, quam ros diuinitatis assumpsit, terra vero sicca est Virginis vterus humano semine non infectus In virga etiam Aarō significata est matris Dei virginitas, quę absque vllo exteriore humore sola Dei virtute floruit, frōduit, ac fructum fecit
Iudæorum Obiectio. Sed dicunt increduli Iudæi, quonā pacto Virgo permanens Virgo aut concipere aut parere possit.
Solutio. Sed dicāt ipsi nobis quomodo arida virga floruit, frōduit, atque amygdala protulit? & cum ipsi credāt Euā de costa Adæ fuisse formatam, aiunt enim hoc voluntatis diuinæ miraculo accidisse, per eundem modum ipsis respondendum est, de Messiæ conceptione ac natiuitate ex Virgine, cum diuina voluntas naturæ cursu aut ordine non indigeat. Hanc rem quidam doctor hisce verbis explicat Quid enim mirum, si omnipotens Deus quod facit quotid[ie] per creaturam, vt faciat generationes hominum, aliquan[do] faciat nunc creatura per semetipsum? Nec repugnans dici potest, q[uo]d conforme est voluntati eius qui potest omnia Vo[lun]tate quidem Dei nunc temporis crescunt poma, fructusque terræ emittit, fructibus eorum. At cū cælum, & terram, & omnia quæ in eis sunt fecit Deus olim absque vllo semine præuio. Nunc producit Deus filios hominū ex genitali semine virorum, tamē in exordio mundi Adam de limo terræ, Euam verò de costa fabricauit Adæ, vtrumque hominem citra genitale semen hominis Hoc tunc factum est ad propaginem vniuersæ creaturæ Q[uid] igitur mirum, aut quæ repugnantia, si autor puritatis & gratiæ nunc conceptus sit in vtero virgineo, citra omnem impuri seminis cōmixtionem, sola operatione Spiritus sancti, quem Deus patrem esse voluit futuri sæculi, futurique nationis sanctæ? Futuri inquam sæculi nascentium, non ex seminibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo, operatione Spiritus Sancti. Siue igitur spectes opus, non omnino debes mirari, quia aliquando factum est simile in omnibus generibus rerum. Siquidem omnia semel concepta, nata quæ sunt sine præuio semine Siue spectes rationē operis, rursus non debes mirari Si enim protoplasti, ex quibus disseminatum est vniuersum genus humanum, sine seminibus sola Dei operatione facti sunt, Adā ex terra adhuc Virgine, Eua ex costa Adæ Virginis; quanto rationabilius Christus futurus pater eius nationis, quæ non ex seminibus, sed ex Deo nascitur, debuit concipi ex Virgine operatione Spiritus Sancti, absque omni seminatione viri? T[er]tio, si spectes omnipotentiam Dei, debes quoque omnem deponere admirationem, quoniam non est impossibile apud Deum omne verbum, sic attestante Angelo de hac re,
Luc. 1. Luc 1 Quod di[ctu]m Angeli, supra abunde interpretati sumus. Mirabatur quidem Maria Virgo audiens Angelum Dei dicentem sibi. Ecce concipies in vtero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum, &c. Mirabatur, dico, de modo quo fieret, quod dictum erat ab Angelo nondum instructa de voluntate Dei, certa interim de sua voluntate non cognoscendi virum, & dixit admirando. Quomodo fiet istud, quoniam vi[rum] non cognosco? Tunc Angelus, Spiritus sanctus, inquit, superueniet in te, virtus altissimi obūbrabit tibi, ideoque quod nascetur ex te sanctū vocabitur filius Dei. Esto, quod non cognoueris, nec vnquam cognitura sis virum: tamē fiet, quod annuntio, non viri, sed Spiritus sancti operatione, qui sioe superueniet, id est desuperueniet in te, non quidem vt repleat mentem, quā iam dudum gratia plena es, sed vt repleat ventrem tuum nouo fœtu inaudito partus. Virtus quoque altissimi, cui nihil difficile, obumbrabit tibi, præsertim te velut vmbra quadam ab æstu concupiscentiæ, & omni virginalis integritatis corruptione: adeo vt supplebit in te actionē genitalis seminis viri, qua eam ob causam, id quod nascetur ex te sanctum, id est sanctè, modo scilicet purissimo nobilissimoque penitus supereminente, supra omnem legem naturalem, vocabitur filius Dei, id est, sic erit filius Dei, vt non solum veritate, sed & publica appellatione sit talis.

¶Sed circa tertiam probationem D. Tho. offert se quædam dubitatio, nam etiam si Christus ex concubitu viri, & fœminæ nasceretur, non contraheret peccatum originale, est enim prorsus impeccabilis vt supra ostēsum est. Obiectio.
Sed dicendum est, quod illa ratio quę est D. Aug in loco hic indicato a D. Th. rectè procedit, nam lex est uniuersalis, quod omnis qui concipitur ex concubitu viri & fœminæ contrahat peccatum originale, ne ergo transgrederetur istam legem, Christus ex matre Virgine conceptus & natus est Potest etiam responderi, quod si Christus ex semine virili progenitus fuisset, certè contraheret pctm originale, nisi impederetur ab vnione hypostatica. Solutio.

¶Alia dubitatio solet hic moueri. Num Virgo naturaliter possit concipere? Et à parte affirmatiua hęc sunt argumenta Primo in statu innocentiæ fuisset generatio salua virginitate, alioquin dolor & corruptio in illo statu locū habuissent, quod vniuersa Theologia adhorret cōcedere. Deinde D. Aug. 14. de ciui. Dei c. 26 sic scribit: in illo statu nulla corruptione integritatis infunderetur gremio maritus vxoris, ita enim potuit vtero coniugis salua integritate fœminei genitalis virile semen immitti, sicut nunc potest eadem integritate salua ex vtero Virginis fluxus menstrui cruoris emitti. Vt enim ad pariendum non doloris gemitus, sed naturalis impulsus fœ[...] viscera relaxaret, sic ad concipiendum non libidinis appetitus, sed voluntarius vsus naturam vtramque cōiungeret. Hanc sententiam D. Augu licet D. Tho. in 2. d. 20. q 1 ar 2. infiatatus fuerit, amplectitur tamen eam lubēter in 3. p. q 98. art. 2. ad 4. His accedit, quod ex commentatore refertur, eum dixisse, quod Virgo quædam in balneo cōcepit, vulua enim habet virtutē attractiuā, unde si contrahat semen vndecunque potest concipere absque viri concubitu. Vtrū Virgo naturaliter possit cōcipere. Prim. arg. Secūdum. D. Augu. D. Thom.

¶Ad hāc dubitationem explicandam quidam dicunt, quod mulieres in statu innocentiæ, tū in generatione, tū in partu perderent carnis integritatē. Huius sententiæ fuit D. Tho. in 2. in loco iam indicato, Durandus quoque in eadē d. q. 2. Et hęc sententia mihi omnino probanda videtur, nam virginitas cū partu aut generatione miraculum est, quod non debet poni sine necessitate, & de B Virgine, propter singulare miraculum canit Ecclesia: nec primam similem visa es, nec habere sequentem, gaudia matris habens cum virginitatis honore. Et iterum: talis partus decet Deum. De qua re sunt duo versiculi pulcherrimi. D. Thom. Durand.

Partus & integritas discordes longo.
Virginis in gremio fœdera pacis habent

Dicendum est ergo, quod mulieres in statu innocentiæ conciperent, & parerent amissa virginitate, si [...] hæc amissio virginitatis non fuisset per dolorosam diuisionem continui, sed per commistionem seminum, & seminum concomitante dilatatione membrorum. Verum est

In statu innocentiæ mulieres nec cōciperent, nec parerent sine corruptione integritatis.

tamen, quòd D. Auguſt. in loco prænotato apertè docet, quod mulier ſine corruptione, & ſine dolore, & maiori cum voluptate, quam modo, mater eſſet miris modis ſed veris. Hanc ſententiam videtur D. Thomas amplecti in loco prænotato, propter quod D. Thomas videtur mutaſſe ſententiam, de qua re eſt magna concertatio inter Durandum & Capreolum qui omnino legendus eſt, nam hęc diſputatio propriam ſedem habet in 1. p. loco dudũ citato. Illud vero quod dicit commentator friuolum mihi videtur & inane: licet enim corrupta attrahat ſemen, Virgo non poteſt attrahere, quia occluſa eſt via, & ſemen non poteſt tranſire ſine corruptione.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm mater Dei fuerit Virgo in partu.

159 Opuſ. 5. c. 232.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod mater Chriſti non fuerit Virgo in partu. Dicit enim Ambroſ. * ſuper Lucam. Qui vuluam ſanctificauit alienam, vt naſceretur Propheta, hic eſt qui aperuit matris ſuæ vuluam, vt immaculatus exiret. Sed apertio vuluæ virginitatem excludit. ergo mater Chriſti non fuit Virgo in partu.

li. 2. ſ Luc. in c. cuius titu. eſt de circun. ſaluatoris in fin. to. 5.

¶ 2. Præterea, Nihil in myſterio Chriſti eſſe debuit, per quod corpus eius phantaſticum appareret. Sed hoc non videtur vero corpori, ſed phantaſtico conuenire, vt poſsit per clauſa tranſire: eo quòd duo corpora ſimul eſſe non poſſunt. Non igitur debuit ex matris vtero clauſo corpus Chriſti prodire, & ita non decuit quòd eſſet virgo in partu.

¶ 3. Præterea, Sicut Gregor. * dicit in homil. Octauarum Paſchæ, per hoc quòd ianuis clauſis ad diſcipulos poſt reſurrectionem intrauit Dominus, oſtendit corpus ſuum eſſe eiuſdem naturæ & alterius gloriæ. Et ſic per clauſa tranſire, videtur ad gloriam corporis pertinere. Sed corpus Chriſti in ſua conceptione non fuit glorioſum, ſed paſsibile, habens ſimilitudinem carnis peccati: vt Apoſtolus dicit Ro. 8. Non ergo exiuit per Virginis vterum clauſum.

Fſt ho. 26. in Euang. paulò a prin.

¶ Sed contra eſt, quod in quodam ſermone Epheſini cõcilij dicitur: Natura poſt partum neſcit vlterius Virginem: gratia verò & parientem oſtendit, & matrem fecit, & virginitati non nocuit. Fuit ergo mater Chriſti Virgo in partu.

¶ Reſpondeo dicendum, quod abſque omni dubio aſſerendũ eſt matrem Chriſti etiam in partu Virginem fuiſſe. Nam Propheta non ſolum dicit, Ecce Virgo concipiet: ſed etiam addit: Et pariet filium. Et hoc quidem conueniens fuit propter tria. Primò quidem, quia hoc competebat proprietati eius, qui naſcebatur, qui eſt verbum Dei. Nam verbum non ſolum in corde abſque corruptione concipitur, ſed etiam abſque corruptione ex corde procedit. Vnde vt oſtenderetur, quod illud eſſet corpus ipſius verbi Dei, conueniens fuit vt de incorrupto Virginis vtero naſceretur. Vnde in ſermone quodam Epheſini concilij legitur. Quę parit carnem puram a virginitate ceſſat: ſed quia natum eſt in carne Verbum, Deus cuſtodit virginitatem, ſeipſum oſtendens per hoc Verbũ. Neque enim noſtrum verbum cum paritur, corrumpit mentem: neque Deus verbum, ſubſtantialem partem eligens peremit virginitatem. Secundo, hoc eſt conueniens quantum ad effectum incarnationis Chriſti. Nam ad hoc venit vt noſtram corruptionem tolleret, vnde non fuit conueniens, vt virginitatem matris, naſcendo corrumperet. Vnde Auguſt. * dicit in quodam ſermone de natiuitate Domini, Fas non erat, vt per eius aduentum violaretur integritas, qui venerat ſanare corrupta. Tertio fuit conueniens, ne matris honorem naſcendo diminueret, qui parentes præceperat honorandos.

In ſer. 6 a med. t. 10.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Ambro. dicit hoc, exponens illud quod Euangeliſta de lege induxit. Omne maſculinum ad aperiens vuluã, ſanctum Domino vocabitur. Quod quidem, vt * Beda dicit, conſuetæ natiuitatis more loquitur: non quòd Dominus ſacri ventris hoſpitium, quod ingreſſus ſanctificauerat, egreſſus deuirginaſſe credendus ſit. Vnde illa adapertio non ſignificat reſerationem communem clauſtri pudoris virginei: ſed ſolum exitum prolis de vtero matris.

li. i. in Luc. c. 7. ſecundũ eius ordinem. t. 2.

Ad ſecundum dicendum, quod ita Chriſtus voluit veritatem ſui corporis demonſtrare, quod etiã ſimul eius diuinitas declararetur: & ideo permiſcuit mira humilibus. Vnde vt corpus eius verum oſtenderetur, naſcitur ex fœmina, ſed vt oſtenderetur eius deitas, naſcitur ex Virgine: talis enim partus decet Deum: vt Ambroſius dicit in hymno * Natiuitatis.

In hym quę cantur in veſperis natalis Dñi.

Ad tertium dicendum, quod quidam dixerunt Chriſtum in ſua natiuitate dotem ſubtilitatis aſſumpſiſſe, ſicut quando ambulauit ſiccis pedibus ſuper mare, dicunt eum aſſumpſiſſe dotem agilitatis: ſed hoc non conuenit his quæ * ſupra determinata ſunt: huiuſmodi enim dotes corporis glorioſi proueniunt ex redundantia gloriæ animæ ad corpus, vt infra * dicetur, cum tractabitur de corporibus glorioſis. Dictum eſt autem * ſupra, quod Chriſtus ante paſſionem permittebat carni ſuæ agere & pati quæ propria: nec fiebat talis redundantia gloriæ ab anima ad corpus. Et ideo dicendum eſt, quod omnia iſta facta ſunt miraculosè per virtutem diuinam. Vnde Auguſt. * dicit ſuper Ioan. Moli corporis, vbi diuinitas erat, oſtia clauſa non obſtiterunt ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo naſcẽte virginitas matris inuiolata permanſit? Et Dionyſius * dicit in quadam Epiſtola, quod Chriſtus ſuper hominem operabatur ea quę ſunt hominis: & hoc monſtrat Virgo ſupernaturaliter concipiens, & aqua inſtabilis, terrenorum pedum ſuſtinens grauitatem.

q. 14.

Non complevit.

q. 14. ar. 1. ad 2.

Tract. 121 a med. t. 9.

In epiſt. ad Caiu monac. incipit, Quæris tu quidem.

SVMMA TEXTVS.

COncluſio eſt affirmatiua. Dicit enim Propheta non ſolum, Ecce Virgo concipiet, ſed etiam addit: & — Concluſio

&

& pariet filium. Quod quidem conueniens fuit propter tria. Primò, quia sic competebat proprietati eius, qui nascebatur, qui est verbum Dei. Verbum namque non solũ in corde concipitur absque corruptione, sed etiam absq; corruptione ex corde procedit, quare vt ostenderetur illud esse corpus ipsius verbi Dei, conueniens fuit, vt de incorrupto Virginis vtero nasceretur. Secundo hoc fuit cõueniens, quo ad effectum incarnationis Christi cum venerit ad tollendam nostram corruptionem. Tertio fuit conueniens, ne matris honorem nascendo diminueret, qui parentes honorandos præceperat. Non ergo sacri ventris hospitium, quod ingressus Dominus sanctificauerat, egressus deuirginasse credendus est.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Esa. 7. Mat. 1.

CONclusio huius articuli est certa secundum fidem Catholicam, & patet ex illo Esa. 7. Ecce Virgo cõcipiet & pariet filium &c. Et Matth. 1. non cognoscebat eã, donec peperit filium suum primogenitum, & ex symbolo Apost. & ex cõcilio Niceno. vbi habetur: natus est ex Maria Virgine. Sed qõ est. Vtrũ B. Maria pepererit filiũ

Vtrũ Virgo Maria pepererit eadẽ via qua aliæ mulieres? Valẽtinus hæreticus.

prout ceteræ, & eadẽ via qua ceteræ. Nã de hac re sunt variæ sententiæ, tum hæreticorum, tum doctorum. In primis Valentinus hæreticus asseruit, Christum habuisse corpus cœleste, & per Virginem veluti per fistulam transijsse. Sed hæc sententia blasphema est & hæretica, nã si aliunde habuit Christus corpus suum, & transijt per eam veluti per fistulam falso igitur dicitur in scripturis, quod natum est in ea de Spiritu sancto est, falso peperit, falso impleti sunt dies eius vt pareret, falso quoque appellat prægnans, falso mater Iesu, falso Iesus filius eius, falso denique & illud dicitur, cum natus esset in Bethlehem Iudæ, quia non natus ibidem sed effusus.

Erasmus.

Erasmus in annotat. super Luc. ca. 2. super illa verba: Omne masculinum adaperiens vuluam, insinuat, quòd cum apertione claustri virginalis, & nixu, & labore pepererit beata Maria, & adducit in suæ sententiæ confirmationem Orig. ho. 14. in

Prim. arg.

Luc. & D. Ambrosium super illud verbum Lucæ dudum commemoratum. Idem videtur sentire Tertullianus lib. de carne Christi ad finem, & potest confirmari hæc sententia, quoniam in scriptura non legitur, quod clauso Virginis vtero prodierit Christus.

Secũdum. D. Thom.

¶ Rursus confirmatur idem, quia vt dicit D. Thomas quodlibeto 6. art. 18. nihil deperit de virginitate, si claustra pudoris aliter rumpantur, quam per concubitum, vel saltem per seminis resolutionem, vnde si Virgo sic ægrotaret, vt necessium esset aperire claustra vel medicinis, vel ferro nihil periret de virginitate, ergo dato quod Christus in suo exitu rupisset claustra, mater mansisset Virgo.

Erasmi sẽtentia hæretica. Cõc. Late.

Sed ego existimo quod hæc sententia Erasmi est hæretica. Nam in concilio Lateranensi primo sub Martino primo can. 3. sic diffinitur. Si quis non confitetur propriè & verè Dei genitricem sanctam semperque Virginem immaculatam Mariam in vltimis sæculorum absque semine cõcepisse ex Spiritu sancto, & incorruptibiliter enixã esse, & indissolubili permanente, & ante, & post partum eiusdem virginitate, sit condemnatus.

Traditio Ecclesiastica.

Eadem sententia confirmatur ex traditione Ecclesiastica quæ perpetuo docet B. Virginem sine dolore, & sine corruptione peperisse filium suum. Vnde Ecclesia in hymno sic canit: Veni redemptor gentium, ostende partum Virginis, miretur omne sæculum, talis decet partus Deum. Aluus tumescit Virginis, claustra pudoris permanent. Et in prosa sic cantat Ecclesia: sicut sydus radium, &c. Hanc sententiam docẽt omnes sancti Patres summa consensione, vt dogma fidei certissimum.

Ad primũ Erasmi. D. Thom.

¶ Ad argumenta Erasmi; ad primum ex autoritate sanctorum respondet hic D. Tho. in solut. ad 1. quod idem sit apud sanctos aperire vuluam, & nasci & exire de Virginis vtero. Potest etiam responderi, quod in sacris literis idem valent aperire vuluam, & fœcundare; vnde Genes.

Genes. 30. 1. Reg. 1.

30. legimus, Dominum aperuisse vuluã Rachelis, id est, fœcundasse, sicut contra 1. Reg. 1. legitur, quod concluserat Dominus vuluam Annæ, quia sterilis erat Anna.

Ad primã confir.

¶ Ad primam confirmationem respondetur, quod integritas Mariæ in partu colligitur in primis, ex traditione Ecclesiæ, deinde ex sanctis scripturis in principio huius articuli prænotatis sm expositionem sanctorum patrũ.

Ad secundam.

¶ Ad secundam confirmationem respondetur, esse certum sm fidem, quod sit Virgo virginitate mentali atque etiam virginitate corporali. Nam licet ex ruptione claustri virginalis nihil pereat de virtute virginitatis, perit tamen de perfectione naturali & corporali.

Durand. opinio periculosa.

¶ Sed iam refutatis erroribus contra fidem, videamus quid dicant Doctores Ecclesiæ, de modo quo exiuit Christus clauso Virginis vtero. Durandus in 4. distinctione 44. quæstione 6. scribit, quod Christi corpus primũ fuit in vtero matris, & postmodum ex vtero translatum est ad lucem, & extra vterum, sine hoc quod esset in medio. Durandus enim existimat esse omnino impossibile, & continere euidentem contradictionem, quod duo corpora sint simul in eodem loco penetratiuè. Sed hæc opinio Durandi periculosa est, ne dicam hæretica. Nam secundum eius doctrinam Christus Dominus non magis exiuit ex vtero, & per illius ostium, quam per genu aut per oculos, vt quidam nostra tempestate Vallisoleti docuit, at si per oculos emissus esset certè non propriè diceretur Virginem Mariam peperisse filium, aut illum natum fuisse. Præterea, scriptura dicit, quod Maria concepit & peperit filium, non autem dicitur partus, nisi quod exijt per vuluam. Et vt intelligatur facilè quam periculosa sit opinio Durandi, dico esse de fide tenendum, quod peperit

B. Virgo peperit eo mõ & ea parte corporis qua aliæ mulieres. Esa. 7. Mat. 1. Luc. 2.

Maria filium suum eo modo, eaque parte corporis, quo & qua solet fieri vera generatio ex muliere præuijs officijs vterinis, illo solo excepto, quod non de virili semine. Hanc veritatem pulcherrimè testatur scriptura his verbis: Ecce Virgo concipiet, & pariet filium Esa. 7. Iterum, quod natum est in ea Matth. 1. Tertio; cum Maria despõsata sibi vxore prægnante Luc. 2. Quarto: Et impleti sunt dies eius vt pareret, & peperit filium suum primogenitũ. Ibidem. Hæc enim & eiusmodi competere non possent in Mariam, nisi interuenisset naturale opus vteri, eaque officia quæ solent communia esse prægnantibus, Nec posset secundum veritatem Maria dici mater Iesu, aut Iesus filius eius, & filius primogenitus nisi in ea accepisset, vitam, & formam, deque illis visceribus carnem, sanguinem, & ossa, nutrimentum, & incrementa corporis, more aliorum infantum, expleto certo mensium spacio in vtero materno.

Cõc. Eph.

Et in concilio Ephesino in confess. fidei sic habetur: non dubitamus sanctam Virginem dicere theotocon, id est, Deum parientem, non quod verbi natura deitasque in sancta Virgine sumpsit exordium, sed quod ex ea natum sit sacrum illud corpus animatum anima rationali cui substantialiter adunatum verbum carnaliter natum esse dicitur, & paulò ante dixerant patres concilij, Verbum carnem factum esse, in quo ostenditur similiter ac nos principium habuisse carnis & sanguinis, & hominem ex muliere processisse. Obseruandum est illud verbum, similiter ac nos, id est, per eãdẽ viam & eodẽ modo natus, excepto quod non ex virili semine.

Catherini audacia.

Quapropter non satis mirari queo impudentiam, aut ignorantiã Catherini vehementer reprehendentis Caietanum exponentem illa verba: pariet autem filium, hoc modo, pariet, nõ emittet qualitercũq;, sed pariet naturali opere materno per genitalia. Hic insurgit Catherinus inquiens, Caietanum excludere opus supernaturale & sentire cum Erasmo de apertione claustrorum in Virgine contra Ecclesiæ sententiam & diffinitionẽ. Sed in hac animaduersione errat ipse Catherinus contra fidẽ, nã secundum fidem catholicam, Maria peperit filiũ suũ per vteri ostiũ naturali opere materno, & enixa est, & actiuè ex suo vtero protulit nobis Saluatorẽ sicut ceteræ matres filios suos. Ex dictis patet, quõ modus Durandi sustineri nõ potest.

Alius modus dicẽdi periculosus. D. Augu.

Alius modus dicendi est, quem refert Durãdus vbi supra in solutione primi, nec tñ improbat, videlicet quod facta fuerit diuina virtute dilatatio virginalis claustri absq; corruptione, & dolore aliquo sicut fieret in statu innocentiæ in feminis parientibus, iuxta doctrinam Augustini. 14.

inhabitantem matri suæ virginitatem integram conser-
Bernard. uaturum. Bernar super missus est hom. 2. Quid igitur, in-
quit, rubus iste Mosaycus portendebat, flammas quidem
emittens, sed non ardens, nisi Mariam parientem, & do-
lorem non sentientem? Chrysost. O ergo rube quem vidit
Moyses in monte ardentem & minimè combustam Vir-
go Maria, quæ genuisti, neque corruptionem passa es. Eu-
Eucherius cherius de formulis spiritualibus: Rubus, vt quidam opi
nantur, Mariæ Virginis præfiguratio est, eo quòd quasi de
humani corporis rubo Saluatorem tanquam rosam emi
serit, aut quod vim diuini Fulgoris sine viri assumptione
Num. 17. pertulerit. Inuenit germinasse virgam Aaron, &c. Nu. 17.
Esai. 11. Virgo Dei genitrix virga est flos filius eius. Esa. 11. Egre-
dietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascēdet,
per florem intelligitur Christus secundum omnes docto-
res, Hebræos, & Latinos. Hæc autem virga sicca germina
uit absque humore virilis seminis concipiendo. Floruit
autem sanctissimè conuersando, sed fructum protulit
Deum nobis & hominem in vna persona pariendo. Sed
operæpretium est his annectere sententias Patrum, qui as-
serunt Dei matrem sine apertione claustri virginalis fi-
Ezech. 43. lium suum peperisse: ait enim Ezechiel c. 44. porta hæc
clausa erit, non aperietur, & vir non transibit per eam,
quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam. &
Ambro. erit clausa principi. Quæ est hæc porta, inquit, Ambro. de
instit. virg. ca. 7. nisi Maria quæ clausa erat, & non aperie-
batur, & ideo clausa, quia Virgo. Et capit. 8. Aspiciebat ad
Orientem, quoniam uerum lumen effudit, quæ genera-
uit Orientem lucis æternæ, peperitque solem iustitiæ: er-
go sacratissima Virgo porta clausa, & Dei sanctuarium
dicitur, sacratissimum templum gloriæ Dei plenum. Pro
sanctuario Dei, septuaginta dixere, sanctorum viā, quod
per hanc Virginem sanctitas ingressa per orbem terrarū
est, & sanctus sanctorum, & sanctus qui omnes sanctos
sanctificauit. Sic Ambro. hunc locum explanat loco cita
to. Et epist. lib. 10. epist. 81. & si expendas Græca & He-
bræa verba, de nullo alio queas interpretari, nam quomo
do aliter intelligas viam omnibus inaccessam & imper-
uiam, & clausam sanctorum esse viam? Nisi ita dicatur,
D. August. via sanctorum sacra hæc Virgo, quomodo dicitur Eua,
vt ait Aug. in serm. de natiuitate. Vera enim Eua, sacra
hæc Virgo est, nam Eua, Hebræa vox, sonat Latinè idem
quod mater viuentium, & verè Maria mater viuentium
est, id est, sanctorum, quod ait Ezechiel, nam prima fœ-
mina hoc nomine nuncupata est, quia typum gerebat
Ecclesiæ, & Virginis huius sacræ; & quia uitæ animalis
principium erat, & quia prius est, quod est animale, hæc
spiritualis vitæ mater est, & ideo sanctorum porta est ap-
pellata, sequitur deinde: Hæc erat clausa, Augustinus loco
citato, quia signaculum erat pudoris, & immaculatæ car
D. Ambro. nis integritas erat. Breuius Ambrosius porta clausa, quia
Virgo: porta verò inquit Ambrosius & Cyprianus in sym
bolo, per quam Christus intrauit in hunc mundū, quan-
do virginali fusus est partu, virginitatis claustra non so-
luit. Sequitur, dixit Dominus ad me, porta hæc clausa
erit, & non aperietur, & vir non trāsibit per eam, quoniā
Cypria. Dominus Deus Israel ingressus est per eam. Cyprianus
ibidem. Quid tam euidens dici potest, de consecratione
Virginis, clausa in ipsa fuit virginitatis porta, per ipsam
introiuit Dominus Deus Israel, per ipsam processit, & in
æternum porta Virginis clausa seruata virginitate per-
mansit. Nam hoc postremum, quod ait Cyprianus signifi
cant verba sequētia; eritque clausa: illic enim iuxta trā-
lationem Septuaginta apposita distinctio est: ita Augu-
Ambrosi. stin. Ambrosius toto cap 8. hunc locum explanat. Deinde
nouo initio, quia dux iste, siue princeps iste sedebit in ea,
vt comedat panem coram Domino: sic enim Græci &
Hebræi codices sunt dispuncti omnes, & sic legit D. Am
bro. & D. Cypri. & apertè in carnationē, hæc verba procla-
mant: Ait enim Ambr. ca. 12. de institu. Virginum. Ipse
dux sedebit in ea, quando verbum caro factum est, & ha-
bitauit in nobis: quasi rex sedens in aula regali vteri vir-
ginalis, vel in olla feruenti, sicut scriptum est. Moab olla
spei meæ Aula ergo regalis est Virgo, quæ non viro sub-
dita, sed Deo soli: est & olla vterus Mariæ, quæ spiritu fer-
uenti qui superuenit in eam repleuit orbem terrarum,
cum peperit Saluatorē. Sed quod sequitur in textu apud
Ezechielem maximè est obseruandum, continet enim
reconditum mysterium. Princeps (inquit) ipse sedebit in
ea. Hebraicè sic legitur: & princeps, princeps ipse sedebit
in ea: vt sit sensus. Princeps sedebit in ea: princeps autem
est ipse, subaudi Deus. Semper enim cum, ipse, absolutè
ponitur in scripturis, Deum significat. His constitutis,
quæ ex varia lectione sanctorum Patrum collecta sunt,
duæ quæstiones submoueri solent. Prior est, vtrùm Virgi
nem parere permanente virginitate sit contra naturam?
Posterior vero est, vtrùm aliquis possit naturaliter vel mi- Virgo per
raculose esse simul Virgo & Pater? Ad priorem quæstio- manente
nem dicendum est breui sermone, quod Virginem pare- virginita-
re permanente virginitate est impossibile per naturam, te natura-
at per miraculum possibile est, miracula verò & omnia liter pare-
mysteria fidei nostræ non sunt contra naturam, sed supra re non po
naturam vt euidenter demonstrat Diuus Thomas 1. con test.
tra Gentes cap. 7. Verum est tamen, quòd Philosophi qui D. Thom.
sequuntur tantum rationem naturalem iudicabant hoc
esse prorsus impossibile. Vnde Romæ erat templum Pacis
dicatum duraturum ex oraculo vsque ad partum Virgi-
nis, quo significabatur fieri non posse vt rueret unquam,
verum eadem fœlicissima die, qua Virgo peperit corruit,
vt habet vetus historia. Ad secundam quæstionem, ita ex-
actè & dilucidè respondet D. Tho. quodlibeto 6. art. 18. D. Thom.
vt nostra expositione non indigeat.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm mater Dei permanserit Virgo post partum.

AD tertium sic proceditur. Videtur, Opusc. 3. c. 231.
quòd mater Christi non permanse-
rit Virgo post partum. Dicitur enim
Matt. 1. Antequam conuenirent Io-
seph & Maria, inuenta est in vtero habens de Spiri
tu sancto. Non autem Euangelista diceret, ante-
quam conuenirent, nisi de conuenturis: quia nemo
dicit de non pransuro, antequam pranderet. Ergo
videtur, quòd beata Virgo quandoque conuenerit
carnali copula cum Ioseph, & ita non permanse-
rit Virgo post partum.

¶ 2. Præterea, Ibidem subditur ex verbis ange
li loquentis ad Ioseph: Noli timere accipere Ma-
riam coniugem tuam. Coniugium autem consum
matur per carnalem copulam. Ergo videtur, quòd
quandoque carnalis copula interuenerit inter Ma-
riam & Ioseph, & ita videtur, quod non permanse
rit virgo post partum.

¶ 3. Præterea, Ibidem post pauca subditur: Et
accepit coniugem suam, & non cognoscebat eam,
donec peperit filium suum primogenitum. Hoc
autem aduerbium, Donec, consueuit determinatū
tempus signare, quo impleto fiat id, quod vsque ad
illud tempus non fiebat. Verbum autem cognoscē
di ibi ad coitum refertur, sicut & Genes. quarto di
citur, quòd Adam cognouit vxorem suam. Ergo
videtur, quòd post partum beata virgo fuerit car-
naliter à Ioseph cognita. ergo videtur, quòd non
permanserit virgo post partum.

¶ 4. Præterea, Primogenitus non potest dici
nisi qui habeat fratres subsequētes: vnde & Ro. 8.
dicitur.

dicitur. Quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Sed Euangelista nominat Christum primogenitũ matris eius. Ergo habuit alios filios post Christum: & ita videtur, quòd mater Christi non manserit virgo post partum.

¶ 5. Prætereà, Ioan. 2. dicitur, Post hæc descendit Capharnaum ipse, scilicet Christus, & mater eius, & fratres eius. Sed fratres dicuntur qui ex eodem parente geniti sunt. Ergo videtur, quòd beata Virgo habuerit alios filios post Christum.

¶ 6. Præterea, Matth. 27. dicitur, Erant ibi, scilicet iuxta crucem Christi, mulieres multę à lõgè, quæ secutæ erant Iesum à Galilæa; ministrantes ei: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Ioseph mater, & mater filiorũ Zebedæi. Videtur autem hæc Maria, quæ hic dicitur Iacobi & Ioseph mater, esse etiam mater Christi: dicitur enim Ioan. 19. quòd stabat iuxta crucem Iesu Maria mater eius. Ergo videtur, quòd mater Christi non permanserit virgo post partum.

Sed contra est, quòd dicitur Ezech. 44. Porta hæc clausa erit, & non aperietur, & vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam. Quod exponẽs August. in quodam sermone * dicit. Quid est porta in domo Domini clausa, nisi quòd Maria semper erit intacta? Et quid est, homo nõ transibit per eam, nisi quòd Ioseph non cognoscet eam? Et quid est, Dominus solus intrat, & egreditur per eam, nisi quòd Spiritus sanctus imprægnauit eam, & Angelorum Dominus nascetur per eam? Et quid est, clausa erit in æternum, nisi quod Maria virgo est ante partum, & virgo in partu, & virgo post partum?

In ser. 14. de natali dñi qui est 18 de tẽp. non lõgè à princip. to. 10.

Respondeo dicendum, quòd absque omni dubio detestandus est error Heluidij, qui dicere presumpsit matrem Christi post partum à Ioseph esse carnaliter cognitam, & alios filios genuisse. Hoc enim primò derogat Christi perfectioni: qui sicut secundum diuinam naturam vnigenitus est Patris, tãquam perfectus per omnia filius eius: ita decuit vt esset vnigenitus matris tanquam perfectissimũ germen eius. Secundò hic error iniuriam facit Spiritui sancto, cuius sacrarium fuit, vterus virginalis: in quo carnem Christi formauit, vnde non decebat quòd de cętero violaretur per commixtionẽ virilem. Tertiò derogat dignitati & sanctitati matris Dei, quæ ingratissima videretur, si tanto filio contenta non esset: & si virginitatem, quæ in ea miraculosè cõseruata fuerat, sponte perdere vellet per carnis concubitum. Quartò, etiam ipsi Ioseph esset ad maximam præsumptionem imputandum, si eam quam reuelante angelo de Spiritu sancto Deum concepisse cognouerat, polluere attentaret. Et ideo simpliciter est asserendum, quòd mater Dei sicut virgo concepit, & virgo peperit, ita etiã & virgo post partum sempiternum permansit.

Tit. huius l. est de ꝑpetua vir. Mariæ, nõ procul à princip. li. tomo. 3.

Ad primum ergo dicendum, quòd (sicut Hierony. * dicit in lib. contra Heluidium) intelligendũ est, quòd hæc propositio Ante, licet sæpe consequentia indicet, tamen nonnunquam ea tantum quæ prius cogitabantur ostendit: nec necesse est, vt cogitata fiant, cùm ideo aliud interuenerit, ne ea q̃ cogitata sunt fierẽt. Sicut si aliquis dicat, Antequã in portu prãderem nauigaui: nõ intelligitur, quòd in portu prandeat postquam nauigauerit: sed quia cogitabatur in portu pransurus. Et similiter Euangelista dicit, Antequam conuenirent, inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto: nõ quia postea conuenerint: sed dum viderentur conuenturi, præuenit conceptio per Spiritum sanctum: ex quo factum est, vt vlterius non conuenirent.

Ad secundum dicendum, quod sicut August. dicit in lib. de Nupt. * & concupiscentia. Coniux Ioseph, vocatur mater Dei ex prima desponsationis fide, quam per concubitum non cognouerat nec fuerat cogniturus. Vt enim Amb. † dicit super Lucam: nõ virginitatis ereptio, sed coniugij testificatio & nuptiarum celebratio declaratur.

cap. 11. nõ lõge à prĩci. tom. 7.

l. 2. in Luc. ca. 1. à me. tom. 5.

Ad tertium dicendum, quòd quidam dixerunt hoc non esse intelligendum de cognitione coitus, sed de cognitione notitiæ. Dicit enim Chrysost * quòd non cognouit eam Ioseph antequam pareret, cuius fuerit dignitatis: sed postquam peperit tunc cognouit, quia per ipsius prolem speciosior & dignior facta fuerat quam totus mundus: quia quem totus mundus capere non poterat, in angusto cubiculo vteri sui sola suscepit. Quidam vero hoc referunt ad notitiam visus: sicut enim Moysi cum Deo colloquentis glorificata est facies, vt nõ possent intendere in eum filij Israel; sic Maria claritate virtutis Altissimi obũbrata, cognosci non poterat à Ioseph, donec pareret: post partum autẽ à Ioseph agnita inuenitur specie faciei, non tactu libidinis. Hierony. * autem concedit hoc esse intelligendum de cognitione coitus: sed dicit quòd vsque vel donec, in Scripturis dupliciter potest intelligi. Quandoque enim designat certum tempus: secundum illud Gal. 3. Propter transgreßionem lex posita est, donec veniret semen, cui promiserat. Quandoque verò signat infinitum tempus: secundum illud Psal. 113. Oculi nostri ad Dominũ Deum nostrum, donec misereatur nostri: ex quo non est intelligendum, ꝙ post impetratam misericordiam, oculi auertantur à Deo. Et secundum hunc modum loquendi significãtur ea, de quibus posset dubitari, si scripta non fuissent, cætera verò nostræ intelligentiæ derelinquuntur. Et secundũ hoc Euangelista dicit matrem Dei non esse cognitam à viro vsque ad partum: vt multo magis intelligamus cognitam non fuisse post partum.

hom. 1 in Matth. in ope. impe. sup illud: Et nõ cognouit eã, donec. t. 2.

In si comment. ad 1. c Matt. tomo. 9.

Ad quartum dicendum, quòd mos diuinarum Scripturarum est, vt primogenitum vocent non solum eum, quem fratres sequuntur, sed eum, qui primus natus sit. Alioquin si non est primogenitus nisi quem sequuntur fratres, tandiu * secundum legem primogenita non debentur, quandiu & alia non fuerint procreata. Quod patet esse falsum: cùm intra vnum mensem primogenita redimi mãdentur secundum legem.

Aliàs s̃m legem sacerdoub° &c.

Ad

Ad quintum dicẽdum, quòd quidam, ſicut Hie
eitca fi. cõmẽt ad 12. c. Mat. c. 9. rony. * dicit ſuper Matth. fratres Domini de alia vxore. Ioſeph filios ſuſpicantur. Nos autem fratres Domini non filios Ioſeph, ſed conſobrinos Saluatoris, Mariæ materteræ Domini filios intelligimus. Q[illegible] modis in Scripturis fratres dicuntur, ſcilicet natura, [illegible], cognatione, & affectu. Vnde fratres Domini dicti ſunt, non ſecundum naturam, quaſi ab eadem matre nati: ſed ſecundum cognationem quaſi conſanguinei eius exiſtentes. Io-
*cõtra Heluidium in vlt. ſol. ante fin. lib. to. 9. ſeph autem, ſicut Hier[illegible] v. * dicit contra Heluidium m[illegible]s credendus eſt virgo permanſiſſe: quia aliam vxorem habuiſſe, non ſcribitur, & fornicatio in ſanctum virum non cadit.

Ad ſextum dicendum, quod Maria, quæ dicitur Iacobi & Ioſeph mater, non intelligitur eſſe mater Domini: quæ in Euangelio non conſueuit nominari, niſi cum cognominatione huius dignitatis, quod ſit mater Ieſu. Hæc autem Maria eſſe intelligitur vxor Alphæi: cuius filius eſt Iacobus minor, qui dictus eſt frater Domini.

SVMMA TEXTVS.

Concluſio Hæreſis Heluidij. Concluſio eſt affirmatiua, & contrarium eſt hæreſis Hel[illegible], qui dicere præſumpſit matrẽ Chriſti poſt partum a Ioſeph eſſe carnaliter cognitam, & alios filios genuiſſe. Hoc enim primo derogat perfectioni Chriſti, qui ſicut ſecundum diuinam naturam eſt vnigenitus patris tanquam perfectus per omnia filius eius, ita decuit eſſe vnigenitum matris tanquam perfectiſſimum eius germen. Secundo hic error iniuriam facit Spiritui ſancto, cuius ſacrarium fuit vterus virginalis, in quo carnem Chriſti formauit. Vnde non decebat poſt [illegible] per commixtionem vi[illegible] derogat [illegible], & ſanctitati matris [illegible] vi[illegible]eretur, ſi de tanto filio non fuiſſet contenta: & [illegible] virginitatem, quæ in ea miraculosè conſeruata erat, p[illegible] per carnis cõmixtionem. Quarto, maxime præſ[illegible] Ioſeph, ſi attentaſſet eam polluere quam reuelante Angelo de Spiritu ſancto cognouerat concepiſſe.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Definitio huius articuli eſt certa ſecundum fidem ex traditione Apoſtolorum, & ex communi ſenſu fidelium & Sanctorum omnium. Hoc epitheton, quod fuerit ſemper Virgo tribuit illi Concilium V generale can.
Cõcilium quintũ generale. 6. & Concilium Lateranen c I can. [illegible] tribuit etiam Eccleſia in canone Miſſæ, & in officiis diuinis D. Virgini dicatis. Perpetuitatem vi[illegible] M[illegible]æ ſolum negant hæretici, qui dicti ſunt Antidicomarianitæ, vel Antidicomariani quorum princeps [illegible]us, contra quem eleganter & vehementer d[illegible] D. Hieronymus duobus
Conc. Lat. Heluidius D. Hiero. Epiphani⁹ D. Illephõſus. libris intitulatis contra Heluidium. Pugnat quoque contra hanc hæreſim Epiphanius lib. contra hæreſes cap. 78. Illephonſus etiam Archiepiſcopus Toletanus in libro de hac re edito inuehitur contra quoſdam hæreticos Hiſpanos, qui temerariè auſi ſunt affirmare Deiparã poſt partum fuiſſe cognitam à Ioſepho [illegible] peperiſſe filios. Sed D. Thomas admirabili diſpoſitione & ordine in hoc articulo omnia hæreticorum argumẽta eadẽ ter diſſoluit redigens in cõpendium & epitomen omnia, quæ [illegible] Patres prædicti multis libris ſparſerant, planè eſt admirandus D. Thomas. Sed vnam obiectionem,
Qũo Chriſtus habuerit fratres. Lucæ. 8. quam hic verſat D. Tho. In ſolutione quinta operæpretium eſt diligentius pertractare [illegible] eſt nam diuinæ Scripturæ teſtantur Chriſtum habuiſſe fratres vt Luc. 8. Ecce mater eius & fratres eius ſtabant foris, quærentes loqui cum eo.

& Ioan. 2. Poſthæc deſcendit Capharnaum ipſe & mater eius & fratres eius. Et Ioan. 7. Dixerunt ergo fratres eius ad eum: Tranſi hinc & vade in Iudæam, vt & diſcipuli tui videant opera tua quæ tu facis. Nemo enim aliquid in occulto faciens, quærit ipſe in palam eſſe. Si hęc facis, manifeſta teipſum mundo. Ioanne ibi inferente: Neque enim fratres eius tunc credebant in eum. Et Matth. 13. & Mar. 6. Et docebat eos in Synagoga eorum in patria ſua, ita vt ſtuperent & dicerent, Nonne hic eſt fabri filius? nõne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus, & Ioſeph, & Simon, & Iudas, & ſorores eius omnes apud nos ſunt? Lucas quoque in Actib. Apoſtol. ita refert: Hi omnes erant inſtantes vnanimiter in oratione, cum mulieribus, & Maria matre Ieſu, & fratribus ipſius. Necnon & Paulus Apoſtolus in eadem hiſtoriæ veritate pari voce concordat ad Gal. c. 1. Aſcendi autem ſecundum reuelationem, & neminem vidi niſi Petrum & Iacobum fratrem Domini. Et rurſum 1. Corint. 9. Nunquid non habemus poteſtatem manducandi & bibendi? Nunquid non habemus poteſtatem vxores circumducendi ſicut & cæteri Apoſtoli, & fratres Domini, & Cephas? Et Matth. 27. Erant autem ibi & mulieres, haud dubium quin ante crucem Domini, multæ a longe ſpectantes quæ ſecutæ fuerant Ieſum a Galilæa miniſtrantes ei, inter quas erant Maria Magdalene & Maria Iacobi, & Ioſeph mater, & mater filiorum Zebedæi. Item Mar. 15. Erant autem & mulieres à longe aſpicientes inter quas erant Maria Magdalene, & Maria Iacobi minoris, & Ioſeph mater Salome. Ibique poſt modicum: & aliæ multæ, quæ aſcenderant cum eo in Hieruſalem. Nec non & Lucæ vltimo. Erant autem Maria Magdalene, & Ioanna, & Maria Iacobi, & cæteræ cum ei[s]. Videtur autem hæc Maria, quæ hic dicitur Iacobi & Ioſeph mater, eſſe etiam matrem Chriſti: dicitur enim Ioannis 19. quod ſtabat iuxta crucem Ieſu Maria mater eius, ergo videtur quod mater Ieſu non permanſerit virgo poſt partum. Ad hanc obiectionem explicandã Doctores Sancti variis viis procedunt.

Quidam dicunt, quod Ioſeph bigamus fuit, & quod habuerit alteram prius vxorem ex qua filios ſuſceperit qui fratres Domini in Euangelio dicuntur. In hac opinione ſunt plerique ex Grecis patribus. Euſebius lib. 2. Eccl. hiſt. c. 1. [illegible] phorus lib. 2. c. 3. vbi etiam refert Hippolytum eiuſdem ſententiæ autorem. Euthymius in Matt. ca. 12. Eucumenius ſuper Epiſt. ad Gal. c. 2. & in act. Apoſt. c. 2. Epiphanius lib. 3. Panarij aduerſus Antidicomarianitas diſputãs. Orig. ſuper Matth. c. 13. Hoc ipſum apud Latinos p[illegible]tentur Hilarius can. in Matt. [illegible] Amb. ſuper Epiſt. ad Galat. c. 1. Caietan. in eiuſdem Epiſtolæ ca. 1. explanationibus. Sed & Ambro. in [illegible] inſtit. virg. ca. 6. Idem ſentit Theophilactus ſuper Matth. c. 13. hoc ipſum repetit. c. 27. in Matth. Sed hanc ſententiam Hieronymus in Matt. 12. caput tãquam apocryphorum deliramenta contemnit, quin etiam aduerſus Heluidium aſſerit audaci eam temeritate eſſe confictam. Sed ne tantos patres contemnere videamur dicendum eſt, Sanctos patres cõmemoratos in hanc ſentẽtiam ex coniecturis deueniſſe: nam cum in Euangelio fratres Domini legantur, & religio vetaret filios Mariæ ſuſpicari, ſcripturæ expoſitoribus coniectandum fuit, quoniam id pacto fieri potuerit vt veritas Euangelij cum Marię perpetua virginitate congrueret. Ita ſanè quidam filios Ioſeph ex alia vxore introduxerunt, Chriſtique proinde fratres non veros ſed qui putarentur interpretati ſunt, nam & Ioſeph non verus erat pater ſed putabatur. Atqui hæc coniectura probabiles habuit cauſas, Nam Iacobus Hieroſolymitanorum epiſcopus peculiariter in diuinis ſcripturis eſt vocatus frater Domini, at ſi cognatione ſolum fratres Domini [illegible], non eſt qu[illegible] Iacobus peculiariter frater Domini ſit cognominatus. Ioſeph[illegible] de antiq. dicit Herodem interfeciſſe Iacobum fratrem I[illegible] dicitur Chriſtus & lib. 20. c. 6. Ananias Pontifex lapidari fecit fratrem I[illegible] dic[illegible] Chriſtus, nomine Iac[illegible]. Secundo coniec[illegible] eſt na[illegible] vid[illegible]tur q[illegible]dra[illegible] ratio ad [illegible] Iacobum Alphæi fratrem Domini quam quod fuerit filius Ioſeph ex alia vxore. A[illegible]

rationes à Doctoribus excogitatæ violentæ esse videtur. Sunt qui dicant, quod Anna mater B. Virginis habuit tres viros, nam primo nupsit Ioachim ex quo peperit Mariam matrem Domini, quo mortuo nupsit Cleophæ fratri Ioachim, ex quo peperit Mariam Cleophæ & ex hac natus est Iacobus minor, Iudas & Symon, quo mortuo dicitur, quod nupsit adhuc cuidam tertio qui vocatus est Salome, ex quo concepit & peperit aliam Mariam quæ dicta est Salome, & de hac natus est Iacobus maior, & Ioannes frater eius. Et extat exastichon alicuius Grammatici [illegible].

Anna solet dici tres concepisse Marias,
Quas genuere viri Ioachim Cleophas, Salomeq́.
Has duxere viri Ioseph, Alphæus, Zebedæus:
Prima parit Christum, Iacobumq́, secunda minorem.
Et Ioseph iustum peperit cum Simeone Iudam.
Tertia maiorem Iacobum, volucremq́, Ioannem.

¶ Baptista etiam Mantuanus in fastis suis:

Anna puerperio fortunatissima Sancto
Tres habuisse viros, & tres habuisse puellas
Dicitur;

Sed huic sententię ab omnibus contra dicitur, quippe quæ nullum habeat fundamentum neque in scripturis neque in historijs, imo ex historiam constat quod erat vetula & sterilis Anna antequam virginem pareret, quomodo ergo postea toties nupsit? Et non videtur omnino verisimile, quod tres filiæ essent eodem nomine, sed & quod Salome non fuerit maritus Annę liquidò constat, nam Salome est mulier vt Penelope, Helene, vt patet ex Marci 16. vbi dicitur, quod cum transisset Sabbathum Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata. vbi dicitur Grecè καὶ σαλώμη vbi constat σαλώμη esse fœmininū. Verus er[illegible] dicendi est quem habemus ex D H[illegible] [illegible] D Hieron [illegible] quatuor modis in scripturis [illegible], natura, gente, cognatione, affectu, siue religione. [illegible] Esau & Iacob & duodecim Patriarchæ [illegible] Gen. testatur Gente verò omnes de populo I[illegible] fratres erant Deut. 15. & 22 & ad Rom. [illegible] Optabam & ego ipse anathema esse pro fratribus meis [illegible] cognati mei secundum carnem, qui sunt [illegible]. [illegible], cognatione fratres erant Ab[illegible] Lot, quoniam Lot cognatus erat Ab[illegible] [illegible] eius ex Aram. Gen. 12 & 13. A[illegible] hoc [illegible] pacto cognati Chr[illegible] vocantur fratres eius Mat. [illegible] 2. Luc. [illegible] Ioan [illegible]. Act. 1. ad Galat. 1 Non quidē fratres Domini quia ex eadem matre, sed quia cognati nati ex sororibus matris suæ Quarto, affectu siue religione vocantur fratres, quos affec[illegible] [illegible] coniungit, non min[illegible] [illegible] alio [illegible] parentis Hoc modo, inquit Psal. Ecce quam bonum & quam iocundum habitare fratres in vnum. Psal 1[illegible]. R[illegible] narrabo nomen tuum fratribus meis. Psal. 21. ad Heb. 2. [illegible] tur esse dicendum, quod Cleophas e[illegible] frat[illegible] Io[illegible], vt Eusebio li. 3. historię c 11. ex A[illegible] vxor Cleophæ dicebatur soror Mariæ [illegible] & [illegible], fratres vulgo dici solent, & fratrum vxores, [illegible] Qua ratione Maria Cleophe Christi matertera nuncupatur [illegible], non quod verè Mariæ Virgini [illegible], [illegible] quod sorores & habitæ & dictæ [illegible] con[illegible] etiam dici omnis scriptura demonstrat. D[illegible] Iacobus peculiariter frater Domini, tum propter similitudinem effigiei quia similis erat Christo in facie, tum propter similitudinem vitæ [illegible] Christum in moribus, tum quia pater eius fuit de cognatione Ioseph, & ideo quia Iudæi cognationis lineam texere solent a maribus, & Christus putabatur filius Ioseph, vt dicitur Luc. 3. ideo specialiter dictus est frater Domini, & non alij qui tantum ex matre ei coniuncti erant. De hac controuersia tractat optime D Tho. ad Galat. [illegible] lectione 5. D. August. tangit nonnulla l[illegible] 2. contra Faustum capit. 15. & tract. [illegible] in Ioannem.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm mater Dei virginitatem vouerit.

AD quartum sic proceditur. Videtur quod mater Dei virginitatem nō vouerit. Dicitur enim Deutero. [illegible]. Non erit apud te sterilis vtriusque sexus. Sterilitas autem sequitur virginitatem. Ergo seruatio virginitatis erat contra præceptum veteris legis. Sed adhuc lex vetus habebat statum antequam Christus nasceretur, ergo non potuit licitè beata Virgo vouere virginitatem pro tempore illo. 161 ✦ di. 30. q. 2. ar 1. q. 1. Et Matt. 1. col. 20. &.

¶ 2. Præterea, Apostolus primæ ad Corinth. 7. dicit. De virginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do. Sed perfectio cōsilij a Christo debuit inchoari, qui est finis legis: vt Apostolus dicit Roman. 10. Non ergo conueniens fuit, quod beata Virgo uotum uirginitatis emitteret.

¶ 3. Præterea, Apostolus dicit primæ ad Timoth. 5. quòd uouentibus castitatem, non solum nubere, sed etiam uelle nubere, dānabile est. Sed mater Christi [illegible] peccatum damnabile commisit, ut supra habitum est. ✦ Cùm ergo desponsata fuerit (ut habetur Lucæ 1.) uidetur ꝙ ipsa uirginitatis uotum non emiserit. q. 27. ar. 4.

¶ Sed contra est, quod August. dicit ✱ in libro de sancta Virginitate: Annuntianti Angelo, Maria respondit, Quomodo fiet istud, quoniam uirum non cognosco? Quod profectò non diceret, nisi prius se uirginem Deo uouisset. ca. 4. circa prin. to. 6.

Respondeo dicendum, quod sicut in Secunda parte habitum est, ✦ perfectionis opera magis sunt laudabilia, si ex uoto celebrentur: uirginitas autē in matre Dei præcipue debuit pollere, ut ex supra † dictis rationibus patet, & ideo cōueniens fuit, ut uirginitas eius ex uoto esset Deo consecrata. Verū quia tempore Legis oportebat generationi insistere tam mulieres quam uiros (quia secundum carnis originem, cultus Dei propagabatur antequam ex illo populo Christus nasceretur) mater Dei nō creditur antequam desponsaretur Ioseph, absolutè uirginitatem uouisse: sed licet eam in desiderio habuerit, super hoc tamen uoluntatem suam diuino cōmisit arbitrio. Postmodum uerò accepto sponso, secundum quod mores illius temporis exigebant, simul cum eo uotum uirginitatis emisit. 2. 2. q. 88, ar. 6. Ar. 1. huius quæst.

Ad primum ergo dicendum, quòd quia uidebatur esse lege prohibitum, non dare operam ad relinquendum semen super terram, ideo non simpliciter uirginitatem uouit Dei genitrix: sed sub conditione, si Deo placeret. Postquam autem innotuit hoc esse Deo acceptum, absolute uouit antequam ab Angelo annunciaretur.

Ad secundum dicendum, quòd sicut gratiæ plenitudo

plenitudo perfectè quidem fuit in Christo & tamen aliqua eius inchoatio præcessit in matre: ita etiam obseruatio consiliorum, quæ per gratiam Dei fit, perfectè quidem incepit in Christo, sed aliquo modo fuit inchoata in virgine matre eius.

Ad tertium dicẽdum, quòd verbum illud Apostoli est intelligendum de illis quæ absolutè castitatem vouent. Quod quidem mater Dei non fecit antequam Ioseph desponsaretur: sed post desponsationem ex communi voluntate simul cum sponso suo votum virginitatis emisit.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio. PRima conclusio est, conueniens fuit B. Virginis virginitatem voto consecratam esse Deo, quia sic laudabilior est, sicut alia perfectionis opera.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio, B. Virgo ante desponsationem non simpliciter, sed sub conditione virginitatem vouit, quia eo tempore vt cultus Dei propagaretur in filijs, mulieres insistere debebant generationi, & ideo non creditur matrem Dei simpliciter vouisse virginitatem, licet eam in desiderio haberet, sed diuinæ voluntati se commisit.

3. Conclu. ¶ Tertia conclusio, accepto sponso prout mores illius temporis exigebant simul cum eo votum virginitatis simpliciter emisit. Hæc conclusio non planè probatur in litera, sed eruitur à Domino Caietano hoc pacto. Ex eo enim, quod ante desponsationem non vouit simpliciter, quia prohibitum erat: & virginitatem quandoque vouit simpliciter, quia laudabilior virginitas est matri Dei tribuenda: & ante annuntiationem vouit simpliciter, quia aliter non dixisset; quomodo fiet istud quia virum non cognosco nec actu, nec potentia propter votum (vt Augustinus hinc accipit) & coniugata non potest vouere virginitatem sine consensu viri sui, nisi post mortem dissoluendo matrimonium non consumatum per religionis professionem, quod tunc locum non habuit; sequitur quod B. Virgo ante annuntiationem, & cognouit Deo placere, quod virginitatem voueret simpliciter, & de consensu Ioseph virginitatem vouerit. Valde autem rationi cõsentaneum est, vt sanctus sponsus cõcedens sponsæ, quod manẽte coniugio virginitatem voueret, ipse quoque virginitatem simul voueat: pensata præsertim diuina prouidentia, quæ hoc inspirare ipsi Ioseph quasi debebat; vt Virgo virginum virginem quoque comitem, seruatorẽque sui haberet: alioquin non fuisset plena gratia cui hæc gratia in suo coniugio defuisset; quam ipsa maximè secundum rectam rationem desiderare debebat. Et propterea in litera dicitur, quod cum Ioseph ante annunciationem virginitatem simpliciter vouit.

EXPOSITIO ARTICVLI.

BEatam Dei genitricem Mariam virginitatem vouisse asserũt autores grauissimi Gregorius Nissenus in oratione de Natiuit. Christi August. libro de virg. capit. 4. Beda in homil. in festum Annũtiat. Bernardus hom. 4. super missus est. Nicolaus I in cap. sufficiat. 27. q. 2. Ad hanc sententiam ipsa scriptura & B. Virginis responsio, quoniam virum non cognosco, necessariò nos deducit. Nam si B. Virgo non habuisset obfirmatum animum ad virginitatem, & vouisset illam, responsio eius non satis cohærere videretur; quid enim quæso fuit, vt Virgo in ætatis flore, quæ maritum habebat, prolem non potuerit suscipere, & obstupesceret ad angeli vocem promittentis prolem? Illa itaque verba, quomodo fiet istud, quoniã virum non cognosco, votum ad virginitatem obseruandam apertè demonstrat. Hoc idem probatur alia ratione ex Theologia deducta. Nam in B. Virgine debuit summa perfectio apparere; dicit enim Anselmus: Decuit vt illius hominis conceptio ex purissima matre fieret, quæ ea pu-

Gregor. Nissenus. August. Beda. Bernardus Nicolaus Primus.

Lucæ. 1.

D. Ansel.

ritate niteret, qua sub Deo nequit maior intelligi. virginitas autem præfertur matrimonio dicente Apostolo 1. Corinth. 7. Qui nubit benè facit, qui non nubit melius facit, virginitas autem seruata ex voto præfertur virginitati absque voto, vt ostensum est in 2. 2. in materia de virginitate, ergo B. Virgo virginitatem seruare debuit, & ex voto. Sunt qui dicant, ex illa autoritate scripturæ inducta, quoniam virum non cognosco, non posse probari virginitatis votum, quia non videtur quod illa verba significent Virginem vouisse: nam stultum videtur allegare votum Deo, cum ipsa Virgo optimè nouisset, quod Deus poterat non solum dispensare in illo voto, sed etiã præceptum dare contra votum. Et ideo aliqui dicunt, & profectò acutè & satis apparenter, quòd virgo B. cum sit verosimile, quod erat in lege doctissima, sciebat quod Messias deberet nasci sine virili concubitu, & per consequens quod si ipsa erat futura mater Dei, quod non debebat concipere ex viro, & sic dixit non allegans votum, sed quasi diceret. Postquam ita est, quod nõ debeo virum cognoscere, nec Messias est nasciturus ex viro, dic modo quomodo fiet istud. Vel aliter & fortè melius: ego non cognosco, virum, quæro ergo quomodo debeam concipere, an oporteat me ad virum accedere, vel quid aliud facere.

1. Corin. 7.

¶ Sed his non obstantibus in sententia Augustini & sanctorum Patrum persistendum est, & ad rationes istas respondendum, verum esse, quod Virgo sciebat Deũ posse tollere votum absolutè, sed ipsa fecerat votum ex reuelatione & præcepto Dei, & sic sciebat quod voluntas Dei erat, quod permaneret in voto, & sic mirata respondebat. Ego ex mandato & instinctu diuino voui, quomodo ergo fiet istud?

B. Virgo vouit virginitatem ex diuina reuelatiõe.

¶ Sed ex hac diffinitione parua enascitur quæstio, Vtrùm votum virginis fuerit solenne, an potius simplex? Et videtur, quod solenne, & quod ipsa fuerit prima quæ solenne virginitatis votum emiserit in fauorem religionis. nam perfectius est seruare virginitatem ex voto solẽni quam ex voto simplici, sed in B. Virgine summa, ac excellentissima virginitatis perfectio apparere debuit, ergo obseruauit virginitatem ex voto solenni.

Vtrũ hoc votũ fuerit solẽne. Prim. arg.

¶ Præterea, votum solenne ex iure naturæ est, ergo potuit tale votum nuncupare. Sed mihi videtur, quod fuerit simplex, quia tunc non erat in usu uotum solenne; tũ deinde, quoniam uotum solenne secundum D. Thomã non potest esse sine uoto obedientiæ & paupertatis, quæ non fuerunt in B. Virgine; tum etiam quoniam in ueteri lege non erat talis status approbatus in quo seruaretur uotum solenne, neque erant domus, aut monasteria huic muneri dedicata, imo existimo quod secundum legem parentes poterant irritare huiusmodi uota & compellere uirgines ad matrimonium. Illud tamen certissimum est, quod etiam si fuisset uotum solenne, non est consequens quod dirimeret matrimonium, quando ex mutuo consensu uterque coniugum uouet & uult manere in uinculo matrimonij, ueluti cum coniugati post uinculũ matrimonii, consummati ex mutuo consensu profitentur religionem, tunc sanè votum solenne non dirimit matrimonium consummatum.

Secũdum. Votum B. Virginis fuit simplex.

¶ Ad argumentum in oppositum dico, quod uirginitas Mariæ habuit alias perfectiones multas quas non habuit uirginitas cuiuscunque alterius post eam, & sic licet uideatur ex illa parte superari, quod non fuerit confirmata uoto solẽni, superat tamen multis alijs circunstantijs.

Ad primũ argum.

¶ Est alia dubitatio, utrum uirginitas fuisset licita seclusa speciali reuelatione in ueteri lege? Certè D. Thom. in hoc articulo uidetur statuere pro certo, quod non erat licita, & adducit in huius rei confirmationem autoritatẽ scripturæ ex Deute. 7. non erit apud te sterilis utriusque sexus. Vnde in solutione primi colligit, quod uidebatur esse lege prohibitum non dare operam ad relinquendũ semen super terram. Et profectò non est leue argumentũ ad hoc comprobandum, siquidem in diuinis scripturis non legimus aliquem in ueteri testamento uirginitatem seruasse præcipue ex uoto, neque inuenimus illã à Deo laudatam & commendatam.

Dubium. D Thom.

Deuter. 7.

¶In

Virginitas nõ erat prohibita in veteri lege.

¶ In contrarium est, quod in veteri testamento nunquam inuenitur præceptum prohibens virginitatem: illud enim quod inducit D. Thomas ex Deuter. 7. non erit apud te sterilis vtriusque sexus, non videtur præseferre præceptum, sed benedictionem nubentium; quod maximè confirmatur, ex eo quod statim subiũgitur: non erit apud te sterilis vtriusque sexus, tam in hominibus quam in iumentis, at non erat præceptum vt iumenta generationi vacarent. Idem confirmatur, nam Esaiæ. 56. copiosissimum præmium promittit Dominus Eunuchis qui se castrauerunt propter regnum cœlorum, id est, his qui sectantur uirginitatem & uitam cœlibem, his uerbis: Et non dicat Eunuchus, ecce ego lignum aridum, quia hæc dicit Dominus Eunuchis, qui custodierint sabbata mea, & elegerint quæ ego uolui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea & in muris meis locum & nomen melius filijs & filiabus.

Esaiæ. 56.

Virgines qui fuerũt in veteri testamẽto. D. Ignat. D. Hiero.

¶ In cuius rei euidentiorem probationem adducuntur multi uiri præclari, qui in ueteri testamento uirginitate floruere, Virgo fuit Abel, uirgo Melchisedech, uirgo Helias, uirgo Helisæus, uirgo Hieremias, uirgo Daniel, & filii Prophetarum, ut referunt Ignatius martyr, & Hieronymus. Ille in Epistola sua ad Philadelphenses, iste agens contra Heluidium, & Iouinianum. Item arguitur, nam uirginitas & uita cœlebs erat res honesta, & amplectebantur eam uiri præclarissimi, ergo poterat cadere sub uoto aut iuramento. De hac re uaria sentiunt Doctores, in primis D. Thomas. 1. p. q. 98. art. 2. ad 3. docet apertè, quod uirginitas saltim in statu innocentiæ non fuisset laudabilis, sed non dicit quod fuisset illicita. Verum in 4. dist. 33. q. 3. artic. 2. ad 2. sic scribit: medium uirtutum accipitur secundum proportionem circũstantiarum ad rationem, & quia tempus est una de circumstantijs non est inconueniens aliquid esse illicitum uno tempore, quod est licitum & studiosum si alio tẽpore fiat, & ideo si in tempore in quo Deus ad multiplicationem generis humani uel cultus diuini insistere uolebat operi coniugali, aliquis proprio motu incorruptionem seruasset, à crimine non excusaretur; sed postea facta multiplicatione generis humani & locupletato satis cultu diuino, certè non peccasset uirginitatem seruans uel in lege Moysi, uel in statu naturæ integrę, nec fecisset contra præceptũ, quia multiplicatio poterat fieri per alios. Hæc D. Tho.

D. Thom.

Abulensis.

Abulensis super Leuit. c. 30. q. 32. propter argumenta superius adducta censet, quod in ueteri testamento fas erat uirginitatem uouere, sed postmodum agens de uirginitate Mariæ scribit, quod B. Virgo ante desponsationem uouit uirginitatem, Deo se committens ut hic docet D. Thomas, non quia esset lex in oppositum, sed quia non erat aliquis status approbatus in quo seruaretur uirginitas, non erant domus nec monasteria uirginum sicuti modo, & parentes poterant irritare uota uirginum, & eas ad matrimonium conuertere. Hæc Abulensis. Ego uerò sentio cum D. Hieronymo, quod in ueteri lege fuere uiri præclarissimi qui sequuti sunt uirginitatem, quos supra commemorauimus. Sentio rursus nullum fuisse in lege præceptum, quod prohiberet uirginitatem aut uitã cœlibem, nec D. Tho. hic in solutione primi docet oppositum ex propria sententia, & ideo dicit: Videbatur esse talis prohibitio. Demũ dico, esse ualde probabile, quod B. Virgo inter mulieres fuerit prima, quæ uirginitatem suam Deo uoto consecrauerit, imo qui diceret fuisse primam omnino uerosimiliter loqueretur. Quamuis enim uiri commemorati uirgines fuerint, non est consequens quod uotum de uirginitate coram Deo emiserint.

Propria sẽtentia.

Vtrũ Maria vouerit virginitatẽ ante desponsationem. D. Thom. Richard⁹. Henricus. Magister. Scotus.

¶ Est alia dubitatio, Vtrùm Maria vouerit absolutè virginitatem, antequam desponsaretur? Opinio S. Thomę non solum hic sed etiam in 4. d. 30. q. 2. artic. 1. quæstiuncula. 1. & 2. ad 1. & ibidem in solutionibus argumentorum. Cui concordat Ricardus dist. eadem. q. 1. art. 2. Henricus quodlib. 9. q. 2. & 11. tenet quod solum vouit conditionaliter ante desponsationem. Et Aug. videtur esse eiusdem opinionis S. Thomæ ex verbis eius. 27. q. 2. can. B. Maria. Magister Senten. in 4. d. 30. c. 2. Sed Scotus in 4. dist. 30. q. 2. art. 2. tenet quod vouit virginitatem absolutè ante desponsationẽ, & probat nõ inualidis argumẽtis.

¶ In primis, illa conditio si Deo placet in omni voto intelligitur, ergo frustra fuisset addita.

Prim. arg. Scoti.

¶ Deinde votum virginitatis B. Mariæ solum colligitur ex illo quoniam virum non cognosco, quasi diceret firmiter proposui & voui me nunquam cognituram virum, vt Aug. exponit, ergo absolutè vouit virginitatem.

Secũdum.

¶ Tertiò, qui dicunt B. Virginem ante desponsationẽ non vouisse simpliciter virginitatem ex eo solum mouẽtur, quia alias non potuisset contrahere matrimonium sine peccato. Sed hæc ratio nihil valet, quia in matrimonio fit traditio corporum ad copulam carnalem cum cõditione implicita si petatur, ergo vbi est certitudo simpliciter quod illa conditio non ponetur in effectu, in nullo præiudicatur voto virginitatis aut castitatis, sed talis fuit certitudo in Maria, nam fuit edocta & instructa à Deo ne timeret virginitati suæ ex cõiugio cum Ioseph.

Tertium.

¶ Quartò, adultera habet potestatem corporis viri sui, quia per matrimonium fuit sibi data, & tamen non habet nec potest habere vsum illius propter peccatum, ergo stat qđ tradatur corpus sine intentione dãdi vsum.

Quartum.

¶ Quintò, arguitur à similitudine ducta ex. c. exiit. de verborum significat. vbi dicitur, quòd retento dominio non est inutile concedere vsum, ergo a simili in nostro proposito potest concedi dominium corporis retento vsu, præcipuè cum B. Maria non retinuerit sibi vsum propria autoritate sed Spiritus sancti.

Quintum.

¶ Sextò, si quis contraxisset sponsalia cum iuramento, & postea vouisset virginitatem videtur illi consulendum, quod confirmaret sponsalia contrahendo per verba de præsenti ad seruandum iuramentum, & tamẽ postmodum ad seruandam virginitatem debebat ingredi religionem, sic videtur diffinitum in c. commissum. de spõsalibus, ergo licet dare potestatem corporis sui post absolutum votum castitatis cum intentione nunquam dandi vsum. Hæc sunt argumenta Scoti, quæ profecto non sunt contemnenda; Sed & mihi in fauorem Scoti alia se offerunt argumenta ad probandum, quod matrimonij contractus & votum virginitatis aut castitatis nulla ratione contrarientur. Et vt hæc veritas magis elucescat faciamus sermonem de virgine, quæ in christianismo uouit virginitatem, & contrahit matrimonium cum proposito continuo intrandi religionem; tunc sic argumentor.

Sextum.

Alia argumẽta in fauorẽ Scoti. Prim. arg.

¶ Nam hæc non fecit uotum de non contrahendo matrimonium, sed tantum uouit castitatem, at habet firmissimum propositum seruandi castitatem, ergo adimplet suum votum.

Secũdum.

¶ Deinde satis obseruamus uotum castitatis aut uirginitatis si neque opere, neque cogitatione lædamus uirginitatem, sed talis neque opere, neque cogitatione lædit uirginitatem, ergo.

Tertium.

¶ Tertiò, uirgo quæ post uotum uirginitatis contrahit matrimonium, & statim ingreditur religionem est unicè uirgo mente, & corpore, ergo matrimonii contractus non contrariatur uirginitati. Certè matrimonii contractus non contrariatur uoto religionis siquidem post matrimonii contractum licitum est ingredi religionem, ergo nec contrariatur uoto uirginitatis. Ita decernit Caieta. q. sequenti art. 1. & in summa uerbo. matrimonium. Quapropter uidetur sentire cum Scoto. Sed ut ad B. Virginem reuertamur, arguitur ultimo.

Caietanus.

¶ Nam non est dubium quin Deus possit dispensare in uoto, imò contrarium præcipere, ergo cum B. Virgo, ut omnes fatentur, duxerit sponsum ex reuelatione diuina non obstasset etiam si uotum uirginitatis fuisset absolutum. In contrarium est illud D. Hierony. uouentibus uirginitatem non solum nubere, sed etiam uelle nubere damnabile est. Quod allegat D. Tho. hic in primo argumento ex D. Paulo 1. ad Timoth. 5. quia reuera in sententia idem dicit D. Paulus.

Vltimum.

D. Hiero.

¶ Ad huius quæstionis expositionem est prima conclusio, quæ post uotum castitatis aut uirginitatis contrahit matrimonium habens animum consummãdi illud per copulam carnalem agit contra uotum, & peccat mortaliter. Hæc conclusio liquida est, nam habet in animo

Prima cõclusio.

experiri

esperiti copulam carnalem, quòd directè aduersatur voto virginitatis aut castitatis. Hanc sententiam etiam probat euidenter prouerbium D. Hieronymi dudum cõmemoratum. Porrò de hac conclusione latissimè agitur in materia de matrimonio in 4. dist. 30.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio qui post votum virginitatis aut castitatis simplex, habens firmissimum animum intrãdi religionem, & nunquam consummandi matrimonium contrahit matrimonium ex aliqua rationabili causa, nullo modo peccat. Patet hæc conclusio ex argumentis adductis in fauorem Scoti. Sed est hic obseruandum, quòd licèt qui contrahit matrimonium det potestatem corporis sui ad copulam carnalem, non tamen tenetur vsum illius exhibere, sed potest ingredi religionem, & ideo in nullo præiudicatur voto virginitatis aut castitatis.

3. Conclu. ¶ Tertia conclusio, probabile est quod dicit Scotus, B. Virginem absolutè vouisse virginitatem, sed probabilius est quod dicit D. Tho. in secunda conclusione, quòd votum illud ante desponsationem fuit cõditionale. Prima pars huius conclusionis probatur, nam rationes pro opinione Scoti sunt verè probabiles, imo videtur efficaciter probare, quòd contractus matrimonij non contrarietur voto simplici virginitatis aut castitatis. Secũda pars probatur, quoniã ita sentiunt viri grauissimi, quos supra prænotauimus. Rationes vero quare nõ vouit absolutè apud D. Thomam istæ sunt. Prima quia videbatur lege prohibitũ in populo Iudæorũ non dare operam generationi & liberis procreandis. Secunda ratio est, quia votum virginis fuit confiniũ veteris & nouæ legis, & ideo debuit sapere nouam & antiquã legem. Tertia ratio, nam si fuit votũ absolutum virginitatis exponebat se periculo faciẽdi contra votum castitatis, nam mulier quæ ducebat sponsum in veteri lege tenebatur cõsummare matrimonium si vir exposceret, si quidem in veteri lege non erat priuilegium, vt mulier nupta posset ingredi religionem relicto coniuge, quòd priuilegium viget in lege Euangelica. Ex

Documenta notãda. quibus rationibus si rectè expendantur hæc documenta educuntur, quibus omnia argumenta quæ in fauorem Scoti sunt adducta, facilè confutantur.

¶ Primum est, quòd licèt contractus matrimonij in lege Euangelica non contrarietur voto simplici virginitatis absoluto, at in lege veteri contrarius erat. Secundum documentum, est B. Virginem ante desponsationem non vouisse absolutè virginitatem non ex eo præcisè, quoniam contractus matrimonij aduersetur absolutè voto virginitatis, sed ex eo præcipuè quia videbatur votum illud in lege esse prohibitum, & in republica illa minimè consuetum, vnde postquam instructa fuit & edocta tale votum Deo placere ex consensu viri votum fecit absolutum virginitatis.

Ad argumenta Scoti Capreolus Palude ¶ Ad argumenta Scoti respondet Capreolus in 4. dist. 32. q. vnica, & Palude q. 2. Sed nos breuius expediemus.

Ad primũ. Ad primum respondetur, quòd licet illa conditio semper debeat intelligi, melius est distinctè exprimere eam vt dicitur Iacobi. 4. Atqui in nostro casu multum refert conditionem exprimere, nam sine tali conditione votum erat absolutum, at posita tali cõditione erat conditionatum, & fuit rationabilis conditio quia fiebat votum de re in illa repub. minime consueta, & fortassis B. Virgo fuit prima, quæ ex instinctu Spiritus sancti vouit virginitatem.

Ad scdm. ¶ Ad secundum argumentum respondetur, quòd illa verba protulit Maria post desponsationem, quando iam edocta a Spiritu sancto ex consensu viri emiserat votum virginitatis absolutum.

Ad alia argumenta. ¶ Ad tertium argumentum, & deinceps vsque ad vltimum nostrum, quod fecimus in fauorem Scoti responde tur sufficienter probare, quòd contractus matrimonij nõ consummati non contrariatur voto virginitatis, quod nos lubenter concedimus.

Ad vltimũ. ¶ Ad vltimum dicendum non fuisse dubium B. Virgini Deum posse dispensare in voto, sed sciebat quòd debebat contrahere matrimonium sine detrimento virginitatis, vel saltem id desiderabat, & ideo non oportuit recurrere ad potestatem dispensandi.

QVAESTIO XXIX.

De matris Dei desponsatione, in duos articulos diuisa.

Deinde cõsiderandum est de desponsatione matris Dei.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, vtrùm Christus debuerit de desponsata nasci.

¶ Secũdo, vtrùm fuerit verum matrimonium inter Mariam matrem Domini & Ioseph.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm Christus nasci debuerit de Virgine desponsata.

Ad primum sic proceditur. Videtur, quòd Christus non debnerit de Virgine desponsata nasci. Desponsatio enim ad carnalem copulam ordinatur. Sed mater Domini nunquã voluit carnali copula vti: quia hoc derogaret virginitati mentis ipsius. Ergo nõ debuit esse despõsata. 262 4. di. 30. q. 2. ar. 1. q. 2. & 3. Et Mat. 1. co. 23.

¶ 2. Præterea, Quòd Christus ex Virgine nasceretur, miraculũ fuit. vnde Aug. * dicit in Epis. ad Volusianũ: Ipsa Dei virtus per inuiolatæ matris virginea viscera, mẽbra infantis eduxit, quæ postea per clausa ostia, membra iuuenis introduxit: hic si ratio quæritur, nõ erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare. Sed miracula fiunt ad confirmationem fidei, vnde debent esse manifesta. Cum igitur per desponsationẽ hoc miraculũ fuerit obumbratũ, videtur nõ fuisse conueniens, quòd Christus de desponsata nasceretur. (Epis 3. ante medium illius to. 2.)

¶ 3. Præterea, Ignatius martyr, vt Hieron. * dicit super Matt. hanc causam assignauit desponsationis matris Dei, vt partus eius diabolo celaretur, dum eum putat non de Virgine, sed de vxore generatum. Quę quidem causa nulla esse videtur: tum quia diabolus ea quę corporaliter fiunt, perspicacitate sui sensus cognoscit: tum etiam quia postmodum per multa euidentia signa dæmones aliqualiter Christum cognouerunt, vnde dicitur Mar. 1. quòd homo in spiritu immundo exclamauit dicens, Quid nobis & tibi Iesu Nazarene, venisti ante tempus perdere nos? scio quòd sis sanctus Dei. Non ergo videtur conueniens fuisse, quòd mater Dei esset desponsata. (c. 1. I Mat. super illud eŭ effet de spõsata. tomo. 9.)

¶ 4. Pręterea, Aliam rationẽ assignat Hiero. * ne lapidaretur mater Dei a Iudæis, sicut adultera. Hęc autem ratio nulla esse videtur: si enim nõ esset desponsata nõ posset de adulterio condemnari. Et ita nõ videtur rationabile fuisse, quòd Christus de desponsata Virgine nasceretur. (Super illud Matt. 1. Cũ esset desponsata. to. 9.)

Sed contra est, quod dicitur Mat. 1. Cùm esset desponsata mater eius Maria Ioseph, & Lnc. 1. Missus est Gabriel Angelus ad Mariam virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph.

Respondeo dicendum,quod conueniens fuit Christum de desponsata Virgine nasci: tum propter ipsum,tum propter matrem, tũ etiã propter nos.Propter ipsum quidem Christũ quadruplici ratione.Primò quidem ne ab infidelibus tãquam illegitimè natus abijceretur. Vnde Ambr.* dicit super Luc.Quid Iudæis,q̃d Herodi posset adscribi,si natum viderentur ex adulterio persequuti? Secundo,vt consueto modo eius genealogia p vi rum describeretur. Vnde dicit Ambrof.† super Luc.Qui in seculum venit,seculi debuit more describi.viri autem persona quæritur, qui in senatu & reliquis curijs ciuitatum generis asserit dignitatem.Consuetudo etiam nos instruit Scripturarũ; quæ semper viri originem quærit. Tertio ad tutelam pueri nati,ne diabolus cõtra eum vehemẽtius nocumenta procuraret. Et ideo Ignatius dicit* ipsam fuisse desponsatam,vt partus eius diabolo celaretur.Quarto,vt à Ioseph nutriretur: vnde & pater eius dictus est,quasi nutritius. Fuit ẽt conueniens ex parte Virginis. Primo quidem: quia per hoc redditur immunis à pœna,ne scilicet lapidaretur à Iudæis tãquam adultera: vt Hieronymus † dicit.Secundo, vt per hoc ab infamia liberaretur. Vnde dicit Ambrof. ✲ super Luc.quod desponsata est,ne temeratæ virginitatis adureretur infamia,cui grauis aluus corruptelæ uideretur insigne præferre. Tertiò, ut ei à Ioseph ministerium exhiberetur:ut Hierony.† dicit.

l.1.in Luc. cap.1.inter prin & medũ. to.5.

† libr 3.in Luc.nõ p̃cul a prin. illius.to.5.

Vt refert Hier. 1. in Matt to.9. Et Beda su per 5. cap. Luc. to. 2.

Sup illud Matt.1.Cũ esset despõsata, to.9.

✲ l.7.in Lu. nõ p̃cul a prin. l. t.5.

Loco antea dicto: & contra Heluidiũ lib. de perpetua virginitate Mariæ,t.3.

¶Ex parte etiam nostra hoc fuit conueniens: Primò quidem,quia testimonio Ioseph comprobatum est,Christum ex Virgine natũ. Vnde Ambro.* dicit super Luc.Locupletior testis pudoris maritus adhibetur,qui posset & dolere iniuriam & uindicare opprobrium,si non agnosceret sacramentum.Secũdò,quia ipsa uerba Virginis matris magis credibilia redduntur,suam uirginitatẽ asserentis.Vnde Ambro.† dicit super Luc.Fides Mariæ uerbis magis adsciscitur,& mendacii causa remouetur.Videretur enim culpam obrũbare uoluisse innupta mendacio prægnans: causam autẽ mentiendi desponsata non habuit,cùm coniugii præmium & gratia nuptiarum partus sit fœminarum.Quę quidem duo pertinent ad firmitatẽ fidei nostræ.Tertiò, ut tolleretur excusatio uirginibus,quæ propter suam incautelam non uitãt infamiã.Vnde Amb.* dicit. Non decuit uirginibus sinistra opinione uiuentibus,uelamen excusationis relinqui, quòd infamata mater quoque Domini uideretur. Quartò,quia per hoc significatur uniuersa Ecclesia,quæ cum uirgo sit, desponsata tamen est uni uiro Christo,ut Aug.† dicit in lib. de sancta Virginitate. Potest etiam & quinta ratio esse, quòd mater Domini fuit desponsata & uirgo:quia in persona ipsius & uirginitas & matrimonium honoratur,cõtra hæreticos alteri horum detrahentes.

** libr.2. in Luc c.1.ante mediũ, tom.5.*

Libr. 2. in Luc.c.1.ante med. tomo 5.

l.2. i Luc. nõ p̃cul a prin. to. 5.

c. 12. ante med. to. 6.

Ad primum ergo dicendũ, quòd beata Virgo mater Dei, ex familiari instinctu Spiritus sancti credenda est desponsari voluisse,confidens de diuino auxilio, quòd nunquam ad carnalem copulam perueniret. Hoc tamen diuino commisit arbitrio, vnde in nullo detrimentum passa est virginitas.

Ad secundum dicendum,quòd sicut Ambr.* dicit super Lucam, maluit Dominus aliquos de suo ortu,quàm de matris pudore dubitare. Sciebat enim teneram esse Virginis verecundiam,& lubricam famam pudoris: nec putauit ortus sui fidem,matris iniurijs astruendam. Sciendum tamen, quòd miraculorum Dei quædam sunt, de quibus est fides:sicut miraculum virginei partus, & resurrectionis Domini, & etiam Sacramenti altaris. Et ideo Dominus voluit ista occultiora esse, ut fides eorum magis meritoria esset. Quædam uero miracula sunt ad fidei comprobationem:& ista debent esse manifesta.

li.2. in Lu. nõ procul a princi.li. tom.5.

Ad tertium dicendum,quòd sicut August.dicit* in 2.de Trinit. diabolus multa potest uirtute suæ naturæ,a quibus tamen prohibetur virtute diuina. Et hoc modo potest dici q̃ virtute naturæ suæ diabolus cognoscere poterat matrem Dei non fuisse corruptam,sed virginem:prohibebatur tamen a Deo cognoscere modum partus diuini. Quòd autem postmodum eum aliqualiter cognouit diabolus esse filium Dei, nõ obstat: quia iam tempus erat,ut Christus suam uirtutem contra diabolum ostenderet, & persecutionem ab eo concitatam pateretur.Sed in infantia oportebat impediri malitiam diaboli, ne eum acrius persequeretur, quando Christus nec pati disposuerat, nec virtutem suam ostendere:sed in omnibus alijs infantibus se similem exhibebat. Vnde Leo* Papa in serm. de Epiphania dicit, quòd Magi uiderunt & adorauerunt puerum Iesum quantitate paruulum, alienæ opis indigentem, fandi impotentẽ,& in nullo ab humanę infantiæ generalitate dissimilem.Ambr.* tamẽ super Luc. videtur hoc magis referre ad membra diaboli. Præmissa enim hac ratione, s. de fallendo principem mundi,subdit,Sed tamẽ magis fefellit principes sęculi: dęmonum enim malitia, facilè etiam occultata deprehendit:at uero qui sæcularibus uanitatibus occupantur, scire diuina non possunt.

li.3.ex c.7. & 8.collig. tom.3.

In ser.4.de epiphania,in medio, Icipit hic ser. Iustum & rationabile.

libr. 2. in Luc.c.1.circa mediũ, tom.5.

Ad quartum dicendum,quòd iudicio adulterarum lapidabatur secundum legem non solum illa quæ iam erat desponsata uel nupta,sed etiam illa quę in domo patris custodiebatur, ut uirgo quandoque nuptura.Vnde dicitur Deuter.22.Si non est in puella inuenta uirginitas, lapidibus obruent eam uiri ciuitatis illius, & morietur: quia fecit nefas in Israel, ut fornicaretur in domo patris sui. Vel potest dici secundum quosdam, quòd beata Virgo erat de stirpe Aaron: unde erat cognata Elisabet, ut dicitur Lucæ 1. Virgo autem de genere sacerdotali, propter stuprũ occidebatur:legitur enim Leuit.21.Sacerdotis filia,si deprehensa fuerit in stupro,& uiolauerit

rit nomen patris sui, flammis exuretur. Quidã referunt verbum Hiero. ad lapidationem infamiæ.

SVMMA TEXTVS.

1. Conclu. PRima conclusio est affirmatiua. Quod patet primo ea parte ipsius Christi, ne ab infidelibus tanquã illegitimus abiiceretur. Secundo, vt consueto modo eius genealogia per virum describeretur: cum sit cõsuetudo scripturarum, originem viri semper quærere. Tertiò, ad tutelam pueri nati, ne diabolus contra eum vehementius nocumenta procurasset. Quartò, vt a Ioseph nutriretur; vnde pater eius dicitur quasi nutritius. Fuit etiam conueniens ex parte Virginis. Primò, vt redderetur immunis a pœna, ne a Iudæis lapidaretur tanquam adultera. Secundò, vt ab infamia liberaretur. Tertiò, vt ei a Ioseph ministerium exhiberetur. Atque ex parte nostra fuit conueniens. Primò, quia testimonio Ioseph est comprobatum Christum esse ea Virgine natum: quia maritus locupletior testis adhibetur pudoris, qui posset & dolere iniuriã & vindicare opprobrium, si non agnouisset sacramentũ. Secundò, quia magis credibilia redduntur verba matris virginitatẽ asserentis. Tertiò, vt tolleretur excusatio virginibus, quæ propter suam incautelam non vitant infamiam, vt dicit Ambr. Quartò, quia per hoc significatur vniuersa Ecclesia; quæ cum virgo sit, desponsata est vni viro Christo, vt dicit Aug. in lib. de sancta virg. Quintò, quia mater Domini fuit desponsata & virgo: & in persona ipsius & virginitas & matrimonium honorantur contra hæreticos talibus detrahentes.

2. Conclu. ¶ Secunda conclu. Mariæ virginitas in nullo passa est detrimentum per desponsationem, & matrimonium.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Ratio Diui Ignatij impugnatur. Scotus. Prim. arg. IN hoc articulo primum dubium se offert de ratione inducta ea D. Ignatio inquiente: B. Mariam desponsatam fuisse vt partus eius celaretur diabolo, quæ quidem causa nulla esse videtur, & impugnat eam Scotus in 4. di. 30 q. 2. Nam dęmon benè cognouit Christum natum esse ea Virgine, videbat nanque matris integritatem, ergo cognouit hoc mysterium quòd virgo permanens virgo fuit verè mater.

Secũdum. ¶ Deinde, cognoscebat euidenter partum illum fuisse miraculosum, quod sic ostendo: Nam cognoscebat, quòd caro & humanitas, quæ ex vtero Virginis prodijt non subsistebat propria subsistentia, ergo aliena, non creata, ergo increata, ergo cognouit euidenter, quòd ille partus erat miraculosus, siquidem cognouit quòd infans erat verus Deus, cum subsisteret per subsistentiam increatam, & diuinam.

Tertium. ¶ Tertiò, sciebat optimè miracula vera esse facta ad testificandum hunc diuinum partum, miracula verò nunquam adhibentur, neque adhiberi possunt in testimoniũ falsitatis, alioqui Deus nos deciperet & falleret, ergo cognouit infallibiliter & euidenter illum partum fuisse miraculosum.

Quartum. ¶ Præterea, quanquam hoc mysterium vt fiat dependeat a sola diuina voluntate, nihilo secius tamen postquã in tempore factum est, diabolus perspicacitate sui intellectus cognoscit illud, sicuti postquam Dominus exsuscitauit a morte Lazarum rectè cognoscebat diabolus vitam illi miraculosè fuisset restitutam, & cum Dominus cæcis visum restituebat, euidenter infallibiliterque cognoscebat miraculosè illis fuisse visum restitutum, igitur eadem ratione poterat diabolus cognoscere B. Virginem in partu non fuisse corruptam.

Quintum. Rupertus. ¶ His accedit, quod Rupertus Abbas in illud Ioan. 8. ille homicida erat ab initio, docet reuelatũ fuisse a principio dæmoni, filium Dei futurum esse hominem, cui subijci recusauit, & odio fuit prosequutus, & quia odium fratris dicitur homicidium, ideo dicitur fuisse homicida ab initio.

Confir. ¶ Confirmatur hoc ipsum, nã homini ante peccatum reuelatum est filium Dei futurum hominem, vt colligitur ad Ephes. c. 5. in illis verbis: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erũt duo in carne vna. (Ad Ephes. 5.) In quibus verbis, inquit Paulus, magnum latere mysteriũ Dominicæ incarnationis, & coniunctionis Christi cum Ecclesia, quod haud dubie intellexit primus parens proferens illa verba, ergo etiam hoc mysterium vniuersis Angelis fuit patefactum ante peccatum. Et certè Christus vt homo est caput hominum & Angelorum, & membra oportet nosse caput, ergo Angeli vniuersi a principio nouerunt filium Dei futurum esse hominem.

¶ In huius rei expositionem non est necesse edisseri a nobis, Vtrũ Angeli ex facultate naturali sui intellectus possint cognoscere mysteria gratiæ. Nam de hac re disputatur prima parte q. 57. art. vlt. nec vero, vtrum ex diuina reuelatione cognouerint a principio mysterium incarnationis, nam etiam de hac re in loco prænotato est disputatum, solum itaque pertinet ad præsens institutum defendere rationem qua hic demonstrat D. Tho. cur nam decuerit vt B Maria fuerit desponsata, videlicet vt celaretur diabolo virginitas Mariæ. Quæ ratio non est D. Thomæ, sed Sanctorum Ignatij, & Hieronymi, cuius triplex est defensio & apologia. Prima est, ꝙ dæmon non semper aduertit ad omnia, quæ contingunt & eueniunt, nec fortassis põt ad omnia, & ideo multa fiunt in rerum vniuersitate quæ dæmon non aduertit, sic factum est in partu Virginis, a principio enim non animaduertit, & cũ esset desponsata & vxorata secundum communem cursum peperisse existimauit. Quod si coniugata non fuisset, certè animaduertisset miraculum planè diuinum. Secunda defensio est, quòd vt scribit Augu. 3. de Trin. c. 9. multa potest diabolus virtute suæ naturæ, a quibus tamen prohibetur virtute diuina, & hoc modo potest dici, quòd virtute naturæ suæ poterat diabolus cognoscere matrem Dei non fuisse corruptam, sed virginem, prohibebatur tamen a Deo cognoscere modum partus diuini. Tertia defensio est, quòd premebatur diabolus rerum magnitudine, ne eas penitus intelligeret, dum enim considerabat integritatem Mariæ, in magnam persuasionem inducebatur Virginem fuisse in partu; dum verò ea alia parte considerabat quòd peperit filium lege cõmuni humani partus, & nulla ab humanæ infantiæ generalitate discretum, videbatur sibi præstigium quoddam, & ludificatio, diabolum enim errare posse circa naturalia in ordine ad supernaturalia certissimum est. D Tho. in hac parte q. 44. art. 1. ad 2. docet ex D. Aug. 9. de ciuit. Dei, quòd Christus tantum innotuit dæmonibus quantum voluit, tantum autem voluit quantum oportuit, innotuit autem eis per quædam temporalia suæ virtutis effecta, & principio quidem videntes Christum esurire post ieiunium existimauerunt eum non esse filium Dei; vnde super illud Lucæ 4. Si filius Dei es, &c. dicit Ambro. Quid sibi vult talis sermonis exorsus, nisi quia cognouerat Dei filium esse venturum, sed venisse per infirmitatem carnis, non putauit, sed postmodum visis miraculis ea quadam suspicatione cõiecturauit eum esse filium Dei. Lege ibid. Caiet. qui subtiliter hoc discutit.

Ad argumenta. Ad primũ. ¶ Ad argumenta in principio. Ad primum iam patet quomodo & qua de causa diabolus non cognouit virginis matris integritatem.

Ad scdm. ¶ Ad secundum concedo, ꝙ diabolus per facultatem naturæ cognoscit humanitatem Christi non subsistere propria personalitate, & subsistentia, nec verò alia creata, sed quomodo subsistat per subsistentiam increatam verbi diuini id omnino non penetrat, de qua re diximus plura in prima Q. huius partis art 1.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium respõdetur, ꝙ licèt miracula de se essent sufficientia ad ostendendum partum esse diuinum & admirabilem, potuit tamen permanere dubium apud dæmones ea hoc, quod non penetrabant habitudinem miraculorum, potuerunt enim existimare illa miracula facta virtute diuina protendere & declarare natiuitatem alicuius pueri hominis sanctitate præclari.

Ad quartum. ¶ Ad quartum dicendum, ꝙ effectus, qui ex mysteriis

diuinæ gratiæ resultant sunt in duplici differentia, quidam continentur intra ordinem rerum naturalium, alij semper pertinent ad ordinem supernaturalium. Ad primum genus spectat humanitas Christi, & omnes eius operationes naturales, & hæc omnia Angelus potest cognoscere per facultatem suæ naturæ. Ad secundum genus spectat vnio hypostatica Verbi diuini cum natura humana, præsentia corporis Domini in sacramento altaris, & alia id genus quæ Angelus ex facultate naturæ suæ nunquam potest cognoscere.

Ad quintū.

¶ Ad quintum argumentum cum sua confirmatione non est inconueniens concedere, quòd a principio omnes Angeli ex diuina reuelatione cognouerint mysteriũ incarnationis in generali, sed in speciali rationes aliquas didicerunt tempore procedente, secundum quòd in effectibus extrinsecis explicabantur. Ita docet D. Thom. ad Ephes. c. 3. lectione. 3 de qua re diligentius tractatur prima parte loco citato. Illud verò, quod adductũ est ex Ruperto ab omnibus reprobatur.

Argumẽta cõtra secũdam cõclusionem articuli.

¶ De secunda conclusione offert se dubium, nam desponsatio ad copulam carnalem ordinatur, sed mater Domini consensit in desponsationem, ergo consensit in copulam carnalem, in quo planissimè virginitati mentis eius derogatur.

Prim. arg. Secũdum.

¶ Deinde, consensit in copulam carnalem si Deo placeret, at hic consensus videtur obstare purissimæ mentali virginitati Mariæ.

Confir.

¶ Hęc omnia confirmantur, nam ad virginitatem perfectam requiritur firmum propositum nunquam cognoscendi virum, sed B. Virgo habuit virtualiter consensum in copulam carnalem, siquidem cum duxit sponsum dedit ei potestatem sui corporis ad copulam carnalẽ, ergo ex desponsatione virginitas Mariæ nonnullum detrimẽtum passa est. Vltimo, qui ducit sponsum & verum matrimonium contrahit, dat potestatem ad copulam carnalẽ; at copula carnalis illicita est ei, qui vouet virginitatem, ergo dat potestatem ad operationem illicitam. His argumentis nihil obstantibus dicendum est, quòd secunda cõclusio D. Thomæ est certissima, vt patet ex communi sensu Ecclesiæ, & fidelium, vnde iure optimo appellatur virgo virginum per antonomasiam; patet etiam ex ratione D. Thom. in solutione primi. Nam B. Virgo ex instinctu Spiritus sancti desponsari voluit, confidens, quòd ad carnalem copulam nunquam perueniret diuino se committens arbitrio. Explicatur vis & momentum huius probationis. Nam omnes virgines oportet, quòd sint paratæ saltim habitualiter ad contrahendum matrimoniũ, si Deus iusserit, cum ergo B. Virgini iusserit Deus, vt nuberet, nihil omnino ex desponsatione de perfecta virginitate diminuitur in Maria, imo hanc laudem exinde sortitur, quòd coniuncta fuerit cum fide coniugali & cum matrimonio simul seruata. Patet etiam hæc secunda conclusio ex argumentis, quæ fecimus in articulo vltimo præcedentis quæstionis ad ostendendum, quòd contractus matrimonij non consummati non repugnet virginitati.

Ad primũ argum. Solutio Caietani.

¶ Ad argumenta in principio facta. Ad primum respõdetur, quòd B. Virgo consensit in copulam coniugalem, in copula autem coniugali non continetur copula carnalis nisi in potentia, contineri autem in potentia est dictio diminuens, coniunctio enim in potentia non est cõiunctio, sicut res in potentia non est res. Ex quo consequens est, quòd consensus in copulam coniugalem nõ sit cõsensus in copulam carnalem, præcipuè si ea Virgo quæ nubit, habeat propositum nunquam consummandi matrimoniũ, de eoque sit certa ex instinctu Spiritus sancti. Sic respondet Caietanus in hoc articulo.

Obiectio. Catherini.

¶ Sed contra hanc solutionem insurgit Catherinus li. 4. cõtra Caietanum. Plenior, inquit, ratio virginitatis seruatur in ea, quæ nec in potentia, nec in actu consensit in copulam carnalem, ergo si B. Virgo consensit in copulã carnalem in potentia, nõ erit tam perfecta virgo sicut cæteræ. Propter hoc argumentum Catherinus scribit Caietanum non defendere summam virginitatem B. Mariæ.

Solutio.

¶ Verum iste homo est magis promptus ad reprehendendum quam ad intelligendũ: eius enim obiectio æquè procedit contra D. Thomam ac sanctos Patres, qui dicunt B. Virginem consensisse in copulam carnalem, si Deus iusserit. Plenior enim ratio virginitatis videtur inueniri in ea, quæ neque absoluè, nec sub conditione consensit in copulam carnalem.

Ad secũdum.

¶ Ad secundum argumentum respondet hic Dominus Caietanus, quòd consensus conditionatus in copulam carnalem non præiudicat mentali virginitati, quia consensus iste tam formaliter, quàm materialiter est ad obediendum Deo, & copulam carnalem habet pro materia remota tali conditione vestita, vt non liceat oppositum habere in proposito: Pro cuius intelligentia sciendũ est, quòd hæc conditio, si Deo placuerit, dupliciter intelligi potest, vno modo vt sit sensus: si Deus voluerit vel permiserit, & talis cõditio quia communissima est, intelligitur in omni opere nostro, & habetur pro non adiecta, auferque virginitatem mentalem ab eo, qui sic consentit in copulam carnalem. Secundo modo sumitur placere pro iubere, idest, si Deus iusserit, & sic sumitur in proposito. Talis autem conditio, subdens virginitatẽ præcepto diuino, in nullo lędit virginitatẽ. Quicunque enim pater consentit in occisionem proprij filij si Deus iusserit, at non propterea consentit in mortem filij, & si sanctimonialis virgo consentit in nuptias si Deus iusserit, non propterea consentit in nuptias.

Conditio dupliciter apponi potest.

Ad confirmationẽ.

¶ Ad confirmationem iam ostensum est, quemadmodum consensus in copulam coniugalem, non sit consensus in copulam carnalem. Nam certè Virgo, quæ in lege Euangelica ex rationabili causa ducit spõsum cum proposito statim ingrediendi religionem, & statim ingreditur, virgo est mente & corpore, & nunquam non habuit consensum in copulam carnalem, nam in fauorẽ religionis mulier quæ nubit habet hoc priuilegium, vt non teneatur reddere debitum si voluerit ingredi religionem. Et certè nil alienũ a vera Theologia docet, qui dicit simile priuilegium habuisse matrimonium B. Virginis.

Ad vltimũ.

¶ Ad vltimum argumentum respondetur, quòd qui contrahit matrimonium dat potestatem ad copulam carnalem sub conditione implicita in ipso contractu, si alter petierit, & cum esset certa secundum diuinam reuelationem, quòd talis conditio non erat ponenda in effectu, in nullo præiudicatum est virginitati mentali. Nec tamen oportet ponere istum actum expressum & formalẽ in B. Virgine, reddam debitum si vir meus petierit, esset enim in virgine talis actus ociosus, ac subinde peccatum veniale, cum sciret certo per diuinam reuelationem, quòd vir eius nunquam esset debitum petiturus. Aliter respondetur ad argumentum, quòd B. Virgo consensit in copulã carnalem sub conditione, si Deus iusserit; at iste consensus in nullo lædit virginitatem, vt iam dictum est. Palude in 4. dist. 30. q. 2. tenet, quòd si aliquis contrahat sic: cõtraho tecum, si non petas debitum, & sub ista conditione, quòd non teneatur reddere debitum, nihilominus est verum matrimonium, & iuxta hanc doctrinam non est necesse vt qui contrahit matrimonium det potestatẽ ad copulam carnalem. Sed satis est, quòd tradat seipsam ad copulam coniugalem. Sed hæc sentẽtia Palude dubia est, de qua disputatur in materia de matrimonio.

Palude.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm inter Mariam & Ioseph fuerit verum matrimonium.

163 4. di. 30. q. 2 art. 2. & opu. 60. c. 2. co. 3. Et Mat. 1. co. 20 fin.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod inter Mariam & Ioseph nõ fuerit verum matrimonium. Dicit enim Hier. * cõtra Heluidium, quòd Ioseph Mariæ custos fuit potius, quàm maritus eius. Sed si fuisset verum matrimonium, verè Ioseph maritus eius fuisset. Ergo videtur quòd non fuerit verum matrimonium inter Mariam & Ioseph.

* Ti. li. est de sancta virginitate beatæ Mariæ aliquãtulum a prin. c. 3.

¶ 2. Præterea.

¶ 2. Præterea, Super illud Matth. 1. Iacob genuit Ioseph virum Mariç, dicit Hieronymus. †Cũ virum audieris, suspicio tibi non subeat nuptiarũ: sed recordare consuetudinis Scripturarum, quòd sponsi viri, & sponsæ vxores vocantur. Sed verũ matrimonium non efficitur ex sponsalibus, sed ex nuptijs. Ergo non fuit verum matrimonium inter beatam Virginem & Ioseph.

In 3. capit. Mat. to. 9.

¶ 3. Præterea, Matth. 1. dicitur, Ioseph vir eius cũ esset iustus, & nollet eam traducere, scilicet in domum suam ad cohabitationẽ assiduam, voluit eam occultè dimittere, id est tempus nuptiarum mutare: vt Remigius exponit. Ergo videtur, quòd nondum nuptijs celebratis, nondum esset verum matrimonium: præsertim cum post matrimoniũ contractum non liceat alicui sponsam dimittere.

Sed contra est, quod Augu. * dicit in libro de consensu Euangelistarum, Non erat fas, vt Ioseph ob hoc à coniugio Mariç separandum Euangelista putaret, quòd non ex eius concubitu, sed Virgo peperit Christum. *Hoc enim exemplo magni fice insinuatur fidelibus coniugatis, etiam seruata pari consensu continentia, posse permanere, vocarique coniugium, non permixto corporis sexu.

li. 2. c. 1. ante mediũ, tom. 4.

Idẽ habet Aug. li. 23. cõtra Faustum ca 8. in fine.

Respondeo dicendum, quòd matrimonium siue cõiugium dicitur verum ex hoc quòd suam perfectionem attingit. Duplex est autem rei perfectio, prima, & secũda. Prima quidem rei perfectio consistit in ipsa forma, ex qua speciem sortitur: secunda verò perfectio consistit in operatione rei, per quam res aliqualiter suum finem attingit. Forma autem matrimonij consistit in quadam indiuisibili coniunctione animorum, per quã vnus cõiugum indiuisibiliter alteri fidẽ seruare tenetur. Finis autem matrimonij est proles generanda, & educanda. Ad quorum primũ peruenitur per cõcubitum coniugalem: ad secundum per alia opera viri & vxoris, quibus sibi inuicem obsequũtur ad prolem nutriendam. Sic igitur dicendum est, ꝙ quantum ad primam perfectionem, omnino verum fuit matrimonium Virginis matris Dei & Ioseph: quia vterque consensit in copulam coniugalem: non autem expresse in copulam carnalem, nisi sub conditione, si Deo placeret. Vnde & Angelus vocat Mariam coniugem Ioseph, dicens Ioseph, Matthæi. 1. Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Quod exponens August. *in libro de Nuptijs, & concupiscentia dicit: Coniux vocatur ex prima desponsationis fide: quam concubitu nec cognouerat, nec fuerat cogniturus. Quantum verò ad secundam perfectionem, quæ est per actum matrimonii, si hoc referatur ad carnalem concubitum, per quem proles generatur, non fuit illud matrimonium consummatũ. Vnde Ambro. †dicit super Luc. Non te moueat, ꝙ frequenter Mariam Scriptura vocat coniugem: non enim virginitatis ereptio, sed cõiugij testificatio, & nuptiarum celebratio declaratur. Habuit tamẽ illud matrimonium etiam secundam perfectionem quantum ad prolis educationem. Vnde Augustinus dicit *in libr. de Nuptijs, & cõcupiscentia: Omne nuptiarum bonum impletum est in illis parentibus Christi, proles, fides, & sacramentum. Prolem cognoscimus ipsum Dominum Iesum: fidem, quia nullum adulterium: sacramentum, quia nullum diuortium, solus ibi nuptialis concubitus non fuit.

c. 11. circa prin. to. 7.

l. 2. in Luc. ca. 1. a me. tom. 5.

c. 11. in fi. tom. 7.

Ad primum ergo dicendum, quòd Hier. accipit ibi maritum ab actu matrimonij consummati.

Ad secundum dicendum, quòd nuptias Hier. vocat nuptialem concubitum.

Ad tertium dicendum, quòd sicut Chrysost. dicit * super Matth. Beata Virgo sic fuit desponsata Ioseph, quòd etiam esset domi habita. Nam sicut in ea, quç in domo viri concipit, intelligitur conceptio maritalis: sic in ea, quæ extra domum concipit, est suspecta conceptio. Et ita non esset sufficienter prouisum famæ beatæ Virginis per hoc, quòd fuit desponsata, nisi etiam fuisset domi habita. Vnde quòd dicitur, Et nollet eam traducere, melius intelligitur, id est, nollet eam diffamare in publicum, quàm quòd intelligatur de traductione in domum. Vnde & Euangelista subdit, quòd voluit occultè dimittere eam. Quamuis tamen esset domi habita propter primam desponsationis fidem, nondum tamen interuenerat solennis celebratio nuptiarum, propter quod etiam nondum carnaliter conuenerant. Vnde sicut Chrysost. *dicit, Non dicit Euangelista, antequam duceretur in domum sponsi: etenim intus iam erat. Consuetudo enim fuit veteribus, vt sponsæ in sponsorum domibus haberentur. Et ideo etiam Angelus dicit Ioseph, Ne timeas accipere Mariam cõiugem tuam, id est, non timeas nuptias eius solenniter celebrare. Licèt alij dicant, quòd nondum erat in domum inducta, sed solum desponsata. Primum tamen magis consonat Euangelio.

homi. 1. in Matth. in ope. impẽ fecto I so. 2. ante fin. tom. 2.

Homil. 4. in Matth. super illud antequam conueni- rent. to. 2

SVMMA TEXTVS.

Conclusio

Conclusio est affirmatiua, nam duplicem habuit perfectionem. Forma enim matrimonij cõsistit in quadam indiuisibili coniunctione animorum, per quam vnus coniugum indiuisibiliter alteri fidem seruare tenetur. Finis vero matrimonij est proles generanda, & educanda. Quantum itaque ad primam perfectionem, hoc fuit verum matrimonium: quia vterque consensit in copulam coniugalem, non autem in copulam carnalem expressè nisi sub conditione, si Deo placeret. Quantum ad secundam perfectionem & si in illo matrimonio nõ fuerit proles per concubitum, habuit tamen secundam perfectionem, videlicet prolis educationem. Vnde Augustinus in libro de nuptijs, & concup. Omne nuptiarum bonum impletum est in illis parentibus Christi, proles, fides, & sacramentum. Prolem cognoscimus, ipsum Dominum: Fidem, quia nullum adulterium, sacramẽtum quia nullum diuortium, solus ibi nuptialis concubitus non fuit.

August.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Conclusio D. Thomæ est certa secundum fidem, & liquido constat ex diuinis scriptuis Matthæi. 1. Matth. 1. Lucæ.

Lucæ. 1. Luc. 1. & 2. in quibus locis dicitur virgo desponsata fuisse Ioseph Rursus dicitur Ioseph vir Mariæ, & ipsa Maria coniux & vxor Ioseph, quæ vera non essent, nisi esset verum matrimonium, & perfectum essentiali perfectione. Hæc est communis traditio Ecclesiæ & Doctorum Vuitclef. omnium. Solus Vuitclef hæreticus negat hanc conclusionem, existimat enim matrimonium non esse legitimũ & perfectum nisi esset consummatum. Contra quem di- VValdẽsis. sputat Thomas VValdensis capit. 130. in libro de sacramentis, & ad mortuum Vuiteleſi respondet hic D. Tho. quòd consummatio per copulam non requiritur ad perfectionem matrimonij essentialem, sed accidentalem tantum.

Argumentum. ¶ Aliud argumentum potest fieri contra prædictam conclusionem Nam consensus cum conditione nũquam reddendi aut petendi debitum non sufficit ad verum matrimonium, sed B. Virgo habuit talem consensum, si quidem habuit firmissimum propositum imo votum nunquam cognoscendi virum, ergo non fuit verum matrimonium.

Solutio. ¶ Ad hoc argumentum concedo maiorem, quanquam multi Theologi eam insicientur, de qua re in 4. Sentent. agendum est. Negamus tamen minorem. Nam B. Virgo licèt semper habuerit constantissimum seruandæ virginitatis propositum, tamẽ dum cõsensit in matrimonium non apposuit talem conditionem, sed committens virginitatem suam Deo, cuius instinctu nubebat, consensit absolutè in matrimonium & in copulam coiugalem, in copulam vero carnalem sub conditione tantum si Deo placuerit, vel in potentia tantum non in actu, prout expositum est in præcedenti articulo. Dominus Caietanus in Caietan. hoc articolo explicans solutionem vltimi dicit, quòd tanta fuit inter Mariã & Ioseph conuersatio, quòd absque vlla nota potuissent consummare matrimonium. Sed Catherinus. hic insurgit Catherinus ille, quem supra commemorauimus. Hoc, inquit, est horribile, & in magnam contumeliam diuini partus, & aduersus votum viginitatis, quòd emisit vterque coniux. Sed miserè hallucinatur in hac re Catherinus. Etenim Caietanus non dicit potuisse licitè consummare matrimonium, sed tantum dicit potuisse absque nota. Quæ enim nota, quòd fœmina nupta consummasset matrimonium? imo omnes quotquot videbãt B. Virginem grauidam præter Ioseph id existimabant. Verissima est ergo Caietani sententia in hac parte, alioquin vt ipse optime colligit non fuisset sufficienter prouisum famæ B. Virginis, cum inuenta est in vtero habens. Lege D. Thom. D. Thomam in solutione. 3. optime explicantem illud Matth. 1. Ioseph vir eius cum esset iustus, & nollet eam traducere. Legendus est etiam Dominus Caietanus, qui optimè de hac re philosophatur.

QVAESTIO XXX.

De beatæ Mariæ Virginis annuntiatione, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de annuntiatione beatæ Mariæ Virginis.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm conueniens fuerit ei annuntiari, quòd in ea generandum erat.

¶ Secundò, per quem erat ei hoc annuntiandum.

¶ Tertiò, per quem modum ei annuntiari debebat.

¶ Quartò, de ordine annuntiationis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm necessarium fuerit annuntiari beatæ Virgini, quod in ea erat generandum.

AD primum sic proceditur. Videtur, 164
ꝙ non fuerit necessarium Beatę Vir 3.d.3.q.3.
gini annuntiari quod in ea fiẽdum arti. 1. q. 1.
erat. Annuntiatio enim ad hoc so- & d ist. 30.
lũ necessaria esse videbatur, vt Vir- ar. 4.
ginis consensus haberetur. Sed consensus eius nõ videtur necessarius fuisse: quia conceptus Virginis prænuntiatus fuit prophetia prædestinationis, quæ sine nostro completur arbitrio: vt dicit quædam gloss. Matth. 1. Non ergo necessarium fuit, quòd talis annuntiatio fieret. Gloss. ord. super Mat. 1. ca. super illud, Vt adimpleretur.

¶ 2. Præterea, Beata Virgo incarnationis fidem habebat, sine qua nullus esse poterat in statu salutis, quia vt dicitur Rom. 3. Iustitia Dei per fidem Iesu Christi in omnes. Sed de eo, quod aliquis per certitudinem credit, non indiget vlterius instrui. Ergo Beatæ Virgini non fuit necessarium, vt ei Incarnatio filij Dei annuntiaretur.

¶ 3. Præterea, Sicut beata Virgo corporaliter Christum concepit, ita & quælibet sancta anima concipit ipsum spiritualiter. Vnde Apostol. dicit Gal. 3. Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Sed illis, qui spiritualiter debent Christum concipere, talis conceptio non annuntiatur. Ergo nec beatæ Virgini fuit annuntiandum, ꝙ esset in vtero conceptura filium Dei.

Sed contra est, quod habetur Luc. 1. quòd Angelus dixit ei, Ecce concipies in vtero, & paries filium.

¶ Respondeo dicendum, quòd congruũ fuit beatæ Virgini annuntiari quòd esset Christum conceptura. Primò quidem, vt seruaretur cõgruus ordo coniunctionis filij Dei ad Virginem: vt scilicet prius mens eius de ipso instrueretur, quàm carne eum conciperet. Vnde Augu. * dicit in lib. ca. 3. a medio to. 6.
de Virginitate, Beatior Maria percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi. Et posteà subdit, † Materna propinquitas nihil Ma- ca. 3. in fine, tom. 6.
riæ profuisset, nisi fęlicius Christum corde, quàm carne gestasset. Secundò, vt posset esse certior testis huius sacramenti, quando super hoc diuinitus erat instructa. Tertiò, vt voluntaria sui obsequi munera Deo offerret: ad quod se promptam obtulit dicens, Ecce ancilla Domini. Quartò, vt ostenderetur esse quoddam spirituale matrimonium inter filium Dei & humanam naturam: & ideo per annuntiationem expectabatur consensus Virginis, loco totius humanæ naturæ.

Ad primum ergo dicendum, quòd prophetia prædestinationis completur sine nostro arbitrio causante: non tamen sine nostro arbitrio consentiente.

¶ Ad secundum dicendum, quòd beata Virgo expressam fidem habebat Incarnationis futuræ: sed

ſed cùm eſſet humilis, non tam alta de ſe ſapiebat, & ideò ſuper hoc erat inſtruenda.

Ad tertium dicendum, quòd ſpiritualem conceptionem Chriſti, quæ eſt per fidem, præcedit annuntiatio, quæ eſt per fidei prædicationem, ſecundum quod fides eſt ex auditu: vt dicitur Roman. 10. Nec tamen propter hoc aliquis pro certo ſcit ſe gratiam habere; ſed ſcit veram fidem eſſe, quam accepit.

SVMMA TEXTVS.

Cõcluſio. COncluſio eſt. Congruum fuit B. Virgini annunciari, q̃ Chriſtum eſſet genitura. Primò quidem, vt primo mens eius de ipſo inſtrueretur, quam eum carne conciperet: quia fœlicior fuit Maria percipiendo fidem Chriſti, quàm concipiendo carnem eius ſm̃ Aug. de virginitate. Secundò, vt poſſet eſſe certior teſtis huius ſacramenti, quando ſuper hoc erat diuinitus inſtructa. Tertiò, vt voluntaria ſui obſequij munera Deo offerret, ſicut dixit: Ecce ancilla Domini. Quartò, vt oſtenderetur eſſe quoddam ſpiritnale matrimonium, inter filium Dei & humanam naturam: vnde per annunciationem expectabatur conſenſus Virginis loco totius humanę naturæ.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Quid ſcinerit beata Virgo de hoc myſterio añ annunciationem. DE hac quæſtione nihil ferè diſputant doctores ſcholaſtici, ſed multa afferunt ſcitu digna interpretes ſacrarum ſcripturarum Luc. 1. Circa iſtum articulum dubitatur primo, quid Virgo prius ſciret de dominicæ incarnationis myſterio? Certè veroſimile eſt, quòd habuerit magnam cognitionem illius tum per reuelationem, tum etiam per lectionem, & intelligentiam ſacrarum ſcripturarum, quod ſtatuimus pro certo, ſupra q. 27. ar. 5. Sed maiorem habuit huius rei notitiam per Angelum, quam antea vt patet ex textu Euangelij. Sed tamen, quòd ex ea eſſet Meſſias naſciturus, omnino ignorabat: imò quidam dicunt, quòd ex humilitate exiſtimabat oppoſitum, quibus ego non aſſentior, nam ego exiſtimo, quòd nunquã habuit aſſenſum erroneum & fallacem, ſicut nunquam habuit actum inordinatum appetitus aut voluntatis. Sed quare fuit cõgruũ vt hoc myſteriũ annunciaret Virgini. circa cauſas quare fuit congruum annunciare B. Virgini hoc myſterium, obſeruandæ ſunt aliæ duæ præter eas quas commemorat D. Tho. Prior eſt, vt vniuerſus orbis deberet B. Virgini, tanquam cauſæ morali & voluntariæ per conſenſum ſuum exhibitum Chriſti incarnationem, ac ipſius orbis reparationem. Itaque non tantum vt mater naturalis ex ſuis caſtiſſimis viſceribus genuit nobis & peperit Saluatorem, verum vt mediatrix moralis voluit nobis ſalutem, & Saluatorem mediatorem. Poſterior eſt, vt ipſa beata Virgo præpararet ſe ac diſponeret actu per exercitium maximarum virtutum ad Chriſti incarnationem, æquiſſimum ſiquidem erat & congruentiſſimum, vt tunc maximè ſi quando ante, & magis quam ante exerceret ſe beata Virgo in actuali virtutum exercitio & palæſtra. Annunciatio autem illi per Angelum facta præbuit illi huius exercitij occaſionem, & quod inde conſequitur cunctis ſæculis inauditũ virtutum exemplar & ſpecimen reliquit. Exercuit ſeipſam B. Virgo in humilitate maxima, tum in turbatione cum audiret inauditũ genus ſalutationis, & miras ipſius laudes, tum etiam in verbis quibus profeſſa eſt ſe eſſe ancillã Dei non matrem quantum ad dignitatem: exercuit ſe etiam ſummo modo in prudentia, q̃ magnoperè, neceſſe eſt ad diſcernendos ſpiritus, ſint ne ex Deo, an non. Ad quod opus faciendũ datur fidelibus donum diſcretionis ſpirituum, vt dicitur 1. Cor. 12. 1. Cor. 12. & ita monet nos D. Ioan. 1. can. c. 4. Nolite cre- 1. Ioan. 4. dere omni ſpiritui, ſed probare ſpiritus, vtrum ex Deo D. Auguſt. ſint. Eſt ſiquidem difficillimum negotium, vt docet D. Auguſt. 12. ſuper Gen. c. 14. & 6 confeſſ. cap. 13. Virgo itaq; humilis continuo probauit, & examinauit ſpiritum, vt patet ex cõtextu Euangelico apud Lucam in enarratione annunciationis. Exemplar item tribuit ſummæ fidei in credendo, obedientiæ ac tandem magnanimitatis qua deſtinauit, ac propoſuit animo heroico & diuino ſe talia opera deinceps toto vitæ decurſu exhibituram, & in ea ſanctitate victuram, quæ Dei matrem decebat, ac ſupra omnia excellentiſſimę charitatis tribuit exemplar, tum erga Deum, tum erga proximum, quoniam charitas hæc requiſita erat ad ſupradicta.

¶In ſolutione vltimi obſeruet Theologus D. Thomã apertè docere, quod nemo certò ſcit citra diuinã reuelationem ſe gratiam habere, ſed ſcit quiſque veram eſſe fidem quam accepit. Quæ doctrina animaduerſione digna eſt pro illa quæſt. Vtrùm fidelis quiſque certo cognoſcat ſe habere fidem. Nota.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm annunciatio beatæ Virgini fieri debuerit per Angelum.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd beatę Virgini non debuerit an- 165 3. di. 3. q. 3. ar. 2. q. 1. & 2. nũciatio fieri per Angelũ. Supremis enim Angelis fit reuelatio immediatè a Deo: vt Dionyſ.* dicit 7. c. Cæleſt. hierar. ca. 7. parũ a medio. Sed mater Dei eſt ſuper omnes Angelos exaltata. Ergo videtur, quòd immediatè à Deo debuerit ſibi annunciari Incarnationis myſterium, & non per Angelum.

¶2. Prætereà, Si in hoc oportebat ſeruari communem ordinem, ſecundum quem diuina hominib. per Angelos reuelantur, ſimiliter diuina ad mulierem per virum deferuntur. unde & Apoſtolus dicit 1. ad Corint. 14. Mulieres in eccleſijs taceant: ſi quid aũt volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent. Ergo uidetur, quòd B. Virgini debuerit annunciari myſterium Incarnationis per aliquem virum: præſertim quia Ioſeph vir eius ſuper hoc fuit ab Angelo inſtructus, vt legitur Matthæi 1.

¶3. Prætereà, Nullus poteſt congruè annuntiare quod ignorat. Sed etiã ſupremi Angeli non plenè cognouerunt Incarnationis myſterium, vnde dicit Dion. 7. Cæleſt.* hierar. ex eorum perſona eſſe intelligendam quæſtionem, quæ ponitur ca. 7. a me. Iſa. 63. Quis eſt iſte qui venit de Edom? Ergo videtur, quòd per nullum Angelum potuit conuenienter annunciatio Incarnationis fieri.

¶3. Prætereà, Maiora ſunt per maiores nũtios annũtianda. Sed myſterium Incarnationis eſt maximum inter omnia quæ per angelos ſunt hominibus annunciata. Ergo videt̃, quòd ſi per aliquẽ angelum debuit annunciari, quòd ille debuerit eſſe de ſupremo ordine. Sed Gabriel non eſt de ſupremo ordine, cùm ſit de ordine archangelorũ qui eſt penultimus: vnde Eccleſia cantat, Gabrielem archangelum ſcimus diuinitùs te eſſe affatũ. Non ergo huiuſmodi annuntiatio per Gabrielẽ archangelum conuenienter facta eſt.

¶ Sed contra eſt, quod dicitur Luc. 1. Miſſus eſt Gabriel angelus à Deo, &c.

¶Reſpondeo dicendum, quòd cõueniens fuit

matri Dei annuntiari per Adgelum diuinæ incarnationis mysterium, propter tria. Primò quidē, vt in hoc etiam seruaretur diuina ordinatio, secundum quam mediantibus Angelis diuina ad homines perueniunt. Vnde Dion.* dicit cap. 4. Cœlest. hierar. ꝙ diuinum Iesu benignitatis mysterium Angeli primò edocti sunt: postea per ipsos ad nos cognitionis gratia transiuit. Sic ergo diuinissimus Gabriel Zachariā quidem docuit, prophetam Ioannem ex ipso nasciturum: Mariā autem quomodo in ipsa fieret thearchicum ineffabilis Dei formationis mysterium. Secundò hoc fuit conueniens reparationi humanæ, quæ futura erat per Christum. Vnde Beda dicit* in homil. Aptum humanæ restaurationis principium, vt Angelus a Deo mitteretur ad Virginem partu consecrandam diuino: quia prima perditionis humanę fuit causa, cum serpens a diabolo mittebatur ad mulierem spiritu superbiæ decipiendā. Tertiò, quia hoc congruebat virginitati matris Dei. Vnde Hiero.* dicit in sermone Assumptionis: Benè Angelus ad Virginem mittitur: quia semper est Angelis cognata virginitas. Profectò in carne præter carnem viuere, non terrena vita est, sed cœlestis.

cā. 4. à me.

gloss. ord. super Lucā capi. 1.

In 2. fol. a princi. ser. to. 2.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ mater Dei superior erat Angelis, quantum ad dignitatem, ad quam diuinitus eligebatur: sed quantum ad statum præsentis vitæ, inferior erat Angelis. Quia & ipse Christus ratione passibilis vitæ, modico ab Angelis minoratus est: vt dicitur Hebr. 2. Sed tamen quia Christus simul fuit viator & comprehensor, quantū ad cognitionem diuinorum, non indigebat ab Angelis instrui. Sed mater Dei nondum erat in statu compræhensorum, & ideo de diuino conceptu per Angelos instruenda erat.

Ad secundum dicendum, ꝙ (sicut Ang.* dicit in sermone de Assumptione) beata Virgo Maria vera æstimatione a quibusdam generalibus excipitur: quia nec conceptus multiplicauit, nec sub viri, id est mariti potestate deguit, quę integerrimis uisceribus de Spiritu sancto Christum suscepit. Et ideo nō debuit mediante uiro instrui de mysterio incarnationis, sed mediante Angelo. Propter quod etiam ipsa est prius instructa, quàm Ioseph: nam ipsa instructa est ante conceptum, Ioseph autem post eius conceptum.

In libello de assum. beatæ Mariæ, ca. 4. a med. to. 9.

Ad tertium dicendum, ꝙ sicut patet ex autoritate Diony.* inducta, Angeli incarnationis mysterium cognouerunt: sed tamen interrogabant, perfectius scire cupientes a Christo huius mysterij rationes, quæ sunt incomprehensibiles omni creato intellectui. Vnde Maximus dicit, Quòd Angeli nouerint futuram incarnationem, ambigere non oportet. Latuit autem eos inuestigabilis Domini conceptio atque modus, qualiter totus in genitore, totus manebat in omnibus, necnon & in uirginea cellula.

circa prin. corp. ar.

Ad quartum dicendum, quòd quidam dicunt Gabrielem fuisse de supremo ordine Angelorū: propter quod Greg.* dicit, summum Angelum venire dignum fuerat qui summum omniū nuntiabat. Sed ex hoc non habetur quòd fuerit summus inter omnes ordines, sed respectu Angelorum: fuit. n. de ordine Archangelorum. Vnde & Ecclesia eum Archangelum noiat: & Greg.* ipse dicit in homil. de centum ouibus, quòd Archangeli dicuntur, qui summa annunciant. Satis est ergo credibile, ꝙ sit summus in ordine Archangelorum. Et sicut Greg.* dicit, hoc nomen officio suo congruit. Gabriel enim Dei fortitudo nominatur. Per Dei ergo fortitudinem nuntiandus erat, qui virtutum dominus & potens in prælio, ad debellandas potestates aereas ueniebat.

homi. 34. ante mediū illius.

hom. 34. in euang. ante mediū eius.

eodē loco ośe proximè dicto.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio.

COnclusio est, conueniens fuit per Angelum annunciari matri Dei diuinæ incarnationis mysterium. Primò, vt seruaretur ordo diuinus, secundum quem mediantibus Angelis ad homines diuina perueniūt. Secundò, hoc conueniebat reparationi humanæ, quæ futura erat per Christum: nam prima causa perditionis humanæ fuit, cum serpens a Diabolo mittebatur ad mulierem spiritu superbiæ decipiendam. Aptum igitur erat restaurationis humanæ principium, vt Angelus a Deo mitteretur ad Virginem partu consecrandam diuino. Tertiò, congruebat virginitati matris Dei: quia semper Angelis est cognata virginitas.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Dubium.

IN hoc articulo dubitationes sunt perfaciles. Prima est, nam Maria erat perfectior Angelis, ergo non debebat instrui ab illis. Huic facilè respondetur, ꝙ de Christo dicitur Hebr. 2. minuisti eum paulò minus ab Angelis, nihil ergo obstat quominus in aliquibus Virgo Maria esset inferior saltem ratione status, quia illa in via, illi vero in patria. Oportuit ergo, vt ab Angelo de hoc mysterio B. Virgini annunciaretur, vt seruetur ordo diuinæ sapientiæ illuminādo inferiora per superiora, & propter alias causas, quas commemorat D. Tho. io articulo. Sed dices, ergo debuit fieri annunciatio viro Ioseph, & per illum Mariæ, quia caput mulieris est vir. Et Apostolus primæ Corin. 14. dicit: Mulieres in Ecclesia taceant, si quid autem scire voluerint, domi viros suos interrogent. Respondetur, quòd aliud est soluere legem, aliud aliquam personam priuilegio donare, seruata est lex vniuersalis, vt ad inferiores non perueniret reuelatio, nisi per superiores, priuilegium fuit, vt non esset in hoc beata Virgo subdita viro suo.

Solutio. Heb. 2.

Obiectio.

1. Cor. 14.

Solutio.

¶ Alia dubitatio est, vtrùm Angelus qui annunciauit fuerit omnium supremus? Hanc dubitationem exponit Diuus Thomas hic in solutione vltimi, & dominus Caietanus addit ad Diuum Thomam hæc verba. Aduerte quòd quamuis si ad magnitudinem annunciandæ personæ diuinæ filij Dei incarnandæ spectetur, supremus Seraphinus debuisset annuntiare: quia tamen annūtiare verbum Dei infrà latitudinem officij annuntiantis clauditur, non debuit aliquis extra deputatos ad annuntiandum mitti: vt omnia suauiter à diuina prouidentia disponerentur. Et propterea nō debuit primus Seraphinus annuntiare, sed supremus inter Archangelos. Certè scriptura nō dicit cuius hierarchiæ fuerit Angelus, sed quia Archangeli dicuntur, vt Gregorius ait, quia summa annunciant, & quia hoc fuit maximum omnium nuntiorum, ideo oportuit vt fuerit Archangelus, & ita Ecclesia nominat Gabrielem Archangelum. Sed hic est obseruandum, Gabrielem Archangelum, qui hunc nuntiū apportat sacratæ Virgini incarnationis Dei magni, non solum verbis, quæ annuntiat Virgini, sed nomine ipso

Quare nō sit missus supremus Seraphin.

Gabriel quid significet.

hoc

Proclus.

Cōc.Nice.

hoc magnum significare mysterium incarnationis Dei omnipotentis. Quid enim est aliud Gabriel, quàm, Verbum caro factum est? Geber enim homo est, El, Deus: vnde Gabriel, homo Deus: Verbum Deus caro factum: significauit id Proclus Episcopus in quadam homilia dicta assistente Nestorio Constantinopoli his verbis: Reuerere nomen Archangeli, qui nuntium illum lætissimū apportauit beatæ Mariæ, qui Gabriel est appellatus, dictus Gabriel, id est, Deus & homo; Geber enim homo est, El, Deus: Nomine ipso significans nuntium quem apportat, quoniam is, quem euangelizat, Christus, Deus & homo erat oriturus, nomenclatura ipsa miraculum significat, &c. vnde actione. 4. Synod. Nicenæ. 2. tom. 2. cōcil. Stephanus diaconus recitat historiā ea libro de martyrio Procopij martyris, Neaniam quendam nomine, locasse insigni artifici Marco, crucem fabricandam, & cū elaborata esset summa arte, extitisse in ea tres imagines. Primam Emanuelis cruci suffixam, inscripto nomine Emanuelis, & vtrinque in summitate brachiorum crucis, Michaelem & Gabrielem. Et cum Marcus artifex vellet expungere imagines, sibi timens, exsiccata est illi manus. Extitere ergo miraculo Emanuel suffixus cruci, id

Michael quid significat.

est, inter nos Deus, & ex altera parte brachiorum crucis, Michael, ille qui Apocalyp. capit. 12. præliatur cum dracone, quando facta est salus & potestas Christi, & quando vicit propter sanguinem agni, id enim significat nomen Michael, id est, Quis sicut Deus? Mi: quis: cha, sicut, el, Deus; quæ nomenclatura pugnam cum dracone significat, qui morte Christi est superatus à Michaele, & id significauit, cum extitit in altera parte crucis, significat enim victoriam factam in sanguine agni ab Angelo

Cyrillus.
Argumen.

qui dicebat. Quis sicut Deus? In altera parte extitit Gabriel, id est, Deus homo factus, vt dictum est: vide in Cyrill. lib. apologet. tomo 1. conci. Sed contra hanc veritatē arguitur ad probandum, quòd Angelus nō potuerit hoc mysterium beatæ Virgini annuntiare, nam etiam supremi Angeli non plenè cognouerunt incarnationis mysterium, vnde dicit Dionysius. capit. 7. de cęl. hierar. ex eorū persona esse intelligendam quæstionem, quę ponitur Isa. 63. Quis est iste qui venit ad Edom? &c. Ad hoc dubium Diuus Thomas hic in solutione ad tertium respondet,

D. Diony.
Esa. 63.
Solutio.
D. Thom.

quòd Angeli incarnationis mysterium cognouerunt, sed tamen interrogabant, perfectius scire cupientes à Christo huius mysterij rationes, quæ sunt incomprehēsibiles omni intellectui creato: vel fortè illud verbum est admirantium, & laudantium, non ignorantium. Nam quod Angeli saltem beati cognoscant hoc mysterium, exploratum esse videtur. Vident enim in verbo omnia quæ pertinent ad suum statum, & sic vident hoc mysterium, cuius præcipuè ipsi sunt administratorij spiritus missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis. Hæc sufficiant pro hoc articulo. Nam alia quæstio quę solet hic moueri, vtrum Angeli habeant nomina propria, & qua lingua, & quo idiomate se appellāt, habet propriam sedem in 2. dist. 9. & apud D. Thomam 1. p. q. 108.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm Angelus annuncians debuerit beatæ Virgini visione corporali apparere.

166
3. d. 3. q. 3. arti. 1. q. 2.

A D tertium sic proceditur. Videtur, quòd Angelus annuncians non debuerit Virgini apparere visione corporali. Dignior enim est intellectualis visio, quàm corporalis: vt Aug. * dicit 12. super Gene. ad literam. Et pręcipuè ipsi Angelo est magis conueniens: nam visione intellectuali uidetur Angelus in sua substantia, uisione autem corporali uidetur in assumpta figura corporea. Sed sicut ad annunciandum conceptum diuinum decebat uenire summum nuncium, ita etiam uidetur, quòd decuerit esse summum genus uisionis. Ergo uidetur quòd Angelus annuntians apparuerit Virgini uisione intellectuali.

li. 12. c. 25. & 10 & 14. to. 3.

¶ 2. Præterea, Visio imaginaria uidetur etiam esse nobilior quàm uisio corporalis: sicut imaginatio est altior potentia, quàm sensus: Sed Angelus apparuit Ioseph in somnis secundum imaginariam uisionem, ut patet Matt. 1. & 2. Ergo uidetur, quòd etiam apparere debuerit B. Virgini imaginaria uisione, & non corporali.

¶ 3. Præterea, Corporalis uisio spiritualis substantiæ, uidentes stupefacit: unde & de ipsa Virgine cantatur. Expauescit Virgo de lumine. Sed melius fuisset quòd a tali turbatione mens eius esset præseruata. Non ergo fuit conueniens quòd huiusmodi annunciatio fieret per uisionem corporalem.

Sed contra est, quòd Aug. * in quodam sermone inducit Beatam Virginem sic dicentem, Venit ad me Gabriel Archangelus, facie rutilans, veste coruscans, incessu mirabilis. Sed hæc non possunt pertinere nisi ad corpoream uisionem: Ergo corporea uisione Angelus annuncians beatæ Virgini apparuit.

In ser. 14. de Natali Dñi ante med. t. 10.

Respondeo dicendum, quòd Angelus annunciās apparuit matri Dei corporea uisione: & hoc conueniens fuit. Primò quidem quātum ad id, quod annunciabatur: uenerat enim Angelus annunciare incarnationem inuisibilis Dei, per quam uisibilis fieret. Vnde etiam conueniens fuit, ut ad huius rei declarationem, inuisibilis creatura formam assumeret, in qua uisibiliter appareret: cum etiā omnes apparitiones veteris Testamenti ad hanc apparitionem præordinentur, quia filius Dei in carne apparuit. Secundò fuit congruum dignitati matris Dei, quæ nō solum in mente, sed in corporeo ventre erat Dei filiū receptura, & ideo nō solum mens eius, sed etiam sensus corporei erant uisione angelica refouendi. Tertiò congruit certitudini eius, quod annunciabatur: ea enim, quæ sunt oculis subiecta, certius apprehendimus, quàm ea quæ imaginamur. Vnde Chrisosto. * dicit super Matth. quòd Angelus non in somnis, imò uisibiliter Virgini astitit: nam quia magnam ualde relationem accipiebat ab Angelo, egebat ante tantæ rei euentus, uisione solenni.

Hom. 4. in Matt. parū ante med. to. 2.

* Ad primum ergo dicendum, quòd intellectualis uisio est potior, quàm uisio imaginaria uel corporalis, si sit sola. Sed ipse August. * dicit quòd excellentior est prophetia, quę habet simul intellectualem & imaginariam uisionem, quàm illa quæ habet alteram tantum: beata autem Virgo non solum percepit uisionem corporalem, sed etiam intellectualem illuminationē, vnde talis apparitio nobilior fuit. Fuisset tamen nobilior si ipsum Angelū intellectuali uisione in sua substantia uidisset:

li. 12. super Genes. c. 9. circa med. to. 3.

ſet:ſed hoc non patiebatur ſtatus hominis viatoris, quòd Angelum per eſſentiam videret.

Ad ſecundum dicendum, quòd imaginatio eſt quidem altiori potẽtia, quàm ſenſus exterior: quia tamen principium humanæ cognitionis eſt ſenſus, ideo in eo conſiſtit maxima certitudo: quia ſemper oportet, quòd principia cognitionis ſint certiora. Et ideo Ioſeph, cui Angelus in ſomnis apparuit, non ita excellentem apparitionem habuit, ſicut beata Virgo.

Li. 1. I Luc. in n. de Angeli apparitione in fine illius. to. 5.

Ad tertium dicendum, quòd ſicut Ambroſ. dicit ſuper* Luc. perturbamur & a noſtro alienamur affectu, quando perſtringimur alicuius ſuperioris poteſtatis occurſu. Et hoc contingit non ſolum in viſione corporali, ſed etiam in viſione imaginaria. Vnde Gen. 15. dicitur, quòd cum ſol occubuiſſet, ſopor irruit ſuper Abraham, & horror magnus, & tenebroſus inuaſit eum. Talis tamen perturbatio hominis, non tantum homini nocet, vt propter eam debeat angelica apparitio prætermitti. Primum quidem, quia ex hoc ipſo, ꝙ homo ſupra ſeipſum eleuatur (quòd ad eius pertinet dignitatem) pars eius inferior debilitatur, ex quo prouenit perturbatio prædicta: ſicut etiam calore naturali ad interiora reducto, exteriora tremunt. Secundum, quia ſicut Orig. * dicit ſuper Luc. Angelus apparens, ſciens hanc eſſe humanam naturam, primum perturbationi medetur, vnde tam Zacharię, quàm Mariæ poſt turbationem dixit, Ne timeas. Et propter hoc, vt legitur in vita Antonij. Non difficilis eſt beatorum ſpirituum malorumque diſcretio. Si enim poſt timorem ſucceſſerit gaudium, à Domino veniſſe ſciamus auxilium: quia ſecuritas animæ, præſentis maieſtatis indicium eſt. Si autem incuſſa formido permanſerit, hoſtis eſt qui videtur. Ipſa etiã turbatio Virginis, conueniens fuit verecundiæ virginali: quia vt Ambroſ. * dicit ſuper Lucam, trepidare virginum eſt, & ad omnes viri ingreſſus pauere, omnes viri affatus vereri. Quidam tamen dicunt, quòd cum beata Virgo aſſueta eſſet viſionibus Angelorum, non turbata fuit in uiſione Angeli: ſed in admiratione eorum, quæ ei ab Angelo dicebantur, quia de ſe tam magnifica non cogitabat. Vnde & Euangeliſta non dicit, ꝙ turbata fuerit in uiſione Angeli, ſed in ſermone eius.

Hom. 4. in Luc ĩ principio. to. 3.

Li. 2. I Luc. ca. 1. cuius titulus eſt. De ſaluta. Marię, t. 5.

S V M M A T E X T V S.

Cõcluſio.

CONcluſio eſt affirmatiua. Primò, quia venerat annunciare incarnationem inuiſibilis Dei. Vnde conueniens fuit ad huius rei declarationem, quòd inuiſibilis creatura formam aſſumeret, in qua viſibiliter appareret. Conueniebat ſecundo dignitati matris Dei, quæ non ſolum in mente, ſed in corporeo ventre erat Filium Dei recéptura: quare non ſolum mens eius, ſed etiam corporei ſenſus erat angelica viſione reficiendi. Congruit tertiò certitudini eius, quod annuntiabatur, quia ea, quæ oculis ſunt ſubiecta certius apprehendimus, quàm ea, quæ imaginamur: & ad magnam reuelationem ſolenni viſione egebat ante tantæ rei euentum.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo dubium eſt, An angelus apparuerit in corpore aſſumpto? Et videtur, quòd hoc non poſſit oſtendi. Nam etiam Daniel dicit ca. 8. & 9. quòd venit ad eum Gabriel, & ſtetit iuxta eum, & tetigit eum, & locutus eſt ei. Et Ioan. in Apoc. dicit ſe vidiſſe Angelos, & tamen nemo dicit fuiſſe in veris corporibus Angelos, ſed ſolum ſecundum imaginarias ſpecies, ergo ſimiliter poſſet dici de aduentu Angeli ad Virginem. Reſpondetur, quòd Caie. dicit hic quoſdam eſſe hoc tempore, qui ſuſcitanerint hanc opinionem, vt non fuerit verus Angelus. Sed patet oppoſitum ex autoritate Chryſoſtomi, & Auguſtini, & Ambroſij, quos S. Tho. allegat. Et item, quia Lucas prius narrauit quomodo idem Gabriel venerit ad Zachariam, & dicit quòd ſtetit ad dexteram altaris, quod manifeſtum eſt argumentum in vero corpore fuiſſe. Item quia dicit quòd eſt ingreſſus ad Virginem, & quòd diſceſſit, quæ ſignificant motum corporeum. Item quia ait: dixit autem Maria ad Angelum, quod innuit eum habuiſſe præſentem: non enim ſolent Prophetæ interrogare Angelos, quos per ſpeciem ſolum vident. Ad id quod dicitur de Daniele & Ioanne, reſpondetur, quòd aliud eſt eſſe Prophetam, aliud eſt eſſe hiſtoricum. Hiſtoriæ enim debent accipi, vt ſonãt ad literam, alias eadem ratione poſſent accipi tropicè. Et iterum Virgo Maria turbata eſt, & timuit, quod videtur fuiſſe ex conſpectu corporeo, quia turbatio illa videtur fuiſſe ſenſitiua, quæ non naſcitur ex reuelatione interiori, ſed ex motu ſenſitiuo. Sed quærunt aliqui qua forma apparuerit Angelus, & reſpõtur certum eſſe quod viri forma, nam cum legimus in ſcripturis apparitionem Angelorum, legimus apparuiſſe ſub forma virorum, vt de Raphaele, & de Abraham legimus, quod vidit tres viros. Rationabiliter etiã credimus, quòd apparuerint in ſpecie iuuenili, & in ſtola alba ſicut in reſurrectione apparuit Angelus. Illud tamen animaduertendum eſt, quòd Virginis turbatio in Angeli ſalutatione non fuit motus aliquis pauoris, aut alterius paſſionis præueniens rationis vſum, quoniam vt diximus q. 27. non fuit in Virgine motus aliquis inordinatus, ideoque turbatio illa fuit ratione deliberata & commenſurata, ortaque fuit vt paulo antè dicebamus ex Virginis humilitate humiliter de ſe ſentientis, & non altè ſapientis, & ea cognitione maximæ dignitatis, quæ requirebatur, vt eſſet Dei mater, ac tandem ea Spiritus ſancti impulſu, & afflatu quo ipſa dirigebatur, turbauit ſemetipſam, ſicut Chriſtus turbauit ſeipſum Ioan. 11. 12. & 13 Sed ad extremum huius articuli animaduerſione dignũ eſt, quòd ſignum in ſolutione tertij poſitum ex vita S. Antonij ad diſcretionem ſpirituum, eſt intelligendum per ſe, videlicet, quantum eſt ex natura bonorum & malorum ſpirituum, communis ſiquidem vtrinſque apparentibus eſt humana turbatio propter naturam noſtram. Verum bonorum apparitio ad Deum animum ducens ſecuritatem animi parit, malorum autem quia a Deo auerſiua eſt, nõ habet vnde ſecuram animam reddere valeat. Cæterum per accidens oppoſitum contingere poteſt, dum Sathanas transformans ſe in Angelum lucis ad hanc conditionem Angeli lucis ſtudet, poteſt enim poſt turbationem commouere phantaſmata, inferioremque partem animę ad materiam aliquam gaudij, & auertere materiam timoris, vt ſic abſque timore animus lætus reddatur, & propterea illud ſignum commemoratum non ſemper certum eſt, vnde memineris, quòd in his quæ ſunt per accidens contingit ſapientes falli. Circa hoc vide Auguſtinum lib. 12. in Gen. c. 14. vbi ait quòd certe diſcernere in huiuſmodi viſionibus, quis ſit bonus, vel malus ſpiritus arbitratur poſſe neminem ſcire: niſi ille qui acceperit illud donum, de quo Paulus: Alij diſcretio ſpirituum, & refert Auguſt. de matre ſua lib. 6. confeſſ. capitu. 13. quòd affirmauerit ſe dulcedine quadam & ſuauitate ſpiritus, quam explicare non poterat diſcernere, quando erat bonus ſpiritus, vel quando malus.

Angel⁹ apparuit Mariæ in forma viri corporea.

Qualiter turbata fuerit Virgo.

Ioan. 11. & 12. 13.

Nota circa diſcretionẽ ſpirituum.

Gene. 14.

D. Auguſt.

ARTI-

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm annunciatio conuenienti fuerit ordine perfecta.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod annunciatio eius non fuerit conuenienti ordine perfecta. Dignitas.n. matris Dei dependet ex prole concepta. Sed causa prius debet manifestari, quàm effectus: ergo primò debuit Angelus Virgini annunciare conceptum prolis, quàm eius dignitatem exponere, eam salutando. 167

¶ 2. Prætereà, Probatio aut prætermitti debet in his quæ dubia non sunt, aut prætermitti in his, quæ dubia esse possunt: sed Angelus primò videtur annunciasse id de quo Virgo dubitaret, & dubitando quæreret, dicens, Quõ fiet istud? & postea probationem adiunxit, tum exemplo Elisabeth, tũ ex Dei omnipotentia, ergo inconuenienti ordine annunciatio per Angelum est effecta.

¶ 3. Præterea, Maius non potest probari sufficienter per minus. Sed maius fuit Virginem parere, quàm vetulam. Ergo non fuit sufficiens probatio Angeli, probantis conceptum Virginis ex conceptu senis.

Sed contra est, quod dicitur Roma. 13. Quæ a Deo sunt, ordinata sunt. Angelus autem missus est a Deo ad hoc, quòd Virgini annunciaret: ut dicitur Luc. 1. ergo ordinatissimè fuit annunciatio per Angelum completa.

Respondeo dicẽdum, quod annunciatio cõgruo ordine per Angelum est perfecta. Tria.n. Angelus intendebat circa Virginem. Primò quidem, reddere mentem eius attentam ad tantæ rei cõsideratione: quod quidem fecit, eã salutando quadam noua & insolita salutatione. Vnde Origenes* dicit super Lucam, quod si sciuisset ad alium quempiam similem esse factum sermonem (vtpote quæ habebat legis scientiam) nunquam eam quasi peregrina talis salutatio terruisset. In qua quidem salutatione præmisit idoneitatem eius ad conceptum, in hoc quod dixit, Gratia plena: expressit conceptum, in hoc quod dixit, Dominus tecum: & prænunciauit honorem consequentem, cum dixit, Benedicta tu in mulieribus. Secũdò autem intendebat eam instruere de mysterio incarnationis, quod in ea erat implendum. Quod quidẽ fecit in prænunciando conceptum & partum, dicens, Ecce concipies in vtero, &c. & ostendendo dignitatem prolis conceptæ, cum dixit. Hic erit magnus: & etiam demonstrando modum conceptionis, cum dixit, Spiritus sanctus superueniet in te. Tertiò intendebat animum eius inducere ad consensum, quod quidem fecit exemplo Elisabet, & ratione ex diuina omnipotẽtia sumpta.

Hom. 6. in Lu. à med. illius to. 2.

Ad primum ergo dicendum, quòd animo humili nihil est mirabilius quàm auditus suæ excellentiæ: admiratio autem maximè attentionem animi facit. Et ideo Angelus volens mentem Virginis attentam reddere ad auditum tanti mysterij, ab eius laude incepit.

Ad secundum dicendum, quod Ambr.* expressè dicit super Lucã, quòd beata Virgo de uerbis Angeli non dubitauit. Dicit enim Quanto temperantior est Mariæ responsio, quàm uerba sacerdotis? Hæc ait. Quomodo fiet istud? ille respondit. Vnde hoc sciam? Negat ille se credere, qui ne gat se scire: ista se facere profitetur, nec dubitat esse faciendum, quòd quomodo fieri possit, inquirit. Aug.* tamen videtur dicere quòd dubitauerit. Dicit enim in lib. Quæstionum veteris & noui Testamenti: Ambigenti Mariæ de cõceptu, possibilitatem Angelus prædicat. Sed talis dubitatio magis est admirationis, quàm incredulitatis. Et ideo probationem Angelus inducit non ad auferendam infidelitatem, sed magis ad remouendam eius admirationem.

L. 2. in Luc. ca. 1. cuius tit. est: De Mariæ interrogatione &c. t. 5.

in lib. q. ex nouo Test. q. 51. i prin ei. resp. t. 4.

Ad tertium dicendum, quòd sicut Ambros. dicit in Hexameron, ob hoc multæ steriles pæperunt, ut partus credatur Virginis. Et ideo conceptus Elisabet sterilis inducitur, non quasi sufficiens argumentum, sed quasi quoddam figurale exemplum. Et ideo ad confirmationem huius exempli subditur argumentum efficax ex omnipotentia diuina.

SVMMA TEXTVS.

COnclusio est affirmatiua. Nam primo reddit mentem Virginis attentam, salutando eam quadam noua, & insolita salutatione, in qua præmisit idoneitatem eius ad conceptum, dicendo, gratia plena. Expressit conceptum, dicendo: Dominus tecum. Et prænunciauit honorem consequentem, cum dixit: Benedicta tu in mulieribus. Secundò, instruxit illam de mysterio incarnationis quod in ea erat implendum, cum prænunciauit conceptum, & partum dicens: Ecce concipies & paries. Modumque prænunciauit, dicendo: Spiritus sanctus superueniet in te. Intendit vltimò inducere animum eius ad consensum exemplo Elisabet, & ratione sumpta ex diuina omnipotentia. Cõclusio.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN primis, in hoc articulo quæri solet, quare & in quo sensu dixit Angelus, gratia plena, & vtrum prius erat gratia plena, antequam conciperet filium Dei. Subnectunt etiam aliam quæstionẽ: An ne postquam fuit gratia plena, amplius in gratia, & in meritis profecerit. Sed vniuersæ istæ quæstiones sunt a nobis sufficienter explicatæ supra q. 27. Alia dubitatio solet moueri, quem sensum habeat illa interrogatio Virginis, quomodo fiet istud. Pro cuius intelligentia sciendũ est, beatam Virginem Mariam excellentiorem habuisse cognitionem mysteriorum fidei, quàm vniuersi Prophetæ, vt ostendimus supra q. 27. artic. 5. propter quod exploratum est, nouisse illam multò perfectius, quàm Isaias Propheta Christum ex Virgine nasciturum. Quocirca cum iam Angelus illi nunciasset, quando hanc interrogationem ipsa protulit, filij Dei incarnationem in suo vtero, non dubitauit Virgo; an ipsa futura esset Virgo perpetua, si celebrandum esset tale mysterium in suo vtero, quin potius in illis verbis quæ continuo subiunxit, quoniã virum non cognosco, significauit constantissimum seruandæ virginitatis propositum. Ex quibus verbis sancti colligunt B. Virginem

Qualiter sint intelligenda verba Mariæ, quomodo fiet istud.

nem virginitatem vouisse. Interrogatio itaque illa facta est, vt probaret, atque discerneret sp.ritus ille, qui sibi apparebat, Dei esset, an dæmonis, Dei inquam dignantis eam tanto honore, vt in matrem suam illam eligeret, an potius dęmonis suum virginale propositum infirmare tentantis. Et postquam Virgo contulit scripturas sacras, & reuelationes illi factas cum responsione Angeli, & inuenit responsionem concordare cum scripturis, & reuelationibus, continuò præbuit assensum, inquiens: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbũ tuum. Descendens ab illa vniuersali cognitione, quam habebat Virginis matris in communi, ad notitiam particularem, qua cognouit ipsam esse Virginem electam, ex qua Christus erat nasciturus, de qua se nullam antea habuerat reuelationem. Sic intelligatur D. Tho. in articulo 1. ad 2. Catherinus in lib.4. contra Caietanum scribit, quod Caietanus in expositione huius interrogationis inducit beatam Virginem tanquam dubitantem, aut putantem se statim suam virginitatem amissuram. Sed hic Catherinus nugatur ferè semper, & nodum in scyrpo quærit. Sed & de tempore quo facta est hæc annunciatio beatæ Virgini, dubitatio est inter Doctores, Ioannes Lucidus in tractatu de vero die passionis Christi existimat, quod hæc annunciatio, & conceptio Christi facta est, cum beata Virgo ageret annum quatuordecimum, octauo calendas Aprilis, hoc est, die vigesimaquinta Martij, feria sexta. Caietanus in cap. 1. Lucæ inquit, certum esse beatam Virginem fuisse tunc annorum decem & nouem ad minus, & hoc si mulieris tertio senatio annorum complectur augmentum, sicut secundo senario pubescit. Nam rationabile est (inquit) quod fuerit tunc annorum viginti quatuor, vt perfecta etiam secundum ossa mulier, perfecta mater, perfectum gigneret filium.

QVAESTIO XXXI.

De conceptione Saluatoris quo ad materiam, de qua corpus eius conceptum est, in octo articulos diuisa.

Deinde considerandum est de ipsa conceptione Saluatoris. Primò, quantum ad materiam, de qua eius corpus conceptum est. Secundò, quantum ad cóceptionis autorem. Tertiò, quantum ad modum & ordinem conceptionis.

¶Circa primum quæruntur octo.

¶ Primò, vtrùm caro Christi fuerit sumpta de Adam.

¶Secundò, vtrùm fuerit sumpta de Dauid.

¶Tertiò, de genealogia Christi, quæ in Euangeliis ponitur.

¶ Quartò, vtrùm decuerit Christum nasci de fœmina.

¶Quintò, vtrùm fuerit de purissimis sanguinibus Virginis corpus eius formatum.

¶ Sextò, vtrùm caro Christi fuerit in antiquis Patribus, secundum aliquid signatum.

¶Septimò, vtrum caro Christi in Patribus fuerit peccato obnoxia.

¶ Octauò, vtrùm fuerit decimata in lumbis Abrahæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm caro Christi fuerit sumpta de Adam.

Ad primum sic proceditur. Videtur, q caro Christi non fuerit sumpta ex Adam. Dicit enim Apostolus 1. ad Corin. 15. Primus homo de terra terrenus, secundo homo de cœlo cœlestis. Primus autem homo est Adã, secundus est Christus. Ergo Christus non est ex Adam, sed habet ab eo distinctam originem. 168

¶ 2. Prætereà, Conceptio Christi debuit esse maximè miraculosa. Sed maius est miraculũ formare corpus hóis ex limo terræ, q̃ ex materia humana, quæ de Adam trahitur. Ergo videtur, q nõ fuerit conueniens Christum ab Adam carnem sumpsisse. Ergo videtur, quòd corpus Christi nõ debuerit formari de massa humani generis deriuata ab Adam, sed de aliqua alia materia.

¶ 3. Præterea, Peccatum in hunc mundum intrauit per unum hominem, s. per Adam: quia omnes in eo originaliter existentes, peccauerunt: vt patet Roman. 5. Sed si corpus Christi fuisset ab Adam sumptum, ipse etiam in Adam originaliter fuisset, quando peccauit. Ergo peccatum originale contraxisset, quod non decebat Christi puritatem. Non ergo corpus Christi est formatum de materia sumpta ab Adam.

Sed contra est quod Apostolus dicit ad Hebr. 2. Nusquam Angelos apprehẽdit, s. filius Dei: sed semen Abrahæ apprehendit. Semen aũt Abrahæ sumptum est ex Adam. Ergo corpus Christi fuit formatum de materia ex Adam sumpta.

Respondeo dicendum, quòd Christus humanam naturam assumpsit, ut eam a corruptione purgaret. Non autem purgatione indigebat natura humana, nisi secundum quod infecta erat per origioem uitiatam, qua ex Adam descendebat. Et ideo conueniens fuit, ut carnem sumeret ex materia ab Adam deriuata, ut ipsa natura per assumptionem curaretur.

Ad primum ergo dicendum, quòd secundus homo, id est, Christus, dicitur esse de cœlo, non quidem quantum ad materiam corporis, sed vel quantum ad uirtutem formatiuam corporis eius, vel etiam quantum ad ipsam eius diuinitatem. Secundum autem materiam corpus Christi fuit terrenum, sicut & corpus Adæ.

Ad secundum dicendum, quòd sicut supra dictum est, * mysterium Incarnationis Christi est quiddam miraculosum: non sicut ordinatum ad cõfirmationem fidei, sed sicut articulus fidei. Et ideo in mysterio Incarnationis non requiritur quid sit maius miraculum, sicut in miraculis quę fiunt ad cõfirmationem fidei: sed quid sit diuinæ sapientię conuenientius, & magis expediens hu- q.29. ar.1. ad 2.

mę saluti: quod requiritur in omnibus quę fidei sunt. Vel potest dici, quòd in mysterio Incarnationis nó solum attenditur miraculum ex materia conceptus; sed magis ex modo conceptionis & partus: quia. ¶ Virgo concepit & peperit.

Ad tertium dicendum, quod sicut supra dictum est, * corpus Christi fuit in Adam secundum corpulentam substantiam, quia scilicet ipsa materia corporis Christi deriuata est ab Adam. (ex cor. art. & q.4. art. 6.) Non autem fuit ibi secundum seminalem rationem: quia non est concepta ex virili semine. Et ideo non contraxit originale peccatum; sicut cęteri, qui ab Adam per viam virilis seminis deriuantur.

SVMMA TEXTVS.

(Cóclusio.) CONclusio est affirmatiua. Hac enim de causa naturá sumpsit humanam, vt ipsam a corruptione purgaret. Diciturque secundus homo cœlestis, non quantum ad materiam corporis eius, sed quantum ad virtutem formatiuam, vel eius diuinitatem: vnde fuit ex Adam secundum corpulentam substantiam, & non secundum seminalem rationem.

EXPOSITIO ARTICVLI.

(Prim. arg. contra cóclusioné.) IN hoc articulo contra conclusionem positam solent obiici duo argumenta: alterum est. Nam si ratio Diu. Tho. aliquid valet, magis conueniens fuisset, vt assumpsisset naturam ipsiusmet Adæ, qua fuit vulnerata eadem numero.

(Secúdum.) ¶ Ad alterum argumentum est, quia cum originale sit peccatum naturę, & non personæ, videtur sanè quod humana natura conuenienter sanaretur, dato quod formasset eam de nouo non descendentem ab Adam.

(Tertium.) ¶ Sed & tertia obiectio se offert contra id, quod docet D. Thom. in solutione tertii. Ideo Christum non contraxisse originale peccatum, quia eius caro non fuit in Adá secundum seminalem rationem. Contra hanc rationem sic obiicio, nam etiam si Christus ab Adam per viam virilis seminis propagaretur, non contraheret peccatum originale, siquidem est impeccabilis, & est verus Deus qui peccare non potest, vt supra dictum est.

(Ad primú. D. Thom.) Ad hæc argumenta statim dicendum est. Ad primum respondet D. Thomas in 3. dist. 2. q. 1. art. 2. quæstiunc. 3. nullo modo fuisse decens, quod filius Dei in ipso Adam naturam humanam assumeret. Tum quia Adam propria personalitate perfectus fuit, vnde in vnitatem personæ assumi non posset, nisi illa personalitas destrueretur, quod non decebat, vt suprà dictum est. Tum deinde, quia cum per assumptionem fiat communicatio proprietatú, vt quicquid de homine dicatur, de Deo dicatur, sequeretur vt diceretur, quòd Deus peccauit, quia Adam peccauit, quod est absurdum. Tum tertiò, quia contrariorum non est eadem causa: sed Adam causa fuit perditionis humanæ naturæ, ergo non decuit ut ipse esset causa salutis humanæ naturæ. Hoc autem contingeret si humana natura in ipso Adam assumpta esset, ergo hoc decens non fuit. Ad argumentum, ergo dicendum est, quòd peccatum Adæ, fuit infectio personalis, & naturæ, in quantum fuit vulnus personæ, fuit sanatum in ipsomet per gratiam pœnitentiæ, sed requiritur aliquis alius qui pro peccato naturæ satisfaceret, & adeo non oportuit, quòd esset idem in persona cum Adam, sed idem in natura.

(Ad secundum.) Ad secundum argumentum respondetur, peccatum originale non fuisse absolutè peccatum humanæ naturę sed descendentis ab Adam, & ideo oportuit, quòd per descendentem ab Adam sanaretur.

(Ad tertiú.) Ad aliam obiectionem dico, quòd si Christus descenderet ab Adam per virile semen contraheret peccatum originale, nisi impediretur ab vnione hypostatica. Vnio enim hypostatica impedit, & excludit omne peccatum ab eo, qui Deus & homo est.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm caro Christi fuerit sumpta de Dauid.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd Christus non sumpserit carnem 168
de semine Dauid. Matthęus enim genealogiam Christi texens, eam ad Ioseph perducit. Ioseph autem non fuit pater Christi, vt supra dictum est. * Non ergo videtur, quòd Christus de genere Dauid descenderit. (q 29. ar. 2. & q. 28. art. 1. ad 2.)

¶ 2. Præterea, Aaron fuit de tribu Leui: vt patet Exod. 6. Maria autem mater Christi cognata dicitur Elisabeth, quæ est filia Aaron: vt patet Lucæ 1. Cum ergo Dauid fuerit de tribu Iuda (vt patet Matt. 1.) videtur, quod Christus de semine Dauid non descenderit.

¶ 3. Præterea, Hierem. 22. dicitur de Iechonia. Scribe istum virum sterilem, nec enim erit de semine eius vir, qui sedeat super solium Dauid. Sed de Christo dicitur Isa. 9. Super solium Dauid sedebit. Ergo Christus nó fuit de semine Iechoniæ, & per consequens, nec de genere Dauid: quia Mat. à Dauid per Iechoniam, seriem generationú perducit.

Sed contra est, quod dicitur Ro. 1. Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem.

Respondeo dicédum, quòd Christus specialiter duorum antiquorum patrum filius dicitur esse Abrahæ scilicet & Dauid: vt patet Matth. 1. Cuius est multiplex ratio: prima quidé, quia ad hos specialiter de Christo promissio facta est: dictum est enim Abrahæ Genes. 22. Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ. Quod Apostol. de Christo exponit, dicens Galat. 3. Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius; non dicit & seminibus, quasi in multis, sed quasi in vno & semini tuo, qui est Christus. Ad Dauid autem dictum est, De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Vnde & populi Iudæorum, vt Regem honorificè suscipiantes, dicebant Matth. 21. Osanna filio Dauid. Secunda ratio est, quia Christus futurus erat Rex, Propheta, & Sacerdos, Abraham autem sacerdos fuit, vt patet ex hoc, quia Dominus dixit ad eum Gene. 15. Summe tibi vaccam triennem, &c. Fuit etiam Propheta secundum illud quod dicitur Gene. 20. Propheta est, vt orabit pro te. Dauid autem, Rex fuit & Propheta. Tertia ratio est; quia in Abraham primo incepit circuncisio, in Dauid autem maximè manifestata est Dei electio secundum illud quod dicitur 1. Reg. 13. Quæsiuit Dominus sibi virum iuxta cor suum. Et ideo vtriusque filius Christus specialissimè dicitur: vt ostendatur esse in salutem & circúcisioni, & electioni Gentilium.

Ad primum ergo dicendum, quòd hęc obiectio fuis Fausti Manichęi, volentis probare Christum non esse filium Dauid, quia non est conceptus ex Ioseph, vsque ad quem seriem generationis Matth. perducit. Contra quem August.* respondet 23. libro contra Faustum, quòd cùm idem Euangelista dicat & virum Marię esse Ioseph, & Christi matrem Virginem esse, & Christum esse ex semine Dauid, quid restat, nisi credere Mariam non fuisse extraneam a cognatione Dauid? eam Ioseph coniugem non frustra appellatam, propter animorum cōfœderationem; quamuis ei non fuerit carne commixtus;* & potius propter dignitatem virilem, ordo generationum vsque ad Ioseph perducitur? * Sic ergo nos credimus etiam Mariam fuisse de cognatione Dauid, quia Scripturis credimus, quę vtrumque dicunt, & Christum ex semine Dauid secundum carnem, & eius matrem Mariam, non cum viro concumpendo, sed virginem. Vt enim dicit Hieron.* super Matt. Ex vna tribu fuit Ioseph, & Maria: Vnde ex lege eam accipere cogebatur vt propinquam; propter quod & simul censentur in Bethlehem quasi simul de vna stirpe generati.

li. 22. ca. 8. post med. tu. 6.

Gloss. ord. super 1. ca. Matt. & 3. Luc.

Aug. ibid. in initio c. 9.

Matt. 1. super illud: Christi generatio sic erat. to. 9.

Ad secundum dicendum, quòd huic obiectioni Gregor. Nazian.* respondet dicens, quòd hoc nutu superno contigit, vt regium genus sacerdotali stirpi iungeretur, vt Christus, qui Rex est & sacerdos, ab vtrisque nasceretur secundum carnem. Vnde & Aaron, qui fuit primus sacerdos secundum legem, duxit ex tribu Iuda coniugem Elisabet filiam Aminadab. Sic ergo potuit fieri, vt pater Elisabet aliquam vxorem habuerit de stirpe Dauid ratione cuius beata Virgo Maria, quę fuit de stirpe Dauid, esset Elisabet cognata. Vel potius ē conuerso, quòd pater beatę Marię, quę fuit de stirpe Dauid existens, vxorem habuerit de stirpe Aarō. Vel sicut August.* dicit 23. contra Faustum. Si Ioachim pater Marię de stirpe Aaron fuit (vt Faustus hereticus per quasdam scripturas apocryphas asserebat) credendum est, quòd mater Ioachim fuerit de stirpe Dauid; vel etiam vxor eius; ita vt per aliquem modum Mariam dicamus fuisse de stirpe Dauid.

Id habet Aug. de cōsensu Euā. ca. 5. to. 5.

li. 23. ca. 9. a med. ad fi. tom. 6.

Ad tertium dicendum, quòd per illam autoritatem propheticam (sicut Ambro. dicit super Lucam*) non negatur ex semine Iechonię posteros nascituros; & ideo de semine eius Christus est. Et quòd regnauit Christus, non contra prophetiam est; non enim sęculari honore regnauit. Ipse enim dixit. Regnum meum non est de hoc mundo.

li. 3. super Luc. circa fi. 2. fo. ante fi libri. to. 5.

SVMMA TEXTVS.

Cōclusio. Rom 1.

CONclusio est affirmatiua, & patet ex diuina scriptura Ro. 1. qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem. Certè specialiter dicitur filius Abrahæ, & Dauid, quia ad hos specialiter de Christo facta est promissio, Nam Genes. 22 dicitur: In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ, & non dixit, in seminibus cum intelligatur de Christo ad Dauid verò dictum fuit; de fructu ven-

Genes. 22.

tris tui ponam super sedem tuam. Vnde populus ei cantauit, Osanna filio Dauid. Additur, quòd Christus fuit Rex, & Propheta, atque Sacerdos: Sed Abraham fuit sacerdos offerens vaccam triennem. Gen. 15. Fuit etiam Propheta Gene. 20. Dauid autem fuit rex & Propheta. Vlterius in Abraham incepit circuncisio, & in Dauid maximè manifestata est Dei electio, vt dicitur 1. Regum 13. Vnde vtriusque filius Christus specialissimè dicitur, vt ostendatur esse in salutem circuncisionis, & electionem gentilium.

Gene. 15. Gene. 20. 1. Reg. 13.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN isto articulo est grauis quæstio, vtrum D. Matthæus texens Christi genealogiam benè & sufficienter ostendat Christum secundum carnem ex genere Dauid descendere. A parte negatiua hæc sunt argumenta.

Vtrùm D. Matthæus rectè disposuerit Christi genealogiā?

¶ Primum D. Matthæus texens genealogiam Christi deduxit illam vsque ad Ioseph, Ioseph vero non fuit pater Christi, vt suprà expositum est, ergo non rectè ostendit ex semine Dauid fuisse natum, nisi velimus dicere Christum ex semine Ioseph fuisse natum.

Prim. arg.

¶ Secūdò, & hoc est dilēma Fausti Manichæi. Si Christus est filius Dauid, quæritur vnde istam filiationem deducas ex Ioseph ne, an ex B. Maria? Ex Ioseph minimè, nisi velimus dicere Christum fuisse a Ioseph seminatum. Nec vero ab Virgine, nā B. Virgo non fuit de tribu Iuda, nec de familia Dauid, quod sic ostendo, tum quoniā Luc. 1. dicitur cognata Elisabet, quæ erat de filiabus Aaron, tū etiam quoniam constat ex veris historiis, quod ea habuerit patrem Ioachim sacerdotem.

Secūdum. Luc. 1.

¶ Tertiò, vt probetur sufficienter, quòd Christus secūdum carnem descenderit de genere Dauid necessum est, vt ostendatur, quod B. Virgo descenderit ex familia Dauid, sed hoc nunquam ostendunt Euangelistæ. Nam D. Matthæus texens genealogiam ab Abraham, vsque ad Ioseph, huius rei non meminit, & D. Lucas recensens seriē generationum a Ioseph, vsque ad Deum, de hac re nullā mentionem facit, Nec satis expeditur huius rei difficultas, si dicas communem solutionem quòd Ioseph & Maria erant ex vna eademque tribu & familia iuxta præceptum legis, Num. vlti.

Tertium. Num. vlti.

¶ Contra hanc solutionem est quartum argumētū. Nā constat ex diuinis literis, quod erat liberum coniugiū tā viris, quam fœminæ inter diuersas tribus Aaron enim summus sacerdos de tribu Leui duxit vxorem Elisabeth de tribu Iuda; Exod. cap. 6 & Ioaida summus sacerdos duxit vxorem Iosabam filiam regis Iorā de tribu Iuda, vt habetur 2. Paral. 22. nisi dicas tribum Leuiticam non contineri in lege commemorata, quoniam filiæ ex tribu Leuitica non habebant hæreditatē inter filios Israel, & ideo non sequebatur cōfusio hæreditatū, licèt cōnubia miscerentur cū aliis tribubus, tum verò quia vt dicunt sancti Patres ex dispensatione diuina commiscebantur tribus Leui, & tribus Iuda, vt Christus nasceretur ex semine regio & sacerdotali, erat enim futurus rex & sacerdos. Sed ista solutio insufficiens videtur: nā in sancta scriptura sunt para exēpla de aliis tribubus. Dauid enim de tribu Iuda duxit in vxorem Michol filiā Saulis de tribu Beniamin: & Iud ca. 21. legitur vndecim tribus recusasse collocare in matrimonio filias suas cum filiis Beniamin, ex eo quod iurassent, se non daturos illas in vxores. Sed tandem dicit diuina scriptura, quod acceperunt uxores ex aliis tribubus, quæ hoc non iurauerant: Tandem sic arguitur contra solutionem. Nam vbi nostra editio vulgata habet: Cunctæ fœminæ ex eadem tribu maritos accipient, vt hæreditas permaneat in familiis, veritas Hebraica strictius habet hoc modo. Omnis filia, quæ possederit hæreditatē nubet viro ex sua tribu, & cognatione.

Quartum. Exod. 6. 2. Para. 22. Quorundam solutio. Arguitur contra solutionem. Iud 21.

¶ Quinto, 4 Reg. 11. & 2. Para. c 22. habetur expressè. quòd Athalia occidit omne semen regium a prosapia Dauidica descendens, ergo Christus non potuit descendere ex semine regio, & ex prosapia David.

Quintum. 4 Reg. 11. 2. Para. 22.

¶ Vltimò arguitur, nam Hiere. c. 22. dicitur de Iechonia. Scribe virum istum sterilē, neq; enim erit de semine eius,

Vltimum Hiere. 22.

eius, qui sedeat super solium Dauid, ergo Christus non descendit de semine Iechoniæ, neque per consequens de semine Dauid. Matthæus enim deducit genealogiam à Dauid per Iechoniam.

Autores à qd de hac re disserũt.
¶ De hac quæstione tractant vniuersi ferè Patres. D. Aug. li. 2. de consensu Euangelistarum per multa capita. li. 13. contra Faustum à cap. 8. & deinceps. D. Amb. lib. 3. in Lucam. Hierony. super Matth. cap. 1. Epiphanius lib. 3. contra hæresi 78. Damasc. lib. 4. capitu. 15. ex iunioribus Abulens. Caietanus Matthæi. 1. Ioannes Lucidus de emẽdationibus temporum lib. 7. cap. 1. Galatinus lib. 7. veritatis fidei capitulo. 12. Cano lib. 11. de locis ca. 5. Secundo nota, quod in expositione huius rei sequendum est consilium Pau. 1. ad Timo. 1. & ad Tit. 3. quo admonemur genealogias interminatas vitare quæ contentionẽ magis præstãt, quam ædificationem Dei, quæ est in fide. Verum ad sobrietatem genealogiam Christi, & eius præclarissimum genus exponere sanctissimum est: sic enim fecerunt D. Matthæus, Lucas.

1. Tim. 1. Titum. 3.

1. Conclu. Chrs. originem duxit ex tribu Iuda & regia stirpe.
¶ His constitutis est prima conclusio. Secundum fidẽ asserendum est, Christum secundum carnem natum esse de tribu Iuda, & de regia familia Dauid. Prima pars probatur ex illa benedictione, quam Iacob moriens dedit Iudæ Gene. 49. Iuda te laudabunt fratres tui, & c. vsque ad illud, non auferetur sceptrũ de Iuda, & dux de fœmore eius, donec veniat, qui mittendus est. Et Hieb. 7. dicit Paulus: Manifestum est, quod ex Iuda ortus est Dominus noster. Et apoca. 5. Vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid. Secunda pars probatur, nam in Psalm. 131. dicitur Dauid, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Esa. 11. Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Iesse erat pater Dauid, sancta Dei genitrix virga est, flos filius eius, vt canit Ecclesia. Et Rom. 1. factus est ex semine Dauid secundum carnem. Idem habetur 2. ad Timot ca. 2. & Act. 13. & in alijs innumeris locis scripturæ hæc veritas erat adeo constans, & testata vt Pharisæi interrogati, cuius filius esset Christus, locũ statim dixerunt Dauid; vt videre est Matt. 22. Quomodo autem Euangelistæ hoc efficaciter probent, in sequentibus ostendendum est.

Gene 49. Heb. 7. Apo. 5. Psal. 131. Esa. 11. Roma. 1. 2. Tim. 2. Act. 13. Matth. 22.

2. Conclu. Christus Dñs descẽdit per lineã masculinã ex tribu Iuda.
¶ Secunda conclusio, certum est B. Virginem per lineã masculinam descendisse ex prosapia Dauidica. Huius cõclusionis prima probatio est, nam secũdum fidem catholicam, vt antea dictum est, Christus secundum carnem fuit filius Dauid, at si B. Virgo per lineam masculinam non nata est de genere Dauid, sed potius de tribu Leui, vel de alia tribu, tunc Christus Dominus potius esset de tribu Leui, quam de tribu Iuda. Christus enim secundum carnem non habuit alium parentem, quam beatam Virginem. Secunda probatio, si detur oppositum, consequẽs est, quod promissiones factæ tribui Iuda; & Dauidi de Christo nascituro potius pertineant ad tribum Leui, quã ad tribum Iuda. Tertiò, Diuus Paulus Hebræorum. 7. efficaciter demonstrat sacerdotium Leuiticum translatum esse ad tribum Iuda per Christum, at si B. Virgo pertinet præcipuè ad tribum Leui, consequens est, quod modo maneat sacerdotium in tribu Leui, nam multi tales sacerdotes extiterunt in lege. Vltimò, nam quotiescunque in sacris literis numerantur, & distinguũtur tribus distinguũtur & numerantur per viros & non per fœminas, vt patet 1. lib Numerorum, & in multis alijs locis, & istam consuetudinem sequuti sunt Euangelistæ. Sed iam exponendum est quomodo D. Matthæus sufficienter ostendit genus Mariæ, & Christi ex Dauid.

Heb. 7.

Abulensis.
¶ Ad hoc exponendum sunt multi modi dicendi. Primus est Abulensis super Matt. c. 1. q. 28. dicentis D. Matthæum in genealogiæ descriptione non necessario probare genus Mariæ, & Christi ex Dauid, sed tantum probabiliter, ex eo quod ita communiter esset obseruatũ, quod mariti, & vxores essent ex eadem tribu, & familia. Verum melius dicitur cum Caiet. D. Matth. efficaciter demonstrasse genus Mariæ, & Christi, nam volens ostendere genealogiam Christi educens eam vsque ad Ioseph virum Mariæ euidenter ostendit Ioseph iure propinquitatis fuisse virum Mariæ, & quod ex præcepto legis Num. vlt. acceperat eam in vxorem, vt illius hæreditas ad ipsum perueniret, Ioachim enim pater Mariæ non habuit alios filios, & sic hæreditas ipsius ad Virginem pertinebat, & fortassis D. Matt. præsupposuit hoc tanquam exploratum apud Iudæos, quod Maria nullos habens fratres, consequutum est hæreditatem, & sic ex præscripto legis tenebatur esse vxor viri ex cognatione suæ tribus. Tertia ratio explicandi, quæ mihi maximè probatur, ea est quod Matthæus descripsit genealogiam Christi per lineam putatiuam propter populum, Lucas vero in c. 3. describit per lineam naturalem per Ioachim patrem Mariæ. Pro cuius explicatione notandum est fuisse conueniens maximè, quod secundum famam publicam, & secundum communem existimationem Christus à Dauid descenderit. Primo propter instructionem fidelium, qui erant credituri in ipsum, fidei enim cognitio procedit de imperfecto ad perfectum, vt docet D. Th. 2. 2. q. 1. ar. 7. ad 3. vnde prius cognitus fuit Christus sub ratione quadam communi Saluatoris quam quod esset Deus & homo, pari ratione prius fuit cognitus Christus tanquam filius Ioseph, quã cognosceretur sine patre in terris non solum apud malos, sed etiam apud bonos. Secundò, hoc fuit necessariũ ad conuincendos aduersarios Iudæos, non enim oportuit quod in initio arcana reuelarentur illis, & per consequens non expediebat quod dictum fuisset illis Christũ natum fuisse ex Virgine Maria, poterant enim mouere magnam calumniam. Sapienter ergo D. Matt. vt Iudæi nullam haberent excusationem deduxit genealogiam Christi vsque ad Ioseph patrem putatiuum Christi secũdum communem existimationem. Secundò sciendum est, quod D. Lucas texuit genealogiam Christi per B Mariam per lineam naturalem, sed quoniam non erat consuetudinis scripturarum deducere genealogias per fœminas, & ex alia parte non potuit Lucas referre patrem naturalem Christi domini, quoniam Christus non habuit in terris patrem, non enim genitus fuit ex virili semine, sed de Spiritu sancto; coactus est Euangelista transire de nepote ad auũ, & sic dicit, Christus putabatur filius Ioseph, qui tamen Christus fuit Heli, id est, Ioachim patris Mariæ, nam Ioachim, & Eliacim, & Eli idem significant in sanctis scripturis, vt videre est 4. Reg. 23. & 2. Paralip. ca. 36. Hæc sententia est valde probabilis, & valde consona sanctis scripturis, amplectitur eam Damasc. lib. 4. orthod. fidei c. 15. & autor libelli cuiusdam de ortu Virginis, qui falso ascribitur D. Hieronymo. Meminit huius opinionis Augustinus libro. 2. quæst. Euangelicarum q. 5. Tenent istam sententiam ex iunioribus Ioannes Lucidus, & Galatinus in locis citatis. Anius in suis historijs, Iãsenius in concordia Euangeliorum explicans genealogiam Matthæi, & Lucæ. Istam opinionem esse probabilem, censet Cano lib. 11. de locis. c. 5. Soto in 4. d. 30. q. 2. arti. 1. Et in commentarijs super Matthæum nondum typis excusis. Rationes in patrocinium huius sententiæ sunt tres, prima est Nam cum Lucas statim in ipso limine genealogiæ admoneat Iesum nõ fuisse filium Ioseph, sed putatum, non videtur verosimile voluisse texere naturalem genealogiam Ioseph. Nam poterat quis dicere, cum iam sit persuasum, quod Ioseph non erat pater Christi, sed quod putabatur, quorsum Lucas immoratur in recensenda genealogia Ioseph, qui secundum eius sententiam non erat verus pater Christi, cum potius oportueret ostendere genus. Virginis ex quo liquido constaret Christum esse semen Dauid? Secunda ratio est, nam post quam Matthæus recensuit genealogiam Ioseph ex Dauid in quo implicitè includitur, quod Virgo Maria vxor eius erat de familia Dauid, videtur superuacaneũ, quod Lucas immoretur in recensenda genealogia eiusdem secundum patrem legalem, vnde consequẽs est, quod con texuit genealogiam, ostendens verum genus Mariæ prout supra expositum est. Tertia ratio est, quoniam ex hac explicandi ratione enodantur innumeræ perplexitates, quæ in descriptione genealogiæ Christi apud Matthæum, & Lucam oriri solent, quæ alioquin sunt inexplicabiles. Tres tantummodo adducam in exemplum. Prima est, nam Ioseph apud Matthæum dici-

Caietan. Num. vlt.

Propria sẽtentia

D. Thom.

D. Lucas texuit genealogiã Christi p lineã naturalem.

4. Reg. 23. 2. Para. 36. Damasce.

August. Ioã. Lucidus. Anius. Iansenius. Cano. Soto.

tur filius Iacob, apud Lucam verò filius Heli his verbis, qui fuit Heli, vnius autem non possunt esse duo patres. Ad hanc obiectionem communis solutio patrum est, quod Iacob & Heli erant fratres, mortuoque Heli absq; liberis, Iacob frater eius, vt semen & nomē fratris defuncti suscitaret, duxit eius vxorem, vt lex præcipiebat Deut. 25. ex qua suscepit filium Ioseph, quamobrem Ioseph duos patres habuit alterum naturalem, scilicet Iacob, alterum legalem, scilicet Heli. Sed hæc solutio magnas cōtinet in se difficultates. Prima est, quod licet Iacob & Heli ex tribu Iudâ, & ex stirpe Dauid prodierint, non potuerunt esse fratres. Nam Iacob descendit per lineam Salomonis, Heli vero per lineam Nathan (vt dicunt Euangelistæ) & sic erant valdè distantes. Secunda difficultas est; nam cum aliquis secundum legem ducebat vxorem fratris defuncti, filio ex illo suscepto debebat imponere nomen defuncti, & sic in tali casu Ioseph nō erat appellandus hoc nomine, sed Heli. Tertia difficultas est, quoniam licet ita sit (quod dicūt antiqui Theologi) non tñ probăt istam paternitatem legalem aut ex Euangelio, aut ex autentica scriptura ad conuincendos Iudæos. Dicendum est ergo secundum nostram explicationem, quod cum dicitur Luc. 3 ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta, vt putabatur filius Ioseph, qui fuit Heli, illa dictio; qui, non refert Iosephum, sed Christum, vt sit sensus qui Christus fuit Heli, hoc est, Ioachim patris Mariæ, vel dicatur quòd illa dictio, qui, refert Ioseph, nam ipse fuit filius Heli, Heli enim erat socer Ioseph, & socer cōmuni locutione appellatur etiam pater. Secūda difficultas est; nam non vř quō rectè cohæreat, quod Christus secūdū Matthæum descenderit per lineam Salomonis, secundū vero Lucam descenderit per lineam Nathan filij Dauid. Pro quo statuendum est pro certo; quod Nathan fuit filius Dauid naturalis, & legitimus, vt habetur expressè 1. Paral. c. 3. & 2. Reg. 5. neque ista veritas est reuocanda in dubium, propterea quod Prouerb. 4. dicit Salomon. Ego fui patris mei tenellus, & vnigenitus coram matre mea, tum quoniam vnigenitus in sanctis literis accipitur pro primogenito. Itaque vnum non vsurpatur pro solo, sed pro primo iuxta illud: factum est vespere, & mane dies vnus, tum verò, quoniam fortassis in tenella ætate fuit vnigenitus, sed postmodum sunt alij geniti ex Betsabe. Hoc igitur constituto, reuertamur ad nostram difficultatem, ad quam multi ex nostris recurrunt, ad illam distinctionem de paternitate legali, dicentes quod Ioseph descendit per lineam Salomonis secundum propagationem naturalem, sed per lineam Nathan secundum successionem legalem. Sed videtur omnino dicendum, quod Matthæus ostendit, quod Ioseph descenderit ex stirpe Dauid per lineam Salomonis, Lucas verò, quod descenderit B. Virgo ex eadem stirpe per lineam Nathan, & sic omnia cōhærent. Tertia difficultas est, nam Salathiel & Zorobabel quos numerat Matthæus inter posteros Salomonis recensentur à D. Luc. inter nepotes Nathan fratris Salomonis. Huic difficultati explicandæ solet adhiberi illa solutio de suscitando semine fratris secundum legem, sed vera solutio est, illos quos numerat Matthæus esse alios ab his, quos numerat Lucas, est enim vsitatum in sanctis scripturis eadem nomina imponi diuersis.

Deu. 25. — Luc. 3. — Chrīs descēdit per Nathan filiū Dauid. — 1. Para. 3. — 2. Reg. 5. — Prouer. 4. — Salathiel. Zorobabel

Ad primū argumentum.

¶ Ad argumenta in principio facta respondetur, & ad primum dico, quod D. Matthæus volens ostendere, verū genus Christi, & deducens vsque ad Ioseph, apertè significat, quod Ioseph & Maria erant ex eadem tribu, & cognatione. Ita docet Hiero. super Matt. c. 1. Secundò respōdetur, quod Matthæus descripsit verum genus Iosephi, Lucas vero descripsit verum genus Mariæ, ex qua Christus originem traxit.

Hieron. Matth. 1.

Ad scdm. D. August.

¶ Ad secundum respondet D. Aug. li. 23. contra Faust. c. 8. & 9. quod Christus est filius Dauid secundū carnē ex Iosepho & Maria, nam Ioseph erat maritus Mariæ, & sic dicebatur pater Christi, quoniam erat maritus parentis Christi. Rursus erat filius Dauid secundum carnem ex B. Virgine. Nam B. Virgo ex stirpe Dauid originem trahebat. Quod verò, inquit ille Faustus B. Virginem non pertinere ad familiam Dauid, sed ad tribum Leui, ponens quod habuerit patrem summum sacerdotem, falsum est & apocriphum, fateor tamen quod vxor Ioachim vel mater eius fuit de filiabus Aaron, & sic beata Virgo fuit cognata Elisabeth.

Ad tertium.

¶ Ad tertium argumentum iam à me expositum est, quomodo Lucas texuerit genus Mariæ per Ioachim patrem eius.

Ad quartum.

¶ Ad quartum respōdetur, quod in lege veteri absque dubio erat liberum coniugium, tam viri quam fœminæ inter diuersas tribus, neque oppositum in lege præcipitur. Quapropter illa lex Num. vlt. sic debet explicari. Omnes fœminæ, scilicet, quæ possident hæreditatem maritos accipiant ex sua tribu & familia, vt hæreditas maneat in familijs, & non transeat de vna tribu in aliam.

Num. vlti.

Ad quintum.

¶ Ad quintum respondetur, quòd Athalia occidit omne semen regium, vt dicit scriptura, ex hoc tamen non est consequens, quod omnes filij Dauid fuerint occisi, multi enim illorum propter paupertatem in priuatos ciues erāt redacti. Illud etiam addit scriptura, * quod Iosaba tulit Ioas filium regis, & furata est illum de medio filiorum regis qui interficiebantur, itaque occisum est omne semen regium excepto Ioas.

* 4. Reg. 11.

Ad vltimū D. Ambr.

¶ Ad vltimum respondetur, quod Hieremias vt scribit Ambrosius super Lucam, non negat ex semine Iechoniæ posteros nascituros, sed solum asserit non esse sessuros super solium Dauid, & iden Christus de semine eius natus est, & quod regnauerit Christus non est contra Prophetiam, non enim sæculari honore regnauit, ipse enim dixit. Regnum meum non est de hoc mundo.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm conuenienter genealogia Christi ab Euangelistis texatur.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod genealogia Christi inconuenienter ab Euangelistis texatur: Dicitur enim Isa. 53. De Christo, Generationem eius quis enarrabit? Ergo non fuit generatio Christi enarranda.

170 Matth. 1. Luc. 12. 3. & 4.

¶ 2. Præterea, Impossibile est vnum hominē duos patres habere. Sed Matt. dicit, quod Iacob genuit Ioseph virum Mariæ. Lucas autem dicit Ioseph fuisse filium Heli, ergo contraria sibi inuicem scribunt.

¶ 3. Præterea, Videntur in quibusdam à se inuicem diuersificari. Matthæus enim in principio li. incipiens ab Abraham, descendendo vsque ad Ioseph, quadraginta duas generationes enumerat: Lucas autem post Baptismum Christi, generationem Christi ponit, incipiens à Christo, & perducens generationum numerum vsque ad Deum, ponens generationes septuaginta septem vtroque extremo computato. Videtur igitur, quod inconuenienter generationem Christi describant.

¶ 4. Præterea, Quarti Reg. 8. legitur, quod Ioram genuit Ochoziam: * cui successit Ioas filius eius: huic autem successit filius eius Amasias, postea regnauit filius eius Azarias, qui appellatur Ozias, cui successit Ioathan filius eius. Matthæus autem dicit, quod Ioram genuit Oziam: ergo videtur inconuenienter generationem Christi describere, tres Reges in medio prætermittens.

4. Reg. ca. 11. ibi sup. c. 12. ibi sup. ca. 14. ibi sup. ca. 15.

¶ 5. Præterea,

¶ 5. Præterea, Omnes qui in Christi generatione describuntur, patres habuerunt & matres, & plurimi etiam ex eis fratres habuerunt: Matth. autem in generatione Christi tres tantum enumerat matres, scilicet Thamar, Ruth, & vxorem Vriæ: fratres autem nominat Iudæ & Iechoniæ, & iterum Phares & Zaram. Quorum nihil posuit Lucas. Ergo videntur Euangelistæ inconuenienter genealogiam Christi descripsisse.

Sed contra est autoritas Scripturæ.

Respondeo dicendum, ꝙ sicut dicitur 2. ad Timoth. 3. Omnis scriptura sacra est diuinitus inspirata. Quę autē diuinitus fiunt, ordinatissimè fiunt: secundum illud Rom. 13. Quæ a Deo sunt, ordinata sunt. Vnde conuenienti ordine genealogia Christi est ab Euangelistis scripta.

Glos. ordi. ex Hiero. In c. 1. Mat. in princi. to. 5.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Hieron. * dicit super Matth. Isaias loquitur de generatione diuinitatis Christi: Matt. autem enarrat generationem Christi secundum humanitatem. Non quidem explicans modum Incarnationis, quia hoc etiam est ineffabile: sed enumerans Patres, ex quibus Christus secundum carnem processit.

Id habet Aug. li. q. Euag. c. 5. circa prin. to. 4.

Ad secundum dicendum, quòd ad hanc obiectionem, quam mouit Iulianus Apostata, diuersimodè ab aliquibus respondetur. Quidam enim (vt Gregor. Nazianzenus dicit) dicunt eosdem esse, quos vterque Euangelista enumerat: sed sub diuersis nominibus, quasi binomios. Sed hoc stare non potest: quia Matth. ponit vnum filiorum Dauid, scilicet Salomonem: Lucas autem ponit alium, scilicet Nathan: quos secundum historiam libri Regum constat fratres fuisse. Vnde alij dixerunt, quòd Matthæus veram genealogiam Christi tradidit: Lucas autem putatiuam, vnde incepit, Vt putabatur filius Ioseph. Erant enim aliqui ex Iudæis, qui propter peccata Regum Iuda credebant Christum ex Dauid non per Reges, sed per aliam eius stirpem hominum priuatorum, esse nasciturum. Alij verò dixerunt, quòd Matthæus posuit patres carnales. Lucas verò posuit patres spirituales, scilicet iustos viros, qui dicuntur patres, propter similitudinem honestatis. In lib. verò de Quæstionibus veteris & noui Testamenti * respondetur, quòd non est intelligendum, quòd Ioseph à Luca dicatur esse filius Heli, sed quòd Heli, & Ioseph fuerunt patres Christi diuersimodè a Dauid descendentes. Vnde de Christo dicitur, quòd putabatur filius Ioseph, & quòd ipse etiam Christus fuit Heli filius: quasi diceret, quòd Christus ea ratione qua dicitur filius Ioseph, potest dici filius Heli, & omnium eorum, qui ex stirpe Dauid descenderunt: sicut Apost. dicit Roma. 9. Ex quibus, scilicet Iudæis, Christus est secundum carnē. August. * verò in lib. de Quæst. Euang. tripliciter soluit dicens, Tres causæ occurrunt: quarum aliquam Euāgelista secutus est. Aut enim vnus Euangelista patrem Ioseph, a quo genitus est nominauit: alter verò vel auum maternum, vel aliquem de cognatis maioribus posuit. * Aut vnus erat huic Ioseph naturalis pater, & alter eum adoptauerat. Aut more Iudæorum, cùm sine filiis vnus decessisset, eius vxorem propinquus accipiens, filium quem genuit, propinquo mortuo deputauit. Quod etiam quoddam genus adoptionis legalis est, vt ipse Augustin. * dicit in secundo de consensu Euange. Et hæc vltima causa est verior, quam & Hier. super Matth. ponit: & Euseb. * Cæsariensis in Ecclesiastica historia ab Aphricano Historiographo traditam asserit. Dicunt enim quòd Nathan & Melchi diuersis temporibus de vna eademque vxore Iesca nomine, singulos filios procreauerunt: quia Nathan, qui per Salomonem descendit, vxorem eam primùm ceperat, & relicto filio vno Iacob nomine, defunctus est: post cuius obitum (quoniam lex viduam alij viro non vetat nubere) Melchi qui per Nathan genus ducit, cum esset ex eadem tribu, sed non ex eodem genere, relictam Nathan accepit vxorem: ex qua etiam ipse suscepit filium nomine Heli. Et sic ex diuerso patrum genere efficiuntur Iacob & Heli vterini fratres: quorum alter, id est, Iacob fratris sui Heli sine liberis defuncti, ex mandato legis accipiens vxorem, genuit Ioseph: natura quidem generis suum filium, secundum verò legis præceptum Heli efficitur filius. Et ideo Matthæus dicit, Iacob genuit Ioseph: sed Lucas, quia legalem generationem describit, nullum nominat aliquē genuisse.

Aug. in li. q. ex nouo test. qui incipit: De certè perfectus est. q. 56. Et in alio li. qui incip. Cur facta & dicta. q. 6. to. 4.

lib. 2. ca. 5. ante med. to. 4.

Aug. ante verba citata.

lib. 2. ca. 3. circa prin. to. 4.

Euseb. li. 1. hist. eccle. c. 6. in fine & ca. 7. parum ante mediū. Idē habet etiā Ambro. in Luc l. 3. in ter prin. & med. to. 5.

¶ Et quamuis Dam. * dicat, quòd beata virgo Maria Ioseph attinebat secundum illam originem qua pater eius dicitur Heli, quia dicit eam ex Melchi descendisse: tamen credendū est, quòd etiam ex Salomone originē duxerit, secundum aliquem modū per illos Patres, quos enumerat Matthęus, qui carnalem Christi generationem dicitur enarrare, præsertim cùm Ambr. * dicat Christum de semine Iechoniæ descendisse.

li. 4. orth. fidei. c. 15. ante med.

li. 3. in Lu. declinādo. ad fin. to. 5.

Ad tertiū dicendum, quòd sicut dicit August. † in lib. de consensu Euang. Matth. regiam in Christo instituerat insinuare personam, Luc. autem sacerdotalem. Vnde in generationibus Matthæi significatur nostrorum susceptio peccatorum à domino Iesu Christo: in quantum scilicet per carnis originem, similitudinem carnis peccati assumpsit. In generationibus autem Lucæ, signatur nostrorū abolitio peccatorum à Christo Domino. Et ideo generationes Matthæus descendens enumerat, Lucas autem ascendens. Inde etiam est, quòd Matthæus ab ipso Dauid per Salomonem, descendit, in cuius matre ille peccauit: Lucas verò ad ipsum Dauid per Natham ascendit, per cuius nominis Prophetam Deus peccatum illius expiauit. Et inde est etiam, ꝙ quia Matthæus ad mortalitatem nostram Christum descendentem voluit signare, ipsas generationes ab Abraham vsque ad Ioseph, & vsque ad ipsius Christi natiuitatem descendendo, commemorauit ab initio Euangelij sui: Lucas autē non ab initio, sed à Baptismo, Christi generationem narrat, nec descendendo, sed

lib. 1. ca. 4 in prin. & post medū simul, to. 4.

ascendendo tanquam sacerdotem in expiandis pec catis magis assignans. vbi testimonium Ioannes perhibuit dicens, Ecce qui tollit peccatum mũdi. Ascendendo autem transit ab Abraham, & pertenit ad Deum: cui mundati & expiati reconciliamur. Meritò etiam adoptionis originem ipse susce pit: quia per adoptionem efficimur filij Dei: per carnalem verò generationem filius Dei filius hominis factus est. Satis autem demonstrauit non se ideo dixisse Ioseph filium Heli, quòd de illo sit ge nitus: sed quòd ab illo fuerit adoptatus, cùm & ipsum Adam filium Dei dixerit, cùm sit factus a Deo. Numerus etiam quadragenarius ad tempus præsentis vitæ pertinet, propter quatuor partes mundi: in quo mortalem vitam ducimus sub Chri sto regnante. Quadraginta autem quater habent decem, & ipsa decem ab vno vsque ad quatuor progrediente numero consummantur. Posset etiam denarius ad decalogum referri, & quaternarius ad præsentem vitam, vel etiam ad quatuor Euangelia, secundum quæ Christus regnat in nobis. Et ideo Matth. regiam personam Christi commendans, quadraginta personas posuit, excepto ipso.

¶ Sed hoc intelligendum est, si sit idem Iechonias, qui ponitur in fine secundi quaterdenarij & in principio tertij, vt Aug. ✻ vult. Qui dicit factũ esse ad significandum, quòd in Iechonia facta est quædam deflexio ad extraneas gentes, quando in Babyloniam transmigratum est: quod præfigurabat Christum a circũcisione ad præputium migraturum. Hier. † autem dicit duos fuisse, Ioachim, id est, Iechoniam, patrem scilicet & filium, quorum vterque in generatione Christi assumitur, vt constet distinctio generationum, quas Euangelista per tres quaterdenarios distinguit, ꝙ ascendit ad quadraginta duas personas. Qui etiam numerus sanctæ conuenit Ecclesiæ. Hic enim numerus consurgit ex senario, qui significat laborem præsentis vitæ: & septenario, qui significat quietem vitæ futuræ. Sexies enim septem sunt quadraginta duo. Ipse etiam quaterdenarius: quia ex denario & quaterna rio constituitur per aggregationem, ad eandem significationem pertinere potest, quæ attributa est quadragenario, qui consurgit ex eisdem numeris secundum multiplicationem.

¶ Numerus autem quo Lucas vtitur in generationibus Christi, significat vniuersitatem peccatorum. Denarius enim tanquam iustitiæ numerus in decem præceptis legis ostẽditur. Peccatum autem est legis transgresio. Denarij verò numeri transgressio est vndenarius. Septenarius autem significat vniuersitatem: quia vniuersum tempus septena rio dierum numero voluitur: septies autem vndecim sunt septuaginta septem, & ita per hoc significatur vniuersitas peccatorum, quæ per Christum tolluntur.

Ad quartum dicendum, quòd sicut Hiero. ✻ super Matt. dicit, quia Ioram rex, generi se miscue rat impijssimæ Iezabelis: idcirco vsque ad tertiam generationem, eius memoria tollitur, ne in sanctæ natiuitatis ordine poneretur. Et ita vt Chrysost. † dicit, quanta benedictio facta est super Iehu, qui vindictam fecerat super domum Achab & Iezabel, tanta est maledictio super domum Ioram, pro pter filiũ iniqui Achab & Iezabel, vt vsque ad quar tam generationem præcidantur filij eius de nume ro Regum: sicut scriptum est Exod. 20. Reddam peccatum parentum in filios vsque ad tertiam & quartam generationem.

¶ Est etiam attendendum, ꝙ & alij Reges fuerunt peccatores, qui in genealogia Christi ponuntur: sed non fuit eorum continua impietas. Nam vt dicitur in li. ✻ Quæstionum veteris & noui Testa menti, Salomon merito patris sui dimissus in regno est, Roboam merito Asa filij sui horũm autẽ trium continuauit impietas.

Ad quintum dicendum, quòd sicut dicit Hieron. † super Matth. In genealogia Saluatoris nulla sanctarum mulierum assumitur, sed eas quas Scriptura reprehendit: vt qui propter peccatores venerat, de peccatoribus nascens, omnium peccata deleret. Vnde ponitur Thamar, quæ reprehenditur de socerino concubitu: & Raab, quæ fuit meretrix: & Ruth, quæ fuit alienigena: & Bersabee vxor Vriæ, quæ fuit adultera. Quæ tamen proprio nomine non ponitur, sed ex nomine viri designatur: tum propter peccatum ipsius, quæ fuit adulterij & homicidij conscia: tum etiam vt nominato viro, peccatum Dauid ad memoriã reuocetur. Et quia Lucas Christum designare intendit vt pec catorum expiatorem, talium mulierum mentionem non facit. Fratres autem Iudæ commemorat, vt ostendat eos ad Dei populum pertinere: cùm tamen Israel frater Isaac, & Esau frater Iacob a po pulo Dei fuerint separati: propter quod in generatione Christi non commemorantur, & etiam vt superbiam de nobilitate excludat. Multi enim fratrum Iudæ ex ancillis nati fuerunt: sed omnes simul erant Patriarchæ & tribuum principes. Phares autem & Zaram simul nominantur (vt Ambro. † dicit super Lucam) quia per eos gemina describitur vita populorum: vna secundum legem, quæ significatur per Zaram: altera secundum fidem: quæ significatur per Phares. Fratres autem Iechoniæ ponit, quia omnes regnauerant diuersis temporibus, quod in aliis Regibus non acciderat, vel quia eorum similis fuit & iniquitas & miseria.

Margin notes: Li. 2. de con sensu euan ge. ca. 4. an te me. to. 4. — Matt. 1. super illud. Et post trãs migrationem Baby lonis, to. 9. Idẽ habet Ambro. in Luc. lib. 3. non multum procul a fin. to. 5. — Matt. 1. super illud, Ioram genuit Oziã, to. 9. — Hom. 1. in opere imperfecto, to. 2. — Aug. in li. q. ex nouo Test. q. 85. to. 4. — Matt. 1. super illud, Iudas genuit Phares. to. 9. — l. 3. in Luc. aliquantulum ante med. to. 5.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio est affirmatiua, & patet in primis ex auto ritate scripturæ diuinæ, quæ ostendit sacros Euange listas ex instinctu Spiritus sancti genealogiam Christi descripsisse. Patet etiam, nam sicut dicitur 2. ad Timo. 3. Omnis scriptura sacra est diuinitus inspirata, quæ autem diuinitus fiunt, ordinata sunt secundum illud Roma. 13. Omnia quæ a Deo sunt, ordinata sunt, vnde conuenienti ordine genealogia Christi ab Euangelistis est descripta.

Conclusio — 2. ad Ti. 3. — Roma. 13.

EXPO-

EXPOSITIO ARTICVLI.

Hic articulus ex his quæ dicta sunt in superiori, & ex his quæ addacit D. Tho ex tam multis & doctis partibus sufficienter est explicatus, his simus contenti, & quæstiones de genealogijs ex consilio D Pauli euitemus, solum volo in præsentia commemorare quæstionẽ illam, quæ magnorum virorum ingenia multum torquet, scribit enim Lucas capit. 3. Cainan filium fuisse Arphaxad, patrẽ verò, Saleth, Hebraica autem veritas apud Moysen, atque etiam nostra editio Latina Gen. 11. habet Saleth fuisse filium Arphaxad non nepotem nulla facta inter Arphaxad & Saleth generationis mediæ aut Cainã mentione ac subinde Moyses à diluuio & Noe vsque ad Abraham tantum numerauit decem generationes, Lucas vero vndecim, aut ergo superflua est apud Lucam vna generatio aut diminutus cathalogus generationis Christi in Genesi. Propter hoc argumentum vt autor est Sixtus Senensis lib. 7. Bibliothecæ hæresi. 4 Anabaptistæ nostri temporis hæretici existimant Euangelium Lucæ esse deprauatum Sed hæc sententia est hæresis manifesta. Augusti. Eugubinus, vt autor est magister Cano. 2. de locis ca. 18. ad sextum argumentum, respondet ad hãc quæstionem Septuaginta interpretes errasse & illorum errorem sequutum Euangelistam, Quam etiam explicationem adhibet Caietanus super Lucã licet non multũ illi placeat. Sed hæc expositio falsa est omnino quoniam in sacris literis nulla falsitas etiam inculpanda admittenda est. Aliam solutionem existimat Caietanus esse probabiliorem, videlicet exemplaria Hebræa, quæ nostræ editionis Vulgatæ interpres habuit non fuisse integra & perfecta: & idcirco editio Vulgata in Genesi iminuta est, editio vero. 70. quos sequutus est Lucas absoluta & perfecta, nec tamen ob hoc interuenit falsitas in editione Vulgata, sed tantum imperfectio, à qua, vt inquit Cano vbi supra (cui etiam placet hæc solutio) non est necesse vendicare editionem Vulgatam. Hæc solutio mihi non placet propterea, quod admittit editionem aliquam perfectiorem esse nostra editione Vulgata: legatur Concilium Tridentinum Sess. 4. vbi defenditur editio Vulgata & omnibus alijs in veritate & in integritate præfertur. Idem Magister Cano vbi suprà refert quorundam solutionem dicentium Lucæ Euangelium deprauatum esse & legendũ esse, qui fuit Saleth qui & Cainan vt sensus sit quod Saleth fuit binomius dictus Saleth & Cainan. Legitima responsio est, fuisse reuera generationem istam mediam inter Arphaxad & Saleth, ac proinde translationem septuaginta veram esse, in qua huius mediæ generationis fit mentio, & hanc posuit similiter D. Luc. consulto autẽ & Spiritus sancti afflatu in Genesi secundum editionem Vulgatam prætermissa est, sed huius causam nobis occultam censet Beda super Luc. & Aloisius in Genesi cap. 11. verum huius rationem assignat Cano vbi supra dicens. 70. istam generationem adiecisse ne æthnici Hebræorum sacras literas falsitatis arguerent cum viderent in Hebræorum traditionibus istam generationem haberi, in sacris literis non haberi. Moysem verò prætermisisse vt sicut ab Adam vsque ad Noe decem tantum recensuerat generationes ita à Noe vsque ad Abraham totidem numerauit, sicut & Matthæus silentio prætermisit multas generationes ex eo tantum, vt ipse insinuat, vt numerus. 14. ter in Christi prosapia & stemmate consecraretur, vt igitur Moyses numerum denarium consecrares, tacuit consultò istam generationem.

[Margin: Lucæ. 3. Verũ Cainan fuerit filius Arphaxad & pater Saleth. — Sixtus Senensis. — Anabaptistæ. — Aug. Eugubinus. — Caietanus — Conc. Tri. — M. Cano. — Legitima solutio. — Beda. — Aloisius.]

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm decuerit Christum nasci de fœmina.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd materia corporis Christi nõ debuerit esse assumpta de fœmina. Sexus enim masculinus est nobilior, quàm sexus fœmineus. Sed maximè decuit vt Christus assumeret id quod est perfectum in humana natura. Ergo videtur, quòd non debuerit de fœmina carnem assumere, sed magis de viro: sicut & Eua de costa viri formata est.

[Margin: 171 3. di. 11. q. 3 ar. 2. q. 2. & opu 3. c. 228.]

¶ 2. Præterea, Quicunque ex fœmina concipitur, vtero feminæ concluditur. Sed Deo qui cælũ & terram implet (vt dicitur Hierem. 23.) non cõpetit quòd paruo feminæ vtero includatur. Ergo videtur, quòd non debuerit concipi de fœmina.

¶ 3. Præterea, Illi qui concipiuntur ex fœmina, quandam immunditiam patiuntur. Vnde dicitur Iob 25. Nunquid iustificari potest homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere? Sed in Christo nulla immunditia esse debuit ipse enim est Dei sapientia: de qua dicitur Sapientiæ septimo, Nihil inquinatũ in illam incurrit. Ergo non videtur, quòd debuerit carnem assumere de fœmina.

Sed contra est, quod dicitur Galat. 4. Misit Deus filium suum factum ex muliere.

Respondeo dicendum, quòd licet filius Dei carnem humanam assumere potuerit, de quacunque materia voluisset: conuenientissimum tamen fuit, vt de fœmina carnem acciperet. Primò quidem, quia per hoc tota humana natura nobilitata est. Vnde August. ✠ dicit libro 83. Quæstionum, Hominis liberatio in vtroque sexu debuit apparere. Ergo, quia uirum oportebat suscipere, qui sexus honorabilior est, conueniens erat ut fœminei sexus liberatio hinc appareret, quòd ille uir de fœmina natus est. Secundò, quia per hoc ueritas incarnationis astruitur. Vnde Ambro. ✠ dicit in libro de incarn. Multa in Christo secundum naturã inuenies, & ultra naturam: secundum conditionẽ etenim naturæ in utero fœminei corporis fuit, sed supra conditionem uirgo concepit, uirgo generauit: ut crederes, quia Deus erat qui innouabat naturam, & homo erat, qui secundum naturam nascebatur ex homine. Et August. ✠ dicit in Epistola ad Volusia. Si omnipotentes Deus hominem ubicunque formatum, non ex materno utero crearet, sed repentinum inferret aspectibus, nonne opinionem confirmaret erroris, nec hominem uerum suscepisse, ullo modo crederetur? & dum omnia mirabiliter facit, auferret quod misericorditer fecit. Nunc uerò ita inter Deum & hominem mediator apparuit, ut in unitate personæ copulans utranque naturam, & solita sublimaret insolitis, & insolita

[Margin: q. 11. ĩ medio, to. 4. — ca. 6. circa med. to. 2. — Est epis. 3. ante med. tom. 2.]

ſolitis temperaret. Tertiò, quia per hunc modum complectur omnis diuerſitas generationis humanæ. Nam primus homo productus eſt ex limo terræ ſine viro & fœmina: Eua verò producta eſt ex viro ſine fœmina: alij verò homines naſcuntur ex viro & fœmina. Vnde hoc quartum quaſi Chriſto proprium relinquebatur, vt produceretur ex fœmina ſine viro.

Ad primum ergo dicendum, quòd quia ſexus maſculinus eſt nobilior, quam fœmineus, ideo humanam naturam in maſculino ſexu aſſumpſit: ne tamen ſexus fœmineus contemneretur, congruum fuit, vt carnem aſſumeret de fœmina. Vnde Aug. dicit in li. * de Agone Chriſtiano: Nolite voſipſos contemnere viri, filius Dei virum ſuſcepit: nolite voſipſas contemnere fœminæ, filius Dei natus ex fœmina eſt.

c. 11. circa med. to. 3.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut Aug. * dicit 23. lib. contra Fauſtum (qui hac obiectione vtebatur.) Nõ planè, inquit, catholica fides, quę Chriſtum Dei filium, natum ſecundum carnem credit ex virgine, vllo modo eundem Dei filium ſic in vtero mulieris includit, quaſi extrà non ſit, quaſi cæli & terræ adminiſtrationem deſeruerit, quaſi à Patre receſſerit: ſed vos Manichæi corde illo, quo nihil poteſtis niſi corporalia phantaſmata cogitare, iſta omnino non capitis. Vt enim dicit in Epiſtola * ad Voluſia. Hominum iſte ſenſus eſt nihil niſi corpora ualentium cogitare: quorum nullum poteſt eſſe ubique totum: quoniam per innumerabiles partes aliud alibi habeat neceſſe eſt. Longè alia eſt animæ natura, quàm corporis: quantò magis Dei, qui creator eſt & animę & corporis, & nouit ubique totus eſſe, & nullo contineri loco: nouit uenire, non recedendo ubi erat: nouit abire, nõ deſerendo quo uenerat.

lib. 23. ca. 10. añ medium, t. 6.

Eſt epiſ. 3. aliquantulũ a princ. to. 2.

Ad tertium dicendum, quòd in conceptione uiri ex fœmina non eſt aliquid immundum, in quãtum eſt opus Dei: unde dicitur Act. 10. Quod Deus creauit, tu ne commune dixeris, id eſt immũdum. Eſt ibi tamen aliqua immunditia ex peccato proueniens prout cum libidine quis concipitur ex commixtione maris & fœminæ, quod tamen in Chriſto non fuit, ut ſuprà oſtenſum eſt. *

q. 19. ar. 5.

Si tamen aliqua eſſet ibi immunditia, ex ea non inquinaretur Dei uerbum quod nullo modo eſt immutabile, uel alterabile. Vndè Auguſt. † dicit in lib. contra quinque hæreſes. Dicit Deus creator hominis, filius hominis. Quid eſt quod te permouet in mea natiuitate? non ſum libidinis conceptus cupiditate: ego matrem, de qua naſcerer, feci. Si ſolis radius cloacarum ſordes ſiccare nouit, eis inquinari non nouit: quantò magis ſplendor lucis æternæ, quocunque radiauerit mundare poteſt, & ipſe pollui non poteſt?

ca. 5. circa med. to. 6.

SVMMA TEXTVS.

Concluſio. Concluſio eſt, licet filius Dei potuerit aſſumere naturam humanam de quacunque materia voluiſſet, cõuenientiſſimum tamen fuit, vt ea muliere eam acciperet.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo ſciendum eſt, fortaſſis eſſe impoſſibile quod Chriſtus Dominus potuerit habere patrem naturalem in terris, nam actio virilis ſeminis terminatur ad eſſe perſonale hominis, generatio enim per ſe non terminatur ad humanitatem, ſed ad perſonam ſubſiſtentem in natura humana, & quoniam nulla creatura poteſt efficere, quod eſſe perſonale verbi diuini communicetur naturæ humanę, hinc eſt quod nulla creatura poteſt eſſe pater Chriſti, fęmina tamen fuit mater Chriſti, nam ad officiũ fœminæ non pertinet quod aliquid efficiat ad vnionem hypoſtaticam, ſed quod ſubminiſtret materiã. Ex hoc ſequitur, quam ridiculi ſint quidã Theologi, qui dicunt B. Virginem coegiſſe cum Spiritu ſancto vnionẽ hypoſtaticã. Hoc dogma ridiculum eſt, & ſine fundamento, nam animatio carnis Chriſti fuit ſolius Dei. Etenim B. Maria non potuit animare carnẽ Chriſti, non enim potuit producere animam rationalem, ergo non poterat copulare humanitatem cum verbo diuino, quod eſt lõge maius. Quod ſi contendas ex potẽtia Dei abſoluta virginẽ hæc potuiſſe, nihil moror, nos enim non diſputamus de potẽtia abſoluta, ſed quod factum eſt de potẽtia Dei ordinaria. Inſuper dico, non eſſe ſanum dogma aſſerere B. Virginem copulaſſe humanitatem verbo diuino, nã hęc copulatio nihil aliud eſt quã quod verbum diuinũ cõmunicet humanitati ſuũ ſubſiſtere perſonale; ad quod nulla creatura poteſt concurrere efficienter. Explicatur hoc, nam ſi creatura poteſt communicare eſſe diuinum alteri creaturæ, ergo habet in poteſtate ſua, & virtute eſſe diuinũ, ergo eſt deus, quod eſt euidẽs contradictio. Vltimo, eſſe diuinum eſt extra omnem ordinem creaturarum, ergo creatura non poteſt communicare eſſe diuinum, & ſic exiſtimo id nõ poſſe fieri etiã de potentia Dei abſoluta. — Chriſt⁹ nõ potuit habere patrẽ naturalem in terris.

¶ Sed contra iſtam ſententiam ſunt valida argumẽta. Primum eſt, forma illorum verborum, hoc eſt corpus meum, virtute diuina eſt cauſa inſtrumentaria vt corpus Chriſti & Deus ſit ſub ſpeciebus ſacramentalibus, vt habet ſana doctrina, ergo poteſt aliqua creatura virtute diuina eſſe cauſa inſtrumentaria vt Deus ſubſiſtat in humanitate. — Prim. arg. cõtra ſuperius dicta.

¶ Secundò, cauſa moralis vera cauſa eſt, ſed B. Maria fuit cauſa moralis incarnationis Dominicæ, tum quoniã meruit illã, vt habent plerique Theologi, tum verò quoniam ſuo conſenſu expreſſo his verbis: Ecce ancilla Domini, &c. fuit cauſa totius noſtræ ſalutis, vt habet D. Bernardus. — Secũdum.

¶ Tertiò, humanitas Chriſti ex vnione hypoſtatica habet poteſtatem ad facienda omnia miracula, vt ſupra habitum eſt, ergo creatura aliqua virtute diuina poteſt habere poteſtatem ad facienda omnia miracula, ſed ſupremum omnium miraculorum eſt, quod Deus ſit homo, ergo. — Tertium.

¶ Vltimò, homo iuſtus per bona merita ſua eſt cauſa quod eſſentia diuina vniatur intellectui beato ad videndum eſſentiam Dei, ergo poterit eſſe cauſa vt Deus uniatur humanitati in ſacramẽto incarnationis. Probo antecedẽs, nam homo iuſtus eſt cauſa ſuæ beatitudinis, & uiſionis beatificæ, ſed non poteſt eſſe uiſio beatifica abſque eo quod eſſentia diuina vniatur intellectui beato, quod nũc ſtatuo pro certo, ergo eſt cauſa quod eſſentia diuina vniatur intellectui beato. — Vltimum.

¶ Ad hæc argumenta ſatisfaciendum eſt. Ad primum dico, non conſiſtere ſimilitudinem, nam in ſacramento altaris non efficitur quod homo ſit Deus, neque eſſe diuinum communicatur ſpeciebus ſacramentalibus, at in ſacramento incarnationis efficitur Deus homo, & eſſe diuinum communicatur humanitati in vnitate perſonali, & ideo non eſt ſimile. — Ad primũ argum.

¶ Ad ſecundum argumentum dico, quòd cauſa moralis non facit aliquid circa opus quod perficitur, ſed potius prece vel merito monet agentem vt perficiat opus ſuum, & ideo hic concedo cauſam moralem, cauſam verò effectricem non admitto. — Ad ſcdm.

¶Ad

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium dico, multa competere humanitati Christi ex unione hypostatica, quæ non possunt competere puræ creaturæ, infinitum nanque meritum habet natura humana in Christo quod a alio modo potest habere creatura. Deinde dico ad argumenti confutationem, quod creatura virtute diuina eleuata potest habere potestatem ad faciendã omnia miracula excepto hoc summo Dominicæ incarnationis, in quo esse diuinum communicatur humanitati, & efficitur Deus homo.

Ad ultimũ. ¶ Ad ultimum dico, quod essentia diuina non unitur intellectui beato communicando esse diuinum, sed duntaxat dat potestatem, & virtutem intellectui ad vidẽdum Deum per essentiam. Deinde dico, quod etiam si homo iustus sit causa efficiens, & producens visionem beatificã, ad quã requiritur, vt essentia diuina vniatur intellectui creato, non est consequens quod iustus homo causet istã visionem diuinæ essentiæ. Quemadmodum non rectè sequitur, homo beatus producit visionem beatam ad quã requiritur lumen gloriæ, ergo homo beatus producit lumẽ gloriæ, certè nõ producit, sed Deus diuinitus infundit.

¶ Circa id quod dicit D. Thom. quod filius Dei potuit assumere naturam humanam ex quacunque materia voluisset, potest moueri quæstio, Verùm filius Dei potuerit assumere quamlibet naturam? Sed hæc quæstio non est præsentis loci, & supra a nobis est exposita, hic etenim tantum quærit D. Tho. vtrùm iam, quod filius Dei debuit assumere naturam humanam, potuerit assumere eam ex quacunque materia. In cuius rei dilucidationem potest moueri dubium, Vtrùm potuerit assumere materiam cœli, vt esset pars humanæ naturæ. Ego credo quod nõ, nam materia cœli est alterius rationis a materia generabiliũ, & corruptibilium, vt constat ex Physica, & ideo non habet maiorem aptitudinem ad formam humanam quam angelus, & sicuti fieri non potest quod aliqua forma substantialis informet angelum, sic fieri non posse existimo quod forma humana informet materiam cœli. Oppositum tamen probabile est.

Si Chrs assumeret materiam cœli nõ esset homo.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm corpus Christi de purissimis sanguinibus Virginis formatum fuerit.

172 3.d.3.q.2. art.5.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quod caro Christi non fuerit concepta ex purissimis sanguinibus Virginis. Dicitur enim in collecta, quod Deus verbum suum, de Virgine, carnem sumere voluit. Sed caro differt a sanguine Virginis. Ergo corpus Christi non est sumptum de sanguine Virginis.

¶ 2. Præterea, Sicut mulier formata est miraculosè de viro, sic corpus Christi miraculosè formatum est de Virgine. Sed mulier non dicitur esse formata de sanguine uiri, sed magis de carne & ossibus eius, secundum illud quod dicitur Gene. 2. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Ergo uidetur, quòd nec etiam corpus Christi formari debuerit de sanguine Virginis, sed de carnibus & ossibus eius.

¶ 3. Præterea, Corpus Christi fuit eiusdẽ speciei cum corporibus aliorum hominum: sed corpora aliorum hominum non formantur ex purissimo sanguine, sed ex semine, & sanguine menstruo. Ergo uidetur, quod nec etiam corpus Christi fuerit conceptum ex purissimis sanguinibus Virginis.

Sed contra est, quod Damascenus 3. dicit in lib. * quod filius Dei construxit sibi ipsi ex castissimis & purissimis sanguinibus Virginis, carnem animatam anima rationali. — lib. 3 orth. fid. ca 2. in medio.

Respondeo dicendum, quòd sicut supra dictum est, * in conceptione Christi fuit secundũ conditionem naturæ, quòd est natus ex fœmina; sed supra conditionem naturæ, quòd est natus ex Virgine. Habet autem hoc naturalis conditio, quòd in generatione animalis fœmina materiam ministret, ex parte autem maris sit principium actiuum in generatione, sicut probat Philosophus in libro * de Generatione animalium. Fœmina autem quæ ex mare concipit, non est uirgo. & ideo ad supernaturalem modum generationis Christi pertinet, quòd actiuum principium in generatione illa fuerit uirtus supernaturalis diuina. Sed ad naturalem modum generationis eius pertinet, quòd eius materia, de qua corpus eius conceptum est, sit conformis materiæ quam aliæ fœminæ subministrant ad conceptionem prolis. Hæc autem materia secundum Philosophum * in lib. de generatione animalium, est sanguis mulieris non quicunque, sed perductus ad quandam ampliorem digestionem per uirtutem generatiuam matris, ut sit materia apta ad conceptum. & ideo ex tali materia fuit corpus Christi conceptum.

Art. præce. — li. 1. ca. 19. in fin pcipuè: & lib. 2. c. 4. & 5. tom. 4. — lib. 1. ex c. 18. & 19. tom. 4.

Ad primum ergo dicendum, quòd cùm beata virgo fuerit eiusdem naturæ cum alijs fœminis, consequens est, quòd habuerit carnem, & ossa eiusdem naturæ. Carnes autem & ossa in alijs fœminis sunt actuales corporis partes, ex quibus constituitur integritas corporis, & ideo subtrahi non possunt sine corruptione corporis uel diminutione. Christus autem, qui uenerat corrupta reparare, nullam corruptionem aut diminutionem integritati matris eius inferre debuit, ut suprà dictum est. * Et ideo non debuit corpus Christi formari de carne vel ossibus Virginis, sed de sanguine, qui nondũ est actu pars, sed est potẽtia totum, vt dicitur in libro de Generatione animalium. Et ideo dicitur carnem de Virgine sumpsisse: non quòd materia corporis eius fuerit actu caro, sed sanguis, qui est potentia caro. — q. 28. ar. 1. & 2.

Ad secundum dicendum, quòd sicut in prima parte dictum est, * Adam quia institutus erat, vt principium quoddam humanæ naturæ, habebat in suo corpore aliquid carnis & ossis, quod non pertinebat ad integritatem personalem ipsius, sed solùm in quantum erat naturæ humanæ principium: & de tali carne formata est mulier absque viri detrimento. Sed nihil tale fuit in corpore Virginis: ex quo corpus Christi posset formari sine corruptione materni corporis. — P. 1. q. 92. art. 3. ad 2. argum.

Ad tertium dicendum, quòd semen fœminæ non est generationi aptum, sed est quidam imperfectum in genere seminis, quod non potuit perduci ad perfectum seminis complementum, propter imperfectionem virtutis fœmineæ. Et ideo tale semen non est materia, quæ de necessitate requiratur ad cõceptũ: sicut Philosophus dicit in libro de Generatione

nerationę animalium. Et ideo in conceptionę cor poris Christi non fuit præsertim quia licet sit imperfectum in genere seminis, tamen cum quadam concupiscentia resoluitur, sicut & semen maris. In illo autem conceptu virginali, concupiscentia locum habere nō potuit.& ideo Damascen ✱ dicit, quòd corpus Christi non seminaliter conceptum est. Sanguis autem menstruus, quem fœminæ per singulos menses emittunt, impuritatem quandam naturalem habet corruptionis: sicut & cæteræ superfluitates, quibus natura non indiget, sed eas expellit. ex tali autem menstruo corruptionem habente, quod natura repudiat, non formatur conceptus: sed hoc est purgamentum quoddam illius puri sanguinis, qui digestione quadam est præparatus ad conceptum: quasi purior & perfectior alio sanguine. Habet tamen impuritatem libidinis in conceptione aliorum hominum: in quantum ex ipsa commixtione maris & fœminę, talis sanguis ad locum genarationi congruum attrahitur. Sed hoc in conceptione Christi non fuit: quia operatione Spiritus sancti talis sanguis in vtero Virginis adunatus est & formatus in prolem. Et ideo dicitur corpus Christi ex castissimis & purissimis sanguinibus Virginis formatum.

lib.3.orth. fid.c.4.6 & 7.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio Damasce.

COnclusio est affirmatiua, quam probat D. Thomas in primis ex autoritate Damasceni dicentis quod filius Dei cōstituit sibi ipsi ex castissimis, & purissimis sanguinibus virginis carnem animatam anima rationali. Deinde probatur, nam habuit generatio Christi naturalem modum generationis quoad hoc vt ex fœmina nasceretur, & ex materia conformi quam aliæ fœminæ subministrant ad conceptionem prolis, sed diuersum habuit actiuum principium videlicet diuinam supernaturalem virtutem, vnde ex virgine natus est, materia vero ex qua aliæ fœminæ concipiunt secundum Philosophum in libro de generat. animalium est sanguis mulieris, non quicunque, sed perductus ad quandam ampliorem digestionem per virtutem generatiuam matris, vt sit materia apta ad conceptum.

EXPOSITIO ARTICVLI.

B. Virgo cōcepit in vtero, vt aliæ mulieres.

OBseruandum est in hoc articulo, quod B Maria concepit filium non in mente, non in corde, neque in pectore vt quidam Doctor Italus ausus est prædicare Bononiæ, dicens hoc fuisse reuelatum cuidam fœminæ eximiæ sanctitatis, quæ Bononiæ in maxima opinione habebatur, & quasi ad Sybillam quandam ad illam confluebāt, Sed huius hominis sententia fuit damnata, tum Mantuę, tum Romæ, & absque dubio est hæretica. Scripsit pulchrè contra hoc delirium Baptista Mantuanus dicato opusculo de conceptione Christi, scribit etiam Dominus Caietanus in hoc articulo. Sed satis est pro confutatione hæresis obseruare verba Euangelica. Primum Lucæ dicentis: Ecce concipies in vtero Secundò, verba Matth dicentis, Inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto, non vtique in mente, non in corde, non in pectore, sed in vtero, hoc est, in loco naturaliter conceptioni deputato, & sanè habere in pectore non est concipere, & sic tolleretur maternitas B. Virginis.

Mātuanus

Conclusio huius articuli videtur de fide

¶ Deinde obseruet Theologus conclusionem articuli videri certam secundum fidem catholicam, quia secundū fidem catholicam certum est, quòd B. Virgo est vera mater Christi, at exploratum est secundum rectam Philosophiam, quod mater subministrat sanguinem, ex quo formatur fœtus in vtero, ergo certum est B. Virginem Mariā subministrasse purissimum sanguinem, ex quo Christi corpus formatum est. Verum si quis diceret, quod B. Virgo subministrauit id, quod pertinet ad matris officium, censeretque illum non esse sanguinem, sed alium quendam humorem, erraret quidem in Physica sed non in fide, periculosè tamen & temerariè loqueretur, imò videtur iam esse diffinitum corpus Christi ex purissimis sanguinibus B. Virginis fuisse formatum, nam in 6 Synod. actione. 1 traditur ex inuiolabili & Virgineo sanguine sanctæ atque intemeratæ Virginis Mariæ, verbum Dei verè factum esse carnem. Illud etiam obseruet Theologus Dominicam carnem non ex menstruo sanguine Mariæ conceptam fuisse, menstruum enim autore Arist. 1. de gener. anim. est sanguis impurus, at verò Christi caro non est ex impuro sanguine, sed ex purissimo formata, vt asserit concilium supra indicatum. Verum est tamen, quod in hac re sola est difficultas de nomine. Vtrùm debeat appellari sanguis menstruus, nam Sanctus Thomas hic ad tertium solum vocat menstruum sanguinem illū corruptum, qui dispositus est ad exitum, & expulsionem, vnde nomen accepit, scilicet a mense. Alij verò vocant menstruum sanguinem, totum qui continetur in vtero, vnde generatur proles vel nutritur. Sed isti non videntur sequi significationem vocabuli.

6. Synodus generalis.

Caro Christi nō fuit ex menstruo sanguine.

Aristot.

D. Thom.

¶ Sed videbitur fortassis alicui illum sanguinem fuisse menstruum, nam ille sanguis ex quo conceptus fuit Dominus fuit Virgini superfluus non enim ex sanguine necessario Virgini corpus Dominicum erat formandū, esset enim conceptio filij cum matris detrimento, quod est absurdum igitur si erat superfluus sanguis certè erat menstruus. Sed respondetur sanguinem illum Mariæ vnde corpus Christi fuit formatum non fuisse necessarium Virgini ad vitam indiuidualem transigendam, at fuit necessarius formandæ carni Christi, non tamen erat menstruus quia erat castissimus & purissimus.

Argumentum.

Solutio.

¶ Aduertat vltimo loco Theologus, quod ex doctrina Diui Thomæ in solutione. 1. videtur euidenter colligi, quod sanguis humani corporis non informetur anima rationali, neque vniatur nobis hypostaticè, dicit enim quod non debuit corpus Christi formari de carne vel ossibus virginis, sed de sanguine, qui non est actu pars sed potentia tantum vt dicit Arist. in lib. de gener. anim. & & ideo potest subtrahi sine corruptione corporis vel diminutione. Sed hæc sententia D. Thomę in superioribus est à nobis exposita, sensimus nāque sanguinem esse partem humanæ naturæ, & informari anima rationali.

Aristot.

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm corpus Christi in antiquis patribus fuerit secundum aliquid signatum.

AD sextū sic proceditur. Videtur, quòd corpus Christi fuerit secundum aliquid signatum in Adam & in alijs Patribus. Dicit enim Aug. ✱ 10. super gene. ad literam, quod caro Christi fuit in Adam & Abraham secundum corpulentam substantiā. Sed substantia corpulenta est quiddam signatum. Ergo caro Christi fuit in Adam & Abraham & alijs Patribus secundum aliquid signatum.

173 3. di. 3. q. 4. artic. 2.

lib. 10. ca. 19. & 20. tom. 3.

¶ 2. Preterea, Roma. 1. dicitur, quòd Christus factus est ex semine Dauid secūdum carnem. Sed semen Dauid fuit aliquid signatum in ipso. Ergo Christus fuit in Dauid secundum aliquid signatū, & eadem ratione in alijs Patribus.

¶ 3. Præterea, Christus ad humanum genus affinitatē habet, in quantū ex humano genere car-

nem

nem assumpsit. Sed si carò illa non fuit secundum aliquid signatum in Adam, nullam videtur habere affinitatem ad humanum genus, quod ex Adā deriuatur; sed magis ad alias res, vnde materia carnis eius assumpta est. Videtur ergo, quòd caro Christo fuerit in Adam & in aliis Patribus secundum aliquid signatum.

lib. 10. ex c. 19. & 26. colligitur, to. 3. ¶ Sed contra est, q Aug. * dicit 10. super Genes. ad litteram. Quocunque modo Christus fuit in Adam & Abraham aliis Patribus, alii homines etiam ibi fuerunt, sed non conuertitur. Alij autē homines non fuerunt io Adam & Abraham, secundum aliquam materiam signatam, solùm secundum originem, vt io Prima parte habitum est, 1. p. q. vlti. ar. 1. * ergo neque Christus fuit in Adam & Abraham secundum aliquid signatum, & eadem ratione, nec io aliis Patribus.

Art. præce. Respondeo dicendum, quòd sicut supra dictum est, * materia corporis Christi non fuit caro & os beatæ Virginis, nec aliquid qood fuerit actu pars corporis eius, sed sanguis, qui est potentia caro. Quicquid autem fuit io beata Virgine a parentibus acceptum, fuit actu pars corporis beatæ Virginis. Vnde illud quod fuit in beata Virgine a parentibus acceptum, non fuit materia corporis Christi. Et ideo dicendum est, quòd corpus Christi non fuit io Adam & aliis Patribus secundum aliquid signatū, ita scilicet quòd aliqua pars corporis Adę vel alicuius alterius posset designari determinatè, vt diceretur, quòd ex hac materia determinatè formabitur corpus Christi: sed fuit ibi secundum originem, sicut & caro aliorum hominum. Corpus enim Christi habet relationem ad Adam & alios Patres mediante corpore matris eius. Vnde nullo alio modo fuit in Patribus corpus Christi, quàm corpus matris eius, quod non fuit in Patribus secundum materiam signatam, sicut nec corpora aliorum hominum, vt io 1. parte 1. p. q. vlti. art. 1. dictum est. *

Ad primum ergo dicendum, quòd cum dicitur Christus fuisse io Adam secundum corpulentam substantiam, non est iotelligendum hoc modo, quòd corpus Christi in Adam fuerit quędam corpulenta sobstantia, sed quia corpulenta substantia corporis Christi, id est, materia, quam sumpsit ex Virgine, fuit io Adam, sicut in principio actiuo, nō autem sicut in materiali principio, quia scilicet per virtutem generatioam Adæ & aliorū ab Adam descendentium vsque ad beatam Virginem, factum est vt illa materia præpararetur ad conceptum corporis Christi. Noo autem fuit materia illa formata in corpus Christi, per virtutem seminis ab Adam deriuatam. Et ideo Christus dicitur fuisse io Adam origioaliter, secundum corpulentam substantiam, non autem secundum seminalem rationem.

Ad secundum dicendū, quòd quamuis corpus Christi non fuerit in Adam & in aliis Patribus, secundum seminalem rationem; corpus tameu beatæ Virginis, quòd ex semine matris est conceptū, fuit in Adam & in aliis Patribus secundum rationem seminalem. Et ideo mediante beata Virgine Christus secundum carnem dicitur esse ex semine Dauid per modum originis.

Ad tertium dicendū, quòd Christus habet affinitatem ad humanum genus secundū similitudinem speciei. Similitudo autem speciei attenditur, non secundum materiam remotam, sed secundum materiam proximam, & secundum principium actiuū, qood generat sibi simile in specie. Sic igitur affinitas Christi ad humanū genus sufficienter conseruatur per hoc, quod corpus Christi formatū est ex sanguinibus Virginis, deriuatis secundum originem ab Adam, & aliis Patribus. Nec refert ad hanc affinitatem vndecunque materia illorum sanguinum sumpta fuerit, sicut nec hoc refert in generatione aliorum hominum, sicut io Prima parte dictum est.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio. QVæstio hæc occasionem habet ex errore putantiū corpus Christi formatum ex certa determinataque portione transfusa successiue de persona in personam ab Adam vsque ad B. Virginem.

D. August. ¶ Ad. istam quæstionem responsio est negatiua, quam probat in primis ex D. Aug 10 super Gen. ad lit. sic dicente, quocunque mudo Christus fuit in Adam & Abraham & aliis patribus, alii homines etiā ibi fuerunt, sed non conuertitur, alii autem homines non ibi fuerunt in Adā & Abraham secundum aliquam materiam signatam, sed solum secundum originem, vt in prima parte dictum est, ergo nec Christus fuit in Adam, nec in Abraham secundum aliquid signatum, & eadem ratione, neque in aliis patribus. Eadem veritas cōprobatur ex eo, quod quicquid fuit in B. Virgine a parentibus acceptum, fuit actu pars illius, vnde illud non fuit materia corporis Christi, & ideo dicendum est quòd corpus Christi non fuit in Adam, & in patribus secundum aliquid signatum, sed fuit ibi secundum originem sicut & caro aliorum hominum.

EXPOSITIO ARTICVLI.

D. Thom. DE quæstione huius articuli disputat fusius D. Thom. in 3. distin. 3 q 4 art. 2. & demonstrat euidentius conclusionem huius articuli. Contrarium tamen tenet Galatinus lib 7 cap 4 probatque ex multis Rabinorum testimoniis, ex quibus mirabilia & inaudita cudit dogmata, quælibet in præsentia commemorare, vt ex eorum commemoratione veritas magis stabiliatur. Dicit ergo iste autor, matrem Messiæ, nō solum in mente Dei ab initio & ante sæcula creatā fuisse, verum etiam materiam eius in materia Adæ fuisse productam, ipsamque Messiæ matrem principalem extitisse causam cuius amore mundus ipse creatus fit. Nam cum Deus Adam plasmaret, fecit quasi massam ex cuius parte nobiliore accepit Virginis Mariæ materiam, ex residuo verò eius & superfluitate, Adam formauit. Ex materia autē B. Virginis facta est virtus quædam, quæ nobiliori loco; & membro corporis Adam seruata fuit, quæ postmodum emanauit ad Set, & postea ad Enos, deinde successiuo ordine ad cæteros vsque ad sanctum Ioachim, ea hac demum virtute B Maria formata est, & ex ea Christus.

Galatinus.

Dogmata Rabinorū falsa. ¶ Ex hoc mirabilia eliciuntur Rabinorum dogmata. Primum, quod Maria fuit antè peccatum Adæ secundum materiam creata, & caro ipsius semper ab omni labe peccati præseruata. Secundum est, quod B. Maria fuit primus homo: quia prima omnium quo ad materiam creata fuit. Tertium est, quòd omnes homines sunt quodammodo eius filii, nam mater Messiæ prima in causa Adæ extitit, Adamque

Adamque ipse ab ea processit, & ab Adam vniuersum genus humanum, vnde omnes homines quodamodo sunt Mariæ filij, veruntamē verus ac naturalis & legitimus filius eius est ipse Messias, qui ea eius potissimis sanguinibus formatus est. Quartum dogma est, quod propterà Christus est dictos filius hominis, refertur enī ad B Virginem, quæ prima omnium creata est. Contra hanc sententiam disputat hic D Thomas art. 6. sed fusius in 3. distin. 3. q. 4. ar. 1 & 2. in cuius rei confutatationem adducit in primis D. Aug. dicentem li 10. de gen. ad litteram. c. 19. & 26 Quocunque modo Christus fuit in Adam, & Abraham, & alijs Patribus, alii homines etiam ibi fuerunt, sed non conuertitur: alij autem homines non fuerunt in Adam, & Abraham secundum aliquam materiam signatam, sed solum secundum originem, vt in prima parte habitum est, ergo neque Christus fuit in Adam & Abraham secundum aliquid signatum, & eadem ratione nec in alijs patribus. Præterea, quicquid est receptum in B. Virgine ab antiquis Patribus fuit actu pars B. Virginis, ergo nō fuit materia corporis Christi, ergo corpus Christi non fuit in patribus secundum aliquid signatum, antecedens est certissimum, & prima consequentia probatur, nam materia corporis Christi non fuit caro aut nos, aut quęlibet alia pars actu B. Virginis, sed sanguis purissimus, vt iam dictum est, qui quidem non fuit in Patribus antiquis secundum aliquid signatum, & determinatum, sanguis etenim nō est actu pars. Ad hæc, si hęc positio esset vera, sequeretur quòd Christus non verè descenderet de semine Dauid, & Abraham, sed solum Adę, quoniam si prædicto modo ab illa particula descenderet, ad nullum aliorum pertineret, nisi sicut ad deferens, quemadmodum aqua comparatur ad carnalem. Præterea, non esset ĩ tali carne veræ passibilitatis assumptio, nec nostræ infirmitatis reputatio, quia non de natura lapsa fabricasset sibi carnem. Item si trāsfundebatur particula illa carnis, aut erat corporea, aut incorporea, si incorporea, ergo corpus Christi fuit impassibile, si corporea, videtur quod potuerit transmutari in carnem reliquam, & reliqua in ipsam, & sic iam fuisset transmutata, vel potius consumpta. Item, vel illa particula erat corruptibilis, vel incorruptibilis, si corruptibilis, quomodo per tot sæculorum successiones non fuit corrupta, si incorruptibilis, ergo de natura cœlesti, vnde non potuit humanam componere naturam. Sed desino iam absumere tempus in rei tam absurdæ impugnatione.

D. Thom.

D. August.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

Vtrùm caro Christi in Patribus fuerit peccato obnoxia.

174 3 d 3. q. 4. art. 1.

AD septimum sic proceditur. Videtur, quòd caro Christi in antiquis Patribus peccato infecta non fuerit. Dicitur enim Sapient. 7. quòd in diuinam sapientiam nihil inquinatum incurrit. Christus autem est Dei sapientia, vt dicitur 1. ad Corinthios 1. Ergo caro eius nunquam peccato inquinata fuit.

*lib. 3. c 6. & 7. nō lō ge a prin. & cap. 2. a medio.

¶ 2. Prætereà, Damascenus * dicit in tertio libro, quòd Christus primitias nostræ naturæ assumpsit. Sed in primo statu caro humana non erat peccato infecta. Ergo caro Christi non fuit infecta, nec in Adam, nec in alijs Patribus.

li. 10. c. 20. a med. c. 3.

¶ 4. Præterea. Aug. † dicit 10. super Gen. ad literā, ꝙ natura humana semper habuit cum vulnere vulneris medicinam. Sed id quod est infectū, non potest esse vulneris medicina, sed magis ipsum indiget medicina. Ergo semper in natura humana fuit aliquid non infectum, ex quo postmodum est corpus Christi formatum.

Sed contra est, ꝙ corpus Christi non refertur ad Adam, & ad alios Patres, nisi mediante corpore B. Virginis, de qua carnem assumpsit. Sed corpus B. Virginis totum fuit in originali peccato conceptum, vt supra dictum est: * & ita etiam secundum quod fuit in Patribus, fuit peccato obnoxium. Ergo caro Christi, secundum quod fuit in Patribus, fuit peccato obnoxia. q. 27. ar. 2. & q. 14. ar. 3. ad 1.

Respondeo dicendum, ꝙ cùm dicimus Christū vel carnem eius fuisse in Adā, & in alijs Patribus, comparamus ipsum uel carnem eius ad Adam, & ad alios Patres. Manifestum autem est, quòd alia fuit conditio Patrum, & alia Christi: nam Patres fuerunt subiecti peccato, Christus autem fuit omnino a peccato immunis. Dupliciter ergo in hac comparatione errare contingit. Vno modo vt attribuamus Christo vel carni eius conditionem, quæ fuit in Patribus: puta, si dicamus, quòd Christus in Adam peccauit: quia in eo aliquo modo fuit, quod est falsum: quia nō eo modo in eo fuit, vt ad Christum peccatum Adæ perueniret: quia non deriuatur ab eo secundum concupiscentiæ legem, siue secundum rationem seminalem, vt supra dictum est. * Alio modo contingit errare, si attribuamus ei, quod actu fuit in Patribus, conditionem Christi vel carnis eius, vt scilicet, quia caro Christi, secundum quod in Christo fuit, non fuit peccato obnoxia: ita etiam in Adam, & in alijs Patribus fuerit aliqua pars corporis eius quę non fuit peccato obnoxia, ex qua postmodum corpus Christi formaretur: sicut quidam posuerunt. Quod quidem esse non potest. Primò, quia caro Christi non fuit secūdum aliquid signatum in Adam & in alijs Patribus, quod posset distingui a reliqua eius carne, sicut purum ab impuro; sicut iam suprà dictum est. * Secundò, quia cum caro humana peccato inficiatur ex hoc, quòd est per concupiscentiam concepta, sicut tota caro alicuius hominis per concupiscentiam concipitur, ita etiam tota peccato inquinatur. Et ideo dicendum est, quòd tota caro antiquorum Patrum fuit peccato obnoxia, nec fuit in eis aliquid a peccato immune, de quo postmodum corpus Christi formaretur.

art. præce. ad 1. & q. 15. artic. 1. ad 2.

art. præce. & q. 15. artic. 1. ad 2.

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus non assumpsit carnem humani generis subiectam peccato, sed ab omni infectione peccati mūdatā. Et ideo in Dei sapientiā nihil inquinatū incurrit.

Ad secundum dicendum quòd Christus dicitur primitias nostræ naturę assumpsisse quantum ad similitudinem conditionis, quia scilicet assumpsit carnem peccato non infectam, sicut fuerat caro hominis ante peccatum. Non autem hoc intelligitur secundum continuationem puritatis; ita scilicet quòd illa caro puri hominis conseruaretur a peccato immunis, vsque ad formationem corporis Christi.

Ad

¶ Ad tertium dicendum, quòd in humana natura ante Christum erat vulnus, id est, infectio originalis peccati in actu: medicina autem vulneris non erat ibi actu, sed solum secundum virtutem originis: prout ab illis patribus propaganda erat caro Christi.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio. Conclusio est. Tota caro antiquorum patrum fuit obnoxia peccato, vt nihil sit in eis immune à peccato ex quo corpus Christi formaretur.

EXPOSITIO ARTICVLI.

In hoc articulo duplex quæstio moueri solet; prima, Vtrùm caro Christi in antiquis patribus fuerit obnoxia peccato? Caietanus in hoc articulo dicit hanc propositionem absolutè esse concedendam. Sed mihi videtur nō esse absolutè concedenda, quia offendit pias aures, sed potius neganda, aut saltem distinguenda. Vnde cum D. Tho. interrogasset Vtrùm caro Christi in patribus fuerit obnoxia peccato non respondet affirmatiue, sed per quendam circuitum dicens, tota caro antiquorum patrum fuit obnoxia peccato, de carne vero Christi hoc non enuntiat: & in sequenti articulo ad secundum dicit, quod caro Christi fuit in antiquis patribus peccato obnoxia secundum qualitatem quam habuit in patribus antiquis. En Diuus Thomas non absolutè concedit eam, sed cum limitatione. Et est aduertendum, quod in hac comparatione carnis Christi ad patres manifestum est quod alia fuit conditio patrum, & alia Christi, nam patres omnes fuerunt subiecti peccato, neq; in eis aliquid fuit immune, de quo postmodū corpus Christi formaretur, Christus vero fuit omnino à peccato immunis, vnde error esset attribuere carni Christi conditionem, quæ fuit in patribus, vt in Adam Christus peccauerit, quia Christus in eis non fuit secundū rationem seminalem, nec secundum concupiscentiæ legem ab eis deriuatur, sed solum secundum originem ita quę prædicta propositio potius est explicanda, quam concedenda, & explicatio est, carnem Christi fuisse sumptam de Virgine, cuius caro fuit obnoxia peccato, vel fuisse sumptam ex antiquis patribus quorum tota caro fuit obnoxia peccato.

(Caietanus. Caro Christi nō fuit simpliciter obnoxia peccato.)

Dubium. Primūarg. ¶ Altera quæstio est, Vtrùm caro Christi inclinationem habuerit ad peccandum? & videtur quod sic. Nam caro Christi, & nostra sunt eiusdem naturæ & speciei, at caro nostra naturaliter inclinatur ad peccandum, ergo & caro Christi.

Secūdum. D. Hiero. ¶ Deinde, Hieronymus explicans illud Roma. 8. Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, dicit: filius Dei suscepta carne, quæ ad peccandum esset procliuior, ipse tamen absque peccato eam suscepit; in quo videtur innuere, quod in carne Christi fuerit inclinatio ad peccandum.

Christi caro non habuit inclinationē ad peccandū. ¶ Verùm hæc argumenta breuiter sunt confutanda, nam quod Christus non potuerit peccare, & quod non habuerit aliquam inclinationem ad peccandum, demonstratum est supra quest. 15. art. 1. & 2.

Ad primū argum. ¶ Vnde ad primum argumentum negatur, quod caro nostra naturaliter inclinetur ad peccandum, sed talem inclinationem habet ex sua imperfectione, & defectu; alioquin enim a Deo autore naturæ in bonum instituta est.

Ad secūdū. ¶ Ad secundum respondetur, non esse mentem Hieronymi quod filius Dei carnem susceperit procliuem ad peccandum, sed quia suscepit carnem de massa illa, quæ erat ad peccandum procliuis.

ARTICVLVS OCTAVVS.

Vtrùm Christus in lumbis Abrahæ fuerit decimatus.

Ad octauum sic proceditur. Videtur, quòd Christus fuerit in lūbis Abrahæ decimatus. Dicit enim Apostolus ad Hebr. 7. quòd leui pronepos Abrahæ decimatus fuit in Abraham, quia eo decimas dāte Melchisedec, adhuc Leui erat in lūbis eius. Sed similiter Christus erat in lūbis Abrahæ, quando decimas dedit. Ergo ipse etiam Christus fuit decimatus in Abraham. 175. 3. di. 3. q. 4. arti. 3. q. 2. & 4. dist. 1. q. 2. arti. 2. q. 3. ad 2. & dist. 1. q. 5. art. 1. ad 4.

¶ 2. Præterea, Christus est ex semine Abrahæ secūdum carnem, quam de matre accepit. Sed mater eius fuit decimata in Abraham. Ergo pari ratione Christus.

¶ 3. Præterea, illud in Abraham decimabatur, quod curatione indigebat, vt August. *dicit 10. super Gen. ad liter. Curatione autem indiget omnis caro peccato obnoxia. Cū igitur caro Christi fuerit peccato obnoxia (sicut dictum est ✱) videtur, quod caro Christi in Abraham fuerit decimata. (lib. 10. cap. 20. postmedium, to. 3.) (Art. præce. in fine cor.)

¶ 4. Præterea, Hoc non videtur aliquo modo derogare dignitati Christi: nihil enim prohibet patre alicuius pontificis decimas dante alicui sacerdoti, filium eius Pontificem, maiorem esse simplici sacerdote. Licet ergo dicatur Christus decimatus, Abraham decimas dante Melchisedec non tamen propter hoc excluditur, quia Christus sit maior, quàm Melchisedec.

¶ Sed contra est, quod August. †dicit 10. super Genes. ad literam, quòd Christus ibi, scilicet in Abraham, decimatus non est: cuius caro inde non feruorem vulneris, sed materiam medicaminis traxit. (lib. 10. cap. 20. postmedium, to. 3.)

Respondeo dicendum, quòd secundum intentionē Apostoli oportet dicere, quod Christus in lumbis Abrahę nō fuerit decimatus. Probat enim Apostolus, maius esse sacerdotium, quod est secundum ordinem Melchisedec, sacerdotio Leuitico, per hoc quod Abraham decimas dedit Melchisedec, adhuc Leui existente in lumbis eius, ad quem pertinet legale sacerdotium. Si autem Christus etiā in Abraham decimatus esset, eius sacerdotium non esset secundum ordinem Melchisedec, sed minus sacerdotio Melchisedec. Et ideo dicendum est, quod Christus non est decimatus in lumbis Abrahæ, sicut Leui. Quia enim ille qui decimas dat, nouem sibi retinet, & decimam alii tribuit, quod est perfectionis signum (in quātum est quodāmodo terminus omnium numerorum, qui procedūt usque ad decem) inde est, quòd ille, qui decimas dat, protestatur, se imperfectum, & perfectionem alii tribuere. Imperfectio autem humani generis est propter peccatum, quod indiget perfectione eius, qui à peccato curat. Curare autē à peccato, est solius Christi: ipse enim est agnus qui tollit peccata mundi, vt dicitur Ioann. 1. Fi-

guram autem eius gerebat Melchisedec, vt Apost. probat Hebr. 7. Per hoc ergo, q Abraham Melchisedec decimas dedit, præfigurauit se velut in peccato conceptum: & omnes qui ab eo descensuri erant, ea ratione, vt peccatum originale contraherent, indigere curatione, quæ est per Christũ; Isaac autem & Iacob & Leui & omnes alii sic fuerunt in Abraham, vt ex eo deriuarentur, non solùm secundum corpulentam substantiam, sed etiam secundum rationem seminalem, per quam originale peccatum contrahitur. Et ideo omnes in Abraham sunt decimati, id est, præfigurati indigere curatione, quæ est per Christum. Solus autem Christus sic fuit in Abraham, vt ab eo deriuaretur non secundum rationem seminalẽ, sed secundum corpulentam substantiam. Et ideo non fuit in Abraham sicut curatione indigens, sed magis sicut vulneris medicina, & ideo nõ fuit in lumbis Abrahæ decimatus. Et per hoc patet responsio ad primum.

Ad secundum dicendum, q quia beata Virgo fuit in originali peccato concepta, fuit in Abraham sicut curatione indigens: & ideo fuit ibi decimata, velut inde descendens secundum seminalem rationem. De corpore autem Christi non est sic, vt dictum est.

Art. præce. & locis in corp. & in arg. Sed cõtra citatis.

Ad tertium dicendum, quòd caro Christi dicitur fuisse in antiquis Patribus peccato obnoxia, secundùm qualitatem, quam habuit in ipsis patribus, qui fuerunt decimati: non autem secundum qualitatem, quam habet, prout est actu in Christo, qui non est decimatus.

Ad quartum dicendum, quòd sacerdotium Leuiticum secundum carnis originem deriuabatur: unde non minus fuit in Abraham, quàm in Leui. Vnde per hoc quòd Abraham decimas dedit Melchisedec, tanquam maiori, ostenditur sacerdotium Melchisedech, in quantum gerit figuram Christi, esse maius sacerdotio Leuitico. Sacerdotium autem Christi non sequitur carnis originem sed gratiam spiritualem. Et ideo potest esse quòd pater det decimas alicui sacerdoti tanquam minor maiori. & tamen filiũs eius si sit pontifex est maior illo sacerdote non propter carnis originem, sed propter gratiam spiritualem, quam habet à Christo.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio. CONclusio est negans, quia non secundum ordinem Leui, sed secundum ordinem Melchisedech erat sacerdos. Ille enim qui decimas dat, nouem sibi retinet, & decimam alij tribuit, quod est imperfectionis signum, protestans se esse imperfectum, & alii perfectionem tribuens, quæ imperfectio ex peccato est, & à Christo agno Dei curatur. Quare decimatus est Abraham, & omnes in eo præter Christum: qui non indigebat curatione, vt alii, imo alios curare venerat, & tanquam vulneris medicina.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Hebr. 7. CONclusio huius artic. asseritur à D. Paulo ad Hebr. 7. & ratio huius assertionis est, quoniam Christus non fuit in Abraham secundum seminalem rationem, & ideo neq; contraxit peccatum originale, nec decimatus fuit in illo, quamobrem tametsi B. Virgo fuisset præseruata ab originali peccato, vt quidam piè sentiunt, fuit tamen decimata in lumbis Abrahæ, tum quoniam descendit ab illo secundum seminalem rationem, tum vero quoniam contraxit debitum peccati.

¶ Sed oportet breuiter, & strictim exponere, quid sit decimari in proposito, sanè decimari est in decimis præfigurari tanquam indigens liberatore, qui enim decimas soluit confitetur se imperfectum, & indigentem alterius adiutorio; sic explicat D. Thom. in 3. d. 3. q. 4. art. 3. ex quo euidentius colligitur, quod Christus in lumbis Abrahæ non fuerit decimatus. Intelliges etiam ex hac doctrina, quam breuiter & distinctè D. Thomas elucidet quæstionẽ, quæ D. August. fuit difficillima. Augustinus nanque lib. 10. in gen. ad lit. c. 19. & 20. sic scribit; Si ergo etiam hoc valet ad istam distantiam quantum præemineat sacerdotio Leuitico sacerdotium Christi, quod sacerdos Christus per illum præfiguratus est, qui decimauit Abraham, in quo & ipse Leui decimatus est, profecto Christus ab eo non est decimatus. At si propterea decimatus est Leui, quia erat in lumbis Abrahæ, propterea non est decimatus Christus quia non erat in lumbis Abrahæ. Porro si non secundum animam, sed tantum secundum carnem accipimus leui fuisse in Abraham, ibi erat etiam Christus, quia Christus secundum carnem de semine est Abrahæ, & ipse itaque decimatus est. Quid est ergo, quod affertur pro magna differentia sacerdotij Christi à sacerdotio Leui, quod Leui decimatus est à Melchisedech, cum esset in lumbis Abrahæ, vbi etiam Christus erat, vnde pariter decimati sunt, quia necesse est intelligamus secundum aliquem modum ibi Christum non fuisse? Quis autem neget eum secundum carnem ibi fuisse? Ergo secundum animam ibi non fuit. Et infrà. Inuenient isti qui eis pro cæteris fortassis respondeant, & dicant quod etiam me non parum mouent, quamuis nullius hominis anima sit in lũbis patris sui, secundum carnẽ tamen in lumbis Abrahæ constitutum Leui, decimatum, & ibi constitutum secundum carnem Christum non decimatum. Secundum rõnem quippè illam seminalẽ ibi fuit Leui, qua ratione per concubitum venturus erat in matrem, secundum quam rationem non erat ibi Christi caro, quamuis secundum ipsam ibi fuerit Mariæ caro, quapropter, nec Leui, nec Christus in lumbis Abrahæ secundum animam, secundum carnem vero & Leui & Christus, sed Leui secundum concupiscentiam carnalem, Christus autem secundum solam substantiem corporalem. Hæc Augustinus per magnum circuitum, quæ D. Thomas breui & dilucido sermone tribus, quod aiunt, verbis comprehendit.

Quid sit decimari.

D. Thom.
D. August.

QVAESTIO XXXII.

De conceptione Christi, quo ad actiuum principium, in quatuor articulos diuisa.

¶ De qua disputant Theologi in 3. dist. 4.

DEinde considerandum est de principio actiuo in conceptione Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm Spiritus sanctus fuerit principium actiuum conceptionis Christi.

¶ Secun-

¶ Secundò, vtrùm posſit dici, quòd Chriſtus ſit conceptus de Spiritu ſancto.

¶ Tertiò, vtrùm poſsit dici, quòd Spiritus ſanctus ſit pater Chriſti ſecundùm carnem.

¶ Quartò, vtrùm beata Virgo aliquid actiuè egerit in conceptione Chriſti.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm Spiritus ſanctus fuerit principium actiuum conceptionis Chriſti.

176. 2.di.2.arti. 2.qõ. 2.& 4.cõ.c.45.& 46 & opuſc 3.c.226 & Ioã. 12.l.4.col. 2 fin. *li.1.ca.4. in fin.& 5. in prin.to. 3.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd efficere conceptionem Chriſti, nõ debet attribui Spiritui ſancto. Quia vt Auguſt.* dicit in primo de Trin. Indiuiſa ſunt opera Trinitatis, ſicut & indiuiſa eſt Trinitatis eſſentia. Sed efficere conceptionem Chriſti, eſt quoddam opus diuinum. Ergo videtur, quòd non magis ſit attribuendum Spiritui ſancto, quàm Patri vel Filio.

lib.4.c.20. parum ante med. to. 3. 1.p q6.43. artic 5.

¶ 2. Præterea, Apoſt. dicit Gala. 4. Cùm venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere. Quod exponens Auguſt. in 4. de Trini. † dicit: Eo vtique miſsum, quo factum ex muliere. Sed miſsio Filii attribuitur præcipuè Patri, vt in prima parte habitum eſt. * Ergo & conceptio ſecundum quam factus eſt ex muliere, debet præcipuè patri attribui.

¶ 3. Præterea, Prouer. 9. dicitur, Sapientia ædificauit ſibi domum. Eſt autem ſapientia Dei ipſe Chriſtus: ſecundum illud 1. ad Corin. 1. Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam. Domus autem huius ſapientiæ eſt corpus Chriſti, quod etiam dicitur templum eius, ſecundum illud Ioan. 2. Hoc autem dicebat de templo corporis ſui: ergo videtur, quòd efficere conceptionem corporis Chriſti, debet præcipuè attribui Filio, non ergo Spiritui ſancto.

¶ Sed contra eſt, quod dicitur Luc. 1. Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, &c.

¶ Reſpondeo dicendum, quòd conceptionem corporis Chriſti tota Trinitas eſt operata: attribuitur tamen hoc Spiritui ſancto triplici ratione. Primò quidem: quia hoc congruit cauſæ incarnationis, quæ conſideratur ex parte Dei. Spiritus enim ſanctus eſt amor patris & Filij, vt in prima * parte habitum eſt. Hoc autem ex maximo Dei amore prouenit, vt filius Dei carnem ſibi aſſumeret in vtero virginali. Vnde dicitur Ioann. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret. Secundò: quia hoc congruit cauſæ incarnationis ex parte naturæ aſſumptæ. Per hoc enim datur intelligi, quòd humana natura aſſumpta eſt à filio Dei in vnitatem perſonæ, non ex aliquibus meritis, ſed ex ſola gratia, quæ Spiritui ſancto attribuitur, ſecundum illud 1. ad Corinth. 12. Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem Spiritus. Vnde Aug. * dicit in Enchirid. Iſte modus quo eſt natus Chriſtus de Spiritu ſancto, inſinuat nobis gratiam Dei, qua homo nullis præcedentibus meritis, in ipſo primo exordio naturæ ſuæ quo eſſe cœpit, verbo Dei copularetur in tantam perſonæ vnitatem, vt idem ipſe eſſet filius Dei, qui filius hominis, & filius hominis, qui filius Dei. Tertiò: quia hoc congruit termino Incarnationis. Ad hoc enim terminata eſt Incarnatio, vt homo ille qui concipiebatur, eſſet ſanctus, & filius Dei. Vtrunque autem horum attribuitur Spiritui ſancto. Nam per ipſum efficiuntur homines filii Dei, ſecundum illud Galat. 4. Quoniam eſtis filii Dei, miſit Deus Spiritum filii ſui in corda veſtra, clamantem Abba, pater. Ipſe eſt etiam Spiritus ſanctificationis: vt dicitur Roman. 1. Sicut ergo alii per Spiritum ſanctum ſanctificantur ſpiritualiter, vt ſint filii Dei adoptiui: ita Chriſtus per Spiritum ſanctum eſt in ſanctitate conceptus, vt eſſet filius Dei naturalis. Vnde Roma. 1. ſecundum vnam gloſſ.* quod præmittitur. ſcilicet, Qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute, manifeſtatur per id, quod immediate ſequitur, ſecundum Spiritum ſanctificationis, id eſt, per hoc quod eſt conceptus de Spiritu ſancto, & angelus annuntiãs ex hoc quod præmiſerat, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, concludit, Ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei.

1.p.q.37. artic. 1.

Ench c.40 nõ longè à princ. to. 3.

Ex gloſ. ordina & Origen.

Ad primum ergo dicendum, quòd opus conceptionis commune quidem eſt toti Trinitati, ſecundum tamen modum aliquem attribuitur ſingulis perſonis. Nam patri attribuitur autoritas reſpectu perſonæ filii, qui per huiuſmodi conceptionem ſibi aſſumpſit humanam naturam. Filio autem attribuitur ipſa carnis aſſumptio. Sed Spiritui ſancto attribuitur formatio corporis, quod aſſumitur à Filio. Nam ipſe Spiritus ſanctus eſt ſpiritus Filij, ſecundum illud Galat. 4. Miſit Deus Spiritum filii ſui. Sicut autem virtus animæ, quæ eſt in ſemine, per ſpiritum qui in ſemine includitur, format corpus in generatione aliorum hominum: ita virtus Dei, quæ eſt ipſe filius (ſecundum illud 1. ad Corinth. 1. Chriſtum Dei virtutem per) Spiritum ſanctum corpus formauit, quod aſſumpſit. * Et hoc etiam verba Angeli demonſtrant, dicentis, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, quaſi ad præparandam & formandam materiam corporis Chriſti, & virtus Altiſsimi, id eſt, Chriſtus obumbrabit tibi, id eſt, corpus in te humanitatis, accipiet incorporeum lumẽ diuinitatis. Vmbra enim à lumine formatur & corpore: vt Greg. * dicit 18. Mor. Altiſsimus autem intelligitur Pater, cuius virtus eſt filius.

Gloſſ. ord. ſup. illa verba Luc. 1.

li.18.c.12. in princi.

Ad ſecundum dicendum, quòd miſsio refertur ad perſonam aſſumentem, quæ à Patre mittitur: ſed cõceptio refertur ad corpus aſſumptum, quod operatione Spiritus ſancti formatur. Et ideo licet miſsio & conceptio ſint idem ſubiecto: quia tamen differunt ratione, miſsio attribuitur patri, efficere autem conceptionem Spiritui ſancto: ſed carnem aſſumere attribuitur filio.

Ad tertium dicendum, quòd ſicut Aug. † dicit

In 2. parte q. ex nouo Test. q. 51. in prin. tomo 4.

in libro de Quæstionibus veteris & noui Testamenti, quæstio ista gemina ratione potest intelligi. Primum enim domus Christi Ecclesia est, quã ædificauit sibi sanguine suo. Deinde potest & corpus eius dici domus ipsius, sicut dicitur templum eius. Factum autem Spiritus sancti opus filij Dei est, propter naturæ & voluntatis vnitatem.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio.

CONclusio est. Conceptio corporis Christi licet sit à tota Trinitate, nam opera ad extra indiuisa sunt totius Trinitatis, attribuitur tamen Spiritui sancto triplici ratione. Primò, quia hoc congruit causę incarnationis, quæ consideratur ex parte Dei: Spiritus enim sanctus est amor Patris & Filii, ex quo amore prouenit, vt filius Dei carnẽ sibi assumeret in vtero virginali, vnde dicitur Ioã. 3.
Ioan. 3.
Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Secundò, congruit causæ incarnationis ex parte assumptæ naturæ, prout natura humana assumpta est à Filio Dei in vnitatem personæ, non ex aliquibus meritis, sed ex sola gratia, quæ attribuitur Spiritui sancto, secundum Apost. 1. ad Corinth. 12. diuisiones gratiarum sunt idem autem spiritus.
1. Cor. 12.
Tertiò, congruit termino Incarnationis: quia ad hoc terminata est Incarnatio, vt homo ille qui cõcipiebatur, esset sanctus, & filius Dei. Horum autẽ vtrunq; attribuitur Spiritui sancto: cum per ipsum efficiantur homines Filii Dei, vt dicitur ad Galat. 4. Quoniam estis filii Dei, misit Deus spiritum Filii sui, &c. Atq; ipse est etiã spiritus sanctificationis, vt dicitur Rom. 1.
Ad Gala. 4.
Roma. 1.
Adde quod licet opus conceptionis sit commune toti Trinitati, secundum tamen aliquem modum attribuitur singulis personis. Nam Patri attribuitur autoritas respectu personæ Filii: qui per huiusmodi conceptionem sibi assumpsit humanam naturam, Filio autem attribuitur carnis assumptio, Spiritui sancto verò formatio corporis, quod assumitur a Filio.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo tria sunt explicanda, primum est quomodo illud prouerbium intelligatur, quod commemorat D. Thomas ex D. Augustino, quòd opera ad extra sunt cõmunia & indiuisa Trinitatis. Nam contra hoc prouerbium difficile fit argumentum. Si quidem Filiũ Dei fieri hominem, factum est in tempore, vt docet fides catholica: at opus hoc non est indiuisum Trinitatis, neque enim pater factus est homo, neq; Spiritus sanctus, neq; tota Trinitas, sed solus Filius, ergo illud axioma verum esse non potest. Profectò hæc obiectio in magnam nos vocabat disputationem nisi esset a nobis copiosissimè explicata in superioribus. Recolenda sunt, quæ retrò a nobis sunt adducta in huius rei expositionem, ne sæpius eadẽ repetamus.

Quomodo Spirit° sanctus sit causa quod iste homo sit naturalis filius Dei.

¶ Deinceps ergo ad secundum dubium progrediamur, quod mouetur circa id, quod dicit D. Thomas, quod spiritus sanctus est causa quod iste homo sit naturalis filius Dei. Videtur quod hoc sit falsum, nam iste homo ab æterno est filius naturalis Dei, & quod sit filius naturalis Dei habet per generationem æternam, ergo non habet Spiritum sanctum tanquam principium, imo econuerso. Respondetur, quod hæc propositio debet accipi in sensu composito, quanuis enim nulla sit causa, quod iste homo sit filius Dei, & iste homo est filius Dei, ex natura sua tamen hæc propositio; Iste homo est filius Dei, habet causas suæ veritatis, & non semper fuit vera, & per incarnationem facta fuit vera. Vnde eadem est causa Incarnationis Dei, & quod hæc sit vera; Iste homo est filius naturalis Dei. Et simile est, quod iste ensis sit ferrum non est ab artifice, nam ante artem erat ferrum, sed artifex est causa, quod hæc propositio sit vera, iste ensis est ferrum, non enim erat vera ante artem. Sed multò rectius explicat hanc obiectionem Caietanus super Ioan. cap. 10. dicens;
Caietanus.
Aliud est quærere de hypostasi Iesu, quare est Deus, & aliud de homine Iesu, nam ad primam quæstionem dicendum est, quòd hypostasis Iesu per naturam est filius Dei, & non ex dono Dei: ad secundam verò quæstionem dicendum est, quod per gratiam vnionis concessum est diuinitus, vt indiuiduum humanæ naturæ, sit filius Dei naturalis, & quoniam vniuersa gratia attribuitur Spiritui sancto, ideò merita ratione docet Diuus Thomas quod Spiritus sanctus fuerit causa huius gratiæ, quod iste homo fuerit Filius Dei naturalis.

Quare op° conceptionis Christi tribuitur spiritui sancto.

¶ Sed iam abeamus ad tertium, in quo quæritur, Cur opus conceptionis Christi tribuatur specialiter Spiritui sancto? Huius rei tres demonstrat rationes Diuus Thomas in articulo, quibus possumus alias duas superaddere. prior est, quia sanctitas Spiritui sancto accommodatur in sanctis scripturis, vt ergò denotetur Christi conceptionem fuisse immaculatissimam, ideo dicitur conceptum fuisse de Spiritu sancto. Altera ratio non inepta videtur, si dixeris in hoc significari conceptionem Christi futuram supra cunctum naturæ ordinem, & fœcundatam esse Mariam non secundum vulgatum fœminarum fœcunditatis modum, sed singulari Dei virtute, & miraculo. Verum istę rationes si conferantur cum rationibus D. Thomæ tenues esse videntur.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm Christus debeat dici conceptus de Spiritu sancto.

AD secundum sic proceditur. Videtur ꝙ Christus nõ debeat dici cõceptus de Spiritu sancto. Quia super illud Rom. 2. Ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia, dicit glos. Aug. Attendendum, ꝙ nõ ait de ipso, sed ex ipso: ex ipso enim cæli sunt & terra, quia ipse fecit ea: non autem de ipso, quia non de substantia sua. Sed Spiritus sanctus nõ formauit corpus Christi de substãtia sua. Ergo Christus non debet dici conceptus de Spiritu sancto.
177. 3. di. 4. q. 1. ar. 1. q. 4. & 4. cõt. c. 46 & opusc. 3. c. 216. Aug. in li. de natura boni, c. 27. to. 6.

¶ 2. Præterea, principium actiuum, de quo aliquid concipitur, se habet sicut semen in generatione. Sed Spiritus sanctus non se habuit sicut semen in conceptione Christi. Dicit enim Hierony. in expositione Catholicæ fidei, non sicut quidam sceleratissimi opinantur, Spiritum sanctum dicimus fuisse pro semine, sed potentia ac virtute creatoris dicimus esse operatum, id est, formatum corpus Christi. Non ergo debet dici quòd Christus sit conceptus de Spiritu sancto.
Ante med. illius. to. 2.

¶ 3. Præterea, Nihil vnum de duobus formatur nisi aliquo modo commixtis. Sed corpus Christi formatum est de virgine Maria. Si ergo Christus dicatur conceptus de Spiritu sancto, videtur quòd facta sit commixtio quædam Spiritus sancti & materiæ, quam Virgo ministrauit: quod patet esse falsum. Non ergo Christus debet dici conceptus de Spiritu sancto.

¶ Sed contra est, quod dicitur Matth. 1. Antequam conuenirent, inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto.

¶ Respondeo dicendum, quòd conceptio non attribuitur soli corpori Christi, sed etiam ipsi Christo ratione ipsius corporis. In Spiritu autem sancto duplex habitudo consideratur respectu

Christi.

Christi. Nam ad ipsum filium Dei, qui dicitur esse conceptus; habet habitudinem consubstantialitatis: ad corpus autem eius habet habitudinem causę efficientis. Hæc autem propositio De, vtramq; habitudinem designat, sicut cùm dicimus hominem aliquem esse de suo patre. Et ideo conuenienter dicere possumus Christum esse conceptum de Spiritu sancto, hoc modo, quòd efficientia Spiritus sancti referatur ad corpus assumptum: consubstantialitas verò ad personam assumentem.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd corpus Christi, quia non est consubstantiale Spiritui sancto, non proprie potest dici de Spiritu sancto conceptum, sed magis ex Spiritu sancto. Sicut Ambros. * dicit in libro de Spiritu sancto, quod ex aliquo est, aut ex substantia, aut ex potestate eius est. Ex substantia, sicut filius, qui à patre est: ex potestate, sicut ex Deo omnia: quomodo & in vtero habuit Maria ex Spiritu sancto.

Li. 2. c. 5. nō procul à fine to. 5.

¶ Ad secundum dicendum, quòd super hoc videtur esse quædam diuersitas Hierony. ad quosdam alios doctores, qui asserunt Spiritum sanctum in cōceptione Christi fuisse pro semine. Dicit enim Chrysosto. * super Matth. Vnigenito Dei in Virginem ingressuro, præcessit Spiritus sanctus, vt præcedente Spiritu sancto in sanctificationem, nascatur, scilicet Christus secundum corpus, diuinitate ingrediente pro semine. Et Damascen. * dicit in 3. lib. Obumbrauit super ipsam Dei sapientia & virtus, velut diuinum semen. Sed hoc de facili soluitur: quia secundum quod in semine intelligitur virtus actiua, sic Chrysostom. * & Damasc. comparant semini Spiritum sanctum: vel etiam Filium qui est virtus Altissimi. Secundum autem quòd in semine intelligitur substantia corporalis, quæ in conceptione transmutatur, negat Hieronym. * Spiritum sanctum fuisse pro semine.

Hom. 1. in Mat. in opere imperfecto in vit. fol. ante fin to. 2.
3. orth. fi. c. 2. circa princ.
Locis nunc proxime dictis.
Hieron. in loco citato in arg.

Ad tertium dicendum, quòd sicut August. dicit in Enchir. non eodem modo dicitur Christus conceptus aut natus de Spiritu sancto & de Maria virgine, nam de Maria virgine materialiter, de Spiritu sancto verò effectiue. Et ideo non habuit hic locum commixtio.

cap. 38. 39. & 40.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio. Matth. 1.

Conclusio est affirmans, quam probat primum ex scriptura diuina Matthæi. 1. antequam conuenirēt, inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto. Hoc idem patet ex euidenti ratione. Nam in Spiritu sancto duplex est habitudo ad Christum conceptum, videlicet, consubstantialitatis ad personam assumentem, & causæ efficientis ad corpus assumptum, hæc autem præpositio, de, vtramque habitudinem designat, vt cùm dicimus hominem aliquem esse de suo patre.

EXPOSITIO ARTICVLI.

In hoc articulo illud tantum obseruandum est, quod apud Græcos nulla est differentia inter, de, &, ex, hoc est, non habent duas præpositiones pro illis duabus, sed vnam tantum, & ideo in symbolo Apostolorum in illo versu, qui conceptus est de Spiritu sancto, ex Maria Vergine, eadem est præpositio apud Græcos, & ideo non est posita præpositio, de, &, ex, causa differentiæ, vt nonnulli existimant. Hæc est annotatio Erasmi, veruntamen Diuus Thomas hic in solutione primi, sequens Diuum Ambrosium, qui pluris habendus est quam Erasmus, docet hanc propositionem esse concedendam, corpus Christi ex Spiritu sancto fuisse conceptum, hanc verò negandam, corpus Christi de Spiritu sancto est conceptum, nam in priori significatur tantum efficientia, in posteriori consubstantialitas Spiritus sancti denotatur, quam non habet cum Christi corpore.

Erasmus.
Differentia est in his præpositionibus, de, &, ex. D. Thom.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm Spiritus Sanctus dici debeat pater Christi secundum carnem.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd Spiritus sanctus debeat dici pater Christi secundum humanitatem. Quia secundum Philos. * in lib. de Generatione animalium, pater dat principium actiuū in generatione, mater verò ministrat materiā. Sed beata Virgo dicitur mater Christi ꝓpter materiā, quā in cōceptione eius ministrauit. Ergo videtur, quòd etiam Spiritus sanctus possit dici pater eius, propter hoc, quòd fuit principium actiuum in conceptione ipsius.

178.
3. di. 4. q. 1. ar. 2. q. 1. & q. 2. ad 1. & 4. & in expo. lit. ad 2. & 4. contra c. 47. & op. 3. c. 210.
* li. 1. c. 3. & 4. to. 4.

¶ 2. Prætereà, Sicut mentes aliorum sanctorū formantur per Spiritum sanctum, ita etiam corpus Christi est per Spiritum sanctum formatum. Sed alij sancti propter prædictam formationem dicuntur filij totius Trinitatis, & per consequens Spiritus sancti. Videtur ergo, quòd Christus debeat dici filius Spiritus sancti, in quantum corpus eius est à Spiritu sancto formatum.

¶ 3. Prætereà, Deus dicitur pater noster secundum hoc, quod nos fecit, secundum illud Deuter. 32. Nonne ipse est pater tuus, qui possedit te & fecit, & creauit te? Sed Spiritus sanctus fecit corpus Christi, vt dictum est. * Ergo Spiritus sanctus debet dici pater Christi secundum corpus ab ipso formatum.

art. 1. huius quæst.

¶ Sed contra est, quod Aug. * dicit in Enchir. Natus est Christus de Spiritu sancto non sicut filius, & de Maria virgine sicut filius.

Enchi. c. 40 i prin. to. 3.

¶ Respondeo dicendum, quòd nomina paternitatis & maternitatis & filiationis generationem consequuntur, non tamen quamlibet, sed proprie generationem viuentium, & præcipue animalium. Non enim dicimus, quòd ignis generatus, sit filius ignis generantis, nisi forte secundum metaphoram, sed hoc solum dicimus in animalibus, quorum generatio est magis perfecta. Nec tamen omne quod in animalibus generatur, filiationis accipit nomen, sed solùm illud quòd generatur in similitudinem generantis. Vnde, sicut Augustinus * dicit, non dicimus quod capillus qui nascitur ex homine sit

Ench. c. 39. circa princ. to. 3.

filius hominis: nec etiam dicimus quod homo qui nascitur, sit filius feminis: quia nec capillus habet similitudinem hominis, nec homo qui nascitur ex femine, habet similitudinem feminis, sed hominis generantis. Et si quidem perfecta sit similitudo, erit perfecta filiatio, tam in diuinis, quàm in humanis. Si autem sit similitudo imperfecta, erit etiam filiatio imperfecta. Sicut in homine est quædam similitudo Dei imperfecta, & in quantum creatus est ad imaginem Dei; & in quantum recreatus est secundum similitudinem gratiæ. Et ideo vtroque modo potest homo dici filius Dei: & quia scilicet est creatus ad imaginem eius: & quia est ei assimilatus per gratiam. Est autem considerandum quòd illud quod de aliquo dicitur secundum perfectam rationem, non est dicendum de eo secundum rationem imperfectam: sicut quia Sortes dicitur naturaliter homo secundum propriam rationem hominis, nunquam dicitur homo secundum illam significationem, qua pictura hominis dicitur homo, licet fortè ipse assimiletur alteri homini. Christus autem est filius Dei secundum perfectam rationem filiationis: vnde quamuis secundum humanam naturam sit creatus & iustificatus, non tamen debet dici filius Dei, neque ratione creationis, neque ratione iustificationis, sed solùm ratione generationis æternæ, secundum quam est filius patris solius. Et ideo nullo modo debet dici Christus filius Spiritus sancti, nec etiam totius Trinitatis.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Christus conceptus est de Maria virgine materiam ministrante in similitudinem speciei: & ideo dicitur filius eius. Christus autem secundum quod homo, conceptus est de Spiritu sancto sicut de actiuo principio, non tamen secundum similitudinem speciei, sicut homo nascitur de patre suo: & ideo Christus non dicitur filius Spiritus sancti.

¶ Ad secundum dicendum, quòd homines qui spiritualiter formantur à Spiritu sancto, non possunt dici filii Dei secundum perfectam rationem filiationis. Et ideo dicuntur filii Dei secundum filiationem imperfectam, quæ est secundum similitudinem gratiæ, quæ est à tota Trinitate,

In corp. ar. Sed de Christo est alia ratio: vt dictum est. ✠ Et similiter dicendum est ad tertium.

SVMMA TEXTVS.

Tria principia notanda.

PRo explicatione huius quæstionis statuit Diuus Thomas nonnulla principia. Primum est, quod nomina paternitatis & maternitatis, & filiationis, generationem consequuntur, non tamen quamlibet, sed propriè generationem viuentium, & præcipuè animalium, non enim dicimus quod ignis generatus sit filius ignis generantis nisi fortè secundum metaphoram, sed hoc dicimus in animalibus quorum generatio est perfecta, nec tamen omne quod generatur in animalibus filiationis accipit nomen, sed solum illud quod generatur in similitudinem generantis, vnde non dicimus quod capillus qui nascitur ex homine, sit filius hominis, quia capillus non habet similitudinem hominis. Deinde statuit D. Tho. aliud principium, quod si sit perfecta similitudo erit perfecta filiatio, tam in diuinis, quam in humanis, si autem sit similitudo imperfecta, erit etiam filiatio imperfecta; sicut in homine est quædam similitudo Dei imperfecta, in quantum creatus est ad imaginem Dei, & in quantum recreatus est secundum similitudinem gratiæ, & ideo vtroque modo potest homo dici filius Dei, & quia scilicet est creatus ad imaginem eius, & quia est ei assimilatus per gratiam. Tertium ponit principium D. Thomas, quod illud quod dicitur de aliquo secundum perfectam rationem, non dicitur de eodem secundum imperfectam rationem, sicut quia Petrus dicitur naturaliter homo secundum rationem perfectam hominis, nunquam dicitur pictus homo, quæ est imperfecta ratio hominis. Ex his deducit D. Thomas talem conclusionem. Christus nullo modo debet dici Filius Spiritus sancti, ac totius Trinitatis, nam Christus est filius Dei secundum perfectam rationem filiationis, ideò non debet dici filius Dei nec ratione creationis, nec ratione iustificationis, sed solum ratione generationis æternæ, secundum quam est filius patris solius. Sed & alia ratione probat Diuus Thomas in solutione primi, quod Spiritus Sanctus non sit pater Christi secundum carnem, nam licet Christus sit conceptus de Spiritu sancto, sicut ex principio actiuo in quantum homo est, non tamen secundum similitudinem speciei, sicut homo nascitur de patre suo, vnde non potest dici filius Spiritus sancti.

Conclusio.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo dubium est, vtrùm Christus secundum carnem sit filius adoptiuus Spiritus sancti? De qua re dicit nonnulla Capreolus in 3. dist. 4. q. 1. Et Durandus in eadem distinct. quæstio. 1. tenet, quod licet Christus non debeat dici absolutè filius Spiritus sancti, tamen potest dici filius Spiritus sancti cum determinatione dupla, ita vt vna sit à parte subiecti, altera à parte prædicati, vt dicendo quod Christus in quantum homo est filius Spiritus sancti per creationem vel adoptionem. Et de filio per creationem, patet quia Christus in quantum homo est creatura: De filio verò per adoptionem, patet idem, quia Christo secundum quod homo datus est spiritus, & non ad mensuram, & natura humana Christi est adoptata ab Spiritu sancto. Inquit tamen Durandus, quod secundum hanc rationem non est magis filius Spiritus sancti Christus, quam patris, aut quam fuerit totius Trinitatis, quia opus creationis & infusio gratiæ sunt indistinctè à tota Trinitate, & à qualibet persona, secundum rationem tamē magis dicitur hoc de Spiritu sancto, quia opus incarnationis specialiter Spiritui sancto attribuitur, sicut dona gratiæ ei: attribuuntur: inter dona autem gratiæ illud videtur esse potissimum. Sed in hoc discursu fallitur omnino Durandus. Pro cuius expositione sciendum est simpliciter falsum esse Christum esse filium adoptiuum Spiritus sancti, aut esse creatum ab Spiritu sancto, Christus namque est nomen diuinæ personæ humanatæ, at diuina persona non est aut potest esse filius adoptiuus, aut filius ex creatione, imò quælibet persona diuina est pater vniuersorum siue secundum spiritum adoptionis, siue secundum creationem. Illud etiam sciendum est, quod si quæratur. Vtrùm Christus in quantum homo sit filius Spiritus sancti, adhuc distinguendum est, & explicanda distinctio hoc pacto. Si enim dictio reduplicatiua reduplicet suprà personam, falsa est propositio, & errorem continet, nam persona Christi, vt iá dictum est, est Dominus vniuersorum, non filius per adoptionem aut creationem, si verò dictio reduplicatiua reduplicet suprà naturam, propositio vera ab aliquibus iudicatur; existimant namque quod facit istum sensum, verum. Natura humana Christi est adoptata ab Spiritu sancto, est electa in adoptionem, illi datus est Spiritus gratiæ. Sed horum deceptio est manifesta, quod hisce argumentis demonstro, tum quoniam humana natura propriè non est filia, tum verò quia natura humana Christi ad vlteriora est euecta, nempè ad vnionem hypostaticam,

Capreolus. Durandus.

Christ⁹ nō est fili⁹ adoptiuus Spiritus sancti.

Dubium.

Solutio.

eam, quod est longè maior dignitas quam esse electam, vel prædestinatam in adoptionem filiorum, de qua te meminimi me disputasse latissimè in superioribus, quapropter hic à longiori sermone abstinendum est.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm beata Virgo aliquid actiuè egerit in conceptione corporis Christi.

179. AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd beata Virgo aliquid actiuè egerit in conceptione corporis Christi. Dicit enim Damasc. ✱ in 3. lib. quòd spiritus sanctus superuenit Virgini, purgans ipsam, & virtutem susceptiuam verbi Dei tribuens, simul autem, & generatiuam. Sed virtutem generatiuam passiuam habebat à natura, sicut & qualibet fœmina. Ergo dedit ei uirtutem generatiuam actiuam, & sic aliquid actiuè egit in conceptione Christi.

[Margin: Infr. q. 33. art. 4. ad 2. & 3. dist. 3. q. 2. art. 1. ✱ lib. 3. c. 2. parum ante med.]

¶ 2. Præterea, Omnes virtutes animæ vegetabilis sunt uirtutes actiuæ: sicut Comment. dicit in 2. de Anima. Sed potentia generatiua, tam in mare, quàm in fœmina pertinet ad animam uegetabilem: ergo tam in mare, quàm in fœmina actiuè operatur ad conceptionem prolis.

¶ 3. Præterea, Fœmina ad conceptionem prolis materiam ministrat, ex qua naturaliter corpus prolis formatur. Sed natura est principium motus intrinsecum, ergo videtur, quòd in ipsa materia, quam beata Virgo ministrauit ad conceptum Christi, fuerit aliquod principium actiuum.

¶ Sed contra est, quòd principium actiuum in generatione dicitur ratio seminalis. Sed sicut Augustin. ✱ dicit 10. super Genes. ad literam, corpus Christi in sola materia corporali, per diuinam conceptionis formationisque rationem de Virgine assumptum est, non autem secundum aliquam rationem seminalem humanam. Ergo beata Virgo nihil actiuè fecit in Conceptione Corporis Christi.

[Margin: libr. 10. ca. 20. tom. 3.]

¶ Respondeo dicendum, quòd quidam dicunt beatam Virginem aliquid actiuè operatam esse in conceptione Christi, & naturali uirtute, & supernaturali. Naturali quidem uirtute, quia ponunt quòd in qualibet materia naturali est aliquod actiuum principiũ: alioquin credunt, quòd non esset transmutatio naturalis. In quo decipiuntur: quia transmutatio dicitur naturalis, propter principium intrinsecum, non solùm actiuum, sed etiam passiuũ. Expresè enim dicit Philoso. ✱ in 8. Physic. quòd in grauibus, & leuibus est principium passiuũ motus naturalis, & non actiuum. Nec est possibile, quòd materia agat ad sui formationem: quia non est actu. Nec est etiam possibile, quòd aliquid moueat seipsum, nisi diuidatur in duas partes, quarum vna sit mouens, & alia sit mota: quod in solis animatis contingit: vt probatur 8. Physic. ✱ Supernaturali autem uirtute: quia dicunt ad matrem requiri, quòd non solùm materiam ministret (quæ est sanguis menstruus,) sed etiam semen, quod commixtum virili semini habet uirtutem actiuam in generatione. Et quia in beata Virgine nulla fuit facta resolutio seminis propter integerrimam eius virginitatem, dicunt quòd Spiritus sanctus supernaturaliter ei tribuit uirtutem actiuam in conceptione corporis Christi, quam aliæ matres habent per semen resolutum. Sed hoc non potest stare, quia cum quælibet res sit propter suam operationem, (vt dicitur secundo de Cælo ✱) natura non distingueret ad opus generationis sexum maris, & fœminæ, nisi esset distincta operatio maris ab operatione fœminæ. In generatione autem distinguitur operatio agentis, & patientis. Vnde relinquitur quòd tota uirtus actiua sit ex parte maris: passio autem ex parte fœminæ: Propter quod in plantis, in quibus utraque vis commiscetur, non est distinctio maris, & fœminæ. Quia igitur beata Virgo non hoc accepit, vt esset pater Christi, sed mater, consequens est, quòd non accepérit potentiam actiuam in conceptione Christi: siue aliquid egerit, ex quo sequitur ipsam fuisse patrem Christi: siue nihil egerit, (vt quidam dicunt) ex quo sequitur huiusmodi potentiam actiuam sibi frustrà fuisse collatam. Et ideo dicẽdum est, quòd in ipsa conceptione Christi, beata Virgo nihil actiuè operata est, sed solam materiam ministrauit. Operata tamen est ante conceptionem aliquid actiuè, præparando materiam, vt esset apta conceptui.

[Margin: lib. 8. text. 29. 30. 31. 32. & c. to. 2.]
[Margin: lib. 8. text. 30. tom. 2.]
[Margin: lib. 2. text. 17. tom. 2.]

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd illa conceptio tria priuilegia habuit, scilicet quòd esset sine peccato originali: quòd esset non puri hominis, sed Dei, & hominis: item quòd esset conceptio Virginis. Et hæc tria habuit à Spiritu sancto. Et ideo dicit Damascenus ✱ quantum ad primum, quòd Spiritus sanctus superuenit Virgini purgans ipsam, id est præseruans, ne cum peccato originali conciperet. Quantum ad secundum dicit, & uirtutem susceptiuam verbi Dei tribuens, id est, vt conciperet uerbum Dei. Quantum autem ad tertium dicit, simul autem & generatiuam, vt scilicet manens virgo posset generare, non quidem actiuè: sed passiuè: sicut aliæ matres hoc consequuntur ex semine uiri.

[Margin: loco citato in argum.]

¶ Ad secundum dicendum, quòd potentia generatiua in fœmina est imperfecta respectu potentiæ generatiuæ, quæ est in mare. Et ideo sicut in artibus, ars inferior disponit materiam: ars autem superior inducit formam, ut dicitur in 2. Physic. ✱ ita etiam uirtus generatiua fœminæ præparat materiam virtus autem actiua maris format materiam præparatam.

[Margin: lib. 1. Phys. text. 25. to. 2.]

¶ Ad tertium dicendum, quòd ad hoc quòd transmutatio sit naturalis, non requiritur, quòd in materia sit principium actiuum, sed solùm passiuum: vt dictum est. ✱

[Margin: In corp. ar.]

SVMMA TEXTVS.

1. Conclusio. PRima conclusio, in conceptione Christi nihil operata est actiuè beata Virgo.

2. Conclusio. ¶ Secunda conclusio, ante conceptionem aliquid operata est actiuè beata Virgo præparando materiam, vt esset apta conceptui. Probationes Diui Thomæ sic procedunt. Dicit enim Diuus Thomas, quod quamuis quidam dicant beatam Virginem aliquid esse actiuè operatam in conceptione Christi, & naturali virtute, & supernaturali, ponentes in qualibet materia naturali esse aliquod principium actiuum ad trasmutationem naturalem, decipiuntur tamẽ, quia transmutatio naturalis dicitur propter principium intrinsecum, non solùm actiuum, sed etiam passiuum, ut dicit Philosoph in 8. Physic. & impossibile est, quod materia agat ad sui formationem, quia non est actu, nec aliquid mouet seipsum, nisi diuidatur, ut aliquid sit mouens, & aliud motum. In supernaturali etiam uirtute dicebant, ad matrem pertinere, non solùm materiam ministrare, sed etiam semen: quod commixtum semini virili habet uirtutem actiuam in generatione, quam ei dedit Spiritus sanctus. Et cum in Maria nulla fuerit resolutio seminis propter eius integerrimam uirginitatem, asserunt Spiritum sanctum ei supernaturaliter tribuisse uirtutem actiuam, quam aliæ matres habent per semen resolutum. Sed hoc non potest stare: quia cum quælibet res sit propter suam operationem, natura non distingueret opus generationis sexuum maris, & fœminæ, nisi esset distincta operatio maris ab operatione fœminæ. In tota generatione autem distinguitur operatio agentis, & patientis. Vnde relinquitur, quod tota uirtus actiua sit ex parte maris: passio autem ex parte fœminæ. Propter quod in plantis, in quibus vtraque uis commiscetur, non est distinctio maris, & fœminæ. Et ideo dicendum est, beatam Virginem in conceptione Christi nihil actiuè operatam esse, sed solum materiam ministrasse: quia mater esse debebat, & non pater: operata tamen est ante conceptionem aliquid actiuè, præparando materiam, vt esset apta conceptui.

(Margin: Philosophi)

EXPOSITIO ARTICVLI.

Vtrũ B. Virgo concurrat actiuè ad conceptionẽ filii sui. IN hoc articulo est quæstio grauis ac difficilis, utrùm beata Maria habuerit vim actiuam in conceptione filij sui. An potius tantum passiuam? Pro introductione huius quæstionis sciendum est fuisse antiquum placitum Theologorum beatam Virginem aliquid esse actiuè operatam in conceptione Christi, & naturali virtute, & supernaturali: cuius meminit hic Diuus Thomas, & amplectuntur hoc placitum Scotus in 3. dist. 4. quæst. 1. Maior. quæstio. 3. Gabriel. quæstio. unica, & probant esse uerum his argumentis.

(Margin: Scotus. Maior. Gabriel.)

Prim. arg. ¶ Primum, Christus Dominus fuit quam simillimus B. Virgini, ut habet vetus historia, ergo in beata Virgine fuit virtus ad assimilandum sibi filium suum.

Secundum ¶ Secundò probant, quia beata Virgo excellit omnes matres, ergo hac prærogatiua donanda est, vt habuerit vim actiuam in conceptione Christi.

Tertium. ¶ Tertiò beata Maria fuit plus mater filij sui, quam cęteræ mulieres filiorum suorum ergo.

Quartum. ¶ Quartò, Diuus Damascenus lib. 3. de fide cap. 2. docet quod Spiritus sanctus dedit Mariæ virtutem susceptiuam verbi diuini, atque etiam generatiuam, generare verò est agere.

Quintum. ¶ Quintò, arguitur ea autoritate doctissimorum uirorum, qui constanter affirmant, omnes fœminas concurrere actiuè in conceptione filiorum suorum, habereque semen imperfectum, quo etiam organizatur corpus. Autores huius sententiæ sunt Galenus, Auicenna, & ex Theologis Scotus, & alij viri docti. Et possumus nos adiuuare istam opinionem, probando quòd aliqua creatura uirtute diuina possit concurrere efficiẽter ad unionem hypostaticam, & copulare humanitatem uerbo diuino, & sic non erit improbabile, quod beata Virgo ea munere diuino copulauerit humanitatem uerbo diuino, nam anima Christi Domini per uirtutem nutritiuam conuertebat cibum, quem comedebat Iesus in substantiam aliti, ergo faciebat quod aliqua pars materiæ de nouo conuerteretur in substantiam Christi, & uniretur ei hypostaticè, haberetque esse diuinum. Deinde quando Christus augebatur in uirtute animæ suæ, nouæ partes materiæ ei generabantur, & uniebantur secundum substantiam, & personam, ergo creatura potest humanitatem, vel saltem materiam verbo diuino copulare, poterit ergo hęc prærogatiua Beatæ Mariæ concedi.

(Margin: Galenus. Auicenna. Sextum. Septimum)

Vltimum. ¶ Vltimò, anima Christi Domini à corpore separata virtute diuinitatis vniuit seipsam corpori, & sic fuit causa suæ resurrectionis, & copulauit esse diuinum humanitati, quæ in triduo mortis ab eo erat separata, ergo creatura uirtute diuina potest copulare humanitatem verbo diuino. Hæc disputatio proposita in magnam nos conijciebat disputationem physicam. Verùm matres in generatione filiorum concurrant actiuè, an potius passiuè tantummodo, quæ magnopere cõtrouersia est inter physicos ea vna parte, & medicos ex altera, imò verò neque omnes Philosophi inter se rectè consentiunt, neque Theologi quidem, qui de hac re disputant. Nos autem omissis physicis disputationibus tantummodo producemus in medium rationes ex diuina Theologia ad ostendẽdum, quod mater Christi in conceptione filij sui, nihil actiuè fuerit operata, & sic facile erit intelligere ex istis rationibus cęteras mulieres non actiuè, sed passiuè concurrere in conceptione filiorum. Prima probatio, Christus secũdum fidem catholicã non descendit ab Adam secundum seminalẽ rationem in ratione principij actiui, siquidem Spiritus sanctus fuit principium actiuum conceptionis Christi, at si B. Virgo concurrit actiuè in generatione filij sui per emissionem seminis, consequens est, quod Christus descendat ab Adam per uirtutem seminalem, & per generationem actiuam, quod dogma alienum est à uera Theologia. Secunda probatio, Beata Maria non est passa delectationem veneream, aut libidinosam, at si per emissionem seminis concurrit actiuè in conceptione filii sui, consequens est, quod passa sit delectationem veneream, aut libidinosam, quod non rectè cohæret cum illibata virginitate Mariæ. Tertia probatio, corpus Domini secundum fidem fuit formatum ea uirginali, & purissimo sanguine B. Mariæ, vt habitũ est in præcedenti quæst. art. 5. Sed purissimus sanguis ille dicitur, qui non habet admixtum semen nec uirile, nec fœmineum, & certè non bene sonat, quod Christus dominus fuerit conceptus ex humano semine, semen autem mulieris est semen humanum. Quarta probatio, est prorsus impossibile, & continet euidentem contradictionem, quod aliqua creatura attingat efficienter ad generationem Christi, quod sic demonstro, nam generatio Christi non per se terminatur ad humanitatem, sed ad uerbum Dei subsistens in humana natura, sed est omnino impossibile, quod aliqua creatura attingat efficienter uerbum diuinum vniendo illud, & copulando illud humanitati, ergo est impossibile, quod aliqua creatura concurrat efficienter ad generationem Christi, sicut est impossibile, quod concurrat effectiuè ad unionem hypostaticam. Ex dictis facilè est intelligere, quomodo solus Spiritus sanctus sit actiuum principium conceptionis Christi; quæ doctrina sic intelligenda est, Beata Virgo actiuè concurrit producendo sanguinem purissimum, deducendoque illum ad locum generationis, & præparando, & disponendo, ut esset materia apta conceptui, quanquam istas actiones habuit etiam cooperante Spiritu sancto, qui est ueluti architectus cõceptionis Christi, Maria uerò habuit se ueluti artifex inferior præparando, & subministrando materiam architecto operis faciendi. Verùm in ipso instanti conceptionis cessauit actio Mariæ, nam Spiritus sanctus sine mora temporis in instanti ædificauit corpus dominicum, sanguinẽ B. Mariæ conuertens in mẽbra Christi interiora, & exteriora ea distinguens & consolidans: post conceptum Christi Maria aluit fœtum, & auxit illum more cęterarum mulierum per nouem mẽsium spacium. Hæc est vera doctrina, & Theologica.

(Margin: Mater christi in cõceptione filii nihil fuit actiue operata.)

Ad argum. Ad primũ. ¶ Ad argumenta in contrarium. Ad primum respondetur, quod mater subministrat, & præparat efficienter materiam, ex qua fœtus formetur, imò est causa materiæ pro-

ximæ

rimæ filii, & ideo filius ei assimilatur, falluntur tamen arguentes à negata efficientia respectu conceptionis & generationis filii ad inferendum negari omnem efficientiam respectu filii.

Ad secūdū. ¶ Ad secundum argumentum respondetur, quod beata Virgo in multis aliis excellit omnes matres, est enim omnium dignissima, sed non in hoc, quod concurrit actiuè ad formationem corporis Christi, imò aliæ matres habēt efficientiam in multis, in quibus beata Virgo non habuit efficientiam cuiusmodi est attrahere semen viri, immiscereque cum suis sanguinibus.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium respondetur, nego quod beata Maria fuerit plus mater Christi, quam cæteræ mulieres filiorum suorum, quod attinet ad formationem corporis Christi, existimo enim quòd Beata Virgo non habuit aliam uim actiuam in conceptione prolis, quam habeant cæteræ mulieres in conceptione filiorum suorum.

Ad quartū. ¶ Ad quartum argumentum respondetur, quod si Scotus ponderasset verba Damasceni nunquam sensisset contra Diuum Thom nam postquam dixit Damasc. spiritum sanctum dedisse Mariæ uim susceptiuam verbi, & generatiuam, continuo subdit: & ipse construxit sibi animatam carnem ex purissimis sanguinibus Mariæ, ex quibus verbis liquido constat constructionem, & formationem corporis Christi soli spiritui sancto tribuisse. Dedit ergo spiritus sanctus Mariæ posse generare non actiuè, sed passiuè virtute Spiritus sancti, quod aliæ mulieres consequuntur ex uirili semine.

Ad quintū. ¶ Ad quintum argumentum respondetur, Arist. dogma, & peripateticum, quòd fœmina in conceptione non concurrat actiuè, est magis consentaneum diuinæ Theologię, quam Galenicum, confitemur namque carnem Christi non fuisse conceptam ex humano sanguine, sed ex Spiritu sancto.

Ad alia argumenta. ¶ Ad alia argumenta, quæ fecimus in fauorem opinionis Scoti dico potuisse quidem Mariam uirtute diuina coagulasse sanguinem, organizasse corpus, & in membra distinxisse, potuisse uerò copulare humanitatem verbo diuino inter res impossibiles constituo, & ad argumēta in contrarium respondetur, quod postquam semel uerbum diuinum factum est caro, & esse Dei est communicatum humanitati uirtus quæ nutriebat, & augebat humanitatem Christi ex consequenti faciebat, quod nouæ partes materiæ unirentur Christo substantialiter & hypostaticè, cæterū quod aliqua creatura efficiat, vt Deus sit homo inopinabile est. Item dico ad illa argumenta, quod in Christi nutritione, & augmentatione, & resurrectione hęc omnia fiebant virtute diuinitatis unitæ substātialiter animæ, & ideo illa anima non erat purè creatura, habebat enim esse diuinum. Quod nos docuimus est, quod pura creatura non potest efficere unionem hypostaticam. Et hæc de quæstione Theologica sufficiant, physicam quæstionem disputat hic

Caietanus. dominus Caietanus, & fusius 2.2.q.155.ar.12.

QVAESTIO XXXIII.

De modo & Ordine conceptionis Christi, in quatuor articulos diuisa.

¶ De qua disputant Doctores in 3. sentent. dist. 3.

Deinde considerandum est de modo & ordine conceptionis Christi.

¶ Et circa hoc quęruntur quatuor.

¶ Primò, utrum corpus Christi in primo instanti conceptionis fuerit formatum.

¶ Secundò, utrum in primo instanti conceptionis fuerit animatum.

¶ Tertiò, utrum in primo instanti conceptionis fuerit à uerbo assumptum.

¶ Quartò, utrum conceptio illa fuerit naturalis, uel miraculosa.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm corpus Christi fuerit formatum in primo instanti conceptionis.

AD primū sic proceditur. Videtur, quòd corpus Christi non fuerit formatum in primo instanti sue conceptionis. Dicitur enim Ioann. 2, Quadraginta, & sex annis ædificatum est templum hoc. Quod exponens Augustin. in 4. de Trinitat. * dicit. Hic numerus perfectioni Dominici corporis apertè congruit. Et in libro * 83. Quæstionum dicit. Non absurdè 46. annis dicitur fabricatū esse templum, quod corpus eius figurabat, ut quot anni fuerunt in fabricatione templi, tot dies fuerint in corporis Dominici perfectione. Non ergo in primo instanti conceptionis corpus Christi fuit perfectè formatum.

180. 3. di. 3 q 5. arti. 2. & 4. contra cap. 44.

* libr 4. de Trinit c. 5. in princip. tom. 3

* l. 83 q 56 in fin. to. 4.

¶ 2. Pręterea, Ad formationem corporis Christi requirebatur motus localis, quo purissimi sanguines de corpore Virginis ad locum generationis congruum peruenirent. Nullum autem corpus potest moueri localiter in instanti: eo quòd tempus motus diuiditur secundum diuisionem mobilis: ut probatur in 6. Physic. * Ergo corpus Christi non fuit in instanti formatum.

* lib. 6 Physic. text. 37 38. & 39. tom. 2.

¶ 3. Prætereà, Corpus Christi formatum est ex purissimis sanguinibus Virginis, ut suprà habitum est. * Non autem potuit esse materia illa in eodem instanti sanguis, & caro: quia sic materia simul fuisset sub duabus formis. Ergo aliud fuit instans, in quo vltimo fuit sanguis, & aliud in quo primo fuit caro formata. Sed inter quælibet duo instantia est tempus medium, ergo corpus Christi non fuit in instanti formatum, sed per aliquod tempus.

* q. 31. ar. 5

¶ 4. Prætereà, Sicut potentia augmentatiua requirit determinatum tempus in suo actu, ita etiam & uirtus generatiua: vtraque enim est potentia naturalis, ad uegetatiuam animam pertinens. Sed corpus Christi fuit determinato tempore augmentatum, sicut & aliorum hominum corpora: dicitur enim Luc. 2. quòd proficiebat sapientia, & ætate, ergo uidetur, quòd pari ratione formatio corporis eius quę pertinet ad uim generatiuam, non fuerit in instanti, sed determinato tempore, quo aliorum hominum corpora formantur.

¶ Sed contra est, quod Grego. * dicit 18. Moralium Angelo nuntiante, & Spiritu sancto adueniente, mox verbum in utero, mox intra uterum verbum caro.

* lib. 18. ca. 35. in prin.

¶ Respon-

¶ Respondeo dicendum, quòd in conceptione corporis Christi tria est considerare. Primò quidem motum localem sanguinis ad locum generationis. secundò formationem corporis ex tali materia; tertio autem augmentum, quo perducitur ad quantitatem perfectam. In quorum medio ratio conceptionis consistit, nam primum est conceptioni præambulum, tertium autem conceptionem consequitur. Primum autem non potuit esse in instanti: quia hoc est contra ipsam rationem motus localis corporis cuiuscunque, cuius partes successiuè subintrant locum. Similiter, & tertium oportet esse successiuum: tum quia augmentum non est sine motu locali, tum etiam quia procedit ex virtute animæ iam in corpore formato operantis, quæ non operatur nisi in tempore.

Sed ipsa formatio corporis, in qua principaliter ratio conceptionis consistit, fuit in instanti, duplici ratione. Primo quidem propter virtutem agentis infinitam, scilicet Spiritus sancti, per quem corpus Christi est formatum, vt supra dictum est. * Tanto enim aliquod agens citius potest materiam disponere, quanto maioris uirtutis est. Vnde agens infinitæ virtutis, potest in instanti materiam disponere ad debitam formam. Secundo, ex parte personæ Filij, cuius corpus formabatur: non enim erat congruum, vt corpus humanum assumeret nisi formatum. Si autem ante formationem perfectam aliquod tempus conceptionis præcessisset, non posset tota conceptio attribui filio Dei, quæ non attribuitur ei nisi ratione assumptionis. Et ideo in primo instanti, quo materia adunata peruenit ad locum generationis, fuit perfectè formatum corpus Christi, & assumptum. Et per hoc dicitur ipse filius Dei conceptus: quod aliter dici non posset.

*q præ. articu. 1.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd uerbum Augustin. utrobique non refertur ad solam formationem corporis Christi, sed ad formationem simul cum determinato augmento usque ad tempus partus. Vnde secundum rationem illius numeri dicit perfici tempus nouem mensium, quo Christus fuit in utero Virginis.

¶ Ad secundum dicendum, quod motus ille localis non comprehenditur infra ipsam conceptionem, sed est conceptioni præambulus.

¶ Ad tertium dicendum, quod non est asignare ultimum instans, in quo materia illa fuit sanguis, sed est asignare ultimum tempus, quod continuatur nullo interueniente medio ad primum instans, in quo fuit caro Christi formata. Et hoc instans fuit terminus temporis motus localis materię ad locum generationis.

¶ Ad quartum dicendum, quod augmentum fit per potentiam augmentatiuam ipsius, quod augetur. Sed formatio corporis fit per potentiam generatiuam, non eius qui generatur, sed ipsius generantis ex semine, in quo operatur uis formatiua ab anima Patris deriuata. Corpus autem Christi non fuit formatum ex semine uiri (sicut supra dictum est, *) sed ex operatione Spiritus sancti, & ideo talis debuit esse formatio, ut Spiritum sanctum decerct. Sed augmentum corporis Christi fuit factum secundum potentiam augmentatiuam animæ Christi, quæ cum sit specie conformis animæ nostræ, eodem modo debuit corpus illud augmentari, sicut & alia hominum corpora augmentantur, vt ex hoc ostenderetur veritas humanæ naturæ.

*q.præ. articu. 1.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum corpus Christi fuerit animatum in primo instanti suæ conceptionis.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd corpus Christi non fuerit animatum in primo instanti suæ conceptionis. Dicit enim Leo Papa in Epistola ad Iulianum: * Non alterius naturæ erat caro Christi, quam nostra, nec alio illi, quàm cæteris hominibus anima est inspirata principio. Sed aliis hominibus non infunditur anima in primo instanti suæ conceptionis, ergo nec corpori Christi anima debuit infundi in primo instanti suæ conceptionis.

181. 3.d.3.q.5. art.2.ad 3. & 4.contra c.44.& 45. ad .. & op. 3.ca.223. & 224. & Io 1.le.15. co.2.&c.2. le.3 col.3. Rationes Theologię

*Est Epist. 11.ad Iulianum Epist. Cocnsem, non remote à fine illius.

¶ 2. Præterea, Anima sicut quælibet forma naturalis requirit determinatam quantitatem in sua materia. Sed in primo instanti conceptionis corpus Christi non habuit tantam quantitatem, quantam habent corpora aliorum hominum, quando animantur: alioquin si continuè fuisset postmodū augmentatum: uel citius fuisset natum, vel in sua natiuitate fuisset maioris quantitatis, quam alij infantes. Quorum primum est contra Augustinum * 4. de Trinitat. vbi probat eum spatio nouem mensium in utero Virginis fuisse, secundum autem est contra Leonem Papam, qui in sermone Epiphanię dicit, quòd Magi viderunt, & adorauerunt puerum Iesum in nullo ab humanæ infantiæ generalitate dissimilem. Non ergo corpus Christi fuit animatum in primo instanti suæ conceptionis.

*lib.4 cap. 5.tom. 3.

* In ser. 4. circa medium illius incip. hic ser. Iustū, & rationabile.

¶ 3. Pretereà, Vbicunque est prius & posterius, oportet esse plura instantia. Sed secundum Philosoph. * in libro de Generatione animalium, in generatione hominis requiritur prius, & posterius: prius enim est uiuum, & postea animal, & postea homo. Ergo non potuit animatio Christi perfici in primo instanti suæ conceptionis.

*lib.2 cap. 4.tom.4.

¶ Sed contra est, quod Damasc. * dicit in 3. libro. Simul caro, simul Dei verbi caro, simul caro animata anima rationali, & intellectuali.

*lib.3.cap. 2.à med.

¶ Respondeo dicendum, quòd ad hoc, quòd conceptio ipsi filio Dei attribuatur, (vt in Symbolo * confitemur, dicentes. Qui conceptus est de Spiritu sancto) necesse est dicere, quòd ipsum corpus Christi, dum conciperetur, esset à verbo

* In symb. apost.

Dei

*q.6.arti. Dei assumptum. Ostensum est autem supra, * quòd verbum Dei assumpsit corpus mediante anima, & animam mediante spiritu, id est intellectu. Vnde oportuit quòd in primo instanti conceptionis corpus Christi esset animatum anima rationali.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd principium inspirationis animæ, potest considerari dupliciter. Vno modo secundum dispositionem corporis, & sic non ab alio principio inspirata est anima corpori Christi, & corporibus aliorum hominum: sicut enim statim formato corpore alterius hominis, infunditur anima, ita fuit in Christo. Alio modo potest considerari dictum principium solùm secundum tempus: & sic quia prius tempore formatum fuit perfectè corpus Christi, prius tempore fuit etiam animatum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd anima requirit debitam quantitatem in materia, cui infunditur, sed ista quantitas quandam latitudinem habet: quia & in maiori, & in minori quantitate saluatur. Quantitas autem corporis, quam habet cum primo sibi infunditur anima, proportionatur quantitati perfectæ, ad quam per augmentum perueniet: ita scilicet quòd maiorum hominum maiorem quantitatem corpora habent in prima animatione. Christus autem in perfecta ætate habuit decentem, & mediocrem quantitatem, cui proportionabatur quantitas, quam corpus eius habuit in tempore, quo aliorum hominum corpora animantur: minorem tamen habuit in principio suæ conceptionis. Sed tamen illa parua quantitas non erat tam parua, vt in ea non posset ratio animati corporis conseruari, cum in tali quantitate quorundam paruorum hominum corpora animentur.

*loco cita to in argu. ¶ Ad tertium dicendum, quòd in generatione aliorum hominum locum habet, quod dicit Philosoph. * propter hoc quòd successiuè corpus formatur, & disponitur ad animam. Vnde primò tanquam imperfectè dispositum, recipit animam imperfectam: & postmodum quando perfectè est dispositum, recipit animam perfectam. Sed corpus Christi propter infinitã virtutem agentis fuit perfectè dispositum in instãti, vnde statim in primo instanti recepit formam perfectam, id est animam rationalem.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm corpus Christi in primo instanti suæ conceptionis fuerit à verbo assumptum.

AD tertium sic proceditur, Videtur, quòd caro Christi prius fuerit concepta, & postmodum assumpta. Quod enim non est, non potest assumi. Sed caro Christi per conceptionem esse incepit. Ergo uidetur, quòd fuerit assumpta à verbo Dei, postquam fuit concepta. 182. 3.di 2 q.2. art.3.& di. 3.q.5.ar.2. & 4.contra c.44.& 45.

¶ 2. Prætereà, Caro Christi fuit assumpta à verbo Dei mediante anima rationali: Sed in termino conceptionis accepit animam rationalem. Ergo in termino conceptionis fuit assumpta, sed in termino conceptionis dicitur iam concepta: Ergo prius fuit concepta, & postmodum assumpta.

¶ 3. Prætereà, In omni generato prius tempore est id quod est imperfectum, eo, quod est perfectum: vt patet per Philosophum in 9. Metaph. * Sed corpus Christi est quiddam generatum. Ergo ad ultimam perfectionem, quæ consistit in vnione ad uerbum Dei, non statim in primo instanti conceptionis peruenit, sed primo fuit caro concepta, & postmodum assumpta. *li.9.text. 13.tom.3.

¶ Sed contra est, quod August. * dicit in libr. de fide ad Petrum: Firmissimè tene, & nullatenus dubites, carnem Christi non fuisse conceptam in utero Virginis, priusquam susciperetur à Verbo. *ca.18.in princ.to.3.

¶ Respondeo dicendum, quòd (sicut supra dictum est *) propriè dicimus Deum factum esse hominem, non autem propriè dicimus, quòd homo factus sit Deus: quia scilicet Deus assumpsit sibi id quod est hominis, non autem præextitit id quod est hominis, quasi per se subsistens antequã susciperetur à Verbo. Si autem caro Christi fuisset concepta, antequam susciperetur à Verbo, habuisset aliquando aliquam hypostasim præter hypostalim uerbi Dei, quod est contra rationem incarnationis: secundum quam ponimus verbum Dei esse vnitum humanæ naturæ, & omnibus partibus eius in unitate hypostasis. Nec fuit conueniens, quòd hypostasim præexistentem humanę naturæ, uel alicuius partis eius, verbum Dei sua assumptione destrueret. Et ideo contra fidem est dicere, quòd caro Christi prius fuerit concepta, & postmodum assumpta à uerbo Dei. *q.16.art. 6.& 7.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd si caro Christi non fuisset in instanti formata, seu concepta, sed per temporis successionem, oporteret alterum duorum sequi, uel quòd assumptum nondum esset caro, uel quòd prius esset conceptio carnis, quam eius assumptio. Sed quia ponimus conceptionem in instanti esse perfectam, consequens est,

est, quòd in illa carne simul fuit concipi, & conceptum esse. Et sicut Aug. * dicit in libr. de fide ad Petrum: dicimus ipsum Dei uerbum suæ carnis acceptione conceptum, ipsámque carnem, Verbi incarnatione conceptam. Et per hoc patet etiam responsio ad secundum. Nam simul dum caro illa concipitur, concepta est, & animatur.

* ca. 18. to. 3.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in mysterio incarnationis, non consideratur ascensus quasi alicuius præexistentis proficientis, usque ad unionis dignitatem: sicut posuit Photinus hæreticus, sed potius consideratur ibi descensus secundum quod perfectum Dei verbum, imperfectionem naturæ nostræ sibi assumpsit, secundum illud Ioan. 6. Descendit de cœlo.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm conceptio Christi fuerit naturalis, vel miraculosa.

183. 3. d. 3. q. 2. arti. 2. & 4. contra cap. 45. & quo. 6. q. 10. & opu. 3. cap. 225. usque 233. & Isa. 7. le. 2. co. 2. princip.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd conceptio Christi fuerit naturalis. Secundum enim conceptionem carnis, Christus dicitur filius hominis. Est autem verus, & naturalis filius hominis, sicut uerus, & naturalis Dei filius: ergo eius conceptio fuit naturalis.

¶ 2. Præterea, Nulla creatura producit operationem miraculosam. Sed conceptio Christi attribuitur beatæ Virgini, quæ est pura creatura: dicitur enim quòd Virgo Christum concepit. Ergo videtur, quòd non sit miraculosa conceptio, sed naturalis.

¶ 3. Præterea, Ad hoc, quòd aliqua transmutatio sit naturalis, sufficit quòd principium passiuum sit naturale: vt supra habitum est. * Sed principium passiuum ex parte matris in conceptione Christi fuit naturale: vt ex dictis patet. * Ergo conceptio Christi fuit naturalis.

* q. præ. ar. 4.
* q. 3 a. art. 4.

¶ Sed contra est, quod Dionys. dicit in Epistola ad Caium monachum: * Super hominem operabatur Christus ea, quę sunt hominis, & hoc monstrat Virgo supernaturaliter concipiens.

* In Epist. quæ incip. Quæris tu quidem, circa med. illius.

¶ Respondeo dicendum, quòd sicut Ambros. † dicit in libro de Incarnatione, multa in hoc mysterio, & secundum naturam inuenies, & ultra naturam. Si enim consideremus id, quod est ex parte materiæ conceptus, quam mater ministrauit, totum est naturale. Si vero consideremus, id quod est ex parte uirtutis actiuæ, totum est miraculosum. Sed quia vnumquodq; magis iudicatur secundum formam, quam secundum materiam, & similiter secundum agens, quàm secundum patiens: inde est quòd conceptio Christi debet dici simpliciter miraculosa, & supernaturalis: sed secundum aliquid naturalis.

† cap. 6. circa med. to. 2.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Christus dicitur naturalis filius hominis, in quantum habet naturam humanam veram, per quam est filius hominis: licet eam miraculosè habuerit. Sicut cæcus illuminatus, uidet naturaliter per potentiam uisiuam, quam miraculosè accepit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd conceptio attribuitur Virgini beatæ, non tanquam principio actiuo: sed quia ministrauit materiam conceptui, & in eius utero est conceptio celebrata.

¶ Ad tertium dicendum, quòd principium passiuum naturale sufficit ad transmutationem naturalem, quando naturali, & consueto modo mouetur à principio actiuo proprio. Sed hoc in proposito non habet locum. Et ideo conceptio illa non potest dici simpliciter naturalis.

SVMMA ARTICVLORVM.

Primi, Secundi, Tertij, & Quarti.

Conclusio.

COnclusio articuli primi est affirmatiua, adhibet tamen D. Thm. explicationem necessariam, quòd ante ipsum instans cōceptionis fuit motus localis sanguinis ad locum generationis, & post instans conceptionis fuit augmentum corporis per quod deducitur ad perfectam quantitatem. Itaque in conceptione Christi tria sunt consideranda, primum, motus localis sanguinis ad locum generationis. Secundum formatio ipsius corporis. Tertium augmentum corporis. Primum, & tertium sunt facta in tempore, secundum verò in instanti.

Vtrum cōceptio carnis Christi infusio animę & vnio hypostatica sint ī eodē instanti.

§ In articulo primo est quæstio grauis. Vtrùm conceptio carnis Christi, & infusio animæ, & unio hypostatica fuerint simul in eodem instanti. A parte negatiua sic arguitur. Nam D. Augustin. lib. 83. Q. q. 65. super illa verba Ioann. 2. Quadraginta sex annis ædificatum est templum hoc, inquit, uidem carnem Christi in vtero Virginis 46. diebus fuisse formatam, ergo non simul atque fuit concepta fuit formata.

Primū argumētum. D. August. Secūdum.

§ Deinde ad formationem corporis Christi, requiritur localis motus, quo sanguines beatæ Mariæ peruenirent ad locum generationis. Sed motus localis non potest fieri in instanti, (vt constat ex Physica) ergo, formatio corporis Christi domini non fuit in instanti.

Tertium.

§ Tertiò, postquam sanguis fuit delatus in locum generationis, adhuc requiritur organizatio, quæ non potest fieri in instanti, nam organizatio, uel est motus localis, uel non potest fieri sine motu, & transpositione partium.

Quartum.

§ Quartò, & hoc est difficile argumentum, anima rationalis sicut quælibet alia forma naturalis requirit determinatam quantitatem in sua materia, (vt constat ex Physica,) sed in primo instanti conceptionis Christi, corpus Christi non habuit tantam quantitatem, quantam habent corpora aliorum hominum, quando animantur 46. die. Alias, uel fuisset citius natus, uel natus fuisset in maiori quantitate quam cæteri infantes, quorum primū est contra Diuum Augustinum. ... Trinitat. capitu. 5. vbi probat Christum fuisse in utero Virginis per nouem menses. Secūdum est cōtra Leonem Papam in sermone quarto de Epiphan. vbi inquit. Inuenerunt Magi puerum Iesum in nullo ab humanæ infantiæ generalitate discretum. Explicatur hoc euidentius, nam corpus Christi in primo instanti conceptionis, vel habuit tantam quantitatem, quantam habere solent pueri in 46. die, quando eis infunditur rationalis anima secundum ueram Philosophiam, uel minorem: si minorem, ergo est monstrum, & contra naturam, quod anima rationalis infundatur corpori non habenti debitam quantitatem. Si uerò dicas, quod habuit maiorem quantitatem, ergo est monstrum, & contra naturam, quòd in primo instanti conceptionis habuerit tantā quantitatem, quantum habent alij infantes 46. die. Explicatur item nam corpus Christi fuit formatum ex sanguinibus Virginis, alioquin non fuisset eius mater, vel ergo fuit formatū ex toto sanguine, & sic periret beata Virgo, vel ex magna parte, & idē sequitur incommodum. Si dicas, quod ex

parvissimis

paruiſſimis guttulis, oportet exponere quomodo habue rit debitam quantitatem, vt eſſet homo, & vt haberet animam rationalem.

Vltimum.

¶ Vltimo ſi corpus Chriſti fuit formatum, & animatũ anima rationali in primo inſtanti conceptionis, ergo exiuit ex vtero ante nonum menſem, conſequentia probatur, nam cæteri infantes poſt animationem, & infuſionem animæ non ſunt in vtero matris, niſi per ſeptem, aut octo menſes.

Paulus Samoſathen. Neſtorius.

¶ Pro explicatione huius difficultatis ſciendũ eſt, qđ Paulus Samoſathenus, & Neſtorius hæreticus dixerunt carnem Chriſti prius fuiſſe conceptam, & animatam, quàm verbo diuino copularetur, iſti namque hæretici in Chriſto vnitatem perſonæ negabant. Contra hos eſt conclusio fidei.

Cõcluſio.

Conceptio carnis Domini, & animæ infuſio, & vnio hypoſtatica fuerunt ſimul in eodem inſtãti.

6. Synodus generalis.

Iſta veritas diffinita eſt in ſexta generali ſynodo actione vndecima, vbi traditur, quòd in incarnatione verbi deitas non eſt copulata carni antè exiſtenti, imò nec p ictũ oculi caro Chriſti fuit prius concepta quàm aſſumpta.

Anaſtaſius Papa.

Idem docet Anaſtaſius Papa in fragmento epiſtolæ, quã habemus in additionibus ad Breuiarũ in ſecũdo tomo conciliorum, vbi traditur, ſimul atque Beata Virgo pronuntiauit illa verba, Ecce ancilla Domini, &c. & conceptio carnis, & infuſio animæ, & aſſumptio fuerunt abſoluta.

Damaſce. D. Auguſt.

Idem docet Damaſcen. libro tertio, de fide capitulo ſecundo, & Diuus Auguſtinus libro de fide ad Petrũ capitulo 18 ſic decernit: firmiſſimè tene, & nullatenus dubites carnem Chriſti non prius fuiſſe conceptã ex Virgine quàm a verbo aſſumpta.

Leo Papa.

Idem docet mirabiliter Leo Papa dicens, quòd verbum Dei carnaliter eſt cõceptum, & generatum ex Beata Virgine, ſicque dicit articulus fidei, qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, ex Maria Virgine, ex quo ſic conficio argumentum fidei. Nam ſi caro Chriſti fuit cõcepta, & genita antequam copularetur verbo, ergo verbum non eſt carnaliter conceptum, & genitum ex Beata Virgine, ſiquidem iam præceſſerat carnis conceptio, & generatio.

Cyrillus. Ioan. 1.

Hæc ratio eſt etiam adducta ex anathemate quinto Cyrilli. His accedit authoritas ſcripturæ Ioannis 1. Verbũ caro factũ eſt, at ſi ante caro erat facta, atque concepta, non vere dictum eſt, quòd Verbum caro factum eſt, nam hac de cauſa dicitur, quòd verbum fuerit factum caro, quia quando fiebat caro, vniebatur verbo diuino, & facta eſt Dei caro. Et probatur eadem ſentẽtia rationibus Theologicis, prima ratio eſt, in primo inſtanti vnionis, & aſſumptionis carnis filius Dei eſt cõceptus de Spiritu ſancto ex Maria Virgine, ergo in primo inſtanti habuit corpus formatum, & animatũ anima rationali. Conſequentia probatur. Nam non decuit, vt filius Dei aſſumeret corpus non formatum, & nõ perfectum, antecedens verò probatur, alioquin nõ tota conceptio tribueretur filio Dei, ſi intercederet aliquod tẽporis ſpatium, in quo filius Dei non eſſet conceptus. Secunda probatio, ſi formatio corporis facta eſt ſucceſſiue more aliorum infantium, conſequens eſt, quòd prius fuerit conceptus embryo, antequam corpus Chriſti fuiſſet formatũ, & ſic embryo fuiſſet conceptus de Spiritu ſancto. Tertia ratio, in formatione corporis humani eſt neceſſaria ſucceſſio temporis ex reſiſtentia paſſi, & ex imbecillitate agentis, ſed author huius admirandæ cõceptionis, & formationis eſt Spiritus ſanctus, qui eſt agens infinitæ uirtutis, ergo.

¶ Deinque probandum eſt, quòd non prius caro Chriſti fuerit concepta, & animata anima rationali, quã fuerit a Verbo aſſumpta, nam alioquin ſequitur, quòd Verbum diuinum aſſumpſiſſet perſonam, & non tantum naturam.

¶ Patet ſequela, nã illa caro animata anima rationali nondum a Verbo aſſumpta homo erat per ſe ſubſiſtẽs. Item ſequitur, quòd verbum Dei non eſſet carnaliter cõceptum ex Virgine Maria, ſiquidem conceptio, & generatio illius carnis iam præfuerat.

Ad argum.

¶ Ad argumenta in principio facta.

Ad primũ.

¶ Ad primũ reſpondetur, quod licèt corpus Chriſti in inſtanti primo habuerit omnia membra, & lineamenta non tamen in ea quantitate, quam habuiſſet, ſi quadraginta ſex diebus fuiſſet formatum, ſed ad tantam quantitatem peruenit ſpatio quadraginta ſex dierum, vnde Diuus Auguſtinus eſt exponendus de perfectione quãtitatiua, & non de perfectione neceſſaria ad corporis formationẽ, & organizationẽ, & ideo licèt inter formationẽ Chriſti, & aliorum ſit differentia temporis, quia Chriſti corpus in inſtanti formatum eſt, aliorum vero in quadraginta ſex diebus, inter perfectionem tamen quantitatiuã ſolũ perfici in quadraginta ſex diebus in maſculis, nulla verſatur differentia, & hoc eſt, quod dicit Diuus Auguſtinus.

Explicatur D. Auguſt.

Hæc ſolutio eſt Domini Caietani, & neceſſario amplectenda, nam ſi corpus Chriſti in primo inſtanti habuiſſet quantitatem, quam alii habent in quadrageſimo ſexto die exiiſſet ex vtero ante nonum menſem, cæteri ſiquidem infantes poſt animationem non ſunt in vtero materno niſi per ſeptem, aut octo menſes.

Caietan.

Ad ſecũm.

¶ Ad ſecundum argumentum dicendum eſt, quòd ille motus localis inter præambula ad conceptionem, & corporis formationem numerandus eſt, quare inde non ſequitur, quòd formatio corporis fiat in tempore.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur, quòd organizatio corporis fit in inſtanti, quanquã ad eam prærequiratur motus localis, quemadmodũ generatio rei naturalis in inſtanti fit, licèt præcedant alterationes, & diſpoſitiones, quæ in tempore fiunt. Quanquam ego non video eſſe exploratum in doctrina Diui Thomæ oportere fieri organizationem in inſtanti, quamobrem poteſt dici, qđ organizatio præcedit tempore ipſam corporis formationem ſicut aliæ diſpoſitiones præuiæ introducentes animam rationalem, Sed rectior eſt prior ſolutio.

Ad quartũ cũ ſuis cõfirmationibus.

¶ Ad quartum argumentum, quod eſt difficile, reſpõdetur ex doctrina Diui Thomæ in articulo ſecũdo ad ſecundum, quòd quantitas requiſita in materia, cui rationalis anima infunditur habet latitudinẽ, vnde in prima animatione ſecũdum quod homo eſt futurus maior, vel minor in ætate perfecta habet maiorem, vel minorem quantitatem proportionatam ei, quã eſt habiturus in pfecta ætate. Dicimus ergo ad argumenti confutationẽ, quòd Chriſtus in primo inſtanti conceptionis non habuit eam quantitatem, quæ proportionata eſt quantitati, quam habiturus erat in perfecta ætate, & ideo poſtmodum creuit in proportionata quantitate ſpatio quadraginta ſex dierum, quo aliorum hominum corpora animantur. Nihilominus dicimus, quòd illa parua quãtitas erat ſufficiens ad infuſionem animæ rationalis alterius hominis ſtaturæ non adeo perfectę. Hęc eſt doctrina Diui Thomæ maximè obſeruanda, ex qua facile confutantur confirmationes quarti argumenti, atque etiam quintum argumentum principale.

Concluſio art. 2.

CONcluſio articuli ſecundi eſt affirmatiua, & eſt de fide catholica, vt patet ea probationibus, quæ ſunt adductæ in precedenti articulo.

Concluſio arti. 3.

CONcluſio articuli tertii eſt affirmans, & de fide catholica, prout demonſtratum eſt in primo articulo huius quæſtionis.

Concluſio arti. 4.

CONcluſio articuli quarti eſt, Cõceptio iſta ſimpliciter eſt miraculoſa, quamuis ſecũdum quid ſit naturalis, videlicet, ex parte materię miniſtratę a matre, ex parte tamen virtutis actiuę eſt ſupernaturalis, ſed vnũquodque magis iudicatur ſecundum formam, quàm ſecundum materiam, & ſimiliter ſecundum agẽs, quàm ſecundum patiens, & ideo conceptio Chriſti ſimpliciter eſt miraculoſa, & ſupernaturalis.

Dubium.

¶ In hoc articulo quarto, dubium eſt, vtrũ Beata Virgo fuerit mater Domini miraculo an natura? Certe Diuus Ambroſius in libro de Dominicę incarnationis Sacramento capitulo ſexto. dicit Mariam & fuiſſe miraculo matrem Dei, & naturaliter.

D. Ambro.

¶ Nam quędam miraculo danda ſunt, vt quòd Virgo cõcipiat, Virgoq; pariat: quędam naturę, ut quòd beatũ fętũ nutriat, vt mulieres alię, & quòd alimẽtu ſubmini-

ſtrato fętus creſcat in vtero Virginis,& pariat nō p alia membra, quàm per naturalia. Diuus Anſelmus libro de conceptu uirginali,capitulo vndecimo. Mariam vocat matrem ſupernaturalem;ſed rectius eam appellabis matrem ſupernaturalem,& naturalem, iuxta Diui Ambroſij ſententiam. Sed dubium poteſt oriri, vtrum ex hoc, quod aliquid fiat a Spiritu ſancto,vel à ſolo Deo,debeat dici miraculoſum? Et uidetur, quòd non. Nam gratia infuſio,& animæ rationalis creatio eſt a ſolo Deo, at nō eſt miraculoſa. Reſpondetur hoc non ſufficere, ſed præterea eſt neceſſarium,quòd fiat a ſolo Deo præter cōmunem curſum, & ordinarium. Item poteſt dubitari circa probationem Diui Thomæ in hoc articulo, nam calefactio aquæ eſt motus naturalis ſimpliciter, licèt cōueniat aquæ non ea parte formæ,ſed materiæ, ergo ad hoc qđ conceptio Chriſti ſit naturalis ſimpliciter, ſuffiet quod ſit naturalis ex parte materiæ. Reſpondetur,non eſt eadē ratio, quia aliquis motus dicitur naturalis ſimpliciter, non ſolum ea parte potentiæ materiæ, ſed etiam reſpectu agentis naturalis, vnde ſi aqua immediate ab Angelo calefieret,non eſſet calefactio naturalis,ſed ſupernaturalis ſimpliciter, & ita fuit conceptio Chriſti, quia fuit ab agente omnino ſupernaturali.

D. Anſelm. cap. 11. Virgo Maria eſt mater naturalis & ſupnaturalis Dei. Miraculū quid requirat. Motus naturalis qs.

QVAESTIO XXXIIII.

De perfectione prolis conceptæ, in quatuor articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de perfectione prolis conceptæ.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrùm in primo inſtanti conceptionis Chriſtus fuerit ſanctificatus per gratiam.

¶ Secundò, Vtrùm in eodem inſtanti habuerit vſum liberi arbitrii.

¶ Tertiò, Vtrùm in eodem inſtanti potuerit meteri.

¶ Quartò, Vtrùm in eodem inſtanti fuerit plenè comprehenſor.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis fuerit ſanctificatus per gratiam.

184 1.d.5.q.5. art.3.

AD primum ſic proceditur. Videtur,quòd Chriſtus non fuerit ſanctificatus in primo inſtanti ſuæ conceptionis. Dicitur enim primæ ad Corinthio. 15. Non prius, quod ſpirituale, eſt ſed quod animale, deinde quod ſpirituale. Sed ſanctificatio gratiæ pertinet ad ſpiritualem. Non ergo ſtatim a principio ſuæ conceptionis Chriſtus percepit gratiam ſanctificationis,ſed poſt aliquod ſpatium temporis.

¶ 2. Præterea, Sanctificatio videtur eſſe a peccato,ſecūdum illud primæ ad Corinth. 6. Et hoc quidem fuiſtis aliquando,ſcilicet peccatores,ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis: ſed in Chriſto nunquam fuit peccatum: ergo non conuenit ſibi ſanctificari per gratiam.

¶ 3. Præterea, Sicut per verbum Dei omnia facta ſunt,ita per Verbum incarnatum ſunt omnes homines ſanctificati,qui ſanctificantur: Hebræo. 2. Qui ſanctificat, & qui ſanctificantur ex vno omnes. Sed verbū Dei, per quod facta ſunt omnia,non eſt factum,vt Auguſt. * dicit in 1. de Trinita. ergo Chriſtus per quem ſanctificantur omnes,non eſt ſanctificatus. *lib. 1. ca. 6. non procul a prin. tom. 3.

¶ Sed contra eſt, quod dicitur Luc. 1. Quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur filius Dei. Et Ioan. 10. Quem pater ſanctificauit, & miſit in mundum.

¶ Reſpondeo dicendum, ꝙ (ſicut ſupra dictū eſt *) abundantia gratiæ ſanctificantis animam Chriſti,deriuatur ex ipſa verbi vnione, ſecundū illud Ioann. 1. Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti a patre, plenum gratiæ & veritatis. Oſtenſum eſt autem ſupra,* quòd in primo inſtanti ſuæ conceptionis corpus Chriſti animatum fuit,& à verbo Dei aſſumptum,vnde conſequens eſt,quòd in primo inſtanti ſuæ conceptionis Chriſtus habuerit plenitudinem gratiæ ſanctificantis animam,& corpus eius. * q. 9. ar. 1. * q. præ. ar. 1.

¶ Ad primum ergo dicēdum, ꝙ ille ordo quē ponit ibi Apoſtolus,pertinet ad eos,qui per profectum ad ſpiritualem ſtatum perueniunt. In myſterio autem incarnationis magis conſideratur deſcenſus diuinæ plenitudinis in naturam humanam,quàm profectus humanæ naturæ,quaſi pręexiſtentis in Deum: & ideo in homine Chriſto a principio fuit perfecta ſpiritualitas.

¶ Ad ſecundum dicendum,quòd ſanctificari, eſt aliquid fieri ſanctum. Fit autem aliquid nō ſolum ex contrario,ſed etiam ex negatiuè, vel priuatiuè oppoſito, ſicut album fit ex nigro,& etiā ex non albo. Nos autem ex peccatoribus ſancti efficimur,& ita ſanctificatio noſtra eſt ex peccato. Sed Chriſtus quidem ſecundum hominem factus eſt ſanctus, quia hanc gratię ſanctitatem non ſemper habuit non tamen factus eſt ſanctus ex peccatore, quia peccatum nunquam habuit, ſed factus eſt ſanctus ex non ſancto ſecundum hominem,non quidem priuatiue, vt ſcilicet,aliquando fuerit homo, & non fuerit ſanctus: ſed negatiuè, quia ſcilicet, quando non fuit homo, non habuit ſanctitatem humanam: & ideo ſimul factus fuit homo & ſanctus homo. Propter quod angelus dicit Lucæ. 1. Quod naſcetur ex te ſanctum. Quod exponens Grego. * 18. Moral. dicit: Ad diſtinctionem noſtrę ſanctitatis Ieſus ſanctus naſciturus aſſeritur: nos quippe ſi ſancti efficimur,non tamen naſcimur: quia ipſa naturę corruptibilis conditione conſtringimur: ille autem ſolus veraciter ſanctus natus eſt, qui ex commixtione carnalis copulę conceptus non eſt. *libr. 18 c. 34. circa medium & Beda ſuper illa uerba. Luc. 10. 2.

¶ Ad tertium dicendum, quòd aliter operatur Pater creationem rerum per Filium,aliter tota Trinitas ſanctificationem hominum per hominem

minem Chriſtum, Nam verbum Dei eſt eiuſdem virtutis, & operationis cum Deo Patre: vnde Pater non operatur per Filium ſicut per iuſtrumentum, quod mouet motum. Humanitas autem Chriſti eſt ſicut inſtrumentum diuinitatis, vt ſupra dictum eſt.* & ideo humanitas Chriſti eſt ſanctificans, & ſanctificata.

queſt. 13. art. 3.

SVMMA TEXTVS.

Cõcluſio. Luc. 1. Ioan. 10.

COncluſio eſt affirmatiua. Et patet ex illo Luc. 1. qđ ex te naſcetur ſanctum, vocabitur filius Dei. Et ex illo Ioan. 10. quem pater ſanctificauit, & miſit in mũdum. Et patet euidenti ratione. Nam abundantia gratiæ ſanctificantis animam Chriſti deriuatur ex vnione hypoſtatica, iuxta illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre plenum gratiæ, & veritatis, ſed iſta vnio facta eſt in inſtanti cõceptionis, vnde in illo inſtanti conceptionis habuit plenitudinem gratiæ ſanctificantis animam, & corpus.

Ioan. 1.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Vtrũ Chriſtus ſit ſanctificatus per gratiã.

COncluſio huius articuli eſt certe ſecundum fidem, prout demonſtrant euidenter rationes dudum adductæ. Sed in huius veritatis expoſitionem, tria breuiter ſunt exponenda.

Prim. arg.

¶Primum eſt, an ſit verum, quòd Chriſtus Dominus fuerit ſanctificatus per gratiã, & videtur quod non. Nam ille homo ſanctificatur per gratiam, qui ex nõ ſancto fit ſanctus, ſed Chriſtus dominus non eſt factus ſanctus ex non ſancto, ergo non eſt ſanctificatus per gratiam.

Secundũ.

¶Secundò, in omni mutatione ſi non tempore, ſaltim ordine naturæ prius intelligitur ſubiectum exiſtens ſub priuatione formæ introducendæ, quàm introducatur forma, quod eſt adeo certum, quod in ipſa prima rerum productione præceſſit informitas materiæ ipſius formationem ordine naturæ, ergo ſi Chriſtus fuit ſanctificatus per gratiam, prius ordine naturæ intelligitur ſub peccato exiſtere.

Tertium.

¶Tertiò, ſi Chriſtus habuit gratiã ſanctificantem, maximè quia neceſſario deriuatur ex vnione hypoſtatica, ſed non neceſſario deriuatur, quod ſic oſtendo. Nam filius Dei potuit aſſumere naturam humanam, ſine peccato, & ſine gratia in puris naturalibus, ergo non habuit gratiam ſanctificantem.

Ad primum.

¶Ad hæc argumenta ſtatim dicendum eſt, nam ſententia Diui Thomæ eſt certa ſecundum fidem, vt antea dictum eſt.

¶Ad primum argumentũ reſpondetur, quòd Chriſtus eſt factus ſanctus ex non ſancto ſecundum hominem non quidem priuatiue, ſcilicet, quod aliquando fuerit homo, & non fuerit ſanctus, ſed negatiuè, hoc eſt, ꝙ quando non fuit homo, non fuit homo ſanctus, & ideo factus eſt homo & ſanctus. Hanc enim animæ ſanctitatem non ſemper habuit Chriſtus, vnde concedendum eſt, quod anima Chriſti non fuit aliquando ſancta, ſcilicet, quãdo non erat. Rurſus concedendum eſt, quòd incæpit eſſe ſancta, quia incepit eſſe. Ad iſtum modum ſanctificati ſunt Angeli, atque etiam primus homo, & Beata Virgo ſecundum illorum opinionem, qui tenent, quod nulli ſubiacuit peccato.

Obiectio.

¶Quod ſi inſtet Theologus Anima Chriſti aliquando non fuit ſancta, ergo aliquando fuit non ſancta per locũ dialecticum a negatiua ad affirmatiuam prędicato variato penes finitum, & infinitum.

Solutio.

Reſpondetur, argumentum non procedere ſecundũ Dialecticorum regulam: regula enim ſic habet. A negatiua ad affirmatiuã cum conſtantia ſubiecti, vnde non ſequitur chimera non eſt alba, ergo chimera eſt nõ alba. Similiter non ſequitur. Anima Chriſti aliquando non fuit ſancta, ergo aliquando fuit non ſancta, oportet enim addere ſubiecti conſtantiam. Hoc eſt anima Chriſti fuit, quando non erat ſancta.

Ad ſecundum.

¶Ad ſecundum argumentum reſpondetur, quòd eſt duplex ſolutio, altera eſt negare antecedens, ſi ſiat ſermo de emanatione naturali, volo dicere quòd quãdo aliqua forma naturaliter manat ab aliquo ſubiecto, non eſt neceſſe imo nõ eſt poſſibile, quod præintelligatur ſubiectum ſub forma contraria, nam ſubiectum eſt ſons & principium formæ introducendæ, cui magis repugnat forma contraria, quàm forma introducenda. Vnde eſt euidens contradictio, quòd Sol ſiat lucidus ex tenebroſo, & quòd ignis fiat calidus ex frigido, & multò euidentior contradictio eſt, quòd Chriſtus fiat ſanctus ex peccatore, nam forma contraria magis repugnat Chriſto ſubſiſtenti in natura diuina, quàm ipſi gratiæ. Secunda ſolutio eſt, non eſſe inconueniens concedere, quòd anima Chriſti prius ordine naturæ intelligatur non ſancta quantum eſt ex natura ſua, nam anima Chriſti de ſua natura indifferens eſt ad ſanctitatem, vnde ſecundũ veram Theologiam filius Dei potuit aſſumere animam in puris naturalibus.

Ad tertiũ.

¶Ad tertium argumentũ reſpondetur, quòd filius Dei potuit aſſumere naturam humanã in puris naturalibus, ſed non decuit. Nam decuit vt eſſet ſanctus à quo omnis ſanctitas eſſet deriuanda, & vt eſſet plenus gratiæ & veritatis, de cuius plenitudine omnes eramus accepturi.

Gratia vnionis eſt prior quã gratia iuſtificans. D. Thom.

¶Secundum dubium, Vtrum fuerit in Chriſto prior vnio hypoſtatica, an gratia ſanctificans? D. Thomas ſupra quæſt. 6. artic. 6. & quæſt. 7. in multis articulis, & hoc in loco docet expreſſè, quod vnio hypoſtatica eſt prior, ex qua deriuatur gratia ſanctificans. Ex iſta ſententia, quæ veriſſima eſt colligit Scotus admirabile dogma in 3. diſt. 3. quæſt. 7. nam inquit. Si gratia ſanctificans eſt poſterior, ergo eſt perfectior, poſteriora enim ſemper ſunt perfectiora.

Prim. arg. Scoti.

Secundũ.

¶Deinde, id quod eſt prius in executione, eſt poſterius in intentione, vt habet prouerbium, ergo ſi vnio hypoſtatica eſt prior in executione, erit vtique poſterior in intentione.

Tertium.

¶Tertiò, priora ordine generationis ſunt ſemper imperfectiora, quippè quæ ordinantur ad poſteriora tanquã ad finem, ergo ſi vnio hypoſtatica fuit prior generatione, conſequens eſt, quòd fuerit imperfectior, quam gratia iuſtificans.

Scoti phãtaſia.

¶Ex his argumentis colligit Scotus eſſe prius in intentione ſummam gratiam, & ſummam gloriam animæ Chriſti, propter quam eſt intenta vnio hypoſtatica. Sed hæc phantaſia damnabilis reprobatur ab Euangelio, & ab vniuerſis conſiderantibus altitudinem Dominicæ incarnationis. Vnio enim hypoſtatica non eſt ſolũ prior ordine generationis, ſed etiam cauſalitate omni poſſibili, eſt enim finis & efficiens reliquorum donorum, quæ habet anima Chriſti, ex vnione enim hypoſtatica concludimus animam Chriſti habuiſſe ſummam gratiam, & gloriam, vnde D. Ioan. in Euangelio deſcribens plenitudinem gratiæ Chriſti neſciens quomodo melius deſcriberet, ad altiſſimam radicem ſe contulit, dicens. Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti a patre plenũ gratiæ & veritatis. Et certè non ſolum natura humana, & omnes dæmones, & Angeli ſtupent in celſitudine huius myſterij, verum etiam cognoſcimus euidenter ad ipſum myſterium omnia, quę à principio mundi facta ſunt, eſſe ordinata, & deſtinata tanquã ad maximum factibilium. Quid enim maius excogitari poteſt, quàm quòd Deus ſit homo, & homo veraciter ſit Deus? Sed de hac re diximus multa ſupra quæſt. 2. art. 9. & quæſt. 4. art. 1.

Ioan. 1.

Ad argumẽta Scoti.

¶Ad argumenta Scoti reſpondetur, quòd id quod eſt prius generatione, & cauſalitate ſimul non eſt imperfectius, imo eſt perfectius, & finis poſteriorum, ſicut patet in ſubſtantia, & in accidente proprio, homo enim prius generatur quàm accidens proprium, at homo perfectius aliquid eſt, quàm accidens proprium, nam eſt prior generatione, & cauſalitate ſimul: ſimile eſt in vnione hypoſtatica, & gratia iuſtificante.

Dubiũ, an Chri gratia fuit ex diſpoſitione liberi arbitrij.

¶Tertium dubiũ, Vtrum Chriſtus habuerit iſtam gratiam iuſtificantem per diſpoſitionem, & cõſenſum liberi arbitrij. Ad hoc dubium explicandũ dicendum eſt ex doctrina D. Tho. eſſe legẽ adeo ſtatutam, vt omnis creatura

 habens

habens vſum liberi arbitrij noo recipiat gratiam, niſi per propriam diſpoſitionem, & conſenſum liberi arbitrij. Patet hoc. Nam Angeli ſunt creati in gratia, at habuerunt gratiã per diſpoſitionẽ, & coonſenſum liberi arbitrij. Sic ait D. Thom. 1. par. quæſt. 62. artic. 2. ad 3. & in art. 6. eiuſdem quæſtionis idem docet. Sed & de primo homine, qui fuit creatus io gratia, aſſerit in 1. parte quæſt. 95. art. 1. ad 5. quòd in primo inſtanti creationis accepit gratiam per propriam diſpoſitionem, & actum liberi arbitrij, & adducit in huius rei confirmationem non leue argumentum. Nam cum quis habens vſum liberi arbitrij ſuſcipit Dei gratiam, & eius amicitiam, fit quodammodo matrimoniũ ſpiritiuale inter Deum & hominem, matrimonium verò ſine conſenſu vtriuſq; partis non conſiſtit. Ex his ſic concludo ſenteotiam. Nemo vtens libero arbitrio ſuſcipit gratiam ſine proprio conſenſu, ſed Chriſtus io primo inſtanti coonceptionis, io quo ſuſcepit gratiam habuit vſum liberi arbitrij, vt demonſtrabitur articulo ſeqoenti, ergo habuit gratiam, & ſanctitatem per proprium actum, & conſenſum. Sed quid opus eſt circuitione? nam D. Tho. art. 3. huius quæſtionis expreſsè, & diſtinctè docet iſtam ſententiam diceos, quòd duplex eſt ſanctificatio, vna puerorum, qui nõ ſanctificantur per proprium actum fidei, ſed ſecundum fidem parentum, vel Eccleſiæ. Alia adulterum, qui ſecundum propriũ actum ſanctificantur, atque iſta eſt perfectior illa, ſicut actus eſt perfectior quàm habitus, & quod eſt per ſe, eo quod eſt per aliud, & ideo dicendum eſt Chriſtum per proprium actum liberi arbitrij fuiſſe ſanctificatum.

Argum. ¶Sed contra hanc ſententiam ſic argumentor, nam ſupra multis in locis, ſignanter quæſt. 19. art. 3. & 4. dictum eſt, quòd gratia, & gloria animæ Chriſti deriuantur ex vnionoe hypoſtatica naturali conſequutione, idemq; repetit in hoc articulo, ergo non habuit gratiam & ſanctitatem per proprium actum liberi arbitrij. Et ſanè videtur, quòd ſi habuit gratiam & ſanctitatem per actum liberi arbitrij, quod meruerit eam.

Solutio. ¶Sed dicendum eſt ad hoc argumentum, quòd licèt habuerit gratiam, & ſanctitatem ex vnione hypoſtatica, habuit tamen eam mediante proprio actu, & conſenſu, ita enim comparatum eſt, vt ſimulatq; gratia infunditur creaturæ habenti vſum rationis, in eodem inſtanti ſe explicet, & exerat in dilectionem Dei, & conſenſum liberi arbitrij. Profectò, quando homo adultus in natura corrupta conuertitur ad Deum, & ei infunditur gratia, in eodem inſtanti ſe explicat gratia in opus dilectionis, & conſenſus. Vel dicatur ad argumenti confutationẽ, quòd quamuis gratia & ſanctitas ſit deriuata ratione vnionis, alio titulo habuit illam per motum proprium liberi arbitrij conſentiendo, neque ex hoc rectè deducitur, quòd meruerit ſanctitatem & gratiam, nam ille actus, vt ſit meritorius præſupponit gratiam, ergo nõ meruit illam, ſicut per propriam diſpoſitiooem nõ meremur gratiam à qua procedit diſpoſitio, ſed gloriam.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis habuerit vſum liberi arbitrij.

185 verit. q. 29. art. 8 co.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſtus ſecundum hominem nõ habuerit vſum liberi arbitrij in primo inſtanti ſuę cõceptionis. Prius eſt enim eſſe rei, quàm agere, vel operari. Vſus autem liberi arbitrij eſt quędam operatio. Cum ergo anima Chriſti eſſe inceperit in primo inſtanti ſuę cõceptionis, (vt ex prædictis patet *) videtur eſſe impoſſibile, quòd in primo inſtanti ſuæ conceptioois habuerit vſum liberi arbitrij. artic. præ. & loco ibi cita.

¶2. Præterea, Vſus liberi arbitrij eſt electio. Electio autem præſupponit deliberatiooem conſilij. dicit enim Philoſophus in 3. Ethicor. * quod electio eſt appetitus præconſiliati. Ergo videtur impoſſibile, quòd in primo inſtanti ſuæ conceptionis Chriſtus habuerit vſum liberi arbitrij. lib. 3. Eth. ca. 3. circa fi. to. 5.

¶3. Præterea, Liberum arbitrium eſt facultas voluntatis, & rationis (vt io prima parte habitum eſt, *) & ita vſus liberi arbitrij eſt actus voluntatis, & rationis ſiue intellectus. Sed actus intellectus præſupponit actum ſenſus, qui eſſe non poteſt ſine conuenientia organorum, quæ nõ videtur fuiſſe in primo inſtanti conceptionis Chriſti. Ergo videtur, quòd Chriſtus non potuerit habere vſum liberi arbitrij in primo inſtanti ſuæ conceptionis. 1. p. q. 83.

¶Sed contra eſt, quod Auguſtin. * dicit in libro de Trinitate. Mox vt Verbum venit in vterum, ſeruata veritate propriæ naturæ, factum eſt caro, & perfectus homo. Sed perfectus homo habet vſum liberi arbitrij. Ergo Chriſtus habuit in primo inſtanti ſuæ conceptionis vſum liberi arbitrij. Id habet Greg. li. 9. regiſtro, e 61. a medio. Et Auguſt. 13. de Trini. c. 9. 10. 17. & 19 tom. 3.

¶Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt *) humanæ naturæ, quam Chriſtus aſſumpſit, conuenit ſpiritualis perfectio, in qua nõ profecit, ſed eam ſtatim à principio habuit. Perfectio autem vltima non conſiſtit in potentia, vel in habitu, ſed in operatione: vnde in 2. de Anima dicitur, † quòd operatio eſt actus ſecundus. Et ideo dicendum eſt, quòd Chriſtus in primo inſtanti ſuæ cooceptionis habuit illam operationem animæ, quæ poteſt in inſtanti haberi. Talis autem eſt operatio voluntatis, & intellectus, in qua conſiſtit vſus liberi arbitrij. Subito enim & in inſtanti perficitur operatio intellectus, & voluntatis, magis quàm viſio corporalis, eo quòd intelligere, velle, & ſentire, non eſt motus, qui ſit actus imperfecti (quod ſucceſſiue perficitur) ſed eſt actus iam perfecti, vt dicitur in 3. de anima. * Et ideo dicendum eſt quòd Chriſtus io primo inſtanti ſuæ conceptioois habuit vſum liberi arbitrij. q. 7. art. 12. & q. 19. artic. 3. & q. 33. art. 3. li. 2. de anima tex. 5. tom. 2. li. 3. de anima text. 28. tom. 2.

Ad primum ergo dicendũ, quòd eſſe eſt prius natura, quàm agere: nõ tamen eſt prius tempore, ſed ſimul cùm agẽs habet eſſe perfectum, incipit agere, niſi ſit aliquid impediens, ſicut ignis ſimul dum generatur, incipit calefacere, & illuminare. Sed calefactio non terminatur in inſtanti, ſed per temporis ſucceſſionem: illuminatio autem perficitur in inſtanti. Et talis operatio eſt vſus liberi arbitrij, vt dictum eſt. † In corp. ar.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſimul cùm terminatur conſilium vel deliberatio, poteſt eſſe electio. Illi autem qui deliberatione conſilij indigẽt, in ipſa terminatione conſilij primò habent certitudinem de eligendis, & ideo non ſtatim eligunt. Ex quo patet, quòd deliberatio conſilij non præexigitur ad electionem, niſi propter inquiſitionem incerti. Chriſtus autem in primo inſtan-

ti ſuæ conceptionis, ſicut habuit plenitudinē gratię ſanctificantis, ita habuit plenitudinem veritatis cognitę: ſecundum illud. Plenum gratię & veritatis. Vnde quaſi habēs omnium certitudinem, potuit ſtatim in inſtanti eligere.

Ad tertium dicendum, quòd intellectus Chriſti ſecundum ſcientiam infuſam poterat intelligere, etiam non conuertendo ſe ad phantaſmata: vt ſuprà habitum eſt.* Vnde poterat in eo eſſe operatio voluntatis, & intellectus abſque operatione ſenſus. Sed tamē potuit in eo eſſe etiam operatio ſenſus, in primo inſtanti ſuę conceptionis, maximè quantum ad ſenſum tactus, quo ſenſu proles concepta ſentit in matre etiam antequam animā rationalem obtineat, vt dicitur in libro * de Generatione animalium. Vnde cum Chriſtus in primo inſtanti ſuę cōceptionis habuerit animam rationalem, formato iā & organizato corpore eius, multo magis in eodem inſtanti poterat habere operationem ſenſus tactus.

*q.11.ar.2

* lib.2.c.3. & 3.10.4.

SVMMA TEXTVS.

Concluſio D. Auguſt.

CONCLVSIO eſt affirmatiua, & probatur primum autoritate D. Auguſt. inquientis; mox vt verbum venit in vterum ſeruata veritate proprię naturę factū eſt caro perfectus homo, ſed perfectus homo habet vſum liberi arbitrij, ergo Chriſtus in primo inſtanti ſuę conceptionis habuit vſum liberi arbitrij. Idē patet euidenti ratione, quia conueniebat humanę naturę aſſumptæ ſpiritualis perfectio à principio. Perfectio autem non in potentia vel habitu, ſed in operatione conſiſtit. Habuit itaq; operationem illam, quæ in inſtāti haberi poteſt, videlicet intellectus, & voluntatis operationem in qua conſiſtit vſus liberi arbitrii, & quæ in inſtanti perficitur & non ſucceſſiuè cum ſit actus iam perfecti.

EXPOSITIO ARTICVLI.

HÆc concluſio videtur aſſerenda ſecundum fidē, cuius rei iſtæ ſunt demonſtrationes, Prima ſumitur ex illo Hierem. 31. Nouum fecit Dominus ſuper terram, fœmina circūdabit virum. Fuit ergo Chriſtus vir in primo inſtanti ſuæ conceptionis, vir autem ſine vſu liberi arbitrii intelligi non poteſt. Secunda eſt ex illo ad Hebr. 10. ingrediens in mundum, dicit, hoſtiam, & oblationem noluiſti, corpus autem adaptaſti mihi, tunc dixi ecce venio vt faciam voluntatem tuam, &c. ingreſſus Chriſti in mūdum eſt per incarnationem, quando Verbum caro factū eſt, & dicit ſcriptura, quod in ipſo ingreſſu fuit obediens, & meruit noſtram iuſtificationem, ergo in primo inſtanti habuit vſum liberi arbitrii. Tertia demōſtratio, ſecundum fidem videtur aſſerendum, quòd Chriſtus dominus in primo inſtanti fuit beatus, & comprehenſor, vt videbimus in articulo quarto huius quæſtionis. At beatitudo non eſt niſi in eo, qui habet vſum liberi arbitrij. Vltima demonſtratio, Chriſtus meruit in primo inſtanti ſuę conceptionis prout demōſtrabitur in articulo ſequenti, ergo habuit vſum liberi arbitrii in eodem inſtanti. Meritum enim niſi in operibus liberis inueniri non poteſt. De concluſione itaque nulla ratione licet dubitare, quanquā dubitat nonnihil Durandus in 3. diſtinctio. 14. quæſtione 3. & diſtinctio. 18. quęſtione 2. Sed eius dubitatio ab errore excuſari non poteſt.

Hiere. 31.

Hebræ. 10.

Durand.

¶ De ratione Diui Thomæ, poteſt moueri dubium, an rectè procedat, nam videtur ex ea ſequi quòd Chriſti anima ſemper fuit in actu ſecundo reſpectu omnium quę cognoſcebat. Probatur ſequela ex ratione D. Tho. nam id quod eſt in actu ſecundo eſt perfectius eo, quod eſt in actu primo, ergo qua ratione concluditur, quòd in primo inſtanti anima Chriſti fuit in actu ſecundo, concluditur etiam in omni inſtanti vitæ Ieſu.

Arguitur contra rationem. D. Thom.

¶ Ad hoc dicendum eſt, non eſſe incommodum concedere, quòd anima Chriſti ſemper fuerit in actu ſecūdo, & in actuali contemplatione eorum omnium, quæ ſciebat habitualiter, nam ſaltem per ſcientiam beatam ſemper fuit in contemplatione actuali eorum omnium, quæ ſciebat, & multi viri doctiſſimi tenent idem de his, quæ ſciebat per ſcientiam infuſam, quapropter in ſuperioribus dictum eſt, quòd in his ſcientiis non profecit Chriſtus. Cæterum in ſcientia humanitus acquiſita profecit, & progreſſus habuit, & ideo nō ſemper fuit in actuali cōtemplatione eorum, quæ per iſtam ſcientiam cognoſcebat.

Prima ſolutio.

¶ Altera ſolutio eſt ex D. Caietano, quòd aliud eſt acquirere actum ſecundum ſimpliciter, aliud eſt tranſire de vno actu ſecundo ad alterum, nam acquirendo actum ſecundū ſimpliciter, perficitur anima, & proficit ſimpliciter, nam fit ex non operante operans, & perfectio rei in operatione conſiſtit, at tranſeundo de vno actu ſecundo ad alium non proficit anima ſimpliciter, progredimur enim aliquando ex actu ſecundo perfecto ad alium imperfectiorem, vt cum progredimur à principiis ad concluſionem, vnde optimè concludit probatio D. Tho. quòd ſi in primo inſtanti nōn habuiſſet actum ſecundum, profeciſſet in tempore, & non habuiſſet perfectionem ſpiritualem à principio.

Secūda ſolutio Caietani.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis mereri potuit.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis mereri non potuerit. Sicut enim ſe habet liberum arbitrium ad merendum, ita ad demerendum. Sed diabolus in primo inſtanti ſuæ creationis non potuit peccare: vt in prima parte habitum eſt.* Ergo neque anima Chriſti in primo inſtanti ſuæ creationis (quod fuit primum inſtans conceptionis Chriſti) potuit mereri. 186

3. d. 13. p. 1. ar. 2. q. 2. & d. 14 ar. 3. qō. 6. & d. 19. art. 3. & 5. cap. & vent. q. 29. ar. 8. & op. 3. c. 223. & 228.

* 1. p. q. 63. art. 5.

¶ 2. Prætereà, Illud quod homo habet in primo inſtanti ſuę conceptionis, videtur ei eſſe naturale, quia hoc eſt ad quod terminatur ſua generatio naturalis. Sed in naturalibus non meremur, vt patet ex his, quę dicta ſunt in Secunda parte. Ergo videtur, quòd vſus libri arbitrii, quem Chriſtus habuit ſecundum hominem in primo inſtāti ſuæ conceptionis, non fuerit meritorius.

¶ 3. Præterea, Id quod ſemel aliquis meruit, iam fecit quodammodo ſuum: & ita non videtur quòd iterum poſſit illud idē mereri, quia nullus meretur quod ſuū eſt. Si ergo Chriſtus in primo inſtanti ſuę conceptionis meruit, ſequitur quòd poſtea nihil meruerit, quod patet eſſe falſum. Nō ergo Chriſtus in primo inſtanti ſuę conceptionis meruit.

¶ Sed contra eſt, quod Auguſtin. dicit ſuper Exod. Non habuit omnino Chriſtus iuxta animę meritum, quo potuiſſet proficere. Potuiſſet autem proficere in merito, ſi in primo inſtanti ſuę

conceptionis nõ meruisset, ergo in primo instãti suæ conceptionis meruit Christus.

* art. 2. huius quæst.

¶ Respondeo dicendum, quòd (sicut suprà dictum est*) Christus in primo instanti suæ conceptionis sanctificatus fuit per gratiam. Est autem duplex sanctificatio: vna quidem adultorum, qui secundum proprium actum sanctificantur. Alia autem puerorum, qui non sanctificãtur secundũ proprium actum fidei, sed secundum fidem paréntum, vel Ecclesiæ. Prima autem sanctificatio est perfectior, quàm secunda: sicut actus est perfectior, qnàm habitus, & quod est per se, eo quod est per aliud. Cùm ergo sanctificatio Christi fuerit perfectissima (quia sic sanctificatus est, vt esset aliorum sanctificator) consequens est, quòd ipse secundum proprium motum liberi arbitrij in Deum, fuerit sanctificatus, qui quidem motus liberi arbitrii est meritorius. Vnde consequens est quòd in primo instanti suæ conceptionis Christus meruerit.

Ad primum ergo dicendum, quòd liberum arbitrium nõ eodem modo se habet ad bonum, & ad malum. Nam ad bonum se habet per se, & naturaliter, ad malum autem se habet per modum defectus, & præter naturam. Sicut autem Philosophus dicit * in secundo de Cœlo, Posterius est quod est præter naturam, eo quod est secundum naturam: quia id quod est præter naturam, est quædam excisio ab eo, quod est secundum naturam. Et ideo liberum arbitrium creaturæ in primo instanti creationis potest moueri ad bonum merendo, non autem ad malum peccando, si tamen natura sit integra.

* li. 2. tex. 18. tom. 2.

Ad secundum dicendum, quòd illud quod homo habet in principio suæ creationis secundum communem naturæ cursum, est homini naturale: nihil tamé prohibet quin aliqua creatura in principio suę creationis, aliquod beneficium gratię à Deo consequatur. Et hoc modo anima Christi in principio suæ creationis consecuta est gratiam, qua posset mereri: & ea ratione gratia illa, secundum quandam similitudiné dicitur fuisse illi homini naturalis, vt patet per Augustin. * in Enchirid.

* ca. 40. a med. to. 2.

Ad tertium dicendum, quòd nihil prohibet idem esse alicuius ex diuersis causis: Et secundum hoc Christus gloriam immortalitatis, quam meruit in primo instanti suæ conceptionis, potuit etiam posterioribus actibus, & passionibus mereri, non quidem vt esset sibi magis debita, sed vt sibi ex pluribus causis deberetur.

SVMMA TEXTVS.

Cõclusio. D. August.

CONclusio est affirmatiua, quam probat in primis ex autoritate D. Augustini dicentis: non habuit omnino Christus iuxta animæ meritum, quo potuisset proficere, potuisset autẽ proficere in merito, si in primo instanti suæ conceptionis non meruisset, ergo meruit in primo instanti suæ conceptionis. Idem patet ex ratione Theologica, quia sanctificatio Christi fuit perfectissima. Est enim sanctificatus, vt sit aliorum sanctificator. Est autem duplex sanctificatio, vna puerorum, qui non sanctificantur secundum proprium actum fidei, sed secundum fidem parentum, vel Ecclesiæ. Alia adultorum, qui secũdum proprium actum sanctificantur: atque ista est perfectior illa, sicut actus est perfectior, quàm habitus: & qđ est per se, eo quod est per aliud. Ideo dicendum est, Christum secũdum proprium motum liberi arbitrii, qui motus meritorius est, in illo instanti fuisse sanctificatum.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Oppositũ huius conclusionis sentiunt Alexãder. Albertus. D. Bonau. Duran.

COnclusionem huius articuli negant Doctores in primis graues, Alexander Alensis 3. parte quæstio. 16 memb. 2. articul. 1. Albertus Magnus in 3 distinct. 18. ar. 6. D. Bonauentura in prima parte eiusdem distinctionis, quæst. 1. & Durandus quæst. 2. Aiunt isti autores Christũ quidem habuisse gratiam in primo instanti suæ cõceptionis, verum non habuisse vsum gratiæ, neque actum meritorium in eodem instanti, sed postmodum procedente tempore, & mouentur ad id asserendum ex argumentis quæ facit D. Thomas pro parte negatiua in hoc articulo, & præcedenti.

Conclusio articuli probatur.

¶ Ego vero existimo conclusionem Diui Thomæ esse adeo certam, vt eam negare sit periculosum, cuius rei prima demonstratio sumitur ex illo ad Hebræos 10. ingrediens in mundum dicit; hostiam, & oblationem noluisti, corpus autem adaptasti mihi, tunc dixi, ecce uenio, vt faciam uoluntatem tuam Deus, &c. & post pauca in qua uoluntate sanctificati sumus. Ex quo loco haud obscurè colligitur, quòd ingrediens in mundum, hoc est, in incarnatione, iã tunc cũ Christus ingressus est in mũdum secundum carnem meruit sanctificationem nostrã & peccatorum expiationem. Secunda demonstratio est, nam Christus in primo instanti habuit omnia necessaria ad meritum, videlicet, gratiam, vsum liberi arbitrii, statum viatoris, prout supra demonstratum est, ergo meruit. Tertia, Christus Dominus in primo instanti fuit sanctificatus per actum proprium liberi arbitrii, qui actus in omnibus qui sanctificantur meritorius est, ergo etiam in Christo fuit meritorius. Quarta demonstratio, omnis perfectio, & dignitas possibilis ad genus gratiæ pertinẽs est tribuenda animæ Christi, sed mereri in primo instanti est perfectio gratiæ, ergo meruit in primo instanti suæ conceptionis. Istam sententiam docet Magister in tertia distinctiõ. 18. Diuus Thomas, Scotus, & omnes ferè Theologi: præter illos, quos retro commemoraui.

Obiectio difficilis.

¶ Sed hęc diffinitio magnam de se mouet quæstionem, nam si Christus meruit in vtero materno, & in primo instanti suæ conceptionis, consequens est, quòd nõ fuerit opus alio maiori merito, nec alio merito Christi, sic quidem meritum primi instantis fuit infinitum, sufficiens pro infinitis peccatis expiandis.

Solutio. Meritum tripliciter contingit.

¶ Hanc quęstionem variè in infinitum explicant Doctores: cõmunis expositio est, meritum trifariam accidere, est enim meritum ex quo fit vt ex non debito fiat debitum, vt cum peccator iustificatur habet meritum, vt sibi debeatur vita æterna, quæ ante non debebatur. Rursus est meritum, vt id quod debebatur ampliori ratione debeatur, qua ratione iustus in bonis operibus crescẽs augmentum gratiæ promeretur. Est præterea meritum, ex quo fit, vt id quod debebatur vno titulo, alio etiam titulo debeatur, exemplum aptum est in Iacob, qui Rachelis connubium iam meruerat, at seruiens de nouo per septenium idem meruit alio titulo. Dicunt ergo Theologi ferè vniuersi cum Magistro in tertia distinct. 18. Christum Dominum per meritum, quod habuit in primo instanti tantum meruit, quantum postmodum meruit per opera subsequentia, itaq; per alia opera subsequentia nõ magis meruit, sed idem pluribus titulis. Hanc sententiam docet Magister in 3. dist. 18. & adducit in suam sententiã Gregorium magnum super Ezech. Homilia 6 & Gregor. Nazianzenus in Epistola prima, ad Clidonium scribit, quòd Christus non promouit in merito, neque in virtute merendi, & Diuus Damascen. libro tertio, capit. 22. dicit

Christus ĩ primo instanti tantũ meruit, quantum alijs operibus mereri potuit.

Magister.

Damasce.

dicit sentire cum Nestorio, qui dicunt Christũ profecisse in merito, & D. Tho. adducit hic Augustinum idẽ dicentem, & ipsemet in solutione ad tertium, sic inquit; Quanquam Christus corporis immortalitatem, quã meruit in primo instanti, postmodum aliis operationibus, & passionibus mereri potuerit, nõ tamen meruit vt esset sibi magis debita, sed vt pluribus de causis sibi deberetur. Probatur ista sententia argumentis ex diuina Theologia petitis. Primo, gratia Christi quam habuit in primo instanti, fuit maxima de lege ordinaria, ita quod de lege ordinaria nõ potuit esse maior (quod nunc statuo pro certo de fide prout est demonstratum supra quæstio. 7.) ergo actus meritorios ex illa gratia procedens in primo instãti fuit maximus in virtute merendi, vnde non potuit esse maior. Secundò, illud meritum primi instantis fuit infinitum, ergo nõ potuit esse maius, nam infinito nõ potest dari maius. Tertio, si Christus potuit proficere in virtute merendi, & habere maius meritum sequitur quod tẽpore præcedente habuerit minorem gratiam, ille enim qui habet maius meritum coram Deo, gratior est Deo. Vltimo, idem demonstratur apto exemplo, nã sicut corpus maximum quod repleret omnem locũ si esset infinitum, etiam si darentur alia corpora eiusdem molis, & quãtitatis non occuparent maiorem locum, sed penetratiue se haberent in eodem loco, ad eundẽ modum est iudicandũ de merito Christi infinito primi instantis. Hæc est communis expositio propositæ quæstionis.

D. Thom.

Durandus. ¶ Sed Durandus in 3. dist. 18. quæstione 3. cui suffragari videtur Soto in 4. distinct. 1. quæstione 3. articulo 5. docet, quòd licèt Christus quolibet opere suo meruerit sufficienter ad satisfaciendum pro infinitis delictis quia meruit infinitè, tamen quo ad applicationem, & efficaciam quanto plura opera effecta sunt, tanto plus gratiæ in sacramentis nobis confertur. Vult dicere Durandus, quòd si Christus tantum fuisset circuncisus, & nullum aliud opus perfecisset, non tantum gratiæ nobis impenderetur, quando efficimur Christi membra, absurdum enim est dicere quòd singulis operibus Christi non correspondeat in nobis aliquis effectus gratiæ pro meritis, alioqui frustra quod attinet ad nos illa opera essent exhibita. Ex hoc deducunt prædicti Doctores, quod Christus meruit successiuè.

Alius modus dicẽdi. ¶ Tertia explicatio est cuiusdam neoterici Theologi dicentis in omnibus operibus Christi fuisse eãdem qualitatem meriti, sed non fuisse eandem qualitatem quo ad satisfactionem. Existimat enim quod Christus in omnibus operibus meruit nobis infinite gratiam, & gloriã, verum non satisfecit pro peccato generis humani nisi moriens in cruce. Et probat sic, Nam qui amat martyrium meretur quidem ex voluntate martyrij, sed non meretur gloriã martyrii nisi actu moriatur pro Christo. Rursus si quis vult dare eleemosinam, & non actu dat non satisfacit, & qui vult ieiunare, & flagellari in satisfactionem suorum delictorum, non satisfacit nisi actu ieiunet & flagelletur, & qui vult soluere pretium nõ satisfacit nisi actu soluat, & qui vult mori si nõ moritur. Ratio horum omnium hæc est, quoniam licèt actus exterior nullã addat bonitatem ad actum interiorem quantum ad virtutem merendi, addit tamen quantum ad satisfactionem. Et confirmatur ista sententia. Nam vniuersa scriptura redemptionem generis humani & recõciliationem cum Deo tribuit passioni, & morti Christi.

Sententia autoris. ¶ Inter istas tres expositiones prima, & secunda sunt probabiles, & diuinæ Theologiæ maxime consentaneę. Tertia expositio videtur mihi, quòd mereatur reprehensionem, & reprobationem, nam quilibet actus meritorius Christi Domini, & quælibet pœna vel minima, quam subiit pro genere humano, est satisfactoria de toto rigore iustitiæ pro infinitis hominum peccatis si essent. Nam maius est, quòd Deus ipse patiatur, vel leuissimam pœnam, quàm ut totum genus humanum pereat in sempiternum, & vna gutta sanguinis Domini Iesu Christi de se est sufficiens pro vniuersis delictis generis humani, prout est diffinitum in extrauag. vnigenitus, de pœnitentiis, & a nobis demonstratum supra quæstione 1. articulo 2.

¶ Secunda quæstio est, per quos actus meruit, meruitne per opera infantiæ quando vagiebat, quando sugebat lac? Ad hanc quæstionem dicendum est, quòd meruit per illam voluntatem, quã se obtulit in mortem pro salute generis humani ex obediẽtia patris prout insinuat Paulus Hebr. 10. loco dudum citato, meruitque per omnes operationes liberas, per operationes vero naturales arbitror quod non meruit, imo diffinio quòd permittebat naturam opera naturalia naturaliter facere, & ideo in eis non meruit.

Christus meruit per solas operationes liberas.

Heb. 10.

¶ Tertia quæstio est, an cessauerit aliquãdo pro nobis mereri? Ad istam quæstionem dico, quod de hac re nihil certi & explorati habetur, mihi vero fit probabile quod nunquam cessauit mereri per operationes interiores. Colligo hoc dogma ex dictis in articulo secundo, nempe quòd Christi anima semper fuit in actu secundo, & in actuali contemplatione eorum omnium quæ sciebat per scientiam infusam, & beatam. Nihil ergo mirum est, quod semper fuerit in actuali amore, per quẽ semper merebatur.

Christus nunquam cessauit ab operibus meritoriis.

¶ Quarta quæstio subsequitur, Vtrùm per illum actũ per quem meruit, & sanctificatus est, meruerit suam gratiam, & sanctitatem. Ad quam quæstionem dico, quòd eius expositio facile patet ex dictis in articulo primo, nam cum omnis actus meritorius præsupponat gratiam, & ab ea proficiscatur euidens impossibilitas est quòd mereatur gratiam, & sanctitatem.

Christus non meruit suã gratiã.

¶ Vltima quæstio est, Vtrum homo habens vsum liberi arbitrii possit iustificari, & sanctificari sine proprio actu liberi arbitrii? Ad hanc quæstionem dico, quòd de potentia Dei ordinaria, & de lege a Deo statuta nõ potest fieri quod homo adultus iustificetur sine proprio actu liberi arbitrii. Hæc enim sola differentia versatur inter pueros, & adultos homines, quod illi non sanctificantur per proprium actum, isti vero sanctificantur per propriũ actũ liberi arbitrii consentiendo, & amando. Ex ista veritate infert Caietanus, quod suscipientes sacramenta si nõ habent actualem deuotionem, & actum liberi arbitrii tendentis in Deum non sanctificantur ex sacramentis. Idem repetit in 3. parte quæstione 79. articulo 1. Sed hæc sententia ab omnibus interpretibus D. Thomæ impugnatur, & reprobatur in loco citato. D. Thomas hic loquitur, quando homo sanctificatur extra sacramentum.

Adultus non iustificatur extra sacramẽtũ sine dispositione liberi arbitrii.

Caietani sententia falsa.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm Christus fuerit perfectus comprehensor in primo instanti suæ conceptionis.

187

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd Christus non fuerit perfectus comprehensor in primo instanti suę conceptionis. Meritum enim pręcedit pręmium, sicut & culpa pœnam. Sed Christus in primo instanti suæ conceptionis meruit: sicut dictum est. * Cum ergo status comprehensoris sit principale præmium, videtur, quòd Christus in primo instanti suæ conceptionis non fuerit comprehensor.

Locis sup. art. 3. adductis.

Art. præce.

¶ 2. Præterea, Dominus dicit Luc. ultim. Hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Sed gloria pertinet ad statum comprehensoris: Ergo Christus non fuit in statu comprehẽsoris

ſoris in primo inſtanti ſuæ conceptionis,quando adhuc nullam ſuſtinuerat paſſionem.

❡ 3.Præterea,Illud quod nó conuenit nec homini nec angelo, videtur eſſe proprium Deo, & ita non conuenit Chriſto ſecundum quod homo. Sed ſemper eſſe beatum, non conuenit nec homini nec Angelo, ſi enim fuiſſent conditi beati,poſtmodum non peccaſſent.Ergo Chriſtus ſecundum quod homo, non fuit beatus in primo inſtanti ſuæ conceptionis.

Aug. hoc loco Pſal. 94.to. 8.

❡Sed contra eſt,quod dicitur in Pſ.64.Beatus quem elegiſti & aſſumpſiſti:qđ ſecundum gloſ.* refertur ad humanam naturam Chriſti, quæ aſſumpta eſt a verbo Dei in vnitatem perſonæ.Sed in primo inſtanti conceptionis fuit aſſumpta humana natura a verbo Dei in vnitatem perſonæ. Ergo in primo inſtanti ſuæ conceptionis Chriſtus,ſecundum quod homo,fuit beatus,quod eſt eſſe comprehenſorem.

Art.præce. q.7.arti.9. 10. & 12.

Reſpondeo dicendum,quòd (ſicut ex dictis patet *) non fuit conueniens, vt Chriſtus in ſua conceptione acciperet gratiam habitualem tantum abſque actu:accepit enim gratiam non ad menſuram,vt ſupra habitum eſt. * Gratia autem viatoris cùm ſit deficiens a gratia comprehenſoris, habet menſuram minorem reſpectu gratiæ comprehenſoris. Vnde manifeſtum eſt, quòd Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis, accepit non ſolum tantam gratiam quantam comprehenſores habent,ſed etiam omnibus comprehenſoribus maiorem.Et quia gratia illa non fuit ſine actu, conſequens eſt quòd actu fuerit comprehenſor,videndo Deum per eſſentiam clarius cæteris creaturis.

q.19.art.5.

Ad primum ergo dicendum, quòd (ſicut ſupra dictum eſt †) Chriſtus non meruit gloriam animæ,ſecundum quam dicitur comprehenſor, ſed gloriam corporis ad quam per ſuam paſſionem peruenit.

❡ Vnde patet reſponſio ad Secundũ.

❡Ad tertium dicendum, quòd Chriſtus ex hoc quòd fuit Deus & homo,etiam in ſua humanitate habuit aliquid prę ceteris creaturis:vt ſcilicet ſtatim a principio eſſet beatus.

SVMMA TEXTVS.

❡ Concluſio eſt affirmatiua.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Dubiũ de veritate cõcluſionis. Prim. arg.

IN hoc articulo eſt granis queſtio, Vtrùm ſit veritas fidei,quòd Chriſtus in primo inſtanti ſuæ cõceptionis fuerit comprehenſor, & viderit diuinam eſſentiam clarius præ cæteris. A parte negatiua ſic argumentor. Nam de hac re nulla eſt diffinitio Eccleſiæ, nulla autoritas ſcripturæ,nulla traditio apoſtolica, ergo non eſt veritas fidei.

Secũdum.

❡ Deinde,euidens eſt impoſſibilitas, & contradictio, quòd ſit ſummum gaudium cum ſumma triſtitia coniunctum, ſed Chriſtus tempore Dominicæ paſſionis fuit beatus,conſequens eſt, quòd fuerit ſummum gaudium cum ſumma triſtitia coniunctũ,ergo in hac vita mortali beatus non fuit. Maior eſt euidens, minor ſic probatur. Nam qui videt Deum & beatus eſt, ſumme gaudet & fruitur,Chriſtus vero ſumme triſtatus eſt iuxta illud. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem;& iterum: repleta eſt malis anima mea, ergo anima Chriſti Domini nõ videbat diuinam eſſentiam, niſi velis duo contraria ſimul eſſe in eodem ſubiecto.

Tertium.

❡ Tertio,Chriſtus habuit operationes repugnãtes cũ viſione Dei clara, ergo non clare videbat diuinã eſſentiam. Probo antecedens, in primis habuit fidem iuxta illud Iſaiæ.11.fides cinctorium renum eius, fides autem autore Paulo Hebræorum. 11.eſt argumentum nõ apparentium,eſt enim perſuaſio illorum quæ non videmus, ergo non videbat diuinam eſſentiã. Habuit etiam ſpem ſicut ipſe ad patrem loquẽs ait,ſpes mea ab vberibus matris meæ Pſal.21.& quod videt quis quid ſperat?vt dicit Paulus Romano.8.Habuit etiam timorem vt plane teſtatur diuina ſcriptura. Timor vero autore Ariſtotele.2. Rhetoricorũ,eſt mali futuri & incerti, at qui videt Deũ nihil videt in eo futurum & incertum,ergo non videbat Deum.Creuit etiam in gratia non ſolum apud homines ſed etiam apud Deum vt habetur Luc.cap. 2.at qui beatus eſt & videt Deum non creſcit in gratia,Deniq; Chriſtus dominus habuit volubiles cogitationes,& cognitionem ſucceſſiuam,vnde pater cęleſtis quædam illi demõſtrabat, quædam vero celabat poſtea demonſtraturus, iuxta illud Ioann. 5.Omnia pater demonſtrat filio, quæ ipſe facit,& maiora demonſtrabit opera;& iterum apud Marcum capitu.13.de die illa nemo ſcit,neque filius.In beatitudine vero non ſunt volubiles cogitationes,neque cognitio ſucceſſiua.

Iſaiæ 11. Hebr. 11. Pſal.21. Rom. 8. Ariſtotele. Luc.2. Marci.13.

Vltimum.

❡ Vltimo diuinæ ſcripturæ teſtãtur, quòd Chriſtus meruit gloriam animæ ſuæ per crucẽ & mortem, ergo non habuit illam a principio. Probatur antecedens, ex illo Iſa.53.Pro eo quod laborauit anima eius videbit, & ſaturabitur,ſaturabimur autem cum apparuerit gloria Domini, vt teſtatur ſancta ſcriptura. Idem oſtenditur ex Pſalmo 15.Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem,adimplebis me lætitia cum vultu tuo,ergo poſt reſurrectionem vidit Dei vultum, & lætatus eſt. Idem demonſtratur ex Pſalm.44.Dilexiſti iuſtitiam,& odiſti iniquitatem, propterea vnxit te Deus,Deus tuus oleo lætitiæ pro conſortibus tuis.

Eſaiæ 53. Pſal.15. Pſal.44.

❡ Ad huius rei expoſitionem dicendum eſt, quòd de hoc diſputat Cano.libro 12.de locis capitulo 14 Ruſus ſciendum eſt Diuum Thomam ſæpe ſæpius docuiſſe Chriſtum in hac vita mortali fuiſſe beatum, nã in quæſtione 9.articulo 2.docuit habuiſſe ſcientiam beatam,& in quæſtione 15.articulo vltimo,docuit fuiſſe ſimul viatorem & comprehenſorem, hic vero docet quòd a principio ſuæ conceptionis fuit perfectus comprehenſor, & quòd viderit diuinam eſſentiam clarius præ cæteris, & hæc ſententia eſt concluſio fidei catholicæ,& demonſtratur his argumentis. In primis hæc eſt traditio Apoſtolica, nam Magiſter in 3. diſtinctione 14. & 26. ponit iſtam veritatem tanquam certam & ſtatutam inter omnes patres Eccleſiæ,quorum ſententias refert diligenter Cano.in loco citato,Vide omnes Doctores ſcholaſticos, qui vno ore,& ſumma conſenſione amplectuntur iſtam ſententiam,quod non eſt leue argumentum traditionis Apoſtolicæ. Secundo loco accedunt ſanctæ ſcripturæ, primo Ioann.1. Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti a patre,in quo ſignificatur,quòd anima Chriſti Domini fuerit glorificata ex vnione perſonali ad Verbum,quod ſignificat Euãgeliſta cum eadem voce bis repetita ait gloriam quaſi vnigeniti a patre.id eſt gloriam perfectam,& omnibus numeris abſolutam,at videre per ſpeculum in ænigmate eſt hominis imperfecti, vt inquit Paulus 1.Corinthiorum 13.& ideo continuo ſubiungit: ſapiebam vt paruulus,loquebar vt paruulus,cum venerit

Cano. Chriſtus fuit perfectus cõprehenſor ab inſtãti ſuæ conceptionis. D. Thom. Magiſter. Ioan. 1. 1. Cor. 13.

quod

quod perfectum est, euacuabitur, quod ex parte est, sed Christus non erat homo imperfectus, non loquebatur, nec sapiebat vt paruulus, ergo videbat diuinam essentiam.

Ioann. 1.

Secunda scriptura habetur: Verbum habitauit in nobis plenum gratiæ, & veritatis; in quo significatur, quòd Christus ab instanti suæ conceptionis fuerit plenus gratiæ, & veritatis, & quod data fuerit illi plenitudo gratiæ tanquam vniuersali principio gratiæ, at gratia viæ comparata ad gratiam patriæ est deficiens, & imperfecta censetur, ergo Christus non solùm habuit gratiam viæ, sed etiam gratiam comprehensoris, alioquin non esset plenus gratiæ.

Ioann. 1.

Tertia scriptura statim sequitur in eodem capite, de plenitudine eius omnes accepimus gratiam pro gratia, quia gratia, & veritas per Iesum Christum facta est, ergo Christus accepit summam, & perfectissimam gratiam, vt gratia, & veritas in omnes emanarent, sed gratia perfectissima est visio beata, ergo habuit visionem beatam.

Ioann. 1.

Quarta scriptura in eodem loco Euangelij. Deum nemo vidit vnquam, vnigenitus qui est in sinu patris ipse enarrabit. Certè ad testimonium perfectum requiritur testis oculatus, ergo Christus secundum quòd homo iam viderat diuinã essentiam, etenim Christus secundùm quòd homo erat testis. Huic consonat illud, quod dicit Dominus Ioann. 3. quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur. Et continuò sequitur, nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo filius hominis, qui est in cœlo, in quo testimonio notat Caietanus optimè, quòd illud verbum ascendit, est præteriti temporis; & ideo sensus est, quòd Christus Iesus secundum animam erat iam in cœlo per visionem beatam.

Rationes pro ista sententia.

¶Tertio loco accedunt rationes Theologicæ. Prima, natura humana in incarnatione Dominica eleuata est ad supremum esse, ergo eleuata est ad supremam operationem, talis est visio beata, ergo eleuata est ad visionem beatam. Secundò, Christus Dominus ab instanti suæ conceptionis fuit plenum gratiæ, & veritatis, vt testatur diuinum eloquium, sed inter omnes gratias primatum tenet visio beata, ergo a principio habuit visionem beatam. Tertia, Christus Dominus est filius Dei naturalis, nos verò filij Dei adoptiui, ergo excellentiori modo habuit beatitudinem quam nos, nos verò habemus beatitudinem, & hæreditatem æternam ex meritis, Christus Dominus ex vnione hypostatica, quæ superat omnia merita, quia est vnigenitus filius Dei. Certè filij legitimi, & naturales non indigent meritis, vt habeant hæreditatem patris, & reuera Deus ex natura sua est beatus, & ideo quo quis magis accedit ad istum modum habendi beatitudinem, beatior & fœlicior est, & anima Christi inter omnes creaturas propius accessit ad istum modum habendi, habuit namque beatitudinem ex vnione hypostatica, quoniam habuit esse diuinum personale. Quarta probatio est, non potest negari Christum in vita mortali constitutum fuisse beatum, gloria enim Dominici corporis quam ostendit in monte Thabor, attestatur euidenter gloriam ipsius animæ, & nihil cogit ad dicendum hanc beatitudinem cœpisse post Christum natum, ratio ergo persuadet, quòd habuerit illam ab instanti suæ conceptionis ex vnione hypostatica derivatam. Quinta, si anima Christi Domini ab instanti suæ conceptionis non vidit essentiam Dei clarè, consequens est, quòd ambulauerit in hac vita per fidem, quòd asserere erroneum est, & ab omni Theologia alienum. Vltima, si anima Christi Domini à principio suæ creationis non vidit apertè essentiam diuinam, sequitur, quòd verè profecerit in gratia, in scientia infusa, & beata: quod asserere temerarium est omnino. Quòd rectè sequatur, patet, nam aliquando non habuit scientiam beatam, & postmodum habuit illam, ergo profecit in scientia beata, & ex consequenti in scientia infusa.

Ad primum argum.

¶Ad argumenta in contrarium. Ad primum respondetur, quòd ad probandum aliquod dogma fidei, satis est consensus omnium Theologorum fundatus in scripturis diuinis, in autoritate maiorum, & in traditione Apostolica.

Ad secundum.

Quomodo in passione Christi fuit summum gaudium cum summa tristitia coniunctum.

¶Ad secundum argumentum variæ sunt Theologorum solutiones. Prima est, quòd illud summum gaudium fuit in voluntate, tristitia verò summa fuit in appetitu sensitiuo, & sic contraria non fuerunt in eodem subiecto. Sed hanc solutionem esse falsam, & irrationabilem ostendit euidenter Cano in loco citato. Aliam solutionem adhibet prædictus Doctor, quòd Christus in Cruce detinuit gaudium, & fruitionem beatificam, ne ex beata visione prodirent, & id quidem per magnum miraculum, vt pateretur pro nobis sine aliqua consolatione. Sed ista solutio non placet doctoribus, tum quoniam noua est, & inaudita in Theologorum gymnasiis, tum verò quoniam est expressè contra Diuum Thomã.

Cano.

D.Thom.

Docet enim Diuus Thomas infra quæstione 46. artic. 8 quòd anima Christi habebat summum gaudium fruitionis in parte superiori, tum verò quoniam constituere, quòd anima Christi aliquando habebat gaudium fruitionis, & aliquando nõ habebat, & post resurrectionem iterum habebat, est constituere vitam beatam variabilem, & mutabilem, quod est contra eius essentiam, tum denique, quoniam si anima Christi, vel per momentum caruit gaudio beatifico, videtur derogari plenitudini gratiæ Christi, quæ in hoc consistit, quòd habuerit perfectè, & ad plenum gratiam consummatam. Sunt qui dicant posse fieri de potentia Dei absoluta, quòd duo contraria in gradibus summis possint esse simul in eodem subiecto, & sic dicunt factum fuisse tempore Dominicæ passionis. Sed ista solutio friuola est, & sine fundamento asseuerata.

Solutiones Diui Thomæ.

¶Duas solutiones huius argumenti habeo ex doctrina Diui Thomæ infra quæstione 46. articulo 6 7. & 8. prior est, duo contraria non posse esse per se in eodem subiecto, bene tamen per accidens, vt cum quis deambulans in naui, fertur in contrarium ad id, ad quod nauis mouetur. Sic, inquit Diuus Thomas, gaudium fuit in superiori parte animæ Christi per se, quia per proprium actum, tristitia verò fuit per accidens, quoniam per dolorem corporis. Posterior solutio est, quòd illud gaudium, & illa summa tristitia non erant verè contraria, nam non erant de eodem sub eadem ratione. Pro cuius declaratione nota, quòd voluntas, quæ est appetitus rationalis considerans rationes æternas, & diuinas, qua de causa appellatur ratio superior, gaudebat de Dei visione, & de morte ipsius in diuina visione repræsentata. Cæterum eadem voluntas considerans rationes humanas, & temporales, de morte maximè tristabatur, & ideo gaudium illud, & tristitia non erant de eodem sub eadem ratione formali. Sed addit Diuus Thomas in articu. 8. quòd per magnum miraculum factum est, vt exuberantia gaudij beatifici non impediret tristitiam illam partis inferioris.

Ad tertiũ. Christus nõ habuit fidem nec spem.

¶Ad tertium argumentum respondetur, negando antecedens; & ad primam probationem respondetur, quòd fides in eo testimonio accipitur pro fidelitate, itaque sensus est, quòd erit iustus, & fidelis. Ad secundam probationem respondetur, Deum dici spem Christi, quia in eo collocauerat fiduciam, non autem in homine mendaci. Item quia multa ab illo sperabat, quanquam non sperabat gloriam animæ, quam iam habebat. Ad tertiam probationem respondetur, quòd ad rationẽ timoris satis est apprehensio sensitiua de futura morte non repræsentans cum certitudine, ad hanc enim apprehensionem sequitur immediatè passio timoris. Itaque cogitatiua Christi, siue apprehensiua potentia aliquando repræsentabat futuram mortem, nõ repræsentando cum certitudine; & tunc sequebatur timor, aliquando verò repræsentabat mortem cum certitudine ex participatione partis intellectiuæ, quæ de hoc certa erat, & tunc sequebatur tantum pauor, & tristitia, non timor. Videte de hac re Diuum Thomam supra quæstione 15. artic. 8.

D.Thom.

Ad quartam probationem dicendum est, quòd cũ Christus ab instanti suæ conceptionis fuerit plenus gratiæ, & veritatis, euidens est, quòd non profecerit in gratia, & veritate, sed dicitur profecisse quantum ad effectus. Vult ergo dicere Euangelista, quòd procedente ætate

faciebat

faciebat perfectiora opera, in his quæ sunt ad homines. Ad quintam probationem dicendum est, quòd ex prædictis testimonus sumpserunt occasionem Arriani derogandi dignitati Christi tanquam minus potentis, & minoris patre, contra quos in præsentia non est dimicandum, sed tantum ea ponendus est sensus scripturæ. Dicit ergo Ioannes, omnia demonstrat filio quæ facit, id est, omnia communicat. Quasi dicat, in partem omnium quæ agit, accersit illum. Et statim sequitur: & maiora demonstrabit ei opera, id est, per illum maiora perficiet opera, & ipso ignorante nihil perficiet.

Ad quartum expli catur testi monio scripturæ. ¶Ad quartum argumentum principale nego antecedens: & ad primum testimonium scripturæ respondetur, quòd verba antecedentia declarant eius sensum, nam antea dictum est, si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum, & statim sequitur, videbit, & saturabitur, tot vtique filiis Dei in gloriam addoctis.

¶Ad secundum testimonium dico, quòd vel intelligitur de corpore Christi mystico, vel de gloria corporis Domini post resurrectionem obtenta, tunc enim adimpletus est lætitia ex omni parte tam in corpore, quàm in anima in parte superiori, & inferiori in appetitu intellectiuo, & sensitiuo.

¶Ad vltimum testimonium respondetur, Christum meruisse manifestationem vnctionis, iuxta illud: propter quod ea altauit eum Deus, &c. Sed non meruit ipsam vnctionem, ea phrasi enim scripturæ tunc res aliqua dicitur fieri, quando innotescit: in quo sensu dictum est illud: data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra. Hactenus de ista quæstione.

¶Ad finem huius articuli obseruādum est Dominum Caietanum in hoc articulo incunctanter dicere, quòd gratia viatoris semper omnibus modis excedit a gratia comprehensoris, quam sententiam non esse veram, ostendimus supra, quæstio. 27. artic. 5. cum de plenitudine gratiæ beatæ Mariæ ageretur. Sed euidentius confutatur hæc sententia in secunda secundæ, quæst. 24. art. 7.

QVAESTIO XXXV.

De Natiuitate Christi, in octo articulos diuisa.

De qua re disputant Doctores in tertio, distinctione 8.

Consequenter post Christi conceptionem agendum est de eius natiuitate. Et primò, quantum ad ipsam natiuitatem. Secundò, quantum ad natiuitatis manifestationem.

¶Circa primum quæruntur octo.

¶Primò, vtrum natiuitas sit naturæ, vel personæ.

¶Secundò, vtrum Christo sit attribuenda alia natiuitas præter æternam.

¶Tertiò, vtrum secundum natiuitatem temporalem beata Virgo sit mater eius.

¶Quartò, vtrum debeat dici mater Dei.

¶Quintò, vtrum Christus secūdum duas filiationes sit filius Dei patris, & Virginis matris.

¶Sextò, de modo natiuitatis.

¶Septimò, de loco.

¶Octauò, de tempore natiuitatis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum natiuitas sit naturæ, vel personæ.

AD primum sic proceditur. Videtur, ꝙ natiuitas naturę cōueniat magis, quàm personæ. Dicit enim Aug.* in lib. de fide ad Petrum. Natura ęterna, atq; diuina, non posset concipi, & nasci ex humana natura, nisi secundùm veritatem humanæ naturæ. Si igitur diuinæ naturæ conuenit concipi, & nasci ratione humanæ naturæ, multo magis conuenit humanæ naturæ. 183. 3. distin. 8. artic. 2. cap. 40. in medio. tomo 3.

¶2. Præterea, Secundum Philosophorum 5. Metaphysic.* nomen naturæ a nascendo sumptum est. Sed denominationes fiunt secundum similitudinis cōuenientiam; ergo videtur, quòd natiuitas magis pertineat ad naturam, quàm ad personam. Lib. 5. Metaph. tex. 5. to. 3.

¶3. Præterea, Illud propriè nascitur, quod per natiuitatem incipit esse. Sed per natiuitatem Christi non incepit esse persona Christi, sed eius humana natura. Ergo videtur, quòd natiuitas propriè pertineat ad naturam, non ad personam.

¶Sed contra est, quod Damasc.* dicit in 3. lib. Natiuitas hypostasis est, non naturæ. Lib. 3. c. 6. paulò a princ.

Respondeo dicendum, quòd natiuitas potest attribui alicui dupliciter; vno modo sicut subiecto; alio modo sicut termino. Sicut subiecto quid attribuitur ei quod nascitur: hoc autē propriè est hypostasis, non natura. Cum enim nasci sit quoddam generari, sicut generatur aliquid ad hoc quòd sit, ita nascitur aliquid ad hoc quòd sit. Esse autem propriè est rei subsistentis: nam forma, quæ non subsistit, dicitur esse solum, quia ea aliquid est. Persona autem, vel hypostasis significatur per modum subsistentis: natura autem significatur per modum formæ, in qua aliquid subsistit. Et ideo natiuitas tanquam subiecto nascenti, propriè, attribuitur personæ, vel hypostasi, non naturæ. Sed sicut termino attribuitur natiuitas naturæ: terminus enim generationis, & cuiuslibet natiuitatis est forma: natura autem per modum formæ significatur. Vnde natiuitas dicitur esse via in naturam, vt patet per Philosophum, secundo Physicor.* terminatur enim naturæ intentio ad formam, seu naturam speciei. Li. 2. Physica. 14. tomo 2.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ propter identitatem, quæ in diuinis est inter naturam, & hypostasim, quandoque natura ponitur pro persona, vel hypostasi. Et secundum hæc dicit Aug.* naturam diuinam esse conceptam, & natam: quia scilicet persona filij est concepta, & nata, secundum humanam naturam. Loco citato in aig.

Ad secundum dicendum, ꝙ nullus motus, seu mutatio denominatur a subiecto qd mouetur: sed a termino motus, a quo speciem habet. Et propter

propter hoc natiuitas non denominatur à persona, quę nascitur, sed à natura, ad quam natiuitas terminatur.

In cor. art.

¶ Ad tertium dicendum, quòd natura proprie loquendo, non incipit esse, sed magis persona incipit esse in aliqua natura: quia (sicut dictum est *) natura significatur, vt quo aliquid est: persona autem significatur, vt quę habet esse subsistens.

SVMMA TEXTVS.

Cõclusio.

COnclusio est, Natiuitas conuenit personæ tanquam ei qui nascitur, sed naturæ tanquam termino.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Verùm hęc sit vera diuinitas est nata de Virgine. Primũ arg. Cõc. Late. August.

IN hoc articulo est primum dubium. An ista propositio sit concedenda, diuinitas est nata de Virgine Maria? A parte affirmatiua sic argumentor, nam in Concilio Lateranensi sub Martino I. Canone 5. dicitur anathema aduersus eum, qui affirmauerit naturam diuinam nõ fuisse incarnatam. Idem docet August. libro de fide ad Petrum ca. 2. & D. Damasc. libro 3. ca. 6. sic ait nos dicimus naturam diuinam fuisse incarnatam ex B. Virgine secundum D. Athanasium, & Cyrillum.

Secũdum.

¶ Deinde B. Maria est mater Dei, ergo est mater deitatis, consequentia probatur, nam Deus & deitas penitus sunt idem.

Tertium.

¶ Tertiò, in filio non est aliud accipere nisi essentiam, & proprietatem personalem, sed absurdum est, quòd filius Dei dicatur nasci ex Virgine ratione proprietatis personalis, nam proprietas hæc est relatio, quã ab æterno fertur ad patrem sine matre, ergo dicitur nasci de Virgine ratione diuinitatis ex quo consequens est, quòd diuinitas sit nata de B. Virgine.

Quartum.

¶ Quartò, illa natura quodam modo dicitur nata, quæ communicatur per generationem, sed per generationem temporalem ex Beata Virgine communicata est diuinitas homini, ergo diuinitas nata est ex Virgine Maria.

Vltimum.

¶ Vltimò, quidquid prædicatur in recto de Petro, dicitur nasci ipso nato, recte enim sequitur. Petrus natus est, ergo homo, animal, substantia: sed natura diuina prędicatur in recto de filio Dei, ergo dicitur nasci, filio Dei nato de Virgine Maria.

Verùm hęc sit vera natura humana est nata de virgine. Prim. arg.

¶ Est aliud dubium quod simul explicandum est. Verũ sit concedenda ista propositio, humana natura nata est de Virgine Maria. A parte affirmatiua sic argumentor. Filius Dei dicitur natus ex Virgine Maria secundum id, quod accepit de Virgine Maria, sed humanam naturam accepit de Virgine Maria, ergo humana natura nata est de Virgine Maria.

Secũdum.

¶ Deinde, illa natura quæ cœpit esse in materia, nasci & generari dicitur, sed humana natura cœpit esse in materia ex Virgine Maria, ergo nata est de Virgine Maria.

Tertium.

¶ Deinde Christus Dominus vel Dei filius non est productus temporaliter, sed solum humana natura, ergo solum humana natura nata est de Virgine Maria.

Vltimum.

¶ Denique, produci in viuentibus est generari & nasci, sed humana natura in Christo est producta, ergo est genita & nata de Virgine Maria.

Gabr. Scotus.

¶ Propter ista argumenta Scotus & Gabriel in 3. dist. 8. quæstione vnica. tenent, quòd natiuitas & generatio indifferenter respiciunt naturam & suppositum, ex qua doctrina idem Gabriel in 3. distinct. 4. quæstione vnica, articu. 3. elicit mirabilia dogmata. Primum est, non est idem nasci & esse filium, nam pars viuentis vere nascitur, & filius non est. Secundum est, non omne quod natum est ex Virgine Maria est eius filius, nam humanitas Christi nata est ex Virgine Maria, & eius filia non est. Tertium est, quòd si Verbum diuinum dimitteret humanitatem, iam illa humanitas vere esset Virginis filius, nam iam est suppositum natum de Maria Virgine, ergo esset eius filius. Quartum est, quòd homo quinquaginta annorum inciperet esse filius Virginis. Quintum est, quòd in eo casu Beata Maria haberet duos filios, videlicet Christum Dominum, & illam humanitatem separatam a diuinitate. Sed ista Theologia est omnino ridicula.

¶ Pro explicatione ergo vtriusque dubitationis propositæ, est prima conclusio. Diuinitas non est nata de patre per generationem æternam. Hæc conclusio statuitur à Diuo Thoma prima parte quæstione 39. art. 5. & probatur his argumentis. Primum inter genitum, & rem generantẽ oportet vt sit distinctio realis, nihil enim generat seipsum, at inter essentiam diuinam & patrem generantem non est distinctio realis, vt plane constat, ergo diuinitas non est genita, aut vero nata de substantia patris. Deinde, id quod nascitur & gignitur principium habet vnde prodeat, at diuinitas non habet principium vnde prodeat, esset enim genita neque procedens, sed non est genita neque procedens, aliàs mysterium sanctissimę Trinitatis confunderetur, nam pater esset genitus ac subinde filius. Tertio probatur, nam hęc conclusio est diffinita in Concilio Lateranensi II. sub Innocentio III. contra Abbatem Ioachim, diffinitio est quòd essentia diuina, neque est generans, neque generat, neque genita, neque nata. Habetur hæc diffinitio in cap. Damnamus. de summa Trinitate: & in Concilio primo Toletano in assertione fidei, sic habetur. Si quis dixerit, deitatem esse nascibilem, anathema sit. — Prima conclusio. D. Tho. Cõci. Late. Cap. Damnamus de summa trinitate. Conci. Toletanum.

¶ Secunda conclusio, diuinitas non est nata de Virgine Maria per generationẽ temporalem. Probatur in hunc modum: nam diuinitas magis conuenit cum generatione Christi æterna, quàm cum temporali, sed ipsa non est nata per generationem æternam, vt dictum est, ergo multo minus est nata generatione temporali. Deinde, illa natura quodammodo nasci dicitur, quę per generationem accepta est, diuina autem natura non est in Christo per temporalem generationem accepta, vnde nullo modo debet dici nata de Virgine. Præterea, quod natum est ex Virgine Maria initium habet ex Virgine Maria, sed diuinitas non habet initiũ, ergo non nata est de Virgine Maria. — 2. Conclu.

¶ Tertia conclusio, humana natura in Christo non est nata de virgine Maria. Nam vt scribit Damasc. lib. 3. c. 6. nasci est hypostasis non naturæ, & patet euidẽti ratione, nasci enim est quoddam generari, & sicut generatur aliquid ad hoc quod sit, ita etiam nascitur aliquid ad hoc, quod sit, esse autem est proprium rei subsistentis persona, vero significatur per modum subsistẽtis, & ideo natiuitas tanquam subiecto nascenti proprie attribuitur personæ vel hypostasi, non naturæ. — 3. Conclu. Damasce.

¶ Contra hanc rationem, quam hic habet Diuus Thomas obiicit Caietanus, ex Aristotele libro 1. de generatione capitulo 15. inquiente, quod materia prima est subiectum generationis, generatio autem quædam natiuitas est, ergo falsum est, quod dicit Diuus Thomas, quòd natiuitas conuenit personæ vel hypostasi sicut subiecto nascenti. — Obiectio. Aristot.

¶ Ad hanc obiectionem respondet Dominus Caietanus, conclusionem D. Thomæ non posse intelligi de subiecto inhæsionis, cui scilicet natiuitas inhæreat, nã tale est materia prima iuxta Aristotelis sententiam, debet ergo intelligi de subiecto denominationis tantum, id est, de subiecto quod verè & propriè dicitur, & denominatur nasci. Sed profecto ego credo, quòd secundum rectã philosophiam conclusio Diui Thomæ debeat intelligi de vtroque subiectò, etenim natiuitas & generatio in persona siue in hypostasi inhæret, & nõ in materia prima, & personam vel hypostasim denominãt, & Aristoteli respõdetur, quod cum dicit in materiem primam esse subiectũ generationis — Quomodo suppositũ sit subiectũ generationis.

generationis vsurpat subiectum pro materia, circa quam versatur generatio, & corruptio expellendo inde vnam formam, & introducendo aliam, nõ tamen facit sermonem de subiecto inhæsionis, aut denominatiuus.

Ad argumenta primi dubii. Ad primũ.

¶ His constitutis ad argumenta vtriusque disputationis respondendum est. Ad primum primæ dubitationis dicendum est, quòd hæc propositio, diuinitas est incarnata, impropria est, & ideo si alicubi inueniatur apud sanctos Patres pie est interpretanda, & non extẽdenda, vt sit sensus. Deum veraciter esse incarnatum. Sancti enim agentes contra Nestorium, vt attestarentur veritati incarnationis, dicebant diuinitatem esse incarnatam.

Ad secundum.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, negandam esse consequentiam, nam vnio humanitatis non est terminata ad deitatem, sed ad personam Verbi, & ideo Beata Virgo non est mater diuinitatis, sed personæ diuinæ.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium respondetur, quòd in filio tria sunt consideranda, essentia, proprietas, & hypostasis, quanquam hæc tria non distinguantur realiter, & ratione hypostasis est natus de Virgine in quantum sibi copulauit naturam humanam in vnitate personę.

Ad quartum.

¶ Ad quartum argumentum respondetur, quòd diuinitas non est communicata Christo per generationem tẽporalem, sed per generationem ęternam, & ideo argumentum non procedit.

Ad quintum.

¶ Ad quintum argumentum respondetur, quòd natura diuina non prædicatur in recto de filio in quãtum natura est, sed propter simplicitatem diuinę essentię, in qua nulla permittitur distinctio realis, differunt tamẽ ex modo significandi qui facit, vt aliquid prædicetur de persona, quod de natura prædicari non potest.

Ad argumenta secundę dubitationis. Ad primũ.

¶ Ad argumenta secundę dubitationis, ad primum respondetur, quòd quemadmodum Christus est homo ratione humanæ naturæ, at humana natura non est homo, sic Christus est natus de Virgine ratione humanę naturę at natura humana non est nata de Virgine, sed Christus Deus & homo.

Ad secundum.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quòd cum esse sit suppositi, & non naturæ, ideo natura proprie non incipit esse, nec producitur, nec generatur. Sed Christus producitur, & generatur in humana natura.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium respondetur, quòd ex præcedẽti solutione patet quid dicendum sit.

Ad quartum.

¶ Ad quartum respondetur, quòd Christus producitur & generatur subsistens in humana natura, & ideo veraciter incipit esse homo quod antea non erat.

Si verbum diuinũ dimitteret humanitatem homo qui resultaret non esset filius. Virginis.

¶ Sed videamus quid sit sentiendum de illo dogmate Gabrielis, quòd si verbum Dei dimitteret humanitatem, ille homo, qui inde resultaret esset Virginis filius. Nam videtur profecto, quòd verum sit, nã ille homo est natus ex muliere, non ex nihilo productus, & non nisi ex Beata Virgine, ergo est natus ex Beata Virgine. Deinde, ille homo accepit naturam humanam ex visceribus B. Virginis, ergo est filius Beatæ Virginis. Præterea, ex illa humanitate accepta ex Beata Virgine naturali cõsequio sequitur illa personalitas creata, quam modo habet & qui dat formam, dat consequentia ad formam, & omnia quę sequuntur naturali consequutione tribuuntur generanti secundum rectam Philosophiam, ergo illa persona nata est ex Virgine Maria. His argumentis nihil obstantibus veritas est, quòd non esset filius Mariæ. Nam Maria nunquam peperit istum hominem, ergo nõ est filius eius. Deinde, ex vi generationis & natiuitatis ex Maria nõ ꝓdit iste homo commemoratus, sed Christus dominus, & hunc solum nobis peperit saluatorem. At qui hæc probatio secunda si recte expendatur euidenter dissoluit argumenta in contrarium.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm attribuenda sit Christo aliqua natiuitas temporalis.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd Christo non sit attribuenda aliqua natiuitas temporalis. Nasci enim est velut quidam motus rei non existentis, antequam nascatur, id agens beneficio natiuitatis, vt sit. Sed Christus ab æterno fuit. Ergo non potuit temporaliter nasci.

189 3. di. 14. q. 1. art. 2. ad 4. & 3. dist. 8. ar. 4. q. 1. & de vnio. ar. 1. ad 6.

¶ 2. Pręterea, Illud quod est in se perfectum, natiuitate non indiget. Sed persona filii Dei ab ęterno fuit perfecta. Non ergo indiget temporali natiuitate. Et ita videtur, quòd non sit temporaliter natus.

¶ 3. Præterea, Natiuitas propriè personę conuenit. Sed in Christo est vna tantum persona. Ergo in Christo est tantum vna natiuitas.

¶ 4. Pręterea, Quod duabus natiuitatibus nascitur bis nascitur. Sed hæc videtur esse falsa, Christus est bis natus, quia natiuitas eius, qua de patre est natus, interruptionem non patitur, cùm sit æterna: quod tamen requiritur ad hoc aduerbium bis. Ille enim dicitur bis currere, qui cum interruptione currit. Ergo videtur quòd in Christo non sit ponenda duplex natiuitas.

¶ Sed contra est, quòd Dama.† dicit in 3. libr. Confitemur duas Christi natiuitates: vnam quę est ex patre, æternam, & vnam, quæ est in vltimis temporibus propter nos. — l. 3 orth. fi. c. 7 in me.

Respondeo dicẽdum, quòd (sicut dictum est*) natura cõparatur ad natiuitatem, sicut terminus ad motum vel mutationem. Motus autem diuersificatur secundum diuersitatem terminorum: vt patet per Philosophum in 5. Physic.† In Christo autem sunt duę naturę, diuina scilicet, & humana: quarum vnam accepit ab ęterno a patre, alteram accepit temporaliter a matre. Et ideo necesse est attribuere Christo duas natiuitates: vnã, qua ęternaliter natus ęst a patre: aliam, qua temporaliter natus est a matre. — Art. præc. — l. 5. Physic. text. 41. & seqnẽtibus to. 2.

¶ Ad primum ergo dicendũ, ꝙ hæc fuit obiectio cuiusdam Feliciani hæretici: quam Aug.† in li. contra Felicianum sic soluit, Fingamus, inquit, sicut plerique uolunt, esse in mundo animam generalem, quæ sic ineffabili motu semina cuncta uiuificet, ut non sit concreta cum genitis, sed uitam præstet ipsa gignendis. Nempe cum hæc in utero passibilem materiam ad usus suos formatura peruenerit, unam facit secum esse personam eius rei, quam non eandem constat habere substantiam, & fit operante anima & patiente materia, ex duabus substantiis vnus homo. Sicque animam nasci fatemur ex utero, non quia antequam nasceretur, quantum ad se attinet, ipsa — c. 12. paulo post. prin. to. 6.

penitus

penitus non fuisset. Sic ergo, imò sublimius natus est de matre filius Dei secundum hominem, eo pacto, quo cum corpore nasci docetur & animus; non quia vtriusque sit vna substantia: sed quia ex vtraque fit vna persona. Non tamen ab initio carnis incepisse dicimus Dei filium, ne temporalem credat aliquis deitatem: non ab æterno filij Dei nouimus carnem, ne non veritatem humani corporis, sed quandam eum suscepisse putemus imaginem.

In Conci. Chalcedo. actione 1. in epist. ad Nestoriũ, circa med. & in serm. Cõc. Ephesini.

Ad secundum dicendum, quòd hæc* fuit ratio Nestorij, quàm soluit Cyrillus in quadam Epistola dicens, Non dicimus, quòd filius Dei indiguerit necessariò propter se secunda natiuitate post eam, quæ ex Patre est, est enim fatuum & indoctum, existentem ante omnia secula, & cõsempiternum Patri indigere dicere initio, vt sit secundò. Quoniam autem propter nos & propter nostram salutem vniens sibi secundum subsistentiã, quod est humanum, processit ex muliere, ob hoc dicitur nasci carnaliter.

Ad tertium dicendum, quòd natiuitas est personæ vt subiecti, naturæ autem vt termini. Possibile est autem vni subiecto plures transmutationes inesse, quas tamen necesse est secũdum termines variari. Quod tamen non dicimus, quasi æterna natiuitas sit transmutatio aut motus, sed quia significatur per modum mutationis, aut motus.

Ad quartum dicendum, quòd Christus potest dici bis natus secundum duas natiuitates. Sicut enim dicitur bis currere, qui currit duobus temporibus, ita potest dici bis nasci, qui semel nascitur in æternitate, & semel in tempore: quia æternitas, & tempus multo magis differũt quàm duo tempora, cùm tamen vtrunque designet mensuram durationis.

SVMMA TEXTVS.

Cõclusio.

CONclusio est. Christus habuit duas natiuitates, vnam æternam, alteram temporalem. In Christo enim sunt duæ naturæ, vna ab æterno a patre, alia tẽporalis a matre, ideo in ipso duæ ponendæ sunt natiuitates. Natura enim se habet ad natiuitatem, vt terminus ad motũ, qui diuersificatur secundum diuersitatem terminorum. Habet itaque vnã æternaliter a patre, aliam temporaliter a matre.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Symbolũ Athanasii. Conc. 5. generale.

HÆc conclusio est certa secundum fidem, & habetur passim in sanctis scripturis, & in Symbolo Athanasii. Deus est ex substantia Patris ante sæcula genitus, homo est ex substantia matris in sæculo natus. Et in Concilio V. generali. c. 2. sic diffinitur. Si quis non confitetur Dei Verbi duas natiuitates alteram æternam, alteram tẽporalem, anathema sit. Hæc eadem diffinitio habetur in sexta Synodo generali actione. 11. in oratione Sophronii, & in edicto Iustiniani Imperatoris misso ad Ioannem II. Papam, quod habetur post secundum Cõcilium Toletanum.

Con. 6. generale. Edictũ Iustiniani.

Vtrũ Christus bis fuerit natus. Durãdus.

¶ Sed ex hac diffinitione magna oritur quæstio. Vtrũ sit concedendum, quòd Christus bis fuerit natus. Durãd. in 3. d. 8. q. 2. negat istam propositionem, Christus est bis natus, & probat esse negandam his argumentis. Primũ,

Prim. arg.

nam hoc aduerbium numerale bis, denotat repetitionẽ eiusdem cum interruptione temporis, sed natiuitas qua Christus natus est a parte æternaliter non est interrupta tempore cum sit æterna, ergo non bis natus est.

Secũdum.

¶ Deinde, illud aduerbium numerale repetit actum eiusdem speciei, vnde si quis comedat & scribat non dicitur bis facere, sed duo facere. Sed natiuitas æterna, & temporalis non sunt eiusdem speciei vt planè constat, ergo.

Tertium.

¶ Tertiò, si Christus est bis natus, ergo est bis filius, quod asserere a veritate Theologiæ alienum est.

Christus est bis natus. D. Thom.

¶ His argumentis non obstãtibus, ego sentio cum Magistro prædicta distinct. & cum D. Thoma. in solutione vltima, quòd Christus est bis natus. Nam Christus semel natus est de Patre ab æterno, & iterum natus est de matre in tempore; ergo bis natus est. Deinde, Christus habuit duas natiuitates, & duas generationes, vnam æternam, & alteram temporalem, nam de æterna dicitur Isa. c. 53. generationem eius quis enarrabit? de tẽporali vero, inquit Matthæus: Christi autem generatio sic erat, ergo bis natus est & generatur.

Isaiæ 53. Matth. 1.

Ad primũ argum.

¶ Ad argumenta in oppositum respondetur, & ad primum nego, quòd illud aduerbium numerale semper denotat interruptionem temporis, nam si Deus modo produceret aliam lucem non destruens priorem quam in principio condidit, verè & proprie diceretur bis creasse lucem, at non est interruptio temporis, & cœlum ipsum semel atque iterum & multoties mouetur, at non est interruptio temporis, semper enim irrequiero motu voluitur, & si Verbum diuinum ab æterno assumeret naturam humanam ex B. Virgine diceretur bis natus, nã per duas natiuitates habuisset duas naturas diuinam per generationem immaterialem, & intellectualem; humanam per generationem materialem ex Virgine Maria, & tamen inter istas generationes nulla est interruptio temporis.

Ad secũdm.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, satis esse vnitatem analogicam inter istas duas natiuitates vt Christus dicatur bis natus. Certè homo productus a patre suo naturali, & postmodum in vltima resurrectione est bis productus, at istæ productiones non sunt eiusdem speciei.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium argumentum, qui concederet id quod infertur, non absurdè, neque improbabiliter loqueretur; sed rectius est negare consequentiam, nam filiatio respicit præcise subiectum, & sic non est concedendum fuisse bis filium, ne duos filios introducamus, natiuitas vero respicit subiectum ratione naturæ, & quia est duplex natura accepta per natiuitatem, rectè & verè potest concedi, quòd Christus est bis natus.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm secundum temporalem Christi natiuitatem, beata Virgo possit dici mater eius.

190

3. d. 3. q. 2. art. 1. & 2. & dist. 4. q. 2. art. 2. & 4. cõt. c. 32. c. 4. & cap. 34. & 44. & op. 3. c. 229. & 230. & op. 60. c. 3. co. 4.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd secundum temporalem natiuitatem Christi, beata Virgo non possit dici mater eius. Vt enim supra dictum est, * beata Virgo Maria nihil actiuè in generatione Christi operata est, sed solam materiam ministrauit. Sed hoc non videtur sufficere ad rationem matris: alioquin lignum diceretur esse mater lecti aut scamni. Ergo videtur, quòd beata Virgo non possit dici mater Christi.

* q. 32. art. 4.

¶ 2. Præterea, Christus ex beata Virgine miraculosè natus est. Sed miraculosa generatio nõ sufficit ad rõnẽ maternitatis, vel filiationis: nõ enim

dicimus Euam fuisse filiam Adæ. Ergo videtur, quòd nec Christus debeat dici filius beatæ Virginis.

li. 3. c. 2. 4. & 7.

¶ 3. Præterea, Ad matrem pertinere videtur decisio seminis. Sed sicut Dam. * dicit in 3. libr. corpus Christi non seminaliter, sed conditiuè a Spiritu sancto formatum est, ergo videtur, quòd beata Virgo non debeat dici mater Christi.

¶ Sed contra est, quod dicitur Matthęi primo, Christi generatio sic erat: Cùm esset desponsata mater Iesu Maria, Ioseph, &c.

q. 5. ar. 2.

q. 31. ar. 5.

¶ Respondeo dicendum, quòd beata Virgo est vera & naturalis mater Christi. Sicut enim supra dictum est, * corpus Christi non est de cœlo allatum, sicut Valentinus hæreticus posuit: sed de Virgine matre sumptum, & ex purissimis sanguinibus eius formatum. Et hoc solum requiritur ad rationem matris, ut ex supra dictis patet. * Vnde beata Virgo verè est mater Christi.

q 32. ar. 3.

Ad primum ergo dicendum, quòd (sicut supra dictum est *) paternitas sine maternitas & filiatio, non competunt in qnacunque generatione, sed in sola generatione viuentium. Et ideo si aliqua inanimata ex aliqua materia fiant: non propter hoc consequitur in eis relatio maternitatis, & filiationis: sed solùm in generatione viuentium, quæ propriè natiuitas dicitur.

l. 3. c. 7. circa mediū.

Ad secundum dicendum, quòd sicut Damas. * dicit in 3. libr. natiuitas temporalis, qua Christus est natus propter nostram salutem, est quodammodo secundum nos: quoniam natus est homo ex muliere: & tempore conceptionis debito. Super nos autem, quoniam non ex semine, sed ex Spiritu sancto, & sancta Virgine, supra legē conceptionis. Sic igitur ex parte matris natiuitas illa fuit naturalis, sed ex parte operationis Spiritus sancti fuit miraculosa, vnde beata Virgo est vera & naturalis mater Christi.

q. 32. ar. 4.

Ad tertium dicendum, quòd sicut supra dictū est *) resolutio seminis fœminæ, non pertinet ad necessitatem conceptus, & ideo resolutio seminis non ex necessitate requiritur ad matrem.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio Matt. 1.

CONclusio est affirmatiua & est expressa fides. Matth. 1. vbi appellatur mater Iesu: cum esset desponsata mater Iesu Maria Ioseph.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo sciendum est, quòd quidam autores ponunt duas excellentias eximias maternitatis Virginia super alias matres. Prima est, quòd beata Virgo subministrauit totam materiā ex qua corpus Christi fuit formatum, aliæ verò matres non subministrant totam materiam, pater enim præstat partem. Secunda excellentia est, quòd soli ipsi filius est consubstantialis, nam sola ipsa præbuit totam materiam consubstantialem, cæteræ vero matres minimè. Sed hæc duo præsupponunt vnum falsum, quòd semē viri intret materiam fœtus, & non sit solum causa efficiens, quod dogma alienum est a vera Philosophia. Illud potius animaduersione dignum est ex Dℏo

B. Virgo hēt quādā infinitatē.

D. Thom.

Thom p. 1 q. 25. ar. 6. ad vltimum, quòd beata Virgo ex eo quòd est mater Dei habet quandam infinitam dignitatem ex coniunctione ad bonum infinitum, quod est Deus, vnde non potest fieri, nec excogitari quidem mater melioris filii, quàm mater Christi, & in hoc sensu maternitas est dignitas infinita in beata Virgine. Vltimo notandum est, quòd D. Damascenus lib. 3. cap. 12. sic inquit: nos beatam Mariam non dicimus tantum genitricem Christi, sed Dei, ergo autore D. Damasceno beata Maria nō est mater Christi. Ad hoc respondetur, vtrumque esse confessionem fidei, beatam Virginem esse matrem Christi: Sed posuit illa verba contra Nestorium, qui aiebat Mariam esse matrem Christi puri hominis, & non Dei.

Obiectio. Damasec. Solutio.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrum beata Virgo debeat dici mater Dei.

191 3. d. 4. q. 2. ar. 3. & 4. cōtra cap. 34. 43. & 45. & opu. 3. capi. 229.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd beata Virgo non debeat dici mater Dei. Non enim dicendum est circa diuina mysteria, nisi quod ex sacra Scriptura habetur. Sed nunquam in sacra scriptura legitur, quòd sit mater aut genitrix Dei, sed quòd sit mater Christi vel mater pueri: vt patet Matth. 1. Ergo non est dicendum quòd beata Virgo sit mater Dei.

¶ 2. Pręterea, Christus dicitur Deus secundum diuinam naturam. Sed diuina natura non accepit initium essendi ex Virgine, ergo beata Virgo nō est dicenda mater Dei.

¶ 3. Præterea, Hoc nomen Deus, communiter prædicatur de Patre & Filio & Spiritu sancto. Si ergo beata Virgo est mater Dei, videtur sequi, quòd beata Virgo sit mater Patris & Filij & Spiritus sancti, quòd est inconueniens. Non ergo beata Virgo debet dici mater Dei.

Cano. 1. cōcil. Eph. t. to. 1. conc. & habetur iter opera Cyril. epi. 4. to. 4.

¶ Sed contra est, quod in capitulis Cyrilli * approbatis in Ephesina synodo legitur: Si quis non confitetur Deum esse secundum veritatem Emanuel, & propter hoc Dei genitricem sanctam Virginem (genuit enim carnaliter carnem factum Dei Verbum) anathema sit.

q. 16. ar. 1.

q. 2. ar. 2 & 3.

¶ Respondeo dicendum, quòd (sicut supra dictum est *) omne nomen significans in concreto naturam aliquam, potest supponere pro qualibet hypostasi illius naturæ. Cùm autem vnio incarnationis sit facta in hypostasi (sicut supra dictum est *) manifestum est quòd hoc nomen Deus, potest supponere pro hypostasi habente humanam naturam & diuinam. Et ideo quicquid conuenit diuinæ naturæ vel humanæ, potest attribui illi personæ: siue secūdum quòd pro ea supponit nomen significans diuinam naturam, siue secundum quòd pro ea supponit nomen significans humanam naturam. Concipi autem & nasci, personæ attribuitur, & hypostasi, secundum naturam illam, in qua concipitur & nascitur. Cum igitur in ipso principio conceptionis

fuerit

fuerit humana natura aſſumpta a diuina perſona (ſicut prædictum eſt *) [q.33. ar.3.] conſequens eſt quòd verè poſſit dici Deum eſſe conceptum & natum de Virgine. Ex hoc autem dicitur aliqua mulier alicuius mater, quòd eum concepit & genuit: vnde conſequens eſt, quòd beata Virgo verè dicatur mater Dei: ſolùm enim ſic negari poſſet, beatam Virginem eſſe matrem Dei, ſi uel humanitas prius fuiſſet ſubiecta conceptioni & natiuitati, quàm homo ille fuiſſet filius Dei (ſicut Photinus poſuit) uel humanitas non fuiſſet aſſumpta in vnitatem perſonæ uel hypoſtaſis uerbi Dei, ſicut poſuit Neſtorius. Vtrumque autem horum eſt erroneum, unde hæreticum eſt negare beatam Virginem eſſe matrem Dei.

Ad primum ergo dicendum, quòd hæc fuit obiectio Neſtorii. Quæ quidem ſoluitur ex hoc, quòd licèt non inueniatur expreſsè in ſcriptura dictum, quòd beata Virgo ſit mater Dei: inuenitur tamen expreſsè in ſcriptura, quòd Ieſus Chriſtus eſt uerus Deus, ut patet 1. Ioan. ulti. & quòd B. Virgo eſt mater Ieſu Chriſti, ut patet Matth. 1. unde ſequitur ex neceſſitate ex uerbis ſcripturæ, quòd ſit mater Dei. Dicitur etiam Roma. 9. quòd ex Iudæis eſt ſecundum carnem Chriſtus, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula. Non autem eſt ex Iudæis niſi mediante beata Virgine. Vnde ille, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula, eſt verè natus ex beata Virgine, ſicut ex ſua matre.

Ad ſecundum dicendum, quòd illa eſt obiectio Neſtorii: ſed Cyrillus * [Innuit in epiſ. 1. quæ habetur inter opera Cyrilli, to. 4.] in quadam epiſtola contra Neſtorium, eam ſoluit, ſic dicens. Sicut hominis anima cum proprio corpore naſcitur, & tanquam unum reputatur: & ſi uoluerit quiſpiam dicere, quòd eſt genitrix carnis, non tamen & animæ genitrix, nimis ſuperfluè loquitur. Tale aliquid geſtum percipimus in generatione Chriſti: natum eſt enim ex Dei patris ſubſtantia, Dei uerbum: quia uerò carnem aſſumpſit, neceſſarium eſt confiteri, quòd natum eſt ſecundum carnem ex muliere. Dicendum eſt ergo, quòd beata Virgo dicitur mater Dei, non quia ſit mater diuinitatis, ſed quia perſonæ habentis diuinitatem, & humanitatem, eſt mater ſecundum humanitatem.

Ad tertium dicendum, quòd hoc nomen Deus, quamuis ſit commune tribus perſonis: tamen ſupponit quandoque pro ſola perſona Patris, quandoque pro ſola perſona Filii, uel Spiritus ſancti: ut ſupra habitum eſt. * [P. p. q. 39. ar. 7.] Et ita cum dicitur, beata Virgo eſt mater Dei, hoc nomen, Deus, ſupponit pro ſola perſona Filij incarnata.

SVMMA TEXTVS.

¶ Concluſio eſt affirmatiua.

EXPOSITIO ARTICVLI.

HÆc concluſio eſt de fide Catholicâ, & definita eſt hæc veritas in Concilio Epheſino. 1. c. & c. 13. & in 5. Concilio generali. c. 6 grauiſsimis verbis, idem eſt diffinitum in ſexta ſynodo generali, actione 11. & in ſymbolo fidei. [Cõci. Epheſinũ. Conc. 5. generale. ſymbolum fidei.] Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine, qui ſcilicet filius Dei vnicus, &c. Sed ex hac diffinitione oritur dubium, an debeat concedi, quòd beata Virgo ſit cauſa Dei, [Dubium.] & videtur quòd ſic, nam mater eſt cauſa ſui filij, ergo ſi Deus eſt filius Mariæ, Maria eſt cauſa Dei, & ſic Deus erit cauſatus a Maria, quod eſt impium concedere. [Beata Virgo non eſt cauſa filij Dei.] Ad propoſitum dubium dicendum eſt, quòd filius Dei habet in cœlis patrem, ſed non cauſam, habet in terris matrem, ſed non cauſam, nam filius Dei eſt prima cauſa, vnde non habet cauſam. Dicimus itaque filium Dei eſſe genitum a patre æternaliter, ſed non cauſatum, & eſſe natum carnaliter ex matre, ſed non cauſatum. Sed vt euidentius ſoluatur argumentum, dico beatam Mariam eſſe matrem & principium Chriſti, ſicut cæteræ mulieres ſuorum filiorum, & ſic concedo eſſe factum, & generatum, & cauſatũ Chriſtum in quantum homo, ſed nunquam concedo Deum eſſe cauſatum, cum enim dicimus beatam Virginem eſſe matrem Dei, non dicimus fuiſſe principium diuinitatis, ſed eſſe matrem hominis qui reuera Deus eſt, ſicuti quando dicimus aliquam fœminam eſſe matrem Epiſcopi, non aſſerimus illam fuiſſe cauſam Epiſcopi, ſed fuiſſe cauſam hominis, qui eſt Epiſcopus.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrum in Chriſto ſint duæ filiationes.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quòd in Chriſto ſint duæ filiationes. [192 3. d 8. ar. 3. Et quol. 1. artic. 2. Et quol. 9 q. 2. arti. 3. & opu. 3. cap. 219.] Natiuitas enim eſt cauſa filiationis. Sed in Chriſto ſunt duæ natiuitates, ergo etiam in Chriſto ſunt duæ filiationes.

¶ 2. Præterea, Filiatio qua quis dicitur filius alicuius, ut matris uel patris, dependet aliqualiter ab ipſo, quia eſſe relationis, eſt ad aliud aliqualiter ſe habere: unde & interempto uno relatiuorum, interimitur aliud. Sed filiatio æterna, qua Chriſtus eſt filius Dei patris, non dependet a matre: quia nullum æternum dependet a temporali, ergo Chriſtus non eſt filius matris filiatione æterna. Aut ergo nullo modo eſt filius eius (quod eſt contra prædicta *) [art. præce.] aut oportet quòd eſt filius eius quadam alia filiatione temporali. Sunt ergo in Chriſto duæ filiationes.

¶ 3. Præterea, Vnum relatiuorum ponitur in definitione alterius, ex quo patet, quòd vnum relatiuorum ſpecificatur ex alio. Sed vnum & idem non poteſt eſſe in diuerſis ſpeciebus, ergo impoſſibile uidetur, quòd una & eadem relatio terminetur ad extrema omnino diuerſa. Sed Chriſtus dicitur filius patris æterni, &

matris temporalis, qui sunt termini omnino diuersi, ergo videtur, quòd non possit eadem relatione Christus dici filius patris & matris. Sunt ergo in Christo duæ filiationes.

li.3.ortho. fid.c.13.in medio. ¶ Sed contra est, quòd sicut Damasce. dicit * in libr. 3. Ea quæ sunt naturæ, multiplicantur in Christo, & non ea quæ sunt personæ. Sed filiatio maximè pertinet ad personam: est enim proprietas personalis, vt patet ex his, quæ in 1. parte dicta sunt. * Ergo in Christo est vna tantum filiatio. P. p. q.40. artic. 2.3.& 4.

¶ Respondeo dicendum, quòd circa hoc sunt diuersæ opiniones. Quidam enim attendentes ad causam filiationis, quæ est natiuitas, ponunt in Christo duas filiationes, sicut & duas natiuitates. Alij vero attendentes ad subiectum filiationis, quod est persona vel hypostasis filij, ponunt in Christo vnam tantum filiationem, sicut & vnam hypostasim vel personam. Vnitas enim relationis vel eius pluralitas, non attenditur secundum terminos, sed secundum causam vel subiectum. Si enim secundum terminos attenderetur, oporteret quòd quilibet homo in se duas filiationes haberet: vnam, qua refertur ad patrem, & aliam qua refertur ad matrem. Sed rectè consideranti apparet eadem relatione referri vnumquemque ad suum patrem & matrem, propter vnitatem causæ: eadem enim natiuitate homo nascitur ex patre & matre, vnde eadem relatione ad vtrumque refertur. Et eadem ratio est de magistro, qui docet multos discipulos eadem doctrina: & de domino, qui gubernat diuersos subiectos eadem potestate. Si verò sint causæ diuersæ specie differentes, ex consequenti videntur etiam relationes specie differre, vnde nihil prohibet, plures tales relationes eidem inesse: sicut si aliquis est aliquorum magister in Grammatica, & aliorum in Logica, alia est ratio magisterij vtriusque, & ideo relationibus diuersis vnus & idem homo potest esse magister, vel diuersorum, vel eorundem secundum diuersas doctrinas. Contingit autem quandoque, quòd aliquis habet relationem ad plures secundum diuersas causas, eiusdem tamen speciei: sicut cùm aliquis est pater diuersorum filiorum secundum diuersos generationis actus: vnde paternitas non potest specie differre, cùm actus generationum sint ijdem specie. Et quia plures formæ eiusdem speciei non possunt simul inesse eidem subiecto: non est possibile, quòd sint plures paternitates in eo, qui est pater plurium filiorum, generatione naturali. Secus autem esset, si esset pater vnius generatione naturali, & alterius per adoptionem. Manifestum autem est, quòd non vna & eadem natiuitate Christus est natus ex patre ab æterno & ex matre ex tempore, nec natiuitas est vnius speciei, vnde quantum ad hoc oporteret dicere in Christo esse diuersas filiationes, vnam temporalem, & aliam æternam. Sed quia subiectum filiationis non est natura, aut pars naturæ, sed solum persona vel hypostasis, in Christo autem non est hypostasis vel persona nisi æterna, non potest in Christo esse aliqua filiatio nisi quæ sit in hypostasi æterna. Omnis autem relatio, quæ ex tempore de Deo dicitur, non ponit in ipso Deo æterno aliquid secundum rem, sed secundum rationem tantum, sicut in prima parte * habitum est. Et ideo filiatio, qua Christus refertur ad matrem, non potest esse realis relatio, sed solùm secundum rationem. Et sic quantum ad aliquid vtraque opinio verum dicit, nam si attendamus ad perfectas rationes filiationis, oportet dicere duas filiationes, secundum dualitatem natiuitatum. Si autem attendamus ad subiectum filiationis, quòd non potest esse nisi suppositum æternum, non potest in Christo esse realiter nisi filiatio æterna. Dicitur tamen relatiuè filius ad matrem, relatione quæ cointelligitur relationi maternitatis ad Christum. Sicut etiam Deus dicitur dominus relatione, quæ cointelligitur reali relationi, qua creatura subijcitur Deo. Et quamuis relatio dominij non sit realis in Deo: dicitur tamen realiter dominus ex reali subiectione creaturæ ad ipsum. Et similiter Christus dicitur realiter filius Virginis matris, ex relatione reali maternitatis ad Christum. P.p.q.13. ar.7.

¶ Ad primum ergo dicitur, quòd natiuitas temporalis causaret in Christo temporalem filiationem realem, si esset ibi subiectum huiusmodi filiationis capax. Quod quidem esse non potest, ipsum enim suppositum æternum non potest esse susceptiuum relationis temporalis: vt dictum est. * Nec potest dici quòd sit susceptiuum filiationis temporalis ratione humanæ naturæ, sicut etiam & temporalis natiuitatis: quia oporteret naturam humanam aliqualiter esse subiectam filiationi: sicut est aliqualiter subiecta natiuitati: cùm enim Aethiops dicitur albus ratione dentis, oportet quòd Aethiopis dens sit albedinis subiectum. Natura autem humana nullo modo potest esse subiectum filiationis: quia hæc relatio directè respicit personam. In cor. ar.

Ad secundum dicendum, quòd filiatio æterna non dependet a matre temporali: sed huic filiationi æternæ cointelligitur quidam respectus têporalis dependens à matre, secundum quê Christus dicitur filius matris.

Ad tertium dicendum, quòd vnum & ens se consequuntur: vt dicitur in 4. Met. Et ideo sicut contingit, quòd in vno extremorum relatio sit quoddam ens, in alio autem non sit ens, sed ratio tantum (sicut de scibili, & scientia Philosophus dicit in 5. Met. * ita etiam contingit quòd ex parte vnius extremi est vna relatio, ex parte autem alterius extremi sunt multæ relationes. Sicut in hominibus ex parte parentum inuenitur duplex relatio, vna paternitatis, & alia maternitatis, quæ sunt specie differentes, propter hoc, quòd alia ratione li. 4.tex.3. to.3. lib.5.Met. tex.20.c.3.

tione

tione pater, & alia ratione mater est generationis principium. Si vero essent plures, eadem ratione, principium vnius actionis (puta cum multi simul trahunt nauem) in omnibus esset vna & eadem relatio. Ex parte autem prolis est vna sola filiatio secundum rem: sed duplex secundum rationem, in quantum correspondet vtrique relationi parentum, secundum duos respectus intellectus. Et sic etiam quantum ad aliquid in Christo est vna tantum filiatio realis, quę respicit patrem ęternum: est tamen ibi alius respectus temporalis, qui respicit matrem temporalem.

SVMMA TEXTVS.

1. conclus. Prior conclusio, si attendamus ad perfectas relationes filiationis, necessum est constituere duas filiationes in Christo, sicut duas natiuitates.

2. conclus. ¶ Secunda conclusio, si attendamus ad subiectum, q in Christo non potest esse nisi suppositum æternum, non est nisi vna filiatio realis, quæ est æterna.

3. conclus. ¶ Tertia conclusio, nihilominus tamen Christus realiter est filius Virginis a relatione reali matris ad ipsum filium.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Vtrùm in Christo sunt duæ filiationes reales. IN hoc articulo est quæstio grauis, Vtrùm in Christo sint duæ filiationes reales, æterna, & temporalis. A parte affirmatiua sunt argumenta.

Primū argumentū. ¶ Primum, Christus realiter est filius Virginis, & refertur ad ipsam nullo intellectu considerante, ergo hæc filiatio temporalis est relatio realis, & non rationis. Consequentia inde probatur, nam relatio rationis consequitur ad operationem intellectus, & non habet esse nisi per operationem intellectus.

Confir. 1. ¶ Confirmatur hoc, nam illa relatio realis est, quæ consequitur ad extrema realia nullo intellectu considerante, sed positis his duobus extremis, beata Virgine matre, & Christo Iesu, statim nullo intellectu considerante consurgit relatio filiationis, qua Christus refertur ad matrem suam, ergo est relatio realis.

Confir. 2. ¶ Iterum confirmatur, nam necessum est constituere in Christo duas filiationes, æternam qua refertur ad patrem, & temporalem qua refertur ad matrem, ergo illa temporalis est realis. Consequentia probatur. Nam ens rationis non ponit in numero, cum ente reali, nemo enim dicit Petrum, & Chimeram esse duo entia.

Secūdum. ¶ Secundò arguitur, sicut filiatio est personæ, & non naturæ, sic & operatio, nam operationes sunt suppositorum, sed non obstante vnitate suppositi Christi, ponimus in Christo duas operationes secundum fidem pro diuersitate naturarum, ergo non obstante vnitate suppositi Christi, concedendæ sunt in illo duæ filiationes reales propter duas natiuitates.

Tertium. ¶ Tertiò, quamuis natiuitas autore Damasceno sit personæ, & non naturæ, nihilominus tamen secundum fidem catholicam asserimus in Christo duas natiuitates, ergo licèt filiatio sit personæ, & non naturæ, asserendæ sunt in Christo duæ filiationes reales, sicut duæ natiuitates.

Quartum. ¶ Quartò, in Christo sunt similitudines, & dissimilitudines, fuit enim simillimus matri suæ vt fertur, & aliis fuit dissimilis, est æqualis & inæqualis aliis hominibus, & isthæc omnia sunt relationes reales in Christo Iesu, quæ adueniunt ei ex tempore, ergo quòd sit filius Virginis est relatio realis.

Quintum. ¶ Quintò, pater æternus habet in se duas relationes, paternitatem, qua refertur ad filium, & spirationem, qua refertur ad Spiritum sanctum propter duas rationes fundandi, ergo Christus Dominus habet in se duas relationes reales propter duas natiuitates.

Vltimum. ¶ Vltimo, si filiatio temporalis in Christo non est relatio realis, maximè quia supposito æterno non potest aduenire aliqua relatio realis ex tempore, prout demonstrat Diuus Thomas in articulo, & in prima parte, quæstione decimatertia articulo septimo. Sed hæc ratio est nulla, quod sic ostendo, tum quoniam Christo aduenit ex tempore mutatio realis, generatio, ambulatio, passio, ergo potest aduenire relatio realis. (Arguitur contra rationem D. Thom. Primum.)

Secūdum. ¶ Tum deinde, quoniam maius est, quòd Christo adueniat transmutatio realis, quàm quòd ei adueniat relatio realis, sed aduenit Christo transmutatio realis in tempore, ergo multo melius poterit aduenire relatio realis.

Tertium. ¶ Tum tertiò, quoniam si Deo adueniret de nouo operatio realis, absque dubio adueniret relatio realis de nouo.

Quartum. ¶ Denique sic arguitur, quod potest recipere de nouo aliquid absolutum, potest vtique recipere de nouo aliquid relatiuum, sed Christus suscepit de nouo aliquid absolutum (vt planè constat) ergo potuit suscipere de nouo relationem.

¶ De hac quæstione sunt diuersæ opiniones inter doctores. Prima dicit, quòd in Christo est tantum vna filiatio realis æterna, qua refertur ad patrem, & alia filiatio qua refertur ad matrem, sed hæc est relatio rationis. Hæc sententia placuit Diuo Thomæ hic, & quodlibeto primo articulo secundo, & Henrico Gandauensi quodlibeto quarto quæstione tertia, & D. Bonauenturæ in tertia distinctione octaua quæstione secunda articulo secundo. (Pri. opinio. D. Thom. Henricus. D. Bonau.)

¶ Secunda opinio docet, quòd in Christo sunt duæ filiationes reales, vna æterna, & altera temporalis. Huius opinionis est Scotus in tertia distinctione octaua quæstione prima, Durandus quæstione tertia Gabriel quæstione vnica, & alii quam plurimi. (Secū. opin. Scotus. Durand. Gabr.)

Tert. opi. ¶ Tertia opinio inquit, quòd filiatio potest accipi dupliciter, tum vt relatio tantum, tum vt proprietas personalis, si primo modo accipiatur, duæ filiationes reales sunt constituendæ in Christo, sed si accipiatur secundo modo, in Christo non potest esse nisi vnica filiatio, nam vbi est vna persona tantum ibi non potest esse nisi vnum formale constitutiuum personæ, sed in Christo non est nisi vna persona, ergo in Christo non potest esse nisi vna proprietas personalis.

1. conclu. ¶ Pro expositione veritatis, est prima conclusio, Christus verè & realiter est filius beatæ Mariæ, nam si non esset realiter filius beatæ Mariæ esset filius fictitius, & per solam imaginationem; quod esset destruere fidem incarnationis, & vniuersum Euangelium conculcare.

2. conclus. ¶ Secunda conclusio, in Christo sunt duæ filiationes, æterna ad patrem, temporalis ad matrem. Hanc conclusionem affirmat hic Diuus Thomas distinctè inquiens oportere in Christo constituere diuersas relationes filiationis specie differentes propter diuersitatem specificam, generationem. & natiuitatem. Idem asserit Diuus Thomas apertè in solutione secundi & tertii, & patet euidenti ratione. Nam non potest vnica relatione referri ad patrem æternum, & ad matrem, & sanè euidens est quòd Christus non est filius Virginis per filiationem, aut generationem æternam.

3. conclus. ¶ Tertia conclusio, ex his duabus filiationibus, filiatio qua refertur ad matrem est relatio rationis: patet his argumentis. Nam ea quæ sunt personæ non multiplicantur in Christo secundum veram Theologiam, & prout docet expresse Diuus Damascenus libro 3. capitul. 23. Sed filiatio est personæ, & non naturæ, vt planè constat, ergo in Christo non sunt plures filiationes reales. (Damasce.)

Deinde, supposito æterno non potest aduenire aliqua relatio realis ex tempore, vt est demonstratum in 1. parte, quæstione. 13. Sed Christus dicit suppositum æternum, ergo Christo non potest aduenire aliqua relatio realis ex tempore. Sed filiatio temporalis aduenit ex tempore, ergo non est relatio realis. Probatur, si necessum est ponere filiationem temporalem in Christo esse relationem realem, maximè & præcipuè vt esset realiter filius Virginis, sed ad hoc non est necessarium, quod sic ostendo, nam relatio dominij est relatio rationis in Deo, at Deus realiter est Dominus, quia realiter habet subditus creaturas, ergo similiter quamuis filiatio, qua Christus refertur ad matrem sit relatio rationis, potest verè, & realiter esse filius Virginis, qui realiter habet matrem Virginem. Item, quæcunque geminantur in Christo, non solum conueniunt personæ, sed etiam quodammodo naturę, vt agere, pati, nasci, generari, sed filiatio temporalis nullo modo conuenit naturæ, nullo etiam modo conuenienter dicitur, quòd natura humana sit filius, vel filia, ergo filiatio non est ex his, quæ geminantur in Christo.

Nullũ accidens est I Christo, quòd non sit I humanitate.

Filiatio non subiectatur in humanitate.

¶ Sed vt hæc sententia D. Thomæ, & momentum istarum probationum melius inuestigetur, sciendum est, quòd nullum accidens reale est in Christo, quod non sit in humanitate. Patet euidenter, quoniam non potest inhærere essentiæ diuinæ. Secundo sciendum est, quòd accidens potest habere duplex subiectum, immediatum & mediatum, vt albedo quantitatem, & substantiam, & vtramque denominat. Tertio notandum est, quòd humanitas nullo modo est subiectum filiationis. Patet in primis, nam nullo modo humanitas est filius, vel filia, ergo nullo modo humanitas est subiectum filiationis. probatur. Si Christus haberet duas humanitates, & per vnam genuisset vnum hominem, & per aliam alterum, non haberet plures paternitates, ergo paternitas, vel filiatio non est in humanitate. Explicamus hoc euidentius, nam si Christus haberet duas humanitates ex diuersis matribus, certè esset tantum vnus filius, & vnica filiatio, licèt haberet plures similitudines & æqualitates, ergo filiatio non est in humanitate, & certè si Petrus haberet duas humanitates vnitas hypostatice ex diuersis matribus non esset nisi vnica filiatio, ergo etiam in Christo. Ex his concludo sententiam D. Tho. nullum accidens reale est in Christo, quod non sit in humanitate, sed filiatio temporalis non est in humanitate, ergo non est accidens reale. Præterea, sic cõcludo sententiam D. Tho. nullum accidens reale potest immediatè inhærere supposito diuino, sed si filiatio temporalis in Christo esset accidens reale inhæreret immediatè supposito diuino, quoniam non potest inhærere humanitati, ergo non est accidens reale.

Ad primũ. Ens rationis aliquã do dicit esse seclusa operatione intellectus.

¶ Ad argumenta in contrarium. Ad primum argumẽtum nego consequentiam, nego insuper quod ens rõnis nõ possit esse nisi per operationem intellectus, nã Petrus est cæcus nullo intellectu considerante, ergo cæcitas est nullo intellectu considerante, nam ad hoc satis est, quòd sit vtrumque fundamentum huius priuationis, videlicet negatio visus in subiecto apto nato, & idem est dicendũ de relationibus rationis, quæ non sunt secundæ intentiones, huiusmodi sunt dexteritas in columna, & filiatio temporalis in Christo, nam ad hoc quòd istæ relationes dicantur esse in rerum vniuersitate, sat fuerit quòd vtrũque extremum sit a parte rei, imo alterum relatiuum est a parte rei, & cum vnum relatiuum inferat reliquum, euidens est, quòd si vnum relatiuum est nullo intellectu considerante, alterum correlatiuum est nullo intellectu considerante. Et cum dicitur in diffinitione, ens rationis est illud quod habet esse per operationem intellectus, intelligentia est; quòd vt ens rationis habeat existẽtiam in actu perfecto & completo necessum est quòd habeat esse obiectiuè in intellectu in esse cognito, verum ad hoc quòd sit ens rationis imperfectè, & in potentia, satis est quòd possit esse ob actum intellectus, vt diffinibile, abstrahibile. &c. Vel dicatur, & hęc est exactior solutio, longe aliud esse, quòd ens rationis sit in rerum vniuersitate, & quòd habeat esse, ad hoc enim quòd cæcitas sit a parte rei sat est, quòd sit negatio visus in subiecto apto nato, sed vt habeat esse requiritur, quòd intellectus consideret illam, & tribuat illi esse per operationem suam, nam cæcitas in se nihil est, nisi per considerationem intellectus. Vel dicatur, quòd entia rationis sunt in quadruplici differentia, in primo genere sunt quæ nullum habet fundamentum in re vt Chimera. In secundo genere sunt, quorum fundamentum remotum est in re, sed propinquum est operatio intellectus, vt genus & species: in tertio genere sunt quorum est fundamentum proximum in re, sed extrinsecum a re denominata quemadmodum columna dicitur dextera ex eo quòd animal a sinistris est constitutum, & paries à visione animantis dicitur visus. In quarto genere sunt, quorum fundamẽtum proximum est in re, & intimum quidem ipsi rei, dicuntur tamen entia rationis, quia dicunt negationem alicuius entitatis, vt cæcus, incorporeus. Dico ergo quòd entia rationis primi, & secundi generis non sunt nec denominant nisi per operationem intellectus, sed entia rationis tertij & quarti generis sunt, & denominant cessante actu intellectus, quoniam habẽt causam verè realem.

Definitio entis rationis explicatur.

Entia rationis in quadruplici differentia.

Ad 1. confirm.

¶ Ad confirmationem primam dicendum est, hoc esse peculiare in relatiuis non mutuis, quòd vnum relatiuum semper est ens rationis, consequitur tamen ad alterius relatiui positionem nullo intellectu considerante. Dico itaque quòd in relatiuis non mutuis (& quod dicunt Metaphysici, tertii ordinis) hoc est peculiare, quòd alterum relatiuum dicitur existere realiter, quia alterum refertur ad ipsum, sicut columna dicitur dextra nullo intellectu considerante, quia animal a sinistris est positum, & scibile refertur ad scientiam, quia scientia refertur ad ipsum, vt planè docet Arist. 5 Metaph. tex 20.

Arist.

Ad 2. confirm.

¶ Ad secundã confirmationẽ dicendũ est, quòd cũ relatio sit nomẽ cõmune ad relationẽ realẽ, & rationis, verè dicitur, quòd in Christo sunt duæ relationes filiationis, quamuis altera sit ens rationis, simili modo dicimus in Physica, quòd materia, forma, & priuatio sunt tria principiã generationis naturalis, quãuis non sint tres res ex eis, videlicet, quia principium cõmune est principio rationis.

Ad secundum & tertium.

¶ Ad secundũ argumentũ negatur consequentia, & ratio discriminis est, nã operationes humanæ Christi suscipiuntur immediatè in humanitate, & in suis potẽtiis, & denominant subiectum mediatè, at filiatio nullo modo est in humanitate, prout supra expositum est, & ideo si esset accidens reale in Christo, inhæreret immediatè supposito diuino, & æterno. Ex his patet ad tertium argumentum, nam natiuitas immediatè recipitur in natura.

Ad quartum.

¶ Ad quartum concedo antecedens in omnibus relationibus ibi commemoratis, quoniam eiusmodi relationes immediatè suscipiuntur in natura, in quantitate, in qualitate, in actione, & passione.

Ad quintũ.

¶ Ad quintum argumentũ negãda est cõsequentia, nõ enim ideo in Christo nõ sunt duę filiationes reales, quia vnicũ suppositum non possit habere duas relationes reales, sed ex eo quòd filiatio respicit per se suppositũ, & ideo si filiatio tẽporalis in Christo esset accidẽs reale, aliquod accidens reale adueniret supposito diuino ex tempore quod esse maximum inconueniens supra est declaratum.

Ad vltimũ.

¶ Ad vltimum argumentum concedo, quòd in Christo sunt plures relationes creatę reales, quę adueniunt illi ex tempore, vt argumẽtum efficaciter persuadet, verum non est eadem ratio de filiatione, nam filiatio non potest conuenire nisi supposito, vt sępissimè dictum est, quare si hoc accidens reale adueniret de nouo, aliquod accidens reale adueniret supposito æterno de nouo. Dico igitur in summa pro confutatione oĩum argumentorũ, quòd in generatione Christi temporali omnes causæ sufficientes inueniuntur, vt filiatio temporalis esset relatio realis, termini enim sunt distincti realiter, & specificè, fundamenta quoque specificè distinguuntur, videlicet, natiuitas æterna, & temporalis, sed subiectum huiusmodi filiationis non est capax, nam suppositum æternum non potest esse susceptiuum relationis temporalis, & natura humana nullo modo potest esse subiectum filiationis.

Ad argu. contra rationem. D. Thom.

Vtrum relationes multiplicentur ex terminis.

Scotus.

¶ Aliud dubium solet moueri in hoc articulo, vtrum relationes multiplicẽtur ex terminis. Scotus in 3. d. 8. q. 1.

tenet

Prim. arg. Confir.

tenet quod multiplicatur ex terminis, & probat sic. Nam si ad duos terminos esset vna relatio, esset eadem relatio, & non esset; esset vtique permanente vno termino, non esset altero termino destructo. Hoc ipsum confirmatur, nam pater qui habet multos filios, habet multas paternitates, & tot paternitates quot filios. Quod sic ostendo, nam pater dicitur quia genuit, ergo si multis actibus genuit, multis paternitatibus est pater.

Secūdum.

¶ Præterea, in eodem filio sunt multæ filiationes, altera ad patrem, altera ad matrem. Quod sic demonstro, tū quia fundamenta sunt diuersa, quia fundamentum paternitatis est generatio actiua, fundamentum verò maternitatis est generatio passiua, secundum placitum D. Th qui existimat patrem actiuè se habere in generatione prolis, matrem verò passiuè; tum verò quoniam defuncto altero parente filius dicitur superstitis parentis, & non defuncti, igitur manet filiatio vna, altera destructa, igitur sunt, aut erant duæ filiationes.

Relationes multiplicant ex causis D. Thom.

¶ Ad hoc dubium explicandum D. Tho. in hoc artic. docet, quòd relationes multiplicantur in eodem subiecto, ex causa, & fundamento. Itaq; si causa est diuersa in specie, consurgit in subiecto diuersa, & multiplex relatio, vt, si habeo vnum filium naturalem, quia genui illum, & alterum adoptiuum iure adoptionis, duplicem relationem habeo ad illos, quoniam fundamenta sunt diuersa in specie. Similiter si doceo famulum meum Theologiam duplici relatione referor ad illum, tum relatione dominij, tum relatione magisterij, quoniam duplex est fundamentum & causa, videlicet, doctrina & potestas dominandi. Si verò fundamentum, & causa fuerint eiusdem speciei, vnica consurgit relatio, verbi gratia, filius eadem relatione refertur ad patrem, & ad matrē propter vnitatē causę, eadem enim natiuitate nascitur homo ex patre, & matre: vnde eadem relatione refertur ad vtrumque, & eadem est ratio de magistro, qui docet multos discipulos eadem doctrina, & de domino qui gubernat diuersos subditos eadem potestate, imo eadem est ratio de patre, qui habet multos filios. Nam licèt actus generandi sint diuersi numero specie tamen non differunt, vnde paternitates in eodem patre non possunt differre specie, & cum plures formæ eiusdem speciei nō possint esse in eodem subiecto, consequens est, quòd pater ad plures filios nō habet nisi vnam paternitatem. Et certè Petrus eadem albedine est similis pluribus, ergo eadem similitudine est similis illis, alioquin in Petro essent actu infinitæ relationes reales, ergo pater vnica paternitate refertur ad plures filios. Sed dices, quid fit cum nascitur de nouo alius filius? Respondeo, extenditur tunc paternitas ad plures, non acquiritur de nouo.

Pater eadē paternitate refertur ad plures filios.

Ad primū argum.

¶ Ad argumenta in contrarium, ad primum respondetur, quòd ex eo quod vna relatio sit ad plures terminos partiales, & inadæquatos, non sequitur eam simul esse, & non esse, nam quando aufertur vnus terminus partialis potest manere eadem relatio ad alium terminum partialem, verum si periret terminus totalis, omnino periret relatio.

Ad secundum argu.

¶ Ad secundum argumentum nego antecedens, & ad probationem respondetur duplici solutione. Altera est, quod illi actus generandi differunt solo numero, & ideo non possunt in eodem patre causare plures relationes, & paternitates, vt supra expositum est. Altera solutio est, quod secundum veram metaphysicam actus generandi non est fundamentum paternitatis, sed potentia generatiua, cum ergo pater eadem potentia generatiua generet multos filios, consequens est, quòd eadem paternitate referatur ad illos.

Ad tertiū argum.

¶ Ad tertium argumentum dicendum est, antecedens esse falsum, & omnino improbabile, & ad primam probationem dicendum est, quòd fundamentum totale, & perfectum filiationis est natiuitas, & quoniam vna natiuitate perfecta nascitur homo ex patre, & matre, ideo vnica tantum consurgit filiatio. Ad secundam probationem dico, quod defuncto altero parente manet eadem relatio ad alterum parentem superstitem, qui est terminus partialis eiusdem relationis.

Verū accidentia solo numero dfīa possint esse in eodē subiecto.

¶ Aliud dubium difficilius oritur circa illam sententiam D. Thomæ celebrem, plura accidentia solo numero differentia non possunt esse in eodem subiecto. Videbitur alicui quod hæc sententia sit falsissima, & multis exemplis hoc comprobabit, nam notitia Petri & Ioānis sunt in eodem intellectu, at prædictæ notitiæ solo numero differunt, quòd patet euidenter, nam obiecta solo numero differunt.

Prim. arg.

Secūdum.

¶ Deinde, phantasma Petri, & phantasma Pauli sunt in eadem potentia, vt planè constat, at solo numero differunt, si quidem obiecta solo numero differunt.

Tertium.

¶ Insuper, duæ species duarum albedinum quando simul ab eodem videntur, sunt in eodem puncto aëris in pupilla oculi, & in imaginatiua, sed & in eodem medio est species visibilis vtriusque parietis eiusdem coloris & figuræ.

Quartum.

¶ Item, quando ego concipio veritatem huius propositionis, omnis homo est homo, concipio duos cōceptus hominis solo numero differentes, ex eo quod alter distribuitur, alter verò minimè. Et certè multa lumina sunt in eodem aere, quod asserit planè D. Diony. in lib. de diui. nomi c 2. & est communis consensio omnium perspectiuorum, & ita esse liquido constare videtur ex multis vmbris quæ multiplicantur ex multis luminibus, vt experientia constat.

D. Diony.

¶ Ad hæc, amor Petri, & amor Pauli sunt in eadem voluntate, at isti amores solo numero differūt: & in voluntate Christi Domini dum erat in via, erat actus charitatis beatificus & necessarius, erat etiam alius actus charitatis liber per quem merebatur, vt nunc statuo pro certo, at isti actus solo numero differunt quippè qui proficiscebantur ab eodem actu charitatis.

Soncinas. Capreol.

¶ De quæstione hac disputant interpretes Aristotelis supra quintum lib. Metaphysicæ, & Soncinas super septimum librum q. 4. & Capreolus in 2. d. 3. q. 2. in responsione ad argumenta facta contra nonam conclusionem. Disputant etiam interpretes D. Th. 1. p. q. 10 ar. 4. & q 76. ar. 2. Nos breuiter exponamus cum Do. Caietano in hoc articulo veram rationem & legitimam, quare formas vnius speciei multiplicari in eodem dicimus impossibile. Certè secundum doctrinam Peripateticam omnis distinctio aut est secundum formam, aut secundum quantitatem; ex qua doctrina euidenter sequitur implicare euidentem contradictionem duas formas vnius speciei esse in eodem subiecto, quia si in eodem subiecto sunt, ergo non distinguuntur secundum quantitatem, & cum non distinguantur formaliter, consequens est, quòd duæ non sint.

Ratio legitima ex Caieta.

Ad primū argum.

¶ Ad argumenta in contrarium, ad primum argumentum tēdet hic D. Caiet. quòd notitia Petri, & notitia Ioannis differunt specie, & patet sic esse, nā certè plus differunt, quàm duæ notitiæ Petri, at duæ notitiæ Petri differunt solo numero. Præterea, prædictæ notitiæ hn̄t diuersas proprietates, videlicet, diuersas significationes, altera naturaliter significat Petrū, altera naturaliter significat Ioannem. Quod si obiicias contra hanc solutionem, q. obiecta solo numero differunt, respondet Caie. esse eiusdem speciei in genere naturæ, & solum numero differre, at in genere scibilis & in repræsentando non sunt eiusdem speciei, nam Ioannes naturaliter se repræsentat, & non Petrum, vnde in genere repræsentandi notitiæ differunt specie. Verum contra hanc solutionē sic argumentor, nam nulla ex his notitiis est perfectior altera essentialiter, ergo non differunt specie, consequentia inde probatur, quoniam species sunt sicut numeri, quorum vnus semper est perfectior altero. Quod si dicas illam esse perfectiorem, quæ repræsentat perfectiùs indiuiduum, in contrarium arguitur. Nam capio notitias duorum calorum eiusdem perfectionis etiam accidentalis, tunc certè vna notitia nulla ratione est perfectior altera, & sic solutio Caietani videtur, quod non sit consentanea.

Caietan⁹. Arguit̄ cōtra Caieta.

Secū. solu.

¶ Alij verò dicunt, quod intellectus est vniuersalium, & ideo prædictæ notitiæ singulariū non sunt in intellectu sed in sensu, sensus verò cū sit potentia corporea in diuersis partibus notitias prædictas suscipere potest, & sic non

non ſunt duo accidentia ſolo numero differentia in eadem parte ſubiecti. Sed hæc ſolutio vera eſſe non poteſt, nã in intellectu poteſt eſſe ſimul notitia Petri, & notitia Ioannis vt in 1.p.in materia de anima diſputatum eſt, at intellectus partes non habet. Deinde, nos ſimul habemus phantaſmata tot ſingularium, vt ſit incredibile eſſe in organo phantaſiæ tot partes quot ſunt phantaſmata. Prætereà, quando ego video duo alba, ſpecies viſibiles vtriuſque eiuſdem ſunt ſpeciei, & tamen recipiuntur in eadem parte pupillæ, atque etiam in eadem parte medij ſimul recipiuntur ſpecies viſibiles Petri, & Pauli quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, ergo etiam in eadem parte phãtaſiæ poſſunt ſimul recipi duo phantaſmata eiuſdem ſpeciei. Antecedens patet, nam Petrus multiplicat per totum medium ſpeciem viſibilem ſui. cuius eſt ſignum, quòd in quacunque parte huius medii ego ſtetero recipio ſpeciem viſibilem illius, & video illum, tunc accedat Paulus ad idem medium, & etiam in quacunque parte huius medii videbo ipſum, ergo in toto iſto medio, & in qualibet parte ipſius ſunt ſimul ſpecies viſibiles vtriuſque. Hæc igitur ſolutio explodenda eſt. Sunt qui dicant quòd accidentia ſunt in duplici differentia. Quædam ſunt abſoluta, & illa quia habent vnitatem à ſubiecto non poſſunt eſſe plura numero in eodem ſubiecto. Alia vero ſunt relata, & talia habent diſtinctionem ſuam ab obiecto, & non tantum ex ſubiecto, & de his non eſt inconueniens, quòd plura numero ſint in eodem ſubiecto. Solutio eſt, quæ communiter recipitur in ſcholis, ſed quæ mihi non placet vt verum dicam. Quoniam paternitas forma relata eſt, & tamen non multiplicatur numero in eodem ſubiecto. Similitudo forma relata eſt, & tamen ad diuerſa ſimilia non multiplicatur, & ſanè D. Thomas in hoc articulo reprobat hanc ſolutionem, dicens: quod plures paternitates non poſſunt eſſe in eodem patre ad plures filios, quoniam plura accidentia ſolo numero differentia non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto, loquitur plane etiam de accidentibus relatiuis.

Tert.ſolu. Accidẽtia in duplici differẽtia.

Quar. ſol.

¶ Alia ſolutio eſt, quod illæ duæ notitiæ ſunt eiuſdem ſpeciei, cæterum faciunt vnam æquè dependentem ab vtroque obiecto, ſicuti ex duobus luminoſis vnum cauſatur lumen æquè ab vtroque dependens, cui conſonat illud prouerbium, contingit plura ſcire, intelligere vero non niſi per modum vnius, & certè intellectio Ioannis, & intellectio Petri in eodem intellectu non eſt aliud niſi ſimul intelligere Ioannem, & Petrum: vnde videtur, quòd non ſit niſi vna intellectio, ſimiliter dicendum eſt de amore Petri, & de amore Pauli qui ſunt in eadem voluntate, hoc ſanè nihil aliud eſt, quàm amare ſimul Petrum, & Paulum. Sed profectò, vt verum fatear, difficile eſt argumentum, fortaſſis illa celebris ſententia quæ aſſerit plura accidentia ſolo numero differentia non poſſe eſſe in eodem ſubiecto, intelligenda eſt de accidentibus permanentibus, non de accidentibus intellectualibus, quæ non numerantur ex ſubiecto, ſed potius ex obiecto. Ex his ſolutionibus poterit lector accipere ea quæ ſunt neceſſaria ad ſolutionem aliorum argumentorum, nam de duobus phantaſmatibus exiſtentibus in eadem potentia iam dictum eſt, ſimiliter de duabus ſpeciebus viſibilibus, atque etiam de duobus luminibus exiſtentibus ſimul in eodem aere. Et profectò quicquid ſit de alius exemplis hoc minime perſuadet, nam duo luminoſa non efficiunt duo lumina in eodem aere, ſed vnum lumen intenſius, ſicut duo ignes non producunt duos calores in eodem ſubiecto, ſed vnum intenſiorem. Ad illud verò de duobus actibus amoris exiſtentibus in eadem voluntate iam etiam dictum eſt. Aliud dubium ſolet moueri in præſentia. Vtrum pater eadem paternitate referatur ad plures filios? Sed huius dubii explicatio, ex ſecundi expoſitione facile patet. Sed & aliud dubium ſolet proponi. Vtrùm probano D. Thomæ legitimè procedat? Hæc videlicet filiatio eſt perſonæ, & non naturæ, ergo multiplicari non poteſt. Verum hæc dubitatio in confutatione argumentorum primæ dubitationis exploſa eſt.

Soluuntur alia argu.

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm Chriſtus fuerit natus ſine dolore matris.

AD ſextũ ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non fuerit natus ſine dolore matris. Sicut enim mors hominum ſubſecuta eſt ex peccato primorum parentum (ſecundum illud Geneſ. 2. Quacunque die comederis ex eo morte morieris) ita etiã dolor partus, ſecundum illud Geneſ. 3. In dolore paries filios. Sed Chriſtus mortem ſubire voluit, ergo videtur, quòd pari ratione eius partus eſſe debuerit cum dolore. 193

2.2.q.164. art.2. ad 3.

¶ 2. Prætereà, Finis proportionatur principio. Sed finis vitæ Chriſti fuit cum dolore, ſecundum illud Iſa. 53. Verè dolores noſtros ipſe tulit. Ergo videtur, quòd etiam in ſua natiuitate fuerit dolor partus.

¶ 3. Prætereà, In lib. de ortu Saluatoris narratur, quòd ad Chriſti natiuitatem obſtetrices occurrerunt, quæ videntur eſſe neceſſariæ parienti propter dolorem: ergo uidetur quòd beata Virgo peperit cum dolore.

¶ Sed contra eſt, quod Auguſtinus * dicit in Sermone de Natiuitate, alloquens Virginem matrem. Nec in conceptione, inquit, inuenta es ſine pudore, nec in partu inuenta es cum dolore.

In ſer. 14. paulo à prin. to.10

¶ Reſpondeo dicendum, quòd dolor parientis cauſatur ex apertione meatuum, per quos proles egreditur. Dictum eſt * autem ſuprà, quòd Chriſtus eſt egreſſus ex clauſo utero matris: & ſic nulla violentia apertionis meatuũ ibi fuit, & propter hoc in illo partu nullus fuit dolor, ſicut nec aliqua corruptio. Sed fuit ibi maxima iucunditas, ex hoc quòd homo Deus eſt natus in mundum, ſecundum illud Iſa. 35. Germinans germinabit ſicut lilium, & exultabit lætabunda & laudans.

q.28. art.2.

Ad primum ergo dicendum, quòd dolor partus conſequitur in muliere commixtionem uirilem. Vnde Geneſ. 3. poſtquàm dictum eſt, In dolore paries, ſubdidit: Et ſub uiri poteſtate eris. Sed ſicut dicit Augu. * in ſermone de Aſſumptione beatæ Virginis, ab hac ſententia excipitur Virgo mater Dei: quę quia ſine peccati colluitione & ſine uirilis admixtionis detrimẽto Chriſtum ſuſcepit, ſine dolore genuit, & ſine integritatis uiolatione, pudore uirginitatis integro permãſit. Chriſtus autem mortem ſuſcepit ſpontanea volũtate: vt pro nobis ſatisfaceret, non quaſi ex neceſſitate illius ſententiæ: quia ipſe mortis debitor nõ erat.

c. 4. paulò a prin. incipit hic ſer. Ad iterrogata: & habetur to.9

Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut Chriſtus moriendo deſtruxit mortem noſtram, ita ſuo dolore nos à doloribus liberauit: & ideo mori voluit cum dolore. Sed dolor parientis matris non pertinebat ad Chriſtum, qui pro peccatis noſtris ſatisfacere veniebat: & ideo nõ oportuit, quòd mater eius pareret cum dolore.

¶ Ad

Ad tertium dicendum, quòd Luc. 2. dicitur, quod beata Virgo ipsum puerum quem pepererat, pannis inuoluit, & posuit in præsepio. Et ex hoc ostenditur narratio illius libri (qui est apocryphus) esse falsa. Vnde Hieron. dicit contra Heluidium. *Nulla ibi obstetrix, nulla muliercularum sedulitas intercessit, & mater & obstetrix fuit. Pannis, inquit, inuoluit infantem, & posuit in præsepio. Quæ sententia, apocryphorum deliramenta conuincit.

Est epist. 1. to. 2. inter principiū & mediū.

SVMMA TEXTVS.

Cōclusio.

CONclusio est affirmans, nam egressus est clausso Virginis vtero sine aliqua apertionis violentia, vnde nullus ibi fuit dolor sicut nec aliqua corruptio, imo maxima iucunditas, ex hoc quod homo Deus natus est in mundum, secundum illud Isa. 35. germinans germinabit, & exultabit, lætabunda & laudans, nam pannis eum inuoluit, & posuit in præsepio, quare ibi nulla fuit obstetrix.

Isa. 35.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Confirmatur concl. Isa 66.

QVod sine dolore pepererit beata Virgo colligūt omnes sancti ex testimonio Isa. 66. antequam parturiret peperit, antequam veniret partus peperit masculum. Quis vidit vnquam tale, aut quis vidit huic simile? Ita canit Ecclesia in officio Natiuitatis; nesciens Virgo virū, peperit sine dolore Saluatorem sæculorum, &c. Quod autem cum summo gaudio pepererit, docet idem Isa. 35. inquiens: exultabit deserta & inuia, & florebit quasi lilium, germinans germinabit, & exultabit lætabunda. Certè tāto gaudio repleta est beata Virgo in partu, quantum per gratiæ plenitudinem quæ illi inerat, habere poterat de Deo ex ea nato, dico per gratiæ plenitudinem, quoniam per naturam illud gaudium capi non poterat: minora siquidem gaudia solent hominibus mortem afferre: at illa edocta a Spiritu sancto gaudium summum, quod diximus concepit. Dolores itaque partus (vt Damasceni verbis 4. de fide orthodox. vtar.) aufugit pariens, tempore autem passionis sustinuit ex compassione materna viscerum lacerum te parturiens. Qui dolores passionis tempore fuerunt. Item summi dolores, quos par erat habere Dei genitricem de filio Dei vsque adeo vulnerato, & summos dolores patiente, edocta siquidem ab eodem spiritu maiorem concepit dolorem, quam per naturam posset ferre, dolores namque remissiores illo mortem inferunt quandoque robustissimis hominibus: verum ad hunc summum afferendum dolorem debemus in eadem asserere summum sensum, summum rationis iudicium, & visum actualem, quoniam præter ea quæ supra diximus copiosè q. 27. ar. 5 vbi ostendimus esse errorem, & errorem blasphemum tollere a Virgine prudentissima eo tempore iudicium, certè quātum demitur de iudicio, tantum demitur de dolore.

Isa. 35.

Damasce.

Causæ huius summi gaudij.

¶ Ex diffinitione huius articuli patet malè mereri de sacrata Virgine, qui eam decumbentem lecto pingunt in ipso partu, quasi lecto eguerit tanquam infirma, est certè execranda & abominanda pictura. Sed libet in præsentia breui sermone explicare causas summi gaudij beatæ Virginis in beatissimo partu. Prima est, quoniam ad gaudium duæ conditiones sunt necessariæ. Prima est, quod sit cognitio boni. Secunda est, quod sit bonum coniunctum, nam si non cognoscas bonum etiam si cōiunctum sit nullū in te gaudium ingenerabit, quòd si cognoscas & fuerit dissitum & absens, tantum abest vt gaudium generet, quòd tristitiam infert, at beata Virgo magno & feruenti amore diligebat sanctissimam Trinitatem, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, & post sanctissimam Trinitatem nihil magis amabat, quàm humanitatem Christi filij sui, siquidem ordinatam habebat charitatē, iuxta illud in Canticis. Introduxit me rex in cellam vinariam suam, & ordinauit in me charitatem. Vnde amabat Deum ex toto corde super omnia, & hoc modo etiam filium suum, etenim erat verus Deus. Verum humanitatem eius amabat summe post Deum, post hæc animam propriam & salutem, & postmodum salutem aliorum, sic enim exposcit charitatis ordo a Deo institutus. Vnde omnia hæc cognoscebat, & quodammodo præsentia habebat. Certè cognoscebat sanctissimam Trinitatem sibi esse præsentem, non solum per essentiam, præsentiam & potentiam: verum etiam per gratiam non communem, sed singularissimam, qualis decebat matrem Dei: & per eleuationem mentis & contemplationem potissimè eius mysterij, quòd pareret Virgo permanens. Et fortassis in hoc temporis momento vidit arcana Dei, quæ non licet homini loqui. Vnde dicitur in Canticis de beata Virgine: quam pulchra es amica mea, quam pulchra es, oculi tui columbarum absque eo quod intrinsecus latet. Habebat quoque præsentem bonitatem, & pulchritudinem filij sui quam summopere videre desiderabat. Ex quo conuenientissimè de beata Virgine dicitur illud, sub vmbra illius quem desideraueram sedi & fructus illius dulcis gutturi meo, introduxit me rex in cellam vinariam suam, & ordinauit in me charitatem: stipate me malis, fulcite floribus, quia amore langueo. Atque hæc est prima causa gaudij beatissimæ Mariæ in partu Saluatoris.

Prima causa. Gaudiū ex duobus oritur.

Ordo charitatis in B. Virg.

Cant. 1.

¶ Secunda causa est, similitudo, etenim similitudo certissimè est causa delectationis, siquidem est causa amoris. Vnde amans se quisque naturaliter amat ea, quæ sibi naturaliter sunt coniuncta. Vnde homo amans seipsum, amat subinde membra sua, manum, pedem, digitum atque alia omnia quæ ad conseruationem sui sunt necessaria. Quapropter similis diligit similem, si cognoscit esse sibi similē, nam id quod est simile, est quodam modo sibi vnitum: siquidem similitudo est vna qualitas in rebus differentibus. Vnde inter dissimiles non potest esse vera amicitia. Itaque similitudo causans amorem trahit ad sa res similes, ob idque est causa delectationis quando coniunguntur in simul, vnde amici coniuncti fruitionē amicitiæ habent. Propter quod dicit Apost. Philemoni, ita te fruar in Domino charissime, recrea viscera mea. At beata Virgo erat valde similis suo dilecto filio, atque sanctissimæ Trinitati non tantum erat similis, quia facta ad imaginem & similitudinem Dei, sicut cæteri hominum, non per gratiam, sicut cæteri sancti, sed per gratiam singularem & eximiam. Est etiam similis patri, quia erat mater eius cuius pater est cœlestis. Et similis Spiritui sancto, nā ambo conuenere ad conceptum & partum filij Dei: Spiritus sanctus non voluit operari sine illa, & ipsa non poterat sine Spiritu sancto. Est similis verè filio suo, nam sicut filius est incorruptibile verbū patris, sic Virgo mater semper fuit Virgo incorrupta, ante partum, in partu, post partum. Et sicut filius est vnicus qui in rerum vniuersitate subsistat in duabus naturis, sic ipsa est vnica, quæ in mundo sine corruptione peperit Saluatorē mundi. Certè & per similitudinem corporalem fit verosimile, quòd filius Virginis fuerit ei simillimus. Ad hæc, fuerunt similes in vita, siquidem Christus semper permansit Virgo, beata Maria semper incorrupta. Christus non duxit vitam solitariam, nec Virgo quidem beata. Et certè fit probabile, quòd erant similes in victu, vestitu, & austeritate vitæ. Sed etiam in moribus habuerunt maximam similitudinem, Christus fuit humilis, B. Virgo itidem humilis, insuper Christus fuit plenus misericordia & mãsuetudine, eisdem virtutibus erat prædita beatissima Maria. Fuerūt quoque similes in passione & cruciatu, & (vt breuiter dicam) in omni voluntate, siquidem B Virgo erat perfecta, & perfectio hominis in hoc consistit, quòd conformetur diuinæ voluntati, quę est regula agendorum omnium. Sed & illud verum est, quòd Virgo sancta maximè assimilata est filio suo, maximè propter hoc, quia ipse erat filius suus, & ipsa erat filia sua, quòd si ipse erat pater suus, ipsa erat mater eius. Quod si Christus sponsus, ipsa sponsa. Vniuersa hæc causabant amorem maximum, & ex præsentia rei amatæ maximam delectationem.

Secun. causa Similitudo est causa amoris.

Ad Philemonem.

Beata Virgo erat simillima Trinitati.

Beata Virgo in omnibus assimilabatur filio.

¶ Tertia

Ter.causa. Cõtemplatio est causa delectationis.

¶Tertia causa huius gaudij inde demonstratur. Certè maxima delectatio est in veritatis contemplatione, siquidem contemplatio veritatis est intellectus perfectio, & quisque delectatur cum ad suã perfectionem peruenit; & hinc est, quòd omnes homines naturaliter scire desiderant, siquidem scire & sapere est perfectio intellectus.

Aristo.

Propter quod dicit Arist. summus Philosophus, homines adeò delectari in veritatis speculatione, vt multi Philosophi, relictis mundi diuitiis, & omnibus voluptatibus carnis ablegatis, se totos scientiarum contemplationi dederint. Ex alio etiam capite potest demonstrari, esse suauissimam delectationem in veritatis contemplatione. Nam homo naturaliter & vehementer desiderat suam sublimitatem & exaltationem, & contemplatio diuinæ sapientiæ maximè euehit hominem & sublimem reddit. Vnde nihil magis est honorabile quàm veritatem scire, atque contemplari. Vnde qui pollent sapientia & contemplatione veritatis, aliorum domini meritò reputantur, siquidem præditi sunt magno & excellenti ingenio, & sæpenumero imperant principibus & regibus, siquidem sapientes suis consiliis regunt principes & reges. Et certè sapientia diuina de qua nunc instituimus sermonem, dirigit ad contemplationem primæ veritatis, & prorumpit in amorem Dei. Datque purissimam & syncerissimam delectationem. Facit namque hominem sublimem, eleuatum super omnia, & amicum Dei. Vnde ex his multas

Sap. 7.

affert secum delectationes. Propter quod scriptum est: infinitus thesaurus est hominibus, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei. Et infra. Non habet amaritudinem, nec tædium conuersatio illius. Quæ quidem sapientia facit hominem beatum, siquidem coniungit hominem Deo, in qua coniunctione beatitudo hominis consistit, vt patet ex illo, beatus homo qui cum sapientia morabitur. Quæ quidem sapientia, quæ nihil aliud est, quàm contemplatio veritatis, contingit homini ex gratia Dei, quæ illuminat intellectum hominis de rebus diuinis, & confert homini lætitiam. Vnde in Psalmis dicitur,

Psalm. 4.

signatum est super nos lumen vultus tui Domine, dedisti lętitiam in corde meo. Conducit quoque ad hanc sapientiam adipiscendam meditatio diuinarum scripturarum. Omnis enim scriptura diuinitus inspirata vtilis est, ad nostram doctrinam perscripta est, vt per patientiã

Prouer. 5.

& consolationem scripturarum spem habeamus, & Prouerb. cap. 5. Vbera eius inebrient te in omni tempore, in amore eius delectare iugiter, quare seduceris fili mi ab aliena, & foueris in sinu alterius. Conducit insuper ad istam delectationem, quæ in veritatis contemplatione consistit, cognitio & consideratio creaturarum. Et enim creaturæ cognitæ ducunt nos in cognitionem diuinæ sapientiæ, siquidem creaturarum ordo, videtur quasi quoddam speculum splendidissimum diuinæ sapientiæ, quæ

Creaturarũ ordo est quasi speculũ diuinæ sapientiæ.

diffusa est super omnes creaturas, & excitat nos ad verã pietatem, & ad reuerentiam & timorem Dei, & veluti manu ducunt in cognitionem bonitatis diuinæ, quarum rerum omnium cognitio admirabilem cõfert animi delectationem. Vnde Propheta dicit, delectasti me Domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo:

Psalm.

ad quod quidẽ maximè adiuuat consideratio earũ rerum, quas Deus super naturaliter fecit, vt sunt miracula & discursus vitæ suæ, fundatioq; Ecclesiæ, & suorum ministrorum, quæ quidem tanta afficiunt animum voluptate, vt exclamare cogant; quàm magnificata sunt opera tua Domine, nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ: vir insipiens non intelliget, & stultus nõ cognoscet. Sed vt ad beatam Virginem reuertamur, dico quòd habebat gaudium & dulcedinem ineffabilem in contemplatione veritatis. Et vt exordiamur a creaturarum cognitione, habebat sanctissima Virgo Angelos circa sese, in quibus apparet diuinitas diuinæ sapientiæ in cœlo & in

Ezechiel.

terra. Vnde apud Ezechielem de Lucifero dicitur, tu signaculum similitudinis plenus sapientia & perfectus decore in delicijs paradisi fuisti. Sed & de creaturis visibilibus multa habuit, quæ consideraret, Primum de corporibus cœlestibus ex variis effectibus eorum & præcipuè ex effectu stellę, quæ apparuit Magis. Atqui in semetipsa poterat mirabilia contemplari ex mirabili effectu conceptionis & partus, & maximè ex facie Christi Domini, quæ in se habebat splendorem quẽdam planè diuinum. Si enim Leo primus splendore vultus sui admirabili Atilam retrouertit & Gesericum mitigauit, & de D. Stephano legitur Act. 6. quod intuentes eum omnes, qui sedebant in concilio, viderunt faciem eius tanquam faciem Angeli; & de diua Virgine aiunt sancti patres, quòd in ea adeo splendebat diuinæ gratiæ pulchritudo, vt nemo eam videre potuerit affectu libidinis aut cõcupiscentiæ, quanto ergo maior in facie Christi splenduit autoritas? Certè ex illius oculis certus quidam splẽdor igneus exibat, & radij quidam siderei, & splendebat in facie eius diuinitatis majestas. Beatissima Virgo habuit oculos purissimos, vnde veluti penetrabat faciem Christi sui, & in ea mirabilia magna conspiciebat: siquidem contemplabatur faciem eius in terram pulchra, potentiam in rebus tam admirandis, bonitatem adeò dulcem & benignam, & nunquam ab eo oculos separabat, vnde de ea potest optimè dici illud ex Canticis. Dilectus meus mihi, & ego illi, & iterum, ego dilecto meo, & conuersio illius ad me. Certè de multis sanctis legimus, quod fuerunt rapti in extasi in contemplatione rerum diuinarum. De Diuo Paulo legitur, quòd raptus fuit vsque ad tertium cœlũ, vbi vidit arcana Dei, quæ non licèt homini loqui. Et de S. Thoma nostro doctore autenticæ historiæ referunt, quòd sæpissimè eleuabatur a terra in contemplatione diuinarum rerum, quòd multo melius beatæ Virgini concessum fuisse credendum est. Hactenus de tertia causa gaudij dictum sit.

Atila.
Act. 6.
Cant. 2.
D. Paulus.
D. Thom.

Quar. causa. Admiratio duplex.

¶Quarta causa gaudij & delectationis est admiratio. Pro cuius explicatione scire oportet, quòd admiratio duobus modis accipi solet. Tum propriè, tum impropriè pro stupore. Admiratio propriè dicta est, quando homo nesciens causam videt rei effectum maximè in rebus magnis & insolitis; quomodo si in æstate nix appareret, & calor insolitus in hyeme, & hæc admiratio causat delectationem, qm homo sperat se causam rei inuestigaturũ. Cæterum stupor procedit ex rei magnitudine, dato quòd eius cognoscat causam, sicut si aliquis videat exsuscitari mortuum, quamuis planè intelligat a solo Deo posse fieri, nihilominus rei magnitudine obstupescit. Et quidem stupor iste causat delectationem, homo namque naturaliter delectatur visis rebus magnis & stupendis. Vnde

3. Reg. 10.

regina Sabba videns opera admiranda regis Salomonis præ stupore non habens vltra spiritum, dixit ad regem, verus est sermo, quem audiui in terra mea super sermonibus tuis, & super sapientia tua, & nõ credebam narrantibus mihi donec ipsa veni, & vidi oculis meis, & probaui quod media pars mihi nunciata non fuerit, maior est sapientia tua, & opera tua, quàm rumor, quem audiui, beati viri tui, & beati serui tui, &c. Beata Virgo Maria ex vtraq; parte habuit gaudium & lætitiam mentis suæ. Tum ex admiratione propriè dicta, habuit quidem magnam lętitiam, quia ambulabat per fidem, & non per speciem. Etenim credebat firmiter, & habebat pro certo & indubitato, filium suum esse verum Deum & verum hominem, seque esse veram matrem Dei. De his mysteriis, quæ fide credebat admirabatur diua Virgo, hoc est, quomodo maiestas diuinitatis sit dignata copulari cum tanta infirmitate, & quomodo potuerit Deus fieri homo, & quomodo ipsa potuerit esse mater sui creatoris. Insuper habebat stuporem de eisdem mysteriis, maximè de ordine & dispositione, quã Deus impleuit in illa. Vnde quẽadmodum regina Sabba considerans ordinem ministrorum domus regiæ Salomonis non habebat vltra spiritum, sic beatissima Maria cœlorum regina considerans ordinẽ veri Salomonis præ stupore admirabatur, & præ admiratione stupebat, & videns suam dignitatem, scilicet, maternitatem Dei cum virginitatis honore, & filium suum esse Deum, exultabat in spiritu, gaudebat, fruebatur, exultabunda dicebat, Magnificat anima mea Dominum, & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. Certè in Psalmis dicitur, Beatus qui scit iubilationem. Ego existimo, quòd hæc beatitudo inter oẽs creaturas præcipuè

cipuè beatæ Virgini attribuenda est, quæ sciuit & cognouit veram iubilationem. Aliæ sunt multæ causæ, quæ demonstrant beatissimam Virginem in partu filij sui habuisse gaudium magnum & indicibile, sed quæ dictæ sunt, nunc sufficiant.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

Vtrùm Christus debuerit in Bethleem nasci.

194 Infr. q. 46. ar. 10. 1. Et Mat. 2. co. 6. & opusc. 60. 64. co. 3.

AD septimum sic proceditur. Videtur, quòd Christus non debuerit in Bethleem nasci. Dicitur enim Isa. 2. De Sion exibit lex, & verbum Domini de Hierusalem. Sed Christus est verè verbum Dei, ergo de Hierusalem debuit prodire in mundum.

¶ 2. Prætereà, Matth. 2. dicitur scriptum esse de Christo, quòd Nazarenus vocabitur: quòd sumitur ex eo, quod scribitur Isa. 11. Flos de radice eius ascendet. Nazareth enim flos interpretatur. Sed maximè aliquis denominatur a loco suæ natiuitatis, ergo videtur, quòd in Nazareth nasci debuerit, vbi etiam fuit conceptus & nutritus.

¶ 3. Prætereà, Ad hoc Dominus natus est in mundo, vt veritatis fidem annunciaret: secũdum illud Ioannis 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam ueritati. Sed hoc facilius fieri potuisset, si natus fuisset in ciuitate Romana, quæ tunc dominatum orbis habebat. Vnde & Paulus Romanis scribens dicit Rom. 1. Fides uestra annunciatur in uniuerso mundo. Ergo uidetur, quòd non debuerit in Bethleem nasci.

Sed contra est, quod dicitur Michææ 5. Et tu Bethleem Ephrata, paruulus es in millibus Iuda: ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel.

Respondeo dicendum, quòd Christus in Bethleẽ nasci voluit duplici ratione. Primò quidem, quia factus est ex semine Dauid secundum carnem, ut dicitur Ro. 1. Cui etiam facta fuerat repromissio specialis de Christo, secundum illud 2. Reg. 23. Dixit vir cui constitutum est de Christo Dei Iacob. Et ideo in Bethleem, de qua natus fuit Dauid, nasci uoluit, ut ex ipso loco natiuitatis, promissio ei facta impleta ostenderetur, & hoc designat Euangelista dicens. Eo quòd esset de domo & familia Dauid. Secundò, quia (ut Grego. dicit in homil.*) Bethleem domus panis interpretatur. Ipse autem Christus est qui ait. Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi.

Hom 8 in Euang. nõ procul a princip. & Beda in c. 5. super Lucam to. 2.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Dauid in Bethleem natus est, ita etiam Hierusalem elegit, ut in ea sedem regni constitueret, & templũ Dei ibi ædificaret, & sic Hierusalem elegit, ut esset ciuitas simul regalis & sacerdotalis. Sacerdotium autem Christi & eius regnum, præcipuè consummatum est in eius passione: & ideo cõuenienter Bethleem elegit natiuitati, Hierusalem verò passioni. Similiter etiam per hoc hominum gloriam confutauit, qui gloriantur de hoc, quòd ex ciuitatibus nobilibus originem ducunt, in quibus etiam præcipuè uolunt honorari. Christus autem è conuerso, in ciuitate ignobili nasci uoluit, & in ciuitate nobili pati opprobrium.

Ad secundum dicendum, quòd Christus floruit secundũ uirtuosam conuersationem, non secundum carnis originem. Et ideo in ciuitate Nazareth educari uoluit & nutriri, in Bethleẽ autem uoluit quasi peregrè nasci. Quia, ut Greg.* dicit, per humanitatem, quam assumpserat, quasi in alieno nascebatur: non secundum potestatem, sed secundum naturam. Et etiam (ut Beda* dicit) in diuersorio loco egebat, ut nobis multas mansiones in domo patris sui præpararet.

Hom. 8. in Euang. nõ remotè à prin. c. 2. in Luc. super illud: Et reclinauit eũ in præsepio = est ca. 5. secũdũ ordi. Beda to. 2.

Ad tertium dicendum, quòd sicut dicitur in quodam sermone Ephesini Concilij. Si maximã Romam elegisset ciuitatem, propter potentiam ciuium mutationem orbis terrarum putarent, si filius fuisset Imperatoris, potestati utilitatem ascriberent. Sed ut diuinitas cognosceretur orbem transformasse terrarum, pauperculam elegit matrem, & pauperiorem patriam. Elegit autem Deus infirma mundi, ut confundat fortia, sicut dicitur primæ ad Corinth. 1. Et ideo ut suam potestatem magis ostenderet, in ipsa Roma, quæ caput mundi erat, etiam caput Ecclesiæ suæ statuit, in signum perfectæ uictoriæ: ut exinde fides deriuaretur ad uniuersum mundum: secundum illud Isa. 26. Ciuitatem sublimem humiliabit: & conculcabit eam pes pauperis, scilicet Christi, gressus egenorum, id est Apostolorum Petri & Pauli.

SVMMA TEXTVS.

COnclusio est affirmatiua, & patet ex illo Michęæ 5. Et tu Bethleem Ephrata paruulus es in millibus Iuda, ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel. Et sanè Christus in Bethleem nasci voluit duplici ratione. Primò quidem quia factus est ex semine Dauid secundum carnem, vt dicitur Roma. 1 cui etiam facta fuerat promissio specialis de Christo, secundum illud 2. Reg. 23. dixit vir, cui constitutum est de Christo Dei Iacob, & ideo in Bethleem de qua natus fuit Dauid, nasci voluit, vt ex ipso loco natiuitatis promissio ei facta, impleta ostenderetur, & hoc designat Euangelista dicens: eo quod esset de domo & familia Dauid. Secundò, quia (vt Gregorius dicit in homilia) Bethleem domus panis interpretatur. Ipse autem Christus est, qui ait, ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi.

Cõclusio. Michæ. 5. Roman. 1. 2. Reg. 23. Gregor.

EXPOSITIO ARTICVLI.

CIrca testimonium illud, quod adducit hic Diuus Thomas ex Michęs cap. 5. obseruandum est quod Diuus Matthęus cap. 2. aliter videtur illud commemorasse, sic enim habet. Et tu Bethleem terra Iuda nequaquam minima es, &c. Quod neque cum editione Septuaginta, neque cum Hebraica veritate conuenire videtur. Nam in Hebræo habetur, paruulus es in millibus Iuda, & Septuaginta verterunt, modicus es, vt sis in millibus Iuda, &c. Videtur sane, quòd Euangelista non solum verbis, verum & sensu Prophetæ vaticinio dissideat. Torsit profectò iste locus valde Diuum Hieronymum, & in

Conciliantur loca. Michęę 5. Matth. 2. D. Hieron.

magnas angustias virū doctissimum coniecit. Explicat tamen nodum duplici solutione. Prior est, quòd Euangelista retulit Prophetiæ verba, vt retulerant Scribæ, vt eos negligentiæ insimularet. Posterior est, quod forsan Euangelistæ lapsi sunt nonnunquam qui allegabant fidentes memoriæ testimonia scripturarum. Vtraque tamen explanatio abhorrens est, & omnino excludenda. Prior quidem. Nam nunquam reperire licet Pharisæos & Scribas in hoc notatos, quòd legem ignorarent. Iam altera defensio durissima est. Absit namque quòd Euangelistæ aliquando errent, quòd labantur, quòd doceant falsa, cū ipsi sint fundamenta fidei nostræ, cum ipsis errantibus totius scripturæ sanctæ autoritatem labefactam iri, nemo est qui non videat. Demum arguere falsitatis sanctos Euangelistas impiorum est, Celsi, Porphirij, Iuliani. Errat igitur Erasmus, qui nonnullis ratiocinationibus malè compositis contendit persuadere, non esse absurdum concedere, quòd Euāgelistæ aliquando in historia Euangelij texenda errauerint, lapsi fuerint, Suetonio, Valerio illos comparantes. Explicatur igitur iste nodus. Primum Euangelista recenset sententiam, quam vates diuinus intellexit, licèt verbis illam non explanauerit. Dicit enim Propheta. Et tu Bethleem terra Iuda minima es, intellige, in magnitudine, intellexit vero non futuram minimam in dignitate. Quàmobrem subdidit, ex te enim exiet Dominus, &c. Secundo dissoluitur iste nodus interpretando verba Euangelistæ, atque si per hyperbolen sint dicta. Et hic Euangelista vati concinit, nequaquam minima es, id est, adeò minima es, vt inter modicas non debeas annumerari. Sed & quidam autor hebraizans, aliter exponit hunc locum dicens: Hebræos in dictionum inflexionibus neutrum genus non habere, ex quo consequitur, vt voce masculina vel fœminina pro neutra vtantur, vt vbi nos dicimus, non est bonum hominem esse solum, imperitus interpres redderet, non est bonus esse Adam solus. Ad eundem quoque modum loco eius, quòd Hieronymus vertit, paruulus es in millibus Iuda, perspicuè & verè conuertendum est, parum es vt sis in millibus Iuda, ex te enim exiet dux, &c. quem sensum per Euangelistæ os exponit Spiritus sanctus. Verum hæc interpretatio & literæ sacræ expositio, abhorrens est ab editione vulgata, quæ autentica est & infallibilis, & a communi sanctorum patrum interpretatione, ob idque reiicienda est.

Euāgelistæ nunq̄ lapsi sunt. — *Erasmus errat.* — *Vera solutio.*

¶ In solutione secundi argumenti notandum est, ideo in diuersorio nasci elegisse Christum, vt sacramentum virginei partus occultum absque matris consanguinearumque nota maneret. Si n. in ciuitate peperisset, oportuisset obstetricem vocare, & consanguineas, & sic aut virginitas matris fuisset manifestata, aut reprehensa mater fuisset, quòd non vocasset, imo sorores eius obstetricem etiam ad inuitam matrē conuocassent. Nec obstat, quòd in Bethleem natus dicitur, quoniam Bethleem appellatione veniunt etiam suburbanæ domus. In cuius signum Herodes audito, quòd in Bethleem nasceretur, iussit occidi in Bethleem, & in omnibus finibus eius infantes, intelligens per locum natiuitatis Christi, totum infra fines Bethleem. Suauiter ergo omnia diuina disposuit sapientia, dū nasci in diuersorio elegit, vbi nullius cura vel incuria censorem haberet, vbi & a Magis adorandus erat, absq; arbitris ciuibus, s. admirantibus eorum ingressum absque indice in domum Ioseph, propter quod diuersorium hoc non intra ciuitatem, sed extra videtur fuisse, vt ipsum diuersorij nomen sonat. Nam si intus fuisset potuissent Herodi testificari multi, quia Magi in Bethleem ingressi essent, &c. sed vbi per viam in diuersoria domo celebrata est adoratio, latuit ipsa adoratio.

Quare voluit Christus in diuersorio nasci. — *Diuersorium erat extra ciuitatem.*

¶ In solutione tertij obseruandum est, quòd sicut dicitur in quodam sermone Ephesini Concilij. Si maximam Romam elegisset domum, propter potentiam ciuium, mutationem orbis terrarum putarent, si filius fuisset Imperatoris, potestati vtilitatem ascriberent: sed vt diuinitas cognosceretur orbem transformasse terrarum, pauperculam elegit matrem, & pauperiorem patriam. Elegit autem Deus infirma mundi, vt confundat fortia, sicut dicitur 1. ad Corin. 1. & ideo vt suam potestatem magis ostenderet, in ipsa Roma, quæ caput mundi erat, etiam caput Ecclesiæ suæ statuit, in signum perfectæ victoriæ, vt exinde fides deriuaretur in vniuersum mundū, secundum illud Isa. 26. ciuitatem sublimem humiliabit, & cōculcabit eam pes pauperis, scilicet Christi, gressus egenorum, id est, Apostolorum Petri & Pauli. Hanc sententiam explicans hic Caietanus sic inquit, nota quod ipse Christus Romæ caput Ecclesiæ suæ statuit, non solum ratione communi, quia facta Apostolorum sunt facta Christi, iuxta illud, sine me nihil potestis facere, sed quia volenti Petro ex Roma recedere, sicut olim ex Antiochia recesserat, ipse Christus obuiauit iubens, vt reuertatur, & Romæ sedes Apostolica stabiliatur, dum dixit, venio Romam iterum crucifigi: si enim Petrus alibi sedem elegisset, non Romæ, sed in loco illo vbi postremo sedisset, caput Ecclesiæ fuisset. Et sicut nunc non Antiochena, sed Romana Ecclesia caput est, quia Romanus Pontifex successor est Petri, similiter in illo casu non Romanus, sed illius alterius loci Pontifex successor fuisset Petri ac Christi vicarius. Ipse ergo Christus præcipiendo regressum & crucem, Romæ statuit caput Ecclesiæ. Quocirca non potest humana autoritate mutari, & fieri vt alius quam successor Petri Romanus Pontifex sit caput Ecclesiæ. Sed hic non est prætereunda quorundam hæreticorum nostri temporis impudentia, qui odio Romanæ Ecclesiæ in suis concionibus & scriptis, nihil confidentius iactant, quàm Petrum Romam nunquam vidisse, quorum insania omnino execranda est. Certè si quis eorum Iulium Cæsarem, aut alios quosdam celebres principes Romæ nunquam imperasse in tanta omnium historiarum luce scriberet, cum esse impudentem & insanum omnes clamarent. Cum ergo tot Martyrum, tot Episcoporum, tot Sacerdotum, tot Imperatorum, tot denique omnium hominum ordinum testimonia extent præclarissima de Romano Petri Pontificatu. An non insania impudentissima est id inficiari? His accedit totius Ecclesiæ ab Apostolorum ætate ad nostra vsque tempora communis consensus. Quod si vltra hęc, testimonia patrum desideres, asserit hanc veritatem Egesippus lib. 3. c. 2. Irenæus lib. 3. c. 1. & 3. Origenes to. 3. in Genesim. Dionysius Corinthius in Ecclesiastica historia cap. 25. Eusebius lib. 3. Ecclesiasticę historiæ cap. 2. & 25. Optatus lib. 2. contra Parmenidem, Damasus in Pontificali, Hieronymus de viris illustribus & ad Damasum, Ambrosius in oratione contra Auxentium. Denique omnes propemodum scriptores tam Græci quam Latini Petrum vt Romanum Episcopum agnouerunt, neque quisquam ex eis id inficiatur. Neque enim vnquam vel leuissimam falsi suspicionem hæc narratio habuit.

Quare nō fuit natus Romæ — *1. Cor. 1.* — *Isa. 26.* — *Caiet.* — *Roma caput mūdi.* — *Autores sacri.*

ARTICVLVS OCTAVVS.

Vtrùm Christus fuerit tempore congruo natus.

AD octauum sic proceditur. Videtur, quòd Christus non fuerit congruo 195
tempore natus. Ad hoc enim Christus venerat, vt suos in libertatem reuocaret. Natus est autem tempore seruitutis, quo scilicet totus orbis præcepto Augusti describitur, quasi tributarius factus: vt habetur Luc. 2. Ergo uidetur, quòd non congruo tempore Christus fuerit natus.

¶ 2. Prætereà, Promissiones de Christo nascituro Gentibus non fuerant factę: secundum illud Roman. 9. Quorum sunt promissa. Sed Christus natus est tempore, quo Rex alienigena dominabatur.

batur: sicut patet Matth. 2. Cùm natus esset Iesus in diebus Herodis regis. Ergo videtur, quòd non fuerit congruo tempore natus.

¶ 3. Præterea, Tempus præsentiæ Christi in mundo diei comparatur, propter id, quod ipse est lux mundi: vnde ipse dicit Ioan. 9. Me oportet operari opera eius, qui misit me, donec dies est. Sed in æstate sunt dies longiores, quàm in hyeme: ergo cùm natus fuerit in profundo hyemis 8. Calendas Ianuarij, videtur, quòd non fuerit conuenienti tẽpore natus.

Sed contra est, quod dicitur Galat. 4. Cùm venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege.

Respondeo dicendum, quòd hæc est differentia inter Christum & alios homines, quòd alij homines nascuntur subiecti necessitati temporis; Christus autem tanquam dominus & conditor omnium temporum, elegit sibi tempus, in quo nasceretur, sicut & matrem & locum. Et quia quæ à Deo sunt, ordinata sunt, & conuenienter disposita: consequens est, quòd conuenientissimo tempore Christus nasceretur.

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus venerat nos in statum libertatis reducere de statu seruitutis. Et ideo sicut mortalitatem nostram suscepit, vt nos ad vitam reduceret: ita (vt Beda dicit ✻) eo tempore dignatus est incarnari, quo mox natus censui Cæsaris ascriberetur, atque ob nostri liberationem ipse seruitio subderetur.

Super illud Luc. 2. Vt profiteretur cum Maria, est ca. 5. secundum ordinẽ. Bedæ, tom. 2.

¶ Tempore etiã illo quo totus orbis sub vno principe viuebat, maxima pax fuit in mundo, & ideo decebat, vt illo tempore Christus nasceretur, qui est pax nostra faciens vtraque vnum: vt dicitur Ephes. 2. Vnde Hierony. ✻ dicit sup Isa. 2. Veteres reuoluamus historias, & inueniemus vsq; ad vigesimum octauum annum Cæsaris Augusti, in toto orbe terrarum fuisse discordiam: orto autem Domino, omnia bella cessauerunt, secundum illud Isa. 2. Non leuabit gens contra gentem gladium. Congruebat etiam vt in illo tempore, quo vnus princeps dominabatur in mundo, Christus nasceretur, qui venerat congregare suos in vnum, ut esset vnum ouile & vnus pastor, ut dicitur Ioan. 10.

Super illud Esa. 2. Non leuabit gẽs cõtra gentẽ, to. 5.

Ad secundum dicẽdum, quòd ideo Christus, Regis alienigenæ tempore nasci voluit, vt impleretur prophetia Iacob dicentis Genes. penult. Non auferetur sceptrũ de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est. Quia vt Chrysost. dicit ✻ super Matt. quamdiu Iudaica gens sub Iudaicis regibus, quamuis peccatoribus, tenebatur, Prophetæ mittebantur ad remedium eius: Nunc autem quando lex Dei, sub potestate regis iniqui tenebatur, nascitur Christus: quia magna & desperabilis infirmitas medicum artificiosiorem quærebat.

homi. 2. in Matth. in ope. imperfe. non longe a prin. tom. 2.

Ad tertium dicẽdum, quòd sicut dicitur in li. † de q. ueter. & noui Testam. tunc Christus nasci uoluit, quando lux diei crementum incipit accipere: ut ostenderetur, quòd ipse uenerat, ut homines crescerent in lucem diuinam, secũdum illud Luc. primo, Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedẽt. Similiter etiam asperitatem hyemis elegit ad natiuitatem: ut ex tunc carnis afflictionẽ pateretur pro nobis.

In lib. q. ex no. Test. q. 53. tom. 4. inter Opera August.

SVMMA TEXTVS.

CONclusio est affirmatiua, quæ probatur ex illo ad Galat. 4. quando venit plenitudo temporis misit Deus filium suum factum ex muliere factum sub lege. Eadem veritas colligitur ex discrimine inter Christum & alios homines, quod alij homines nascuntur subiecti necessitati temporis: Christus autem tanquam Dominus & conditor omnium temporum elegit sibi tempus, in quo nasceretur, sicut & matrem & locum. Et quia quæ à Deo sunt, ordinata sunt, & conuenienter disposita, consequẽter est quod conuenientissimo tempore Christus nasceretur.

Conclusio. Ad Gal. 4.

EXPOSITIO ARTICVLI.

AD designandum tempus, quo Christus Dominus natus est, ex veteri testamento duo testimonia potissima adduci solent, quæ operæpretium est diligenter & accurate exponere. Primum est illud ex Genesi capite penultimo, non auferetur sceptrum de Iuda donec veniat qui mittendus est & ipse erit expectatio gentium In cuius scripturæ testimonium mirum in modum variant Doctores. Et certè videtur, quod tẽpore natiuitatis Christi non fuerit ablatum sceptrum de Iuda, sed multo ante. Nam in libris Machabæorum refertur Machabæos duces fuisse super Iudam & Hierusalem, quos tamen de tribu Iuda non fuisse sed de tribu Leui manifestum est. Imo Philo libro. 2. de temporibus ob eam causam, inquit inimicitias ortas id temporis fuisse quod Machabæi ducatũ à domo Dauid surripuerint,

Gene. 49. Obiectio. Philo.

¶ In hac obiectione soluenda varie torquentur Doctores. Alii nãque aiunt, Machabæos per matrem à tribu Iuda originem ducere: eaque ratione defendunt, sceptrum de Iuda non esse translatum. Alii sequentes traditiones Talmud astruunt, Machabæis quoque existentibus ducibus, fuisse iudices quosdã ex tribu Iuda, penes quos summa decernendi, atque imperandi potestas resideret. Qui Hebraicè sanedrin, Latine Senatus, vt apud Romanos appellabatur. Vnde illud est, populus, q est Hierosolymis, senatusque & Iudas, &c. hos itaque cum Herodes (qui primus ex alienigenarum genere ortus regnum Iudaicæ gẽtis obtinuit) in odiũ Dauidici regni de medio sustulisset, tunc verè sceptrum de tribu Iuda dicitur abstulisse.

Prima solutio.

¶ Alii dicunt populum Iudæorum ducatum Machabæis tradidisse non tanquam proprium & hæreditarium, sed ad legem depositi cõseruandum videlicet Israeliticã plebem intereà tuerentur donec surgeret Propheta fidelis vel qui eos instrueret, vel quem de tribu Iuda venturũ expectabant. Qua ex re sceptrum de tribu Iuda non auferebatur; eo præsertim quod ipsa quoque tribus in hoc populi condictum sententiamque à principio saltem creditur consensisse.

Secũda solutio.

¶ Sed & alio modo potest explicari proposita difficultas. Nã licet in Sedechia cessauerit regnũ Iudææ cessaueritque rex de tribu Iuda, vt planè asserit Ieremias capit. 22. suæ prophetiæ dicens; Scribe virum istum sterilem, &c. non tamen cessauit dux de tribu Iuda. Nam post Babylonis captiuitatem Zorobabel, qui erat de tribu Iuda, dominari cœpit, vt dicit Zacharias capitu. 10. suæ prophetiæ, atque Aggæus capitulo. 2. successit Neemias, successerunt alii vsquequo summi Pontifices incœperunt regere popupulum Israel Mathathias &

Tertia solutio. Ierem. 22. Zacha. 10. Aggæi. 2.

On filii

filii eius Machabæi, isti autem de tribu Iuda descenderunt. Summi enim sacerdotes ducebant vxores de tribu regia, nimirum de tribu Iuda, vt liquet in Aaron, qui accepit in vxorem Elisabeth filiam Aminadab sororē Naason, erat autem Aminadab princeps in tribu Iuda, vt patet Numeror. 2. Rursus 2. Paralip. capit. 22. Iosabeth soror Ochoziæ erat vxor Ioiadæ sacerdotis. Deinde, demortuis primis tribus Machabæis regnauit Ioannes Hircanus filius Simonis Machabæi, vt narratur 1. Machabæorum capitu. vltimo, cui successit Aristobolus, cui Ioānes, deinde Antigonus, & Ioannes vsque ad regnum Herodis, quæ omnia constant ex hystorijs Iosephi. Quod vero quidam Christiani Doctores asserunt a captiuitate Babylonica semper fuisse collegium Iudicum ex tribu Iuda assumptorum, qui regebant populum Israël, ex somnijs arbitror Iudæorum esse assumptum. Forte licet multis antea ætatibus cessauerit sceptrum de tribu Iuda, nunquā tamen ad alienos fuit translatum, quemadmodum tempore Herodis maioris. Et ideo huius ætate fuit adimpletum illud vaticinium, maximè cum ab stirpe, sine spe reparationis nato Christo fuerit ablatum, & antea nunquam.

Num. 2. 2. Para. 22. 1. Mach. vltim.

Vltima solutio.

¶ Vltima expositio est, non contemnenda cuiusdam viri docti & linguæ Hebraicæ peritissimi, qui censebat hunc esse sensum Non auferetur potestas siue ius verè regium, sic à Iuda, quin ille sit nasciturus ex eo cuius vere illud ius perpetuo erit, non in corpora tantum more regum huius mundi, sed multo maximè in animos. Significatur ergo per sceptrum ius, siue occulta potestas diuina producendi regem regum, qui ex illa tribu nasciturus erat. Quod autem de diuina hac potestate loquatur apparet, quia præcipua miracula, quæ Deus in gratiam populi Iudaici edidit, non per Iudam sed per Mosen & Iosue, qui nō fuerunt de tribu Iuda, & tandem per Machabæos, Saul, &c exhibita sunt. Videtur autem huius regiæ potestatis vsum ob id tantum Iudæ fuisse concessum, ne suspicaremur Spiritum sanctum de regno huius mundi fuisse loquutum, quod Christus oblatum reiecit. Et quod sequitur, & dux de femore eius, Hebraicè habetur, & legislator, quod propriè in Christum quadrat. Isaiæ. 42. & legem eius insulæ expectabunt. Quod autem nullus legitur fuisse legislator in tribu Iuda præter vnum Christum, confirmare videtur sententiam de sceptro dictam. Sic illud qui mittendus est, vbi Hebraicè habetur, Silo, idem vir dicebat nequaquam verti posse mittendus. Significat (inquit) Silo multa non pugnantia inter se sed sic inter se cognata, vt Iacob in hac prophetia omnia ea coniunctim de Christo intelligi voluerit, sicut in plurimis aliis scripturæ locis varia significatio vnius vocabuli sententiam pleniorem reddit. Significat, ergo in primis, cuius illud, scilicet sceptrum, propriè erit. Secundo significat id, quod filius eius, vt sit sententia, donec veniat filius Iudæ Christus Dominus. Item secundum Rabi Salomo, munera ei, scilicet offerentur. Item felicitatem siue prosperitatem hæc omnia coniunctim Propheta tribui Christo voluit.

Isaiæ. 42.

Testimoniū Dani. 9. explicatur.

¶ Aliud testimonium insigne solet adduci de aduentu Domini nostri Iesu Christi ex prophetia Danielis capite. 9. cuius verba hæc sunt, Tu ergo animaduerte sermonem & intellige visionem, septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populum tuū & super vrbem sanctā tuam, vt consummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna: & impleatur visio, & prophetia, & vngatur Sanctus Sanctorum. Scito ergo & animaduerte ab exitu sermonis, vt iterum ædificetur Hierusalem, vsque ad Christum ducem, hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ erunt, & rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporum. Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus: & non erit eius populus qui eum negaturus est, & ciuitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo: & finis eius vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Cōfirmabit autem pactum multis hebdomada vna: & in dimidio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium. Et erit in templo abominatio desolationis, & vsque ad consummationem & finem perseuerabit desolatio. In expositione huius vaticinii in primis dico, nulli posse esse dubium quin de aduentu Christi in hoc vaticinio sermo, sit qui post septuaginta hebdomadas mundo apparuit post quem consummata sunt delicta: & finem accepit peccatum, & deleta est iniquitas: & annunciata iustitia sempiterna, quæ legis iustitiam vinceret: & impleta est visio & prophetia: quia lex & Prophetæ vsque ad Baptistam Ioannem: & vnctus est Sanctus Sāctorum: quæ omnia priusquam Christus humanum corpus assumeret, superabantur magis, quam tenebantur. Illud etiam certum est, quod vndecunque isti anni supputentur videbitur plane hos annos circa Christi tempora impleri, vt omnis excusatio adimatur Iudæis, contra quos hæc prophetia ita pugnat, vt minimè euadere queant.

Hebdomada duplici differentia. Leuit. 23. Daniel. 10. Leuiti. 25.

¶ Tertio obseruandum est, hebdomadem in diuinis literis duobus modis tātum accipi. Primo quidem pro numero septem dierum, vt scribitur Leuit. 23. numerabis septem hebdomadas plenas vsque ad alteram diem expletionis hebdomadæ septimæ, id est quinquaginta dies & Danielis. 10. ego Daniel lugebam trium hebdomadarū diebus. Secundo, pro numero septem annorum, Leuitici. 25. numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, id est, septies septem quæ simul faciunt quadraginta nouem, & certum est Danielem non describere septuaginta hebdomadas dierum; quoniam diebus quadringentis nonaginta vaticinium eius adimpletum esset, quod nullo autore probatur, sed numerat septuaginta hebdomades annorum, quæ continent annos solares quadringentos nonaginta, ut de supputatione facile constat. Illud etiam est sciendum, quod in enumeratione istorum annorum maxima est difficultas & differentia inter catholicos scriptores. Refert uarias sententias patrum antiquorum D. Hieronymus explicans istum locum Danielis. Neotericorum uero uarias interpretationes refert Galatinus lib. 4. cap. 14. & deinceps per multa capita, & Ioannes Lucidus lib. 7. de emendationibus temporum, capitulo ultimo. Mihi uero inter omnes placet magis expositio Ioannis Lucidi, quæ sic habet. Ad inquirendum quo tempore incipiant prædictæ hebdomades cōsideranda sunt tria tempora. Primū tempus est, quando hoc mysterium Danieli est reuelatum. Secundum tempus est, quando Iudæis concessa est licentia solum ædificandi templum ante constructionem ciuitatis Hierusalem, quod fuit anno primo Cyri regis Persarū post Darii mortem, ut patet 1. Esdræ capitulo. 1. & anno secundo fundatum est templum, ut scribitur 1. Esdræ. 3. cōpletum est autem ædificium ipsius templi anno sexto Darii Longimani filii Prisci Artaxerxis Assueri, ut scribitur. 1. Esdræ. 6. Hic Darius Longimanus dictus est etiam communi appellatione Artaxerxes sicut Imperatores Romani dicebantur Cæsares. Tertium tempus est, quando data est licentia Iudæis ædificandi ciuitatē quod fuit post reædificatum templum annis tredecim penitus transactis, anno, scilicet, uigesimo incipiente prædicti Darii Longimani. Tunc enim concessa est ab eo licentia Neemiæ reædificandi ciuitatem Hierusalem, ut scriptum est Neemiæ 2. Ex illo igitur tempore computandæ sunt septuaginta hebdomades prædictæ, ut manifeste Danielis. 9. eidem ab Angelo exprimitur inquiente; Scito ergo & animaduerte ab exitu sermonis, id est, à concessa licentia sermone regis, ut iterum ædificetur Hierusalem usque ad Christum ducem, &c. non enim dicit angelus ab exitu sermonis tibi à Deo reuelati, neque ab exitu sermonis ut iterum ædificetur templum, sed ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Hierusalem ciuitas, quæ post templum reædificata est. Et ideo non à reuelatione facta Danieli, neque a templi reædificatione, sed à licentia data ex ore regis ad ædificandum iterum Hierusalem prædictæ hebdomades numerandæ sunt, sicut recte enumerat Sanctus Antoninus in prima parte historiæ, titu. 3. ca. 8. ab initio ergo uigesimi anni Darii Longimani dicti Artaxerxes numerus annorū prædictarum hebdomadum summendus est usque ad

Vide in prologo. f. 21. a

D. Hiero.

Galatinus. Ioānes Lucidus. Sententia propria.

1. Esdræ. 1. 1. Esdræ. 3 1. Esdræ. 6.

Neemię. 2.

Daniel. 9.

D. Antoninus.

Christi

Christi passionem & completam humanam generis redemptionem.

Hebdomadæ in tres partes diuiduntur.

¶ Dicit ergo Angelus Danieli decisas & determinatas esse a Deo septuaginta hebdomades, quas in tres partes distinguit, scilicet in septem, & sexaginta duas, quæ simul iunctæ fiunt sexaginta nouem, atque adiūgit in calce vltimam, ex quibus omnibus consurgunt septuaginta hebdomades: hanc autē vltimam diuidit per mediū, dum ait, quòd in medio huius vltimæ hebdomadis deficiet hostia & sacrificium. Primæ igitur septem hebdomades, hoc est, anni quadraginta nouem tempus continent quo ciuitas Hierusalem ędificata & ampliata est, & liberatus Iudæorum populus a periculo mortis & exaltatus per Hesther & Mardochæum, & hoc est, a principio vltimi anni Pontificis Iesus filij Iosedech, qui mortuus est in fine illius anni, quo iam fundata erat ciuitas, scilicet anno vigesimo iam completo Darij Longimani, vsque ad reliquos quadraginta octo annos, quibus secūdo fuit Pontifex filius eius Ioachim. Quo tempore regina Hesther ad regnum exaltata populum suum a mortis periculo liberauit. In hoc tempore impletæ fuerunt septē hebdomades, hoc est, anni quadraginta nouem, vt ex dictis manifestum est. Deinde, sexaginta duæ hebdomades cōplentur in baptismo Domini. Nam si cōputes annos ab eo tempore, quo mortuo Ioachin Pontifice accepit Pontificatum Eliasib vsque ad Christi baptismum completo anno Domini 29. reperies interfuisse sexaginta duas hebdomadas, hoc est, annos quadringentos & triginta quatuor. Nam ab Eliasib Pontifice ad Alexandrum Magnū fuerunt anni septuaginta nouem, ab Alexandro ad Iudā Machabæum centum sexaginta quatuor: a Iuda ad Christi natiuitatem centum sexaginta duo, quibus adduntur anni viginti nouē vitæ Christi vsque ad eius baptismū. Omnes igitur simul collecti fiunt anni quadringēti triginta quatuor. Denique, vltima hebdomada vsq; ad eius dimidium spectat ad Christi prędicationē & salutis humanæ redemptionem, quæ cōpleta sunt per ipsum Christum dimidio hebdomadis, hoc est, annis tribus cum dimidio, quo tempore Christus prędicauit, miracula fecit, passus est, resurrexit, ascēdit ad cęlos, & Spiritum sanctū misit. Itaque in dimidio huius hebdomadæ vltimæ defecit hostia & sacrificium veteris legis per Christi mortē, dum ipse obtulit se Deo hostiā & sacrificium in ara Crucis, in qua consummata sunt omnia, cum dixit consummatum est, scilicet, mysterium humanæ redemptionis in lege prædictum & figuratum.

QVAESTIO XXXVI.

De manifestatione Christi nati, in octo articulos diuisa.

¶ De qua re Doctores tractant Matt. 2. & Luc. 2.

Deinde considerandum est de manifestatione Christi nati.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, vtrùm natiuitas Christi debuerit esse omnibus manifesta.

¶ Secundò, vtrùm debuerit aliquibus manifestari.

¶ Tertiò, quibus manifestari debuerit.

¶ Quartò, vtrùm debuerit ipse se manifestare, vel potius manifestari per alios.

¶ Quinto, per quæ alia manifestari debuerit.

¶ Sexto, de ordine manifestationum.

¶ Septimo, de stella per quam manifestata fuit eius natiuitas.

¶ Octauo, de veneratione Magorum, qui per stellam, Christi natiuitatem cognouerunt.

Sūma huius q̄ōnis.

IN hac quæstione D. Thom. octo veritates statuit. Prima, natiuitas Christi non debuit omnibus manifestari. Secunda, debuit aliquibus manifestari. Tertia conuenienter sunt electi illi, quibus fieret manifesta. Quarta, Christus non debuit suam natiuitatem per se manifestare. Quinta, debuit natiuitas illa p angelos, & stellam manifestari. Sexta, natiuitas Christi ordine conuenienti fuit manifestata. Septima, stella quę Magis apparuit, non fuit de cœlestibus. Octaua, conuenienter venerūt Magi ad adorādum Christum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm natiuitas Christi debuerit esse omnibus manifesta.

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd Christi natiuitas debuerit esse omnibus manifesta. Impletio enim promissioni debet respondere. Sed de promissione aduētus Christi dicitur in Psalm. 49. Deus manifestè veniet. Venit autem per carnis natiuitatem, ergo videtur, quòd eius natiuitas debuerit esse toti mūdo manifesta.

196 Infr. q. 39. art. 83.

¶ 2. Præterea, Primæ ad Timoth. 1. dicitur: Christus in hūc mūdum venit peccatores saluos facere. Sed hoc non fit, nisi in quantum eis gratia Christi manifestatur, secundum illud Tit. 2. Apparuit gratia Dei & Saluatoris nostri omnibus hominibus erudiens nos, ut abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè, & piè, & iustè viuamus in hoc seculo. Ergo videtur, quòd Christi natiuitas debuerit esse omnibus manifesta.

¶ 3. Præterea, Deus super omnia pronior est ad miserandū, secundum illud Psal. 144. Miserationes eius super omnia opera eius: Sed in secūdo aduentu, quo iniustitias iudicabit, veniet omnibus manifestus: secundum illud Matthæ. 24. Sicut fulgur exit ab Oriente, & patet vsque in Occidentem, ita erit aduentus filij hominis. Ergo multò magis primus aduentus, quo natus est in mundo, secundum carnem, debuit esse omnibus manifestus.

Sed contra est, quod dicitur Isaiæ 45. Verè tu es Deus abscon ditus, sanctus Israel saluator. Et Isaiæ 53. Quasi absconditus est vultus eius & despectus.

Respōdeo dicendū, q̄ natiuitas Christi nō debuit esse cōiter oībus manifesta. Primò quidem: q̄a p̄ hoc impedita fuisset humana redēptio, quę per crucem eius

EX POSITIO quæstionis.

Dubiū circa rationē D. Thomę in 1. artic.

IN expositionē huius q̄ōnis quatuor sūt inuestigāda, primum est; an rectè procedāt p̄bationes D. Th. & potissimè illa quam habet in 1. arti. Non fuit inquit, conueniens natiuitatē Chri omnibus manifestari, nā per hoc impedita fuisset humana redēptio, & diminutum fuisset meritū fidei. Hęc p̄batio nō videt̄ legitima, nam vel loquit̄ de manifestatione euidenti per visionē, & p̄ hāc p̄culdubio tolleretur meritū fidei, quia p̄ hanc tolleretur fides respectu eorum quę vīt, nemo enim credit, q̄d videt, at certum est quòd non loquit̄ de ista manifestatione, affirmat nāq;, q̄d aliquib⁹ est manifestata, videlicet pastoribus, Magis, Simeoni, at isti nō habuerunt manifestationē per visionē Vel loquitur D. Tho. de manifestatione euidenti in rebus ipsis, & hęc falsum est, quòd tollat aut diminuat meritum

fidei,

D.Thom. fidei, nam D Th. in 2.2.q.2.ar. vlt. ad 2. & ad 3 expressè affirmat, quod licèt alicui demonstretur euidèter aliquis articulus fidei, nō pp̄ .a diminuitur meritū fidei, & certè fidelis qui ante credebat Deum esse, & postea per demōstrationes Aristotelicas idē cognoscit, nō perdit meritū fidei. Vel loquit̃ D.Th. de manifestatione p̄ miracula & p̄ testimonia euidētia diuinitatis, & hæc n̄ tollit nec diminuit meritū fidei, nā Magis & pastoribus manifestis indicijs natiuitas Chr̄i apparuit, & tñ non est rō fidei ablata respectu natiuitatis Christi.

2. Cōclu. ¶ Hoc dubiū proponit hic Caiet. in 1. artic. & explicat sufficiēter, pro eius tñ euidentiore explicatione, dico primo. Non pōt hoc mysterium manifestari euidēti visione sine visione diuinitatis; nam quō potest quis videre, qd̄ nascetur De⁹ nisi uideat ipsum Deum?

*Est epi. 3. non multum remo tè añ med. tom. 2.

2. Conclu. ¶ Sc̄do dico, p̄ talē manifestationē tollitur fides & meritū fidei, nā fides est sic non visis, & est argūm̄ nō apparentium, vt diffinit Paulus Hebræ. 11.

3. Conclu. ¶ Tertiò dico, talis manifestatio ī hac vita mortali n̄ ē facta nisi aīę Chri q̄ videbat Deū, & fortassis B. Virg. q̄ ex sp̄āli priuilegio vidit diuinā essentiā.

4. Conclu. ¶ Quarto dico, p̄ euidētiam miraculorū nō tollitur rō fidei. existimo. n. qd̄ euidētia in attestāte non repugnat fidei, de qua re disputauim⁹ latissimè ī materia de fide. Ex quo sequit̃, qd̄ per talē euidentiā nō tollitur meritū fidei.

5. Conclu. ¶ Quīto dico,

peracta est. Quia, vt dicitur primæ ad Corinthios. 2. Si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.

Secundò, quia hoc diminuisset meritum fidei, per quam venerat homines iustificare: secundum illud Rom. 3. Iustitia Dei, per fidem Iesu Christi. Si enim manifestis indicijs Christo nascente, eius natiuitas omnibus appareret, iam tolleretur ratio fidei: quæ est argumentum non apparentium, vt dicitur Heb. 11. Tertiò, quia per hoc venisset in dubium veritas humanitatis ipsius: Vnde August. * dicit in Epistola ad Volusianū, Si nullas ex paruulo in iuuentutem mutaret ętates, nullos cibos, nullos caperet somnos: nonne opinionem confirmaret erroris, nec hominem verum ullo modo suscepisse crederetur? & dum omnia mirabiliter facit, auferret quod misericorditer fecit.

Ad primum ergo dicendum, quòd auctoritas illa intelligitur de aduentu Christi ad iudiciū: secundum quod glossa ibidem exponit.

Ad secundum dicendum, quòd de gratia Dei saluatoris erudiendi erāt omnes homines ad salutem, non in principio natiuitatis eius: sed postea tempore procedente, postquàm operatus est salutem in medio terrę. Vnde post passionem & resurrectionem suam dicit discipulis suis, Matthæi vltimo. Euntes docete omnes Gentes.

Ad tertium dicendum, quòd ad iudicium requiritur quòd auctoritas iudicis cognoscatur: & propter hoc oportet, quòd aduētus Christi ad iudicium sit manifestus. Sed primus aduentus fuit ad omnium salutem, quæ est per fidem, quæ quidem est de non apparentibus; & ideo primus Christi aduentus debuit esse occultus.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm natiuitas Christi debuerit aliquibus manifestari.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd natiuitas Christi nulli debuerit manifestari. Quia vt dictum est, * hoc erat congruum humanæ saluti, vt primus Christi aduētus esset occultus. Sed Christus venerat, vt omnes saluaret, secundum illud primæ ad Timothęum. 2. Qui est saluator omnium hominum, maximè fidelium. Ergo natiuitas Christi nulli debuit manifestari. 197

* Ar. præc. ad 3. arg.

¶ 2. Præterea, ante natiuitatem Christi, manifestata erat beatæ Virgini & Ioseph futura Christi natiuitas. Non ergo erat necessarium Christo nato, eandem alijs manifestari.

¶ 3. Præterea, Nullus sapiens manifestat id, ex quo turbatio nascitur, & detrimentum aliorum. Sed manifestata Christi natiuitate, subsecuta est turbatio: dicitur enim Matthęi. 2. quòd audiens Herodes Christi natiuitatem, turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Cessit etiam hoc in detrimentum aliorum: quia ex hac occasione, Herodes occidit pueros in Bethleem, & in omnibus finibus eius a bimatu, & infrà. Ergo videtur, quòd non fuerit conueniens Christi natiuitatem aliquibus manifestari.

Sed cōtra est, q̄ Christi natiuitas nulli fuisset proficua, si omnibus esset occulta. Sed oportebat Christi natiuitatem esse proficuam: alioquin frustra natus fuisset. Ergo uidetur, quod aliquibus manifestari debuerit Christi natiuitas.

Respondeo dicendum, q̄ sicut Apostolus dicit Rom. 13. Quæ à Deo sunt, ordinata sunt, Pertinet autem ad diuinæ sapientię ordinem, vt Dei donā & secreta sapientiæ eius, non æqualiter ad omnes, sed immediatè ad quosdam perueniant, & per eos ad alios deriuentur. Vnde & quantum ad resurrectionis mysterium, dicitur Actorum. 10. quòd Deus dedit Christum resurgentem manifestum: fieri nō omni populo, sed testibus prǽordinatis à Deo. Vnde & hoc etiam debuit circa ipsius natiuitatem obseruari, vt non omnibus Christus manifestaretur, sed quibusdā, per quos posset ad alios deuenire.

Ad primum ergo dicendum, q̄ sicut fuisset in præiudicium salutis humanæ, si omnibus hominibus Dei natiuitas innotuisset, ita etiam & si nulli nota fuisset. Vtrôque enim modo tollitur fides: tā scilicet per hoc quod aliquid est totaliter manifestum, quàm etiam per hoc, quod a nullo cognoscitur, a quo possit testimonium audiri: Fides enim est ex auditu, ut dicitur. Roma. 10.

Ad secundum dicendum, q̄ Maria & Ioseph instruendi erant de Christi natiuitate antequam nasceretur: quia ad eos pertinebat reuerentiam exhibere proli conceptæ in utero, & etiam obsequi

obſequi naſcituræ. Eorum autem teſtimonium propter hoc, ꝙ erat domeſticum, fuiſſet habitũ ſuſpectum circa magnificentiam Chriſti, & ideo oportuit ut aliis manifeſtaretur extraneis, quorum teſtimonium ſuſpectum eſſe non poſſet.

Ad tertium dicendum, ꝙ ipſa turbatio ſubſequuta ex natiuitate Chriſti manifeſtata, cõgruebat Chriſti natiuitati. Primò quidẽ, quia per hoc manifeſtatur cęleſtis Chriſti dignitas. Vnde Gregor. dicit in Homil.* Cæli Rege nato, Rex terræ turbatus eſt: quia nimirum terrena altitudo confunditur, cùm celſitudo cæleſtis apperitur. Secũdò, quia per hoc figurabatur iudiciaria Chriſti poteſtas. Vnde Aug.† dicit in quodam ſermo. Epiphanię, Quid erit tribunal iudicãtis, quando ſuperbos Reges cunabula terrebãt infantis? Tertiò, quia per hoc figurabatur deiectio regni diaboli: quia vt Leo Papa dicit in ſermone Epiphaniæ:* Non tantum Herodes in ſemetipſo turbabatur, quãtum diabolus in Herode: Herodes enim terrenum hominem æſtimabat, ſed diabolus Deum cognoſcebat, & vterque regni ſui ſucceſſorem timebat, diabolus cæleſtem, ſed Herodes terrenũ. Superfluè tamẽ, quia Chriſtus nõ uenerat regnũ in terra habere. Vnde Leo † Papa dicit Herodi loquens. Non capit Chriſtũ regia tua: nec mundi dñs, ptãtis tuæ ſceptri eſt contentus anguſtiis.

¶ Quòd autem Iudęi turbabantur, qui tamen magis gaudere debuerant, aut hoc eſt, quia, ut Chryſoſt.* dicit, de aduentu iuſti non poterant gaudere iniqui, aut uolentes fauere Herodi quẽ timebãt: populus enim plus iuſto fauet eis, quos crudeles ſuſtinet. Quod autem pueri ab Herode ſunt interfecti, non ceſſit in eorum detrimentũ, ſed in eorum profectum. Dicit enim Auguſtinus in ſermone quodam de Epiphania:† Abſit, ut ad liberandos homines Chriſtus ueniens de illorum præmio, qui pro eo interficerentur, nihil egerit, qui pendens in ligno, pro eis a quibus interficiebatur, orauit.

*Hom. 10. in Euãg. in principio.
† In ſer. 2. qui eſt 3cl. in ordine ante mediũ to. 10.
* Id formaliter habet Chryſ. homilia. 2. in Matt. ante mediũ, in opere imperfecto, tom. 2.
† In ſer. 4. de Epiph. inter prin. & mediũ.
* Hom. 2. in Matt. in opere impfecto, ſup illud, Audiẽs Herodes turbatus eſt, tomo 2.
† Serm. 13. de Epiphania. Ex mille loq. titu. Magus.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm ſint conuenienter electi illi, quibus eſt Chriſti natiuitas manifeſtata.

198 AD tertium ſic proceditur. Videtur, ꝙ non ſint conuenienter electi, illi quibus eſt Chriſti natiuitas manifeſtata. Dñs enim Matth. 10. mandauit diſcipulis, In uiam Gentium ne abieritis, ut ſcilicet prius manifeſtaretur Iudęis, quàm Gentibus. Ergo uidetur, quòd multò minus a principio fuerit reuelanda Chriſti natiuitas Gentilibus, qui ab Oriente uenerunt: ut habetur Matthæi 2.

¶ 2. Pręterea, Manifeſtatio diuinę ueritatis pręcipuè debet fieri ad Dei amicos: ſecundum illud Iob 36. Annuntiat de ea amico ſuo. Sed Magi videntur eſſe Dei inimici: dicitur. n. Leuit. 10. Non declinetis ad Magos, nec ab Ariolis aliquid ſciſcitemini. Non ergo debuit Chriſti natiuitas Magis manifeſtari.

¶ 3. Præterea, Chriſtus venerat totum mundum a poteſtate diaboli liberare: vnde dicitur Malachiæ primo. Ab ortu ſolis vſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in Gentibus. Nõ ergo ſolum in Oriẽte poſitis debuit manifeſtari, ſed etiam vbiq; terrarum debuit alquibus manifeſtari.

¶ 4. Præterea, Omnia ſacramenta veteris legis erant Chriſti figura. Sed ſacramenta veteris legis diſpenſabantur per miniſterium ſacerdotum legalium. Ergo videtur, quòd magis debuerit Chriſti natiuitas manifeſtari ſacerdotibus in templo, quàm paſtoribus in agro.

¶ 5. Pręterea, Chriſtus ex virgine matre natus eſt, & ætate paruulus erat. Conuenientius igitur videtur fuiſſe, quòd Chriſtus manifeſtaretur iuuenibus & virginibus, quàm ſenibus & coniugatis, vel viduis: ſicut Simeoni & Annæ.

¶ Sed cõtra eſt, quod dicitur Ioa. 13. Ego ſcio quos elegerim. Quę autem fiunt ſecundum Dei ſapientiam, conuenienter fiunt. Ergo conuenienter ſunt electi illi, quibus eſt manifeſtata Chriſti natiuitas.

Reſpondeo dicendum, quòd ſalus, quę erat futura per Chriſtum, ad omnem diuerſitatẽ hominũ pertinebat, quia ſicut dicitur Coloſſen. 3. In Chriſto Ieſu non eſt maſculus & fęmina, Gentilis & Iudęus, ſeruus & liber, & ſic de alijs huiuſmodi. Et ut hoc in ipſa Chriſti natiuitate pręfiguraretur, omnibus conditionibus hominum eſt manifeſtatus, quia ut Auguſt.* dicit in ſermone de Epiphania, Paſtores fuerunt Iſraelitę, Magi Gentiles, illi propè, iſti longè, vtrique tamen ad angularem lapidem concurrerunt, Fuit etiam inter eos alia di-

quòd fortaſſis iſtam euidentiam in atteſtante nõ habuerunt paſtores nec Magi. Pro cuius declaratione obſeruãdum eſt. quod eſt quædam manifeſtatio partim euidens, partim ineuidens; euidẽs ſuit paſtoribus & Magis infantem eſſe natum & indicatum ſtella, ineuidens quod eſſet Deus, q̄tũ ad primam diminuit meritum fidei, quantum ad ſecundam nõ minuitur. Sed pſtat audire Dñm Caietanũ optimè loquentẽ: in primis dicit, quòd D Th. loquitur de manifeſtatione tali qualis facta ẽ paſtoribus, Magis, Simeoni, & Annæ, & quidẽ uniuerſi iſti non habuerunt aliã manifeſtationem, niſi teſtificatiuã. Deinde dicit Caie. qđ D. Th. nõ intẽdit docere, qđ talis manifeſtatio abſtuliſſet rõnẽ fidei, ſed tñ docet quòd minuiſſet meritũ fidei Qđ ſic patet, nã manifeſtatio ex oĩ parte euidẽs tollit ex oĩ parte fidẽ, ergo manifeſtatio, q̄ magis appropinquat manifeſtationi euidentię. magis diminuit meritũ fidei. Idẽ patet, quia cæteris paribꝰ illi plus merẽtur qui patiũtur maiorẽ difficultatẽ in credẽdo. Hoc ipſum demõſtratur ex eo, ꝙ Dñs Thomæ dixit, quia vidiſti me Thoma credidiſti, beati qui nõ uiderũt & crediderunt, nunquã. n. Dñs cõmendaſſet credẽtes, qui non viderunt & crediderunt, niſi videre minueret meritum fidei. Qđ ſi obijcias, ergo paſtores & Magi minus meruerunt credendo Rñdetur, qđ minorem occaſionem habuerunt merẽdi, & ideo quantũ eſt ex

D. Caieta.
Obiectio.
Solutio.
* In ſer. 1. qui eſt, 2. in ord. nõ procul a prin. to. 10.

ex parte manifestationis minus meruerunt, sed cũ hoc stat, quod magis meruerunt credendo ex parte ipsorum credendorum. Item plus meruerunt amando & vidẽdo quàm alii credendo, & amãdo. Sed profecto, & ea quę dicit Caietanus vera sint quanquã sint, non videtur attigisse sensum D. Thomæ, qui ve mihi videtur iste est. Si omnibus hominibus eẽt euidenter patefactũ mysteriũ natiuitatis Dei, minueretur profecto, imo tolleretur in quã plurimis meritum fidei, nam quam plurimi nõ crederent nisi propter signa, sicut dæmones credunt, cum hoc tamẽ stat quod ii, quos elegit Dominus patefacere hoc mysterium pauci & pordinati a Deo non perdiderũt meritum fidei, quia crediderũt non pp miracula solum, sed pp autoritatẽ diuinę reuelationis, quæ merebatur fidem tametsi signis nõ esset testificata.

Sensus verus D.Th.

¶ Ad argumẽta in principio facta dicẽdum, euidenter patere ex dictis, da qua manifestatione loquatur D Th. Sed superest explicare locũ illũ D. Thomę ex 2, 2. vbi docet, qd etsi fiat aliqua demõstratio de aliquo articulo fidei nõ pdit meritũ fidei. Et explicatio vera est, qd licèt demonstratio diminuat rõnem fidei, quia facit cẽ apparens id quod pponitur, nõ tñ diminuit rõnem charitatis, per quam uoluntas est prompta ad credendum ẽt si non apparet, & ideo non diminuitur ratio meriti. Vel dico qd fidelis qui habet demonstrationem euiden-

Soluuntur argumẽta.

* serm. 2. de Epiph. qui est 30. in ordine, circa prin. tom. 10.

† In ser. 2. Epipha. a med. to. 10.

* Hom. 2. Matth. in ope. impe. sup. illud, Ecce Magi ab Oriente, tom. 2.

uersitas, nam Magi fuerunt sapiẽtes & potẽtes: Pastores autẽ simplices & uiles. Manifestatus etiã est iustis, Simeoni & Annæ, & peccatoribus, scilicet Magis: Manifestatus est etiã & viris & mulieribus, scilicet Simeoni & Annæ, ut per hoc ostenderetur, nullam conditionem hominum excludi a Christi salute.

Ad primum ergo dicendum, q illa manifestatio natiuitatis Christi fuit quædã p̃libatio plenæ manifestationis quæ erat futura. Et sicut in secunda manifestatione primò annũtiata est gratia Christi p Christũ & eius Apostolos Iudæis, & postea Gentilibus: ita ad Christũ primò peruenerunt Pastores, qui erant primitiæ Iudæorum, tanquã propè existentes: & postea venerũt Magi a remotis, qui fuerũt primitiæ Gentium: vt August. dicit *

Ad 2m dicẽdũ, q (sicut Aug. dicit † in serm. de Epiph.) Sicut præualet imperitia in rusticitate Pastorum, ita præualet impietas in sacrilegijs Magorum: vtrosq; tñ sibi lapis ille angularis applicuit, quippe qui venit stulta eligere, vt confunderet sapientes: & non vocare iustos, sed peccatores: ut nullus magnus superbiret, nullus infirmus desperaret. Quidam tñ dicunt, q isti Magi non fuerunt malefici, sed sapientes Astrologi: qui apud Persas vel Chaldæos Magi vocantur.

Ad tertium dicẽdum, q sicut Chryso. dicit, * Ab Oriente venerunt Magi, quia vnde dies nascitur, inde initium fidei processit: quia fides lumẽ est animarũ. Vel quia omnes qui ad Christũ ueniunt, ab ipso & per ipsum veniunt. Vnde dicitur Zacha. 6. Ecce vir, Oriens nomen eius. Dicũtur autem ab Oriente, ad literam venisse: vel quia de ultimis Oriẽtis partibus venerunt, secundum quosdã, uel quia de aliquibus uicinis partibus Iudææ uenerunt, quæ tamen sunt regioni Iudęorũ ad Orientem. Credibile tamen est, etiam in aliis partibus mundi aliqua indicia natiuitatis Christi apparuisse, sicut Romæ fluxit oleum, & in Hispania apparuerunt tres Soles, paulatim in unum coeuntes.

Ad quartum dicendum, q sicut Chrysost. dicit, Angelus manifestans Christi natiuitatem, nõ iuit Hierosolymam, non requisiuit Scribas & Pharisęos: erant enim corrupti & præ inuidia cruciabantur. Sed pastores erant synceri, antiquam conuersationem Patriarcharum & Moysi colentes. Per hos etiam pastores significabantur doctores Ecclesiæ, quibus Christi mysteria reuelantur, quæ latebant Iudęos.

Ad quintum dicendum, q sicut Ambros. * dicit: generatio domini non solum a iuuenibus, sed etiam a senioribus & iustis accepit testimonium: quorum etiam testimonio propter iustitiã magis credebatur.

* lib. 2. in Luc. c. Cuius initium ẽ de Simeone, & Anna. tom. 5.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm Christus per seipsum natiuitatem suam manifestare debuerit.

AD quartum sic proceditur. Videtur, q Christus per seipsum natiuitatẽ suã manifestare debuerit. Causa. n. quę est per se, semper est potior ea, quę est per aliud, ut dicitur in octano Physicor. * Sed Christus suam natiuitatem manifestauit per alios, puta, pastoribus per Angelos, & Magis per stellam. Ergo multò magis per seipsum debuit suam natiuitatem manifestare. 199

* li. 8. Phy. tex. 39. t. 2.

¶ 2. Præterea, Ecclesiastici 20. dicitur, Sapientia abscõdita & thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtrisq;? Sed Christus à principio suæ conceptionis plenè habuit sapientiæ, & gratię thesaurum. Nisi ergo hãc plenitudinẽ manifestasset per opera & uerba, fuisset frustrà ei data sapientia & gratia: quod est inconueniens: quia Deus & natura nihil frustrà faciunt: ut dicitur in 1. de Cęlo. *

* lib. 1. de Cælo. text. 32. tom. 2.

¶ 3. Pręterea, In lib. de Infantia Saluatoris legitur, quòd Christus in sua pueritia multa miracula fecit. Et ita uidetur, quòd suam natiuitatem per se ipsum manifestauerit.

Sed contra est, quod Leo Papa dicit, † quòd Magi uiderunt & adorauerunt puerum Iesum in nullo ab humanę infantię generalitate dissimilem. Sed alii infantes non seipsos manifestant. Ergo neque decuit, quòd Christus per seipsum suam natiuitatem manifestaret.

† In ser. 4. de Epipha. in med. Incipit hic ser. Iustum & rationabile.

Respõdeo dicendum, quòd natiuitas Christi ad humanã salutem ordinabatur, quę quidẽ est per fidem. Fides autem salutaris diuinitatem, & humanitatẽ Christi confitetur. Oportebat igitur ita manifestari natiuitatem Christi, ut demonstratio diuinitatis eius, fidei humanitatis ipsius non pręiudicaret. Hoc autem factum est, dum Christus in seipso natiuitatem similem infirmitati humanę exhibuit, & tamẽ per Dei creaturas diuini-

tatta

tatis virtutem in se monstrauit. Et ideo Christus non per seipsum suam natiuitatem manifestauit, sed per quasdam alias creaturas.

Ad primum ergo dicendum, quòd in via generationis & motus oportet per imperfecta ad perfectum peruenire. Et ideo Christus prius manifestatus est per alias creaturas: & postea manifestauit se per seipsum manifestatione perfecta.

Ad secundum dicendum, quòd licèt sapientia abscondita sit inutilis: non tamen ad sapientem pertinet, vt quolibet tempore manifestet seipsum, sed tempore congruo. Dicitur enim Ecclesiastici. 20. Est tacens nõ habens sensum loquelę, & est tacens sciens tempus apti temporis. Si ergo sapientia Christo data non fuit inutilis, quia seipsum tempore congruo manifestauit, & hoc ipsum, quod tempore congruo abscondebatur, est sapientiæ indicium.

Ad tertiũ dicendum, quòd liber ille de infantia Saluatoris est apocryphus. Et Chrysost. * dicit super Ioa. quòd Christus non fecit miracula antequam aquam conuertit in vinum, secũdum illud quod dicitur Ioa. 2. Hoc fecit initium signorum Iesus. Si enim secundum primam ętatem miracula fecisset, nõ indiguissent Israelitæ alio manifestãte eum: cùm tamen Ioannes Baptista dicat Ioã. 1. Vt manifestetur in Israel, propterea veni in aqua baptizans. Decenter autem non incepit facere signa in prima ętate: existimassent enim phantasma esse Incarnationem, & ante oportunum tempus cruci eum tradidissent liuore liquefacti.

* Ho. 22. in Ioã. nõ lõge à principio. to. 3.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm natiuitas Christi debuerit per Angelos & stellam manifestari.

100 AD quintum sic proceditur. Videtur, quòd non debuerit manifestari per Angelos Christi natiuitas. Angeli enim sũt spiritales substantię secundum illud Ps. 103. Qui facit Angelos suos spiritus. Sed Christi natiuitas erat secundum carnem, non autem secundum spiritualem eius substantiam. Ergo nõ debuit per angelos manifestari.

¶ 2. Præterea, Maior est affinitas iustorum ad Angelos, quàm ad quoscunque alios, secundum illud Psal. 33. immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos. Sed iustis, scilicet Simeoni & Annæ, non est manifestata Christi natiuitas per Angelos. Ergo nec pastoribus per Angelos manifestari debuit.

¶ 3. Præterea, Videtur, quòd nec Magis debuerit manifestari per stellam. Hoc enim videtur esse erroris occasio, quantum ad illos, qui æstimant sydera natiuitatibus hominum dominari. Sed occasiones peccandi sunt hominibus auferendæ. Non ergo fuit conueniens, quòd per stellã Christi natiuitas manifestaretur.

¶ 4. Præterea, Signum oportet esse certum ad hoc quòd per ipsum aliquid manifestetur. Sed stella non videtur esse signũ certũ natiuitatis Christi. Ergo inconueniẽter fuit Christi natiuitas per stellã manifestata.

Sed contra est, quod dicitur Deute. 32. Dei perfecta sunt opera. Sed talis manifestatio fuit opus diuinum. Ergo per conueniẽtia signa fuit effecta.

Respondeo dicendũ, quòd sicut manifestatio syllogystica fit per ea, quę sunt magis nota ei, cui est aliquid manifestandum: ita manifestatio quę fit per signa, debet fieri per ea quę sunt familiaria illis, quibus manifestatur. Manifestum est autem, quòd viris iustis est familiare & consuetũ interiori Spiritus sancti instinctu edoceri, absque signorum sensibilium demõstratione, scilicet per Spiritũ propheticum. Alij vero corporalibus rebus dediti, per sensibilia ad intelligibilia adducuntur. Iudæi autẽ consueti erant diuina respõsa per angelos accipere, per quos etiam legem acceperant: secũdum illud Actuum. 7. Accepistis legem in dispositione angelorum. Gẽtiles vero & maximè Astrologi cõsueti sunt stellarum cursus inspicere. Et ideo iustis, scilicet Simeoni & Annę, manifestata est Christi natiuitas per interiorem instinctũ Spiritus sancti: secundum illud Luca. 2. Respõsum accepit Simeõ à Spiritu sancto, non visurũ se mortem, nisi prius videret Christũ domini. Pastoribus autem & Magis tãquã rebus corporalibus deditis manifestata est Christi natiuitas per visibiles apparitionis. Et quia natiuitas non erat purè terrena, sed quodammodo cęlestis, ideo per signa cęlestia vtrisque Christi natiuitas reuelatur. Vt enim August. dicit in serm. de Epiphan. * Cęlos angeli habitant, & sydera ornant, vtrisque ergo cęli enarrãt gloriam Dei. Rationabiliter autẽ pastoribus tanquam Iudęis, apud quos frequenter factę sunt apparitiones Angelorũ, reuelata est natiuitas Christi per angelos. Magis

---

tem huius veritatis, Deus est, non perdit meritum fidei, nam assentitur huic veritati longè certius quam si solã haberet demonstrationem. Meretur itaque, quia certius credit propter diuina testimonia quæ non videt.

¶ Secundum dubiũ est, Vtrum natiuitas Christi ex cõsideratione stellarum & syderũ prępnosci potuerit. Petrus Aliacus presbyter Cardinalis q. in Ge. 30. & in l. de legib' & sectis super stella a Magis in Oriẽte cõspecta disputãs docet Magos illo syderalis sciẽtiæ peritissimos potuisse ex contemplationibus astrologicis natiuitatẽ Christi futurã prænoscere, licèt non ea certitudine qua post ortũ Christum demonstrãte stella postmodum cognouerunt. Idẽ docuerat prius Albert' Magn' in libro cui speculi titulũ imposuit. Calcidius Platonic' in cõmentariis in Timęum Platonis asserit Magos istos & sapientes Chaldęorum ex cõsideratione rerum cœlestium euidẽter cognouisse recẽtẽ Dei ortũ. Rõnes vero ad hoc dogma probandum nullas adducũt, sed tñ mouent ad id affirmãdũ quia existimant omnia, quæ in his inferioribus cõtingunt syderũ cõstellationibus esse subiecta. Sed ego existimo, quod hoc dogma est hęreticũ, ita existimant oẽs sancti Patres explicantes illud, Matt. 2. vidimus stellam eius in Oriente. Et probatur, nã mysteriũ de natiuitate Christi superat oẽm naturã, & vniuersam potẽtiã corporũ cœlestium, & ex sola Dei volũtate dependet, ergo ex

Vtrùm ex constellatione syderũ potuerit cognosci natiuitas Christi Petr' Aliacus.

Albertus Magnus.

Calcidius.

Fides catholica.

* Glo. ord. super 2. ca. Mat. super id vidim' stellam.

ex consideratiónibus astrologicis præoosci oon potest. Præterea, eadem ratione possemos cogooscere ex stellis diem iudicij vniorrsalem, cum rotus orbis igne sit conflagraturus, cuins contrarium asseritur planè io scripturis sanctis, videlicet, quòd de die illa nemo scit, neque filius hoīs. Ad hæc, dogma est a recta fide alienum asserere, qđ meos oostra & liberum arbitrium oostrum sine cęlestibus corporibus subiecta, ergo temerarii sunt astrologi, qui ēt ipsū Deū, & ea quæ nemo oouit nisi spiritus Dei, q in ipso est, nobis aīreuelauit per Spiritū suū, cōstellationibus syderum subieciunt vel saltem ex eorum consideratiōe se posse cogooscere gloriantur. Denique vt rem cōcludā, quid magis temerarium & hæreticū quā dicere oos posse mysteria religionis nostræ ex sacultate homani Igenii, & p sciētias oaturaliter comparatas cognoscere? cū vniuersa scriptura testetur hæc mysteria ex sola diuina reuelatione teoeri.

* Hom. 6. in Matth. sop. illud? Ecce stella quā videtant, to. 2.
† Greg ho. 10. in Euā ge. circa prio.

Verū Magi fuernat reges.

§ Tertiū dubiū est. Verū Magi qui venerunt ad adorandum Chřm fuerit reges, & quot nā fuerint. Qđ fuerint reges illi autores sentiūt Athanasi. in li. diuers. q. ad Anno chum. q. 4. Tertulianus in probatiōe natiuitatis Chři contra Iudæos D. Hier. super Danielē. c. 2. & sup Psal. 71. Aug. ser. 43. ad fratres io eremo D. Chryso. hom. 6. in Mat. Theophilactus Mat. 2. glo. ordinaria. Quidam antiquous autor re & noīe Christianus, qui flo-

Athanasi.
Tertullia.
D. Hiero.
Augustin.
Chrysost.
Theophilactos. li. 2. c. a. 5. à med. to.

aurem assuetis in consideratione cęlestium corporum, manifestata est per signum stellæ: quia (vt Chryso. dicit *) per consueta eos Dominus vocare voluit, eis condescendens. Est autem & alia ratio: quia vt Grego. † dicit, Iudæis tanquam ratione vtentibus rationale animal, id est Angelus prędicare debuit. Gentiles verò, quia vti ratione nesciebant, ad cognoscendum Dominum, non per vocem, sed per signa producuntur. Et sicut Domioum iam loquentē anoūtianerunt Gentilibus prędicatores loquentes, ita eum nondum loquentem elementa muta prędicauerunt. Est etiam & alia ratio: quia vt August. dicit in sermone Epiph. Abrahæ innumerabilis fuerat promissa successio, nō carnis semine, sed fidei fęcunditate generanda. Et ideo stellarum multitudini est comparata, vt cęlestis progenies separet̄. Et ideo Gentiles in syderibus designati, ortu noui syderis excitantur, ut peruenia nt ad Christum, per quē efficiuntur semen Abrahæ.

Ad primum ergo dicendum, quòd illud manifestatione indiget, quod de se est occultum, non autem illud quod de se est manifestū. Caro autem eius, qui nascebatur, erat manifesta, sed diuinitas erat occulta. Et ideo conuenienter manifestata est illa natiuitas per Augelos, qui sunt Dei ministri. Vnde & cū claritate Angelus apparuit, ut ostenderetur, ꝙ ille qui nascebatur, erat splendor paternæ glorię.

Ad secūdum dicendum, quòd iusti non indigebant uisibili apparitione Angelorum: sed eis sufficiebat interior instinctus Spiritus sancti propter eorum perfectionem.

Ad tertium dicendum, quòd stella natiuitatem Christi manifestās, omnem occasionem erroris subtraxit. Vt enim Augu. * dicit contra Faustum, Qui tandem astrologi ita constituerunt nascentium hominum fata sub stellis, ut aliquam stellarum homine aliquo nato circuitus sui ordinē reliqoisse, & ad eum qui natus est per rexisse asseuerent? sicut accidit circa stellam, quæ demonstranit natiuitatē Christi. Et ideo per hoc non confirmatur error eorum, qui sortem nascētium hominum, astrorum ordini colligari arbitrantur, non autem credunt astrorum ordinē ad hominis natiuitatem posse mutari. Similiter etiā, vt Chrys. * dicit, Non est hoc astronomię opus, a stellis scire eos qui nascuntur: sed ab hora natiuitatis futura prædicere. Magi autem tempus natiuitatis non cognouerunt: vt hinc sumentes initium a stellarum motu futura cognoscerent, sed potius econuerso.

* Hom. 6. in Mat. nō procul a prin. to. 2.

Ad quartum dicendum, quòd sicut Chrys. * refert, in quibusdam scripturis apocryphis legitur, quòd quædam gens in extremo Orientis iuxta Oceanum, scripturam quandā habebat ex nomine Seth, de appa ritura hac stella, & muneribus huiusmodi offerendis: quæ gens diligenter obseruabat huius stellæ exortum, positis exploratoribus duodecim, qui certis temporibus de nocte descēdebant in montem, in quo postmodum eam viderunt, habentem in se quasi paruuli formam, & super se similitudinem crucis.

* Hom. 2. io Mat. in ope. imper fe. sup. illud. Vidimus stellā eius, to. 2.

§ Vel dicendum quòd sicut dicitur in libr. de Quęstionibus † veter. & noui Testamenti, Magi illi traditionem Balaam sequebantur, qui dixit, Orietur stella ex Iacob. Vnde videntes stellam extra ordinem mundi, hanc esse intellexerūt, quam Balaam futuram indicem Regis Iudæorum prophetauerat. Vel dicendum, sicut August. * dicit in sermo. de Epiphania, quòd ab Angelis aliqua admonitione reuelationis audierūt Magi, quòd stella Christum natum significaret: & probabile videtur quod a bonis, quando in Christo adorādo solus eorum iam quęrebatur. Vel sicut Leo Papa † dicit in sermone de Epiphania, pręter illam speciem, quę corporeum incitauit obtutum, fulgentior veritatis radius eorū corda perdocuit, quod ad illluminationem fidei pertinebat.

† io l. q. ex no. testa. q. 39. tom. 4.
* In ser. 7. qui est 35. in ord. ante med. to-mo 10.
† In ser. 4. pyrum ante mediū.

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm natiuitas Christi ordine conuenienti fuerit manifestata.

AD sextū sic proceditur. Videtur, quòd inconuenienti ordine Christi natiuitas fuerit manifestata. Illis enim debuit primo manifestari Christi natiuitas, qui Christo propinquiores fuerunt, & qui magis Christum desiderabant: secundum illud Sap. 6. Præoccupat eos, qui se concupiscunt, vt se priorem illis ostendat. Sed iosti propinquissimi erant Christo per fidem, & maximè eius aduentum desiderabant: vnde dicitur Luc. 2. de Simeone, quòd erat homo iustus & timoratus, expectans redemptionem Israel. Eego prius debuit manifestari Chři natiuitas Simeoni, q̄ pastoribus, vel Magis. 202

§ 2. Præ-

* In ser. a. de Epipha. tom. a.

¶ 2. Præterea, Secundum Aug. * Magi fuerunt primitiæ Gentium Christo crediturarum. Sed primò plenitudo Gentium intrat ad fidem, & postmodum omnis Israel saluus fiet: vt dicitur Romanorũ 11. Ergo prius debuit manifestari Christi natiuitas Magis, quàm pastoribus.

¶ 3. Præterea, Matth. 2. dicitur, quòd Herodes occidit omnes pueros, qui erant in Bethleem & in omnibus finibus eius, à bimatu & infrà, secũdum tempus quòd exquisierat à Magis, Et sic videtur quòd per duos annos post Christi natiuitatem Magi ad Christum peruenerint. Inconueniẽter igitur post tãtum tempus fuit Gentilibus Christi natiuitas manifestata.

Sed contra est quod dicitur Danie. 2. Ipse mutat tempora & ętates. Et ita tempus manifestationis natiuitatis Christi videtur cõgruo ordine esse dispositum.

Respondeo dicendum, quòd Christi natiuitas primò quidem manifestata est pastoribus ipso die natiuitatis Christi, vt enim dicitur Lu. 2. Pastores erant in regione eadem vigilantes & custodientes vigilias noctis super gregem suum: vt discesserunt ab eis Angeli in cęlum, loquebãtur adinuicem, transeamus vsque Bethleem, & venerũt festinantes. Secundò autem Magi peruenerunt ad Christum decimatertia die natiuitatis eius: quo die festum Epiphaniæ celebratur. Si enim reuoluto anno, vel etiam duobus annis venissent, nõ inuenissent eum in Bethleem: cùm scriptum sit Luc. 2. quòd postquam perfecerunt omnia secundum legem Domini (offerentes scilicet puerum Iesum in templum) reuersi sunt in Galilæam in ciuitatem suam Nazaret. Tertiò autem manifestata est iustis in templo quadragesimo die à natiuitate Christi: vt habetur Lucæ. 2. Et huius ordinis ratio est: quia per pastores significantur Apostoli & alij credẽtes ex Iudæis, quibus primò manifestata est fides Christi: inter quos non fuerunt multi potentes nec multi nobiles: ut dicitur 1. ad Corint. 1. Secundò autem fides Christi peruenit ad plenitudinem Gentium, quæ est præfigurata per Magos. Tertio autem peruenit ad plenitudinem Iudæorum, quę est pręfigurata per iustos: vnde & in templo Iudæorum est eis Christus manifestatus.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Apo. dicit Rom. 9. Israel sectando legem iustitiæ, in legem iustitię non peruenit: sed Gentiles qui non quærebant iustitiam, Iudæos communiter in iustitia fidei præuenerunt. Et in huius figuram, Simeon, qui expectabat consolationem Israel, vltimo Christum natum cognouit, & præcesserunt eum Magi & pastores, qui Christi natiuitatem non ita solicitè expectabant.

Ad secundum dicẽdum, quòd licet plenitudo Gẽtium prius intrauerit ad fidem, quàm plenitudo Iudęorum: tamen primitię Iudęorum pręuenerunt in fide primitias Gentium, & ideo pastoribus prius manifestata est Chr̃i natiuitas, q̃ Magis.

ruit anno Domini octingentesimo, Lyranus, Abulensis, Titelmanus & D. Tho. Matt. a. insuper D. Tho. super Ioannem c. 11. lect. 5. ita esse persuasum asserit populo Christiano. Quod & probatur ex traditione antiqua, & ex pictura q̃ vulgo ꝑ scriptura est, tũ ẽt ex prophetia Dauid. Reges Tharsis & Insulę, & ex Isaiæ. 60. ambulabunt gẽtes in lumine tuo, & ĩ Missali Mozarabe vocãtur Reges in festo Epiphanię, & ẽ magnę autoritatis, & antiquitatis. Quòd fuerit tres asserit Athanasi⁹ loco prẽnotato, Leo Primus in ser. 5. Epiph. D. Augu. in serm. 1. eiusdẽ festi. Qđ non fuerint reges Doctores q̄dam neoterici ausi sũt affirmare, & mouentur his argumentis, tum qm̃ si fuissent reges id Euangelista non prætermisset, qđ maxime conducebat ad autoritatem Chr̃i cõprobandam, ob id. n. tam diligẽter testimonia Ioannis, Simeonis, Annę, persequutus est, tũ deinde quia venissent maximo cũ apparatu Hierosolymam, & cõmouissent ciuitatem, tum tertiò quia de his regibus aliqui antiqui historiographi nobis scriptũ reliquissent. Præterea, non sic verosimile eos si reges erãt in apparitione stellæ fuisse simul, qđ est necessarium dicere si quidẽ ĩ tã breui tp̃e Hierosolymã venere. Vltimò, quia Euangelista dicit, Per aliã viã reuersi sunt ĩ regionẽ suã, quod si fuissent reges, potius dixisset ĩ regiones suas. Sed hæc leuia sunt, & minimi ponderis contra autoritatem tantorum patrum, &

D. Thom.

Isaiæ 60.

Missale Mozarabe.

* Chry. ho. 10. ĩ Matt. añ me. t. a.

† Augu. in ser. 7. ante med. & in alio ser. de epiph. post ser. ad fra. in eremo. tom. 10.

Athanasi⁹.

D. August.

Friuolæ obiectiones.

Ad tertium dicendum, quòd de apparitione stellæ, quæ apparuit Magis, est duplex opinio. Chrys. † enim super Matt. & Augu. * in ser. Epipha. dicunt, quòd stella Magis apparuit per bienniũ ante Christi natiuitatem: & tunc prẽmeditantes & se ad iter præparantes, à remotissimis partibus Orientis peruenerunt ad Christũ tertiadecima die à sua natiuitate. Vnde & Herodes statim post recessum Magorum, videns se ab eis illusum, mandauit ocidi pueros à bimatu & infra dubitãs ne tunc Christus natus esset, quando stella apparuit, secundum quòd à Magis audierat.

¶ Alij vero dicunt stellam apparuisse primò, cùm Christus natus est: & statim Magi uisa stella iter aperientes, longissimum iter in tredecim diebus peregerunt, partim quidem adiuti diuina uirtute, partim autem dromedariorum uelocitate. Et hoc dico, si uenerunt ex extremis partibus Orientis. Quidam tamen dicunt eos uenisse de regione propinqua, unde fuerat Balaã, cuius doctrinæ sectatores fuerunt. Dicuntur autem ab Oriẽte uenisse: quia terra illa est ad Orientalem partẽ terræ Iudęorum. Et secundum hoc Herodes non statim recedẽtibus Magis, sed post biennium pueros interfecit. Vel quia dicitur interim accusatus Romam iuisse: uel aliquorum periculorũ terroribus agitatus, à cura interficiendi puerum interim destitisse. Vel quia potuit credere Magos fallacis stellę uisione deceptos, postquam non inuenerunt quem malum putaurant, erubuisse ad se redire: ut Augustin. dicit in libr. de Consensu Euangelistarum. Ideo autem non solum bimos pueros interfecit, sed etiam infrà: quia (ut Augustin. dicit in quodam sermone Innocentum) timebat ne puer, cui sydera famulantur, speciem suam paulò suprà ętatem uel infra transformaret.

* li. 2. c. 11. inter med. & fin. to. 4.

* Glo. ordi. sup illa verba Matt. a. a bimatu.

& conſenſum populi Chriſtiani.

¶ Quartum dubiũ eſt, quãdo Magi cognouerint myſterium hoc, qñ venerint Hieroſolimam, ante decimãtertiã diẽ poſt ortum Chriſti, ex qua terra venerint, qua ſtella duce & demonſtrante cognouerint. Sed hæc omnia quũ particularia sũt ea interpretatione Sanctorũ ſuper Matt. c. 2. petenda ſunt. Nos ad difficiliora progrediamur.

Vtrùm ars magica ſit licita.

¶ Eſt quintũ dubiũ, nũ Magica ars licita ſit; de hac qõne tractauit latiſſimè doctiſſim' P. Victoria ĩ relectione de Magica arte, nos breuiter patrũ ſnĩas referem'.

202

Op. 60. ca. 7. Et Mat. 2. co. 4.

M. Victor.

Origenes. Origenes tract. 5 in Matt. exponẽs Magorũ hiſtoriã, vt refert Polichroni' in Ezechielem, magicã artẽ sũmoperè cõmendauit.

Polichronius.

* In ſer. 2. epipha. q eſt 30. in ordine & ſer. 3 eiuſdem feſti, to. 10.

Theophilus.

Quã rem Theophil', Alexandrinus Epſ, Origenici nõis perpetu' hoſtis, acrius quã par eẽt vituperãs, in 2 libr. paſchali aduerſus Origenẽ ita inuehitur. Confundat Origenes, qui inter cætera flagitiorũ genera, quæ confingit, magicis quoq; artib' patrociniũ tribuens, in tractatibus ſuis his loquutus eſt verbis; Ars magica non mihi vr alicuius rei ſubſiſtẽtis vocabulũ;

*l. 2. c. 5. à med. to. 6.

ſed etſi ſit, non eſt operis mali, nec qđ hĩs poſſit contemptui. Hæc dicẽs vtiq; fautorẽ ſe eẽ demõſtrat Elymæ magi, qui Apoſtolis repugnauit; & lãnę atq; Mãbrę q Moyſi magicis artibus reſtiterunt, &c. Verũ, cũ toties Origenes ĩ ſcriptis ſuis Magorũ maleficia deteſtet, ac pcipuè in 13. ho. ſuper numeris, vbi lõgo ea diuinis te

* hom. 6. poſt med. primi fol. a prin. ho. to. 2.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

Vtrùm ſtella quæ Magis apparuit, fuerit vna de cęleſtibus ſtellis.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quòd ſtella quę Magis apparuit, fuerit vna de cęleſtibus ſtellis. Dicit enim Au. in quadam ſermone Epiphaniæ, Dum pendet ad vbera, & vilium patitur Deus inuolumenta pãnorum, repente nouum de cęlo lydus effulſit. Fuit igitur ſtella cęleſtis, quę Magis apparuit.

¶ 2. Præterea Augu. * dicit in ſermone quodam Epiphanię. Paſtoribus Angeli. Magis ſtella Chriſtum demonſtrat, vtriſque loquitur lingua cęlorum: quia lingua ceſſauit Prophetarum. Sed Angeli paſtoribus apparentes, fuerunt verè de cęleſtibus Angelis. Ergo & ſtella Magis apparens, fuit verè de cæleſtibus ſtellis.

¶ 3. Præterea, Stellæ quæ non ſunt in cęlo ſed in aere, dicuntur ſtellę cometæ, quæ non apparent in natiuitatibus Regum, ſed magis ſunt indicia mortis eorũ. Sed illa ſtella deſignabat Regis natiuitatem: vnde Magi dicũt Matt. 2. Vbi eſt qui natus eſt Rex Iudæorum? vidimus enim ſtellam eius in Oriente. Ergo videtur q fuerit de cęleſtibus ſtellis.

Sed contra eſt, quod Auguſt.* dicit in li. 2. contra Fauſtum. Nõ ex illis erat hęc ſtellis: quę ab initio creaturę itinerum ſuorum ordinem ſub creatoris lege cuſtodiunt, ſed nouo virginis partu, nouum ſydus apparuit.

Reſpõdeo dicẽdum, quòd ſicut Chriſo. * licit ſuper Matth. q illa ſtella, quę Magis apparuit, nõ fuerit vna cœleſtium ſtellarum, multipliciter manifeſtum eſt. Primò quidem, quia nulla alia ſtella rum hac vita incedit, hæc. n. ſtella ferebatur a Septentrione in Meridiem: ita enim Iudæa iacet ad Perſidem, vnde Magi venerunt. Secundò apparet hoc ex tempore: non enim ſolum apparebat in nocte, ſed etiam in media die, quod non eſt virtus ſtellæ, ſed nec etiam lunæ. Tertiò, quia quandoque apparebat, & quandoque occultabatur. Cùm enim intrauerunt Hieroſolymam, occultauit ſeipſam: deinde vbi Herodem reliquerunt, ſeipſam monſtrauit. Quartò, quia non habebat continuum motum, ſed cùm oportebat ire Magos, ibat, cùm oportebat ſtare, ſtabat, ſicut & de columna nubis erat in deſerto. Quintò, quia non ſurſum manens, partum Virginis demonſtrabat, ſed deorſum deſcendens, hoc faciebat. Dicitur enim Matth. 2. quòd ſtella, quam viderant Magi in Oriente, antecedebat eos, vſq; dum ueniens ſtaret ſuprà vbi erat puer. Ex quo patet, quòd verbum Magorum dicentium, Vidimus ſtellam eius in Oriente, non eſt ſic intelligẽdum, quaſi ipſis in Oriente poſitis ſtella apparuerit exiſtens in terra Iuda, ſed quia uiderunt eam in Oriente exiſtentem, & pręceſſit eos uſque in Iudæam, quanuis hoc a quibuſdam ſub dubio relinquatur. Nõ autem potuiſſet diſtinctè domũ demonſtrare, niſi eſſet terrę uicina. Et ſicut ipſe dicit, hoc non uidetur proprium eſſe ſtellę, ſed uirtutis rationalis cuiuſdam. Vnde uidetur hęc ſtella uirtutis inuiſibilis fuiſſe in talem apparentiam transformata. Vnde quidam dicunt, quòd ſicut Spiritus ſanctus deſcendit ſuper baptizatũ Dominum in ſpecie columbę: ita apparuit Magis in ſpecie ſtellę. Alij vero dicunt, quòd Angelus qui apparuit paſtoribus in humana ſpecie, apparuit Magis in ſpecie ſtellę.

¶ Probabilius tamen uidetur, q fuerit ſtella de nouo creata non in cęlo, ſed in aere uicino terrę, quæ ſecundum diuinam uolũtatem mouebatur. Vnde Leo Papa dicit in ſermone Epiphaniæ:* Tribus Magis in regione Orientis, ſtella nouæ claritatis apparuit, quæ illuſtrior cæteris pulchriorque ſyderibus, in ſe intuẽtium oculos animosque conuerteret, ut confeſtim aduerteretur, non eſſe otioſum, quod tam inſolitum uidebatur. * In ſer. 1. nõ lõgè a prin.

Ad primum ergo dicendum, quòd cęlum in ſacra Scriptura quãdoque dicitur aer: ſecundum illud, Volucres cęli, & piſces maris.

Ad ſecundum dicendum, quòd ipſi Angeli cæleſtes ex ſuo officio habent, ut ad nos deſcendant in miniſterium miſſi: ſed ſtellæ cæleſtes ſuũ ſitum non mutant. Vnde non eſt ſimilis ratio.

Ad tertium dicendum, quòd ſicut ſtella illa nõ eſt ſequuta motum ſtellarum cæleſtium, ita nec etiam ſtellarum cometarum: quę nec de die apparent, nec curſum ſuum ordinatum mutant. Et tamen non omnino aberat ſignificatio cometarũ, quia cęleſte regnum Chriſti comminuit, & conſumit uniuerſa regna terrę, & ipſum ſtabit in ęternum: ut dicitur Dan. 2.

ARTI-

ARTICVLVS OCTAVVS.

Vtrùm Magi conuenienter ad Christum adorandum venerint.

Matth. 2. pün.

AD octauum sic proceditur. Videtur, quòd Magi non conuenienter ad Christum venerandum venerint. Vnicuique.n. Regi reuerentia debetur a suis subiectis: Magi autem non erant de regno Iudæorum. Ergo cùm ex visione stellæ cognouerunt natum esse Regem Iudæorum, videtur, quòd inconuenienter venerint ad eum adorandum.

¶ 2. Præterea, Stultum est viuente Rege aliquo, extraneum Regem annūtiare. Sed in regno Iudææ regnabat Herodes, Ergo stultè fecerunt Magi, alterius Regis natiuitatem annuntiantes.

¶ 3. Præterea, Certius est cæleste indicium, quàm indicium humanum. Sed Magi ducatu cælestis indicij ab Oriente venerant in Iudæam. Stultè ergo egerunt, præter ducatum stellæ, humanum indicium requirendo, dicentes, Vbi est qui natus est Rex Iudæorum?

¶ 4. Præterea, Munerum oblatio & adorationis reuerentia, non debetur nisi regibus iam regnantibus. Sed Magi non inuenerunt Christum regia dignitate fulgentem. Ergo inconuenienter ei munera & reuerentiam regiam exhibuerunt.

¶ Sed contra est, quod dicitur Isa. 60. Ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui. Sed qui diuino lumine ducuntur, non errant. Ergo Magi, absque errore, Christo reuerentiam exhibuerunt.

*ar. 6 huius q. arg 2.

Respondeo dicendum, quòd sicut dictum est, * Magi sunt primitiæ Gentium in Christū credentium: in quibus apparuit sicut in quodam præsagio fides & deuotio Gentium venientium a remotis ad Christū. Et ideo sicut deuotio & fides Gentium est absque errore per inspirationem Spiritus sancti; ita etiam credendum est, Magos a Spiritu sancto inspiratos, sapienter Christo reuerentiam exhibuisse.

* In ser. 2. qui est 30. in ord. ante med. illius, to. 10.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Augustin. * dicit in sermone Epiphaniæ, cùm multi Reges Iudæorum nati fuissent atque defuncti, nullū eorum Magi adorandum quæsierunt. Non itaque Regi Iudæorum, quales illic esse solebant, hunc tā magnum honorem longinqui alienigenæ, & ab eodem regno prorsus extranei, a se deberi arbitrabantur: sed talem natum esse didicerunt, in quo adorando, se salutem, quæ secundum Deum est, consecuturos minimè dubitauerunt.

* Hom. 2. in Matth. in ope. imper. super illud: Vidimus stellā eo. 2.

¶ Ad secundum dicendum, quòd per illam annuntiationem Magorum præsignabatur constantia Gentium, Christum vsque ad mortem confitentium. Vnde Chrysosto. * dicit super Matthæ. quòd dum considerabant Regem futurum, non timebant Regem præsentem: adhuc non viderant Christum, & iām parati erant pro eo mori.

* In ser. 6. & est 34. in or. a med. to. 10.

Ad tertium dicendum, quòd sicut August. * dicit in sermo. Epiphaniæ: Stella quæ Magos perduxit ad locum, vbi erat cum matre Virgine Deus infans, poterat eos ad ipsam perducere ciuitatem Bethlehem, in qua natus est Christus sed tamē subtraxit se, donec de ciuitate, in qua Chrs nasceref, ēt Iudæi testimoniū perhiberent: vt sic geminato testimonio confirmati (sicut Leo Papa * dicit) attentiori fide expeterēt, quē & stellę claritas, & prophetiæ manifestabat autoritas. Et ita ipsi annuntiant Iudæis Christi natiuitatem & interrogant locum, credunt & quærunt, tanquam significantes eos qui ambulant per fidem, & desiderant speciem: vt August. dicit * in sermo. Epiphaniæ. Iudæi autem indicantes eis locum natiuitatis Christi, similes facti sunt fabris arcæ Noè, qui alijs vbi euaderēt præstiterunt, & ipsi diluuio perierūt. Audierunt & abierunt inquisitores, dixerunt & remanserunt doctores similes lapidibus milliariis, qui viam ostendunt, nec ambulant. Diuino etiam nutu factum est, vt aspectu stellæ subtracto, Magi humano sensu in Hierusalem irent, quærentes in ciuitate regia Regem natum, vt in Hierusalem primò Christi natiuitas publicè annuntiaretur (secundum illud Isa. 2. De Sion exibit lex, & verbū Domini de Hierusalem) & vt etiam studio Magorum de longe venientium, damnaretur Iudæorum pigritia propè existentium.

* In ser. 4. de epipha. inter prin. & med.

* In ser. 6. qui est 34. in ordi. de temp. paulo a princ. to. 10.

Ad quartum dicendum, quòd sicut Chrysost. * dicit super Matthæ. Si Magi terrenum regem quęrentes venissent, fuissent confusi: quia tanti itineris laborem sine causa suscepissent, vnde nec adorassent, nec munera obtulissent. Nunc autem quia cœlestem regē quærebant, etsi nihil regalis excellentiæ in eo viderent, tamen solius stellæ testimonio contenti

* Hom. 2. in Matt. in ope. imperf. sup illud: Et intr. do. to. 2.

stimoniis sermone Magos, maleficos, & omne incantatorum genus prosternit; nulla est occasio, cur talia de Origene suspicemur. Et ne quem moueant præmissa Polychronij, & Theophili testimonia, sciendum est duplicem esse Magiam, alteram vbiq; ab Origene damnatā, quæ per foedera, cū dæmonibus inita, aut verè, aut apparētèr operatur; alterā ab Origene laudatā, quæ ad practicē naturalis philosophiæ pertinet, dotēs admirabiles res operarice applicatiōe mutua naturalium virtutū adinuicē agentium, ac patientiū. Quā partitionē Hieronym⁹ amplectitur 1. li. commentariorū in Danielē sup illis verbis. 2. capitis: Pręcepit rex, vt conuocarent hariolos & magos & malefici, & Chaldęi. Vbi annotans, cur Daniel magos a maleficis, hariolis, & Chaldæis distinxerit, ita scribit: Quos nos hariolos, cęteri: ἐπαοιδοὺς, i. incātatores interpretati sunt. vñr mihi esse, qui verbis rē pagūt. Magi, qui de singulis philosophantur; malefici, qui sanguine vtūt, & victimis, & sæpè contingūt corpa mortuorū. Porrò i Chaldæis genethliacos significari puto, quos vulgus mathematicos vocat. Consuetudo aūt cōis magos pro maleficis accipit, qui aliter hñr apud gentē suā, eo qd sint philosophi Chaldęorū: & ad artis huius sciētiā reges quoq; & principes eiusdem gentis oīa faciunt. Vnde & I natiuitate Dñi saluatoris ipsi primū ortū eius intellexerūt; & venientes in sanctam Bethlehē adorauerūt puerum,

Magica duplex.

Hierony.

rum, ſtella deſuper oſtendente. Idem in ſecundo aduerſus Iouinianum libro, Eubolus, inquit qui hiſtoriam Mythræ multis voluminibus conſcripſit, narrat apud Perſas tria genera Magorum, quorum primi qui ſunt doctiſſimi, & eloquentiſſimi, excepta farina & olere nihil amplius in cibo ſummût. Hæc Hieronymus: ante quem Iuſtinus Philoſophus, & Martyr eãdẽ approbauerat diſtinctionem in libro quæſtionũ a gentibus poſitarũ, quæſt. 24. & 26. in quibus diſcutiens, quid interſit inter miracula Magorũ Aegyptiorũ & Moiſi, & inter miracula chriſti, & Apollonii Philoſophi, ſiue Magi ſic loquitur: Ea quidem miracula, quæ à Moſe edita sũt, diuina opa edita ſunt, videlicet permutationẽ naturę aquę, quæ proponebatur in naturam eius, quod efficiebatur: ea autem, quæ Magi æddiderunt, dæmonum opera edita ſunt; qui faciebãt vt oculi, eorum, qui cernebãt ſerpẽtẽ, ſanguinẽ, & ranã, quæ non erãt videbãtur. Et Apollonius quidem, vir ſciẽtia naturaliũ facultatum prædi tus, conſenſio numque, & contrariarum affectionum, quæ in eis inſunt, ex ea arte operationes edebat, non diuina auctoritate. Itaque in omnibus perfectionibus ei neceſſaria erat materiæ accommodatæ aſſumptio, qua adiutrice, id quod abſoluebatur, explebat. Saluator autem noſter Chriſtus pro diuina ſua auctoritate ac iure, mira & inuſitata opera perficiens nuſquam materiam requirebat, ſed imperium,

Ho. 10. in Euãg. post med. illius Iuſtinus Philoſophus.

Apollon.

eum adorauerunt: vident enim hominem & agnoſcunt Deum. Et offerunt munera dignitati Chriſti congruentia: aurum quidem, quaſi Regi magno: thus quod in Dei ſacrificio ponitur, immolatur vt Deo: myrrha, qua mortuorum corpora condiuntur, præbetur, tanquàm pro ſalute omnium morituro. In quo etiam, vt Gregor.* dicit, inſtruimur, vt nato Regi aurum (per quod ſignificatur ſapientia) offeramus, in conſpectu eius, ſapientiæ lumine ſplendentes. Thus autem, per quod exprimit orationis deuotio, offerimus Deo, ſi per orationem ſtudia Deo redolere valeamus. Myrrham autem quę ſignificat mortificationem carnis, offerimus, ſi carnis vitia per abſtinentiam mortificemus.

QVAESTIO XXXVII.

De legalibus circa puerum Ieſum ſeruatis, in quatuor articulos diuiſa.

DEinde conſiderandũ eſt de circunciſione Chriſti. Et quia circunciſio eſt quædã profeſsio legis obſeruandę (ſecundum illud Gal. 5. Teſtificor omni homini circuncidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ) ſimul cum hoc quærendum eſt de aliis legalibus circa puerũ Ieſum obſeruat.

¶ Vnde quæruntur quatuor.

¶ Primò, de eius circũciſione.

¶ Secundò, de nominis impoſitione.

¶ Tertiò, de eius oblatione.

¶ Quartò, de matris purgatione.

IN hac quæſtione Diuus Thomas habet quatuor concluſiones.

¶ Prima eſt, Chriſtus debuit circuncidi. 1. Conclu.

¶ Secunda eſt, conuenienter impoſitũm eſt ei nomen Ieſus. Secunda.

¶ Tert., Chriſtus in templo cõuenienter eſt oblatus. Tertia.

¶ Quarta cõuenienter mater Dei ad templum purganda acceſſit. Quarta.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Chriſtus debuerit circuncidi.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſtus non debuerit circũcidi. Veniente enim veritate, ceſſat figura. Sed circunciſio fuit Abrahæ præcepta, in ſignum fœderis, quod erat de ſemine naſcituro: vt patet Geneſ. 17. Hoc aũt fœdus fuit ĩ Chriſti natiuitate completum. Ergo circunciſio ſtatim ceſſare debuit.

¶ 2. Prætereà, Omnis Chriſti actio, noſtra eſt inſtructio, vnde dicitur Ioann. 13. Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Sed nos non debemus circuncidi: ſecundum illud Galat. 5. Si circuncidimini, Chriſtus vobis nihil proderit. Ergo videtur, quòd nec Chriſtus debuerit circuncidi.

¶ 3. Prætereà, Circunciſio eſt ordinata in remedium originalis peccati. Sed Chriſtus non contraxit originale peccatum. vt ex ſuprà dictis * patet. Ergo Chriſtus non debuit circuncidi. *q. 15. ar. 1.

¶ Sed contra eſt, quòd dicitur Luc. 2. Poſtquam conſummati ſunt dies octo vt circunciderctur puer.

¶ Reſpondeo dicẽdum, quòd pluribus de cauſis Chriſtus debuit circuncidi. Primò quidem, vt oſtendat veritatem carnis humanæ, contra Manichæum, qui dixit eum habuiſſe corpus phantaſticum: & contra Apollinarium, qui dixit corpus Chriſti eſſe diuinitati conſubſtantiale: & contra Valẽtinum, qui dixit Chriſtum de cælo corpus attuliſſe. Secundò, vt approbaret circunciſionem, quam olim Deus inſtituerat. Tertiò, ut

EXPOSITIO Quæſtionis.

VT ea quæ hic à D. Thoma aſſeruntur, melius intelligãtur eſt quæſtio grauis & perdifficilis, Vtrũ Chriſtus Dominus legi Moſaycæ, vel alieni legi fuerit ſubiectus. A parte negatiua ſunt argumenta optima. 204 Inf. q. 40. ar. 4. co. Et 4. d. 1. c q. 2. ar. 2. q. 3. Et op. 60. cap. 5. Vtrũ Chriſtus fuerit legi ſubiectus.

¶ Primo ſic, Chriſt⁹ erat De⁹, ergo nulli legi ſubiectus Conſequentia inde probatur, nam ſancti patres explicantes diuinas literas, inde probant Chriſtum Dominũ legi Moſaycæ nõ fuiſſe obnoxiũ quia Deus erat, vt planè docet D. Tho. 3. p. q. 57. ar. 4. & ſancti patres explicantes caput decimũ Matthæi. Sed hæc ratio æquè probat q̃ nulli legi fuerit ſubiectus. Primũ argumentũ. D. Thom.

¶ Præterea ipſe Dominus ſe excuſabat, q̃d non obſeruaret legẽ, quia erat Deus, vt patet Matt 10. quo in loco inter alias probationes, quas adduxit ad oſtẽdendum ſe non peccaſſe ſanando paralyticum fuit, quia filius hominis erat Dominus etiã Sabbati. Et Ioan. ſanando paralyt. cum inter alia dixit, hoc ſibi licuiſſe hac ratione pater meus vſque modo operatur, & ego operor, ſed multi exponunt (maximè Abulenſis) ideo id dixiſſe vt inſinuaret ſe lege non obſtringi ad obſeruãdum Sabbathum, quia nec pater ad id tenebatur, & ipſe erat Deus tam potens ſicut pater. Vnde ſubiungitur. in textu, Secũdum. Mat. 10.

texru, quod propterea volebant illum interficere, quia se faciebat æqualē Deo.

Confir. ¶Hoc idē cōfirmatur, nā aliàs sequitur, ꝙ peccasset iubendo paralitico, vt portaret grabatū. Etenim si erat legi subiectus, non licuisset sibi ꝑcipere aliquid cōtra legē, sed portare tale oo⁹ erat cōtra legē, ergo hoc ꝑcipere non licuisset. Summa hu⁹ argumēti ꝓpositi hæc ē, nulla alia causa in sacris literis demōstrat, quare Chr̄s legi Mosaycę nō fuerit subiectus, nisi q̄a De⁹ erat, sed hæc rō ꝑsuadet æqualr̄ qđ nulli ē subiect⁹, ergo.

Tertium. ¶ Deinde, Chr̄s ſm quod homo ē impeccabilis, ergo inobligabilis itaq; nulla lege tenet. Anteccedēs asserit ab vniuersis Theologis. Cōsequētia ꝓbatur. Nā ille ꝓprie obligat, & obstringit lege, qui pōt mādatum transgredi: nā certe stultum esset ponere ꝑceptū igni vt cōburet, aut cœlo, vt moueretur, si quidem hæc præcepta præuaricari non possunt.

Quartum. ¶Quartò, nemo pōt obligari sub condōne impossibili innugēdo reatū rei impossibilis. Certè nemo pōt obligari mādato sub pœna, quod cōuertat in Chimerā, sed tā impossibile est, ꝙ Christ⁹ peccet, q̄ est impossibile, ꝙ sit Chimera, ergo ñ potuit obligari sub reatu peccati. Explicatur hoc argm̄. Nam non pōt Deus ꝑcipere Chr̄o vt moriat pro gn̄a humano sub ista condōne, si hoc nō feceris odio te habebo, & eris reus peccati, & mortis ęternę, ergo non pōt illū lege obligare, ille siquidem lege obligatur, qui si

comprobaret se esse de genere Abrahæ, qui circuncisionis mandatum acceperat in signū fidei, q̄ de ipso habuerat. Quartò, vt Iudæis excusationem rolleret ne eū reciperent, si esset incircuncisus. Quintò, ut obediendi uirtutē nobis suo commendaret exemplo. Vnde & octaua die circuncisus est, sicut in lege erat præceptum. Sextò, ut quia in similitudinem carnis peccati aduenerat, remedium, quo caro peccati consueuerat mundari, nō respueret. Septimò, ut legis onus in se sustinens, alios a legis onere liberaret, secūdum illud Gal. 4. Misit Deus filiū suum, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ circuncisio per remotionem carnalis pelliculæ in membro generationis facta, significabat spoliationem uetustæ generationis, a qua quidem vetustate liberamur per passionem Christi. Et ideo ueritas huius figuræ nō fuit plene impleta in Christi natiuitate, sed in eius passione, ante quā circuncisio suam virtutem, & statum habebat. Et ideo decuit Christum ante suam passionem tanquam filium Abrahę circuncidi.

Ad secundum dicendum, ꝙ Christus circuncisionem suscepit eo tempore, quo erat sub præcepto. Et ideo sua actio in hoc est nobis imitanda, ut obseruemus ea, quę sunt nostro tempore in præcepto: quia unicuique negotio est tempus, & opportunitas: vt dicitur Eccl. 8. Et pręterea, ut Orig.* dicit, sicut mortui sumus cum illo moriente, & consurreximus Christo resurgenti: ita circuncisi sumus spirituali circuncisione per Christum, & ideo carnali circuncisione non indigemus. Et hoc est quod Apostolus dicit Col. 2. In quo .s. Christo, circuncisi estis circuncisione non manufacta, in expoliatione corporis carnis, sed in circuncisione Domini nostri Iesu Christi.

* Orig. ho. 14. in Luc. in princip. to. 3.

Ad tertium dicendum, ꝙ sicut

non faciat mandatū incidit in reatum peccati, & mortis.

Quintum. ¶Quintò sic, Christi Dñi volūtas erat lex & regula faciendorū, ita quòd quicquid faceret esset bonū & rectū, ergo non erat alicui legi subiectus determināti alterā partem. Certe Deus optimus maximus hac de causa eximit ab ōi lege, q̄a est r̄la agendorū, & q̄cquid faciet rectū erit. Quæ demōstratio eadē ꝓcedit de Chr̄o.

Confir. ¶ Cōfirmat hoc idē, nam si Chr̄s (fingat casus impossibilis) mentiret, non esset peccatū, q̄nquidem esset op⁹ cōsentaneū & uoluntati diuinæ & humanæ ipsi⁹, ergo nō obligat ad non mentiēdū. Certe Chr̄s nō pōt obligari ad malū, nā De⁹ nō pōt quēpiā ad malū sua lege cōstringere. Nec pōt obligari ad bonū, q̄a pōt illud libere non facere, si quidem Deus est.

Vltimum. ¶ Vlt. si Chr̄s potuit mandatis legū obstrigi & teneri, cōsequens est, qđ teneretur ꝓpriis ꝑceptis & legib⁹, quas ipse alijs imponebat. Teneret ꝑcepto baptismi, & Eucharistiæ, & cęteris id gen⁹, nā legislator ēt tenet ꝓpriis legib⁹, & id quidē iure naturali, licèt non quo ad vim coactiuā, prout diffinit D. Th. 1. 2. q. 96. ar. 5. Teneret quoque ꝑceptia parentū suorū. Imo vr̄, ꝙ si potuit hr̄e mandatū moriendi pro gn̄e humano, qđ ad

205 Opusc. 60. c 6.

D. Thom.

Christus propria voluntate mortem nostrā suscepit, quæ est effectus peccati (nullum in se habēs peccatum) vt nos a morte liberaret, & spiritualiter nos faceret mori peccato, ita etiam & circuncisionem, quæ est remedium originalis peccati, suscepit absq; hoc ꝙ haberet originale peccatum: vt nos a legis iugo liberaret, & vt in nobis spiritualem circuncisionē efficeret: vt scilicet suscipiendo figuram, impleret veritatem.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm conuenienter fuerit Christo nomen impositum.

AD secundum sic procedit. Videtur, ꝙ inconuenienter fuerit Christo nomē impositum. Veritas .n. Euangelica debet prenunciationi propheticæ respondere. Sed prophetæ aliud nomen de Christo prenunciauerunt: dicitur enim Isa. 7. Ecce, Virgo cōcipiet, & pariet filiū, & vocabitur nomen eius Emmanuel. Et 8. Voca nomen eius, accelera, spolia detrahe, festina ꝑdari. Et 9. Vocabit nomen eius Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Pr̄ futuri sęculi, Princeps pacis, & Zac. 6. dr̄, Ecce vir, Oriens nomen eius. Ergo incōuenienter uocatum est nomen eius Iesus.

¶ 2. Prætereà Isa. 62. dicitur, Vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit. Sed hoc nomen Iesus, non est nomen nouum, sed pluribus fuit in veteri Testamēto impositum: vt patet etiam ex ipsa genealogia Christi Luc. 3. ergo videtur, quòd inconuenienter vocatum est nomen eius Iesus.

¶ 3. Prætereà, Hoc nomen Iesus, salutem significat: ut patet per id quod dicitur Matt. 1. Pariet filium, & vocabis nomen eius Iesum, ipse .n. salnū faciet populū suū a peccatis eorū. Sed salus per Christum non est facta solum in circuncisione, sed etiam in præputio: vt patet per Apostolum Ro. 4. Inconuenienter ergo hoc nomen fuit Christo impositum in sua circuncisione.

ad idē tenebatur ex lege naturæ: si quidē pro salute Reip. de lege naturæ tenetur ciuis vitā propriā effundere. Contrariū probant argumēta plurima, nō minoris efficaciæ.

Argumen. patris affirmatiuæ.

Primum. 1. Cor. 15.

¶ Io primis 1. Cor. 15. dr̃ de Christo, quòd post finem subiectus erit Deo, & patri, sed quiuis subiectus principi, pōt eius mandatis obstringi, ergo Christus potuit esse legi subiectus. Propter hoc argumentū

D. Thom.

D. Th. 1. 2. q. 93. art. 4 ad ſm docet, quòd Christus iure naturæ humanę erit subiectus legi æternæ, ita qđ sicut dicimus filiū esse minorē patre rōne naturæ humanę, ita absolute cōcedendum est esse obligatū lege, licèt hoc sit rōne naturæ humanæ. Scdō,

Secūdum.

Christus est verè obediēs iuxta illud Pauli Fact⁹ est obediēs vsq; ad mortē, ergo habuit p̄ceptū. Cōsequentia inde probatur, nā proprium obiectū obediētię est p̄ceptum tacitū, vel expressum, vt docet D. Th.

D. Thom.

2. 2. q. 104 art 2.

Confir. 1.

¶ Hoc ipm cōfirmat, nā rō obediētiæ nō consistit ī hoc, qđ q̄spiā sine oblōne faciat, quod alteri gratū est, sed in hoc quod facit ex oblōne inferioris ad superiorē, vt aperte docet D. Th. 3. p. q. 47. art. 2. ad 2. Sed Chr̄s est verè obediēs, ergo hēt superiorē, & obligat ab illo, & sic ab illo pōt lege obstringi, & obligari.

D. Thom.

Confir. 3.

¶ Cōfirmatur ēt, nā oīs excellentia meriti possibilis dēt tribui Chr̄o, sed magis meritoriū est facere aliquid ex obedientia, q̄ sine illa, ergo hæc præstātia meriti Chr̄o Dn̄o tribuenda est. Minor huius argumentationis, p-batur, nā actus nobilioris virtutis est magis meritorius, si qdē hēt melius obiectū, sed obedientia est virtus inter cæteras nobilior, vt patet ex doctrina D. Th. 2. 2. 104. art. 3. D. Thom.

Tertium.

¶ Præterea, ad rōnē timoris filialis, cuius offīn est timere offensam patris cœlestis, satis est, qđ aīa Chr̄i absolute possit peccare, licèt vt est cōiuncta tali supposito nō possit peccare, vt diffinit D. Tho 3 p. q. 7. quantum existimo, ergo sīr ad rōnem oblōnis, satis est, q̄ absolute illa aīa possit teneri lege, quis illud suppositū absolute nō possit peccare.

Quartum.

¶ Quartò de Christo absolute nō negātur q̄ conueniūt hoī, licèt Deus sit, nō est ergo negādū cū esse obnoxiū legi, licèt Deus sit: nā hoc cōuenit Chr̄o rōne naturę humanę.

Quintum.

¶ Quintò, sequitur qđ Chr̄s verus hō nō habuerit iustitiā cōmutatiuā: consequens est apertè falsū, quāquidē nō habuit dn̄iū tpale, nisi prout erat necessariū ad spirituale, ergo si accepisset palliū ab aliquo sine ordine ad spūale, teneretur pretium restituere, aliàs hēret plenarium rerum oīum dominiū.

Vltimum.

¶ Vltimò, ipse Dn̄s prædicat se habere præceptū a patre. Vt in illo, sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio. Et iterum, hoc mandatum habeo a p̄ra meo, ergo.

Medina.

¶ De hac quæstione varia sūt theologorū placita. Doctor Medina codice de pœnitētia in materia de satisfactione pro certo habet, quòd Christus tenebatur lege æterna, & naturali. Alij vero dn̄t, quòd tenebatur tum lega

Sed contra est autoritas Scripturæ, in qua dicitur Luc. 2. q̄ postquam cōsummati sunt dies octo, vt circunciderertur puer, vocatum est nomen eius Iesus.

Rn̄deo dicendum, q̄ noīa debent proprietatibus rerum rn̄dere. Et hoc patet in noībus generū & specierum: quia, vt dr̃ 4. Meta. rō, q̄ significat nomen, est definitio, quæ designat propriā rei naturam. Noīa autem singularium hoīum sp imponuntur ab aliqua proprietate eius, cui nomen imponit. Vel a tpe, sicut imponunt noīa aliquorum sanctorum his, qui in eorum festis nascunt. Vel a cognatione: sicut cum filio imponitur nomen patris, vel alicuius de cognatione eius, sicut propinqui Ioan. Baptistæ volebant eum uocare noīe p̄ris sui Zachariam, non aūt Ioannē: quia nullus erat in cognatione eius, qui vocaret hoc noīe, vt dr̃ Luc. 1. Vel ēt ab euentu: sicut Ioseph vocauit primogenitū suū Manassem, dicēs, Obliuisci fecit me Deus oīum laborū meorū. Genes. 41. Vel ēt ex aliqua qualitate eius, cui nomen imponit: sicut Gen. 25. dr̃, q̄ quia qui primus egressus est de vtero matris, rufus erat, & totus (in morem pellis) hispidus, uocatum est nomen eius Esau, qđ interpretat rubeus. Noīa autem q̄ imponuntur aliquibus diuinitus, sp significant aliquod gratuitum donum eis diuinitus datū: sicut Gen. 17. dictū est Abrahæ, Appellaberis Abrahā, qa patrē multarū gentiū constitui te. Et Matt. 16. dictum est Petro. Tu es Petrus, & super hanc petrā ædificabo Ecclesiam meā. Quia igit Christo hoc munus gratiæ collatum erat, ut per ipsum oēs saluarentur: ideo conuenienter vocatum est nomen eius Iesus, idest, Saluator, Angelo hoc nomen prænunciante, non solum matri, sed etiam Ioseph, qui erat futurus eius nutritius.

Ad primum ergo dicendum, q̄ in oībus illis noībus quodammodo significatur hoc nomen Iesus, qđ est significatiuū salutis. Nā in hoc quod dr̃ Emmanuel, quod interpretat, nobiscū Deus, designatur causa salutis, quæ est vnio diuinę & humanę naturę in p̄sona filij Dei, per quā factū est, ut Deus esset nobiscū, quasi particeps nostrę naturę. Per hoc aūt quod dr̃. Voca nomen eius, accelera, spolia detrahe, &c. designat a quo nos saluauit, quia a diabolo, cuius spolia abstulit, ſm illud Coloss. 2. Expolians principatus, & potestates, traduxit confidenter. In hoc autem quod dr̃, Vocabitur nomē eis Admirabilis, &c. designatur uia & terminus n̄ræ salutis, in quantum. s. admirabili diuinitatis consilio, & virtute, ad hæreditatem futuri sæculi perducimur, in quo erit pax perfecta filiorum Dei, sub ipso principe Deo. Quod uero dicitur, Ecce uir, Oriens nomen eius, ad idem refertur ad quod primum, scilicet ad Incarnationis mysterium, secundum quod exortum est in tenebris lumen rectis corde.

Ad secundum dicendū, q̄ his qui fuerunt ante Chr̄m, potuit conuenire hoc nomen Iesus, secundum aliq̄ aliam rōnem, puta, quia aliquā particularem & temporalem salutem attulerunt. Sed ſm rationē spiritualis & vniuersalis salutis, hoc nomen propriū est Christo, & secundum hoc dicitur esse nomen nouum.

Ad tertium dicendum, quòd sicut Gen. 17. legit, simul Abraham suscepit nois impositionem a Deo, & circuncisionis mandatum. Et ideo apud Iudæos cōsuetum erat, ut ipso die circuncisionis noia pueris imponerentur: quasi ante circuncisionem perfectum esse nō habuerint. Sicut ēt nunc pueris in baptismo nomina imponūtur. Vnde super illud Prouerb. 4. Ego filius fui patris mei, tenellus & unigenitus, corā matre mea, dicit gloss. Quare Salamon se unigenitū corā matre noiat, quē fratrem vterinū p̄cessisse scriptura testatur, nisi quia

Secunda sententia. Victoria.

lege naturali, tũ lege veteri, tũ ẽt pcepto moriẽdi pro gñe humano. Sunt qui alia via pergũt dicentes, quod tenebaẽ lege ęterna, & naturali, atq; ẽt pcepto moriendi, sed non tenebaẽ lege veteri. Sapientissimus Victoria, quẽ honoris causa nomino, docuit, quòd Christus Dñs nulli legi fuit obnoxius, ẽt inquãtum homo.

Prima conclusio.

¶Pro explicatiõe, & intelligẽtia veritatis est prima ppositio. Christ' inquãtũ Deus nõ potuit obligari aliqua lege, aut pcepto. Probatur, tũ qm̃ nõ hẽt superiorẽ, tũ qm̃ est impeccabilis, & qcqd faciat rectũ est, ergo nõ põt lege obligari. Ille enim qui obligaẽ si nõ faciat, an etietuẽ. Tertiò, nõ põt obligari ad malũ, qa Deus illud nõ pt facere, neque ad bonũ, quia põt illud nõ facere.

206. Opusc. 60. artic. 8.

Obiicitur primo.

Obiicitur secundo.

Sed ĩ aduersum põt quis argumẽtari. Nã si Deus mentireẽ, peccaret, ergo tenetur nõ mẽtiri. Deinde, Chr̃s Dñs meruit apud patrẽ cęlestem de oĩ rigore iustitiæ, ergo pr̃ tenetur de oĩ rigore iustitię pręmiũ illud eis soluere, ergo esset iniustus, si pmiũ ñ redderet.

Ad primã obiectio.

¶Ad hæc argumẽta cõtinuo satisfaciẽdũ est, nã ad primũ dicendum, ꝙ si Deus mẽtiretur, & peccaret, & nõ peccaret, nã ex hoc sequitur euidẽs contradictio. Si enim mendaciũ diceret, cũ mẽdaciũ sit intrinsecè malum peccaret vtiq;, ex alia parte si mentireẽ, & mendaciũ diceret, esset equidẽ rectũ opus, nam esset cõforme diuinæ volũtati, q est regula oĩum bonorũ operũ. Secundò poterit Theologus negare argumenti consequentiam, si quidem si lapis mentiretur, peccaret vtique, at non tenetur præcepto ad non mentiendum.

ille mox nat', sine noĩe quasi nũquã esset, de vita decessit: Et ideo Christus simul, cũ fuit circũcisus, nominis impositionem accepit.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm Christus conuenienter fuerit in templo oblatus.

AD tertiũ sic pceditur. Vr̃, ꝙ icõueniẽter fuerit Chr̃s in tẽplo oblatus. Dr̃.n. Exo. 13. Sãctifica mihi oẽ primogenitũ, qđ aperit vuluam in filiis Israel. Sed Christus exiuit de clauso Virginis vtero, & ita matris vuluam non aperuit. Ergo Christus ex hac lege non debuit in templo offerri.

¶2. Præt. Illud qđ est semper pſens alicui, nõ potest ei præsentari. Sed Christi humanitas semp fuit Deo maxime præsens, ut pote semper ei coniuncta in vnitate personæ. Ergo non oportuit, ꝙ coram domino sisteretur.

¶3. Præt. Chr̃s est hostia principalis, ad quã oẽs hostiæ veteris legis referunẽ, sicut figura ad ueritatẽ. Sed hostię nõ debet esse alia hostia. Ergo nõ fuit cõueniens, vt pro Christo alia hostia offerretur.

¶4. Pręt. Inter legales hostias pręcipua fuit agnus, qui erat iuge sacrificium: vt hr̃ Num. 28. vnde etiã Christus dicitur agnus, Io. 1. Ecce Agnus Dei. Magis ergo fuit conueniens, quòd pro Christo offerretur agnus, q̃ par turturũ, uel duo pulli columbarum.

Sed in contrarium est autoritas scripturæ, quæ hoc factum esse testatur Luc. 2.

*Art. 1. huius quæst. in corp. & ad 5.

Rñdeo dicendũ, ꝙ sicut dictũ est. * Christus uoluit sub lege fieri, ut eos qui sub lege erant, redimeret, & ut iustificatio legis in suis membris spiritualiter impleretẽ. De prole autem nata duplex præceptum in lege traditur. Vnũ quidem generale, quo ad omnes: vt s. cõpletis diebus purificationis matris offerretur sacrificium pro filio, siue pro filia, vt hr̃ Leui. 12. Et hoc quidem sacrificium erat, & ad expiationẽ peccati, in quo proles erat concepta, & nata, & etiam ad consecrationem quandam ipsius: quia tunc primò pręsentabatur in templo, & ideo aliquid offerebatur in holocaustũ, & aliquid pro peccato. Aliud autem præceptum erat speciale in lege de primogenitis, tam in hominibus, quàm in iumentis. Sibi enim Dñs deputauerat omne primogenitũ filiorum in Israel, pro eo, ꝙ ad liberationem populi Israel percusserat primogenita Aegypti, ab homine vsq; ad pecus, primogenitis filiorũ Israel reseruatis. Et hoc mandatum ponitur Exo. 13. in quo etiam præfigurabatur Christus, qui est primogenitus in multis fratribus, ut dicitur Rom. 8. Quia igitur Christus ex muliere natus, erat quasi primogenitus, & uoluit fieri sub lege, hæc duo Euangelista Lucas circa eum fuisse obseruata, ostendit, primo quidem id, quod pertinet ad primogenitos, cũ dicit. Tulerunt illum in Hierusalem, ut sisterẽt eum in Dño: sicut scriptũ ęst in lege Dñi: Quia omne masculinum adaperiens uuluã, sanctum Dño uocabitur. Secundò, illud quod pertinet communiter ad omnes, cum dicit. Vt darent hostiam, secundum ꝙ dictũ erat in lege Domini. Par turturũ, aut duos pullos columbarum.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ sicut Greg. Niss. dicit. Illud legis præceptum in solo incarnato Deo singulariter, & ab aliis differenter impleri vr̃. Ipse nãq; solus ineffabiliter cõceptus, ac incõprehensibiliter editus, virginalẽ uterũ aperuit, nõ antea cõnubio reseratum, seruãs & post partũ inuiolabiliter signaculum castitatis. Vnde quod dicit, adaperiens uuluam, designat, ꝙ nihil antea inde intrauerat, uel exiuerat. Et per hoc etiam specialiter dicitur masculinus, quia nihil de fęmineita-

Ad secundum.

¶Ad secundũ argumentũ rñdetur ex proposito in 1.2. in materia de merito. Sed nunc breuiter dico, qđ meritũ Christi eatenus cẽsetur de rigore iustitiæ, qm̃ est ęquiualens, & superabundans ad præmiũ, qđ est conferendum. Rursus hac de cã dr̃ dẽ rigore iustitiæ, qm̃ qđ est ex virtute meriti potuit patrẽ cęlestẽ obligare, si obligationis capax eẽt.

Tertia obiectio. Solutio.

¶Sed tertium argũ solet fieri cõtra propositã cõclusionẽ. Nã Deus promisit, iurauit, ergo tenetur stare promissis. Rñdetur, qđ (vt dicit D. Paul. Heb. 6 Homines p maiorẽ sui iurãt, qua pp iurĩ religiõe obstringunẽ, & tenenẽ. Deus aũt, qm̃ neminẽ habuit, per quẽ iuraret, maiorẽ, iurat p semetipsũ, & ideo pprię cũ iurat, nõ obstringiẽ, cũ non hẽat superiorẽ. Iurat itaque, vt nihil desidereẽ, quod apud hoĩes addere solet firmitatẽ, & interponit iusiurandũ, insigniter declarare volẽs firmitatẽ, & immobilitatẽ sui promissi. Fateor tñ, ꝙ si non ĩpleret pmissũ, mẽdax esset. Vñ quodãmõ ex fidelitate, qm̃ fidelis est De', teneẽ seruare pmissũ. Dẽt hoc sibi, dẽt veritati & fidelitati: sđ hoc nõ ẽ pprię teneri, ne q; lege obligari.

Heb. 6. Iuramentũ Dei quomodo sit accipiẽdũ.

Secunda conclusio. Christus, inquãtum homo, subijcitur legi ęternæ.

¶Secũda cõclusio, Chr̃s, s̃m qđ hõ, est subiectus legi ęternę, & ordinatiõi ęternæ. Nã quicunq; est subiect' regi, est ẽt regis pceptis, sed filius Dei s̃m humanitatẽ, vt dr̃ 1. Cor. 15. subiectus est Deo patri, ergo subdi tus legi ęternæ, & diuinæ ordinationi. Sic colligit D. Th. 1. 2. q. 93. art 4 ad 2. Hæc conclusio euidẽtius demõstrabitur ex cõclusionibus subsequẽtibus.

1. Cor. 15.

D. Thom.

Tertia conclusio.

¶Tertia conclusio, Christus, secundum quod homo

fuit subiectus legi naturali. Hanc conclusionē probāt argumēta q̄ fecimus in initio q̄ōnis pro parte affirmatiua. Comprobat itidem argm̄ deductum ex p̄cedenti conclusione, nam si Chr̄s tenetur lege æterna, vt asserit p̄cedens cōclusio, certè tenetur lege naturali, q̄ nihil aliud est, quā lumē quoddā & dictamē ex lege æterna deriuatū.

Quarta cōclusio. Christus non tenebatur legi Moysi.

¶ Quarta concl. Certū est, quòd Chr̄s Dn̄s nō tenebat̄ lege Mosayca. Hanc cōclusionē oēs sancti patres nemine excepto affirmāt. Sed nō oēs explicant huius conclōnis verā & liīmam ꝓbationē. Dni ferè namq; vniuersi Chr̄m Dn̄m nō fuisse obstrictū lege Mosayca, q̄m erat verus Deus. Porro hęc rō nō magni pōderis esse vr̄, nā non reuocat̄ in dubium, Verum Chr̄s Dn̄s in q̄tum Deus esset subdit⁹ legi Mosaycæ, sed verū in quantū hō lege illa esset obstrictus. Huius ergo rei oportet veras īdagare rōnes, nā dicere q̄d fuit exēptus a lege Mosayca & ab eius obl̄one, voluntariè asseritur, nam hm̄ōi exemptio nunq̄ legit̄. Nec satis valide hoc ꝓbat̄ ex eo q̄d Chr̄s erat plenitudo legis, & q̄d lex erat vmbra & figura, Chr̄s autē corp⁹ & veritas, & adueniēte luce dissipant̄ tenebræ, & p̄nte corpore vmbra dissipat̄. Hæc inquā probatio īfirma est, nam ex ea sequeret̄, quòd nato Chr̄o in mundo antēq̄ cruci affigeret̄ lex vetus non habuisset vim obligandi, quod ab vniuersis ferè Theologis improbat̄, & cōdemnatur.

*Hom. 14. in Luc. a medio illius, 10. 3.

*Glo. ord. super illa verba Lu 2. Par turturum.

Vnde ergo liberabimus Christum ab obligatione legis Mosaycæ, si lege patris obligari potest? Profectò difficile est huius doctrinæ euidētes inuenire rationes, nam cum Christus s̄m quod homo potuerit lege Mosayca obligari, & non habeatur ex vera doctrina quòd fuerit exemptus, certe non videtur vnde nam probari possit, ꝙ huic legi non fuerit obnoxius. Sed iam rem diffiniamus.

¶ Prima huius conclōnis rō est, q̄m Christus Dn̄s erat Dn̄s legis, & in ei⁹ manu & īperio posita erat, vn̄ poterat in ea dispēsare, q̄n sibi bn̄ visum eēt, sicq; dispēsauit, vt portaret curatus grabatū suū, licèt aliàs eēt cōtra obseruationē Sabbati, licuit itaq; fieri pp diuinū honorē, vt p hoc appareret, q̄uo miraculosè sanat⁹ eēt in die illa. Hāc rōnem demonstrat Dn̄s Mat. 12. inquiēs, q a ipse erat Dn̄s Sabbati. Scd̄a rō ē, q̄m Chr̄s dn̄s venit vt legislator, & legifer nr̄, qua de cā nō tenet̄ legibus, princeps.n. (vt est in ꝓuerbio) nō tenet̄ legib⁹, pōtq; in eis dispēsare, q̄n sibi collibitū fuerit. Tertia rō ē, q̄m Chr̄s Dn̄s habuit a suo patre oē dn̄iū, plenāq; dispōnē in iis q̄ ptinēt ad regnū Dei, & finē supernaturalē, d quo hr̄ in Psal. Ego aūt cōstitut⁹ sum rex ab eo sup Siō mōtē sanctū ei⁹ p̄dicās p̄ceptū ei⁹, dn̄s dixit ad me filius me⁹ es tu, &c. potuit ergo legem veterē abrogare & nouā cōstituere, & in lege veteri dispensare. Quarta rō q̄m Chr̄s a lege erat exēptus, q̄d ego colligo efficaciter ex illo ad Gala. 3. Lex pp trāsgressionē posita ē, donec veniret semē, cui ꝓmiserat, ordinata per Angelos ī manu mediatoris. Quibus v̄bis aperte cōmōstrāt, sic lègem veterem datam esse & latam per Angelos, vt totius legis ptās esset penes Chr̄m, vt tota ipsius dispensatio esset ī autoritate Chr̄i, hoc est, q̄d dicit ī manu mediatoris.

Rationes quartæ cōclusionis.

Matth. 12. 207.

Psal. 2.

Galat. 3.

te culpæ portauit. Singulariter etiam sanctus, quia terrenæ contagia corruptelæ, immaculati partus nouitate non sensit.

Ad secūdum dicendum, ꝙ sicut filius Dei non pp seipsum factus est homo, & circūcisus in carne, sed vt nos per gratiam faceret Deos, & vt spiritualiter circuncidamur: sic pp nos sistitur Dn̄o, vt discamus Deo præsentare nosmetipsos. Et hoc post circūcisionem eius factum est, vt ostendat neminem nisi circuncisum vitijs, dignum esse diuinis cōspectibus.

Ad tertium dicendum, ꝙ pp hoc ipsum voluit hostias legales pro se offerri, qui erat vera hostia, vt figura veritati coniungeretur, & per veritatem figura approbaretur, cōtra illos, qui Deum legis negant a Christo fuisse in Euangelio prædicatum. Non enim putandum est (vt Orig.*dicit) quod filium suū bonus Deus sub lege fecerit, quam ipse non dederat.

Ad quartū dicendū, ꝙ Leu. 12. præcipitur, vt qui pollent agnum pro filio, aut filia, simul & turturē siue columbam offerrēt: qui vero nō sufficerēt ad offerendū agnū, duos turtures, vel duos colūbarū pullos offerrent. Dn̄s ergo, qui cum diues esset, pp nos egenus factus est, vt illius inopia diuites essemus: vt dicitur 2. ad Cor. 8. pro se pauperē hostiāvoluit offerri: sicut & in ipsa natiuitate pānis inuoluitur, & reclinatur in p̄sepio. Nihilominus tn̄ hm̄ōi aues figuræ congruunt: turtur enim, quia est auis loquax, prædicationē, & confessionē fidei significat: quia vero est animal castum, significat castitatē: quia verò est animal solitariū, significat contemplationē. Colūba vero est aīal mansuetū, & simplex, mansuetudinē & simplicitatem significans.* Est etiā aīal gregale: vnde significat vitā actiuā. Et ideo hm̄ōi hostia figurabat perfectionē Christi, & mēbrorū eius. Vtrumq; etiam animal pp cōsuetudinem gemendi, p̄sentes Sanctorū luctus designat: sed turtur quæ est solitaria, significat secretas orationū lachrymas. Colūba verò, quæ est gregalis, significat publicas orationes Ecclesiæ. Vtrūq; verò animal duplicatum offertur, vt sanctitas sit nō solùm in anima, sed etiam in corpore.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm mater Dei conuenienter ad templum purganda accesserit.

AD quartū sic proceditur. Vr̄, ꝙ incōueniēter mr̄ Dei purganda ad templū accesserit. Purgatio.n. nō vr̄ esse nisi ab immunditia. Sed in B. Virgine nulla fuit immūditia, ut ex supra dictis patet.* Ergo non debuit vt purganda ad templum accedere.

*Art. præc. ad primū.

¶ 2 Præterea. Leu. 12. dicitur. Mulier quæ suscepto semine peperit masculum, immūda erit septē diebus: & ideo ei p̄cipitur, ꝙ nō ingrediat̄ Sanctuariū, donec impleátur dies purgationis eius. Sed B. Virgo peperit masculum sine virili semine. Non ergo debuit ad templū uenire purganda.

¶ 3. Pręterea. Purgatio ab immunditia non fit, nisi per gratiā. Sed sacramenta ueteris legis gratiam nō conferebant, sed ipsa potius secum gratiæ autorem habebat. Non ergo cōueniens fuit, ut ad templum purganda ueniret.

Sed contra est autoritas Scripturæ, qua dicitur Luc. 2. quòd impleti sunt dies purgationis Mariæ secundùm legem Moysi.

Rn̄deo dicēdū, ꝙ sicut plenitudo gr̄æ a Christo deriuat̄ in matrē, ita decuit ut mr̄ humilitati filij cōformaret̄: humilibus.n. De⁹ dat gratiam, vt dr̄ Iaco. 4. Et ideo sicut Christus, licèt non esset legi obnoxius, voluit tamen circuncisionem, & alia legis onera subire ad demōstrandum humilitatis

Angeli

Angeli huius rei ministri erant, Christus vero Dominus. Vnde dubium non est, quin in illius manu, potestate, & autoritate sit dispensatæ olim legis abrogatio. Hæc argumenta satis sunt ad quartã conclusionem cõprobandam.

4. Conclu. Christus factus est sub lege. Galat. 4.

¶ Sequitur quinta conclusio. Christus Dominus factus est sub lege, licèt sub lege non fuerit. Vtraque assertionis propositio ex sana Pauli doctrina suadebitur. Scripsit Paulus ad Galat. 4. at vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suũ factum ex muliere, factum sub lege. Ecce primam assertionis partem, autoritate Diui Pauli, magni doctoris gentium confirmatam. Cæterum quo in sensu fuerit factus sub lege, iam a nobis ante expositum est. Neque enim dicitur Christus factus sub lege, quòd legis mandatis obstringeretur, sed quòd pro nostra salute voluntarie se legi subdiderit. Sed in eadem sententia Pauli continuo subditur, vt eos qui sub lege erant redimeret, plane indicans eos esse sub lege qui præceptis legis & autoritate tenebantur obstricti. Quo in sensu Christus non fuit sub lege. Deinde in eadem sententia Paulus satis explicat, eos qui erant sub lege indiguisse gratia Christi & redemptione, qua non indiguit Christus. Præterea, qui sunt sub lege, sunt sub operibus legis, vt testatur Paulus ad Galat. 3. Qui autem operibus legis obstringuntur sub maledicto sunt. Cum igitur hæc non conueniant Christo, neque illi conuenit esse sub lege. Ad hæc, ductus spiritu non est sub lege, nam dicit Paulus in eadem epistola, si spiritu ducimini non estis sub lege, sed Christus præcipue ducebatur spiritu & amore, ergo Christus non fuit sub lege. Ad hęc facit plurimum, quod dicit idem Paulus ad Rom. 6 peccatum in vobis non dominabitur, non. n. sub lege estis, sed sub gratia. Quod si Christianus, qui syncere vitam studiosam ducit, non est sub timore, & austeritate legis, sed sub gratia, multo minus Christus gratiæ largitor. Hanc secundam assertionis partem confirmat maxime Diuus Augustinus in plerisque suæ doctrinæ locis explicans, quid sit esse sub lege, nominatim in epistola ad Diuum Hieronymum de Petro a Paulo reprehenso, & in enarratione primi Psalmi explicans illud, sed in lege Domini voluntas eius, & in primum caput Ioannis ad locum illum, lex per Moysen data est. Loquitur etiam de hac re optime Diuus Hieronymus in commen. ad 4. cap. epistolę ad Galatas explicans locum citatum.

Galat. 3. — Roma. 6. — D. August. — D. Hieron.

& obedientię exẽplũ, & vt approbaret legẽ, & vt calumniæ occasionem Iudæis tolleret: propter easdem rõnes voluit & matrem suam implere legis obseruãtias, quibus tamen non erat obnoxia.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ licèt beata Virgo nullam haberet immunditiam, voluit tñ purgationis obseruantiã implere, non propter indigentiam, sed pp legis præceptum. Et ideo signanter Euangelista dicit, ꝙ impleti sunt dies purgationis eius secundum legem: ipsa enim secundum se purgatione non indigebat.

Ad secundum dicendum, ꝙ signanter Moyses videtur fuisse locutus ad excipiẽdã ab immunditia matrẽ Dei, quæ nõ peperit

¶ Sed videamus in particulari de legibus seruatis circa puerum Iesum. Vtrum secundum tenorem verborum ad Christum pertinuerint. In hac quæst. quatuor leges numerantur, prima est de circuncisione, quæ vniuersaliter lata est his verbis. Omnis masculus cuius præputij caro circuncisa non fuerit, delebitur anima illius de populo suo. Hanc legem obseruauit Christus, licèt ei non fuerit obnoxius pp rationes supra commemoratas. Sed circa obseruationẽ huius legis dubitat hic Caiet. ar. 1. nũ liceat Christianis circuncidere se ad imitandum Chr̃m, non vt inde speretur aliqua salus. Dubiũ hoc mouetur pp circuncisionem Christianorum Indorũ, qui dicunt se circuncidi, vt conformentur Christo. De quo tractat hic Do. Caietanus, & videtur tueri partem affirmatiuam, & nos tractauimus latissime in 1. 2. in materia de cessatione legalium. Et mihi videtur profecto, quòd hæc circuncisio manufacta non sit licita, & probo euidenti argumento. Non est mihi licitum modo abscindere mihi digitum, ergo neque erit licitum abscindere præputium, nam vt constat, illud vulnus non tam periculosum est, quàm illud: quod si in veteri lege illud erat licitum, erat quia a domino mortis & vitæ præcipiebatur, modo vero tale præceptum non est. Et quidem ridiculum est dicere me posse manum clauo affigere ad imitandam afflictionem Christi, quinimo eadem rõne possent seruare vniuersam legem Mosaycam ad imitationem Christi.

De cæremoniis circa puerum Iesum obseruatis. — Circuncisio. — Dubium. — Solutio.

Secunda lex habetur Leuit. 12. in qua præcipitur, vt cõpletis diebus purificationis matris offeratur sacrificiũ pro filio siue filia, & hoc quidem sacrificium erat ad expiationem peccati in quo proles erat concepta, & nata, & ad cõsecrationem ipsius, quia tunc primo præsentabatur in templo, & ideo aliquid offerebatur in holocaustum, & aliquid pro peccato. Hæc lex non pertinebat ad Christum, siquidem Christus non erat conceptus aut natus in peccato, voluit tamen eam seruare in exemplum obedientiæ, & ne Iudæos scandalizaret. Sic docet Diuus Thomas in articulo 3. Itaque sensus illius legis est duplex, alter est quod oblatio fiat pro filio aut filia, & hunc sensum secutus est D. Tho. sequens D. Augu. probantem hunc sensum ex verbis Luc. dicentis. Cum inducerent puerum Iesum parentes eius, vt facerent secundum consuetudinem legis pro eo: ex eo enim quod dixit pro eo, & non pro matre ostendit, quòd illud quod tunc faciebant, pro puero faciebant, & non pro matre. Atqui huic sensui consonat Ecclesia, cum inquit in quadam antiphona in festo Purificationis, obtulerunt pro eo Dño par turturum. Alius sensus quem sequuntur iuniores quidam sanctarum scripturarum interpretes Caietanus, Iansenius, & alij est, quòd non offerebatur sacrificium pro filio, siue filia, sed pro matre. Sicq; legendum est Leui. 12. Cumq; expleti fuerint dies Purificationis, siue pro filio, siue pro filia, deferẽt agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbę, siue par turturũ pro peccato. Illud siue pro filio, siue pro filia, nõ debet referri ad verbũ, deferent, sed referri debet ad præcedentia, vt sit sensus, cũ expleti fuerint dies purificationis, quos expectare debet siue in partu fœminæ, siue in partu viri, deferent, &c. Quod si interrogentur isti, pro quo peccato matris fiebat oblatio. Orige. homil. 8. in Leuiticum dicit, quòd pro peccato prolis, cuius mater quodammodo rea censetur, nam quanquam peperisse non sit peccatũ, præbuit tamen mater ministerium vnde natus filius est obnoxius peccato. Lyranus dicit, quòd fiebat oblatio pro peccato, quod in coitu ferè semper committitur. Sed hæc explicatio sufficiens non videtur, nam sine peccato fieri potest coitus, & æquè in coitu peccat vir atque mulier. Caietanus, & Iansenius dicunt, quòd fiebat propter immunditiam parientis contractam ex fluxu sanguinis, qđ consonat textui, vbi dicitur. Rogabit pro ea, & sic mondabitur a profluuio sanguinis sui. Sed reuera omnes istæ expositiones sunt violentæ, & vera & legitima est quam sequitur hic D. Thom. ex sententia D. Augustini. Tertia lex est Exod. 13. Omne masculinum ad aperiens vuluam sanctum Domino vocabitur. De hac lege dubitant Theologi. Vtrùm pertinuerit ad Christum Quidã dicunt non pertinuisse, eo quod nõ aperuerit vuluam matris suę, sed clauso matris vtero prodierit in lucem, sicut clauso sepulchro resurrexit. Alij contra hanc legem proprie ad Christum pertinuisse asserunt, eo quod ipse solus aperuit vuluam matris suæ, cum in alijs aperiat vir vterum, quæ est sententia D. Tho. in art. 3. in solutione primi, & probat eam ex Greg Nisseno. Idem docet Theophylactus super Luc. cap. 2. explicans commemoratam legem. Similiter & Ambros. sentit sic scribens. Non enim virilis coitus vuluæ virginalis secreta reserauit, sed immaculatum semen inuiolabili vtero Spiritus sanctus infudit. Hic

Leuit. 12. Lex purificationis. — D. Thom. — Luc. 2. — Caietan. Iansenius. Leuit. 12. — Orig. — Lyranus. — Tertia lex. Exod. 13. — D. Thom. Gregor. Nissenus. Theophy. Ambro.

ergo aperuit solus vuluam Nec mirum:qui enim diaerat ad Prophetam; Priusquam te formarẽ in vtero,noui te, & in vulua matris sanctificaui te:qui ergo vuluã sanctificauerat alienam vt nasceretur Propheta, hic est qui aperuit matris suæ vuluam vt immaculatus exiret. Similia

Origen. habet & Origenes ho.14 super Luc. Sacratum (inquit) quippiã sonat. Quęcũque enim de

* In enr. ar. vtero effusum matrem diacris, nõ sic aperit matris suæ vuluam vt Dñs Iesus, quia olum mulierum non partus infantis,sed coitus viri vuluã reserat. Iam vt secundum Ambro. Christo proprium est aperire vterum matris, ita etiam quod sequitur in lege sanctum

susceptо semine.Et ideo patet, q̃ nõ obligabatur ad impletionẽ illius præcepti, sed voluntarie purgationis obseruantiam adimpleuit, vt dictum est. *

Ad tertium dicendum, q̃ legalia sacramenta non purgabãt ab immunditia culpæ, quòd fit per

Legitima legis explicatio. vocari Domino;Solus.n ipse vere sanctus inter primogenitos,cum multi alioqui essent sceleratissimi.Porro inter duas has sententias inter se in speciẽ cõtrarias medium eligendum videtur, nimirum vt cum ijs partibus qui dicti sunt,nõ negemus, Christum aperuisse vterum matris suæ. Nam omnino videtur Lucas hanc legem sic adduxisse,quasi etiam ad Christum pertinentem: & tamen ẽt asseueramus clauso Virginis vtero natum esse, quia scilicet sic per naturalia generationis membra natus est, vt virginalis pudicitiæ claustra nascendo non conuelleret, nec dolorem parienti daret, quem necesse est esse in huiusmodi vteri apertione, qualt nascuntur reliqui. Proinde elegãter quidam Græcus: Solus,inquit,Christus nondum apertam supernaturaliter aperuit, & clausam natu-

D. Hiero. raliter seruauit. Et D. Hieronymus libro 2. contra Pelagianos:Magis ad specialem natiuitatem Saluatoris,quã ad omnium hominum referri potest hoc, quod dicitur, Qui aperit vuluam, sanctus Domino vocabitur. Solus enim Christus clausas portas vuluæ virginalis aperuit, quæ tamen clausæ iugiter permanserunt. Hæc est porta Orientalis clausa,per quam solus Pontifex ingreditur & egreditur, & nihilominus semper clausa est. Itaque non est negandum quin hæc lex subtili intelligentia ad Christum pertineat, sed non est dicendum, quòd singulariter ad Christum pertineat, cum reliqua primogenita magis adaperiant vterum matris suæ, quàm fecit Christus. Quamuis consideratione eius, quod aduerterunt Ambrosius & reliqui, non ineleganter ostenditur aperire vterum, Christo fuisse proprium:verum vt apparet præter intentionem Lucæ aut Moysis. Nam simpliciter aperire vuluam Hebraica phrasi dicitur is qui primò ex vtero matris nascitur. Vnde & brutorum primogenitis id attributum est.

Quar. lex. Leuit. 12. ¶ Quarta lex est Leuit. 12. Mulier quæ suscepto semine pepererit masculum, immunda erit &c. Hæc lex ad Mariam pertinere non potuit, nã non peperit filiũ suscepto semine. Sed quidam Doctores Neoterici vt Caiet. &

Caietani & Iansenij deceptio. Iansenius in locis prænotatis dicunt hanc legem ad beatam Virginem verissime pertinere. Nam Hebręa non habent. Si suscepto semine pepererit. Nam pro suscepto semine est verbum, quod significat seminificare aut semen facere, vt semen accipiatur non pro principio generationis,sed pro prole.Itaq; sensus est: mulier cum seminificauerit(vt vertit Pagninus)aut si semẽ fecerit,vt vertit Munsterus.Proinde,quòd attinet ad verba huius legis,nõ fuit ab hac lege Virgo immunis:quod & Lucas ipse satis significare videtur dum dicit, impletos dies purgationis Mariæ s̃m legem Moysi. Si enim Moyses eam his verbis a lege excepit, quomodo secundum eius legem dies purgationis impleti sunt? Sed isti autores falluntur grauiter,& loquuntur contra sententias patrum. Nam Isichius,Ru-

Isichius. Rupertus. pertus,& alij autores super istum locum Leuitici dicunt, beatam Virginem prędicta lege non comprehendi, quin potius in ea haud obscurè indicari mysterium Virginei partus, aliquam enim mulierem textus facit prædemonstrat,quæ sit paritura quidem, sed sine suscepto semine. idem docet Origenes homil. 8.in Leuiticum.

¶ Sed circa purificationem parientis dubium esse põt. Vtrùm hodie fœminæ Christianæ teneantur ad obseruationem huius legis, quia ferè obseruant ne ante quadragesimum diem veniãt ad Ecclesiam, & tunc veniunt cum prole, & offerunt oblationem. Ad hoc optime cõsultum est p capitulũ vnicum de purificatione post partum, vbi inquit Innocentius,quòd postquam vmbra legis euanuit, & diluxit veritas Euãgelij, si mulieres post prolem emissam actur& gratias Ecclesiam intrare voluerint, nulla proinde peccati mole grauantur, nec Ecclesiarum est eis aditus denegandus,ne pœna illis conuerti videatur in culpam Si tamen ex veneratione voluerint aliquandiu abstinere,deuotionem earum non credimus improbandam.

Cap. vnicũ de purifica tione post partum. par.q.202. art.5.

gratiam, sed hanc purgationem præfigurabant.Purgabant autem purgatione quadam carnali ab immũditia irregularitatis cuiusdam:sicut in secunda parte * dictum est.Neutram tamẽ immunditiam beata Virgo contraxerat: & ideo non indigebat purgari.

Adarg.partis negatiuæ. Ad primũ. ¶ Ad argumenta in principio facta respondetur. Ad primum dicendum est, omnino esse concedendũ, quòd Christus in quantum Deus nulli legi erat subiectus, sed non probat argumentum, quòd in quantum homo non potuerit esse legis mandato subiectus.

Ad scdm. ¶ Ad secundum argumentum respondetur, quòd licèt Christus sit impeccabilis, potuit habere mandatum a patre, vt moreretur,quia poterat mori & non mori. Voluit ergo pater æternus determinate eius voluntatem ad alteram partem, vt vitam pro nobis profunderet, & sanguinem. Ad veram namque obedientiam, & ad verum Dei mandatum, satis fuerit quòd filius in quantum homo sit patri subiectus, & minor, & potuerit mori & non mori, & quòd ad mortem ex præcepto patris obligaretur. Verum est tamen, quòd supposito mandato non poterat nõ mori,alioqui posset peccare,verum absolute poterat non mori,& mortuus est quia ipse voluit.

Ad quartum. ¶ Ad quartum respondetur, quòd Christus ex mandato patris nõ est obligatus sub pœna peccati,& reatu æternæ damnationis, vt argumentum efficaciter probat: sed obligatio mandati in hoc consistit, quòd pater æternus mandato suo determinauit voluntatem filij vt moreretur, quod mandatum si per impossibile præuaricaretur,sine dubio peccaret. Quemadmodum Deus præcipit beatis Angelis in vita beata vt veniant in ministerium hominum, at scit optime quòd in vita beata non potest esse peccatum.

Ad quintum. ¶ Ad quintum respondetur, quòd Deus potest obligare Christum ad bonum faciendum, quo supposito præcepto non poterat non executioni mandare.

Ad sextũ. ¶ Ad sextum argumentum dicendum est,quòd legislator suis legibus tenetur quando legislator non est Deus, vel non est Dominus legis,Christus & erat Deus, & quatenus homo erat Dominus legis, & ideo legibus suis nõ obstringebatur. Ad id vero quod afferebatur in huius rei confirmationem, quòd si Christus teneretur lege naturali,quòd teneretur ex præcepto legis naturæ vitam pro genere humano effundere, respondetur id non esse consequens. Nam Christus Dominus poterat generi humano alijs modis infinitis remedium afferre & salutem; ipsiusque vita, quia erat vita Dei,erat præstantius & excellentius bonum,quàm vniuersi generis humani vita, perfectio,& salus.Denique mors Christi non erat medium necessarium ad generis humani salutem,sed ex Dei ordinatione, & mandato. Ad autoritates scripturarum respondetur,quòd Christus habuit pręceptum vt moreretur pro genere humano, de qua re disputabimus infra quæstione 47. Quòd vero dicit Paulus illum factum sub lege, iam a nobis in quinta conclusione sufficienter explicatum est.

Obiectio. ¶ Sed adhuc non quiescit animus in huius quęstionis expositione

expoſitione, nam Chriſtus non potuit mentiri, non ſura ri, non certè magis, quam volare, ſed ſtultum fuiſſet ponere præceptum Chriſto, vt non volaret, ergo ſtultum uidetur ponere præceptum Chriſto, vt non mentiatur.

Solutio.

¶ Ad hoc reſpõdetur, quòd natura humana in Chriſto ſuapte natura eſt peccabilis, quòd vero vniatur verbo diuino eſt gratia, & ideo ab obligatione legis nõ liberatur. Certè beati ab obligatione legis non liberantur, at beati ex ſtatu beatitudinis ſunt impeccabiles, & confirmati in gratia ſine dubio legibus tenẽtur, at ex dono gratiæ ſunt impeccabiles. Volo dicere, quòd ſi Chriſtus eſſet impeccabilis ſicut Deus nulla lege teneretur, at Chriſtus verus homo ex gratia vnionis habet quòd ſit impeccabilis.

QVAESTIO XXXVIII.

De baptiſmo Ioannis, in ſex articulos diuiſa.

De qua re diſputant Doctores in 4. di. 2. & expoſitores ſanctarum ſcripturarum, Matt. 3.

Deinde conſiderandũ eſt de baptiſmo, quo Chr̃s baptizatus eſt. Et quia Xp̃s baptizatus eſt baptiſmo Ioannis, primo conſiderãdum eſt de baptiſmo Ioannis in communi: ſecundo de baptizatione Chriſti.

¶ Circa primũ quæruntur ſex.

¶ Primò, Vtrùm conueniens fuerit quòd Ioannes baptizaret.

¶ Secundò, Vtrùm ille baptiſmus fuerit a Deo.

¶ Tertiò, Vtrùm contulerit gratiam.

¶ Quartò, Vtrùm alij præter Chriſtũ illo baptiſmo debuerint baptizari.

¶ Quintò, Vtrũ baptiſmus ille ceſſare debuerit Chr̃o baptizato.

¶ Sextò, Vtrùm baptizati baptiſmo Ioannis erant poſtea baptizandi baptiſmo Chriſti.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm fuerit conueniens Ioannem baptizare.

Ad primũ ſic ꝓceditur. Videtur, ꝙ non fuerit conueniẽs Ioannem baptizare. Omnis enim ritus Sacramentalis ad aliquam pertinet legem. Sed Ioannes non introduxit nouam legem. Ergo inconueniens fuit, quòd nouum ritum baptizandi introduceret.

¶ 2. Prætereà, Ioannes fuit miſſus a Deo in teſtimonium tãquã Propheta: ſecundum illud Luc. 1. Tu puer, Propheta Altiſſimi vocaberis. Sed Prophetæ, qui fuerunt ante Chriſtum, non introduxerũt nouum ritum, ſed ad obſeruantiã legalium rituum inducebant, vt patet Malach. vlti. Mementote legis Moyſi ſerui mei. Ergo nec Ioannes nouum ritum baptizandi introducere debuit.

¶ 3. Præterea, Vbi eſt alicuius rei ſuperfluitas, non eſt ad illud aliquid addẽdum. Sed Iudæi excedebant in ſuperfluitate baptiſmatũ, dicitur enim Mar. 7. quòd Phariſæi, & omnes Iudæi niſi crebro lauerint manus, non manducant, & à foro veniẽtes niſi baptizentur, non comedũt, & alia multa ſunt, quæ tradita ſunt illis ſeruare, baptiſmata calicũ, & vrceorum, & æramentorum, & lectorum. Ergo inconueniens fuit, ꝙ Ioannes baptizaret.

¶ Sed contra eſt autoritas ſcripturæ Matth. 3. vbi præmiſſa ſanctitate Ioannis ſubditur: Quòd exibant ad eum multi, & baptizabantur in Iordane.

¶ Reſpõdeo dicendum, quòd conueniens fuit Ioannẽ baptizare, propter quatuor. Primò quidem, quia oportebat Chriſtum a Ioanne baptizari, vt baptiſmũ cõſecraret, vt Auguſt.* dicit ſuper Ioannem. Secũdo vt Chriſtus manifeſtaretur. Vnde ipſe Ioannes Baptiſta dicit Ioannis primo, vt manifeſtetur, ſcilicet Chriſtus, in Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizans: concurrentibus enim turbis ad baptiſmum, annuntiabat Chriſtum: quod quidem facilius ſic factum eſt, quàm ſi per ſingulos diſcurriſſet, vt Chryſoſtom.* dicit ſuper Ioannem. Tertio, ut ſuo baptiſmo aſſuefaceret

Sex cõclu ſiones hu⁹ queſtionis.

In hac quæſtione habet D. Th. has concluſiones. Prima, conueniens fuit Ioannem baptizare. Secũda baptiſmus Ioannis fuit a Deo. Tertia, in baptiſmo Ioannis grã nõ dabat̃. Quarta, conueniẽs fuit, quòd baptiſmo Ioãnis aliqui ꝑter Chriſtum baptizarent̃. Quinta, nõ debuit ceſſare baptiſma Ioannis etiam baptizato Chriſto. Sexta, baptizati baptiſmo Ioannis erant a Chriſto baptizandi.

EXPOSITIO quæſtionis.

Vtrum baptiſmus Ioannis fuerit verũ Sacramentũ. Prim. arg.

In expoſitionẽ huius quæſtionis ſolũ mouetur vnum dubium. Vtrum baptiſmus Ioannis fuerit verum ſacramentum. A parte affirmatiua arguitur ſic. Sacramẽtum eſt ſacræ rei ſignũ, vt habet vera diffinitio, ſed baptiſmus Ioãnis erat rei ſacræ ſignũ, præfigurabat enim baptiſmum Chriſti futurũ, ergo erat verum Sacramentum.

Secũdum. 208. *4. d. 2. q. 2. art. 2. 4.

¶ Secundò, in baptiſmo Ioannis erat vera materia, & vera forma ſacramenti, ergo erat verum Sacramentum. Conſequentia eſt euidens, & probo antecedens, nam Magiſter in quarta diſtinctione ſecunda ex ſententiis patrum probat, quòd Ioannes baptizabat in nomine Chriſti venturi, ergo.

Magiſter.

¶ Tertiò, in baptiſmo Ioannis conferebatur gratia, ergo erat verum ſacramentum. Antecedens probatur, ex illo, quòd habetur Marc. 1. Ioannes baptizabat in deſerto prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum remiſſio autem peccatorum: ſine gratia fieri non poteſt, ergo. Idẽ probatur ex eo, quod habetur Matthæ. 3. vbi dicitur, qđ qui baptizabãtur a Ioanne confitebantur peccata ſua, confeſſio vero ad remiſſionem peccatorũ deſtinatur.

Tertium. Marc. 1.

Matth. 3.

¶ Quarto Ioan. 1. dicit Ioannes, qui miſit me baptizare, ergo miſſus eſt a Deo ad baptizãdũ, & ſic baptiſmus eius a Deo inſtitutus eſt.

Quartum. Ioan. 1.

¶ Vltimo pręclariſſimi doctores tenẽt baptiſmum Ioannis fuiſſe ſacramentum. Hugo de Sancto Victore libro 2. de Sacramentis parte. 6. cap. 6. Magiſter in 4. diſtinct. 2. Diuus Thomas & Durandus in pręnotata diſtinctione, & alii quàm plurimi.

Vltimum.

Hugo.

Magiſter.

D. Thom. Durãdus.

¶ In hac queſtione explicanda ſic progredie mur. Primum videbimus qualis fuerit iſte baptiſmus, deinde a quo fuerit inſtitutus, poſtremo de eius efficacia. Quãtũ ad primũ, ſi quæramus, de materia, certum eſt, quod fuit in aqua, ipſe enim Ioãnes teſtatur Matt. 3. Ego baptizo vos i aqua: ſi quæramus, de forma an Ioannes baptizaret ſub aliqua verborum forma, ſicut pſcriptis verbis cõferet̃ Chriſti baptiſm⁹, grauiſſimi doctores dicunt, quòd baptizabat in nõie Chriſti venturi. Amb. lib. 1. de Spiritu ſancto c. 3. D. Hier. ſuper Ioele c. 2. & i epiſtola de unius vxoris viro, Hugo de ſãcto Victore, & Magiſter i locis citatis, Alexãder Alenſ. 4. p. q 9. mẽ. 2. & D. Tho.

Materia huius baptiſmi fuit aqua.

* Habetur ex ſer. 1. de Epi. 10. 10.

* Chry. ho. 10. in Ioã. ante med. tom. 3.

Baptiſmus Ioãnis forſan nõ erat ſub aliqua forma verborum.

D. Hiero.

Hugo.

Alexande.

homines ad baptiſmum Chriſti. Vnde Gregor. * dicit in quadam Homil. quòd ideo Ioannes baptizauit, vt præcurſionis ſuæ ordinem ſeruans, qui naſciturum dominum naſcendo præuenerat, baptizando quoque baptizaturum dominum præueniret. Quartò, vt ad pœnitentiam homines inducens, homines præpararet ad dignè ſuſcipiendum baptiſmum Chriſti. Vnde ibidem Beda dicit, quòd quantũ catechuminis nondum baptizatis prodeſt doctrina fidei, tantum profuit baptiſma Ioannis ante baptiſma Chriſti. Quia ſicut ille prædicabat pœnitentiam, & baptiſmum Chriſti prænuntiabat, & in cognitionem veritatis, quæ mundo apparuit at trahebat: ſic miniſtri Eccleſiæ primo erudiunt, poſt peccata eorum redarguunt, demum in baptiſmo Chriſti remiſſionem peccatorum promittunt.

¶ Ad primum ergo dicẽdum, quòd baptiſmus Ioannis nõ erat per ſe Sacramentum: ſed quaſi quoddam ſacramentale diſponens ad baptiſmum Chriſti. Et ideo aliqualiter pertinebat ad legem Chriſti, non autem ad legem Moyſi.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Ioannes, non ſolùm fuit Propheta, ſed pluſquam Propheta, vt dicitur Matthæi. 11. fuit enim terminus legis, & initium Euangelij. Et ideo magis pertinebat ad eum, verbo & opere inducere homines ad legem Chriſti, quàm ad obſeruantiam veteris legis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd baptiſmata illa Phariſęorum erãt inania, vtpote ad ſolam munditiam carnis ordinata. Sed baptiſmus Ioannis ordinabatur ad mũditiã ſpiritualem: inducebat enim homines ad pęnitentiam: vt dictum eſt.*

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum baptiſmus Ioannis fuerit a Deo.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, ꝙ baptiſmus Ioannis nõ fuerit à Deo. Nihil enim ſacramentale, ꝙ eſt a Deo, denominatur ab homine puro, ſicut baptiſmus nouæ legis non dicitur Petri, vel Pauli, ſed Chriſti. Sed ille baptiſmus denominatur à Ioanne, ſecundum illud Matth. 21. Baptiſmus Ioanuis vnde erat, è celo an ex hominibus? Ergo baptiſmus Ioannis non fuit a Deo.

¶ 2. Præterea, Omnis doctrina de nouo a Deo procedens, aliquibus ſignis confirmatur, vnde & Dominus Exod. 4. dedit Moyſi poteſtatem ſigna faciendi. Et Hebræ. 2. dicitur, Cùm fides noſtra principium accepiſſet enarrari a Deo ab eis, qui audierunt, in nos confirmata eſt, conteſtante Deo ſignis & portentis. Sed de Ioanne Baptiſta dicitur Ioan. 10. Ioannes ſignum fecit nullum. Ergo videtur, quòd baptiſmus quo baptizauit, non eſſet a Deo.

¶ 3. Pręterea, Sacramenta, quę ſunt diuinitus inſtituta, aliquibus ſacræ ſcripturæ præceptis continentur. Sed baptiſmus Iohannis non præcipitur aliquo pręcepto ſacræ ſcripturæ. Ergo videtur, ꝙ non fuerit a Deo.

¶ Sed contra eſt, quòd dicitur Ioann. 1. Qui me miſit baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris Spiritum, &c.

¶ Reſpondeo dicendum, ꝙ in baptiſmo Ioannis duo poſſunt conſiderari, ſcilicet, ipſe ritus baptizandi, & effectus baptiſmi. Ritus quidem baptizandi nõ fuit ex hominibus, ſed a Deo, ꝗ familiari Spiritus ſancti reuelatione Ioannem ad baptizandum miſit. Effectus autẽ illius baptiſmi fuit

---

D. Thom. & D. Th. non ſolum in 4. d. 2. ſed etiam in hac quæſt ar 6. ad 5. & colligunt ex illo Acto. 19. Ioannes, inquit Paulus, baptizabat baptiſmo pęnitentiæ populũ dicens, vt in eũ, qui venturus eſſet poſt ipſum crederent. Sed profecto hic locus ſcripturæ parum fauet huic opinioni, quoniam ibi non dicit Paulus Ioãnẽ vſum fuiſſe illa forma, ſed quòd inter baptizãdum, vt ait Chryſoſtomus ſuper Mat. hom. 4. prædicabat, vt crederẽt in eum, qui eſſet venturus. Nam tametſi in carne venerat, erat nihilominus venturus ad baptizãdũ in Spiritu ſancto. Pręterea probatur, quòd non vſus fuerit iſta forma. Eodẽ enim modo baptizauit Chriſtum quo alios. Chriſtum autẽ non eſt credibile baptizaſſe in nomine vẽturi, quãdo quidem eundem ipſum cognoſcebat: ad hæc, baptiſmus Ioannis fuit medius inter ſacramenta veteris legis & nouæ, cõueniebat enim cum Sacramentis nouę legis, & maximè cum baptiſmo Chriſti materia, vel in expreſſa ſignificantia, cum ſacramentis vero veteris legis in inſofficiẽtia, qa non conferebat gratiam, vt ſtatim dicetur: cũ ergo efficacia Sacramenti formę attribuatur, ſicut in rebus naturalibꝰ tota virtus, & actio eſt a forma, poteſt ꝓbabiliter teneri quòd Ioãnes nõ vtebatur aliqua forma verborũ, quam ſententiã tenet Durandus in prędicta d. q. 3. & Soto q. 2. ar ti. 2. cũ tñ hæc q̃ſtio ſit de facto, de quo ſcriptura non loquitur, vtraq; opinio p̃t defenſari ſine fidei præiudicio. Sed ſi quæratur an baptiſmus Ioãnis fuerit ſacramẽtũ, reſpondetur, ꝙ non eſt ſacramentũ, ſed ſacramẽtale, diſponens & præparans ad baptiſmũ Chriſti. Ita decernit D. Tho. in hac q. ar. 1. ad 1. Et patet ſic: quã baptiſmus Ioãnis nõ eſt præcipuè inſtitutus ad ſignificãdũ, ſed ad præparandũ homines ad Chr̃i baptiſma, ergo non fuit ſacramentum. Deinde, baptiſmus Ioannis nõ fuit ſacramẽtum veteris legis, ſi quidem non erat cęremonia veteris legis, nec vero fuit ſacramentũ nouæ legis, quia in noua lege nullũ ẽ ſacramẽtũ, quod non conferat gratiam, baptiſmus aũt non cõferebat gr̃am. Vltimo, Deus ſolus ſacramẽta ĩſtituit, vt habet ſana doctrina, ritum tamẽ illum baptizãdi Ioannes ĩſtituit, quãuis ex inſtinctu Spiritus Sancti, ergo ſacramentum nõ erat. Pro huius rei declaratione ſciendũ eſt, quod ſolus Deus, qui eſt autor gratiæ inſtituit ſacramẽtũ, cæremonias vero, & ſacramentalia ad adminiſtrationẽ ſacramentorũ accommoda inſtituit Eccleſia, qua de cauſa ſacramenta ſũt de iure diuino, ſacramentalia vero ſũt de iure põtificio, & ob id non eſt aſſerendũ, quòd baptiſmus Ioannis fuerit de iure diuino, niſi in hoc ſenſu, quia inſtituit illũ ex inſtinctu Spiritꝰ ſancti. Secundo ſciendum eſt, ꝙ verſatur differentia inter Eccleſiam & Ioannem Baptiſtam in inſtitutione cæremoniæ Sacramentalis, ꝙ Eccleſia vtiẽ ſpeciali inſpiratione in genere, & quadam manuceſcentia

Margin notes:

* Homi. 7. in Eua. parum ante med.

D. Chryſo.

Durãdus.

*In cor. artic.

D. Thom.

209 * 4. d. q. 2. arti. 2. q 3. Baptiſmus hic nõ fuit Sacramentum, ſed ſacramẽtale.

Baptiſmus Ioannis quõ fuerit ex Deo.

ab homine, quia nihil in illo baptiſmo efficiebatur, quod homo facere non poſſet. Vnde non fuit a ſolo Deo, niſi in quantum Deus in homine operatur.

¶ Ad primum ergo dicẽdum, quòd per baptiſmum nouæ legis homines interius per Spiritũ ſanctum baptizantur, quòd facit ſolus Deus. Per baptiſmum autem Ioannis, ſolum corpus mundabatur aqua. Vnde dicitur Matth, 3. Ego baptizo vos in aqua, ille vos baptizabit in Spiritu ſancto. Et ideo baptiſmus Ioannis denominatur ab ipſo: quia ſcilicet nihil ĩ eo agebat, quod ipſe non ageret, Baptiſmus autem nouę legis non denominatᷣ à miniſtro, qui principalẽ baptiſmi effectum nõ agit, ſcilicet interiorem emundationẽ.

Ad ſecundum dicendũ, quòd tota doctrina, & operatio Ioãnis ordinabatur ad Chriſtum, q multitudine ſignorum, & ſuam & Ioannis doctrinam confirmauit. Si autem Ioannes ſigna feciſſet, homines ex æquo Ioanni, & Chriſto attendiſſent. Et ideo, vt homines principaliter Chriſto intenderent, non eſt datum Ioanni, vt faceret ſignum: Iudæis tamen quęrentibus quare baptizaret, confirmauit ſuum officium auctoritate ſcripturę, dicens, Ego vox clamãtis in deſerto, &c. vt dicitur Ioan. 1. Ipſa etiam auſteritas vitæ, eius officium commendabat, quia vt Chryſoſt.* dicit ſuper Matth. mirabile erat in humano corpore tã tam patientiam videre.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd baptiſmus Ioannis non fuit ordinatus a Deo, niſi vt modico tempore duraret, propter cauſas prędictas.* Et ideo non fuit commẽdatus aliquo precepto cõmuniter edito in ſacra ſcriptura, ſed familiari quadam reuelatione Spiritus ſancti, vt dictum eſt.*

D. Thom.

tenentia ne in ſuis ſanctionibus erret. Sed D. Ioannes habuit ſpecialem reuelationem, & ſpeciale præceptum diuinum, vt institueret iſtum ritum baptizandi. Vnde D. Th. in 4. d. 2. q. 2. arti 1. docet, quòd Ioannes inſtituit ſuũ baptiſmum ex præcepto diuino. Ex hac doctrina facile pata tur via ad aliud dubiũ, quòd ſolet moueri, An baptiſmus Ioannis fuerit ex Deo an ex hominibus nam ſi cõſiderem° ritũ baptizãdi dicendũ ẽ, q ad id munens miſſus eſt à Deo, ſicenĩ ipſe dicit Io. 1 qui miſit me baptizare, ille mihi dixit, &c. Si vero cõſiderem° effectum certè fuit a Ioanne, nã nihil fuit ĩ iſto baptiſmo, quòd Ioannes nõ potuerit pręſtare, nam non conferebat gratiã, ſed tantũ abluebat corpora. Quòd ſi iterũ quæratur, Vtrũ baptiſmus Ioannis cõferret gratiam, & remiſſionem peccatorũ, ſcire oportet ꝓ huius q̃ſtionis elucidatione, eſſe aliquos Doctores, qui dicũt nullã verſari differẽtiam quo ad ſubſtantiã inter baptiſmũ Chriſti & Ioannis, vtrobique remiſſionem peccatorum, & ſpiritum ſanctum cõferri aſſerẽtes. Hanc ſentẽtiam* habet expreſſe Prudẽtius in Hymno ieiunantium de Ioãne dicens expreſſe quod lauacrũ Ioãnis remittebat peccata & abluebat crimina. Idẽ videtur ſentire D. Amb. lib. de Spiritu ſancto. c. 3. inquit enĩ illos, qui rebaptizati ſũt in Act. Apo. cap. 19. eo quod baptiſmate Ioãnis eſſent baptizati tantũ non fuiſſe rebaptizandos, ſi rectè baptiſmate Ioãnis fuiſſent baptizati. Inſuper addit Ioannẽ baptizaſſe in remiſſionẽ peccatorũ. Hãc ſententiam amplectitur Magiſter in 4. d. 2. Sed his non obſtãtibus veritas fidei eſt, quòd baptiſmus Ioannis nõ conferebat gratiam, nec remiſſionẽ peccatorũ, qđ conſtat ex tribus locis ſanctæ ſcripturæ. Primus eſt. Mat. 3. Ego baptizo ĩ aqua in pęnitentiã, ſed qui poſt me venturus eſt ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto, ſignificans ſe nõ baptizare ĩ Spiritu ſancto, ſine quo non eſt remiſſio peccatorum. Secũdus locus eſt Io. 1. Ego baptizo ĩ aqua, ſed ille qui miſit me baptizare, dixit mihi, ſuper quẽ videris ſpiritũ deſcẽdẽtẽ, & manẽtem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſãcto. Tertiᵘ locus eſt Act. 19. vbi ex mandato Pauli baptizati ſolum baptiſmo Ioãnis rurſus in nomine Chriſti ſunt baptizati. Ex hoc facto colligit Hier. in lib. contra Luciferianos, baptiſmũ Ioãnis fuiſſe imperfectum, & remiſſionem peccatorũ nõ cõtuliſſe. Idem docet D. Auguſt. in Ench. & referũtur eiᵘ verba de cõſecratione. di. 4. c. nõ regenerabantur. Idem D. Grego. in homilia quadã exponẽs illud Mat. 3. Ego baptizo vos in aqua. Sed & D. Ambro. de hac re ſanã hẽt ſententiã, vt eſt videre in præfatione ſup Pſ. 37. rurſus in commẽta in Lucam ſuper illud. Ego vos aqua baptizo. Ex hac determinatione euidẽter ſequitᷣ rebaptizãdos fuiſſe baptiſmo Ioãnis baptizatos, ſi enĩ baptiſmus Ioannis nõ delebat peccata, neque erat in ſpiritu, vt docet fides catholica, ergo neceſſarius erat illis Chriſti baptiſmus, quia niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spũ ſãcto nõ poteſt videre regnum Dei, ſed licèt baptiſmus Ioãnis nõ conferret gratiã, multis de cauſis fuit conuenienter inſtitutus. Primo, qa opus erat Xp̃m baptizari ab eo, vt baptiſmum cõſecraret. Secũdo, vt manifeſtaretur Chriſtus: concurrentibus .n. turbis ad baptiſmum, Ioannes Baptiſta annunciabat

Ioan. 1.

Prudẽtius, * ho. 10. in Matthę. ante mediũ, tom. 2.

D. Ambro. * In ar. 2. huius quæſt.

* Ex art. 1. huiᵘ quæſt.

Magiſter.

Baptiſmus hic nõ conferebat gratiam.

Matthæ. 3.

Ioan. 1.

a 10 4. di. 2. q. 2. ar. 1. q. 1. co.

D. Hieron.

D. Auguſti.

D. Gregor.

* Beda in ho. circumciſionis inter prin. & medium. Eã habes in hom. totius anni.

D. Ambro.

* hom. 7. in euãg. partẽ ante med.

* Ar. 1. huius quæſt. Quare inſtitutᵘ fuit baptiſmus hic.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm in baptiſmo Ioannis gratia daretur.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd in baptiſmo Ioannis gratia daretur. Dicitur .n. Marc. 1. Fuit Ioannes in deſerto baptizans, & prædicans baptiſmum pęnitentiæ in remiſſionem peccatorum. Sed pœnitentia, & remiſſio peccatorum eſt per gratiam: Ergo baptiſmus Ioannis gratiam conferebat.

¶ 2. Præterea, Baptizandi a Ioanne confitebantur peccata ſua, vt habetur Mat. 3. & Mar. 1. Sed confeſſio peccatorũ ordinatur ad peccatorum remiſſionem, quę fit per gratiam. Ergo in baptiſmo Ioannis gratia conferebatur.

¶ 3. Præterea, Baptiſmus Ioannis, propinquior erat baptiſmo Chriſti, quàm circũciſio. Sed per circunciſionem remittebatur peccatum originale, quia, vt* Beda dicit, idem ſalutiferę curationis auxilium circuncifio in lege cõtra originalis peccati vulnus agebat, quod nunc baptiſmus agere reuelatæ gratiæ tẽpore conſueuit. Ergo multo magis baptiſmus Ioannis remiſſionẽ peccatorũ operabatur, q ſine gratia fieri non põt.

¶ Sed contra eſt, quòd Mat. 3. dicitur. Ego quidem baptizo vos in aqua in pęnitẽtiam. Quod exponens Greg. *in quadam Hom. dicit, Ioannes non in Spiritu, ſed in aqua baptizat, quia peccata ſoluere non valet. Sed gratia eſt a Spiritu ſancto, & per eam peccata tolluntur. Ergo baptiſmus Ioãnis gratiam non conferebat.

¶ Reſpondeo dicendum, q ſicut dictũ eſt, * tota doctrina & operatio Ioannis ꝑparatoria erat ad Chriſtum: ſicut miniſtri, & in-

nũciabat Christum. Quod quidem facilius sic factũ est, quã si per singulos discurrisset. Tertiò, vt homines assuefaceret ad baptismum cũ præcursor esset. Quarto, vt homines induceret ad pęnitentiam,& sic digne baptismum Christi susciperent. Et quia Ioannes nõ solum fuit ꝓpheta, sed plusquã propheta, vt dicit Mat. 11. fuit enĩ terminus legis, & initium Euangelij, ideo magis ꝑtinebat ad eũ verbo, & opere inducere homines ad legẽ Christi, quã ad obseruãtiam legis.

Math. 11.

Ad argum.

¶ Ad argumẽta respondetur.

Ad primũ.

Ad primũ iam patet, quid dicẽdũ sit ex nostris annotationibus.

Ad secũdũ.

¶ Ad secũdũ similiter patet, negãdum. n. est baptismum Ioãnis habuisse formã præscriptã.

* Super illud Mar. 1. Fuit Ioannes I deserto baptizans; Est c. 3. secũdum ordinem Bedæ.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium negandũ est antecedens, & ad primã probationẽ respondetur, quòd Ioãnes baptizabat ĩ remissionem peccatorum futuram in Chr̃i baptismate. Sic explicat Grego. ho. 20 in Euang. Item Beda. Secunda explicatio ẽ, quòd baptizabat in remissionem peccatorũ, quĩ p illam cæremoniã præparabat, vt susciperẽt Christum,& agerent suorũ peccatorũ pœnitentiam.

Gregorius.
Beda.

* Super illud Mar. 1. Prædicans baptis. pœnit. tom 9.

Quomodo confitebantur peccata, qui veniebant ad baptismũ.

Caietanus

¶ Ad secũdam probationem, in qua dicit, quòd qui baptizabantur confitebãtur peccata sua, variæ sunt expositiones Patrũ Caie. dicit, quod nõ cõfitebantur vocaliter, sed eo ipso, quòd baptizabant, confitebantur esse peccatores. Abulensis dicit non esse accipiẽdum, quasi explicauerint,& apertè detexerint sua peccata D. Io. sed quòd in genere confiterentur agnoscẽtes se esse peccatores. Verum cum nõ sit idẽ agnoscere se peccatorem,& confiteri peccata sua, rectè intelligimus eos sua peccata saltẽ maiora indicasse, & cõfessos esse eos D. Io.

Abulensis.

... perioris artificis est præparare materiã ad formã, quã inducit principalis artifex. Gratia autem cõferenda erat hominibus per Chr̃m secundum illud Ioan. 1. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Et ideo baptismus Ioãnis gratiam non conferebat, sed solũ ad gratiã præparabat tripliciter. Vno quidem modo per doctrinã Ioannis inducentem homines ad fidẽ Christi. Alio modo assuefaciẽdo homines ad ritũ baptismi Christi. Tertio modo per pęnitẽtiam, pręparando homines ad suscipiẽdum effectum baptismi Christi.

¶Ad primum ergo dicẽdum, quòd in illis verbis, (vt Beda dicit*) potest intelligi duplex baptismus. Vnus quidem, quem Ioannes baptizando cõferebat, qui dicitur baptismus pęnitentiæ, quia scilicet ille baptism9 erat quoddã inductiuũ ad pęnitentiã,& quasi quędam protestatio, qua profitebãtur homines se pęnitẽtiã acturos. Alius aũt est baptismus Christi, per quem peccata remittũtur, quẽ Ioãnes dare non poterat: sed solum prędicabat, dicens, Ille vos baptizauit in Spiritu sancto. Vel potest dici, quòd prædicabat baptismum penitentię, id est inducẽtem ad pęnitẽtiam: quæ quidem pęnitẽtia ducit homines in remissionem peccatorum. Vel põt dici, quòd per baptismũ Christi (vt Hierony. dicit*) gratia datur, qua peccata gratis dimittuntur, ꝙ autem consumatur per spõsum, initiatur per paranymphum, scilicet Ioannem. Vnde dicitur, quòd baptizabat,& prædicabat baptismũ pęnitentiæ in remissionem peccatorum: non ideo quia hoc ipse pficeret, sed quia præparando ad hoc homines disponebat.

Ad secundum dicẽdum, quòd illa confessio peccatorum nõ fiebat ad remissionem peccatorum

sicut & Acto. 19. multi credẽtium dicsitat venisse ad Paulum confitẽtes, & annunciantes actus suos. Neq; mirum videri debet, quòd confessionem fecerant peccatorũ suorum, cum ea tamẽ a Ioãne nõ exigeretur. Qui. n. vere pęnitet suorũ peccatorũ, quiq; tenet desiderio remissionis eorũdem, nihil cunctatur, nihil veretur ea exponere ei p quem sperat se optatã consequi posse, vel consideratio nem, vel remissionem, non minus, quàm ægrotus morbũ suum detegere ei, a quo se sperat obtinere posse desideratã salutem. Deinde, vt sic facerent, consuetæ etiam veteris legis cæremoniæ effecerunt. Secũdum. n. legẽ præter cõfessionem Deo factam, quę semper necessaria fuit etiã, confessio quædã publica fiebat in publica pęnitentia. Hæc autem erat duplex. vna, ꝗ pro totius populi delictis agebatur, vt ea quæ quotãnis agebatur in die expiationis, hoc est, decima die mensis septimi. In hac ergo, vt scribitur Leuiti. 16. Sacerdos super hircum emissariũ confitebatur omnes iniquitates filiorũ Israel vniuersaq; delicta, & peccata eorum, pręcipua scilicet, & ꝗ ad totã pertinerent cõitatẽ. Alia autem erat publica pęnitẽti, quã priuata persona ꝓ proprio aliquo pc̃tõ debebat, & cũ cõfessione peccati sacerdoti facta, agere, ꝗ præcipitur Leui. 5. his verbis. Anima, quæ iurauerit, & protulerit labijs suis, vt vel malè quid faceret, vel benè,& nõ fecerit,& id ipsum iuramẽto,& sermone firmauerit, oblitaq; postea intellexerit delictum suum, agat pęnitẽtiam pro peccato, &c. Vbi ꝓ eo, quod nos habemus, agat pęnitẽtiã ꝓ peccato, littera Cyrilli sic habet, pronunciet peccatũ quod peccauit. Cui cõsonat Hebræa veritas

Actor. 19.

* In cor. & ar. 1. huius quæst.

211. 4. d. 2. q. 2. arti. 3. q. 2.

Confessio publica duplex.

*Ani. 1.

*Tract. 13. in Ioan. inter prin. & medium, tom. 9.

Leuit. 16.

*ar. præce.

Leuit. 5.

Cyrillus.

statim per baptismum Ioãnis exhibendam, sed consequẽdam per pœnitentiam consequentem, & per baptismum Christi, ad quem pœnitentia illa præparabat.

¶Ad tertium dicendum, quòd circuncisio instituta erat ad remedium originalis peccati. Sed baptismus Ioannis ad hoc non erat institutus, sed solum erat præparatorius ad baptismum Christi: vt dictum est. *Sacramẽta autem ex vi institutionis, suum habent effectum.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm alij præter Christum, baptismo Ioannis baptizari debuerunt.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd baptismo Ioannis solus Christus debuerit baptizari. Quia sicut dictum est, * ad hoc Ioannes baptizauit, vt Christus baptizaretur: sicut Augustin.* dicit super Ioannem. Sed quòd est proprium Christo, non debet alijs conuenire. Ergo nulli alij debuerunt illo baptismo baptizari.

¶ 2. Præterea, Quicunque baptizatur, aut accipit aliquid à baptismo, aut baptismo aliquid cõfert. Sed a baptismo Ioãnis nullus aliquid accipere poterat, (quia in eo gratia non conferebatur, vt dictum est,*) nec aliquis baptismo aliquid cõferre poterat, nisi Christus, qui tactu mũdissimę suę carnis aquas sanctificauit. Ergo videtur, quòd solus Christus baptismo Ioannis debuerit Baptizari.

¶ 3. Præterea, Si alij illo baptismo baptizabant, hoc nõ erat, nisi vt præpararent ad baptismũ Christi: & sic conueniẽs videbatur, ꝙ sicut baptismus Christi omnibus

veritas,quæ sic habet:& confiteatur quòd peccauit Huic
Numer 5. cōfessioni est quod Num.5.legitur in hūc modū:Vir siue mulier, cum fecerint ea omnibus peccatis,quæ solent hominibus accidere,& per neglīgētiam transgressi fuerint mandatum Dñi, atq; deliquerint,confitebuntur peccatū suū. Nec dubiū videtur esse posse,quin id sacerdoti facere præcipiātur,cum de ipso totū caput loquatur, eique Deus iubeat offerre pro peccō. De qua cōfessione sacerdoti,aut homini bono,q sua oratione possit opē ferre,omnino videtur lo
Ecclesia 4. qui Ecclesiastic* c.4.dicens: Non cōfundaris cōfiteri peccata tua, & ne subijcias te omni homini ꝑ peccato.A cōfessione.n. Deo
trac. 4.in Ioā.a med. & tract. 5. inter prin. & mediū, to.9. facienda non te uocat pudor,sed ab ea,quæ homini fit. Hæc autē confessio siue q̄ fiebat secundum legem sacerdoti siue quę fiebat a pęnitentibus Ioanni,nō fuit sacramētalis, sicut nostræ confessionis ritus, sed ei
*Ar.1.& 3. huius q. quidē typus, & ꝑparatio ad eā, sicut veteris legis, & Ioānis lotiones præparatoriæ erāt ad verum, & efficacē Chr̄i baptismū.
*Art.1.huius quæst. Ad quartum. ¶ Ad quartū argumentum iā dictum est,& explicatum,quemadmodum baptismus Ioannis partim fuerit a Deo,partimque ab ipso Ioanne.
Ad quītū. ¶ Ad quintū respondetur, ꝙ illa sentētia,quę asserit baptismū Ioānis fuisse sacramētū eo modo, quo fuerunt sacramenta veteris legis,non est absona neq; absurda. Sed opposita sententia nobis magis probatur,quam docet hic D.Th.ar.1.ad 1.

¶ Sed antequam hinc discedamus operæ pretiū est nōnullas differētias inter baptismū Chr̄i,& Ioānis designare. D.Basilius in tractatu de baptismo hanc ponit differentiā inter baptismū Mosi, & Ioannis & Chr̄i,sic dicēs;Baptisma per Mosem traditū,primum quidē agnoscebat differentiam peccatorum:non.n.oīa peccata grām habebāt remissionis:deinde diuersas hostias requirebat:exactè tractabat de purificatione, segregans vsque ad tēpus eū qui in impuritate esset ac macula:obseruat dies,& certa tp̄a, & tūc baptisma a quib* accipiebatur,tanquā signaculū erat eorū purificatiōis. Ioannis vero baptisma multipliciter amplius habebat. Nam nullam faciebat differentiā peccatorum;neque diuersitatem quærebat hostiarū: non exactam faciebat tractationem purificationis; no obseruationem habebat dierum,aut temporum, & nulla in re mora vlla fiebat in gratia Dei, & Christi ei*:sed simul accedebat quis cō fitens peccata, quæcumque, & qualiacumq; essent,& baptizabat in Iordane flumine,& mox accipiebat remissionem peccatorum. At Christi baptisma rationē habebat quo uir humano baptismate maiorem, & celsiorē gloriam, quàm quis expetere, aut optare posset,& eminētiorem gratiā, maiorēq; vim, quā quantum solæ liquis syderibus antecedit. Præterea sunt aliæ differētiæ,nam Ioannis baptisma peculiariter dicitur baptisma pęnitētię,quòd potissimum ad pęnitētiam inuitaret,& in testimonium pęnitētiæ daret maximè. Christi uero baptisma rectè dicit baptisma fidei, quòd hic ꝑcipuè sit signum fidei in Christū. Vterque.n.baptismus ab eo,quod in ipso præcipuum est nominatur. Ita ad distinctionē,Ioānis baptisma dicitur baptisma aquæ,Christi vero baptisma gratiæ vel spiritus. Et illud quidem dicitur Ioannis,quāuis a Deo esset,& non ex hominibus,tum quia Ioānes primua erat

confertur,& magnis,& paruis,& Gentilibus,& Iudęis,ita etiam & baptismus Iohannis conferretur. Sed non legitur, quòd ab eo pueri baptizarētur,nec etiā Gentiles, dicitur enim Marc.1.quòd egrediebātur ad illum Israelitę vniuersi, & baptizabantur ab illo. Ergo videtur, quòd solus Christus a Ioanne debuerit baptizari.

¶ Sed contra est, quod dicitur Lucæ.3.Factum est,cùm baptizaretur omnis populus, & Iesu baptizato & orāte, aperti sunt cœli.

¶ Respondeo dicendū, quòd duplici de causa oportuit alios a Christo baptizari baptismo Ioannis,primò quidem(vt Augu.*dicit super Ioan.)quia si solus Christus Baptismo Ioannis baptizatus esset, non deessent qui dicerent, baptismum Ioānis, quo Christus est baptizatus digniorem esse baptismo Christi,quo alij baptizantur. Secundò,quia oportebat per baptismum Ioannis alios ad baptismum Christi præparari: sicut dictum est.*

¶ Ad primum ergo dicendum quòd non propter hoc nō solum fuit Ioānis baptismus institutus, vt Christus baptizaretur, sed etiā propter alias causas, vt dictū est. * Et tamen, si ad hoc solum esset institutus,vt Christus eo baptizaretur,oportebat prædictum incōueniens vitari,alijs hoc baptismo baptizatis.

¶ Ad secundum dicendum,ꝙ alij qui ad baptismū Ioannis accedebant,nō poterāt quidem baptismo aliquid conferre, nec tamen a baptismo gratiam accipiebant,sed solum pęnitentię signū.

¶ Ad tertium dicendum,quòd quia ille baptismus erat pęnitētię quæ pueris non conuenit,ideo baptismo illo pueri nō baptizabant. Conferre autem Gentibus viā salutis,soli Christo reseruabat, qui est expectatio Gētium, vt dicitur Genes.penu.Sed & ipse Christus Apostolis inhibuit Gentilibus Euangelium prędicare,ante passionem,& resurrectionē:vnde multo minus conueniebat per Ioānē Gentiles ad baptismum admitti.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm baptismus Ioannis debuerit cessare Christo baptizato.

AD quintum sic proceditur. Videtur,quòd baptismus Ioānis cessare debuerit, postquam Christus fuit baptizatus. Dicitur.n.Ioan. 1. Vt manifestetur in Israel, propterea veni in aqua baptizans. Sed Christo baptizato sufficienter fuit manifestatus, tum per testimoniū Ioannis,tum per descēsum columbæ, tum etiam testimonio paternæ vocis. Ergo videtur, quòd non debuerit postea baptismus Ioannis durare.

212. 4. dist.2.q. 2.ar.1.q.3. 1.& quę.4. per totum.

¶ 2.Pręterea,Aug.*dicit super Ioan. Baptizatus est Christus, & cessauit Ioannis baptismus. Ergo videtur, ꝙ Ioānes post Christum baptizatū nō debuerit baptizare.

*trac. 4.in Ioan.inter med. & fi. tomo.9.

¶ 3.Præterea,Baptismus Ioannis erat præparatorius ad baptismū Christi.Sed baptismus Christi incepit statim Christo baptizato, quia tactu suæ mundissimę carnis vim regeneratiuam contulit aquis,vt Beda dicit.* Ergo videtur, quòd baptismus Ioannis cessauerit Christo baptizato.

* Super.3. ca. Luc. super illa verba. Factū est autē,& glos. or.super illa verba Luc. 3. Et Iesu baptizato.

¶ Sed contra est,quod dicitur Ioan.3.quòd venit Iesus in Iudæā terram & baptizabat,erat autē & Ioānes baptizās. Sed Christus nō baptizauit, nisi postquam fuit baptizatus.Ergo videtur,ꝙ postquā Christus fuit baptizatus, adhuc Ioannes baptizabat.

¶ Respondeo dicendum, ꝙ

erat, qui eo baptizauit, cũ quia nihil ibi gereret quòd nõ ageret homo Baptisma vero gratiæ, & Spiritus, non dicitur eius qui baptizat, sed Christi, quod ipse sit, qui potissimum in ipso inuisibiliter operatur per visibile hominis ministeriũ, qdq; Christus baptismum hunc primus instituerit.

* Ho. 28. in Io. non multum remotè a prin. to. 3.

* Habetur in glo. ord. super 3 ca. Io. super illa verba, Erat autẽ & Ioan.

baptismus Ioannis cessare nõ debuit Chr̃o baptizato. Primò quidem: quia (vt Chryso. * dicit) si cessasset Ioan. baptizare Christo baptizato, existimaretur, ꝙ zelo, vel ira hoc faceret. Secundò, quia si cessasset a baptizãdo, Chr̃o baptizante, discipulos suos in maiorẽ zelum immisisset. Tertiò, quia persistens in baptizando, suos auditores mittebat ad Christum.

¶Quartò, quia (vt Beda * dicit) adhuc permanebat vmbra veteris legis: nec debuit p̃cursor cessare donec veritas manifestaretur.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ nondum Christus erat plenè manifestatus eo baptizato: & ideo adhuc necessarium erat, quòd Ioãnes baptizaret.

Ad secundum dicendum, ꝙ baptizato Christo cessauit baptismus Ioannis: non tamen statim, sed eo incarcerato. Vnde Chryso. * dicit super Ioannem, Aestimo propter hoc permissam esse mortem Ioannis, & eo sublato de medio, Christum maximè prædicare cœpisse, vt omnis multitudinis affectio ad Christum transiret, & nõ vltra his, quæ de utroq; erant, sententijs scinderetur.

Ho. 28. in Ioan. non remotè a prin. to. 3.

Ad tertium dicendum, quòd baptismus Ioannis præparatorius erat non solum ad hoc quòd Christus baptizaretur, sed etiam ad hoc quòd alij ad Christi baptismum accederet. Quod nondum fuit impletum Christo baptizato.

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm baptizati baptismo Ioannis, essent postea baptismo Christi baptizandi.

213

Infr. q. 66. art. 9 2. Et 4. di. 2. q. 2. art. 4.

AD sextum sic proceditur. Videtur, ꝙ baptizati baptismo Ioannis, non fuerint baptizandi baptismo Christi. Ioannes enim non fuit minor Apostolis, cum de eo scriptum sit Matth. 11. Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. Sed illi qui baptizabantur ab Apostolis non iterum baptizabantur, sed solummodo addebatur eis impositio manuum. Dicitur enim Act. 8. quòd aliqui baptizati tantum erant a Philippo in nomine Domini Iesu: tunc Apostoli, scilicet Petrus, & Ioannes imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum. Ergo videtur, quòd baptizati a Ioanne non debuerint baptizari baptismo Christi.

¶ 2. Præterea, Apostoli fuerunt baptizati baptismo Ioannis: fuerunt enim quidam eorum discipuli Ioannis, vt patet Io. 1. Sed Apostoli non videntur esse baptizati baptismo Christi: dicitur enim Io. 4. quòd Iesus non baptizabat, sed discipuli eius. Ergo videtur, quòd baptizati baptismo Ioannis, non erant baptizandi baptismo Christi.

¶ 3. Præterea, Minor est qui baptizatur, q̃ qui baptizat. Sed ipse Ioannes non legitur baptizatus baptismo Christi. Ergo multo minus illi qui a Ioanne baptizantur indigebant baptismo Christi.

¶ 4. Præterea, Act. 19. dicitur, ꝙ Paulus inuenit quosdam de discipulis, dixitque ad eos, Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerũt ad eum, Sed neque si Spiritus sanctus est, audiuimus. Ille vero ait, In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt, in Ioãnis baptismate. Et sequitur quòd baptizati sunt iterum in nomine Domini nostri Iesu Christi. Sic ergo videtur, quod quia esse Spiritum sanctum nesciebant, oportuit eos iterum baptizari: sicut Hiero. * dicitur super Ioelem, & in epistola de uiro unius uxoris, & Ambros. * in lib. de Spiritu sancto. Sed quidam fuerunt baptizati baptismo Ioannis, qui habebant plenam notitiam Trinitatis. Ergo non erant baptizandi iterum baptismo Christi.

ca. 2. Ioel. non multũ remote a fi. to. 6. Amb. li. 1. ca. 3. circa princ. to. 2.

¶ 5. Prætereà, Ro. 10. super illud, Hoc est Verbum fidei, quod prædicamus, dicit glos. Augu. * Vnde est ista tanta uirtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente Verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? Ex quo patet, quòd virtus baptismi dependet ex fide. Sed forma baptismi Ioannis significauit fidem Christi, in qua nos baptizamur: dicit enim Paulus Actuum 19. Ioannes baptizabat baptismo pœnitentiæ populum, dicens, In eum qui uenturus est post ipsum, ut crederent, hoc est in Iesum. Ergo uidetur, quòd non oportebat baptizatos baptismo Ioannis, iterum baptizari baptismo Christi.

Est gloss. Aug. tract. 80. in Ioã. a medio illius, to. 9.

¶Sed contra est, quod Aug. * dicit super Ioan. Qui baptizati sunt baptismate Ioannis, oportebat vt baptizarentur baptismate Christi.

Trac. 5. in Ioan. inter princip. & med. to. 9.

Respondeo dicendum, ꝙ secundum opinionem Magistri in 2. dist. 4. Sent. * illi, qui baptizati sunt a Ioanne, nescientes Spiritum sanctum esse, ac spem ponentes in illius baptismo, postea baptizati sunt baptismo Christi. Illi vero qui spem nõ posuerunt in baptismo Ioannis, & Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum credebant, non fuerũt postea baptizari, sed impositione manuũ ab Apostolis super eos facta, Spiritũ sanctũ receperunt. Et hoc quidem verũ est, quantũ ad primam partem, quod multis auctoritatibus confirmatur.

lib. 4. di. 2. parag. vlti.

Sed quantum ad secundam partem est pœnitus irrationabile quod dicitur. Primo, quidem: quia baptismus Ioannis neque gratiam conferebat, neque characterem imprimebat, sed erat solum in aqua, ut ipsemet dicit Matt. 3. Vnde baptizatis fides, vel spes, quam habebant in Christum, non poterat hunc defectum supplere.

Secundò: quia quando in sacramento omittitur, quod est de necessitate sacramenti, non solũ oportet suppleri, quod fuerat omissum, sed oportet totaliter innouari. Est autem de necessitate baptismi Christi, quòd fiat non solum in aqua, sed etiam in Spiritu sancto: secũdum illud Io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto,

non

nõ poteſt introire in regnum Dei. Vnde illis qui tantum in aqua baptizati erant baptiſmo Ioãnis, nõ ſolum erat ſupplendũ quod deerat(vt ſcilicet daretur eis Spiritus ſanctus per impoſitionẽ manuum) ſed erant iteratò totaliter baptizandi in aqua & Spiritu.

Trac. 5. in Ioan. inter princip. & med. to. 9.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ ſicut Augu.* dicit ſuper Ioannem, ideo poſt Ioannẽ, baptizatũ eſt: quia non dabat baptiſmũ Chſi, ſed ſuũ: quod autem dabatur à Petro, & ſi quod datum eſt a Iuda, Chſi erat. Et ideo ſi quos baptizauit Iudas, nõ ſunt iterum baptizãdi: baptiſma.n. tale eſt, qualis eſt ille, in cuius poteſtate datur, nõ qualis ille, cuius miniſterio datur. Et inde eſt etiã ꝙ baptizati a Philippo diacono, qui baptiſmum Chſi dabat, non ſunt iterum baptizati: ſed acceperunt manus impoſitionem per Apoſtolos: ſicut baptizati per ſacerdotes, confirmantur per Epiſcopos.

Epiſt. 108. a med. præcipuè, t. 2.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſicut Aug.* dicit ad Seleucianum, Intelligimus diſcipulos Chriſti fuiſſet baptizatos, ſiue baptiſmo Ioannis, ſicut nõ nolli arbitrãtur, ſiue (qđ magis credibile eſt) baptiſmo Chriſti; neque.n. miniſterio baptizãdi defuit, vt haberet baptizatos ſeruos, per quos cæteros baptizaret, qui non defuit memorabilis illius humilitatis miniſterio, quando eis pedes lauit.

Hom 4 in Matth. in opere imperfecto, ſup illud: Sine modo, tom. 2. Matt. 3. ſuper illud: Sine modo, tom. 9.

Ad tertium dicendum, quòd ſicut Chryſ.* dicit ſuper Matthæum per hoc quòd Chſs Ioanni dicenti, Ego a te debeo baptizari, reſpondit, Sine modò: oſtenditur, ꝙ poſtea Chriſtus baptizauit Ioannem. Et hoc dicit in quibuſdam libris apocryphis manifeſtè ſcriptum eſſe. Certum tamen eſt, vt Hierony.* dicit ſuper Matthæum, quòd ſicut Chriſtus fuit baptizatus in aqua a Iordane, ita Ioannes a Chriſto erat in Spiritu baptizandus.

Ad quartum dicendum, ꝙ non eſt nota cauſa quare illi fuerunt baptizati poſt baptiſmum Ioãnis, quia Spiritum ſanctum non cognouerant, ſed quia non erant baptiſmo Chriſti baptizati.

Lib. 19. c. 13. tom. 9.

Ad quintum dicendum, ꝙ ſicut dicit Augu. contra Fauſtum,* Sacra noſtra ſunt ſigna præſentis gratiæ: ſacra verò veteris legis fuerũt ſigna gratiæ futuræ: Vnde ex hoc ipſo, ꝙ Ioãnes baptizauit in nomine vẽturi, datur intelligi, quòd nõ dabat baptiſmum Chſi, qui eſt ſacramentũ nouæ legis.

QVAESTIO XXXIX.

De baptizatione Chriſti, in octo articulos diuiſa.

¶ De qua Doctores Matth. 3. capite.

Deinde conſiderandum eſt, de baptizatione Chriſti.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, vtrũ debuerit baptizari.

¶ Secundò, vtrùm debuerit baptizari baptiſmo Ioannis.

¶ Tertiò, de tempore baptiſmi.

¶ Quartò, de loco.

¶ Quintò, de hoc quod ei ſunt cæli aperti.

¶ Sextò, de Spiritu ſancto apparente in ſpecie columbæ.

¶ Septimò, vtrùm illa columba fuerit verum animal.

¶ Octauò, de voce paterni teſtimonij.

In hac baptizatione Chſi quatuor mirabilia ſunt a nobis diligenter explicanda, primum cur Chriſtus baptizatus fuerit. Scdm quòd aperti ſunt cęli, & qũo. Tertiũ, ꝙ columba viſa; Quartum, quod vox de cœlis audita.

Quare Chſs baptizatus fuerit.

¶ Quantum ad primum ſciendũ eſt, qđ Chſs variis ex cauſis fuit baptizatus. D. Tho. duas præcipuas cãs commemorat in art. 1. Prima, vt mũdaret aquas, & illas tactu carnis ſuæ ſanctificaret, vt vim baptiſmatis haberent poſteris relinquẽdã. Scda, baptizat⁹ eſt Chſs, vt totũ veteranum. Adã aquæ immergeret. Quãuis.n. pro ſe baptiſmate non egeret, quia iñ ſimilitudinẽ carnis peccati ſuſcepit, baptizari voluit. Atque ſic prim⁹ fecit, quod oĩbus faciendum ſperauit. Vt prima cã diligentius exponatur. Quæritur, Vtrum Dñs contactu ſuę mũdiſſimæ carnis contulerit aliquã virtutem aquis ad regenerandum & ſanctificandum hoies.

Vtrum Chſs cõtulerit aliquã vim ſanctificatiuã aquis.

A parte negatiua ſic arguitur; Nam virtus ſanctifica tiua & productiua ſanctitatis debet eſſe ſpiritualis, ſed virtus ſpiritualis non põt eſſe in corpore, nam quicquid recipitur ab aliquo eſt in eo per modum recipiẽtis, ergo in aqua non eſt aliqua virtus ad ſanctificandum homines.

Prim. arg.

¶ Deinde, ſi Dñs contactu mundiſſimę carnis ſuæ ſanctificaſſet aquas, ſanctificaſſet eas vtique, quas tunc tetigit, non alias, hoc autem eſt contra ſenſum Eccleſiæ quę tenet omnibus aquis contuliſſe vim ſanctificatiuam & regeneratiuam.

Secũdum.

¶ Tertiò, ſi aliquam virtutem inhærentem dediſſet aquis, cùm hæc non ſit naturalis ſed ſupernaturalis, ſequitur quòd a Deo ſit per creationem, quod videtur eſſe falſum, nam Chriſtus contactu ſuæ carnis hanc virtutem contulit aquis, at Chriſtus contactu ſuæ carnis creare non poteſt.

Tertium.

ATICVLVS PRIMVS.

Vtrùm fuerit conueniens Chriſtũ baptizari.

AD primum ſic proceditur. Videtur, ꝙ nõ fuerit conueniens Chriſtum baptizari. Baptizari enim eſt ablui. Sed Chriſto non conuenit ablui, in quo nulla fuit impuritas. Ergo videtur, quòd Chriſtum non decuerit baptizari.

214 4 d. 2. q. 2. art. 3. q. 1. Et q. 1. cor Et Mat. 3. col. 22. op. 60. c. 9.

¶ 2. Præterea, Chriſtus circuncisionem ſuſcepit, vt impleret legem. Sed baptiſmus non pertinebat ad legem. Ergo non debebat baptizari.

¶ 3. Præterea, Primũ mouens in quolibet genere, eſt immobile ſecundũ illum motũ: ſicut cælũ quod eſt primum alterans, nõ eſt alterabile. Sed Chſs eſt primum baptizans ſecundum illud Ioã. 1. Super quem videris Spiritum deſcendentem & manẽtem, hic eſt qui baptizat. Ergo ipſum non decuit baptizari.

Sed contra eſt, ꝙ dicitur Matthęi. 3. quòd venit Ieſus a Galilęa in Iordanẽ ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo.

* Lib. 2. in Luc. c. vlt. in princi. to. 5.

Reſpondeo dicendum, ꝙ cõueniens fuit Chriſtum baptizari. Primò, quidẽ: quia vt Ambr.* dicit ſuper Luc. Baptizatus eſt Dominus, non mundari volens, ſed mundare aquas, vt ablutę per carnem Chriſti, quę peccatum non cognouit baptiſmatis vim haberẽt: & ut ſanctificatas aquas relin

Vltimum. ¶Vltimò,si aquis impressit istā virtutē, percōtor ꝙ sit ista virtus? corporalis an spiritualis? habit⁹ an dispositio? potentia an impotētia? forma vel figura? Certè nulla ista

Prim. arg. in opposi- tum. rum. In contrariū est,quod dicit Augustinus tract. 80 in Ioānem, Vnde tanta vis aquæ vt corpus tangat & cor ab luat? & in quodā

D.August. sermone de Epiphania, sic scribit. Nec mirū, qđ aquā hoc est substantiā corporalē ad purificādā aīam dicim⁹ peruenire: peruenit planè,& penetrat cōsciētiæ vniuersa latibula: quāuis.n. ipsa sit subtilis & tenuis, benedictione tñ Chri facta subtilior, occultas vitę cās ad secreta mētis subtili rore pirāsit.

* In orat. ī Epipha. Lumina,a medio.t.5.

Beda. Beda ēt in homilia super illud Mat. 3. Venit Iesus a Galilæa in Iordanē,dicit,ꝙ Chrs tactu mundissimæ carnis suę vī regeneratiuā cōtulit aqs.

Secūdum. ¶Pręterea,nō minus potest secūdus Adam.s. Chrs quàm primus Adam,sicut dicitur Rom. 5. sed primus Adā potuit transfundere iustitiā originalem per virtutē seminis, ergo secūdus Adā potuit dare virtutem aquis ad conferendā sanctitatē, his q in Chro baptizāt.

* In corp. Roma.5.

Vltimum. ¶Vltimo, in semine hominis post peccatum est virtus quædā ad causandum peccatū originale,quod per originē traducitur, qđ nunc statuo

215 ꝓ certo ex materia de peccato originali,ergo ī substātia corporali pōt esse virtus ad sanctificādum homines.

Explicatio quęstionis. Sententia quorundā falsa. ¶Ad explicationē hui⁹ dubii sciēdum est, qđ qdā Doctores tenent nō solū de aqua,sed etiā de vniuersis sacris, qđ nullā habent virtutem operandi in animam, sed solum extra, diuina in virtus concomitans causat gratiam & sanctitatem in aīa. Sed ista sententia iam est explosa ab scholis auctoritate Cōcilii Florētini, & Tridentini, in quibus conciliis apertè diffinitur, quòd sacra nouæ legis propriè & verè causant gratiā, & ideo dicendū est quòd aqua baptismi & cætera sacramenta nouæ legis hñt virtutem instrumentariā purificandi animā & ad alios effectus ad quos diuinitus ordinantur, quod conuinco isto argumento. Nam aqua baptismi est causa īstrumētalis gratię & sāctitatis, vt nunc statuo pro certo ex sana doctrina fidei, ergo necessum ē dicere qđ ī aqua baptismi sit aliqua virtus instrūalis ad causandā gratiam.

* Trac. 15. in Ioan. aliquātulum a prin. t. 9.

¶Sed ꝙ nā sit ista virtus variè in infinitū explicant Doctores Theologi, Palude in 4. distinctione prima docet, quòd hæc virtus sit corporalis. Capreolus in eadem distin. affirmat, quòd sit spūalis. Caietanus infra quæstione sexagesima secunda, art. 4. hanc rem explicat eleganter.

Palude. Capreol. Caietan.

¶Pro quo obseruandum est, quòd duplex est virtus agentis, altera principalis, altera instrumentalis, & virtus instrumentalis proportionatur instrumēto: vnde comparatur ad virtutem absolutam & principalem alicuius rei, sicut comparatur instrumentū ad agens principale, instrumentum enim, vt planè cōstat nō operatur nisi in quātum est motū à principali agente,

* Ar. pręce. Virtus agētis duplex.

queret postmodum baptizādis, sicut Chryso. † dicit super Matt. Secundò, quia sicut Chrysosto. dicit super Matth. quamuis ipse non esset peccator, tamē naturā suscepit peccatricē, & similitudinem carnis peccati, propterea & si pro se baptismate non indigebat, tamen in alijs carnalis natura opus habebat. Et sicut Greg.* Naziā. dicit, Baptizatus est Christus, vt totum veteranum Adam immergat aquæ.

† Hom. 4. in opere imperfecto, non remote a princi. to. 2.

¶Tertiò baptizari voluit, sicut Aug. dicit in sermone de Epiphania: quia voluit facere quod faciendum omnibus imperauit. Et hoc est quod ipse dicit. Sic decet nos implere omnem iustitiā. Vt enim Ambr.* dicit super Luc. Hęc est iustitia, vt quod alterum facere velis, prior ipse incipias, & tuo alios horteris exēplo.

* Lib. 2. in Luc. ca. vl. a med. t. 5.

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus non fuit baptizatus, vt ablueretur, sed vt ablueret, sicut dictum est.*

Ad secundum dicendum, ꝙ Christus nō solum debebat implere ea, quæ erant veteris legis, sed etiam inchoare ea, quæ sunt nouę legis. Et ideo non solum voluit circuncidi, sed ēt baptizari.

Ad tertium dicendum, quòd Christus est primum baptizans spiritualiter: & sic non est baptizatus, sed solùm in aqua.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm Christus baptismo Ioannis debuerit baptizari.

AD secūdum sic proceditur. Videtur ꝙ Christus non debuerit baptizari baptismo Ioānis. Baptismus enim Ioannis fuit baptismus pęnitentiæ. Sed pęnitentia Christo non cōuenit, quia nullum habuit peccatum: Ergo videtur, quòd non debuerit baptizari baptismo Ioannis.

* Ho. 12. ī Matth. nō lōgè a medio, to. 2.

¶2. Prætereà, Baptismus Ioannis, sicut dicit Chryso.* medium fuit inter baptismum Iudæorum & Christi baptismū. Sed mediū sapit naturā extremorū. Cū ergo Chrs nō fuerit baptizatus baptismate legali nec etiā baptismate suo; vr ꝙ pari rōne baptismate Ioannis baptizari non debuerit.

¶3. Præterea, Omne quod in rebus humanis est optimum, dēt attribui Christo. Sed baptismus Ioānis nō tenet supremum locū inter baptismata. Ergo non conuenit Christum baptizari baptismo Ioannis.

Sed contra est, quod dicitur Matth. 3. quòd venit Iesus in Iordanem, vt baptizaretur à Ioāne.

Respondeo dicēdum, ꝙ sicut dicit Aug.* super Ioan. baptizatus Dominus baptizabat non eo baptismate, quo baptizat⁹ est. Vnde cùm ipse baptizaret baptismo proprio, cōsequēs est, ꝙ non fuerit baptizatus suo baptismate, sed baptismate Ioānis. Et hoc fuit cōueniens primò quidem propter conditionem baptismi Ioannis, qui nō baptizauit in Spiritu, sed solum in aqua: Christus autē spirituali baptismate nō indigebat, qui à principio suę conceptionis gratia Spiritus sācti repletus fuit, vt patet ex dictis,* & hęc est rō Chryso. † Secundò, vt Beda * dicit, baptizatus est baptismo Ioannis, vt baptismo suo baptismum Ioannis comprobaret. Tertiò, sicut Greg. † Naziā. dicit, Accedit Christus ad baptismum Ioannis, sanctificaturus baptismum.

* q. 34. art. 4.
† Ho. 3. & 4. in opere imper. t. 2.
* Beda Marci 1. circa prin. ca. 4. to. 2.
† Naziā. in ora epiph. lumina, a

Ad primū ergo, dicendum, ꝙ sicut supra dictum est,* Christus baptizari voluit, vt nos suo exemplo induceret ad baptismum. Et ideo ad hoc, ꝙ esset efficacior ei⁹ inductio, voluit baptizari baptismo, quo manifestè nō indigebat, vt hoīes ad baptismum accederēt, quo indigebāt. Vnde Amb.† dicit super Luc. Nemo refugiat lauacrum gratię, qñ Christus lauacrum pœnitentię non refugit.

† libr. 2. in Luc. c. vlt. a med. t. 5.

Ad secundū dicendum, ꝙ baptismus Iudęorū ī lege ꝓceptus, erat solùm figuralis: baptismus

agente, qđ per ſe operatur, & ideo virtus principalis agẽtis habet eſſe germanum & perfectū in natura, virtus autem inſtrumentalis hẽt eſſe tranſiens, & incompletum, ſicut motus eſt actus imperfectus ab agente in patiens.

Motio inſtrumenti duplex.

¶ Secundo obſeruandum eſt, qđ motus inſtrumenti eſt duplex, ſimplex, & artificioſus, ſimplex ille eſt ad quē ex parte mouentis ſufficit potētia motiua & qui ducit ad naturalē effectū ipſius inſtrumēti. Artificioſus ille eſt, q ex parte mouentis vltra potētiam motiua exigit artē vel aliqd ꝓportionabile arti, & ducit ad effectū pricipalis agentis, puta artis vel alicuius ꝓportionabiliter ſe habentis. Exēplū vtriuſq; inuenitur in cythara, cui⁹ fides ſi moueantur à nō muſico ſonabunt tantū, ſi vero moueātur a muſico efficiēt nō ſolū ſonum, ſed ſonū muſicū; qui eſt effectus propri⁹ artis muſicæ. Ad eundē modū in baptiſmo aquæ eſt ſimplex motio aquæ, quæ a quocunque effici pōt. Et rurſus motio artificioſa qua cōcurrit aqua ad cauſandā gratiam ex Dei actione, & inſtitutione, & ex intētione miniſtri Eccleſiaſtici.

216 4.diſt.4 q. 3.ar.1.qō. 2.t. & diſ. 44. in princip. expoſitionis literæ.

1.Conclu. Caietani.

¶ His cōſtitutis dicit tria Caieta. Primū eſt, qđ cū baptizat⁹ eſt Chr̄s dicitur vim regeneratiuam contuliſſe aqs, non qđ aliquā virtutē impreſſerit aquis, ſed qm̄ inſtituit & dedicauit aquā vt eſſet materia baptiſmi, quē inſtituebat ad homines ſanctificandos.

2.Conclu.

¶ Scđodicit, qđ cū applicaꝰ aqua ad baptizādū, nō eſt exiſtimādū aliquā virtutē aut qualitatē ꝑmanētē exiſtere in aqua, qua mediāte cauſet gratiā, ſed virtus inſtrumentalis aquæ eſt tm̄ motus paſſiuus, & vſus artificioſus quo ſpūaliter moueꝰ a Deo ad cauſandam gratiā. Et patet euidēter, nam penicillus vt habeat virtutem ad pingendā imaginē ſatis eſt qđ artificiosè à pictore moueaꝰ, nec ꝑterea habet aliā virtutē diſtinctam. Rurſus vt manus q̃ eſt primarium inſtr̄m aliquid artificioſe operetꝰ, nō eſt neceſſaria virtus aliqua, ſeu qualitas diſtincta a motu ipſius manꝰ. Certè, vt calor dicaꝰ ĩ virtute ſubſtātiæ producere ignē, nō eſt neceſſe fingam⁹ virtutē illā eē diſtīctā a calore. Cum ergo Deus vt ē autor naturę, nullā tribuat qualitatē inſtr̄is ad operādū diſtīctā a motu inſtr̄orū; nullā profecto tribuit inſtr̄is ſuis vt eſt autor gr̄ę.

¶ Tertiò dicit Caieta. qđ eiuſmodi virtus inſtrumētalis in aqua vel in ſacr̄is eſt ſpūalis latēs nr̄os ſenſus & intellectū, & eſt verè virtus abſcōdita, ſicut virtus q̃ eſt in voce ad excitādū affectū, & viua vox magiſtri hẽt neſcio qđ latentis energię ad ſuadēdū. Dr̄ autem hęc virtus ſpūalis, quanquā vt ego iudico non diſtinguatur a motu inſtr̄i artificioſo ſm̄ qđ proficiſcitur a mētis concepto & ſm̄ quod ordinatur ad īducendum effectū ſacr̄i qui eſt oīno ſpiritualis. 3.Conclu.

¶ Hęc dogmata Caietani veriſſima ſūt, nūc ad argumenta pro parte negatiua breuiter reſpondendum eſt, Soluuntur argumēta partis negatiuæ.

autem Ioānis aliqualiter erat realis, in quātū inducebat homines ab abſtinēdū a peccatis: baptiſmus autē Chriſti habet efficaciā mundandi a peccato, & gratiam conferendi. Chriſtus autem neque indigebat percipere remiſſionē peccatorū, quæ in eo non erāt: neque accipere gratiam, qua plenus erat: ſimiliter etiā cùm ipſe ſit veritas, nō cōpetebat ei id, quod in ſola figura gerebatur. Et ideo magis cōgruum fuit, quòd baptizaretur baptiſmo medio, quàm aliqno extremorum.

Ad tertium dicendum, quòd baptiſmus eſt quoddam ſpiritua le remedium. Quantò autem aliquid eſt magis perfectum, tanto minori remedio indiget. Vnde ex hoc ipſo, ꝙ Chr̄s eſt maximè perfect⁹, conueniens fuit, quòd nō baptizaretur pfectiſſimo baptiſmo: ſicut ille qui eſt ſanus, nō indiget efficaci me dicina.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm Christus conuenienti tempore fuerit baptizatus.

AD tertiū ſic proceditur. Videtur quòd nō conuenienti tempore Chriſtus fuerit baptizatus. Ad hoc enim Chriſtus baptizatus eſt, vt ſuo exemplo alios ad baptiſmū prouocaret. Sed fideles Chriſti laudabiliter baptizātur, nō ſolum ante trigeſimum annū ſed in infantili ætate. Ergo vr̄, ꝙ Chriſtus non debuerit baptizari in ætate triginta annorū.

¶ 2. Præterea Chriſtus non legitur docuiſſe vel miracula feciſſe ante baptiſmum. Sed vtilius fuiſſet mundo, ſi priori tempore docuiſſet, incipiens a viceſimo anno, vel etiam prius. Ergo videtur, ꝙ Chriſtus, qui pro vtilitate hominum venerat, ante trigeſimum annū debuerit baptizari.

¶ 3. Præterea, Iudicium ſapiētię diuinitus infuſæ, maximè debuit manifeſtari in Chriſto. Eſt autem manifeſtatum in Daniele tempore ſuę pueritię: ſecūdum illud Daniel. 13. Suſcitauit Dominus ſpiritum pueri iunioris, cuius nomen Daniel, ergo multo magis Chriſtus in ſua pueritia debuit baptizari, & docere.

¶ 4. Præterea, Baptiſmus Ioānis ordinatur ad baptiſmū Chriſti, ſicut ad finē. Sed finis eſt prior in intentione, & poſterior in executione, ergo vel Chriſtus debuit primus à Ioanne baptizari, vel vltimus.

¶ Sed cōtra eſt, qđ dr̄ Luc. 3. Factū eſt cū baptizaretur omnis populus, & Ieſu baptizato, & orāte: & infrà. Et ipſe Ieſus erat incipiens quaſi annorum triginta.

¶ Reſpondeo dicendum, ꝙ Chriſtus cōuenienter fuit in trigeſimo anno baptizatus. Primò quidē, quia Chriſtus baptizabatur quaſi ex tūc incipiens docere & prædicare. Ad quod requiriꝰ pfecta ætas: qualis eſt triginta annorum. Vnde legitur Gen. 41. ꝙ triginta annorū erat Ioſeph, quādo accepit regimen Aegypti. Similiter etiam 2. Reg. 5. legitur de Dauid, ꝙ triginta annorum erat cùm regnare cępiſſet. Ezechiel ēt ĩ trigeſimo anno cępit prophetizare, vt habetur Ezech. 1. Secundò, quia ſicut Chryſo.* dicit ſuper Matth. futurum erat, vt poſt baptiſmū Chriſti, lex ceſſare inciperet. Et ideo hac ętate Chr̄s ad baptiſmum venit, quæ poteſt omnia peccata ſuſcipere, vt lege ſeruata, nullus dicat, ꝙ ideo eam ſoluit, quia implere non potuit. Tertiò, quia per hoc, ꝙ Chriſtus in ætate perfecta baptizatur, daꝰ ĩtelligi, quod baptiſmus parit viros perfectos: ſecūdū illud Eph. 4. Donec occurramus oēs ĩ vnitatē fidei, & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Vnde & ipſa proprietas numeri ad hoc pertinere videtur: conſurgit eñ trigenarius numerus ex ductu ternarii in denarium. Per terna-

*Ho. 10. nō remotè à prin. t. 2.

est, euidenter probare ꝙ Christus Dn̄s cū baptizatus est in Iordane, & sanctificauit aquas nō impressent illis aliquam virtutem distinctam, sed dicitur sanctificasse aquas ad sensum iam expositum.

Ad argumēta I oppositum.

¶ Ad argumēta pro parte affirmatiua concedimus, qd in aqua baptismi est virtus sacramētalis ad regenerādū hoēs & purificandam alam, qd aūt sit hæc virtus ex dictis facile patere potest.

* In oratio. in Epipha. Lumina post med. Ad primā rationem.
* Eodem loco.

¶ Sed in particulari ad rōnes omissis auctoritatibus dicendū est, ad primā dico, quòd si iustitia originalis erat perfectio aliquarū vriū corporalīū poterat per virtutē seminis transfundi, & tunc non est simile de iustitia originali & de gratia. Si verò iustitia originalis non erat perfectio corporis, sed habitus mētis, non poterat transfundi per virtutē seminis, sed trāsfusa & ꝑpagata natura, Deus ex pacto illā infudisset.

Ad secundam.

¶ Ad secundā rōnē dico, quòd peccatū originale transfunditur per virtutē seminis ad hūc sensum, quia p virtutē seminis traducit humana natura ex primo parēte deriuata, q̄ comitat talis culpa, ex eo qd peccauit Adam in quo omnes peccauerant.

Cęli non fuerunt corporaliter aperti in baptismo Christi.
* Loco citato ad argu. 1.

¶ Est aliud dubiū, an cœli corporaliter aperti fuerint; Ad cuius expositionē dico primū, satis certū esse qd nō fuerit corporaliter apu aut diuisi, nō quòd hoc pp cœlorū soliditatem, & incorruptibilitatem sit impossibile, Deo. n. nihil est impossibile, sed quoniam hęc realis cœlorum apertio, & diuisio frustra facta fuisset, & non sunt asserenda miracula sine necessitate.

rium autem intelligitur fides Trinitatis, per denarium autem impletio mandatorum legis, & in his duobus perfectio uitæ Christianæ consistit.

Ad primum ergo dicēdum, ꝙ sicut Greg.* Nazianzenus dicit, Christus nō est baptizatus quasi indigeret purgatione, nec quòd aliquod illi immineret periculū differēdo baptismum, sed cuiuis alii nō in paruum redundat periculum, si exeat ex hac uita, nō indutus ueste incorruptionis, scilicet gratia. Et licèt bonū sit post baptismum baptismi mūditiam custodire, potius tamē est (ut ipse dicit*) interdum paulisper maculari, quā gratia omnino carere.

Ad secundum dicendum, ꝙ utilitas, quæ a Christo prouenit hominibus, pręcipuè est per fidem & humilitatem, ad quorum utrūque ualet, quòd Christus io pueritia, uel adolescentia non cępit docere, sed in perfecta ętate. Ad fidem quidē: quia per hoc apparet in eo uera natura humanitatis, ꝙ per temporum incrementa corporaliter profecit: & ne huiusmodi profectus putaretur esse phantasticus, noluit sapientiam suam uel uirtutē manifestare ante perfectā corporis ętatem. Ad humilitatem uero, ne ante perfectā ętatem aliquis pręsumptuosè prelationis gradum, & docendi officium assumat.

Ad tertium dicēdum, ꝙ Christus proponebatur hominibus ī exemplum omniū. Et ideo oportuit in eo ostendi id quod cōpetit omnibus secundum legem cōmunem, ut scilicet in ętate perfecta doceret. Sed sicut Grego. Nazian.* dicit, nō est lex communis quod rarò cōtingit, sicut nec una hirūdo uer facit. Aliquibus enim ex quadā speciali dispēsatione, secūdū diuinę sapientię ordinē & rationē, cōcessum est pręter legē cōem, ut ante perfectā ętatem, officium vel pręsidendi, vel docēdi haberēt: sicut Salomon, Daniel & Hieremias.

Ad quartum dicēdum, quòd Christus nec primus, nec vltimus debuit à Ioanne baptizari, qa vt Chryso.* dicit super Matt. Christus ad hoc baptizabatur, vt cōfirmaret prædicationem & baptismū Ioannis, & vt testimoniū acciperet à Ioanne. Non autem creditū fuisset testimonio Ioannis, nisi postquā fuerunt multi baptizati ab ipso. Et ideo nō debuit prim° à Ioanne baptizari. Similiter etiā nec ultimus; quia (sicut ipse ibidē subdit) sicut lux Solis nō expectat occasum Luciferi, sed eo ꝓcedēte egredit, & suo lumine obscurat illius candorē, sic & Christus non expectauit, vt cursum suum Ioannes impleret, sed adhuc eo docente & baptizante, apparuit.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm Christus debuerit in Iordane baptizari.

AD quartū sic proceditur. Videtur, ꝙ Christus non debuerit baptizari in Iordane. Veritas enim dēt respondere figurę. Sed figura baptismi pręcessit in trāsitu maris Rubri; vbi Aegyptij sunt submersi, sicut peccata delētur in baptismo. Ergo videtur, ꝙ Christus magis debuerit baptizari in mari Rubro, quàm in flumine Iordanis.

¶ 2. Prætereà, Iordanis interpretatur descēsus. Sed per baptismū aliquis ascēdit magis, q̄ descēdat, vnde etiam Matt. 3. dicitur, quòd baptizatus Iesus confestim ascēdit de aqua. Ergo videtur inconueniens fuisse, quòd Christus in Iordane baptizaretur.

¶ 3. Prætereà, Transeuntibus filiis Israel, aquę Iordanis cōuersę sunt retrorsum, vt legitur Iosuę. 4. & sicut etiā io Psal. 113. dicit.

Dupliciter intelligitur apertio cęlorū.
Ezech. 1.

¶ Secundo dico, quòd de visione apertionis cęlorum sunt duæ sententiæ patrum, quidam dicunt fuisse imaginariam, quali Ezechiel vidit cęlos apertos Ezech. 1. & similiter vt est verosimile Stephanus, cum ipse solus cęlos apertos videret: atq; in hac snīa videtur esse D. Hierony. super Matthæum c. 3. idē videtur sentire Chrysostomus io secunda expositione in Matthęū. Sed secūda sententia, quę mihi magis probatur, est qd appatuit claritas magna ad modum hiatus, sicut solet io coruscationib° apparere. Videbantur itaq; oculis corporalibus cęli aperti, quia in suprema aeris parte refulsit q̄dam claritas ad modum aperturæ, & hiatus sensibilis, q̄ qdem ad hoc facta est scd̄m literalem rationem, vt columba Spiritum sanctū referēs, & vox patris nō aliunde quam è cęlis ꝓficisci viderentur. Et qd hęc sententia sit amplectēda pbatur. Tū quoniam cętera omnia percepta sunt sensibus exterioribus, columba, vox, tum deinde quia hęc historia est vera narratiōe disposita, ergo ad literā est intelligenda, tum demuq; quoniam cęli aperti sunt non tantum Christo & Ioanni, sed multis aliis talis apertio fuit manifesta ad commendationem, & gloriā Christi, vt omnes crederent per ipsum, ad hoc. n. directa est illā vox: ipsum audite.

D. Hiero.
D. Chryso.
* Ho. 4. in Mat. 1 opere imperf. circa prin. illius, c. 2.
217 Mat 3. co. 4 fin.

Hæc apertio cœlorū multis fuit manifesta.

¶ Tertiò dico quòd ista apertio cęlorum vt iam dictum est multis fuit manifesta, tū quia ista apertio non fuit imaginaria, sed corporalis, tū

vero

vero quoniam fuit ad manifestandū Christū. Neq; huic veritati cōtrariatur qđ dicit Matthæus, aperti sunt ei cęli. Et iterū vidit cęlos apertos, nā Lucas dicit, apertū est cęlum absolutè. Cum autē dicit Matthęus, hęc Iesum vidisse, non negat quin & alii potissimè Ioannes Baptista hæc viderit.

Vtrum columba quę apparuit fuerit verum aīal. D. August.

¶ Tertiū dubiū est, an colūba in qua Spiritus sanctus descēdit, fuerit verū aīal? Augustin᷒ libro de Agone Christiano, c. 22. vult fuisse verū animal, nō quidem ex cōi columbarū grege acceptū, sed de nouo a Deo creatū, & post officium esse desinens. Consentit Tertullianus li. de carne Chri. D. Thom. hic. Thomas VValdēs. lib. de sacra. c. 86. Et hæc est antiquorū opinio. Fūdamētū huius Augustinianę snīę ē, nā sicut filius q veritas ē, verū corpus assūpsit, ita decuit Spiritum sanctū, spūm veritatis, verā colūbā formasse, in qua apparuit: licet nō assūpserit eā in vnitatē psonę. Verū Caietano, & aliis iunioribꝰ vr̄, nō fuisse verā colūbā, sed tātū eius similitudinē ad hoc factā, vt per proprietates colūbę ꝓprietates Spūs sancti designarētur, & probāt ex scriptura. Nā scriptura dicit, descēdisse ī corporali spē, hoc est similitudine, dicit insuper, qđ tanq̄ vel sicut colūba dr̄ descēdisse, vbi similitudo potius designatur colūbæ, quā columbę veritas. Et certè Deus & natura nihil faciunt frustra, vnde cū hoc potuerit fieri per similitudinē colūbæ, frustra fuisset creata de nouo vera colūba, colūba.n. hæc nō aduenit nisi vt signaret & mox ꝑteriret, vt ēt ipse Augustinus testatur 2. lib. de Trin. Nec argumentū Augustini cōcludit, filius.n. Dei sic in corpore humano apparuit, vt verè dicatur & sit homo, spūs vero nō dictus est nec fuit colūba, nec per hoc spiritus veritatis aliquē fefellit, qđ in apparenti & nō in vera colūba apparuit, quę tñ a plerisq; vera colūba ē reputata, nō.n. fallit, q sine intētiōe fallēdi aliquid dicit aut facit, ad qđ ī alio seqˀ error non ꝑniciosus. Certè in die Pētecostes dr̄ Spūs sanctus descendisse tanq̄ ignis cum tñ ſm omnes nō esset verus ignis. Eadē phrasi locutionis dr̄ Spiritus sanctus descēdere tāquā columba. Et ꝑfectò D. Aug. epist. 102. ī hāc magis inclinat̃ snīam, vt dicat non fuisse verum aīal. Idē asserit in libro de mirabilibus scripturæ, & D. Chrysost. hom. 12. in Matthęū. Idē sentit Glossa Ordinaria super Matthęum. c. 3. D. Tho. in hoc ar. sequitur opinionem D. Augustini in libro de Agone Christiano, cuiꝰ tñ contrarium tenuit in 1. d. 16 arti. 3. ad 3. Sed tenendo hanc opinionem Augustini, quæstio suboritur. Vtrū columba fuerit vnita Spiritui sancto hypostaticè in vnitate personę. Tertullianꝰ loco ꝑnotato tenet ptē affirmatiuam, & ꝓbaiut sic esse. Nā Spiritus sanctus dicitur descendisse, et nō descendit secundum diuinitatem, vt planè cōstat, ergo ſm naturā assumptā, sicut Chr̄s dicitur descendisse.

August.

Chrysost.
Glossa.
D. Thom.

Vtrum columba fuerit vnita hypostaticè Spiritui sancto.
Tertulliā.

Tertulliā.
D. Thom.
VValdens.

Caietani sententia & aliorū.

Sed illi qui baptizantur, non retrorsum, sed in antea progrediūtur. Non ergò fuit conueniens, q̄ Christus in Iordane baptizaret̃.

¶ Sed contra est, quod dicitur Marci. 1. quòd baptizatus est Iesus a Ioanne in Iordane.

Respondeo dicendum, quòd fluuius Iordanis fuit, per quē filii Israel in terram promissionis intrauerūt. Hoc autem habet baptismus Christi speciale pręomnibus baptismatibus, quòd introducit in regnū Dei: quòd per terrā promissionis significatur. Vnde dicitur Ioannis 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sācto, non potest introire in regnū Dei. Ad quod etiam pertinet q̄ Helias diuisit aquas Iordanis, quando erat in curru igneo rapiendus in cęlū, vt dicitur. 4. Re. 2. quia scilicet transeuntibus per aquam baptismi, per ignem Spiritus sancti patet aditus in cœlū. Et ideo conueniens fuit, vt Christus in Iordane baptizaretur.

Ad primum ergo dicendum, quòd transitus maris Rubri pręfigurauit baptismum, quantum ad hoc, quòd baptismus delet peccata. Sed transitus Iordanis quantum ad hoc, quòd aperit ianuam regni cęlestis, qui est principalior effectus baptismi, & per solum Christum impletus. Et ideo conuenientius fuit, quòd Christus in Iordane, quàm in mari baptizaretur.

Ad secundū dicendum, quòd in baptismo est ascensus per profectum gratiæ, qui requirit descensum humilitatis: secundum illud Iac. 4. Humilibus autē dat gratiam. Et ad talem descensum referendum est nomen Iordanis.

Ad tertium dicēdum, q̄ sicut August. dicit in sermone de Epiphania. Sicut antea aq̄ Iordanis retrorsum conuersę fuerant, ita modò Christo baptizato retrorsum peccata conuersa sunt. Vel etiam per hoc significatur, quòd contra descēsum aquarum, benedictionū fluuius sursum ferebat̃.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm Christo baptizato, cęli debuerint aperiri.

218
Infr. q. 49. art. 5. 5. Et 3. dist. 18. arti. 6. q. 3. 2. & di. 22. q. 3. ar. 1. 4. Et opu. 60. ca. 9.

AD quintū sic proceditur. Videtur, q̄ Christo baptizato non debuerint cęli aperiri. Illi enim aperiendi sunt cœli, qui indiget intrare in cęlum, quasi extra cęlum existens. Sed Christus semper erat in cælo: secundum illud Ioa. 3. Filius hominis, qui est in cælo. Ergo videtur, quòd non debuerint ei cęli aperiri.

¶ 2. Præterea, Apertio cælorum aut intelligitur spiritualiter aut corporaliter. Sed non potest intelligi corporaliter: quia corpora cælestia sunt impassibilia, & infrangibilia: secūdū illud Iob 37. Tu forsitan cū eo fabricatus es cęlos, q solidissimi, quasi ære fusi sunt. Similiter etiam nec potest intelligi spiritualiter: qa ante oculos filii Dei cæli anteà clausi non fuerant. Ergo videtur inconuenieṫer dici, quòd baptizato Chr̄o, aperti fuerit ei cęli.

¶ 3. Præterea, Fidelibus cęlum apertum est per Christi passionem, secundum illud Heb. 10. Habemus fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi. Vnde etiā nec Christi baptismo baptizati, si qui ante eius passionem decesserint, cęlos intrare potuerunt. Ergo magis debuerunt aperiri cęli Christo patiente, quā eo baptizato.

Sed contra est, quod dicitur Luc. 3. Iesu baptizato & orante, apertum est cęlum.

Art. 1. huius quæst. Prim. arg.

Respondeo dicendū, quòd sicut dictum est. * Christus baptizari voluit, vt suo baptismo cōsecraret baptismum, quo nos baptizaremur. Et ideo in baptismo Christi ea demōstrari debuerunt, quę pertinēt ad efficaciam nostri baptismi. Circa quam tria sunt consideranda. Primò

Secũdum.

¶ Deinde, si Spiritus sanctus nõ assumpsit colũbam in vnitatẽ personę, consequens est, quòd nõ potius Spiritus sanctus dicat descẽdisse in specie columbę, quã pater aut filius, siquidem opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa. Hoc ipsum cõfirmatur, nã vel Spiritus sanctus particulari rõne, & vnione fuit illi colũbę vnitus, an potius communi quæ cõpetit toti Trinitati formando, conseruãdo colũbam, ordinandoq; vt proprietates Spiritus sancti designaret: si primũ dederis, habeo quod desidero, si secundũ, ergo nõ potius Spiritus sanctus descẽdit in specie colombæ quàm pater aut filius.

Tertium.

¶ Præterea, si assumptio colũbę fuit cõis toti trinitati, & effectus inde subsequutus fuit etiã cõis toti Trinitati, cur potius hæc apparitio tribuit Spiritui sancto, quàm toti Trinitati?

* Bed. ca. 10. super Luc.

¶ In huius dubii gratiã dico

1. Conclu.

primò: Valdè certũ est, qd Spiritus sanctus non assumpsit colũbã in vnitatem personæ. Patet hoc, nam ẽm legem cõem non potuit assumere nisi creaturã rationalẽ, & de facto Deus non assumpsit nisi naturam humanã, vt hẽt sana fidei doctrina.

Secunda.

¶ Scdo dico, nõ assũpsit Spiritus sãctus corpus colũbę, vt ĩ corpore assumpto appareret sicut Angeli apparent in corporibus assumptis, nã Angelus qui apparet ĩ corpore assũpto clauditur iuxta illud & mouetur ad motũ illius, at Spiritus sanctus immutabilis est, & in nulla clauditur creatura.

* Ho. 4 in Mat. a medio illius, in opere imperfecto. to. 2.

† Ho 4. in Matth. in opere imperfecto, in medio illius, to 2.

Tertia.

¶ Tertio di-

quidẽ principalis virtus, ex qua baptismus habet efficaciã: quæ quidẽ est virtus cęlestis. Et ideo baptizato Christo, apertũ est cęlum, vt ostenderetur, quòd de cęlero cęlestis virtus baptismũ sanctificaret.

¶ Secundò operatur ad efficaciam baptismi fides Ecclesię, & eius qui baptizatur, vndè & baptizati fidem profitẽtur: & baptismus, fidei dicitur sacramentum. Per fidem autem inspicimus cęlestia, quę sensum & rationẽ humanam excedũt. Et ad hoc signi ficandum Christo baptizato aperti sunt cęli.

¶ Tertiò, quia per baptismum Christi specialiter aperitur nobis introitus regni cęlestis: qui primo homini pręclusus fuerat per peccatum.* Vnde baptizato Christo aperti sunt cęli, vt ostenderetur, quòd baptizatis patet via in cælum. Post baptismum autem necessaria est homini iugis oratio, ad hoc quòd cęlum introeat. Licèt enim per baptismum remittantur peccata, remanet tamen fomes peccati, nos impugnãs interius, & mundus, & dæmones, qui impugnant exterius. Et ideo signanter dicitur Luc. 3. quòd Iesu baptizato & orante, apertum est cęlũ, quia scilicet fidelibus necessaria est oratio post baptismum. Vel vt detur intelligi, quòd hoc ipsum quòd per baptismum cælum aperitur credentibus, est ex virtute orationis Christi. Vnde signanter Matt. 3. dicitur, quòd apertum est ei cælum. id est omnibus propter eũ, sicut si Imperator alicui pro alio petenti dicat, Ecce, hoc beneficium non illi do, sed tibi, id est, propter te illi: vt Chryso. dicit super Matt.*

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Chrysosto. dicit super Matth. † sicut Christus secundum dispensationem humanam baptizatus est, quamuis ipse propter se baptismo nõ indigeret: sic etiam secundum humanam di-

eo, colũba facta est & in hoc apparuit vt Spiritus sancti proprietates designaret, quas commemorat D. Thom. in artic. 6. huius quæstionis.

Quarta.

¶ Quarto dico, colũbã illã visibilẽ tota Trinitas operata est, tñ facta est ad demonstrandum specialiter Spiritus sancti personã. Sicut. n. diuersis nominib* significatur Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: ita & diuersis rebus põt significari, quãuis inter eos nulla sit separatio aut diuersitas. Et hęc est ratiõ, quare hęc apparitio in specie colũbę tribuat soli Spiritui sancto, nõ qd solus Spiritus sanctus illã colombã sibi vnierit, aut formauerit, sed q colũba solum Spiritum sanctũ significauerit.

Ratio elegans.

¶ Sed altera rõ est ex recõdita Theologia, q accep ẽ ex Diui Tho. 1. p. q. 43. ar. 7. in solut. 3. & 5. argument. Spiritus sanctus erat in spẽ colũbę sicut signatũ in signo, & non Pater aut Filius, & iõ ẽm eã Spiritus sanctus dr̃ visibiliter mitti & nõ Pater aut Trinitas. Oportet. n. vt intelligat Theologus qd missio in sui rõne importat processionẽ ab alio, & in diuinis ẽm originẽ, vnde cũ Pater, aut Trinitas nõ sit ab alio, nullo mõ cõuenit sibi mitti, sed solum Filio aut Spũi sãcto, qb* cõuenit esse ab alio, Sed Filius visibiliter missus ẽ tã quã sãctificatiõis auctor, Spũs sanctus tanq sãctificatiõis indiciũ, vt in baptismo Chri apparuit. Rõ hui* differẽtię satis accõmoda reddit ex cõditionibus notionalib. q. a. s. Fili* est pricipiũ

Spiritus

D. Th.

spensationem aperti sunt ei cęli, secundum autem naturam diuinam semper erat in cęlis.

* Circa finem commentarii in 3. capi. Mat. to. 9.

Ad secundum dicendũ, quòd sicut Hierony. dicit super Matt.* cęli aperti sunt Christo baptizato non reseratione elementorum, sed spiritualibus oculis: sicut & Ezechiel in principio voluminis sui cælos apertos esse commemorat. Et hoc probat Chrysosto. super Mat. † dicens, Quod si ipsa creatura, scilicet cęlorum, rupta fuisset, nõ dixisset, aperti sunt ei, quia quod corporaliter aperitur, omnibus est apertum. Vnde etiã Marci primo expresse dicitur, quòd Iesus statim ascendens de aqua, vidit apertos cęlos: quasi ipsa apertio cęlorum ad visionẽ Christi referatur. Quod quidem aliqui referunt ad visionem corporalem, dicentes, quòd circa Christum baptizatum tantus splẽdor fulsit in baptismo, vt viderentur cęli aperti. Potest etiam referri ad imaginariã visionem: per quem modum Ezechiel vidit cęlos apertos. Formabatur enim ex virtute diuina & voluntate rationis talis visio in imaginatione Christi: ad designãdum, quòd per baptismũ, cęli aditus hominibus aperitur. Potest etiam & ad visionem intellectualẽ referri, prout scilicet Christus vidit iam baptismo sanctificato, apertum esse cęlum hominibus: quod tamen etiam antè viderat esse fiẽdum.

Mat. to. 9.
* Hom. 4. in Mat. in opere imperfecto circa med. illius. to. 2.

Ad tertium dicendum, quòd per passionem Christi aperitur cęlum omnibus, sicut per causam communem apertionis cęlorum. Oportet tamen hanc causam cõmunem apertionis cælorum singulis applicari ad hoc, quod cælum introeant, quod quidem fit per baptismum: secundum illud Roman. 6. Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Et ideo potius fit mentio de apertione cælorum in baptismo, quàm in passione Christi.

Spũs sãcti, ipse aũt Spũs sactus est donũ in quãtũ ꝓcedit vt amor. Ex hac doctrina facile est intelligere, quõ Spũs sãctus sit missus a Patre & Filio, vt sub spẽ colũbę repręsẽtaretur, & quõ hęc missio nõ cõpetat Patri, nõ tota Trinitati ex ꝓdictis ẽ: argumẽta i pricipio huiꝰ dubitatiõis posita solutionẽ hñt.

¶ Vel sicut Chryso. dicit super Matth. * baptizato Christo, cæli tantũ sunt ei aperti: postquã vero tyranoum uicit per crucẽ, qoia non erant necessariæ portæ cælo, nunquam claudendo, non dicuut Angeli, Aperite portas, iã enim erant apertæ, sed, Tollite portas. Per quod dat iotelligere Chrysost. ꝙ obstacula, quibus prius obsisteotibus animæ defunctorum introire noo poterãt cælos, sunt totaliter per passionem Christi ablata: sed in baptismo Christi sunt aperta, quasi manifestata iam via, per qnam homines erant in cælum intraturi.

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm conuenienter Spiritus sanctus super Christum baptizatum descenderit in specie columbæ.

AD sextum sic proceditur. Videtur, quòd incõoenienter Spiritus sanctus super Christũ baptizatũ dicatur descẽdisse in specie columbæ. Spiritus enim sanctus habitat in homine ꝑ gratiam. Sed iu homine Chr̃o fuit plenitudo gratiæ a principio suæ cõceptionis, quia fuit vnigenitus a patre: vt ex supradictis patet.* Nõ ergo debuit Spiritus sanctus ad eom mitti in baptismo.

¶ 2. Prætereà, Christus dicitur in mundum descendisse per mysteriom Incarnationis, quãdo exinaoiuit semetipsum, formã serui accipiẽs. Sed Spiritus sanctus non est incarnatus. Ergo incõuenienter dicitur, quòd Spiritus sanctus descenderit super eum.

¶ 3. Præterea, In baptismo Christi ostendi debuit, sicut in quodã exemplari id quod fit in nostro baptismo. Sed in nostro baptismo uon fit aliqua missio uisibilis Spiritus sancti. Ergo nèc in baptismo Christi debuit fieri visibilis missio Spiritos sancti.

¶ 4. Prætereà, Spiritus sanctus a Christo io omnes alios deriuatur: secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Sed sup Apostolos Spiritus sanctus descendit, non in specie columbæ, sed in specie ignis. Ergo nec soper Christum debuisset descẽdere in specie columbæ, sed in specie ignis.

¶ Sed contra est, qood dicitur Lucę. 2. Descendit Spiritus sanctus corporali specie, sicut colũba, in ipsum.

¶ Respondeo dicendum, ꝙ hoc quod circa Christum factũ est in eius baptismo (sicut Chrysosto.* dicit super Matth.) pertinet ad mysterium omniõ, qui postmodom fuerant baptizandi. Omnes autẽ qui baptismo Christi baptizantur, Spiritum sanctũ recipiunt, nisi ficti accedant, secundum illud Matth. 3. Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto. Et ideo conueniens fuit, ut super Christum baptizatum Spiritus sanctus descenderet.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Augustin.* dicit 15. de Trinita. absurdissimum est dicere, quòd Christus cùm iam trigiota esset annorum acceperit Spiritum sanctum, sed venit ad baptismũ, sicut sine peccato, ita noo sine Spiritu sancto. Si enim de Ioanne scriptum est, quòd Spũ sancto replebitur ab vtero matris suę, quid de homine Christo dicendum est, cuius carnis ipsa conceptio nõ carnalis, sed spiritualis fuit? Tnnc ergò, id est, in baptismo, corpus suum, id est Ecclesiam, præfigurare dignatus est, in qua baptizati precipuè accipiunt Spiritum sanctum.

Ad secũdum dicẽdum, quòd sicut Augustinus * dicit in 2. de Trinitate. Spiritus sanctus descendisse dicitur super Christum corporali specie, sicut columbã: nõ quia ipsa substantia Spiritus sancti videretur, quæ est inuisibi

¶ Sed circa visionẽ columbæ alia qõ solet moueri, quã. s. visa fuit. Dñs Caietanus explicãs caput tertiũ Matthæi tenet, ꝙ columba bis visa fuit: qd sibi persuasit hoc argumento. Nã constat, inquit, qd prius fuit visa a Ioanne quàm a Christo, a Ioanne enim scribitur visa ante baptismũ, quia qui misit eũ baptizare, dixit ei: super quẽ videris spiritum vt columbam, ipse est, & cęt. & ipse Ioannes in hoc cognouit primò ꝑsonam Christi, quia nesciebat eũ, sed ex columba cognouit, cõstat autẽ quod cognouit ante baptismũ, dicendo: ego a te debeo baptizari. Alii aũt Euãgelistæ expresse dicunt baptizato Chr̃o visam columbã a Chr̃o. Sed communis sentẽtia patrum est, ꝙ semel tñ fuerit visa. Et ad illud, quod adducit Caietanus ex Diuo Ioanne capi. 1. Ego nesciebã eum, sed qui misit me baptizare, &c. uarię respondent doctores sacri. Quidam enim, inter quos Erasmus & Faber dicũt Dominum a Ioanne, cum ad baptismum venisset, nõ suũmũ illum Messiã filiũ Dei agnitum, sed aliàs insigniter pium, quod ipsis oculis, totoque vultu & incessu admirabilis eiꝰ ꝓbitas sese exereret, atque ob id Ioannem nullo certo elogio dignitatem Domini honorasse. Verum hæc solutio non satis firma est. Nã quamlibet prius homo vitæ fuisset Ioanni, nõ potuisset tamen ei dixisse. Ego a te debeo baptizari, nisi certo sibi persuasisset eum esse Christũ, cũ sciret neminem ꝑter se, & Christum ad baptizãdi ritum constituendũ missum a Deo fuisse. Simili ratione nõ probabiliter ab aliis dr̃ Ioannẽ ante baptismum cognouisse quidem Iesum esse Christum, ignorasse autem ipsum esse qui baptizaret in Spiritu sancto, atque id de eo didicisse ꝑ descensum Spiritus sancti super eũ. Quam sententiã refert super Ioannem Theophylactꝰ. Cum enim suo baptismo prepararet hoĩes ad baptisma Christi, vt per illud consequerentur peccatorum remissionem; cũque prius dixerit de Chr̃o, ipse uos baptizabit i Spiritu sancto, constat id nequaquam ignorasse eum, si agnouit esse Christum. Probabilius tamẽ hũc nodum Augustinus soluere conatus est super Ioannem dicẽs, Ioãnẽ sciuisse q̃dẽ, Iesum esse Christum, quodque baptizaret in Spiritu sancto: ignorasse autẽ quod solus ipse in Spiritu sancto baptizaret, hoc est, quod autoritatiuã potestatẽ baptizandi, q̃ potuit fidelibus cõmunicare, sibi retinuerit. Cõsistit aũt illa propria Chr̃o potestas in eo, ꝙ baptismꝰ ex ipsius institutione & merito habet efficaciã, quodq; sine sacramẽto effectũ baptismi conferre

*Ho. 4. in Matth. in opere imperfecto, a medio illius, to. 2.

Dubium quãdo fuerit uisa columba. Caietanꝰ.

219 Infr. q. 46. ar. 4 2. & opusc. 60. cap. 9.

*q. 34 art. 4.

Sanctorũ sñia explicatur locus. Ioã. 1. Erasmus. Faber.

Theophy.

* Hom. 4. in Matt. in opere imperfect. a med. præcip. to. 2.

* li. 2. ca. 6. tom. 3.

lis, neque ita quòd illa visibilis creatura in vnitatem personæ diuinæ assumeretur: neque enim dicitur, quòd Spiritus sanctus sit columba, sicut dicitur, quòd filius Dei est homo ratione vnionis. Neque etiam hoc modo Spiritus sanctus visus est ĩ specie columbæ, sicut Ioannes vidit agnũ occisum in Apocalipsi: ut habetur Apocalyp. 2. Illa enim uisio facta fuit in Spiritu: per spirituales imagines corporũ: de illa verò columba nullus vnquã dubitauit, quin oculis uisa sit. Nec ẽt hoc modo in specie colũbæ Spiritus sanctus apparuit, sicut dicitur 1. ad Corin. 10. Petra autem erat Christus. Illa enim petra iã erat in creatura, & per actionis modum nuncupata est nomine Christi; quem significabat: illa autem columba ad hoc tantùm significandum repentè extitit, & postea cessauit, sicut flãma, quæ in rubo apparuit Moysi. Dicitur ergo Spiritus sanctus descẽdisse super Christum, nõ ratione unionis ad columbam: sed, vel ratione ipsius columbæ significantis Spiritum sanctum, quæ descendẽdo super Christum venit. Vel etiam ratione spirtualis gratiæ, quæ à Deo per modum cuiusdam descensus in creaturam deriuatur: secundũ illud Iacob. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est descendens a Patre luminum.

Ad tertium dicendum, quòd sicut Chrysosto. * dicit super Matth. in principijs spiritualium rerũ semper sensibiles apparent visiones, propter eos qui nullam intelligentiam incorporalis naturæ suscipere possunt: vt si postea non fiant, ex his quæ semel facta sunt, recipiant fidem. Et ideo circa Christum baptizatum corporali specie Spiritus sanctus visibiliter descendit, vt super omnes baptizatos innisibiliter postea credatur descendere.

* Ho. 12. in Mat. ante mediũ tom. 2.

Ad quartum dicẽdum, quòd Spiritus sanctus in specie columbæ apparuit super Christum baptizatum propter tria. Primò quidem propter dispositionem quę requiritur in baptizato, vt scilicet non fictus accedat: quia sicut dicitur Sapien. 1. Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. Colũba autẽ est animal simplex, astutia & dolo carens: unde dicitur Matth. 10. Estote simplices sicut columbæ: Secundò ad designandum septẽ dona Spiritus sancti, quæ colũba suis proprietatibus significat. Columba enim secus fluenta habitat, vt inde viso accipitre, mergat se, & euadat: quod pertinet ad donum sapientię, per quã sancti secùs Scripturæ diuinæ fluenta resident, ut incursum diaboli euadant. Item columba meliora grana eligit: quod pertinet ad donum scientiæ, qua Sancti sententias sanas, quibus pascãtur, eligunt. Item columba alienos pullos nutrit, quod pertinet ad donum cõsilii, quo sancti homines, qui fuerunt pulli, id est, imitatores diaboli, doctrina nutriunt & exemplo. Item columba non lacerat rostro: quod pertinet ad donum intellectus, quo sancti bonas sententias, lacerãdo non peruertunt, hæreticorũ more. Item colũba felle caret: quod pertinet ad donum pietatis, per quam sancti ira irrationabili carent. Item columba in cauernis petræ nidificat, quod pertinet ad donum fortitudinis, qua Sancti in plagis mortis Christi, qui est petra firma, nidum ponunt, id est, suum refugium & spem. Itẽ columba gemitum pro cantu habet: quod pertinet ad donum timoris, quo sancti delectantur in gemitu pro peccatis. Tertiò apparuit Spiritus sanctus in specie columbæ, propter effectum proprium baptismi, qui est remissio peccatorum & reconciliatio ad Deum, colũba enim est animal mansuetum. Et ideo sicut Chrysost.* dicit super Matth. in diluuio apparuit hoc animal, ramũ ferens oliuæ, & communẽ orbis

* Ho. 12. in Mat. parũ ante medium to. 2.

cõferre possit. Verũ hæc solutio ut subtiliter inuenta est ab Augustino in odiũ Donatistarũ asserentiũ baptismũ à malo ministro collatũ nihil operari: ita sanè coactior videt, quã vt genuinę intelligẽtiæ cõueniat. Proinde probabilior est cõciliatio Chrysostomi intelligẽtis, Ioanne nõ agnouisse Chr̄m priusquã ad baptismũ veniret, vt quẽ de facie pri⁹ nõ viderat, agnouisse autẽ tũc cũ ad baptismũ petendũ venisset, idq; afflatu Spũs sancti, quo plenus erat ex vtero matris suæ, sicut & Elisabeth ex afflatu Spũs nouerat Mariã ad se uenientẽ esse matrẽ Dñi, & Messiæ. Nec obstat, qđ signum illi datũ erat descendẽtis spiritus, quod tũc necdũ viderat. Hoc enim signũ ei datũ fuit non quo Dñm primũ agnosceret, sed quò confirmaret de eo antea cognito ex reuelatione Dei, quoq; certius aliis Chr̄m demõstrare posset. Sic enim & Moysi legimus dixisse Dñm, cũ ipsum suo populo educẽdo præficeret, Exodi. 3. Hoc (inquit) habebis signũ, qđ miserim te, cum eduxeris populũ meũ ex Ægypto immolabis Deo super montem istũ. Porrò Moyses longè anteq̃ hoc fieret certus euasit, se diuinitus missum. Ità Ioãnes ab eo q̃ signũ descẽdẽtis Spũs sancti dederat, monitus fuit, Chr̄m illũ esse q tũ baptismũ ab ipso petebat, anteq̃ signũ ei datũ apparetet. Vtq; Moysi illud ad fidei cõfirmationẽ, non tã sibi q̃ toti populo, cui signũ ad prsētem pdica bat, seruiuit: Ita & Ioanni vtile fuit hoc de Christo signũ & promitti, & postea reddi, vt nõ tã ipsi q̃ nob⁹ credẽtibus fides in Chr̄m p illud cõfirmaretur, qua de cã Ioannes ẽt illud signũ pdicauit. Maluit eñi eã Chr̄i agnitionẽ populo testari, q̃ simul & ex Dei indicatione, & signi exhibitione, tanq̃ pleniorẽ acceperat, q̃ eã q̃ ex sola illi reuelatione Iterna cõtingerat, vt quę inefficax fuisset ad faciẽdam fidem.

Legitima expositio Chrysost.

Exod. 3.

¶ Quartũ dubiũ est de uoce patris auditæ ratio dubii est, nã D. Matthæus describit illã ĩ tertia persona, hic est filius meus dilect⁹, &c. Marcus & Lucas dicunt vocem illã directam ad filiũ, tu es filius meus, &c. Quidã dicũt, qđ hæc vox patris licèt vnica esset diuersos tñ sonos in diuersis auribus generauit, ita qđ Chr̄s audiuit; tu es filius meus dilectus, vt refert Lucas capit. 3. cæteri vero: hic est filius meus dilectus. Quẽadmodum etiã Apostoli in die Pẽthecostes, vno eodemque sermone audiebantur, diuerso sono, diuersisque linguis loqui, quod miraculum mirum est a nemine obseruatũ. Sed uera huius rei explicatio est, quã docet Augustinus libr. 2. de cõsen. Euan. ca. 14. & dñs Caietan. sup Matth. c. 3. quod vox patris sine dubio directa est ad filium. Tu es filius me⁹ dilectus, Verum Matt. sẽsũ rei directè explicauit dicendo: Hic est filius meus dilectus, nã dicẽdo, tu es, significat etiã quod hic est filius meus, &c. Sed non ab re erit explicare sensum huius sentẽtiæ. Tu es filius meus dilectus, in quo mihi

Quartum dubium de voce patris audita Concilian tur Matthæus & Marcus & Lucas.

D. August.

Caietanus.

Explicatur sensus huius suiæ, hic est filius meus dilectus, &c.

hi complacui. Additur autem apud Grecos articulus duples emphasi non carens. Tu es ille filius meus ille dilectus, nimirum vnicus filius meus per naturam non per adoptionem. Iam quod sequitur; In te complacui mihi, quamuis hunc videatur habere sensum: In te oblector & ipsi mihi placeo, tamē si cōsideremus vsum verbi Græci, qd hoc loco ponitur, hic potius erit sensus: In te est mihi beneplacitū, hoc est, tu singulariter mihi places & gratus es, adeò vt præter te, nemo placeat nisi per te, per quem etiam in hominibus iam erit beneplacitum meū, quibus hactenus offensus fui. Est enim, Eudochisa, verbum peculiare diuinis literis, quo propensum animum ac præcipuum quēdam erga alios affectum significant, construiturque cum ablatiuo, & præpositione, in, idq; phrasi Hebraica. Nam verbum Ratsa huic correspondens apud Hebręos, sic frequēter construitur, vt Psalm. 149. vbi nos habemus beneplacitum est Domino in populo suo; Hebræa ad verbum habent Complacet Dominus in populo suo. Græca similiter. Videtur autē in hac voce paterna allusum ad illud Isa. 42. vbi verbum istud, Ratsa, ponitur in hac constructione Ecce seruus meus suscipiam eum, electus meus, complacuit sibi in illo anima mea. Dedi spiritum meum super eū iudicium gentibus proferet. Quoniam autē pronomen, mihi, quod apud nos est in Matthæo, & Luca, in Græcis non est, sunt apud Græcos qui hanc partem sic exponunt: Hic est filius meus, per quem complacui, & bona volui hominibus Cyprianus autem & Tertullian. legunt, in quem bene sensi, hoc est, de quo habeo bonā opinionē, (nā Eudochin id etiam Græcis significat) vel, cui bene affectus sū. Sic eñ erit idē sensus cum superiore.

* Tract. 6. in Ioā. aliquantulū a prin. t. 9. Psal. 149. Isa. 42. Cypria. Tertulliā.

terrarum tranquillitatem annuntians, & nunc etiam columba apparet in baptismo, liberatorem nobis demonstrans. Quartò apparuit Spiritus sanctus in specie columbæ super Dominū baptizatum, ad designādum communem effectum baptismi, qui est cōiunctio ecclesiasticæ vnitatis, vnde dicitur Ephes. 5. q; Christus tradidit semetipsum, vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiá nō habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, lauans eá lauacro aquæ in verbo vitæ. Et ideo cōueniēter Spiritus sanctus in baptismo demonstratus est in specie colūbæ, q̄ est animal amicabile & gregale: vnde & Cāti. 5. dicitur de Ecclesia, Vna est colūba mea. Super Apostolos autem in specie ignis Spiritus sāctus descendit propter duo. Primò quidem ad ostendēdum feruorem, quo corda eorum erant commouenda, ad hoc quòd Christum vbique inter pressuras prædicarent: & ideo etiam in igneis linguis apparuit. Vnde August. dicit super Ioann. * Duobus modis ostēdit uisibiliter Dominus Spiritum sanctum, scilicet per columbam super Dominum baptizatū, & per ignem super discipulos congregatos: ibi simplicitas, hic feruor ostenditur. Ergo ne Spiritu sanctificati dolū habeāt, in columba demōstratus est, & ne simplicitas frigida remaneat, in igne demonstratus est. Nec te moueat, quia linguę diuisę sunt, unitatem in columba cognosce. Secūdò: quia sicut Chryso. dicit, cū oportebat delictis ignoscere (quod fit in baptismo) mansuetudo necessaria erat, quæ demonstratur in columba: sed ubi adepti sumus gratiam, restat iudicij tempus, quod significatur per ignem.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

Vtrùm illa columba, in qua apparuit Spiritus sanctus, fuerit verum animal.

AD septimū sic proceditur. Videtur, quòd illa columba in qua Spiritus sanctus apparuit, non fuerit verum animal. Illud enim videtur specie tenus apparere, quod secundum similitudinem appatet. Sed Luc. 3. dicitur, quòd descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum. Non ergo fuit vera columba, sed quædá similitudo columbæ. 116 * Ioā. t. 1. 20. co. 2. & op. 40. c. 9.

¶ 2. Prætereà. Sicut natura nihil facit frustrà: ita nec Deus, vt dicitur in 1. de Cælo.* Sed cùm columba illa nō aduenerit nisi vt aliquid significaret, atque præteriret (vt August. * dicit in 2. de Trini.) frustrà fuisset vera columba: quia hoc ipsum fieri poterat per columbæ similitudinem. Non ergo illa columba fuit verum animal. li. 1. de cęl. textu 32. to. 2. lib. 2. de Trinit. 6. in fi. to. 3.

¶ 3. Prætereà. Proprietates cuiuslibet rei ducunt in cognitionem naturæ illius rei. Si ergo fuisset illa columba verum animal, proprietates columbæ significassent naturam veri animalis, nō autem effectus Spiritus sancti. Non ergo videtur, quòd illa columba fuerit verum animal.

¶ Sed contra est, quod Augustin. * dicit in li. de agone Christiano, Neque hoc ita dicimus, vt dominum Iesum Christum dicamus solum verum corpus habuisse, Spiritum autem sanctum fallaciter apparuisse oculis hominum, sed ambo illa corpora vera esse credimus. cap. 22. in med. to. 3.

¶ Respondeo dicendum, quòd (sicut suprà dictum est *) non decebat vt filius Dei, qui est veritas Patris, aliqua fictione vteretur: & ideo nō phantasticum, sed verum corpus accepit. Et quia Spiritus sanctus dicitur spiritus veritatis, vt patet Ioa. 17. ideo etiam ipse veram columbam formauit, in qua appareret: licèt nō assumeret ipsam in vnitatē personæ. Vnde post prædicta verba Augustin.* subdit. Sicut non oportebat vt homines falleret filius Dei, sic etiam non oportebat vt falleret Spiritus sanctus: sed omnipotenti Deo, qui vniuersam creaturá ex nihilo fabricauit, nō erat difficile, verum corpus columbæ sine aliarū columbarum ministerio figurare, sicut non fuit ei difficile uerum corpus in utero Mariæ sine uirili semine fabricare, cùm creatura corporea & in uisceribus fęminæ ad formādum hominem, & in ipso mundo ad formandum columbam, imperio Domini uoluntatique seruiret. q. 5. art. 1. eod. loco de agone Chriano. ca. 22. post med. to. 3.

Ad

Ad primum ergo dicendum, quòd Spiritus sanctus dicitur descendisse in specie vel similitudine columbæ: non ad excludendam veritatem columbæ, sed ad ostendendum quòd ipse non apparuit in specie suæ substantiæ.

Ad secundum dicendum, quòd non fuit superfluum formare veram columbam, vt in ea Spiritus sanctus appareret: quia per ipsam veritatem columbæ, significatur veritas Spiritus sancti, & effectuum eius.

Ad tertium dicendum, quòd proprietates columbæ eodem modo ducunt ad significandum naturam columbæ, & ad significandos effectus Spiritus sancti. Per hoc enim quòd columba habet tales proprietates, ostenditur quòd columba significat Spiritum sanctum.

ARTICVLVS OCTAVVS.

Vtrùm conuenienter Christo baptizato fuerit vox Patris audita, filium protestantis

212 Infr.q.45. art.4. & q. 66.artic.6. cor. & op. 60.c.9.

AD octauum sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter Christo baptizato fuerit vox Patris audita, Filium protestantis. Filius enim & Spiritus sanctus secundum hoc quòd sensibiliter apparuerunt, dicuntur visibiliter esse missi. Sed patri nõ conuenit mitti, vt patet per Augustin.* in 2. de Trinit. Ergo etiam nec apparere.

l.2.de Tri. c.12. in fi. to.3.

¶ 2. Præterea, Vox est significatiua uerbi in corde concepti. Sed Pater non est uerbum, ergo inconuenienter manifestatur in voce.

¶ 3. Præterea, Homo Christus non incepit esse filius Dei in baptismo, sicut quidam hæretici putauerunt, sed a principio suæ cõceptionis fuit filius Dei. Magis ergo in natiuitate debuit uox Patris protestari Christi diuinitatem, quàm in eius baptismo.

¶ Sed contra est, quod Math.3. dicitur. Ecce vox de cælis dicens. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

¶ Respondeo dicendum, quòd (sicut suprà dictum est †) in baptismo Christi, qui fuit exemplar nostri baptismi, demonstrari debuit, quod in nostro baptismo perficitur. Baptismus autem quo baptizantur fideles, consecratur in inuocatione & virtute Trinitatis, secundum illud Matt. vltimo: Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sãcti. Et ideo in baptismo Christi (vt Hieronym.† dicit) mysterium Trinitatis demonstratur. Dominus enim in natura humana baptizatur, Spiritus sanctus descendit in specie columbæ, Patris vox testimonium Filio perhibentis auditur. Et ideo conueniens fuit, ut in illo baptismo Pater declararetur in uoce.

ar.6.huius quæst.

In cõmen. 3.c. Matt. circa fi.t.9.

Ad primum ergo dicendum, quòd missio visibilis addit aliquid super apparitionem, scilicet autoritatem mittentis. Et ideo Filius & Spiritus sanctus, qui sunt ab alio, dicuntur mitti uisibiliter, & non solum apparere: Pater autem, qui non est ab alio, apparere quidem potest, uisibiliter autem mitti non potest.

Ad secundum dicendum, quòd Pater nõ demõstratur in uoce nisi sicut actor uocis, uel loquens per uocem. Et quia proprium est Patri, producere uerbum, quod est dicere uel loqui: ideo conuenientissimè Pater per uocem manifestatus est, quæ significat uerbum. Vnde & ipsa uox à Patre emissa, filiationem Verbi protestatur. Et sicut species columbæ, in qua demonstratus est Spiritus sanctus, non est ipsa natura Spiritus sancti, nec species hominis, in qua demonstratus est ipse Filius, est ipsa natura filij Dei: ita etiam ipsa uox non pertinet ad naturam uerbi uel Patris loquentis. Vnde Ioannis 5. Dominus dicit: Neque uocem eius, id est patris unquam audistis, neque speciem eius uidistis. Per quod (sicut Chrysost.* dicit super Ioann.) paulatim eos in philosophicũ dogma inducens, ostendit quoniam neque uox circa Deum est, neque species, sed superior est & figuris & loquelis talibus. Et sicut columbam, & etiam humanam naturam à Christo assumptam tota Trinitas operata est, ita etiam & formationem uocis. Sed tamen in uoce declaratur solus Pater, ut loquens, sicut naturam humanã solus Filius assumpsit, & sic in columba solus Spiritus sanctus demonstratus est, vt patet per August.* in lib. de Fide ad Petrum.

Ho.39. in Io. a med. to 5.

ca.9. circa prin. to.3.

Ad tertium dicendum, quòd diuinitas Christi non debuit omnibus in eius natiuitate manifestari: sed magis occultari in defectibus infantilis ætatis. Sed quando iam peruenit ad perfectam ætatem, in qua oportebat eum docere, & miracula facere, & homines ad se conuertere, tunc testimonio Patris erat eius diuinitas manifestanda, ut eius doctrina credibilior fieret: unde & ipse dicit Ioan.5. Qui misit me Pater, ipse testimoniũ perhibet de me. Et hoc præcipuè in baptismo, per quem homines renascuntur in filios Dei adoptiuos. Filii autem Dei adoptiui instituuntur ad similitudinẽ filii naturalis: secundum illud Ro. 8. Quos præsciuit, hos & prædestinauit conformes fieri imaginis filii sui. Vnde Hilarius dicit super Matt.* quòd super Iesum baptizatum descendit Spiritus sanctus, & vox Patris audita est, dicentis. Hic est filius meus dilectus: ut ex his, quæ consummabantur in Christo, cognosceremus per aquæ lauacrum, & de cælestibus portis sanctum in nos Spiritum inuolare, & paternę uocis adoptione, Dei filios fieri.

cano.2. in Mat. circa finem.

IN hac quæſtione D. Thomas ſtatuit quatuor concluſiones.

t. Conclu. ¶ Prima eſt. conueniens fuit Chriſtum inter homines conuerſari.

Secunda. ¶ Secunda concluſio, non decuit Chriſtum vitam auſteram ducere.

Tertia. ¶ Tertia concluſio, decuit Chriſtū vitam paupetē ducere.

Quarta. ¶ Quarta cōcluſio, Chr̄s in hac vita cōuerſatus eſt ſecundum legem.

EXPOSITIO Quæſtionis.

IN hac quæſtione đ modo cōuerſationis Chriſti, ſolū volo diſputare vnā q̄ſtionē ſatis difficilē, ea eſt: Vtrum decuerit Chriſtum ducere vitā pauperē, & humilē ad mendicitatē vſq;. A parte negatiua ſic argumētor, nā Deuter. 15. dicitur: nō erit īter vos egenus & mendicus, in quibus verbis egeſtas & mendicitas videntur inter mala numerari & minimè expedientia.

Verū Chr̄s debuerit. vitam pauperē agere Prim. arg. Deute. 15.

Secūdum. ¶ Deīdè, Chriſtus Dn̄s debuit vitā eligibiliſſimam aſſumere, ſed vita eligibiliſſima eſt, quæ eſt mediocris inter paupertatē & diuitias, dicitur enim Pro. 30. mendicitatē & diuitias ne dederis mihi, tribue tantum victui meo neceſſaria, ergo Chr̄m non decuit vitā pauperem ducere, ſed moderatam.

222 Infr. art. 2. co. & ad 3. & 22. q. 25 art. 6. co. 7. Pro. 30.

Tertium. ¶ Tertiò, Chr̄s Dn̄s habuit vnde vitā ſuſtentaret, dicit̄ enim Ioan. 12. loculos habuiſſe, & Ioan. 4. legitur, quòd diſcipuli ībant in ciuitatem vt cibos emerent, ex quibus teſtimoniis rectè conſideratis, Ioannes 22. in extrauaganti. Ad conditorem, & in extrauaganti, Cum inter nonnullos, diffinit eſſe certū ſm fidē, Chr̄m & diſcipulos habuiſſe aliquid in cōmuni.

Ioan. 12. Ioan. 4. *lib. 2. c. 2. a med. t. 5. Ioan. 22.

¶ Cōfirmatur hoc ipſum, nā oīs obſeruātia p̄fectionis à Chr̄o & eius diſcipulis originem traxit (vt planè conſtat) ſed diſcipuli Chriſti in exordio naſcentis Eccleſiæ habuerunt omnia communia, & nullus inter eos erat egenus, vt dicitur Act. 2. & 4. ergo Chriſtus non debuit vitam pauperē ducere. Confir. Act. 2. & 4.

Quartum. ¶ Quartò, paupertas vſque ad mēdicitatē tantum abeſt, quòd adiuuet ad perfectionem, q̄ ea manifeſtè impedit: qđ ſic oſtendo, nam affert ſecum pericula grauiſſima peccādi, vnde Pro. 30. dicitur, ne egeſtate cōpulſus furer, aut periurē nomē Dei mei. Et Eec. 27. pp inopiā multi deliquerunt. Pro. 30. Eccl. 27.

Quintum. ¶ Quintò, dato q̄ eſſet cōſilium oīa ꝑpria abijcere pp contemplationē diuinæ ſapientiæ, non eſt conſequens, quòd liceat mēdicare, nā tunc viri perfecti tenerētur manib⁹ laborare, ſicut ipſe Paul⁹ teſtat̄ ſe feciſſe. 1. Corp. 4. & Act. 20. ea inquit, quæ mihi opus erāt miniſtrauerunt manus iſtæ, & 2. ad Theſ. 3. q non vult laborare, non manducet, & certè conueniētius videt̄ ad vitā perfectam poſſidere aliq̄d in cōmuni, quā q̄ viri p̄fecti ambulent iutet ſæculares poſtulātes & circunforanei. 1. Cor. 4. Act. 20. 2. Theſſ. 3.

Vltimum. ¶ Deniq; Eñi ſunt ī ſtatu maximè p̄fectionis & imitātur maximè Chr̄m, at ſtatui Epiſcoporum nō cōgruit paupertas vſque ad mēdicitatē.

2. Conclu. Chr̄s fuit faber & filius fabri. ¶ Ad huius dubii expoſitionē eſt prima concluſio, Chr̄s fuit faber, & fili⁹ fabri. Qđ fuerit filius fabri diſtinctè afferit Matt. ca. 13. qđ ipſe fuerit faber aſſerit̄ apertè Mar. 6. Sed eſt ſciēdum, quòd Hilarius canone in Mat. 14. ſcribit Ioſeph patrem Chriſti ferrarium fabrū fuiſſe Matt. 3. Hilarius. Matt. 14.

QVAESTIO XL.

De modo conuerſationis Chriſti, in quatuor articulos diuiſa.

COnſequenter poſt ea quæ pertinēt ad ingreſſum Chriſti ī mundū, vel ad eius principiū, conſiderandum reſtat de his quæ pertinent ad progreſſum ipſius.

¶ Et primò conſiderandum eſt de modo conuerſationis ipſius: ſecundò, de tentatione eius: tertiò, de doctrina: quartò, de miraculis.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm Chriſtus debuerit ſolitariam vitam ducere, an inter homines conuerſari.

¶ Secundò, vtrum debuerit auſteram uitam ducere in cibo & potu & veſtitu, an cum alijs communem.

¶ Tertiò, vtrum debuerit abiectè viuere in hoc mundo, an in diuitijs & honore.

¶ Quarto, vtrum debuerit ſecundum legem uiuere.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm conueniens fuerit, Chriſtum inter homines conuerſari.

AD primū ſic proceditur. Videtur, q̄ Chriſtus nō dèbuerit inter homines cōuerſari, ſed ſolitariam vitā agere. Oportebat enim q̄ Chriſtus ſua cōuerſatione non ſolum ſe hominem oſtēderet eſſe, ſed etiam Deum. Sed Deum nō conuenit cum hominibus cōuerſari: dicitur enim Dan. 2. Exceptis dijs, quorū non eſt cum hominibus conuerſatio. Et Philoſophus * dicit in primo Politicæ, quòd ille qui ſolitarius uiuit, aut eſt beſtia, ſi ſcilicet propter ſæuitiam hoc faciat: aut eſt Deus, ſi hoc faciat propter contemplandam ueritatem. Ergo uidetur, quòd non fuerit conueniens Chriſtum inter homines conuerſari.

¶ 2. Prætereà, Chriſtus dum in carne mortali vixit, debuit perfectiſſimam vitam ducere, perfectiſſima autem vita eſt contemplatiua, vt in ſecūda parte habitum eſt. * Ad vitam autem contemplatiuam maximè competit ſolitudo: ſecūdum illud Oſeæ 2. Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor eius: ergo videtur, quòd Chriſtus debuerit ſolitariā uitam ducere. *2. 2. q. 182 art. 4.

¶ 3. Prætereà, Conuerſatio Chriſti debuit eſſe vniformis: q̄a ſemper in eo debuit apparere id quod optimum eſt. Sed quādoque Chriſtus ſolitaria loca quærebat: turbas declinans. Vnde Remigius dicit ſuper Mat. tria refugia, legitur Dominus habuiſſe, nauim, montem, & deſertum: ad quorum alterum quotieſcūque a turbis comprimebatur, conſcēdebat. Ergo & ſemper debuit ſolitariam uitam agere.

¶ Sed contra eſt, quod dicitur Baruch. 3. Poſt hæc in terris uiſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.

¶ Reſpondeo dicendum, q̄ conuerſatio Chriſti talis debuit eſſe, vt cōueniret fini Incarnationis, ſecundum quā venit in mūdum. Venit autem in mundum, primò quidem ad manifeſtādū veritatem: ſicut ipſe dicit Ioan. 18. In hoc natus ſum, & ad hoc ueni in mūdum, vt teſtimoniū perhibeam veritati. Et ideo non debebat ſe occultare, uitam ſolitariā agens: ſed in publicum procedere, publicè prędicando. Vnde Luc. 4. dixit illis, qui uolebāt

eũ detinere: Quia & alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnũ Dei, quia ideo missus sum. Secundò venit ad hoc, vt homines à peccato liberaret: secundũ illud primæ ad Timoth. 1. Christus Iesus venit in hunc mundũ peccatores saluos facere. Et ideo vt Chryso. dicit, licèt in eodẽ loco manendo, posset Christus ad se omnes attrahere, vt eius prædicationem audirent: non tamẽ hoc fecit, præbens nobis exemplum, ut perãbulemus & requiramus pereuntem: sicuţ pastor ouem perditã, & medicus accedit ad infirmũ. Tertiò uenit, ut per ipsum habeamus accessum ad Deum: vt dr̃ Ro. 5. & ideo familiariter cum hominibus conuersando, cõueniens fuit, vt omnibus fiduciam daret ad se accedendi. Vnde dicitur Mat. 9. Factum est discũbẽte eo in domo, ecce multi publicani & peccatores venientes discumbebãt cum Iesu & discipulis eius. Quod exponens Hiero.* dicit: videbant publicanum a peccatis ad meliora conuersum, locum inuenisse pœnitentiæ, & ob id etiam ipsi non desperant salutem.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ Christus per humanitatẽ suã, voluit manifestare diuinitatem. Et ideo conuersando cum hominibus (quod est proprium hominis) manifestauit oĩbus suam diuinitatem, prædicando, & miracula faciendo, & innocenter & instè inter homines cõuersando.

Ad secundum dicendum, ꝙ (sicut in secunda parte dictum est †) vita cõtemplatiua simpliciter est melior quàm actiua, quę occupatur circa corporales actus. Sed vita actiua secũdũ quã aliquis prędicando, & docendo cõtemplata alijs tradit, est perfectior, quàm vita, quæ solum contemplatur: quia talis vita præsupponit abundãtiã cõtemplationis. Et ideo. Christus talẽ vitã elegit.

Ad tertium dicendum, quòd actio Christi fuit nostra instructio. Et ideo vt daret exemplum prędicatoribus, quòd non semper se darent in publicum, ideo quandoque Dominus se a turbis retraxit. Quod quidẽ legitur fecisse propter tria. Quãdoque quidem. propter corporalẽ quietẽ. Vnde Mar. 6. dicitur, ꝙ Dñs dixit discipulis. Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum: erant enim qui veniebant & redibant multi, & nec spatium manducandi habebant. Quãdoque verò causa orationis. Vnde dicitur Luc. 6. Factum est in illis diebus, exiit in montem orare, & erat pernoctãs in oratione Dei. Vbi ait Ambros.* quòd ad pręcepta virtutis suo nos ĩformat exemplo. Quandoque verò, vt doceret fauorẽ humanũ vitare, unde super illud Mat. 5. Videns Iesus turbas, ascendit in mõtem, dicit Chrysosto.* Per hoc quòd non in ciuitate & foro, sed in monte & solitudine sedit, erudiuit eos, nihil ad ostentationem facere, & à tumultibus abscedere, & maximè, cũ de necessarijs disputare oportet.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm Christus austeram vitam in hoc mundo ducere debuerit.

AD secundum sic proceditur. Videtur, ꝙ Christus debuerit austeram uitam ducere in hoc mundo. Christus enim multò magis prædicauit perfectionem vitæ, quàm Ioannes. Sed Ioannes austeram uitam duxit, ut suo exemplo homines ad perfectionem vitę prouocaret: dicitur enim Matth. 4. quod ipse Ioannes habebat uestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lũbos suos, esca aũt eius erat locustę & mel syl

Mat. 2. Beda. fuisse, his verbis. Planè hic fabri erat filius, ferrum igne vincentis, omnem sæculi virtutem iudicio decoquentis, massamque formantis in omne opus vtilitatis humanę, &c. Nec secus existimare videt̃ Beda lib. in Marc. 2. inquiens. Nam etsi humana nõ sunt comparanda diuinis, typus tamen integer est, quia pater Chr̃i igne operatur & spiritu. Vnde & de ipso, tãquã de fabri filio, præcursor suus ait: Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igne, qa vasa iræ, sui spiritus igne mollendo, in misericordiæ vasa commutat. Hęc Będa alludẽs ad illa tria quibus potissimum fabri ferrarii utuntur ad ferrum edomandũ, nẽpè ad ignẽ, spiritũ & aquam.

D. Thom. Diuus Tho. in cõmẽt. sup Matth. singulariter annotauit Iosephũ non exercuisse artem ferrariã, sed lignariã. Atque huic subscribunt Petrus Equilinus Episcopus li. de vitis Sãctorũ. 3. Iacobus Genuẽsis Episcopus in li. Fastorũ, Nicolaus Lyranus, & oĩs ferè scholasticorũ consensus.

* In ca 9. Mat. to. 9. Petrus Eqlinus Iacob9 Genuensis.

Neq; ab hac opinione discrepat vetustissima ecclesiasticæ picturæ consuetudo, repræsentãs Iosephum senẽ, vna cum adolescẽtulo Iesu ligneas tabulas tractãtem.

Caiet. † 2. 2. qõ. 172. art. 4. & q. 188. arti. 6. Thomas Caietanus ait incertũ esse, quod genus fabricæ exercuerit Ioseph; quoniam fabri nomẽ genericum sit, complectens fabros aurarios, argẽtarios, ferrarios, lignarios, & lapidarios. Cuius iudicio fauet Græcũ Matthæi verbum, tecthon quippe, vt Suidas indicat, lapidariis, ferratiis, ac lignariis est commune. Quod si quis quærat, quidnam fecerit Chr̃s ante baptismum Ioannis, nam de hac re nihil loquitur Euangelium. Pro hoc sit secunda conclusio. Exercuit artem fabrilem in Nazareth. Quam conclusio nẽ asserit Caie. in introductione huius q̃stionis & Mar. 6. & ꝓbat ex his principijs.

2. Conclu. Chr̃s ante baptismũ exercuit artem fabrilem. Caietan9.

Christus fuit faber & fili9 fabri. Hoc expressè asserit̃ in Euãgelio, vt iã visũ est. Secũdũ principiũ, Chr̃s in illo tempore non vacauit litteris neq; scientiis, neque doctrinæ legis acquirendæ, vt certa cognitione cognoscerent oẽs eius cõciues, ꝙ sciẽtia eius nõ erat humanitus acquisita, unde cõciues obstupescebant nõ solum de miraculis, sed de sapientia quæ apparebat in Iesu, unde Mar. 3. dicitur cum audissent sui, exierunt tenere eum, dicebãt enim quod in furorẽ versus est.

Mart. 6.

* l. 5. ĩ Luc. cui9 titulus est; De oratione Iesu ĩ mõte ante med. to. 2.

Tertiũ principiũ, Chr̃s non ociosus & vag9 obambulabat, hoc. n. nõ decebat Chr̃m fabrũ & filiũ fabri. Ex his principijs haud obscurè colligit̃ pdicta conclusio. Hoc. n. tẽporis interuallo, nullũ eius miraculũ legit̃, neq; ulla ei9 doctrina audit̃. Atque hoc tã diuturnũ dñi silentium, & tã lõgi tẽporis vitæ ei9 obscuritatẽ, qui b9 humilitas, & obediẽtia ab eo nobis maximè commẽdatæ ac pdicatę sunt, ita pii viri stupẽt, vt q̃a verbis humanis ea satis explicari non possunt, singula rẽ Spiritus sancti sapientiam semper laudent & extollant, qui sacros Euangelistas illa silentio admirari voluerit.

* Ho. 15. in Mat. circa prin. to. 2.

* Inf. q. 41. ar. 3. ad 1.

¶ Tertia conclusio, Christus Dominus & eius discipuli duxerunt vitam pauperem. Hæc veritas cõstat ex sacra scriptura

3. Conclu. Chr̃s & eius discipuli duxerũt uitam pauperem.

vestre. Quod exponens Chryso. dicit, Erat mirabile in humano corpore, tantam patientiam videre: quod & Iudæos magis attrahebat. Ergo videtur, quòd multo magis Christum decuerit austeritas vitæ.

¶ 2. Præterea, Abstinentia ad continentiam ordinatur: dicitur enim Oseæ 4. Comedent, & non saturabūtur: fornicati sunt, & nō cessauerunt. Sed Christus cōtinētiam in se seruauit, & alijs seruandam proposuit, cum dixit Matthæi. 19. Sunt eunuchi qui se castrauerunt propter regnum cęlorum: qui potest capere capiat. Ergo videtur, quòd Christus in se & in suis discipulis austeritatem vitæ seruare debuerit.

¶ 3. Præterea, Ridiculum videtur, vt aliquis districtiorem vitam incipiat, & ab ea in laxiorem reuertatur: potest enim dici contra eum quòd habetur Luc. 14. Hic homo cępit ædificare, & nō potuit consummare. Christus autem districtissimam vitam incępit post baptismum, manēs in deserto, & ieiunās quadraginta diebus & quadraginta noctibus. Ergo videtur non fuisse congruum, quòd post tantam vitæ districtionem ad communem vitā rediret.

Sed contra est, quod dicitur Matth. 11. Venit filius hominis manducans & bibens.

Respondeo dicendum, q (sicut dictum est*) congruum erat incarnationis fini, vt Christus nō ageret solitariam vitam, sed cum hominibus conuersaretur. Qui autem cum aliquibus conuersatur, conuenientissimum est, vt se eis in conuersatione cōformet, secundum illud Apostoli primæ ad Cor. 9. Omnibus omnia factus sum. Et ideo cōuenientissimū fuit, vt Christus in cibo & potu communiter se sicut alij haberet. Vnde Aug. *dicit contra Faustū, quòd Ioannes dictus est non manducans neque bibēs, quia illo victu quo Iudæi vtebantur, nō vtebat. Hoc ergo nisi Dominus vteretur, non in eius comparatione, manducans bibensque diceretur.

Ad primum ergo dicendum, quòd Dominus in sua conuersatione exemplum perfectionis dedit in omnibus, quæ per se pertinent ad salutem. Ipsa autem abstinentia cibi & potus, non per se pertinent ad salutem: secundum illud Ro. 14. Non est regnum Dei esca & potus. Et Aug. †dicit in li. de Quæstionibus Euan. exponēs illud Matth. 11. Iustificata est sapientia a filijs suis: quia scilicet sancti Apostoli intellexerunt regnum Dei non esse in esca & potu, sed in æquanimitate tolerādi: quos nec copia subleuat, nec deprimit egestas. Et in tertio *de doctrina Christiana dicit, quòd in omnibus talibus nō vsus rerum, sed libido vtentis in culpa est. Vtraq; aūt vita est licita, & laudabilis: vt. s. aliquis a communi cōsortio hominum segregatus, abstinētiam seruet, & vt in societate aliorum positus, cōmuni vita vtatur. Et ideo Dominus voluit vtriusq; vitæ exemplum dare hominibus. Ioannes autem (sicut Chrys. dicit super Matth.) nihil plus ostendit præter vitam & iustitiam: Christus autem & a miraculis testimonium habebat: dimittens ergo Ioannem ieiunio fulgere, ipse cōtraria incessit via, ad mensam intrans Publicanorū, & manducans & bibens.

Ad secundum dicēdum, q sicut alij homines per abstinentiā consequuntur virtutem cōtinendi, ita etiam Christus in se, & in suis discipulis per virtutem suæ diuinitatis carnem cōprimebat. Vnde sicut Matthæ. 9. dicit Pharisæi & discipuli Ioānis ieiunabant, nō autem discipuli Christi. Quod exponens Beda dicit,* quòd Ioannes vinum & siceram

---

Matt. 8. D. Hieron.

scriptura Matth. 8. Vulpes foueas habent, & volucres cęli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet, quasi diceret secundum D. Hierony. Quid me propter diuitias & sæculi lucra sequi cupis, cum sim tātæ paupertatis, vt ne hospitiolū quidem proprium habeā, & tecto non vtar meo? & sup illud Matth. 17. Ne autem scandalizemus eos, vade ad mare, &c. huc simpliciter intellectū ædificat auditores, dū audiunt tantæ Dominū fuisse paupertatis, vt vnde solueret tributa nō haberet: & ipse Dominus prædicans Euangelium regni sic inquit. Omnis qui non renunciat omnibus, q possidet, non potest meus esse discipulus, vnde adolescenti cuidam dixit Dominus Matt. 19. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, &c. & Apostoli dominū constanter dicunt in eodem capite. Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te, quid ergo erit nobis?

Matt. 17. *Hom. 10. in Mat. ante med. t. 2.

Matt. 19.

Dubium.

¶ Sed contra istam conclusionem dubium solet moueri. Vtrū fecerit Christus votum paupertatis. Ratio dubitationis est; nam præstantius & melius est facere aliquid ex voto, quàm sine illo: hoc dicet D. Th. 2. 2. q. 88. ar. 6. Respondetur, pro certo tenendum est, q Christus non fecit votum paupertatis, & q nō competebat vouere, tum quia nisi erat Deus, tum vero, quia in quantum homo habebat voluntatem firmatam in bono quasi comprehensor existens, & impeccabilis, Apostoli vero intelliguntur vouisse omnia quæ spectant ad perfectionis statum, quando dixerunt Christo: Ecce nos reliquimus omnia, &c. Hæc doctrina D. Tho. est in 2. 2. q. prænotata art. 4. ad vltimum.

D. Thom.

*Ar. præc.

*li. 16. ca. 30. ante med. to. 6.

D. Thom.

¶ Quarta conclusio, Christus non fuit mendicus. Hāc conclusionem habet Caietanus super Matthæum c. 5. explicans illud: Beati pauperes spiritu, dicit in hunc modū: Christus in rei veritate nō fuit mendicus, sed potius dans eleemosynam mendicis, vt patet Ioannis 13. quādo putatū est Christum iussisse Iudæ habenti loculos vt egenis aliquid daret, ex quo clare habetur, Christū, neque se, nec suos discipulos, inter mendicos connumerasse. Idē patet Ioā. 4. Quū discipuli ibant in ciuitatem nō vt mendicarēt sed vt emerēt cibos: Apostoli Christus Dñs non legitur aliquid petisse ab aliquo nisi potū aquæ a Samaritana. Hoc aūt nō est proprie mendicare, nam istud cuilibet ex magnatibus potuit accidere. Itaque Christus fuit in paupertate mendicitatis, ex eo qd nihil habuit proprium omnino præter vestes, ex quo cœpit prædicare, sed non viuebat ex mendicatis, sed ex oblatis a deuotis piorum, sm illud Io. 13. vbi habet qd Iudas loculos habebat, & portabat q mittebantur, & Luc. 8. clarissime habetur, q mulieres ministrabant Christo discurrēti ad pdicandū ex facultatibus suis. Contrariā sniam tenēt Doctores mendicantium: D. Bernard., & D. Bonauent. quorum snia est pia & probabilis, sed sententia Caietani est longè pbabilior. Sed magna qō est, qd genus paupertatis Chrs, & eius discipuli obseruauerint? De hac re est magna dissensio inter Nicolaum 3. & Ioannem 22. Nā loquunt 22.

4. Conclu. Chrs non fuit mendicus. Caieta.

†li. 2. c. 11. ante med. to. 4.

Ioan. 4.

*li. 3. c. 12. parum a princ. to 3.

Ioan. 13.

Luc. 8.

D. Bernar. D. Bonau. Qd genus paupertatis Christi ob seruauerit. Ioan. 12.

* sup illud Ma. 2. Quare disc. tui nō ieiunāt. Est c. 12 sm ord. Bedæ, to. 2. Idem habet Ambro li. 2. de Incar. c. de Mar. conf.

non bibit: quia ille abstinētia meritum auget cui potentia nulla inerat naturæ. Dominus autem, cui naturaliter suppetebat delicta donare, cur eos declinaret, quos abstinentibus poterat reddere puriores?

Ad tertium dicēdum, ꝙ sicut Chryso.* dicit super Mat. Vt discas quàm magnum bonū est ieiuniū, & quale scutum est aduersus diabolum, & quoniā post baptismum non lasciuiæ, sed ieiunio intēdere oportet: & ipse ieiunauit, non eo indigēs, sed nos instruens. Non autem vltra processit ieiunādo, quàm Moyses & Helias, ne incredibilis videretur carnis assumptio. Secundum mysterium autem, vt Greg.* dicit, quadragenarius numer⁹ exēplo Christi in ieiunio custoditur: quia virtus decalogi p̃ libros quatuor sancti Euangelij impletur: denarius enim quater ductus, in quadragenarium surgit. Vel q̃a ĩ hoc mortali corpore ex quatuor elemētis subsistimus per cuius voluptates, præceptis dominicis contraimus, quæ per decalogū sunt accepta. Vel secundùm Augu.* in lib. 82. Quæstionum, omnis sapientiæ disciplina est Creatorem creaturāque cognoscere. Creator est Trinitas, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Creatura verò partim est inuisibilis, sicut anima, cui ternarius numerus attribuitur: diligere enim Deum tripliciter iubemur, ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente. Partim visibilis, sicut corp⁹, cui quaternari⁹ debetur, propter calidum, humidum, frigidum, & siccum. Denarius ergo numerus, qui totā insinuat disciplinam, quater ductus, id est, numero qui corpori tribuitur multiplicatus, quadragenariū conficit numerum, & ideo tempus quo ingemiscimus, & dolemus, quadragenario numero celebratur. Nec tamen incōgruum fuit, vt Christus post ieiunium & desertum, ad communem vitam rediret: hoc enim conuenit vitæ secundum quam aliquis contemplata alijs tradit, quam Christus dicitur assumpsisse, vt primò contēplationi vacet, & postea ad publicum actionis descendat, aliis conuiuendo. Vnde & Beda dicit super Marc.* Ieiunauit Christus, ne præceptum declinares, manducauit cum peccatoribus, vt gratiam cernens, agnosceres potestatem.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm Christus in hoc mundo debuerit pauperem vitam ducere.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd Christus in hoc mundo non debuerit pauperem vitam ducere, Christus enim debuit eligibilissimam vitā assumere. Sed eligibilissima vita est, quæ est mediocris inter diuitias & paupertatem: dicitur enim Pro. 30. Mēdicitatem & diuitias ne dederis mihi, tribue tātum victui meo necessaria. Ergo Christus non debuit pauperem vitam ducere, sed moderatam.

¶ 2. Præterea, Exteriores diuitiæ ad vsum corporis ordinātur, quantum ad victum & vestitum. Sed Christus in victu & vestitu communem vitam duxit, secundum modum aliorum, quibus cōuiuebat. Ergo videtur, quòd in diuitiis & paupertate communem modum viuēdi seruare debuerit, & non uti maxima paupertate.

¶ 3. Præterea, Christus maximè homines inuitauit ad exemplum humilitatis: secundum illud Matth. 11. Discite a me, quia mitis sum & humilis corde. Sed humilitas maximè cōmēdatur in diuitibus: vnde dr̃ 1. ad Timoth.

videtur contradicere Nicolao 3. in duobus extrauagantibus supracitatis, nam in prima diffinit, quòd vsus non distinguitur a dominio in rebus quæ vsu consumuntur, cōtra quosdam qui gloriantur se habere vsum istarum rerum, & non dominium: in secunda vero diffinit, quòd Christus & eius discipuli habuerunt aliquid in communi, & quòd nō habuerunt solū vsum, sed etiam dominium, ex quo cōsequenter deducit, quod possidere aliquid ĩ communi non diminuit vitæ perfectionē: nisi velis dicere Christum, & eius Apostolos imperfectā duxisse vitam. Cōtraria his definit Nicolaus 3. in cap. exiit qui seminat. de verborum significatione in 6. Totum ergo pondus quæstionis huc propendet. Vtrùm habere loculos, & possidere aliquid in communi sit opus imperfectionis, vel diminuat de vitæ perfectione. A parte affirmatiua sic arguitur, nam Augustinus in libro de opere monachorum, & super illud: producens fœnum iumentis; dicit: Dominus noster Ies⁹ Christus more suæ misericordiæ infirmioribus cōpatiens, cum ei possent Angeli ministrare, loculos habere dignat⁹ est. Et Nicolaus 3. in decretali. Exiit q̃ seminat, in 6. de verborum significatione dixit, quòd infirmorum personam Christus suscepit in loculis, & rursus egit namque Christus, & docuit perfectionis opera: egit etiam & infirma, sicut interdum in fuga patet, & in loculis. Sed vtrumque egit perfectè perfectus existēs, vt perfectis & imperfectis viam salutis ostenderet, qui vtrosque saluare venerat. Vbi manifestè insinuatur, quòd habere loculos imperfectorum est.

* Ho. 15. in Mar. nō remote a prin. to. 2.
* Ho. 16. in Euang. post med. illius.
Verū possidere aliqd in cōi diminuat pfectionē.
Pars affirmatiua. August.
*lib. 83. q. q. 81. in prin. to. 4.
Nicolaus. 3.

In opposi.

¶ In oppositum est, nam habere loculos nihil minuit de personali perfectione, alioquin, Abraham cui dictum est, Esto perfectus, & Christus & Apostoli non fuissent perfecti personaliter: Nihil etiā minuit de perfectione status Episcopalis: alioquin tot sancti Episcopi non fuissent perfecti, vt Ambrosius, Augustin⁹, Gregorius: Nihil etiā minuit de perfectione religionis, alioquin, Benedictus, Antonius, Bernardus, Dominicus, &c. nō fuissent perfecti religiosi. Nihil ergo minuit de perfectione habere loculos.

* Id habet formaliter Amb. li. 2. in Luc. in c. de Mariæ turbatæ cōsolatione, non remote a princ. to. 5.

D. Thom. 224
* 4. contra c. 5. ad 10. & opuscu. 18. c. 15. & opusc. 20. li. 3. c. 5.

¶ De hac quæstione disputat latissimè D. Th. in 2.2, q. 188. artic. 7. & ibidem Caietanus. Nos breuiter rem expediem⁹ his paucis documentis.

1. Conclu.

¶ Primum cōdemnate omnimodam paupertatem vsque ad mendicitatem quàm profitentur fratres Diui Francisci, hæreticū dogma &c. Fuerunt enim nonnulli cōtra quos acerrimè disputat D. Th. in opus. 17. cap. 14. & 15. & in opus. 19. capit. 6. qui reprobabāt paupertatem, nisi necessaria in communi possiderentur, de quibus triumphat mirum in modum Diuus Thom. locis citatis. Legite autorem.

D. Thom.

2. conclus.

¶ Secundum documentum, habere loculos, & aliquid in cōmuni ex eleemosinis mendicatis vel oblatis a deuotis personis non imminuit perfectionem paupertatis Euangelicæ, quin potius hæc est perfe-

perfectissima forma paupertatis Euangelicæ. Probatur, nam Christus, & eius discipuli perfectissimum modum paupertatis. Euangelicæ complexi sunt, at Christus Dominus, & eius discipuli habuerunt loculos, & aliquid in communi ex eleemosynis, vt testatur diuina scriptura, ergo hic est perfectissimus modus paupertatis Euangelicæ. Deinde Christus Dominus præbuit nobis exemplum perfectissimæ paupertatis Euangelicę, sed exemplum paupertatis Christi fuit habere loculos, & aliquid in cõmuni, ergo hic modus est perfectissimus paupertatis Euangelicæ, sufficit enim nobis, q̃d simus sicut magister noster. Tertium, Ioan. vigesimosecundo, in extrauaganti, ad conditorẽ. & in extrauagãti cũ inter nonnullos, & in extrauagãti qa quorũdã, de verborum significatione definit grauissimè esse hæreticum docere, quòd habere loculos, & aliquid in communi diminuat perfectionem paupertatis Euangelicæ. Et quidam fratricelli, qui ausi sunt cõtrarium dogma pertinaciter defendere cõdemnati sunt tanquam hæretici, & combusti, vt videre est in directorio inquisitorũ, quæstione decimaseptima, & decimaoctaua. Ad autoritatem D. Augustini respõdetur, quod quãdo Christus seruiebat mortalibus, formam susceepit serui, & imperfecti, quippe cui Angeli vniuersi debebãt seruire. Ex hoc vero colligere, quod seruire mortalibus fuit opus imperfectionis in Christo, ineptum est ne dicam hæreticum & impium. Ad Nicolaum 3. variè respondent doctores.

* In illud Matt. 8. Accedens vnus scriba, ait illi, t. 9.

* l. circa fi. cõmen. ad c. 17. Mat. to. 9.

Ioan. 22.

Directoriũ inquisitorum.

Ad D. Aug.

Ad Nicolaum 3.

vlti. Diuitibus huius sæculi præcipe, non altum sapere. Ergo videtur, ꝙ Christus non debuerit ducere pauperem vitam.

¶ Sed contra est, quòd dicitur Matt. 8. Filius hominis non habet vbi caput reclinet quasi dicat, secundum Hiero. * Cur me propter diuitias & sæculi lucra cupis sequi, cum tantæ sim paupertatis, vt nec hospitiolum quidem habeam, & tecto vtar non meo? Et super illud Mat. 17. vt non scandalizemus eos, vade ad mare, dicit Hiero. * Hoc simpliciter intellectum ædificat auditorem, dum audit tantę Dominum fuisse paupertatis, vt vnde tributa pro se & Apostolo redderet, non habuerit.

Respondeo dicendum, ꝙ Christum decuit in hoc mundo pauperem vitam ducere. Primò quidẽ: quia hoc erat congruum prædicationis officio, propter quod venisse se dicit Marc. 1. Eamus in proximos uicos, & ciuitates, vt & ibi prædicem: ad hoc enim veni. Oportet autem prædicatores verbi Dei, vt omnino vacent prædicationi, omnino a sæcularium rerũ cura esse absolutos: quod facere non possunt qui diuitias possidẽt. Vnde & ipse Dominus Apostolos ad prædicandum mittens, dicit eis Matt. 10. Nolite possidere aurum neque argentum. Et ipsi Apostoli dicunt, Act. 6. Non est æquum nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Secundò, quia sicut mortem corporalẽ assumpsit, ut nobis uitam largiretur spiritualem: ita corporalẽ paupertatem sustinuit, ut nobis diuitias spirituales largiretur: secundùm illud 2. ad Cor. 8. Scitis gratiam Domini nostri Iesu Christi, quoniam propter uos egenus factus est, ut illis inopia uos diuites efficeris. Tertiò, ne si diuitias haberet, cupiditati eius ꝑdicatio ascriberetur. Vnde Hiero. * dicit super Matthæum. Quòd discipuli eius diuitias habuissent, uiderentur nõ causa salutis hominum, sed causa lucri predicare, & eadem ratio est de Christo. Quartò, ut tantò maior uirtus diuinitatis eius ostenderetur, quantò per paupertatem uidebatur abiectior. Vnde dicitur in quodam sermone Ephesini cõcilij: Omnia paupera & uilia elegit, omnia mediocria & plurimis obscura, ut diuinitas cognosceretur orbẽ transformasse terrarum, propterea pauperculam elegit matrem, pauperiorem patriam, egens fuit pecuniis: & hoc tibi exponit præsepe.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ superabundantia diuitiarum, & mendicitas, uitanda uidentur ab his qui uolunt uiuere secundum uirtutem, in quantum sunt occasiones peccãdi. Abundantia namque diuitiarum est superbiẽdi occasio: mendicitas autem est occasio furandi & mentiendi, aut etiã periurandi. Quia uerò Christus peccati capax non erat, propter hãc causam, ex qua Salomon hoc uitabat, Christo uitanda non erant. Neque tamen quælibet mẽdicitas est furandi, & periurandi occasio, ut ibidem Salomon subdere uidetur, sed sola illa, quæ est contraria uoluntati, ad quam uitandam homo furatur, & periurat. Sed paupertas uoluntaria hoc periculum non habet: & talem paupertatem Christus elegit.

Ad secundum dicendum, ꝙ cõi uita uti, quantum ad uictum & uestitum, potest aliquis non solum diuitias possidendo: sed etiam à mulieribus, & diuitibus, necessaria accipiendo. Quod etiam circa Chistum factum est di citur enim Lucæ octauo, quòd mulieres quædam sequebantur Christum, quæ ministrabant ei de

Prima responsio est, quod Nicolaus 3. non diffiniuit, vt pastor Ecclesiæ, quod habere loculos erat opus imperfectionis, & diminuebat perfectionem paupertatis Euangelicæ, sed asseruit, vt Doctor sententiam suam exponẽs, quapropter in hac parte errare potuit. Ad hunc modum explicat hanc decretalem Benedictus 12. ut patet in directorio inquisitorũ loco prænotato. Cæterum Ioannes 22. diffininit contrariũ vt pastor Ecclesiæ in tribus extrauagantibus combures multos, qui veritatem dictam inficiabantur. Secunda solutio est, quod habere loculos non dicit imperfectionem in genere moris, sed in genere naturæ sicut esurire, sitire, siquidem præsupponit indigentiam, vel aliò modo habere loculos in communi dicit imperfectionem non quidem ad istum sensum, quod fuerit peccatum in Christo, aut imperfectio habere loculos, sed quod non habere loculos ex obiecto perfecti* est quã habere illos, sicut perfectius est non bibere vinum, quam bibere, & mori pro hominibus quam prædicare. Vtrunque tamen opus perfectum fuit. Vltima solutio est, non esse negãdum quin in genere paupertatis strictior & maior paupertas sit nihil possidere omnino, nec priuatim, nec in communi, quam habere loculos, sed maior paupertas non constituit perfectiorem vitam, nec perfectiorem religionem, non enim quò religio pauperior est, perfectior est: sicut instrumentum, & medicamentum non quo maius est, melius est: & paupertas non est

Benedict*. 12.

* In illud Mat. 10 nolite possidere aurum, to. 9.

Ioan. 22.

perfectio vitæ Christianæ, sed instrumentum, & ea est perfectior, quæ ad finem charitatis est magis accommoda. Sed iam respondeamus argumentis in principio factis.

Ad arg. in principio. Ad primũ.

¶ Ad primum respondetur, quòd ex præcepto diuinæ legis nõ prohibetur alicui mendicare, sed prohibetur diuitibus ne sint tam tenaces, vt propter hoc aliqui egestate cõpulsi cogantur mendicare.

Ad scdm.

¶Ad secundũ ergo dicẽdũ, qđ superabundãtia diuitiarũ, & mẽdicitas vitanda vñr ab his qui volũt viuere ẽm virtutem in quibus sunt occasiones peccandi. Abundantia nanq; diuitiarum est superbiendi occasio: mendicitas autem est occasio furãdi & mẽtiẽdi, aut ẽt periurãdi. Quia verò Christus peccati capax non erat, ꝓpter hanc causam, ex qua Salomon hoc euitabat Christo non erant vitanda. Neque tamẽ quælibet mendicitas est furãdi, & periurandi occasio, vt ibidem Salomon subdere videtur: sed sola illa quę est cõtraria voluntati, ad quam vitandam homo furatur, & periurat. Sed paupertas voluntaria hoc periculum nõ habet, & talẽ paupertatem Christus elegit.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium respondetur, ꝙ Christus Dominus perfectissimum modum paupertatis est amplexus nihil habens propriũ præter vestes, ea verò quæ conferebantur a deuotis personis in communi seruabantur ad sustẽtandam vitam, sed Christũ mẽdicasse nuſquam legitur. Ad confirmationem ex his quæ modo diximus, patet solutio.

Ad quartũ

¶Ad quartum argumentum ex solutione secundi patet, quid dicendum sit.

Ad quintũ

¶Ad quintum respondetur, quod & propria omnia relinquere & mendicare etiam ad vitam perfectam conducit: & D. Paulus in illis verbis, Qui non laborat, non manducet, non imponit omnibus necessitatem laborãdi manibus propriis non diuitibus, non inualidis, & infirmis, non monachis, nec cæteris ministris Ecclesiæ, qui prædicatiõi verbi Dei administrationi sacramẽtorum, contemplationi diuinæ sapientiæ uacant, sed imponitur illud præceptum hominibus ociosis, ꝙ patet ex verbis Pau. Qui nõ vult, inquit, operari nõ manducet. Vnde D. Aug. in li. de opere monachorum, quem ferè totum in huius sententiæ Pauli næ expositione consumpsit, pluribus tum rationibus, tum diuinæ scripturæ testimoniis demõstrat, quatuor eẽ monachorũ genera, quibus iure Euãgelico liceat sine manuũ laboribus vitam ducere, & aliorũ subsidiis sustentari. In primo loco ponit eos, q̃ ꝓdicationi verbi Dei incũbũt, in secundo loco statuit eos qui altari seruiunt, vel aliis ministeriis Ecclesiasticis, tertium locum assignat ægris monachis, in quarto loco numerat monachos quosdam a parentibus delicatè, ac splẽdide educatos, qui omnibus suis venditis ad religionem euolarunt.

D. August.

Ad sextũ.

¶ Ad sextũ argumentũ respõdetur, ꝙ quamuis secundum se sit melius & perfectius viuere ex mendicato, quam habere moderatas possessiones, at considerata sæcularium conditione, & refrigescente in cordibus eorum charitate, expedientius iudicio habere moderatas possessiones tum quoniam euagatio religiosorum per fora, plateas, & villas ad quærendum victum non permittit omnino sanctum ad studium literarum, &

facultatibus suis. Vt. n. Hiero.* dicit contra Vigilantium, consuetudinis Iudaicæ fuit, nec ducebatur in culpã more gentis antiquo, vt mulieres de substantia sua victum atq; vestitum præceptoribus suis ministrarent. Sed quia hoc scandalum facere poterat in nationibus, Paulus se abiecisse commemorat. Sic ergo communis victus poterat esse sine solicitudine impediente prædicationis officium: non autẽ diuitiarum possessio.

*Hoc habet formaliter c. 57. Matth. super illud. Erant ibi mulieres, to. 9.

Ad tertium dicendum, ꝙ in eo qui ex necessitate pauper est, humilitas non multum commendatur: sed in eo, qui voluntariè pauper est (sicut fuit Christus) ipsa paupertas est maximè humilitatis indicium.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrum Christus in hac vita secundum legem conuersatus fuerit.

255
*Sup.q.37 per totum & infra q. 47.ar.2.ad 2.& 3.dist. 14.ar.3.q. 6.ad 3.& 4.dist.1.q. 2.ar.2.q.3.& op.60.c. 13.

AD quartum sic proceditur. Videtur, ꝙ Chr̃s non fuerit cõuersatus secundum legem. Lex enim præcipiebat, vt nihil operis in sabbato fieret: sicut Deus die septimo requieuit ab omni opere, quod patrarat. Sed ipse in sabbato curauit hominem, & ei mãdauit, vt tolleret lectum suum, ergo videtur, ꝙ non fuerit secundum legem conuersatus.

¶2. Præterea, Eadem Chr̃s fecit & docuit, secundũ illud Act. 1. Cœpit Iesus facere & docere. Sed ipse Matt. 15. docuit, ꝙ omne qđ intrat in os, non coinquinat hominem, quod est contra præceptum legis, quæ per esum & contactum quorundã animalium dicebat hominem immundum fieri: vt patet Leuit. 11. Ergo videtur, ꝙ ipse nõ fuerit scd̃m legem conuersatus.

¶3. Præterea, Idem iudicium videtur esse facientis: & cõsentientis: secundum illud Rom. 1. Non solum illi qui faciunt, sed & qui consentiunt facientibus. Sed Christus consensit discipulis suis soluẽtibus legem, in hoc ꝙ sabbato spicas vellebant, excusando eos: vt habetur Matt. 12. Ergo uidetur, ꝙ Christus non conuersatus fuerit secundum legem.

Sed contra est, quod dr̃ Mat. 5. Nolite putare quoniam veni soluere legem, aut Prophetas. Quod exponens Chrys.* dicit. Legem impleuit, primò quidem nihil transgrediendo legalium, secundo iustificando per fidem, quod lex per literam facere non ualebat.

*Hom. 16 in Matt. 4. pag. a pri. illius, to. 2.

Respondeo dicendum, ꝙ Christus in omnibus secundum legis pręcepta conuersatus est. In cuius signum etiam voluit circuncidi: circuncisio. n. est quædam protestatio legis implendæ: secundum illud Gal. 5. Testificor omni homini circuncidenti se, quoniã debitor est vniuersæ legis faciendæ. Voluit autem Christus scd̃m legẽ conuersari, primò quidem, vt legẽ veterem approbaret. Secundò, ut eam obseruando, in seipso cõsummaret & terminaret: ostendens ꝙ ad ipsum erat ordinata. Tertiò, vt Iudæis occasionem calumniandi subtraheret. Quartò, ut homines à seruitute legis liberaret: secũdum illud Galat. 4. Misit Deus Filium suum factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret.

Ad primum ergo dicẽdum, ꝙ Dominus super hoc se excusat a transgresiõe legis tripliciter. Vno quidem mõ, quia per præceptum de sanctificatione sabbati, non interdicitur opus diuinum; sed opus humanum: quamuis enim Deus die septimo cessauerit a nouis creaturis condendis, semper tamen operatur in rerum conseruatione & gubernatione. Quòd

& ad prædicationis officium; tum deinde, quoniam religiosi statim a professione versantes inter seculares, non possunt facilè suam professionem seruare, & facilè recipiunt peregrinas impressiones; tum denique, quoniam postquam refrixit Christianorum charitas iam sumus molesti, & onerosi maximè cū sint myriades monachorum, ad quos alēdos ne horreū quidem Siciliæ sufficiet. Sed hoc diligētius in 2. 2. loco citato.

Ad vltim.

¶ Ad vltimū dico, non esse eandem rationem de Episcopis, atq; de prædicatoribus, & religiosis, nā status Episcoporū nō ordinantur ad perfectionē adipiscendam, sed potius vt ex perfectione quā quis habet alios gubernet, nō solum ministrando spiritualia, sed etiam temporalia; maximè cum Episcopi sint patres pauperum. A religiosis verò exigitur, vt viuant sine proprio quoniam sunt in disciplina perfectionis acquirēdæ.

autem Christus miracula faciebat, erat operis diuini. Vnde ipse dicit Ioannis quinto. Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Secundò, excusat se per hoc, quòd illo præcepto nō prohibentur opera quæ sunt de necessitate salutis etiam corporalis. Vnde ipse dicit Luc. 13. Vnusquisque vestrum sabbato non soluit bouem suum aut asinum a præsepio, & ducit adaquare? Et infra 14. Cuius vestrum asinus, aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illum die sabbati? Manifestum est autem, quòd opera miraculorum, quæ Christus faciebat, ad salutem corporis & animæ pertinebant. Tertiò, quia illo præcepto non prohibentur opera, quæ pertinent ad Dei cultum. Vnde dicitur Matth. 12. An non legistis in lege, quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant, & sine crimine sunt? & Ioannis septimo dicitur, quòd circuncisionem accipit homo in sabbato. Quòd autem Christus paralytico mandauit, vt lectum suum sabbato portaret, ad cultum Dei pertinebat, id est, ad laudem virtutis diuinæ. Et sic patet, quòd sabbatum non soluebat: quamuis hoc ei Iudæi falso obiicerent, dicentes Ioannis 9. Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit.

Ad secundum dicēdum, quòd Christus uoluit ostendere per illa verba, quòd homo non redditur immundus secundum animam ex vsu ciborū quorumcunque secundum suam naturam, sed solùm secundum quandam significationem utrumque natura immundum esse. Vnde Augu. * dicit contra Faustum: Si de porco & agno requiratur, vtrùm natura mundus est, dicimus quia omnis creatura Dei bona est; quadam verò significatione agnus mundus, porcus immundus est.

*Hib. 6. c. 7. non lōgè à prin. to. 6.

Ad tertium dicendum, quòd etiam discipuli quando esurientes, spicas sabbato uellebant, a trāsgressione legis excusantur, propter necessitatem famis. Sicut & Dauid non fuit transgressor legis, quando propter famis necessitatem comedit sanctos panes, quos ei edere non licebat.

QVAESTIO XLI.

De tentatione Christi, in quatuor articulos diuisa.

¶ De qua Doctores super Matthæum cap. 4.

DEinde considerandum est de tentatione Christi.

¶ Et circa hoc quærūtur quatuor.

¶ Primò, vtrùm fuerit conueniens Christum tentari.

¶ Secundò, de loco tentationis.

¶ Tertiò, de tempore.

¶ Quartò, de modo & ordine tentationis.

PRO cuius introductione operæpretium erit in primis exponere, quid sit tentatio, nam hæc vox in scripturis sanctis variam habet & multiplicem significantiā. Quid sit tentatio explicat Sanctus Thomas q. 114. artic. secundo, primæ partis, diciturque, quod tentare propriè est rem incertam & incognitam explorare, experiri, & diligenter inquirere. Secundum quam significationem in scripturis Deus dicitur homines præceptis, & afflictionibus immissis tentare, quia scilicet, quales sint probat, non quidem vt ipse cognoscat, sed vt quales sint, ipsimet & alii cognoscant. Sic & homo dicitur Deum tentare, cum de diuina vel bonitate, vel potentia diffisus experiri vult, quid possit aut quid facturus sit, quomodo tentauerunt Deum Israelitæ dicentes; Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto? Hinc in scripturis tentationes dicuntur persæpè afflictiones, quia his homo probatur, sibique & aliis innotescit. Quoniam autem tentationes dicuntur afflictiones, ob id & tentari pro affligi ponitur, & tentare aliquem pro affligere, molestare, irritare, & ad iracundiam prouocare: secundum quam etiam significationem nonnunquam in scriptura dicuntur homines Deum tentare, hoc est prouocare, & exasperare, vt in Psalmo, & tentauerunt, & exacerbauerunt Deum excelsum, & testimonia eius non custodierunt. Et in actis Apost. Quid tentatis Deum imponere iugum super ceruices discipulorum?

Tentatio quid sit.

¶ Tentare autem prout significat explorare & experiri duobus modis contingit. Aut enim quis aliquid tentat solum vt illud sciat, quomodo dicimur tentare alicuius scientiam aut amicitiam. Aut tentare aliquid dicitur, aliquis cùm illud quod nescit cupit ita explorare, vt etiam aliquid conetur efficere: quomodo dicimur tentare aliquam rem quam aggredimur: & tentare aliquem de pudicitia, cum conamur ipsum ad impudicitiam pertrahere. Atque secundum hunc modum diabolus nos tentare dicitur, quia scilicet suis suggestionibus & oppugnationibus & conatur experiri quales simus, & simul ad malū nos pertrahere studet. Itaque & tentatio pro sollicitatione ad malum, & tentare pro sollicitare ad malum ponitur, quomodo apud Iacobum Deus neminem tentare dicitur. Hoc ergo respectu in scripturis diabolus appropriatè dicitur tentator, vt hoc loco. Et rursum 1. Thess. 3. Ne fortè tentauerit vos is qui tentat; vbi Græcis est ea dictio quæ hoc loco, o pirazon. Satan autem Hebraica dictio est, quæ idem significat, quod aduersarius & inimicus. Vnde 2. Reg. 19. Dauid dicebat; Quid mihi & vobis filii Saruiæ? cur efficimini mihi hodie in Satan? Ita & reuocanti a cruce Petro Christus dicebat; Vade retro me Satana. At quia veterator ille spiritus nusquam non aduersatur nobis, ac pessima vbique suadet, tum & ad vitionem postulat, peculiariter, & per antonomasiam Satan vocatur, vt 1. Paralip. 21. Consurrexit autem Satan contra Israel, & incitauit Dauit vt numeraret Israel.

Tentatio duplex.

Diabolus quo dicit tentare.

1. Thes. 3.

2. Reg. 19.

Satan.

1. Para. 21.

¶ Nomen autem, diabolus, dictio Græca est, quæ propriè calumniatorem & criminatorem significat, ac ferè

Diabolus quid significat.

nomen hoc a septuaginta interpretibus ponitur vbi in Hebræo Satan, vt loco Paralip. iam dicto, & in Psal. 108. & diabolus stet a dextris eius. [Psal. 118.] Vnde quem Hebræi vocant Satan, Græci cœperunt vocare diabolum: quare Petrus Græco nomine dæmonem appellans, sed Hebrææ dictionis significationem explicans, Aduersarius, inquit, vester diabolus circuit, &c. [Apoca. 12.] in Apoc. autem cap. 12. explicatur ratio nominis, diabolus, cum dicitur; Proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte. Theophilactus tamen diabolum etiam dici vult, quòd accusauerit & infamauerit Deum apud Adam, quodque & nunc virtutem, & quæ Dei sunt apud nos calumnietur. Tantum de præfatione dictum sit.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm conueniens fuerit Christum tentari.

[116 Opu. 60. c. 11. prin.] AD primum sic proceditur. Videtur, quòd Christo tentari non conueniebat. Tentare enim est experimentum sumere, quod quidem non fit nisi de re ignota. Sed virtus Christi erat nota etiam dæmonibus: dicitur enim Luc. 4. quòd non sinebat dæmones loqui, quia sciebant eum esse Christum. Ergo videtur, quòd non decuerit Christum tentari.

¶2. Præterea, Christus ad hoc venerat, vt opera diaboli dissolueret: secundum illud Ioannis 3. In hoc apparuit filius Dei, vt dissoluat opera diaboli. Sed non est eiusdem dissoluere opera alicuius, & ea pati. Et ita videtur inconueniens fuisse, quòd Christus pateretur se tentari a diabolo.

¶3. Præterea, Triplex est tentatio, scilicet a carne, a mundo, & a diabolo. Sed Christus non fuit tentatus, nec a carne, nec a mundo. Ergo nec etiã debuit tentari a diabolo.

¶Sed contra est, quod dicitur Matt. 4. Ductus est Iesus a Spiritu in desertum, vt tentaretur a diabolo.

Respondeo dicendum, quòd Christus tentari voluit. Primò quidem, vt nobis contra tentationes auxilium ferret. [Hom. 16. in Euang. non longè a prin.] Vnde Greg. * dicit in hom. Non erat indignum Redemptori nostro, quòd tentari voluit, qui venerat occidi: Iustum quippe erat, vt sic tentationes nostras suis tentationibus vinceret, sicut mortem nostram venerat sua morte superare.

Secundò, propter nostram cautelam, vt nullus quantumcunque sanctus se æstimet securum & immunem a tentatione. Vnde & post baptismum tentari voluit: quia, sicut Hilarius dicit super Matthæ. † [Cano 3. in Matt. non lõgè a princip.] in sanctificatis nobis maximè diaboli tentamenta grassantur: quia victoria magis est ei exoptata de sanctis. Vnde & Eccle. 2. dicitur, Fili, accedẽs ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.

[li. 4 ca. 13. aliquantulum à princi. to. 3.] Tertiò, propter exemplum, vt scilicet nos instrueret qualiter diaboli tentationes vincamus. Vnde August. * dicit in quarto de Trinit. quòd Christus diabolo se tentandum præbuit: vt ad superandas tentationes eius mediator esset, non solùm per adiutorium, verum etiam per exemplum.

Quartò, vt nobis fiduciam de sua misericordia largiretur. Vnde dicitur Heb. 4. Non habemus pontificem, qui nõ possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Aug. * [li. 9 c. 21. a prin. to. 5.] dicit in 9. de ciui. Dei. Christus tantum innotuit dæmonibus, quantum voluit: non per id quod est vita æterna, sed per quædam temporalia suæ uirtutis effecta: ex quibus quandam coniecturam habebant Christum esse filium Dei. Sed quia rursus in eo quædam signa humanæ infirmitatis uidebant, non pro certo cognoscebant eum esse filium Dei: & ideo eum tentare uoluit. Et hoc signatur Matth. 4. ubi dicitur, quòd postquàm esuriit, accessit Tentator ad eum: quia ut Hilarius dicit, * [Canone 3. in Matth. non remote a princi.] tentare Christum diabolus non fuisset ausus, nisi in eo per esuritionis infirmitatem, quæ sunt hominis, recognosceret. Et hoc etiam patet ex ipso modo tentandi; cùm dixit, Si filius Dei es. Quod exponens Ambr. * [Amb. li. 4. in Luc. ca. 14 in ord. 10 tit. de 1. tentatione Christi, tomo 2.] dicit, Quid sibi uult talis sermonis exorsus, nisi quia cognouerat Dei filium esse uẽturum, sed uenisse per hanc infirmitatem corporis non putabat?

Ad secundum dicendum, quòd Christus uenerat dissoluere opera diaboli, non potestatiuè agendo, sed magis ab eo & eius membris patiendo, ut sic diabolum vinceret iustitia, non potestate, sicut August. * dicit 13. de Trinita. [lib. 13. cap. 13. I prin. to. 3.] quod diabolus nõ potentia Dei, sed iustitia superandus fuit. Et ideo circa tentationem Christi cõsiderandum est, quid propria uoluntate fecit, & quid à Diabolo passus fuit. Quod enim Tentatori se offerret, fuit propriæ uoluntatis. Vnde dicitur Matth. 4. Ductus est Iesus in desertum à Spiritu, ut tentaretur à diabolo. Quod Gregor. * [Hom. 16. in Euang. non longè a princ.] intelligendum dicit de Spiritu sancto: ut scilicet illuc eum Spiritus suus duceret, ubi eum ad tentandum spiritus malignus inueniret. Sed à diabolo passus est, ut assumeretur, uel supra pinnaculum templi, uel etiam in montẽ excelsum ualde. Nec est mirum (ut Gregorius † [Hom. 16. in Euang. non longè a princ.] dicit) si se ab illo permisit in montem duci, qui se pertulit etiam à membris ipsius crucifigi. Intelligitur autem à diabolo assumptus non quasi ex necessitate: sed quia (vt Origen. * [Hom. 31. in Lucam, in prin. tomo 3.] dicit super Lucã) sequebatur eum ad tentationem, quasi athleta spontè procedens.

Ad tertium dicendum, quòd sicut Apostolus dicit, Christus in omnibus tentari uoluit absque peccato. Tentatio autem quæ est ab hoste, potest esse sine peccato: quia fit per solam exteriorem suggestionem. Tentatio autem quæ est à carne, nõ potest esse sine peccato: quia huiusmodi tentatio fit per delectationem & cõcupiscentiam. Et sicut Aug. † [li. 19. de ciui. Dei ca. 4. a med. to. 5.] dicit, nonnullum peccatum est quando caro concupiscit aduersus spiritum. Et ideo Christus tentari uoluit ab hoste, sed non à carne.

SVM-

SVMMA TEXTVS.

1. Conclu. Prima conclusio est affirmatiua.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio. Sua tentatio fuit à diabolo & non à carne, nam tentatio a diabolo potest esse sine peccato, fit enim per solam suggestionem exteriorem: tentatio verò carnis ab intrinseco non potest esse sine peccato: quia fit per delectationem & per concupiscentiam, & (Augustin.) inquit D. Aug. lib. 19. de ciuit. c. 4. esse nonnullum peccatum, quod caro concupiscat aduersus spiritum.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Verum oĩs tẽtatio carnis sit cum peccato. Prim. arg. 1. Cor. 10. De secunda conclusione in qua asserit D. Tho. quod omnis tentatio carnis ab intrinseco proueniens est cum peccato, est magnum dubium. Nam D. Paulus 1. ad Cor. 10. sic dicit, Fidelis Deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tẽtatione prouentum, ergo tentatio carnis non semper est cum peccato.

Secũdum. ¶ Deinde, tenemur quidem vincere omnem tentationem carnis, ergo possumus illam vincere, quod si vincimus non imputatur ad peccatum, vnde tentatio carnis non semper est cum peccato.

Tertium. Conc. Tri. ¶ Præterea, in Concilio Tridentino Sessione. 5. apertè diffinitur, quod concupiscentia carnis non consentiẽtibus nihil nocet, quia potius valet ad victoriam.

Quartum. ¶ Ad hæc, naturalibus non meremur aut demeremur, sed tentatio carnis nonnunquam est naturalis, quando præuenit vsum rationis, aut quando ratio non cõsentit, ergo non semper est cum peccato. Certè exploratum est quod in Christo fuerunt delectationes sensibiles, quando comedebat vel bibebat aliquid delectabile, puta, bonum vinum, aut bonum panem, ergo non omnis delectatio sensibilis est cum peccato.

1. Conclu. ¶ In huius rei gratiam dico primo, delectatio sensibilis potest esse sine peccato, patet nam in statu innocentiæ fuissent delectationes sensibiles absque vllo peccato, & in congressu maritali sunt delectationes innoxię, & in Christo Domino non est dubitandum, quia quãdo fatigatus ex itinere sedebat supra puteum, quies illa erat delectabilis fesso corpori, & lux solis erat oculis amabilis, & sic de aliis.

2. Conclu. ¶ Secundo dico, nulla est tentatio carnis, quam homo nõ possit vincere ex Dei adiutorio: Hoc patet ex sentẽtia Pauli superius commemorata, & ex euidenti ratione, nã alioquin Deus nos obligaret ad impossibile.

3. Conclu. ¶ Tertio dico, tentatio carnis non semper est cum peccato. Hoc probant efficaciter argumenta in principio posita.

4. Conclu. ¶ Quarto dico, quanquam in nobis non semper esset peccatum, in Christo certè esset, nã in nobis non semper est facultas ad coercendam tentationem carnis, Christus vero semper potuit coercere & compescere; & ideo si nõ coerceret insurgentem tentationem, ad peccatum ei imputaretur.

Explicat D. Aug. ¶ Vltimo dico, quando D. August. dicit esse nonnullũ peccatum, quod caro concupiscat aduersus spiritum tametsi voluntas non consentiat, sensus est, non quod sit propriè peccatum, sed dicitur peccatum quia ex peccato (Conc. Tri.) est & ad peccatum inclinat. Sic explicat Concilium Triden. Sessione. 5. & ideo non potuit esse in Christo huiusmodi concupiscentia, nam Christus non habuit peccatum, neque inclinationem ad peccatum.

Quõ diabolus sciẽs Chr̃m esse Deum ausus est eũ tentare. ¶ Est aliud dubium circa vtramque cõclusionem, quo modo diabolus sciens vel valdè dubitans Christum esse verum Deum ausus est illum tentare, sciebat enim quod si esset verus Deus, actũ esset de regno illius & tyrãnide.

Prim. arg. ¶ Deinde, si sciebat Deum esse, quomodo poterat illũ tentare? tentatio enim diaboli siquidem fit per suggestionem exteriorem non habet vim nisi decipiendo, at (Secũdum.) sciebat diabolus Deum non posse decipi & quod contra Dominum non sit consilium, ergo non potuit eũ tẽtare.

Tertium. ¶ Pręterea, vel sciebat esse verum Deum, & filium Dei, vel sciebat non esse verum Deum, vel de hac re magnoperè dubitabat, si sciebat certè non potuit induci ad Deũ tentandum propter rationes superius commemoratas, si sciebat non esse verum Deum, quorsum bis dixit: si filius Dei es, &c. Si autem dubitabat, insciè & imprudenter se habuit, si quidem exposuit se magno periculo incurrẽdi in pœnam, & grauissimum cruciatum, quem pro tam temerario ausu promerebatur.

¶ Quartò, diabolus cognouit euidenter Christum esse verum Deum, ergo non potuit rationabiliter induci ad tentandum eum. Probo antecedens pluribus tum rationibus, tum testimoniis diuinæ scripturæ. Quartum.

¶ In primis Mar. 1. dicitur quidam dæmoniacus exclamasse, quid tibi & nobis Iesu Nazarene, venisti ante tempus torquere nos, scio quod sis sanctus ille Dei. Et in eodem capite dicitur, quod Christus non sinebat dæmonia loqui quoniam sciebant eum. & Lucæ. 4. habetur, quod Christus non sinebat dæmonia loqui, quoniam sciebant eum esse Christum, & filium Dei. Et rursus ibidem: dæmonia multa exibant clamantia atque dicentia, quia tu es filius Dei. Probatur, q̃ dæmon cognouerit Chr̃m esse Deum. Prim. arg. Marci. 1. Lucæ. 4.

¶ Præterea, ante tentationem Christi præcesserunt quędam signa admiranda & stupenda quæ liquidò ostendebant Christum esse verum Deum, quæ diabolus ignorare non potuit. Patet, in conceptione Christi, quãdo Gabriel annunciauit Mariæ concepturam filium de Spiritu sancto, & illum esse filium Dei Luc. 1. Viderat insuper conceptum fuisse Christum sine virili semine, viderat ortum stellæ, adorationem Magorum, quæ liquido ostendebant Christi diuinitatem, & paulo ante viderat cœlos apertos, & Spiritum sanctum descendentem super ipsum in specie columbæ, & vocẽ Patris auditam: Hic est filius meus dilectus. Secũdum. Lucæ. 1.

¶ Pręterea, Iudæi cognouerunt Christum esse filium Dei, ergo multò melius diabolus qui eos perspicacitate ingenii antecedebat. Antecedens probatur, ex illo Matt. 21. hic est hæres, venite occidamus illum. Super quem locũ dicit D. Hiero. Iudæos cognouisse euidenter Christũ esse verum filium Dei. Idem docet Chrysosto. explicans eadem verba, & Beda Luc. 23. in illud; quia nesciũt, quid faciunt. Ad hæc, diabolus videbat impletas prophętias, miracula vera effecta in confirmationem doctrinæ Christi. Ex quo concludo validum argumentum: Diabolus videbat Christum prędicare se esse Messiam, & verum Deũ, & in huius veritatis confirmationem videbat fieri vera miracula, quæ a solo Deo fieri possunt in testimonium veritatis, Deus enim non potest decipere nec decipi, ergo euidenter videbat esse verum quod Christus de sua diuinitate prædicabat. Tertium. Matth. 21. D. Hiero. Chrysost. Beda.

¶ Iam verò est illud argumentum sæpissimè à nobis in superioribus commemoratum. Diabolus euidenter cognoscebat Christum non subsistere propria subsistentia, ergo aliena, & non creata, quia scit euidenter, quod nullũ suppositum creatum potest supposit are alienam naturã, ergo cognouit euidenter quod subsistebat subsistentia increata, quod est cognoscere mysterium incarnationis. Quartum.

¶ Ad istam quæstionem explicandam in medium producam, quid Doctores de ea nobis tradiderunt Abulensis super Matth. ca. 4 q. 22. existimat, quod diabolus poterat euidenter cognoscere Christum esse Deum, sed impeditum fuisse a Deo ab huius rei cognitione ne impediret humani generis salutem. Sed hæc ratio philosophandi mihi non probatur: tum quoniam Deum esse hominem est sacramentum supernaturale, ergo diabolus ex vi naturali sui luminis non potuit illud euidenter cognoscere, tum deinde quoniam vnio illa personalis duarum naturarum in Christo fuit supernaturalis omnino, ergo non potuit per lumen naturale euidenter cognosci. Si potissimum argumentum in huius rei confirmationem est ex sanctis scripturis in quibus passim habetur hoc mysteriũ sic esse absconditum, vt nullus poterit illud cognoscere nisi per Dei reuelationem, & quòd Deus nobis illud reuelauit per spiritum suum. Sancti Patres alia via pergunt ad explicandam propositam difficultatem. In primis D. August. lib. 9. de ciuit. c. 21. dicit, Christus tantum innotuit Decisio qõnis. Abulensis. Augustin.

tuis

tuit diabolo, quantum voluit, tantum autem voluit quã tum oportuit, sed sic innotuit non sicut angelis sanctis per aliquid, quod est vita æterna, sed per quædam tempo ralia suæ virtutis effecta & quando signa suæ præsentiæ paululum supprimenda indicauit, & aliquanto altius latuit, dubitauit de illo Dæmonum princeps, eumque tentauit an Christus esset explorans. Itaque secundum D. Augustinum diabolus videns Christum esurire post ieiunium existimauit non esse filium Dei. Idem asserit D. Ambrosius super Lucam. c. 4. Idem Hieronymus, & Chrysostomus explicantes illud Matthæi. 4. Si filius Dei es, &c. Idẽ repetit Chrysostomus explicans illud Mar. 1 Scio, quod sis sanctus Dei. Quod autem ipsum confitebantur esse filium Dei magis ex suspicione erat, quam ex certitudine. Hæc expositio sanctorum Patrum vera est & legitima, & omnino amplectenda. Sed videamus, quid de hac re docuerit acutissimus Caietanus, qui tractauit hanc quæstionem variis in locis suæ doctrinæ. Et quidem super Lucam. c. 4. explicans illud; Si filius Dei es, sic scribit: Hinc apparet intellectum dæmonum ligatum, seu impeditum esse à Deo in pœnam sui peccati, vt non possint cognoscere, quæ ex vi naturali sui luminis cognoscere possent. Ex eo enim, quod post verba Gabrielis ad beatam virginem, post verba angeli ad pastores, post verba de cælo in baptismo diabolus non cognoscit Christum esse filium Dei, & hoc tẽtat cognoscere ex miraculo; habetur quòd non intellexit tot testimonia, nam non maiorem habuisset certitudinem ex isto miraculo, quam ex illis testimoniis, sciebat enim diabolus angelos cœlestes non posse mentiri.

Ambros. Hierony. Chrysost.

Caietanus

Secundus modus dicendi Caietani.

¶ Sed hæc sententia Caietani eisdem argumentis confutatur, quibus & Abulensis sententia superius est confutata. Idem Caietanus, infra q. 44. artic. 1. explicans solutionem ad secundum hæc habet asserta. Primum in hac quæstione, Vtrùm dæmones cognouerint Christum, duæ inuoluuntur quæstiones. Vna, vtrum cognouerint ipsum esse Christum. Altera, vtrùm cognouerint illum esse filium Dei. Et de prima quæstione tenetur pars affirmatiua autoritate Lucæ Euangelistæ dicentis; quod Christus non sinebat loqui dæmones; quod sciebát eum esse Christum. Sed reuera ex hac autoritate non colligitur. Sensus enim huius scripturæ est, quod Christus non sinebat dæmonia loqui, hoc scilicet, quod sciebant esse Christum, quamuis sciebat quod tentando eum dicebant ad explorandum, an ipse esset verè Christus. De secũda etiam quęstione certitudo non habetur, quia quanquam dæmon Lu. 4. dixerit tu es filius Dei, exploratiue loquutus est, nõ ex certitudine. Sed nonnullæ autoritates sanctorum videntur dicere, quod cognouit eum esse filium Dei, de quorum sententiis infra censendum est. Secundum assertum, si superbia diaboli consideretur, consentaneum superbiæ eius videtur, quòd etsi sciuisset Iesum esse verum Deum, adhuc tentasset eum, & procurasset eius mortem, vt fecit. Itaque secundum superbiam suam agens dæmon cogitauit pugnare contra ipsum, auferendo illi vitã, honorem, famam, discipulos cogitans quod si nõ est Deus, sed Messias purus homo, iam postraui eum, si est verus Deus, non parum feci, habendo hanc victoriam contra ipsum Deum, & postea videbitur, quid Deus faciet, tutiorem enim partem se putauit eligere, habendo primam victoriam, vincendo Deum in hoc mũdo, nesciens quid postea sequeretur. Et propterea rectissimè Beda dixit, quod si cognouissent dæmones latens mysterium, sequentis fructus; quomodo per passionem Christi regnum diaboli erat destruendum; & quomodo Christo danda esset omnis potestas in cœlo & in terra, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Non quin & ipsum Deum tentassent aggredi, quoniam scriptum est: superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper, sed quia proprium damnũ vitare voluissent. Tertium assertum, miracula Christi Domini, & eius doctrina planè diuina sufficienter probabãt eius diuinitatem, vt demonstrat D. Tho. infra quęstione. 43. arti. vltimo. Sed dæmones adhuc in dubio manebãt: tum quoniam nõ penetrabant modum quo fiebant miracula; sicuti si videremus mortuum resuscitatum, sciremus ex supernaturali quadam virtute hoc fieri, sed qualiter se habeat non plane cognosceremus: tum deinde, quoniam miracula poterant ex alia causa prouenire, quã ex gratia vnionis; tum tertio, quoniam dæmones ex affectu superbiæ & inuidiæ inopinabile esse existimabant hominem sic esse super omnes angelos eleuatum, vt esset verus Deus; tum etiam quoniam forcassis hoc mysteriũ ex diuina prouidentia fuit velatum, ne suis malis artibus salutem humani generis impediret. Hæc Caietanus in loco prænotato.

Lucæ. 4.

Beda.

D. Thom.

Terti⁹ modus dicẽdi Caietani verissimus

¶ Sed idem 3. parte quæst. 47. artic. 5. vbi quærit Diuus Thomas, Vtrum crucifixores Christi eũ cognouerint, sic procedit in huius rei expositionem, & ponit hæc documenta. Primum, licet testimonia deitatis Christi Domini essent secundum se sufficientia ad probandam Christi diuinitatem, iis qui fuerunt præsentes testimoniis illis, & miraculis, quæ faciebat in confirmationem suæ doctrinæ, qua dicebat se esse verum Deum, tamen gratia vnionis personalis non erat vsque adeo clara tam hominibus quã dęmonibus, antequam mysterium hoc fuisset apertum. Nam etsi sciebatur, quod Messias erat Deus & filius Dei; non tamen intelligebatur, in quo sensu verificaret, quomodo esset Deus, an per gratiam vnionis personalis, vel per aliam excellentiam excellentissimam. Quæ dubitatio sublata esse videtur post Christi passionem quoad dæmones, & post resurrectionem quoad homines; quando apperuit discipulis sensum, vt intelligerent scripturas & quando venit spiritus sanctus, qui est doctor veritatis. Secundum documentum, principes & maiores in populo Iudęorum potuerunt, & debuerunt cognoscere Iesum esse Christum, & filium Dei. Et hoc quidem satis apparet esse verum ex testimoniis miraculorum, & doctrinæ admirandæ. Hæc enim duo Ipse Dominus allegat Ioan. 15. Si non venissem, & loquutus eis fuissem: hæc quantum ad doctrinam: & si opera non fecissem, quæ nemo alius fecit: hæc quantum ad miracula. Tertium documentum de facto non cognouerunt eum esse Christum, quod patet ex eo quòd omnia dicta de Christo non cognouerunt impleri in ipso, prophetatum enim erat de ipso, quod erat futurus rex Israel, & redẽpturus ex captiuitate Israel. Et hoc licet modò cognoscatur quod de Christo in secundo aduentu intelligitur temporaliter, in primo autẽ spiritualiter tantum; verum hæc distinctio ante resurrectionem non erat cognita, vnde nec ipsi Apostoli à Domino edocti cognoscebant hoc, dicitur enim Lucæ. 18. quòd cum Dominus prædixisset mortem, & resurrectionẽ suam, ipsi nihil horum intellexerunt. Discipuli quoque euntes in Emaus dixerunt, Nos sperabamus (proculdubio Iesu viuẽte) quod ipse esset redempturus Israel. Quia ergo distinctio illa duorum aduentuum Christi erat ignota principes Iudæorum malitia & inuidia reliqua ex scriptura, miraculis & doctrina testimonia tanquam insufficientia abiecerunt, cum tamen essent sufficientissima. Quartum, licet nõ cognouerit Iesum esse Christum ignorantia affectata illos velante, dicuntur tamen cognouisse. quia in promptu erat vnde cognoscerent tam ex debito & ex facultate eorum, quam ex præsentia luce toties oblata simul cum Doctore tam claro. Hæc sententia Caietani mihi in omnibus placet, nã certè est verissima, ex vera diuinæ scripturæ consideratione & intellectione eruta: ex qua colligitur; quòd dæmones nunquam certò cognouerunt Christum esse verum Deum, vsque dum post resurrectionem iam conuicti cognoscunt.

Ioan. 15.

Luc. 18.

Ad prim. argum. in prin.

¶ Ad argumenta in principio posita. Ad primum respondetur, quòd si determinatè & diffinitè cognouisset esse filium Dei, non tentasset illum. Vel si determinate cognouisset ex eius tentatione & morte regnum diaboli esse destruendum, nunquam tentasset illum aut occidisset, & hunc sensum habet illa sententia Pauli 1. Corint. 2. Si cognouissent, nunquam Dominum glorię crucifixissent, non ego intelligas Paulum in his verbis negare, quod dæmon cognouerit Christum esse filium Dei, sed negat cognouisse prædictum mysterium, se videlicet per mortem Christi esse damnandum.

1. Cor. 2.

Ad secun.

¶ Ad secundum respondetur, quod sciebat diabolus

cum

eum decipi non posse, & ideo si putaret Christum esse filium Dei non conaretur eum tẽtare, sed quia dubitauit, explorare voluit de eius diuinitate, & vtrum tentationi succumbere posset.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium respondetur, quod diabolus dubitabat, an esset verus filius Dei, & cum obijcitur, quòd cautius sibi esset eum non tentare, quam se exponere periculo dicendum, quòd diabolus ex propria malitia peruersus est, & non considerat, quid bonum sit sibi, sed iniquitas extrema eum ad male agendum inducit, sicut apparet in hominibus qui ex malitia peccant, maximè quia dæmones per mala quæ faciunt non vident sibi pœnas augeri cum non sint in via merendi & demerendi sed in statu ideo quicquid iam faciunt, non correspondet illis pœna determinata pro illo actu sicut nobis correspõdet. Et certè dæmones non cognouerunt per mortem Christi regnum eorum esse destruendum, vt iam dictum est.

Ad argumẽta, quæ probãt diabolum cognouisse Christum esse Deum. Ad primũ. ¶ Ad quartum argumentum nego antecedens, & ad primam probationem in contrarium ex diuinis scripturis, iam explicatum est quo in sensu dæmonia clamabãt & dicebant Iesum esse Christum & filium Dei.

Ad scdm. ¶ Ad secundam probationem respondeo duo, alterum est, diabolum non cognouisse ea quæ Angelus Gabriel annunciauit B. Virgini: alterum est, quod ex superbia & inuidia, & ex praua affectione obstinati & excæcati non intelligebant scripturas, nec miracula penetrabant, vnde non valebant intelligere, quo in sensu vocaretur Christus filius Dei.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertiam probationem nego antecedens, & dicendum est, quod principes Iudæorum dicuntur cognouisse Christum esse filium Dei, quia euidentia huius rei signa habuerunt, quibus tamen assentire propter odium, & inuidiam noluerunt, vt eum cognoscerent esse filium Dei.

Ad quartũ ¶ Ad quartam probationem dicendum est, quod dæmones inuidia & superbia excæcati non penetrabant modum, quo fiebant miracula, nec rectè intelligebant sanctas scripturas.

Ad ultim. ¶ Ad vltimam probationem in superioribus memini me satisfecisse plenissimè, nunc breuiter dico, quod licet dæmon sciat euidenter omnia merè naturalia, non tamẽ quando admiscẽtur vel coniunguntur supernaturalibus & quod subsistat natura humana per subsistentiam diuinam supernaturale mysterium est. Secundo dico, quòd licet diabolus possit cognoscere quod humanitas Christi sustentetur per subsistentiam diuinam, nõ tamen cognoscit modum, quo sustentatur, & ideo non potuit cognoscere. Vtrùm ille homo esset verus Deus in vnitate personæ.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm Christus in deserto tentari debuerit.

127

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd Christus non debuerit tentari in deserto. Christus enim tentari voluit propter exemplum nostrum: vt dictũ est. ✱ Sed exemplum debet manifestè proponi illis, qui sunt per exemplum informandi. Non ergo debuit in deserto tentari. (Art. præce.)

¶ 2. Præterea, Chrysost. ✱ dicit super Matth. quòd tunc maximè instat diabolus ad tẽtandum, cùm viderit solitarios: vnde & in principio mulierem tentauit, sine viro eam inueniens. Et sic videtur per hoc, quòd in desertum iuit, vt tentaretur, quòd tentationi se exposuit. Cùm ergo eius tentatio sit nostrum exemplum, videtur, quòd etiã alij debeant se ingerere ad tentationes suscipiendas: quod tamen videtur esse periculosum, cùm magis tentationum occasiones vitare debeamus. (ho. 13. in Mat. paulò post princ. to. 2.)

¶ 3. Præterea, Matth. 4. ponitur secunda Christi tentatio, qua diabolus Christum assumpsit in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum templi. Quod quidem non erat in deserto. Nõ ergo tentatus est solùm in deserto.

Sed contra est, quod dicitur Mar. 1. quòd erat Iesus in deserto quadraginta diebus & quadraginta noctibus, & tentabatur à Satana.

Respondeo dicẽdum, quòd (sicut dictum est ✱) Christus propria voluntate se diabolo exhibuit ad tentandum, sicut etiam propria voluntate se membris eius se exhibuit ad occidendum, alioquin diabolus venire ad eum non auderet. Diabolus autem magis attentat aliquem, cùm est solitarius: quia, vt dicitur Ecclesi. 4. si quispiam præualuerit contra unum, duo resistunt ei. Et inde est, quod Christus in desertum exiuit, quasi ad campum certaminis, ut ibi à diabolo tentaretur. Vnde Ambr. ✱ dicit super Lucam, quòd Christus agebatur in desertũ consilio, ut diabolum prouocaret: nam nisi ille certasset, scilicet diabolus, nõ iste mihi uicisset, id est, Christus. Addit autem & alias rationes, dicens hoc Christum fecisse mysterio, ut Adam de exilio liberaret, qui scilicet de Paradiso in desertum eiectus est: & exemplo, ut ostenderet nobis diabolum ad meliora tendentibus inuidere. (Art. præce. ad 2.) (li. 4. in Lucã, in ti. de ducta Iesu in deserttum nõ lõgè a fine, to. 5.)

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus proponitur omnibus in exemplum per fidem: secundum illud Hebr. 12. Aspicientes in Auctorem fidei & consummatorem Iesum. Fides autem (ut dicitur Romanor. 10.) est ex auditu: non autem ex uisu. Quinimo Ioan. 20. dicitur, Beati qui non uiderunt & crediderunt. Et ideo ad hoc, quòd tentatio Christi esset nobis in exemplum, non oportuit, quòd ab hominibus uideretur, sed sufficiens fuit, quòd hominibus narraretur.

Ad secundum dicendum, quòd duplex est tentationis occasio. Vna quidem ex parte hominis, puta cùm aliquis se peccato propinquum facit, occasiones peccandi non euitans. Et talis occasio tentationis est uitãda, sicut dictum est ✱ Lot. Gen. 19. Ne steteris in omni regione circa Sodomam. Alia uerò tentationis occasio est ex parte diaboli, qui semper inuidet ad meliora tendẽtibus: ut Ambr. † dicit. Et talis tentationis occasio non est uitanda. Vnde dicit Chrysostomus ✱ super Matthæum, quòd non solùm Christus ductus est in desertum à Spiritu, sed omnes filij Dei habentes Spiritum sanctum. Non enim sunt contenti sedere otiosi, sed Spiritus sanctus urget eos aliquod magnũ apprehendere opus. Quod est esse in deserto, quantum ad diabolum: quia non est ibi iniustitia, in qua diabolus delectatur. Omne etiam bonum opus est desertum quantum ad carnem & mundum: quia nõ est secundum uoluntatem carnis & mundi. Talẽ autem occasionem tentationis dare diabolo, nõ est periculosum: quia magis est auxilium Spiritus sancti, (✱ Art. præc. ad 3. & 2. 2. q. 88. art. 4 ad 2.) († Amb lib. 4. in Luc. c. De ducto Iesu in desertum nõ procul a fine, to. 5.) (✱ Ho. 5. in Matt. in opere imperfecto, in 3. par. a prin. to. 2.)

ſancti, qui eſt perfecti operis actor, quàm impugnatio diaboli inuidentis.

Ad tertium dicendum, quòd quidam dicunt omnes tẽtationes factas fuiſſe in deſerto. Quorum quidam dicunt, quòd Chriſtus ductus eſt in ſanctam ciuitatem, non realiter, ſed ſecundum imaginariam viſionem. Quidam autem dicunt, quòd etiam ipſa ciuitas ſancta, id eſt, Hieruſalem, deſertum dicitur: quia erat derelicta à Deo. Sed hoc nõ eſt neceſſarium: quia Marcus dicit, quòd in deſerto tentabatur à diabolo: non autem dicit, quòd ſolùm in deſerto.

SVMMA TEXTVS.

Concluſio — Concluſio eſt affirmans, cum enim aliquis eſt ſolitarius, magis tẽtat eum diabolus. Hinc eſt, quod Chriſtus exiuit in deſertum, quaſi ad campum certaminis, vt ibi à diabolo tentaretur: niſi enim ille certaſſet, non viciſſet eũ Chriſtus. Quod etiam fecit vt Adam de exilio liberaret, qui de paradiſo eiectus erat in deſertum. Atque exemplum nobis dedit, oſtendens diabolum inuidere tẽdentibus ad meliora.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Dubium. — IN hoc articulo breue dubium eſt, nam Matth. 4. in ſecunda tentatione dicitur, quòd aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem, & ſtatuit eum ſupra pinnaculum templi, ergo tentatio omnis non fuit in deſerto. Quidam in viſione hæc facta eſſe putãt, & dicunt, quòd Chriſtus ductus eſt in ſanctam ciuitatem non realiter ſed ſecũdum imaginariam viſionem. Sic ſentit Cyprianus in ſermone de Ieiunio, & tentatione Chriſti. (Cyprianus) Sed reuera hæc corporaliter, & verè facta ſunt. Nihil enim minuunt, ſi ſe Chriſtus à diabolo permiſit in Hieruſalem, & in montẽ duci, qui ſe permiſit à membris illius crucifigi, vt dicit Gregorius; (Gregorius) & quanquam diabolus ſic Chriſtum aſſumebat, vt ab omnibus videretur, ipſe tamen diabolo neſciẽte ſic egit inuiſibiliter, ut à nemine uideretur, ut dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum. (Chryſoſto.)

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm Chriſti tentatio debuerit eſſe ieiunium.

228 AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſti tentatio non debuerit eſſe poſt ieiunium. Dictum eſt enim ſuprà, * quòd Chriſtum non decebat conuerſationis auſteritas. (q. præ. ar. 2.) Sed maximæ auſteritatis fuiſſe videtur, quòd quadraginta diebus & quadraginta noctibus nihil comederit: ſic enim intelligitur quadraginta diebus & noctibus ieiunaſſe, quia ſcilicet in illis diebus nullum omnino cibũ ſumpſit, vt Gregorius * dicit. (homi. 16. ĩ Euã. circa medium.) Ergo non videtur, quòd debuerit huiuſmodi ieiunium tentationi præmittere.

¶ 2. Præterea, Mar. 1. dicitur, quòd erat in deſerto quadraginta diebus & quadraginta noctibus & tentabatur à Satana. Sed quadraginta diebus & quadraginta noctibus ieiunauit. ergo videt, quòd non poſt ieiunium, ſed ſimul dum ieiunaret, ſit tentatus à diabolo.

¶ 3. Præterea, Chriſtus non legitur niſi ſemel ieiunaſſe. Sed non ſolum ſemel fuit tẽtatus à diabolo: dicitur enim Lucæ. 4. quòd conſummata omni tentatione, diabolus receſſit ab illo vſque ad tempus. Sicut ergo ſecundæ tentationi non præmiſit ieiunium, ita nec primæ præmittere debuit.

Sed contra eſt, quod dicitur Matth. 4. Cùm ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit, & tunc acceſſit ad eum Tentator.

Reſpondeo dicendum, quòd cõuenienter Chriſtus poſt ieiunium tentari voluit. Primò quidem propter exemplum: quia cùm omnibus (ſicut dictum eſt *) immineat ſe contra tentationes tueri, (ar. 1. huius quæſt.) per hoc quod ipſe ante tentationem futuram ieiunauit, docuit, quòd per ieiunium nos oportet contra tẽtationes armari, unde inter arma iuſtitię Apoſtolus ieiunia connumerat, 2. ad Corint. 6. Secundò, ut oſtenderet, quòd etiam ieiunantes diabolus aggreditur ad tentandum; ſicut alios, qui bonis operibus uacant. & ideo ſicut poſt baptiſmum, ita poſt ieiunium Chriſtus tentatur. Vnde Chryſo. † dicit ſuper Matth. (ho. 13. in Mat. paulo poſt princ. tom. 2.) ut diſcas, quàm magnum bonũ eſt ieiunium, & qualiter ſcutum eſt aduerſus diabolum, & quoniam poſt baptiſmum non laſciuiæ, ſed ieiunio intendere oportet: & ideo Chriſtus ieiunauit, non ieiunio indigens, ſed nos inſtruens. Tertiò, quia poſt ieiunium ſequuta eſt eſuries, quæ dedit diabolo audaciam eum aggrediendi: ſicut dictum eſt. * (Ar. 1. ad 1. argum.) Cùm autẽ eſuriit Dominus (ut Hilar. dicit ſuper Matth. †) (Cano 3. in Matth. nõ lõgè à principio.) non fuit ex ſurreptione inediæ, ſed naturæ ſuæ hominem dereliquit: non enim erat à Deo diabolus, ſed a carne uincendus. Vnde etiam vt Chryſoſt. * dicit, (Hom. 5 in Matth. in opere imperfecto. ante med. tomo. 2. & homi. 1. in Gen. à medio tom. 1) non vltrà proceſſit in ieiunando, quàm Moyſes & Helias, ne incredibilis videretur carnis aſſumptio.

Ad primum ergo dicendum, quòd Chriſtum non decuit conuerſatio auſterioris vitæ, vt ſe communem exhiberet illis quibus prædicauit. Nullus autem debet aſſumere prædicationis officium, niſi prius fuerit purgatus & in virtute perfectus, ſicut de Chriſto dicitur Actuum 1. quòd cœpit Ieſus facere & docere. Et ideo Chriſtus ſtatim poſt baptiſmum auſteritatem vitæ aſſumpſit, vt doceret poſt carnem edomitam, oportere alios ad prædicationis officium trãſire: ſecundum illud Apoſtoli; Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutẽ redigo, ne fortè cùm alijs prædicauero, ipſe reprobus efficiar.

Ad ſecundum dicendum, quòd verbum illud Marci, poteſt ſic intelligi, quòd erat in deſerto quadraginta diebus & quadraginta noctibus, quibus ſcilicet ieiunauit. Quod autem dicitur, Et tentabatur à Satana, intelligendum eſt, non in illis quadraginta diebus & quadraginta noctibus, quibus ieiunauit, ſed poſt illos: eo quòd Matth. dicit, Quòd cùm ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit: ex quo ſumpſit tẽtator occaſionem accedendi ad ipſum. Vnde & quod

ſubditur,

ſubditur, Et Angeli miniſtrabant ei, conſecutiuè intelligendum eſſe oſtenditur ex hoc quod Matthæi 4. dicitur, Tunc reliquit eum diabolus, ſcilicet poſt tentationem, & ecce Angeli acceſſerunt & miniſtrabant ei. Quòd uero interponit Marc. Eratque cum beſtijs, inducitur ſecundum Chryſoſto.* ad oſtendendum quale erat deſertum, quia ſcilicet erat inuium hominibus & beſtijs plenum. Tamen ſecundum expoſitionem Bedæ* Dominus tentabatur quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Sed hoc intelligẽdum eſt non de illis tentationibus uiſibilibus, quas narrant Matthæus & Lucas, quæ manifeſtè factæ ſunt poſt ieiunium: ſed de quibuſdam alijs impugnationibus, quas fortè illo ieiunii tempore Chriſtus eſt a diabolo paſſus.

Ho: 15. in Matt. paulò prin. to. 2. c. 1.

Mat. in ca. 5. ſecund. eius ord. to. 2.

Ad tertium dicendum, quòd ſicut Ambroſ.* dicit ſuper Lucam, receſſit diabolus a Chriſto vſque ad tempus, quia poſtea non tentaturus, ſed apertè pugnaturus aduenit: tempore ſcilicet paſſionis. Et tamen per illam impugnationem uidebatur Chriſtum tentare de triſtitia & odio proximorum: ſicut in deſerto de delectatione gulæ & contemptu Dei per idololatriam.

li. 4. in Lucam, ca. 3. de tẽtatione Chriſti v med. t. 3.

SVMMA TEXTVS.

Cõcluſio: Concluſio eſt affirmans, vt nos doceret quòd armari debemus per ieiunium contra tentationes: ſicut & ipſe fecit. Oſtenditque diabolum aggredi ieiunantes ad tentandum, ſicut & alios, qui vacãt bonis operibus alus. Voluit etiam poſt ieiunium tentari, cum eſurijt, vt vinceretur diabolus non a Deo, ſed a carne: vnde ſecundum Chryſoſtomum, non vltra proceſſit in ieiunando, quàm Moyſes, & Helias, ne incredibilis videretur carnis aſſumptio.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Dubium. In hoc articulo eſt paruum dubium, Vtrum Chriſtus Dominus in tempore quadraginta dierum ſui ieiunij eſurierit?

1. Solutio. ¶ Ad hoc communis ſolutio eſt ſanctorum Patrum, Chriſtum tempore quadraginta dierum non eſuriiſſe, nam dicit Euangeliſta: poſtea eſuriit, in quo uidetur apertè ſignificari, quod antea non eſurierit. Sic ſentiunt ferè vniuerſi patres.

2. Solutio Caietani. ¶ Sed Dominus Caietanus ſuper Matth: c. 4. ſuper illa verba: poſtea eſurijt, tenet contrarium, tum quoniam eſt multiplicare miracula, dicere quod Chriſtus in tanto tempore non eſurierit, tum verò & hoc magis vrget: nam dicendo oppoſitum, dicitur ſubinde quod Ieſus ex tanto ieiunio non fuerit afflictus ſecundum corpus; quia non affligitur corpus ex ieiunio donec deducatur ad hoc, quòd indigeat alimento & eſuriat, & careat alimento, vt experientia teſtatur. Et ſanè ex eo quod dicat Euangeliſta; Poſtea eſurijt, non dicit an infra tempus illorum quadraginta dierum eſurierit necne. Sententia Caietani probabilis eſt, ſed mihi ſententia ſanctorum magis probatur.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm fuerit conueniens ordo & modus tentationis Chriſti.

Ad quartum ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſti non fuerit conueniens tentationis modus & ordo. Tentatio enim diaboli ad peccandum inducit. Sed ſi Chriſtus ſubueniſſet corporali fami, conuertendo lapides in panem, non peccaſſet: ſicut non peccauit, cum panes multiplicauit (quod non fuit minus miraculum) ut turbæ eſurienti ſubueniret. Ergo videtur, quòd nulla fuerit illa tentatio.

229 Opuſc. 60. c. 11. circa medium.

¶ 2. Præterea, Nullus perſuaſor conuenienter ſuadet contrarium eius, quod intendit. Sed diabolus ſtatuens Chriſtum ſupra pinnaculum templi intendebat, eum de ſuperbia ſeu uana gloria tentare. Ergo inconuenienter perſuadet ei, ut ſe mittat deorſum: quod eſt contrarium ſuperbiæ uel uanæ gloriæ, quæ ſemper quærit aſcendere.

¶ 3. Præterea, Vna tentatio conueniens eſt, ut ſit de uno peccato. Sed in tentatione, quæ fuit in monte, duo peccata perſuaſit, ſcilicet cupiditatẽ & idololatriam. Non ergo conueniens uidetur fuiſſe tentationis modus.

¶ 4. Præterea, Tentationes ad peccata ordinantur. Sed ſeptem ſunt uitia capitalia: ut in Secũda parte habitum eſt.* Non autem tentauit niſi de tribus, ſ. gula, uanagloria & cupiditate: non ergo videtur ſufficiens tentationis modus fuiſſe.

1. 2. q. 84. arti. 4.

¶ 5. Præterea, Poſt uictoriam omnium uitiorum, remanet homini tentatio ſuperbiæ uel uanę gloriæ: quia ſuperbia etiam bonis operibus inſidiatur, ut pereant: ſicut dicit Aug.* Inconuenienter, ergo Matt. vltimãm ponit tentationem cupiditatis in monte; mediam autem inanis glorię in templo, præſertim cum Luc. ordinet econuerſo.

In regu. 3. non remotè a princ. to. 1.

¶ 6. Præterea, Hieronv.† dicit ſuper Matth. quòd propoſitum Chriſti fuit diabolum humilitate uincere, non poteſtate. Ergo non imperioſè & obiurgando, eum repellere debuit, dicens, Vade retro Satana.

Sup illud Matt. 4. nõ in ſolo pane viuit homo. to. 9.

¶ 7. Præterea, Narratio Euangelii uidetur falſum cõtinere. Non enim uidetur poſſibile, quòd Chriſtus ſupra pinnaculum templi ſtatui potuerit, quin ab aliis uideretur; neq; aliquis mons tam altus inuenitur, ut inde totus mũdus inſpici poſſit, ut ſic ex eo potuerint Chriſto omnia regna mundi oſtendi. Inconuenienter ergo uidetur deſcripta Chriſti tentatio.

Sed contra eſt, Scripturæ ſacræ auctoritas.

Reſpondeo dicendum, ꝙ tentatio, quæ eſt ab hoſte, fit per modum ſuggeſtionis: vt Gregor.* dicit. Non autem eodem modo poteſt aliquid omnibus ſuggeri, ſed unicuique ſuggeritur aliquid ex his circa quæ eſt affectus. Et ideo diabolus hominem ſpiritualem non ſtatim tentat de grauibus peccatis: ſed paulatim a leuioribus inci-

Ho. 16. in Euan. paulò poſt prin.

pit,

pit, ut postmodum ad grauiora perducat. Vnde
lib. 31. Moral. c. 32. in prin.
Greg. * 31. Mora. exponens illud Iob 39. Procul
adoratur bellum, exhortationem ducum & vlu-
latum exercitus, dicit: Bene duces exhortari dicti
sunt, exercitus ululare: quia prima uitia, deceptæ
menti quasi sub quadam ratione se ingerunt: sed
innumera quæ sequuntur, dum hanc ad oẽm in-
saniam pertrahunt, quasi bestiali clamore cófun
dunt. Et hoc idem diabolus obseruauit in tenta-
tione primi hominis: nam primò solicitauit men
tem primi hoīs de ligni ueriti esu, dicens Gen. 3.
Cur præcepit uobis Deus, ut nõ comederetis de
omni ligno paradisi? secundò, de inani gloria, cũ
dixit, Aperientur oculi uestri. tertiò, perduxit ten
tationem ad extremam superbiam, cum dixit, Eri
tis sicut dij, scientes bonum & malum. Et hunc
etiam tentãdi ordinem seruauit in Christo. Nam
primò tentauit ipsum de eo quod appetunt quan
tumcuoq; spirituales uiri, s. de sustentatione cor-
poralis naturæ per cibum: secundò, processit ad
id in quo spirituales uiri quandoque deficiunt,
ut. s. aliqua ad ostentationem operentur, quod
pertinet ad inanem gloriam. tertiò, perduxit ten-
tationem ad id quod iam non est spiritualium
uirorum, sed carnalium, s. ut diuitias & gloriam
mundi concupiscant usque ad contemptũ Dei.
Et ideo in primis duabus tentationibus dixit, Si
filius Dei es, non autem in tertia, quæ non potest
conuenire spiritualibus uiris (qui sunt per ado-
ptionem filij Dei) sicut duæ primæ. His autẽ ten-
tationibus Christus restitit testimonijs legis, non
potestate uirtutis: ut hoc ipso & plus hoiem ho-
notaret, & aduersarium plus puniret: cum hostis
generis humani non quasi a Deo, sed quasi ab ho
In ser. 1. de quadrag. paulo ante medium.
mine uinceretur, sicut dicit Leo Papa. *

Ad primum ergo dicendum, φ uti necessarijs
ad sustentationem, non est peccatum gulæ: sed
quod ex desiderio huius sustentationis homo ali
quid inordinatum faciat, ad uitiũ gulæ pertinere
potest. Est autem inordinatum, φ aliquis, ubi po
test recursus haberi ad humana subsidia, pro solo
corpore sustentãdo, miraculose sibi cibum quæ-
rere uelit. Vnde & Dominus filiis Israel miracu-
lose manna præbuit in deserto, ubi aliunde cibus
haberi non poterat, & similiter Christus in deser
to turbas pauit miraculose, ubi aliter cibi haberi
non poterant. Sed Christus ad subueniendum fa
mi, poterat aliter sibi prouidere, quàm miracula
faciendo: sicut & Ioannes Baptista fecit (ut legi-
tur Matth. 3.) uel etiam ad loca proxima prope-
rãdo. Et ideo reputabat diabolus, quòd Christus
peccaret, si ad subueniendum fami miracula fa-
cere attentaret, si esset purus homo.

Ad secundum dicendum, φ per humiliationẽ
exteriorem, frequenter quærit aliquis gloriã, qua
lib. 2. c. 19. in med. co. 4.
exaltetur circa spiritualia bona. Vnde Aug. * di-
cit in libro de sermone Domini in monte. Ani-
maduertendum est, non in solo rerũ corporearũ
nitore atque pompa, sed etiam in ipsis sordibus
luctuosis esse posse iactantiam. Et ad hoc signi-
ficandum diabolus Christo suasit, ut ad quæren-
dam gloriam spiritualem, corporaliter mitteret
se deorsum.

Ad tertium dicendum, quòd diuitias & hono
res mundi appetere peccatum est, quãdo huius-
modi inordinatè appetuntur. Hoc autem præci-
puè manifestatur ex hoc, φ pro huiusmodi adipi-
scendis homo aliquid inhonestum facit. Et ideo
non fuit contentus diabolus persuadere cupidita
tem diuitiarum & honorum: sed induxit ad hoc,
φ propter huiusmodi adipiscenda Christus eum
adoraret, quod est maximũ scelus, & contra Deũ.
Nec solùm dixit, Si adoraueris me: sed addidit,
li. 4. in Lucam, in tit. de 3. tenta. Christi, a med. t. 5.
Si cadens: quia ut dicit Ambro. * habet ambitio
domesticum periculũ: ut enim dominetur aliis,
prius seruit, & curuatur obsequio, ut honore do
netur: & dum uult esse sublimior, fit remissior.
Et similiter etiam in præcedentibus tentationi-
bus, ex appetitu unius peccati in aliud peccatum
inducere est conatus, sicut ex desiderio cibi, co-
natus est inducere in uanitatem, sine causa mira-
cula faciendi: & ex cupiditate gloriæ, conatus est
inducere ad tentandum Deum, per præcipitium.

l. 4. c. de recessu diaboli a Chro, circa prin. to. 5.
Ad quartum dicendum, φ sicut dicit Ambr. *
super Luc. non dixisset Scriptura, φ consummata
omni tentatione, diabolus recessit ab illo, nisi in
tribus præmissis esset omnium materia delicto-
rum: quia causæ tentationum, causæ sunt cupidi-
tatum, scilicet carnis oblectatio, spes gloriæ, &
auiditas potentię.

lib. 2. c. 16. circa med. to. 4.
Ad quintum dicendum, φ sicut August. dicit
in lib. * de consensu Euangel. incertum est quid
prius factum sit, vtrùm regna terrę prius demon-
strata sint ei, & postea in pinnaculum templi lo-
catus sit, an hoc prius, & illud postea: nihil tamẽ
ad rem, dum omnia facta esse manifestum sit. Vi-
dentur autem Euangelistæ diuersum ordinem te
nuisse: quia quandoque ex inani gloria uenitur
ad cupiditatem, quandoque econuerso.

Ad sextum dicendum, φ Christus cum passus
fuisset tentationis iniuriam, dicente sibi diabolo.
Si filius Dei es, mitte te deorsum, non est turba-
tum, nec diabolum increpauit. Quando uero dia
bolus, Dei sibi usurpauit honorem, dicens, Hæc
omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me, exaspe
ratus est, & repulit eum dicens, Vade Satana: Ve
nos illius discamus exemplo nostras quidem in-
iurias æquanimiter sustinere, Dei autem iniurias
nec usque ad auditum sufferre.

Homi. 5. in Mat. circa mediũ, in ope imperfecto. to. 2.
Ad septimum dicendum, φ sicut Chryso. * di
cit, forsitan diabolus, quantum ad se, sic Christũ
assumebat in pinnaculum templi, ut ab omnibus
uideretur, ipse autẽ nesciente diabolo sic agebat,
ut a nemine uideretur. Quod autẽ dicit, & osten
dit ei omnia regna mundi & gloriam eorũ, non
est intelligendum, φ uideret ipsa regna, uel ciui-
tates eorum, uel populos, uel aurum uel argentũ.
Sed partes terræ, in quibus unumquodque re-
gnum uel ciuitas posita est, diabolus Christo digi
to demonstrabat: & uniuscuiusq; regni honores

&

& statum verbis exponebat. Vel secundum Origen. * ostendit ei quomodo ipse per diuersa uitia regnabat in mundo.

Homil. 30 in Luc paulo à princi. tomo. 3.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio. Conclusio est affirmatiua, Suggerit enim diabolus diuersimode secundum, quod aliquis est affectus. Vnde spirituales non statim tentat de grauibus peccatis: sed à leuioribus incipit, vt ad grauiora perducat. Hoc idem obseruauit in tentatione primi hominis cum primo sollicitauerit eius mentem de ligni vetiti esu. Secundo, de inani gloria cum dixit, Aperientur oculi uestri. Tertio, perduxit ad extremam superbiam, cum dixit: Eritis sicut Dii, Huoc etiam ordinem seruauit in Christo. Nam primo tentauit de sustentatione corporalis naturę per cibum. Secundo processit, vt aliqua operaretur ad ostentationem: in qua possunt. Quandoque uiri spirituales deficere. Tertio, perduxit tentationem ad id, quod non est spiritualium virorum, sed carnalium, ut diuitias, & gloriam mundi concupiscant usque ad contemptum Dei. Quare in duabus primis tentationibus dixit: Si filius Dei es. Non autem in tertia. Atque his tentationibus restitit Christus testimoniis legis, non potestate virtutis, vt hoc ipso plus hominem honoraret & aduersarium plus puniret: cum hostis generis humani non quasi à Deo, sed quasi ab homine vinceretur.

EXPOSITIO ARTICVLI.

In hoc articulo legendus est Dominus Caietanus, qui optimè loquitur. Et considerandum est, quod Ludouicus Viues super Diuum Augustinum. 9. de ciuitate Dei, capitulo vigesimo primo, sic scribit. Dæmon cum homines tentat, hoc laborat tantum, ut peccent, cum uero Christum tentabat non admodum erat de illius peccato sollicitus, sanctiorem enim illum sciebat, quam qui facilè induci posset, vt malè faceret: cognoscere tantum uolebat, an lateret Deus sub humana forma. Annotatio hæc non omnino pessima. Sed veritas est quod tentationes diaboli erat, & incitationes ad peccatum, vt in littera Diui Thomæ exponitur & explorationes deitatis in Christo, ut verba tentationis demonstrant: si filius Dei es. Ita quod in ordine ad filium Dei sunt explorationes, in ordine ad purum hominem inductiones ad peccatum. Vtroque autem modo sunt tentationes, uel deitatis cognoscendæ, vel peccato polluendi. Vnde Glossa Matth. 4. dicit. sic tentat, vt exploret, quòd veretur: sic explorat, ut tentando decipiat.

Ludouicus Viues.

Glossa.

QVAESTIO XLII.

De doctrina Christi, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de doctrina Christi.

¶ Et circa hoc quęruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrùm Christus debuerit prædicare solùm Iudæis, an etiam Gentilibus.

¶ Secundo, vtrum in sua prædicatione debuerit turbationem Iudæorum vitare.

¶ Tertio, vtrum debuerit prædicare publicè, vel occultè.

¶ Quarto, Vtrum debuerit docere solum uerbo, uel etiam scripto.

¶ De tempore autem, quo docere incepit, supra dictum est, * cum de baptismo eius ageretur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conueniens fuerit Christum Iudæis, & non Gentilibus prædicare.

Ad primum sic proceditur. Videtur, quòd Christus non solum Iudæis, sed etiã Gentilibus debuerit prædicare. Dicitur enim Isaiæ. 49. Parum est, vt sis mihi seruus ad suscitãdas tribus Israel, & fæces Iacob conuertendas, dedi te in lucem Gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ. Sed lumen & salutem Christus præbuit per suam doctrinam: ergo videtur, parum fuisse, si solùm Iudæis, & non Gentilibus prædicauit.

¶ 2. Præterea, Sicut dicitur Matthæi. 7. Erat docens eos, sicut potestatem habens. Sed maior potestas doctrinæ ostenditur in instructione illorum, qui penitus nihil audierunt, quales erant Gentiles, Vnde Apostolus dicit ad Romanos. 15. Sic prædicaui Euangelium hoc, non vbi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem. Ergo multo magis Christus prædicare debuit Gentibus, quàm Iudæis.

¶ 3. Præterea, Vtilior est instructio multorum, quàm vnius. Sed Christus aliquos Gentilium instruxit: sicut mulierem Samaritanam, Ioannis. 4. & Cananæam, Matthæi. 15. Ergo videtur, quòd multo fortius Christus debuerit multitudinem Gentium prædicare.

¶ Sed contra est, quòd Dominus dicit Matt. 15. Non sum missus nisi ad oues, quę perierunt domus Israel. Sed Roman. 10. dicitur, Quomodo prædicabunt nisi

Prima conclusio. In hac quęstione habet D. Thom. quatuor cõclusiones quarũ prima est Cõuenientẽs fuit Christum Iudæis, & nõ gentibus prædicare.

Secunda. ¶ Secunda, debuit Christus cũ offensiõe aliquorum prædicare.

Tertia. ¶ Tertia, Christus debuit docere publice.

Quarta. ¶ Quarta, Christus non debuit doctrinã suam scripto mãdare.

EXPOSITIO quęstionis.

Vt ea, quæ hic ab autore dicuntur, d doctrina Christi explicentur, est graue dubiũ, & scitu dignissimum, Vtrum constet euidentibus argumentis doctrinam Christi esse veram. (* q. 39. art. 3.)

Vtrum euidenter constet doctrinam Christi esse ueram.

¶ A parte negatiua sic arguitur: nam doctrina Christi est doctrina fidei, doctrina autem fidei euidens non est, dicit enim Paulus ad Heb. capi. vndecimo. Fides est substãtia sperãdarum rerum, argumẽtum non apparentium. id est, persuasio de rebus, quæ non videntur. Et 1. Corinth. 13. inquit: Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciẽ. Et D. Aug. tract. 40. in Ioã. dicit: Quid est fides, nisi credere quod non vides? & tractatu sexagesimo octauo. Quod quis non videt, credit: nam si vides, iam non est fides. Cui cõsonat Gregorius in Homilia Paschali, dicens; Fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum, ergo doctrina Christi in veritate euidens non est.

Primũ arg. 230. 3. dist. t. in expositione lit. circa medium. Hebrę. 11. 1. Cor. 13. D. August. Gregor.

Secũdum. ¶ Deinde doctrina Christi innititur articulis fidei, vt planè constat, at articuli fidei nobis euidẽtes nõ sunt ergo doctrina Christi nobis euidens non est.

¶ Præ-

Tertium. ¶ Præterea, doctrina Christi est donum Dei, iuxta illud: beatus, quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum, & illud: unctio docebit uos de omnibus, & illud. Omnis qui audit, & discit a patre: uenit ad me. Vnde hæc doctrina est donum Dei, quod Deus distribuit sigulis, put vult, ergo non euidentibus argumentis demõstratur, alioquin enim per euidẽtes demonstrationes compararetur.

Quartum. ¶ Ad hæc, demonstratio euidens conuincit intellectũ etiam inuitum & repugnantem, & sic non requirit piã affectionem voluntatis, ut ei assentiamur, at doctrina Christi requirit piam affectionem uoluntatis, ut eam suscipiamus, dicit enim D Paulus: corde credi: ad iustitiam ore autem cõfessio fit ad salutem, & D. August. Augu. nemo credit, nisi volens, ergo doctrina Christi, non habet euidetes demonstrationes.

Quintum. Esaiæ. 7. ¶ Itẽ arguitur ex illo Esa. 7. secundum translationem septuaginta: nisi credideritis non intelligetis, & ex eo, quod dicit Paulus 2. Corint. 10. quòd fides captiuat intellectum in obsequium Christi, ex quibus planè habetur, quod fidei veritas excedit omnem rationem, & intellectum, & quod sola autoritate diuina tenetur.

Vltimum. ¶ Vltimo, si aliqua demonstratio euidens ostenderet legem Christi ex Deo esse, maximè ea esset, quæ ex testimonius miraculorum habetur. Sed hæc non est euidens nulla enim adeo magna opera sunt, quæ non posit aliquis ea calumniando peruertere, aut ea a dæmonibus facta asserens, aut præstigiis sic apparuisse, non tamen in ueritate fuisse facta, aut ab aliqua naturali causa fuisse producta.

Exodi. 7. ¶ Magi enim Pharaonis uniuersa ferè opera fecerunt, quæ Moyses fecit, ut habetur Exod. capitulo septimo. Similiter apud Gentiles multa mirãda acciderunt miraculis nostræ fidei similia, apud Mahometanos quoque pleraque dicuntur contigisse miracula.

¶ De ui, & momento huius argumenti, vide August. Epist 3 ad Volusianum.

Argumẽta in oppositum. Primũ arg. ¶ In contrarium est, quoniam miracula a Christo Domino effecta euidenter ostendunt illum esse verum Deum, vt constanter affirmat Diuus Thomas infra quæstione quadragesima septima articulo quinto, & secunda secundæ, quæstione quinta articul. secundo, & de veritate, quæ-

mittantur? ergo Christus non debuit prædicare, nisi Iudæis.

¶ Respondeo dicendum, quòd cõueniens fuit prędicationẽ Christi tam per ipsum, quàm per Apostolos à principio, solis Iudæis exhiberi. Primo quidem, ut ostenderet per suum aduentum impleti promissiones antiquitus factas Iudæis, non autem Gentilibus. Vnde Apostolus dicit Romanor. 15. Dico Christum Iesum ministrum fuisse circuncisionis, (id est Apostolum, & prædicatorem Iudæorum) propter ueritatem Dei, ad confirmandas promissiones Patrum. Secundo, ut eius aduentus ostenderetur esse à Deo. Quę enim à Deo sunt, ordinata sunt: vt dicitur Roman. 13. Hoc autem debitus ordo exigebat, ut Iudæis, qui Deo erat propinquiores per fidẽ, & cultum unius Dei, prius doctrina Christi proponeretur, & per eos transmitteretur ad Gentes. Sicut etiam in cœlesti hierarchia, per superiores Angelos ad inferiores, diuinæ illuminationes deueniunt. Vnde super illud Matth. 15. Non sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel, dicit Hieronymus, * Non hoc dicit, quin & ad Gentes missus sit: sed quòd primum ad Israel missus est. Vnde & Isai. vlti. dicitur Mittam ex eis, qui saluati fuerint (scilicet ex Iudæis) ad Gentes, & annuntiabunt gloriam meam Gentibus. Tertio, ut

* In illud verbũ Matthæi 15. Non sum miss. to. 9. 2. Cor. 10.

stione decima quarta. articulo nono ad quartũ, ergo euidenter ostendunt illum non posse mentiri, vnde euidenter ostendunt doctrinam ab eo: prædicatam veram esse.

Secundum ¶ Deinde, dæmones, & damnati conuicti credunt doctrinam Christi esse ueram, sic adeo, ut dissentiri non possint, & hoc sine lumine infuso, sed solum ea euidẽtibus signis diuinitatis, ergo doctrina Christi demõstrationibus euidentibus potest ostendi.

Vltimum. ¶ Vltimo, irrationabile uidetur, & omnino rusticũ eam doctrinam sequi in qua discipuli nũquam uerum mente conspeciũt, sed solum illius pręcipitur vt credant, ergo doctrina Christi nõ est huiusmodi, sed ratione comprehenditur.

¶ Ad huius quæstionis expositionem sciendum est, quod patres antiqui maximè in hoc laborauere, ut ostenderent doctrinã Christi verã esse, & nullam aliam esse uerã religionem sub cœlo, nominatim ex Græcis. Eusebius in lib. de præparat. Euangelica in libris de demonstratione Euangelica. Chrysost. in Homil. quod Christus sit Deus. Theodoretus libris de Græcarum affectionum curatione, præcipuè libr. 8. & 9. & 12. D. August toto illo opere de ciuitat. Dei, & in Epi. ad Volusianum, & in libr. de utilitate credendi a capite 8. & deinceps, & libr contra Epistolam fundamenti. capit. 4. D. Th. 1. contra gen. c. 6. Sed inter omnes doctores primas tenet in huius rei tractatione Fr. Hyeronymus de Ferrara ĩ lib. de triumpho crucis, & in libro. de simplicitate uitæ Christianæ, & in libro, cui titulum inscripsit, solatium itineris mei.

¶ His constitutis est prima conclusio, ea quæ præcipuè docet doctrina Christi euidentia non sunt.

¶ Traditur namque in doctrina Christiana Deum esse trinum, & unum, Deum hominem esse factum, & pro hominibus mortem sustinuisse, mortuos omnes ad uitam esse excitandos totum Christũ in Eucharistia cõtineri, & id genus alia religionis nřæ ueneranda mysteria, quæ diuinitus reuelata non rationibus euidentibus, sed fide dumtaxat tenemus, credimus hæc non uidemus, illud certum habentes summam æternamque ueritatem, quæ Deus est nec falli posse unquam, nec fallere. Hæc conclusio, q uera sit satis

* In illud Mat. 10. in viã gentiũ tom. 9.

* Trac. 51. in Ioan. circa mediũ illius, to. 9. Eusebius. Chrysosto. Theodoretus. D. August. D. Thom. Fr. Hiero. Ferrara. Prima conclusio.

Iudæis auferret calumniandi materiam. Vnde super illud Matth. 10. In uiam gentium ne abieritis, dicit Hieronym. * Oportebat primum aduentum Christi nuntiari Iudeis, ne iustam haberent excusationem, dicentes, ideo se Dominum reiecisse, quia ad Gentes, & Samàritanos, Apostolus miserit. Quartò, quia Christus per crucis victoriam, meruit potestatem, & dominium super Gentes. Vnde dicitur Apocalyp. 2. Qui vicerit dabo illi potestatem super Gentes, sicut, & ego accepi à Patre meo: & Philip. 2. dicitur, quod quia factus est obediens vsque ad mortem crucis, Deus exaltauit illum, vt in nomine Iesu omne genuflectatur, & omnis lingua ei cõfiteatur. Et ideo ante passionem suam noluit Gentibus prædicari suam doctrinam: sed post passionem dixit Discipulis, Matth. vlti. Euntes docete omnes Gentes. Propter quod, vt legitur Ioan. 12. cùm immmente passione quidam Gentiles vellent Iesum videre, respondit, Nisi granum frumenti cadens in terrã mortuum fuerit, ipsum solùm manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Et, sicut Aug. * dicit ibidem, se dicebat granum mortificandum in infidelitate Iudæorum, & multiplicandum in fide omnium populorum.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Christus fuit in lumẽ, & sa

ſis ſatis demonſtratur ex argumentis factis pro parte negatiua quæſtionis patet rurſus, nam ubi demonſtratio euidēs eſt fides ceſſat, & ſcientia euidens generatur, ſed hæc quæ commemorauimus doctrinæ Chriſtianæ, documenta fide tenentur, ergo non demonſtratur euidentibus argumentis.

2. Conclu. ¶ Secunda concluſio, doctrinæ Chriſtianæ cui humana tó experientiam, & euidetiam non præbet adhærere & aſſentiri non leuitatis eſt, ſed maximæ, & perfectiſsimæ prudentiæ, eſt enim euidēs, quod ſit digna omni acceptione, & credulitate.

Non eſt leuitatis credere ea, quæ ſunt fidei. ¶ Hanc concluſionem variis argumentis probāt Diuini Theologi in locis ſuperius citatis, nos tātum vnum argumentum in eius cōfirmationē producemus in medium. Argumentum ſic procedit: credere doctrinæ diuinitus reuelatę non eſt leuitatis ſed maximæ, & perfectiſsimę prudentiæ, ſed hæc doctrina Chriſti eſt ſapientia diuinitus reuelata, ergo non eſt leuitatis, ſed maximę prudētię hāc doctrinam amplecti. Maior huius argumēti eſt euident, nam Deus non poteſt falli, nec vero fallere, aut quempiam decipere. Minor uero ſic probatur: reuelatio, & manifeſtatio aliquorum per ea uiſibilia opera, quæ naturæ ſuperant facultatem confirmata, non eſt, niſi ab eo, qui ſupra naturam creatam eſt, ſed ſic ea quæ ſunt fidei ſunt confirmata, per ea ſcilicet, quæ omnem ſuperant naturæ facultatem, ergo &c. Probatur minor diſcurrendo per miracula: primo enim ad fidei confirmationem factæ ſunt mirabiles languorum curationes, mortuorum ſuſcitationes, cœleſtium corporum mirabiles mutationes, & multa alia circa res corporales, de quibus tam in ueteri, quam in nouo teſtamento eſt nobis tradita notitia.

¶ Secundo, facta eſt humanis mentibus ſupra naturam inſpiratio, quum idiotæ, & ſimplices donó Spiritus ſancti repleti, ſummam ſapientiam, & facundiam ſunt in inſtanti conſecuti.

¶ Tertiò, facta eſt mirabilis mundi conuerſio, atque ſupra naturam, non enim armorum potentia, aut uoluptatum promiſsione, ſed ex diuinorum operum inſpectione etiam inter perſecutorum tyrannidem innumerabilis turba non tantum ſimplicium, ſed etiam ſapientiſſimorum hominum ad Chriſti fidem conuolauit: in qua humanum excedentia intellectum prædicantur, carnis cohibentur voluptates, & omnia quæ in mundo ſunt, habenda eſſe contemptui docentur. Hoc enim miraculorum maximum eſt, & diuinæ inſpirationis opus, quòd animi mortalium iis aſſenſerint.

¶ Hoc argumento, tanquam fortiſsimo vtitur Diuus Auguſtinus in oratione contra infideles, uel enim uirtutes ſignorum, & prodigiorum totus mundus ad nitæ auſteritatē, & ad Chriſtum adorandum eſt conuerſus, vel nullis miraculis ad hāc recipiendam fidem fuit prouocatus, ſi fateris tractū fuiſſe ui miraculorum, fateri te oportet à Deo auctore miraculorum religionem hanc proceſſiſſe & cōprobatam fuiſſe; ſi vero neges vlla miracula interueniſſe, negando miracula, ingens miraculum concedis. D. Auguſt. 231.

¶ Quid enim dici poteſt mirabilius, quam quod ſine miraculis totus mundus in nouam, & inauditam Chriſti doctrinā fuerit conuerſus?

¶ Quod ſi dicat, quiſpiam hæc, quæ commemorauimus admiranda, caſu ſubitoq; eueniſſe, ſciat ſe grauiter eſſe deceptū ex eo, quòd hęc ſe facturum Deus multis antea prophetarum prædixit oraculis, quod eſt euident argumentum diuinæ diſpoſitionis. Nullus enim poteſt futuros euentus prædicere maximè, qui pendent a libera Dei uoluntate, niſi per reuelationem diuinam. Vnde Eſaias dixit. capit. 41. Annunciate, quæ ventura ſunt nobis, & ſciemus quia Dii eſtis uos. Eſai. 41.

¶ Profectò magnum, & euident indicium ueritatis doctrinæ Chriſti eſt uox prophetarum, nihil enim Chriſtus geſſit, nihilq; cum illo geſtum eſt, non prius præuiſum, oreque Prophetarum prænunciatum.

¶ Hinc eſt illud à ſacro Euangeliſta relatum Lucæ. Vigeſimo quarto, & incipiens a Moyſe, & omnibus prophetis interpretabatur illis in omnibus ſcripturis, quæ de ipſo erant. Luc. 24.

¶ Ex quo palam eſt iſta neque à caſu, neque ſubito contigiſſe, ſed ea ordinatione Dei, qui ſolus futura contingentia cognoſcit.

¶ Nec putet paucos annos præteriiſſe poſt denunciationem antequam fuerint facta, nam alii prędixerunt ea ante quingentos, alii ante mille annos, quidam ante duo millia, vel tria: unde patet, quod ſolum inſpiratione Dei hæc prædicere potuerunt. Illud etiam demonſtrat doctrinam Chriſti ex Deo eſſe, nam ante paſsionem Ieſu

---

lutem Gentiū per diſcipulos ſuos, quos ad prædicandum Gentibus miſit.

Ad ſecundum dicendum, quòd non eſt minoris poteſtatis, ſed maioris facere aliquid per alios, quàm per ſeipſum. Et ideo in hoc maximè poteſtas diuina in Chriſto mōſtrata eſt, quòd diſcipulis ſuis tantam uirtutem contulit in docendo ut Gentes, quæ nihil de Chriſto audierant conuerterent ad ipſum. Poteſtas autem Chriſti in docendo attenditur, & quantum ad miracula, per quæ doctrinam ſuam confirmabat, & quantum ad efficaciam perſuadendi, & quantum ad auctoritatem loquentis: quia loquebatur quaſi dominium habens ſuper legem, cum diceret. Ego autem dico uobis, & etiam quantum ad virtutem rectitudinis, quam in ſua conuerſatione monſtrabat, ſine peccato uiuendo.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſicut Chriſtus non debuit à principio indifferenter Gentilibus ſuam doctrinam communicare, vt Iudæis tanquam primogenito populo deditus obſeruaretur: ita etiam non debuit Gētiles omnino repellere, ne ſpes ſalutis eis præcluderetur. Et propter hoc aliqui Gentilium particulariter ſunt admiſsi, propter excellentiam fidei, & deuotionis eorum.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum Chriſtus debuerit Iudæis ſine eorum offenſione prædicare.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus debuerit Iudæis ſine eorum offenſione prædicare. Quia, vt Augu. * dicit in libro de agone Chriſtia. in homine Ieſu Chriſto ſe nobis ad exemplum uitę prębuit filius Dei. Sed nos debemus uitare offenſionem nō ſolum fidelium, ſed etiam infidelium: ſecundum illud 1. ad Corinth. 10. Sine offenſione eſtote Iudæis, & Gentibus, & Eccleſiæ Dei. Ergo uidetur, quòd etiam Chriſtus in ſua doctrina offenſionem Iudæorum uitare debuerit. * ca. 11 in fin. tom. 3.

¶ 2. Præterea, Nullus ſapiens debet facere, unde effectū ſui operis impediat. Sed per hoc, quod ſua doctrina Chriſtus Iudæos turbauit, impediebatur effectus eius doctrinæ. dicitur enim Luc. 11. quod cum Dominus Phariſæos, & Scribas reprehenderet, cœperunt grauiter inſiſtere, & os eius opprimere de multis, inſidiantes ei, & quærentes aliquid capere ex ore eius, ut accuſarent eum. Non ergo uidetur conueniens fuiſſe, quòd eos in ſua doctrina offenderet.

¶ 3. Præterea, Apostolus dicit primæ ad Timoth. 5. Seniorem, ne increpaueris, sed obsecra, ut patrem. Sed sacerdotes, & principes Iudæorum erant illius populi seniores. Ergo uidetur, quòd non fuerint duris increpationibus arguendi.

¶ Sed contra est, quod Isai. 8. fuerat prophetizatum, quòd Christus esset in lapidem offensionis, & petram scandali duabus domibus Israel.

¶ Respondeo dicendum, quòd salus multitudinis est, præferenda paci quorumcunque singularium hominum. Et ideo quando aliqui sua peruersitate multitudinis salutem impediunt non est timenda eorum offensio à prædicatore, vel doctore, ad hoc, quòd multitudinis saluti prouideat. Scribæ autem & Pharisæi, & Principes Iudæorum, sua malitia plurimum impedicbant populi salutem: tum quia repugnabant Christi doctrinę, per quam solam poterat esse salus, tum etiam quia prauis suis moribus uitam populi corrumpebant. Et ideo Dominus non obstante offensione eorum, publicè veritatem docebat, quam illi oderant, & eorum uitia arguebat. Et ideo dicitur Matthæi. 15. quòd discipulis Domino dicentibus, Scis quia Iudæi audito hoc verbo, scandalizati sunt? Respondit, Sinite illos, cæci sunt, ducesque cæcorum: cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod homo sic debet esse sine offensione omnibus, ut nulli det suo facto, vel dicto minus recto occasionem ruinæ. Sed cum de ueritate scandalum oritur, magis est sustinendum scandalum, quàm ueritas relinquatur: vt Gregor. * dicit. [* Ho. 7. in Ezech. aliquãtulum à princip.]

Ad secundum dicendum, quòd per hoc, quòd Christus publicè Scribas, & Pharisæos arguebat, non impediuit, sed magis promouit effectum suæ doctrinæ, quia cum eorum uitia populo innotescebant, minus auertebatur à Christo propter verba Scribarum, & Pharisæorum, qui semper doctrinæ Christi obsistebant.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illud uerbum Apostoli est intelligẽdum de illis senioribus, qui non solùm ætate, vel authoritate, sed etiam honestate sunt senes, secundum illud Numer. 11. Congrega mihi septuaginta uiros de senioribus Israel, quos tu nosti, quòd senes populi sint. Si autem auctoritatem senectutis in instrumentum malitiæ vertant, publicè peccando, sunt manifestè & acriter arguendi: sicut & Daniel dixit Dan. 13. Inueterate dierum malorum, &c.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrum Christus omnia publicè docere debuerit.

AD tertiũ sic proceditur. Videtur, quòd Christus non omnia publicè docere debuerit, Legitur enim multa scorsum discipulis dixisse: sicut patet in sermone Cœnę, vnde & Matt. 10. dixit. Qđ in aure audistis in cubilibus, præ-

---

Christi crux fuit omnibus ad terrorẽ, & maledictionem, nunc uero habet cœlestem amorem, & omnia benedicit, & colitur, & adoratur, fuitque adorata in omnibus mundi partibus, & prædicata, & glorificata, sed hoc Deus non permisisset lõgo tempore nisi Iesus fuisset verus Deus, qui hãc doctrinam docuit, & prædicauit, uera ergo est ista doctrina. Sed quid mirabilius est, quam Ecclesiæ sanctæ maximũ incrementum [Ecclesię incrementũ.] impugnauit enĩ uniuersus orbis armatus, potens, diues, ac ferocissimus eam inermem, pauperem, infirmam corpore, & mãsuetam, sicut agnus, & tamen ipsa plus potuit moriẽdo, quam mundus ipsam occidẽdo Quotidie Christiani crudeliter occidebãtur, & quotidie crescebat numerus eorũ, qui pro Christo libenter moriebantur. Sanè Roma, quæ vniuersum orbem subiugauerat, non potuit Ecclesiam Christi pauperculã subiugare, quimo & ipsa cum omni imperio subiecit colla dulci iugo, & piscatori Petro ia subiectus est imperator Romanus. Nonne hic manifestè apparet virtus Dei, & efficiẽtia diuina? Præterea doctrinam Christi esse veram, & diuinitus inspiratam confirmat excellentissimorum virorũ constãtissima eiusde doctrinæ confessio, cũ quibus (vt ita loquar) malo errare, quã cũ cęteris dirigi, tot enim martyres tũ ex Iudæis, tum ex gentibus omnis ordinis, ætatisque, nobiles, docti, philosophi, & in dignitatibus constituti sanguine suo doctrinæ Christianæ subscripserunt, vt dicat Diuus Hieronymus [Hierony.] in epistola ad Heliodorum in tantum excreuisse numerum, vt singulo quoque die anni posset Ecclesia trium millium martyrum memorias, & festa celebrare. Hos sequuti sunt doctissimi patres Ecclesię admirabili ingenio prædιti Hilarius, Basilius, Athanasius, Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, Thomas Aquinas, & alii penè innumerabiles, qui hac fide illuminati omnia relinquentes pauperem Christum sunt sequuti. Hoc etiam est magnum argumentum, quòd sacræ scripturæ doctrinam Christi continentes, sint à Deo, quoniam legentem eas, & earum amatorem, & studiosum vehementissimè inflammant amore diuino, & ad cœlestia rapiunt, ita quòd per eas homines efficiũtur quasi diu terrena tanquam stercora relinquentes, & ad cœlestẽ pulchritudinem anhelantes, nihilque in hoc mundo appetentes in quodam rerum vertice stantes.

§ Alia argumenta sumuntur in nostræ cõfessionis confirmationem, & quidem irrefragabilia ex euersione synagogæ, & longa captiuitate Iudæorũ à Christo Domino prædicta, ex expulsione idolorum. Nam postquam coruscante Euangelio crux adorari cœpit penitus ablata est idololatria, cuius rei præcesserat oraculum Esaiæ. cap. secundo. [Esa. 2.] Exaltabit Dominus solum suum, & idola penitus conterentur. Sed & alia argumenta fidei nostrę irrefragabilia colliguntur ex verbis Augustini, [232. * opusc. 60. cap 14. August.] libro contra epistolam fundamenti, capit. 4. Tenet me, inquit, in gremio Ecclesiæ, & in eius doctrina consensio populorum, tenet autoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata, tenet ab ipsa sede Petri Apostoli, cui pascendas oues suas post resurrectionem suam Dominus commendauit, vsque ad præsentem Episcopatum successio sacerdotum, quam nemo principum huius mundi, nec portæ inferi potuerunt impedire.

Sed dicet Theologus, hæc argumenta adeo efficacia esse, vt probent euidenter, quòd doctrina Christi vera sit, & à Deo inspirata: cuius contrarium dicit aperte prima conclusio. [Obiectio.] Cui respondendum est argumenta [Solutio.] proposita

proposita euidenter conuincere, quòd doctrina Christi sit euidenter credibilis, & omni acceptione, & credulitate digna, prout docet Diuus Thom. in secunda secundæ, quæstione prima, ar. 4. ad 2. & ad 3. Sed ex hoc nō infertur Theologus esse euidēs, quòd doctrina Christi vera sit. Nā Aristot. dicit in libr. Rhetor. esse credibilia, quæ vera non sunt, & quædam falsa sunt probabiliora, quibusdam veris. Sed de hac re in loco dudū citato fusius disputatur. Dico rursus ad satisfaciendum propositæ interrogationi, argumēta proposita euidentia quadā morali, aut magna certitudine probare doctrinā Christianā esse à Deo cū nāomnia illa, quę ostendimus huic doctrinæ conuenire, non est possibile quòd humano ingenio, aut angelico essent excogitata, & prævisa. Tertio dico, quòd hæc argumenta, à nobis producta faciūt euidētiā in attestāte, id est, probant euidenter hanc doctrinam esse à Deo reuelatam. Ita docet Caietan. in 2. 2. quæstio. 1. artic. 4. & quæstio. 5. articul. 1. Sed est aduertendum, quod euidentia in attestante nō destruit, neque excludit fidem, quinimmo cū tali euidētia permanet fides, & obscurus assensus de credibilibus in seipsis, sicut aliquis potest habere euidentiam, quod hæc est scriptura, licet ignoret sensum illius; & sic aliquis potest habere euidentiam, quòd rex illi loquitur, & tamen potest esse illi occultum, quod promittit. Ita sanè cum euidentia attestantis manet obscuritas reuelatę doctrinę, circa quam est fides. Intelligat enim Theologus versari maximam differentiam inter euidentiam de rebus ipsis, & inter euidentias in testificante, stāt enim hæc duo simul, quod intellectus sit certus ex euidētia signorum, vel Dei attestantis, quòd mysterium Trinitatis sit verum, & quod simul credatur, & tamen non videat Trinitatem in se, neque in suis principiis, aut effectis, sed tantum credit, quia Deus dixit. Ita tenet Caietan. quòd Angeli, & Prophetæ habuerunt euidentiam, quod Deus, qui mentiri non potest, proponebat illis credibilia.

D. Thom. — Aristot. — Caietan. — Euidentia in attestante non excludit fidē.

¶ Quæ doctrina Caietani mihi probatur, sentio enim quòd Apostoli, & maiores in Ecclesia Christi habuerint euidentiam ex miraculis, & testimoniis, cæteram tamen turbam fidelium non intelligendi viuacitas, sed credendi simplicitas tutissimam facit. Verba sunt Diui Augustini in libro contra Epistolam fundamenti loco prænotato.

D. August.

¶ Tertia conclusio, doctrina Christi nulla potuit dari sanctior, neque ad consequendum summum bonum, veramque fœlicitatem aptior. In primis namque ostendit, in qua re constitutum sit summum bonum, & fœlicitas humanæ vitæ collocata, quòd philosophi, omnesque veritatis indagatores tanto studio, tantisq; disputationibus & contentionibus inquirebāt, nec inuenire poterant, nunc vero inter Christianos quis tam extremus idiota, vel quæ abiecta muliercula non cognoscit, vbi vera fœlicitas sit collocanda? De animæ immortalitate, de futura vita post mortem omnes Christiani sumus à Christo edocti, de quibus rebus summi Philosophi nihil certi statuerunt. Sed & media demonstrauit ad hunc finem consequendum aptissima, veniam omnium delictorum pœnitentibus promisit, cœlestis patris dulce nomen prorsus mortalibus ignotum reuelauit, charitatis iura etiam ad inimicos extendi mandauit, de moribus instituendis excellentem, admirandamque doctrinam præbuit, de actibus excellentissimis virtutum, qui beatitudines vocantur Matth. 5. suos discipulos instruxit, de desiderabilibus ab homine in oratione Dominica, de modo viuendi per fidem, spem, charitatem necessaria documenta præbuit, sic vt experientia teste videamus Christianam vitam plenam omnis boni moris, inimicam omni vitio, neque in aliquo culpabilem, in nullo superstitiosam, in nullo phantasticam, in omnibus immaculatam, quæ a cordibus hominum voluptates, cupiditatesque eradicat impressoque amore cœlestium suos auditores diuinos, efficit. De sanctitate Christianæ doctrinæ Chrysostomus in sermone de cruce sic scribit: Superba Roma, & fortes gentilium animi magis legis nostræ sanctitate, patrumq; nostrorum exemplis, quam miraculorū magnitudine ad

3. Conclu. — Sanctitas doctrinæ Christi. — Chrysost.

---

dicabitur in tectis. Non ergo omnia publicè docuit.

¶ 2. Præterea, Profunda sapiētiæ nō sunt nisi perfectis exponēda, secundum illud 1. ad Cor. 2. Sapientiā loquimur inter perfectos. Sed doctrina Christi continebat profundissimam sapientiam. Nō ergo erat imperfectę multitudini communicanda.

¶ 3. Præterea, Idem est, veritatem aliquam occultare silentio, & obscuritate verborū. Sed Christus veritatem, quam prędicabat, occultabat turbis obscuritate verborum, quia sine parabolis nō loquebatur ad eos: vt dicitur Matt. 13. Ergo pari ratione poterat occultare silentio.

¶ Sed contra est, quod ipse dicit Ioann. 18. In occulto locutus sum nihil.

¶ Respondeo dicendum, quòd doctrina alicuius potest esse in occulto tripliciter. Vno modo quātū ad intentionem docentis, qui intendit suam doctrinam nō manifestare multis, sed magis occultare. Quod quidem contingit dupliciter, quandoq; ex inuidia docentis, qui vult per suam sciētiam excellere, & iō scientiam suam non vult aliis communicare. Quod in Christo locum non habuit: ex cuius persona dicitur Sap. 7. Quam sine fictione didici, & sine inuidia communico, & honestatem illius non abscondo. Quandoque vero hoc contingit propter inhonestatem eorum, quæ docentur: sicut August. *dicit super Ioan. quòd quædā sunt mala quæ portare nō potest qualiscunque pudor humanus, vnde de doctrina hæreticorum dicitur Prouer. 9. Aquæ furtiuæ dulciores sunt. Doctrina autem Christi non est, neq; de errore, neque de immunditia, & ideo Dominus dicit Marc. 4. Nūquid venit lucerna, id est, vera & honesta doctrina, vt sub modio ponatur? Alio modo aliqua doctrina est in occulto, quia paucis proponitur, & sic Christus etiam nihil docuit in occulto: quia Christ' omnem doctrinam suam, vel turbæ toti proposuit, vel oībus suis discipulis in communi. Vnde Augu. * dicit super Ioan. Quis in occulto loquitur, qui corā tot hominibus loquitur præsertim si hoc loquitur paucis, quod per eos vult innotescere multis? Tertio modo aliqua doctrina est in occulto quantum ad modum docendi. Et sic Christus quędam turbis loquebatur ī occulto parabolis vtēs ad annuntianda spiritualia misteria, ad quę capiēnda nō erant idonei, vel digni. Et tamē melius erat eis, vel sic sub tegumento parabolarum, spiritualium doctrinā audire, q̄ omnino ea priuari. Harū tamen parabolarum apertam, & nudam veritatem Dominus discipulis exponebat; per quos deueniret ad alios, qui essent idonei: secundum illud secundo ad Timo. secundo. Quę audistis me p multos testes, hæc commenda fidelibus homi-

*Trac. 96. circa fi. tomo 5. — *Tra. 113. in Ioan. in med. to. 6.

nibus, qui idonei erunt, & alios docere. Et hoc signatum est Numer. 4. vbi mandatur, quòd filii Aaron inuoluerent uasa Sanctuarii, quæ Leuitæ inuoluta portarent.

¶ Ad primum ergo dicendum quòd (sicut Hilarius * dicit super Matth. exponens illud verbum in ductum) non legimus Dñm solitum fuisse noctibus sermocinari, & doctrinam tradidisse i tenebris sed hoc dicit, quia omnis sermo eius carnalibus tenebrę sūt, & verbū eius in fidelibus nox est. Itaque quod à se dictum est, cum libertate fidei, & confessionis vult esse loquendum. Vel secundum, * Hieronamus cōparatiuè loquitur: quia videlicet erudiebat eos in paruo Iudææ loco respectu totius mundi, in quo erat per Apostolorum prædicationem doctrina Christi publicanda.

Ad secundum dicendum, quòd dominus nō omnia profunda suę sapientiæ sua doctrina manifestauit, non solum turbis, sed nec etiā discipulis, quibus dixit Ioan. 16. Adhuc multa habeo vobis dicere quę non potestis portare modo. Sed tamē quodcunq; dignum duxit aliis tradere de sua sapiētia, nō in occulto, sed palam proposuit, licet non ab omnibus intelligeretur. Vnde Augustin. * dicit super Ioann. Intelligendum est ita dixisse Dominum. Palam locutus sum mundo: ac si dixisset. Multi me audierunt, & rursus non erat palam, quia non intelligebant.

¶ Ad tertium dicendum, quòd turbis Dominus in parabolis loquebatur, (sicut dictum est, *) quia non erant digni, nec idonei nudam veritatem accipere, quam discipulis exponebat. Quòd autem dicitur, quod sine parabolis non loquebatur eis, secundum Chrysostomum, * intelligendum est quantum ad illum sermonem: quamuis aliàs sine parabolis multa turbis locutus fuerit. Vel secundum Augustinum * in libro de Quæstionibus Euangel. hoc dicitur, non quia nihil propriè locutus est, sed quia nullum ferè sermonem explicauit, vbi non per parabolam aliquid significauerit: quamuis in eo aliqua propriè dixerit.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm Christus debuerit doctrinam suam scripto tradere.

AD quartum sic proceditur. Videtur, q̄ Christus doctrinam suā debuerit scripto tradere. Scriptura enim inuenta est ad hoc, qđ doctrina commēdetur memoriæ in futurum. Sed doctrina Christi duratura erat in æternum: secundum illud Luc. 21. Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Ergo videtur, quòd Christus debuerit suam doctrinam scripto mandare.

¶ 2. Præterea, Lex uetus in figura Christi præcessit: secūdum illud Hebr. 10. Vmbram habens lex futurorum bonorum. Sed lex vetus à Deo fuit descripta: secundū illud Exo. 24. Dabo tibi duas tabulas lapideas, & legem ac mandata, quæ scripsi. Ergo videtur, quod etiam Christus doctrinam suam scribere debuerit.

¶ 3. Præterea, Ad Christum, qui venerat illuminare his, qui in tenebris, & umbra mortis sedent (vt dicitur Lucæ primo) pertinebat erroris occasiones excludere, & viam fidei aperire. Sed hoc fecisset, doctrinam suam scribendo dicit enim August. * in primo de cōsensu Euang. quod solet non-

---

Christi iugum adducti sunt, quem vitæ tenorem si seruaremus, ad conuertendum quicquid de gentibus superest, signis haud quaquam opus esset. Nostra certè mala vita factum est, vt ad Christianæ religionis amorem eos non apponant, bonus enim Christianus etiam ab inimicis veneratur.

Ad argum. Ad primū. ¶ Ad argumenta in principio facta, ad primū argumentum concedimus nō cōstare euidentibus argumentis doctrinam hanc veram esse cęterum cōstat euidenter, quod sit digna fide, & omni acceptione: addo etiā constare euidenter esse à Deo reuelatam, cum hoc tamen stat, quod sit de rebus, quę non uidentur, ut supra expositum est.

*can. in. in Matt. parū a medio.

Ad secūm. ¶ Ad secundū ex dictis in solutione primi patet solutio.

*Super verbū Mar. ci tatum ī ar. to. 9.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium argumētum cōcedo esse donū Dei assentire, & adhærere Christi doctrinæ, cū Deus diuidat singulis prout vult. Secundo dico, qui tantum assentiret doctrinæ Christi conuictus testimoniijs euidentibus diuinitatis, non esset Christian⁹, quia talis assensus, & fides coacta esset, quam etiam dęmones habent, & contremiscūt, fides autem, & persuasio Christiana uoluntaria est procedens ex diuino lumine de super infuso, q̄ De⁹ diuidit prout uult. Adducūtur ergo prædicta argumenta, vt confirmentur qui in fide uacillant, & ut disponantur incredu li ad recipiendā fidem, & ad instruendum fidelem doctorem, ut possit eum impijs dimicare, & illorum impietatem redarguere. Nec contra hoc militat illud prouerbium; fides non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum, hoc enim refertur ad illos, qui aliter nolunt credere, nisi signis conuicti, & credunt dumtaxat ui prodigiorum, & argumentorum persuasi; uerum illi, qui à Deo illuminati, sine alia probatione amplectūtur fidem, & postmodum inueniunt rationes, quibus se, & alios confirment in fidei doctrina nō perdunt meritum fidei, quinimo dicit Petrus. 1. canonica. ca. 3. Vt simus parati ad satisfaciendum omni poscēti rationem de ea, quę in nobis est fide, & spe. Et Dominus in Euangelio multa colligit, vnde probat se esse Messiam sinepihi, nisi nō credidis, operibus credite. Et alibi, vt idem probet utitur testimonio scripturarum: scrutamini, inquit, scripturas. Hor sum etiam vox patris innotuit. ¶ Hic est filius meus dilectus, &c. Horsum etiam testimonium illustrissimum Sancti Iohannis commemoratum est.

*Tra. 113 in Ioan. in medio il lius to 9.

*In cor. ar.

*Hom. 48 in Mat. cir ca princip. illius to. 2.

*Inli. q ex Mat. c. 15. tomo. 4. in principio.

233 AdHeb. 8. leu. 2. in fi.

Ad quartū ¶ Ad quartum argumentum, iam patet ex dictis, quomodo ad doctrinam fidei requiratur affectio uoluntatis, & quomodo nō sequitur doctrinā fidei, qui eā cōniclus recipit & amplectitur, sed is est discipulus Christi, qui uoluntariè recipit testimoniū Dei loquētis intra se.

Ad quintū ¶ Ad quintum idem dicēdum est. Ad ultimam commodius respondebimus in qōne sequenti.

Aliud arg. ¶ Sed restat respōdere ad illud argumētū, quo videtur efficaciter probari constare euidenter, q doctrina Christi vera sit. Argumētū est huiusmōi miracula à Chro facta euidēter ostēdūt illū esse Deū, ergo euidēter ostēdūt illū nō posse mētiri, nec falli, ergo euidēter ostēdūt doctrinā ab eo prędicatā esse ueram.

*lib. 1. c. ante med tom. 4.

¶ Ad

Solutio.

¶Ad hoc argumentum respondeo in primis, non esse incommodum concedere, quod his qui viderant miracula fieri, & penetrabant modum faciendi miracula, erat euidens doctrinam Christi ex Deo esse, sed erat euidentia in attestante, vt dictum est. Secundo dico, quòd intendere ad miracula Christi eo modo quo oportebat intendere, vt virtus eorum intelligeretur, erat donum Dei, & sic licet externa miracula Christi multi viderēt eorum non penetrabant virtutem. Vnde dicitur Act.16. quod Dominus aperuit cor cuiusdā mulieris, vt intēderet ijs, quæ dicebantur à Paulo: cū enim hæc mysteria nostræ religiōis sint supernaturalia, videntur deliramēta ijs, quibus Dominus non aperit cor. Item dico, quod non penetramus modū quo miracula perpetrata sunt, nec scimus quòd à Deo solo proueniant, nec euidēter cognoscim° quod sunt adducta in confirmationem articulorum fidei, quos credimus, & ideò euidenter non concludunt. Sed dicet Theologus, irrationabile videtur & rusticum ei doctrinæ adhærere, in qua solum exponitur ab eius discipulis, vt credant. Hanc obiectionem Iuliani Apostatæ, & Manichæorum, dissoluit optimè D. Aug. libr. de vtilit. credendi & Greg. Nazianze. in prima oratione contra Iulianum Apostatā. Ipsi namque inimici nostri laudant Pythagoricæ scholæ institutum, cuius probatio inculpabilis erat: ita visū esse Pythagoras, & ipsum dixisse.

Act. 16.

*Eod. li. 1. de cōsensu Euang. c. 7 circa med. tom. 4.

Obiectio.

Solutio.

August.

Gregor.

*Trac. vlt. ī Euāg. Io. nō procul à fine.

nullos mouere, cur ipse Domin° nihil scripserit, ut alijs de illo scribentibus necesse sit credere. Hoc enim illi, & maximè Pagani, quę runt, qui Christum culpare, aut blasphemare non audent, eiq; tribuunt excellentissimam sapientiam, sed tamen tāquam homini. Discipulos vero eius dicunt magistro suo amplius tribuisse, quā erat: vt eum filium Dei dicerent, & verbū Dei per quod facta sunt omnia. Et postea subdit. *Videntur parati fuisse hoc de illo credere, quod de se ipse scripsisset, non quod alij de illo pro suo arbitrio prædicassent. Ergo videtur, quòd Christus ipse doctrinam suā scripto tradere debuerit.

Sed cōtra est, quod nulli libri ab eo scripti habentur, in canone Scripturæ.

Respondeo dicendum, conueniēs fuisse Christum doctrinam suam non scripsisse. Primo quidem, propter dignitatem ipsius. Excellētiori enim doctori excellentior modus doctrinę debetur, & ideo Christo tanquam excellētissimo doctori hic modus competebat, vt doctrinam suam auditorum cordibus imprimeret. Propter quod dicitur Matt. 7. quòd erat docens eos sicut potestatem habens. Vnde etiam apud Gentiles Pythagoras & Socrates qui fuerunt excellentissimi doctores, nihil scribere voluerunt. Scriptura enim ordinatur ad impressionē doctrinæ in cordibus auditorū, sicut ad finem. Secundò propter excellentiam doctrinæ Christi, quæ literis comprehendi non potest: secundum illud Ioan. vlt. Sūt & alia multa quæ fecit Iesus; quę si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundū capere posse eos, qui scribendi sunt libros. Quos sicut Aug * dicit, non spatio locorum credendum est mūdum capere non posse: sed capacitate legentium comprehendi fortasse non posse. Si autem Christus scripto doctrinam suam mādasset, nihil altius de eius doctrina homines æstimarēt, quàm quod Scriptura contineret. Tertio, vt ordine quodā ab ipso, doctrina ad omnes perueniret, dum ipse scilicet discipulos suos immediate docuit, qui postmodum alios verbo & scripto docuerunt. Si autem ipsemet scripsisset, eius doctrina immediate ad omnes peruenisset. Vnde & de sapientia Dei dicitur Prouerb. 9. quòd misit ancillas suas vocare ad arcem. Sciendum tamē est (sicut Aug. * dicit in primo de consensu Euange.) aliquos Gentiles existimasse Christum quosdam libros scripsisse, continentes quædam magica, quibus miracula faciebat, quę disciplina Christiana cōdemnat. Et illi tamen, qui Christi libros tales se legisse affirmant, nulla talia faciūt, qualia illum libris talibus fecisse mirātur. Diuino enim iudicio sic errant, vt eosdem libros ad Petrum & Paulum dicant tanquam epistolari titulo prænotatos eo, quòd in pluribus locis simul eos cum Christo pictos viderunt. Nec mirum, si à pingentibus fingentes decepti sunt: toto enim tempore quo Christus in carne mortali cum suis discipulis vixit, nondum erat Paulus discipulus eius.

Et Plato in Tymæo dicit, fieri nō posse vt Deorum filiis nō habeatur fides etsi absque necessariis dicant demōstrationibus. Quæ si vera sunt quanto plenior, & diuinior ratio nostræ disciplinæ est; Deum sic dixisse, Deū sic reuelasse, & omnes sic edoctos esse à Deo iuxta Isaiæ vaticinium; ponam oēs filios tuos edoctos à Domino; Addo etiam quod nostra doctrina euidentibus argumentis est confirmata, vt iam visum est.

Plato.

*li. 1. ca. 9. & to. to. 4.

Ad primum ergo dicendum, quòd (sicut Augu. dicit in eodem libr.) omnibus discipulis suis tanquam membris sui corporis Christus caput est. Itaque cum illi scripserunt quæ ille ostendit & dixit, nequaquam dicendum est, quòd ipse nō scripserit: quandoquidem membra eius id operata sunt, quod dictante capite cognouerunt. Quicquid enim ille de suis factis & dictis nos legere voluit, hoc scribendum illis tanquam suis manibus imperauit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quia lex vetus in sensibilibus figuris dabatur, ideo etiam conuenientes sensibilibus signis scripta fuit. Sed doctrina Christi quæ est lex Spiritus vitæ, scribi debuit non atramento, sed Spirito Dei uiui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus: ut dicit 2. ad Cor. 3.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illi qui Scripturæ Apostolorum de Christo credere noluerunt, nec ipsi Christo scribenti credidissent: de quo opinabantur: quòd magicis artibus fecisset miracula.

Quatuor cō clusiones. IN hac quæstionē habet Diuus Thomas quatuor conclusiones.

¶Prima Christus facere debebat miracula.

¶Secunda, Christus diuina virtute miracula faciebat.

¶Tertia, in nuptijs cœpit Iesus facere miracula.

¶Quarta, miracula Christi sufficienter eius diuinitatem ostendunt.

EXPOSITIO quæstionis.

Probat̃ qd̄ miracula Christi fuerint ociosa. Prim. argu. VIdebitur fortasse alicui ociosa fuisse miracula quę Christus Dominus fecit, quia Iudęi in quorum conspectu facta sunt non crediderūt, cæteri vero non viderūt, ad quid ergo facit miracula?

Secūdum. ¶Deinde, ēt mali & scelerati homines possūt facere miracula vt patet ex illo: nōne in noīe tuo dæmonia eiecimus? & virtutes multas fecimus?

Tertium. ¶Tertio nō cōstabat euidenter esse vera miracula, nā dęmones, Magi, & incātatores faciūt similia opera, Magi enim Pharaōis fecerūt ferè oīa opera, q̄ fecerat Moyses virtute diuina, vt habet̃ Exod. 7. & Apollonius Tyānensis plura edidisse miracula, quam Christ⁹ Dn̄s, nobis opponitur a gentilibus, vt dicit Iustinus martyr in lib. de quęstionibus agētibus Christianis propositis q. 24. & apud Mahumetanos pleraq; dicuntur contigisse miracula.

Exod. 7.

234. *Opusc. 2. cap. 7. & opusc. 3. c. 135 & opusc. 21 at 17. & opus. 60. ca. 15. princi. Iustinus martyr.

Quartum. ¶Præterea, Christus Domin⁹ ad hoc venit, vt saluaret homines, sed miracula diminuūt meritū fidei, vnde dicit Dominus Ioan. 4. nisi signa & prodigia videritis, non creditis, ergo nō debuit Christus facere miracola.

Ioan. 4.

Vltimum. ¶Vltimo, dæmones vsq; ad mortē Christi semper dubitauerunt de diuinitate Christi vt supra habitum est, ergo miracula a Christo Domino effecta non sufficienter ostēdebant eius diuinitatem, alioqui dæmones oīum scrutatores, qui potestate intellectus vigēt, hoc mysteriū absq; dubio cognouissent.

1. Cōclusio. ¶Ad hui⁹ dubij expositionē est prima conclusio Christus dn̄s fecit miracula stupenda, & innumerabilia, tum per seipsum, tū p sanctos suos. Certe si vellem numerare oīa miracula, quæ Christus Dn̄s fecit, abiret opus in infinitū. De his dicit Ioānes ad finē sui Euangelij: Si omnia opera, quæ fecit Iesus scribenda essent per singula, nec ipsum arbitror mūdum capere posse eos qui scriberentur libros. Resuscitauit filiū viduę filiā archisynagogę, Lazarum fratrē Marthæ, & Magdalenæ, & alia innumerabilia edidit miracula, quæ omnia breui sermone explicauit Dn̄s discipulis Ioannis dicens: Cęci vidēt claudi ambulant, leprosi mundant̃, mortui resurgunt, &c. Et Euāgelistæ ne longi essent in enarrādis tot miraculis dicunt, qd̄ ex oī parte offerebātur ei infirmi & curabat eos, quia virtus de illo exibat, & sanabat oēs: qua verborum breuitate immensum miraculorū pelagus transcurritur. Certe tāta ē multitudo, & efficacia miraculorum Chr̄i, vt possēt dęmones ad salutē cōuerti, si obstinati nō essent. Et Iudæi mira-

Ioann. vlt.

QVAESTIO XLIIII.

De miraculis à Christo factis in generali, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandū est de miraculis à Christo factis: & primo in generali secūdò in speciali de singulis miraculorum generibus, tertiò, in particulari de transfiguratione ipsius.

¶Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primò, utrùm Christus debuerit miracula facere.

¶Secundò, utrùm fecerit ea uirtute diuina,

¶Tertiò, in quo tempore inceperit miracula facere.

¶Quartò, utrùm per miracula fuerit sufficienter ostensa eius diuinitas.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm Christus debuerit facere miracula.

AD primum sic proceditur. Vr̄, q̄ Christus miracula facere non debuerit, Factū enim Christi uerbo ipsius debuit concordare. Sed ipse dicit Matt. 16. Generatio mala, & adultera signū quærit, & signū non dabitur ei, nisi signū Ionæ prophetę. Nō ergo debuit miracula facere.

¶2. Præterea, Sicut Christus in secundo aduentu uenturus est in uirtute magna & maiestate (vt dicitur Mat. 24.) ita in primo aduentu uenit in infirmitate: secundum illud Isa. 53. Virum dolorū & scientem infirmitatem. Sed operatio miraculorum magis pertinet ad virtutem quam ad infirmitatem. Ergo non fuit conueniēs quod in primo aduentu miracula faceret.

¶3. Præterea, Christus uenit ad hoc ut homines saluaret per fidem, secundum illud Hebr. 12. Aspicientes in autorem fidei & consummatorem Iesum. Sed miracula diminuunt meritum fidei unde Dn̄s Io. 4. dicit. Nisi signa & prodigia uideritis, nō creditis. Ergo nō uidetur, quòd Christus debuerit miracula facere.

Sed contra est, quod ex persona aduersariorum Dei dicitur Ioan. 11. Quid facimus, quia hic homo multa signa facit.

Respondeo dicendum, q̄ diuinitus conceditur homini miracula facere propter duo. Primo quidem & principaliter ad confirmādam veritatem, quam aliquis docet: quia enim ea quæ sunt fidei, humanam rationem excedunt, non possunt per rationes humanas probari: sed oportet quòd p̄bentur per argumentum diuinæ virtutis, vt dum aliquis facit opera, quæ solus Deus facere potest, credantur ea, quæ dicuntur esse à Deo, sicut cum aliquis defert literas annulo Regis signatas, creditur ex voluntate Regis processisse quod in illis continetur. Secundo, ad ostendendam præsentiam Dei in homine per gratiam Spiritus sancti: vt dum scilicet homo facit opera Dei, credatur Deus habitare in eo per gratiam. Vnde dicitur Galatas 3. Qui tribuit vobis Spiritū, operatur virtutes in vobis. Vtrunque autem circa Christum erat hominibus manifestādum, scilicet quòd Deus esset in eo per gatiam, non adoptionis, sed vnionis: & quòd eius supernaturalis doctrina esset à Deo Et ideo conuenientissimum fuit ut miracula faceret. Vnde ipse dicit Ioannis decimo. Si mihi non uultis credere, operibus credite. Et Ioannis quinto. Opera quę dedit mihi pater ut faciam ipsa sunt quæ testimonium perhibent de me.

¶Ad primum ergo dicēdum

Ioan. 11. miraculorum multitudine, & efficacia stupefacti dicunt Joann 11. Quid facimus, quia hic homo multa signa facit, si dimittimus sic, omnes credent in eũ. Et iterum cum Iudæi quærerent signum de cælo, quasi signa quæ fecisset Dominus de terra essent, respondit eis Dominus,

Matth. 12. vt habetur Matth. 12. Generatio peruersa, & adulterа signum quærit, & signum nõ dabitur ei nisi signum Ionæ Prophetæ, &c. In quo mors Christi & resurrectio significatur, hoc est, miraculorũ à Christo factorum maximum, plures enim occidit mortuus quam viuus, vt de Samsone in figura Christi dictum est. Profecto nõ ẽ Arithmeticus, qui possit numerare miracula à Christo Domino patrata. Sicut enim Arithmetica ars non habet finẽ innumeris, nam cuilibet numero potest addi vnitas, & sic fit maior numerus sic sanè numerus miraculorum Christi crescit ĩ immensum. Sed si hæc vera sunt, quomodo verũ est, quod dicit

Ioan 14. Dñs Io. 14 Qui credit ĩ me, opera quę ego facio & ipse faciet, & maiora horũ faciet, quia ad patrẽ vado, quo in quam sit credibile, quòd discipuli maiora opera fecerint, quam Dñs cuius magnalia superius exposuimus? De expositione huius dubitationis loquitur lattissime D. Augusti. tractat. 71. & 72. in Ioannem Sed simplex & vera explicatio est, quod Apostoli & discipuli dñi maiora, quodãmõ & plura fecerũt, quam Christus Dominus. Sed Christus faciebat vt ipsi facerent. Certe miraculum maius uidetur conuersio totius mundi, plures enim conuersi sunt Apostolorum, quam Christi prædica-

* Ho. 54. in Mat. ante med. to. 2.

235. * 3. d 15. q. 1. ar. 3 cor. & di. 16. q. 1. articu. 3. cor. & ad 4. & 4. di. 5 q. 1. arti. 1. & opusc. 11. c. 17.

D. August. Quomodo Apostoli fecerint maiora miracula quàm Christus.

quòd hoc quod dicit. Signum nõ dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ, intelligendum est, vt Chryso.* dicit, quòd tunc non acceperunt tale signũ, quale petebant, scilicet de cælo: non ꝙ nullum signũ eis dederit, vel quia signa faciebat, non propter eos, quos sciebat lapideos esse, sed vt alios emendaret: & ideo non eis, sed aliis illa signa dabantur.

Ad secundum dicẽdum, quòd licet Christus venerit in infirmitate carnis, quod manifestatur per passiones: venit tamen in virtute Dei, quòd erat manifestandum per miracula.

Ad tertium dicendum, quòd miracula in tantum diminuũt meritum fidei, in quantum per hoc ostenditur duritia eorũ, qui nolunt credere ea quæ scripturis diuinis probantur, nisi per miracula. Et tamen melius est eis, vt vel per miracula conuertantur ad fidem, quam ꝙ oino in infidelitate permaneant: dicitur enim primæ ad Cor. 14. quòd signa data sunt infidelibus, vt scilicet conuertantur ad fidem.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm Christus fecerit miracula diuina virtute.

AD secundũ sic proceditur. Vr, ꝙ Christus non fecerit miracula diuina virtute. Virtus enim diuina est omnipotens. Sed videtur quod Christus non fuerit omnipotens in miraculis faciendis: dicitur enim Mar. 6. quòd non poterat ibi, scilicet in patria sua virtutem vllam facere. Ergo videtur quòd non fecerit miracula virtute diuina.

¶ 2. Præterea, Dei non est orare. Sed Christus aliquando in miraculis faciendis orabat: vt patet in suscitatione Lazari Ioan. 11. & in multiplicatione panum, vt patet Matth. 13. Ergo videtur quòd nõ fecerit miracula uirtute diuina.

¶ 3. Præterea, Ea quæ virtute diuina fiunt, non possunt virtute alicuius creaturæ fieri. Sed ea quæ Christus faciebat, poterant etiam fieri in virtute alicuius creaturæ: vnde & Pharisæi ei dicebant, ꝙ in Beelzebub principe dæmoniorum eiiciebat dæmonia. Ergo videtur quòd Christus non fecerit miracula virtute diuina.

Sed contra est, quòd Dominus dicit Ioan. 14, Pater in me manẽs, ipse facit opera.

Respondeo dicendum, quòd sicut in prima parte habitum est,* vera miracula sola virtute diuina fieri possunt: quia solus Deus potest mutare naturæ ordinẽ, quod pertinet ad rationem miraculi. Vnde Leo papa dicit in Epistola * ad Flauianum, ꝙ cũ in Christo sint duę naturæ, vna earum est diuina: quæ fulget miraculis: altera scilicet humana, quæ succumbit iniuriis. Et tamen una earum agit cum communicatione alterius, in quantum scilicet humana natura est instrumentum diuinę actionis & actio humana uirtutem accipit à natura diuina, sicut supra habitum est.*

Ad primum ergo dicendum, ꝙ hoc quod dicitur, non poterat ibi ullã uirtutẽ facere, non est referẽdũ ad potentiã absolutam: sed ad id quod potest fieri congruenter: non enim congruũ erat, ut inter incredulos operaretur miracula. Vnde subditur. Et mirabatur propter incredulitatem eorũ, secundum quem modum dr̃ Gen. 18. Num celare potero Abrahã quæ gesturus sum? & 19. Non potero facere quicquam, donec ingrediaris illuc.

Ad secũdum dicendum, quòd (sicut Chrysosto.* dicit super illud Matth. 14. Acceptis quinque panibus & duobus piscibus, aspi-

tione, Præterea, Apostoli prædicauerunt in omnibus linguis, Christus non intelligitur quod prædicauerit nisi lingua Hebræa. Ad hæc, de Christo narratur vt admirabile opus, quod ex contactu vestium saluabat homines, & quotquot tangebant eum salui fiebant, & alio in loco, omnis turba quærebat eum tangere quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes, & alibi: si tetigero tantum fimbriam vestimenti eius, salua ero; sed maior opus videtur quod sanarẽtur infirmi ad vmbram Petri prætereuntis, de quo Actorum quinto. Denique, de Christo legitur, quod suscitauit tres mortuos, Apostolos & alios sanctos legimus plures suscitasse. Et Lucas ĩ Actis Apostolicis reputans impossibile omnia Apostolorum miracula describere, sic dicit in genere: per manus autem Apostolorũ fiebant signa, & prodigia multa in populo: His miraculis cõdidit Christus Ecclesiam suam, tantæ molis erat Christianam cõdere gentem.

¶ Secunda cõclusio, Christus Dominus fecit hęc stupenda miracula in confirmationem suæ doctrinæ, & vt euidẽtib⁹ signis suam diuinitatẽ demonstraret. Miraculũ enim verum, quod sola diuina uirtute fieri potest, est velut quoddam sigillũ Dei, quo vtitur in testimonium, & confirmationem veritatis; sicut in attestationem veritatis reges & alii vtuntur sigillo apposito. De⁹ autem non potest dare testimonium falsitati nec errori. Vnde rectè colligit Nicodemus Ioannis tertio, ex signis, quæ sola diuina virtute fieri possunt Christi doctrinam esse cælestem & diuinam dicens: Scimus quia à Deo

Actor. 5.

*p 1. q. 110 ar. 4.

* Epi. 10. c. 4. parum a princ.

*q. 13. ar. 3

2. Cõclusio

* Ho. 50. in Mat pa 2 a princ. to. 2.

Ioan. 3.

à Deo venisti magister, nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis nisi fuerit Deus in eo. Sic etiam tertii Regum decimoseptimo, Mulier illa Sareptana dixit ad

3.Reg 17.

Heliam: nunc in isto cognoui quod vir Dei es tu, & quod verbum Dei maneat in ore tuo. Et Marc. vltimo dicuntur Apostoli prædicasse Domino cooperante, & confirmante sermonem sequentibus signis.

Mar. vlt.

Ex hac ratione diuinæ Theologiæ facile est intelligere, quam falsa sunt, & risu digna, quæ docet Lutherus. Si enim doctrina Lutheri esset a deo cum sit noua, & inaudita, contraria que ex omni parte his quæ patres Ecclesiæ antea docuerūt, Deus fortissimè præbuisset ei testimonium, & autoritatem tribuisset signis & miraculis attestantibus, nulla enim lex data est a Deo, nulla doctrina noua, nulla religio de nouo fundata, quam Deus miraculis non confirmauerit. Instituit Moysen Deus legislatorem & Prophetam vt educeret populum suum ex Ægypto, dedit ei virgā qua faceret miracula, & prodigia, virgam hanc assume, inquit, in manu tua, in qua facturus es signa. Res est notissima, de prodigiis, & portentis quæ fecit Moyses in eductione populi de Aegypto, & in introductione terræ promissionis, de signis etiam quando lata est lex. Notissima sunt signa, quæ fecit Iosue, & Propheta Elias vt ostenderet prophetas Iezabel esse falsos. Quando lex Euangelica promulgata est, iam audistis quid Deus fecit per ipsum, quid vero per sanctos suos. Sed in fundanda noua religione semper miracula diuina effulsere. Beatus Franciscus, & beatus Dominicus potestate miraculorum & efficacia stabiliunt suas religiones in principio, & eas sibi placere simul attestantibus Deus declarauit. Bene scio hæreticos hæc irrisuros, sedent enim in cathedra pestilentiæ & derisorum, sed nos scimus hæc vera esse & certa.

Lutheri doctrina confutatur.

Omnis lex & religio data a Deo miraculis confirmatur.

Exod. 4.

¶ Sed iam veniamus ad secundam causam ob quam Christus miracula fecit, ea est, vt ostederet suam diuinitatem. Cum enim miracula vera non possint fieri nisi virtute diuina liquido ostēdunt Deum esse peculiari ratione in homine faciente miracula, sed quod hæc miracula Christi ostenderent sufficienter imo euidenter eius diuinitatem asserit D. Thom. hic articu. 4. & infra q. 47. articu. 1. & 22. quæstione 5. articu. 2. Et probat ex ipsa substantia operum, quæ superant facultatem totius virtutis creatæ, sicut est suscitare mortuos, oculos cæcorum a natiuitate illuminare.

Miracula Christi quo modo ostēderint diuinitatem.

D. Thom.

ciens in cælum, benedixit & fregit) oportebat credi de Christo quoniam à patre est, quòd ei æqualis est. Et ideo vt vtrumque ostendat, nunc quidem cum potestate, nunc autem orans miracula facit: & in minoribus quidem respicit in cælum, puta in multiplicatione panum, in maioribus autem, quæ sunt solius Dei, cum potestate à seipso agit: puta quando peccata dimisit, mortuos suscitauit. Quòd autem dicitur Ioan. 11. quòd in suscitatione Lazari oculos sursum leuauit, non propter necessitatem suffragii, sed propter exemplum hoc fecit. Vnde dicit. Propter populum qui circunstat dixi, vt credant, quia tu me misisti.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Christus alio modo expellebat dæmones, scilicet quàm virtute dæmonum expellantur. Nam virtute superiorum dæmonum, ita dæmones à corporibus hominum expelluntur, quòd tamen remanet dominium eorum quātum ad animam: non enim contra regnum suum diabolus agit. Sed Christus dæmones expellebat non solum a corpore, sed multo magis ab anima. Et ideo Dominus blasphemiam Pharisæorum dicentium eum in uirtute dæmoniorum demonia eiicere, reprobauit primo quidem per hoc, quòd Sathanas contra seipsum non diuiditur secundo, exemplo aliorum qui dæmonia eiiciebant per Spiritum Dei: tertio, quia dæmonium expellere non posset, nisi ipsum vicisset virtute diuina: quarto, quia nulla conuenientia in operibus nec in effectu erat sibi & Sathanę: cum Sathanas dispergere cuperet quos Christus colligebat.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm Christus inceperit facere miracula in nuptys.

AD tertium sic proceditur, Videtur, q Christus non inceperit miracula facere i nuptiis mutando aquam in vinum. Legitur enim in libro de infantia Saluatoris, quòd Christus in sua pueritia multa miracula fecit. Sed miraculum de conuersione aquæ in vinum fecit in nuptiis tricesimo vel tricesimo primo anno suæ ætatis. Ergo videtur q non inceperit tunc miracula facere.

¶ 2. Præterea, Christus faciebat miracula secundum virtutem diuinam. Sed virtus diuina in eo à principio sue conceptionis erat: ex tunc enim fuit Deus & homo. Ergo videtur, quòd à principio miracula fecerit.

¶ 3. Præterea: Christus post baptismum & tentationem cœpit discipulos congregare: vt legitur Matth. 4. & Ioan. 1. Sed discipuli pcipuè cōgregati sunt ad ipsum, propter miracula, sicut dicitur Luc. 4. quòd Petrum vocauit obstupescentem propter miraculum quod fecerat in captura piscium. Ergo videtur quòd ante miraculum, quod fecit in nuptiis, fecerit alia miracula.

¶ Secundo, idē probarunt ex modo faciendi miracula, faciebat enim miracula, imperio & potestate, & solo verbo, & non orando sicut alii, vt habetur Matth. 8.

236.

4. d. 44. expositiōe lit. & opus. 11 arti. 18. & Io. 1. le. 21. co. 1. & ca. 2. l. 1 fi. & c. 15. le. 5. fin.

Matth. 8.

¶ Tertio probatur ex sua doctrina, qua prædicabat se esse verū Deum, quæ nisi vera esset non esset confirmata miraculis diuina virtute perpetratis, Deus enī nescit nec potest patrocinium dare falsitati.

¶ Ad primum argumentum in principio respōdetur, quòd Christus multis & legitimis ex causis fecit miracula, tum vt impleretur vaticinium Esaiæ, hoc enim erat de Christo vaticinatum per Esa cap. 35. tum vero quoniam multi ex Iudæis crediderunt in eum vi prodigiorum persuasi, tum tertio vt Iudæi increduli essent inexcusabiles. Vnde dicit Dominus Ioann 15. Si opera non fecissem, quæ nemo alius fecit peccatum non haberent.

Ad pri. arg.

Esa. 35.

Ioann. 15.

¶ Quartò, fecit miracula propter nos vt auditis miraculis crederemus in eum. Vnde Luc. 7. dicit Dominus. Renunciate Ioanni, quæ audistis & vidistis, cæci vident, claudi ambulant, &c.

Luc. 7.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quòd vera miracula facta in confirmationem doctrinæ, & sanctitatis sunt euidentia signa sanctitatis. Deus enim non potest mentiri, nec testificari falsitatem, homines vero scelerati non faciunt miracula in confirmationem sanctitatis, sed in confirmationem doctrinæ. Vnde Hispani scelera

Ad secū. ar.

ratissimi

ratiſſimi apud Indos faciunt miracula in confirmationem noſtræ fidei. Secundo dico, quòd facere miracula magnum indicium eſt ſanctitatis, quando contrarium in moribus non exprimitur. Vnde ſancta Eccleſia ad referendum aliquem in cathalogum ſanctorum præcipue requirit miracula.

¶ Sed contra eſt, quod dicitur Ioan. 3. Hoc fecit initium ſignorum Ieſus in Cana Galilææ.

Reſpondeo dicendum, quod miracula facta ſunt à Chriſto propter confirmationem doctrinæ eius, & ad oſtendendam virtutem diuinam in ipſo. Et ideo quantum ad primum non debuit ante miracula facere, quam docere inciperet. Non autem debuit incipere docere ante perfectam ætatem, vt ſupra habitum eſt, * cum de baptiſmo eius ageretur. Quantū autem ad ſecundum, ſic debuit per miracula deitatem oſtendere, vt crederetur ueritas humanitatis ipſius. Et ideo ſicut dicit Chryſoſto. * ſuper Ioan. decenter non incepit ſigna facere in prima ætate: exiſtimaſſent enim phantaſma eſſe Incarnationem, & ante opportunum tēpus cruci eū tradidiſſent.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut Chryſoſto. * dicit ſuper Ioannem ex uerbo Ioannis Baptiſtæ dicentis. Vt manifeſtetur in Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizans, manifeſtū eſt quod illa ſigna quæ quidā dicunt in pueritia à Chriſto facta, mendacia & fictiones ſunt. Si enim a prima ætate miracula feciſſet Chrs, nequaquā Ioannes eū ignoraſſet, neq; reliqua multitudo indiguiſſet magiſtro ad manifeſtandum eum.

Ad ſecundū dicendum, quod Dei virtus operabatur in Chrō, ſecundum quod erat neceſſarium ad ſalutē humanā, propter quā, carnē aſſumpſerat. Et ideo ſic miracula fecit uirtute diuina, ut fidei de ueritate carnis eius, præiudicium non fieret.

Ad tertium dicendū, quod hoc ipſum ad laudem diſcipulorū pertinet, quod Chriſtum ſecuti ſunt, cum nulla eū miracula facere vidiſſent: ſicut Greg. * dicit in quadam homil. Et, Chryſ. * dicit, tunc ſigna maxime neceſſarium erat facere, quādo diſcipuli iā congregati erant & deuoti, & attendentes his quæ fiebant. Vnde ſubditur. Et crediderūt in eum diſcipuli eius: nō quia tunc primum crediderunt, ſed quia tunc diligentius & perfectius crediderunt. Vel diſcipulos vocat eos, qui futuri erāt diſcipuli: ſicut exponit Aug. * in lib. de conſenſu Euangeliſtarum.

Ad tert. arg. Veri miraculū quid ſit.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur illa eſſe vera miracula, quæ non niſi diuina virtute fieri poſſunt, & quæ præter communem gubernationem vniuerſi efficiūtur, vt reſuſcitare mortuos, illuminare oculos ceci nati. Ex hoc ſequitur iuſtificationem impii quamuis ſit ſupernaturalis, nō eſſe verum miraculum quoniam ſit ſecundum conſtitutū

*q. 39 ar. 3

*Ho. 20. in Ioan. parum ante med. to. 3.

modum, & ordinarium. Sequitur ſecundò, illā non eſſe rectam argumentationem. Hoc ſit a ſolo Deo immediate, ergo eſt verum miraculū, vt patet in iuſtificatione animæ rationalis. His conſtitutis dico quòd diabolus & eius miniſtri multa poſſunt facere quæ videntur miracula & ſigna ea quæ faciunt, vel per ludificationē ſenſuum, vel per cō iunctionem occultarum cauſarum naturalīū.

*Ho. 16. in Ioan. circa med. illius to. 3.

2. Theſſ. 2. Vnde D. Paulus 2. ad Theſſ 2. dicit aduentum Antichriſti futurum ſecundum operationem Sathanæ in ſignis & prodigiis mendacibus. Et Apoca. 13. dr̄ de ſecunda beſtia, quod

Apo. 13.

fecit ſigna magna, ita vt fecerit ignem de cælo deſcendere in terrā in conſpectu hoīum. Et D. Auguſti. dicit, quòd Magi Pharaonis vere conuerterunt virgas ſuas in ſerpentes.

D. Auguſt.

Sed hanc conuerſionem fecerūt per ſemina à dæmonibus allata, quæ habebant vim putrefaciendi virgas, & conuertendi in ſerpentes: conuerſio vero facta a Moyſe fuit verū miraculum, quia fuit facta ſola diuina virtute abſque alicuius naturalis virtutis operatione. Idem reſpondet Iuſtinus martyr in loco allegato de operibus factis ab Appollonio Tyanenſi.

Iuſtinus martyr.

¶ Sed dicet Theologus, vnde ſciemus mirabilia quæ fecit Chriſtus non eſſe facta per ludificationem ſenſuum, vel per coniunctionem occultarum cauſarum. Reſpondetur in primis ex ſubſtantia ipſorum operum, nam reſuſcitare mortuos, illuminare cæci nati oculos exuperat omnem facultatem virtutis creatæ.

Miracula Chriſti qualiter oſtendent vera.

¶ Secundo licet in corporalibus mutationibus poſſit habere locum præſtigium dæmonis, ſunt tamen aliqua miracula adeo euidentia, vt in eis non poſſit habere locum calumnia: huiuſmodi eſt immutatio voluntatis, & intellectus quæ facta eſt in admirabili mundi conuerſione. Atque etiam in rebus corporalibus ſunt quædam miracula in quib' præſtigium locū non habet, ſicut quod tempore Ioſue ſteterit Sol quod tempore paſſionis Dominicæ Sol paſſus fuerit defectum lucis, & idem iudicium eſt de mortuis reſuſcitatis.

*Gre ho. 5 in Euang.
*Chry. ho. 22. in Ioā. paulo a princ. to. 3.
*li 2. c 17. a me. to. 4.

¶ Tertio, hoc poſſumus conſpicere quando ille, qui operatur miracula in confirmationē ſuæ doctrinæ, docet bonos mores, & viuit ſecundum illos, & ſtudet reducere homines in Deum, non quærit propriam vtilitatem, non ſectatur vana & curioſa, ſed communem hominum ſalutem. Ex his indiciis poſſumus diſcernere vera miracula a mendacibus prout docet Diuus Thomas in 2. diſt. 7. q. 3. ar. 1. ad 2.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm miracula per Chriſtum facta ſufficienter eius diuinitatem oſtenderint.

AD quartū ſic proceditur. Vr̄, quod miracula quæ Chrs fecit; non fuerint ſufficiētia ad oſtendendā diuinitatē ipſius. Eſſe .n. Deum & hoīem, proprium eſt Chriſto. Sed miracula quæ Chrs fecit, etiam ab aliis ſunt facta. Ergo videtur, quod non fuerint ſufficiētia ad oſtēdendā diuinitatē ipſius.

D. Thom. *3. d 15. q. 1. ar. 1. & d. 16 q. 1. art. 3. cor & 1. con. c. 6. & l. 4. c. 55 ad 8. & quol. 2 ar 6. ad 4. & Ioan. 15 le. 5. col. 2.

¶ Ad quartum argumentum iā dictum eſt in ſuperioribus quō diabolus inuidia, & ſuperbia excæcatus nō cognouit diuinitatem Chriſti euidentibus ſignis demōſtratam, nunc vero conuictus iam credit, & contremiſcit.

Adquartū.

¶ Ad vltimum reſpondetur, quod miracula diminuunt meritum fidei in quantum oſtendunt duritiā eorum qui nolunt credere niſi miraculis conuicti, cæterū melius eſt, illis credere ex miraculis, quam permanere in incredulitate. Vnde D. Paulus 1. Cor. 14. dicit quod ſigna data ſunt infidelibus, vt ſcilicet ad fidem conuertantur. Sed antequam hinc diſcedamus operæpretium erit commemorare quémadmodum inimici noſtri infideles atque hæretici fateantur miraculum verum eſſe euidens argumentum veræ & infallibilis doctrinæ. E quibus Simon propter magnitudinem præſtigiorum, quæ miracula videbantur, Romæ ei dicata ſtatua publice pro Deo habitus eſt. Sed captus eſt tandem, & irretitus ſuis præſtigiis: cum ſe in cælum cubiaturum iactaret, iamque diaboli eis alis, fraudeque ſubnixus ſe ſublimem ſuſtuliſſet, repente in terram decidit. Quo caſu, corpore concuſſo ac quaſſato non ita multo poſt miſer expirauit. Veteratur autem ſuo nomini reſpondens Polychronius auſus eſt os impudens ad confirmationem ſectæ ſuæ vltra apud ſextam œcumenicam ſynodum

Advltimū.

1. Cor. 14.

Simō magus.

Polychronius.

¶ 2. Præterea, Virtute diuina nihil est maius, Sed aliqui fecerunt maiora miracula, quã Christus, dr̃ enim Ioan. 14. Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet,

Ergo videtur, quòd miracula quæ Christus fecit, nonfuerint sufficientia ad ostendendam diuinitatem ipsius.

¶ 3. Præterea, Ex particulari non sufficiẽter ostenditur vniuersale. Sed quodlibet miraculorum Christi fuit quoddã particulare opus. Ergo ex nullo eorum potuit manifestari sufficienter diuinitas Christi, ad quam pertinet vniuersalem virtutem habere de omnibus.

Sed contra est, quod Dñs dicit Ioan. 5. Opera quæ dedit mihi pater vt faciam ipsa testimoniũ perhibent de me.

Respondeo dicendũ, ꝙ miracula quæ Christus fecit sufficientia erant ad manifestandã diuinitatẽ ipsius, secundum tria. Primo quidem, secundum ipsam speciẽ operum, quæ trãscendebant omnem potestatem create virtutis: & ideo non poterant fieri nisi virtute diuina. Et propter hoc cæcus illuminatus dicebat Ioan. 9. A seculo nõ est auditũ, quia aperuit quis oculos cæci nati: nisi esset hic à Deo, non poterat facere quicquam. Secundo propter modum miracula faciendi: quia scilicet quasi ex propria potestate miracula faciebat: non aũt orando, sicut alii. Vnde dicitur Luc. 6. quòd virtus de illo exibat, & sanabat oẽs. Per quod ostẽditur (sicut Cyrillus dicit) ꝙ non accipiebat alienã virtutem: sed cũ esset naturaliter Deus propriã virtutem super infirmos ostendebat, & propter hoc innumerabilia miracula faciebat. Vnde super illud Matth. 8. Eiiciebat spiritus verbo, & omnes malè habentes curauit, dicit Chry.* Intende quantã multitudinẽ hominum curatã trãscurrunt Euangelistæ, non vnũquenque curatum enarrantes, sed vno verbo pelagus ineffabile miraculorũ inducentes. Et ex hoc ostendebatur, quòd haberet virtutẽ coæqualẽ Deo patri secundũ illud Ioan. 5. Quæcunq; pater facit, hæc & filius similiter facit. Et ibidem. Sicut Pater suscitat mortuos & viuificat, sic & Filius hominis quos vult viuificat. Tertio ex ipsa doctrina, qua se Deum dicebat, quæ nisi vera esset, non confirmaretur miraculis diuina virtute factis. Et ideo dicitur Marci. 1. Quænam doctrina hæc noua: quia in potestate spiritibus immundis imperat, & obediunt ei?

*Hom. 28 in Mat paulo à princ. to. 2.

¶ Ad primum ergo dicendum quòd hæc erant obiectio Gentilium. Vnde Augustin.* dicit in Epistola, ad Volusianum, Nulla, inquiunt, competentibus signis tantæ maiestatis indicia claruerũt: quia carnalis illa purgatio, qua scilicet dęmones effugabat, debilium curæ, reddita vita defunctis, si & alia considerẽtur, Deo parua sunt.

*Ep. 3. post med. illius to. 2.

---

synodum act. 15. in Trullo, polliceri se mortuum vitæ redditurum. Non ita multo post allato cadauere, virtutis suæ specimen editurus, cum diu frustra mortuum ad vitam reuocare tentasset, ab omni concione vt vanissimus nebulo explosus est, nec tamen errorem deponere voluit. Iconomachus vero (vt refert Paulus Diac. libro vltimo rerum Romanorum) se pulchro clam inclusus (quasi à mortuo ea vox prolata fuisset) magnis laudib. Constantinum illum Copronimum extulit, vt eo commento hæresim illam, quæ in imagines grassabatur populo plausibilẽ redderet.

Iconomachus.

Inter Arrianos præterea in Africa quidam Cirola falsò vocatus Episcopus, hæreticorum maximus assertor, hę resis suæ propagandę studio incitatus quinquagita aureis subornat quẽdam, qui se cęcũ fingeret, ac repente ab eo oculorum lumen acciperet. Prætereuntem itaque Cirolam cum Eugenio, Vindemiali, & Longino sanctis Dei, & Catholicis Episcopis, lugubri voce impostorem impostor adorit: Audi, (inquit Gregorius Turonẽsis historia. lib. secundo capite tertio) beatissime Cirola, audi me sancte sacerdos Dei: respice cæcitatem meam, experiar ego medicamenta, quæ sæpe cæci a te reliqui meruerunt, quæ leprosi experti sunt, quæ ipsi etiam mortui præsenserunt. Adiuro te per ipsam virtutem, quam habes, vt mihi desideratam restituas lucem, quia graui sum cæcitate percussus. Tum Cirola pius homo ac minime parcus aut auarus pro sua liberalitate opem imploranti laturus, manum oculis eius admonens, per fidem, inquit, nostram & rectam, quam de Deo habemus persuasionem, facessant oculorum tuorum tenebræ. Vix hæc dixerat, cum hominem, tam incredibilis ex oculorum cruciatu dolor opprimit, vt eos manu quanta poterat vi comprimere, ne forsan è capite prosilirent, cogeretur. Mox clamare cœpit miser ac dicere: Væ mihi, quia Deum per pecuniam irridere volui. & quinquaginta aureos accepi, vt hoc facin. perpetrarem. Ad Cirolam autem aiebat. Ecce aurum tuum; redde lumen meum, quod dolo tuo perdidi.

Cirola.

Gregorius. Turonẽsis.

Tum ille Catholicos Episcopos vehementer rogabat, vt vellet ei velociter succurrere pereunti. Quem postquam hæresim Arrianam fuisset detestatus, cruce super oculos eius facta, Eugenius his verbis, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, quem trinum in vna æqualitate, atque omnipotentia confitemur, aperiantur oculi tui; pristinæ sanitati restituit.

Neque necesse est ista tam altè ex vetustate, aut ab externis petere. Habemus enim nuper recens, & illustre, quodque cum omni vetustate in hoc exemplorum genere certare possit, documentum. Nunquam certe Arriani maiori quam nostri hodie Euangelici aduersus Catholicæ Ecclesiæ miracula odio, atque inuidia exarserunt. A quibus cum suã sectam plane nudam, & destitutam vident, nõ erubescunt tamen manifesta, ac ridicula vanitate, etiam signa visiones, prædictiones, & nescio quid de VVicleffo, Husso, Carolostadio Zuinglio, Luthero, & aliis id genus, Crispinus, Foxus, Illiricus ac alii magnifice ostentare.

Quorum omnium veritatem ex stupendo illo prodigio, quod nuper Deus in confinibus Poloniæ, & Hungariæ ostendit, & quo omnem istam istorum arrogantiam confudit, & confregit, metiri, & possumus, & debemus. Exortus est enim ibi nouus Polychronius, concionator, inquam, Euangelicus, qui cum Matthæo quodam ac vxore eius, conuenit silentii stipulatione interposita, eoque mercede redempto, vt ille quasi mortuus ad sepulturam efferretur vxore de more atrata maritum elugente, ac funus prosequente. Effertur, itur, & ad Ecclesiam venitur pagi Bietagæ non procul a Cracouia. Ibi nouus iste Polychronius conscenso suggestu multis verbis renascẽtis Euangelii gloriam amplificauit, de quo tandem post multa tam certum ac securum se esse dicebat, vt nihil dubitaret, Deum mox ad illud magis illustrandum vitam mortuorum præsenti restituturum, & quam prædicabat Euangelii veritatem tam insigni miraculo & in omnem posteritatem memorabili confirmaturum. Quare vt olim Prophetæ Iezabelis ad ignem cœlitus dimittendum, ita iam ille ad defunctum exclamat excitandum: In nomine Christi, cuius

Polychronius.

veritatẽ

Et ad hoc respondet Augustinus. * Fatemur & nos talia quædam fecisse Prophetas : sed & ipse Moyses & cæteri Prophetæ Dominum Iesum prophetauerunt, & ei gloriam magnam dederunt.

Qui propterea talia & ipse facere voluit, ne esset absurdum quæ per illos fecerat, si ipse etiam non faceret.

Sed tamen & aliquid proprium facere debuit, nasci de virgine, resurgere a mortuis, cælum ascendere : hoc Deo qui parum putat, quid plus expectet ignoro. Num homine assumpto alium mũdum facere debuit, vt eum esse crederemus, per quem factus est mundus? Sed nec maior mundus nec isti æqualis in hoc mundo fieri posset. Si autem minorem faceret infra istum, similiter hoc quoque parum putaretur. Quæ tamen alii fecerunt, Christus excellentius fecit. Vnde super illud Ioannis quintodecimo. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, & cetera. dicit Augustinus. * Nulla in operibus Christi videntur esse maiora, quam suscitatio mortuorũ : quod scimus etiã antiquos fecisse Prophetas. Fecit tamen aliqua Christus, quæ nemo alius fecit. Sed respondetur nobis, & alios fecisse, quæ nec ipse, nec alius fecit. Sed qui tam multa vitia, & malas valetudines vexationesque mortalium tanta potestate sanaret, nullus omnino legitur antiquorum. Vt enim taceam, quos iubendo, sicut occurrebant, saluos singulos fecit. Marcus dicit, quòd quocunque loco introibat in vicos, aut in villas, aut in ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent, & quotquot tangebant eum, salui fiebant. Hæc nemo alius fecit in eis. Sic enim intelligendũ est quod ait, in eis, non inter eos, aut coram eis, sed prorsus in eis, quia sanauit eos. Nec tamen alius quicunque in eis talia opera fecit, quoniam quisquis alius homo aliquid eorum fecit, ipso faciente fecit: hoc autem ipse non illis facientibus fecit.

Ad secundum dicẽdum, quòd Augu. * exponens illud verbum Ioan. inquirit quæ sint ista opera maiora, quæ credentes in eũ erant facturi : an fortè quòd ægros ipsis transeuntibus etiam eorum vmbra sanabat? maius est enim quòd sanet vmbra, quam fimbria. Verũtamen quando ista Christus dicebat, verborum suorum facta & opera commendabat. Cum enim dixit. Pater in me manens ipse facit opera : quæ opera tunc dicebat, nisi verba quæ loquebatur? Et eorundem verborum fructus erat fides illorum. Veruntamen euangelizantibus discipulis non tam pauci, quam illi erant, sed Gentes etiam crediderunt. Nonne ab ore ipsius diues ille tristis abscessit? & tamẽ postea quod ab illo auditum non fecit vnus, fecerunt multi, cùm per discipulos loqueretur? Ecce, maiora fecit prædicatus à credentibus, quàm locutus est audientibus. Verum hoc adhuc mouet, quòd hæc maiora per Apostolos fecit : non autem ipsos tantum si-

veritati hodierna concinuç testimonium dedi, Matthæe surge. Cum nihil moueret se Matthæus intendit vocem, & clamorem; & cum sic quidem nihilum proficeret, accedit ad ipsum feretrum hominisque facies detegitur.

* Epist. 3. ante illius. to. 2. Nec iã impostorem simulatè, sed verè mortuum reperiunt : ita, vt vxori, cui antea dolo fictas, tam dolet veras lachrymas, ac lugubrem eiulationem, & vehementem totius pseudo Euangelij exectationem exprimeret.

Obiectio. Sed submurmurant quidam, cur, inquiunt, si fides Christiana, quæ nunc perseuerat; vera est, Deumque habet autorem, cur non signis, vt olim confirmatur? cur defecere, cessaueréque miracula, quæ huic fidei validissimam asseris præbere testimonium? Huic querelæ respondet Diuus Gregorius.

Solutio. D. Gregor. * Innuitur 23. tra. in Io. super illud, Maiora demonstrabit illis som. 9. l. 1. de Tri. ca. 9. circa med. to. 3.

tomo secundo, homilia vigesimaquarta. Quod quẽadmodum noua planta iugi eget irrigatione quamdiu tenera est, & nondum benè terræ radicata : at vbi adoleuerit, & infirmam creuerit arborem fructus multos afferentem, irrigare puerile foret, ac superfluum; Sic fidem quando primum in gentilitate erat plantanda, necesse erat signis crebris, ac prodigiis veracem probare confirmareque vt insereretur, hæreretque mentibus infidelium, qui doctrinam tam nouam, & mirabilem non admisissent, nisi miraculorum testimonio vidissent illustrari.

At nunc cum constet, totius orbis assensu receptam, scripturarum sententiis, sanguineque tot martyrum stabilitam, tot heroicorum sanctissimorumque hominum partu fœcundatam, tot signis, prodigiis, Spiritusque sancti distributionibus decoratam : rursus signis ac miraculis rigare, ac munire, quid esset aliud, nisi illam ad primam infantiam reducere, eamque infirmam reddere, & miracula propter nimiam frequentiam minimè miranda reddere, vel certè fideles infideles, aut dubios in fide efficere.

Non enim a Paul. primo Corinth. decimoquarto; frustra dictum est; Linguæ in signum sunt non fidelibus, 1. Cor. 14 sed infidelibus: quia scilicet linguas, aut signa quærere soliti sunt, non qui certi sunt, sed qui dubitant, aut nequaquam firmiter in fide persuasos se sentiant. Hæc quidem sufficere possunt ad satisfaciendum iis, qui percunctantur, cur cessauerint miracula. Veruntamen scire velim, omnes Christiani nominis professores, nequaquam verum dicere eos, qui miracula prorsus in Ecclesia defecisse asserunt. * Trac. 71. in Ioan. a med. to. 9. Nam tametsi non adeò crebra, vt olim fiant nunc miracula, eò quòd fides tam dudum confirmata, & roborata signorum iam non egeat adminiculis: nihilo secius tamen credendum est ad finem vsque sæculi in Ecclesia nunquam defuturas diuisiones gratiarum, operationes virtutum, potestates curationum, & omnia Spiritus sancti munera, cum opus fuerit, tum ad gloriam fidei conseruandam, tum ad infirmos, & imbecilles in suscepta fide alendos, & confirmandos.

Etenim adhuc ad sepulchra sanctorum plurimæ immedicabilium vulnerum, morborumque fiunt curationes. Quantisque continuè prodigiis Ecclesiam illustret Deipara Virgo, peregrini affatim testantur, qui Loretum, Montemserratum, aliaque loca eidem Virgini dicata petunt. Sed libet hic commemorare quædam miracula, quæ Angliæ nunc ætatis diuina virtute sunt effecta in confirmationem veræ fidei. Certè viri graues tradunt, quòd quædam muliercula hæretica Angliæ, cum cle- Cõmemorãtur quædam miracula.

Tt narretur

uaretur corpus Domini nostri in sacra Missa nolebat videre, neque adorare, quæ cum ab alia admoneretur ne tantum facinus admitteret, illa dixit, ego nolo adorare buccellam panis, neque enim sum idololatra, & statim dicto citius cæcitate percussa est, quod in omni populo notum factũ est. In eadem prouincia cum esset quidã paruulus octo annorũ, catholicus valdè q maximã deuotionẽ habebat ad crucem Domini nostri Iesu Christi, qui nihil aliud faciebat quam adorare signũ crucis, patres erant hæretici, & propterea reprehẽdebãt illũ, quorum verba cum non potuissent persuadere paruulo, vt ab opere tam religioso abstineret, cõminati sunt magna asseneratione, quod si id faceret, flagellis eum cæderent. Sed neq; propterea destitit a sua deuotione, nã licet in publico abstineret metu parentum, at in secreto non saturabatur osculari crucem. Quod cum sciuissent Patres multis modis verberarunt, & fecerunt promittere, qđ amplius nõ oscularetur. Paucis interiectis diebus, paruulus infirmatus est ad mortem, & dixit patribus grandes laudes de cruce, & inter reliqua addidit. O patres mei, estote deuoti ad crucẽ Domini nostri Iesu Christi, quia in illa est omne bonum nostrum, & his verbis expirauit. Patres & vicini manserunt stupefacti, & aliquot dies non erant sui compotes, verba namque paruuli impressa fuerunt in cordibus eorum. Sed cum essent durissimi & obstinatissimi in sua secta, non conuersi sunt ad fidem. Elapsis paucis diebus in die dominico petiuit mater camisiam mundam, vt mos est, portauit ex arca vnam, quæ in eadem hebdomada lota fuerat, & cum eam euoluisset in lectulo, inuenit crucẽ magnam, quæ sursum vsque ad deorsum occupabat, uociferatur obiurgans ancillam, quod id fecerit, dicens illam esse Baptistam, & quod sequebatur illum miserum puellum, qui mortuus est cum simili superstitione. Ancilla iurabat millies, se nunquam tale fecisse, sed affirmabat se ita inuenisse: præcepit domina, vt aqua continuo adducta abstergeret crucem, & deleret eius signum. Ancilla fecit quod iussa erat, sed interim dum magis lauat, & delere conatur magis splendida & lucens apparebat. Ad hoc miraculum concurrunt vicini, & mirabantur vniuersi. Liquefacta sunt corda Patrum illius paruuli, & ex valdè hæreticis efficiuntur valdè Catholici, viderant enim, quòd digitus Dei erat iste.

gnificans ait. Qui credit in me, opera quę ego facio, & ipse faciet. Audi ergo & intellige. Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet. Prius ego facio, deinde & ipse faciet: quia facio vt faciat Quæ opera nisi vt ex impio iustus fiat? Quod vtique in illo, sed non sine illo, Christus operatur. Prorsus maius hoc esse dixerim, quàm creare cælum & terram? cælum enim & terra transibunt, prædestinatorum autem salus & iustificatio permanebit. Sed & in cælis Angeli sunt opera Christi, nunquid etiam his operibus maiora facit, qui cooperatur Christo ad suam iustificationem? Iudicet qui potest, vtrum maius sit iustos creare, quam impios iustificare. Certè si æqualis est vtrumque potentiæ, hoc maioris est misericordiæ. Sed omnia opera Christi intelligere, vbi ait. Maiora horum faciet. nulla nos necessitas cogit: horum enim forsitam dixit, quæ illa hora faciebat. Tunc autem verba fidei faciebat: & vtique minus est verba iustitiæ prędicare (quòd fecit præter nos) quam impios iustificare, quod ita facit in nobis, vt faciamus & nos.

Ad tertium dicendum, quòd quando aliquod particulare opus proprium est alicuius agentis, tunc per illud particulare opus probatur tota virtus agentis, sicut cum ratiocinari sit proprium hominis, ostenditur aliquis esse homo ex hoc ipso quòd ratiocinatur circa quodcunque particulare propositum. Et similiter cum propria virtute miracula facere sit filius Dei, sufficienter ostensum est Christum esse Deum, ex quocunque miraculo quod propria virtute fecit.

QVAESTIO XLIIII.

De singulis miraculorum speciebus, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est de singulis miraculorum speciebus.

¶ Et primò de miraculis quæ fecit circa spirituales substantias.

¶ Secundò, de miraculis quę fecit circa cælestia corpora.

¶ Tertiò, de miraculis quæ fecit circa homines.

¶ Quartò, de miraculis quæ fecit circa creaturas irrationales.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum miracula facta per Christum circa spirituales substantias fuerint conuenientia.

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd miracula quæ fecit Christus circa spirituales substantias, non fuerint conuenientia. Inter spirituales enim substantias sancti Angeli præpollent dæmonibus: quia, ut Aug.* dicit in 3. de Trin. spiritus uitæ rationalis desertor atque peccator, regitur per spiritum uitæ rationalem pium &

IN hac quæstione habet D.Th. quatuor conclusiones.

¶ Prima est, conueniẽs fuit Christum liberare obsessos a dæmonibus. 1. Conclu.

¶ Secunda, cõuenienter fecit miracula circa corpora cœlestia. Secunda.

¶ Tertia, conuenienter fecit miracula circa homines. Tertia.

¶ Quarta, cõuenienter fecit miracula circa creaturas irrationales. Quarta.

EXPOSITIO Quæstionis.

CIrca primã conclusionem est dubiũ, an isti arreptitii vexẽtur a dæmonibus semper, an vero aliquãdo ab animab[us] defunctorum. Dubium.

Ratio dubitandi est, nam spiritus nequam qui loquitur in istis arreptitiis dicit interdum se esse animam huius vel alterius defuncti, & admonet quod pro se fiant suffragia eleemosynarum vel missarum.

*lib. 3. c. 4. non procul a prin. t. 3.

¶ In contrarium est, quoniam tempore Christi multi fuerint arreptitii, & spiritus nequam nunquam ausus est dicere se esse animam huius vel alterius defuncti.

¶ Ad hoc dubium explicandum sciendum est primò, q anima potest esse in corpore vt forma, & vt motor: hoc planum est absque alia probatione. Nota pri.

¶ Secundo sciendum est, quòd anima extra corpus minorem virtutem habet quam in corpore. Probatur sic: tũ quia alioquin reportaret damnum ex unione ad corpus; tum deinde quoniam aliæ formæ extra corpora sua minorem virtutem habent; tum tertiò, quoniam anima maiorem vigorem habet, quando est in naturali sua dispositione, at quãdo est in corpore est in naturali sua dispositione. Nota secũ.

D. Thom. ſpoſitione. Tertiò ſciendum eſt ex D. Thoma 1.p.q.117. arti.4. quòd cum anima rationalis ſuapte natura ſit actus corporis humani non habet niſi vnum determinatū modum mouendi corpus, ſcilicet animando, & viuificando, vnde membrum mortuum in corpore anima exiſtens nō poteſt mouere, & a corpore egreſſa non pōt mouere ſuum cadauer, imo nec pōt mouere lapillū. Quartò ſciēdum eſt, quòd aïæ beatę, & quæ ſunt in purgatorio nō poſſunt peccare, & diligunt alias animas.

Prima conclusio. ¶His conſtitutis dico primo, defunctorū animæ non poſſunt informare aliena corpora vt formæ. Patet, nam non poſſunt informare corpora ꝓpria vt formæ, alioꝗ reſurrectio corporum eſſet naturalis, ergo multo minus poſſunt informare aliena corpora vt formæ.

2. Conclu. ¶Secundo dico, anima defuncti hominis non poteſt eſſe in alieno corpore vt motor, hoc eſſe verum ſatis liquet ex annotationibus ſecūda, & tertia.

3. Conclu. ¶Tertio dico, ſpiritus qui loquitur in iſtis arreptitiis, & illos cruciat, non eſt anima defuncti hominis ſed dæmon. Probatur ſic, nam iſte ſpiritus peccat, at aïa beata, & anima quę in purgatorio exiſtit nō poſſunt peccare, vt antea dictū eſt, aïa vero dānata in inferno īde exire non permittitur, ergo nō eſt aïa defuncti hominis, ſed dæmō. Deinde, ſpiritus iſte qui loquitur in arreptitiis reuelat ſecreta, loquitur Græcè & Hebraicè, quæ aïa defuncti hominis non pōt efficere; Probatur ſpūs iſte mouet alienū corpus, at aïa defuncti hominis non poteſt mouere alienum corpus vt dictum eſt ſupra. Denique, ſpiritus iſte cruciat, & vexat hominem vehementer, at anima exiſtens in purgatorio ſi veniret ad petendum ſuffragium, non cruciaret iſtā animam, quā diligit, ſed placidè cū ea cōmoraretur.

4. Conclu. ¶Quarto dico, non eſt negādum quin aïæ defunctorū aliquando ex diſpenſatione diuina appareant viuis. Hoc eſſe verū demōſtrat Soto ī 4. diſt. 5. q.1.art.4. Quod nos hacten⁹ docuimus eſt, ꝙ anima defuncti hominis non pōt intrare corpus alterius hominis, vt illum moueat & cruciet. M. Soto.

5. Conclu. ¶Quinto dico, nō vř eſſe negandum quin de potētia Dei abſoluta poſſit fieri vt aïa defuncti hominis ingrediař corpus alterius hominis, vt illud moueat & cruciet, nam in hoc nō videtur eſſe euidens impoſſibilitas, & contrarietas. Cęterū de potētia Dei ordinaria nunquam factū eſt.

¶Circa ſecundam concluſionem ſciendum eſt, quòd maximum miraculū ex his quæ fecit Chriſtus circa corpora cœleſtia fuit Eclipſis Solis, quæ tempore Dominicę paſſionis accidit. De hoc miraculo ſcribit Phlegon lib.14. ſuæ hiſtoriæ: Aphricanus in ſua hiſtoria. Dionyſius Areopagita in Epiſto. ad Polycarpum. Aug. li. 3. de mirabilib⁹ ſcripturæ c. 12. Ioānes Driod. in 3. li. de dogmatibus Eccleſiaſti. Ioānes Lucid⁹ de vero die paſſiōis Chri. c.9. D. Th in ar.2. ad 2. De hac defectiōe ſolis ſic loquiř ſacra ſcriptura Matt. 27. Ab hora aūt ſexta tenebrę factę ſūt

Eclipſis tēpore paſſionis Chriſti Autores ſacri.

* lib. 4. in Luc. ca. 14. in tit. de 1. tent. Chriſti, nō procul a prin. tomo 3.

iuſtum. Sed Chriſtus non legitur aliqua miracula feciſſe circa Angelos bonos. Ergo nec etiam circa dæmones aliqua miracula facere debuit.

¶ 2. Prætereà, miracula Chriſti ordinabantur ad manifeſtandam diuinitatem ipſius. Sed diuinitas Chriſti non erat dæmonibus manifeſtanda, quia per hoc impeditum fuiſſet myſterium paſſionis eius, ſecūdum illud 1. Cor. 2. Si cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. Ergo non debuit circa dæmones aliqua miracula facere.

¶ 3. Præterea, Miracula Chriſti ad gloriam Dei ordinabantur, vnde dicitur Matth. 9. quod videntes turbæ paralyticum ſanatum à Chriſto, timuerunt, & glorificauerunt Deum, qui dedit poteſtatem talem hominibus. Sed ad dæmones non pertinet glorificare Deū, quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris, vt dicitur Eccle. 15. Vnde & ſicut diciř Mar. 1. Luc. 4. non ſinebat dęmonia loqui ea quę ad gloriam ipſius pertinebant. Ergo videtur non fuiſſe conueniens, quòd circa dæmones aliqua miracula faceret.

¶ 4. Præterea, Miracula à Chriſto facta, ad ſalutem hominum ordinantur. Sed quædam dæmonia ab hominibus electa fuerunt cum hominum detrimento, quandoque quidem corporali, ſicut dicitur Marci 9. quòd dæmon ad præceptum Chriſti exclamās, & multum diſcerpens hominem, exiit ab eo, & factus eſt ſicut mortuus: ita vt multi dicerent, quia mortuus eſt. Quandoque etiam cum damno rerum: ſicut quando dæmones ad eorum preces miſit in porcos, quos pręcipitauerunt in mare. Vnde ciues illius regionis rogauerūt eum, vt tranſiret à finibus eorum vt legitur Matt. 7. Ergo videtur inconuenienter feciſſe huiuſmodi miracula.

Sed contra eſt, quod Zach. 13. hoc prænuntiatum fuerat vbi dicitur, Spiritum immundum auferam de terra.

Reſpondeo dicendum, quòd miracula quæ Chriſtus fecit argumenta quædam fuerunt fidei, quā ipſe docebat. Futurum autē erat, vt per virtutem diuinitatis eius excluderet dæmonum poteſtatem ab hominibus credituris in eum: ſecundum illud Ioann. 12. Nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Et ideo conueniens fuit quòd inter alia miracula etiam obſeſſos a dæmonibus liberaret.

Ad primum ergo dicendum, quòd homines ſicut per Chriſtum erant a poteſtate dæmonum liberandi, ita per eum erant Angelis conſociandi: ſecundum illud Col. 1. Pacificans per ſanguinem crucis eius, quæ in cælis & quæ in terris ſunt. Et ideo circà Angelos alia miracula hominibus demonſtrare non cōueniebat, niſi vt Angeli hominibus apparerent, quod quidem factum eſt in natiuitate ipſius, & in reſurrectione & aſcenſione eius.

Ad ſecundum dicēdum, quòd ſicut Aug. * dicit 9. de Ciui. Dei, Chriſtus tantum innotuit dæmonibus, quantum voluit, tantum autem voluit, quantum oportuit. Sed innotuit eis non ſicut Angelis ſanctis per id quod eſt vita æterna: ſed per quædam temporalia ſuæ virtutis effecta. Et primò quidem videntes Chriſtum eſurire poſt ieiunium, æſtimauerunt eum non eſſe filium Dei. Vnde ſuper illud Luc. 4. Si filius Dei es, &c. dicit Ambro. * Quid ſibi vult talis ſermonis exorſus, niſi quia cognouerat Dei filium eſſe venturum, ſed veniſſe per infirmitatem corporis non putauit? Sed poſtmodum viſis miraculis, ex quadam ſuſpicatione coniecturauit eum eſſe filium Dei. Vnde ſuper illud Mar. 1. Scio quòd ſis ſanctus Dei, dicit Chryſoſt. quòd non certam aut firmam, aduentus Dei habe-

* l. 9. c. 21. parū a principio tom. 5.

ſuper vniuerſam terram vſque ad horam nonam. Hieronymus & Caietanus dicunt ſuper Matthæum loco aſſignato has tenebras factas fuiſſe ſuper vniuerſam terram non per interpoſitionem lunæ aut alterius corporis, ſed ex eo quod radii Solis ſunt ſubtracti diuina virtute, id eſt, factum eſt diuina virtute vt radii Solis ad terram non peruenirent. Origenes homilia trigeſimaquinta in Matth. aſſerit hoc accidiſſe per interpoſitionem nubium. Item aſſerit hoc contigiſſe ſuper vniuerſam terram Iudaicam. Neque huic ſententiæ obſtat quod dicit Euãgelium tenebras factas eſſe ſuper vniuerſam terram, intelligitur enim ſuper vniuerſam terram Iudaicam. Nam in tertio libro Regum. Abdias dicit ad Heliam, viuit Dominus Deus tuus, quod nulla eſt gens, nullum eſt regnũ, vbi Dominus meus non miſerit te quærere: ſignificas his verbis, quod quæſierit eum in gentibus quæ ſunt circa Iudæam. De hac ſolis defectione hoc certum eſt, quod non accidit per naturalem Solis Eclipſim, tũ quoniam naturalis ſolis Eclipſis tantum fit in nouilunio, tum vero erat Luna plena, nimirum luna 15. tum vero quoniam Eclipſis Solis naturalis nũquam eſt vniuerſalis in tota terra, at illa defectio Solis fuit ſuper vniuerſa terra, vt teſtatur Euangeliſta. Neque enim eſt intelligendum, quod fuerit ſuper vniuerſam terram Iudaicam. Nam Dionyſius in Epiſtola ad Polycarpum fatetur ſe cum aliis philoſophis hanc Eclipſim vidiſſe in Græcia. Itaque D. Dionyſio autore tempore Dominicæ paſſionis Sol obſcuratus eſt, & paſſus eſt defectum lucis per interpoſitionem Lunæ inter ipſum & terram modo non naturali ſed miraculoſo. Sed non erit ab re hic omnia ferè miracula Chriſti commemoraſſe.

* Super illud Luc. 4. Sciebãt ipſum eſſe Chriſtum. Eſt c. 14. ſecund. ordi. Bedæ. to. 2.

3. Reg. 18.

* Id habẽt Chry. concione 2 de Lazaro ante med. to. 2. & Theophyl. Lucæ 4. & Mar. 1.

Dionyſius.

bat notitiam, ſciebat tamen ipſum eſſe Chriſtum in lege promiſſum; Vnde dicitur Lucæ 4. Quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum. Quòd autem ipſum confitebantur eſſe filium Dei, magis erat ex quadam ſuſpicione quàm ex certitudine. Vnde Beda dicit ſuper Luc. * Et dæmonia filium Dei confitebantur. Et ſicut poſtea dicit, Sciebant eum eſſe Chriſtum: quia cùm ieiunio fatigatum eum diabolus videret, verum hominẽ intellexit. Sed quia tentando non præualuit, vtrũ filius Dei eſſet, dubitabat. Nunc autem per ſignorum potentiam, vel intellexit, vel potius ſuſpicatus eſt eſſe filium Dei. Non ideo igitur Iudæis eum crucifigere perſuaſit, quia Chriſtum Dei filium non eſſe putauit: ſed quia ſe morte illius non præuidit eſſe damnandum. De hoc enim myſterio à ſeculis abſcondito, dicit Apoſtolus, quòd nemo principum huius ſeculi cognouit: ſi enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.

Ad tertium dicendum, quòd miracula in expulſione dæmonum non fecit Chriſtus propter vtilitatem dæmonum, ſed propter vtilitatem hominum, vt ipſi eum glorificarent. Et ideo prohibuit eos loqui ea quæ ad laudem ipſius pertinebant. primò quidem propter exemplum: quia, vt dicit Athana. * compeſcebat diaboli ſermonem, quamuis vera fateretur: vt nos etiam aſſuefaciat, ne curemus de talibus, etiam ſi vera loqui videantur. Nefas eſt enim vt cum adſit nobis Scriptura diuina, inſtruamur à diabolo. Eſt enim hoc periculoſum: quia veritati frequenter dæmones immiſcent mendacia. Secundò, quia (ſicut Chryſoſto. dicit) non oportebat eos ſurripere officii Apoſtolici gloriam: nec decebat Chriſti myſterium lingua fœtida publicari, quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatorum. Tertiò, quia (vt Beda * dicit) nolebat ex hoc inuidiam accendere Iudæorum. Vnde etiam ipſi Apoſtoli iubentur reticere de ipſo, ne diuina maieſtate prædicata, paſsionis diſpẽſatio differretur.

Ad quartum dicendum, quòd Chriſtus ſpecialiter venerat docere & miracula facere propter vtilitatem hominum, principaliter quantum ad animæ ſalutem. Et ideo permiſit dæmones, quos eiiciebat, hominibus aliquod nocumentum inferre vel in corpore vel in rebus propter animæ humanæ ſalutem, ad hominum ſcilicet inſtructionem. Vnde Chryſoſt. * dicit ſuper Matth. quòd Chriſtus permiſit dæmonibus in porcos ire, non quaſi à dæmonibus perſuaſus, ſed primò quidem, vt inſtruat magnitudinem nocumenti dæmonum, qui hominibus inſidiantur. Secundò, vt omnes diſcerent, quoniam nec aduerſus porcos audeant aliquid facere, niſi ipſe cõſentiat. Tertiò, vt oſtenderet quòd grauiora in illos homines operati eſſent, quàm in illos porcos, niſi eſſent diuina prouidentia adiuti. Et propter eaſdem etiam cauſas permiſit eum, qui a dæmonibus liberabatur, ad horam grauius affligi, à qua tamen afflictione eum continuo liberauit. Per hoc etiam oſtenditur (vt beda dicit) quod ſæpe dũ conuerti ad Deum poſt peccata conamur, maioribus nouiſque antiqui hoſtis pulſamur inſidiis. Quod facit, vel vt odium virtutis incutiat, vel expulſionis ſuę vindicet iniuriam. Factus eſt etiam homo ſanatus velut mortuus (ut Hierony. * dicit) quia ſanatis dicitur, Mortui eſtis, & uita ueſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.

¶Præter multitudinem & magnitudinem miraculorum, quibus Chriſti conceptio referta eſt: illud eximium exiſtit: quo ſtella Magos à tam remota regione Bethlehem duxit: donec progreſſa ſtaret ſuper locum, in quo infantulus Ieſus erat. Ad hæc, miraculorum primum præter aquæ in vinum conuerſionem, eſt filii reguli ſanatio. Secundum ſub Petri vocationem tot, & tantorum piſcium captio.

Tertium, hominis ſpiritu immundo capti mundatio.

Quartum, ſocerus Petri febricitantis ſalus.

Quintum, cuiuſdam manus aridæ ſanatio.

Sextum, cæci & muti dæmonis & ex homine expulſio.

Septimũ, turbati maris ſedatio.

Octauum, dæmonum ſæuorum ex duobus hominibus in regione Geraſenorum eiectio.

Nonum, animi & corporis paralytici curatio. Decimum, mulieris inueterato ſanguinis fluxu laborãtis ſanatio. Vndecimũ, Iairi archiſynagogæ filiæ vnicæ mortuæ in vitam reductio. Duodecimũ, duorũ cæcorum viſus receptio. Decimũtertium, huius muti eiecto dæmone, loquendi facultatis reſtitutio.

Decimũquartum, leproſi purgatio. Decimumquintum, Paralytici ſerui Centurionis integra confirmatio.

Decimumſextum, vnici filii viduæ a morte excitatio.

Decimumſeptimum, per medium ciuium illum præcipitare volentium liber tranſitus. Decimumoctauum, languidi

Numerus & ordo miraculorum Chriſti.

Primum.

* c. 4. in Lu. Eſt in c. 14. ſecund. ordi. Bedæ, circa finẽ illius to. 2.

Secundum

Tertium.

Quartum.

* Ho. 29. in Matt. circa med. to. 2.

Quintum.

Sextum.

Septimum

Octauum.

Nonum.

Decimum

Vndecimũ

Duodecimum.

* Mar. 9. ſup. verbũ in argu. citat. tom. 9.

Decimum tertium.

Decimum quartum.

Decimum quintum.

Decimum ſextum.

Decimum ſeptimum.

Decimum octauum.

languidi illius qui ad probaticā piscinam diu iacuerat, sima corroboratio. Fuerunt etiam alia miracula innumera, quæ Euangelistæ sub breui sermone comprehendunt dicentes dñm sæpè multis vario morborum genere afflictis, ac multis spiritibus vexatis salutem contulisse. Qua verborū breuitate immēsum miraculorū pelag' trāscurrit.

Decimum nonum.

Decimum nonū quinque panū.

Vigesimū.

Vigesimū, super maris aquas ambulare.

Vigesimū primum.

* 239.

Vigesimum primum, efficere ve & Petrus quoque super eadē aquas incederet.

Vigesimū secūdum.

* ca. 4. non multū remot. a fin.

Vigesimū secundum, mare tēpestate iratum, solius verbi imperio sedare.

Vigesimū tertium.

Vigesimum tertium, è filia mulieris Chananeæ spiritum immūdum eiicere.

* l. 1. a tex. 20. vsq; ad 31. tom. 2.

Vigesimū quartum.

Vigesimū quartū, muti & surdi aures & os aperire.

Vigesimū quintum.

Vigesimū quintū, septē panibus & paucis pisciculis quatuor millia hoīum saturare.

Vigesimū sextum.

Vigesimum sextum, cæco paulatim integrum visum reddere.

Vigesimū septimum.

Vigesimū septimum, gloriosa Dñs in mōte coram tribus discipulis trāsformatio.

Vigesimū octauum.

Vigesimum octauū, è lunatico dæmonē immūdum, mutū, & surdum expellere.

Vigesimū nonum.

Vigesimum nonum, mulieri contractę sanitatem restituere.

Trigesimum.

Trigesimū, hydropicū curare.

Trigesimū primum.

Trigesimum primum, decem leprosos expurgare.

Trigesimū secūdum.

Trigesimum secūdum, sub ingressum in vrbē Hierico, cęco visum pstare.

Trigesimū tertium.

Trigesimum tertiū, in egressu ex vrbe Hierico duorum ēt cęcorum oculos illuminare.

Trigesimū quartum.

Trigesimum quartū, adulteræ mulieris delatorum corda solo verbo confundere, ac deuincere.

Trigesimū quintum.

Trigesimum quintum Dñu oculis Iudæorū, lapidibus eum obruere volentium absconditum templo exisse.

Trigesimū sextum.

Trigesimum sextum, cæco nato visum dare.

Trigesimū septimum.

Trigesimum septimum, Lazarum in sepulchro iam fœtentem in vitam reuocare.

Trigesimū octauum.

Trigesimum octauum, ementes & vendentes è templo eiicere.

Trigesimū nonum.

Trigesimum nonum, imprecatione sola ficum arefecisse:

Quadragesimum.

Quadragesimū, Dominum solo verbo hostes deiecisse.

Quadragesimum primum.

Quadragesimumprimum, qn vulnus auriculę ministri Pōtificis, qd Petrus infixerat, Dominus tactu curauit: tū etiam, ea quæ in eius morte euenerūt: magna illa Solis eclipsis, veli templi dissectio, ingens terræ motus, petrarum scissio, sepulchrorū apertio, quorundam sanctorum virorum a morte surrectio.

Vltimo loco miracula in Chři passione effecta.

Miraculis Christus Dñs nō tm̄ potentiam suā, & in corporibus curandis ęgrotorum, aut a dęmone vexatorum, benignitatē etiā ostendit: sed illis quoq; doctrinam suam diuinā seruandis hominibus necessariā confirmauit, fidemq; eis & autoritatē conciliauit, atq; se verū Dei viuētis filiū esse, & à prē missum comprobauit. Hinc aiebat Io. 5. Opera quę dedit mihi pr̄, vt ea perficiam: ea ipsa opera q̄ ego facio, testificaut de me, quod pr̄ miserit me. Et alibi: opera, quę ego facio ī noīe patris mei, hæc testimoniū reddunt de me. Io. 10. Et paulo post: Si nō facio opera patris mei, ne credatis mihi. Si verò facio, Et si mihi non credatis, operibus credite: vt cognoscatis, & credatis, qd pr̄ in me est, & ego in eo. Ac ijs ēt miracu lia, quæ sanādis corporibus Dn̄s adhibebat, se internorū animi morborum, quibus plurimis & lethalibus homines

Ioan. 5.

Ioan. 10.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm conuenienter facta fuerint miracula per Christum circa cœlestia corpora.

AD secundum sic proceditur. Videtur, q̄ inconuenienter fuerint a Christo facta miracula circa cœlestia corpora: vt. n. Diony. * dicit 4. ca. de Diui. no. diuinæ prouidentiæ nō est naturā corrumpere, sed saluare. Corpora aūt cęlestia s̄m suam naturam sunt incorruptibilia & inalterabilia: ut probatur in primo de cœlo. * Ergo non fuit conueniens, ut per Christum fieret aliqua immutatio circa ordinem cœlestium corporum.

¶ 2. Prætereà, Secundum motum cęlestium corporum, temporum cursus designátur, s̄m illud Gen. 1. Fiant luminaria in firmamēto cęli, & sint in signa, & tempora, & dies, & annos. Sic ergo mutato cursu cœlestium corporum, mutat' temporū distinctio & ordo. Sed non legitur hoc esse perceptum ab Astrologis, qui cō templantur sidera, & computant menses: vt dicitur Isa. 47. Ergo videtur, quòd per Christum non fuerit aliqua mutatio facta circa cursum cœlestium corporum.

¶ 3. Præterea, Magis competebat Christo facere miracula uiuens & docens, quàm moriens: tum quia, ut dicitur 2. ad Corin. vlt. Crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex uirtute Dei, secundū quam miracula faciebat: tum etiam quia eius miracula confirmatiua erāt doctrinæ ipsius. Sed in uita sua non legitur, Christum aliquod miraculum circa cœlestia corpora fecisse: quinimo Pharisæis petentibus ab eo signum de cœlo, eis dare renuit: vt habetur Matth. 12. & 16. Ergo uidetur, quòd nec in morte circa cœlestia corpora aliquod miraculū facere debuerit.

Sed contra est, quod dicitur Luc. 23. Tenebræ factæ sunt in vniuersa terra vsque ad horam nonam: & obscuratus est Sol.

Respondeo dicendum, quòd (sicut supra dictum est *) miracula Christi talia esse debebāt, ut sufficiēter eum esse Deum ostenderent. Hoc autem non ita euidenter ostenditur per transmutationes corporū inferiorum, quæ etiam ab aliis causis moueri possunt, sicut per transmutationem cursus cœlestium corporum, quę a solo Deo sunt immobiliter ordinata. Et hoc est quod Diony. * dicit in Episto. ad Polycarp. Cognoscere oportet non aliter aliquando posse aliquid peruerti cœlestis ordinationis & motus; nisi causam haberet ad hoc mouentem, quæ facit omnia, & mutat secundum suum sermonem. Et ideo conueniens fuit, vt Christus miracula faceret etiam circa cœlestia corpora.

* Arti. 4. q. præced.

* Parū ante med. episto.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut inferioribus corporibus naturale est moueri a cœlestibus corporibus (quæ sunt superiora secūdum naturę ordinem) ita etiā naturale est cuilibet creaturæ, vt transmutetur a Deo secundum eius uoluntatem. Vnde Aug. * dicit 26. contra Faustum, & habetur in glo. Rom. 11. super illud, Contra naturam insertus es, &c. Deus creator & conditor omnium naturarum nihil contra naturam facit, quia id est cuique rei natura, quod Deus facit. Et ita non corrumpitur natura cœlestium corporum, cum eorū cursus immutatur a Deo: corrumperetur autem, si ab aliqua alia causa immutaretur.

* l. 26. c. 3. ante med. to. 6.

Ad secundum dicendum, q̄ per miraculum a Christo factū, non est peruersus ordo temporum. Nam secundū quosdam illæ tenebræ uel Solis obscuratio, quæ in passione Christi accidit, fuit propter hoc, quòd Sol suos

murnes ſemper laborarunt ac laborant, curatorem eſſe ſignificauit: vt ſi quia fortè ijs liberari optaret, medicum agnoſceret, qui illis mederi & poſſet, & vellet. Neque.n. Chriſtus venit corporum, ſed animorum præſertim medicus. Fidelis ſermo (ait Paulus 1.Tim.1.) & omni acceptione dign⁹, quòd Chriſt⁹ Ieſus venit in hūc mūdum, ut peccatores ſaluos faceret. Et Angelus Ioſepho prænunciat Matth. 1. Chriſtum vocandum Ieſum, quòd populum ſuum a peccatis ſaluum eſſet facturus. Neque aliud nomen eſt (inquit Petr. Actor.4.) ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Quod cum hominum pluri mum intereſſet cognoſcere (ò immenſam Dei bonitatem) mentiſque humanæ tarditas, ea tantum, quæ ſenſibus patent videat, ac in ea quæ in animis fiunt penetrare non poſsit: eadem miſericordia, qua in hominem tanta beneficia conferre dignatus eſt, modū adhibuit tarditati noſtræ erudiendæ commodiſsimum: quo illum, ſalutem aīs noſtris præſtantem cognoſceremus, ſine cuius cognitione non poſſemus ſalutis illius participes eſſe. Externæ ergo illæ corporis curationes eò pcipuè pertinebant quò craſsi & rudes homines intelligerét, illum internis animorum curationibus præſtandis maxime veniſſe. E corporibus Dominus & dæmones expellebat, & febres, hydropes, paralypſes, & omnes morborum genus extirpabat: quò ſe mentes hominum ijs malis liberare oſtenderet.

1.Timo.1.

*Io ca.27. ſup illud, Ab hora 6. tenebræ factæ ſunt. to.9.

Actuū 4.

† c.4. circa princ.

* Ho. 35. in Matth. in 5. fol. ante fi. hom. to.3.

* In epiſt. ad Polycarpum, poſt med. illius.

radios retraxit, nulla immutatione facta circa motum cœleſtium corporum, ſecundum quem tempora menſurantur. Vnde Hieronym.* dicit ſuper Matth. Videtur luminare maius retraxiſſe radios ſuos, ne aut pendentem videret Dominum, aut impij blaſphemantes ſua luce fruerentur. Talis autem retractio radiorum non eſt ſic intelligenda, quaſi ſol in ſua poteſtate habeat radios emittere uel retrahere: non enim ex electione, ſed ex natura radios emittit: ut dicit Diony. † 4.capitu.de Diu.nomi. ſed ſol dicitur retraxiſſe radios, in quantum diuina uirtute factum eſt, ut ſolis radij ad terram non peruenirent. Origenes* autem dicit hoc accidiſſe per interpoſitionem nubium. Vnde ſuper Matth. dicit, Conueniens eſt intelligere quaſdam tenebroſiſſimas nubes multas & magnas concurriſſe ſuper Hieruſalem & terram Iudææ: & ideo factæ ſunt tenebræ profundæ a ſexta hora uſque ad nonam. Arbitror enim ſicut cætera ſigna quæ facta ſunt in paſſione, ſcilicet quòd uelum templi eſt ſciſſum, quòd terra tremuit, &c. in Hieruſalem tantummodo facta ſunt, ita & hoc. Aut ſi latius uoluerit quis extendere ad terram Iudææ, propter hoc quòd dicitur, Tenebræ factæ ſunt in uniuerſa terra. Quod intelligitur de terra Iudææ, ſicut in 3. libro. Regum dixit Abdias ad Eliam, Viuit dominus Deus tuus, quia non eſt gens aut regnum, ubi non miſerit Dominus meus quærere te, oſtendens quòd eum quæſierat in gentibus quæ ſunt circa Iudæam. Sed circa hoc magis credendum eſt Dion. qui oculata fide inſpexit hoc accidiſſe per interpoſitionem lunæ inter nos & ſolem. Dicit enim in Epiſto. ad Polycarpum,* Inopinabiliter ſoli lunam incidentem videbamus, in Ægypto ſcilicet exiſtentes: ut ibidem dicitur. Et deſignat ibi quatuor miracula.

Quorum primū eſt, ꝙ naturalis eclipſis ſolis, p interpoſitioné lunæ, nunq̄ accidit, niſi tpe cōiunctionis ſolis & lunæ: tunc aūt erat luna in oppoſitione ad ſolé, decimaquinta exiſtens: quia erat Paſcha Iudæorū. Vnde dicit, † Non.n. erat coniunctionis tpˢ. Secundum miraculū eſt, ꝙ cum circa horā ſextā luna uiſa fuiſſet ſimul cū ſole in medio cœli, in ueſperis apparuit ſuo loco, ſ. in Oriente oppoſita ſoli. Vnde dicit,* Rurſus ipſam uidimus, ſ. lunā a nona hora (in qua. ſ. receſſit a ſole ceſſantibus tenebris) uſq; ad ueſperā ſupernaturaliter conſtitutā ad diametrum ſolis, i. ut diametraliter eſſet ſoli oppoſita. Et ſic patet, ꝙ non eſt turbatus conſuetus tēporū curſus: qa diuina uirtute factū eſt, & ꝙ ad ſolem ſupernaturaliter accederet præter tpˢ debitum, & ꝙ a ſole recedens, in locum proprium reſtitueretur tpe debito. Tertiū miraculum eſt, ꝙ naturalis eclipſis ſp incipit ab Occidentali parte ſolis, & peruenit uſque ad Oriētalem. Et hoc ideo: quia luna ſ'm proprium motum, quo mouetur ab Occidente in Orientem, eſt uelocior ſole in ſuo pprio motu, & ideo luna ab Occidente ueniens attingit ſolé, & ptranſit ipſum, ad Orienté tendens. Sed tunc luna iam pertranſiuerat ſolé, & diſtabat ab eo quaſi per medietaté circuli, in oppoſitione exiſtēs, vnde oportuit ꝙ reuerteretur ad Orienté uerſus ſolé, & attingeret ipſum primò ex parte Orientali, pcedēs uerſus Occidenté. Et hoc eſt quod dicit, Eclipſim ēt ipſam ex Oriente uidimus inchoatā, & vſq; ad ſolarem terminum venientem (quia totū ſolem eclipſauit) poſtea regredientem. Quartum miraculū fuit, ꝙ in naturali eclipſi, ex eadé parte incipit ſol prius reapparere, ex qua parte incepit pri⁹ obſcurari: quia. ſ. luna ſe ſoli ſubiiciens, naturali ſuo motu ſolem pertrāſit uerſus Orientem: & ita partē Occidētalé ſolis, quā primò occupat, primò ēt derelinquit. Sed tūc luna miraculoſè ab Oriente uerſus Occidenté rediens, non pertranſiuit ſolem, ut eſſet eo orientalior: ſed poſtquàm peruenit ad terminum ſolis, reuerſa eſt uerſus Orientem: & ita partem ſolis quā ultimò occupauit, primò ēt dereliquit. Et ſic ex parte Orientali inchoata fuit eclipſis: ſed in parte Occidentali prius incepit claritas apparere. Et hoc eſt quod dicit, Et rurſus uidimus non ex eodem, i. non ex eadem parte ſolis & defectum & purgationem, ſed econuerſo ſ'm diametrum factam. Quintū miraculū addit Chryſ.* ſuper Matth. dicens ꝙ tribus horis tunc tenebræ permanſerunt, cum eclipſis ſolis in momēto pertranſeat, non n. habet morā, ut ſciūt illi qui conſiderauerunt. Vnde datur intelligi ꝙ luna quieuerit ſub ſole, niſi fortè uelimus dicere, ꝙ tpˢ tenebrarum computatur ab inſtanti, quo ſol incepit obſcurari, vſq; ad inſtās in quo totaliter fuit repurgatus. Sed ſicut Orig.* dicit ſuper Matt. aduerſus hoc filij ſeculi huius dicunt. Quomodo hoc factum tā mirabile nemo Græcorum,

† Loco nūc dicto.

† In prædi. epi. ad Polycarpū a me. illius.

Ho. 89. in Matt. non multū longè a princ. to.2.

Ho. 35. in Matt. fo.4. & 5. in fin. ante fin. hom. to. 3.

aut

aut Barbarorum scripsit? Et dicit, quòd quidã nomine Phlegon in Chronicis suis scripsit hoc in principatu Tiberij Cæsaris factum: sed non signat uit quòd fuerit in luna plena. Potuit ergo hoc cõtingere, quia Astrologi vbique terrarum tunc tẽporis existentes non sollicitabantur de obseruanda eclipsi, quia tunc tempus nõ erat: sed illam obscuritatem ex aliqua passione aeris accidere putauerunt. Sed in Aegypto, vbi rarò nubes apparent propter aeris serenitatem permotus est Diony. & socij eius, vt prædicta circa illam obscuritatẽ obseruarent.

Ad tertium dicendum, quòd tunc præcipuè oportebat in Christo diuinitatẽ p miracula ostendere, quando in eo maximè apparebat infirmitas secundum humanam naturam. Et ideo in Christi natiuitate stella noua in cælo apparuit. Vnde Maximus dicit in sermone Natiuitatis, Si præsepe despicis, erige parumper oculos, & nouam in cęlo stellam, protestantem mundo natiuitatem Dominicam, contuere. In passione autem adhuc maior infirmitas circa humanitatem Christi apparuit, & ideo oportuit vt maiora miracula ostenderentur, circa principalia mundi luminaria. Et

Ho. 89. in Matt. circa princ. to. 2. sicut Chrys. * dicit super Matt. hoc est signũ, quod petentibus promittebat dare, dicens, Generatio praua & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ, crucem significans & resurrectionem. Etenim multò mirabilius est in eo qui crucifixus erat, hoc fieri, quàm eo ambulante super terram.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm conuenienter Christus circa homines miracula fecerit.

140 AD tertium sic proceditur. Videtur, q inconuenienter Christus circa homines miracula fecerit. In homine enim potior est anima, quàm corpus. Sed circa corpora, multa miracula Christus fecit, circa animas verò nulla miracula legitur fecisse: nam neque aliquos incredulos ad fidem virtuose conuertit, sed admonendo & exteriora miracula ostẽdendo, neque etiam aliquos fatuos sapientes legitur fecisse. Ergo videtur, quòd non conuenienter sit circa homines miracula operatus.

q. præc. artic. 2. ¶ 2. Præterea, Sicut supra dictum est, * Christus faciebat miracula virtute diuina, cuius proprium est subitò operari & perfectè absque adminiculo alicuius. Sed Christus non semper subitò homines curauit quantum ad corpus: dicitur enim Marc. 8. quòd apprehẽsa manu cæci, eduxit eum extra vicum, & expuens in oculos eius, impositis manibus, interrogauit eum si quid videret: & aspiciens ait, Video homines velut arbores ambulantes: Deinde iterum imposuit manus super oculos eius, & cępit videre, & restitutus est ei visus, ita vt clarè videret omnia. Et sic patet, quòd non subitò eum curauit: sed primò quidem imperfectè & per sputum. Ergo videtur, non conuenienter circa homines miracula fecisse.

¶ 3. Præterea, Quæ se inuicem non consequuntur, non oportet quòd simul tollantur. Sed ægritudo corporalis non semper ex peccato causatur: vt patet per illud quod Dominus dicit Ioann. 9. Neque hic peccauit, neque parẽtes eius, vt cęcus nasceretur. Non ergo oportuit vt hominibus corporum curationem quærentibus peccata dimitteret: sicut legitur fecisse circa paralyticum, Matt. 9. pręsertim quia sanatio corporalis cum sit minus, quàm remissio peccatorum, non videtur esse sufficiens argumentum, q possit peccata dimittere.

¶ 4. Præterea, Miracula Christi facta sunt ad confirmationem doctrinę ipsius, & testimonium diuinitatis eius: vt supra dictum est. * Sed nullus debet impedire finem operis sui. Ergo uidetur icõuenienter Christus quibusdam miraculosè curatis præcepisse, ut nemini dicerent: ut patet Matth. 9. & Marc. 8. præsertim quia quibusdam alijs mãdauit, ut miracula circa se facta publicarent: sicut Marc. 5. legitur, quòd dixit ei, quem à dęmonibus liberauerat, Vade in domũ tuam ad tuos, & annuntia eis quanta tibi Dominus fecerit. q. præc. artic. 4.

¶ Sed contra est, quod dicitur Marc. 7. Bene oĩa fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui.

Respõdeo dicendum, quòd ea, quæ sunt ad finem, debent fini esse proportionata. Christus aũt ad hoc in mũdũ uenerat, & docebat, ut homines saluos faceret: secundum illud Joan. 3. Non enim misit Deus filium suum in mundũ, ut iudicet mũdum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Et ideo conueniens fuit, ut Christus particulariter homines miraculosè curãdo, ostenderet se esse uniuersalem & spiritualem hominum saluatorem.

Ad primum ergo dicendũ, quòd ea quæ sunt ad finem, distinguuntur ab ipso fine. Miracula autem a Christo facta ordinabantur sicut ad finem, ad rationalis partis salutem, quæ cõsistit in sapientiæ illustratione & hominum iustificatione: quorum primum pręsupponit secundum: quia, ut dicitur Sapien. 1. in maleuolam animã nõ introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Iustificare autem homines, non conueniebat nisi eis uolentibus: hoc enim esset & cõtra rationẽ iustitiæ, quę rectitudinẽ uolũtatis importat, & etiam contra rationem humanæ naturę, quę libero arbitrio ad bonum ducenda est, nõ autem per coactionẽ. Christus ergo uirtute diuina interius homines iustificauit, non tamen eis inuitis: nec hoc ad miracula pertinet, sed ad miraculorum finem. Et similiter etiã uirtute diuina simplicibus discipulis diuinam sapientiam infudit. Vnde dicit eis Lucæ 21. Ego dabo uobis os & sapientiã, cui non poterunt resistere & cõtradicere omnes aduersarij uestri. Quod quidem quãtum ad interiorem illuminationem inter uisibilia miracula non numeratur: sed solùm quantũ ad exterioré actũ, in quantum scilicet uidebant homines eos q fue

rant illiterati & simplices, tam sapienter & cōstā ter loqui. Vnde dicitur Actu.4. Vidētes Iudęi Petri constantiam, & Ioannis, comperto quòd homines essent sine literis, & idiotæ, admirabantur. Et tamē huiusmodi spirituales effectus, etsi à miraculis visibilibus distinguantur, sunt tamen quędam testimonia doctrinæ & virtutis Christi, secūdum illud Heb.2. Contestante Deo signis & portentis & varijs virtutibus & Spiritus sancti distributionibus. Sed tamen circa animas hominum, maxime quātum ad immutādas inferiores vires, Christus aliqua miracula fecit. Vnde Hierony.† super illud Matt.9. Surgens secutum est eū, dicit, Fulgor ipse & maiestas diuinitatis occultæ, quæ etiā in facie relucebat humana, videntes ad se trahere poterat ex primo aspectu. Et sup illud Mat. 21. Eijciebat omnes vendentes & emētes, &c. dicit idem Hierony. †Mihi inter omnia signa quæ fecit Dominus, hoc videtur esse mirabilius, quòd vnus homo & illo tempore cōtemptibilis, potuerit ad vnius flagelli verbera tantā eijcere multitudinem. Igneum enim quiddam atque sydereū radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maiestas lucebat in facie eius. Et Orig.* dicit super Ioan. hoc esse maius miraculum eo, quo aqua conuersa est in vinum: eo q̄ illic inanimata subsistit materia, hic verò tot millium hominū domātur ingenia. Et super illud Ioan.18. Abierunt retrorsum & ceciderunt in terram, dicit August.†Vna vox tantā turbam odijs ferocem, armisq́ue terribilem sine telo vllo percussit, repulit, strauit: Deus enim latebat in carne. Et ad idē pertinet quod dicitur Luc.4. quòd Iesus transiens per medium illorum ibat. Vbi dicit Chryso. q̄ stare in medio insidiantium & nō apprehendi, diuinitatis eminentiam ostendebat. Et quod dicitur Ioan.8. Iesus abscondit se, & exiuit de templo, vbi August. dicit, Non abscondit se in angulo templi quasi timens, vel post murum aut columnam diuertens: sed diuina potestate se inuisibilem insidiantibus constituens, per medium illorū exiuit. Ex quibus omnibus patet, quòd Christus, quando voluit virtute diuina animas hominum immutauit: non solum iustificando, & sapientiam infundendo, qđ pertinet ad miraculorum finem: sed etiam exterius abijciendo, vel terrendo, vel stupefaciendo, quod pertinet ad ipsa miracula.

Sup illud Mat. 9. Cū trāsiret vidit hoīem sedentem, to.9.

Sup illud Mat.21. Videntes Prin. & scribæ mirabilia, quæ fecit, tom. 9.

In fol.128. qui liber primò ī lucē prodijt anno Dñi 1555. Parisijs apud Carollum Guillard.

†Tra.112. in Io. post med. to.9.

Ad secundum dicēdum, quòd Christus venerat saluare mundum, non solum virtute diuina, sed per mysterium Incarnationis ipsius. Et ideo frequenter in sanatione infirmorum nō sola potestate diuina vtebatur, curando per modum imperij, sed etiā aliquid ad humanitatem ipsius pertinens apponendo. Vnde super illud Luc.4. Singulis manus imponens, curabat omnes, dicit Cyrillus. Quamuis vt Deus potuisset omnes verbo pellere morbos, tangit tamen omnes, ostendens propriam carnem efficacem ad præstanda remedia. Et super illud Marc.9. Expuēs in oculos eius impositis manibus, &c. dicit Chryso.* Spuit quidem & manus imponit cæco, volēs ostendere q̄ verbum diuinum operationi adiunctū miracula perficit: manus enim operationis est ostensiua, sputū sermonis ex ore prolati. Et super illud Ioā. 9. Fecit lutum ex sputo, & liniuit lutū super oculos cæci, dicit Augu.†De saliua sua lutū fecit, qa verbum caro factum est. Vel etiam ad significandum, quòd ipse erat qui ex limo terræ hominem formauerat: vt Chrysosto. dicit. Est autem circa miracula Christi, considerandum, quòd communiter perfectissima opera faciebat. Vnde super illud Ioan.2. Omnis homo primum bonum vinū ponit. dicit Chrysost.*Talia sunt Christi miracula, vt multo his quæ per naturam fiunt, speciosiora & vtiliora fiant. Et similiter in instanti infirmis perfectam sanitatem conferebat. Vnde super illud Matth.8. Et surrexit, & ministrabat illis, dicit Hieron.†Sanitas quæ confertur à Domino, tota simul redit. Specialiter autem in illo cæco contrarium fuit propter infidelitatem ipsius: vt Chry. so.*dicit. Vel sicut Beda†dicit. Quem vno verbo totum simul curare poterat, paulatim curat, ut magnitudinem humanæ cæcitatis ostendat: quæ vix & quasi per gradus ad lucem redeat, & gratiam suam nobis indicet, per quam singula perfectionis incrementa adiuuat.

ho.ī Matt. circa med. to.2.

Tract. 54. in Io. non remote a prin. to. 9.

ho. 21. in Ioan. post me. illius, to.3.

Sup illud Mat. 8. Cū venisset Iesus in domū Petri, to 9.

* ho. 9. in Mat. innuitur.

†Beda mat thæ. 8. Est ca. 54. fm eius ordi.

Ad tertium dicēdum, quòd sicut supra dictū est,* Christus miracula faciebat virtute diuina, Dei autem perfecta sunt opera, ut dicitur Deuteronomij.32. Nō est autem aliquid perfectum, si finem non consequatur: finis autem exterioris curationis per Christum factę, est curatio animę, & ideo non conueniebat Christo, vt alicuius corpus curaret, nisi eius curaret animā. Vnde super illud Ioā.7. Totum hominem sanum fecit in sabbato, dicit August.*quòd curatus est, vt sanus esset in corpore: & credidit, vt sanus esset in anima. Specialiter autem paralytico dicitur, Dimittūtur tibi peccata: quia vt Hierony.†dicit super Matt. datur ex hoc nobis intelligentia, propter peccata plerasque euenire corporum debilitates: & ideo forsitan prius dimittuntur peccata, vt causis debilitatis ablatis, sanitas restituatur. Vnde & Ioan.5. dicitur, Iam noli amplius peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Vbi dicit Chrys.* Discimus q̄ ex peccatis nata erat ei ægritudo. Quamuis autem, vt Chrys.†dicit super Matth. quantò anima est potior corpore, tantò peccatum dimittere maius sit, quàm corpus sanare: quia tamen illud non est manifestum, facit minus quòd est manifestius, vt demonstraret maius & nō manifestū.

* to.2.

q præc. artic. 2.

Tract. 30. in Io. a medio, to.9.

Matt. 9. super illud, quod est facilius dicere, to.9.

Ho. 37. in Io. to.3.

Ho. 30. in Mat. a me. to.2.

Ad quartum dicendum, quòd super illud Matt.9. Videte ne quis sciat, dicit Chryso.* Non est hoc contrarium, quod hic dicitur, ei quod alteri dicit, Vade & annuntia gloriam Dei. Erudit enim nos prohibere eos qui volunt nos propter nos laudare: si autem ad Deum gloria refertur, non debemus prohibere, sed magis iniungere, vt hoc fiat.

Ho. 33. in Matt. non mult. lōgè a prin. t. 2.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm conuenienter Christus fecerit miracula circa creaturas irrationales.

241 AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd inconuenienter fecerit Christus miracula circa creaturas irrationales. Bruta enim animalia sunt nobiliora plantis. Sed Christus fecit aliquod miraculum circa plantas: puta cum ad verbum eius est siccata ficulnea: vt dicitur Matth. 21. Ergo videtur, quòd etiam circa animalia bruta miracula facere debuisset.

¶ 2. Præterea, pœna non iustè infertur nisi pro culpa. Sed nō fuit culpa ficulneæ, quòd in ea Christus fructum non inuenit, quando nō erat tempus fructuum. Ergo videtur, quòd inconuenienter eā siccauerit.

¶ 3. Præterea, Aqua & aer sunt in medio cæli & terræ. Sed Christus aliqua miracula fecit in cælo (sicut suprà dictum est *) similiter etiam in terra, quando in eius passione terra mota est. Ergo videtur, quòd etiā in aere & aqua aliqua miracula facere debuerit, vt mare diuidere, sicut fecit Moyses; vel etiam flumen, sicut fecerunt Iosue & Helias, & vt fierent in aere tonitrua, sicut factum est in monte Sinai, quando lex dabatur: & sicut Helias fecit 3. Regum. 18.

Art. 1. & 2. huius quæstionis.

¶ 4. Præterea, Opera miraculosa pertinent ad opus gubernationis mundi per diuinam prouidentiam. Hoc autem opus præsupponit creationem. Inconueniens ergo videtur quòd Christus in suis miraculis vsus est creatione, quando scilicet multiplicauit panes. Non ergo conuenientia videntur fuisse eius miracula circa irrationales creaturas.

¶ Sed contra est, quod Christus est Dei sapientia, de qua dicitur Sapien. 8. quòd disponit omnia suauiter.

Respondeo dicendum, quòd (sicut suprà dictum est *) miracula Christi ad hoc ordinabantur, quòd virtus diuinitatis cognosceretur in ipso ad hominum salutem. Pertinet autem ad virtutem diuinitatis, vt omnis creatura sit ei subiecta. Et ideo in omnibus creaturarum generibus miracula eum facere oportuit, & non solum in hominibus, sed etiam in irrationalibus creaturis.

Art. præc.

Ad primum ergo dicendum, quòd animalia bruta propinque se habent secundum genus ad hominem, vnde & in eodem die cum homine facta sunt. Et quia circa corpora humana multa miracula fecerat, non oportebat quòd circa corpora brutorum animalium aliqua miracula faceret: præsertim quia quantum ad naturam sensibilem & corporalem, eadem ratio est de hominibus & de alijs animalibus, præcipuè terrestribus. Pisces autem cùm viuant in aqua, magis à natura hominum differunt, vnde & alio die sunt facti. In quibus miraculum Christus fecit in copiosa piscium captura: vt legitur Luc. 5. & Ioan. vlti. & etiam in pisce, quē Petrus cepit, & in eo inuenit staterē. Quòd autem porci in mare præcipitati sunt, non fuit operatio diuini miraculi: sed operatio dæmonum ex permissione diuina.

Ad secundum dicendum, quòd sicut Chrys. * dicit super Matth. cùm in plantis vel brutis aliquid tale Dominus operatur non quæras qualiter iustè siccata est ficus, si tempus non erat. Hoc enim quærere est vltimæ dementiæ: quia scilicet in talibus non inuenitur culpa & pœna: sed miraculum inspice, & admirare miraculi factorem. Nec facit creator iniuriā possidenti, si creatura sua suo arbitrio vtatur ad aliorum salutem: sed magis (vt Hilar. * dicit super Matth.) in hoc bonitatis dominicæ argumentum reperimus. Nam ubi afferre uoluit procuratę per se salutis exēplum, uirtutis suę potestatem in humanis corporibus exercuit. ubi uerò in contumaces formam seueritatis constituebat, futuri speciem damno arboris indicauit, & præcipuè (ut Chrys. † dicit) in ficulnea, quæ est humidissima, ut miraculum maius appareat.

Ho. 68. in Matt. dum agit de histo. ficulneæ. to. 3.

Cano. 21. in Matt. parum ante medium.

Loco iam dicto in prin. huius solutionis.

Ad tertium dicendum, quòd Christus etiam in aqua & in aere fecit miracula, quæ sibi conueniebant: quando scilicet, ut legitur Matth. 8. imperauit uentis & mari, & facta est tranquillitas magna. Non autem conueniebat ei qui omnia in statum pacis & tranquillitatis reuocare uenerat, ut uel turbationem aeris uel diuisionem aquarum faceret. Vnde Apost. dicit Hebr. 12. Non accessistis ad tractabilem & accessibilem ignem, & turbinem, & caliginem, & procellam. Circa passionem tamen diuisum est uelum, ad ostendēdum reserationem mysteriorum legis. Aperta sunt monumenta, ad ostendendum quòd per eius mortem, mortuis uita daretur. Terra mota est & petræ scissæ sunt, ad ostendendum quòd lapidea hominum corda per eius passionem emollirentur, & quòd totus mundus uirtute passionis eius erat in melius commutandus.

Ad quartum dicendum, quòd multiplicatio panum non est facta per modum creationis, sed per additionem extraneæ materiæ in panes conuersæ: Vnde Augustin. super Ioan. dicit, * Vnde multiplicat de paucis granis segetes, inde in manibus suis multiplicauit quinque panes. Manifestatum est autem quod per conuersionem grana multiplicantur in segetes.

Tra. 14. in Io. nō procul a prin. to. 9.

QVAESTIO XLV.

De transfiguratione Christi in quatuor articulos diuisa.

¶ De qua Doctores Matth. 17. Mar. 9. Luc. 9. & Doctores in 3. dist. 16.

DEinde considerandum est de transfiguratione Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, utrùm conueniens fuerit Christum transfigurari.

In

IN hac quæstione D.Thom. habet quatuor conclusiones.

1. Conclu. ¶ Prima est, conueniens fuit Christum transfigurari.

2. Conclu. ¶ Secunda, claritas Christi in transfiguratione fuit claritas gloriæ.

3. Conclu. ¶ Tertia, conuenienter sunt inducti testes transfigurationis.

4. Conclu. ¶ Quarta cóclusio, côuenié-ter vox patris intonuit: Hic est filius meus dilectus, ipsũ audite.

EXPLICATIO Quæstionis.

IN hac quæstione. Tria sunt à nobis explicanda breuiter. Primum, quid sit trásfigurari. Secundum, An claritas Chri in trásfiguratione fuerit claritas gloriæ. Tertium, Quo Muyses, & Helias apparuerint, an in propria persona? & si in propria persona, an in corpore ꝓprio, an in alieno? Transfigurari est transformari, & transformari est mutari secundum quantitaté aut qualitaté, nam Angelus Satanæ aliquãdo se trásfigurat in Angelum lucis secundũ qualitatem, & in resurrectione omnes mutabimur secundũ quantitatem, & qualitatem, & secũdum lineamenta. Hic vero dñs est trásfiguratus secundum qualitatem & splendorem, vnde pulchrè & eleganter dicit Hierony. quod dicit Euangelista, trásfiguratus est ante eos, nemo putet pristinã eum amisisse formam, vel veritatem corporis, vel assũpsisse corpus spirituale vel aereũ; sed quõo sit trásformatus, Euangelista demonstrat dicens: & resplẽduit facies eius sicut sol, &c. vbi splendor faciei demonstratur, & candor vestium describitur, non substantia tollitur, sed gloria mutatur, & transformatio splendorem addidit, non faciem subtraxit. Hæc D.Hierony. Ex quibus liquet, quid sit transfigurari.

c. 242 op. 60. ca. 16.

Trásfigurari quid sit. * q. 5. ar. 1.

†Nõ compleuit morte præuentus.

D. Hiero.

¶ Sed veniamus iam ad secundam quæstionem quę talis est. Vtrũ claritas Christi in transfiguratione fuerit claritas gloriæ? Ad quam quæstionem omnes ferè Doctores cũ D.Thom. sic respondent, quòd illa claritas secundũ causam & essentiã fuit claritas gloriæ non auté secũdum modum essendi. Nã claritas gloriæ ex anima beata in corpus deriuatur, in transfiguratione autem Domini claritas gloriæ ex Deitate, & felicitate animæ in corp' Christi deriuata est. Factum est enim ex diuina dispensatione, quòd gloria animæ non redundaret in corpus à principio vt mysterium Incarnationis expleri posset, sed in transfiguratione permissa est ad tẽpus sic diffundere gloriam suam in corp', quomodo diffundet in resuscitatis sanctorum corporibus, sed tunc erit claritas hęc naturalis & permodum habit', nunc vero in Christo fuit veluti transitoria passio. Est simile de visione Pauli in raptu, & de visione quam habent beati in patria.

Dubiũ de claritate corporis Christi.

Solutio.

¶ Hanc sententiã D. Tho. prius docuerat D. Hierony. dicens: qualis venturus est Christus tempore iudicandi, talis Apostolis apparuit. & rursum: transformatus est Dominus in eam gloriã, in qua postea venturus est in regno suo.

D. Hiero.

¶ Sed ex hac diffinitione nõnulla oriuntur dubia. Primum

Dubium.

¶ Secundò, utrùm claritas trãsfigurationis fuerit claritas gloriosa.

¶ Tertiò, de testibus transfigurationis.

¶ Quartò, de testimonio Paternæ uocis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm fuerit conueniens Christũ transfigurari.

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd non fuerit côueniens Christum trãsfigurari. Nõ enim competit uero corpori ut in diuersas figuras mutetur, sed corpori phantastico. Corpus autem Christi nõ fuit phantasticum, sed uerum: ut suprà habitum est. * Ergo uidetur quòd transfigurari non debuerit.

¶ 2. Præterea, Figura est in quarta specie qualitatis, claritas autem est in tertia, cùm sit sensibilis qualitas: Assumptio ergo claritatis à Christo, transfiguratio dici non debet.

¶ 3. Præterea, Corporis gloriosi sunt quatuor dotes (ut infrà dicetur †) scilicet impassibilitas, agilitas, subtilitas & claritas. Nõ ergo debuit transfigurari magis secundum assumptionem claritatis, quàm secundum assumptionem aliarum dotium.

¶ Sed contra est, quod dicitur Matth. 17. quòd Iesus transfiguratus est ante tres discipulorum suorum.

Respondeo dicendum, quòd Dominus discipulos suos prænuntiata sua passione, induxerat eos ad suæ passionis sequelam. Oportet autem ad hoc quòd aliquis directè procedat in uia, quòd finem aliqualiter præcognoscat: sicut sagittator non rectè iaciet sagittam, nisi prius signum prospexerit in quod iaciẽdum est. Vnde & Thomas dixit Ioan. 14. Domine, nescimus quo uadis, & quomodo possumus uiam scire? Et hoc pręcipuè necessarium est, quando uia est difficilis & aspera, & iter laboriosum, finis uero iucundus. Christus autem per suam passionem ad hoc peruenit, ut gloriam obtineret non solùm animæ, quam habuit à principio suæ cóceptionis, sed etiam corporis, secundum illud Luc. ulti. Hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Ad quam etiám perducit eos, qui uestigia suæ passionis sequuntur, secundum illud Act. 14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum. Et ideo conueniens fuit, ut discipulis suis gloriã suæ claritatis ostẽderet, quod est ipsum transfigurari, cui suos configurabit, secundum illud Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Vnde Beda * dicit super Matth. Pia prouisione factum est, ut contemplatione semper manentis gaudij ad breue tempus delibata, fortius aduersa tolerarent.

* Mat. 9. parũ a princ. to. 2.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Hierony. * dicit super Matth. nemo putet Christum per hoc quòd transfiguratus dicitur, pristinam formam & faciem perdidisse, uel amisisse corporis ueritatem, & assumpsisse corpus spirituale uel aereum. Sed quomodo transformatus sit, Euangelista demonstrat dicens, Resplenduit facies eius sicut sol: uestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix. Vbi splendor faciei ostenditur, & candor describitur uestium, non substantia tollitur, sed gloria cõmutatur.

* Super illud Matt. 17. transfiguratus est ante eos, to. 9.

Ad secundum dicẽdum, quòd figura circa extremitatem corporis consideratur: est enim figura quæ termino uel terminis comprehenditur. Et ideo omnia illa quæ circa extremitatem corporis considerantur, ad figuram quodammodo pertinere uidentur. Si-

mum est, quomodo claritas animæ cum sit spiritualis possit producere corporis claritatem & splendorem. Ad hoc dicit Palude in præootata dist ꝙ sicut perfectio corporis naturalis deriuatur ex perfectioue animæ naturali, sic perfectio superoaturalis ex supernaturali, & sic claritas corporis in vita beata diffuoditur ex claritate animę, uon quidem io geuere causæ efficiētis, sed veluti a causa exemplari.

Pater Victoria.

Victoria aiebat, ꝙ illa claritas gloriæ a solo Deo immediatè producitur, sed dicitur diffuudi a claritate animę per modum cuiusdā sequelæ, nam hæc est recta argumentatio. Secūdum legem: anima est glorificata, ergo corpus est lucidum, & splendidum. Et hinc facile intelligitur, quod dicit D. Tho. esse miraculum, quod corpus hominis beati nō habeat claritatem & spleudorem, sicut fuit Christi, nā hæc claritas debetur corpori hoīs beati secūdum legē.

Sententia autoris. 243 3. di. 16. q. 2. art. 2.

Ego verò dico, quòd visio beata producit efficienter claritatē corporis hominis beati, nō enim est incōmodum, quòd spiritus agat io corpus, angelus enim agit ī corpus, & anima rationalis spūalis, cum sit forma corporis humani pulchritudinem corporeā ei tribuit. Dicatur etiam quod visio beata hēt hoc efficere io quantum est iostrumentum diuinæ virtutis.

Secūdum dubium.

¶ Secundum dubium est, nā si hæc claritas corporis deriuatur ex gloria animæ, ergo non est miraculosa, sed naturalis, siquidem redundantia ista prius impedita per miraculum, habet suum cursum oaturalem.

Argumentum.

Imo sequitur quòd corpus Christi non esse splendidum & fulgidum antea, esset iogēs miraculum, quia per miraculum impodiebatur ne gloria animæ redundaret in corpus, etsi relinqueretur suæ naturæ, fulgeret vtique sicut sol.

¶ Propter hoc argumentum quidam concionator ausus est dicere, quòd claritas Christi io transfiguratione nō fuit miraculosa. Sed ignoranter, & imprudenter, & quòd hæc ignorantia sit crassa & supina patet, nam licet claritas gloriæ relata ad animā Christi non erat miraculosa sed naturalis, siquidem anima illa erat pfectè beata: cæterum relata ad corpus Christi erat miraculosa, & minimè naturalis, nā corpus Christi tunc erat passibile & opacū, sicut nostrum, quòd verò corpus passibile & opacum resplēdeat sicut sol, ingens miraculū est. Certè si gloria animæ totaliter effunderet io corpus, illa claritas nō esset miraculosa, nā reddidisset corpus illud gloriosum, sicut modo post resurrectionē. Sed in transfiguratione Chri gloria animæ diffusa est ad corpus per modum passionis transeuntis, & ideo mansit corpus passibile & mortale sicut nostrum. Itaque dicendum est, vtrumque fuisse miraculum & corpus Chri non fulgere ab instāti suæ cōceptionis, & sic fulgere in transfiguratione. Sed primum illud fuit antiquū & vniuersale factum in īcarnatione Dominica, quo effectum est vt corpus maneret passibile pro nostra salute. Secūdum autem fuit miraculum speciale, quo præstitum est vt corpus mortale & opacum claresceret in monte Thabor, Verissimè ergo dicit D. Tho. quòd claritas Christi in transfiguratione fuit miraculosa. Quod potest confirmari alio argumento, nam alioquin Christus ex miraculo moreretur & pateretur, quod assere-

Claritas trāsfigurationis fuit miraculosa.

D. Thom.

cut autem color, ita & claritas corporis non transparentis, in eius superficie attenditur. Et ideo assumptio claritatis, transfiguratio dicitur.

Ad tertium dicendum, quòd inter prædictas quatuor dotes sola claritas est qualitas ipsius personæ in reipsa: aliæ vero tres dotes non percipiuntur nisi in aliquo actu, vel motu seu passione. Ostendit igitur Christus in seipso aliqua illarum trium dotium indicia, puta agilitatis, cum supra vndas maris ambulauit: subtilitatis, quando de clauso vtero Virginis exiuit: impassibilitatis, quando de manibus Iudæorum vel præcipitare vel lapidare eum volentium illæsus euasit. Nec tamen propter illa transfiguratus dicitur, sed propter solam claritatem quæ pertinet ad aspectum personæ ipsius.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum claritas Christi in transfiguratione fuerit claritas gloriosa.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd illa claritas non fuerit claritas gloriosa. Dicit enim quædam gloss. Bedæ super illud Matth. 17. Transfiguratus est coram eis. In corpore, inquit, mortali, ostendit non immortalitatem, sed claritatem similem futuræ immortalitati. Sed claritas gloriæ est claritas immortalitatis. Non ergo illa claritas, quam Christus discipulis ostendit, fuit claritas gloriæ.

¶ 2. Præterea, Super illud Lucæ. 9. Non gustabunt mortem donec videant regnum Dei, dicit gloss. Bedæ, id est glorificationem corporis in imaginaria repræsentatione futuræ beatitudinis. Sed imago alicuius rei, non est ipsa res. Ergo claritas illa non fuit claritas beatitudinis.

¶ 3. Præterea, Claritas gloriæ non est nisi in corpore humano. Sed claritas illa transfigurationis apparuit non solùm in corpore Christi: sed etiam in vestimentis eius & in nube lucida, quę discipulos obumbrauit. Ergo videtur qđ illa claritas non fuerit claritas gloriæ.

Sed cōtra est, quod super illud Matt. 17. Transfiguratus est ante eos, dicit Hierony. * Qualis futurus est tempore iudicii, talis Apostolis apparuit. Et super illud Matthę. 17. Donec videant Filium hominis venientem in regno suo, dicit Chrysost. † Volens monstrare quid est illa gloria, in qua postea venturus est, eis in præsenti vita reuelauit, sicut possibile erat eos discere, vt neque in Domini morte iam doleant.

* Super illud Matt. 17. traosfiguratus e ante eos. tom. 9.

† ho. 57. in Matt. circa princ. to. 2.

Respondeo dicendum, ꝙ claritas illa, quam Christus in transfiguratione assumpsit, fuit claritas gloriæ quantum ad essentiam, nō tamen quantum ad modum essendi. Claritas enim corporis gloriosi deriuatur ab animæ claritate: sicut August. * dicit in Epistola ad Dioscorum. Et similiter claritas corporis Christi in transfiguratione deriuata est a diuinitate ipsius (vt Damasce. dicit) & a gloria animæ eius. Quòd enim a principio conceptionis Christi, gloria animæ non redundaret ad corpus, ex quadam dispensatione diuina factum est, vt in corpore passibili, nostræ redemptionis expleret mysteria: sicut supra dictum est. * Non tamen per hoc adempta est Chro potestas deriuandi gloriam animæ ad corpus. Et hoc quidem fecit quantum ad gloriæ claritatē in transfiguratione. Aliter tamen quàm in corpore glorificato: nam ad corpus glorificatum redundat claritas ab aīa, sicut qualitas quæ-

* epi. 56. ante med. tom. 2.

* q. 14. art. 1. ad 1.

re alienum est à vera doctrina. Probatur sequela, nam gloria animæ dum redundat in corpus, non solum efficit corpus fulgidum, verum etiam immortale & subtile.

Ad argumentum.

¶ Ad argumentum respondetur, suspensam fuisse diuino miraculo virtutem beatitudinis animæ Christi ne redundaret in corpus, vt corpus relictum suæ naturæ passibile maneret & opacum.

Dubium.

¶ Est tertium dubium quomodo poterant Apostoli videre, & habere oculos intentos in Christum, cùm illa claritas tanta esset & maior quam solis: & filii Israel nō poterant intendere in faciem Moysi propter gloriam vultus eius.

* Incipit hæc epist. Quæris tu quidē: circa med. illius.

Durandus.

¶ Ad hoc respondet Durandus, quòd Christus moderatus est lumen illud, vel quod verius est, confortauit visum Apostolorum.

Henricus.

Henricus Gandau. alia via exponit propositam difficultatē, dicens quod illa visio fuit imaginaria. Et deceptus fuit quibusdam verbis Bedæ, quę explicat hic D. Thom. arti. 2. ad 2. Hæc sententia nulla ratione defendi potest, alioquin sequeretur, quòd Christus nō verè fuit transfiguratus sed imaginario tantum.

2. 2. q. 175. art. 5. ad 2.

Dubium.

¶ Tertia quęstio, quomodo Moyses & Helias apparuerint, an in ꝓpria persona? & si in propria, an in corpore proprio, vel alieno? Ad hanc quæstionē Glossa quædam super Lucam. c. 9. sic respōdet: sciendum est, inquit, non corpora vel animas Moysi & Heliæ ibi apparuisse, sed in subiecta creatura corpora illa fuisse formata. Potest etiam credi angelico ministerio esse factum, vt Angeli eorum assumerent personas. Sed huic glosæ standum non est, tum quoniam Euangelistæ omnes dicunt Moysem & Heliā tunc astitisse domino, tum deindè quoniam secundum istam rationem explicandi non viderentur esse testes veritatis, siquidē non vere apparuerunt, sed tantū imaginariò. Veritas ergo est, quod Helias apparuit i proprio corpore, non ex cœlo Empyreo allato, sed ex alio loco eminenti in quē in curru igneo raptus est. Moyses verò apparuit in propria anima, sed i corpore assumpto, sicut solent angeli hominibus apparere in corporibus assumptis. Quod verò dicit Hieronymus super Matth. 17. Moysem resurrexisse à mortuis exponendum est explicante D. Tho. in 3. artic. quòd vere apparuit eius anima in corpore assumpto. Quod autē scribit August. 3. li. de mirabilibus scripturæ capit. 10. Moysem resurrexisse in proprio corpore, sustinendum nō est. Nam ille liber falsò ascribitur D. August. Deinde, dicit illud dubitando, non asserendo.

Glossa.

Vera solutio.

D. Hiero.

* Hom. 3. in Mat. inter mediū & fin. to. 3.

D. August.

dam permanens, corpus afficiens: vnde fulgere corporaliter, non est miraculosum in corpore glorioso. Sed ad corpus Christi in trāsfiguratione deriuata est claritas à diuinitate & anima eius, non per modum qualitatis immanentis & afficientis ipsum corpus, sed magis per modum passionis transeuntis: sicut cùm aer illuminatur à sole. Vnde ille fulgor tunc in corpore Christi apparens, miraculosus fuit: sicut & hoc ipsum quòd ambulauit super vndas maris. Vnde Diony. * dicit in Epistola 4. ad Caium, Super hominē operabatur Christus ea quę sunt hominis: & hoc monstrat Virgo supernaturaliter concipiens, & aqua instabilis, materialium & terrenorum pedum sustinens grauitatem. Vnde non est dicendum (sicut Hugo de sancto Victo. dicit) quòd Christus assumpsit quatuor dotes claritatis in transfiguratione: agilitatis, ambulando super mare: subtilitatis, egrediendo de clauso vtero Virginis: & impassibilitatis in cœna, quando dedit corpus suum ad edendum, sine hoc quod diuideretur: quia dos nominat quandam qualitatem immanentem corpori glorioso. Sed miraculosa habuit ea quę pertinent ad dotes. Et est simile quantum ad animam de visione, qua Paulus vidit Deum in raptu: vt in Secunda parte dictum est. *

Ad primum ergo dicendum, quòd ex illo verbo nō ostenditur, quòd claritas Christi non fuerit claritas gloriæ, sed quòd nō fuerit claritas corporis gloriosi: quia corpus Christi nondum erat immortale. Sicut enim dispensatiuè factum est, vt in Christo gloria animæ non redundaret ad corpus, ita fieri potuit dispensatiuè, vt redundaret quantum ad dotem claritatis & non quantum ad dotem impassibilitatis.

Ad secūdum dicendum, quòd illa claritas dicitur imaginaria fuisse, non quin esset vera claritas gloriæ: sed quia erat quædam imago repræsentans illam gloriæ perfectionem: secundum quam corpus erit gloriosum.

Ad tertium dicendum, quòd sicut claritas quæ erat in corpore Christi, repræsentabat futuram claritatem corporis eius, ita claritas vestimentorum eius designabat futuram claritatem sanctorū, quæ superabitur à claritate Christi, sicut candor niuis superatur à splendore solis. Vnde Gregor. * dicit 32. Moralium, quòd vestimenta Christi facta sunt splendētia, quia in supernæ claritatis culmine sancti omnes, ei luce iustitiæ fulgentes adhærebunt. vestiū enim nomine iustos, quos sibi adiunget, significat: secundum illud Isa. 49. His omnibus velut ornamento vestieris. Nubes autem lucida significat Spiritus sancti gloriam vel virtutem paternā (vt Orige. dicit *) per quam sancti in futura gloria protegentur. Quāuis etiam conuenienter significare possit claritatem mundi innouati, quæ erit sanctorum tabernaculū. Vnde Petro disponente tabernacula facere, nubes lucida discipulos obumbrauit.

* li. 32. ca. 5. in fine.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm testes transfigurationis cō uenienter fuerint inducti.

AD tertium sic proceditur. Videtur; ꝙ non cōuenienter inducti fuerint testes transfigurationis. Vnusquisque enim maximè potest perhibere testimoniū de notis. Sed qualis esset futura gloria, tempore transfigurationis Christi nulli homini per experimentum erat adhuc notum, sed solis angelis. Ergo testes transfigurationis magis debuerunt esse angeli, quàm homines. 244

¶ 2. Præterea, Testes veritatis non decet aliqua fictio, sed veritas. Moyses autem & Helias non ibi verè affuerunt, sed imaginariè: dicit enim quædam gloss. * super illud Luc. nono, Erant autē Moyses & Helias, &c. Sciendum est, inquit, non corpora vel animas Moysi & Heliæ ibi apparuisse, sed in subiecta creatura illa corpora fuisse formata.

Ex li. 3. de mirabilib. sacræ scripturę, c. 13. colligitur inter oper. Aug. to. 3.

mata. Potest etiam credi angelico ministerio hoc factum esse, vt angeli eorum personas assumerent. Non ergo videtur, quòd fuerint conuenientes testes.

¶3. Præterea, Act.10. dicitur, quòd Christo omnes prophetæ testimonium perhibent. Ergo non soli Moyses & Helias debuerunt adesse tanquam testes, sed etiam omnes prophetæ.

¶4. Præterea, Gloria Christi omnibus Christi fidelibus repromittitur: quos per suam transfigurationem ad illius gloriæ desiderium accedere voluit. Non ergo solos Petrum, & Iacobum, & Ioannem in testimonium suæ transfigurationis assumere debuit, sed omnes discipulos.

¶ In contrarium est Euangelicæ Scripturæ auctoritas.

Respondeo dicendum, quòd Christus transfigurari voluit, vt gloriam suam hominibus ostenderet, & ad eam desiderandam homines prouocaret: sicut supra dictum est. * Ad gloriam autem æternæ beatitudinis adducuntur homines per Christum, non solùm qui post eum fuerunt, sed etiam qui eum præcesserunt. Vnde eo ad passionem properante, tam turbæ, quæ sequebantur, quàm quæ præcedebant, ei clamabant Hosanna: vt dicitur Matth. 21. quasi salutem ab eo petentes. Et ideo conueniens fuit, vt de præcedentibus ipsum testes adessent, scilicet Moyses, & Helias, & de sequentibus ipsum, scilicet Petrus, & Iacobus, & Ioannes, ut in ore duorum * vel trium testium staret hoc uerbum.

(ar. 1. huius quæst.)

(Aliàs, &)

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus per suam transfigurationem manifestauit discipulis corporis gloriam quæ ad solos homines pertinet. Et ideo conuenienter non Angeli, sed homines ad hoc pro testibus inducuntur.

Ad secundum dicendum, quòd gloss. illa dicitur esse sumpta ex libro, qui intitulatur de Mirabilibus sacræ scripturæ, qui non est liber autenticus, sed falso ascribitur August. & ideo illi glossæ non est standum. Dicit enim expresse Hieronymus * super Matthæum. Considerandum est, quòd Scribis & Pharisæis de cælo signa poscentibus dare noluit, hic verò vt Apostolorum augeat fidem, dat signum de cælo: Helia inde descendente, quò conscenderat, & Moyse ab inferis resurgente. Quod non est sic intelligendum, quasi anima Moysi suum corpus resumpserit: sed quòd anima eius apparuit per aliquod corpus assumptum, sicut Angeli apparent. Helias autem apparuit in proprio corpore, non quidem de cælo empyreo allato, sed de aliquo eminenti loco, quo fuerat in curru igneo raptus.

(Sup illud Matth. 17. Et apparuit illis Moyses & Helias, to. 9.)

Ad tertium dicendum, quòd (sicut Chrys. * dicit super Matth.) Moyses & Helias in medium adducuntur propter multas rationes. Prima est hæc: quia enim turbæ dicebant eum esse Heliam, vel Hieremiam, aut vnum ex Prophetis, capita Prophetarum secum ducit, vt saltem hinc appareat differentia seruorum & Domini. Secunda ratio est, quia Moyses legem dedit, Helias pro gloria domini æmulator fuit. Vnde per hoc quòd simul cum Christo apparent, excluditur calumnia Iudæorum accusantium Christum tanquam transgressorem legis, & blasphemum, Dei sibi gloriam vsurpantem. Tertia ratio est, vt ostendat se habere potestatem mortis & vitæ, & esse iudicem mortuorum & viuorum, per hoc quòd Moysem iam mortuum & Heliam adhuc viuentem, secum duxit. Quarta ratio est: quia sicut Lucas dicit, Loquebatur cũ eo de excessu, quem completurus erat in Hierusalem, id est, de passione & morte sua. Et ideo vt super hoc discipulorum animos confirmaret, inducit eos in medium, qui se morti exposuerunt pro Deo. Nam Moyses cum periculo mortis se obtulit Pharaoni: Helias verò Regi Achab. Quinta ratio est: quia volebat vt discipuli sui æmularentur Moysi mansuetudinem, & zelum Heliæ. Sextam rationem addit Hilar. * vt ostenderet scilicet se per legem quam dedit Moyses, & per Prophetas, inter quos fuit Helias præcipuus, esse prædicatum.

(hom. 57. in Matth. super illud, Apparuerunt Moses & Helias, to. 4.)

(canone. 17. 1 Mat. non remotè à princ.)

Ad quartum dicendum, quòd alta mysteria non sunt omnibus exponenda immediatè: sed per maiores suo tempore ad alios debent deuenire. Et ideo, vt Chrysostom. * dicit, assumpsit tres tanquam potiores. Nam Petrus excellens fuit in dilectione, quam habuit ad Christum, & iterum in potestate sibi commissa. Ioan. verò in priuilegio amoris, quo à Christo diligebatur propter suam virginitatem: & iterum propter prærogatiuam euangelicæ doctrinæ: Iacobus autem propter prærogatiuam martyrii. Et tamen hos ipsos noluit hoc quod viderant, aliis annuntiare ante resurrectionem, ne (vt Hieron. * dicit) & incredibile esset pro rei magnitudine, & post tantam gloriam apud rudes animos, sequens crux scandalum faceret, vel etiam totaliter impediretur à populo: & vt cùm essent Spiritu sancto repleti, tunc gestorum spiritualium testes essent.

(Hom. 57. in Mat. nõ procul. à princ. to. 2.)

(Sup illud Mat 17. Nemini dixeritis visionem, to. 9.)

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm conuenienter auditum fuerit testimonium paternæ vocis in transfiguratione.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd inconuenienter auditum fuerit testimonium paternæ vocis dicentis. Hic est filius meus dilectus. Quia, vt dicitur Iob. 33. semel loquitur Deus, & secundò idipsum non repetit. Sed in baptismo hoc ipsum paterna vox fuerat protestata. Non ergo fuit conueniens, quòd hoc iterum protestaretur in transfiguratione.

(245 In cate. au. Mat. 17. li 2. & Marc. 9. li. 1.)

¶2. Præterea, In baptismo simul cum voce paterna affuit Spiritus sanctus in specie columbæ, quod in transfiguratione factum non fuit.

Non ergo conueniens videtur fuisse Patris protestatio.

¶3. Præterea, Christus docere incepit post baptismum, & tamen in baptismo vox Patris ad eum audiendum homines non induxerat, ergo nec in transfiguratione inducere debuit.

¶4. Præterea, Non debent aliquibus dici ea, quæ ferre non possunt, secundum illud Ioan. 16. Adhuc habeo vobis multa dicere, quæ non potestis portare modo. Sed discipuli vocem Patris ferre non poterant, dicitur enim Matthæi. 17. quod audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde, ergo non debuit vox paterna ad eos fieri.

¶In contrarium est autoritas Euangelicæ Scripturæ.

Respondeo dicendum, quòd adoptio filiorum Dei est per quandam conformitatem imaginis ad filium Dei naturalem. Quod quidem fit dupliciter. Primò quidem fit per gratiam viæ, quæ est conformitas imperfecta. Secundò, per gloriam patriæ, quæ erit conformitas perfecta secundum illud 1. Ioan. tertiò. Nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus: scimus quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Quia igitur gratiam per baptismum consequimur, in transfiguratione autem præmonstrata est claritas futuræ gloriæ, ideo tam in baptismo, quàm in transfiguratione conueniês fuit manifestari naturalem Christi filiationem testimonio Patris, quia solus est perfectè conscius illius perfectæ generationis simul cum Filio & Spiritu sancto.

Ad primum ergo dicendum, quòd illud verbum referendum est ad æternam Dei locutionem, qua Deus pater, verbum unicum protulit sibi coæternum. Et tamen potest dici, quòd licet idem corporali voce Deus protulerit, non tamen propter idem, sed ad ostendendum diuersum modum, quo homines participare possunt similitudinem filiationis æternæ.

Ad secundum dicendum, quòd sicut in baptismo, vbi declaratum fuit mysterium primæ regenerationis, ostensa est operatio totius Trinitatis per hoc quod fuit ibi filius incarnatus, apparuit Spiritus sanctus in specie columbæ, & Pater fuit ibi declaratus in voce: ita etiam in transfiguratione, quæ est sacramentum secundæ regenerationis, tota Trinitas apparuit, Pater in voce, Filius in homine, Spiritus sanctus in nube clara. Quia sicut in baptismo dat innocentiam, quæ per simplicitatem columbæ designatur, ita in resurrectione dabit electis suis claritatem gloriæ & refrigerium ab omni malo, quæ designantur in nube lucida.

Ad tertium dicendum, quòd Christus venerat gratiam actualiter dare: gloriam verò promittere verbo. Et ideo conuenienter in transfiguratione inducuntur homines, vt ipsum audiant, non autem in baptismo.

Ad quartum dicendum, quòd conueniens fuit discipulos voce paterna terreri & prosterni, vt ostenderetur quòd excellentia illius gloriæ, quæ tunc demonstrabatur, excedit omnem sensum & facultatem mortalium, secundum illud Exod. 33. Non videbit me homo, & viuet. Et hoc est quod Hierony.* dicit super Matthæum, quòd humana fragilitas conspectum maioris gloriæ ferre non sustinet. Ab hac autem fragilitate sanantur homines per Christum, eos in gloriam adducendo: quod significatur, per hoc quod dixit eis. Surgite, nolite timere. Sup illud Mat. 17. Audientes discipuli ceciderût in facies, to. 9.

QVAESTIO XLVI.

De Passione Christi, in duodecim articulos diuisa.

¶De qua Doctores in 3. distinctio. 15. vsque ad distin. 20.

Consequenter considerandum est de his, quæ pertinent ad exitum Christi de mundo. Et primò de passione eius: secundò de morte: tertiò de sepultura: quartò, de descensu ad inferos.

¶Circa passionem occurrit triplex consideratio: prima de ipsa passione: secunda de causa efficiente passionis: tertia de fructu passionis.

¶Circa primum quæruntur duodecim.

¶Primò, vtrùm necesse fuerit Christum pati pro liberatione hominum.

¶Secundò, vtrùm fuerit alius modus possibilis liberationis humanæ.

¶Tertiò, utrùm ille modus fuerit conuenientior.

¶Quartò, vtrum fuerit conueniens quòd in cruce pateretur.

¶Quintò, de generalitate passionis eius.

¶Sextò, vtrùm dolor, quem in passione sustinuit, fuerit maximus.

¶Septimò, vtrùm tota anima eius pateretur.

¶Octauo, vtrùm passio eius impediuerit gaudium fruitionis.

¶Nonò, de tempore passionis.

¶Decimò, de loco.

¶Vndecimò, vtrùm conueniens fuerit, ipsum cum latronibus crucifigi.

¶Duodecimò, utrùm passio ipsius Christi sit diuinitati attribuenda.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm fuerit necessarium Christum pati pro liberatione humani generis.

246 * 2. di. 20. arti. 1. q. 3. & ar. 4. q. 1. Et op. 2. c. 7.

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd non fuerit necessarium Christũ pati pro humani generis liberatione. Humanum enim genus liberari non poterat nisi à Deo: secundum illud Isa. 45. Nunquid non ego Dominus, & non est vltrà Deus absque me? Deus iustus & saluans non est præter me. In Deum autem non cadit aliqua necessitas; quia hoc repugnaret omnipotentiæ ipsius. Ergo non fuit necessarium Christum pati.

¶ 2. Prætereà. Necessarium voluntario opponitur. Sed Christus propria voluntate est passus: dicitur enim Isaiæ. 53. Oblatus est, quia ipse voluit, non ergo necessarium fuit eum pati.

¶ 3. Prætereà, Sicut in Psalm. 24. dicitur. Vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas. Sed nõ videtur necessarium, quòd pateretur ex parte misericordiæ diuinæ: quæ sicut gratis dona tribuit, ita videtur, quòd gratis debita relaxet absque satisfactione, neque etiam ex parte diuinæ iustitiæ; secundum quam homo æternam damnationem meruerat. Ergo videtur, non fuisse necessarium, quòd Christus pro liberatione hominum pateretur.

¶ 4. Prætereà, Angelica natura est excellentior, quàm humana, vt patet per Dion. * 4. capitu. de di. no. Sed pro reparatione angelicę naturę, quę peccauerat, Christus non est passus. Ergo videtur quòd nec etiam fuerit necessarium eum pati pro salute humani generis.

* ca. 4. non remotè à prin.

¶ Sed contra est, quod dicitur Ioann. 3. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto: sic oportet exaltari Filium hominis, vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitã æternã. Quod quidem de exaltatione in cruce intelligitur, ergo videtur, quòd Christum oportuerit pati.

¶ Respondeo dicendum, quòd (sicut Philosophus docet in quinto Meta. *) necessarium multipliciter dicitur. Vno quidem modo, quod secundum sui naturam impossibile est aliter se habere: & sic manifestum est, quòd non fuit necessarium Christum pati, neque ex parte Dei, neque ex parte hominis. Alio modo dicitur aliquid necessarium ex aliquo exteriori. Quod quidem si sit causa efficiens vel mouẽs, facit necessitatem coactionis: vt pote cùm aliquis non potest ire propter violentiam detinentis ipsum. Si verò illud exterius, quod necessitatem inducit, sit finis, dicetur aliquid necessarium ex suppositione finis, quando scilicet finis aliquis aut nullo modo potest esse, aut non potest esse conuenienter, nisi tali fine præsupposito. Non ergo fuit necessarium Christum pati necessitate coactionis, neque ex parte Dei, qui Christum diffiniuit pati, neque etiam ex parte ipsius Christi, qui voluntariè passus est. Fuit autem necessarium necessitate finis: qui quidem potest tripliciter intelligi. Primò quidem ex parte nostra, qui per eius passionem liberati sumus: secundum illud Ioan. 3. Oportet exaltari Filium hominis, vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Secundò, ex parte ipsius Christi, qui per humilitatem passionis meruit gloriam exaltationis. Et ad hoc pertinet quod dicitur Lucæ vlti. Nonne oportuit Christum pati, & sic intrare in gloriam suam? Tertiò, ex parte Dei, cuius diffinitionem circa passionem Christi prænuntiatam in scripturis & præfiguratam in obseruantia veteris Testamenti, oportebat impleri. Et hoc est quod dicitur Luc. 22. Filius hominis, secundum quod definitum est, vadit. Et Luc. vltim. Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, cùm adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis & Psalmis de me, Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christũ pati & resurgere à mortuis.

* l. 5. tex. 6. to. 3.

Ad primum ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de necessitate coactionis ex parte Dei.

Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procedit de necessitate coactionis ex parte hominis Christi.

Ad tertium dicendum, quòd hominem liberari per passionem Christi, conueniens fuit & misericordiæ, & iustitiæ eius: Iustitię quidem: quia per passionem suam Christus satisfecit pro peccato humani generis: & ita homo per iustitiam Christi liberatus est. Misericordiæ verò, quia cum homo per se satisfacere non posset pro peccato totius humanæ naturæ (vt suprà habitum est *) Deus ei satisfactorem dedit filium suum, secundum illud Rom. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. Et hoc fuit abundantioris misericordiæ, quàm si peccata absque satisfactione dimisisset. Vnde dicitur Ephes. 2. Deus, qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, cùm essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo.

* q. 1. ar. 2.

Ad quartum dicendum, quòd peccatum angeli non fuit remediabile sicut peccatum hominis, vt ex supradictis in prima parte patet. *

* p. p. q. 64. ar. 2.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm fuerit possibilis alius modus liberationis humanæ, quam per passionem Christi.

247 * 3. di. 20 arti. 4. q. 1. Et opusc. 2. cap. 17.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd non fuerit possibilis alius modus liberationis humanæ, quàm per passionẽ Christi. Dicit. n. Dominus Ioã. 12. Nisi granũ frumẽti cadẽs in terrã, mortuũ fuerit ipsum solũ manet: si aũt mortuũ fuerit multũ fru-

Tra. 51. in Ioan. circa med. to. 9. ctum affert, vbi dicit Augustin. ✱ quòd seipsum granum dicebat. Nisi ergo mortem passus esset, aliter fructum nostræ liberationis non fecisset.

¶2. Præterea, Matth. 26. Dominus dicit ad Patrem, Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua. Loquitur autē ibi de calice passionis, ergo passio Christi præterire non poterat. Vnde & Hila. ✱ dicit: ideo calix transire non potest nisi illum bibat, quia reparari nisi ex eius passione non possumus. (Canon. 31 in Mat. nō multum re motè à fin.)

¶3. Præterea, Iustitia Dei exigebat, vt homo a peccato liberaretur, Christo per passionem satisfaciente. Sed Christus suam iustitiam non potest præterire: dicitur enim 2. ad Timoth. 2. Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum nō potest. Seipsum autem negaret, si iustitiam suam negaret, cum ipse sit iustitia, ergo videtur, ꝙ non fuerit possibile alio modo hominem liberari, quā per passionem Christi.

¶4. Præterea, Fidei non potest subesse falsum. Sed antiqui Patres crediderunt Christum passurū, ergo videtur, quòd non potuerit esse, quin Christus pateretur.

li. 13. c. 10. circa prin. to. 3. ¶Sed contra est, quòd Augustin. ✱ dicit 13. de Trin. Istum modum quo nos per mediatorē Dei, & hominum, hominem Christum Iesum, Deus liberare dignatur, asserimus bonum & diuinæ congruum dignitati: verum etiam ostendamus, non alium modum possibilem Deo defuisse, cuius potestati cuncta æqualiter subiacent.

Respondeo dicendum, quòd aliquid potest dici possibile vel impossibile dupliciter. Vno modo simpliciter & absolutè, alio modo ex suppositione. Simpliciter igitur & absolutè loquendo, possibile fuit Deo alio modo hominem liberare, quam per passionem Christi: quia non est impossibile apud Deum omne verbum, vt dicitur Luc. 1. Sed ex aliqua suppositione facta fuit impossibile: quia enim impossibile est Dei præscientiam falli, & eius voluntatem seu dispositionem cassari, supposita præscientia & præordinatione Dei de passione Christi, non erat simul possibile Christum non pati, vel hominem alio modo, quàm per eius passionem liberari. Et est eadem ratio de omnibus his, quæ sunt præscita & præordinata a Deo, vt in prima parte habitum est. ✱ (P. p. q. 14. ar. 13.)

Ad primum ergo dicendum, ꝙ Dominus ibi loquitur supposita præscientia, & præordinatione Dei, secundum quam erat ordinatum, vt fructus humanæ salutis non sequeretur, nisi Christo patiēte. Et similiter intelligendum est, ꝙ secundo obijcitur. Si non potest hic calix transire nisi bibam illum, scilicet propter hoc, ꝙ tu ita disposuisti, vnde subdit. Fiat voluntas tua.

Ad tertium dicendum, quòd hæc etiam iustitia dependet ex voluntate diuina, ab humano genere satisfactionem exigente pro peccato, nam si voluisset absque omni satisfactione hominem a peccato liberare, contra iustitiam non fecisset. Ciuilis enim Iudex non potest salua iustitia culpam sine pœna dimittere, qui habet punire culpam in aliū cōmissam: puta, vel in alium hoīem, vel in totam rempublicam, siue in superiorem principem. Sed Deus non habet aliquem superiorem, sed ipse est supremum & cōe bonum totius vniuersi. Et ideo si dimittat peccatum, quod habet rationem culpæ ex eo, ꝙ cōtra ipsum committitur, nulli facit iniuriā: sicut quicunque homo remittit offensam in se cōmissam absque satisfactione, misericorditer & nō iniustè agit. Et ideo Dauid misericordiam petens, dicebat. Tibi soli peccaui: q.d. potes sine iniustitia mihi dimittere.

Ad quartum dicendum, ꝙ fides humana, & etiam scripturæ diuinæ, quibus fides instruitur, innituntur præscientiæ, & præordinationi diuinæ. Et ideo eadem ratio est de necessitate, quæ prouenit ex suppositione eorum, & de necessitate, quæ prouenit ex præscientia & voluntate diuina.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm fuerit aliquis modus conuenientior ad liberationem humani generis, quam per passionem Christi.

Ad tertium sic proceditur. Videtur, ꝙ alius modus conuenientior fuisset liberationis humanæ, quam per passionem Christi. Natura enim in sua operatione imitatur opus diuinum, vt pote a Deo mota & regulata. Sed natura non facit per duo quod per vnum potest facere. Cùm ergo Deus potuerit hominem liberare sola propria uoluntate, non uidetur conueniens fuisse, ꝙ ad liberationem humani generis Christi passio adderetur. (248 3. dist. 18. arti. 6 q. 3. cor. Et dis. 20. art. 4. q. 2. Et quol. 2. ar. 2.)

¶2. Præterea, Ea quæ fiunt per naturam, conuenientius fiunt, quam ea quæ fiunt per uiolentiam: quia uiolentia est quædam excisio seu casus ab eo, quod est secundum naturam: vt dicitur in lib. 2. de cœlo. ✱ Sed passio Christi mortem violentam induxit, ergo conuenientius fuisset, vt Christus naturali morte moriendo, hominem liberaret, quam quòd pateretur. (Ex libr. 2. tex. 18. t. 2.)

¶3. Præterea, Conuenientissimum videtur, ꝙ ille qui violenter & iniustè detinet aliquid, per superioris potentiam spolietur, vnde Isa. 52. dicitur: Gratis venundati estis, & sine argento redimemini. Sed diabolus nullum ius in homine habebat, quem per fraudem deceperat, & per quandam violentiam seruituti subiectum detinebat. Ergo videtur conuenientissimum fuisse, ꝙ Christus diabolum per solam potentiam spoliaret absq; sua passione.

¶Sed contra est, quod Augustinus ✱ dicit 13. de Trinit. Sanandæ nostræ miseriæ conuenientior modus alius non fuit, quàm per Christi passionem. (li. 13. c. 10. paulò post prin. to. 3.)

Respondeo dicendū, ꝙ tantò aliquis modus cōuenientior est ad assequendū finē, quāto p ipsum plura concurrunt, quæ sunt expedientia fini. Per

hoc autem, quod homo per Christi passionem est liberatus, multa concurrerunt ad salutem hominis pertinentia præter liberationem a peccato. Primò enim per hoc homo cognoscit, quantum Deus hominem diligat, & per hoc prouocatur ad eum diligendum, in quo perfectio humanæ salutis consistit. Vnde Apost. dicit Rom. 5. Commendat suam charitatem Deus in nobis, quoniam cum inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est. Secūdò, quia per hoc dedit nobis exemplum obedientiæ, humilitatis, constantiæ, iustitiæ, & cæterarum virtutum in passione Christi ostēsarum, quæ sunt necessariæ ad humanam salutem. Vnde dicitur primæ Petri 2. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Tertiò, quia Christus per passionem suam non solum hominem a peccato liberauit, sed etiam gratiam iustificantem & gloriam beatitudinis ei promeruit, vt infra dicetur. * Quartò, quia per hoc est homini inducta maior necessitas, se immunem a peccato conseruandi, qui se sanguine Christi redemptum cogitat a peccato: secundum illud primæ Corinth. sexto. Empti enim estis pretio magno: glorificate, & portate Deum in corpore vestro. Quintò, quia hoc ad maiorem dignitatem hominis cessit: vt sicut homo victus fuerat, & deceptus a diabolo, ita etiam homo esset qui diabolum vinceret: & sicut homo mortem meruit, ita homo moriendo, mortem superaret: vnde dicitur primæ ad Corinth. decimoquinto, Deo gratia, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrū Iesum Christum. Et ideo conuenientius fuit, quod per passionem Christi liberaremur, quàm per solam Dei voluntatem.

*quæst. 48

Ad primum ergo dicendum, quòd natura etiā vt aliquid conuenientius faciat, plura ad vnum assumit, sicut duos oculos ad videndum. Et idem patet in aliis.

Ad secundum dicendum, quòd sicut Chrysostomus dicit Christus non sui mortem, quam non habebat, cùm sit uitā: sed hominum mortem venerat consumpturus. Vnde non propria morte corpus deposuit, sed ab hominibus illatam sustinuit. Sed etsi ægrotauisset corpus eius, & in conspectu omnium solueretur, inconueniens erat enim, qui sanaret aliorum languores, habere proprium corpus affectum languoribus. Sed & si absque morte corpus alicubi seorsum deposuisset, ac deinde se offerret, non crederetur ei de resurrectione differenti. Quomodo enim pateret Christi in morte victoria, nisi coram omnibus eā patiens, per incorruptionem corporis probasset extinctam?

Ad tertium dicendum, quòd licet diabolus iniustè inuaserit hominem: tamen homo propter peccatum, iustè erat sub seruitute diaboli derelictus a Deo. Et ideo conueniens fuit, vt per iustitiā homo a seruitute diaboli liberaretur Christo satisfaciente pro ipso per suam passionem. Fuit etiā hoc conueniens ad vincendam superbiam diaboli, qui est desertor iustitiæ, & amator potentiæ, vt Christus diabolum vinceret, & hominem liberaret, non per solam potentiam deitatis, sed etiam per iustitiam & humilitatem passionis, ut Aug. * dicit 13. de Trinitate.

*lib. 13. ex c. 13. & 19 simul, c. 15.

SVMMA TEXTVS.

Artic. I. II. III.

AD hanc quęstionem articuli primi explicandam D. Tho. constituit tres propositiones.

¶Prima, Christum pati non fuit necessarium absoluté, nam tam ex parte Dei, quam ex parte Christi qui voluntariè passus est, possibile fuit aliter se habere. 1. Conclu.

¶Secunda conclusio, Christum pati non fuit necessarium necessitate coactionis. Probatur, quia Deus qui diffiniuit Christum pati non potest cogi, & ipse Christus, qui passus est, voluntariè passus est, oblatus est enim quia voluit. 2. Conclu.

¶Tertia conclusio, Christum pati fuit necessarium necessitate suppositionis. Et ex parte nostri vt habeamus vitam æternam secundum illud Ioannis 3. Oportet exaltari filium hominis, vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Secūdò, ex parte ipsius Christi, qui per humilitatem passionis meruit gloriam exaltationis. Et ad hoc pertinet, quod dicitur Lucæ vltimo. Hæc oportuit Christum pati, & sic intrare in gloriā suam. Tertiò, ex parte Dei cuius diffinitionem circa passionem Christi prænunciatam in scripturis, & præfiguratam in obseruantia ueteris testamenti oportebat impleri. Et hoc est, quod dicitur Luc. 22. Filius hominis secundū quod diffinitum est, vadit. Et Lucæ vltimo. Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad uos, cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi & Prophetis, & Psalmis de me. Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati & resurgere a mortuis. 3. Conclu. Ioan. 3. Luc. vlt. Luc. 22. Luc. vlt.

COnclusio articuli secundi est affirmatiua, quia non est impossibile apud Deum omne verbum, sed supposita præscientia ac diffinitione Dei aliter liberari hominem, quam per passionem, erat impossibile. Cōcl. vnic.

COnclusio articuli tertii est negans, propter multitudinem concurrentium ad salutem hominum vltra liberationem a peccato, sic enim cognouit homo quantum eum Deus diligat, vnde ad eum amandum prouocatur. Secundò, per hoc modum exemplum dedit obedientiæ, humilitatis, & aliarum virtutum ad nostram salutem necessarium. Tertiò, non solum liberauit a peccato, sed etiam gratiam iustificantem, & gloriam beatitudinis nobis promeruit. Quartò, quia empti sumus pretio magno, & sic induxit nobis maiorem necessitatem conseruandi nos immunes a peccatis. Quintò, sic cessit in maiorem hominis dignitatem, vt sicut homo victus, & deceptus erat a diabolo, ita etiam homo esset qui illum vinceret, & mortem superaret moriendo. Cōcl. vnic.

EXPOSITIO ARTICVLORVM.

GRauis quæstio, & scitu dignissima quæ in his articulis proponitur, ea est. Vtrum fuerit necessariū Christum pati pro liberatione generis humani? A parte affirmatiua hæc sunt argumenta. An fuerit necessariū Christū pati.

¶In primis, in sanctis Euāgeliis sæpissimè repetitur, quod oportuerit Christum pati. Ioannis. 3. Sicut Moyses exaltauit serpentē in deserto, ita exaltari oportet filium hoīs, vt oīs qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam. Et in alio loco, oportet filium hoīs multa pati à principibus sacerdotū & scribis & Pharisæis. Et rursus, nonne hæc oportuit filium hominis pati & ita intrare in gloriam suam? Item, quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, &c. Si nulla necessitate pas- Prim. arg. Ioan. 3. Mar. 8.

sus est Christus, quid est, quod in scriptis Euangelicis repetitur toties illud, oportet Christum pati. Et Ioan. 12. dicit dominus, nisi granum frumenti cadens in terra mortuũ fuerit, ipsum solum manet, si autẽ mortuum fuerit, multum fructum affert. Vbi dicit Aug. ꝙ seipsum granũ dicebat. Nisi ergo mortem passus esset, aliter fructum nostræ liberationis non fecisset. Insuper Matth. 26. Dominus dicit ad patrem: Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua; loquitur autem ibi de calice passionis, ergo passio Christi præteriri non poterat. Vnde Hilarius cap. trigesimoquinto, in Matthæ. sic inquit: ideo calix transire non potest, nisi illum Christus bibat; quia reparari nisi ex eius passione non possumus.

(Margin: Ioan. 12. Matt. 26.)

Secũdum. ¶Secundò sic argumentor, quæ Deus pollicitus erat, necessariò erat præstaturus, alioquin eius promissio fallax esset; at vero mortem suam promiserat per Prophetas suos, vt Paulus scribit ad Ro. 1. dicens. De Euangelio, quod ante promiserat per Prophetas suos. Et in Cantico Zachariæ traditur, iusiurandum quod iurauit ad Abrahã patrem nostrum daturum se nobis, si ergo iureiurando promiserat Deus mortem Christi, necessario erat executioni mandanda, alioquin & promissio, & iusiurandum Dei res essent mobiles & inconstantes, quæ duo immobilia dicit Paulus ad Hebræos. 6.

(Margin: Rom. 1. Heb 6.)

Tertium. ¶Præterea, fidei non potest subesse falsum, sed antiqui Patres crediderant Deo reuelanti Christum esse passurum, ergo videtur quod non potuerit esse quin Christus pateretur.

Vltimum. ¶Vltimò, iustitia Dei exigebat, vt homo liberaretur Christo per passionem satisfaciente, sed Deus suam iustitiam non potest præterire, dicitur enim 2. Ad Timoth. 2. Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest, seipsum autem negaret si iustitiam suam negaret, cum ipse sit iustitia, ergo videtur, quod non potuerit homo a suis peccatis liberari, aliter quam per passionem Christi.

(Margin: 2. Tim. 2.)

Heb. 2. ¶In contrarium est, quod dicit Paulus ad Hebr. 2. decebat autorem salutis per passionem mortis consummari, ergo si solum decens erat, non erat omnino necessarium.

An cõgruũ fuerit Christũ pati. ¶Sed iam videamus argumenta, quibus probari videtur modum istum liberandi hominem, per pretium sanguinis innocentis, non esse diuinæ sapientiæ ac maiestati congruum.

Prim. arg. ¶Nam vel Deus non potuit salua sua iustitia aliter liberare genus humanum, quàm per mortem innocentis Christi Domini nostri, vel potuit, si aliter non potuit, vbi est eius omnipotentia? Si vero potuit, & noluit, vbi est eius sapientia & iustitia? Qui pro impiorum liberatione, & satisfactione exegit supplicium, & mortem innocentis.

Secũdum. ¶Præterea, quomodo potuit diuinæ sapientiæ congruum esse Christum incarnari & pati, & pretium sui sanguinis soluere, vt liberet è suo carcere sui ipsius vinctũ, quem solo nutu si voluit potuit liberare? præsertim cum diabolus neque habuerit dominium aut ius in hominẽ, neque vnquam potuerit hominem manumittere, Deus autem est omnium Dominus, omnia enim illius sunt, infernus, diabolus, carcer, regnum cælorum.

Tertium. ¶Ad hæc, Deus præcepit vt peccantibus in nos plene dimittamus, neque aliquam vindictam aut satisfactionẽ exigamus, & certè conueniẽs videtur, vt quæ Deus faciẽda præcepit, etiam ipse faciat, consequens itaque est maximè decere Deum, vt omnia remittat peccata absque ulla exactione pretij aut satisfactionis.

Quartum. ¶Huic annectimus aliud argumentum. Iudæi crucifigendo Christum, plus peccauerunt quam Adam transgrediendo præceptum Dei per vnius pomi gustum, si ergo peccatum Adæ tantum fuit, vt expiari non potuerit nisi per mortem Christi, sequitur quod peccatum maius maiori expiatione opus habuerit. Quam ergo expiationem habebit hoc homicidium in Christum commissum, aut quomodo per mortem Christi potuit redimi aut reconciliari genus humanum si quidem homines ipso facto grauius peccauerunt, & multò amplius prouocauerunt illum ad iracundiam Iudæi eructigentes illum, quam primus parens in cuius peccati remediũ Christus venit? Explicatur hoc euidentius. Nam tam malum fuit occidere Christum, quam bonum fuit illius vita, sed Christi vita Deo vnita fuit infiniti ualoris & pretij, fuit ergo occisio Christi infinitæ malitiæ Quomodo igitur potest mors eius superare, & delere peccata illorum, qui illum occiderunt, simul & aliorum?

Vltimum. ¶Vltimò, occidere innocentem & tradere illũ in mortem est intrinsecè malum, at Deus non potest facere ea quæ sunt intrinsecè mala, ob idque mentiri non potest, decipere, & mœchari non potest, ergo non potuit in mortem tradere innocentem, & insontem. Certè si Deus exigit pœnam, & supplicium hominis innocentis in pretiũ pro peccatis, videtur delectari in morte hominis innocẽtis, quod videtur ab omni Dei bonitate, & æquitate esse alienum. Nam pœna comitari debet sceleris autorem, & mors solum peccati stipendium est, vt scribit Paulus Ro. 6. illi ergo duntaxat debetur qui patrauerit iniquitatem: igitur non solum indecorum, & indecens esse videt, imò iniquum quod Deus tantas pœnas tamque horrendum suppliciũ mortis imposuerit illi, qui nihil peccauit, nec meruerat quicquam vt pateretur.

(Margin: Rom. 6.)

An fuerit possibile Christum pati. Prim. arg. ¶Sed pergamus ad demonstrandum, non solum non fuisse necessarium, sed nec possibile quidem, vt Christus pateretur. Nam fieri non potest, vt summum gaudium cum summa tristitia simul sit coniunctum, sed Christus ab instanti suæ conceptionis vsque ad finem vitæ beatus erat, & diuina visione summo cum gaudio fruebatur, ergo non potuit simul maximè tristari in passionis & mortis cruciatibus pp quos dicebat: repleta est malis anima mea Et iterum: Tristis est anima mea usque ad mortem.

Confir. ¶Hoc ipsum confirmatur. Nam gratia Dei assistens quibusdam mártyribus ita absorbuit sensum doloris, vt gauderent ipsi magis sub tormẽtis, quàm alij possent inter splendidissimas epulas, quomodo ergo hoc non contigit in Christo, qui simul erat Deus & homo, & gaudio vitæ beatæ summo fruebatur?

Aug. de agone Christiano. ca. 11. ¶De quæstione proposita primùm referam sanctorum patrum sententias: deinde more scholastico per conclusiones eas distribuam. Diuus pater Augustinus libro de agone Christiano capitulo undecimo. refert hæresim quorundam qui tradebant Deum pro reparando homine necessario mortem subiturum, neque alius Deo erat modus possibilis, ideoque alium non elegit. Contra quam hæresim disputat eleganter eo in loco D. August. quam etiam nos labefactabimus in sequentibus. Ipsemet Augustinus decimotertio de Trini. capitulo 10. & 11. sic dicit. Alius modus liberandi hominem possibilis Deo non defuit, sed saluandæ nostræ miseriæ conuenientior non fuit, quam iste, in quo nobis non solum contulit remedium, sed & humilitatis, & patientiæ, & dilectionis præbuit exemplum. Leo Papa in serm. 14. de passione Domini, de Dominic. in ram. palmarum sic scribit: Filius Dei ex omnipotentia, qua est æqualis patri posset solo uerbo hominem reparare, sed operibus Dei congruebat vt hostilis aduersitas de eo uinceretur de quo vicerat. Gregorius in 20. libro moralium capitulo 26. idem docet. Cum Deus ex nihilo fecit, omnia fecit; posset etiam ex nihilo hominem reparare. Anselmus vero lib. cur Deus homo, necessariam dixit Domini mortem, nec tamen ob id putandus est diuersus a commemoratis patribus: siquidem necessarium vocat non simpliciter, sed ex Dei ordinatione. Bernardus mihi, inquit, scire licet, ꝙ ita fecerit Deus (scilicet, redemptionem generis humani) sed cur ita fecerit, & non aliter, mihi curiose scrutari non licet. Igitur decisio quæstionis propositæ iuxta sanctorum, & scholasticorum doctorum placita in his propositionibus consistit.

(Margin: Leo serm. 14. de passione dñi. D. Grego. 20. moral. Ansel. lib. cur Deus &c. Bernar.)

1. Proposi. ¶Prima propositio, potuisset Deus non liberare hominem de massa perditionis, & citra iniuriam, uel iustam ipsius querelam potuisset eum dimittere in damnatione perpetua. Natura enim humana tota per peccatum fuit corrupta, & tota per peccatum erat dánationi obnoxia, &

& idcirco si tota in damnatione fuisset dimissa, non fuisset iniustitia. Vnde huius cõsideratione scriptura Sapiẽ. 12. sic inquit: Quis tibi imputabit, si perierint omnes nationes terræ? Neque aliud intuebatur Apostolus ad Roman. 9. Deus cuius vult miseretur, & quem vult indurat: & electos omnes vocat vasa gloriæ, vasa misericordiæ; reprobos autem vasa iræ, vasa diuinæ iustitiæ apta in interitum. Quemadmodum & ipse ad Roman. 9. inquit: Miserebor, cui voluero, & clemens ero in quem mihi placuerit. Certè Deus dum ex massa humani generis quosdam ad saluationem assumit, gratia, & misericordia vtitur, quos secundum sua ipsorum merita iustè damnare potuisset. Meruit ergo homo peccando, vt & totum quod erat, & id totum ad quod factus erat perderet. Deus autẽ pro sua sapientia noluit totum hominem damnare, vt permaneret tam id quod ex iustitia puniretur, quam id cui misereretur, & innotesceret super humanũ genus, tã iustitia quam illius misericordia, quorum neutrum appareret, si tota humana natura ab Adam in nihil periisset. Neque vtrumque sic innotesceret, si vel tota humana natura damnaretur, vel tota saluaretur. Neq; hoc quod perderet totum genus humanum Dei ordinem læderet, aut subuerteret, sicut nec lædit quod maxima pars hominũ damnatur, & magna angelorum: qui omnes nitebantur ex magno merito suo fini beato ad quem assequendum rationales omnes creaturæ sunt institutæ, & cõditæ, imò seruaretur tunc ordo Dei puniẽs delicta omnium, si quidem omnes in Adam peccauimus ad Roman. 5. & sumus ex nobis rei coram Deo. Vnde si omnes orbasset sua gratia vnde damnaremur, iustus esset Dei ordo. Quia Deus est Dominus mortis & vitæ, & omnipotens nomen eius, neque vlli potest fieri debitor, & non est qui resistat eius voluntati, aut dicat, cur fecisti sic?

Sap. 12.

Rom. 9.

Rom. 5.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio, potuisset Deus vel sola miseratione, vel solo verbo, vel sola incarnatione, vna vel denique guttula sanguinis, sudoris, aliisue infinitis modis liberasse totum genus humanum absque diris illis tormentis passionis, & execrando illo supplicio mortis. Patet, quia ipse est Dominus vitæ & mortis, & non potest fieri debitor vlli alteri, & ita quemadmodum rex temporalis nulli reipublicæ subiectus maleficum detrusum in carcerẽ potest liberare vel per solam misericordiam & gratiam, vel per acceptam recompensationem, veluti si quis soluat pro liberatione illius pecuniam. Sic Deus permanente salua sua iustitia potuit vnum, aut alterum modum eligere qui si genus humanum sola sua voluntate liberasset, iniuriam non fecisset diabolo: qui non dominus, sed solum custos erat carceris, & nudus diuinæ iustitiæ executor: non quod in executione sui operis velit Deo, quẽ summè odit obedire; sed inuidia commotus velit miserum hominem iusto Dei iudicio sub sua potestate derelictũ, torquere & affligere.

3. Conclu. ¶ Tertia conclusio, modus quo nos Deus liberare dignatus est per mediatorem Iesum cruci affixum bonus est, & diuinæ congruus dignitati, & quamuis alius liberãdi modus Deo possibilis non defuit, sed sanandæ nostræ miseriæ conuenientior alius non fuit. Hanc sententiam docet Augustinus in locis citatis; docent vniuersi Patres & Theologi superius commemorati. Certè opus redemptionis per passionem filii Dei innocentis, fuit ex omni parte pulchrum, omni item ex parte vtile, habens omni ex parte manifestum summæ charitatis symbolum, exemplarque omnium virtutum cum summa misericordia, & summa cum iustitia coniunctum. Pulchrum quidẽ Deo patri, talem tamque spontaneum habere filium. Pulchrũ item æterno iudici, sic temperasse iustitiam misericordia, vt & peccata hominum sint pro meritis vindicata, & tamen non nisi morte vnius interposita, qui & ipse moriendo, vt aliis, ita & sibi vias vitæ adinuenit. Pulchrum insuper filio; quoniam obediendo patri vsque ad mortẽ, hæreditauit sibi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus in gloria est Dei patris. Pulchrum denique generi humano habere Pontificem assumptum de suis visceribus, iuxta illud: Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona, & sacrificia pro peccatis. Nec minus congruum, talem habere Põtificem, qui posset compati infirmitatibus nostris tentatum per omnia pro similitudine absque peccato. Sic quoque vtile Deo Patri (sit tamen hoc dictum cum gratia eius, qui bonorũ nostrorum non eget) quoniam instaurata sunt omnia in Christo, & quæ in cælo, & quæ in terra in ipso: quod est vtile rerum vniuersitati, cuius curam gerit Deus. Vtile etiam Christo passo; quia obediendo vsque ad mortem, constitutus est à Deo patre iudex viuorum, ac mortuorũ habens omne iudicium, omnemque potestatem, tam in cælo, quam in terra positam in manu sua. Ad hæc, vtile nobis hominibus super terram, quoniam per mortem Christi translati sumus de morte ad vitam, transferendi vlterius de exilio in patriã, de miseriis huius mũdi ad fœlicitatem gloriæ Dei. Rursus, vtile nobis quia per hoc dedit nobis exemplum obedientiæ, humilitatis, cõstantiæ, iustitiæ, & cæterarum virtutum in passione Christi ostensarum. Vnde dicitur 1. Petri 2. Christus passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Deinde quia Christus per passionem suam non solũ hominem à peccato liberauit, sed etiam gratiam iustificantem, & gloriam beatitudinis ei promeruit. Præterea, quia per hoc est inducta homini maior necessitas se immunem à peccato conseruandi, qui se sanguine Christi redemptum cogitat à peccato secundum illud primæ Corinth. 6. Empti enim estis pretio magno glorificate, & portate Deum in corpore vestro. Tum, quia hoc ad maiorem dignitatem hominis cessit, vt sicut homo victus fuerat & deceptus à diabolo, ita etiã homo esset qui diabolum vinceret: & sicut homo mortem meruit, ita homo moriẽdo mortem superaret. Vnde dicitur 1. ad Corinth. 15. Deo gratias qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum. Et ideo conuenientius fuit, quod per passionẽ Christi liberaremur, quam per solam Dei voluntatem. Vtile Angelis in cælo, quoniam instauratur nunc passim ruina lapsorum spirituũ animabus iustis. Vtile denique existentibus sub terra, quoniam ero, inquit, mors tua ô mors, ero morsus tuus inferne. Quod autem passio Christi habeat omni ex parte symbolum summæ, ardentissimæq; charitatis, patet: quia maior charitas esse nequit, quam vt quis det vnigenitum suum pro inimicis suis, iniustis, & rebellibus. Hoc autem fecit Deus Pater tradendo filium pro nobis peccatoribus, cum adhuc inimici essemus, vt habes ad Roman. 5. Iterum, quia maiorem hac dilectionem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis, quod fecit Christus patiendo, vt habes Ioannis. 15. Tertiò, quia nequit purior esse affectus dilectionis in filio erga patrem, quam vt obediat usque ad mortem, & proposito sibi gaudio, malit sustinere crucem, quam non per omnia placere Patri. Testatur autem Apostolus de Christo Philippen. 2. quod factus est obediens patri, usque ad mortem, mortem autem crucis. Vtinã & nos essemus in charitate radicati, & fundati, quod flexis genibus orat Paulus, ut possimus comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo & longitudo, & sublimitas, & profundum, consiliorum, scilicet, Dei in opere redemptionis generis humani, scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, inquit Apostolus, supereminentem scientiæ in datiuo casu, quia maior est charitas Christi, quam exhibuit patiendo, quam sciri à nobis aut intelligi possit. Et quamuis nunc patefacta sit charitas Christi tum operis exhibitione, tum scripturarum testimoniis, tamen non tam mentis acumine intelligitur, quàm amoris affectu comprehenditur. Hinc Apostolus: in charitate, inquit, radicati & fundati, ut possitis comprehendere. Vis enim amoris erga nos & pondus eius non tam discuntur, quam sentiuntur, & quò magis redamaueris, eò comprehẽdis plenius, similitudine amoris, quo ipse in corde tuo ignescis.

1. Petr. 2.

1. Cor. 6.

Rom. 5.

Ioan. 15.

¶ Quarta conclusio, qualitercunque alio modo fecisset Deus reparationem, & redemptionem generis humani stolidi homines contendere cum Deo præsumerent, 4. Conclu.

atque

atque inuenirent quod dicerent, & secundum suarum mentium stultitiam quærerent cur Deus sic, & non aliter voluisset facere. Hanc conclusionem docet Diuus Au-
Auguſt. de agone Christiano c.11. guſtinus libro de agone Christiano capit. 11. & planè cõſtat.

5. Conclu. ¶ Quinta conclusio, passio Christi multis modis dicitur fuisse necessaria ad reparationem generis humani.
Aristot. Pro cuius declaratione obseruandum est ex Aristot. 5. Metaphysi. tex. 6. necessarium multipliciter dici. Vno quidẽ modo simpliciter & absolute quod impossibile est aliter se habere, & in hoc sensu suprà est demonstratum non fuisse necessarium Christum pati ad reparationem generis humani; alio modo dicitur necessarium ex suppositione finis, quando scilicet finis aliquis aut nullo modo potest esse, aut non potest esse conuenienter nisi per tale medium illum finem consequamur, sicut necesse est comedere viuenti, licet non sit simpliciter necessarium, in quo etiam sensu dicimus necessarium esse equum ad iter. Alia etiam est necessitas immutabilitatis, quo in sensu necessarium est ea euenire, quæ Deus ordinauit fienda, pordinatio enim diuina immutabilis est, & ineuitabilis. Dico igitur quod necessitas passionis Christi, quam sæpè numero commemorat scriptura oritur primo ex decreto diuinæ præordinationis immutabili, quòd antè sæcula facta erat in Deo, & in diebus antiquis est manifestatũ per ora Prophetarum. Hinc post passionem ait ad Apostolos. Hæc sunt verba quæ loquutus sum ad vos cum adhuc es-
Luc. 24. sem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me. Tunc aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas, & dixit eis: Quoniam sic scriptum est, & sic oportuit Christũ pati, & resurgere tertia die. Itaque ob eam causam fieri oportebat, quoniam scriptum decretum diuinitatis debebat impleri. Secundo nascitur dicta necessitas ex mandato, quod Christus homo, hoc est secundum quod homo acceperat à Deo patre, siue a diuinitate, de quo mandato dicitur Ioan. 14. Et sicut mandatum dedit mihi Pater, sic
Ioan. 14. facio: surgite, eamus hinc scilicet, ad locum vbi tradar in manus iniquorum. Tertiò, nascitur ex fine intento, qui est redemptio generis humani talis in qua scilicet relucea̅t simul misericordia Dei & iustitia eius, qui finis obtineri non potuit sine sanguinis effusione, vti multis rationibus probat Apostolus potissimè. c. 9. ad Hebr. Om-
Heb. 9. nia tamen hæc videlicet, decretum diuinitatis, mandatũ Dei patris, determinatio medii, quo fieret redemptio generis humani, omnia, dico, hæc præsupponunt liberam voluntatem filii, sua sponte ex commiseratione hominum, acceptantis. Itaque vti indecens est & indecorum atque iniquum rapere innoxium ad supplicia, quæ non ipse, sed alii commeruerunt: ita decentissimum est, & pulcherrimum aceptare hostiam sua sponte sese offerentem pro liberatione patriæ, parentum & cognatorum. Nam & hoc olim apud Romanos statua ad monumentum immortalitatis dignum putabatur, nõ obstãte quod occumbens pro patria prorsus interiret citra spem futuræ resurrectionis. Hic verò certum erat, & Deo patri, & ipsi filio illud Prophetæ: Quoniã nõ derelinques animam meam
Psalm. 15. in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionẽ. Notas mihi fecisti vias vitæ, replebis me iucunditate cum facie tua. Itaque filius Dei patris hoc genere mortis non erat interiturus, sed post modici temporis passionẽ æternùm victurus in gloria patris, cum eisdem quos moriendo Deo lucrifaceret. Item alia de causa dicunt diuini Theologi necessarium fuisse Christum pati pro redemptione generis humani, quia nulla creatura potuit sicuti Christus ad plenum, & ex toto rigore iustitiæ satisfacere pro delictis generis humani, prout demonstrat D. Tho. in 3. p. in principio. Sed iam tempus est, vt argumentis in
D. Thom. 3. p. i prin. principio positis satisfaciamus, & in primis ad illa respõdendum est, quæ probant necessarium fuisse omnino Christum pati pro redemptione generis humani.

Ad primũ. ¶ Ad primum ex sanctis scripturis iam patet ex vltima conclusione quibus ex causis oportuerit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam.

Ad ſcd̃m. ¶ Ad secundum argumentum respondetur, necessitatem ex promissione aut iureiurando non esse necessitatẽ simpliciter, sed ex suppositione, supposito quòd Deus promiserit, & iurauerit, & ideo in sensu composito, hæc pugnantia sunt: Deus pollicitus est, & non impleuit, siue implebit. Verum hæc inter se non pugnant: Deus pollicitus est, & potuit aliter efficere.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod ea quæ fidei sunt, sepænumero sunt contingentia, & quæ aliter fieri possunt, sunt tamen necessaria ex hypothesi supposito, quod illa Deus reuelauerit. Ad tertiũ.

¶ Ad quartum respondetur, quod hæc etiam iustitia dependet ex voluntate diuina ab humano genere satisfactionem exigente pro peccato, nam si voluisset absque omni satisfactione hominem à peccato liberare contra iustitiam non fecisset, nam Deus est Dominus omnium supremam habens potestatem, & ideo si dimittat peccatum, quod habet rationem culpæ ex eo quòd contra ipsum committitur nulli facit iniuriam, sicut quicunque homo qui remittit offensam in se commissam absque satisfactione, misericorditer, & non iniuste agit, & ideo Dauid misericordiam petẽs dicebat; tibi soli peccaui. Quasi dicat potes sine iniustitia mihi dimittere. Ad quartum.

¶ Sed deinceps satisfaciamus ad alia argu. quæ videbãtur probare modum istum liberandi hominem per crucem, & mortem Christi nõ esse congruum diuinæ sapiẽtiæ, ac maiestati. Ad 1. argu. dicimus consequentiam esse Ad pri. arg. in secunda
inualidam, nam quamuis alius modus liberandi genus humanum Deo fuerat possibilis; non tamen inde consequens est, quòd iste fuerit aut irrationabilis aut superfluus, vnde iste modus liberandi congruebat diuinæ sapientiæ propter causas superius commemoratas. parte adductũ.

¶ Ad 2. argu. respondetur, quod Dei potentia & sapientia claruit in mirabili fabrica mundi, & in humani gene- Ad secun. ar.
ris creatione dum solo verbo creauerit omnia, faciens hominem ad similitudinem suam, sed nondum declarata erat ipsius iustitia & misericordia, & benignitas, quam iam toti manifestauit mundo in humani generis redem-
ptione, quemadmodum ait Apostolus ad Tit. 3. Appa- Tit. 3.
ruit benignitas & humanitas Saluatoris nostri, &c. Certè si Deus solo verbo redimeret hominem nulla iniuria diabolo fieret, voluit tamen in hoc tam magnifico redemptionis nostræ opere non solum nobis suam declarare potentiam, sed suam sapientiam, iustitiam, & misericordiã.

¶ Ad tertium argumentum respondetur, inter homi- Ad ter. ar.
nes verum esse, quod sit maioris clementiæ condonare iniuriam nulla satisfactione exacta quam efflagitando satisfactionem, aliquam vtilitatem inde adipisci, & auferre aliquid ab eo qui satisfacit, sed Deus in Christo donat nobis vnde satisfaciamus diuinæ iustitiæ iuxta illud Esa. 53. propter scelus populi mei percussi eum. Et in persona Christi dictum est: quæ non rapui tunc exolnebam. Et D.
Greg. in benedictione cerei. O mira dignatio charitatis, 2. Solutio.
vt seruum redimeres filium tradidisti. Vel dicendum, versari discrimen inter priuatam personam, & iudicem cuius munus est promouere bonum commune. Nam priuatam personam decet remittere offensam sine satisfactione. Sed iudex sic debet misericordiam ostendere, vt iustitiæ non obliuiscatur, ne detur occasio impunè peccandi. Deus autem noster, & est pater misericordiarum, & est iudex rectissimus. Quapropter sic remisit offensam hominibus gratis atque si esset persona priuata; sic exegit satisfactionem in Christo atque si esset seuerissimus iudex. Illud etiam animaduersione dignum est, quòd opus in quo Deus ostendit simul & summam misericordiam, & summam iustitiam, est incarnationis mysterium. Nam in hoc ostenditur summa misericordia in summo gradu, atque etiam summa iustitia demõstratur. Deus enim & est pater misericordiarum, & est rectissimus iudex, propter, quod excogitauit artificium supremum diuinæ sapientiæ, vt summam misericordiam cum summa iustitia conciliaret; & inuenit difficillimi solutionem, vt inquit
Damaſ. 3. lib. orthod. fidei. c. 1. Vnde D. Paulus considerãs Dam. 3. li.
exuberantiam misericordiæ, & iustitiæ exagerat hoc fid. or. c. 1.
mysterium ad Rom. 5. dicens. Non solum hoc, sed & gloriamur in Deo per Iesum Christum, id est, gloriamur

quod

quod habemus Christum, qui pro delicto generis humani de omni rigore iustitiæ satisfecit. Vt verò melius hæc solutio intelligatur nota ex D.Tho. 1.p.q.21.ar.4 quòd in omnibus operibus Dei est misericordia & iustitia, quod probat ex illo Psa. 42. Omnes viæ Domini misericordia & veritas. Ex quo efficaciter concluditur illud opus esse perfectissimũ & oĩbus numeris absolutũin quo splendent simul summa misericordia,& summa iustitia.

D. Thom. 1. p. q. 21. art. 4. Psal 42.

¶ Ad quartum dicet fortassis aliquis quod quãuis habita consideratione ad peccati speciem grauius videatur homicidium Christi ex intentione commissum,quã inobedientia Adæ, neque odientis, neque blasphemantis Deum,neque intendentis,aut se, aut alios occidere,pensata tamen conditione personæ peccantis grauius peccatum videbitur transgressio Adæ. Vnde D. Aug. 14.de ciuit.Dei.ca.15.magna fuit,inquit, Adæ iniquitas in peccãdo,cui tanta erat non peccandi facilitas. Sicut Abrahæ, magna, inquit, obedientia prædicatur, quia vt occideret filium vnicum quem diligebat res difficillima est imperata,ita in paradiso tantò maior inobedientia fuit, quanto id quòd præceptum erat nullius difficultatis fuit. Horum igitur habita consideratione non oportet, quòd populus Iudæorum plus peccauerit occidendo. Christum quam Adam,qui transgressus est præceptum Interficiens simul etiam(licet præter suam opinionẽ) vniuersum genus humanum,si quidem propter illius peccatum morimur vniuersi.Sed dato populum Iudæorum plus peccasse crucifigendo,quam Adam transgrediendo, non idcirco consequens est,peccatum illud Iudæorum non potuisse capiari morte Christi,nam in hoc maximè declaratur sapientia,& benignitas Saluatoris,quòd magna Iudæorum voluntate vsus est ad ipsorum & aliorum hominum salutem , siquidem adeo placuit Deo patri voluntas & amor Christi patientis vt sufficeret ad expiandum peccatum Iudæi crucifigentis,quia longè maius fuit meritum Christi patientis,quam fuerit peccatum populi Christum occidentis.Quod si dixeris non esse congruum satisfactionis modum,quo peccatum additur peccato. Respondeo quamuis Iudæi Christum occidendo addiderunt peccatum peccato, Christus tamen voluntariè moriendo non peccauit. Inordinatus esset satisfaciendi modus, si is cuius est satisfacere adderet peccatum suprà peccatum satisfaciendo.

Aug.14.de ciui.c. 15.

Ad quintũ ¶ Ad quintum argumentum respondetur,non oportere tam malum fuisse occidere Christum quam bona fuit illius vita, nam Iudæi qui illum occiderunt,illum esse Deum ignorauerunt, si cognouissent, inquit Apostolus nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Et idcirco illud peccatum infinitum non fuit. Sed etiam si sciuissent illum esse Deum,peccatum illorum non fuisset infinitũ, non enim omne peccatum contra Deum infinitum est simpliciter, vt in materia de peccatis euidentius ostensum est.

Ad sextũ. ¶ Ad sextum negatur,occidere innocentem semper esse intrinsecè malum, nam Deo iubente liceret etiam filium interficere innocentem,vt patet in facto Abrahæ parantis se ex iussu Dei ad inferendam mortem filio suo vnigenito.Et ratio huius est; nam Deus est Dominus vitæ,& mortis. Vnde fine iniustitia potest innocenti mortem inferre.Neque propterea concedendum est Deum delectari in passione Christi, & in morte hominis innocentis. Delectabatur quidem in passione Christi, quatenus fuit voluntariè tolerata pro iustitia, & salute humani generis,nõ quatenus fuit afflictiua & destructiua naturæ. Sicut Deus delectatur non in pœnis peccatorum damnatorum,sed in decore suæ iustitiæ merita eorum mala puniẽtis. Christus qui immeritè occiditur, placet, inquit Ambrosius,Deo,non quia occiditur, sed quia vsque ad mortem iustitiam conseruauit. Iam si dixeris, quæ iustitia est damnare innocentem,vt absoluatur reus ac nocens, quæ ratio æqualitatis vt moriatur innocens quò impius viuat? Certè non est,inquit Bernardus,iustitia sed misericordia, si iustitia esset,Christus non gratis,sed ex debito mortuus esset,Christus autem si ex debito moreretur, mors eius non valeret pro altero, mortẽ nostram Christus abstulit, quia eam ipse quam non meruit pro nobis pertulit: quãuis iustitia non est,vt innocens moriatur:non tamen contra iustitiam est, si volens pro iustitia mortem patiatur.

¶ Superest vt satisfaciamus iis argumentis quę suadere videbantur fieri nõ posse vt Deus & homo pateretur. Ad primum dicendum,quod anima quæ est pars altera naturæ humanæ, vt reliquis hominibus ita & in Christo habuit duas partes; superiorem qua contemplabatur diuina,ac superiora: inferiorem qua intendebat rebus agendis circa corpus,quæ sensui proxima est.Secundum illam toto tempore vitæ suæ etiam sub tormentis, etiam in morte semper fruebatur contemplatione diuinitatis: secundum alteram vero sensui vicinam, timebat, dolebat, mœstus erat vsque ad mortem, eratque dispensatione diuina sic affectum,sicque temperatum in hac dualitate naturarũ,voluntatum,ac partium animæ,vt summum diuinæ fruitionis gaudium non mitigaret in eo vllius cruciatus sensum,neque acerrimus corporis cruciatus minueret gaudium illud diuinæ fruitionis. Vnde quod vnus simul gaudeat,& doleat,fruatur, & patiatur, sic quod nec passio fruitionem, nec gaudium minuat dolorem nequaquam mirum est, si ad diuersas naturas, diuersasque vnius naturæ partes inspicias. Verum secundum vnam naturam eandemque naturæ partem, id fieri non potest. Quemadmodum enim gaudere secundum spiritum ac rationem, & pati simul secundum carnem & sensum, vt in multis contigit; Ita euidenter accidit in Apostolis; Ibant gaudentes à conspectu cõcilii, quoniam digni habiti sunt contumeliam pati pro nomine Iesu. Rursum, tristari,turbari,atque horrere, secundum partem animæ inferiorem,propter cruciatum crucis: interim tamen secundum partem animæ superiorem fide,spe, firmissimaque dilectione inhærere Deo in martyribus adeò palã est demonstratum sæcenris & eò amplius exemplis, vt pleniori probatione non egeat. Porrò si nihil aduersi, nullumque tormentum separat hominem sanctum à fide,fiduciaque,& amore quibus firmissimè adhæret Deo, quid mirum si nihil tale impediuerit fruitionem , qua Christus Deo fruebatur secundum superiorem partem animæ,propter vnionem hypostaticam? Rursus,si fides,spes, amor quibus martyres inhærebant Deo, atque gaudium inde natum non auferebant ab eis sensum doloris: quid mirum si diuina fruitio,quæ erat in parte animæ Christi superiori , non abstulerit tristitiam , & dolorem, cruciatum, mortem,quæ erant in carne ipsius , ac parte animæ inferiori? Ex quibus benè perspectis facilè confutatur argumentum propositum,nam dicendum est non esse impossibile, quòd fuerint simul in Christo gaudium fruitionis,& tristitia summa. Gaudium enim fruitionis non contrariatur directè dolori passionis,quia nõ sunt de eodem , nihil autem prohibet contraria eidem Inesse non secundum idem, & sic gaudium fruitionis pertinet ad superiorem portionem per proprium actum, dolor autem passionis secundum suum subiectum. Neque est eadem ratio de cruciatibus martyrum. Nam Deus pientissimus solet nonnunquam martyrum cruciatus, & tormenta per diuinę consolationis infusionem ita tẽperare, vt ferè dolorem non sentiant. At vero Christum Dominum prorsus omnia solatii expertem reliquit, Deo enim sic dispensante nulla consolatio à superiori parte animę in inferiorẽ redundauit,vt nostra salus tanto plenius & perfectius repararetur , quanto absque vllo consolationis adminiculo in vera resignatione, & derelictione peracta,& consummata est.

Ad primũ 1 tertio ordine.

Ad secũdum ¶ Ad secun arg.respon.ꝙ non ita repugnat Deo verum sicut aliud. Itaq; dico,quod Deo non repugnat velle mori,nec esse causa mortis in aliis,& in se , repugnat autem peccare. Et ratio discriminis duplex est. Prior est, quoniam mors est malum pœnæ, & bonum simpliciter ordinabile in Deum,sed peccatum non est à Deo,nec ordinabile ad Deum , quin potius est auersio à Deo, & contra Deum.Altera ratio est, quoniam ex eo quod Deus patiatur pœnam in natura assumpta,non sequitur quod patiatur in natura diuina pœnam. At si Deus peccaret etiam per humanitatem ipse vellet peccare, & velle peccare, est peccare.

peccare. Cæterùm velle mori in natura assumpta, non est mori secundùm naturam quæ vult mori.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm Christus pati debuerit in cruce.

249

3. di. 20. arti. 4. q. 2. ad 1. Et 4. cötr. c. 55. ad 17. & 18. Et 2. qual. q. 1. ar. 2. Et op. 3. ca. 235.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd Christus nō debuerit pati in cruce. Veritas enim debet respondere figuræ. Sed in figura Christi præcesserunt omnia sacrificia veteris Testamenti, in quibus animalia gladio necabantur; & postmodum igni cremabantur. Ergo videtur, quòd Christus non debuerit pati in cruce, sed magis gladio vel igne.

l 3. orth. fid. ca. 20.

¶ 2. Præterea, Damasc. * dicit, quod Christus nō debuerit assumere detestabiles passiones. Sed mors crucis videtur fuisse maximè detestabilis & ignominiosa, vnde dicitur Sap. 2. Morte turpissima condemnemus eum. Ergo videtur, quòd Christus non debuerit pati mortem crucis.

¶ 3. Præterea, De Christo dicitur, Benedictus qui venit in nomine Domini, vt patet Matth. 21. Sed mors crucis erat mors maledictionis, secundū illud Deut. 21. Maledictus est à Deo qui pendet in ligno. Ergo videtur, quòd non fuerit conueniēs Christum crucifigi.

Sed contra est, quod dicitur Phil. 2. Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.

Respondeo dicendum, quòd conuenientissimū fuit Christum pati mortem crucis. Primò, quidē, propter exemplum virtutis. Dicit enim Aug. * in lib. 83. quæst. sapientia Dei hominē ad exemplū, quo rectè viueremus, suscepit. Pertinet autem ad vitam rectam, ea, quæ non sunt metuenda, non metuere. Sunt autem homines, qui quamuis mortem ipsam non timeant, genus tamē mortis horrescūt. Vt ergo nullum genus mortis rectè viuenti homini metuendum esset, illius hominis cruce ostendēdum fuit: nihil enim erat inter omnia genera mortis, illo genere execrabilius & formidabilius. Secundò, quia hoc genus mortis maximè conueniēs erat satisfactioni pro peccato primi parentis, quod fuit ex eo quòd contra mandatum Dei, pomum ligni vetiti sumpsit. Et ideo conueniens fuit, quòd Chistus ad satisfaciendum pro illo peccato seipsum pateretur ligno affigi, quasi restituens quod Adam sustulerat: secundum illud Psal. 64. Quę nō rapui, tunc exoluebam. Vnde Augustin. dicit in quodam sermone de passione. Contempsit Adam præceptum, accipiens ex arbore pomum: sed quid quid Adam perdidit, Christus in cruce inuenit. Tertia ratio est, quia (vt Chrysosto. * dicit in serm. de passione) in excelso ligno, & non sub tecto passus est, vt etiam ipsius aëris natura mundetur, sed & ipsa terra simile beneficium sentiebat decurrentis de latere sanguinis stillatione mundata. Et super illud Ioan. 3. Oportet exaltari filium hominis, dicit. Exaltari, audiens suspensionem, intelligas in altum, ut sanctificaret aerem, qui sanctificauerat terram, ambulando in ea. Quarta ratio est: quia per hoc quòd in alto moritur, ascensum nobis parat in cælum, vt Chrysosto. dicit. Et inde est, quòd ipse dicit Ioan. 12. Ego, si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Quinta ratio est, quia hoc competit uniuersali saluationi totius mundi. Vnde Gregor. Nissen. dicit, quòd figura crucis à medio * cōtactu in quatuor extrema partita, significat uirtutem & prouidentiam eius, qui in ea pependit, vbique diffusam. Chrysosto. etiam dicit quòd in cruce expansis manibus moritur, ut altera manu ueterem populum, altera, eos qui ex Gentibus sunt, trahat. Sexta ratio est, quia per hoc genus mortis diuersæ uirtutes designantur. Vnde Augustin. * dicit in lib. de gratia ueteris & noui Testamenti, Non frustrà tale genus mortis elegit, ut latitudinis, & altitudinis, & longitudinis, & profunditatis; de quibus Apostolus loquitur, magister existeret. Nam latitudo quæ est in eo ligno quod transuersum desuper figitur, hoc ad bona opera pertinet: quia ibi extenduntur manus. Lōgitudo in eo quod ab ipso ligno usque ad terram conspicuum est: ibi enim quodammodo statuit, id est, persistitur & perseueratur, quod longanimitati tribuitur. Altitudo est in ea ligni parte, quæ ab illa quæ transuersum figitur, sursum uersus relinquitur, hoc est, ad caput crucifixi: quia benè sperantium superna expectatio est. Iam verò illud ex ligno quod fixum occultatur, unde totū illud exurgit, profunditatē significat gratuitæ gratiæ. Et sicut Aug. * super Ioan. dicit. Lignum, in quo fixa erant membra patientis, etiam cathedra fuit magistri docētis. Septima ratio est: quia hoc genus mortis plurimis figuris respondet. Vt enim Augu. dicit in sermone de passione, de diluuio aquarū, humanum genus arca lignea liberauit. De Aegypto Dei populo recedente, Moyses mare uirga diuisit, & Pharaonem prostrauit, & populum Dei redemit. Idem Moyses lignum in aquam misit, & amaram aquam in dulcedinem commutauit. Ex lignea uirga de spirituali petra salutaris unda profertur. Et ut Amalec uinceretur, circa uirgam Moyses expansis manibus extenditur: & lex Dei, arcæ Testamenti creditur ligneæ, ut his omnibus ad lignum crucis, quasi per quosdam gradus ueniatur.

li. 83. quęst. qō. 25. in prin. to. 4.

In ho. de cruce & latrone, quæ īcipit: Hodierna die, nō remutē a prin. t. 3.

** alias tractu.*

In epl. 120 c. 26. a medio, to. 2.

Trac 119. in Ioan. parū a princ. to. 9.

Ad primum ergo dicendum, quòd altare holocaustorum, in quo sacrificia animalium offerebantur erat factum de lignis, ut habetur Exod. 26. & quantum ad hoc ueritas respondet figuræ. Nō autem oportet, quòd quantum ad omnia: quia iā non esset similitudo, sed ueritas, ut Damasc. * dicit in 3. lib. Specialiter tamen, ut Chryso. dicit non caput ei amputatur, ut Ioanni, neque factus est, ut

li. 3. ortho. fid. ca. 26. non longe a fine.

Isaias:

Isaias:ut corpus integrum & indiuisibile morti ser uet,& non fiat occasio uolentibus Ecclesiam diui dere. Loco autem materialis ignis, fuit in holocau sto Christi, ignis charitatis.

Ad secundum dicendum, quòd Christus dete stabiles passiones assumere renuit, quæ pertinebāt ad defectum scientiæ vel gratiæ aut etiam virtutis. Non autem illas, quæ pertinent ad iniuriam ab ex teriori illatam: quinimò, vt dicitur Heb. 12. sustinuit crucem, confusione contempta.

lib. 14. c. 3. & 4. to. 6. Ad tertium dicendum, quòd (sicut August. dicit 14. contra Faustum) peccatum maledictum est, & per consequens mors & mortalitas ex peccato proueniens. Caro autē Christi mortalis fuit, similitudinem habens carnis peccati: & propter hoc Moyses eam nominat maledictum: sicut & Apostolus nominat eam peccatum: dicens secundæ ad Corinth. 5. Eum qui nō nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, scilicet propter pœnam peccati. Nec ideo maior inuidia est: quia dixit, Ma ledictus est à Deo: nisi enim Deus peccatum odis set, non ad eam suscipiendam atque tollendam filium suum mitteret. Confitere ergo maledictum suscepisse pro nobis, quem confiteris mortuum es se pro nobis. Vnde ad Galat. 3. dicitur, Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio Phil. 2.

Conclusio est affirmatiua, & patet ex illo ad Philip. 2. Factus est obediens vsque ad mortem, mortem au tem crucis, cuius mysterij variæ rationes, & in primis ele gantes demonstraotur hic à D. Thoma. Prima, propter nostrum exemplum: vt nullum mortis genus propter sa lutem timeremus, nullum enim erat execrabilius mortis genus. Secunda, quia sic conueniebat satisfactioni peccati primi parentis, qui pomum vetiti ligni sumpsit, vnde in ligno affigi Christus voluit, vt exolueret, quod nō rapue rat. Tertia, ideo suspensus est in alto, vt etiam ipsius ae ris natura mundetur: cum terra stillatione sanguinis de latere currentis simile beneficium sentiret. Quarta, quia in alto moriens ascensum parauit in cælum omnia tra hens ad seipsum, vt dicitur Ioannis. 12. Quinta, extendit manus, vt vna traheret veterem populum, altera eos, qui ea gentibus sunt. Figuraque illa crucis per quatuor cor nua vniuersalem mundi liberationem designabat. Sexta, per longitudinem, latitudinem, atque profunditatem, crucis diuersæ virtutes significabantur. Septima, hoc mor tis genus plurimis figuris respondebat. Nam de diluuio humanum genus arca lignea liberauit, Moyses mare vir ga diuisit, & Pharaonem prostrauit, populumque rede mit, lignumque in aqua missum amaritudinem sustulit, & lex Dei arcæ ligneæ testamenti creditur.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN gratiam huius articuli scire oportet fuisse quosdam hæreticos, qui negarunt Christum crucifixum fuisse, sed Simonem Cirenæum, qui angariatus portauit cru cem. Huius hæresis autor primus fuit Basilides tempore Apostolorum, cuius meminit Eusebius libro quarto hi

Euseb. lib. 4. c. 7. stor. capit. 7. Post hunc Marcus, à quo Marcitæ hæretici appellati sunt, eundem exsuscitauit errorem. Contra quē non est necesse multa afferri à nobis, cum vniuersa pagi na noui testamenti planissimè testificetur Christum pro nobis crucifixum. Certè omnes quatuor Euangelistæ enarrantes Christi passionem huiusrei locupletissimum testimonium perhibent. Et Paulus hoc sæpissimè in suis epistolis repetit. In priore enim epistola ad Corinthios 1. Cor 1. ait, Nos autem prædicamus Christum crucifixum. Et ite rum: Nihil me scire iudicaui inter vos, nisi Iesum Chri stum, & hunc crucifixum. Et vt omnia alia omittam, Pe trus Apostolus eo die, quo Spiritum sanctum recepit lib. Act. 3. cum aliis, populo ait. Viri Israelitæ, audite verba hæc. Iesum Nazarenum virum approbatum à Deo in verbis, virtutibus, & prodigiis, & signis quæ fecit Deus per illum in medio vestri sicut scitis, hunc, definito consilio, & pręscientia Dei traditum, per manus iniquorum affigentes interemistis. Et infra. Certissimè sciat ergo omnis domus Israel, quia & dominum eum, & Christum fecit Deus hunc Iesum quem vos crucifixistis. Hæc veritas refertur inter articulos fidei in symbolo Niceno, & in symbolo Apostolorum, dum confitemur Christum passum, cru cifixum & mortuum. Quapropter necessum est, vt qui uis Christianus distinctè, & explicatè credat Christum Dominum pro nobis cruci affixum, & non sufficit crede re, quod sit pro nobis mortuus. Nam cum hæc veritas de cruce Christi contineatur inter articulos fidei pręcipuos, necessum est illam distinctè credere. Maximè cum dicat Paulus, nihil se scire nisi Christum, & hunc crucifixum. Ecclesia quoque celebrat festa Sanctæ Crucis, vt populus omnis huius veritatis ignorantiam nō possit prætexere. Quare Prophetę ante Christi aduentum, Apostoli post eius mortem, & resurrectionem tantoperè laborarunt, vt hominibus persuaderent hūc esse mundi redemptorem, eosq; in crucifixi potestatem, atque obedientiam redige rent. Hinc etiam ortum habuit Ecclesiæ consuetudo cru cem Christi digitis efformandi, & frontem consignandi, vt per hoc signum ad gratam memoriam sui mysterii, at que beneficii, quod nobis in cruce peractum, ac amplissi mè donatum est, excitemur, nullaque obliuio ex memo ria hominum delere queat. Obidque nullum sacramen tum in Ecclesia Christi sine figura crucis administratur. Vnde Tertullia. lib. de corona militis huius signationis Tertullia. lib. de corona militis. consuetudinem tam vsitatam scribit, vt omnes Christia norum actiones, ac cogitationes præiret, ac quasi con secraret.

¶ Sed contra hanc veritatem fidei potest obiici illud Argumentum. ex Deuter. 21. Maledictus à Deo omnis, qui pendet in li Deute. 21. gno, sed Christus non est maledictus à Deo; quomodo enim est maledictus à Deo, qui venit benedictus in no mine Domini: ergo nō pependit in ligno crucifixus. Pro pter hoc argumentum Faustus Manichæus, vt refert D. August. lib. 14. contra eum, Moysem, & eius legem non August. li. 14 contra Faustum. recipiebat, eò quòd Christum filium Dei, qui nostræ salu tis causa pependit in ligno, diro deuotionis conuicio la cessiuit, dicens illum fuisse maledictum à Deo. Contra quem acerrimè disputat Augustinus loco indicato. Sed & quidam Christiani putauerunt soluendam esse istam obiectionem, vt Iudam dicant à Moyse maledictum, qui laqueo se suspendit, non Christum crucifixum, nō enim dixit, maledictus crucifixus in ligno, sed qui pendet in li gno. Sed istam explicationem rudium Christianorum euidenter redarguit Paulus ad Galat. 3. cum inquit: Chri Ad Gala. 3 stus nos redemit de maledicto legis factus pro nobis ma ledictum, quia scriptum est; Maledictus omnis qui pen det in ligno. Itaque illa scriptura ad Christum crucifi xum refertur. D. Hierony. ob id existimat D. Paulum præ D. Hiero. termittere in Epistola ad Galat. c. 3. nomen Dei, ne quis infamiam nobis inureret, qui in Christū à Deo maledi ctum credimus, vnde arbitratur doctissimus pater, quòd post passionem Christi & in Hebræis, & in nostris codici bus ab aliquo, Dei nomē appositum in illo loco Deute ronomii à nobis adducto. Sed profectò Dei nomen habe tur in Hebræo, & sic omnes transtulerunt interpretes, & nostra editio Vulgata sic habet, sicque legit D. August. dis Augu. vbi supra. putans contra Faustum Manichæum. Quamobrem alia est quærenda obiectioni solutio. Pro cuius intellectu ob

seruandum

seruandum est, quòd illa sententia ex Deut. 21. Maledictus à Deo omnis, qui pendet in ligno, varie à variis ex Hebræo transfertur. Septuaginta transtulerunt, maledictus à Deo, omnis qui pendet in ligno. Aquila vero, & Theodotio, maledictio Dei est, qui suspensus est. Symmachus, propter blasphemiā Dei est suspensus. Alius, iniuria Dei est suspensus. Sunt qui ad hunc modum legant. Contumeliose Deus suspensus est. Cum Symmacho consentiunt apud Latinos Pagninus, Vatablus, Caietanus. Sed iam veniamus ad catholicam expositionem. Hieronymus dicit in Deuteronomio, non ideo maledictū apud Deum quempiam pronūciari, quia crucifixus, sed quod in talem inciderit reatum, vt meruerit crucifigi. Si inquit, Ananias, & Azarias, & Misael nolentes adorare idolū Nabuchodonosor fuissent in ligno suspēsi, nequaquā iuxta Moysem maledicti fuissent, sic nec Mardochæus si (non pro suo merito) in crucem, quam ei Aman parauerat, adactus fuisset. Videtur ergo Hieronymus negare locum Deuteronomii ad Christum pertinere, qui innocēs suspensus est: & si inspiciamus Deuteronomium, planè videbimus ad sceleratos pertinere. Sensus enim literæ hic est: Si quis admiserit peccatum, quod cruce plectendum est, is adeo execrabilis est Deo, ut nec cadauer illius ferat in lumine, vt eadem die velit sepeliri, & abscōdi, siue obrui terra. Tam execrata res est apud Deum homo pēdens in ligno ob meritum suum, vt etiam cadauer terram polluat. Sed ex hoc oritur difficultas; nam si hic est sensus Deut. & solum ad sceleratos pertinet, quomodo à Paulo Christo innocenti accommodatur? Dicendum est, Christum quodam sensu ad locum Deutero. pertinere, quemadmodum scelerati; hac tamen differentia, quod alii propter sua scelera adigantur in crucem, Christus vero non propter sua propriè, sua tamen aliquo tropo. Nam in Psal. 21. ipse Christus sic loquitur: Deus meus respice in me, quare me dereliquisti? longè à salute mea verba delictorum meorum. Rursus in alio Psal. cuius initium est, expectans expectaui, vocat iniquitates suas. Nostra ergo delicta sunt quodam sensu Christi delicta, quia propter illa Deus pater voluit eū conterere, & eatenus Christus maledictus, & execrabilis dicitur Deo, quia Deus odit blasphemias, execrationes, peccata humani generis, quæ sunt imputatiuè in Christo, quia in se suscepit illa castiganda. Alio modo exponit propositam difficultatem D. August. lib. 14. contra Faustum. c. 3. & 4. Videamus, inquit, quam intelligentiam habeat, quod excerabiles hæretici de maledictione pendentis in ligno à Moyse prolata vituperant. Sciendum est, quod sicut lingua, & manus aliquo modo ipsas corporis partes, ac membra significant, aliquo vero modo opera, quæ ex ipsis sequuntur, veluti hominum sermo; lingua dicitur, quia per linguam fit, & hominis scriptura manus dicitur; eo quòd manufacta sit ita peccatum vel maledictum, quod idem est non tantum ipsum opus malum sed etiam ipsam mortem in scripturis sanctis significat: quia mors ex peccato est, quod dicitur maledictum. Quo sensu Moyses Christū appellauit maledictum quia Christus sine reatu suscepit mortem, maledicti nostri supplicium. Quo etiam sensu Paulus Christum nuncupauit peccatum &, maledictum, cum dixit; Eum, qui non nouit peccatum, fecit pro nobis peccatum: hoc est, peccati nostri suppliciū. Et factus pro nobis maledictū: hoc est pro nobis mortuus. Idē est enim mortuus, quod maledictus; quia mors ipsa ex maledicto est, & maledictum est omne peccatum. Potest etiam obiici contra prædictam sententiam fidei ex more Iudaici populi, in eo enim populo non erat consuetudo, vt rei, qui in ligno suspendebantur, manibus, & pedibus clauo transfixis cruci affigerentur, ita præcipiente lege, vt suspensi & nō trāsfixi in cruce penderent. Vnde quidam hæretici irrident quòd Ecclesia aptet ad Christi crucifixionem verba illa. Foderunt manus meas, & pedes meos, diuiserunt vestimēta mea. Nam præterquam, quòd Hebræi aliter legūnt verba illa, dicentes: Sicut leo manus meas, & pedes meos obseruauerunt, euidens est ex ratione commemorata Christum non fuisse clauis cruci affixum.

Psal. 21.

¶ Ad hanc obiectionem respondendum est, quod in exemplari Hebræo habetur expressè sententia, quam noster interpres reddit. Vnde translationem Chaldaicā, tanquam Hebraicæ veritati repugnātem abiicimus. Nec quicquam nos mouet, quòd lex non iusserit manus, & pedes damnatorum cruci infigi: quia eum illo tempore Iudæis potestas iudicandi esset per Romanos ablata, iam non exactè secundum Mosaycam legem noxii puniebātur, sed vt præses Romanus, qui prouinciæ Iudæorū præerat, sententiam tulisset, sic poenæ infligebantur. Vnde & Ioseph rogauit Pilatū, vt illi donaret corpus Iesu, quod tamen secundum legem ante Solis occasum non erat deponendum. Crurifragium quoque, & transfixio pectoris ex lege non sunt. Atque eadē ratione & clauorū infixio.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm Christus omnes passiones sustinuerit.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quòd Christus omnes passiones sustinuerit. Dicit enim Hilar. * 10. de Trinitate. Vnigenitus Dei ad peragendū mortis suę sacramentū, consummasse se omne humanarum genus passionum testatur, cùm inclinato capite emisit spiritum. Videtur ergo, quòd omnes passiones humanas sustinuerit.

150 Infr. q. 47. art. 1.
* li. 10. in 2. fo. à princip. libri.

¶ 2. Præterea, Isa. 52. dicitur, Ecce intelliget seruus meus, & exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit valde, sicut obstupuerunt super eum multi, sic inglorius erit inter viros aspectus eius, & forma eius inter filios hominum. Sed Christus est exaltatus secundum hoc quòd habuit omnem gratiā & omnem sciētiam, pro quo super eum multi admirantes obstupuerunt. Ergo videtur, quòd inglorius fuerit, sustinendo omnem passionem humanam.

¶ 3. Præterea, Passio Christi ordinata est ad liberationem hominis à peccato, vt suprà dictum est. * Sed Christus venit liberare homines ab omni genere peccatorum, ergo debuit pati omne genus passionum.

Arti. 3. huius quęst.

Sed contra est, quod dicitur Ioan. 19. quòd milites primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus est cum eo: ad Iesum autem cùm venissent, non fregerunt eius crura. Non ergo passus est omnem humanam passionem.

Respondeo dicendum, quòd passiones humanæ possunt considerari dupliciter, Vno modo quātum ad speciem, & sic non oportuit Christum pati omnem passionem, quia multæ passionum species sibi inuicem contrariātur, sicut combustio in igne, & submersio in aqua. Loquimur enim nunc de passionibus ab extrinseco illatis, quia passiones ab intrinseco causatas (sicut sunt ægritudines corporales) non decuit eum pati, vt suprà dictū est. * Sed secundum genus passus est omnem passionem humanam. Quod quidem potest considerari tripliciter. Vno modo ex parte hominum, à quibus passus est. Passus est enim aliquid & à Gētilibus & à Iudæis: & à masculis & à fœminis, vt patet de ancillis accusantibus Petrum. Passus est etiam & à principibus & à ministris eorū & popularibus,

q. 14. ar. 4.

secundum

secundum illud Psalmo secundo. Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt Reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius. Passus est etiam à familiaribus & notis, sicut patet de Iuda eum prodente, & Petro ipsum negante. Alio modo patet idem ex parte eorum in quibus homo potest pati. Passus est enim Christus in suis amicis, eum deserentibus. In fama per blasphemias contra eum prolatas. In honore & gloria, per irrisiones & contumelias ei illatas. In rebus, per hoc, quòd etiam vestibus spoliatus est, in anima per tristitiam, tædium & timorem. In corpore per vulnera & flagella.

¶ Tertio potest considerari quantum ad corporis membra. Passus est enim Christus in capite, pungentium spinarum coronam, in manibus & pedibus fixionem clauorum, in facie alapas & sputa, & in toto corpore flagella. Fuit etiam passus secundum omnem sensum corporeum: secundum tactum quidem, flagellatus & clauis confixus: secundum gustum, felle & aceto potatus: secundum olfactum, in loco fœtido cadauerum mortuorum (qui dicitur Caluariæ) appensus patibulo: secundum auditum, lacessitus vocibus blasphemantium & irridentium: secundum visum, videns matrem & Discipulum, quem diligebat, flentes.

Citat in argum. 1. ¶ Ad primum ergo dicendum, quòd verbum illud Hilarij * est intelligendum quantum ad omnia genera passionum, non autem quantum ad omnes species.

¶ Ad secundum dicendum, quòd similitudo ibi attenditur, non quantum ad numerum passionum, & gratiarum, sed quantum ad magnitudinem vtriusque: quia sicut sublimatus est in donis gratiarum super alios, ita deiectus est infra alios per ignominiam passionis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd secundum sufficientiam vna minima passio Christi suffecisset ad redimendum genus humanum ab omnibus peccatis: sed secundum conuenientiam, sufficiens fuit quòd pateretur omnia genera passionum, sicut

In cor. art. dictum est. *

S V M M A T E X T V S.

Prima conclusio. Prima conclusio. In hac quæstione explicanda tantum loquimur de passionibus ab extrinseco illatis, quia passiones ab intrinseco causatas, sicut sunt ægritudines corporales, non decuit eum pati, prout supra dictum est.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio. Non decuit Christum pati omnem humanam passionem secundum speciem, cum sic multæ inuicem sint contrariæ, vt combustio in igne, & submersio in aqua.

3. Conclu. ¶ Tertia conclusio. Passus est omnem humanam passionem secundum genus, idque tripliciter. Vno modo, ex parte hominum passus est à Gentilibus, & Iudæis, masculis, & fœminis, à principibus, & popularibus, a familiaribus negantibus, & Iuda prodente. Alio modo passus est in suis amicis deserentibus, in fama per blasphemias contra eum prolatas, in honore per contumelias, & irrisiones, in rebus prout spoliatus est, in anima per tristitiam, & timorem, in corpore per vulnera, & flagella. Tertio modo passus est quantum ad omnia corporis membra: quia passus est in capite coronam spineam, in pedibus clauorum fixionem, in facie alapas, & in toto corpore flagella. Passus est & secundum omnem sensum: quia secundum tactum fuit clauis confixus, secundum gustum aceto, & felle potatus, secundum olfactum in loco fœtido cadauerum appensus, secundum auditum blasphemiis, & irrisionibus lacessitus, secundum visum matrem, & Ioannem vidit flentes.

E X P O S I T I O A R T I C V L I.

Hilar. super Psal. 68. VT veritas huius conclusionis euidentius patefiat, sciendum est, quòd Hilarius explicans illud ex Psalmo. 68. Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam, ponit aliquot sententias, quibus innuere videtur humanitatem Christi fuisse suapte natura doloris ac miseriæ expertem, famem vero, sitim, mœrorem, timorem, & dolorem, cæterasque corporis passiones, non fuisse illi naturales, sed vltro assumptas nostri gratia. Hanc rem copiosius, & clarius persequitur libro decimo de Trinitate, vbi ostendere nititur nullum in Christo fuisse mortis metum, sumpto inde argumento, quod si Christus mortem formidasset, aut spiritus, aut corporis causa timuisset, quorum neutrum euenisse potuit, nam secundum spiritum tanto mentis ardore mortem appetebat, vt mortem timere non posset, carni vero similiter metuere nequibat, quippe qui sciret carnem se habere natura impatibilem, quam licet hostes plagis, ictibus, & vulneribus scindere, & confodere possent, dolore tamen afficere non valebant, vt telum aliquod, aut aquam perforans, aut ignem compungens, aut aera vulnerans, omnes quidem has passiones naturæ suæ infert, vt perforet, vt compungat, vt vulneret, sed naturam suam in hæc passio illata non retinet, dum in natura non est vel aquam forari, vel pungi ignem, vel aera vulnerari. Multa similia docet Hilarius in loco citato in confirmationem huius sententiæ. Idem affirmare videtur in Canone trigesimoprimo. in Matth. Hieronymus libro in Matthæi 4. exponens initiū capituli vigesimisexti. Hilario subscribere videtur, dum inquit: Erubescant, qui dicunt saluatorem timuisse mortem, & passionis pauore dixisse: Pater si fieri potest, transeat a me calix iste. August. super Psal. vigesimiprimo in enarrat. 2. videtur sentire Christum non verè timuisse, nec veram habuisse tristitiam. Consimilem sententiam habet in Epistola ad Probam. capitulo sexto, & septimo, & in enarratione Psal. centesimitertij. Iustinianus Imperator vir in cæteris catholicus ita Hilariano dogmati adhæsit, vt ipsum imperiali edicto præceperit a sacerdotibus publice in Ecclesia doceri, & ab omni plebe recipi, & firmiter credi, scilicet, corpus Dominicum ab instanti suæ conceptionis fuisse impatibile, sicut post resurrectionem. Testis huius rei est Euagrius libro quarto, ecclesiast. histo capitulo trigesimo nono. Contra hunc errorem scripsit Anastasius Antiochiæ Episcopus, illeque magna sapientia, & eloquentia demonstrauit, quòd diuini Apostoli, & sancti Patres corpus Christi naturalibus, & inculpatis passionibus corruptibile fuisse, & cognouerint, & tradiderint. Hæc Euagrius. Ioann. Damascen. libro de centum hæres. capitulo octuagesimoquarto hunc errorem tribuit Escharodocitis hæreticis, qui & Gaianitæ dicti sunt, qui corpus Dominicum ex ipsa plasmatione incorruptibile venerantur. Et quod in Christo nec dolor, nec tristitia locum habuerint potest suaderi his argumentis. Esaiæ enim quadragesimo secundo, scribitur de Christo, non erit tristis, nec turbulentus. Et Ecclesiastici decimoquarto fœlix dicitur, qui non habet tristitiam. Et Ecclesiastici trigesimo longe fac a te tristitiam, Ad hæc, Christus vltro, sponteq; sua mortuus est: Ioannis decimo. Animam meam nemo tollit a me. Et Lucæ duodecimo baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor donec baptizer illo? At tristitia est ex inuoluntario pro-

Canone. 31. in Matth. — August. in Psal. 22. enarrat. 2. — Epistola ad Probā. c. 6. & 7. & in Psal. 103. — Euagrius libr. 4. hist. c. 39. — Damas. de centum hæresi. c. 84. — Isai. 42. — Eccl. 14. & 30. — Ioan. 10. & Luc. 12.

cedens, ergo in Christi anima non fuit tristitia. Quibus accedit illud ex Prouer. 28. Iustus vt leo confidens sine terrore erit, ergo Dominus, qui est iustus & Sanctus nunquam habuit terrorem. Et certè Dominus ad suos ait: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem occidere non possunt. Matth. 10. ergo ipse Dominus non timuit mortem. *(Prouer. 28. — Matt. 10. & 26.)*

¶ In contrarium est Matth. 26. vbi habetur, quod cœpit Dominus pauere, & tædere, & mæstus esse ingruente mortis hora.

Decisio dub. ¶ In gratiam huius quæstionis non est necesse demonstrari a nobis quomodo Christus corpus passibile habuerit sicut & nos, & quemadmodum verè doluerit, timuerit, tristatus fuerit; Nam hæc veritas demonstrata est superius contra hæreticos. Nunc tantum in animo est demõstrare, si tamen demonstrare potero, quomodo Christus passus sit omnes passiones. Certè non potero omnes commemorare, nam omnes non sunt ab Euangelistis scriptæ, & quæ sunt scriptæ, connumerare exactè nunquam potero.

Prima propositio. ¶ Sit ergo prima propositio. Passiones spirituales, ut decipi, & priuari virtute, & huiusmodi, longè fuerunt à Christo, quia derogarent perfectioni animæ ipsius, quippe quæ includunt in se imperfectionem, & detrimentum animæ patientis.

2. Conclus. ¶ Secunda conclusio. Passiones ab intrinseco causatas, cuiusmodi sunt ægritudines corporales non decuit eũ pati; vt supra habitum est.

3. Conclus. ¶ Tertia conclusio. Christus non sustinuit omnem passionem secundum speciem, multæ enim passionum species sibi inuicem contrariantur, vt combustio in igne, & submersio in aqua.

4. Conclus. ¶ Quarta conclusio. Christus passus est omnem humanam passionem secundum genus. Probat hanc conclusionem Diui Thomæ ex vniuersitate personarum à quibus passus est. Passus nanque est ab vniuersa hominum generatione. Probat rursus ex eo, quod passus est in omnibus rebus suis. Probat demum ex eo, quod afflictus est in omnibus suis membris, & potentiis. Atqui hic obseruandum est, quod Diuus Thomas sub quadam generalitate comprehendit. Nam si ad numerum, & calculum essent reducendæ omnes conditiones passionum eius, & differentiæ earum, humanum ingenium fortè deficeret. Verum multitudinem earum patefacit nobis nõ solum Euangelica historia, sed & Prophetarum, & Psalmorum vaticinia. Siquidem passus est non ab vno duntaxat, aut altero, sed ab vniuersis statibus hominum, qui tunc erant: a Pilato præside, ab Herode Rege, à tribuno, & cohortibus militum Romanorum, a Pontificibus Anna, & Caipha, à Legisperitis & Scribis, à Pharisæis & à Senioribus populi, à Seruis & Ancillis Iudæorum, à propriis Discipulis fugientibus, a Petro negante, a Iuda traditore, a Latronibus simul crucifixis. Passus est in omnibus, quæ hominis esse possunt, in rebus, quia diuiserunt vestimenta sua, & super vestem suam miserunt sortem; in fama dicentibus Iudæis: hunc inuenimus subuertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dari Cæsari. Iterum: recordati sumus, quia seductor ille dixit, & cætera. Passus est obiectiones superbiæ, blasphemiæ, seductionis, ambitionis, rebellionis contra Cæsarem, vsurpationis diuinæ autoritatis. Passus est simpliciter, & comparatus ad Barrabam. Passus est in omnibus membris: in capite quidem spinea corona, in facie vero alapis, & sputo impurissimorum hominum, adeo vt dicat Propheta: Non est ei species, neque decor, absconditus & despectus est eius vultus, & nos reputauimus eum quasi leprosum. In oculis insuper velamine superposito ad irrisionem: in gustu felle & aceto: in lingua, & omni virtute corporali, quia aruit tanquam testa (dicit in persona eius Propheta) virtus mea, & adhæsit lingua mea faucibus meis: Aures opprobriis saturatæ, ceruix colaphis cæsa, malæ alapis percussæ, brachia in cruce extensa, manus clauis transfixæ, latus lancea perfossum, pedes ligno affixi. Passus est per omnem ætatem vitæ suæ, non enim passus est in fine tantum vitæ, sed ab incunabulis suis, & per omnem vitæ suæ ætatem, ut supra demonstratum est. Passus est per omne genus passionum, & improperiorum, per irrisionem, & ignominiam, per opprobrium, & defectum, per inuidiam & maleuolentiam, per libidinem denique saturandi animã eius contumeliis, iniuriis, ac pœnis. Nam Herodes indutum illum veste alba illusit quasi fatuum, & milites exprobrantes ei quod se regem fecisset, imposuerunt ei coronam de spinis, & vestem coccineam circundederunt ei, & arundinem posuerunt in manu eius, atque genuflexo illudebant ei, dicentes: Aue rex Iudæorum. Alii colaphis cædebant eum, alii palmas dederunt in faciem eius, dicentes; Prophetiza nobis Christe, Quis est, qui te percussit? etiam hoc velut improperantes, quòd prophetam se gessisset. Tandem suspenderunt eum viuum in patibulo crucis, suspenderuntque inter duos latrones, quasi vnum ex eis, medium autem Iesum tanquam aliis sceleratiorem. Pendet in cruce corpus illud corporum præstantissimum & diuinitati coniunctissimum, collisum tortum, cæsum, flagellatum, fœdum cruore, plagis, tuberibus, vibicibus, liuore, vulneribus horridum. *(Esai. 53.)*

¶ Interim blasphemabant eum mouentes capita sua, & dicentes: Vah qui destruis templum Dei, & in triduo reædificas illud, salua temetipsum. Si filius Dei es, descende de cruce. Similiter & principes Sacerdotum illudentes cum Scribis, & Sacerdotibus dicebant: Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere, si rex Israel est descendat de cruce, & credimus ei, confidit in Deo, liberet eum nunc, si vult, dixit enim, quia filius Dei sum. Id ipsum & latrones, qui cum ipso crucifixi erant improperabant ei. Passus est etiam post mortem, nam cum mortuus esset, lancea latus eius perforarunt, vt exiret quod reliquum erat sanguinis & aquæ de ventriculo cordis ipsius. Sed & alio modo potest demonstrari, quomodo Christus passus sit omnes passiones, quas homines peccando promeriti fuerant.

¶ Prima enim pena propter peccatum irrogatum fuit mors, dicente Domino Genesis secundo. In quacunque die comederis ex hoc ligno morte morieris. Hanc ergo pœnam Saluator suscepit, vt mortis reus a morte per eius mortem liberaretur. *(Gen. 2.)*

¶ Deinde vero ad omnes huius vitæ miserias peccati merito damnatus est homo, omnia quippe genera penarum, quibus in hac vita affligimur, peccatum inuexit, cũ diuina iustitia penam esse non patiatur, vbi culpa non est. Has ergo penas mitissimus agnus Christus Dominus pro nobis suscepit in vita hac mortali apud nos degens, esuriuit, sitiuit, sudauit, alsit, fatigatus est, persecutionibus & laboribus confectus.

¶ Vltima vero, & quidem grauissima pena ad quam miser homo damnatus fuit, gehennæ supplicium est, in quo quidem supplicio tria sunt maxime tristia, & horrenda, quorum imaginem quandam Saluator in se suscipere dignatus est.

¶ Primum enim præuaricator homo potestati dæmonum, quibus consenserat, traditus est, quod quidem supplicium Saluator noster ex parte subire non abhorruit, quandoquidem passus est a Satanæ ministris capi, ligari, & in crucem tolli, & hoc est, quod ille dixit; hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum. Aliud genus penarum patiuntur damnati in inferno, nempe quod omni solatio carent: nulla enim calamitas in hac vita adeo grauis est, quæ aliqua ex parte leuari non possit. Quiddam ergo huic simile redemptor noster sustinere dignatus est, qui omne a se solatium, & consolationis remedium in passione abdicauit, quod illa eius verba testantur: Et sustinui, qui simul contristaretur, & non fuit, consolantem me quæsiui, & non inueni. Hoc ipsum testatur illa vox. Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me? Est etiam damnatorum pena non solum omnis solatii expers, sed etiam omnes hominis partes, atque sensus peruadens, & crucians sic adeo quòd nihil in homine siue in corpore, siue in anima dolore vacuum relinquat. Hac igitur de causa multiplicem, imo omnigenam penarum acerbitatem perpeti dignatus est, prout iam supra expositum est.

5. Conclus. Caietanus. ¶ Quinta conclusio. Christus Dominus generalitatem

ſeu vniuerſalitatem paſſionum ſuſcepit, vt vniuerſum quoad mala deificaret. Hæc concluſio eſt Domini Caietani in hoc articulo, & quæ attentiſſime conſideranda eſt. Certe ſicut verbum diuinum ſuſcipiendo humanam naturam aſſumpſit quodammodo totum vniuerſum quoad bona, in homine nanque omnes creaturæ quodammodo inueniuntur, & continentur, prout in exordio huius libri expoſitum eſt, ita ſuſcipiendo mala hominum in omni genere humanarum paſſionum, deificauit quodammodo totum vniuerſum quoad mala; in malo enim hominis omnia mala quadam tenus ratione inueniuntur, vt omnino impletum eſſe videamus, quod ſic Deus dilexit mundum ſecundum bona, & ſecundum mala, vt filium ſuum vnigenitum daret. Prodeſt nanque vel maxime malorum huiuſmodi tanta dignitas humano generi, quoniam malorum incurſus poſt Adæ peccatum ineuitabilis eſt, & neceſſarius in via virtutis, ambulantibus ad cœleſtem patriam. Naturaliter autem exoſa fugibilia, & triſtitia ſunt mala, & propterea arcta duraque dicitur via virtutis. Sed vbi aſſumpta a verbo Dei in propria perſona mala ſunt, deificata proculdubio ſunt, & inde reddita ſunt deſiderabilia ſuper aurum, & lapidem pretioſum, cum non habentur, & dulciora ſuper mel & fauum cum habentur, vt geſta martyrum teſtantur, dicentium: hoc eſt, quod ſemper optaui, videor mihi, quòd ſuper roſeos flores incedam, & hinc virtutis via patiendo mala, facta eſt humano generi amabilis, atque delectabilis ſecundum ſeipſam, ſed animalis homo non percipit quæ Dei ſunt, palato enim non ſano pena eſt panis, qui ſano eſt ſuauis, & oculis ægris odioſa lux, quæ puris eſt amabilis. Hæc Caietanus doctiſsime, & acutiſsime.

Ad argumẽta.
Ad D. Hilarium.

¶ Sed iam ſupereſt, vt argumenta contra veritatem adducta confutemus. Ad Hilarium reſpondet Magiſter in tertia diſtinctione decimaquinta. Diuum Hilarium nec verum timoris, doloris, ac paſsionis ſenſum, nec naturalem neceſſitatem timendi, dolendi, & patiendi Chriſto ademiſſe; ſed cauſam, & meritum patiendi, dolendi ac timendi, quæ in nobis eſt. in nobis enim eſt naturalis patiendi neceſsitas, propter Adæ peccatum inducta in Chriſto vero naturalis verè patiendi neceſsitas eſt, non vitio humanæ conceptionis illata, ſed vitio ex eius libera voluntate ſuſcepta. Eodem modo exponit Hilarium D. Thom. ſupra quæſtione decimaquinta articulo quinto. ad primum. Atqui vt hæc verſeas intelligatur, ſciat Theologus inter Chriſti paſsiones, & noſtras triplex verſari diſcrimen, Primum, paſsiones noſtræ ortum habent ex primi hominis peccato, Chriſti vero non ex peccato, deriuabantur, ſed ex naturæ humanæ conditione.

D. Thom.
Paſsiones Chriſti & noſtræ tripliciter differunt.

¶ Deinde paſsiones noſtræ ſæpenumero mentem perturbant, & non reguntur rationis imperio: At in Chriſto non hoc modo ſe habebant; etenim nunquam Chriſti mens perturbari potuit, nunquam eius affectiones ab imperio rationis deflexere. Tertium diſcrimen eſt, paſſiones noſtras ſæpenumero eſſe inuoluntarias, timemus, & trepidamus inuiti, nonnunquam carnis concupiſcentia contra noſtram voluntatem inſurgit; Chriſtus voluntarias habuit paſsiones, quia in poteſtate eius erat timere quando volebat, & deſiſtere à timore pro ſua voluntate, ipſeque ſibi præfigebat pro ſuo arbitrato huiuſmodi paſsionum terminum vſque dum progredi deberent.

Explicatur D. Auguſt. Pſal. 93.

¶ Ad Diuum Auguſtinum reſpondetur eſſe liquidum D. Auguſt. non ita ſenſiſſe, ex his quæ contra hanc opinionem attulit in enarratione Pſal. 93. his verbis: Nolite putare non fuiſſe triſtem Dominum, ſi enim hoc dixerimus, quia non erat triſtis, cum Euangelium dicat: Triſtis eſt aīa mea vſq; ad mortem: ergo; quando dicit Euangeliū; Dormiuit Ieſus, non dormiuit Ieſus, manducauit Ieſus, non māducauit. Et ita nihil ſanum relinquitur, vt dicatur; Etiā corpus non erat verū, & carnem veram non habuit. Quicquid ergo de illo ſcriptum eſt, factum eſt, verum eſt, ergo triſtis fuit, prorſus triſtis, ſed voluntate ſuſcipiens triſtitiam, quomodo voluntate ſuſcipiens carnem. Magiſter ſententiarum in 3. diſtinctione. 15. ait Auguſtinum in locis citatis in argumento ſignificaſſe, quod Chriſtus non vere timuit, nec doluit ſecundum paſsionem In Pſalmo autem. 93. oſtendiſſe, quod Chriſtus ſecundum propaſsionem vere timuerit. Hanc phraſim locutionis accepit Magiſter ex Diuo Hieronymo aiente in Chriſto non fuiſſe paſsiones, ſed propaſsiones, nam paſsio, vt autor eſt Cicero, eſt quædam animi perturbatio, & ægritudo præter ductum rationis: propaſsiones vero ſignificant affectiones animi moderatas, vel initia paſsionum, & per hanc intelligentiam explicatur facile D. Hieronymus in loco adducto contra noſtram concluſionem.

Magiſter.
Paſsio & propaſsio.
D. Hieron.

Scripturæ teſtimonia explicãtur.

¶ Ad auctoritates ſcripturæ, in quibus videtur vituperari triſtitia, reſpondetur, quòd ſermo eſt de triſtitia immoderata, & præter ordinem rationis immodica. Hęc enim vituperationem meretur, non illa, quæ ſecundum Deum & rectam rationem triſtitia eſt. Ad aliud argumentum, quo probatur in Chriſto triſtitiam non potuiſſe incidere, cùm triſtitia ſit de his quæ nobis nolentibus accidunt; Chriſtus autem omnes dolores, & paſsiones voluntariè pertulit; Reſpondendum eſt breuiter, nam de hac re ſtatim dicam copioſius, quod voluntas Chriſti conſiderata, vt natura quædam eſt, refugiebat mortem, & dolorem, vt aduerſantem naturæ humanæ, nam dolor & mors diſſoluunt naturam. Rurſus voluntas Chriſti ſequens rationem inferiorem formidabat, & nolebat mortem ſecundum quid, nam conſulens rationem inferiorem, hoc eſt, obſeruata propria innocentia, & quod ipſe indignus erat morte, nedum turpiſsima, quæ illi iam iam imminebat, reformidabat mortem, & dolore triſtabatur, cæterum obſeruando ſupremam regulam, & rationem, videlicet diuinam voluntatem ſimpliciter volebat mori, & mortē deſiderabat. Vnde Luc. 12. dixit: baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coarctor donec baptizer illo? Sed & illud eſt obſeruandum in confutationem huius argumenti; quod etiam in ſequentibus vberius explicabitur, hęc duo ſimul fuiſſe in Chriſto, & gaudium, & triſtitiam, neque enim in Chriſto erant contraria, quia non erant de eodem ſub eadem ratione, nam pœnitens gaudet quod peniteat, & dolet quod peccauerit. Dominus itaque gaudebat ex viſione diuinæ eſſentiæ, gaudebat etiam de morte, quatenus diuinæ voluntati conſentanea erat, at triſtabatur ex eadē ut erat diſſolutiua proprii corporis, & quatenus erat ex primo peccato deriuata.

Ad aliud argu.
Luc. 12.

Ad vltimū.

¶ Ad aliud argumentum de timore reſpondetur, quod iuſtus dicitur eſſe abſque terrore ſecundùm quod terror importat perfectam paſsionem auertentem hominem ab eo, quod eſt rationis, & ſic timor non fuit in Chriſto, ſed ſolum ſecundum propaſsionem, ut iam dictum eſt.

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm dolor paſſionis Chriſti fuerit maior omnibus doloribus.

251. 3. di. 15. q. 2. ar. 3. q. 3. & opuſc. 3. cap. 238. & 239.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd dolor paſsionis Chrī nō fuerit maior oībus aliis doloribus. Dolor. n. patientis augetur ſecundum grauitatem & diuturnitatem paſsionis. Sed quidam martyres, grauiores paſsiones & diuturniores ſuſtinuerunt, quam Chriſtus, ſicut patet de Laurentio, qui eſt aſſatus in craticula: & de Vincentio, cuius carnes ſunt vngulis ferreis laceratæ, ergo videtur, quòd dolor Chriſti patientis non fuerit maximus.

lib. 2. Ethi. ca. 3. 6. & 9 tom. 5.

¶ 2. Præterea, Virtus mentis eſt mitigatiua doloris, in tantum quòd Stoici poſuerunt, triſtitiam in animum ſapientis non cadere, & Ariſt. poſuit

quòd virtus moralis mediũ tenet in paſsionibus. Sed in Chriſto fuit perfectiſsima virtus mentis, ergo videtur, quòd in Chriſto non fuerit maximus dolor.

¶ 3. Præterea, quantò aliquod patiens eſt magis ſenſibile, tanto maior ſequitur dolor paſsionis. Sed anima eſt ſenſibilior, quàm corpus, cùm corpus ſentiat ex anima. Adam etiã in ſtatu innocẽtiæ videtur corpus ſenſibilius habuiſſe, quã Chriſtus, qui aſſumpſit corpus humanum cum natúralibus defectibus, ergo videtur, quòd dolor animæ patientis in purgatorio, vel in inferno, vel etiam dolor Adæ, ſi paſſus fuiſſet, maior fuiſſet quàm dolor paſsionis Chriſti.

¶ 4. Præterea, Maioris boni amiſsio cauſat maiorem dolorẽ. Sed peccator peccando amittit maius bonum, q̃ Chriſtus patiendo: quia vita gratiæ eſt melior, quàm vita naturæ. Chriſtus etiam qui amiſit vitam, poſt triduũ reſurrecturus, minus aliquid amiſiſſe videtur, quàm illi qui amittunt vitã, permanſuri in morte. Ergo videtur, quòd dolor Chriſti non fuerit maximus dolorum.

¶ 5. Præterea, Innocentia patientis diminuit dolorem paſsionis. Sed Chriſtus innocẽter eſt paſſus, ſecundũ illud Hier. 11. Ego autem quaſi agnus mãſuetus, qui portatur ad victimam, ergo vr̃, ꝙ dolor paſsionis Chriſti non fuerit maximus.

¶ 6. Preterea, In his, quæ Chriſti ſunt, nihil fuit ſuperfluum. Sed minimus dolor Chriſti ſuffeciſſet ad finem ſalutis humanę: habuiſſet enim infinitam virtutem ex perſona diuina. Ergo ſuperfluum fuiſſet aſſumere maximum dolorem.

¶ Sed contra eſt, quod Thren. 1. dicitur ex perſona Chriſti, Attendite & videte, ſi eſt dolor, ſicut dolor meus.

¶ Reſpondeo dicendum, quòd ſicut ſupra dictum eſt, ✱ cum de defectibus aſſumptis à Chriſto ageretur, in Chriſto patiente fuit verus dolor & ſenſibilis, qui cauſatur ex corporali nociuo: & dolor interior qui cauſatur ex apprehenſione alicuius nocumenti, qui triſtitia dicitur. Vterque autem dolor in Chriſto fuit maximus inter dolores præſentis vitæ, quod quidem contigit propter quatuor. Primò quidem, propter cauſas doloris: nã doloris ſenſibilis cauſa fuit læſio corporalis, quæ acerbitatem habuit, tum propter generalitatem paſsionis, de qua dictum eſt, ✱ tum etiam ex genere paſsionis: quia mors confixorum in cruce eſt acerbiſsima: quia configuntur in locis neruoſis, & maxime ſenſibilibus, ſcilicet in manibus & pedibus, & ipſum pondus corporis pendentis continue auget dolorem, & cum hoc etiam eſt doloris diuturnitas: quia non ſtatim moriuntur, ſicut hi qui gladio interficiuntur. Doloris autem interioris cauſa fuit, primo quidem omnia peccata humani generis, pro quibus ſatisfaciebat patiendo, vnde ea quaſi ſibi aſcribit dicens in Pſalm. 21. Verba delictorum meorum: ſecundo, ſpecialiter caſus Iudæorum & aliorum in eius morte delinquentium, & præcipue diſcipulorũ, qui ſcandalum paſſi

q. 15. art. 5. & 6.

q. 15. & ar. præcedẽti.

ſunt in Chriſti paſsione: tertio, etiam emiſsio vitæ corporalis, quæ naturaliter eſt horribilis humanæ naturæ. Secundo poteſt magnitudo doloris eius conſiderari ex perceptibilitate patientis, & ſecundum animam & ſecundum corpus. Nam & ſecundum corpus erat optime complexionatus, cum corpus eius fuerit formatum miraculosè operatione Spiritus ſancti, ſicut & alia, quæ per miracula facta ſunt, fuerunt aliis potiora (vt Chryſoſtomus ✱ dicit de uino, in quod Chriſtus aquam conuertit in nuptiis) & ideo in eo maxime viguit ſenſus tactus: ex cuius perceptione ſequitur dolor. Anima etiam ſecundum vires interiores, efficaciſsime apprehendit omnes cauſas triſtitiæ. Tertio, magnitudo doloris Chriſti patientis poteſt conſiderari ex doloris, & triſtitiæ puritate. Nam in aliis patientibus mitigatur triſtitia interior, & etiam dolor exterior, ex aliqua conſideratione rationis, per quandam deriuationem, ſeu redundantiam à ſuperioribus viribus ad inferiores: quod in Chriſto patiente non fuit, quia vnicuique virium, permiſit agere quod eſt ſibi proprium ſicut Damaſcenus ✱ dicit. Quarto, poteſt conſiderari magnitudo doloris Chriſti patientis, ex hoc quòd paſsio illa, & dolor à Chriſto fuerunt aſſumpta volũtariè, propter finem liberationis hominum à peccato. Et ideo tantã quantitatem doloris aſſumpſit, quæ eſſet proportionata magnitudini fructus, qui inde ſequebatur. Ex his igitur omnibus cauſis ſimul conſideratis manifeſtè apparet, quòd dolor Chriſti fuerit maximus.

hom. 21. in Io. à medio illius, to. 3.

li. 3. c. 15. à medio.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ ratio illa procedit ex uno tãtum prædictorum, ſcilicet ex læſione corporali, quæ eſt cauſa ſenſibilis doloris. Sed ex aliis cauſis multo magis dolor Chriſti patientis augetur, vt dictum eſt. ✱

in corp. ar.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd virtus moralis aliter mitigat triſtitiam interiorem, & aliter exteriorem dolorem ſenſibilem. Triſtitiam enim interiorem diminuit directe, in ea medium conſtituendo, ſicut in propria materia. Medium autem in paſsionibus virtus moralis conſtituit (vt in ſecunda parte habitum eſt ✱) non ſecundum quãtitatem rei, ſed ſecundum quantitatem proportionis, vt ſcilicet paſsio non excedat regulam rationis. Et quia Stoici reputabant, quòd nulla triſtitia eſſet ad aliquid vtilis, ideo credebant quòd totaliter à ratione diſcordaret, & per conſequens quòd totaliter eſſet ſapienti vitanda, ſed ſecundum rei veritatem triſtitia aliqua laudabilis eſt (vt Aug. ✱ probat in 14. de ciuitate Dei,) quando ſcilicet procedit ex ſancto amore, vtpote cum aliquis triſtatur de peccatis propriis vel alienis. Aſſumitur etiam, vt vtilis ad finem ſatisfactionis pro peccato ſecundum illud Apoſt. 2. ad Cor. 7. Quæ ſecundum Deum eſt triſtitia, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur. Et iõ Chriſtus vt ſatisfaceret pro peccatis omnium hominum, aſſumpſit triſtitiam, maximam quidem quantitate abſoluta, non tñ excedentem regulam rationis. Dolorem

✱ p. 2. q. 64. art. 1. & 2.

li. 14. ca. 9. tomo. 5.

autem

autem exteriorem sensus, virtus mortalis directè non minuit: quia talis dolor non obedit rationi, sed sequitur corporis naturam. Diminuit tamen, ipsum indirectè, per redundantiam à superioribus viribus in inferiores, q in Christo nō fuit, vt dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dolor animæ separatæ patientis, pertinet ad statum futuræ dānationis, quę excedit omne malum huius vitę, sicut sanctorum gloria excedit omne bonum pręsentis vitæ. Vnde cum dicimus Christi dolorem esse maximum, non comparamus ipsum dolori aiæ separatæ. Corpus autem Adæ pati non poterat nisi peccaret, & sic fieret mortale & passibile, & minus doleret patiens, quàm corpus Chri, propter rationes prædictas. Ex quibus etiam apparet, quòd etiam si per impossibile ponatur, quòd Adam in statu innocentiæ passus fuisset, minor fuisset dolor eius, quàm Christi.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Christus non solum doluit pro amissione vitæ corporalis propriè, sed etiam pro peccatis omnium aliorū, qui dolor in Christo excessit omnem dolorem cuiuscunque contriti: tum quia ex maiori sapientia & charitate processit, ex quibus dolor contritionis augetur, tum etiam quia pro omnibus peccatis simul doluit, secundum illud Isa. 53. Vere dolores nostros ipse tulit. Vita autem corporalis Chri, fuit tantę dignitatis, & pręcipue propter diuinitatem vnitam, q de eius amissione etiam ad horam, magis esset dolendum, quàm de amissione vitæ alterius hominis per quantumcunque tempus. Vnde & Philosophus dicit 3. Ethic. * quòd virtuosus plus diligit vitam suam, quanto scit eā esse meliorem, & tamē eam exponit ppter bonum virtutis. Et similiter Christus vitam suam maxime dilectam, exposuit propter bonum charitatis, secundum illud Hiere. 12. Dedi dilectam animam meam in manibus inimicorum eius.

libr. 3. ca 9. circa medium, t. 5.

¶ Ad quintum dicendum, quòd innocentia patiētis minuit dolorem passionis quantū ad numerum: quia cum nocens patitur, dolet non solum de pœna, sed etiam de culpa: innocēs autem solum de pœna. Qui tamen dolor in eo augetur ex innocentia, in quantum apprehendit nocumētum illatum, vt magis indebitum. Vnde etiam & alij magis sunt reprehensibiles, si ei non compatiuntur, secundum illud Isa. 75. Iustus autem perit, & non est qui recogitet in corde suo.

¶ Ad sextum dicendum, q Christus voluit genus humanum a peccatis liberare non sola potestate, sed etiam iustitia. Et ideo non solum attendit quantam virtutem dolor eius habebat ex diuinitate vnita, sed etiam quantum dolor eius sufficeret secundum humanam naturam ad tantam satisfactionem.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio sic habet. In Christo fuit maior dolor omnibus aliis, tam interior, quàm exterior. Probatur in hunc modum. Primo quidem, quia acerbitatem habuit, tum propter generalitatem passionis, tum etiam ex genere passionis: cum mors crucis sit acerbissima, ppter confixionem clauorum in locis neruosis, & maxime sensibilibus, & pondus corporis pendentis continue auget dolorem, diu turneq; viuunt, qui tali pęna plectūtur. Doloris autem interioris causa fuit: Primo quidem oīa peccata humani generis, pro quibus patiendo satisfaciebat. Secūdo casus delinquentium in eius morte, & scandalū discipulorum. Tertiò etiam amissio vitæ corporalis: quæ naturaliter est horribilis. Consideratur etiam magnitudo doloris ex perceptibilitate ipsius patientis, q erat optime complexionatus; vnde anima secūdum vires interiores efficacissimè apprehendebat omnes causas tristitiæ.

¶ Tertio consideratur magnitudo doloris eius: quia in aliis patientibus tam interior tristitia, quam exterior dolor mitigatur ex aliqua consideratione rationis, per quandam redundantiam a superioribus viribus ad inferiores, quod nō fuit in Christo, quia vnicuique viriū permisit agere, quod est sibi proprium, vt dicit Damasc.

¶ Quartò consideratur magnitudo doloris ex hoc, q illa passio fuit assumpta voluntate propter finem liberationis hominum a peccato: vnde tantum dolorem assumpsit, quantus proportionabatur magnitudini fructus, qui inde sequebatur: vnde fuit maximus.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Videtur certe, quòd dolor passionis Christi nō excesserit vniuersos dolores, quos vnquam sustinuit vllus mortalium in hac vita. Nam in primis dolor Christi fuit mixtus, & temperatus consolatione non minima, apparuit enim Angelus confortans eum, vt habetur Lucæ. 22. Certe si admittebat extraneam consolationem, non potest negari, quin etiam admiserit intraneam. — Arguitur contra cōclusionē. Primum. Lucæ. 22.

¶ Hoc ipsum cōfirmatur exemplo, quod attribuit Dominus de oue perdita, Lucæ. 15 Nam certe pastor cū inuenit eam, imponit in humeros suos gaudens, & veniēs domum conuocat amicos suos, & vicinos, dicens illis, congratulamini mihi; quia inueni ouem meam, quæ perierat. Cū ergo Christus ī cruce inuenerit ouem, quæ perierat, scilicet genus humanum, exploratū esse videtur, quòd in cruce aliquod de hac re gaudium habuerit. Cui consonare videtur illud ad Hebræ. 12. proposito sibi gaudio sustinuit crucem. — Confir. Lucæ. 15. Hebr. 12.

¶ Præterea, passus est valde voluntarie ex maximo amore, & ex maxima fortitudine, isthęc vero in quouis homine leuant, & extenuant pœnæ dolorem. — Secūdum.

¶ Adhæc, Christus Dominus habebat maiores causas consolationis internas, & externas, quàm omnes sancti martyres, cur ergo non vtebatur illis? Quid est quòd nō confortabatur ex gloria animæ? Quid est, quod non reciperet consolationes ex aliis causis, sicut viri fortes, atque prudentes. — Tertium.

¶ Insuper, gratia Dei assistens quibusdam martyrib⁹, ita absorbuit sensum doloris, vt gestirent ipsi magis sub tormentis, quàm alii possent inter splendidissimas epulas. Mirum igitur, tale quid non contigisse in Christo, qui simul Deus erat, & homo. Legitur B. Laurentiū, dū assaretur super cratem ferream ad Decium tyrannum dixisse. Disce miser, quia carbones isti mihi refrigerium præstant. Legitur & Stephanus in passione positus vidisse cęlos apertos, & Iesum stantem a dextris virtutis Dei. — Quartum. B. Laureo. B. Stepha.

Quamobrem & lapides torrentis illi dulces fuerunt, quemadmodum de illo canit Ecclesia. Insuper legitur, quod B. Andræas crucem a longe aspiciens gaudebat, & gratulabatur, pro voto ac desiderio clamans. Salue Crux sancta, quæ ex corpore Christi dedicata es. Antequam ascenderet in te magister meus Christus timorē terrenū habuisti, nunc autem pro voto susciperis. — B. Andrea.

¶ Sed & aliud argumentū potest fieri contra cōclusionem D. Th. nam potest esse tanta doloris acerbitas, vt subito hominem perimat, sicuti quando quis comburitur, sed maximus Christi dolor fuit in cruce, in qua durauit vsque ad horam nonam adhuc post oēs cruciatus præcedentes, — Quintum.

dentes, ergo Christi dolor non fuit maximus.

Confir. ¶ Hoc ipsum confirmatur. Siquidem alius dolor interfecisset per spatium dimidiæ horæ, ergo talis dolor esset maior, quàm dolor, quem habuit Christus, maxime quia Christus non conseruabat vitam suam miraculose, quinimo mors Christi tunc naturaliter subsequuta est, quando naturaliter illi cruciatus, & dolores alium interfecissent.

Vltimum. ¶ Præter hæc, aliud argumentum obijcitur contra doctrinam D. Tho. nam D. Tho. cum dicit: Christo dolorē fuisse maximum inter oēs, quos alij homines passi sunt, non explicat exacte an excesserit omnes dolores simul sumptos, quos alij homines passi sunt, an vero sentiat, quòd excesserit omnes cruciatus, & dolores, fueritque longe maior, quàm omnes dolores cuiuscunque hominis singularis.

Prima conclusio. ¶ Pro explicatione veritatis est prima conclusio. Dolor passionis Christi non fuit infinitus. Patet, nam non potest dari res infinita neque in substantijs, neque in accidentibus, quòd nunc statuo pro certo, & euidenti ex vera Theologia.

2. Conclu. ¶ Secūda conclusio. Nō fuit maximus inter eos, quos potest pati homo mortalis in hac vita; nam & ipse Christus potuit plura sufferre flagella, maioraq; sustinere tormenta, potuitq; Deus facere hominē de potentia sua absoluta, qui haberet meliorem, & robustiorem complexionem, qui proinde posset acerbiores cruciatus sufferre.

3. Conclu. ¶ Tertia conclusio. Dolor passionis Christi non fuit maior, quàm oēs omnium martyrum simul, quanquam nonnulli concionatores inconcīnniter id asserant. Probatur, nam vt dictum est, in præcedenti quæstione, non fuit infinitus, vnde ergo habetur, quòd excesserit omnium hominum dolores simul in vnum collectos? Certe si hoc modo excessit omnes omnium hominum dolores, vixisset tempore quo passus est per miraculum.

4. Conclu. ¶ Quarta conclusio. Dolor, quem sustinuit Dominus in passione, quòd sit maximus inter eos, quos alij homines sunt passi, est intelligendum de dolore totali, non de partiali, nam fieri potest, quòd D. Laurentius maiorem senseret dolorem, cum combureretur, quàm Christus in vno aut altero flagello.

5. Conclu. ¶ Quinta conclusio. De lege ordinaria, & secundum communē cursum nō potest esse maior dolor, neq; acerbior cruciatus vllo in homine, quàm fuerit in Christo.

Causæ propter quas dolor Christi fuit summus. ¶ Huius veritatis sancti Patres scripturis illuminati assignarunt sex causas. Prima est, multitudo rerum dolorem ingerentium. Secunda, nobilissima tenerrimaque complexio corporis Christi cū summa viuacitate sensuū tam interiorum, quàm exteriorum. Tertia, destitutio omnis solatii dolorem mitigantis. Quarta, quia passus est citra culpam, & pro beneficio, atque ab his, a quibus honorari debuisset, imo a suis, qui sine eo, neque esse quidem poterant, quos venerat docere veritatem, & saluos facere. Quinta causa, amissio corporalis vitæ diuinæ personæ, & tam excellentis animæ. Sexta causa, ex omnibus peccatis humani generis. Multitudinem rerum dolorem ingerentium in superiori articulo euidenter demonstrauimus. Quantum vero ad secundam causam, scilicet magnitudinis doloris eius, poterimus illam colligere ex eo, quòd incarnatus sit de purissimis sanguinibus sanctissimæ virginis, idque non hominis, sed Spiritus sancti operatione, vt habetur Lucæ. 1. Item ex eo, quòd spirauit cū clamore valido, dicens. Pater in manus tuas commendo Spiritum meum; adeo, vt in admirationem ducerentur Centurio, & qui cum ipso erant. Ex quibus abunde, & satis constat, quòd fuerit nobilissima, tenerrimaque caro corporis Christi, cum summa pariter viuacitate sensuum ad mortem vsque, quapropter plagæ, & tormēta naturaliter causauerunt in carne ipsius multo maiorem dolorem quàm in quouis alio possent. Et certè, dolor est motus asper in corpore a sensibus alienus, id est, quem sensus maximè refugit. Bona igitur complexio Christi, & carnis teneritudo, & sensuum viuacitas effecarunt, vt Christus grauiorem sentiret dolorem a flagellis, a spinea corona, a crucis patibulo, quàm quiuis purus homo sentire potuisset ab eisdem.

Lucæ. 1.
Lucæ. 22.

¶ Sed deinceps explicemus tertiam causam, quomodo Christus destitutus fuerit omni solatio dolorem mitigante. Certe primi, & nouissimi de populo non solum reliquerunt Dominum, sed & persequuti sunt, contumelijs ac pœnis saturantes animam eius, vti iam demonstratum est. Inter notos vero, & Apostolos eius, vnus vendidit, ac tradidit ipsum, vt Iudas: alius negauit eum cum iuramento, quia non nouisset eum, vt Petrus: cæteri relicto eo fugerunt omnes: adeo vt dicat per os Prophetæ. Factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber, destitutus scilicet omni auxilio, solatioque, haud secus atque destituuntur vulnerati dormientes in sepulchris. Quia notos meos fecisti longe a me, & derelictus sum ego solus. Sed vt euidentius videatur, quomodo omni penitus solatio destitutus dolorē passionis sustinuerit, clara voce dixit Dominus in cruce: Deus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? Adeo, vt in nullo subuenias mihi secundum humanam naturam, quam te autore ex virginis visceribus matris meæ sumpsi, quasi proiectū, & ad te vltra non pertinentem, permittens in tormentis excruciari quantum secundum proprias qualitates illius naturæ ferre possum, imo plusquam ferre possum, quia ad interitum vsque. Vbi aduertendum est, quòd ista vox Christi, Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me? Nō est vox, vt quidam mentiuntur, hominis impatientis, aut diffidentis de Deo, sed est vox, quæ continet querelam amoris plenam, continet insuper excessum passionis Domini nostri Iesu Christi, & causam, atque adeo ex quo affectu hæc vox proficiscatur. Igitur hæc vox quatenus est querela explicat naturalem affectum rationalis animi refutantis ignominias, derisiones, cruciatus, patibulum crucis, & similia, explicatq; naturalē affectum carnalis sensus refutantis contrarios sibi clauos, flagella, & cętera id gen⁹: vt vero est admiratiua, explicat excessum passionis supra modum rationis humanę etiam habita ratione ad redemptionem generis humani, quæ fiebat per crucem.

Quomodo Chris fuerit destitutus omni solatio.
Mar. 14.
Explicatur vox Chri Deus Deus meus vt quid dereliquisti me,

Nam ratio humana id tantum expostulasset, vt sufficienti remedio saluaret genus humanum, non autem vt medio excessiuo, Christus autem cum potuisset vna gutta sui sanguinis sufficientissime saluare genus humanum, tam excessiue passus est, vt excedat omnem rationem humanam, vnde Moyses, & Helias in transfiguratione Christi dicebant excessum eius, quem completurus erat in Hierusalem, Lucæ nono. Cæterum Christus dicit se derelictum a Deo non simpliciter, & absolute, sed quo ad aliquid, scilicet quantum ad præseruationē a tali morte, & dolore, & propterea dicit, longe a salute mea. Vbi est considerandum, quòd derelictionem istā describit non per modum desertionis, sed per modum distantiæ dicens: Longe es a salute mea, vt significetur Deus stans a remotis, hoc est, non præseruans a passione, & morte. Et vt nemo sibi persuadeat, quòd hæc admiratiua querela: Deus meus quare me dereliquisti, procederet ex supremo cōsilio, mentisque affectu, quod est falsum, subdit secundum Hebræos. Verba rugitus mei, hoc est, verba hæc non sunt supremi, sed naturalis affectus; rugitus siquidem naturalis est vox leonis famem patientis, seu tristitia affecti. Ex hac sententia sic explicata colligunt Theologi in primis graues, quòd Christus Dominus in hominū redemptione, vt sustineret dolores, & cruciatus omni penitus solatio destitutos consolationem omnem & omnes causas, quę possent eius cruciatus extenuare, & eleuare, repressit. Itaque sicut per totam vitam Dominus gloriam animæ quasi premebat ne in corpus efflueret, sic in passione sua omnes causas, quæ poterant solatium afferre, sic compressit, & detinuit, vt nullū inde solatium deriuaretur. Vt autem hæc causa tertia melius intelligatur, sciendum est, quòd ex gloria animę qua fruebatur, nullum solatium in partem inferiorem deriuabatur, alioquin nullum sensisset dolorem, erat.n. maior consolatio, quàm omnes sanctorum. Vnde diuina dispensatione factum est, vt in passione Christi ex beatitudinis gloria nullum solatium, nullumque leuamen humanitas eius perciperet. Illud etiam est certum, quòd

Luc. 9.
Psal. 21.

a patre

a patre æterno fuerit destitutus, & derelictus modo superius exposito.

Psal. 141.

¶ Inter homines quoq; consolantem non inuenit, vide illud Psal. 141. Considerabam ad dexteram, & videbã, & nõ erat qui cognosceret me. Et illud: Consolantẽ me quæsiui, & non inueni. De qua re multa habẽtur in Psal. 87. cuius initium est. Domine Deus salutis meæ.

Dubium.

Vtrum vero Christus Dominus internam aliquam consolationem habuerit ex eo, quòd voluntariè, & ex maximo amore, & fortitudine patiebatur, insuper ex eo, quòd anima eius multas considerationes habebat, quæ animi eius dolorem temperare possent, controuertunt inter se Theologi.

Pater Victoria. Chrs nullam habuit ab intrinseco consolationem.

Doctissimus Pater Victoria aiebat, quod dolor Christi Domini in passione non fuit omnino purus, sed quod habuit admixtam consolationem, quam viri prudentes solent admittere cum in calamitates incidunt, cum hoc tamen rectè cohæret, quòd fuerit maximus dolor.

D. Thom. Damasce. D. Bonau. Gabriel. Richard⁹.

¶ Contrarium huius sententiæ tenet communis opinio Doctorum. Ita videtur docere hic D. Tho. in tertia ratione, & Damascenus libro tertio, capitu. 15. & D. Bonauent. in tertio distin. 16. quæstione secunda, artic. 2. & Gabriel distin. 13 & Richardus, & alij Theologi. Et certè hæc communis opinio amplectenda est, si quidem reddit nobis Christum maximè amabilem, & maiores in nobis igniculos excitat, tum amoris, tum gratitudinis. Et certè cum ex gloria animæ nullum solatium ad humanitatem Christi fuerit deriuatum, neque ex rationibus æternis, quæ in visione beata videbantur, non videtur esse consentaneum, quòd ex alijs causis consolationem reciperet. Nam si consolatio, quæ ex gloria animæ poterat subsequi, impedita est, vt pro nobis sine consolatione pateretur, quomodo aliæ causæ vnde poterat habere solatium non sunt impeditæ? Sed de tertia causa satis dictum est.

Quarta cã explicat.

¶ Ad explicationem quartæ accedamus. Sanè nihil æque angit, ac cruciat animum hominis patientis, atque illud, quòd immeritus, quòd pro bene factis, quòd a suis patiatur, quòdque cum ignominia, & ex crudelitate, & quadam velut libidine perdendi: idque ab iis, a quibus merito summa amari, & venerari, & coli debuisset. Denique, & illud summe angit, frustra, & in vacuum vitam impendere, sanguinemque cordis, vt salui fiant illi, qui per te saluari nolunt, imo te saluatorem vilipendunt, ludibrio habent, perdere quærunt.

¶ Hæc autem omnia incrementa dolorum in passione Christi concurrisse ex his, quæ dicta sunt, facile est perpendere, adeo vt dicat Propheta in persona Christi: repleta est anima mea malis, repleta, inquã, quia nihil in ea doloribus vacuum, & quanquam innocentia patientis imminuat dolorem passionis, quantum ad meritum, quia cum nocens patitur, dolet non solum de pœna, sed etiam de culpa, innocens autem solum de pœna: qui tamen dolor in eo augetur ex innocentia, in quantum apprehendit nocumentum illatum, vt magis indebitum.

Isaiæ 57.

¶ Vnde etiam, & alij magis sunt reprehensibiles, si ei non compatiuntur, secundum illud Isa. 57. Iustus autem perit, & non est, qui recogitet in corde suo.

Quinta cã exponit.

¶ Quinta causa, quæ vehementer angebat, & cruciabat Christũ Dominum, erat amissio vitæ corporalis, quæ naturaliter est horribilis humanæ naturæ, maximè cum vita corporalis Christi fuerit maximæ dignitatis, idque præcipue propter diuinitatem vnitam. Vnde de eius amissione etiam ad horam magis esset dolendum, quàm de amissione vitæ alterius hominis, per quantumcunque tempus.

Aristot.

¶ Propter quod dicit Arist. 3. Ethich. c. 9. quòd virtuosus diligit vitam suam, quanto scit eam esse meliorem, & tamen eam exponit propter bonum virtutis: sic sane Christus vitam suam maxime dilectam exposuit propter bonum charitatis, secundum illud Hier. 12. Dedi dilectã animam meam in manibus inimicorum eius.

Hier. 12.

Sexta causa.

¶ Sextam causam exaggerant maxime diuini Theologi. Pro cuius explicatione obseruandum est, quod Christus Dominus doluit pro peccatis omnium hominum sufficientissimè, qui dolor in Christo excessit omnem dolorem, cuiuscunque contriti, tum quia ex maiori sapientia, & charitate processit, ex quibus dolor contritionis augescit, tum etiam quia pro omnibus peccatis simul doluit, secundum illud Isa. 53. verè dolores nostros ipse tulit, &c. vnde quidam Theologi non infimæ classis sentiunt, quòd ex ista causa dolor Christi fuit summus, sicut ipsa gratia fuit summa, sic adeo quòd secundum speciẽ dari maior non possit. Ex quo videtur colligi id quod D. Th. apertè docet in solutione 6. quod satisfecit pro omnibus peccatis omnium hominum sufficientissimè, non solum, quia opera eius erant suppositi diuini (ex quo opus Christi quodcunq; erat infiniti valoris, & pretij) verum etiam eius dolor secundum humanam naturã, erat sufficientissimus ad tantam satisfactionem. Itaque si fingeremus Christum fuisse purum hominem, habuisseq; super se omnia omnium hominum peccata, & peccasse illa, si postmodum ad Deum fuisset conuersus, & habuisset dolorem, quem de facto habuit, dolor ille erat sufficiens satisfacere ex iustitia, & absolueretur a culpa, & ab omni pœna. Cum ergo esset liberator, & redemptor omnium, sic se habuit, atque si ipse omnia peccata commisisset. Et hoc est, quod dicitur in scriptura, peccata nostra ipse tulit super lignum. Ex his ergo causis simul iunctis, quarũ collectio in nullo alio mortalium fuit, rectè tradiderunt Patres, cruciatus, & dolores quos sustinuit Christus incomparabiliter excedere omnem cuiuscunque creaturæ passionem. Lege, & reuolue diligenter diuinas litteras, quæ euidenter commemorãt passionis Domini turmenta tanquam cæteris omnibus omnium aliorum hominũ grauiora, signanter lege Hieremiæ capitulum trigesimũ quintum, & in primis Threnos eiusdem. Lege Isaiam insuper. c. 5. & 53. Lege & Psal. 27. 57. & 68. vbi inter cætera dicitur in persona Christi. Infixus sum in limo profundi, & non est substantia, veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me, confortati sunt, qui persequuntur me inimici mei iniustè, quæ non rapui tunc exoluebam, &c. quibus verbis docet psalmista grauissimũ fuisse supplicium passionis Domini. Per aquam intelligens copiam passionum inundantium super corpus ipsius, & penetrantium vsque ad interiora animæ eius. Per limũ, seu lutum profundi, in quo non est substantia, neq; fundamentum, vbi pedibus fixis valeat consistere ne submergatur, intelligens extremã in passione desertionem, siue desolationem, donec absorberetur a morte. Per mare significans populum Iudæorum insanientium contra ipsum, per elationem, altitudinem seu tempestatem maris intelligens concitatum illius populi furorem, insaniam, & seditionem, ingerẽtis quicquid potuit facere ad exaggerandum eius dolorem.

Isa. 53. D. Thom. Hiere. 35. Isaiæ 5. & 53. Ps. 27. 57. & 68.

Ad argumenta. Ad primũ. Hilarius. Hierony. Epiphanius. Irenæus.

¶ Ad argumenta. Ad primum de confortatione Angeli in primis dicendum est, quòd multi peruetusti catholicorum codices istam historiam non habuerunt, quemadmodum Hilarius testatur lib. 10. de Trin. Hoc & Hiero. in 2. Dialogo aduersus Pelagianos aperte indicat. Et Epipha. in lib. Anchorato. Hoc ipsum planè ostendit haberi in exemplaribus incorruptis, & vtitur eo testimonio Sanctus Irenæus in opere contra hæreses aduersus eos, qui Christum in apparentia apparuisse dicunt. Verum orthodoxi quidam sustulerant verbum timentes, & non intelligentes ipsius finem, ac vim, constitutus enim Christus in anxietate sudauit, & fuit sudor ipsius velut guttę sanguinis, & conspectus est Angelus confortans ipsum. Hęc Epiphanius. Constat rursus hanc historiam, quam antiqui Patres citant, communi totius Ecclesiæ consensu in canonem sacrarum scripturarum esse receptam.

Qũo Angelus confortauit Christum.

¶ Sed videamus, quomodo Angelus confortauit Christum, & quomodo confutetur argumentum propositũ. Certè in Christo, vt cõstat ex vera Theologia, nulla erat redundantia partis inferioris ad superiorem, aut è cõuerso. Itaque motus timoris, & tristitiæ, atque doloris non pertingebant superiorem partem animæ, quæ ex visione diuinæ essentiæ gaudio ineffabili perfruebatur, & vice versa, gaudium hoc continuum superioris partis de diuina essentia visa non tollebat, neque mitigabat tristitiam, & cruciatũ inferioris partis, & propterea magnitudo tri-

stitiæ

tristitiæ, ac pauoris tanta describitur in inferiori parte animæ Christi, vt indigeret mitigatione, & confortatione, quæ quoniã ab intrinseco non erat, quia inuiolatus perseuerabat dictus ordo, facta est ab extrinseco, aduenit.n. Angelus, tanquam homo exteriori colloquio confortãs eum. Sicut namque olim in deserto non fuit intus tentatus, sed diabolus exteriori suggestione tantum tentauit eum, ita modo exteriori tantum colloquio Angelus confortauit eum, sicut amicos solemus confortare. Et hac confortatione opus fuit, ne absorberetur omnia tristitia, & ne plus pateretur tunc, quam congruum erat. Ex hac itaque historia non rectè colligitur Christum Dominum aliquo solatio, ac doloris temperamẽto calicem hausisse passionis, imo quia erat maximus dolor ab intrinseco opus habuit confortatore.

Ad confirmationẽ. ¶ Ad confirmationem dicendum est, Christum Dominum vsum fuisse in cruce ista cõsideratione, & alijs multis quæ in argumentis commemorantur, ne absorberetur omnia tristitia. Ita vt miraretur præses, videns suã constantiam, tranquillitatem, æquanimitatem. Non tamen vtebatur illis ad minuendum dolorem, vt pateretur pro nobis absque omni solatio, ac doloris temperamento.

Ad secũm. ¶ Ad secundum argumentum idem respondẽdum est.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium idem prorsus est adhibendum rñsum. Et de gloria animæ dicendum est, q̄ ea ea nullam in parte inferiori sentiebat consolationem, quoniam si illa vteretur, nullum prorsus sensisset dolorem, aut cruciatum. Neque fuit miraculum, q̄ alijs cõsiderationibus eius dolor, & cruciatus non imminueretur, nam poterat illis non vti, & vtebatur quidem, ne nimia tristitia absorberetur, sed non vtebatur illis ad minuendum dolorem.

Ad quartũ. ¶ Ad aliud argumentum de martyribus, qui in medio tormentorum gaudebant, & exultabant, respondetur, sacramentum vnionis hypostaticæ, qua in Christo fuerunt coniuncta diuina & humana natura, ita fuisse dispensatum, vt nec diuina natura impediret proprietates, actiones, & passiones naturæ humanæ, neque humana excluderet oĩpotentiam aliasque proprietates naturæ diuinæ, & vt mysterium redemptionis esset consummatissimum, tantum est passa humana natura in Christo, quantum in vllo puro homine pati potuisset, diuinitate in nullo impediente sensum doloris. Ex eadem dispensatione factum est, sicque temperatum, vt summũ diuinæ fruitionis gaudium, q̄ Christus in anima habebat ex visione diuinæ essentię, non mitigaret in vllo cruciatu sensum, neq; acerrimus corporis cruciatus minueret gaudium illud diuinæ fruitionis. Quod si cui mirum, & incredibile videatur, quòd vnus idem simul gaudeat & doleat, fruatur & patiatur, sic quod nec dolor gaudium, nec gaudium minuat dolorem, expectet huius rei explicationem vsq; ad articulum octauum, vbi de hac re copiosius edissēretur. Illud tamen nunc intelligat, quòd cum sancti martyres in doloribus sæpè triumpharent, & quasi diem festum agerent, nihil horum in Christo vidimus, de cuius plenitudine martyres robur, & virtutem acceperunt.

Ad quintũ. ¶ Ad quintum cum sua confirmatione negãda est consequentia, aliqui enim moriuntur nullo, vel paruo dolore, vt animaduertere licet in his, qui iugulantur, aut suffocantur, ij enim non moriuntur ex dolore, sed quia tolluntur eis necessaria ad vitam, vt caput, respiratio. Ad hæc, minor dolor in corde citius perimit, quam maior in alia corporis parte, vnde paruum vulnus in corde statim mortem affert.

¶His accedit, quod Christus habuit complexionem optimam omnium, ex quo sequitur, quòd habebat maius robur, maioremque virtutem ad resistendum morti, & ad sufferendum tormenta.

Ad vltim. ¶ Ad vltimum argumentum iam in superioribus expositum dedimus, quemadmodum Christi dolor excesserit omnes dolores cuiuscunque hominis in hac vita mortali existẽtis, non quòd excesserit omnes dolores omnium hominum in vnum collectos.

¶Sed ex hoc enascitur aliud dubium, an Christi dolor excesserit dolorem inferni, aut purgatorij?

Dubium. ¶Hoc dubium mouet hic D. Tho. in tertio argumẽto, & dicit in summa, quòd dolor animæ separatæ patientis pertinet ad statum futurę damnationis, quæ excedit omne malum huius vitę, sicut sanctorum gloria excedit omne bonum præsentis vitæ.

D. Thom. Dolor inferni intẽsior est dolore Chrĩ.

¶ Vnde cum dicimus Christi dolorem esse maximum, non comparamus ipsum dolori animæ separatæ. Gabriel in 3. dis. 15. q. vnica existimat, quòd dolor purgatorij sit maior, quàm fuerit Christi, & tribuit hanc sententiam D. Thomæ, & D. Bonauenturæ.

Gabriel.

¶ Sed ego hoc non inueni in D. Thoma, sed tantum de dolore damnatorum in 3. dist. 15. q. 2. art. 3. quæstiuncula 3. ad 5. Verum est tamen, quòd D. Augustin. libro de vera, & falsa pœniten. capitulo decimooctauo, exaggerat multum dolorem purgatorij, asseritque esse longe maiorem, quàm omnes, quos in hac vita patimur, & consequenter videtur asserere, quòd dolor Christi fuerit minor, quàm dolor animarum purgatorij. Sed quicquid sit de hoc, illud tamen mihi est certum, quòd quicunque dolor Christi, vel minimus, sufficiens fuit ad satisfaciendum de toto rigore iustitiæ pro omni cruciatu, & dolore, quem patiuntur, & patientur animæ in purgatorio, & in inferno.

D. August.

¶Quicunque enim dolor Christi ex vnione hypostatica habebat infinitum valorem, & infinitam vim ad satisfaciendum pro infinitis hominibus si essent. Existimo etiam non esse absurdum concedere, quòd dolor Christi intensiuè fuerit maior, quàm dolor aliquarum animarum, quæ sunt in purgatorio.

Nota.

¶ Aliquæ enim animæ ibi existentes leuissima patiuntur pœna, meritis earum non magnum cruciatum expostulantibus.

¶Sed iam examinemus, quæstionem aliam de sudore Christi sanguineo, qui fuit primus, & maximus cruciatus, quo interius anima Christi sanctissima premebatur: Quæritur ergo, an fuerit naturalis, an miraculosus? & quæ fuerint eius causæ? Certè naturaliter posse accidere sudorem sanguineum, testatur Arist. lib. 7. de hist. animalium. c. 16. & lib. 3. de partibus animalium. c. 5. Ita etiam medici attestantur omnes, & varias causas huius sudoris assignant. Albertus Magnus inquit, posse prouenire ex abundantia sanguinis, vel ex eius aquositate. Galenus lib. de vel. relaxationis scribit, quòd quando pori sont nimis dilatati sudant sanguinem. Arist. indigesti sanguinis, & minus bonæ complexionis, secundum naturam accidens esse existimat.

An sudor Christi sanguineus fuerit naturalis. Aristot. Albertus Magnus. Galenus.

¶ Nos vero de sudore sanguineo Christi Domini dicamus in primis quòd fuit naturalis, non miraculosus; Quod demonstro tribus argumentis, tum quoniam sudor hic sanguineus fuit secundum interpretationem Patrum, ad ostendendam veritatem humanæ naturæ, at si esset miraculosus, huius rei demonstrationem non faceret. Tum vero, nam cum in secreto sudauerit sanguinẽ, quorsum opus erat miraculo? Tum tertio, quoniam sudor iste sanguineus non potuit prouenire ex sanguine indigesto, & impuro, vt planè constat, nec vero ex abundantia sanguinis, (erat enim abstinẽtissimus Iesus, ergo optimæ cõplexionis) sanguineum sudorem emisit, sicut natura in parte generatiua, deficiente semine ministrat sanguinem, simili namque modo deficiente aquositate sanguinis, quæ est materia sudoris, Christi sanguinem sudauit, erat.n. corpus Iesu exhaustum, & magnitudo passionum pellens violenter sudorem, pepulit simul aliquid sanguinis deficiente sudoris materia. Hæc fuit vera causa, & naturalis quidem sudoris sanguinei. Et ipse quidẽ Christus, cum esset totus viuidus, ac ætate iuuenis, omnium, quos vnquam terrarum orbis habuit multo pulcherrimus, atque amabilissimus: tantam hic luctam sustinuit, tantaque vi ipsam naturam sensitiuam in horribiles cruciatus cõsentire coegit: vt pro nimio labore cruentus sudor ex oĩbus illius mẽbris erumperet. Etenim ob orationis feruorem, & metum, ac horrorem mortis, sanguis eius ad cor confluxerat. Tum vero amor validus, & ardens desideriũ paternã exequendi voluntatẽ, nosq; redimendi, ceu malleus quidã, aut vis ingens accedens, vicit timorẽ illum, & sensualitatẽ, sanguinemq; fortiter expulit,

Autoris sententia.

expulit, ita ut in hac præclara victoria, ex ſubita uiolentia ſanguis è poris omnibus nimio labore patefactis, abúde cum alio ſudore erumpens, deflueret in terram. Ex his ergo documentis facile diſcet Theologus ſudorem Chriſti ſanguineum naturalem fuiſſe, nō miraculoſum, mirabilem tamen, & inauditum, diſcetq́ue cauſas huius rei demonſtrare idoneas, quas ſupra breui ſermone inſinuauimus.

Vtrū mors Chriſti ſit lugenda. Theophilactus.

¶ Sequitur alia quæſtio, Vtrum mors Chriſti lugenda ſit? Theophilactus explicans illud Lucæ. 23. Filiæ Hieruſalem nolite flere ſuper me, inquit in hunc modum. Mulieres genus hominum eſt, facile lachrymans, & plorans, quaſi graue quiddam accidiſſet Domino, plorant, compaſſionem præſeferentes magnam, & iniuſtitiam lamentantes. At ille non approbat, ſed magis increpat illas; voluntariè enim patiebatur. Non decet autem lamentari eum, qui ſponte, & pro ſalute omnium patitur: ſed cōgruum eſt, ut ille magis laudibus efferatur, & celebretur. Per crucem enim, & mors deſtructa eſt, & infernus captiuus factus. Lamenta enim his, qui ſponte patiuntur nullam conſolationem afferunt. Proinde Dominus eas, quæ ipſum lugebant, increpat.

Eraſmus.

Eraſmus ex his verbis colligit non licere Chriſtiano viro paſſionem Chriſti deflere, mortemq; ipſius proſequi lachrymis, quia Chriſtus mortem ſuam non lugubrem, ſed glorioſam eſſe uoluerit, nec deplorari uoluit, ſed adorari, vt quæ ſponte pro ſalute totius mundi ſuſcipiebatur. Confirmat hāc ſententiam

Beda.

Bedæ teſtimonio, qui lib. 6. comment. in Lucam ſic ſcribit: Ne me, inquit Chriſtus, moriturū lamentemini, cuius cita reſurrectio mortē ſoluere poteſt, cuius mors, & omnem mortem; & ipſum mortis deſtructura eſt autorem.

Ambroſius

Rurſus Bedæ adiungit Ambroſium, qui licet hunc ſermonem Domini ad fœminas prætercurrat, tamen ad crucis mentionem ſtatim erumpit in uerba triumphalia, non lugubria. Sed iam trophæum, inquit, Victor ſuum attollat. Ac deinde, nunc quoniam trophæum iam uidimus, currum ſuum triumphator aſcendat, &c. Hanc Eraſmi opinionem.

Vera ſentētia Pariſiēſium Academiæ.

Facultas Pariſienſium Theologorum in cenſuris contra Eraſmum condemnat, tanquam hæreticum dogma, condemnatq; vniuerſus Chriſtianorum populus, & conſenſus totius Eccleſiæ, quæ ſingulis annis memoriam paſsionis, & mortis Chriſti lugubri pompa, & flebilibus ceremoniis concelebrat.

Zachar. 12.

¶ Hoc & Propheta Zacharias præcipuè monuit cap. 12. inquiens: Plangent eum omnes tribus terræ. Vnde prædictæ Patrum authoritates accipiendæ ſunt eo in ſenſu; quo Chriſtus ad lugentes mulieres dixit. Filiæ Hieruſalem nolite flere ſuper me, ſed ſuper uos flete. Quibus uerbis non prohibuit ſe defleri pio quodam charitatis affectu prudēter, & decore. Neque enim credibile eſt Chriſtum vetuiſſe, quòd humanæ naturæ ſenſus ſuggerit, amicitiæ ratio ſuadet, & diuina oracula futurum prædixerant. Nam ut cætera prætermittam, Mariæ matris animam iuxta Simeonis uaticinium doloris gladius in morte filii tranſiuit. Huius autem dolores, ac lachrymas à Chriſto fuiſſe damnatas nemo ſanæ mentis dixerit. Prohibuit ergo illarum urbis Chriſtus Dominus muliercularum aliquot cæcum, & indecorum luctum, quæ etiam collacrymari ſolent, cum homines ſceleratiſſimi, & improbiſſimi ſupplicio afficiuntur ſua peccata nihil conſiderantes. Et certè illæ mulieres Hieroſolymitanæ lugebant Chriſtum, vt infirmum, & imbecillem hominem, nec ſe potuerit ab inimicis defendere. Huiuſmodi indignum fletum compeſcens Chriſtus admonet, vt ſeipſas potius, ac filios ſuos hac lugēdi ratione deplorent, quibus immineret ineluctabilis calamitas, & ineuitabile urbis excidium.

Lutherani.

¶ Sed antequam hinc diſcedamus ſciendum eſt, quod hæretici Lutherani obiiciunt nobis, quod Chriſti ſtatuā ſepulchro impoſitam, & pſalmis planctam, tandem circa diluculum in die Reſurrectionis cum candelis, ac acclamatione è ſepulchro eripimus, & hinc inde curſitātes circum agimus ad Ethnicorum planè ſceleratam imitationē; qui Adonidem Veneris amaſium mortuum, deinde reuiuiſcentem annua ſolennitate concelebrant. Sed hęc tam execranda eſt blaſphemia, vt non mereatur confutationem.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

Vtrùm Chriſtus paſſus fuerit ſecundum totam animam.

252. 5. diſti. 15. q. 2. ar. 1. q. 3. & ar. 3. q. 2. & veri. q. 26. ar. 3. ad 1. & ar. 8. & 9. Et quol. 7. arti 5. Et opuſc 3. c. 235.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſtus non fuerit paſſus ſecundum totam animam. Anima enim patitur patiente corpore per accidens, in quantum eſt corporis actus. Sed anima non eſt actus corporis ſecundum quamlibet partem eius: nam intellectus nullius corporis actus eſt, ut dicitur in 3. de anima.* Ergo videtur, quòd Chriſtus non fuerit paſſus ſecundum totam animam.

* Ex lib. 3. ex tex. 6. & 12. mm. 2.

¶ 2. Præterea, Quælibet potentia animæ patitur a ſuo obiecto. Sed ſuperioris partis rationis obiectum ſunt rationes æternæ: quibus inſpiciendis, & conſulendis intendit, vt Auguſt. * dicit in 12. de Trinitat. Ex rationibus autem æternis nullum potuit Chriſtus pati nocumentum, cùm in nullo ei contrarientur. Ergo videtur, quòd non fuerit paſſus ſecundum totam animam.

Li. 12. c. 7. in fin. m. 3.

¶ 3. Præterea, Quando paſsio ſenſibilis vſque ad rationem pertingit, tunc dicitur completa paſſio, quæ in Chriſto non fuit, ſed ſolum propaſsio, vt Hieron.* dicit. Vnde & Diony. dicit in epiſt. * ad Ioannem Euangeliſtam, quod paſsiones ſibi illatas patiebatur ſecundum iudicare ſolum. Non ergo videtur, quod Chriſtus ſecundum totā animam pateretur.

Hier. ſuper illud Mat. 2. Cæpit cōtriſtari, & mœſtus eſſe, mm. 9.

* Incipit hęc epiſto. Diony. Salum te anima, &c circa mediū illius.

¶ 4. Pręterea, Paſsio dolorem cauſat. Sed in intellectu ſpeculatiuo non eſt dolor: quia delectationi, quæ eſt ab eo quod eſt conſiderare, nulla triſtitia opponitur, vt Philoſophus * dicit in 1. Topic. Ergo videtur, quòd Chriſtus non pateretur ſecundum totam animam.

* 1. Topic. c. 13. in loco. Ab his ſ quibus reperitur alterum contrarium, m mo 1.

¶ Sed contra eſt, quod in Pſalm. 87. dicitur ex perſona Chriſti, Repleta eſt malis anima mea. Gloſſa, * non vitijs, ſed doloribus, quibus anima carni compatitur, vel malis, ſcilicet pereuntis populi compatiendo. Non autem fuiſſet anima eius his malis repleta, ſi non ſecundum totam animam paſſus eſſet. Ergo Chriſtus eſt ſecundum totā animam paſſus.

* Pſal. 87. Eſt Auguſt. ibi. tom. 8.

¶ Reſpondeo dicendum, quòd totum dicitur reſpectu partium: partes autē animæ dicuntur potentiæ eius. Sic ergo dicitur anima tota pati, in quantum patitur ſecundum ſuam eſſentiam, vel in quantum ſecundum omnes ſuas potentias patitur. Sed conſiderandum eſt, quòd aliqua potentia animæ poteſt pati dupliciter. Vno modo paſsione propria, quę quidem eſt ſecundum, quod patitur à ſuo obiecto, ſicut ſi viſus patiatur ex ſuperabundanti viſibili. Alio modo patitur aliqua potentia paſsione ſubiecti, ſuper quod fundatur, ſicut uiſus patitur patiente ſenſu tactus in oculo, ſuper quem fundatur uiſus, puta cùm oculus pungitur, aut etiā diſtemperatur per calorem. Sic igitur dicendum eſt,

quod

quod si intelligamus totam animam ratione suę essentiæ, sic manifestum est totam animam Christi passam esse. Nam tota essentia animæ coniungitur corpori, ita quod tota est in toto, & tota in qualibet parte eius, & ideo corpore patiente, & disposito ad separationem ab anima, tota anima patiebatur. Si verò intelligamus totam animam secũdum omnes potentias eius, sic loquendo de passionibus propriis potentiarum, patiebatur quidem secundum omnes uires inferiores: quia in singulis viribus inferioribus animæ, quæ circa temporalia operantur, inueniebatur aliquid quod erat causa doloris Christi: sicut ex supradictis patet. ✠ Sed secundum hoc superior ratio non patiebatur in Christo ex parte sui obiecti, scilicet Dei, qui non erat animæ Christi causa doloris, sed delectationis, & gaudii. Secũdum autem illum modum passionis, quo potẽtia aliqua dicitur pati ex parte sui subiecti, sic omnes potentiæ animæ Christi patiebantur: omnes enim potentiæ animæ radicantur in essentia eius ad quam peruenit passio, passo corpore, cuius est actus.

arti. 5. & 6. huius q.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd licet intellectus, secundum quod est potentia quædam, non sit corporis actus: essentia tamẽ animæ est corporis actus, in qua radicatur potentia intellectiua, vt in prima parte habitum est. ✠

P. p. q. 77. arti. 1. & 8.

¶ Ad secundum dicendum, quòd illa ratio procedit de passione, quæ est ex parte proprii obiecti secundum quam superior ratio in Christo passa non fuit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dolor tunc dicitur esse passio perfecta, per quam anima perturbatur, quãdo passio sensitiuę partis pertingit vsque ad immutandum rationem a rectitudine sui actus, vt scilicet sequatur passionem, & non habeat liberum arbitrium super eam. Sic autem passio sensitiuæ partis non peruenit in Christo, usq; ad rationem, sed ex parte subiecti, sicut dictum est. ✠

in corp. ar.

¶ Ad quartum dicendum, quòd intellectus speculatiuus nõ potest habere dolorem, vel tristitiam ex parte sui obiecti, quod est uerum absolutè consideratum, quod est perfectio eius. Potest tamen ad ipsum pertingere dolor, uel causa doloris per modum iam dictum. ✠

In corp. ar.

SVMMA TEXTVS.

1. conclus. Prima conclusio. Tota anima Christi ratione suæ essentiæ passa est, cum tota essentia animæ corpori coniungatur, vnde corpore patiente, & disposito ad separationem ab anima, tota anima patiebatur.

2. conclus. ¶ Secunda conclusio: Si intelligamus animam secundum omnes eius potentias inferiores, sic patiebatur passionibus propriis illarum potentiarum, quia in singulis viribus inferioris animæ, quæ circa sensibilia operantur, inueniebatur, aliquid quod erat causa doloris in Christo.

3. conclus. ¶ Tertia conclusio. Ratio superior non patiebatur in ipso ex parte sui obiecti, videlicet, Dei, cum ipse Deus non sit causa doloris animę Christi, sed delectationis, & gaudii.

4. conclus. ¶ Quarta conclusio. Ex parte sui subiecti omnes potentiæ animæ Christi patiebantur, omnes enim potentiæ animæ radicantur in essentia eius, ad quam peruenit passio passo corpore, cuius est actus.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Videbitur fortassis alicui, quod ratio superior in Christo per proprium actum doluit de passione Christi, tum quia erat contra naturalem appetitum ipsius rationis superioris: tum quia erat contra conditionatum velle eiusdem: quicquid autem nobis nolentibus, uel naturali voluntate commodi, uel conditionato velle, accidit, sufficiens causa tristitiæ est, ut patet de miseria, quoad primũ, & de proiectione mercis in mare quoad secundum. Amplius, Christus tristatus est, de peccatis hominum, vt sunt offensæ Dei: sed hoc spectat ad rationem superiorem, quia hæc tristitia est secundum Deum, est secundum rationes æternas consultas, quæ sunt secundum Augustinum 12. de Trini. obiectũ rationis superioris, ergo. Sed & doctissimus Cano. libr. 12. de locis. capit. 14. in solutione vlt. Alia argumenta his similia proponit contra conclusionem D. Tho. Nam Dominus habuit in uoluntate actum, quo mortem uerè noluit, at tristitia est de his quæ nobis nolentibus accidunt, vt Augustinus ait. Prior propositio, quoniam ab aliquibus negatur, sic probatur. Primo ex D. Tho. 3. part. quæstio. 18. articul. 6. Vbi dicit, quòd uoluntas naturalis, & uoluntas sensualitatis aliud uoluit in Christo, quam diuina voluntas. Et art. 5. refert August. contra Maximinum in hæc verba: in hoc quod Christus ait, non quod uolo, sed quod tu: aliud se ostendit voluisse, quàm pater. Quod nisi humano corde non posset. Ac reuera ex illo Euãgelii testimonio nõ solum sancti ueteres, sed synodus sexta sub Agathone collegit, & duas voluntates in Christo, & duas uoluntatum operationes, Sanè qui ait, non sicut ego uolo, is actum voluntatis apertè significat. Verum aliquis elaberetur dicens, appetitum sensitiuum vocari interdum volũtatem. De qua Ambrosium hunc locum explicare, D. ipse Thomas interpretatur 3. par. q. 18. articul. 2. Quio D. Tho. quæstio. 18. 3. part. articul. 5. argumentum tertium non poterat refellere si admisisset, Christi voluntatem, aliquid velle quod non habuerit. Beatus enim est, vt August. docet qui habet quæcunque uult. In reliquis certè beatis probabilissimè aliquis posset eiusmodi uellcitates negare, quoniam in illo statu otiosæ sunt. Cum ergo Christus secundum intellectum, & uoluntatem perfectè fuerit beatus, nõ videtur eiusmodi nolitiones habuisse. Confirmantur hæc omnia, & probatur, quod in uoluntate Christi intellectuali quæ propriè voluntas est, non tristitiam modo, sed summam, maximamque fuisse. Quia enim in hostia pro peccato cordis contritio, voluntatisque tristitia potissimè desideratur, sacrificium quippe Deo Spiritus contribulatus, &c. & tristitia, spiritualis hæc contraria est peccato medicina, quod sedem suam præcipuè in uoluntate habet: consentaneum profectò erat, ut filius Dei hostiam se pro peccato exhibiturus, non solum corporis, & animæ sensitiuæ dolores, sed angores quoque spiritus, & uoluntatis tristitiam susciperet: qui pro culpis nostris omnibus hostia illa Deo acceptissima omnibus oĩno modis contereretur. Sic vere languores (Isai. 53.) nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Sic nõ modo vulneratus est propter iniquitates nostras, sed attritus est propter scelera nostra. Sic disciplina pacis nostræ super eum, & liuore atque dolore eius sanati sumus. Sic Dominus eum voluit in infirmitate conterere, qui poseret pro peccato animam suam. Augustin. insuper 14. libr. de ciuitat. asserit Christum eos naturæ nostræ defectus suscepisse, qui perfectioni gratiæ non repugnant quidem, sed de amore boni, & sancta charitate ueniunt. At commendat magis charitatem suam Christus, si tristitiam quoque eam Deo pro culpis nostris in sacrificium præbuit, quàm nos Deo pro illis debemus maxime. Item Ambrosius ad Gratianum Imperatorem dixit, sicut susceperat uoluntatem meam, suscepit tristitiam meam. Nam voluntas propriæ appetitus intellectualis est. Et uelle propriè actus voluntatis est: ait autem, non sicut ego uolo. Voluntatis etiam dolor hominis propriè tristitia est nam qui in solo appetitu sensitiuo reperitur, hic animantis magis dolor est, quàm hominis. Decuit autem, ut per dolorem propriè humanum humana peccata soluerentur

Verũ rõ superior habuerit dolorẽ p propriũ actũ. primũ arg.

Secũdum.

August.

Cano.

D. Thom.

Sexta synodus.

D. Thom.

Confir.

Esai. 53.

August.

Ambr.

soluerentur. Ita cum dixit; Repleta est malis anima mea, omnem animæ appetitum repletum dolore intellexit, siue sensualem, siue rationalem. Quoniam & pronomen, mea, rationalem magis, quam sensualem præfefert.

Documenta notãda.

¶ Pro explicatione veritatis, & confutatione istorum argumentorum nonnulla documenta ex diuina Theologia sunt obseruanda.

¶ Primum est; quòd in Christo fuerunt coniuncta diuina, & humana natura in unitatem suppositi, hoc enim est admirandum unionis hypostaticæ sacramentum.

¶ Secundum documentum, ita fuit dispensatū hoc Sacramentum, ut nec diuina natura impediret proprietates actiones, & passiones naturæ humanæ, neque humana excluderet omnipotentiam, aliasque conditiones diuinæ naturæ.

¶ Tertium habendum est præ oculis, quod secundum eiusmodi naturarum diuersitatem fuit in Christo gemina uita, increata, videlicet, quæ mori non potest, & creata, quę est humanę naturæ secundum quam mortuum esse Christum in Cruce per separationem animæ à corpore testantur omnes Euangelistæ.

¶ Quartum documentum, In Christo secundum diuersitatem naturarum est gemina uoluntas, altera diuina, altera humana, & qui alteram istarum voluntatum inficiatur, ulteram quoque naturam negat in Christo.

¶ Quintum documentum, Humana uoluntas in Christo uariè distribuitur à Theologis, in primis in uoluntatem, ut naturam, & ut rationem, prior dirigitur ex naturæ impulsu, posterior ex rationis cõsilio. Sic distinguit Damasc.

Damasc.

lib. 3. c. 14. & has duas uoluntates non re, sed ratione arbitror esse distinctas ex officiorum diuersitate. Sic sentit

D. Thom.

D. Th. in pluribus locis suæ doctrinæ, quos non oportet in præsentia commemorasse. Rursus, volũtas ut ratio duplex est, (vel, vt uerius loquamur) anima, quæ est altera pars humanę naturę in Christo habuit duas partes superiorẽ, qua contemplatur diuina ac cœlestia, & inferiorẽ, qua intendebat rebus agendis circa corpus, quæ sensui proxima est.

Solutio quæstionis

Ex his documentis si benè inspiciantur, haud difficile erit intelligere, quomodo superior pars animæ Christi omnis doloris, & tristitię fuerit expers, siquidem superior pars animæ Christi etiam sub tormentis, etiam in morte semper fruebatur contemplatione diuinitatis, & in ea, vt sic tristitia locum habere nõ potuit. Verum eadem uoluntas Christi, quæ re idem est cum ratione superiori, ut natura refugiebat mortem, ut aduersantem naturæ humanæ, dolebatque de eius cruciatu. Insuper voluntas Christi, vt ratio inferior etiam formidabat mortem, dolebat, tristitia, & mœrore afficiebatur, nam consulẽs rationem inferiorem, hoc est, obseruata propria innocentia, & quod indignus erat tali morte eam formidabat, sed obseruando supremam, diuinamque regulam simpliciter uolebat mori, & eam affectabat, & de ea magnopere gaudebat, & ex diuina dispensatione sic effectum est, & temperatum in hac dualitate naturarum voluntatum, ac partium animæ, vt summum fruitionis gaudium, cruciatum, & dolorem in nullo minueret neque acerrimus corporis cruciatus gaudium illud diuinæ fruitionis.

Miracula eximia.

Quod si dicat Theologus miraculum videri, quod simul in eadem uoluntate fuerit summum gaudium simul, & summa tristitia, dicendum est ei miraculum fuisse, quod idem homo esset, & viator, & comprehensor: miraculum, quod à gloria animæ nihil deriuaretur ad corpus? miraculum, quod à superioris gaudio potentiæ nihil solatii in inferiores redũdaret: miraculum, quod inferioribus perturbatis, nec superiores turbarentur, nec à sua perpetua operatione cessarẽt, nec remitterent opus, nec quietem, & delectationem, uel ex minima parte resoluerent. Inter hæc miracula propter mysterium nostræ redemptionis explendum quanquam voluntas Deo visu fruebatur, suscepit tamen tristitiam quantam maximam capere potuit: potuit autem capere tantam, quanta maxima in rerum natura esse potest. Vt dolor pro peccatis non minor esset, quam charitas, & scientiæ ipse quoque supereminerer. Illud etiam oportet scire pro explicatione sententiæ,

D. Thom.

D. Th. q; D. Th. non inficiatur partem animæ superiorem in Christo Domino passam fuisse tristitiã, sed solum quòd non patiebatur à proprio obiecto, quod est Deus, non utique patiebatur, sed fruebatur diuinæ essentiæ visione. Sed

Caietanus.

Caietanus aliter pergit ad propositam difficultatem explicandam, dicit enim in primis, quòd cùm secundum Augustinum tristitia sit de iis, quæ nobis nolentibus accidũt, necessum est, quòd tristitia sit de eo, quod est contra nostram uoluntatem. Rursus statuit Caiet. pro certo, quod nostrum nolle quadrupliciter inueniatur, uel per actum elicitum, vt si nolo visitari, uel per naturalem contrarietatem ad voluntatem secundum se, vt nolumus miseriam, vel per naturalem contrarietatem ad uoluntatem colligatam appetitui sensitiuo, vt nolumus vri, vel per conditionatum actum uoluntatis, puta, nolleitatem, vt nollemus proiicere merces in mare, quas tamen proiicimus. Tertio loco sta-

Scotus.

tuit Caieta. Scotum extimasse quodlibet istorum nolle, sufficienter causare tristitiam in uoluntate, si contra huiusmodi nolle, eueniat nobis aliquid. Sed in hoc fallitur Scotus, nam beatis multa possunt sic uolita euenire, qui tamen tristari non possunt. Certè pater, qui beatus est, nollet filium damnari, vt patet, & tamen beatus non tristatur, si

Nolle, dupliciter cõtingit.

filius damnatur. Et simile est de iniuriis, quæ fiunt sanctis circa eorum corpora, sunt enim contra naturalem voluntatem eorum, & tamen non tristantur. Quo circa distinguendum est de nolle, quod siue naturale, siue conditionatum sit, dupliciter sumi potest, uel absolutè, hoc est quantum est ex parte voluntatis, seu boni uoliti, aut mali noliti, & taliter nolle non sufficit ad causandam tristitiam. Alio modo sumitur nolle secũdum pręsentem statum volentis, aut nolentis, quia secundum præsentem statum habet nolleitatem, & hoc modo nolle sufficit ad tristitiam: propterea enim tristor proiiciendo merces, quia secũdum præsentem statum habeo nolleitatem perdendi illas, & è contra propterea beati de nullo tristanť, quia de nullo contrario euenturo habent nolleitatem in illo statu. Et in proposito, ideo Christus Dominus beatus secundum portionem superiorem non tristabatur de sua passione, quia secundum illam nec nolleitatem illius habebat: sed tãquam beatus illam nullo modo refutabat. Vnde patet falsum esse, quod rationi superiori Christi, vt natura, contrariebatur passio Christi: quoniam pars illa secundum illum statum non habuit aliquid contrarii. Et similiter falsum est, quòd habuerit nolleitatem mortis eadem ratione: quia, scilicet beata erat.

Soluuntur argumẽta Scoti.

Ex his documentis conatur Caietanus dissoluere omnia argumenta Scoti, & dicit, quod non est contra naturalem inclinationem superioris appetitus beati, passio Christi, & similiter, nec contra velle conditionatum illius, & similiter, nec contra eundem, quamuis colligatum corpori, quia non habuit locum redundantia in Christo. Ad illud de contritione peccatorum nostrorum dicit, quòd dolor ille est rationis inferioris: quoniam obiectum talis actus est aliquid temporale, scilicet offensa Dei. Nec obstat, quòd secundum rationes æternas sit hęc tristitia quoniam ratio inferior regulatur ex ratione superiori, & ab illa sumit principia: secundum enim obiecta, scilicet temporale, uel æternum distinguuntur ratio superior, & inferior, vt in 1. p. q. 79. arti. 9. habes. Vel dicatur de contritione peccatorum, quod dolor elicitiuè, & subiectiuè erat in sensu, in uoluntate autem imperatiuè, & sic non est consequens, quòd dolor fuerit in parte rationali, sicut imperans seruo, quod patiatur, non sentit in se dolorem. Sed certè prę̆stat dicere, quod in parte rationali fuerit summus dolor, prout iam supra expositum est. Sed sciendũ est, quòd Scotus existimat esse falsum, quod anima patiebatur secũdum suam essentiam, quia dolor siue tristitia nõ est in essentia animæ, sed in appetitu sensitiuo, uel intellectiuo, er-

Obiectio.

go perperam dicit D. Tho. quod dolor erat in anima Christi.

Solutio.

Responderur tamen quod S. Tho. non dicit, quod dolor erat in anima, sed quod anima patiebatur, tristabatur. His

D. Thom.

accedit ex doctrina D. Tho. de verit. q. 26. ar. 10 documentum obseruandum, inter animam, inquit, & eius potentias est tanta harmonia, & connexio, vt mala omnia, & bona sint cõmunia, & ideo si anima tristatur, tristitia etiam ad corpus redũdat, iuxta illud: spiritus tristis exsiccat ossa: si anima lætitia afficitur ad corporis quoque vires lætitia eius deriuatur: si corpus gaudet, aut læditur redundat in

animam,

ſiam, & ſic de potentia animę, ſentiendum eſt, & ſi gaudet vnum membrum, congaudent cætera membra. Vnde in Chriſto corpore patiente tota anima paſſa eſt, & omnes eius potentiæ, quæ in eſſentia animæ radicantur.

ARTICVLVS OCTAVVS.

Vtrùm tota anima Chriſti in paſſione frueretur fruitione beata.

253. 3. di. 15. q. 2. ar. 3. q. 2. & ve q. 10. ar. 11. ad 3. & q. 26. ar. 9. & 10. Et quol. 1. q. 2 ar. 2. cor. & opuſc. 3. c. 238, & 239

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quòd anima Chriſti in articulo illius paſsionis non tota frueretur fruitione beata. Impoſsibile eſt enim ſimul dolere, & gaudere, cum dolor, & gaudium ſint contraria. Sed anima Christi tota patiebatur dolorem in tempore paſsionis: vt ſupra habitum eſt. * Non ergo poterat eſſe vt tota frueretur.

* q. 15. articu. 10. * lib 10. c. 5. & libr. 7. capi. vlt. * art. 6. huius quæſt. * p. 2. q. 4.

¶ 2. Præterea, Philoſophus dicit in 7. Ethic. * quod triſtitia ſi ſit vehemens, non ſolum impedit delectationem contrariam, ſed quamcunque, & èconuerſo. Dolor autem paſsionis Chriſti fuit maximus, (vt oſtenſum eſt *) & ſimiliter delectatio fruitionis eſt maxima: vt in principio Secūdæ partis habitum eſt. * Non ergo potuit eſſe, quòd anima Chriſti tota ſimul pateretur, & frueretur.

* li. 1. ex c. 4. & 10. to. mo. 3.

¶ 3. Præterea, Fruitio beata eſt ſecundum cognitionem, & amorem diuinorum, vt patet per Auguſt. * in primo de doctrina Chriſtiana. Sed non omnes uires animæ attingunt ad cognoſcendum, & amandum Deum. Non ergo tota anima Chriſti fruebatur.

* li. 3. c. 15. poſt med.

¶ Sed contra eſt, quod Damaſcenus * dicit in 3. libr. quod diuinitas Chriſti permiſit carni agere, & pati quæ propria. Ergo pari ratione cum proprium eſſet animæ Chriſti, in quantum erat beata, quòd frueretur, paſsio eius fruitionem non impediebat.

ar. præced.

¶ Reſpondeo dicendum, quod ſicut dictum * eſt prius, tota anima poteſt intelligi, & ſecundum eſſentiam, & ſecundum omnes eius potentias. Si autem intelligatur ſecundum eſſentiam, ſic tota anima fruebatur, in quantum eſt ſubiectum ſuperioris partis animę, cuius eſt frui diuinitate: vt ſicut paſsio ratione eſſentiæ attribuitur ſuperiori parti animę, ita èconuerſo fruitio ratione ſuperioris partis animæ attribuatur eſſentiæ. Si vero accipiamus totam animam ratione omnium potentiarum eius ſic non tota anima fruebatur, nec directè quidem, quia fruitio non poteſt eſſe actus cuiuslibet partis animæ, nec per redundantiam gloriæ; quia dum Chriſtus erat uiator, non fiebat redundantia gloriæ à ſuperiori parte in inferiorem, nec ab anima in corpus. Sed quia nec èconuerſo ſuperior pars animæ impediebatur, circa id quod eſt ſibi proprium, per inferiorem, conſequens eſt, quod ſuperior pars animæ, perfectè fruebatur Chriſto patiente.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd gaudium fruitionis non contrariatur directè dolori paſsionis: quia non ſunt de eodem, nihil autem prohibet contraria eidem ineſſe non ſecundum idem. Et ſic gaudium fruitionis poteſt pertinere ad ſuperiorem partem rationis per proprium actum, dolor autem paſsionis ſecūdum ſuum ſubiectum. Ad eſſentiam vero animæ pertinet dolor paſsionis ex parte corporis, cuius eſt forma: gaudium vero fruitionis ex parte potentiæ, cui ſubiicitur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod verbum illud Philoſophi habet ueritatem ratione redundantiæ, quæ naturaliter fit ab vna potentia animæ in aliam. Sed hoc in Chriſto non fuit, vt ſupra dictum eſt. * — in corp. ar. & artic. 6.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit de totalitate animæ, quantum ad eius potentias.

SVMMA TEXTVS.

PRima concluſio. Anima Chriſti tota ſecundum eſſentiam fruebatur. Probatur, quia tota eſſentia eſt ſubiectum portionis ſuperioris, quæ fruebatur. Et declaratur à ſimili præcedentis articuli, vt ſicut portio ſuperior dicta eſt pati propter eſſentiam patientem, ita è contra eſſentia fruitur ratione partis ſuperioris fruentis. — 1. concluſ.

¶ Secunda concluſio. Anima Chriſti totalitate potentiarum, non tota fruebatur. Probatur: non directè, quia non quælibet pars animæ capax eſt fruitionis, nec per redundantiam, quia in Chriſto, quandiu fuit uiator non erat redundantia. — 2. concluſ.

¶ Tertia concluſio. Superior pars animæ proprio actu fruebatur Chriſto patiente. Probatur, quia non impediebatur à cotua ſibi fruitione per inferiorem partem patientem. — 3. concluſ.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo potiſſima difficultas eſt, quomodo ſummum gaudium fuerit ſimul coniunctū in anima Chriſti cum ſumma triſtitia, & dolore. Nam videtur eſſe euidens impoſſibilitas, quòd ſimul in eodem ſit ſummū gaudium, & ſumma triſtitia ſecundum eandem partem, ſicut eſt euidens impoſſibilitas, quod ſit ſumma albedo, & ſumma nigredo in eadem corporis parte. Hoc igitur confirmatur, nam anima Chriſti ſecundum uoluntatem erat beata perfectè, ergo nullam in uoluntate ſentiebat triſtitiam, beatitudo enim eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus. Deinde, fieri non poteſt, quod Deus in ſeipſo habeat dolorem, aut triſtitiam, ergo fieri non poteſt, vt uoluntas beati triſtitia afficiatur. — Probatur, quod ſummum gaudium non fuerit ſimul cū triſtitia. primū arg. Confirmat. Secūdum.

¶ Conſequentia inde probatur, nam ideo Deus non poteſt triſtari, quia habet in ſe omnem rationem boni, ſed etiam beatus habet omnem rationem boni, & quicquid vult, ergo non triſtatur, Chriſtus autem beatus erat. Præterea, anima Chriſti Domini erat in ſuprema deitatis contemplatione igitur nō poterat paſſionis ſentire cruciatum. — Tertium.

¶ Conſequentia inde probatur, nam Paulus raptus in tertium cœlum ait ſe neſcire, an in corpore, an extra corpus paſſus fuerit, & vehemēs motus impedit minoris ſenſum, & ſæpè experimur, ſi aliquando immergimur, in profundam meditationem non ſentire, quæ ob oculos uerſantur. Difficultas horum argumentorum uariis modis à Theologis explicatur, & nos in ſuperioribus aliquot adhibuimus expoſitiones, ſed nunc ex profeſſo rem accuratè inueſtigemus.

¶ Ad primum ergo argumentum D. Tho. de paſſio. animæ. ar. 10. ad 9. duas adhibet ſolutiones. Prior eſt, cōtraria, vt gaudium, & triſtitia non poſſe in eodem per ſe quidem, ſed benè per accidens, vt cum quis in naui deambulās fertur in contrarium eius ad quod nauis mouetur, ita inquit in ſuperiori ratione animę Chriſti erat gaudiū per ſe, quia — Ad 1. arg. D. Thom. 1. Solutio.

per

per actũ proprium, dolor verò per accidens, quia per corporis passionem.

2. Solutio.

Deinde respondet, q gaudium illud, & dolor non erant contraria, quia nõ erant de eodẽ sub eadẽ rõne, & Dominus gaudebat ex visione diuina, & gaudebat ex morte, quatenus diuinæ voluntati erat conformis, tristabatur tamẽ ex eadẽ, quia erat corporis proprij dissolutiua. Vtrumq; responsum huius argumẽti calũniā patitur.

Arguitur contra primā solutionem.

Primum sic solet impugnari, quoniā motus locales contrarii si aliqñ in eodem existunt, ex eo est, q tota ferè eorũ substãtia, & ratio est externus quidā respectus, propter quā rationẽ Pater & filius, licèt cõtrarias relationes præseferãt, in ordine ad diuersos terminos in eodem esse possunt, idem enim potest esse pater & filius ad diuersa cõparatus; cæterũ q duæ qualitates absolutæ sint in eodẽ simul, vt quòd aqua simul sit calida, & frigida, præsertim in summo, impossibile prorsus apparet. Gaudiũ verò & tristitia qualitates sunt absolutæ.

Impugnatur secūda solutio.

Sic impugnatur primũ responsum D. Tho. Et alterũ responsum habet etiā suas impugnationes, siquidem Christus videns rationes in Dei essentia diuinas lætabatur, & de sua morte gaudebat, quā cernebat diuinæ voluntati conformẽ, tristabatur autẽ de eadẽ, quia erat malũ naturę contrariũ, vnde obiectũ materiale gaudij, & tristitię idem erat, vt autem gaudij tristitiæ contrariũ sit, sat est verumq; in materiali obiecto conuenire, nā formalis gaudij, tristitięque rõ semper discrepant, siue de eadẽ re, siue de alia gaudeamus, & tristemur: nõ ergo videtur negandũ si in Chri voluntate summũ gaudiũ, summaq; tristitia de morte sua fuit, quin duo simul in eodẽ fuerint cõtraria. Rursus, prædictę animi affectiones vicissim se expellunt, quāuis non sint de eadẽ re. Certè cùm ex animis nostris tristitiam depellere curamus, aliis rebus, quæ lętitiam & gaudiũ afferre possunt, animam intẽdimus. Propter hæc argumenta quidā auctores acuti deserunt respõsiones D. Th. quæ alioquin non improbę sunt. Sed de earum defensione alio in loco cõmodius agetur.

3. solutio.

Aliumq; modum cõfutandi propositum argumẽtum quidā Theologi inuenerunt dicẽtes, q summum gaudium, & summa tristitia in Chr̃o non fuerunt in eodẽ subiecto, sed gaudium in voluntate, tristitia in appetitu sensitiuo. Sed hic modus dicendi, quòd sit improbabilis, in superiori articulo demonstratum est à nobis.

4. solutio.

Sunt qui dicunt, quòd per potentiā Dei supernaturalem per magnum miraculum gaudium summum, & summa tristitia in eodem subiecto fuerunt, maximè quia nõ propriè contraria erant, quia oppositio debet esse de eodem, & circa idem.

M. Canonum dogma.

Doctissimus P. Cano. quem honoris causa nomino, introduxit nouum dogma in Theologorum scholam, dicens, quòd in cruce anima Christi non habebat gaudium de visione diuinitatis. Ex dispensatione nāque diuina factum est quòd Christus in cruce retinuerit gaudium, quod suapte natura ex clara Dei notitia prodiret, idque factum est, vt Christus Dominus cruciatus perferret summos absque aliqua delectatione, aut consolatione. Inter istos modos dicendi nullus mihi displicet, excipio vltimum, qui meritò displicere debet, continet enim nouum dogma contra sententiā omnium Theologorũ. Atque hactenus de confutatione primi argumẽti.

Ad confir.

¶ Ad confirmationem dicendum est, quòd anima Christi erat beata essentialiter, & intensiuè, non autem extẽsiuè, erat enim Christus viator, & diffinitio beatitudinis intelligitur de perfecta beatitudine. Vel dicatur, quod ex visione diuinæ essentiæ omne gaudium subsequebatur, & omne malũ, & omnis tristitia depellebatur, sed ex dispẽsatione per miraculum factum est, vt Christus Dñs viator, & mortalis manẽs, tristitię, & dolori fuerit obnoxius.

Ad secũdm.

¶ Ad secundum arg. neganda est cõsequentia, & ratio discriminis demonstrata est in præcedenti solutione.

Ad tertiũ.

Ad secundum argumentum dicendum est, quòd quando intellectus vehementer rapitur præter naturam suam ex efficacia obiecti, tum sensus simul rapitur ex raptu intellectus, & sic homo extra se ponitur, & extasim patitur, Christus vero non rapiebatur ex diuina visione, nam ab exordio vitæ suæ anima Christi beata fuit, & fuit illi animæ beatitudo, quasi naturalis, ideoque liber erat ad sentiendum quoscumque alios motus interiores, & exactius illos sentiebat, quàm quiuis alius homo ex puritate complexionis, & temperaturæ.

ARTICVLVS NONVS.

Vtrùm Christus fuerit conuenienti tempore passus.

AD nonum sic proceditur. Videtur, quòd Christus non fuerit conuenienti tempore passus. 154 Infr.ar.10 cor. Passio enim Christi figurabatur per immolationem agni paschalis: vnde & Apostolus dicit 1. ad Corinth. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus. Sed agnus paschalis immolabatur decima quarta die ad vesperam: vt dicitur Exod. 12. Ergo videtur, quod Christus tunc debuerit pati, quòd patet esse falsum. Nam tũc pascha cum suis discipulis celebrauit (secundum illud Marc. 14. primo die azymorum, quando pascha immolabant) sequenti autem die passus fuit.

¶ 2. Præterea, Passio Christi dicitur eius exaltatio: secundum illud Ioan. 3. Oportet exaltari filium hominis. Ipse autem Christus dicitur sol iustitię: vt patet Malach. vlt. Ergo videtur quòd debuerit pati hora sexta, quando sol est in sua maxima exaltatione, cuius contrarium videtur per id quod dicitur Marc. 15. Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum.

¶ 3. Præterea, Sicut sol in hora sexta maximè exaltatur quolibet die, ita in solstitio ęstiuali maximè exaltat quolibet anno. Debuit ergo magis pati circa tempus solstitij ęstiualis, quàm circa tẽpus æquinoctij vernalis.

¶ 4. Præterea, per præsentiam Christi in mundo, mundus illuminabatur, secundum illud Ioa. 9. Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi. Cõueniens igitur fuisset humanæ saluti, vt diutius in hoc mundo vixisset, ita quòd non pateretur in iuuenili ętate, sed magis in senili.

Sed contra est, quòd dicitur Ioan. 13. Sciẽs Iesus quia venit hora eius, vt transeat de hoc mũdo ad patrem. Et Ioan. 2. dicit, Nondum venit hora mea. Vbi dicit Augusti. * Vbi tantum fecit, quantum sufficere iudicauit: venit hora eius, nõ necessitatis, sed voluntatis. Trac 8. in Ioan. non procul a fine. Conuenienti igitur tempore passus est.

Respondeo dicendum, quòd (sicut supra dictum est *) passio Christi subiecta erat eius volũtati. ar. 1. huius quæst. Voluntas autem eius regebatur diuina sapiẽtia: quæ omnia conueniẽter & suauiter disponit, vt dicitur Sap. 8. Et ideo dicendum est, quòd conuenienti tempore passio Christi celebrata est. Vnde Aug. in li. Quęstionũ vet. & no. Test. dicit, Omnia propriis locis & temporibus gessit Saluator.

Ad primum ergo dicendum, quòd quidam dicunt Christum fuisse passum decima quarta luna quando Iudęi pascha immolabant. Vnde & Ioã. 18. dicitur, quòd Iudæi non introierunt in prætorium

torium Pilati ipso die passionis, vt nõ contaminarentur, sed vt manducarent Pascha. Vbi Chryso.* dicit, quòd tũc Iudæi faciebant pascha, ipse verò ante vnam diem celebrauit pascha, reseruans suã occisionem sextæ feriæ, quando uetus pascha fiebat. Cui uidetur consonare: quòd dicitur Ioan. 13. quod ante diem festum paschę, Christus facta cęna, pedes discipulorum lauit. Sed cõtra hoc uidetur esse quod dicitur Matth. 26. quod prima die azymorum accesserunt discipuli ad Iesum dicentes. Vbi uis paremus tibi comedere pascha? Ex quo patet, ꝙ cum primus dies azymorũ dicatur decimus quartus dies mensis primi, quãdo agnus immolatur, & luna plenissima est (ut Hierony.* dicit) cõstat decima quarta luna Christum cęnam fecisse, & decima quinta eum esse passum. Et hoc expressius manifestatur per id quod dicitur Mar. 14. Primo die azymorum, quando pascha immolabant, &c. Luc. 24. Venit dies azymorum, in quo necesse erat occidi pascha.

ho. 82. in Ioã. parũ a med. t.3.

Sup illud Matth. 26. prima die azymorũ accesserũt. to.9.

¶ Et ideo quidam dicunt ꝙ Christus die conuenienti in 14. luna pascha cum discipulis suis mãducauit, demonstrans ꝙ usque ad ultimum diem non erat contrarius legi, ut Chrysost.* dicit super Matth. Sed Iudæi occupati circa procurationem mortis Christi contra legem celebrationem paschæ in crastinum distulerunt. Et propter hoc de his dicitur, ꝙ in die passionis Christi noluerunt intrare prætorium, vt non contaminarentur, sed manducarent Pascha.

hom 8. in Mat. paulo a prin. t.2.

¶ Sed nec istud videtur esse consonum verbis Marci dicentis. Primo die azymorum quãdo pascha immolabant. Simul ergo Christus & Iudæi verus pascha celebrauerunt. Et sicut Beda dicit super Mar.* licet Christus, qui est pascha nostrum, sit crucifixus seqnenti die, hoc est, decima quinta luna: attamen nocte qua agnus immolabatur, corporis sanguinisque sui, discipulis tradẽs mysteria celebranda, & a Iudęis tentus ac ligatus ipsius immolationis, hoc ẽ passionis suę sacrauit exordiũ. Cum autem dicitur Ioã. 13. ante diem festum paschæ, intelligitur hoc fuisse decima quarta luna, quod tunc euenit 5. feria: nam luna existẽte decima quinta erat dies solẽnissimus paschę apud Iudæos. Et sic eundem diem, quem Ioannes nominat ante diem festum paschæ, propter distinctionẽ naturalem dierum, Matthæus nominat primũ diem azymorum: quia secundũ ritum Iudaicę festiuitatis, solennitas incipiebat a vespera pręcedẽtis diei. Quod autem dicitur, eos comesturos esse pascha in decima quinta luna, intelligendum est quòd ibi pascha non dicitur agnus paschalis (qui immolatus fuerat decima quarta luna) sed dicitur cibus paschalis, id est azymi panes: quos oportebat comedi a mundis. Vnde Chrys.* ibidem aliã expositionem ponit, quòd pascha potest accipi pro toto festo Iudæorum, quod septem diebus agebatur.

Beda in c. Mar. 14. in c. 43. secundum Bedæ ordinẽ, t.2.

ho. 82. in Ioã. a med. to.3.

Ad secundum dicendum, quòd sicut Augu.* dicit in lib. de cons. Euange. hora erat quasi sexta, cum traditus est Dominus crucifigendus a Pilato, vt Ioannes dicit: Non enim erat plenè sexta, sed quasi sexta, id est, peracta quinta, & aliquid etiam de sexta esse cęperat, donec cõpleta sexta, Christo pendente in cruce, tenebræ fierent. Intelligitur autem fuisse hora tertia, cum clamauerũt Iudæi, vt Dominus crucifigeretur: & veracissimè demonstratur, tunc eos crucifixisse quando clamauerunt. Ergo ne quisquam cogitationem tanti criminis auersus à Iudæis in milites cõuerteret, erat, inquit, hora tertia, & crucifixerunt eum, vt illi eum potius crucifixisse inueniantur, qui hora tertia, vt crucifigeretur, clamauerunt. Quãquã non desunt qui parasceuen, quam Ioan. commemorat, dicens. Erat parasceue hora quasi sexta, horam diei tertiã velint intelligi. Parasceue quippe interpretatur præparatio. Verum autem pascha quod in passione Domini celebratur, incepit præparari ab hora noctis nona, quãdo scilicet omnes principes Sacerdotum dixerunt, Reus est mortis. Ab illa ergo noctis hora, vsque ad Christi crucifixionem, occurrit hora parasceues sexta, secundum Ioan. & hora diei tertia secundum Mar. Quidam tamen dicunt, quòd hęc diuersitas ex peccato scriptoris apud Græcos contingit: nam figuræ quibus tria & sex repræsentantur, satis sunt propinquæ apud eos.

†lib 3. 13. nõ procul a prin. t.4.

Ad tertium dicendum, quòd sicut dicitur in l. de Quęstionibus ver. & no. Testamenti,* tunc voluit Dominus passione sua mundum redimere & reformare, quando eum creauerat, id est, in ęquinoctio. Et tunc dies super noctem increscit: quia per passionem Saluatoris à tenebris ad lucẽ perducimur. Et quia perfecta illuminatio erit in secũdo aduentu Christi: ideo tempus secundi aduẽtus ęstati comparatur. Matt. 24. vbi dicitur, Cum ramus eius iam tener fuit & folia nata, scitis quia propè est ęstas: ita & vos cùm videritis hęc oĩa, scitote quia propè est, & in ianuis. Et tunc etiam erit maxima Christi exaltatio.

* in lib. q. ex no. Testa. q. 53. in prin. to.4. inter opera Aug.

Ad quartum dicendum, ꝙ Christus in iuuenili ętate pati voluit propter tria. Primò, quidẽ, vt ex hoc magis suã dilectionem cõmẽdaret, quod vitã suã pro nobis dedit, quãdo erat in perfectissimo statu. Secundò, quia non conueniebat vt in eo appareret naturæ diminutio, sicut nec morbus, vt supra dictũ est.* Tertiò, vt in iuuenili ętate moriẽs & resurgens, futurã resurgentiũ qualitatẽ in seipso Christus præmonstraret. Vnde dicitur Eph. 4. Donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis filii Dei in uirum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.

q. 14. art. 4.

SVMMA TEXTVS.

Cõclusio.

Conclusio est affirmatiua, quia voluntas eius regebatur diuina sapientia suauiter omnia disponente, tãtum enim stetit, quantũ sufficere iudicauit, voluit namq; in iuuenili ætate pati, vt magis suã dilectionem demonstraret, atque ea ætate moriens, & resurgens futuram resurgentium qualitatem in se ipso figurauit. Vnde ad

Ephes.

Ephes ca.4 dicitur. Donec occurramus in virum perfe-
ctum in mensuram ætatis plenitudinis Christi.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo tres quęstiones moueri solēt, & diffici
les quidē. Prima, qua die mortuus fuerit Christus. Se-
cūda, qua hora. Tertia, quo anno vitæ suę. Vt prima quæ
stio exponatur sic argumētor, & est argumentum primū
Prima q̄- D. Thom. Passio Christi figurabatur per immolationem
stio de die agni paschalis, vnde & Apost. dicit. 1. ad Cor. 5. pascha no
quo Chri- strū immolatus est Christus, sed agnus paschalis immo
stus fuit labatur 14. die ad vesperam, vt dicitur Exod. 12. ergo vi-
passus. detur, q̄ Christus tunc debuerit pati: quod patet esse fal-
1. argum. sum, nam tunc pascha cum suis discipulis celebrauit, se-
1. Cor. 5. cundum illud Mar. 14. Primo die azymorum, quādo pa
Exod. 12. scha immolabāt, sequenti autem die passus fuit. Et certè
Mar. 14. quòd Christus Dominus luna quartadecima fuerit cru-
2. argum. cifixus alio argumēto suaderi potest. Nam 15. luna illius
mensis erat celebris, ita quòd nil operis erat licitū in ea
Exod. 12. exceptis his quæ ad vescendum sunt, vt patet Exo. 12. cō
stat autem in illa die, qua Christus passus est, licita fuisse
opera, quæ in festis fuissent illicita, vt patet, cū ex operi-
bus Iudæorum, qui in illo die iudiciales actus in Chr̄m
exercuerunt, tum ex actibus Ioseph. & Nicodemi, qui se
pelierunt Christū, quod non fuisset licitū in sabbatho,
August. propter parasceuen enim festinata sepultura est, vt Aug.
admonuit. Idem patet ex eo quod mulieres sanctæ se cō
tinuerunt in sabbatho ab officio circa Christum sepultū.
Vnde est illud Ioā Euāg. Erat autem parasceue paschæ,
idest erat vigilia paschæ. Idem probāt Græci inuincibili
Ioan. 13. argumento, vt ipsi existimant ex Euangelio Ioannis, in
quo legitur cap. decimotertio, Christum cœnasse cum
discipulis ante diem festum paschæ, hoc est, luna, vt
ipsi exponūt, tertia decima quando adhuc fermentatus
panis erat in domibus. Habetur etiam in eodē Euange-
lio. c. 18. Christum occisum esse in die parasceues dicen-
Ioan. 18. te Ioāne, & ipsi non introierunt in prætorium, ne conta
minarentur, sed vt comederent pascha. Et rursum infra.
Erat autem parasceue, & post pauca: ibi posuerunt eum
propter parasceuen Iudæorum: quæ verba videntur ostē-
dere Christum occisum ea die, qua agnus occidebat̄, id
est, luna quartadecima, in qua erat parasceue, id est præ
Corollar. paratio paschæ, cuius enim vespere agnus immolabatur,
Græcorū. & azymorū esus incipiebat, ex quo deducūt Græci Chri
stum dispensatiōe anticipasse vna die legalem cœnam, &
ante legitimum tēpus perfecisse pascha, ne passio crucis
illi facultatem adimeret edendi mysticum agnum cum
discipulis suis, nouerat enim se luna quartadecima occi
dendum, vt ea die, qua immolabatur figuratiuus agnus,
verus quoque agnus immolaretur, & veritas hoc pacto
responderet figuræ. Hæc sunt argumenta Græcorum.
¶ De quęstione proposita Euthymius in Matthæi cō-
Euthym. mētariis explicans illud Matth. 26. Vespere autem facto
discumbebat cū duodecim, & Chrysost. hom. 82. in Ioā.
Chrysost. Dicunt, q̄ Christus Dominus mortuus est quartadeci-
ma luna, quando Iudæi faciebant pascha, ipse verò ante
vnam diem celebrauit pascha reseruans suam occisionē
sextæ feriæ, quādo vetus pascha fiebat. Sed hęc sententia
expugnari videtur euidētibus testimoniis sacri Euange-
Arguitur lii. Nam Matth. 26. dicitur, quòd prima die azymorum
contra istā accesserunt discipuli ad Iesum dicentes, vbi vis paremus
sententiā. tibi comedere pascha; ex quo patet, quòd cum primus
Matth. 26. dies azymorum dicatur quartusdecimus dies mēsis pri
mi, quando agnus immolatur, & luna plenissima est, cō-
stat quartadecima luna Christum cœnam fecisse, & quin
tadecima eū esse passum, idq; euidētius liquet Mar. 14.
Marci 14. vbi sic scribitur: primo die azymorum, quā do pascha im
Lucæ 22. molabāt. Et Luc. 22. venit dies azymorū, in qua necesse
erat occidi pascha. His argumentis quidam conuicti di
cunt, quòd Christus die conuenienti in quartadecima
luna cum suis discipulis māducauit, demonstrans quòd
vsque ad vltimum diem non erat cōtrarius legi, vt Chry
Chrysost. sosto dicit hom. 8. in Matth. sed Iudæi occupati circa p-
curationem mortis Christi contra legem celebrationem
paschæ in crastinum distulerunt, & propter hoc de eis di
citur, quòd in die passionis Christi noluerunt intrare p-
torium, vt non contaminarentur, sed vt manducarent
pascha. Sed neque ista sententia consona videtur verbis
Matth. dicentis primo die azymorum quando pascha
immolabant. Et idem fere dicunt Marcus, & Lucas.
¶ Hac ergo sententia ad hunc modum labefactata po D. Thom.
nit D. Tho. suam sententiam in solutione primi, dicitq;
q̄ Christus & Iudæi vetus pascha simul celebrauerūt, &
sicut Beda dicit sup Marcū. c. 14. licèt Christus qui est pa Beda.
scha nostrum sit crucifixus sequenti die, hoc est 15. luna,
attamen nocte qua agnus immolabatur, corporis san-
guinisq; sui discipulis tradēs mysteria celebrāda, & a Iu-
dæis tētus ac ligatus ipsius immolationis, hoc est, passio
nis suæ sacrauit exordium. Cum autem dicitur Ioan. 13. Ioann. 13.
Ante diem festū paschæ, intelligitur hoc fuisse 14. luna,
quod tūc euenit 5. feria: nam luna existente 15. erat dies
solennissimus paschæ apud Iudæos. Et sic eundem diē,
quem Ioannes nominat ante diem festū paschæ, propter
distinctionem naturalem dierum Matthæus nominat
primā diem azymorū: quia secūdū ritū Iudaicæ festiui-
tatis, solennitas incipiebat a vespera præcedentis diei.
Quod autem dicitur eos comesturos esse pascha in 15.
luna, intelligendum est, q̄ ibi pascha nō dicitur agnus
paschalis, qui immolatus fuerat decimaquarta luna, sed
dicitur cibus paschalis, id est, azymi panes. quos oporte-
bat comedi a mūdis. Vnde Chrysost. ibidem aliam expo Chrysost.
sitionem ponit, quòd pascha potest accipi pro toto festo
Iudæorum, quod septem diebus agebatur. Ex hac senten
tia D. Tho. constat Christū perfecisse cęnam die mensis
quartadecima ad vesperā paschæ, cōstat rursus luna 15.
fuisse crucifixum. Sed neque ista sententia D. Th. suis ca Prim. arg.
lūniis caret, calumniatur enim eā Burgensis sup Mat. c. cōtra sen-
26. præcipuè illud assertum D. Th. quòd illud verbū Ioā- tentiā D.
nis, vt non cōtaminarētur, sed vt māducarent pascha, in- Thomæ.
telligatur de azymis, nam inquit, quòd lactucæ agrestes
nunquàm vocātur pascha in diuinis scripturis, ergo ne
que azym. Et certè in cōsuetudine scripturarū diuinarū 2. argum.
nūquā est azymos uocare pascha. His accedit aliud arg.
non leue, nā in tota serie veteris testamēti nō est lex præ
cipiens, vt mūdi manducarent panes azymos, imo talis
lex esset intolerabilis. Tū quia vix omnes tot diebus mū
di essent, cum tam facilè ex minimis rebus cōtaminarē-
tur. Tū quia illis diebus non poterat esse alius panis, quā
azymus, vnde si quispiam esset immundus septem die-
bus integris panem non ederet.
¶ Pro explicatione veritatis dico primò Christum pri 1. Conclu.
die quàm pateretur, sacramētum instituisse, quod liqui-
do constat ex Euāgelio Ioan. & ex aliis Euangelistis, &
Paul. 1. Corint. 11. inquit, quòd Dominus Iesus, in qua no
cte tradebatur accepit panē, &c. & ecclesia in canone.
Qui pridie quam pateretur, &c. Secundo dico esse certū 2. Conclu.
secūdum fidem, quòd passus est in vigilia sabbathi, hoc
est feria sexta Hoc assertum colligitur expressè ex Euan
gelio Marci & Lucæ, vbi habetur: cùm esset parasceue,
quod est ante sabbathum. Tertio dico, pro certo haben- 3. Conclu.
dum est, quòd Christus Dominus quartadecima luna cœ
nauit agnumque edidit paschalem, sicut & cęteri Iudęi.
Hoc asserūt apertè tres Euāgelistæ, Matthæus, Marcus,
& Lucas, adeò vt Græci Doctores non sciant aliud respō Græcorū
dere ad tres Euāgelistas, nisi quòd errauerūt, & quòd cor error.
recti fuerint a Ioanne, quod asserere blasphemum est, &
hæreticum dogma. Quod si ex me quæras, sit ne dogma
fidei quòd Christus cœnauerit luna quartadecima? Re-
spondeo esse periculosum, imò erroneum oppositum do
cere, cùm expressè tres Euangelistæ in locis commemora
tis id asserant adeò euidenter, vt Græci non inuenerint
aliam huius rei solutionem, nisi negare tres Euāgelistas
verum dixisse. Et vt rectè hic aduertit Caietanus in hu- Caietanus
ius quæstionis explicatione, non solum certa incertis
præponenda sunt, sed ex certis, ea quæ ambigua vidētur,
interpretanda sunt, quo circa certitudo scripta a tribus
Euāgelistis, Matthæo, Marco, & Luca de primo die azy
morū, qui quintadecima luna est, quòd scilicet fuit feria

sexta,& dies veneris, in qua Christus passus est, debet præponi incertus,hoc est,varijs expositionibus, quæ solens adhiberi ad verba Ioannis Euangelistæ, non quo ad veritatem,& falsitatẽ,quia omnia sunt vera, sed quo ad securitatem sensus literalis. Verba siquidem illorum nō possunt exponi ad literam,nisi intelligendo diem illum veneris fuisse lunam quintamdecimam;quia expresse dicunt primū diem azymorum inchoatum vespere præcedẽte,vocantes diem Iouis ad vesperam diem azymorū. Verba autem Ioānis Euangelistæ possunt aliter interpretari,quàm,quòd sabbatho fuerit quintadecima luna, vt patet ex expositione Doctorum,igitur fatēdū est ipsum diem Veneris fuisse quintamdecimā lunam. Hoc ipsum confirmatur,quia idem Ioannes ibidem appellat vnum, idemque tempus parasceuē paschæ,& pascha,dicit enim de illo die Veneris,erat autem parasceue paschę, & eodē introducit Pilatum dicētem: Est autem vobis cōsuetudo,vt dimittam vobis vnum in pascha,si enim tam proprè Ioannes nomine paschę vtitur,vt Græci existimant, nō debuit idem tēpus dici parasceue paschæ, & pascha, constat enim quòd strictè loquendo aliud est tempus paschæ,& aliud est parasceue paschæ: vocauit ergo vtrobique pascha solēnitatem paschalem,sicut etiā Lucas act.
Act.12. 12. totā solennitatē paschalem pascha vocat tractās de Petro occidendo. Erāt autem dies azymorum,& subdit: volens post pascha producere eum. Quarto dico, dicere
4. Conclu: Iudæos non comedisse eadem die agnum paschalē, quo Christus Dominus,non est dogma, quod fidei aduersetur. Potest enim dici,quòd Iudæi occupati morte Christi nō potuerunt eadem die agnum edere paschalem, vel quia multis retro annis Iudæi errabant in computatione dierum,& sic dies Veneris erat 14.luna apud Iudæos, cū secundum veritatem esset quintadecima. Christus autem ea in re non errauit. Sic tenet Burgēsis loco citato. Sed profecto in eius impugnatione non immorabitur,nā certè sequitur somnia Iudæorū absque aliquo veritatis fundamēto. Maneat ergo ex hac disputatione pro certo, & immoto,quod Christus Dominus passus fuit feria sexta in die Veneris,in quo omnes tam Græci, quàm Latini cōueniunt,quodq; euidēter asseritur in sacro Euāgelio, vt dudum probatum est. Maneat rursus tanquàm certum, & verè exploratum,quòd Christus Dominus passus fuerit luna 15.& hoc quidem contra Græcos.

Ad primū argum. Beda, ¶ Ad argumenta in principio facta satisfaciēdum est. Ad primum argumentum respōdetur ex Beda sup Mar. c.14.quòd licèt Christus, qui est pascha nostrū sit crucifixus sequenti die,hoc est, quintadecima luna, extremum nocte qua agnus immolabatur corporis sanguinisque sui discipulis tradens mysteria celebranda, & a Iudæis tentus ac ligatus, ipsius immolationis,hoc est,passionis suæ sacrauit exordium.

Ad secdm. ¶ Ad secundum argumētū dicendum est, quod quia præceptum de obseruatione illius festi excipiebat spectātia ad præparationem ciborum,quæ tamen erant prohibita in sabbatho, colligitur fuisse licita illo die, quæ sabbatho nō licuissent. Nam lex sub vna exceptione comprehendit omnia similia,& propterea ex hoc ipso, quod in die primo paschę poterāt parare necessaria ad cibum, consequens est,quod etiam licita fuerunt omnia quæ occurrēs necessitas naturæ, ac pietatis exegisset, ac per hoc opus sepulturæ maximæ pietatis gratia, vt fuit circa Christū, licitum fuit. Actus verò iudiciales cum non sint inter opera seruilia non videntur in veteri lege prohiberi, legimus enim Petrum captum inter dies azymorum.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium argum.respōdetur,quod diem illum,quem tres Euangelistæ appellarunt diem azymorum primum, Ioānes ante diem festum paschæ nuncupauit,hoc est, lunam 14.in cuius vesperæ solennitas azymorum,siue pascha incipiebat,& agnus immolabatur. Pro quo sciēdū est,quod ante diem festum paschę erat luna 14. vt patet ex
Leuiti. 23. Exodi volumine,& Leuitici 23.mense primo,quartadecima die mēsis ad vesperam phase Domini est, & quintadecima die mēsis huius solennitas azymorum Domini est.Ad id verò quod dicit Ioānes Iudæos noluisse ingredi prætoriū,ne contaminarentur,sed māducarēt pascha, dicendum est cum D Tho.quòd pascha in eo loco nō significat agnum paschalem, eum enim iam comederant Iudæi præterita nocte,dicēte Matthæo, & prima die azymorū,qñ pascha immolabāt, &c.sed significat azymos panes,quos septē diebus cōtinuis edere oportebat,quorum primus & celeberrimus dies ille erat, quo Christus occisus est,luna nempe quintadecima ab ipso quartędecimæ lunæ vespere incipiēs. Neque contra istam expositionem argumēta Burgensis aliquid valent. Nam quicquid dicat Burgēsis: Magister historiarum, & Innocentius,& D.Th.constanter affirmant, quòd neque azyma toto paschate poterat ab immūdis manducari, & fortassis hæc erat traditio inter Iudæos celeberrima. Si quis tamen esset pollutus statim ex legis remedio poterat emūdari. Illud vero quod addit Ioannes fuisse ea die parasceuen,non est interpretandum de parasceue paschę,in quo Iudæi parabāt se ad esum agni, sed de parasceue sequentis sabbathi, quod dicebatur sabbathum paschæ, qa intra hebdomadam paschalē incideret. Vnde & celebrius habebatur,quàm alia sabbatha, sicut Euāgelista indicat dicens:erat enim magnus ille dies sabbathi,& ideo magna præparatione ad eius celebrationem opus erat. Et hæc de prima quæstione sufficiant. Soluuntur argumēta contra D. Thomam.

¶ Secunda quæstio,cum Christus hora tertia crucifixus fuerit?Ratio quæstionis est,nam Marcus c.15 apertè dicit:Erat autem hora tertia,& crucifixerunt eum. In 2.quæstio. de hora, qua Chrs crucifixus est.
contrarium est,nam D.Ioannes c.19 sic ait: erat autem parasceue paschæ,hora quasi sexta,& dicit Iudæis: Ecce rex vester, &c. Ex quo apertè colligitur hora ferè sexta eum fuisse damnatum. Mar.5. Ioann.19.

¶ Ad hāc quæstionem tres solutiones solent adhiberi. Prima est D.Hieronymi. Theophilacti, & Caietani,quod deprauata sit nota numeri uitio scriptoris,& legi debere hora sexta. Secunda solutio est D.Augustini,quod linguis Iudæorum hora tertia crucifixus est, sicut Marcus dicit,hora verò sexta facto ipso,sicut alij Euangelistæ testantur. Tertia solutio est,quòd totus dies secundum Iudæorum computationem diuidebatur in quatuor partes siue horas,videlicet,mane,seu diluculum,& tertiam, & sextam,& nonam, seu vesperam, singulis ternas horas amplectentibus,vt patet ex historia passionis, vbi de omnibus mentio fit,& patet ex parabola vineæ, & sic nulla dissonantia est. Nam Ioannes dicit hora ferè sexta,quia tam fermè erat finis tertiæ, & initium sextæ, completa autem sexta tenebræ factæ sunt vsque ad horam nonam, & tunc emisit Christus spiritum. 1. Solutio. Hierony. Theophy. Caietanus 2. Solutio August. 3. Solutio.

¶ Tertia quæstio est, quo anno vitæ suæ Chrs Dominus in cruce passus fuit?De hac quęstione sunt variæ sentētiæ Patrū. Irenæus li.2.de hæres.c.49.existimat Christū Dominum mortuū fuisse anno quadragesimo sexto vitæ suæ,vel circa quinquagesimum, & probat ex illo Ioā. Quinquaginta annos nōdum habes. Dicebatque hic author,seniores sui temporis dicere solere a Ioāne Euangelista ita accepisse. Et certe ætas grādior decebat magisteriū Christi,quia erat magister etiam seniorum, vnde secundum istos Christus Dominus per 16.annos prædicauit. Tertul.li.2.contra Iudęos affirmat, quòd anno trigesimo vitę suæ fuerit crucifixus. Idē docet Lactantius Firmianus,Paulus Orosius,Et probatur hęc snia,quia Christus natus est quadragesimo secūdo anno Augusti Cæsaris,& crucifixus est decimo quinto Tyberij,& secūdum omnes historias Augustus Cæsar regnauit 56.annos. Ex qua computatione si vera est,liquidū est, quòd vixit Dominus 30.annos,quindecim numeratis in vita Augusti Cæsaris,& quindecim numeratis in vita Tyberij. Ignatius in Epistola ad Trabellianos,Chrys.ho.10.sup Mat. Bæda in libro de temporibus c 49. Aug.li.2. de doctrina Christi, hi omnes auctores dicūt, quod passus fuerit anno trigesimo tertio incipiēte Ignatius quòd paulo post trigesimum tertium. Sed fortassis Ignatius cōputat vitam Christi a cōceptione,alij vero a natiuitate. Ita tenet Ioānes Lucidus de emēdat.temporis lib 7.ca.2. & in opusc. perquā elegant de vero passionis die Domini nostri Iesu Christi Idem docet cōstanter Abulensis a.parte defensoriu a cap.11. usque ad 20. Veritas ergo est,quòd anno trigesimo 3 quæstio. quo anno Christ⁹ est mortuus. 1. Sentētia Irenæus. 2. Sentētia. Tertullia. Lactātius. Paul⁹ Orosius. 2. Sentētia Ignatius. Chrysost. Bæda. August. Ioānes Lucidus. Abulensis.

trigeſimo tertio vitę ſuæ inchoato per tres mēſes,& paulo amplius Chriſtus in cruce paſſus eſt, videlicet anno 4. Olympiadis. 202. Tūc quoq; currebat annus 18. Tyberii, auctoribus Euſebio, Hieronymo, Auguſtino, Eutropio,& Bæda. Reprobatur in hoc Africanus, & Tertullianus, quia dicunt Chriſtum paſſum anno 15. Tyberij, quod eſt penitus falſum, & contra Euangelicam veritatem, cùm Lucas dicat Chriſtum baptizatū anno 15. Tyberii,& inde tribus annis, & tribus mēſibus prędicauerit Quidam autem Græci putant Chriſtum paſſum vlterius per annū ſ. anno vitæ ſuæ 34. inchoato per tres menſes decimo Calēdas Aprilis, hoc eſt. 23. Martij. quia tūc fuit luna 15. primi mēſis. Nonnulli verò Latinorum partim ſequuti ſunt Græcos putantes eum 34. anno vitę ſuę paſſum, partim ab eis diſſentiunt dicentes eum paſſum 8. Calendas Aprilis, hoc eſt, 25. Martii. Sed hi omnes proculdubio errauerūt non ſolum contradicentes hiſtoriographis, ſed etiā veritatem Euangelicam deſtruentes: nam Chriſtus non venit legem ſoluere, ſed adimplere, ſecundum ergo legē, quę pręcipit, exo. 12. vt comedatur agnus paſchalis luna. 14. primi mēſis ad veſperam. Chriſtus eadem. 14. luna paſcha cum diſcipulis comedit iuxta legis edictum Nam dicitur Luc. 22. Venit autem dies azymorum, in quo neceſſe erat occidi paſcha, &c. Tunc autem luna. 14 fuit feria quinta, die verò ſequēti, ſcilicet luna 15. Chriſtus in cruce paſſus eſt feria ſexta, cum dicatur. Marci 15. Erat autem paraſceue, quod eſt ante ſabbathū, ſcilicet quando Chriſtus crucifixus eſt. Duo ergo ſecundum veritatem euangelicam firmiter tenenda ſunt, videlicet, quòd Chriſtus paſſus eſt luna. 15. & quod tunc erat feria ſexta. Anno autem 34. vitæ Chriſti, quamuis luna. 15. primi menſis fuerit die. 23. Martii, vt Græci computāt, nō tamen fuit feria ſexta, ſed feria tertia, vt patet per tabulam literarum Dominicalium. Sic ergo Græci errauerunt conſiderantes tantum lunam, & nō feriam: Similiter defecerunt quidam ex Latinis, quoniam eo anno. 34. Chriſti non ſolum 15 luna, non fuit 25. die Martii, quæ tunc fuit luna. 17. ſed nec tunc fuit feria 6. ſed feria 5. & ideò manifeſtius eſt eorum error contra Euāgeliū. Vt ergo ſaluemus Euangelicam veritatem dicimus Chriſtum paſſum anno. 33 vitæ ſuæ inchoato, quia tunc fuit ſimul luna 15. & feria 6. Nā eo anno 33. luna prima primi mēſis fuit die 20. Martii. & luna paſchalis 15. fuit die 3. Aprilis, ſole exiſtente in 10. gradu arietis, & luna ei oppoſita in 10 gradu libræ iuxta veram computationem ſecundum medium motum, quo vtuntur Hebræi. Eo igitur die fuit feria ſexta, quoniā eo anno fuit litera Dominicalis D. & die 3. Aprilis aſſignatur litera B. quæ tunc fuit feria 6. Sed Euangeliſtæ non nominant diem 3. Aprilis, quia non vtebantur calendario Romano ſtabiliter fixo, ſed ſequebantur menſes lunares mobiles iuxta Hebræos, qui nomināt dies mēſis ab ætate lunę. Et ideo paſſionis Chriſti diem ſecundum lunam deſcripſerunt. Quare iuxta menſes Iudęorum lunares, & mobiles Chriſtus paſſus eſt luna 15 primi menſis, qui ab Hebræis dicitur Niſan Hic autem primus mēſis iuxta æquinoctium vernale apud nos dicitur Martius, vt Romulus decreuit: nam ipſe eſt primus a Septembri, Octobri, & cęteris. Vnde illa fuit lunatio Martii: quæ partim fuit in Martio, & partim in Aprili. Hinc orta eſt communis omnium opinio, quòd Chriſtus in Martio paſſus eſt: quia in lunatione Martii crucifixus eſt, quæ eſt prima lunatio ęquoctii vernalis, licèt ingrediatur mēſem Aprilis. Propterea celebrat Eccleſia Paſcha Reſurrectionis Dominicæ iuxta ordinem ſeruatum a Chriſto, ſcilicet quādoque in Martio quandoque in Aprili, iuxta lunæ motum, videlicet in Dominica ſequente poſt quartam decimam lunam primi menſis: & præcedenti feria 6. celebrat Chriſti paſsionē. Cōis etiam fidelium eſt opinio iuxta ſententiam Cyrilli, quòd Chriſtus eo die paſſus eſt, quo & cōceptus. Quæ vera eſt, ſi referatur ad diē hebdomadis, quia ſicut feria ſexta cōceptus eſt, ita & eadem feria ſexta paſſus eſt. Sed nō eſt vera, ſi referatur ad diem menſis, quia die 25. Martii conceptus, & die 3. Aprilis paſſus eſt. Eo autem die quo paſſus eſt Dñs, ſol contra curſum naturę eclypſim paſſus eſt, vt Euangelia teſtantur, a 6. videlicet hora vſque ad 9. Hanc mirabilem eclypſim vidit Dionyſius Areopagita in Aegypto exiſtens ante ſuam conuerſionem, vt ipſe teſtatur in Epiſtola ad Polycarpum. De qua eclypſi ſcripſit etiam Phelgon Olympiadum egregius ſupputator in 14. libro ita dicens: Quarto autem anno ducentiſsimæ ſecundæ Olympiadis magna, & excellens inter omnes, quæ ante eam acciderant, defectio ſolis eſt facta, Diei hora ſexta ita in tenebroſam noctem verſus, vt ſtellæ coelo viſæ ſint. Hæc ille. Vixit autem Chriſtus annos 32. menſes tres. & dies decem. Hæc de iſta quæſtione, nam argumenta quæ facta ſunt in contrarium, friuola ſunt.

Africanus & Tertullianus decepti.

Quorundā Græcorum & Latinorum falſa ſententia.

Exod. 12.

Lucæ 22.

Marci 15.

Veritas catholica.

Cyrillus.

Dionyſius.

ARTICVLVS DECIMVS.

Vtrùm Chriſtus fuerit conuenienti loco paſſus.

AD decimum ſic proceditur. Videtur, quòd non conuenienti loco Chriſtus paſſus fuerit. Chriſtus enim paſſus eſt ſecundum carnem humaná, quę quidem concepta fuit ex uirgine in Nazareth, & nata in Bethlehem. Ergo uidetur, quòd non in Hieruſalem, ſed in Nazareth, uel in Bethlehem pati debuerit.

255 Supra q. 35. ar. 7. ad 1. & inf. q. 83. ar. 3. ad 1. Et opu. 60. ca. 18. col. 2.

§ 2. Præterea, Veritas debet reſpōdere figurę. Sed paſſio Chriſti figurabatur per ſacrificia veteris legis. Sed huiuſmodi ſacrificia offerebātur in templo. Ergo uidetur, quòd & Chriſtus in templo pati debuerit, & non extra portam ciuitatis.

§ 3. Præterea, Medicina debet morbo reſpondere, Sed paſſio Chriſti fuit medicina contra peccatum Adæ. Adam autem non fuit ſepultus in Hieruſalem, ſed in Hebron', dicitur enim Ioſue. 14. Nomen Hebron antè uocabatur Cariath Arbe: Adam maximus ibi inter Enacim ſitus eſt. Ergo videtur, quòd Chriſtus in Hebron, & non in Hieruſalem, pati debuerit.

Sed contra eſt, quod dicitur Luc. 13. Non capit Prophetá perire extra Hieruſalem. Sed Chriſtus fuit Propheta. Conuenienter ergo paſſus eſt in Hieruſalem.

Reſpondeo dicendum, quòd ſicut dicitur in lib.' quæſtionum. Omnia propriis locis & temporibus geſſit Saluator: quia ſicut omnia tempora ſunt in manu eius, ita etiam omnia loca. Et ideo ſicut conuenienti tempore Chriſtus paſſus eſt, ita etiam conuenienti loco.

Aug. in li. q. ex nou. Teſt. q. 55. in princi. to. 4.

Ad primum ergo dicendum, quòd Chriſtus cōuenientiſſimè in Hieruſalem paſſus eſt. Primò quidem, quia Hieruſalem erat locus a Deo electus ad ſacrificia ſibi offerenda. Quę quidē figuralia ſacrificia figurabāt Chriſti paſſionem, quod eſt uerum ſacrificium, ſecundum illud Epheſ. 5. Tradidit ſemetipſum hoſtiam & oblationem in odorem ſuauitatis. Vnde Beda * dicit in quadam homilia, quod appropinquante hora paſſionis. Dominus appropinquare noluit loco paſſionis, ſcilicet in Hieruſalem, quo perue-

ho. in Dominica Palmarum in prin. quęre eam in homiliario totius anni.

nit ante sex dies Paschæ: sicut agnus Paschalis ante sex dies Paschæ, idest, decima luna secundum præceptum legis ad locũ immolationis ducebatur. Secũdò, quia virtus passionis eius ad totum mũdum diffundenda erat, in medio terrę habitabilis pati voluit, id est, in Hierusalem. Vnde dicitur in Psal. 73. Deus autem rex noster, ante sæcula operatus est salutem in medio terræ, id est in Hierusalē: quæ dicitur esse vmbilicus terræ. Tertiò, quia hoc maximè cõueniebat humilitati eius: ut scilicet sicut turpissimũ genus mortis elegit, ita etiam ad eius humilitatem pertinuit, φ in loco tam celebri confusionem pati non recusauit. Vnde Leo Papa dicit in quodã sermone Epiphaniæ. * Qui serui susceperat formam, Bethlehem prælegit natiuitati, Hierusalē passioni. Quartò, vt ostenderet a principibus populi Iudæorũ exortam esse iniquitatem occidētium ipsum: & ideo in Hierusalem, vbi principes morabantur, voluit pati. Vnde dicitur Actuum. 4. Cõuenerunt in ista ciuitate aduersus sanctum puerum tuum Iesum, quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus cum Gentibus & populis Israel.

In ser. t. an temediũ.

Ad secundum dicendum, φ Christus non in templo aut in ciuitate, sed extra portam passus est propter tria. Primo quidē, vt veritas responderet figuræ: nam uitulus & hircus, qui solennissimo sacrificio ad expiationem totius multitudinis offerebantur, extra castra combūrebantur, ut præcipitur Leuit. 16. Vnde dicitur Hebræo. 13. Quorum animalium infertur sanguis pro peccato in Sancta per Pontificem, horum corpora cremantur extra castra: propter quòd & Iesus, vt sanctificaret per suũ sanguinem populũ, extra portã passus est. Secundò, ut per hoc daret nobis exēplum exeundi à mundana conuersatione. Vnde ibidem subditur. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium eius portantes. Tertiò, ut Chrysost. * in serm. de passione dicit. Noluit Dominus pati sub tecto, non in templo Iudaico, ne Iudæi subtraherent sacrificium salutare, ne putares pro illa tantum plebe oblatum. Et ideo foras ciuitatem, foras muros, ut scias sacrificium esse commune, quod totius terræ est oblatio, quod communis est purificatio.

In ser. qui incipit :hodierna die dñs noster aliquantulũ a princ. to. 3.

Ad tertium dicendum, φ (sicut Hierony. * dicit super Matthæum.) Quidam exposuit Caluariæ locum, in quo sepultus est Adam, & ideo sic appellatum; quia ibi antiqui hominis sit conditũ caput. Fauorabilis interpretatio & mulcens aurē populi, nec tamē uera. Extra vrbem enim & foras portam, loca sunt in quibus truncantur capita damnatorum, & Caluariæ, id est, decollatorum sumpsere nomē. Propterea autem ibi crucifixus est Iesus, vbi prius erat area damnatorum, ut ibi erigerentur vexilla martyrij. Adam verò sepultũ iuxta Hebron & Arbee in Iesu filii Naue volumine legimus. Magis autem Iesus crucifigēdus erat in loco communi damnatorũ, quàm iuxta sepulchrum Adæ, ut ostenderetur quòd crux Christi non solum erat in remedium contra peccatum personale ipsius Adæ, sed etiam contra peccatũ totius mundi.

Super illud Mar. 27. Et venerũt in locũ q dicitur Golgotha, t. 9.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio est affirmatiua, quia loca, & tempora sunt in manu eius. Elegit enim Hierusalem, qui erat locus sacrificiorum, cum se tradiderit hostiam & oblationem in odorem suauitatis. Et sicut turpissimum genus mortis elegit, ita ad eius humanitatem pertinuit in celebri loco confusionem pati, passusque est extra portam, vt daret nobis exemplum exeundi a mundana cõuersatione; & vt veritas corresponderet figuræ: quia vitulus, & hircus, qui offerebantur solennissimo sacrificio ad expiationem totius multitudinis, extra castra comburebantur.

Conclusio.

EXPOSIO ARTICVLI.

Hieronymus in epistola sub nomine Pauli, & Eustochii ad Marcellam to. 1. In hac, inquit, vrbe (id est Hierusalem) imo in hoc tunc loco habitasse dicitur, & mortuus esse Adam Vnde & locus, in quo crucifixus est Dominus noster Caluaria appellatur, scilicet quod ibi sit antiqui hominis Caluaria condita, ut secundus Adã & sanguis Christi de cruce stillans primi Adam, & iacētis prothoplasti peccata dilueret. Et tunc ille sermo Apostoli compleretur. Excitare qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Christus. Hæc ille, nõ quasi opinionem suã, sed quasi antiquam retulit. Similiter Cyprianus in sermone de resurrectione Christi fo. 469. Ita nos, inquit, ad Christum pertinentes, cuius sanguine conspersa creditur Adam Caluaria, q sub loco quo crux Domini fixa est, humatus traditur ab aliquibus, &c. Hieronym. uero enarrans 5. cap. epist. ad Ephes. refert sese hoc a quodam apud populum concionãre audisse, remque magno omnium assensu fuisse exceptam, etiam si negat hoc cum cæteris Pauli uerbis quadrare, hoc, inquam, excitare qui dormis, &c. Nam incertum est, an Paulus è Propheta sumpserit hæc uerba, qui non extet, an ipse prophetico afflatus spiritu hæc dixerit. Erasmus sentit hoc uideri quasi fabulam a Hieronymo, quod & apposuit margini Cypriani. Et ipse li. 2. Ecclesia. fol. 164. loquens de exordio orationis dicit. Hac in parte quidam peccant, quòd ficta pro veris narrant. Velut is qui commentus est Adã in monte Caluarię fuisse sepultum sub ipsa cruce, qui contactus sanguine Domini reuixerit, Christo sepultum his uerbis appellante, huc detorquens quæ legũtur apud Paulum Ephes. 5. incerto autore. Surge qui dormis, & exurge a mortuis, & continget te Christus. Sic enim habent quidam Græci codices. Cæterum Hieronymus in q. heb. super Genes. 23. sentit Adam fuisse sepultum in ciuitate Arbee, quæ est Hebron, ubi Abraham, & Sara, Isaac, & Rebecca, Iacob, & Lya cõditi iacent. Vide Genes. 23. in principio, & Iosue 14. in fine.

D. Hiero. — Cyprianus fol. 496. — Hierony. — Erasmus. — Hierony. — Genes. 23. Iosue. 14.

ARTICVLVS VNDECIMVS.

Vtrùm conueniens fuerit Christum cum latronibus crucifigi.

AD vndecimum sic proceditur. Videtur, quòd non fuerit cõueniens Christum cum latronibus crucifigi, dicitur enim 2. ad Corinth. 6. Quæ participatio iustitiæ cũ iniquitate? Sed Christus factus est nobis iustitia a Deo, iniquitas autem pertinet 256

tinet ad latrones. Non ergo fuit conueniens, vt Christus simul cum latronibus crucifigeretur.

¶2. Præterea, Super illud Matth. 26. Si oportuerit me mori tecum, non te negabo, dicit Origenes,* Mori cum Iesu pro omnibus moriente, hominum non erat. Et Ambrosius * dicit super illud Luc. 22. Paratus sum tecum & in carcerem, & in mortem ire, Passio, inquit, Domini æmulos habet, pares non habet. Multò igitur minus conueniens videtur, quòd Christus simul cum latronibus pateretur.

Ori. hom. 35 i Matt. post 5. fol. a prin. ho. to.3. *lib.10 in Luc.c.eui' tit. est responsione premij. t.8

¶3. Præterea, Matth. 27. dicitur, quòd latrones qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei. Sed Luc. 23. dicitur quod vnus eorum, qui crucifixus erat cum Christo, ei dicebat, Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum. Ergo videtur, quod præter latrones blasphemantes fuerit cum eo crucifixus, alius nō blasphemans. Et sic videtur inconueniēter ab Euangelistis narratū, ꝙ Christus fuerit cum latronibus crucifixus.

¶Sed contra est, quod Isa. 53. fuerat prophetatum: Et cum sceleratis reputatus est.

¶Respondeo dicendum, quòd Christus inter latrones crucifixus est, alia quidem ratione quantum ad intentionem Iudæorum, alia verò quantum ad Dei ordinationem. Quantum enim ad intentionem Iudæorum, duos latrones vtrinque crucifixerunt (sicut dicit Chryso.*) vt eorū suspicionis fieret particeps. Sed non ita euenit: nam de illis nihil dicitur. Huius autem vbique crux honoratur. Reges diademata deponētes, assumunt crucem in purpuris, in diadematibus, in armis, in mensa sacrata, vbique terrarum crux emicat. Quantum verò ad Dei ordinationem, Christus cum latronibus crucifixus est: quia vt Hieronym.* dicit super Matthęum. Sicut pro nobis maledictū crucis factus est Christus, sic pro omnium salute inter noxios quasi noxius crucifigitur. Secūdò, vt dicit Leo * papa in sermone de passione, duo latrones, vnus ad dexteram, & alius ad sinistram crucifiguntur: vt in ipsa patibuli specie monstraretur illa quæ in iudicio ipsius, omnium hominū faciēda est discretio. Et August.* dicit super Ioan. ipsa crux, si attendas, tribunal fuit: in medio enim iudice constituto, vnus qui credidit, liberatus, alius qui insultauit, damnatus est: iā significabat quid facturus est de viuis & mortuis, alios positurus ad dexterā, alios vero ad sinistram. Tertio, secundum Hilarium * duo latrones lęuę ac dextrę affiguntur, omnem humani generis vniuersitatem vocari ad sacramentum passionis Domini ostendētes. Sed quia per diuersitatē fideliū ac īfideliū, fit omnium secundum dextram sinistramque diuisio, vnus ex duobus ad dexterā eius situs, fidei iustificatione saluatur. Quarto, quia vt Beda * dicit super Marc. latrones qui cum Domino crucifixi sunt, significant eos, qui sub fide & confessione Christi vel agonē martyrii, vel quelibet arctioris disciplinę instituta subeūt. Sed qui hoc ꝓ ęterna gloria gerūt, dexteri latronis fide designātur: qui vero humanę laudis intuitu, sinistri latronis mentem imitantur & actus.

ho. 88. in Matth. aliquātulū a prin. to.2.

Mat.27. su p illud Venerūt I locū qui dicitur Golgotha. t.6.

* in 4. ser. de passiōe parū a prī.

Aug. trac. 31. in Ioā. in fi. to.9.

cano.33. I Matt. ante med.

cap. 15. in Mar. to ca 44. secundum eius ord. circa med. to.2.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Christus debitum mortis non habuit, sed mortem voluntariè subiit, vt sua virtute vinceret mortem, ita etiam nō habuit meritum, vt cum latronibus poneretur, sed voluit cū iniquis deputari, vt sua virtute iniquitatem destrueret. Vnde Chrys.* dicit super Ioan. quod latronem in cruce conuertere, & in paradisum inducere, non minus fuit, quam concutere petras.

hom. 84. in Io. non remotè a prin. to.3.

Ad secundum dicendum, quòd non conueniebat, vt cum Christo aliquis alius pateretur ex eadem causa. Vnde Orig. ibidē subdit. Omnes fuerant in peccatis, & omnes opus habebant, vt pro eis alius moreretur, non ipsi pro aliis.

finitis 5. fo. prioribus a prin. ho. 35. in Matth. hu merando to.3.

Ad tertium dicendum, quòd sicut Aug.* dicit in lib. de consensu Euangelistarum, possumus intelligere Matth. posuisse pluralem numerum pro singulari: cùm dixit, latrones improperabāt ei. Vel potest dici secundum Hierony.* quòd primum vterq; blasphemauerit, deinde visis signis vnus eorum crediderit.

*lib.3.cap. 16. in medio to.4. Sup illud Mat.27. latrones improperabant ei t.9.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio est affirmatiua. Nam sicut pro nobis maledictum crucis factus est, sic pro omnium salute inter noxios quasi noxius crucifigitur: Atque duo latrones designabant iudicium, quod facturus est de viuis, & mortuis, alios positurus ad dexteram, alios verò ad sinistram. Et, vt Beda dicit, latrones qui cū Domino crucifixi sunt, significant eos, qui sub fide, & confessione Christi disciplinæ, vel martyrii instituta subeunt. Sed qui hæc pro æterna gloria gerunt, dextri latronis fide designātur. Qui vero humanæ laudis intuitu; sinistri latronis mentem imitantur, & actus.

Conclus.

Beda.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo non sunt magna dubia. Primum est, vtrùm latrones fuerint clauis crucifixi. In cuius explicationem dico breuiter esse indubitatum; quòd, fuerint clauis crucifixi, quicquid pictores fingant. Id quod persuadeo quatuor argumentis. Primò, quia nobis nō constat Christum clauis crucifixum nisi ex verbis Euangelistarum. Sed illi eodem modo loquuntur de Christo, & latronibus dicentes. Et crucifixerunt iuxta eum duos latrones, ergo clauis confixi sunt. Deinde, nam aliter mori non potuissent crucifixi, nisi fame, neque enim ex sola suspensione, vel alligatione funium mori poterant. Tertiò. Quia crucifixi fuor more communi, & certò constat ex historijs, Gentiles claui consueuisse crucifigere. Quartò. Idem constat ex historiis in inuentione crucis per Helenam; vbi refertur quod iunctis tribus crucibus non poterant discernere, quæ nam esset crux Christi propter similitudinem. Habetur hæc historia libro. 10. Eccle. histor. capitulo 7. & 8. & tripart. libro 2. capit. 18. At si latrones non essent clauis affixi, facilè erat discernere crucem Domini a cęteris in quibus nulla apparerēt clauorum foramina. Ita tenet Picus in libro de prænotione, & Abulens. parad. 2. a ca. 42. vsque ad 58 De pictura quæ solet in Ecclesiis adhiberi nulla est habenda ratio, nam etiā Ioseph vir Marię pingitur vt senex decrepitus, & senio confectus, quod est falsissimum. Fortassis latrones pinguntur funibus alligati

Latrones fuerūt clauis affixi.

Historia ecclesiastica & tripartita.

Picus. Mirandula.

Abulensis.

ligari ad crucem propter reuerentiam Christi.

Nõ est certum quod ambo pedes Christi cõfixi fuerint vno clauo.

¶ Dubium aliud est, vtrùm pedes ambo Christi vno clauo confixi sint, vel pluribus? De hac re nihil certi, & exploratı habetur in sacris scriptoribus. Communis pictura habet, quòd vno clauo fuerint cruci affixi. Verum est tamen, quòd aliquæ imagines antiquæ ostēdunt Christum cruci affixum quatuor clauis. Itaque pedes Christi duobus clauis affixos planè indicant. Quamobrem Abulensis parad. 3. a capit. 7. vsque ad 12. ita docet. Sed de hac re, vt dixi in initio dubii, nulla certitudo ex historiis haberi potest. Verosimilior videtur sententia illa, quæ asserit quatuor clauis fuisse cruci affixum.

ARTICVLVS DVODECIMVS.

Vtrùm passio Christi sit eius diuinitati attribuenda.

257 4.cõt.c.55. ad 14.

AD duodecimum sic proceditur. Videtur, quòd passio Christi sit eius diuinitati attribuenda. Dicitur enim primæ ad Corinth. 2. Si cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Sed dominus gloriæ est Christus secundum diuinitatem, ergo passio Christi competit ei secundum diuinitatem.

¶ 2. Prǽtereà, Principium salutis humanæ est ipsa diuinitas, secundum illud Psal. 36. Salus autem iustorū a Domino. Si ergo passio Christi ad eius diuinitatem non pertineret, videretur, quòd non posset nobis esse fructifera.

¶ 3. Prǽterea, Iudæi puniti sunt pro peccato occisionis Christi, tanquam homicidæ ipsius Dei: quod magnitudo pœnæ demonstrat. Hoc autem non esset, si passio ad diuinitatem non pertineret: ergo passio Christi ad diuinitatē eius pertinuit.

Incipit hæc epist. Ego arbitrabar.

¶ Sed contra est, quod Athanasius dicit in Epistola ad Epictetum. † Natura Deus manens verbum est impassibile. Sed impassibile non potest pati, Passio ergo Christi nō pertinebat ad eius diuinitatem.

q. 2. arti. 2. & 3.

Respondeo dicendum, quòd (sicut suprà dictum est †) vnio humanę naturę & diuinę facta est in persona & hypostasi & supposito, manente tamen distinctione naturarum: vt scilicet sit eadē persona & hypostasis diuinę & humanę naturæ, salua tamen vtriusque naturę proprietate. Et ideo

q. 16. ar. 5.

(sicut supra dictum est †) supposito diuinę naturę attribuenda est passio, non ratione diuinæ naturæ, quæ est impassibilis, sed ratione humanæ

Habetur I prima synodo Eph. canon. 12.

naturę. Vnde in epistola synodali Cyrillus dicit. † Siquis non confitetur, Dei uerbum passum carne, & crucifixum carne, anathema sit. Pertinet ergo passio Christi ad suppositum diuinæ naturæ, ratione naturæ passibilis assumptæ, non autem ratione diuinæ naturæ impassibilis.

Ad primum ergo dicendum, quòd Dominus glorię dicitur crucifixus, non secundum quòd est Dominus glorię, sed secundum quòd erat homo passibilis.

Ad secundum dicendum, quòd (sicut dicitur in quodam sermone Ephesini cōcilii) mors Christi tanquam facta mors Dei, scilicet per vnionem in persona, destruxit mortem: quoniam Deus & homo erat qui patiebatur. Non enim natura Dei læsa est, sed humana, neque mutatione sua suscepit passiones.

Ad tertium dicēdum, quòd sicut subditur ibidem, * non purum hominem crucifixerunt Iudęi, sed Deo intulerunt præsumptiones. Pone enim principem loqui per verbum, & hoc formari per literas in charta aliqua & dirigi ciuitatib*, & aliquis inobediēs, chartam dirumpat, ad mortis sententiam deducetur, non tanquam chartam dirumpens, sed tanquam verbum imperiale dirumpens. Non ergo securus sit Iudæus, tanquam purum hominem crucifigens: quod enim uidebat, quasi charta erat: quod autem in ea celabatur imperiale uerbum erat, natum ex natura, non prolatum per linguam.

In illo ser. Cōc. Ephesini.

SVMMA TEXTVS.

Cōclusio.

COnclusio sic habet. Attribuenda est passio Christi diuino supposito, non ratione diuinæ, sed humanę naturæ. Quia vnio vtriusque naturę facta est in persona, salua vtriusque naturæ proprietate, vnde si quis non confitetur Dei verbum carne passum, & crucifixum carne, anathema sit, vt dicit D. Cyrillus.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Locutiōes interpretādæ.

IN hoc articulo non sunt quæstiones, quę magnoperè nos detineant. Nam iam in superioribus satis, superque est demonstratum, quemadmodum istæ locutiones in proprietate sermonis veræ non sunt: Diuinitas patitur, diuinitas mutatur, diuinitas moritur, diuinitas est crucifixa. Et similiter istæ: Diuinitas nascitur, & generatur. Vnde si aliquando istæ loquutiones reperiantur in sanctis patribus piè sunt interpretandæ, non extendendæ, & sensus est, quòd Deus moritur, Deus patitur, Deus mutatur, sed ratione humanæ naturæ. Itaque quanquā Diuus Paulus sæpenumerò dicat, quòd filius Dei passus est, quod Dominus gloriè crucifixus est, intelligendum est, quòd passus est nō secundum diuinam naturam, sed humanam, hoc est, Christus passus est, non vt Deus, neque vt filius Dei, sed vt homo, & filius hominis. Vnde cum passus sit secundum humanam naturam, passus est & in anima, & in corpore, cum perfectio humanæ naturæ consistat in corpore, & anima. Pro cuius declaratione sciendum est, quòd Christo tribuitur triplex operum genus. Primum genus est eorum, quæ sunt solius Dei vt viuificare, iustificare, peccatum remittere, sanctum, diuinum, sempiternum, atque beatum facere, & similia. Secundum genus est eorum operum, quæ non conueniunt Deo ratione diuinitatis, nisi ratione humanitatis, vt obedire, orare, pauere, tædere, mori. Tertium genus est eorum operum, quæ non possunt esse, nisi eius qui simul est Deus & homo, vt pro voluntate ponere animam suam, & iterum resumere illam, suscitare seipsum ex mortuis, pretium condignum soluere pro peccatis totius mundi. Ex quibus facile est intelligere diuinas scripturas, quæ tribuunt Christo opera diuinitatis, quales sunt: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum &c. Item, remittuntur tibi peccata tua. Item, adolescēs tibi dico, surge, vel Lazare veni foras, & id genus alia. Illas insuper quę tribuunt ei opera veri hominis, quales sunt. Cœpit Iesus pauere, & tædere, & mæstus esse, expirauit, mortuus est. Intelligesque quòd secū-

Triplex genus operū Christi.

dum

dum duplicem naturam, in Christo gemina fuit vita, increata videlicet, quæ est sempiterna deitas, quæ mori non potest, & creata, quæ est humanæ naturę ex carne & anima consistentis, secundum quam mortuum esse Christum in cruce per diuisionem animæ a corpore, testatur Euangelium Mat. 27. Mar. 15. Ioan. 19. Dominus, expirauit, emisit spiritum, tradidit spiritum, id est, animam. Ex his documentis si animaduersa sunt, liquido constat esse dogma fidei, verbum Dei carne passum, & crucifixum fuisse, diuinitate eius immortali, impassibilique permanente. Hoc mysterium appellat Paulus verbũ crucis, quod quidem pereuntibus stultitia est, his autem qui salui fiunt Dei virtus, & Dei sapientia est, vt ipse met Paulus testatur. Et certè hoc est præclarissimum signum, ex quo homo potest dignoscere, an ne sit ex electorum numero, si cum audierit prædicari filium Dei crucifixũ pro nobis, non reuocat hoc ad quæstiones, si hoc erat cõueniens nec ne, an ne sit opus stultitiæ, an ne sapientiæ. Quin potius confitens vera, & integra fide passum fuisse filium Dei, in hoc verbo cognoscat, quanta sit Dei potentia, & virtus, qui pœna temporaria Christi filii sui liberauit omne genus hominum à cruciatibus sempiternis, & per ignominiam crucis temporariam, suis fidelibus æternam gloriam est elargitus, & moriens per mortem dedit vitam. O verè infinita Dei virtus, quæ ex vno contrario sciuit, & potuit elicere alterum, ex morte vitam, ex ignominia gloriam, ex pœna beatitudinem. Appellat hoc verbum Diuus Paulus stultitiam Dei, quoniam sic a sapientibus huius mundi existimabatur, sapientes enim mundi huius, omnes res expendunt, & ponderant per regulas suæ sapientiæ, & quoniam hæc beatissima passio crucis non quadrabat illorum regulis, existimabant esse stultitiã. Sed non videbant miseri causam veram, ob quã regulæ suæ sapientiæ hoc admirandum opus non quadrabat; vera si quidem causa est, quoniam excedebat, & exuperabat in infinitum eorum sapientiam. Ob idque dicit Paulus, quòd id quod stultum est Deo, sapientius est hominibus: propter quod dicit Dominus: Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Deus enim fecit hoc grande opus, per quod stulti, & ignorantes salui fiunt, damnatis, & reprobatis sapientibus, & prudentibus huius mundi, qui in sua sapientia, & prudentia confidebant. Denique Diuus Paulus istud opus, & verbũ crucis appellat Dei infirmitatem, & impotentiã. Talis enim à principibus huius mundi reputata est, qui ex sua humana potentia, & autoritate omnia metiuntur, & ponderant, tum vero quoniam si humano more loquendum est, is qui patitur, & iniuria afficitur, occiditur, crucifigitur, reputatur impotens, & imbecillus ad se defendendum. Verum D. Paulus dicit, quòd hoc, quod ab hominibus reputatur impotens, & infirmum, fortius est omnibus hominibus. Cuius rei duplicem demonstrat in alio loco rationem. Prior est. Gratia, & benignitas Dei, propter quam vnigenitus Dei gustauit mortem pro omnibus. Posterior est. Vt destrueret sua morte eum qui mortis habebat imperium, hoc est, diabolũ, & liberaret suos a mortis timore. Est ne minima gratia mori pro aliis? est ne parua potentia, quòd moriens sua morte destruat eum, qui mortis habebat imperium? & quòd liberet suos a timore mortis? qui propter Christum spõte, & maximè voluntariè ad mortem quamlibet horrendam currunt de resurrectione securi.

Matth. 27. Mar. 15. Ioan. 19.

Prçclarũ signũ diuinæ electionis.

QVAESTIO XLVII.

De causa efficiente Passionis Christi, in sex articulos diuisa.

DEinde considerandum est de causa efficiente passionis Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm Christus fuerit ab aliis occisus, vel à seipso.

¶ Secundò, ex quo motiuo seipsum passioni tradiderit.

¶ Tertiò, vtrùm Pater tradiderit eum ad patiendum.

¶ Quartò, vtrùm fuerit conueniens, vt per manus Gentium pateretur, vel potius à Iudæis.

¶ Quintò, vtrùm occisores eius eum cognouerint.

¶ Sextò, de peccato eorum qui Christum occiderunt.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm Christus fuerit ab aliquo occisus, an à seipso.

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd Christus non fuerit ab alio occisus, sed à seipso. Dicit enim ipse, Ioannis. 10. Nemo tollit animam meam à me, sed ego pono eam. Ille autem dicitur aliquem occidere, qui animam eius tollit. Non est ergo Christus ab alijs occisus, sed à seipso. 258 Infr. q. 50. art. 1. ad 2. & q. 51. ar. 3. cor. Et opu. 3. ca. 337. & 338.

¶ 2. Præterea, Illi qui ab alijs occiduntur, paulatim debilitata natura deficiunt, & maximè hoc apparet in crucifixis: vt enim dicit Augustin.* in 4. de Trinitat. longa morte cruciabantur ligno suspensi. In Christo autem non hoc accidit: nam clamans voce magna, emisit spiritũ: vt dicitur Matt. 27. Non ergo Christus est ab aliis occisus, sed a seipso. li. 5. ca. 13. paulo post prin. to. 3.

¶ 3. Præterea, Illi qui ab aliis occiduntur, per violentiam moriuntur, & ita non voluntariè: quia violentum opponitur voluntario. Sed August.* dicit in 4. de Trini. quòd spiritus Christi non deseruit carnem inuitus, sed quia voluit, quando voluit, & quomodo voluit. Non ergo Christus est ab aliis occisus, sed à seipso. li. 4. ca. 13. non lõgè a prin. t. 3.

¶ Sed contra est, quod dicitur Luc. 18. Postquam flagellauerint, occident eum.

¶ Respondeo dicendum, quòd aliquid potest esse causa alicuius effectus dupliciter, Vno modo directe ad illud agendo. Et hoc modo persecutores Christi eum occiderunt, quia sufficientem causam mortis ei intulerunt, cum intentione occidendi ipsum, & effectu subsequẽte: quia scilicet ex illa causa est mors subsecuta. Alio modo dicitur aliquis causa alicuius indirectè, scilicet quia non impedit cùm impedire possit: sicut si dicatur aliquis alium perfundere, quia non clausit fenestram,

ſtram,per quam imber ingreditur. Et hoc modo ipſe Chriſtus fuit cauſa ſuæ paſſionis & mortis. poterat enim ſuam paſſionē & mortem impedire.Primò quidem aduerſarios reprimendo,vt eū aut non vellent,aut non poſſent interficere. Secūdò,quia ſpiritus eius habebat poteſtatem conſeruandi naturam carnis ſuæ, ne a quocunque læſiuo inflicto opprimeretur. Quod quidem habuit anima Chriſti, quia erat verbo Dei coniuncta in vnitate perſonæ: vt Auguſt. * dicit in 4.de Trini. Quia ergo anima Chriſti non repulit a proprio corpore nocumentum illatum: ſed voluit quòd natura corporalis illi nocumento ſuccumberet, dicitur ſuam animam poſuiſſe, vel voluntariè mortuus eſſe.

lib.4.c.13. de Tri.c.3.

Ad primum ergo dicendum, quòd cum dicitur.Nemo tollit aimam meam a me,intelligitur, me inuito:quod enim aliquis ab inuito aufert, q. reſiſtere non poteſt,illud propriè dicitur tolli.

Ad ſecundum dicendum, quòd vt Chriſtus oſtenderet, quòd paſſio illata per violētiam,eius animā nō eripiebat, naturam corporalem in ſua fortitudine conſeruauit, ut etiā in extremis poſitus voce magna clamaret,quod inter alia miracula mortis eius computatur. Vnde dicitur Mat.15 Vidēs autem Cēturio qui ex aduerſo ſtabat,quia ſic clamans expiraſſet, ait. Verè hic homo filius Dei erat. Fuit etiam & mirabile in Chriſti morte, quòd velocius mortuus fuit aliis,qui ſimili pęna afficiebantur. Vnde dicitur Ioan,19, quod eorum qui cum Chriſto crucifixi erant,fregerunt crura, vt cito morerentur: ad Ieſum autem cùm ueniſſent,ut uiderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura. Et Marc.15. dicitur, quòd Pilatus mirabatur,ſi iam obiiſſet. Sicut enim eius uoluntate, natura corporalis conſeruata eſt in ſuo uigore uſque ad extremum: ſic etiam quando uoluit, ſubitò ceſſit nocumento illato.

Ad tertium dicendum,quòd Chriſtus ſimul & violentiam paſſus eſt ut moreretur,& tamen uoluntariè mortuus fuit:quia uiolentia corpori eius illata eſt,quæ tamen tantum corpori eius præualuit, quantum ipſe uoluit.

SVMMA TEXTVS.

1. Conclu. PRima cōcluſio. Chriſtus ab aliis directè occiſus fuit, & non a ſeipſo, quia perſequutores illi intenderunt ſufficientem cauſam mortis in intentione occidendi, & effectu ſobſequente.

2. Conclu. ¶ Secunda concluſio, indirectè Chriſtus fuit cauſa mortis ſuæ, quia non impediuit, poterat enim illos impedire, vt eum, aut non vellent, aut non poſſent interficere, quia ſpiritus eius habebat poteſtatem conſeruandi naturam carnis ſuæ, ne à quocunque lædente opprimeretur, quod quidem habuit anima Chriſti, cum eſſet coniuncta verbo Dei in vnitate perſonæ. Quare dicitur animam ſuam poſuiſſe, & voluntarie mortuum fuiſſe.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Primū dubiū, Verū Chriſt⁹ in cruce naturaliter mortuus fuerit. Prim. arg.

IN hoc articulo variæ ſolent moueri quæſtiones, quas breui ſermone perſtringā. Prima illa eſt, verùm Chriſtus in cruce verè & naturaliter mortuus fuerit? A parte negante ſic arguitur. Nam ſi fuit mortuus, aut hoc fuit quia ipſe animam à corpore ſeparauit, aut propter vulnera,ſed non primo modo, ſic enim ſequeretur, quòd Iudæi Chriſtum non occidiſſent, ſed quòd ipſe ſui ipſius fuit homicida, quod eſt inconueniens. Nec ſecundo modo, quia mors quæ occidit propter vulnera prouenit homini ea ſumma debilitate præueniente,quod in Chriſto non fuit, quia clamans expirauit, ergo Chriſtus in cruce nullo modo mortuus fuit.

Secūdum. ¶ Præterea, natura humana non fuit in Chriſto debilior, quàm in aliis hominibus,ſed nullus alius homo tā cito moreretur propter vulnera manuum,& pedum, vulnus autem lateris fuit ei inflictum poſt mortem, ergo in cruce mortuus non fuit,cum nulla cauſa mortis eius eſſe videatur.

In oppoſi. Ioan. 19. ¶ In contrarium eſt, quod dicitur Ioan.19. quòd Chriſtus in cruce pendens, inclinato capite tradidit ſpiritum. Mors autem eſt per ſeparationem animæ a corpore,ergo Chriſtus in cruce mortuus fuit.

Secūm dubium, an ī Chriſto eſſet neceſſitas moriendi. Iſa.53. Marc.15. Ioan.10. Auguſt. ¶ Secunda quæſtio ſubſequitur, an in Chriſto eſſet neceſſitas moriendi? Et videtur, quod nō. Ex illo, quòd habetur Iſa.53. Oblatus eſt,quia ipſe voluit. Et Marc.15.de Domino traditur, exclamantem voce magna ſpiritum emiſiſſe, id quod aduertens Centurio confeſſus eſt Chriſtum filium Dei eſſe. Idem videtur colligi ex illo Ioann. 10. Nemo tollit animam meam à me, ſed ego pono eā. Et Auguſt.4.de Trinit.capit.13.dicit, quòd ſpiritus Chriſti non deſeruit carnem inuitus,ſed quia voluit, quando voluit,& quomodo voluit. Et ibidem dicit inuitam mortem pęnam eſſe peccati. Dominus autem fuit expers peccati, ideoque non paſſus eſt mortem inuitam, ſicut nos patimur.

¶ In contrarium eſt, nam Chriſtus naturam humanam habuit mortalem, at omne mortale neceſſario tandem morietur, igitur neceſſe erat Chriſtum mori.

Tertiū dubiū, vtrùm mors Chri fuerit naturalis. ¶ Tertia quęſtio ea eſt, vtrùm mors Chriſti fuerit naturalis, an ne miraculoſa? & apparet, quòd fuerit miraculoſa, nam ſi fuit voluntaria, ergo non naturalis, ſi non naturalis, ergo miraculoſa.

Prim. arg. D. Thom. ¶ Deinde arguitur, nam D. Tho. in ſolutione ſecundi miraculo tribuit, & quòd Chriſtus Dominus exclamans expirauerit,& quòd tam citò ex vulneribus mortuus fuerit. Et in quodlibeto 1.q.2.ar.3.ſcribit, quòd natura reſtitit virtute diuinitatis pluſquam in aliis hominibus. Vnde ſumpſit vires ad clamandum, propter quod Centurio admirans dixit. Vere filius Dei erat iſte.

Secūdum. ¶ Sunt præterea nōnulli Theologi, qui tribuunt miraculo quòd in tanto dolore, & cruciatu per tot horas durauerit, & quòd vixit miraculoſe in tantis tormentis, dicuntque conſeruaſſe naturam humanam, vt amplius pro nobis pateretur.

In oppoſi. ¶ In contrarium eſt, nam ſi vulnera Chriſto Domino inflicta non fuerunt naturaliter ſufficientia ad tollendā vitam, conſequens eſt, quòd Chriſti crucifixores nō occiderunt illum, ſed ipſe fuit potius ſui ipſius homicida.

Quartū dubium, verū aīa potuerit præſeruare corp⁹ a morte. Scotus. ¶ Quarta quæſtio ſolet moueri circa ſecundam concluſionem. Scotus namque in 3.d.16 q.2. tenet, ꝙ anima Chriſti non habuit poteſtatem præſeruandi corpus ſuū a morte, & propterea non eſt mortuus voluntariè cauſaliter, ſed affectiuè in hoc ſenſu: quod complacuit ſibi ſua mors; ſicut etiam ſancti Martyres dicuntur voluntariè mori.

Prim. arg. ¶ Et probat hoc ex parte corporis Chriſti, quia corpus Chriſti erat neceſſario paſſiuum mortis ab illis actiuis, ſcilicet flagellis, clauis.

Secūdum. ¶ Ex parte vero animæ, quia ſi potuiſſet præſeruare corpus ſuum ab omni extrinſeca violentia, tenebatur ſe cuſtodire in corpore, ac per hoc non cuſtodiens peccaſſet. Probatur ſequela. Quia quilibet homo tenetur ſe cuſtodire à malis, tenetur ſiquidem poſt Deum, & animam diligere proprium corpus ex charitate.

Tertium. ¶ Tertio arguitur in fauorem Scoti, quoniam nec vnio animę Chriſti ad verbum manifeſtat animam Chriſti habuiſſe hanc poteſtatem, nec autoritas D. Auguſtini, quam hic citat D.Tho. ita hoc tradit, vt non poſſit gloſſari,

sati, quod intendit de voluntate secundum affectum, & non secundum causam, sicut etiam autor superius q. 13. artic. 3. ad 1. glossat Damasc. Esuriuit, sitiuit, mortuus est Christus, quia voluit, scilicet voluntate diuina, quæ tamen autor hic humanæ Christi voluntati tribuit.

1. Conclu.

¶ Quæstiones propositæ non habent magnã difficultatem iis, qui verè sunt Theologi, & diuinas scripturas verè scrutantur. Pro quarum faciliori intellectu est prima conclusio. Fide catholica asserendum est Christum in cruce verè mortuum fuisse. Hæc conclusio liquida est ex superioribus, neque habet obloquutorem.

2. Conclu. Mors Christi fuit naturalis.

¶ Secunda cõclusio. Mors Christi fuit naturalis, volo dicere in hac conclusione, quòd mors Christi fuit totaliter causata a natura, ita quòd dato, quòd Christus nullam volitionem habuisset dimittendi animam, fuisset anima nihilominus pro illomet instanti separata a corpore, neque ante, neque post, ita quod neque anima fuit retenta in corpore virtute diuinitatis vltra quàm natura liter possit manere, neque etiam fuit dimissa antequam agentia naturalia expellerent eam a corpore. Nam certè si vulnera non essent sufficientia ad occidendum Christum, non diceretur crucifixores eius eum occidisse. Alia etiam de causa mors Christi fuit naturalis. Etenim ipsa compositio naturæ humanæ quæ est ex elementis cõtrariis exigit mortem, eratque necesse ex tantis tormentis Dominum breuiter animam exhalare, quia ergo Dominus Iesus carnem gerebat ex contrariis compositam, secundum naturæ ordinẽ non poterat nõ mori. Et hoc est

Magister.

quod ait Magister Deum accepisse necessitatem moriendi. Cæterum quia temperatissima erant contraria in carne Domini, & anima Christi erat virtute plena, & optimè sciebat quæ erant carni suæ noxia, quæ ve salubria, & in quo pondere essent accipienda, propterea vixisset naturaliter vitam longissimam. Verum tandem senio confecta moreretur, nisi violenta morte esset occisus.

3. Conclu.

¶ Tertia conclusio. Mors Christi simpliciter non fuit miraculosa. Hæc conclusio ex præcedenti liquido cõcluditur. Etenim si fuit naturalis, non fuit miraculosa.

Obiectio.

Quod si obiicias in contrarium, quòd anima Christi ab exordio suæ creationis fuit beata, at vero ex Augu. sententia ex beatitudine animæ naturaliter resultat immortalitas corporis. Igitur, caro Christi miraculose habuit mortem, siquidem ex natura beatitudinis animæ immortalitatem sibi vendicabat, & miraculum erat, quòd immortalis non esset.

Solutio.

¶ Ad hoc argumentum dicẽdum est, in exordio incarnationis Domini miraculum fuisse, quòd anima beata vniretur corpori mortali, & passibili, at verò præeunte, & præstituto hoc miraculo caro Christi manebat verè passibilis, & mortalis. Quòd si fieret ex Dei dispensatione vt non moreretur, neque pateretur, hæc dispositio esset miraculosa, & contra ordinem naturæ. Itaque miraculũ fuit, gloriam animæ Christi in corpus non redundare, at non fuit miraculum corpus Christi non habens istam redundantiam esse passibile, & mortale, imo erat necessarium ex naturæ ordine. Caro siquidem Christi dimissa est in propria natura, vt redemptioni, quam Christus per carnem suam parabat, esset locus.

4. Conclu. Mors Christi fuit naturalis, & violẽta, & quodãmodo miraculosa.

¶ Quarta conclusio. Mors Christi fuit naturalis, volũtaria, violenta, & quodãmmodo miraculosa, hoc est, habens quædam miracula cõiuncta. Quòd fuerit naturalis ex dictis patet euidenter. Quòd fuerit voluntaria in hũc modum ostenditur, nam in primis fuit voluntaria voluntate diuina, voluit enim verbum diuinum secundum carnem acceptam mori. Rursus fuit voluntaria, si ad voluntatem humanã deliberatam referatur. Voluit enim Christus deliberatè vitam pro nobis ponere, & in ea re sibi cõplacuit. Tertiam causam huius rei demonstrat hic D.

D. Thom.

Thom. ex recondita Theologia. Pro cuius intelligentia obseruet Theologus, quòd de anima Christi dupliciter loqui possumus, tum secundum virtutem naturalem, vel gratuitam in ea manentẽ, quia scilicet ipsa dicitur potens, & sic anima Christi non poterat præseruare corpus suum ab illatis nocumentis, nisi gloriam animæ deriuãdo in corpus, & reddendo illud impassibile, quod fuisset nostræ redemptionis impedire mysterium, & contra ordinem incarnationis, quo ab exordio dispositum est, vt anima existẽte gloriosa corpus maneret passibile, discurrendo namque per omnes gratias infusas manentes in anima Christi liquido apparet nullam in ea fuisse potentiam aliam ad præseruandum corpus ab illatis incõmodis. Alio modo loqui possumus de anima Christi, vt est instrumentũ coniunctum diuinitati, & sic vt superius q. 13. arti. 2. & 3. dixit D. Thom. potestatem habuit faciendi omnia miracula ordinabilia in finem incarnationis, hoc est, omnes mutationes creaturarum præter spectantes ad creationem, & annihilationem, & sic loquitur D. Tho. in hoc loco, cum inquit: quòd spiritus eius habebat potestatem conseruandi naturam carnis suæ, ne à quocũque læsiuo inflicto opprimeretur. Quod quidem habuit anima eius, quia erat verbo Dei coniuncta in vnitate personæ. Vnde & poterat voluntates persequutorum immutare, & potestatem eorum impedire, sicut poterat alia miracula in cælo, & in terra facere, & similiter poterat cõseruare carnem suã, ne læderetur a flagellis, clauis, & quibuscunque læsiuis, sicut potuit seruare Petrum super aquas ambulãtem. Et hac ratione mors Christi præcipuè fuit et voluntaria. Quod vero mors Christi fuerit violẽta sic ostenditur. Nam violentum est cuius principium est extra, passo non conferente uim, flagella autẽ & tormenta cæterique cruciatus erant a principio extrinseco nempè a tortoribus, passo nõ conferente vim, caro enim Christi repudiabat, vt propriæ naturæ cõtraria, alioquin non doluisset. Et crescit Dominicæ mortis violẽtia quia mortuus est in ætate uiuida, florenteque, annum agens trigesimum tertium, & iuuenibus mors violentior est, vt planè constat. Quod verò mors Christi habuerit miraculum aliquod coniunctum asserit D. Thom. hic in solutione secundi, & in quodlib. 1. arti. 3. dicens, quòd natura restitit virtute diuinitatis plusquam in aliis hominibus, restitit inquam non ad hoc vt impediret separationem animæ a corpore, sed vt ostenderet aliquod signum suæ diuinitatis, quod fecit per hoc, quòd sumpsit vires ad clamandum. Vnde Centurio admirans dixit. Vere filius Dei erat iste. Itaque miraculũ in hoc cõsistit, quod Christus permisit quidem corpus pati, & nihil minuendo de passione miraculosè cõseruauit fortitudinem naturæ ad clamandum. Itaque cõseruatio fortitudinis fuit miraculosa, qua conseruatione desinente statim passio effectum mortis habuit, clamans enim expirauit. — D. Thom.

¶ Sed iam ad argumenta in principio proposita respondeamus.

Ad argu. 1. 2. & 3. quæst.

¶ Ad arg. primæ quæstionis ex dictis patet cõfutatio, si rectè animaduersa fuerint. Ad argu. secundæ quæstionis satisfecimus euidenter, cum demonstratum est a nobis, quomodo passio Christi fuerit voluntaria.

¶ Ad argu. tertiæ quæstionis non est opus distinctè respondere, nam iam, ni fallor, expositum dedimus, quẽadmodum mors Christi fuerit naturalis, voluntaria, violenta, & miraculosa.

Ad primũ 4. quæst.

¶ Sed operæ pretium est argu. quartæ quæstionis sigillatim confutare. Ad primum Scoti respondetur tantum probare, quòd corpus Christi, & eius anima sanctissima secundum se non poterant se præseruare ab illatis incõmodis, verum ut anima illa est organum uerbi, potuisset, si voluisset, impedire passionem.

Ad secundum.

¶ Ad 2. argu. respõdetur, quòd ex vera Theologia euidenter constat non peccare, sed rectè facere, qui cũ possit non custodit proprium corpus, nec propriam vitam propter salutem animarum, Christus autẽ pastor bonus fuit ponens animã, hoc est, vitam suam pro ouibus suis.

Ad tertiũ.

¶ Ad 3. argu. respondetur, quòd cum sit confessio catholica ab omnibus approbata, quòd anima Christi fuit coniunctum organum verbi Dei, cõsequens est, vt quòd singulariter, & ineffabiliter assumptum est organum, ad omnia effectum sit organum, ad quæ potest instrumẽtaliter concurrere. Sicut enim Christus est caput omnium, & in scientia, & gratia, & virtutibus prælatus est omnibus, ita etiam in potentia, & virtute instrumentaria extitit super omnia, quæ possunt diuino organo fieri. Omnia

nia enim, quæ excellentia sunt, & non dedecent Christianum, sed maximè congruunt eius excellentiæ, credẽda sunt inesse illi, & sic ex vnione animæ Christi ad verbum ostenditur non obscurè potestas hæc præseruandi corpus proprium ab illatis nocumentis. Et sic certè explicandus est D. Augustinus in loco indicato. Quod autem

D. Thom. D. Tho. in loco citato tribuerit voluntati diuinæ, quod hic humanæ, non est mirandum, quia ipsemet in articulo 3. iam indicato regulam generalem tradidit nobis interpretãdi dicta de potestate instrumentali animæ Christi. Cum enim instrumentum nõ propria, sed principalis agentis potestate agat, ideo opera animæ Christi, quãdo operatur vt organum diuinitatis, attribuũtur diuinitati, & propterea verumque est verũ, scilicet, quòd Christus esuriuit, sitiuit, mortuus est, quia uoluit voluntate diuina, ut causa principali, & voluntate humana, vt causa potente instrumentaliter impedire, & non impediente. Et hoc est, quod dicit Dominus: Nemo tollit animam meam à me, sed ego pono eam. Hoc verbum nullus martyrum quantumcunque voluntarius ad mortem potest verè dicere, sed proprium fuit Christo, & sic non sola voluntas cõplacentiæ, sed etiam causatiua mortis in Christo fuit. Neque ex hoc sequitur, quod Christus fuerit sui homicida. Nam vt aliquis dicatur esse causa suæ mortis, qui potuit tueri vitam, & non fecit, tria sunt necessaria. Quòd potuerit. Quod non fecerit. Et quòd ad tuendam uitam fuerit obligatus. Vt eleganter docet D. Tho.

D. Thom. 1.2. q. 7. cum agit de voluntario. Nemo autem tenetur suam vitam tueri, quando expedit eam periculo exponere propter bonum commune, & salutem animarum.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm Christus fuerit ex obedientia mortuus.

259 Infr. q. 48. arti. 2 & 3. co. Et 4. cõtra cap. 55. ad 13. & 16. Et opu. 3. cap 234. Et Ro. 5. l. 2. fi. & l. 5. co. 5. fi.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd Christus non fuerit ex obedientia mortuus. Obedientia enim respicit præceptum. Sed non legitur Christo fuisse præceptum, quòd ipse pateretur. Non ergo ex obedientia passus fuit.

¶ 2. Præterea, Illud dicitur aliquis ex obedientia facere, quod facit ex necessitate pręcepti. Christus autem, non ex necessitate, sed uoluntariè passus fuit. Non ergo passus est ex obedientia.

¶ 3. Prætereà, Charitas est excellentior virtus quàm obediẽtia. Sed Christus legitur ex charitate passus: secundum illud Ephe. 5. Ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis. Ergo passio Christi magis debet attribui charitati, quàm obedientiæ.

¶ Sed contra est, quod dicitur Philip. 2. Factus est obediens Patri usque ad mortem.

Respondeo dicendum, quòd conuenientissimum fuit, ꝙ Christus ex obedientia pateretur. Primò quidem, quia hoc conueniebat iustificationi humanæ: vt sicut per unius hominis inobedientiam peccarores constituti sunt multi, ita per unius hominis obedientiam, iusti constituantur multi, ut dicitur Ro. 5. Secundo hoc conueniens fuit reconciliationi Dei ad homines. Vnde dicit Rom. 5. Reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, in quantum scilicet ipsa mors Christi fuit quoddam sacrificium acceptissimum Deo: secũdum illud Ephes. 5. Tradidit seipsum pro nobis, oblationem & hostiã Deo in odorem suauitatis. Obediẽtia verò omnibus sacrificiis antefertur, secũdum illud primi Reg. 15. Melior est obedientia quàm victimæ. Et ideo conueniens fuit, vt sacrificium passionis & mortis Christi ex obedientia ꝓcederet. Tertiò hoc cõueniẽs fuit eius victorię, qua de morte & autore mortis triumphauit. Nõ enim miles vincere potest, nisi duci obediat: & ita homo Christus uictoriã obtinuit per hoc quod Deo fuit obediens: secũdum illud Prouer. 12. Vir obediens loquitur victorias.

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus mandatum accepit a Patre, ut pateretur: dicitur enim Ioã. 10. Potestatem habeo ponendi animã meam, & potestatem habeo iterum sumẽdi eam. & hoc mandatũ accepi a Patre meo, scilicet ponẽdi animã, & sumendi eam. Ex quo (vt Chryso.* dicit) nõ est intelligendum, quòd prius expectauerit audire, & opus ei fuerit discere: sed voluntarium monstrauit processum, & contrarietatis ad Patrẽ suspicionem destruxit. Quia tamẽ in morte Christi lex vetus consummata est (secũdum illud quod ipse moriens dixit Ioa. 19. Consummatum est) potest intelligi quòd patiendo, omnia ueteris legis præcepta impleuit. Moralia quidẽ quæ in præceptis charitatis fundãtur, impleuit in quantum passus est, & ex dilectione Patris (secundum illud Ioa. 14. Vt cognoscat mundus quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio, surgite eamus hinc. s. ad locum passionis) & etiam ex dilectione proximi: secũdum illud Gal. 2. Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Cæremonialia uerò præcepta legis, quæ ad sacrificia & oblationes præcipue ordinãtur, impleuit Christus sua passione, in quãtũ omnia antiqua sacrificia figuræ fuerũt illius ueri sacrificii, qđ Christus obtulit, moriendo ꝓ nobis. Vnde dicitur Colo. 2. Nemo uos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, quæ sunt umbra futurorum, corpus autem Christi: eo scilicet, quod Christus comparatur ad illa, sicut corpus ad umbrã. Præcepta uerò iudicialia legis quę pręcipuè ordinantur ad satisfaciendam iniuriã passis, impleuit Christ⁹ sua passione: quoniã (ut in Psal. 68. dicitur) quę nõ rapuit, exoluit, permittens se ligno affigi, pro pomo, quod de ligno homo rapuerat contra Dei mandatum.

ho. 59. in Ioã. 1 pag. 3 a princi. co. 3.

Ad secundum dicẽdum, quòd obedientia etsi importat uolũtatem respectu eius quod pręcipitur, tamẽ importat uolũtatem respectu impletionis pręcepti, & talis fuit obedientia Christi. Nam ipsa passio & mors secundum se considerata, naturali voluntati repugnabat: volebat tamen Christus Dei uoluntatem circa hoc implere: secundũ illud Psa. 39. Vt facerem uoluntatem tuam Deus meus uolui. Vnde dicebat Matt. 26. Si nõ põt trãsire a me calix iste, nisi bibã illũ, fiat uolũtas tua.

Ad

Ad tertium dicendum, φ eadem tõne Christus passus est ex charitate & obedientia: quia & p̃cepta charitatis ex obedientia impleuit, & obediens fuit ex dilectione ad patrẽ præcipientem.

SVMMA TEXTVS.

Cõclusio. Conclusio est affirmatiua. Et probatur primo, quia sic conueniebat humanæ iustificationi, vt sicut per vnius hominis inobedientiam peccatores constituti sunt multi; ita per obedientiam vnius hominis iusti cõstituantur multi. Secundò, hoc conueniens fuit reconciliationi Dei ad homines: quia mors Christi fuit quoddam sacrificium Deo acceptissimum, vt dicit Apost. ad Ephes. 5. Sed

Ephes. 5. 1. Reg. 15. obedientia omnibus sacrificiis anteferrtur 1. Reg. 15. Tertiò, hoc conueniens fuit eius victoriæ, qua de morte & actore mortis triumphauit: non enim miles vincere potest nisi duci obediat. Quare & ipse victoriam obtinuit pro eo, quòd Deo patri obediuit.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Verũ Chr̃s habuerit p̃ceptũ patiendi. Dubium certè videtur, & non omnino facilè. Vtrum Christus in quantum homo habuerit præceptum patiendi, & redimendi genus humanum.

Prim. arg. ¶ A parte affirmatiua hæc sunt argu. In primis hoc videtur probari ex sanctis scripturis. Ex illo Io. 10. Potesta-

Ioann. 20. tem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam, & Hoc mandatum accepi a patre, scilicet ponendi

Ioann. 14. animam meam, & sumendi eam. Et Ioan. 14. Vt cognoscat mundus, quia diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio, surgite eamus hinc, scilicet ad locum passionis. Facit etiam ad hoc illa scriptura. Calicem quem dedit mihi pater, non vis vt bibam illum?

Matth. 26. & Matth. 26. Si non potest transire a me calix iste, nisi bibam illum, fiat voluntas tua. si enim hoc non fuisset præceptum, poterat vltrò non bibere calicem. Fauet e-

Philip. 2. tiam multum huic sententiæ illud ad Philip. secundo, vbi dicitur de Christo. Factus est obediens patri vsque ad mortem.

Secũdum. ¶ Secundo probatur eadem sententia ex autoritate D. Thom. in hoc articulo, maximè & ad primum, & ad secundum.

Tertium. ¶ Tertio probatur rationibus Theologicis. Prima est. quoniam in Christo fuit præstantissima obedientia, hæc autem non est, quando præceptum superioris non in-

D. Thom. stat, prout docet D. Thom in 2. 2. in materia de obedientia. Huic accedit altera ratio. Nam Christus in quantum homo obligari potuit præcepto, vt supra multis argumentis est demonstratum, & affirmat scriptura euidenter, quòd habuit præceptum, & mandatum patiendi, & moriendi pro genere humano, ergo ita asseuerandum est.

Pars negatiua probatur. Primum. ¶ Contrarium esse verum hæc argumenta suadent. In primis Io. 10. sic habetur. Nemo tollit animam meam a me, sed ego pono eam a meipso, id est, spontè, & vltrò. Fa-

Ioann. 10. Isa. 53. cit etiam in fauorem huius partis illud Isa. 53. Oblatus est, quia ipse voluit. Certè si habuit præceptum non omnino vltro, & sponte patiebatur, si non poterat aliter vitare mortem, quàm peccando, & offendendo patrem æternum.

Secũdum. D. Chrys. ¶ Secundo probatur idem autoritate patrum. Profectò Chrysost. homil. 59. in Ioan apertè docet, quòd Christus non habuit præceptum moriendi. Vnde dicit quòd in illo loco, hoc mandatum accepi a patre, mandatum nihil aliud signat, quàm cum patre concordiam. Idem docet

D. Ansel. Anselmus in meditationibus, inquiens: ex nulla cogente obedientia, sed ex libera prouidentia passus est Chri-

D. Thom. stus. Eandem sententiam videtur docere D. Tho. in multis locis suæ doctrinæ. Nam supra quæst. 37. art. 1. ad 3. sic scribit: sicut Christus propria voluntate mortem nostrã suscepit, quæ est effectus peccati, nullum in se habens peccatum, vt nos a morte liberaret, ita etiam & circuncisionem, quæ est remedium originalis peccati, suscepit absque hoc quòd haberet originale peccatum, vt nos a legis iugo liberaret. Quibus in verbis significare videtur, quòd sicut circuncisionem spontè, & vltro suscepit absque aliqua obligatione peccati, sic etiam & mortem pro nobis degustauit. Et in sequenti articulo ad primum sic scriptum reliquit. Innocentem hominem passioni & morti tradere contra eius voluntatem est impium, & crudele, sic autem Deus pater Christum non tradidit, sed inspirando ei voluntatem patiendi pro nobis. Et in eodem articulo docet D. Thom. Christum traditum a patre passioni propter tria, inter quæ non ponit præceptum.

¶ Tertio loco probatur hæc sentẽtia rationibus Theo-

logicis. Prima ratio est, quoniam præceptum solum poni- Prima rõ.

tur eis qui possunt illud transgredi, vnde ad Gala. 3. dici- Gal. 3.

tur. Lex propter transgressores posita est, & alibi dicitur: Lex iusto nõ est posita. sed Christus non potuit transgredi præceptum, si quidem peccare non potuit.

¶ Secunda ratio est, quia ita efficax erat simplex volun- Secunda.

tas patris sicut præceptum, ergo non expediebat ponere præceptum. Etenim si prælatus cognoscit subditos absq; præcepto rectè facere eius voluntatem, non esset rectè consultum præcepta constituere.

¶ Tertia ratio est, quia dedecet dignitatem Christi, & Tertia.

eius excellentiam habere præceptum. Præceptum enim videtur esse quædam comminatio, perinde enim est dicere: præcipio hoc tibi sub præcepto, ac si diceret, si non feceris eris mihi inimicus, & ingratus. Et certè Christus non potuit esse extra gratiam Dei, cum sit ipse Deus. Et reuera hoc videtur dignius persona Christi, quòd spontè & vltro mortuus fuerit, quàm quòd præcepto astrictus opus redemptionis perfecerit.

¶ Alia ratio est, nam magis pium videtur hoc dici, vt Quarta.

magis debeamus Christo, si gratis pro nobis mortuus est. Videtur enim beneficium minuere obligatio.

¶ Quinta ratio est, quia impeccabilitas tollit libertatẽ Quinta.

contradictionis respectu præceptorũ, hoc est, facit vt nõ sit libertas ad faciendum, & non faciendũ. Nam si talis esset libertas, non esset impeccabilitas, igitur si Christus habuit præceptum patiendi, videtur φ necessario passus fuerit, postquam fuit impeccabilis. Explicatur hoc euidentius. Si Christus habuit præceptum moriendi, ergo potuit peccare, sed hoc est falsum, ergo non habuit præceptum moriendi. Probatur prima consequentia. Nã potuit non mori, potestatem enim habuit ponendi animã, & non ponendi. At si non moreretur peccaret, si quidem ageret contra præceptum, si habuit præceptum moriendi, ergo potuit peccare. Quod si fortè dicas, φ in sensu diuiso potest non mori, verum in sensu composito esto φ habuit præceptum, non potuit non mori, vnde stante præcepto necessariò moritur. In contrarium sic arguitur. Nã stante præcepto Christus est liber, ergo potest non mori, ergo peccare. Consequentia prima inde probatur, quia li-

bertas est ad vtrunque, ad mori, & non mori. Propter hæc M. Victo-

argumenta Doctissimus Pater Victoria aiebat sibi videri ria.

probabilius, & dignius persona Christi, quòd non habuerit a patre præceptum moriẽdi. Et ad scripturas diuinas, quæ videbantur sonare oppositum dicebat, quòd adimplere voluntatem Dei sine quocunque præcepto dicitur obedientia, & voluntas Dei, vel missio ad redimendum vocatur mandatum.

¶ In explicationem huius dubij non est necesse edisse- Decisio q̃-

re nobis, an Christus secundum quòd homo possit obli- stionis.

gari legibus. Nam de hoc disputauimus copiosè supra, & affirmatiuam partem sequuti sumus. Nunc verò id quod de mandato moriendi instat, exponamus.

¶ Pro quo sit assertum primum. Christus non teneba- 1. Conclu.

tur ex lege naturali mori. Poterat enim quis existimare, φ teneretur ad subeundã mortem ex vinculo legis naturalis pro salute generis humani. Ius enim naturæ expostulat, vt pars se exponat periculo p̃ toto; & boni ciuis officium est dare vitã pro republica. Sed hæc existimatio falsa est. Nã mors Christi non erat necessaria ad salutẽ generis humani, nec mediũ per se ordinatum ex dictamine legis naturalis, sed solum ex voluntate diuina, p̃fertum

quòd talis vita præstat bono totius mundi, & q̄n pars est melior,& maius bonum,quàm totum,non est obligatio vt exponatur pro toto,nec pro salute reipublicæ.

2. Conclu. ¶Secundum assertum. Christus in quantum homo habuit præceptum moriendi. Ita sentio profectò, licèt argumenta Doctissimi Patris Victoria possent Theologū pa

Mandatū, & pceptū dupliciter accipiunt. rum attentum in contrarium adducere. Pro huius rei intelligentia cōsiderandum est, mandatū, & præceptum bifariam accipiuntur, tum vt exponant tātummodo voluntatem superioris illam subditis patefaciendo, tum vt designent obligationem vel ad peccatum veniale, vel ad

Luc. 15. Mat. 8. mortale. Priori modo vsurpatur hæc voa Luc. 15. in illo verbo: nunq̄ mandatum tuū præterivi, & in illo Mat. 8. præcepit eis, vt discumberent, & alio in loco, præcepit eis ne cui dicerent. Posteriori modo vsurpatur hæc vox in il

Matth. 22. lo loco Matth. 22. Quod est mandatum magnum in lege. Et ibidem. Maximum mandatum, & primum est, &c. Io eadem acceptione accepit hanc vocem D. Paul. 1. Co-

1. Corin. 7. rin. 7. dicens. De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do. Illud etiam obseruandum est,

D. Thom. q D. Th. docet in 2.2. q. 104. obedientiam esse specialem virtutem, ob idque habere speciale obiectum, speciale autem obiectum obedientiæ est præceptum strictè sumptū, obligationem præseferens, & certè propriè inobedientia non est, nisi quando quis præceptum strictè sumptum

Chrs propriè fuit obediens. Philip 2. Rom. 5. transgreditur. Ad hæc obseruandum est, quòd Christus verè, & propriè fuit obediens, & ea obedientia mortuus est, vt patet ex illo ad Phi 2. Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Idem patet ex illo ad Roma. 5. Sicut per vnius inobedientiam peccatores constituti sunt multi, ita per vnius obedientiam iusti cōstituentur multi. Ex hoc sequitur, Christus s̄m quod homo verè, & propriè habuit prælatum, & superiorem, scilicet patrem. Obedientia. n. propriè voluntatē superioris considerat, vnde Christus secundum quod homo est minor patre, & dicitur seruus patris. Ex his documentis, si rectè expendantur, colligitur euidenter, pater potuit Christo quatenus homo erat imponere præcepta, & cum sanctæ scripturæ, & rationes Theologicæ videantur sonare, quòd habuerit præceptum moriendi, & diuinæ scripturæ in proprietate sermonis debeant capiscari, quando sensus proprius non habet aliquod incommodum, videtur vtique asserendum, quòd habuerit præceptum moriendi, & redimendi genus humanum.

Ad argu. pro parte negatiua. Scripturæ explicant. ¶Ad argumenta in contrarium satisfaciendum est. Ad scripturas diuinas dicendum est rectissimè cohærere, inter sese, quòd Christus sponte, & vltro mortuus fuerit, & quòd habuerit à patre præceptum moriendi. Itaque in diuinis literis vtrumque explicatur, & quòd mortuus est voluntariè, in hoc, videlicet, sensu, quod nemo eo inuito poterat ab eo tollere vitam, & quòd mortuus fuerit ex mandato patris, ad quod ipse vltro se obtulit, vt patet ex illo: In capite libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam, Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.

Explicant sancti patres. ¶Ad autoritates patrum respondetur. Ad D. Chrysostomum dico, quòd sancti patres illius ætatis vehementer dimicabant contra Arrianos docentes Christum esse purum creaturam, ob idque magnopere fugiebant Christo tribuere id quod puræ creaturæ esse videbatur, euiusmodi est superioris obligari præcepto. Ad D. Anselmum respondetur, quòd fuit contrariæ sententiæ, neque enim eius dicta illo modo glossari possunt. Ad D. Thomam dicendum est tantum docere, quòd Christus Dominus non inuitus, aut reluctans gustauit mortem, sed maximè voluntariè.

Ad primā rationem. ¶Deinde ad rationes Theologicas satisfaciēdum est. Ad primam dicendum, quòd lex positiua, & præceptum positiuum, secundum communem, & vsitatum cur sum propter transgressores constituuntur, sicut medicina propter infirmos, lex autem naturalis consequitur naturalem inclinationem, ob idque non propter transgressiones cōstituitur. Vnde etiā in beatis lex naturalis integra perseuerat, vbi trāsgressio esse non potest, sed & præceptum positiuum nonnunquam ponitur non propter transgressores, sed vt opus fit magis meritorium, & maioris perfectionis. Et certum est, quòd quando opus pertinet ad plures virtutes, tanto magis perfectum est. Vnde opus, quod fit ex voto magis meritorium est, quàm si fiat sine voto.

¶Ad secundam rationem eodem modo respondendum est. Ad secūdam.

¶Ad tertiam rationem respondetur, quòd magis commendatur charitas Christi erga nos, & magis debemus Christo, quòd voluerit pro nobis subditus esse, & præcepto superiori obligari. Ad tertiā.

¶Ad quartam rationem idem dicendum censeo. Ad quartā.

¶Ad quintam rationem cum sua confirmatione respondetur in primis, quòd idem argumentum potest fieri de præceptis naturalibus, quæ sine dubio obligant Christum. Deinde dico, quòd dato, quòd Christus habuerit præceptum moriendi, non potuit non mori in sensu composito, id est, non potest esse hæc copulatiua vera. Christus habet præceptum moriendi, & non moritur, verum absolutè, & in sensu diuiso potuit non mori. Nam hæc copulatiua vera est. Christus præceptū habuit, & potuit absolutè non mori, necessitas. n. ex suppositione non tollit libertatem, neque possibilitatem ad oppositum. Ad quintā.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm Deus pater tradiderit Christum passioni.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd Deus pater nō tradiderit Christum passioni. Iniquum enim & crudele videtur esse, quòd innocens passioni & morti tradatur. Sed, sicut dicitur Deut. 32. Deus fidelis & absq; vlla iniquitate: Ergo Christum innocentem non tradidit passioni & morti. 260 3. di. 20. ar. 5. q. 61. Et quol. 1. art. 3. & Mat th. 26. co. 2.

¶2. Præterea, Non uidetur, aliquis à seipso & ab alio morti tradatur. Sed Christus tradidit semetipsum pro nobis: secundum quod dicitur Isa. 53. Tradidit in mortem animam suam. Non ergo uidetur quòd Deus pater eum tradiderit.

¶3. Præterea, Iudas uituperatur ex eo tradidit Christum Iudæis: secundum illud Io. 6. Vnus ex vobis diabolus est: quod dicebat propter Iudam, qui eum erat traditurus. Similiter etiam vituperantur Iudæi, qui eum tradiderunt Pilato: secundum quod ipse dicit Ioan. 18. Gens tua & Pontifices tui tradiderunt te mihi. Pilatus etiam tradidit ipsum, ut crucifigeretur, vt habetur Io. 19. Non est autem participatio iustitiæ cum iniquitate, vt dicitur 2. ad Corinth. 6. Ergo uidetur quòd Deus pater non tradiderit Christum passioni.

Sed contra est, quod dicitur Rom, 8. Proprio filio suo non pepercit Deus, sed pro nobis omnibus tradidit illum,

Respondeo dicendum, (sicut dictum est *) Christus passus est uoluntariè ex obedientia Patris. Vnde s̄m tria, Deus pater tradidit Christum passioni. Vno quidem modo, s̄m quod sua æterna uoluntate præordinauit passionem Christi ad humani generis liberationem, s̄m illud quod dicitur Isa. 53. Dn̄s posuit in eo iniquitatem oīum nostrum: & iterum, Dn̄s uoluit conterere eum, Art. præce.

in infirmitate. Secundò inquantum inspirauit ei voluntatem patiendi pro nobis, infundendo ei charitatem. Vnde ibidem sequitur, Oblatus est, quia ipse voluit. Tertiò, non protegendo eum a passione, sed exponendo persequentibus. Vnde & legitur Matt. 27. quòd pendens in cruce Christus dicebat, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? quia scilicet potestati persequentium eum exposuit, vt Aug. * dicit, de gratia noui Testamenti.

In epi. 120. ex ca. 6. & 10. to. 2.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ innocentem hoiem passioni & morti tradere contra eius voluntatẽ, est impium & crudele: sic autem Deus pater Christum non tradidit, sed inspirãdo ei voluntatem patiendi pro nobis. In quo ostenditur & Dei seueritas, qui peccatum sine pœna dimittere noluit (quod signat Apostolus dicens. Proprio filio suo non pepercit) & bonitas eius in eo, quòd cum homo sufficienter satisfacere nõ posset per aliquam pœnam quam pateretur, ei satisfactorem dedit. Quod signauit Apostolus dicẽs. Pro nobis omnibus tradidit illum, & Rom. 3. dicit. Quem scilicet Christum, proposuit Deus pro pitiatorem per fidem in sanguine ipsius.

Ad secundum dicendum, ꝙ Christus secundum quod Deus, tradidit semetipsum in mortẽ, eadem voluntate & actione, qua & Pater tradidit eum: sed in quantum homo tradidit seipsum voluntate a Patre inspirata. Vnde non est contrarietas in hoc, quòd Pater tradidit Christum, & ipse tradidit semetipsum.

Ad tertium dicendum, quòd eadem actio diuersimodè iudicatur in bono vel in malo, secundũ quod ex diuersa radice procedit. Pater enim tradidit Christum, & ipse semetipsum, ex charitate, & ideo laudantur. Iudas autem tradidit ipsum ex cupiditate, Iudæi autem ex inuidia, Pilatus ex timore mundano, quo timuit Cæsarem: & ideo ipsi vituperantur.

SVMMA TEXTVS.

Conclu.

CONclusio est affirmans, & est vera propter tria. Vno modo, pront sua voluntate præordinaoit illum pati debere ad humani generis liberationẽ. Secundò, in quantum inspirauit ei volnntatem patiendi pro nobis infuodendo ei charitatem. Tertiò, non protegendo eum a passione, sed exponendo persequentibus: vnde pendens in cruce dicebat, vt quid dereliquisti me?

EXPOSITIO ARTICVLI.

Arguitur contra cõclusionẽ. Prim. arg.

COnclusio huius articuli non est admodum difficilis, sed nihilominus, vt examinetur, arguitur aduersus eam. Nam si beneplacito Dei patris traditus est Christus in dictas passiones mortis, videtur profecto, ꝙ non peccauerunt Iudæi crucifixores Christi facientes, quod ẜm decretum Dei faciendum erat. Peccatum enim est dictum, vel factum, vel concupitum contra voluntatem Dei.

Secũdum.

¶ Ex alio capite obiicitur contra prædictam conclusionem. Nam non videtur in ea exactè explicari, quomodo accipiatur pater, cum dicitur, quòd Deus pater tradidit filium ad mortem. Accipitur ne essentialiter pro Deo patre omniũ, an potius personaliter pro persona patris, quæ genuit, filium ab æterno?

Tertium.

¶ Sed & tertiam causam dubitandi offerunt nonnulli Theologi, debeamus ne magis patri æterno, qui nobis tradidit filium suum in mortem, an vero filio, qui etiam se tradidit in mortem propter scelera nostra, & ipsemet gustauit mortem, quod non fecit pater æternus?

Solutio.

¶ Pro explicatione veritatis non ab re erit commemorare, quo consilio sit factum decretum diuinitatis super incarnatione & passione filij Dei. Pro cuius rei intellectu sciendũ est, ꝙ B. Aug. & D. Bernar. & nonnulli alij patres tradiderunt ex scripturis quandam quasi forensem disceptationem diuinarũ virtutũ inter se, vt puta, æternæ Dei sapientiæ, iustitiæ, misericordiæ, veritatis, & pacis, non ꝙ in Deo sicut in hoĩe vlla sit succedentium cogitationum disceptatio, sed ad imbecillitatem intellectus nostri aptarunt einsmodi disceptationem, vt ex similitudinibus rerum corporaliũ aliquam rõnem iudiciorũ Dei alioquin incomprehensibiliũ habere possimus. Disceptatio in hũc modum proponitur a sanctis patribus. Misericordia Dei volens Deum ꝓstabilem esse ac propitium super miseria, & peccatis hoĩum sic exorditur. Suauis es Dñe, & miserationum tuarum non est numerus, aut finis, tui igitur memor esto, condonans peccata hoĩbus ꝑꝑ nomen tuum, tuamq; bonitatem. Econtrario verò iustitia, iustus es, inquit, Dñe, & iustitia tua in æternum permanet, si citra dignam punitionem donaueris hoĩbus peccata, quid dicerent illi, quibus tu mãdasti exercere iustitiam. Sed & Pax accedit in patrocinium misericordię. Tu Dñe nõ es dissensionis Deus, sed pacis, adeo vt in scripturis appelleris Deus pacis, & Deus totius consolationis, at vindicare, perdere, exterminare sunt opera potius inimicitias exercentium, quã eius, qui natura bonus est, & pacificus. Cui à diuerso sic resistebat veritas inquiens: Dñe Deus nonne inter Angelos vt bonos tibi adunasti inseparabiliter, ita & malos perdidisti irrecuperabiliter? nonne in volumine legis tuæ scriptum est: Odibilis Deo impius, & impietas eius? Ad hæc: iuxta mensuram delicti erit & plagarũ modus? vbi leges tuæ? vbi comminationes tuæ? vbi quod dici solet, Deus est pura, primaque veritas? profecto mendacium inuenietur in ore omnium Prophetarum, si non perdideris impium iuxta impietatẽ suam. Hæc & alia similia lectu dignissima proponunt sancti patres inter virtutes diuinas fuisse cõtrouersia in concistorio sanctissimæ Trinitatis. Tunc æterna sapientia sic decreuit. Ad æquitatis iudicium confugiendum, censeo, nempe, vt peccatum hominis ꝑꝑ veritatem quidem morte puniatur, propter misericordiam verò gratis remittatur. Sic sit rigor vindictę quantũ satis est iustitiæ, sit spes veniæ, quantum optare põt misericordia, vnus innocens, & continentis animæ, cuius non est digna ponderatio, luat pro omnibus, & omnes in vno misericordiam consequantur. Hac enim via & iustitia reuerẽda permanebit, & misericordia fiet amabilis cunctis præbẽs spem veniæ miseris peccatoribus & ita misericordia, & veritas obuiauerunt sibi, vt dicit Psalmista, Iustitia & pax osculatæ sunt. Nihilominus quęstio alia suboriebatur, vbi nam inueniretur iste vnus qui lueret solus pro omnibus, & tandem decretum est, quòd solus Deus poterat tanto succurrere malo, & pro totius humani generis peccatis perfectè satisfacere, idq; negotij alicui creaturæ non posse committi, cum enim longe maius sit redimi, quam creari, indignum profecto videbatur, vt Deo gratias ageret homo, ꝙ illum creasset, alij verò quòd eum a morte redemisset, Deo quòd ab eo esse naturæ percepisset, illi ꝙ esse gratiæ, hoc est, esse diuinum contulisset, Deo quòd mortalem hominis filium condidisset, illi vero quod immortalem, & Dei filium hæredemque regni cœlorum effecisset. Itaque æquum erat, vt qui conditor erat hominis, redemptor esse vellet, & qui hominem ad imaginem suam fecerat, collapsum instauraret, & ad pristinam formam renouaret. Aliam ẽt causam huius rei demonstrãt diuini Theologi, ea est, ne homo amorem suum inter duos diuideret, cum idem Dominus & creationis, & redemptionis sit autor, Hinc pulcherrimè D. Anselmus: ne amorem diuideres inter creatorem & redemptorem, idem tibi factus est conditor & redemptor. His auditis æternus Dei filius, & verbũ Dei

Margin notes: August. Bernard. — Virtutũ diuinarũ disceptatio. — Misericordia. — Iustitia. — Pax. — Veritas. — Diuinę ꝓuidẽtię cõsilium. — D. Ansel.

patris huius negotij, & redēptionis humani generis prouinciam lubenter suscepit. Nam æquum erat omnino, vt per verbum, quo facta sunt oīa, instaurarentur oīa siue quæ in cœlis sunt, siue quæ in terra. Hac rōne vtitur D. Paulus sæpissimè in suis epistolis. Alias rōnes huius conuenientiæ prosequitur idem Paulus in ep̄t. ad Heb. c. 2. per totum, & in c. 4. ad finem. His itaque peractis conclusit sanctissima Trinitas immutabile quoddam æternitatis decretum, videlicet, debere fieri, quod dictauerat æterna sapientia, ac deinde exequendum suscepit filius ante sæcula genitus, & veniente plenitudine temporis datū est decretum istud exequutioni, & verbū caro factum est, & habitauit in nobis, & vidimus duo in eo. Vidimus, inquit Ioannes, gloriam eius, videlicet in doctrina, & virtute, in miraculis, & resurrectione ipsius quasi gloriā vnigeniti a patre, vt merito plusquam hō esse crederetur. Rursum, Isa. 53. Et vidimus eum, & non erat ei aspectus, & nos putauimus eū quasi leprosum, & percussum a Deo, & adeò totus deformatus fuit pœnis, sputis, liuore, vulneribus, sanguine pp peccata nostra. Ex præmissis clarè colligitur, quomodo pater æternus, imo tota Trinitas tradiderit filium Dei passioni, & morti propter peccata nostra.

Hebr. 2. & 4.

Ioan. 1.

Isa. 53.

Ad 1. arg. ¶Ad argumenta in principio facta. Ad primum, ꝙ eadem actio diuersimode iudicatur in bono & in malo, secundum quod ex diuersa radice procedit. Pater enim tradidit Christum, & ipse semetipsum ex charitate, & ideo laudantur. Iudas autem tradidit ipsum ex cupiditate, Iudæi verò ex inuidia, Pilatus ex timore mundano, quo timuit Cæsarem, & ideo ipsi vituperantur.

Ad 2. arg. ¶Ad secundum argumentum respondetur, quòd cum dicitur, Christum traditum esse a Patre, potest accipi nomen patris essentialiter pro Deo patre omnium. Sed verosimilius est, quòd accipiatur personaliter, quia in diuinis vna persona dicitur mitti ab alia, a qua procedit, prout dicitur plenius in materia Trinitatis.

Ad 3. arg. ¶Ad vltimum arg. respondetur ex D. Th. q. de vnione verbi incarnati ar. 1. ad 9. quòd Deus non est factus melior post incarnationis mysterium, quàm prius erat, ex quo sequitur, quòd verbum incarnatum non est magis diligibile, quàm verbum simpliciter, quanquam est diligibile, secundum aliam rationem. Ex eadem doctrina sequitur, quòd quamuis vnio incarnationis sit facta in vna persona, & non in alia, non est concedendum, quòd vna persona sit magis diligenda quàm alia, nec quòd vni personæ magis debeamus, quàm aliæ.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm fuerit conueniens, Christum pati a Gentilibus.

261 AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd non fuerit conueniens Christū pati a Gentilibus. Quia enim per mortem Christi homines erant a peccato liberandi, conueniens videbatur, vt paucissimi in morte eius peccarent. Peccauerunt autem in morte eius Judæi, ex quorum persona dicitur Matth. 21. Hic est hæres, venite occidamus eum. Ergo videtur conueniens fuisse, quòd in peccato occisionis Christi Gentiles non implicarentur.

¶2. Præterea, Veritas debet respondere figuræ. Sed figuralia sacrificia veteris legis non Gentiles, sed Iudæi offerebant. Ergo neque passio Christi, quæ fuit verum sacrificium, impleri debuit per manus Gentilium.

¶3. Præterea, sicut dicitur Io. 5. Iudæi quærebant Christum interficere non solùm quia soluebat Sabbathum, sed etiam quia patrem suum dicebat Deum, æqualem se Deo faciens. Sed hoc videbatur esse solum contra legem Iudæorum, vnde & ipsi dicunt Io. 19. Secundum legem debet mori, quia filium Dei se fecit. Videtur ergo conueniens fuisse, quòd Christus non a Gentilibus, sed a Iudæis pateretur, & falsum esse quod dixerunt, Nobis non licet interficere quenquā: cùm multa peccata secundum legem morte puniantur, vt patet Leui. 20.

Sed contra est, quod ipse Dominus dicit Matth. 20. Tradent eum Gentibus, ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum.

Respondeo dicendum, quòd in ipso modo passionis Christi præfiguratus est effectus ipsius. Primo enim passio Christi effectum salutis habuit in Iudæis: quorum plurimi in morte Christi baptizati sunt: vt patet Act. 2. & 3.

Secundò verò Iudæis prædicantibus, effectus passionis Christi transiuit ad Gentes, Et ideo conueniens fuit, vt Christus a Iudæis pati inciperet, & postea Iudæis tradentibus, per manus Gentilium, eius passio finiretur.

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus ad ostendendum abundantiam charitatis suæ, ex qua patiebatur, in cruce positus veniam persecutoribus postulauit. Et ideo vt huius petitionis fructus ad Judæos & Gentiles perueniret, uoluit Christus ab vtrisque pati.

Ad secundum dicendum, quòd passio Christi fuit sacrificij oblatio, inquantum Christus propria uoluntate mortem sustinuit ex charitate. In quantum autem a persecutoribus est passus, non fuit sacrificium, sed peccatum grauissimum.

Ad tertium dicendum, quòd sicut Aug. * dicit Iudæi dicentes, Nobis non licet interficere quenquam, intellexerunt non sibi licere interficere quenquam, propter festi diei sanctitatem, quam celebrare iam cœperant. Trac. 114. in Ioan. circa me. t. 9.

Vel hoc dicebant (vt Chryso. * dicit) quia volebant eum occidi, non tanquam transgressorem legis, sed tanquam publicum hostem, quia Regem se fecerat: de quo non erat eorum iudicare, Vel quia non licebat eis crucifigere (quod cupiebant) sed lapidare: quod in Stephano fecerunt. Vel melius dicendum est, quòd per Romanos, quibus erant subiecti, erat eis potestas occidi interdicta. Ho. 81. in Ioan. post illius, to. 3.

SVMMA TEXTVS.

COnclusio est affirmatiua, nam incœpit passio a Iudæis, & mediantibus ipsis per Gentiles finitur, & sic in ipso modo passionis Christi præfiguratus est ipsius effectus. Nam primò in Iudæis effectum salutis habuit, cum plurimi eorum tunc fuerint baptizati. Ipsis verò prædicantibus effectus transiuit ad gentes, Christus.n. in cruce positus pro omnibus persequutoribus rogauit, quare fructus ad omnes peruenit. Cōclusio.

EXPO-

EXPOSITIO ARTICVLI.

Obiectio.

VIdeo inter quosdam reuocari in dubium, quomodo si iudex tenetur sententiam pronunciare secũdum allegata, & probata, etiam si iudex euidenter intelligat reum esse innocentem, prout aperte docet D. Tho. in pluribus locis suæ doctrinæ, quomodo inquam verum est, quòd peccauerit Pilatus, siquidem pronunciauit sententiam contra Christum secundũ allegata & probata, quãuis ipse sciret Christum esse innocentem. Sed hæc obiectio non est, cur moueat virum doctum, vt deserat sententiam illam D. Thomæ satis celebrem, videlicet, ꝙ iudex teneatur pronunciare sententiam secundum allegata, & probata. Nam hæc sententia intelligenda venit, quando testimonia contra reum producta nulla ratione possunt labefactari, aut conuelli, aut verò infirmari, quod in causa Christi non habuit locum: adeo enim erant infirma testimonia, & sibi non constantia, vt facile labefactari potuissent: adeo iniquitas accusatorum, & testium erat manifesta, vt facili opera potuerit demonstrari, & conuinci.

Solutio.

Quod vt melius intelligatur, sciẽdum est, quòd Christus passus est publicè sub Pontio Pilato iudice, qui inter Iudæos præsidendi, iudicandique potestatem acceperat ab Imperio Romano, valdè quidem tumultuariè, & perturbato iuris ordine, non tamen sic, quin fuerit simul & forma iudicij seruata, & potestatis auctoritas interposita, nã ex decreto summorum Pontificum, Seniorum, Scribarũ, ac Pharisæorum accusatus est coram Pontio Pilato. Pilatus autem multis interpositis iudiciarijs actibus tãdem sedens pro tribunali in prætorio adiudicauit fieri petitionem eorum. Testes horum sunt quatuor Euangelistę scribentes historiam passionis Domini. Sed Christus iniustè iudicatus est, & ita scriptura aperte testatur, dicens. Tradebat aũt se iudicanti iniuste. Et certè contra omnem æquitatem iudicatus est, & patet, quia peccatũ non fecit primæ Petr. 2. patet rursus, quia iudicatus est pp indebitam causam, a Pilato quidem propter timorem humanũ, ne. s. perderet amicitiam Cæsaris, quoniam si hunc dimittis, inquiunt, non es amicus Cæsaris. Præterea ideo indebite, & contra ęquitatem, quia non est iudicatus a iudice congruo, & conuenienti, siue, vt iurisperiti loquũtur, cõpetente, sed a suis sibi omni iure subiectis, qui non habẽt iudicii potestatem in superiorem suum. Si enim non licet iudicare alienum seruum, eo ꝙ Domino suo stat, aut cadit, ad Rom. 14. ergo multo minus licet seruis iudicare Dominum suum, benefactorem suum, Doctorem suum, miraculis iam toti mundo illustrem. Sed & illud demonstrat iudicium fuisse plenum iniquitate, dicit. n. Pilatus: Ecce ego coram vobis interrogans nullam causam inuenio in homine isto, ex his in quibus accusatis eum. Rursus, pronunciaturus sententiam lauit manus suas dicens: Innocens ego sum a sanguine iusti huius, vos videritis, indubiè non potest esse iustum iudicium, quod procedit ex falsis testimoniis: testatur vero Euangelista de Pontificibus dicens: Et quærebant, inquit, summi sacerdotes falsum testimonium aduersus Iesum, & cum multi falsi testes accessissent, &c.

Chr̃s contra omnẽ ęquitatem iudicatus est.

2. Petri. 2.

Rom. 14.

Obiectio.

Sed dicet Theologus: si immerito, & contra iustitiam passus est Christus, ergo nõ per formam iudicii, quia iudicium est iusti iurisque determinatio.

Solutio.

Dicendum est, ꝙ iniqui iudices cum intendunt iudicare iniustè, tunc maximè obseruant communes formulas iudicii, vt meditata iniustitia fucum accipiat ex consuetis iudicandi formulis. Sic Iudæi eradicare volentes Christũ per fas, perque nefas, studuerũt omnibus modis hoc perficere, ordine ac modo iudiciario, intercedente tam sui, quàm Romani iudicii auctoritate, ne oppressione, odio, vel inuidia id ipsum fecisse criminarentur a populo, vt in Naboth, & Susanna contigisse legimus, itaque iniustum quidem iudicarunt iudicium, sed tamen consuetas iudicandi formulas seruarunt ad fucum, & velamen iniquitatis suæ. Veruntamen non vniuersa, quæ passus est Christus in hoc mundo, passus est per formam iudicii.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm Christi persecutores eum cognouerint.

AD quintum sic proceditur. Videtur, ꝙ persecutores Christi eum cognouerint. Dicitur enim Matt. 21. ꝙ agricolæ uidentes filium dixerunt intra se, Hic est hæres, uenite occidamus eum. Vbi dicit Hieron. * Manifestè Dominus probat ex verbis Iudæorum, principes non per ignorantiam, sed per inuidiã, Dei filium crucifixisse: intellexerunt enim eum esse illum, cui Pater per Prophetam dicit, Postula a me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam. Ergo uidetur, quod cognouerint eum esse Christum, uel filium Dei.

262 Opusc. 60. c. 18. in fi. & 1 ad Corin. 2. lc. 2. co 1.

* Id innuit c. 21. Mat. in fi. illius to. 9. & et in glo. ord.

§ 2. Præterea, Io. 15. Dominus dicit, Nunc autem & viderunt & oderunt & me & Patrem meum. Quod autem videtur, manifestè cognoscitur. Ergo Iudæi cognoscentes Christum, ex causa odij, ei passionem intulerunt.

§ 3. Præterea, In quodam sermone Ephesini concilij dicitur, Sicut qui chartam imperialem discerpserit tanquam Imperatoris disrumpens verbum, ad mortem addicitur: sic crucifigens Iudæus quem uiderat, pœnas dabit, tanquam in ipsum Deum, uerbum præsumptionis iniiciens. Hoc autem non esset, si eum esse Dei filium, non cognouissent: quia ignorantia eos excusasset. Ergo uidetur, quòd Iudæi crucifigentes Christum cognouerint eum esse filium Dei.

Sed contra est, quod dicitur 1. ad Corin. 2. Si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent, & Act. 3. dicit Petrus, Iudæis loquens, Scio quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes uestri. & Dominus in cruce pendens dicit, Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt.

Respondeo dicendum, ꝙ apud Iudæos quidã erant maiores, & quidam minores. Maiores quidem qui eorum principes dicebantur, (ut dicitur in lib. Quæstionum vet. & noui Testam. *) sicut & dæmones, cognouerunt eum esse Christum promissum in lege: omnia enim signa uidebant in eo, quæ dixerant futura prophetę. Mysterium autem diuinitatis eius ignorabãt: & ideo Apostolus dicit, Quòd si cognouissent, nunquam Dominum glorię crucifixissent. Sciendum tamen, ꝙ eorum ignorantia non eos excusabat a crimine: quia erat quodammodo ignorantia affectata: uidebant. n. euidentia signa diuinitatis ipsius: sed ex odio & inuidia Christi, ea peruertebant, & verbis eius quibus se Dei filium fatebatur, credere noluerunt. Vnde ipse de eis dicit Io. 15. Si nõ uenissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent, nunc autem excusationem nõ habent de peccato suo. Et postea subdit, si opera nõ fecissem in eis, quę nemo alius fecit, peccatum non haberent. Et sic ex persona eorum accipi potest quod dicitur Iob 21. Dixerunt Deo, Recede

Aug. in li. q. ex no. te sta. qui incipit. Deus certè. q. 66. a me. to. 4.

a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. Minores verò, i. populares, qui mysteria Scripturæ non nouerant, nō plenè cognouerunt ipsum esse nec Christum, nec filium Dei: licèt enim aliqui eorum in eum crediderint, multitudo tamen nō credidit. Et si aliquando dubitauerunt, an ipse esset Christus, propter signorum multitudinem & efficaciam doctrinę (vt habetur Ioan. 7.) tamē postea decepti fuerunt a suis principibus, vt eum non crederent, neque filium Dei, neque Christū. Vnde & Petrus eis dixit, Scio quia per ignorantiā fecistis, sicut & principes vestri: quia scilicet per principes seducti erant.

¶ Ad primum ergo dicēdum, quòd illa verba dicuntur ex persona colonorum vineæ, per quos significantur rectores illius populi: qui eum cognouerunt esse hęredem, in quantū cognouerunt eum esse Christum promissum in lege. Sed cōtra hanc responsionem esse videtur, quòd illa verba Psalmi, Postula a me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, eidem dicuntur, cui dicitur, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Si ergo cognouerunt eum esse illum, cui dictum est, Postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, sequitur, ꝙ cognouerint eum esse filium Dei. Chrysosto.* etiam ibidem dicit, quòd cognouerunt eum esse filium Dei. Beda etiam dicit † super illud Luc. 23. Quia nesciunt quid faciunt. Notandum, inquit, ꝙ non pro eis orat, qui quem filium Dei intellexerunt, crucifigere, quàm confiteri maluerunt. Sed ad hoc pōt responderi, ꝙ cognouerunt eum esse filium Dei, non per naturam, sed per excellētiam gratiæ singularis. Possumus tamen dicere, ꝙ etiam verum Dei filium cognouisse dicuntur, qa euidentia signa huius rei habebāt: quibus tamen assentire, propter odium & inuidiam noluerunt, vt eum cognoscerent esse filium Dei.

(* hom. 40. in Mat. in opere imp. a me. to. 2. † ca. 94. secund. ord.)

Ad secundum dicēdum, ꝙ ante illa verba præmittitur, Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, & postea subditur. Nunc autem viderunt & oderunt & me, & patrem meum. Per quod ostenditur, ꝙ videntes opera Christi mirifica, ex odio processit, ꝙ eum filium Dei non cognouerunt.

Ad tertium dicendum, ꝙ ignorantia affectata nō excusat a culpa, sed magis videtur culpam aggrauare: ostendit enim hominem sic vehementer esse affectum ad peccandum, ꝙ vult ignorantiam incurrere, ne peccatum uitet. Et ideo Iudæi peccauerunt, non solum hominis Christi, sed etiam tanquam Dei crucifixores.

SVMMA TEXTVS.

1. Conclu. PRima conclusio. Principes cognouerunt eum esse Christum promissum in lege, quia omnia signa videbant in eo, quæ dixerant futura Prophetæ.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio, mysterium diuinitatis eius ignorabant, si enim cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent, vt dicit Paulus.

3. Conclu. ¶ Tertia conclusio. Ista ignorantia non excusabat eos a crimine, cum esset quodammodo affectata, ex odio namque, & inuidia peruertebant euidentia signa diuinitatis ipsius, neque verbis eius credere voluerunt, quibus se filiū Dei fatebatur. Vnde de eis dicebat Io. 15 Si nō venissem, & loquutus eis fuissem, peccatum non haberent. (Ioan. 15.)

4. Conclu. ¶ Quarta conclusio. Minores, i. populares, qui mysteria scripturæ non nouerant, non plenè cognouerunt ipsum esse Christum, & filium Dei, licet aliqui eorum, in eum crediderint: multitudo tamen non credidit, quamuis aliquando dubitauerint propter multitudinem signorum, & efficaciam doctrinæ. Fuerunt tamen postea decepti a suis principibus, vt non crederent. propter quod dixit Petrus. Scio, quòd per ignorantiam fecistis per principes seducti. (Actuum 3.)

EXPOSITIO ARTICVLI.

(Verum dæmones cognouerint Chrm esse verū Messiam.) IN hoc articulo duæ quæstiones solent moueri. Altera est, Vtrùm dæmones cognouerint Christum esse verū Messiam in lege promissum, & esse verum Dei filium. Sed ab huius quæstionis expositione hic supersedēdum censeo, quoniam de ea actum est diligenter, & accurate in superioribus.

(Verum Iudæi cognouerīt Christi diuinitatem. Argumentum. Mat. 21. Strabus. D. Thom. 1. Cor. 2.) ¶ Altera quæstio est, Vtrum Iudæi cognouerint Iesum esse verum Messiam, & eius diuinitatem? Et ꝙ cognouerint videtur probari ex illo Matt 21. hic est hæres, venite occidamus eum. Super quem locum sic scribit Strabo in glossa. Patet ex verbis his Iudæorum principes non per ignorantiā, sed per inuidiam Dei filium crucifixisse, intellexerunt enim eum esse illum, cui Pater per Prophetam dicit. Postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam. Hunc locum citat hic D. Tho. in primo argumento sub nomine Hieronymi, qui in sententia idem dicit, cap. 21. Matth. ad finem illius. In contrarium est id, quod dicit Apostolus. 1. Cor. 2 Si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.

(Solutio. D. Thom. Chryso. Caietan.) ¶ Ad illam quæstionem explicandam, & enodandam repugnantiam, quæ videtur esse inter loca scripturæ citata, dicit D. Tho. in solutione. 1. Dicendum, quòd illa verba; Hic est hæres, dicuntur non ex persona totius populi Iudæorum, sed ex persona colonorum vineę, per quos significātur rectores illius populi, qui eum cognouerunt esse hæredem, in quantum cognouerunt eum esse Christum promissum in lege. Sed contra hanc responsionem esse videtur, quòd illa verba Psalmi. Postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, eidem dicuntur, cui dicitur, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Si ergo cognouerunt eum esse illum, cui dictum est. Postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, sequitur, ꝙ cognouerint eum esse filium Dei. Chrysost. etiam ibidem dicit, ꝙ cognouerunt esse filium Dei. Beda & super illud Luc. 23. Quia nesciunt, quid faciunt, Notandum, inquit, ꝙ non pro eis orat, qui quem filium Dei intellexerunt, crucifigere, q̄ confiteri, maluerunt. Sed ad hoc potest respōderi, ꝙ cognouerunt eum esse filium Dei non per naturam, sed per excellentiam gratiæ singularis. Possumus autē dicere, ꝙ etiam verum Dei filium cognouisse dicuntur, quia euidentia signa huius rei habebant, quibus tamen assentiri propter odium, & inuidiam noluerunt, vt eum cognoscerent esse filium Dei. Cæterum Caietanus non obstante sententia S. Th. dicit, ꝙ omnino, nec principes cognouerūt Iesum esse Christum. Et ratio eius est, quia omnes credebant, quòd Messias esset rex futurus, & redempturus ex captiuitate Israel. Vnde responderunt Magis quęrentibus, vbi est, qui natus est rex Iudæorum? in Bethleem Iudæ, &c. Hoc autem non videbant compleri in Iesu. Imo Apostoli erant in ista errorem illum ante resurrectionem, vnde illud: Nos sperabamus, ꝙ redempturus esset Israel, &c. & illud: Dic, vt sedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram, & alter ad sinistram, &c. Et Lucæ 18. cum Dominus prædixisset mortem suam, dicitur: Et ipsi nihil horum intellexerunt. Et certè ego omnino credo eos, vel nunquam cognouisse eum esse Messiam, vel si aliquando crediderunt, tamen excæcatos postea odio, & inuidia, pessimis consultoribus, vt hoc non crederent tempore passionis Nam quòd Petrus dixit. Et nunc scio (Lucæ 18. Antoris sententia.)

fratres,

fratres,quòd per ignorantiam fecistis, sicut & principes
vestri, omnino non videtur solum loqui de ignorantia
diuinitatis, nec enim dicerentur ex ignorantia peccasse,
Caietan. si scienter Messiam suum crucifixissent. Caietanus expo-
nit illud, sicut & principes vestri, vt ista dictio, sicut, non
cadat super ignorantiá, sed super factum, vt sit sensus:
Vos per ignorantiam imitati estis principum vestrorum
factum, non quòd ignorauerint, sicut principes ignora-
runt. Sed hoc est detorquere litteram, nam planus sensus
est, quòd fecerunt ignorantes, sicut & principes fecerunt
Roma. 10. ignorantes. Facit ad hoc propositum, ꝙ Apost. dicit Ro.
10. testimonium enim illis perhibeo, quòd æmulationem
quidem Dei habent, sed non secundum scientiam. Vbi
Paulus loquitur de Iudæis, nec videtur solum loqui de
plebe, imo potius de principibus, & legisperitis, qui mo
ti quidem zelo Dei persequebantur Christianos, quod
vtique esse non potuisset, si scienter Christum persequе-
rentur. Hoc ipsum confirmatur de ipso Paulo, qui certè
non erat ex plebeis, sed ex legisperitis, qui tamen igno-
rabat Iesum esse Christum, vt ipse dicit: misericordiam
consequutus sum, quia ignorans feci.

¶ Sed operæpretium erit resolutionem huius dubita-
1. Conclu. tionis in conclusiones destribuere. Prima conclu. Iudæi
non cognouerunt euidenter Iesum esse Christum, & fi-
lium Dei. Nam tantum hoc poterant cognoscere ex scri
pturis, miraculis, & Christi doctrina, hæc omnia nõ cau
sabant euidentiam de eius diuinitate, & officio, sed tantũ
fidem. Et certè nulla demonstratio euidens potuit osten-
dere Christum esse verum Deum, & verum hominem,
quod supra abundantius est demonstratum.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio. Ex scripturis, miraculis, & Chri-
sti doctrina sufficienter probatur, Iesum esse Messiam &
filium Dei. Et hoc certè intendebat probare ex scripturis
Ioan. 5. dicens: Scrutamini scripturas, quia ipsæ testimoniũ per-
Ioan. 15. hibent de me; & operibus miraculosis, dicens: Si opera
non fecissem, quæ nemo alius fecit, peccatum non habe
rent. Et posteà subditur: nunc autem & viderunt, & ode-
runt me, & Patrem meum. Ex hoc sequitur, ꝙ eorum
ignorantia non erat inuincibilis, & inculpabilis, sed in
principibus, & maioribus erat affectata, in plebeis erat
vincibilis, & culpabilis, tenebantur enim credere, & vin-
cere poterant ignorantiam, potissimè si adussent Chri-
stum, vt illos illuminaret, & doceret veritatem.

Quõ prin- ¶ Sed difficultas est, quomodo principes, & maiores il
cipes Iu- lum cognouerint. D. Thom. docet cognouisse Iesum esse
dæorũ co- Christum, sed non esse filium Dei naturalẽ. Alij sentiũt,
gnouerint quòd cognouerunt eum esse Christum, & filium Dei ve-
Christum. rum Deum. Ita videntur sentire Hieronymus, Strabus,
D. Thom. Chrys. in locis citatis, atque etiam Lyranus Caietanus,
D. Chrys. & Abulensis, ꝙ neutrum. Et hæc sententia mihi proba-
Strabus. tur, & suaderi potest ex argumentis iam positis pro sen-
Caietan⁹. tentia Caietani, & ex illo Actor. 3. ꝙ dicit Petrus ad Iu-
Abulensis. dæos loquens: Scio quia per ignorantiam fecistis, sicut
Luc. 23. & principes vestri. Et Dominus in cruce pendens ait: Di-
1. Corin. 2. mitte illis, non enim sciunt, quid faciunt. Et Paulus: Si
3. Conclu. cognouissent, nũquam Dominum gloriæ crucifixissent.
Et certè illud argumentum superius adductum efficaci-
ter, vt mihi videtur, sẽ persuadet. Nam Apostoli in scho-
la Domini edocti non apertè cognouerunt hoc myste-
rium, vt supra ostensum est.

¶ Sit ergo tertia conclusio. Iudæi siue Principes, siue
plebei odio & inuidia excæcati non cognouerunt Iesum
esse Christum, neq; filium Dei. Hoc probant argumenta
dudum facta, cum hoc tamen rectè cohæret, ꝙ aliqui ex
Iudæis rectè in scripturis instructi considerantes miracu
la Christi, & eius vitæ progressum cognouerunt illum
esse Messiam, & verum Deum.

Ad argu. ¶ Ad argum. in principio factum, & ad autoritatem
in prin. D. Tho. respondetur, ꝙ dicuntur cognouisse Christum,
quia habuerunt argumenta apertissima ex quibus tene-
D. Thom. bantur credere, & sola malitia impediuit eos, sicut S. Th.
hic ad primum dicit, quòd possumus dicere, ꝙ cognoue
runt esse Dei filium, quia euidentia huius rei signa he-
bebant, quæ excæcati odio perspicere noluerunt. Illud ta
1. Cor. 2. men considerandum est, ꝙ cum dicit D. Paulus 1. Cor. 2.

Si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixis-
sent, non intelligas Paulum negare his verbis, quòd dæ-
mon cognouit Christum esse filium Dei, sed negat co-
gnouisse, & præuidisse se morte illius esse damnandum.
De hoc enim mysterio a sæculis abscondito loquitur
cum dicit, quòd nemo principum huius sæculi cogno-
uit, si enim cognouissent nunquam Dominum gloriæ
crucifixissent. Hic est verus commentarius huius senten
tiæ Diui Pauli.

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm peccatum Christum crucifigentium fuerit grauissimum.

AD sextum sic proceditur. Videtur, ꝙ 263
peccatum crucifigentium Christum, Supr. ar. 4.
non fuerit grauissimum. Non. n. est ad 2. fin &
grauissimum peccatum, quod excusa opusc. 60. c.
tionem habet. Sed ipse Dominns excusauit pec- 18. fi.
catum crucifigentium eum, dicens, Pater ignosce
illis, quia nesciunt quid faciunt, Non ergo pecca
tum eorum fuit grauissimum.

¶ 2. Præterea, Dominus dixit Pilato Io. 19. Qui
tradidit me tibi, maius peccatum habet. Ipse au-
tem Pilatus fecit Christum crucifigi per suos mi
nistros. Ergo videtur fuisse mains peccatũ Iudæ
proditoris, peccato crucifigentium Christum.

¶ 3. Præterea, Secundum Philosophum * in 5. li. 5. Ethic.
Ethicor. Nullus patitur iniustum volens: & sicut c. 9. 10. 5.
ipse ibidem dicit, Nullo patiente iniustum, nul-
lus facit iniustum: ergo volenti nullus facit iniu-
stum. Sed Christus voluntariè est passus: vt supra
habitum est. * Non ergo iniustum fecerunt cru- ar. 2. huius
cifixores Christi, & ita eorum peccatum nõ fuit quæst.
grauissimum.

Sed contra est, quod super illud Matth. 23. Et
vos implete mensuram patrum vestrorum, dicit
Chrys. * quantum ad veritatem excesserunt men Ho. 45. in
suram patrum suorum: illi enim occiderunt ho- Matt. in o-
mines, isti Deum crucifixerunt. pere imp.

Respondeo dicendum, ꝙ sicut dictum est. * aliquantu-
Principes Iudæorum cognouerunt Christum: & lum a me. to. 2.
si aliqua ignorantia fuit in eis, fuit ignorantia af- *ar. præce.
fectata, quæ eos non poterat excusare. Et ideo in arg. 1. & in respon.
peccatum eorum fuit grauissimum, tum ex gene
re peccati, tum ex malitia voluntatis. Minores au
tem Iudæi grauissimè peccauerunt quantum ad
genus peccati: in aliquo tamen diminuebatur eo-
rum peccatum, propter eorum ignorantiam. Vn-
de super illud Luc. 23. Nesciunt quid faciunt: di-
cit Beda: * Pro illis rogat qui nescierunt quid fa- c. 49. secũ.
cerent: zelum Dei habentes, sed non secundum ord. Bedæ,
scientiam. Multò autẽ magis fuit excusabile pec- circa prin.
catum Gentilium, per quorum manus crucifixus
est, qui legis scientiam non habebant.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ excusatio illa
Domini non refertur ad principes Iudæorũ, sed
ad minores de populo: sicut dictum est. *

Ad secundum dicendum, quòd Iudas tradidit Io cor. ar.
Christũ, non Pilato, sed principibus Sacerdotũ,

qui

qui tradiderunt eum Pilato: secundum illud Io. 18. Gens tua & pontifices tui tradiderũt te mihi. Horum tamen omnium peccatum fuit maius, quàm Pilati, qui timore Cæsaris Christum occidit. Et etiam quàm peccatum militum qui de mandato præsidis Christum crucifixerunt: non ex cupiditate, sicut Iudas, nec ex inuidia & odio, sicut principes Sacerdotum.

Ad tertium dicendum, quòd Christus voluit quidem suam passionem, sicut & Deus eam voluit. Iniquam tamen actionem Iudæorum non voluit, & ideo occisores Christi ab iniustitia non excusantur. Et tamen ille qui occidit hominem, iniuriam facit, non solum homini occiso, sed etiã Deo & reipublicę. Sicut etiam & ille qui occidit seipsum, vt Philosophus dicit in 5. Eth.* Vnde & David dãnauit illum ad mortem, qui nõ timuerat mittere manum vt occideret Christum Domini, quamuis eo petente: vt legitur 2. Reg. 1.

Lib. 5. Eth. c. vlti. non longè a priur. 10. 5.

SVMMA TEXTVS.

Prima conclusio. — PRima conclusio. Peccatum principum fuit grauissimum ex genere peccati, & ex malitia voluntatis.

Secunda conclusio. — ¶Secunda conclusio. Peccatum aliorum Iudæorum fuit grauissimum ex genere peccati, minus tamen ex circunstantia ignorantiæ.

Tertia cõclusio. — ¶Tertia conclusio. Peccatum gentilium fuit grauissimum ex genere peccati, multò autem magis excusabile ex ignorantia legis, & scripturarum. Certè ꝙ peccatum crucifixionis Christi sit grauissimum ex suo genere inde demonstratur, quia ex suo genere fuit occisio non solum hominis tam excellentis innocentiæ, & vitæ, sed etiam Dei. Genus enim peccati ex obiecto, seu materia circa quam est, sumitur. Constat autem quòd illa occisio ad personam verbi Dei terminata est. Persona enim illa crucifixa & mortua est.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Probatur, ꝙ occisio Christi nõ sit maximum peccatũ ex genere suo. Prim. arg. — IN hoc articulo dubium est, quid intelligat D. Thom. cum inquit occisionem Christi fuisse grauissimum peccatum ex genere suo. Nam certè odium Dei, quo quis desiderat Deum non esse, videtur esse maius peccatum. Odium enim æquiualet homicidio, vnde dicit Aug. qui odit fratrem suum homicida est. Et certè qui desiderat Deum non esse, quod est ex sese occidit Deum, voluntas enim pro facto reputatur.

Secũdum. — ¶Deinde, si Iudæi crucifigendo Christum plus peccauerunt, quàm Adam transgrediendo præceptum Domini, & peccatum tantum fuit, vt expiari non potuerit nisi per mortem Christi; sequitur ꝙ peccatum maius maiori expiatione opus habuerit. Quam ergo expiationem habebit hoc homicidium in Christum commissum?

Tertium. — ¶Tertiò, non videtur esse congruus satisfaciendi modus, quo peccatum additur peccato, & grauissimum peccatum permittitur, vt leuius peccatum sanetur.

In oppositum arguitur primo. Confirm. — ¶In contrarium est, nam tam malum fuit occidere Christum, quàm bonum fuit illius vita, sed Christi vita deitati vnita fuit infiniti valoris, & pretij. Fuit igitur occisio Christi infinitæ malitiæ. Hoc ipsum cõfirmatur, & arguitur ad ostendendum hoc peccatum fuisse grauissimum comparando ad omnia peccata oĩum hominum. Itaque volo probare, ꝙ hoc vnum peccatum fuerit grauius, quàm omnia peccata simul quæ homines commiserunt, aut committent. Nam occidere Deum est grauius quàm occidere infinitos homines si essent, cũ Deus excedat omnes homines in infinitum. Iudæi verò occiderunt, & crucifixerunt Deum verum, & sic videtur, ꝙ peccatum illud excesserit omnia peccata oĩum hominum.

Solutio dubij. — ¶Ad huius dubij expositionem dicendum est, quòd quamuis habita cõsideratione ad genus peccati grauius videatur homicidiũ Christi ex intentione commissum, quàm transgressio Adæ inobedientis, neque odientis, neque blasphemantis Deum, neque intendentis aut se, aut filios suos occidere: pensata tamen conditione peccantis personæ grauius peccatum videbitur transgressio Adæ.

Peccatum Adæ, & Iudæorum confertunt. D. August. — Vnde August. Magna fuit, inquit, Adæ iniquitas in peccando, cui tanta erat non peccandi facilitas. Sicut Abrahæ magna, inquit, obedientia prædicatur, quia vt occideret filium vnicum, quem diligebat, res difficillima est imperata, & in paradiso tanto maior inobedientia fuit, quãto id quod præceptum erat, nullius difficultatis fuit. Quis nam facilè explicet quantum malum sit non obedire in re facili, & sub tantæ potestatis imperio, & sub tã terrenti supplicio? Viuebat homo in paradiso sicut volebat, quandiu hoc volebat, quod Deus iusserat: viuebat sine vlla egestate, ita semper viuere habens in potestate. Cibus aderat, ne esuriret, potus, ne sitiret, lignum vitæ, ne illum senecta dissolueret: nihil erat, quod vllas molestias vllis eius sensibus ingereret, nullus intrinsecus morbus, nullus ictus metuebatur extrinsecus, summa in carne sanitas, & in anima tota tranquillitas; nihil omnino triste, nihil inaniter lætum, gaudium verum continuum erat ex Deo, in quem flagrabat charitas ex corde puro, & cõscientia bona, & fide non ficta, concors mentis & corporis vigilia, nullus renisus contra legem mentis, nulla repugnantia, nulla rationalis voluntatis, & libidinis rixa, non lassitudo fatigabat otiosum, non somnus premebat inuitum. In tanta facilitate rerum, & felicitate hominũ, facillima & sine labore erat mandati custodia, Populus autem Iudæorum omnibus his malis sub peccato erat venundatus. Horum igitur consideratione habita non oportet, quòd populus Iudæorum plus peccauerit inuidiæ stimulis agitatus, occidendo Christum, quàm Adã, qui intus nõ turbatus vlla passione transgressus est præceptum interficiens simul etiam, licèt præter suam opinionem, vniuersum genus humanum. Siquidem pro illius peccato morimur vniuersi.

Obiectio ex D. Bernardo. — Hic iã si dixeris obstare Bernardum in homilia de passione Domini, distinguentem triplex genus peccati, videlicet, originale, personale, & singulare, vbi docet graue esse peccatũ originale, grauius personale, grauissimum singulare. Graue, inquit, est originale peccatum, quod non solum personam inficit, sed naturam: quod ea ratione maximũ vocatur, quia occupat totum genus humanũ: sed grauius tamen est cuiq; personale, quod propria voluntate committitur: grauissimum est tamen singulare, quod commissum est in Diuinam maiestatem, cum viri impij sacrilegas manus iniecerunt in Dominum ipsum Dei filium, crudelissimè homicidæ; immo, si fas est dicere, etiã Deicidæ. Quid duo præcedentia ad tertium? Ad hoc expalluit, & expauit tota machina mundialis.

Solutio. — Respondeo tamen Bernardum non comparare peccatum ipsum personale, quo peccauit Adam ad proprium vniuscuiusque personale peccatum: neque ibi, neque alibi docuit, ꝙ Adam peccauerit minus cæteris hominibus nunc peccantibus, sed comparauit originale peccatum, quod sola origine, & non propria voluntate contrahitur, ad peccatum vniuscuiusque personale, volens peccatum personale esse vnicuique grauius, quàm originale, Quod etsi sit maximũ magnitudine extensionis, nõ tamen est grauissimum pro vniuscuiusque persona. Deinde D. Bernardus ibidem docens omne peccatum personale esse minus graue, si conferatur ad singulare illud peccatũ homicidij Christi, pensat grauitates peccatorum, nõ sẽm conditiones personarum peccantium, sed secundum peccatorum obiecta. Insuper sub personali peccato non complectitur primum Adæ peccatum, quo perdita est originalis iustitia, seu innocẽtia, quo & infecta est humana natura in posteros propaganda, loquens solum de personali peccato transeunte duntaxat in personam eius, qui peccat.

Peccatum Iudęorum morte Christi deleri potuit. — Sed hæc missa faciamus, quia nihil ad hanc rem confert scire, verum grauius sit peccatum, supposita illius veritate, populum videlicet Iudæorum plus peccasse crucifigendo, quàm

Adam

Adam transgrediendo, non idcirco oportet consequens esse peccatum illud Iudæorum non potuisse expiari morte Christi. Nam in hoc maximè declaratur sapientia, & benignitas Christi Saluatoris, quòd mala Iudæorum voluntate vsus est ad ipsorum, & aliorum hominũ salutem. Adeo placuit Deo patri voluntas, & amor Christi patientis, vt sufficeret ad expiandũ peccatum Iudæi crucifigentis, quia lõgè maius fuit meritũ Christi patientis, quàm fuerit peccatum populi Christum crucifigentis. Christus flagellis cæsus, spinis coronatus, confossus clauis, patibulo affixus, opprobrijs saturatus, omnium tamen malorũ

Luc. 23. immemor in cruce clamat. Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Et exauditus est pro sua reuerentia. Quamuis igitur magna fuerit Iudæorum iniquitas, supra modum tamen fuit maior Christi patientis pietas. Ex his facile est intelligere quàm acutè, quàm circunspe-

D. Thom. ctè dixerit D. Tho. illud peccatum fuisse grauissimum ex genere suo, apertè significans, quòd ex circunstantiis potuit aliud peccatum esse grauius: facilè etiam erit intellecta sententia Diui Thomæ, confutare argumenta in oppositum.

Ad primũ. ¶ Ad primum argumentum, vt prætermittam dicere, quòd odium Dei fortassis in aliquo casu est maximum peccatorum, sicut charitas est maxima virtutum, prout

D. Thom. docet D. Thom. in 2. 2. in materia de odio, dico odium Dei communiter & regulariter non esse grauius peccatum, quàm occidisse Christum. Et cum dicitur, quòd voluntas pro facto reputatur, non est sermo de quacunque voluntate, sed solum de voluntate efficaci, cuiusmodi nõ potest esse vt pereat, aut vt occidatur Deus. Volũtas enim efficax non est impossibilium. At voluntas efficax fuit occidendi Christum in natura humana, qui erat persona diuina. Et ideo hoc peccatum grauius fuit, quàm odium Dei.

Ad secũm. ¶ Ad secundum argumentum ex dictis potest patere solutio.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium argumentum respondetur, inordinatum esse modum satisfaciendi, si is cuius est satisfacere adderet peccatum supra peccatum satisfaciendo. At Christus satisfaciendo non peccauit, vt iam dictum est.

Ad quartum. ¶ Ad quartum in quo dicitur tam malum fuisse occidere Christum, quàm bonum vita eius, respondetur hoc non oportere, nam Iudæi qui illum occiderunt, cum esse Deum ignorauerunt, & idcirco illud peccatum non fuit

D. Bernar. infinitum. Ad hoc, inquit Diuus Bernardus, illi singulari peccato ignorantiam copulauit, abscondens ab illis suæ diuinitatis sacramẽtũ, vt sub aliqua iustitiæ vmbra ignorantibus posset ignosci. Sed dato, quòd ex certa scientia cognouissent illum esse Deum, non est consequens peccatum illud fuisse infinitæ malitiæ, nam vt actus sit bonus, vel malus infinitè non sat est, quòd obiectum sit infinitum, alioquin omnis actus voluntatis nostræ, quo Deũ amamus esset infiniti pretii, & valoris, quandoquidem obiectum ipsum est infiniti valoris. Ad hoc igitur, quòd occisio Christi esset infinita malitia, cui omnia peccata omnium hominum comparari non possint, necessum erat, quòd obiectum esset infinitum, & actus voluntatis quo peccatur infinitus esset, quod in præsentia verum non est.

Peccatum Iudæ fuit grauius peccato Iudæorum. ¶ Alia dubia non magni momenti solent hic moueri, quale est illud, An peccatum Iudæ fuerit grauius peccato principum Iudæorum, quod inuestigat D. Tho. hic in solutione 2. Aliud etiam dubium submoueri solet, an milites crucifigentes Christum ex mandato Iudicis possint a crimine excusari? Sed hæc facilem habent expositionem. Nam ad primum dicendum est peccatum Iudæ fuisse grauius ob multas causas. Inprimis ipse in maiori erat gradu constitutus, vtpotè Apostolus. Deinde ipse nõ solum viderat miracula Christi, verumetiam fecerat miracula in nomine Christi accepta ab ipso potestate, sicut & cæteri Apostoli. Tertio, confessus fuerat Iesum Chri-

Matth. 16. stum Matt. 16. approbando responsionem Petri pro omnibus discipulis. Tu es Christus filius Dei viui. Et supra malitiam communem sibi, & principibus habuit excellentem ingratitudinem, & supra genus peccati addidit turpitudinem proditionis, fuitque peccatum ex malitia, obidque in Psalmo peccatum Iudæ vt grauius commemoratur, cum dicitur. Si inimicus meus maledixisset mi- Psal. 54.

hi, sustinuissem vtique, & si is qui oderat me, super me magna loquutus fuisset, abscõdissem me forsitan ab eo. Tu vero homo vnanimis, dux meus, quantum ad loculos, & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos. Hæc de primo dubio.

Milites crucifigentes Chrm non excusantur a peccato. ¶ Ad secundum dubium, videbitur fortassis alicui, quòd quemadmodum lictores non tenentur exquirere num sententia Iudicis iusta sit, an iniusta, sed tenentur exequi illam, sic etiam milites illi excusationem possunt habere. Sed re vera hic discursus fallax est, & deceptorius, nã sicut si constaret lictori sententiam esse iniustam, & contra innocentem pronunciatam peccaret grauiter exequendo illam: sic sane milites crucifigentes Dominum nullam excusationem habent, nam intellexeruntapertè iudicium esse iniquum, audieruntque Pilatum dicentem; Ego nullam inuenio causam, ob quam condemnari mereatur.

QVAESTIO XLVIII.

De modo passionis Christi quantum ad effectum, in sex articulos diuisa.

DEinde considerandum est de effectu passionis Christi. Et primo de modo efficiendi. secundo de ipso effectu.

¶ Circa primum quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm passio Christi causauerit nostram salutem per modum meriti.

¶ Secundò, vtrùm per modum satisfactionis.

¶ Tertiò, vtrùm per modum sacrificij.

¶ Quartò, vtrùm per modum redemptionis.

¶ Quintò, vtrùm esse redemptorem, sit proprium Christi.

¶ Sextò, vtrùm causauerit effectum nostræ salutis per modum efficientiæ.

INTRODVCTIO Quæstionis.

Quæ sunt beneficia p Christum nobis exhibita. HIC aggreditur D. Thom. ad explicandum qui sunt fructus passionis Christi, & quomodo nobis applicentur, vt prosint, cuius rei notitiam operæpretium est, vt vir Theologus perspectam habeat, tum vt agnoscat ingẽtia beneficia, quæ per Christi mortem nobis sunt præstita, tum vt intelligat sacras, ac diuinas scripturas, quæ de his beneficiis sæpè, & multum loquuntur; tum præterea, vt sciat prædicare Iesum Christum, & hunc crucifixum, docereque omnes populos hanc artem frugiferam maximè, quomodo fructus passionis Christi nobis applicentur, vt prosint. Nam si nobis non applicentur, & coniungantur, quamuis in se magnam virtutem habeant, nihil nobis proderunt: tum demum, vt sciat difficultates grauissimas, quæ in hoc tractatu se offerunt explicare, ac defendere catholicam fidem contra hæreticos Lutheranos, qui amplificantes meritũ passionis Christi ita insaniunt, vt negent merita, & opera nostra esse necessaria ad salu- Quæ sint incõmoda quæ ex peccato incurrerit genus humanũ. Ge. 1. & 3.

tem, sed satis esse fidem, per quam applicatur nobis meritum iustitiæ Christi, ac imputatur nobis tanquam proprium, atque si nos fecissemus illud. Vt ergo hic tractatus rectè procedat, necessum erit in hac introductione explicare in genere, quæ sint incommoda, quæ ex peccato incurrerit genus humanum, a quibus per Christi mortem

liberati

liberati sumus. Atqui ex scripturis Gen. 1. & 3. capitulis manifestum est ante peccatum omnia fuisse fœlicia, & condita bona a Deo, nihilque fuisse subiectum maledictioni, & miseriæ, sed hanc intrasse per Adæ peccatum in hominum genus. Sunt autem huiusmodi maledicta necessitates in miserijs, in ærũnis, in laboribus, & in lege peccati. Item eiectio de paradiso deliciarum, & mors, & vincula, & carceres, & tenebræ sub inimici potestate. Et vt hæc omnia ad certa capita reducamus, octo præcipuè mala sunt, in quæ homo propter peccatum mortale incidit.

Octo mala in quæ homo ꝓpter peccatum incidit. Homo a Dei gratia per peccatum excidit.

Primum igitur per huiusmodi peccatum homo a Dei gratia, & amicitia cadit, & in eius iram, & inimicitiã incurrit, odio est enim Deo impius, & impietas eius. Vnde ipse Dominus Isaiæ 59. inquit: Peccata vestra diuiserunt inter vos & Deum vestrum, & prohibuerunt bonũ a vobis. Secundo per peccatum a cœlesti regno excludimur, dicente Domino. Qui peccauerit mihi, delebo eum de libro meo, qui planè est electorum liber, in quo hi cõscripti sunt, & cęli ciues decreti. Tertiò, per peccatum non solum a regno excludimur, sed etiam ad æterna gehennæ supplicia damnamur. Stipendium enim, (vt Apostolus ait,) peccati mors, nõ solum temporaria sed etiam æterna, quam Ioannes Apocaly. 21. secundam mortem appellat his verbis. Timidis autem, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & omnibus mendacibus pars illorum in stagno ardenti igne, & sulphure, quod est mors secunda. Quartò, per peccatum tradimur in potestatem diaboli, vnde est illud Apostoli. 2. ad Timoth 2. vt resipiscant a diaboli laqueis, a quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem.

Isa. 59.
A cœlesti regno excluditur.
Per peccatũ ad æterna supplicia damnatur.
Traditur in potestatẽ diaboli.

Verum hic sciendum est huiusmodi captiuitatem longè esse diuersam ab ea qua tyranni bello captos homines in captiuitatem adigunt. Hi nempè subijciunt sibi homines inuitos, & cum tumultu reluctantes. Sub dæmonum autem potestatem nõ adigit nos vlla vis, non hostis cogens, non Deus ipse humanum genus instituens: sed serpens, idest, diabolus suggerens, atque insidians, & nostra in primo parente voluntas eidem serpenti cõsentiens, Et ita nos ipsi sumus nobis captiuitatis nostræ, & miserię causa. Fuit Adam in paradiso liber, immunis ab oĩ captiuitate, seruitute, & ab oĩ malo miseriæ, & culpæ, vbi & sua pace fruebatur, habens virtutem continẽdi omnia, & in illo omnes fuimus liberi, immortales, absque vlla corruptione transferendi sine morte in vitã cœlestem. Periit Adam, in illo periimus omnes: eiectus est extra paradisum deliciarum in vallem lachrymarum, & reatum mortis sempiternæ, & sub potestate dæmonis, cuius acquieuit consilio: & in illo Adam eiecti sumus omnes, traditi etiam omnes in potestatem eiusdem diaboli ad sempiternum mortis interitum. Diabolus ergo ab initio sibi deuincens humanum genus non coegit, nõ vim intulit: sed inuitauit, suasit, suggessit per fraudẽ, decepit, atque persuasit. Nequaquam, inquit serpens, moriemini, sed eritis sicut Dii. Homo igitur dum magis consensit diabolo præmia fallaciter pollicenti, quàm Deo creatori suo, sub comminatione mortis præcipienti, efficitur reus mortis, & è paradiso in vallem miseriæ deiicitur: atque ita vniuerso generi humano clausa fuit cœlestis regni ianua, vt nec Adam, nec vllus posterorum potuerit sine Christo intrare in regnum cęlorum. Sic tradit tota Christianorum schola, omnes Adæ filios manere sub potestate diaboli captiuos, donec per Christi gratiam fuerit peccati reatus regeneratione solutus.

Vincula quibus diabolus captiuos homines detineat.

¶ Vincula verò, quibus hic tyrãnus subditos sibi constringit, sunt etiam illa quoque voluntaria, sed quæ miseros homines ad inconcessas voluptates potenter pertrahunt, inter quæ præcipuum vinculum est lex membrorum, quæ spiritum post se captiuum trahit in legem peccati non quidem cogendo, sed vehementer ad malum alliciendo. Sunt etiam vincula variæ cupiditates, quibus homines a diuinis rebus abducuntur, & maximo impulsu ad vetita rapiuntur. Vnde est illud Salomonis Prouer. 5. Iniquitates suę capiunt impium, & funibus peccatorũ suorum constringitur. Sunt etiam alia vincula tartarei ignis, quo damnati in inferno colligantur in perpetuũ. De hac captiuitate, & de his vinculis, & de potestate, sub

Prou. 5.

qua homo miser tenetur captiuus, multus est sermo in diuinis literis.

Homo fit deformis per peccatum.

¶ Sed nos commemoremus iam quintum incommodum peccati. Fit certè homo peccati maculis impurus, & deformis. Vnde Dominus per Hieremiam dicit: Si laueris te nitro, & multiplicaueris tibi herbam Borith, maculata es in iniquitate tua coram me. Et Ezech. 16 dicitur ad peccatricem animam. Ad omne caput vitę ædificasti signum prostitutionis tuæ, & abominabilem fecisti decorem tuum. Quemadmodum enim in rebus corporeis vbi candida vestis, cœnum, vel sordes contingit, ipsa quoque maculatur, & sordidatur; ita homo per peccatũ a Deo recedens, rebusque terrenis, fœdisque voluptatibus adhærescens, earum quoque fœditatem, & sordes cõtrahit, dicẽte Domino Oseæ. 9. Abominabiles facti sunt, sicut ea, quæ dilexerunt. Sed libet hic adducere scripturas, in quibus euidentius habetur peccatum commaculare animam. Patet ex illo. Beati immaculati in via. & illud. Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam. & alia scriptura. Beatus diues, qui inuentus est sine macula, id est, sine peccato & Christus: exhibebit, inquit Apostolus, Ecclesiam suam sine macula, & ruga. Quibus si adiungas illud Hebræ. 1. purgationem faciens veterum delictorum. & illud. 1. Corinth. 6. Sed abluti estis, &c. non poterit dubitari, quin maculet animam, & deformem illam reddat.

Oseæ 9.
Hebr. 1.
1. Corin. 6.

Per peccatum homo cæcus efficitur.

¶ Sextum incommodum, quod incurrit peccator est, quòd efficitur cęcus, & in tenebris agere dicitur. Sic enim de improbis dicitur Prouerb. 4. Via impiorum tenebrosa, nesciunt vbi corruant, & illud ex Psal. 81. nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant. & D. Paul. Eph. 4. sic loquitur. Hoc ergo dico, & testificor in Christo Iesu, vt iam non ambuletis, sicut & gentes ambulant, in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a via Dei, per ignorantiam, quæ in illis est, propter cæcitatem cordis ipsorum, &c.

Prou. 4.
Ps. 81.
Ephes. 4.

Peccatum infirmũ & debilem reddit hominem.

¶ Quod autem peccatum vltra hæc infirmum, & debilem reddat hominem ad omnia pietatis officia, quodq́ue peccatum vulneret animam, satis indicat ille, qui descendens ab Hierusalem in Hiericho, & incidit in latrones, quem non modo spoliauerunt, sed grauiter etiam vulneratum reliquerunt. Hanc autem peccatoris infirmitatem illa prophetæ verba significant: miserere mei Domine, quoniam infirmus sum, sana me Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea. Ossium autem nomine, præcipuas animæ vires intelligit. Et Isai. ca. 1. loquens de spirituali languore, & vulneribus animæ dicit: Omne caput languidum, & omne cor mœrens, a planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas. Vulnus, & liuor, & plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, nec fota oleo. Hæc Isaias, docens quòd a principibus vsque ad extremam plebem, a Doctoribus vsque ad imperitum vulgus omnis anima sit ex peccatis vulnerata. Ea enim nostræ naturæ infirmitas est, vt sine cęlestis gratiæ præsidio suam sanitatem, & integritatem tueri nequeat. Quemadmodum enim si a cadauere myrrham abstraxeris, continuo putrescet, & in vermes abibit; ita sanè si diuinæ gratiæ præsidium ab anima nostra secreueris.

Isai. 1.

Peccatum mortẽ spiritualẽ inducit.

¶ Hæc de vulneribus, quæ peccatũ infert. Quod vero vltra hæc vulnera mortem spiritualem inducat peccatũ docet expressè Iacobus Apostolus dicens: Peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem. Et sapiens: Homo per malitiam occidit animam suam. Paulus vero insinuat eleganti phrasi dicens: Stimulus mortis peccatum, quia dum transit ad interiora, videlicet, ad consensum voluntatis, tunc diuidit gratiam Dei viuificantem ab anima. Etenim per peccatum mortale amittitur gratia, qua homo Deo salutis & vitæ suæ autori vnitus erat, a quo vitalem spiritum hauriebat. Ab his omnibus malis per quem modum Christus nos liberauit, explicat D. Tho. in hac quæstione elegãter in primis, ac copiosè. Certè meruit nobis gratiam, adoptionem, regnum, & gloriam Dei Patris, & sic per modum meriti operatus est nostrã salutem. Reuera satisfecit iustitiæ vindicatiuæ Dei pro peccatis nostris moriens in cruce. Reuera liberauit nos

a ca-

à captiuitate, emit, redemit interposito iusto pretio. Reuera obtulit pro nobis sacrificium reconciliationis, gratum Deo in odorem suauitatis. Reuera abluit nos, regenerat, viuificat, sanat, sanctificat sanguine suo effuso tormentis passionum. Reuera facit pacem inter cœlestia, & terrestria. Reuera vicit mundum, diabolum, mortem, & omnem tyrannicam machinationem eorum, nobisque parauit victoriam tropheo crucis, de vniuersis inimicis nostris. Hæc quomodo se habeant, & firmiter in veritate consistant ea sanctis scripturis, & ex diuina Theologia ostendit D. Thomas in articulis sequentibus. Nunc ipsum D. Thomam audiamus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm passio Christi causauerit nostram salutem per modum meriti.

264 Inst. q. 62. art. 5. & 3. d. 18. art 5. & 4 d. 1. q. 1. ar. 4. q. 3. & veri. q. 26. ar. 6. ad 20. & co. 4.

AD primum sic proceditur. Videtur, quod passio Christi non causauerit nostram salutem per modum meriti. Passionum enim principia non sunt in nobis. Nullus autem meretur vel laudatur, nisi per id, cuius principium est in ipso. Ergo passio Christi nihil est operata per modum meriti.

q. 19. art 4. & q. 34. artic. 2.

¶ 2. Præterea, Christus ab initio suæ conceptionis meruit & sibi & nobis: vt supra dictum est.* Sed superfluum est aliquem iterum mereri id quod ante meruerat. Ergo Christus per suam passionem non meruit nostram salutem.

¶ 3. Præterea, Radix merendi est charitas: Sed charitas Christi non fuit magis augmentata in passione, quàm ante. Ergo non magis meruit salutem nostram patiendo, quàm ante fecerat.

Trac. 104. in Io. non procul a fine. to. 9.

Sed contra est, quòd super illud Philip. 2. Propter quòd & Deus exaltauit illum, &c. dicit August.* Humilitas passionis, claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium. Sed ipse clarificatus est, non solùm in seipso, sed etiam in suis fidelibus: vt ipse dicit Ioan. 17. Ergo videtur quòd ipse meruerit salutem suorum fidelium.

Quæst. 8.

Respondeo dicendum, quòd (sicut suprà dictum est†) Christo data est gratia, non solùm sicut singulari personæ, sed in quantum est caput Ecclesiæ: vt scilicet ab ipso redundaret ad membra. Et ideo opera Christi hoc modo se habent tam ad se, quàm ad sua membra, sicut se habent opera alterius hominis in gratia constituti ad ipsum. Manifestum est autem quòd quicunque in gratia constitutus, propter iustitiam patitur, ex hoc ipso meretur sibi salutem, secundum illud Matthæi. 5. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Vnde Christus per suam passionem non solum sibi, sed etiam omnibus membris suis meruit salutem.

Ad primum ergo dicendum, quòd passio, in quantum huiusmodi, non est meritoria: quia habet principium ab exteriori. Sed secùndum quòd eam aliquis uoluntarie sustinet, sic habet principium ab interiori: & hoc modo est meritoria.

Ad secundum dicendum, quòd Christus a principio suæ conceptionis meruit nobis salutem æternam: sed ex parte nostra erant quædam impedimenta, quibus impediebamur consequi effectum præcedentium meritorum. Vnde ad remouendum illa impedimenta oportuit Christum pati: vt supra dictum est. q. 46. ar. 3.

Ad tertium dicendum, quòd passio Christi habuit aliquem effectum, quem non habuerunt præcedentia merita: non propter maiorem charitatem, sed propter genus operis quod erat conueniens tali effectui: vt patet ex rationibus* suprà inductis de conuenientia passionis Christi. q. 46. art. 3. & alijs.

SVMMA TEXTVS.

Cœclusio

COnclusio sic habet. Christus per passionem suã non solum sibi, sed omnibus membris suis salutem meruit: fuit enim ei data gratia non solùm vt singulari personæ: sed etiam vt capiti Ecclesiæ, vnde eius opera se habẽt tam ad se, quàm ad sua membra, sicut opera alterius hominis in gratia constituti, qui ex hoc ipso salutem sibi meretur, quòd propter iustitiam patitur, vt dicitur Matth. 5. Matthę. 5.

EXPOSITIO ARTICVLI.

De merito Chri gratiis q̃stio. Vtrùm per passionem suã meruerit, quod prius non meruerat.

QVanquam de merito Christi multa disputauimus in superioribus, non desunt tamen aliæ quæstiones graues, & perdifficiles, quas operæpretium est vt diligenter, & accuratè examinemus. Inter eas prima est, Vtrùm Christus per passionem suam aliquid meruerit, quod prius in vitæ suæ discursu non meruerat? A parte negante in hunc modum arguitur. Inprimis, Christus ab instanti suæ conceptionis meruit sibi, & nobis, fuitque meritum illud infinitum, quia erat suppositi infinitè grati Deo. Hæc omnia facilè concedunt vniuersi Theologi, ergo nihil datur nobis, nec dari potest, quod in primo actu suo, quem habuit in instãti conceptionis, non meruerit.

A parte negante argumenta. Prim. arg.

Secũdum.

¶ Deinde, superfluum est, & vanum aliquem iterum mereri id quod antea meruerat, sed Christus ante passionem suam meruit quicquid vnquam postea habuit, ergo Christus per suam passionem nihil prorsus meruit.

Tertium.

¶ Præterea, si Christus Dominus per suam passionem aliquid est promeritus, consequens est nos aliquem gradum gratiæ, vel gloriæ ex merito passionis suæ esse consequutos, quem non haberemus merito circuncisionis, vel aliorum operum Christi, quæ gessit in vita, quod asserere falsum est. Nam quodlibet Christi opus fuit infinitum, vt iam dictum est.

Quartum.

¶ Ad hæc, quodlibet opus Christi fuit infinitè meritorium, & satisfactorium, ergo non magis passio Christi causauit nostram salutẽ per modum meriti, quàm quodlibet aliud opus Christi.

Quintum.

¶ Amplius, si Christus per passionem suam aliquid promeruit, quòd antea non promeruisset, consequẽs est, quòd profecisset in meritis per vitæ discursum, quod asserere a veritate fidei videtur alienum. Augustinus enim in quæstionibus super Exodũ sic scribit. Non habuit omnino Christus iuxta animæ meritum, quo potuisset proficere Et Gregor. Nazianze. in Epistola. 1. ad Clidonium scriptum reliquit, quòd Christus non promouit in merito, nec in virtute merendi. Damasce. libro. 3. capitulo. 22. ait sentire cum Nestorio, qui dicunt Christum profecisse in meritis.

Augustin. Grego. Nazianze. Damasce.

Sextum.

¶ Sextò, radix merendi charitas est, vt constat ex vera Theologia, sed Christus tempore passionis suæ non habuit maiorem charitatem, vel aliam, quàm prius, ergo nihil meruit, quod prius non promeruisset.

¶ Septimò,

¶ Septimò, Christus orauit Deũ pro gratia nobis communicanda, & pro remissione peccatorum nostrorum, et pro salute nostra, imò ipse etiam iam in cœlis existens orat pro nobis. Nam apertè dicit Paulus Christũ interpellare pro nobis, sedentem ad dexteram patris, videtur ergo Christus hæc non meruisse nobis. Orationes enim & supplicationes ad quempiam directæ innituntur gratiæ & misericordiæ eius qui oratur, non meritis iustitiæ.

Vltimum. ¶ Iam verò quomodo stare potest Christi meritum fuisse sufficiens pro peccatis totius mundi, cum ipse nec pro omnibus orauerit, nec omnium hominum salutem voluit, sed pro electis solum, quemadmodum ipse

Ioan. 17. ait Ioan. 17. Ego non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi. Certè Christus orans ad patrem sic loquitur aduersus inimicos suos: Nõ misereatis omnibus, qui operãtur iniquitatem, appone iniquitatem super iniquitatem ipsorum, & non intrent in iustitiam tuam, deleantur de libro viuentium, &c.

Prima conclusio. Christus Dominus in passiõe maximè promeruit. Philip. 2. ¶ Pro explicatione veritatis est prima cõclusio. Certũ est Christum Dominum in passione maximè promeruisse. Hæc conclusio patet ex illo ad Philipp. capite. 2. Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen. Dictio illa, propter quod, significat Christi humilem obedientiam tantæ fuisse æstimationis, & tanti meriti apud patrem, vt propter eam ipsum extulerit in summam sublimitatem. Sic veteres omnes tam Græci, quã Latini interpretes, quod notandum propter Caluinum, qui nonè interpretatur dictiones (propter quod) vt nimirum cõsequentiã significent, non causam vt sensus sit: Christus humiliauit se, & factus est patri obediens vsque ad mortem, post hanc humiliationem & obediẽtiam Deus Pater ipsum exaltauit: Sed nemo non videt extortum istud esse. Sunt etiam aliæ nobilissimæ scripturæ de meritis Christi Apocaly. 5. Dignus est agnus qui occisus est accipere virtutem, & dignitatem. Isai. 53. Pro eo quod laborauit, videbit, & saturabitur, &c. id est, merito laboris, quem pertulit in cruce videbit, & saturabitur. Et rursus in Psalmo 109. De torrente in via bibit, propterea exaltabit caput. Cuius sensus est: Messias tãtum sanguinis effundet, vt sanguis effusus efficiat torrentem, in quo quis bibat, & quia tam insigniter triumphauit de inimicis suis, propterea exaltabit caput, id est, euehetur ad summam sublimitatem, & dabitur ei

Psal. 44. nomen super omne nomen. Est præterea Psalmus 44 plenus meritorum Christi, Diffusa est, inquit, gratia ĩ labijs tuis. Quorum verborum sensus est, sanctissimè doces, & concionaris, propterea benedixit te Deus, id est, propter sanctissimas tuas cõciones, & doctrinam benedixit te Pater in æternum, hoc est, voluit, vt semper præstares noua opera, quibus agnoscaris plenus gratia & benedictione, & infra, Dilexisti iustitiã, & odisti iniquitatẽ, propterea vnxit te Deus, &c. Meruit ergo Christus ob meritum virtutis, & obedientiæ exaltationem sui nominis, & sublimitatem. Deinde probatur nostra conclusio, quia in sanctis scripturis apertè asseritur, quòd merito passionis Do-

Rom. 3. mini sumus redempti, & a peccato liberati, ex illo Ro. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in san-

Apoc. 1. guine ipsius. Apoc. 1. Dilexit nos, & lauit nos in sanguine

Rom. 5. suo. Et Rom. 5. Reconciliati sumus Deo per fidem in san-

Ad Gal. 3. guine ipsius, per mortem filij eius. Ad Galat. 3. Christus nos redemit de maledicto legis factus pro nobis maledictum, scilicet in cruce, & tunc liberati sumus a potestate

Ioan. 12. dæmonũ. Vnde Ioan. 12. imminente passione dixit Christus. Nunc princeps mundi huius eijcietur foras. Tunc

Hebr. 10. aperta est nobis ianua cęlestis, iuxta illud Hebr. 10. Habemus fiduciam in introitu Sanctorum, scilicet, cęlestium in sanguine Christi. Tunc ex latere Christi dormientis fluxerunt sacramẽta, per quæ saluata est Ecclesia, ex glossa. Rom. 5 Hinc est, quòd sanguis quem effudit Christus patiendo, vocatur primò sanguis redemptionis, quia per ipsum veluti per pretium facta est redemptio generis humani. Secundò sanguis propitiationis, quoniam Deus proposuit propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, & nos qui longe eramus facti sumus propè in sanguine ipsius. Tertiò sanguis ablutionis, quia sanguis Christi emũ-

1. Ioan. 1. dat nos ab omni peccato. 1. Ioan. 1. & nos lauamus con-

Apo. 7. scientias nostras in sanguine ipsius. Vt dicitur in Apoc. c. 7. Hi sunt qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni. Quartò dicitur sanguis aspersionis, & sanctificationis, quia per fidem veluti aspergimur sanguine oblati agni in sanctificationem. Quintò dicitur sanguis testamenti, quoniam per sanguinem passionis cõfirmatum est testamentum, quo hæredes instituimur in æternam fœlicitatem dicente Domino. Hic est sanguis noui testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur. Nam & vetus te-

Heb. 9. stamentum nõ sine sanguine dedicatum est. Heb. 9. Sextò vocatur sanguis pretiosus, eo q̃ pretiũ eius excedat oĩa,

1. Pet. 1. quæ pretio æstimari possunt. 1. Pet. 1. Scientes q̃ non corruptibilibus auro, & argento, &c. Tertio probatur, quia omnis actus viatoris existens in potestate eius & charitate informatus, est meritorius, sed passio Christi ab ipso acceptata est huiusmodi, oblatus est enim quia ipse voluit, & etiam a maxima charitate processit, quia charitatem maiorem nemo habet, quàm vt animam suam po-

Ioan. 15. nat quis pro amicis suis. Ioan. 15. ergo passio Christi fuit maximè meritoria.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio Christus meruit non secundum diuinam naturam. Quia secundum hanc æqualis est patri, & meritum expectat præmium ab alio, & vt sic inferioris est.

3. Conclu. ¶ Tertia conclusio. Christus Dominus meruit secundum humanam naturam. Hæc. n. in ipso est dignissima, creatura sublimiter exaltata vsque ad vnitatem diuinæ personæ, per quam est nobis communicata gratia, remissio peccatorum, & iustitia. Quemadmodum passim docet scriptura, gratiam, & remissionem peccatorum, iustitiam, & vitam æternam dari nobis per merita Christi Domini.

4. Conclu. Christus meruit sibi & nobis. ¶ Quarta concl. Christus non solum sibi, sed oibus mẽbris suis salutẽ meruit. Hæc propositio varijs modis demonstratur a diuinis Theologis. Primus modus est, quẽ hic habet Diuus Thomas, ex eo enim quòd data fuit gratia Christo non solum vt singulari personæ, sed etiam vt capiti Ecclesiæ, cõsequens est, quòd eius opera se habeãt tam ad se, quam ad sua membra, sicut opera alterius in gratia constituti, qui ex hoc ipso salutem sibi meretur, quòd propter iustitiam patitur.

Vñ actionea Christi habuerũt vim merendi pro alijs. ¶ Alter modus explicandi propositam conclusionem procedit hoc modo. Nam meritum Christi fuit actio personæ; quæ magis fuit digna, quàm omnes cæteræ personæ simul collectæ, & possibiles esse in tota natura humana. Quamuis enim actio Christi meritoria fuerit actio voluntatis creatæ in humana natura, eadem tamẽ actio fuit & actio voluntatis increatæ, quæ in operibus redemptionis nostræ vsa est humana natura, & voluntate illius creata, ceu instrumentis quibusdam deificatis efficaciam merendi ab ipsa diuinitate accipientibus. Vnde quemadmodum in Christo natura humana, voluntasque illius creata sunt deificata propter vnionem hypostaticam ad verbum diuinum, ita & actiones eius creatæ in operibus redemptionis propter huiuscemodi vnionem erant tanquam deificatæ, dignissimæ, atque sublimiores, quàm possit esse actio quantumlibet excedens, aut laudabilis vni⁹ puræ creaturæ. Sanè vt inquit Damasc. Christus vtebatur humana voluntate, ceu instrumento quodam agẽte ex libero rationis iudicio. Vnde sicut instrumentum ab artifice motum in se accipit impulsum, & vim quandam artificis, dirigiturque in finem secundum ipsius artificis intentionem: ita & natura humana in Christo, voluntasque ipsius creata mota a diuinitate accepit in se vim quandam planè diuinam ad perficiendum opus hu-

Durãdus. manæ redemptionis. Durandus in 3. dist. 18. quæst. 3. vt propositam veritatem exponat procedit alio modo dicens: Vnus non potest mereri alteri sic, quòd meritum vnius cedat alteri ad meritum, potest tamen mereri sic, quòd fructus meriti vnius redundet in alterum. Primum patet, quia ex hoc operatio bona habet rationem meriti, vel demeriti, quia est in potestate operantis, sed operatio

vnius

vnius nunquam est in potestate alterius, ergo operatio vnius nõ potest alij imputari ad meritũ. Secundũ assertum probat, quia nõ minus apud Deum põt amicitia charitatis, quàm apud homines amicitia ciuilis, sed apud homines ratione amicitiæ ciuilis vnus potest fructũ operis sui in alterum transferre, vt cum aliquis seruit diuiti, vt pauper ei in aliquo obligatus à debito liberetur, ergo apud Deum propter charitatẽ mutuam potest vnus alteri fructum sui meriti cõmunicare. Hoc autem modo Christus meruit nobis per passionẽ suam, quatenus multipliciter fructus passionis eius in nos redundat, neq; in hoc, inquit, est differentia inter meritum, quo vnus purus homo meretur alteri, & quod Christus meruit nobis. Hoc vltimũ existimo esse falsissimũ, nam Christus meruit nobis de condigno, alij autẽ homines solum de congruo, & Christus Dominus meruit omnibus eo modo quo vnus homo meretur sibi. Et hæc sententia est verissima, & amplificat maximè meritũ Christi, quam hic docet D. Tho.

Palude. Palude in eadem dist. in quæst. 2. in fine dicit, quòd hoc meritum Christi non potest reduci in gratiam aliquam creatam habitualem, sed in gratiam increatam. Si enim propter hoc pura creatura non potest mereri alteri primam gratiam, vel aliquid aliud de condigno, quia finita gratia vix sibi sufficit, secundum illud: ne forte non sufficiat nobis, & vobis, &c. Pari ratione gratia Christi cum sit creata licèt sit maior quàm alia, tamen pro infinitis hominibus sufficere non potest, ad quod tamen eius meritum se se extendit, & ideo hæc sufficientia in gratiam increatam reducenda est. Sed hæc ratiocinatio Palude non multum valet, nec omnino efficax est.

¶ Nam non est illa ratio, quam adducit Palude ob quam vnus homo non potest alteri mereri de condigno, sed quia nõ est caput aliorum, sicut Christus, imo etiam si alius homo haberet infinitam gratiam, non potuisset alteri mereri de condigno. Ex his ergo liquido constat, quam efficax, quamque solida sit probatio D. Thom. in hoc articulo constituta.

Quid meruit nobis Christ' in passione diligenter explicat. ¶Sed videamus iam id, quod habet difficilem explicationem, quidnam meruit nobis Christus in passione, quod antea non meruerat? Diuus Thomas in 3. dist. 18. & ibi ferè vniuersi Theologi, cum Magistro eam rem ad hunc modum explicat. Meritum trifariam accidit. Est enim meritum ex quo fit, vt ex non debito fiat debitum, vt cum peccator iustificatur, habet meritum, vt sibi debeatur vita æterna, quæ antea non debebatur. Rursus, ast meritum, vt id quod debebatur, ampliori ratione debeatur, qua ratione iustus in bonis operibus crescens augmentum gratiæ promeretur. Est præterea meritum, ex quo fit, vt id quod debebatur vno titulo, alio etiam titulo debeatur. Exemplum aptum est in Iacob, qui Rachelis connubium iam meruerat, at seruiens de nouo per septennium idem meruit alio titulo.

D. Thom. ¶Dicit ergo Diuus Thomas Christum Dominum per meritum, quod habuit in primo instanti, tantum meruisse, quantum postmodũ meruit per opera subsequentia. Itaque per alia opera subsequentia non magis meruit, sed idem pluribus titulis. Eandem sententiam repetit fermè eisdem verbis in 3. parte quæst. 34. art. 3. ad 3. Sed & ipse Doctor Sanctus in hoc articulo in solutio. 2. sic inquit; Licèt Christus Dominus à principio suæ conceptionis meruerit nobis salutem æternam: verum ex parte nostra erant quædam impedimenta, quibus impediebamur consequi effectum præcedentium meritorum. Vnde ad remouendum illa impedimenta oportuit Christum pati tum ad confirmandũ nos in charitate, tum ad præbendum exemplum obedientiæ eximiæ, humilitatis, patientiæ, iustitiæ ac fortitudinis, tum vt doceret hominẽ contemnere vitam, & mortem. Maximè enim ad fortitudinem, & virtutẽ pertinere videtur, vt etiam nec timore

Hebr. 2. mortis à virtute recedat. Vnde dicit Apost. Heb. 2. de passione Christi loquens: vt per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolum, & liberaret eos à timore mortis, qui per totã vitam obnoxij erant seruituti, dum enim pro veritate mori nõ recusauit, excussit timorem moriendi. Certè qui credit resurrectionem, & fretus morte Christi, quam semper præ oculis habet, cui & se se studet conformare, confidit sese peruenturum ad beatã immortalitatẽ; is liberatus est metu, cuius meminit Paulus, & assequutus est iam id, propter quod Deus fieri voluit homo mortalis. Denique per passionẽ Christi aperuit nobis Christus ianuam cœli. Vnde Heb. 10. dicit Hebr. 10. & 9.
Paulus: Habemus fiduciam in introitum sanctorum, id est, cœlestium in sanguine Christi, & ca. 9. Christus assistens Pontifex futurorum bonorũ per proprium sanguinem introiuit in sancta, æterna redemptione inuenta: & in eodẽ inquit Paulus: figuris tabernaculi Mosayci, quibus sacerdotes alij qui in priori tabernaculo ministrabãt prohibebantur intrare in sancta sanctorum, solus autem Pontifex semel in anno in illa intrabat, idq; nõ sine sanguine. Significauit itaque Spiritus sanctus tamdiu dum staret vmbratile illud tabernaculum nõ esse propalatam viam, donec Christus summus sacerdos per oblatum sanguinem suum viam istam aperuit. Et idcirco in morte eius velum templi scissum est. Ex his sequitur secundum doctrinam Diui Thomæ, mortem Christi nõ tam fuisse necessariã, vt de nouo aliquid nobis promereretur, quam vt impedimẽta cõmemorata remoueret. Quam doctrinã

Caietan'. exponens Caietanus in loco prænotato sic scribit: quòd passio Christi, & meritum passionis eius addit supra priora merita, quia per ipsam meruit Christus tollere impedimenta nostræ salutis, meruit enim tollere & culpam, & omnem pœnam tam naturæ nostræ, quam singulorum membrorum. Sed hæc expositio Caietani falsa est, & aduersatur expresse doctrinæ Diui Thomæ, asserentis expresse, quòd per meritum passionis nõ meruit aliquid de nouo, sed idem meruit alio titulo. Derogat etiam hæc sententia Caietani infinito merito Christi, quod habuit in primo instanti suæ conceptionis. Aduersari etiam videtur sanctorum dictis, in quibus habetur, quòd Christus non profecit in meritis. Sed & sententia Diui Thomæ, quam dudum cõmemorauimus non satis, quantum ego iudico, explicat meritum eximium passionis Dominicæ. Nam si quodlibet opus Christi oblatum est, & acceptum tanquam meritum perfectum, & infinitum, & in infinitum excedens peccata omnium hominum, superflua fuissent profectò omnia opera subsequentia.

¶Præterea, non magis per passionem nos redemisset, quam per alia opera, cuius contrariũ affirmant apertè diuina eloquia. Atq; adeo nec sacramenta ab eadẽ passione potius quàm ab alio opere haberent virtutẽ, & efficaciam: nisi velit dicere discipulus D. Tho. quòd Christus non solum voluit operari nostram salutem per modum meriti, sed etiam per modum sacrificij, & oblationis, emptionis, & redemptionis, & satisfactionis, propter quod dicit D. Thom. in 3. dist. 20. quæstione vnica, ad 4. quod quamuis gutta sanguinis, quam in circuncisione fudit esset sufficiens ad omnem satisfactionẽ, non tamen quantum ad genus pœnæ, quia pro morte ad quam genus humanum obligatum erat, oportebat mortem exoluere. Sed & idẽ D. Tho. hanc solutionẽ explicans in 3. p. q. 46. art. 6. ad 6. sic scribit, quòd Christus voluit genus humanum a peccatis liberare, non solum potestate, sed iustitia, & ideo nõ solum attendit, quantam virtutem dolor eius haberet ex diuinitate vnita, sed etiam quantũ dolor eius sufficeret secundum humanam naturam ad tantam satisfactionẽ. Ad idem valet id quod dicit D. Tho. in 3. d. 18. q. vnica. art. 5. ad 1. Emptio, inquit, est principaliter propter habendam rem, quæ emitur, & ideo postquã semel empta est vlterius non emitur, sed actio qua quis meretur nõ est principaliter propter præmium consequendũ, sed propter bonũ charitatis. Vnde homo habẽs charitatem suã operaretur, si nulla retributio sequeretur, vnde etiã postquã meruit, aliquid operatur, & id quod sibi primo vno modo debebatur, alio modo sibi debetur. Quibus verbis insinuat Diuus Thomas, quod quãuis multis meritis vitæ suæ Christus nobis meruerit vniuersa nostrę salutis beneficia, at in sola passione emit nos, atque redemit exsoluto pretio infiniti valoris. Hactenus dictum est, & explicatum quid senserit D. Thom. de proposita quęstione. Sed videamus quid alij teneant Doctores. Durandus

dus in 3.dist.18.quæst.3.cui suffragari videtur Soto in 4. dist.1.quæst.3 artic 5.docet, quod licèt Christus quolibet opere suo sufficienter meruerit ad satisfaciendũ pro infinitis delictis, quia meruit infinitè, tamen quo ad applicationem, & efficientiã, quanto plura opera effecta sunt, tanto plus gratiæ in sacramentis nobis confertur. Vult di- (Durandus. Soto.) cere Durand. quòd si Christus tantum fuisset circuncisus, & nullum aliud opus perfecisset, non tanti gratiæ nobis impenderentur, quando efficimur Christi membra, absurdum enim est dicere, quod singulis operibus Christi non correspondeat aliquis in nobis effectus gratiæ pro meritis, alioquin frustra quod attinet ad nos illa opera fuissent exhibita. Ex hoc deducunt prædicti Doctores, quòd Christus meruit successiuè. Volunt dicere, quòd nos maiorem gratiã consequimur per sacramenta, & per actus nostros ex merito Christi propter plures suos actus, quàm haberemus, si nõ tot habuisset. verbi gratia, per baptismũ consequimur ex opere operato decem gradus gratiæ. Dico, q. si Christus solũ mortuus fuisset pro nobis & non circuncisus, non habuissemus decem, sed pauciores, ita quod ratione eius natiuitatis habemus aliquem gradum gratiæ, & ratione circuncisionis alium, & sic de alijs actibus meritorijs Christi. Et si arguas contra, quia quilibet actus Christi fuit infiniti præmij meritorius, ergo nihil datur nobis nec dari potest, quia primo suo actu meruerit. Respond. primo, quòd quamuis quolibet actu meruit nobis infinitũ præmiũ, non tamen applicantur nobis totũ quod ipse sufficienter meruit, nõ enim applicatur nobis, nisi mediantibus sacramentis, vel actibus nostris. Ideo dico, quòd plus applicatur nobis propter multos actus, quã propter vnum tantum. Secundo dico, quòd sicut quilibet actus eius fuit sufficiens ad redemptionem generis humani, non tamen efficax, sed oportebat de lege eum mori, & ideo particulariter dicitur redemisse nos sua morte: ita licèt quolibet suo actu sufficienter meruerit nobis quamlibet gratiam, tamen non efficaciter, nec fuissent tot gradus applicati, nisi habuisset tot actus. Sicut quolibet actu suo meruit exaltationem sui corporis sufficienter, sed nõ (Philip.2.) efficaciter, sed solum per passionem iuxta illud Philip.2. factus est obediens vsq; ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum, &c. & oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Sententia hæc Durandi probabilis est, & placuit mirum in modũ Doctissimo, & incõparabili viro Francisco de Victoria. Alium modum dicendi (si modo alius est,) excogitauit (Soto.) Pater Soto in loco dudum indicato, quod de vita Christi quantum ad eius meritum & satisfactionem attinet, ita sentiendũ est, ac si tota fuisset vnus actus ex pluribus partialibus actionibus constans, quæ quidẽ vita consummata fuit in passione. Enimuero cum Christus redempturus nos esset a peccatis, quæ per Adam contraximus, & illi si de ligno scientiæ boni, & mali ederet, proposita fuerit pœna mortis (vnde Paulus, per vnum hominem introiuit peccatum in orbem, & per peccatũ mors) decuit, vt Christus, non nisi per suam mortẽ plenè satisfaceret pro peccatis: quare hæc fuit potissima, & sapientissima Dei constitutio. Ex hoc ergo fit consequens, quod cordatissimè in præsentiarum animaduertendũ est Christum, & si per quemlibet actum nobis meruerit, nullũ tamen obtulisse tanquam plenarium meritum, totalemq; satisfactionem redemptionis nostræ: sicuti si per vnam actionem prolixam statuisset nos redimere, non singulas partes obtulisset tanquã integrum pretium redemptionis, sed tanquã partem. Consequitur ergo, quòd per passionem non solum magis meruit, aut satisfecit, quàm per alium actum, sed quod tunc expleuerit, ac persoluerit redemptionis pretium. Quapropter vbique Sacræ Scripturæ passioni meritissimè attribuunt redemptionem nostram, vt supra citatum est. Vltima explicatio huius dubitationis est cuiusdã Neoterici Theologi dicentis in omnibus operibus Christi fuisse eandem qualitatem meriti, sed non fuisse eandem qualitatem quo ad satisfactionem, existimat enim, quòd Christus in omnibus operibus meruit nobis infinitè gratiã & gloriam: verum nõ satisfecit pro peccato generis humani, nisi moriens in cruce. Et probat sic: nam qui amat martyrium meretur quidem ea voluntate martyrij, sed nõ meretur gloriam martyrij, nisi actu moriatur pro Christo. Rursus, si quis vult dare eleemosynam, & nõ actu dat, non satisfacit, & qui vult ieiunare, & flagellari in satisfactionẽ suorum delictorũ, nõ satisfacit nisi actu ieiunet, & flagelletur, & qui vult mori, & nõ moritur. Ratio horum omnium hæc est, quoniã licèt actus exterior nullam addat bonitatem ad actum interiorem, quantum ad virtutem merendi, addit tamen quantum ad satisfactionem. Et confirmant istã sententiã: nam vniuersa scriptura redemptionẽ generis humani, & reconciliationem cum Deo tribuit passioni, & morti Christi.

¶Inter has expositiones hæc vltima videtur mereri reprehensionem, & reprobationem, nam quilibet actus meritorius Christi Domini, & quælibet pœna, vel minima, quam subiit pro genere humano, est satisfactoria de toto rigore iustitiæ pro infinitis hominum peccatis, si essent, nam maius est, quòd Deus ipse patiatur, vel leuissimam pœnam, quàm vt totum genus humanum pereat in sempiternum, & vna gutta sanguinis Domini nostri Iesu Christi de se est sufficiens pro vniuersis delictis generis humani, prout est diffinitum in extrauaganti. Vnigenitus de pœnitentijs.

¶Sed iam tempus est, vt argumenta in principio facta confutemus. Ad primum argumentum vsq; ad sextum inclusiuè facile est ex dictis habere solutionẽ. Nam iam expositum est, quemadmodũ quodlibet opus Christi fuerit infinitè meritorium, & quemadmodũ Christus in meritis non profecerit, nihilominus tamen voluit, vt quantum ad efficaciam maior nobis daretur gratia ex circuncisione, & passione simul, quàm ex sola circuncisione. (Ad argumẽta vsq; ad sextũ argum.)

¶Ad septimum argumentum dicendum est, quòd cum dicitur Rom.8. Christum interpellare pro nobis, non sic accipiendum est, quasi Christus patri preces, & supplicationes etiam nunc pro nobis offerat: veluti anxius, & sollicitus ad modum aduocati. Hoc siquidem fecit in diebus carnis suæ, iam cum patre largitur nobis omnia omnem habens potestatem, vtpote ad dexteram Dei sedens, nec vlla ratione finit patet, vt gloria iam & honore coronatus deinceps sese humiliet. Vide Chrysost. super hunc locum. Vide præterea Rupertum Abbatem lib 9. de diuinis officiis cap.3. vbi doctissimè de hac re differit, & eo vsque deducit, vt neget catholicum illum, qui Christum ad hoc vt roget patrem iam inuocat. (Ad septimũ arg.) (D.Chryſ. Rupert'.)

¶Cautè proinde legenda est homilia Origenis in Leuiticum, quæ est num.7. vbi Christum facit adhuc orantem patrem, & anxium in modum aduocati, vbi & multa alia tribuit ei, quæ lectori parum erudito perniciosam opinionem ingerere possunt. Quomodo autẽ intelligendus sit ille locus Apostoli, quo dicit Christũ interpellare pro nobis, explicat Chrysost. qui per interpellationem intelligit sanorẽ, ac vigorẽ dilectionis Christi erga nos. Rupertus vero Abbas cum suæ diffinitioni opposuisset hæc verba Apostoli, subiecit pro solutione: illa interpellatio non submissa est postulatio, sed eius passionis, quæ semel suscepta, semel pro nobis in sacrificiũ oblata est, æterna cõmemoratio, semel in conspectu sanctæ Trinitatis admissa, sanguinis eius innocentis exclamatio. (Orig.) (Quomodo Christus nunc interpellet pro nobis.)

¶Sensus ergo Apostoli secundum Rupertum est, qui interpellat pro nobis per victimam suam, quæ patri semper est præsentissima, in quam pater aspiciens largitur nobis remissionem peccatorum, iustitiam, & alia quæ ad salutem nobis necessaria sunt.

¶Ad vltimum argumentum dicendum est, quòd Christus Dominus licèt sufficiens, & exuberans dederit pretiũ ad redimendos infinitos homines si essent, verumtamen sciat Theologus, quòd Christus etiam secundũ formam humanam omnium futurorũ præscius sciebat, vt inquit August. eos pro quibus sanguinem suum effundebat. (Ad vlti.) (D.Auguſ.)

¶Videns itaque tam eos, qui erant in eum credituri, quam & eos, qui credituri non erant, non pro permansuris reprobis, & incredulis orabat, sed pro illis, quos videbat credituros, quẽadmodũ & ipse testatur apud Ioan.17. ad patrem loquens. Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi: & pro eis sanctifico meipsum, (Ioan. 17.)

meipsum, vt sint, & ipsi sanctificati in veritate: non pro eis autem tantum rogo, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, vt omnes vnum sint: sicut tu pater in me, & ego in te, & vt ipsi in nobis sint vnum, vt credat mundus, quia tu me misisti.

Quid est, qd Christus nō pro omnibus rogauit.

Quòd si quis quærat, cur pientissimus Christus, & Clementissimus Dominus, qui iuxta propheticum verbum non vult mortem peccatoris sed magis, vt conuertatur, & viuat, non pro omnibus rogauit, vt crederent, qui vtique credidissent omnes, si pro omnibus orasset. Certè non habemus hic, quod conuenientius respondeamus, quàm vt dicamus, quòd Christus suam voluntatem semper habuit diuinæ voluntati conformem, ob idq; pro illis duntaxat rogauit, quos Deus secundum æternum prædestinationis iudicium illis dederat, vt crederent, vt credentes per Christum vitam æternam consequerentur.

Ad confir.

¶Ad cōfirmationem argumenti, in qua dicitur, si Christus meruit vnicuique electorum primam gratiam, & remissionem peccatorum, qua ratione orauit Deum pro gratia illis communicanda. Respondetur, quòd & ipsa oratio Christi meritoria fuit, quam pater tenebatur exaudire pro sua reuerentia. Sicut ergo iusti innixi gratiæ, & meritis Christi orantes, adueniat regnum tuum, merentur illud apud Deum; ita Christus innitens gratiæ diuinitus acceptæ in humana natura porrigens preces pro nobis meruit nobis, & gratiam, & vitam æternam. Scripturæ vero in hac vltima obiectione recitatæ, quibus videtur significari Christum orasse patrem, vt non misereretur omnium, persacilem habent expositionem. Dicendum namq; est Christum hæc dixisse per verba imperatiui, vel optatiui modi, non affectu optantis, & orantis contraria saluti eorum, sed iudicio prænunciantis, & conformantis se diuinæ voluntati.

¶Quæ igitur filius ad patrem dicit: Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & non intrent in iustitiā tuam: deleantur de libro viuentium, & cum iustis non scribantur: appone iniquitatem super iniquitatem eorum. Hæc & id genus alia sunt accipienda, non tanquam in se optata quædam, ac desiderata à filio, qui non delectatur in perditionibus nostris: sed tanquam prænunciata quædam futura à Deo, non solum vt permittente, sed vt iudice irato, & vindicante vnum peccatum per aliud peccatum, apponendo causas quibus ille populus durus est, de peccato in peccatum ruiturus. Aut si optantis voto talia quædam dixerit, veluti quod ait; Non miserearis omnibus, qui operantur iniquitatem, postulat, vt illorum peccata in hac vita non remaneant impunita, vt conuertantur emendabiles; inemendabiles autem auferantur, vt non præualeant aduersus iustos.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm passio Christi causauerit nostram salutem per modum satisfactionis.

265
4. cō. c. 55. ad 23. & 24. & opu. 60. cap. 18. co. 6.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd passio Christi non causauerit nostram salutem per modū satisfactionis. Eiusdem enim videtur esse satisfacere, cuius est peccare: sicut patet in alijs pœnitentiæ partibus: eiusdem enim est conteri, & confiteri, cuius est peccare. Sed Christus non peccauit: secundum illud 1. Petri 2. Qui peccatum non fecit. Ergo non satisfecit propria passione.

¶2. Præterea. Nulli satisfit per maiorem offensam. Sed maxima offensa fuit perpetrata in Christi passione: quia grauissimè peccauerunt, qui eū occiderunt: vt supra dictum est.* Ergo videtur, quòd per passionem Christi non potuerit Deo satisfieri.

q. præc. artic. 6.

¶3. Præterea, satisfactio importat æqualitatem quandam ad culpam, cum sit actus iustitiæ. Sed passio Christi non videtur esse æqualis omnibus peccatis humani generis, quia Christus nō est passus secundum diuinitatem, sed secundum carnem: secundum illud 1. Petri 4. Christo igitur passo in carne. Anima autem in qua est peccatum, potior est quàm caro. Non ergo Christus sua passione satisfecit pro peccatis nostris.

¶Sed contra est; quod in persona eius dicitur in Psal. 68. Quę non rapui, tunc exoluebam. Non autem exoluit; qui perfectè non satisfecit. Ergo videtur, quòd Christus patiendo, perfectè satisfecerit pro peccatis nostris.

¶Respondeo dicendum, quod ille propriè satisfacit pro offensa, qui exhibet offenso, id quod æquè vel magis diligit, quā oderit offensam. Christus autem ex charitate, & obedientia patiendo, maius Deo aliquid exhibuit, quàm exigeret recompensatio totius offensæ humani generis.

¶Primo quidem propter magnitudinem charitatis, ex qua patiebatur.

¶Secundo propter dignitatem vitæ suę, quam pro satisfactione ponebat: quę erat vita Dei, & hominis.

¶Tertio, propter generalitatem passionis, & magnitudinem doloris assumpti, vt supra dictum est.* Et ideo passio Christi non solum sufficiens, sed etiā superabundans satisfactio fuit pro peccatis humani generis: secundum illud 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. quæst. 46. art. 6.

¶Ad primum ergo dicendum, quod caput & membra sunt quasi vna persona mystica, & ideo satisfactio Christi ad omnes fideles pertinet, sicut ad sua membra. In quantum etiam duo homines sunt vnum in charitate, vnus pro alio satisfacere potest, vt infra patebit. Non autem est similis ratio de confessione, & contritione: quia satisfactio consistit in actu exteriori, ad quem assumi possunt instrumenta, inter quæ computantur etiam amici.

¶Ad secundum dicendum, quòd maior fuit charitas Christi patientis, quàm malitia crucifigentium. Et ideo plus potuit Christus satisfacere sua passione, quàm crucifixores offendere, occidendo: in tantum, quòd passio Christi sufficiens fuit, & superabundans ad satisfaciendum pro peccatis occidentium ipsum.

¶Ad tertium dicendum, quòd dignitas carnis Christi non est ęstimanda solùm secundum carnis naturam, sed secundum personam assumentem, in quantum scilicet erat caro Dei, ex quo habebat dignitatem infinitam.

SVMMA TEXTVS.

COnclusio sic habet. Passio Christi non solū fuit sufficiens, sed etiam superabundans satisfactio pro peccatis humani generis. Cuius rei hæc est demonstratio. Cōclusio.

¶Quia ille propriè satisfacit offenso, qui exhibet illi,

quod ęquè, vel magis diligit, quàm oderit offensam. Sed Christus per passionem magis exhibuit Deo, quam exigeret offensa.

¶Primo, propter magnitudinem charitatis, ex qua patiebatur.

¶Secundo, propter dignitatem vitæ suæ, quam ponebat pro satisfactione, quæ erat vita Dei, & hominis.

¶Tertio propter magnitudinem, & generalitatem doloris assumpti, vnde passio Christi causauit salutem per modum satisfactionis.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Cõtra cõclusionem argumentæ quædã. QVomodo Christus Dominus satisfecerit sufficientissimè, & exuberantissimè pro delictis generis humani copiosè satis demonstrauimus supra, quæst. 1. artic. 2. cuius rei demonstratio, si præ oculis habeatur magnam, afferet lucem his, quæ in hoc articulo breuiter edisserenda sunt. Vt ergo conclusio articuli expendatur, & examinetur, obiicitur sic contra eam.

Prim. arg. ¶In primis, sufficientissimè, & exuberantissimè Christus satisfecit pro peccatis humani generis, superflua ergo erit omnis alterius hominis satisfactio. Et cur rogo a nobis exigitur alia satisfactio, postquam Christus Dominus sufficientissimè, & exuberantissimè pro nostris debitis patri æterno satisfecit?

Secundũ. ¶Deinde, si quispiã accepit iniuriam ab alio, & tertius vult illi resarcire irrogatã iniuriam reddẽdo ęquiualens, potest qui iniuriam passus est, eam satisfactionem non acceptare, potestq; dicere. Volo omnino, vt qui fecit iniuriam ipse resarciat, sed vnum hoc tantum exigo, vt supplicium ferat, qui mihi iniurius fuit, ergo poterat Deus ipse satisfactionem Domini Iesu non recipere, tametsi ęquiualentem, & superexcedentem, quia erat pro alio, nempe pro genere humano, quod reus tenebatur.

Tertium. ¶Præterea, si ex rigore iustitiæ fecit satis, ergo eramus restituendi ex integro in bona amissa per peccatum. Sed non restituimur in integrum, nobis enim non donatur paradisi locus, quo fruebatur homo in statu innocentiæ. Non confertur originalis iustitia, neque immortalitas, & peccatum originale ab omnibus non aufertur.

Rom. 5. ¶In contrarium est illud Rom. 5. vbi abundauit delictum, superabundauit, & gratia. Igitur Christi mors superauit humana debita.

¶Ad explicandã propositã dubitationem explicandũ est, quid sit satisfactio, & quomodo a merito differat, & quemadmodum in varias species distribuatur, ac demum quomodo Christus Dominus sufficientissimè, & exuberantissimè pro delictis humani generis satisfecerit.

Satisfactio quid sit. ¶Satisfactio est actio voluntaria, vel passio voluntariè tolerata, qua operans sua sponte tantũ facit, quantum iustitię sat est, aut soluens creditori, quod illi debuit, aut voluntariè assumens humiliationis disciplinam, quam peccatum cõmeruit. Vel, vt breuius diffiniam, satisfactio est redditio æquiualentis pro offensa cõmissa. Differuntq; satisfactio, & meritum: satisfactio enim præsupponit, aut eum qui satisfacit, aut eum pro quo satisfacit esse debitorem. Meritum autem non denotat, vt is qui meretur aut pro quo meretur debitor sit, sed facit eum apud quem meretur debitorem esse. Potuisset certè homo apud Deũ habere meritum bonum, etiam si nõ præcessisset peccatum vllum. Satisfacere autem Deo, quemadmodum nunc de satisfactione sermonem facimus, nemo potest nisi debitor sit, & offenderit, iniuriamq; intulerit.

Differẽtia inter satisfactionem, & meritũ.

Varij modi satisfaciendi. Vt autem videamus, quam varij atque diuersi sunt modi satisfaciendi, oportet considerare multiplex esse genus debiti. Est debitum, quod ex iniuncto superioris mandato nascitur, hoc ex soluitur per obedientiæ subiectionem. Est debitum, qđ oritur ex suscepto beneficio Hoc soluitur per gratiarum actionem. Est rursus debitum, quod nascitur ex quantitate meritorum, atqui hoc soluitur distribuendo vnicuique secundum merita. Est aliud debitum, quod ex contractu consentientium inter se subortum, vt in emptione, vẽditione, locatione, mutuo, tunc autem fit satis huic debito quando fit id quod in contractu statutum est, & positum. Aliud debitum enascitur ex alieni ablatione, ex læsione, vel damnificatione personæ, vt in furto, homicidio. Hoc debitum persoluitur æquiualentis restitutione. Demum est debitum, quod offendendo superiorem contrahitur, quod exsoluitur humili, & pœnali subiectione. Sub his duobus debitis postremis continentur delicta, quæ contraxit humanum genus peccando. Ex his liquido cõstat, quòd aliud est satisfacere ratione iniuncti mandati, & aliud ratione accepti beneficij: aliud vero satisfacere Deo ratione commissi peccati, & sic satisfacere est honorem Deo debitum restituere. Verum sic satisfacere rursus bipartitum est, aut enim est facere tantum, quantum ipsius offensi beneuolentiæ, & misericordiæ satis est, aut est facere tantum quantum ipsius offensi iustitiæ satis est. Et hoc propriè est satisfacere. Etenim satisfactio in æqualitate rei ad rem consistit, hoc est, in adæquatione rei quæ soluitur ad id quod debetur. Et quidem priori modo & alius à Christo potuisset pro peccato humani generis satisfacere, potuisset enim Deus pro sua beneuolentia, & misericordia mortem alterius etiam puræ creaturæ pro sufficienti pretio acceptare, & condonare oẽm iniuriam aduersus se commissam. Verum posteriori modo satisfaciendi solus Christus potuit satisfacere, vt abundanter, & copiosè fuit à nobis comprobatum in 1. q. art. 2. & probatur nunc breuiter, & suspensa manu, quod sinunt. In primis, vita Christi pro peccato humanæ naturæ exposita sufficiens fuit pretium, immo excedens, quia in se ratione personæ, quæ erat Deus, & homo, magis fuit digna, atque dilecta, quàm exosa fuerit offensa. Deinde, Christus Dominus pro delictis nostris verè passus est voluntariam pœnam diuinæ iustitiæ sufficientem. Nam hæc passio tanti esse pretij, & valoris apud Deum patrem esse existimatur, quantus erat is, qui moriebatur.

Qđ Christus, & solus Christus satisfecit Deo de omni rigore iustitiæ.

¶Sicut autem fuerat Deus immensus, qui erat offensus, ita erat Deus immensus, qui pro peccatis nostris dedit vitam, proinde si offensa dicitur infinita propter dignitatem infinitæ personæ, quæ offenditur, multo magis satisfactio impẽsa erit infinita propter dignitatem Christi, qui dedit semetipsum pro nobis. Insuper, charitas Christi patientis longe fuit maior, quàm libido humani generis transgredientis, & ideo ipsius Christi supplicia longè superant omnium peccatorum debita: vna siquidem gutta sanguinis sufficiens fuit pretium ad diluenda omnia crimina. Neque ex hoc inferat Theologus, quòd Christus aliquid inordinatè fecerit ex eo, quòd patiendo plus soluit, quàm totius humanæ naturæ peccatum commeruit. Nam certè nil iniustè facit, qui homini offenso plus voluntariè soluit, quam debeat.

¶De hac Christi exuberantissima satisfactione, quam satisfecit iustitiæ Dei vindicatiuæ pro nobis, apud Isaiam est vox Ecclesiæ de Christo. Posuit, inquit, Deus in eo iniquitatem omnium nostrum hoc est, supplicia quæ nos nostris merueramus peccatis: disciplina pacis nostræ super eum, hoc est, castigationem peccatis nostris debitam ipsa sustinuit pro nobis, ex quo nos pacem habemus ad Deum. Item, Christus, inquit Petrus, semel pro peccatis nostris est mortuus, iustus pro iniustis, vt nos offerret Deo mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu, peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: quia supplicium mortis peccatis nostris debitum pertulit in corpore suo, adeo vt ipse per Psalmistam dicat: Quæ non rapui (hoc est, quæ ipse non commerui subtrahendo Deo obedientiam, honorem, aut cultum optimo iure ei debita) tunc exoluebam. Si patiendo soluit pro rapinis, siue peccatis nostris, si supplicia pro peccatis nostris debita pertulit, si supra eum disciplina qua solet resarciri pax inter offendentem, & offensum, ergo Christus reuera satisfecit id, quod iustitia vindicatiua Dei pro peccatis hominum requirebat.

Ad argumenta. Ad primũ. ¶Ad argumenta in principio facta. Ad primum argumentum respondetur, consequentiam non valere, & eiusmodi argumentationem esse hæreticorum telum iam olim confractum. Nam simili ratione possemus concludere, frustra fuisse sanctorum martyrum orationes, quibus orauerunt pro impijs, frustra orasse Stephanũ pro lapidantibus

pldantibus, siquidem Christus sufficienter orauit pro omnibus electis, & orando meruit omnibus vitam æternam.

¶ Sed, & Christus ipse iam in cœlis ad dexteram patris residens nunc etiam sufficienter orat pro nobis, non tamē propterea sequitur nos non oportere orare pro nobis inuicem, vt saluemur. Orationes Domini Nostri Iesu Christi sunt orationum nostrarum fontes, & fundamenta, & velu-ti causæ vniuersales, quibus videlicet factum est, ut orationes nostræ sint apud Deum meritoriæ, quæ absque meritis Christi inualidæ essent, & inefficaces. Certè ex superioribus liquidum est, quod omnis dignitas, seu ualor orationum nostrarum, & satisfactionum, & bonorum operum fuit ex meritis Christi Domini: de plenitudine enim eius omnes accepimus.

¶ Hoc ipsum explicatur alio exemplo, nam Christus sufficienter docet omnem ueritatem, sufficienterque custodit omnem iustum, sed non inde consequens est non oportere Magistros, Doctores, ac prædicatores accedere, aut non oportere nos esse solicitos, de custodia nostri cordis. Christus uoluit nos debere non segnes esse, & ociosos præparaus ualorem meriti suæ passionis applicandum concurrentibus hominum ministeriis, ex quibus sumuntur diuersæ rationes remunerandi.

¶ Et hinc est, quod ualor meriti ac satisfactionis Christi non æqualiter transit in omnes.

Ad secūdū. ¶ Ad secundum argumentum respondetur, Christum de rigore iustitiæ satisfecisse plenissimè pro omnibus delictis generis humani, quia reddidit Deo æquiualēs, & superabundans, non tamen inde consequens est, quod Deus tenebatur eam satisfactionem necessario acceptare. Poterat enim, ut argumentum adductum probare videtur, uniuersos homines perpetuo addicere supplicio, & nullam admittere pro eis debitorum satisfactionem. Vel dicatur, quod supposita lege, quàm Deus statuit, ut unus pro alio satisfacere posit, necessario tenebatur acceptare Christi satisfactionem pro delictis generi humani. Insuper dico, quod supposito, quod Christus filius Dei offerebat suā vitam, & mortem in satisfactionem scelerum humani generis, tenebatur vtique pater eam acceptare. Nam non potuit esse contrarietas voluntatum inter patrem, & filium.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium argumentum dicēdum est, Christum Dominum sua morte reconciliasse hominem cū Deo, & amicitiā, & gratiam ei restitui, immortalitatem vero in spe donat modo, daturus postmodum in corporum resurrectione, in qua maiora dona donabit homini, quam perdiderat. Quid autem sit, quod a pœnalitatibus, & miseriis huius vitæ nos continuo non liberauerit, exponit D. Thom. luculenter 3. p. q. 69. art. 3.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm passio Christi operata sit per modum sacrificij.

266. Infr. q. 49. ar. 4. cor & q. 73. ar. 4. co. & ad 3. & q. 83 ar. 1. co & op. 60. ca. 18. col. 6.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod passio Christi, non sit operata per modum sacrificii. Veritas enim debet respondere figuræ. Sed in sacrificiis veteris legis, quæ erant figuræ Christi, nunquam offerebatur caro humana, quinimo hæc sacrificia immunda, & nefanda habebantur: secundum illud Psalm. 105. Effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum, & filiarum suarū, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaam. Ergo uidetur, quòd passio Christi sacrificium dici non posit.

libr. 10. ca. 5. paulo à princ. to. 5.

¶ 2. Præterea, August. ✱ dicit in 10. de Ciuit. Dei, quòd sacrificium uisibile, inuisibilis sacrificii sacramentum, id est, sacrum signum est. Sed passio Christi non est signum, sed magis signatum per alia signa. Ergo videtur, quòd passio Christi non sit sacrificium.

¶ 3. Pretera, Quicunque offert sacrificium, aliquod sacrum facit, ut ipsum nomen sacrificii demonstrat. Illi autem, qui Christum occiderunt, non fecerunt aliquod sacrum, sed magnam malitiam perpetrauerunt. Ergo passio Christi magis fuit maleficium, quam sacrificium.

¶ Sed contra est, quod Apostolus dicit Ephes. 5. Tradidit semetipsum pro nobis, oblationem, & hostiam Deo in odorem suauitatis.

¶ Respondeo dicendum, quòd sacrificium propriè dicitur aliquid factum in honorem propriè Deo debitum ad eum placādum. Et inde est, quod Augustin. ✱ dicit in 10. de Ciuitat. Dei. Verum sacrificium est omne opus quod agitur, ut sancta societate inhæreamus Deo, relatum scilicet ad illum finem boni, quo ueraciter beati esse posimus. Christus autem (vt ibidem subditur) seipsum obtulit in passione pro nobis, & hoc ipsū opus quod uoluntariè passionem sustinuit, Deo maximè acceptum fuit, vt pote ex charitate maximè proueniens. Vnde manifestum est, quod passio Christi fuerit uerum sacrificium. Et sicut ipse postea subdit in eodē libro. Huius ueri sacrificii, multiplicia uariaque signa erant sacrificia prisca Sanctorum: cum hoc vnum per multa figuraretur, tanquam verbis multis res vna diceretur, vt sine fastidio multum commendaretur. Et cum quatuor considerentur in omni sacrificio, (vt Augustin. ✱ dicit in 4. de Trinit.) scilicet cui offeratur, à quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur, idem ipse vnus verusque mediator per sacrificium pacis reconcilians nos Deo, vnum cum illo maneret, cui offerebat, vnum in se faceret, pro quibus offerebat, vnus ipse esset qui offerebat, & quod offerebat.

lib 10 cap. 6 in princ. tomo 5.

li. 4. c. 14. non longe à fine to. 3.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd licet veritas respondeat figuræ, quantum ad aliquid: non tamen quantum ad omnia: quia oportet, quod veritas figuram excedat. Et ideo conuenienter figura huius sacrificii, quo caro Christi offertur pro nobis, fuit caro non hominum, sed aliorum animalium significantiū carnem Christi, quæ est perfectissimum sacrificium.

¶ Primo quidem, quia ex eo quod est humanæ naturæ caro, congruè pro hominibus offertur, & ab eis sumitur sub Sacramento.

¶ Secundo, quia ex eo quod erat passibilis, & mortalis, apta erat immolationi.

¶ Tertio, quia per hoc quod erat sine peccato, efficax erat ad emundanda peccata.

¶ Quarto, quia ex eo quod erat caro ipsius offerentis, erat Deo accepta propter ineffabilem charitatem, suam carnem offerentis. Vnde Aug. ✱ dicit in 4. de Trinitate. Quid tam congruenter ab hominibus sumeretur, quod pro eis offerretur, quam humana caro? Et quid tam aptum huic immolationi, quam caro mortalis? & quid tam mundum pro mundandis uitiis mortalium, quam sine contagione carnalis concupiscentiæ caro, na-

li. 4. c. 14. in med. to. 3.

ta in vtero, & ex vtero virginali? & quid tam graue offerri, & suscipi posset, quam caro sacrificij nostri, corpus effectum sacerdotis nostri?

loco citato in argum. ¶ Ad secundum dicendum, quòd Augu. ibi loquitur de sacrificiis uisibilibus figuralibus. Et etiam ipsa passio Christi licet sit aliquid signatum per alia sacrificia figuralia, est tamen signum alicuius rei obseruandæ à nobis: secundum illud 1. Pet. 4. Christo igitur passo in carne, & uos eadem cogitatione armamini: quia qui passus est in carne, desiit à peccatis, vt iam non hominum desideriis, sed voluntate Dei, quod reliquum est in carne viuat temporis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd passio Christi ex parte occidentium ipsum, fuit maleficium: sed ex parte ipsius ex charitate patientis, fuit sacrificiũ. Vnde hoc sacrificium ipse Christus obtulisse dicitur: non autem illi, qui eum occiderunt.

SVMMA TEXTVS,

Conclusio. Conclusio est. Passio Christi fuit uerum sacrificium, Quia omne opus actum in charitate, vt inhæreamus Deo ordinatum ad ipsum Deum, est uerum sacrificium. Sed Christus se ipsum obtulit Deo voluntariè passionem sustinendo, vt patri pro omnibus satisfaceret. Erat ergo verum sacrificium, cuius multiplicia, uariaque signa erant sanctorum prisca sacrificia, cum hoc vnum per multa sacrificia designaretur.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Argumenta contra conclusionem. Primum argumentũ. Psal. 105. Videtur certè, quòd conclusio D. Thom. uera non sit. Nam veritas debet correspondere figuræ, sed in sacrificijs veteris legis, quæ erant figuræ Christi, nunquam offerebatur caro humana, quinimo hæc sacrificia nefanda habebantur, secundum illud Psalm. 105. Eduderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum, & filiarum suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaam, ergo videtur, quod passio Christi sacrificium dici non possit.

Secũdum. D. August. ¶ Præterea Augu. libr. 10. de ciuit. cap. 5. dicit, quòd sacrificium visibile inuisibilis sacrificii sacramentum, id est sacrum signum est. Sed passio Christi non est signum, sed potius signatum per alia signa, ergo videtur, quod passio Christi non sit sacrificium.

Tertium. ¶ Præterea, quicunque offert sacrificiũ, aliquod sacrum facit, vt ipsum nomen sacrificii demonstrat. Illi autem, qui Christum occiderunt non fecerunt aliquod sacrum, sed magnam malitiam perpetrarũt, ergo passio Christi potius fuit maleficium, quam sacrificium.

Quartum. ¶ Ad hæc, sacrificium immolatur, & sacrificatur à sacerdote sacrificante, sed Christus Dominus non sacrificauit, neque immolauit seipsum. Nec vero dici potest, quod Iudæi, qui illum occiderunt, sacrificauerunt ipsum, ergo, &c.

Quintum. ¶ Præterea, alienum uidetur ab omni veritate, & Theologia diuina asserere Deum appetentem sanguinis innocentis, & præcipere filii sui Christi Domini vitam in patibulo sibi offerri, quasi innocentis hominis nece, & sanguinis effusione delectaretur.

Sextum. ¶ Deinde, si Christus in Cruce se obtulit in hostiam, & sacrificium, cum illud sacrificiũ sit infiniti ualoris, & pretii ad placandum Deum, ut sit propitiatio pro peccatis nostris, non tantum autem pro nostris, sed totius mundi, consequens est, quod non sit necesse in Ecclesia Dei iuge sacrificium Eucharistiæ. Nam si necessum est aliud sacrificium, illud sacrificium primum in cruce oblatum sufficiens, & abundans non fuit.

Vltimum. ¶ Vltimo, quod Christus se obtulerit in hostiam, oblationem, & victimam in diuinis scripturis inuenio, quod vero se obtulerit in sacrificium nusquam legitur. Imo videtur profecto loquutiones esse Metaphoricas dicere, quod Christus se obtulit in hostiam, oblationem, & uictimam, ergo non uere, sed metaphorice in passione Christi, fuit sacrificium.

¶ In contrarium est illud ad Ephes. 5. tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suauitatis. Ephes. 5.

¶ In hac quæstione explicanda si paulò diutius immoremur, quam in aliis annotationibus, nemo nobis uitio verteret, quod operæpretiũ fore putemus eam materiam, quæ hoc sæculo, uel maximè controuertitur, quam fieri potest dilucide tractari, expedirique. Disputabo ergo in præsentia, quid sit sacrificium, & cuinam sacrificium offerri debeat, deinceps vnde nam introductum sit, quod homo Deo optimo maximo sacrificium offerre debeat.

¶ Præterea, quotnam sint sacrificiorum species, & tandem, quomodo omnia sacrificia in uno Christi sacrificio quod in cruce obtulit, contineãtur, & comprehendantur. Sed omnia hęc pro instituta breuitate edisserentur. Et ut à ratione vocabuli auspicemur, nemo Grammaticæ utcunque peritus, ignorat sacrificium a uerbo sacrificare deductum, quod est sacrum facere. Dicitur itaque sacrificium, quasi sacrum factum. Vnde quidam Theologi, qui rem non exactissimè expendunt dicunt sacrificium esse oblationem sacratam Deo, tanquam vniuersali omnium Domino. Sunt qui alio modo rem diffiniant dicentes: sacrificium dicitur, quod est Deo peculiariter dicatum, oblatũ, & nuncupatum. Sed prædicti autores pro eodem accipiũt oblationem Deo, spontaneè factam, & sacrificium, cum tamen non omnis oblatio sacrificium sit, quod colligo efficaciter ex diuina Theologia. Etenim D. Paul. ad Hebræ. 5. sic ait. Omnis Pontifex constituitur, vt offerat dona, & sacrificia, ergo non omnis oblatio doni est sacrificium. Et ad Heb. 8. omnis Pontifex ad offerendum munera, & hostias constituitur. Et Chrys. hom. quadam 10 epist. ad Heb. exponens illud. Sacrificium & oblationem noluisti, aperte docet non omnem oblationem sacrificium esse, quod vel ex eo efficaciter probatur, quod cum animalis uiui iuxta legis præscriptum fiebat oblatio, nusquam hęc, aut hostia, aut sacrificium vocabatur, alioquin dicendum esset à Iudæis immolari filios in sacrificium, cum post purificationis cæremonias, Domino offerebantur, quod asserere absurdissimum est. Vt igitur sacrificii diffinitio perfecta, & absoluta habeatur, sciendum est, quod diffinitio sacrificii integra, & perfecta hæc est. Sacrificiũ propriè est oblatio sacra soli Deo facta circa quam aliquid exercetur. In qua diffinitione, primũ asseritur esse necessariũ ad rationem sacrificii, vt sit oblatio, & non quæcunque, sed sacra. Sacrificium.n. ut nomen ipsum præ se fert, & docet Greg. can. multi. Prima, q. 1 est quasi sacrum factum in reuerentiam, & cultum Dei. Virtus autem religionis versatur circa cultum Dei, vnde oportet ut sit oblatio sacra pertinens ad cultũ Dei. Insuper necesse est, vt soli Deo sit facta, multæ enim cæremoniæ sacræ, & religiosæ adhibentur in cultum Dei, & hominum, si quidem colimus, & Deum & sanctos, at sacrificium soli Deo est tantum offerendum. Quod docet expresse D. Th. in 2. 2. q. 85. art. 2. & D. Aug. lib. 16. de ciuit. c. 4. & contra aduersarium legis, & Prophetarum lib. 1. capi. 18. & in concilio Tridentino sessione 22. in doctrina de sacrificio Missæ cap. 5. Sed quid est opus tot testimoniis, cum hæc veritas expresse habeatur Act. 14. Vltimum quod requiritur ad uerum rationẽ sacrificii est, vt aliquid circa res oblatas exerceatur, ipsas conficiendo, consumendo, conterendo, frangendo, tunc oblatio habet rationem sacrificii, & oblatio est immolatio. Quid sit sacrificium. Sacrificiũ, & oblatio. idem non sunt. Heb. 5. Heb. 8. Chrysosto. Gregor. D. Thom. D. August. Acto. 14.

¶ Hanc doctrinam docet D. Tho. in 2. 2. q. 85. arti. 3. ad 3. & q. 86. arti. 1. & Theophylact. ad Hebræ. 8. & Chrysost. hom. 18. in episto. ad Hebr. Atqui hæc doctrina satis consentanea est diuinis literis, in quibus tunc sacerdos uerè sacrificium faciebat, si circa rem quæ offerebatur quidpiam sacri faciebat, ut si animalis fundebat sanguinem, si thus ardere faciebat, si conterebat frumentum, si oleo similam conspersam frigebat in sartagine, vt patet Leuitic. 2. & 6. D. Thom. Theophyl. Chrysosto. Leu. 2. & 6.

Num. 5. 2. Para. 28

2. & 6. Num. 5. & 2. Paralip. 28. Sapienter ergo ac præclarè docuit D. Thom. rationem sacrificii in eo sitam esse, si circa rem Deo oblatam aliquid fieret, quo res ipsa quodammodo sacra conficeretur. Sed est hic apprimè aduertendum ex doctrina D. Thom. in solutione tertii, & ex domino Caietano explicante eandem solutionem, quòd iuxta diuersam sacrificii naturam diuersimode inuenitur facere sacrum. In sacrificiis enim quæ consistunt in actione, inuenitur facere sacrum ad extra; vt patet in sacrificiis animalium. Sed in sacrificiis, quæ consistunt in actione, inuenitur facere sacrum secundum actionem interiorem, qua sponte quisque offert Deo suum pati, & sic Christus fecit sacrum actione interiori. Occisores autem eius fecerunt actione exteriori non sacrum, sed sacrilegium maximum. Hæc de sacrificii diffinitione dixisse sufficiat. Nam fusior huius rei tractatio ad materiam de sacra Eucharistia omnino pertinet. Sed iam videamus, quomodo

Sacrificiū soli Deo offerendum.

soli Deo sacrificium sit offerendum. Id ostendit Diuus Thom. in 2. 2. in q. 85. hoc pacto. Nam oblatio sacrificii fit ad aliquid significandum, & sacrificium exterius significat spirituale sacrificium, quo anima Deo se offert. Anima vero offert se Deo sicut principio suæ creationis, & fini suæ beatitudinis, cum ipse solus sit creator animarum nostrarum, & in eo solo beatitudo nostra consistat, ideo sicut ipsi soli debemus sacrificium spirituale, ita ei soli sacrificia exteriora offerre debemus. Ad idem facit exemplum, quod inter homines cernimus. Regi enim summo Reip. capiti illi dicati sunt honores, quos alteri inferiori deferre crimen esset læsæ maiestatis. Debet enim præ cæteris in ea esse excellentia, vt ei quempiam exæquare nefarium sit. Hanc veritatem apertè testatur Diuus Paulus ad Roman. 1. vbi impudentissimam illam gentium

Roman. 1.

idololatriam reprehendit, arasque eorum & lucos, ac nefaria sacrificia abominatur, quæ cum honores essent soli immortali Deo iure suo debiti, infimis creaturis impendebant. Atqui Diuus Augustinus 10. de ciuitate Dei capite 4. & subsequentibus hanc veritatem copiosius demonstrat, quem legendum esse omnino censeo. Nam assertio

August.

proposita vsque adeo vera est, vt ne Ethnici quidem censuerint vlli alii sacrificandum, quam ei quem Deum aut scierint, aut putauerint. Qui etiam non ob hoc culpantur, quòd sacrificia fecerint, verum quòd hæc non secundum inspirationem, atque doctrinam veri Dei, sed secundum adinuentiones proprias non vero Deo, sed idolis, & dæmoniis exhibuerint. Nec dæmonia quidem sibi sacrificium fieri expeterent, nisi id soli Deo vero deberi scirent, falsus enim Deus sic vult honorari ab his, quos decipit, quemadmodum verus Deus honoratur ab iis, quibus consulit. Atque hæc de secundo dixisse sufficiat.

Sacrificia cur Deus ab homine exquirat.

1. ¶ Deinde tamen hoc nobis indagandum est, quid nã sit quòd Deus ab homine sacrificium tanquam sibi propriè debitum requirat. Certè ex naturali ratione procedit, quòd homo qui ex sensibilibus cognitionem accipit, quibusdam rebus sensibilibus vtatur offerens eas Deo in signum debitæ subiectionis, & honoris secundum similitudinem eorum, qui dominis suis aliqua offerunt in recognitionem dominii. Naturalis enim ratio hoc dictat, vt propter defectus quos in seipso sentit homo subdatur alicui à quo possit dirigi, & adiuuari in quibus eget, & sic honorem, & subiectionem exhibeat; hoc autem pertinet ad rationem sacrificii, & ideo sacrificium ex iure naturæ procedit, vnde nulla vnquam fuit tam Barbara natio, quæ non Deum coleret, sacerdotesque haberet, & sacrificia. Hæc enim sunt, quibus semper vniuersa Respublica constat, sacerdotium, sacrificium, lex, & gubernator, præmiũ, & pœna.

Origo sacrificiorũ.

¶ Sed libet hic explicare fusius originem, & fontem sacrificiorum omnium. Certè Deus non ob vllam indigentiam, sed tantum propter ineffabilem suam bonitatem omnia tam visibilia, quam inuisibilia creauit, hominem autem omnium postremò non vt cætera visibilia, sed ad imaginem, & similitudinem suam condidit, addiditque ei non tantum vitam, motum, & sensum; sed & mentem, & rationem, in qua diuinitatis imago relucet.

¶ Deinde eundem in paradisum voluptatis collocauit vt operaretur, & custodiret illum subiectis ei omnibus, quibus dominaretur; & ne quicquam ei deesset, dedit ei edere ex omni ligno paradisi, in quo & lignum vitæ constituit, vt ex eo vescens (modo vellet) viueret immortalis, quę omnia liquido ostendunt Deum diuinæ bonitatis suę diuitias in vnum hominem copiosè effudisse. Illud etiã euidens est Deum paternum officium erga tam mirificè conditum, & tam pulchrè condecoratum hominem egisse, proindeque ne homo male vtens libero arbitrio diuina illa dona disperderet, adiecit etiam mandata, & præcepta, ostenditque illi bonum, & malum, vt si voluisset mãdatum conseruare, conseruaretur in bono, & perpetuo uiueret. Sed & gratiam insuper addidit, quam si per liberum arbitrium non deseruisset, eadem adiutrice perpetuo bonus, beatusque esse posset: sin deseruisset, morte moreretur. Porro pro tantis beneficiis a Deo beneficentissimo creatore acceperat, hoc tantum expostulat Deus, vt reddat, vt perpetuo erectus, & eleuatis semper oculis in Deũ nunquam non intueretur, & respiceret in creatorem, ad cuius imaginem, & similitudinem erat conditus, illique soli fideret, soli crederet, soli adhæreret, soli obediret, solum amaret, solum coleret, solum prædicaret, laudaret, cõfiteretur, inuocaret, adoraret, glorificaret, solo denique frueretur, in cuius fruitione oĩs beatitudo cõsistit. Hæc ergo erant sacrificia laudis, q̇ Deus pro tot tãtisq; beneficiis tm̃ reposcebat, idq; non pp̄ suã indigẽtiã, sed magis pp̄ maximam hominis vtilitatem, quòd sine his beatus esse, ac permanere non posset. Potuissetque hæc sacrificia homo ante lapsum per adiutorium summi Dei adiutus mediante libero arbitrio Deo præstitisse, verum male vtens libero arbitrio deserta, ac contempta gratia creatoris per præuaricationem mandati in mortem misere collapsus est, & se, & suam posteritatem ad perpetuam dãnationem cõdemnauit. Ex primo namque parente omnes contraximus peccatum originale, & natura eramus omnes filii iræ, quibus necessarius erat reconciliator, qui hanc iram sacrificii singularis oblatione placaret. Hunc autem reconciliatorem talem esse oportebat, vt Dei voluntati omnino satisfaceret, nosque purgatos, & immaculatos coram Deo efficeret, quique quicquid nos transgressionis causa merueramus, nec tamen perferre poteramus, ipse nostri causa portaret, ac ferret, & diaboli tyrannidem iusto certamine vinceret, ac tantam, & talem hostiam Deo offerret, quę ad hæc omnia sufficeret. Ergo ne desperaret homo perditus. Deus optimus, qui nouit etiam de malis benefacere; misertus hominis aliena fraude decepti, spem futuræ liberationis captiuo facturus, in hunc modum serpentem, qui hominem decepit, affatus est: inimicitias, inquit, ponam inter te, & mulierem, inter semen tuum, & semen illius, & ipsum conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo illius. Ex quibus verbis Adam spem firmam concepit omnino fore, vt aliquando prodiret semen illud benedictum, quod serpentis tyrannidem, hoc est, peccatum, mortem, infernum superaret, & hominem ex diabolica captiuitate liberaret, sed non sine grandi conflictu, & concertatione, vnde non dubium ille collegit, ac intellexit eam liberationem humani generis rationem fore, vt scilicet, hoc benedictum semen se veluti mediatorem inter Deum offensum, & hominem volens offerret, & veluti deuouens se pro nobis omnibus graues inimicitias antiqui hostis fraude subortas tolleret funditus, atque subuerteret. Huius itaque fiduciæ alendæ, aut confirmandæ causa a primordiis mundi homines quicunque vera fide, & pietate erant præditi sacrificia Deo de primogenitis, ac selectissimis animalibus gregum suorum faciebant. Non quòd crederent Deum, qui spiritus est, & omnia in manu, ac potestate sua habet ex eiusmodi pecudum mactatione delectari, sed potius quòd verum illud sacrificium Christi Domini, quo Deus placaretur, designare studerent. In primis siquidem his sacrificiis protestabantur, vt quemadmodum illa animalia immaculata erant a corporum vitiis, ita indubiè tenebant, & sperabant futurum, vt is immolaretur aliquando pro nobis, qui solus immaculatus esset a peccatis. Quod Paulus ad Hebr. 11. de hostia iusti Abel manifestè explicat; & oblatio Isaac typus erat Christi,

Christi, vt D.Paulus ibidem testatur: ob idque Deus postea per Moysem tot sacrificia instituit, vt hoc vnicum, & singulare sacrificium per multiplicia signa figuraretur, atque in memoria recondeeretur, quod aliter nulli hominum ab exordio mundi salus, nisi per huius hostiæ fiduciam, contingere potest. Hæc itaq; hostia Christus est, splẽdor gloriæ, & figura substantiæ æterni patris, portans omnia verbo uirtutis suæ, purgationem peccatorũ faciens, in similitudinẽ hominum factus, & habitu inuentus, vt homo, vt gratia Dei pro oĩbus gustaret mortem, & per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant seruituti. Et idcirco eos, qui sacrificia illa externa alta intentione offerebant, vel quòd existimarent se effusione pecuini sanguinis Deum placare, vel ea ratione tantum se iustos esse coram Deo, & non magis respiciebant in agnum illum immaculatum Christum ab æterno prædestinatum ad tollendum peccata mundi, eos, inquam Deus non secus reprehendit, quam si ea ipsa sacrificia quæ per Moysem præcepit, penitus reprobaret.

Heb. 10. Sic enim loquitur Christus Heb. 10. sacrificium, & oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi; holocaustomata & pro peccato non postulasti, non tibi placuerunt: tunc dixi. Ecce venio, in capite libri scriptum est de me, vt faciam voluntatem tuam, &c. Sacrificium, inquit, & oblationem noluisti. Voluit certe sacrificia, quæ instituit: noluit vero eo modo quo illi offerebant, & quomodo ab stultis illa velle credebatur, veluti suæ gratia voluptatis. Profecto sacrificia legis nihil aliud erant, quàm vmbræ quędam per quas Christus adumbratus est, & præsignatus. Hoc ferè tota illa epistola ad Hebræos declarat ostendẽs, & si pleraque fuerint propitiatoria sacrificia apud Iudæos veluti hostia pro peccato, holocaustum, agnus; fuere tamen significatiue, & figuraliter. Vnum tamen reuera propitiatorium sacrificium esse pro peccato per tot, & tam uaria veteris legis sacrificia adumbratum, non exhibitum, vnde hæc veteris legis sacrificia unica Christi oblatione facta penitus sunt euacuata, quemadmodum fieri erat necesse, nam quatenus ea se erant, non iustificabant, nec poterant iuxta conscientiam perfectum facere seruientem, nihil enim ad perfectum adduxit lex vmbram tantum futurorum non ipsam rerum imaginem habens. Exhibuit enim lex, vt subiungit Apostolus, exemplaria cælestium, & verorum quæ non potuerunt auferre peccata, sed Christus est, quem adumbrabant illa, qui vnam pro peccatis offerens hostiam in sempiternum sedet in dextera Dei, qui tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suauitatis, & vt alibi Paulus ait, de peccato damnauit peccatum, id est, peccatum deleuit per hostiam pro peccato. Nam Hebræi hostiam peccatum vocant, quemadmodum Latini piaculum. Ex quibus omnibus manifestum est, vnde sacrificia vniuersa originem traxerint & quomodo patres veteris legis omnibus sacrificiis in primis hanc vnicam pro peccatis hostiam Christi significauerint, per cuius vnius fiduciam quotquot pii fuerunt Deo reconciliati sunt, & salutem sunt consequuti, quemadmodum de Abraham scriptura meminit.

Ioan. 8. Ioan. 8. quod viderit diem Christi, & gauisus sit. His constitutis sequuntur nonnullæ conclusiones.

1. Conclu. Christ⁹ causa salutis nostræ per modum sacrificii. Heb. 7.

§ Prima est. Christus causauit salutem nostram per modum sacrificii. Da quo quidem sacrificio nimirum quo seipsum Christus Deo patri in cruce se obtulit, tota fermè ad Heb. episto. testificatur. Nam inter cætera in cap. septimo illius Epistolæ sic legitur: Christus Pontifex ille sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cælis factus, non habet necessitatem quotidiè, quemadmodum sacerdos veteris legis, prius pro suis delictis hostiam offerre, deinde pro populi. Hoc enim fecit semel se offerendo. Nam ut subdit Aposto. per proprium sanguinem introiuit semel in sancta æterna redemptione inuenta. Et paulò post: neque vt sæpe offerat semetipsum, quemadmodum pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno. Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi. Nunc autem semel in cõsummatione sæculorum ad destructionem peccati per hostiam suam apparuit. Item Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata. Item, in qua uoluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel. Et post pauca. Hic unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei. Vna enim oblatione consummauit in sempiternum sanctifica-

Ephes. 5.

tos. His accedunt aliæ duæ scripturæ. Prima est ad Ephes. c. 5. Tradidit, inquit Apostolus, semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suauitatis. Posterior est 2. Cor. 5. Eum qui non nouerat peccatum, hoc est, Christum, Deus pro nobis peccatum fecit, id est, hostiam pro peccatis secundum communem interpretationem, ut nos efficeremur iustitia Dei in illo. 2. Cor. 5.

2. Conclu. Sacrificia omnia ueteris legis figurabat unicum Christi sacrificium.

§ Secunda conclusio. Omnia ueteris legis sacrificia figurabant unicum Christi sacrificium. Hæc conclusio ex dictis facile demonstratur. In cuius certiorem demonstrationem sciendum est, quòd sicuti res una quandoque per multa dicitur uerba, sic multa ueteris legis sacrificia figurabant unicum illud sacrificium, Christum sacerdotem magnum semel offerentem in cruce seipsum Deo patri. Vnde & canit Ecclesia: Deus, qui legalium hostiarum differentias unius sacrificii perfectione sanxisti. Verum quidem est, multa neteris legis sacrificia esse, ut inquit August. 10. de ciuit. Dei cap. 5. opera multa, seu sacra

D. August.

facta, quæ quotidie nos facimus in Christianorum Ecclesia, ut dilectionem, gratiarum actionem, laudem, contritionem, ac humiliationem cordis: ut cum ad illum habemus cor sursum, altare illius est cor nostrum, & ipsum, & in ipso sacrificium offerimus, cruentas illi uictimas cædimus quando usque ad sanguinem pro eius ueritate certamus, suauissimum illi adolentes incensum, cum in eius conspectu pio, sanctoque amore flagramus, holocaustum illi offerimus dum in ara cordis feruemus igne charitatis, sed non inde consequens est multa illa non significasse unicum illud sacrificium semel oblatum in cruce, eius solius uirtute & merito suauia, & odorifera, id est, Deo accepta sunt cætera omnia sacrificia nostra: & ipsa uidelicet Ecclesia, & cor nostrũ, & preces, & uota, ac omnia quę sunt bona opera in tota Christianorum Ecclesia. Proinde in ueteri lege etsi diuersa fuerint animalia quæ offerebantur, ut hircus pro peccato principis, capra pro peccato aliquius de populo, uitulus pro peccato sacerdotis Leuit. Leuit. 4.

4. auge tamen sacrificium, & quotidianum, quod offerebatur manè, & uespere erat agnus. Nume. 28. Quo designabatur uerus agnus Christum esse omnium aliorum sacrificiorum finis, & consummatio, qui peccata mundi suo sanguine expiaret. Num. 28.

3. Conclu. Christ⁹ est perfectio omniũ sacrificiorũ ueteris legis.

§ Tertia conclusio, Christus est, in quo omne sacrificium ueteris legis perficitur, & completur, imo Christus est omnigenum sacrificium. Pro cuius conclusionis explicatione sciendum est ex Diuo Thoma 1. 2. quæstio. 102. articulo 3. ad 8. quod in ueteri lege triplex erat sacrificiorum genus, quoddam erat, quod totum comburebatur, & hoc dicebatur holocaustum, quasi totum incensum. Huiusmodi enim sacrificium offerebatur Deo specialiter ad reuerentiam maiestatis ipsius, & amorem bonitatis eius, & conueniebat perfectionis statui in impletione consiliorum, & ideo totum comburebatur ut sicut totum animal resolutum in uaporem, sursum ascendebat, ita etiam significaretur totum hominem, & omnia quæ ipsius sunt, Dei dominio esse subiecta, & ei esse offerenda. Aliud autem erat sacrificiũ pro peccato, quod offerebatur Deo ex necessitate remissionis peccati: & conueniebat statui poenitentium in satisfactione peccatorum, quod diuidebatur in duas partes. Nam una pars eius comburebatur: alia uero cedebat in usum sacerdotum, ad significandum quod expiatio peccatorum fit a Deo per ministerium sacerdotum, nisi quando offerebatur sacrificium pro peccato totius populi, uel specialiter pro peccato sacerdotis: tunc enim totum comburebatur. Non enim debebant in usum sacerdotum uenire ea, quæ pro peccato eorum offerebantur, ut nihil peccati in eis remaneret: & quia hoc non esset satisfactio pro peccato. Si enim cederet in usum eorum pro quorum peccatis offerebatur, idem esse uideretur ac si non offerretur. Tertium sacrificium uocabatur

cabatur hostia pacifica, quæ offerebatur Deo, vel pro gratiarum actione, vel pro salute, & prosperitate offerentium ex debito beneficij, vel accipiendi, vel accepti, & conuenit statui proficientium in impletione mandatorum. Et ista diuidebatur in tres partes, nam vna pars incendebatur ad honorem Dei, alia pars cedebat in vsum sacerdotum, tertia verò pars in vsum offerentium, ad significandum, quod salus hominis procedit a Deo dirigentibus ministris Dei, & cooperantibus ipsis hominibus, qui saluantur. Hoc autem generaliter obseruabatur, quod sanguis, & adeps non veniebant, neq; in vsum sacerdotum, neq; in vsum offerentium, sed sanguis effundebatur ad crepidinem altaris in honorem Dei, adeps verò adurebatur in igne, cuius ratio vna quidem fuit ad excludendam idololatriam. Idololatræ enim bibebant de sanguine victimarum, & comedebant adipes, secundum illud Deut. 32. De quorum victimis comedebant adipes, & bibebant vinum libaminum.

Deut. 32.

¶ Secunda ratio est ad informationem humanæ vitæ. Prohibebatur enim eis vsus sanguinis ad hoc, quod horrerent humani sanguinis effusionem: vnde dicitur Gene. 9. Carnem cum sanguine non comedetis: sanguinem enim animarum vestrarum requiram. Esus vero adipum prohibebatur eis ad vitandam lasciuiam: vnde dicitur Eze. 34. Quod crassum erat, occidebatis.

Genes 9.

Ezech. 34.

¶ Tertia verò ratio est, propter reuerentiam diuinam: quia sanguis est maxime necessarius ad vitam, ratione cuius dicitur anima esse in sanguine, adeps autem abundantiam nutrimenti demonstrat: & ideo, vt ostenderetur, quod a Deo nobis est, & vita, & omnis bonorum sufficientia, ad honorem Dei effundebatur sanguis, & adurebatur adeps.

¶ Quarta ratio est, quia per hoc figurabatur effusio sanguinis Christi, & pinguedo charitatis eius, per quam se obtulit Deo pro nobis. De hostijs autem pacificis in vsum sacerdotis cedebat pectusculum, & armus dexter ad excludendam quandam diuinationis speciem, quæ vocatur spatulamantia: quia scilicet in spatulis animalium immolatorum diuinabant: & similiter in osse pectoris, & ideo ista offerentibus subtrahebantur. Per hoc etiam significabatur, quod sacerdoti erat necessaria sapientia cordis ad instruendum populum, quod significabatur per pectus, quod est tegumentum cordis: & etiam fortitudo ad sustentandum defectus, quæ significatur per armum dextrum. Hæc D. Thomas.

Rupertus.

Rupertus verò Abbas super Leuit. lib. 1. c. 2. sic diuidit sacrificia. Oblationum, siue sacrificiorum alia sunt, quæ dicuntur holocaustomata, alia quæ pacifica, alia quæ pro peccato. Rursus eorum, quæ pro peccato dicuntur, alia sunt, quæ pro peccato sacerdotis simul & multitudinis, alia quæ pro peccato cuiuscunq; hominis principis, siue popularis. Sed quæ pro peccato sunt sacerdotis tantum, atq; pro peccato sacerdotis simul & multitudinis, parum aut nihil differre videntur, vtraq; enim extra castra cremari iubentur, & hoc ab holocausto differunt, quod holocaustum in altari, illa autem extra castra cremantur. Item, quæ pro peccato principis, & quæ pro peccato sunt hominis plebei sub eandem legem rediguntur, vtraque verò pari modo separato memoriali in pastum ignis dominici, adipe scilicet, qui operit vitalia, & omni pinguedine interiori duobus renibus cum adipe quo teguntur illa, & reticulo iecoris cum renunculis, his, inquam, separatis, cætera cedunt in vsum sacerdotis. Sunt qui sacrificia in sex genera distribuant, in holocaustum, quod Hebraicè dicitur, haholah, in sacrificium pro peccato, quod Hebraicè dicitur hatat; & in sacrificium pro delicto, quod Hebraicè assom dicitur, & in hostiam pacificatorum, quæ Hebraicè dicitur achah aselamin; & in munus, quod eberbonah secundum veritatem Hebraicam nuncupatur, fuit etiam munus, quod minha dicunt Hæbrei. Hæc omnia sacrificia perfecit Christus, fuitq; omnigenum sacrificium. Fuit hostia, holocaustum, sacrificium pro peccato, & pro delicto, sacrificium pacificorum, oblatio, & munus. Certè hostia, & victima illa est, quæ offertur, vt docent autores linguæ Latinæ, quando quis aggreditur hostes, aut ex eis victoriam, vel triumphum reportat. Vnde Poeta quidam; Victima quæ dextra cecidit victrice vocatur, Hostibus a domitis hostia nomen habet. Christus itaque aggressus hostem humani generis seipsum obtulit patri hostiam viuam, & eum deijciens, & debellans se in victimam mactauit, vt simul victoriam reportaret, & se in hostiam hostibus debellatis offerret. Ideo, inquit Paulus in epist. ad Ephes. Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suauitatis. Et in epist ad Hebræos sic ait. Nunc autem semel in consummationem sæculorum ad destructionem peccati per hostiam suam apparuit. Fuit etiam Christus holocaustum, quod apud Latinos totum combustum significat, combustus enim fuit igne amoris, & totus transmutatus. Fuit quoque sacrificium pro peccato, & pro delicto, de quo inquit Paulus Eum, qui non nouit peccatum, pro nobis peccatum fecit, id est, hostiam pro peccato. Fuit etiam hostia pacificorum, quod clarissimè testatur Paulus ad Coloss. scribens, pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in cœlis, siue quæ in terris sunt. Et vos cum essetis aliquando alienati, & inimici sensu in operibus malis, nunc reconciliauit in corpore carnis huius per mortem exhibere vos sanctos, & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso, si tamen permanetis in fide fundati, & stabiles, & immobiles a spe Euangelij, quod audistis, & prædicatum est in vniuersa creatura, quæ sub cœlo est. Fuit etiam Christus munus, seu oblatio, qua in re optimè denotatur Christus, qui sponte sua oblatus est, vt inquit Esaias, & Paulus ad Ephesios, inquit, quod tradidit semetipsum oblationem, & hostiam Deo in odorem suauitatis. Et iterum in epistola ad Hebræos: Sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel. Fuit quoque munus, quod minha dicunt Hebræi, quod etiam significat donum sponte oblatum, quasi in signum amoris absque aliqua obligatione, & differt a munere, siue oblatione dudum commemorata, nam oblatio proximè commemorata dabatur in signum feudi, & subiectionis. Hoc igitur donum in signum amoris datum, quod optime Christum significet, explicat Paulus ad Romanos. Dominus Deus proprio filio suo non pepercit, sed pro omnibus nobis tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donabit?

Paulus.

¶ Quarta conclusio. Tametsi Christus semel se obtulit in ara crucis, quotidie offerrimus ipsum, qui in sacramento altaris dignatur nobis præsens adesse: semel quidem voluntariè oblatus est in mortali carne vsque ad mortem, vt mereretur omnibus mortis destinctionem, resurrectionem, & vitam, quotidie autem nos eum offerimus non in mortem, Christus enim resurgens a mortuis iam non moritur, sed in mortis suæ recordationem, vt fructus passionis, ac mortis eius simus, aut maneamus participes semper, iuxta suam ipsius doctrinam. Hæc quotiescunque feceritis, inquit, in mei memoriam facietis. Quemadmodum Chrysost. in homil. 17. super epistolam ad Hebr. testatur. Semel oblata est hostia ad salutem sempiternam potens, nos autem per singulos dies offerimus ad recordationem mortis illius. Et ne quis forsitan arbitretur inde consequens esse in quotidiana oblatione, quàm in memoriam illius facimus non esse verum Christum, sed tantum veri Christi memoriale signum, continuo adiecit. Vnus vbique est Christus hic plenus existens, & illic plenus: & sicut quod vbique offertur vnum est corpus, & non multa corpora, ita & vnum est sacrificium. Hactenus ille. Vnus quidem secundum substantiam formæ a diuina natura susceptę, sed alter secundum eiusdem formæ mortalitatem, infirmitates, passiones, & dolorem, quæ transierunt nunquam reiteranda. In hunc sensum, inquit Augu. 10. de ciuit. Dei. Sacerdos est ipse Christus offerens, ipse est & oblatio, cuius rei sacramentum voluit quotidianum esse sacrificium. Putare igitur in celebratione Missæ Eucharistiam, idcirco non esse sacrificium, quia est perfectissimum Dominicæ passionis memoriale, ac sacramentum, ridicula valde est, & crassa ratio, quia sicuti iam patuit ex Dionysio, & Chrysost. Missæ officium continet hæc omnia facere, videlicet memoriale passionis Dominicæ, conficere, seu consecrare Eucharistiam, eamq; de manu Domini acceptam rursus offerre Domino, eamque sumere, & manducare. Ex his valde retunditur hæreticorum

Quarta conclusio.

D. Chrys.

D. Aug.

præ-

Heb 10. præsumptio, qui per sanctum, & iuge sacrificium Eucharistiæ abrogare assumuntur ex illo Pauli ad Hebr. 10. vna oblatione consummauit sanctificatos in sempiternum. Certè si isti hæretici ad sanctorũ patrum se conuertissent explanationes, ipsiusq; Pauli verba mutuo contulissent, in tantam non lapsi fuissent blasphemiam. De oblatione nempè vniuersalis redemptionis, quæ semel duntaxat facta est, non autem de sacrificio placationis, quod necesse est quotidie offerri pro quotidianis redemptorum peccatis, mihi Paulũ constat fuisse loquutum. Nec enim, vt redimamur, Christus offertur in altari (consummata quippe in cruce fuit nostra omnium redemptio) sed vt redemptos, qui peccando beneficium redemptionis amiserint, reconciliet patri, restituatq; in gratiam, ne pereat in eis sanguis Christi, si nõ iustificarentur, in gratiamque restituerentur. Si enim altare habemus, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt, sequitur, ne vacuum maneat illud altare aliquod dari sacrificium, quod in eo immolatur altari. Si omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur, vt offerat dona, & sacrificia pro peccatis, hinc sequitur, Pontifices nostros aliquod excellens habere sacrificium, quod pro quotidianis suorum populorum offerant peccatis. At cum pro peccatis nullum habeant præter Christũ dignum sacrificium ad placãdũ cęlestem patrẽ in ingratos filios iuste irritatum; manifeste colligitur ex Pauli verbis bene perspectis, Christum iugiter in Ecclesia offerri, non vt hostiam redemptionis, sed placationis pro ijs, qui fallente carne, mundo, aut diabolo, delinquendo, redemptionis, filiorumq; adoptionis iura perdiderunt. Ea eadẽ doctrina detegitur alius hæreticorum dolus asserentium. Missæ officium nihil aliud esse, quam sacramentũ, & ad nihil aliud esse, quàm vt sacrificiũ passionis Christi, quæ in cruce semel præterijt, quotidie repræsentetur, & recordatione quadam sub vmbris, & figuris, mentibus hominum obijciatur, atque eo solum Eucharistiam à patribus appellari sacrificium, quod sit instituta, vt figura quædã imago seu repræsentatio Christi, qui olim in cruce seipsum obtulit in sacrificium, sicuti imago plerunq; nomine illius rei cuius est imago consueuit appellari. Quod autem hoc sit inopinabile, hinc considerare possumus, quod ex traditione Apostolorũ, simul & ex scripturis sacris Ecclesiastici patres ab initio Ecclesiæ ad hæc vsque tempora secundum seriẽ successionis, intellexerunt sacrificiũ, Missæ veritatẽ corporis, & sanguinis Christi continere, & pariter etiã exemplar esse, & memoriale sacrificij semel pro nobis in cruce oblati, & in huiusmodi officio nos quotidie pro viuis & mortuis offerre ipsum, commemorantes oblationem eius semel in cruce factam, videlicet, passionem, & mortẽ illius, & nos manducare carnem, & bibere sanguinem eius, vt fide sancta, & charitate maneamus in ipso, ambulantes in fortitudine cibi illius vsque ad montem Dei cœlestem Hierusalem. Testimonia autem sanctorum patrum de vero Christi corpore, veroque sacrificio Missæ afferemus in materia de Eucharistia. Nunc autem ad argumenta in principio facta satisfaciendum est.

Ad argu. Ad primũ argu. ¶ Ad primum respondetur non esse necesse, quòd veritas correspondeat figuræ quantum ad omnia, quia oportet quòd veritas figuram excedat. Itaque satis est, quòd quadret figuræ quantum ad aliquid, & ideo cõuenienter figura huius sacrificij, in quo caro Christi offertur pro nobis, fuit caro non hominum, sed aliorum animalium significantium carnem Christi, quæ est perfectissimum sacrificium. Tum, quia ex eo quod est humanæ naturæ caro congrue pro hominibus offertur, & ab eis sumitur sub sacramento; tum deinde, quia ex eo quod erat passibilis, & mortalis apta erat immolationi. Tertiò, quia per hoc quòd erat sine peccato, efficax erat ad emundanda peccata; quarto, quia ex eo, quod erat caro ipsius offerẽtis, erat Deo accepta propter charitatẽ offerentis. Vnde August. (Augu.) in 4. de Trinitate ca. 14. dicit. Quid tam congruenter ab hominibus sumeretur? Quid pro eis offerretur, quam humana caro? & quid tam aptum huic immolationi, quàm caro mortalis? & quid tam mundũ pro mundandis vitijs mortaliũ, quam sine contagione carnalis cõcupiscentiæ caro nata in vtero, & ex vtero virginali? & quid tam grate offerri, & suscipi posset, quam caro sacrificij nostri, corpus effectum sacerdotis nostri?

¶ Ad secundum argumentum, respondetur, quod Diuus Augustinus in sententia commemorata facit sermonem de sacrificijs visibilibus figuralibus. Dicendum est etiam, quòd quanquam passio Christi sit aliquid signatum per alia sacrificia figuralia, est tamen signũ alicuius rei obseruandæ a nobis secundum illud primæ Petri quarto: Christo igitur passo in carne, & vos eadẽ cogitatione armamini, quia qui passus est in carne, desijt a peccatis, vt iam non hominum desiderijs, sed voluntate Dei quod reliquum est temporis in carne viuat. Ad secundum. 1. Pet 4.

¶ Ad tertiũ argumentum iam di ctũ est à nobis quemadmodum si passio Christi ex parte occidentium ipsum consideretur, fuit maleficium, sed ex parte ipsius ea charitate patientis, & offerẽtis seipsum, fuit verũ sacrificium. Vnde sacrificium hoc Christus dicitur obtulisse, non autem illi qui eum occiderunt. Certè si ouis, vel agnus cum mactatur & immolatur haberet intellectum, & voluntatem, qua seipsum offerret in victimam, & sacrificium, vere ipse offerret sacrificium, & fortassis multo melius, quàm illi qui agnum immolant, & sacrificant. In cuius rei confirmationem illud animaduersione dignum est, quòd etiam in veteri lege quædam sacrificia fiebant per solam eleuationem rei oblatæ coram Domino. Eiusmodi erat sacrificium, in quo offerebatur fasciculus spicarum, de quo legitur Leuit. 23. Qui fasciculus eleuabatur corã Domino. Item Leuit. 7. & 24. præcipitur offerri sacrificium similæ, præcipiuntur etiam offerri panes. Sufficit ergo ad rationem sacrificij, quod benedicatur, vel eleuetur coram Domino. Quod si verum est, facile explicatur quomodo Christus passus habuerit rationem sacrificij. Nam est exaltatus, & eleuatus coram Domino in odorem suauitatis. Ad tertiũ. Leuit. 23. Leuit. 7. & 24.

¶ Ad quartum argumentum respondetur, non esse inconueniens concedere, imo videtur ex necessitate concedendum, quòd Christus se sacrificauit, & immolauit pro salute generis humani. Nam Christus pascha nostrum immolatus est, & non à Iudæis, ergo à seipso. Deinde, Christus fuit verus sacerdos, ergo verè sacrificauit hostiam at ipse est vera hostia, ergo seipsum sacrificauit. Et Diuus Augustinus in lib. sententiarũ Prosperi inquit: semel immolatus est in semetipso Christus, & tamẽ quotidie immolatur in sacramento. Itaque verè, & propriè Christus se immolauit, & sacrificauit. Nõ tamen ita propriè videtur concedẽdum, quòd se mactauit, nam in hoc videtur significari, quòd seipsum occiderit, quod nulla ratione est concedendum. Ad quartum.

¶ Ad quintum respondetur, quòd Deus delectabatur in passione Christi, nõ quatenus fuit afflictiua, seu destructiua naturæ, sed quatenus fuit voluntariè tolerata pro iustitia & salute humani generis. Sicut Deus delectatur nõ in pœnis peccatorum damnatorum, sed in decore suæ iustitiæ inertia eorum mala punientis. Christus qui immeritus occiditur, inquit Ambrosius, placet Deo, non quia occiditur, sed quia vsque ad mortem iustitiam conseruauit. Et ita Deus pater amauit nõ pęnam Christi, aut mortem, sed voluntatem ipsam, qua tam viriliter voluit mortem pro genere humano sustinere. Quemadmodum Deus exigit a nobis & mandatorum suorum obseruantiam, & nostram erga se dilectionem & obedientiam, nõ propter suam vel vtilitatem, vel indigentiam, tanquam sit Dominus solum aut princeps mundi huius, indigens aliorum hominum ministerijs, sed propter vtilitatem, & indigentiam omnium nostrorum, quibus summa fęlicitas est illi adhærere, illique obedire. Ita & ipse exigit pro peccato Adæ satisfactionem non propter suam, sed Adæ indigentiam. Deus tradidit Christum in mortem, non quia maluit mortem filij sui, quam vitam: sed quia maluit salutem totius mundi per temporalem mortem filij mox resuscitandi ad vitam sempiternam, quàm vitam Christi absque temporali morte, & absque salute totius mundi. Melius erat ipsi Christo temporaliter mori, & per mortem illam temporalem voluntariè susceptam acquirere Ad quintum.

sibi

a

sibi nomen, quod est super omne nomen per resurrectionis gloriam in corpus gloriosum, & immortale, quàm sic in carne mortali semper viuere.

Ad sextũ. ¶Ad sextum quod est argumentum hæreticorum, quo incantant plebes suas, planè & distinctè sic respondeo. Certè Christus Dominus sacratissimi sui corporis hostia in ligno crucis plenam perfectamq́, toti mundo salutem obtinuit, ac meruit, & pro omnium hominum delictis abundantissimè satisfecit: quod ex euidentibus scripturis
1.Cor.5. euidēter colligimus, quoniam, vt inquit Paulus 2.Cor 5. Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. Et ad
Coloss.1. Coloss 1. in ipso complacuit omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare, & per eum reconciliare, omnia in ipso pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris
Ehes.1. siue quæ in cœlis sunt: Et ad Ephesios 1. Proposuit Deus omnia instaurare in Christo quæ in cœlis, &, quæ in terra
1. Ioan.2. sunt in ipso. Et 1. Ioan. 2 Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, & non pro nostris tantum, sed & totius mundi. Et, vt semel dicam Hic est fons, de cuius plenitudine omnes accepimus, ex hoc vno fonte quicquid ad salutem nostram pertinet, procedit, ac proficiscitur. Ex eodem fonte gratiam, remissionem peccatorum, nostri liberationem, salutem omnem, & beatitudinem hausimus, & participamus. Vnde falso, atque iniuria in nos id confertur criminis, quod hostiæ in cruce oblatæ, & meritis Christi tenebras offundere, ac derogare velimus, cum sacrificiũ Eucharistiæ quotidie in Ecclesia offeramus, cum tamen in hac oblatione nostrum propositum, & institutum sit, non vt de nouo redimamur, non vt aliud pretium nostræ redemptionis quæramus, sed vt merita Christi Domini, & vberrimos fructus passionis eius nobis applicemus, atq; nostræ salutis causa participemus. Certè vt in baptismo veluti medio quodam vtimur, per quòd Christi merita nobis applicemus, & adiungamus vt prosint, non certè in eo quærentes nouam redemptionē, sed vt per hoc medium passionis sanguinisq; Christi fructus nobis communicentur, sic sanè hoc sacrificium in Ecclesia quotidie offerimus, neque ex hoc catholici sunt accusandi, aut insimulandi, quòd obscurent, vel diminuant valorem sacrificij in cruce oblati. Nam profectò impia esset calumnia, si quis baptisma percipientem velit insimulare peccati, quòd Christi Iesu in cruce confectam liberationem obscurare, atque despicere videatur. Similis calumnia est, quam nobis hæretici Lutherani mouent contra iuge Eucharistiæ sacrificium.

Ad vltimum. ¶Ad vltimum argumentum respondetur, quòd quanquam locutio hæc, quòd Christus se obtulerit in sacrificium, in sanctis scripturis expressè nō inueniatur, res tamen ipsa expressè inuenitur. Legimus enim quòd Christus se obtulerit in hostiam, oblationem, & victimam, quæ omnia ad sacrificia pertinent. Et certè nō solum secundum metaphoram, sed verè, & propriè Christus Dominus se obtulit in sacrificium, & non tantum per metaphoram: nam ex diuinis reuelationibus constat, quòd in sacramento altaris Christus verè & propriè immolatur & sacrificatur, & quòd verè & propriè Christus sit Christianorum victima, & sacrificium, & nullum aliud præterea ab eo, nec est, nec erit sacrificium.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm passio Christi operata sit nostram salutem per modum redemptionis.

267.
Inf.q.49 art.2.& 2.d.19 ar.2.& 3.d.19. artic 4 & opu.60.c.28.col.6.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd passio Christi non sit operata nostram salutem per modum redemptionis. Nullus enim emit vel redimit quod suum esse non desiit. Sed homines nunquam desierunt esse Dei secundum illud Psalm. 23. Domini est terra & plenitudo eius orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo. Ergo videtur, quòd Christus non redemerit nos sua passione.

¶2. Præterea, Sicut Augustinus * dicit 13. de Trinitate, Diabolus à Christo iustitia superandus fuit. Sed hoc exigit iustitia, vt ille qui inuasit dolosè rem alienam, debeat priuari ea, quia fraus & dolus nemini debet patrocinari, vt etiam iura humana dicunt. Cum ergo diabolus creaturam Dei, scilicet hominem, dolosè deceperit, & sibi subiugauerit, videtur, quòd non debuerit homo per modum redemptionis ab eius eripi potestate. lib. 13. de Tri. c. 13. in princi. tom 3.

¶3. Præterea, Quicunque emit aut redimit aliquid, pretiũ soluit ei, qui possidebat. Sed Christus non soluit sanguinem suum (qui dicitur esse pretium redemptionis nostræ) diabolo, qui nos captiuos tenebat. Non ergo Christus sua passione nos redemit.

¶Sed contra est, quod dicitur 1. Petr. 1. Non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra cōuersatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine, quasi agni immaculati & incontaminati Christi. Et ad Galatas 3. dicitur, Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Dicitur autem pro nobis factus maledictum, in quantum pro nobis passus est in ligno, vt suprà dictum est.* Ergo per passionem suam nos redemit. q 46.ar.4. ad 3.arg.

¶Respondeo dicendum, quòd per peccatum dupliciter homo obligatus erat. Primò quidem seruitute peccati, quia qui facit peccatum, seruus est peccati: vt dicitur Ioan. 8. & 1. Petr. 2. A quo quis superatus est, huius & seruus est. Quia igitur diabolus hominem superauerat, inducendo eum ad peccatum, homo seruituti diaboli addictus erat. Secundò, quantum ad reatum pœnæ, quo homo erat obligatus secundum Dei iustitiam. Et hoc etiam est seruitus quædam, ad seruitutem enim pertinet, quòd aliquis patiatur quod non vult: cum liberi hominis sit vti seipso, vt vult. Quia igitur passio Christi fuit sufficiens & superabundans satisfactio pro peccato & reatu pœnæ generis humani: eius passio fuit quasi quoddam pretium, per quod liberati sumus ab vtraq; obligatione. Nam ipsa satisfactio qua quis satisfacit, siue pro se, siue pro alio, pretium quoddam dicitur, quo seipsum vel alium redimit à peccato & à pœna: secundum illud Danie. 4. Peccata tua eleemosynis redime: Christus autem satisfecit non quidem pecuniã dando, aut aliquid huiusmodi: sed dando id quod fuit maximum, seipsum scilicet pro nobis. Et ideo passio Christi dicitur esse nostra redemptio.

¶Ad primum ergo dicendum, quòd homo dicitur esse Dei dupliciter. Vno modo in quantum subiicitur potestati eius. Et hoc modo nunquam homo desiit Dei esse: secundum illud Daniel. 4. Dominatur excelsus in regno hominum, & cuicunque voluerit, dabit illud. Alio

modo

modo per vnionem charitatis ad eum: secundum quod dicitur Romanorum octauo. Si quis spiritum Christi non habet, hic non est eius. Primo ergo modo nunquàm homo desiit esse Dei: secundo verò modo desiit esse Dei per peccatum. Et ideo in quantum fuit à peccato liberatus, Christo passo satisfaciente, dicitur per passionem Christi esse redemptus.

¶Ad secundum dicendum, quòd homo peccando obligatus erat & Deo & diabolo: quantum enim ad culpam Deum offenderat, & diabolo se subdiderat, ei consentiens, Vnde ratione culpæ non erat factus seruus Dei: sed potius à Dei seruitute recedens, diaboli seruitutem incurrerat, Deo iustè hoc permittente, propter offensam in se commissam. Sed quantum ad pœnam, principaliter homo erat Deo obligatus sicut summo iudici; diabolo autem tanquam tortori; secundum illud Matth. 5. Ne forte tradat te aduersarius tuus iudici, & iudex te ministro, id est,
Hom. 11. in Matt. in opere imper. nō longè à fi. tom 2. Angelo pœnarum crudeli: vt Chrysost. dicit, Quamuis igitur diabolus iniustè, quantum in ipso erat, hominem sua fraude deceptum sub seruitute teneret, & quantum ad culpam, & quantum ad pœnam: iustum tamen erat hoc hominem pati, Deo permittente hoc quantum ad culpam, & ordinante quantum ad pœnam. Et ideo per respectum ad Deum, iustitia exigebat, quòd homo redimeretur, non autem per respectum ad diabolum,

¶Ad tertium dicendum, quòd quia redemptio requirebatur ad hominis liberationem per respectum ad Deum, non autem per respectum ad diabolum, non erat pretium soluendum diabolo, sed Deo, & ideo Christus sanguinem suum (qui est pretium nostræ redemptionis) non dicitur obtulisse diabolo, sed Deo,

SVMMA TEXTVS.

Cōclusio. 1. Pet. 1. Conclusio est affirmans, quam probat D. Thomas ex illo 1. Pett. 1. non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati, & incontaminati Christi
Gal 3. Et ad Galatas tertio dicitur: Christus nos redemit de maledicto legis factus pro nobis maledictum. Dicitur autem pro nobis factus maledictum in quantum pro nobis passus est in ligno, ergo per passionem suam nos redemit. Hoc ipsum probatur altero argumento, etenim homo obligatus erat dupliciter per peccatum, primò quidem quia erat seruus diaboli, à quo superatus erat, & secundò quia tenebatur ad pœnæ reatum, quo obligatus erat secundum Dei iustitiam: passio ergo Christi cum fuerit sufficiens, & superabundans ab vtraque obligatione nos liberauit. Nam ista satisfactio, qua quis satisfacit siue pro se, siue pro alio, pretium quoddam dicitur, quo seipsum, vel alium redimit à peccato, vel à pœna. Vnde passio Christi nostra est redemptio, cum satisfecerit non dando pecuniam, aut aliquid simile, sed seipsum, quod maximum fuit propter supradictas rationes.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Argum. cōtra cōcl. Non est facile explicare id quod frequentenissimè in sacris eloquiis inuenitur, quemadmodum Christus Dominus per passionē, & crucem suam operatus sit nostram salutem per modū emptionis, & redemptionis. Et vt veritas accuratè, & diligenter expendatur arguitur ad probandum, quòd liberatio hæc qua Christus nos liberauit, non propriè sit appellanda emptio, seu redemptio.

¶In primis. posita causa sufficienti ponitur effectus, & vt sit effectus nulla re alia est opus, si ergo Christus sanguine suo tanquam pretio condigno, & sufficienti emerit nos, consequens est omnes filios Adæ liberatos, atq; solutos à captiuitate, pretio iam per Christum ea soluto. Primū argumentū.

¶Præterea, in hac vita diabolus non habet potestatem in homines nisi tentandi, suggerendi, instigandi, sed hæc omnia operabatur in Adam antequā peccaret, & operatur in hominibus etiam nunc post exhibitam à Christo passionem, videtur igitur quòd per passionem Christi à captiuitate diaboli non simus redempti. Secundū.

¶Tertiò, quicunq; vel emit, vel redimit rem aliquam, soluit pretium ei qui possidet, sed Christus non soluit pretium sui sanguinis diabolo, qui iuxta Pauli sententiā 2. Tertium.
ad Timoth. 2. nos captiuos detinebat ad suam ipsius voluntatem: appareret igitur, quòd in reparatione generis humani redemptio locum non habeat. Hic si dixeris Christum dedisse se in pretium non diabolo, sed Deo patri, in contrarium sic arguitur. 2. Tim. 2.

¶Nam nō videtur sapiens esse mercator, qui emit rem carius, quàm valeat, dans rem infiniti valoris pro rebus valoris finiti, sed Christus verus Deus & homo est valoris infiniti, non ergo dedit seipsum tanquam pretium pro humano genere. Quartū.

¶Certè si Christus vitam suam tanquam pretium pro humano genere exposuit, ergo humanum genus magis est pretiosum. Et si pater ita dilexit humanum genus, vt daret filium suum vnigenitum verum Deum, & hominē tanquam pretium pro humano genere, consequens esse videtur Deum patrem magis dilexisse genus humanum, quàm Christum filium suum vnigenitum, quia quod emitur, pluris æstimatur quàm pretium quo emitur. Deus autem non magis dilexit genus humanum, quàm Christum Dominum, ergo non dedit eum tanquam pretium pro humano genere. Quintū.

¶Ad hæc, neque Deus pater, neq; Christus debuit diabolo quicquam propter quod illi oporteret illum pretiū soluere, nec diabolus ius habuit in hominem, quem fraudulenter per mendacium deceperat, cum igitur vt dicit Sextum.
Augustinus 13. de Trinit. c. 13. diabolus à Christo iustitia superandus fuit, & hoc exigat iustitiæ lex, vt ille qui inuasit dolosè rem alienā, debeat priuari, quia fraus, & dolus nemini debent patrocinari, vt etiam iura humana præscribunt. Videtur profectò, quòd non debuerit homo per modum redemptionis ab eius eripi potestate. D. Augu.

¶His argumentis non obstantibus de emptione, & redemptione facta generis humani per Christum sunt euidentes scripturæ. Filius hominis venit saluare quod perierat, & dare animam suam redemptionem pro multis, Matt. 18. & 20. Item, empti estis precio magno, glorificate, & portate Deū in corpore vestro 1. Cor. 6. Addidit beatus Petrus exprimendo pretium quo empti sumus. Non corruptibilibus, inquit, auro & argento redempti estis de vana vestra cōuersatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine agni immaculati. 1. Pet. 1. Item in cœna vltima, Hoc est, inquit Dominus, corpus meum, quod pro vobis tradetur, alibi; quod pro multis datur. Item: hic est sanguis meus, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Igitur sanguis Christi effusus per passiones, item corpus Christi traditum est in tormentum mortis. Tertiò, anima, hoc est, vita Christi data in redemptionem pro nobis est pretium, & quidem pretium iustum, quod soluit Christus pro nobis patiendo in cruce. Pro nobis tanquam venundatis per peccatum, & redactis in seruitutem peccati, captiuitatem insuper mortis, & dominatum diaboli. Quare fuit ibi vera emptio, veraq; redemptio excutiens iugum seruitutis, & damnationis, ab iis qui fide confugiunt ad Christum, vt emptio hæc habeat effectū in nobis veræ libertatis, iuxta illud: De emptione & redēptione facta p Christum scripturæ. Matt. 18. & 20. 1. Cor 6. 1. Pet. 1.

ta illud: Si filius vos liberauit, verè liberati estis. Sed vt hoc mysterium redemptionis exactius, & plenius percipiatur, oportet in primis exponere, quid significet redemptio, quid vero emptio, & quid sit emere, & redimere, & liberare.

Redimere quid sit. ¶Redimere nonnunquam accipitur pro suo simplici, scilicet emere, aliquando verò significat, iterato suum facere, quod in alterius potestatem venerat, pretio interposito, Et ita sanè accipitur hoc in loco, nempè pro liberatione qua genus humanum prius venundatum sub peccato, denuò vindicatur in libertatem a seruitute peccati, a captiuitate ac dominatu illius, qui potestatem accepit a Deo in eos qui malè agunt, pretio sufficienti annumerato, iuxta illud: Solue vincula colli tui, captiua filia Sion, quia hæc dicit Dominus: Gratis venundati estis, & sine argento redimemini. Gratis, id est, sine cõmodo, quia quod peccando quærebatis, non estis consequuti. Et sine argento redimemini, quia non corruptibilibus, vt ait Pet. auro, vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi. 1. Pet. 1. Præsupponit (1. Pet. 2.) itaq; redemptio, de qua hic est sermo, venundationem, captiuitatem, & seruitutem, in qua coniectus erat homo peccando, & includit pretium non qualecunque, sed pretium iustum, illiusq; pretij exhibitionem, vt sit vera emptio eius, quod venundatum erat. Insuper, redemptio, vt optimè admonet Apost. in illud Rom. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionẽ quæ est in Christo Iesu, significat propriè redemptionem captiui persoluto pro capite ipsius pretio. (Rom. 3.) Vnde aliud est liberare, aliud emere, aliud redimere. Liberare est vinctum, siue redactum in necessitatẽ aliquam, liberum ac solutum facere. (Liberare quid sit.) Emere est rem pretio dato suam facere. (Emere quid sit.) Proinde emptio supra liberationem addit pretij solutionem. Redemptio autem propriè sonat iterationem quandam iuris, possessionis, aut libertatis reddito pretio pro re semel amissa. His constitutis mysterium huius admirandæ redemptionis paucis conclusionibus explicabo.

Prima cõclusio. ¶Prima conclusio. Reddere condignum pretium pro captiuitate totius humani generis non potest nisi is, qui est infinitæ dignitatis. Profectò purus homo ipse totus proprio suo peccato obligatus, & obstrictus, non potuit nec pro se, nec pro alijs interponere redemptionẽ, & totum genus humanũ dignius est, quàm res aut actio, passiove, aut oblatio cuiuscunque priuati hominis. Sed de hac re abundantius, & copiosius dictum esse existimo.

Secũda cõclusio. ¶Secunda cõclusio Christus Dominus dedit sufficiens pretium pro redimendis omnibus hominibus, & pro soluendis debitis totius mundi, imo infinitorum mundorũ si essent. Patet, nam vita Christi deitatẽ vnita, quam tradidit pro nobis in pretium redemptionis, est maioris pretij, magisq; a Deo dilecta, quàm tota progenies, quæ fuerat ex Adam propaganda, & eius charitas pro nobis patientis magis erat amabilis, quàm collectio omnium peccatorũ totius mundi. (Obserua quę hic dicuntur de sufficiẽtia redẽptionis.) Certè copiosa fuit apud Deum hæc redemptio, qua nec iustior cogitari potest ad nostrã instructionem, & magna apud Deum misericordia, qua nec ad commendationem charitatis dulcior haberi potest. Quid iustius, quàm si Deus dicat, accipe pretium maius omni pretio, vt habeas quo soluas omne debitum? Quid benignius, & misericordius poterit audire miser, & damnatus nihil habẽs vnde se redimat, quàm si Deus illi dicat, accipe vnigenitum meum, & da pro te. atq; ipse filius dicat: Tolle me, & redime te? Hic tamen sciendum est, quòd pretium illud fuit quidem sufficiens pro peccatis totius mundi, sed non omnibus prodest, quia nec prodest his, qui repellunt illud, quemadmodum de quibusdam dicit scriptura. Psal 61. pretium meum cogitauerunt repellere: (Psal 61.) neque his qui confidunt in virtutibus suis, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur, qui suam volunt constituere iustitiam, ignorantes eam, quæ a Deo est per Iesum Christum: sed his duntaxat prodest, qui grataoter recipiunt ipsum, & amplectuntur, vt Christo redemptori suo deinceps viuant. De paruulis autem qui nondum habent rationis iudicium alia est ratio, quam inuestigare non est præsentis instituti.

Tertia cõclusio. ¶Tertia conclusio. Pretium huius redemptionis est Christi sanguis diuinitati vnitus, imo totus ipse Christus, & ideo qui erit præmium nostrum in vita beata, simul & fuit pretium nostrum in vita præsenti. Hæc conclusio liquida est, & patet ex dictis.

Quarta cõclusio. ¶Quarta conclusio, merces empta, est hæreditas Christi, & Ecclesia Christi sanguine quæsita, & in toto mundo collecta, & colligenda vsq; in consummationem sæculi, de qua hæreditate ait Propheta. Psal. 126. Ecce hæreditas Domini, filij merces, fructus ventris, ac si dicat Hæreditas Domini sunt filij, qui merces sunt emptæ a Iesu, fructu ventris Mariæ. (Psal. 126.) Sed quicquid sit de intelligentia huius loci ex Psalmo cõmemorato, nam aliò videtur sensus eius referri posse, certum est nos esse populum acquisitionis, quos Christus redemptionis pretio abundantissimo ex seruitute diaboli liberauit, & seruos suos constituit.

Quinta cõclusio. ¶Quinta conclusio. Homo dicitur per passionẽ Christi redemptus a seruitute peccati, & a diaboli captiuitate, & tyrannide. Pro cuius expositione sciendum est, quòd homo nunquam desiit esse Dei quantum ad dominij potestatem, secundum illud Psal. 23. Domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & qui habitant in eo. (Psal. 23.) verum homo cum peccat mortaliter desiit esse Dei quantum ad vnionem charitatis, secundum illud Rom 8. Siquis spiritum Christi non habet, hic non est eius. (Rom. 8.) & ideo in quantum homo fuit a peccato liberatus per passionem Christi, dicitur quoq; per eandem esse redemptus. Illud etiam sciendum est, quòd homo peccando obligatus erat Deo, & diabolo, quantum enim ad culpam Deum offenderat, & diabolo se subdiderat ei consentiens: vnde ratione culpæ non erat factus seruus Dei, sed potius a Dei seruitute recedens diaboli seruitutem incurrerat, Deo hoc iustè permittente propter offensam in se commissam: sed quantum ad pœnam principaliter homo erat Deo obligatus sicut summo iudici, diabolo vero tanquam tortori, secundum illud Matth. 5. ne fortè tradat te aduersarius tuus iudici, & iudex tradat te ministro, id est, angelo pœnarum crudeli, vt Chrysost. hom. 11. in Matth in opere imperfecto scribit. (Matt. 5.) (Chrysost.) Ab hac ergo seruitute diaboli, ab eiusq; carcere, & cruciatibus æternis nos liberauit Dominus, & in libertatem asseruit exoluens pretium nostræ redemptionis.

Sexta cõclusio. ¶Sexta conclusio. Christus in hac redemptione non soluit pretium diabolo, sed Deo, & ideo Christus sanguinem suum qui est pretium nostræ redemptionis non dicitur obtulisse diabolo, sed Deo. Et certè redemptio requirebatur ad hominis liberationem per respectum ad Deum, & non per respectum ad diabolum, ergo nõ erat pretium soluendum diabolo sed Deo. Ex quo sequitur, quòd quemadmodũ Christus emit nos a Deo patre, cui & satisfecit, & pretium persoluit pro delictis nostris, ita Deus pater accipiens hoc pretium in solutionẽ pro debitis peccatorum nostrorum, quodammodo vendidit nos filio suo, (Pater vendidit nos filio suo.) quanquam enim hic sermo in sanctis scripturis non inueniatur, non obscurè ex dictis colligitur. Si enim Christus emit nos a Deo patre, non absurdus erit sermo, si & Deus Pater dicatur vendidisse nos Christo, nec tamen inde cõsequens est, Deum nos sic venditos alienasse a se. Nam & dationis vocabulum alienationẽ quandam significare videtur, nõ tamen Deus facit alienos a se quos dat filio suo. Quemadmodum pater dat filio gentes, non ita vt ipse Deus amittat illas, & non pertineant ad se amplius, nam & ipse filius, vbi dixit: pro his rogo, quos dedisti mihi, continuò adiecit: Omnia mea tua sunt: Ita Deus Pater vnus cũ Filio, & Spiritu sancto vendidit nos Christo filio suo, non quidem alienando nos a sua potestate, aut dominio, sed alienando nos a potestate iræ suæ, & acquirendo nos filios vitæ sub gratia sua, qui eramus serui iræ, damnati sub rigore iustitiæ suæ.

Ad argumenta. Ad primum. ¶Ad argumenta in principio facta satisfaciendum est, & ad primum dicendum non prouenire ex insufficientia pretij, quòd Christus exhibuit, quòd non profit omnibus, pretium enim hoc non prodest vlli homini ad

deletionem peccatorum, nisi ei applicetur, & adiungatur per fidem, vel fidei sacramentum. Quemadmodum peccatum Adæ non transit in alios, quàm in eos qui ab ipso propagantur; ita sanè satisfactio Christi, & redemptio non transit in alios, quàm in eos, qui per Christum regenerantur, aut credentes, aut sacramentum fidei suscipientes. Statuit enim Deus hanc regulam generalem, fructum huius redemptionis non prodesse cuiquam sine concursu liberi arbitrij, vel proprij, vel alieni, in adulto est motus liberi arbitrij credentis in eum, qui iustificat impium, in paruulis autem est motus liberi arbitrij alieni applicantis sacramentum. Quia ergo non omnes filij Adæ suscipiunt hoc pretium applicantes illud sibi, in captiuitate perpetua permanent.

Ad secundum. ¶Ad secundum argumentum negatur, diabolũ in hac vita non habere potestatem in hominem, nisi tentandi, suggerendi, & instigandi. Nam homo nondum gratia Christi liberatus est captiuus diaboli, æternę mortis reus. Docere, ergo genus humanum esse in potestate diaboli solum vt potentis tentare, & suggerere eo tentandi modo, secundum quem Adam ante peccatum tentabatur habens potestatem liberam, & subijci diabolo, & non subijci, est euacuare gratiam Christi. Sed quomodo homo per passionem Domini fuerit erutus, & liberatus ex potestate diaboli, & tenebrarum, dicetur vberius in quæstione sequenti, & hæc ad tertium.

Ad tertiũ. ¶Ad tertium argumentum respondetur, quòd Christus redemit nos a potestate, seu tyrannide diaboli, non quòd diabolus esset Dominus, sed erat tanquã lictor, & minister diuinæ iustitiæ vindicantis: proinde Christus nõ tam liberauit nos a potestate diaboli, quàm a manu, siue potestate iræ Dei, transferens nos, vt simus sub manu gratiæ, & misericordiæ suæ, qui alioqui eramus vasa iræ sub manu iustitiæ diuinæ. Cùm ergo Christus appellat diabolum principem huius mundi, sensus est, hominum secundum hunc mundum viuentium. Cùm insuper Apostolus do-

2. ad Ti. 2. cet. 2. ad Timoth. 2. diabolum habuisse mortis imperiũ, impiosq; tenere captiuos ad ipsius voluntatem, intelligendum est illum principatum habuisse non tanquã sit iudex, aut Dominus vitæ, & mortis, sed vt minister iustitiæ Dei, vt lictor torquens, non quidem ex amore iustitiæ, sed ex odio, & inuidia. Verum tamen est, quòd diabolus iustam habuit potestatem in homines, id est, iuste desuper a Deo datam propter mala merita hominũ, non propter bona merita eius. Ad argumentum, ergo dicat Theologus, quòd qui emit, vel redimit rem aliquam soluit pretium ei, qui possidet tanquam Dominus, & proprietarius, sed non ei qui possidet solùm tanquã custos & tanquã minister, & exequutor iustitię, secundum quem modum diabolus possidet damnatas animas: Iudex autem; & Dominus damnati hominis est Deus Pater, qui potestatem habet vitæ, & mortis, qui & hominem damnatum iussit torqueri sub potestate diaboli, illi ergo pretium soluendum erat non diabolo.

Ad quartum. ¶Ad quartum argumentum, ex quo inferebatur Deum magis dilexisse genus humanum, quàm filium suum vnigenitum, quem pro genere humano morti exposuit, respondeo non valere consequentiam argumenti. Per mortem enim filius Dei non prorsus periit, aut in sempiternum desiit esse, sed ad resurrectionis gloriã, ad vitam immortalem, ad dignitatem & excellentiam super omnem creaturam peruenit. Et cum dicitur in argumento non videri esse sapientis mercatoris rem maioris valoris perdere velle pro rebus minoris valoris, dico sapientissimi mercatoris esse pro releuanda aliorũ inopia, ad tempus rem maioris valoris tradere non vt funditus pereat, sed vt inde incrementum suscipiat, Christus autem vitam suam quam pro nobis exposuit, non prorsus perdidit in perpetuum, sua enim virtute reassumpsit animam suam resurgendo, qua etiam posuit animam suam temporaliter vsque ad mortem patiendo.

Ad quintum. ¶Deinde, quod dicitur non esse sapientis mercatoris emere rem carius, quàm valeat, veritatem dicit in mercatore, qui habet indigentiam pretij, intendens seipsum ditare potius, quã alienę subuenire inopię, & miserię, Deus autem eiusmodi mercator non est, qui diues est in misericordia, & bonorum nostrorum non indiget, qui etiam neq; emit, neq; redemit nos ab alio, sed a seipso secundũ manum suę misericordię eripiens hominem a manu suæ iustitiæ, per condignam tamen eius solutionem pœnæ peccatis nostris debitæ.

Ad vltimum. ¶Ad vltimum argumentorum dicendum est, quòd nec Deus nec Christus debuit diabolo quicquam, sed Deo offenso factus est debitor reus homo; homine autem non habente vnde solueret, Christus misertus hominis pro homine se debitorem fecit suscipiens in se supplicia peccato hominis debita. Vnde & ipse iuxta Isaiæ vaticinium iniquitates nostras portauit, & peccata multorum tulit. Et apud Ioannem dicitur: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm esse redemptorem, sit proprium Christi.

268

AD quintum sic proceditur. Videtur, quòd esse redemptorem, non sit proprium Christi. Dicitur enim in Psal. 30. Redemisti me Domine Deus veritatis, Sed esse dominum Deum veritatis, conuenit toti Trinitati. Non ergo est proprium Christi. 3. dist. 19. art. 4. q. 2.

¶2. Præterea, Ille dicitur redimere, qui dat pretium redemptionis: Sed Deus pater dedit filium suum redemptionem pro peccatis nostris, secundum illud Psalm. 100. Redemptionem misit Dominus populo suo. Gloss. * id est Christum, qui dat redemptionem captiuis. Ergo non solùm Christus, sed etiam Deus pater nos redemit. gl interli. ibidem.

¶3. Præterea, Non solum passio Christi, sed etiam aliorum Sanctorũ proficua fuit ad nostrã salutem: secundum illud Coloss. 1. Gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea quæ desunt passionũ Christi in carne mea, pro corpore eius, quod est Ecclesia. Ergo non solum Christus debet dici redemptor, sed etiam alij Sancti.

Sed contra est, quod dicitur Galat. 3. Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Sed solus Christus factus est pro nobis maledictum. Ergo solus Christus debet dici noster redemptor.

Respondeo dicendum, quòd ad hoc quòd aliquis redimat, duo requiruntur, scilicet actus solutionis, & pretium solutum. Si enim aliquis soluat pro redemptione alicuius rei, pretium, quod nõ est suum, sed alterius, ipse non dicitur redimere principaliter: sed magis ille, cuius est pretium. Pretium autẽ redemptionis nostrę est sanguis Christi, vel vita eius corporalis, quæ est in sanguine, quam ipse Christus exoluit. Vnde vtrunque istorum ad Christum pertinet immediatè, in quantum est homo, sed ad totam Trinitatem, sicut ad causam primam & remotam: cuius erat & ipsa vita Christi, sicut primi auctoris, & a qua inspiratum fuit ipsi homini Christo, vt pateretur pro nobis. Et ideo esse immediatè redemptorem, proprium est Christi, in quantũ est homo: quamuis ipsa redemptio possit attribui toti Trinitati, sicut primæ causæ.

Ad

Elicitur ex glos. ibi.

Ad primum ergo dicendum, quòd Glos.* hoc sic exponit, Tu Domine Deus veritatis, redemisti me in Christo clamante: In manus tuas Domine cōmendo spiritum meum. Et sic redemptio immediatè pertinet ad hominē Christum: principaliter autem ad Deum.

Ad secundū dicendū, ꝙ pretium redemptionis nostræ homo Christus soluit immediatè sed de mandato Patris, sicut primordialis auctoris.

Ad tertium dicendum, ꝙ passiones Sanctorū proficiunt Ecclesię, non quidem per modum redemptionis, sed per modum exempli & exhortationis, secundum illud 2. ad Corinth. 1. Siue tribulamur pro vestra exhortatione & salute.

SVMMA TEXTVS.

Cōclusio Ad Gal. 3.

Conclusio est affirmatiua; patet ex illo ad Galatas 3. Christus nos redemit de maledicto legis factus pro nobis maledictum, sed solus Christus factus est pro nobis maledictum, ergo solus Christus est redemptor noster. Idē patet ista ratione, qua efficaciter probatur proprium esse Christo, prout homo est, esse redemptorem. Quamuis enim attribui possit redemptio toti Trinitati, vt primæ causæ, actus tamen solutionis, & pretium solutum pertinet ad ipsum immediatè: quia pretium nostræ redemptionis est vita corporalis ipsius, quam ipse exoluit. Sancta autem Trinitas prima causa dicitur, quia inspirauit animæ illi, vt vitam poneret: Christus ergo soluit, & vitam suam pro nobis posuit, & redemptor est appellandus.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Cōtra cōclusionē arguitur.

IN hoc articulo est grauis, & difficilis quæstio, Vtrùm Christus Dominus merito suæ passionis satisfecerit pro omnium hominum delictis sic vt dicatur omnium redemptor, & reconciliator? A parte negatiua arguitur

Prim. arg. Matt. 20.

ex scripturis diuinis. Nam Matt. 20. dicitur: Filius hominis venit in hunc mundum dare animā suam in redemptionem pro multis, ergo non pro omnibus. Et ca. 26.

Matt. 26.

dicitur de calice passionis: Qui pro vobis, & pro multis effundetur. Et Ioan. 17 dicit Dominus: non pro mundo

Ioan. 17.

rogo, sed pro his, quos dedisti mihi, tui erant, & tu dedisti eos mihi, ergo non pro omnibus orauit Christus, nec pro omnibus satisfecit.

Secundū.

¶Præterea, si pro omnibus satisfecit, & vniuersos homines redemit exsoluēs pro illis pretium redemptionis copiosum, consequēs est quòd omnes sumus a Christo redempti, quod asserere à vera fide alienum est.

Tertium.

¶Item, si Christus meruit remissionem peccatorū omnium, & pro omnibus satisfecit, consequens est omnes filios Adæ habere gratiam, & reconciliationem cū Patre, alioqui Pater æternus iniustus esset, qui præmium debitum obedientiæ filij sui non persolueret.

Quartum.

¶Adhæc, pueris qui moriuntur in vtero secundum veram Theologiam Christus Dominus nullum reliquit remedium, vnde omnes tales pereunt in sempiternum. Simile est de his, qui post peccatum mortale in perpetuam amentiam inciderunt, de quorum salute actum est in æternum, ergo non pro omnibus dedit sufficiens redemptionis pretium.

Vltimum. Hierony.

¶Vltimò, redimere (vt autor est D. Hieronymus in cōmentariis ad Galat. c. 4. explicans illud, cum autem venit plenitudo temporis) est quod distractum est à nostra ditione rursus transmittere in nostrum ius, sed gentes non erant diuinæ ditionis, sed solum Iudæi, ergo solum videtur Christus redemisse israeliticum populum, si quidem hic erat hæreditas, & peculium Dei. In contrarium est illa autoritas scripturæ, quam D. Thom. allegauit in articulo.

¶Pro expositione veritatis sciendum est, ꝙ D. Hieron. in loco prænotato eruere videtur ex significatione huius verbi, redimo, Christum redemisse Israeliticum populū, gentes autem non redemptas fuisse, sed solùm liberatas per Christi sanguinem, quia gentes non erant diuini peculij sicut Iudæi. Et videtur huic sententiæ fauere, quia Paulus 1. ad Corinth. 6. ait: Empti estis pretio magno, glo- 1. Cor. 6.
rificate Deum in corpore vestro. Non dixit Corinthios redēptos, sed emptos. Et certè Deus in scripturis peculiariter nominatur redemptor Israel, vt Isa. 41. & alibi sæ- Isaiæ 41.
penumero, cum quo facere videtur illud Matthæi. 15. nō Matt. 15.
sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. Illud etiam obseruare oportet, quòd inter alios articulos, D. August. falsò impositos, hic fuit primus, quòd Domi- August.
nus noster Iesus Christus non pro omnium hominum redemptione sit passus, quem vehementer refellit Diuus pater Augustinus in exordio illius libri, quo refellit articulos aliquot falsò sibi impositos. Vnde sit conclusio cer- Cōclusio
tissima secundum fidem, quòd Christus est verè redem- fidei ca-
ptor omnium hominum, & eorundem reconciliator. tholicæ.
Itaque expressè profitemur Christum Iesum Dei filium Christ⁹ re
pretioso sanguine suo, plenam perfectamq; toti mundo demptor
salutem obtinuisse, & pro omnibus omnium peccatis sa omnium.
tisfecisse, dedisseq; sufficientissimum pretium pro redimendis omnibus hominibus, & pro infinitis quidem si essent. Patet hæc veritas ex illo 2. Corint. 5. Deus erat in 2. Cor. 5.
Christo mundum reconcilians sibi. Et ad Colossen. 1. in Coloss. 1.
ipso complacuit omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare, & per eum reconciliare omnia in ipso, pacificans per sanguinem crucis eius siue quæ in terris, siue quæ in cœlis sunt. Et Ephes. 1. Proposuit Deus omnia Ephes. 1.
instaurare in Christo siue quæ in cœlis, siue quæ in terra sunt in ipso. Et Isaiæ. 53. Verè languores nostros ip- Isa. 53.
se tulit, & dolores nostros ipse portauit, vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, disciplina pacis nostræ super eum, cuius liuore sanati sumus. Et 1. Pet. 2. Qui peccata nostra ipse pertulit 1. Pet. 2.
in corpore suo super lignum, vt mundum damnationi obnoxium Deo reconciliaret. Et 1. ad Timoth. cap. 2. 1. ad Ti. 2.
homo Christus Iesus qui dedit redemptionem semetip- & 4.
sum pro omnibus. & cap. 4. dicitur Saluator omnium hominum, maximè fidelium. Ad idem valent autoritates scripturæ multæ, in quibus passim asseritur Christum mortuum esse pro omnibus; Sed potissimè hæc veritas persuadetur ex illo 1. Ioan. 2. ipse est propitiatio pro pec- 1. Ioan. 2.
catis nostris, & non pro nostris tantum, sed & totius mundi. Certè ex Christo Domino crucifixo tanquam ex fonte perenni abundè satis promanat quicquid ad salutem omnium hominum necessarium est, & sufficiens liberandis, atq; saluandis omnibus, his tamen solis proficit ad salutem, qui ad hunc fontem accedere, gratiamq; inde profluentem haurire, sibiq; adiungere volunt, per fidem operatoriam per charitatem. Quotquot enim viua hac aqua attinguntur, & lauantur salui fiunt, ad quos verò non peruenit, pereunt in sempiternum, non ex defectu aquæ, aut redemptionis, sed quia non bibitur non prodest, & quia non accipitur pretium, a captiuitate non fit liberatio. Sed libet hic commemorare ea, quæ adducit Diuus Augustinus in loco prænotato ad persua- August.
dendum Dominum nostrum Iesum Christum pro omnium hominum redemptione fuisse passum, & quomodo omnes redempti dicantur, non tamen omnes a captiuitate sunt eruti. In summa sic inquit: Sicut vulnus originalis peccati tale fuit, vt per illud in Adam omnium hominum corrupta, & mortificata est natura, & vnde omnium concupiscentiarum morbus inoleuit; sic & potens, & singulare remedium est mors filij Dei Domini nostri Iesu Christi, qui liber a mortis debito, & solus absque peccato, pro peccatoribus & debitoribus mortuus est. Quod ergo ad magnitudinem, & potentiam pretij, & quod ad vnam pertinet causam generis humani, sanguis Christi redemptio est totius mundi. Sed qui hoc sæculum sine fide Christi, & sine regenerationis sacramento pertranseunt, redemptionis alieni sunt. Itaque omnes redempti rectè dicuntur, quod

attinet ad magnitudinem, & potentiam pretij, nõ tamen omnes sunt a captiuitate eruti. Vnde pretium quod datũ est pro vniuersis per singulare sacramentorum prodest in singulis. Poculum quippè immortalitatis, quod confectũ est de infirmitate nostra, & virtute diuina, habet quidem in se, vt omnibus prosit, sed si non bibitur, non proficit. Præclara certè, & digna Diuo Augustino quęstionis propositæ explicatio, obidq; ad argumenta proposita satisfaciendum est.

Ad argumenta. Ad primum. ¶ Ad primum argumentum ex sanctis scripturis dicendum est, quòd pretium Christi fuit pro omnibus exhibitum quantum ad sufficientiam, sed pro multis tantum quantum ad effectum remissionem peccatorum. Fuit certè pro omnibus sufficientissimum, & excedens pretium quo ad magnitudinem, & potentiam, sed non prodest omnibus, quia non accipitur ab omnibus vt prosit, quin potius multi repellunt illud. Atque hæc est purgata, & communis solutio huius argumenti. Altera solutio est, quòd, multi, secundum phrasim scripturarum idem valet aliquando quòd omnes, vt animaduertere licet in illo Rom. 5. Vnius delicto multi, id est, omnes mortui sunt. (Rom. 5.)

Ad secundum. ¶ Ad secundum argumentum iam dictum est ex D. Augustino quemadmodum rectè, & verè potest concedi, q; omnes sumus redempti, at non omnes sumus a captiuitate eruti, quia hoc pretium redemptionis solum applicatur his, qui in Christo regenerantur per fidem, vel fidei sacramentum.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium dicendum, quòd omnes in Christo, & per Christũ habemus vnde possimus cum patre æterno reconciliari, & redire in gratiam, sed oportet quòd hæc vniuersalis redemptio applicetur, & adiungatur nobis, alioquin non proderit nobis, quemadmodum poculum immortalitatis quod in Eucharistia reconditur si non bibatur, non proficit.

Ad quartum. ¶ Ad quartum respondetur, quòd Christus Dominus pro pueris qui moriuntur in vtero, & pro amentibus sufficiens dedit pretium, & pro infinitis hominibus si essent, at hoc pretium non potest illis applicari, & ideo non prodest. Quemadmodum lumen Solis sufficiens est ad omnium hominum oculos illuminandos, at nunquam illuminat cæcos, nec talpas, non quidem ex insufficientia luminis, sed quia eis lumen applicari non potest.

Ad vltimum. 1. Per. 1. ¶ Ad vltimum argumentum respondetur, quòd illud discrimen quod comminiscitur Hieronymus non certa constat ratione. Nam 1. Pet. 1. dicitur: Redempti estis de vana vestra conuersatione non corruptibilibus auro, vel argento, sed pretioso sanguine, &c. Certè hoc in loco D. Petrus non solum loquitur de Iudæis, sed etiam de gentibus, quas tamen dicit redemptas esse a Christo. Et Paulus 1. ad Timoth. 2. appellauit Christum redemptorem omnium. (1. ad Ti. 2.)

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm passio Christi operata sit nostram salutem per modum efficientiæ.

269 Inf. q. 49. art. 1. cor. Et opu 3. c. 238. fin. & ad Ro. 4. fin & 1. Co. 1. lect. 2. co. 4.

AD sextum sic proceditur. Videtur, quòd passio Christi non sit operata nostram salutem per modum efficientię. Causa enim efficiens nostrę salutis est magnitudo diuinæ virtutis: secundum illud Isa. 59. Ecce non est abbreuiata manus eius, vt saluare non possit. Christus autem crucifixus est ex infirmitate: vt dicitur 2. ad Corint. 13. Non ergo passio Christi efficienter operata est nostram salutem.

¶ 2. Præterea, Nullum agens corporale efficienter agit nisi per contactum, vnde etiam & Christus tangendo, mundauit leprosum, vt ostenderet carnem suam salutiferam virtutem habere: sicut Chrysost.* dixit. Sed passio Christi non potuit contingere omnes homines. Ergo non potuit efficienter operari salutem omnium hominum. (Ho. 16. in Matth. & in opere imper. ho. 21. id innuit, to. 2.)

¶ 3. Præterea, non videtur eiusdem esse operari per modum meriti, & per modum efficientiæ: quia ille qui meretur, expectat effectum ab alio. Sed passio Christi operata est nostram salutem per modum meriti. Non ergo per modum efficientiæ.

Sed contra est, quod dicitur 1. ad Cor. 1. quòd verbum crucis, his qui salui fiunt, est virtus Dei. Sed virtus Dei efficienter operatur nostram salutem. Ergo passio Christi in cruce efficienter operata est nostram salutem.

Respondeo dicendũ, q; duplex est efficiens, principale & instrumentale. Efficiens quidem principale humanæ salutis, est Deus. Quia verò humanitas Christi est diuinitatis instrumentum (vt supra dictũ est *) ideo ex consequenti omnes actiones & passiones Christi, instrumentaliter operantur in virtute diuinitatis ad salutem humanam. Et secundum hoc passio Christi efficienter causat salutem humanam. (q. 13. ar. 2. & 3. & q. 43. art. 2.)

Ad primum ergo dicẽdum, quòd passio Christi relata ad Christi carnem, congruit infirmitati assumptę: relata verò ad diuinitatem, consequitur ex ea infinitam virtutem, secundum illud 1. ad Corinth. 1. Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus: quia scilicet ipsa infirmitas Christi, in quantum est Dei, habet virtutem excedentem omnem virtutem humanam.

Ad secundũ dicendum, quòd passio Christi, licet sit corporalis, habet tamen spiritualem virtutem ex diuinitate vnita. Et ideò per spiritualem contactum efficaciam sortitur, scilicet per fidem & fidei sacramentum: secundum illud Apostoli, Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius.

Ad tertium dicendum, quòd passio Christi secundum quod comparatur ad diuinitatem eius, agit per modum efficientiæ: in quantũ verò comparatur ad voluntatem animæ Christi, agit per modum meriti: secundum verò quod consideratur in ipsa carne Christi, agit per modum satisfactionis, in quantum per eam liberamur a reatu pœnæ: per modum verò redemptionis, in quantum per eam liberamur a seruitute culpę: per modum autem sacrificij, in quantum per eam reconciliamur Deo, vt infra dicetur.* (q. 49. ar. 4.)

SVMMA TEXTVS.

Cóclusio. 1. Cor. 1.

COnclusio est affirmatiua, & patet ex illo 1. Corin. 1. Verbum crucis his, qui salui fiunt, est virtus Dei, sed virtus Dei efficienter operatur nostram salutem, ergo passio Christi in cruce operata est nostram salutem per modum efficientiæ. Pro cuius expositione sciendum est, quòd causa efficiens principalis nostræ salutis est Deus: causa autem efficiens instrumentalis passio Christi.

Christi, quia humanitas eius instrumentum est deitatis. Vnde omnes actiones, & passiones instrumentaliter operantur virtutem deitatis ad salutē humanam. Quare passio Christi secundum quod comparatur ad eius diuinitatem, agit per modum efficientiæ. Prout verò comparatur ad voluntatem animæ Christi, agit per modum meriti. Prout consideratur in carne Christi, agit per modum satisfactionis, in quantum per eam liberamur a reatu pœnę: sed per modum redemptionis, in quantum per eam liberamur a seruitute culpæ: per modum verò sacrificij, prout per ipsam reconciliamur Deo.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Quomodo omnes actiões ac passiones Christi cócurrāt efficienter ad nostrā salutem.

LIbet hoc in loco inuestigare illam quæstionem satis obscuram, & difficilem, Verùm, omnes actiones, & passiones Christi sint causæ efficientes nostræ iustificationis, & salutis? Et certè apud D. Thomam, & eius sectatores celebre est & receptissimum, passionem, mortem, sepulturam, ascensionem Christi in cœlos, & generaliter omnes actiones ipsius, & passiones, & quicquid circa corpus Christi vsque ad resurrectionem contigit, salutiferum nobis fuisse, & efficienter operatum esse nostram salutem. Id autem quomodo sit verum, diligenter est inuestigandum; quia quibusdam hoc esse falsissimum, & inopinabile videtur: Inter quos est D. Bonauentura in 3. distin. 19. quæst. 1 cuius sententiam his argumentis comprobare possumus.

D. Bonau.

Prim. arg.

¶Primò, quia quod nō est in rerum natura, non potest verè, & propriè esse instrumentum alicuius actionis, quia agere præsupponit esse, at illæ actiones Christi iam transierunt, neq; vnquam amplius erunt, ergo nō possunt esse causæ nostræ iustificationis instrumentariæ. Et de morte Christi occurrit certè euidens argumentū, quia priuatio est, quæ nihil agit, neq; agere potest: De sepultura verò difficile, imo impossibile videtur, quomodo sit operata nostram salutem per modū efficientiæ, cum nullam operationem neq; contactum habeat ad homines qui iustificantur. Sed de descensu ad inferos videtur inintelligibile dogma, maximè si sentiamus cum Diuo Thoma, quòd instrumentū debet habere aliquam operationem propriam, qua mediante eleuatur ad effectum principalis agentis. Quam enim rogo actionē habet sepultura Christi circa homines qui iustificantur? Sed quis valeat comprehendere rationes, propter quas resurrectio Christi causa sit resurrectionis corporum nostrorum?

Secundū.

Secundò, quia si per Christum vt homo est, resurrectio hominum fiat, erit ipsius humanitas causa resurrectionis nostræ per coniunctionem, qua vt instrumentum diuinitatis coniungit animam hominum cum proprijs corporibus. Verum quòd resurrectio Christi quæ iam pertransijt, sit causa instrumentaria nostræ iustificationis, aut resurrectionis, prorsus inexplicabile est. idemq; argumentum efficaciter probare videtur, quòd ascensio Christi in cœlum non sit causa nostræ ascensionis efficiens. Nam rogo ex eo, quòd anima Christi fuerit coniuncta virtute diuinitatis suo corpori, quam virtutem habuit, aut quid operata est per modum efficientiæ circa corpora resuscitanda? Aut quid rogo ascensio Christi in cœlum efficientiæ habuit, vt corpora gloriosa in cœlum conscendant?

Prima cóclusio.

¶Pro expositione sit prima conclusio. Certū est, & exploratum apud diuinos Theologos, quòd aliquæ Christi actiones sunt causæ efficientes nostræ iustificationis, & salutis. Et probatur primo. Quia illa verba Christi Domini ad paralyticum dicta. Remittuntur tibi peccata tua, & similia ad Magdalenam, euidens est ꝙ erant sermones operatorij, & faciebant quod significabant. Idem iudiciū ferendum est de illis verbis. Accipite Spiritum sanctum, & de illis. Hoc est corpus meum. Atqui horum efficacia, & efficientia in hoc consistit, ꝙ deferunt imperium operatorium ad creaturas, in quibus efficaciter operantur.

Secūda cō clusio.

¶Secunda cōclusio. Omnia opera, & passiones Christi vsque ad mortem eius fuerunt causæ meritoriæ nostræ iustificationis. Hæc conclusio liquida est, nec potest reuocari in dubium, quia Christus Dominus erat in statu merendi, & satisfaciēdi, & quicquid faciebat, & patiebatur, liberum erat, & voluntarium, & ex maximo Dei amore procedebat, erat ergo meritorium.

Tertia cō clusio.

¶Tertia conclusio. Quæ a morte vsq; ad resurrectionē a Christo Domino gesta sunt, & a resurrectione vsq; ad ascensionē, causæ meritoriæ non fuerunt, vt D. Thomas, & omnes Theologi constanter affirmant, quia anima Christi iam erat extra statum merendi.

Quarta cō clusio.

¶Quarta conclusio. Resurrectio Christi, & Ascensio in cœlum fuerunt, & sunt causæ efficientes nostræ Resurrectionis, & Ascensionis. Patet hoc argumento, quia in diuinis litteris creberrimè asseritur quòd Resurrectio Christi, & Ascensio in cœlum sint causæ nostræ Resurrectionis, & Ascensionis, sed iam non erant causæ meritoriæ, ergo efficientes instrumentariæ.

Quinta cōclusio. Responsiua quęstionis.

Varia testimonia D. Thomæ.

¶Quinta conclusio. Non solum hoc quod diximus verum est, sed etiam passionē, mortem, sepulturam, descensum ad inferos, resurrectionē, & ascensum Domini fuisse causas efficientes nostræ iustificationis, & quicquid circa corpus contigit Christi nobis fuisse salutiferum, habere q; diuinam virtutem. Hanc conclusionem potissimè ex D. Thom. comprobo, qui vnicè in huius mysterij reconditi a sæculis in Deo inuestigatione desudauit. Libet ergo diuersa loca, in quibus id asseruit ob oculos ponere. In hoc articulo expressè ait. Deum quidem esse causam principalem nostræ salutis, instrumentū verò Christi passionem, habet enim spiritualem virtutem ex diuinitate cui erat coniuncta humanitas ad viuificandos, & sanandos homines. Et infra quæst. 50. artic. 6. idem dicit de morte Christi in fieri, & in facto, & de corpore Christi mortuo subdidit causasse illud efficienter nostram salutem, & salutiferum nobis fuisse ex virtute diuinitatis ei vnitæ, quicquid contigit etiā circa carnem ipsius etiam anima separata. Et idem repetit ad secundum & tertium. Et in quæst. 51. artic. 1. ad 2. asserit mortem, & sepulturam Christi efficienter esse operatam nostram salutem. Et quæst. 52. art. 1. ad 2. ait passionem Christi fuisse velut causam vniuersalem nostræ salutis viuorum, & mortuorum, & virtutem eius applicatam esse mortuis per virtutem descensus Christi ad inferos, viuis verò per sacramenta applicari. Et in artic 8. ad secundum, ait descensum Christi ad inferos non fuisse satisfactorium sicut sacrificium missæ, operatum tamen fuisse in virtute passionis Christi, quæ fuit satisfactoria. Et in quæst 56 art. 1. scribit resurrectionem Christi causam esse efficientem resurrectionis corporum nostrorum. Et in quæst. 57 art. 6. Ascensionem, inquit, Christi causam esse efficientem nostræ salutis, & ascensionis in cœlos. Inductus est autem D. Thom ad tribuendam hanc virtutem iustificandi nos operationibus Christi, partim ex testimonijs sanctorum patrum, partim ex verbis scripturæ, partim ex vi reconditæ Theologiæ, quam meditari erat solitus. Actiones, & passiones Christi vt nobis salutiferas, exaltare ille voluit, quantum potuit, quicquid in carne filius Dei pro salute nostra egit, vel pertulit. Et hæc quidem omnia consequi videntur ad ea, quæ superius tradidimus de efficacia humanitatis Christi ad nostrā iustitiam causandam. Nam sicut humanitas Christi ex coniunctione ad diuinitatem, specialem virtutem, & efficaciam consequuta est ad iustificandum nos, eadem omnino ratione & ipsius actiones, & passiones habuisse necesse est. Debet quippe instrumentum proprium propriam aliquam habere operationem, per quam agenti principali deseruiat in operationem ipsius perfectam. Hoc idem insinuat Ambrosius Psal. 36. explicans illud Ioan. 1. Quod factum est in ipso vita erat. Cuius hæc verba sunt: Caro facta est, in ipso vita est: infantia facta est, in ipso vita est: iudicium factum est, in ipso vita est: mors facta est, in ipso vita est, remissio peccatorum facta est, in ipso vita est, vulnus factum est, in ipso vita est, illusio facta est, in ipso vita est, diuisio facta est, in ipso vita est, sepultura facta est, in ipso vita est, resurrectio facta est, in ipso vita est. Vide quanta in ipso facta sunt, quibus vitæ nostræ conuersio facta est, vt quæ perierant redderet.

Ad postremum vendito facta est, in ipso vita est, redemptio facta est, in ipso vita est, ad mortem venditus est a Iuda, emptus a Iudæis ad mortem, vt pretioso eius sanguine reddi mereremur ad vitam.

Sexta conclusio. ¶ Sexta conclusio. Explicare modū quo prædictæ operationes, & passiones Christi operatæ sint nostrā salutem per modum efficientię pertinet ad mysterium reconditæ Theologiæ, propter quod diuini Theologi in huius mysterij explicatione varias introduxere sententias. Doctissimi

M. Victoria & Soto. Victoria, & Soto, quos honoris causa nomino, aiebāt passionē Christi esse causam nostræ iustificationis, quia causalis ista est vera. Quia Christus passus est, nobis remittuntur peccata, & donatur iustitia; & resurrectionē Christi esse causam nostræ resurrectionis, quia ista causalis vera est, quia Christus resurrexit, nos resurgemus; & de ascensione similiter. Statuit enim Deus neminē resuscitare, aut in cœlū deducere, nisi quia resurrexit Christus, &

Impugnatur hic modus dicendi. ascendit in cœlos. Sed hæc ratio explicandi non videtur sufficiens, quia ad harum causalium veritatem nulla humanitatis Christi vera, & propria efficientia ad causandū in nobis iustitiam necessaria est, satisq; est eum satisfecisse ad plenum pro nobis, & hæc omnia nobis ad plenū promeruisse. Nam & verè dicimus Paulum iustificatum esse, quia orauit pro illo Stephanus, nec tamen oratio Stephani aliam habuit efficientiā respectu ipsius, quàm meritoriam. Et verissimè asserimus, quòd quia Petrus habuit magna merita habebat magnum gloriæ cumulum. Ad cuius causalis veritatem sat fuit, quòd opera Petri fuerint causa meritoria gloriæ ipsius.

Caietan⁹. Caietanus aiebat, quòd D. Thom. veram, & propriam efficientiam tribuebat operationibus, & passionibus Christi, & quomodo hoc sit verum sic exponebat. Christi, inquit, humanitas est velut vniuersale principium, & instrumentū ad miracula omnia facienda, quæ ad nostram iustificationē, & glorificationem, & renouationē totius orbis expectant, determinatur tamen ad hoc, vel illud miraculum faciendū per hanc, vel illam operationē, seu passionem. Vnde sibi per passionem appropriata videtur virtus, seu efficacia ad remissionem peccatorū, per resurrectionē virtus ad cooperandum nostræ resurrectioni, & idem de ascensione.

Mod⁹ hic dicēdi deficiens. ¶ Hæc tamen explicatio curta, & deficiens videtur esse, quia non explicat quomodo operationes Christi, & passiones concurrant efficienter ad nostrā iustificationē, licèt quadatenus ratione elucidat, quomodo humanitas Christi concurrat. Et certè non explicat, quid agat Christi passio per modum efficientiæ, quid Christi resurrectio, quando nunc homines iustificantur, & renouantur.

Terti⁹ modus explicandi verissimus. ¶ Alij viri doctissimi sic exponunt, quomodo passio Christi quæ non est, sed transiit, nunc animas hominum iustificet, & quo pacto sanguis Christi existens cum Christo in cœlis possit abluere peccata nostra nunc existentium in terris, cum ablutiones non fiant nisi per contactum. In gloriosa, inquiunt, passione Christi Domini est inuenire quatuor, meritum nempè infinitę dignitatis, pretium infiniti valoris, efficaciam infinitæ actionis, hostiam denique & sacrificium infinitè gratum, id est, gratum extra modum, & mensuram. Quod autem est infinitum, omnino excedit omnem finitarum rerum, quam videmus actionem, & modum. Cuius quidem præmissi tota probatio in hoc est, quòd Christus passus pro nobis erat filius Dei viui, consubstantialis, & coæternus Deo patri, ideoq; re vera, & essentialiter Deus. Quam vnam ob causam omnia quæ sunt Christi, etiam ea quæ conueniunt ei ratione humanitatis, sortiuntur infinitatē quandam ex parte suppositi cuius sunt, quod est filius Dei, Deus de Deo. Hinc anima Christi quam dedit in redemptionem, sanguis etiam quem effudit in remissionem peccatorum, habent pretium infiniti valoris, habent efficaciam infiniti valoris & infinitæ actionis, non vtique ea ratione quòd anima, aut sanguis in se suisq; proprietatibus contineant vim, vel dignitatem aliquam infinitam, sed ratione personæ cuius sunt, hoc est, Christi, qui Deus & homo est, ratione diuinitatis suæ excedēs infinitis modis omnia, ratione humanitatis suæ factus est Dominus mundi, pater futuri sæculi, caput super omnē Ecclesiam, iudex viuorum, & mortuorū, habens in se per hypostaticam vnionem plenitudinem diuinitatis, vt etiam hinc liceat colligere ineffabilem, imo incomprehensibilem valoris dignitatem, vim quoque virtutis, qua potens est subiicere omnia corpori suo, quod tradidit pro nobis. Hinc & labor Christi, orationes eius, passiones eius, & obedientia meritum habent infinitæ æstimationis. Actiones enim, & passiones sortiuntur modum, siue mensuram meriti sui ex qualitate personæ cuius sunt. Eadem enim sufficientia laborum plus meretur nobilis, quàm ignobilis, quare in infinitum plus meretur is, qui est infinitæ dignitatis qualis est Christus, habens meritum passionum suarum, quia homo habens huius meriti infinitam æstimationem est homo Deus. Hinc denique hostia qua se obtulit in ara crucis in infinitum grata fuit, quia erat hostia filij Dei offerentis non fruges, non aurum, vel argentum, sed semetipsum sub atrocissimo tormento crucis ex summo amore, promptissimaq; obedientia. Non quòd delectetur Deus sanguine, vel mactatione hircorū aut hominum, sed quia multum per omnia delectatur in affectu, & amore personę offerentis & oblatione cognoscentis omnia a Deo procedere, in ipsumq; esse referenda, iuxta illud: Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius; ita respexit ad Christum tanquā ad filium, in quo sibi benè complacuit, deinde ad hostiam, quam obtulit zelo amoris, pretiosissimaq; habuit, nempè vitā, animā, sanguinemq; cordis, & seipsum denique totum, quod omnibus holocaustomatibus maius est. Omnia enim quæ habet homo, debet pro anima sua, sed & pondus charitatis eleuat vniuersa.

¶ Quibus constitutis respondetur verum esse, quòd res quæ desiit esse non operatur secundum eam efficientiā, quam habet ex naturæ suæ proprietatibus, benè tamen secundū meritum, & valorem, quem reliquit in extimatione sui, sicut symbola amicitiæ, obsequia, seruitia, item labores, passiones, discrimina, quę quis pręstat, aut subiit, siue vt placet animum offensi, siue vt impetret gratiam alioquin indebitā, operantur sanè per modum meriti, & reconciliationis etiam postquam esse desierunt, imo non habent vim vllam meriti, nisi vbi fuerint consummata. Solutio. q̃stionis. Eodem modo corporalis afflictio Christi, & mors eius transierunt quidem secundum actum, manent tamen in conspectu Dei secundum meritum earum, manet & pretium, verumq; infiniti valoris ob rationem supradictam. Eodem modo sacrificiū illud cruentū in ara crucis transiit olim, nec repetitur vnquā in ea qualitate, qua cruentum fuit, verū res oblata, hoc est, Christus manet in æternum, sempiternum habens sacerdotium, vnde & saluare in perpetuum potest, accedens per seipsum ad Deum, semper viuens ad interpellandū pro nobis Heb. 7 Ad interpellandum pro nobis dico, sui olim pro nobis passi repræsentatione, non autem fusis ibi coram patre precibus, vt quidam opinantur. Heb. 1. Dicunt enim prædicti autores, quòd sicut lixiuium, aut sapo, vel herba fullonum mundat, & emaculat non ea qualitate quam vides, quia illius contactu magis polluit, sed virtute occulta, quam non vides, sic sanguis Christi abluit peccata non quidem sua qualitate naturali, sed virtute occulta, quæ inest ex merito, & dignitate Christi. Siquidem virtus diuina assistens, & vis meriti peracti in effusione sanguinis nunc eidem æternaliter inhærent, faciunt ablutionem præsentium, præcedentium & subsequentium delictorum, omniumq; quæ vnquam committentur vsque ad consummationem sæculi. Et licèt iam sanguis Christi sit in cœlo, tamen virtus hæc, siue vis meriti extendit se ad omnem ætatem hominum, ad omnem partem mundi, omniaq; tempora, & momenta vitæ tuæ, & meæ. Non spatio frustratur, non rebus intercipitur, neque vlla cōmunicatione sui diminuitur, quia infinita est, nequaquam tamen facit actualem horum, vel illorum emaculationem absque contactu non vtique corporali, sed spirituali per fidem, aut fidei sacramentum. Itaque sanguis Christi diluit peccata, quia Christus hoc facit per sanguinem, facit autem per sanguinem, non quomodo nos lauamus per aquam, aut lixiuium, sed ea ratione qua sanguinis effusione meruit

nobis aquam quandam ſpiritalem fide tranſeuntem ad animam noſtram, quæ eſt gratia Spiritus ſancti, quam licèt haurire de fontibus ſaluatoris iuxta modũ loquen-
Eſaiæ. 12. di Iſaiæ. Et ſicut ſanguis Chriſti nec tunc quidem quando fundebatur, abluebat peccata vllius per contactũ, aut qualitatem naturalem, ita nec modo; ſed vt tunc, ita & nunc abluit peccata per gratiam Spiritus ſancti tranſeuntem ad cor, vel fide, vel fidei ſacramento. Quę gratia eam ob cauſam in ſcripturis ſacris nunc aquæ, nunc roris, nunc pluuiæ, nunc luci inuenitur comparata. Hæc ratio explicandi non videtur ſufficere, nam tantum explicat quemadmodum actiones, & paſſiones Chriſti ſint cauſæ meritoriæ noſtræ iuſtificationis.

Autoris ſententia. ¶ Sed iam tempus eſt, vt noſtram ſententiam concludamus. Dico ergo, quòd quando agens principale per ſeipſum eſt coniunctum paſſo contactu phyſico, non eſt opus, quòd inſtrumentum illius per ſeipſum contingat paſſum contactu phyſico, quoniam contactus inſtrumenti phyſici requiritur, magis vt agens principale, quod principaliter operatur coniungatur cum paſſo, & cum effectu, quàm vt ipſum inſtrumentum quod non principaliter operatur, coniungatur cum paſſo: quando autem ipſum agens, quod principaliter operatur iam coniunctum eſt cum paſſo, ceſſat iſta ratio coniungendi illud cum paſſo. Cum ergo Deus ſit intimè in vniuerſis rebus, non eſt opus, quòd inſtrumentum diuinum attingat paſſum contactu phyſico, ſed ſatis eſt quòd virtus diuina, per quam inſtrumentum eleuatur ſit intimè in ipſo paſſo. Et propter hanc cauſam dici poteſt, quòd ipſum inſtrumentum contingit paſſum, non quidem contactu formali, ſed virtuali. Quæ doctrina colligitur planè ex loco dudum citato, & eſt exemplum in natura. Anima enim ſenſitiua bruti per actum exiſtentem in capite, in æſtimatiua tantum ſubiectiuè mouet tanquam per inſtrumentum immediatum pedem ad ambulandum, quoniã ipſa anima quæ eſt principale agens eſt in pede. Hæc itaq; ſolutio negat contactum eſſe neceſſarium ad rationem inſtrumenti, ſiue cauſæ naturalis, vel artificialis. Illud etiam eſt obſeruandum, quòd quæcunque actio cuiuſcunq; naturæ, quæ conuenit ei ratione propriæ formæ, vt ablutio aquæ, prolatio verborum in ſacramentis, aut in operibus miraculoſis, vt illud. Sol ne mouearis. Lazare veni foras. Etiã ſi ſit actio immanẽs, ſiue exterior vt viſio, auditio per quam nihil perducitur ad extra; ſiue interior vt intellectio, cogitatio; ſiue ſit paſſio, vt vulneratio, lanceatio, ſepultura, poteſt eleuari à Deo per abſolutam potentiam, vt ſit inſtrumentum ipſius ad effectum ipſius Dei, qui eſt principale agens, etiam ſi talis actio propria ipſi inſtrumento nihil prorſus agat erga paſſum ratione propriæ formæ, poteſtq; eleuari vt ſit inſtrumentum ad rem corpoream diſtantem loco, & tempore, ſiue præſentem. Poteſt vtique Deus ſtatuere, vt per viſionem coloris producatur gratia in anima hominis abſentis, & multo melius poteſt ſua omnipotentia dare hanc efficaciam Chriſto, vt per eius viſionem homines iuſtificarentur. Sufficiet etiam, vt talis actio, vel paſſio ratione propriæ formæ dicatur diſponere per modum inſtrumenti, quòd præueniat actio illa eleuationem, qua eleuatur inſtrumentum à Deo ad actionem inſtrumentalem, & ad effectum Dei producendum. Sic enim veræ deprehenduntur rationes D. Thom. quòd non fruſtrà aſſumit ad operandum tale inſtrumentum, quandoquidem operatur
Soluuntur argumenta. ratione propriæ formæ. Itaque vt reſurrectio Chriſti, & aſcenſio ſint veræ cauſæ efficientes noſtræ reſurrectionis & aſcenſionis, non eſt neceſſe vt habeant contactum aliquem realem circa homines qui excitantur à mortuis, aut aſcendunt in cœlum, ſed ſat fuerit, quòd habuerint contactum ad humanitatem Chriſti, quo mediante vniuerſa natura humana virtute diuinitatis coniunctæ excitatur à mortuis, & aſcendit in cœlum. Quod exponitur
Ad Eph. 2. Epheſ. 2. Conuiuificauit nos in Chriſto, conſuſcitauit, & conſedere fecit in cœleſtibus in Chriſto Ieſu, id eſt, viuificando Chriſtum, & excitando à mortuis, noſtram naturam viuificauit, & conreſuſcitauit, & conſedere fecit in cœleſtibus.

¶ Sed ex hac ratione exponendi naſcitur grauis dubitatio, quia ex ea ſequitur quòd poſſit Deus vti creatura vt inſtrumento ad creandum. Nam ſi vera ſunt quę diximus vt inſtrumentum operetur efficienter inſtrumentaliter non eſt neceſſe quod ponat aliquam actionem præuiam circa paſſum, in quo operatur, ſed ſat fuerit quod ponat ſuam operationem in alio ſubiecto diſtincto, ergo creatura poteſt eſſe inſtrumentum creationis, quia iuxta documentum D. Thom. creatura ideo non poteſt aſſumi vt inſtrumentum creationis, quia non poteſt ponere ſuam operationem præuiam circa nihilum. Cùm ergo hæc ratio non ſit neceſſaria, vt iam probatum eſt, poterit aſſumi, vt inſtrumentum creationis. Reſpondetur tamen, quòd creaturæ omnes habent inter ſe ordinem veluti fides in cythara, & ideo fieri poteſt, vt mota creatura vna, cæteræ virtute diuina moueantur præcipuè ſi illa quę mouetur & tangitur ſit caput aliarum omnium. Nihil ergo impoſſibilitatis continet illa aſſertio, quòd reſurrectio Chriſti, & aſcenſio in cœlum, & id quod circa corpus ipſius geſtum eſt tum in vita, tum in morte, atque poſt reſurrectionem ſit cauſa noſtræ reſurrectionis, & aſcenſionis, licèt reſurrectio Chriſti, & eius aſcenſio nullum contactũ circa alios homines reſuſcitãdos habeat. Satis enim eſt, quòd habuerit contactum ad humanitatem Chriſti Domini. De creatione autem non eſt eadem ratio, quia creaturæ non habent ordinem ad id, quod nihil eſt, & ideo non poſſunt aſſumi, vt inſtrumentum creationis.

Argumentum difficile. (margin)

Solutio. (margin)

QVAESTIO XLIX.

De Effectibus paſsionis Chriſti, in ſex articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de ipſis effectibus paſſionis Chriſti.

¶ Et circa hoc quęruntur ſex.

¶ Primò, vtrùm per paſſionem Chriſti ſimus liberati à peccato.

¶ Secundò, vtrùm per eam ſimus liberati à poteſtate diaboli.

¶ Tertiò, vtrùm per eam ſimus liberati à reatu pœnæ.

¶ Quartò, vtrùm per eam ſimus Deo reconciliati.

¶ Quintò, vtrùm per eam ſit nobis aperta ianua cœli.

¶ Sextò, vtrùm per eam Chriſtus adeptus ſit exaltationem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm per paſſionem Chriſti ſimus liberati à peccato.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd per paſſionẽ Chriſti non ſimus liberati à peccato. Liberare enim à 270 3 diſt. 19. art. 1.
peccato, eſt proprium Dei: ſecũdum illud Iſa. 43. Ego ſum qui deleo iniquitates tuas propter me. Chriſtus autem non eſt paſſus ſecundum quod Deus, ſed ſecundum quod homo. Ergo per paſſionem Chriſti non ſumus liberati à peccato.

¶ 2. Pręterea, Corporale non agit in ſpirituale. Sed paſſio Chriſti eſt corporalis, peccatum autẽ non eſt niſi in anima, quæ eſt ſpiritualis creatura.

Ergo

Ergo passio Christi non potuit nos emundare à peccato.

§ 3. Præterea, Nullus potest liberari à peccato quod nondum commisit, sed quod in posterum est commissurus. Cùm igitur multa peccata post Christi passionem sint commissa, & tota die committantur, videtur quòd per passionem Christi non simus liberati à peccato.

§ 4. Præterea, Posita causa sufficienti, nihil aliud requiritur ad effectum inducendũ. Requiruntur autem adhuc alia ad remissionem peccatorum, scilicet baptismus & pœnitentia. Ergo videtur quòd passio Christi non sit sufficiens causa remissionis peccatorum.

§ 5. Præterea, Prouer. 10. dicitur, Vniuersa delicta operit charitas. & 15. dicitur, Per misericordiam & fidem purgãtur peccata. Sed multa sunt alia de quibus habemus fidem, & quę sunt prouocatiua charitatis. ergo passio Christi non est propria causa remissionis peccatorum.

§ Sed contra est, quod dicitur Apoc. 1. Dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris ĩ sanguine suo.

Respondeo dicẽdum, quòd passio Christi est propria causa remissionis peccatorum tripliciter. Primò quidem, per modum prouocantis ad charitatem: quia vt Apost. dicit Rom. 5. Commendat Deus suam charitatem in nobis, quoniam cùm adhuc inimici essemus: Christus pro nobis mortuus est. Per charitatem autem consequimur veniam peccatorum, secundum illud Lucæ. 7. Dimissa sont ei peccata multa, quoniã dilexit multũ. Secundò, passio Christi causat remissionem peccatorum per modum redemptionis: quia enim ipse est caput nostrum, per passionem suam, quam ex charitate & obedientia sustinuit, liberauit nos tanquam membra sua à peccatis: quasi per pretiũ suæ passionis. Sicut si homo per aliquod opus meritoriũ, quod manu exerceret, redimeret se à peccato quod pedibus commisisset. Sicut enim naturale corpus est vnum, ex membrorum diuersitate consistens, ita tota Ecclesia, quæ est mysticum corpus Christi, computatur quasi vna persona cum suo capite quod est Christus. Tertiò, per modum efficientiæ, in quantum caro secundum quam Christus passionem sustinuit, est instrumentum diuinitatis; ex quo eius passiones & actiones operantur in virtute diuina ad expellendum peccatum.

Ad primum ergo dicendum, quòd licèt Christus non sit passus secundum quòd Deus, tamen caro eius est diuinitatis instrumentum. Et ex hoc passio eius habet quandam diuinam virtutem dimittendi peccata, vt dictum est. † In corp. at.

Ad secundum dicendum, quòd passio Christi licèt sit corporalis: sortitur tamen quandam spiritualem virtutem ex diuinitate, cuius caro ei vnita est vt instrumentum. Secundum quam quidem virtutem, passio Christi est causa remissionis peccatorum.

Ad tertium dicendum, quòd Christus sua passione nos à peccatis liberauit causaliter, id est, instituẽs causam nostrę liberationis, ex qua possent quæcunque peccata quandocunque remitti, vel præterita, vel præsentia, vel futura. Sicut si medicus faciat medicinam, ex qua possint quicunque morbi sanari, etiam in futurum.

Ad quartum dicẽdum, quòd quia passio Christi præcessit, vt causa quædam vniuersalis remissionis peccatorum (sicut dictum est *) necesse est ꝙ singulis adhibeatur ad deletionẽ propriorum peccatorum. Hoc autem fit per baptismum & pœnitentiam & alia sacramenta, quæ habent virtutem ex passione Christi, vt infra patebit.* q. 46. ar. 4. & alijs. q. 62. ar. 5.

Ad quintum dicendum, quòd etiam per fidẽ applicatur nobis passio Christi ad percipiendum fructum ipsius: secundum illud Rom. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine eius. Fides autem per quam à peccato mundamur, non est fides informis: quæ potest esse etiam cùm peccato, sed est fides formata per charitatem, vt sic passio Christi nobis applicetur, nõ solum quantum ad intellectum, sed etiam quantum ad effectum. Et per hunc etiam modum peccata dimittuntur ex virtute passionis Christi.

SVMMA TEXTVS.

Cõclusio. Apoc. 1.

CONclusio est affirmatiua, & patet ex illo Apocalyp. 1. Dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Et quidem passio Christi est propria causa remissionis peccatorum tribus modis. Primò per modum prouocãtis ad charitatem: quia cum adhuc inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est. Per charitatem autem dimittuntur peccata, vt habetur Lucæ. 7. Secundò causat remissionem peccatorũ per modum redemptionis: quia ipse est caput nostrum per passionem, cuius pretium liberauit nos membra sua cum tota Ecclesia, quæ est corpus mysticum Christi, & computatur quasi vna persona cum suo capite, quod est Christus. Tertiò per modum efficientiæ, in quantum caro, secundum quam Christus passus est, instrumentum est diuinitatis: vnde actiones, & passiones eius operantur in virtute diuina ad expellendum peccatum. Luc 7.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Argumenta contra conclusionem.

DE quæstione huius articuli disputant Doctores cum Magistro in 3 distin. 19. & Marsilius quæst. 12. multa de hac re disputat. Sed Durandus quæst. 1. distinctionis commemoratæ difficultatem huius rei exactius pertractat. Vt ergo veritas propositæ quæstionis accuratius exponatur, operæpretium erit in medium adducere ea, quę contra conclusionem Diui Thomæ obijci solent.

§ Primum omnium; passio Christi iam non est, sed transijt, sed id quod non est, non operatur, ergo passio Christi non potest remittere peccata hominum nunc viuentium. Prim. arg.

§ Deinde, sanguis Christi existit nunc cum Christo in cœlis, quomodo ergo potest remittere, & abluere peccata nostra nunc existentium in terris? Secundũ.

§ Tertiò, omnis causa præcedit suum effectum, sed peccata antiquorum patrum præcedentium Christum, fuerunt ante passionem Christi, & multis antè diebus illis, remissa, ergo per passionem Christi non fuerunt omnia peccata remissa. Tertium.

§ Demum, posita causa sufficienti nihil aliud requiritur ad effectum inducendum sed post passionem Christi adhuc multa alia requiruntur, vt fiat peccatorum remissio, ergo passio Christi nõ fuit causa sufficiens remissio- Quartum.

nis peccatorum.

¶Hæc sunt, quæ solent obiici contra veritatem fidei, quam hic docet Diuus Thomas, quę breui sermone sunt à nobis dissoluenda. In primis tamen statuendum est pro certo, quòd per passionem Christi sumus ab omni peccato liberati. Id quod ex diuinis literis in superiore quæstione multis in locis est demonstratum.

Ex scripturis probatur cõclusio articuli.

¶Hic sufficiat duas, vel tres scripturas diuinas in huius rei confirmationem in medium adducere. Prima est ad Colossen. 2. Viuificauit nos in illo donans nobis omnia delicta. Secunda est Apocaly. 1. dilexit nos, & lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Tertia est, primæ Ioã. 2. ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Itaque de veritate conclusionis non potest esse dubium, est enim catholica, & irrefragabilis. Sed de modo quo per passionẽ Christi sumus à peccato liberati, est magna dissensio inter Theologos, nam ferè vniuersi non intueamur alium modum, quo Christus liberauerit nos, nisi meritoriè. Contra quos dimicauimus in superiori quæstione articulo vltimo, & probauimus efficaciter quemadmodũ passio Christi nõ solum causauerit nostram salutem per modum meriti, sed etiam per modum efficientiæ, & ideo hac disputatione in illum locum relegata, & statuto pro certo quòd passio Christi operata sit nostram salutem & causauerit remissionem peccatorum, tum per modum meriti, tum per modum efficientiæ, oportet hic animaduertere, quòd liberare a culpa, vel delere culpam contingit bifariam, formaliter, & effectiuè: sicut tenebras delet lumen formaliter, & Sol efficienter. Oportebit ergo in præsentia explicare diligenter per quid formaliter deleatur peccatum, & per quid efficienter. Eam rem explicat in primis eleganter Concilium Tridentinum Sessio. 6. ferè per totam. Sed videamus primum, quomodo in huius rei expositione procedat Durandus in 3. distin. 19. quæst. 2. qui diligentissimè inter omnes scholasticos de hac re videtur esse loquutus. Communis, inquit, doctrina est, quòd peccatum deletur formaliter per gratiam, cuius ratio est, quia priuatio in vniuersum deletur formaliter per habitũ oppositum, sicut tenebra per lumen, sed gratia opponitur peccato mortali sicut habitus priuationi, ergo peccatum mortale deletur formaliter per gratiam. Sed hæc sententia non placet Durando in loco prænotato, & impugnat eam hisce argumentis, volens probare, quòd gratia, & peccatum mortale directè, & per se non opponantur sicut habitus, & priuatio. Tum nam habitus, & priuatio respiciunt idem subiectum immediatum, sed gratia, & culpa saltem actualis mortalis non respiciunt idem subiectum immediatum, gratia enim habet pro immediato subiecto essentiam animæ secundum doctrinam D. Thom. culpa autem actualis mortalis habet pro immediato subiecto actum voluntatis, ergo non se habent per se, & directè vt habitus, & priuatio. Tunc sic, priuatio primæ perfectionis habet rationem pœnæ, non culpæ, vt planè constat, sed priuatio gratiæ est priuatio primæ perfectionis, ergo talis priuatio non est culpa, sed pœna, ergo peccatum mortale non est priuatio gratiæ. Tertiò, priuatio, & habitus contradicunt sibi circa proprium subiectum, ita vt necesse sit alterum eorum inesse subiecto, sed non est necesse gratiam, vel culpam inesse nobis, nam si homo esset conditus in puris naturalibus, non haberet gratiam, neque culpam, ergo gratia, & culpa non opponuntur vt habitus, & priuatio. Vltimo, vni habitui secundum speciem non opponitur nisi vna priuatio secundum speciem, quia ratio priuationis sumitur ex habitu, sed gratia gratum faciens est vnus habitus secundum speciem, peccata autem mortalia sunt plura, & specie differentia, ergo non omne peccatum mortale opponitur gratiæ, sicut priuatio habitui, & cum nõ sit maior ratio de vno peccato mortali, quàm de altero, consequens est, quòd peccatum mortale non opponatur gratiæ sicut priuatio habitui.

Per quid deleatur peccatum efficiẽter per quid formaliter explicat Durandus.

¶His argumentis veluti re cõfecta procedit Durandus ad rei explicationem dicens, quòd in culpa mortali tria sunt consideranda, inordinatio actus saltem quantum ad peccatum cõmissionis, & macula quæ est carentia gratiæ, quæ ea ratione dicitur macula animæ, qua gratia dicitur eius pulchritudo, dicitur etiam offensa, quia gratia solum est ad amicum, ob idq; substractio gratiæ dicitur offensa quasi subtractio amicitiæ. Tertiò, est ibi considerare reatum, qui nihil aliud est quàm obligatio ad pœnam. In peccato originali non inuenitur primum istorum, quia peccatum originale in actu nostro non consistit, nihilominus tamen inuenitur secundum, & tertium, scilicet carentia gratiæ, & debitum pœnæ damni. In peccato autẽ veniali inuenitur primum, scilicet actus deordinatio, inuenitur etiam tertium, videlicet, obligatio ad pœnam temporalem, sed non inuenitur secundum, siquidem peccatum veniale stat simul cum gratia. Hæc Durandus clarissimè sicut solet omnia. Addit præterea, quòd cum loquimur de remissione peccati quo ad culpã per gratiã, non loquimur de remissione peccati venialis, quia cum eo stat gratia, nec peccati originalis, quia in eo non est culpa, prout nunc loquimur de culpa, scilicet, quæ est inordinatio actus. Loquimur itaque remissione actualis mortalis. His fundamentis superædificat iste autor suam sententiã dicens, quòd culpæ acceptæ pro deordinatione actus opponitur formaliter ordinatio actus, tunc ergo dicimus culpam dimissam, & deletam formaliter, quando voluntas deordinata prius per malam complacentiam, ordinatur, vt ita dixerim, & in ordinem reducitur per bonam displicentiam, quod fit in contritione, & quia talem contritionem, seu displicentiam concomitatur gratia, ideo culpa dicitur deleri formaliter per gratiam, non per se directè, sed concomitanter.

Opinio Durandi non omnino probatur.

¶Hæc Durandus, quæ profectò omnino a veritate aliena non sunt, sed vt verum fatear, non ex omni parte veritati consentanea sunt, melius enim, & verius distinxisset, quòd peccatum mortale potest cõsiderari vt actus, vt offensa, vt inimicitia, vt macula. Si consideretur vt actus inordinatus opponitur ei, vt probè dicit Durãdus, actus ordinatus pœnitentiæ, verum vt est offensa, macula, & inimicitia, directè & formaliter opponitur gratiæ, & sic formaliter, & directè remittitur per gratiam. Inimicitia enim directè tollitur per amicitiam, offensa per gratiam, macula per pulchritudinem, de qua re dicemus plura in materia de gratia, & statim dicemus nonnulla ex Concilio Tridentino Sessione 6. vbi sacrum Concilium numerans causas formales nostræ iustificationis non numerat pœnitentiam, sed gratiam, & charitatem quæ in cordibus nostris infunduntur, & inhærent. Ex his patet per quid deleatur formaliter culpa. Vt verò exponit Durandus per quid deleatur effectiuè, admonet aduertendum esse, quòd causa efficiens remissionis peccatorum est triplex, vna principalis & perficiens, quæ introducit principalem effectum ex virtute propria. Alia disponens materiam. Tertia instrumentalis. Causa principalis delens culpam est solus Deus, quia ipse solus est, qui infundit gratiam, vt iam expositum est, & ipse solus mouet principaliter voluntatem, vt benè ei displiceat, quod malè prius placuerat. Verum passio Christi est veluti causa disponens ad remissionem culpæ. Quod patet, quia illud disponit hominem ad deletionem culpæ, & receptionem gratiæ, quod natum est inclinare voluntatem ad dilectionem Dei, & detestationem peccati, sed passio Christi est huiusmodi, quia Christus ex maxima charitate pro nobis passus est, propter quod tenemur eum diligere & ab offensis contra Deum admissis discedere, liberauit enim nos a debito mortis æternæ; ratione cuius peccatum est maximè odibile. Si autem loquamur de causa instrumentali sic sacramenta, maximè baptismus, & pœnitentia, quæ sunt instituta ad iustificandum hominem sunt causa remissionis peccatorum. Hactenus Durandus, & profectò, vt verum fatear, multum diminutè, & tenuiter explicauit, quemadmodum Christus Dominus per passionem suam fuerit causa efficiens remissionis peccatorum. Longè melius, & doctius D. Thom. in articulo commemorat tres modos, propter quos Christus verè dicatur causa efficiens remissionis peccatorum. Inter quos ille modus, quo liberauit nos a

Durandus explodit.

peccato

peccato per modum efficientiæ maximè pertinet ad dignitatem, & autoritatem Christi. In cuius rei explicationem multa attulimus digna scitu, vel ego fallor, in superiori quæstione.

Causæ remissionis peccatorũ ex Concilio Tridẽtino.

¶Sed vt Theologus ante oculos habeat omnes causas nostræ iustificationis, & remissionis peccatorum, nõ erit ab re eas hic commemorasse. ex Concilio Tridentino Sessione.6.cap.7.cuius verba hæc sunt: Dispositionem, seu præparationẽ ad iustificationẽ iustificatio ipsa consequitur, quæ non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renouatio interioris hominis per voluntariã susceptionem gratiæ, & donorum. Vnde homo ex iniusto fit iustus, & ex inimico amicus, vt sit hæres secundum spem vitæ æternæ. Huius iustificationis causæ sunt, finalis quidem, gloria Dei, & Christi, ac vita æterna: efficiens verò misericors Deus, qui gratuitò abluit, & sanctificat, signans, & vngens spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ: meritoria autem, dilectissimus vnigenitus suus, Dominus noster Iesus Christus, qui cum essemus inimici propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, sua sanctissima passione in ligno crucis nobis iustificationem meruit, & pro nobis Deo patri satisfecit: instrumentalis item, sacramentum baptismi, quod est sacramentum fidei, sine qua nulli vnquam contigit iustificatio; demum vnica formalis causa est iustitia Dei, non qua ipse iustus est, sed qua nos iustos facit, qua videlicet ab eo donati, renouamur spiritu mentis nostræ, & non modò reputamur, sed verè iusti nominamur, & sumus, iustitiam in nobis recipientes vnusquisque suam secundum mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, & secundum propriam cuiuscunque dispositionem, & cooperationem.

Ad argumenta. Ad primum.

¶Sed iam ad argumenta in principio posita respondeamus. Ad primum argumentum dicendum est in primis, quòd passio Christi est instrumentum diuinæ virtutis, & diuina virtus potest vti instrumento quocunq; ad effectum producendum ad quamcunq; distantiam loci, & temporis, prout à nobis expositum est fusissimè in quæstione præcedenti articulo vltimo. Recolite ea, quæ ibi dicta sunt. Secunda solutio huius argumẽti est, quòd Christus sua passione nos a peccatis liberauit causaliter, id est, instituens causam nostræ liberationis, ex qua possent quæcunq; peccata quandocunq; remitti vel præterita, vel præsentia, vel futura, sicut si medicus faciat medicinam, ex qua possint quæcunque morbi sanari etiam in futurum. Communis solutio Doctorum, ad istud argumentum est, quòd illud quod desiit esse non operatur secundum eam efficientiam, quam habet ex naturæ suæ proprietatibus, operatur tamen secundum meritum, & valorem, quæ reliquit in æstimatione sui. Vnde corporalis afflictio Christi, & mors eius transierunt quidem secundum actum, manet tamen in conspectu Dei meritum eorum, manet & pretium vtrumq; infiniti valoris. Vera quidem est solutio, sed non explicat omnes rationes propter quas passio Christi causauerit remissionem peccatorum.

Ad secundum.

¶Ad secundum argumentum eædem solutiones adhibendæ sunt, & sapienter applicandæ.

Ad tertiũ.

¶Ad tertium argumentum respondetur, quòd peccata patrum præcedentium passionem Christi fuerunt remissa virtute passionis Christi, non quidem exhibitæ, sed creditæ, & hac ratione propter passionem Christi ab æterno præuisam, & determinatã dicitur Christus agnus occisus ab origine mundi, dataq; est remissio peccatorum Patribus ante Christum sic, quòd tunc temporis nemo est iustificatus sine merito passionis Christi, & redemptione quæ est in sanguine illius. Et cum dicitur, quòd omnis causa debet præcedere suum effectum, vera est sententia de causa efficienti, materiali, & formali, cæterum de causa finali, qualis fuit Christus Patribus antiquis, satis est quòd sit prior in intentione, & desiderio, & sic Patres omnes antiqui per fidem, spem, & charitatem in Christum futurum, salutem sunt consequuti. Vel dicatur, quòd Patribus antiquis data est gratia remissionis peccatorum propter merita Christi præuisa, & hæc præuisio prior fuit quàm peccatorum remissio.

Ad quartum.

¶Ad quartum dicendum, quòd passio Christi fuit vniuersalis causa remissionis peccatorum, quam oportet applicare, & adiungere ad singulos, vt in eis sortiatur suum effectum, quæ applicatio fit per fidem, spem, & charitatem, & sacramentorum susceptionem, propter quod talia superuacanea non sunt.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm per passionem Christi simus liberati à potestate diaboli.

271. 2.dist.19. art.2.& 3. d.19.ar.2. & verita. q.29.ar.7. ad 9. & opu.60.ca.18.col.8. & He.2. le.4.c.8.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd per passionem Christi non simus liberati à potestate diaboli. Ille enim non habet potestatem super aliquos, in quibus nihil sine permissione alterius facere potest. Sed diabolus nunquam potuit aliquid in nocumentum hominum facere, nisi ex permissione diuina: sicut patet Iob.1.& 2. quòd potestate diuinitus accepta, eum primo in rebus, & postea in corpore læsit. Et similiter Matth.8.dicitur, quòd dæmones nisi Christo concedente, non potuerunt in porcos intrare. Ergo diabolus nunquã habuit in hominibus potestatem. Et ita per passionem Christi non sumus liberati à potestate diaboli.

¶2. Præterea, Diabolus potestatem suam in homines exercet tentando, & corporaliter vexando. Sed hæc adhuc in hominibus operatur post Christi passionem. Ergo non sumus per passionem Christi ab eius potestate liberati.

¶3. Præterea, Virtus passionis Christi in perpetuum durat (secundũ illud Hebræ.10. Vna oblatione consummauit sanctificatos in sempiternum) similiter etiam vbique extenditur. Sed liberatio à potestate diaboli, nec est vbique (quia in multis partibus mundi adhuc sunt idololatræ) nec etiam erit semper: quia tempore Antichristi maximè suam potestatem exercebit diabolus in hominum nocumentum: de quo dicitur 2. ad Thes.2. quòd eius aduentus erit secundum operationem Satanæ in omni virtute, & signis, & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis. Ergo videtur, quòd passio Christi non sit causa liberationis humani generis à potestate diaboli.

¶Sed cõtra est, quod Dominus dicit Ioan.12. imminente passione, Nunc princeps huius mundi eiicietur foras: & ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Est autem exaltatus à terra per crucis passionem. Ergo per eam diabolus est à potestate hominum eiectus.

Respondeo dicendum, quòd circa potestatẽ, quã diabolus in homines exercebat ante Christi passionem, tria sunt consideranda. Primum quidem ex parte hominis, qui suo peccato meruit, vt in potestatem traderetur diaboli, per cuius tentationem fuerat superatus. Aliud autem est ex parte Dei, quem homo peccando offenderat, qui per suam iustitiam hominẽ reliquerat potestati diaboli

boli. Tertium est ex parte ipsius diaboli, qui sua nequissima voluntate hominẽ à consecutione salutis impediebat: Quantum ergo ad primum, homo est à potestate diaboli liberatus per passionẽ Christi, in quantum passio Christi est causa remissionis peccatorum. Quantum autem ad secundum dicendum, quòd passio Christi nos à potestate diaboli liberauit, in quantum nos Deo reconciliauit, vt infra dicetur. (art. 3. huius quæst.) † Quantum verò ad tertium, passio Christi nos à diabolo liberauit, in quantum in passione Christi excessit modum potestatis sibi traditæ à Deo, machinando in mortẽ Christi, qui non habebat meritum mortis, cùm esset absque peccato. Vnde August. dicit in 13. de Tri. (li. 13. c. 14. nõ longe à fin. to. 3.) Iustitia Christi victus est diabolus, quia cùm in eo nihil morte dignum inueniret, occidit eum tamen: & vtique iustum est, vt debitores, quos tenebat, liberi dimittantur, in eum credentes, quem sine vllo debito occidit.

Ad primum ergo dicendum, quòd non dicitur sic diabolus in homines potestatem habuisse, quasi posset eis nocere, Deo nõ permittente. Sed quia iustè permittebatur nocere hominibus, quos tentando, ad suum consensum perduxerat.

Ad secundum dicendum, quòd diabolus etiã nunc potest quidem Deo permittente homines tentare, quantũ ad animam, & vexare quantum ad corpus. Sed tamen præparatum est homini remedium ex passione Christi, quo se potest tueri cõtra hostis impugnationes, ne deducatur in interitum mortis æternæ. Et quicunque ante passionem Christi diabolo resistebant, per fidem passionis Christi hoc facere poterant, licèt passione Christi nondum peracta. Quantum autem ad aliquid nullus poterat diaboli manus euadere: vt scilicet non descenderet in infernum, à quo post passionem Christi, se possunt homines eius virtute tueri.

Ad tertium dicendum, quòd Deus permittit diabolo posse decipere homines in certis personis, temporibus & locis, secundum occultam rationem iudiciorum suorum. Semper tamen per passionem Christi est paratum hominibus remedium se tuendi contra nequitias dæmonum, etiam tempore Antichristi. Sed si aliqui hoc remedio vti negligant, nil deperit efficaciæ passionis Christi.

SVMMA TEXTVS.

(Cõclusio. Ioan. 12.) COnclusio est affirmatiua, & patet ex illo quod dicit Dominus Ioan. 12. imminente passione. Nunc princeps huius mundi eiicietur foras, & ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum; est autem exaltatus à terra per crucis passionem, ergo per eam diabolus à potestate hominum est deiectus. Idem patet ex hoc discursu. Nam diabolus ex tribus habebat potestatẽ circa homines, tum quoniam eos tentando superauerat, tum quoniam Deus offensus per suam iustitiam reliquerat hominẽ sub potestate diaboli, tum tertiò quoniã diabolus ex sua nequissima voluntate illum impediebat à consequutione salutis. Quantum ad primum, homo liberatus est à potestate diaboli, prout passio Christi est causa remissionis peccatorum. Quantum ad secundum, liberauit homines prout reconciliauit nos Deo. Quantum ad tertium, passio Christi nos a potestate diaboli liberauit, prout ipse diabolus machinando in mortem Christi, qui non habebat meritum mortis, cum esset sine peccato, excessit modum potestatis sibi traditæ a Deo. Vnde August. 13. de Trin. Iustitia Christi victus est diabolus; quia cum nihil in eo morte dignum inuenisset, occidit eum, & sic iustum fuit, vt debitores, quos tenebat, liberi dimitterentur. (D. Augu.)

EXPOSITIO ARTICVLI.

(Explicat quomodo Christ⁹ liberauerit nos a potestate diaboli, & in contrariũ arguitur.) NOn videtur facilè ad explicandum, quomodo Christus per passionem suam a potestate diaboli nos liberauerit. Nam diabolus potestatem suam in homines exercet tentando, & corporaliter vexando, sed hęc adhuc in hominibus operatur post Christi passionem, ergo nõ sumus per passionem Christi ab eius potestate liberati.

(Secundũ.) ¶ Deinde, quomodo stat hæc liberatio a potestate diaboli facta per Christum cum tanta libertate, ac potestate diaboli in mundo apparente, regnat enim in terra plusquam Christus, adeò creuit secta Mahometi, Lutheranorum hæresis, & Christianorum iniquitas.

(Tertium.) ¶ Tertiò, diabolus tempore Antichristi maximè suam potestatem exercebit in hominum nocumentũ, de quo dicitur, 2. ad Thes. 2. (2. Thes. 2.) quòd eius aduentus erit secundum operationem sathanæ in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis.

(Quartum.) ¶ Præterea, si Christus Dominus tanquam fortis bellator, victor, triumphator, & apud Isaiam velox spoliorum detractor è faucibus diaboli verè dicitur, & est, qua ratione dici poterit, quòd nos pretioso sanguine suo mercatus fuerit, præliari enim, vincere, prædari, spoliare, cum emptionis, & venditionis commercio pugnare videntur.

(Quintũ.) ¶ Ad hæc, si Christus tanquam fortis pugnator diabolum vicit, qua ratione ipse Christus dicitur victima, hostia, sacrificium, & propitiatio pro peccatis nostris? Modus enim placandi Deum iratum per sacrificia spontanea, non videtur conuenire præliandi, & vincendi modo, qui fit cum tumultu, & strage violenta. Hæc sunt argumenta contra conclusionem D. Thom.

(Sextum.) ¶ Sed & illud obiicitur contra processum D. Thom. in articulo, quomodo sit verum, quòd diabolus machinando in mortem Christi excessit modum potestatis sibi traditæ a Deo, cum diabolus non potuisset inferre Christo per ministerium Iudæorum, Pilati, & suorum, passionem aut mortem, nisi Deo potestatem dante, vt patet in tentatione Iob. Et certè multò minus potuisset in Christum, quàm in Iob. (Confir.) Hoc ipsum confirmatur, quia cum semper diabolus inique vtatur potestate sibi data, aut semper ex parte sua excedit modum potestatis, aut nunquam, quia nunquam facit plus, quàm sibi permittatur facere.

¶ His non obstantibus veritas catholica est; quam hic affirmat D. Thom. & probat efficaciter ex diuinis literis, & rationibus Theologicis. Certè de hac liberatione loquitur Dominus cum inquit. Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Et ad Coloss. cap. 2. (Coloss. 2.) de hac victoria Paulus magnificè loquens sic scribit. Et spolians principatus, & potestates traduxit confidenter palàm triumphans illos in semetipso. Sensus germanus istius sententiæ est. Christus Dominus dæmones exutos sua potestate, & nudatos imperio ostentauit, ac spectandos omnibus proposuit more triumphatorũ, confidenter palàm, id est, cum magna confidentia, triumphans illos, id est, de illis triumphum ducens, siue illos in triumpho circunducens, in semetipso, id est, fretus semetipso, virtute solius sanguinis sui. Ecce graphicè descriptum triumphum Christi de dæmonibus.

¶ Sed veniamus ad solutionem argumentorum, nam veritas satis confirmata est, & in confutatione argumentorum euidentius patebit. (Ad arg. Ad primum.) Ad primum dicendum, quòd dæmon etiam nunc temporis potest quidem Deo permittente homines tentare quantum ad animam, & vexare

quantum

quantum ad corpus, sed tamen præparatum est homini remedium ex passione Christi, quo se potest tueri contra huius impugnationes, ne deducatur in interitū mortis æternæ, & quicunque ante passionem Christi diabolo resistebant, per fidem passionis Christi hoc facere poterant, licèt passione Christi nondum peracta, quantum autem ad aliquid nullus poterat diaboli manus euadere, vt scilicet non descenderet in infernum, à quo post passionem Christi se possunt homines eius virtute tueri.

Ad secundum.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, quòd Deus permittit diabolo posse decipere homines in certis personis, temporibus, & locis secundū occultam rationem iudiciorum suorum, semper tamen per passionem Christi est paratum hominibus remedium se tuendi contra nequitias dæmonum etiam tempore Antichristi. sed si aliqui hoc remedio vti negligunt, nihil deperit efficacię passionis Christi. Ex his patet confutatio tertij argumenti.

Ad tertiū.

Ad quartum.

¶ Ad quartum argumentum respondetur, quòd Christus simul fuit mercator, & bellator: mercator autem quia emit nos non à diabolo, sed à Deo patre, dum suo sanguine acquisiuit nos non à diabolo, sed à Dei patris ira, & ex potestate diaboli cupientis insatiabili rabie torquere, & detinere nos. Bellator verò nō contra Deum patrē, sed contra diabolum, dum confundens ipsum destruxit opera illius, scilicet mortem, & peccatum, quæ diabolus desiderabat esse perpetua. Diabolus suis se armis sensit victum, dum cōperit sese hoc ipso eiectum, superatum, & condemnatum, quo putabat se fore victorem, expertus enim crucem, & mortem Christi, quam putabat casum, & ignominiam, esse mortis destructionem, mundi vitam & gloriam. Diabolus qui zelum, inquit Ambrosius, passus est cōtra Saluatorem, videns eum docere homines, quomodo sibi Deum facerent propitium, abrenunciantes peccato, suasit occidi illum, nesciens aduersus se fore mortem Christi, qui descendens ad inferos, quia peccatum nesciebat, à morte teneri non potuit, quam in suis membris destruxit. Diabolus itaq; futurorum nescius, dum quod pro se facere putabat, contra se fecit, facti sui pœnitentia torquetur, & iusta ratione victus dicitur.

Ad quintum.

¶ Ad quintum argumentum patet responsio ex præcedenti solutione, nam Christus dicitur sacrificium, quia voluntariè se obtulit patri, dicitur bellator, atque triumphator, quia diabolum expugnando vicit, modus autem placandi Deum iratum per voluntarium sacrificium stat cum modo pugnandi, atque vincendi diabolum.

¶ Ad obiectionem illam, qua impugnatur processus D. Thom. dicendum est quòd non est hic sermo de potestate diaboli absolutè, de qua procedit obiectio, sed de potestate illa, quam diuina iustitia ob peccata humana diabolo super hominem reliquerat. Homo enim suo peccato meruit, vt in potestatē traderetur diaboli, Deusq; per suam iustitiam hominem reliquerat potestati diaboli. Et certum est, quòd infra huius potestatis latitudinem non cadit actio aliqua contra Iesum Christum, qui omnino expers erat demeriti illius, quo homines sub diabolica erant relicti potestate. Excessit ergo diabolus, vt minister diuinæ iustitiæ limites potestatis suæ, dum contra Christum processit, quamuis non excesserit vires potestatis sibi permissæ simpliciter, & absolutè. Vnde licèt semper inique vtatur sua potestate, quia ea iniqua voluntate exequitur iustitiam, non vt iustitiam exequatur, sed vt impleat malam voluntatem, incitando tamen, & procurando contra Christi vitam corpoream singulari modo excessit, nam contra alios diuinæ sententiæ opus iustum ex demerito patientium, originali saltem peccato, exercebat quamuis inique; contra Christum autem nulla erat ratio sæuiendi, in quo nullum erat demeritum. Hæc satis erant pro argumentorum confutatione. Sed operæpretium est euidentius, & fusius declarare, quomodo à potestate diaboli simus erepti per Christi passionem, & mortem. Certè diabolus per lapsum humani generis triplicem acquisiuit potestatem super hominem. Vnam regnandi super vniuersum hominem, trahendique illum ex morte huius vitæ in mortem sempiternam. Hanc potestatem abstulit Christus à suis electis, ita in hanc vitā liberās illos, vt quamuis sentiant inuiti impugnationes, seu tentationes diaboli, tamen non prorsus consentiunt agnoscentes iam delicta carnis huius mundi esse rationali animæ virus mortiferum. Alterā acquisiuit potestatem detinendo vniuersum genus humanū, etiam semen iustorum per gratiam Christi liberatum, extra regnum cœlorum, & trahendi secum ad claustra inferorum, donec veniret Christus, qui aperiret ostium cęli. Hanc etiā potestatem iam prorsus à suis electis abstulit per mortem suam, descendens ad inferos, claustra inferni penetrans, suos captiuos redimens. Vnde non potest hominem vllū iustum in hac vita plenè purgatum, iam morientem trahere secum in tartarum. Vltra huiusmodi geminas potestates acquisiuit post Adæ peccatum tertiam potestatē, quæ est quodam speciali modo impugnandi, atque tentandi hominem, quandiu viuit in hoc mundo, secundū quam potest ad interiora hominis accedere, & per carnē pulsare, vt auertatur mens à Deo conditore suo. Hæc antequam virtus Christi venientis in hunc mundum innotuisset gentibus, erat latior, maior, fortior, & super humanum genus magis generalis. Et secundum hanc sententiam interpretandum est, quòd Ioannes Apostolus ait Apoc. 20. Vidi angelum descendentem de cœlo, id est, Christum, habentem clauem abyssi, & catenam magnā, id est, virtutem insuperabilem, in manu sua, & tenuit draconem illum, serpentem antiquum, qui cognominatus est diabolus, aut sathanas, & alligauit eum mille annis, & misit illum in abyssum in gregem porcorum, sese in mare præcipitantium, id est, in corda reproborū, & clausit, & signauit super eum, vt non seduceret iam gentes, per misericordiam Christi ex vniuerso mūdo electos, donec finiantur mille anni. Post hæc oportet eum solui breui tēpore. Alligatio hæc diaboli in mille annos, est impedimentū fortitudinis, seu roboris in potestate eius, quia videlicet nō permittitur exercere totam tentationē, quam potest, vel vi, vel dolo, ad seducendas gentes, id est, Ecclesiam iam credentium in mille annis, id est, toto tempore ad nouissimum Christi vsque aduentum. Quod si permitteretur diabolus in tam longo tempore, & in tanta hominum credentium infirmitate, plures fideles deciperet, & ne crederēt impediret. Quod ne faceret, alligatus est, hoc est, priori potestate priuatus, & missus in abyssum, vsque ad mille annos, id est, ad tempus futuri aduentus Christi, tunc autem soluetur. Nam iuxta Danielis vaticinium, tribus annis, & mensibus sex, totis suis, suorumq; viribus sæuiturus est per Antichristum, & alios Ecclesiæ persequutores. Verum tunc tales erunt fideles, cum quibus ei bellum gerendum erit, quòd etiam vinci tanto eius impetu, & insidiis non poterunt, sed tam patentes pro baptizādis paruulis, quàm hi qui tunc primum sunt credituri, erunt ad credendum quod non credebant, firmiores, & ad vincendum etiam diabolum, tunc non sic ligatum, fortiores. Sed & illud aduertendum est, quòd eiecit Christus inimicum diabolum foras, non vtique statim extra mundum, sed extra cor tuum, meum, & aliorum quos iustificat, relinquens illum adhuc in aere circa, & circum te: inhiantem quidem prædæ, attamen impotentem deprædari nostras Christianorum animas, baculo crucis adeò confracta virtute eius, ita quoque viribus nostris gratia Spiritus sancti consolidatis, armatura insuper Dei adeò circum munitis, vt non possit vincere nos, quantumcunque circumeat tanquam Leo rugiens, nisi per vnum nostræ voluntatis consensum. An non probè superatus, ne victus pro te, qui non potest, neque vincere te, neque incommodare tibi, nisi tu tua ipsius voluntate velis? Veruntamen, quoniam ille habet mille nocendi artes, mille modos trahendi in consensum, nūc per illecebras carnis, nunc per mundi deceptionem, nūc per notos, & ignotos, per amicos, & inimicos homines, ideo oportet nos vigiles esse, & sobrios secundum monitionem Petri.

De triplici potestate diaboli, à qua per Christū liberati sumus.

Apoc. 20.

Victoria per Christum.

Oportet & vndique circummunire nos armis Dei, secundum adhortationem Pauli ad Ephes. 6. Tandem autem pouictus ipse diabolus cum omni satellitio dæ-

Ephes. 6.

monum,

monum, malorumq́; hominum penitus foras extra omnem ditionem electorum Dei cum pronunciabit Christus terribilem illam sententiam Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus eſt diabolo, & angelis eius, vt ſint in æternum, & glorificaturi ſanctorum fœlicitatem, & deploraturi ſuam ipſorum infœlicitatem gemi-
Sapien. 5. tibus inenarrabilibus, prout eſt videre Sapien. 5. Igitur non ſtatim fit, quod ſtatim futurum poſt mortem ſuam prædicabat Christus inquiens. Nunc princeps mundi huius eiicietur foras. Cœptum eſt id quidem fieri ſtatim a Christo paſſo, & perficitur indeſinenter, ſed ordine quodam. Nam primo eiicitur foras extra animas iuſtificatas, deinde deiicitur, ac depellitur quotidiè a conatibus ſuis, per armaturam Dei, ſimul & diligentiam noſtram. Tertiò, longiſſimè abigitur ab animis ſanctorum, cum transferuntur ad ſinum non quidem Abrahæ, vt olim, ſed fœlicitatis æternæ. Nouiſſimè autem per iudicium extremum proiicietur totus foras extra omnes terminos regionis viuorum, iuxta illud Dauidis. Quoniam qui malignantur, exterminabuntur.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm per paſſionem Christi homines ſint liberati à pœna peccati.

272 Inſr. q. 52. art. 5 cor. & q. 86. art. 4. ad 3. Et 3. d. 19. ar. 3. & veritat. q. 29. ar. 7. ad 9.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd per paſſionem Christi non ſint homines liberati a pœna peccati. Præcipua enim pœna peccati eſt æterna damnatio. Sed illi qui damnati erant in inferno pro ſuis peccatis, non ſunt per Christi paſſionem liberati: quia in inferno nulla eſt redemptio. Ergo videtur, quòd paſſio Christi non liberauit homines a pœna peccati.

¶ 2. Præterea, Illis qui ſunt liberati a reatu pœnæ, non eſt aliqua pœna iniungenda. Sed pœnitentibus iniungitur pœna ſatisfactoria. Non ergo per paſſionem Christi ſunt homines liberati a reatu pœnæ.

¶ 3. Præterea, Mors eſt pœna peccati: ſecundũ illud Ro. 6. Stipendium peccati mors. Sed adhuc poſt paſſionem Christi homines moriuntur, ergo per paſſionem Christi non ſunt homines liberati a reatu pœnę.

Sed contra eſt, quod dicitur Iſa. 53. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit.

Reſpondeo dicendum, quòd per paſſionem Christi liberati ſumus a reatu pœnæ dupliciter. Vno modo directè, in quantũ ſcilicet paſſio Christi fuit ſufficiens & ſuperabundans ſatisfactio pro peccatis totius humani generis. Exhibita autem ſatisfactione ſufficienti, tollitur reatus pœnæ. Alio modo indirectè, in quantum ſcilicet paſſio Christi eſt cauſa remiſſionis peccati, in quo fundatur reatus pœnæ.

Ad primum ergo dicendum, quòd paſſio Christi ſortitur effectum ſuum in illis, quibus applicatur per fidem, & charitatem, & per fidei ſacramenta. Et ideo damnati in inferno, qui prædicto modo paſſioni Christi non coniunguntur, effectum eius percipere non poſſunt.

Ad ſecundum dicendum, quòd (ſicut ſupra dictum eſt[a]) ad hoc, quòd conſequamur effectum paſſionis Christi, oportet nos ei configurari. ar. 1. huius q. in cor & ad 4. Configuramur autem ei in baptiſmo ſacramentaliter: ſecundum illud Rom. 6. Conſepulti ſumus ei per baptiſmum in mortem. Vnde baptizatis nulla pœna ſatisfactoria imponitur: quia ſunt totaliter liberati per ſatisfactionem Christi. Quia verò Christus ſemel tantum pro peccatis noſtris mortuus eſt (vt dicitur 1. Pet. 3.) ideo non poteſt homo ſecundariò configurari morti Christi per ſacramentum baptiſmi. Vnde oportet, quòd illi qui poſt baptiſmum peccant, configurentur Christo patienti, per aliquid pœnalitatis vel paſſionis, quam in ſe ipſis ſuſtineant: quæ tamen multò minor ſufficit, quàm eſſet condigna peccato, cooperante ſatisfactione Christi.

Ad tertium dicendum, quòd ſatisfactio Christi habet effectum in nobis, in quantum incorporamur ei, vt membra ſuo capiti; ſicut ſupra dictum eſt.[a] Membra autem oportet capiti conformari. ar. 1. huius quæſt. Et ideo ſicut Christus primò quidem habuit gratiam in anima cum paſſibilitate corporis, & per paſſionem ad gloriam immortalitatis peruenit, ita & nos qui ſumus membra eius, per paſſionem ipſius liberamur quidem a reatu cuiuslibet pœnę: ita tamen, quòd primò recipimus in anima ſpiritum adoptionis filiorum, quo aſcribimur ad hęreditatem glorię immortalis, adhuc corpus paſſibile & mortale habentes. Poſtmodum verò cõfigurati paſſionibus & morti Christi, in gloriam immortalem perducimur: ſecundum illud Apoſtoli Roman. 8. Si filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, ſi tamen compatimur, vt & conglorificemur.

SVMMA TEXTVS.

CÕnclusio eſt. Per paſſionem Christi liberati ſumus à reatu pœnæ, idque probat D. Tho. ex illo Iſa. 53. Cõcluſio. Iſa. 53. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Deinde probat, nam paſſio Christi liberat nos a reatu pœnæ duobus modis. Vno modo directè, in quantum paſſio Christi fuit ſufficiens, & ſuperabundans ſatiſfactio pro peccatis humani generis. Alio modo etiam indirectè, prout paſſio Christi eſt cauſa remiſſionis peccati, in quo fundatur reatus pœnæ: applicatur enim nobis per fidem, & charitatem, & per fidei ſacramenta, per quæ incorporamur ei, vt membra ſuo capiti. Vnde ſicut Christus primò habuit gratiam in anima cum paſſibilitate corporis, & per paſſionem ad gloriam immortalitatis peruenit, ita & nos, qui ſumus mẽbra eius, per paſſionem eius liberamur à reatu pœnæ: ita tamen, quòd primò recipimus in anima ſpiritum adoptionis filiorum, quo aſcribimur ad hæreditatem gloriæ immortalis, adhuc paſſibile corpus habentes. Poſtmodum verò configurati paſſioni, & morti Christi, in gloriam immortalem perducimur.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Oportet in hoc articulo interrogare, vt veritas elucescat, quomodo per passionē Christi ab omni reatu peccati, & ab omni damnatione simus liberati, cum moriamur etiam nos Christiani, patiamur quoq; ærumnas, & calamitates, & quem nostrum nō premunt durissima seruituto mala mundi, corpus aggrauans animam, formido damnationis æternæ? Nonne carne seruimus legi peccati etiam si nolimus? Quomodo ergo ab omnibus incommodis peccatorum per Christi mortem sumus liberati, & eruti? Sed huius interrogationis expositio hæc est. Liberat quidem nos Christus per passionem suam ab omni peccati incommodo, sed ordine quodam. Est enim liberatio incipiens, est liberatio proficiens, est & consummata victoria. Omnis autem liberatio, & victoria est per Christum Dominum, sic tamen vt ab imperfecto paulatim proficiat ad sui consummationem, quam consequetur, cum tradiderit Christus regnum Deo, & patri, & euacuauerit omnem principatum, & potestatem, & virtutem, vt habetur primæ Corinth 15. Certè per Christum liberamur ab omni morte, dicit enim Isaias Iniquitates vestræ diuiserunt inter vos & Deum. Vnde sicut Deus per gratiam Spiritus sancti est vita animæ, sic diuisio inter Deum & animam per peccatum, mors est eiusdem.

Libertas per Christū ab omni reatu pœnæ ordine quodam procedit.

1.Cor.15.

Ab hac morte sic liberauit nos Christus, nam merito suæ passionis dissoluit mediam hanc maceriam peccati reddens hic propitium Deum, sic propensum in nos, vt dignetur ipse inhabitare in nobis, iuxta illud. Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. sicq. coniunxit animam cum Deo per fidem, spem, charitatem, vt vnus spiritus efficiatur cum eo. Quod autem per Christum liberemur etiam a morte corporali, optimè demonstrat Paulus primæ Corinth 15. Transtulit igitur Christus nos de morte ad vitam, primò secundum animam, quod quoniam præcipuum est, vnde omnis alia liberatio a morte dependet, ideo simpliciter pronunciat Ioannes Apostolus 1 Ioannis 3 dicens: Nos scimus, quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Sed & de corporis morte scriptura luce clarius loquitur, dicens. Qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum. Item, si quis sermonem meum seruauerit, non morietur in æternum, morietur vtique corpore, sed non morietur morte durante in æternum. Quod clare insinuatur Ioann. 6. Qui manducat, inquit Christus, meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Quasi diceret, licèt ad tempus moriatur secundum corpus, tamen nō semper manebit in illa morte, sed ego resuscitabo illum, & sicut nemo triumphat de morte animæ per Christum, nisi qui in eam per peccatum fuit prolapsus, sic nemo triumphat de morte corporis, nisi postquam gustata est, & prostrata.

1.Cor.15.

1. Ioan.3.

Ioan.6.

Venit enim Iesus quærere, & saluum facere quod perierat, venit & instaurare omnia, quæ in cœlis, & quæ in terris sunt: instaurare dico, non creare de nouo. Venit igitur viuificare eos, qui mortui erant secundum animā, viuificare insuper eos, qui mortui sunt secundum carnē, quod est transferre de morte ad vitam, non autem venit præseruare mortales, ne moriantur, quia nec seipsum præseruauit. Effecit itaq; Christus sua passione, vt mors corporis, quæ sua natura est æterna, Christianis non sit æterna, sed tantummodo temporanea. Effecit rursus, vt resurgant corpora nostra ex mortuis multo cum fœnore, & gloria magnifica, dicente Apostolo ad Philippen. 3. Qui reformauit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ secundum operationem, qua etiam possit subiicere sibi omnia. Liberamur quoque a morte æterna per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, cuius solius sanguine inscribuntur libro vitæ quotquot salui fiunt per ipsum. Itaque ordine quodam liberamur ab omni morte per Christum, primum a morte animæ, deinde a morte corporis, atque ita de morte prima. Mors enim prima est, qua moritur homo vsque ad iudicium extremum, nouissimè autem de morte secunda, cum mortale hoc induerit immortalitatem. Nam tunc fiet sermo, qui scriptus est. Absorpta est mors in victoriam.

Philip. 3.

¶ Sed deinceps exponamus, quomodo a Christo liberati simus ab omni peccato, sed paulatim, & ordine quodam. Nam in primis tollitur peccatum mortale ab anima credente, & amante Christum, deinde debilitatur peccatum habitans in carne, videlicet, fomes, siue lex membrorum, adeò vt licet sit ibi, non tamen regnet. Peccatum enim, inquit Apostolus ad Romanos sexto, non dominabitur vobis, quia non estis sub lege, sed sub gratia. Nam & Paulo tertiò rogante pro liberatione a stimulis carnis, dictum est illi: sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. Sed & alia peccata venialia, quæ citra mortem animæ admittuntur, atque ita omne peccatum originale, mortale, veniale, denique & carnale illud habitans perpetuo in anima, destruetur penitus, quādo resurget homo in vitam immortalem, & gloriosam. Ad eundem modum sumus liberati per Christum ab omni seruitute peccati, primum enim liberat Christus animā a peccati seruitute, vt possit seruire Deo liberè, & viuat in iustitia, & sanctitate coram ipso omnibus diebus, vt habetur Lucæ 1.

Rom. 6.

Luc. 1.

Deinde liberat & carnem nostram mediante pædagogia spiritus, ne seruiat voluptatibus, & spurcitiis. Quod si interim relinquit nos Christus seruire miseram quandam seruitutem sub stimulis carnis, & infinitis ærumnis mundi huius, facit hoc, vt in isto exercitio per suam gratiam habeamus lucrum vitæ, & inæstimabilem meritorum thesaurum, sicut optimè exponit Apostolus secundæ Corinth quarto, dicens. Propter quod non deficimus, sed licèt is qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is qui intus est, renouatur de die in diem. Id enim quod in præsenti est momentaneum, & leue tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur; Quæ enim videntur temporalia sunt, quæ autem non videntur æterna. Tandem liberabit carnem nostram ab omni penitus seruitute cum mortale hoc induerit immortalitatem. Sed & illud animaduersione dignum est, quod ad victoriam Christi explicandam potissimum pertinet, liberabit vtique nos Christus Dominus ab omni inferno, sed ordine quodam.

2. Cor. 4.

Nam primum statim a passione sua abstulit totū limbum patrū, simul ac semel veluti morsum vnum de inferno, iuxta illud. Ero morsus tuus ô inferne, secum ducens ad regnum patris totam illam captiuitatem patrū, quæ erat in limbo; deinde a purgatorio quotidie spolia detrahit transmittendo indesinenter animas purgatas ad gloriam patris; præterea, inferni damnatorum fauces sic conclusit, vt vltra deglutire non possit animas vllas Christi sanguine purgatas a peccatis. Tandem per iudicium finale proiecturus est totum infernum tam morte in stagnum ignis, vt habetur Apocalyp. vigesimo. Quod si dicat Theologus, quid est, quòd Christus non sanauit totum hominem simul & semel, cur non statim liberauit nos per gratiam suam, a miseriis, & ærumnis huius vitæ, & a cupiditatibus carnis, quæ militat aduersus spiritum, responsum habemus in promptu. Id namque fecit Christus multis ex causis, prima, quia per gratiam Christi in vita præsenti homo efficitur Christi membrum: quare conueniens est, vt id agatur in membro incorporato, quod actum est in capite. Christus autem a principio suæ conceptionis fuit plenus gratia, & veritate: habuit tamen corpus passibile, & mortale, quod post mortem, & passionem ad vitam gloriosam resurgeret. Vnde Christianus in iustificatione gratiam consequitur, quantum ad animam, habet tamen corpus passibile, vt pro Christo pati possit, sed tandem ad impassibilem vitam resuscitabit. Secundò, hoc fuit conueniens propter spirituale exercitium, vt pugnans homo contra concupiscentiam, & alias passibilitates,

Apoc, 20.

Iudi. 3. tates, victoriæ coronam acciperet, cuius figura est Iudi. 3. Hæ sunt gentes, quas Dominus dereliquit, &c. Tertiò, hoc fuit conueniens, ne homines ad Christum accederent propter impassibilitatem præsentis vitæ, & non propter gloriam vitæ æternæ: diminuitur tamen concupiscentia, vt non dominetur, nec ab ipsa iustificatus iniustus superetur. Quartò, conueniens fuit, vt sicut natura procedit de imperfecto ad perfectum, ita & gratia primum est semen, deinde gramen, tertiò seges, tandem panis ad vsum commodus. Similiter in generatione hominis primum fœtus humanus, deinde infans, postea puer, exinde adolescens, denique vir perfectus: sic in regeneratione spirituali sunt veluti quædam initia futuræ fœlicitatis per meritum Christi nobis concessa, quæ deinceps tempore nostraq; diligentia paulatim crescunt in operis consummationem.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm per passionem Christi simus Deo reconciliati.

273 Supra q. 49. arti. 4. cor. & 3. d. 19. art 5. quęst. 1. & opusc. 60. c. 18. co. 8.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd per passionem Christi non simus Deo reconciliati. Reconciliatio enim nõ habet locum inter amicos. Sed Deus semper dilexit nos (secundum illud Sapien. 11. Diligis omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti. Ergo passio Christi non reconciliauit nos Deo.

¶ 2. Præterea, Non potest idem esse principium & effectus: vnde gratia, quæ est principium merendi, non cadit sub merito. Sed dilectio Dei est principium passionis Christi, secundum illud Ioann. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Non ergo videtur, quòd per passionem Christi simus reconciliati Deo, ita quòd de nouo nos amare inciperet.

¶ 3. Præterea, Passio Christi impleta est per homines Christum occidentes, qui ex hoc grauiter Deum offenderunt: Ergo passio Christi est magis causa indignationis, quàm reconciliationis Dei.

¶ Sed contra est, quod Apostolus dicit Romanorum 6. Reconciliati sumus Deo per mortem filij eius.

Respondeo dicendum, quòd passio Christi est causa reconciliationis nostræ ad Deum dupliciter. Vno modo, in quantum remouit peccatum per quod homines cõstituuntur inimici Dei: secundũ illud Sapien. 14. Similiter odio sunt Deo impius & impietas eius, & in Psal. 6. Odisti omnes qui operantur iniquitatem. Alio modo in quantum est sacrificium Deo acceptissimum: est enim hoc propriè sacrificij effectus, vt per ipsum placetur Deus. Sicut cum homo offensam in se cõmissam remittit propter aliquod obsequium acceptum, quod ei exhibetur. Vnde dicitur 1. Regum vigesimosexto. Si Dominus incitat te aduersum me, odoretur sacrificiũ. Et similiter tantum bonum fuit, quòd Christus voluntariè passus est, quòd propter hoc bonum in natura humana inuentum, Deus placatus est super omni offensa generis humani, quantum ad eos, qui Christo passo coniunguntur secundum modum præmissum.

Ad primum ergo dicendum, quòd Deus diligit omnes homines, quantum ad naturam, quam ipse fecit: sed odit omnes quantum ad culpam, quam contra eum homines committunt: secundum illud Eccle. 12. Altissimus odio habet peccatores.

Ad secundum dicendum, quòd passio Christi non dicitur quantum ad hoc Deo nos reconciliasse, quòd de nouo nos amare inciperet: cum scriptum sit Hieremiæ trigesimoprimo. In charitate perpetua dilexi te. Sed quia per passionem Christi, sublata est odij causa, tum per ablutionem peccati, tum per recompensationem acceptabilioris boni.

Ad tertium dicendum, quòd sicut occisores Christi homines fuerunt, ita & Christus occisus. Maior autem fuit charitas Christi patiẽtis, quàm iniquitas occisorum. Et ideo passio Christi magis valuit ad reconciliandum Deum toti humano generi, quàm ad prouocandum ad iram.

SVMMA TEXTVS.

Cõclusio. Rom. 6.

COnclusio est affirmans, & probatur ex illo quod dicitur Rom. 6. Reconciliati sumus Deo per mortem filij eius. Idem confirmatur manifesta ratione. Nam passio Christi est causa nostræ reconciliationis ad Deum, vno modo redimendo nos a peccato, per quod eramus inimici, alio modo prout fuit Deo sacrificium acceptissimum, ita vt per ipsum Deus placatus sit super omni offensa generis humani quantum ad eos, qui Christo coniunguntur.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Quomodo Christus dominus fuerit causa qd Deus nos amet.

APparet profectò, quòd Christus Dominus per suam passionem cum Deo patre nos non reconciliauerit. Nam quòd simus Deo reconciliati per mortem Christi significat planè, & apertè, quod Christus fuerit causa, qd Deus nos amauerit, at hoc impossibile omnino videtur, nam actus amoris, & dilectionis in Deo, & quicquid est in Deo, est ipse Deus, ergo non habet causam, & ex consequenti, Christus non fuit in causa, quòd Deus nos amauerit. Vt hæc obiectio repellatur scire oportet, reconciliationem, qua sumus Deo per mortem filij eius reconciliati, non sic, vt etiam inquit Augustinus, accipiendam esse, quasi filius ideo nos Deo reconciliauerit, vt iam Deus inciperet amare nos, quos oderat, sicut reconciliatur inimicus inimico, vt deinceps sint amici, & inuicem diligant, qui oderant: sed sic accipiendam esse, vt iam nos reconciliati simus ei ab æterno diligenti nos, cum quo nos propter peccatum inimicitias habebamus, illa verò charitatem erga nos habebat, etiam cum inimicitias aduersus eum operaremur, ille semper dilexit nos, & tamen ei verissimè dictum est. Odisti omnes, qui operantur iniquitatẽ. *Proinde* & miro, atq; diuino quodam modo nos diligebat etiam quando nos oderat, odicns iniquitatẽ in nobis, diligens tamen nos ad gratiæ suæ beneficium largiendum propter Christi meritum. S. d vt argumentum propositum in principio euidentius confutetur, dicat Theologus, Christum Dominum per suam mortem fuisse causam, vt reconciliati simus Deo, & vt Deus nos amet, & diligat, in Christo nanque, & per Christum elegit nos ante mundi constitutionem, sed vt hæc vera sint, non est necesse, quòd Christus Dominus per suam mortem fuerit causa dilectionis, aut

August.

actus amandi, qui in Deo existit, sed satis est, quòd Christus fuerit causa, propter quam Deus conferat nobis gratiam, & amicitiam, cæteraq; munera, quæ suis electis concedere solet. Hæc est doctrina D.Thom. 1. par. quæst. 23. artic 5. enim quæritur, inquit, an detur causa diuinæ prædestinationis, aut voluntatis, nullus est tam insanæ mentis, qui dicat merita Christi Domini, aut cuiuscunque alterius creaturæ esse causam diuinæ voluntatis ex parte actus volendi. Nam actus volendi in Deo Deus est, vnde nullam potest habere causam, sed potest assignari ratio ex parte volitorum in quantum Deus vult esse aliquid propter aliud, & sic Deus voluit condere mundum propter hominem, & ad nostrum propositum confirmandum Deus amat nos, & elegit nos propter Christum, vult enim vnum propter aliud. Ex hoc tamen non est consequens, quòd Christus fuerit causa actus volendi, qui est in Deo. Eandem doctrinã habet Diuus Thomas 1. par. quæst. 19. artic. 5. Vidi ego quendam hominem doctissimum dicentem, quod licèt Christus Dominus per passionem suam non fuerit causa actus volendi, qui est in Deo absolutè, & simpliciter, fuit tamen causa eiusdem actus, vt terminatur ad homines, quos diligit propter Christum. Dicebat insuper Christum Dominum non solum meruisse nobis gratiam creatam, quæ animis nostris infunditur, sed etiam increatam, cuiusmodi est ille actus amandi, qui in Deo ab æterno existit. Sed vt verum fatear, hæc sententia visa est mihi plusquam falsa, & hominis non intelligentis, in quo sensu Christus dicatur fuisse causa nostræ reconciliationis cum Deo, & prædestinationis omnium hominum. Certè non est sensus, quòd causa fuerit actum volendi, aut prædestinandi, qui est in Deo, nam hic actus cum sit ipsemet Deus incausabilis est, alioquin aliquid causatum ab alio esset in Deo, quod asserere a Catholica doctrina videtur alienum. Sensus ergo prædictarum propositionum verus, & Catholicus iam a nobis demonstratus est. De qua etiam re videndus est D.Thom. hic in solutione secundi.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm Christus sua passione aperuit nobis ianuam cæli.

174 3 dist. 18. art. 6. q. 2. & 3. & d. 29. arti. 3. & 4. di. 4. q. 2. art. 2. q. 6. & veri. q. 29. artic. 7. ad 9.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quòd Christus sua passione non aperuit nobis ianuam cœli. Dicitur enim Prou. 11. Seminanti iustitiã, merces fidelis. Sed merces iustitiæ est introitus regni cœlestis. Ergo videtur, quòd sancti Patres qui operati sunt opera iustitiæ, fide consecuti essent introitum regni cœlestis etiam absque Christi passione. Non ergo passio Christi est causa apertionis ianuæ regni cœlestis.

¶ 2. Præterea, Ante passionem Christi Helias raptus est in cœlum: vt dicitur 4. Reg. 2. Sed effectus non præcedit causam. Ergo videtur, quòd apertio ianuæ cœlestis non sit effectus passionis Christi.

¶ 3. Præterea, Sicut legitur Matthæi. 3. Christo baptizato aperti sunt ei cęli. Sed baptismus præcessit passionem. Ergo apertio cœli non est effectus passionis Christi.

¶ 4. Præterea, Mich. 2. dicitur, Ascendit pandẽs iter ante eos. Sed nihil aliud videtur esse pandere iter cœli, quàm eius ianuam aperire. Ergo videtur, quòd cœli ianua sit nobis aperta, nõ per passionem Christi, sed per ascensionem eius.

Sed contra est, quod Apostolus dicit Heb. 10. Habemus fiduciam in introitu Sanctorum, scilicet cœlestium, in sanguine Christi.

Respondeo dicendum, quòd clausio ianuę est obstaculum quoddam prohibẽs homines ab ingressu. Prohibebantur autem homines ab ingressu regni cœlestis propter peccatum, quia sicut dicitur Isa. 35. via illa sancta vocabitur, & non transibit per eam pollutus. Est autem duplex peccatum impediens ab ingressu regni cœlestis. Vnum quidem commune totius humanæ naturæ, quod est peccatum primi parentis, & per hoc peccatum præcludebatur homini aditus regni cœlestis. Vnde legitur Gene. tertio, quòd post peccatum primi parentis, collocauit Deus cherubim, & flammeum gladium atque versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ. Aliud autem est peccatum speciale vniuscuiusque personæ, quod per proprium actum committitur vniuscuiusq; hominis. Per passionem autem Christi liberati sumus, non solùm a peccato communi totius humanæ naturę, & quantum ad culpam, & quantum ad reatum pœnæ, ipso soluente pretium pro nobis, sed etiam a peccatis propriis singulorum, qui communicant eius passioni per fidem, & charitatem, & fidei sacramenta. Et ideo per passionem Christi aperta est nobis ianua regni cœlestis. Et hoc est, quod Apostolus dicit Hebr. nono, quòd Christus assistens pontifex futurorum bonorum, per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta, æterna redemptione inuenta. Et hoc figuratur Numeri 35. vbi dicitur, quòd homicida manebit ibi, scilicet in ciuitate refugij, donec Sacerdos magnus, qui oleo sancto vnctus est, moriatur, quo mortuo poterit in domum suam redire.

Ad primum ergo dicendum, quòd sancti Patres operando opera iustitiæ, meruerunt introitum regni cœlestis per fidem passionis Christi (secundum illud Heb. 11. Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam) per quam etiam vnusquisque a peccato purgabatur, quantum pertinet ad emundationem propriæ personæ. Non tamen alicuius fides, vel iustitia sufficiebat ad remouendum impedimentum, quod erat per reatum totius humanę creaturæ: quod quidem remotum est pretio sanguinis Christi. Et ideo ante passionem Christi nullus intrare poterat regnum cœleste, adipiscendo scilicet beatitudinem æternam, quæ consistit in plena Dei fruitione.

Ad secundum dicendum, quòd Helias subleuatus est in cęlum aereum: non autem in cœlum empyreum, qui est locus Sanctorum. Et similiter etiam Enoch raptus est ad Paradisum terrestrem: vbi cum Helia simul creditur viuere vsque ad aduentum Antichristi.

Ad tertium dicendum, quòd (sicut supra dictum est.*) Christo baptizato aperti sunt cœli, nõ propter ipsum Christum, cui semper cęlũ patuit, q. 39. ar. 5.

sed

ſed ad ſignificandum, quòd cœlum aperitur baptizatis baptiſmo Chriſti, qui habet efficaiam ex paſſione ipſius.

Ad quartum dicendũ, quòd Chriſtus ſua paſſione meruit nobis introitum regni cœleſtis, & impedimentum remouit. Sed per ſuam aſcenſionem nos quaſi in poſſeſſionem regni cœleſtis introduxit. Et ideo dicitur, quòd aſcendit pandens iter ante eos.

SVMMA TEXTVS.

Cõcluſio. Heb. 10. COnclusio eſt affirmãs, & patet ex illo Heb. 10. Habemus fiduciam in introitum ſanctorum, ſcilicet cęleſtium in ſanguine Chriſti. Idem patet ex ratione Theologiæ, nam tollere peccata, quo ad culpam, & pœnam eſt aperire ianuam regni cœlorũ; per ipſam autem paſſionem non ſolum liberati ſumus à peccato communi totius humanæ naturæ, ſed etiam à peccatis propriis ſingulorum qui communicant eius paſſioni per fidem, charitatem, & fidei ſacramenta. Quod figurabatur Num. 35. (Num. 35.) vbi dicitur, quòd homicida manebit in ciuitate refugij, donec ſacerdos magnus, qui oleo ſancto vnctus eſt, moriatur, quo mortuo poterit in domum ſuam redire. Et Apoſtolus ad Hebr. 9. (Hebr. 9.) Chriſtus aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum, per proprium ſanguinem introiuit in ſancta, æterna redemptione inuenta.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo non ſunt admodum difficiles dubitandi rationes, illa tamen eſt prima. Vtrùm, ſi virgo beatiſſima mortua fuiſſet ante Chriſti paſſionẽ ſtatim euolaſſet in cœlum, pateretq; illi ianua regni cœlorum? Ratio quæſtionis eſt; nam beatiſſima Virgo erat in gratia, & non habuit peccatum originale, vt pia quorundam Theologorum opinio præſefert, ergo ſtatim euolaſſet in cœlum. Secunda dubitatio eſt, quid eſt, quòd hic docet Diuus Thomas per paſſionem Chriſti apertã fuiſſe ianuam regni cœlorum, cum in aliis locis ſuæ doctrinæ mínimè paucis aſſerat per baptiſmum ianuam regni cœlorum nobis eſſe apertam. Vt iſtæ dubitationes exponantur, tria ex diuina Theologia ſunt obſeruanda. (Quid ſit clauſio & apertio regni cœlorum.) Primùm eſt, quòd clauſio regni cœlorum eſt priuatio diuinæ fruitionis poſt hanc vitam, orta, & cauſata ex peccato, & proptereà aperire cœlum, nihil aliud eſt prorſus, quàm auferre peccatum, quo ad culpam, & quo ad pœnam. Sublato ſiquidem ſic peccato, exploratum eſt, quòd tollitur fruitionis diuinæ priuatio, vt pœna peccati, ac per hoc ſimpliciter tollitur, quia non niſi vt pœna priuationem illam diuina benignitas retinebat. Secundò obſeruandum eſt, quòd Chriſtus ſua paſſione liberauit membra ſua ab omni culpa, & ab omni pœna, quoniam vt Apoſtolus ſcribit: abundantius eſt Chriſti donum, quàm fuerit Adæ damnum, ſed vt experientia teſtatur, & ex dictis in præcedentibus articulis liquidum eſt, liberatio iſta paulatim, & ordine quodam in executionẽ mandatur configurando nos ipſi Chriſto. Quo fit, vt Chriſtus liberauerit nos ab omni pœna peccati tam originalis, quàm actualis, ſed ordine quodam, & media configuratione ad Chriſtum conſequimur immunitatẽ à culpa, & pœna totaliter. Tertiò aduertendum eſt, quòd quia primus homo peccauit, non ſolum vt ſingularis perſona, ſed etiam vt principium humanæ naturæ, ideo peccatum originale erat dupliciter mundandum, & ex parte, qua ſingularum eſt perſonarum, & ex parte, qua totius humanæ naturæ ſeminaliter ab Adam deſcendentis. Et quo ad perſonalia quidẽ olim per circunciſionem, vel aliquod ſacrificium, & nunc per baptiſmum purgatur humanum genus ab originali peccato Ad ſecundum autẽ nec circunciſio olim, nec baptiſmus poſtea ſuffecit vt patet de baptizatis baptiſmo Chriſti mortuis ante Chriſti paſſionẽ. Nullus.n. illorũ liber fuit a pœna clauſuræ regni cœlorum. Hæc enim pœna, ſicut & mors corporalis ex peccato originali vt naturę eſt, conſequuta eſt, & ad vtranque abolendam paſſio Chriſti fuit neceſſaria, quamuis diuerſimodè ab hac, & illa nos eripuerit: quoniam a ſpirituali pœna priuationis diuinæ fruitionis, ſic nos liberauit, quòd ſtatim exhibuit effectum. Et inde eſt, quod modo baptizati, ſi moriuntur, ſtatim, beati ſunt: beneficium ſiquidem hoc, eſt baptiſmi non ſimpliciter, ſed ratione ſtatus, quo ſcilicet Chriſti paſſio conſommata eſt. Et quia baptiſmus ad hoc inſtitutus eſt, vt eſſet ſacramentum in tali ſtatu, quamuis inchoatiuè parum ante cœperit; ideo baptiſmo attribuitur aperire cœleſtem ianuam, quod præfiguratum eſt, cum Chriſto baptizato cęli aperti ſunt. (Aliter baptiſmo, aliter paſſioni Chriſti attribuitur apertio ianuæ regni cœlorum.) Sed immortalitatis beneficium non ſtatim exhibuit, quamuis tunc fecerit, cum mortem noſtram moriendo deſtruxit: ſed media conformitate noſtra ad ipſum morientem, immortalitatem longè excellentiorem illa, quæ fuit in ſtatu innocentię, nobis exhibebit in tempore reſurrectionis: cum hoc etiam, quod in capite noſtro, ipſo ſcilicet Chriſto homine, iam immortalitatem corporis cõſequuti ſumus per ipſius paſſionem. His conſtitutis. Ad primum argumentum dicendum eſt, eſſe certiſſimum ianuam regni cœlorum ſemper fuiſſe clauſam vſque ad mortem Chriſti, vnde ſi beatiſſima Virgo ante hoc tempus mortua fuiſſet, illuc ſtatim non aſcendiſſet, (Beatiſſima Virgo ſi ante paſſionẽ Chriſti mortua fuiſſet, nõ ſtatim in cęlũ aſcendiſſet.) Quanquam enim beata Virgo non contraxerit peccatũ originale, vt eſt in opinione multorum, deſcendit tamen ab Adam per actiuam generationem, in quo, & per quẽ contraxit debitum moriendi, debitum quoque non intrandi in regnum cęlorum, donec per Chriſti paſſionem eius ianua reſeruata eſſet.

¶ Ad ſecundum argumentum ex dictis patet, quid dicendum ſit, & ideo ad alium articulum progrediamur.

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm Chriſtus per ſuam paſſionem meruerit exaltari.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſtus per ſuam paſſionem non meruerit exaltari. (175 3. diſt. 18. art. 4. q. 3.) Sicut enim cognitio veritatis eſt proprium Deo, ita & ſublimitas: ſecundum illud Pſal. 112. Excelſus ſuper omnes gentes Dominus: & ſuper cœlos gloria eius. Sed Chriſtus, ſecundum quod homo, habuit cognitionem omnis veritatis, non ex aliquo merito præcedente, ſed ex ipſa vnione Dei & hominis: ſecundum illud Ioann. 1. Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti a patre, plenum gratiæ & veritatis. Ergo neque exaltationem habuit ex merito paſſionis, ſed ex ſola vnione.

¶ 2. Præterea, Chriſtus meruit ſibi a primo inſtanti ſuæ conceptionis, vt ſupra habitum eſt, * non autem maior charitas fuit in eo tempore paſſionis, quàm ante. (q. 19. ar. 4. & q. 34. artic. 4.) Cùm ergo charitas ſit merendi principium, videtur, quòd non magis meruerit per paſſionem, ſuam exaltationem, quàm ante.

¶ 3. Præterea, Gloria corporis reſultat ex gloria animæ, vt Augu.* dicit in Epiſtola ad Dioſcorum. (Epiſt. 56. ante med. tom. 2.) Sed Chriſtus per paſſionẽ ſuam non meruit exaltationem quantum ad gloriam animæ, quia anima eius fuit beata a primo inſtanti ſuæ conce-

ptionis. Ergo neq; etiam per passionem meruit exaltationem, quantum ad gloriam corporis.

¶Sed contra est, quod dicitur Philip. 2. Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum.

Respondeo dicendum, quòd meritum importat quandam æqualitatem iustitiæ: vnde & Apostolus dicit Romanorum quarto, quod ei, qui operatur, merces imputatur secundum debitum. Cùm autem aliquis ex sua iniusta voluntate sibi attribuit plus, quàm sibi debeatur, iustum est, vt diminuatur etiam quantum ad id quod sibi debebatur: sicut cùm furatur quis vnam ouem, reddet quatuor, vt dicitur Exod. vigesimosecundo. Et hoc dicitur mereri, in quantum per hoc punitur eius iniqua voluntas. Ita etiam cùm aliquis sibi ex iusta voluntate subtrahit, quod debebat habere, meretur vt sibi amplius superaddatur, quasi merces iustæ voluntatis. Et inde est, quòd sicut dicitur Lucæ 14. Qui se humiliat, exaltabitur. Christus autē in sua passione seipsum humiliauit infra suam dignitatē, quantum ad quatuor. Primò quidem, quantum ad passionem & mortem, cuius debitor non erat. Secundò, quantum ad locum, quia corpus eius positum est in sepulchro, & anima in inferno. Tertiò, quantum ad confusionem & opprobria, quæ sustinuit. Quartò, quantum ad hoc, quòd est traditus humanæ potestati, secundum quod ipse dicit Pilato. Ioan. decimonono. Non haberes in me potestatem, nisi datum tibi esset desuper. Et ideo per suam passionem meruit exaltationem quantum ad quatuor. Primò quidem, quantum ad resurrectionem gloriosam: vnde dicitur in Psal. 138. Tu cognouisti sessionem meam, id est, humilitatem meæ passionis, & resurrectionem meam. Secundò, quantum ad ascensionem in cœlum: vnde dicitur Ephes. 4. Descendit primùm in inferiores partes terræ: qui autem descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cœlos. Tertiò, quātum ad consessum paternæ dexteræ, & manifestationem diuinitatis ipsius: secundum illud Isa. 52. Exaltabitur & eleuabitur, & sublimis erit valde: sicut obstupuerunt super te multi, sic inglorius erit inter viros aspectus eius. Et Philip. secundo, dicitur. Factus est obediens vsq; ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen: vt scilicet ab omnibus nominetur Deus, & omnes ei reuerentiam exhibeant sicut Deo. Et hoc est quod subditur. Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum. Quartò, quantū ad iudiciariam potestatem: dicitur enim Iob 36. Causa tua quasi impij iudicata est, causam iudiciumq; recipies.

Ad primum ergo dicendum, quòd principiū merendi est ex parte animæ, corpus autē instrumentum meritorij actus. Et ideo perfectio animę Christi, quæ fuit merendi principium, nō debuit in eo acquiri per meritum, sicut perfectio corporis, quod fuit passionis subiectum, & per hoc fuit ipsius meriti instrumentum.

Ad secundum dicendū, quòd per priora merita Christus meruit exaltationem ex parte ipsius animæ, cuius voluntas charitate & alijs virtutibus informabatur. Sed in passione meruit suam exaltationem per modum cuiusdam recompensationis, etiam ex parte corporis: iustum est enim, vt corpus quod fuerat ex charitate passionis subiectum acciperet recompensationem in gloria.

Ad tertium dicendum, quòd dispensatione quadam factum est in Christo, vt gloria animæ ante passionem non redundaret ad corpus, ad hoc quòd gloriam corporis honorabilius obtineret, quando eam per passionem meruisset. Gloriam autem animæ differri non conueniebat, quia anima immediatè vniebatur Verbo, vnde decens erat, vt gloria repleretur ab ipso Verbo: sed corpus vniebatur Verbo mediante anima.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio est affirmatiua, persuadeturque ex illo ad Philip. 2 Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum. Certè Christus meruit per suam passionē exaltari, quia humiliauit semetipsum infra suam dignitatē quantum ad quatuor. Primò, quantum ad passionem, & mortem, cuius nō erat debitor. Secundò, quantum ad locum, quia corpus fuit positum in sepulchro, & anima in inferno. Tertiò, quantum ad confusionem, & opprobria quæ sustinuit. Quartò, quantum ad hoc, quòd est traditus humanæ potestati, id est, Pilato. Vnde quantum ad quatuor est exaltatus. Primò, quantum ad gloriosam resurrectionem. Secundò, quantum ad ascensionem in cœlum. Tertiò, quantum ad manifestationem diuinitatis ipsius, & consessum dexteræ. Quartò, quantum ad iudiciariam potestatem. Cōclusio. Phil. 2.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Quemadmodum Christus per passionem suam meruerit exaltari, non est necesse in præsentia edisseri a nobis. Nam de hac re diximus copiosissimè supra cum de merito Christi ageremus. Hoc in loco solum libet commemorasse illam sententiam Diui Pauli ad Philip 2. Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum. Dictio illa (propter) significat Christi humilitatem, & obedientiam tantæ fuisse æstimationis, & tanti meriti apud patrem, vt propter eam ipsum exaltauerit, & euexerit in summam sublimitatem. Sic doctores omnes, tam Græci, quam Latini interpretantur. Quod est animaduertendum propter Caluinum, qui nouè interpretatur dictiones, propter quod, vt nimirum consequentiam significent, non causam. Vt sensus sit. Christus humiliauit se, & factus est patri obediens vsque ad mortem, post hanc humiliationem, & obedientiam Deus pater ipsum exaltauit. Sed nemo non videt istam interpretationem esse extortam, & minimè quadrare cum sententia Diui Pauli. Meruit itaque suam exaltationem. Sed quidam interpretantur, quòd exaltauit illum, dum excitauit a mortuis, & impassibilitatem, & immortalitatem donauit. Rursus, cum consedere eum fecit ad dexteram suam in cœlestibus. Alijs magis placet, quòd hæc exaltatio intelligatur in eo, quod dederit ei nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu, &c. Itaque merito obedientiæ Christo donatum est Explicatur locus Pauli ad Phil. 2. de exaltatione Christi.

nomen

nomen Dei, sed tunc accipiendum est secundum tropum scripturæ familiarem, quo res dicitur fieri, quando innotescit. Dedit igitur ei nomen, id est, pater fecit, vt diuinitas Christi, vel nomen Dei, quod ab initio habuit, innotesceret orbi, & ab omnibus agnosceretur passim, & prædicaretur Deus, meruitq; hanc exaltationem, non merito de congruo, quo genere merendi nos meremur bona temporalia, verum etiam merito de condigno, & de toto rigore iustitiæ. Nihil enim Christus meruit, quod propter merentis dignitatem non debeatur ei de toto rigore iustitiæ. Nam dedit pro eo non solum æquale, sed etiam superexcedens pretium. Et hæc de isto articulo, & de tota quæstione.

FVSIOR, ET COPIOSIOR quæstionis quadragesimænonæ expositio.

Quid habemus in Christo & per Christum.

IN quæstione quadragesimaoctaua, & quadragesimanona fusissimè disputauimus de vberrimis fructibus passionis Domini nostri Iesu Christi, ostendimusq; ex diuinis literis Christum Iesum Dei filium per passionem suam, plenam perfectamq; toti mundo salutē obtinuisse, ac meritum esse, pro omnium hominum peccatis abundè satisfecisse, ipsumq; factum esse nobis redemptorem, victorem, liberatorem, reconciliatorem, mediatorem, viuificatorem, restauratorem, victimam, & sacrificium, sapientiam, iustitiam, satisfactionem, redemptionem, viam, vitam, veritatem. Sed quia non omnes ex merito Christi saluantur, neque omnes fructus vberrimos suæ passionis participant, operæpretium est considerare, cur fructus passionis Christi in quosdam Adæ filios perueniat, in quosdam verò non perueniat, & vtrùm diuersitas hæc contingat propter diuersitatem hominum secundum liberas voluntates diuersimodè sese habentium ad Christi meritum, præparantium, videlicet, se, aut non præparantium, credentium, aut nō credentium, obedientium Euangelio Christi, aut verò illud contemnentium. Vt ergo disputatio hæc certiori methodo procedat nonnulla axiomata fidei nostræ sunt præmittenda.

Primum axioma fidei nostrę ad explicādū quid habeam' p Christū.

¶Primum est. Christus Dominus est redemptor omnium, & pro omnibus mortuus est, proq; omnium hominum delictis abundè satisfecit. Hoc axioma est primum principium religionis Christianæ, & asseritur planè in diuinis literis 2. Cor 5. Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. Ad Coloss. 1. in ipso complacuit omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare, & per eum reconciliare omnia in ipso, pacificans per sanguinē crucis eius, siue quæ in terris, siue quę in cœlis sunt. Ad Ephes. 1. proposuit Deus omnia instaurare in Christo, quæ in cœlis, & quæ in terra sunt in ipso. Et primæ Ioan. 2. ipse est propitiatio pro peccatis nostris, & non pro nostris tantum, sed & totius mundi. Et ad Hebræos secundo dicit Paulus: Christū minoratū ab Angelis in modico propter passionem mortis, gloria, & honore coronatum, vt gratia Dei gustaret mortem pro omnibus. Quem locum exponens Chrysostomus in cōmentariis in Epistola ad Hebræos, sic scribit. Gratia Dei pro omnibus gustauit mortem, non pro fidelibus tantum, sed pro mundo vniuerso, & ipse quidem Christus pro omnibus mortuus est, tametsi non omnes credunt, ille quod suum erat impleuit. Vnde Leo Papa, Dominus noster Iesus peccati mortisq; destructor sicut nullum a reatu liberum reperit, sic liberandis omnibus venit. Idem probatur ex illa insigni sententia secundæ ad Timoth. ca. 2 vnus est mediator Dei & hominum Iesus Christus, qui dedit semetipsum in redemptionem pro omnibus. Et secundæ Corint. 5. apertè dicitur, quòd Christus mortuus est pro omnibus.

1. axioma. Christ' dominus est omniū redemptor. 2. Cor 5. Colos. 1. Ephes. 1. 1. Ioan. 2. Heb. 2. Chrysost. Leo Papa. 2. Tim. 2. 2. Cor. 5.

2. axioma. Ratio & methodus salutis acquirendæ.

¶Secundum axioma. In eo salutis nostræ ratio sita est, & consistit, vt sciamus, quomodo salutarem hunc, atque ditissimum thesaurum nobis applicare, atque adiungere possimus. Certè Christus est fluuius aquæ viuæ, est fons de cuius plenitudine nos omnes accepimus, ex hoc vno fonte quicquid ad salutem pertinet humani generis procedit, ac proficiscitur. Ex Christo namq; neque aliunde Dei gratiam, peccatorum remissionem, nostri liberationem, salutem omnem, & beatitudinē haurire possumus, & debemus. Sed oportet, & omnino necessarium est, vt bibamus ex hoc fonte, alioquin nihil proficit; vt hunc thesaurū ditissimum arripiamus, & ad nostros vsus adiungamus, alioquin nihil cōmodi, aut vtilitatis habebimus. Vt enim si quis fons nostras prę(ter)fluat ædes, siti neutiquā nos leuat, nisi arrepto poculo aquam inde exhaustam potemus: ita, quamuis hæc generalis reconciliatio reuera confecta sit per mortem Christi, nihilominus tamen necessum est, vt in peccatis suis moriantur, quicunque non sciunt hanc rationem, & methodum, qua sibi quisque fructus passionis Domini adiungere, & applicare sibi possit. Quod apertè significat Paulus secundæ Cor. 5. inquiens: quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, & posuit in nobis verbum reconciliationis, pro Christo ergo legatione fungimur, tanquā Deo exhortante per nos, obsecramus pro Christo reconciliamini Deo. Audis hic Deum in Christo mundū omnem reconciliasse sibi, Turcas vtique, & Æthnicos, haud secus quàm nos, & hanc generalem humani generis redemptionem per vniuersum orbem denunciat, & per apta, atq; opportuna media offert his verbis. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo: fecisse Deum quod illius erat, & totius orbis reconciliationem in Christo statuisse, manifestum est, ergo quod vestri est muneris etiam vos facitote, thesaurum quem Christus acquisiuit apprehendere non pigeat, eoq; perfruamini, & ad æternam vobis cedet salutem. Certè tota ratio nostræ salutis in eo consistit, vt induamus Christum, iuxta illud: induimini Dominum Iesum Christum, bibere, & manducare Christum, iuxta illud: nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis. Et iterum. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinē, in me manet, & ego in illo. Debet vtique manere in Christo, sicut palmes manet in vite, iuxta illud Ioan. 15. Ego sum vitis, vos palmites, qui manet in me, & ego in illo hic fert fructum multum, si quis in me non manserit, mittetur foras, & arescet, &c. Et post pauca. Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcunq; volueritis, petetis, & fiet vobis. Et vt semel explicem, qua ratione Christū, & eius vberrima beneficia, vt nobis prosint, suscipiamus, in hoc certè consistit totum negocium salutis humanæ, vt suscipiamus & retineamus in corde nostro magnum illud donum, quod pater cęlestis nobis contulit, hoc est, Christum Dominū filium Dei vnigenitum. Hoc est opus veri, & perfecti Christiani recepisse scilicet Christum, vt nō sit ex illorum numero, de quibus dicit Ioannes in Euangelio. In propria venit, & sui eum nō receperunt, sed potius sit ex illorum cœtu, de quibus subdit idem Ioannes. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Sed si quæras modum, quomodo Christus sit suscipiendus, vt prosit ad vitam æternā, ipse Dominus distinctè docuit Ioan. 3. dicens. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternā. Ex qua sententia manifestè colligitur, quòd tunc Christum ad salutem suscipimus, quando credimus in eum per fidem, quæ per charitatem operatur. Itaq; in hac fide operatoria per charitatem ratio nostræ salutis cōsistit, per quam merita Christi Domini, & eius vberrima beneficia nobis applicantur, vt prosint. De qua re infra erit abundantissimus sermo.

Ioan. 6. Ioan. 15. Ioan. 3.

3. axioma

¶Tertium axioma, quod sequitur ex præcedentibus. Tametsi Christus pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis eius beneficium recipiunt, sed hi duntaxat quibus meritum passionis eius cōmunicatur. Nam sicut reuera homines nisi ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur iniusti, cum ea propagatione, per ipsum dum concipiuntur, propriam iniustitiam contrahunt, ita nisi in Christo renascerentur, nunquam iustificarentur, cum ea renascentia, per meritum passionis eius gratia, qua iusti fiunt, illis tribuatur. Pro hoc beneficio Apostolus gratias nos semper agere hortatur patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorū in lumine, &

eripuit

eripuit de potestate tenebrarum, transtulitq; in regnum filij dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem, & remissionē peccatorum. Quod vt euidentius explicetur, sciendum est, quòd quanquam Christus passione mortis suæ sufficienter meruit omnibus gratiam, & salutem, sic quod ex parte meriti eius, nulla est insufficientia ad propitiandum Deum pro peccatis totius mundi, tamen hoc ipsum eius meritum non operatur actu salutem, nisi in his qui regenerantur sanguine passionis eius, & regenerati manent in fide ipsius, & obedientia, iuxta has scripturas. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnū Dei, Ioan. 3. Qui verò crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, scilicet per meritum passionis Christi, Marc. vlt. Item. Qui factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis. Non quidē factus effectiuè causa salutis omnibus simpliciter, neque omnibus credentibus quocunq; modo, sed omnibus obtemperantibus sibi, hoc est, omnibus sic credentibus, vt fides ad cor transeat, & in debitam obedientiam credentis affectum commutet, sicuti suprà demonstratum est. Vnde Ioannes: Qui dicit se in Christo manere (hoc est, qui dicit se participem esse eorum quę Christi sunt) debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. 1 Ioan. 2.

Ioan. 3.
Mat. vlt.
1. Ioan. 2.

4. axioma

De sufficientia, & efficientia meriti Christi.

¶Quartum axioma. Ex supradictis scripturis euidenter colligitur distinctio, quæ in omnium Theologorum ore versatur, de sufficientia, & efficientia meritorū Christi: Quantum ad sufficientiam omnibus valet, quia pretium pro omnium hominū peccatis sufficit, & prodesset omnibus, si vellent credendo ipsum recipere, dicente scriptura, Ioan. 1. Quotquot autem receperūt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Quantum ad efficaciam verò nō omnibus prodest, sed obtemperantibus solum, seu recipientibus illum. Factus inquit Apostolus, est causa salutis omnibus obtemperantibus sibi. Quam distinctionem vt probè intelligas, semper tibi præ oculis habendum est, quòd quemadmodum Adam fuit constitutus non vt singularis persona, sed vt principium totius humanæ naturæ a se propagandæ; ita Christus fuit constitutus a Deo Patre, non vt singularis quædam persona, sed vt principium, & caput omnium renascentium ex ipso per propagationem spiritualē veluti secundus quidam Adam, iuxta has scripturas. Et ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius, & plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimplet, ad Ephes. 1. & Isa. 9. Factus est principatus super humerū eius, & vocabitur nomen eius admirabilis, cōsiliarius, Deus, fortis, pater futuri sæculi. Futuri, inquam, sæculi, in quo fiet regeneratio saluandorum, quod tunc futurū erat. Hanc comparationē Adæ ad Christum eleganter explicat Paulus ad Rom. 5. dicens, quòd Adam primus forma, seu figura fuit secundi, scilicet Christi. Forma, inquam, quia sicut per illum peccatum, ita per istum iustitia, & sicut per illum mors, ita per istum vita, addens tamen hanc formam non ex omni parte esse conformem, vnde dicit. Non sicut delictum, ita & donum. Quasi dicat, fortius est donum & vberius quàm delictum, fortius dico, non effusius, aut latius propagatum, nam donum Christi non prodest pluribus, quàm noceat delictum Adæ. Prodest tamen omnibus regeneratis per Christum, sicut & illud nocuit omnibus genitis ex Adam, multoq; magis, ac largius profuit, quia plus mali tollit, & plus boni præstat Christus regeneratis, quàm mali attulerit Adam ex se generatis. Adam per vnū delictum transmisit in filios vnū peccatū originale. Christus vero per donum suum non solum hoc vnum, sed cætera omnia abstulit regeneratis. Ex hac similitudine rectè considerata facilè intelliges id quod suprà dictum est de sufficientia, & efficientia meritorum Christi. Nam etiā si decies centena millia hominū nascerentur, supra eos qui vnquā nasciturι sunt, omnibus sufficeret ad damnationem vnum peccatum Adæ. Tamen hoc nō operatur effectiuè, nisi in illis qui generantur actu ex visceribus Adæ, nec diutius operatur in ipsis, quàm manent in Adam. Eodem modo etsi centies centena milia hominū nascerentur, vltra eos qui fuerunt, vel vnquā erunt, sufficeret tamen omnibus saluandis vnum vnius passionis Christi meritum, quia infinitum est. Infinitum vero neq; vsu finiri potest, neque ablatione. Verum effectiuè non operatur salutem nisi in illis, qui actu regenerantur in ipso, & hoc quandiu manent fide & obedientia conglutinari cum illo. Nam si rursum excidant a Christo, cōuersi ad opera tenebrarum, & carnis, iam iterato computantur in veteri Adam, expertes meritorum, quæ præparauit hominibus Christus, donec per pœnitentiā reconcilientur, vt rursum Christi, & meritorum eius participes fiant. Meritum enim passionis Domini, & pretium redemptionis eius, hostia insuper, quam obtulit in odorem suauitatis, sunt velut immensus thesaurus, quæsitus, & conseruatus in vtilitatem omnium nascentium in mundo. Verum hic thesaurus non incipit esse meus, aut tuus, vel alterius, vt saluemur per ipsum, nisi Christus fiat noster, nosq; incipiamus reuera esse ipsius subditi, membra, & filij familias, Nam ipsius sunt merita, actu non cōmunicanda nisi suis, qui scilicet facti sunt vnum corpus cum ipso, vt sic per fidei copulam ipsa Christi opera, merita, hostia, fiant quodammodo nostra opera, nostra merita, nostra hostia. Quo etiā vel sic cōsistat vniuersalis veritas illius, quod dicitur 2. Cor. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis prout gessit, siue bonum, siue malum. Et alibi. Tu reddes vnicuiq; secundū opera sua, docente August. in Epist. ad Vitalem; vitam æternam (etiā dum paruulis datur propter Christi merita) simul dari propter ipsorum merita, ac opera. Nam Christi merita efficiuntur ipsorū, dum regeneratione fiunt membra viua corporis eius, siquidem quæ capitis sunt, ea etiam sunt totius corporis, & per cōsequens omnium membrorū eius. His constitutis, quæ certissima sunt, procedamus ad disputationē grauissimam ad explicandum per quid, & quomodo merita Christi nobis applicentur, & adiungantur, vt prosint.

Ephes. 1.
Isa. 9.

Rom. 5.

Vide quomodo Apostol⁹ explicet similitudinem & dissimilitudinem Christi & Adam.

2. Cor. 5.

August.

QVAESTIO GRAVIS.

Per quid, & quomodo fructus passionis Christi, & merita eiusdem applicentur, & adiungantur nobis, vt prosint, in articulos diuisa.

An fruct⁹ meritorū Christi redeant ad eos qui ex viribus naturę faciūt quod in se est, absque fide in Iesum.

ARticulus primus. Vtrum fructus passionis Christi applicetur his, qui faciunt quantum in se est, & talento rationis internæ benè vtentibus absque fide in Christum Iesum, de quo nihil audierunt? A parte affirmatiua sic arguitur. Facienti quod in se est ex facultate naturæ, & liberi arbitrij viribus, Deus nunquā denegat gratiam, ergo viribus naturæ possumus consequi fructus passionis Christi. Antecedēs asseritur a doctissimis Theologis, a D. Thom. de verit. quęst. 14. art. 11. ad 1. consensit Alexander Alensis. 3. p. q. 69 art 3. Altisiodorensis 3 par. quæst. 5. tract. 2. Gerson in regul. moral. alphabeto. 24. litera m & Gabriel, & alij multi: imò D. Thom. in 2. dist. 28. quæst. 1. art. 4 scribit, quòd homo ex viribus liberi arbitrij, potest se ad gratiam, & iustificationem disponere, & in huius rei cōfirmationē adducit illud veluti decantatum axioma. Nam facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam. Et distinctione præcedenti. q. 1. art. 4. ad 4 dicit, quòd homo meretur de congruo primam iustificationem: & in cōment. super Epist. ad Heb. ca. 6. elucidans illam sententiam, nō enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri, scribit, quòd homo meretur de congruo primam iustificationem.

Argum. partis affirmatiuę.
Prim. arg.
D Thom.
Alexāder Alen.
Altisiodo.
Gerson.
Gabe.

Secundū.

¶Deinde sic arguitur, puer cum peruenit ad vsum rationis, si proponat ex viribus naturæ sequi bonū, & fugere malum, continuò infunditur ei gratia: ergo ex viribus naturæ potest consequi fructus passionis Christi. Antecedens asseritur a D. Thom. 1. 2. quęst. 89 art 6 & patet euidenti ratione. Nam si differatur gratiæ infusio in illo temporis intermedio, poterit esse peccatum veniale cum solo originali; quod existimatur absurdum ab omnibus Theologis. Ex hac doctrina D. Tho. colligitur fieri posse, vt primo tempore vsus rationis puer non modo Christum,

D.Thom.

ſtum, ſed ne Deum quidem agnoſcat, vt pote apud barbaros ſine vlla religione, notitiaue diuini nominis educatus. It ergo, vt faciat quod in ſe eſt, ſatis erit ſi ſe conuertat in honeſtum finem naturæ ratione comprehenſum. Sed tūc ille mortaliter non peccat, cū benefaciat pro ætate, & inſtitutione, quam habet, nec eſt ī ſolo origina li, vt D. Thom. autore nos habemus, ergo cōſequet̄ gratiam ſine cognitione Dei, ac proinde ſine fide Chriſti.

Tertium. ¶ Præterea, quoniam hæc vrgere anguſtius volumus, vt D. Thom. 2. 2. quæſt. 10. arti. 1. docet, infidelitas nullū peccatum eſt in iis, qui de rebus fidei nihil penitus audierunt. Cognoſcat itaque puer prima deliberatione aliqd eſſe honeſtum, aliquid contra turpe, ſtatuatque ſeſe honeſtam viuendi rationem ſectaturum, inhoneſtam repudiaturum, quemadmodum de Hercule, in ſomnio ferunt fabulæ. Iam quæro, num ille peccet? Minimè verò gentium. Non enim peccatum infidelitatis, vt ex illa quæſt. 10. patet, nec peccatum omiſſionis eùm conuertat ſe in honeſtum finem, quantum ei per ſcientiam, & ætatem licet. Eſt igitur in gratia, ſi D. Thom. autorem ſequimur.

Quartum. ¶ Præterea, vt vrgentius idem inſtantiuſque premamus, fides ex auditu eſt, auditus autē non eſt ſine prędicatore, quod Apoſtolus ad Roman. c. 10. tradit, Non ergo poteſt puer ſtatim a principio vſus rationis fidem habere ſine prædicatore. At non eſt præſto, vt ſupponimus, prædicator, qui in ipſo videlicet temporis articulo credenda proponat, ergo iuxta D. Tho. puer ille circa fidei actum iuſtificabitur.

Rom. 10.

Quintū. ¶ Faciamus inſuper, vt primus actus pueri vtentis ratione ſit velle accipere baptiſmum: quia ſcilicet vidit pueros alios a ſacerdote baptizari, cuius rei exemplum habes 10. hiſt. eccl. lib cap 14. referturque a Gratiano 1. quæſt. 1. c. Spiritus ſanctus. de pueris baptizatis ab Athanaſio puero. Tunc ergo cum baptizatus nō ponat obicē, recipit gratiam, recipit autem ſine fide. Nihil ergo vetat, vt homo citra fidem iuſtificetur, & vberrimos paſſionis Chriſti fructus conſequatur.

Sextum. ¶ Præterea, in quocunque temporis puncto, atque momento poteſt homo iuſtificari, ſed non in quocunque poteſt cognoſcere Deum ſecundum ordinariam, & moralem poteſtatem. Igitur ſine Dei, & Chriſti fide poſſumus in peccato ſanari, ac remiſſionem peccatorum conſequi.

Septimū. ¶ Adde huc, quòd vt Apoſtolus ad Roma. 2. dicit: Gentes, quæ legem nō habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt; qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis. Sed factores legis iuſtificabuntur, vt eodem c. Apoſto. ait, ergo ſola cognitione naturali poteſt homini obuenire iuſtificatio. Vnde & D. Tho. in comment. ſuper hunc ipſum locum, naturaliter, inquit, id eſt, per legem naturalem oſtendentem eis, quid ſit agendum, & tamen non excluditur gratia ad mouendum affectum. Hactenus D. Thom. non ergo exigitur gratia ad mouendum intellectum, vt homo iuſtificetur, ſed per ſolam naturæ rationem poteſt iuſtificari.

Rom. 2.

Octauū. ¶ Præterea, non eſt neceſſaria alia cognitio, vt quis accedere poſſit ad Deum, niſi qua intelligitur Deus eſſe, & remunerator eſſe inquirētium ſe, iuxta illud D. Paul. Accedentem ad Deum oporteret credere, quia eſt, & quòd inquirentibus ſe remunerator ſit, ad Heb. 11. At verò vtraque iſtius rei cognitio haberi poteſt ex lumine naturali, ergo ſi quis iſthæc cognoſcat, & accedat ad Deum recto corde, vtique iuſtificabitur, & ſalutem æternam conſequetur.

Heb. 11.

Nonum. ¶ Ad hæc, non ſolum in lege naturæ, verum etiam in lege ſcripta ſatis erat ad ſalutem ſeruare mandata. iuxta illud, quod dicit Dominus: ſi vis ad vitam ingredi, ſerua mandata: at decem mādata legis de quibus ſermo erat, naturali ratione continebantur, ergo ſi homo faciat, quod in ſe eſt ex talento rationis humanæ, & ex viribus naturæ, poterit conſequi gratiam, & gloriam, quæ ſunt fructus Dominicæ paſſionis. Hæc omnia confirmantur.

Confir. Nam Deus, cuius miſericordię non eſt numerus, ab exordio mundi, etiam hominibus ignorantibus præparauit ſaluatorem Ieſum, in cuius ſanguine abſtulit omnia peccata mundi. Si enim in paruulis operatur gratia Dei remiſſionem peccatorum etiam ipſis ignorantibus, cur non ſimili ratione eadem gratia per Chriſtum operatur eandem peccatorum remiſſionem, præſertim in eos, qui ſecundum legem naturę viuunt, qui nec contemnūt, nec contemnere poſſunt Chriſtum, aut eius ſacramentum, de quibus audire non potuerunt?

Decimū. ¶ Præterea vſu venire poteſt quoſdam homines gratiā Chriſti ignorātes ſic eſſe affectos, vt nō contemnerent, ſed crederent in Chriſtum, & magnificarent illum, quando ipſis eſſet reuelatus. Certè ex eo, quod ſcriptura docet, omnes iuſtos eſſe iuſtificatos per gratiam Ieſu, id eſt, per miſericordiam Ieſu interpellātis etiam pro his, qui ignorant illum, non videtur conſequens eſſe, neceſſarium eſſe omnes iuſtos habere fidem in Ieſum, ſed eos ſolum, qui audierunt illum, iuxta illud quod dicit Dominus Io. 15. Si non veniſſem, & loquutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent. Vnde Mat. 16 cum dixiſſet; Qui non crediderit condemnabitur, iam præmiſerat; Euntes in vniuerſum mundum prædicate Euangelium omni creaturæ; Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit; Qui verò non crediderit, condemnabitur. Quibus verbis planè indicatur, quòd is, qui prædicatione audita non crediderit, condemnabitur, ſecus de eo, qui audire non potuit. In contrarium eſt illud ad Hebr. 11. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo, & illud Romanor. 3. Iuſtitia per fidem Ieſu Chriſti in omnes, & ſuper omnes qui credunt in eum.

Ioan. 15.

Mat. 16.

Hebr. 11.

Rom 3.

De propoſita qſtione variꝭ errores.

¶ In hac quæſtione exponēda ſi longior fuero, quàm ſoleo, lector veniam pręſtabit, nam operæpretium eſt demonſtrare, quę nam iuſtitia in pretio ſit apud Deum, per quam homo reputetur, & iuſtus ſit apud illum, placeatque Deo, & vitam æternam conſequatur, ſine cuius rei notitia nemini vnquam poteſt contingere ſalus. De qua re diu multumq; in Eccleſia Chriſti controuerſum eſt.

Iudæi gratiā Chriſti Ieſu ignorabant. ¶ Igitur Iudæi in gratiam Chriſti iniurij, libero arbitrio & ſuis operibus plus iuſto tribuentes, exiſtimabāt errantes ſe ſuis viribus ſine gratia Chriſti poſſe ex obſeruatione legis iuſtos eſſe coram Deo, contra quos D. Paulus acerrimus gratiæ Chriſti aſſertor pugnauit fortiſſimè in Epiſtola ad Rom. & in Epiſt. ad Galatas docet omnes eſſe peccatores, & egere gratia Dei, & quoniam ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro coram illo.

Pelagiꝰ in gr̄am Dei iniurius. ¶ Hunc errorem poſt quadringentos annos ſuſcitauit Pelagius, qui auſus eſt Deo dicere: Tu feciſti nos homines, nos verò facimus nos iuſtos. Atqui hic Pelagius diſtinguens tria tempora dicebat, in primo tempore ante legem Moyſi vixiſſe homines iuſtos ex naturæ vi, & facultate, tum enim ratione duce cognoſcebatur creator omnium, & quemadmodum viuendum eſſet, iuſtum erat in cordibus hominum non lege literæ, ſed naturæ. Et quidem in hoc ſtatu ante legem, hāc gratiam Dei Pelagius agnoſcebat, quòd feceriṫ nos homines libero arbitrio pollentes, verum iam facti homines ipſi per vires naturæ ſe faciebant iuſtos bonum operantes. Verum deprauatis moribus vbi cœpit deficere natura iam deprauata, lex Dei, inquit, adhibita eſt in pręſidium naturæ iam deficientis. Porrò in hoc ſtatu etiam agnoſcebat Pelagius donum Dei fuiſſe legem diuinitus datam, & propoſitam, cæterum aiebat hæreticus, quòd homo lege diuina inſtructus poterat per naturæ vim & per facultatem liberi arbitrij vniuerſam legem implere, & reputari, & fieri iuſtus ex operibus ſuis coram Deo. Nouiſſimè autem poſtquam præualuit nimia, inquit, peccandi conſuetudo, cui ſanandæ lex parum confert; Chriſtus aduenit, & tanquā morbo deſperatiſſimo non per diſcipulos, ſed per ſeipſum medicus ipſe ſubuenit; ī quo quidem ſtatu Pelagius etiam aiebat gratiam Dei eſſe, & eximiam quidem prædicaſſe, & propoſuiſſe mortalibus Euangelium, propoſito tamen, & prædicato Euangelio, aiebat hæreticus, in facultate liberi arbitrij eſſe poſitum credere, & fidem illi adhibere, omniaque eius præcepta obſeruare, & amplecti; Vnde dicebat Chriſtum veniſſe in carnem ſolum ad erudiendum, & docendum. Hæc dogmata, & alia id genus continet hæreſis Pelagiana.

¶ Poſt

Scintillæ Pelagianę hæresis.

¶Post Pelagium insurrexerunt alij, huius sectæ reliquiæ, qui dixerunt fructum passionis Christi, quem illi autores agnoscunt; in quo & a Pelagio differunt; applicari omnibus, qui faciunt, quod in se est, & talento rationis internæ bene vtentibus absque fide in Iesum, de quo nihil audierunt. Aliud dogma ex officina Pelagianæ hæresis subortum esse audio nostra tempestate cuiusdã hominis asserentis homines, qui faciunt, quod in se est, & ex facultate naturæ rectè viuunt seruantes legem naturæ etiam si ignorent Christum non condemnari ad ignem inferni, quanquam non consequuntur vitam æternam. Sed neque in his erroribus desiit Pelagianæ sectæ scintilla, & pernicies, existimo enim ad hanc sectam pertinere opinionem aliam, si opinio est, quæ asserit fructum passionis Christi prodesse his, qui ex vi naturæ cognoscunt Deum esse & remuneratorem esse, & iuxta huius cognitionis regulam quærunt seruire Deo, licèt Christum non agnoscant, neq; aliquid supernaturale per reuelationem illis innotescat. Itaque ait hæc opinio, quòd sola cognitione rerum naturalium potest homini obuenire iustificatio, est tamen necessarium auxilium gratiæ ad mouendum, & sanandum voluntatis affectum, atque etiam ad præstandam eam certitudinem, & immobilitatem ex parte intellectus, vt firmiter, & infallibiliter absq; omni formidine veritatibus agnitis adhæreat. Cõtra istos errores veritas catholica stabilienda est, quæ in his propositionibus consistit.

Prima cõclusio.

¶Prima conclusio. Opera bona, quæ homines suis viribus adiuti doctrina legis naturalis, aut scripturæ, præstare possunt, non sufficiunt; vt illis applicetur fructus passionis Cristi; vt liberentur a peccatis, & iusti fiant.

Facientib. quod in se est ex viribus naturæ nõ applicantur merita Christi, vt prosint.

Itaq; facientibus, quod in se est ex facultate, & vi naturæ nõ applicatur meritum Christi, vt prosit illis ad salutem. Hanc veritatem demonstrat D. Paulus in omnibus suis epistolis, præsertim in ea, quæ est ad Romanos, & in ea, quæ est ad Galatas. In his Epistolis hoc agit præcipuè, vt gratiam Iesu Christi super humanum genus commendet, ostendens omnem hominẽ tam Iudæum, quam Gentilem iustificari non ex operibus, ne quis glorietur, sed per gratiam Dei, & fidem in Christum Iesum. Vnde

Rom. 3.

sic pronuntiat Paulus ad Rom. 3. Quia ex operibus legis non iustificatur omnis caro coram illo.

Variæ demõstrationes ex D. Paulo exceptæ ad demõstrãdũ, quod ex operibus legis nõ iustificatur homo corã Deo.

¶Huius autem rei varias adducit D. Paulus demonstrationes. Prima est, quia nemo est qui facit legem, sed omnes sunt transgressores legis, & hoc est quod dicit D. Paulus; Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, peccatori autem non præmium iustitiæ, sed pœna debetur. Alteram demonstrationem affert D. Paulus, quoniam ex operibus legis, quæ faciunt homines, etiam si vniuersa præstentur, non potest aliquis iustificari apud Deum, siquidem iustificatio coram Deo, de qua hic sermo est, potius est gratuita cum homine peccatore reconciliatio, ad quam efficiendam inualida sunt omnia opera, quæ homo ex vi naturæ præstare potest. Hanc rationem insinuat Paulus ad Rom. 4. inquiens: Si Abraham ex ope-

Rom. 4.

ribus iustificatus est, habet gloriam, sed nõ apud Deum, id est, si Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, id est, laudem insignis viri, viri insigniter iusti, sed apud homines, non apud Deum, qui non habet pro insigni, nisi eum, quem ex sua gratia gratum habet, & pro amico, remittendo illi peccata sua. Eandem demonstra-

Rom. 10.

tionẽ repetit ad Rom. 10. in illis verbis: Ignorantes enim iustitiam Dei, & suam quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. Quibus verbis duplex iustitia designatur, vna quam homines suis viribus adiuti doctrina legis conantur præstare. Cui iustitiæ opponitur alia, quæ iustitia Dei dicitur, id est, quam Deus in homine efficit, quæ

August.

secundum August. in libro de spiritu, & litera complectitur non solum remissionem peccatorum, sed etiam opera iusta, & legis impletionem, & animi nostri interiorem renouationem per gratiam diffusam in cordibus nostris. Ad idem demonstrandum inducit D. Paulus aliud argu-

Rom 3.

mentum, cum inquit ad Rom. 3. Per legem cognitio pec-

Rom 4.

cati. Et iterum ad Roma 4. Lex iram operatur. & ad

Rom. 10.

Rom. 10. finis legis Christus est ad salutẽ omni credenti. Sensus istorum locorũ est, lex ut hoc data est, vt demonstraret peccatum, & iræ condemnationem, non vt vi sua, aut merito operum, quæ præscribit, aboleat peccatum. Certè finis ad quem omnia officia legis ducunt, & vocant; Christus est ad iustitiam omni credenti, id est, non est data lex vt ex ea per vires suas iustificetur homo, sed vt per eam ducatur ad Christum, per cuius fidem iustificetur. Sed & aliud argumentum non minus euidens insi-

Ad Gal. 2.

nuat Paulus, cum inquit ad Galat. 2. Si per legem iustitia, ergo Christus gratis mortuus est; ita sanè si per naturam iustitia, ergo etiam Christus gratis, & sine causa mortuus est. Huiusmodi argumenta sunt innumera in D. Paulo passim sparsa ad ostendendum quòd ex merito operum nostrorum non iustificamur coram Deo. Vnde est illud veluti prouerbium a D. Paulo decantatum: Non ex operibus ne quis glorietur. Et illud: non ex operibus, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit.

Quẽ sensum habeat Paulus cũ inquit, ex operib' legis nõ iustificatur homo.

¶Sed est valde aduertendum, quòd cum D. Paulus demonstret ex operibus legis neminem coram Deo iustificari, potuisset omittere genitiuum, legis, & absolutè dixisse: Ex operibus nõ iustificatur omnis caro. Verũ aduertere voluit, vt magis vrgeret Iudæos, qui in lege sibi data acquiescebant, tanquam illa vim haberet iustificandi. Alij opera legis accipiunt, non solum ea, quæ legi Moysi propria sunt, verumetiam ea, quæ cõmunia habet cum lege naturæ, vt sensus sit: Ex merito operum legis, nõ tantum cæremonialis, verum etiam decalogi non iustificabitur omnis caro, id est, nullus homo iustificabitur apud

August. Concilio Mileuit. Concilio Arausi. Concilio Trid.

Deum. Hæc sententia est D. August. ca. 8 libro de spiritu & litera. Hæc veritas diffiniita est in Concilio Mileuitano, & Arausicano & Tridentino. Sed Concilium Arausicanum præcipuè nostram sententiam confirmat. cap. 7. inquiens. Si per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare vt expedit, aut eligere, siue saluari, id est, euangelizantis prædicationi consentire posse, confirmat absque illuminatione, & inspiratione Spiritus sancti, qui dat omnibus suauitatem in consentiendo, & credendo veritati, hæretico fallitur

Ioan. 15.

spiritu, nõ intelligens vocem Dei in Euangelio dicentis:

2. Cor. 3.

Sine me nihil potestis facere. Et illud Apostoli. 2. Cor. 3. Non quod idonei simus cogitare aliquid ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Sed desino amplius immorari in huius rei confirmatione, nam abundè confirmata est, & eius euidentior demonstratio non est præsentis loci, sed pertinet ad materiam de gratia.

Secũda cõclusio.

Sine fide ĩ Christum nunquam applicatur meritum Christi.

¶Secunda conclusio, Sine fide in Christum nemo vnquam salutem est consequutus. Itaque nisi credenti in Christum nunquam applicatur meritum Christi, vt liberetur a peccato, & iustus fiat, neque vnquam ab exordio mundi contigit salus sine fide in Christum. Hæc conclusio probatur in primis euidentibus scripturis. Prima est. 2. ad Corint. 4. habentes eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi propter quod loquutus sum, & nos

2. Cor. 4.

credimus propter quod & loquimur. Secunda est 1. ad

1. Cor. 10.

Corint. 10 Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari, & omnes eandem escam spiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum biberunt, Bibebant autẽ de spirituali consequente eos petra: Petra

Rom. 5.

autem erat Christus. Tertia ad Rom. 5. Sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem; sic & per vnius iustitiã in omnes homines in iustificationem.

Rom. 3.

Quarta est ad Rom. 3. Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem ad ostensionẽ iustitiæ suæ propter remissionem præcedentium delictorum, vt sit ipse iustus, & iustificans eum, qui est ex fide Iesu Christi. Vnus est enim Deus, qui iustificat circuncisionem ex fide, & præputium per fidem. Quinta in eod. cap. Iustitia Dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eum. Et ne hoc solum putemus referendum ad tempus gratiæ iam sub Euangelio reuelatæ, subiungit Paulus, quòd Abraham per hanc fidem iusti-

ficatus

ficatus eſt, & Pater credentium meruit appellari. Sexta
Actor. 15. Actorum. 15. Sic enim, inquit Petrus Apoſtolorum princeps, per gratiam Domini noſtri Ieſu Chriſti credimus ſaluari, quemadmodum & illi, Patres, videlicet, veteris
Actor. 10. teſtamenti. Huic concinit alia ſcriptura Actor. 10. Huic omnes prophetæ teſtimonium perhibent remiſſionem peccatorum accipere per nomen eius, quem & propterea deſiderauerunt videre veteris legis Patres, & Prophetæ.
Ioan. 8. Abraham, inquit Chriſtus Ioan. 8. deſiderauit videre diē meū, vidit, & gauiſus eſt. Pro hoc Chriſto mittendo orauit
Exod. 4. Moyſes Exod. 4. Obſecro Domine mitte, quem miſſurus es, tanquam dicat anima dignioren me es miſſurus, hunc obſecro mittas ad liberandum populum de ſeruitute infernalis Pharaonis. Ad hunc ſuſpirabat olim iuſtorum
Cant. 1. rum ſynagoga in Canticis. 1. Oſculetur me oſculo oris ſui. Sonet vox tua in auribus meis, tanquam dicat, Qui loquebatur iam in Patribus, & Prophetis, loquatur mihi ore proprio in aſſumpta carne. Veteris ergo legis homines ſuo modo Chriſtum cognouerunt, eademq; ſaluari fide, qua nos facti ſumus ſalui: ſed nondum erat modus redemptionis ſic diſtinctum, & vniuerſaliter declaratus.
Actor. 4. Sed illud eſt inſigne teſtimoniū, quod habetur Actor. 4. Non eſt aliud nomen ſub cœlo datū hominibus, in quo oporteat nos fieri ſaluos. Hoc eſt nomen Domini tetragramaton, quod in ſcriptura veteris legis vocatur nomen Domini, & ſalutare, & miſericordia, via, & veritas, & lumen, quod ex fide inuocabant omnes veteris legis iuſti. Cui & Abel iuſtus obtulit munera, quod & Enos, & Abraham inuocauerunt. Enos inuocare cœpit nomen Domini, ædificauitq; Abraham altare Domino, & inuocabant ibi nomen Domini. Vbi veritas Hebraica habet nomen Domini tetragramaton, de quo nomine dicit Hieremias Propheta. Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum, & regnabit rex, & ſapiens erit, & hoc eſt nomen quod vocabunt eum, Dominus iuſtus noſter, ſiue Dominus iuſtitia noſtra. Vbi Hebraica veritas habet nomen Domini tetragramaton. In nomine hoc ſalutem petierunt, quicunque ſaoati fuerunt, dicentes. Deus in nomine tuo ſaluum me fac. Propter gloriam nominis tui libera nos. Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam, & ſalutare tuum da nobis. Vnde Abraham, Moyſes, Iob, Dauid, Iſaias, cæteriq; Prophetæ ſuis ſæculis Chriſtum nondum natum in lumine fidei viderunt viuentem, Redemptorem, reſurgentem, iudicantem, in quo & Gentes acciperent benedictionem. Cunctis diebus, inquit Iob, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea. Credo quòd Redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra reſurrecturus ſum, & rurſus circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem viſurus ſum ego ipſe, & non alius quis, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo. Cupiens autem hæc verba ſua in perpetuū durare, ita vt non poſſint vlla vetuſtate a memoria humani cordis deleri, vult illa exarari in plumbi lamina, aut ſculpi in ſilice, docens ea ſpe reſurrectionis, & futuræ vitæ contemnere hoc præſens ſæculum. Deinde & Chriſtum ſuiſſe reuelatum populo illi, docet Saluator in Euangelio. Si crederetis Moyſi, crederetis vtique & mihi, de me etenim ipſe ſcripſit. Quod & Stephanus iam lapidandus planè docet. Duræ ceruicis, inquit, & incircunciſi corde, vos ſemper Spiritu ſancto reſtitiſtis, ſicut & Patres veſtri. Quem prophetarum non eſtis perſequuti? & occidiſtis eos, qui prænunciabant de aduentu iuſti. Habes igitur Spiritum ſanctū ſufficienter illis reuelaſſe aduentū iuſti Meſſiæ, ſed eos reſtitiſſe ſpirimi ſuggerenti. Moyſes, inquit Paulus Heb. 11. maiores diuitias æſtimauit theſauro Ægyptiorum, improperiū Chriſti, aſpiciebat enim in remuneratione. Item Apoſtolus Iudas, commonere vos, inquit, volo ſcientes ſemel omnia, quoniam Ieſus populum de terra Ægypti ſaluans, & eos, qui non crediderunt, perdidit. Omnes igitur ſancti veteris legis non ſibi ſuis operibus, ſed ex fide ſalui facti ſunt, deſiderantes Saluatorem, & aduentum Meſſiæ, hoc eſt, Chriſti, non capeſſantes repromiſſionem temporalem in hac vita, vbi ſe peregrinos, & aduenas eſſe cognouerunt, demorantes etiam, vt ait Apoſtolus, in terra ſancta, nō tanquā in patria, ſed tanquam in loco peregrinationis.

¶Probatur etiam hæc ſententia autoritate Patrum: Hieronymo 2. cap. Epiſt. ad Galat ſuper ea verba, ſcientes quòd nō iuſtificatur homo ex operibus legis, niſi per fidē Ieſu Chriſti, admonere, inquit, debemus ſanctos qui antiquitus fuerunt, ex fide Chriſti iuſtificatos. Siquidem Abraham vidit diem Chriſti, & lætatus eſt. Et Moyſes maiores diuitias extimauit theſauro Ægyptiorum improperium Chriſti, aſpiciebat enim in remunerationem. Et Iſaias vidit gloriā Chriſti, vt Ioannes Euangeliſta cōmemorat, & Iudas de omnibus generaliter. Item in 4. ca. eiuſdem Epiſtolæ. Hæres iſte paruulus, qui nihil differt a ſeruo, ſed ſub tutoribus eſt, vſque ad præfinitum tempus a Patre, totum humanum genus, inquit, vſque ad aduentum Chriſti ſignificat. Quomodo enim omnes in protoplaſto Adam necdum nati moriuntur, ita & omnes, & hi, qui in aduentu Chriſti nati ſunt, in ſecundo Adam viuificantur. Iſte intellectus Eccleſiæ catholicæ conuenit, quæ & veteris, & noui teſtamenti vnam aſſerit prouidentiam, nec diſtinguit tempore, quos conditione ſociauit. Omnes ædificati ſumus ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarū continente nos angulari lapide Ieſu Chriſto, omnes vnus panis ſumus, & duo conſenſimus ſuper terram. Et quomodo nos ſuper Prophetas fundati ſumus, ita & Patriarchæ in Apoſtolorum fundamine conſtiterūt. Hactenus D Hieronymus. Præclara certè, & tali viro digna interpretatio. Quemadmodum enim paruulus hæres idem eſt, & adultus, ſic populus ille antiquus, & hic nouus eadem fide, & religione continentur, eadem quoq; Eccleſia eſt, & ſicut in paruulo implicitè continetur, quod poſtea explicatur in adulto; ita fides illa antiquorum paruula fuit, & vi ſua cōtinebat implicitè, quod deinde creſcens habuit explicitè. Diuus item Auguſt. hanc ſententiam frequentiſſimè repetit lib. 1 cōtra duas Epiſt. Pelagianorum cap. 21 & ſuper Ioann. tract. 45 & Epiſt. 157. quæ ſcribitur ad Optatum, vt multa alia loca prætermittam. Illa ſit fides ſalua, inquit, qua credimus nullum hominem ſiue maioris, ſiue paruulæ quamlibet, & recentis ætatis liberari a contagione mortis antiquæ, & obligatione peccati, quod prima natiuitate contraxit, niſi per vnum mediatorem Dei, & hominum Chriſtum Ieſum. Cuius hominis eiuſdemq; Dei ſaluberrima fide, etiam illi iuſti ſalui facti ſunt, qui priuſquàm veniret in carne, in carne crediderunt eſſe venturum. Eadem namq; fides eſt & noſtra, & illorum. Quoniam hoc crediderunt illi futurum, quod nos credimus factum: Et ſacramenta quidem potuerunt eſſe pro temporum diuerſitate diuerſa, ſed ad vnitatem tamen einſdem fidei concordiſſimā recurrentia. Proindè cum omnes iuſti, ſiue ante incarnationem, ſiue poſt incarnationem Chriſti, nec vixerint, nec viuant, niſi ex fide incarnationis Chriſti: profectò quod ſcriptum eſt, non eſſe aliud nomen ſub cœlo, in quo nos oporteat ſalnos fieri, ex illo tempore valet ad ſaluandum genus humanum, ex quo in Adam vitiatum eſt. Hactenus Auguſtinus. Gregorius quoque hom. 17. in Ezechielem in huius rei figuram aſſerit, turbas, quæ præcedebant & ſequebantur, vtraſq; pariter acclamaſſe filio Dauid, Oſanna in excelſis.

¶Tertia cōcluſio. Cognoſcenti Deum eſſe, & remuneratorē eſſe ex facultate intellectus naturali nō applicatur meritum Chriſti, vt illi profit ad ſalutem, ſed opus eſt, vt credat aliquid ſupernaturale, putà, apud Deum eſſe propitiationem, & delictorum condonationem, præmiumq; ſupernaturale pœnitentibus eſſe promiſſum.

¶Volo dicere hac aſſertione eſſe dogma fidei certum, ſemper fuiſſe neceſſarium ad ſalutem, credere aliquid ſupernaturale, puta Deum eſſe impij iuſtificatorem, & propitiatorem pro peccatis, & contrarium decerno eſſe dogma hæreticum. Probatur hæc concluſio in primis ex ſcripturis diuinis ſuperius commemoratis, in quibus planè aſſeritur ſemper fuiſſe neceſſarium credere in propitiatorem Chriſtum, credere autem in Chriſtum propitiatorem veritas eſt ſupernaturalis, nec cognitione naturali conſtare poteſt. Rurſus probatur ex diffinitione fidei, quam

Sententiæ patrū pro ſecunda conc. Hieron.

Auguſt.

Gregor.

Tertia cō cluſio.

Semp fuit neceſſarium ad ſalutem per gratiā obmiſſā credere aliqd ſupernaturale.

Hebr. 11. quam statuit Paulus ad Heb. 11. Fides inquit, est substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium. Quod si naturalis cognitio ad iustificationem satis est, iam profectò aliud fundamentũ ponitur præter id, quod positum est. Ait ergo Paulus fidem esse rerum, quæ sperantur, fundamentum, sine quo res, de qua est fides, neq; sperari potest. Et rursus, notitia quædam, siue, vt in diffinitione dicitur, apprehensio non apparentium, hoc est, persuasio certa earum rerum, quæ ratione humana comprehendi non valent. Estq; omniũ huiusmodi sola fides argumentum rapiens intellectum in certum, firmumq; assensum, licèt non videat ratio, sed nec videre possit earum rerum veritatem. Quod hic sit sensus diffinitionis D. Pauli planè sentiunt ferè vniuersi Patres, præcipuè Ambros. Ambrosius, Basilius, Augustinus. Vnde D. Ambr. tractãs dictam diffinitionem fidei loco vocis, Argumentum, ponit coniunctionem, dicens: Fides est coniunctio earum rerum, quæ non videntur, quia fides quasi compellit in assensum eorũ, quæ viribus rationis humanæ inuestigari nequeunt, Vti pulcherrimè demonstrant ex aliis scriptis D. Basilius, & D. Augustinus. Diuus quidem Basilius. Actor. 3. Basilius exponens Psal. 115. ex illo Actorum 3. In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula, Fides, inquit, non Geometricis, aut necessariis nititur probationibus. Dic, quæso, quid ad fidẽ faciendã, veritatemq; persuadendam vehementius, an Dialecticæ propositiones secum symperasmata cõsequentia trahentes? an potius tale, tantumq, ostentum ab omnibus clarissimè visum, omnemq; August. virtutem excedens? Diuus vero Augustinus ex illo Isa. 7. nisi credideritis, non intelligetis, contra eos, qui dicunt, fidem non adhibendam ante rationem, sed primo ratione intelligendum quod proponitur, deinde credendum, quemadmodum impiè docuit Petrus Abailardus, cuius Bernard. insaniam depingit Bernardus Epist. 190. Habet, inquit Augustinus, & fides ipsa lumen suũ in scripturis, in Prophetia, in Euãgelio, in Apostolicis lectionibus. Et paucis interpositis subdit: Videtis ergo fratres, quàm sint peruersi, & properando vitiosi, qui tanquam immaturi conceptus ante ortum quærunt abortum, qui nobis dicunt, quid me iubes credere, quod non video? Videam ego aliquid vt credam. Iubes credendum, quod non videam? Ego videre volo, & videndo credere, & non audiendo. Dicit Propheta: Nisi credideritis, nõ intelligetis. Ascendere vis, & gradus obliuisceris. Vtique peruersè homo, si iam tibi possem ostendere, quid videres, non hortarer vt crederes. Quid enim est fides, nisi credere quod nõ vides? vt in mysteriis Dei concipiendis, fides debeat esse præambula: intelligẽtia verò pedissequa. Quod si obiicias, Thomas Apostolus credidit, quia vidit & palpauit, nec credere voluit, priusquã vidisset, dicens: Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius non credam. Dicendum est, quòd aliud vidit Thomas, aliud credidit. Hominem vidit, & Deum confessus est, dicens: Dominus meus, & Deus meus, fide credendo hominem illum, quem palpabat, & videbat, Deum suum, ac Dominum esse, quod vtique videre, aut palpare non potuit. Vnde subdit Saluator. Quia vidisti me Thoma, supple, surrexisse a mortuis, credidisti: Beati, qui non viderunt (hoc scilicet, resurrectionis meæ miraculum) & crediderunt, scilicet me esse Deum suum, ac Dominum. Rom. 4. Certè fidei, quam laudat Paulus ad Rom. 4. In Abraham omniũ credentium Patre, eam cõmemorat fuisse, quòd contra spem in spem credidit, hoc est, in rebus desperatis secundum humanam cogitationem. Et præterea, cum Heb. 11. D. Paulus ad Heb. 11. in loco citato docere vellet proprietates fidei, & eius virtutem, per quam Patres antiqui operati sunt iustitiã, ea tantum recenset, quæ ratione humana inuestigari non possunt, si accuratè intelligantur. Sapien. 9. Præterea Sap. 9. Da mihi, inquit, sedium tuarũ assistricem sapientiam, & noli me reprobare a pueris tuis. Quoniam homo infirmus sum, & exigui temporis, & minor ad intellectum iudicij, & legum. Et si quis erit consummatus inter filios hominum, si ab illo abfuerit sapientia tua in nihilum computabitur. Mitte illam dè cęlis sanctis tuis, vt mecum sit, & mecum laboret. Et sciam quid acceptum sit apud te omni tempore, & deducet me in operibus meis sobriè, & erunt accepta opera mea. Quis enim hominum poterit scire consilium Dei? aut quis poterit cogitare, quid velit Deus? Cogitationes enim mortalium timidæ, & incertæ prouidẽtiæ nostræ. Corpus enim, quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit sensum multa cogitantẽ terrena inhabitatio. Et difficile æstimamus, quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt, inuenimus cum labore; quæ in cœlis sunt autem quis inuestigabit, nisi tu dederis sapientiam, & miseris Spiritum sanctum tuum de altissimis? Nam per sapientiã sanati sunt quicunq; placuerunt tibi Domine a principio. Est ne igitur, qui post adeò clarum, irrefragabileq; veritatis testimonium audeat veritati refragari? Ecce sapiens quod nos asserimus manifestissimè docet, nõ sat esse mortalium cogitata, humanaq; consilia ad animi salutem nisi Spiritus sancti dono, cęlestis hominis scientia conferatur, scientia videlicet illa salutis plebi Dei data in remissionem peccatorum ipsius. Hoc ipsum confirmatur autoritate Patrum. Ambr. in primis in illud 1. ad Timoth. 2. Qui Ambros. vult omnes homines saluos fieri, condito, inquit, latet, si accedant ad eum; fides est enim, quæ dat salutẽ, quam nisi mens tota susceperit voluntate, nõ solum nihil proderit, sed & oberit. Fidei enim gratia hanc habet potestatem, vt deuotis sibi diuinam infundat medelam, indeuotis verò conferat morbum, per quem totus homo intereat. Et 1. lib. off. fidem, ait, esse iustitiæ fundamentum. Et ad Demetriadem Epist. 84. lib. 10. quòd scientia naturali ingenio & industria cõparata non sufficiat ad animi salutẽ ostendit ex illo: Vbi sapiens? Vbi scriba? Nonne stultam fecit Deus sapientiam huius sæculi? 1. Cor. 1. & 1. Cor. 1. ex illo ad Rom. 1. Qui cum cognouissent Deum, &c. Rom. 1. Quòd autem scientia, quæ ad salutem animi satis est, a Dei gratia & munere proueniat, ostendit ibidem ex Prou. 2. Dominus dat sapientiam, & ex ore eius prudẽtia Proue. 2. & scientia, tunc intelliges iustitiam, & iudicium, æquitatem, & omnem semitam bonam. Et 1. ad Cor. 12. Nemo 1. Cor. 12. potest dicere Dominus Iesus nisi in Spiritu sancto, & diuisiones gratiarũ sunt, &c. Et 2. Cor. 3. Non sumus suffi- 2. Cor. 3. cientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. & Hier. 9. Non glorietur sa- Hier. 9. piens, &c. Et Psal. 88. Domine in lumine vultus tui ambu- Psal. 88. labunt, & in nomine tuo exultabũt tota die, quoniã gloria, &c. Et ne quis possit refragari legat librũ primum de vocatione gentiũ, vbi hæc sententia manifestissimè comprobatur. Fides, inquit cap. penulti. quæ bonæ voluntatis, & iustæ actionis est genitrix, quo ipsa fonte nascatur Apostolus Paulus exponat, &c. Probat autem multis ex locis fidem esse donũ Dei, &c. & cap. vlt. Abunde, inquit, demonstratum est fidem, qua iustificatur impius, nisi ex Dei munere non haberi, & ad hoc donari vt principium possit esse meritorum. Subdit deinde illud ex Psal. 42. Psal. 42. Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, ipsa me deduxerunt, &c. Et Prouer. 8. Meum est consilium, & æquitas, Prouer. 8. mea est prudentia, mea est fortitudo, & Hier. 10. Scio Hier. 10. Domine, quia non est hominis via eius, nec viri est, vt dirigat gressus suos. Dirigere autem gressus ad intellectum deliberantem pertinet, vel, vt verbis Ambrosij vtar, ad rectam sapientiam. Et Hier. 24. Dabo eis cor, vt sciant Hier. 24. me. & Ioan. 6. Erunt omnes docibiles Dei, omnis qui au- Ioan. 6. diuit a Patre, & didicit, venit ad me, &c. & lib. denique. 2. de voca. gent. cap. 1. Dubitandum inquit, non est ad ipsam cognitionem veritatis, & perceptionem salutis neminẽ nisi ope diuinæ gratiæ peruenire, & cap. 2. Cum nemo nisi gratia Dei iustificatus fuerit per spiritum fidei, Quis ambigat eos, qui de quibuscunq; nationibus quibuslibet temporibus Deo placere potuerunt, spiritu gratiæ Dei fuisse discretos? &c. Chrysost. hom. de fide, & le- Chrysost. ge naturæ, ante opera primum, ait, fides inducenda est. Eum enim, qui operatur iustitiã sine fide, nõ possum probare viuum fuisse. Nullus sine fide vitã habuit, &c. & homil. 32. in Ioan. Vbique fide nobis opus est, bonorum mater, salutis medicina, sine qua nullam magnarum rerum doctrinam percipere quisquam potest. Idipsum in commen-

August. ment quidem super Epist. ad Roman. sæpè tradit, sed homi. 7. vel maximè. D. August. disertissimè eandem sententiam profitetur lib. 83. quæst. q. 66. lib. de correct. & gra. c. 2. & 7. de gratia, & lib. arb. c. 7. de spiritu, & litera. c. 29. 30. 31. & lib. 1. retract. cap. 23. & super Ioan tract. 25. & 26. in illud nisi manducaveritis, &c. & super Psalm. 13. 31. & 67. ac Epistolæ ad Optatum verba etiam, atque etiam resumamus.

Hierony. Hier. ad Ephes. 3. in illud: habitare Christum per fidem in cordibus uestris, habitatio, inquit, ista per exordium fidei fabricatur. Et ad Galatas 3. in illud: Itaque lex pædagogus noster fuit in Christo, &c. Omnes enim filii Dei estis per fidem, Deo nos generat, ait, non lex abolita, sed mater fides. Hoc idem probatur autoritate conciliorum, & in primis autoritate Concilij Mileuit. capitu. 4. vbi sic dicitur: Quicunque dixerit gratiā Dei, in qua iustificamur, ob hoc nos iuuare ad non peccandum, quia per ipsam nobis datur, vt sciamus quid appetere, quid fugere debeamus, non autem per illā nobis præstatur, vt quod faciendum cognouerimus, et diligere, & facere valeamus, anathema sit, cum sit vtrunque donum Dei, & scire quid facere debeamus, & diligere, vt faciamus. Non ergo iuxta Concilii diffinitionem gratia Dei solum requiritur admonendū affectum, sed ad mouendum et intellectum. Quod

Côc. Mile.

Psal. 93. ex Psal. 93. concilium probat, qui docet hominem scientiam, Dñs scit cogitationes hominum, quoniā uanæ sunt; Beatus homo, quem tu erudieris Dñe, & de lege tua docueris eum.

Concilium Carthagi. Concilium uero Carthaginen in epist. ad Innocentium refert in huius rei confirmationem illud ex 2. ad Cor. 3. Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.

3. Corin. 3.

Celestinus Papa. Item, Cœlestinus Papa in Epistol. ad omnes Galliarum Episcopos. c. 9. vbi de fide contra Pelagianos decernit. Ita Deus in cordibus hominum, atque in ipso libero, inquit, operatur arbitrio, vt sancta cogitatio, piū consilium, omnisque motus bonæ uoluntatis ex Deo sit. Ad hanc enim professionem Papa Zozimus nos instituit, inquiens: Quod tempus interuenit, quo Dei non egeamus auxilio In omnibus igitur actibus, causis, cogitationibus, motibus, adiutor, & protector orandus est Superbum est enim vt quicquam sibi humana natura præsumat. & ca. 12. Ecclesiasticis ex diuina sumptis autoritate documentis oīum bonorum affectum, & omnium studiorum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deū fatemur autorem, & nō dubitamus ab ipsius gratia omnia hominis merita præueniri. Sed dicunt aduersarii, qui defendunt istam sententiam, quam impugnamus, argumenta proposita tam fuse dilatata contra illos minimè pugnare, nam ipsi non affirmāt, quòd cognitio naturalis sufficiat ad salutem, neq; inficiatur fidē supernaturalem esse necessariā ad salutē, neq; verò quā negant istam fidē ex dono Dei hominibus contingere, sed tantum affirmant, quòd cognitio, quam habent homines ex diuina reuelatione, & ex dono Dei, qua cognoscunt Deum esse & remuneratorem esse, quæ veritates naturali lumine sunt cognoscibiles, sufficiat ad salutem hominibus, qui ignorant Euangelium, si tamen credantur ea firmitate, quæ ad uitam rectè confirmandam exigitur. Verum isti nostra argumenta non euadunt, nam, vt existimo, sufficienter probatum est in superioribus fidem de rebus, quæ humana ratione inuestigari nequeunt, necessariam esse ad salutem. Quod nunc euidentibus argumentis ex diuina Theologia adductis iterum confirmo. Nam si ex parte intellectus non est necesse credere aliquid supernaturale, ergo ex parte uoluntatis non est necesse amare aliquid supernaturale, consequentia inde probatur, quia nihil est amatum, & uolitum, nisi cognitum. Quod si ita est, necessum est concedatur, quòd ex parte voluntatis non est necesse virtus spei, qua speremus a Deo bona supernaturalia, quæ superant omnem intellectum, & captum, quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, quæ nec in cor hominis ascenderunt. Rursus consequens est quòd ex parte uoluntatis non sit necessaria charitas infusa, qua bona supernaturalia diligamus.

¶ Ad hæc, semper fuit necessarium credere in Deum iustificatorem impii, & peccatorum condonatorem, sed hæc veritas per naturam cognoscibilis non est, ergo non satis est ad salutem ueritates eas cognoscere, quæ ratione humana inuestigari possunt.

4. Conclu. ¶ Quarta conclusio. Qui dicit, quòd seruantes legem naturalem sine fide Christi non condemnantur hæretici sunt. Pro huius conclusionis intelligentia sciendū est fuisse quosdam autores, qui aiebant homines ignorātes Christum, qui nihil de Euangelio audierunt, si rectè uiuant secundum præscriptum legis naturæ non damnari. Dico istam sententiam esse hæreticam ex officina Pelagiana. Et quidem si isti sentiant, non condemnantur, id est saluātur, ipsissimi sunt Pelagiani, & contradicunt D. Paulo, & diuinis scripturis vt supra uisum est. Si uero sentiunt, non damnari ullo modo, etiam sunt Pelagiani, nam saltem isti contraxere peccatum originale, a quo nisi per gratiam Dei, & Christi liberari non possunt, ut testatur uniuersa scriptura. Verum si sentiant non damnari pœna sensus, sicut nec paruuli, qui discedunt cum solo originali peccato, non adeo hæretica est eorum sententia. Nam inquiūt, si homo perueniens ad usum rationis proponat sequi bonum, & uiuere secundum rectam rationem, si illico moriatur non habet nisi peccatum originale, ergo non habebit nisi pœnam peccato originali debitam, quæ secundum veram Theologiam non est pœna sensus, sed damni id est, carentia diuinæ uisionis. Hoc ipsum confirmatur. Nam sententia illa Diui Thomæ quòd puer perueniens ad usum rationis tenetur se in Deum conuertere non est certa secundum fidem, vnde opposita est probabilis, poterit ergo homo perueniens ad usum rationis per aliquod temporis spatium esse cum solo peccato originali, & uiuere secundum rectam rationem, obidque si statim moriatur, non condemnabitur pœna ignis æterni Sed his non obstantibus ego existimo, quòd iste sensus etiā sit hæreticus, nā in sanctis scripturis apertè asseritur, quòd omnes adulti comparere debeant in die iudicii reddituri rationem de operibus propriis, & qui bona egerunt, ibunt in uitam æternam, qui uero mala in ignem æternum: non datur locus medius pro adultis, qui ex operibus sunt iudicandi. Rursus in Euangelicis literis planissime habetur, quòd omnes adulti stabunt ante tribunal Christi, ut referat vnusquisque propria corporis prout gessit, & qui à sinistris stabunt in ignem æternum, qui uero a dextris benedictionem æternæ uitæ consequentur. Hæc est fides catholica, hæc est traditio Ecclesiæ, & communis Christianorū sensus. Et quanquam illa sententia D. Tho. de puero perueniente ad usum rationis sit tantum probabilis, illa tamen certa est, & indubitata, quod homo adultus saltem semel in uita tenetur se conuertere in Deum, & diligere Deum super omnia, quæ opera si faciat homo, illum iuuabitur a Deo, vt Christum cognoscat, & illum diligat.

Qui dicūt nō damnari eos qui viuūt secū dum legē naturalem etiāsi ignorent Christum, & nō habeāt fidē in illū, hæretici sunt.

Ad argumēta. ¶ Sed iam tempus est ut argumentis obiectis respondeamus.

Ad primū. ¶ Ad primum dicendum in primis, quod homo non potest facere quod in se est, nisi diuina gratia excitetur. Scriptum est enim: Sine me nihil potestis facere, ergo sine adiutorio diuinæ gratiæ non potest homo facere, quod in se est ut iustificetur. Hæc solutio est Diui Tho. 1. 2. quæstio. 109 artic. 6 ad secundum. Secundo dico esse probabilem sententiam Doctorum, quod facienti quod in se est ex facultate naturæ Deus ex sua misericordia nō denegat gratiam. Atqui hæc sententia multis differt a sententia Pelagii, quam impugnauimus. Pelagius enim dicebat hominem ex facultate naturæ sine fide supernaturali, & sine infusione diuini amoris posse consequi gratiam & gloriam. Sed catholici autores, quos in argumento citamus fatentur, quod homini facienti quod in se est ex facultate naturæ est necessaria fides supernaturalis, & amor desuper infusus, sine quo nemo viuit, quæ dona confert Deus facienti, quod in se est, ut ad gratiam præparetur. Vltimo dico esse probabilius, & magis consentaneū sanctis Patribus, præcipuè Diuo Augustino non esse legē infallibilem, quod detur gratia facienti quod in se est ex facultate naturæ, cuius rei fecimus euidentem demonstrationem. 1. 2. quæstione 109. art. sexto ido, probatur nūc efficaci argumento. Nam si esset lex infallibilis, certè initiū, & bona pars iustificationis esset ex nobis, siquidē ex fa

cultate naturæ facimus aliquid, ad quod infallibiliter sequitur gratia,& hominis iustificatio.

Ad secũdũ. ¶ Ad secundum argumentum, multa meditantur Theologi de puero perueniente ad usum rationis, multaque discipuli Diui Thomæ in defensionem diuini Doctoris excogitauerunt, de quibus nos longum tractatum edidimus super 1. 2. questio. octuagesimanona articulo sexto. Inde poterit lector petere, quæ huic argumento confutando necessaria uidebuntur. Nunc breuiter dico, quòd si puer perueniens ad usum rationis proponat sequi bonũ, & fugere malum, certè illuminabitur à Deo, vt credat in Christum,& illum diligat. Obidque sine fide in Christum nunquam iustificabitur, nec uitam beatam consequetur. Qui plura desiderat de hac re, legat obsecro, in loco indicato. Ex eadem solutione patet cõfutatio tertii argumẽti.

Ad quartũ. ¶ Ad quartum argumentum dicendum Paulum Apostolum de fide explicita in Christum habere sermonem, hanc enim statuit Deus per homines ad ministros hominibus impartiri, vnde & subdit Apostolus: Nunquid non audierunt,& quidem in omnem terram,&c. Ex his itaq; colligit, ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. Cæterum fides, quæ in lege naturæ, & in hoc casu proposito da puero, qui nihil audiuit de Euangelio, homine extrinseco docente non indigebat, sed interius, ual inuisibiliter, vel visibiliter per Angelos administrabatur.

Ad quintũ ¶ Ad quintum dicendum, quòd Adrianus in 4. quæst. 1. de baptismo, articulo 3. tenet eiusmodi puerum non recipere gratiam, nec satis esse velle suscipere baptismum requiritur nanque conueniens dispositio in adultis. Vnde Actorum 8. cum Eunuchus Philippo dixisset: Quid prohibet me baptizari? ait: Si credis ex toto corde,&c. Itaque in homine adulto uolente recipere sacrum baptisma vt iustificetur, necessum est actus fidei in Christum, & in sacrum baptisma.

Ad sextum ¶ Ad sextum respondetur, quòd in momento temporis potest Deus fidei lumen superinfundere ex gratuita sua misericordia,& subito honestare pauperem, & iustificare hominem.

Adseptimũ ¶ Ad septimum. D. August. de spiritu,& litera capit. 26, & 27. exponit naturaliter quæ legis sunt, faciunt, id est, per naturam gratia sanatam,& perfectam. Respondere quoque possumus præcepta legis naturaliter cognosci à gentibus,& singula naturaliter etiam fieri, licet omnia sine auxilio Dei speciali impleri non ualeant. Ob quam causam D. Thomas dixit opus esse gratia ad mouendum affectum, nec enim uoluntas perficere naturalia omnia præcepta potest, quæ naturæ lumine intellectus ante cognouerit. Aliam solutionem possumus adhibere prædicto argumento dicentes, quòd non dixit Paulus, naturaliter omnia, quæ legis sunt, faciunt, sed ea, quæ legis sunt, faciunt, videlicet, aliqua bona opera,& fortassis plura, quam Iudæi, quorum fastum,& arrogantiam Diuus Paulus deprimere volebat.

Adoctauũ. ¶ Ad octauum, uariis solutionibus respondent Doctores. In primis Caietanus explicans illum locum Pauli, dicit, quòd Deum esse remuneratorem inquirentium se oportet fide teneri, quoniam nulla speculatiua scientia hoc pertingere potest. Ex profecto Diuus Paulus de remuneratione supernaturali, & quæ sola fide tenetur sermonem facit, vt patebit textum scripturæ legenti. Adde aliam solutionem falsam esse non alterius rei fidem necessariam esse, quam credere Deum esse, & remuneratorem esse. Oportebat nanque etiam credere Deum esse iustificatorem, cuius videlicet gratia peccata hominibus remitterentur. Oportebat item credere mortales à cœlesti regno peregrinos,& alienos effectos patriam illam, quam sperabant, non aliter adepturos, quam per aliquod diuinæ prouidentiæ remedium præparatum.

Ad nonũ. ¶ Ad nonum dicendum est, quòd inter præcepta decalogi, præcepta fidei, spei,& charitatis erga Deum continentur, quæ omnia ad cultum unius Dei referuntur, quæ præcepta sine gratia Dei impleri non possunt. Possumus etiam dicere seruantem omnia præcepta naturalia vitam habiturum Qui enim fecerit ea, uiuet in eis, at non ex eis, sed ex fide, iuxta sententiam Apostoli ad Galatas. 3. Nam, vt superius dictum est, seruanti legem naturæ Deus non denegabit gratiam suam, qua adiutus & seruabit ea, quæ naturam omnem excedunt, fidem, spem,& charitatem.

Ad confir. ¶ Ad confirmationem respondetur esse ex officina, & reliquiis Pelagianæ hæresis. Pelagius enim solus docere potest Deum præparasse salutem,& gratiam etiam hominibus ignorantibus illam, contra quem militat tota scriptura, dicens: Sine fide impossibile est placere Deo. Et iterum: iustitia per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eum. Vnde Iudæi, qui zelum erga vnũ Deum creatorem cœli, & terræ habebant, supra modum studentes seruare legem, quia crediderunt ex operibus legis se fieri iustos, non fuerunt iustificati, quia gratiam hãc ignorauerunt, quemadmodum dicit Paulus: Israel sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit, quia nõ ex fide, sed quasi ex operibus.

Addecimũ ¶ Ad decimum in quo dicitur, quosdam sic natura esse dispositos, ut non contemnerent fidem, si eis prædicaretur. Respondeo, neque illos sine fide saluos esse posse, dicit enim Saluator Matth. 11. Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsayda, quia si in Tyro,& Sydone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in uobis, olim in cilicio,& cinere pœnitentiam egissent. Quod tractans Augustinus in libro de prædestinatione Sanctorum docet homines ex Tyro, & Sydone fuisse credituros, si magna illa Christi opera uidissent, & audissent facta. Nihilominus propter sua peccata condemnati sunt. Quos sciebat Dominus credituros in ipsum, si Euangelium audissent. — Matth. 11. August.

Ad confir. ¶ Ad vltimum argumentum concedendum est illos, qui nihil audierunt de Euangelio non teneri in crimine ex eo, quòd Euangelium contempsere, aut in Christum non credidere. Horum enim infidelitas non imputatur illis ad peccatum, condemnabuntur tamen propter alia peccata, quæ in hac uita constituti commiserunt, a quibus nisi per fidem in Christum liberari non possunt. Et hæc de ista quæstione dixisse sufficiat.

Vtrùm per solã fidẽ in Christũ applicẽtur nobis merita Christi.

Articulus Secundus. Vtrùm per solam fidem in Christum applicentur nobis merita Christi, ut prosint efficaciter ad salutem? A parte affirmatiua educuntur uaria argumenta ex sanctis scripturis In primis Christus Dominus in Euangelio nihil aliud ab homine peccatore exigere videtur, vt saluus fiat præter solam fidem, seu fiduciã in Iesum. Ioann. 3. Nicodemo fidem commendans Christus, sic, inquit, Deus dilexit mundum, vt filium suum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in illum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Cum dicit, Omnis, inquit Ambrosius de pœnitentia capitulo decimo, nullus excluditur, hoc est, ex quocunque lapsu, ex quocunq; statu, si credat, perire non timeat. Scriptum est enim, Omnis, qui credit in illum, non confundetur. Roman. 10. & 1. Ioan. 4. Omnis spiritus, qui confitetur Iesum in carne uenisse, ex Deo est.

Argumẽta pro affirmatione quæstionis. Primũ arg. Ioann. 3. Ambrosius Roma. 10. 1. Ioann. 4.

Secundum ¶ Præterea, de adulto baptizando nihil exigit Saluator Mar. 16. nisi solã fidem Qui crediderit, inquit,& baptizatus fuerit, saluus erit. Item centurionis expetentis filium sanari solam commendauit fidem Christus, Non inueni tantam fidem, inquit Matth. 8. in Israel,& pro mensura fidei sanitatem contulit. Vade, inquit,& sicut credidisti, fiat tibi. Insuper ad mulierem patientem sanguinis fluxum, inquit Matth. capitulo 9. Fides tua te saluam fecit. Ad mulierem Chananæam Matth. decimoquinto. O mulier magna est fides tua, fiat tibi, sicut vis. Cuidam petenti filium à dæmone liberari, respondet Mar. 9. Si credis, omnia possibilia credenti sunt. Ille respondens cum lachrymis ait: Credo Domine, adiuua incredulitatem meam, & quod petiuit, mox impetrauit. Magdalenam saluam fecit Christus non eo, quod staret retro secus pedes eius, sed pro fide peccata remisit, Remittuntur, inquit, tibi peccata tua, fides tua te saluam fecit uade in pace. Christus ergo si solam fidem exegerit, non veteris uitæ pœnitentiam, non gemitum, non planctum, non contritionem, aut sacramentum, non confessionem, non opus aliud, consequens uidetur solam fidem in Iesum impiis iustificandis sufficere, ut participes fiant fructus passionis Christi. Si ergo passus Christi actio, nostra sit instructio, & nusquam in — Mar. 16. Matt. 8. Mat. 9. Matth. 15. Mar. 9.

Euangelio Christus peccata remittens iniunxerit iustificandis pœnitentiam, vel, opera, sed solam fidem exegerit. Neque enim Magdalenæ, neque Matthæo publicano, neque adolescenti quid facerent, interrogantibus, neq; adulteræ, neq; Chananeæ mulieri legimus Christū quicquam operis adiunxisse, sed commendasse solam fidem, consequens igitur videtur, solam fidem sufficere ad hoc, vt participes efficiamur fructuum, seu meritorum passionis Christi. Illud etiam videtur istam sententiam confirmare. Nam Christus Dominus cum interrogaretur à Iudæis, quid facerent, vt operarentur opera Dei, hoc vnum præscribit eis, dicens: Hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem misit ille, ergo sola fides sufficit ad salutem. Secundò Diuus Paulus in suis Epistolis, præsertim ad Roman. 3. & 4. luce clarius affirmare videtur remissionem peccatorum, seu iustificationem impii esse non ex operibus, sed ex fide. Arbitramur, inquit, hominem iustificari per fidem sine operibus legis, & ad Roman. quarto. Ait enim: Si Abrahā ex operibus legis iustificatus est, habet gloriā, sed non apud Deū. Quid enim dicit scriptura? Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, ei autem, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum, ei uero qui non operatur, credēti autem in eum, qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratiæ Dei. Vnde & Dauid decantat beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert iustitiam sine operibus: Beati quorū remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Beatus uir cui non imputauit Dñs peccatum. Et paulo post: Non enim per legem promissio Abrahæ, aut semini eius, vt hæres esset mūdi. Si enim qui ex lege hæredes sunt, exinanita est fides, abolita est promissio.

Roman. 3. & 4.

Tertium. ¶ Tertium argumentum. Certè Apostoli in primitiua Ecclesia nihil ab adultis baptizandis exigebant præter fidem, quemadmodum Philippus baptizaturus eunuchum reginæ Æthiopum, si credis, inquit, in toto corde tuo, nihil prohibet te baptizari, & eunuchus nihil plus dixit, quam credo filium Dei esse Iesum Christum, & continuo baptizatus est. Habetur hæc historia Actorum. 8. Insuper latro, qui in cruce pendebat, ex sola fide iustificatus est, qua confessus est Christum esse saluatorem mundi. Huic rei astipulatur euidentissime Paulus, dum inquit: Si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quòd Deus suscitauit eum à mortuis, saluus eris. Et iterum, finis legis Christus est ad iustitiam omni credenti, & antea adduxerat oraculum illud Prophetæ memorabile: Iustus ex fide viuit. Multæ aliæ sententiæ Euangeliorum, & Apostolorum poterant adduci, quæ idem sonare videntur, sed adductæ sufficiant pro instituta breuitate.

Actor. 8.

Quartum. ¶ Quartum argumentum est. Nam si quispiam asserat opera alia præter fidem esse necessaria ad salutem, & ad est remittat hominem iustificandum, profecto cogit illum ad desperationem, nam omnia opera hominis sunt culpabilia, peccata, & damnanda, iuxta illud Apost. Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei. Et iterum, non est iustus, nō est qui faciat bonum, omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt. Quare cuiuslibet Christiani prima cura esse debet, vt posita operum opinione sola fides magis, ac magis roboretur, & per eandem crescat in cognitione non operum, sed Christi Iesu pro ipso passi, & suscitati: in quem, vt ait Petrus, credētes exultabitis lætitia inenarrabili reportantes finem fidei vestræ salutem animarum vestrarum.

Vltimum. ¶ Vltimo produco in medium argumentum sophisticum, quo quidam hæretico spiritu vtuntur ad probandum, quòd per solam fidem satisfaciamus omnibus operibus, & cæremoniis, & vniuersis præceptis affirmatiuis diuinæ legis. Faciunt nāque scripturam bipartitam in præcepta, scilicet, & promissa, & præcepta docere quidem à nobis facienda, quæ non possunt fieri, verum ad id ordinata, vt cognoscat homo impotentiam propriam, & de suis viribus desperet. Nam lex dicit, non concupisces, nemo tamen est, qui possit non concupiscere, & pari modo de aliis præceptis. Vnde cum moueatur de impotentia propria ad legem obseruandam, cuius uel minimum iota, aut apex præteriri non debet non obseruatum, inde desperet, ad nihilumque redigatur in oculis propriis necesse est, nec audeat accedere ad alteram partem scripturæ, quæ sunt promissa, quibus annunciatur gloria Dei, & ibi audiat: Si uis legem adimplere, vt ipsa exigit, vade ad Iesum, in quo promittitur tibi gratia, pax, iustitia, libertas, & omnia. Quæ habebis, si credes, si non credis, carebis. Hic promissa Dei donant, quod præcepta exigunt, & implet ibi, quod lex iubet, & sicut tactu Christi sanabatur infirmus, sic verbo, & fide Christi tenerrimus in fide iustificatur, sanctificatur, viuificatur, pacificatur, liberatur, omni bono repletur, & efficitur filius Dei credens in nomine eius. Et hanc sententiam longo prosequuntur sermone, & persuasionibus repetentes, & affirmantes, aliis, & aliis uerbis asseuerantes, id quod sæpius dixerant. Nam & Abrahæ, vt prosequuntur, fides reputata fuit ad iustitiam, non opus aliquod. Idem de aliis sentiendum adiudicant.

Iacobi. 2. ¶ In contrarium est illa sententia Iacobi, fides sine operibus mortua est. & iterum: Dæmones credunt & contremiscunt. Sed ueniamus ad Euangelium, & ad sententiam Iesu Christi, qui est testis fidelis. Hic enim, qui dixit: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, alibi quoque dixit, Si uis ad uitam ingredi, serua mandata, & quod maius est, totum negotium salutis, & beatitudinis conclusit in operibus, dicens: Ab his duobus mandatis tota lex pendet, & prophetæ, non dixit a sola fide, sed à dilectione Dei, & proximi, quæ in opere consistunt, non in credulitate. De quæstione proposita breuiter edisseram, nam de ea fusissimè disputaui super 1. 2. quæstione. 113. articulo. 4. Sciendum tamen est pro eius explicatione quod ex supradictis scripturis perperam intellectis hæretici in tres errores lapsi sunt.

De proposita quæstione hæreses variæ.

Prima heresis de sola fide.

¶ Primus, si Augustino credimus, olim etiā erat in ueteri lege, & temporibus Apostolorum. Aiebant enim quidā hæretici fructū passionis Christi peruenire quidem in animas nostras per fidem in Iesum solā, id est, absq; operibus. Aiebant præterea omnem hominem, qui tempore gratiæ crediderit, & baptizatus fuerit, tandem esse saluandum, tametsi perseueret in peccatis quantumlibet grauibus vsq; in finem vitæ, modo fidem in Iesum in corde teneat, & caueat, ne uel schismate ullo, uel hæresi ab Ecclesia præscindatur. Ita, inquiunt, Paulus dicit 1. Cor. 3. Si quis supra hoc fundamentum, id est, fidem in Christum superædificauerit ligna, id est, grauiora peccata, fœnum, & stipulam, id est, leuiora peccata, saluus erit, sic tamen quasi per ignē, quia omnis, qui credit in eum, non confundetur in æternū. Nec recens est hic error, nam ante Christi aduentum iam pseudo prophetæ docebant huiusmodi hæresim, beatificātes populum, quemadmodum habes Michęæ. Principes eius in muneribus iudicabant, & sacerdotes eius in pecunia diuinabant, & super Dñm requiescebant, dicentes: Nūquid non Dominus in medio nostrum est? Non veniet super nos malum. Ac si dicant: Nos sumus populus peculiaris, & Deus habitat in medio nostri, qui nos elegit de cunctis gētibus, non venient super nos mala. Sic ex sententiis aduersariorum docentium solam fidem sufficere, sumpserūt sibi causam errandi nonnulli pseudo prophetæ huius sæculi dicentes: Vos estis populus, Chri sanguine redēptus ipse soluit pro omnium hominum peccatis debita, ipse meruit regnum cęlorum, nō oportet facere opera, satis est in Deū credere, & cōfidere. Huius quoq; erroris meminerunt ante nos Ecclesiastici Patres, Hierony. super cap. 3. in Mich. Pseudo, inquit, prophetæ quondam populum Dei errore decipiebant, & accipientes munera, promittebant eis pacem, & regna coelestia dicentes: Non est necesse ut viuatis cōtinenter, & sanctè; habetote fidē, quam docemus, & omnia promissa Domini consequemini. Eundem Insuper errorem citat August. in Enchiridio. c. 67. dicens se de hac quęstione scripsisse librum de fide, & operibus, in quo hunc errorem prorsus contriuit.

1. Corin. 3.

Mich. 3.

Hierony.

August.

Secunda hæresis de sola fide. ¶ Secundus error est eorum hominum, qui ad sécipiēdum fructum passionis Christi, seu ad habendam remissionem peccatorū, satis esse ex fide deinceps seruare man-

data,& interiorem pœnitentiā, veterisq; vitæ displicentiā non esse necessariam ad remissionem peccatorū, sed satis esse a peccatis cessare,& deinceps facere opera bona,& agere bonam vitam, etiamsi nunquam pœniteat veteris vitæ.

Tertia hæresis Lutheranorū de fide sola.

¶ Tertius error est Lutheranorū, qui in hac ætate grassatur. Arbitrantur enim isti hæretici fidem per quam peruenit in unumquemq; fructus passionis Christi esse eam, qua quisque certissime credit sibi per Christi meritum peccata esse remissa, vocantque istam fidem specialem, quòd per eam credant non in genere tantum pœnitētibus remitti peccata per Christum, sed specialiter sibi iam remissa peccata, sibiq; Deum propitium factum propter Christū.

Prima conclusio.

¶ Istos errores conuellere, atq; destruere haud erit difficile, vnde in primi erroris confutationē erit 1. conclusio, Credenti non cōicatur fructus passionis Christi, si diuina mandata non obseruet, non inquam, communicatur, ut prosit efficaciter ad salutem. Probatur hæc in primis conclusio ex illo Matthæi septimo. (Matt. 7.) Non omnes qui dicit mihi Domine, Domine intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem Patris mei. Et Matth. 19. (Mat. 19.) Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Et Matth. 25. (Matth. 25.) docet Dominus hædos à sinistris statuendos damnandos fore non propter fidem, sed propter neglecta pietatis opera. Vnde inquit: Ite maledicti in ignem æternum, esuriui enim, & non dedistis manducare, &c. & Ioan. 13. (Ioann. 13.) Si hæc scitis, beati eritis si feceritis ea. & Ioan. 14. (Ioann. 14.) Qui diligit me diligetur à Patre meo. Et iterum Qui diligit me sermonem meum seruabit. Eandem veritatem demonstrant diuini Apostoli Paulus, Ioannes, Iacobus. Paulus quidem ad Roman. 2. (Roman. 2.) Non enim auditores, sed factores legis iusti sunt apud Deum, & cap 8. (Roman. 8.) Si secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis: & ibidem. Ipse spiritus testimonium perhibet spiritui nostro, quòd filii Dei sumus, si tamen compatimur, vt conregnemus: & 1. Corinth. 6. (1. Corin. 6.) Nolite errare, nec fornicarii, nec idolis seruientes, nec masculorum concubitores regnum Dei possidebunt: & capit. decimo. (1. Cor. 10.) Nolo vos ignorare fratres, quòd patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt, & tamen non in pluribus eorum beneplacitum est Deo. Ad idem pertinet illud 1. Corinth. 13. (1. Cor. 13.) Si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Eandem veritatem confirmat D. Ioan. dicens: Filioli nolite errare: qui facit iustitiam, iustus est: & cap. 2. dixerat; Qui facit iustitiam, ex Deo natus est. Quibus verbis subindicat apertè istum errorem de sola fide sua ætate iam fuisse subortum. Diuus Iacobus studiosius direxit suam Epistolam aduersus istum errorem, dicit enim, quòd fides sine operibus mortua est, & otiosa. Et ibidem demonstrat Abraham ex operibus iustificatum esse.

2. Conclu.

¶ Secunda conclusio ad confutandum secundum errorem sic habet. In homine peccatore, vt iustificetur, & ut ei communicetur fructus passionis Christi necessum est vitæ præteritæ pœniteat, & proponat deinceps rectè & ad normam diuinæ legis uitam instituere. Hæc conclusio leuiter, & suspensa, quod aiunt, manu hoc in loco demonstranda est, nam fusior eius demonstratio ad materiam de pœnitentia referenda est. Probatur hæc conclusio ex illo Ezech. 18. (Ezech. 18.) Si auerterit se impius ab impietate sua, si egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, & fecerit iudicium, & iustitiam ipse animam suam viuificabit, & secundum translationem septuaginta; Quacunque hora ingemueris, saluus eris. Vbi Deus per prophetam suum ab impiis non fidem, sed pœnitentiam, & conuersionem cordis exigit. Loquebatur enim tunc non ad Paganos, sed ad Iudæos credentes in Deum, quem colebant Abraham, & Prophetæ. Exceptis, inquit Augustinus, paruulis cæterorum hominum nullus transit ad Christum, vt incipiat esse, quod non erat, nisi eum pœniteat fuisse, quod erat. Nam & Petrus Acto. 2. (Actor. 2.) dum Christum colendum annunciaret, Iudæis interrogantibus quidnam facerent, respondit: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. Accedentibus quoque ad baptismum Ioannes dixit Matt. 3. (Matt. 3.) Pœnitentiam agite, ac si diceret: Pœniteat uos veteris vitæ, & baptizemini ex fide in Christum. Hic si dixeris, pœnitentiam agere, non est illud quod dicimus pœnitudinem veteris vitæ habere, sed id quod dicimus resipiscere, id est, cessare à peccato. Noua hæc adinuentio est, & Lutheranorum glossemma, cui contradicit scriptura dicens Ecclesi. 21. (Ecclesi. 21.) Fili peccasti, non adiicias ultra, sed & deprecare de pristinis vt tibi remittantur. Si a peccato desistere, hoc esset quod non habere peccatum, sufficeret, inquit Augustinus, vt hoc nos moneret scriptura, Fili peccasti, non adiicias vltra, & quia hoc non sufficit, continuo adiecit, & deprecare de pristinis, vt tibi remittātur. Nec habes in hac parte, quòd hunc librum Ecclesiastici ab autoritate canonica submoueas. Nam & ad Simonem Magum iam tam baptizatum, & iam pridem credentem, & adhærentem Philippo, postea in dono gratiæ Spiritus sancti errantem, inquit Petrus Actor. 8. (Acto. 8.) Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. Exploditur, etiam iste sensus Lutheranorum hæreticus, & demonstratur quemadmodum aduersetur & autoribus Latinæ, & Græcæ linguæ, & vniuersæ philosophiæ, & diuinæ Theologiæ apertissimè. Cicero (Cicero.) enim in epist. ad Atticum non semel ait. Me pœnitet, quòd te offenderim. Et in Tusculanis, Sapientis, inquit, est proprium nil quod pœnitere possit facere. & lib. de inuentione. Vtrum id facinus sit, quod pœnitere sit necesse. Quibus aliisque simillimis locis manifestè exprimitur respectus ad præteritum malum, cuius dolore, & tristitia affici eum oportet, quem facti pœnitet. Et Ausonius (Ausonius.) in illa paræmia, Nosce tempus, Metanœam ipsam inducit sic loquentem. Sum Dea, quæ facti, non factique exigo pœnas, Nempè ut pœniteat, sic Metanœa vocor. Nomen ergo Metanœa detestationem præteriti mali includit, ac subinde dolorem, & mœrorem gignit. Vnde non solum autor libro de uera & falsa pœnitentia, verum & omnes Grammatici dicunt pœnitere idem esse, quod pœnam tenere. Certè diuini, & naturalis iuris est pro omni peccatore volente assequi misericordiam, vt agnoscat culpam, pœniteat de illa, & postulet veniam. Neque de his fuit unquam quæstio, aut controuersia inter Ecclesiæ Patres. Sic scriptum Isa. 43. (Esa. 43.) Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor. Reduc in memoriam, narra si quid habes, ut iustificeris, vbi translatio 70. habet. Dic tu iniquitates tuas primus, vt iustificeris. Cæterum nihil prodesset, inquit Bernardus, pœnitere de culpa, & non supplicare pro uenia. Vnde & ab exordio nascentis Ecclesiæ, ab hominibus baptizandis solet Ecclesiæ minister exigere, Abrenuntias Satanæ, & omnibus operibus eius? Quomodo placeret vitæ nouitas, cui non displicet peccati uetustas? Et hoc est, quod August. illis uerbis sentit, Nemo uoluntatis suæ arbiter constitutus potest nouam uitam inchoare, nisi eum veteris pœnituerit. Atqui exemplum inter homines, ex quibus ad Deū argumētum ducitur, id facit manifestum. Qui enim amicum iniuria affecerit, quamuis dicat ei propositum habere non amplius eum iniuria afficiendi, nisi dicat se pœnitere illatæ iniuriæ, non facit satis, ut in eius redeat amicitiam. Haud enim satis est à malo cessare, nisi, quam iniuriam intuleris, satisfactione repenses. Vnde Lactantius (Lactātius.) libro. 6. diuin. instit. cap. 24. Metanœam, inquit, Græci cā vocant, quam nos resipiscentiam. Resipiscit autem ille, quem errati piget, & seipsum castigat dementiæ, & confirmat ad rectius uiuendum. Et eleganter in Antonium Cicero, Optimus, inquit, portus pœnitenti mutatio consilii. Propositum ergo bene agendi non tota est pœnitentia, sed pœnitentiæ portus.

3. Conclu.

¶ Tertia conclusio. Specialis illa fides, quam ponunt Lutherani, qua sola & merè gratis absque respectu bonorum operum dicunt hominibus communicari, & applicari fructus passionis Domini, non habet fundamentum in scripturis, imo eisdem aduersatur, & contradicit, fictitia est, & multorum errorum mater. Errant certè, & tota uia errant, primo in particula exclusiua, sola, quam nunquam adiectam inuenies, quoties fides in scripturis tribuitur iustificatio, sed neque addi potest salua ueritate aliarum scripturarum, prout supra palam fecimus. Secundo errant in

aduerbio,

aduerbio, gratis, in sensu quo ipsi docent, dicũt enim nos ita gratis, a Deo per Christum iustificationẽ, & salutem accipere, vt si quid nos ipsi ea in re, aut eius rei gratia nostrorum operum nostræ præparationis, nostri studij, aut conatus adiunxerimus, hoc ipsum ad diuinæ gratiæ iniuriam pertinere intelligãt, atq; ideo plerumq; addunt nos merè gratis iustificari per Christum. Hic sensus hæreticus est, vt ex dictis planè constare poterit, catholicus tamen sensus est nos iustificari gratis per Christum, iuxta illud: iustificati gratis per gratiam ipsius, gratis, id est, absque meritis, non tamen in hoc sensu, quòd ex parte nostra nulla requiratur animi præparatio. Tertio errant in eo quod addunt, absque vllo respectu operum, quasi non posset iustitia in nobis accrescere, & consummatior effici exercitio bonorum operum, & virtutum meritis. Quarto errant in voce, fides, per fidem intelligentes non vtique fidem catholicam, ac veram, sed fidem quandam specialem, vt vocant, qua quis adeò certò, adeoq; infallibiliter statuit sibi remissa esse peccata, atque certò credit Christũ natum, ac passum pro nobis, ob idq; specialem vocant, quòd per eam credant non in genere tantũ pœnitentibus remitti peccata per Christum, sed specialiter esse iam sibi remissa, sibiq; Deum propitium factum propter Christum. Hanc fidem specialẽ dico esse fictitiam, & scripturis, & Patribus penitus incognitam. Quod sic demonstro: Id est credendum fide infallibili, & Christiana, quod a Deo est reuelatum, & illud solum, & credendum est, quia ita reuelatum est a Deo, vt legitimo testimonio matris Ecclesiæ nobis constat, sed nõ inuenitur reuelatum, mihi aut tibi, aut cuipiam nunc viuentium, quòd Deo grati sumus, & accepti tanquã filij eius. Est enim certo certius neq; in scripturis, neq; in traditionibus Apostolicis, neq; in sacris Concilijs factam esse talem reuelationem. Fuerunt quædã huc pertinentia olim reuelata Deiparæ virgini Angelo dicente, Aue gratia plena, &c. dixit & saluator de Nathanael: Ecce verè Israelita, in quo dolus non est. dixit insuper paralytico: confide fili, remittuntur tibi peccata tua, & de Magdalena; remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum, & ad ipsam: Fides tua te saluam fecit, vade in pace. merito ergo potuerunt isti omnes credere fide indubitata, & infallibili sibi esse remissa peccata per Christum, de me autem, vel de te vbi quæso simile quid reuelatũ inuenitur, vt fide speciali certò credam, & statuã me esse per Christũ iustificatum? His accedit aliud argumentum. Nam salus non offertur per Christum, nisi certo modo qualificatis, & affectis, (Ioan. 3.) sicut patet ex subiunctis scripturis. Ioan. 3. nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire (Matt. 4.) in regnum Dei. Matt. 4 pœnitentiã agite, appropinqua- (Luc. 13.) uit regnum Dei. Luc. 13. nisi pœnitentiã habueritis, om- (Hebr. 5.) nes similiter peribitis. Heb. 5. factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ; at dato quòd sis verè credens, verè pœnitens, & voluntariè obtemperans, non potes infallibili fide de te certo statuere, quòd verè, & sincerè credas, pœniteas, obtemperes, nisi per diuinam reuelationẽ, ergo citra illam nemo potest fidem talem habere. Poteris certè per coniecturas, & per nonnullã experientiam hæc de te ipso cognoscere, sed per reuelationẽ diuinam non vtique tibi constat, sed hæc notitia ex proprio sensu, vel ex testimonio conscientiæ, infallibilis nõ est, propterea quòd cor hominis instabile est, & pariter (1. Cor. 4.) inscrutabile, quemadmodum dicit Apostolus 1. Corint. 4. Nihil mihi conscius sum, sed nõ in hoc iustificatus sum. Quasi diceret, non testatur mihi conscientia, quòd aliquid eorum omiserim, quæ requirit Deus, vt iustus sim, attamen propter hoc non audeo certò statuere, quòd coram Deo iustus existam. Quinto errant dicentes, hominem non posse excidere a fide speciali semel obtenta.

Vt autẽ falsitas huius rei appareat, cõstituamus quod tibi sit reuelatum te nunc iustificatum esse, vt fuit reuelatum Magdalenæ verbo Christi, non propterea securus eris, & citra omnem formidinẽ certus, te semper talem mansurum, ac saluum fore, nam expresse tradunt scripturæ ho- (2. ad Ti. 2.) minem excidere a veritate. 2 ad Timoth. 2. excidere circa (1. ad Ti. 6.) fidem. 1. ad Timoth. 6. excidere a gratia, excidere a simplicitate, excidere a propria firmitate, item euacuari a Christo, & naufragium facere circa fidem, hæc enim omnia habet Scriptura Sancta. Scribit Apost. Galat. 5. semel Christo incorporatis: Euacuati estis a Christo, qui in lege iustificamini, a gratia excidistis. Sic Romanis creden- (Rom. 11.) tibus Rom. 11. scribit: Tu autem fide stas, noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne fortè nec tibi parcat, ad Rom. 11. & rursum. 1. (1. Cor. 10.) Cor. 10. Qui existimat se stare, videat ne cadat. Hinc hor- (Philip. 2.) tatur Philip. 2. dicens: Itaque charissimi mei, sicut semper obedistis, non in præsentia mea tantum, sed multo magis nunc in absentia mea, cum metu, & tremore vestram salutem operamini. Hinc saluator tam inculcat studiose repetitis vicibus illud Euangelicũ, Vigilate, dicens: Itaque vigilate, vigilate semper. Iterum dico vigilate. Quod vobis dico, omnibus dico, vigilate. Denique errant aientes hanc fidem specialem nunquam esse, nec posse esse sine charitate. Quem errorem vel vna sententia Diui Pauli manifestè conuincit. Inquit enim 1. Cor. 13. (1. Cor. 13) Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

¶Sed de hoc in alio loco commodius disputabimus, nunc satis fuerit confutasse hæresim Lutheranam de sola fide, & eius riuulos planè indicasse; reliquum est, vt argumentis in principio factis satisfaciamus.

¶Ad primum argumentum dicendum est, quòd fides (Ad argumenta. Ad primũ.) quam Christus in primis expostulat, est fides per dilectionem operans, quæ & includit odium peccati, pro quo tollendo Christus est mortuus: Christus a Iudæis impiis exigens fidem, simul & exegit veteris vitæ abrenuntiationem, displicentiam, & vitæ nouæ initiandæ in ipso voluntatem. Hoc planè significauit Petrus loquens Iudæis nondum credentibus, nondum baptizatis. Pœnitemini, inquit, & credite Euangelio, & baptizetur vnusquisq; vestrum in nomine Iesu Christi in remissionẽ peccatorum. Aliis etiam plurimis verbis exhortabatur illos dicens: Saluamini a generatione ista praua. Homo igitur peccator iustificatur quidem gratis, id est, sine operum meritis incipiens sic habere fidem per dilectionem operantem, sed non manet iustificatus nisi ex percepta fide, visibili sacramento insitus corpori Christi operetur iustè dum tempus est operandi. De tali fide loquitur ipse Christus Ioan. 12. Ego lux, inquit, in hunc mundum veni, vt om- (Ioan. 12.) nis qui credit in me, nõ maneat in tenebris, hoc est, non maneat in peccatis. Fides Abrahæ, quæ reputata est illi ad iustitiam, cooperabatur (inquit Apost. Iacobus. 2 ca.) ope- (Iacob. 2.) ribus eius, & per ipsa opera est consummata. Ad habendam hanc intelligentiam non oportet multas limitationes, glossas, seu additiones adiicere scripturis de fide iustificante loquentibus. Nam & Spiritus sanctus de huiusmodi fide sermonẽ sic vbique temperauit, vt ex his, quæ præmittuntur, & sequuntur planè indicet intellectum, & de quadam fide scripturarum loqui, vtpotè de ea, quæ est viua, & victoriosa, qua incipit is qui credit pugnare, & vincere mundum, de qua Apost. Ioan. 1. Ioan. 5. Hæc est (1. Ioan. 5.) victoria, quæ vincit mundum, fides nostra. Esse autem alteram quandam fidem, ex qua non iustificatus est homo, indicat Apost. 1. Cor. 13. Si habuero omnem fidem, vt (1. Cor. 13.) montes transferam, nihil mihi prodest.

¶ Secunda solutio huius argumenti est, quam apud (August.) D. August. lib. de fide, & operibus ca. 7. & lib. de vtilitate credendi ca. 13. planè inuenio, quæ sic habet. Ab his, qui religionem Christianã profiteri volebant, ab iis, inquam, primo, & præcipuè fides exigebatur, vt salutis ianua. Sed postquam in Christianismum erant recepti de operibus pœnitentiæ, & charitatis multus, & assiduus erat sermo. Christus ergo quoniam hoc præcipuè agebat, vt homines ad se traheret, in exordio fidem exposcebat, fidem prædicabat, fidem spirabat, totus denique in hoc incumbebat, vt a lege veteri homines abstraheret, & ad fidem Christi conduceret: postquam vero se suscipiebant, edocebat illos quemadmodum oportebat illos ambulare in Ecclesia sua, & in operibus charitatis se se exercere deberent, vt remissionem peccatorũ, & iustitiam apud Deum consequerentur,

¶Tertia solutio est, ex eodem August. qui sic loquitur: Non omnia quæ in scripturis tacentur, negantur. Christus nunc fidem cōmendabat, nunc voluntatem deinceps non peccandi exigebat, nunc autem pœnitentiam, cordisq; conuersionem. Ipse nouit accōmodare sermonem pro vtilitate eorū, ad quos loquebatur, quibus oportebat nunc fidem cōmendare tanquā fundamentum, sine qua nihil valent cætera, nunc autem gemitum, & pœnitentiam. Ab homine iam pœnitente & resipiscente de peccatis, remissionemq; peccatorum postulante fidem exigebat Iesus, vt ostenderet pœnitentiā, gemitum, & lachrymas sine fide in Iesum non posse saluare animas. Ab his autem qui talem iam fidem habebant, sed adhuc delectabat eos hic mundus secundum eam fidem non mutantes vitam in melius exigebat gemitum, & pœnitentiam. Ex his patet solutio ad confirmationem argumenti.

Ad secundum. ¶Ad secundum argumentum varijs modis solent respondere Theologi, quos in 1. 2. quæst. 113. nos latissimè exposuimus, nunc breuiter, & in summa eos cōmemorabo. Si quis desiderat fusiorem tractatum ex illo loco petet. Prioris modus dicendi est, quòd loquitur Paulus de fide perfecta, quæ per charitatem operatur: sic enim dicit ipse Paulus ad Galatas. 5. (Ad Gal. 5.) In Christo Iesu neq; præputium aliquid valet, neq; circumcisio, sed fides, quæ per charitatem operatur. Secundus est: Quando dicit Paulus, Fides iustificat, sensus est, lex fidei iustificat, id est, id quod docet fides iustificat. (August.) Explicatio est D. August. lib. de spiritu, & litera ca. 12. 13. 14. Tertius modus est, quando dicit Paulus, hominem iustificari per fidem sine operibus, loquitur de operibus ante fidem factis, non de operibus factis ex fide. Quartus modus est, quando dicit Paulus, quòd fides iustificat, sensus est; fides est initium, & radix nostræ iustificationis. (Cōc. Tri.) Sic explicat Concil. Triden. Sess. 6. ca. 8. Est etiam alius modus: fides iustificat, id est, fides ostendit, vnde sit petenda vera iustitia, nimirum ex misericordia Dei, & passione Christi. Vltimus modus (qui maximè probatur) est, quòd cum dicit Paulus, fidem iustificare, non opera, sensus est, iustificari hominem gratis, & non ex meritis.

Ad tertiū. ¶Ad tertium argumentum ex dictis in solutione. 1. patet euidens solutio.

Ad quartum. ¶Ad quartum argumentum dicendum est, quòd quando non aliud suppeteret argumentum ad nostram fidem confirmandam, hoc abundè satis esset, quod aduersarij intentant. Nam si verum cōcluderet argumentum, quid sequitur nisi excidium, & pernicies Republicæ, & vt retrahantur fideles a bonis operibus, pro quibus vita, & salus promittitur. Certè apud omnes Christianos clarissimum est, quòd salus non est data per legem, aut sanguinem animalium, aut per opera nostra, quæ fecimus nos, sed per Christum, & Messiam, in quo complacuit patri omnem plenitudinem inhabitare facere, & per eum reconciliari omnia, dummodo nos adiuti gratia credamus in ipsum fide viua per charitatem, accipiamusq; nos crucem nostram laborantes, decertantes, operantes, & vim nobis inferentes, vt a vitiis abstineamus, & operemur bonum pro virili nostra. Hæc certè est legitima præparatio, vt fructus passionis Domini nobis communicetur, scimusq; quòd fornicatores, adulteri, masculorum concubitores, & omnes iniquitatem facientes regnum Dei nō possidebunt. Et quanquam opera, quæ nos facimus quatenus a nostro libero arbitrio proficiscuntur parum, aut nihil valeant coram Deo ad salutem æternam obtinendam, nihilosecius tamen opera, quæ procedunt ex fide, & ex gratia Spiritus sancti in nobis habitantis certè sunt in magno pretio coram Deo, & valent vt fructus passionis Domini nobis applicentur, vt prosint. Atqui dicere omnia opera hominis esse culpabilia, & peccata, hæresis est manifesta, quæ in Concilio Tridentino latissimè est confutata. Neq; ex hoc quòd omnes peccauerunt, infertur legitimè, quòd omnia opera hominis peccata sint, præcipuè si de homine iustificato sermo sit.

Ad vltimum. ¶Ad vltimum argumentum dicendum est, illud esse sophisticum, & hæretico spiritu excogitatum, neque aliquid affert, quod verum sit.

¶In primis statuit, quòd Deus impossibilia dederit præcepta, cui contradicit scriptura, dicens: Præcepta eius grauia nō sunt; & vniuersi sancti, qui dicunt anathema his, qui dicunt Deum aliquid impossibile præcipere.

¶Deinde, statuit argumentum pro certo, quòd non possimus implere illud præceptum legis; Non concupisces, quod est hæreticum, vt ex modo dictis facilè cōstat. Illud tamen quod proponit argumentum, quòd si debemus legem implere ad Christum debemus recurrere, in quo promittitur gratia, pax, libertas, verum esse libenter concedo, sed ad Christum non accedimus nisi per fidem viuam operantem per charitatem, vt supra multis argumentis demonstratum dedimus. Atque de hac quæstione tantum dictum sit.

Quę sit vera præparatio per quā applicentur nobis merita Christi.

ARticulus tertius, quæ nam sit vera præparatio, & causa per quam homini communicetur fructus passionis Christi, vt ad salutem prosit? Et videtur certè, quòd nullum opus ex parte hominis requiratur, quia vt Apost. dicit Rom. 4. Ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum: sed præparatio hominis per liberum arbitrium non est nisi per aliquam operationem, ergo tolleretur ratio gratiæ.

Argumenta ad probandū q; ex parte nostra nullum opus requirat.

Prim. arg. ¶Secundo. Ille qui in peccato progreditur, non se præparat ad gratiā habendam: sed aliquibus in peccato progredientibus data est gratia, sicut patet de Paulo, qui gratiam consequutus est, dum esset spirans minarum, & cædis in discipulos Domini, vt dicitur Actor. 9. ergo nulla præparatio ad gratiam requiritur ex parte hominis.

Secundū. Actor. 9. ¶Tertiò. Agens infinitæ virtutis non requirit dispositionē in materia, cum nec ipsam materiā requirit, sicut in creatione apparet, cui collatio gratiæ cōparatur, quæ dicitur noua creatura ad Galatas vltimo. (Tertium.) Sed solus Deus, qui est infinitæ virtutis, gratiā causat, ergo nulla præparatio requiritur ex parte hominis ad gratiā consequendā.

Vltimum. ¶Vltimo. Si per aliquod opus nostrum communicarentur nobis merita Christi Domini, & eorum fructus vberrimi, consequens est, quòd illud opus per quod fructus passionis Domini ad nos peruenit, nō cadat sub merito Christi, siquidem ipsum opus est ratio per quam merita Christi nobis applicentur, vt prosint: hoc autē asserere ab omni Theologia alienum est, siquidem veritas est irrefragabilis omnino, quòd omnia bona nobis concessa, propter Christum, & eius merita nobis concedantur: in quo omnia, per quem omnia, &c.

Ioan. 3. ¶In contrarium est illud Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam. In qua sententia apertè significatur, quid a nobis exigat Deus vt vitam æternam consequamur, & non pereamus in æternum, nempè credere in Christum, per quod opus nobis datur Christus, & fructus meritorum suorum nobis communicantur.

In Ecclesia est ministerium quo edocemur quibus modis Christo incorporemur eiq; vniamur.

¶Pro explicatione huius quæstionis, ex cuius notitia omnis nostra salus dependet, scire oportet, quòd in Ecclesia est ars quædam, & ministerium quo edocemur, quibus modis Christo incorporemur, eiq; vniamur, qui factus est nobis sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio his qui credunt in nomine eius, id est autor est, & causa sapientiæ, iustitiæ, sanctificationis, & redemptionis nostræ. Exponendum itaque nobis est quid facere debeamus, vt communicet nobis suam sapientiam, iustitiam, redemptionemq;, vt illuminati a Deo sapientiam, iustitiam, & redemptionem Christi suscipientes in vitam æternam regnemus cum Iesu. Vt autem hanc doctrinam probe perspectam habeamus, hæc documenta diuinæ Theologiæ animaduertenda sunt, quæ ferè omnia ex Concilio Tridentino Sess. 6. transcripta sunt.

Documēta quædā præambula ad hāc doctrinā intelligendam.

¶Est igitur primum documentum. Oportet in primis vt vnusquisque agnoscat, & fateatur, quòd cum omnes homines in præuaricatione Adæ innocentiam perdidissent facti immundi (& vt Apostolus inquit) natura filij iræ vsque adeo seruierant peccato, & sub diaboli ac mortis potestate, vt non modo gentes per vim naturæ, sed ne Iudæi quidem per ipsam literam legis Moysi inde liberari aut surgere possent, tametsi in eis liberum arbitrium

minimè

minimè extinctum eſſet, viribus, licèt attenuatum, & inclinatum.

¶ Secundum documentum. In remedium humani generis cœleſtis Pater, pater miſericordiarũ, & Deus totius conſolationis Chriſtum Ieſum filium ſuum, & ante legẽ & legis tempore multis ſanctis patribus declaratum, ac promiſſum, cum venit plenitudo temporis ad homines miſit, vt & Iudęos qui ſub legę erant redimeret, & gentes quæ nõ ſectabantur iuſtitiam, iuſtitiam apprehenderent, atq; omnes adoptionem filiorum reciperent. Hunc propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius pro peccatis noſtris, non ſolum autem pro noſtris, ſed etiam pro totius mundi.

¶ Tertium documentum. Etſi Chriſtus pro omnibus mortuus eſt, non tamen omnes mortis eius beneficiũ recipiunt, ſed hi duntaxat quibus meritum paſſionis eius cõmunicatur. Vt autem hæc veritas melius intelligatur, ſciendum eſt, quòd ſicut peccatum, & mors illata mundo per Adam nõ tranſeunt niſi in homines ex ſemine Adæ per generationem carnalem propagatos, adeo vt ſi Deus, aut creatione, aut operatione Spiritus ſancti produceret homines abſque ſemine Adæ, illi non haberent peccatũ Adæ: ita ſalus, quam attulit mundo Chriſtus, hominibus niſi in Chriſto renatis non communicatur, vt habetur Ioan. 3. eaq; renaſcentia per meritum paſſionis Chriſti, gratia qua iuſti fiunt, illis tribuitur. Atqui pro hoc beneficio Apoſtolus gratias nos ſemper agere hortatur Patri, qui dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum in lumine, & eripuit de poteſtate tenebrarum, tranſtulitq; in regnũ filij dilectionis ſuæ, in quo habemus redemptionẽ, & remiſſionem peccatorum. Etenim quanquam Chriſtus paſſione mortis ſuę ſufficiẽter meruerit omnibus gratiã, & ſalutem, ſic quod ex parte meriti eius nulla eſt inſufficientia ad propitiandum Deum pro peccatis totius mundi, tamen hoc ipſum eius meritum non operatur actu ſalutem, niſi in his qui regenerantur in ſanguine paſſionis eius, & regenerati manent in fide ipſius, & obedientia, iuxta has ſcripturas: Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto non poteſt introire in regnũ Dei Ioan. 3. Qui vero crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit, ſcilicet, per meritum paſſionis Chriſti Matth. vltimo.

¶ Item, qui factus eſt omnibus obtemperãtibus ſibi cauſa ſalutis, non quidem factus efficaciter cauſa ſalutis omnibus ſimpliciter, nec omnibus credentibus quocunque modo, ſed omnibus obtemperantibus ſibi, hoc eſt, omnibus ſic credentibus, vt fides ad eos tranſeat, & in debitam obedientiam credentis affectum cõmunicet, ſicuti ſupra demonſtratum eſt. Vnde Ioan. Qui dicit ſe in Chriſto manere, hoc eſt, qui dicit ſe participem eſſe eorum, quę Chriſti ſunt, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. 1. Ioan. 2. Vt igitur probe intelligas ea, quę Doctores de ſufficientia, & efficientia meritorum Chriſti dicunt, ſemper tibi præ oculis habendum eſt ſimile, quod poluimus de Adam. Nam etiam ſi decies centena millia hominum naſcerentur ſupra eos, qui vnquam naſcituri ſunt, ſufficeret ad damnationem vnũ peccatum Adæ, tamen hoc nõ operatur effectiuè, niſi in illis, qui generantur actu ex viribus Adæ, nec diutius operatur in ipſis, quàm manens in Adam. Eodem modo etſi centies centena millia hominum naſcerentur vltra eos qui fuerũt, vel vnquam erunt, ſufficienter tamen omnibus ſaluandis vnũ vnius paſſionis Chriſti meritum ſufficeret, quia infinitum eſt: Infinitum vero neque vſu finiri poteſt, neq; ablatione. Verum effectiuè non operatur ſalutem niſi in illis qui actu regenerantur in ipſo, & hoc quamdiu manent fide, & obedientia conglutinati cum illo.

¶ Nam ſi rurſum cecidant a Chriſto conuerſi ad opera tenebrarum & carnis, iam iterato computantur in veteri Adam expertes meritorum, quæ præparauit hominibus Chriſtus, donec per pœnitentiã reconcilientur, vt rurſum Chriſti, & meritorum eius participes fiant. Meritũ enim paſſionis Domini, & pretiũ redemptionis eius, hoſtia inſuper quã obtulit in odorẽ ſuauitatis, ſunt velut immenſus theſaurus quæſitus, & conſeruatus in vtilitatẽ omniũ naſcentium in mundo. Verum hic theſaurus non incipit eſſe meus, aut tuus, vel alterius, vt ſaluemur per ipſum, niſi Chriſtus fiat noſter, noſq; incipiamus reuera eſſe ipſius ſubditi, membra, & filij familias. Nam ipſius merita actu non ſunt communicanda, niſi illis, qui ſcilicet facti ſunt vnum corpus cum ipſo, vt ſic per fidei copulam ipſa Chriſti opera, merita, hoſtia, fiãt quodammodo noſtra opera, noſtra merita, noſtra hoſtia. Quo etiam vel ſic conſiſtat vniuerſalis veritas illius, quod dicitur 2. Cor. 5. Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſq; propria corporis, prout geſſit ſiue bonum ſiue malum. Et alibi. Tu reddes vnicuique ſecundum opera ſua docente Auguſt. in Epiſtola ad Vitalem vitam æternam (etiam dum paruulis datur propter Chriſti merita) ſimul dari propter ipſorũ merita, ac opera. Nam Chriſti merita efficiuntur ipſorum dum regeneratione fiunt viua membra corporis eius, ſiquidem quæ capitis ſunt, ea etiam totius ſunt corporis, & per conſequens omnium membrorum eius.

¶ His conſtitutis eſt prima propoſitio. Vt beneficia à Chriſto Domino nobis præſtita, & magnis laboribus ab ipſo promerita nobis communicentur, vt efficaciter proſint, neceſſum eſt, vt quiſq; ſe ad eorum ſuſceptionem dignè præparet. De hac diſpoſitione ſcriptum eſt. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Et illud: Accedentẽ ad Deum oportet credere, quia eſt, & quod inquirentibus ſe remunerator ſit. Et, Omnis qui audit, & didicit, venit ad me. Et, quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri iis, qui credunt in nomine eius. Et, Confide fili, remittuntur tibi peccata tua, &, Timor Domini expellit peccatum. Et, Pœnitentiã agite. Et, Baptizetur vnuſquiſq; veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſſionem peccatorum veſtrorum. Et accipietis donum Spiritus ſancti. Et, Euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, docentes eos ſeruare quæcunque mandaui vobis.

Prima cõcluſio. Præparatio quędã neceſſaria eſt, vt beneficia a Chrõ Domino nobis ꝓmerita, nobis communicentur.

¶ Secunda propoſitio. Exordium, & principium huius præparationis a Deo per Chriſtum Ieſum præueniẽte gratia ſumendũ eſt, hoc eſt, ab eius vocatione, qua nullis eorum exiſtẽtibus meritis vocantur. De hac vocatione ſcriptum eſt, quos prædeſtinauit, hos & vocauit. Rurſus & illud: vocauit vos in admirabile lumẽ ſuum. Certè hac vocationis gratia miſericorditer fit, vt qui ꝑ peccata a Deo auerſi erant, per eius excitantem, atque adiuuantem gratiam ad conuertendum ſe ad ſuam ipſorum iuſtificationem eidem gratiæ liberè aſſentiendo, & cooperando diſponantur, ita vt tangente Deo cor hominis per Spiritus ſancti illuminationem, inſpirationem illam liberè recipiat, quippe qui illam & abiicere poteſt. Nec tamen ſine gratia Dei præparare ſe ad iuſtitiam libera ſua voluntate poteſt: vnde in ſacris literis cum dicitur.

Secũda cõcluſio. Exordiũ ſalutis vnde ſumendum.

¶ Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, libertatis noſtræ admonemur, cum reſpondemus; Conuerte nos domine ad te, & conuertemur, Dei nos gratia præueniri confitemur.

¶ Tertia propoſitio. Diſponitur homo, vt fructus paſſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti percipiat dum excitatus diuina gratia, & adiutus, fidem ea auditu concipiens liberè mouetur in Deum, credẽns vera eſſe quæ diuinitus reuelata, & promiſſa ſunt. Aſſerimus ergo in hac aſſertione, quod fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radix, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, & ad filiorum eius conſortium peruenire.

Tertia cõcluſio.

Fides eſt humanæ ſalutis initium fundamentũ, & radix.

¶ De hac fide Apoſtolus loquitur cum dicit, iuſtificari hominem per fidem. Per hanc fidem cognoſcimus maxima Dei beneficia per Chriſtum Dominum generi humano præſtita, præcipuè illud, a Deo iuſtificari impium per gratiam eius per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Atqui hoc lumen fidei donum Dei eſt diffuſum per Spiritum ſanctum in corda noſtra. Nam ſine Spiritu ſancto, quo inſtruimur, nec credere poſſumus Deum patrem miſiſſe Meſſiam, nec Ieſum eſſe Chriſtum. Nullus enim, inquit Paulus, dicere poteſt, Dominus Ieſus, niſi in Spiritu ſancto.

¶ Quarta propoſitio Diſponitur etiam homo, vt ſibi communicentur, & applicentur fructus paſſionis Chriſti.

4 cõcluſio Spes etiã

per

in Deum per Iesum necessaria est.

per spem, quæ est certa vitæ æternæ expectatio, cuius est Spiritus sanctus arrabo, & pignus. Porro hic affectus innascitur in nobis, dum peccatores nos esse intelligentes a diuinæ iustitiæ timore, quo vtiliter concutimur, ad considerandam Dei misericordiam, nos conuertendo in spem erigimur, fidentes Deum nobis propter Christum propitium fore.

Rom. 5. Rom. 8. 1. Ioan. 3.

¶De hac spe, & confidētia est multus sermo in scripturis diuinis, ad Rom. 5. Spes autem non confundit. Et c. 8. Spe salui facti sumus. Et 1. Ioan. 3. Omnis, qui habet spem hanc in eo sanctificat se, & illud ex Euangelio. Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.

Quinta cōclusio. Pœnitētia veteris vitæ pernecessaria est.

¶Quinta propositio. Pœnitentia veteris vitæ, conuersio cordis ad Deum sunt in iustificatione tanquam media, quibus vtitur Deus faciendo cor hominis idoneum ad iustitiam suscipiendam. Scriptum est enim. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.

¶Item. Pœnitentiā agite, appropinquauit enim regnū cælorum. Et illud. Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis. Et iterum Pœnitentiā agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in remissionem peccatorum.

6 cōclusio. 1. Ioan. 3. De charitatis necessitate, vt merita Christi domini nobis cōmunicentur.

¶Sexta propositio. Charitas præcipuè disponit nos ad iustificationē nostram. Scriptum est enim 1. Ioan. 3. Qui nō diligit, manet in morte, & nos scimus, quoniā translati sumus de morte ad vitam, quoniā diligimus fratres. Et illud. Qui diligit me, diligetur a patre meo. Et, ego diligentes me diligo. Et, dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.

7. cōclusio Sacramentis Ecclesiæ applicantur nobis fruct' passionis Christi.

¶Septima propositio. Sacramentis Ecclesiæ applicātur nobis fructus passionis Domini, & eius merita eximia. Illis enim Deus vtitur, tanquā vasis gratiæ suæ transfundendæ, & sunt veluti instrumenta per quę agens principale Deus operatur in nobis iustitiam, & sanctitatem propter merita Christi. Quomodo autem sacramenta sint instrumenta quædam viuifica ad nostram iustitiam causandam, demonstratum est copiose in materia de sacramentis, quapropter ab huius rei abundantiori demonstratione hoc in loco supersedendum est.

8. cōclusio

¶Octaua propositio Hominibus sic præparatis, & dispositis Deus desuper infundit iustitiam suam, ad merita Christi respiciens, per quam sanctificatur homo, & renouatur interius, fitq; ex iniusto iustus, ex inimico amicus, membrumq; Christi viuum, & hæres secundū spem vitæ æternæ.

Causæ nostræ iustificationis diligenter enumerātur.

Pro huius cōclusionis explicatione animaduertendū est, quòd causa iustificationis nostræ finalis est gloria Dei, ac Christi, ac vita æterna, efficiens vero misericors Deus, qui gratuito abluit, & sanctificat signans, & vngens spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ. Causa autem meritoria est dilectissimus vnigenitus filius Dei Dominus noster Iesus Christus, qui cum essemus inimici, propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, sua sanctissima passione in ligno crucis nobis iustificationem meruit, & pro nobis Deo patri satisfecit. Instrumentales causæ nostrę iustificationis sunt sacramēta, quę Christus instituit ad viuificandum nos. Præparatorię causæ ad iustitiā, & gratiam Dei suscipiendam in nobis sunt fides, spes, dilectio, veteris vitæ pœnitentia, conuersio cordis ad Deum, quibus vtitur Deus tanquam mediis ad faciendum cor hominis idoneum ad iustitiam Christi suscipiendam. Demum vnica causa formalis est iustitia Dei, non qua ipse iustus est, sed qua nos iustos facit, qua videlicet à Deo donati renouamur spiritu mentis nostræ, & nō

In iustificatiōe hominis fit quædā viuificatio, & renouatio interior p gratiā Christi.

modo reputamur, sed verè iusti nominamur, & sumus, iustitiam in nobis recipientes, vnusquisq; suam secundum mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, & secundum cuiuscunque dispositionem, & cooperationem. Quod autem in iustificatione hominis fiat viuificatio, & renouatio hominis interioris, vt sit iustus, planè asserunt scripturæ diuinæ.

Galat. 3.

¶Ad Galat. 3. sic habetur. Si enim data esset lex, quæ posset viuificare, vere ex lege esset iustitia.

¶Vbi notabis, quod viuificare est viuum facere, non sanè vita corporali, sed vita animæ, qua secundum Deum viuimus, qua & filij Dei nominamur, qua siquidem vita id quod potest viuificare, potest & iustificare, quod verò hæc vita non potest viuificare, nec potest iustificare. Item

Ioan. 3.

Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnū Dei. Et iterum. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei. Quod

Tit. 3.

natum est ex spiritu, spiritus est. Et ad Titū 3. Saluos nos fecit per lauacrū regenerationis, & renouationis Spiritus

Iacob. 1.

sancti, quem effudit in nos abunde. Et Iaco. 1. voluntariè genuit nos verbo veritatis, vt simus initium aliquod creaturæ eius, quam scilicet destinauerat in gloria beatitudinis.

Rom. 8.

Et rursum Rom. 8. Spiritum accepistis adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater. Insuper & D. Petrus, per cognitionē, inquit, eius qui vocauit nos propria gloria, & virtute, per quę maxima, & pretiosa nobis promissa donauit, vt per hoc efficiamini diuinę consortes naturæ, fugientes eius, quæ in mundo est cōcupiscentiæ corruptionem. Possent adduci, & infinitæ aliæ scripturæ huc pertinentes, vt illæ. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit manet in morte, diligit, inquam, ex charitate, quę ex Deo est, & diffunditur in cordibus nostris per Spiritū sanctū, qui datus est nobis. Manet in morte, & per consequens longe extra illam rectitudinem, qua idonei sumus

Sententiæ patrum. D. Augu.

ad finem creationis nostræ. Et hæc quidem copiosissimè docent vniuersi patres, in primis D. August. toto ferè lib. de spiritu, & litera. Item de peccatorū meritis, & remissione dicens lib. 1. cap. 10. Legimus iustificari hominem in Christo propter occultam cōmunicationem, & inspirationē occultæ gratiæ spiritualis, qua quisquis adhæret Domino vnus spiritus. Et lib. de nat. & grat. cap 66. Qui scilicet Christus præstat Spiritum sanctum, qui datus est nobis, per quem diffunditur charitas in cordibus nostris, per quam iusti sunt, quicunque sunt iusti. Nam charitas Spiritus Dei viuifica diffusa est in cordibus nostris, & reponit hominem eo, vnde aptus sit fini creationis suæ, & ordinem ponit in omnibus viribus, in omnibusq; actibus eius. Quapropter charitas ab Augustino non incongruè vocatur ipsamet iustitia, qua iusti sumus corā Deo. Hæc autē per merita passionis Domini nostri Iesu Christi nobis cōmunicantur, dum eiusdem sanctissimæ passionis merito per Spiritum sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui iustificantur, atque ipsis inhæret. Vnde in ipsa iustificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Iesum Christum, cui inseritur, fidem, spem, & charitatem.

¶Nam fides nisi ad eam spes accedat, & charitas, nec vnit perfectè cum Christo, nec corporis eius viuū membrum efficit, qua ratione verissimè dicitur fidem sine operibus mortuam, & otiosam esse, & in Christo Iesu neque circuncisionem aliquid valere, neque præputium, sed fidem, quæ per charitatem operatur. Hæc omnia charismata, & dona impartitur nobis Spiritus sanctus propter merita Christi Domini. Insuper & ea, quę cōmemorat Paulus ad Galat. 5. dicens: fructus autem spiritus est charitas,

Galat 5.

gaudiū, pax, patiētia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, cōtinentia, castitas. Per hęc dona diuinitus infusa iusti, & recti efficimur corā Deo, vt asserit proposita cōclusio. Nunc ad aliam transeamus, quæ sit nona propositio.

Nona cōclusio.

¶Vt fructus passionis Domini purificatis, & sanctificatis a peccatis per gratiam Christi efficaciter prosint ad salutem æternam, necessum est, vt voluntatē eius operibus bonis sectantes, quæ carnis sunt abnegemus, ac liberè seruiamus ei in iustitia, & sanctitate omnibus diebus nostris, vt per bona opera, quæ præparauit Deus, vt in illis ambularemus in obseruatione mandatorū Dei nos exerceamus, dicimus namque anathema his, qui dicunt Dei præcepta homini iustificato ad obseruandū esse impossibilia; nam Deus impossibilia non iubet, sed iubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, cuius mandata grauia non sunt, cuius iugum suaue est, & onus leue.

¶Qui enim sunt filij Dei Christum diligunt, qui autē diligunt cū (vt ipsemet testatur) seruat sermones eius, quod vtique cum diuino auxilio præstare possunt, licèt enim in hac mortali vita quantūuis sancti, & iusti in leuia saltem,

& quoti-

& quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur peccata quandoque cadunt, non propterea desinunt esse iusti. Nam iustorum illa uox est, & humilis, & uerax. Dimitte nobis debita nostra, quo fit vt iusti ipsi eo magis se obligatos ad ambulandum in via iustitiæ sentire debent, quo liberati iam a peccato, serui autem facti Deo sobriè, iustè, & piè uiuentes proficere possunt per Christum Iesum, per quem accessum habuerunt in gratiam istam. Deus namque sua gratia semel iustificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur. Itaque nemo sibi in sola fide blandiri debet putans se fide sola hæredem esse constitutum, hereditatemque consequuturum, etiam si Christo non compatiatur, ut conglorificetur. Nam & Christus ipse (vt inquit Aposto.) cum esset filius Dei didicit ex iis, quæ passus est, obedientiam & consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ.

¶ Propterea Apostolus ipse monet iustificatos dicens. Nescitis, quod ii qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit brauium, sic currite, ut comprehendatis. Ego igitur sic curro nō quasi in incertum, sic pugno non quasi aerem verberans, sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Item princeps Apostolorum Petrus. Satagite, ut per bona opera certam uestram vocationem, & electionem faciatis, hæc enim facientes non peccabitis aliquando. Vnde constat eos orthodoxæ religionis doctrinæ aduersari, qui dicunt iustum in omni bono opere saltem venialiter peccare, aut, quod intolerabilius est, pœnas æternas mereri, atque etiam eos qui statuunt in omnibus operibus iustos peccare, si in illis suam ipsorum excitando socordiam, & sese ad currendum in stadio cohortando cum hoc ut in primis glorificetur Christus, mercedē quoque intueantur æternam, cum scriptum sit: inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem.

10. conclu. ¶ Decima propositio. Prosunt reuera fructus passionis Domini ad augmentū iustitiæ, & perfectionis iis qui postquam sunt iustificati in obseruatione mandatorum Dei, & bonorum operum exercitio grauiter se exercent. Nam amici Dei, ac domestici facti euntes de virtute in uirtutem renouantur, (vt Apostolus ait) de die in diem, & mortificando membra carnis suæ, & exhibendo ea arma iustitiæ in sanctificationem in ipsa iustitia per gratiam Christi acceptam crescunt, atque magis iustificantur, uberiusque dona Christi participant, sicut scriptum est. Qui iustus est iustificetur adhuc. Et iterum ne verearis usque ad mortem iustificari.

11. conclu. ¶ Vndecima propositio. Prosunt certè fructus eximii, & exuberantissimi passionis Domini, & dona gratiarum quæ ipse promeruit, & præstitit, generi humano iis qui accedunt ad ipsum, & alacri animo ipsum sequuntur, ut illos doceat. Est enim magister noster mitis, & humilis corde, exemplar nostrum a quo discere oportet normam rectè viuendi.

¶ Noster præterea Episcopus, & summus Pontifex, qui suum ipse sanguinē pro nobis obtulit, unus mediator Dei & hominum, qui nūc ad dexteram Dei patris sedet nobis aduocatus factus orans, interpellansque pro nobis, qui procul dubio impetrabit, quod uel ab ipso, uel ipsius nomine a patre petierimus, si modo petētes ita illum facturum esse crediderimus, sic enim promisit. Ne igitur dubitemus, si quando peccauerimus cum pœnitentia, cumque fiducia accedere, ad thronum gratiæ eius confidentes, quod misericordiam consequuturi simus. Nam ideo uenit in mundū, vt peccatores sua gratia saluos faceret.

12. conclu. ¶ Duodecima propositio. Tandem iis communicatur gratia Christi, qui perseuerauerint vsq; in finem, sicut scriptum est. Qui perseuerauerit usq; in finem, hic saluus erit per Iesum Christum seruatorem nostrum. Præter hoc fundamentum nēmo aliud potest ponere, optatq; Paulus anathema esse, qui aliam fidem, & salutem annuntiauerit, quàm per Iesum Christum, etiam si fuerit Angelus de cœlo, quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, cui cum Patre, & Spiritu sancto, honor, & gloria in secula seculorum, Amen. Sed inquiet Theologus, poterit ne breui sermone comprehendi summa eorum operum, quæ requiruntur, vt fructus passionis Domini nobis communicentur? Poterit sanè. Summa est, si fidem habueris in Iesum per dilectionem operantem, fidem uiuam, ac perfectam, & vsque in finem perseuerantem. De hac fide intelligitur illud Ioan. 1. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri iis, qui credunt in nomine eius, uidelicet perfecta fide, & uiuente per charitatem. Ioan. 1.
Et illud ex ca. 3. sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Et illud D. Pauli. In Christo Iesu, nec circumcisio aliquid ualet, nec præputium, sed fides quæ per charitatem operatur. Hanc fidem ante baptismi sacramentum ex Apostolorum traditione cathecumeni ab Ecclesia petunt, cum petunt fidem uitam æternam præstantem, quam sine spe, & charitate fides præstare non potest. Hæc autem fides perfecta, & una spem, & charitatem, & omnia charismata Spiritus sancti comprehendit, & obedientiam fidei in omnibus. Quam ob causam, quando legimus apud Diuum Paulum, uel Euangelistas fidei tribui iustificationem, intelligere debemus de fide, quæ planè creditur mente, & corde, siue amore, & spontanea uoluntate prosequendi, & præstandi omnia quæ fides docet, & præscribit. Ioan. 3.

¶ De hac fide scriptum est. Iustus ex fide uiuit. De hac intelligo illud Diui Pauli ad Roma. 1. inquientis, iustitia Dei in Euangelio reuelatur ex fide in fidem, id est, ex fide perfecta. Illa enim geminatio uocis Hebraismus est, quæ perfectionem fidei planè denotat. De hac loquuntur diuini Theologi cum dicunt merita Christi Domini nobis applicari per fidem in Iesum. Sed iam tēpus est, ut argumenta in principio facta dissoluamus. Rom. 1.

¶ Ad primum dicendum est, quod præparatio hominis ad gratiam habendam quędam est simul cum ipsa infusione gratiæ, & talis operatio est quidem meritoria, sed non gratiæ, quæ iam habetur, sed gloriæ quæ nondum habetur. Est autem alia præparatio gratiæ imperfecta, quæ aliquando præcedit donum gratiæ gratum facientis, quæ tamen est a Deo mouente, sed ista non sufficit ad meritum, nondum homine per gratiam iustificato, quia nullū meritum potest esse nisi ex gratia, vt infra dicetur. Ad argum. Ad 1. argu.

¶ Ad secundum dicendum, quod cum homo ad gratiā se præparare non possit, nisi Deo eum præueniente, & mouente ad bonum, non refert vtrum subito, uel paulatim aliquis ad perfectam præparationem perueniat. Dicitur enim Eccle. 11. Facilè est in oculis Dei subito honestare pauperem. Contingit autem quandoque quod Deus mouet hominem ad aliquod bonum non tamen perfectum, & talis præparatio præcedit gratiam, sed quandoque statim perfectè mouet ipsum ad bonum, & subito gratiam homo accipit secundum illud Ioan. 6. Omnis qui audiuit a patre, & didicit, venit ad me, & ita contigit Paulo, quod subito dum esset in progressu peccati perfectè motū est cor eius a Deo audiendo, & addiscendo, & ueniendo, & omnino subito gratiam est consequutus. Ad secūdū. Eccl. 11. Ioan. 6.

¶ Ad tertium dicendum, quod agens infinitæ uirtutis non exigit materiam, aut dispositionem materiæ, quasi suppositum ex alterius causæ actione, sed tamen oportet, quod secundum conditionem rei causandæ in ipsa re causet, & materiam, & dispositionem debitam ad formam. Et similiter ad hoc, quod Deus gratiam infundat animæ nulla præparatio exigitur, quam ipse non faciat. Ad tertiū.

¶ Ad ultimum argumentum, dicendum est rectissimè cohærere, quod merita Christi Domini applicentur per fidem, ut prosint, & quod fides etiam sit ex meritis Christi. Ad vltimū.

¶ Itaque fides est, ueluti præparatio, quam nobis meruit Christus, quæ quidem non indiget alia præparatione alioquin esset abitio in infinitum, quemadmodum ad gratiam habendam requiritur præparatio, uerum ad istam præparationem non requiritur alia præparatio, sed ipsa est qua mediante præparamur ad gratiam habendam. Sic fides applicatur immediatè per meritum Christi, & per fidem præparamur, vt Christus Dominus nobis communicetur.

Quomodo nō indigeamus medio, vt in Christum Dñm mediatorē deueniamus.

ARticulus quartus. An indigeamus medio, vt in hunc Christum mediatorem deueniamus? Ab hac quæstione breuiter me expediens dico, quod cum non sit mediator mediatoris, ne progrediamur in infinitum, non requiritur aliud medium, neque aliud nomen in quo nos oporteat saluos fieri. Dico tamen quod bene exiguntur dispositiones præuiæ per quas ipsum suscipiamus, atque eidem vniamur, prout superius demonstratum est. Certè ut nobis Christus communicetur, necessum est, ut pro talentis nobis creditis fideliter laboremus, & sequamur vestigia ipsius mediatoris, qui dixit Io. 13.

¶ Exemplum dedi uobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis, quique ad ipsius sequelam nos hortatur, dicens. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen uitæ, lumen certè illud, quod illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum, dum modo ne quis in tenebris peccatorum nbuolutus sponte recuset hoc lumen, per quod stante diuina electione possumus vniri cum mediatore, & suscipere pro capite nostro omnia quæ explicauimus in præcedenti articulo communicari à supra mundano fonte omnibus membris Christiani corporis per caput, & mediatorem nostrum Christum, de cuius plenitudine vnusquisq; accipit partem sibi conuenientem. Hæc de isto articulo.

Vtrū fiat iniuria meritis Christi, ex eo quod non omnes saluantur?

ARticulus quintus. Vtrum meritis Christi fiat iniuria ex eo quod non omnes homines saluantur? Ratio quærendi est, quoniam Christus Dominus meruit, redemptionisq; pretium posuit pro omnibus citra exceptionem nationis, vel personæ, iuxta illud Ioan. 1. 2.

Argumentū pro affirmatione. primum argumētum.

¶ Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, nō pro nostris tantū, sed etiam pro totius mundi. Et illud unus est mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, at pereunt infiniti, alii in infidelitate sua, alii in peccatis suis, fit ergo iniuria Christo. Explicatur hoc ipsum. Nam Christus redemit

Secundum

omnes, ergo omnes sunt redempti, ergo si non omnes redimantur, & in libertatem asserantur, iniuria fit meritis Christi.

Tertium.

Augetur difficultas. Nam si non omnes saluantur per merita Christi, sed aliqui quos Christus Dominus nouerat esse saluandos, & non alios, quid est quod posuerit infinitum pretium pro infinitis hominibus, quos sciebat non esse saluandos? Videtur hoc ad prodigalitatis vitium pertinere.

Duplex sēsus quæstionis propositæ

¶ Vt hæc quæstio exponatur; sciendum est posse uersari in duplici sensu. Prior est, an pater æternus iniuriam irroget meritis Christi ea eo quod non omnes homines saluos faciat, & ad uitam perducat. Alter sensus est, utrum homines faciant iniuriam meritis Christi, eo quod tantum pretium redemptionis repellant nolentes tanto thesauro uti, vt saluentur. Et quidem quæstio proposita in priori sensu sic expedienda est, ut dicamus patrem æternum nullam iniuriam irrogare Christo, licet multi homines non saluentur.

Meritis Christi pater æternus nullā irrogat iniuriā licet multi hoīes non saluentur;

Cuius resolutionis duæ sunt causæ. Altera est, quod licet Christus Dominus sufficiens dederit pretium pro omnibus hominibus saluandis, uerū efficaciter noluit, vt prodesset, nisi illis qui actu regenerantur in ipso, manentque in fide, & charitate cum illo conglutinati.

¶ Altera ratio referenda est ad prædestinationis arcanum inuestigabile. Dicendum est ergo, quod secundum regulam iuris certam, uolenti, & scienti non fit iniuria. Christus Dominus Deus erat, & homo habens iuxta distinctionem naturarum duas etiam distinctas uoluntates diuinam, scilicet & humanam. Estque diuina ipsius uoluntas prorsus eadem cum Dei patris, sed voluntas eius humana nunquam se deflexit, aut deflectere potuit a beneplacito uoluntatis diuinæ. Quod ex scripturis manifestè demonstratur. Descendi de cœlo, inquit Christus, non ut faciam uoluntatem meam, sed eius, qui misit me. Item, Amen, amen dico uobis, non potest filius à se facere quidquam, nisi quod uiderit patrem facientem. Quæcunque enim ille facit, hæc & filius similiter facit. Deus autem non omnes ab æterno prædestinauit, vt salui fierent, neque omnes trahit pater ad Christum, sed cuius uult miseretur, & quem uult indurat, id est, deserit, ueris sensus, cuius uult misereri trahendo ipsum ad Christum, ut meritis illius saluetur, illius miseretur, quem vero uult obdurari, illum obdurat relinquendo eum sine pulsu, tractu, aut inspiratione, quibus conuertatur ad Christum. Dicit autem Christus. Nemo potest uenire ad me, nisi pater meus traxerit illum. Nemo enim potest saluari per Christum nisi incipiat esse unum cum Christo, & membrum eius. Quanquam ergo omnibus sufficienter meruit Christus patiendo, non tamen ad omnes peruenit fructus meritorum eius quia non omnes prædestinati sunt, ut salui fiant per Christum.

¶ Huic autem prædestinationi, & diuinæ uoluntatis decreto semper mansit conformis uoluntas Christi, ideoque non fit ei iniuria, si non detur omnibus salus, quam omnibus patiendo meruit, quia noluit meritis suarum passionum finaliter saluari nisi illos; quibus ab æterno placuit Deo patri dare regnum, iuxta illud Matth 20. Sedere autem ad dexteram meum, uel ad sinistram, non est meum dare uobis, sed quibus paratum est a patre meo. Cui consonat illud. Hic est sanguis meus, qui pro uobis, & pro multis effundetur, indicans non pro omnibus, sed pro multis effusum esse, nēpè pro illis, quibus ab æterno placuit Deo patri dare regnum. Sed ex hac ratione diuinæ Theologiæ, quæ certissima est, emergunt graues, & per difficiles quæstiones. Prima est, nam uidetur profecto quod iniquitas sit apud Deum, si quidem eorum, quos finxit manus eius unum trahit, & alium non trahit, unius miseretur, alterius non miseretur, unum diligit, alium uero odio habet.

Matth. 20.

Graues, q̄stiones quę ad secretū diuinę prędestinationis referendæ sunt.

¶ Altera quæstio enascitur, nam ex dictis uidetur inferri, quod Deus per Christum suum non dederit omnibus hominibus, ea quæ sunt necessaria, & sufficientia, ut salui fiant, si quidem vt salui fiant necessum est, ut merita Christi Domini illis applicentur, quibus efficiantur membra Christi, ergo si Christus noluit efficaciter applicare sua merita omnibus hominibus ad salutem, non dedit certè omnibus ea, quæ sunt necessaria ad salutem. Ex quo aliud incommodum subsequitur, nempe quod homines, qui pereunt, possunt se excusare coram Deo, quod ad eum non conuertantur dicentes se non habere gratiam Christi, quę est necessaria, vt ad eum conuertantur, ob idque ad peccatum non sibi imputari debere.

¶ Tertia quæstio emergit ex dictis. Nam si Deus non uult omnes homines saluare per Christum, quomodo uerum est id quod dicit Paulus 1. ad Timot. 2. Hoc bonum est, & acceptum coram Saluatore nostro Deo, qui vult omnes homines saluos facere, & ad agnitionem ueritatis uenire.

Explicatio primę quæstionis.

¶ Ad primam quæstionem respondet Apostolus in epistol. ad Rom. ut dicat Absit, vt apud Deum sit iniquitas, de quo dicit Psalmista. Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum. Item. Iustus est Dominus, & iustitias dilexit, æquitatem uidit uultus eius. Sed altitudo est, apud Deum inenarrabilis sapientiæ, qua sic moderatur mundum, ut reluceat in eius moderamine iustitia simul, & misericordia ipsius, non sola misericordia, nec sola iustitia sed misericordia simul & iustitia. Quod ut perspicias saltim aliquo vsque cogitandum tibi est omnes homines, hoc est, Adam cum tota posteritate eius, facere unam massam perditionis propter peccatum originale, aliaque superaddita. Omnes enim sunt filii iræ, omnes digni morte.

¶ De hac autem massa perditionis quos eripit Deus misericorditer eripit, quos deserit, iusto iudicio suo deserit propter peccatum, quod habent; istos relinquens quia iustus ad ostensionem iustitiæ suæ, illos misericorditer eligens quia bonus, vt ostendat diuitias misericordiæ suæ in ipsis habens liberam, meram, & omnimodam potestatem utramque faciendi. Dicit enim Apostolus, an non habet potestatē figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam? Porro sicut lutum se habet ad manum figuli, ita se habet genus humanum uenūdatum sub peccato ad beneplacitum creatoris Dei habentis liberam potestatem eligēdi ex hac massa quosdam ut sint sibi uasa misericordiæ, aliis relictis in massa perditionis, uelut uasa iræ, & indignationis ad ostensionem iustitiæ suæ in eos, qui malè agunt, ut sic secundum electionem propositum Dei maneat, prout loquitur

tur Apostolus. Propositum, inquam, quo ab æterno, & ante secularia tempora quosdam prędestinauit in gloriam suam, alios uero reprobauit, ut hoc, dico, propositum maneat, non quidem secundum ullum, uel Christi, uel hominis meritum, sed secundum meram electionem uoluntatis Dei libere disponentis ab ęterno conferre quibusdam auxilium gratiæ suæ præparando eis redemptorem Christum, cuius meritis, & beneficiis perueniant ad futuram gloriam, quod est prædestinare, aut (vt scriptura dicit) eligere secundum propositum gratiæ, vel diligere ab æterno, quibusdam uero non conferre opem gratiæ, sed ipsos sibi ipsis relinquere in illa massa perditionis, cui per peccatũ annumerati sunt, quod est reprobare, aut odio habere priusquam aliquod bonum egissent, uel malum secundum Apostolũ ad Rom. 9. adeo ut tam reprobationis, quam prędestinationis prorsus nullum sit meritum, neque Christi, neque nostrum, sicut & illius liberalitatis qua nobis pręparauit mediatorem, & redemptorem potentem instaurare omnia, nullum est meritum.

Roma. 9.

¶ Si quidem hoc, nec Christus pro nobis, neque quisquam hominum ipse sibi promeruit.

¶ Verum enimuero, quod reprobis non datur actu auxilium gratiæ, quo salui fiant, quodque finaliter damnentur ad tormentum mortis æternæ, haud dubiè, hoc est, pro merito, quia propter peccatum eorum, uel originale, uel actuale, uel utrumq; simul, iuxta illud; stipendium peccati mors est.

¶ Item, quòd electus sic trahatur ad Christũ, sicut Deus aptum nouit, ut ueniat, quodq; ueniens purgetur a peccatis suis, & sanctificetur in peculium, & quod plus est, in filium Domino, hoc certè partim gratiæ Dei, partim gratiæ Dei simul, & meritis non quidem nostris, sed Christi meritis acceptum ferre oportet.

¶ Ad hæc, quod exinde iustè uiuendo perueniat ad gloriam, in quam ab æterno prædestinatus fuerat, hoc gratiæ Dei, insuper meritis Christi, simul ac nostris bonis operibus gratia Dei peractis imputari potest, ut sit uerum, gratia Dei vita æterna. Nihilominus sit etiam uerum, id quod de se loquitur Christus: sine me nihil potestis facere.

Matt. 5.
1. Cor. 15.

¶ Tertio sit & hoc uerum, merces vestra multa est in cœlis. Et hoc. Itaque fratres mei dilecti stabiles estote, & immobiles abundantes in opere Dñi semper scientes, quod labor uester non est inanis in Domino, adeo ut in ipsa saluatione prædestinatorum non desit ostensio iustitiæ Dei reddentis meritis Christi ea, quibus iustificantur prædestinati, ut habes Roman. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiatorem in sanguine ipsius ad ostensionem iustitiæ suæ propter remissionem præcedẽtium delictorum in sustentatione Dei ad ostensionem iustitię eius in hoc tempore, ut sit ipse iustus, & iustificans eum, qui est ex fide Iesu Christi. Obserua singula, dicit enim gratis per gratiam ipsius, comparatione scilicet nostri. Addit per redemptionem, quæ est in sanguine eius, ergo per meritum passionum Christi, idque ad ostensionem iustitiæ, &c. ergo iustè, & per iustitiam, quia propter condignum meritum Christi.

Rom. 3.

Explicatio secũdę quęstionis.

¶ Ad secundam quæstionem dicendum est, Christum quidem dedisse omnibus sufficiens, & necessarium auxilium gratię suæ, & infinitum thesaurum ad omnium hominum reparationem, & redemptionem præparasse, quod si homines pretium hoc vel repellunt, vel eo non vtuntur, non in Christum culpa reiicienda est, sed in hominum liberas uoluntates.

¶ Quemadmodum, qui resistunt lumini solis, & eius splendore nolunt illustrari: non possunt culpam suæ cæcitatis in solem refundere, sed in suam peruersam uoluntatem. Sed de hac re, quomodo Deus uniuersis hominibus dederit auxilium gratiæ suæ sufficiens, quo possint salui fieri, alio in loco à nobis est diligentius demonstratum.

Explicatio tertię quæstionis.

¶ Ad tertiam quæstionem tres solutiones solent adhiberi. Prima est, quòd illud signum vniuersalitatis faciat distributionem, non pro singulis generum, sed pro generibus singulorum. Et ita in scripturis hoc passim obuiam habemus, ut in istis. Et erunt omnes docibiles Dei. Ioan. 6.

Ioan. 6.

¶ Item, effundam de spiritu meo super omnem carnem Acto. 2.

Act. 2.

¶ Item, omnia animalia fuerunt in arca Noe, quia de omni genere animalium aliqua fuerunt in arca. ita hoc loco per omnes homines omne hominum genus quibuslibet differentiis distributum intelligimus, quia non est natio, qualitas, siue status hominum cui non uelit Deus salutem impartiri, reges, principes, plebeios, nobiles, & ignobiles, doctos, & indoctos uult saluos fieri, ideoque pro omnibus statibus orandum, ut saluentur, sicut & Christus pro omnibus citra exceptionem nationis, uel personæ seipsum redemptionem dedit.

¶ Ista interpretatio est propria secundum literam. Nihilominus si uelimus hoc loco esse distributionem pro singulis generum, hoc est, pro omni indiuiduo humanæ naturæ, oportet tunc dicere, (& hæc est secunda solutio) hic sermonem esse, non utique de uoluntate beneplaciti diuini, de qua scriptum est. Omnia quæcunq; uoluit Deus fecit in cœlo, & in terra.

¶ Item, non est qui tuæ resistat uoluntati: Certum est enim quod Esau, quod Pharaonem, quod gentes multas ab æterno reprobauerit, imo quod ex vocatis multis paucos elegerit, iuxta illud: Multi sunt vocati, pauci uero electi. Sed accipiendum est de uoluntate signi, id est, de voluntate Dei, quatenus nobis pręceptis eius, doctrinaque fidei innotescit, quibus omnes homines citra exceptionem inuitat ad salutem, omnibusque salutis media proponit, ideoque præcepit, ut pro omnibus oremus quo saluentur. Siquidem attendendo ad signa uoluntatis eius de nullo scire possumus, nũ à beneplacito Dei eligentis reiectus sit uelut uas quoddam iræ, & indignationis diuinæ. Itaque pro omnibus orandum, vt saluentur. Tertia solutio est, q̃ ibi sic sermo de uoluntate optatiua, vt sit sensus, Deum velle quantũ in se est omnes saluos facere, si ipsi non contradicant. Et quod hic actus uoluntatis reperiatur in Deo absque vlla imperfectione demõstratum est à nobis in prima parte quæst. 19. Sed iam exponamus quæstionem principalem in secundo sensu. In cuius elucidationem dicendum est, quod homines, qui cognoscunt Christum, & eius infinitum pretium pro genere humano, patre æterno oblatum, si nolunt eo uti in suam redemptionem, & liberationem, iniurii quodammodo sunt Christo Domino, & eius meritis, copiosæque redemptioni. De hac iniuria conqueritur Dominus in illis uerbis. Pretium meum cogitauerũt repellere. Et in illis. Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem mihi.

¶ Item in illis. Hierusalem, Hierusalem quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos, & noluisti. Et Prou. 1. conqueritur sapientia se ab hominibus contemni. Quia uocaui, inquit, & renuistis, ego quoque in interitu vestro ridebo, &c.

Quęsit causa, cur in tã paucos perueniat fructus passionis Christi.

ARticulus sextus. Potest ne legitima causa demonstrari cur in tam paucos perueniant fructus passionis Christi; Certè cum Christus Dominus in omnium redemptionem sit traditus, dicente Paulo, pro omnibus nobis tradidit illum, & Esaia: Positæ sunt in eo iniquitates omnium nostrum, & quod eius liuore sanati sumus, nõ mediocrem difficultatem affert nobis ad inuestigandum, quæ nam sit vera causa, cur non omnes saluentur, imo cur tam pauci saluentur? An scilicet, hoc sit quia non omnes sunt prædestinati, aut electi, aut quia non cõmunicantur fructus passionis Christi, nisi volentibus? Sed assignare primam causam, uidetur derogare clementiæ diuinæ, quæ ait. Deus vult omnes homines saluos fieri. Recurrere autem ad secundam causam inferre videtur calumniam electioni diuinæ dum dicimus eam dependere a consensu, & uoluntate nostra.

Hoc partim puenit ex electione diuina, partim ex libera voluntate.

¶ Sed, ni fallor, ad propositam quæstionem dicendum est, quòd ab utraque causa procedit. Nam licet diuina electio à nostro consensu non dependeat, sed uelit nos cooperatores, in his, quæ ad nostram salutem spectant, nam sicut corona regni parata est nobis à constitutione mundi, non tamen coronabitur, nisi qui legitimè certauerit, consimili modo, nec uitã suscipiẽt omnes à Christo Domino fluuio uitæ existente, nisi qui se disposuerint ad ipsam uitã suscipiendam,

Quartum. ¶Ad hæc si vere dicitur corpus Christi mansisse vnitũ diuinitati, maximè, vt verificaretur Christum & Deũ fuisse mortuum, sed hæc causa non est sufficiens. Nam etiam si corpus Christi non remansisset vnitum diuinitati, vere diceretur quod Christus vere esset mortuus. Etenim ad huius rei veram demonstrationem satis erat, quod Christus superat vitam humanam, & quod in triduo iam non viuebat. Pro explanatione & istorum argumentorum confutatione sciendum est, quod ex diuina Theologia duo sunt in hac parte dogmata certissima. Primum est, Dei verbum in Chr̃i morte fuit separatum a tota natura humana. Secundum, permansit nihilominus hypostaticè vnitum cum partibus essentialibus & integralibus naturæ humanæ seorsum, hoc est, cum anima & corpore. Primum dogma haud difficilè est demonstrare, namque Christus vere mortuus est, at mors separatio est animæ a corpore, ergo vere anima reliquit corpus suum inanime, & natura humana Christi fuit dissoluta, & facta dissolutione naturæ totius, vnio diuinitatis cum tota humana natura non poterat persistere. Secundum vero dogma satis esse probatum existimo ex dictis. Quibus potest aliud argumentum accedere. Nam corpus Domini se excitauit a morte, vt patet ex illo Ioan. 10. Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam, id est, potestatem habeo me excitandi a mortuis, hæc autem potestas non erat corporis, sed diuinitatis, ergo illud corpus habuit vnitam diuinitatem.

Verbũ Dei in triduo mortis nõ mãsit unitũ toti humanæ naturæ.

Verbũ mãsit vnitum cũ carne.

Ioann. 10.

Ad argu. Ad primũ. ¶Ad argumenta in contrarium satisfaciendum est. Ad primum dicendum, quod verbum Dei dicitur vnitum diuinitati mediante anima in quantum caro per animam pertinet ad humanam naturam, quam filius Dei sibi copulare intendebat, non autem ita quod anima sit quasi medium ligans unita. Habet autem caro ab anima, quod pertineat ad humanam naturam, etiam postquam anima separatur ab ea, in quantum scilicet in carne mortua manet ex diuina ordinatione quidam ordo resurrectionis; & ideo non tollitur vnio diuinitatis ad carnem.

Ad scdm. ¶Ad secundum dicendum, mihi videri esse omnino improbabile asserere, Deum non posse sibi copulare creaturam irrationabilem. De qua re supra ad plenum tractatum est. Et certè contra illud placitum omnino irrationabile, non est omnino inualidum argumentum, quod fecimus de corpore Christi exanimi & emortuo, sed & alio modo potest confutari propositum argumentum. Si dicamus, quod hypostatica vnio cum corpore illo non fuit omnino noua, sed ex vi assumptionis, quæ facta est cum tota natura humana, assumpta est.

Ad tertiũ. ¶Ad tertium dicẽdum, quod verbum Dei propter vnionem ad humanam naturam non dicitur humana natura, sed homo, quod est habens naturam humanam. Anima autem & corpus sunt partes essentiales humanæ naturæ, vnde propter unionem verbi ad utramque harum non sequitur, quod verbum Dei sit anima vel corpus, sed quod sit habens animam vel corpus. Certè vt constat ex vera Theologia, sanguis Christi fuit & est vnitus verbo diuino hypostaticè, at ex hoc non sequitur, quod sanguis sit Deus, nam vnitur sanguini tanquam parti. Sed de hoc alias.

Ad quartum. ¶Ad quartum dicẽdum, quod si non haberemus aliud argumentum ad persuadendum corpus mansisse vnitum diuinitati, nisi quod habemus ex scriptura Christum fuisse mortuum, non omnino videretur valens, & conuincẽs argumentum, quanquam & ex hoc possit probari, quod, si pro instanti quo humanitas moriebatur, vel separabatur anima a corpore, corpus non erat unitum diuinitati, non erat verum dicere Deus moritur, quandoquidem nõ moriebatur nisi ratione humanitatis propter vnionem. Sed quando argumentum validum non esset, alia argumenta superius commemorata id euidenter conuincunt.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm in morte Christi fuerit facta separatio diuinitatis ab anima.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod in morte Christi fuerit facta separatio diuinitatis ab anima. Dicit enim Dominus Ioann. 10. Nemo tollit animam meam a me, sed ego pono eam a meipso, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Non autem videtur, quòd corpus animam ponere possit, eam a se separando: quia anima non subiicitur potestati corporis, sed potius econuerso. Et sic videtur quod Christo, secundum quod est verbum Dei, conueniat animam suam ponere. Hoc autem est eam a se separare. Ergo per mortem anima eius fuit a diuinitate separata.

178
3. di. 21. q. 1. a. 1. q. 2. & quol. 2. ar. 1. cor. & opusc. 3. ca. 236. & op. 60. c. 19. fi. & Psal. 21. cõ. 2.

¶ 2. Præterea, Athan.* dicit maledictũ, qui totum hominem quem assumpsit Dei filius, denuo assumptum vel liberatũ, tertia die a mortis resurrexisse non confitetur. Sed non potuit totus homo denuo assumi, nisi aliquando fuerit totus homo a verbo Dei separatus. Totus autem homo componitur ex anima & corpore. Ergo aliquando fuit facta separatio diuinitatis & a corpore & ab anima.

refertur 3. senten. di. 2 paragrapho. 6.

¶ 3. Præterea, Propter vnionem ad totum hominem, filius Dei verè dicitur homo. Si ergo soluta vnione animæ & corporis per mortem, verbum Dei remansit vnitum animæ, sequeretur quòd verè dici potuisset, filium Dei esse animam. Hoc autem est falsum: quia cum anima sit forma corporis, sequeretur, quòd verbum Dei fuerit corporis forma, quod est impossibile, ergo in morte Christi anima fuit a uerbo Dei separata.

¶ 4. Præterea, Anima & corpus ab inuicem separata, non sunt vna hypostasis, sed duæ. Si igitur verbum Dei remansit vnitum tam corpori, quam animæ Christi, separatis eis ab inuicem per mortem Christi, videtur sequi, quòd uerbum Dei durante morte Christi, fuerit duæ hypostases: quod est inconueniens. Non ergo post mortem Christi remansit anima verbo unita.

Sed contrà est, quod dicit Damasce.* in li. Etsi Christus mortuus est ut homo, & sancta eius anima ab incontaminato diuisa est corpore: diuinitas tamen inseparabilis ab utrisque permansit, ab anima dico & corpore.

lib. 3. orth. fid. c. 27. in medio.

Respondeo dicendum, quòd anima unita est uerbo Dei immediatius & per prius, quã corpus, cũ corpus unitum sit uerbo Dei mediante anima, ut supra dictum est.* Cùm ergo uerbum Dei nõ sit separatum in morte a corpore, multò minus separatum est ab anima. Vnde sicut de filio Dei prædicatur id quod conuenit corpori ab anima separato, scilicet esse sepultum; ita de eo in Symbolo dicitur, quod descendit ad inferos, quia anima eius a

ar. præc. in arg. 2 & q. 6. art. 1.

corpore separata, descendit ad inferos.

Tra. 47. in Ioãn. post med. to. 9.

Ad primum ergo dicendum, quòd Augu. ✱ exponens illud verbum Ioan. inquirit, cùm Christus sit verbum, anima, & caro, vtrum ex eo quod est verbum, ponat animam, an ex eo quod est anima, an iterum ex eo quod est caro. Et dicit, quod si dixerimus, quòd verbum Dei animam posuit, sequitur, quòd aliquando anima illa separata est a verbo, quod est falsum: mors enim corpus ab anima separauit, a verbo autem animam separatam esse non dico. Si uerò dixerimus, quòd ipsa se animа ponat, sequitur, quòd anima ipsa a se separata sit: quod est absurdum. Relinquitur ergo, quòd ipsa caro animam suam ponit, & iterum eam sumit, non potestate sua, sed potestate Verbi inhabitantis carnem: quia sicut supra dictum est, ✱ per mortem non est separata diuinitas Verbi a carne.

In cor. art.

Ad secundum dicendum, quòd in uerbis illis Athanasius non intellexit, quòd totus homo denuo sit assumptus, id est, omnes partes eius, quasi uerbum Dei partes humanæ naturæ deposuerit per mortem: sed quòd iterato totalitas naturæ assumptæ, sit in resurrectione reintegrata per iteratam unionem animæ & corporis.

Ad tertium dicendum, quòd uerbum Dei propter unionem humanæ naturæ, non dicitur humana natura: sed dicitur homo, quod est habens humanam naturam. Anima autem & corpus sunt partes essentiales humanę naturę. Vnde propter unionem Verbi ad utrunque eorum, non sequitur, quòd uerbum Dei sit anima uel corpus, sed quòd sit habens animam uel corpus.

lib. 3. orth. fid. ca. 27. a medio.

Ad quartum dicendum, quòd sicut Damasc. ✱ dicit in 3. libro, quòd in morte Christi est separata anima a carne, non est una hypostasis in duas hypostases diuisa, nam & corpus & anima Christi secundum idem ex principio in uerbi hypostasi habuerunt existentiam, & in morte inuicem diuisa, singulũ eorum mansit unam hypostasim uerbi habens. Quarè una Verbi hypostasis, Verbi & animæ & corporis extitit hypostasis: nunquam enim neque anima, neque corpus propriam habuerunt hypostasim, prçter Verbi hypostasim. Vna enim semper Verbi hypostasis & nunquam duæ.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio.

COnclusio est negatiua. Quæ probatur primo in authoritate Diui Damasceni libro. 3. cap. 27. dicentis, & si Christus mortuus est vt homo, & sancta eius anima ab incontaminato diuisa est corpore, diuinitas tamen inseparabilis ab vtrisque permansit, ab anima dico & corpore. Deinde probatur. Quia anima per prius & immediatius vnita est verbo Dei quam corpus, ergo si corpus mansit in morte vnitum diuinitati multo magis anima: vnde sicut de filio Dei prædicatur id, quod conuenit corpori ab anima separato, videlicet esse sepultum, Ita dicitur de Deo, quod descendit ad inferos, quia anima eius a corpore separata, descendit ad inferos.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo nonnulla dubia sunt exponenda. Primum occurrit dubium, quod insinuat Diuus Thom. in solutione primi. Nam Dominus dicit Ioannis. 10. Nemo tollit animam meam a me, sed ego pono eam, & iterum sumo eam, non autem videtur quod corpus animã ponere possit, eam a se separando, quia anima non subiicitur potestati corporis, sed potius è conuerso, & sic videtur quod Christo secundum quod est verbum Dei, conueniat animam suam ponere, hoc autem est eam a se separare, ergo per mortem anima eius fuit a diuinitate separata.

Ioann. 10.

Quomodo dicatur Chr̃s ponere animã & iterũ sumerę eam.

¶Vt hæc dubitatio exponatur, sciendum est, Dominũ Iesum peculiari ratione dicere se ponere animam suam, cum alioquin secundum phrasim Hebraicam in scripturis, ponere animam omnibus conueniat hominibus, & sit idem quod mori. Vnde Petrus de se Domino dicit, animam meam pro te ponam, id est, pro te moriar, vel morti exponam. Et Ioannes nos ea hortatur. Sicut Christus animam suam pro nobis posuit, ita & nos debemus pro fratribus nostris animas ponere, hoc est, mori, aut morti exponere. At Dominus singulariter de se dicit, potestatem habeo ponendi animam meam, quia ipse solus eam emittere potuit, quando voluit. Cæterum hoc in loco pręcipuè dubitatur, quomodo nomen animæ hic debeat accipi, an pro ipso spiritu hominis, qui est altera hominis pars, an pro vita corporali, quomodo frequenter accipitur. Et quidem Diuus Augustinus accipit pro ipso spiritu, altera hominis parte, atque ex hoc loco docet refelli hæresim Apollinistarum, qui negabant Christum habuisse animam rationalem, sed ipsam diuinitatem illius suppleuisse in carne locum. Verum iam quærit idem Augustinus secundum quod Christus dicendus sit posuisse animam, an secũdum suam diuinitatem, an secundum humanitatem, & si secundum humanitatem, num secundum animam, an ne secundum carnem? Et probat ipsum non secundum diuinitatem posuisse animam, quia illa a diuinitate etiam in morte non fuit separata. Dicit rursus ipsum secundum animam non posuisse animam, eo quod anima a se ipsa non potuit esse separata, proinde concludit ipsum secundum carnem posuisse animam, & iterum assumpsisse, non quod caro eam habuerit ex se potestatem, sed ex diuinitate carni unita. Cæterum Caietanus, hoc in loco, & super Ioannem, animam sic accepit pro vita corporali, quemadmodum accipi videtur, cum dicitur, bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis, quo in sensu potest dici, Christum filium Dei etiam secundum diuinitatem, aut hypostasim diuinam, posuisse animam suam, & iterum assumpsisse, quia diuinitas vitam corporalem, quam nascendo assumpserat in morte deposuit, dum spiritum a carne separauit, & eandem vitã rursus assumpsit, cum a mortuis resurrexit. Hęc explicatio Caietani germanior & literalior apparet.

D. August.

Caietan.

¶Sed & aliud dubium non omnino facile, (quod iam ex parte explicatum est in præcedenti articulo) potest lectorem commouere, illud est, num posset dici filium Dei esse animam aut cadauer, si quidem mansit vnitus vtrique parti seorsum. A parte affirmatiua sic arguitur.

An filius Dei possit dici in triduo corp⁹ vel anima pp vnionẽ ad vtrãque partem.

¶Nam Christus propter vnionem ad humanitatem dicitur homo, ergo propter vnionem ad corpus dicetur corpus, & propter vnionem ad animam dicetur anima.

Primũ argumentũ.

¶Hoc ipsum confirmatur, nam filius Dei dicitur descendisse ad inferos, dicitur sepultus, ex eo quod anima eius sanctissima descendit ad inferos, & eius corpus sepultum fuerit, quæ vera non essent, nisi filius Dei esset in triduo, anima, & corpus sepultum.

Confir.

¶Prætereà, si filius Dei seorsum copulasset sibi naturam cadaueris, profectò cadauer existeret, sicut si copularet sibi naturam lapidis, lapis esset, ergo si in triduo naturam cadaueris habuit sibi copulatam, verè

Secũdum.

cadauer fuit. Nec valet solutio huius argumenti, quam in superiori articulo ex Diuo Thoma insinuauimus, videlicet, quod ista communicatio idiomatum non est, in partibus naturæ humanæ, sed in homine, corpus autem & anima sunt partes essentiales humanæ naturæ. Non inquam valet hæc solutio, nam cadauer pars hominis non est, sed compositum per se subsistens vt constat ex vniuersa philosophia.

Explicatio propositæ difficultatis.

Filius Dei in triduo nõ erat caro neque seorsum erat aĩa.

¶In expositionem huius dubii dicendum est, nulla ratione posse concedi, quód in triduo filius Dei, aut fuerit anima, aut vero corpus emortuum, sed dicebatur habens animam, & habens corpus sibi vnitum, sicut filius Dei non dicitur humanitas, sed habens humanitatem, communicatio namque idiomatum non est in partibus vnitis, sed in composito ex partibus. Cuius rei alterum argumentum est. Nam si filius Dei in triduo erat anima propter vnionem, item erat corpus propter eandem coniunctionem, consequens est, quod anima esset corpus, vel saltem res quæ est corpus, quod ita esse concedendum, conuincitur hoc syllogismo. Filius Dei est anima, & filius Dei est corpus, ergo corpus est anima. Certè sylogismus legitimus est, vnde si antecedens verum est, consequens verum esse debet. Certè omnes ferè Theologi in 3. distinctione, 22. nobiscum consentiunt. Sentit quoque Diuus Thomas in solutione tertii argumenti, & Diuus Bonauentura in commemorata distinctione quæst. 1. Sed dubitatur, vtrum aliquam denominationem dederit Christo, anima separata, vel corpus mortuum, præter commemoratas, quibus dicebatur habens animam vnitam, vel habens corpus. Certè Diuus Bonauentura videtur sentire, quod nullas præterea, vnde non dicebatur filius Dei rationalis. Ad hoc enim requiritur, quod habeat animam rationalem vnitam corpori, nec erat albus, quia communicatio partis, non tribuebatur filio Dei, itaque videtur in vniuersum esse asserendum, & pro regula habendum, quod istæ partes essentiales non communicant sua idiomata verbo, nisi mediante toto composito. Sicut si filius non supposit aret, nisi solam albedinem, vel solam quantitatem vel qualitatem, non diceretur albus, nec quantus, quia non communicant suas denominationes illa accidentia, nisi mediãte subiecto. Sed videtur profecto, quod hæc regula non sit certa, nam anima & corpus communicauere verbo, quod descẽderit ad inferos, quodque sepultum fuerit, ergo potuit communicare alias denominationes præter eas quas commemorat prædicta regula. Præterea dicitur quod fuit sepultus propter corpus, ergo etiã potuit denominari albus, propter corpus, si quidem fuit album. Ad hæc si Christus ab exordio incarnationis habuisset solum corpus album, diceretur vtique albus, ergo cum in triduo filius Dei habuerit corpus album, albi denominationem sine dubio habuit. Insuper, in triduo intelligebat intellectione creata, & poterat ratiocinari, ergo erat rationalis: tum vltra filius Dei in triduo ita sustentabat animam rationalem, sicut quando viuebat, cõsimiliter & corpus, ergo si in vita communicabantur idiomata ratione animæ, & ratione corporis, sic etiam in mortis triduo. Certè videtur quod filius Dei tunc vere diceretur corporeus, vulneratus, figuratus, quantus, imo quod vere diceretur corpus, nam quicquid ego habeo ratione cuius ego dicor corpus, habuit filius Dei in triduo, ego enim dicor corpus, quia sum subsistens in corpore, & filius Dei idem habuit in triduo mortis, ergo poterat dici vere corpus. Nec est eadem ratio de anima, nam anima est altera pars compositi, corpus vero non sumitur in præsentia pro altera parte compositi, nam cadauer non est pars, sed totum per se subsistens. Profecto hæc argumenta, aliquid persuadere videntur, nec enim sunt omnino infirma. Verum mihi omnino non persuadent. Nam licet corpus cadaueris non sit pars, vt euidenter probatum est, est tamen compositum, quod ex corpore viuente, quando moritur, naturali consequio detinatur, estque veluti appẽdix eius. Et ideo quamuis habuerit illud filius sibi vnitum in triduo, non est consequens, quod debeat dici corpus, quemadmodum licet filius Dei habuerit sanguinem in cruce fusum diuinitati vnitum, non est cõsequens, quod Deus

Cõicatio idiomatũ in quibus consistit.

D. Thom. Bonauen.

fuerit sanguis. Illud tamen animaduersione dignum est, quod licet Theologus cõcedat filium Dei in triduo fuisse corporeum vel corpus, nunquam debet concedere eas appellationes, quę consequuntur coniunctionem animę cum corpore, vnde nec erat homo, nec animal, nec sensibile. His ad hunc modum explicatis restat soluere argumenta adducta.

Ad argu. Ad primũ.

¶Ad primum dicendum, quod cum anima & corpus sint partes essentiales hominis, communicatio idiomatum non sit in eis, vnde ista prædicatio vera non fuit, filius Dei est anima, aut filius Dei est corpus.

Ad confir.

¶Ad confirmationem dicendum est, quod ex synecdoche commemoratæ propositiones veræ sunt, Christus descendit ad inferos, Christus iacuit in sepulchro. Ex eadem locutionis figura istæ enuntiationes prædicant verum, S. Petrus Romæ sepultus est, S. Petrus est in cælo.

Ad scdm.

¶Ad secundum argumentum dicendum est, quod licet filius Dei seorsum naturam cadaueris sibi copulasset hypostaticè, non esset vera hæc locutio, filius Dei est corpus, si quidem sero per corpus cadaueris est veluti pars ad suppositum perfectum destinata, veluti etiam si filius Dei sibi copulasset seorsum sanguinem, nunquam me iudice, diceretur sanguis. Ex quo patet euidenter solutio tertii argumenti, quod in contrarium propositum fuit.

Ad tertiũ.

Explicat. prouerbii illud, quod semel assumpsit, nunquam dimisit.

¶Aliud dubium subsequitur, vtrum filius Dei, aliquas partes humanæ naturæ assumpserit, quas postea dimiserit? pro parte negatiua arguitur ex illo prouerbio ore omnium Theologorum decãtato. Quod Deus assumpsit nũquam dimisit. Ad hoc dubium facilis est & prompta responsio. Namque hoc prouerbium omnium Theologorum suffragiis intelligendum est, de partibus essentialibus humanæ naturæ, & integralibus etiam, quæ pertinẽt ad perfectionem naturæ, in reliquis vero partibus verum non est. Nam sanguis vt habet sana doctrina, vnitus est in Christo hypostaticè, at non totus sanguis, qui effusus est, reassumptus fuit. Rursus capilli vniti sunt diuinitati hypostaticè, si quidem informantur rationali anima, vt physici dicunt, at non omnes capilli, quos habuit Christus ab ineunte ætate reassumpti sunt. Sed & partes quæ vi caloris naturalis, vel per sudorem resolutæ sunt, non fuere reassumptæ, alias deberemus ponere in Christo incredibilem quantitatem, verum est tamen, quod prædictæ partes, non propriè dicuntur dimissæ. Ad hoc enim vt aliquid dicatur separari vel dimitti ab alio necessum est, vt illud sit, & quod non maneat vnitum, certum est tamen, quod aliquot partes fuerunt vnitæ diuinitati, quæ postmodum desierunt esse vnitæ, non tamen permanserunt in rerum natura.

Non fuit facta noua vnio I triduo mortis.

¶Aliud dubium moueri solet, vtrũ fuerit noua vnio, qua verbum Dei in triduo mortis fuit vnitum animæ, & corpori seorsum? Certè non fuit noua vnio, sed antiqua, vel ex antiquæ virtute. Quod his argumentis demonstro. In primis ad hoc valet illud prouerbium supra commemoratum Quod Deus assumpsit, nunquam dimisit, ergo antiqua assumptio semper perseuerauit. Deinde eadem subsistentia subsistebant illæ partes in triduo mortis, atque antea, & nunquam diuina subsistentia ab illis fuit separata, ergo noua vnio non fuit. Ad hæc, alias nouum esset miraculum, si in triduo denuo assumptæ fuissent. Insuper, quando Deus partes essentiales humanæ naturæ assumpsit, ad hunc finem assumpsit, vt in triduo mortis eas sibi vnitas retineret, ergo denuo non assumpsit eas. Quod si dicat Theologus, corpus cadaueris assumpsit in triduo mortis, hoc autem a principio non assumpserat, ergo noua fuit vnio vel assumptio. Respondeo, quod hęc assumptio non fuit facta ex principali destinatio, sed veluti ex consequẽti, & ex vi principalis assumptionis. Ex eo enim quod a principio sibi naturam humanam & corpus copulauit, statuit, cum corpore etiam informato forma cadaueris vnitus permanere. Hæc de isto articulo dixisse sufficiat.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrum Christus in triduo mortis fuerit homo.

279 3. di. 22. q. 1. arti 1. & quol. 2. art. 1 & quol. 3 ar. 4. cor. fi. & quol. 4. ar. 1. & op. 3. c 236 & opu. 60. ca 80 fin. * l. 1. c. 13. circa prin. tom. 3. † li. 9. ca. 4. ante med. tom. 5.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod Christus in triduo mortis fuerit homo. Dicit enim Aug. * in primo de Trinit. Talis erat illa susceptio, quæ Deum hominem faceret, & hominem Deum. Sed illa susceptio non cessauit per mortem. Ergo videtur, quòd per mortem non desierit esse homo.

¶ 2. Præterea, Phil. † dicit in 9. Ethic. quòd vnusquisq; homo est suus intellectus. vnde & post mortem, animam Petri alloquentes dicimus, Sancte Petre ora pro nobis. Sed post mortem filius Dei non fuit separatus ab anima intellectuali. Ergo in illo triduo filius Dei fuit homo.

¶ 3. Præterea, Omnis sacerdos est homo, Sed in illo triduo mortis, Christus fuit sacerdos: aliter enim non verum esset quod dicitur in Psal. 109. Tu es sacerdos in æternum. Ergo Christus in illo triduo fuit homo.

Sed contra, Remoto superiori, remouetur inferius. Sed viuum siue animatum est superius ad animal & ad hominem: nam animal est substantia animata sensibilis. Sed in illo triduo mortis corpus Christi non fuit viuum neque animatum. Ergo non fuit homo.

Respondeo dicendum, quòd Christum verè fuisse mortuum, est articulus fidei. Vnde asserere omne illud, per quod tollitur veritas mortis Christi, est error contra fidem. Propter quod in epistola synodali * Cyrilli dicitur, Si quis non confitetur Dei verbum passum carne, & crucifixum carne, & quòd mortem gustauit carne, anathema sit. Pertinet autem ad veritatem mortis hominis vel animalis, quòd per mortem desinat esse homo vel animal: mors enim hominis: vel animalis prouenit ex separatione animæ, quæ complet rationem animalis, vel hominis. Et ideo dicere Christum in triduo mortis hominem fuisse, simpliciter & absolutè loquendo, erroneum est. Potest tamen dici, quod Christus in triduo fuit homo mortuus. Quidam tamen confessi sunt Christum in triduo hominẽ fuisse, dicentes quidem verba erronea, sed sensum erroris non habentes in fide. Sicut Hugo de sancto Vict. * qui ea ratione dixit Christum in triduo mortis fuisse hominem, quia dicebat animam esse hominem, quod tamen est falsum: vt in prima Parte ostensum. † Magister etiam sententiarum in 22. dist. * tertii lib. posuit, quòd Christus in triduo mortis fuit homo alia ratione: quia credidit quod vnio animæ & carnis non esset de ratione hominis, sed sufficeret ad hoc, quòd aliquid sit homo, quod habeat animam humanam & corpus, siue coniuncta, siue non coniuncta. Quod etiam patet esse falsum ex his quę * dicta sunt in 1. parte: & ex his quæ supra dicta sunt † circa modum unionis.

Habetur * Concil. 1. Eph. c. 12.

In li. 2. de sacra. 1. par te cap. 11.

q. 75. ar. 4. Lib. 3. sent. dist. 22. parag. 1.

P. p q. 75. artic. 4.

† q. 2. ar. 5.

Ad primum ergo dicendum, quòd verbum Dei suscepit animam & carnem vnitam, & ideo illa susceptio fecit Deum hominem, & hominem Deũ. Non autem cessauit illa susceptio per separationẽ Verbi ab anima uel a carne, cessauit tamẽ unio carnis & animæ.

Ad secundum dicendum, quòd homo dicitur esse suus intellectus, non quia intellectus sit totus homo, sed quia intellectus est principalior pars hominis, in quo uirtualiter consistit tota dispositio hominis. Sicut si rector ciuitatis dicatur tota ciuitas, quia in eo consistit tota dispositio ciuitatis.

Ad tertium dicendum, quòd esse sacerdotem, conuenit homini ratione animæ: in qua est ordinis character. Vnde per mortem homo non perdit ordinem sacerdotalem, & multo minus Christus, qui est totius sacerdotii origo.

SVMMA TEXTVS.

PRima conclusio. In triduo mortis simpliciter & absolute loquendo, Christus dici non poterat homo: quia mors consistit in separatione animæ, quæ complet rationem hominis & animalis. Asserere autem aliquid per quod tollatur veritas mortis Christi, est contra fidem. Propter quod in epistola Synodali Cyrilli dicitur; Si quis nõ confitetur, Dei uerbum passum carne, & crucifixum carne, & quod mortem gustauit, anathema sit; pertinet autem ad veritatem mortis hominis vt per mortem desinat esse homo vel animal. — Prima conclusio. — Cyrillus.

¶ Secunda conclusio. Potest dici, quod Christus in triduo mortis fuit homo mortuus. Et in promptu ratio est, quia hæc dictio, mortuus, est conditio diminuens, sicut cum dicitur, homo pictus aut lapideus. — 2. Conclu.

¶ Tertia conclusio, fuit tamen eo tempore sacerdos: quia hoc conuenit homini ratione animæ in qua character consistit. — 3. Conclu.

EXPOSITIO ARTICVLI.

NEcesse est soluere quædam argumenta, quæ fiunt ad probandum, quod Christus in triduo mortis homo fuerit, nam his exagitati quidam Theologi magni nominis in eum errorem inciderunt. Argumenta sunt huiusmodi. — Argumẽta contra cõclusionem

¶ Primum, hæc propositio Christus est homo, est per se, sicut hæc Petrus est homo, ergo semper est & fuit verũ Christum esse hominem. Consequentia inde probatur, nam propositiones per se necessitatem habent vt constat ex Aristot. 1 posterio. in principio. — Prim. arg. — Aristot.

¶ Deinde Christus in triduo fuit Christus, ergo fuit homo. Consequentia inde liquet. Nam Christus ex sua essentia est Deus & homo, & essentia rei nũquã potest separari. — Secũdum.

¶ Præterea, totus Christus fuit in sepulchro, vt dicunt antiqui Theologi cum Magistro in 3. dist. 22. sequentes doctrinam magni Augustini, ergo fuit homo cum in sepulchro iacebat, si quidem totus Christus non solum denotat filium Dei, sed etiam verum hominem. — Tertium.

¶ Insuper, quod habet animam rationalem, & corpus humanum, homo est, at Christus in triduo mortis habuit animam rationalem, & corpus humanum, ergo homo fuit. — Quartum.

¶ Amplius si in triduo mortis non fuisset verus homo, ergo resurgens à mortuis denuo fieret homo, & bis factus esset homo. Quod si admittas, iam bis incarnatus fuisset Deus, cum semel tantum legamus verbum caro factum est. — Quintum.

¶ Vltimo D Augustinus lib. 1. de Triuit. ca. 13. sic inquit, talis erat illa susceptio, quæ Deum hominẽ faceret, — Vltimum. August.

&

& hominem Deum, sed illa susceptio non cessauit post mortem, ergo videtur quod per mortem non desierit esse homo.

¶ In contrarium est conclusio prima articuli, quæ sine dubio vera est. Pro cuius rei expositione sciendum est, quod Magister Sententiarum in 3. distin. 22. existimauit quod Christus in triduo mortis fuit homo: quia arbitratus est, vnionem animæ cum corpore, non esse de ratione hominis, sufficereque vt aliquid sit homo, quod habeat animam humanam & corpus siue coniuncta, siue non coniuncta. Hugo de sancto Victore. 2. parte de sacramentis capit. 11. alia via graditur, dicitque Christum sub triduo mortis fuisse hominem, existimat enim hominē esse animam rationalem, ex quo concludebat in illo tēpore fuisse hominem, siquidem habuit animam vnitā diuinitati. Hanc sententiam fortasse hausit ex Philosophis Platonicis. Aiunt isti Philosophi, animam esse tanquam nautam, corpus vero tanquam nauim, vt testatur Aristo. 2. de anima, vel hausit eam ex Stoicis, qui crediderunt corpus non esse hominis partem, sed esse carcerē, & ergastulum animæ, in quod lapsa propter culpas prioris vitæ luebat pœnas. Ioannes VVIclephus, vt autor est Thomas Vualdensis doctrinalis antiquæ fidei artic. 2. ca. 34. secutus Stoicum dogma, ait, animam seu immortalē spiritum esse Christum. Quibus omnibus subscripsit Aureolus, vt fertur. Horum autorum sententia catholica non est, veritas nanque fidei in contrarium est, quod in triduo mortis homo non fuerit. Nam homo mortuus simpliciter & absolutè homo non est, sed in triduo fuit homo mortuus, ergo simpliciter homo non fuit. Deinde remoto superiori necessum est vt inferius remoueatur, sed viuum siue animatum est superius ad hominem, sed in illo triduo mortis corpus Christi non fuit viuum, neque animatum, ergo nec homo. Prætetea dicere, quod Christus in illo triduo mortis fuerit simpliciter & absolutè homo, est asserere aliquid quod tollit veritatem mortis Christi, quam omnes ex fide tenemur confiteri. Nam ad veritatem mortis hominis vel animalis, necessum est, quod desinat esse homo vel animal, mors enim cōtingit ex separatione animæ, quæ complet rationē animalis vel hominis. Ad hæc, si homo fuit in triduo mortis, certè ille homo mortuus non fuit, neque morietur vnquam, ergo fuit homo immortalis. Tandem vbi non est humanitas, homo non est, sed sub illo triduo mortis non fuit humanitas, siquidem humanitas est dissoluta per separationem animæ, ergo homo non fuit.

Hugo lib. 2. — *Platonici.* — *Stoici.* — *VVicleph. art. 2. c. 34.* — *Aureolus.* — *In triduo mortis Chr̄s homo nō fuit*

¶ Sed non est opus amplius in hac re morari, quæ manifestissima est, ad argumentorum solutiones deueniamus. Ad primum argumentum confutandum multa afferunt Theologi, quæ mihi non videntur necessaria. Dico igitur breuiter, quòd in hac propositione Christus est homo, sicut in hac Petrus est homo, aut refertur prædicatum ad essentiam rei, & tunc dico vtramque propositionem esse per se, & necessitatem habere, esseque perpetuæ veritatis, si vero referatur ad existentiam actualem, falsa est, Christus est homo in triduo mortis, sicut mortuo Petro falsum dicit hæc propositio Petrus est homo, si verbum est, dicat existentiam, nam quod non existit nō existit homo. Quando autem quæritur, vtrum Christus sub triduo fuerit homo, de existentia loquimur, non de rerum essentiis, quæ perpetuæ sunt, & secundum philosophiam non generantur, nec corrumpuntur.

Ad argum. Ad primū.

¶ Ad secundum argumentum dicendum est, quod Durandus in 3. disti. 22. quæstione. 2 propter hoc argumentum dixit, Christum non fuisse in triduo, vnde putat falsum esse id, quod dicitur à Magistro, & à D. Thom. & à plerisque Theologis, totum Christum iacuisse in sepulchro, totum Christum descendisse ad inferos, quia si nō erat Christus in triduo, non erat totus Christus. Verum hæc solutio nisi exponatur rectè, non consonat prædictis Theologis, atque potissime Diuo Augustino ex cuius sententia dicit Magister, totum Christum descendisse ad inferos, totúque iacuisse in sepulchro. Dicat ergo Theologus, quod si totum masculine vsurpetur, vt denotet personam, totus Christus iacuit in sepulchro licet non secundum se totum, sed secundum corpus, totusque descendit ad inferos, licet non secundum totum, sed secundum animam, totus tamen propter personæ totalitatem, ne diuidamus Christum in duas personas. Certum tamē est non descendisse, propter diuinitatem, sed ratione animæ, item non esse sepultum nisi ratione corporis. At vero postquam de re constat non litigemus de nomine. Exploratum enim est ex synedoche esse veras, Christus descendit ad inferos, Christus iacuit in sepulchro, vt istæ veræ sunt, Petrus sepultus est Romæ, Petrus est in cœlo. Verum si sumatur hoc nomen totum, Vt significet in neutro genere naturam, tunc falsum est, totum Christū descendisse ad inferos. Nam significat Christum secundum vtramque naturam descendisse. Ex hoc patet ad tertium.

Ad scdm. Durandus. — *August.* — *Ad tertiū.*

¶ Ad quartum dicendum, non valere collectionem. Nam Christus Dominus licet in triduo habuerit animam, & corpus, at vero non coniuncta, sed diuisa, & ideo homo non erat, quandoquidem corpus & anima diuisa, homo non sunt.

Ad quartū.

¶ Ad quintum argumentum dicendum ex D. Athanasio, libro. 6. de beatitudine, anathema esse, dicentem, Christum resurgentem ex mortuis nō fuisse factum denuo hominem. Itaque concedenda est propositio, Christus resurgens ex mortuis factus est denuo homo. Et certè Hilarius exponens, verba Psal. 2. Filius meus es tu, ego hodie genui te, hæc retulit ad Christi resurrectionem. Non tamen concedendum est, Christum Dominum bis fuisse incarnatum. Nam incarnatio significat, primam humanitatis assumptionem.

Ad quintū. — *Hilarius.*

¶ Ad sextum argumentum respōdetur, quod verbum Dei suscepit animam & carnem vnitam, & ideo illa susceptio fecit hominem Deum: & Deum hominem, non autem cessauit illa susceptio per separationem verbi ab anima vel a carne, cessauit verò vnio carnis, & animæ.

Ad sextum

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm fuerit idem numero corpus Christi viuentis & mortui.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quod non fuerit idem numero corpus Christi viuentis & mortui. Christus enim verè mortuus fuit sicut, & alij homines moriuntur. Sed corpus cuiuscunque alterius hominis, non est simpliciter idem numero mortuum & viuum: quia differunt essentiali differentia. Ergo neq; corpus Christi, est simpliciter idem numero mortuum & viuum.

280 quol. 2. art. 1. & quol. 3. art. 4. ad 1. & quol. 4. q. 5.

¶ 2. Præterea, secundum Philos. in 5. Metaph. Quæcunque sunt diuersa specie, sunt etiam diuersa numero. Sed corpus Christi viuum & mortuū fuit diuersum specie, quia non dicitur oculus aut caro mortui, nisi æquiuocè: vt patet per Philosophum in 2. de Anima & 7. Meta. * Ergo corpus Christi non fuit simpliciter idem numero viuum & mortuum.

li. 5. meta. tex. 12. & 3. — *li. 2. de aīa, tex. 9. & 7. meta text. 35. & 2. & 3.*

¶ 3. Præterea, Mors est corruptio quædam. Sed illud quod corrumpitur corruptione substantiali, postquam corruptum est, iam non est: quia corruptio est mutatio de esse in non esse. Corpus ergo Christi postquā mortuum fuit, non remansit idē numero, cùm mors sit substantialis corruptio.

¶ Sed

circa me.il lius. Inci. Ergo arbitrabar.

¶ Sed contra est, quod Athanas.* dicit in Epistola ad Epictetum: Circunciso corpore, & potato, & manducante, & laborante, & in ligno affixo, erat impassibile & incorporeum Dei verbum, hoc erat in sepulchro positum. Sed corpus Christi viuum fuit circuncisum & in ligno affixum. Corpus autem Christi mortuum fuit positum in sepulchro. Ergo hoc idem corpus, quod fuit viuum, fuit etiam mortuum.

lib. 2. Top. in fi. illius, to. 2.

Respondeo dicendum, quòd hoc quod dico simpliciter, potest accipi dupliciter. Vno modo secundum quod simpliciter idem est quod absolutè: sicut simpliciter dicitur quod nullo addito dicitur, vt Philoso.* dicit. Et hoc modo corpus Christi mortuum & viuum simpliciter fuit idem numero: dicitur enim aliquid esse idem numero simpliciter, quia est supposito idem. Corpus autem Christi viuum & mortuum, fuit supposito idem: quia non habuit aliam hypostasim viuum & mortuum, præter hypostasim verbi Dei, vt suprà dictum est.* Et hoc modo loquitur Athan.† in auctoritate inducta. Alio modo simpliciter idē est, quod omnino vel totaliter: & sic corpus Christi mortuum & viuum non fuit simpliciter idem numero: quia non fuit totaliter idem, cùm vita sit aliquid de essentia corporis viuentis: est enim prędicatum essentiale, non accidentale. Vnde consequens est, quòd corpus, quod desinit esse viuum, non totaliter idem remaneat. Si autem diceretur, quòd corpus Christi mortuum totaliter idem remaneret, sequeretur quòd non esset corruptum, corruptione dico mortis: quod est hæresis Gaianitarum, vt Isido.* dicit, & habetur in Decretis † 24.q.3. Et Dam.* dicit in 3. lib. quòd Corruptionis nomen duo significat: vno modo separationē animæ à corpore, & alia huiusmodi: alio modo perfectam dissolutionem in elementa. Ergo incorruptibile dicere corpus Domini (secundum Iulianum & Gaianum) secundum primum corruptionis modum ante resurrectionē, est impium, quia corpus Christi non esset consubstantiale nobis, nec in veritate mortuum esset, nec secundum veritatem saluati essemus. Secundo autem modo corpus Christi fuit incorruptum.

Arti. 2. huius quæst. In argum. Sed cōtra.

Isid. 8. etymo. cap. 5. * In Decr. 24. q. 3. ca. Quidā autem hæretici a med. * Dam. l. 3 cap. 28. in princi.

Ad primum ergo dicendum, quòd corpus mortuum cuiuscunque alterius hominis, non remanet unitum alicui hypostasi permanenti, sicut corpus Christi mortuum. Et ideo corpus mortuum cuiuscunque alterius hominis, non est idem simpliciter, sed secundum quid: quia est idem secundum materiam, non autem idem secundum formam. Corpus autem Christi remanet idem simpliciter propter identitatem suppositi: ut dictum est.†

In cor. ar.

Ad secundum dicendum, quòd quia idem numero dicitur aliquid secundum suppositum, idem autem specie est idem secundum formam, ubicunque suppositum subsistit in una sola natura, oportet, quod sublata unitate speciei, auferatur unitas numeralis. Sed hypostasis uerbi Dei subsistit in duabus naturis, & ideo quanuis in Christo non remaneat corpus idem secundum speciem humanæ naturæ, remanet tamen idem numero secundum suppositum uerbi Dei.

Ad tertium dicēdum, quòd corruptio & mors non competit Christo ratione suppositi, secundū quod attenditur unitas, sed ratione naturæ, secundum quam inuenitur differentia mortis & uitæ.

SVMMA TEXTVS.

Prima cōclusio.

PRima conclusio. Simpliciter est idem numero corpus Christi viuentis & mortui, si hæc dictio (simpliciter) accipiatur absolute: quia viuum & mortuum non habuit aliam hypostasim, præter hypostasim verbi Dei.

2. Conclu.

¶ Secunda conclusio. Si vero hæc dictio (simpliciter) capiatur vt idem sit quod totaliter, sic corpus Christi viuum, & mortuum non fuit idem numero simpliciter: quia vita est aliquid de essentia corporis viuentis cum prædicetur essentialiter, & non accidentaliter. Vnde consequens est, corpus quod desinit esse viuum, non totaliter idem remanere. Nam si diceretur totaliter idem remanere, sequeretur, quod non esset corruptum corruptione mortis, quod est hæresis Gaianitarum.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Quomodo fuerit idē corp' viuens & mortuum variè exponitur.

Durandus

IN expositionem propositæ quæstionis Doctores Theologi variis viis incedunt. Durandus nanque in 3. dist. 21. quæstione. 1. sic procedit. In primis dicit, quod si in homine ponatur pluralitas formarum substantialium, ita quod corpus sit corpus per aliam formam ab anima, quæ manet eadem in corpore viuo & mortuo, secundū hanc opinionem corpus Christi viuum & mortuum fuit idem numero, non solum identitate suppositi sed etiam naturæ: quia mansit ante mortem, & post mortem eadem forma & eadem materia numero, per quam idem corpus Christi fuit idem numero, omni modo identitatis numeralis, & hæc opinio autore Durando, multum consonat cum dictis scripturæ, & cum omni modo loquendi fidelium, qui credunt & dicunt, quod idem corpus Christi, quod fuit natum de Virgine, & passum in cruce, fuit positum mortuum in sepulchro. Deinde ait Durandus, quod si teneamus aliam opinionem, quod in homine non sit alia forma substantialis, præter animam rationalem, difficile videtur, imo videtur impossibile explicare, quomodo simpliciter sit idem corpus Domini mortuum & viuens, nam corpus dicit compositum ex materia & forma, sed non mansit idem compositum ex materia & forma, siquidem corpus emortuum aliam formam habet, ergo non mansit idem corpus simpliciter. Confirmat amplius hoc ipsum, nam re uera corpus & humanitas supposita unitate formarum in homine sunt idem realiter, quanuis differant secundum rationem, ergo sicut non mansit humanitas in triduo sic certe non mansit idem corpus. Et confirmat iterum. Nam sicut nō mansit verbum vnitum humanitati in triduo, sic nec mansit eidem corpori composito ex materia & forma substantiali, hæc Durandus. Henricus quolib. 1. quæstione. 4. alia via pergit, affirmat enim corpus Christi emortuū, non esse compositum ex materia & forma cadaueris, ut nostra cadauera, sed fuisse tantùm materiam primam, cum quantitate & accidentibus. Et hoc (inquit) probabile dogma uidetur, si quidem si tunc corpus Domini cadaueris habuit formam, utique fuisset corruptum, & incineratum. Etenim cadaueris forma, est forma corruptionis, cuius contrarium dicitur Psal. 15. non dabis sanctum tuum uidere corruptionem, quæ uerba a Diuo Petro Actorum. 2. & 13. de corpore Domini mortuo intelliguntur. Huius etiam opinionis est alterum argumentum. Quia si corpus Christi mortuum haberet formam cadaueris, & non corrumperetur, miraculum utique esset, at miracula multiplicare in hac parte non est necesse. Idem

Henricus.

Psalm. 15.

Actorū. 2. & 13.

Henricus

Henricus quolib. 2. quæstione. 2. ad explicandam huius rei difficultatem non contentus prædicta solutione, recurrit ad formam corporeitatis. Existimat enim in corporibus mistis, præter formam specificam, esse formam corporeitatis substantialem, de qua supra meminimus commemorando Durandi placitum.

Scoti sententia de forma corporeitatis suadetur. ¶ Istam sententiam de forma corporeitatis amplectitur Scotus in 4. distinct. 11. quæstione. 3. & quod sit vera suadetur his argumentis. *Prim. arg.* In primis arguitur ex sacra Theologia. Nam idem corpus Christi, quod viuebat iacuit in sepulchro, vt fides diuina docet, ergo eadem forma adest corporeitatis. Nam certè si idem corpus numero est, eandem formam substantialem habet, non rationalem, non sensitiuam, non vegetabilem, ergo corpoream. *Confirm.* Hoc ipsum confirmatur. Nam id non est asserendum, ex quo sequitur aliquid periculosum contra fidem, sed si non asseratur hæc forma corporeitatis sequitur aliquid periculosum contra fidem, videlicet quod non fuerit idem corpus Christi mortuum & viuum, vt iam deductum est, ergo asserenda est hæc corporeitatis forma.

Secũdum. ¶ Certè non videtur aliter posse defendi identitas viuẽtis corporis & mortui in Christo, nisi ex hac corporeitatis forma. Nanque dicere, quod est idem ex identitate suppositi hypostatice, non videtur sufficere. Nam si Christus dimisisset animam humanam, & aliam animam eidem materiæ copulasset, non esset idem homo, quanuis esset eadem hypostasis diuina, ergo si aliam formam corporeitatis in triduo habuit non debet dici idem corpus.

Tertium. ¶ Accedit his. Nam si noua forma cadaueris accessit materiæ primæ, quæ prius non erat, consequitur verbum Dei aliam fecisse vnionem de nouo cum cadauere Christi, si quidem erat nouum suppositum cadauer illud, cuius naturam Deus ante non sibi copulauerat.

Quartum. ¶ Sed ex physica hæc sententia comprobari potest. Nã in hominis generatione, aliqua forma substantialis generatur, non rationalis, quæ de foris venit secundum veram philosophiam, ergo forma corporeitatis.

Quintum. ¶ Explicatur hoc euidentius. Si in homine non est nisi vnica forma rationalis, sequitur quod homo non generat hominem propriè. Probatur sequela. Anima rationalis producitur à Deo per creationem, & est terminus creationis, ergo non est terminus generationis, ac subinde homo nõ generat hominem, quia in omni generatione forma geniti est terminus generantis.

Sextum. ¶ Quod si dicas, quod ideo homo generat hominem, quia disponit materiam ad introductionem animæ rationalis, & ita homo dicetur generare totum compositũ, contra, anima rationalis non est forma quæ producitur per generationem, ergo dispositio vltima illius formæ non potest fieri ab agente naturali: quia dispositio debet formæ proportionari. *Confir.* Et confirmatur. Quoniam dispositio vltima est consequens creationem animæ, igitur si homo non concurrit ad creationem animæ nec vero ad vltimam dispositionem, & sic homo non dicetur generare hominem.

Septimũ. ¶ Ad hæc, anima rationalis non introducitur in materiam nudam, ergo ante ipsam præcedit forma corporeitatis. Antecedens probatur, quia si in instanti introductionis formæ est materia nuda, quare magis introducitur ista forma quam alia? Nec sufficit dicere, quod maior est ratio, de forma cuius dispositiones præcesserunt, propter præsentiam sui agentis, quia ante erãt dispositiones, & præsentia agentis & non erat introductio huius formæ.

Octauum. ¶ Ad hæc, anima rationalis est indiuisibilis & inextensa, ergo non potest tribuere homini esse corporeum & extensum, ergo per aliam formam habet homo, quod sit extensus & diuisibilis.

Vltimum. ¶ Vltimo, omnia cadauera sunt eiusdem speciei, ergo habent formam eandem in specie, & non aliam quam corporeitatis, ergo, &c. Sed illa non producitur recenter, quoniam forma eiusdem speciei non potest produci à diuersis corrumpentibus in specie, vt ab homine, aqua, igne, &c.

Prima conclusio. ¶ Pro expositione veritatis est prima cõclusio. Secũdũ catholicam fidem asserendum est, corpus Christi viuum, & mortuum fuisse idem. *Quõ corpus Christi viuũ & mortuum fuerit idẽ explicatur Ioann. 20. Athanasi⁹.* Quæ conclusio ex euangelica lectione comprobatur. Nam in Euangelio habetur, quod corpus Christi, quod fuit vulneratum, & cruci affixum fuit in sepulchro. Etenim Ioan. 20. Thomæ incredulo dixit Dominus, infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus. Præterea Athanasius in Epistola ad Epictetum idem tradidit dicens, idem corpus pependisse in cruce, iacuisse in sepulchro, & resurrexisse. Et certè si aliud est Christi corpus nunc regnans in cœlo, quam sepultum, ergo corpus quod vulneratum & passum est, nõ fruitur gloria, imo sequitur, quod non verè resurrexit. Sequitur subinde, quod passio Christi non meruit sui corporis gloriam, quæ omnia sunt dogmata contra fidem catholicam. Demum omnes sumus resurrecturi in carne & corpore, quod habuimus in vita mortali, alioquin non esset vera resurrectio, igitur & Christus resurrexit in eo corpore, quod vulneratum iacuit in sepulchro.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio. Non solum materia prima Christi Domini iacuit in sepulchro. Hæc conclusio etiam est certissima, si prima rectè fuerit animaduersa. Nam corpus Christi, quod iacuit in sepulchro vulneratum erat figuratumque, ergo formam substantialem habebat, forma si quidem requirit certam figuram & quantitatem. Deinde, corpus illud frigidum erat, eratque subiectum aliorum accidentium, ergo non erat materia prima sola: si quidem materia prima sola non potest esse subiectũ accidentium, & fortassis non potest esse sine forma etiam de potentia Dei absoluta, vel saltim est miraculũ quod existat sine forma, & excogitare noua miracula, quando fides aut Ecclesiæ autoritas non cogit vana cogitatio est. Multis aliis argumentis poterat hæc veritas confirmari, sed adducta sufficiunt.

Qđ Christi corpus fuerit sub forma cadaueris indecens nõ fuit. ¶ Sed dicet Theologus indecens videtur, quod corpus Christi fuerit sub forma cadaueris, quia ista forma est corruptionis principium, & corpus Domini fuit illæsum à corruptione. *Damasce.* Respondetur tamen secundum Damascenum lib. 3 de fide capit. 28. duplicem esse corruptionem, aliam ex separatione animæ, aliam vero esse resolutionẽ corporis in elementa, & priorem quidem corruptionem admittere catholica fides docet, quia omnis mors est corruptio substantialis, at vero Christus verè passus est mortem, ergo corruptionem. Verum non fuit corruptũ corpus Domini ex corruptione secunda, de quo loquitur Psal. 15. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. *Psalm. 15.*

An fuerit noua vnio ad formã cadaueris. Durandus ¶ Sed iterum obiiciet Theologus, quia videtur esse concedendum, si fuit noua forma quod fuerit noua vnio, & noua copulatio verbi ad istam formam. Propter quod argumentum Durandi. q. 1. distinctionis vicesimæprimæ, nouam fatetur vnionem diuini verbi cum corpore mortuo. Sed respondetur, neque concedendam esse nouam vnionem, neque nouam assumptionem, siquidem vt antea dictum est, ex vi antiquæ assumptionis, facta est assumptio corporis mortui siquidem hæc ex illa priori dependebat, nam viuo non assumpto, non assumeretur mortuum. Sed pergit dubitare Theologus. Nam quorsum assumpsit hanc formam cadaueris, quam statim dimissurus erat? Respondebimus, quod vt veritas corporis viuentis demonstraretur, vtque ostenderetur, corpus Christi emortuum esse eiusdem rationis cum nostris quando morti traduntur, corpora autem nostra emortua sine dubio habent formam cadaueris substantialem.

3. Conclu. ¶ Tertia conclusio. Non est opus ponere formam eandem corporeitatis in corpore viuente & mortuo, vt dicatur idem corpus viuens & mortuum, imo hæc forma corporeitatis secundum Philosophiam non est constituenda. Probatur hæc assertio optimis & quantum ego iudico euidentibus argumentis. Primum argumentum est. *De forma corporeitatis. Aristot.* Nam hæc forma corporeitatis tollit omnino generationem simpliciter. Ex eaque consequitur, quod nulla res generetur simpliciter: Generatio nanque simpliciter ea est, quæ fit ex ente in potentia pura, quod est materia prima, vt plane docet Arist. 1. de generatione tex. 24. &

25. inter

Gl.ord.ibi. Et habet. super illud, Dabit impios pro sepultura, dicit gl. ✠ id est, Gentes, quæ sine pietate erant, Deo patriq; dabit: quia mortuus & sepultus eos acquisiuit.

Ad tertium dicendum, quòd sicut dicitur in quodam sermone concilii Ephesini, nihil horum quæ saluant homines, iniuriam Deo facit quæ ostēdunt eum non pasibilem, sed clementem. Et in alio sermone eiusdem concilii legitur: Nihil putat iuiuriam Deus, quod est occasio salutis hominibus: tu quidem non ita uilem Dei naturam arbitraberis, tanquam quæ aliquando subiecta possit esse iniuriis.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio Matth.26. Conclusio est affirmatiua. Pateq; ex illo Matt.26.de muliere, quæ eum inunxerat, opus bonū operata est in me, & postea subdit, mittens enim hæc vnguentum in corpus meum ad sepeliendum me fecit, pateq; rationibus Theologicis, quarum prima est, ut ueritas mortis comprobaretur: quia non sepelitur quis, nisi de mortis veritate constet. Secunda, ut detur spes resurgendi his, qui sunt in sepulchris, sicut & Christus resurrexit, secundum Ioan.5. illud Ioan.5. Omnes qui in monumentis sunt, &c. Tertia ad exemplum eorum, qui per mortem Christi spiritualiter moriuntur peccatis, qui absconduntur à conturbatione hominum: unde & baptizati, qui per mortem Christi moriuntur peccatis, quasi consepeliuntur Chri- Rom.6. sto per immersionem, secundum illud ad Roma.6. Consepulti sumus Christo per baptismum in mortem.

EXPOSITIO ARTICVLI.

De veritate huius conclusionis nullus relinquitur dubitandi locus, nam omnes Euangelistæ in locis citatis consentiunt Iesum sepultum esse, narrantq; diligenter gloriam sepulturæ eius. Illud tamen scire oportet, quod hæc ueritas ad corpus Christi refertur, quod verè sepultū est, sed quoniam diuinitas nunquam diuisa fuit à corpore, quod in sepulchro conditum est recte confitemur, Deū sepultum esse. Quemadmodum ex fidei catholicæ regula uerissimè etiam dicimus Deum mortuum, & ex virgine natum esse Illud etiam considerare oportet, quod hæc ueritas de sepultura Christi non nouam aliquam difficultatem habet præter ea, quæ iam de morte Christi dicta sunt. Nam si Christum mortuum credimus facilè etiam nobis persuaderi potest, eum sepultum esse. Verum hoc additum est, primum ut minus dubitare de morte liceat cum maximo argumento sit, aliquem mortuum esse, si eius corpus sepultum probemus. Deinde ut resurrectionis miraculum magis declaretur atq; eluceat, quibus si accedant rationes quas D. Tho. in articulo habet, efficaciter demonstratur, quam fuerit conueniens Christum sepeliri.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm conuenienti modo Christus fuerit sepultus.

283. AD secundum sic proceditur. Vr, non conuenienti mō Christum fuisse sepultū. Sepultura enim eius respondet morti ipsius. Sed Christus fuit passus mortem abiectissimam: secundum illud Sapien.2. Morte turpissima condemnemus eum. ergo incōueniens uidetur fuisse, quòd Christo exhibita fuit honorabilis sepultura: in quantum à magnatibus fuit tumulatus, scilicet à Ioseph ab Arimathia, qui erat nobilis Decurio (vt habetur Mar.15.) & à Nicodemo qui erat princeps Iudęorum: vt habetur Ioan.3.

¶ 2. Præterea, Circa Christum non debuit aliquid fieri, quod esset superfluitatis exemplum. Videtur, autem superfluitatis fuisse, quòd ad sepeliendum Christum Nicodemus venit ferens mixturā myrrhæ & aloes quasi libras centum (vt dicitur Io.19.) præsertim cum mulier præuenerit corpus eius vngere in sepulturam, vt dicitur Marc.14. Nō ergo fuit hoc conuenienter circa Christum factum.

¶ 3. Præterea, Non est conueniens vt aliquod factum sibiipsi sit dissonum. Sed sepultura Christi fuit simplex ex una parte: quia scilicet Ioseph inuoluit corpus eius in sindone munda (vt dicitur Mat.27.) non autem auro aut gemmis, aut serico, vt Hieron. ✠ ibidem dicit: ex alia verò parte videtur fuisse ambitiosa, in quantum eum cum aromatibus sepelierunt. Ergo videtur, non fuisse conueniens modus sepulturæ Christi. Super hoc ver 6 Mat. 27.to.9 & Beda sup. Mar.c.44.

¶ 4. Præterea, Quæcunque scripta sunt, præcipuè, de Christo, ad nostram doctrinam scripta sunt, vt dicitur Roman.15. Sed quædam scribuntur in Euangeliis circa sepulchrum Christi, quę in nullo videntur ad nostram doctrinam pertinere: sicut quòd fuit sepultus in horto, quòd in monumento alieno, & nouo, & exciso in petra. Inconueniens ergo fuit modus sepulturæ Christi.

¶ Sed contra est, quod dicitur Isa.11. Et erit sepulchrum eius gloriosum.

Respondeo dicendum, quòd modus sepulturę Christi ostenditur esse conueniens quantū ad tria. Primò quidem quantum ad confirmandam fidem mortis & resurrectionis ipsius. Secundò, ad commendandam pietatem eorum, qui eum sepelierūt. Vnde Aug. ✠ dicit in 1. de Ciuita. Dei: Laudabiliter commemorātur in Euangelio, qui corpus eius de cruce acceptum, diligenter atque honorificè tegendum sepeliendumque curarunt. Tertiò, quantum ad mysterium, per quod informantur illi qui Christo consepeliuntur in mortem. Li.1.c.13. circa me. to.5.

Ad primum ergo dicendum, quòd circa mortem Christi commendantur patientia & constantia ipsius, qui mortē est passus & tantò magis quātò mors fuit abiectior. Sed in sepultura honorifica consideratur virtus morientis, qui contra intentionem occidentium etiam mortuus honorificè sepelitur, & præfiguratur deuotio fidelium qui erant Christo mortuo seruituri.

Ad secundum dicendum, quòd in hoc, quòd Euangelista dicit, Quòd sepelierunt eū, sicut mos est Iudæis sepelire (sicut Aug. ✠ dicit super Ioan.) admonuit in huiusmodi officiis, quæ mortuis exhibentur, morem cuiuslibet gentis esse seruādum. Trac.120. in Euang. Io. a med. to.9.

Erat autem istius gentis consuetudo, vt mortuorũ corpora variis aromatibus condirentur, vt diutius seruarentur illæsa. Vnde & in tertio de doctrina Christiana dicitur, * quòd in omnibus talibus, non vsus rerum, sed libido vtentis in culpa est. Et postea subdit, † quòd in aliis personis plerunque flagitium est: in diuina vel prophetica persona, maximè cuiusdam rei signum est. Myrrha enim & aloes propter sui amaritudinem significant pœnitentiam, per quam aliquis in seipso Christum conseruat absq; corruptione peccati: odor autem aromatum significat bonam famam.

lib. 3. c. 12. parũ a principio. 10. 3. † eod. loco nũc dicto.

Ad tertium dicendum, ꝙ myrrha & aloes adhibebantur corpori Christi, vt immune a corruptione seruaretur, quod videbatur ad quandam necessitatem pertinere. Vnde datur nobis exemplum, ꝙ licitè possumus aliquibus pretiosis vti medicinaliter pro necessitate nostri corporis cõseruandi. Sed inuolutio corporis pertinebat ad solam quandam decentiam honestatis: & in talibus, simplicibus debemus esse contenti. Per hoc tamen significabatur (vt Hiero. * dicit) quòd ille in sindone munda inuoluit Iesum, qui mente pura eum susceperit. Et hinc, vt Beda dicit super Marc. † Ecclesiæ mos obtinuit, vt sacrificium altaris non in serico, neq; in panno tincto, sed in lino terreno celebretur: sicut corpus Domini est in sindone munda sepultũ.

Sup illud Matt. 27. tom. 9.

Beda in prędictum verb. Mar. c. 44 secũ. ord. Bedæ nõ procul a fin.

Ad quartum dicendum, quòd Christus sepelitur in horto, ad significandum, ꝙ per mortem & sepulturam ipsius, liberamur a morte, quam incurrimus per peccatum Adæ in horto paradisi commissum. Ideo autem Saluator in aliena ponitur sepultura (vt August. * dicit in quodam sermone) quia pro aliorum moriebatur salute: sepulchrum autem, mortis est habitaculum. Per hoc etiam considerari potest paupertatis abundantia pro nobis susceptæ: nam qui domum in vita non habuit, post mortem quoque in alieno sepulchro reconditur, & nudus existens, a Ioseph cooperitur. In nouo autem ponitur monumento (vt Hieronymus dicit *) ne post resurrectionem, cæteris corporibus remanentibus, surrexisse alius fingeretur. Potest autem & nouum sepulchrum, Mariæ virginalem vterum demonstrare. Per hoc etiam datur intelligi, quòd per Christi sepulturam omnes innouamur, morte & corruptione destructa.

Serm. 2 in vig. Paschę qui est 133 in ordine post med. tomo 10.

Super hoc verbum Mat. 27. 1. 9 & Bed c. 94 super Lucam.

¶In monumẽto autem exciso in petra conditus est (vt Hierony. † dicit) ne si ex multis lapidibus ædificatum fuisset, tumuli fundamentis suffosis ablatus furto diceretur. Vnde & saxum magnum quod appositum fuit, ostendit quòd non absque auxilio plurimorum sepulchrum potuisset reserari. Si etiam sepultus fuisset in terra, dicere potuerat, Suffoderunt terram, & furati sunt eum: sicut August. * dicit. Significatur autem mysticè per hoc, (vt Hilar. † dicit) quòd per Apostolorum doctrinam in pectus duritiæ Gentilis quodam doctrinæ opere excisum, Christus infertur, rude scilicet ac nouum, & nullo antea ingressu timori Dei peruium. Et quia nihil præter eum oportet in pectora nostra penetrare, lapis ostio aduoluitur. Et sicut Orig. * dicit, non fortuito scriptum est, quòd Ioseph inuoluit corpus Christi sindone munda, & posuit in monumento nouo, & quòd aduoluit lapidem magnum: quia omnia quæ sunt circa corpus Iesu, munda sunt, & noua, & valde magna.

Super hoc ver. Matt. 27. 10. 9 & Beda sup Lucam.

In vig. Paschæ i ser. 2. a medio tom. 10. † Hil. can. vlt. i Matt. nõ multũ procul a fi.

Ho. 35. in Matth in vlt. fo. ho. tom. 3.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio Esaiæ. 11.

CONclusio est affirmatiua. Demonstraturque efficaciter ex illo Isaiæ. 11. & erit sepulchrum eius gloriosum. Idqoe fuit maxime conueniens. Primo, ad confirmandam fidem mortis, & resurrectionis ipsius. Secundo, ad cõmendandam pietatem eorum, qui honorifice sepelierunt eum. Tertio, quantum ad mysterium, per qood informantur illi, qui Christo consepeliuntur in mortem. Fuitque honorifica sepultura, vt consideraretur virtus morientis, qui contra intentionem occidẽtium, etiam mortuus, est honorifice sepultus. Præfigurabaturque deuotio fidelium, qui Christo mortuo erant seruituri.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Explicatur locus. Esaiæ. 11.

EXpositionem huius articuli commodissimę auspicabimur ex illo Isaiæ. 11 in die illa radix Iesse, qui stat in signum populorum ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum eius gloriosum, in die inquit, illa, plane designans diem mortis Domini, erit radix Iesse, id est, Iesus Christus, qui secũdum naturam humanam fuit filius Dauid, qui in Cruce eleuatus stat in signum populorum, quod vtique signum omnes nationes & populi, qui desiderabant salutem, conspicient, deprecabunturq; vt salutem æternam illis concedat, & erit sepulchrum eius gloriosum, si quidem in se recondet non corpus mortuum solum, sed corpus vnitum & copulatum diuinitati filij Dei. Obidque omni gloria & splendore erit prorsus admirabile.

Modus sepulturæ Christi explicatur.

¶Sed videamus quomodo illud corpus diuinissimum fuerit sepulturę traditum. Certè sepulturæ traditus est Dominus & ab honorificis magnisq; personis & sumptu, modoq; honorifico. Personæ autem sepelientes duę fuerunt, ambo principes Iudæorum magni apud Iudæos nominis. Prior Ioseph dictus est ab Arimathia ciuitate nobilis, decurio, vt habet Marcus Euangelista. Est autem pro dictione, decurio, Græcis alia vox, quæ consiliarium, aut senatorem significat. Non est ergo nomen, decurio, hoc loco nomen officii militaris, sed nomen dignitatis municipalis, ut hinc intelligere liceat, nunc Ioseph senatorem fuisse vrbis Hierosalem. Nam eum fuisse incolam ciuitatis Hierusalẽ, satis comprobare videtur sepulchrũ, quod sibi exciderat extra muros Hierusalem in suo horto, fuitque vir iste vir bonus & iustus, vt ait D. Lucas, & ipse discipulus, hoc est, auditor erat Iesu, licet occultus propter metum Iudæorum vt habet Ioannes, quod non est diuersum ab eo, quod Marcus & Lucas dicũt, etiam eum expectasse regnũ Dei. Commemorat etiam Lucas, hunc non consensisse cõsilio & actibus Iudæorum. Hic itaque qui prius metu Iudæorum dissimulabat se discipulũ esse Iesu, nunc omni postposito metu, & pudore, quod virtutẽ crucifixi declarat, audacter accessit ad Pilatum petens, sibi donari corpus Iesu. Pilatus autem mirabatur sibi iam obiisset, qood multis non solum horis, sed etiam diebus crucifixi soleant in cruce viuere. Cæterum vbi ex Centurione, cui custodiendos crucifixos commiserat, intellexisset mortem Iesu, tunc demum donauit corpus Iesu ipsi Ioseph. Ioseph, ergo donato sibi corpore, primo quidẽ illud deposuit de cruce, deinde depositum inuoluit in sindone eaque munda, quam ad hoc mercatus fuerat, illudque sic inuolutum posuit in monumento, quod sibi recẽter parauerat, idque magno sumptu, nimirum quod excisum fuerat in petra. Adiunctus est Iosepho teste Ioãne & alter, similibus cum Iosepho præditus cõditionib⁹, Nicodemus

demus nomine, quem principem Iudæorum uocat Ioannes. Dicitque non consensisse ipsum actibus & consilio Iudæorũ, vt patet ca. c. 7. vbi illius pro Christo cõtrà Pharisæos defensionẽ recenset. Colligiturque ex c. 3. eiusdem Euangelii, discipulũ fuisse Iesu, occultum licet ꝑꝑ metũ Iudæorum, & expectasse regnum Dei. Hic similia pietatis officia cũ Ioseph erga Iesum exhibuit, vt enim ille sindonẽ, ita hic attulit mixturã myrrhæ, & aloes, vnguentum scilicet, magni pretii liquę in multo pondere ad libras, scilicet, fermè centum, vt intelligere hinc liceat corpus Domini non leuiter perunctum fuisse vnguento, sed in illo fuisse sepultum, penitusque immersum. Accipiens autem & ipse corpus Domini ac linteis illud ligans cum suis aromatibus pro more Iudaico posuit sic ligatum & vnctum in sepulchro cum Ioseph. Quod autem Iudæi corpora mortua aromatibus peruncta sepelirent, omnino verosimile est, eos fecisse ob spẽ resurrectionis, ob quã & honore ea corpora afficienda iudicauerunt. Itaque & hunc morem in sepeliendo Christi corpore obseruauerunt. Ex quorum exemplo monemur pium defunctis officium exhibere, iuxta illud Eccle. 7. mortuo non prohibeas gratiam. Nec reprehendendum esse quidquid iuxta regionis morem in mortuorum exequiis impenditur, maximè si tale sit, vt fiat ex fide resurrectionis. Erat autẽ in loco vbi crucifixus est Iesus hortus, & in horto monumentum nouum in quo nondum quisquam positus erat. Ibi ergo propter parasceuen Iudæorum, quia iuxta erat monumentum, posuerunt Iesum & aduoluit Ioseph saxum magnum ad ostium monumenti, quod ad Iudæorũ petitione ex mandato Pilati munitum fuit, idque duobus modis. Nam & adhibuerunt circa illud custodes, & lapidem, qui claudebat os sepulchri obsignauerunt, & sigillauerunt. Et ita dum resurrecturo conantur exitum occludere, auxerunt miraculum & fidem resurrectionis. Hæc est historia admirabilis de gloria sepulturæ Christi circa quam duæ quæstiones moueri solent.

Ioan. 3. & 7.

Quõ intelligatur, quod Nicodemus attulerit mixturam myrrhę, & aloes quasi libras cẽtum.

¶ Prior est, quomodo intelligatur, illud qđ Nicodemus attulerit mixturam myrrhę & aloes quasi libras centum. Ratio dubitandi est. Nam centum libræ myrrhæ & aloes satis erant ad corpora multorum hominum inungenda, propter quam rationem quidam autores hic recurrunt ad libram nummariam, voluntque his verbis significari mixturam myrrhæ & aloes emptam Nicodemo fuisse pretio centum librarum nummi. Hoc enim genere mensuræ vtuntur multi populi inter pecunias connumerandis. Cæterum Budæus lib. 2. de asse, dicit, quod libra nũmaria millæ æris valet, id est, mile dipondia, vt apud Hispanos consuetum est appellari. Quod si verum est istorum autorum sententia incommodum habet non sciendum. Nam significat sumptum fuisse tam magnum, vt in emenda mixtura hac centum milia æris fuerint consumpta. Quod videtur supra fidem veri consistere. Præstat ergo dicere, quod libra hoc in loco pro pondere myrrhæ & aloes vsurpanda sit, nusquam enim in scriptura pro libra nummaria hoc vocabulum usurpatum est. Sed est sciendum, quod libra non est eiusdem ponderis apud omnes, fortassis apud Iudæos libra vncia erat, sed secundum communem cursum libra duodecim vncias habet, & tota quantitas centum librarum mixturæ myrrhæ & aloes insumpta fuit in corpore Christi vngendo, vt intelligamus corpus Domini non leuiter perunctum fuisse sed sepultũ fuisse in hac mixtura & pene immersum, vel fortassis erat consuetudo apud Iudæos vt obuoluerentur corpora mortuorum in sindone plena myrrha & aloes.

Budæus.

De ritu sepulchrorũ tria axiomata.

¶ Alia quæstio solet moueri hoc in loco de sepulchris & ritu sepulchrorum, qui inter Christianos obseruatur. Sitne licitus, an potius reprehendendos? vtpote qui gentilium fastum & vanitatem præseferre videatur. In huius rei expositionem tria axiomata diuinæ Theologiæ edisserenda sunt, quæ ferè ex D. August. 1. de ciuit. Dei capi. 12. & 13. transcripta sunt. Primum viris Christianis non multum de sepultura corporum curandum est. Nam etiã si Christianis denegata fuerit, nihil adimit. Neque enim istud pia fides nimium reformidat, tenens prædictũ, nec absumentes bestias resurrecturis corporibus ob futuras, quorum capillus capitis non peribit. Nec vllo modo diceret veritas, nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere, si quicquã obesset futuræ vitæ quicquid inimici de corporibus occisorũ facere voluissent. Nisi fortè quispiam sic absurdus est, vt contendat eos qui corpus occidunt non debere timeri ante mortem ne corpus occidant, & timeri debere post mortem, ne corpus occisum sepiliri non sinant. Falsum est ergo, quod ait Christus, qui corpus occidunt, & postea non habent quid faciant: si habent tanta, quæ de cadaueribus faciant? Absit vt falsum sit, quod veritas dixit. Dictum est enim aliquid eos facere cũ occidunt, qui in corpore sensus est occidendo: postea vero nihil habere quod faciãt, quia nullus sensus est in corpore occiso. Multa itaq; corpora Christianorum terra non texit, sed nullum eorum quisquam à cœlo & terra separauit, quam totam implet præsentia sui, qui nouit vnde resuscitet quod creauit. Dicitur quidem in Psalmo: Posuerunt mortalia seruorum tuorum escam volatilibus cœli, carnes sanctorum tuorũ bestiis terrę. Effuderunt sanguinẽ eorum sicut aquã in circuitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret: sed magis ad exaggerandam crudelitatem eorum, qui ista fecerunt; non ad eorum infelicitatem, qui ista perpessi sunt. Quamuis enim hæc in cõspectu hominum dura & dira videantur: sed pretiosa in cõspectu Domini mors sanctorum eius. Proindè omnia ista, id est, curatio funeris, conditio sepulturę, pompa exequiarum magis sunt viuorũ solatia, quã subsidia mortuorũ. Si aliquid prodest impio sepultura pretiosa, oberit pio vilis aut nulla. Præclaras exequias in conspectu hominum exhibuit purpurato illi diuiti turba famulorum: sed multo clariores in conspectu Domini vlceroso illi pauperi Lazaro ministeriũ pbuit Angelorũ, qui eũ nõ extulerunt in marmoreũ tumulũ sed in Abrahæ gremium sustulerunt. Rident illi hæc cõtra quos defendendam suscepimus veritatem propositam. Certè, sepulturæ magna cura apud Romanos. Hinc multa de religione sepulchrorum & pœnæ legibus additæ, qui hoc vel illud commiserit, in sepultus abiiciatur: sicut illud apud declamatores, qui parẽtes ĩ calamitatib⁹ deseruerit, insepultus abiiciatur. Sic ad popularem sensum pro Milone loquitur Cicero, cum infelicius dicit cadauer Publii Clodii fuisse, quod honore illo, & consueta funeris pompa caruerit. Verumtamen sepulturæ curam etiam philosophi contempsere, vt Diogenes Cynicus, qui se canibus auibusque exponi mortuum iussit: cumque amici admonerent de lauatione cadaueris, apponite, inquit, mihi baculum, quo aues & canes abigam. Atqui nihil senties, inquiunt illi. Si nihil sentiam, respondit Diogenes, quid mihi oberit laniatio? Idem fecit Menippus, & pene fuit istud. Cynicis omnibus commune. Theodorum Cyreneum, Cicero in Tusculanis scribit Lysimacho crucẽ minanti respondisse. Terribilis sit hæc purpuratis tuis, mea nihil interest humi, ne an sublime putrescam? Eadem est Socratis sentẽtia in Phædone Platonis. Sæpe vniuersi exercitus dum pro terrena patria morerentur, vbi postea iacerent, uel quibus bestiis esca fierent, non curarunt. Licuitque de hac re Poetis plausibiliter dicere;

August. Primum axioma.

Cicero.

Diogenes.

Cœlo tegitur, qui non habet vrnam.

Idem declamator ille apud Senecam, omnibus natura sepulturam dedit. Naufragorum idem fluctus, qui capulit: suffixorum corpora crucibus in sepulturam suam defluunt: eos qui uiui uruntur, pœna funerat. Et virgilius, qui pęnas apud inferos insepultis statuit, tamẽ verbis Anchisæ facilem sepulchri iacturam esse dicit. Versiculus ille Mecænatis, in primis laudatur à veteribus.

Nec tumulum curo, sepelit natura relictos.

¶ Secundum axioma. Non sunt contemnenda & abiicienda corpora defunctorum, imo honorifice sepelienda maximè fidelium hominum & iustorum. Sic pronunciat D. Augusti. in loco citato, cuius uerba libet hic fere ad literam commemorare. Certè sunt honoranda cor-

Secũdum axioma.

August.

pora mortuorum, quibus tanquam organis & vasis ad omnia bona opera, sanctus vsus est spiritus. Si enim paterna vestis & annulus, ac si quid huiusmodi, tanto charius est posteris, quanto erga parentes maior affectus: nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ vtique multo familiarius atque coniunctius, quam quælibet indumenta gestamus. Hæc enim non ad ornamentum vel adiutorium, quod adhibetur extrinsecus, sed ad ipsam naturam hominis pertinent. Vnde & antiquorum iustorum funera officiosa pietate curata sunt, & exequiæ celebratæ, & sepultura prouisa, ipsique dum viuerent, de sepeliendis, vel etiam transferendis suis corporibus filiis mandauerunt, & Tobiæ 2. & 12. Tobias sepeliēdo mortuos, Deum

Tobiæ 2. & 12.

promeruisse, teste angelo commendatur. Ipse quoque Dominus die tertio resurrecturus religiosæ mulieris bonum opus prædicat, prædicandumque commendat, quòd vnguentum pretiosum super membra eius effuderit, atque hoc ad eum sepeliendum fecerit. Et laudabiliter commemorantur in Euangelio, qui corpus eius de cruce acceptum diligenter, atque honorifice tegendum sepeliendumque curarunt. Verum istæ autoritates non hoc admonent, quod insit vllus cadaueribus sensus: sed ad Dei prouidentiam, cui placent etiam talia pietatis officia, corpora quoque mortuorum pertinere significant, propter fidem resurrectionis astruendam. Vbi & illud salubriter discitur, quanta possit esse remuneratio pro eleemosynis, quas viuentibus & sentientibus exhibemus, si neque hoc apud Deum perit, quod exanimis hominum membris officii, diligentiæque persoluitur. Sunt quidem & alia, quæ sancti Patriarchæ de corporibus suis vel condendis, vel transferendis prophetico spiritu dicta intelligi voluerunt. Iacob moriēs mandauit Ioseph filio, vt in monumentum maiorum suorum inferretur, nec relinqueretur in Ægypto Gene. quadragesimoseptimo. Ipse quoq; Ioseph fratribus mandauit, vt ipsi meminissent, & ita posteris traderent, cum migrarent in terram illam patribus à Deo promissam, ossa sua in eam vti transferrent. Genesis vltimo.

Gene. 47. Gene. vlti.

Tertium axioma.

§ Tertium axioma. Omnis fastus & vanitas instruendis sepulchris cauenda sunt. Certè pudere debet nostros Christianos præsertim sacerdotio dicatos funeris, ac sepulchri pompam expetere, cum Petri, & Pauli, præterea Stephani, Laurentii, Hieronymi, Gregorii, totque aliorum sanctorum, & martyrum corpora videamus humi Romæ iacere, nullis in aere pendentibus mausoleis. Sed ne hanc tantum nostris conuenire dicamus, videamus, quid Cyrus moriens apud Xenophontem loquitur. Meū corpus pueri cum decessero, nolite neque in auro, neque in argento, neque in aliquo lapide collocare, sed terræ statim reddite. Marcus Æmilius Lepidus, qui princeps Senatus fuerat antequam spiraret, præcepit filiis, et se sine lintcis, sine purpura efferrent, in reliquum funus ne plus quam æris denos consumerent, imaginum specie non sumptibus nobilitari maximorum virorum funera solere. Autor est Liuius Decada. 3. Cicero lib. 2. de legibus ad finem inquit, lege sancitum esse, ne quis sepulchrum faceret operosius, quam quod decem homines effecerint triduo. Aliam commemorat legem, quę in hunc modum statuit. Super terræ tumulum ne quid statuatur nisi columella tribus cubitis non altior aut mensa, aut labellum. Sed & alia lex vetat strui sepulchrum altius, quam quod quinque diebus absoluerint, nec ex lapide excitari plus, neque imponi quam quod captat laudem mortui incisam, neque plus quatuor heroicis versibus. Hæc de sepulchrorum religione dixisse sufficiat.

Liuius. Cicero.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm corpus Christi in sepulchro fuerit incineratum.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd corpus Christi in sepulchro fuerit incineratum. Sicut enim mors est pęna peccati primi parentis, ita etiam & incineratio: dictum est enim primo homini post peccatum, Puluis es, & in puluerem reuerteris: vt dicitur Gene. 3. Sed Christus mortem sustinuit, vt nos a morte liberaret. Ergo etiam incinerari debuit corpus eius, ut nos ab incineratione liberaret.

284 Infr. q. 55. ar. 1 cor & ad 1 Et 3. d 21. q 11. arti 2. & q. 2. art. 1. ad 1. & op. 3. cap. 241. & opq 69. ca. 20. co. 2.

¶ 2. Præterea, Corpus Christi fuit eiusdem naturæ cum corporibus nostris. Sed corpora nostra statim post mortem resolui incipiunt, & ad putredinem disponuntur: quia exhalante calido naturali, superuenit calor extraneus, qui putrefactionem causat. Ergo uidetur, quòd similiter in corpore Christi acciderit.

¶ 3. Præterea, Sicut dictum est, * Christus sepeliri uoluit, vt daret hominibus spem resurgendi etiam de sepulchris. Ergo etiam incinerationem pati debuit, ut spem resurgēdi incineratis post incinerationem, daret. — ar. 1. huius quæst.

¶ Sed contra est, quod in Psal. 15. dicitur. Non dabis sanctum tuum uidere corruptionem. Quod Dam. * exponit in 3. lib. de Corruptione, quæ est per resolutionem in elementa. — li. 3. ortho. fid. c. 28.

Respondeo dicendum, quòd non fuit conueniens corpus Christi putrefieri, vel quocunque modo incinerari: quia putrefactio cuiuscunque corporis prouenit ex infirmitate naturæ illius corporis, quę non potest amplius corpus continere in vnum. Mors autem Christi (sicut suprà dictum est *) non debuit esse ex naturæ infirmitate, ne crederetur non esse uoluntaria: & ideo non ex morbo, sed ex passione illata uoluit mori, cui se obtulit sponte. Et ideo Christus, ne mors eius naturæ infirmitati scriberetur, noluit corpus suum qualitercunque putrefieri, aut qualitercunque resolui; sed ad ostensionem uirtutis diuinæ uoluit corpus illud incorruptum permanere. Vnde Chryso. * dicit, quòd uiuentibus aliis hominibus, his scilicet qui egerunt strenuè, arrident propria gesta: his autem pereuntibus, pereunt. Sed in Christo est totū contrarium: nam ante crucem omnia sunt mœsta & infirma: ut autem crucifixus est, omnia clariora sunt facta, vt noscas non purum hominem crucifixum.

q. præc. art. 1. ad 2.

In trac. qui dr, Aduersus gētiles demonstratio, quod Christus sit Deus, parū ante med. to. 5.

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus cum non esset subiectus peccato, neque morti erat obnoxius, neque incinerationi: uoluntariè tamen mortem sustinuit propter nostram salutem, secundum rationes supradictas. * Si autem corpus eius fuisset putrefactum uel resolutum, magis hoc fuisset in detrimentum salutis humanæ: dum non crederetur in eo esse virtus diuina. Vnde ex persona

In corp. ar. & q6. 50. ar. 1.

sona

sona eius in Psalmo 29. dicitur. Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? quasi dicat. Si corpus meum putrescat, perdetur effusi sanguinis utilitas.

Ad secundum dicendum, quòd corpus Christi quantum ad conditionem naturæ passibilis putrefactibile fuit: licet non quantum ad meritum putrefactionis, quod est peccatum. Sed uirtus diuina corpus Christi a putrefactione præseruauit, sicut & resuscitauit a morte.

Ad tertium dicendum, quòd Christus de sepulchro resurrexit uirtute diuina, quæ nullis terminis coarctatur. Et ideo hoc, quòd a sepulchro surrexit, sufficiens argumentum fuit, ꝙ homines erant resuscitandi uirtute diuina non solùm de sepulchris, sed etiam de quibuscunque cineribus.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio Psal. 15. Damasce.

Conclusio est negans. Et probatur ex illo Psalm. 15. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Quod Damas. exponit co 3. li. de corruptione, quæ est per resolutionem in elementa. Deinde probatur. Quia putrefactio cuiusque corporis prouenit ex infirmitate naturæ illius corporis, quæ non potest amplius corpus continere in vnum: sed sicut Christus non debuit mori ex infirmitate, ne crederetur non esse voluntaria mors illius, sed ex passione illata, cui sponte se obtulit: ita etiam noluit corpus suum qualitercunque putrefieri aut resolui, vt ostenderetur diuina virtus in cõseruatione illius corporis. Vnde Chryso. viuentibus aliis hominibus arrident propria gesta, & pereuntibus pereunt, sed in Christo est cõtrariũ: quia ante crucem omnia sunt mœsta, & infirma, post crucem omnia sunt clariora facta, vt noscas non purum hominem crucifixum.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Probationes Durandi pro cõclusione articuli reprobantur.

De quæstione huius articuli disputant Theologi in 3. d. 21. & quidem Durandus q. 2. aliter probat conclusionem huius articuli. Corpus Christi, inquit, non debuit incinerari, nec pati aliquam corruptionem putrefactionis, quia talis defectus aut fuissent à Christo contracti, aut voluntariè assumpti, non contracti, quia sicut nõ contraxit peccatum originale; sic etiam non contraxit defectus consequentes peccatum originale, de quorum numero sunt prædicti defectus. Item, nec eos voluntariè assumpsit, nec assumere debuit, tum propter dignitatem diuinitatis cui vniebatur, tum quia Christus non assumpsit defectus humanæ naturæ, nisi quantum expediebat ad finem redemptionis nostræ; & ideo cum opus nostræ redemptionis fuerit in morte Christi completum, iuxta illud, quod dixit in cruce: Cõsummatum est. Propter hoc putrefactio vel incineratio, quæ sunt defectus mortem cõsequentes, non debuerunt esse in corpore Christi. Sed probatio Durandi mihi omnino non probatur, nam quanquam Christus non contraxit peccatum originale, ad quod mors consequebatur, contraxit quidem mortem. Vnde Christus si non violenter occisus fuisset, naturaliter moreretur, & in senium deueniret. Et profectò corpus Christi mortuum ex sua natura fuisset in pulueres soluendũ, nisi diuina virtus obstitisset. Oportet ergo, vt vir Theologus demonstret veras causas, ob quas corpus Domini iacens in sepulchro nulli incinerationi, tabefactioni, aut corruptioni fuerit obnoxium, num virtute illius mixturæ ex myrrha & aloe confectæ, num quia corpus incontaminatum fuit & innocuum? num quia vnitum diuinitati? num quia modicas egit moras in sepulchro, vbi si diutius moraretur putresceret? In huius rei expositionem dico primò mixtura myrrhæ & aloes, non erat sufficiens causa, ob quam corpus Domini sepultum in corruptibile esset. Hoc manifestum est. Nam corpus ex elementis compositum, quantumcunque à virtute naturali aromatum præseruetur, statim disponitur ad corruptionem, vt hic dicit D. Tho. in solutione secundi. Secundò dico, hoc factum fuisse diuina virtute. Hoc liquidò colligitur ex præcedenti dicto. Tertiò dico, si corpus Christi fuit præseruatum à corruptione ex miraculo, hoc fuit ex nono miraculo, & non solum ex virtute ipsius vnionis. Hoc est manifestum, quia prius erat vnitũ & erat passibile. Patet hoc ipsum. Nam vt ego existimo, corpus Christi sua pte natura esset in pulueres resoluendum nisi diuina virtus obstitisset. Non quidem virtute illius maledictionis, puluis es, & in puluerem reuerteris.

Nam hæc maledictio nos non solum persequitur ex peccato primi parentis, sed ex natura corporis corruptibilis. Quartò dico, non fuisse causam ob quam non putresceret, quia erat corpus innocuum & immaculatum, siquidem tam innocuum erat viuum, quam defunctum, at viuum mortale erat, atque passibile. Vnde certum habemus etiam si Domini defunctum corpus non petunctum fuisset aloe & myrrha, non putresceret ex diuina virtute, illud ab omni corruptione præseruante. Et hoc præsefert illa sententia Psalmi Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Sed dicet Theologus es hoc loco, nõ efficaciter ista sententia comprobatur. Etenim ex eo resurrectio Christi solum persuadetur, vt patet Actorum 2. vnde videtur, quod in illa sententia nullus sit sermo de tabefactione, & incineratione, Respondetur tamen, quod ex hac autoritate simul cum ratione Theologica, dogma hoc confirmatur. Etenim quod illic sit sermo de corruptione in sepulchro euidens est, itaque sensus est, quod Christus Dominus nullam habuit in sepulchro corruptionem, idque suadet ratio ex Theologia deducta. Nam talis corruptio non erat meritoria, nec expediẽs ad finem nostræ redemptionis, vt suprà dictum est. Act. 2.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm Christus fuerit in sepulchro solùm vna die & duabus noctibus.

285 Inf. q. 52. ar. 4. cor. & q. 53. art. 2. co. & opu. 3. c. 243. & opu. 60. c. 20. co. 2. & 1. cor. 15 li. 1. co. 2.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, ꝙ Christus non fuerit in sepulchro solũ vna die & duabus noctibus. Dicit enĩ ipse Matth. 12. sicut fuit Ionas in ventre Ceti tribus diebus & tribus noctibus; ita Filius hominis erit in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Sed in corde terræ fuit in sepulchro existens. Non igitur fuit in sepulchro solùm vna die & duabus noctibus.

¶ 2. Præterea, Gregor. dicit in Hom. Paschali, quòd sicut Samson abstulit media nocte portas Gazæ, ita Christus media nocte auferens portas inferni, resurrexit. Sed postquam resurrexit, non fuit in sepulchro. Ergo non fuit in sepulchro duabus noctibus integris. ho. 21. in Euãge. declinando sd fi.

¶ 3. Præterea, Per mortem Christi lux præualuit tenebris. Sed nox ad tenebras pertinet, dies autem ad lucem. Ergo conuenientius fuit, quòd corpus Christi fuerit in sepulchro duobus diebus & vna nocte, quàm econuerso.

Sed contra est, quòd sicut Aug. dicit in 4. de Trin. à uespere sepulturæ usque ad diluculum resurrectionis, triginta sex horæ sunt, id est, nox tota cum die tota & noctæ tota. lib. 4. ca 6. post med. to. 3.

Respondeo dicendum, quòd ipsum tempus, quo Christus in sepulchro mansit, effectum mortis eius repræsentat. Dictum est autem supra, ✱ quòd per mortem Christi liberati sumus a duplici morte, scilicet a morte animæ & a morte corporis, & hoc significatur per duas noctes, quibus Christus in sepulchro permansit: Mors autem eius, quia non fuit ex peccato proueniens, sed ex charitate suscepta, non habuit rationem noctis, sed diei, & ideo significatur per diem integrum, quo Christus fuit in sepulchro. Et sic conueniens fuit, quòd Christus vna die & duabus noctibus esset in sepulchro.

ar. 6. q. præcedenti.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Augustinus ✱ dicit in libro de Consensu Euangelistarum; Quidam modum loquutionis Scripturæ nescientes, noctem voluerunt annumerare tres illas horas, a sexta vsque ad nonam, quibus sol obscuratus est, & diem tres horas alias quibus iterum terris est redditus, id est, a nona vsque ad eius Occasum: sequitur enim nox futuri Sabbathi, quæ cum suo die computata, erunt iam duæ noctes & duo dies. Porrò autem post Sabbathum sequitur nox primi Sabbathi, id est, illucescentis diei Dominici, in qua tunc Dominus resurrexit, & ita adhuc non constabit ratio trium dierum, & trium noctium. Restat ergo, vt hoc inueniatur, illo Scripturarum vsitato loquendi modo, quo a parte totum intelligitur, ita scilicet, quòd vnam noctem, & vnam diem accipiamus pro vno die naturali. Et sic primus dies computatur ab extrema parte sui, quâ Christus in sexta feria est mortuus & sepultus: secundus aût dies est integer cũ 24. horis nocturnis & diurnis: nox autem sequens pertinet ad tertium diem. Sicut enim primi dies propter futurum hominis lapsum, à luce in noctem; ita isti propter hominis reparationem, à tenebris computantur in lucem.

lib. 3. c. 24. io med. to. 4.

Ad secundum dicendum, quòd sicut Augu. ✱ dicit in 4. de Trinit. Christus in diluculo resurrexit, in quo aliquid lucis apparet, & adhuc tamen aliquid remanet tenebrarum noctis. Vnde de mulieribus dicitur, Ioan. 20. quòd cum adhuc essent tenebræ, venerunt ad monumentum. Ratione ergo harum tenebrarum Gregor. ✱ dicit Christum media nocte surrexisse: non quidem diuisa nocte in duas partes æquales, sed intra ipsam noctem. Illud enim diluculum, & pars noctis & pars diei dici potest propter conuenientiam, quam cum vtra que habet.

lib. 4. ca. 6. to. 3.

ho. 21. in Euang. nō remotè a fine.

Ad tertium dicendum, quòd in tantum lux in morte Christi præualuit (quæ significatur per vnā diem) quòd tenebras duarum noctium, id est, duplicis mortis nostræ, remouit, ut dictum est. ✱

In cor. art.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio D. August.

Conclusio est affirmatiua. Probaturque in primis auctoritate D. Augu. 4. lib. de Trin. c. 6. a vespere sepulturæ, vsque ad diluculum resurrectionis triginta sex horas

sunt, id est, nox tota cum die tota & nocte tota. Patet rursus. Tempus enim sepulchri effectum mortis eius repræsentat. Per duas itaque noctes vtraque mors animæ & corporis, a quibus liberati sumus, figuratur. Mors vero eius, quia non fuit ex peccato proueniens, sed suscepta ex charitate non habet rationem noctis, sed diei: vnde significatur per diem integrum, quo fuit in sepulchro.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Non facilè intelligitur, neq; explicatur quidem, quo modo conclusionem huius articuli non labefactet & subuertat illud, quod dicit Dominus Matthæi. 12. sicut fuit Ionas in ventre Ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita Filius hominis erit in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus, sed in corde terræ fuit in sepulchro existēs, quomodo ergo dicit D. Thom. quod fuit in sepulchro solum vna die, & duabus noctibus: cuius etiam assertioni contrariatur illud, quod habetur Marci 8. Oportet Filiū hominis multa pati, & reprobari a senioribus, & a summis sacerdotibus, & scribis, & occidi, & post tres dies resurgere, ergo amplius, quam per tres dies Christus in sepulchro commoratus est.

Explicat locus difficilis scripturæ de tribus diebus & trib' noctibus quibus Christi fuit in sepulchro.

Mat. 12.

Mar. 8.

¶ Ad hoc dubium variæ sunt expositiones doctorum. In primis D. Augustinus libro 3. de consensu Euangelistarum ca. 24. in hunc modum scribit. Quidam modum loquutionis scripturæ nescientes, noctem voluerunt annumerare, tres illas horas a sexta vsque ad nonam, quibus sol obscuratus est, & diem, tres horas alias, quibus iterum terris est redditus, id est, a nona vsque ad occasum: sequitur enim nox futuri Sabbathi, quæ cum suo die computata erunt iam duæ noctes & duo dies. Post Sabbathum autem sequitur nox primi Sabbathi, id est, illucescentis diei Dominici, in qua tunc Dominus resurrexit, & ita adhuc non constabit ratio trium dierum, & trium noctium. Restat ergo, vt hoc inueniatur illo scripturarum vsitato loquendi modo, quo a parte totum intelligatur, ita scilicet quod vnam noctem, & vnam diem accipiamus pro vno die naturali. Et sic primus dies computatur ab extrema parte sui, qua Christus in sexta feria est mortuus & sepultus: secundus autem dies est integer cum 24. horis nocturnis & diurnis, nox autem sequens pertinet ad tertium diem: sicut enim primi dies propter futurum hominis lapsum, a luce in noctem, ita isti propter hominis reparationem, a tenebris computantur in lucem. Dominus Caietanus adhibet duas explicationes huius difficultatis. Prior est tropum esse scripturæ sanctæ, vt quoties exprimere velit diem naturalem continentem 24. horas ferè coniunctim dicat, diem & noctem, veluti scriptura dicens, primo Moysen, deinde Heliam, tertio Christum ieiunasse quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, voluit indicare, eos spatio quadraginta dierum naturalium abstinuisse ab alimento corporali. Eodem modo dicens, cum Ionam in ventre Ceti, tum Christum fuisse in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus, significat tribus diebus naturalibus, illum fuisse in ventre Ceti, Christum vero in sepulchro. Quod seposita omni dubietate verissimum est. Quia a die Veneris ante occasum solis fuit in sepulchro, vsque ad diem Dominicam, mane circa ortum solis, ergo tribus diebus naturalibus. Vna die naturali, quæ incipit post occasum solis diei Iouis, durans vsque ad occasum solis diei Veneris, quo die ante solis occubitum sepultus erat, altera die naturali, quæ incepit post occasum solis diei Veneris, durans vsque ad occasum solis diei Sabbathi, tertia quoque die naturali; quæ incepit post occasum solis diei Sabbathi, durans vsque ad occasum solis diei Dominicæ, qua die Dominica ab Euangelistis appellata prima Sabbathi, surrexit Dominus. Fuit igitur reuera in sepulchro tribus diebus naturalibus. Altera explicatio est, quod licet Iesus fuerit in corde terræ actu ab hora mortis tantum, fuit tamen in eodem secundum actionem inferentem ipsi mortem ab hora illa, qua captus est: dicemus

D. August.

Caietanus.

ipso

ipso tunc. Hæc est hora vestra & potestas tenebrarum. Ex tunc enim pro mortuo haberi potest: quia ad hoc tempus, captus ac vinctus est vt occideretur, & indesinenter ad hoc opera data est efficax. Ab illa autem hora computando constant inuenim artificiales tres tam noctes quã dies. Nam interuenit nox parasceues, nox Sabbathi, & nox Dominicæ, & interuenit dies parasceues, dies Sabbathi, & dies Dominicus, in quo vt dicitur Marci vlti. Iesus surrexit manè: ac per hoc interuenit prima pars diei Dominicæ. Marc. vlti.

QVAESTIO LII.

De descensu Christi ad inferos, in octo articulos diuisa.

Deinde considerandum est de descensu Christi ad inferos.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, vtrùm fuerit conueniens Christum ad inferos descendere.

¶ Secundò, in quem infernum descenderit.

¶ Tertiò, vtrùm totus fuerit in inferno.

¶ Quartò, vtrùm aliquam moram ibi traxerit.

¶ Quintò, vtrùm sanctos Patres ab inferno liberauerit.

¶ Sextò, vtrùm dãnatos ab inferno liberauerit.

¶ Septimò, vtrùm liberauerit pueros in peccato originali defunctos.

¶ Octauò, vtrùm liberauerit homines de purgatorio.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm fuerit conueniens, Christum ad infernum descendere.

286 3. di. 22. q. 2. ar. 1. q. 1. & opu. 3. c. 242. & op. 60. ca. 21. prin. * Epi. 99. inter prin. & me. t. 2.

AD primũ sic proceditur. Videtur, quod non fuerit conueniens Christum ad infernum descendere. Dicit enim Augustin. * in epist. ad Euodium. Nec ipsos quidem inferos vspiam scripturarum in bono appellatos potui reperire. Sed anima Christi non descendit ad aliquod malum: quia nec animæ iustorum ad aliquod malum descendunt. Ergo videtur, quòd non fuerit conueniens, Christum ad inferos descendere.

¶ 2. Præterea, Descendere ad inferos, non potest Christo conuenire secundum diuinam naturam (quæ est omnino immobilis) sed solùm conuenire potest ei secundum naturam assumptam. Ea verò quæ Christus fecit vel passus est in natura assumpta, ordinantur ad humanam salutem, ad quam non videtur necessarium fuisse, quòd Christus descenderit ad inferos, quia per passionem suam, quam in hoc mundo sustinuit, nos liberauit à culpa & pœna, vt suprà dictum est. * Non igitur fuit conueniens, quòd Christus ad infernum descenderet. q. 50. ar. 6.

¶ 3. Præterea, Per mortem Christi separata est anima à corpore eius, quod quidem in sepulchro positum fuit: vt suprà habitum est. * Non autem videtur, quòd secundum animam solam ad infernum descenderit: quia anima, cùm sit incorporea, non videtur, quòd localiter possit moueri: hoc enim est corporum, vt probatur in sexto Phys. * descensus autem motum corporalem importat. Non ergo fuit conueniens, quòd Christus ad infernum descenderet. q. præced. li. 6. Phys. tex. 32. t. 2.

Sed contra est, quod dicitur in Symbolo. Descẽdit ad inferos. Et Apostolus dicit Ephe. 4. Quòd autem ascendit, quid est nisi quia & descendit primũ in inferiores partes terræ gl. id est ad inferos. Glo. interl. ibidem.

Respondeo dicendum, quòd conueniens fuit, Christum ad infernum descendere. Primò, quidẽ: quia ipse venerat pœnam nostram portare, vt nos à pœna eriperet, secundum illud Isa. 53. Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Ex peccato autem homo incurrerat non solùm mortem corporis, sed etiam descensum ad inferos. Et ideo sicut fuit conueniens eum mori, vt nos liberaret à morte; ita conueniens fuit, eum descendere ad inferos, vt nos à descensu ad inferos liberaret. Vnde dicitur Oseæ. 13. Ero mors tua o mors, ero morsus tuus inferne. Secũdò, quia conueniens erat, vt victo diabolo per passionem vinctos eius eriperet, qui detinebantur in inferno, secundum illud Zach. 9. Tu quoque in sanguine Testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu. Et Col. 2. dicitur. Expolians principatus & potestates, traduxit confidenter. Tertiò, vt sicut potestatẽ suam ostendit in terra, viuendo & moriendo, ita etiam potestatem suam ostenderet in inferno, ipsum visitando & illuminando. Vnde dicitur in Psalm. 23. Attollite portas principes vestras, gloss. * id est, principes inferni auferte potestatẽ vestram, quausque nunc homines in inferno detinebatis: & sic i nomine Iesu omne genu flectatur, non solum cælestium, sed etiam infernorum, vt dicitur Philip. 2. Glo. ord. &, interl. simul ibid. ex Augu.

Ad primum ergo dicendum, quòd nomen inferorum sonat in malum pœnæ, non autem in malum culpæ. Vnde decuit Christum in infernum descendere, non tanquam ipse esset debitor pœnæ, sed vt eos qui erant pœnæ obnoxii, liberaret.

Ad secundum dicendum, quòd passio Christi fuit quasi quædam causa vniuersalis humanæ salutis, tam viuorum, quàm mortuorum. Causa autem vniuersalis applicatur ad singulares effectus per aliquid speciale. Vnde sicut virtus passionis Christi applicatur viuentibus per sacramenta configurantia nos passioni Christi, ita etiã applicata est mortuis per descensum Christi ad inferos. Propter quod signanter dicitur Zachar. 9. quòd eduxit vinctos de lacu in sanguine Testamenti sui, * id est, per virtutem passionis suæ. vt exponit Gl. interl. ibid.

Ad tertium dicendum, quòd anima Christi

non

non descendit ad inferos eo genere motus, quo corpora mouentur, sed eo genere motus, quo Angeli mouentur, sicut in prima parte habitum est. †

P.p.q6.53.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio. Ephes. 4.

CONclusio est affirmatiua, quæ probatur ex eo, quod habetur in Symbolo, descendit ad inferos. Et ex eo quod habetur ad Ephesios 4. Descendit ad inferiores partes terræ. Et quod ita fuerit conueniens, probatur ex rônibus Theologicis, quarum prima est, quia ipse venerat portare lãgoores nostros: vnde sicut nos liberauit à morte, ita descẽdit ad inferos, vt à pœnis eius nos eriperet. Secunda, quia conueniens erat, vt victo diabolo per passionem vinctos eius, qui detinebantur in inferno, liberaret, vt dicitur Zacha. 9. & Colo. 2. Tertia, vt ostenderet potestatem suam in inferno, ipsum visitando & illũ illuminando: sicut ostendit in terra viuendo, & moriendo, vt in nomine Iesu omne genuflectatur, non solùm cælestium, sed etiam inferoorum.

Zach. 9. Col. 2.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Verũ Chris secundum aĩam reali præsentia ad inferos vsq; penetrauit.

IN hoc articulo est grauis & perdifficilis quæstio. Verũ sit fides certa animam Christi descendisse ad inferos re & præsentia secundum substantiam suam, an solum secũdum operationem vel virtutem? Et videtur, quod anima Christi non ad inferos peruenerit, sed solum eius virtus. Id quod potest ostendi hisce argumentis.

Argumen. partis negatiuæ. Primum argum.

1 ¶ In primis animæ separatæ non potest conuenire motus, nisi eo modo, quo reliquis substantiis spiritualibus, sed substantiæ spirituales & Angelicæ solum mouentur per operationem, vt hoc statuo pro certo ex 1.p.q.52. ergo anima Christi solum descendit ad inferos per virtutẽ suæ operationis.

Secundũ.

¶ Deinde in eodem instanti mortis anima Christi fuit apud inferos, ergo non secundum substantiam descendit ad inferos. Consequentia inde probatur, quia motus etiam in Angelis non potest fieri in instanti. Antecedens vero probatur. Nam animæ sanctorum in instanti mortis Christi viderunt eum, & habuerũt claram diuinitatis visionem, anima autem Christi fuit causa illius visionis per suum descensum, ergo in eodem instanti mortis fuit apud inferos.

Tertium. Luc. 23.

¶ Præterea, spiritus non potest esse in pluribus locis definitiuè, sed anima Christi in die mortis fuit in paradiso cum anima latronis, cui dictum est. Hodie mecum eris in paradiso Luc. 23. ergo non fuit in inferno. Nec valet si quis dicat, quod paradisus potest accipi pro cælo empyreo, & pro visione diuinæ essentiæ, & quod anima Christi non fuit in paradiso, primo modo vsque ad diem ascensionis, sed fuit in paradiso secundo modo, hoc inquam non obstat, imo confirmat id, quod conamur demonstrare. Nam similiter possemus dicere, quod anima Christi descendit ad inferos secundum suam operationem, & non secundum substantiam. In contrarium est articulus fidei, qui habetur in Symbolo, descendit ad inferos.

1. Conclu.

¶ Vt hæc quæstio breuiter à nobis elucidetur, sit prima conclusio. Articulus fidei est, quem omnes explicite tenemur credere, Christum descendisse ad inferos. Hæc conclusio sic certa est, vt de veritate ipsius nullus relinquatur dubitandi locus, cum sit expressus articulus fidei, quem in Symbolo confitemur, cum dicimus, descendit ad inferos. Cumque hęc veritas sit definita in capitulo firmiter de summa Trinitate, & inueniatur in diuinis literis. Nam Psalm. 15. habetur, non derelinques animam meam in inferno, quod de Christo intelligitur Act. 2. & Psal. 29. Domine eduxisti ab inferno animam meam. Et ad Ephe. 4. Descendit ad inferiores partes terræ. Et Act. 2. dicit Petrus, quod Deus suscitauit Christum solutis inferni doloribus, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo Et Oseæ 13. Ero mors tua o mors, ero morsus tuus o inferne. Sed vt hæc veritas melius intelligatur liber aduersus eam nonnulla obiicere.

Symbolũ Apostolorum Cap. firmiter. Psalm. 15. Act. 2. Psal. 29. Ephe. 4. Act. 2. Oseæ. 13.

1. obiectio.

¶ In primis obiicio, quod hæc veritas non inuenitur expresse in sanctis scripturis. Sed hæc obiectio nullius põderis existit. Nam vt aliqua veritas inter dogmata fidei recenseatur satis est, quòd in Symbolo Apostolorum, vel in sacris conciliis, aut vero in traditionibus Apostolicis inueniatur. Quamuis ergo hæc veritas in sanctis scripturis non inueniretur, non est consequens, quod fidei dogma non sit. Deinde dico cum D. Augu. quod quanquam hæc veritas in Euangelica historia non inueniatur, inuenitur tamen in Psalmis, Prophetis, & in literis Apostolicis prout suprà demonstratum est.

Solutio obiectiõis. Augus.

2. obiectio

¶ Deinde obiicio aduersus eandem conclusionem Nã in concilio Niceno primo, & in Symbolo fidei ibi composito nulla huius articuli fit mentio aut commemoratio.

Solutio.

¶ Ad hanc obiectionem dicunt viri docti in Symbolo Niceno, nullam huius articuli factam fuisse mentionem quoniam vsque ad tempus illius concilii super istum articulum nulla erat exorta hæresis, nullusque error, ad cuius labefactionem & extirpationem solent congregari concilia, & ideo absque alia declaratione dereliquere hanc veritatem, vt iam satis determinatum in Apostolorũm Symbolo. Cum non esset opus istam veritatem amplius explicasse, cum de se esset manifesta, nullaque occasio erroris ex ea nata esset.

Altera solutio.

¶ Altera solutio huius dubii est, hanc veritatem comprehensam fuisse à patribus concilii Niceni in illo verbo passus est. Nam in his verbis non solum comprehenditur id, quod pertinet ad corporis passionem, sed etiam ad passionem animæ, cuius postrema & vltima fuit descẽsus ad inferos, in quo quomodo anima Christi passa fuerit in sequentibus explicabitur. Nunc sequitur tertia obiectio.

3. obiectio

¶ Nam videtur prorsus impossibile, quod eadem persona Christi eodem temporis momento apud inferos fuerit, & in sepulchro iacuerit.

Solutio.

¶ Sed hæc obiectio non difficilem habet expositionẽ, quam habemus ex concilio Lateranensi sub Innocentio tertio celebrato. Nam in hoc articulo fidei confitemur Christum Dominum descendisse ad inferos ratione animæ à qua diuinitas nunquam fuit separata. Itaque sensus articuli est, quod anima Christi descendit ad inferos, in quo declaratur, quid de anima Christi actum sit, cùm à corpore in morte fuit separata: sicut alius articulus fidei de sepultura Christi, demonstrat plane quid actum sit de corpore Christi mortuo postquàm à cruce depositum fuit, cui etiam diuinitas mansit vnita; ob idque nulla est repugnantia aut impossibilitas eandem Christi personã in eodem temporis momento in sepulchro fuisse, & ad inferos descendisse.

Articulus fidei de descẽsu Christi ad inferos declaratur.

2. Conclu.

¶ Secunda conclusio. Certum est secundum fidem, animam Christi descendisse ad inferos re & præsentia secundum substantiam suam, & non solum secundum effectũ suæ virtutis. Priusquam demonstrem huius conclusionis veritatem, præmittendum est, quid senserint doctores quidam de modo, quo anima Christi vel Christus descenderit ad inferos. Durandus in 3 d. 22. q. 3. discedens à communi sententia Theologorum omnium, in huius rei expositionem sic procedit. Cum sit inquit, articulus fidei, Christum descendisse ad inferos, & nõ possit intelligi ratione diuinitatis, quæ vbique est, nec ratione corporis, secundum quod fuit in sepulchro, reliquum est vt intelligatur ratione animæ. Quo statuto videndum est, quomodo anima Christi ad infernos descenderit. Pro quo ponit conclusiones.

Demõstratio quod Chri anima reali præsentia ad inferos descẽderit. Durandus.

Durandi cõclusiões.

¶ Prima, non potest dici, quod anima Christi descendit ad inferos eo genere motus, quo corpora mouentur. Secunda, quod anima moueatur eo genere motus, quo Angeli mouentur, non clare patet. Angeli enim dicuntur moueri de loco ad locum, in quantum successiue operantur in diuersis locis. Anima autem separata non potest habere aliquam operationem circa locum, vel circa corpus existens in loco, quia cum ex natura sua sit determinata ad certum corpus, non potest mouere, nec agere in aliud, nisi mediante corpore proprio, sed illud caret

dum

dum est separata, ergo non potest moueri de loco ad locum ratione operationis, quam habet circa locum, vel circa corpus existens in loco. Tertia conclusio Anima separata potest descendere ad infernum dupliciter Vno modo per deputationem, & sic animæ damnatorum dicuntur esse in inferno, propterea quia deputatæ sunt ad illũ locum post reassumptionem corporum Animæ autem patrum propter deputationem condicionatam, quia nisi fuissent liberatæ, etiam reassumpto corpore permansissent in inferno, & hoc modo anima Christi non descendit ad infernum, vt patet. Alio modo dicitur descendere anima quantum ad effectum, & hoc modo potest descendisse anima Christi ad infernum, propter duplicem effectum, quem habuit in illis, qui erant in inferno. Vnus effectus fuit exhibitio visionis diuinæ, qui effectus attribuitur animæ, quia meritum attribuitur animæ, tanquã principio merendi, per quod meritum animæ beatæ consecutæ sunt visionem beatam. Item per appropriationem quia sicut Christus secundum animam fuit beatus, sic secundum eam attribuitur ei fuisse causam beatitudinis in aliis. Alius effectus attribuitur ei secundum quosdam ad quem se habuit anima Christi directè per modum agentis, scilicet illuminare de credendis ipsas animas patrum. Secundum enim Dionysium cap. 7. cælestis Hierarchiæ, Christus habet docere Angelos, & multo magis animas. Et ratione huius effectus dicitur ad infernum descendisse Quarta conclusio Durandi Licet sint probabilia & videantur sufficienter saluare articulum fidei, tamen quia diuina virtus multa potest, quæ nos non intelligimus, ideo non est pertinaciter negandum, animam Christi alio modo nobis incognito descendisse ad infernum, nec nos negamus esse alium modum fortassis veriorem, sed fatemur nos illum ignorare. Hæc Durandus, & sic videtur Durando, quod anima Christi non fuit in inferno per realem præsentiam, nisi eo modo, quo nunc possemus dicere, quod est apud nos, quia habet fortasse aliquẽ effectum in nobis. Istam sententiam Durandi amplexus est Picus Mirandulanus in sua Apologia. Cuius prima cõclusio hæc erat. Christus non veraciter, nec quantum ad realem præsentiam, descendit ad inferos, vt ponit Thomas & communis via, sed solum quo ad effectum. Hinc sententiam Durandi & Pici Mirandulani aio in conclusione esse hæreticam, quod sic demonstro. Primum ex definitione Ecclesiæ. Etenim in Symbolo Apostolorum aperte habetur, quod Christus descendit ad inferos, & cũ hæc veritas constituatur inter alias de morte, & resurrectione Christi facilè & verè intelligitur, quod sicut Christus verè mortuus est, & resurrexit, sic sane verè descendit ad inferos. Vnde in magno concilio Lateranensi sub Innocentio tertio, sicut refertur in capitulo firmiter, de summa Trinitate ad hunc modum hæc veritas declaratur. Descendit ad inferos, resurrexit à mortuis, ascendit in cælum, sed descendit in anima, resurrexit in corpore, ascenditque pariter in vtroque. Vbi clare ponitur descensus in anima, & non solum in effectu. Quibus namque verbis patres in concilio definissent euidentius, & distinctius, descensum animæ ad infernum, secundum realem præsentiam, quam prædictis? Secundò idem probatur ex sanctis scripturis. Nam scripturæ diuinæ aperte dicunt, quod anima Christi fuit apud inferos, sicut animæ patrũ. Nam Psalm. 15. secundum expositionem Petri Actorũ. 2. dicitur, quod fuit liberatus, in illis verbis, non derelinques animam meam in inferno, vbi etiam Petrus dicit, solutis inferni doloribus, iuxta quod impossibile erat, teneri illum ab eo. Et in alio Psalmo eduxisti ab inferno animam meam, sed animæ patrum re & secundum præsentiam erant apud inferos, ergo etiam anima Christi. Tertiò probatur ex definitionibus patrum Damascenus sic sentit libro 3. capit. vltimo glossa super Psalmum 23. elucidans illud Attollite portas principes vestras. Idem dicit Chrysostomus in homiliis paschalibus, refertque verbum illud Ioannis 1. Et lux in tenebris lucet, vt dicat animam Domini esse lucem illustrantem tenebras inferi ex sua præsentia, subscribit Hieronymus in quæstionibus ad Algasiam, & illa verba, Tu es qui venturus es, an alium expectamus? refert ad hoc propositum. Nam Ioannes, hoc discere volebat à Christo, an Christus ipse ad inferos descensurus esset, cui concinit Gregorius in homilia, & Athanasius in epistola ad Epictetum. His testimoniis accedunt rationes ex diuina Theologia, quarum prima est. Nam Ecclesia aperte definit, animam Christi fuisse triduo apud inferos, & hoc non propter effectum, illũ enim subito operatus est, ergo fuit apud inferos secundũ realem præsentiam. Vnde in benedictione cerei sic canit Ecclesia, hæc est illa dies quæ sola nouit tempus & horã, qua Christus surrexit ab inferis, ergo vsque ad tempus resurrectionis anima illa beatissima apud inferos commemorata est. Secunda ratio. Nam si satis est vt dicatur animã Christi ad inferos descendisse, quod secundum virtutem & operationem eo peruenisset, sequitur aperte etiam corpus Domini ad inferna descendisse. Nam virtus corporis Domini & mortis eius vsque ad infernos penetrauit. Tertia ratio est. Nam si hoc satis est, quotidie anima Christi ad infernum descendit, si quidem eius virtus quotidie apud inferos operatur, & habet effectum. Quarta ratio. Quando proprietas sermonis diuini si seruata fuerit, nullum habet incommodum aut absurdum ea sine dubio amplectenda est ex regula Diui Augustini. 3. de doctrina Christiana, capitu. 10. & 16. At vero si dicamus, animam Christi propriè descendisse ad infernum nihil absurdi sequitur, ergo ita asserendum est. Quinta ratio. Certè anima Christi sub illo triduo alicubi erat, nam si nusquam erat, ergo non erat, quia quidquid est, alicubi est, quod si alicubi erat, quid obstat, quominus dicamus animam Domini apud inferos fuisse. Sexta ratio. Descẽsus ad inferos animabus sanctorum conueniebat olim, & modo ad purgatorium descendunt animæ, & contrarium asserere hæreticum dogma est, quid ergo miraculi est, animam Christi ad inferos descendisse? Vltima ratio. Nam si operatione tantum dicitur anima Christi ad inferos descendisse dicere quoque Durandus debet ad infernum damnatorũ descendisse, quia illos exterruit, vt autor est Athanasius in epistola dudum citata. Dicendum etiam erit ascendisse animam Domini in cælum, quia anima Christi in illo triduo angelos lætificabat ex celebrata per Christum humana salute, quæ tamen nemo dicit. Hæc sufficiant pro confutatione huius erroris.

¶ Ad argumenta in principio posita. Ad primum respondetur, quod licet anima separata non possit habere aliquem effectum circa corpus, vt bene probat D. Tho. 1. p. q. 117. art. 4. tamen potest operari in corpus diuina virtute, & maximè anima Christi, quæ est instrumentum diuinitatis, vt expressè dicit Diuus Thom. in illo 4. articulo. Et si quæras, quam operationem habuit anima Christi in inferno, dico, quod illuminauit corporali lumine locum illum, vt Sanctus Thomas dicit in 3. distinctione. 22. quæstione 2. articulo. 2. quæstiuncula prima, quia ex quo tenebræ exteriores correspondent interioribus, & Christus expulit interiores tenebras, cõgruũ fuit, vt etiã exteriores expelleret. Dico secundo, quod anima & quælibet substãtia separata potest esse in loco sine hoc, quod operetur in loco, sed sufficit, quod virtus eius contingat ipsum locũ, vt dicit Sãctus Thomas quodlibeto primo, quæst. 3. & quodlibeto tertio, quæstione 10. dicit Diuus Thomas, quod angelus potest dici esse in loco per operationem, si quis vocet operationem contactum virtutis, ita quod per operationem non solum intelligamus motionem, sed quamcunque vnionem vel præsidendo, vel continendo, vel quocunque alio modo, vel sufficit, quod locus sua virtute contingat substantiam spiritualem, sicut anima alligatur igni in inferno secundum sanã doctrinam, & hoc licet non possit corpus sua virtute, potest tamen superiori virtute, sicut anima est alligata corpori humano. Similia docet Diuus Thomas, in 4. distinctione. 44. quæstione. 3. articulo. 3. quæstiuncula 3. Item 4. cõtra Gentes capit. 90. Aduertat tamen Theologus, quod substantia spiritualis vbi operatur, ibi est eius substantia, sicut enim corpus est in loco per quantitatem, sic substãtia spiritualis est in loco per suam operationem. Vnde vbi operatur angelus ibi est eius substantia, hoc intelligo

Dionys. | Picus Mirãdulanus. | Symbolũ Apostolorum. | Cõci. Lateranense. Ca firmiter. | Psal. 15. Actor. 2. | Damasce. Glossa. Chrysost. Ioan. 1. | Hieron. | Gregor. Athanas. | D. August. | Athanasi. | Ad argu. Ad primũ.

go secundùm ordinem naturæ, nam ex supernaturali ordine animæ separatæ sunt in inferno, aut in purgatorio etiam si in his locis nihil operentur, imò dicuntur esse in illis ex eo, quòd à Deo ibidem violẽter detinẽtur. Illud & observet Theologus, quod animæ damnatorum vel sanctorum patrum non dicebantur descendere ad infernum vel esse in inferno solum per deputationem, vt imaginatur Durandus, sed secundum realem præsentiam & oppositum docere, me iudice, hæreticum dogma est.

Ad scdm. Caietan. ¶ Ad secundum argumentum dominus Caietanus in hoc articulo videtur docere, quod in instãti anima Christi ad infernum descenderit, quod placitũ ab aliis Theologis probari video. Quam sententiam si sequamur oportet, ei dicere, quod transiuit de extremo ad extremũ, non transeundo per medium, sicuti de corpore Christi in sacramento altaris tenent Theologi. Oportet etiam concedere, quod talis descensus ex quo fuit in instanti potius est dicendus indiuisibilis mutatio, quam motus proprius quia omnis motus successiuus est. Illud tamen pro certo habendum est, illud instans primum non esse vitæ corporalis Domini fuisse primum instans beatitudinis sanctorum patrum. Verum fortassis non est necessarium dicere, quod in primo instanti mortis fuerit in inferno, neque hoc inuenio in Diuo Thoma, sed fuit subito & in tẽpore imperceptibili.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium argumentum nego antecedens, & ad illã probationem, hodie mecum eris in paradiso, non de paradiso terreno intelligendum est, ut Augustinus docet ad

D.August. Dardanum epistola. 57 neque de paradiso cælesti, sed tantum de paradiso spirituali, qui est beata Dei visio. Hæc de isto, art. dixisse sufficiat.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm Christus descenderit ad infernum damnatorum.

287 3.di.21.q. 2.ar.1.q.2. & opu. 60. c.21. circa medium.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd Christus descenderit etiam ad infernũ damnatorum: dicitur enim ex ore diuinæ Sapientiæ Eccl. 24. Penetrabo omnes inferiores partes terræ. Sed inter partes inferiores terræ computatur etiam infernus damnatorum secundum illud Psalm. 62. Introibunt in inferiora terræ. Ergo Christus, qui est Dei sapientia etiam vsque ad infernum damnatorum descendit.

¶ 2. Præterea, Act. 2. dicit Petrus, quòd Deus Christum suscitauit solutis doloribus inferni iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. Sed dolores non sunt in inferno Patrum, neque etiam in inferno puerorum: qui non puniuntur pena sensus propter peccatum actuale, sed solùm pœna dãni propter peccatum originale. Ergo Christus descendit in infernum damnatorum: vel etiam purgatorium, vbi homines puniuntur pœna sensus pro peccatis actualibus.

¶ 3. Præterea, 1. Pet. 3. dicitur, quòd Christus his qui in carcere conclusi erant, Spiritu veniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquãdo. Quod, sicut Athanas. * dicit in Epistola ad Epictetum, circa med. istius. intelligitur de descensu Christi ad inferos: dicit enim quòd corpus Christi fuit in sepulchro positum, quando ipse perrexit prædicare his, qui in custodia erant, spiritibus; sicut dixit Petrus. Constat autem quòd increduli erant in inferno damnatorũ. Ergo Christus ad infernum damnatorum descendit.

¶ 4. Præterea, Augu. * dicit in Epistola ad Euodium. Si in illum. Abrahæ sinum, Christum mortuum venisse sacra Scriptura dixisset: non nominato inferno eiusque doloribus, miror, si quisquam ad inferos eum descendisse asserere auderet: sed quia euidẽtia testimonia & infernum commemorant & dolores, nulla causa occurrit, cur illo credatur venisse Saluator: nisi vt ab eisdem doloribus saluos faceret. Sed locus dolorum est infernus dãnatorum. Ergo Christus in infernum damnatorũ descendit. est epi. 99. inter pr. a. & med. t. 2.

¶ 5. Præterea, Sicut Augustin. * dicit in quodam sermone de resurrectione, Christus ad infernum descendens, omnes iustos, qui originali peccato astricti tenebantur, absoluit. Sed inter illos erat etiam Iob, qui de seipso dicit, Iob, 17. In profundissimum infernum descendent omnia mea. Ergo Christus etiam usque ad profundissimum infernum descendit. In ser. 3. de resurre. qui est in ordi. 137 paulò a prin. t. 10.

Sed contra est, quod de inferno damnatorum dicitur, Iob. 10. Antequam vadam, & non reuertar ad terram tenebrosam & opertam mortis caligine, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Nulla autem est conuentio lucis ad tenebras, vt dicitur 2. ad Corinth. 6. Ergo Christus qui est lux, ad illum infernum damnatorum non descendit.

Respondeo dicendum, quòd dupliciter dicitur esse aliquid alicubi. Vno modo per suum effectũ: & hoc modo Christus in quemlibet infernorum descendit, aliter tamen & aliter. Nam in infernum damnatorum habuit hunc effectum, quòd descẽdens ad inferos, eos de sua incredulitate & malitia confutauit. Illis verò, qui detinebantur in purgatorio, spem gloriæ consequendæ dedit. Sanctis autẽ Patribus, qui pro solo peccato originali detinebãtur in inferno, lumen æternæ gloriæ infudit. Alio modo dicitur aliquid esse alicubi per suam essentiam, & hoc modo anima Christi descẽdit solùm ad locum inferni, in quo iusti detinebantur; vt quos ipse per gratiam interius visitabat secundum diuinitatem, eos etiam secundum animam visitaret & loco. Sic autem in vna parte inferni existens effectum suum aliqualiter ad omnes inferni partes deriuauit, sicut & in vno loco terræ passus, totum mundum sua passione liberauit.

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus qui est Dei sapientia, penetrauit omnes inferiores partes terræ non localiter secundum animam, omnes circumeundo, sed effectum suæ potentiæ aliqualiter ad omnes extendendo. Ita tamen quod solos iustos illuminauit: sequitur enim. Et illuminabo omnes sperantes in Domino.

Ad secundum dicendum, quòd duplex est dolor, unus de passione pœnæ, quem patiuntur homines pro peccato actuali: secũdum illud Psalm. 17. Dolores inferni circundederunt me. Alius autem dolor est de dilatione speratæ gloriæ: secundum illud Prouerb. 13. Spes qui differtur, affligit animam. Quem quidem dolorem patiebãtur sancti

In ser. 2. de resurre. q est 137. in ord à med. to. 10.

cti Patres in inferno, ad quod significandū Aug.* in sermone de resurrectione, dicit, quòd lacrymabili obsecratione Christum orabant. Vtrosque autem dolores Christus soluit ad inferos descendēs: aliter tamen & aliter. Nam dolores pœnarum soluit, præseruando ab eis: sicut medicus dicitur soluere morbum, à quo præseruat per medicinam: dolores autem causatos ex dilatione gloriæ, actualiter soluit, gloriam præbendo.

Ad tertium dicendum, quòd illud quod ibi dicit Petrus, à quibusdam refertur ad descensum Christi ad inferos, sic exponentes verbū illud. His qui in carcere inclusi erant, id est, inferno; spiritu, id est, secundum animam, Christus veniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquādo. Vnde & Damas.* dicit in 3. li. quòd sicut his, qui in terra sunt, euangelizauit: ita & his, qui in inferno. Non quidē vt incredulos ad fidē cōuerteret, sed vt eorum infidelitatem confutaret. Quia ipsa prædicatio nihil aliud intelligi potest, quàm manifestatio diuinitatis eius, quæ manifestata est infernalibus per virtuosum descensum Christi ad inferos. August.* tamen melius exponit in Epistola ad Euodium, vt referatur non ad descensum Christi ad inferos: sed ad operationem diuinitatis eius, quam exercuit à principio mundi. Vt sit sensus, quòd his qui in carcere cōclusi erāt viuentes, scilicet in corpore mortali (quod est quasi quidam carcer animæ) spiritu suæ diuinitatis veniens prædicauit per internas inspirationes: & etiam exteriores admonitiones per ora iustorum. His inquam prædicauit, qui increduli fuerant aliquando. Noe scilicet prædicanti, quando expectabant Dei patientiam, per quam differebatur pœna diluuij: vnde subdit, in diebus Noe, cùm fabricaretur arca.

li. 3. ortho. fid. cap. 29.

Epist. 99. a med. illius to. 2.

Ad quartum dicendum, quòd sinus Abrahæ potest secundum duo considerari: vno modo secundum quietē quæ ibi erat à pœna sensibili: & quātum ad hoc non competit ei nec nomen inferni, nec sunt ibi aliqui dolores. Alio modo potest considerari quantum ad priuationem gloriæ speratæ: & secundum hoc habet rationem inferni & doloris. Et ideo nunc dicitur sinus Abrahæ illa requies beatorum, non tamen dicitur infernus, nec dicuntur nunc in sinu Abrahæ esse dolores.

li. 13 Moral. 22. a med.

Ad quintum dicendum, quòd sicut Greg.* ibidem dicit, ipsa loca superiora inferni profundissimum inferni vocat. Si enim quantum ad celsitudinem cæli aer iste caliginosus infernus est, quantum ad eiusdem aeris altitudinem, terra quę inferius iacet; & infernus intelligi & profundum, potest. Quantum vero ad eiusdem terræ altitudinem, & loca illa inferni, quæ superiora sunt aliis receptaculis inferni, hoc modo inferni profundissimi appellatione significantur.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio

Conclusio sic habet. Descendit Christus in quemlibet infernum per suum effectum, aliter tamen & aliter. Nam in infernum damnatorum descendit confutans illos de sua malitia & incredulitate: illis vero, qui detinebantur in purgatorio spem gloriæ consequendæ dedit, sanctis autem patribus, qui solo peccato originali detinebantur in inferno, lumen æternę gloriæ infudit. Sed secundum substantiam anima Christi descendit solum ad infernum patrum. Nam quos per gratiam interius visitabat secundum diuinitatem, eos etiam secundum animā voluit visitare, & loco, sic autem in vna parte inferni existens effectum suum aliqualiter ad omnes inferni partes deriuauit, sicut & in vno loco terræ passus totum mundum sua passione liberauit.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Inferorum vocabulo quid significetur in præsentia.

Vt hæc veritas de descensu Christi ad inferos euidentius pateat operæpretium est docere quid hoc loco inferorum vocabulo intelligendum sit. Et in primis inferos hoc loco pro sepulchro non accipi vt quidam non minus impie, quam imperite putauerunt, certum est. Nā in superioribus demonstratū est ex fide Catholica, Christum Dominum sepultum esse, ob idque cum rursus docemus descendisse ad inferos liquido constat inferos in hoc tractatu pro sepulchro non accipi, vnde inferorum nomen abdita illa receptacula significat, in quibus sub terra animę detinentur, quæ cælestem beatitudinem non sunt consecutæ. Ita vero sacræ literæ hanc vocem multis in locis vsurparunt. Nam apud Apostolum ad Philip. 2. legimus in nomine Iesu omne genu flecti cælestium, terrestrium, & infernorum. Et in Actis Apostolorum cap. 2. Petrus testatur Christum Dominum suscitatum solutis inferni doloribus. Et ad Ephes. 4. dicitur, quod Christus descendit in inferiores partes terræ. Et Apoc ca. 5. expressius habetur, quod inferna sunt sub terra, his verbis. Et nemo poterat neque in cælo, neque in terra, nec subtus terram aperire, &c. Hæc receptacula sunt in triplici differentia. Vnde in Symbolo dicitur, quod Christus descendit ad inferos plane indicans esse plura inferna. Et ita scriptura testatur esse infernum superiorē & inferiorem. Est enim æternus & obscurissimus carcer, in quo perpetuo & inextinguibili igne damnatorum animæ simul cum immundis spiritibus torquentur, & vocatur infernus inferior, ignis æternus, ignis inextinguibilis, gehenna ignis, locus supplicii sempiterni, lacus ignis & sulphuris. Præterea est purgatorius ignis, quo piorum animæ ad definitū tempus cruciatæ expiantur, vt eis in ęternam patriam ingressus patere possit, in quam nihil coinquinatum ingreditur. Tertium receptaculi genus est, in quo animæ sanctorum ante Christi aduentum excipiebantur, ibique sine vllo doloris sensu beata redemptionis spe sustentatæ quieta habitatione fruebantur, atque istum locum sancti patres limbum patrum & sinum Abrahæ appellant, Hebræi vero solent appellare idem receptaculum patriarcharum apothecam cellariam, seu locum conseruatorū animarum iustorum hominum. quod ibi extra tormenta consolabantur expectantes beatam spem & aduentum Saluatoris nostri Dei. Hæc & non plura, nec pauciora sunt receptacula subtus terram, in quibus animæ defunctorum detinentur. Quod si in cōtrarium obiiciat Theologus. Nam datur quartum receptaculum, scilicet limbus puerorum, qui sine sacro baptismate ex hac vita emigrarunt. Respondendum est statim, quod hic locus sub inferno damnatorum comprehenditur. Nam isti pueri in perpetua damnatione existent in perpetuum priuati visione diuinæ essentiæ & beatitudinis participatione, iuxta illud Ioannis. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Et quidē ad oīa inferna descendit Christus, iuxta illud Ecclesiastici 24. loquentis sub nomine sapientiæ de filio Dei, Penetrabo, inquit, omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes sperātes in Domino. Sed aliter & aliter, vt D. Tho. exponit in litera. Et hęc autoritas adducta in qua dicitur, quod Christus, qui est Dei sapientia penetrauit omnes inferiores partes terræ, plane indicat non localiter secundum animam omnes

Phil. 2.
Act. 2.

Ephe. 4.
Apoc. 5.

Varia esse inferna ex scripturis demōstratur.

Infern° triplex dānatorū, purgatorius, limbus patrum.

Limb° puerorū qui sine baptismo discedunt, ad infernū damnatorū reduci dēt.

Ioan. 3.
Eccles. 24.

nes circumeundo, ſed effectum ſuæ potentiæ aliqualiter ad omnes extendendo penetraſſe, ita tamen quod ſolos iuſtos illuminauit. Sequitur enim in ſcriptura citata: Et illuminabo omnes ſperantes in Domino. Sed dicet Theologus, vnde demonſtrabit Theologus efficaciter, quod anima Chriſti non deſcendit ad infernum damnatorum cũ ſcriptura dicat expreſſè, quod penetrauerit omnes partes terræ. Nam interpretari ſcripturam, quod penetrauerit per effectum ſuæ virtutis, habet incommodum. Nam videtur quod incidamus in ſenſum Durandi ſuperius damnatum. Reſpondetur tamen, quod hæc veritas efficaciter comprobatur, tum quoniam de inferno damnatorum dicitur Ioh. 10 Antequam vadam, & non reuertar ad terram tenebroſam, & opertam mortis caligine, vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Nulla autem eſt conuerſio lucis ad tenebras, vt dicitur 2. Corinth 6. ergò Chriſtus qui lux eſt ad infernum damnatorum ſecundũ ſubſtantiam non deſcendit. Hoc ipſum confirmatur. Nã videtur dedecere vt Chriſtus Dominus in infernum damnatorum fuerit ingreſſus, quos virtute ſuæ potentiæ perterrefacere poterat. Accedit his, quòd ita ſentiũt vniuerſi Theologi, & vniuerſi Chriſtiani, communis autem ſenſus populi Chriſtiani fallax eſſe non poteſt. Illud autem obſeruandum eſt illam argumentationem qua quidam vtuntur in huius rei cõfirmationem haud validam eſſe, dicunt enim, quòd ſi anima Chriſti in infernum damnatorum ingreſſa fuiſſet, omnes viſione gloriæ ſuæ beatificaſſet, hanc rõnem dico nõ eſſe multum validam, nã omnes damnati in die iudicii conſpicient euidenter humanitatem Chriſti, at non beatificabuntur, nam beatitudo non in viſione humanitatis Chriſti, ſed in viſione diuinitatis conſiſtit. Ex dictis ergo conſtat, quomodo & qua ratione ſit dicendum, quòd anima Chriſti penetrauerit partes inferni, ſecundum effectum, & non ſecundum ſubſtantiam.

Ioh. 10. 2. Cor. 6.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm Chriſtus fuerit totus in inferno.

288 opuſ. 3. ca. 236.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſtus non fuerit totus in inferno. Corpus enim Chriſti eſt pars eius. Sed corpus Chriſti non fuit in inferno: ergo totus Chriſtus non fuit in inferno.

¶ 2. Præterea, Nihil cuius partes ab inuicem ſeparatæ ſunt, poteſt dici totum: Sed corpus & anima quæ ſunt partes humanæ naturæ, fuerunt ab inuicem ſeparatę poſt mortem: vt ſuprà dictum eſt. ✻ Deſcendit autem ad infernum mortuus exiſtens. Non ergo potuit eſſe totus in inferno.

q. 50. ar. 4.

¶ 3. Præterea, Illud totum dicitur eſſe in aliquo loco, cuius nihil eſt extra locum illum. Sed aliquid Chriſti erat extra infernum: quia & corpus erat in ſepulchro, & diuinitas vbique. Ergo Chriſtus non fuit totus in inferno.

Sed contra eſt, quòd Auguſt. ✻ dicit in libro de Symbolo: Totus Filius apud Patrem, totus in cælo, totus in terra, totus in vtero Virginis, totus in cruce, totus in inferno, totus in paradiſo, quò Latronem introduxit.

l. 3. c. 7. circa prin. to. 9.

Reſpondeo dicendum, quòd ſicut patet ex his, quæ in Prima ✻ parte dicta ſunt, maſculinum genus refertur ad hypoſtaſim vel perſonam, neutrũ autem genus pertinet ad naturam. In morte autem Chriſti, licet anima fuerit ſeparata à corpore, neutrum tamen fuit ſeparatum à perſona filii Dei, vt ſuprà dictum eſt. ✻ Et ideo in illo triduo mortis Chriſti, dicendum eſt, quòd totus Chriſtus fuit in ſepulchro: quia tota perſona fuit ibi per corpus ſibi vnitum: & ſimiliter, totus fuit in inferno: quia tota perſona Chriſti fuit ibi ratione animæ ſibi vnitæ: totus etiam Chriſtus tunc erat vbique ratione diuinæ naturæ.

P. p. q. 31. art. 2. ad 4. argum. q. 50. ar. 2. 3. & 4.

Ad primum ergo dicendũ, quòd corpus quod tunc erat in ſepulchro, non eſt pars perſonæ increatę, ſed naturę aſſumptę. Et ideo per hoc, quòd corpus Chriſti non fuit in inferno, non excluditur, quin totus Chriſtus fuerit: ſed oſtẽditur quòd non fuit ibi totum, quod pertinet ad humanam naturam.

Ad ſecundum dicendum, quòd ex anima & corpore vnitis, conſtituitur totalitas humanæ naturæ, non autem totalitas diuinæ perſonæ. Et ideo ſoluta vnione animæ & corporis per mortem, remanſit totus Chriſtus, ſed non remanſit humana natura in ſua totalitate.

Ad tertium dicendum, quòd perſona Chriſti eſt tota in quolibet loco, ſed non totaliter: quia nullo loco circunſcribitur. Sed nec omnia loca ſimul accepta, eius immenſitatem comprehendere poſſunt, quinimo ipſe ſua immenſitate omnia cõprehendit. Hoc autem locum habet in his, quæ corporaliter & circunſcriptiuè ſunt in loco: quòd ſi totum ſit alicubi, nihil eius ſit extrà: ſed hoc in Deo locum non habet. Vnde Augu. ✻ dicit in ſermone de Symbolo. Non per diuerſa tempora vel loca dicimus vbique Chriſtum eſſe totum, vt modò ibi totus ſit, & alio tempore alibi totus, ſed vt ſemper vbique ſit totus.

li. 3. c. 7 in med. to. 9.

SVMMA TEXTVS.

COncluſio eſt affirmatiua, & probatur primo ex D. Auguſt. in loco citato à D. Thom. Deinde quia licet anima Chriſti fuerit ab eius corpore ſeparata, neutrum tñ fuit ſeparatum à perſona filii Dei, quapropter in triduo mortis aſſerendum eſt totum Chriſtum fuiſſe in inferno, quia tota perſona fuit ibi per animam ſibi vnitã.

Concluſio Auguſt.

EXPOSITIO ARTICVLI.

DVrãdus in 3 diſtinctione 22. quęſtio. 2. diſputat quæſtionem huius art. dicitque in huius rei expoſitionem eſſe duplicem modum. Vnus eſt quem hic habet Diuus Thomas, quòd Chriſtus in triduo mortis fuit totus in ſepulchro, & totus in inferno ratione perſonæ quæ vtrique parti manſit vnita. Sed nõ totum quod erat Chriſti fuit in inferno, nam caro Chriſti in ſepulchro remanſit. Alter modus dicendi eſt multo clarior, quod ſecundũ veritatem quam omnes fideles tenemur fateri Chriſtus ſecundum diuinitatem eſt vbique, ſecundum vero humanitatem quando viuebat fuit in determinato loco, in

Explicat quò totus Chrs fuerit in inferno. Durandus

triduo

tridno autem mortis fuit secundum corpus in sepulchro, secundum uero animam in inferno.

¶ Vnde istæ locutiones, Christus fuit in sepulchro, Christus fuit in inferno per synedochen sunt explicandæ, sicut istæ, Petrus est sepultus Romæ, Petrus est in cœlo.

¶ Vnde dicit Durandus ad autoritatem Augustin. citatam in articulo, quod Diuus Augustinus, vsus est nomine Christi pro nomine filii Dei.

¶ Vnde sic explicandus est. Totus filios est apud patrem totus in inferno, imo sic dicit expresse. Certè in his quę dicit Duran. nihil improbabile mihi videtur.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm Christus aliquam moram traxerit in inferno.

289. 3. di. 22. q 2. ar 1. q. 3. Etop 60c. 21. circa fi.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod Christus nullam moram traxerit in inferno. Christus enim ad hoc in infernum descendit, vt ex eo homines liberaret. Sed hoc statim ab eo factum est in ipso suo descensu: facile enim est in conspectu Dei, subito honestare pauperem: ut dicitur Ecclesiast. 11. Ergo uidetur, quod nullam moram in inferno traxerit.

In ser. 2. de resurre qui est in ordi. 137. & sep à med. illi tom. 10.

¶ 2. Præterea, Augustinus ✱ dicit in sermone de resurrectione quod sine aliqua mora, ad imperium Domini ac Saluatoris, omnes ferrei cōfracti sunt uectes: unde ex persona Angelorum concomitātium Christum dicitur. Tollite portas principes vestras. Ad hoc autem Christus illuc descendit, vt vectes inferni confringeret. Ergo Christus in inferno nullam moram traxit.

¶ 3. Præterea, Luc. 23. dicitur, quod Dominus in cruce pendens dixit Latroni. Hodie mecum eris in Paradiso. Ex quo patet, quod eodem die Christus fuit in paradiso. Non autem secundum corpus, quod positum fuit in sepulchro, ergo secundum animam, quæ ad infernum descenderat. Et ita uidetur, quod non traxerit moram in inferno.

¶ Sed contra est, quod Petrus dicit Actor. 2. Quem Deus suscitauit, solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. Ergo videtur, quod vsque ad horam resurrectionis manserit in inferno.

¶ Respondeo dicendum, quod sicut Christus, vt nostras pęnas in se susciperet, voluit corpus suū in sepulchro poni, ita etiam voluit animam suam ad infernum descendere. Corpus autem eius mansit in sepulchro per diem integrum, & duas noctes ad comprobandum ueritatem mortis suæ. Vnde etiam tantūdem credendum est, animam eius fuisse in inferno: ut simul anima eius educeretur de inferno, & corpus de sepulchro.

¶ Ad primùm ergo dicendum, quod Christus statim ad infernum descendens, sanctos ibi existentes liberauit, non quidem statim educendo eos de loco inferni, sed in ipso inferno eos luce gloriæ illustrando. Et tamen conueniens fuit, ut tandiu anima eius remaneret in inferno quandiu corpus manebat in sepulchro.

¶ Ad secundum dicendum, quod vectes inferni dicuntur impedimenta, quibus sancti Patres de inferno exire prohibebantur, reatu culpæ primi parentis: quos Christus, statim descendens ad inferos, virtute suæ passionis, & mortis confregit. Et tamen voluit in inferno aliquandiu remanere, propter rationem prædictam. ✱ In corp. art.

¶ Ad tertium dicendum, quod illud verbum Domini est intelligendum, non de Paradiso Terrestri corporeo, sed de Paradiso spirituali: in quo esse dicuntur quicunque diuina gloria perfruuntur. Vnde Latro, loco quidem cum Christo ad infernum descendit, ut cum Christo esset: quia dictum est ei. ✱ Mecum eris in Paradiso. Sed præmio in Paradiso fuit: quia ibi diuinitate Christi fruebatur, sicut & alii Sancti. Luc. 23.

SVMMA TEXTVS.

COnclusio. Credendum est animam Christi fuisse in inferno quandiu corpus eius fuit in sepulchro. Hæc conclusio colligitur ex Actuum 2. capit. Deinde probatur, Christus Dominus, ut nostras pœnas in se susciperet, uoluit corpus suum in sepulchro poni, & animam suam ad infernum descendere, ergo sicut uoluit ut corpus maneret in sepulchro per duos dies, & duas noctes ad comprobandam veritatem mortis suæ, ita etiam credendum est animam eius tantūdem fuisse in inferno, vt simul anima eius educeretur de inferno & corpus de sepulchro. Conclusio.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo est difficilis quæstio. Verum anima Christi sanctissima apud inferos existens passa sit aliquam tristitiam, uel cruciatum? In cuius rei expositionem non defuere Doctores, qui ausi sunt affirmare animam Christi uoluisse pati pęnam quam damnati patiuntur, aliter tamen quam illi, nam damnati patiuntur illam pœnam inuiti, & reluctantes, & sine spe liberationis, at Christus patiebatur illam pęnam voluntariè, sicut passus est mortem & tantum gustauit de illa, quantum uoluit, & non propter peccata sua, sed propter nostra, & non solum cum certa spe liberationis, uerum etiam cum potestate finiendi, & terminandi cruciatum illum, quando sibi collibitum fuerit. Et mouentur ad istam sententiam tenendam. An anima Chri in inferno existens passa sit cruciatus.

¶ In primis ex illis uerbis Diui Petri Actuum 2. Quem Deus suscitauit à mortuis solutis inferni doloribus iuxta, quod impossibile erat illum teneri ab eo, quibus in uerbis uidetur significari, quod Christus Dominus à doloribus inferni fuerit liberatus, & solutus, & sic quod in eisdem fuerit detentus. Argumen. pro parte affirmatiua qōnis. Primum argumētum. Act. 2.

¶ Idem confirmari potest ex Psalm. 17. ubi post cruciatus, & dolores mortis dicit Christus se circundatum fuisse doloribus inferni, & præocupatum fuisse laqueis mortis, quibus uerbis uidetur significari, fuisse detentum, & ueluti ligatum in inferno, ita ut inde per triduum non posset exire. Secundum Psal. 17.

¶ Alium locum adducunt ex Psalmo. 87, in quo secundum expositionem D. Hieronym. continentur sacramenta Tertium. Psal. 87.

passionis Domini, vbi sic dicitur, quia repleta est malis anima mea, & uita mea inferno appropinquauit, æstimatus sum cum descendentibus in lacum, factus sum sicut homo sine adiutorio, inter mortuos liber; posuerunt me in lacu inferiori in tenebrosis, & in vmbra mortis.

¶ Certè his uerbis describuntur uarii dolores, & uarii cruciatus, quos Christus Dominus passus est post mortem.

Psalm. 141.

¶ Sed & ille locus ex Psal. 141. istam uidetur confirmare sententiam, vbi dicitur.

¶ Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo, me expectant iusti donec retribuas mihi, quibus verbis secundum expositionem Diui Hieronymi, precatur Christus, ut liberetur à carcere inferni, quod quidem non fecisset, si aliquam tristitiam non afferret.

Quartum.

¶ Deinde sic arguitur, nam si Christus Dominus noluit mori, vt liberaret nos a morte prima, & donaret resurrectionem, & vitæ immortalitatem, quid est quod dubitemus voluisse inferni cruciatus sustinere, ut nos ab illo, & a morte secunda eriperet?

Quintum.

¶ In patrocinium etiam huius sententiæ solent adduci aliæ rationes probabiles.

¶ Etenim Petrus meruit grauem reprehensionem, & notatur à Christo, ut ignarus secretorum diuinorum, & Sathanas, quia sibi uidebat res Christo indigna pati pro nobis crucis mortem, similem profecto merentur reprehensionem, qui obstinate negant animam sanctissimam Christi Domini passam fuisse cruciatum inferni, quia vt sibi videtur, est res indigna Christo Domino talem pœnam sustinuisse, merentur utique reprehensionem, ut ignorantes infinitam bonitatem, & misericordiam Christi Domini.

Sextum.

¶ Adducunt præterea aliam rationem, nam quanto plura pro nobis Christus Dominus fecit, & pertulit, tanto magis sumus obstricti ad cognoscendum, & confitendum grauitatem, & abominationem nostrorum peccatorum; & ad Christum amandum, prostrandumque nos totam illius pedibus.

Septimum
D. Thom.

¶ Accedit his, quod Diuus Thomas in hoc articulo expresse docet, quod passiones, & dolores Christi Domini nō habuerint finem usque in diem resurrectionis, & inter illius dolores numerat in hoc articulo existentiam Christi, apud inferos.

Caietanus.

¶ Et Dominus Caietanus in hoc articulo, & expresius in secundo articulo affirmat, quod anima Christi in inferno patiebatur aliquam pœnalitatem.

¶ Et mouetur ex illo, quia inter beneficia Dei reputatur per Prophetam, quod non dereliquit animam Christi in inferno

¶ Et in fauorem Caietani facit, quod Sanctus Thomas dicit in principio articuli primi, quod quia Christus uenerat portare pœnam, vt nos à pœna liberaret, ex peccato autem homo incurrerat, non solum mortem corporis, sed etiam descensum ad inferos, ideo conueniens fuit, vt Christus descenderet ad inferos.

¶ Ex quibus uerbis uidetur, quod quia nos ex peccato incurrimus illam pœnam inferni, Christus illam portauerit.

Confirma.

¶ Confirmatur hoc ipsum, quia non est magis inconueniens, quod anima pateretur, tunc quam ante mortem. Videt.n. quod anima fuerit passibilis ante resurrectionē. Et profecto non uidetur maius inconueniens, quod anima pateretur in inferno, quam corpus in sepulchro, at corpus patiebatur in sepulchro, ergo & anima in inferno.

¶ De hac quæstione, an anima Christi Domini fuerit omnino impassibilis? disputant Doctores in tertia distinctione uigesima secunda, nominatim Bonauentura, Gabriel, Dionysius.

Bonauent.
Gabr.
Dionys.

¶ In cuius rei elucidationem pro certo statuendum est, quod post mortem anima Christi nullā passa est tristitiam nec pœnam.

Post mortē anima christi nullam passa est tristitiam nullamq; cruciatum.

¶ Idq; in primis confirmo ex illis uerbis dictis ad latronem, hodie mecum eris in paradiso. In quibus apertè uidetur significare, quod post mortem, neque in Christo, neque in latrone fuerit aliqua tristitiæ species; alioquin quomodò propriè dici posset, quod essent in paradiso? Sed & illa sententia scripturæ consummatum est, tandem ueritatem declarat, nam non habet alium sensum, nisi quod erat finitum, & consummatum totum mysterium Christi cruciatibus, & doloribus coniunctum.

¶ Ad hæc anima Christi post mortem erat perfecte beata, ergo erat omnis doloris expers, secus in uia quia erat corpori passibili, & non beato, & ideo patiebatur.

¶ Præterea, non est maior ratio de anima Christi post mortem, quam de aliis animabus beatis, sed aliæ animæ beatæ nullum patiuntur dolorem, ergo neque anima Christi.

¶ Item anima illa sanctissima iam erat extra statum merendi, ut quid ergo cruciatus, & dolores patiebatur?

¶ Deinde ille dolor non potest poni in anima beata, nisi per miraculum, & extra legem.

¶ Nam secūdum legem anima beata expers omnis cruciatus, & doloris est, miracula uero sine necessitate inducenda non sunt.

¶ Amplius tristitia est de iis, quæ nobis nolentibus accidunt, sed anima Christi non detinebatur inuita, & reluctans, sed uoluntariè, ut patet ex illo Actor. 2. solutis inferni doloribus, iuxta quod impossibile erat illum detineri ab eo. Sane scriptura dicit, quod in descensu confregit uectes ferreos, uincula disrupit, aperuit carcerem, & sancti asserunt, quod descendit vt uictor, triumphator, non ut captiuus. Act. 2.

¶ De qua re optime loquitur Diuus Augustinus sermone 137. de tempore. Ex his manet certum, & exploratum, quod Christus Dominus post mortem nullam passus est tristitiam, aut pœnam, & existimo esse temerariam sententiam, asserere quod sustinuerit dolores inferni, quos patiuntur damnati. Nam hæc sententia cum sit stupenda, & inaudita non debet affirmari, sine autoritate scripturæ, aut Ecclesiæ. Et plusquam temerarium iudico dicere, quod Christus Dominus in inferno detentus fuerit inuitus. D.August.

Ad argum. Quomodo Christus sit liberat⁹ solutis inferni dolorib⁹ uarie explicatur.

¶ Sed iam respondeamus argumentis in contrarium adductis, & in summa ad omnia illa argumenta responderi potest, quod Deus pater suscitauit Christum solutis inferni doloribus, id est, solutis doloribus mortis, ut habet alia lectio.

¶ Ita interpretatur, Caietanus, Pagninus. Vt sit sensus, quod per resurrectionem liberatus sit a doloribus, quos passus est in morte. Caiet. Pagninus.

¶ Secunda explicatio est, quam habet D. Thom. artic. 2. ad 2. quod duplex est dolor, unus de passione pœnæ, quem patiuntur homines pro peccato actuali, secundum illud Psalm. 17. dolores inferni circundederunt me. D. Thom. Psalm. 17.

¶ Alius autem dolor est de dilatione speratæ gloriæ, secundum illud Prouerb. 13. spes quæ differtur, affligit animam. Quem quidem dolorem patiebantur Sancti Patres in inferno, ad quod significandum Augustin. in sermone de resurrectione, dicit, quod lacrymabili obsecratione Christum orabāt. Vtrosque autem dolores Christus soluit ad inferos descendens: aliter tamen & aliter. Nam dolores pœnarum soluit, præseruando ab eis; sicut medicus dicitur soluere morbum, à quo præseruat per medicinam. Dolores autem causatos ex dilatione gloriæ actualiter soluit gloriam præbendo. Itaque sensus est, quod Christus Dominus liberauerit patres à doloribus inferni. Prouc. 13. D.August.

¶ Tertia explicatio est, quod Christus Dominus fuerit suscitatus à patre solutis doloribus, & pœnalitatibus ipsius Christi. Tres namque pœnalitates habuit Christi anima apud inferos.

De pœnalitatib⁹ quas Chrs apud inferos passus est.

¶ Prima erat esse separatam à corpore.

¶ Secunda erat, quod esset in inferno loco vili, & abiecto, & longe a beatorum patria distincto.

¶ Tertia ad idem pertinebat, quod corpus iacebat exanimæ in sepulchro. Istæ omnes pœnalitates erant pœnæ peccati nostri non sui, quas ipse pro nobis uoluntarie sustinuit. Ex eis uero nullam tristitiam patiebatur in anima, sicut anima separata, quæ in uita beata consistit licet nonnulla pœnalitas sit, quod sit a corpore separata; nullam tamen inde tristitiam habet.

ARTI-

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrum Christus descendens ad inferos, sanctos Patres inde liberauerit.

290. 3. dist. 22. q. 2. ar. 2. q. 1. Et opusc. 3 capit. 242. Est epi. 99. declinãdo ad mediũ illius, to. 2.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quod Christus descendens ad inferos, sanctos Patres inde non liberauerit. Dicit enim Augustin. in epistola ad Euodium. * Illis iustis qui in sinu erant Abrahæ, cum Christus in inferna descenderet, nondũ quid contulisset inueni: a quibus eum secudum beatificam presentiã suæ diuinitatis, nunquam uideo recessisse. Multum autem eis contulisset, si eos ab inferis liberasset. Non ergo uidetur, quod Christus sanctos Patres ab inferis liberauerit.

¶ 2. Præterea, Nullus in inferno detinetur, nisi propter peccatum. Sed sancti Patres dum adhuc uiuerent, per fidẽ Christi iustificati fuerant a peccato. Ergo nõ indigebant liberari ab inferno, Christo ad inferos descendente.

¶ 3. Præterea, Remota causa, remouetur effectus. Sed causa descendendi ad inferos est peccatum, quod fuit remotum per pasionem Christi, vt supra dictũ est. * Non ergo per descensum Christi ad inferos, sancti Patres sunt de inferno educti.

¶ 50. ar. 6.

¶ Sed contra est, quod Aug * dicit in sermone de resurrectione, quod Christus quando ad inferos descendit, portam inferni, & vectes confregit, & omnes iustos, qui originali peccato astricti tenebantur absoluit.

In ser 2. de resurre. qui est 137. in ordin. post med. to. 10

¶ Respondeo dicendum, quod (sicut supra dictum est *) Christus descendens ad inferos, operatus est in virtute suæ pasionis. Per pasionem autem Christi liberatum est genus humanum, non solum à peccato, sed etiam a reatu pœnæ, vt supra dictum est. * Dupliciter autem homines reatu pœnæ erant astricti. Vno modo pro peccato actuali, quod quilibet in sua persona commiserat. Alio modo pro peccato totius humanæ naturæ, quod à primo parente in omnes originaliter deuenit: ut dicitur Rom. 5. Cuius quidem peccati pœna est mors corporalis, & exclusio a uita gloriæ, (ut patet ex his quæ dicuntur Genes. 2. & 3.) nam Deus hominem de paradiso post peccatum eiecit, cui ante peccatum mortem fuerat comminatus, si peccaret. Et ideo Christus descendens ad inferos, uirtute suæ pasionis ab hoc reatu Sanctos absoluit, quo erant à uita gloriæ exclusi, ut possent Deũ per essentiam uidere, in quo consistit perfecta hominis beatitudo, ut in secunda parte dictum est. * Per hoc autem sancti Patres detinebantur in inferno, quod eis ad uitam gloriæ propter peccatum primi parentis, aditus non patebat. Et sic Christus descendens ad inferos, sanctos Patres ab inferis liberauit. Et hoc est quòd dicitur Zach. 9. Tu vero in sanguine Testamenti tui, eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua. Et Colossen. secundo. dicitur, quod expolians principatus, & potestates, scilicet infernales, auferendo Abraham, Isaac & Iacob & cæteros iustos, traduxit eos, id est, longè ab hoc regno tenebrarum, ad cœlum duxit, vt glo. * ibidem dicit.

Artic præc ad 2. argu.
q. 49. ar 3. & q. 50. ar. 6.
P. 2. q. 3. artic. 8.
glo. interlinea & ord. simul.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Augu. * ibi loquitur contra quosdam, qui æstimabant antiquos iustos ante aduentum Christi, in inferno doloribus pęnarum fuisse subiectos. Vnde parum ante verba inducta præmittit dicens. * Addunt quidam hoc beneficium antiquis etiam Sanctis fuisse concessum, ut Dominus cum in infernum uenisset à doloribus soluerentur. Sed quonam modo intelligatur Abaham, in cuius sinum etiam pauper ille susceptus est, in illis fuisse doloribus: ego quidem non uideo. Et ideo cum postea subdit, se nondum inuenisse, quid descensus Christi ad inferos, antiquis iustis contulerit, intelligendum est quantum ad absolutionem a doloribus pœnarum: contulit tamen eis quantum ad adeptionem gloriæ, & per consequens soluit eorum dolorem, quem patiebantur ex dilatione gloriæ. Ex cuius tamen spe magnum gaudium habebant: secũdum illud Io. 8. Abraham pater uester exultauit, vt uideret diem meum. Et ideo subdit, A quibus eum secundum beatificam præsentiam suæ diuinitatis, nunquam uideo recessisse: in quantum scilicet, ante aduentum Christi erant beati in spe, licet nondum essent perfectè beati in re:

Loco citato in argu.
Est Episto. 99. ante medi. to. 2.

¶ Ad secundum dicendum, quod Sancti Patres dum adhuc uiuerent, liberati fuerũt per fidem Christi ab omni peccato tam originali, quã actuali, & à reatu pœnæ actualium peccatorum: non tamen à reatu pœnæ originalis peccati per quem excludebantur à gloria, nondum soluto pretio redemptionis humanæ. Sicut etiam nunc fideles Christi liberantur per baptismum à reatu actualium peccatorum, & a reatu originalis quantum ad exclusionem a gloria: remanent tamen adhuc obligati reatu originalis peccati, quantum ad necessitatem corporaliter moriendi, quia renouantur secundum spiritum, sed nondum secundum carnem: secundum illud Roma. 8. Corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus uero uiuit propter iustificationem.

¶ Ad secũdum dicendum, quod statim Christo mortem patiente, anima eius ad infernum descendit, & suæ pasionis fructũ exhibuit Sanctis in inferno detentis, quamuis ex loco illo non exierint, Christo apud inferos commorante: quia ipsa Christi præsentia pertinebat ad cumulum gloriæ.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio Augusti.

COnclusio est affirmatiua. Quæ probatur ex D Augu. in sermone de pasione. Vbi dicit, quod Christus, quando ad inferos descendit portam inferni, & uectes confregit, & omnes iustos qui originali peccato astricti tenebantur absoluit. Deinde probatur, quia per pasionem eius, liberatum est genus humanum non solum a peccato, sed etiam a reatu pœnæ, uidelicet pro peccato actuali, quod quilibet in sua persona commiserat, & pro peccato originali, quod a primo parente originaliter in

omnes deuenit: cuius peccati pœna mors corporalis est, & exclusio a uita gloriæ.

¶ Quare descendens ad inferos Christus uirtute suę passionis ab hoc reatu sanctos absoluit, quo erant a uita gloriæ exclusi, vt possent Deum per essentiam videre, in quo perfecta nostra beatitudo consistit: aditus enim ad uitam gloriæ illis non patebat. Vnde sicut dicitur Zachariæ. 9. Tu uero in sanguine testamenti, &c. & ad Colossenses 2. expolians potestates, & principatus, descendens Christus ad inferos Sanctos liberauit.

Zach. 9. Ad Col. 2.

EXPOSITIO ARTICVLI.

De limbo patrũ scripturæ. Luc. 16.

DE limbo Patrum, siue de sinu Abrahæ in quo animæ sanctorum Patrum detinebantur expectantes aduentum magni Saluatoris nostri Dei, satis & abundè testatur nobis scriptura diuina Lucæ. 16. in quo sit sermo de sinu Abrahæ. Vbi extra tormenta positus Lazarus consolationem habebat.

¶ Descendit itaque Christus ad inferos, ut sanctos illos Patres, cæterosque pios secum adduceret in cœlum.

Patres sanctos Christus ab inferno liberauit. Oseæ. 13.

¶ Hanc vero piorum patrum liberationem Oseas multo ante prædixerat in hunc modum cap. 13. Ero mors tua, ò mors, morsus tuus ero inferne. Quasi dicat redemptionem, quæ est in sanguine meo mors quidem tu eris totius mortis, sed non nisi morsus inferni, quia non auferam totum infernum sed tantummodo limbum Patrum. Nam certè limbum, seu sinum Abrahæ prorsus abstulit Christus confringens illius portas, uectes ferreos, & uincula uoiuersa, hoc est, omnem vim & potestatem vltra retinendi purgatas animas Sanctorum; unde sic canit Ecclesia. Inferni claustra penetrans, tuos captiuos redimens, victor trium pho nobili, ad dexteram patris residens. Hoc etiam significauit Zacharias Propheta cum ait: Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua. Id ipsum denique expressit Apostolus illis uerbis expolians principatus, & potestates, traduxit confidenter palam triumphans illos in semetipso. Verum, vt huius mysterii vim melius intelligamus, sæpè illud memoria repetere debemus, pios homines, non solum qui post aduentum Domini in lucem editi erant, sed qui illum post Adam antecesserint, vel qui usque ad finem sæculi futuri sunt, eius passionis beneficio salutem consecutos esse. Quamobrem antequam ille moreretur ac resurgeret, cœli portæ nemini vnquam patuerunt: sed piorum animæ, cum uiuis excessisset, uel in sinum Abrahæ deferebantur, vel quod etiam nunc iis contingit, quibus aliquid diluendum, & persoluendum est, Purgatorii igne expiabantur.

Zach. 9.

Sũma Dei benignitas in descensu ad inferos declaratur

¶ Est illa præterea causa, cur descenderit ad inferos Christus Dominus, ut ibi etiam (quemadmodum in cœlo, & in terris) vim suam, potestatemque declararet, & omnino vt in nomine eius omne genu flecteretur cœlestium, terrestrium, & infernorum.

¶ Quo loco quis summam Dei benignitatem in genus humanum non admiretur, & obstupescat? qui non modo pro nobis acerbissimam mortem subire, sed infimas etiam terræ partes penetrare uoluerit, ut sibi charissimas animas inde ereptas ad beatitudinem traduceret. His ad hunc modum constitutis est parua quæstio, utrum patres existentes in limbo paterentur aliquam afflictionem, & tristitiam ex gloriæ dilatione, quam expectabant? Et uidetur, quod non. Nam Patres sancti expectantes beatam spem non erant peioris conditionis, quam pueri decedentes cum solo peccato originali, sed isti pueri non habet tristiam, aut afflictionem, vt loquuntur plerique Theologi, sed tantum pœnam damni, quæ in priuatione diuinæ uisionis consistit, ergo nec sancti illi Patres aliquam afflictionem sentiebant. Caietanus tamen in hoc articulo contrarium tenet, cuius hęc sunt verba. Aduerte, quod cum hoc, quod sancti Patres in limbo immunes essent a pęna sensus, stat dolor, seu afflictio ex spe dilata: quia huiusmodi dolor spectat ad pęnam damni, contra quam diuiditur pęna sensus: ita quod cum negatur ab eis pœna sensus, intelligitur de pœna sensu distincta contra pœnam damni, & per se concomitantia illam. Nec est mirum, quietem sanctorum Patrum inquietudinem hanc habuisse admistam, cum sanctorum animę in patria cœlesti, non nihil inquietudinis habeant, qua suspirant ad corporum resurrectionem, ita ut dictum sit illis. Sustinete adhuc modicum tempus donec adimpleatur numerus fratrum vestrorum. Apocal. 6. vtrorumque siquidem inquietudo imperfectionis cuiusdam in eis existentis testis est. Hæc autem sententia Caietani quam consentanea sit doctrinæ D. Thom facile est intelligere ex artic. 2. huius quæstionis ea solutione secundi. Vbi distinguit duplicem dolorem, & cruciatum. Vnum de passione pœnæ quem patiuntur homines pro peccato actuali. Alterum de dilatione speratæ gloriæ secundum illud Prouerb. 13. spes quæ differtur affligit animam, quem quidem doloré patiebantur sancti Patres in inferno.

Pręsis lim bo. existen tes pœnam aliquã patiebantur. Caietanus.

Apoc. 6. S. Tho. Prouer. 13

¶ Ad argumentum in contrarium respõdetur, non esse absonum neque alienum a vera Theologia asserere, quod pueri discedentes cum solo peccato originali tristentur de carentia diuinæ visionis Neque ex hoc inferat Theologus quod crucientur pœna sensus. Nam hęc tristitia ad pœnam damni refertur non ad pœnã sensus, quæ in cruciatu ignis consistit. Secundo respondetur non militare eandem ratio nem, quia pueri eiusmodi cum videant fieri non posse, vt beatitudinem consequantur, de hac re non tristantur. Vident enim tristitiam nihil proficere. Verumtamen Patres sancti in limbo sperabant quotidie gloriam suæ beatitudinis, & spes quæ differtur affligit animam, vt iam dictũ est.

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm Christus aliquos damnatos ab inferno liberauerit.

AD sextum sic proceditur. Videtur, quòd Christus aliquos damnatos ab inferno liberauit: Dicitur enim Isai. 24. Congregabitur congregatione unius fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere, & post multos dies visitabuntur. Loquitur autem ibi de damnatis, qui militiam cęli adorauerant. Ergo videtur, quod etiam damnati, Christo descendente ad inferos, sint uisitati: quod ad eorum liberationem videtur pertinere.

291. 3. di. 22. q. 2. ar. 2. q. 2. Et opusc. 4. capit. 242.

¶ 2. Præterea, Super illud Zacha. 9. Tu autem in sanguine Testamenti tui, eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua, dicit glos. ✠ Tu eos liberasti, qui tenebantur uincti carceribus, ubi nulla misericordia eos refrigerabat, qua diues ille petebat. Sed soli damnati includuntur carceribus absque misericordia: ergo Christus liberauit aliquos de inferno damnatorum.

glo. Interlinear. ibid.

¶ 3. Præterea, Potentia Christi non fuit minor in inferno, quam in hoc mundo: vtrobique enim operatus est per potentiam suæ diuinitatis. Sed in hoc mundo de quolibet statu aliquos liberauit: ergo etiam in inferno liberauit aliquos etiam de statu damnatorum.

¶ Sed contra est, quod dicitur Oseæ. 13. Ero mors tua ò mors, morsus tuus ero inferne, glo. ✠ Electos educendo, reprobos ibidem relinquendo. Sed soli reprobi sunt in inferno damnatorum. Ergo per descensum Christi ad inferos, non sunt aliqui de inferno damnatorum liberati.

glo. Interlinear. ibid.

Respondeo

¶ Respondeo dicendum, quod (sicut supra [arti. præce.] dictum est. ✱) Christus descendens ad inferos, operatus est in uirtute suæ passionis. Et ideo eius descensus ad inferos, in illis solis liberationis contulit fructum, qui fuerunt passioni Christi coniuncti per fidem charitate formatam, per quam peccata tolluntur. Illi autem, qui erant in inferno damnatorum, aut penitus fidem passionis Christi non habuerant sicut infideles, aut si fidem habuerant, nullam conformitatem habebant ad charitatem Christi patientis. Vnde nec a peccatis suis erant mundati. Et propter hoc, descensus Christi ad inferos non contulit eis liberationem à reatu pœnæ infernalis.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod Christo descendente ad inferos, omnes qui erant in quacunque parte inferni sunt aliqualiter visitati: sed quidam ad suam consolationem, & liberationem, quidam autem ad suam confutationem, & confusionem, sicut damnati. Vnde ibidem subditur, Et erubescet luna, & confundetur sol, &c.

¶ Potest etiam hoc referri ad visitationem, qua visitabuntur in die iudicij: non ut liberentur, sed ut amplius condemnentur: secundum illud Sophoniæ. 1. Visitabo super uiros defixos in fæcibus suis.

¶ Ad secundum dicendum, quod cum dicitur [Posita in argum 2.] in gloss. ✱ Vnde nulla misericordia eos refrigerabat, intelligendum est, quantum ad refrigerium perfectæ liberationis: quia sancti Patres ab illis inferni carceribus ante Christi aduentum non poterant liberari.

¶ Ad tertium dicendum, quod non fuit propter Christi impotentiam, quod non sunt aliqui liberati de quolibet statu infernalium, sicut de quolibet statu mundanorum: sed propter diuersam vtrorumque conditionem. Nam homines quandiu uiuunt possunt ad fidem, & charitatem conuerti, quia in hac uita non sunt homines confirmati in bono, uel malo, sicut post exitum ab hac uita.

SVMMA TEXTVS.

[Conclusio. Oseæ. 13.] Conclusio est negatina. Quæ probatur ex eo, quod dicitur Oseæ. 13. Ero mors tua, ò mors, morsus tuus ero inferne, glo. Electos educendo, reprobos ibidem relinquendo: sed soli reprobi sunt in inferno damnati, ergo per descensum Christi ad inferos, nõ sunt aliqui de inferno damnatorum liberati. Præterea, quia operatus est salutem in uirtute suæ passionis. Vnde liberationis fructum illis solis contulit, qui passioni Christi coniuncti fuerunt per fidem, & charitatem, damnati autem fidem passionis non habebant, nec aliquam conformitaté ad charitatem Christi patientis, & ideo descensus Christi ad inferos non contulit eis liberationem à reatu pœnæ infernalis.

EXPOSITIO ARTICVLI.

[Argumẽta contra conclusionem.] Contra conclusionem propositam sunt quatuor argumenta, quę cuique Theologo possunt facessere negotium. Dicitur enim Isaiæ 24. Congregabuntur congregatione unius fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere [Primũ arg. Isai. 24.] & post multos dies uisitabuntur.

¶ Loquitur autem ibi de damnatis, qui militiam cœli adorauerant, ergo videtur quod etiam damnati Christo descendente ad inferos sint visitati, quod ad eorum liberationem videtur pertinere.

¶ Præterea illud Zacha. 9. Tu autem in sanguine testa- [Secundum Zach. 9.] menti tui eduxisti uinctos de lacu, in quo non erat aqua, dicit gloss. Tu eos liberasti, qui tenebantur vincti carceribus, ubi nulla misericordia eos refrigerabat, quam diues ille petebat: sed soli damnati includuntur carceribus absque misericordia, ergo Christus liberauit aliquos de inferno damnatorum.

¶ Præterea, potentia Christi non fuit minor in inferno, [Tertium.] quam in hoc mundo: utrobique enim operatus est per potentiam suæ diuinitatis: sed in hoc mundo, de quolibet statu aliquos liberauit, ergo etiam in inferno liberauit aliquos etiam de statu damnatorum.

¶ Vltimo, suffragia Ecclesiæ prosunt damnatis ad salu- [Vltimum.] tem, ergo multo magis potuit prodesse descensus Christi ad inferos, ut inde eos eriperet.

¶ Antecedens probatur ex verbis Augustin. in Enchiri- [August.] dion capitulo cẽtesimo decimo dicentis, quod quibus ualent suffragia, uel ad hoc prosunt vt sit plena remissio, vel ad hoc, ut tolerabilior sit eorum damnatio: sed plena remissio non fit nisi in Purgatorio, & damnati nulli sunt nisi in inferno: ergo illis prodesse possunt, ut tolerabilius crucientur.

¶ Accedit, quod ut in historia quadam uitæ Gregorii [Gregorius.] refertur, Traianus, qui magno annorum numero in inferno cruciabatur, precibus eiusdem diui inde fuit liberatus. Quin uero Damascenus in egregio illo sermone, de [Damasce.] his qui in fide hinc migrarunt, id ipsum testatur dicens, quod illius historiæ testis est Oriens omnis, & Occidens.

¶ Ad hæc argumenta statim satisfaciendum est.

¶ Ad primum dicendum, quod Christo descendente [Ad argumenta.] ad inferos, omnes qui erant in quacumque parte inferni, [Ad primũ.] sunt aliqualiter uisitati: sed quidam ad suam consolationem, & liberationem, quidam autem ad suam confutationem, & confusionem, sicut damnati.

¶ Vnde ibidem subditur, & erubescet luna, & confundetur sol, &c.

¶ Potest etiam hoc referri ad uisitationẽ, qua visitabuntur in die iudicii non ut liberẽtur, sed ut amplius condemnentur, secundum illud Sophoniæ. 1. Visitabo super uiros [Sophon. 1.] defixos in fœcibus suis.

¶ Ad secundum dicendum, quod cum dicitur in gloss. [Ad secũdũ] Vbi nulla misericordia eos refrigerabat, intelligendum est, quãtum ad refrigerium perfectæ liberationis: quia sancti Patres ab illis inferni carceribus ante Christi aduẽtum non poterant liberari.

¶ Ad tertium dicendum, quod non fuit propter Christi [Ad tertiũ.] impotentiam, quod non sunt aliqui liberati de quolibet statu infernalium, sicut de quolibet statu mundanorũ, sed propter diuersam vtrorumque conditionem. Nam homines quandiu uiuunt possunt ad fidem, & charitatem conuerti, quia in hac uita non sunt homines confirmati in bono, uel malo, sicut post exitum ab hac uita.

¶ Ad vltimum prætermissis multis glossis interpretum [Ad ultimũ] iuris Canonici super capitulum tempus. 13. q. 2. dicendum est, antecedẽs argumẽti falsum esse. Diuisio enim trimembris Aug. manifestè de tribus diuersis receptaculis intelligitur: appellat enim ualde bonos cunctos fœlices in Paradiso existentes, & ideo ait, quod suffragia respectu illorum qui illis non indigent, sunt gratiarum actiones: sed ualde malos appellat per contrarium extremum uniuersos, qui sunt in inferno, tam Christianos, quam infideles, etiam si minimo peccato mortali discesserint, idem enim est valde mali, quod inimici Dei, & istis ait nullatenus suffragia nostra esse adiumẽta, sed sunt qualescunq; virorũ consolationes. Et idẽ est de existẽtibus in limbo puerorum. Igitur per nõ ualde malos, oẽs, solosq; intelligit existẽtes in Purgatorio, qui dicuntur esse & mediocriter boni, & mediocriter mali: qui ita sunt amici Dei, ut tamen in tempus arceantur ab eius conspectu.

¶ Et de istis duntaxat subdit suffragia illis, ut propitiationes prodesse, vel ut sit plena remissio, vel ut tolerabilior sit damnatio: non enim loquitur de damnatione inferni, sed appellat damnationem illam condemnationem Purgatorii. Nam cum pœnæ illæ sint longè inæquales, & pariter suffragia, quandoque contingit, ut per unum suffragium tota pœna tollatur, quandoque uero non, nisi quod vna pars remittatur.

Historia d Traiano ab inferno liberato. ¶ Historia uero illa de Traiano Diuum Thomam, Altisiodorensem, & Theologorum plerosque non parum mouet. Nam quamuis apud Gregorium ipsum non reperiatur, Damascenus tamen illi autoritatem adrogat. Et primum omnes consentiunt non potuisse Traianum ab inferno eripi nisi per eius contritionem & conuersionem: repugnaret namque legi Dei aliter fieri. Et ideo aiunt precibus Gregorii resuscitatum in paruulum tempus, quo conuersus iterum defunctus est, & saluus factus.

¶ Quin uero Altisiodorensis in illo capit. de damnatis, libr. 4. plures existimat ab Apostolis ex damnatis infidelibus resuscitatos, qui ideo potuerunt salui fieri. Quod si ita est, necesse est subinde dicere conclusionem perpetuitatis inferni intelligi secundum legem ordinariam, sed ex priuilegio posse inde animas erui. Sed de Traiano, an precibus beati Gregorii fuerit ab inferno liberatus in uita Gregorii legitur, quod orauit pro eo, & exauditus est, & in pœnā temeritatis, quia talia postulare ausus est, accepit optionē, uel quod esset duobus diebus in Purgatorio, uel quod duceret totam uitam in languoribus, & eligens secundum laborauit podagra, & dolore stomachi. (Gregorius)

¶ Sed ista non magnam fidem faciunt, cum ipse Gregorius in suis operibus nullam huius rei faciat mentionem, cæterum Damascenus, in quodam sermone testatur hoc idem, quod Gregorius orauit pro eo, & audiuit uocem dicentem sibi. Vocem tuam audiui, & ueniam Traiano do. Et addit; quod huius rei testis est Oriens omnis, & Occidens. Et Damascenus est magnæ autoritatis. Et S. Thom. hoc refert, quarto, distinctione quadragesima quinta, quæstione secunda, articulo secundo ad quintū. Et iterum in primo sententiarum distinctio. quadragesima tertia, quæstione secunda, articulo secundo ad quintū. Sed re uera Damascenus antiquior fuit Gregorio ducentis annis. (Damasce. — De Thom.)

¶ Nam floruit sub Theodosio Imperatore, & fuit illi à secretis. Gregorius vero sub Mauritio, ergo non potuit de eo talia scribere, sed necesse est illud opus alterius esse, & non magni Damasceni. Denique si uera est illa historia, cuiuscunque sit, necessario videtur dicendum, non quod translatus sit ex inferno ad gloriam, quod est omnino contra legem, sed quod est reuocatus ad vitam, & egit pœnitentiam, sicut & alii multi Gentiles, qui suscitati leguntur.

¶ Hoc enim non est contra legem. De Traiano quatuor sunt opiniones, sed nulla est tolerabilis præter istam. Vide quæstionem longissimè disputatam ab Abulensi super 4. Regum. 4. q. 57. (Abulensis.)

ARTICVLVS SEPTIMVS.

Vtrùm pueri qui cum originali peccato decesserant, fuerint a Christo liberati.

292. 3. dis. 22 q. 2. ar. 2. q. 3. Et opusc. 3. capit. 242.

AD septimum sic proceditur. Videtur, quod pueri qui cum originali peccato decesserant, fuerint per descensum Christi, liberati ab inferno. Non enim tenebantur in inferno, nisi pro peccato originali, sicut & sancti Patres: Sed sancti Patres sunt ab inferno liberati per Christum, ut supra dictum est. * Ergo & pueri similiter per Christum sunt ab inferno liberati. (ar. 4. huius q. 2. ad 2.)

¶ 2. Præterea, Apostolus dicit Roman. 5. Si unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei, & donum, in gratia unius hominis Iesu Christi, in plures abundauit. Sed propter peccatum primi parentis, pueri cum solo originali peccato decedentes, in inferno detinentur. Ergo multo magis per gratiam Christi sunt ab inferno liberati.

¶ 3. Præterea, Sicut baptismus operatur in virtute passionis Christi, ita & descensus eius ad inferos, ut ex dictis patet. * Sed pueri per baptismum liberantur a peccato originali, & ab inferno. Ergo similiter liberati sunt per descēsum Christi ad inferos. (arti 5 & 6. precedent.)

¶ Sed contra est, quod Apostolus dicit Roman. 3. quòd Deus proposuit Christum propitiatorem per fidem in sanguine eius. Sed pueri, qui cum solo peccato originali decesserant, nullo modo fuerant participes fidei Christi. Ergo non perceperunt fructum propitiationis Christi, ut per ipsum ab inferno liberarentur.

¶ Respondeo dicendum, quòd (sicut supra dictum est *) descensus Christi ad inferos, in illis solis effectum liberationis habuit, qui per fidem, & charitatem passioni Christi coniungebantur, in cuius uirtute descensus Christi ad inferos liberatorius erat. Pueri autem, qui cum originali peccato decesserant, nullo modo fuerāt coniuncti passioni Christi per fidem, & dilectionem. Neque enim fidem propriam habere potuerant, quia non habuerant vsum liberi arbitrii: neque per fidem parentum, aut per aliquod fidei sacramentum fuerant a peccato originali mundati. Et ideo descensus Christi ad inferos, huiusmodi pueros non liberauit ab inferno. Et præterea Sancti Patres ab inferno sunt liberati, per hoc quod sunt ad gloriam diuinæ uisionis admissi, ad quam nullus potest peruenire, nisi per gratiam, secundum illud Roman. 6. Gratia Dei uita æterna. Cùm igitur pueri cum originali peccato decedentes, gratiam non habuerint, non fuerunt ab inferno liberati. (art. preced.)

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Sancti Patres: etsi adhuc tenerentur astricti reatu originalis peccati, in quantum respicit humanam naturam, tamen liberati erant per fidem Christi ab omni macula peccati, & ideo capaces erant illius liberationis, quam Christus attulit descendens ad inferos. Sed hoc de pueris dici non potest, vt ex supra dictis patet. * (In corp. ar.)

¶ Ad secundum dicendum, quod cum Apostolus dicit, quod Gratia Dei in plures abundauit, ly plures, non est accipiendum comparatiuè: quasi plures numero sint saluati per gratiam Christi, quam damnati per peccatum Adæ, sed absolutè: ac si diceret, quod gratia unius Christi abundauit in multos, sicut & peccatum unius Adæ peruenit ad

ad multos. Sed sicut peccatum Adæ ad eos tantum peruenit, qui per seminalem rationem carnaliter ab eo descenderunt, ita gratia Christi ad illos tantum peruenit, qui spirituali regeneratione, eius membra sunt facti, quod non competit pueris decedentibus cum originali peccato.

¶ Ad tertium dicendum, quòd baptismus adhibetur hominibus in hac uita, in qua homo potest transmutari de culpa in gratiam, sed descensus Christi ad inferos, exhibitus fuit animabus post hanc uitam, vbi non sunt capaces transmutationis prædictæ. Et ideo per baptismum pueri liberantur à peccato originali & ab inferno: non autem per descensum Christi ad inferos.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio. Roman. 3.

Conclusio est negans. Et patet primo ex illo Roman. 3. vbi habetur, quod Deus proposuit Christum propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, sed pueri qui cum solo peccato originali decesserant, nullo modo fuerunt participes fidei Christi, ergo nō perceperunt fructum propitiationis Christi, ut per ipsum ab inferno liberarentur. Deinde probatur. Nam pueri illi non erant iuncti Christo, nec per fidem propriam, nec charitatem, nec in fidē parentum, aut per aliquod fidei sacramentum. Quod etiam patet, quia liberatio ab inferno est admissio ad gloriam, ad quam nullus potest peruenire nisi per gratiam, pueri autem cum originali discedentes ipsa carebant.

EXPOSITIO ARTICVLI.

De limbo puerorum, & quid ibi egerit Christus.

De limbo in quo pueri discedentes cum solo originali peccato detinentur, non loquitur expresse sancta scriptura, nec uero sancti Patres de hoc loco distinctè loquuntur, quippe qui istum locum sub inferno damnatorum comprehendunt. Sunt enim illi pueri in perpetua damnatione, & in eodem carcere, quo alii detinentur damnati, quanuis sint eiusdem carceris diuersæ mansiones, itaque inferior pars inferni diuisa est in duas mansiones. In priori pueri isti detinentur, in posteriori damnati qui puniuntur, & pœna damni, quæ in carentia diuinæ uisionis consistit, & pœna sensus, quæ est ignis perpetuo excrucians. Et quidē quod isti pueri non fuerint à Christo liberati satis efficaciter demonstrant probationes D. Thom. quæ omnino sunt legitimæ, certè de utraque parte inferni damnatorum intelligitur illud, in inferno nulla est redemptio & de pueris, qui emigrant ex hac uita cum solo peccato originali, loquitur illa scriptura Ioan. 3. nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei. Quo autem pœnarum genere illi pueri in perpetua damnatione existentes, puniantur, explicatum est a nobis copiose ac diligenter in 1.2. in tractatu de peccato originali. Ex hoc loco poterunt peti, si quæ ad huius articuli expositionem videbuntur necessaria. Sed dubitari potest, num isti pueri saltem sciuerint vel cognouerint descensum Christi ad inferos? Illi autores, qui tenent, quod ne in iudicio quidem vniuersali debent comparere, ne cognoscentes suam damnationem, inde tristentur, ex consequenti dicent, eos non sciuisse aduentum Domini ad inferos. Verum mihi uerosimile uidetur, quod triumphū Christi cognouerint & tanti regis potentiam, uel ex inferni turbatione, trepidatione. & tremore. Vniuersus namque ille teterrimus carcer ex tam potētissimi Regis aduentu conterritus est. Quid quod supra commemorauimus illam sententiam scripturæ, in qua Christus de se ipso dicit, Penetrabo omnes partes terræ. Et ipsemet articulus

Ioan. 3.

fidei dicit Christi animam descendisse ad inferos, videlicet ad omnes inferus, & ad omnes eorum partes. Sed hæc probabilia sunt.

ARTICVLVS OCTAVVS.

Vtrùm Christus suo descensu liberauerit animas à purgatorio.

Ad octauum sic proceditur. Videtur, quòd Christus suo descensu ad inferos, liberauerit animas à purgatorio. Dicit enim Augustinus in Epistola ad Euodium, * Quia euidentia testimonia & infernum commemorant & dolores, nulla causa occurrit, cur illo credatur venisse Saluator, nisi vt ab eisdem doloribus saluos faceret. Sed utrum omnes quos in eis inuenit, an quosdam quos illo beneficio dignos iudicauit, adhuc requiro, fuisse tamen Christum apud inferos, & in eorum doloribus constitutis hoc beneficium præstitisse non dubito. Non autem præstitit beneficium liberationis damnatis: sicut suprà dictum est. * Præter eos autem nulli sunt in doloribus pœnalibus constituti, nisi illi, qui sunt in purgatorio. Ergo Christus animas de purgatorio liberauit.

295. 3. dis. 22. q. 2. ar. 1. q. 4. Et opus. 3. cap. 242. Est epi. 69. in ord. epistolarū nō remote ante med. to. 2.

ar. 6. huius quæstionis.

¶ 2. Præterea, Ipsa Christi præsentia non minorem effectum habuit, quam sacramenta ipsius. Sed per sacramenta Christi liberantur animæ a purgatorio, & præcipuè per Eucharistiæ sacramentum, vt infra dicetur. * Ergo multo magis per præsentiam Christi ad inferos descendentis sunt animæ à purgatorio liberatæ.

q. 79. art. 2.

¶ 3. Præterea, Christus quoscunque curauit in hac uita, totaliter curauit, ut August. * dicit in lib. de pœnitentia & Ioann. 7. Dominus dicit, Totum hominem saluum feci in sabbato. Sed Christus eos qui in purgatorio erant, liberauit à reatu pœnæ damni, quo excludebantur à gloria. Ergo etiā liberauit eos à reatu pœnæ purgatorii.

* in lib. de uera & falsa pœnit. c. 8. post medium to. 4.

¶ Sed contra est, quod Greg. * dicit in 13. Moral. Dum conditor ac redemptor noster claustra inferni penetrans, electorum exinde animas eduxit, nos illo ire non patitur, unde iam alios descendendo liberauit. Patitur autem nos ire ad purgatorium: ergo descendens ad inferos, animas à purgatorio non liberauit.

li. 13. c. 20. circa finē.

¶ Respondeo dicendum, quòd (sicut sæpe dictum est *) descensus Christi ad inferos, liberatorius fuit in uirtute passionis ipsius. Passio autem eius non habet temporalem uirtutem, & transitoriam, sed sempiternam, secundum illud Hebr. 10. Vna oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos. Et sicut patet, quòd non habuit tunc maiorem efficaciam passio Christi, quàm habeat nunc. Et ideo illi, qui fuerunt tales, quales nunc sunt, qui in purgatorio detinentur, non fuerunt à

arti. 4. 5 6. & 7. huius quæst.

purgato-

purgatorio liberati per descensum Christi ad inferos, Si qui autem inuenti sunt tales quales etiā nunc virtute passionis Christi à purgatorio liberātur, tales nihil prohibet per descensum Christi ad inferos, à purgatorio esse liberatos.

Ad primum ergo dicendum, quòd ex illa auctoritate August. non potest concludi, quòd omnes illi qui in purgatorio erant, fuerint à purgatorio liberati, sed quòd aliquibus eorum fuerit hoc beneficium collatum: illis scilicet qui iam sufficiēter purgati erant, uel etiam qui dum adhuc viuerent, meruerunt per fidem & deuotionem ad mortem Christi, vt eo descendente, liberarentur à temporali purgatorii pœna.

Ad secundum dicendum, quòd uirtus Christi operatur in sacramentis per modum sanationis & expiationis cuiusdam, vnde sacramentum Eucharistiæ liberat hominem à purgatorio, in quantum est sacrificium quoddam satisfactorium pro peccato. Descensus autem Christi ad inferos, non fuit satisfactorius, operabatur tamen in virtute passionis, quæ fuit satisfactoria: ut supra habitū est. ✱ Sed erat satisfactoria in generali, cuius uirtutem oportebat applicari ad unumquemque per aliquid specialiter ad ipsum pertinens. Et ideo non oportet, quòd per descensum Christi ad inferos, omnes fuerint à purgatorio liberati.

q. 49. art. 3. & alus eiusdem quæst.

Ad tertium dicendum, quòd illi defectus, à quibus Christus in hoc mundo simul homines liberabat, erant personales, propriè ad vnumquemque pertinentes; sed exclusio à gloria Dei, erat quidem defectus generalis, pertinens ad totam humanam naturam. Et ideo nihil prohibet eos, qui erant in purgatorio, per Christum esse liberatos ab exclusione à gloria: non autem a reatu pœnæ purgatorii, qui pertinet ad proprium defectum. Sicut ecōtrario sancti patres ante Christi aduentum liberati sunt à propriis defectibus: non autem a defectu communi, sicut supra dictum est. ✱

q. 49. art. 5.

SVMMA TEXTVS.

Prima conclusio.

PRima conclusio. Animæ quales sunt illæ, quæ nunc in purgatorio detinentur, non fuerunt per Christi aduentum liberatæ. Quia passio Christi non habet virtutem transitoriam sed sempiternam vt habetur ad Hebr. 10. Vnde non habuit tunc maiorem efficaciam, quam nunc passio Christi.

Hebræ. 10

2. Conclu.

¶ Secunda conclusio. Si qui inuenti sunt tales, quales etiam nunc uirtute passionis Christi à purgatorio liberantur, nihil prohibet per descensum ipsius ad inferos, a purgatorio esse liberatos.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Piētissima opinio asserit Christū Dominum suo descensu

PIentissima quædam opinio refertur, quod Christus Dominus suo descensu omnes animas existentes in purgatorio liberauerit, maximè eas, quæ feruentius Christi descensum exoptabant. Ita piè credendum esse existimant pientissimi Theologi. D. Bonauent. in 3. dist. 22. q. 3. Gabriel. Marsilius, Thomas de Argentina, & Ioānes Maior, & doctissimus pater Victoria, quem semper honoris causa nomino. Argumenta huius opinionis hæc sunt. In primis per indulgentias ex quibus applicatur meritum Christi & Sanctorum, educuntur animæ à purgatorio. Quæ alioquin, si suffragia hæc non applicarentur illis, in eo loco diutius permansissent, ergo cum dies descensus Domini fuerit triumphalis, & indulgentior dies, quam cæteri, imo dies indulgentissimus, rationi consentaneum videtur, quod omnes animas in purgatorio existentes in illo die liberauerit.

omnes animas existētes in purgatorio liberasse.

Bonauent. Gabriel. Marsilius. Victoria.

¶ Deinde principes in magna victoria & triumpho solent omnes captiuos & detentos in carcere inde eruere ut lætitiæ causæ ad omnes deriuentur. Certè glossa super illud Oseæ cap. 13. Ero mors tua o mors, dicit, quod eduxit omnes electos, sed qui erant in purgatorio electi erant, ergo omnes illos eduxit ac liberauit. Verum opposita sententia, quam hic docet D. Thom. verior est. Et probationes D. Thom. in articulo videntur legitimæ. Quibus accedit alia. Nam animæ existentes in purgatorio ex debito proprio, tenebantur luere pœnas illas ignis purgatorii, cæterum istæ animæ non poterant habere actum meritoriū, vel gratiæ, vel gloriæ, uel remissionis illius pœnæ: quia erant extra statum merendi, nec illis poterant sacramenta prodesse, nec aderant suffragia Ecclesię, vnde videtur, quod tunc non fuerint à pœnis purgatorii liberatæ.

Oseæ. 13.

Sententia D. Thomæ probabilior est.

¶ In cuius rei confirmationem adest alterum argumentum. Quia lex diuinæ iustitiæ præcipiebat, ut illæ animæ suorum suppliciorum iusta absoluissent spatia, & nobis non constat, Dominum applicasse illis peculiariter vim suæ passionis, vt celerius liberarentur, ergo tunc non sunt liberatæ. Confirmatur hoc ipsum, nam non uidetur conuenire diuinæ iustitiæ, ut purgatorius locus tunc penitus euacuaretur, & tanto beneficio gauderent, quæ magnas debebant luere pœnas, & in longum tempus, imo quæ exiguas tenebantur persoluere pœnas. Hæc sententia Diui Thomæ secundum communem doctrinam probabilior uidetur.

QVAESTIO LIII.

De resurrectione Christi, in quatuor articulos diuisa.

¶ De qua Doctores in tertia distinctione vigesima prima, & distinctione uigesima secunda, & in quarto Sententiarum ad finem. Et interpretes diuinarum scripturarum super Matthæ. uigesimū octauū. Mar. decimū sextū. Luc. vigesimū quartū. Ioannis uigesimū cap.

COnsequenter cōsiderandum est de his quæ pertinent ad exaltationem Christi.

Et primò, de eius resurrectione.

Secundo, de eius ascensione.

Tertio, de eius sessione ad dexteram patris.

Quarto, de iudiciaria potestate ipsius.

¶ Circa primum occurrit quadruplex consideratio.

Quarum prima est de ipsa Christi resurrectione.

Secunda

Secunda de qualitate resurgentis.
Tertia de manifestatione resurrectionis.
Quarta de eius causalitate.
¶ Circa primum quæruntur quatuor.
¶ Primò, de necessitate resurrectionis eius.
¶ Secundò, de tempore.
¶ Tertio, de ordine.
¶ Quarto de causa.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm fuerit necessarium Christum resurgere.

294. 2.di. 21.q. 2.arti. 1. Et opu. 60. c. 22. princi. *li. 4. orth. fid. ca vlti. in princi. AD primum sic proceditur. Videtur, quòd non fuerit necessarium Christum resurgere. Dicit enim Damascen.* in quarto lib. Resurrectio est secunda eius quod dissolutum est, & cecidit, animalis surrectio. Sed Christus non cecidit per peccatum, nec corpus eius est dissolutum, ut ex supra q. 51. art. 3. dictis patet. † Non ergo propriè conuenit sibi resurgere.

¶ 2. Præterea, Quicunque resurgit, ad aliquid altius promouetur: quia surgere est sursum moueri. Sed corpus Christi remansit post mortem diuinitati unitum, & ita nō potuit in aliquid altius promoueri. Ergo non competebat sibi resurgere.

¶ 3. Præterea, Ea quæ circa humanitatem Christi sunt acta, ad nostram salutem ordinantur. Sed sufficiebat ad salutem nostram passio Christi, per quam simus liberati à pœna & culpa, ut ex supra q. 44 ar. 5. & per totā quęst. dictis patet. ✱ Non ergo fuit necessarium quòd Christus a mortuis resurgeret.

Sed contra est, quod dicitur Luc. vlti. Oportebat Christum pati & resurgere à mortuis.

Respondeo dicendum, quòd necessarium fuit Christum resurgere propter quinque. Primo quidem, ad commendationem diuinæ iustitiæ, ad quam pertinet exaltare illos qui se propter Deum humiliant: secundum illud Luc. 1. Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Quia igitur Christus propter charitatem & obedientiā Dei, se humiliauit vsque ad mortem crucis, oportebat quod exaltaretur à Deo vsque ad gloriosam resurrectionem. Vnde ex eius persona dicitur in Psal. 138. Tu cognouisti, id est, approbasti, sessionem meam, id est humilitatem & passionem, & resurrectionem meam, id est glorificationem in resurrectione: sicut glos.* exponit. glo. interlinea. ibid.

Secundo, ad fidei nostræ instructionem: quia per eius resurrectionem confirmata est fides nostra circa diuinitatem Christi, quia ut dicitur 2. ad Corinth. vlti. Etsi crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex uirtute Dei. Et ideo primæ ad Corinth. 15. dicitur, Si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides nostra. Et in Psalm. 29. dicitur, Quæ utilitas in sanguine meo, id est in effusione sanguinis mei, dum descē do, quasi per quosdam gradus malorum, in corruptionem? quasi dicat, nulla. Si enim statim non resurgo, corruptumque fuerit corpus meum, nemini annuntiabo, nullum lucrabor, vt gloss.* exponit. Psal. 29. gl. ord. adiuncta & inter linearis, ex Aug.

Tertio, ad subleuationem nostræ spei, quia dū videmus Christum resurgere, qui est caput nostrum, speramus & nos resurrecturos. Vnde dicitur primæ ad Corinth. 15. Si Christus prædicatur quòd resurrexit à mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est? Et Iob. 19. dicitur, Scio, scilicet per certitudinem fidei, quòd redemptor meus, id est Christus, uiuit, à mortuis resurgens, & ideo in nouissimo die de terra surrecturus sum, reposita est hæc spes mea in sinu meo.

Quartò, ad informationem vitæ fidelium: secū dum illud Roman. 6. Quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Et infra, Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur: ita & uos existimate uos mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo.

Quinto, ad complemētum nostræ salutis: quia sicut per hoc quòd mala sustinuit (humiliatus est) moriendo, ut nos liberaret a malis: ita glorificatus est resurgendo, ut nos promoueret ad bona: secundum illud Roman. 4. Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.

Ad primum ergo dicendum, quòd licet Christus non ceciderit per peccatum, cecidit tamen per mortem: quia sicut peccatum est casus a iustitia, ita mors est casus a uita. Vnde ex persona Christi potest intelligi, quod dicitur Mich. 7. Ne læteris inimica mea super me, quia cecidi, consurgam. Similiter etiā licet corpus Christi non fuerit dissolutum per incinerationem, ipsa tamen separatio animæ a corpore, dissolutio quædam fuit.

Ad secundum dicendum, quòd diuinitas erat carni Christi post mortem unita vnione personali: non autem unione naturæ, sicut anima unitur corpori, vt forma ad constituendam humanam naturam. Et ideo per hoc, quòd corpus eius unitum est animæ, promotum est in altiorem statum naturæ, non autem in altiorem statum personæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd passio Christi operata est nostram salutem, propriè loquendo, quantum ad remotionem malorum: resurrectio autem, quantum ad inchoationem & exemplar bonorum.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio est affirmans. Patetq; ex illo Lucæ ultimo. Oportebat Christum pati & resurgere à mortuis Huius au- Conclusiō Luc. vlti.

ius autem necessitatis quinque causæ demonstrari solent. Prima, propter commendationem diuinæ iustitiæ, ad quã pertinet exaltare illos, qui se humiliãt propter Deum. Sed Christus propter obedientiam & charitatem humiliauit se usque ad mortẽ crucis, ideo oportet exaltari à Deo usque ad gloriosam resurrectionem.

¶ Secunda ad institutionem nostræ fidei, quæ confirmata est circa eius diuinitatem. Vnde 1. ad Corinth. 15. dicitur, si Christus non resurrexit, inanis, &c.

1. Cor. 15.

¶ Tertia, ad subleuationem nostræ spei: quia dum videmus Christum resurgere, qui est caput nostrum, speramus & nos resurrecturos esse, ut dicitur Iob. 19. De terra resurrecturus sum.

Iob. 19.

¶ Quarta, ad informationem vitæ fidelium, secundum illud Apostoli ad Rom. 6. Quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.

Rom. 6.

¶ Quinta ad complementum nostræ salutis: quia sicut per hoc, quod mala sustinuit, humiliatus est moriendo, vt nos liberaret a malis, ita glorificatus est resurgendo, vt nos promoueret ad bona secundum illud ad Rom. 6. Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit & propter iustificationem nostram.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Resurrectionis mysteriũ difficile intellectu.

Actor. 7.

HVcusque tractauimus de crucis mysterio, quod a sapientibus huius mundi stultitia reputatum est cum tamen sit Dei uirtus & sapientia. Nunc vero aggredimur explicare resurrectionis verbum, de quo cũ Paulus Athenis prædicasset à multis fuit reputatus vt stultus, & insanus. Alii uero paulo modestiores cum hoc uerbum audissent, dixerunt, audiemus te de hoc iterum. Quidam vero ei adhærentes crediderunt, in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis. Quidam autem Epicurei & Stoici Philosophi disputantes cum Diuo Paulo de uerbo hoc iniuriam ei intulere dicentes. Quid uult seminiuerbius hic dicere, Id est, seminator verborum, & nouæ inauditæque doctrinæ, & non defuerunt qui tanquam nouorum dæmoniorum annunciatorem eum existimauerint; quia Iesum & resurrectionem annunciabat eis, arbitrantes talem tantamque insaniam, quantam ipsi existimabãt esse resurrectionem mortuorum, non posse ab alio quàm à dæmone proficisci. Inuenio etiam quod cum Diuus Paulus de hoc uerbo coram Agrippa Rege & Festo rectore Iudææ disputasset, dixit ei Festus. Insanis Paule, multæ literæ ad insaniam te conuertunt. Et certè inter ea, quæ in religione Christiana proponuntur credēda nihil est, quod indigeat testimonio magis euidenti magis perpetuo atq; authentico, quã hoc de resurrectione uerbum.

Actor. 26.

Resurrectionis verbo ab omnibus in principio cõtradictũ est.

¶ Huic enim in principio ab omnibus contradictum est, & ex parte diaboli & Iudæorum omnes machinæ sunt admotæ, vt nulla huic mysterio adhiberetur fides. Et quod ita sit patet. Nam nos legimus, quod Apostoli Domini ordinati & electi à Deo ut testimonium redderent de Christi resurrectione, ut dicit D. Petrus, quiq; ne fractatus duodenus numerus Apostolorum deficeret, elegerunt Matthiam in testem resurrectionis, in hac re in fide dubitarunt & grauiter sunt periclitati. Legimus quoq; quod uerbum hoc resurrectionis à mulieribus annunciatum, imo ab Angelis, sed & à Christo uisum est Apostolis, ut stultũ & insanum. Legimus etiam in Euangelio, quod cum alii Apostoli dixissent Thomæ se uidisse Deum, respondit ipse. Nisi uidero in manibus eius fixuram clauorum & mittam digitum meum in locum clauorum & mittam manum meam in latus eius non credam. Nonne exploratum est, quod prius quam apparuisset Thomæ, apparuerat aliis discipulis, cumque eis locutus fuerat ostenderatque eis latus & manus, & tamẽ nonnulli illorum non crediderunt? nonne scriptum est apud D. Matthæum ad finem sui Euangelii, quod Iudæi audito rumore de Christi resurrectione cõgregati cum senioribus consilio accepto copiosam pecuniam dederunt militibus, vt dicerent quia discipuli eius nocte uenerunt, & furati sunt eum nobis dormientibus, & ita factum est, & diuulgatum est uerbum hoc apud Iudæos usque in hodiernum diem. Vniuersa hæc difficultatem huius uerbi demonstant ad quam tollẽdam sancti Patres in Symbolo Niceno hanc ueritatem hisce uerbis posuere, Resurrexit à mortuis secundum scripturas. Quod quidem ab Apostolo acceptum est qui Corinthios instruens in prima Epistola ca. 15 solicite addit eandem particulam dicens; Tradidi enim uobis quod & accepi, quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas, & quia sepultus est & resurrexit secundum scripturas, ideo id facit Ecclesia sequens documentum Apostoli, ne uelut figmentum hominum abiiciat aliquis, potissimum Iudæus, quod credimus de morte & resurrectione Christi. Demonstratur enim ex proprio suorum prophetarum testimonio. Secundo ideo facit, quod resurrectionis mysterium maximè necessarium est. Quod idem Apostolus docuit his uerbis; Si Christus non resurrexit, inanis ergo est prædicatio nostra inanis est & fides vestra. Quare D. Aug super Psal. 120. cũ hoc mysterium ad miraretur, ita scripsit: non magnum est credere, quia mortuus est Christus. Hoc & Pagani & Iudæi, & omnes iniqui credunt: hoc omnes credunt, quia mortuus est fides Christianorum resurrectio Christi est: hoc pro magno habemus, quia credimus eum resurrexisse. Ex quo factum est, ut frequentissime Dominus de sua resurrectione locutus sit: ac nunquam fere de passione sua cum discipulis collocutus est, quin de resurrectione loqueretur. Quare cum dixisset: filius hominis tradetur Gentibus, & illudetur, & flagellabitur & conspuetur, & postquam flagellauerint occident eum: ad extremum addidit: & tertia die resurget. Et cum Iudæi ab eo peterent, vt aliquo signo & miraculo doctrinam suam comprobaret, respondit, nullum aliud signum eis datum iri, quam Ionæ Prophetæ signum. Sicut enim fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, sic futurum affirmauit, filium hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.

Actor. 1.

Ioann. 20.

Matth. ult.

Symbolũ Nicenum.

1. Cor. 15.

August.

Matth. 12.
Luc. 11.

¶ Sed dicet Theologus, quæ nam sint scripturæ de resurrectione Christi testantes? permultæ quidem. In primis est illa Psalm. 3 & 70. Ego dormiui & soporatus sum & exurrexi, quia Dominus suscepit me, conuersus uiuificasti me, & de abyssis terræ reuocasti me.

Scripturæ diuinæ de resurrectione Christi loquentes.
Psal. 3.
Psal. 70.

¶ Secunda est illa ex Psalm. 15. Caro mea requiescet in spe quoniam non derelinques animam meam in inferno nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Hæc secunda scriptura certissima est ex uerbis Petri Actor. 2. Applicantis dictam prophetiam hoc modo. Viri Israelitæ audite verba hæc Iesum Nazarenum virum approbatum à Deo in uobis, uirtute & prodigiis, & signis, quæ fecit Deus per illum in medio uestri, sicut uos scitis, hunc definito consilio & præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affligentes interemistis, quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. Dauid enim dicit in eum, nota in eum, Prouidebam Dominum meum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi ne commouear. Propter quod lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Notas mihi fecisti uias uitæ, replebis me iucunditate cum facie tua. Addit Petrus: viri fratres liceat audenter dicere ad uos de Patriarcha Dauid, quoniã & defunctus est, & sepultus est, & sepulchrum eius manet, apud vos usque in hodiernum diem. Propheta igitur cum esset, & sciret, quia iureiurando iurasset illi Deus, de fructu lumbi eius sedere super sede eius, prævidens locutus est de resurrectione Christi. Quia neque derelictus est in inferno, neque caro eius vidit corruptionem. Hunc Iesum resuscitauit Deus, cuius nos omnes testes sumus. Hucusque Petrus Apostolus, cuius interpretatione non potest alia dari uerior, aut certior. Tertia scriptura est Oseæ. cap. 6. in quo depingit prophetice, & tempus resurrectionis & fructum inde secuturum in nobis. Nam dicit, uiuificabit nos, id est, nostram naturam post duos dies, in

Psal. 15.
Actor. 2.

Oseę 6.

die

die tertia suscitabit nos, & uiuemus in conspectu eius. Quoniam tertia die incepit in Christo & multis aliis cũ Christo resurrectio, quæ in nobis omnibus consummabitur, qui morimur in Christo. Quarta & manifesta scriptura est Ionæ. 2. non solum literis & syllabis prophetata, sed & historia rei gestæ in persona Ionæ, prout saluator testatur dicens; Generatio mala & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ. Sicut enim fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus & tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Matthæi. 12. Lucæ. 11. Præter hæc autem Christus sæpius prædixit suam resurrectionem tertia die futuram. Matth. 17. 20. Marci. 9. 10. Lucæ. 9. & 16. & fere quoties mentionem facit imminentis mortis suæ & passionis, statim subiungit. Et tertia die resurget, vt fœda iam passionis promissa temperetur resurrectione.

Ionæ. 2. Matth. 12. Luc. 11. Mat. 17. & 20. Marci. 9. & 10. Luc 9. & 16

Quæstio de possibilitate resurrectionis.

¶ His prædefinitis quæ præparant discipulum ad ueritatem huius mysterii intelligendam, quæstio proponitur, an resurrectio sit possibilis? A parte negante sic arguitur.

A parte negante. Primũ arg.

Nam ueritas fidei nostræ non aduersatur ueritati cognitæ lumine naturali, uerum enimuero consonat, sed est ueritas lumine naturæ cognita & ueluti primum principium animis hominum insitum; quod a priuatione ad habitum non est regressio, de morte ad uitam, de cæcitate ad uisum ergo resurrectio possibilis non est.

Secũdum.

¶ Deinde, communis animi conceptio fallax esse non potest. Est enim à Deo animis omnium hominum impressa, uelut illa lex, quod tibi non uis alteri ne feceris, sed quod homo mortuus non possit resurgere, est communis animi conceptio non solũ inter barbaros rerum ignaros sed etiam inter sapientes, ergo fallax esse non potest.

Tertium.

¶ Tertio, vt sit resurrectio mortuorum possibilis oportet, ut sit possibile, quod idem homo, qui mortuus est ipse idem resurgat, sed hoc fieri non potest: plures enim actiones non possunt terminari ad eundem terminum, sed generatio hominis, & resurrectio, sunt diuersæ actiones, ut de se patet, ergo non possunt terminari ad eundem terminum, ergo non est possibile quod homo genitus, & homo resurgens sit idem homo.

Quartum.

¶ Vltimo, Philosophus summus Arist. lib. 2. de generatione testatur, quod illa, quorum substantia deperit, nõ redeunt eadem secundum numerum, sed substantia hominis deperit in eius morte, alias homo non esset verè mortuus, ergo non uidetur, quod possit idem homo resurgere.

¶ In contrarium est ueritas catholicæ fidei, quæ docet Christum Dominum à mortuis resurrexisse, & confitetur, & credit omnium hominum resurrectionem esse futuram in ultimo die.

1. Conclus. Possibilitas resurrectionis, rationibus doceri nõ potest euidentibus, sed sola fide tenetur. Hebræ. 11.

¶ Pro expositione ueritatis est prima conclusio. Nõ potest rationibus naturalibus euidenter demonstrari, quod resurrectio sit possibilis. Patet, nam quod resurrectio sit possibilis pertinet ad dogmata religionis Christianæ, quæ sola fide tenentur. Hoc enim mysterium superat omnẽ captum & intellectum humanum secundum illud D. Pauli Oculus non uidit, neque auris audiuit, neque in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus se. Vnde Paulus definiens fidem ad Hebræ. 11. sic inquit; Fides est substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium. Id est, persuasio de his, quæ ratione humana uideri & inuestigari non possunt.

¶ Hinc est etiam, quod persuasio huius ueritatis in sacris literis & in sanctis conciliis ad diuinas reuelationes refertur, ob idque in symbolo sub his uerbis ponitur. Christus resurrexit à mortuis secundum scripturas. Harũ enim testimonium dũtaxat efficax, firmum, ac stabile est ad demonstrandam hanc ueritatem vsque in finem mundi. Nã iam sunt mortui Apostoli, quibus Dominus sæpesæpius apparuit a morte suscitatus, & comedit cum illis. Sunt etiam defunctæ mulieres quibus Angeli resurrectionem Christi annunciauerunt & cum quibus collocutus est Christus, quibusque præcepit, vt Euangelium suæ resurrectionis ad Apostolos referrent.

¶ Hinc etiam per mortem emigrarunt quingenti illi fratres, quibus ipse Christus apparuit, vt testatur Paulus. Sunt etiam demortui illi qui in monte Oliueti uiderunt Dominum ascendentem in cœlum. Mortuus est & D. Stephanus, qui cum pateretur vidit Iesum stantem a dextris uirtutis Dei. Mortuus est quoque abortiuus ille discipulus q quidã minimus Apostolorum indignus vocari Apostolus, cui apparere Dñs de cœlo dignatus est. Sed quãquam testes isti mortui sunt, reliquere nobis testimonium certissimum sanguine suo sigillatum & rubricatum. Sunt præterea diuina oracula, quæ hoc verbum resurrectionis expresse nobis patefaciunt, de quibus paulo ante dictum est.

2. Conclu. Possibilitas resurrectionis potest rationibus probabilibus suaderi.

¶ Secunda conclusio. Quod resurrectio sit possibilis potest probabiliter suaderi rationibus & exemplis humanitus consideratis.

¶ In cuius rei declarationem prius constituam modũ, quo Theologi scholastici huius resurrectionis possibilitatem suadere nituntur.

¶ Deinde quid sancti Patres de hac re excogitauerunt in medium adducam. Sunt enim in hac disputatione longe diligentiores, vtpotè quibus cum Paganis erat acerrima, difficillimaque concertatio de hoc uerbo resurrectionis ex mortuis. Sed ut ad rem ipsam deueniamus.

Durandus

Durandus in 4. dis. 43. q. 1. sic lucidissime procedit, statuto primum, quod in homine non sit alia forma, quam rationalis anima; tunc ponit huius rei primam persuasionem.

Rationes quibus vtũtur scholastici pro resurrectiõe. 1. Ratio.

Quia secundum quod habetur octauo metaphysicæ, non est alia quærenda causa seu ratio quare ex materia & forma fiat unum, præter agens, quod introducit formam in materiam. Ex hoc sic arguitur, manentibus principiis essentialibus rei corruptæ, scilicet, materia & forma eisdem secundum numerum & agente, quod potest illa unire, possibile est rem corruptam eadem numero reparari, sed corrupto homine remanent principia essentialia eius eadem quæ prius, scilicet materia & forma, & Deus qui potest illa unire, ergo homo corruptus potest idẽ numero reparari. Maior patet, quia sicut corruptio compositi est per separationem suarum partium, siue post corruptionem partes remaneant, siue non, ita eius reparatio est per hoc quod ab inuicem partes eius reuniãtur, quæ si ut prius eædem sint, & compositum erit idem quod prius. Minor patet similiter, quia corrupto homine remanet materia, quæ est ingenerabilis & incorruptibilis, sicut dicitur in fine primi Physicorum, remanet etiam anima rationalis, quæ supponitur incorruptibilis, & esse sola forma substantialis hominis, Deus etiam illa potest vnire, quia potest omne quod non implicat contradictionem, formam autem vniri materiæ non implicat contradictionem, imo habet magnam aptitudinem, cum forma sit de se nata perficere materiã, & materia sit de se nata perfici a forma, ergo.

Arg. 1. contra rõnem.

¶ Sed contra rationem istam instatur dupliciter Primo, quia non est eadem res numero, vbi non est idem esse numero. sed homo reparatus & prius existens non habet idẽ esse numero, ergo non est idem homo numero. Maior de se patet, sed minor probatur, quia sicut generatio est de non esse ad esse, ita corruptio est ab esse ad non esse, sed in generatione non esse tollitur, & esse acquiritur, ergo in corruptione esse tollitur, & non esse acquiritur, sed esse hominis corrupti non reparatur idem secundum numerum, vel saltem præcedens ratio hoc non probat, quia non dicit aliquid idem numero redire, nisi per hoc quod partes eius remaneant, ergo.

Arg. 2.

¶ Secundo sic, quia videtur quod si illa ratio esset bona, posset dici, quod resurrectio posset fieri sola uirtute naturæ, nec requireretur ad eam aliqua actio Dei præter illam, qua Deus conseruat res in esse, quia maior est inclinatio formæ ad materiam, quam inclinatio corporis naturalis, ad locum suum, sed corpus naturale extra locum suum existens, puta graue existens sursum ad hoc quod descendat deorsum non requirit aliquid per se mouens, sed solum remouens prohibens (vt apparet ex octauo Physicorum) quia ad naturam grauis conseruatam in esse per se sequitur talis motus remoto prohibente, ergo similiter ad hoc quod forma separata a materia, vt anima, reuniatur materiæ, non requiritur aliquod agens effectiue & per se, quod noua actione uniat ipsam materiæ, sed sufficit cõseruatio naturæ eius ad quam sequitur talis unio naturaliter remotis dispositionibus contrariis a materia, quæ

prohibebant

prohibebant vnionem.

¶ Istæ autem remouentur in generatione singulorũ hominum, ergo videtur, quod in generatione singulorum hominum animæ quæ erant separatæ naturaliter materiæ vniantur.

Ad primũ. ¶ Ad primum argumentum istorum dicendum, quod non concludit siue esse sit aliquid additum supra essentiã siue unum cum essentia. Si enim sit additum essentiæ, tunc non competit composito nisi ratione formæ, per materiam enim compositum non habet aliquod esse actuale de quo loquimur, sed tãtum posse, ita vt materia primo recipiat formam, & mediante forma esse actu sic quod forma est immediatum receptiuum ipsius esse, & ratio recipiendi ipsi materiæ, & hoc modo corrupto homine non corrumpitur esse, sed manet in anima separata, & idem redit anima reunita. Et quod dicitur contra hoc quod per corruptionem esse amittitur, verum est, non tamen vt omnino non sit, sed vt nõ sit esse compositi quod corrumpitur. Quod si dicatur, quod oportet ipsum corrumpi omnino vt non sit, sicut in generatione oportet esse acquiri, ita vt de nouo sit. Dicendum quod non ualet, quia secũdum Philos. 12. metaph. causæ formales non præexistunt generato: forma enim quæ est terminus generationis nullo modo pexistit generationi aut genito, post corruptionem tamen nihil prohibet aliquam formam remanere, vt ibidem dicitur, & idem est de esse consequente formã. Et sic patet, quod non oportet esse hominis simpliciter corrumpi corrupto homine. Dato etiam quod corrumperetur, nec iteraretur idem numero, non propter hoc sequeretur, quod non rediret idem homo numero, quia secundum hanc viam esse non pertinet ad essentiam, sed est aliquid posterius consequens eam, & ideo facta uariatione in esse non oportet necessario uariationem fieri in essentia. Si autem esse sit idem cum essentia, tunc per resurrectionem redibit idem numero, propter rationem prius factam, quia esse vel est idem materia, vel cum forma, uel cum toto composito. Sed quidquid istorum detur habetur propositum, quia tam materia, quam forma hominis remanent, & compositum etiam idem redit propter idẽtitatem partium, quare & esse similiter redit, si sit idem cũ composito.

Ad secũdũ ¶ Ad secundum dicendum concedendo totum processum rationis usque ad illud, quod dicitur, quod in generatione singulorum hominum remouentur ea, quæ impediunt animam separatam uniri materiæ, hoc enim nõ est verum licet enim materia prima secundum se nata sit recipere omnem formam, non tamen vt subest virtuti talis motoris (scilicet virtuti formatiuæ, quæ est in semine) sic enim disponitur solum ad susceptionem animæ de nouo creatæ, quia in actionibus naturalibus semper disponitur materia ad formam recipiendam nondum existẽtem, sed de nouo producendam. Cursus enim naturæ non habet quod forma, quæ est terminus generationis, uel cuiuslibet actionis naturalis præexistat generationi vt habetur 12. metaph. Item si per agens naturale disponeretur materia ad susceptionem animæ separatæ, qua ratione disponeretur ad unam, eadem ratione disponeretur ad aliam & ad quamlibet, non est dicendum quod ad quamlibet, quia qua ratione reciperetur una, eadem ratione oẽs, quod non est possibile ergo ad nullam.

Secunda ratio. ¶ Secunda ratio principalis talis est. Qui potest maius potest & minus in his saltem in quibus minus includitur in maiori, sed maius est principia hominis producere, & producta unire quam ipsa supponere producta, & ipsa vnire solum, hoc enim includitur in primo, sed Deus potuit principia essentialia hominis producere, & producta unire, sicut & fecit in prima rerũ creatione, ergo a fortiori ratione potest principia essentialia hominis iam producta & manentia vnire, quod est hominem iam corruptum reparare.

Arg. cõtra secundam rationem. ¶ Sed contra hoc diceret aliquis, quia uidemus qđ agẽs naturale põt producere formam, & producendo unire, quã tamen productam & præexistentem non põt unire materiæ. Si.n. esset aliqua forma substantialis uel accidentalis separata a materia uirtute diuina, agens naturale nõ posset eam vnire materiæ, ergo dato quod Deus possit principia essentialia hominis producere & producendo vnire, non sequitur tamen quod possit ea producta & existentia unire ad inuicem.

Solutio argumenti. ¶ Sed dicendum ad hoc quod non est simile de Deo, & agente naturali, quia Deus habet virtutem super formã, siue sit in materia, siue separata, agens vero naturale non habet virtutem super formam separatam à materia, quia omnis actio agentis naturalis circa materiam est, & ideo ad ea, quę sunt a materia separata nullo modo attingit. Ex quo potest sic argui Nihil potest facere vnionem aliquorum cuius uirtus & actio non attingunt ambo extrema vnionis, sed uirtus seu actio naturalis agentis non attingit formam a materia separatam, siue sit separata ex natura propria (vt anima humana) siue uirtute diuina, vt aliæ formæ immateriales siue substantiales, siue accidentales, virtus autem & actio diuina se extendunt æqualiter ad formam separatam, & non separatam, quare uirtus diuina potest vnire formam separatam, non autem uirtus naturalis agentis; quod ergo dictum fuit prius, quod maius est producere, & producta unire, quam solum vnire præexistẽtia, uerum est de agente, cuius virtus se extendit ad formam separatam sicut ad non separatam. Tunc enim vnũ includitur in altero, sicut minus in maiori.

Tertia ratio. ¶ Tertia ratio principalis est illa. Non est difficilius animam intellectiuam reuniri corpori postquam fuit separata, quam si fuisset producta per se existens ante corpus, quia non minorem ordinem, nec minorem inclinationẽ habet ad corpus anima, quæ iam fuit corpori vnita, quam si nũquam fuisset corpori unita, sed Deus potuit animam intellectiuam producere per se existentem antequam fuisset corpori coniuncta & postea corpori vnire. Hoc enim

Augusti. Aug. sensit de anima humana primi hominis, scilicet qđ fuit producta cum Angelis, & sexta die in formatione hominis corpori fuisse unitam, ergo multo fortius potest Deus animam à corpore separatam corpori reunire, quod est hominem corruptum reparare per resurrectionem. Patet, ergo quod si in homine non sit alia forma substantialis præter animam intellectiuam & illa sit incorruptibilis quod Deus potest ipsum corruptum ipsum eundem numero reparare, & idem esset si in homine esset corporeitatis forma ingenerabilis & incorruptibilis, vt quidam posuerunt. Patet etiam, quod talis reparatio non esset naturalis, quamuis esset uia ad naturam, quia esset via ad formam, quę potissime dicitur natura, tum quia non esset a principio actiuo naturali, tum quia non esset secundum modum & ordinem naturalem. Hæc Durandus.

Rationes quibus vtũtur sancti pro resurrectione. ¶ Sed iam producamus in medium quæ patres sancti de hac re excogitauerunt. Nam quamuis hoc mysterium de resurrectione ex fide certissimum sit, multum tamẽ proderit, per rationes & exempla quæ sancti Patres excogitauere, ostendere id quod fides credẽdum proponit à natura & ab humanæ mentis intelligentia non abhorrere

Ratio Diui Pauli. Itaque Apostolus, quærenti quomodo resurgent mortui, sic respondit 1. Corinth. 15. Insipiens tu, quod seminas, non viuificatur, nisi prius moriatur: & quod seminas, nõ corpus quod futurum est, seminas, sed nudum granum, vt puta tritici, aut alicuius cæterorum. Deus autem dat illi corpus sicut uult. Et paulo post inquit: Seminatur in corruptione, surget in incorruptione. Obserua tãtam rem Apostolũ solis a natura acceptis exemplis, ac similitudinibus probare, ut eos qui id non aduertunt insipientes & stultos appellet, quasi rem ita patentem non intelligant. D. Augustinus in multis locis suorum operum resurrectionem carnis esse possibilem uariis argumentis demonstrat. Probat in primis libro 12. super Gen. c. 35. ex naturali animarum appetitu his uerbis. Si quem mouet, quid opus sit spiritibus defunctorum corpora sua in resurrectione recipere, si potest eis etiam sine corporibus summa illa beatitudo præberi: difficilior quidem quæstio est, quam ut perfectè possit hoc sermone finiri. Sed tñ minime dubitandum est, & raptam hoĩs a carnis sensibus mentem, & post mortẽ ipsa carne deposita, & transcensis etiam similitudinibus corporalium, nõ sic uidere posse incõmutabilem substãtiam vt sancti angeli vident, siue alia latentiore causa, siue, idõ quia

inest illi naturalis quidam appetitus corpus administrandi: quo appetitu retarditur quodammodo ne tota intentione pergat in illud summum cœlum, quandiu non subest corpus, cuius administratione appetitus ille conquiescat.

Rationes Augustini.

¶Idem etiã probat libro de Catechismo, sermone primo, Non fuistis, & estis, & non resurgent mortui qui fuerunt? Si ergo potens est Deus facere quod non fuit, non potest reparare quod fuit? non dubitet charitas, etsi non apprehendit infirmitas. Et lib. de verbis Domini, sermone vltimo. Puto quia cum dicitur, Deus mortuos suscitaturus est: non res incredibilis dicitur, quia de Deo, nõ de homine dicitur. Magna res est & incredibilis, sed nõ sit incredibilis, quia Deus est qui facit. Ille suscitabit te, qui creauit te. Non eras & es, & factus non eris? absit, ne credas. Mirabilius aliquid fecit Deus quando fecit quod non erat, quàm faciet reparaturus quod fuerat. Et in Epistola ad Consentium. Si Deus potest addere quod nõ erat in vno semine, multo magis potest reparare quod fuerat in hominis corpore. Libro de sex quæst. ad Deo gratias, quęstione prima. Christi corpus nõ dissolutum tabe atque putredine, die tertio resurrexit, nostra vero post longum tempus, ex eis in quæ soluta discesserant cõfusione, reparabuntur, humanæ facultati vtrumq; impossibile est, diuinæ autem potestati facillimum est. Incredibilia sunt hæc quibusdam, quia incaperta, cum omnis natura rerum tam sit plena miraculis, vt nõ quasi facili peruestigatione rationis sed eundem consuetudine, nulla non sint, atque ob hoc, nec consideratione, nec inquisitione digna videantur. Nam ego & quicunque mecum inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt intelligere moliuntur, aut nõ minus aut amplius admiramur in vno seminis tam paruulo grano, omnia quæ laudamus in arbore tanquam mortua latuisse: quam mundi huius tam ingentem sinum quæ de corporibus humanis dum dilabuntur assumit, resurrectioni futuræ tota & integra redditurum. Libro secundo de consolatione mortuorũ ca. 4. Si quis requirit a me dubius & incredulus quomodo mortui resurgent, quo autem corpore venient: respondeo ei ore atq; verbis Apostoli. Insipiens, tu quod seminas, non viuificatur, nisi prius moriatur: & quod seminas granum tritici aut alterum cuiusque seminis, mortuum & aridum, sine humore, cum putrefactum fuerit, fœcundum surgit, sitq; vestitum folliculis, aristis armatum. Qui ergo granum tritici suscitat propter te, non poterit te suscitare propter se; qui solem suum quotidie quasi de sepulchro noctium suscitat, & lunam veluti de interitu reparat, & tempora recedentia reuocat ad vtilitatem nostram: nos ipsos, propter quos omnia reparat, non requiret, & cineres patietur extingui, quos suo flatu accendit, & quos suo spiritu animauit, & non perpetuo iam viuat homo, qui illum pie & cognouit & coluit? Si iterum dubitas quomodo possis reparari post mortẽ, & restitui post cineres & ossa consumpta. O homo si dicere velimus, quid fuisti ante quam in matris vtero conciperetis, nihil vtique. Deus ergo qui te creauit ex nihilo, nonne facilius poterit reparare de aliquo? nonne facilius potest facere, quod ante iam fuit, qui potuit creare quod non fuit? qui te ex gutta informis liquoris in tuæ matris vtero in neruos, venas & ossa iussit excrescere, poterit mihi crede, de vtero terræ iterũ generare. Sed times ne forte tua ossa arida pristina carne non possint vestiri. Noli secundum fragilitatẽ tuam Dei existimare maiestatem. Deus ille omnium creator, qui vestit arbores foliis, & terras floribus, poterit & tua ossa illo certo veris tempore in resurrectione vestire. Dubitauerat aliquando de hoc ipso propheta Ezechiel, & interrogatus a Domino, vtrum viuerent ossa arida quæ videbat dispersa per campum, respondit, tu scis. Sed postquã Deo iubente & ipso prophetante vidit ossa ad sua loca & ad iuncturas currentia, postquã vidit ossa arida neruis ligari, venis intexi, carne contegi, cute vestiri, postea prophetauit de spiritu. Et veniens spiritus vniuscuiusque intrauit in corpora illa iacentia, & surrexerunt, & mox steterunt. Sic confirmatus de resurrectione Propheta, scripsit visionem, vt ad posteros tan-

Ezech. 37.

tæ rei cognitio perueniret. Merito ergo clamat Isaias. Exurgent mortui, & resurgent qui in monumentis sunt; & lætabuntur qui sunt in terra. Ros enim qui abs te est, sanitas est illis. Verè enim sicut rore madefacta semina germinant & exurgunt. Sic rore Spiritus sancti ossa fidelium visitata, cum suo corpore, & in æternam gloriam germinabunt. Isa. 26.

¶Sed dubitas quomodo de paruis ossibus totus possit homo restitui. Reuera tu ex modica scintilla ignis, ingentem suscitas flammam: Deus non poterit ex modico cineris fermento totum corpusculi tui redintegrare conspersum? nam si dicas. Nunquam comparent reliquiæ carnis ipsius. Forsitan enim aut igne combustæ sunt, aut a bestiis deuoratæ sunt. Hoc primũ scito, quia quidquid consumitur in terræ visceribus continetur, vnde rursus poterit Deo præcipiente produci. Nam & tu cum non appareat semen ignis, adhibes lapillum & modicũ ferri, & excutis de visceribus lapilli quantum opus est ignis. Quod ergo per tuam industriam & sapientiam, quam tibi Deus ipse concessit, tu facis vt producas quod non apparet: maiestas illa diuina facere sua virtute non poterit, vt quod interim non videtur excitat? mihi crede, potest omnia Deus. Hoc tantum require, verum promisisse facere resurrectionem, & cum promissam tantorum didiceris testimoniis, imo cum ipsius Christi Domini certissimam teneas cautionem, confirmatus fide mortem desine iam timere. Qui enim timet adhuc non credit: qui enim non credit, peccatum contrahit insanabile: quia sua incredulitate Dominum, aut impotentem, aut certè asseuerat mendacem, sed non ita beati Apostoli, non ita sancti martyres probant. Apostoli propter hanc prædicationem resurrectionis dum Christum resurrexisse prædicant, & ipsos mortuos suscitandos annunciant, nec mortem, nec tormenta recusauerunt, nec cruces. Si ergo in ore duorum & trium stat omne verbum, resurrectio mortuorũ, cui tot & tam idonei testes existunt, qui cum effusione sanguinis testimonium dicunt, quomodo potest in dubium reuocari? Sancti enim martyres, si non habuissent certam spem resurrectionis, non itaq; per tantos cruciatus & pœnas mortem pro lucro maximo suscepissent. Non enim cogitabant supplicia præsentia, sed futura præmia sequutura. Idem persequitur latissime libro de verbis Apostoli sermone trigesimoquarto: idem libro de catechizandis rudibus cap. 27. & lib. de Symbolo versus finem cap. 11. Sed & D. Ambrosius in lib. de fide resurrectionis idem probat luculenter multis argumẽtis ex omni literatura adductis. Diuus quoque Gregorius lib. 14. moralium cap. 30. idem argumentum pertractat. Et vt in summa referantur istorum Patrum rationes omnes ferè ad istas reducuntur. In primis cum anima immortalis sit, & tanquã pars hominis ad humana corpora naturalem propensionem habeat, eam a corpore seiunctam perpetuo manere, præter naturam existimandum est, quoniam vero, quod naturæ aduersatur ac violentũ est, diuturnum esse non potest, consentaneũ iure videtur, vt denuo cum corpore coniungatur, ex quo etiam sequitur, vt corporum resurrectio futura sit. Quo quidem argumentandi genere Saluator ipse noster vsus est, cum aduersus Sadducæos disputans, ex animarum immortalitate corporum resurrectionem conclusit. Deinde cum malis supplicia, bonis præmia a iustissimo Deo sint proposita, ex illis vero quam plurimi, ante quam debitas pœnas persoluant, ex his magna ex parte nullis affecti virtutis præmiis e vita decedant: necesse est iterum animas cum corporibus coniungi, vt sceleribus, aut rectè factis, corpora, quibus veluti peccati socius homines vtuntur, vna cum anima pœna aut præmio afficiantur. Qui locus diligentissime tractatus est a sancto Chrysostomo in homil. 50. ad populum Antiochenum. Quare Apostolus cum de resurrectione dissereret, si in hac vita, inquit, tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Quæ quidem verba nemo ad animæ miseriam referri existimabit, quæ cum immortalis sit, quamuis corpora non resurgerent, in futura tamen vita beatitudine frui posset. Verum de toto homine intelligenda sunt.

Rationes Ambrosij, & D Gregorij.

Chrysost. hom. 50.

Nisi enim corpori debita pro laboribus præmia reddantur, necesse est, vt qui, quemadmodũ Apostoli, tot ærumnas & calamitates in vita perpessi sunt, omnium sint miserrimi. Idem vero multo apertius docet ad Thessalonicenses his verbis: Gloriamur in Ecclesijs Dei pro patientia vestra, & fide in omnibus persecutionibus vestris, & tribulationibus, quas sustinetis in exemplum iusti iudicij Dei, vt digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini: si tamen iustum est apud Deum retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant, & vobis, qui tribulamini, requiem nobiscum in reuelatione Domini Iesu de cœlo, cum Angelis virtutis eius, in flamma ignis dantis vindictam iis, qui non nouerunt Deum, & qui nõ obediunt Euangelio Domini nostri Iesu Christi. Adde etiam, non posse homines, quamdiu anima a corpore seiuncta est, plenam felicitatem, & bonis omnibus cumulatam adipisci, vt enim quælibet pars à toto separata, imperfecta est: ita etiam anima, quæ corpori non est adiuncta. Ex quo sequitur vt illi ad summam felicitatem nihil desit, corporum resurrectionem necessariam esse.

Tertia cõclusio.

¶Tertia conclusio, possibilitas resurrectionis ex diuinis scripturis efficaciter probatur. Hæc conclusio liquidò constat ex scripturis diuinis, quas in principio huius articuli adduximus ad probandam Christi resurrectionem.

Ad argumenta. Ad primũ, & ad secundum.

¶Sed iam tempus est, vt argumenta in principio posita euidenter dissoluamus. Ad primum, & ad secundum dicendum, quod resurrectio mortuorum non aduersatur neque his, quæ lumine naturali sunt nota, neque communi hominum conceptioni. Nam lumen rationis naturale & cõmunis omnium hominũ consensus tantummodo docet, quòd resurrectio mortuorũ fieri non potest per virtutẽ naturæ, huic autem nõ contradicit, quòd supernaturali virtute fieri possit. Multa enim Deus potest facere pro sua omnipotenti virtute, quæ humana mens capere nõ potest. Certè nõ esset Deus omnipotens ille, qui solũ posset facere, quæ humana mens inuestigare possit.

Ad tertiũ.

¶Ad tertium argumentũ dicendum, quòd plures actiones per quarum quamlibet producitur terminus actionis, ita vt sit, & non solum vt sit in hoc, non possunt terminari ad eundem terminum numero, sed secundũ multiplicationem talium actionum est multiplicatio terminorum. si autem sint tales actiones per quarum neutram acquiratur terminus, vt sit per se, sed solum vt sit in alio, vel aliud in ipso, vel si per vnam illarum acquiratur terminus vt sit, per aliam vero non acquiratur vt sit, sed solum vt sit in hoc, vel aliud in ipso, tales actiones possunt esse ad eundem terminum numero, sicut patet in motibus localibus, quia enim per motum non acquiritur locus vt sit, sed solum vt mobile sit in loco, ideo plures motus possunt esse ad eundem locum, sic est ita quòd generatio & resurrectio sunt tales actiones, quòd per generationem acquiritur terminus, vt sit siue completiue, siue dispositiue, per resurrectionem vero non acquiritur vt sit, sed solum vt sit in hoc, hoc est, vt forma sit in tali materia, & ideo hæ duæ actiones possunt ad eundem terminum numero terminari, illud autem magis patebit inferius. Secundo respondetur, quòd generatio & resurrectio sunt duæ actiones diuersæ secundum speciem, quæ proinde habent duos terminos diuersos secundum speciem. Prioris terminus est homo generatus, posterioris vero est homo exsuscitatus.

Ad vltimum.

¶Ad vltimum dicendum, quòd dictum Philosophi veritatem habet in his, quorum substantia deperit, non solum quo ad totum compositum, sed etiam quo ad aliquam eius partem, scilicet quo ad formam, quæ per corruptionem cedit in potentiam materiæ, qualia sunt generabilia omnia & corruptibilia præter hominem, si autem habeat veritatem in omnibus generabilibus & corruptibilibus, oportet quòd hoc intelligatur quo ad actionem naturæ, & non quo ad virtutem diuinam, quæ præter cursum naturæ multa facere potest.

Testimonia resurrectionis Domini.

¶Alia quæstio, num resurrectio Christi facta fuerit? Cuius rei veritas cum sit contingens non potest probari, nisi ex testimoniis, & ex facti euidentia. Complures tamen testes habemus, qui testantur Christum resurrexisse ex mortuis, atque dedisse suæ veræ resurrectionis signa euidentissima, se enim visibilem præbuit, non tantum Apostolis & mulieribus, sed & quingentis simul fratribus, vt Paulus refert, & multis qui aderant quãdo cœlum ascendit. Insuper se palpabilem Thomæ exhibuit, manus & latus ei ostendens, vt esset fidelis, & non incredulus. Hinc ille Thomæ clamor maxima ratione obortus, quo ait, Dominus meus & Deus meus. Attestati sunt quoq; ipsius Christi resurrectionem cœlestes spiritus, qui mulieribus dixerunt. Iesus, quem quæritis, non est hic, surrexit & præcedet vos in Galilæam. Sed ne relatione mulierũ tantummodo attestatio Angelorum nobis innotesceret, proinde ascendente Christo iidem Angeli obstupescentem turbam his verbis sunt allocuti. Viri Galilæi: quid admiramini, aspicientes in cœlum; hic Iesus, qui assumptus est a vobis in cœlum, sic veniet quemadmodum vidistis eum ascendentem in cœlum. Atqui hoc verbum resurrectionis Christi, Apostoli prout viderant, nõ solum verbis, sed prodigiis multis, & tandem vitæ discrimine comprobarunt. Et ad tollendam omnem suspicionem temeritatis & fraudis, quæ ex hac attestatione Apostolis posset ascribi sapienter arguit Paulus dicens. Nisi Christus surrexisset, præbuissetq; nobis resurrectionis spem certam, miserabiliores essemus cunctis hominibus. Verus etenim Christianus ab omnibus voluptatibus carnis se abstinet, vt illis fruatur bonis, quæ in alia vita iustis hominibus sunt præparata. Hinc merito Apostoli & Euangelici viri omnes, qui ab omnibus voluptatibus corporeis abstinent, vt incorruptibilem coronam illam accipiant, nisi ipsam post resurrectionem promissam plenissime a toto homine fruendam consequerentur, vere essent miserabiliores omnibus aliis creaturis, quæ saltem aliqua voluptate potiuntur. Nec parum firmitatis habet hæc veritas, quæ ab omnibus non depravatis suscipitur, omni lege asseritur, ab omnibus expectatur, nisi sint aliqui tot sceleribus coinquinati, vt nullam sibi futuram vitam persuadeant, nullum tantorum scelerum iudicem. Horrida enim scelera, vt quidam Philosophus ait, omnem fidem, omnem Deum, omnem denique iudicem ab excæcatis mentibus auferunt. Ex his, quæ attulimus testimoniis, & ex euidentia facti satis probatum existimo resurrectionem Christi iam esse factam. Quanquam & alia præclara testimonia in sequentibus subiiciemus.

Quomodo sit euidens euidentia facti Christum surrexisse ex mortuis, & tamen sit articulus fidei.

Sed dicet Theologus, quomodo verum est id, quod diximus fuisse euidens euidentia facti, Christum Dominum resurrexisse, cum hæc sit veritas fidei, quæ sola fide tenetur? Huic percunctationi duo respondeo. Alterum est, quòd discipuli Domini qui viderunt Christum mortuũ, & post modum a mortuis suscitatum, aliud viderunt, & aliud crediderunt. Viderunt quidem hominem illum, qui mortuus fuerat a mortuis exsuscitatum, crediderunt vero illum hominem esse verum Deum, & propria virtute a mortuis resurrexisse. Hoc est primum responsum. Alterum est, esse quædam mysteria fidei nostræ, quæ antequam facta sunt fide sola tenentur, vt quod resurrectio sit futura, verum postquam facta sunt iam oculis videntur, sicut qui viderunt Lazarum mortuum, & postea vitæ restitutum, euidenter cognouerunt eum a mortuis resurrexisse. Hæc de isto articulo.

ARTICVLVS SECVNDVS.

295 Sup.q.51.ar.4. Et 3.d.21.q.2.art.2. Et d.22.q.5.ar.2.q.2.ad 1. Et op.3.c.543. Et op.60.ca.50.circa fi. Et Psa.15.co.6. Et Ioã.2.lec.3.

Vtrùm fuerit conueniens Christum tertia die resurgere.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd non fuerit conueniens, Christum tertia die resurgere. Membra enim debent capiti conformari. Sed nos qui sumus membra Christi, non resurgimus a morte tertia die, sed nostra resurrectio differtur vsq; ad finem mundi. Ergo videtur, quòd

Christus, qui est caput nostrum, non debuerit tertia die resurgere: sed debuerit eius resurrectio differri vsque ad finem mundi.

¶ 2. Præterea, Act. 2. dicit Petrus, quòd impossibile erat Christum detineri ab inferno & morte. Sed quandiu aliquis est mortuus, detinetur a morte. Ergo videtur, quòd Christi resurrectio non debuerit differri vsque ad tertiam diem, sed statim eadem die resurgere, præcipuè cùm glo. supra ✱ inducta, dicat, nullam esse vtilitatem in effusione sanguinis Christi, si non statim resurgeret.

arti præce. in cor.

¶ 3. Præterea, Dies incipere videtur ab ortu solis, qui sua præsentia diem causat. Sed ante ortum solis Christus resurrexit: dicitur enim Ioann. 20. Quòd vna Sabbathi Maria Magdalene venit mane, cum adhuc tenebræ essent, ad monumentum, & tamē Christus iam resurrexerat: quia sequitur. Et vidit lapidem sublatum a monumento. Non ergo resurrexit Christus tertia die.

Sed contra est, quod dicitur Matt. 20. Tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget.

Respondeo dicendum, quòd (sicut dictum est ✱) resurrectio Christi necessaria fuit ad instructionem fidei nostræ. Est autem fides nostra & de diuinitate & humanitate Christi: non enim sufficit alterum sine altero credere, vt ex prædictis patet. ✱ Et ideo ad hoc, quòd confirmaretur fides de veritate diuinitatis ipsius, oportuit, quòd citò resurgeret, & eius resurrectio non differretur vsque ad finem mundi. Ad hoc autem quòd confirmaretur fides de veritate humanitatis & mortis eius, oportuit moram esse inter mortem & resurrectionem, si enim statim post mortem resurrexisset, videri posset quòd eius mors vera non fuerit, & per consequens nec resurrectio vera. Ad veritatem autem mortis Christi manifestandam, sufficiebat quòd vsque ad tertiam diem eius resurrectio differretur: quia non contingit, quin infra hoc tempus, in homine qui mortuus videtur cùm viuat, appareant aliqua indicia vitæ. Per hoc etiam quod tertia die resurrexit, commendatur perfectio ternarii: qui est numerus omnis rei, vtpote habens principium, medium, & finem: vt dicitur in primo de Cælo. ✱ Ostenditur etiam secundum mysterium, quòd Christus una sua morte corporali, quæ fuit lux propter iustitiam, duas nostras mortes destruxit, scilicet corporis & animæ: quæ sunt tenebrosæ propter peccatum. Et ideo die integra & duabus noctibus permansit in morte, ut Augu. ✱ dicit in quarto de Trinit. Per hoc etiam significatur, quòd per resurrectionem Christi, tertium tempus incipiebat, nam primum fuit ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia. Incepit etiam in Christi resurrectione, tertius status Sanctorum: nam primus fuit sub figuris legis: secundus sub ueritate fidei: tertius erit in æternitate gloriæ, quam Christus inchoauit resurgendo.

ar. præced.

2. 2. q. 2. ar. 7. & 8.

li. 1. tex. 2. to. 2.

lib. 4. ca. 5. to. 3.

Ad primum ergo dicendum, quòd caput & membra conformantur in natura, sed non in uirtute: excellentior est enim uirtus capitis, quàm membrorum. Et ideo ad demonstrandam excellentiam uirtutis Christi, conueniens fuit, ipsum tertia die resurgere, aliorum resurrectione dilata usque ad finem mundi.

Ad secundum dicendum, quòd detentio coactionem quandam importat: Christus autem nulla necessitate mortis tenebatur astrictus, sed erat inter mortuos liber. Et ideo aliquandiu in morte mā sit: non quasi detentus, sed propria uoluntate, quandiu iudicauit hoc esse necessarium ad instructionē fidei nostræ. Dicitur autem statim fieri quod fit breui interposito tempore.

Ad tertium dicendum, quòd (sicut supra dictum est ✱) Christus resurrexit circa diluculum illucescente iam die, ad significandum, quòd per suam resurrectionem nos ad lucem gloriæ inducebat: sicut mortuus est aduesperascente iam die, & recedente in tenebras, ad ostendendum quòd per suam mortem destrueret tenebras culpę & pœnæ. Et tamen dicitur tertia die resurrexisse, accipiendo diem pro die naturali, qui continet spatium 24. horarum. Et sicut dicit August. ✱ in 4. de Trinit. nox usque ad diluculum quo Domini resurrectio declarata est, ad tertium pertinet diem: quia Deus, qui dixit, de tenebris lucem clarescere, ut per gratiam noui Testamenti, & participationem resurrectionis Christi, audiremus: Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino: insinuat nobis quodammodo, quòd a nocte dies sumat initium. Sicut enim primi diei propter futurum hominis lapsum a luce in noctem: ita isti propter hominis reparationem a tenebris ad lucem cō putantur. Et ita patet, quòd etiam si media nocte surrexisset, posset dici eum die tertia surrexisse, intelligendo de die naturali. Nunc autem cum diluculo surrexerit, potest dici, quòd tertia die resurrexit, etiam accipiendo diem artificialem, quæ causatur ex præsentia solis: quia iam sol incipiebat aerē illustrare. Vnde & Marc. ultim. dicitur, quòd mulieres uenerunt ad monumentum orto iam sole. Quod non est contrarium ei quod Ioan. dicit. Cū adhuc tenebræ essent: ut Augu. ✱ dicit in li. de consensu Euangelistarum: quia die surgente reliquiæ tenebrarum tanto magis extenuantur, quantò magis oritur lux. Quod autem dicitur Marci ultimo. Orto iam sole, non sic accipiendum est, tanquam iam sol ipse uideretur super terram, sed tanquam de proximo adueniente in has partes.

q. 51. art. 4. ad 3.

li. 4. c. 6. an te med. to. 3.

li. 3. c. 24. & ter prio & med. to. 4.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio est affirmatiua. Et patet ex illo Matthæi. 20. Tradent eum gentibus ad illudendum & flagellādum, & crucifigendum, & tertia die resurget. Probatur etiam, quia ad confirmationem nostræ fidei oportuit cito resurgere, vt de veritate diuinitatis eius constaret. Sed aliquam moram esse oportebat inter mortem, & resurrectionem, vt veritas humanitatis etiam confirmaretur. Nam si statim resurrexisset, videretur, quod eius mors,

Conclusio Matt. 20.

non iuisset vera: & per hoc, quod fuit tertia die commendatur perfectio ternarij, qui est numerus omnis rei, vt habens principium, medium, & finem. Ostenditur etiam mysterium, quod Christus vna morte sua, quæ lua fuit propter iustitiam duas nostras mortes destruxit, scilicet corporis, & animæ, quæ tenebrosæ sunt propter peccatū: vnde vna die integra & duabus noctibus in morte permansit. Per hoc etiam designatur, quod per Christi resurrectionem tertium tempus incipiebat. Nam primum fuit ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia Incepit etiam in Christi resurrectione tertius status sanctorū. Nam primus fuit sub figuris legis, secundus sub veritate fidei, tertius erit in æternitate gloriæ quam Christus resurgendo inchoauit.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Qūo Christus resurrexit tertia die.

QVod Christus Dominus resurrexerit tertia die non solum patet ex Symbolo fidei, verum ex sanctis scripturis. Nam triduana mors Domini passim & prædicta est, & præsignata per Prophetas. Ionæ enim Prophetæ typus quo spectet, ipse Dominus indicauit, cum ait ad Iudæos: generatio, hæc generatio nequam est; signum quærit, & non dabitur ei nisi signum Ionæ Prophetæ. Sicut enim Ionas fuit in ventre Ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita oportet esse filium hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus, quod per synecdochen intelligitur. Nam vt dictum est supra q. 51. artic. vltimo. Christus solū fuit in sepulchro, vna die & duabus noctibus. Sed quomodo potest huic veritati quadrare, quod dicitur Matth. 27. videlicet quod principes sacerdotum cōuenerunt ad pilatum dicentes. Domine recordati sumus quia seductor ille dixit, adhuc viuens, post tres dies resurgam, ergo videtur quod resurrexerit post tres dies integros.

Qūo fuerit Christus in corde terræ trib. diebus & tribus noctibus.

Matt. 27.

Qūo verū sit quod Christus resurrexit post tres dies. Faber Stapulensis.

¶ In huius rei expositionem Faber Stapulensis fecit tractatum de resurrectione Christi, in quo per altissimas tenebras persuadere admititur, quod surrexerit post tres dies completos. Verum iste turpiter errat, prout demonstratum est supra quæst. 51. loco indicato. Et certè hic autor loquitur contra traditionem Ecclesiæ. Nam ex eius sententia sequitur euidèter, quòd passus fuerit Dominus feria quarta. Græci autores alio modo explicant propositam difficultatem dicentes, quod Christus Dominus passus est feria quinta, & sic facilè explicant, quomodo post tres dies a mortuis resurrexit. Verum istorum sententiam in superioribus euidenter confutauimus. Sunt qui dicāt, quod in illo loco Matthæi vbi nostra lectio habet post tres dies, debet legi per tres dies. Nam præpositio Græca, (meta,) nō solum significat post, sed etiā (per,) vel (in.) Sed cum nostra lectio autentica sit & irrefragabilis, istud suffugium non habet locum. Et ideo alii dicunt quod illa verba non sunt Euangelistæ, neque Christi sed Iudæorū. Verum contra istam solutionem est argumētum in promptu. Nam Marci. 8. ipse Dominus dicit, oportet filium hominis pati, & post tres dies resurgere. Et ideo dicendum est, idem esse post tres dies & tertia die Vnde Iudæi Matt. 27. ad Pilatum dixerunt Iube ergo custodiri sepulchrum vsque in diem tertium.

Mar. 8.

Mar. 27.

De tēpore quo Christus resurrexit variæ sententiæ patrūm.

¶ Aliud dubium est, an surrexerit nocte, an vero die iam illucescente. Ratio dubitandi est diuersitas opinionum inter sanctos patres In cuius rei expositionem dico primum, quando resurrexerit Christus, primo mane an nocte nullus Euāgelista plane indicauit. Solus enim hoc nouit qui solus resurrexit vt voluit. Secundo dico certum esse, quod prima Sabbathi surrexit, quia tertia die resurrexit sicut prædixerat. Tertio dico certum etiam esse, quod resurrexit antequam ad sepulchrum peruenirent mulieres, & angelus descenderet, qui dixit mulieribus surrexit non est hic. Quarto dico quanto tempore ante resurrexit, non patet ex Euangeliis. Et in hoc est varietas opinionum D. August. 4. de Trinitate ca. 5 & 6 sentit Dominum surrexisse in ipso diluculo. Idemque docet D. Tho in hoc articulo in solutione tertii, cui sententiæ apertè videtur conuenire, quod dicit postea Marcus. Surgens autem Iesus mane prima Sabbathi, apparuit primo Mariæ Magdalene. At D. Hieronymus in quæstionibus ad Hediuiam, similiter & Theophylactus atque Euthimius volunt illa verba, mane prima Sabbathi, separanda a præcedentibus, & iungenda cum sequentibus. Non enim inquit Theophylactus, surrexit mane. Quis enim vidit quādo surrexit? sed apparuit mane prima Sabbathi. Omnes autem, inquit Euthimius, vnanimiter sancti patres & doctores tempus resurrectionis eius fuisse dicunt circa primum gallicinium, qui iam Dominici diei lucem præferebat. Ideo quoque post sextam noctis horam virtutis sectatores soluto ieiunio lætitiam auspicantur. Est enim primum gallicinium non ita diu post medium noctis, hoc est, sextam noctis horam. Et D. Hieronymus loco prædicto significat Dominum surrexisse tempore mediæ noctis, atque gallorum cantus. Confirmat hanc sententiam typus resurrectionis Dominicæ, qui in Samsone præcessit, vt interpretatur D. Gregorius in homilia paschali, cū enim Samson Gazam ciuitatem Philistinorum fuisset ingressus, Philistæi ingressu eius cognito, ciuitatem repente obsidionibus circundederunt, custodesque deputauerunt, fortissimum Samsonem se iam comprehendisse putantes. At is media nocte portas ciuitatis abstulit, & verticem montis ascendit. Quo facto redemptorem nostrum D. Gregorius cum aliis designatum intelligit, qui cum secundum animam infernum, secundum corpus sepulchrū esset ingressus, Iudæi custodes illico deputauerunt, eumque in inferni ac sepulchri claustris retentum, quasi Samsonem in Gaza se comprehendisse lætati sunt Samson vero non solum media nocte exiit, sed etiam portas tulit; quia videlicet redemptor noster ante lucem surgens nō solum liber de inferno exiit, sed & ipsa etiam inferni claustra destruxit. Eadem sententia videtur confirmari, quia in benedictione cærei & in præfatione Missæ, & in canone dicitur fuisse sacratissimam noctem in qua Christus resurrexit. Et olim in nocte resurrectionis celebrabatur Missa, vt in die Natiuitatis, vt autor est Syluester verbo, Missa 1. §. 6 Idem videtur sentire Ambrosius in illud, vespere autem Sabbathi, &c Et potest confirmari ex illo Euāgelii cum adhuc tenebræ essent Ex his patet incertum esse, quo præcisè tempore Dominus surrexerit. Quinto dico, omnium esse sententiam Dominum surrexisse post mediam noctem, & ante lucem. Vltimò dico, esse communem opinionem, quod surrexerit circa diluculum illucescente iam die, ad significandum quod per suam resurrectionem nos ad lucem gloriæ inducebat, sicut mortuus est aduesperascente iam die, & recedēte in tenebras, ad ostendendum quod per suam mortem destrueret tenebras culpæ & pœnæ. Conuenit etiam hoc tempus eius resurrectioni, vt sicut ante solis ortum natus est ex vtero Virginis, ita & ante solis ortum procederet è sepulchro, vt ratione vtriusque intelligi possit dictum de Christo, ex vtero ante luciferum genui te. Nam eius resurrectio veluti secunda fuit generatio, vnde resurrectionem scriptura vocat regenerationem. Et Paulus Actuum tertiodecimo. illud psalmi 2. Filius meus es tu, ego hodie genui te, in Christi resurrectione interpretatur impletum. Christus ergo ante luciferum prodiens, & ex vtero Virginis, & ex claustris sepulchri, declarauit se non solum esse solem & veriorem vulgari sole, vt cuius ortum suo ortu præuenit, nouum afferens mundo diem nouamq; lucem, propter quod non sine mysterio in prima Sabbathi resurrexit, vt sicut in mundi creatione, prima die formata est lux, ita in prima hebdomadæ die noua lux mundo est resuscitata, qua mundus est restitutus & renouatus, ob quam mundi innouationem Christi resurrectione perfectam in prima Sabbathi, religione Sabbathi ab Apostolis translata in hanc diem, cœpit ipsa vocari Dominicus dies, cuius meminit Ioannes Apocalypsis primo.

D. August.

D. Thom.

Hieron.

Theophy.

Enthimi.

Gregor.

Syluester.

Cōmunis opinio est, Christum Dñm resurrexisse circa diluculum illucescente iam die.

Act. 13.

Psalm. 2.

¶ Tertium dubium est, quid est illud, quod dicitur, Vespere autem Sabbathi quæ lucescit in prima Sabbathi, venit Maria Magdalene, &c. Et diuus Marcus dicit Valde mane vna Sabbathorum veniunt ad monumentum orto iam sole, & alius Euangelista dicit, Cum adhuc

tenebræ

tenebræ essent. Videtur certè in his verbis esse contradictio. Sed reuera non est, vt hic Diuus Thomas explicat in solutione tertii. Nam illud, vespere autem Sabbathi, quæ lucescit in prima Sabbathi, significat totam noctem post Sabbathum, quæ lucescit in primam Sabbathi, id est, durat vsque ad diem Dominicum. Illud vero quod dicit Marcus, mulieres venisse ad monumentum orto iam sole, non est contrarium ei, quod Ioannes dicit. Cum adhuc tenebræ essent, vt Augustinus dicit in libro de consensu Euangelistarum: quia die surgente reliquiæ tenebrarum tanto magis extenuantur, quanto magis oritur lux. Quod autem Marcus ait, orto iam sole, non sic accipiendum est tanquam iam sol ipse videretur super terram, sed tanquam de proximo adueniente in has partes.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm Christus primò resurrexerit.

296 4. di. 43. ar. 3. q. 1. ad 3. Et opu. 3. cap. 243. 246. & 247. fin. Et 1. Cor. 5. le. 3. in prin. Et ad Col. 1. le. 5. co. 1.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd Christus nõ primò resurrexerit. Nam in veteri Testamento per Heliam & Helisæum aliqui resuscitati leguntur: secundum illud Hebræor. 11. Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Similiter & Christus ante passionem suam tres mortuos suscitauit, non ergo Christus fuit primus resurgentium.

¶ 2. Præterea, Matth. 27. inter alia miracula quæ in passione Christi acciderũt, narratur quòd monumenta aperta sunt: & multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. Non ergo Christus fuit primus resurgentium.

¶ 3. Præterea, Sicut Christus per suam resurrectionem est causa nostræ resurrectionis: ita per suam gratiam est causa nostræ gratiæ: secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Sed alii prius tempore gratiam habuerunt, quàm Christus: sicut omnes Patres veteris Testamenti. Ergo etiam aliqui prius ad resurrectionem corporalem peruenerunt, quàm Christus.

Sed contra est, quod dicitur 1. ad Corinth. 15. Christus resurrexit a mortuis primitiæ dormientium. glos. ✱ Quia prius tempore & dignitate surrexit. *gl. interlinearis, ibi.*

Respondeo dicendum, quòd resurrectio est reparatio a morte in vitam. Dupliciter autem aliquis eripitur a morte. Vno modo solum a morte in actu, vt scilicet aliquis viuere incipiat qualitercunque postquam mortuus fuerat. Alio modo, vt aliquis liberetur non solum a morte, sed etiam a necessitate: & quod plus est, a possibilitate moriendi. Et hæc est vera & perfecta resurrectio: quia quãdiu aliquis viuit subiectus necessitati moriendi, quodammodo mors ei dominatur: secundum illud Roman. 8. Corpus quidem mortuum est propter peccatum. Illud etiam quod possibile est esse, secundum quid dicitur esse, id est, potentialiter. Et sic patet, quòd illa resurrectio, qua quis eripitur solum ab actuali morte, est resurrectio imperfecta. Loquendo igitur de resurrectione perfecta, Christus est primus resurgentium: quia ipse resurgendo, primò peruenit ad vitam penitus immortalem, secundum illud Roma. 6. Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur. Sed resurrectione imperfecta, quidam alii surrexerunt ante Christum, ad præmonstrandum quasi in quodam signo resurrectionem ipsius.

¶ Et sic patet responsio Ad primum: quia & isti qui suscitati in veteri Testamento sunt, & illi qui suscitati sunt a Christo, sic redierunt ad vitam, vt iterum morerentur.

Ad secundum dicendum, quòd de illis qui resurrexerunt cum Christo, duplex est opinio: quidam enim asserunt, quòd redierunt ad vitam tanquam non iterum morituri: quoniam magis illis esset tormentum si iterum morerentur, quàm si non resurgerent. Et secundum hoc intelligẽdum erit, sicut Hieronym. ✱ dicit super Matth. quòd non ante surrexerunt, quàm resurgeret Dominus, vnde & Euangelista dicit, quòd exeuntes de monumentis, post resurrectionem eius venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Sed August. ✱ in Epistola ad Euodium hanc opinionem commemorans dicit. Scio quibusdam videri morte Domini Christi iam talem resurrectionem præstitam iustis, qualis nobis in fine promittitur. Qui si nõ iterum repositis corporibus dormierũt, videndum est, quomodo intelligatur Christus primogenitus a mortuis si eum in illa resurrectione tot præcesserunt. Quod si respondetur, hoc esse dictum per anticipationem, vt monumenta illo terræmotu aperta intelligantur, cùm Christus in cruce penderet, resurrexisse autem iustorum corpora non tunc, sed cùm ille prior resurrexisset: illud adhuc restat quod moueat, quomodo Petrus non de Dauid, sed de Christo asseruit fuisse prædictum, carnem eius non vidisse corruptionem, per hoc quòd apud eos erat monumentum Dauidis & sic illos non conuincebat, si corpus Dauid ibi iam non erat: quia etsi antè in recenti sua morte resurrexisset, nec caro eius vidisset corruptionem, posset nihilominus illud monumentum manere. Durum autem videtur, ut Dauid non fuerit in illa resurrectione iustorum, si eis iam æterna donata est, cuius Christus ex semine commendatur. Periclitabitur etiam illud quod ad Hebræos de iustis antiquis dicitur. Ne sine nobis consummarentur, si iam in illa resurrectionis incorruptione constituti sunt, quæ nobis perficiendis in fine promittitur. Sic ergo Augustin. ✱ sentire uidetur, quòd resurrexerint iterum morituri. Ad quod etiam uidetur pertinere quod Hieron. ✱ dicit super Matth. Quòd sicut Lazarus resurrexit, sic & multa corpora Sanctorum resurrexerunt, ut Dominum ostenderent resurgentem. Quamuis hoc in sermone de Assumptione sub dubio relinquat, rationes tamen Au-

In illud Mat. 27. Et multa corpora sanctorũ, to. 9.

Epi. 99. nõ lõgè ante med. to. 2.

in ep̃d verbis, ex epi. 99. to. 2. codẽ loco citato, circa pri. solutiõis hui⁹.

gust.multo efficaciores uidentur.

Ad tertium dicendum, quod sicut ea quæ præcesserunt Christi aduentum, fuerunt præparatoria ad Christum, ita gratia est dispositio ad gloriam. Et ideo ea quæ sunt gloriæ siue quantum ad animam (sicut perfecta Dei fruitio) siue quantum ad corpus (sicut resurrectio gloriosa) prius tempore debuerunt esse in Christo sicut in autore gloriæ: gratiæ uero conueniebat prius esse in his quæ ordinabantur ad Christum.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio. 1.Cor.15.

CONclusio est affirmatiua. Et probatur ex illo 1.ad Corinth.15. Christus resurrexit a mortuis primitiæ dormientium. Glossa, quia prius tempore & dignitate resurrexit. Probatur deinde, quia alia est resurrectio perfecta & alia imperfecta, in imperfecta Lazarus & multi alii Christum præcesserunt, in resurrectione autem perfecta Christus primitiæ est resurgentium, quia primus venit ad vitam penitus immortalem secundum Apostolum ad Roman.6. Christus resurgens ex mortuis iam non moritur.

Rom.6.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Mat. 27.

Multos resurrexisse cũ Chr̃o, certũ est.

IN hoc articulo dubium est, de eo quod dicitur Matth. 27. Nam inter alia miracula, quæ in passione Christi acciderunt narratur, quod monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. Super quæ uerba duplex oritur quæstio. Altera est, an surrexerunt in passione Domini? Nam Matthæus id uidetur insinuare. Altera est, utrum illi qui iam resurrexisse dicuntur resurrexerint ad uitam immortalem sicut Christus, an surrexerint sicut Lazarus rursum morituri? Et quidem ad primam quæstionem dicunt ferè uniuersi, monumenta quidem aperta esse in ipsa morte Domini, cæterum in ipsa primum resurrectione Domini corpora illa sanctorum ex monumentis surrexisse, quia Matthæus dicit, quod exeuntes de monumentis post resurrectionem eius venerunt in sanctam ciuitatem. Non enim conueniebat, vt ante Christum resurgerent. Christus enim est primitiæ dormientium, & primogenitus ex mortuis. Horumque resurrectio in confirmationem resurrectionis Christi facta est.

Quod illi qui resurrexerũt cũ Chr̃o rursum obdormierit, veteres pr̃es docuerũt. D.August.

¶Ad secundam quæstionem, veteres ferè omnes sentiunt eos rursum obdormisse postquam testimonium resuscitato Domino perhibuissent multis illis quibus apparuisse dicuntur. Hanc sententiam docet D. Augu. in epistola 99 ad Euodium, allegatque in suum patrocinium, illud de Petro Actorum 2. capit. Contendebat enim illic Apostolus illud Psalmi.15 non derelinques animam meã in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionẽ, non de ipso Dauide, sed de Christo intelligendum esse. Quod inde comprobat, quod Dauid mortuus est & sepultus, & sepulchrum, inquit, eius apud nos est. Si autem nõ intelligeret ossa Prophetæ illic iacere, nihil vtiq; probasset, & tamen Dauid, inquit Augustinus, cum illis resurrexit. Deinde, cum illa resurrectio tantum fuerit, vt mortui testimonium Dominicæ resurrectionis præberent, profecto videtur illud priuilegium non fuisse illis indultum amplius quam ad id muneris necessarium fuerit, & ideo illo munere perfecto ad mortem rediere. Quid quod concedere Christum paucos quosdam gratia resurrectionis in perpetuum donasse aliis relictis, non est facile ad credendum, postquam ad testificandam resurrectionem Domini non fuerat necessarium. Huic argumento alterum connectitur non leue, quia si surrexerunt nunquam amplius morituri, non est credendum mansisse in terris, sed certissime in cælos cum Christo ascendisse. Si vero illuc ascenderunt, non est dubium quin Euangelistæ inter enarrandam Christi ascensionem tam præclaram historiam

Argumẽta quibus antiq. pr̃es. suum dogma cõprobabant.

commemorassent. Accedit in confirmationem huius, qđ Moyses in transfiguratione Domini resurrexit secundũ veriorem opinionem, quæ est D. Hieronymi super Matthæum c. 17. & tamen non dubitatur, quin postea fuerit mortuus, absurdum enim esset concedere Moysen in vitam perpetuam prius Christo resurrexisse. Ad hæc sic arguitur. Nam si illi resurrexerunt nunquam morituri, facilè de aliis veris iustis noui Testamenti hoc idem crederetur, & tamen hæc tam ardua res est, vt etiam de beata Virgine non sit adhuc tanquam veritas fidei definita. Adde his, quod profecto Iob, qui quasi Euangelicè resurrectionẽ Christi, & vniuersalem omnium prænunciauit, pie credendus est inter alios sanctos resurrexisse, & tamen ait, qđ in nouissimo die de terra surrecturus est. Imo & de Ioanne Baptista, qui Christi fuit præcursor aduentum eius prænuncians, maximè fit credibile inter illos tunc resurgentes fuisse, cuius tamen caput postmodum inuentum est. Et sane hæc sententia videtur confirmari ex illo, quod legitur Ioan. 5. omnes, nemine excepto, qui in monumentis sunt, audient vocem filii Dei, & loquitur de voce finalis iudicii, loquiturque de hominibus qui cum illo surrexerunt, siquidem tunc in monumentis iacebant. Postremo adhibetur optima ratio ex illo quod ad Hebræ. 11. de iustis antiquis dicitur Nondum repromissionem, hoc est, resurrectionem eos suscepisse, Deo pro nobis melius aliquid prouidente, vt non sine nobis consumarentur. Quod verum esse non videtur, si iam in illa resurrectionis incorruptione constituti sunt. Ad quod pertinere etiã videtur, quod Hiero. dicit super Mat ca 27. quod sicut Lazarus resurrexit sic & multa corpora sanctorum resurrexerunt, vt Dominum ostenderent resurgentem. Qui hanc opinionem tenuerint, dicere proinde debent, non fuisse propriè resurrectionem sed suscitationem quandam, vt Lazari & aliorum, & fortassis isti manserunt cum Christo vsque ad eius ascensionem; & tunc relictis corporibus ascenderunt animæ cum illo simul cum cæteris quæ de limbo exierunt, iuxta verbum Pauli, ascendens Christus in altum captiuam duxit captiuitatem. Et profecto ad istam opinionem videtur esse consequens, quod non surrexerint nisi in corporibus corruptibilibus quale Christus habuit ante passionem. Nam cum illa resurrectio nõ esset beatorum, non erat opus dotes gloriæ diffundi in corpora. Præsertim cum illa tam breui deberent relinquere. Item quia alioqui sua claritate illos exterruissent quibus apparebant, & Moyses non creditur in transfiguratione apparuisse in corpore glorioso alioqui perinde vt Christus resplenduisset. Opposita sententia placet recentioribus Theologis. Nominatim Caiet. in hoc arti. cuius opinionis hæc sunt argumenta. Primum, nam alioqui nõ fuissent certi, & sicuti testes resurrectionis Christi, si iterũ morituri resurrexissent. Secundum, quia nõ fuisset illis beneficium ipsorum resurrectio, quia maius illis fuisset tormentum, si iterum fuisset ipsis moriendum, quam si non resurrexissent. Tertium argumentum, quia non sunt visi nisi a paucis, at si resurrexissent. sicut Lazarus ad vitã mortalem, passim quibuslibet apparuissent sine discrimine, sicut Lazarus. Quartum argumentum, quia non surrexerunt ad conuictum hominum communem, sicut illi, qui uiuunt uitam mortalem. Quintum argumentũ, quia si resurrexerunt ad uitam mortalem, iterum morituri, ergo erant viatores, & sic mereri & demereri potuerunt, potueruntque condemnari, etiam si ex sanctis viri essent, ex his qui ex limbo prodierunt. Nec leue argumentum est, quod hic commemorat Caiet. Minus enim corporalis hic vĩ aliquid, si desit corporalis societas. Est.n. homo secundum vitã corporeã animal sociale, non solum propter indigentiã necessariorũ ad vitam, ut in hoc mundo contingit, sed ẽt propter naturalẽ delectationẽ in ipsa corporali societate consistentẽ. Et quidem D. Hieron. in sermone de assumptione Virginis, hanc quæstionẽ sub lite relinquit, quanquam ipse magis propendit in hoc, quod resurrexerint ad uitam immortalem. Et D. Thom. in 4. d. 43. & in additionibus q. 77. huic sententiæ uidetur fauere. Verum est tamen quod in hoc loco August. sequitur planè. Verum si quis istam sententiam recentiorum noluerit

D. Hiero.

Ioann.15.

Heb. 11.

Hieron.

Caietanus & alii recẽtiores sentiũt, eos q. cũ Chr̃o surrexere ad uitã immortalem consurrexisse.

D. Hiero.

D. Thom.

lueris sequi, poterit respondere ad illud Act. 2. quod in suum patrocinium adducit Augustinus, quod in eo loco non significat, quod tunc corpus Dauidis esset in sepulchro, sed quod vos vidistis sepulchrum eius, & corpus eius corruptum, ergo illa scriptura non dabis sanctum tuum videre corruptionem, non debet intelligi, de Dauide, sed de Christo. Ad aliud quod adduxit in medium D. Augu. ex episto. ad Hebræos, scilicet patres antiquos nondum adeptos esse repromissionem Deo pro nobis aliquid melius prouidente, ne sine nobis consumarentur, potest responderi in primis, quod sit intelligendum de gloria animæ. Nam hanc non prius acceperunt patres veteris testamenti Secundò, qd hoc fuit priuilegiū quibusdam concessum, sicut concessum est beatissimæ Mariæ, & beato Ioanni, vt quidam dicūt. Potest tertio dici, quod illi qui perfectè resurrexerunt cum Christo, non sunt sine nobis consummati, quia nostro tempore sunt consummati, i. tempore reuelatæ gratiæ & gloriæ inchoatæ.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm Christus fuerit causa suæ resurrectionis.

297
Ps. 40. col. 2. Et Io. 2. & 3. co. 2. & ad Ro. 4. fin.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd Christus non fuerit causa suæ resurrectionis. Quicunque enim suscitatur ab alio, non est suæ resurrectionis causa. Sed Christus suscitatus est ab alio, secundū illud Actorum. 2. Quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni, & Roman. 8. Qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora nostra, &c. Ergo Christus non est causa suæ resurrectionis.

¶ 2. Præterea, Nullus dicitur mereri, qui ab alio petit aliquid, cuius ipse est causa. Sed Christus sua passione meruit resurrectionem (sicut Augustin. * dicit super Ioannem, quòd humilitas passionis meritum est gloriæ resurrectionis.) Ipse etiam petiit à Patre se resuscitari: secundum illud Psalm. 30. Tu autem Domine miserere mei, & resuscita me. Ergo non fuit causa suæ resurrectionis.

tract. 104. in Io. non remote a fin. to. 9.

lib. 4. orth. fid. ca. vlt.

¶ 3. Præterea, Sicut Damasc. * probat in quarto libro, resurrectio non est animæ, sed corporis, quod per mortem cadit. Corpus autem non potest sibi animam vnire, quæ est eo nobilior. Ergo id quod resurrexit in Christo, non potuit esse causa suæ resurrectionis.

¶ Sed contra est, quod Dominus dicit Ioannis. 10. Nemo tollit animam meam à me, sed ego pono eam, & iterum sumo eam. Sed nihil est aliud resurgere, quàm iteratò animam sumere, ergo videtur, quòd Christus propria virtute resurrexerit.

q. 50 ar. 2. & 3.

¶ Respondeo dicendum, quòd (sicut suprà dictum est *) per mortem non fuit separata diuinitas, nec ab anima Christi, nec ab eius carne. Potest igitur tam anima Christi mortui, quam eius caro, considerari dupliciter. Vno modo ratione diuinitatis. Alio modo ratione ipsius naturæ creatæ. Secundum igitur vnitæ diuinitatis virtutem, & corpus resumpsit animam, quam deposuerat, & anima corpus resumpsit, quod dimiserat. & sic Christus propria virtute resurrexit. Et hoc est quod de Christo dicitur 2. ad Corinth. vltim. q etsi crucifixus est ex infirmitate nostra, sed viuit ex virtute Dei. Si autem consideremus corpus & animam Christi mortui secundum virtutem naturæ creatæ, sic non potuerunt sibi inuicem reuniri, sed oportuit Christum resuscitari à Deo.

Ad primum ergo dicendum, quòd eadem est diuina virtus & operatio Patris & Filij. Vnde hæc duo sese consequuntur, quòd Christus sit suscitatus diuina virtute Patris, & sui ipsius.

Ad secundum dicendum, quòd Christus orando petit & meruit suam resurrectionem in quantū homo: non autem in quantum Deus.

Ad tertium dicendum, quòd corpus secundum naturam creatam non est potentius anima Christi est tamen ea potentius secundum virtutem diuinā quæ etiam rursus secundum diuinitatem vnitam est potentior corpore, secundum naturam creatam. Et ideo secundum virtutem diuinam corpus & anima mutuò se resumpserunt: non autem secundum virtutem naturæ creatæ.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio Ioan. 10.

CONCLVSIO est affirmatiua. Patet ex illo Ioannis decimo. Nemo tollit animam meam à me, sed ego pono eam, & iterum sumo eam, sed nihil est aliud resurgere, quam iterato animam sumere, ergo videtur quod Christus propria virtute resurrexerit. Deinde probatur: Nam tam anima, quam caro Christi mansit vnita diuinitati, & ideo tam anima, quam caro Christi ratione diuinitatis coniunctæ ex virtute propria resurrectionem causauit, ex virtute vero suæ naturæ, nec anima, nec caro causauit resurrectionem, sed oportuit Christum resuscitari à Deo.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Explicat fusius quō Chris propria virtute resurrexerit.

OPeræpretium est hic, paulò fusius declarare, quomodo Christus sua virtute resurrexit siquidem iā mortuus erat. Certè Christus in morte Deus permanebat, neque sua diuinitas vnquam dereliquit, quod semel assumpserat Ipse quidem vt homo veraciter mortuus est per realem separationem corporis & animæ; sicut nos vere mortui sumus, dum anima separata est à corpore nostro, tamen semper viuens vt Deus, semper etiam vnitā habēs suam diuinitatem, & cum anima dum esset in limbo, & cum corpore dum iaceret mortuum in sepulchro. Et hac suæ diuinitatis virtute surrexit dum voluit, velut soporatus a somno. Vnde Christus de se per os Prophetæ dicit, ego dormiui & soporatus sum. Et ad Iudæos inquit. Soluite templum hoc, loquens de templo corporis sui, sicut Ioannes testatur; & in tribus diebus excitabo illud, ego inquit excitabo illud non alius, sed ego ipse. Ad idem pertinet, quod dicit Dominus. Propterea, inquit, me diligit pater, quia ego pono animam meam, & iterum sumā eam, nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à me ipso, potestatem habens ponēdi eam, & potestatē habens iterū sumendi eam. Verum est tamen, quod in multis locis scripturæ dicitur, quod Deus suscitauerit Christum Iesum. Sic dicitur Actorum. 2. & Psalm. 15. Propheta in persona Christi sic alloquitur Deum. Non derelinques animam meam in inferno, & Apostolus; quod si spiritus eius, qui suscitauit Iesum habitat in vobis, qui suscitauit Iesum Christum

Christū à mortuis viuificabit & mortalia corpora vestra pp inhabitātē spiritū eius in vobis. Hinc palam testamur quod Deus suscitauit filium suum Iesum à mortuis, Nihilominus scimus & confitemur quod Christus ipse cum voluit reassumpsit animam suam, ipseque surrexit à mortuis seipsum viuificans, neq; vlla est hic repugnantia. Nā cum in scripturis legamus Christum Dominum à patre suscitatum esse, hoc ad eum, vt ad hominem referendum est. Cum vero legimus Christum sua virtute resurrexisse, hoc ad eūdem, vt Deum omnino reducendum est. Itaq; diuinitas Christi quæ non moritur, est quæ eadem cum diuinitate Patris & Spiritus sancti excitauit ipsum secundum humanitatem secundum quam mortuus fuit, vt verissime dicatur, Deus suscitauit illum. Verissime etiam Christus suscitauit seipsum. Sed hic est obseruandum tres versari differentias inter resurrectionem Christi, & aliorum hominum. Primaria est. Nam Christus sua ipsius virtute, & potestate surrexit, vt dudum declaratum est, & hoc præsefert illud verbū Symboli, resurrexit à mortuis. Cæteri namque homines aliena virtute resuscitati sunt vel resuscitabuntur. Secunda differentia est, quod exsuscitati ante eum exsuscitati sunt ad vitam mortalem non longe post denuo morituri, Christus vero suscitatus est ad vitam immortalem. Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur, ob idque D. Paulus appellat illum primogenitum ex mortuis. Fuit enim primus qui resurrexit in corpore beato, atque glorioso, non plus morti obnoxio, quin potius de morte triumphauit. Ob eandem causam D. Ioannes in Apocalypsi vocat illum viuentem per secula. Et angeli Domini in die resurrectionis dixere mulieribus. Quid quæritis viuentem cum mortuis, non est hic, sed surrexit. Tertia differentia est, nam alii resuscitati sunt, ut uiuerent iterū in tali corpore, quale prius seminatum erat in corruptione, in ignobilitate, in infirmitate, vt Paulus explicat. 1. Corin. 15. At Christus surrexit in gloria, & in virtute, habens nunc corpus spiritale. Nam quod mortale fuerat in eo & corruptibile, iam induerat immortalitatem & incorruptionē, morte prorsus absorpta in victoria. 1. ad Cor. 15.

Vtrūq; verū est, De° suscitauit Christū, & Christus suscitauit seipsum.

Differunt multis resurrectio Christi & aliorum.

1. Cor. 15.

QVAESTIO LIIII.

De qualitate Christi resurgentis, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est de qualitate Christi resurgentis.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm post resurrectionem, Christus habuerit verum corpus.

¶ Secundò, vtrùm resurrexerit cum corporis integritate.

¶ Tertiò, vtrùm corpus eius fuerit gloriosum.

¶ Quartò, de cicatricibus in corpore eius apparentibus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm Christus post resurrectionem habuerit verum corpus.

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd Christus post resurrectionem non habuerit verum corpus. Verum enim corpus non potest simul esse cum alio corpore in eodē loco. Sed corpus Christi post resurrectionem fuit simul cū alio corpore in eodem loco: intrauit enim ad discipulos suos ianuis clausis, vt dicitur Ioan. 20. Ergo videtur, quod Christus post resurrectionē non habuerit verum corpus.

293
Inf. ar. 3. c.
Et opu 60.
c. 22. col. 4

¶ 2. Præterea, Verum corpus non euanescit ab aspectu intuentium, nisi fortè corrumpatur. Sed corpus Christi euanuit ab oculis discipulorū cum intuentium, vt dicitur Luc. vltim. Ergo videtur, quòd Christus post resurrectionem non habuerit verum corpus.

¶ 3. Præterea, Cuiuslibet veri corporis est determinata figura. Sed corpus Christi apparuit discipulis in alia effigie, vt patet Marc. vltimò. Ergo videtur quòd Christus post resurrectionem non habuerit verum corpus humanum.

¶ Sed contra est, quod dicitur Luc. vltimo, q Christo discipulis apparente, conturbati & conterriti, existimabant se spiritum videre, ac si non haberet verum corpus, sed phātasticum. Ad quod remouendum ipse postea subdidit, Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Non ergo habuit corpus phantasticum, sed verum.

Respondeo dicendum, quòd sicut Damasce.* dicit in 4. libro illud resurgere dicitur, quod cecidit. Corpus autem Christi per mortem cecidit, in quantum scilicet fuit ab eo anima separata, quæ erat eius formalis perfectio. Vnde oportuit ad hoc quòd esset vera Christi resurrectio, vt idem corpus Christi iteratò eidem animæ vniretur. Et quia ueritas naturæ corporis est ex forma, consequens est quòd corpus Christi post resurrectionem & uerum corpus fuerit, & eiusdem naturæ, cuius fuerat prius. Si autem eius corpus fuisset phantasticum, non fuisset uera resurrectio, sed apparens.

l. 4. c. 28 & est vl. ti. nō multum a prin.

Ad primum ergo dicendum, quòd corpus Christi post resurrectionem, non ex miraculo, sed ex conditione gloriæ (sicut quidam dicunt) clausis ianuis ad discipulos introiuit, simul cum alio corpore in eodem loco existens. Sed utrùm hoc habere possit corpus gloriosum ex aliqua proprietate sibi indita, vt simul cum alio corpore in eodem loco existat, inferius * discutietur, ubi agetur de resurrectione communi. Nunc autem quantum ad propositum sufficit dicendum esse, quòd non ex natura corporis, sed potius ex uirtute diuinitatis unitæ, illud corpus ad discipulos (licet uerum esset) ianuis clausis introiuit. Vnde August. * dicit

Nō cópleuit morte præuētus.

In ser. 3. in Dñica in octaua Paschę. ē ser. 149 ī ordine to. 10.

cit inquodam sermone Paschali, quod quidam sic disputant. Si corpus erat, si hoc surrexit de sepulchro quod pependit in ligno, quomodo per ostia clausa intrare potuit? Et respondet. Si comprehendis modum, non est miraculum: vbi deficit ratio, ibi est fidei ædificatio, Et super Ioan. dicit. Moli corporis, vbi diuinitas erat, ostia clausa non obstiterunt: ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo nascente Virginitas matris inuiolata permansit. Et idem dicit Gregorius in quadam Homilia de octaua Pasche.

tract. 121. in Ioan. a med. to. 9.

Ho. 26. in Euang. circa prin. illius.

Ad secundum dicendum, quòd sicut dictum est, Christus resurrexit ad immortalem gloriæ vitam. Hæc est autem dispositio corporis gloriosi, vt sit spirituale, id est, subiectum spiritui, vt Apostolus dicit 1. ad Corinth. 15. Ad hoc autem quòd sit omnino corpus subiectum spiritui, requiritur quòd omnis actio corporis, subdatur spiritus voluntati. Quod autem aliquid videatur, fit per actionem visibilis in visum, vt patet per Philosophum in 2. de Anima, Et ideo quicunque habet corpus glorificatum, in potestate sua habet, videri quando vult: & quando non vult, non videri. Hoc tamē habuit Christus non solum ex conditione corporis gloriosi: sed etiam ex virtute diuinitatis, per quam fieri potest, vt etiam corpora non gloriosa miraculosè non videantur, sicut præstitum fuit beato Bartholomæo miraculosè, ut si uellet uideretur, non autem uideretur si non uellet. Dicitur ergo quòd Christus ab oculis discipulorum euanuit, non quia corrumperetur aut resolueretur in aliqua inuisibilia: sed quia sua uoluntate desiit ab eis uideri, uel eo præsente, uel etiam eo abscedente uelociter per dotem agilitatis.

q præce. ar. 2. 5.

l. 2. tex. 74. & 75. & p̄ce. to. 2.

Ad tertium dicendum, quòd sicut Seuerianus dicit in sermone Paschali. Nemo putet Christum sua resurrectione sui uultus effigiem commutasse. Quod est intelligendum quantum ad lineamenta membrorum quia nihil inordinatum & deforme fuerat in corpore Christi per Spiritum sanctum concepto, quod in resurrectione corrigendum esset: accepit tamen in resurrectione gloriam claritatis. Vnde idem ibidem subdit. Sed mutatur effigies, dum efficitur ex mortali immortalis: ut hoc sit acquisiuisse uultus gloriam, non uultus substantiam perdidisse. Nec tamen illis discipulis in specie gloriosa apparuit: sed sicut in potestate eius erat ut corpus suum uideretur uel non uideretur, ita in potestate eius erat, ut ex eius aspectu formaretur in oculis intuentium, uel forma gloriosa uel non gloriosa, aut etiam commixta, uel qualitercunque se habens. Modica tamen differentia sufficit ad hoc quòd aliquis uideatur in aliena effigie apparere.

[S]VMMA TEXTVS.

Conclusio

COnclusio est affirmans. Probatur ex eo quod dicitur Luc. 24. vbi habetur, quod Christo discipulis apparente, conturbati & conterriti existimabant se spiritum videre, ac si non haberet verum corpus sed phantasticum, ad quod remouendum Christus ipse subdit. Palpate, & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere, non ergo habuit corpus phantasticum sed verum. Hoc ipsum probatur sic. Nam illud resurgere propriè dicitur, quod prius ceciderat, vnde ad hoc quod Christi resurrectio vera esset, oportuit vt idem corpus iterum eidem animæ vniretur, veritas enim naturæ corporis ex forma est. Quod si eius corpus fuisset phantasticum non esset vera resurrectio sed apparens. Fuit itaque eiusdē naturæ corpus Christi, sed alterius gloriæ.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Arg. cōtra conclu.

COntra hanc conclusionem obiicit D. Thom. tribus argumentis quæ oportet dissoluere.

Prim. arg.

¶ Primum argumentum est. Verum corpus non potest simul esse cum alio corpore in eodem loco: sed corpus Christi post resurrectionem fuit simul cum alio corpore in eodem loco: intrauit enim ad discipulos suos ianuis clausis, vt dicitur Ioan. 20. ergo videtur quod Christus post resurrectionem non habuerit verum corpus. Ioan. 20.

Secūdum.

¶ Secundum argumentum est. Verum corpus non euanescit à conspectu intuentium, nisi forte corrumpatur: sed corpus Christi euanuit ab oculis discipulorum eum intuentium, vt dicitur Luc. vlti. ergo videtur quod Christus post resurrectionem non habuerit verum corpus. Luc. vlti.

Tertium.

¶ Tertium argumentum. Cuiuslibet veri corporis est determinata figura: sed corpus Christi apparuit discipulis in alia effigie, vt patet Marc. vlt. ergo videtur quod Christus post resurrectionem non habuerit verum corpus humanum. Marc. vlti.

Hæreticū dogma q̄d corpus nostrū in resurrectionis gloria futurū sit impalpabile, & inuisibile.

¶ Pro explicatione istorum argumentorum sciendum est fuisse antiquam hæresim, quæ docet corpus nostrum in illa resurrectionis gloria futurum impalpabile, & inuisibile. Huius hæresis autor fuit quidam Eutichius Constantinopolitanus Episcopus dicens, corpus post resurrectionis gloriam futurum aere & vēto subtilius, ita vt nec palpari, nec videri possit. Huius autem hæresis causa beatus Gregor. postea summus Pontifex, fuit à sede Apostolica missus legatus Constantinopolim, quo perueniens, coram Tyberio Constantino tunc Imperatore, eundem Eutichium in fide nostræ resurrectionis errasse cōuincit. Quo facto, ipse Imperator librum quem Eutichius de resurrectione ediderat conburi iussit. Aduersus hunc errorē in primis arguitur ex eo quod redemptor noster dubitantibus de sua resurrectione discipulis ostendens manus & latus, palpanda ossa carnemque præbuit, dicens, palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Aduersus eundem errorem est illud, quod ait Iob. Scio enim quod redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra resurrecturus sum. Et rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum. Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & nō alius. Si corpus quod modo palpabile & visibile est, postea non est palpabile, neque visibile, sed aere & omni vento subtilius: ergo alius erit homo, qui postea resurget, & alius qui modo viuit. Et hoc innuere videtur glossa super illum locum Iob, quæ sic ait, expresse indicat veritatem resurrectionis. Non enim alius moritur, & alius resurgit (vt qui dicunt corpus inuisibile & impalpabile futurum sicut Eutichius dixit) sed idem ipse. Hæc glossa quæ dicitur ordinaria. Qui de hac heresi amplius nosse cupit, legat beatum Gregorium in moralibus super 19. caput Iob circa finem.

Autor huius erroris Eutichius.

Gregor. cōfutauit istū errorem.

Ad argu. Ad primū.

¶ Hac veritate constituta ad primum argumentum respondet D. Thomas, quod corpus Christi post resurrectionem non ex miraculo, sed ex conditione gloriæ, sicut quidam dicunt, clausis ianuis ad discipulos introiuit, simul cum alio corpore in codē loco existens. Sed vtrùm hoc habere possit corpus gloriosum ex aliqua proprietate sibi indita, vt simul cum alio corpore in eodem loco existat, inferius discutietur, vbi agetur de resurrectione commune:

communi:nunc autem quantum ad propositum sufficit, dicendum est, quod non ex natura corporis, sed ex virtute diuinitatis vnitæ, illud corpus ad discipulos, licet verum esset, ianuis clausis introiuit. Vndè Augustinus dicit in quodam sermone paschali, quod quidam sic disputant, si corpus erat, si hoc surrexit de sepulchro quod pependit in ligno, quomodo per ostia clausa intrare potuit? & respondet. Si comprehendis modum non est miraculũ, vbi deficit ratio, ibi est fidei ædificatio. Et super Ioannem dicit, moli corporis, vbi diuinitas erat ostia clausa non obstiterunt: ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo nascente virginitas matris inuiolata permansit. Et idem dicit Greg. in quadam homilia de octaua paschæ. Vt hæc solutio D.Tho euidentius exponatur hæc axiomata ex diuina Theologia sunt obseruanda. Primum per diuinã omnipotentiam fieri potest, vt duo corpora in eodem loco consistant. Hæc conclusio videtur esse certa secundũ fidem & secundum communem scripturæ sacræ interpretationem. Nam Christus illæsis clausisque virgineis claustris natus est de Virgine Maria, & occluso sepulchro resurrexit & ad discipulos clausis ianuis ingressus est, & per cælorum corpora ascendens ad patrem absque eorum incisione penetrauit. Et similiter in die iudicii ascendent cum eo beati in corporibus gloriosis penetrantes cælos vsque ad cælum empyreum. Verum est tamen quod Durand. in 4 d. 44 q. 6 cui Paludanus consentit q. 3. dicit esse probabile, quod per nullam potentiam fieri potest, vt duo corpora in eodem loco se penetrent simul. Et quidem isti autores ad omnia illa quæ adduximus respondere nituntur quasi non sint de fide. Aiunt quippe quod forte latera vasis intemeratæ Virginis absque ruptione poterant dilatari, & cæli scindi virtute diuina. Neque expresse habetur, vt aiunt, in Euangelio, quod Christus clauso sepulchro resurrexerit aut quod per fores clausas fuerit ingressus, sed quod erant clausæ dum venit. Sunt autem istæ solutiones indignæ & textui scripturæ aduersariæ. Ob idque Damascenus libro 3. capi. 28 Corpus, inquit, gloriosum erit spirituale, quale fuit corpus Domini post resurrectionem clausis ianuis pertransiens. Secundum axioma. Quod corpus gloriosum cum alio se penetret, non habet virtute subtilitatis & spiritualis, qua corpus gloriosum præditum est. Pro huius axiomatis explicatione sciendũ est, quod de hac re duo extitere errores, & variæ opiniones Theologorum versantur. Vnus error est, quem supra retulimus illius Eutychii Constantinopolitani, quod corpora glorificata virtute dotis subtilitatis erunt aerea, atque adeò poterunt per poros cuiuscunque alterius corporis penetrare. Hæc tamen absurda hæresis est, quæ veritatem humani corporis tollit. Sanè illud corpus tunc nõ esset palpabile, nec veram haberet carnem & ossa, cuius contrarium Christus discipulis persuasum curauit. Nam caro & ossa aeream raritatem non ferunt. Sed alius fuit error, paulominus absurdus, quod virtute subtilitatis habet corpus glorificatum posse suam figuram variare, & in quamcunque paruissimam quantitatem trahere, vt possit per quemcunque porum quantumuis paruum sese colare. Et ita dicunt natum fuisse Christum, intrasseque ianuis clausis per orificium exiguum & rimulas, atque ita dicunt posse penetrare per cælum. Sed tamen & hæc cogitatio veritatem tollit humani corporis: salua enim corporis consistentia nõ potest quantitas nisi per condẽsationem minui, vt quando aqua congelatur, corpus autem humanum tantam condensationem non suffert: & multo minus gloriosum, quod cum sit incorruptibile, non est condensabile. Imo licet fieret, vel per condensationem, vel per subtractionem alia via quantitatis, non posset humana figura sub tam exigua quantitate seruari, imo fieret monstrum hominis, vt formica, quod decentiam corporis gloriosi absurdissime dedeceret. Præterquã quod cæli non habent poros per quos corpus posset beati transire. Sed hæc sunt deliramenta. Videamus iam opiniones doctorum Scotus in d. 49 q. 16 ait, penetrationẽ hanc ratione subtilitatis prouenire. At vero S.Th. d. 44. q. 2. ar. 2. id negat. Cum quo Duran. consentit d. 44. q. 5. Et Ricard. distin. præsenti art. 4. q. 5. Aliũ modum refert. Ricardus, neque omnino reputat improbabilem, nempe quod impossibilitas penetrationis non solum ex dimensionibus proueniat, sed ex debilitate virtutis ad subintrandum corpus alterius. Corpora autem non gloriosa sunt ad hoc debilia: & ideo se nequeunt penetrare. Corpus vero gloriosum habet illam virtutem subtilitatis, & ideo intrat locum corporis non gloriosi, quod resistere non potest, non tamen locum alterius corporis gloriosi: nam sicut vnum habet virtutem intrandi, aliud habet virtutem resistendi. Hæc autem inanis fictio est: nam se penetrare cum alio corpore, non est agere, & quantitas natura sua resistit, non tanquam virtus actiua, sed quia locum replet. Sunt qui similitudinem huius penetrationis ex coexistentia luminis cum aere, & ignis cum ferro ducunt. Hæc vero exempla licet ad explicandam rem vulgo conferant, non tamen reuera sunt legitima, quoniã lumen non est corpus, neque in ferro ignito est substantia ignis: quippe quæ tam densam materiam non secum permittat. Quapropter neque illic est tam intensus calor quam in flamma candelæ: quia tanta intensio non est nisi cum forma ignis. Veruntamen propter multitudinem & densitatem materiæ ferri imbibitum illic est plus caloris, ob idque vehementius vrit, quam flamma candelæ. Alii fingunt, vt ipse Scotus refert, quod dos subtilitatis quamuis quantitatem a corpore non adimat, facit tamen vt non occupet locum, & ideo potest cum alio se penetrare. Hæc tamen fictio vana est, tum quia natiuum est quantitati, & ab illa inseparabile, locum occupare, tum quia vanissimum est dicere corpus gloriosum non occupare locum; tunc enim quodcunque aliud corpus posset naturaliter eundem locum intrare. Neque illa esset in corpore glorioso penetrationis virtus, sed euacuandi locum, cum tamen corpus gloriosum locum repleat, quare quando aliud est secum in eodem loco, vtrumque per se illud replet. Item sequeretur, quod unum corpus gloriosum posset se penetrare cum alio glorioso, quod nullus Theologorum admittit, nec admittendum est, quia est contra illorum corporum decentiam, & decorem. His ad hunc modum confutatis probatur nostrum axioma, quod asseritur hic expresse a D. Tho. Nulla virtus, quæ in corpore glorioso existit, potest illud facere cum alio penetrabile, nisi tollendo penetrationis impedimentum, quod est quãtitatis dimensio: hoc autem virtus subtilitatis efficere nõ potest. Nam si ponatur esse qualitas siue corporalis, siue spiritualis non est actiua, ut sic illam valeat quantitatem, corpulentiamque tollere, ratione cuius nequit cum alio se penetrare. Item quia illam tollere non posset nisi corrumpendo: nam quantitas illa compositionem corporis insequitur: est enim conditio materiæ, quæ vere est in corpore glorioso, corpus autem illud non est corruptibile.

Præterea, quamuis fingeretur posse citra corruptionem corporis quantitas tolli, nihilominus ablatio illa defectus esset potius corporis, quam perfectio, dos autem subtilitatis ad perfectionem spectat. Et rationes istæ, quamuis quomodolibet de hac dote loquamur, energiã habeant, efficaciorem tamen habebunt, si huiusmodi dos non ponatur esse qualitas & virtus adiecta corpori, quod Scotus concedit. Tertium axioma Quanquam corpus glorificatum virtute diuina possit penetratiue se habere cum alio corpore, nihilominus corpori glorificato ratione sui status hoc debetur. Itaque penetratio illa corporis gloriosi cum non glorioso, quamuis sit super naturalis, non tamen est miraculosa, sicut si duo corpora non glorificata se penetrarent, sed potest dici naturalis illius status. Et enim sicut ratione status naturæ integræ homo virtute diuina tanquam illi statui debitum seruabatur, ne ei aliquod incommodum posset accidere: ita ratione status beatorũ conuenit corpori glorificato cũ alio se penetrare quamuis hoc fiat virtute diuina, quæ non est in corpore. Et quia illi statui non necessarium est, neque vero condecens, vt corpus glorificatum cum alio glorificato se penetret, non est eis hoc debitum ratione status. Et hoc ait Sanctus Thomas in 4. dist. 44. quæst. 2. artic. 2. quæst. 4. Et ideo dicitur quod corpus glorificatum potest se penetrare cũ non glorificato, non tamen cum alio glorificato. Quod

D. August.

Grego.

Duo corpora ex diuina uirtute possunt in eodem loco consistere.

Durand.
Palud.

Damasce.

Vnde sit, qđ corpus gloriosum cũ alio corpore penetrare se possit.

Scotus.
D. Thom.
Durãdus.
Ricardus.

Quod possit corpus gloriosum cũ alio corpore penetratiuè se habere debetur ei ratione status beatifici.

D. Thom.

si roges, verùm hoc quod ratione status possit se penetrare cum corpore non glorioso possit aliquo modo virtuti subtilitatis ascribi: respondemus eatenus id posse concedi, quod cum virtus subtilitatis sit illa habilitas corporis, qua subicitur animæ in suscipiendis potentijs & viribus ad operandum & existendum in loco, dicere possumus illa ratione Deum pepigisse quotiescunque opus esset, concurrere, vt beatus se posset cum cœlo penetrare & cum illo existere. Nam penetratio cum corpore subtilitatem designat: qualis est in aere & in igne, atque adeò spiritualitatem: quo ideo nomine Apostolus hanc designauit dotem, dicens. Seminatur animale, resurget spirituale. Est tamen annotandum discrimen inter penetrationes corporis Christi ante resurrectionem & post: nam penetratio illa dum exiuit ex clauso vtero matris, nullatenus fuit ratione dotis, quia corpus tunc neq; erat impassibile, neque habebat dotem: sed fuit simpliciter miraculosa, veluti ambulatio super aquas & claritas transfigurationis. Etenim neque illa fuit dos agilitatis, neque hæc claritatis, sed ambo fuerunt miracula. Resurrectio autem clauso sepulchro, & ingressio ianuis clausis, fuit ratione corporis glorificati, atque adeò ad sensum expositum per dotem subtilitatis. Quamuis in Christo, vt supra diximus, non fuerit ratio dotium. Vnde quod in homilia paschali ait Gregor. Corpus Domini intrauit ad discipulos ianuis clausis, quod ad humanos oculos per natiuitatem suam clauso exiit vtero Virginis, non eadem prorsus ratione euenisse affirmat. Et hæc sufficiant pro expositione solutionis primi argumenti.

Ad secundum. ¶Nunc ad secundum dicendum est cum T. Tho. quòd Christus resurrexit ad immortalem gloriam & vitam, hæc est autē dispositio corporis gloriosi, vt sit spirituale, id est, subiectum spiritui, vt Apostolus dicit 1. ad Cor. 15. (1. Cor. 15.) ad hoc autem quod sit omnino corpus subiectum spiritui, requiritur quòd omnis actio corporis subdatur spiritus voluntati: quod autem aliquid videatur fit per actionem visibilis in visum, vt patet per Philosop. in 2. de anima. (Aristo.) Et ideo quicunque habet corpus glorificatum, in potestate sua habet videri quando vult, & quando non vult non videri: hoc tamen habuit Christus non solum ex conditione corporis gloriosi, sed etiam ex virtute diuinitatis, per quam fieri potest, vt etiam corpora non gloriosa miraculose non videantur, sicut præstitum fuit beato Bartholomæo miraculose, vt si vellet videretur, non autem videretur, si non vellet. Dicitur ergo quòd Christus ab oculis discipulorum euanuit, non quia corrumperetur, aut resolueretur in aliqua inuisibilia: sed quia sua voluntate desiit ab eis videri, vel eo præsente, vel etiam eo abscedente velociter per dotem agilitatis. Hæc D. Thom. (Scotus.) Verum eius solutio non probatur Scoto in 4. d. 49. q. 15. dicit enim non posse fieri, vt in potestate beati sit facere corpus suum visibile & inuisibile: quia actiones naturales non subduntur voluntati beati. Verum hæc obiectio nullas vires habet contra D. Thom. Nam D. Thom. dicit quòd hoc conuenit beatis virtute diuina & supernaturali.

Ad tertiū. ¶Ad tertium argumentū respondetur, quòd sicut Seuerianus dicit in sermone paschali. Nemo putet Christum sua resurrectione sui vultus effigiem commutasse. Quod est intelligendum quantum ad lineamenta membrorū: quia nihil inordinatum & informe fuerat in corpore Christi per Spiritum sanctum concepto, quod in resurrectione corrigendum esset: accepit tamen in resurrectione gloriam claritatis. Vnde idem ibidē subdit, sed mutatur effigies, dum efficitur ex mortali immortalis, vt hoc sit acquisiuisse vultus gloriam, non vultus substantiam perdidisse: nec tamen illis discipulis in specie gloriosa apparuit. sed sicut in potestate eius erat, vt corpus suum videretur vel non videretur: ita in potestate eius erat, vt ex eius aspectu formaretur in oculis intuentium, vel forma gloriosa vel non gloriosa, aut etiam commixta, vel qualitercunque se habens: modica tamen differentia, sufficit ad hoc, quòd aliquis videatur in aliena effigie apparere. Sed hic cauendus est error, iam a nobis prænotatus, qui asserit quòd corpus gloriosum potest suam figuram variare, & in quamcunque paruissimam quantitatem coarctare. Sed contra hunc errorem iam supra dimicauimus.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm Christi corpus resurrexerit integrum.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi non resurrexerit integrum. Sunt enim de integritate humani corporis caro & sanguis: quæ Christus non videtur habuisse: dicitur enim 1. ad Cor. 15. Caro & sanguis regnum Dei nō possidebunt. Christus autem resurrexit in gloria regni Dei. Videtur ergo, quòd non habuerit carnem & sanguinem. (299 Locis supra art. 1. induc.)

¶2. Præterea, Sanguis est vnus de quatuor humoribus. Si ergo Christus habuit sanguinem, pari ratione habuit alios humores, ex quibus causatur corruptiō in corporibus animalium. Sic ergo sequeretur, quòd corpus Christi fuerit corruptibile, quod est inconueniens. Non igitur Christus habuit carnem & sanguinem.

¶3. Præterea, Corpus Christi quod resurrexit, in cœlum ascendit. Sed aliquid de sanguine eius in quibusdam Ecclesiis reseruatur pro reliquiis. Non ergo resurrexit corpus Christi cum integritate omnium suarum partium.

¶Sed contra est, quod Dominus dicit Lucæ vltimo, post resurrectionem discipulis loquens, Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videris habere.

Respondeo dicendum, quòd (sicut suprà dictum est *) corpus Christi in resurrectione fuit eiusdē naturę, sed alterius glorię. (art. præce.) Vnde quicquid ad naturā corporis humani pertinet, totum fuit in corpore Christi resurgentis. Manifestum est autem quòd ad naturam corporis humani pertinent carnes, & ossa, & sanguis, & alia huiusmodi. Et ideo omnia ista in corpore Christi resurgentis fuerunt, & etiam integraliter absque omni diminutione, alioquin non fuisset perfecta resurrectio, si non fuisset reintegratum quicquid per mortem ceciderat. Vnde & Dominus fidelibus suis promittit dicens Matt. 10. Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt. & Luc. 21. dicitur. Capillus de capite vestro non peribit. Dicere autem quòd corpus Christi carnem & ossa non habuerit, & alias huiusmodi partes humano corpori naturales, pertinet ad errorem Euthicij Constantinopolitanæ vrbis Episcopi: qui dicebat quòd corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile, & ventis aereque subtilius: & quòd Dominus post confirmata corda discipulorum palpantium, omne illud quod in eo palpari potuit, in subtilitatem aliquam redegit. Quod ibidem improbat Gregor. * quia corpus Christi post resurrectionem, immutatum non fuit, secundum illud Rom. 6. Christus resur- (Ho 26. in Euan. non remotè a prin.)

gens

gens ex mortuis iam non moritur. Vnde & ille qui dixerat, in morte retractauit. Si enim inconueniens est, vt Christus alterius naturæ corpus in sua conceptione acciperet, puta cœleste, sicut Valentinus asseruit, multò magis inconueniens est, quòd in resurrectione alterius naturę corpus resumpserit, quia corpus in resurrectione, resumpsit ad vitam immortalem, quod in conceptione assumpserat ad vitam mortalem.

Ad primum ergò dicendum, quòd caro & sanguis ibi non accipitur pro natura carnis & sanguinis, sed vel pro culpa carnis & sanguinis: sicut Greg.* dicit in 14. Mor. Vel pro corruptione carnis & sanguinis: quia (vt August. dicit ad Consentium,* de resurrectione carnis) non ibi erit corruptio & mortalitas carnis & sanguinis. Caro igitur secundum substantiam possidet regnum Dei: secundum quod dictum est.* Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Caro autem cùm secundum corruptionem intelligitur, non possidebit, vnde continuò additum est in verbis Apostoli. Neque corruptio incorruptelam.

li. 14. mor. ca. 32. non procul a fine.
* August. epi. 146. to. 2.
Luc. vlt.

Ad secundum dicendum, quòd sicut August. dicit in eodem libro,* fortassis accepta occasione sanguinis, vrgebit nos molestior perscrutator, & dicet. Si sanguis in corpore Christi resurgentis fuit, cur non & pituita, id est, phlegma, cur non & fel flauum, id est cholera, & fel nigrum, id est melancholia, quibus quatuor humoribus naturā carnis temperari, etiam medicinæ disciplina testatur? Sed quod liber quisquis addat, corruptionē addere caueat, ne suæ fidei sanctitatem, castitatemq; corrumpat. Valet enim diuina potentia de ista visibili atq; tractabili natura corporum, quibusdam manentibus auferre, quas voluerit qualitates, vt absit labes, scilicet corruptionis, absit effigies, absit motio, absit fatigatio, absit vescendi potestas, absit esuriendi necessitas.

ep. 146. nō multū lōge a prin. to. 2.

Ad tertium dicēdum, quòd totus sanguis, quī de corpore Christi fluxit, cum ad veritatē humanæ naturæ pertineat, in corpore Christi resurrexit: & eadem ratio est de omnibus particulis ād veritatem & integritatem humanæ naturæ pertinentibus. Sanguis autem ille, qui in quibusdam Ecclesiis pro reliquiis conseruatur, non fluxit de latere Christi, sed miraculose dicitur effluxisse de quadam imagine Christi percussa.

SVMMA TEXTVS.

Cōclusio.
Luc. vlt.

CONclusio est. Corpus Christi resurrexit integrum cum carnibus, ossibus, sanguine. Probatur conclusio ex illo, quòd Dominus dicit Lucæ vltimo, post resurrectionem discipulis loquens: Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Probatur deinde. Nam corpus Christi in resurrectione fuit eiusdem naturæ, & alterius gloriæ, ergo totum habuit quod pertinet ad naturam corporis humani, ergo omnia ista fuerunt in corpore Christi: omnia siquidem hæc ad naturam humani corporis pertinent. Idem ostenditur alia via: quia alioquin non fuisset resurrectio perfecta, si non fuisset integratum quidquid per mortem ecciderat. Hoc ipsum cōfirmatur autoritate Domini Lucæ. 21. capillus de capite vestro non peribit. Ad hæc probatur eadem veritas: quia dicere corpus Christi caruisse partibus naturalibus humani corporis pertinet ad errorem Eutichij asserentis, corpus nostrum in resurrectione futurum impalpabile, ventis aereq; subtilius, qui rursus aiebat Christum post confirmata corda discipulorum palpantium omne quod erat in eo palpabile in subtilitatem corpus suum redegisse. Sanè si inconueniens est, vt Christus alterius naturæ corpus in sua cōceptione acciperet, puta cęleste, sicut Valentinus asseruit, multo magis inconueniēs est, quòd in resurrectione alterius naturæ corpus resumpserit, quia corpus in resurrectione resumpsit ad vitam immortalem, quod in conceptione assumpserat ad vitam mortalem.

Luc. 21.

EXPOSITIO ARTICVLI.

De sanguine Christi, variæ quæstiones.

DE sanguine Christi quem in resurrectione Christū Dominum reassumpsisse testatur D. Thomas, & in articulo, & in solutionibus argumentorum, varias solent Theologi mouere quæstiones. Vtrùm sit pars humanæ naturæ informata anima rationali? vtrum fuerit in Christo vnitus diuinitati hypostaticè? vtrùm in morte a deitate fuerit separatus? vtrum in resurrectione fuerit reassumptus? vtrùm repugnet veritati fidei aliquid de vero sanguine Christi in terra reperiri? vtrùm saltem hoc repugnet doctrinæ D. Thomæ? vtrùm talis sanguis si reperiatur in terra sit adorandus adoratione latriæ? De his quæstionibus disputat copiosè Syluester in rosa aurea. q. 30. 32. 32. 33. quas omnes quęstiones volo sub breuitate perstringere, & referā eas in duas quæstiones, quas hic disputat Caietanus. Prima est, vtrùm Christus in resurrectione sanguinem reassumpserit? Secunda est, an totus sanguis in passione effusus resurrexerit cum eo? Et quidem primæ quæstionis non solus autor, sed communis & Theologorum, & Ecclesiæ sententia, partem tenet affirmatiuam. Sed in contrarium sunt magna argumenta, quæ cuique Theologo possunt negotium facessere. Pro quorū introductione recolere oportet ex doctrina Diui Pauli. 1. Corint. 15. quod corpus nostrum hic est animale, resurget autem spirituale, & secundū Augustinum tandiu corpus est animale quandiu indiget alimento, & tūc est spirituale cum non amplius indiget alimento.

Syluester.
Quæstio grauis.
Vtrū christ' sanguinem in resurrectiōe reassumpserit.
1. Cor. 15.

¶Ex qua doctrina eruitur tale argumentum. Corpus Christi surrexit non animale sed spirituale, hoc est, non indigens alimento: at sanguis in corpore humano nihil aliud est quam alimentum humani corporis, vt expresse Arist. affirmat lib. 2. de partibus animalium cap. 3. & 4. & lib. 2. de generatione animalium ca. 4. ergo corpus Christi resurgens non indiguit sanguine: eiusdem enim rationis est indigere alimento excretioni & intentioni.

Prim. arg. partis negatiuæ.
Aristot.

¶Deinde, alimentum quantumcunque vltimum non est actu pars animalis, sed potentia tantum, ergo sanguis non est pars animalis & consequenter neq; hominis, ex quo consequens est, quòd sanguis non est de integritate humanæ naturæ, atque adeo nec de veritate, Christus autem in resurrectione non reassumpsit nisi quod est de integritate & de veritate humanæ naturæ. Neque obstat quod exangues effecti morimur, nam ex hoc tantū colligitur sanguinem esse de necessitate requisitum ad vitā animalium habentium sanguinem: quoniam vt docet Aristo. in 2. de partibus animalium. cap. 3. tamdiu viuunt, quandiu aluntur: vnde videtur, quòd sanguis pertinet ad necessitatem humani corporis secundum vitam animalem, quia est vltimum alimentum vitæ animalis, et non pertinet ad necessitatem humani corporis spiritualis, quale fuit corpus Christi in resurrectione. Certè quòd sanguis nō sit pars humanæ naturæ asserūt Doctores Theologi in primis graues D. Tho. in 1. p. q. vltima art. 1. in solutione tertij dicit, quòd sanguis est in via ad suscipiendam naturam speciei, ergo si est in via, actu non informatur anima rationali, ac subinde non est actu pars humanæ naturæ, & in 3. p. q. 31. art. 5. ad 1. probat D. Tho. quòd caro Christi non fuit facta ex carne virginis aut ex alia parte corporis: quia talis pars deinde non poterat fine

Secundū.
Aristot.
D. Tho.

ne corruptione aut diminutione corporis virginei, quod non decebat Chriſtum, qui corrupta & deperdita venit reſtaurare, ſed facta eſt caro ex ſanguinibus puriſſimis beatiſſimæ Virginis, ergo ſanguis non eſt pars humani corporis. Durandus in 4. d. 10. apertè docet, quòd ſanguis nō eſt pars corporis humani. Idem habet Capreolus in 2. d. 15. q. 1. in ſolutionibus argumentorū, & in 4. d. 10. q. 2. ad 4. contra primam concluſionem. Pater Soto in 4. d. 10. q. 1. art. 2. in eandem deſcendit ſententiam. Abulenſis in paradoxa ſecunda capite 40. expreſſe tenet, quòd ſanguis non fuit in Chriſto vnitus hypoſtaticè neque in vita, neq; in triduo mortis, ob hanc cauſam, quia cenſet ſanguinem nō eſſe partem humanæ naturæ, ſed eius alimentum; vnde infert quod in triduo mortis ſi quis conſecraſſet ſanguinem, non fuiſſet ibi verbū, ſed ſolum ſanguis, cui verbum vnitum non erat. Verum hæc ſententia, quòd ſanguis non ſit pars humanæ naturæ placuit multis alijs viris doctiſſimis, & præter argumenta dudum commemorata habet pro ſe alia non omnino inualida, & quę ex diuina Theologia & ex phyſica diſciplina erui poſſunt.

Durādus. Capreol'. Soto. Abulēſis.

Tertium. ¶ Primū ſic habet. Alimentum nō eſt pars animalis donec ſit conuerſum in eius ſubſtantiam, ſed ſanguis eſt alimentū decoctū, quod in iecinore exiſtens conuertitur in neruos, carnē, & oſſa, quod ex Phyſicorū medicorumq; ſententia patet, ergo non eſt pars humanæ naturæ.

Quartū. ¶ Tum deinde, nam ſanguis non continuatur alijs partibus, ſed per venas & arterias ſuum habet motum, ergo non informatur anima rationali, habetq; aliam formā. Conſequentia, inde probatur: quia eandē animam duo corpora diſcontinua informare prorſus eſt impoſſibile.

Quintū. ¶ Tum tertio. Nam omnis pars abſciſſa cauſat dolorē; ſane ſi quis digitum, aut carnem ſibi abſcindat dolorem ſentit, at ſanguis ſine dolore fluit, ergo non eſt pars humanæ naturæ.

Sextum. ¶ Tum quarto. Sanguis qui diminutione cadit in patellam eiuſdem ſpeciei eſt cum ſanguine qui manet in venis: ſed ille non informatur anima rationali, neque eſt pars humanæ naturæ, ergo neque is qui manet in venis. Maior probatur. Nam non ſtatim fuſo ſanguine ſoluitur ſpecies, & certè continuatur cum ſanguine corporis dum continuo motu ex brachio in patellam deſcendit. Minor probatur, quia non videtur quomodo anima poſſit informare corpus a ſe ſeparatum. Adducitur etiam in confirmationem huius ſententiæ Albertus Magnus, qui de partibus corporis materialibus & formalibus & medijs fecit longam diſtinctionem, & ſanguinem non nominauit. Et in lib. 3. de animalibus dicit, quòd ſanguis non eſt pars actu animalis ſed in potentia.

Albertus.

Argumenta alia ex diuina Theologia. Prim. arg. ¶ Sed ex diuina Thologia fiunt alia argumēta. In primis aliqua particula ſanguinis corporis Domini noſtri Ieſu Chriſti non erat informata anima rationali neque erat pars humanæ naturæ: ſed omnes ſanguinis particulæ ſunt eiuſdem ſpeciei, vt conſtat, ergo ſanguis non informatur anima rationali, neq; eſt pars humanæ naturæ. Maior probatur. Tum quia ſanguis qui effuſus eſt in die circumciſionis non erat vnitus verbo, nec vero animæ rationali: vnde nec reaſſumptus eſt in die reſurrectionis. Tum etiam, quia multæ particulæ ſanguinis Saluatoris noſtri ſeruātur adhuc apud nos, vt definiuit apertè Pius II. quam definitionem refert fideliter Siluester q. 41. ſuper Euangelia.

Pius II. Siluester.

Secundū. ¶ Item, ſi omnes particulæ ſanguinis fuerunt informatæ anima rationali ac, ſubinde vnitæ verbo diuino in Chriſto, cum iſtæ particulæ ſanguinis in infinitum fuerint diuiſæ & ſeparatæ, conſequens eſt, quòd quælibet particula eſſet Deus, & quòd in triduo infinita ferè entia deberent dici Deus.

Confir. ¶ Hoc idem confirmatur, quia multę particulæ conuerſæ ſunt in lutum, cui ſubinde vnita fuiſſet diuinitas, ac mox lutum fuiſſet Deus.

Vltimū. ¶ Vltimo ſic confirmatur hæc ſentētia. Nam ſi ſanguis in Chriſto Domino fuit vnitus diuinitati, & etiam ſeparatus a corpore in triduo, conſequens eſt, quòd Deus eſſet ſanguis, & quòd proprietates ſanguinis de Deo prædicarentur, diceretur q; Chriſtum effuſum vel Chriſtum eſſe in cruce propter ſanguinem ibi exiſtentem & ſic de alijs. Quod rectè ſequatur patet. Nam vbi eſt vnio diuinitatis, eſt communicatio idiomatum: quia ſecundum Auguſtinum & Damaſcenum eiuſmodi vnio eſt cauſa talis communicationis.

Auguſtin. Damaſce.

¶ Cæterum, quòd ſanguis ſit pars humanę naturæ validiora demonſtrant argumenta. In primis D. Tho. in 4. diſt. 44. q. 1. art. quæſtiuncula. 2. in corpore & in ſolutione ad tertium, apertè docet quod ſanguis eſt pars, quæ pertinet ad veritatem & integritatem humanæ naturæ. Idem docet conſtanter in hoc articulo ad tertium. Atque etiā quodlibeto. 5. art. 5. ex quo infert, quòd ſanguis fuit vnitus verbo, & quòd in corpore Domini reſurrexerit. Cuius rei alterum argumentum eſt & irrefragabile quidem. Nam ſanguis erat vnitus diuinitati in Chriſto, ergo erat pars humanæ naturæ. Conſequentia patet. Quia filius Dei non aſſumpſit niſi quod pertinet ad humanam naturam. Antecedens huius argumenti demonſtratur in hunc modum. Tum quia guttula ſanguinis effuſi a Domino, erat infiniti valoris & pretij propter vnionem ad verbum diuinū, vt definit Clemens VI. in extrauaganti vnigenitus; de pœnitentiis & remiſſionibus. Tum vero, quoniam hæc veritas diſputata eſt, & inueſtigata coram Pio II. a magiſtris magni nominis: quorū nomina ſunt. Frater Iacobus de Brixia. Frater Gabriel de Barchinona. Frater Vetcelius de Bercellis. De qua re videndus eſt Silueſter in Roſa aurea. q. 39. Probatur idem antecedens efficaciori argumento. Nam quidam prædicator Anno Domini 1351. Barchinonæ prædicauit ex contrarium. Et frater Nicolaus Roſelli Inquiſitor proceſſit contra eum, & condemnauit illum de mandato Clementis VI. vt patet per copiam literarum domini Cardinalis Sabinenſis, quam Silueſter dicit ſe vidiſſe, & Brixiæ in archiuis Inquiſitionis. Patet etiam per Ioannem Dominici, & directorium Inquiſitorum, & proceſſus delatus eſt poſtea Romam & examinatus eſt per dominū Bernardum Cardinalē cum plena autoritate per Pium II. & eius autoritate proceſſus fuit approbatus, & approbatio habetur vbi ſupra, & etiā Ioannes Dominici Cardinalis meminit huius cōdemnationis, & in directorio Inquiſitionis etiā habetur, quod Clemens VI. illum articulum damnauit tanquam hæreticum. Itaque ſequendo determinationem illam ita tenendum eſt omnino, quòd ſanguis Chriſti fuit hypoſtaticè vnitus verbo diuino ante paſſionem, & poſt paſſionem. In cuius rei confirmationem, quando aliud argumentum nō ſuppeteret, illud quod ex hoc articulo eruitur irrefragabile eſt. Nam communis & Theologorum, & Eccleſiæ ſententia tenet Chriſtū in reſurrectione ſanguinem reaſſumpſiſſe. Ex quo euidens concluditur argumentum, quòd ſit de integritate & de veritate naturæ humanæ. His argumentis Theologicis accedit aliud ex Phyſica, nam ſanguis nutritur creſcitq; veluti capilli & vngues, ergo eſt de integritate naturæ humanæ, & anima rationali informatur ſicut illæ partes. Rurſus Ariſt. 3 de partibus animalium cap. 5. apertè teſtatur, quòd ſanguis aliquando fluit cum dolore & triſtitia, quod ſi pars non eſſet, certè non cauſaret triſtitiam.

Argumēta quę probant ſanguinē eſſe partē humanæ naturæ.

Clemens Sextus. Silueſter. Ariſto.

¶ In hac quæſtione perdifficili explicanda in primis referam, quid de hac re antiqui Theologi excogitauerunt, deinde explicabo diſtinctè ſententiam meam. Durandus in loco dudum citato affirmat incunctanter, quòd ſanguis non eſt pars corporis humani, ac ſubinde, quòd non fuit vnitus verbo diuino hypoſtaticè. Sententiam iſtam Durandi ſecuti ſunt quidā Theologi noſtræ ætatis, & vt verum fatear habet magnum fundamentum in Phyſicis diſciplinis. Sed iam nō ſcio quomodo poſſit ſuſtineri cum ſit aperta definitio Eccleſiæ condemnans talem doctrinam erroris. Sed argumenta quibus Durandus & eius ſectatores in huius opinionis confirmationem vtebantur iſta ſunt. Sanguis enim Chriſti non fuit illi magis vnitus quàm mihi, ſed mihi non eſt vnitus hypoſtaticè cum habeat propriam ſubſiſtentiā & propriam formam, & diſtinctum ſuppoſitum velut alimentum corporis humani, vt ſupra probatum eſt, ergo ſanguis verbo diuino non eſt vnitus hypoſtaticè. Deinde probatur,

Durand.

nam alioquin sequitur, quod filius Dei assumpsisset duas naturas distinctas, atque adeo quod sanguis esset Deus, si quidem copulauit sibi naturam sanguinis, imo quod sanguis esset homo. Quod isto syllogismo probatur. Filius Dei est sanguis, filius Dei est homo, ergo sanguis est homo. Pater Soto in loco iam indicato vt habet pro cōperto, quod sanguis non est pars humani corporis, ita habet pro certo, quod vniatur verbo diuino hypostaticè, quod prius docuerat Capreolus in locis supra citatis. Et Caietanus hic reputat probabilius, quantū videtur quod non est pars, sentit tamen quod omnino est in corpore Christi, & fuit reassumptus, nihil tamen dicit, vtrum vnitus sit hypostaticè vel non. Sed ego non video, quomodo ista cohæreant. Etenim argumenta, quæ modo adduximus me conuincunt. quod si sanguis non est pars corporis humani, nō vniebatur verbo diuino hypostaticè. Siluester, qui diligentissime hanc quæstionē est scrutatus, distinguit geminum sanguinem, alter est nutrimentum vltimum, quod destinatur a natura, vt in neruos, ossa, carnem cōuertatur, & tale non vnitur animæ rationali, nec ea informatur, alter vero sanguis est, qui est de integritate humanę naturæ & veritate, qui proinde necessarius est ad constitutionem hominis, etiam si nullo indigeret alimento, & iste informatur anima rationali, & fuit vnitus verbo diuino hypostaticè. Idem sentiunt de bili, flegmate, melancholia. ista solutio minora habet inconuenientia, sed re vera habet contra se omnia argumenta ferè, quæ in principio quæstionis sunt posita, quæ probant de sanguine vero in vniuersum, quod non possit informari anima rationali, Item est aliud argumentum, quia ista diuisio de sanguine apud probatos autores nusquam reperitur, atque etiam dicere, quòd sanguis in corpore humano omnis non sit continuus, nouum est, & absurditatem habet.

Soto.

Capreol⁹

Caietan⁹.

Siluester.

¶Sed vt ego aliquid dicam, ista mihi occurrunt scribenda. In primis firmiter tenendum est conformiter ad definitionem Ecclesiæ, quòd sanguis Christi fuerit vnitus verbo diuino hypostaticè. Deinde ex necessario consequitur dicendum est, quod sanguis est pars humanæ naturæ, & informatur anima rationali, a qua tantum habet esse corporeum vel ad summum vegetabile, quemadmodum capilli & vngues. Præterea dicendum est, quòd sanguis vnitur reliquis partibus corporis permanentibus. In qua re explicanda non est maius negotiū, quam explicare, quomodo cum ossibus partes carnis continuentur. Vnum tamen est hic obseruandum, quòd sanguis non cum omnibus partibus quibus adhæret continuatur, sed solum continuatur cum parte præcipua cui adiungitur, forte cum corde, quòd vero non continuetur cum omnibus partibus, eius motus intra venas conuincit. Vltimo dicendum est cum Domino Caietano in hoc artic. quod sanguis & reliqui humores non sunt tam perfectæ partes corporis humani, quam sunt partes solidæ & permanentes, quarum comparatione dixit D. Thom quod sanguis non erat pars corporis humani.

Sententia autoris explicatur.

Quod explicat satis elegāter Dominus Caietanus sub his verbis, sanguis, inquit, licèt sit pars in potentia respectu carnis & membrorum, est tamen cum hoc etiam pars in actu respectu totius animalis, ita quòd est & materia transiens partium posteriorum, & materia permanens respectu totius: sicut elementa in mundo sunt partes in potentia, & materia transiens respectu mistorum, & sunt partes in actu & materia permanens respectu vniuersi. Probaturq; hoc ex eo, quod triplex compositio in animali inuenitur, vt habetur in 2. de partibus animalium. Prima est compositio ex elementis seu eorum virtutibus. Secunda est ex partibus similaribus puta carne, osse, neruo. Tertia est ex partibus heterogeneis, vt manu, capite, &c.

Ad primam autem compositionem spectat compositio animalis ex humoribus, quorum vnus est sanguis, & propterea quemadmodum componentia tam in secunda, quam in tertia compositione sunt partes in actu animalis, ita componentia in prima compositione affirmanda sunt quod sunt partes in actu animalis. Et ideo licet in resurrectione non sit opus sanguine vt est pars in potentia, est tamen opus illo, vt est pars in actu: alioquin non resurgeret homo integer, deficeret enim sibi aliqua partium eius in actu. Atqui ex hac doctrina facile confutantur omnia argumenta, quæ ex Physica disciplina adducta sunt in contrarium. Aduertat tamen Theologus, quòd licèt filius Dei copulauerit sibi hypostaticè sanguinem, non est consequens, quod filius Dei sit sanguis. Nam vniuit sibi sanguinem tanquam partem humanæ naturæ: sicut etiam vniuit sibi animam, at filius Dei anima non est. Hæc de prima quæstione.

¶Secunda quæstio est, an totus sanguis Christi in passione effusus resurrexerit cum eo, an vero aliquis sanguis effusus perseuerer in terra post resurrectionem? De hac quæstione Siluester vbi supra disserit copiosè, & multas distinctiones ponit de sanguine. Sed tandem dicit, quòd etiam de vero sanguine effuso in passione, aliquis sanguis mansit in terra, & citat determinationem Pij Secundi in diplomate ad Abbatem Sanctæ Marię Xantonensis diœcesis. In qua sic habetur. Petitio exhibita continebat, quòd licèt tanto tempore cuius memoria non existit, in Ecclesia dictæ domus, vt piè creditur, quædam particula pretiosissimi sanguinis Domini nostri Iesu Christi in ligno crucis pro redemptione humani generis salubriter effusi, &c. & infra; nos igitur attendentes, quòd veritati fidei nullatenus repugnat affirmare redemptorem nostrum de sanguine præfato ob ipsius passionis memoriā aliquam partem in terra reliquisse, &c. Qua statuta diffinitione difficile quibusdam videtur ad defendendum, quod sanguis fuit vnitus diuinitati, & tamen quod aliqua particula perseuerauerit in terra: quia certum est, quod illi non est diuinitas nunc vnita. Ob idq; Siluester vertit se in omnem faciem ad concordandū hoc, dicitq; quod sanguis necessarius solum ad vitam, erat vnitus, facitq; alias distinctiones sanguinis, quæ profecto quam sint absurdæ & voluntariè assertæ facilè patebit legenti. Turrecremata in capitulo Iniutat. de consecratione distinctione secunda, pro errore habet dicere, quod aliquis sanguis effusus in passione permanserit in terra. Caietanus hic dubitat, an aliquis sanguis saltem nutrimentalis permanserit in terra, sed dicit nihil pertinaciter esse de hoc neq; asserendum nec negandum. Certum est autem, inquit, quod sanguis nutrimentalis, qui in terra inuenitur, etiamsi in passione effusus sit, non est vnitus verbo personaliter, quia nunquā fuit actu pars humanę naturæ. Sed vt veritatem dicam nunquam hæc quæ viros tantus cōmouerunt difficilia mihi visa sunt. Nam vt existimo, perfacilem habent explicationem. Dicendum nanque est, quòd licèt sanguis Domini fuerit pars humanæ naturæ & totus vnitus verbo diuino, non tamen in totum fuit reassumptus in resurrectione.

An totus sanguis in passiōe effusus in resurrectione fuerit reassumptus.

Siluester.

Pius II.

Turrecremata,

Caietan⁹.

¶Vnde sine errore & absurditate aliqua potest cōcedi, quod quædam particulæ sanguinis Domini nostri Iesu Christi perseuerent in terra apud nos, etiamsi modo non maneant vnitæ verbo personaliter. Et illa sententia, quòd Christus assumpsit nunquam dimisit, ea ponenda est de partibus quæ secundum se totas pertinent ad veritatem & integritatem humanæ naturæ, quemadmodum & capilli erant partes humani corporis & vniebantur verbo diuino hypostaticè, at nō omnes reassumpti sunt, sed tantum illi qui ad ornatum spectabāt, vngues quoq; partes erant humanæ naturæ in Christo, sed non omnes vngues secti reassumpti sunt.

Sine errore pōt concedi quasdam particulas sanguinis Domini I terra adhuc pmanere.

¶Sed restat dubium de aliis humoribus, vtrum fuerint vniti verbo personaliter, & vtrum assumpti post resurrectionem? Caietanus hic de sanguine apertè docet & indubie credit iuxta doctrinam Ecclesiæ, quod in corpore Christi post resurrectionem extitit, de aliis humoribus nihil dicit. Sed quid de his sit sentiendum explicat optime Diuus Thomas in solutione secundi ex D. August. Epistola 146 Fortassis, inquit, accepta occasione sanguinis, vrgebit nos molestior perscrutator, & dicet; Si sanguis in corpore Christi resurgentis fuit, cur non & pituita, id est, phlegma, cur non & fel flauum, id est, cholera, & fel nigrum, id est, melancholia,

De aliis humoribus corporis, vtrum fuerint reassumpti I resurrectione.

D. Tho.

August.

quibus

quibus quatuor humoribus naturam carnis temperari, etiam medicinæ disciplina testatur? sed quodlibet quisquis addat, corruptionem addere caueat, ne fuæ fidei sanitatem castitatemque corrumpat. Valet enim diuina potentia de ista visibili atque tractabili natura corporum, quibusdam manentibus auferre quas voluerit qualitates, vt absit labes, scilicet corruptionis, adsit effigies, adsit motio, absit fatigatio, adsit vescendi potestas, absit esuriendi necessitas.

An fuerit præputium reassumptum. Bonauen.

¶ Sed quid de præputio dicendum est, nam omnium istorum rationem oportet vt reddat Theologus, D. Bonauentura in 4. distin. 12. sic respondet vt dicat, quòd fortè non fuit ablatum aliquid, quod propriè esset pars sed aliqua pellicula, vel si fuit, quod id videtur, quòd desierit esse, & Christus resurrexerit integer eo assumpto: quanquam alij dicunt, quòd omnes beati erunt sine præputio, de quo ipse dicit esse dubium. Sed non videtur dubitandam, quin Christus habeat præputium in cœlo, quamuis Cardinalis Turrecremata videatur hoc relinquere sub dubio in loco supra indicato. Siluester in Rosa aurea in quæstionibus super Euangelia in die sancto Paschæ dicit ex Jacobo de Voragine, quòd Angelus attulit præputium Christi Carolo Magno, qui illud posuit Aquisgrani, nunc est Romæ in Ecclesia quæ dicitur Sancta Sanctorum. Sed quidquid sit de hoc habeo pro certo Christum habere præputium in cœlo vel reassumptum idem, quod habuit in terra, vel formatum ex alia materia.

Turrecremata. Siluester.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm Christi corpus resurrexit gloriosum.

300 Iof. q. 15. art. 6 ad 4. Et quol. 5. q. 3. arti. 1. Et opus. 3. c. 245.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd corpus Christi non resurrexerit gloriosum. Corpora enim gloriosa sunt fulgentia, secundum illud Matth. 13. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum, sed corpora fulgida videntur secũdum rationem lucis, non autem secundum rationem coloris. Cum ergo corpus Christi visum fuerit sub coloris specie, sicut & prius videbatur, videtur quòd non fuerit gloriosum.

¶ 2. Præterea, Corpus gloriosum est incorruptibile. Sed corpus Christi non videtur fuisse incorruptibile: fuit enim palpabile, sicut & ipse dicit Luc. vltimo, Palpate, & videte. Dicit autem Greg. in quadam Homilia, [a] quòd corrumpi necesse est, quòd palpatur, & palpari non potest quod non corrumpitur. Non ergo corpus Christi fuit gloriosum.

Ho. 26. in Euan. paulò post princ.

¶ 3. Præterea, Corpus gloriosum non est animale, sed spirituale: vt patet 1. ad Corinth. 15. Sed corpus Christi videtur fuisse animale post resurrectionem: quia cum discipulis manducauit & bibit: ut legitur Lucæ ultimo, & Ioannis vltimo. Ergo uidetur, quòd corpus Christi non fuerit gloriosum.

Sed contra est, quòd Apostolus dicit ad Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis uostræ, configuratum corpori claritatis suæ.

Respondeo dicendum, quòd corpus Christi in resurrectione fuit gloriosum, & hoc apparet triplici ratione. Primò quidem quia resurrectio Christi fuit exemplar & causa nostrę resurrectionis, ut habetur primæ ad Corin. 15. Sancti autem in resurrectione habebunt corpora gloriosa, sicut ibidem dicitur, Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Vnde cum causa sit potior causato, & exemplar exẽplato, multo magis corpus Christi resurgentis fuit gloriosum. Secundò, quia per humilitatem passionis meruit gloriam resurrectionis. Vnde & ipse dicebat, Nunc anima mea turbata est: quod pertinet ad passionem, & postea subdit, Pater clarifica nomen tuum, in quo petit gloriam resurrectionis. Tertiò, quia sicut supra habitum est, * anima Christi a principio suæ conceptionis fuit gloriosa per fruitionem diuinitatis perfectam. Est autem dispensatiuè factum (sicut supra dictum est *) vt ab animę gloria nõ redundaret in corpus, ad hoc quòd mysterium nostræ redemptionis sua passione impleret. Et ideo peracto hoc mysterio passionis & mortis Christi, statim anima in corpus in resurrectione resumptum, suam gloriã deriuauit: & ita factum est corpus illud gloriosum.

q. 34. ar. 4.

q. 14. ar. 1. ad 2. argu.

Ad primum ergo dicendũ, quòd omne quod recipitur in aliquo, recipitur in eo secundum modum recipientis. Quia igitur gloria corporis deriuatur ab anima (vt Augustin. * dicit in Epistola ad Dioscorum) fulgor seu claritas corporis gloriosi est secundum colorem humano corpori naturalem: sicut vitrum diuersimodè coloratum recipit splendorem ex illustratione solis secundum modum sui coloris. Sicut autem in potestate hominis glorificati est, ut corpus eius uideatur, uel non uideatur (sicut dictum est *) ita in potestate eius est, quòd claritas eius uideatur uel non uideatur, unde potest in suo colore sine aliqua claritate uideri: & hoc modo Christus suis discipulis post resurrectionem suam apparuit.

Epi. 56. ante me. t. 2.

ar. 1. huius 2. ad 2. arg.

Ad secundum dicendum, quòd corpus aliquod dicitur esse palpabile, non solum ratione resistentiæ, sed ratione suæ spissitudinis. Ad rarum autẽ & spissum sequũtur graue & leue, calidum & frigidum, & alia hmõi contraria, quę sunt principia corruptionis corporum elementarium. Vnde & corpus quod est palpabile humano tactu, est naturaliter corruptibile. Si autem sit aliquod corpus resistens tactui, quod non sit dispositum secundum prædictas qualitates, quæ sunt propria obiecta tactus humani (sicut est corpus cœleste) tale corpus non potest dici palpabile: Corpus autem Christi post resurrectionem verè fuit ex elemẽtis compositum, habens in se tangibiles qualitates, secundum quod requirit natura corporis humani, & ideo naturaliter erat palpabile. Et si nihil aliud habuisset supra corporis humani naturam, fuisset etiam corruptibile. Habuit autem aliquid aliud quod ipsum incorruptibile reddidit, non quidem naturam cœlestis corporis, ut quidã dicunt (de quo infra * magis inquiretur) sed gloriam

Materiam de dotibus videtur respicere, q̃ non compleuit.

Epi. 56. ante med. c. 2.

redundantem ab anima beata, quia vt August. † dicit in Episto. ad Dioscorum, Tam potenti natura Deus fecit animam, vt ex eius plenissima beatitudine, redundet in corpus plenitudo sanitatis, id est incorruptionis vigor. Et ideo sicut Greg. * dicit ibidem, Ostenditur corpus Christi post resurrectionem fuisse eiusdem naturæ, sed alterius gloriæ.

Ho. 26. in Euan. non remotè a prin.

li. 13. c. 22. circa fi. t. 5.

Ad tertium dicendum, quod sicut Aug. † dicit 13. de ciui. Dei. Saluator noster post resurrectionē, iam quidem in spiritali carne, sed tamen vera, cibum & potum cum discipulis sumpsit, non alimentorum indigentia, sed ea qua hoc poterat potestate. Vt enim Beda * dicit super Lucam, aliter absorbet aquam terra sitiens, aliter solis radius calens: illa indigentia, iste potentia. Manducauit ergo post resurrectionem, non quasi cibo indigens, sed ut eo modo naturam corporis resurgentis afirmeres. Et propter hoc non sequitur, quòd fuerit eius corpus animale, quod est indigens cibo.

Beda c. 97. & est vl. in Luc. super illud: Habetis aliqd vt manducetur?

SVMMA TEXTVS.

Cōclusio. Philip. 3.

CONclusio est affirmatiua. Et probatur ex eo, quod dicit Apostolus ad Philip. 3. reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Et hoc apparet esse verum triplici ex causa. Prima, quia resurrectio Christi fuit exemplar, & causa nostræ resurrectionis. Nos autem surgemus in gloria, vt ait Apostolus, ergo multo magis Christus. Secunda, quia per humilitatem passionis meruit gloriam resurrectionis, vnde postquam dixit, nunc anima mea turbata est, sequitur, pater clarifica nomen tuum, quòd pertinet ad gloriam resurrectionis. Tertia, quia anima Christi a principio suæ conceptionis fuit gloriosa per fruitionem diuinitatis: sed per dispensationem factum est, vt ab anima non redundaret gloria in corpus propter mysterium nostræ redemptionis. Vnde peracta passione statim ab anima redundauit gloria in corpus.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Qūn corp' Dūi post resurrectionem lucidū fuerit.

Gregor.

IN hoc articulo primum dubium est, vtrum corpus Domini nostri Iesu Christi gloriosum, sic fuerit lucidum & clarum, quòd fuerit transparens vt crystallus? Ratio dubitandi est, nam D. Gregor. 18. moralium c. 31. explicans illud, non comparabitur ei aurum, &c. inquit, quod in auro intelligitur beatorum claritas & in vitro perlucentia seu transparentia. Quod verbum exponens D. Tho. in 4. dist. 44. q. 2. credit, quòd corpora beatorum erunt transparentia. Verum Scotus & Richardus contrarium tenent & non sine magna probabilitate. Dicunt enim corpora beata esse opaca, eo quod densitas corporis humani transparentiæ repugnat. Et certè D. Gregor. non loquitur in contrarium. Non enim ait corpora beatorū forè vt vitrum, eo quod sint transparentia, & peruia respectu oculi corporalis, sed quia est perlucēs oculis mentis, nempè quia vnus beatus videt alterius cor sub eius corpore latens. Ait quippe illam beatorum societatem esse vt aurum & vitrum, quorum corda sibi inuicem & claritate fulgent & puritate translucent. Nihilominus tamen opinio Diui Thomæ in 4. probabilitate non caret: quia illa corpora erunt veluti spiritualia animæ ad nutum obsequentia. Et ideo ait, quòd sicut in potestate corporis gloriosi est ostendere se non glorioso vel se occultare, ita & occultare corpus post se existens, hoc pacto, quod quādo ostendit se ipsum, tūc occultabit aliud, quia eius colores impediunt ne per ipsum videatur alterum coloratum, eo quod duo diuersi colores per idē medium non videntur: sicut depicta vitrea non permittit, vt colores alieni trans ipsam videantur. Quando vero non ostendit, tunc non occultabit aliud, quin possis per ipsum transuideri. Itaque, quando Christus ab oculis euntium in Emaus disparuit, si illic permansit, potuerūt discipuli trans ipsum videre alia, corpora sicut per lucidam crystallum.

D. Thom.

Scotus.

Richard'.

De comestione christi post resurrectionem, an vera fuerit.

¶ Alterum dubium est, vtrum Christus verè comederit post resurrectionem? Pro cuius dubij expositione libet hic referre, quid patres de hac re concordi sententia desiniere. In primis Luc. 24. habetur expresse, quòd Christus manducauit cum discipulis suis. Et Actor. 1. sic habetur, & conuescens præcepit eis ab Hierosolymis ne discederent. Et in Conci. Toletano Vndecimo decernitur, quòd conuictus ille suæ conuescentiæ erat, vt Apostoli probatissimam haberent Domini resurrectionem. Et certè nullum esse euidentius argumentum hominis viui, quam cibum capere, & ideo Dominus Iesus puellæ reuocatæ in vitam iussit dari cibum. Beda in homilia feriæ tertiæ Paschæ, simpliciter, inquit, & pie sentiendum est resuscitatum a morte & immortale iam factum corpus Dominicum, nullam quidem necessitatem, & tamen facultatem habuisse vescendi. Ideoque vbi opportunitas probandæ substantiæ naturalis exigebat, cibis esse refectum, qui nimirum cibi nullum saginæ adiumentum, vt mortalium corporibus solent, illi præbuerint: sed quomodo in igne missa aqua, non comesti, speciali eius sunt virtute absumpti. Hæc ille. D. Aug. lib. 3. de mirabilibus sacræ scripturæ ca. 14. de cibo Domini post resurrectionem sic loquitur, Hunc autem carnalem cibum qualiter post resurrectionem Dominus suscepit, docti requirunt, dum resurrectura corpora spiritualia esse cuncti fideles sciunt, vt resurget corpus spirituale,

Luc. 24.

Actor. 1.

Cōc. Toletano XI.

Beda.

August.

Quapropter resurrectura corpora & si non indigent, vt verè sano sensu creduntur, possibilitatem tamen edendi cibos, & si necesse foret habere, hoc Domini exemplo minime denegatur, vt Angeli iuxta ilicem Mambre. Sed hi, non vt hominatos cibos stomacho & intestinis confecisse, sed statim vt velut videntur degustare, in spiritualem naturam, non ex parte sed ex toto transformantur. Et 13. de ciuitate Dei cap. 22. Idem Augustinus inquit, non potestas sed egestas edendi, ac bibendi talibus corporibus immortalibus, scilicet aufertur. Et Epistola 49. futuræ inquit, resurrectionis corpus imperfectæ potestatis erit si cibos sumere non potuerit, imperfectæ felicitatis si cibis eguerit. Sed aliter absorbet terra aquam sitiens, aliter Solis radius candens. Idem docet expresse Ambrosius in commentariis super Lucam ca. vltimo. Et eodem exemplo quo Augustinus vtitur, rem demonstrat. Damascenus lib. 4. de fide cap. 1. testatur Dominum post resurrectionem suam non lege naturæ edidisse sed dispensatione. Albertus Magnus commentariis ad Lucam capitulo vltimo, duplicem commentatur comestionem & potestatis, & infirmitatis. Primam tribuit beatis corporibus, postremam mortalibus. Diuus Thomas quodlibeto 3. articulo 5. veram credens esse Christi post resurrectionem comestionem, veram etiam non nunquam fuisse Angelorum commemorat duplicem veritatem, & significationis, & naturæ. Et quidem primo modo veram ait fuisse comestionem Angelorum. Genesis 18. & Tobiæ 12. quia Angelorum institutum non erat verè comedere, sed solum familiares reddere se hominibus. At vero huiusmodi Angelica comestio non erat vera secundum veritatem naturæ, qualis fuit Christi qui palato gustabat, & dentibus alterabat cibaria quæ edebat naturalibus instrumentis ad hunc actum ordinatis. Quod autem cibus conuertatur in corpus, est quoddā consequens ad comestionem. Vnde etiam in nobis etiam si cibus non conuertatur, sed statim per vomitum eiiciatur, est nihilominus vera comestio, quæ præcessit. Non autem conueniebat vt in corpus Christi cibus conuerteretur, quod iam erat extra statū generationis & corruptionis. Vnde cibus ille fuit virtute Christi resolutus in præcedentem siue præiacentem materiam. Idem D. Thomas

Ambros.

Damasce.

Albertus Magnus.

D. Thom.

Gene. 18.

Tobiæ 12.

1. parte quæstione 51. arti. 3 ad 5 dicit, fuisse veram comestionem, quia quamuis cibus resolueretur in præiacentem materiam tamen corpus erat talis naturæ in cuius substantiam conuerti posset nisi esset extra indigentiæ statum. Angeli vero qui sæpè in corporibus assumptis apparuerunt licet comedere viderentur, non verè comedebāt, quia quamuis cibum manderent, & traiicerent, corpus tamen assumptum non erat talis naturæ in quod posset alimentum conuerti. Quod Angelus reuelauit Tobiæ 12. cum essem, inquit, vobiscum videbar quidem manducare, & bibere, sed ego potu inuisibili & cibo vtor. Eandem doctrinam habet D. Thomas hic in solutione tertii. Ex qua doctrina manifestè liquet, quomodo comestio Christi post resurrectionem vera fuerit, & rursus patet, quid factum fuerit de cibo quem edebat, cuius rei difficultas, quosdam sic absorbuit vt dixerint, quod fuerit cibus conuersus & transubstantiatus in corpus Christi gloriosum. Cuius sententiæ est Thomas VValdensis libro de sacramentis ca. 71. Durandus quoque in 3. distin. 22. quæst 6. ad 2. huic opinioni fauere videtur, a quibus non discedit Ioannes Maior. Sed hæc opinio delira est & insana, quæ proinde non meretur impugnationem.

Thomas VValdēsis
Durandus

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm corpus Christi debuerit cum cicatricibus resurgere.

301
3. di. 21 q. 2 ar 4 q. 3. Et op. 3. c. 245. Et opusc. 60. ca. 22. col. 4.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd corpus Christi non debuerit cum cicatricibus resurgere. Dicitur enim primæ ad Corinthios 15. quòd mortui resurgent incorrupti. Sed & cicatrices & vulnera ad quādam corruptionem pertinent & defectum. Non ergo fuit conueniens, vt Christus, qui est resurrectionis auctor, cum cicatricibus resurgeret.

ar. 2 huius quæst.

¶ 2. Præterea, Corpus Christi integrum resurrexit: sicut dictum est. Sed aperturæ vulnerum contrariantur integritati corporis: quia per eas discontinuatur corpus. Non ergo videtur fuisse conueniens, quòd in corpore Christi aperturæ vulnerum remanerent: etsi remanerent ibi quædam vulnerum insignia; quæ sufficiebant ad aspectum, ad quem Thomas credidit: cui dictum est, Quia vidisti me Thoma, credidisti.

li. 4 ca. 19. paulò ante finem.

¶ 3. Præterea, Damasce. dicit in quarto libro quòd post resurrectionem de Christo dicuntur quædam vere, quæ non habuit secundum naturā; sed secundum dispensationem, ad certificandum quòd ipsum quod passum est corpus, resurrexit: vt cicatrices. Cessante autem causa, cessat effectus. Ergo videtur, quòd certificatis discipulis de sua resurrectione, cicatrices vlterius non habuerit. Sed non conueniebat immutabilitati gloriæ quòd aliquid assumeret quod perpetuò in eo non remaneret. Ergo videtur, quòd non debuerit corpus cum cicatricibus in resurrectione resumere.

Sed contra est, quod Dominus dicit Thomæ Ioan. 20. Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meū, & noli esse incredulus, sed fidelis.

Respondeo dicendum, quòd conueniens fuit, animam Christi in resurrectione corpus cum cicatricibus resumere. Primò quidem propter gloriam ipsius Christi: dicit enim Beda super Lucam, quòd non ex impotentia curandi, cicatrices seruauit, sed vt in perpetuum victoriæ suæ circunferat triumphum. Vnde & Augustinus dicit in 22. † de Ciuitate Dei, Quod fortassis in illo regno in corporibus martyrum videbimus vulnerum cicatrices, quæ pro Christi nomine pertulerunt. Non enim deformitas in eis, sed dignitas erit, & quædam quamuis in corpore, non corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit. Secundò, ad confirmandum corda discipulorum circa fidem suæ resurrectionis. Tertiò, vt Patri pro nobis supplicans, quale genus mortis pro homine pertulerit, semper ostendat. Quartò, vt sua morte redemptis, quàm misericorditer sint adiuti, propositis eiusdem mortis indiciis, insinuet. Postremò, vt in iudicio quàm iustè damnentur, ibidem denuntiet. Vnde sicut Augustinus dicit in libro 2. de Symbolo, cap. 8. Sciebat Christus quare cicatrices in suo corpore seruaret: sicut enim demonstrauit Thomæ non credenti nisi tangeret & videret, ita etiam inimicis vulnera demonstraturus est sua, vt conuincens eos veritas dicat: Ecce hominem quem crucifixistis, videtis vulnera quæ infixistis, agnoscitis latus quod pupugistis: quoniam per vos & propter vos apertum est, nec tamen intrare voluistis.

Sup illud Luc. ostendit eis manus, ca. 97. in Luc & est vltimū.
† lib. 22. c. 20. in principio, t. 5.
Has rōnes oēs habet Beda loco citato.

Beda c. 97. in Lucam id innuit.

Ad primum ergo dicendum, quòd cicatrices illæ quæ in corpore Christi permanserunt, non pertinent ad corruptionem uel defectum: sed ad maiorem cumulum gloriæ, in quantum sunt quædam virtutis insignia, & in illis locis vulnerum quidam specialis decor apparebit.

Ad secundum dicendum, quòd illa apertura uulnerum, quamuis sit cum quadam solutione continuitatis; totum tamen hoc recompēsatur per maiorem decorem gloriæ, ut corpus non sit minus integrum, sed magis perfectum: Thomas autem non solum uidit; sed etiam uulnera tetigit: quia (ut dicit Leo Papa) suffecit sibi ad fidem propriam, uidisse quod uiderat, sed nobis operatus est, ut tangeret quem uidebat.

Ad tertium dicendum, quòd Christus in suo corpore uoluit cicatrices uulnerum remanere, non solum ad certificādum discipulorum fidem, sed etiam propter alias rationes. Ex quibus apparet, quòd semper in eius corpore cicatrices illæ remanebunt: quia (ut Augustinus dicit ad Consentium, de resurrectione carnis) Domini corpus in cælo esse credo, ut erat quando ascendit in cælum. Et Gregor. † 14. Moralium. dicit. Quòd si quid in corpore Christi post resurrectionem potuit immutari, contra ueridicam Pauli sententiam, post resurrectionem Dominus rediit in mortem, quod quis dicere nisi stultus præsumat, qui ueram carnis resurrectionem denegat? Vnde patet, quòd cicatrices, quas Christus post resur-

Aug. epist. 146 paulò a prin. t. 2.

lib. 14. moral. ca. 31. a medio.

rectionem in suo corpore ostendit, nunquā postmodum ab illo corpore sunt remotæ.

SVMMA TEXTVS.

Concluſio Ioan. 20. CONcluſio eſt affirmatiua. Et patet, nam Dominus poſt reſurrectionem ſuam dicit Thomæ Ioānis 20. Infer digitum tuum huc & vide manus meas & affer manum tuam & mitte in latus meum, & noli eſſe incredulus ſed fidelis. Idque fuit conueniens multis de cauſis In primis propter gloriā eius: vt in perpetuum victoriæ ſuæ circunferat triumphum, vt dicunt Auguſtinus & Beda. (August. Beda.) Secunda cauſa fuit ad confirmandum diſcipulorum, corda circa fidem ſuæ reſurrectionis. Tertia vt patri pro nobis ſupplicans, ſemper oſtendat quale mortis genus pro homine pertulerit. Quarta, vt ſua morte redemptis, propoſitis eiuſdem mortis indiciis inſinuet, quam miſericorditer ſint adiuti. Poſtremo ad dānatorum confuſionem, (August.) vt conuincens eos veritas dicat ſecundum Auguſtinum de Symb. ecce hominem quem crucifixiſtis, videtis vulnera, quæ infixiſtis.

EXPOSITIO ARTICVLI.

De cicatricibus Dñi, an ſint vulnera patētia. Abulenſis. Ioan. 20.

DE his cicatricibus corporis Domini noſtri Ieſu Chriſti varias Theologi ſolent mouere dubitationes.

¶Prima dubitatio eſt, num vulnera Chriſti Domini remanſerint patentia, an potius pro vulneribus cicatrices relictæ fuerint? De hac re diſſerit optime Abulenſis paradoxa. 5. c. 25. & 26. & tenet, quod manſerunt patentia. Idque probat efficaciter ex verbis Domini Ioan. 20. Infer digitum huc & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli eſſe incredulus ſed fidelis, cum ergo iuſſerit Dominus Thomæ in latus ſuum manum mittere, euidens eſt quod latus erat patens, alioquin impoſſibile erat in latus Chriſti Domini manum immittere. Idem liquet de fixuris pedum & manuum. Etenim in locis citatis dicitur, & mitte digitum tuum in loca clauorum & nō dictum eſt a Domino, pone digitum tuum ſuper cicatrices manuum, aut pedum relictas ex fixura clauorum. Ex his ergo infertur, quod vulnera redemptoris noſtri poſt reſurrectionem ſuam, ita aperta, patentiaque relicta ſunt, vt in paſſione patuerant quando crucifixus fuit, Patet quoque id, quod mirabile eſt, fixuras vulnerum ita manere in corpore Chriſti glorioſo, vt per eas intuentibus lux & rerum ſpecies viderētur nulla carnis ſubſtantia interpoſita. Hoc autem mirabilius apparet in lateris fixura. Etenim profundus hiatus carnis ſubſtantiam penetrans vſque ad præcordia viam facit intuenti.

Mirabile de lateris vulnere. Cauſæ ob quas vulnera in corpore Chr̄i Dñi glorioſo permaneant.

¶Aliud dubium eſt, quorſum hæc vulnera in Chriſti corpore glorioſo, permaneant, permanſuraque ſint in æternum? Huius rei varias demonſtrat cauſas D. Thomas in articulo. Præcipuæ ſunt iſtæ, Non certe vt calumniantur Gentiles, quod non valuerit ea curare, ſed per diſpenſationem quandam, vt his argumentis apud ſuos aſſereret aſſumpti corporis veritatem, atq; nunc ſedens in dextera patris, piis fiduciæ maioris præberet occaſionem, quod vultui patris ſe pro nobis exhibens, atque pro nobis patri ſupplicans, quale genus mortis pro nobis ſubierit ſemper oſtendat, ſimulque olim in extremo die Iudæorum confutaret impietatem, quando iuxta Prophetiam; videbunt in quem transfixerunt, & omnium impiorum iuſtam denuntiaret condemnationem, per oſtenſionem eorum, quæ pro omnibus paſſus eſt. (August.) Beatus Auguſtinus Epiſtola 49. ad Deogratias in ſolutione primæ quæſtionis, pulchrè reſpondet pagani cuiuſdam calumniis, qui hinc calumniabatur futuram noſtram reſurrectionē. Sciat, inquit, qui has propoſuit quæſtiones, Chriſtū poſt reſurrectionem cicatrices non vulnera demonſtraſſe dubitantibus, propter quos etiam cibum ac potum ſumere voluit, non ſemel, ſed ſæpius, ne illud non corpus, ſed ſpiritum eſſe arbitrarentur, & ſibi non ſolide ſed imaginaliter apparere.

¶Tertium dubium eſt, vtrùm Chriſtus Dominus cum reſurrexit habuerit veſtes? Hoc dubium pertractat Abulenſis in paradoxa. 5. per multa capita, a capite 24. & deinceps vſque ad c. 34. & 35. & concludit, quod non habuerat veſtes. Sed doctiſſimus Pater Victoria tenet contrariū, & probat. Nam ſaltem cum apparuit vt peregrinus, certū eſt quod habebat veſtem. Itidem cum apparuit Magdalenæ ſub ſpecie hortulani. Sed de hac quæſtione tantum dictum ſit, nam de ea nihil explorati in diuinis literis, aut in ſanctis habetur.

Chriſtus, vtrum habuerit veſtes in reſurrectiōe. Abulenſis.

QVAESTIO LV.

De manifeſtatione reſurrectionis, in ſex articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de manifeſtatione reſurrectionis Chriſti.

¶ Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrùm Chriſti reſurrectio omnibus manifeſtari debuerit, an ſolum quibuſdam ſpecialiter perſonis.

¶Secundò, vtrùm fuiſſet conueniens, quod eis videntibus reſurgeret.

¶Tertiò, vtrùm poſt reſurrectionem debuerit cum ſuis diſcipulis conuerſari.

¶Quartò, vtrùm fuerit conueniens, quòd ſuis diſcipulis in aliena effigie appareret.

¶ Quintò, vtrùm reſurrectionem ſuam argumentis manifeſtare debuerit.

¶Sextò, de ſufficientia illorum argumentorū.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm reſurrectio Chriſti debuerit omnibus manifeſtari.

AD primū ſic proceditur. Videtur, quòd reſurrectio Chriſti debuerit omnibus manifeſtari. Sicut enim publico peccato debetur pœna publica (ſecundum illud 1. ad Timoth. 5. Peccantes coram omnibus argue) ita merito publico debetur præmium publicum. Sed claritas reſurrectionis eſt præmium humilitatis paſſionis: vt Augu. dicit ſuper Ioan. * Cùm ergo paſſio Chriſti fuerit omnibus manifeſtata, eo publicè patiente, videtur, quòd gloria reſurrectionis ipſius, omnibus manifeſtari debuerit.

502 Sup. q. 36. art. 2. cor. Et op. 3. ca. 245. Et 1. Cor. 15. co. 3.

tract. 140. in Io. circa fin. to. 9.

¶ 2. Præterea, Sicut paſſio Chriſti ordinatur ad noſtram ſalutem, ita & eius reſurrectio, ſecundum illud Ro. 4. Reſurrexit propter iuſtificationē noſtram. Sed illud quod ad communem vtilitatē pertinet, omnibus debet manifeſtari. Ergo reſurrectio Chriſti omnibus debuit manifeſtari, & non ſpecialiter quibuſdam.

¶ 3. Præterea, Illi quibus manifeſtata eſt reſurrectio Chriſti, fuerunt reſurrectionis teſtes: vnde dicitur Actorum 3. Quem Deus ſuſcitauit a mortuis, cuius nos teſtes ſumus. Hoc autem teſtimonium ferebant publicè prædicando. Quod qui-

dem

dem non conuenit mulieribus: secundum illud 1. ad Corinth. 14. Mulieres in Ecclesiis taceant: & 1. ad Timoth. 2. Docere mulieri non permitto. Ergo videtur, quòd incõuenienter resurrectio Christi manifestata fuerit primò mulieribus, quam omnibus communiter.

Sed contra est, quod dicitur Actor. 10. Hunc Deus suscitauit tertia die, & dedit eum manifestũ fieri non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo.

Respondeo dicendum, quòd eorum, quæ cognoscuntur, quædam cognoscuntur communi lege naturæ, quædam autem cognoscuntur ex speciali munere gratiæ, sicut ea quæ diuinitùs reuelantur. Quorum quidem, vt Diony. dicit in libro Cæl. hierar. * hæc est lex diuinitùs instituta, vt à Deo immediatè superioribus reuelentur, quibus mediãtibus deferantur ad inferiores, sicut patet in ordinatione cælestium spirituum. Ea verò, quæ pertinent ad futuram gloriam, communem hominum cognitionem excedunt: secundum illud Isa. 64. Oculus non vidit, Deus absque te, quæ præparasti expectantibus te. Et ideo eiusmodi ab homine nõ cognoscuntur nisi diuinitus reuelata, sicut Apostolus dicit primæ ad Corinthios 2. Nobis reuelauit Deus per spiritum suum. Quia igitur Christus resurrexit gloriosa resurrectione, ideo eius resurrectio non omni populo manifestata est, sed quibusdam quorum testimonio deferretur in aliorum notitiam.

cap. 4. Cæl. hier. a medio illius.

Ad primum ergo dicendum, quòd passio Christi peracta est in corpore adhuc habente naturam passibilem, quæ communi lege nota est omnibus. & ideo passio Christi omni populo immediatè manifestari potuit. Resurrectio autem Christi facta est per gloriam Patris: vt Apost. dicit Rom. 6. & ideò immediatè manifestata est, non omnibus, sed quibusdam. Quòd autem publicè peccantibus pœna publica imponitur, intelligendum est de pœna præsentis vitæ: & similiter publica merita publicè præmiari oportet, vt alii prouocentur. Sed pœnæ & præmia futuræ vitæ non publicè omnibus manifestantur, sed specialiter illis, qui ad hoc præordinati sunt à Deo.

Ad secundum dicendũ, quòd resurrectio Christi sicut est ad communem omnium salutem, ita in notitiam omnium peruenit. Non quidem sic, quòd immediatè omnibus manifestaretur, sed quibusdam, per quorum testimonium deferretur ad omnes.

Ad tertium dicendum, quòd mulieri non permittitur publicè docere in Ecclesia: permittitur autem ei priuatim aliquos domestica admonitione instruere. Et ideò sicut Ambros. dicit super Luc. * Ad eos fœmina mittitur, qui domestici sunt, non autem mittitur ad hoc q̃ resurrectionis testimonium ferat ad populum.

cap. vlti. in Lucam, nõ multũ ante med. s. 5.

¶ Ideo autẽ primo mulieribus apparuit, vt mulier, quæ primò nuntium mortis ad hominem detulit primò etiam vitam resurgentis Christi in gloria nuntiaret. Vnde Cyrillus * dicit, Fœmina quæ quondam mortis fuit ministra, venerandum resurrectionis mysterium prima percipit, & nuntiat: adeptum est igitur fœmineum genus, & ignominiæ absolutionem, & maledictionis repudium.

Lib. 12. in Ioan. c. 51. sup illud, Vade ad fratres tuos, & dic eis.

¶ Similiter etiam per hoc ostenditur, quòd quantum ad statum gloriæ pertinet, nullum detrimentum patietur fœmineus sexus: sed si maiori charitate feruebunt, maiori etiam gloria ex visione diuina potientur, eo quòd mulieres quæ Dominum arctius amauerunt, intantum, vt ab eius sepulchro, discipulis etiam recedentibus non recederent, primò viderunt Dominum in gloria resurgentem.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio est negatiua. Et patet ex illo Actorum. 10. quem Deus suscitauit tertia die & dedit eum manifestum fieri, non omni populo sed testibus præordinatis à Deo, hoc enim accidit in his, quæ diuinitus reuelãtur, vt à Deo immediate superioribus pateſiant, quibus mediantibus ad inferiores deueniant, sicut patet in ordinatione cœlestium spirituum, cum ergo resurrectio Christi fuerit gloriosa, ideo non omni populo manifestata est.

Conclusio Actor. 10.

EXPOSITIO ARTICVLI.

In hoc articulo primum dubium est, quid est quod mulieribus primum resurrectio Christi manifestata est? Secundum dubium est de beata virgine, verum apparuerit ei & quando? Tertium dubium, quid est quod virgo mater non visitauerit solicite sepulchrum sicut aliæ mulieres? Hæc dubia breuiter explicanda sunt. Nam ad primum dubium dicendum est, quod ideo primo mulieribus, apparuit, vt mulier, quæ primo nuncium mortis ad hominem detulit primo etiam vitam resurgentis Christi in gloria nunciaret. Vnde Cyrillus lib. 12. in Ioannem cap. 51. dicit; Fœmina quæ quondam mortis fuit ministra, venerandum resurrectionis mysterium prima percipit, & nuntiat. Adeptum est igitur fœmineum genus, & ignominiæ absolutionem, & maledictionis repudium Similiter etiam per hoc ostenditur, quod quãtum ad statũ gloriæ pertinet, nullum detrimentum patietur fœmineus sexus: sed si maiori charitate feruebunt, maiori etiã gloria ex visione diuina potientur, eo quod mulieres quæ Dominum arctius amauerunt, in tantum, vt ab eius sepulchro discipulis etiam recedentibus non recederent, primo viderent Dominum in gloria resurgentem.

Quid est, q̃d mulieribus primũ resurrectio Christi manifestata ẽ.

Cyrillus.

Ad secundum dubium vt respondeatur sciendum est, quod Marci. 16. sic habetur. Surgens autem Iesus mane prima sabbathi apparuit primo Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat septem dæmonia. Bene autem notandum est, quod inter mulieres ipsi Magdalenæ primo Dominus apparuit, quæ olim fuerat in ciuitate peccatrix & dæmoniorum habitaculum. Sic enim factum est vt vbi abũdauit delictum ibi superabundaret & gratia.

Marci. 16.

¶ Cæterum quanquam Dominus primo dicatur apparuisse Magdalenæ, pietas tamen non parum persuadet vt credamus Dominum prius apparuisse dilectissimæ suæ matri, licet eam prætermiserint Euangelistæ, quod ad cõfirmandam filii resurrectionem inefficax esset matris testimonium. Ita factum esse testatur D. Ambrosius in libro. 3. de Virginibus in prima parte. Id si verum est, primo dicitur Magdalenæ visus Dominus, quod inter omnes discipulos illa prima fuerit, quæ Dominum viderit; quanquam etiam videri possit, Dominum ideo non apparuisse subito matri, quod illam in fide resurrectionis sciret non vacillare. Propter quod non ita cum reliquis sepulchrum addiit sicut cum reliquis astitit cruci. Ex quo facilè tertii dubii à nobis propositi patet solutio.

Beatissimę Mariæ, Chr̃s Dñs primũ in resurrectione apparuit.

Quid est, quod beatissima Virgo nõ visitauerit solicitè sepulchrũ sicut aliæ mulieres.

¶ Sed ex his duplex nascitur quæstio non parua. Altera

est,

est, an hæc Maria Magdalene cui Dominus primo apparuit, sit Maria soror Lazari, an altera Maria Magdalene. Nam Marcus Euangelista addit illud verbum, de qua eiecerat septem dæmonia ad distinctionem, vt quidam volunt, huius Magdalenæ ab alia.

An fuerit una Magdalena tantum.

¶ Altera quæstio est, vtrùm omnes discipuli Domini in Christi passione perdiderint fidem? Ad primam quæstionem sic respondendum censeo, quod hæc Maria, quæ in Euangeliis vocatur Magdalena, sit ea Maria quæ fuit soror Marthæ & Lazari ex Euangeliis apertè probari nō potest Nam illis in locis in quibus fit mentio de Maria, quæ fuit soror Marthæ & Lazari, non vocatur illa Maria Magdalena, sed tantum Maria vt Lucæ. 10. & Ioan. 11. & 12. imo ex Euangeliis videri potest, quod non sit eadem mulier. Nam Maria, quæ dicitur Magdalena, fuit Galilęa, vt patet Marci 15. vbi numeratur inter mulieres, quæ secutæ erant Iesum ex Galilæa in Iudæam. Maria autem soror Marthæ videtur fuisse Iudæa, cum Bethania Iudææ Castellū dicatur Ioan 11. quod erat Mariæ & Marthæ sororum Lazari. Cæterum cum sententia ab Ecclesia recepta teneat Mariam sororem Marthæ fuisse eam Mariam, quæ dicitur in Euangeliis Magdalena, & eam etiam, quæ apud Lucam cap. 7. dicitur peccatrix, & de qua dicitur Marci. 16. quod eiecerat septem dæmonia huicque primo Dominus in resurrectione apparuit, ab hac sentē tia nulla ratione discedendum est, cui non obstat, quod ex Euangeliis obiectum est. Creditur enim Mariam sororem Marthę ex progenie quidem fuisse Iudæam, ex paterna hæreditate simul cum sorore Martha & Lazaro fratre obtinuisse castellum Iudææ Bethaniam, sed eandem nupsisse marito cuius erat castellum quoddam Galilæę nomine Magdalum vbi habitauerit, Christo in Galilæa prædicante, & vnde accepit nomen vt diceretur Magdalena vel Magdalene, quę Christū comitata in Iudęam, fecit cū etiam Marthæ & Lazaro familiarem. Quod autem dicitur à D. Luca capi. 8. & à D. Marco capite vltimo, Septem dæmonia Dominum eiecisse ab hac Maria Magdalena, Diuus Gregorius & post eum plerique de septem vitiis capitalibus intelligūt, à quibus Dominus hanc mulierē liberauit, remittendo ei peccata multa, vt dicitur à Luca in capite præcedenti. Verùm potius intelligendum esse de corporali dæmonum eiectione, patet satis ex eo, quod in Luca præcedit, & mulieres aliquæ quæ erant curatæ à spiritibus malignis. Illud enim non videtur Lucas dixisse, nisi de huiusmodi curatione & expulsione dæmonum quales multæ leguntur in Euangeliis; de quali intellexisse D. Ambrosium patet ex eo, quod scribit cap. 5. de Salomone Dñs inquit, largum in sanguine fluxum siccat in Martha, dum dæmones pellit ex Maria, dum corpus redi uiui spiritus calore constringit, & quod mors sibi vendicauerat ad pœnam, lux denuo recepit ad vitam. Vbi D. Ambrosius inter reliqua corporalia Christi miracula, cō numerat etiam dæmonum expulsionem, vbi etiam dum Martham præmittit ante Mariam, & post miraculum in Maria factum, subiungit miraculum factum in Lazaro satis significat se putasse eam Mariam de qua Dominus eiecit dæmonia, & quæ dicitur Magdalena, fuisse sororē Marthæ & Lazari. In qua sententia etiam fuisse D. Hieronymum, patet ex eo, quod quæstione quarta ad Hedibiā quatuor vel tres dicit legi in Euangeliis Marias, sic scribens. Quatuor autem fuisse Marias, in Euangeliis legimus, vnam matrem Domini Saluatoris, alteram matrem eius, quæ appellata est Maria Cleophę, tertiam Mariam matrem Iacobi & Ioseph, quartam Mariam Magdalenam. Licet alii matrem Iacobi & Ioseph, materteram eius fuisse contendant Hęc ille. Quod si Maria soror Marthę diuersa fuisset secundum Hieronymū à Maria quæ dicitur Magdalene, debuisset quintam posuisse Mariam. Sed ad propositum, Cum, vt habet communis sententia, eadem est Maria ista Magdalena cum Maria sorore Marthę, & peccatrice ea, quę vnxit Dominum vnguento, & eiectio ista dęmonum intelligenda sit de corporali eiectione, dicendum videtur cum Roffensi & aliis quibusdā mulierem hanc demerito peccatorum suorum à diabolis aliquando possessam, ac postea quàm à Domino fuisset liberata, peccatorum suorum magnitudinem cœpisse agnoscere, eorūdemque remissionem lachrymarum profluuio impetrasse, ac tum deinceps indiuulsam Christo adhæsisse, & opes suas in illius ministerium & vsum, cum aliis mulieribus quibus impendisse, pro duplici beneficio, corporali scilicet & spirituali, quo affecit eam Dominus Porrò mulier secundo nominata, nempe, Ioanna, cuius Lucas meminit etiam in cap. vltimo inter eas, quę sepulchrum adierunt Dominum vncturæ, dicitur à Luca fuisse vxor Chusę procuratoris Herodis, vt significaret mulieris huius opes, & deuotionem non solum ipsius, sed etiam mariti, qui permiserit vxorem suam in comitatu Iesu, in quo vtique eam Dominus non admisisset, nisi viro permittente Sic & Susanna quędam nominatur, quod eo tempore esset mulier nota, & celebris nominis.

Luc. 10. Io. 11. & 12. Mar. 15. Ioan. 11. Luc. 7. Mar. 16. Luc. 8. Marc. ulti. Ambros. Hierony. Luc. ulti. Luc. 8.

An Apostoli oēs tpe passionis Dñi fidem pdiderint. Turrecremata.

¶ Alia quæstio est, vtrum Apostoli omnes tempore passionis Domini fidē amiserint? De qua quæstione disputat fusissime Cardinalis Turrecremata lib. 3. suæ summæ cap. 61. Et probat partem affirmatiuam huius quæstionis complurimis argumentis. Et arguitur in patrociniū huius sententiæ in hunc modum. In primis ex illo, quod per Matthæum Dominus dicit cap 26. Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte, scriptum est enim percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis, id est, ab vnitate fidei soluentur, sic enim glossa interlinearis exponit. Deinde apud Lucam cap. 24. expressè habetur verba mulierum nuntiantium Christi resurrectionem visa esse Apostolis quasi delitamenta.

Argumenta pro parte affirmatiua. Matt. 26. Luc. 24.

¶ Præterea idem confirmatur ex eo, quod Marcus cap. 16. tradit Christum exprobasse omnibus Apostolis incredulitatem & duritiam cordis Ad hæc D. August. in illud Psalmi. 68. Defecerunt oculi mei, inquit. Discipuli desperauerunt quod ipse esset Christus, à latrone Apostoli victi sunt, qui tunc, credidit quando ipsi defecerunt. Adducit etiam in confirmationem huius sententiæ Hieronymum, Ambrosium, Gregorium, Isidorum, Doctores quoque scholasticos atque etiam Doctores iuris Canonici. Illud etiam confirmat hanc doctrinam. Nam Guilielmus in rationali diuinorū officiorum testatur, quod candela quæ in diebus tenebrarum hebdomadę sanctæ per totam Christi Ecclesiam accensa relinquitur, designat Christi fidem, quæ in sola virgine remansit, per quam omnes fideles docti & illuminati sunt. His argumentis Turrecremata in loco dudum indicato persuasum habet Apostolos in illo tempore fuisse infideles, quanquam non audet concedere fuisse hęreticos.

Mar. 16. Augustin. Hierony. Ambrosi. Gregori. Isidorum.

Ad argumenta in contrariū, quæ verū cōcludūt. Matt. ulti.

¶ Contrarium huius sententię esse verum hęc argumēta persuadent Principiò argumentor ex illa Domini promissione, quæ fallax esse non potest, ego rogaui pro te Petre vt non deficiat fides tua, ergo Petrus post illam promissionem, fidem nunquam amisit. Deinde, Matthęi vltimo, habetur discipuli abierunt, in Galilęam in montem vbi constituerat illis Iesus & videntes eum adorauerunt, quidam autem dubitauerunt, quidam ait, nō omnes. Sed & illud confirmat istam sententiam, quod D Marcus refert Christum Dominum increpasse incredulitatem & duritiam discipulorum, quia iis qui viderant eum resurrexisse non crediderāt, constat autem ex aliis Euangelistis hanc causam ad omnes Apostolos non pertinere. Petrus nanque & Ioannes audito nūtio cucurrerunt ad monumentum, & Iacobus ab hora qua biberat Domini calicem iurauit se non comesturum panem donec Christum videret resurgentem, vt autor est Hieronymus in cathalogo scriptorum Ecclesiasticorum. Insuper absurdum est & iniuriosum in Apostolos Domini sentire aut dicere sine vrgentibus causis omnes Apostolos Domini fuisse infideles & perdidisse fidem, ex quo consequens est manifestè esse concedendum, quod fuerint hęretici vel apostatę à Christi religione Fides enim semel à Christiano suscepta nō amittitur nisi aut per hęresim aut apostasiam. Hęc omnia confirmantur, nam in literis Euangelicis apertè demonstratur, causa, quare discipuli dubitauerunt aut vero non crediderunt, quia videlicet nondum intellexerāt scripturas, ergo non contradixere pertinaciter reuelationibus diuinis ac subinde fidem non perdiderunt.

Hierony.

¶ Argu-

Solutio argumentorum. ¶ Argumenta in contrarium obiecta vno verbo confutantur. Nam si aliquid probant id solum probant, Apostolos in fidei confessione defecisse aut etiam in fide viua, quæ per dilectionem operatur. Et ad hoc significandum referri potest consuetudo illa Ecclesiastica extinguendi omnes cereos præter vnum, quanquam Rupertus Abbas aliò referat istam consuetudinem in libro de diuinis officiis.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum fuisset conueniens, quòd discipuli viderent Christum resurgere.

303 AD secundum sic proceditur. Videtur conueniens fuisse, quòd discipuli viderent Christum resurgere. Ad discipulos enim pertinebat resurrectionem Christi testificari secundum illud Act. 4. Virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi Domini nostri. Sed certissimum est testimonium de visu. Ergo conueniens fuisset, vt ipsam resurrectionem Christi viderent.

¶ 2. Præterea, Ad certitudinem fidei habendā discipuli ascēsionem Christi uiderunt, secundum illud Act. 1. Videntibus illis eleuatus est. Sed similiter oportet de resurrectione Christi certam fidem habere. Ergo videtur, quòd discipulis videntibus debuerit Christus resurgere.

¶ 3. Præterea, Resurrectio Lazari quoddam indicium fuit futuræ resurrectionis Christi. Sed discipulis uidentibus, Dominus Lazarum suscitauit: ergo uidetur, quòd etiam Christus resurgere debuerit, discipulis uidentibus.

Sed contra est, quod dicitur Marc. vlti. Resurgens Dominus mane prima Sabbathi, apparuit primò Mariæ Magdalenæ. Sed Maria Magdalena non uidit eum resurgere; sed cum eum quæreret in sepulchro, audiuit ab Angelo, Surrexit, non est hic. Ergo nullus uidit eum resurgere.

Respondeo dicendum, quòd sicut dicit Apostol. Rom. 13. Quæ a Deo sunt, ordinata sunt. Est autem hic ordo diuinitus institutus, vt ea quæ supra homines sunt, hominibus per Angelos reuelentur, vt patet per Diony. 4. cap. Cœlest. hier. (c. 4. a med.) Christus autem resurgens non rediit ad vitam communiter hominibus notam, sed ad vitam quandam immortalem & Deo conformem: secūdum illud Ro. 6. Quod enim viuit, viuit Deo. Et ideo ipsa Christi resurrectio non debuit immediatè ab hominibus uideri, sed eis ab Angelis nunciari. Vnde Hilarius dicit super Matt. † quòd ideo Angelus prior resurrectionis est index, ut quodam famulatu paternæ uoluntatis resurrectio nuntiaretur. (Canone vlti. in Matt. circa finē illius.)

Ad primum ergo dicendum, quòd Apostoli potuerunt testificari Christi resurrectionem etiā de visu: quia Christum post resurrectionem uiuentem, oculata fide uiderunt, quem mortuum sciuerant. Sed sicut ad uisionem beatam peruenitur per auditum fidei: ita ad uisionem Christi resurgentis, peruenerunt homines per ea, quæ prius ab Angelis audierunt.

Ad secundum dicendum, quòd ascensio Christi quantum ad terminum a quo, non transcendebat hominum communem notitiam: sed solum quantum ad terminum ad quem. Et ideo discipuli potuerunt uidere ascensionem Christi quantum ad terminum a quo, id est, secundum quod eleuabatur a terra: non autem uiderunt ipsam, quantum ad terminum ad quem, quia non uiderunt quomodo reciperetur in cælo. Sed resurrectio Christi transcendebat communem notitiam, & quantum ad terminum a quo (secundum quod anima rediit ab inferis, & corpus de sepulchro clauso exiuit) & quantum ad terminum ad quem, secundum quod est adeptus uitam gloriosam. Et ideo non debuit resurrectio fieri sic quòd ab homine uideretur.

Ad tertium dicendum, quòd Lazarus resuscitatus est, ut rediret ad uitam qualem prius habuerat, quæ communem notitiam hominum non transcendit. Et ideo non est similis ratio.

SVMMA TEXTVS.

Cōclusio. CONclusio est negatiua. Et probatur sic ex eo, quòd dicitur Marci vlti. (Marci vlt.) resurgens Dominus mane prima Sabbathi apparuit primo Mariæ Magdalenæ, sed Maria Magdalena nō vidit eum resurgere, sed cum eum quæreret in sepulchro audiuit ab Angelo, surrexit nō est hic, ergo nullus vidit eum resurgere. Et facit ordo diuinitus institutus exigit vt ea, quæ sunt super homines cognoscibilia, hominibus per Angelos reuelentur, vt patet ex Diuo Dionysio cap. 4. cœlestis hierarchiæ, resurrectio autem Christi transcendebat omnem notitiam & quātum ad terminum a quo, secundum quod anima rediit ab inferis & corpus de clauso sepulchro exiuit, &c. quantum ad terminum ad quem secundum quod est adeptus vitam gloriosam.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo faciles sunt dubitationes. Prima est, vtrum milites custodientes sepulchrū viderint Christum resurgentem? Certè videtur quod non, Nam scriptura dicit, quod exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui strepitu videlicet Angeli descendentis & remouentis lapidem, & sic solum dixere principibus sacerdotum ea quæ facta sunt, nimirum se vidisse Angelum & lapidem a sepulchro sublatum, Christum vero resurgētem non viderunt.

An Angeli ab hominibus erudiantur. ¶ Alia dubitatio est, vtrum Angeli ab hominibus erudiantur, & ab his etiam discant mysteria incarnationis Domini & eiusdem resurrectionis. Ratio dubitandi est, Nam multi patres ex antiquis tenent partem affirmatiuam huius quæstionis. Origenes hom. 23. in Lucam aper- (Origenes.) tè dicit Angelos ab hominibus erudiri & ab his et discere. Chrysost. homilia 1. siue in præfatione homiliarum in (Chrysost.) Ioannem innuit Angelos ex Ioannis Euangelistæ prædicatione multa didicisse, quæ prius ignorabant, sic enim scribit. Ioannes nihil nobis humanū, sed a Spiritus sancti profundis & abditis thesauris omnia perloquitur, quæ neque Angeli prius quam hic diceret nouerunt, nanque & ipsi nobiscum didicerunt per Ioānis vocem & per nos didice-

didicerunt, quæ cognouimus. Quod beatus etiam Paulus his verbis significauit: vt innotescat nunc principatibus & potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei. Si igitur principatus & potestates Cherubim & Seraphim hæc per Ecclesiam didicerunt: planè constat ipsos Angelos summa cum attentione eius sese auditores exhibuisse. Quippe idcirco non parum honoris consequimur, quod nobiscum Angeli didicerunt, quæ nesciebant. Eiusdem sententiæ est Theodoretus in immutabili. Diuus quoque Hieronymus lib. 2. in Epistolam ad Ephesios elucidans illud, vt innotescat nunc principatibus & potestatibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei, idem videtur definisse. Sedulius Hieronymo consentit explicans eundem locum Pauli. Et certè illa sententia Pauli quæ habetur ad Ephesios cap. 3. quæ nunc commemorata est, id videtur significare apertè.

Theodoretus. Hierony. Sedulius. Ephes. 3.

¶Istam dubitationem exponit luculenter Diuus Thomas explicans illum locum Pauli supra citatum, in cuius expositione sic procedit. Vnus (inquit) intellectus huius sententiæ potest esse, quòd Angeli didicerunt ab Apostolis. Et hoc videtur quandam rationem habere. Videmus enim quòd in cœlo inter Angelos superiores, qui immediate à Deo illuminantur, illuminant & docent inferiores Angelos, qui non immediate illuminantur à Deo. Non videtur ergo irrationabile, quòd Apostoli qui immediate a Deo sunt edocti (secundum illud Ioann. 1. vnigenitus filius, qui est in sinu patris ipse enarrauit) doceant Angelos. Sed hoc quidem satis sufficienter dici posset nisi aliud occurreret. Cum enim in Christo sint duæ naturæ, diuina scilicet & humana, edocti quidem sunt Apostoli a Christo immediate, quantum ad humanam naturam: Angeli autem immediate naturam diuinam vident etiam inferiores: aliàs non essent beati, cum in sola visione diuinæ essentiæ rationalis creaturæ beatitudo consistat. Non est ergo conueniens nec ratio aliqua, vt dicamus sanctos qui sunt in patria doceri a quantumcunque perfectis viatoribus: Nam licèt inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista: tamen qui minor est in regno cœlorum maior est illo, vt dicitur Lucæ septimo. Dicere autem quòd dæmones doceantur ab hominibus, hoc absque præiudicio credibile est. Sed quòd beati, qui immediate verbum conspiciunt, quod est speculum sine macula in quo relucent omnia, a viatoribus doceantur, dici non debet nec conueniens videtur. Dicendum est ergo, quòd innotuit Angelis per Ecclesiã, id est, per Apostolos prædicantes, vt dicit glossa. Non quòd Angeli hoc didicerunt ab eis, sed in eis. Nam sicut dicit Augustinus super Genesim ad literam, Deus antequam creaturas crearet, ante, dico ordine naturæ, non ordine temporis, cum secundum tempus simul omnia creata sint, rationes rerum naturalium indidit mentibus Angelorum: quo fit vt Angeli dupliciter res naturales cognoscerent, quia cognouerunt eas in verbo, & hæc cognitio dicitur matutina, item cognouerunt eas in naturis proprijs, & hæc dicitur cognitio vespertina. Vlterius notandum est, quòd sunt quædam rationes mysteriorum gratiæ totam creaturam excedentes: & huiusmodi rationes non sunt inditæ mentibus Angelorum, sed in solo Deo sunt occultæ. Et ideo Angeli non cognoscunt eas in se ipsis, nec etiam in Deo, sed cognoscunt eas secundum quod in effectibus explicantur. Cum igitur rationes pertinentes ad multiformem sapientiam Dei sint huiusmodi, scilicet, in solo Deo absconditæ: & postmodum in istis forinsecis effectibus explicatæ, manifestum est quòd Angeli eas nec in se ipsis nec in verbo ipso, nec etiam ab Apostolis, nec a viatoribus alijs cognouerunt, sed in ipsis Apostolis explicatas prius in mente diuina latentes cognouerunt. Sicut domum quæ est in mente artificis vel conceptum de domo facienda, nullus scire potest quamdiu latet in mente, nisi solus ille, qui solus illabitur animabus, scilicet Deus, sed postquam conceptus est iam in effectu extrinseco explicatus, quia domus iam facta est: sic aliquis de domo iam facta, quæ prius latebat in mente artificis edocetur, non autem edocetur per domum, sed in domo. Vnde iam restat vt aliter exponatur hoc quod dicitur. Vt innotescat principibus, &c. vt illa coniunctio, vt, accipiatur non causaliter, sed quodammodo consecutiue vel legatur sic. Illuminare quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a sæculis in Deo, qui omnia creauit: ita tamen absconditi, vt innotescat principibus, &c. id est, istud sacramentum ita absconditum fuit in Deo, quod inde innotuit principibus & potestatibus nõ ab æterno, sed a sæculo; quia omnis creatura principiũ habet. Et hoc non per Ecclesiam terrenam, sed cœlestem: quia ibi est vera Ecclesia quæ est mater nostra, & ad quã tendimus, & a qua nostra Ecclesia militans est exemplata. Et sic dictio, per, designat ordinem naturæ tantum, vt dicatur per Ecclesiam cœlestem, id est, de vno in aliud: sicut dicitur illud factum est notum per totum regnum vel ciuitatem: quia nouũ currens ab vno in alium, secundum quod verba currunt. Sicut dicitur Actorum. 9 de suscitatione Thabitæ. Notum autem factum est per vniuersam Iopem, & crediderunt multi, &c. Magister tamen aliter recitat lecturam Augustini hoc modo. Illuminare quæ sit dispensatio, &c. & hoc per Ecclesiam, id est, omnes qui sunt in Ecclesia terrena, sed huiusmodi non est secundum intentionem Augustini.

S. Thom. Ioan. 1. Luc. 7. August. Acto. 9.

¶Hic posset quæri, vtrum Angeli a principio mundi cognouerint mysterium incarnationis. Respondet Magister dicens, quòd Angelis maioribus notum fuit, sed non minoribus. Vnde ipsi, scilicet, minores Angeli interrogant. Isa. 63. Quis est iste qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra? Sed opinio hæc est contra beatum Dionysium. Dionysius enim duas interrogationes Angelorum de Christo factas ex sacra scriptura accipit, vnam ex Psal. quis est iste rex gloriæ. Item accipit aliam ex Isa. 63. Quis est iste qui venit de Edom, &c. Prima autem interrogatio secundum eum est inferiorum Angelorum. Secunda supremorũ. Quod patet, quia primæ non Deus respondet sed alius. Vnde dicitur, Dominus virtutum ipse est rex gloriæ. Secundæ vero respondet ipse Deus immediate. Vnde dicitur, Ego qui loquor iustitiam & propugnator sum ad saluandum. Vult ergo Dionysius, quòd vtrique aliquid ignorauerunt, & vtrique aliquid sciuerunt: quia a principio omnes sciuerunt mysterium incarnationis in generali, sed rationes in speciali didicerunt processu temporis secundum quod in effectibus extrinsecis explicabantur. Hæc Diuus Thomas. De quibus etiam agit in 1. parte quæst. 57. artic. 5. & in opusculo. 1. cap. 26. Et 2. Sententiarum dist. 11. q. 2. art. 4. quærit hanc eandem quæstionem, vtrum Angeli aliquid addiscant per homines. Et respõdet negãter cũ Augustino & Dionysio, nisi quantum ad modum expletionis rerum quas videbant expleri prædicantibus Apostolis, non tamen sunt edocti ab illis. Sed dices: si hæc vera sunt, consequens est, quòd probatio D. Thomæ in hoc articulo non sit legitima. Ait enim, quòd homines illuminantur a Deo mediantibus Angelis, cuius contrarium modò dictum est de quibusdam mysterijs, quæ immediatè sunt reuelata Apostolis, ex quorum prædicatione Angeli cognouerunt. Respondetur, ad quod dicit D. Thomas in hoc articulo esse regulare & consuetum, huic autem nõ obstat quòd aliquando Deus sua reuelet mysteria hominibus immediatè.

An angeli a principio mysteria fi dei nostræ cognouerint? Magister. Esaiæ. 63. Dionysi⁹. D. Thom.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm Christus post resurrectionem debuerit continuè cum discipulis conuersari.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quòd Christus post resurrectionem debuerit continuè cũ discipulis conuersari. Ad hoc enim discipulis post resurrectionẽ apparuit, vt eos de fide resurrectionis

304 3. dist. a t. q. 2. arti. 3. cor. & dist. 22. q. 3. art. 2. q. 3. cor. Et Ioã. 20. l. 6. prin. & c. 21. prin.

nis certificaret,& consolationem perturbatis adferret: secundum illud Ioan. 20. Gauisi sunt discipuli viso Domino. Sed magis fuissent certificati & consolati, si eis continuè suam præsentiam exhibuisset. ergo videtur, quòd continuè cum eis debuerit conuersari.

§ 2. Præterea, Christus resurgens à mortuis non statim ascendit in cœlum, sed post dies quadraginta, vt habetur. Act. primo. Illo autem tempore intermedio, in nullo alio loco potuit conuenientius esse, quàm vbi discipuli eius erant pariter congregati. ergo videtur, quòd continuè cũ eis conuersari debuerit.

§ 3. Præterea, Ipso die resurrectionis Dominicæ, quinquies Christus apparuisse legitur: vt Augu.* dicit in lib. de Consensu Euangelistarum. Primò quidem mulieribus ad monumentum: secundò, eisdem regredientibus a monumento in itinere: tertiò, Petro: quartò, duobus discipulis euntibus in castellum: quintò, pluribus in Hierusalem, vbi non erat Thomas. Ergo etiam videtur, quòd & alijs diebus ante suam ascensionem, ad minus pluries debuerit apparere.

li. 3. c. vlt. in pag. 2. ante fin. li. to. 4.

§ 4. Præterea, Dominus ante passionem eis dixerat Matthæi. 26. Postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam: quod etiam angelus & ipsemet Dominus post resurrectionem mulieribus dixit. Et tamen antea in Hierusalem ab eis visus est, & ipso die resurrectionis (vt dictum est *) & etiam die octauo, vt legitur Io. 20. Non ergo videtur, quòd cõuenienti modo post resurrectionem cum discipulis fuerit conuersatus.

Argu. præced.

Sed contra est quod Io. 20. dicitur, quòd post dies octo, Christus discipulis apparuit. Non ergo continuè conuersabatur cum eis.

Respondeo dicendũ quòd circa resurrectionem Christi duo erant discipulis declaranda, scilicet ipsa veritas resurrectionis, & gloria resurgẽtis. Ad veritatem autem resurrectionis manifestãdam, sufficit quòd pluries eis apparuit, & cũ eis familiariter est locutus & comedit, & bibit, & se eis palpandum præbuit. Ad gloriam autem resurgentis manifestandã, noluit continuè conuersari cum eis, sicut prius fecerat, ne videretur ad talem vitam resurrexisse, qualem prius habuerat. Vnde Luc. vltim. dicit eis. Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos cùm adhuc essem vobiscum. Tunc quidem erat cum eis præsentia corporali, sed ante cum eis fuerat nõ solum corporali præsentia, sed etiam per similitudinem mortalitatis. Vnde Beda* prædicta verba exponẽs dicit. Cùm adhuc essem vobiscum, id est, cùm adhuc essem in carne mortali, in qua estis & vos: tunc quidem in eadẽ carne resuscitatus erat, sed cum illis in eadem mortalitate non erat.

cap. 97. in Luc. & est vltimũ parum ante medium.

Ad primum ergo dicendum, quòd frequens Christi apparitio sufficiebat ad certificandum discipulos de veritate resurrectionis. Conuersatio autem cõtinua eos potuisset ducere in errorem, vt ad similem vitam eum resurrexisse crederent, quam prius habuerat. Consolationem autem de cõtinua sui præsentia eis in alia vita repromisit: secundum illud Ioann. 16. Iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.

Ad secundum dicendum, quòd Christus non ideo non continuè cõuersabatur cum discipulis, quia reputaret se alibi cõuenientius esse: sed quia hoc discipulis instruendis conuenientius iudicabat, si non cõtinuè conuersaretur cum eis ratione prædicta. Incognitum autem est quibus in locis intermedio tempore corporaliter esset: cum hoc scriptura non tradat, & in omni loco sit dominatio eius.

Ad tertium dicendum, ꝙ ideo prima die frequentius apparuit: quia per plura indicia erat admonendi, vt à principio fidẽ resurrectionis reciperent. Postquam autem iam eam receperant, nõ oportebat eos iam certificatos, tam frequentibus apparitionibus instrui. Vnde in Euãgelio non legitur, quòd post primũ diem eis apparuerit nisi quinquies: vt enim Aug.* dicit in lib. de Consensu Euangelistarum, post primas quinque apparitiones sextò eis apparuit, vbi vidit eum Thomas. Septimò, de mare Tyberiadis in captione pisciũ. Octauò, in monte Galilææ, secundũ Matthæum. Nonò, quod dicit Mar. Nouissimè recumbentibus: quia iam non erant in terra cum illo cõuiuaturi. Decimò, in ipso die Ascensionis, non iam in terra: sed eleuatus in nube, cùm in cęlum ascẽderet. Sed non omnia scripta sunt, sicut Io. fatetur. Crebra enim erat eius cum eis cõuersatio, priusquam ascendisset in cœlum, & hoc ad consolationem ipsorum: Vnde & 1. Cor. 15. dicitur, quòd visus est plusquam quingentis fratribus simul, deinde visus est Iacobo, de quibus apparitionibus in Euangelio non habetur mentio.

L. 3. 1 pag. 2. ante finem libr. to. 4.

Ad quartum dicendum, ꝙ sicut Chrys.* dicit exponens illud quod dicitur Matt. 26. Postquam resurrexero, præcedã vos in Galilæam. Non, inquit, in longinquam quandã regionem, vt eis appareat, vadit: sed in ipsa gẽte & in ipsis ferè regionibus, in quibus cũ eo plurimum fuerant cõuersati: vt & hic crederent, quoniam qui crucifixus est, ipse est & qui resurrexit. Propter hoc etiam in Galilæam se ire dicit, vt a timore Iudęorum liberarentur. Sic ergo, vt Ambr.* dicit super Luc. Dominus mandauerat discipulis, vt in Galilęa eũ viderent: sed illis ob metum intra cõclaue residẽtibus, ipse primum se obtulit (nec hoc est promissi transgressio, sed potius festinata ex benignitate impletio) postea verò cõfirmatis animis, illi Galilęã petieruut. Vel nihil obstat, si dicamus paucio res intra conclaue, & complures in monte fuisse. Vt enim Eusebius dicit, duo Euangelistę, scilicet Lucas & Ioãnes solis vndecim hunc scribunt apparuisse in Hierusalem: cęteri verò duo in Galilęam properare, non solis vndecim, sed vniuersis discipulis & fratribus dixerunt angelum & Saluatorem iussisse. De quibus & Paulus meminit dicens,

Ho. 83. in Matt. ante med. to. 2.

Ambro in fine commentario rũ 1 Luc. to. 5.

cens. Deinde apparuit plusquam quingentis fratribus simul. Est autem verior solutio, q prius in Hierusalem latitantibus semel aut bis visus est, ad eorum consolationem: in Galilæa vero non clam aut semel aut bis, sed cum multa potestate ostensionem sui fecit, præbens se eis viuentem; post passionem in signis multis: vt Lucas testatur in Actibus. Vel, sicut dicit Aug.* in lib. de Consensu Euangelistarum, quod ab angelo & Domino dictum est, quòd præcederet eos in Galilæam, prophericè accipiendum est: in Galilæa enim secundum transmigrationis significationem intelligendum occurrit, quòd Christi gratia de populo Israel transmigratura erat ad Gentes, quibus Apostoli prædicantes non crederentur, nisi eis ipse Dominus viam in cordibus hominum præpararet: & hoc intelligitur præcedet vos in Galilæam. Secundum illud autem quod Galilæa interpretatur reuelatio, non iam in forma serui intelligendus est, sed in illa in qua æqualis est Patri, quam promisit dilectoribus suis: & quò nos præcedens non deseruit.

lib. 3. non procul ante finē lib. to. 4.

SVMMA TEXTVS.

Cōclusio. Ioan. 2.

CONclusio est negatiua. Et patet, nam Ioan. 20. dicitur, quod post dies octo Christus discipulis apparuit, non ergo continue conuersabatur cum eis. Præterea, quia discipulis duo declaranda erant, veritas scilicet resurrectionis, & gloria resurgentis. Sed ad primam sufficiebat, quòd pluries cum eis conuersatus fuerit bibendo & manducando, & pluries apparuerit: & ad secundam noluit cum eis, vt prius conuersari, ne videretur ad talem vitam resurrexisse, qualem prius habuerat.

EXPOSITIO ARTICVLI.

De loco vbi Christ' fuit cōmorat' illis quadraginta diebus ante ascēsionē. D. Tho.

DVbitatur a plerisque, vbi nam Christus Dominus fuerit in illis quadraginta diebus ante Ascensionem in cœlum. Certè non fuit in cœlo, nam ad Magdalenam ipse dixit, nondum ascendi ad patrem, & Diuus Thomas hic in solutione secundi ait, incertum esse quibus in locis intermedio tempore corporaliter esset, cum hoc scriptura non tradat, & in omni loco sit dominatio eius, & quidem ipsemet Diuus Thomas in 3. sententiarum d. 22. dixerat in paradisum terrenum, cum sanctis animabus cōsedisse. Sed probabilius est in Iudęa Prouincia mansisse Dominum cum beatis animabus inuisibilem, & plane diuinam habentem consuetudinem, siquidem animę sanctorum inuisibiles erant. At vero Domini corpus, vtpote gloriosum, latere poterat humanum conspectum, cum Christo placuisset.

Explicatio illi' loci Ioā. 20. noli me tangere.

¶Aliud dubium est, quid est quod dixerit Dominus Ioan. 20. ad Magdalenā, Noli me tangere, nondū enim ascendi ad patrē. Attamen Matthæi vltimo dicitur apertè. Illę autem mulieres accesserūt & tenuerūt pedes eius. Certè in his sententijs multiplex ratio dubitandi se offert, prima, quare Dominus se tangi noluit a Magdalena cum se mox a mulieribus tangi permisit, cum illis occurreret in via, & deinde Apostolis se tangendum obtulerit, dicēs. Palpate & videte, quoniam spiritus carnem & ossa non habet. Alia etiam consurgit dubitatio, qualis esset illa ratio, nondum enim ascendi ad patrem, videtur enim his verbis significari non posse se contingi prius quam ad patrem ascenderet.

¶Ad primam rationem dubitandi dicendum est, Dominum noluisse tunc a Magdalena tangi, quòd illa solita familiaritate ipsum tangere vellet, ignara quòd iam corpus haberet immortale, maiore quam olim veneratione tractandum. Et fortassis Magdalena, non vt postea mulieres tantum tenere & osculare pedes Domini voluit, sed etiam præ nimio amore & gaudio amplecti, quod Dominus prohibuit.

August.

¶Ad secundam dubitationem D. Augustinus sic respondet. Noli me tangere, quia necdum in corde tuo ascendi ad patrem meum, hoc est, necdum de me dignam habes opinionem, necdum agnoscis me patri æqualem, necdum credis me diuinam assecutum secundum corpus vitam. Cæterum huic intelligentiæ non rectè conuenit, quod statim iubet Dominus Apostolis nunciari se ascendere ad patrem, significans se nondum verè ascendisse ad patrem secundū corpus, & non solum non ascendisse in corde Magdalenæ. Certè multo melius explicat Chrysostomus intelligens Dominum significasse per subiunctam rationem, se iam longè diuinioris esse secundum corpus vitæ quàm erat olim, atque ob id non se solita attrectandum familiaritate. Hanc autem rationem non significat solum per hæc verba, necdum enim ascendi ad patrem meum, sed per hæc simul cum sequentibus, quibus iubet renunciari fratribus suis se ascendere iam, hoc est, iam iam ascensurum. Hic ergo est sensus. Noli me tangere secundum pristinam corporalē consuetudinem, iam enim excellentioris sum conditionis quàm olim. Nam quanquam necdum ascenderim ad patrem meum, sed adhuc in terris degam, tamen iam iam ascensurus sum ad illum: id quod te volo fratribus meis renunciare, vt sciant non vt olim cum ipsis, & cum omnibus continuam me habiturum conuersationem. Sed simplicius exponitur iste locus, & explicatur vtraque ratio dubitandi proposita, vt sit sensus. Noli me tangere, & c. id est, ne sis occupata in me tangendo, nondum enim discedo, nam totos quadraginta dies apud vos futurus sum, quibus me per otium & contingere & amplecti poteris, sed potius festina ita ad Apostolos, & reuoca illis in memoriam, ea quæ ante supplicium illis dicebam ascensurum me ad patrem, quod tamen non faciam nisi prius videro eos.

Chrysost.

Vera explicatio illius sententiæ propositæ.

¶Aliud dubium occurrit, vnde probetur; quod ipso die resurrectionis Dominicæ Christus quinquies apparuerit, sicut asserit Diuus Thomas in solutione tertij. Ad hoc respondetur, quòd D. Augustinus lib. 3. de consensu Euangelistarum cap. vlt. ex sanctis Euangelijs efficaciter colligit, quòd Christus Dominus in ipso resurrectionis die quinquies apparuerit. Primo Mariæ Magdalenæ. Secundo sanctis mulieribus è sepulchro redeuntibus, tertiò Petro, vt Lucas cap. 24. significauit, quartò, duobus discipulis euntibus in castellum, quintò, pluribus in Hierusalem vbi non erat Thomas. Et ob id prima die frequentius apparuit, quia per plura indicia erant admonendi, vt a principio fidem resurrectionis reciperent. Postquam autem iam eam receperant, non oportebat eos iam certificatos, tam frequentibus apparitionibus instrui. Vnde in Euangelio non legitur, quòd post primum diem eis apparuerit, nisi quinquies, vt enim Augustinus dicit in libro de consensu Euangelistarum, post primas quinque apparitiones, sexto, eis apparuit, vbi vidit eum Thomas, septimo, ad mare Tyberiadis in captione piscium, octauo, in monte Galilææ secundum Matthæum; nono, quod dicit Marc. Nouissimè recumbentibus: quia iam non erant in terrà cum illo conuiuaturi, decimo, in ipso die ascensionis iam non in terra: sed eleuatus in nube cum in cœlum ascenderet. Sed non omnia scripta sunt sicut Ioann. fatetur, crebra enim erat eius cum eis conuersatio, priusquam ascendisset in cœlum, & hoc ad consulationem ipsorum. Vnde & 1. ad Cor. 15. dicitur, quod visus est plusquam quingentis fratribus simul, deinde visus est Iacobo, de quibus apparitionibus in Euangelijs non habetur mentio. Sed dices, quomodo verum est, quòd visus est plusquam quingentis fratribus simul, cum Actorum 1. dicatur. Erat turba hominum ferè centum & viginti cum Apostolis scilicet a die Ascensionis vsque in diem Pentecostes in oratione vnanimiter perseuerantium. Ad hoc dicendum

Christus Dominus in ipso die resurrectionis quinquies apparuit. D. Augu. Luc. 24.

Dñs a resurrectiōe ad ascēsionem vsque plusquam decies discipulis apparuit. Euangelistæ tamē, tantū decē appaitiones cōmemorāt. 1. Cor. 15. Act. 1.

est,

eſt, quod etiam ſi poſt aſcenſionem non erant in Hieruſalem diſcipuli ſupra cẽtum & viginti collecti cum Apoſtolis, multi tamen alij erant in Galilæa, & in alijs locis, quibus ſimul collectis potuit Chriſtus ante Aſcenſionem apparere. Sed & illud probabiliter dici poteſt, ꝙ Apoſtoli ea iuſſu Domini abeuntes in Galilæam etiam ex eiuſdem iuſſu indicauerint pleriſque quos in ea regione nouerunt Domino bene affectos reſurrectionem eius, collegerintque eos ad montem quempiam, prout conſtituerat illis Ieſus.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm Chriſtus debuerit diſcipulis in alia effigie apparere.

305

3. diſ. 21. q. 2. ar. 4. q. 1. ad 3. Et opuſ 60. ca. 22. co. 5. fi.

AD quartum ſic procedimur. Videtur, ꝙ Chriſtus non debuerit diſcipulis in alia effigie apparere. Non enim pōt apparere ſecundum veritatem, niſi quod eſt. Sed in Chriſto nō fuit niſi vna effigies. Si ergo Chriſtus in alia effigie apparuit, non fuit apparitio vera, ſed ficta: quod eſt inconueniens, quia vt Auguſt. * dicit in lib. 83. q. Si fallit Chriſtus, veritas non eſt, eſt autem veritas Chriſtus. Ergo videtur, quòd Chriſtus non debuerit diſcipulis in alia effigie apparere.

li. 83. quę. q. 14. to. 4.

¶ 2. Præterea, Nihil poteſt in alia effigie apparere, quàm habeat, niſi oculi intuentium aliquibus præſtigiis detineãtur. Huiuſmodi autem præſtigia cum fiant magicis artibus, non conueniunt Chriſto, ſecundum illud 2. ad Corin. 6. Quæ conuentio Chriſti ad Belial? Ergo videtur quòd non debuerit in alia effigie apparere.

¶ 3. Præterea, Sicut per ſacram ſcripturam noſtra fides certificatur, ita diſcipuli certificati ſunt de fide reſurrectionis per Chriſti apparitiones. Sed ſicut Auguſt. * dicit in Epiſtola ad Hieron. ſi vel vnum mendacium in ſacra Scriptura recipiatur, infirmabitur tota ſacræ Scripturæ autoritas. Ergo ſi vel in vna apparitione Chriſtus diſcipulis apparuit aliter, quàm eſſet, infirmabitur quicquid diſcipuli poſt reſurrectionem viderunt in Chriſto, quod eſt inconueniẽs. Non ergo debuit in alia effigie apparere.

Epi. 18. 19. in ordine, to. 4.

Sed contra eſt, quod dicitur Marc. vltim. Poſt hæc duobus ex eis ambulantibus, oſtenſus eſt in alia effigie euntibus in villam.

ex art. 1. & 2. huius q.

Reſpondeo dicendum ꝙ (ſicut dictum eſt *) reſurrectio Chriſti manifeſtanda fuit hominibus per modum, quo eis diuina reuelantur. Innoteſcunt autem diuina hominibus diuerſimodè, ſecundum quod diuerſimodè ſunt affecti. Nam illi, qui habent mentem bene diſpoſitam, ſecundũ ueritatem diuina percipiunt. Illi autem, qui non habent mentem bene diſpoſitam, diuina percipiunt cum quadam confuſione dubietatis, vel erroris. Animalis enim homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei, vt dicitur 1. ad Corin. 2. Et ideo Chriſtus quibuſdam ad credendum diſpoſitis, poſt reſurrectionem apparuit in ſua effigie. Illis autem in alia effigie apparuit, qui iam uidebantur circa fidem tepeſcere. Vnde dicebant, Nos autem ſperabamus, quia ipſe eſſet redempturus Iſrael. Vnde Grego. dicit in homi. * quòd talem ſe exhibuit eis in corpore, qualis apud illos erat in mente: quia enim adhuc in eorum cordibus peregrinus erat a fide, ire ſe longius finxit, ſcilicet ac ſi eſſet peregrinus.

Ho. 23. in Euang. nõ procul a prin.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ ſicut Auguſti. dicit in lib. de Quæſtionibus Euangelij. † Non omne quod fingimus, mendacium eſt: ſed quando illud fingimus, quod nihil ſignificat, tunc eſt mendacium, cum autem fictio noſtra refertur in aliquam ſignificationem, non eſt mendacium, ſed aliqua figura veritatis. Alioquin omnia quæ a ſapientibus & ſanctis viris, uel etiam ab ipſo Domino figurate dicta ſunt, mendacia deputabuntur: quia ſecundum uſitatum intellectum nō conſiſtit veritas in talibus dictis. Sicut autem dicta, ita etiam finguntur facta ſine mendacio ad aliquam rem ſignificandam, & ita factum eſt hic: vt dictum eſt. †

li. 2. ca. vlt. in princi. to. 4.

in iſtamet ſolutione.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut Aug. dicit in libro de Conſenſu Euang. † Dominus poterat transformare carnem ſuam, ut alia reuera eſſet effigies ab illa quam ſolebant illi intueri: quandoquidem & ante paſſionem ſuam transformatus eſt in monte, vt facies eius clareſceret ſicut ſol: ſed non ita nunc factum eſt. Non autem incongruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eorum a Satana factum fuiſſe, ne agnoſceretur Ieſus. Vnde Lucæ vltim. dicitur, quòd oculi eorum tenebantur, ne eum agnoſcerent.

li. 3 ca. 26. in 2. pag. a prin. to. 4.

Ad tertium dicendum, quòd ratio illa ſequeretur, ſi ab alienæ effigiei aſpectu non fuiſſent reducti ad verè uidendum Chriſti effigiem. Sicut enim Auguſt. dicit ibid. * Tantum a Chriſto facta eſt permiſſio, ut ſcilicet prædicto modo oculi eorum tenerentur uſque ad fractionem panis, ut unitate corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentum inimici, vt Chriſtus poſſit agnoſci. Vnde ibidem ſubditur, quòd aperti ſunt oculi eorum & cognouerunt eum: non quòd ante clauſis oculis ambularent: ſed inerat aliquid quo non ſinerentur agnoſcere quod uidebant, quod ſcilicet caligo & aliquis humor efficere ſolet.

li. 3. ca. 25. in pag. 2. a prin. to. 4.

SVMMA TEXTVS.

Cõcluſio. Marc. vlti.

COncluſio eſt affirmatiua. Et probatur ex eo quod dicitur Marci vltimo. Poſt hæc duobus ex eis ambulantibus oſtenſus eſt in alia effigie euntibus in villam. Deinde probatur, quia habentibus mentem bene diſpoſitam aliter diuina reuelantur, quam habentibus indiſpoſitam, cum animalis homo non percipiat ea quæ Dei ſunt, ſed cum quadam confuſione dubietatis vel erroris. Et ideo Chriſtus quibuſdam ad credendum diſpoſitis poſt reſurrectionem apparuit in ſua effigie, illis vero qui circa fidem tepeſcebant, in alia effigie apparuit, dicebant enim diſcipuli illi, Nos autem ſperabamus, &c.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Vtrum in fractione panis dederit Dñs corp⁹ suũ duobus discipulis euntib⁹ in castellum.

Roffensis.

IN hoc articulo dubium est, vtrùm Christus Dominus dederit corpus suum discipulis euntibus in castellum in fractione panis? Ad hoc dubium Roffensis art. 16. contra Lutherum tenet partem affirmatiuam his verbis. Lucas refert Christum duobus discipulis in castellũ Emaus proficiscentibus se comitem adiunxisse, quorum oculi tenebantur ne Christum agnoscerent donec intrans ipse cum eis recumberet, tunc.u.gustato pane quem ille prius suis manibus benedixit, fregitque atque porrexit illis, aperti sunt eorum oculi, at mox vt cognouerunt eum euanuit, & a conspectibus eorum subduxit se Vides hic, inquit Roffensis, quòd isti discipuli corpus Christi sub vna panis acceperit speciẽ. Quæ res vt confirmatior

D. August.

fiat, Aug. lib. 3. de consensu Euang. id ipsum testatur inquiens, non incongruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eorum a Sathana factum fuisse, ne agnosceretur Iesus, sed tamen a Christo facta est permissio vsque ad sacramentum panis, vt vnitate corporis eius participata remoueri intelligatur impedimentum inimici, vt Christus posset agnosci. Hæc August. Similia dicit Chrysost.

Chrysost. Theophy.

homil. 10. ex varijs in Matthæum locis, sed & Theophi. in Lucam ca 24. ait. Sed & aliud innuit, quòd scilicet, sumentibus sacrum panem aperiuntur oculi, vt eum agnoscant Magnam enim & ineffabilem vim habet Domini caro In eãdem sententiam descendit Thomas VValden

Thomas. VValdensis.

sis lib. de sacramentis ca. 89. Itaque vniuersi isti doctores sentiunt discipulos illos in fractione panis, hoc est, in administratione corporis Christi sub specie panis Dominũ cognouisse. Similem locutionem habet sancta scriptura

Act. 2.

Act. 2. cum dicitur de fidelibus Christianis, quòd erant perseuerantes in doctrina Apostolorum & in communicatione, & fractione panis. Vbi secundum sanctos patres de Eucharistia fit mentio. Sed si teneamus non dedisse illis discipulis suum corpus, exponere oportet illam sen-

Luc. 24.

tentiam apud Lucam c. 24. & factum est dum recumberet cum eis accepit panem & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis, & post pauca, cognouerunt eum in fractione panis Certè illud verbum, benedixit, hunc sensum habet, id est, gratias egit. In conuiuijs enim Hebræorum ante cibum gratias agebat Deo, qui inter conuiuas erat pręcipuæ autoritatis, & ille deinde panem frangebat. Illud

Exponitur illud Euãgelij, finxit se longius ire.

autem verbum, in fractione panis, istam habet intelligentiam, id est, ex consuetudine frangendi panem, gratijs actis. Hæc sufficiant pro hoc articulo. Nam illud de fictione qua Christus finxit se longius ire, quomodo sine

D. August. Quõ apparuit Christus in alia effigie.

mendacio sit factum, explicat optime D. Tho. in solutione primi, & D. August. lib. 2. de quæstionibus Euangelij cap. vlt. Illud etiam quod solet mouere dubitationẽ, quomodo Christus potuit apparere in alia effigie sine eo quod oculi intuentium aliquibus pręstigijs detineantur, explicat etiam optime D. Tho. in solutione secundi. Et dicendum est huius rei duas esse rationes veridicas. Altera afferetur ex parte videntis quæ tangitur ab Euangelista, oculi autem eorum tenebantur ne eum agnoscerent: &

D. August.

hæc attribuitur deceptioni diaboli ab Augustino tertio, lib. c. 9 de consensu Euang. Altera est posita in quæst. 25. præcedente art. 1. ad 3. & tenet se ex parte actionis obiecti: quia scilicet corpus gloriosum, eo quod spirituale est, in potestate sua habet agere in visum secundum aliquid sui, & secũdum aliquid non: puta immutare visum secundum quædam lineamenta sua, & secundum quædam non: & similiter secundum quendam colorem, & secundum quendam non, & sic facilè apparet visui alia effigies corporis in se tamen immutati. Et hanc causam rationabile est fuisse in errore Magdalenæ existimantis hortulanum, de qua non est scripta causa ex parte oculorum.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm Christus veritatem resurrectionis debuerit argumentis declarare.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quòd Christus veritatem resurrectionis non debuerit argumentis declarare. Dicit enim Ambro. * Tolle argumenta vbi fides quæritur, sed circa resurrectionem Christi quæritur fides. Non ergo habent ibi locum argumenta. 306

3. di. 21. q. 2. arti. 3. & 4. Et op. 3. ca. 245. Et op. 60. ca. 22. co. 4.

* li. 1. de fi. cap. 5. non procul a fine to. 2.

Ho. 26. in Euang. in princ. illi⁹.

¶ 2. Prętetea, Greg. * dicit. Fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum. Sed ad Christum non pertinebat meritum fidei euacuare. Ergo ad eum non pertinebat resurrectionem per argumenta confirmare.

¶ 3. Præterea, Christus in mundum uenit, ut per eum homines beatitudinem adipiscantur: secundum illud Io. 10. Ego ueni ut uitam habeant, & abundantius habeant. Sed per huiusmodi ostensiones argumentorum uidetur humanæ beatitudini impedimentum præstari: dicitur enim Io. 20. Beati qui non uiderunt, & crediderunt. Ergo uidetur, quòd Christus non debuerit per aliqua argumenta, resurrectionem suam manifestare.

Sed contra est, quod dicitur Act. 1. quòd apparuerit discipulis Christus per dies quadraginta in multis argumentis, loquens de regno Dei.

Respondeo dicendum, quòd argumentum dicitur dupliciter. Quandoque dicitur argumentũ quæcunque ratio, rei dubiæ faciens fidẽ. Quandoque autem dicitur argumentum aliquod sensibile signum, quod inducitur ad alicuius ueritatis manifestationem: sicut etiam Aristo. * in libris suis aliquando utitur nomine argumenti.

In Rheto. ad Alexandrũ, c. 14. a med. to. 6.

Primo igitur modo accipiendo argumentum, Christus non probauit discipulis suam resurrectionem per argumenta, quia talis probatio argumentatiua processisset ex aliquibus principiis, quæ si non essent nota discipulis, nihil per ea eis manifestaretur: quia ex ignotis nõ potest aliquid fieri notum. Si autem essent eis nota, non transcenderent rationem humanam, & ita non essent efficacia ad fidem resurrectionis astruendam, quæ rationem humanam excedit. Oportet enim principia ex eodem genere assumi, vt dicitur in primo Posteriorum. * Probauit autem eis resurrectionem suam per autoritatem sacræ Scripturæ (quæ est fidei fundamentum) cum dixit, Oportet impleri omnia quæ scripta sunt in Lege & Psalmis & Prophetis de me, vt habetur Lucæ vltimo. Si autem accipiatur secundo modo argumentum, sic dicitur Christus suam resurrectionem argumentis declarasse, in quãtum per quædam euidentia signa, se verè surrexisse ostendit. Vnde in Græco, ubi nos habemus, In multis argumentis, loco argumenti, ponitur tecmirion, quod est signum euidens ad probandum. Quæ

1 s. tex. 20. to. 1.

quidem

quidem signa resurrectionis, Christus ostendit discipulis propter duo. Primò quidem, quia nõ erãt corda eorum disposita, ad hoc quòd de facili fidem resurrectionis acciperent, vnde ipse dicit eis Luc. vltimo. O stulti & tardi corde ad credendum & Mar. vlt. exprobrauit illis incredulitatem eorum & duritiam cordis. Secũdo, vt per huiusmodi signa eis ostensa, efficacius eorum testimonium redderetur, secundum illud 1. Ioann. 1. Quod vidimus, & audiuimus, & manus nostræ contrectauerunt, hoc testamur.

Ad primum ergo dicendum, quòd Ambros. ibi loquitur de argumentis secundum rationem humanam procedentibus, quæ inualida sunt ad ea quæ sunt fidei ostendenda: sicut ostensum est. *

In corp. ar. Ad secundum dicendum, quòd meritum fidei est ex hoc, quòd homo ex mandato Dei credit quod non uidet. Vnde illa sola ratio meritum excludit, quæ facit uideri per scientiam id quod credendum proponitur, & talis est ratio demonstratiua. Huiusmodi autem rationes Christus non induxit ad resurrectionem suam declarandam.

In solutiõe præce. ad 2. Ad tertium dicendum, quòd (sicue dictum est) * meritum beatitudinis, quod causat fides, non totaliter excluditur, nisi homo nollet credere, nisi ea quæ videt, sed quòd aliquis ea quæ non videt, credat per aliqua signa visa, non totaliter fidem euacuat nec meritum eius. Sicut & Thomas, cui dictum est. Quia uidisti me, credidisti, aliud vidit & aliud credidit: vidit vulnera, et credidit Deum. Est autem perfectioris fidei qui non requirit huiusmodi auxilia ad credendum. Vnde ad arguendum defectum fidei in quibusdam Dominus dicit Ioan. 4. Nisi signa et prodigia uideritis, non creditis. Et secundum hoc potest intelligi, quod illi qui sunt tam prompti animi, vt credant Deo, etiam signis non visis, sint beati per comparationem ad illos, qui non credunt nisi talia videant.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio. Act. 1. Conclusio est affirmatiua, demonstraturque ex illo Act. 1. vbi habetur quod apparuit discipulis Christus per dies quadraginta, & in multis argumentis apparens eis, & loquens de regno Dei.

¶ Pro cuius euidentiori declaratione sciendũ est, quod Christus non debuit declarare resurrectionem suam argumentis, prout argumentum est ratio rei dubiæ faciens fidem: quia talis probatio processisset ex aliquibus principiis, quæ si non essent nota discipulis, nihil per ea manifestaretur eis, cum ex ignotis non possit aliquid fieri notum. Quod si essent illis nota, non transcenderent rationem humanam: & sic non essent sufficientia ad astruendam fidem resurrectionis, quæ excedit rationem humanam. Sed per argumenta, ut euidentia signa designant, illam probauit: uidelicet per autoritates sacræ scripturæ, quæ est fidei fundamentum, & per alia signa euidentia, quibus usus est.

¶ Primò, vt de facili fidem resurrectionis acciperent, cum essent increduli & duri corde.

1. Ioann. 1. ¶ Secundo, vt per hæc signa eorum testimonium efficacius redderetur. Vnde primo Ioann. 1. quod vidimus, & audiuimus, & manus nostræ contrectauerunt, testamur.

EXPOSITIO ARTICVLI.

De signis eui[d]ẽtibus resurrectionis Dñi disceptatio. Vtrùm Christus Dominus dederit euidentia signa suæ resurrectionis, vt hic statuit D. Thomas pro certo, dubitationem habet. Nam mysterium resurrectionis sola fide tenetur, at ea quæ fide tenentur non demonstrantur euidenter. fides enim, autore Diuo Paulo, est substantia sperandarum rerum argumentum non apparentium, id est, persuasio de rebus quæ nec videntur, nec demonstrantur.

Primum argumentum ad suadendũ quod nõ fuerint euidentia. ¶ Deinde, D. Ambrosius lib. 1. de fide cap. 5. sic inquit, tolle argumenta vbi fides quæritur, ergo fides resurrectionis ex argumentis euidentibus probari non potest.

Secũdum. Ambrosius ¶ His accedit illud dictum Diui Gregorii hom. 26. in Euangelia. Fides non habet meritum cui humana ratio præbet experimentum, ergo meritum fidei euacuatur, si resurrectionis mysterium euidentibus argumẽtis confirmatur.

Tertium. Gregor.

Quartum. Ioann. 10 ¶ Præterea, Christus in mundum venit, vt per eum homines beatitudinem adipiscantur, secundum illud Ioan. 10. Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeãt, sed per huiusmodi ostensiones argumẽtorum, videtur humanæ beatitudini impedimentum præstari. Dicitur n. Ioan. 20. Beati qui non viderunt & crediderunt, ergo vĩ quod Christus non debuerit per aliqua argumenta resurrectionem suam manifestare. Ioann. 20

Argumẽta in cõtrariũ Act. 1. ¶ In contrarium est illud, quod habetur Act. 1. quod apparuit discipulis Christus per dies quadraginta in multis argumentis. Et in Græco, vbi nos habemus in multis argumentis, loco argumenti ponitur (tecmirion) quod est signum euidens ad probandum.

¶ Certè hoc dubium libenter in medium produxi, vt demonstrarem ex D. Tho. quemadmodum non sit impossibile aut repugnans, vt ea quæ fide tenentur signis euidentibus demonstrentur esse vera. Vnde illa sententia quę ait quod euidentia ex signis, & ex testificatione non repugnat fidei, semper mihi probata fuit, & eam D. Thomas omni dubio procul in hoc articulo in corpore, & in solutionibus argumentorum incunctanter affirmat. Dicat ergo Theologus, quod discipuli Domini qui cum eo collocuti sunt, & conuersati post resurrectionem, euidentibus signis cognouere Christum ex mortuis resurrexisse. Quæ autem fuerint signa & argumenta, quæ euidenter hoc demõstrauerunt, in sequenti ar. sunt referenda. Sed illud addo nobis etiam relicta esse argumenta huius veritatis certissima. Nam vt prætermittam testimonia scripturarum, prædicationem Apostolorũ, qui ad hanc rem testificandam à Domino sunt electi, illud argumẽtum commemorabo, quod ualde amplificat D. Aug lib. 22. de ciuit. cap. 5. Ecce iam credidit mundus, sublatum terrenum Christi corpus in cælum, resurrectionem carnis, & ascensionem in supernas sedes, paucissimis remanentibus atque stupentibus vel doctis, vel indoctis, iam crediderunt, & docti & indocti. Si rem incredibilem crediderunt, videant quam sint stolidi qui non credunt. Si autẽ res incredibilis credita est, etiã hoc vtique incredibile est, sic creditum esse, quod incredibile est. Et post pauca, ipse modus quo mundus credidit, si consideretur, incredibilior inuenitur, ineruditos liberalibus disciplinis, & oĩno quãtum ad istorum doctrinas attinet, impolitos, non peritos Grammatica, non armatos Dialectica, nõ Rhetorica inflatos, piscatores, Christus cũ retibus fidei ad mare huius sæculi paucissimos misit, atque ita ex omni genere tam multos pisces, & tanto mirabiliores, quãto rariores, et ipsos philosophos cepit. Duob[us] illis incredibilibus si placet, imo quia placere debet addamus hoc tertium. Iam ergo tria sunt incredibilia, quæ tamen facta sunt. Incredibile est enim Christum resurrexisse in carne, & in cælũ ascendisse cũ carne. Incredibile est mũdum rem tã incredibilem credidisse. Incredibile est, hoĩes ignobiles, infimos, paucissimos, imperitos rem tã incredibilem, tam efficaciter mũdo, & in illo etiam doctis persuadere potuisse. Horum trium incredibiliũ primũ nolũt isti, cũ quibus agimus, credere: secundum cogũtur & cernere quod non inueniunt, vnde sit factum, si non credunt (D. Augu[st]. in margin)

tertium.

tertium. Resurrectio certè Christi, & in cælum cum carne in qua resurrexit ascensio, toto iam mundo prædicatur & creditur: si credibilis nõ est, vnde toto terrarum orbe tã credita est? Si multi nobiles, sublimes, docti etiam se vidisse dixerunt, & quod viderunt diffamare curarunt, eis mundum credidisse, nõ mirum est: sed istos adhuc credere nolle, perdurum est. Si autem, vt verum est, paucis, obscuris, minimis, indoctis eam se uidisse dicentibus & scribentibus credidit mundus, cur pauci obstinatissimi, qui remanserunt, ipsi mundo iam credenti adhuc vsque non credunt? qui propterea numero exiguo ignobilium, infirmorum, imperitorum hominum credidit, quia in tã contemptibilibus testibus multo mirabilius diuinitas seipsa persuasit.

¶ Eloquia namque persuadentium, quæ dicebant, mira fuerunt facta non verba. Qui enim Christum in carne resurrexisse, & cum illa in cælum ascendisse non videbant, id se vidisse narrantibus, non loquentibus tantum, sed etiam mirifica signa facientibus credebant. Homines quippe quos vnius, vel ut multum duarum linguarũ fuisse noverant, repente linguis omnium gentium loquentes mirabiliter, audiebant claudum ab vberibus matris ad eorum verbum in Christi nomine post quadraginta annos incolumem constitisse. Sudaria de corporibus eorum ablata sanandis profuisse languentibus: in via, qua fuerant transituri positos in ordine innumerabiles morbis variis laborantes, vt ambulantium super eos vmbra transiret cõtinuo salutem solere recipere: & alia multa stupenda in Christi nomine per eos facta signa, postremo etiam mortuos surrexisse, cernebant.

¶ Quæ si ut leguntur, gesta esse concedunt, ecce tot incredibilia tribus illis incredibilibus addimus, & vt credatur vnum incredibile, quod de carnis resurrectione atque in cælum ascensione dicitur, multorum incredibium testimonia tanta congerimus, & nondum ad credendũ horrenda duritia incredulos flectimus. Si vero per Apostolos Christi, vt eis crederetur, resurrectionem atque ascensionem prædicantibus Christi, etiam ista miracula facta non esse credunt, hoc nobis unum grãde miraculum sufficit, quod ea terrarum orbis sine vllis miraculis credidit. Hæc Aug. Sed iam superest argumẽtis in contrarium positis satisfacere.

Ad argum. Ad primũ. ¶ Ad primum argumentum respondetur, quod ea quæ sunt fidei non probantur argumentis quæ educũtur ex ratione humana, sed rectè probatur ex signis & testimoniis euidentibus quæ efficaciter ostendunt illa esse vera, & ex hoc patet ad secundum argumentum.

Ad secũm. Ad tertiũ. ¶ Ad tertium respondetur, quod illa sola ratio meritũ fidei excludit, quæ facit videri per scientiam, id quod credendum proponitur, & talis est ratio demonstratiua, huiusmodi autem rationes Christus non induxit ad resurrectionem suam declarandam, alioquin vero meritum fidei est ex hoc quod homo ex mandato Dei credidit, quod non videt.

Ad quartũ. ¶ Ad quartum dicendum, quod sicut dictum est meritum beatitudinis, quod causat fides, nõ totaliter excluditur nisi homo nollet credere nisi ea quæ videt, sed quod aliquis ea quæ non videt credat per aliqua signa visa non totaliter fidem euacuat, neq; meritum eius, sicut & Thomas cui dictum est, quia vidisti me, credidisti, aliud vidit, & aliud credidit. Vidit vulnera, & credidit Deum. Est autem perfectioris fidei qui non requirit huiusmodi auxilia ad credendum, vnde ad arguendum defectum fidei in quibusdam dicit Dominus Ioann. 4. nisi signa & prodigia uideritis non creditis. Et secundum hoc potest intelligi, quod illi qui sunt tam prompti animi, vt credant Deo etiã signis non visis sint beati per comparationem ad illos, qui non credunt, nisi talia videant. Ioan. 4.

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm argumenta, quæ Christus induxit, sufficienter manifestauerint resurrectionem eius.

AD sextum sic proceditur, Videtur, quòd argumenta quæ Christus induxit, non sufficienter manifestauerint veritatem resurrectionis eius. Nihil enim ostendit Christus discipulis post resurrectionem, quod etiam angeli hominibus apparẽtes, vel non ostenderint, vel ostendere non potuerint: nã angeli frequenter in humana effigie se hominibus ostenderunt: & cum eis loquebantur, & cõuersabantur, & comedebant, ac si essent homines veri: sicut patet Gen. 18. de angelis, quos Abrahã suscepit hospitio, & in libro Tobiæ, de angelo, qui eum duxit & reduxit. Et tamen angeli non habent vera corpora naturaliter sibi vnita, quod requiritur ad resurrectionem. Non ergo signa quæ Christus discipulis exhibuit, fuerunt sufficientia ad resurrectionem eius manifestandam. 307 Loci supra art. 5. not.

¶ 2. Præterea, Christus resurrexit resurrectione gloriosa, id est, habens simul humanam naturam cum gloria. Sed quædam Christus ostendit discipulis quæ videntur esse contraria naturæ humanæ (sicut quòd ab oculis eorũ euanuit, & quòd ad eos ianuis clausis intrauit (quædam autem videntur esse contraria gloriæ: puta quòd manducauit & bibit, & quòd habuit vulnerum cicatrices. Ergo uidetur, quòd illa argumenta non fuerint sufficientia neque conuenientia ad fidem resurrectionis ostendendam.

¶ 3. Præterea, Corpus Christi non erat tale post resurrectionem, vt tangi deberet ab homine mortali, vnde & ipse dixit Magdalenæ Ioann. 20. Noli me tangere, nõdum enim ascendi ad Patrem meũ. Non ergo fuit conueniens, quod ad manifestandam ueritatem resurrectionis suæ, seipsum discipulis palpandum exhiberet.

¶ 4. Præterea, Inter dotes glorificati corporis, præcipua videtur esse claritas, quam tñ in resurrectione nullo argumento ostendit. Ergo vr̃, quod insufficientia fuerint illa argumenta ad manifestãdam qualitatem resurrectionis Christi.

¶ 5. Præterea, * Angeli in testes resurrectionis inducti, ex ista dissonantia Euangelistarum, insufficientes uidentur. Nam apud Matth. Angelus super lapidem reuolutum, apud Marcum vero intus angelus describitur visus a mulieribus ingressis monumentum. Et rursus ab istis vnus, à Ioãne duo sedentes, à Luca verò duo stantes describunt. Incõueniẽtia ergo vñr testimonia resurrectionis. Argume supplem

Sed contra est, quòd Christus, qui est Dei sapiẽtia, suauiter et cõueniẽter disponit oĩa: vt dr̃ Sap. 8.

Rñdeo dicẽdũ, ꝙ Chr̃s resurrectionẽ suã dupliciter manifestauit. s. testimonio & argumẽto, siue signo. Et vtraq; manifestatio ĩ suo gñe fuit sufficiẽs.

Est

Est enim vsus duplici testimonio ad manifestandam suam resurrectionem discipulis: quorum neutrum potest refelli. Quorum primum est testimonium angelorum, qui mulieribus resurrectionem annuntiauerunt, ut patet per omnes Euangelistas. Aliud autem est testimonium Scripturarum, quas ipse proposuit ad ostensionem suæ resurrectionis vt dicitur Lucæ vltimo. Argumenta etiam fuerunt sufficientia ad ostendendam veram resurrectionem, & gloriosam. Quòd autem fuerit vera resurrectio, ostendit vno modo ex parte corporis. Circa quod tria ostendit, primò quidem quòd esset corpus verum, & solidum, non corpus phantasticum vel rarum, sicut est aër. Et hoc ostendit per hoc, quòd corpus suum palpabile præbuit. Vnde ipse dicit Lucæ vltimo. Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me uidetis habere. Secundò, ostendit quòd esset corpus humanum, ostendendo eis veram effigiem, quam oculis intuerentur. Tertiò, ostendit eis quòd esset idē numero corpus: quod prius habuerat, ostendendo eis uulnerum cicatrices. Vnde vt legitur Lucæ vltimo. dixit eis. Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipse sum. Alio modo ostendit eis veritatem suæ resurrectionis ex parte animæ, iterato corpori unitæ. Et hoc ostendit per opera triplicis vitæ. Primo quidem per opus vitæ nutritiuæ, in hoc quòd cum discipulis manducauit, & bibit: vt legitur Lucæ vltimo. Secundò, per opera vitæ sensitiuæ, in hoc quòd discipulis ad interrogata respondebat, & præsentes salutabat, in quo ostendebat se, & uidere & audire. Tertiò, per opera uitæ intellectiuæ, in hoc quod eis loquebatur & de Scripturis disserebat. Et ne quid deesset ad perfectionem manifestationis, ostendit etiam se habere diuinam naturam, per miraculum quod fecit in piscibus capiendis, & vlterius per hoc quòd eis videntibus ascendit in cælum: quia vt dicitur Ioannis tertio. Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo Filius hominis qui est in cælo. Gloriam etiam suæ resurrectionis ostendit discipulis, per hoc quòd ad eos ianuis clausis intrauit: secundum enim quod Gregor. * dicit in Homil. palpandam carnem Domi- nus præbuit, quam ianuis clausis introduxit: vt esse post resurrectionem ostenderet corpus suum, & eiusdem naturæ & alterius gloriæ. Similiter etiam ad proprietatem gloriæ pertinebat, quòd subito ab oculis eorum euanuit, vt dicitur Lucæ vltimo, quia per hoc ostendebatur quòd in potestate eius erat videri, & non uideri: quod pertinet ad conditionem corporis gloriosi, vt supra * dictum est.

Hom. 16. I Euange nō remote à principio.

q. 54 art. 1. ad 2. arg. & arti. 3. ad 1 arg.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd licet singula argumentorum non sufficerent ad manifestandam perfectè Christi resurrectionem, tamen omnia simul accepta perfectè Christi resurrectionem manifestant: maximè propter scripturæ testimoniū & angelorum dicta, & etiam ipsius Christi assertionem miraculis confirmatam. Angeli autem apparentes non asserebant se homines esse: sicut asseruit Christus verè se hominem esse. Et tamen aliter Christus manducauit, & aliter angeli. Nam quia corpora ab angelis assumpta, non erant corpora uiua vel animata, nō erat vera comestio, licet esset vera cibi contritio, & traiectio in interiorem partem corporis assumpti. Vnde & angelus dixit Tob. 12. Cum essem vobiscum, videbar quidem vobiscum manducare & bibere: sed ego cibo inuisibili vtor. Sed quia corp⁹ Christi verè fuit animatum, vera fuit eius comestio. Vt enim Augusti * dicit 13. de ciuitate Dei, non potestas, sed egestas edendi corporibus resurgentium aufertur. Vnde sicut Beda * dicit, Christus manducauit potestate, non egestate.

Li. 13. c. 22. circa fi. to. 5.

cap. 27. in Luc. parum antemediū to. 5.

¶ Ad secundum dicendum, quòd (sicut dictū est) argumenta quædam inducebantur à Christo ad probandam veritatem humanæ naturæ, quædam vero ad probandam gloriam resurgentis. Conditio autem naturę humanæ secundum quod in se consideratur (quantum scilicet ad statum præsentem) contrariatur conditioni gloriæ: secundū illud 1. Corinth. 15. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. Et ideo ea quæ inducuntur ad ostendendam conditionem gloriæ videntur habere contrarietatem ad naturam, non simpliciter, sed secundum statum præsentem & econuerso. Vnde Gregor. * dicit in homil. quòd duo mira & iuxta humanam rationem sibi ualde contraria, Dominus ostendit, dum post resurrectionem corpus suum, & incorruptibile & tamen palpabile demōstrauit.

hom. 26. in Euāg. paulo à princi.

Ad tertium dicendum, quòd (sicut Aug. * dicit super Ioan. (hoc quod Dominus dixit. Noli me tāgere: nondum enim ascendi ad Patrem meum: sic dictum est, vt in illa fœmina figuraretur Ecclesia de Gentibus, quæ in Christum non credidit, nisi cum ascendisset ad Patrem: aut sic in se credi voluit Iesus, hoc est, sic se spiritualiter tangi, quòd ipse & pater vnum sunt. Eius quippe intimis sensibus quodammodo ascendit ad Patrem, qui sic in eo profecerit, vt patri agnoscat æqualem, hæc autem carnaliter adhuc in eum credebat, quem sicut hominem flebat. Quod autem Maria alibi legitur Christum tetigisse, quando simul cum aliis mulieribus accessit, & tenuit pedes eius, quæstionem non facit, vt Seuerianus dicit. Si quidem illud de figura est, hoc de sexu: illud de diuina gratia, hoc de humana natura.

Tract. 121 à med. illi⁹. to. 9.

¶ Vel sicut Chrysost. * dicit, volebat hæc mulier adhuc cum Christo conuersari, sicut & ante passionem, & præ gaudio nihil magnum cogitabat: quamuis caro Christi multo melior facta fuerit resurgendo. Et ideo dixit. Nondùm ascendi ad patrem meum: quasi dicat. Non æstimes me iam terrenam uitam agere: quod enim in terris me vides, hoc est, quia nondum ascendi ad Patrem meum, sed in promptu est quod ascendam, vnde subditur, Ascendo ad patrem meum, & patrem vestrum.

hom. 85. in Ioan. super illud, Noli me tangere to. 3.

Indialo. 65 quæst. q. 14. 1 priu. to. 4. Ad quartum dicendum, quòd ſicut Aug. * dicit in Dial. ad Oroſium, Clarificata carne Dominus reſurrexit: ſed noluit in ea clarificatione diſcipulis ſuis apparere, quia non poſſent oculis ſuis talem claritatem proſpicere. Si enim antequam moreretur pro nobis, & reſurgeret, quádo transfiguratus eſt in monte, diſcipuli ſui eum videre non potuerunt, quanto magis glorificata carne Domini, eum videre non potuerunt? Eſt etiam conſiderandum, quòd poſt reſurrectionem Dominus hoc præcipuè volebat oſtendere, quòd idem ipſe eſſet, qui mortuus fuerat, quod multum poterat impedire, ſi eis ſui corporis claritatem oſtenderet. Nam immutatio quæ ſit ſecundum aſpectum maxime oſtendit diuerſitatem eius quod videtur: quia ſenſibilia communia (inter quæ eſt vnum & multa, vel idem & diuerſum) maximè diiudicat viſus. Sed ante paſsionem, ne infirmitatem paſſionis eius diſcipuli deſpicerent, intendebat Chriſtus eis gloriam maieſtatis ſuæ oſtendere: quam maximè demonſtat claritas corporis. Et ideo ante paſsionem, gloriam ſuam demonſtrauit diſcipulis per claritatem: poſt reſurrectionem autem per alia indicia.

li. 3. ca. 24. to. 4. Ad quintum dicendum, quòd ſicut Auguſt. * dicit in libro de Conſenſu Euangel. poſſumus intelligere vnum angelum viſum à mulieribus, ſecundum Matth. & Marc. vt eas ingreſſas in monumentum accipiamus: in aliquod ſcilicet ſpatium, quod erat aliqua maceria communitum, atque ibi uidiſſe angelum * ſedentem à dextris: quod dicit Marc. Deinde dum introſpicerent locum in quo iacuerat corpus Domini, viſos ab eis alios duos angelos, primo quidem ſedentes (vt dicit Ioann.) & poſtea eos ſurrexiſſe: vt ſtantes uiderentur, vt dicit Lucas.

Supra lapide reuolu tū à monu mēto, ſi cut dicit Matt. vt hoc ſit ſedentem.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio. Sap. 8. Luc. vlt.

Conclusio eſt affirmatiua, & patet, nam Chriſtus qui eſt Dei ſapientia, ſuauiter & conuenienter diſponit omnia, vt habetur Sap. 8. Et in primis adfuit teſtimonium angelorum reſurrectionem annuntiātium, & etiam ſcripturarum teſtificatio, vt dicitur Luc. vlt. oſtenditurque reſurrectio ex parte corporis, quod erat ſolidum, & palpabile, veramque effigiem humanam habebat, quam oculis intuebantur, idemq; corpus cum cicatricibus videbatur, & ex parte animę iterato corpori vnitę oſtendebatur opus vitæ nutritiuæ manducando, uitæ ſenſitiuæ ad interrogata diſcipulis reſpondendo, atque uitæ intellectiuæ de ſcripturis diſſerendo. Oſtenditq; diuinam naturam per miraculum piſces capiendo, & gloriam, ianuis clauſis ad diſcipulos intrando proprietatem uero gloriæ, prout ab oculis eorum euanuit.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Vtrum diſcipuli Dñi corpus eius palpauerit, cum Domi nus ſe obtulit palpādum Abulenſis.

Adeo minutatim & euidenter perſequitur D. Tho. argumenta reſurrectionis Dominicæ atq; ſi fuiſſet eorum oculatus teſtis, & ideo ea euidentius explicare opus non eſt. Vnum tamen dubium ſupereſt. Vtrum diſcipuli corpus Domini palpauerint cum Dominus ſe obtulit palpandum dicens, palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habent, ſicut me videtis habere. Abulenſis paradoxa. 5. capit. 37. pro euidenti habet quod non tetigerunt carnem eius, quod ceſſit in magnum eorum meritum. Quod probat efficaciter, nam ſi palpaſſent, & ideo crediditſent, fides ſua ex experimento humano ortum habuiſſet, ſicque minimi meriti eſſet corā Deo atque eos Chriſtus reprehendiſſet, ſicut Thomam diſcipulum, quem his verbis increpauit Dominus, quia uidiſti me Thoma credidiſti, beati qui me non viderunt, & crediderunt, vt patet Ioan. 20. alios autem diſcipulos quibus Chriſtus apparuit dicens, palpate & uidete, quia ſpiritus carnem & oſſa non habent ſicut me videtis habere, nō reprehendit. Efficaciter ergo concluditur eos ſimpliciter credidiſſe nihil manibus attrectantes. Ob id autem Chriſtus, alterum eis reſurrectionis ſuæ argumentum demonſtrare dignatus eſt, vnde coram eis comedit dicens: habetis aliquid quod manducetur? at illi obtulerunt ei partem piſcis aſſi & fauum mellis, & cum manducaſſet coram eis ſumens reliquias, dedit eis, vt habetur Lucæ 24. hoc autem demonſtrabat ipſum uiuere. Nam cibum ſumere ſolis animalibus competit. Hoc autem etſi conueniens fuerit argumentum reſurrectionis, minoris tamen efficaciæ eſt quam palpare, & manibus attrectare. Nam angeli hominibus apparētes cum eis loquebantur & conuerſabantur, & comedebant atque ſi eſſent homines veri, vt patet Geneſ. 18. & Tobiæ 12.

Ioann. 20. Luc. 24. Gen. 18. Tob 12.

QVAESTIO LVI.

De Reſurrectionis Chriſti cauſalitate in duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de cauſalitate reſurrectionis Chriſti.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, utrùm reſurrectio Chriſti ſit cauſa noſtræ reſurrectionis.

¶ Secundò, vtrùm reſurrectio Chriſti ſit cauſa noſtræ iuſtificationis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm reſurrectio Chriſti ſit cauſa reſurrectionis corporum.

308. 4. diſt. 43. ar. 2. q. 1. Et 4. cō. ca. 78 Et ver. q. 27. ar. 3. ad 7. & opu. 3. ca. 246. Et opu. 60. c. 22. co. 7. Et 1. co. 15 lect. 1. co. 2 c. vlt. par. 3. à med.

Ad primum ſic proceditur. Videtur, quòd reſurrectio Chriſti non ſit cauſa reſurrectionis corporum. Poſita enim cauſa ſufficienti, neceſſe eſt effectū poni. Si ergo reſurrectio Chriſti eſt cauſa ſufficiens reſurrectionis corporum, ſtatim eo reſurgente omnes mortui reſurgere debuerunt.

¶ 2. Præterea, Cauſa reſurrectionis mortuorum eſt diuina iuſtitia, vt ſcilicet corpora ſimul præmientur vel puniantur cum animabus, ſicut communicauerunt in merito uel peccato: vt dicit Dionyſ. vltim. ca. Cæleſt. hier. & etiam Damaſc. * in 3. libro. Sed iuſtitiam Dei neceſſe eſſet impleri, etiam ſi Chriſtus non reſurrexiſſet. Ergo etiam Chriſto non reſurgente, mortui reſurgerent. Non ergo reſurrectio Chriſti eſt cauſa reſurrectionis corporum.

Dam. lib. 4 cap. 24.

¶ 3. Præterea, Si reſurrectio Chriſti ſit cauſa reſurrectionis corporū, aut eſſet cauſa exēplaris, aut cauſa effectiua, aut meritoria. Sed non eſt cauſa exemplaris: quia reſurrectionem corporum Deus

operabi-

operabitur: secundum illud Ioan. 5. Sicut pater suscitat mortuos, Deus autem non indiget inspicere ad aliquod exemplar extra se. Similiter etiam non est causa effectiua: quia causa efficiens non agit, nisi per contactum, vel spiritualem, vel corporalem, manifestum est autem quod resurrectio Christi, non habet cõtactum corporalem ad mortuos, qui resurgent, propter distantiam temporis, & loci, similiter etiam nec contactum spiritualem, qui est per fidem, & charitatem, quia etiam infideles, & peccatores resurgent. Neque etiam est causa meritoria: quia Christus resurgens iam non erat viator, & ita non erat in statu merendi. Et ita nullo modo resurrectio Christi videtur esse causa nostræ resurrectionis.

¶ 4. Præterea, Cum mors sit priuatio vitæ, nihil videtur esse aliud destruere mortem, quam reducere vitam: quod pertinet ad resurrectionem. Sed Christus moriendo, mortem nostram destruxit. Ergo mors Christi est causa nostræ resurrectionis, non ergo eius resurrectio.

¶ Sed contra est, quod super illud 1. ad Corint. 15. Si Christus prædicatur, quod resurrexit a mortuis, &c. dicit gloss. ✱ Qui est causa efficiens resurrectionis nostræ. Glo. interli nea. ibidé.

¶ Respondeo dicendum, quod illud, quod est primum in quolibet genere, est causa omnium, quæ sunt post, vt dicitur in 2. Metaphy. ✱ Primum autem in genere veræ resurrectionis fuit resurrectio Christi, sicut ex supra dictis ✱ patet. Vnde oportet, quod resurrectio Christi sit causa nostræ resurrectionis. Et hoc est quod Apostolus dicit 1. ad Corinth. 15. Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Et hoc rationabiliter: nam principium humanæ viuificationis est uerbum Dei, de quo dicitur in Psalm. 35. Apud te est fons uitæ. Vnde, & ipse dicit Ioan. 5. Sicut pater suscitat mortuos, & uiuificat, sic & Filius quos vult viuificat. Habet autem hoc naturalis ordo rerum diuinitus institutus, ut quælibet causa primo operetur in id, quod est sibi propinquius, & per illud operet in alia magis remota: sicut ignis primo calefacit aerem sibi propinquum, per quem calefacit corpora distantia, & ipse Deus primo illuminat substantias sibi magis propinquas, per quas illuminat magis remotas, vt Dionys. ✱ dicit 13. capit. Cœlest. Hierarch. Et ideo verbum Dei primo tribuit uitam immortalem corpori sibi naturaliter unito, & per ipsum operatur resurrectionem in omnibus aliis.

lib. 2. com. 4. tom. 3.

q. 53. ar. 3.

ca. 13. non multũ procul a prin.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod (sicut dictum est ✱) resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis per virtutẽ Verbi uniti, quod quidem operatur secundum uoluntatem. Et ideo non oportet, quod statim sequatur effectus: sed secundum dispositionem Verbi Dei: ut scilicet primo conformemur Christo patienti, & morienti in hac uita passibili, & mortali, deinde perueniamus ad participandum similitudinem resurrectionis ipsius. In corp ar.

¶ Ad secundum dicendum, quod iustitia Dei est causa prima resurrectionis nostræ: resurrectio autem Christi est causa secundaria, & quasi instrumentalis. Licet autem uirtus principalis agentis non determinetur ad hoc instrumentum determinate: tamen ex quo per hoc instrumentum operatur instrumentum illud est causa efficiens. Sic ergo diuina iustitia, quantum est de se, non est obligata ad resurrectionem nostram causandam per resurrectionem Christi: potuit enim alio modo nos Deus liberare, quam per Christi passionem, & resurrectionem, vt supra ✱ dictum est. Ex quo tamen decreuit hoc modo nos liberare, manifestum est, quod resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis. quæst. 46. ar. 2. & 3.

¶ Ad tertium dicendum, quod resurrectio Christi non est propriè loquendo causa meritoria nostræ resurrectionis, sed est causa efficiens, & exemplaris. Efficiens quidem, in quantum humanitas Christi secundum quam resurrexit, est quodammodo instrumentum diuinitatis ipsius, & operatur in uirtute eius, ut supra dictum est. † Et ideo, sicut alia quæ Christus in sua humanitate fecit, uel passus est, ex virtute diuinitatis eius sunt nobis salutaria, (vt supra dictum est, ✱) ita & resurrectio Christi est causa efficiens nostræ resurrectionis virtute diuina: cuius proprium est mortuos viuificare. Quæ quidem uirtus præsentialiter attingit omnia loca, & tempora, & talis contactus virtualis sufficit ad rationem huius efficientiæ. Et quia (vt dictum est ✱) primordialis causa resurrectionis humanæ est diuina iustitia, ex qua Christus habet potestatem iudicium facere, in quantum filius hominis est, virtus effectiua resurrectionis eius se extendit, non solùm ad bonos, sed etiam ad malos, qui sunt eius iudicio subiecti. Sicut autem resurrectio corporis Christi, ex eo quod corpus illud est personaliter Verbo vnitum, est prima tempore, ita etiam est prima dignitate, & perfectione: vt dicit glos. † 1. ad Corinth. 15. Semper autem id quod est perfectissimum, est exemplar eius quod est minus perfectum secundum suum modum: & ideo resurrectio Christi est causa exemplaris nostræ resurrectionis. Quod quidem necessarium est, non ex parte resuscitantis, qui non indiget exemplari, sed ex parte resuscitatorum, quos oportet illi resurrectioni conformari: secundum illud Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. Licet autem efficientia resurrectionis Christi se extendat ad resurrectionem, tam bonorum, quam malorum: exemplaritas tamen eius se extendit propriè solum ad bonos, qui sunt facti conformes filiationis ipsius, ut dicitur Rom. 8.

quæst. 13. ar. 2. & 3.

q. 48. ar. 6.

In solu. preced ad 2.

Glo. interl. super illud 1. Cor 15. Primitiæ Christus.

¶ Ad quartum dicendum, quod secundum rationem efficientiæ, quæ dependet ex virtute diuina, communiter tam mors Christi, quam etiam resurrectio, est causa tam destructionis mortis,

quam

quam reparationis vitæ. Sed secundum rationem exemplaritatis, mors Christi, per quam recessit à vita mortali, est causa destructionis mortis nostræ; resurrectio vero eius, per quam inchoauit uitam immortalem, est causa reparationis uitæ nostræ. Passio tamen Christi est insuper causa meritoria:
q.48. ar.1. vt supra dictum est. ✤

SVMMA TEXTVS.

Conclusio. Conclusio est affirmatiua. Probatur, quia primum in quolibet genere est causa omnium, quæ sunt postea, sed in genere resurrectionis nostræ, primum fuit resurrectio Christi. Vnde oportet, quod resurrectio Christi sit causa nostræ resurrectionis, & hoc est, quod dicit Apostolus
1. Cor. 15. 1. Corin. 15. Christus resurrexit a mortuis primitiæ dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum, & hoc rationabiliter. Principium enim uiuificationis nostræ, est uerbum Dei fons uitæ, qui ad similitudinem ordinis naturalis, primo tribuit uitam immortalem corpori sibi naturaliter unito, & postea per ipsum operatur resurrectionem in omnibus alijs.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum resurrectio Christi sit causa resurrectionis animarum.

309. Locis suprà artic. 1 not.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod resurrectio Christi non sit causa resurrectionis animarum. Dicit enim Augustin. ✤ super Ioannem,
Tra 23. in Enang. Io. ante medi. tomo 9. quod corpora resurgunt per dispensationem humanam, sed animæ resurgũt per substantiam Dei. Sed resurrectio Christi non pertinet ad substantiam Dei, sed ad dispensationem humanam. Ergo resurrectio Christi, & si sit causa resurrectionis corporum, non tamen videtur esse causa resurrectionis animarum.

¶ 2. Præterea, Corpus non agit in Spiritum. Sed resurrectio Christi pertinet ad corpus eius, quod cecidit per mortem. Ergo resurrectio Christi non est causa resurrectionis animarum.

¶ 3. Præterea, Quia resurrectio Christi est causa resurrectionis corporum, omnium corpora resurgent: secundum illud 1. ad Corinth. 15. Omnes quidem resurgemus. Sed non omnium animæ resurgent, quia quidam ibunt in supplicium æternum, ut dicitur Matthæ. 25. Ergo resurrectio Christi non est causa resurrectionis animarum.

¶ 4. Præterea, Resurrectio animarum fit per remissionem peccatorum. Sed hoc factum est per Christi passionem: secundum illud Apocalyp. 1. Lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Ergo resurrectionis animarum, magis est causa Christi passio, quam eius resurrectio.

¶ Sed contra est, quod Apostolus dicit Roma. 4. Resurrexit propter iustificationem nostram. Quæ nihil aliud est, quam resurrectio animarum. Et super illud Psalm. 29. Ad uesperum demorabitur fletus, dicit gloss. quod resurrectio Christi est causa resurrectionis nostræ, & animæ in præsenti, & corporis in futuro.

¶ Respondeo dicendum, quod (sicut dictum est ✤) resurrectio Christi agit in uirtute diuinitatis, ar. præ. ad 3.
quæ quidem se extendit, non solum ad resurrectionem corporum, sed etiam ad resurrectionem animarum: à Deo enim est, & quod anima viuat per gratiam, & quod corpus uiuat per animam. Et ideo resurrectio Christi habet instrumentaliter virtutem effectiuam, non solum respectu resurrectionis corporum, sed etiam respectu resurrectionis animarum. Similiter etiam habet rationem exemplaritatis respectu resurrectionis animarum: quia Christo resurgenti debemus etiam secundum animam conformari, vt sicut, secũdum Aposto. Roman. 6. Christus surrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus: & sicut ipse resurgens ex mortuis, iam nõ moritur, ita & nos existimemus nos mortuos esse peccato, ut iterum viuamus cum illo.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod Augu. ✤ Tra. 23. in Ioan. ime. principiũ. & me to 9.
dicit resurrectionem animarum fieri per Dei substantiam, quantum ad participationem: quia scilicet participãdo diuinam bonitatem, animæ fiunt bonæ & iustæ, non autem participando quancunque creaturam. Vnde cum dixisset, ✤ Animæ re- Fodẽ loco nũc dicto.
surgunt per substantiã Dei, subdit, Participatione enim Dei fit anima beata, non participatione animæ sanctæ. Sed participando gloriam corporis Christi, efficiuntur corpora nostra gloriosa.

¶ Ad secundum dicendum, quod efficientia resurrectionis Christi pertingit ad animas, non per propriam uirtutem ipsius corporis resurgentis sed per uirtutem diuinitatis, cui personaliter unitur.

¶ Ad tertium dicendum, quod resurrectio animarum pertinet ad meritum, quod est effectus iustificationis, sed resurrectio corporum ordinatur ad pœnam, uel præmium, quæ sunt effectus iudicantis. Ad Christum autem non pertinet iustificare omnes, sed iudicare: & ideo omnes resuscitat secundum corpus, sed non omnes secundam animam.

¶ Ad quartum dicendum, quod in iustificatione animarum duo concurrunt, scilicet remissio culpæ, & nouitas uitæ per gratiam. Quantum ergo ad efficientiam, quæ est per uirtutem diuinam, tam passio Christi, quam resurrectio est causa iustificationis, quo ad utrunque. Sed quantum ad exemplaritatem propriè passio, & mors Christi, est causa remissionis culpæ, per quam morimur peccato; resurrectio autem Christi, est causa nouitatis uitæ, quæ est per gratiam, siue iustitiam. Et ideo Apostolus dicit Roman. 4. quòd traditus est (scilicet in mortem) propter delicta nostra (scilicet tollenda) & resurrexit propter iustificationem nostram, sed passio Christi est etiam causa
meritoria: vt dictum est. ✤ ar. præced. ad 3. argu.

SVMMA

SVMMA TEXTVS.

Conclusio. Roman. 4. Psalm. 29.

Conclusio est affirmatiua. Et probatur ex illo Rom. 4. resurrexit propter iustificationem nostram, quæ nihil aliud est quam resurrectio animarum. Et super illud Psalmo. 29. Ad vesperum demorabitur fletus, dicit glossa.

¶ Quod resurrectio Christi est causa resurrectionis nostræ, & animæ in præsenti, & corporis in futuro. Habet namque resurrectio Christi uirtutem instrumentaliter effectiuam respectu resurrectionis, tum corporis, tum animæ, quia agit in uirtute deitatis ad omnia se extendentis. Est etiam causa exemplaris resurrectionis animarum, ut ipsi resurgenti secundum animam conformemur. Sicut enim mors Christi est causa remissionis culpæ, per quam morimur peccato, ita resurrectio est causa nouitatis uitæ, quæ est per gratiam, siue iustitiam.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Argumen. cõtra cõcl. Primum argumẽtum.

Non est facilè explicare, quomodo resurrectio Christi sit causa nostræ resurrectionis, quapropter vt hæc veritas explicetur arguitur in hunc modum: Posita vera causa ponitur effectus, posita autem resurrectione Christi non dum subsecuta est hominum resurrectio, ergo illa non est causa.

Secundum

¶ Præterea; si resurrectio Christi sit causa resurrectionis, tum corporis, tum animæ, aut esset causa exemplaris aut effectiua, aut meritoria, sed non est causa exemplaris; etenim resurrectionem corporum Deus operabitur, secundum illud Ioann. 5. Sicut pater suscitat mortuos, Deus autem non indiget inspicere ad aliquod exemplar extra se, similiter etiam non est causa effectiua: quia causa efficiens non agit, nisi per contactum, uel spiritualem, uel corporalem. Manifestum est autem, quod resurrectio Christi, non habet contactum corporalem ad mortuos, qui resurgent propter distantiam temporis, & loci. Similiter etiam nec cõtactum spiritualem, qui est per fidem, & charitatem quia etiam infideles, & peccatores resurgent. Neque etiam est causa meritoria, quia Christus resurgens iam non erat viator, & ita non erat in statu merendi, vnde nullo modo resurrectio Christi uidetur esse causa resurrectionis nostræ.

Ioan. 5.

Tertium.

¶ Explicatur hoc euidentius, nam Diuus Thomas non solum asserit in conclusione, quod Christus resurgens sit causa nostræ resurrectionis efficiens, quod facile est intellectu, sed etiam quod resurrectio Christi sit causa nostræ resurrectionis efficiens, quod fere non intelligitur. Nam id quod præteriit, & iam non est a multo temporis spatio, non operatur: sed resurrectio Christi iam præteriit, & non est, ergo non operatur tanquam efficiens causa.

1. cõcl. Deus est prima causa grãæ, & gloriæ, & omnium beneficiorum. Ioan. 3.

¶ In huius rei expositionem est prima conclusio. Deus sua autoritate est causa prima gratiæ & gloriæ nostræ atque omnium quæ ad nostram salutem pertinent. Hæc conclusio apertissima est. Nam omnia à Deo procedunt, & per ipsum sunt omnia, ob idque & ipsius Christi incarnationis Deus fuit causa atque adeo omnium beneficiorum quæ per Christum humano generi sunt præstita. Vnde illud Ioan. 3. sic Deus dilexit mundum, ut filium suum vnigenitum daret, &c.

2. cõclusio. Chrũs quatenus redemptor ẽ causa gratiæ, & gloriæ, & omniũ beneficiorũ, quæ ad salutem æternam ordinantur. Ioan. 5. Matth. 28. Ioan. 1.

¶ Secunda conclusio. Christus etiam quatenus redemptor est causa ẽt eorundem beneficiorũ per potestatem sibi a patre diuinitus collatam. Hæc conclusio inde efficaciter probatur, quia Christus Deus, & homo nostram operatus est redemptionem copiose, unde constat regem fuisse regni cœlorum, hoc est, iure sibi competere rationem nostrarum actionum exigere, præmiaque & supplicia decernere, iuxta illud Ioan. 5. Omne iudicium dedit pater filio, dedit enim ei iudicium facere, quia filius hominis est. Et Matth. 28. Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra. Et Ioan. 1. Vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti a patre plenum gratiæ & ueritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus.

3. cõclusio. Resurrectio Christi ẽ causa nostræ resurrectionis, & quomodo. Rom. 3.

¶ Tertia conclusio. Certissimè asserendum est, quod resurrectio Christi nostræ resurrectionis sit causa. Patet ex illo Rom. 4. Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Vbi notandum est discrimen inter passionem, & resurrectionem. Nam resurrectio non eodem modo fuit causa salutis nostræ, quo passio: hæc enim fuit causa meritoria, illa vero nequaquam, quoniam meritum non est nisi uiatoris opus, terminus autem viæ in Christo mors fuit. Igitur cum ait Apostolus, traditum Christum propter delicta, & resurrexisse propter iustificationem nostram, non idem genus causæ utrobiq; designat illa præpositio (propter) siquidem passio non modo, ut instrumentum, sed ut meritum fuit causa remissionis culpæ, & iustificationis resurrectio vero Christi nõ potest operari nostram resurrectionem, ut meritum, bene tamen ut instrumentum diuinitatis, & ut causa exemplaris, quod iam iam explicare paramus. Et ut de causa exemplari aliquid statim dicam, sciendum est, quod quia iustificatio motus est quodammodo inter duo extrema, puta, quia ex peccatis extincti in nouam resurgamus vitam, & terminus ille à quo similitudinem gerit mortis Christi; qua crucifixa sunt, & abolita nostra peccata, resurrectio vero effigies est termini ad quem, scilicet nouæ uitæ, appositissimè dixit Apostolus, traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostrã. Fuit enim Christi resurrectio exemplaris causa nostræ à delictis resipiscẽtiæ, iuxta illud, quomodo Christus resurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.

Hierony.

Quanquam Hieronymus nihil hic amplius mysterii speculatus est, quam quod resurrectio Christi fuit necessaria, vt confirmaretur iustitia credentium.

1. Cor. 15.

Et certè cum Apostolus 1. Corinth. capi. 15. tribuat non modo iustificationem, sed etiam remissionem peccatorũ ipsi resurrectioni, dum inquit, si Christus non resurrexit adhuc estis in peccatis vestris, intelligentia Diui Hieronymi videtur amplectenda. Vt uidelicet abolitio peccati, & iustificatio tribuatur morti Christi, tanquam causæ sufficienti quippe qui tantum dependit in carne sua, quantum peccatis nostris debebatur, sed resurrectioni tribuatur cõsecutio remissionis peccati, utpote per quam ad fidẽ perducti sumus, qua uirtutis passionis, & mortis Christi nobis fieret applicatio. Sed profecto plus uidetur tribuere D. Paulus resurrectioni Christi.

4. cõclusio. Philip. 3.

¶ Quarta conclusio. Resurrectio Christi est causa exemplaris nostræ resurrectionis. Hæc conclusio ex dictis verum que patere potest. Sed probatur distinctè. Etenim corpora nostra instar sui corporis suscitanda sunt, iuxta illud Diui Pauli ad Philip. 3. Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Quod uerbũ Ecclesia in die Transfigurationis canit, propterea quod illic Dominus, & uiuis, & defuncto Moysi & seruato Eliæ ostendit quemadmodum ad eius exemplum omnes debeamus resurgere.

¶ Quomodo autem sit exemplar resurrectionis, & iustificationis animæ in superiori conclusione tactum est.

¶ Hoc autem exemplar non est necessarium ex parte resuscitantis, qui non indiget exemplari, sed ex parte resuscitatorum, quos oportet illi resurrectioni conformari.

5. cõclusio.

¶ Quinta conclusio. Resurrectio Christi non est causa meritoria nostræ resurrectionis.

¶ Hæc conclusio sufficienter probatur ex argumento, quod in litera insinuat D. Thom. nam Christus resurgens iam non erat viator, eratque extra statum merendi, ergo in resurrectione sua nihil nobis promeruit.

6. cõclusio. Quomodo resurrectio Christi sit causa efficiẽs nostræ resurrectionis difficilè habet explicationem. Caietanus.

¶ Sexta conclusio. Resurrectio Christi fuit & erit causa efficiens nostræ resurrectionis.

¶ Hanc conclusionem affirmat hic aperte Diuus Thomas. Sed eius ueritatem ostendere arduum opus est. Dominus Caietanus in primo articulo in huius rei expositionem sic procedit.

¶ Aduerte, inquit, quod humanitas Christi, quia est organum coniunctum personaliter uerbo Dei, est uelut uniuersale instrumentum Dei ad miracula facienda, vt ex superius dictis habetur. Determinatur autem ad esse instrumentum ad hoc uel illud opus miraculosum per aliquam

ipsius

ipsius conditionem: ita quod ea hoc quod passa est, intelligimus communicatam sibi per quandam appropriationem uirtutem remissiuam peccatorum, & ex hoc quod resurrexit, communicata similiter est sibi, uirtus resuscitatiua mortuorum, & sic de aliis similibus instrumentalibus actionibus, quæ humanitati Christi tribuuntur instrumentaliter, Deo autem principaliter: sic enim resurrectio Christi dicitur causa nostræ resurrectionis: quoniam per ipsam, vt dictum est, Christus homo instrumentum efficax constitutus est ad resuscitandos homines in uitã æternam. Aliam expositionem huius adhibet Caietanus in secundo articulo dicens in hunc modum. Vt intelligatur quomodo resurrectio Christi sit causa efficiens nostræ resurrectionis oportet ex superioribus recolere, quod potentia, seu omnipotentia humanitatis Christi licet instrumentaria sit, extendit se ad quæcunque mirabilia opera exceptis his quę spectant ad primam rerum creationem. Vnde si uirtus deitatis principalis extendit se ad uitam corporum, & animarum, extendit etiam se uirtus instrumentalis humanitatis Christi. Rectæ uidentur esse istæ expositiones Caietani. Verum ut mea fert opinio, in hoc deficiunt, exponunt siquidem, quomodo humanitas Christi resurgentis sit causa nostræ resurrectionis efficiens, de quo nihil in præsentia inquiritur, at non exponunt id quod desideratur, quomodo resurrectio Christi quæ iam præterut, sit causa efficiens nostræ resurrectionis.

¶ Pro cuius explicatione sciendum est, quod si sit sermo de causa agenti, & principali non est, nisi diuinitas unita in Christo. Eadem enim quæ fuit causa resurrectionis suæ erit & nostræ. Et certum est, quod humanitas quæ in triduo non habuit partes coniunctas non fuit causa suę resurrectionis, sed diuina uirtus Christo communicata, qui & animam habebat diuinitati coniunctam, & simul corpus, quare eadem uirtute easdem partes coniũxit, & eadem uirtute nos quoque resuscitabit. Et hoc est, quod ait Paulus ad Roma. 7. qui suscitauit Christum a mortuis uiuificabit mortalia corpora nostra. Si uero de causa instrumentali fiat sermo, resurrectio ipsa Christi, hoc est, cõiunctio corporis, & animæ suæ est instrumentum coniunctum eius diuinitati, quo mediante nostræ resurrectionis erit causa. Quemadmodum, ut libro tertio capi. 15. ait Damascenus, tactu corporali mundauit leprosum, & linitione oculos aperuit cæco. Et cum sit instrumentum diuinæ uirtutis; quæ ad omnia se se extendit, potest operari ad distans loco, & tempore, & per contactum, quem habuit ad humanitatem Christi cum resurrexit à mortuis assumpta est a diuina uirtute, vt habeat uim exuscitandi mortuos in fine dierum.

Vera expositio difficultatis propositæ.

Rom. 7.

Damasce.

¶ Sed quomodo actiones omnes Christi fuerint nobis salutiferæ, & quomodo sint causæ efficientes nostræ salutis explicatũ est fusissime supra quæst. quadragesima octaua, artic. 6. Nunc ad argumenta in principio facta satisfaciendum est.

Ad argumenta. Ad primũ.

¶ Ad primum respondetur, quod resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis per uirtutem uerbi uniti, quod quidem operatur secundum uoluntatem, & ideo non oportet quod statim sequatur effectus, sed secundum dispositionem verbi Dei, & secundum definitionem, & decretum diuinæ sapientiæ, ut scilicet, primo conformemur Christo patienti, & morienti in hac uita mortali, deinde perueniamus ad participandam similitudinem resurrectionis ipsius.

Ad secũdũ

¶ Ad secundum argumentum iam expositum est a nobis quemadmodum resurrectio Christi propriè loquendo non sit causa meritoria nostræ resurrectionis, sed efficiens, & exemplaris. Efficiens quidem uirtute diuina cuius proprium est mortuos uiuificare, quæ quidem uirtus præsentialiter attingit omnia loca, & tempora; & talis contactus uirtualis sufficit ad rationem huius efficientiæ. Et quia primordialis causa resurrectionis humanæ est diuina iustitia ex qua Christus habet potestatem iudiciũ facere in quantum filius hominis est, uirtus effectiua resurrectionis eius se extendit non solum ad bonos, sed etiam ad malos, qui sunt eius iudicio subiecti. Licet autem efficientia resurrectionis Christi se extendat ad resurrectionem tã bonorum quam malorum, exemplaritas tamen eius se extendit propriè solum ad bonos, qui sunt facti conformes filiationis ipsius, ut dicitur Rom. 8. Rom. 8.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium argumentum ex dictis patet solutio. Nam cum sit instrumẽtum diuinæ uirtutis nihil efficientiæ perdit resurrectio Christi iam facta, & præterita: siquidem diuina uirtus præsentialiter attingit omnia loca & tempora.

QVAESTIO LVII.

De Ascensione Christi, in sex articulos diuisa.

DEinde considerandum est de Ascensione Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primò, Vtrũ fuerit conueniens Christum ascendere.

¶ Secundo, secundum quam naturam conueniat sibi ascensio.

¶ Tertio, utrum propria uirtute ascenderit.

¶ Quarto, utrum ascenderit super omnes cœlos corporeos.

¶ Quinto, vtrum ascenderit super omnes spirituales creaturas.

¶ Sexto, de effectu ascensionis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit conueniens Christum ascendere.

AD primum sic proceditur. Videtur, quod non fuerit conueniens Christum ascendere. Dicit enim Philosophus * in 2. de Cœl. quod illa quæ optimo modo se habent, possident suum bonum, sine motu. Sed Christus optimè se habuit: quia & secundum diuinam naturam est summum bonum & secundum humanam naturam, est summè glorificatus: ergo suum bonum habet sine motu. Sed ascensio est quidam motus: ergo non fuit conueniens, quod Christus ascenderet.

310. 3. dist. 22. q. 3. artic. 1. Et opusc. 3. ca. 247. Et opusc. 60. c. 13. princi. *libr. 1. cõ. 64. 65. 66. tomo. 2.

¶ 2. Præterea, Omne quod mouetur, mouetur propter aliquid melius. Sed Christo non fuit melius esse in cœlo, quam in terra: nihil enim accreuit sibi per hoc quod fuit in cœlo: neque quantum ad animam, neque quantum ad corpus. Ergo videtur, quod Christus non debuerit in cœlum ascendere.

¶ 3. Præterea, Filius Dei humanam naturam assumpsit ad nostram salutem, Sed magis fuisset salutare hominibus, quod semper conuersaretur nobiscum in terris: vnde ipse dixit discipulis suis Lucæ. 17. Venient dies, quando desiderabitis videre unum diem Filii hominis: & non uidebitis. Videtur ergo, quod non fuerit conueniens Christum ascendere in cœlum.

¶ 4. Præterea, Sicut Gregor. * dicit 14. Moral. Corpus Christi in nullo mutatum fuit post resurrectionem. Sed non immediatè post resurre- lib. 14. cap. 31. a med.

ctionem

ctionem ascendit in cęlum: quia ipse dicit post resurrectionem, Ioan. 20. Nondum ascendi ad Patrem meum. ergo videtur, quòd nec post quadraginta dies ascendere debuerit.

¶Sed contra est, quod Dominus dicit Ioā. 20. Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum.

¶Respondeo dicendum, quòd locus debet esse proportionatus locato. Christus autem post resurrectionem, vitam immortalem, & incorruptibilem inchoauit. Locus autem, in quo nos habitamus, est locus generationis, & corruptionis, sed locus cęlestis est locus incorruptionis. Et ideo non fuit conueniens, quòd Christus post resurrectionem remaneret in terris, sed conueniens fuit, quod ascenderet in cœlum.

¶Ad primum ergo dicendum, quòd illud optimè se habens, quod sine motu possidet suum bonum, est ipse Deus: quia est omnino immutabilis, secundum illud Malach. 3. Ego Dominus, & non mutor. Quælibet autem creatura est mutabilis aliquo modo, vt patet per Augu.* 8. super Genes. ad literam. Et, quia natura assumpta à filio Dei, remansit creatura, (vt patet ex his quæ supra* dicta sunt) non est inconueniens, si ei aliquis motus attribuatur.

lib. 8. c. 14. Tomo 3. q. 2. art. 1.

¶Ad secundum dicendū, quòd per hoc, quòd Christus ascendit in cœlum, nil ei accreuit, quantum ad ea quæ sunt de essentia gloriæ, siue secundum corpus, siue secundum animam, tamē accreuit ei aliquid quantum ad loci decentiam: quod est ad bene esse gloriæ: non quòd corpus eius aliquid aut perfectionis, aut conseruationis acquireret ex corpore cœlesti, sed solummodo propter quandam decentiam, hoc autem aliquo modo pertinebat ad eius gloriam. Et de hac decentia gaudium quoddam habuit nó quidem quòd tunc de nouo de hoc gaudere inciperet, quando in cęlum ascendit, sed quia nouo modo de hoc gauisus est, sicut de re impleta. Vn de super illud Psalm. 15. Delectationes in dextera tua vsque in finem, dicit* glo. Delectatio, & lætitia erit mihi in consessu tuo, humanis obtutibus subtracto.

Glos. ordi.

¶Ad tertium dicendum, quòd licèt præsentia corporalis Christi fuerit subtracta fidelibus per ascensionē, presentia tamē diuinitatis ipsius semper adest fidelibus: secundū quod ipse dicit Matthæ. vlti. Ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad cōsummationem seculi. Qui enim ascendit in cęlos, nō deserit adoptatos: vt Leo Papa dicit. Sed ipsa ascēsio Christi in cęlum, & qua corporalem suam præsentiā nobis subtraxit, magis fuit vtilis nobis, quā pręsentia corporalis fuisset. Primo quidē propter fidei augmentum, quæ est de nō visis. Vnde ipse Dominus dicit discipulis suis Ioan. 16. quòd Spiritus sanctus adueniens arguet mundum de iustitia, scilicet eorū qui credunt: vt Aug.* dicit super Ioan. Ipsa quippe fidelium cōparatio, infidelium est vituperatio. Vnde subdit, Quia ad Patrem vado, & iam non videbitis me: beati enim qui nō vident, & credunt. Erit

Tra. 95. in Ioan. ante med. to. 9.

igitur vestra iustitia, de qua mundus arguetur, quoniam in me quem non videbitis, credetis. Secundo ad spei subleuationem. Vnde ipse dicit Io. 14. Si abiero, & præparauero vobis locum, iterū veniam, & accipiam vos ad me ipsum, vt vbi ego sum, & vos sitis. Per hoc enim, quòd Christus humanam naturam assumptam in cœlo collocauit, dedit nobis spem illuc perueniendi: quia vbi fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ: vt dicitur Matth. 24. Vnde & Mich. 2. dicitur, Ascendit pandens iter ante eos. Tertio, ad erigendum charitatis affectum in cęlestia. Vnde dicit Apost. Colossens. 3. Quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terrā: vt enim dicitur Matthæ. 6. Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Et quia Spiritus sanctus est amor, nos in cęlestia rapiens, ideo Dominus dicit discipulis Ioan. 16. Expedit vobis vt ego vadam: si enim non abiero, Paracletus nō veniet ad vos: si autem abiero mittam eum ad vos. Quod exponens August.* super Ioan. dicit, Non potestis capere spiritum, quamdiu secundum carnem persistitis nosse Christū. Christo autem discedente corporaliter, non solum Spiritus sanctus, sed & Pater, & Filius illis affuit spiritaliter.

Tra. 94. in Ioan. post med. to. 9.

¶Ad quartum dicendum, quòd licèt Christo resurgenti in vitam immortalem, congrueret locus cælestis: tamen ascensionem distulit, vt veritas resurrectionis comprobaretur. Vnde dicitur Act. 1. quòd post passionem suam præbuit seipsum viuum discipulis, in multis argumentis per dies quadraginta. Vbi dicit quædam glo.* quòd quia per quadraginta horas mortuus fuerat, quadraginta diebus se viuere confirmat. Vel per quadraginta dies tempus præsentis seculi, quo Christus in Ecclesia conuersatur, potest intelligi: quia homo constat ex quatuor elementis, & eruditur contra transgressionem decalogi.

Gl. or. ibi.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio est affirmatiua Et probatur ex illo Io. 20. Ascendo ad patrem meum, & patrem vestrū. Et certè conueniens nō erat, Christum post resurrectionem in terris remanere, quia locus debet esse proportionatus locato, ipse autem post resurrectionem, immortalem, & incorruptibilem vitam inchoauit, locus vero in quo nos habitamus est locus generationis, & corruptionis, vnde secundum decentiam locus cœlestis ei competebat.

Cōclusio. Ioan. 20.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Indubitata fide credendum est, quòd Christus post resurrectionem suam à mortuis non mãserit in hoc mūdo, aut paradiso aliquo terrestri, sed ascēderit corpore in cęlos ad thronum vsq; gloriæ Dei, siquidem consumma to redemptionis nostræ mysterio, & animabus sanctis de limbi captiuitate liberatis, ascendit Christus cum triumpho in cœlos. Quæ quidem veritas in scripturis habetur expresse; dicit enim apud Ioannem, Ascendo ad patrem meum. Marcus dicit, Eleuatus est in cœlum. Lucas, Ferebatur in cœlum. Paulus, Penetrauit cœlos, quibus

addit

addit Marcus, Et ſedet a dextris Dei. Et quidem ex verbis Euãgeliſtarum ad coronidem ſuorum Euangeliorũ, & ex Actorum cap. 1. licet clare deducere quæcunq; ſpectant ad hanc materiam, quando aſcenderit, quo aſcenderit, & quomodo aſcenderit, quid ante, quid poſt, quid in ipſa factum ſit aſcenſione, ex his enim facilè intelligitur, quãdo Chriſtus aſcenderit.

Acto. 1.

Quando aſcenderit Chriſtus.

Acto. 1.

Aſcendit certè quadrageſimo poſt reſurrectionem ſuam die, vt habetur Actor 1. Non vtique ſtatim a reſurrectione, ſed debuit mora temporis intercedere, quo præberet ſeipſum viuum poſt paſſionem ſuam in multis argumẽtis per dies quadraginta apparens eis, loquens ad cõſolationem eorum de regno Dei, ſcilicet, quale eſſet, in quibus conſiſteret, & quibus medijs primo ius in illud, deinde poſſeſſionem eius obtinemus. Diſpoſuit quoq; in hoc temporis interſtitio, quæ pertinent ad Hierarchiam Eccleſiæ. Conſtituit namque Petrum paſtorem vniuerſalem totius gregis ſui Ioan. 21. Quod eſt munus, & officium ſummi ſacerdotis, & Pontificis vſque nunc perſeuerans in Eccleſia catholica. Omnes autẽ Apoſtolos miſit cũ poteſtate, qua ipſe venerat docendi, regendi, plantandi, euellendi, ligandi atque ſoluendi, remittendi denique & retinendi peccata hominũ Io 20. Quod ſimiliter eſt munus Epiſcopale, & ſacerdotale perſeuerans in Eccleſia vſque in hodiernum diẽ. Ad quæ munera rite peragenda aperuit eis tunc ſenſum, vt intelligerent ſcripturas, ne, ſcilicet, indocti ad gubernandam Eccleſiam deuenirent. Inter alia etiã hoc præcepit Apoſtolis ſuis iam aſcenſurus, ab Hieroſolymis ne diſcederent, ſed expectarent promiſſum patris, & hæc omnia cum dixiſſet videntibus illis eleuatus eſt.

Ioan. 21.

Ioan. 20.

Ex quo loco aſcẽdit Chriſtus.

¶ Sed interrogabit diſcipulus, ex quo loco aſcenderit Dominus. Nam Diuus Matthæus videtur dicere, quòd ex Galilæa ex monte Thabor. Marcus vero, quod ex Hieruſalem Dicit enim, quòd recumbentibus illis vndecim, videlicet in ciuitate Hieruſalem, apparuit, & exprobrauit incredulitatem eorum, & duritiã cordis, quia his qui viderant eum reſurrexiſſe non crediderant, & Dominus quidem Ieſus poſtquam locutus eſt eis aſſumptus eſt in cęlum. Sed Lucas aperte dicit, Eduxit autem eos foras in Bethaniam in montem, qui eſt Oliueti ſabbathi iter habens a ciuitate, & eleuatis manibus benedixit eis, & factum eſt dum benediceret illis receſſit ab eis, & ferebatur in cœlum Itaque certiſſimè aſſerendum eſt, quòd Chriſtus aſcenſurus ad Patrem eduxit diſcipulos foras in Bethaniam, vt vnde perrexit ad paſſionem, inde & pergeret ad patrem, locumque ſibi ob Magdalenam, Marthã, & Lazarum chariſſimum ſua honoraret aſcenſione, ac deſignaret ad quem locum deſcenſurus ſit, cum venturus eſt ad iudicandum viuos & mortuos. Is enim locus videtur ex Ioelis. 3 futurus vallis Ioſaphat, qui eſt in pede montis Oliueti, cui & adiacet atque coniuncta eſt Bethania, vnde è monte Oliueti in Actis Lucas Dominum indicat aſcendiſſe, cum Apoſtolus poſt aſcenſionem narrat a monte Oliueti reuerſos Hieroſolymam.

Ioel. 3.

Aſcendit Chriſtus I præſentia multorũ. Actor. 1.

¶ Sed & illud ſolet quæri, vtrum aſcẽderit in multorũ præſentia. Et quidem certum eſt ibidem fuiſſe præſentes numero plures. Quia dicitur Actorum. 1. Igitur qui conuenerant, interrogabant eum dicentes: Domine ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael? Prærerea eſt certum ibi fuiſſe vndecim Apoſtolos præſentes. Nam Lucas dicit: Eduxit autem eos, ſcilicet, vndecim Apoſtolos in Bethaniam, &c. Inſuper vix dubium eſſe poteſt, quin fuerint ibi præſentes, pluſquam quingenti fratres, hoc eſt Chriſti fideles. Nam illos, de quibus Paulus dicit 1. ad Cor. 15. Deinde viſus eſt pluſquam quingentis fratribus, veriſimile eſt in aſcenſione Domini fuiſſe, eo quod eiſdem ſe tam amicè tamque familiariter ſpectandum præbuerat. Imo quidam ſancti Doctores intelligunt præfata verba Pauli, de ea apparitione, qua apparuit Chriſtus ſuis in die aſcenſionis, eo quod particula iſta (deinde) tertio repetita, non Indicet eo loco ordinem rei geſtæ, ſed magis ſeriem narrationis, qua articulatim narrantur, quæ antea geſta fuerant. Omnibus itaq; congregatis circa montem Oliueti, venit eo Ieſus cũ vndecim Apoſtolis velut ducibus ac capitibus Eccleſiæ, & religionis. Quod autẽ venerit cum illis in montem Oliueti ambulans cum eis, certum eſt quia Lucas ait: & eduxit illos foras in Bethaniam.

1. Cor. 15.

Aſcendens Chrs in cęlum benedixit ſuis.

¶ Sed quomodo ipſa aſcenſio facta ſit, in ſequentibus articulis eleganter in primis explicat D. Tho.

¶ Nunc tantum commemorandum eſt, quòd aſcenſurus ad Patrem benedixit ſuis, id eſt, bene precatus eſt, & pacem, & ſalutem illis precatus eſt. Dicere autem Dei ſemper efficax eſt.

Leuit. 9.

¶ Quare & benedicere eius non potuit nõ eſſe efficax, vt eo ſigno benedictionis verba penitius diſcipulorum cordibus inſiderent, ac benedictionis gratia ipſis veluti imperriretur, & infunderetur: Qui ritus, & in veteri Eccleſia vſitatus fuit, ſiquidem de Aaron dicitur Leuiti. 9. quòd expleto ſacrificio extendens manum ad populum benedixit ei: vnde & Chriſtiana reſpublica hunc morem ſuſcepit, vt in benedictionibus ſacerdos manum eleuet ſignum crucis formans, vnde omnis pendet benedictionis efficacia.

¶ An vero Chriſtus benedicendo, hoc eſt, bona illis imprecando vſus fuerit ſigno crucis tacet Euãgelium. Sed vero ſimile eſt Chriſtum hoc ſigno vſum fuiſſe, maximè tunc poſt triumphum victoriæ per agonem crucis, ad declarandum Deum Patrem nos benedicere omni benedictione in cœleſtibus per triumphum crucis.

Explicatur illud Euangelij, & cõueſceos præcepit eis.

¶ De illo etiam verbo, quòd commemoratur in Actis Apoſtolicis, & conueſcens præcepit eis, ſolet moueri quæſtio, an rectè hoc dictũ, & interpretatum ſit. Valla, Eraſmus, & multi alij græcizantes dicunt, quòd in Græco nõ habetur conueſcens, ſed conuerſans, ſiue congregans illos. Sed Hieron. Chryſo. & ferè omnes Patres ſequuntur noſtram lectionem, quæ certè nullum incommodum habet, quin potius ſignificat, quòd in diſceſſu comedit cum illis ad oſtendendam ſuæ reſurrectionis, & aſcenſionis veritatem.

Probat, q Chriſt' nõ aſcenderit ſolus.

¶ Sed vtrum ſolus aſcenderit Chriſtus interrogant nonnulli Theologi. Certè non ſolus aſcendit, ſed ſimul alij cum ipſo.

¶ Nam Matth. 27. poſt narrationem paſſionis legitur ſic; Et multa corpora Sanctorum ſurrexerunt, & exeuntes de monumentis poſt reſurrectionem eius venerunt in ſanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Et hęc ſane corpora Sanctorum veroſimile eſt aſcendiſſe ſimul cum Chriſto, & præterea infinitus numerus animarum ſanctarum, quas de limbo eduxerat, afferẽs ſecum primitias ex oĩ genere nationis humanæ, ex Patriarchis, ex Prophetis, ex Regibus, ex ſacerdotibus, ex plebæis, ex martyribus, ex eis etiam qui mundo quidem incogniti, tamen eximiè fuerunt ſancti. Quod ita factum eſſe teſtatur ſcriptura ad Epheſ. 4. cum inquit, Aſcendens Chriſtus in altum captiuam duxit captiuitatem.

Ephe. 4.

¶ In cruce quidem Chriſtus omnes cepit captiuos, quos redemit, aſcendens vero è terris ad Patrem ſpolia cepit inferni, hoc eſt Sanctorum animas quæ ibi tenebantur incluſæ, quas ſecum in cœlum victor adduxit.

Chrs poſt aſcenſionẽ aliqñ deſcendit ad terram. Actor. 9. Acto. 26.

¶ Poſtremo dubitatur, vtrum poſtquam aſcendit in cœlum deſcenderit ad terram, vt cum apparuit Paulo, vel Petro Romæ. Actorum enim 9. ſic habetur, Ego ſum Ieſus, quem tu perſequeris. Et infra, Dominus Ieſus miſit me, qui apparuit tibi in via. Et Actorũ 26. Ad hoc enim apparui tibi.

¶ Ad hoc dicendum eſt, quòd Chriſtus ſemel aſcendẽs in cœlum, adeptus eſt ſibi & nobis in perpetuum ius, & dignitatem manſionis cœleſtis: cui tamen dignitati non derogat, ſi ex aliqua diſpenſatione Chriſtus quandoque corporaliter ad terram deſcendat, vel vt oſtendat ſe omnibus, ſicut in iudicio, vel vt oſtẽdat ſe alicui ſpecialiter, ſicut Paulo; vt habetur Act. 9 Et ne quis credat hoc factũ fuiſſe non Chriſto ibi corporaliter præſente, ſed aliqualiter apparente, contrarium apparet per hoc, quòd ipſe Apoſtolus dicat 1. ad Corin 15. Ad confirmandam reſurrectionis fidem, nouiſſimè omnium tanquam abortiuo viſus eſt, & mihi.

1. Cor. 15.

¶ Quæ quidem viſio veritatem reſurrectionis nõ probaret, niſi verum Chriſti corpus viſum fuiſſet ab eo.

ARTI-

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum conueniat Christo ascendere in cælum secundum diuinam naturam.

3 p. 3. dist. 22. q.3.ar.1.ad 2. Et opusc. 3.c. 247. AD secundum sic proceditur. Videtur quòd ascendere in cælum conueniat Christo secundum diuinam naturam. Dicitur enim in Psalmo 46. Ascendit Deus in iubilatione & Deuteronomio. 33. Ascẽ sor cœli, auxiliator tuus. Sed ista dicuntur de Deo etiam ante Christi incarnationẽ. Ergo Christo conuenit ascendere in cœlum, secundum quod Deus.

¶ 2. Præterea, Eiusdem est ascendere in cœlũ, cuius est descendere de cælo: secundum illud Io. 3. Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descẽdit. & Ephes. 4. Qui descendit, ipse est & qui ascẽdit. Sed Christus descendit de cęlo, non secũdum quod homo, sed secundum quod Deus: nõ enim humana eius natura ante in cęlo fuerat, sed diuina, ergo videtur, quòd Christus ascenderit in cœlum, secundum quod Deus.

¶ 3. Præterea, Christus sua ascensione ascẽdit ad Patrem: Sed ad Patris æqualitatem nõ peruenit, secundum quod homo, sic enim dicit, Pater maior me est, vt habetur Ioan. 14. ergo videtur, quòd Christus ascendit secundum quod Deus.

Sed contra est, quod Eph. 4. super illud, Quod autem ascẽdit, quid est nisi quia & descendit: dicit glos.* Constat quòd secundum humanitatem Christus descendit & ascendit. Et glo. interlineari.

Respõdeo dicendum, quòd ly secũdum, duo potest notare, scilicet conditionem ascẽdẽtis, & causam ascensionis. Et si quidem designet cõditionem ascendentis, tũc ascendere non potest cõuenire Christo secundum conditionem diuinæ naturæ, tum quia nihil est diuinitate altius, quo possit ascendere: tum etiam quia ascensio est motus localis, qui diuinæ naturę non competit, quę est immobilis & inlocalis. Sed per hunc modũ, ascensio competit Christo secundum humanam naturã, quę continetur loco, & motui subiici potest, Vnde sub hoc sensu poterimus dicere, quòd Christus ascendit in cælum secundum quod homo, non secundum quod Deus. Si verò ly secundum, designet causam ascensionis, cùm Christus ex virtute diuinitatis in cęlum ascenderit, nõ autem ex virtute humanę naturę, dicendum est ꝙ Christus ascendit in cęlum, non secundum quod homo, sed secundum quod Deus. Vnde Aug.† dicit in serm. de Ascensione, De nostro fuit, quòd filius Dei pependit in cruce, sed de suo, quòd ascendit. In ser. 3. & est 176. in ordine a me.to.10.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ auctoritates illę prophetice dicũtur de Deo, secundum quod erat incarnãdus. Potest tamen dici, quòd ascendere, etsi nõ propriè conueniat diuinę naturę, potest tamẽ ei metaphoricè cõuenire, prout scilicet dicitur in cor hominis ascendere, quãdo cor hominis se subiicit, & humiliat Deo. Et eodẽ modo metaphoricè dicitur ascẽdere, respectu cuiuslibet creaturæ, ex eo quòd eam subiicit sibi.

Ad secundum dicendum, quòd ipse idem est qui ascendit & qui descendit (dicit enim Aug.† in libro de Symbolo, Quis est qui descẽdit? Deus homo, quis est qui ascendit? idem ipse Deus homo.) Descensus tamen duplex attribuitur Christo: vnus quidẽ, quo dicitur descendisse de cœlo, qui quidem attribuitur Deo homini, secundum quod Deus. Non enim est iste descensus intelligendus secundum motum localem, sed secundũ exinanitionem, qua cum in forma Dei esset, serui formam suscepit. Sicut enim dicitur exinanitus non ex eo, quòd suã plenitudinem amiserit, sed ex eo, ꝙ nostram paruitatem suscepit: ita dicitur descendisse de cælo, non ꝙ cœlum deseruerit, sed quia naturam terrenam assumpsit in vnitatẽ personę. Alius autem est descensus, quo descendit in inferiores partes terræ: vt dicitur Ephes. 4. Qui quidem est descensus localis, unde cõpetit Christo secundum cõditionem humanę naturę. lib. 4. ca. 7 circa ꝓ [illegible] cipiũ, to 9.

Ad tertium dicendum, quòd Christus dicitur ad Patrem ascendere, inquantum ascendit ad cõsessum paternę dexterę: quod quidem conuenit Christo aliqualiter secundum diuinam naturã, aliqualiter autem secundum humanam, secundũ quod infra dicetur.* q. 58 ar. 2. & 3.

SVMMA TEXTVS.

Prima con clusio. PRima conclusio. Ascendere, si dictio, secundum, designat conditionem ascendentis, non conuenit Christo secundum diuinam naturam, quia nihil est diuinitate altius, quo possit ascendere, nec diuinitati motus localis competit.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio. Secundum istum modum cõuenit Christo ascensio secundum humanam naturam, quę loco continetur & moueri potest. Vnde in hoc sensu Christus dicitur ascendisse in cælum secundum quod homo. & hoc est quod dicit glossa super illud ad Ephesios. 4. quod autem ascendit, quid est nisi quia & descẽdit, glossa inquit. Constat, quod secundum humanitatẽ Christus descendit & ascendit. Ephe. 4.

3. Conclu. ¶ Tertia conclusio, Si agitur de causa ascensionis, dicendum est, Christum in cælum ascendisse non vt homo, quia ex virtute diuinitatis ascendit & non ex virtute humanæ naturæ. Quare Augustinus dicit in sermone de ascensione, de nostro fuit, quod filius Dei pependit in cruce, sed de suo quod ascendit. August.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo Diuus Thomas explicat dubiũ, quod hominibus occurrit de ascẽsione Domini, nam Christus erat Deus, Deus autem vbique est, neque vsquã absens esse potest, quomodo igitur credi poterit ipsum ascẽdisse de loco inferiori ad locum superiorem? Huic percõtationi respondet Diuus Thomas, quòd Christus etiam verus homo erat, cuius natura humana non vbiq; est, sed certo loco præsens existit. Vt Deus igitur & secundum diuinam naturam non ascendit, hic enim implet cęlum & terram & nusquam absens est, verũ vt homo & secundum humanam naturam ascendit, quia in illa natus hic de virgine Maria nondum fuerat in cæ-

lo. Hinc dicit ad Magdalenam, Noli me tangere sed uade ad fratres meos, & dic illis, Ascendo ad Patrem meũ & Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum, quasi diceret. Ego qui loquor tecum, & secundum naturam qua loquor tecum, qua mortuus sum, & resurrexi qua & illis frater sum ego homo, & in hoc natura ascendo non in natura qua Deus sum, quia in diuinitate vniuersum mundum impleo cum Deo Patre, sumque Alpha, & O, principium & finis.

Vna & eadem persona secũdũ vnã naturam ascendit, & secũdum aliam immota persistit.

¶ Sed dices valde mirabile est personam vnam eãdem que secundum vnam naturam ascendere, & secundum aliam nõ ascendere, imo manere immotam. Respondetur, id neque esse impossibile nec mirabile omnino. Simile nanque exemplum in omnibus hominibus reperitur. Siquidem constamus ex duobus naturis anima & corpore anima intelligimus, ratiocinamur, nihil horum faciẽtes corpore, rursum corpore nutrimur, & crescimus, & decrescimus, cũ nihil horũ fiat in anima, & sæpè mouemur vna parte corporis, manẽtes immoti in reliqua parte totius, vt puta dum sedentes aut lingua loquimur aut manibus operamur. Et certè albũ & nigrum possunt esse simul in eodem homine in diuersis corporis partibus. Albũ enim & nigrum, & ascendere & non ascendere respectu diuersitatis naturarum nullam habent oppositionem. Etenim oppositio est affirmatio & negatio einsdẽ de eodem respectu einsdem & pro eodem tempore, &c. Sed hic obseruandum est, quòd aliter Christus dicitur ascẽdisse in cælum, quàm de cælo descendisse, quamuis qui descendit ipse est & qui ascendit, ut dicit Paulus ad

Ephe.4.

Ephesios.3. descensus siquidem duplex attribuitur Christo: vnus quidẽ quo dicitur descendisse de cælo, quo quidem attribuitur Deo homini, secundũ quod Deus, non enim est iste descensus intelligendus secundum motum localem, sed secundum exinanitionem, qua cum in forma Dei esset, serui formam suscepit: sicut enim dicitur exinanitus non ex eo, quòd suam plenitudinem amiserit, sed ex eo quòd nostram paruitatem suscepit. Ita dicitur, descendisse de cęlo, non quòd cælum deseruerit, sed quia naturam terrenam assumpsit in vnitatem personę. Alius autem est descensus, quo descendit in inferiores partes terræ, vt dicitur Ephesiorum, 4 qui quidem est descensus localis, vnde competit Christo secundum conditionem humanæ naturæ.

¶ Aliud dubium solet moueri in præsentia, vtrũ Deus possit moueri? Et certè si Deus non esset extra cælum difficilè explicaretur, quomodo Deus non posset moueri, nam si creet aliud cælum antea nõ erat in illo loco & modo est, ergo acquisiuit locum de nouo. Sed quia nos ĩcũctanter asserimus, quòd Deus existit extra cælum in infinitus spatiis imaginarius, facilè confutamus propositam argumẽtationem dicentes, quòd Deus antea erat in illo loco. Quòd si quis sentiat oppositum esse verum, ipse confutabit argumentum, & vt existimo haud facilè.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrum Christus ascenderit propria virtute.

312
Opusc.3.c.
247 Et
opusc. 60.c.
23. cu. 2.

AD tertiũ sic proceditur. Videtur, quòd Christus nõ ascenderit propria virtute. Dicitur enim Marc. vlti, quòd Dominus Iesus postquam locutus est discipulis, assumptus est in cęlum. Et Actor. 1. dicitur, Videntibus illis eleuatus est, & nubẽs suscepit eum ab oculis eorũ. Sed illud quod assumitur & eleuatur, ab alio videtur moueri. Ergo Christus non propria virtute, sed aliena ferebatur in cœlum.

¶ 2. Præterea, Corpus Christi fuit terrenum, sicut & corpora nostra. Corpori autem terreno, contra naturam est ferri sursum. Nullus autem motus est ex propria virtute eius, quod contra naturam mouetur. Ergo Christus non ascendit propria virtute in cœlum.

¶ 3. Præterea, Propria virtus Christi est virtus diuina. Sed motus ille non videtur fuisse ex virtute diuina: quia cum virtus diuina sit infinita, motus ille fuisset in instanti, & sic non potuisset videntibus discipulis eleuari in cœlum: vt dicitur Actorum. 1. Ergo uidetur, quòd Christus nõ ascenderit propria uirtute.

Sed cõtra est, quod dicitur Isa. 93. Iste formosus in stola sua gradiẽs in multitudine fortitudinis suæ. Et Gregorius * dicit in homil. Ascensionis, Notandum est, quòd Helias in curru legitur ascendisse: vt videlicet apertè demonstraretur, quia homo purus adiutorio indigebat alieno. Redemptor autem noster non curru, non angelis subleuatus legitur: quia qui fecerat omnia, super omnia, sua virtute ferebatur.

Homi. 29. in Euang. circa med.

Respõdeo dicendum, quòd in Christo est duplex natura, diuina scilicet & humana, vnde secũdum vtrãque naturam potest accipi propria virtus eius. Sed secundum humanam naturã potest accipi duplex virtus Christi. Vna quidem naturalis, quæ procedit ex principiis naturæ, & tali virtute manifestum est, quòd Christus in cęlum non ascendit. Alia autem virtus in humana natura Christi, est uirtus gloriæ, secundum quam Christus in cęlum ascendit. Cuius quidem uirtutis rationem quidam accipiunt ex natura quintę essentiæ, quæ est lux, ut dicunt, quam ponunt esse de compositione humani corporis, & per eam elementa contraria conciliari in unum: Ita quòd in statu huius mortalitatis natura elementaris in corporibus humanis denominatur: & ideo secũdum naturam elementi prædominantis, corpus humanum naturali virtute deorsum fertur. In statu autem gloriæ pędominabitur natura cœlestis: per cuius inclinationem & uirtutem corpus Christi & alia Sanctorum corpora feruntur in cœlum. Sed de hac opinione & in Prima parte * habitum est, & infra magis agetur in tractatu de Resurrectione communi.

P. p. quæst. 75. art. 7.

¶ Hac autem opinione prætermissa, alii assignãt rationem prędictæ uirtutis ex parte animę glorificatę, ex cuius redundantia glorificabitur corpus, ut Aug.* dicit ad Diosc. Erit. n. tanta obedientia corporis gloriosi ad animam beatam (vt sicut August.† dicit 22. de ciuitate Dei.) Vbi volet spiritus, ibi protinus erit corpus, nec uolet aliquid spiritus quod nec spiritum possit decere, nec corpus. Decet autem corpus gloriosum & immortale esse in loco cœlesti, sicut dictum est. * Et ideo ex uirtute animę uolentis, corpus Christi ascendit in cœlum. Sicut autem corpus efficitur gloriosum participatione animę, ita vt Augusti.† dicit super Ioann. participatione

Non compleuit.

Episto, 56. ante med. tom. 2.
† lib. 22. c. vlt. non remotè a princ. 10. f.

Artic. 1.
Tract. 23. in Ioan. inter prin. & med. 10. 9.

Dei sit anima beata. Vnde prima origo ascensionis in cælum est virtus diuina. Sic igitur Christus ascendit in cælum propria uirtute, primo quidem uirtute diuina, secundo uirtute animæ glorificatæ mouentis corpus, prout vult.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut Christus dicitur propria virtute surrexisse, & tamen est suscitatus a Patre, eò quòd eadē est virtus Patris & Filii: ita etiam Christus ex propria virtute ascendit in cælum, & tamen a Patre est eleuatus & assumptus.

Ad secundum dicendum, quod ratio illa probat quòd Christus non ascendit in cælum propria virtute, quæ est naturæ humanæ naturalis: ascendit tamen in cælum propria virtute, quæ est virtus diuina; & propria virtute, quæ est animæ beatæ. Et licet ascendere sursum, sit contra naturam humani corporis secundum statum præsentem, in quo corpus non est omnino subiectum spiritui: tamē non erit contra naturam neque violentum corpori glorioso cuius tota natura est omnino subiecta spiritui.

Ad tertium dicendum, quòd etsi virtus diuina sit infinita, & infinitè operetur quantum est ex parte operantis, tamen effectus virtutis eius recipitur in rebus secundum earum capacitatem, & secundum Dei dispositionem. Corpus autem non est capax, vt in instanti localiter moueatur: quia oportet, quòd commetiatur se spatio, secundum cuius diuisionem diuiditur tempus: vt dicitur 6. Physicorum. Et ideo non oportet, quòd corpus motum à Deo, moueatur in instanti: sed moueatur ea velocitate, qua Deus disponit.

l. 6. tex. 37. 38. & 39. tom. 2.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio. Esa. 63. Gregorius.

CONclusio est affirmatiua. Probaturque ex eo, quod dicitur Isaiæ. 63. Iste formosus in stola sua gradiens in multitudine fortitudinis suæ. Et ex Gregorio homil. 19. in Euangelia. Et quidem propria virtute ascendit. Primo vt Deus erat, secundo ex parte animæ glorificatæ ex cuius redundantia corpus redditur gloriosum, tanta est enim obedientia corporis gloriosi ad animam beatam, sicut dicit Augustinus. 22. de Ciuit. capit. vltimo, quod protinus ibi est corpus vbi vult spiritus, neque aliquid vult spiritus quod non possit decere spiritum & corpus.

August.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Argumēta contra cōclusionem. Prim. arg. Marci ult. Acto. 1. Luc. 24.

VIdetur certè, quod Christus Dominus non ascenderit in cœlum propria virtute. Nam Marci vltimo habetur, quod Dominus Iesus postquam locutus est discipulis suis assumptus est in cœlum. Et Actuum. 1. dicitur, Videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum. Et Lucas ca. 24. quod ferebatur in cœlum; id autem quod assumitur, eleuatur, fertur, ab alio videtur moueri & portari, ergo Christus non ascendit propria virtute.

Secūdum.

¶Secundò præcipuè sic arguitur. Anima non potest ascendere, ergo corpus Christi non habuit a virtute animæ vt ascenderet. Antecedens probatur. Tum, quoniam actiones vniuscuiusque rei competunt inata naturam propriam, cum igitur anima non sit suppositum, sed forma suppositi, videtur esse consequens, quod quamuis anima separata possit per se intelligere, & velle, quia illæ sunt actiones a corpore non dependentes, non tamen posset secundum locum moueri, eo quod motus localis corporalis sit, Tum deinde, nam si anima separata posset localiter seipsam mouere, consequens fieret vt posset mouere corpus aliquod, quemadmodum angelus postquam spiritus est, cui corpora subsunt, hoc autem esse falsum ostendit D. Thomas 1. p. q. 117. art. 4. ob id nanque, quia suapte natura est actus corporis, non habet nisi vnicum modum ipsum mouendi, scilicet animando, viuificando, quare nec membrum emortuum dum est in corpore mouere potest, nec dum è corpore emigrauit, potest suum mouere cadauer. Tum tertio, nam si posset mouere ipsum consequeretur, quod posset dum vellet corpus relinquere & abire nuda. Tum quarto, quia animæ beatorum deferuntur in cœlum ab angelis, & quæ descendunt ad inferos a dæmonibus, ergo animę separatæ non possunt se mouere localiter.

¶Tertio arguitur principaliter. Nam propria virtus Christi est virtus diuina, sed ascensus ille non videtur fuisse ex virtute diuina, quia cū virtus diuina sit infinita, motus ille fuisset in instanti, & sic non potuisset videntibus discipulis eleuari, cuius contrarium dicitur Actor. 1. — Tertium. Acto. 1.

¶Quartò, vt Christus dicatur verè conscendisse in cœlum propria virtute, oportet omnino vt propria virtute penetrauerit cęlos, sed hoc non potuit facere propria virtute, ergo non ascendit in cęlum propria virtute. — Quartum.

¶Quintò, tametsi Christus suis suffultus viribus ascendere potuisset, rationabile tamen valde erat, quod a creaturis subseruientibus in tanto triumpho adiuuaretur. Etenim magnatum & nobilium hominum habet consuetudo, vt quanquam plurima possent per seipsos facere, nihilominus tamen a suis seruis ea effici demandant. Deus quoque ipse quanquam omnia opera ipse solus valeat perficere, suis tamen creaturis mediantibus mundum gubernat: non ergo alienum a ratione videtur dicere, quod quanquam Christus propria virtute in cęlum potuerit ascendere, tamen ab aliquo angelo vel nube, honoris ergo sit portatus, debitum obsequium a creatura suscipiens nō quasi alieno præsidio egens. — Quintum.

¶Sexto arguitur, nam motus corporis terreni sursum violentus est, non naturalis, ergo nō propria virtute Christus ascendit, sed ab alio eleuatus siue portatus. — Sextum.

¶Ad explicandum hoc dubium, & ad hæc argumenta confutanda sciendum est breuiter, quod lapis fertur sursum ab extrinseco natura lapidis non conferente vim, sic ferebatur Abacuc in Babylonem manibus angeli, & Elias in aera curru igneo, feruntur & aues sursum non quidem ab extrinseco, sed virtute propria per alas & plumas: nubes item tendunt versus cęlum propria leuitate sibi inhærente, & oleum positum sub aquis fertur statim supra aquas, eo quod plus habent de natura aeris & ignis quam de natura aquæ vel terræ. Hoc modo Christus Dominus ferebatur in cęlum suauissimè a propria virtute inhærente, cuius rei quatuor demonstrationes afferunt Theologi: Quarum prima est, quoniam Deus verus erat & ideo quodcunque facere voluisset facillimum erat executioni dare nullo egens alieno subsidio. Secunda demonstratio idipsum ostendit de Christo quatenus homo est. Quamuis enim naturali vi non potuerit in cęlum ascendere, tamen virtus illa, qua beata Christi anima prædita erat, corpus vt libuit mouere potuit, corpus vero quod iam gloriam adeptum erat mouentis animæ imperio facilè parebat. Hanc demonstrationem elucidat amplius D. Thom. in articulo ex autoritate D. Augustini. Tertiam demonstrationem adducunt quidam ex conditione corporis glorificati. Est enim conditio corporis beati & glorificati vt in momento vbicunque voluerit, esse possit, hac ergo agilitate Christi corpus dotatum potuit in cęlum propria uirtute conscendere. Aliam rationem meditantur quidam Theologi non omnino malam ex parte termini ad quem. Sicut enim lapis dum fertur deorsum naturaliter illuc fertur nulla parte lapidis renitente, quin potius viribus omnibus vim conferentibus, quoniam in terra est proprius locus eius, indeque sumpsit præcipuam qualitatem naturæ suæ, sic Christus dum ferebatur in cęlum ferebatur facillimè & naturalissimè secun- — Demōstratur, quod Christus ppria uirtute ascenderit.

dum naturam corporis glorificati, quoniam in cœlo est proprius locus hominis glorificati, inde dotes, inde habet proprietates gloriæ ac spirituum, quæ longè ac latè dominantur super vniuersas qualitates acceptas a parentibus carnis nostræ. Ferebatur autem Christus in cœlum non raptim aut imperceptibiliter, sed sensim vt intuerentur euntem eum in cœlum donec nubes lucida susciperet eum ab oculis eorum

Act. 1.

Actor. 1. non dicit & nubes suscepit eum, quoniam nullum fuit ibi nubis adminiculum, sed nubes suscepit eum ab oculis eorum, quia subduxit eum ab oculis eorum Neque aliam intellige nubem, quã nubem splendoris, quam proprium corpus Iesu cum longius versus cęlum iisset, genuit. Cuius similitudinem videmus in cęlo in ea, quę vocatur via lactea, Quem sensum si intellexisset Abulensis liberatus fuisset a labore magno quo premitur in paradoxa. 5 cap. 8. 9. & 10. ad explicandum, quæ fuerit ista nubes, quæve officia habuerit in Domini ascensione.

Quę fuerit nubes, quę ascendētē Christū suscepit ab oculis discipulorū.

Abulensis.

In primis dicit Christum voluisse, vt ei tanquam creatura suo creatori aliquem famulatum exhiberet circundando corpus eius dum ascendebat. Deinde dicit, quod cum nubes per se solam hoc efficere nequiret, iussit Christus angelis suis vt eam de loco aliarum nubium deducerent. Præterea dicit, quod angeli eam vsque ad Christi pedes humiliauerunt, cum autem Christus ascendere cępit, angeli quoque illam nubem mouerunt vt ei coniuncta foret sub eo posita quasi sedes & circunstans corpus eius, alioqui enim nubes ista directè ascendere nequiuisset in cęlum ut ascendit. Insuper addit hanc nubem non portasse Christum in cęlum neque ideo ad pedes Christi stantis in montem Oliuarum descendisse, vt inde Christum ad cęlos deferret, tum quoniam cum ad regionem ignis peruenisset, eam comburi necesse erat nisi Deus eam miraculose conseruaret, miraculum autem si ne necessitate non est ponendum: tum deinde, quoniam & si Deus custodisset nubem illam per aeream regionē ne flammis cederet, corpora tamen cęlestia penetrare nō poterat, si quidem corpora cęlestia duntaxat a corporibus cęlestibus penetrantur. Ex prædictis infert iste autor hāc nubem a Christo non ob hoc assumptam fuisse vt in ea tanquam in sede gestatoria portaretur, sed vt ea ascendēs circundatus foret. Christus namque in cęlum ascendens vt amplius teneriusque ad dulcedinem quandam & ad amorem sui promoueret, non instantanea eleuatione penetrauit cęlos, sed successiuis progressibus ferebatur, vt discipuli qui eum ascendentem in cęlum intuebantur, paulisper eum cernerent eleuari. Hoc autem tandiu factum est, quousque discipulorum oculi conspicere ascendentem sufficerent. Et quoniam honestius Christus ascendēs in hac nube videretur, quasi in gestatoria sede portaretur, quam si cunctæ eius superficiales corporis partes viderentur, conueniens valde fuit vt hac nube circumamictus foret. Cum vero aereæ regionis magna parte transmissa, Christus Apostolorum oculis subductus esset, nubē quam assumpserat in proprio aeris elemento reliquit, cęlosque ascendit, nubes autem nullum cęlestium attigit orbem neque ad igneam sphæram peruenit, neque cæterarum nubium regionem excessit. Hęc Abulensis alioqui vir doctus, sed nugæ sunt & fabulæ. Veritas est, quam supra elucidauimus ex Domino Caietano. Certè nubes suscepit eū ab oculis discipulorum vt par in honore patri videatur. De quo scriptum est, nubes & caligo in circuitu eius.

Caietanus.

Ad argumenta.

¶Sed iam tempus est vt argumētis initio positis satisfaciamus.

Ad primū.

Ad primum, quod sicut Christus dicitur propria uirtute surrexisse, & tamen est suscitatus a patre, eo quod eadem est uirtus patris & filii, ita etiam Christus ex propria virtute ascendit in cęlum, & tamen a patre est eleuatus & assumptus.

Ad scđm.

¶Ad secundum argumentum dicendum est in primis, quod anima separata potest se mouere secūdum locum, id quod persuadent hisce argumētis. Tum quoniam anima separata est per se subsistens, ergo si secluso auxilio gratiæ & gloriæ consideretur, & non posset se mouere localiter, consequens esset, quod eodem loco quo è corpore egreditur deberet perpetuo manere, quod asserere absurdissimum apparet.

Aristot.

Arist. namque summus Philosophus animalia, quæ de loco ad locum deferri nequeunt, imperfectissima iudicauit. Tum deinde, quoniam animæ separatæ possunt gregatim uitam ducere, & rempublicam suo ordine constituere ac gubernare, possunt ergo mouere se secundum quod earum prudentia ordinauerit, possetque vnaquæque incommodum fugere ab eo loco in quo sibi immineret & inde discedere. Tum tertio, nam anima ipsa corpori proprio uirtutem motricē impartitur, ergo postquam motus localis non repugnat spiritui separato, non est cur hanc uim mouendi separata a corpore nō retineat. Ad hæc, diuini Theologi cōcedunt, quod animæ separatæ possunt de suis receptaculis exire, & uiuis apparere, ita asserit D. August. lib. de cura pro mortuis habenda, & D. Thom. 1. p. q. 89. art. 8.

August.

Et ad probationes in contrarium breuiter dicendum est. Ad primam dicendum, quod licet anima non sit suppositum, est tamen per se subsistens, & ideo potest se ipsam mouere localiter, quemadmodum cæteri spiritus solent. Ad secundam respondetur, non esse cōsequens, quod si anima separata potest seipsam mouere, posset quoque alia corpora mouere. Etenim angeli qui sunt substantiæ spirituales, quorum virtutes non determinantur per ordinem ad corpus, habent vt corpora quæcunque obediant eis ad motum localem, animæ vero nō habent virtutem motricem corporum nisi determinatā ad certum corpus, & ad certum modum, & ideo non possunt mouere corpora nisi viuificando, animandoque. Ad tertiam dicendum, multo minus posse deserere propriū corpus, & ex illo emigrare quoties sibi collibitum fuerit: quia cum suapte natura sit actus corporis, sicut nō potest illud ingredi nisi per generationem hominis: ita non potest abire nisi per hominis corruptionem. Ad quartam dicendum, quod animæ defunctorum ab angelis in sua receptacula deferuntur, non quidem necessitate, quasi non valeāt propria virtute illuc deferri; sed aliis de causis. Animæ namque beatæ, quæ nihil purgandum iam habent, per se ipsas possunt in cęlū euolare, nihilominus angelico ministerio eueuntur honoris gratia, & præsertim vnaquæquè anima a suo angelo custode eleuatur. Animę vero damnatæ a dæmonibus in barathrum damnatorum rapiuntur, quia nec viam sciunt & renuunt illuc ire. Animæ quoque puerorum sine baptismo discedentium eorundem dæmonum ministerio ad limbum asportantur. Dæmones namque sunt executores diuinæ iustitiæ, & illius sententiæ contra Adam latæ. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei. Cæterum animæ purgatorio destinatæ, vt ego existimo, ab angelis suis custodibus deferuntur, quanquam & ipsæ quia obedientes sunt diuinis mandatis, & sciebant ad patriam eius destinatæ sunt, non nisi per purgatorium ignem posse ascendere absque alio spiritu qui eas deferret, sponte sua irent. Sed iam adhibeamus secundam solutionem argumento secundo, vt dicamus, quod licet anima separata vel coniuncta non haberet vim ad mouendum corpus suum in locum superum, eandem tamen vim habuit anima Christi, quippè quæ erat prædita diuina virtute, & donibus gloriæ exornata.

Ad tertiū.

¶Ad tertium dicendum, quod licet virtus diuina sit infinita, & infinitè operetur quantum est ex parte operātis, tamen effectus uirtutis eius recipitur in rebus secundum earum capacitatem, & secundum Dei dispositionem, corpus autem non est capax, vt in instanti localiter moueatur, quia oportet quod commensuretur spatio, & secundum eius diuisionem diuidetur tempus, & ideo nō oportet quod corpus motum a Deo moueatur in infinitum, sed mouetur ea velocitate qua Deus disponit. Quanta vero in cœlos ascendit in sequenti articulo commodius elucidabitur.

Ad quartū

¶Ad quartum dicendū, quod corpora gloriosa propria virtute possunt cęlos penetrare, corpus autem Christi in cęlum ascendens gloriosum erat.

Ad quintū Abulensis.

¶Ad quintum respondet latissime vt de more habet Abulensis paradoxa. 5. c. 10. & 11 in summa dicit, quod cum accidit, actiones aliquas illaboriosas esse, nihilque indignitatis præseferentes, nequaquam oportet qui præsunt, subditis hoc iniungāt, si ipsi per se ipsos satis efficere valent,

valent, huiusmodi autem erat ascēsionis in cęlum actio. Christo nanque plena erat in cęlum ascendendi facultas ex animæ corporisque gloriosi virtute & ideo non oportuit aliunde petere ascēsionis subsidium. Deinde, Christus erat verus Deus, & ipsius velle erat efficere, nec quidquam velle potest quod efficere præsto non sit. Hæc autem ascēdendi actio in cęlum nullam indignitatem, aut neglecti status abiectionem importat, quin potius magnam præpotentemque virtutem demonstrat: hanc autem excellentiā nequaquam ostenderet, si alterius præsidio eleuatus ascenderet. Ad hæc, cum Dominus Iesus ascendere in cęlum in promptu haberet, si ab alio eleuatus ascenderet, potius ex hoc suam ostenderet infirmitatem. Veluti si quispiam principum, qui progressiuam haberet virtutem per se, nec duobus quidem passibus moueri vellet, aliorum auxiliū semper poscens, inde suam infirmitatem euidenter declararet.

Ad vltimū ¶ Per hæc ad vltimum argumentum cum suis confirmationibus satis arbitror satisfactum esse.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm Christus ascenderit super omnes cælos.

313 3. di. 21. q. 3. ar. 3. q. 1. & 4. cōtra cap 87. Et opu. 6. c. 9.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd Christus non ascenderit super omnes cælos. Dicitur enim in Psalm. 10. Dominus in templo sancto suo, Dominus in cælo sedes eius. Quod autem est in cælo, non est supra cælum, ergo Christus non ascendit super omnes cælos.

¶ 2. Præterea, Super omnes cælos non est aliquis locus, vt probatur in primo de Cælo. * Sed omne corpus oportet esse in loco. Ergo corpus Christi non ascendit super omnes cælos. (lib. 1. tex. 69. tom. 2.)

¶ 3. Præterea, Duo corpora non possunt esse in eodem loco. Cùm igitur non sit transitus de extremo in extremum, nisi per medium, videtur, quòd Christus non potuisset ascendere super omnes cælos, nisi cælum diuideretur, quod est impossibile.

¶ 4. Præterea, Act. 1. dicitur, quòd nubes suscepit eum ab oculis eorum. Sed nubes non possunt eleuari supra cælum, ergo Christus non ascendit super omnes cælos.

¶ 5. Præterea, Ibi credimus Christum in perpetuum permansurum, quò ascendit. Sed quod contra naturam est, non potest esse sempiternum: quia id quod est secundum naturam, est vt in pluribus, & vt frequentius. Cum ergo contra naturam sit corpori terreno, esse supra cælum, videtur, quòd corpus Christi supra cælum non ascenderit.

Sed contra est, quod dicitur Ephe. 3. Ascendit super omnes cælos, vt adimpleret omnia.

Respondeo dicendum, quòd quanto aliqua corpora perfectius participant bonitatem diuinam, tanto sunt superiora corporali ordine, qui est ordo localis. Vnde videmus quòd corpora quæ sunt magis formalia, sunt naturaliter superiora (vt patet per Philosophum in quarto Phys. & in secundo * de Cælo) per formam enim vnumquodque corpus participat diuinum esse, vt patet in 1. Physic. † Plus autem participat de diuina bonitate corpus per gloriam, quàm quodcunque corpus naturale per formam suæ naturæ. Et inter cætera corpora gloriosa, manifestum est, quòd corpus Christi maiori refulget gloria. vnde conuenientissimū est sibi, quòd sit supra omnia corpora cōstitutum in alto. Et ideo super illud Eph. 4. Ascendens in altum, dicit gloss. * Loco & dignitate. (li. 2. de cælo, tex. 30.) (lib. 1. text. 81. tom. 2.) (glos interlinear. ibi)

Ad primum ergo dicendum, quòd sedes Dei dicitur esse in cælo, non sicut in continente, sed magis sicut in contento. Vnde non oportet aliquam partem cæli eo superiorem esse: sed ipsum esse super omnes cælos, sicut & in Psal. 8. dicitur, Eleuata est magnificentia tua, super cælos, Deus.

Ad secundum dicendum, quòd locus habet rationem continentis. vnde primum continens habet rationem primi locantis, quod est primum cælum. Intantum igitur corpora indigent esse in loco per se, in quantum indigent contineri a corpore cælesti. Corpora autem gloriosa, & maximè corpus Christi, non indiget tali continentia: quia nihil recipit a corporibus cælestibus, sed a Deo mediante anima. Vnde nihil prohibet, corpus Christi esse extra totam continentiam cælestium corporum, & non esse in loco continente. Nec tamen oportet, quòd extra cælum sit vacuum: quia non est ibi locus. Nec est ibi aliqua potentia susceptiua alicuius corporis: sed potentia illuc perueniēdi, est in Christo. Quod autem Aristoteles * probat 1. de Cælo, quòd extra cælum non est corpus, intelligendum est de corporibus in solis naturalibus constitutis: vt per probationes apparet. (li. 1. co. 69. tom. 2.)

Ad tertium dicendum, quòd quamuis de natura corporis non sit, quòd possit esse in eodem loco cum alio corpore: tamen potest hoc Deus facere per miraculum: quod in eodem loco possit esse simul cū alio corpore: sicut & fecit vt corpus Christi de clauso vtero beatæ Virginis exiret, & quòd intrauit ianuis clausis ad discipulos: sicut dicit beatus Gregor. † Corpus ergo Christi simul potest esse cum alio corpore in eodē loco, nō ex proprietate corporis: sed per virtutem diuinam assistentem, & hoc operantem. (Ho. 26. in Euan. non procul a princip.)

Ad quartum dicendum, quòd nubes illa nō præbuit adminiculum Christo ascendenti per modum vehiculi: * sed apparuit insignum diuinitatis, secundùm quod gloria Dei Israel apparebat super tabernaculum in nube. (Vide Grego. ho. 29. in Euang. in med.)

Ad quintum dicēdum, quòd corpus gloriosum non habet ex principiis suæ naturæ, quòd possit in cælo aut supra cælum esse: sed habet hoc ex anima beata, ex qua recipit gloriam. Et sicut motus gloriosi corporis sursum non est violentus, ita nec quies est violēta: vnde nihil prohibet eam esse sempiternam.

SVMMA TEXTVS.

COnclusio est affirmatiua. Patet ex illo Ephes. 4. Ascendit super omnes cęlos vt adimpleret omnia. Patet rursus optima ratione, quia quanto aliqua corpora perfectius diuinam bonitatem participant, tanto localiter sunt superiora, sed corpus Christi inter corpo- (Conclusio Ephes. 4.)

ra gloriosa excellentiori gloria resulget, vnde cõucoit ei super omnia in alto cõstitui. Quare glossa super illud ad Ephes. 4. Ascendens in altum, dicit, loco & dignitate.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Contra conclusionẽ huius articuli varia solent obiici, quæ facillimè a me confutabuntur. In primis
Chrysosto. obiicitur, quod non sit nisi tantum vnum cœlum. Chrysostomus enim hom. 4. in Genesim asserit, eos qui multos cœlos esse docent, non ex diuina scriptura, sed contra diuinã scripturam & Ecclesiastica dogmata ex suo capite & ex suis violentis opinionibus ad id dicendum impelli. Moyses enim vnum tantum esse cœlum nos docuit. Id vero, qđ in Psalmo legitur, Laudate eum cœli cœlorum, non ideirco dictum est, quia multi sunt cœli, sed quia mos sit linguæ Hebraicæ cœlum, aquam multasque alias singulares, numero plurali nominare. Deinde, obiicitur contra id quod dicit D. Tho. ex Ecclesiastica doctrina, quod Christus Dominus sic est supra cœlos omnes, quod planta pedis eius sit supra superficiem conuexam supremi cœli, qđ est empyreum. Obiicitur contra hoc dupliciter. Tum, quoniam hunc cęlum empyreum sine autoritate scripturæ aut Philosophiæ asseritur, imo quidam Augustinus Chisamensis Episcopus in sua cosmupeia explicans illum locum, In principio creauit Deus cœlum & terram ait, cęlũ empyreum nõ esse creatum. Tum deinde, obiicitur a Du-
Durãdus. rando in 3. d. 22 ar. vltimo, quia sequeretur inquit, quod Christus nec se nec alia videret corporali visione Quia visio fit per diaphanum medium & per multiplicatas species visibiles, at tale medium diaphanum supra conuexũ supremi cœli non inuenitur. Certè D. Tho. quodlibet 6. at. 2. & Siluester in rosa aurea super Euangelium de Dñi ascensione planè docent, quod Christus Dominus sit intra cęlum, itaque censent corpus Christi Domini collocatum esse super omnes cęlos mobiles & esse in suprema parte cœli immobilis, quod est cœlum empyreum.

Prima conclusio. ¶Pro explicatione veritatis catholicæ est prima cõclusio. Certissimè asserendum est Christum Dominum ascen-
Ad Eph. 4. disse super omnes cęlos. Ita enim asserit scriptura ad Eph. 4. Quod Christus ascendit supra omnes cęlos vt adimpleret omnia. Quia nimirum tam imè seu profundè descendit, vt non potuerit profundius, ita tam altè ascendit, vt non potuerit altius. Hinc summa & infima compleuit, & per consequens intermedia quæque atque adeo omnia.
Heb. 7. Eadem sententia probatur ex illo ad Hebr. 7. Excelsior cęlis factus. Et Ecclesia sic canit, Qui ascẽdens super omnes cœlos promissum Spiritum sanctum &c.

2. Conclu. Quod multi sunt cœli. ¶Secunda conclusio. Certissimè tenendum est esse plures cœlos. Sic testatur omnium Philosophorum consensus, licet fortassis in numero cęlorum constituendo differant. Idem testatur scriptura vtriusque testamẽti. Nam asfirmat Paulus se raptum fuisse in tertiũ cęlum. 2. Corint.
2. Cor. 12. 12. & Ioanni Baptistæ aperti sunt cę li & vidit gloriã Dei,
Matth. 3. Matth. 3. Sed & Ezechiel Propheta cap. 1. inquit, aperti
Ezech. 1. sunt cęli & vidi. Et Stephanus Actorum. 7. Ecce video cœ-
Acto. 7. los apertos, &c. cui consonat Paulus ad Hebræos. 4. dicẽs,
Hebr. 4. Nos habere aduocatum Pontificem magnum, qui penetrauit cęlos Iesum filium Dei. Verissimũ est igitur Christum ascendisse supra omnes cœlos, esseque constitutum super eminentissimum illud cęlorum vbi est sedes Dei & thronus gloriæ eius. Quando autem Marcus & Lucas dicunt Christum ascendisse in cęlum loquentes singulariter, tunc per cęlum intelligunt vniuersum corpus omnium cœlorum.

3. Conclu. ¶Tertia conclusio. Christus Dominus est in loco dignissimo & in suprema parte illius cœli vbi est thronus Dei, & hoc est certissimè tenendum. Hoc autem cœlum lucidissimum & splendidissimum vocatur ab antiquis cęlum empyreum, ab Strabone, Basilio, & Beda. De qua re
Strabo. Basilius. Beda. D. Thom. D. Tho 1. p. q. 66.
4. Conclu. ¶Quarta conclusio. Christus secundum corpus est supra cœlos omnes, sic quod planta pedis eius est supra superficiem conuexam supremi cœli. Ita asserit D. Tho. in articulo, præcipuè in solutione secundi. Hoc ipsum ratio a D. Tho. in articulo allata sufficienter persuadet. Quod quanto corpus est perfectius, tanto est superius secũdum locum. Hoc autem esse satis consentaneum diuinis literis in superioribus satis est demonstratum.

¶Ad argumenta in principio facta. Ad autoritatem Ad argumenta.
Chrysostomi respondet D. Tho. 1. p. q. 68. ar. 4. non dam- Ad primũ.
nari Theologos ac Philosophos, qui cœlum sidereum, hoc est, totum illud cęleste corpus, quod hunc inferiorẽ mundum & elementorum globum complectitur, in multos particulares cœlos distinguunt, sed hæreticos quosdã ac Philosophos, qui extra hunc totum sidereum globum alios sidereos cęlos & mundos alios esse tradiderunt.

¶Ad secundum argumentum de cęlo empyreo respon- Ad secũ.
detur, quod hoc cęlum empyreum tenent autores Ecclesiastici autoritate Strabonis, Basilii, & Bedæ, vt iam dictũ est. Sed de hac re non digladietur Theologus, dummodo asseratur Christum Dominum super omnes cęlos ascendisse, & esse constitutum in suprema parte cęli supremi vbi est sedes & thronus glorię Dei. Id vero, quod dicit iste autor cęlum empyreum non esse creatum, hæreticum dogma est. Nam fides docet omne, quod est in rerum vniuersitate a Deo esse creatum.

¶Ad tertium argumentum dicitur, quod sicut supra naturæ ordinem corpus Christi locatur supra conuexum cę- Ad tertiũ.
li supremi, ita supra naturæ ordinem exercetur ibi visio corporalis absque diaphano medio continuo vsque ad oculum Et mirandum est certè de Durãdo & de aliis obiicientibus contra D. Thomam. Nã interrogo illos, quomodo tam Christus quam alii sancti post resurrectionẽ si intra conuexum cęli continentur, auditionem corporalem exercebunt, cum auditus fiat per medium aerem, quoniam ibi non esse cęlum supplet vicem aeris, nec percuti poterit? Sed mittamus hæc supernaturalia futuri seculi scientiæ futuri seculi, vt rectè admonet Caietanus.

Caietanus Christus ascendens in cęlũ totũ mediũ pertrãsiuit. Abulensis. ¶Aliud dubium solet hic moueri, vtrum Christus ascẽdens super omnes cęlos totum medium pertransierit, id est, totum spatium interiectum inter montem Oliueti, & cęlum empyreum in quo nunc etherea sede permanet. Hoc dubium tractat Abulensis paradoxa. 5. a cap. 13. vsq; ad 16. & in summa dicit ascensionis Christi hunc fuisse modum: Ipse enim in monte Oliuarum prope Hierosolymam cum beata Virgine matre discipulisque & aliis qui aderant multa locutus est, consolatus illos, ne de suo discessu secundum carnem tristarentur. Ipse enim illis parare locum ibat, & nisi ipse ab eis tolleretur non veniret spiritus paracletus. Cum autem huic consolationi termini num imponeret, descendit de aerea regione quædam nubecula vsq; ad pedes Saluatoris, factaq; est in modũ throni aut gestatoriæ sedis, vt sic Christus in ea sessitus videretur, quanquã vt prælibatum est, hæc nubecula Christum nõ tollebat, quin potius suis ipse viribus nitebatur. Tolle baẽ aũt illa nubes paulatim in excelsum, Christus quoq; in ea ascendebat acsi in ea sederet. Maior tñ pars corporis Saluatoris nostri nube velata nõ erat vt sic discipulis vnius ille uidendus concederetur, corporis quoque reliqua præcipua portio. Hæc autem successiua per aeris primum interstitium facta ascẽsio, tãdiu durauit, quousque ab intuentium obtutibus frustraretur, tunc autem hunc aeris locum adeptus, non vt prius successiua eleuatione vsus est: sed simul in instãti in ethereis sedibus vbi permansurus foret, collocatus est. Si autem Christus ab illo aereæ regionis loco in empyreas sedes in instanti cõscendit, potuisset quoque a monte Oliuarum in quo matri & discipulis collocutus fuerat, in instanti ascendisse. Conueniens tamen non extitit propter alias causas. Sed hic modus dicendi Abulensis totus falsus est. Nam illud de nube iam supra labefactatum est, id vero quod dicit corpus posse moueri in instanti, etiam in superioribus euidenter est confutatum. Similiter & illud corpus posse moueri de extremo ad extremum sine medio, impossibile iudicat D. Tho in 3. artic. in solutione vltimi. Sed de hoc satis.

ARTI-

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm corpus Christi ascenderit super omnem creaturam spiritualem.

314 Infr. q. 58. arti. 3. cor. Et Psal. 8. fi. Et Eph. 1. lec. 7. fi. & c. 4. lc. 3. fi.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quòd corpus Christi non ascenderit super omnem creaturam spiritualem. Eorum enim quæ non dicuntur secundum vnam rationem, non potest conuenienter fieri comparatio. Sed locus non eadem ratione attribuitur corporibus & spiritualibus creaturis, vt patet ex his quæ dicta sunt in prima parte. † Ergo videtur, quòd non possit dici corpus Christi ascendisse super omnem creaturam spiritualem. (quæst. 52.)

¶ 2. Præterea, Augustinus ✱ dicit in libro de Vera religi. quòd omni corpori spiritus præfertur. Sed nobiliori rei sublimior debetur locus, Ergo videtur, quòd Christus non ascenderit super omnem spiritualem creaturam. (cap. 55. ali quátulú a prin. to. 1.)

¶ 3. Præterea, In omni loco est aliquod corpus, cùm nihil sit vacuum in natura. Si ergo nullum corpus obtinet altiorem locum, quàm spiritus in ordine naturalium corporum, nullus locus erit super omnem spiritualem creaturam. Non ergo corpus Christi potuit ascendere super omnem spiritualem creaturam.

¶ Sed contra est, quod dicitur Ephe. 1. Constituit illum supra omnem principatum & potestatem, & supra omne nomen quod nominatur siue in hoc seculo, siue in futuro.

Respondeo dicendum, quòd tanto alicui rei debetur altior locus, quanto est nobilior: siue debeatur ei locus per modum contactus corporalis, sicut corporibus: siue per modum contactus spiritualis, sicut spiritualibus substantiis. Exinde enim spiritualibus substantiis debetur secundum quandam congruentiam locus cælestis, qui est supremus locorum, quia illæ substantiæ sunt supremæ in ordine substantiarum. Corpus autem Christi, licet considerando conditiones naturæ corporeæ, sit infra spirituales substantias, considerando tamen dignitatem vnionis, quæ est personaliter Deo coniunctum, excellit dignitatem omnium spiritualium substantiarum. Et ideo secundum prædictæ congruentiæ rationem debetur sibi locus altior vltra omnem creaturam etiam spiritualem. Vnde & Gregor. ✱ dicit in homil. Ascensionis, quòd qui fecerat omnia, super omnia sua virtute ferebatur. (Ho. 29. in Euange. in med.)

Ad primum ergo dicendum, quòd licet alia ratione attribuatur locus corporali & spirituali substantiæ: tamen hoc est in vtraque ratione commune, quòd digniori rei attribuitur superior locus.

Ad secundum dicendum, ratio illa procedit de corpore Christi secundum conditionem naturæ corporeæ, non autem secundum rationem vnionis.

Ad tertium dicendum, quòd comparatio ista potest attendi vel secundum rationem locorum: & sic nullus locus est tam altus, qui excedat dignitatem spiritualis substantiæ, secundum quod procedit obiectio. Vel secundum dignitatem eorum, quibus attribuitur locus: & sic corpori Christi debetur, vt sit supra spirituales creaturas.

SVMMA TEXTVS.

COnclusio est affirmans. Et patet ex illo Ephes. 1. Constituit illum supra omnem principatum & potestatem, & supra omne nomen, quod nominatur siue in hoc sæculo siue in futuro. Probatur rursus: Quia tanto altior locus rei debetur, quanto nobilior existit; sed corpus Christi secundum personalem dignitatem excellit omnes substantias spirituales, ergo constituitur super omnem creaturam etiam spiritualem. (Conclusio Ephes. 1.)

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo monet dubium persacile Dominus Caietanus. Etenim quæstio huius articuli vana videtur. Nam supra conuexum cœli empyrei non datur locus altior, aut minus altus cum sit perfectè sphæricum, constat autē illic esse angelos beatos, & corpus Christi illic esse, conclusum est in præcedenti articulo, ergo quæstio præsentis articuli vana est. Respondetur tamen cum Domino Caietano, quod licet secundum longitudinem diametri à centro ad circunferentiam, nulla pars conuexæ superficiei corporis perfectè sphærici, sit altior alia, vt patet ex eo quod omnes lineæ ductæ à centro ad circunferentiam sunt æquales. Si tamen eadem superficies conuexa consideretur vt ordinata ad aliquid vnum in ea agendum. v. g. ad exercendum actum iudicii, sic vnus locus siue vna pars eius inuenietur altior altera iuxta approximationem ad solium principis Sumitur enim pars illa solij vt altior, & reliquæ vt inferiores. Et sic diuina sapientia superficiem cœli empyrei, quamuis secundum se fecerit æqualem, secundum tamen, quod venit in vsum habitationis creaturarum beatarum disposuit vnam partem quasi solium, & reliquas in ordine ad illam superiores vel inferiores. Et sic Christus secundum corpus in parte illa solii stans, in suprema parte, supremoque loco residere dicitur. Et reliquæ creaturæ beatæ hinc & inde inferiores partes obtinent. (Caietanus. Quō i corpore perfectè sphærico possit altior pars inueniri.)

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrùm ascensio Christi sit causa nostræ salutis.

AD sextum sic proceditur. Videtur, quòd ascensio Christi non sit causa nostræ salutis: Christus enim fuit causa nostræ salutis, in quantum salutem nostram meruit. Sed per ascensionem nihil nobis meruit: quia ascensio pertinet ad præmium exaltationis eius. Non est autem idem meritum & præmium, 315

mium, ſicut nec via & terminus, ergo videtur, quòd aſcenſio Chriſti non ſit cauſa noſtræ ſalutis.

¶ 2. Præterea, Si aſcenſio Chriſti eſt cauſa noſtræ ſalutis, maximè hoc videtur quantum ad hoc, quod aſcenſio eius ſit cauſa noſtræ aſcenſionis. ſed hoc collatum eſt nobis per eius paſſionem: quia, vt dicitur Hebr. 10. habemus fiduciam in introitu Sanctorum per ſanguinem ipſius. Ergo videtur, quòd aſcenſio Chriſti non fuerit cauſa noſtræ ſalutis.

¶ 3. Præterea, Salus nobis per Chriſtum collata, eſt ſempiterna: ſecundum illud Iſa. 51. Salus autem mea in ſempiternum erit. Sed Chriſtus non aſcendit in cœlum, vt ibi in ſempiternum eſſet: dicitur enim Act. 1. Quemadmodum vidiſtis eum aſcendentem in cœlum, ita veniet. Legitur etiam, multis Sanctis ſe demonſtraſſe in terris poſt ſuam aſcenſionem: ſicut de Paulo legitur Actor. 9. Ergo videtur, quòd eius aſcenſio non ſit cauſa noſtræ ſalutis.

¶ Sed contra eſt, quod ipſe dicit Ioann. 16. Expedit vobis, vt ego vadam, id eſt, vt recedam à vobis per aſcenſionem.

Reſpondeo dicendum, quòd aſcenſio Chriſti eſt cauſa noſtræ ſalutis dupliciter. Vno modo ex parte noſtra: alio modo ex parte ipſius. Ex parte quidem noſtra, in quantum per Chriſti aſcenſionem mens noſtra mouetur in ipſum: quia per eius aſcenſionem (ſicut ſuprà * dictum eſt) primò quidem datur locus fidei, ſecundò ſpei, tertiò charitati. Quartò etiam per hoc reuerentia noſtræ augetur ad ipſum, dum iam non exiſtimamus eum ſicut hominem terrenum, ſed ſicut Deum cœleſtem, ſicut & Apoſtolus dicit 2. ad Corint. 5. Et ſi cognouimus ſecundum carnem Chriſtum, (id eſt mortalem, per quod putauimus eum tantum hominem: vt gloſſ. * exponit) ſed nunc iam non nouimus. Ex parte autem ſua quantum ad ea quæ ipſe fecit, aſcendens propter noſtram ſalutem. Primò quidem viam nobis præparauit aſcendendi in cœlum, ſecundum quod ipſe dicit Ioan. 14. Vado parare vobis locum: & Micheæ. 2. Aſcendit, pandens iter ante eos. Quia enim ipſe eſt caput noſtrum, oportet illuc ſequi membra, quò caput præceſſit. vnde dicitur Ioan. 14. Vt vbi ego ſum, & uos ſitis. Et in huius ſignum, animas Sanctorum, quas de inferno eduxerat, in cœlum traduxit: ſecundum illud Pſal. 67. Aſcendens Chriſtus in altum, captiuam duxit captiuitatem: quia ſcilicet eos, qui fuerant à diabolo captiuati, ſecum duxit in cœlum, quaſi in locum peregrinum humanæ naturæ, bona captione captiuos, ut pote per uictoriam acquiſitos. Secundò, quia ſicut Pontifex in ueteri Teſtamento, intrabat Sanctuarium, ut aſſiſteret Deo pro populo: ita & Chriſtus intrauit cœlum ad interpellandum pro nobis, ut dicitur Hebr. 7. Ipſa enim repræſentatio ſui ex natura humana, quam in cœlum intulit, eſt quædam interpellatio pro nobis: ut ex quo Deus humanam naturam ſic exaltauit in Chriſto, etiam eorum miſereatur, pro quibus filius Dei humanam naturam aſſumpſit. Tertiò, ut in cœlorum ſede quaſi Deus & Dominus conſtitutus, exinde diuina dona hominibus mitteret, ſecundum illud Epheſ. 4. Aſcendit ſuper omnes cœlos, ut adimpleret omnia; ſcilicet donis ſuis, ſecundum gloſſam. *

Art. 1. huius quæſt. ad 3.

Gloſſ. ordinaria & interlinearis ibi.

Gloſſa interlin. ibi.

Ad primum ergo dicendum, quòd aſcenſio Chriſti eſt cauſa noſtræ ſalutis, non per modum meriti, ſed per modum efficientiæ: ſicut ſuprà * de Reſurrectione dictum eſt.

quæſt. 56. art. 1. ad 3.

Ad ſecundum dicendum, quòd paſſio Chriſti eſt cauſa noſtræ aſcenſionis in cœlum propriè loquendo, per remotionem peccati prohibentis, & per modum meriti, aſcenſio autem Chriſti eſt directè cauſa aſcenſionis noſtræ, quaſi inchoando ipſam in capite noſtro, cui oportet membra coniungi.

Ad tertium dicendum, quòd Chriſtus ſemel aſcendens in cœlum, adeptus eſt ſibi & nobis in perpetuum, ius & dignitatem manſionis cœleſtis. Cui tamen dignitati non derogat, ſi ex aliqua diſpenſatione Chriſtus quandoque corporaliter ad terram deſcendat, uel ut oſtendat ſe omnibus, ſicut in iudicio: uel ut oſtendat ſe alicui ſpecialiter, ſicut Paulo; ut habetur Act. 9. Et ne quis credat hoc factum fuiſſe, non Chriſto ibi corporaliter præſente, ſed aliqualiter apparente, contrarium apparet per hoc quod ipſe Apoſtolus dicit primæ ad Corinth. 15. ad confirmandam reſurrectionis fidem. Nouiſſimè omnium tanquam abortiuo viſus eſt & mihi. Quæ quidem uiſio ueritatem reſurrectionis nōn probaret, niſi uerum Chriſti corpus uiſum fuiſſet ab eo.

SVMMA TEXTVS.

COncluſio eſt affirmans. Et patet ex illò Ioan. 16 expedit vobis vt ego vadam, id eſt, vt diſcedam à vobis per meam aſcenſionem. Huius autem rei variæ demonſtrantur cauſæ à D. Thom. quarum quædam ſe tenent ex parte noſtra, quædam vero ex parte ipſius Chriſti, ex parte noſtra quidam in quantum per eius aſcenſionem, mens noſtra in ipſum mouetur ex quo datur locus fidei, ſpei, & charitati, & ad maiorem reuerentiam inclinamur, dum exiſtimamus eum non iam vt hominem, ſed Deum cœleſtem. Sed & ex parte Chriſti ſalutifera nobis fuit eius aſcenſio, in quantum aſcendit propter noſtram ſalutem, parando nobis viam, vt dicitur Ioann. 14. Et vt vbi eſt noſtrum caput, ibi & nos ſimus. Atque in cœlum ingreſſus eſt ad interpellandum pro nobis, vt Pater noſtri miſereatur, pro quibus filius humanam ſibi copulauit naturam. Cuius figura erat in veteri teſtamento in Pontifex ſanctuarium intrans, vt dicit Apoſtolus ad Hebræos 7. Ob id etiam aſcendit in cœlum, vt in cœlorum ſede conſtitutus Deus & Dominus inde dona hominibus mittat.

Concluſio. Ioann. 16.

Ioann. 14.

Heb. 7.

EXPOSITIO ARTICVLI.

CErte diligentiſſimus fuit D. Thomas in enarrandis cauſis aſcenſionis Domini. Sed non erit abs re eas paulò

Argumen. côtra côca.

paulò vberius extendere & amplificare · Vt autem hoc
commodius fiat, arguitur sic.

Primũ argumentũ. ¶ Nam filius Dei naturam humanam assumpsit ad no-
stram salutem, sed magis fuisset salutare hominibus,
quod semper conuersaretur nobiscum in terris, vnde ip-
se dixit discipulis suis Lucæ. 17. Venient dies quando de
sideretis videre vnum diem filii hominis, & non videbi-
tis, videtur ergo quod nobis non fuerit salutiferum Chri
stum ascendisse in cœlum.

Secũdum. ¶ Deinde, si Christus pro nobis ascendit in cœlum,
maximè vt interpellaret pro nobis apud patrem cœlestẽ,
1. Ioan, 2. & vt officio aduocati fungeretur, vt dicit D. Ioannes 1.
Ioan. 2 Filioli mei, inquit D. Ioãnes, hæc scribo vobis vt
non peccetis, sed & si quis peccauerit aduocatum habe-
mus apud patrem Iesum Christum iustum. Sed videtur
profectò quod Christus Dominus in die carnis suæ sup-
plicationes, precesque obtulit Deo patri, modo vero acce
pta iam potestate à patre super omnia, & ad dexteram pa
tris residens nulla ratione sinat pater, vt gloria & honore
iam coronatus de inceps sese humiliet. Ita ratiocinatur
Chrysost. Rom. 8. Chrysost. elucidans illud ad Rom. 8. qui etiam interpellat
pro nobis.

¶ In gratiam dubitationis propositæ operæ pretium
erit prosequi diligenter causas ascensionis Domini in cœ
De causis & fructib⁹ ascẽsionis Domini. lum, & quæ inde beneficia nobis subsecuta sint Primum
ascendit propterea, quod eius corpori quod iam per glo-
riam resurrectionis erat immortale, non terrenæ habita
tionis locus, sed altissimum & splendidissimum cœli do-
micilium conueniret. Deinde, vt etiam ea quæ ad salu-
tem nostram pertinebant curaret Est enim societas quæ
dam inter Christum Iesum, & eius corpus mysticum,
cuius societatis negotia & lucra ex cœlo à patre cœlesti
expediuntur, propter quod conueniens fuit Christum
nostrum caput illuc conscendere, vt negotia nostra & lu
cra, inde curaret & expedita redderet Præterea, vt regnum
suum non esse ex hoc mundo re ipsa comprobaret. Nam
mundi regna terrena & fluxa sunt, Christi vero regnum
spirituale & æternum est, cuisque opes & diuitiæ spiritua-
les sunt. Quod ipse palàm ostendit cum sedem suam in
cœlis collocauit. Sed & illa causa ascensionis Domini
commemoratur, vt nos eum ascendentem mente & de-
siderio prosequeremur. Nam ascensu suo nos docet, vt in
terris positi in cœlum nos cogitatione conferamus, con-
fitentes nos peregrinos & hospites esse super terram, ac
patriam inquirentes ciues esse sanctorum & domesticos
Dei: nostra enim, vt inquit Apostolus, conuersatio in
cœlis est. Ad hæc ex Christi Domini ascensu inexplicabi-
lia bona in nos deriuata sunt. Vnde dictũ est illud, ascen-
dens in altum captiuam duxit captiuitatem dedit dona
hominibus. Nam decimo die Spiritum sanctum dedit,
& vere tunc magnifica illa promissa persoluit, expedit vo
bis vt ego vadam, si enim non abiero paracletus non ve-
niet ad vos, si autem abierò mittam eum ad vos Ascendit
Heb. 9. etiam in cœlum ex Apostoli sententia ad Heb. 9. vt appa
reat nunc vultui Dei pro nobis, & apud patrem aduocati
1. Ioan. 2. officio fungatur, vt dicitur 1. Ioan. 2. Ascendit alia de
causa, parauit namque nobis locum, quod etiam se fa-
cturum promiserat: atque omnium nostrum nomine
caput ipse Iesus Christus venit in cœlestis gloriæ posses-
sionem.

¶ Iam verò ex ascensione Domini mirabiles nobis fru-
ctus sunt subsecuti. Nam fides est earum rerum quæ sub
aspectum non cadunt, atque ab hominis ratione ac intel-
ligentia remotæ sunt. Quare si Dominus à nobis non di-
scessisset, fidei nostræ meritum minueretur: siquidem à
Christo Domino beati prædicantur, qui non viderunt
& crediderunt. Præterea, Christi in cœlum ascensus ad
confirmandam spem in cordibus nostris magnum mo-
mentum habet. Nam quoniam Christum hominem in
cœlum ascendisse & humanam naturam in dextera Dei
patris collocasse credimus, magna in spe sumus vt nos
etiam eius membra illuc ascendamus, atque ibi cum ca-
pite nostro coniungamur, quod ipse Dominus his ver-
bis testatus est, pater quos dedisti mihi, volo, vt vbi sum
ego, & illi sint mecum. Hoc quoque beneficium conse-
cuti sumus, quod amorem nostrum ad cœlum rapuit. Nã
verissime dictum est, ibi cor nostrum esse, vbi thesaurus
noster est, nam profecto si Christus Dominus in terris
versaretur omnis nostra cogitatio in ipso hominis aspe-
ctu, & consuetudine defixa esset, eumque terrena quadã
beneuolentia prosequeremur, id autem intelligimus
Apostolorum exemplo, quibus dum præsens ad fuit Do-
minus humano fere sensu de illo iudicare videbantur, id-
que ipsius Domini testimonio confirmatum est, cum
inquit, expedit vobis vt ego vadam. Nam imperfectus il-
le amor quo Christum Iesum præsentem diligebant, diui
no amore perficiendus erat, idque Spiritus sancti aduen
tu, quare statim addit, si enim non abiero paraclesus nõ
veniet ad vos.

¶ Ad extremum illud obseruet Theologus, quod ante
de mortis & resurrectionis mysterio docuimus idem etiã
de ascensu sentiendum, quamuis enim Christi passioni
salutem & redemptionem nostram debeamus qui merito
suo aperuit nobis in cœlum ianuam, tamen eius ascensio
non solum veluti exemplar nobis propositum est, quo
cœlum ascendere discamus, sed diuinam etiam virtutem
qua id efficere possimus largitus est. Sed dicet Theologus
quo modo est intelligendum illud quod dicit Dominus
Ioan 3. Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de
cœlo filius hominis qui est in cœlo. Quæ igitur spes re- Ioann. 3.
licta est nobis qui non descendimus de cœlo? Hæc sen-
tentia Domini varias habet expositiones, duas tantum
in medium adducam. Prior est Nemo nouit res cælestes
præter me qui descendi de cœlo, cui consonat illud, vni-
genitus qui est in sinu patris ipse narrauit. Sed aduertat
Theologus, qđ ascendit, & descendit, sunt pteriti tẽporis
Altera explicatio est, quod nemo mortalium ascendet in
cœlum, nisi prius genus ducat & originem ex cœlo, adeò
vt vere sit, & nominetur filius Dei, viuatque cum Chri-
sto in cœlo, primo conuersatione, iuxta illud Apostoli
ad Philip. 3. Nostra conuersatio in cœlis est. Secundo, affe
ctu quia existit in charitate, Deus autem charitas est, & Phil. 3.
qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. 1.
Ioan. 4. Sed de causis & vtilitatibus ascensionis Domini
satis dictum sit. 1. Ioan. 4.

¶ Nunc respondeamus duobus argumentis in princi- Ad argu. 1 contrariũ.
pio propositis. Ad primum dicendum est; quod licet præ- Ad primũ
sentia corporalis Christi fuerit substracta fidelibus per
ascensionem, præsentia tamen diuinitatis ipsius semper
ad est fidelibus, secundum quod ipse dicit Matthæi vlti- Mat. vlt.
mo. Ecce ego vobiscum sum, vsque ad consumationem
sæculi. Quod autem ascensio Domini multas vtilitates
nobis attulerit, iam suprà à nobis expositum est.

¶ Ad secundum argumentum dicendum est, quod Ad secũm.
Christus Dominus dicitur interpellare pro
nobis apud patrem cœlestem, non quod
modo se humiliet & veluti genibus
flexis submissa postulatione
orationes, & supplicatio-
nes offerat. Interpel
lat itaque pro
nobis per
vi-
ctimam suam, quæ patri semper est præ-
sentissima, in quam pater aspiciens
largitur nobis remissionem
peccatorum, & alia quæ
ad salutem nobis
sunt necessa-
ria.

QVAESTIO LVIII.

De sessione Christi ad dextetam Patris, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est de sessione Christi ad dexteram Patris.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm Christus sedeat ad dexteram Dei Patris.

¶ Secundò, vtrùm hoc conueniat sibi secundum diuinam naturam.

¶ Tertiò, vtrùm conueniat sibi secundum humanam naturam.

Quartò, vtrùm hoc sit proprium Christi

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm Christo conueniat sedere ad dexteram Dei patris.

316 3. di. 32. q. 3. ar. 3. q. 2. Et op 3. c. 247. Et opu. 6. ca 9. Et ad Heb. 8. lec. 1. co. 2.

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd Christo non conueniat sedere à dextris Dei patris. Dextera enim & sinistra sunt differentiæ positionum corporalium. Sed nihil corporale conueni. Deo: quia Deus spiritus est, vt habetur Ioannis. 4. Ergo videtur, quòd Christus non sedeat ad dexteram Patris.

¶ 2. Præterea, Si aliquis sedet ad dexteram alicuius, ille sedet ad sinistram eius. Si ergo Christus sedet ad dexteram Patris, sequitur quod Pater sedeat ad sinistram Filii: quod est inconueniens.

¶ 3. Præterea, Sedere & stare videntur oppositionem habere. Sed Stephanus dicit Act. 7. Ecce video cœlos apertos, & filium hominis stantem à dextris virtutis Dei, ergo videtur, quòd Christus non sedeat ad dexteram Patris.

¶ Sed contra est, quod dicitur Marci vltimo. Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, ascendit in cœlum, & sedet à dextris Dei.

Respondeo dicendum, quòd in nomine Sessionis possumus duo considerare, videlicet quietem, secundum illud Lucæ vltimo. Sedete hic in ciuitate Et etiam regiam vel iudiciariā potestatem, secundum illud Prouer. 20. Rex qui sedet in solio iudicii, dissipat omne malum intuitu suo. Vtroque ergo modo Christo conuenit sedere ad dexteram Patris. Vno quidem modo in quantum æternaliter manet incorruptibilis in beatitudine Patris quæ eius dextera dicitur: secundum illud Psal. 15.
li. 1. c. 4. in prin. to. 9. Delectationes in dextera tua vsque in finem. Vnde Augustinus * dicit in libro de Symbolo, Sedet ad dexteram Patris: Sedere, habitare intelligite, quomodo dicimus de quocunque homine, in illa patria sedit per tres annos. Sic ergo credite Christū habitare in dextera Dei patris: beatus enim est, & ipsius beatitudinis nomen est dextera patris. Alio modo dicitur Christus sedere ad dexteram Dei patris, inquantum patri corregnat, & ab eo habet iudiciariam potestatem: sicut ille qui considet Regi ad dexteram, assidet ei in regnando, & iudicando. Vnde Augustin. * dicit in alio serm. de Symbolo. Ipsam dexteram, intelligite potestatem quam accepit ille homo susceptus à Deo, vt veniat iudicaturus, qui prius venerat iudicandus. lib. 2. de Symbo. ca. 7. nō lōgè a prin. to. 9.

Ad primum ergo dicendum, quòd (sicut Damasce. * dicit in 4. libro) non localem dexteram patris dicimus: qualiter enim qui incircunscriptibilis est, localem adipiscetur dexteram? Dextera enim & sinistra eorum quæ circunscribuntur sunt. Dexteram autem patris dicimus gloriam & honorem diuinitatis. li. 4. orth. fid. cap. 2.

Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procedit, secundum quod sedere ad dexteram, intelligitur corporaliter. Vnde Augustinus * dicit in quodam sermone de Symbolo. Si carnaliter acceperimus quòd Christus sedet ad dexteram patris, ille erit ad sinistram. Ibi autem, scilicet in æterna beatitudine, omnis dextera est: quia nulla est ibi miseria. l. 1. de Symbo. c. 4. circa med. to. 9.

Ad tertium dicendum, quòd (sicut Gregor. * dicit in homil. ascensionis) sedere iudicantis est: stare verò pugnantis, vel adiuuantis. Stephanus ergo in labore certaminis positus, stantem vidit, quem adiutorem habuit. Sed hunc post ascensionem Marc. sedere scribit, quia post ascensionis suæ gloriam, iudex in fine videbitur. ho. 29. in Euāg post med. illius

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm sedere ad dexteram patris conueniat Christo secundum quod Deus.

AD secundum sic proceditur. Videtur, q̄ sedere ad dexteram patris, non conueniat Christo, secundum quod Deus. Christus enim, secundum quod est Deus, est dextera patris. Sed non videtur idem esse dextera alicuius, & ille qui sedet ad dexteram eius. Ergo Christus secundum quod est Deus, non sedet ad dexteram patris. 317 Heb. 1. le. 3 co. 1. & le. 6. in princ. & c. 8 le. 7. co. 1. & 1. co. 4.

¶ 2. Præterea, Marc. vltim. dicitur, quòd Dominus Iesus assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei. Christus autem non est assumptus in cœlum, secundum quod Deus, Ergo etiam, neque secundum quod Deus sedet à dextris Dei.

¶ 3. Præterea, Christus, secundum quod Deus, est

est æqualis patri & Spiritui sancto. Ergo si Christus, secundum quod Deus, sedet ad dexteram Patris, pari ratione & Spiritus sanctus sedebit ad dexteram Patris & Filij, & ipse Pater ad dexterã Filij & Spiritus sancti, quod nusquam inuenitur.

li 4 cap 2. ¶ Sed contra est, quod Damasc. dicit, quòd dexteram Patris dicimus gloriã & honorem diuinitatis, in qua filius Dei extitit ante sæcula, vt Deus & patri consubstantialis.

art præce. Respondeo dicendum, quòd vt ex prædictis* patet, nominæ dexteræ tria intelligi possunt. Vno

li 4 cap. 2. modo, secundum Damasce. * gloria diuinitatis:

lib. 1. de Sym. ca 4. to. 9. alio modo, secundum Augustin. * beatitudo Patris: tertio modo, secundum eundem, iudiciaria

art. præce. potestas. Sessio autem, vt dictum est, * vel habitationem, vel regiam seu iudiciariam dignitatem designat. Vnde sedere ad dexteram Patris nihil aliud est, quàm simul cum patre habere gloriã diuinitatis, & beatitudinem, & iudiciariã potestatẽ: & hoc immutabiliter & regaliter. Hoc autem conuenit filio Dei secundum quod Deus. Vnde manifestum est, quòd Christus, secundum quod Deus, sedet ad dexteram Patris. Ita tamen quòd hæc præpositio (ad) quæ transitiua est, solam distinctionem personalem importat, & originis ordinem, non autem gradum naturæ, vel dignitatis, qui nullus est in diuinis personis: vt in prima

1. p. quæst. 42. ar. 3. parte habitum est. *

Ad primum ergo dicendum, quòd filius Dei dicitur dextera Patris appropriatè, per modum, quo etiam dicitur virtus Patris. Sed dextera Pa-

In cor. ar. tris secundum tres significationes prædictas, * est aliquid commune tribus personis.

Ad secundum dicendum, quòd Christus secundum quod homo, est assumptus ad diuinum honorem, qui in prædicta sessione designatur. Sed tamen ille honor diuinus conuenit Christo, inquantum est Deus, non per aliquam assumptionem, sed per æternam originem.

Ad tertium dicendum, quòd nullo modo potest dici, quòd pater sedeat ad dexteram Filij vel Spiritus sancti: quia Filius & Spiritus sanctus trahunt originem a Patre, & nõ econuerso. Sed Spiritus sanctus propriè potest dici sedere ad dexte-

In cor. ar. ram Patris vel Filii, secundum sensum * prædictum: licèt secundum quandam appropriationẽ

lib. 1. de doct. Chri stia. c. 5. circa finem. attribuatur Filio, cui appropriatur æqualitas: sicut dicit Aug.* quòd in Patre est vnitas, in Filio æqualitas, in Spiritu sancto vnitatis æqualitatisq́; connexio.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm sedere ad dexteram patris, conueniat Christo secundum quod homo.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd sedere ad dexteram patris, non conueniat Christo, secundum quòd homo. Vt enim Damasc.* dicit, dexteram Patris dicimus gloriam & honorem diuinitatis. Sed honor & gloria diuinitatis non cõuenit Christo, secundum quod homo. Ergo videtur, quòd Christus secundum quod homo, non sedeat ad dexteram Patris. 318 Locis sup. art. 1. inductis. li. 4. c. 2. a med.

¶ 2. Prætereà, Sedere ad dexteram regnantis, subiectionem excludere videtur: quia qui sedet ad dexteram regnantis, quodam modo illi conregnat. Christus autem, secundum quod homo, est subiectus Patri: vt dicitur 1. ad Corin. 15. Ergo videtur, quòd Christus secundum quod homo, nõ sit ad dexteram Patris.

¶ 3. Præterea, Rom. 8. super illud, Qui est ad dexteram Dei, exponit gloss. † id est æqualis Patri in honore, quo Deus Pater est: vel ad dexterã Patris, id est in potioribus bonis Dei. Et super illud Hebræ. 1. Sedet ad dexteram maiestatis in excelsis glos. * id est ad æqualitatem Patris, super omnia, & loco, & dignitate. Sed esse æqualẽ Deo non conuenit Christo, secundum quod homo: nam secundum hoc ipse dicit Joann. 14. Pater maior me est. Ergo videtur, quòd sedere ad dexteram Patris, non conueniat Christo, secundum quod homo. † gl. Amb. in hoc loco, tom. 2. gl. interlinea. ibid.

¶ Sed contra est, quod Augustin. † dicit In sermone de Symbolo, Ipsam dexteram, intelligite potestatem, quã accepit ille homo susceptus a Deo, vt veniat iudicaturus, qui prius venerat iudicandus. † libr. 2. de symbolo, c. 7. non lõgè a prin. to. 9.

Respondeo dicendum, quòd (sicut dictum est *) nomine dexteræ Patris, intelligitur vel ipsa gloria deitatis ipsius, vel beatitudo æterna eius vel potestas iudicaria & regalis. Hæc autem præpositio, Ad, quendam accessum ad dexteram designat, in quo designatur conuenientia cum quadam distinctione, vt supra dictum est. * Quod quidem potest esse tripliciter. Vno modo, vt sit conuenientia in natura, & distinctio in persona. & sic Christus, secundum quod filius Dei, sedet ad dexteram Patris, quia habet eandem naturam cum Patre. Vnde prædicta* conueniunt essentialiter Filio, sicut & Patri, & hoc est esse i æqualitate Patris. Alio modo secũdũ gratiã vnionis, quæ importat econuerso distinctionem naturæ & vnitatem personæ. Et secundum hoc Christus, secundum quod homo, est filius Dei, & per consequens sedens ad dexteram Patris: ita tamen quòd art. præce. art. præce. in istom et ar.

quòd ly secundum quod, non designet conditionem naturæ, sed vnitatem suppositi: vt suprà expositum est. * Tertio modo potest prædictus accessus intelligi secundum gratiam habitualē, quæ abũdantior est in Christo prę omnibus aliis creaturis, in tãtum quòd ipsa natura humana in Christo est beatior cęteris creaturis, & super omnes alias creaturas habens regiam & iudiciariam potestatem. Sic igitur si ly secũdum quod, designet conditionem naturæ, Christus secundum quod Deus, sedet ad dexterã Patris, id est, in æqualitate Patris: secundum autem quod homo, sedet ad dexteram Patris, id est, in bonis paternis potioribus, præ cæteris creaturis, id est, in maiori beatitudine, & habens iudiciariam potestatem. Si verò ly secundum quod, designet vnitatem suppositi, sic etiam secũdum quod homo sedet ad dexteram Patris secundum æqualitatem honoris: inquantum scilicet, eodem honore veneramur ipsum filium Dei cum natura assumpta, vt supra dictum est. *

Quæst.16. arti.10. & 11.

Quæst.25. ar.1.

Ad primum ergo dicendum, quòd humanitas Christi secundum conditiones suę naturę nõ habet gloriam vel honorem deitatis: quam tamen habet ratione personæ, cui vnitur. Vnde ibidem Damascen. * subdit. In qua scilicet gloria deitatis, Dei filius existens ante sæcula, vt Deus & Patri consubstantialis, sedet conglorificata ei carne eius: adoratur enim vna hypostasis vna adoratione cum carne sua, ab omni creatura.

li.4.cap.2. a med.

Ad secundum dicendum, quòd Christus secundum quod homo, subiectus est Patri, prout ly secundum quòd designat conditionem naturæ, & secundum hoc non competit ei sedere ad dexteram Patris, secundum rationem æqualitatis, secundum quod est homo. Sic autem competit ei sedere ad dexteram Patris, secundum quod per hoc designatur excellentia beatitudinis & iudiciaria potestas super omnem creaturam.

Ad tertium dicendum, quòd esse in ęqualitate Patris, non pertinet ad ipsam naturam humanam Christi, sed solùm ad personam assumentem: sed esse in potioribus bonis Dei, secundum quod importat excessum aliarum creaturarum, conuenit etiam ipsi naturæ assumptæ.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm sedere ad dexteram Patris, sit proprium Christi.

319 3. dist. 22. quest.3.ar. 3.q.3.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd sedere ad dexteram Patris, nõ sit propriũ Christi. Dicit enim Apostolus Eph.2. quòd Deus conresuscitauit nos, & cõsedere fecit in cęlestibus in Christo Iesu. Sed resuscitari non est proprium Christi. Ergo etiam pati ratione nec sedere ad dexterã Dei in excelsis.

¶ 2. Præterea, Sicut Aug. dicit in lib.* de Symbolo, Christum sedere ad dexteram Patris, hoc est, habitare in eius beatitudine. Sed hoc multis aliis conuenit. Ergo videtur, quòd sedere ad dexteram Patris, non sit proprium Christi. lib.1.de symbolo ca.4. ante med. to.9.

¶ 3. Præterea, Ipse dicit Apocalip.3. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cũ Patre meo in throno eius. Sed per hoc sedet Christus ad dexteram Patris, quod sedet in throno eius, ergo etiam & alij qui vincunt, sedent ad dexteram Patris.

¶4. Præterea, Matth.20. Dominus dicit, Sedere ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo. Hoc autem frustrà diceretur, nisi esset aliquibus paratum. Non ergo sedere ad dexterã, conuenit soli Christo.

¶ Sed contra est, quòd dicitur ad Hebr.1. Ad quem angelorum dixit aliquando, Sede à dextris meis? id est, in meis bonis potioribus, vel mihi secundum diuinitatem ęqualis? quasi dicat, ad nullum. Sed angeli sunt superiores aliis creaturis, ergo multo magis nulli alii conuenit sedere ad dexteram Patris quàm Christo.

Respondeo dicendum, quòd (sicut dictum est *) Christus dicitur sedere ad dexteram Patris inquantum secundum diuinam naturam est in æqualitate Patris, secundum autem humanam naturam in excellenti possessione diuinorum bonorum præ cæteris aliis creaturis. Vtrumque autē soli Christo conuenit. Vnde nulli alii, nec angelo, nec homini conuenit sedere ad dexteram Patris, nisi soli Christo. arti.1.2.& 3.huius q.

Ad primum ergo dicendum, quòd quia Christus est caput nostrum, illud quod collatum est Christo, est etiam nobis in ipso collatum. Et propter hoc quia ipse iam resuscitatus est, dicit Apostolus, quòd Deus nos quodammodo ei conresuscitauit, qui tamen in nobisipsis nondũ sumus resuscitati, sed resuscitandi: secũdum illud Rom. 8. Qui suscitauit Iesum a mortuis, viuificabit & mortalia corpora nostra. Et secundum eundem modum loquendi subdit Apostolus, quod consedere nos fecit in cęlestibus, scilicet in hoc ipso, quod caput nostrum, quod est Christus, ibi sedet.

Ad secundum dicendum, quod quia dextera est diuina beatitudo, sedere in dextera, non significat simpliciter esse in beatitudine, sed habere beatitudinē cum quadam dominatiua potestate, & quasi propriam & naturalē, quod soli Christo conuenit, nulli autem alii creaturæ. Potest tamen dici, quòd omnis sanctus, qui est in beatitudine, est ad dexteram Dei constitutus, vnde & dicitur Mat.25. Quod statuet oues a dextris.

Ad tertium dicendum, quòd per thronum significatur iudiciaria potestas, quam Christus habet,

bet à Patre: & ſecundum hoc dicitur ſedere in throno Patris. Alii autem Sancti habent eam à Chriſto: & ſecundum hoc dicuntur in throno Chriſti ſedere: ſecundum illud Matth. 19. Sedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael.

Ho. 66. in Matt. ſiet pricipiũ & med. ſuper illa uerba Matt. Calicé quidẽ. ro. 2.

Ad quartum dicendum, quòd (ſicut Chryſo. dicit ſuper Matth.) locus ille, id eſt, conſeſſus dexteræ, inuius eſt omnibus, non ſolum hominibus, ſed etiam angelis, ſicut enim præcipuum vni geniti ponit Paulus dicens. Ad quem autem angelorum dixit vnquam, ſede à dextris meis? Dominus ergo non quaſi exiſtentibus quibuſdam, qui ſeſſuri ſint, ſed condeſcendens interrogantium ſupplicationi reſpondit: hoc enim unum ſolum quærebant præ aliis, ſtare apud ipſum. Poteſt tamen dici, quòd petebant filii Zebedæi, excellentiam habere præ alijs in participando, iudiciariam poteſtatem eius. Vnde non petebant quòd ſederent ad dexteram uel ſiniſtram Patris, ſed ad dexteram uel ſiniſtram Chriſti.

SVMMA ARTICVLORVM. I. II. III. & IIII.

Concluſio Mar. vlt.

COnclusio articuli primi eſt affirmans. Et patet ex illo Marci vlti: Dominus quidem Ieſus poſtquã locutus eſt eis, aſcendit in cœlum, & ſedet à dextris Dei. Probatur deinde, quia nomine Seſſionis hic quietem, atque iudiciariam poteſtatem intelligimus. Iſta enim quies beatitudo æterna eſt, quæ competit filio Dei, vnde in Pſalmo, delectationes in dextera tua vſque ad finem. Sic etiã dicitur ſedere in dextera Dei patris, prout patri conregnat, & ab eo iudiciariam poteſtatem habet: qui venturus eſt ad iudicandum, vt venit iudicandus.

Concluſio Damaſce.

COnclusio articuli ſecundi eſt affirmatiua. Et probatur autoritate Damaſceni lib. 4. cap. 2 vbi dicit, quod dexteram patris dicimus gloriam & honorem diuinitatis in qua filius Dei extitit ante ſæcula, vt Deus & patri conſubſtantialis. Patet rurſus. Nam nihil aliud eſt iſtud ſedere quam ſimul cum patre gloriam deitatis, beatitudinem atque iudiciariam poteſtatem immutabiliter & regulariter habere, hæc autem conueniunt Chriſto, vt Deus eſt. Ita tamen quod hæc propoſitio, Ad, quæ tranſitiua eſt; ſolam diſtinctionem perſonarum importat, & ordinem originis, non autem gradum naturæ vel dignitatis qui nullus eſt in diuinis perſonis.

Concluſio D. Auguſt.

COnclusio articu. tertii eſt affirmans. Probaturque ex Auguſtino in lib. 2. de Symbolo capitu. 7. Explicatur euidentius hæc concluſio. Nam hæc præpoſitio, ad, quendam ad dexteram acceſſum deſignat, in quo ſignificatur conuenientia cum quadam diſtinctione. Vno modo, vt ſit conuenientia in natura, & diſtinctio in perſona, & ſic Chriſtus ſecundum quod filius Dei ſedet ad dexteram patris, quia habet eandem naturam cum patre. Vnde prædicta conueniunt eſſentialiter filio ſicut patri, quod eſt eſſe æqualem patri. Alio modo ſecundum gratiam vnionis, quæ importat econuerſo diſtinctionem naturæ & vnitatem perſonæ, & ſecundum hoc, Chriſtus, vt homo, eſt filius Dei, & per conſequens ſedens ad dexteram patris, ita tamen quod, iy ſecundum quod, non deſignet conditionem naturæ, ſed vnitatem ſuppoſiti. Tertio modo poteſt prædictus acceſſus intelligi ſecundum gratiam habitualem, quæ abundantior eſt in Chriſto præ omnibus aliis creaturis, in tantum quod ipſa natura humana in Chriſto beatior eſt cæteris creaturis ſuper omnes iudiciariam habens poteſtatem. Vnde Chriſtus ſecundum quod Deus dicitur ſedere ad dexteram patris, id eſt, in æqualitate patris: ſecundum quod homo ſedet ad dexteram patris, id eſt, in maiori beatitudine præ cæteris creaturis. Ratione etiam ſuppoſiti ſecundum quod homo ſedet ad dexteram patris, ſecundum æqualitatem honoris, prout eodem honore veneramur ipſum filium Dei cum eadem natura aſſumpta.

Concluſio Heb. 1.

COnclusio articuli quarti eſt affirmans. Et colligitur aperte ex illo ad Hebræos 1. Ad quem angelorum dixit aliquando, ſede à dextris meis: in qua ſententia apertè ſignificatur, hoc ſoli Chriſto conuenire, & quidem hoc illi conuenit in primis propter diuinam naturam ſecundum quam eſt æqualis patri. Propter naturã vero humanam eſt in excellenti poſſeſſione diuinorum bonorum præ cæteris aliis creaturis. Et quia caput eſt noſtrum, id quod collatum eſt ei, nobis etiam in ipſo eſt collatum. Vnde dicit Apoſtolus ad Ephesios 2. quod Deus conreſuſcitauit nos & conſedere fecit in cœleſtibus in Chriſto.

Epheſ. 2.

EXPOSITIO

Quæſtionis.

IN gratiam huius quæſtionis ſolet dubium moueri, quid eſt quod cum apud omnes nationes vſitatiſſima ſit conſuetudo, vt qui ſedet, ſiue qui incedit ad dexterã alicuius obtineat locum priorem, Chriſtus in variis ſcripturæ locis dicatur ſedere ad dexteram patris cum quatenus filius & homo eſt, cedere debeat patri primam ſedem. Item cum in Pſalm. 109. iubeatur Chriſtus ſedere ad dexteram patris, tamen in eodem etiam Dominus dicitur eſſe à dextris Chriſti. Item cum honorificentius ſit ſedere ad dexteram, quomodo Salomon iam tanquam rex ſedens ſuper thronum ſuum iuſſit matri thronum poni ad dexteram ſuam, vt eſt. 3. Regum. 2. Ruſus quomodo dicitur Pſalm. 44. Aſtitit regina à dextris tuis in veſtitu deaurato, cum priorem locum non debeat filius matri iam publico fungens magiſtratu, aut ſponſa ſponſæ ſuæ. Antonius Nebriſſenſis in libello annotationũ in quinquaginta ſacræ ſcripturæ locos hæc accuratè ſe cum reputans & inquirens oſtendit, antiquis temporibus aliũ fuiſſe ordinem, quam qui eſt iam apud nos receptus, nẽpe vt qui ſedet ad ſiniſtram, fuerit potior eo, qui ſedebat ad dexteram. Antiquitus enim qui potentiores aſſectabãtur ſiue armati, ſiue inermes, tum ſatellites, tum ſtipatores, tum laterones ſiue latrones dicti fuerunt, eidemq; apud autores dicebantur, tegere latus aut cingere latus, aut claudere latus. Latus quoque intectum ſiue nudum dicebatur illius, quem nemo comitabatur. Vnde Ambroſius in ſermone de obitu fratris: quod ſi quando ſiue alteno prodeundum fuit, intectum latus putares. Is prætereà, qui alium commitabatur, dictus erat ire exterior, cui vero præſtaretur comitatus, ire interior. Vnde Ouid. lib. 5. Faſtorum, loquens de ſene, cui debetur honos a iuuenibus: & medius iuuenũ, nõ indignantibus ipſis, Ibat, & interior, ſi comes vnus erat. Quod autẽ is qui exterior dicebatur, ad dexteram erat alterius: & interior, qui ad ſiniſtram, ex variis oſtendit. Et inter alia ex illo Vergilii. 5. Aeneidos. Radit iter læuum interior; vbi Seruius interior exponit, pro ſiniſterior. Hinc factum putat, vt in diplomatis Pontificum ſigillo munitis Paulus ſemper ſit Petro dexter, quemadmodum & pictores fere obſeruãt in illorum imaginibus diſponendis. Itaque iuxta hanc antiquitatem reſpondet tandem; quod & pater tanquam ſedens in throno maieſtatis ſuæ iubet filium ſibi ſedere à dextris, hoc eſt, ſecundo loco ſedere, & idem tanquam ſe præſtans filio quaſi ſtipatorem, & protectorem, dicitur illi eſſe à dextris. Vnde ſubditur, confregit in die iræ ſuæ reges. Et Propheta dicit: prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam à dextris eſt mihi, ne commouear.

Vtrũ ſedere ad dexterã ſit honorificentius quam ad ſiniſtrã. Pſal. 109.

3. Reg. 2. Pſalm 44.

Antonius Nebriſſenſis.

Ambroſi.

Ouidius.

Vergilius.

An dextrū & sinistrū sint ī Deo. ¶ Secundum dubium est, quomodo dicatur Christus sedere ad dexteram Dei cum Deus nec dextrum, nec sinistrum habeat. Respondetur utrumque & sedere ad dexteram Patris, dictum esse per figuram & metaphoram secundum quam sedere ad dexteram idem est, quod accipere potestatem super omnem principatum, & potestatem vel super omnes subditos. Nam qui sedet ad dexteram regis, videtur eadem an certè secunda ab eo potestate pollere. Quid sit sedere ad dexteram patris declarat Paulus ad Ephesios primo. Subiecit omnia sub pedibus eius. Sedet igitur ad dexteram Dei, quoniam in summo honore est receptus super omnia, quæ nominari possunt, & eo collocatus, vnde omnem potestatem, omneque iudiciū exercere potest in quiete & cū maiestate citra laborem & contradictionē. Sedere enī est vel iudicantis ex tribunali vel regnantis pacifice, iuxta phrasim scripturæ, stare aūt præparare ad prælium. Sedet igitur Christus à dextris virtutis Dei quia eo exaltatus est, vt primas habeat in summo, in optimo, in fœlicissimo Regno Dei, adeò vt omnes in cœlo acclament ei dicentes, dignus est accipere virtutem & diuinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem. Imo audiuit Ioannes Euangelista omnem creaturam dicentem sedēti in throno, & agno, benedictio & honor, & gloria, & potestas in sæcula sæculorum, Amen. Hæc fusissime in Apocalypsi Ioannis cap. 5.

Ephes. 1.

Apoc. 5.

Sedereq̄uo conueniat Christo. ¶ Tertium dubium, an Christus Dominus sedeat iuxta positionem corporis, quomodo nos sedemus? Respondetur Christum non sedere iuxta positionem corporis. Nō enim in sedendo, sed in stando est naturalis situs corporis secundum Philosophū. Nam sedere est imbecillitatis, in statu autem beatitudinis, vt optimè dispositum ita & naturalissime collocatū esse oportet corpus hominis. Itaque beati non sedent, nec iacent, sed stant.

Sedere a dextris, & sedere a dextris uirtutis Dei, idem est. ¶ Quartum dubium est, quid est quod solus Marcus Euangelista asserit Christum sedere à dextris Dei? Respondetur, & si solus assereret satis esset ad testificandū infallibilem veritatem, quoniam non loquitur nisi verbum Dei, verumtamen idem asserunt aliæ scripturæ. Christus adiuratus à Caypha summo Pōtifice dixit assertiue. Ego sum filius Dei & amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cœli. Inſu per B. Stephanus ait, ecce video cœlos apertos, & filium hominis stantem à dextris virtutis Dei. Est etiam illa insignis sententia ex Psal. 109. quam commemorat Paulus ad Hebræos 1. Dixit Dominus Domino meo sede à dextris meis.

Heb. 1.

Quid agat Chrs ad dexterā patris residēs Act. 1. ¶ Quintum dubium, quid faciat Dominus Iesus ad dexteram patris, iam constitutus & quodnam est Christi regnum post ascensionem eius in cœlum. In huius rei expositionem libet producere in medium illud Actorum 1. cumque intuerentur Apostoli euntē illum in cœlum qua si luminibus & affectu sequentes eo quo corpore insequi non poterant: ecce duo viri astiterunt iuxta illos in vestibus albis, qui & dixerunt. Viri Galilæi quid statis aspicientes in cœlum? hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cœlum sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. Visi isti qui astiterunt Apostolis indubie angeli erant missi de cœlo stantes erecto corpore in aere, tā propinqui Apostolis, vt rectè scribat Lucas astiterunt iuxta illos. Quod autem astiterint in aere non super terrā ex eo colligitur, quoniam si astitissent super terram suspicio oriri potuisset illos fuisse homines aduentitios subito superuenientes ipsis oculis intentis in cœlū, minusq; certum fuisset testimonium quod attulerunt. In veste vero alba apparuerunt, vt & habitu exprimerent triumphū festiuitatis, quam pepererat angelis ascensio Domini. Causę autē ob quas apparuerunt angeli, ex ipsis eorū verbis colliguntur. Nempe Apostoli vltra quā oportuit, aut otiosa aliqua expectatione hærerent ibi in monte oculis curiose intentis in cœlum. Secundò, vt eos certiores redderet oraculo cœlesti de duobus: quorum primum est Iesum nō permansisse in regione aeris, vbi nubes suscepit eum ab oculis eorum, sed vltra assumptum esse vsque in cœlum.

Secundum est, quod non modo, sed aliquando, videlicet in nouissimo die, sic veniet, quemadmodum viderant eum euntem in cœlum, tempè, propria virtute in corpore glorificato, motu libero ad modum gradientium sociatus sanctorum milibus.

Exprimentes quidem modum quo veniet, non autem tempus quando veniet, non enim est vtentium in terris, vt Saluator prædixerat nosse tempora & momenta, quæ pater posuit in sua potestate, imò de die illo, & hora nemo scit neque angeli cælorum, nisi solus pater Matt. vigesimoquarto. Ideoque non vltra vobis expectandum est hic in monte Oliueti. Qua sane informatione accepta facta adoratione regressi sunt a monte Oliueti in Hierusalem, non cum mœrore & tristitia, sed cum gaudio magno, tum quia congratulabātur gloriæ sui quem amabant Domini: tum quia iam firmius intellexerunt certitudinem suę de Iesu fidei, & promißionum sibi factarum de paracleto, & aliis. Nec transitorium aut momentaneum fuit hoc gaudium, sed præ gaudij magnitudine erant semper in templo, laudātes & benedicentes Deum. Quamquam videri poßit non improbabiliter hanc partem referendam non ad tempus, quod erat inter ascensionem & spiritus missionem. Sed ad tempus post spiritus missionem. Post hanc enim Lucas Actuum 2. & alijs aliquot capitibus dicit Apostolos quotidie perdurasse in tēplo vnanimiter collaudātes Deum, & euangelizantes Iesum Christum, cum post ascensionem eos dicat reuersos ascendisse in cænaculum, ibique mansisse perseuerantes vnanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Iesu. Matt. 24.

Act. 2.

Quod autem dicitur, erant semper in templo, intelligēdum est omni die, & temporibus diei opportunis, quo modo & Paulus iubet semper orare. Marcus autem paucis commemorans Domini ascensionem claudit suum Euangelium conuenienter, clausula qua breuiter complexus est Apostolorū vitam extra Hierusalē post digreßionem & dispersionem eorum. Illi autem, inquit, profecti prædicauerunt vbique, hoc est, non in Iudæa tantum, sed & in Samaria, & in omnibus gentibus, omnibusq; locis nullū locū declinantes, sed sine exceptione vbiuis gētium prædicantes. Sic enim intelligitur illud, prædicauerunt vbique, cū alioqui eorum prædicatio, tunc nec dum ad omnia peruenisset loca, sed vbiq; prædicauerunt, qui in omnibus præcipuis, & tunc notis mundi partibus prædicauerunt, neq; aliquem locū dedita opera declinauerunt. Vt autem sic vbiq; prædicarent nō illorū virtute factum est, sed per cooperationem Domini: quia vbique eis aperuit ostium sermonis, & dedit eis os, & sapientiā, cui nō poterant efficaciter resistere omnes Euangelij hostes, vimq; suam per spiritum suum demōstrauit in Apostolis, & denique sermonē eorum, hoc est, prædicationē confirmanit per signa sequentia, quæ per eos sicut promiserat operabatur. His enim modis Dominus eis cooperabatur. Vnde Paulus gloriatus prædicationem suam non fuisse in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis. Sic ergo progrediebatur & proficiebat regnum Christi qui ex cælo Ecclesiam suam regebat gubernabatque. Illud enim sciat Theologus, & tanquam compertum habeat. Est enim certißimum nihil in Ecclesia fieri, quod ad finem redēptionis spectet, quod à Christo Domino in cœlis existente nō ordinetur, disponatur, præcipiatur, expediatur; per ipsum enim fiunt omnia. Sed in Psalmo. 109. in primis eleganter Christi regnum post ascensionem describitur, cuius Psalmi duos aut tres versus breuiter elucidabo, sequarque in huius rei expositione Vatablum, cuius elucidatio mihi in hac parte maximè probatur. Sic habet Psalmus. Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, id est, dicet Dominus Christo suo in ascensione. Nam est Prophetia de futuro per præteritum more Prophetarum, Sede à dextris meis, id est, do tibi potestatem super omnem principatum, & potestatem uel super omnes subditos. Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum, id est, donec coniiciantur reprobi in tenebras exteriores, per te dicentem, ite maledicti Psal. 109.

maledicti in ignem æternum. Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion, id est, efficiet Dominus, vt Euangelium, quod est robur Christi prædicetur vndique ducto initio à Hierosolymis, vt dicitur Lucæ 24. In hoc versu Euangelium dicitur virga. Nam est virtus & potentia Dei Romanorum primo. Dominare in medio inimicorum tuorum, id est, dominaberis, futurum pro imperatiuo, phrasis est Hebrææ linguæ. Habes promptissimum populum, cum educes tuas copias. Hic versus non habetur sic in editione vulgata. Dicunt tamen Hebræorum periti sic haberi in textu Hebræo. Et profectò hic versus optimè explicat progressum regni Christi post eius ascensionem. Vnde sensus est, ac si dicat, ò Christe Apostoli tui sponte sua non coacti volentes prædicabunt Euangeliū, & hoc eo tempore, quo quasi virtute bellica mundum, & Sathanā tibi subiugabis, & hoc in splendoribus sanctitatis, id est, in Hierusalem vrbe splendida, vbi primum illucescere cœpit Euangelii splendor. His omnibus insignē fore Christi victoriam, prædicat Propheta, propter quam victoriam multum attolletur, & euadet clarissimus Christus. (Luc. 24. Rom. 1.)

¶ Vltimum dubium est, quem sensum habeat illa sententia ex Psalmo 109. iam commemorata, quam etiam commemorat D. Paulus ad Hebræos ca. 1. Sede a dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos scabellū pedū tuorum. Nunquid postquam Dominus subiecerit sibi omnes inimicos suos, non amplius sedebit à dextris virtutis Dei? Certè illud (quoadusque, vel donec,) & si termi num quendam statuere videatur, non tamen eam habet vim, vt excludat id, quod postea sequitur, non ob eam duntaxat causam ponitur, vt illud tutū reddatur, de quo suspicari quis posset, nam post subactos hostes non metuit quis, ne de sede eijciatur, sed si timendum est, id ante quā subacti sint, est faciendum. Securus ergo iubetur esse, qua parte vereri quis posset, post periculum vero, nihil est necesse ista commemorare Sic dictum est, non cognouit eam, donec peperit, vt quo tempore suspicari quis posset illud omne quauis suspicione liberaretur, nam post editum filium, non fuerat hac de re cogitandum, cum iā ex Virgine natus esset. (Psal. 109. Hebr. 1.)

QVAESTIO LIX.

De iudiciaria potestate Christi, in sex articulos diuisa.

Deinde considerandum est de iudiciaria potestate Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm iudiciaria potestas sit attribuenda Christo.

¶ Secundò, utrùm conueniat sibi, secundum quod est homo.

¶ Tertiò, vtrùm eam fuerit ex meritis adeptus.

¶ Quartò, vtrum eius potestas iudiciaria, sit vniuersalis respectu omnium hominum.

¶ Quintò, vtrùm præter iudicium, quod agit in hoc tempore, sit expectandum aliud vniuersale iudicium futurum per ipsum.

¶ Sextò, utrùm eius iudiciaria potestas etiam ad Angelos se extendat.

Nō cōpleuit morte præuētus. ¶ De executione autem finalis iudicii * conuenientius agetur, cùm considerabimus de his quæ pertinent ad finem mundi: nunc autem sufficiat ea sola tangere, quæ pertinent ad Christi dignitatem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm iudiciaria potestas sit specialiter Christo attribuenda.

Ad primum sic proceditur. Videtur, quòd iudiciaria potestas non sit specialiter attribuēda Christo. Iudicium enim aliquorum videtur pertinere ad Dominum, vnde dicitur. Romanorum. 14. Tu quis es, qui iudicias alienum seruum? Sed esse Dominum creaturarum, est commune toti Trinitati. Non ergo specialiter debet attribui Christo iudiciaria potestas.

¶ 2. Præterea, Daniel. 7. dicitur, Antiquus dierum sedit, & postea subditur, Iudicium sedit, & libri aperti sunt. Sed antiquus dierum intelligitur Pater: quia vt Hilarius * dicit in Patre est æternitas. Ergo iudiciaria potestas magis est attribuenda Patri, quàm Christo. (l. 2. de Tri. paulò a prin. & lib. de synodis, paulo post princip.)

¶ 3. Præterea, Eiusdem uidetur iudicare, cuius est arguere. Sed arguere, pertinet ad Spiritum sanctum. dicit enim Dominus Ioan. 16. Cùm autem venerit ille (scilicet Spiritus sanctus) arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. Ergo iudiciaria potestas magis debet attribui Spiritui sancto, quam Christo.

¶ Sed contra est, quod dicitur Actuum 10. de Christo, Hic est, qui constitutus est à Deo, iudex viuorum & mortuorum.

Respondeo dicendum, quòd ad iudicium faciendum tria requiruntur. Primò quidem potestas subditos coercendi. vnde dicitur Eccles. 7. Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates. Secundò requiritur rectitudinis zelus: vt scilicet aliquis non ex odio vel liuore, sed ex amore iustitiæ iudicium proferat: secundum illud Prouer. 3. Quem enim diligit Dominus, corripit. & quasi pater in filio complacet sibi. Tertiò requiritur sapientia, secundum quam formatur iudicium. vnde dicitur Ecclesiast. 10. Iudex sapiens iudicabit populum suum.

¶ Prima autem duo præexiguntur ad iudicium sed propriè tertium est, secundum quod accipitur forma iudicii: quia ipsa ratio iudicii, est lex sapientiæ vel veritatis, secundum quam iudicatur. Et quia Filius est sapientia genita, & ueritas à Patre procedens, & ipsum perfectè repræsentans, ideo propriè iudiciaria potestas attribuitur filio Dei. Vnde Augustin. * dicit in libro de Vera religione. Hæc est incommutabilis illa uéritas, quæ lex omnium artiū rectè dr, & ars omnipotentis artificis. Vt autem nos, & omnes animæ rationales, secundum ueritatem de inferioribus rectè iudicamus, sic de nobis quando eidem cohæremus, sola ipsa veritas iudicat. De ipsa uero, nec Pater: non enim minor est, quā ipse. Et ideo quæ pater iudicat, per ipsam iudicat. Et postea concludit, Pater ergo non iudicat quemquā: sed omne iudicium dedit Filio. (cap. 31. in prin. to. 1.)

Ad primum ergo dicendum, quòd ex illa ratione probatur quòd iudiciaria potestas sit communis toti Trinitati: quod verum est. Sed tamen per quandam appropriationem, iudiciaria potestas attribuitur Filio, vt dictum est. *

In corp.ar.

Ad secundum dicendum, ꝙ sicut Aug. * dicit in sexto de Trini. Patri attribuitur æternitas propter commendationem principij: quod importatur in ratione æternitatis. Ibidem etiam August. * dicit, ꝙ Filius est ars Patris. Sic igitur autoritas iudicandi attribuitur Patri, in quantum est principium Filij. Sed ipsa ratio iudicij attribuitur Filio, qui est ars & sapientia Patris: vt scilicet, sicut Pater facit omnia per Filium, inquãtum est ars eius, ita etiam iudicet omnia per Filium, in quantum est sapientia & veritas eius. Et hoc significatur in Daniele 1 vbi primò dicitur, quòd Antiquus dierum sedit: & postea subditur, quòd Filius hominis peruenit vsque ad Antiquum dierum, & dedit ei potestatem & honorem & regnum. Per quod datur intelligi, quòd autoritas iudicandi est apud Patrem, a quo Filius accepit potestatem iudicandi.

lib.6 c.10. circa prin. to.3. Eodẽ nunc dicto c.10. to.3.

Ad tertium dicendum, quòd (sicut August. * dicit super Ioan.) ita dixit Christus, quòd Spiritus sanctus arguet mundum de peccato: tanquam diceret, ille diffundet in cordibus vestris charitatem, sic enim timore depulso, arguendi habebitis libertatem. Sic ergo Spiritui sancto attribuitur iudicium, non quantum ad iudicij rationem, sed quantum ad effectum iudicandi quem homines habent.

Tract. 95. in Io. inter prin. & me. to.9.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio

Conclusio est affirmatiua Tria enim ad iudicium requiruntur. Primò quidem, Potestas coercendi subditos ad irrumpendas iniquitates. Secundò, rectitudinis zelus, vt scilicet non ex odio, sed ex amore iustitiæ iudiciũ proferat. Tertiò, requiritur sapientia secundum quam formatur iudicium, & quia filius est sapientia genita, & veritas a patre procedens, & ipsum perfectè repræsentãs, ideo propriè iudiciaria potestas attribuitur filio, vt dicit Aug. lib. de vera religione cap. 31.

D. August.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo illud habet dubitationem. Vtrum conclusio arti. intelligatur de Christo secundum diuinitatem, nam videtur, quòd non. Etenim quis nesciat scripturam dicentem, omnium iudicem esse Deum, quia Deus est Dominus omnium? & vera est illa scriptura, eos qui foris sunt Deus iudicabit, & exploratum est in diuina Theologia, omnia opera ad extra esse communia toti Trinitati Pater ergo iudicat, Filius iudicat, Spiritus sanctus iudicat. Contrarium esse verum probat illud Ioan. 5. Pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio, quod certè de diuinitate intelligẽdum est. Nam hæc dixit Christus vt intelligerent nihil ad æqualitatem cum patre illi deesse.

Ioan. 5.

¶Pro explicatione veritatis sciendum est, ex scripturis diuinis liquidò constare, quod Christus Dominus iudicabit tanquam iudex legitime constitutus potestatem habens & iurisdictionem, non ab homine, aut per hominẽ, sed à Deo patre, & iudicabit non ciuitatem vnam, aut alteram, sed orbem terrarum, non populum Christianum tantum, sed omnes populos, vnde est illud Psal. 97. Iudicabit orbem terrarum in iustitia & populos in æquitate. Et Psalmus 95. Iudicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua. Hanc etiam potestatem iudicãdi explicat Dauid Psal. 2. Postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam, terminos terræ. Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos, &c Et Io. 5. c. Pater non iudicat quẽquam, sed omne iudicium dedit filio. Et Act. 10. Hic est qui constitutus est à Deo, iudex viuorum & mortuorum. Iudicabit ergo Christus filius Dei non semel atque iterum, sed semper & in æternum, & tandem in nouissimo die semel vniuersa iudicabit per semetipsum, etiam eos per quos nunc iudicat alios, quoniam ipse iudicabit iudices terræ, & euacuabit tandem omnem principatum, & potestatem, & virtutem.

Chr̃s vniuersorum iudex.

Psal. 97.

Psal. 95.

Psal. 2.

Ioan. 5.

Act. 10.

¶Sed videamus quis propriè dicatur iudex, quid sit iudicare, quid vero iudicium Iudex est qui ius dicit, si iuris dicendi potestatem habet, vel ex se, quia Dominus aut superior, vel ab alio, quia in hoc constitutus est legatus, aut a superiore delegatus. Iudicare autem est ius dicere super controuersiis, iudicium uero est iuris iustique definitio. His constitutis, quæ facillima sunt, dicendum est ad propositam dubitationem, quòd D. Tho. in hoc art. loquitur de Christo secundum diuinitatem, cui asserit specialiter inter diuinas personas attribui iudicandi potestatẽ. Qua in re apertè sequitur D. Aug. in loco citato Vnde in solutione primi, sic inquit, iudiciaria potestas communis est toti Trinitati, sed tamen per quandam appropriationem iudiciaria potestas attribuitur filio. In cuius rei confirmationem adducit D. Augu. illud Ioan. 5. Pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio, quod indubie de filio secundum diuinitatem intelligendum est Reseruabitque D. Thom. illam quæstionem difficilem; Verùm iudiciaria potestas conueniat Christo, secundum quod est homo ad sequentem articulum, vnde euidens est, ꝙ conclusio præsentis articuli de Christo secundum diuinitatem est intelligenda. Argumenta vero in contrarium posita facillima sunt, namque concedendum est, quod pater iudicat, & filius iudicat, & Spiritus sanctus similiter iudicat. Sed potestas iudicandi specialiter attribuitur filio, quia est sapientia genita, & veritas a patre procedens.

Quid sit iudex, qd iudicare, quid iudicium.

Chr̃o s̃m diuinitatẽ specialiter tribuit' iudiciaria potestas.

Ioan. 5.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm iudiciaria potestas conueniat Christo secundum quod est homo.

AD secundum sic proceditur. Videtur, ꝙ iudiciaria potestas non conueniat Christo, secundum quod est homo. Dicit enim Aug. * in li. de Vera religione: ꝙ iudicium attribuitur filio: in quantum est ipsa lex primæ veritatis. Sed hoc pertinet ad Christum, secundum quod est Deus. Ergo iudiciaria potestas non conuenit Christo, secundum quod est homo, sed secundum quod est Deus.

c.31. circa princ. to.1.

¶2. Præterea, Ad iudiciariam potestatem pertinet præmiare bene agentes, sicut & punire malos. Sed præmium bonorum operum est beatitudo æterna, quæ non datur nisi a Deo: dicit enim Aug. * super Ioan. ꝙ participatione Dei fit anima beata, non autem participatione animæ sanctæ. Ergo videtur, ꝙ iudiciaria potestas non conueniat Christo, secũdum quòd est homo, sed secundum quod est Deus.

Tract. 23. in Io. inter princip. & med. to.9.

¶3. Præterea, Ad iudiciariã Chr̃i ptãtem pertinet

tinet iudicare occulta cordium: secundum illud primæ ad Corinth. quarto. Nolite ante tempus iudicare, quo ad vsque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Sed hoc pertinet ad solam virtutem diuinam: secundum illud Hieremiæ decimoseptimo. Prauum est cor hominis, & inscrutabile, quis cognoscet illud? ego Dominus scrutans corda, & probans renes: qui do vnicuique iuxta viam suam. Ergo iudiciaria potestas non conuenit Christo, secundum quod est homo, sed secundum quod est Deus.

Sed contra est, quod dicitur Ioan. quinto. Potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est.

Ho. 38. in Ioan parũ ante med. to. 3. Respondeo dicendum, quòd Chrysostomus * super Ioan. sentire videtur, quòd iudiciaria potestas non conueniat Christo, secundum quod est homo, sed solùm secundum quod est Deus. Vnde autoritatem Ioan. inductam, sic exponit. * Potestatem dedit ei iudicium facere, (& postea subditur) quia filius hominis est; nolite mirari hoc, non enim propterea suscepit iudicium, quoniam homo est: sed quia ineffabilis Dei filius est, propterea iudex est: quia verò ea quæ dicebantur, erant maiora, quàm secũdum hominem, ideo hãc opinionem soluens dixit. Ne miremini, quia filius hominis est: etenim ipse est etiam filius Dei. Quod quidem probat per resurrectionis effectum. Vnde subdit. Quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem filij Dei. Sciendum tamen, quòd quamuis apud Deum remaneat primæua autoritas iudicandi, hominibus tamen committitur à Deo iudiciaria potestas respectu eorum, qui eorum iurisdictioni subijciuntur. Vnde dicitur Deuterono. 1. Quod iustum est iudicate, & postea subditur. Quia Dei est iudicium, cuius scilicet autoritate vos iudicatis. Dictum est autem suprà * quòd Christus etiam in natura humana est caput totius Ecclesiæ, & quòd sub pedibus eius Deus omnia subiecit. Vnde ad eum pertinet, etiam secũdum naturam humanam, habere iudiciariam potestatem. Propter quod August. * autoritatem prædictam Euangelii sic dicit esse intelligendam. Potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est, non quidem propter conditionem naturæ: quia omnes homines huiusmodi potestatem haberent (vt Chryso. * obiicit) sed hoc pertinet ad gratiam capitis, quam Christus in humana natura accepit. Competit autem Christo hoc modo secundum humanam naturam iudiciaria potestas, propter tria. Primò quidem propter conuenientiã & affinitatem ipsius ad homines: sicut enim Deus per causas medias, tãquam propinquiores effectibus operatur, ita iudicat per hominem Christum homines, vt sit suauius iudicium hominibus. Vnde Apostolus dicit Heb. 4. Non habemus pontificẽ qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum per oĩa pro similitudine absque peccato adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ eius,

(Marginalia, left column: loco iam citato. — Quæst. 8. — Trac 19. I Io. post med. to. 9. — Ho. 38. in Io. parum ante medium to. 3.)

Secundò, quia in finali iudicio (vt Aug. * dicit super Ioan.) erit resurrectio corporum mortuorũ; quæ suscitat Deus per Filium hominis, sicut per eundem Christum suscitat animas, in quantum est filius Dei. Tertiò, quia vt August. * dicit in lib. de verbis Domini, rectum erat vt iudicandi viderent iudicem, iudicandi autem erant boni & mali: restabat vt in iudicio, forma serui & bonis & malis ostenderetur: forma Dei solis bonis seruaretur.

Ad primum ergo dicendum, quòd iudiciũ pertinet ad veritatem, sicut ad regulam iudicii: sed ad hominem, qui est veritate imbutus pertinet secundum quod est vnum quodammodo cum ipsa veritate, quam si quædam lex & quædam iustitia animata. Vnde & ibidem Aug. † introducit quod dicitur 1. Cor. 2. Spiritualis iudicat omnia. Anima autem Christi præ cæteris creaturis magis fuit vnita veritati, & magis ea repleta: secundum illud Ioã. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis. Et secundum hoc ad animam Christi maximè pertinet omnia iudicare.

Ad secundum dicendum, quòd solus Dei est, sui participatione animas beatas facere. Sed adducere homines ad beatitudinem, conuenit Christo, in quantum est caput & autor salutis eorum: secundum illud Heb. 2. Qui multos filios in gloriam adduxerat, autorem salutis eorum per passionem cõsummari.

Ad tertium dicendumquòd cognoscere occulta cordium, & diiudicare, per se quidem pertinet ad solum Deum. Sed ex refluentia diuinitatis ad animam Christi, conuenit etiam ei cognoscere & iudicare occulta cordium. vt suprà † dictum est cùm de scientia Christi ageretur. Et ideo dicitur Rom. 2. In die cùm iudicabit Deus occulta hominum per Iesum Christum.

(Marginalia, right column: Trac. 19. I Ioan. ante med. to. 9. — In ser. 64. & est ultim° a medio illius, t. 10 — I. de ver. relig. c. 31. a med. to. 4. — q. 10. art. 2.)

SVMMA TEXTVS.

Conclusio. Conclusio est. Ad Christum etiam secundum humanam naturã pertinet habere iudiciariam potestatẽ. Quod patet ex hac demonstratione, quia ista potestas committitur hominibus à Deo respectu eorum qui illorum iurisdictioni subduntur remanente primaria potestate iudicandi apud ipsum Deum, Christus autem etiã in natura humana, est caput totius Ecclesiæ, & sub pedibus suis Deus omnia subiecit, vnde ad ipsum pertinet, etiam secundum humanam naturam iudiciariam potestatem habere. Primo, propter conuenientiam & affinitatem ipsius ad hominem. Sicut enim Deus per causas medias tanquam propinquiores effectibus cooperatur, ita iudicat homines per Christum hominem, vt sit suauius iudicium hominibus, vt dicit Paulus ad Hebræos. 4. Non habemus Pontificem, qui non possit compati in firmitatibus nostris. (Heb. 4.) Secundò, quia in finali iudicio (vt Augustinus dicit super Ioannem tractat. 19. erit resurrectio corporum mortuorum quæ suscitat Deus per filium hominis, sicut per eundem Christum suscitat animas, inquantum est filius Dei. Tertiò, quia, vt dicit Augustin. in lib. de verbis Domini, rectum erat vt iudicandi viderent iudicem. Iudicandi erant enim boni & mali. quare restabat, vt in iudicio forma serui, & bonis, & malis ostenderetur, forma autem Dei solis bonis reseruaretur. (D. August.) Probat etiam eandem conclusionem D. Thom. ex illo Ioann. 5. Potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est, quem locum explicans D. Chry. ho. 38. arbitrat° est Christo hãc iudicis facultatẽ (Ioan. 5. Chrysost.)

non quatenus homini, sed quatenus Deo, per generationem æternam esse communicatam, & ideo autoritatem inductam Ioannis sic legit. Potestatem dedit ei iudicium facere, & postea subditur, quia filius hominis est, nolite mirari hoc. At verò profectò lectio hæc, non tam textui quadrat quam alia D. August. quę communis est, vnde D. Aug. tract. 19. in Io. autoritatem prædictam sic dicit esse intelligendam. Potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est, non quidem propter conditionem naturæ, quia omnes homines huiusmodi potestatem haberent (vt Chryso. obiicis) sed hoc pertinet ad gratiam capitis, quam Christus in humana natura accepit. August.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Scotus. Argumēta cōtra cōcl. SCotus in 4. d. 48. q. 1. impugnat conclusionem huius articuli. Nam inquit, si hæc dictio, inquātum homo, dicat concomitantiam, tunc nihil aliud est dicere, nisi ꝙ tunc Christus erit homo. Si vero dicat causalitatem, conclusio in hoc sensu asserta falsum dicit, nam causa illius autoritatis est diuinitas, & certè illud iudicium non potest conuenire humanitati, quia ad iudicium requiritur primo determinatio, & dictamen secundum intellectū, quid cuique est reddendum, secundo, velle efficax ad redditionem premiū et secundum humanitatem, hoc posterius non conuenit Christo, ergo nec iudicium. Verū istæ obiectiones Scoti (vt bona venia dicam) friuolæ sunt & inanes, & veritas conclusionis D. Tho. est constitutissima. Christus siquidem ea ratione qua filius Dei est, habuit indubie per essentiam ac per æternam generationem iudicii potestatem, cæterum vt homo, & secundum humanam naturam, non habet eam nisi donatione, siue constitutione Dei patris. Hinc Petrus Act. 10. sic loquitur. Qui constitutus est à Deo, iudex viuorum, & mortuorum: si constitutus, ergo nō ex naturę qualitate, sed a constituente habet iudicii potestatem, & sic ratione diuinitatis ista hæc autoritas ei non competit. Habet igitur per constitutionem ratione naturæ humanæ assumptæ. Hæc eadem veritas patet ex illo Psal. 2. Postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam, terminos terræ, reges eos in virga ferrea, &c. quibus verbis duo ad nostrum propositum spectantia, insinuantur. Alterū est, Christum iudicem esse constitutum à Deo patre, alterum est, hanc iudicandi potestatem Christo competere secūdum humanitatem, quod significatur in illo uerbo, Postula a me. Per istam postulationem, intellige orationem & meritum Christi, quibus à Deo patre, hanc autoritatē obtinuit. Dicat ergo Theologus & pro indubitato habeat, quòd Christo homini qui natus est de Virgine Maria, Pater omne iudicium dedit, & cuncta posuerit in manu eius, omneque iudicium, particulare, vniuersale, interlocutorium, definitum, discussionis, damnationis, ante mortem, post mortem positum est in eius potestate, vt ipse exerceat illud circa hominem tanquam homo, hominumque frater, & Dominus. Siquidem diuina prouidentia, ne exercēdum iudicium videri posset durum (durum enim est iudicari ab extero, qui qualitatem populi, ac regionis ignorat) ideo voluit illud fieri per eum qui habitauit in nobis, & in medio nostri, ī hac regione vmbiæ mortis. Ne etiam ipse iudex videri posset implacabilis, ideo per eum fieri voluit, qui nouit compati infirmitatibus nostris, per omnia tentatus & passus vt nos, imo magis quam nos, aut suspectus, ideo per eum, qui proprius pastor est animarum nostrarum, insuper redemptor & saluator, qui propter nos, nostramque salutem, semetipsum dedit, ne dum sua. Ne denique suspicari queas iudicium illud fuisse superficiale, minusque exactum ideo fieri voluit per eum qui vt homo, ita esset & Deus, scrutans corda & renes Quem nullum latet secretum, eo quod omnia nuda sunt, & aperta in conspectu eius.

Demōstratur, quod Christo secundū qđ homo est iudiciaria potestas cōueniat. Act. 10. Psal. 2.

Ad argu. Ad primū. ¶ Ad argumenta Scoti, ad primum dico, quod illa dictio, inquantum, non dicit concommitantiam, sed causalitatem, non primariam, sed secundariam. Apud Deum itaque manet primæua autoritas iudicandi, apud Christū verò manet potestas iudicandi ex cōmissione diuinitatis.

Ad scdm. ¶ Ad secundum argumentum dicēdum est, quod anima Christi ex coniunctione ad diuinitatem cognoscit & iudicat occulta cordium, vt supra dictum est, cum de scientia Christi ageretur, & ideo dicitur Rom. 2. in die cum iudicabit Deus occulta hominum per Iesum Christum. Illud etiam addendum est quod licet solius Dei sit sui participatione animas beatas efficere, sed addúcere homines ad beatitudinem conuenit Christo inquantū est caput & autor salutis eorum. Secūdum illud ad Heb. 2. Qui multos filios in gloriam adduxerat autorem salutis eorum per passionem consummari. Rom. 2. Heb. 2.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrùm Christus ex meritis adeptus fuerit iudiciariam potestatem.

AD tertium sic proceditur. Videtur, ꝙ Christus non ex meritis fuerit adeptus iudiciariam potestatem. Iudiciaria.n. potestas assequitur regiam dignitatē, secundum illud Prou. 20. Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malum intuitu suo. Sed regiā dignitatem Christus obtinuit absq; meritis: competit enim ei ex hoc ipso, quòd est vnigenitus Dei, dicitur enim Luc. 1. Dabit ei Dominus Deus sedē Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum. Ergo Christus iudiciariam potestatem non obtinuit ex meritis. 322 4.di.48.q. 1.arti.1.Et 4.contra c. 95. princi. Et op. 3.c. 249.

¶ 2. Præterea, Sicut dictum est, * iudiciaria potestas competit Christo, in quantum est caput nostrum. Sed gratia capitis non competit Christo ex meritis, sed consequitur personalem vnionem diuinæ & humanæ naturæ: secundum illud. Vidimus gloriam eius quasi Vnigeniti a Patre, plenum gratiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus: quod pertinet ad rationem capitis. Ergo videtur ꝙ Christus non habuerit ex meritis iudiciariam potestatem. ar. præced.

¶ 3. Præterea, Apostolus dicit 1. ad Cor. 2. Spiritualis iudicat omnia. Sed homo efficitur spiritualis per gratiam, quæ non est ex meritis: alioquin iā non esset gratia, vt dicitur Ro. 11. Ergo videtur, ꝙ iudiciaria potestas non cōueniat, nec Christo, nec aliis ex meritis, sed ex sola gratia.

Sed cōtra est, ꝙ dicitur Iob 36. Causa tua quasi impij iudicata est, causam iudiciumq; recipies, & Aug. * dicit in lib. de verbis Domini. Sedebit iudex, qui stetit sub iudice, damnabit uerò reos, qui falsò factus est reus. In ser. vlt. aliquantulum a me to. 10.

Respondeo dicendum, ꝙ nihil prohibet vnum & idem deberi alicui ex causis diuersis, sicut gloria corporis resurgētis debita fuit Christo, nō solū propter congruentiā diuinitatis, & propter gloriā animæ, sed et ex merito humilitatis & passionis. Et similiter dicendū est, quòd iudiciaria potestas homini Christo cōpetit, & propter diuinam personam, & propter capitis dignitatem, & propter pleni-

plenitudinem gratiæ habitualis: & tamen etiam ex merito eam obtinuit, vt scilicet secundum Dei iustitiam iudex esset, qui pro Dei iustitia pugnauit & vicit, & iniustè iudicatus est. Vnde ipse dicit Apoc. 3. Ego vici, & sedi in throno Patris mei. In throno autem intelligitur iudiciaria potestas, ✱ secundum illud Psalm. 9. Sedisti super thronum, qui iudicas iustitiam.

Gloss ord. ibi ex Cass. exponit.

Ad primum ergo dicẽdum, quòd ratio illa procedit de iudiciaria potestate secundum quod debetur, Christo ex ipsa vnione ad verbum Dei.

Ad secundum dicendnm, quòd ratio illa procedit ex parte gratiæ capitis.

Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte gratiæ habitualis, quæ est perfectiua animæ Christi. Per hoc tamen quòd his modis debetur Christo iudiciaria potestas, nõ excluditur quin debeatur ei ex merito.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio.

Conclusio est affirmatiua. Christo namque homini competit iudiciaria potestas, & propter diuinam personam, & propter capitis dignitatem, & propter plenitudinem gratiæ habitualis. Et vltra hæc ex merito eam obtinuit, vt secundum Dei iustitiam iudex esset qui pro Dei iustitia pugnauit & vicit atque iniuste iudicatus est, vnde dicitur Apo. 3. Ego vici & consedi in throno, nihil enim prohibet vnum & idem alicui deberi ex pluribus causis, vt dictum est de gloria corporis resurgentis.

Apoc. 3.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Explicantur causæ ob quas Christo homini conueniat iudiciaria potestas.

In hoc articulo D. Tho. explicat causas vniuersas, propter quas Christo homini competit iudiciaria potestas. Prima est ex ipsa vnione ad verbum Dei, iudiciaria enim potestas consequitur regiam dignitatem. Secundũ illud Pro. 20. Rex qui sedet in solio iudicii dissipat omne malum intuitu suo, sed regiam dignitatem Christus habet, ex hoc ipso quod est vnigenitus Dei. Dicitur enim Luc. 1. Dabit ei Dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, hęc causa magnã de se mouebat quæstionẽ. Num Christus Dominus secundum quod homo habuerit regiam potestatẽ. Sed de hac quæstione commodius disseretur in articulo sequenti. Secunda causa est ex eo, quod Christus est caput nostrum, vnde etiam iudiciaria potestas conuenit Christo, propter quod dicitur Ioan. 1. Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre plenum gratiæ & veritatis, & de plenitudine eius omnes accepimus, quod pertinet ad rationẽ capitis. Tertia causa est, ex gratia habituali, dicitur enim ad Corint. 1. capit. 2. spiritualis iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur, Christus autem habuit gratiæ plenitudinem. Quarta causa est ex meritis, & colligitur ex illo Iob. 36. Causa tua quasi impii iudicata est, iudicium causamq; recipies. Vnde Augu. dicit in sermone vltimo de Verbis Domini, sedebit iudex qui stetit sub iudice, damnabit vero reos, qui falso factus est reus. Hæc eadem veritas, quòd Christus ex meritis obtinuerit iudiciariam potestatem, demonstratur apertè ex duobus testimoniis sanctæ scripturæ. Primum est illud ex Psalmo. 2. Postula me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam & possessionem tuam terminos terrę. Reges eos ĩ virga ferrea, &c. Ecce in eo, quod dicit, postula, significat, quòd meritis & orationibus eam potestatem obtinuit. Secũdum testimonium est ad Rom. 14. In hoc Christus mortuus est & resurrexit, vt & viuorum & mortuorum dominetur, siquidem filius Dei quoniam exinaniuit se formam serui accipiens, propter seruos qui perierant factus obediẽs patri pro homine vsque ad mortem, mortem autem crucis, reuiuiscensque ex mortuis idque omnibus hominibus in spem viuam futuræ resurrectionis, ideo sanè donatum est illi à Deo, vt sit Dominus & iudex viuorum & mortuorum hoc est omnium hominum.

Pron. 20. Luc. 1. Ioan. 1. 1. Corin. 2. Iob. 36. August. Psal. 2. Roma. 14.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm Christo conueniat iudiciaria potestas quantum ad omnes res humanas.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quòd ad Christum non pertineat iudiciaria potestas quantum ad omnes res humanas. Vt enim legitur Luc. 12: Cùm quidam de turba Christo diceret, Dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem: ille respondit, Homo, quis me constituit iudicem aut diuisorem super vos? Non ergo habuit iudicium super omnes res humanas.

313 Quoli. 10. artic. 2. cor.

¶ 2. Præterea, Nullus habet iudicium, nisi super ea quæ sunt sibi subiecta. Sed Christo nondũ videmus omnia esse subiecta: vt dicitur Hebr. 2. Ergo videtur, quòd Christus non habeat super omnes res humanas iudicium.

¶ 3. Prǽterea, August. dicit 20. de Ciuit. Dei, quòd ad iudicium diuinum pertinet hoc, quòd interdum boni affliguntur in hoc mundo, & interdum prosperantur, & similiter mali. Sed hoc fuit etiam ante Christi incarnationem. Ergo non omnia iudicia Dei circa res humanas pertinent ad iudiciariam potestatem Christi.

li. 20. ca. 2. to. 5.

Sed contra est quod dicitur. Ioan. 5. Pater omne iudicium dedit filio.

Respondeo dicendum, quòd si de Christo loquamur secundum diuinam naturam, manifestũ est, quod omne iudicium Patris pertinet ad Filiũ: sicut enim Pater facit omnia verbo suo, ita & omnia iudicat verbo suo. Si vero loquamur de Christo secundum naturam humanam, sic etiam manifestum est, quòd omnes res humanæ subduntur eius iudicio. Et hoc manifestum est primò quidẽ si consideremus habitudinem animæ Christi ad verbum Dei. Si enim spiritualis iudicat omnia (vt dicitur primæ ad Corinth. 2.) inquantum mẽs eius verbo Dei inhæret, multò magis anima Christi, quæ est plena veritate Verbi Dei, super omnia iudicium habet.

¶ Secundò apparet idem ex merito mortis eius: quia vt dicitur Ro. 14. in hoc Christus mortuus est & resurrexit, vt viuorum & mortuorum dominetur. Et ideo super omnes habet iudicium propter quod & Apostolus ibi subdit, quòd omnes stabimus ante tribunal Christi. Et Dani. 7. dicitur, quòd dedit ei potestatẽ & honorem & regnũ, & omnes populi, tribus & linguæ seruient ei.

Tertiò

¶ Tertiò apparet idem ex comparatione rerū humanarum ad finem humanæ salutis. Cuicúque enim committitur principale, committitur & accessorium. Omnes autem res humanæ, ordinantur in finem beatitudinis, quæ est salus æterna, ad quam homines admittuntur, vel etiam repelluntur iudicio Christi: vt patet Matth. 25. Et ideo manifestum est, quòd ad iudiciariam potestatem Christi pertinent omnes res humanæ.

Art præce. in argu.

Ad primum ergò dicendum, quòd sicut dictū est, * iudiciaria potestas consequitur regiam dignitatem. Christus autem quamuis esset rex constitutus à Deo: non tamen in terris viuens terrenum regnum temporaliter administrare voluit: vnde ipse dicit Ioan. 18. Regnum meum non est de hoc mundo. Similiter etiam iudiciariam potestatem exercere noluit super res temporales, qui venerat homines ad diuina transferre: unde Ambr. ibidem dicit, * Bene terrena declinat qui propter diuina descenderat: nec iudex dignatur esse litium, & arbiter facultatum, viuorum habens mortuorumq; iudicium, arbitriumque meritorum.

l. 7. in Lu. super illud: Quis me cōstituit iudicē inter vos tom. 5.

Ad secundum dicendum, quòd Christo sunt omnia subiecta quantum ad potestatem, quam à Patre super omnia accepit: secundum illud Matt. vlt. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Nondum tamen sunt omnia ei subiecta quantum ad executionem suæ potestatis, quod quidem erit in futuro: quando de omnibus voluntatem suā adimplebit, quosdam quidem saluando, quosdam autem puniendo.

Ad tertium dicendum, quòd ante Incarnationem huiusmodi iudicia exercebantur per Christū in quantum Dei uerbum est, cuius potestatis facta est particeps per Incarnationem anima, ei persona liter vnita.

SVMMA TEXTVS.

Prima cōclusio. Ioan. 5.

PRima conclusio, secundum diuinam naturam omnium iudicium conuenit Christo. Quia Pater omnia facit per verbum, vnde Ioan. 5. dicitur, Pater omne iudicium dedit filio.

2. Conclu.

¶ Secunda conclusio. Secundum humanam naturam etiam subduntur Christo omnes res humanæ. Primo propter habitudinem animæ Christi ad verbum, nam si spiritualis omnia iudicat propter mentem eius verbo Dei inhærentem, multo magis anima Christi plena veritate omnia iudicat. Secundò, apparet idem ex meritis mortis eius, quia in hoc Christus mortuus est & resurrexit, vt viuorum & mortuorum dominetur, vnde Dan. 7. dicitur,

Dan. 7.

Dedit ei potestatem honorem & regnum, &c. Tertiò, patet ex comparatione rerum humanarum ad finem humanæ salutis, quia cui eum committitur principale, committitur & accessorium, sed omnes res humanæ ordinantur ad beatitudinem ad quam homines admittūtur vel repelluntur iudicio Christi.

EXPOSITIO ARTICVLI.

IN hoc articulo D. Tho. in solutione primi vltra conclusiones positas ponit vnam, quæ de se magnam monet quæstionem. Conclusio sic habet, Christus quamuis esset rex constitutus à Deo, non tamen in terris viuens terrenum regnum administrare voluit. Prima pars huius conclusionis probatur à D. Tho. quia iudiciaria potestas consequitur regiam dignitatem, sed Christus habuit iudiciariam potestatem super omnes homines, vt iam dictum est, ergo etiam habuit regiam dignitatem. Secunda pars assertionis, patet ex illo Ioan. 18 Regnum meum nō est de hoc mundo, vnde etiam iudiciariam potestatem exercere noluit super res temporales, qui venerat homines ad diuina transferre.

Ioan. 18.

Quæstio grauis. Vtrū Christus fuerit rex temporalis. D. Thom.

¶ Hæc sententia D. Tho. magnam de se monet quæstionem, Verùm Christus Dominus fuerit rex temporalis habueritq; regiam dignitatem? A parte affirmante hæc sunt argumenta. In primis D. Tho. in opusculo 2. de regimine principum lib 3. c. 12. & deinceps vsque ad 15. hāc sententiam expresse docere videtur. Idem docet hoc in loco, vt patet euidenter ex litera in solutione primi. Hoc ipsum confirmat in solutione secundi, si attente legatur. Hanc eandem sententiam tenent alii autores graues, nominatim Burgensis additione. 2. super ca 1. Matthęi & Ioannes Faber super lege, cunctos. Populos. C. de summa Trinitate. Atqui isti autores postremo citati non mouentur alia ratione, nisi quia erat Deus, alii vero qui modo profitentur doctrinam D. Tho. alia via incedunt, & probant Christo Domino regiam dignitatem ex vnione hypostatica verè competere, habereque regnum & dominiū temporale supra totum orbem.

Burgensis Ioannes Faber.

Prim. arg.

¶ Et ad confirmandam istam sententiam vtuntur istis rationibus, quarum prima est, quæ sanctis scripturis educitur, in quibus sæpè dicitur, quòd Christus Dominus, sit nasciturus de stirpe regia Dauid, & quod regnaturus est in populo Iudæorum: scriptum est enim in Psal. 131. Iurauit Dominus Dauid veritatem & non frustrabitur eū, de fructu ventris tui ponā super sedem tuam, & hoc promisit per Natham Prophetam. 2. Reg 7. vbi dicitur, Cūq; completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de vtero tuo, & firmabo regnum eius. Hoc tamen promissum primo fuit impletū in Salomone filio Dauid, qui in regno ei successit, & multo perfectius in Christo, descendente à Dauid secūdum carnem, cuius Salomon figura fuit & in quo Dauid regni accepit perpetuitatem, vt dicit Lyranus, exponens locum illius prophetiæ Angelus etiam dixit Virgini Mariæ, cum eam exoptatissima benedictione salutasset: Ne timeas Maria inuenisti enim gratiam apud Deum, Ecce concipies in vtero, & paries filium & vocabis nomen eius Iesum. Hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur. Et dabit illi Dominus sedem Dauid Patris eius & regni eius non erit finis.

Psal. 131.

2. Reg. 2.

Secūdum. August.

¶ Secunda probatio sumitur ex dictis D. Aug. nam D. August. in multis locis suæ doctrinæ videtur hoc significasse, signanter lib. 1. de consensu Euangelistarum c. 2. & ca. 3. & lib 83. quæstionum q. 61. & secunda parte quæstionum ex nouo Testamēto q. 49. & super Psal 63. exponēs illud, partes vulpium erunt. In his locis affirmat August. quod Christus Dominus fuit rex Iudæorum. Vnde arcano instinctu in titulo qui cruci superfixus erat, præcepit scribi, Rex Iudæorum.

Tertium.

¶ Tertia ratio sumitur ex doctrina D. Tho. 3. p. q. 13. art. 2. vbi concedit animæ Christi omnipotentiam, ad res naturales immutandas omni mutatione, præterquam creatione & annihilatione, sed potestas hæc gubernandi orbem dominio temporali potestas quædam est, & quidē eximia, ergo communicata est animæ Christi.

Quartum.

¶ Quarta ratio. Nulla perfectio deneganda est animæ Christi, ex his quæ communicari ei potuerunt, sed gubernare & regere orbem terrarum dominio temporali, perfectio quædam est, tum quoniam hæc potestas designat superioritatem & dignitatem in gubernante. Tum vero, nā actus huius potestatis, sunt maximè perfecti, videlicet editis legibus promouere subditos ad officia virtutum, auocare illos à vitiis, distribuere benemeritis præmia & punire reos. Tum vltimo, quoniam hæc potestas dominii tēporalis verè & formaliter competit Deo, ergo dicit perfectionem.

ctionem. Consequentia inde probatur, uam id quod nõ dicit perfectionem non prædicatur de Deo, vt docet D. Tho. 1. p. q. 4.

1. Conclu. ¶ In huius quæstionis explicatione est pima conclusio Christus inquantum Deus, Dominus est vniuersorũ, tam in spiritualibus, quam temporalibus, cuncta siquidẽ ex nihilo condidit & in nihilum redigere potest.

2. Conclu. Chrs vnic' Rex regni cœlorum, ¶ Secunda conclusio. Christus Dominus, quatenus homo, iure redemptionis vnicus est rex regni cœlorum, vnde ei ex officio incumbit, cuncta dispensare, & administrare, quę ad sempiternam hæreditatem expectant. Nimirum Ecclesiam fundare, sacramenta instituere, magistratus Ecclesiasticos creare, leges condere, ac demum omnes iudicare, & cuique promeritis præmia æterna, ac supplicia decernere, Regesque vniuersos, vt suis legibus apparerent cogere, eorumque leges qua parte suis aduersantur, abrogare, & vniuersa temporalia quoties ad vitæ spiritualis finem opus esset, in suum assumere. Hæc conclusio patet ex illo Psal. 2. Ego autem constitutus sum rex ab eo, super Sion montem sanctum eius, prædicans præceptum eius Dominus dixit ad me, filius meus es tu, Ego hodie genui te, postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam & possessionem tuam terminos terræ. Et Matth. 28. Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra, euntes ergo docete omnes gentes, &c quibus verbis planè indicat regnum eius spirituale esse, & in prædicatione & doctrina fidei consistere Vnde ad Pilatum respõdit Dominus; Regnum meum non est de hoc mundo, docens, vt Esai. c. 9. prædixerat, regnum suum in sempiternum duraturum, & vt est in Psalmo. Regnum tuum Regnum omnium sęculorum, & Ioan. dixit in Apocaly. Rea regum & Dominus dominantium, quia spirituale eius regnum omnibus regnis temporalibus lõgè præeminet. Vnde in sacris eloquiis cum fit mentio de regno Christi, nunquam commemoratur nisi regnum spirituale, vnde Esai. 33. sic habetur, Dominus iudex noster Dominus legifer noster Dominus rex noster, statim vero subditur, ipse saluabit nos. Et Esai. 44 hæc dicit Dominus rex Israel & redemptor eius Dominus exercituum. Et hac de causa Christus Dominus, simul fuit Rex & Sacerdos, vt dicit Paulus in Epist. ad Hebræ. Rex itaque est Christus, & pastor noster, qui regit nos & pascit in spiritualibus ad cœlestia tendentes, idemque fuit sacerdos, vt nos sanctifi caret, & interpellaret pro nobis Certè si in medium vellẽ afferre loca quibus asseritur regnum Christi futurum esse spirituale, & duraturum vsque ad sempiternum nunquã esset finis. Et ideo ne immoremur in re apertissima consti tuitur tertia conclusio.

Psal. 2.

Matth. 28.

Esai. 9.

Esa. 33.

Esa. 44.

3. Conclu. ¶ Christus Dominus non habuit regnũ hæreditariũ ex eo quod descendebat ex Dauidis Prosapia. Patet, tum quoniam illud regnum peculiare erat super tribus Israel tum verò, quoniam hoc regnum, iam cessauerat in Ioacbim filio Iechoniæ seu in eius patruo Sedechia, iuxta va ticinium Ierem. c. 22. hæc dicit Dominus; Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur. Neque enim erit de semine eius vir, qui sedeat super solium Dauid, & potestatem habeat vltra in Iuda Post ea principatum Babylonicam nemo fuit de semine Dauid, qui libere regnum administraret in Iuda, sed parebant exteris gentibus nunc Medis, nunc Græcis, donec Machabæi, qui erant de genere sacerdotali, excusserunt iugum Gręcorum, quibus domus Herodis subrepsit, nullus ergo fuit post Ioachin, qui regnum libere administrarent, & ob id vocat hic Propheta Ioachin orbatum. Nec his dictis aduersatur id quod habetur Genes. 49. non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est. Nam in libris Macbabæorum scriptũ est quod principes fuerunt de stirpe Iuda, qui censuram habebant in populum, præsertim senatus qui vocabatur Sauhedrin, sed nato Christo omnis potestas fuit illis adẽpta. Ex his concluditur argumentum, nam regnum Iudæorum hæreditarium iam cessauerat, & planè extinctũ fuerat, ergo iure hæreditario hoc titulo quia descendebat ex Dauidis prosapia Christus Dominus non habuit. Ad cuius rei confirmationem alterum argumentum adne-

Ierem. 22.

Gene. 49.

ctitur, nam quãuis regnum illud non cessasset, vnde colligitur legitima probatio, quòd beatissimæ virgini, & eius proli deberetur ista successio? Profectò hoc volunta rie asseritur & sine fundamento introducitur.

4. Conclu. Chrs Dñs ſm qđ homo nõ fuit rex tempo ralis. ¶ Quarta conclusio. Christus Dominus secundũ quod homo nõ habuit dominium temporale, supra totum orbem. Hæc conclusio sic demonstratur. Prima demonstratio, quotiescunque in diuinis eloquiis sit sermo, de regno Messiæ, & de eius principatu, commemoratio fit, vt de regno spirituali, vt patet in illo Psal. 2. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius prædicans præceptum eius. Et Ierem. 23. Ecce dies veniũt dicit Dominus, & suscitabo Dauid germen iustum, & regnabit rex & sapiens erit, & faciet iudicium & iustitiam in terra. In diebus illis saluabitur Iuda, & Israel habitabit confidenter, & hoc est nomen quod vocabunt eum, Dominus iustus noster. Et populus Iudæorum, vt honorificẽtius, & excellentius, reciperet Christum, Hierusalem ingredientem, clamabat dicens, Osanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine Domini Osanna in altissimis. Veniebat vtique Saluator & rector in spiritualibus saluũ facere populum suum à peccatis eorum. Vnde Ephesior. 1. dicit Paulus, Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spi rituali, (ne quis existimaret regnum temporale) in cęlesti bus in Christo. Vnde Christus Dominus. 18 Ioan. præclare dixit, Regnum meum non est de hoc mũdo. Et Matth. vlti. Data est mihi omnis potestas in cęlo & in terra, euntes ergo docete omnes gentes. Secunda demonstratio, potestas quæ ad actum nunquam reducitur otiosa est & inutilis prorsus, vt patet ex omni philosophia, sed non decuit vt Christus haberet actum potestatis temporalis, vnde quando populus volebat illum regem constituere fugit, & cuidam rogauti vt componeret litem, dixit, homo quis me constituit iudicem inter vos, ergo non habuit talem potestatem Hic si dicat aliquis, quòd habere talem potestatem spectabat ad Christi perfectionem: In contrarium hic argumentor, & est tertia demonstratio, nã multo maior dignitas & perfectio est abiicere & floccipẽdere regnum temporale, simul & vsum, quam vsum tantum. Vnde Christus Dominus Matth 19. dixit cuidam, Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere me, & sic apertissimè docuit ad perfectionem Euangelicam pertinere, nihil proprium possidere. Vnde hæc quarta conclusio, videtur mihi certa, quam etiam docent viri doctissimi Victoria in relectione prima de potestate Ecclesiæ, & pater Soto, lib 4. de iustitia & iure q. 4. art 5.

Psal. 2.

Ierem. 23.

Ephe. 1.

Ioan. 18.

Matth. 19.

Victoria.

Soto.

Ad argumenta. Ad primũ. ¶ Ad argumenta in aduersum posita. Ad primum dicendum, quod ex sanctis scripturis adductis in argumento, haud obscure colligitur nostra sententia, quod Christus non fuit rex temporalis. Theophilactus enarrans locum illum ca Luca, Dabit ei Dominus sedem Dauid patris eius & regnabit in domo Iacob, in æternum & Sedẽ Dauid, inquit, non potes sensibile regnum, sed diuinum, quo regnabit super omnes gentes per prædicationem. Domus enim Iacob sunt ii, qui ex Hebræis crediderunt, atque etiam qui ex aliis gentibus. Illi tamen propriè Iacob & Israel, & ex eo sedet super sedem Dauid. Quia sicut Dauid per mansuetudinem vicit & regnauit, ita Dominus per mansuetudinem susceptæ crucis regnauit, & sicut Dauid sensibile regnum suscepit, ita & Dominus spirituale. Astipulatur & Theophilacto venerabilis Beda eundem locum explicans, vbi dicit Dominum Deum dedisse Christo Israeliticam plebem, cui Dauid & filii eius tẽporalis regni gubernacula præbuerunt Huius regnum spirituale datum est Christo quando dispositum est à Deo, vt de semine Dauid incarnaretur, qui illam gentem in perpetuum vocaret regnum, & non solum in vna gente Iudæorum, sed regnabit in domo Iacob in æternum hoc est in tota Ecclesia, quæ per fidem & confessionem Christi ad Patriarcharum pertinet sortem. Nec diuersæ est sẽtentiæ Lyranus, dicens Christum non sedisse temporali regno super thronum Dauid, nec regnum Christi habitu rum esse finem, quia Christus nõ solum quatenus Deus,

Theophilactus.

Beda.

Lyranus.

sed

ſed quatenus homo regnabit in æternum non ſolum ſuper homines, ſed etiam ſuper Angelos. Nam cùm reſurrexit accepit etiam quatenus homo poteſtatem & imperiũ ſuper omnẽ creaturam, dicit enim in Euãgelio Matthæi; Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra.

Ad ſcdm Auguſt. ¶ Ad ſecundum argumentum dicendum, quòd D. Auguſt. apertè prouũciat Chriſtum Dominum fuiſſe Iudæorum regem, quod nos neutiquam inficimur, ſed tamen ex hoc non concluditur quod fuerit rex temporalis.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium dicendum, quod Chriſtus Dominus ſecundum quod homo, habuit omnipotẽtiam ad immutandas omnes res naturales, & vniuerſas reſpublicas quãdo expediens eſſet & commodum ad finem redemptionis, & iſta vſus eſt poteſtate, ſubuertit namque patrias leges, conſuetudines omnium populorum inuertit, & doctrinam crucis vbique plantauit.

Ad quartũ. ¶ Ad quartum dicendum, quod omnis poteſtas & autoritas tribuenda eſt Chriſto, ſi tamen decens ſit ad officium redemptionis, at quod fuerit rex temporalis totius orbis minimè decuit Chriſtum obidque iſtam autoritatem non accepit. Certè magna perfectio eſſet habere beatitudinem corporis & eius mortalitatem, at in hac vita mortalis fuit & paſſibilis carne, vt pro nobis pateretur in cruce. Id vero quod adducitur à quibuſdam Chriſtum fuiſſe Dominum totius orbis temporaliter, ratione vnionis hypoſtaticæ friuolum eſt & ſine fundamento. Nam Deus non aſſumpſit hominem, vt regnaret temporaliter, ſed ut regnaret in iuſtos ſpiritualiter, reſtauraretque oĩa ſiue quæ in cœlis, ſiue quæ in terris ſunt, quæ per peccatũ fuere deperdita.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrùm poſt iudicium quod agitur in præſenti tempore, reſtet aliud iudicium.

524 4. di. 47. q. 1. ar. 1. q. 1. Et 4. cõtra c. 95. prin. Et opuſ. 3. ca. 249. Et op. 10. arti. 27. Et Iſa. 30. lec. 3. prin.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, ꝙ poſt iudicium, quod in præſenti tempore agitur non reſtet aliud iudicium generale. Poſt vltimam enim retributionem præmiorum & pœnarum, fruſtrà adhibetur iudicium. Sed in hoc præſenti tempore fit retributio præmiorum & pœnarum: dixit enim Dominus Latroni in cruce Luc. 23. Hódie mecum eris in paradiſo, & Lucæ. 16. dicitur, quòd mortuus eſt diues & ſepultus eſt inferno. Ergo fruſtrà expectatur finale iudicium.

¶ 2. Præterea, Nahum primo dicitur ſecũdum aliam literam, Non iudicabit Deus bis in idipſum Sed in hoc tempore Dei iudicium exercetur, & quantum ad temporalia & quãtum ad ſpiritualia. Ergo videtur, quòd non ſit expectandum aliud finale iudicium.

¶ 3. Præterea, Præmium & pœna reſpondent merito & demerito. Sed meritum & demeritum non pertinent ad corpus, niſi in quantum eſt animæ inſtrumentum, ergo nec præmium ſeu pœna debetur corpori, niſi propter animam. Non ergo requiritur aliud iudicium in fine, ad hoc quòd homo præmietur, aut puniatur in corpore, præter illud, quo nunc puniuntur aut præmiantur animæ.

Sed contra eſt, quod dicitur Ioan. 12. Sermo quem locutus ſum, ille iudicabit eum in nouiſſimo die. Erit ergo quoddam iudicium in nouiſſimo die præter iudicium quod nunc agitur.

Reſpondeo dicẽdum, quòd iudicium de aliqua re mutabili, perfectè dari non poteſt ante eius cõſummationem: ſicut iudicium de aliqua actione, qualis ſit perfectè dari non poteſt, antequam ſit cõſummata, & in ſe & in ſuis effectibus: quia multæ actiones videntur eſſe vtiles quæ ex effectibus demonſtrantur nociuæ. Et ſimiliter de homine aliquo iudicium perfectè dari non poteſt, quoad eius vita terminetur, eò quòd multipliciter poteſt mutari de bono in malum, aut è conuerſo: vel de bono in melius, aut de malo in peius. Vnde Apoſtolus dicit Heb. 9. quòd hominibus ſtatuum eſt ſemel mori, poſt hoc autem, iudicium.

¶ Sciendum tamen, quòd licet per mortem vita hominis temporalis terminetur ſecundum ſe, remanet tamen ex futuris, ſecundum quid dependens. Vno quidem modo, ſecundum quod adhuc viuit in memoriis hominum, in quibus quandoq; contra veritatem remanet bonæ famæ vel malæ. Alio modo in filiis, qui ſunt quaſi aliquid patris (ſecundum illud Eccle. 30. Mortuus eſt pater, eius, & quaſi non eſt mortuus: ſimilem enim reliquit ſibi poſt ſe) & tamen multorum bonorũ ſunt mali filii, & econtrario.

¶ Tertio modo, quantum ad effectum ſuorum operũ ſicut ex deceptione Arrij & aliorum ſeductorũ, pullulat infidelitas vſque ad finem mundi: & vſque tunc proficit fides ex prædicatione Apoſtolorum. Quarto modo, quantum ad corpus, ꝙ quandoque honorificè traditur ſepulturæ, quandoque vero relinquitur in ſepultum, & tandem, incineratum omnino reſoluitur. Quinto modo quantum ad ea, in quibus homo ſuum affectum defixit: puta in quibuſcunque temporalibus rebus, quarũ quædam citius finiuntur, quædam diutius durant. Omnia autem hæc ſubduntur exiſtimationi iudicij diuini. Et ideo de his omnibus perfectum & manifeſtum iudicium haberi non poteſt, quandiu huius temporis curſus durat. Et propter hoc oportet eſſe finale iudiciũ in nouiſſimo die, in quo perfectè id quod ad vnumquenque hominem pertinet, quocunque modo perfectè & manifeſtè iudicetur.

Ad primum ergo dicendum, quòd opinio quorundam fuit, quòd animæ Sanctorum nõ præmiãtur in cœlo, nec animæ damnatorum puniantur in inferno vſque ad diem Iudicii. Quod quidem apparet falſum ex hoc, quod Apoſtolus 2. ad Cor. 5. dicit, Audemus, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Dominum: quod eſt iam nõ ambulare per fidem, ſed per ſpeciem, vt patet ex his quæ ſubſequuntur. Hoc autem eſt videre Deum per eſſentiam, in quo conſiſtit vita æterna: vt patet Ioan. 17. Vnde manifeſtum eſt animas à corporibus ſeparatas eſſe in vita æterna. * Et ideo dicendum eſt, quòd poſt mortem quantum ad ea quæ ſunt animæ, homo ſortitur quendam immutabilem ſtatum. Et ideo quã- Idẽ ex eodem loco colligit Lyrannus ibid.

tum

tum ad præmium animæ, non oportet vlterius differi iudicium. Sed quia quædam alia sunt ad hominem pertinentia, quæ toto temporis cursu aguntur, quæ non sunt aliena à diuino iudicio oportet iterum in fine temporis, omnia hæc in iudicium adduci. Licet enim homo secundum hæc non mereatur neque demereatur: tamen pertinent ad aliquod eius præmium vel pœnam. Vnde oportet hæc omnia æstimari in finali iudicio.

Ad secundum dicendum, quòd Deus non iudicabit bis in idipsum id est secundum idem: sed secundum diuersa, non est inconueniens Deum bis iudicare.

Ad tertium dicendum, quòd licet præmium vel pœna corporis dependeat ex præmio vel pœna animæ: tamen quia anima non est mutabilis nisi per accidens propter corpus, statim separata à corpore, habet statum immutabilem, & accipit suum iudicium. Sed corpus remanet mutabilitati subiectum vsque ad finem temporis. Et ideo oportet quod tunc recipiat suum præmium uel pœnã in finali iudicio.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio

COnclusio sic habet, vltra iudicium quod in cuiuslibet hominis morte fit, oportet esse finale iudicium in nouissimo die. Hæc conclusio probatur, in primis ex illo Ioan. 12 Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eũ in nouissimo die, ergo erit quoddam iudicium in nouissimo die præter iudicium quod nunc agitur Idem patet alia ratione, nam iudicium de aliqua re mutabili. dari nõ potest perfecte, ante eius consummationem, sed vita hominis licet sit per mortem terminata secundum se, remanet tamen secundum quid subiecta mutabilitati vsque ad finem mundi ex futuris dependens, vnde non potest secundum id quod quomodolibet ad vnumquenque pertinet perfectè iudicari ante finem mundi. Viuit enim aliquis in memoriis hominum in quibus quandoque contra veritatem remanet bonæ famæ vel malæ. Viuit etiam in filiis, qui sunt aliquid patris, & tamen multorum bonorum sunt mali filii, & econtra. Tertiò, viuit aliquis quantum ad effectũ suorũ operum: vt ex deceptione Arrii, & similium pullulat infidelitas, vsque ad finem mundi, & vsque nunc proficit fides ex Apostolorum prædicatione. Quarto quantum ad corpus, quod quandoque honorifice sepelitur, & quandoque in sepultum relinquitur, & in cineratum resoluitur. Quinto, quantum ad ea, in quibus homo suum affectum defixit, putà in temporalibus rebus, quarum quædam citius finiuntur, alia diutius durãt quę omnia diuini iudicii existimationi subduntur. Vnde perfectum, & manifestum iudicium de his haberi non potest, quamdiu huius temporis cursus durat: ideò finale iudicium expectatur in quo id, quod ad vnumquenq; hominem pertinet quocunque modo, perfectè, & manifestè diiudicetur.

Ioann. 12.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Argumẽta contra cõclusionẽ. Prim. arg.

IN hoc articulo nonnulla dubia explicanda sunt breui tamen sermone, si tamen res tanta breuiter comprebẽdi potest. Est ergo primum dubium, cur additur vniuersale iudicium post particulare cuiusquam? nam de quolibet iudicatur per sententiam definitiuam in morte, quorsum ergo opus est superaddere iudicium vniuersale, nunquid vt prior sententia reuocetur?

Secũdum, Naum 1.

¶ Deinde, Naum. 1. legitur, Non consurget duplex tribulatio, & secundum septuaginta interpretes, non iudicabit Dominus bis in idipsum, vnusquisque autem in morte iudicatur, & secundum merita retributionem suscipit, vt habet sana doctrina, ergo superaddere aliud iudicium vniuersale non est necesse.

Tertium.

¶ Præterea, si necessarium esset vniuersale iudicium, maximè propter corpora, quæ in vltima resurrectione retributionem suam suscipient, sed ad hoc minimè est necessarium vniuersale iudicium, nam ad corpora non pertinet meritum aut demeritum, cum non sint nisi animarum instrumenta, ergo cum iudicium futurum sit vt pro meritorum ratione præmia aut supplicia reddantur, non est necesse vt vsque ad nouissimum diẽ differatur. Quod videtur confirmari ex illo Ioan. 12. nunc iudicium est mundi. Ioann. 12.

Quartum.

¶ Vltimo, ratio D. Tho. in hoc articulo proposita non omnino rem ita fore persuadet, nam inquit, iudicium de aliqua re mutabili, perfectè non potest ante eius consummationem proferri Hæc probatio inualida videtur, nam Deus æterno iudicio singula perfectissimè iudicat antequam fiant, Christus etiam secũdum quod homo ab instanti cõceptionis suæ perfectissimę cognouit omnes has reliquias, antequam fiant, ergo ratio D. Tho. non efficaciter procedit. In contrarium est illud Ioan. 12. Sermo quẽ locutus sum iudicabit eum in nouissimo die. Ioan. 12.

¶ Pro expositione veritatis catholicę sciendum est fuisse quosdam hæreticos, qui iudicium vllum forè negabant. Quem errorem tribuit Philaster Borborianis hæreticis, quæ hæresis manifestis testimoniis sanctarum scripturarum facillime confutatur. Ioan 12. ille iudicabit eũ in nouissimo die. Et Ioan. 5. procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ, qui vero mala fecerunt in resurrectionem iudicii. Et Matth. 11. Vę tibi Chorozain, dico vobis remissius erit terræ Sodomorum in die iudicii quam vobis. Et apud eundem ca. 12. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista & condemnabunt eam. Et Matth. 13. In zizaniorum parabola, ait quod in consummatione sæculi mittet filius hominis Angelos suos, & colligent de regno suo omnia scandala & eos qui faciũt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus, & stridor dentium, tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. Et Matth. 19. dicit Dominus discipulis, Amen dico vobis quod vos qui sequuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos iudicãtes duodecim tribus Israel. Et. 1 ad Cor. 4. ait Apostul. Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo. Et 2. ad Corinth. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum. Vnde D. Aug. 20. de ciuitate cap. 5. euidẽtissime, inquit, testimonia sacra diẽ iudicii prædicant esse venturum. Et cap. 30. eiusdem lib. recensitis oraculis diuinis iã commemoratis, sic concludit, nullus igitur vel negat, vel dubitat per Iesum Christum tale, quale istis sacris literis prænuntiatur, futurum esse nouissimum iudicium, nisi qui eisdem literis incredula animositate seu cæcitate, nõ credit. Sed in Symbolo Niceno sic dicitur, venturus est iudicare viuos & mortuos. Et in Symbolo facto in Concilio Constantinopolitano, Sedet ad dexteram patris, inde venturus est cum gloria iudicare viuos & mortuos Id est, vniuersitatem omnium hominum qui fuerunt, sunt, & erunt.

Borboriani hęretici negant iudiciũ vniuersale futurum. Ioan. 5. & 12. Matth. 11. Matth. 12. Matth. 13. Matth. 19. 1. Cor. 4. 2. Corin. 5. August. Symbolũ Nicenum. Symbolũ Constantinopolitanum.

¶ Hæc ergo veritas certissima est in consummatione sæculi venturum Christum, qui generali iudicio iudicaturus est viuos & mortuos. Neque verò rationes desunt optimæ ex diuina Theologia, quibus demonstratur conuenientissimum esse vt post particulare iudicium cuiusquam, vniuersale superaddatur. Quarum prima est, quia licet per mortem, vita hominis temporaliter terminetur secundum se, remanet tamen ex futuris, secundum quid dependens. Vno modo secundum quod adhuc viuit in memoriis hominum, in quibus, quandoque contra veritatem bonæ famæ remanet vel malæ. Alio modo in filiis

Veritas de vniuersali iudicio futuro, est irrefragabilis.

qui

Eccle. 30. qui sunt aliquid patris, secundum illud Ecclesi. 30. Mortuus est pater illius, & quasi nõ est mortuus similẽ. n. reliquit post se: & tamen multorum bonorum sunt mali filii & econtrario. Tertio quantum ad effectum operum suorum, sicut ex deceptione Arrii, & aliorum seductorũ pullulat error infidelitatis vsq; ad finem mundi, & vsque tũc proficit fides ex prædicatione Apostolorum. Quarto modo, quantum ad corpus, quod quandoque traditur honorificæ sepulturæ: quandoque vero remanet insepultum, & tãdem intumulatum resoluitur omnino. Quinto modo, quantum ad ea, in quibus homo suum affectum defixit, puta in quibusdam temporalibus rebus, quarum quædam citius finiuntur, quædam diutius durant. Omnia autem hæc subduntur existimationi diuini iudicii: & ideo de his omnibus perfectum & manifestum iudicium haberi non potest, quandiu huius temporis cursus durat, & propter hoc oportet esse finale iudicium in nouissimo die. In quo perfectè id quod ad vnumquemque hominem pertinet quocunque modo, perfectè & manifeste diiudicetur.

Explicatur probatio D. Thom. ¶ Sed vt vis huius demonstrationis intelligatur, sciendũ est, quod licet Deus Opt. Max. singularia omnia perfectissimè cognoscat antequam fiant, & Christus etiam secundum animam ab instanti suæ conceptionis, perfectissimè & plenissimè cognouerit omnes has reliquias priusquam fiant, ratio tamen D. Tho. legitime procedit, nam hæc quæ dicta sunt de cognitione Dei, aut Christi, procedunt ex parte cognoscentis, probatio autẽ D. Tho. ex parte rei cognitæ vires habet, & id assumit quod est per se notum, videlicet quod rei mutabilis perfectum iudicium dari non possit ante illius consummationem. Et si adiungas quod diuina sapiẽtia disponit omnia suauiter, videbis apertè, quam sapiens quamque conueniens dispositio fuerit præstituere diem nouissimum ad hoc iudicium celebrãdum, suauis enim dispositio iudicii rei mutabilis existit vt discutiatur secũdum modum naturę suæ. His accedit, quod reddere præmium vel supplicium perfectè præsupponit consummationem operis puniendi vel præmiandi, & secundum istum sensum praeclarissime procedit prima probatio superius posita. Sed & illud animaduersione dignum videtur, quod licet apud nostra iudicia reliquiæ, quas hic commemorat D. Tho. videantur per accidens, & consequenter alienæ ab examinatione iudicii, tamẽ apud diuinum iudicium, omnia hæc existimanda esse, ex sacris literis potest colligi. Legimus enim Nabuchodonosor præmiatum à Deo ob seruitium sibi præstitum satis per accidens in oppugnatione Tyri,

Ezech. 28. vt patet Ezech. 28. Dauid quoque punitum legimus, ob effectum satis per accidens, quia inquit Nathan Propheta inimicos fecisti blasphemare nomen Domini, filius

2. Reg. 12. qui natus est ex te morietur 2. Reg. 12. Vnde patet ad ea etiam, quæ per accidens sunt diuina iudicia se se extendere. Secunda ratio est, quia confusio est hominis pœna, & laus proprium præmium, quia inter creaturas corporeas solus homo est capax vtriusque, vt autẽ recipiat plene vt gessit, siue bonum siue malum, oportet vt in publico laudetur de bono, vel vituperetur de malo. Tertia ratio est, vt Christus Dominus de vniuersis triumphet, victoriamque admirandam in conspectu orbis demõstret, vt quæ iustificetur ab omnibus. Sanè triumphum Christi esse reseruatum in nouissimum iudicium, planè testantur diuinæ literæ. Vt illa, Dixit Dominus Domino meo sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum, illa dictio, donec, tempus intermedium inter ascẽsionem Domini & finale iudicium designat in quo Christus regnaturus est, etiam sensibiliter in toto vniuerso. Sed & alia scriptura triumphum eundem designat ad

Ad Phil. 2. Phil. 2. Factus est obediens vsque ad mortem, mortẽ autẽ crucis, propter quod & Deus exaltauit illũ, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genuflectatur cœlestium terrestrium & infernorũ, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus in gloria est Dei patris, hoc est vt omnes ipsum adorent & ei diuinos honores impendeant, omnesque velint, nolint, cõfiteantur diuinam maiestatem in Christo, quod in finali iudicio plenè adimplendum est. Huc etiam pertinet illa scriptura 1. Cor. 15. deinde finis, cum tradiderit regnum Deo & patri, cum euacuauerit omnem principatum & potestatem & virtutem, oportet enim illum regnare donec ponat inimicos omnes sub pedibus eius, nouissime autem inimica destruetur mors omnia enim subiecit sub pedibus eius. Cum autem dicat omnia subiectæ sunt ei, sine dubio preter eum qui subiecit ei omnia, cum autem subiecta illi fuerint omnia, tunc & ipse filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia, vt sit Deus, omnia in omnibus. Describitur hic Christus quasi dux à patre missus sit, ad subigendum regnum aliquod, deinde regressus a certamine, vires suas patri ostentet, & subactos principes ante se agat, & generose actam prouinciam profiteatur, quam suscipere iussus fuerit, & tunc, inquit, inimica destruetur mors, quasi hostilis exercitus dux, & signum certè victoriæ vsque in sempiternum. Quarta ratio inde colligitur, quod legitimum operum pretium ex intentione quæ intus corde latet expendendum est, ex quo vt ait Dominus exeunt cogitationes siue bonæ, siue malæ, quo fit, vt quam plurimum insit fallaciæ in iudicandis hominibus ex operum exteriorum specie. Sunt enim quam plurimi, qui in vestimentis ouium sunt lupi rapaces, & viceuersa, multi vitæ sanctitatem, & egregia alioquin facinora externè dissimulant, ne videantur ab hominibus sed à patre cœlesti, qui videt in abscondito. Vnde fuit apprimè necessarium, vt in generali hominum angelorumque cõspectu arcana cordium patefiant, & tunc sit laus vnicuiq; a Deo. Vnde Paulus 1. Cor. c. 4. Nolite, inquit, ante tẽpus iudicare quoadusq; veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum & manifestabit consilia cordiũ, & tunc laus erit vnicuique à Deo. Quinta ratio eruitur ex similitudine sementis, & messis. Tempus enim præsentis sæculi, tempus sementis est, vbi grana cum paleis admista concrescunt, & zizania simul cum tritico. Expedit enim, vt ait Augu. super Psal. 54. probos in hoc sæculo cũ reprobis commixtim viuere, vt mali, consiliis exemplisque bonorum in viam redeant, & boni, peruersa iniquorum opera caueant. Est igitur operæpretiũ, vt Dominus messis quemadmodum ait Baptista Matthæi 3. ventilabro suo, hoc est, discretionis iudicio, permundet aream suã, triticumque in horreum suum congreget, & paleas igne comburat inextinguibili.

1. Cor. 15.

1. Cor. 4.

August.

Matth. 3.

Ad argumenta. ¶ Ad argumenta in principio posita. Ad primum iam dictum, ob quas causas vniuersale iudicium futurum sit, quas non oportet iterum repetere.

Ad primũ.

Ad 2dm. Ad secundum argumentum dicẽdum, est, quod Deus non iudicat bis id ipsum ad sensum Prophetæ. Sensus enim prophetæ est, quod pro eodem delicto non congeminat pœnas, at vero secundum diuersas rationes ac causas repetere iudicium, non est iniquum, videlicet, vt qui occulte tanquam singularis persona iudicatus fuit, publicus, quasi pars reipublicæ iudicetur iterum, & premium aut supplicium, quod secundum animam suscepit, suscipiat etiã in corpore, nihil in iustitiæ præsefert, sed plurimum sapientiæ & æquitatis lumen, non tamen dicimus in confutationem huius argumenti, animas ante diem iudicii, nec donari præmiis, nec suppliciis plecti. Nam hanc sententiam esse hæreticam in alio loco demonstratum dedimus.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium argumentum dicendum, quòd corpus non est vt instrumentum animæ separatum, sed coniunctum tanquam pars suppositi. Et ideo sicut fuit particeps laboris, & voluptatis, debet esse premii, & supplicii, atque adeo licet anima quæ per se subsistit in ipso statim exitu à corpore, retributionem suscipiat, corpus tamen quia manet mutabilitati obnoxium, in fine mundi est illam recepturum. Illud autem Ioan. 12. Nunc iudicium est mũdi, hunc habet sensum, loquebatur certè Dominus de iudicio, quod fecit, dum per suam passionem de diabolica tyrannide liberauit genus humanum. Sic explicat D. Aug. tract. 52. super Ioannem.

August.

Ad vlt. ¶ Ad vltimum argumentum iam satisfecimus supra explicantes vim demonstrationis D. Tho. & quam rectè procedat.

¶Dubium

De loco iudicij vniuersalis. An sit futurũ iudiciũ in valle Iosaphat.

¶Dubium aliud est, vbi locorum fiet vniuersale iudiciũ, est nec certũ, quod fiet in valle Iosaphat, quæ est media inter montẽ Oliueti. Ratio dubitãdi est duplex. Prior est, qa ille locus Ioel. 3. qui solet adduci in huius rei confirmationem, congregabo omnes gentes, & educã eas in vallem Iosaphat, & disceptabo cum eis ibi super populo meo, non videtur esse efficax ad id probandum, quando quidem Iosaphat sonat Hebræis iudicium Domini, vt sit sensus, deducam eos in vallem Iosaphat, id est, in vallem iudicij Domini, ex quo non infertur, ergo illa pars terræ media inter montem Sion, & Hierusalẽ erit locus iudicij extremi. Posterior ratio est, nam iudicandorum vniuersitas erit ferè innumerabilis, & copiosior, quàm vallis vna possit tantam multitudinẽ capere, præcipuè damnatorũ, quorum corpora nõ habebunt subtilitatis dotem, qua se valeant penetrare, nec dotem agilitatis, vt eleuentur in aerem, sed omnes stabunt in terra. In contrarium est pia omnium Christianorum intelligentia.

Prima cõclusio.

¶Pro explicatione huius dubitationis est prima cõclusio. Certum est secundum fidem iudicium futurum non in cœlo, aut throno gloriæ magni Dei, sed in parte mũdi inferioris futurum vniuersale iudicium. Patet ex articulo fidei, ascẽdit in cœlum & inde venturus est iudicare viuos & mortuos, inde, hoc est, de cœlo. Sic insup dicit scriptura Actor. 1. Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum? hic Iesus, qui assumptus est a vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlũ. Huius rei etiam est ratio euidens, quia vniuersale erit omnibus coram tribunali astantibus. Mortui autem siue damnandi, maliq; dæmones limina cœlorum, & thronũ gloriæ contingere non possunt. Ratio est in promptu. Quoniam, vt inquit Ioãnes: foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruiẽtes, & omnis, q amat, & facit mendacium. Non. n. intrabit in illam sanctam ciuitatẽ aliquid coinquinatum, aut abominationem faciens, & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ agni. Alia etiam ratio assignari potest ob quam cõuenit fieri sub cœlo, quia ibi merita, & demerita hominum peracta sunt, ibi Christus omnia mysteria redemptionis nostræ peregit, ibi denique & ipse, & omnes sui impiè iudicati sunt a malis atq; impiis hominibus.

Secũda cõclusio.

¶Secũda propositio. Piè creditur iudicium vniuersale in valle Iosaphat esse futurũ, nõ tamen necessario sic habendũ est. Vnde Magist. Sent. in 4. d. 48. referens quandã glossam in locum citatũ Ioelis, quæ ait, pueriliter eundẽ locũ a quibusdam sic intelligi, quòd in valle Iosaphat sit celebrandum iudicium, cũ tamen Dominus non in terra, sed in aeris spatio ad iudicandũ sedebit, opinatus est cum illa glossa locum Prophetæ nõ esse intelligendum in sensu literali de illa valle, sed secundum nominis etymologiã. Iosaphat, quippe interpretatur domus iudicij. Et ideo tantum sonat, deducam eos in vallẽ Iosaphat, ac si dixisset in domum iudicij quicunque ille fuerit locus. Sed nostra secunda conclusio longè probabiliorem continet sententiam, quam etiã docet D. Tho. in opusc. 60. de humanitate Christi. ca. vltimo de aduẽtu Christi, probabiliter, inquit, creditur Christus venturus ad iudiciũ, circa locum montis Oliueti & vallis Iosaphat, quæ subiacet mõti Oliueti secundũ illud Ioelis. 3. Cõgregabo omnes gentes, & educam eas in vallẽ Iosaphat, & disceptabo cum eis, tum vt idẽ ostendatur esse qui descendit, & qui ascendit, tum quia cõueniens est, vt ibi veniat cum gloria iudicaturus, vbi fuerat cum ignominia iudicatus. Possumus etiam rationẽ huius conuenientiæ sumere ex nominibus locorũ. Mons enim Oliueti misericordiã designat, Iosaphat quod interpretatur iudicium, iustitiam iudicat: quia vero in extremo iudicio tractandũ est opus misericordiæ, & præcipuè iustitiæ, cõuenienter dicitur Christus venturus ad iudicandum in valle Iosaphat. Probatur rursus cõclusio ex loco citato Ioelis. Nã quando locus scripturæ in sensu literali explicari potest, nõ est ad metaphoram, vel etymologiam recurrendũ, propheta vero loquitur illic quasi futurã historiam prænuncians, & locum iudicij designans: Alioquin non fuisset opus latine transcribere in valle Iosaphat, sed in domo iudicij, & profecto contextus verborum, congregabo eos, & deducam in vallem, indicat planè locum singularem designari.

Magister.

D. Tho.

Ioelis. 3.

Ad argumenta in cõtrariũ.

¶Ad argumenta in contrariũ. Ad primum ex his, quæ modo dicta sunt patet solutio euidens. Ad secundũ dicendum, quòd de corporibus electorum nulla est difficultas. Cum enim per dotem agilitatis sint in aerem subleuãdi, poterũt alij aliis sublimius eleuari, qua vtique ratione in paruo spatio respectu terræ possunt, oẽs aerem replentes existere, damnatos vero nõ est necesse omnes intra vallis spatiũ cõtineri, sed erit vallis plena, & circumiacẽtia loca quanta illis capiendis sufficiãt. Nam quãuis humanitatẽ Christi visuri sint oẽs, tantus tñ erit splendor supernaturalis Christi, vt à quam maxima distantia videri possit.

De forma, & maiestate, qua veniet Christus ad iudicium.

¶Aliud dubium subsequitur, vtrum Christus Dominus in forma humana gloriosa veniat ad iudicium maxima cum maiestate. A parte negatiua hæc sunt argumenta. In primis Ioan. 5. sic legitur, omne iudicium dedit filio vt omnes honorificent filium, sicut honorificãt patrem, honor autem æqualis nõ debetur patri, & filio, nisi secundum diuinitatem filij, ergo iudicabit non in forma humana, sed in diuina. Cui alludere videtur illud Daniel. 7. Aspiciebam donec throni positi sunt, & antiquus dierũ sedit, nam throni iudicandi potestatem significant, & dierum antiquitas Deo ratione æternitatis conuenit, vt in libro de diuinis nominibus ait Dionysius.

Argumenta ad probandum, quod non veniet in forma humana.

Ioan. 5.

Daniel. 7.

¶Deinde, forma humana est forma serui, quod patet ex illo ad Philip. 2. Formã serui accipiens, ergo nõ iudicabit nisi in forma Dei quæ est inuincibilis. Probatur consequẽtia argumenti. Nam iudiciũ & potissimè illud supremum autoritatem in iudice requirit, iuxta illud Eccl. 7. Noli fieri iudex nisi valeas virtute rumpere iniquitatem.

Secundũ.

Phil. 2.

Eccl. 7.

Tertium.

¶Præterea, si Christus nõ iudicabit in forma Dei cõspicua, maximè, quia diuinitas Christi ab iniquis nõ est conspicienda, alioquin essent beati, cum beatitudo in visione diuinæ essentiæ consistat, sed hæc ratio non est multum valens, quoniã ea, quę sunt in affectu non de necessitate, ad ea quæ sunt in intellectu consequuntur. Solet enim, vt ait Augustinus, præcedere intellectus, vbi sequitur aut tardus, aut nullus affectus. Imo videntur posse illam videre, & de visa tristari: nam vt sensus ad sensibile, ita se habet intellectus ad intelligibile: sed in sensibus, vt inquit Augustinus, palato nõ sano pœna est panis, qui sano est suauis, ergo pari modo damnati Deitatem intuentes possunt ob eius odium tristari: quidquid enim recipitur ad modum recipientis aptatur. Quare licèt visio per se sit effectrix lætitiæ, potest in odiente ipsam mœstitiam gignere: nulla ergo est ratio cur non illam videant.

August.

August.

Confirmatio argumenti.

¶Confirmatur hæc ratio. Damnati euidenter cognoscunt Christum esse Dei filium, ergo videbunt eius diuinitatem postquam præsens est.

Secũda cõfirmatio.

¶Confirmatur hoc ipsum. Etenim damnati videbunt humanitatẽ Christi gloriosam, quæ suapte natura maximæ voluptatis est causa, & tñ nullam inde voluptatẽ capient, ergo similiter res dispensati possunt, vt diuinitatẽ videntes nulla afficiantur lætitia, imo ingentiori mœrore quàm solam humanitatẽ intuentes, siquidẽ maiori odio Christũ quatenus Deũ prosequuntur iniqui, quàm quatenus hominem, vnde colligitur diuinitatem visuros.

Tertia cõfirmatio.

¶Præterea, in eiusdem rei cõfirmationẽ potest adduci aliud argumentũ. Nam damnati omni dubio procul habebũt lumen supernaturale, quo mediante intuebuntur omnia occulta cordium & omnia illa, quæ in illo diuino iudicio geruntur, idq; in momento temporis, ergo mediante hoc lumine supernaturali poterunt Deum videre.

Vltimũ argumentũ.

¶Vltimo arguitur ad probandũ, quòd nõ veniet in forma gloriosa. Legitur enim Ioan. 19. Videbunt in quem transfixerunt. Et Matt. 24. habetur, quòd apparebit signũ filij hominis in cœlo, id est, signũ crucis. Vbi ait Chryso. quòd veniet nõ solum vulnerũ cicatrices, sed etiã ipsam mortẽ exprobatissimã ostendẽs, quæ oĩa formæ gloriosæ cõpetere nõ valent, præsertim, quòd est etiã à malis cõspiciendus; & tñ oculus non glorificatus ineptus videtur, vt splendorẽ gloriosi corporis intueri valeat. In cõtrariũ est illud Lucæ. 21. Videbunt filium hominis, id est, in humanitate, venientẽ in nube cũ potestate magna & maiestate.

Ioan. 19.

Matt. 24.

Chrysost.

Lucæ 21.

Nuu ¶In

Prima cõclusio. Christ⁹ veniet ad iudicium in forma humana.

¶In gratiam huius quæstionis sit prima cõclusio. Christus veniet ad iudicium in forma humana. Hæc conclusio liquido colligitur, & demõstrata est euidẽter ex his, quæ diximus in Primo articulo huius quæstionis. Certè vt in summa dicam, Christo Domino non solum, vt Deo, sed etiam vt homini hoc iudiciũ datum esse, sacræ literæ declarant. Quãuis enim iudicãdi potestas omnibus sanctæ Trinitatis personis cõmunis sit: præcipuè tamen filio eã tribuimus, quod ipsi, quoque sapientiam conuenire dicimus. Quod autem, vt homo mundum iudicaturus sit, Domini testimonio cõfirmatur, qui inquit: sicut pater habet vitam in semetipso, sic dedit & filio habere vitã in semetipso, & potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Decebat autem maximè à Christo Domino hoc iudicium exerceri, vt cum de hominibus decernendum esset, illi corporeis oculis iudicem videre, & auribus sententiã, quę proferebatur audire possent, & omnino iudicium illud sensibus percipere, ac præterea æquissimum erat, vt homo ille, qui iniquissimus hominum sententiis cõdemnatus fuerat, omnium deinde iudex sedere ab omnibus conspiceretur. Quamobrẽ Apostolorum princeps, cum in Cornelij domo summa Christianæ religionis capita exposuisset, docuissetq; Christum a Iudæis in ligno suspensum atque occisum, tertia vero die ad vitam resurrexisse, subinnatit: & præcepit nobis, prædicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est a Deo iudex viuorum, & mortuorum.

Secũda cõclusio. Christ⁹ veniet ad iudicium in forma gloriosa. August.

¶Secunda conclusio, Christus tunc apparebit iudex in forma gloriosa. Hanc conclusionem asserit Aug. lib. 1. de Trin. c. 13. proculdubio Christum videre nõ poterunt mali, nisi secundũ formam qua filius hominis est, sed tamen in claritate, qua iudicabit, non in humilitate in qua iudicatus est. Eadem veritas demonstratur ex Symbolo Niceno, ex quo sic profitemur: inde venturus est cum gloria iudicare viuos & mortuos. Sacræ enim literæ duos filij Dei aduẽtus esse testantur, alterũ humilitatis cum salutis nostræ causa carnem assumpsit, & homo in vtero virginis est factus est, alterum cũ in consummatione sęculi cum gloria ad iudicãdos omnes homines veniet. Hic aduẽtus in sacris literis dies Domini appellatur, in quo quia descensurus est, vt iustitiã patris atque adeo eius potestatem in nos exerceat, necessum est vt suam humanitatem diuina maiestate vestitam iudicandorum oculis obiiciat. Atqui hoc est, quod Matthæ. 26. legitur, nam cum sub articulũ mortis iam Iudæi trepidassent suspicantes illũ esse Messiam, adiurauit eum Princeps sacerdotum, vt respõderet si esset Christus filius Dei viui, cui respõdens Christus, tu dixisti, subiunxit. Veruntamen dico vobis amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cœli, quasi diceret, ob id non me cognoscitis, quia sub habitu infirmitatis humanæ me cernitis, videbitis me tamen postea in eo habitu, vt in filio hominis filium Dei latere confiteamini.

Matt. 26.

Tertia cõclusio. De maiestate, qua veniet Christ⁹ ad iudicãdũ.

¶Tertia cõclusio. Christus Iesus veniet ad iudicãdũ cũ maiestate summa maxima, & ineffabili. Quia sic ipse futurum promittit, dicẽs ita. Cum venerit filius hominis in maiestate sua, vtiq; illa, quam habuit ab initio priusquã mũdus fieret, & nunc possidet in corpore glorificato super omne id, quod nominari potest. Maiestas à magnitudine dicitur autore Festo. Est autem maiestas eximium decus, honor, & amplitudo imperatoris, magistrat⁹, aut populi. Videbunt autem omnes veniẽtem Christum cum virtute multa, & maiestate secundum Matthæum: cum potestate magna, & maiestate, secundum Lucam: cum virtute multa, & gloria, secũdum Marcum. Sed dices, ergo nõ est maxima maiestas, qua veniet, quia Euangelistę loquũtur gradu positiuo non superlatiuo. Respondetur ideo Euangelistas dicere per positiuum, quoniam virtus, potestas, gloria, maiestas, vt sunt in Christo, comparationem recipere non possunt ad ullam aliam. Excedunt enim infinitis modis. Imperatoria maiestas, si illi comparetur, fit obscura, euanescit.

Maiestas quid sit.

¶Quidquid enim in hac miramur ex parte est, finẽ habet, perit cito: quidquid vero in illa spectare iubet, vt plenitudine superabundat, ita finem nescit quaqua versum spectas: sine fine ditionis, sine fine potestatis, sine fine durationis gloriæ diuitiarum dulcedinis fœlicitatis. Needum dixi totum. Excedis enim longè nostram dicentium facultatẽ, venientis Domini diuina maiestas. Interim scio, quòd alij pro maiestate legunt gloriam Matt. 24. & 25. quo etiam loco addit Saluator. Tunc sedebit super sedẽ maiestatis suæ. Quod si iterũ percontetis, quid est quod Saluator addit, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ? Respondetur id tropice dictum esse, ad similitudinem iudicantium inter homines, quorum est sedere pro tribunali, eo quod & paccatos esse oporteat iudices, & autoritate fungi. Quorum alterum in sessione, alterum per tribunal intelligitur. Sedes ergo maiestatis Christi, autoritas eius est, super qua sedebit.

Matt. 24. & 25.

Quomodo Christus sedeat super sedem maiestatis.

¶Quia citra affectionẽ & perturbationẽ, cum plenitudine potestatis iudicabit. Quod si pergat iterũ discipulus interrogare, quid est quod dicitur in Euangelio, quod veniet Christus in nubibus cœli? Respondetur, quod inter autores est disceptatio, tam de substantia nubiũ, an erunt naturales ex vaporibus, an vero supernaturales; quam de necessitate, & officio earũ. Et re vera quamuis qui miraculum excusare cõtenderunt, asserere cogitauerint, nubes illas fore naturales, vix tamen id defendi potest. Nam illo resurrectionis momento motus cœli cessabunt: quare neq; vapores eleuari poterunt. Vnde verosimilius est, quod Dei virtute condensabuntur, vt diuina filij Dei virtus illustrior appareat, & maiori sit videntibus admirationi. Sic. n. in transfiguratione nubes lucida apparuit, vt habetur Matt. 17. Atqui si sequamur istã sententiã dicendũ est, quod necessitas istarũ nubium non est sustinere, aut euehere, seu Christi, seu aliorum Sanctorũ corpora, quippe quæ per dotẽ agilitatis propria virtute per aerem mouentur, imo virtus Christi nubes ipsas sustinebit. Quocirca illæ nubes non erunt ex solo splendore Christi manantes, sed ex condensatione aeris factæ, vt sint quodammodo sedilia iudicãtiũ honoris gratia, & quasi vehicula eorũ, qui assurgẽt Christo obuiam. Quidã opinantur nõ incongrue per nubes cœli in præfatis scripturis intelligi corpora glorificata sanctorũ, quæ nequaquã obnubilabunt, sed mirum in modum decorabunt venientis Christi gloriã, ad pleniorem confusionem eorum, qui non crediderunt. Et profectò appatet esse certissimum, quòd non erunt nubes in media aeris regione cõdensatæ. Nam & ignis conflagrationis præcedens faciem Domini aerem & omnia inferiora reddet purgatissima, gloria quoq; Domini faciet serenum quale nunquã visum est in mundo inferiori. Non ergo tunc erunt nubes in aere suspensæ.

De nubibus cęli in quibus veniet Christus.

Matt. 17.

¶Quarta conclusio. Non solum in corporis glorioso splendore demonstrabit Christus se esse Deum, & filium Dei, sed etiam in maiestate, & apparatu, qualis decet filiũ Dei ad iudicium omnium hominum vniuersale venientem. Hæc conclusio patet ex dictis. Et certè hoc designat verbum illud, amodo videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, quibus verbis expressit ineffabilem apparitionis Dominicæ maiestatem, quæ nulla verborum facundia explicari potest.

Quarta cõclusio.

¶Ad argumenta in principio facta. Ad primum argumentum dicendũ est, quòd ex hoc quòd Christus genus humanũ fuit redimere sufficiens, efficaciter demonstrauit suam diuinitatẽ, quia purus homo id efficere nõ poterat, & ideo quia iudicaturus est tanquã redemptor, & vniuersorũ rex, æqualis ei debetur honor atq; patri. Quod vero ex Daniele adductũ est hanc habet intelligentiam. Aspiciebam donec throni positi sunt, id est, donec sedilia posita sunt, & antiquus dierũ significatur, quia senes multa experientia edocti melius iudicẽt: & merito antiquus dierum introducitur, quoniã & agnus dicitur ab origine mundi occisus, atq; adeo in principio erat apud Deum. Quod autem postea dicitur, eum vsq; ad antiquũ dierum peruenisse, pulchre subindicat coæternum patri filium. Illud vero, quod sequitur, iudiciũ sedit & libri aperti sunt, significat, quod iudex cum assessoribus cognoscet causas singulorum, & veluti ex aperto libro proferet hominũ malefacta. Subdit vero propheta, Aspiciebam ego in visione noctis, nempe appropinquante aurora.

Ad argumenta. Ad primũ

¶Tunc

¶ Tunc enim celebrandum iudicium creditur, & ecce cum nubibus cœli, id eſt, cum angelis illum ſtipantibus, quaſi filius hominis ueniebat, & uſque ad antiquum dierum peruenit, & dedit ei poteſtatem, ſcilicet, pater filio & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus & linguæ ipſi ſeruient, ſcilicet, quatenus redemptor, & poteſtas eius poteſtas æterna, quæ non auferetur.

Ad ſecūdū Ad ſecundum reſpondetur, quod licet Chriſtus Dominus, quatenus Deus eſt, primæuum idemque habeat naturale rerum dominium, nihilominus, & quatenus homo habet participatum acquiſitumque dominium, quia ut
1. Cor. 15. 1. Co. c. 15. Et ad Heb. 2. dicit Paulus, Omnia ſubiecta ſunt
Heb. 2. pedibus eius: & eadem ratione habet inuincibilem iudicandi poteſtatem, quam nemo ſubterfugere ualet.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium concedo potiſſimam rationem, ob quam non iudicabit Chriſtus in forma Dei eſſe eam, ne diuina eſſentia ab iniquis hominibus uideretur, quæ ſine gaudio beatitudinis uideri non poteſt. Quod ſi dicas, Deum poſſe, ſua omnipotenti uirtute ſuum concurſum ſuſpendere, ne uiſio diuinæ eſſentiæ gaudium aliquod in damnatis pareret. Reſpondetur id fieri poſſe de potentia Dei abſoluta, ſed illud eſſet miraculum extra ordinarium, nos loquimur de his rebus, quæ ſecundum legem ordinariam fieri ſolent, & quid natura diuinæ viſionis ſuapte natura pariat, parit autem de ſe ſummam delectationem, quæ nullā triſtitiam admittit. Sed operæpretium eſt reſpondere ſigillatim ad argumenta, quæ probant non eſſe incommodum concedere, quod mali uiderent diuinam eſſentiam.

Ad primā confir. ¶ Ad primum nego, quod poſſit uideri diuina eſſentia, ſine gaudio, & fruitione beatæ uitæ. Quod enim ait Aug. intellectum quandoque præuolare, quem affectus non ſubſequitur, intelligitur in rebus temporalibus, quæ licet ſub aliqua ratione delectabiles apprehendantur, habent nihilominus alias propter quas non delectant.

¶ Præterea reſpectu bonorum temporalium ſæpè potentia proportione caret, ut illa poſſit ſatis percipere, & ideo palatum non ſanum, nequit dulce guſtare. Sed tamen diſpoſitio praua damnatorum, non tollit proportionem ad eſſentiam diuinam, quæ eſt per ſe bona, ad quam idcirco natura inclinatur, ob idque ſi illam viderent, non poſſent non oblectari, neque odium quo illam proſequuntur, vim tunc haberet ad generandum triſtitiam, quia odium eſt finitæ efficaciæ, eſſentia uero diuina infinitæ ad illud deuincendum. Item dico, quod ſi quis videret diuinam eſſentiam non poſſet non amare illam ſuper omnia, ut in alio loco eſt a nobis demōſtratum, & ideo impoſſibile iudico, quod quis uidens diuinam eſſentiam odio illam proſequatur.

Ad ſecūdā ¶ Ad ſecundam confirmationem reſpōdetur, quod damnati ex affectibus, ſcilicet, ex ſplendore gloriæ, & maieſtate cognoſcent euidenter Chriſtum eſſe Deum, ueruntamen ex hoc non eſt cōſequens, quod videant diuinitatem eius, ſicut ex rebus creatis cognoſcimus Deum eſſe rectorem, & primam cauſam huius mundi, at per res creatas non uidemus Dei quidditatem, & eſſentiam.

Ad tertiā. ¶ Ad tertiam confirmationem reſpondetur, non eſſe eādem rationem de humanitate, & diuinitate Chriſti, tum quoniam ſine lumine gloriæ poteſt naturaliter videri, tum quod non ſit ipſa ratio bonitatis, quæ de ſe poſſit rapere corda hominum in ſui amorem, ſicut eſt diuinitas, tum tertio, nam non eſt infinitæ actiuitatis, ſed res participata, & finita, & ideo nō ualet odium damnatorum extinguere.

Ad quartā. ¶ Ad quartam confirmationem reſpondetur, quod licet damnati aliquo lumine deſuper infuſo utantur, ut argumentum efficaciter perſuadet, at non habēt lumen gloriæ, quod eſt neceſſarium ad uidendam Dei eſſentiam.

Ad ultimū argum. ¶ Ad ultimum argumentum reſpondetur, quod quamuis crucifixores Chriſti viſuri ſint formam quam transfixerunt, nō tamen in illa ignominia qua illam affecerunt, ſed in gloria, per quam confuſione repleantur. Gloria enim quæ amicos delectat, inimicos contriſtat, & mœrore replet.

De iudicio vltimo, an ſit peragendum vocaliter. ¶ Eſt aliud dubium, Vtrum iudicium illud ſit peragendum vocaliter, an non niſi mētaliter? & præcipuè hoc quæritur de pronuntiatione ſententiæ. De hac dubitatione nihil ex ſacris litteris habetur exploratum: itaq; res ex coniecturis eſt inueſtiganda.

Magiſter. Certè Magiſt. in 4. di. 47. hoc tāquā problema anceps in utranque partem diſputādum reliquit. Dicunt enim quidam, quod iudicium mentaliter ſit peragendum propter verbum Apoſt. 1. Co. 15. in momento, & in ictu oculi. 1. Cor. 15. Sed hoc argumentum non multum probat, nām ibi Apoſt. non loquitur de iudicio, ſed de reſurrectione. Magis fauet illud verbum Ro. 2. vbi ait, Teſtimonium Rom. 2. illis reddente conſcientia ipſorum, &c. Verumtamen D. Augu. 20. de ciuit. Dei videtur aſſerere iudicium hoc, voce Auguſt. eſſe celebrādum. Et Greg. 26. lib. mor. ait, Quod illi ſaltem Gregorius. verba iudicis audient, qui eius verbo fidē tenuerunt. Theologi ſcholaſtici verè, & ſapienter rem diffiniunt dicentes, quod ſicut Chriſtus eſt Deus & homo, ita partim mentaliter, partim uocaliter iudicabit. Itaque diſcuſſio, & examinatio operum, accuſatio, & defenſio mentaliter duntaxat peragetur, nā ſi hæc negotia uocaliter examinanda eſſent, & excutienda, immenſum temporis ſpatium exigerent. Verumtamen ſententiæ illæ Chriſti, quæ Matthæ. 25. referuntur. Venite benedicti patris mei, &c. & ille maledicti, Matth. 25. &c. uoce proferentur. Opinio hæc eſt Abulenſ. ſuper eundem locum Mat. q. 553. & probatur, quoniam textus Euangelicus ſine incommodo aliquo habet iſtum ſenſum, ergo ſic interpretandus. Abulenſis. Conſequentia probatur ex illa regula certa, quod quando textus ſcripturæ poteſt ad literam explicari, non debemus ad tropum, aut figuram recurrere. Deinde. Chriſtus iudicare debet inquantum homo uenturuſq; eſt in forma humana uiſibili, & uniuerſi in ſuis corporibus ad iudicium ſunt conuocandi, uoce & ſono tubæ, & reuera ſunt ad dexteram, & ad ſiniſtram loco ſeparandi, ergo pari ratione audibili uoce per ſententiam approbandi, uel reprobandi. Certe ſi mente eſſent omnia peragenda non tanta appareret celebritas, & ſolennitas illius concilij.

ARTICVLVS SEXTVS.

Vtrum iudiciaria poteſtas Chriſti ſe extendat ad Angelos.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod poteſtas Chriſti iudiciaria, non ſe extendat ad Angelos. Angeli enim tam boni, quam mali iudicati ſunt a principio mundi, quando quibuſdā cadentibus per peccatum, alii ſunt in beatitudine confirmati. Sed illi qui iudicati ſunt, non indigent iterū iudicari. Ergo poteſtas iudiciaria Chri nō ſe extēdit ad Angelos. 15.

¶ 2. Præterea, Non eſt eiuſdem iudicare, & iudicari. Sed angeli uenient cum Chriſto iudicaturi: ſecundum illud Matth. 25. Cùm uenerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes angeli cū eo. Ergo videtur, quod angeli non ſint iudicandi à Chriſto.

¶ 3. Præterea, Angeli ſunt ſuperiores aliis creaturis. Si ergo Chriſtus eſt iudex non ſolum hominum, ſed etiam angelorum, pari ratione erit iudex omnium creaturarum. Quod videtur eſſe falſum, cum hoc ſit proprium prouidentiæ Dei. Vnde dicitur Iob. 34. Quem cōſtituit alium ſuper terram, aut quem poſuit ſuper orbē, quem fabricatus eſt. Non ergo Chriſtus eſt iudex angelorum.

¶ Sed contra eſt, quod Apoſtolus dicit 1. Co. 6. An neſcitis quoniā angelos iudicabimus? Sed ſancti non iudicabunt, niſi auctoritate Chriſti. Ergo multo magis Chriſtus habet iudiciariam poteſtatem ſuper angelos.

¶ Reſpondeo dicendum, quod angeli ſubſunt iudiciariæ poteſtati Chriſti, non ſolum quantū ad diuinam naturam, prout eſt verbum Dei, ſed etiam ratione humanæ naturæ. Quod patet ex tribus.

¶ Primò quidem, ex propinquitate naturæ assumptæ ad Deum, quia, vt dicitur Hebræ. 2. nusquam Angelos apprehēdit, sed semen Abrahæ apprehendit. Et ideo anima Christi magis est repleta virtute verbi Dei, quam aliquis angelorum,un-
cap.7.a me dio. de & angelos illuminat: sicut Dionys. dicit 7. cap. Cœlest. Hierarch. Vnde de eis habet iudicare.

¶ Secundo, quia per humilitatem passionis, humana natura in Christo, meruit exaltari super angelos: ita sicut dicitur Philip. 2. Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum. Et ideo Christus habet iudiciariam potestatem, etiam super omnes angelos, & bonos, & malos. In cuius signum dicitur Apocalypſ. 7. quod omnes angeli stabant in circuitu throni.

¶ Tertiò ratione eorum, quæ circa homines operātur: quorum Christus speciali quodam modo est caput. Vnde dicitur Hebræ. 1. Omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi, propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.

¶ Subsunt autem iudicio Christi uno quidem modo quantum ad dispensationem eorum, quæ per ipsos agūtur, quæ quidem dispensatio fit etiam per hominem Christum: cui angeli ministrabant, vt dicitur Matthæ. 4. & à quo dæmones petebant, vt in porcos mitterentur: vt dicitur Matth. 8.

¶ Secundo, quantum ad alia accidentalia præmia bonorum angelorum, quæ sunt gaudia, quæ habent de salute hominum: secundum illud Luc. 15. Gaudium erit coram angelis Dei super uno peccatore pęnitentiam agente: & etiam quantum ad pęnas accidentales dæmonum, quibus torquentur, vel hic, vel recluduntur in inferno. Et hoc etiam pertinet ad hominem Christum. Vnde Marci. 1. dicitur, quod dæmon clamauit: Quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti ante tempus perdere nos.

¶ Tertio, quantum ad præmium essentiale bonorum angelorum, quod est beatitudo æterna: & quantum ad pęnam essentialem angelorum malorum, quæ est damnatio æterna. Sed hoc factum est per Christum, inquantum est verbum Dei, à principio mundi.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit de iudicio quantum ad præmium essentiale, & pęnam principalem.

q. 31. to. 1. ¶ Ad secundum dicendum, quod sicut dicit * Augustin. in lib. de Vera religione, licet spiritualis iudicet omnia, tamen iudicatur ab ipsa ueritate. Et ideo licet angeli, ex eo quod sunt spirituales, iudicent: iudicantur tamen a Christo, inquantum est veritas.

¶ Ad tertium dicendum, quod Christus habet iudicium non solum super angelos, sed etiam super administrationem totius creaturæ. Si enim
Libr.3.c.4. tom.3. (vt * Augustin. dicit in 3. de Trinitat.) inferiora quodā ordine regantur a Deo per superiora, oportet dicere, quod omnia reguntur per animam Christi, quę est supra omnem creaturam. Vnde & Apostolus dicit Hebræ. 2. Non enim angelis subiecit Deus orbem terrę futurum (scilicet subiectum ei, de quo loquimur, id est Christo.) Nec tamen propter hoc alium constituit Deus super terram: quia vnus & idem est & Deus, & homo, Dominus Iesus Christus. De cuius Incarnationis mysterio ad pręsens dicta sufficiant.

SVMMA TEXTVS.

Conclusio est affirmatiua, & patet ex illo 1. Corinth. 6. An nescitis, quoniam angelos iudicabimus? Conclusio. 1. Corin. 6.

¶ Sed sancti non iudicabunt, nisi autoritate Christi, ergo multo magis Christus habet iudiciariam potestatem super angelos.

¶ Certè subduntur angeli iudiciariæ potestati Christi etiam in quantum homo est.

¶ Primo, ex propinquitate naturæ assumptæ ad Deum, quia repleta anima illa uirtute verbi Dei angelos illuminat, unde & de eis iudicare habet.

¶ Secundo, quia per humilitatem passionis meruit natura humana exaltari super angelos, vt dicitur Apocaly 7. Stabant omnes angeli in circuitu throni. Apoc. 7.

¶ Tertio, ratione eorum, quæ circa homines operantur, quorum Christus speciali quodammodo est caput, omnes enim sunt administratorij spiritus. Subsunt ergo iudicio Christi.

¶ Primo, quantum ad dispensationem eorum, quæ per ipsos aguntur, quæ dispensatio fit per hominem Christum cui angeli ministrabant, ut dicitur Matthæ. 4. & dæmones in porcos mitti petebant, Matth 8. Matth. 4. Matth. 8.

¶ Secundo, quantum ad accidentalia præmia, quæ gaudia sunt de salute hominum, ut habetur Luc. 15. Luc. 15.

¶ Tertio, quantum ad præmium essentiale bonorum angelorum, & pœnam malorum, quod factum est per Christum, vt Dei uerbum est à principio mundi.

EXPOSITIO ARTICVLI.

Vltimum dubium in hac materia est, quid futurum sit iudicio extremo iam peracto? Certe duo sequentur post iudicium Dei peractum, vt constat ex scripturis, finis mundi, & perfectio regni Christi. Peracto iudicio uniuersali duo sequentur finis mūdi, & perfectiō regni Chr̄i

¶ Dicit enim Diuus Paulus. 1. Corint. 15. Deinde finis: cūm tradiderit regnum Deo, & patri, cum euacuauerit omnem principatum, & potestatem, & virtutem. Oportet enim illum regnare, donec ponat inimicos omnes sub pedibus suis. 1. Cor. 15.

¶ Nouissimè autem inimica destruetur mors. Omnia enim subiecit sub pedibus eius.

¶ Cum autem dicat; Omnia subiecta sunt ei: sine dubio prætter eum, qui subiecit ei omnia. Cum autem subiecta fuerint illi omnia, tunc & ipse filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia, ut Deus omnia in omnibus. Hæc uerba Diui Pauli, quæ plena mysteriorum existunt, breuiter à nobis sunt exponenda.

¶ Tum finis, inquit Apostolus, ultra quem nihil est expectandum. Res omnis terminatur inicio, medio, & fine. Post initium restat medium, post medium finis, post finem denique nihil. Finis enim est ultimus gradus, ultimus status, postremaque, uel abolitio, vel consummatio rerum cuiusque in sua qualitate. Nunc proficiunt, deficiuntur alii in bono, alii in malo, alii in honoribus, alii in sordibus, ut sit uerum ad extremum vsque iudicium. Qui iustus est, iustificetur adhuc, qui in sordibus est, sordescat adhuc. At tunc finis, non quidem huius, uel illius rei, sed finis simpliciter, quia omnium rerum finis. Omnia enim tunc accipient, aut finem consumptionis suæ, aut finem consummationis suæ. Finem consumptionis, uel abolitionis suæ accipient principatus, potestates, ac ministrationes, merita, & demerita, accessus, & recessus, generationes, & corruptiones, motiones, & tempora. Finis mundi.

¶ Finem

¶ Finem vero consummationis, hoc est, statum æternitatis accipient, quæcunque permanebunt vel ad ornatum regni Dei, vt mundi partes, vel ad ostensionem iustitiæ eius, vt infernus, & quæ illius sunt.

Apoc. 10.

¶ Quem finem consummationis pereleganter explicat Ioann. Apocaly. cap. decimo dicens: Et Angelus, quem vidi stantem super mare, & super terram, leuauit manum suam ad cœlum, & iurauit per viuentem in sæcula sæculorum, qui creauit cœlum, & ea quæ in eo sunt, & terrám, & ea quæ in ea sunt, & mare, & ea quæ in eo sunt, quia tempus non erit amplius, sed in diebus vocis septimi angeli, cum cœperit tuba canere consummabitur mysterium Dei, sicut Euangelizauit per seruos suos prophetas.

¶ Hæc Ioannes. Igitur completo hoc tempore per iudicium vniuersale non erit amplius tempus, quare nec motiones.

¶ Quia tempus est mensura motionum. Si non amplius, ergo motiones, ergo nec generationes, neque corruptiones, & cætera huiusmodi, quæ tempore fieri solent.

¶ Iterum tunc consummabitur mysterium Dei, non hoc quidem, vel illud, sed quicquid nomine mysteriosum Dei intelligi potest. Sicut Euangelizauit per seruos suos Prophetas, id est, per sanctos Dei homines prænuntiantes de futuris.

¶ Ergo quicquid prænuuciatum est de vindicta, & supplicijs iniquorum, hoc tunc consummabitur, id est, ponetur in esse pleno, & consummato cum statu perenni æternitatis.

¶ Sic quicquid vsquam prænuntiatum est siue in veteri, siue in nouo testamento de felicitate, gloria, & dotibus sanctorum, de regno Christi, de elementorum, & mundi transitu, de morte, de vita, totum prorsus consummabitur per iudicium extremum Christi, nihilque prorsus expectandum erit.

Quid est, quod finis mundi appelletur in scripturis cõsummatio sæculi. Christus cõsummator appellatur.

¶ Nulla omnino rerum mutatio fiet postea. Hinc scriptura sancta appellat finem mundi consummationem sæculi Math. 13. 24. & 28. Sic erit in consummatione sæculi, &c. Ego vobiscum sum vsque ad consummationẽ sæculi.

¶ Et Christum quia via iuris, & iustitiæ, ac iudicii deducit in hanc consummationem, vocat consummatorem dicens.

Hebræ. 12.

¶ Ideoque & nos tantam habentes impositam nubem testium, deponentes omne pondus, & circunstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspiciẽtes in authorẽ fidei, & consummatorem Iesum. Hebræ. 12. Valde obseruanda sunt hæc in scripturis, scilicet plenitudo legis, plenitudo temporum, tempus regenerationis, consummatio sanctorum, consummatio sæculi, finis præcepti, finis legis, finis simpliciter.

¶ Quoniam plenitudo legis est dilectio implens opus, & præceptum, & modum qui erat in voto præcipientis. Plenitudo temporum est tempus reuelatæ gratiæ, in quo est inuenire omnia illa, quæ vllis vnquam temporibus expectata sunt, aut expectari possunt in hoc mundo. Post plenitudinem nulla amplius est expectanda immutatio religionis, vel doctrinæ de Deo. Regeneratio, siue cursus regenerationis est ille status, qui durat à Christo baptizante vsque in diem iudicii.

Math. 19.

¶ Pro quo statu promisit, & dedit Christus Apostolis suis, eorumque successoribus cathedras, tribunalia in quibus præsideant, & ius dicant super credentes, Matth. 19. Consummatio sanctorum est extrema perfectio, seu beatitudo eorum secundum animam, & corpus.

¶ Consummatio sæculi est finis mundi terminans quidem, & abolens peritura, alia vero consummans statu perpetuo, & immutabili. Finis legis Christus. Finis præcepti charitas. Finis charitatis vnum, seu vnio cum Deo, & Christo in amplexibus felicitatis. Finis viciorũ mors. Finis simpliciter, status rerum æternitatis.

¶ Hæc & alia huiusmodi qui non obseruant, hallucinantur in scripturis, sæpè non intelligentes, neque quid dicant, neque de quo loquantur. Ex his, vt existimo, facile intelligitur, quomodo peracto iudicio vniuersali finis mũdi erit.

¶ Sed iam operæpretium est explicare, quomodo tunc subsequetur perfectio regni Christi. Quam quotidie petimus dicentes, & orantes, adueniat regnum tuum.

Perfectio regni Christi peracto iudicio.

¶ Fortassis quispiam dicet, quomodo tunc adueniet regnum Dei, & Christi? nunquid modo non regnat Deus, & Christus eius? & regnat certè.

¶ Sed hoc regnum vehementer ab hostibus impugnatur, non solum ab hominibus peruersis, & à carne, & sanguine, sed etiam à malignis spiritibus, fortioribus, & potentioribus, quàm nos simus.

¶ Cæterum in illa perfectione regni Dei non amplius erunt, neque consistent huius regni inimici, & hostes; si quidem omnes destructi erunt vsque ad mortem, & tandem inimica destructa erit mors, & sic omnia erunt subiecta Iesu Christo Domino nostro, & sub pedibus eius constituta.

¶ Cum autem dico omnia subiecta esse Christo Domino, sine dubio præter eum, qui ei subiecit omnia, quin potius Christus ipse subiectus erit ei, qui subiecit ei omnia, à quo suscepit imperium, & dominium super omnia, & vt vno verbo, & simplici rem concludam dico cum Diuo Paulo, perfectionem illius regni in hoc esse constitutam, vt Deus sit omnia in omnibus. Quod verbum dignum omni acceptione in corde est insculpendum, & memoria perpetua recolendum, quando dicimus illud verbum; Adueniat regnum tuum, volumus siquidem dicere. Concede pater æterne Deus Opt. Max. vt tu sis omnia in omnibus. Quæ sententia vt recte intelligatur scire oportet nullam rem in orbe terrarum existere, in qua interdum aliqua imperfectio, non inueniatur, quæ imperfectio siue defectus non debet in Deum refundi, neque enim potest verè dici, quòd Deus huius defectus, & imperfectionis causa existat, & sic Deus non est omnia in omnibus, si quidem non est causa, neque ratio imperfectionum, & defectuum, qui in rebus vniuersis creatis inueniuntur. Verum in regno Dei, quãdo ad vltimam perfectionem fuerit adductum, & omnibus numeris absolutum, atque perfectum, verè dici poterit, quòd Deus est omnia in omnibus. Nihil enim in regno illo inuenietur, cuius Deus ratio, & causa non sit, & quod non possit in Deum ipsum referri.

Perfectio regni Christi in hoc consistit vt Deus sit omnia in omnibus.

¶ Non erit imperfectio, non defectus in illo felici statu. Quod quidem exemplis adductis fiet illustrius.

¶ In hac vita caduca, & mortali interdum Solis lumen deficit, interdum vero obscuratur & Luna, & Stellæ lumẽ non dant. Ex quo fit, quòd homines lucernæ lumine aliquando indigeant.

¶ Vnde rogo illi defectus? imperfectiones istæ, & penuriæ? Certè quia Deus non est omnia in omnibus, quia nõdum regnum Dei ad suam perfectionem est deductum. Cæterum in perfectione regni Dei sicut in Esaia scriptum est, & in reuelationibus Ioannis Euangelistæ non deficiet sol noster, nec luna perdet lumen suum, neque extinguetur lucerna eius amplius. Nam claritas Dei illuminabit illud, & lucerna eius est agnus.

¶ In hac vita per singulos dies peccatum committitur, & præualescit. Vnde rogo, hæc imperfectio manat, & originem trahit? Certè, quia nondum Deus est omnia in omnibus, nec regnum Dei vndique perfectionem accepit.

¶ Verumtamen post vniuersale iudicium peractum, quando Deus erit causa, & ratio omnium nostrorum operum, peccatum amplius non committetur, tuncque perfecte verificabitur promissio illa, quæ legitur apud Mich. quod erunt submersæ in abyssum omnes iniquitates nostræ, quia non solum obtinebitur remissio peccatorum, verum etiam amplius peccatum in regno Christi nõ videbitur. In hac vita variis ex causis planctus, dolor, suspiriũ, mors, quarum omnium ærumnarum origo ex Deo non est, sed quia non est Deus omnia in omnibus; at in perfectione regni Dei. O magna felicitas, ò immensa lætitiæ tũ, Deus erit omnia in omnibus, & regnum Dei erit perfectum, iam non erit amplius neque luctus, neque lachrymæ, neque labor, non suspiria, non mors. Nam in illo felici regno, & statu vox illa suauissima audietur: Ecce ego noua facio omnia, & antiqua cum omni vetustate peccati iam transierunt, & sic erit perfectio regni Dei, & finis.

¶ Hæc

INDEX QVAESTIONVM,

D. Thomæ, quæ in his Commentarijs edisseruntur.

De conuenientia incarnationis. q. 1.
De modo vnionis verbi incarnati, quo ad ipsam vnionem. q. 2.
De mō vnionis ex parte psōne assumētis. q. 3.
De modo vnionis ex parte naturæ humanæ assumptæ. q. 4.
De modo vnionis ex parte partium humanæ naturæ. q. 5.
De modo asūptionis quantū ad ordinem. q. 6.
De assumptis à filio Dei ĩ humana natura ptinentibus ad perfectionem, scilicet, de gratia Christi, prout est singularis homo. q. 7.
De gratia Christi, secundum quod est caput Ecclesiæ. q. 8.
De coassumptis à filio Dei in natura humana pertinentibus ad perfectionem, scilicet de scientia Christi in communi. q. 9.
De scientia beata, quæ pertinet ad animam Christi. q. 10.
De sciētia indita, vel infusa aīæ Christi. q. 11.
De scientia animæ Christi acquisita, vel experimentali. q. 12.
De potentia animæ Christi. q. 13.
De defectibus quos Christus in humana natura assumpsit quātum ad corpus. q. 14.
De defectibus, quos Christus assumpsit in humana natura quantum ad animam. q. 15.
De his, quæ consequuntur vnionem quantum ad ea, quæ conueniunt Christo secundum se. q. 16.
De his quæ pertinent ad vnitatem Christi, quantum ad esse. q. 17.
De his, quæ pertinent ad vnitatem Christi, quantum ad voluntatem. q. 18.
De his, quæ pertinent ad vnitatem, quantum ad operationem Christi. q. 19.
De his, quæ conueniunt Christo secundum subiectionem eius ad patrem. q. 20.
De oratione Christi. q. 21.
De sacerdotio Christi. q. 22.
De adoptione Christi. q. 23.
De prædestinatione Christi. q. 24.
De adoratione Christi. q. 25.
De hoc, quòd Christus dicitur Dei, & hominum mediator. q. 26.
De sanctificatione B. Virginis. q. 27.
De virginitate B. Mariæ. q. 28.
De desponsatione matris Dei. q. 29.
De annunciatione B. Virginis. q. 30.
De cōceptione Saluatoris, quantum ad materiā, de qua corpus eius est conceptum. q. 31.
De conceptione Christi quantum ad principium actiuum. q. 32.
De modo & ordine cōceptionis Christi. q. 33.
De perfectione prolis conceptæ. q. 34.
De natiuitate Saluatoris. q. 35.
De manifestatione Christi. q. 36.
De legalibus circa puerū Iesū obseruatis. q. 37.
De baptismo Ioannis. q. 38.
De baptizatione Christi. q. 39.
De modo conuersationis Christi. q. 40.
De tentatione Christi. q. 41.
De doctrina Christi. q. 42.
De miraculis à Christo factis in generali. q. 43.
De miraculis Christi in speciali. q. 44.
De transfiguratione Christi. q. 45.
De passione Christi. q. 46.
De causa efficiente passionis Christi. q. 47.
De modo efficiendi passionem Christi. q. 48.
De effectibus passionis Christi. q. 49.
De morte Christi. q. 50.
De sepultura Christi. q. 51.
De descensu Christi ad inferos. q. 52.
De resurrectione Christi. q. 53.
De qualitate Christi resurgentis. q. 54.
De manifestatione resurrectionis. q. 55.
De causalitate resurrectionis Christi. q. 56.
De ascensione Christi. q. 57.
De sessione Christi ad dexteram patris. q. 58.
De iudiciaria potestate Christi. q. 59.

INDEX

INDEX HAERETICORVM, QVORVM IN HOC OPERE ERRORES confutantur, & reprobantur.

Apollinarij error, quo asseruit, Christum Dominum non assumpsisse carnē ex Virgine Maria, quinimo aliquid diuinitatis in carnem fuisse conuersum. in introd. q. 3. 26.b
Appollinarij error asserentis in Christo solam animam sensitiuam sine intellectu, & mente, dicentisq; diuinitatem esse in eo loco intellectus, & mentis. 45.a. 100.b
Arrij error, quo negabat, Christum esse Deū, & asserebat, eum esse creaturam. in introductio. q. 3. 25.b
Arrij error, in Christo non fuisse animam, sed carnem duntaxat assumptam, cui diuinitas erat loco animæ. 45.a. 100.b
Basilides, & Marcus negauerunt, Christū passum in cruce, sed loco eius dixerunt fuisse crucifixum Simonem Cyreneum. 515.a
Borboriani negabant, futurum iudicium vniuersale. 695.a
Caluini error, Christum nihil sibi promeruisse. 264.a
Cerdo, Manichæus, Valentinus, Apelles circa veram carnē Christi impugnantur. in introduct. q. 3. 29.b
Durandi, & Pici Mirandulani error circa descensum Christi ad inferos. 620.b. 621.a
Eutichetis error, q̄ Christus constat ex duabus naturis, sed non in duabus naturis. 31.b
Eutichi Episcopi Constantinopolitani error, q̄ corpus post resurrectionis gloriam futurum fore aere, & vento subtilius, ita vt nec palpari, nec videri possit. 645.b
Erasmi error, quòd non licet viro Christiano passionem Christi flere, mortemque ipsius prosequi lachrymis. 525.a
Erasmi error circa partum B. Virginis. 565.a
Feliciani, Ichonoclastæ, & Lutherani existimant cultum imaginum, esse meram idololatriā. 321.a
Fotini error, quòd Christus Dominus per bona opera diuinitatem sibi promeruit. 61.a
Guido Heluensis Episcopus asseruit, Christū viuentem lancea vulneratum. 612.a
Heluidij error, quòd mater Christi post partū fuit à Ioseph carnaliter cognita, & alios filios genuit. 369.a
Iulianus, Gaius, Iustinianus asseruerūt, Christum assumpsisse corpus impassibile. 204.b
Lutheranorum error, circa hominum iustificationem describitur. 592.a
Lutherani sunt infestissimi in signum crucis. 332.b
Lutherani execrantur reliquiarum sanctarum venerationem. 336.a
Lutheranorū error, quo negāt sanctos esse mediatores, seu aduocatos pro nobis apud Deum. 337.b
Manichæorum error ponentiū in Christo Domino corpus phantasticum. in introductio. q. 3. 26.b. 96.a. 204.b
Marcionistæ idipsum asseruerunt. ibid.
Melchisedechianorum error asserentium, Melchisedech fuisse quādam virtutem Dei Christo superiorem. 292.a
Nestorij error, ponentis duplicem personam in Christo. 34.b
Nestorij error, q̄ caro Christi prius fuit concepta, & animata, quā à verbo assumpta. 409.a
Origenis error, quòd Christus venerit ad reparandos Angelos. 25.b
Origenis error, vniuersas animas à principio creaturæ esse conditas. 106.a
Pauli Samosatheni error, quòd caro Christi prius fuit concepta, & animata, quàm à verbo assumpta. 409.a
Pelagij errores, circa iustificationem referuntur. 585.b
Pelagiani asseruerunt Christum Dominū nullam gratiam nobis promeruisse. 268.b
Pelagianorum error, quòd in Christo fuerint motus inordinati appetitus sensitiui. 212.a
Petri Abaylardi error, quòd Christus non venerit ad redimendum genus humanum. 21.a 268.b
Petri Abaylardi error, quòd in Christo nō fuerit donum timoris. 122.a
Simonis Magi error, q̄ Christus Dominus non suffecerit ad reconciliandum genus humanum cum Deo. 268.b
Valentini error, q̄ Christus habuit corpus celeste, & quòd per Virginem veluti per fistulā trāsiuit. in introduct. q. 3. 26.b. 204.a. 565.a
VVitcleff error, quòd humanitas Christi secundum se sit adoranda cultu latriæ. 319.a
VVitcleff error, quòd inter Ioseph & beatam Virginem non fuit verum matrimonium. 378.a

LOCO-

LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ, QVÆ SPARSIM ab Autore explicantur, & citantur,

INDEX SECVNDVM ORDINEM Librorum Veteris, ac Noui Testamenti.

A, Indicat primam columnam, B, secundam.

EX GENESI.

1 Faciamus hominē ad imaginē & similitudinē nostrā. 277 a & b
Vidit Deus cuncta quę fecerat, & erant valde bona. 3.b.
3 Ipsa cōteret caput tuū. 345.a
4 Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. 16.b.132 a
6 Non permanebit spiritus meus in hōie, quia caro est in. introduct. q. 2. 5.a
Omnis quippe caro corruperat viam suam. ibid.
9 Carnem cum sanguine non comedetis. 561.a
14 Melchisedech Rex Salem proferens panem & vinum (erat enim sacerdos Dei altissimi) benedixit, &c. 285.a.293.a
18 Adorauit Abraham Angelos pronus in terram. 317.a
19. Adorauit Abraham filios Heth. 317.a
20 Nunc ergo redde viro suo vxorem, quia Propheta est, & orabit pro te, & viues. 125 a
22. Per me metipsum iuraui, dicit Dominus, quia fecisti hanc rem & non pepercisti filio tuo vnigenito, benedicam tibi in introduct. q. 3. 29.b
33 Sic vidi faciem tuam quasi viderim vultum Dei. 317.a
49 Iuda te laudabunt fratres tui, manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filij fratris tui, quia nō auferetur sceptrū de Iuda, donec veniat qui mittendus est. in introduct. q. 3. 20. a. 317.a. 387.a. 433.b

EX EXODO.

3. Ecce rubus ardens in igne, & rubus non comburebatur. 563.a
Hoc habebis signum, quod miserim. Cum eduxeris populum meū ex Aegypto immolabis Deo super montem istum. 464.a
4. Primogenitus meus Israel. 27.a. in introduct. q. 3. 298.b
7. Ecce constitui te Deum Pharaonis, & Aarō frater tuus erit Propheta tuus. 124. b. & 125.a
20 Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinē, vt adores ea. 321.a
25. Duos quoque Cherubim aureos, & productiles facies ex vtraque parte oraculi. 322.a
28. Applica Aaron fratrem tuum, vt sacerdotio fungatur mihi. 285.a

EX LEVITICO.

5. Anima quæ iurauerit, & protulerit labijs suis, vt vel malequid faceret, vel bene, & non fecerit, & id ipsum iuramento, & sermone confirmauerit, oblitaq; postea intellexerit delictum suum agat pœnitentiam pro peccato suo, &c. 455.a
12. Mulier si suscepto semine pepererit masculum, &c. 450 b. 562 b
Cum expleti fuerint dies purificationis, siue pro filio, siue pro filia deferent agnum anniculum in holocaustum. 449. a
13. Omne masculinum adaperiens vuluam sanctum Domino vocabitur. 449 a
23. Omne opus seruile non facietis in eo. 318 b
Numerabis septem hebdomadas plenas vsque ad alterā diem expletionis hebdomadæ septimæ. 434.b
25. Numerabis septem hebdomadas annorum, qui faciūt annos quadragintanouem. in introduct. q. 3. 20.b. 434.b
26. Non facietis vobis idolū, vel sculptile, nec titulos erigetis, nec insignē lapidē ponetis in terra vestra. 321.a

EX NVMERIS.

5. Vir siue mulier cum fecerint ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam trāsgressi fuerint mandatum Domini, atq; deliquerint, cōfitebuntur peccatum suum. 455.a
12. Si quis fuerit inter vos Propheta Domini in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum, at non talis seruus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est. 125.a
21. Fecit Moyses serpentem æneum, posuitq; eum pro signo, & qui cunq; percussi à serpentibus aspiciebant illud sculptile sanabantur. 322.b

EX DEVTERON.

5 Ego sequester, & medius fui inter Dominum, & vos in tempore illo. 338 b
12. Non facies Deo tuo abominationes omnes, quas gentes faciunt dijs suis sacrificantes filios suos, & filias suas in igne. 286 b
17. Si difficile, & ambiguum iudicium apud te esse perspexeris inter sanguinem, & sanguinem, &c. ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesq; ad sacerdotes Leuitici generis, & quæres ab eis. Qui indicabunt tibi iudicij veritatem. 284.a
18. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorū, &c. 20.a in introduct q. 3. 124 b
20. Si exieris ad bellum cōtra hostes tuos, & videris equitatus, & currus, & maiorem, quam tu habeas aduersarij exercitus multitudinem non timebis eos, quia Dominus Deus tuus tecum in medio vestri. 284.a
21. Maledictus omnis qui pendet in ligno. 515 b
32. De quorum victimis comedebant adipem, & bibebāt vinum libaminum. 302.a

EX LIBRO IVDICVM.

6. Si ros fuerit super vellus tantum, & super totam terram siccitas, tunc sciam quòd saluabis in manu mea Israel. 563.a

EX 1. REG.

10. Obuium habebis gregem Prophetarum descendentium de excelso, & ante eos psalterium & cytharam, & tympanum, & tibiam, ipsosq; prophetantes, & insiliet in te spiritus Domini, & prophetabis cum eis, & mutaberis in virum alium. 125.a
15. Caput in tribubus Israel factus es. 13 ca.a
18. Inuasit spiritus Dei malus Saul, & prophetabat in medio domus. 125.a

EX 2. REG.

7. Cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te. 693.b

7 Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium. 27. in introductione q 3.

Et fidelis erit domus tua, & regnum tuum vſq; in æternũ ante faciem tuam. 28.b.in introduct.q.3.

EX. 3. REG.

10. Regina Sabba dixit ad regem, verus eſt ſermo quem audiui in terra mea ſuper ſermonibus tuis, & ſuper ſapientia tua. 431.b

EX 4. REG.

11. Athalia occidit omne ſemen regum. 386.b

18. Ezechias confregit ſerpentem æneum, quem fecerat Moyſes. 321.a

22. Colligã te ad patres tuos, & colligeris ad ſepulchrum tuũ in pace, vt non videant oculi tui oĩa mala, quæ introducturus ſum ſuper iſtum locum. 318.a

EX 1. PARALIP.

21. Conſurrexit Sathan contra Iſrael, & incitauit Dauid, vt numeraret Iſrael. 473.b

29. Benedixit omnis Eccleſia Domino Deo patrũ ſuorũ, & adorauit populus Deũ, deinde regem. 347.a

Vlti. Quæ de manu tua accepimus, reddimus tibi 12.b

EX LIB. TOBIAE.

12. Cum eſſem vobiſcum videbar comedere, ſed ego cibo inuiſibili vtor. 66.b

EX LIB. IVDITH.

4. Et induerunt ſe ſacerdotes cilicijs, & infantes proſtrauerũt corã facie tẽpli Dñi, & altare Dñi operuerũt cilicio, & clamauerũt ad Dñm Deũ Iſrael vnanimiter. 279.b

EX LIB. IOB.

1. Cum quadam die veniſſent filij Dei, & ſtarent corã Domino, affuit & Sathan inter eos. 197.b

9 Vere ſcio ita eſſe, quòd non iuſtificabitur homo cõpoſitus Deo, ſi voluerit contendere cum eo, non reſpondebit ei vnum pro mille. 10.b

14 Quis poteſt facere mundum de immundo conceptũ ſemine? Nonne tu, qui ſolus es? 10.b.196.b

17. Libera me, & pone me iuxta te & cuiuſuis manus pugnet contra me. 18.b

19. Sciõ, quòd redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & rurſus circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deũ. Quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei cõſpecturi ſunt, & nõ alius. 387.a

25. Stellæ non ſunt mundæ coram ipſo. 146.b

33. Semel loquitur Deus, & ſecundò id ipſum non repetit. 29.b.in introduct.q.3.

36. Cauſa tua quaſi impij iudicata eſt. 691.a

37. Ab interioribus egreditur tempeſtas & ab arcturo frigus. 181.b

38. Cum me laudarent aſtra matutina, & iubilarent omnes filij Dei. 297.b

41. Ipſe rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, 133.a

EX PSALMIS.

2. Quare fremuerunt gentes. 12.a

Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te.in introduct.q.3. 21.a.29.a.193.b.195.a.277 a.448.b

Poſtula à me, & dabo tibi gẽtes hæreditatem tuam. 688.a 690.a.691.a 693.a

3. Ego dormiui, & ſoporatus ſum, & exſurrexi, quia Dominus ſuſcepit me. 634.b

4. Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine. 19.b in introduct.q.3. 436.b

8. Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius. 22.a

15. Non derelinques animam meã in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. 416.b.512.a.609.b.617 b.620.a.634.a

17. Conſtituit me in caput gentium. 543.a

21. Lõge à ſalute mea verba delictorum meorũ. 18.b.19 a

Spes mea ab vberibus matris meæ. 416.b

23. Quis eſt iſte rex gloriæ? 149.a

24. Dirige me in veritate tua & doce me, quia tu es Deus ſaluator meus in introduct.q.3. 28 a

Omnes viæ Domini miſericordia, & veritas. 9.a

29. Domine eduxiſti ab inferno animam meam. 620.a

30. Accelera, vt eruas me. 67.a

42. Emitte lucem tuam & veritatem tuam ipſa me deduxerunt, &c. 588 b

44. Specioſus forma præ filijs hominum. 207 b

Diffuſa eſt gratia in labijs tuis, propterea benedixit te Deus in æternum. 261.a.552.a

Thronus tuus in ſæculum ſæculi, virga directionis virga regni tui.28.b.in introduc.q 3. 60.b.418.b.552.a.

Aſtitit regina à dextris tuis. 683 b

50. Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. 25.a

54 Si inimicus meus maledixiſſet mihi ſuſtinuiſſem vtiq; & ſi is, qui oderat me ſuper me magna locutus fuiſſet, abſcondiſſem me forſitan ab eo Tu vero homo vnanimis dux meus, & notus meus, &c. 549 b

61. Ipſe Deus, & ſaluator meus. 29.a in introduct.q.3.

68. Quæ non rapui tunc exſoluebam. 197.a

Extraneus factus ſum fratribus meis.in introdu.q.3. 24.b

71 Et adorabunt eum omnes reges, omnes gentes ſeruient ei.in introduct.q.3. 27.a.

81. Neſcierunt, neq; intellexerunt, in tenebris ambulant. 550 b.

87 Quia repleta eſt malis anima mea, & vita mea inferno appropinquauit. 625.b

88 Quis ſimilis Deo in filijs Dei? 18.b.in introduct.q.3.

Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die. 588.b

Ponã in ſæculũ ſæculi ſemen eius, &c. 23.a.in introd.q.3.

Si dereliquerint filij eius legem meam, &c. 62 b

93. Qui docet hominem ſcientiam, Dominus ſcit cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt. 589.a

96. Adorate eum omnes angeli eius 27 a.introduct.q.3. 28.b

97. Iudicabit orbem terrarum in iuſtitia. 681.a

98 Adorate ſcabellum pedum eius. 312.b

101. Et tu domine in principio terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cœli. 29.a.in introduct.q.3.

103. Omnia in ſapientia feciſti. 3.b

105. Effuderunt ſanguinem innocentem, ſanguinem filiorum ſuorum, & filiarum ſuarum quas ſacrificauerunt ſculptilibus Chanaam. 186 b.578 a

109. Dixit Dominus domino meo ſede a dextris meis. Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorũ. 29 in introductione.q 3. 685 b.687 a

Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. 284.b

De torrente in via bibit, propterea exaltauit caput. 261.a

110. Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors. & miſerator Dominus, eſcam dedit timentibus ſe. 85.a

122. Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis. 277.a

126. Ecce hæreditas Domini filij, merces fructus ventris. 565.b

129. Copioſa apud eum redemptio. 15.a

131. De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. 387.a.692.b

Super ipſum autem efflorebit ſanctificatio mea. 139.a

134. Simulachra gentium argentum, & aurum: opera manuum hominum. 511.b

141. Conſiderabam ad dexteram, & videbam, & non erat, qui cognoſceret me. 313.a

144. Miſerationes eius ſuper omnia opera eius. 5.b

149. Educ de cuſtodia animam meam ad confitendum nomini tuo. 636.a

EX PROVERBIIS.

2. Dominus dat ſapientiam, & ex ore eius prudentia, & ſcientia, tunc intelliges iuſtitiam, & iudicium, æquitatem, & omnem ſemitam bonam. 588 b

4. Ego fui patris mei tenellus, & vnigenitus coram matre mea. 188.a

Via impiorum tenebroſa, neſciunt vbi corruant. 510.b

5. Vbera eius inebrient te omni tempore, in amore eius delectare iugiter. 430.a

Iniquita-

Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorũ suorum constringitur. 550.a
8 Meum est consilium, & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo 588.a
Dominus possedit me in initio viarum suarum, in introduct. q. 3. 25.b
Cum eo eram cuncta componẽs in introduct. q. 3. 28.b
Delitiæ meæ esse cum filijs hominum 82.b
22. Qui negligit damnũ propter amicum, iustus est 85.a
16. Omnia pp semetipsum operatus est Deus 35.a 196.b
25. Scrutator maiestatis opprimetur a gloria in introduct. q. 1. 2.a

EX CANTICO CANTIC.

1 Osculetur me osculo oris sui 587.b.
4 Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te 545.b
5 Dilectus meus candidus & rubicundus electus ex milibus 207.b
8 Fortis est vt mors dilectio. 6.a

EX LIBRO SAPIEN.

3 Iustorum autem animæ in manu Dei sunt 340.a
7 Infinitus thesaurus est hominibus, quo qui vsi sunt participes facti sunt amicitiæ Dei 362.b 430.a
8 Sapientia attingit a fine vsque ad finẽ fortiter, disponit omnia suauiter 3.a
9 Da mihi sedium tuarum assistricem sapientiã, & noli me reprobare a pueris tuis, quoniã homo infirmus sum, & exigui temporis, & minor ad intellectum iudicij, & legum, &c. 388.b
11 Omnia in numero, & pondere, & mensura disposuisti 129.b
12 Quis tibi imputabit si perierint omnes nationes terræ 511.a
15 Quoniam omnia idola nationum deos existimauerunt, quibus neque oculorum vsus est ad videndum, neque nares ad percipiendum spiritum, neq; aures ad audiendum, neq; digiti manuum ad tractandum, sed & pedes eorum pigri ad ambulandum, &c. 321.b
20 Rex qui sedet in solio iudicij dissipet omne malum intuitu suo 621.a

EX ECCLESIASTICO.

3 Altiora te ne quæsieris, in introduct. q. 1. 2.a
4 Non confundaris cõfiteri peccata tua, & ne subiicias te omni homini pro peccato 455.a
7 Noli fieri iudex, nisi valeas virtute rumpere iniquitatem 697.b
11 Facile est in oculis Dei subdito honestare pauperem 597.b
21 Fili peccasti, non adiicias vltra, sed & deprecare de pristinis, vt tibi remittantur 592.a
24 Ego ex ore altissimi prodij primogenita ante omnes creaturas in introduct. q. 3. 25.b 26.b ibid.
Ab initio, & ante sæcula creata sum in introd. q. 3. 25.b
Dixit mihi creator omnium, & qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo 25.b ibid.
Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino 624.a
27 Propter inopiam multi deliquerunt 465.b
30 Mortuus est pr̃ illius, & quasi nõ est mortuus. 695.b
42 Gloria Domini plenum est opus eius 196.b

EX ISAIA.

1 Omne caput languidum, & omne cor mœrens, a plãta pedis vsque ad verticem nõ est in eo sanitas 550.a
2 Erit in nouissimis diebus præparatus mõs domus Domini in introduct. q. 3. 22.b 29.a
Exaltabit Dominus solium suum, & idola penitus cõterentur 29.a 24.b
4 Apprehendet septem mulieres virum vnum in introduct. q. 3. 21.a 120.b
7 Ecce virgo concipiet & pariet filium 25.a 365.a
8 Accelera, spolia detrahe 27.a
9 Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis in introduct. q. 3. 21.b. 31.b 364.b 584.a
10 Consummatio abbreuiata innadauit iustitiam 25.a
11 Egredietur virga de radice Iesse, in introd. q. 3. 23.a 281.a 566.b
Requiescet sup eũ spiritus Dñi 113.b. 120.b 157.a 161.a
Repleuit eum spiritu timoris Domini 121.a.b
Non secundum visionem oculorum iudicabit, neque secundum auditum aurium audiet 161.a
Fides cinctorum renum eius 416.b
In die illa erit radix Iesse, qui stat in signũ populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum eius gloriosum in introduct. q. 3. 22.b 614.b
26 Ciuitatem sublimem conculcabit, humiliabit eã pes pauperis, & gressus egenorũ in intro. q. 3. 15.a 432.b
33 Dominus iudex noster, Dominus legifer noster, Dominus Deus noster, ipse veniet, & saluabit nos 8.a 285.a 695.a
35 Lætabitur deserta, & inuia, & florebit quasi lilium, germinans germinabit, & exultabit lætabunda 429.a
Confortamini, & nolite timere, ecce Deus vester, ipse veniet, & saluabit vos in introduct. q. 3. 29.a
Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt in introduct. q. 3. 21.b
37 Protegam ciuitatem hãc propter me, & propter puerum meum Dauid 338.a
40 Quis adiuuit spiritum Domini, aut quis consiliarius eius fuit & ostendet nobis? 26.a
41 Annunciate quæ ventura sunt nobis, & dicemus, quia dij estis vos 483.a
43 Non est absque me Saluator 196.a
Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me, peccatorum tuorum non recordabor 592.b
45 Rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum 27.b
49 Seruus meus es tu Israel, in te gloriabor 273.b
Hæc dicit Dominus, formans me ex vtero seruum sibi 273.b
Parum est, vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob 273.b
50 Iuxta est qui me iustificat, quis contradicet mihi? stemus simul, quis est aduersarius meus, accedat ad me 18.b
53 Desiderauimus eum, despectum, & nouissimum virorum 207.b 544.a
Vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra 567.b
Posuit in eo Dominus iniquitatem omnium nostrum 25.a 197.a
Oblatus est, quia ipse voluit 538.b
Sicut ouis ad occisionem ductus est. in introd. q. 3. 22.b
Generationem eius quis enarrabit in introductione. q. 3. 7.b 21.a
Propter scelus populi mei percussi eum 9.a
Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semẽ lõgæuum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur. in introduct. q. 3. 13.b 25.b 257.a 261.a 266.b
Pro eo quòd laborauit, & videbit, & saturabitur 197.a 262.a 416.b
Iustificabit ipse seruus meus multos 273.b
55 Et feriam vobiscũ pactum sempiternũ misericordias Dauid fideles. Ecce testem in populis dedi eum, ducẽ ac præceptorem gentibus 7.b 284.b
56 Et non dicat Eunuchus, ecce ego lignum aridũ, quia hæc dicit Dominus Eunuchis, qui custodierint sabbatha mea, & elegerint, quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea; & in muris meis locum, nomen melius filijs, & filiabus 372.a
57 Iustus perit, & non est qui recogitet in corde suo 9.a 523.a
59 Peccata vestra diuiserunt inter vos, & Deum vestrum 550.a
60 Ecce tenebræ operient terrã. in introduct. q. 3. 23.a
61 Spiritus Domini super me, eo q̃ vnxerit me, ad annunciandum mansuetis misit me in introduct. q. 3. 21.b
62 Vocabitur tibi nomen nouum. in introduct. q. 3. 22.b
63 Quis est iste, qui venit de Edom 147.a 149.a 658.b
Ego qui loquor iustitiam, & propugnator sum ad saluandum 147.a

Index sacræ scripturæ.

Abraham nesciuit nos,& Israel ignorauit nos 338.a
64 Vtinam dirumperes cœlos,& descẽderes, a facie tua montes defluerent.in introduct.q. 2 7 a
Omnes iustitiæ nostræ sicut pannus menstruatæ 11.b
66 Antequam parturiet peperit, antequam veniret partus peperit masculum 419 a
Ego qui generationem cæteris tribuo sterilis ero? 3.a
EX HIEREMIA.
2 In omni colle sublimi,& sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretrix in introduct.q. 1. 3 b
3 In tempore illo vocabunt Ierusalem solium Domini. in introduct.q.3. 23.a
10 Scio Domine quia non est hominis via eius, nec viri est, vt dirigat gressus suos 588.b
14 Quare quasi colonus futurus es in terra,& quasi viator declinans ad manendum? 222.b
15 Si steterint Moyses & Samuel coram me,non est anima mea ad populum istum 378 b
22 Scribe virum istum sterilẽ, neq; enim erit de seminẽ eius,qui sedeat super soliũ Dauid 386.b 433.b 693.a
23 In diebus illis saluabitur Iuda,& Israel habitabit cõfidenter.in introduct.q.3. 21.b 29.a 693.a
Cœlum & terram ego impleo. in introduct.q.3. 34.a
31 Nouum creauit Dominus super terram: fœmina circundabit virum 118 b 363 a 415.b
Ecce dies veniẽt dicit Dominus, & feriam domui Israel, & domui Iuda fœdus nouum in introduct.q 3. 25.a
Dabo legem meam in visceribus eorum 285.a
32 Deus fortis incomprehensibilis cogitatu 165.b
EX BARVCH.
3 Hic est Deus noster, non æstimabitur alius aduersus eum.in introduct.q.3. 21.b
In terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. in introduct.q 3. 32.a 49.a
EX EZECHIELE.
24 Tu signaculum similitudinis plenus sapientia, & perfectus decore,in delicijs paradisi fuisti 430.b
16 Ad omne caput viæ ædificasti signum prostitutionis tuæ 50.b
17 Ego Dñs humiliaui lignũ sublime,in intro.q. 2.22.b
18 Si auerterit se impius ab impietate sua,& si egerit pœnitẽtiã ab omnibus peccatis suis, & fecerit iudicium, & iustitiam,ipse animam suam viuificabit 592.b
34 Et suscitabo super eas pastorem vnum, seruum meũ Dauid ipse pascet eas 269.b
38 Et iudicabo eum peste, & sanguine, & imbre vehementi,& lapidibus immensis, ignem,& sulphur pluã super eum 155.a
39 Et congregabo super eos terram suam,nõ relinquam ex eis quenquam in introduct.q. 3. 28.b
44 Hæc porta clausa erit,& non aperietur, non transiet vir per eam 345.b 363.a 567 a
EX DANIELE.
2 Deos tuos non colimus, & statuam quam erexisti nõ adoramus 331.a
7 Aspiciebam donec throni positi sunt,& antiquus dierum sedit 324 a 697.a
9 Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populum tuum, & super vrbem sanctam vt consumetur præuaricatio in introduct. q.3. 21.a 434.a
Et post 70.hebdomades occidetur Christus, in introduct.q. 3. 21.a 23.a
10 Ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus 434.b
EX OSEA.
1 Ponent sibimet caput vnum 152.a
3 Dies multos expectabit me in introduct.q.3. 22.b
6 Viuificabit nos post duos dies, die tertia suscitabit nos 634.b
9 Abominabiles facti sunt sicut ea quæ dilexerunt 550.b
Abijciet Dominus eos,qui non audierunt eum,& erunt vagi in nationibus in introduct.q.3. 14.a
11 Ex Aegypto vocaui filium meum 298 b
13 Saluator non est præter me 196.a
Perditio tua ex te, tantummodo in me auxiliũ tuũ 10 b
Ero mors tua ô mors,ero morsus tu' inferne 620.a 628.a
EX IOELE.
3 Congregabo gentes & educam eas in vallem Iosaphat 697.a
EX MICHÆA.
2 Congregatione congregabo Iacob totum in introduct.q.3. 23.a
3 Principes eius in muneribus iudicabãt, & sacerdotes eius in pecunia diuinabant 59.1.b.
5 Et tu Bethleem Ephrata paruulus es in millibus Iuda, ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel in introduct.q 3. 21.a 284.b
EX ABACVC.
2 Opus tuum in medio annorum viuifica illud,in medio annorum notum facies 299.a
EX SOPHONIA.
1 Visitabo super viros defixos in fœcibus suis 630.a
2 Exterminabit omnes Deos gentium terræ, & adorabunt eum in introduct. q. 3. 14.b
3 Dominus Deus in medio tui fortis ipse te saluabit. in introduct. q.3. 29.a
EX AGGAEO.
2 Interroga sacerdotem legem 284 a
EX ZACHARIA.
1 Conuertimini ad me & ego conuertar ad vos 12.a
3 Adducam seruum meum orientem 263.b
6 Sic dixit Deus exercituum, germen est nomen eius. in introduct.q. 3. 25.a
9 Ecce rex tuus venit tibi iustus, & saluator. in introduct.q 3. 11.b 264.b
Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu in quo non est aqua 628.a 629.b
12 Plangent eum omnes tribus terræ 525.a
13 In die illa confundentur Prophetæ vnusquisque ex visione sua cum prophetauerint, nec operientur pallio saccino, vt mentiantur 125.b
EX MALACHIA.
1 In omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda. in introduct.q.3. 288. b
2 Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius,qui Angelus Domini exercituum est 284.a
Conuertimini,& videbitis, quid sit inter iustum, & impium.in introduct. q.3. 19.b
EX II. MACHAB.
15 Hic est qui multum orat pro populo,& vniuersa sancta ciuitate Ieremias propheta 337.b
EX D. MATTHAEO.
1 Liber generationis Iesu Christi filij Dauid,filij Abraham.in introduct.q 3. 30.a
Cum esset sponsata mater Iesu Maria Ioseph, antequã conuenirent inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto 562.b
Ipse saluum faciet populum suum a peccatis eorũ 22.b
Hoc autem totum factum est, vt adimpleretur, quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem, Ecce virgo in vtero habebit, &c. 562.b
Peperit filium suum primogenitum 96.b 563.a
2 Et tu Bethleem terra Iuda nequaquam minima es in principibus Iuda 431.b
4 Veniebant ad Ioannem cõfitentes peccata sua 531.b
Hic est filius meus dilectus 213.a
4 Dominũ Deum tuũ adorabis, & illi soli seruies 316.b
Accesserunt Angeli,& ministrabant ei 146.b 186.a
5 Nolite putare quoniam veni soluere legem, aut Prophetas,Non veni soluere, sed adimplere 274.a
Ne forte tradat te aduersarius tuus iudici,& iudex tradat te ministro 565.b
7 Non omnis qui dicit mihi Domine Domine intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem patris mei 292.b
8 Vade,& sicut credidisti fiat tibi 590.b
8 Vade ostende te Sacerdoti 285 a
Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos, filius autem hominis nõ habet vbi caput suũ reclinet 469. a

9 Vt

Index sacrę scripturæ.

9 Vt sciatis quia filius hominis potestatem habet in terris dimittendi peccata, &c. 193.a
Cepit autem omnes timor, & glorificabant Deum, qui dedit talem potestatem hominibus 122.b
Fides tua te saluam fecit 590.b
10 Dedit potestatem Apostolis super omnes spiritus immundos, vt eos eijcerent, & omnem langorem curarent 590.b
11 Væ tibi Corozain Væ tibi Bethsaida, quia si in Tiro, & Sydone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cinere, & cilicio pœnitentiam egissent 590.b. 695.b
12 Filius hominis Dominus est etiam Sabbathi 444.b
Generatio peruersa, & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei nisi signum Ionæ Prophetæ 489.a
Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, ita filius hominis erit in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus 618 b
Viri Niniuitę surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam 695.b
Non est propheta sine honore nisi in patria sua 524.b
13 Simile est regnum cęlorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti 141.a
Et docebat eos in synagoga eorũ in patria sua ista vt stuperent, & dicerent. Nonne hic est filius fabri 369 b
Mittet eos in caminum ignis 544 b
14 Pater omnia sunt ibi possibilia 282.b
15 Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus 299.a
O mulier magnã est fides tua, fiat tibi sicut vis 590.b
17 Hic est filius meus dilectus, ipsum audite, in introduct.29 b q.3. 77.b
18 Filius hominis venit saluare quod perierat 564.b
19 Si vis ad vitam ingredi, serua mandata 192.a
Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus 464.a 593.b
20 Sedere ad dextram meam, vel sinistrã non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a patre meo 598.b
Filius hominis nõ venit ministrari, sed ministrare 273.b
Filius hominis venit dare animam suam in redemptorẽ promultis 7.b 197.a 567.a
21 Hic est hæres, venite occidamus eum 475.b 546. b
23 Hierusalem, Hierusalem, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alis, & noluisti 600.a
24 Amen dico vobis, non manebit lapis super lapidem. in introduct. 54.a
Erit tunc tribulatio magna, &c. 155.a
Fulgor exit ab Oriente, & apparet vsque in Occidentem 281.b
De die illa & hora, nemo scit, neq; Angeli in cœlo, neq; filius, nisi pater. 26.a in introduct.q.3. 26 a 684.b
25 Simile est regnum cœlorum decem virginibus, quarũ quinque erant fatuæ, quinque prudentes 143.a
Euge serue bone, & fidelis, intra in gaudiũ Dñi tui 299.b
Ite maledicti in ignem æternum. Esuriui enim, & nõ dedistis mihi manducare, &c. 592.a 699.a
26 Prima die azymorum, accesserunt discipuli ad Iesum dicẽtes. Vbi vis paremus tibi comedere pascha? 531.a
Omnes vos scandalũ patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim? Percutiam pastorem & dispergentur oues gregis 656.b
Cępit contristari & męstus esse 215.b
Tristis est anima mea vsque ad mortem 200 b 217.a
Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua 282.b 510.a
Non sicut ego volo, sed sicut tu 282.b
27 Multa corpora sanctorum, qui dormierant resurrexerunt 642.a
Erant autem ibi & mulieres multæ a longe expectantes 369.a.b
Principes sacerdotum conuenerunt ad Pilatum dicentes: Domine recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc viuens, post tres dies resurgam 640.a
28 Data est mihi omnis potestas in cęlo 174.a 290. b 192.b 197.b 278.b 669.a 693 a
Ite, & docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii & Spiritus sancti. in introduct.q.3.28. a

EX D. MARCO.

1 Ioannes baptizabat in deserto, prædicans baptismum pęnitentiæ in remissionem peccatorum 461.a
Expulit eum spiritus in desertum 121.a
Quid tibi & nobis Iesu Nazarene? venisti ante tempus torquere nos? Scio quòd sis sanctus Dei 475.b
2 Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus 196.a
3 Circunspiciens eos cum ira tristatus est super cæcitate cordis eorum 213.b
8 Oportet filium hominis multa pati, & reprobari a senioribus, & a summis sacerdotibus, & scribis, & occidi, & post tres resurgere 509 b 518 b
11 Multi vestimenta sua strauerunt in via. Alij frondes cædebant de arboribus, & qui præibant, & qui sequebantur, clamabant, Osanna, benedictus qui venit in nomine Domini, benedictũ quod venit regnum patris nostri Dauid. in introduct.q.3. 30 b
13 De die illa, & hora, nemo scit, neque Angeli in cęlo, neque filius, nisi pater 168.a 516.b
14 Primo die azimorum quando Pascha immolabant. 531 a
Tristis est anima mea vsque ad mortem 215.b
16 Surgens Iesus manè prima Sabbathi, apparuit primò Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat septem dæmonia 655.b
Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omnis creaturæ 586.b 590.b

EX D. LVCA.

1 Ecce concipies, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. in introduct.q.3. 30 a
Dabit ei Dominus Deus sedem Dauid patris eius 59 [illegible]
Spiritus sanctus superueniet in te 64.a
Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei, in introduct.q. 30.a 60.a 302.b
Vnde hoc mihi, vt veniat mater Dñi mei ad me 122.b
Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto 8.a 61.a
2 Natus est vobis hodie Saluator 148.a 264 b
Iesus proficiebat sapientia, ætate, & gratia apud Deum, & homines 182.b
Hic est filius meus dilectus 464.a
Ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta, vt putabatur filius Ioseph, qui fuit Heli 388.a
4 Agebatur ab spiritu 121.a
Christus non sinebat dęmonia loqui, quoniam sciebant eum esse Christum 475.b
Exi a me Domine, quia homo peccator sum 122.b
6 Erat pernoctans in oratione Dei 276.b, 282.b
Virtus de illo exibat, & sanabat omnes 190.b 193.b
7 Ite renunciate Ioanni quæ audistis, & vidistis, cæci vident, claudi ambulant, &c. 490.b
Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum 13.a 97.b
8 Ecce mater eius, & fratres stabant foris quærentes loqui cum eo 369.a
Sentio de me virtutem exisse 190.b, 193.b
12 Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor, donec baptizer illo 517 b
13 Nisi pœnitentiam habueritis omnes simul perhibitis 593 a
Ite dicite vulpi illi. Ecce dæmonia eiicio, & sanitates perficio hodie, & cras, & tertia die consumor 124.b
17 Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite serui inutiles sumus 11 b
Venient dies quando desideretis videre vnum diem filii hominis, & non videbitis 680.b
18 Cum filius hominis veniet, putas inueniet fidem in terra? 27.a
Duo homines ascenderunt in templum vt orarent, vnus Pharisæus, alter Publicanus 537.a
19 Filius hominis venit saluare quod perierat 21 a
22 Ego in medio vestrum sum, sicut qui ministrat 273.b

Ego

Ego dispono uobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum. 195.a
Non mea voluntas, sed tua fiat 247.a
Apparuit ei Angelus confortans eum 185.b
24. De Iesu Nazareno, qui fuit vir Propheta potens in opere & sermone 124.b
Incipiens a Moyse, & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus scripturis, quæ de ipso erant 53.a
Oportebat Christũ pati, & ita intrare in gloriã suã 266.a
Finxit se longius ire 662.a
Accepit panem & benedixit ac fregit & porrigebat illis 966.a
Palpate, & videte, quia spiritus carnem & ossa non habent, sicut me videtis habere 96.b
Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos cum adhuc essem vobiscum. Quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me 512.a
Eduxit autem eos foras in Bethaniam, & eleuatis manibus benedixit eis 672.a

EX D. IOANNE.

1. In principio erat verbum & verbum erat apud Deum & Deus erat verbum 26.b
Omnia per ipsum facta sunt 55.a
Dedit eis ptãtem filios Dei fieri 294.a 597.b 300.a 597.a
Verbum caro factum est. 35.a 54.a 96.a 49.a 118.a 113.a 129.a & 130.b. 161.a
Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a patre plenum gratiæ, & veritatis 111.a 113.a 129.a 130.b 161.a 193.a 195.b 264.a 301.b 691.a
Gratia & veritas per Iesum Christum facta est. 60.a 193.a 195.a 416.b 669.a
Deum nemo vidit vnquam, vnigenitus qui est in sinu patris, ipse enarrauit 195.a
Ego baptizo in aqua, sed ille qui me misit baptizare dixit mihi, Super quem videris spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto 193.b 198.a
Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatũ mundi 24.a 25.b
2. Vt gustauit Architriclinus aquam vinum factam 26.b in introductione.
Post hæc descendit Capharnaum ipse, & mater eius, & fratres eius 369.a
Soluite tẽplũ hoc, & in trib⁹ dieb⁹ reædificabo illud 34.b
Ipse sciebat quid esset in homine 166.b
3. Scimus quia a Deo venisti magister 85.a
Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei 584.a 523.a 596.b
Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo filius hominis, qui est in cœlo. 417.a 681.b
Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis 507.a
Sic Deus dilexit mũdũ, vt filiũ suũ vnigenitũ daret 468.a 21.a 59.a 61.a 85.b 183.b 590.b 594.b 597.b 699.a
4. Iesus fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontẽ 357.a
Discipuli ibant in ciuitatem, vt cibos emerent 467.a
Veri adoratores adorabũt patrẽ in spũ & veritate 521.a
Nam & pater tales quærit adoratores, qui adorent eum in spiritu & veritate 516.b
Nisi signa & prodigia videritis non creditis 488.a
5. Pater meus vsq; mõ operat, & ego operor 123.a 445.b
Quærebãt eũ Iudæi interficere, quia nõ solũ soluebat Sabbathũ, sed & patrẽ suũ dicebat Deũ 26.b in introduct.
Quæcunque pater facit, hæc & filius similiter facit 26.b in introductione. q. 3. 296.a
Omnia pater demonstrat filio quæ ipse facit, & maiora demonstrabit opera 416.b
Pater nõ iudicat quẽquã, sed oẽ iudiciũ dedit filio 688.a
Omnes honorificent filiũ, sicut honorificãt patrem 29.a in introductione. q. 3. 697.a
Sicut pater habet vitam in semetipso, sic dedit filio vitam habere in semetipso 26.b in introductione 27.a
Oẽs qui in monumẽtis sunt audient vocẽ filii Dei 642.a
Procedẽt qui bona fecerunt in resurrectionẽ vitæ 695.a
Ego habeo testimoniũ maius Ioanne. 13.a in introduct.
Scrutamini scripturas. Ipsæ enim testimonium perhibẽt de me 13. in introduct.
6. Descendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, sed eius, qui misit me 26.b introduct. 247.a
Nemo potest venire ad me nisi pater, qui misit me, traxerit eum 19.b introduct. 168.a
Omnis qui audit a patre & discit venit ad me 268.a
Qui mãducat meam carnem, & bibit meum sanguinem habet vitam æternam 85.a 578.a 583.b
7. Dixerunt fratres eius ad eum, trãsi hinc, & vade in Iudæam, vt & discipuli tui videãt opera tua quæ tu facies 369.a
Quomodo hic literas scit cum non didicerit? 161.a
8. Etsi ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum 159.a
Principium qui & loquor vobis. 27.a in introduct.
Ille homicida erat ab initio, & in veritate nõ stetit 147.a
Ego cognosco eum, & mandata eius obseruo 157.b
Abraham desiderauit videre diem meum, vidit, & gauisus est 587.a
Antequam Abraham fieret, ego sum 236.a
10. Ego veni vt vitã habeant, & abundãtius habeant 8.a
Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ 141.a
Animã meã nemo tollit a me 517.b 518.b 541.a 604.a
Potestatem habeo ponendi animam meam. 100.b. 603.a
Opera quæ ego facio in nomine patris mei, ipsa testimonium perhibent de me. in introduct. q. 3. 13.a
Pater quod dedit mihi, maius oĩbus est. 28.a in introduc.
Ego & pater vnum sumus 31.a 35.b 28.a in introduct.
Sustulerũt lapides Iudæi, vt lapidarent eũ 27.b in introd.
Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est: quem pater sanctificauit, & misit in mundum, vos dicitis, quia blasphemas 15.b 26.a in introduct. 27.b
11. Qui credit in me nõ morietur in æternũ 38. in introd.
12. Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuũ fuerit, ipsum solum manet 510.a
Volo pater, vt vbi ego sum, illic sit minister meus 212.b
Nunc iudicium est mundi 695.a
13. Cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos 8.b in introductione 85.a 85.b
Exemplũ dedi vobis, vt sicut & ego feci vobis, & ita vos faciatis 621.a
Si hæc scitis, beati eritis si feceritis ea 592.a
14. Pater in me manens, ipse facit opera 593.a
Qui credit i me opera quæ ego facio, & ipse faciet 489.a
Ego rogabo patrem, & alium paracletũ dabit vobis 59.a 278.b
Qui diligit me, diligetur a patre meo 592.a
Vt cognoscat mundus, quia diligo patrẽ, & sicut mãdatũ dedit mihi pater, sic facio. Surgite, eamus hinc 541.a
15. Sine me nihil potestis facere 586.b
Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem sicut dilexi vos 274.a
Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam suã ponat quis pro amicis suis 8.a
Iam non dicam vos seruos, sed amicos 229.a
Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent 28.a in introductione 585.b
16. Omnia quæ habet pater, mea sunt 581.a
In illo die in nomine meo petetis 278.b
17. Pater venit hora, clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te 277.a
Hæc est vita æterna, vt cognoscat te verum Deum, & quẽ misisti Iesum Christum 26.a 28.b in introduct.
Non pro mundo rogo, sed pro ijs, quos dedisti mihi, quia tui sunt 15.a 152.a 567.a
Mea, omnia tua sunt, & tua, mea sunt 266.b in introd.
Pater serua eos in nomine tuo vt sint vnum, sicut & nos 26.a in introductione
Sicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnũ sint 27.b in introduct.
18. Et ipsi non introierunt in prætorium ne contaminarentur, sed vt manducarent Pascha 531.a
Regnum meum non est de hoc mundo 692.b 693.a

Ego ad hoc natus ſum,& ad hoc veni vt teſtimonium perhibeam veritati. 21.a.184.b

20.Noli me tangere. 660.a

Aſcendo ad patrẽ meum,& patrem veſtrũ. 296.a. 275.b

Accipite Spiritum ſanctum.Quorum remiſeritis peccata remittuntur eis. 197.b

Infer digitum tuũ huc,& vide manus meas,& affer manum tuã,& mitte in latus meũ,& noli eſſe incredulus, ſed fidelis. 30.a.b in introduct.q.3. 654.a

21.Si omnia opera, quæ fecit Ieſus ſcribenda eſſent per ſingula,neque ipſum arbitror mundum poſſe capere eos qui ſcriberentur libros. 13.a.in introduct.q.3. 488.a

EX ACTIS APOSTOLORVM.

1.Cœpit Ieſus facere,& docere. 8.a

Quibus & præbuit ſeipſum viuum poſt paſſionem ſuam in multis argumentis per dies quadraginta apparens eis,& loquens de regno Dei. 39.b.663.b

Conueſcens præcepit eis ab Hieroſolymis ne diſcederẽt. 652.b

Videntibus illis eleuatus eſt. 675.a

Nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum. 676.a

Hi omnes erant ſtantes vnanimes in oratione cum mulieribus,& Maria matre Ieſu,& fratribus ipſius. 369.b.

2.Effundam de ſpiritu meo ſuper omnẽ carnem. 599.b

Viri Iſraelitæ, audite verba hæc. Ieſum Nazarenũ virum approbatum à Deo,in verbis,virtutibus,& prodigijs.quę fecit Deus per illum in medio veſtri, ſicut ſcitis, hunc definito conſilio,& præſcientia Dei traditum per manus iniquorum affigentes interemiſtis. 634.b 515.b.

Sciat igitur omnis domus Iſrael, quia Dominum ipſum, & Chriſtum fecit Deus hunc Ieſum, quem vos crucifixiſtis. 26.a.515.b

Pœnitentiã agite,& baptizetur vnuſquiſq; veſtrũ. 592.b

3.Quod habeo,hoc tibi do,ſurge,& ambula. 191.b.

4.Neque aliud nomẽ eſt ſub cœlo datũ hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. 498.a.587.a

Dñe tu es,qui Spiritu ſancto per os patris noſtri Dauid dixiſti,Quare fremuerũt gentes,& populi meditati ſunt inania?&c. 17.a

Facere quæ manus tua,& conſilium tuum decreuerunt fieri. 305.b

Erat cor credentium vnum,& anima vna. 27.b.

7.Ecce video cœlos apertos. 677.a

8.Pœnitentiam age ab hac nequitia tua,& roga Deũ ſi forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. 592.b

9.Ego ſum Ieſus quem tu perſequeris. 672.b

10.Hic eſt conſtitutus à Deo iudex viuorum & mortuorum. 683.b

Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent remiſſionem peccatorum accipere per nomen eius. 587.a

15.Per gratiam Domini noſtri Ieſu Chriſti credimus ſaluari,quemadmodum & illi. 587.a

19.Multi credentium veniebant ad Paulum cõfitentes, & annunciantes actus ſuos. 454.b.

20.Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos poſuit Spiritus ſanctus Epiſcopos regere Eccleſiam Dei. 27.a in introductione.q.3.

EX EPIST. AD ROMANOS.

1.Paulus ſeruus Ieſu Chriſti vocatus Apoſtolus ſegregatus in Euangelium Dei,quòd ante promiſerat per Prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis. in introductione.q.1. 27.b. 29.b. 31.b.

Qui prædeſtinatus eſt filius Dei.15.a.29.b.20.a.in intro.q.3.

Iuſtitia Dei in Euangelio reuelatur ex fide in fidẽ. 597.b

Inuiſibilia ipſius a creatura mundi per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur. 8 a in introduct.q.2.

2.Gentes,quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt faciunt. 585.a

Teſtimonium illis reddente conſcientia ipſorum. 699.a

3.Nunquid incredulitas illorum fidẽ Dei euacuauit? Abſit.Eſt autem Deus verax. 62.b

Ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro coram illo.in introduct.q.2.5.a 586.a

Iuſtitia Dei per fidem Ieſu Chriſti in omnes, & ſuper omnes,qui credunt in eum. 586.b

Omnes peccauerunt,& egent gloria Dei. 10.b 60.b

Iuſtificati gratis per gratiã ipſius 7.a 11.a.13.a.60.a.270.a

Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidẽ in ſanguine ipſius.8.a.15.a.2.a.197.b.511.b.514.a.552.a.587.a 599.a

Arbitramur hominem iuſtificari ex fide ſine operibus legis. 561.a

4.Si Abraham ex operibus legis iuſtificatus eſt habet gloriam,ſed non apud Deum 586 a 591 a

Ei qui operatur merces non imputatur ſecundum gratiã, ſed ſecundum debitum. 13.b.268 a.591 a

Non enim per legem promiſſio Abrahæ & ſemini eius, vt hæres eſſet mundi. 62.b

Si enim qui ex lege hæredes ſunt,exinanita eſt fides, abolita eſt promiſſio. 298 a

Ideo ex fide,vt ſecundum gratiam firma ſit promiſſio 626.a

Traditus eſt propter delicta noſtra,reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. 669 a

Per Chriſtum acceſſum habemus in gratiã iſtam,& gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei. 298 b

Spes autem non confundit. 396.a

Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum,qui datus eſt nobis. 59.a

Commẽdat autem charitatem ſuam Deus in nobis,quòd cum adhuc inimici eſſemus,ſecundum tempus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. 8 a.271 a

Non ſolum hoc,ſed & gloriamur in Deo per Ieſum Chriſtum. 9.a

Sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundũ intrauit, & per peccatum mors, ita per vnum hominem iuſtitia intrauit i hũc mũdũ,& p iuſtitiã vita 15.a 197.a

Non ſicut delictum ita & donum 15 b 16 a.24 b.269 b

Vbi abundauit delictum ſuperabundauit & gratia. 15.b. 24 b

Si enim vnius delicto multi mortui ſunt,multi magis abũdantiam gratiæ,& donationis,& iuſtitiæ accipientes, in vita regnabunt per Ieſum Chriſtum. 16 a.269.b

Sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationẽ, ſic per vnius iuſtitiam in omnes homines in ſanctificationem. 197.b.587.a

6.Peccatum in vobis non dominabitur. Non enim ſub lege eſtis,ſed ſub gratia. 449.a.578 b

7.Qui ſuſcitauit Chriſtum a mortuis,viuificabit mortalia corpora noſtra. 670.a

8.Miſit Deus filiũ ſuũ in ſimilitudinẽ carnis peccati 20.b. in introduct.q.3. 212 b

Si quis ſpiritũ Chriſti nõ hẽt,hic nõ eſt eius.142.b.565 b

Si ſecundum carnem vixeritis,moriemini,ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis,viuetis. 592.a

Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorũ. 297.b.596.b

Ipſe ſpiritus teſtimonium perhibet ſpiritui noſtro,quòd filij Dei ſumus. 592 a

Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam,quæ reuelabitur in nobis. 12.b

Nos ipſi primitias ſpiritus habentes intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei expectantes redemptionem corporis noſtri. 300.a

Quod videt quis quid ſperat? 19.a & b.418.b

Spiritus ſanctus orat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. 277.a 278 b

Quos præſciuit,& prædeſtinauit, conformes fieri imaginis filij ſui. 195.b.299.b.305.b.312.a

Quos vocauit,hos & iuſtificauit. 18.b.196.a

Si Deus pro nobis,quis contra nos?Qui proprio filio non pepercit, ſed pro nobis tradidit illum,quomodo non etiam omnia cum illo nobis donabit? 68.b.278.a

Optabam ego ipſe anathema eſſe pro fratribus meis,qui ſunt cognati mei ſecũdũ carnẽ,qui ſunt Iſraelitę. 370.a

Ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnẽ,qui eſt ſuper omnia Deus bñdictus ĩ ſecula. 6.a.27.a.in intr.q.3.226.b.

Moyſi dicit Dominus.Miſerebor cuius miſereor, & miſericordiam præſtabo cuius miſerebor. 314.a

Non eſt volentis,neq; currentis,ſed Dei miſerentis. 313.b

Deus cuius vult miſeretur,& quem vult indurat. 311.a

An

An non habet figulus potestatem ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud vero in contumeliā? 600.a
Deus reprobauit vasa apta in interitum ad ostensionem gloriæ gratiæ suæ in vasa misericordiæ. 9.b
10. Testimonium enim illis perhibeo, quòd æmulationē quidem Dei habent, sed nō secundū scientiam. 517.a
Ignorantes enim iustitiam Dei, & suam quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. 586.a
Finis legis Christus ad iustitiam omni credenti. 586.b
Omnis qui credit in illum non confundetur. 592.b
11. Si ex operibus, iam non est gratia. 13.b
Si radix sancta, & rami. Quod si delibatio sancta & massa. 345.b
O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei. 3.b
Quis cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? 3.b
Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? 11.a
Qm̄ per ipsum, & in ipso, & ex ipso sunt oīa. 163.a.169.a
12. Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. 2.a.in introduct.q.3.
13. Omnia quæ à Deo sunt, ordinata sunt. 3.b
14. In hoc Christus mortuus est & resurrexit, vt & viuorū & mortuorum dominetur. 691.a
15. Vnanimes vno ore honorificemus Deum. 215.a

EX I. AD CORINT. I.

1. Id ipsum dicamus omnes, & non sint in vobis schismata. 255.a
Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? 318.b
Vbi sapiens? vbi scriba? Nonne stultam fecit Deus sapientiam huius sæculi? 588.b
Videte fratres vocationem vestram, quòd non multi potētes secundum carnem, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapiētes. 13.b
Qui factus est nobis iustitia, sanctificatio, & redemptio. 5.a.7.b.147.b.148.a.196.a
2. Non iudicaui me scire inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. 2.a.in introduct.q.3.
Sapientiam loquimur inter perfectos, sapientiam vero nō huius sæculi, nec principū huius sæculi, qui destruūtur, sed loquimur Dei sapientiā in mysterio. 304.a.305.b
Si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. 476.b.546.b
Nobis aūt reuelauit Deus p̄ spiritū suū. 2.a.in intro.q.3.
Animalis homo non percipit ea, quæ sunt Dei. 315.b
Spiritualis iudicat omnia & ipse a nemine iudicatur. 691.a
3. Si quis supra hoc fundamentum ædificauerit ligna, fœnum, & stipulā saluus erit, sic tñ quasi per ignē. 591.b
Omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autē Dei. 22.b.312.a
4. Nihil mihi cōscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. 595.a
Nolite ante tempus iudicare, quoadusq; veniat Dominus qui illuminabit abscondita tenebrarum. 695.b.696.b
Quid habes, quod non accepisti, & si accepisti quid gloriaris quasi non acceperis? 16.a
5. Pascha nostrum immolatus est Christus. 531.a
6. Nolite errare. Nec fornicarij nec idolis seruientes, nec masculorū concubitores regnū Dei possidebunt. 590.b
Nescitis quia corpora vestra membra sunt Christi. 138.b
Qui adhæret Deo vnus spiritus est cum eo. 34.b.59.b
Empti estis pretio magno, glorificate, & portate Deū in corpore vestro. 8.a.177.a.567.b.
Qui nubit benefacit, qui non nubit melius facit. 371.b
9. Nunquid non habemus potestatem manducandi, & bibendi? 369.b
Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne cum alijs prædicauerim ipse reprobus efficiar. 375.b
10 Patres nostri omnes sub nube fuerūt, omnes mare trāsierunt, & omnes eundem potum biberunt, bibebant autem de spirituali consequente eos petra. Petra autem erat Christus. 586.b.592.b
Nos sumus in quos fines sæculorum deuenerunt. 129.a
Qui existimat se stare, videat ne cadat. 595.a
Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis. 27.a.in introduct.q.3.
11. Vir caput est mulieris. 152.a
Omnis vir orans, aut Prophetans velato capite deturpat caput suum. 125.a
12. Nemo potest dicere Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. 588.b
13. Si habuero oēm fidē ita vt montes transferā charitatē aūt non habuero nihil mihi prodest. 592.b.693.a
Cum venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. 158.b
Sapiebam vt paruulus, loquebar vt paruulus; cum venerit quod perfectū est, euacuabitur qd ex parte est. 416.b
Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. 172.b
14. Mulieres in Ecclesia taceant. Si quid autem scire voluerint domi viros suos interrogent. 370.b
15 Tradidi vobis qd & accepi, qm̄ Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas, & quia sepultus est, & resurrexit secundum scripturas. 634.b
Visus est plusquā quingentis fratribus simul. 660.b
Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. 197.a
Si Christus nō resurrexit, adhuc estis ī peccatis vrīs. 646.a
Christus primitiæ dormientium. 352.a
Subiecta sunt illi omnia præter eum, qui illi omnia subiecit. 174.b.696.a.698.b
Cum subiecta fuerint illi omnia, tunc & ipse filius subiectus erit patri. 447.b.419.a.700.b
Insipiens tu, quod seminas non viuificatur, nisi prius moriatur. 636.b
Prius quod animale est, deinde quod spirituale. 216.a
Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cœlo cœlestis. 26.b
In momento, in ictu oculi mortui resurgent. 659.a
Itaq; fratres mei dilecti stabiles estote, & immobiles abūdantes in opere Domini semper, scientes, quòd labor vester non est, inanis in Domino. 599.a

EX II. AD CORINT. II.

3 Non sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis. 10.b.586.b.588.b
4 Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis Dei in facie Christi Iesu. 195.a
Habentes eundem spiritum fidei, sicut scriptum est; Credidi propter quod locutus sum, & nos credimus propter quod & loquimur. 586.b
Propter quod non deficimus. Sed licet is, qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is, qui intus est, renouatur de die in diem. 578.b
5. Quandiu sumus in corpore peregrinamur à Domino. Per fidem enim ambulamus, non per speciem. 118.b
Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; propria corporis, prout gessit, siue bonum siue malum. 534.b.695.b
Si Christus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. 347.b
Vetera transierunt, ecce noua facta sunt omnia. 193.b
De⁹ erat in Xp̄o mūdū recōcilians sibi. 563.a.567.b.583.a
Eum qui non nouerat peccatū, pro nobis peccatū fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei ī illo. 18.b.197.a.560.b
6. Quæ cōuentio Christi ad Belial, lucis ad tenebras, vitę ad mortem? 343.a
10. Fides captiuat intellectū in obsequium Christi. 481.a
12. Datus est mihi stimulus carnis meæ Angelus Sathanæ qui me colaphizet. 355.b

EX EPIST. AD GALATAS.

1. Paulus Apostolus non ab hominibus, neq; per hominē sed per Dominum nostrum Iesum Christum. 27.a
Ascendi autem secundum reuelationem, & neminē, vidi, nisi Petrum, & Iacobum fratrem Domini. 369.b
2. Si per legem iustitia, ergo gratis Christus mortuus est. 16.b.298.a.580.a
3. Qui ab opib⁹ legis obstrigunt, sub maledicto sūt. 449.a
Christus nos redemit de maledicto legis factus pro nobis maledictum. 552.a

Priusquam veniret fides sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem, quæ reuelanda erat. 299 a

Lex pp transgressioné posita est, donec veniret semé, cui promiserat, ordinata p Angelos í manu mediatoris. 4 8 b

Si data esset lex, quæ posset viuificare, veré ex lege esset iustitia. 596 a

Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius, non dicit & seminibus eius, quasi in multis, sed quasi in vno, & semini tuo, qui est Christus. 29.b

4 Quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo cum sit dominus omnium. 21.a.96 b.232.a.295.a

Quando venit plenitudo temporis, misit Deus filium suũ factũ ex muliere, &c. 6 b.in intro.q.2 4 b. 298.a.449 a

Quoniam autem estis filij Dei, misit Deus spiritum filij sui in corda nostra clamanté, Abba pater. 312.b

Itaque iam non est hęres, sed filius, quòd si filius, & hęres per Deum. 219.b

Itaque fratres iam non sumus ancillæ filij, sed liberæ, qua libertate Christus nos donauit. 29.b

5. Fructus auté spiritus est charitas, gaudiũ, pax, &c. 196 b

6. Apud Deum, neque præputium aliquid valet, neq; circuncisio, sed noua creatura. 193 b

EX EPIST. AD EPHESIOS.

1. Benedictus Deus, & pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cęlestibus in Christo. 269.a.271.a.313.b

Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem. 22.a.270.a 313 b

Prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Christũ. 271.a.270.a.305.b.312 a.353.b

Gratificauit nos in dilecto filio suo 21.a.195.b.269.a.314.b

Proposuit in eo in dispensatione plenitudinis tpis instaurare oĩa in Christo, siue quæ in cœlis, siue quæ in terra sunt in ipso 147.a.193.b.589 a

In quo nos sorte vocati sumus pdestinati sm ppositũ ei⁹, q operatr oĩa sm cõsiliũ voluntatis suæ, vt simus in laudé gloriæ eius, qui ante sperauimus in Christo. 313.b

Deus suscitauit Christum à mortuis, & constituit eum super omne principatum. 546.b

Omnia subiecit sub pedibus eius, & Ipsum dedit caput Ecclesiæ, quæ est corpus eius, & plenitudo ipsius, qui oĩa i oĩbus adimplet. 138.b.139.a.193.b.312.a.584.a

2. Deus qui diues est in misericordia pp nimiã charitaté, qua dilexit nos, cõuiuificauit nos in Chřo Iesu. 8.a 65.a

Conresuscitauit, & consedere nos fecit in cœlestibus in Christo. 19.a

Ipsius enim sumus factura in operibus bonis, vt in ipsis ambulemus. 192.b.193.b.269.a

Vos q eratis lõge facti estis ppe in sanguine Christi 31.a

3. Sacramentum hoc dispensatum in tempore, absconditum tamen à sæculis in Deo. 706 a.& b

4. Vnicuiq; autem nostrum data est gratia secundum mésuram donationis Christi. 269.a

Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem. 672.a

Quod autem ascendit quid est, nisi quia descendit primũ in inferiores partes terræ? 261.a.266.b 620 a 623 b

Hoc dico, & testificor in Christo Iesu, vt non ambuletis sicut & gentes ambulant. 550.b

Veritatem facientes in Christo crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus. 193.b.269 a

5. Tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis. 197.a 286.a

Vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ, &c. 138.b 152.a.375.b

EX EPIST. AD PHILIPPEN.

2. Cum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo. 24.a.31 a.35.a

In similitudinem hominum factus, habitu inuentus vt homo. 31 b.44 b.48.b

Christus factus est obediens vsque ad morté. 273.b 542.a

Propter qđ & Deus exaltauit illũ, & donauit illi nomé, qđ est super omne nomen. 60 b 261.a 266.b 554.a.696.a

Ita in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum. 147 a.270.b

Vtque charissimi mei sicut semper obedistis non in præsentia mea tantũ, sed multo magis nũc in absentia mea cũ metu, & tremore vestrã salutem operamini. 595.b

Deus operatur in nobis & velle, & perficere pro sua voluntate. 11.a

3 Nostra conuersatio in cœlis est. 691 b

Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. 141 a.195.b.578 a.669.b

EX EPIST. AD COLOSSEN.

1. Qui est imago inuisibilis Dei primogenitus omnis creaturæ, quoniam in ipso sunt condita vniuersa, siue quæ in cœlis, siue quæ in terra. 269 b

Ipse est caput corporis Ecclesiæ, q̃ est principiũ primogenit⁹ ex mortuis, vt sit in oĩbus ipse primatũ tenés. 138.b

In ipso complacuit, omnem plenitudinem diuinitatis habitare. 34 b

Pacificans per sanguinem eius, siue quę in cœlis, siue quę in terra sunt. 147 a.567.b 593 a

Adimpleo ea quę desunt passionum Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia. 15 a 18.b

2. In quo sunt absconditi omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei. 5 a 160.a 161.a

Videte ne quis vos seducat per philosophiam & inanem fallaciam. 2 b in introduct.q.3.

In ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. 28 a in introduct.q.1.

Et spolians principatus, & potestates traduxit confidenter palam triumphans illos in semetipso. 571.b

EX 1. AD THESSALONI.

2 Quæ est spes nostra, aut gaudium, aut corona gloriæ? nonne vos ante Dominum? & 11 ad quos sermo Dei factus est, vocantur dij. 329.b

EX 2. AD THESSALONI.

2. Reuelabitur homo peccati filius perditionis. 155 a

EX EPIST. AD TIMOTH.

1. Iesus venit in mundum peccatores saluos facere 8 a. 21.a 498.a

2. Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, &c. 332 b

6. Præcipio tibi coram Deo, qui viuificat omnia. & Christo Iesu, qui confessus est sub Pontio Pilato bonam confessionem, vt serues mandatum sine macula irreprehésibile. &c. 26 a.in introduct.q.3.

EX II. AD TIMOTH.

2 Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest. 510.a

3. In magna auté domo non solum sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, atque fictilia, & quædam quidem in honorem, quædam vero in contumeliam. 143 .b 144. b

4. Quã reddet mihi dñs in illa die iustus iudex. 14.a.15.b

EX EPIST. AD TITVM.

2. Apparuit gratia saluatoris nostri Dei. 21 a 27.a.61.a. 31.b

3. Apparuit benignitas, & humanitas saluatoris nostri Dei. 52.61.a 268.a

Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus sancti, qué effudit in nos abundè. 596 b

EX EPIST. AD HEBR.

1. Quem constituit hæredem vniuersorum. 22.b. 84.b

Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ 27. a. 28.a in introduct.q.3.

Tanto melior angelis effectus quanto differentius præ illis nomen hæreditauit. 25.b.in introduct q.3.

2 Eũ, q i modico ab angelis minorat⁹ est vidim⁹ Iesũ pp passioné mortis, gřia, & honore coronatũ 31.a.in q 3.

Decebat eũ, per qué oĩa, & pp qué oĩa, qui multos filios in gloriam adduxerat autoré salutis eorum per passionem consummari. 35 a.266 b. 510 a.690.a

Propter quod non confunditur vocare nos fratres. 147.a

Nusquam angelos apprehendit. 148.a

Debuit per omnia fratribus assimilari. 44 b.190 a.202.b

3. Considerate apostolum, & Pontificem confessionis nostræ Iesum, qui fidelis est ei, qui fecit illum. 25 b.in introductione q.3.

4 Adeamus ergo cū fiducia ad thronū gratiæ eius. 337 b
5. Omnis pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in iis, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona,& ſacrificia pro peccatis. 284 a
In diebus carnis ſuæ preces, ſupplicationeſq; ad Deū, qui poſſit illum ſaluum facere à morte, cum clamore valido,& lachrymis obtulit. 16.b.282.a.289.b
Exauditus eſt pro ſua reuerentia. 16 a.122.b.132.b.196.b 273 b 282.a.284.a
Factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ. 593.a
6. Homines per maiorem ſui iurant. 447.b
7. Manifeſtum eſt, ꝙ ex Iuda ortus ſit dñs nr̃. 284.b.387.a
Solus Chriſtus ſempiternum habet ſacerdotiū per ſemetipſum accedens ad Deum Patrem ſemper viuēs ad interpellandum pro nobis. 337 b
Chriſtus pontifex ille ſanctus nō habet neceſſitatē quotidie, quemadmodū ſacerdos veteris legis, prius pro ſuis delictis hoſtiam offerre, deinde pro populi. 562.a
9. Chriſtus aſſiſtens Pontifex futurorum bonorū per proprium ſanguinem introiuit in ſancta, æterna redemptione inuenta. 291.a.681.a
Si enim ſanguis hircorū, aut taurorū,& cinis vitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat ad æmundationē carnis, quāto magis ſanguis Chriſti,&c. 30. in introd. q.3 338.a
Introiuit in ipſum cœlum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis. 278 a
Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata. 157.a
10. Impoſſibile eſt ſanguine taurorum,& hircorum auferri peccata. Propter quod ingrediens in mundum dicit, Holocauſtomata,& oblationes noluiſti, corpus autem adaptaſti mihi. 16.a.263.b.413.a.560 a
Vna oblatione conſummauit in ſempiternum ſanctificatos. 291 a
Voluntariè peccantibus nobis, &c iam non ſupereſt hoſtia pro peccatis. 19 a
11. Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerū argm̄ non apparentium. 416.b.118.b 588.a.635.a
Abrahā fide demoratus eſt in terra promiſſionis tanquā in aliena, tanquam in caſulis habitando. 298.b
Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & quod inquirentibus ſe remunerator ſit. 585.a
Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. 585 b
Moyſes maiores diuitias æſtimauit theſauro Aegyptiorū improperium Chriſti. Aſpiciebat enim in remunerationem. 587.b
12. Aſpiciētes ī autorē fidei & cōſummatorē Ieſum 701.a

EX EPIST. IACOBI.

1. Voluntariè genuit nos verbo veritatis, vt ſimus initium aliquod creaturæ eius. 596 b
2. Fides ſine operibus mortua eſt. 144 b 591.b
3. In multis offendimus omnes. 346.a
Quæ autē de ſurſum eſt ſapiētia primū quidē pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, &c. in intro. q.1. 3.a

EX I. PETRI.

1. Non corruptilibus auro,& argento redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis, ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati, & incontaminati Chriſti. 32.a in introd. q.3. 16.a.197.a.564.b.565 a.
2 Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. 268.b.517.b
Qui peccata noſtra ipſe tulit ſuper lignum, vt mundum damnationi obnoxium Deo reconciliaret. 597.b
3. Vt ſimus parati ad ſatiſfaciendū omni poſcenti rationē de ea, quæ in nobis eſt fide & ſpe. 486.b
Chriſtus ſane pro peccatis noſtris eſt mortuus, iuſtus pro iniuſtis, vt nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos quidem ſpiritu. 197 a.274 a
4. Chriſto igitur paſſo in carne, & vos eadem cogitatione armamini, quia qui paſſus eſt in carne, deſiit à peccatis vt iam non hominū deſiderijs, ſed voluntate Dei, qđ reliquū eſt temporis in carne viuat. 562.b

EX 1. IOANNIS.

1. Sanguis Ieſu Chriſti filij Dei emundat ab omni peccato. 32.a in introduct. q.1.2.9.1
Si dixerimus quoniam peccatum non habemus ipſi nos ſeducimus. 346.a
2. Filioli hæc ſcribo vobis, vt non peccetis, ſed & ſi quis peccauerit, aduocatū habem⁹ apud patrē. 278 a.680.b
Ipſe eſt ꝓpitiatio ꝓ peccatis nr̃is, nō pro nr̃is tm̄, ſed ꝓ totius mundi. 15.b.25.b 159.b.427.b.503.a.567.b 583.a
Filioli nouiſſima hora eſt,& ſicut audiſtis, quia Antichriſtus venit,& nunc Antichriſti multi facti ſunt. 154.a
Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis. 300 a
3. Videte qualem charitatem dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur,& ſimus. 298.a 300.a
Nūc filii Dei ſumus, ſed nōdū apparuit qđ erimus. 300.a
Nos ſcimus quoniam tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniā diligimus fratres. 548.a.596 a
In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animā ſuam pro nobis poſuit. in introduct. q.3. 27.a
4. Nolite credere omni ſpiritui, ſed probate ſpiritus, vtrū ex Deo ſint. 324.b.379 a
Omnis ſpiritus qui confitetur Ieſum in carne veniſſe, ex Deo eſt. 590.b
Oīs ſpiritus qui non cōfitetur Ieſum Chriſtū in carne veniſſe ex Deo nō ē,& hic ē Antichriſtus. ī intr. q.3.32.b
Antichriſtus iam venit, & nūc iam eſt in mundo. 154.a
Diligamus Deum, quoniam ipſe prior dilexit nos. 8 a
5. Oīs qui credit, q̄m Ieſus eſt Chriſtus, ex Deo eſt. 300 a
Hæc eſt victoria quæ vincit mundum fides noſtra. 593.b
Eſt peccatū ad mortē, non pro illo dico, vt roget qs. 25 a
Scimus q̄m filius Dei venit,& dedit nobis ſenſum, vt cognoſcamus verum Deū,& ſimus in vero filio eius. Hic eſt verus Deus,& vita æterna. 27.a in intro. q.3. 229.a
Cuſtodite vos à ſimulacris. 323.a

EX EPIST. IVDAE.

Commonere vos volo ſcientes ſemel omnia, quoniam Ieſus populū de terra Aegypti ſaluans, & eos qui nō crediderunt perdidit. 587.b

EX APOCALYPSI.

1. Dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. 25.a
Ego ſum Alpha & O, principiū & finis. in intro. q.1. 1.b
5 Et nemo poterat, neque in cœlo, neq; in terra, nec ſubtus terram apprehendere librum. 613.b
Vicit Leo de tribu Iuda radix Dauid. 387.a
Dignus es Domine aperire librum, & ſoluere ſignacula eius, quia occiſus es. 274.a
Dignus eſt agnus qui occiſus eſt accipere gloriam, & virtutem. 261.a.266.b
6. Suſtinete adhue modicum tempus donec adimpleatur numerus fratrum veſtrorum. 628.b
7. Hi ſunt qui venerunt ex magna tribulatione,& lauerūt ſtolas ſuas,& dealbauerūt eas in ſanguine agni. 552 b
10 Et Angelus quem vidi ſuper mare & ſuper terram, leuauit manum ſuam, & iurauit per viuentem in ſæcula ſæculorum. 700.b
13. Et vidi de mari beſtiam aſcendentem habentem capita ſeptem, & cornua decem, & ſuper cornua eius decem diademata,&c. 154.b
19. Veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine, & vocabatur nomē eius verbū Dei,& habebat in fœmore ſuo ſcriptū, rex regū,& Dn̄s dominantium. in introd q.3. 31.a
20 Vidi Angelum deſcendentem de cœlo habentē clauē abyſſi,& cathenam magnam in manu ſua. 576.b
Et deſcendit ignis à Deo de cœlo,& deuorauit eos, & diabolus q ſeducebat eos miſſus eſt in ſtagnū ignis. 155.a
21. Dixit qui ſedet in throno, ecce noua facio omnia. 193 b
22. Conſeruus tuus ſum,& fratrū tuorum. 299.b.319.a

INDEX RERVM ET SENTENTIARVM MEMORABILIVM,

quæ in hoc opere continentur.

A, Indicat primam columnam, B, secundam.

Abstractio duplex. 71.b
Abstractis per intellectum personalitatibus natura diuina posset assumere. 72.a

¶Accidentia.

Accidentia non subsistunt formaliter per subsistentiam substantiæ. 36.b
Accidentia possunt assumi à Deo. 83.b
Accidentia quæ sunt in Christo, omnia sunt in eius humanitate. 426.a
Accidentia solo numero differentia nõ possunt simul esse in eodem subiecto. 428.a
Accidentia solo numero differentia quomodo repugnant in eodem subiecto. 262.a

¶Actio

Actio assumendi communis est tribus personis. 74.a
Actiones Christi duplicem habent conditionem. 11.b
Actiones Christi fuerunt nobis salutiferæ per modum meriti, & per modum efficientiæ. 139.b
Actiones Christi vnde habuerint virtutem merendi. 552.b
Actiones, & passiones Christi quomodo se habuerint respectu nostræ iustificationis. 569 a. & b
Actiones Christi ad extra quomodo soli filio tribuuntur. 210.a
Actio vnionis dupliciter consideratur. 50.b
Actiones sunt suppositorum. 16.b
Actiones Christi omnes semper regulabantur indicio rationis. 258.b
Actus indeliberatus non fuit in Christo. 204.a
Adam non est sepultus vbi crucifixus fuit Christus sed in Hebron. 534.b

¶Admiratio.

Admiratio quid sit. 220.b
Admiratio est causa delectationis. 430.b
Admiratio fuit in Christo. 210.b

¶Adoptare.

Adoptare in filios proprie conuenit Deo. 294.b
Adoptare conuenit toti trinitati. 296.a
Adoptare solũ conuenit habenti charitatẽ. 297.a.b
Adoptio diuina & humana differunt. 294.b
Adoptio perfectius reperitur in lege euangelica quã in veteri. 298.b

¶Adoratio.

Adoratio exhibetur hominibus. 317.a
Adoratio qualiter debeatur soli Deo. 317.a
Adoratio quid significet in sacris literis. 316.b
Adoratio Christi vna est ex parte personæ adoratæ, sed duplex ex parte rationis ipsius adorationis. 315.b

Adultus non iustificatur extra sacramentum sine dispositione liberi arbitrij. 415.b
Aduentus Christi vltimus quare fulguri comparetur. 181.b
Agens communicat se eo modo quo agens est. 4.b
Aliud aliter substãtiuè aliter adiectiuè sumitur. 93.b
Almabt quid propriè significat. 562.b
Amor proprius cuiuslibet amoris radix est & mensura. 85.b

¶Angelus.

Angelus per sua naturalia nõ cognoscit mysteriũ incarnationis esse possibile. 10.b.m introduct.q.2.
Angelus qualiter Christus confortauerit tempore passionis. 185.b
Angelus custos fuit Christi vt minister. 186.a
Angelus apparuit B.virgini in forma viri corporea. 382.b
Angeli cum assumunt corpora non vniunt ea sibi hypostatice. 66.b
Angelis non est data gratia ex merito Christi. 148.b
Angeli habentes charitatem sunt vere filij Dei adoptiui. 297.b
Angeli quare dij appellentur in scripturis. 297.b
Angelus quomodo in oratione Christum confortauerit. 523.b
Angelus potest esse in loco etiam si nihil ibi operetur. 622 a
Angeli & apostoli habuerunt euidentiam in attestante de rebus reuelatis. 485.a
Angeli quomodo aliquando dicantur ab hominibus erudiri. 657.b
Angeli a principio suæ conditionis non cognouerunt mysterium incarnationis quantum ad rationes particulares. 658.b

¶Anima.

Anima rationalis diuersis nominibus appellatur. 104.a
Anima rationalis dicitur totum potentiale & respectu animæ sensitiuæ & vegetatiuæ, & respectu suarum potentiarum. 104.b
Anima rationalis non indiuiduat corpus. 116.b
Anima extra corpus minorem virtutem habet quam in corpore. 494.b
Anima separata de potentia ordinaria non ingreditur corpus alterius, vt motor. 495.b
Anima rationalis aliter est terminus generationis, aliter terminus creationis 610.b
Animæ existentes in purgatorio non sunt per Christi descensum ad inferos liberatæ. 632.b

Animæ iustorum deferuntur in cælum ministerio angelorum. 676.b

¶Anima Christi.

Anima Christi perfectior est aliis, & quantum ad esse, et quantum ad potentias naturales. 100.b
Anima Christi non fuit prius assumpta quam caro. 106.a
Anima Christi fuit creata sicut anima aliorum hominum, 109.a
Anima Christi prius fuit creata, quam assumpta. 109.b
Anima Christi non comprehendit diuinam essentiam. 165.a
Anima Christi quid cognoscat in verbo. 166.b
Anima Christi cognoscit omnia quæ Deus scit scientia visionis. 167.a
Anima Christi non comprehendit scientiam visionis Dei. 167.b
Anima Christi scit in verbo infinita in potentia. 196.b. & seq.
Anima Christi cognoscit finitas substantias secundum numerum. 170.a
Anima Christi cognoscit omnes cogitationes hominum & angelorum quæ erunt infinitæ. 170.b
Anima Christi in verbo cognoscit infinita in actu. 170.a
Anima Christi perfectius videt diuinam essentiam, quam qualibet alia creatura. 171.b
Anima Christi per scientiam inditam nouit omnia excepta diuina essentia. 173.a
Anima Christi per scientiam infusam cognouit euidēter mysterium Trinitatis. 174.b
Anima Christi poterat vti scientia infusa non conuertendo se ad phantasmata. 175.b
Anima Christi sciuit per scientiam acquisitam, ea quę cognosci possunt per actionem intellectus agentis. 181.a. & seq.
Anima Christi non habuit omnipotentiam simpliciter. 187.b
Anima Christi non potest habere omnipotentiam etiam respectu aliorum à se. 188.a
Anima Christi habet virtutem instrumentalem faciendi miracula. 190.a
Anima Christi præter vnionem non habuit virtutē inhærentem ad facienda miracula. 192.a
Anima Christi propria virtute homines iustificat. 192.b
Anima Christi efficienter concurrit ad nostram iustificationem. 192.b. & seq. 196.b
Anima Christi per propriam virtutē non habuit omnipotētiā respectu proprij corporis. 199.a. & seq.
Anima Christi quomodo se habuerit in executione suæ voluntatis. 200.b. & seq.
Aīa Christi aliqñ nō fuit sancta quō ītelligatur. 411.a
Anima Christi in passione secundum suam essentiam patiebatur. 527.b
Anima Christi tota secundum essentiam fruebatur in passione. 528.b
Anima Christi reali præsentia descendit ad inferos. 620.b
Animā Christi post mortem nullam passa est tristitiā vel pœnam. 626.a
Anna mater beatæ Virginis non habuit plures viros. 370.a
Annihilare solius Dei est. 170.a

¶Annunciatio.

Annunciatio congruē facta fuit B. Virgini. 379.a
Annunciatio quare non fuit facta per supremum angelum. 380.a
Annunciatio cōuenientissimo ordine fuit facta. 384.a

¶Antichristus.

Antichristus erit singularis persona. 154.b
Antichristus erit de populo Iudaico. 155.a
Antichristi definitio. 154.a
Antichristi conditiones. 154.b. & seq.
Antichristi finis quis erit. 155.a
Apollinaris error circa carnem Christi & eius animam. 26.b. in introduct. q. 3. 100.b
Apostoli omni tempore passionis non amiserunt fidem. 654.b
Appetitus sensitiuus fuit in Christo. 244.b
Applicatio meritorum Christi fit per fidem, spem, & charitatem. 595.b. & seq.
Aquę quomodo intelligantur sanctificatę in baptismo Christi. 459.a
Arreptitij non eruciantur ab anima alicuius defuncti, sed a dæmonibus. 495.a
Argumentum ab autoritate negatiue aliquando est efficax. 22.a
Arrij error circa diuinitatē Christi. 25.b. in introd. q. 3.

¶Ascensio Christi. Vide Christi ascensio.

Assumptionis terminus aliquando absolutū est. 53.b
Assumptio & vnio quō distinguuntur. 53.a. 56.a
Assumere naturam creatam proprie conuenit personæ diuinæ. 65.a. 74.a.b

B

¶Baptismus.

Baptismus Ioannis forsan non fuit sub aliqua forma verborum. 451.b
Baptismus Ioannis quomodo fuerit à Deo. 452.b
Baptismus Ioannis non conferebat gratiam. 455.a
Baptismus Ioannis multis de causis fuit [illegible] *tutus.* 453.b
Baptismus Christi & Ioannis [illegible] *sunt.* 455.a
Basiliense concilium aliquando acephalum. 549.a
Beatitudo hominum in quo consistat. 17.a. in introductione. q. 3.
Beati non sperant gloriam corporis futuram per virtutem spei. 120.a
Beati non habent fidei actum, neque habitum. 118.b
Beati quomodo cognoscunt in verbo quæ pertinent ad suum statum. 167.a
Beati sunt perfectissimi filij Dei adoptiui. 300.a
Bestiarum nomine quid in scriptura sacra intelligatur. 24.b. in introduct. q. 3.

¶Beata Virgo.
Vide Maria Virgo.

Beata Virgo fuit proprie reparata, & redempta per Christum. 347.b

Beatam

Beatam Virginem non contraxisse peccatum originale probabiliter, & pie creditur. 347.a. 348.a & sequen.

C

Capitis nomen hominibus etiam tribuitur in sacra scriptura 152.a
Caput Ecclesiæ etiam dicitur summus Pontifex 151.b.& seq.
Cainam, vtrum fuerit filius Arphaxad, & pater Saleth. 391.a

¶ Christus.

Cristus Dominus est subiectum huius libri. 1.a.& 5.b.in introduct.q.1.
Christi virtus eximia. 15.b.in introduct. q.3.
Christi sententia de vltimo fine. 17.a ibid.
Christus proprie est compositus ex diuinitate & humanitate 41.b
Christus nō est humanitas, & diuinitas. 42.a.242.a
Christus habet duplicem rationem subsistendi. 43.a
In Christo non est speciem communem assumere, quomodo intelligitur 45.b
Christus quomodo fuerit ab Angelo confortatus tempore passionis 187.b
Christus nullo modo potuit peccare 209.b
Christus est vnus, & vnum 241.b
In Christo est tantum vnum esse, & vnica subsistentia 243.a.244.a
Christus duplicem habet voluntatem 247.a.b
In Christo duplex operatio, altera diuinitatis, altera humanitatis 556.b
Christus est mediator Dei, & hominum 338.a
In Christo sunt duæ filiationes, æterna, & temporalis. 425.b
Christus non tenebatur lege Moysi 448.a
Christus vtrum teneretur aliqua lege, disputatur ibidem.
Christus fecit miracula 488.b
Christus triplex operum genus tribuitur 536.b
Ex Christo maxima bona deriuantur 583.a.b
Christi, & Adam comparatio 584.a

¶ Christi incarnatio.

Vide incarnatio.

¶ Christi gratia.

Vide gratia.
Christus habuit gratiam habitualem. 113.a
Christus etiam de potentia Dei absoluta non potuit esse ingratus, & iniusus Deo. 114.a
Christus licèt nullam gratiam habitualem habuisset mereretur coram Deo. 115.a
Christus habuit plenitudinem gratiæ. 129.b. 130.a
In Christo triplex plenitudo gratiæ intelligi potest, 131.a 130.a
Christo Domino aliter tribuitur plenitudo gratiæ, aliter plenitudo scientiæ 132.a

¶ Christi virtutes.

Vide virtus.
Christus habuit virtutes in gradu heroico. 116.b
Christus non habuit fidem 118.a
Christus licèt non habuit spem, quæ est virtus, habuit tamen spem aliquorum, quæ nondum erat adeptus 119.b
Christus habuit excellentissime dona. 120.b
Christus habuit donum timoris 121.b
Christus habuit gratias gratis datas 123.b

¶ Christus caput Ecclesiæ.

Christus est caput Ecclesiæ 138.b
Christus secundum naturam humanam est caput Ecclesiæ 139.a
Christus est caput Ecclesiæ militantis, triumphantis, & in purgatorio existentis 139.b
Christus etiam ante incarnationem dicitur caput Ecclesiæ 140.b
Christus non dicitur hominum caput propter causalitatem decoris, & pulchritudinis corporalis 141.b
Christus quomodo sit caput omnium hominum. 142.a.b
Christus etiam secundum quod homo, est caput angelorum 146.b

¶ Christi scientia.

Vide scientia.
Christus in scientia acquisita quomodo profecerit 182.b
Christus nihil didicit ab homine, vt a magistro. 184.b
Christus nihil didicit ab angelis, vt a magistris. 185.b
Christus non habuit ignorantiam positiuā. 113.b
Christus etiam de potentia Dei absoluta non potuit habere errorem 214.a
Christus ab instanti suæ conceptionis habuit scientiam beatam. 158.a
Christus habuit scientiam infusam 160.a.b
Christus habuit scientiam acquisitam 162.b

¶ Christi oratio.

Christo conuenit orare 276.b
Christo conuenit oratio quatenus homo est 119.a
Christus quomodo orat in cœlo. 277.a.b
Christus orauit pro se 280.b
Christus orat pro his, qui sunt in purgatorio. 281.a

¶ Christi sacerdotium.

Christus fuit verè sacerdos 283.b
Christus non fuit verè sacerdos legalis 284.b
Christus fuit simul sacerdos, rex, & legislator 285.a
Christus fuit simul sacerdos, & hostia 286.a.b
Christus fuit sacerdos secundum ordinem Melchisedech 292.b.293.a
Christus aliquos recepit sui sacrificij effectus. 290.a
Christus quotidie offertur in sacramento altaris 561.b
Christus est perfectio omnium sacrificiorum veteris legis 561.a.b
Christus non traxit originem ex sacerdotibus veteris legis 284.b

¶ Defectus quos Christus in humana natura assumpsit.

Christus non contraxit defectus corporales, sed voluntariè suscepit 205.b

Christus non debuit assumere omnes defectus seu infirmitates humanas 206.b
Christus nullum habuit morbum 206.b
Christus naturaliter fuisset mortuus, etiam si non occidissent illum 207.a
Christus an fuerit pulcher secundum corporis dispositionem 207.b
Christus non habuit fomitem peccati 209.a
Christus nunquam habuit motum inordinatum appetitus sensitiui 212.a
Christus habuit passiones appetitus sensitiui sicut nos 215.b
Christus verè doluit 217.a
Christus verè timuit 219.b
In Christo fuit admiratio 220.b
Christi admiratio quomodo intelligenda 221.a
Christus fuit simul viator, & comprehensor 222.b
Corpus Christi subiacuit defectib. humanis. 202.b
Corpus Christi fuit subiectum necessitati mortis, & aliorum defectuum similium 203.b
Christus quomodo dicitur aliqua nescire, & ignorare in introduct. q. 3. 33.a.b.

¶ Propositiones quę verificantur, aut falsificantur de Christo.

Christus est creatura, non est vera propositio in rigore 234.a
Christus incepit esse, est falsa propositio 236.a
Christus secundum quod homo est creatura, est vera propositio 237.a.b
Christus secundum quod homo est Deus, non est vera propositio in rigore 239.a
Christus secundum quod hic homo est Deus, est vera propositio 239.a

¶ Christi prędestinatio.

Vide prędestinatio.
Christus dicitur, & est verè prædestinatus 307.a.b
Christus secundum quod homo est prædestinatus esse filius Dei 310.a.b
Christus quomodo dicitur prædestinatus in filium Dei 307.a
Christus fuit primus prædestinatus. 32.a
Christus fuit prædestinatus in remedium peccati. ibidem.

¶ Christi adoratio.

Vide adoratio.
Christus est adorandus vt Dei verbum cultu latriæ. 318.b
Christus adoratur cultu latria propter diuinitatem, cultu autem hyperduliæ propter humanitatem 319.b

¶ Christi conceptio.

Vide conceptio.
Conceptio Christi quare attribuitur Spiritui sancto 400.b
Conceptio carnis Domini, infusio animæ, & vnio hypostatica fuerunt in eodem instanti 409.a
Christus fuit sanctificatus per gratiam 411.a
Christus in primo instanti conceptionis habuit vsum liberi arbitrij 413.a
Christus in primo instanti conceptionis tantum meruit, quantum alijs operibus mereri potuit. 414.b
Christus ab instanti cõceptionis fuit comprehensor 418.b
Christus quomodo habuerit fratres 369.b
Caro Christi fuit sumpta de Adam 385.a
Caro Christi fuit sumpta de Dauid 386.a
Christus descendit per lineam masculinam ex tribu Iuda, & ex stirpe regia 387.a
Corpus Christi non successiuè, sed in instanti fuit formatum 107.b

¶ Christi natiuitas.

Christus debuit nasci ex Virgine desponsata 375.a
Christus duplicem habet natiuitatem, alteram æternam, alteram temporalem 421.b
Christus vere dicitur bis natus 421.b
Christus est verè filius B. Virginis 425.b
Christus est natus sine dolore matris 429.a
Christus habuit se penetratiuè cum partibus claustri virginalis, cum natus fuit ex Virgine. 366.a
Christus debuit nasci in Bethleem 431.b
Christus quare voluit in diuersorio nasci, & non Romæ. 432.a

¶ Christi baptismus.

Christus quare voluit baptizari 457.b
Cæli non fuerunt corporaliter aperti in baptismo Christi. 461.a
Columba quæ apparuit in baptismo Christi fuit verum animal. 461.a
Columba quæ apparuit in baptismo Christi non fuit vnita hypostatitè Spiritui sancto 461.b
Columba quæ apparuit semel tantũ fuit visa 463.a

¶ Christi passio.

Vide passio.
Christum pati non fuit absolutè necessarium ad reparationem generis humani 511.a
Cristum pati pro reparandis hominibus congruentissimum fuit 511.a.b
Christi passio quomodo dicatur necessaria ad reparationem generis humani 512.a
Christus congruè passus est in Cruce 515.a.b
Cristus in passione habuit summum gaudium cum summa tristitia coniunctum 417.b
Christus quomodo passus fuerit omnes passiones. 518.a
Christus vniuersalitatem passionum suscepit, vt vniuersum quo ad mala deificaret 519.a
Christus quomodo fuerit destitutus omni solatio tẽpore passionis 522.a.b
Christus in passione nullam habuit ab intrinseco cõsolationem 523.a
Christus quartadecima luna cœnauit, & agnum edidit paschalem, sicut cæteri Iudæi 513.b
Christus crucifixus est hora tertia 532.b
Christus passus est anno vitæ suę trigesimotertio inchoato 533.a
Christus contra omnem æquitatem iudicatus est. 545.a
Christus in passione sua meruit 552.a

Chri-

Christus per passionem quomodo liberauerit nos a potestate dæmonis. 576.b
Christus per passionem liberauit nos ab omni peccato. 578.b
Cæli aperti sunt nobis per Christi passionem, aliter quam per baptismum. 588.b
Christus volens passionem suam noluit iniquam Iudæorum actionem. 204.a

¶Christi crux.

Crux in qua Christus pependit duplici titulo est adoranda. 332.b.& seq.
Crucis huius particulæ sunt maxima reuerentia venerandæ. 333.b
Crucis excellentia in introductione.q.3. 16.a
Crucis signaculum obseruantissimum in Ecclesia. 535.b
Christus qualiter dicatur maledictus. 536.a

Christi mors.

Christi mors fuit naturalis. 539.a
Christus non tenebatur ex lege naturali mori. 541.b
Christus in quantum homo habuit præceptum moriendi. 542.a
Christus mortuus est quintadecima luna, feria sexta. 531.a
Christus quomodo dicitur ponere animam suam, & iterum eam assumere. 604.b
Christus in triduo mortis non fuit homo. 606.b

Christi sepultura.

Christus quomodo fuerit in sepulchro vna die & duabus noctibus. 607.a
Christus quomodo fuerit totus in sepulchro & totus in inferno. 624.b

Christus Redemptor.

Christus est redemptor omnium hominum, & eorum reconciliator. 567.b
Christus liberauit nos a pœna peccati. 578.a
Christus Deus venit in mundum vt magister, & vt redemptor. 7.b.21.a
Christus venit ad tollenda omnium hominum peccata. 25.a
Christus non venit ad reparandos Angelos. 25.b
Christus principaliter venit ad tollendum peccatum originale. 25.b
Christus propter vnum actuale peccatum, vel propter pauca non venisset. 26.a

¶Descensus Christi ad infernum.

Christus descendit ad inferos. 620.a
Christus ad omnem infernum descendit per suum effectum. 623.b
Christus quomodo sit liberatus solutis inferni doloribus. 626.b
Christus liberauit ab infernis sanctos patres. 628.a
Christus per descensum ad inferos non liberauit animas damnatorum. 630.a
Christus non liberauit existentes in lymbo. 631.b
Christus non eripuit omnes animas existentes in purgatorio. 632.b

¶Christi resurrectio.

Vide resurrectio.

Christi resurrectio suadetur. 634.b
Christi resurrectio fuit tertia die. 640.a
Christi resurrectio fuit Dominica die illucescente iā sole. 640.b
Christus propria virtute resurrexit. 643.b
Christi resurrectio, & aliorum differunt. 644.a
Christus euanuit ab oculis discipulorum absque aliqua sui corruptione. 647.a
Christus post resurrectionem verè comedit. 652.a
Cicatrices vulnerum Christi post resurrectionem patentes permanserunt. 654.a
Christi resurrectio mulieribus primum manifestata est. 655.b
Christus post resurrectionem in Iudæa permansit vsque ad ascensionem. 660.a
Christus post resurrectionem quare noluit tangi à Magdalena. 660.b
Christus die ipsa resurrectionis quinquies apparuit. 661.b
Christus dedit corpus suum discipulis euntibus in Emaus. 662.a
Christus quomodo apparuit in alia effigie post resurrectionem. 662.b
Christus exhibuit signa euidentia suæ resurrectionis, 663.a.b
Christi resurrectio quomodo sit causa nostræ resurrectionis. 669.a

¶Christi ascensio.

Christus quando ascenderit. 672.a
Christus ascendit in præsentia multorum. 672.a
Christus non ascendit solus. 672.b
Christus post ascensionem aliquando descendit in terram. 672.b
Christus secundum quòd homo ascendit in cælum. 674.a
Christus ascendit in cęlum propria virtute. 675.b
Christus ascendit super omnes cęlos. 678.a.b
Christus ascendēs in cęlum totum medium pertransiuit. 678.b
Christi ascensionis fructus & causa. 684.a
Christus quomodo dicatur sedere a dextris virtutis Dei. 686.a
Christus quid agat sedens a dextris Dei. 686.a

¶Iudiciaria potestas Christi.

Christus sedebit iudicaturus in sede maiestatis, & quomodo. 698.a
Christus veniet ad iudicandum in forma humana. 697.a
Christus veniet ad iudicium in forma gloriosa. 698.a
Christus partim mentaliter, partim vocaliter vltimum peraget iudicium. 699.a
Christi regnum erit perfectum post iudicium vniuersale. 701.a
Christus vnicus rex regni cælorum. 692.b
Christus dominus secundum quòd homo nō fuit rex temporalis. 693.a
Christo secundum diuinitatem specialiter tribuitur indicia-

iudiciaria potestas 688.b
Christo secundum quod homo conuenit iudiciaria potestas 990.a
Christo homini quare conueniat iudiciaria potestas. 691.a

§ Christi meritum.

Vide meritum.
Christus meruit sibi, & nobis. 261.a 552.b
Christus patiendo quid promeruit de nouo. 553.b
Christus nunquam cessauit ab operibus meritorijs 415.b
Christus meruit secundum legem ordinariam 261.a
Christus meruit secundum humanitatem 261.a
Christus nõ meruit per visionem beatificam, nec per dilectionem, quæ inde deriuatur. 261.b
Christus meruit per actum cuiuslibet virtutis 262.a
Christus non meruit præmium infinitum, nec visionem infinitam 263.a
Christus non plus meruit, quam Deus possit præmiare. 263.a
Christus meruit in primo instanti suæ conceptionis 263.b
Christus non meruit sibi animæ beatitudinẽ 264.b
Christus potuit de potentia absoluta mereri sibi gloriam animæ 265.a
Christus directè meruit gloriam corporis, & exaltationem sui nominis 260.b
Christus meruit nobis omnem gratiam, & omnia charismata, & bona Spiritus sancti 268.b
Christus non meruit suam incarnationem 60.a 270.a
Christus meruit nobis omnem motum bonum intellectus, & voluntatis 270.b
Christus dominus potuit mereri, vt pater incarnaretur, aut Spiritus sanctus 61.a
Christus meruit, quod humanitas post triduum iterum vniretur diuinitati 61.b
Christus non meruit sibi gratiam habitualem, 137.a

§ Christi causalitas.

Christi humanitas quomodo fuerit causa efficiens nostræ iustificationis 194.b.197.a
Christi humanitas fuit causa præcipua meritoria nostræ iustificationis 196.b
Christus operatus est nostram salutem per modum sacrificij 197.a
Christus in quantum homo est causa principalis, secundaria tamen, nostræ gratiæ 197.b
Christus non est causa meritoria diuinæ volitionis, vt est in Deo 391.a
Christus quomodo fuerit causa, quòd Deus nos amauerit 579.b

§ Christi satisfactio.

Christus satisfecit ex iustitia propria, non metaphorica. 15.b.16.b
Christus quantum ad sufficientiam satisfecit pro omnibus, sed non quantum ad efficaciam. 15.b
Christus satisfecit ex toto rigore iustitiæ 15.b
Christus solus satisfacit iustitiæ vindicatiuæ pro peccatis nostris. 197.a

§ Christus homo.

Christum esse hominem ostenditur ex sacris literis, in introductione q.3.31.b 32.a
Christus quare dicitur factus minor patre, & subiectus patri 33.a ibid.
Christus quomodo dicitur factus peccatum. 18.b 197.a
Christus ponitur in prædicamento 79.b
Christus est compositus ex corpore, & anima rationali 41.a
Christus habet animam corpori vnitam. 44.a
Christus est homo vniuocè cum alijs hominib. 44.b
Si Christus generaret, purum hominem generaret. 46.a
Christus non est res, quæ est humanitas. 87.b
Si Christus relinqueret naturam humanam, humanitas illa explicaret se in propriam personalitatem absque noua actione 90.b
Christus est vere persona humana 91.a.93.a
Christus non habuit actus indeliberatos 107.a
Contrarietas voluntatum non fuit in Christo. 253.b.254.a.b
Christus quatenus homo subijcitur legi æternæ, & naturali 447.b
Christus factus est sub lege, licet sub lege non fuerit 449.a
Christus fuit faber, & filius fabri. 467.b
Christus ante baptismum exercuit artem fabrilem in Nazareth 468.a
Christus, & eius discipuli dixerunt vitam pauperem 468.b
Christus non emisit votum paupertatis. 469.a
Christus non fuit mendicus 469.b
Christus proprie fuit obediens 542.a
Christus quomodo sit subiectus patri 273.a
Christus in sacris literis seruus patris appellatur. 273.b
Christus Dominus legem impleuit 274.a
Christus quomodo sit sibi ipsi subiectus 275.b
Christus etiam secundum quod homo, non est filius adoptiuus 307.b.401.b
Christus secundum quod homo, est mediator Dei, & hominum 342.b
Christus non potuit habere patrem naturalem in terris 392.b
Si Christus assumeret materiam cæli, non esset homo 393.a
Christus non fuit decimatus in lumbis Abrahæ.

§ Christi anima. Vide anima Christi.

§ Corpus Christi.

Corpus Christi viuum, & mortuum fuit idem. 609.b
Corpus Christi in triduo sub forma cadaueris fuit. 609.b
Corpus Christi mortuum fuit eiusdem rationis cum nostris 910.a

Corpus Christi fuit ex purissimis sanguinibus B. Virginis. 394.b
Corpus Christi non fuit in antiquis patribus secundum aliquid signatum. 396.a
Corpus Christi in morte non fuit incineratum. 617.b
Corpus Christi post resurrectionem præputium habet. 651.a

¶Caro Christi.

Caro Christi in antiquis patribus non fuit absolutè obnoxia peccato. 397.b
Christi caro aptissima fuit, vt pro nobis immolaretur. 562.a.b
Caro Christi mansit vnita diuinitati post mortem. 603.a

¶Christus Deus.

Christum esse verum Deum sancti patres multis probauerunt. in introduct.q.3.11.b
Christum esse Deum ex pluribus locis scripturæ ostē ditur. 21.a.26.b.& seq.in introduct.q.3.
Christus in sacris literis nominauit se verum Deū. ibidem.
Christum esse Deum ex eius perfectionibus constat. 28.a.ibidem.
Christum esse Deum ex testimonijs veteris testamenti probat D. Paulus. 29.b.& seq.
Christus non est factus simpliciter. 55.a
Christus quatenus Deus non potuit obligari aliqua lege aut præcepto. 447.a
Cicatrices vulnerum Christi post resurrectionem patentes permanserunt. 654.a
Circuncisio omnibus Christianis prohibita. 449.a.b
Claritas transfigurationis fuit miraculosa. 503.b
Conditiones, quæ per prophetas de Messia prædicta sunt, Christo conueniunt. 20.a.in introductione. q.3.
Communicare se creaturæ importat profectionem. 4.b
Communicationis Dei ad creaturas in quadruplici differentia. 5.a
Communicatio Christi in incarnatione & eucharistia discrimen. 85.b
Conuersio vnius in alterum duplex est. 32.b
Compositum appellationem importat. 41.b
Compositum aliquando non est perfectius rebus componentibus. 41.b
Contemplatio est causa delectationis. 429.b
Confessio peccatorum quomodo fiebat in baptismo Ioannis. 454.b
Confessio publica duplex. ibidem.
Conceptionis festiuitas qualiter est intelligenda. 348.a
Consensus in copulam coniugalem non est consensus in copulam carnalem. 376.b

¶Confirmatus.

Confirmati in gratia sunt impeccabiles ab extrinseco. 354.b
Confirmati in gratia in triplici gradu considerantur. ibidem.
Confirmati in gratia libere se habent in obseruatione mandatorum Dei. 355.b
Confirmati in gratia non sunt exempti ab omni lege. ibidem.
Confirmatus non potest tollere confirmationem ex diuino decreto semel positam. 356.a
Confirmatio in gratia quid requirat? ibidem.

¶Corpus.

Corpus post resurrectionem palpabile est, & diuisibile. 645.b
Corpora duo ex diuina virtute possunt esse in eodem loco. 646.a
Corpus gloriosum vnde habet, quòd cum alio corpore penetratiuè se possit habere. 646.a.b
Corpora gloriosa post resurrectionem forsan sunt transparentia. 652.a
In corpore perfecte sphærico quomodo possit altior pars inueniri. 679.b
Cæli sunt plures. 678.a
Credere ea, quæ sunt fidei non est leuitatis. 483.a
Credere aliquid supernaturale est necessarium ad salutem æternam. 587.b.& seq.

¶Creatura.

Creatura pura non potest attingere vnionem hypostaticam humanitatis cum verbo. 405.a
Creaturarum ordo est quasi speculum diuinæ sapientiæ. 430.a
Creatura non potest concurrere ad annihilandum. 190.a

D

Debitum in multiplici differentia. 556.a
Delectatio carnis potest esse sine peccato. 475.a
Delectatio maxima ortum habet ex veritatis contemplatione. 429.a.b
Dæmonum illusiones variæ. 325.a.b
Dæmones non cognouerunt euidenter Christum esse Deum. 476.a.b
Dæmones quid cognoscunt in mysterio incarnationis. 66.a.375.b

¶Demonstrationes Theologiæ.

Demonstrationes ad probandum Christum esse Deū ab his, quæ ab omnibus concessa sunt incipiunt. 12.a.in introduct.q.3.
Demonstratio prima sumitur ex miraculorum efficacia. ibidem.b
Demonstratio secunda ex concordia veteris, & noui testamenti. 13.a.ibidem.
Demonstratio tertia ex prædicationis efficacia. ibidem.b
Demonstratio quarta ex victoria Ecclesiæ. ibidem.
Demonstratio quinta ex subuersione synagogæ. 14.a ibidem.
Demonstratio sexta ex idolorum destructione. ibidem.b
Demonstratio septima ex Romani imperij conuersione. ibidem.b

Demon-

Demonstratio octaua ex martyrum, & sanctorum Patrum confessione. 15.a.ibid.
Demonstratio nona, decima, & vndecima, ex virtute Christi admiranda. ibidem.b
Demonstratio duodecima ex operibus Christi. 16.b ibidem.
Demonstratio tertiadecima ex doctrina eiusdem plane diuina. 17.a.ibidem.
Demonstratio decimaquarta & decimaquinta ex sapientia Christi. ibid.b
Demonstratio sextadecima ex infinita virtute sapientiæ Christi. 18.b.ibid.
Demonstratio vigesima prima ex comparatione sapientię Christi ad Philosophorum scientiam. ibid.b
Demonstratio decimaoctaua ex modo procedendi diuinæ sapientiæ. 19.a.ibid.
Demonstratio decimanona, & vigesima de eodem. ibidem.
Demonstratio uigesimaprima ex sanctitate mandatorum legis Christi. ibid.b
Demonstratio uigesimasecunda ex occulta diuinarum scripturarum energia. 20.a.ibid.
Dumonstratio quomodo non minuat meritum fidei. 438.a
Demonstratio realis quomodo non possit alicui aduenire sine subiecti mutatione. 9.a. in introduct. q. 2. 233.a

Deus.

Deus nihil facit, aut vult, quod in se bonum non sit. 3.b
Deus proprie nulli debet. 17.b
Deus quare non potest esse alicuius rei forma. 32.b.
Diuinitas non potest supplere vicem animæ quomodo intelligitur. 45.b
In diuinis sunt tres subsistentiæ personales & vna essentialis. 69.b
Deus potest quamlibet naturam assumere excepta materia siue forma. 83.a
Deus potest assumere naturam cuiuslibet suppositi creati. 92.a
Deus potest facere vt melius operetur quis sine virtutibus, quam cum illis. 116.a
Deus solus est causa prima efficiens & finalis nostræ iustificationis & gratiæ. 196.a
In diuinis, quomodo sit tantum vnum esse. 245.a
Deo, conuenit creaturas rationales in Dei filios adoptare. 294.a
Deus maius bonum vult prædestinato existenti in peccato mortali, quam præscio iusto. 301.b
Diuinitas non est nata de patre per generationem æternam. 419.b
Deus potuit non liberare hominem de massa perditionis sine aliqua iniusta eius querela. 510.b
Deus potest innocentem occidere sine alicuius iniuria. 513.a

¶Deus homo.

Deus quatuor modis se communicat creaturis. 5.a
Deus in incarnatione, omnium rerum gradus ad summum esse eleuauit. 4.b
Deum incarnari quomodo fuerit necessarium. 6.b 7.a
Dei filium de cœlo descendere quomodo intelligatur. 34.a. in introduct. q. 3.
Deus non incarnaretur, si homo non peccasset. 21.b
Deus ex eo quod humana natura vnitur, non mutatur. 8.b. in introduct. q. 2.
Deum esse hominem non est perfectio Dei sed hominis. ibidem.
Deum esse hominem, neque est Deus absolute, neque humanitas, neque tertia entitas distincta, vt res à re, bene tamen formaliter. 54.b
Deum fieri hunc hominem, quomodo intelligatur. 55.a
Deum fieri hominem non est simpliciter fieri neque causari. 55.a
Deum esse hominem melius est quam Deum videre. 58.a
Deum esse hominem donum creatum & increatum dici potest. 59.a
Deus est homo, est vera propositio, & in materia naturali. 224.b.225.b.
Deus factus est homo, est vera propositio. 232.a ibidem.b
Deus non dicitur prædestinatus, sicut dicitur mortuus & sepultus. 307.b
Diuinitas non est nata de virgine per generationem temporalem. 416.b
Deus quod semel assumpsit, nunquam dimisit. 605.b
Dextrum & sinistrum quid sint in Deo. 686.a

¶Diabolus.

Diabolus quid significat. 473.b
Diabolum tentare quid sit. 473.b
Diabolus per lapsum humani generis triplicem acquisiuit potestatem super hominem. 576.b
Diabolus quomodo sit malorum caput. 153.a
Dignitas regalis et sacerdotalis iure diuino non sunt diuisæ. 285.a.b
Discipuli Christi Philosophis præferuntur in veritatibus persuadendis. in introduct. q. 3. 16.b
Dispositio ad iustificationem qualis sit necessaria. 596.a
Distinctio rationis nunquam falsificat propositionem. 37.a.73.a
Doctrina Christi omnibus sapientior. in introduct. q. 3. 17.b
Doctrina Christi non habet euidentiam in his quæ potissimum docet. 481.b
Doctrina Christi est ex diuina reuelatione. 483.a
Doctrina Christi summa sanctitate constat. 485.b

¶Dolor.

Dolor sensibilis est in appetitu sensitiuo. 217.b
Dolor requirit veram corporis læsionem, & non solum imaginariam. 218.a
Dolor & tristitia distinguuntur. 219.a
Dolor sensibilis fuit in Christo. 217.a.& b

Dolor Christi in passione quomodo fuit omnium maximus. 525.b
Dolor passionis Christi fuit sufficientissimus, vt satisfaceret pro omnibus peccatis. 523.b
Dolor inferni intensior est dolore passionis Christi. 514.b
Dona Spiritus sancti excellentissime fuerunt in Christo. 116.b
Dona Spus sancti quare ponuntur in hominibus. 120.b
Donum timoris fuit in Christo. 222.b
Duliæ & latriæ discrimen. 317.b

E

E A quæ conueniunt filio hominis possunt prædicari de filio Dei & econuerso. 227.b
Ecclesia qua ratione dicitur esse sancta. 144.b
Ecclesiæ incrementum. 484.a
Eclypsis tempore passionis Christi fuit miraculosa. 495.b.533.b
Effectus vnus quomodo non dependet à pluribus causis totalibus. 77.a
Effectus formalis duplex est. 114.a
Entia absoluta aliter specificantur, quam respectiua. 52.a
Ens rationis aliquando dicitur esse seclusa operatione intellectus. 426.a
Ens rationis quid sit? ibid.
Ens rationis in quadruplici differentia. ibid. b
Erasmus perperam interpretatur scripturas de Christi diuinitate in introduct. q. 3. 27.b
Error est blasphemus, asserere in Christo fuisse lepram, spasmum, animæ deliquium. 207.a
Esse supernaturale non semper sequitur operatio supernaturalis. 83.b
Esse quomodo sit effectus solius Dei. 198.a
Esse in triplici differentia. 244.a
Euangelistæ nusquam memoria lapsi sunt. 432.a
Eutichetis error circa incarnationem. 31.a. & seq.
Eucharistia sacramentum habet rationem sacrificij. 561.b. & seq.
Euidentia in attestante aliquo modo non excludit fidem. 119.a.165.a.485.a
Euidentia in rebus ipsis, & euidentia in attestante distinguuntur. 485.a.b
Ex duobus entibus in actu, quomodo non possit fieri vnum per se. 32.a
Exẽplũ quo explicatur vnio verbi incarnati. 49.a
Existentia est ratio constitutiua suppositi. 88.b
Existentia nõ est propria passio naturæ creatæ. 88.b
Existentia reductiuè est in prædicamento substantiæ. 88.b

F

F Acienti quod in se est ex viribus naturæ solũ, nõ applicãtur merita Christi, vt prosint. 586.a

¶ Fides.

Fides non fuit in Christo. 118.a
Fides in patria non manet, neque quantum ad actũ, neque quantum ad habitum. 118.b
Fides quæ est gratia gratis data fuit ĩ Christo. 123.b
Fides diuina est necessaria, vt merita Christi nobis applicentur. 586.b.588.b
Fides sola sine operibus non sufficit ad iustificationem. 592.a
Fides specialis quam inuenerunt Lutherani, non habet fundamentum in sacris literis. 592.b
Fidei quõ attribuatur iustificatio. 594.b.595.b. 597.b

¶ Filius Dei.

Fili⁹ Dei assumpsit naturã ĩ athomo. 37.b. 45.b 117.a
Filio Dei conuenientior fuit incarnatio quam alijs personis. 81.a
Filius Dei non assumpsit personam. 86.b
Filius Dei non assumpsit hominem. 91.b
Filius Dei assumpsit verum corpus. 96.a
Filius Dei conuenienter assumpsit corpus terrenum. 97.a.b
Filius Dei assumpsit animam. 100.b
Filius Dei assumpsit intellectum. 101.a
Filius Dei assumpsit carnem mediante anima secundum ordinẽ dignitatis & causalitatis. 103.a.b
Filius Dei assumpsit animã mediante spiritu. 104.a. 112.b
Fili⁹ Dei humanos defect⁹ assumere debuit. 202.a.b
Filius Dei est prædestinatus, vt sit homo, est verã propositio. 306.b
Filiatio qua Christus refertur ad matrem, est relatio rationis. 435.b
Filius Dei in triduo non poterat dici caro vel anima. 605.a
Filius adoptiuus non est proprie filius Dei. 296.a
Finis & humanæ vitæ fœlicitas in quo sita sit. in introduct. q. 3. 17.a. & seq.

¶ Fomes.

Fomes peccati quid sit. 212.a.351.b
Fomes peccati non fuit in Christo. 212.a
Fomes supra appetitũ sensitiuũ duo cõnotat. 351.b
Fomes quõ fuerit sublatus beatæ Virgini. 351.b
Fomes solum aufertur per gratiam. 352.a
Fœminæ in visionibus plerumque falluntur. 326.b
Forma corporeitatis non est ponenda in materia. 69.b
In formatione corporis tria concurrunt. 107.b
Fratres Christi qui dicantur. 370.a
Fratres in sacris literis quatuor modis dicuntur. 370.a
Fructus passionis & meritorum Christi quomodo nobis prosint. 584.a. & seq.
Fructus passionis Christi quare tam paucis hominibus communicetur. 599.b
Fundamentum relationis duplex. 61.b
Futura contingentia certo cognoscuntur per scientiã infusam Christo. 174.a.b
Futura contingentia à Christo in suis causis cognoscuntur. 174.a.b

G

G Abriel quid significat. 380.
Gaudium ex duobus oritur. 429.

Gaudium summum fuit in passione Christi simul cum summa tristitia. 470.b.513.b.519.b
Gaudium fruitionis non contrariatur directe dolori passionis. 513.b
Genealogia Christi ex D.Matthaeo,& ex D.Luca explicatur. 387.a.b
Generatio aeterna filij Dei quibus nominibus in scriptura declaretur in introduct.q.3. 32.b
Gentium vocatio praedicitur.in int.q.3.32.b.& seq.
Gog,& Magog quid sint. in intr.q.3.25.a.155.a
Grammaticorum audacia describitur in introductione.q.1. 4.a b

¶Gratia.

Gratia est aliquid creatum inhaerens animae hominis grati. 113.b
Gratiam esse habitum non est de fide. 114.a
Gratia habitualis de potentia Dei absoluta non est ad meritum necessaria. 115.a
Gratia non creatur. 140.a 189.b
Gratia prima est ex meritis Christi. 270.a
Gratia collata Adae ante peccatum,non fuit ex meritis Christi. 23.b 312.a
Gratia miraculorum non est qualitas inhaerens, neque in anima Christi,neq; in alijs sanctis. 191.a

¶Gratia Christi.

Gratia Christi triplex. 113.b
Gratia siue vnionis,siue habitualis quomodo est Christo naturalis. 64.a
Gratia vnionis excellentior est, quam communicatio corporis Christi in Eucharistia. 85.a
Gratia siue vnionis,siue habitualis nō potest esse medium in assumptione humanae naturae. 110.b
Gratia habitualis fuit in Christo. 113.a.b
Gratia habitualis non fuit necessaria in Christo ad merendum. 115.a
Gratiae gratis datae fuerunt in Christo. 123.b
Gratiae plenitudo fuit in Christo. 129.a.b.130.a.b
Gratia vnionis in Christo est infinita. 129.b
Gratia habitualis Christi licet in genere gratiae sit infinita, tamen in ratione entis est finita. 129.b 133.a.b
Gratia Christi et nostra licet secundum essentiam sint eiusdem speciei differunt tamen ex modo essendi, & ex parte subiecti. 131.a.b
Gratia Christi in ordine ad subiectum finita est in genere gratiae. 133.b.& seq.
Gratia Christi in ordine ad beatitudinem finita est. 134.a
Gratia Christi in ordine ad vnionem hypostaticam est infinita. 134.a
Gratia Christi vt est principium gratificandi homines est infinita in genere gratiae. 134.a
Gratia Christi est summa de lege ordinaria. 134.b
Gratia vnionis est solum prior natura quàm gratia habitualis. 136.a.411.b
Gratia vnionis non est facta mediante gratia habituali. 136.b
Gratia Christi eadem erat secundum rem,& quatenus caput Ecclesiae, & quatenus erat singularis persona licet diuersa secundum rationem. 135.a.b
Gratia Christi habitualis fuit per dispositionem liberi arbitrij. 411.b.& seq.

H

Hebdomada in sacris literis dupliciter accipitur in introductione.q.3. 21.a.434.b
Hebdomadarum Danielis computatio. 435.a
Haereticorum & Grammaticorum scientia qualis in introductione.q.1. 3.a
Haereticorum secta circa mysteriū incarnationis referuntur in introductione.q.2. 11.a
Hic Deus,& haec persona diuina, in diuinis non aequipollent. 36.a
Hic Deus formaliter subsistit deitate, persona vero proprietate personali. 69.b
Hic Deus potest immediate assumere naturam humanam. 72.b

¶Homo,& humanitas.

Homo dicitur minor mundus. 4.b
Homo purus quis dicatur in materia satisfactionis. 11.b
Homo cum iustificatur nullo modo meretur remissionem peccatorum. 13.a
Homo quomodo dicitur hominem generare. 610.b
Homo est Deus,est vera propositio. 226.b
Homo factus est Deus, est falsa propositio. 232.a
Homo est praedestinatus vt sit Deus,est vera propositio. 306.b
Homo non est assumptus à filio Dei. 91.b.& sequentibus.
Si homo non peccasset, Deus non incarnaretur. 21.b
Humana natura est magis assumptibilis, quam quaelibet alia natura. 82.b.& seq.84.b
Humana natura Christi non est nata de Virgine Maria. 419.b
Humana natura ex vnione ad verbum quid fuerit consecuta. 111.a.b
Humana natura vnita est verbo Dei substantialiter. 47.b
Humanitas aduenit filio Dei quodammodo accidentaliter. 48.b
Humanitas verbo vnita quare assimilatur vestimento. 49.a
Humanitas Christi & eius operationes aliter comparantur ad verbum, aliter ad Patrem & Spiritū sanctum. 49.b
Humanitas Christi quomodo inclinatur ad propriam personalitatem. 90.a
Humanitas quomodo sit assumpta à verbo mediantibus partibus. 108.b.& seq.
Humanitas non est assumpta à verbo mediante gratia, siue vnionis, siue habituali. 110. b. & sequen.
Humanitas Christi concurrit instrumentaliter ad facienda miracula. 190.b.& seq.

Humanitas Christi cõcurrit, vt causa secunda principalis ad nostram iustificationem. 190.b. 193.a 194.a. 197.a. 197.b

Humanitas Christi quem contactum habeat circa homines iustificandos. 194.b.& seq.

Si humanitas Christi peccaret, actus peccati tribueretur supposito diuino. 210.a

Humanitas Christi, vt vnita verbo, est adoranda cultu latriæ. 318.b

Humanitas Christi non est ratio adorandi adoratione latriæ. 319.a

Honor aliquis internus est soli Deo exhibendus. 317.b

Hostia quid sit. 186.a

Humores omnes permanent in corpore Christi glorioso. 650.b.& seq.

Hypostasis, persona, & suppositum in rationali natura idem sunt. 39.a

Hypostasis est nomen æquiuocum. 39.a

I

Iacobus Alphæi quare dicitur frater Domini. 370.a

Idolorum destructio, in introduct.q.3. 14.b

Ieremias, & Ioannes Baptista fuerunt in vtero sanctificati 360.b

Ignorantia multiplex. 213.b

Ignorantia positiua non fuit in Christo. 213.b

¶Imaginum cultus.

Imaginum cultus pius, & Catholicus est. 321.b

Imagines fuerunt in veteri Testamento. 32 .a

Imaginum vtilitas 322.b.& seq.

Imaginum adoratio tripliciter considerari potest. 322.b

Imaginum, & idolorum cultus longe differunt. 323.a

Imago dupliciter consideratur. 330.b

Imago verè & propriè est adoranda ea adoratione, qua res, cuius est imago. 329.b

In imagine quid adoratur. 330.b

Imago vna vnius sancti potest magis coli, quam altera imago eiusdem. 323.b

Imagines phantasticæ quæ in visione apparent, quomodo adorandæ. 324.a. b

Imagines Trinitatis, & Angelorum colere, non est superstitio. 323.b.324.a

Imaginibus non est offerendum sacrificium. 331.b

¶Incarnatio.

Incarnationis nomen est proprium, & elegans ad explicandum mysterium vnionis humanæ cum diuina natura.in introduct.q.1. 4.b

Incarnari plus significat quàm exprimit. 5. b. ibidem.

Incarnationis cognitio necessaria, in introductione. q.1. 2.b

Incarnationis mysterium est possibile. in introduct. q.2. 6.a

Incarnationis possibilitas ratione naturali non potest demonstrari.in introduct.q.1. 7.a

Incarnationis impossibilitas non demonstratur euidenter. 7.b.ibidem

Per incarnationem verbi omnium creaturarum gradus eleuantur. 4.b

Incarnatio quomodo fuerit necessaria. 7.a b

Incarnationis opus fuit excellentius ad reparandum genus humanum 8.a

Incarnationis vtilitates referuntur 8.b

Incarnationis conuenientia ratione D.Tho.probabiliter ostenditur 3.b

Incarnationis opus non debuit differri vsque in finem mundi. 29.a

Incarnari conuenientius fuit filio, quàm alijs personis. 81.a

Inferorum vocabulo quid significetur 623.b

Infernus in triplici differentia 623.b

Infinitas in gratia, & in operationibus Christi non est aliqua entitas absoluta, vel relatiua 134.b

Inserta non continuantur cum arbore præexistenti. 49.a

Instrumentorum causalitas, & ratio explicatur. 191.a

Instrumentum duplicem habet actionem 257.a

Instrumentum quem contactum requirat circa passum 571.a

Intellectus perfectior in naturalibus cum æquali lumine gloriæ non videbit Deum perfectius. 171.b

Intellectio increata non potest communicari creaturæ 157.a

Iste homo, demonstrato Christo, incepit esse, est falsa propositio 157.a

Ioannes Baptista in vtero habuit rationis vsum accelleratum 360.b

Ioannes Baptista cognouit Christum in baptismate. 463.a

Ioseph sponsus virginis non exercuit artem ferrariam, sed lignariam 468.a

Ioseph vir Mariæ non fuit bigamus 369.b

Iudæi conueniuntur circa diuinitatem Christi, in introduct.q.3. 20.a

Iudæorum argumenta contra diuinitatem Christi. 23. a.ibidem

Iudæorum principes non cognouerunt Christum esse Deum 476.b

Iudæi quomodo cognouerint Iesum esse Messiam vel filium Dei 482.a

Iudæi gratiam Christi ignorauerunt 585.b

Iudex a priuata persona distinguitur in remittendis iniurijs 512.a

Iudicare quid sit 688.b

Iudicium vniuersale futurum est, & quare 675.b

Iudicium vniuersale in valle Iosaphat futurum est. 696. b

Iudicium vniuersale partim vocaliter partim mentaliter peragendum erit 699.a

Iudicio vniuersali peracto sequetur perfectio regni Christi. 701.a
Iudiciaria potestas Christi etiam ad Angelos extendetur. 700.b
Iuramentum Dei quomodo sit accipiendum. 447.b
Iustinianus Imperator asserit Christum assumpsisse corpus impassibile. 204.b
Iustinianus Imperator quare inuisibili plaga interiit. 204
Iustificatio impii fit omnino gratis. 13.b
Iustificare animas absolute competit animæ Christi. 192.b
Iustificationis causæ recensentur, 574.a. 596.a
Iustitia, & misericordia maximè ostenditur in mysterio incarnationis. 512.b
Iustitia quomodo sit inter patrem, & filium. 16.b

L

Latriæ & duliæ distinctio. 317.b
Latrones cum Christo crucifixi fuerunt clauis affixi. 535.b
Legales ceremoniæ quomodo pertinuerint ad Christum. 449.b
Lex purificationis non obligabat Christum. ibid.
Liberalitas maxima ostenditur in opere incarnationis. 4.a
Liberum arbitrium secundum se non est potentia peccandi. 210.b
Liberum arbitrium fuit in Christo 250.b
Liberum arbitrium quid 250.b
Libertas aliter in Deo, aliter in nobis reperitur. 250. b
Libertas per Christum ab omni pœna peccati ordine quodam præcedit. 578.a
Lymbus puerorum ad infernum damnatorum reducitur. 623.b.631.b

M

Machabæi an fuerint ex tribu Iuda. 434.a
Machometani Christum mirabilem in multis prædicant. in introduct. 12.b
Machometi lex qualis in introduct.q.3. 13.b
Magi qui venerunt ad adorandum Christum fuerūt veri reges. 440.a
Magia non est licita. 442.a
Magiea duplex. 443.a
Maius quomodo ad minus ordinetur. 23.b
Mandatum, & præceptum dupliciter accipiuntur. 542.a
Manichæi argumenta contra Christi humanitatem dissoluuntur, in introduct. q.3. 33.b
Manichæorum error circa veritatem corporis Christi. in introduct q.3. 26.b
Manifestatio alicuius rei dupliciter cōtingit. 437.a
§ Maria Virgo.
Maria Virgo fuit in vtero sanctificata. 344.a
Maria Virgo fuit propriè redempta per Christum. 347. b
Mariam virginem contraxisse peccatum originale verisimilius est. 348.a
Maria Virgo nullum habuit actuale peccatū. 353.b
Maria Virgo nullum habuit inordinatum motum appetitus sensitiui. ibid.
Maria Virgo fuit quodāmodo impeccabilis. 354.a
Maria Virgo unquam fuit passa spasmum vel animæ deliquium. 356.b
Maria Virgo rectè dicitur gratia plena. 358.a
Maria Virgo excessit in gratia supremum Angelū etiam in prima sanctificatione. 358.b
Mariæ Virgini quomodo data fuerit gratia in secunda sanctificatione. 359.a
Maria Virgo crescebat in meritis, & gratia. 359.a
Maria Virgo habuit gratias gratis datas. 359.a
Maria Virgo si ante Christi passionem mortua fuisset, non statim ascendisset in cœlum. 181.b
Maria Virgo vouit virginitatem. 371.b
Maria Virgo quomodo fuit desponsata, vt partus eius diabolo celaretur. 375.b
Maria Virgo non meruit de condigno vt esset mater Dei, sed de congruo. 61.b.62.b
Maria Virgo non concurrit actiuè ad generationem filii. 404.a
Maria Virgo dicitur mater naturalis, & supernaturalis Dei. 410.a
Maria Virgo quandam habet infinitatem ex coniunctione ad filium. 422.a
Maria Virgo est verè mater Dei, sed non cū. 425.b
Maria Virgo peperit filium sine dolore. 429.a
Maria Virgo peperit eadem via, qua aliæ mulieres. 365.a
Maria Virgo in omnibus assimilabatur proprio filio 429.b
Maria Mater Christi Virgo permansit in conceptione, 562.b
Mariæ Virgini Christus Dominus primus in resurrectione apparuit. 655.b
Maria Virgo Mater Dei quomodo sit adoranda. 334.a. & seq.
Mariæ Virginis laudes referuntur. 334.b.335.a
Maria Magdalena vna fuit tantum. 656.a
Martyres proprio sanguine fidem Christi testantur, in introduct.q.3. 15.a
Martyrum passiones non habent rationem sacrificij. 286.b
Materia non potest esse sine forma. 83.b
Matrimonium verum fuit B. Virginis cum Ioseph. 328.a
Medium dupliciter comparatur ad extrema, 103.a
Melchisedech quis fuerit. 293.a
Meritum, & satisfactio distinguuntur. 61.b
Meritum & præmium possunt esse simul tempore. 61.b
Meritum creaturarum, aliter ad Deum aliter ad ipsas creaturas ordinatur. 261.b
Meritum Christi.
Meritum Christi quid sit. 261.b. & seq.
Meritum Christi fuit in primo instanti sua conceptionis 263.b

Meritum & vltimum præmium non possunt esse simul. 265.b
Meritum Christi applicatur nobis per fidem. 270.a
Meritum Christi maius fuit peccato Iudæorum occidentium ipsum. 513.a
Meritorũ Christi applicatio quid requirat. 595.a.b
Merita Christi non applicantur efficaciter ad salutem habẽtibus solam fidem sine operibus. 592.a
Meritis Christi nulla irrogatur iniuria etiam si multi homines condemnentur. 598.a
Meritum Christi quomodo infinitum. 262.b
Meritum non est post mortem. 611.b
Milites crucifigentes Christum, non excusantur a peccato. 549.b

¶Miracula.

Miraculorum efficacia ostendit incarnationis mysterium. in introduct.q.3.12.b
Miraculorum operatio dupliciter conuenit alicui. 192.a
Miracula multa ad sanctorũ imagines edita. 312.b
Miracula facta ab Apostolis quomodo dicuntur maiora miraculis Christi. 489.a.b
Miracula sunt facta à Christo in confirmationem suæ diuinitatis, & suæ doctrinæ. 489.b.490.b
Miraculis confirmantur noua leges datæ a Deo, & nouus religionis modus. 490.a
Miracula vera non possunt fieri, nisi diuina virtute. 490.b
Miracula Christi qualiter ostenduntur esse vera miracula. 491.a
Miracula quomodo ficta referuntur. 491.b.& seq.
Miracula quare nunc temporis tam frequentia non fiant. 493.a.b
Miracula à Christo facta recensentur. 496.b
Misericordia & iustitia conueniunt in incarnatione verbi. 9.a.512.b
Misericordia non ita luceret in electis si omnes homines saluarentur. 9.b
Mysteria nostræ fidei quomodo sint supra rationem. in introduct.q.2. 8.a
Mons quid significet in sacra scriptura. in introdu. q.3. 23.b
Morbi non fuerunt in Christo. 206.b.& seq.

¶Mors Christi.

Mors Christi fuit conueniens. 601.a.b
In morte Christi caro mansit vnita diuinitati. 602.b
Mors Christi quomodo sit operata nostram salutem. 611.b
Mors Christi & eius passio, merito cum lachrymis & luctu celebratur ab Ecclesia. 525.a
Mors Christi fuit naturalis. 539.a
Mors Christi fuit violenta, & quodammodo miraculosa. 539.a
Mortuorum corpora quare cum aromatibus sepeliebantur apud Iudæos. 615.a
Motus naturalis proprie quid sit. 410.a
Motus instrumenti duplex, simplex, & artificiosus 459.a
Motus inordinatus appetitus sensitiui non fuit in Christo. 212.a
Motus indeliberatus appetitus sensitiui non fuit in Christo. 248.b
Motus aliqui naturales necessariò ponendi sunt in Christo. 249.b
Mulieres in statu innocentiæ nec parerent, nec conciperent sine corruptione integritatis. 563.b
Mulieres in noua lege non tenentur lege purificationis. 419.b.

N

¶Natiuitas Christi.

Natiuitas Christi mirabilis.in intro.q.3.21.a
Natiuitas Christi congruenter manifestata. 436.a
Natiuitas Christi ex syderum constellatione debere bendi non potuit. 439.b.& seq.

¶ Natura.

Natura humana est quæ mutatur & perficitur in mysterio incarnationis.in introduct.q.2. 9.a
Natura creata non potest in diuinam naturam transubstantiari. 31.b
Naturam compositam ex materia et forma esse communicabilem pluribus indiuiduis, quomodo intelligitur. 33.a
Natura & suppositum in rebus creatis necessario distinguuntur. 35.b
Natura diuina est incarnata, est vera propositio. 70.b
Natura humana est magis assumptibilis quam quælibet alia natura. 83.a
Natura quomodo a supposito distinguatur. 87.b
In natura singulari duo sunt consideranda. 89.a
Natura & essentia comparantur ad personalitatem sicut causa & effectus. 90.b
Natura & forma communis non possunt esse ad aliquam personam determinata. 93.b
Natura humana non debuit in omnibus indiuiduis assumi. 94.a
Natura humana Christi conuenienter assumpta fuit ex stirpe Adæ. 95.a
Natura non dicitur proprie prædestinata. 306.a
Naturale dupliciter dicitur. 64.a
Necessarium multipliciter dicitur. 511.a
Nestorius duplicem personam ponebat in Christo. 34.b
Nestorij errorem suscitauit Petrus Episcopus *Antiochiæ.* 35.a
Nicodemus quomodo in sepultura Christi adduxerit myrrhæ, & aloes quasi libras centum. 615.a

Notitia futurorum, & singularium, fuit clara & distincta in Christo. 174.a
Notitia futurorum per scientiam infusam non est intuitiua. ibidem.
Nouis adinuentis rebus, noua adinuenienda sunt nomina. in introduct. q. 2. 5.a
Nubes quæ adfuit in ascensione Christi, qualiter sit intelligenda. 676.a
Nubes quæ apparebunt in die iudicij erunt miraculosæ. 688.a.b

O

Occasionatum dupliciter dicitur. 74.a
Offensa contra Deum qualiter sit infinita. 12.a
Omnipotentia quid sit. 187.b
Operatio in Christo duplex. 256 b
Operationes Christi dicuntur Dei viriles. 257.b
Opera legis quomodo non iustificent. 586.a
Opera legis quomodo non iustificent. 589.a
Opera extra gratiam non sunt satisfactiora, neque aliquo modo meritoria. 11.b
Opera legis quomodo dicuntur non iustificare. 10.b
Opera Christi ostendunt illum esse Deum. in introduct. q. 3. 28.b
Operari sequitur formam non esse immediatè. 245.a
Ordo triplex obseruandus in rebus à Deo ordinatis. 22.a
Ordo diuinæ cognitionis in nostra prædestinatione. ibidem.
Oratio conuenit Christo quatenus homo. 276.b
Orationis Christi, & nostræ differentia. 277.a
Oratio non potest esse actus sensualitatis elicitus. 279.b
Oratio Christi duplex. 282.b
Oratio Christi absoluta semper fuit exaudita. 282.a
Oratio Christi quibus fuerit applicata. 555.a
Origenes asserut, Christum venisse ad reparandos angelos 25.b
Origenis error circa productionē animarum. 106.a

P

Papa est re vera caput ecclesiæ. 152.a
Partes humanæ naturæ quare dicātur prius assumptæ, a verbo quàm totum. 104.b

Passio.

Passio Christi erat contra motū voluntatis naturalē sed non erat contra volūtatem deliberatā. 104.a
Passio & propassio distinguuntur. 204.b. 519.b
Passiones appetitus sensitiui fuerūt in Christo. 315.b
Passiones animæ in Christo semper sequebantur iudicium rationis. 216.a
Passio Christi non fuit simpliciter necessaria ad reparationem hominum. 511.a
Passio Christi fuit conuenientissimus reparationis modus. 511.a.b
Passio Christi commendatur. 511.a.b
Passio Christi quomodo dicatur necessaria ad salutē generis humani. 512.a
In passione Christi fuit summum gaudium cum summa tristitia licet secundū diuersas partes. 513.b
Passionem omnem secundum genus, passus est Christus. 518.a
Passiones Christi & nostræ tripliciter differunt. 519.a
Passio Christi fuit maximè meritoria. 552.a
Passio Christi quid nobis meruit quod alijs operibus promeritum non erat. 553.b
Passio Christi operata est nostram salutem per modum redemptionis. 564.a.b
Passio Christi quibus profit. 565.a
Passio Christi redemit hominem à seruitute peccati & à tyrannide diaboli. 565.b. 566.a
Passio Christi operata est nostram salutem per modum efficientiæ. 569.a
Per passionem Christi à peccato liberati sumus. 572.b. & seq.
Passio Christi liberauit nos a potestate diaboli. 575.b
Passio Christi quomodo nos à reatu pœnæ liberauerit. 578.b
Passio Christi aperuit nobis ianuam regni cœlorum. 581.a

¶Pater.

Patres veteris legis meruerunt de congruo incarnationem. 63.a
Patres veteris legis habentes charitatem fuerunt verè & propriè filij Dei adoptiui. 284.a
Patres veteris testamenti fuerunt simul verè & typicè filij Dei adoptiui. 293.a.b
Pater eadem paternitate refertur ad plures filios. 427.a
Patres in lymbo existentes pœnam aliquam patiebātur. 628.a
Paupertas vsque ad mendicitatem non est condemnanda. 470.b
Pax tēpore Christi allata qualis sit. in intr. q. 3. 24.a

¶Peccatum.

Peccatum quare non potest assumi à Deo in vnitatem personæ. in introduct. q. 2. 10.a
Peccatū mortale quare dicatur Deū destruere. 17.a
Peccatum originale quare dicitur peccata in sacris literis. 25.b
Peccati originalis & actualis comparatio. 26 a
Peccatū nullo modo potuit esse in Christo. 109.a.b
In peccato originali duo sunt consideranda. 347.a.b
Peccatum originale fuit in beata Virgine. 348.b
Peccare repugnat Deo etiam in aliena natura, non vero minime. 513.b
Peccatum Adæ, & Iudæorum occidentium Christū conferuntur quantum ad grauitatem. 548.b

Peccatum

Peccatum Iudæorum morte Christi deleri potuit. 549.a
Peccatum Iudæ fuit grauius peccato Iudæorum. 549.a
Peccati primi parentis effectus. 550.a
Peccatum per quid formaliter, per quid vero efficienter deleatur. 573.b
Peccator dum iustificatur nullo modo meretur remissionem peccatorum. 13.a
Peccator non meretur pœnam infinitam intensiue. 17.a
Peccatores habentes veram & catholicam fidem, sunt Christi & Ecclesiæ membra. 143.b
Peccatores sine charitate non sunt membra viua Christi. 144.a
Pedes Christi duobus clauis affixi sunt in Cruce. 536.a
Pænitentia quomodo sit actus iustitiæ vindicatiuæ. 14.a.b
Pœnitentia præcedentium delictorum requiritur ad iustificationem. 592.a

¶ Persona.

Persona verbi post incarnationem non est magis diligibilis, quàm persona Patris, aut Spiritus sancti. in introd.q.28.b
Persona, hypostasis, & suppositum sunt idem in rationali natura. 39.a
Persona addit super naturam singularem. 39.b
Persona Christi est composita ex humanitate & diuinitate. 41.b
Persona Dei non est composita. 42.b
Persona Christi potest considerari secundum se, & secundum rationem personæ. 42.b
Personalitas debita naturæ humanæ, est terminus à quo assumptionis diuinæ. 55.b
Personæ proprijssime conuenit assumptio. 65.a. 67.a
Persona creata non potest subsistere in duabus naturis. 65.b
Persona terminat immediate vnionem. 69.b
Personalitas verbi diuini est infinita in terminando. 67.b
Plures personæ possunt eandem numero naturam humanam assumere. 76.b.& seq.
Si plures personæ assumerent eandem numero humanitatē, essent plures homines simpliciter, & vnus secundum quid. 78.a
Persona diuina potest plures naturas humanas assumere. 79.b
Persona in tali casu esset vnus homo simpliciter & vnus secundum quid. 79.a
Personalitas comparatur ad naturam & essentiam sicut causa & effectus. 90.b
Personalitas & propria passio distinguuntur. 90.b
Philosophia quam Diuus Paulus reijcit quæ sit. in introd.q.1. 4.a
Philosophorum cognitio, scientia Christi perficitur. in introduct.q.3. 18.b
Pilatus grauissime peccauit in morte Christi. 545.a
Possibilitas incarnationis ex eius conuenientia ostenditur,in introduct.q.2. 11.a
Possibile, & conueniens in ordine ad diuinam potentiam conuertuntur. in introductione, ibidem.
Possidere aliquid in communi nihil minuit de perfectione paupertatis Euangelicæ, 470.b. & sequentibus.
Potentia naturalis, & obedientialis mediam habent congruentiam. 85.a
Potentia peccandi quid sit. 210.b
Præceptum moriendi Christo impositum, quomodo intelligendum. 450.b
Præceptum, & mandatum dupliciter accipiuntur. 542.a
Prædicationis efficacia.in introductione,q.3. 13.b

¶ Prædestinatio.

Prædestinatio Christi supponit præscientiam peccati. 22.a.309.a.b
Prædestinati existentes in peccato mortali non sunt filij Dei adoptiui. 300.b
Prædestinatio Christi quomodo intelligatur. 306.a. a.& seq.
Prædestinare quid proprie significat. 305.b
Prædestinatio Christi est omnium singularissima. 306.a
Prædestinatio Christi non est eiusdem rationis cum nostra. 308.a
Prædestinatio Christi est exemplar nostræ prædestinationis. 311.a
Prædestinatio Christi quomodo sit causa efficiēs nostræ [...] *ritoria nostræ prædestinationis.* 313.b. & sequentibus.
Præscitus in tempore quo est in gratia, magis diligitur à Deo, quàm prædestinatus in peccato mortali. 301.b
Præscitus in gratia constitutus, est vere filius Dei adoptiuus. 306.a
Progressus victoriæ Christi qualis.in intr.q.3. 12.a
Prophetia fuit in Christo. 124.b
Prophetia in sacris literis varias habet significationes. 125.a.b.& seq.
Prophetia non habet intrinsecam obscuritatem. 126.a
Pulchritudo corporea quid requirat. 207.a
Pulchritudo corporea fuit in Christo. 207.b
Purus homo quis dicatur in satisfactione pro culpa. 10.b
Pura creatura ex viribus suis non potest perfecte vel imperfecte Deo satisfacere pro peccato suo vel alieno. 11.a
Purus homo etiam in gratia nō potest perfecte Deo satisfacere pro peccato suo vel alieno. 11.a
Purus homo in gratia Dei existens de potentia Dei absoluta potuit mereri de condigno incarnationem filij Dei. 62.a

Purus homo de potentia absoluta potuit pro toto genere humano satisfacere. 16.a

Q

Quantitas materiæ cui anima rationalis infunditur non consistit in indiuisibili. 409.b
Quicquid Deus potest facere cum causa secunda potest facere se solo, quomodo intelligatur. 12.b
Quicquid prædicatur de prædicato, prædicatur de subiecto, quomodo intelligatur. 226.a
Quomodo Christus factus sit peccatum pro nobis. 18.b
Quod est in potentia, reducitur in actum per id, quod est in actu. 159.a
Quod semel assumpsit, nunquam dimisit, quomodo intelligitur. 99.a.605.b

R

Rabinorum dogmata circa Carnem Christi, & Beatæ Virginis Mariæ. 395.b
Ratio naturalis non attingit euidenter incarnationis possibilitatem, aut impossibilitatem. 6. b. & 7.a. q.2.in introduct.
Ratio Diui Thomæ ad ostendendam incarnationis conuenientiam est profundissima. 4.a
Rationibus probabilibus potest mysterium incarnationis ostendi supposita fide. 8.b in introd.q.2.
Redimere quid sit. 565.a
Regulæ scripturæ quòd ea, quæ dicuntur de capite verificantur de membris, & econtra. 18.b.& sequentibus.
Regulæ ad examinandas locutiones in mysterio incarnationis. 229.a
Regulæ ad cognoscendum spiritũ malignum. 324.b
Regulæ ad dijudicandas veras, & falsas apparitiones. 325.b
Regulæ ad cognoscẽdum veras reuelationes. 327.a
Relationis fundamentum duplex. 51.b
Relatio diuina importat perfectionem. 70.a
Relatio non est principium agendi. 67.a
Relationes non multiplicantur ex terminis sed ex causis, & ex fundamentis. 427.a
Relatiua denominatio potest aduenire alicui sine sui mutatione. 233.a
Reliquiæ sanctorum dignè venerantur in Ecclesia. 336.a.& b
Remissio peccatorum, & iustificatio impij fiunt omnino gratis. 13.b
Reprobationis non datur causa, etiam si Christus sit primus prædestinatus. 23.a

¶Resurrectio.

Resurrectionis mysterium difficile est intellectu. 534.b.
Resurrectionis verbum ab omnibus in principio contradictum est. 634.b
Resurrectionis possibilitas non potest rationibus cui dentibus demonstrari bene tamen probabilibus. 635.b.636.b
Resurrectio Christi probatur. 635.a.638.a.b
Resurrectio Christi fuit tertia die. 640.a
Resurrectio Christi fuit Dominica die illucescente iam sole. 640.b
Resurrectio Christi mulieribus primo manifestata est. 655.b
Resurgentes cum Christo an rursus obdormierint. 641.a.b
Romana Ecclesia est totius Ecclesiæ caput. 431.b
Romani Imperij ad Christum conuersio. 14.b.in introductione.q.3.

S

¶Sacerdos.

Sacerdos quid sit. 223.b
Sacerdotum munera, & officia. ibid.
Sacerdos cum celebrat, Christum ipsum offert in sacrificium. 288.b

¶Sacerdotium.

Sacerdotium Christi habuit plenariam vim ad expianda peccata. 288.a
Sacerdotij Christi effectus, quomodo ad alios pertinuit non ad seipsum. 290.a
Sacerdotium Christi qua ratione dicatur æternum. 291.a
Sacerdotium Christi fuit secundum ordinem Melchisedech. 291.a.292.b

¶Sacrificium.

Sacrificium quid sit. 286.a.558.a.b
Sacrificium non est imaginibus offerendum. 531.b
Sacrificium & oblatio non sunt idem. 558.b
Sacrificium soli Deo offerendum est. ibid.b
Sacrificia cur ab hominibus exigantur. 559.a
Sacrificiorum origo. ibid.
Sacrificium Christi veteribus sacrifiicijs designabatur. 539.b.& seq.
Sacrificia veteris legis in triplici differentia. ibid.b
Sacrificare homines iure humano, & diuino est prohibitum. 288.a
Salus nostra in applicatione meritorum Christi consistit. 583.b
Samson typus, & figura fuit Christi. 640.b

¶Sancti.

Sancti sunt intercessores pro nobis ad Deum. 35.b. & seq.
Sanctorum intercessio multis differt ab intercessione Christi pro nobis. 338 b.& seq.
Sanctorum cultus qualis sit. 339.b
Sancti in cœlis cognoscunt hominum in terra viuentium desideria. 340.b
Sanctitas mandatorũ Christi in introduct. q.3.19.b

¶Sanguis.

Sanguis in Christo fuit vnitus verbo hypostatice. 98.a.650.a.& seq.

Sanguis

Sanguis vnitus diuinitati non est Deus. 98.b
Sanguis licèt fuerit vnitus hypostaticè non tamen est totus reassumptus in resurrectione, & quomodo. 650.b
Sanguis est pars humanæ naturæ, & quomodo. 98.b. 99.a. 650.a
Sanguis continuatur cum alijs partibus corporis. ibidem. b
Sanguis Christi varijs nominibus appellatur. 552.a. b

¶ Sapientia.

Sapientia Christi mirabilis. 17.b. 18.a.b in introd. q. 4.
Sapientia philosophorum si comparetur cum sapientia Christi nihil est. 18.b. ibid.
Sapientiæ diuinæ ordo in electione & reprobatione hominum. 598.b. & seq.

¶ Satisfactio.

Satisfactio sufficiens duplex est. 6.a
Satisfactionis natura & essentia. 10.a. 11.a
Satisfactio puræ creaturæ neque est perfecta neque imperfecta pro peccato. 10.b
Satisfactio puris hominis etiam in gratia constituti non est perfecta. 13.a
Satisfactio Christi quomodo adæquat culpam commissam. 15.a
Satisfactio Christi & puri hominis differunt specie. 12.b
Satisfactio & meritum distinguuntur. 13.b
Satisfactio pro culpa quomodo [illegible] 14.a
Satisfactio Christi fuit ex iustitia propria non metaphorica. 18.b
Satisfactio Christi est ex toto rigore iustitiæ. 16.b. 556.a
Satisfactio Christi quomodo infinita. 17.a
Satisfactio Christi fuit sufficiens in gratiarum actionem pro vniuersis beneficijs a Deo receptis. 17.a
Satisfactio Christi & aliorum differunt. 17.b
Satisfactio nostra ex duobus habet efficaciam. 18.a
Satisfactio nostra quomodo habeat efficaciam ex satisfactione Christi. 18.a.b
Satisfactionis multiplex ratio. 556.a.b
Sceptrum de Iuda quomodo non fuerit ablatum tempore Machabæorum. 20. b. in introductione. q. 3.
Schismatici qua ratione dici possunt membra Christi & Ecclesiæ. 145.b.

¶ Scientia.

Scientia vera quid sit. 3.a. q. 1. in introd.
Scientia acquisita fuit in Christo. 162.b. & sequentibus.
Scientia infusa & acquisita in Christo non fuerunt eiusdem speciei. 163.a
Scientia beata animæ Christi est finita in ratione qualitatis & in genere scientiæ. 170.a.b
Scientia infusa animæ Christi potuit esse maior. 173.b
Scientia infusa Christi quomodo attingat mysterium trinitatis. 174.b. & seq.
Scientia infusa, per se non dependet à phantasmatibus. 176.a
Scientia infusa Christi licèt secundum se non fuerit collatiua, vsus tamen illius poterat esse cum discursu. 177.a
Scientia infusa Christi quomodo fuerit maior & certior angelorum scientia. 177.b
Scientia infusa Christi habet rationem habitus. 178. b. & seq.
Scientia infusa Christi quomodo intelligatur distincta per diuersos habitus. 179.a
Scientia acquisita respectu rerum, quas nunquam expertus est quomodo fuit in Christo. 181. a. & sequentibus.
Scientia acquisita Christi quomodo habuerit profectum. 182.b
Scientia creata fuit in anima Christi. 157.a
Scientia increata non potest communicari creaturæ. 157.a
Scientia beata fuit in anima Christi ab instanti suæ conceptionis. 158.a.b
Scientia infusa fuit in Christo. 160. a. & sequentibus.
Scientia infusa & acquisita distinguuntur. 16. b. & seq.
Sedere quomodo conueniat Christo in cælis. 686.a
Sensualitas varia significat. 248.a
Serpens æneus quare ab Ezechia confractus. 323.a

¶ Sepultura.

Sepultura Christi & eius modus explicatur. 614. & seq.
Sepulturæ curam aliqui ex philosophis contempsere. 615.b
Sepulchrorum cultus Christianis qualiter sit exhibendus. 615.a.b
Signa quibus poterunt discerni veræ & falsæ apparitiones. 335.b
Silo quid significat in scripturis. 20. b. quæst. 3. in introduct.
Similitudo Athanasii de vnione animæ & corporis quomodo sit intelligenda. 33.a.
Similitudo est causa delectationis. 429.b
Singularium cognitio pertinet ad perfectionem intellectus practici. 173.b. & seq.
Sol non est viuentium causa, sed solum causa instrumentum. 191.a
Solus pater est Deus, non est ex vi sermonis vera propositio. 33.a. in introduct. q. 3.
Spasmus vel animæ deliquium nunquam fuit in beata Virgine. 356.a
Species infusa vna & eadem repræsentat omnia singularia eiusdem speciei. 173.b

¶ Spiritus

¶ Spiritus Sanctus.

Spiritus sanctus quomodo sit causa, quod iste homo sit filius Dei naturalis. 400.a
Spiritus sanctus non dicitur pater Christi. 402.b
Spiritus sanctus non fuit vnitus columbæ hypostatice. 462.a
Spiritus sanctus est in specie columbæ sicut signatũ in signo. 462.b
Subsistentia est intrinseca supposito. 88.b
Subsistere magis est esse personale quam essentiale. 69.b
Sudor Christi sanguineus fuit naturalis. 524.b

¶ Suppositum.

Suppositum creatum non potest vnire sibi alienam naturam hypostatice etiam de potentia Dei absoluta. 65.b
Suppositi creati & increati discrimen. 70.a
Suppositum & natura in rebus creatis realiter distinguuntur. 87.b
Suppositum & natura singularis realiter distinguuntur. 88.a
Suppositum addit supra naturam positiuum aliquid intrinsecum. ibidem.
Suppositum est subsistentia. 88.b
Suppositum quomodo sit subiectum generationis. 419.b
Synagogæ subuersio in introd.q.3. 13.a

T

Tentatio quid sit. 473.b
Tentatio duplex. ibid.
Tentatio carnis non semper est cum peccato. 475.a
Tentationes Christi omnes non in imaginaria visione, sed in rei veritate contigerunt. 478.a
Tentationis Christi rectus ordo describitur. 481.a
Terminus resultans ex vnione verbi cum humanitate est Christus. 37.a
Terminus assumptionis est aliquid absolutum. 53.b
Terminus assumptionis est persona verbi inquantum est homo. 54.a
Terminus à quo huius assumptionis est personalitas debita naturæ humanæ. 55.a.67.a
Terminare non est agere. 55.a

¶ Theologia.

Theologiæ munus, & eiusdem in partes distributio. in introd.q.1. 1.a
Theologia est de necessarijs. 2.a.ibid.
Theologia scholastica de quibus differit. 3.a.ibidem.
Theologus verus quis sit. ibid.
Theologorum quorundum curiosa vanitas. 2.b ibidem.
Theologorum & Grammaticorum differentia. 4.a. ibidem.
Theologi munus quod sit. 3.b
Timor fuit in Christo. 121.b.& seq.
Timoris donum quem actum habuit in Christo. 122.a.& b
Timor qui est passio quomodo fuit in Christo. 216.b. 219.b
Tormenta quæ Christus patiebatur quomodo erant contra eius voluntatem. 204.a
Transfigurari quid sit. 502.a
In transfiguratione charitas Christi ex deitate, & animæ felicitate deriuata fuit. 502.b
In transfiguratione quomodo apparuerint Moyses & Helias. 504.a.b
Traianus Imperator, vtrum fuerit D.Gregorij precibus ab inferno liberatus. 630.a
Tristitia fuit in Christo. 216.b
Tristitia distinguitur a dolore. 216.b
Tristitia summa fuit simul cum summo gaudio in Christi passione. 528.b.& seq.

V

Valentinus posuit in Christo corpus cœleste.in introduct.q.3. 26.b
Valentini argumenta soluuntur. in introductione. quæst.3. 33.a.b

¶ Verbum diuinum.

Verbum Dei assumpsit naturam in athomo. 33.b 45.b
Verbum comparatur ad naturam humanam in ratione principij efficientis, & in ratione suppositi terminantis. 67.b
Verbum diuinum mãsit vnitum carni in triduo mortis. 603.a
Verbum Dei in triduo non poterat dici caro vel anima. 605.a
Victoria Ecclesiæ describitur. in introductione. q. 3. 13.b
Victoria Christi contra dæmonem describitur. 576.b

¶ Virginitas Mariæ.

Virginitas permansit in Maria in conceptione. 362.b.& seq.
Virginitas Mariæ in partu, quomodo explicatur à sanctis. 366.a
Virginitas Mariæ fuit perpetua. 369.b
Virginitas beatæ Mariæ fuit ex voto. 371.a
Votum virginitatis beatæ Mariæ fuit simplex. 361.b
Votum beatæ virginis ante desponsationem fuit conditionale. 372.b
Votum virginitatis non contrariatur matrimonio. 373.a

Virginitas

Virginitas non erat prohibita in veteri lege. 372.a
Virgines qui fuerunt in veteri testamento. 372.a
Virgo permanens virgo, naturaliter non potest concipere. 363.b.367.a

¶Virtus.

Virtutes in Christo fuerunt in gradu heroico. 116.b
Virtutes quæ fuerunt in Christo non repugnant cum statu beatifico. 117.a.123.a
Virtutes Christi non fuerunt infinitæ. 117.b
Virtutum diuinarum disceptatio circa incarnationem, & passionem Christi. 543.b
Virtus agentis duplex, principalis, & instrumentalis. 458.b
Visio beatifica producit efficienter claritatem corporis hominis beati. 503.a
Visio beata animæ Christi est perfectissima. 171.b
Visiones imaginum vt plurimum sunt de falsitate suspectæ. 325.a
Viuere viuentibus est esse. 244.b

¶Vnio.

Vnio verbi incarnati non fuit facta in natura. 31.a
Vnio verbi incarnati facta est in persona. 34.b
Vnio verbi incarnati facta est in supposito vel hypostasi. 38.b
Vnio potest fieri in hac Deo immediate. 36.a
Vniri in persona quid sit. 36.b
Vnio animæ & corporis est in Christo. 44.a
Vnio naturæ humanæ cum filio Dei est substantialis. 48.a
Vnio hæc non est dicenda accidentaria. 47.b
Vniri in persona, & vniri secundum personam differunt. 48.b
Vnionis huius exemplum quo vtitur D. Paulus explicatur. 48.b
Vnio animę & corporis, qualiter explicat vnionem verbi cum humanitate. 47.a.48.b
Vnio humanæ naturæ cũ verbo diuino, aliquid creatum est. 50.b
Vnio multiplicem habet significationem. 50.b
Vnitas personalis naturæ humanæ cum verbo est aliquid increatum. 51.a
Vnitas personæ cœpit communicari naturæ humanę non per mutationem Dei, sed ipsius naturæ humanæ. 51.a
Vnitas personalis verbi, quomodo sit fundamentũ relationis creatæ explicatur. 51.a
Vnitas personalis verbi diuini habet rationem fundamenti & termini in relatione vnionis. 51.a
Vnio & assumptio tripliciter differunt. 53.a.55.b
Vnio humanæ naturæ cum persona diuina quomodo sit maxima. 56.b.& seq.
Vnitas Trinitatis in essentia diuina est maxima vnitas. 57.b
Vnio in persona est maior quam vnio per visionem beatificam. 58.a
Vnio humanæ & diuinæ naturæ, quomodo sit facta per gratiam. 58.b
Vnio hypostatica de potentia ordinaria non potest cadere sub merito, bene tamen de potentia absoluta. 61.a
Vnio non est facta immediate in natura & essentia diuina. 69.a
Vna persona diuina potest plures naturas humanas assumere. 79.b
Vnio hypostatica excellentior multò est visione beatifica. 57.a.84.b
Vnio hypostatica maior gratia est, quam communicatio corporis Christi in Eucharistia. 85.b
Vnio hypostatica non est facta mediante gratia habituali. 136.b
Vnio noua non fuit facta in triduo mortis Christi. 605.b
Vnibile per potentiam passiuam est mutabile, non tamen per potentiam actiuam. in introduct. q. 1.9.b
Vnum tripliciter ex duobus, vel ex pluribus constituitur. 31.a

¶Voluntas.

Voluntatis naturalis & deliberatæ discrimen. 249.b
Voluntas multiplicatur in Christo. 247.a
Voluntas humana Christi quomodo fuerit conformis diuinæ voluntati. 251.a.252.a
Voluntatum contrarietas nõ fuit in Christo. 253.b
Voluntas Christi in passione quomodo dolebat & tristabatur. 527.a
Voluntas Christi efficax in faciendis per se, vel per alios, semper fuit impleta. 201.a
Voluntatis diuinæ & humanæ notandum discrimẽ. 201.b
Vsus scientiæ infusæ non indiget alio lumine distincto ab ipsa scientia infusa. 180.a
Vtilitates quæ ex incarnationis sacramento proueniunt. 8.b
Vulnera Christi in eius corpore glorioso permanserunt. 654.a

FINIS INDICIS RERVM.

ERRATA IN HOC OPERE
Imprimendo ſparſim incurſa.

Fol.	24.b, linea 44.	*agens*	Lege	*agrius.*
	35.b, linea 31.	*ſunt*		*eſt.*
	28.a, 50.	*glorie*		*gloriæ.*
	44.a, in poſtilla	*fidem*		*fide.*
	45.b, in poſtilla	*natura*		*naturam.*
	60.a, 2.conclu.	*nam merita*		*nulla merita.*
	64.a, linea 3.	*vſraque*		*vtraque.*
	102.a, 45.	*toto*		*tota.*
	181.a, 34.	*cæloribus*		*coloribus.*
	286.a ad 3.	*quum*	Lege	*cum.*
	291.	*art. 2.*		*art.6.*
	294.a,	*doptare*		*adoptare.*
	324.b, linea 19.	*operationes*		*apparitiones.*
	362. 62.	*miſterij*		*miſterium.*
	401.a, 4.	*propoſitio*		*prapoſitio.*

Si quæ ſunt alia, Omnia ſub correctione Sacroſanctæ Matris Eccleſiæ Romanæ: quæ eſt Columna, & Firmamentum Veritatis.